
University of Toronto.
King Alfred Library of History
Founded by
Goldwin Smith and Harriet Smith

CÆSARIS BARONII

ANNALES ECCLESIASTICI

TOMUS VIGESIMUS SEXTUS

CÆSARIS S. R. E. CARD. BARONII

OD. RAYNALDI ET JAC. LADERCHII

CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTERORUM

ANNALES

ECCLESIASTICI

DENUO ET ACCURATE EXCUSI

TOMUS VIGESIMUS SEXTUS

1356-1396

EX TYPIS CONSOCIATIONIS SANCTI PAULI

BARRI-DUCIS
36, VIA DICTA DE LA BANQUE, 36

PARISIIS
51, VIA DICTA DE LILLE, 51

FRIBURGI HELV.
10, VIA DICTA GRAND'RUE, 10

M DCCC LXXX

SUMMARIUM

TOMI XXVI.

MCCCLVI. 1. Decreti cardinales duo ad Anglum Gallumque conciliandos. 2-6. Litteris hortatoriis ad pacem utrumque regem sollicitat Pontifex, et Gallum ab expilandis subditis deterret. 7. Regis Angli in Gallum pugna et victoria. 8, 9. Pontificis litteræ ad Anglum victorem moderationem suadentis. 10, 11. Pontificis dolor de Joannis regis captivitate. 12, 13. Conventus Metis habitus ab imperatore, et leges ibi sancitæ. 14-23. Comitia Norembergæ habita, ubi de electione regis Romanorum statutæ leges et electorum jura definita. 24-28. Sacra expeditio in Rascios hæreticos et schismaticos, duce rege Hungariæ, qui signifer Romanæ Ecclesiæ creatur. 29. Regem Hungariæ cum Venetis componit Pontifex. 30. Ludovicus Ungarus excitatus in tyrannos Italiæ, quam factiones dilacerant. 31. Contentio de sanctis reliquiis inter Venetos et Aquileienses. 32-35. Ob conjunctionem Græcæ Ecclesiæ acta et legatio ad Palæologum Græcorum imperatorem. 36. In Turcas Græcis infestos comparata classis. 37. De Genuensibus Aragonio conciliandis et de Aragoniæ et Castellæ regibus inter se componendis actum. 38-40. Petrum regem Castellæ deterret Pontifex ab adulterio et a direptione bonorum Ecclesiæ. 41. Creatio cardinalium. 42. Studium Pontificis erga Carthusianos.

MCCCLVII. 1, 2. De pace actum inter Anglum et Gallum per legatos cardinales. 3, 4. Gallorum intestina bella, et irruptiones in Provinciam. 5. Ludovicus marchio Brandeburgensis in gratiam Ecclesiæ receptus. 6. Cæsenæ expugnatio et Ordelaffi tyranni immanitas. 7. Ungari contra Venetos drogressus. 8-10. Varia bellorum discrimina, in quibus impliciti Ludovicus Siciliæ rex, et Aragonius et Castellanus. 11. Alfonsi regis Lusitaniæ obitus, cui succedit Petrus filius. 12. Districtæ leges in Fraticellos. 13. Pia lex de ægrotis lata.

MCCCLVIII. 1. Res Venetorum, Insubriæ, Etruriæ et Siciliæ ad pacem versæ. 2. Duo cardinales ad sedandas turbas legati in Gallias. 3. Pax inter Anglum et Gallum firmata et rupta. 4. Scotiæ rex libertati restitutus. 5, 6. Lis mota contra mendicantes a clero Anglicano. 7. Thomas Ungarus martyr, et S. Gertrudis pia mors.

MCCCLIX. 1. Regis Angli in Galliam conatus et virorum principum religiosam vitam profitentium virtus. 2. Legatus cardinalis in Hispaniam ad conciliandam pacem, et regem Castellæ ab adulterio revocandum. 3. Instaurata Terraconensis Ecclesiæ privilegia. 4, 5. Ludovicum regem Siciliæ pie monet Pontifex, et contra grassantes turmas tuetur. 6. Forumlivium ex Ordelaffi tyrannide liberatum. 7-10. Ludovicus Brandeburgensis ad Ecclesiæ obsequium reversus. 11. Carolum imperatorem ab Apostolicæ Sedis juribus invadendis dehortatur Pontifex. 12. Ecclesiasticæ disciplinæ restituendæ opera data. 13. Insigne Caroli imperatoris edictum ad tuendum jus

Ecclesiasticum. 14. Variæ restitutiones jurium ereptorum. 15-18. Victoriæ Ungarorum in Rascios et Venetorum in Turcas; in quos invalescentes et in hæreticos B. Petrus Thomas legatus Pontificius mittitur, laboribus et virtutibus clarus.

MCCCLX. 1-3. Pax conciliata inter Anglum et Gallum, de qua litteræ gratulatoriæ Pontificis. 4, 5. Saluberrima Pontificis monita ad Galliæ regem. 6-10. Conatus de recuperanda, ope Ludovici Ungari, Bononia, frustra obnitente Bernabone tyranno. 11. Composita inter Aragonem et Ligurem de Corsica lis. 12. Lithuania a fidelibus domita. 13, 14. In Cypro Hugoni patri succedit Petrus. 15, 16. Controversia de regni Cypri successione. 17. Pontificia liberalitas erga Joannem de Brenna.

MCCCLXI. 1. Bononiensis oppugnatio, furente Bernabone. 2. Wenceslai ortus. 3, 4. Incendia et pestis. 5. Prædonum grassationes. 6. Regina Castellæ a viro necata. 7. Joannes rex Anglico carcere liberatus. 8-10. Infelices Turcarum et prosperi Catholicorum eventus, mira operante B. Petro Thoma.

MCCCLXII. 1. In Bernabonem Vicecomitem Ecclesiæ hostem arma sumpta, sententia lata. 2. Pontifici se subjiciunt Romani; Ludovicus rex Siciliæ et Innocentius papa moriuntur. 3. Innocentii papæ res gestæ. 4. Cardinalium litteræ ad Ægidium cardinalem de morte Innocentii. 5. Orta lis an cardinalis, cui nondum os apertum, collaturus sit suffragium. 6, 7. Urbani V papæ electio. 8, 9. Litteræ Pontificiæ ad episcopos et principes de sua electione. 10, 11. Joanna regina vidua nubit Jacobo Baleari. 12, 13. Bernabos Ecclesiæ gratiam dolose flagitans judiciariis actis percellitur. 14-16. Ludovicus Brandeburgensis et cæteri Bavari ad Ecclesiæ gremium reversi. 17. Rex Cypri in Occidentem venit pro expeditione in Saracenos. 18. Bellum Granatense. 19. Guillelmus Bragose presbyter cardinalis.

MCCCLXIII. 1. Urbani curæ ad reprimendos Italicos tyrannos. 2-5. Inflicta in Bernabonem anathematis sententia et cruciata indicta. 6. Bernabos ad concordiam vocatus, et cæteri Italiæ principes conciliati. 7. Epidemiæ grassatio. 8. Joanna regina Siciliæ censuris soluta et Jacobus Balearis monitus. 9, 10. Inter Aragonios, Genuenses et Castellæ regem orta dissidia. 11. Jacta inter Cæsarem et Ungarum belli semina. 12. Casimiri regis Poloniæ vesania. 13. Lincopensis episcopus ad Sedem Apostolicam a rege Sueciæ accusatus. 14-25. Indicta in Turcas expeditio, cui præficiuntur primo Gallus, deinde rex Cyprius, comparatis ad id necessariis, et sollicitatis imperatore et cæteris principibus et populis. 26. B. Delphinæ miracula. 27. Ugo cardinalis censor fidei creatus.

MCCCLXIV. 1-5. Bernabos adactus ad fœdus ineundum, facta restitutione Romanæ Ecclesiæ et sancitis pactis. 6. B. Petri Thomæ in conciliandis animis virtus et labores. 7. Bellum inter Florentinos et Pisanos, et inde fœdus. 8, 9. Cretenses a Venetis rebellantes ad officium rediguntur. 10, 11. Inter imperatorem et Ungarum fœdus initum in regum conventu Cracoviensi. 12. Aliæ turbæ in Germania Pontificis studio sedatæ. 13. Academiæ Viennensis et Cracoviensis. 14. Regno et regi Daniæ collata munera. 15. De Burgundia inter Francum et Navarrum certatum. 16, 17. Obitus Joannis regis Franciæ, cui succedit filius Carolus. 18. Exorta bella inter Navarræ, Galliæ et Castellæ reges compescere nititur Urbanus. 19-22. Sacerdotales census occupati, et Sardicum vectigal intermissum ab Aragonio. 23. Disciplinæ instaurandæ optima statuta. 24, 25. Expeditio in Turcas parata, legato ad id B. Petro Thoma. 26. Turcarum excursiones in Græciam. 27. Græci schismatici ad unitatem vocati.

MCCCLXV. 1, 2. Cæsar Avenione Urbanum adit, et rei Christianæ et expeditioni in Saracenos consulunt. 3-7. Turmarum vagarum grassationes in Gallia, in Italia et in Hispania reprimere studet Pontifex, easque in Turcas immittere. 8. Petrarcha excitat Pontificem ad reditum Romam. 9, 10. Rogatus Pontifex de reditu in Urbem, mittit Ægidium cardinalem legatum in Siciliam. 11, 12. Aragonius ad clientelarem sponsionem pro Sardinia exhibendam adactus. 13. Angliæ et Hiberniæ census repetitus. 14. Petrus rex Castellæ de crudelitate corripitur. 15. Increpitus rex Poloniæ de adulteriis. 16. Provinciales Synodi indictæ, et disciplina Ecclesiastica restituta. 17. Adversus Beguardos distringi leges jussæ. 18. Rex Cypri, pace composita cum Genuensibus, ad Turcicam expeditionem proficiscitur. 19-21. Rege Cyprio duce, et B. Petro legato, Alexandria capta et inde relicta. 22. Turcis in dies invalescentibus. Græci ad conjunctionem Ecclesiæ provocati. 23. Quæ comparata auxilia.

MCCCLXVI. 1, 2. Palæologus imperator ad Ecclesiæ Romanæ gremium invitatus. 3. Retardatus Ungarus a Turcica expeditione. 4-8. Palæologus spondet cum suis schismatis abjurationem, ad quem

fidei et sacramenti formulæ missæ. 9, 10. Legati ad id missi, et litteræ Apostolicæ. 11. Bulgaria ab Ungaro domita et Christianæ fidei reddita. 12. Veneti et Genuenses in proposito belli sacri confirmantur. 13-15. Saraceni vastant Armeniam, Cypro ac Rhodo minas intentant, in quos proinde Pontifex excitat auxilia. 16. Commercia cum Saracenis interdicta. 17, 18. B. Petri Thomæ obitus. 19-21. Fœderatæ latronum turmæ ubique grassantur, in quas Pontificia studia exeruntur. 22-25. Urbanum Romam redire meditantem Petrarcha luculenta oratione exstimulat. 26, 27. Papæ reditum in Urbem significanti populi et principes gratulantur et præsto sunt. 28. Galeatius Pedemontium occupat. 29. Polonorum in Lithuaniam expeditio. 30. Internuntius in Hispaniam missus ad conciliandos reges Aragoniæ et Castellæ. 31, 32. Petrus Castellæ rex victus et regno pulsus. 33. Cardinales creati.

MCCCLXVII. 1. Urbanus Montempessulanum adit. 2-5. Urbanus Avenione discedens Massiliam petit, Genuam ac Viterbium. 6. Petrarchæ ad Urbanum panegyrica oratio. 7-10. De reditu Græcorum ad Ecclesiæ unitatem sollicitus Urbanus, ad episcopos, principes et proceres schismaticos dat litteras, parante imperatore Palæologo suum in Urbem adventum. 11. De Cantacuzeni erroribus disquisitio. 12. Catharenses Catholici oppressi a schismaticis. 13. Petrum Cypri regem de adulterio corripit Urbanus. 14. Ægidii cardinalis obitus et laudes. 15. Guillelmus episcopus Sabinensis legatus in Siciliam missus. 16. Fœdus inter Pontificem, imperatorem et Ungarum aliosque principes. 17. Petrus regnum Castellæ recuperat, obnitente Henrico comite Gallorum. 18. Petri regis Lusitaniæ mors et virtutes. 19. Præsules ad Ecclesias redire jussi.

MCCCLXVIII. 1-3. In Bernabonem sceleribus insignem et Ecclesiæ hostem excitata imperatoris potentia. 4-7. Carolus imperator venturus in Italiam, Romanæ Ecclesiæ jura Diplomate confirmat. 8. Caroli imperatoris in Italiam et Romam adventus, fœdera facta, imperatricis coronatio. 9. Capocii cardinalis virtutibus clari obitus et creatio cardinalium. 10. Regina Siciliæ et Cypri rex Urbanum adeunt. 11, 12. Vetitus cultus temerarie datus nonnullis defunctis viris sanctitate florentibus. 13, 14. Capita SS. Apostolorum Petri et Pauli accurate servata cum aliis SS. reliquiis. 15. S. Thomæ Aquinatis corpus Tolosam translatum. 16, 17. Censores fidei contra Fraticellos, quorum ante-signanus Dionysius errores revocat. 18. Ludovicus Ungarus pro fidei propagatione laborat. 19. Nonnulli Albaniæ principes Ecclesiæ se aggregant. 20. Græculi in Candia schisma confirmant.

MCCCLXIX. 1-3. Palæologus imperator Græcorum Romam venit fidemque Catholicam profitetur. 4, 5. De ea re Encyclicæ litteræ Pontificis. 6. De vagis turmis in Turcas traducendis actum. 7. Regis Cypri cædes. 8, 9. Concitatæ a Bernabone turbæ, ad quas compescendas Ungarus operam Pontifici defert. 10. Polonia a Tartaris vastata. 11. Petrus rex Castellæ profligatus et cæsus, unde exortum bellum inter Angliam et Galliam. 12, 13. Bosniam et Dalmatiam contra hæreticos tuetur Pontifex. 14. Minoritæ ad gentes missi. 15. Vetitum Constitutione Pontificia ne quid exigatur ab ingredientibus Ordines religiosos. 16. Privilegia data Basilicæ Vaticanæ.

MCCCLXX. 1-3. Publicæ litteræ de Palæologi conversione et Pontificis Epistola hortatoria ad Græcos schismaticos. 4. Palæologus reversurus in Græciam privilegiis ornatur. 5. Walachiæ et Bulgariæ reginæ conversæ. 6-8. Princeps Walachus in schismate hæret, et Moldavus ad Romanam Ecclesiam traductus. 9-12. Episcopum et Minoritas mittit Pontifex ad Tartaros, quos et litteris ad fidem allicit. 13. Cypro laboranti contra Turcas præsto est Urbanus. 14. Perusini et alii Etruriæ populi rebellantes domiti. 15, 16. Cassinensi monasterio privilegia vindicata et observantia regularis indicta. 17, 18. In Hispania de regno certamina et Maurorum incursiones. 19, 20. Consilium Pontificis de redeundo Avenionem quomodo ortum et acceptum. 21. Cardinalium creatio, et de suffraganeis episcopis Diploma. 22-24. Urbani cæteræ res gestæ, laudes, obitus et sanctitas. 25. Cardinalium litteræ ad ejus fratrem Anglicum. 26, 27. Gregorii XI electio, dotes et litteræ datæ de sua exaltatione. 28. Regum Scotiæ et Poloniæ obitus.

MCCCLXXI. 1-3. Bellum inter Anglos et Gallos, quod compescere nititur Gregorius, 4, 5. Dissidia inter reges Castellæ, Lusitaniæ et Navarræ composita ; Sardinia et Corsica Sedi Apostolicæ adjudicatæ. 6. Diversi reges moniti. 7. De pace Etruriæ sollicitus Gregorius. 8. Turcicis grassationibus ingravescentibus, Gregorius ad arma excitat Christianos. 9. Rhodiorum equitum magister administrandæ Cypro præfectus. 10. Cardinales creati, et errores circa Eucharistiam damnat.

MCCCLXXII. 1, 2. In Bernabonem tyrannum nova judiciaria actio indicta, et arma excitata. 3. Ferrariensis præfectura Atestinis ad vitam concessa. 4. Exactum a regibus vectigalibus Sedis Apostolicæ juramentum et in primis a Joanna regina Siciliæ. 5-24. Pax inter Joannam Neap. et Trinacriam inita, et confirmata a Pontifice, datis de fœdere Diplomatibus. 25. Liberatus Trinacrius

onere adeundæ Sedis Apostolicæ. 26. Consilia Anglos et Gallos componendi agitata. 27. Aragonum leges immunitati Ecclesiasticæ adversæ emendantur. 28, 29. Formidandi Turcarum progressus, in quos Gregorius excitat Ungarum, Palæologum cæterosque principes, indicto Thebis conventu. 30. Armenia evastata a Turcis. 31. In Cypro inter Genuenses et Venetos ortum dissidium, belli semen. 32. Minoritæ ad Tartariam aliasque gentes missi. 33-35. Hæreses et hæretici : Albertus episcopus, Begardi, Beghinæ, Waldenses, Tolosani, Raymundus Lullus. 36. Fraticelli suos obtrudunt ut sanctos.

MCCCLXXIII. 1, 2. Imperatoris Constantinopolitani ad Pontificem legatio contra Turcarum progressus. 3-7. Turcis Ungariæ minitantibus, expeditio in illos indicta, et sollicitati reges et imperator. 8. Genuensium in Cyprum expeditio. 9. Smyrnæ custodia Rhodiis equitibus tradita. 10-12. Judiciaria acta in Bernabonem. 13. Bernabonis copiæ profligatæ. 14. Vexata peste Italia. 15. Ecclesia S. Mariæ Majoris anno jubilæi lustrari jussa. 16. Lithuanos principes ad fidem allicere nititur Gregorius. 17. Studia nonnullorum in Saracenis ad fidem convertendis. 18. Schismaticorum fraudes in Creta repressæ. 19-21. Waldenses, Turlupini, aliique hæretici damnati et repressi. 22. Anglis Gallisque conciliandis navata opera. 23, 24. Bellum inter reges Castellæ, Lusitaniæ, Navarræ et Aragoniæ compositum opera Guidonis cardinalis. 25, 26. Felix S. Birgittæ obitus. 27, 28. S. Andreæ Corsini episcopi mors et miracula.

MCCCLXXIV. 1-3. Gregorius de Græcæ Ecclesiæ conjunctione sollicitus mittit legatos et nuntios. 4. Palæologi cum Turcis indignum fœdus, unde mala in imperium Orientis. 5. Emmanuel Peloponnesi despota bene affectus erga fidem Catholicam. 6. Ungarum tepescentem in expeditione Turcica arguit Gregorius. 7. Smyrna in periculum adducta. 8. Prædicatores in Majorem Armeniam missi, facultatibus instructi ad fidem amplificandam. 9. De episcopali sede in Walachia erigenda agitatum. 10, 11. Milleczius hæresiarcha. 12. Commentarii quibus tit. : *Speculum Saxonum* damnati. 13. Dæmonum cultores et dæmoniaci. 14. Fraticellorum dementia. 15. Bernabonis insolentia retusa. 16-18. Controversia de principatibus inter Joannam Siciliæ reginam, et Ludovicum regem Ungariæ. 19, 20. Fridericus rex Trinacriæ initum cum Joanna fœdus confirmat, et publica de hac re Documenta. 21. De Anglo et Gallo conciliandis actum, et controversa jura Pontificia a rege Anglo. 22. Hieronymitarum Ordo in Castella institutus. 23. Gregorius de Sede Apostolica Italiæ restituenda certiores facit Christianos principes.

MCCCLXXV. 1-4. Ex concertationibus habitis inter Latinos et Græcos plures conversi, inter quos Joannes Cantacuzenus. 5. Emanuel filius Palæologi ad fidem Catholicam vocatus a Gregorio. 6-8. Ungariæ rex valide incitatus a Gregorio ad Turcicam expeditionem. 9. Hospitalarii in Græciam contra Turcas jussi trajicere. 10. Captata occasione, belli sacri parandi consilia cœpta. 11. Studia Gregorii pro conciliandis Anglis et Gallis. 12. Cyprus in discrimen adducta a Genuensibus. 13-15. Florentinos in se concitatos mulcet Gregorius, eorumque crudelitatem redarguit. 16, 17. Induciæ a Bernabone violatæ et rebellio contra Pontificem a Florentinis promota. 18. Thomasuccius tertiarius prophetiæ dono clarus. 19, 20. Rex Trinacriæ regio diademate insignitus. 21, 22. Reges Gregorius suum reditum in Urbem ægre ferentes solatur ac monet. 23, 24. Gregorii edictum de præsulum residentia. 25. Cretenses a schismaticorum insidiis tuetur Gregorius. 29. Hæretici in Delphinatu Viennensi aliisque provinciis bacchantes strenue impugnati. 27. In Africa et Asia hæreticos insectatur, lapsis in apostasiam consulit Gregorius. 28. Cathedrales erectæ ; impius abusus damnatus. 29. Pars Delphinatus fiduciaria Sedis Apostolicæ. 30. Rex Ungarus a conferendis Ecclesiasticis dignitatibus deterritus. 31. Cardinales creati.

MCCCLXXVI. 1-5. Florentini judicio postulati apud Sedem Apostolicam, et sententia Pontificia perculsi. 6, 7. Legatio S. Catharinæ ad Pontificem pro Florentinis. 8, 9. Creati duo cardinales legati in Italia, quorum alter Robertus perfidia et crudelitate clarescit. 10, 11. Consilium initum a Gregorio redeundi Romam, et Romanorum cum eodem conventa. 12. Gregorii reditus in Italiam. 13-18. Studia Caroli imp. pro filio ad imperium evehendo, quibus morem gerente Gregorio, Wenceslaus in regem Romanorum eligitur, corruptis auro electoribus. 19-22. Legatus missus in Aragoniam ad conciliandam pacem; et Lusitaniæ rex excitatus, et privilegiis ornatus ad expeditionem in Mauros. 23. Genuenses in Turcas classem parant. 24. Gregorii pia Constitutio.

MCCCLXXVII. 1. Gregorii in Urbem adventus et triumphalis ingressus. 2, 3. Pro Florentinis ad pacem adducendis S. Catharinæ Senensis legatio et labores. 4, 5. Wicleffus hæresiarcha grassari incipit. 6. Eduardi regis Angliæ obitus. 7. Friderici regis Trinacriæ mors; decretum Caroli imp. de Ecclesiastica libertate, et pie gesta a Gregorio.

cus. 37. Sancitum fœdus inter Venetos et Genuenses. 38-41. Ab exitiali doctrina Wicleffi et sociorum ortæ seditiones in Anglia contra sacrum et politicum statum. 42-44. Wiclefi errores circa Eucharistiam. 45, 46. Pius S. Catharinæ Suecæ obitus. 47. Anticardinales ad propagandam perfidiam publica edunt Acta. 48. Acta antipapæ pro Urbano V sanctis adnumerando. 49. Armenia a Saracenis evastata. 50. Ducis Moscorum expeditio in Livoniam.

MCCCLXXXII. 1. Joannæ reginæ mors miseranda. 2, 3. Ludovici Andegavensis expeditio contra Apuliam et ditionem Ecclesiasticam. 4-9. In Ludovicum Andegavensem sententia lata ab Urbrno et arma excitata. 10. Schismaticus exercitus depressus. 11. Deficientibus aliquibus populis ab Urbano, ipse suæ causæ æquitatem promulgari ubique jubet. 12-21. In Joannem regem Castellæ sententia lata ab Urbano. 22-25. Faventinus episc. ad Aragonios scribit Commentarium contra schismaticos. 26. Ludovici regis Hungariæ mors. 27, 28. Episcoporum Cracoviensis et Magdeburgensis misera mors. 29-31. Pestiferæ propositiones a Wicleffo transmissæ ad conventus Londinenses. 32-35. Quibus artibus Wicleffus multiplices suos errores propagaverit. 36, 37. Synodus Londini celebratur damnans errores Wicleffi. 38. Postulati judicio Wicleffus et asseclæ. 39. Synodus Oxoniensis. 40. Willelmus e Windurby hæreticus. 41. Wiclefistarum turpitudo.

MCCCLXXXIII. 1, 2. Contra vim exercitus schismatici Urbanus parat arma et auxilia. 3, 4. Urbani iter in Apuliam et Neapolim, ejusque captivitas. 5. Rex Aragoniæ Urbano adhærere ostentat. 6-8. Joannes rex Lusitaniæ electus, quem ducem expeditionis contra regem Castellæ schismaticum creat Urbanus. 9. Sacra militia in Anglia adversus Gallos conscripta, et irrito successu dissoluta. 10-12. Translatio capitis S. Dominici et prodigia circa sacras Imagines.

MCCCLXXXIV. 1-3. Ludovici Andegavensis schismatici infelix contra Carolum regem Siciliæ, expeditio et obitus. 4. Dissidia inter Urbanum et Carolum recrudescunt. 5. Regulares omnes suis immunitatibus privati ab Urbano. 6, 7. Gerardi Magni pius obitus et virtutes. 8-12. Wicleffi miserandus obitus, et de ejus erroribus examen. 13, 14. Miracula circa Eucharistiam.

MCCCLXXXV. 1-6. Gliscentibus discordiis inter Urbanum et Carolum, cardinalium conspiratio facta in Pontificem, qui Luceriæ obsidetur. 7, 8. Pontifex incolumis Neapoli adit Genuam. 9. Carolus Siciliæ rex ad capessendum regnum Hungariæ accitus. 10, 11. Regis Lusitaniæ victoria contra regem Castellæ schismaticum. 12. Bernabos tyrannus Mediolani captus et necatus a Galeatio nepote.

MCCCLXXXVI. 1-3. Carolus Siciliæ et Hungariæ rex trucidatus, unde in utroque regno turbæ. 4-6. Lithuani Polonis conjuncti, et fidem edocti. 7. Divinæ exemplum justitiæ. 8. Dux Austriæ favet antipapæ. 9. Gallus eremita hypocrita ad Urbanum accedit. 10, 11. Urbani severitas in defectores, quorum numero crescente per conjurationem, cardinales captivi in carcere necantur. 12. Pontifex Genua recedens adit Lucam. 13. Fesulanæ Congregationis exordia. 14, 15. Lecestriæ ducis in Castellam expeditio, et pax firmata. 16. Corcyra ad Venetos revocata.

MCCCLXXXVII. 1-7. Neapolis capta et vexata a schismaticis, duce Othone de Brunsvich, in quos sacram expeditionem urget Urbanus. 8 Achaiam Ladislao eripere tentat Urbanus. 9. Legatio schismaticorum ad populos pro Concilio celebrando. 10. Obitus Joannis Aragonum regis, qui ad antipapam defecerat, et Caroli regis Navarræ. 11. Petri Lucemburgensis obitus, et sanctitas. 12. Urbanus Perusium contendit. 13. Scaligeri principatu depulsi. 14. Sigismundus Hungariæ regno potitus. 15. Lithuani ad Christi fidem traducti, opera Wladislai regis. 16-18. Reliquiæ superstitionis et idololatriæ in Lituania aliisque gentibus subpolaribus. 19. Petrus Pareshul apostata ex Ordine S. Augustini.

MCCCLXXXVIII. 1-4. In Mauros Afros littora Italiæ et Græciæ infestantes sacra expeditio. 5-7. Gliscentibus factionibus in regno Siciliæ, illud sibi Urbanus recuperare tentat, bellicumque apparatum jubet. 8, 9. Urbanus Romam redit. 10. Conversio Judæorum. 11. Albertus Sueciæ rex in odium subditorum lapsus. 12, 13. Wicleffi et sociorum scripta incendi jussa.

MCCCLXXXIX. 1, 2. Annus Jubilæi ad triginta trium annorum cursum redactus. 3. Institutum festum Visitationis B. M. V. 4, 5. De festo Corporis Christi litteræ Apostolicæ. 6, 7. Manfredi Claromontii in Africam expeditio. 8, 9. Copiæ antipapæ, duce anticardinali Pileo, ditionem Ecclesiasticam et Etruriam vexant. 10, 11. Urbani papæ obitus. 12, 13. Bonifacius IX papa creatus prudentia insignis. 14. Antipapa in Bonifacium censuras promulgat, et coronat Ludovium regem

Siciliæ. 15-17, Commentarii Joannis e Montesono contra schismaticos. 18, 19. Anglia miraculis illustrata SS. Joannis de Bridlington, et Ethelredæ. 20, 21. Wicleffistæ spernunt miracula. 22. Divina in sacrilegos Eucharistiæ derisores vindicta. 23. Sublatum a Wicleffistis sacerdotium.

MCCCXC. 1. Annus Jubilæus celebratur. 2. Impostorum circa Indulgentias corruptelæ quas damnat Bonifacius. 3-5. Wenceslai regis Romanorum litteræ et oratores ad Bonifacium præ se ferentis Ecclesiæ patrocinium se suscepturum. 6-8. Dux Bavariæ pro conciliandis Ecclesiæ schismaticis interpes adhibitus. 9. Eodem consilio missus in Trinacriam internuntius. 10-15. Bonifacius regnum Siciliæ decernit Ladislao in gratiam recepto, qui coronatur et dat sacramentum fidelitatis. 16. Tentatus veneno Ladislaus. 17. Ludovici Andegavensis in Neapolitanum regnum expeditio. 18. Bonifacius vicarios constituit in ditione Ecclesiastica. 19. Leodienses ad defectionem a Pontifice sollicitati præclare renuunt. 20. Regis Navarræ lapsus in schisma; mors regum Castellæ et Scotiæ. 21 Expeditio sacra contra Tunetanos. 22. Amurates occisus.

MCCCXCI. 1-4. Decretæ Pontificiæ legationes in Hispaniam, et alia regna ad eversionem schismatis. 5-11. Trinacriæ sedandæ incumbit Bonifacius, quam in Tetrarchias partitur. 12. Ludovicus Andegavensis Ladislao infensus anathemate defixus. 13. Instaurata in antipapam edicta : res Etruriæ et Aragoniæ. 14-19. Leges ab Anglo contra Ecclesiasticam libertatem latæ, quas arguit Bonifacius, edita sanctione et misso internuntio. 20-22. Wicleffistarum flagitia in Anglia. 23. Missus a Pontifice internuntius in Angliam ad fœdus conciliandum. 24-26. Commentarius quinque dialogorum a Joanne e Montesono conscriptus. 27. Dyrrachinus principatus datus Georgio Stratimero. 28. Dissentientes Dalmatæ et Macedones Turcas in se concitant. 29-32. S. Birgittæ memoria consecrata a Bonifacio. 33. Quatuor Minoritæ affecti martyrio.

MCCCXCII. 1-3. Utriusque Siciliæ rebus consulit Bonifacius, ne schismaticis subdantur. 4. In ditione Ecclesiastica turbæ inter proceres concitatæ sedantur. 5. Bononienses perpetuum obsequium devovent Pontifici. 6. Idem obsequium profitentur Perusini. 7. Galliæ rex schismatis propagator percussus amentia ad meliora convertitur. 8. Vicleffistæ damnati, et plures ex ipsis conversi. 9. Præsentia Christi in Eucharistia miraculo comprobata.

MCCCXCIII. 1. Gallos dehortatur Bonifacius a schismate. 2. Viterbium ad Bonifacii obedientiam revocatum, et Piceni rebellio. 3, 4. Coorta Perusii seditione, Pontifex abscedit. 5. Pontifex Romam repetit, præhabitis pactionibus cum Romanis, et accepto Columnensium obsequio. 6. Turbæ in Castella a schismaticis; Trinacria obnoxia Aragoniis, obsessa Constantinopolis. 7. Puer ad vitam revocatus baptizatur.

MCCCXCIV. 1, 2. Raymundi Rogerii circa Avenionem grassationes. 3. Sorbonici mala schismatis deplorantes ad regem Galliæ dant litteras. 4, 5. Clementis antipapæ mors et mores. 6. Quibus artibus Petrus e Luna Pseudopontifex fuerit renuntiatus. 7, 8. Sorbonicorum litteræ parænеticæ ad antipapam. 9. Petri e Luna ficta ostentatio de tollendo schismate. 10-12. Cœtus Gallici ex quibus via utriusque abdicationis proposita. 13, 14. Galli ad schisma aversandum propensi per litteras paræneticas sollicitantur. 15-17. Internuntii ad Galliæ regem et cardinales schismaticos missi cum amplissimis facultatibus. 18. Gallorum divisiones. 19. Franciscus archiepisc. Burdegalensis in Hispaniæ legatione confirmatus. 20. Regnum Neapolitanum bello agitatur. 21. Grassationes in ditione Ecclesiastica. 22. Internuntii in Angliam pro vindicandis juribus Ecclesiæ. 23-25. Mahometani in dies protenduntur, contra quos Bonifacius expeditiones sollicitat, missis legatis et litteris. 26. Clades a Mauris illata in Hispania.

MCCCXCV. 1-3. Oratores principes a Galliæ rege ad antipapam missi, et hujus responsa. 4. In cœtu Parisiensi agitata consilia ad tollendum schisma. 5-8. Scriptus Commentarius, suadente antipapa, ad insinuandam compromissi viam. 9-11. Quæstiones in Academia Parisiensi agitatæ ad renovendum antipapam et appellatio interposita. 12, 13. Scribit in Sorbonicos Joannes Azo. 14, 15. Synodus Parisiis habita. 16. Ladislaus in Neapolitano regno confirmatur. 17. Seditio Romæ coorta armis sedatur. 18. Wicleffistarum facinora in Anglia. 19. Alienata a Wenceslao imperii jura. 20, 21. B. Margaritæ Piceпæ obitus et virtutes. 22. Margarita regina Sueciæ. 23. Bajazetis progressus, et Tamerlanis irruptiones.

MCCCXCVI. 1. Perusini et finitimi populi in gratiam recepti. 2. Francorum et Anglorum reges juncti fœdere qua via schisma tollendum decreverint. 3. Missi a Petro e Luna impostores ad Urbem. 4, 5. Ad

ANNALES ECCLESIASTICI.

INNOCENTII VI ANNUS 4. — CHRISTI 1356.

1. *Decreti cardinales duo ad Anglum Gallumque conciliandos.*— Invexit ingentem luctum Gallis, capto in acie Joanne rege ab Anglis, ac magna procerum multitudine cæsa, non sine arcano divini Numinis judicio, annus Servatoris millesimus trecentesimus quinquagesimus sextus, Indictione nona: quam cladem mox subortæ in regno turbæ auxere. Præsenserat Pontifex ex pertinaci inter potentissimos reges discordia gravissima emersura exitia, cum, ut refert Matthæus Villanus [1], Angli ob superiores secundos successus insolescerent, atque ad pericula ruerent intrepidi; Galli vero acceptarum injuriarum dolore, et vindictæ cupiditate furerent. Ad quæ avertenda Innocentius Apostolica studia defixerat: ac licet impensos jam a se labores parum profuisse cerneret, crescentibus tamen odiis atque exasperato bello, augendam sollicitudinem ratus, ut pacem induciasve redintegraret inter reges, legationem ad eos decrevit: cujus obeundæ, provinciam Talayrando episcopo Albanensi et Nicolao tit. S. Vitalis presbytero cardinalibus imposuit; de qua Ms. Vaticani anonymus scriptor [2] hæc mandavit historiæ: « Item sub MCCCLVI, de mense Junii, dominus Talayrandus Petragoricensis, et dominus Nicolaus Capocii cardinales transmissi fuerunt nuntii Apostolici per dictum papam ad ponendum pacem finalem vel treuguam fiendam inter reges Joannem Franciæ et Eduardum Angliæ ipsorumque regna: qui cardinales de mense prædicto de curia recesserunt, et in regno Franciæ applicarunt continuando ipsorum diætas pro pace vel treugua inter ipsos reges vel regna ponenda ». His consentanea alterius Ms. auctor [3] Germanus, et Innocentii Vitæ scriptor [4] repetunt; quibus historici consentiunt [5].

[1] Matth. Vill. l. VI. c. 31. — [2] Ms. bibl Vat. sign. num. 2040. — [3] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. — [4] Gesta Inn. VI apud Bosq. — [5] Frossar. in Joan. I et alii.

Ut facilius legati cardinales consilia perducerent, Pontifex adhibendum etiam Carolum imperatorem pacis interpretem censuit, eumque rogavit [1] ut cardinalibus locum, in quo ipsum convenirent constitueret: « Cum, inquit, fili charissime, sicut habet multorum nobis admodum grata relatio, tu dispositurus imperii tui negotia sis ad civitatem Metensem vicinam satis regno Franciæ in proximo accessurus, nos hoc divinæ dispensationis et provisionis credentes esse consilium, ut eo tempore pietas tua regno appropinquaret eidem, quo dicti nuntii ad illud sunt pro ipsius concordiæ reformandæ negotio accessuri; et ex hoc spem et fiduciam nostram hujusmodi roborantes, serenitatem tuam attente rogamus, et petimus instantius obsecrantes, quatenus attendens quam gratum Deo præstabis obsequium, si in tam utili tamque accepto Deo negotio episcopo et cardinali coopereris eisdem, ad aliquem locum, in quo tecum possint convenire, divinæ miserationis intuitu, consideratione utilitatis publicæ ac nostræ intercessionis obtentu declinare non putes onerosum. Dat. Avin. VII kal. Junii, anno IV ».

2. *Litteris hortatoriis ad pacem utrumque regem sollicitat Pontifex, et Gallum ab expilandis subditis deterret.* — Conjuncturus itaque cum imperiali pro conciliandis Francorum et Anglorum regibus Apostolicam auctoritatem Innocentius, gravissimis sententiis Joannem regem ad amplectenda pacis consilia præmonuit [2], exortas e bello calamitates exposuit; contulitque cum præteritæ concordiæ felicitate: laxata licentiæ scelerique fræna: divinum cultum obsolescere: ad inferendas mutuas cædes incumbere, qui animis armisque religionis propagandæ studio conjuncti clarissimas olim de infidelibus victorias retulissent: diuturna illorum dissidia ingentia Pontificum de

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 74. — [2] Ibid. p. 93.

propaganda divina gloria discussisse hactenus: atque adhuc dissipatura consilia.

« Innocentius, etc. Joanni regi Francorum illustri.

« Pax bonarum artium decora mater, et cunctarum parens fœcunda virtutum, etsi universaliter omnibus sit indifferenter optabilis, regibus tamen atque principibus quam maxime optanda est, siquidem sicut in quiete regnantium quiescunt subditi, et in pace ipsorum pacis beneficio perfruuntur; sic in commotione principantium commoventur subjecti populi, et in eorum turbatione turbantur. Hoc profecto, charissime fili, recte considerantibus liquet apertius: hoc te experientia docuit: hoc tibi frequenter subjecta res oculis indicavit: hoc, ut ita dixerimus, palpasti sæpenumero: hoc gustasti. Vidisti namque in tua et charissimi in Christo filii nostri Eduardi regis Angliæ illustris amara dissensione, subjectam tibi et ei rempublicam, olim pacis opulentia gloriosam, quodam quasi vehementiori turbine conquassatam: vidisti florentem abundantia populum, ope auxilii aliorum egenum: vidisti plebem bonis omnibus opulentam, bonis fere omnibus destitutam: vidisti quietissimos subditos dissensione amarissima lacessitos: vidisti (quod gravius est) deputatos divinis obsequiis sceleratis operibus inquinatos: vidisti sacris pridie ministeriis insudantes, nunc rapinis intendere, nunc spoliis occupari, nunc effusioni, proh dolor! humani vacare cruoris. Accingitur enim gladio, sumit arcum et pharetram, armatur lancea, insurgit in clypeum, qui nuper librum in manibus, et in ore gestare Dominum consuevit: ministri altaris Dominici ministrant, heu, raptoribus virginum, conjugatarum, adulteris, et abductoribus viduarum. Quis igitur, princeps inclyte, fidelis Christicola ista non defleat? quis non ploret, quis non tristetur et lugeat, Christi milites olim adversus Christiani nominis inimicos, claris victoriam titulis gloriosos, in cæde mutua occupari? Et quos dudum famæ quæstus toto divulgavit orbe claros atque laudabiles, hos vindictæ noxius appetitus propria coangustat in patria, et in suis laribus tenet obscuros. Hæc, inquam, jugiter nostris amare præsentantur obtutibus, hæc nos lacrymarum mergunt in fluvios, hæc mentem anxiam indesinenter excruciant, hæc mœrens cor continue inquietant, hæc ab intimis educunt quotidiana suspiria, hæc intrinseca quæque amaricant, hæc perturbant.

3. « Digne igitur ad supputationem dissensionis hujusmodi ac pacis reformationem vias et modos solerter exquirimus, et exquisitos sollicite promovemus, ut adjuti dono divinæ gratiæ, sine qua omne opus incassum intenditur, tantis possimus malis occurrere, tantisque periculis obviare: ac bona quietis et pacis, quæ pater hucusque sustulit scandali, et profligare longius omnino conatur, instaurare fortius valeamus. Et ideo licet nostra et nonnullorum prædecessorum nostrorum aliorumque fidelium studia, quæ circa hoc laborarunt, pacis æmulus, peccatis exigentibus, eluserit hactenus ac vacuarit effectu; sperantes tamen in eo, qui concordiam in sublimibus suis parat, quique verus angularis est lapis parietem utrumque connectens, quod ipse hostis ejusdem fraudibus superatis et artibus plebem suam in fine non deseret; quinimo in ipsius angustiis et pressuris ei pie compatiens, pacis ejusdem diu concupito negotio nostris et communibus fidelium Christi votis benignus et misericors condescendet, consulta cum fratribus nostris super hoc deliberatione præhabita, venerabilem fratrem Talayrandum episcopum Albanensem, ac dilectum filium nostrum Nicolaum tit. S. Vitalis presbyterum cardinalem Apostolicæ Sedis nuntios, viros utique decoros multis virtutibus, et in magnis et arduis multa et laudabili experientia comprobatos, honoris et status tui regnique tui fervidos amatores, in quibus timor Domini sanctus manet, et quorum inest affectibus bonum pacis, ad te præfatumque regem tanquam pacis angelos providimus destinandos, etc ». Adjicit ardentissimas preces, ut concordiæ interpretes cardinales audiat, eorumque consiliis ad ponendum tot malis modum obsequatur. » Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis, XII kal. Junii, anno IV ».

4. Conceptæ sunt eadem pæne verborum forma ad Eduardum Pontificiæ litteræ [1], quibus diuturni belli rei Christianæ funestissimi mala describit. Sollicitatæ [2] etiam Isabella mater atque Philippa uxor reginæ, tum alii gratia et auctoritate in Anglicana aula spectantissimi viri incitati, ut regem ad concordiam adducerent. Cum vero nonnulli apud Eduardum malevolis susurris Pontificem vocassent in invidiam, non tam in superiori fœderis colloquio interpretem conciliatoremque pacis, quam perturbatorem egisse, fœdam calumniam his verbis detersit [3]: « Testis nobis est Deus, cujus vices in terris immeriti gerimus, quod nos, attendentes esse proprium cuilibet sacerdoti, sed nobis maxime, quem super omnes sacerdotes dignatio divina constituit pacificare discordes, et dissidentes ad concordiam revocare; et considerantes etiam quod licet omnium pax et concordia sit optanda, tua tamen et ipsius regis eo est studiosius promovenda, quo tua et illius discordia velut quidam turbo validior concussit fortius et attrivit gravius populum Christianum, pro hujusmodi reformatione pacis et laboravimus cum omni sinceritate sollicite, et cum omni attentione impendimus studium, ac dedimus, nec ad sinistram nec ad dexteram declinantes, operam pro viribus efficacem: sed si laboribus nostris speratus non successit effectus, propter hoc lingua tertia labores non debuit depravare. Datum apud Villamnovam Avinionensis diœcesis XIV kal. Julii, anno quarto ».

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 94. — [2] Ibid. — [3] Ibid. p. 96.

Diluit eamdem de non adhibita pro redintegranda pace diligentia notam, ab invidis et obtrectatoribus aspersam, pluribus litteris[1] datis ad Michaelem episcopum Londoniensem, atque Anglos proceres : quos Pontifici (in quem facile utpote Gallum genere suspicionibus sinistris imbui poterant) iniquiores fuisse, ex Matthæi Villani superius dictis patet; cum is tradat, Henricum Lanclastrium et Philippum Borbonium, utriusque regis contraria jura summa pertinacia defendisse. Ne vero rerum novarum conversionibus ac eventibus prœliorum concordiæ, pro qua redintegranda legati erant cardinales, ratio omnis confunderetur, Eduardum Walliæ principem parentis nomine, et comitem Armaniaci Francorum regis vice in Vasconia præfectos rogavit[2], ut dum cardinales internuntii ad reges pergebant, ipsi novandis rebus belloque temperarent. Sollicitatus etiam, ut sæpe antea, Eduardus rex[3], ut Carolum ducem Britanniæ vinculis solveret, quo operam una cum cardinalibus pro restituenda concordia posset conjungere, atque[4] Isabella et Philippa reginæ, Eboracensis et Cantuariensis archiepiscopi, Londoniensis et Wintoniensis episcopi, ut regem, qua pollebant apud ipsum gratia, ad id adducerent : ad quam etiam rem iidem cardinales jussi incumbere[5].

5. Data prælerea est cardinalibus internuntiis provincia, ut corriperent Joannem regem, qui ad conficiendos ingentes bellicos apparatus gravissimis suos premebat vectigalibus, atque Ecclesiasticos viros pluribus aliis gravatos oneribus, imperatis sine Pontificis auctoritate anni unius decumis oppresserat, tantam acerbitatem in iis exigendis exercentibus illius administris, ut sacerdotes, pars exhausta opibus, pars conscientia deterrita templorum curam adjicerent : unde divinus cultus obsolescebat, atque aliis principibus perniciosum dabatur exemplum, ne pari sævitia Ecclesiasticos spoliarent. Joannem etiam regem admonuit gravissimis litteris[6] Innocentius, ut mala hæc sedaret, vel potius tolleret, quo divinum Numen placatum tribueret optatæ pacis felicitatem :

« Innocentius, etc. Joanni regi Francorum illustri.

« Perstrepit, fili charissime, Romana curia querelis gravibus, et infestis rumoribus Apostolicæ Sedis tinniunt continuo quasi aures, quod quidam officiales et ministri tui prætextu concessæ per te illis, ut asseritur, potestatis, Ecclesias, personas Ecclesiasticas regni tui, præter alia insolita gravamina plura, quibus eædem Ecclesiæ ac personæ premi et angariari dicuntur, indifferenter sicut et laici ad solvendum tibi vel illis nomine tuo decimam sive subsidium ad valorem decimæ unius anni de proventibus Ecclesiasticis eorumdem compellere moliuntur, occasione cujusdam concessionis seu promissionis, quam de illa vel illo quidam pauci numero prælati Ecclesiastici dicti regni, nullum a prælatis illius aliis et personis eisdem mandatum aut consensum habentes, tibi absque licentia Sedis ejusdem, sine qua eis id facere non licebat, improvide ac in salutis eorum præjudicium fecisse dicuntur : quodque officiales et ministri iidem in exactione hujusmodi decimæ sive subsidii tantum exercent sine omni miseratione rigorem, ut si quæ sint ex personis eisdem, quæ decimam seu subsidium hujusmodi solvere aut impotentia præesse non possint, aut conscientia motæ recusant, bona earum ad manum tuam capiant et detineant sub eadem ; et tot eas aliis pressuris affligant, ut vitæ necessariis destitutæ Ecclesias et beneficia eorum relinquere compellantur ; unde fit, quod Conditor Redemptorque tuus, per quem regio sedes in solio, pro modico subsidio conferendo tibi, debitis ei fraudetur obsequiis, et ministrorum ejus voces, solitæ illius exerceri semper in laudibus, querelis et clamoribus occupantur. Hæc, princeps inclyte, ubi semel et iterum nostris in auribus sonuerunt, nos considerantes attente puritatem devotionis ad Deum, et rectitudinem zeli ad conservationem et ampliationem Ecclesiasticæ libertatis, Catholicorum principum progenitorum tuorum et tuam, credere nulla ratione potuimus : sed tandem multiplicatæ querelæ, ac excrescens continuo conquerentium numerus, et etiam ipsa miranda nobis insinuatio tua retinentes impulerunt nos ad credendum ; et eo amplori amaritudine repleverunt, quo hæc tuæ saluti et famæ, quas attenta sinceritate zelamus, contraria, et libertati Ecclesiasticæ præjudicialia potius dignoscuntur.

6. « Considera itaque, amantissime fili, considera utrum personis eisdem multiplicium onerum, quorum plurima in tuum et ipsius regni tui subsidium (de licentia tamen Sedis Apostolicæ) subierunt, fatigatione lassatis adjicienda sit laxitudo. Considera utrum paucorum particularis oblatio, sanctionibus canonicis omnino contraria, sit ad universale omnium extendenda dispendium, et ad ipsius libertatis Ecclesiasticæ præjudicium retorquenda. Considera quid Catholicis incumbat principibus, quando Pharao ille divinæ legis ignarus, cum servituti cæteros subjecisset, sacerdotes et possessiones eorum non solum in pristina libertate dimisit, quinimo de publico sacerdotibus ipsis alimoniam ministravit. Considera qualia quantaque pericula in inferiores hujus sæculi potestates hæc, si (quod absit) procederent, exemplari quodam alveo derivarent, cum, ut nosti, imitatores plures facile culpa reperiat, quæ committitur a prohibitore culparum. Quid enim dicent quidve facient reliqui reges et principes orbis terræ, si te, qui Ecclesias et personas easdem speciali semper honorificentia prosecutus, et ad conservationem ac ampliationem libertatis ipsius regios favores impendens, ad id alios exemplis laudabilibus pro-

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 96. — [2] Ibid. p. 57, 58. — [3] Pag. 157. — [4] Pag. 158. — [5] Pag. 159. — [6] Pag. 173.

vocasti, talia senserint vel audierint facientem? Erigent procuIdubio ad vetita animos, extendent ad illicita manus, et ad inconcessa digitos informabunt.

« Ad pietatem itaque tuam, ut super his remedia necessaria provisionis acceleres, cum omni fiducia recurrentes, illam attente requirimus et hortamur in Domino, ac attentius deprecamur, tibi hujusmodi tuæ salutis intuitu paternis consiliis suadentes, quatenus hæc, quæ ex paterna charitate describimus, filiali benignitate recipiens, illaque tecum æqua et tranquilla mente pertractans, malum hoc, ne si (quod absit) irremediabiliter steterit periculosius, quod nos molestat, de gremio universalis Ecclesiæ pro reverentia illius, qui est fundator et fundamentum ejus, auferre procures: sic enim certe Dominus votis tuis benignus assistet, imponet sollicitudinibus terminum, curas noxias subtrahet, mutiplicabit facultates, vires augebit, et quibusque asperis in plana conversis, tibi et subditis tuis populis, sicut desiderantissime cupimus, optatæ quietis et pacis tempora propitius instaurabit. Super quibus, ut mentis nostræ amaritudinem speratæ provisionis tuæ medela dulcoret, iterum rogamus et petimus, ut quæcumque super his agenda duxeris, nobis e vestigio intimare procures; iis, quæ venerabilis frater Talayrandus episcopus Albanensis, et dilectus filius noster Nicolaus tit. S. Vitalis presbyter cardinalis, Apostolicæ Sedis nuntii, magnitudini tuæ super eis pro parte nostra retulerint, firmiter crediturus. Dat. apud Villamnovam Avinionensis, III non. Septembris, anno VI ».

7. *Regis Angli in Gallum pugna et victoria.* — Consentiunt his, quæ de Joannis regis in extorquendo ære militari sævitia tradunt historici, ex quibus Matthæus Villanus ait [1], mercatores externos ob eam diffugisse, ac plures urbes, regiis administris non admissis, quamdam reipublicæ formam induxisse. Nec mirum, si conductus sudoribus pauperum ac sacerdotum lacrymis potentissimus exercitus turpissime fuerit profligatus, dum hæc subsidia in regni ordinum comitiis poscebat Joannes. Intercessisse apud populum Carolum regem Navarræ multis nominibus regiæ Gallicæ beneficiarium, atque etiam proditionem in socerum conflasse, ferunt [2]: ex quo indignatus Joannes illum custodiæ manciparit (1). Sed regis Navarræ fratres Caroli vincula ulturi infesta signa extulere, quamvis Pontifex, ut iis occurreret, Ludovicum principem, qui Caroli regis nomine regnum Navarræ administrabat, proceresque ac populum multis litteris sit adhortatus [1], ut licet Joannes rex ad generum custodia liberandum difficilem se præberet, tamen mulcerent illum potius, quam illato bello exasperarent. Ita civili bello arsit Gallia.

Eodem tempore Eduardus junior finitimas Aquitaniæ provincias ferro flammaque subjiciebat. In quem Joannes rex signa convertit, deprehenditque [2] exuviis onustum in Pictavensi agro copiarum numero admodum imparem. Certa videbatur sine periculo victoria: sed vincendi [3] patientia Joanni defuit [4]. Inter hæc legati [5] cardinales Talayrandus et Nicolaus submissi ab Innocentio, cum metuerent, si adversæ concurrerent acies, plurimum sanguinem Christianum effusum iri, qui potius pro defendenda in Turcas fide, firmandaque Orientalis Ecclesiæ cum Romana conjunctione spargendus erat, ad Francorum regis ac Walliæ principis castra discurrere, ut concordiam inter eos redintegrarent. Neque abnuit Anglus periculi terrore perfusus æquis legibus pacisci concordiam, eamque affinitate firmare: at Joannes pravis temerariorum subornatus consiliis [3], Talayrandum cardinalem facessere jussit, adjectis verborum minis, ni abiret, de vita periclitaturum [6]. Ut vero Franci, qui divinas in se iras ob repulsos internuntios Apostolicos pacis interpretes concitarant, magna strage ab Anglis sint profligati, inter alios describit his verbis Ms. Vaticani auctor [7]: « In dicto tempore guerra mortalis et terribilis perseveravit inter reges Franciæ et Angliæ in regno Franciæ per totam linguam Auxitanam, Britanniam, Normanniam et Picardiam. Ferro et igne Anglici per dictas provincias pæne deludentes et occupantes, necnon ultimate sub anno MCCCLVI, et die Lunæ XIX mensis Septembris, princeps Galliarum primogenitus Eduardus III regis Angliæ bellum habuit cum suis gentibus in territorio Pictavensi contra regem Joannem filium regis Philippi de Valoys et suas gentes. Quod bellum dictus princeps obtinuit: et dictus rex cum suo filio tertio per dictum principem et suas gentes captivati et ducti in Angliam fuerunt cum circa ducentis tam comitibus, quam vicecomitibus, banderensibus, baronibus, militibus, et nobilibus majoribus et melioribus regni Franciæ, cum multis aliis comitibus, baronibus, nobilibus et communitatibus dicti regni Franciæ ».

Non Anglicis viribus, sed divinæ in Joannem

[1] Matth. Vill. l. VI. c. 18. — [2] Frossar. hist. l. I. Paul. Æmil. in Jo. rege Gaguin. in eod.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 167. — [2] Matth. Vill. l. VII. c. 69. — [3] Paul. Æmil. in Joanne Rep. — [4] Matth. Vill. l. VII. c. 20. Fros l. I. Paul. Æmil. et Wals. in Eduard. III et alii. — [5] Gesta Inn. VI apud Bosq. — [6] Frossar. hist. l. I. in Joanne. — [7] Ms. bibl. Vat. sign. num. 2040. Matth. Vill. l. VII. c. 20. Petr. l. II. de vita solit. sect. 4. c. 2. et rer. senil. Ep. IV. Paul. Æmil. in eod. Jo. rege Wal. in Eduar. III et alii.

(1) Annalista hic ex incerto tantum rumore acceptam captivitatem regis Navarræ commemorat. Sed totius historiæ veritatem suffragio suo confirmat Nangii continuator, qui tunc in Gallia degebat. Ipso tamen eodem continuatore teste, ad Quadragesimam superioris anni 1355 hæc referenda. Eo enim anno et tempore Carolum Navarræ regem cum aliis nonnullis viris principibus solemni convivio a Carolo de Hispania comite stabuli Galliæ exceptum Joannes improvisus superveniens oppressit captumque secum abduxit. Causas alii alias prætendebant: omnia incerta.
MANSI.

ultioni vulgo adscripta est hæc victoria; de qua hæc habet Innocentii Vitæ scriptor [1] : « Cessit victoria dicto Odoardo principi, dicto rege et suis fere omnibus captivatis, cæsis aut in fugam conversis : quod fuit admodum mirabile et stupendum, attento maxime, quod pro uno ex victoribus victi erant decem et ultra. Eorum etiam apparatus tam in armis quam equis et aliis ad bellum necessariis et opportunis, erat multo solemnior et validior, et ad vincendum alios magis dispositus in cunctis. Sed talis fuit voluntas Dei seu ordinatio, cui resistere nemo potest ». Eduardus porro victor agnovit non suis viribus, quæ imbelles erant, sed divini Numinis manifesta ope potentissimum hostem debellatum : ejusque pater rex non festos ignes, ut se fumo pasceret, excitandos curavit, sed divina sacrificia octo diebus continuis ad agendas Deo grates, ac pro eorum, qui occubuerant in acie, animabus a sacerdotibus peragi jussit [2] : quo modestiæ specimine majorem gloriam, quam filius triumpho collegit (1).

Accepto de Gallica clade nuntio, Innocentius Delphinum optimis consiliis ut se adversus res asperas muniret erudivit [3] ; neque dolori , sed instaurandis lapsis rebus vacaret : probos consultores sibi adscisceret : divinum timorem insereret animo : neve injustis oneribus populum opprimeret ; atque internuntios cardinales ad abruptum toties pacis colloquium redintegrandum jussit incumbere. Tum vero Eduardus [4], licet capto Joanne rege, posset ulterius excurrere ; veritus tamen ne Galli, collectis novis viribus eumdem regem recuperarent, vel ne in ipsum Carolus imperator prosiliret, Burdegalam spoliis et gloria onustus se recepit.

8. *Pontificis litteræ ad Anglum victorem moderationem suadentis.* — De cujus in parta victoria moderatione animi egregie sentiens Innocentius, illum ad clementiam in victos explicandam, accommodandum paci in triumpho animum, ac reponenda divino Numini grati animi officia hisce litteris est adhortatus [5] :

« Eduardo primogenito charissimi in Christo filii nostri Eduardi regis Angliæ illustris, principi Walliæ.

« Quanquam, fili, ex tuorum felicitate successuum cum mundo sentiens, ut probabiliter credimus, glorieris ; tenemus tamen indubie, quod sicut Deo devotus, et ex devotis ei parentibus editus, triumphorum gloriam et victoriarum honorem ad Deum creatorem tuum, a quo est omnis victoria omnisque triumphus, cum reverentia refers : tenemus, quod in eis effusionem cruoris humani consideras : tenemus, quod animarum pericula intueris ; et quod proinde in conspectu ipsius Dei tui eo te humilias amplius, quo sicut circumspectus et prudens plane perpendis, debere te illi pro iis referre gratias, pro his ab eo veniam deprecari. Licet enim idem ipse Deus, prout vult, distribuens dona sua, te victoriarum titulis et triumphorum pompa fecerit gloriosum, detestatur tamen plebis suæ stragem, nec regnantium rancorem aut odium, jus vel injuriam compensari vult excidio fidelium et innocentium populorum. Quod nos attenta nobiscum meditatione pensantes, non revocamus in dubium, imo verisimiliter certi sumus, quod tu quando de manu Domini prosperiora te suscepisse cognoscis, tanto ad pacem sis promptior, tanto ad concordiam favorabilius inclineris ; maxime cum ea sit consuetudo potentium imitantium pietatem, ut plus eos ad clementiam quotidie prosperitas excitet, plus ad mansuetudinem felicitas indesinenter inducat ; nunquam enim pietas in aliquo, nisi cum possit sævire, perpenditur : nunquam dulcedo mansuetudinis, nisi cum possit rigide agere, innotescit. Dat ergo potentia occasionem clementiæ : dat causam etiam pietati.

9. « Hanc igitur occasionem, hanc causam a te, cum exhibere possis, exigimus ut pro pace inter charissimum in Christo filium nostrum Joannem regem Francorum illustrem, quem ad carcerem tuum bellicus eventus adduxit, et te (actore Domino) reformandam, nobilitatem tuam confidenter adimus ; illam quanta possumus affectione rogantes, ac per viscera misericordiæ Dei obsecrantes attentius, quatenus reddens gratitudinis vicem Domino Deo tuo, pro his, quæ tribuit ipse tibi, ad pacem et concordiam habilites animum, cor præpares, disponas et mentem : nosti enim, quod ille Rex pacificus, per quem vivis et regnas, pacem te diligere præcipit, et immisericordium cordium refugit incolatum. Et ne longis sermonibus diffusius extendamus Epistolam, precibus nostris adjicimus, ut quæ venerabilis frater Talayrandus episcopus Albanensis, et dilectus filius noster Nicolaus tit. S. Vitalis presbyter cardinalis Apostolicæ Sedis nuntii, vel alter eorum tibi super hoc pro parte nostra per se vel alios retulerint, aut litteris indicarint, credas indubie ; illaque speratis operum fructibus pia velis prosecutione complere. Dat. Avin. V non. Octobris, anno IV ».

Collaudavit aliis litteris Pontifex eumdem principem , honorificentissime excepisse Talayrandum cardinalem, fregisse in secundis rebus superbiam animi, quæ victoribus dominantur ; gratesque ei egit, fuisse singulari comitate Fran-

[1] Gesta Innoc. VI apud Bosq. — [2] Matth. Vill. l. VII. c. 21. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 204 — [4] Matth. Vill. l. VII. c. 20. — [5] Tom. IV. Ep. secr. p. 201.

(1) Spondanus ad hunc annum memorat Concilium quoddam Londinense a Simeone Islepio Cantuariensi archiepiscopo celebratum, in quo, exigente Eduardo rege decimas sexennes, clerus reclamavit ; ac tandem post multas in ultramque partem concertationes, conventum fuit ut pro sexennali annalis tantummodo decima solveretur. Legendus Harpfeldius hist. Eccl. Angl., sæc. XIV, cap. X. Concilii hujus nec Spelmannus in Collectione synod. Britanniæ, nec Labbeus in sua Collectione generali, meminerunt ; Acta hujus non ante multos annos publici juris fecit Wilkins in Collectione novissima Conciliorum Angliæ, tom. III, ad hunc annum. MANSI.

corum regem prosecutum : « Venerabilis inquit, frater noster Talayrandus episcopus Albanensis A. S. N. per suas litteras scripsit nobis, quod tu nobilitatem, quam derivas ex genere, confirmans et amplians generositate animi ac operatione virtutum, tantis eum es prosecutus honoribus, tantisque favoribus, quantos filium in Christo patri decuit exhibere : quodque (quod his omnibus majus est) animum tuum æqualiter ad omnia præparans, nulla erectus prosperitate successuum, sed in conspectu Domini Dei tui semper humilior, ei omnia deputans, a quo omnia suscepisti, charissimo in Christo filio nostro Joanni regi Francorum illustri, quem ad carcerem tuum bellicus eventus adduxit, honorificentiam quæ tanto principi convenit, benignus impendis : super quo nobilitatem tuam meritis laudibus prosequentes, et sperantes indubie, quod omnipotens Dominus, qui humilia respicit et alta de longe cognoscit, in te uberius et copiosius gratiam suæ benedictionis effundet, etc. Dat. Avin. II non. Octobris, anno IV». Commendat Eduardum juniorem Villanus[1], tantis illum officiis Joannem esse prosecutum, ut etiam mensæ accumbenti inservierit.

10. *Pontificis dolor de Joannis regis captivitate.* — Levandæ vero Gallorum consternationis, et impendentium malorum avertendorum sollicitus Pontifex, ad componendas res Carolum imperatorem Romanorum adhibendum censuit : missoque ad eum Androino abbate Cluniacensi, hortatus est , ut pacis interpretem Francos inter et Anglos ageret : reservatam uni ipsi tanti operis gloriam, atque internuntios cardinales in ea re diligentem operam locaturos. Quanto vero dolore ex Francorum regis vinculis confectus esset, his verbis descripsit :

« Innocentius, etc. Carolo imperatori Romanorum semper Augusto.

« Tanta, fili charissime, amaritudine nos replevit , tamque vehementis doloris aculeo cor nostrum et intima quæque sauciavit sinistri casus eventus charissimi in Christo filii nostri Joannis regis Francorum illustris, quem ad te ante receptionem præsentium credimus pervenisse, ut pæne in nobis virtus defecerit, emarcuerit vigor, et sensus evanuerint quasi omnes. Quis enim sanæ mentis, quis sui compos, quis carnei cordis, quis humani animi non erumpat in lachrymas? quis amara de profundis pectoris suspiria non educat? quis prohibeat gemitus? quis compescat fletus? quis lamenta contineat? singultus etiam quis refrænet in effusione Christiani sanguinis, tantorum casu nobilium populorum, ruina fidelium, et multarum, quæ deploranda sunt amplius, periculis animarum ? Nullum enim cujusquam tam saxeum pectus credimus, quod hæc audita non frangerent : nullum tam ferreum, quod non mollirent et funderent ; nullumque tam rigidum, quod horum consideratio non leniret. Cumque inter angustias plurimas, quibus propter hæc et alia obvolvimur, undique ad necessariam reparationem casus hujusmodi animum dormientem sensu amaritudinis excitamus, utcumque de conamine vel ministerio humano pæne diffisi, ad eum attollimus attenuatam mœroribus aciem, ad eum desolatæ mentis erigimus oculos, ad eum devotas preces et orationes effundimus, qui mari et ventis imperat, et ad cujus nutum stat spiritus procellarum ; ut ipse super tot plebis suæ flagellis acerbioribus pia compassione commotus, mittens de alto potentiæ suæ manum, nos de aquis harum tempestatum eripere , ac secundum multitudinem dolorum in corde nostro consolationibus suis animam nostram lætificare dignetur. Et speramus in eo, quod et si precibus nostris aurem suam pro peccatis nostris accommodare refugiat, miserebitur saltem calamitatibus populi, quem ipse pia proprii cruoris effusione redemit.

11. « Et hinc est, quod tenentes firmiter ipsius Redemptoris nostri munere procuratum, ut tu, qui solus inter homines languoribus his vehementioribus potes necessariam adhibere medelam, hoc tempore turbinum ad extremas imperii tui partes regno Francorum proximas declinaris ; ad te, ut hanc rabiem procellarum virtute industriæ ac prudentiæ tuæ frænes, et tranquillæ pacis beneficio tollas de medio guerrarum incommoda et commotiones hostiles, confugimus; pietatem tuam per eum, cujus nutu imperiali fastigio præemines, deposcentes, quatenus præmissa et alia, quæ brevitatis gratia subticemus, in debitam considerationem adducens pro reverentia Dei, consideratione salutis et honoris tui, publicæ utilitatis intuitu, et nostræ intercessionis obtentu, ne moreris; sed festinans descendas desolationi Catholici occurrere populi, Christianæ gentis excidia tollere, obviare periculis animarum. Tibi enim hæc gloria, tibi honor, tibi hæc laus a Domino reservantur; tu namque partibus conjunctus es sanguine : tu licet sis proximior alteri, utriusque tamen causam juste respicies, et ad æquitatem, non ad sanguinem, oculos inclinabis : tu efficax tractator pacis et promotor concordiæ tam favore dignitatis Cæsareæ, quam gratia charitatis. Habebis etiam ibi venerabilem fratrem nostrum Talayrandum episcopum Albanensem et dilectum filium nostrum Nicolaum tit. S. Vitalis presbyterum cardinalem Apostolicæ Sedis nuntios, quos boni hujus utiles cooperatores invenies, et quorum in occurrentibus consiliis dirigi, et auxilio poteris adjuvari : super quo, quia dilecto filio Androino abbati monasterii Cluniacensis, Matisconensis diœcesis, latori præsentium, imposuimus aliqua clementiæ tuæ oretenus exponenda, precamur attentius, ut ipsius pro parte nostra relatibus adhibeas plenam fidem. Dat. Avin. V non. Octobris, anno IV ».

12. *Conventus Metis habitus ab imperatore et leges ibi sancitæ.* — Contulit se ad eumdem

[1] Matth. Vill. l. VII. c. 20.

Carolum, qui Metis comitia Augustalia indixerat, Carolus ipsius nepos ex sorore dux Normanniæ, ut illum ad præstandam laboranti regno opem permoveret : nec enim modo Anglici belli terrore, rege jam capto, ac cæso nobilitatis flore; sed intestinis etiam seditionibus fluctuabat : regis Navarræ frater Normanniam ob illum in vinculis tentum infestabat; plebeii furebant in nobiles, ipsorum proditione vel ignavia regem captum : qua etiam nota aspergebatur Gallici sceptri hæres ipse, qui una cum agmine suo post leve prœlium, fuga arrepta, Joannem deseruisset. Convenisse Metis Francorum et Anglorum oratores cum Carolo imperatore ad festa Natalitia Domini, sed nullam concordiæ rationem a Germanis principibus inter Francos Anglosque conciliari potuisse refert Villanus [1], de quo etiam meminit Rebdorfius his verbis [2] : « Mense Decembri præscriptus imperator vocatus per dominos et civitates regni Franciæ post bellum præmissum venit in civitatem Metensem, ubi jura imperii et claves civitatis ab incolis requisivit : et per dominum Innocentium papam cardinalis Petragoricensis transmissus ad ipsum, ac filius regis Franciæ consanguineus imperatoris, qui de bello suprascripto cum multis armatis fugit, ac multitudo magna principum Alemanniæ et Franciæ convenit ad ipsum ; et per festum Nativitatis Dominicæ fuerunt apud ipsum. Demum transiit in ducatum Brabantiæ, et hujusmodi guerram sedavit ».

Adhibuerat Pontifex pro sopiendo eo bello, inter Brabantiæ ducem Wenceslaum ac Ludovicum comitem Flandriæ suborto Caroli imperatoris auctoritatem, ad quem ea de causa Petrum episcopum Cameracensem miserat, ut ostendunt Pontificiæ litteræ ad imperatorem ipsum, necnon ad Wenceslaum ducem et Ludovicum comitem datæ [3]: demumque pax inita, Mechliniaque Flandriæ comitis potestati permissa. Ita sævissimum bellum restinctum Pontificis et Caroli imperatoris studio. Agunt de eodem bello inter alios Rebdorfius [4], Matthæus Villanus [5], Joannes a Leydis [6] ac Ms. Vaticanum, cujus verba decerpemus [7] : « Guerra, inquit, terribilis et fortis surrexit inter ducem Brabantiæ, suum germanum, et comitem Flandriæ, ipsorumque communitates et gentes anno II suæ coronationis imperii ; fuitque bellum campestre inter dictos Brabantinos et Flandrenses prope Bruxellas : quod bellum Flamenghi obtinuerant, et circa octo millia Brabantinorum mortui ceciderunt : et facto bello totus ducatus Brabantiæ fuit in gubernationem et ad mandata comitis Flandriæ per plures menses : et paulo post dictus dux recuperavit totum ducatum præter Malinas ».

13. Quod ad Carolum imperatorem attinet, agit pluribus Rebdorfius [1] de Metensis conventus splendore ac magnificentia ; cui etiam consentanea Albertus Argentinensis [2] et alii referunt : extantque in libro Privilegiorum Romanæ Ecclesiæ [3] plures leges ab imperatore in eo promulgatæ hoc præfixæ titulo :

« Infrascriptæ leges promulgatæ sunt in curia Metensi per dominum Carolum IV Romanorum imperatorem et Boemiæ regem Augustum anno Domini MCCCLVI in die Natalis Christi, assidentibus sibi omnibus sacri Romani imperii electoribus, præsentibus dominis venerabili in Christo patre domino Talayrando episcopo Albanensi S. R. E. cardinale, ac Carolo regis Franciæ primogenito Normanniæ duce illustri ac Delphino Viennensi ». Prima lege statuuntur gravissimæ pœnæ in eos, qui in necem electorum principum conjurarint. Dein ad eorumdem electorum principatus confirmandos sancitum, ne Boemiæ regnum, Palatinatus Rheni, Ducatus Saxoniæ, et Marchionatus Brandeburgensis, atque alia ditio beneficiaria, vectigalesque urbes agrive discindi possint aut dissolvi : sed principatus, dignitas et amplitudo in uno capite, majori scilicet natu filio, qui fratribus ac sororibus benignum se impertiturus sit, retineantur. Subjicitur deinde pompæ ordo, cum imperator instructo agmine, Augustali ornatu insignis ad comitia pergit. Descripta etiam principum munera in hujusmodi conventibus exercenda. Definitum quæ stipendia officialibus tribuenda, cum principes imperatorio beneficio ac liberalitate ditionem acceptam profitentur. Denique, ut principes electores linguas calleant pro expediendis negotiis audiendisque exterarum gentium oratoribus hac lege cautum :

« Statuimus ut illustrium principum , puta regis Boemiæ, comitis Palatini, ducis Saxoniæ, et marchionis Brandeburgensis electorum filii vel hæredes et successores, cum verisimiliter Theutonicorum idioma sibi naturaliter inditum sciri præsumatur, et ab infantia didicisse, incipiendo a septimo ætatis suæ anno in grammatica, Italica et Sclavica linguis instruantur : ita quod infra quartum decimum ætatis annum existant in talibus juxta datam a Deo gratiam eruditi ; cum illud non solum utile, imo ex causis præmissis summe necessarium habeatur, eo quod illæ linguæ ut plurimum ad usum et utilitatem sacri imperii frequentari sint solitæ, et in iis plus ardua ipsius imperii negotia ventilentur ». Lata est in iisdem Metensibus cœtibus sententia [4] a Ruperto comite palatino, eodemque archidapifero Cæsaris et duce Bavariæ, qua septemviratus dignitas jusque creandi Cæsaris, ne qua de iis controversia moveretur, regi Boemiæ asserta est. Consignatur id decretum

[1] Matth. Vill. l. v. c. 46. — [2] Rebdorf. in Annal. hoc an. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 224. — [4] Rebdorf in Annal. — [5] Matth. Vill. l. VII. c. 88. — [6] Jo. a Leydis l. XXX. c. 16. Ægid. Ryan in Annal. Bel. Meyer hist. Fland. l. XIII. — [7] Ms. bibl. Vat. sign. num. 2040.

[1] Rebdorf. in Annal. — [2] Argent. in Chron. — [3] Lib. Priv. Rom. Eccl. tom. I. pag. 401. Ext. etiam in arce S. Angel. et inter Collect. Platin. tom. III. pag. 103, 128 et 156. et apud Goldast. in Collect. Const. imperial. tom. I. in Carolo IV. — [4] Ext. apud Goldast. in Coll. legum imperial.

hac loci et temporis nota : « Datum Metis anno Domini MCCCLVI, proxima Dominica ante festum B. Luciæ virginis ».

14. *Comitia Nurembergæ habita, ubi de electione regis Romanorum statutæ leges et electorum jura definita.* — Celebrarat ante Carolus ineunte hoc eodem anno Nurembergæ alia ordinum imperii comitia, de quibus hæc narrat Rebdorfius [1] : « Mense Januario idem imperator convocat curiam in Nuremberga, in qua archiepiscopi Moguntinensis, Coloniensis, Trevirensis, et alii principes conveniunt electores, et quamplures alii : sed filii Ludovici duo, Ludovicus marchio Brandeburgensis et dux Stephanus ad hanc curiam non conveniunt, timentes potentiam imperatoris prædicti : Ludovicus vero dictus Romanus etiam filius Ludovici bene interfuit huic curiæ cum magno apparatu, et de Marchionatu Brandeburgensi per imperatorem est investitus ibidem ». De iisdem celeberrimis comitiis Nurembergæ a Carolo imperatore habitis, in quibus ad componendas res imperii constituendasque leges tulit, meminit Vitæ Innocentii auctor [2], de Carolo loquens, his verbis : « Dum ad Alamanniam pervenisset, vocatis principibus in Varemberg (Nuremberg), multas leges edidit, et Constitutiones fecit, statum et utilitatem imperii concernentes, ad pacem et concordiam inter ipsum et Ecclesiam conservandas ». Extant eæ in molis Adrianæ Tabulario, et inter illustria monumenta jussu Sixti IV a Platina collecta [3], et in libro Privilegiorum [4] Romanæ Ecclesiæ Mss. Vaticani Tabularii, e quo præcipuas decerpemus, quarum ferendarum causas, rationes, locum ac tempus imperator his verbis consignat.

« Infrascriptas leges ad unitatem inter electores fovendam et electionem unanimem inducendam, ac detestandæ divisioni prædictis variis periculis ex ea sequentibus aditum præcludendum, in solemni curia nostra Nuremburgensi, assidentibus nobis omnibus principibus electoribus Ecclesiasticis et sæcularibus, ac aliorum principum, comitum, baronum, procerum, nobilium et civitatum multitudine numerosa, in solio majestatis Cæsareæ imperialibus infulis, insigniis et diademate decorati, matura deliberatione prævia de imperialis potestatis plenitudine edidimus, statuimus, et duximus faciendas sub anno Domini MCCCLVI, nona Indict., IV id. Januarii, regnorum nostrorum anno X, imperii vero II ». Cavet primum pluribus legibus de tuto ac libero commeatu præstando septemviris, cum ad comitia pro creando rege Romanorum erunt profecturi, quive euntes stipaturi sint, designat. Quo vero ritu a Moguntino archiepiscopo principibus, mortuo imperatore, interregnum sit significandum, atque indicendi solemnes septemvirum conventus, celebrandive Francofurti, vel quo succincti comitatu adituri sint, his verbis sancit :

15. « Cum ad hoc perventum fuerit, quod de imperatoris vel regis Romanorum obitu in diœcesi Moguntinensi constiterit, ex tunc infra unum mensem, a die notitiæ obitus hujusmodi continue numerandum, singulis principibus electoribus obitum ipsum et intimationem, de quibus præmittitur, per archiepiscopum Moguntinensem jubemus et decernimus suis patentibus litteris declarari. Quod si idem archiepiscopus in executione et intimatione hujusmodi negligens aut remissus fortassis existeret, ex tunc iidem principes motu proprio, etiam non vocati, pro fidei suæ virtute, qua sacrum prosequi tenentur imperium, post hæc infra tres menses, sicut in Constitutione supra proximo posita continetur, in civitate Frankenfort sæpedicta conveniant electuri regem Romanorum in Cæsarem promovendum. Debet autem unusquisque princeps elector vel sui nuntii prædictam civitatem Frankenfort cum ducentis equitaturis tantummodo præfatæ electionis tempore introire, in quorum numero quinquaginta tantum armatos vel pauciores introducere secum poterit, sed non plures. Princeps vero elector ad ipsam non veniens vel legales nuntios cum litteris patentibus sigillo suo majore sigillatis, plenamque et liberam ac omnimodam potestatem continentibus ad eligendum Romanorum regem futurum imperatorem non dirigens, aut veniens, aut hujusmodi nuntios fortasse transmittens, si postea princeps ipse aut prædicti nuntii a prædicto electionis loco recederent, rege Romanorum futuro Cæsare non electo, nec ad præmissa procuratore legitimo substituto solemniter et relicto, electionis voce seu jure, quod in eadem electione habuit et tali modo deseruit, careat ea vice.

« Injungimus autem civibus de Frankenford et mandamus, ut ipsi universos principes electores in genere et quemlibet eorum ab invasione alterius, si quid inter eos adversitatis emergeret, et etiam ab omni homine cum omnibus eorum hominibus quos, ipsi et eorum quilibet in præfato ducentorum suorum equorum numero ad præfatam duxerint civitatem, in virtute juramenti quod super hoc ipsos ad sancta præstare statuimus, fideli studio et solerti diligentia protegant ac defendant : alioquin perjurii reatum incurrant, et nihilominus omnia sua jura, libertates, privilegia, gratias et indulta, quæ a sacro obtinere noscuntur imperio, omnino amittant, etc. » Incussæ aliæ pœnæ : tum prohibiti quemquam alium, dum agitur de eligendo rege, in urbem inducere. Dein servandi in electione ritus his verbis descripti :

16. « Postquam autem sæpedicti electores seu nuntii civitatem Frankenford ingressi fuerint, statim sequenti die diluculo in Ecclesia S. Bartholomæi Apostoli ibidem in omni ipsorum præsentia missam de sancto Spiritu faciant decantari ad

[1] Rebdorf. in Annal. — [2] Gesta Innoc. VI apud Bosq. — [3] Ext. in arce S. Angel. et inter collect. Plat. tom. III. p. 86. — [4] Lib. Priv. Rom. Eccl. tom. I. p. 401. Ext. etiam apud Panv. post lib. de comitiis imp. et apud Goldast. in Collect. Const. sup. in Car. IV. tom. I.

finem, ut ipse sanctus Spiritus corda ipsorum illustret, et eorum sensibus lumen suæ virtutis infundat, quatenus ipsi suo suffulti præsidio hominem justum, bonum et utilem eligere valeant in regem Romanorum futurumque Cæsarem, ac pro salute populi Christiani. Peracta quoque missa hujusmodi, omnes illi electores seu nuntii accedant ad altare, in quo missa eadem extitit celebrata : ubi principes electores Ecclesiastici coram Evangelio B. Joannis, *In principio erat Verbum*, quod illic ante ipsos poni debebit, manus suas pectori cum reverentia supponant : sæculares vero principes electores dictum Evangelium corporaliter manibus suis tangant : qui omnes cum tota sua familia tunc ibi debebunt inermes assistere. Et archiepiscopus Moguntinensis formam juramenti eis dabit, et una cum ipsis, et ipsi vel absentium nuntii una cum eo juramentum præstabunt vulgariter in hunc modum :

« Ego N. archiepiscopus Moguntinensis sacri imperii per Germaniam archicancellarius et princeps elector juro ad sancta Dei Evangelia hic præsentialiter coram me posita, quod ego per fidem, qua Deo et sacro Romano imperio sum adstrictus, secundum omnem discretionem et intellectum meum cum Dei adjutorio eligere volo temporale caput populo Christiano, id est, regem Romanorum in Cæsarem promovendum, qui ad hoc existat idoneus, in quantum discretio et sensus mei me dirigunt : et secundum fidem prædictam vocemque meam, et votum seu electionem præfatam dabo absque omni pacto, stipendio, pretio seu promisso, vel quocumque modo talia valeant appellari. Sic me Deus adjuvet, et omnes sancti.

17. « Præstito denique per electores seu nuntios in forma et modo prædictis hujusmodi juramento, ad electionem procedant : nec amodo de jam dicta civitate Francoford separentur, nisi prius major pars ipsorum temporale caput mundo elegerit seu, populo Christiano, regem videlicet Romanorum in Cæsarem promovendum. Quod si facere distulerint infra triginta dies, ac die præstiti juramenti præfati continuo numerandos, ex tunc transactis eisdem triginta diebus amodo panem manducent et aquam (bibant), et nullatenus civitatem exeant antedictam, nisi prius per ipsos vel majorem partem ipsorum rector seu temporale caput fidelium electum fuerit, ut præfertur. Postquam autem in eodem loco ipsi vel pars eorum major numero elegerit, talis electio perinde haberi et reputari debebit, ac si foret ab ipsis omnibus, nemine discrepante, concorditer celebrata : sique per tempus aliquod morari abesse et tardare contingeret aliquem de electoribus seu nuntiis antedictis, dum tamen veniret antequam prædicta esset electio celebrata, hunc ad electionem ipsam in eo statu admitti decernimus, in quo ipsa adventus sui tempore consistebat.

18. « Et quia de antiqua, approbata et laudabili consuetudine inconfuse quod subscribitur semper extitit hactenus observatum, ideoque et nos constituimus, et de imperiali decernimus plenitudine potestatis, quod is, qui modo præmisso in regem Romanorum electus fuerit, peracta statim electione hujusmodi, priusquam in aliquibus causis aliis sive negotiis virtute sacri imperii administret universis et singulis principibus electoribus Ecclesiasticis et sæcularibus, qui propinquiora sacri imperii membra esse noscuntur, omnia ipsorum privilegia, litteras, jura, libertates, concessiones, antiquas consuetudines, et etiam dignitates, et quidquid ipsi ab imperio usque in diem electionis suæ obtinuerunt et possederunt, absque dilatione et contradictione confirmare et approbare debeas per suas litteras et sigilla : ipsisque præmissa omnia innovare, postquam imperialibus infulis fuerit coronatus. Confirmationem autem hujusmodi electus ipse cuilibet principi electori in specie primo suo regali nomine faciet, et deinde sub imperiali titulo innovabit : et in his ipsos principes omnes in genere, et quemlibet eorum in specie nullatenus impedire; sed potius absque dolo gratiose tenebitur promovere. In casu denique quo tres principes electores præsentes seu absentium nuntii quartum ex se seu ipsorum consortio, videlicet principem electorem præsentem vel absentem in regem Romanorum elegerint, vocem illius electi, si præsens affuerit, aut nuntiorum ipsius, si eum abesse contingeret, plenum vigorem habere et eligentium augere numerum, partemque majorem decernimus constituere ad instar cæterorum principum electorum ».

19. Ad dirimendas contentiones, quæ de sedium dignitate atque ordine inter septemviros principes exoriri possent, hic ordo præscriptus. Primum, quod spectat ad archiepiscopos, ita constituit Carolus :

« De imperatoriæ potestatis plenitudine ac edictali lege perpetuo valitura sancimus quod supradicti venerabiles archiepiscopi, Trevirensis videlicet ex opposito lineari directione versus imperatoris faciem, Moguntinensis vero in suis diœcesi et provincia, et extra provinciam suam in toto archicancellariatu suo Germanico, provincia Coloniensi duntaxat excepta, et demum Coloniensis in suis diœcesi et provincia, et extra provinciam suam in tota Italia et Gallia, in dextro latere Romanorum Cæsaris sedere possint, valeant et debeant in omnibus publicis actibus imperialibus, puta judiciis, collationibus feudorum, et in refectionibus mensarum, ac etiam in Conciliis et omnibus aliis agendis, propter quæ continget eos pro honore seu utilitate imperiali tractandis mutuo convenire. Et hunc modum sessionis sub omni eo ordine, sicut expressatur superius, ad prædictorum Coloniensis, Trevirensis et Moguntinensis archiepiscoporum successores perpetuo extendi volumus, ut nullo unquam tempore super his quævis dubietas generetur.

20. « Statuimus insuper, ut quotiescumque

imperialem curiam ex nunc in antea celebrari contigerit, in qualibet sessione, videlicet tam in consilio quam in mensa et locis aliis quibuscumque, ubi imperatorem vel regem Romanorum cum principibus electoribus sedere continget, a dextro latere imperatoris vel regis Romanorum immediate post archiepiscopum Moguntinensem vel Coloniensem, illum videlicet, quem tunc temporis pro qualitate locorum et varietate provinciarum juxta privilegii sui tenorem dicto lateri dextro imperatoris assidere contigerit, rex Boemiæ, cum sit princeps coronatus, et unctus primum, et post eum continuo comes Palatinus Rheni, secundum sedendi loca debeant obtinere. Ad sinistram vero partem immediate post illum, quem cum prædictis archiepiscopis in latere sinistro sedere continget, primum locum dux Saxoniæ, et post eum marchio Brandeburgensis alterum obtineat. Cæterum quoties et quando deinceps sacrum vacare continget imperium, ex tunc Moguntinensis archiepiscopus potestatem habebit, sicut potestatem habuisse dignoscitur ab antiquo, cæteros principes antedictos suos in dicta electione consortes litteratorie convocandi. Quibus omnibus seu his, qui poterunt et voluerint interesse, in electionis termino invicem congregatis, dictus archiepiscopus Moguntinensis, et non alter, eorumdem electorum suorum vota singulariter habebit inquirere ordine subsequenti.

« Primo quidem interrogabit a Treverensi archiepiscopo, cui primam vocem competere declaramus, sicut invenimus hactenus competiisse : secundo a Coloniensi archiepiscopo, cui competit dignitas necnon officium Romanorum regi primum diadema regium imponendi : tertio a rege Boemiæ, qui inter electores laicos ex regiæ dignitatis fastigio jure et merito obtinet primatiam : quarto a comite Palatino Rheni : quinto a duce Saxoniæ : sexto a marchione Brandeburgensi. Horum omnium vota præmisso jam ordine dictus archiepiscopus Moguntinensis perquiret : quo facto, dicti principes sui consortes ipsum vice versa requirent, ut et ipse intentionem suam exprimat, et ipsis aperiat votum suum.

« Præterea in celebratione imperialis curiæ marchio Brandeburgensis aquam lavandis imperatoris vel regis Romanorum manibus ministrabit : primum vero potum rex Boemiæ, quem tam sub regali corona juxta privilegiorum suorum continentiam, nisi libera voluntate voluerit, non tenebitur ministrare. Comes etiam Palatinus cibum afferre tenebitur : et dux Saxoniæ marescallatus officium exercebit, ut solitum est fieri ab antiquo.

21. « Quoties insuper, ut præmittitur, sacrum vacare continget imperium, illustris comes Palatinus Rheni, sacri imperii archidapifer, ad manus futuri regis Romanorum in partibus Rheni et Sueviæ, et in jure Frankonico ratione principatus seu comitatus Palatini privilegio esse debet provisor imperii cum potestate judicia exercendi, ad beneficia Ecclesiastica præsentandi, recolligendi redditus et proventus, et investiendi de feudis, juramenta fidelitatis vice et nomine sacri imperii recipiendi. Quæ tamen per regem Romanorum postea electum suo tempore omnia innovari, et de novo sibi juramenta ipsa præstari debebunt, feudis principum duntaxat exceptis, et illis, quæ *vonlehen* vulgariter appellantur, quorum investituram et collationem soli imperatori vel regi Romanorum specialiter reservamus. Ipse tamen comes Palatinus omne genus alienationis, seu obligationis jurium imperialium hujusmodi provisionis tempore expresse sibi noverit interdictum. Et eodem jure provisionis illustrem ducem Saxoniæ, sacri imperii archimarescallum, frui volumus in illis locis, ubi Saxonica jura servantur, sub omnibus modis et conditionibus, sicut superius est expressum. Et quamvis imperator sive rex Romanorum super causis, pro quibus impetitus fuerit, habeat (sicut ex consuetudine introductum dicitur) coram comite Palatino Rheni sacri imperii archidapifero electore principe respondere ; illud tamen judicium comes ipse Palatinus non alibi præterquam in imperiali curia, ubi imperator seu Romanorum rex præsens extiterit, poterit exercere ».

Ad antevertendas etiam discordias, quæ deferendi in creando rege Romanorum suffragii jure inter principes ex eadem stirpe satos exoriebantur ; ac deinde, ut vidimus, intestina imperio bella invexerant, hac lege a Carolo de successione regni Boemiæ, palatinatus Rheni, ducatus Saxoniæ, ac marchionatus Brandeburgensis cautum est :

« Decernimus, ut postquam iidem principes electores sæculares, et eorum quilibet esse desierint, jus, vox et potestas electionis hujusmodi ad filium suum primogenitum legitimum laicum, illo vero non existente, ad ejusdem primogeniti primogenitum similiter laicum et sine contradictione cujuspiam devolvatur. Si vero primogenitus hujusmodi absque hæredibus masculinis legitimis laicis ab hac luce migraret, virtute præsentis imperialis edicti jus, vox et potestas electionis prædictæ ad seniorem fratrem laicum per veram paternam lineam descendentem, et deinceps ad illius primogenitum laicum devolvatur : et talis successio in primogenitis et hæredibus principum eorumdem jure, voce et potestate præmissis perpetuis temporibus observetur ; ea tamen conditione et modo, ut si principem electorem, vel ejus primogenitum, aut filium seniorem laicum mori, et hæredes masculos legitimos laicos defectum ætatis patientes relinquere contingeret, tunc frater senior ejusdem primogeniti tutor eorum administrator existat, donec senior ex eis legitimam ætatem attigerit, quam in principe electore decem et octo annos completos censeri volumus et statuimus perpetuo haberi : quam dum attigerit, jus, vocem et potestatem et omnia ab ipsis dependentia tutor ipse sibi

totaliter cum officio teneatur prorsus assignare. Si vero aliquem ex hujusmodi principalibus ipsorum imperio sacro vacare contingeret, tunc imperator seu rex Romanorum, qui pro tempore fuerit, de ipso providere debebit et poterit tanquam de re ad se et imperium legitime devoluta; salvis tamen semper privilegiis, juribus, et consuetudinibus regni nostri Boemiæ super electione regis in casu vacationis per regnicolas, qui jus habent eligendi regem Boemiæ, facienda, etc. »

22. Adjectæ aliæ leges de Boemorum immunitatibus, ut extra regnum accersiri in judicium non possint : de fodinis auri, argenti alteriusve metalli in regno Boemiæ constitutis : de auro argentoque signando : de Trevirensis, Coloniensis et Moguntinensis archiepiscopatuum clientibus, ad subsellia judicum extra eorum fines non vocandis; qua prærogativa cæteri laicorum electorum subditi etiam exornati : de solemnibus imperii conventibus habendis. Abrogata privilegia quibusvis concessa, quæ septemvirum dignitati et juribus detrahebant : ac plura alia de fiduciariis clientibus, de opprimendis conjuratoribus, tuendis urbium juribus, scelestisque reprimendis constituta. Ad fovendam præterea inter septemviros conjunctionem animorum præscripta est ab imperatore litterarum forma,suis concepta verbis, quibus coelectores ad comitia in interregno pro rege designando vocandi sint : si princeps procuratorem ad id constituat, qua ratione procuratio committenda conficiendave : definitum etiam qui admittendus ad comitia, cum duo de principatu disceptant :

« Præsenti edicto imperiali perpetuo valituro sancimus, unumquemque principatum prædictorum, cum jure et voce electionis, ac officio, cæterisque omnibus dignitatibus, juribus et pertinentiis ad ipsum spectantibus ita perseverare et esse debere unitum perpetuis temporibus indivisibiliter et conjunctim, quod possessor principatus cujuslibet etiam juris, vocis, officii, dignitatis et pertinentiarum omnium ad illum spectantium quieta debeat et libera possessione gaudere, ac princeps elector ab omnibus reputari, ipseque et nemo alius per cæteros principes electores ad electionem et omnes actus alios, pro sacri imperii honore vel opportunitate gerendos, omni tempore assumi sine contradictione qualibet et admitti, nec aliquid præmissorum ab altero, cum sint et esse inseparabilia, dividi vel nullo tempore debeant separari, aut in judicio vel extra divisim repeti valeant vel evinci, vel etiam per sententiam separari, nec aliquis unum sine alio impetens audiatur. Quod si per errorem vel alias auditus quis fuerit, aut processus, judicium, sententia, vel aliquid hujusmodi contra dispositionem nostram emanaverit, seu quomodolibet attentari contigerit, hoc totum, et omnia ex his et quolibet eorum sequentia, eo ipso viribus non subsistant ».

23. Descriptus præterea ordo, quo instructo agmine religioso una cum imperatore incedant septemviri : « Archiepiscopus Treverensis in directa diametrali linea ante imperatorem vel regem transeat, illique soli medii inter eos ambulent, quos imperialia vel regalia continget insignia deportare. Dum autem imperator vel rex absque insigniis eisdem incesserit, ex tunc idem archiepiscopus imperatorem vel regem præfato modo præcedat; ita quod nemo penitus inter eos medius habeatur, aliis duobus archiepiscopis electoribus loca sua juxta distinctionem provinciarum suarum circa sessionem superius declaratam etiam circa processionem perpetuo servaturis ». Et infra : « Dux Saxoniæ, imperialem seu regalem ensem deferens, imperatorem seu regem immediate præcedat, et inter illum et archiepiscopum Treverensem medius habeatur : comes vero Palatinus pomum imperiale portans a latere dextro, et marchio Brandeburgensis sceptrum deferens a sinistro latere ipsius ducis Saxoniæ linealiter gradiantur : rex autem Boemiæ imperatorem seu regem ipsum immediate, nullo interveniente, sequatur.

« Quoties insuper in imperatoris vel regis Romanorum præsentia missarum solemnia celebrari, ac Moguntinensem, Trevirensem et Coloniensem archiepiscopos vel duos ex eis adesse contigerit, in confessione, quæ ante missam dici consuevit, ac in porrectione Evangelii osculandi, et pace post *Agnus Dei* portanda; necnon in benedictionibus post finita missarum solemnia, ac etiam ante mensam faciendis, et in gratiis post cibum acceptum agendis, is inter eos ordo servetur, prout de ipsorum consilio duximus ordinandum, quod prima die hæc omnia et singula a primo, secunda a secundo, tertia vero a tertio peragantur : primum autem vel secundum aut tertium hoc casu, secundum quod prius vel posterius quilibet eorum consecratus existit, debere intelligi declaramus. Et ut se invicem honore condigno præveniant, et exemplum aliis præbeant invicem honorandi, is quem circa præmissa ordo tetigerit ad hoc alterum convenientia et charitativa inclinatione invitet : et tunc demum ad præmissa procedat, seu quodlibet præmissorum ». At de Cæsareis rebus hactenus; nunc ad Ungaricas traducenda narratio.

24. *Sacra expeditio in Rascios hæreticos et schismaticos, duce rege Hungariæ, qui signifer Romanæ Ecclesiæ creatur.* — Hoc anno Ludovicus Ungariæ rex, cum Stephanus rex Rasciæ, qui antea ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem Ungaricæ potentiæ terrore se rediturum spoponderat, in hæresi et schismate obduresceret, sacram, auctore B. Petro Thoma episcopo Pactensi Apostolico internuntio, qui e Rascia in Ungariam se contulerat, expeditionem in eum decrevit, ut regnum illud Ungarico imperio adjungeret, atque ex eo hæresim et schisma exscinderet. De quo card. Baronius[1] in suis ad hunc annum Notis hæc apposuit :

[1] Card Baron. in Not. Ms. bibl. Vat.

« Anno Christi MCCCLVI, Indictione IX, Ludovicus rex Ungariæ prœliaturus adversus Rascios, quod illorum regnum pertineret ad Ungariæ ditionem, legationem misit ad Romanum Pontificem, ut pro hac ipsa causa crucem indiceret; spondens idem regnum ad arbitrium Sedis Apostolicæ dispositurum. Habentur litteræ libro Privilegiorum Romanæ Ecclesiæ ». Adducendas in medium ex eodem libro Privilegiorum [1], atque ex Codice Ms. Vallicellano [2] decerpendas regias litteras duximus :

« Nos Ludovicus Dei gratia rex Ungariæ.

« Notum facimus universis præsentes litteras inspecturis, quod cum nos jam diu, divina gratia favente ac Domino inspirante, et ut Catholicus et Christianissimus princeps optaverimus, et affectanter optemus, intuitu Dei et sanctæ matris Ecclesiæ, ac totius fidei Christianæ, et ad ipsius laudem et augmentationem, regnum nuncupatum Rasciæ, quod juris prædecessorum nostrorum ac nostri fuit et existit, et quod de facto tentum est et tenetur occupatum per sanctæ et unicæ matris Ecclesiæ rebelles, schismaticos, infideles, et Catholicæ fidei contemptores, atque vesanos, ipsum regnum ad fidem Christianam et sanctæ matris Ecclesiæ unitatem, obedientiam, reverentiam debitam, et honorem, et ad jus nostrum trahere et traducere, prout etiam tenemur, et ad prædicta ex debito sumus adstricti ; potissime cum regnum illud nostro, quod possidemus, contiguum existat et propterea crucem sanctam sumere, et per subditos nostros, in quantum possumus sumi facere incessabili affectione peroptemus ; hinc est, quod sanctissimus in Christo pater et dominus noster dominus Innocentius, divina providentia papa VI, auditis et intellectis præmissis optatu et affectione nostris sanctitatique suæ intimatis seu relatis per dilectum Joannem capellanum nostrum, seu alios de prædictis notitiam habentes, per suas patentes litteras Apostolicas more Romanæ curiæ bullatas nobis filio obedientiæ scribere dignatus est, præfatos affectum et voluntatem multipliciter commendando, ac sibi seu sanctitati suæ grata et accepta significando.

« Unde movemur et inducimur formam, modum, conditionem et statum secundum quos prædicta intendimus adimplere, sanctitati suæ notificare, et procuratores seu procuratorem, nuntium seu nuntios specialiter ad hoc constitutos destinare, qui in animam et super animam nostram ad sancta Dei Evangelia corporaliter tacta jurent seu juret, quod ipsos modum et formam infrascriptos attendemus et observabimus, ac attendi et observari faciemus omni posse totaliter extenso.

25. « Quapropter, prædicta sic (divina gratia favente) excogitata, ac nutu divino ad propositum nostrum jam diu deducta exsequi volentes, prout possumus et debemus auctoritate, licentia et assensu ipsius sacratissimi Pontificis prædicti, ac sanctæ Sedis Apostolicæ, ut merito dici valeamus justum et Catholicum bellum inire, fovere et habere, prout etiam vere fovemus et habere nitimur, per præsentes litteras seu Instrumentum sigillo nostro majore meliori modo, jure et forma quibus possumus, facimus, constituimus, creamus et ordinamus nostrum certum missum, nuntium, factorem ac legitimum specialem, et indubitatum procuratorem, et alias quidquid dici et esse melius posset; videlicet honorabilem virum dominum Stephanum Vaudensis Ecclesiæ præpositum capellanum nostrum fidelem et specialem, specialiter ad comparendum coram domino nostro papa, vel ab eo seu a Sede Apostolica ad hoc deputato, seu coram sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus pro obtinendo, et ad obtinendum pro nobis quascumque litteras Apost. in præmissis et circa præmissa, et quodlibet eorumdem necessarias seu opportunas ; et ad jurandum in manibus dicti domini papæ, seu cujuscumque super hoc potestatem seu consensum habentis, in animam et super animam nostram, et ad sancta Dei Evangelia corporaliter tacta, quod præfatum bellum, seu verius sanctæ crucis assumptionem contra prædictos facimus, inimus, seu facere, inire et habere satagemus, et properamus ad honorem Domini nostri Jesu Christi et ejus sanctæ matris gloriosæ Virginis Mariæ, et ad honorem, reverentiam et laudem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et zelo fidei Christianæ inducti, et ad ipsius augumentationem, necnon ad nostri memoriam bonam in posterum recolendam ; et ad conservationem et reformationem juris nostri, quod prædecessoribus nostris et nobis competiit et competit, ne de negligentia seu desidia argui valeamus ; et quod regna, civitates, castra, terras, villas et alia loca, quæ per fideles Christianos teneantur, prætextu præmissorum invadere seu occupare minime intendimus, nec nostræ intentionis existit, prætérquam ad passum seu transitum faciendum : necnon quod ipsum regnum, civitates, castra, villas, terras et tenutas, quæ de dicto regno, Deo annuente, nos invadere, recuperare et habere continget, ultra jus debitum non gravabimus : sed suis privilegiis antiquis et laudabilibus et honestis uti volumus et permittemus, et ad unitatem, reverentiam et obedientiam in divinis dictæ S. R. E. deducemus, prout facultas nobis erit et potestas, Domino concedente : et quod Ecclesias, monasteria, et alia pia loca ad libertates Ecclesiasticas, ac sua privilegia et immunitates deducemus, et reduci faciemus : et ipsa in eisdem conservabimus, et alias honorem et statum ipsorum augumentabimus juxta posse : ac quod parati sumus et erimus quandocumque, quinimo affectamus recipere legatum Apostolicum, qui crucem prædicet contra prædictos, et alias faciat, prout et quemadmodum dicto domino nostro papæ et Sedi Apostolicæ placuerit, et visum fuerit opportunum.

[1] Lib. Priv. Rom. Eccl. tom. II. pag. 185. Ext. etiam in arce S. Angeli. — [2] Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 12. p. 146.

26. « Item alias facimus, constituimus et ordinamus dictum procuratorem ad jurandum, promittendum, et faciendum quidquid et quæque circa præmissa, et quodlibet præmissorum fuerint necessaria seu opportuna, et etiam si talia sint, quæ mandatum exigant speciale, et etiam quæ præsens procuratio emissa non præstabit, quæ nosmet facere possemus, si personaliter essemus præsentes; promittentes in omnibus et per omnia stare et obedire mandatis, dispositioni et ordinationi dicti domini papæ sacrique collegii cardinalium et sanctæ Sedis Apostolicæ in his, quæ in præmissis et circa præmissa visa fuerint necessaria seu opportuna, et ejus seu eorum arbitrio cuilibet conquerenti omnia damna et interesse occasione præmissorum per nos illata (quod tamen Deus avertat!) resarcire : dantes et concedentes dicto procuratori nostro liberam facultatem, et generale mandatum prædicta faciendi, jurandi, obligandi et exercendi, ut præmittitur, et alias omni modo, jure et forma, quibus melius possunt seu poterunt, et quæ nos facere possemus, si præsentialiter compareremus. Et volentes eum relevare ab omni onere satisdandi verbo nostræ regiæ celsitudinis, promittimus nomine et vice quorum interest seu intererit quomodolibet in futurum, habere ratum et firmum quidquid per prædictum procuratorem nostrum, actum, gestum et factum fuerit in præmissis et circa præmissa; ex nunc ratum, gratum habemus sub hypotheca, et obligatione omnium bonorum nostrorum præsentium et futurorum, et etiam regni seu regnorum nostrorum, in quantum debemus, possumus et valemus, præsentium sub nostræ majestatis testimonio litterarum. Dat. Zagabriæ, Indictione VIII, mensis Junii die quarto, anno Domini millesimo trecentesimo quinquagesimo sexto. »

27. Cum accessisset ad Sedem Apostolicam Stephanus Ungariæ regis orator, e præposito Vaudensis Ecclesiæ Zagabriensis episcopus designatus, contendit a Pontifice [1], ut sacram expeditionem in Rascios hæreticos et schismaticos decerneret, illiusque conficiendæ Ludovico Ungariæ regi provinciam daret; cujus petitis assensisse Innocentium, indicat Matthæus Villanus [2], dum ait, Pontificem mense Augusto maximis honoribus regem Ludovicum affecisse, illumque in cardinalium consistorio signiferum Ecclesiæ adversus infideles creasse : quibus subjectæ Pontificiæ ad Ungarum litteræ consentiunt [3] :

« Innocentius, etc. charissimo in Christo filio Ludovico regi Ungariæ illustri.

« Per venerabilem fratrem nostrum episcopum Pactensem et dilectum filium electum Zagabriensem nuntium tuum et litteras regias nobis exhibitas per eumdem nuntium quas et eum benigne placideque recepimus, nobis noviter intimasti, quod tu moleste ferens injurias, contumelias et opprobria, quæ Redemptori tuo per eosdem schismaticos et hæreticos dicti regni Rassiæ ac terrarum, quæ Orosii se regem Rassiæ nominantis subsunt tyrannidi, et quæ vicinantur eisdem, jugiter inferuntur; illaque ultrici dextera tua cupiens vindicare, ac desiderans, ut schismaticorum et hæreticorum ipsorum allisa perfidia, ac confutatis et eradicatis erroribus eorumdem, Christiana fides ubique clariore luce resplendeat, et nomen Domini Dei tui puris et devotis Catholicorum vocibus collaudetur, eosdem schismaticos et hæreticos sub spe divini auxilii et favoris expugnare constanti animo decrevisti; humiliter supplicans, ut ad tam pii tamque favorabilis executionem operis tibi spiritualis favoris præsidio assistentes, adversus illos crucem, in cujus signo per virtutem ejus, qui pependit in illa, ipsius fidei hostes delere confidis, cum consuetis indulgentiis et remissionibus prædicari mandaremus, teque hujusmodi negotii Christiani et populi proficiscentis ad promotionem illius capitaneum generalem constituere dignaremur. His itaque, princeps inclyte, per quæ Catholicorum principum, ex quibus ducis originem, prioris ætatis gesta magnifica in memoriam redeunt, et eis adjicitur multæ gloriæ titulus, lætanter auditis et lætantius intellectis, magnificavit anima nostra Dominum, et noster in Deo salutari nostro spiritus exultavit; apud eum devotas preces et humiles effundentes, ut te in hoc fervore zeli, in hoc ardore spiritus, in hac sinceritate fidei per tempora longiora conservans, gressus tuos dirigat, actiones informet, processibus faveat, viribus vires adjiciat, tibi de solio sancto suo mittat benignus auxilium, et de sede majestatis ejus opportunis te indesinenter favoribus prosequatur, quatenus in brachio potentiæ tuæ ac virtutis virga infidelibus quibusque conversis, et schismaticis et hæreticis pravitatis et errorum suorum abjuratis tenebris, sacrosancta mater Ecclesia, toto terrarum orbe in Christi fundatoris rectorisque sui glutino adunata, una sit fides mentium et pietas actionum. Votis igitur et petitionibus tuis in his de fratrum nostrorum consilio gratanter annuimus, et hujusmodi verbum crucis in eodem regno tuo, et nonnullis partibus aliis (in conficiendis super hoc litteris exprimendis) sub certis modis, formis et conditionibus concessimus proponendum.

« Eia ergo, pugil Christi, athleta Domini, miles fidei Christianæ, accingere gladio, tolle arcum et pharetram, sume arma in virtute illius, qui manus docet ad prœlium et digitos informat ad bellum : in virtute, inquam, ejus, in conspectu cujus non est differentia in multis liberare, vel in paucis, et qui belli victoriam fortitudinemque largitur, fidem ipsam impugnantes impugna : aufer opprobria ipsi tuo exprobrantium Creatori.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 165. — [2] Matth. Vill. l. VI. c. 60. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 150.

Et quanquam teneamus indubie quod tu, qui in remotis infideles et schismaticos persecutus es hactenus, et proponis persequi (ut præfertur), eos in ipso regni tui gremio pati non debeas, quoniam reprehensibile esset tibi sustinere in propriis partibus, quod in aliis execraris, ut tamen fervens in hoc propositum tuum nostris exhortationibus fortius accendamus, serenitatem tuam monemus, requirimus et hortamur in Domino, illam attente precantes, tibique tui honoris ac salutis intuitu paternis et sanis consiliis suadentes, quatenus prudenter attendens quod ignis, cujus longe positi vitatur incendium, periculosius in proximo est, et serpentis morsus et venena propinqui timenda sunt amplius, quam remoti; ante omnia pelle de Bosnensibus et aliis dicti regni tui partibus hæreticam pravitatem : morbus enim infectivus est hæresis, et velut serpens latenter inserpens, facile inficit, simplices maxime, nisi prudentum studio et peritia confutetur, etc. Datum apud Villamnovam Avinionensis diœcesis, III id. Augusti, Pontificatus nostri anno IV ».

28. Cæterum impositæ sunt nonnullæ leges [1] Ungaro regi in iis, quæ ad crucesignatam illam expeditionem spectabant : ad quas servandas electus Zagabriensis regio nomine sacramento se devinxit. Qui cum, his gestis, superiores Ludovici litteras a Pontifice repeteret, Innocentius regi significavit, illas de more ob rei dignitatem in Romanæ Ecclesiæ Tabulario reconditas. Ad conciliandam autem eidem regi divinam opem, ut felices triumphos de Rasciis reportaret, atque etiam regnorum successorem ex conjuge susciperet, Encyclicis litteris fideles ad preces apud Deum ea de re fundendas, propositis quadraginta dierum indulgentiis, pellexit [2] : « Cum, inquit, charissimus in Christo filius noster Ludovicus rex Ungariæ illustris tactus dolore cordis intrinsecus super injuriis et opprobriis, quæ ab infidelibus et schismaticis regni Rasciæ, ac partium regno vicinarum, eidem fidei memoratæ, imo Christo, qui ejusdem institutor et caput est fidei, multipliciter inferuntur, ad tollendum illa vivificæ crucis insignitus signaculo viriliter se accingat; nos ipsum in tam pio ac laudabili opere, et ut vitæ longioris consequatur spatia, et numerosæ prolis felicitate lætetur, orationum vestrarum opitulatione juvari apud Dominum, a quo victoria omnis est, quique largitor vitæ ac indultor benignus est sobolis, cupientes; universitatem vestram monemus, requirimus et hortamur in Domino, vobis in remissionem peccaminum injungentes, quatenus pro victoriæ et vitæ longitudine regis ipsius, ac ut cum susceptione prolis amplificæ fœcundet Omnipotens, apud eum devotis orationibus insistatis. Nos enim, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vobis vere pœnitentibus et confessis, qui pro præmissis orationes effundetis ad Dominum, quotiens effuderitis illas, quadraginta dies de injunctis vobis pœnitentiis relaxamus. Datum apud Villamnovam Avinionensis diœcesis XV kal. Septembris, anno IV ». Ut felicius bellum hoc sacrum geri posset in Rassios, Pontifex Aquileiensi et Gradensi patriarchis atque archiepiscopo Salisburgensi munus injunxit [1], ut omnes Catholicos, qui hæreticis et schismaticis præstarent auxilia locarentve operam, censuras Ecclesiasticas contraxisse denuntiarent.

29. *Regem Hungariæ cum Venetis componit Pontifex.* — Implicitus porro erat alio cum Venetis bello Ungarus. Junxerant enim cum Rasciis fœdera Veneti, ut vires adversus regis Ungarorum potentiam, cum quo ipsis intercedebat vetus de Jadera ac nonnullis Dalmatiæ locis controversia, confirmarent, in quos tum Ungarus signa converterat, antequam meditatum Rasciis bellum inferret : quo primum nuntio perculsus Pontifex, qui arma stringi in schismaticos, non in fideles peroptabat, Bonjoannem, episcopum Firmanum, Apostolicæ Sedis internuntium misit, ut Ungaros ac Venetos conciliaret, quo sacra in Rascios expeditio gereretur. Gravissimis vero litteris apud Ludovicum est questus [2], meditata in hostes fidei arma in Catholicos converti : « Sperabamus, inquit, in eodem regno Rassiæ latentem sub modio lucernam ipsius fidei Christianæ, per ministerium tuum super candelabrum eminentius reponendam, lucere clarius et fulgere limpidius iis, qui longe sunt, et qui prope. Sperabamus, quod dextera tua infidelium cervices indomitas, et tumentia colla humiliaret in Domino, et elata schismaticorum contereret cornua, subactisque fidelibus, quos in dicto regno Rassiæ furor tyrannicæ potestatis angariat, beneficium redderet libertatis. Sed ecce extrema gaudii mœror occupat, dulcedo in amaritudinem versa est, et lætitiæ jubilum doloris conversum est in clangorem : fertur enim quod pacis æmulus, ejusdem fidei inimicus, Dei negotia satagens impedire, inter te et dilectum filium nobilem virum ducem Venetiarum discordiæ semina spargere nititur, et te usque adeo provocavit, ut robur potentiæ tuæ, quod adversus ipsius fidei æmulos exercere decreveras, contra renatos fonte Baptismatis experiri convertereque proponas ». Adjungit preces, ut fœdus cum Venetis redintegret, atque arma in hostes fidei convertat. « Datum apud Vilamnovam Avinionensis diœcesis, IV non. Julii, anno IV ». Scriptæ sunt aliæ eodem argumento ad pacem hortatoriæ litteræ [3].

Obsecutus monitis Pontificiis Ludovicus rex paratum se ad dirimendas æquitate et benevolentia controversias cum Venetis susceptas, et Apostolico arbitrio committendas est professus : tum exercitum, quem Venetæ ditioni infuderat, se

[1] Super Ep. pag. 165. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 162.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 152. — [2] Ibid. p. 128. — [3] Ibid. p. 152.

revocaturum. Cui Pontifex ob eximia illa concordiæ ineundæ ostensa signa gratias egit. Tum B. Petrum Thomam Carmelitam episc. Pactensem, ut cœptam concordiam perduceret, transmisit [1] : sollicitavitque Joannem Gradenicum ducem, ut internuntio Apostolico æquas aures præberet : ne respueret pacis consilia, cum bellum illud Venetum Ungariæ regem ab expeditionis sacræ in Rascios schismaticos consiliis retardaret. Describit ejus belli cum Venetis causas eventusque Matthæus Villanus [2], Ludovicum scilicet regem Jaderam atque alia plura in Dalmatia loca, quæ olim ditionis Ungaricæ fuerant, repetiisse; præfectumque [3] a Carolo imperatore bello in Venetos pro Tarvisio atque aliis urbibus Romano ereptis imperio, dum intestinis seditionibus exarsit, recuperandis : quadraginta equitum millia extremo Junio Marchiæ Tarvisinæ infudisse : verum inedia in castris ob maximam multitudinem ingravescente, Germanisque cum Ungaris dissidentibus, Tarvisinæ urbis obsidionem solvere, inque Ungariam abscedere coactum [4].

30. *Ludovicus Ungarus excitatus in tyrannos Italiæ, quam factiones dilacerant.* — Antequam Ungariæ rex exercitum, cujus adspectu perhorruerat Italia, dissolveret, Pontifex illius in Marchiam Tarvisinam adventus occasione utendum ratus, ad debellandos reliquos tyrannos, qui ditionis Ecclesiasticæ in Flaminia urbes oppresserant, ipsum litteris pluribus refertis encomiis sollicitavit, ut qui sæpius maximis prœliis Tartaros, Lithuanos, Ruthenos, Rascios obtrivisset, clientelam Ecclesiæ susciperet; ipsumque adversus Franciscum Ordelaffum et Manfredos, aliosque perduelles ducem Ecclesiastici exercitus creavit [5] :

« Innocentius, etc. Ludovico regi Ungariæ illustri.

« Quanta te, fili charissime, gratiæ suæ ubertate prævenerit distributor ille gratiarum munificus Dei Filius Jesus Christus, qui dat omnibus sine improperio affluenter, quamque præcordia tua suæ benedictionis imbre copiose perfuderit, luculenter apparet : ipse namque tibi adhuc juveniles annos agenti animum profectioris infudit ætatis : ipse adhuc tenello corpori tuo robustiorem spiritum inspiravit : ipse tuum circa beneplacita sua direxit propositum, firmavit cor, roboravit et mentem ; ita ut non mollia quælibet aut levia, quibus ut plurimum implicari solet juventus illecebris multis obnoxia, complexus extiteris : sed velut annis maturior, abhorrens delicias et otia fugiens, ardua quærens appeteres, strenua interciperes, magna et virtuosa diligentius sectareris. Nec satis fuit tibi famæ tuæ clare nascentis auspicia intra regni tui sinus latissimos contineri; imo, ut nomen tuum longe lateque claresceret, peregrinas perlustrare provincias, et adire nationes extraneas voluisti. In quibus licet more principum studueris ipsius famæ compendiis providere, principalis tamen ad hoc tua pia dirigebatur intentio, ut conditoris Redemptorisque tui beneplacitis ætatis et operum tuorum primitias devotus offerres. Probasti hoc certe, idololatras Tartaros ab ipsius regni tui finibus in manu forti et excelso brachio coangustans. Hoc sæpe, Lithuanos et Rhutenos infideles impugnans et expugnans potenter et strenue, ostendisti. Hoc sæpius, regni Rassiæ schismaticos et hæreticos invicta magnitudine persequens, demonstrasti. Hæc, princeps inclyte, regni tui primordia : hæc fundamenta virtutum tuis natalibus debebantur, super quibus actionum tuarum structura consurgens, altius præemineret.

« His (per quæ Catholicorum principum, ex quibus trahis originem, magnifica gesta prioris ætatis in memoriam redeunt, et in speculo quodam operum tuorum intuenda posteris proponuntur, quibusque illis accrescit cumulus honoris et laudis) magno cum gaudio crebrius revolutis, spem amplam concipimus, et fiduciam gerimus ampliorem, quod tu, qui virtutum amore ac æternæ salutis obtentu labores spontaneus adhuc annis infirmior in remotioribus assumpsisti, perfectum jam productus in virum injurias et opprobria, quæ matri tuæ Romanæ Ecclesiæ a suis filiis olim et subditis, quos obstinata rebellio vertit in hostes, et in persecutores ejus perfidia commutavit, assidue inferuntur, æquo animo pati non debeas : quinimo ad propulsanda illa, et ipsorum colla rebellium subjicienda suavi jugo ejusdem Ecclesiæ, tanto promptior devotiorque consurges, quanto injurias et opprobria hujusmodi in vicino positus et sentis et palpas, et quanto manifeste cognoscis, Redemptoris tui et Ecclesiæ prædictorum sic fore connexa negotia, ut qui offenderit alterum, pariter offendat utrumque. Sub hujusmodi ergo ubere conceptu fiduciæ, ex quo uberiorem proculdubio speramus effectum, te adversus Franciscum de Ordelaffis Forliviensem et Guillelmum ac Joannem natos quondam Ricciardi de Manfredis Faventinos cives et alios rebelles ipsius Ecclesiæ, qui sunt in omnibus terris ejus in Italia constitutis, ad laudis et mercedis tuæ cumulum duximus de fratrum nostrorum ipsius Ecclesiæ cardinalium consilio capitaneum ordinandum, etc. » Subdit se ad sustinendos sumptus bellicos trium annorum decimas vectigalium Ecclesiasticorum regni Ungariæ, adjectis certis legibus, in militum stipendia attribuere. « Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis, III id. Augusti, anno VI ». Decretum jam ante fuerat sacrum bellum in hos tyrannos, ac fideles, propositis indulgentiarum præmiis, excitati crucis symbolo insigniebantur [1], duce Ægidio legato cardinale. Neque Itali modo, verum e finitimis etiam regnis,

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 183. — [2] Matth. Vill. l. VI. c. 30 et 60. Bonif. dec. 2. l. X. — [3] Matth. Vill. super c. 60. — [4] Cap. 66. — [5] Tom. IV. Ep. secr. p. 152. et tom. V. Ep. secr. p. 185.

[1] Matth. Vill. l. VI. c. 14.

præcipueque ex Ungaria a præsulibus conductæ subsidiariæ copiæ submittebantur pro asserendo Ecclesiastico imperio vel, ut loquitur Pontifex [1], « ad eripiendum de jugo tyrannicæ servitutis fideles et devotos ejusdem Ecclesiæ partium Italiæ, quorum sudores et lacrymas lamberunt et lambunt damnationis filii rebelles Ecclesiæ memoratæ ».

In Insubria gravissimum bellum adversus Bernabonem et Galeatium Mediolanenses tyrannos exarsit : Marquardus enim episcopus Augustensis, Cæsareus in Italia legatus [2] prædatrices turmas ad signa imperialia traxit : ac legibus primum acturus Bernabonem et Galeatium in jus vocavit, sacerdotia magno Ecclesiæ imperiique contemptu conferre, insidias imperatori Pisis struxisse, Insubriæ dominatum tyrannide corripuisse, revertenti imperatori urbium portas clausisse, ac mœnia sepsisse armatis. Constituta dies undecima Octobris ad dicendam causam cum effluxisset, Marquardus signa per Insubriam circumtulit, atque Parmensem, Placentinum, Mediolanensem, Cremonensem agros est populatus. Conjunxit etiam arma cum Marquardo Joannes Montisferrati marchio, nonnullasque urbes cepit [3] : qua occasione usi Genuenses, cum gravissimo bello vicecomites implicitos vidissent, jugum excussere, atque evocato Pisis Simone Buccanigra se in libertatem asseruerunt [4]. Ita Simon iterum Genuensem præfecturam iniit, depulsis vicecomitum administris aliisque præsidiariis. In tot adversis Bernaboni ingruentibus Pontifex [5] illum admonuit, ut in se descenderet, et quæ divinas iras asperare possent, tolleret.

Arrisere postea Bernaboni et fratri Galeatio feliciores successus : Marquardum enim imperatoris legatum nimium sibi præfidentem adorti fudere, cepereque cum pluribus aliis [6] : cumque Pontifici significassent, post plura, quæ ipsis evenerant, demum secundis rebus potitos, ipse suaque etiam illi obsequia addicerent [7], Pontifex, sequenti ineunte anno datis litteris ipsos excitavit, ut humanæ instabilitatis memores essent, divinamque sibi gratiam conciliarent. Verum licet Bernabos et Galeatius Pontificiam amicitiam colere visi sint, tamen paulo post cum Innocentius Bononiam ereptam antea scelere Ecclesiæ recuperaret, apertum illi bellum movere. Subjecerat sibi eam, ut dixi, urbem Joannes Olegianus, in quem plures hoc anno conjurationes, jubente Bernabone, conflatæ [8] : sed patefactæ auctoribus suis exitium attulere. Cumque Joannes in Bernabonis conatibus superandis pari semper usurum felicitate diffideret, de Bononia Ecclesiæ restituenda agitavit, ac Pontifex Ægidio cardinali legato rei transigendæ potestatem contulit [1] : quæ postea, ut dicetur, Firmano dominatu Joanni Olegiano tradito, perfecta est.

In Sicilia citeriore, proceribus populisque Aragonicum jugum excutientibus, Ludovici regis res se extulere, quem Innocentius Apostolicis studiis adjuvit. Adegerat quidem superiori anno sacramento Petrum regem Aragonum, ne stirpis Aragoniæ principes, qui injusto dominatu Trinacriam tenebant, armorum potentia in tyrannide fulciret ; conceptamque illius sacramenti formulam Pontificiis insertam litteris divulgavit [2], ne Trinacrii spe Aragonici auxilii in perduellione perstarent : Messanenses vero, Panormitanos, Agrigentinenses, et alios, qui ad Ludovici regis ac Joannæ reginæ redierant obsequium, in eo confirmavit [3].

31. *Contentio de sanctis reliquiis inter Venetos et Aquileienses.* — Interea exorta est religiosa contentio de sanctorum Fortunati et Hermagoræ reliquiis inter Venetos et patriarcham Aquileiensem, cum Nicolaus patriarcha sacras illas exuvias e Gradensi templo ad Aquileiam ornandam evexisset : qua de re Joanne Gradenico ac Venetis apud Sedem Apostolicam expostulantibus, Innocentius Nicolaum est adhortatus [4], ut ea lipsana restitueret, ne qua inde dissidia erumperent, causamque addidit subjectis verbis : « Idem dux subditos sibi populos eo amplius asserit contristari quo ipsi in opportunitatibus eorum Deum sibi propitium eorumdem sanctorum meritis et intercessionibus cognoverunt ».

32. *Ob conjunctionem Græcæ Ecclesiæ Acta et legatio ad Palæologum Græcorum imperatorem.* — Prætermittendum non duximus ad Joannem Gradenici ducis Venetorum commendationem, ipsum de sacro fœdere in Turcas redintegrando egisse cum Innocentio, atque ad liberandum Orientem egregie affectum se exhibuisse. Cui Pontifex actis gratiis, ut oratores constituta die mitteret, suasit [5] : « Litteras, inquit, tuas per quas circa negotia unionis ad reprimendos insultus Turcorum infelicium, actore Domino, faciendæ affectionis tuæ nobis innotuit plenitudo benigne recepimus, zelum tuum circa Dei negotia meritæ commendationis laudibus prosequentes. Et quoniam attente cupimus Christiano populo partium Orientis super angustiis suis multis opem ferre, nobilitatem tuam non quod credimus expediens, sed ad rememorationem quamdam attente rogamus, quatenus hujusmodi ad unionis consummandum feliciter, Deo juvante, negotium in constituto termino nuntios tuos transmittas huc, sicut liberaliter promisisti. Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis IV non. Julii, an. IV ».

[1] Tom. IV. Fp. secr. p. 117. — [2] Ms. bibl. Vat. sign. num. 2040. Matth. Vill. l. VII. c. 23. et Rebdorf. in Annal. — [3] Matth. Vill. l. VII. c. 35 et 40. — [4] Eod. c. 40. Foliet. l. VII. hist. Gen. Bizar. hist. Gen. l. VI. et Aug. Just. l. IV. — [5] Tom. IV. Ep. sec. p. 237. — [6] Matth. Vill. l. VII. c. 37. — [7] Tom. V. Ep. secr. p. 6. — [8] Matth. Vill. l. VI. c. 6, 7, 64.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 226. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 4. et miscel. papyr. pag. 196 et 296. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 21. — [4] Ibid. p. 60. — [5] Ibid. p. 119.

Promovere [1] cœpta revocandæ ad Romanæ conjunctionem et obsequium Orientalis Ecclesiæ consilia annitebatur Innocentius : extremo enim anno superiori, ut diximus, Joannes Palæologus Constantinopolitanus imperator sacramento se devinxerat, Romano se Pontifici imperatorum et regum Catholicorum more obsequentem futurum, cujus exceptis hoc anno oratoribus Pontifex de submittendis illi auxiliis agitabat. Meminit de oratoribus Constantinopolitanis Ms. Vaticani auctor his verbis [2] : « MCCCLVI, infra octavas Pentecostes, nuntii imperatoris Constantinopolitani cum parva galea applicant juxta Ecclesiam B. Mariæ de miraculis Avinionensis, offerentes dominum suum rediturum ad Ecclesiæ unitatem, ut sibi ab Ecclesia subsidium fieret contra Turcas ». Ut igitur Græcos ad fidem orthodoxam pelliceret Dei vicarius, B. Petrum Thomam Pactensem et Sisopolitanum episc. legavit in Græciam, quos Hugoni regi Cypri, Ludovico regi Ungariæ, Rogerio e Pinibus Rhodiorum equitum magistro commendavit [3]: Palæologum vero hortatus est [4] ut eorum consiliis morem gereret :

33. « Magnifico principi Joanni Palæologo imperatori Græcorum illustri.

« Venerabilis frater noster Paulus archiepiscopus Smyrnensis et nobilis vir Nicolaus Sigeros Megateriarcha et apocrisiarii magnitudinis tuæ, ad Sedem Apostolicam venientes (1), quasdam clausas, per quas eorum adhiberi fidem relatibus petiisti, et quasdam alias patentes litteras tuas, aurea Bulla tua et imperialis manus subscriptione munitas, nobis tuo nomine obtulerunt, inter cætera continentes, quod tu, ut litterarum ipsarum verbis utamur, juraveras tactis per te sacrosanctis Scripturis ad sancta Dei Evangelia et sanctam Trinitatem Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum, unum verum Deum et tres personas, et per Jesum Christum Deum et Salvatorem nostrum, et per Virginem Dei genitricem Mariam, ac per sanctam et vivificantem crucem Christi, ac per Apostolos aliosque sanctos; ac eidem insuper archiepiscopo nomine ac vice nostris recipienti promiseras, quod absque dolo, fraude ac defectu toto posse ac omnibus viribus tuis et cuncto conatu esses fidelis, obediens, reverens et devotus nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus : et quod reciperes legatos et nuntios nostros et eorum cum omni reverentia et devotione, ac faceres toto posse totoque conatu tuo, quod omnes populi sub tuo imperio consistentes et tuæ jurisdictioni subjecti, sive essent laici sive clerici, cujuscumque conditionis et status aut dignitatis existerent, essent fideles, obedientes, reverentes et devoti nobis et successoribus nostris antefatis.

« Hæc, princeps inclyte, tuæ conversionis initia, hæc devotionis primordia, hæc firma fidei fundamenta hujusmodi litteræ tuæ, ut præmittitur, continebant. Hæc iidem apocrisiarii vivæ vocis ministerio clarius et seriosius reserarunt, humiliter supplicantes, ut tibi, velut de regione dissimilitudinis venienti, effunderemus benedictionis Apostolicæ gratiam, panderemus paternæ dulcedinis gremium, et adversus insultus et impugnationes hostiles Turcorum infidelium, ac rebellium dictorum audaciam auxilii dexteram salutaris extendere dignaremur.

« In quorum lectione melliflua, et placito auditu verborum, tanto nos et fratres nostri S. R. E. cardinales aliique prælati, exultavimus gaudio, tanta fuimus respersi lætitia, tantaque jucunditate perfusi, quantam vix intellectus capere sufficit, vix humana potest lingua narrare. Exultavimus siquidem in tuo diu desiderato et exspectato reditu ad ipsius Ecclesiæ unitatem : exultavimus in conversione numerosæ multitudinis quam, præstante Deo et cooperante te, absque dubitatione speramus : exultavimus, quod malignus hostis, superatis fraudibus ejus, elusis artibus, et vinculis dissolutis, ingemiscit et plangit plebis, quæ sub ipsius antea tyrannide fuerat, libertatem et animarum millia, quæ gehennæ flammis crucianda immaniter exspectabat, sentit et videt paradisi gaudiis inferenda. Sed licet nobis et universis, qui Christiana professione censentur, una lætandi communis ratio ; tibi tamen principalis est causa gaudendi, tibi exultationis materia singularis, tibi jubilationis occasio potior, tibi gloriæ principatus : tu enim principii princeps, tu minister hujus ministerii salutaris, tu hujusmodi opifex operis, tu promotor, tu populorum dux et director errantium, tu auriga, tu currus, tu illuminatus ab eo, qui omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat, lucernam in te fidei et veritatis accensam sic super candelabrum altius ponere satagis, ut non solum tibi, sed habitantibus in regione umbræ mortis luceat ad salutem. Tu terreni regni gubernacula sic studeas secundum beneplacita illius, a quo tibi concessa sunt, mode-

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 140. — [2] Ms. bibl. Vat. sig. num. 3765. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 162. — [4] Ibid. p. 140.

(1) Legatos illos, qui a Joanne Palæologo ad Pontificem hoc anno missi sunt, de quibus annalista hic, ad Carolum etiam imperatorem divertisse merito suspicor. Nam apud Schannat Vindem. liter., tom. II, pag. 130 leguntur Caroli ejusdem imperatoris litteræ ad Joannem Palæologum, in quibus imperator nuntios se ab illo accepisse testatur, ex his certiorem factum ait de restitutione ejusdem Palæologi, atque Cantacuzeni dejectione, quæ omnia anno præcedenti gesta Porro de Cantacuzeno hæc rescribit Carolus : « Male malum perdidit (Deus) qui inter iniquos computari promeruit ». Quæ verba, præterquam quod indicant quibus coloribus Palæologus in Epistola sua Cantacuzenum depinxerit, satis etiam demonstrant, ea quæ Cantacuzenus in sua historia scribit de relicta sibi sponte a Palæologo imperiali dignitate, vanam esse vanissimi hominis jactationem. Accusatur etiam in iisdem litteris idem Palæologus, de inito cum Turcis et rege Russiæ in exitium imperii fœdere ; quorum quidem alterum ex ipsa Cantacuzeni historia innotuerat, aliud vero nunc usque ab eruditis ignoratum arbitror. MANSI.

rari, ut nationes, quæ imperio tuo subsunt, et temporaliter juste regens, et spiritualiter ea dirigens, eorum deliramenta, quibus hactenus peccatis exigentibus oculis eorum, ne lumen veritatis agnoscerent, tenebantur, pio laboras abjicere studio ab eisdem.

34. « Hæc sunt, quæ regnantium sceptra clarificant : hæc principantium culmina erigunt : hæc imperia roborant : hæc regna confirmant : hæc certe Catholicorum fides principum exigit, hæc requirit. Fides enim est, qua in principe pulchrius nil refulget : fides est, quæ justificat impios : fides est, quæ de impiis efficit sanctos : fides est, extra quam nulli est gratia, nulli salus ; quæ cum una et indivisibilis sit, quisquis ab ea divisus est, abscissus est a salute. Age itaque, et considera, quod si bonum opus in intentione fuerit, erit in perfectione quod laudabile prosequaris, et ad finem usque perducas optatum. Considera, quod si gaudium est Dei angelis super uno peccatore pœnitentiam agente, quantis curia illa cœlestis perstrepet gaudiis, quantis beata illa supernorum civium agmina laudum præconiis exultabunt in pœnitentia et conversione tam innumerabilium populorum. Persta, satage et labora, ut ille, cujus perfecta sunt opera, perficiat benignus per te, quod per te dedit pius et misericors inchoare : unaquæque enim res denominatur ab exitu : et sicut civilis sapientia clamitat, nihil actum videtur existere cum superest aliquid ad agendum : ac juxta Evangelicam veritatem, non qui incœperit, sed qui perseveraverit, salvus erit.

« Ut ergo exitus acta probet, et nihil superesse penitus videatur, opere feliciter consummato, ac usque ad finem constantius perseverans salutis æternæ mercedem percipere merearis, insta juxta doctrinam Apostoli non solum opportune, si sufficit ; sed etiam si expedit, importune : tunc enim læta tibi et festiva celebritate præfata occurret Ecclesia in adjutorium tuum, intendet sollicita supplicationibus apud Deum : tunc tibi spiritualibus auxiliis aderit : tunc principum Christianorum præsidia in tuum subsidium implorabit, ut eorumdem infidelium persecutione sublata, ac rebellium tuorum humiliata cervice, tibi et eisdem populis tuis hic pacis et quietis arrideat plenitudo et in futuro cum sanctis et electis Dei gloria præstetur æterna. Cæterum ut nostra tibi super his affectio certius et plenius pateat, et quod scriptura nequit compendiosa comprehendere, suppleat homo (sermo) vivus, venerabiles fratres nostros Petrum Pactensem et Guillelmum Sisopolitanum episcopos Apostolicæ Sedis nuntios, latores præsentium, viros utique pauperes spiritu, sed insignes virtute, et in lege Domini plenius eruditos, ad te ac partes ipsas providimus destinandos. Et ideo serenitatem tuam monemus, requirimus, et hortamur in Domino, illam attente rogantes, tibique tuæ salutis intuitu injungentes, quatenus eosdem nuntios pro nostra et dictæ Sedis reverentia benigne recipias, et eorum et cujuslibet eorum salutaribus monitis, sicut speramus et credimus, acquiescas. Datum apud Villamnovam Avinionensis diœcesis XII kal. Augusti, anno IV ».

35. Commendati fuere iidem legati Francisco Catelusio [1] Genuensi, Mitylenes principi, quem Palæologum lævirum restitutum ipsius opera imperio ad Urbanum V Romam venientem stipasse visuri sumus : tum patriarchæ Græcorum [2], ad quem perceptæ a se ex imperatoris ad Romanæ Ecclesiæ sinum adducti nuntio lætitiæ indices extant litteræ, in quibus hæc subjicit : « Quanto exultavimus gaudio, quanta fuerimus lætitia et jucunditate perfusi, difficile humana posset lingua narrare : sed illud nobis ad lætitiæ cumulum potioris accrevit, quod te, cujus in omnibus idem imperator, sicut fertur, consilio regitur, principalem salutaris hujusmodi credimus operis promotorem : quanquam, scribentibus nobis super hoc multis Latinis et Græcis, ad gaudium nulla nobis littera tua fuerit præsentata, quod vel ex incuria nuntiorum, aut ex aliquo casu fortuito, non ex proposito credimus contigisse ».

Excitati etiam aliis litteris [3] ad tantum opus perficiendum Maximus, Caloferos et Caloieros, aliique plures imperii proceres : tum Hugo rex Cypri, Joannes Gradenicus Venetorum dux, Rhodiorum equitum magister ac Genuenses rogati [4], ut postquam Græcorum imperator cœptam cum Romana Ecclesia conjunctionem confirmasset, auxiliaribus copiis ad frangendos Turcicos impetus, restituendasque imperii ruinas munirent. Cum vero illi in superiori bello cum Venetis gesto, quod tantas clades rei Christianæ invexit, se turpissimo fœdere, Cantacuzeni Constantinopolitani imperii invasoris odio, Turcis conjunxissent, Pontifex ipsos ab infanda societate abscedere, ac potius Joanni Palæologo ad retundendos infideles subsidio esse jussit [5], datis litteris, in quibus ubi pluribus Genuensium in Ecclesiæ tuenda dignitate, ac religione Christiana amplificanda ardorem extulit, infelicitati temporum inita cum Turcis fœdera tribuit.

36. *In Turcas Græcis infestos comparata classis.* — Hoc anno Turcas adornasse classem ad Græcos divexandos bello, refert Matthæus Villanus [6] ac magnas iis clades intulisse, magnatis cujusdam fide Christiani, sed scelere Mahometanis non imparis opera, cui ut referrent gratiam Barbari portu ab ipso excepti, prædarum, quas e Christianis avexerant, decumas persolvebant. Ita Christianorum perfidia res Christiana est collapsa : cui erigendæ intentus Pontifex Cyprio regi, Rhodiis equitibus, Venetis ac Genuensibus, ut triremes eo numero, qui a Clemente VI erat constitutus, egregie instructas in Smyrnensi portu tenerent, imperia

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 164. — [2] Ibid. p. 163. — [3] Ibid. p. 164. — [4] Tom IV. Ep. secr. p. 142. — [5] Ibid. p. 157. — [6] Matth. Vill. l. VI. c. 30.

dedit [1]; atque archiepiscopo [2] Cretensi, ut exercitatum ducem Smyrnæ præficeret, ne tanto sanguine Christiano parta in Turcarum recideret servitutem. De congreganda porro in Smyrnensi portu sociali classe in Turcas non prætermittendæ visæ sunt subjectæ litteræ [3]:

« Innocentius, etc. charissimo in Christo filio Hugoni regi Cypri illustri.

« Quot et quanta commoda pusillo gregi Dominico, populoscilicet Christiano partium Orientis, ex ordinatione per felicis recordationis Clementem papam VI prædecessorem nostrum cum tuis et dilecti filii magistri et conventus hospitalis sancti Joannis Jerosolymitani, ac nobilis viri ducis Venetiarum procuratoribus de tenendis galeis quibusdam in mari partium earumdem olim facta provenerunt, magnitudo tua, fili charissime, non ignorat, et nos etiam hucusque sentimus: cum per gentes galearum ipsarum infidelium Turcarum Christi et crucis hostium in virtute Domini audacia præsumptioneque repressa, et allisa potentia, fideles iidem a persecutionibus et angustiis, ac afflictionibus multis et variis, quibus infideles iidem eos vexabant immaniter, quietis optatæ beneficio respirarint. Nec te latet, quod eodem duce, ac dilectis filiis communi civitatis Januensis dissidentibus invicem, ac proinde ordinatione hujusmodi minus debite observata, memorati Turchi resumpserunt audaciam, et per mare ipsum hostiliter discurrentes, eisdem fidelibus gravamina et damna plurima intulerunt : ac multis locis fidelium eorumdem absumptis incendio, et ruina destructis, ac incolis et habitatoribus eorum, qui persecutorum evaserunt gladios, miserabiliter abductis in prædam, et subactis jugo abominabilis servitutis, nomen Domini pollutis blasphemare labiis non verentur. In quibus tam execrandis et abominandis operibus, etsi damna gregis defleamus ipsius; personarum tamen excidia animarumque pericula, et contumelias ipsius Salvatoris nostri peramplius et amarius deploramus.

« Ad occurrendum itaque damnis, et periculis obviandum hujusmodi, ac ejusdem Salvatoris nostri opprobria sibi exprobrantium refellenda, anxiæ perscrutationis et sollicitudinis studio remedia opportuna quærentes, illud, consideratis omnibus, provenire potissimum credimus, quod hujusmodi ordinatio, usquequo super hoc ordinandum duxerimus aliud, inconcusse ac inviolabiliter observetur. Et ideo serenitatem tuam requirimus et hortamur in Domino, illam attente rogantes, tibique tuæ salutis obtentu paternis affectibus suadentes, quatenus galeas illas, quas juxta ordinationem hujusmodi tenere debes, et quas te tenuisse ac tenere continue lætanter audimus, teneas (prout tenes) sufficienter armatas, et procures omnino, quod in kal. Julii proximo futuri cum galeis dictorum magistri et conventus ac ducis, quibus respective super hoc scribimus, in portu civitatis Smyrnarum, legitimo impedimento cessante, possint auctore Deo invicem convenire : ac insuper procuratores tuos cum pleno et sufficienti mandato ad ordinationem hujusmodi roborandam, vel innovandam et firmandam aliam ad Sedem Apostolicam transmittere non postponas, sicque ipsorum acceleres et disponas accessum, quod infra kal. Novembris immediate venturi, duce Domino, infallibiliter hic intersit; ita quod ipsis tuis ac magistri et conventus necnon ducis prædictorum nuntiis, quos ad hujusmodi terminum ad eamdem Sedem similiter convocamus, convenientibus invicem, idem negotium et disponatur utiliter et feliciter dirigatur, dictorumque Turcorum sub manu Domini, in conspectu cujus non est differentia in multis liberare vel paucis, quique molimina iniqua debilitat, et injustam potentiam potenter enervat, fœda multitudo dispereat, conterantur elata superborum cornua, elidatur iniquitas, et audacia reprimatur, et fideles ipsi quietis et pacis dulcedine in id ipsum, quod est pax et quies vera credentibus, perfruantur. Dat. apud Villamnovam Avin. diœcesis, XII kal. Aprilis, anno IV ».

37. *De Genuensibus Aragonio conciliandis et de Aragoniæ et Castellæ regibus inter se componendis actum.* — Eodem anno conciliandis Occidentis principibus intentus Pontifex colloquium pacis inter Genuenses et regem Aragonum cœptum redintegrandum ratus, pluribus eos litteris ad pacis consilia provocavit, utque oratores mitterent sollicitavit [1]. Propendere ad eam Genuenses significarunt, qua de re Pontifex gratulatorias ad ipsos litteras dedit [2] VIII id. Octobris antequam jugum vicecomitum depellerent. Petro vero regi nova bella incubuere : auctæ enim sunt veteres fidelium principum discordiæ novo eoque atrocissimo bello inter præpotentes duos reges Aragoniæ et Castellæ accenso : qui si arma in Mahometanos more majorum vertissent, fidem magna laude facile propagare potuissent. Cepit ex ea dissensione maximum dolorem Pontifex, atque Guilelmo tit. S. Mariæ in Cosmedin Apostolicæ Sedis in Hispania legato munus imposuit [3], ut dissidentes reges in concordiam revocaret : Castellanumque et Aragonium admonuit [4], Saracenos inde adversus utrumque potentiam confirmaturos. Cumque eadem dissensio ingravesceret, Bertrandum Convenarum episcopum legato adjungendum putavit [5], ipsumque auctoritate, ut coitiones dissolveret, juramenta rescinderet, indiceret inducias, instruxit, ac reges, ut illius consiliis salubribus obtemperarent, est adhortatus [6]. Iterumque repetitis litteris causas, ob quas agente in Hispania

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 44. — [2] Pag. 46. — [3] Lib. miscell. papyr. p. 202.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 165. — [2] Ibid. p. 212. — [3] Tom. IV. Ep. — [4] Ibid. p. 192. — [5] Ibid. p. 195 et 196. — [6] Tom. IV. Ep. secr. p. 195.

cardinale legato internuntium transmitteret, Aragonio expressit[1]:

« Quia, inquit, habet id proprium charitas, ut non putet in negotiis dilectorum providisse sufficienter, sed provisionem provisioni existimet adjungendam; nos charitatis, quam ad te dictumque regem (nimirum Castellæ), gerimus affectione commoniti venerabilem fratrem nostrum Bertrandum episcopum Convenarum A. S. N. latorem præsentium ad te et cardinalem ac regem prædictos providimus destinandum, etc. Datum Avin. VIII id. Novemb., anno IV ». Conceptæ sunt iisdem verbis ad Petrum regem Castellæ litteræ[2], quibus etiam conqueritur, ipsos levibus de causis ad gravissima bella prorumpere. Agunt de hoc bello Matthæus Villanus[3], Rodericus[4], Mariana[5], Surita[6] et alii.

38. *Petrum regem Castellæ deterret Pontifex ab adulterio et a direptione bonorum Ecclesiæ.* — Accersebat vero sibi exitium criminibus suis Petrus Castellæ rex, in quem Pontifex ob abjectam reginam Blancam turpiaque adulteria legum acerbitatem districturus Joannem Galliæ regem consuluit[7]: hinc enim et fœditas criminis Ecclesiæque contemptus Apostolicam severitatem asperabant; hinc reginæ salus, quæ periclitatura erat, Pontificem ab exerendis censuris deterrebat. Sumptum demum est a Pontifice consilium illud, ut antequam legibus in Petrum ageret, iterum illum ex adulterii cœno gravissimis monitis excitare pertentaret. Exposuit itaque[8] vitii turpitudinem, sollicitudinem Apostolicam pro eo ad saniorem mentem revocando, ingentia pericula quibus se objiceret, divinas iras, firmandum suscipienda ex regina prole solium: ni vero consiliis salubribus obsequeretur, Apostolicam severitatem illi intentavit:

« Innocentius, etc. charissimo in Christo filio Petro regi Castellæ et Legionis illustri.

« Si diligenter attenderes, et debita meditatione pensares, quantum citra decentiam regiæ dignitatis, ac in tuæ salutis et famæ dispendium, regnorumque tuorum periculum evidens, affectionibus tuis licenter indulgens, et sensualitati quæ ad peccandum prona est non repugnans; imo enerviter illi assentiens et molliter favens, in abjectione propriæ conjugis, et in superinductione ac detentione publica concubinæ, Creatorem tuum vehementer offenderis, et adversum te graviter provocaris, profecto credimus, et sine dubitatione tenemus, quod tu, qui per juveniles illecebras a te recessisse videris, ad te quandoque reversus te peccasse cognosceres, et commissa deflens, retraheres a lubrico pedes tuos, gressus in salutem dirigeres, et errata priorum temporum fruge vitæ redimeres melioris. Sed ita in te succubuit ratio, proh dolor! voluntati; ita virtus passionibus tuis cessit, quod ad percipiendum veritatis et justitiæ lumen non solum per te non excutis tenebras, quibus involutus es peccatorum, imo salutaribus monitis Romanæ frequenter sollicitatus Ecclesiæ, ac præceptorum nonnunquam acrimonia punctus ipsius, defixam carnalibus et lubricis desideriis aciem non attollis.

« Ecce jam multorum annorum exacta sunt spatia, ex quo unius mulierculæ amore pellectus, et carnis, quæ cinis mox futura est, decore seductus, contemnis famam, honorem despicis, pericula domus regiæ, ipsorumque regnorum, quorum status tuo pendet ex filo tenui, negligis; et (quod gravius est) tuæ populorumque tuorum, qui (ut subditorum moris est, dominorum conformare se moribus) peccantem te sectantur etiam peccatores, contemnis animarum salutem: imo te ac illos in damnationis præcipitium præceps mergis. Super quo, licet apud te nunc per litteras iteratas sæpius, nunc per nuntios Apostolicos plures, et tandem per dilectum filium nostrum Guillelmum S. Mariæ in Cosmedin diaconum cardinalem A. S. L. solverimus debitum Apostolicæ servitutis; quia tamen monentem et monita, ac mittentem respuere probaris et missos, imo quasi dormiens somnum mortis obaudis obturatis auribus, verba vitæ silere non possumus; imo compellimur adjicere monita monitis, exhortationes exhortationibus inculcare, ac in vocem clamoris erumpere potioris. Ad quod duplex causa nos incitat, amoris videlicet et timoris: amoris, quo vellemus gressus tuos dirigi semper in melius, et tuas incessanter disponi consultius actiones; ac timoris, ne si te patiamur in peccato deficere, sanguis tuus de nostris manibus a Domino requiratur. Novimus enim, quod licet summus sacerdos Heli bonus in se justusque fuisset; quia tamen delinquentes filios, quos corrigere potuit, non correxit, divini judicii ultione percussus, de sella corruens fractis cervicibus expiravit. Quid igitur mirum si nos, quem peccatrix conscientia indesinenter accusat, apud Deum de peccatis tuis pertimescimus, quando sacerdos idem, qui bonus in se nequaquam describeretur et justus, si peccati vinculo teneretur, pro aliena culpa sententiam in se mortis excepit?

39. « Quæsumus itaque magnitudinem tuam, et per viscera misericordiæ Dei attentius obsecramus, tibi sub interminatione divini judicii obtestantes, quatenus prudenter considerans, quod cum in virum jam creveris, evacuandi ea, quæ sunt parvuli, tempus advenit. Abjice adulteram: repelle libidinis incentivum: dimitte peccati fomitem: ejice mortis tuæ laqueum. Concubinam denigrantem famam, offuscantem gloriam, honorem penitus absorbentem pellicem non solum expelle, sed fuge: sectare pudicitiam: castitatem sequere: amplectere honestatem; ac præceptis Domini humilis et devotus obtemperans, abjectam

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 230. — [2] Ibid. — [3] Matth. Vill. l. VI. c. 83. — [4] Roder. p. 4. c. 7. — [5] Mariana l. XVII. c. 1. — [6] Sur. l. IX. c. 1 et seqq. — [7] Tom. IV. Ep. sec. p. 197. — [8] Ib. p. 147.

conjugem readmitte, admissam dilige, et honorificentia, quæ tantæ principissæ tantoque principi matrimonio copulatæ conveniat, prosequere jam deinceps. Propter hanc certe, patrem, si viveret, matremque dimittere, huic adhærere, hanc diligere, hanc sicut teipsum amare juberis : una etenim caro tecum est, unum corpus. Sic namque famæ tuæ consules, sic honoris dispendiis præcavebis, sic regnorum ipsorum occurres periculis : sic saluti, quæ præferenda est omnibus, providebis. Sic Deus super te gratiam suæ benedictionis effundet : sic, ut pie credimus, tollens de domo tua sterilitatis opprobrium, et gremium tuum susceptione prolis numerosæ fœcundans, stabiliet solium, instaurabit thronum, et roborabit fortius sceptra tua : sic inimicorum et hostium enervabit vires, sic rebellium tuorum humiliabit superbiam, audaciamque frænabit : sic aspera quælibet in plana convertens, dies tuos in utriusque hominis pace ac salute disponet.

« Quia igitur speramus et credimus, quod tu his ultimis obsecrationibus nostris, sero quantumlibet, condescendes : petimus, ut tuæ in melius emendationis auspicia rescribas, per litteras tuas nobis, pro certo tenens, quod nisi benigne monentem, et obsecrantem suaviter patrem audieris humilis et obediens filius, rigorem deinceps judicis sævientis agnosces : quoniam patientia nostra, negligentia notaretur de cætero, et honor, qui tibi deferretur ulterius, injuria Christi Jesu, per quem vivis et regnas, potius censeretur. Super quo quia præfato legato plenius scribimus, verbis, quæ in longius materia texeret, finem imponimus, et ipsius legati pro parte nostra relatibus adhibere te cum effectu satisfactionis et fructu, petimus iterum, plenam fidem. Datum apud Villamnovam Avinionensis diœcesis VI kal. Augusti, anno IV ». Illaqueatus adeo erat Castellanus voluptatum illecebris, divinumque omnem timorem exstinxerat, ut nullis monitis ad revocandam reginam flecti potuerit; qua de re hæc Rodericus Sanctius tradit historiæ[1] : « Legatus, regem inflexibilem reperiens, parum profecit ». Et infra : « Sic igitur in nostra misera Hispania verificatum est illud Nahum prophetæ vaticinium[2]: *Ecce corruet civitas propter fornicationem meretricis speciosæ et gratæ, habentis maleficia, quæ vendit ad gentes et familias in maleficiis suis* ». Et sequitur : « *Propterea, dicit Dominus exercituum, revelabo pudenda tua, et ostendam regnis nuditatem tuam. Quod ad litteram calamitosa Hispania experta et passa est* ».

40. Cumularat superiora flagitia Petrus non modo sævitia in suos, de qua plura immania narrant historici, verum etiam rapinis in Ecclesiasticis vectigalibus in regium ærarium convertendis : nam et Ægidii cardinalis, Italica legatione clarissimi, sacerdotiorum, quæ obtinebat in Hispania, redditus invasit : cumque increbresceret ipsum avidas manus pari exemplo aliis cardinalium ac præsulum, qui in aula Pontificia versabantur, bonis injecturum, Innocentius ipsum subjectis litteris corripuit[1] :

« Innocentius, etc. Petro regi Castellæ illustri.

« Quis sanæ mentis crederet, quod princeps Catholicus, ex Christianissimis parentibus editus, ministris Dei, per quem majestatis regiæ splendore coruscat in terris et æterna gloria coronari sperat in cælis, alimenta subtraheret, quando ille Pharao divinæ legis ignarus, subactis cæteris servituti, sacerdotes Dei et possessiones eorum donavit pristina libertate, ac sacerdotibus ipsis alimoniam de publico ministravit ? Quis rationis capax facile crederet, quod tu, cujus progenitores Ecclesias et personas Ecclesiasticas extulerunt, honoribus decoraverunt, privilegiis ampliarunt, gratiis dotarunt, libertatibus et immunitatibus munierunt; quique pro fidei dilatatione Catholicæ velut athletæ ac pugiles Christi fortes adversus hostes ejus strenue decertarunt, et in virtute Domini, qui ejusdem auctor est fidei, suffragantibus et opitulantibus etiam ministrorum ejus orationibus, ipsorum hostium domita superbia et allisa potentia, regnorum suorum fines et terminos ampliarunt ; velis eorumdem progenitorum tuorum virtutum derelinquere semitam, et id agere, aut agi permittere, per quod eis impar meritis habearis ac fama : et per quod detrahatur Ecclesiasticæ libertati, ipsi derogetur Christianæ fidei, et ipse insuper Christus graviter offendatur ? » Et infra :

« Serenitatem tuam monemus, requirimus et hortamur in Domino, illam attentius deprecantes, tibique sanis consiliis et sinceris ac paternis affectibus suadentes, quatenus prudenter considerans, quod cardinales iidem ad regendum universalis Ecclesiæ firmamentum indefessa nobiscum operatione laborant, et quod ipsis velut quibusdam columnis innititur structura Ecclesiæ memoratæ; ac intuens etiam, quod qui servitio Ecclesiæ generalis insistunt, debent veluti residentes in Ecclesiis et beneficiis, quæ obtinent, reputari, quod nostris et dictorum cardinalium obsequiis immorantes, absentiam suam ab Ecclesiis, in quibus beneficiati sunt, quæ ubertim in necessaria præstatione favorum, in occurrentibus frequenter casibus compensant; pro reverentia Dei, tuæ consideratione salutis, et nostræ intercessionis obtentu animum tuum omnino ab hujusmodi proposito revoces : et si forsitan propositum hujusmodi processit in actum, quidquid attentatum est, irrites et annules, etc. Dat. apud Villamnovam Avin. diœcesis, X. kal Aprilis, anno X ».

41. *Creatio cardinalium.* — Auctum hoc anno cardinalium collegium ab Innocentio, refert ejus Vitæ auctor his verbis[2] : « Eodem anno die XIII mensis Decembris, dictus Innocentius papa VI

[1] Rod. San. p. 4. hist. Hisp. c. 14. — [2] Nahum. III.

[1] Tom. IV. Ep. secr p. 36. — [2] Gesta Innoc. VI apud Bosq.

creavit sex novos presbyteros cardinales, videlicet dominos Petrum de Foresta Gallicum, tunc archiepiscopum Rothomagensem et cancellarium regis Franciæ : Eliam de sancto Arelio diœcesis Lemovicensis monachum Ordinis S. Benedicti, tunc episcopum Uticensem : Franciscum de Cuderto (Tuderto) Italicum, tunc episcopum Florentinum : Petrum de Monturnco diœcesis Lemovicensis nepotem suum ex sorore, tum electum Pampilonensem : fratrem Guillelmum Farinerii de Gordonio diœcesis Caturcensis tunc generalem ministrum Ordinis fratrum Minorum : et fratrem Nicolaum Rosselli Catalanum, tunc inquisitorem hæreticæ pravitatis provinciæ Aragonum ». Consentiunt his Ms. Vaticani [1] auctor, Contelorius [2] et alii : meminitque postremi Surita [3], quem virtutibus fuisse insignem ait. Ad cujus gratiam cum Petrus rex Aragonum urgeret Innocentium, ut pileum rubeum ad ipsum transmitteret, ei exposuit sequentis anni kalend. Februar. Pontifex [4], non moris esse, ut cuiquam nisi Pontificia manu detur : seque ea de re cardinales, ut regiis votis morem gereret, consuluisse; neque ipsos ad suam sententiam adducere potuisse. Cum vero Petrus rex Petri Rothomagensis cardinalis exemplum attulisset, ad quem Pontifex pileum rubeum transmisisset [5], rescripsit Innocentius disparem esse rationem, cum ille missus Burdegalam fuisset, ut de pace inter Anglorum et Francorum reges ageret.

[1] Ms. bibl. Vall sign. num. 2040. — [2] Contel. in Elench. card. creatione 2 in Innoc. VI et alii. — [3] Sur. l. IX. c. 6. — [4] Tom. V. Ep. secr. p. 18. — [5] Pag. 16, 18.

42. *Studium Pontificis erga Carthusianos.* — Ad hujus anni calcem addimus, Innocentium commendasse se enixe precibus [1] Carthusianorum, quibus ex singulari in eos studio Ecclesiam B. Joannis Baptistæ sacram Villanovæ, atque ædes, quas ad religiosorum virorum usus in palatio quod ante adeptum Pontificatum possederunt adornari jusserat, dono contulit. Extat de ea donatione Diploma, in quo pluribus elogiis Carthusianos effert [2]. Complexum fuisse Innocentium singulari studio Carthusianos, refert etiam fasciculi temporum auctor, atque de eo Ordine sanctitatis opinionem conceptam e cælestis cujusdam visi sancto eremitæ objecti occasione narrat [3] : « Visio, inquit, flebilis facta cuidam eremitæ in præsentia domini Innocentii papæ VI dum adhuc cardinalis esset, unde aiebat : Vidi animas in infernum descendere sicut nives densissimas, in purgatorium sicut nivem rarissimam : sed ad paradisum tantum tres vidi introire, scilicet illius episcopi, ac illius viduæ Romanæ, et illius prioris Carthusiensis. Quæ omnia sic post reperit vera: et ex tunc maximam devotionem erga viros religiosos habuit, et præcipue Cluniacenses et Carthusienses. Hos enim duos Ordines specialiter præ cæteris privilegiavit et ab omni patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum et quorumcumque principum, etc. jurisdictione, visitatione, taxatione, et qualicumque vexatione exceptos esse decrevit sub anathematis vinculo : eosque sub sancti Petri ac Romanæ Ecclesiæ protectione suscepit ».

[1] Tom. V. Ep. secr p. 82. — [2] Ead. Ep. — [3] Fascic. temporum in sext. ætat.

INNOCENTII VI ANNUS 5. — CHRISTI 1357.

1. *De pace actum inter Anglum et Gallum per legatos cardinales.* — Humanæ salutis anno quinquagesimo septimo supra millesimum trecentesimum, Indictione decima, cum Galliæ ob captum regem mœrore oppletæ tumultibus undique quaterentur, Germania et Belgium in armis essent, Hispania ab impudicissimo Castellæ rege Petro fœdaretur, nec bellicis motibus careret, atque Italiæ pars a tyrannis vexaretur; communi parenti, ut tot malis occurreret consuleretque, non parum fuit desudandum, ut ex iis quæ infra afferentur constabit. Quod igitur ad Joannem Francorum regem attinet; tenebatur in vinculis Burdegalæ ab Eduardo Walliæ principe. Cui Pontifex kal. Martii datis litteris animum suum optatissimæ pacis exspectatione pendere, ac languere desiderio significavit, ut Christianus orbis e tot tantisque calamitatibus, quas funestæ ipsorum dissensiones

invehunt, posset emergere. Adducta eo demum res est, ut pacis leges Talayrandi episcopi Albanensis et Nicolai tit. S. Vitalis presbyteri cardinalium Apostolicæ Sedis internuntiorum studiis compositæ inter victum victoremque fuerint, de quibus meminit subjectis verbis Ms. Vaticanum [1]:

« Dominus Talayrandus Petragoricensis cardinalis et dominus Nicolaus Capotii Urgellensis cardinalis nuntii Apostolici, missi per dominum Innocentium papam VI in regno Franciæ et Angliæ pro pace vel treugua tractanda inter dictos reges et eorum regna, gratia Dei mediante, et ipsorum operationibus, treuguam firmaverunt dictorum regis et principis Wallensis et ipsorum regna, incipiendam in proximo festo Resurrectionis Domini et finiendam ad festum S. Joannis Baptistæ, non primum, sed venturum seu secundum. Dicti vero cardinales tractaverunt de consensu et voluntate dictorum regum de pace finali habenda inter ipsos reges et regna. Item prædicti cardinales sub die secunda Julii dicti anni cum maximo honore recepti fuerunt apud Londonium per regem Angliæ ».

Arte et dolo pacis colloquia tractabat Anglus: cum enim a Walliæ principe paternus assensus fuisset desideratus, tum is [2] ad deludendos Vascones, quorum fidei Joannes se commiserat, quique obstabant, ne in Angliam veheretur, finxit ad firmandam pacem omnino pernecessarium, ut dissidentes reges in colloquium venirent: atque ita Joannem regem, ac Philippum filium et alios principes Francos in acie captos in Angliam abduxit. Quibus de rebus a cardinalibus internuntiis certior factus Pontifex, Eduardo Anglorum regi, cujus arcani doli artesque nondum patuerant, magna se ex fœderis initi nuntio lætitia ipsum perfusum significavit [3]: hortatusque est, ut qui maximis a Deo beneficiis exornatus esset, grati animi in pace populo Christiano, gravissimis attrito calamitatibus, restituenda officia reponeret: ipsius ac regis Francorum vires non in mutuas cædes, sed ad Syriam Dominico imbutam sanguine e Mahometanorum servitute eripiendam convertendas: « Quæsumus, inquit, pietatem tuam, et per viscera misericordiæ Dei attentius obsecramus, quatenus gratiæ ipsius dona, quibus te copiosa distributione prævenerat, filiali gratitudine recognoscens; et diligenter attendens, quod tanto ipsi Creatori tuo magis es debitor, quanto ab eo majora beneficia percepisti, cum adauctis donis, donorum crescant etiam rationes; nec minus rememorans dispendia rerum, discrimina corporum, et animarum pericula, quæ in tua et regis Francorum discordia multifarie perpessus est populus Christianus (ut impedimenta negotiorum Dei, et præcipue Terræ Sanctæ, quæ ancilla canibus et tributaria Saracenis tuum et ipsius regis Francorum auxilium in sua liberatione deplorat et exspectat anxia, taceamus) animum tuum ad pacem habilites, cor præpares, disponas et mentem. Sic enim famæ tuæ titulos clariores efficies; sic honoris gloriam constitues ampliorem: sic laudibus tui indeficientem adjicies cumulum: sicque Romanam Ecclesiam matrem tuam lætificabis in gaudio; et quod his omnibus majus est, æternæ salutis præmia consequeris ».

2. Optarant Talayrandus et Nicolaus cardinales internuntii, ut Petrus ipsorum collegio nuper cooptatus, qui regii sigilli præfecturam gesserat, ac Joannis regis omnium consiliorum particeps extiterat, ipsis socius adjungeretur: ac ne dignitatis insignibus discrepare videretur, pileum rubeum ipsi transmitteret. Quibus Pontifex sub anni initio hæc de more dandi pilei cardinalitii rescripserat [1]: « Cum fratribus nostris hujusmodi litteris eis seriose perlectis, deliberationem habuimus, et eorum fere omnium in hoc consilia resederunt, quod licet supplicatio vestra favorem et gratiam mereretur, et idem cardinalis consideratione potissime utilitatis publicæ, cui multum præsentia ejus hujusmodi conferre poterit, honorandus existeret; non erat tamen priscæ consuetudini, quam sanctorum Patrum immutanda posteris observantia introduxit, aliquatenus derogandum; unde nos hujusmodi consuetudinis rigorem temperare quærentes, hanc viam elegimus, ut capellum ipsum Pictavis cardinali mitteremus eidem; ita tamen, quod cardinalis ipse illo in casu, quo accedendi ad prædictum regem salvum posset habere conductum, et non aliter, uteretur. Cumque nec ad viam hanc ipsorum fratrum immutari consilia potuissent, cogitavimus inter nos, quod vobis capellum ipsum Burdegalam mitteremus, per vos tradendum præfato cardinali, si veniendi ad antefatum regem hujusmodi poterit habere conductum, vel alias retinendum. Dat. Avin. kal. Februarii, anno V ». Transmissum postea ipsi pileum cardinalitium, ex litteris ad regem Aragonum scriptis colligitur, de quibus superiori anno mentionem fecimus: ac IX kalend. Junii, assentiente Eduardo, liberi commeatus syngrapha ad Angliam adeundam data [2] illi est ab Innocentio. De Petro ac Talayrando et Nicolao cardinalibus in Angliam profectis meminit Walsingamus [3], ut paci conciliandæ operam navarent: sed frustra eam consumptam addit: « Qui in Anglia, inquit, moram traxerunt biennalem, sæpius cum regibus et eorum consiliis colloquentes; sed tandem discordes recesserunt ». Quibus consentanea Vitæ Innocentii scriptor narrat. At non integro biennio moratos cardinales internuntios indicat Matthæus Villanus; dum ipsos ait [4] extremo Augusto abscessisse, cum animadvertissent, Eduardum regem quamvis magnificentissime Francorum regem ex-

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 2040. in Clem. VI. — [2] Matth. Vill. l. VII. c. 57. — [3] Tom. V. Ep. secr. p. 87.

[1] Tom. V. Ep. secr. p. 16. — [2] Ibid. p. 73. — [3] Walsing. in Eduar. III. — [4] Matth. Vill. l. VII. c. 95.

cepisset [1], pacis colloquium initum, in quo perficiendo ipsius tantum assensus desiderabatur, variis coloribus extraxisse, ut rerum gerendarum occasionem captaret [2], acerbioresque leges victis imponeret.

3. *Gallorum intestina bella, et irruptiones in Provinciam.* — Favebant ejusdem Angli consiliis intestina dissidia Francorum, qui licet initio pacis leges, quæ nonnisi graviores capto rege esse poterant, respuerent, atque ad repetendam ultionem subsidiarium æs ingens exigerent; solutis tamen ordinum regni conventibus in maximas discordias distracti, regnum in discrimen conjecere [3], quod socialium prædonum exercitus laniarunt [4], qui fræna furori ac licentiæ laxabant, præcipuo duce Arnaldo [5] e Cervola. Cumque glomerata illa prædonum tempestas effundenda in Provinciam comitatui Venusino ingrueret, Innocentius Avenionenses in armis jussit esse [6], et Caroli imperatoris promissam opem imploravit [7] :

« Innocentius, etc. Carolo Romanorum imperatori semper Augusto.

« Magnificavit anima nostra Dominum : quod ipse talem universæ reipublicæ temporibus nostris præsidere concessit, qui quanto potestate terrena præeminet amplius, tanto zelo purioris devotionis ad Deum potius fervens sincerioris fidei fulgore resplendens, in humilitatis spiritu, quæ virtutum omnium comprobatur origo, ad nostra beneplacita sic se liberaliter obtulit, ut de seipso sibi nihil reliquerit inoblatum. Ex quo post laudes et gratias Deo, cujus locum immeriti gerimus, et B. Petro Apostolorum principi, cujus nos illius dignatio constituit successorem, et quibus in humilitate nostra impendis honorem, exhibitas reverenter, Creatori Redemptorique tuo humiles preces offerimus, ut te prosperorum dierum longitudine gaudere concedat, gremium tuum numerosæ prolis ubertate lætificet, et imperii tui latissimos sinus optata pace componat. Cæterum oblationem tuam hujusmodi acceptantes, præsidia et favores tuos ad exstinguendum spiritum tempestatis quæ in partibus istis peccatis exigentibus, sicut per alias litteras nostras tibi latius scribimus, procurante inimico homine suscitatur, confidentissime et instantissime imploramus, etc. Dat. Avin. VIII kal. Augusti, anno v ».

Significavit eisdem aliis litteris [8], prædatrices turmas in Provinciam per Venusinum comitatum irrupisse, utque exortis inde malis occurreret rogavit, cum imperialis esset muneris et Sedis Apostolicæ concordiam tueri, et provinciam imperii fiduciariam ex prædonum tyrannide vindicare [9] : « Tu, inquit, qui potes solo nutu omnia ista comprimere, de illo remedio super iis provideas per te ipsum, quod curationi tantarum plagarum putaveris necessariam posse conferre medelam : gratissimum etenim B. Petro Apostolorum principi, quem honoras in nobis, præstabis obsequium : et, ut loquamur paterne tecum, debitum tuum solves, si pacem nobis et fratribus, ac securitatem curiæ curialibusque prædictis instaures, et lacerationi comitatus, qui de feudo tuo est, occurras ipsius, etc. Datum Avin. XIV kal. Septembris, anno v ».

4. Questus etiam est Pontifex gravissime, datis ad Joannem regem Francorum litteris, ut has copias reprimeret, revocaretque e Provincia [1] : quamvis enim ex Provinciæ invasione ille indoluisset, et filio Carolo Delphino dedisset imperia, ut proscriptionis pœnas renovaret exerceretque in eos, qui e regno ac Delphinatu signa infesta in Provinciam attollerent; vicisse tamen sceleratorum audaciam regiam diligentiam, ac plures turmas, quas criminum licentia coegerat, in Provinciam se effudisse, quam luxuria, crudelitate, rapinis, ferro flammaque fœdent :

« Innocentius, etc. Joanni regi Francorum.

« Quoniam morbus hic, præstante per ministros membraque sua fomenta diabolo, sic excrevit, ut ad curam ejus, in qua modicum aut nihil lenitiva proficeret, præcisionis et aliis validioribus remediis sit utendum; tibi, cui læta et placida libenter insinuare vellemus, amara, proh dolor! et tristia compellimur nuntiare. Siquidem nonnulli de regno (Galliæ scilicet) et Delphinatu prædictis, hujusmodi prohibitione dicti ducis (nimirum Caroli Normanniæ) omnino contempta, associatis sibi quibusdam eorum in hac parte complicibus, comitatum nostrum Venusini diebus iis non longe præteritis intraverunt : ubi diebus aliquibus commorati, tandem post aliqua damna, quæ intulerunt ibidem, in dictum comitatum Provinciæ descenderunt : ubi licet indifferenter et universaliter omnibus pro viribus noceant Ecclesiis, tamen et personis Ecclesiasticis potissime sunt infesti; ita ut detur omnibus patenter intelligi, quanta sit in cordibus eorum malitia, dum Deum in ministris ejus offendere tam graviter non verentur : occuparunt enim in dicto comitatu Provinciæ aliqua loca, et quædam alia destruxerunt, quæ duntaxat ad Ecclesias et monasteria quædam pertinent pleno jure; et tot inibi mala nefanda committunt, ut abhorreat calamus illa describere, et lingua depromere erubescat. Audimus enim quotidie quasi Ecclesiæ filios angariari, spoliari, opprimi, torqueri, truncari, privarique variis suppliciis vita. Audimus corrumpi virgines, adulterari nuptas, viduas violentiam pati, ipsisque Deo dicatis sanctimonialibus a viris impiis non deferri. Audimus (quod etiam apud infideles inauditum est) confugientibus ad loca sacra loca ipsa remedium non afferre. Audimus matres patresque, derelictis filiis in manibus hostium, se pro

[1] Math. Vill. l. VII. c. 66. — [2] Cap. 95. — [3] Cap. 53. — [4] Gesta Innoc. VI apud Bosq. — [5] Tom. V. Ep. secr. p. 160. — [6] Math. Vill. l. VII. c. 96. — [7] Tom. V. Ep. secr. p. 155. — [8] Ead. pag. — [9] Ibid. p. 194.

[1] Tom. V. Ep. secr. p. 164 et 177.

vitæ remedio fugæ committere. Audimus filios, confuso pietatis officio, id agere e converso.

« Considera itaque, princeps inclyte, considera quantus sit dolor noster, angustia quanta, quantaque tristitia. Considera utrum talia in renatos fonte baptismatis ab iis, qui censentur professione ac nomine Christiani, deceat exerceri. Considera utrum hæc famæ conveniant ejusdem regni tui fidelium populorum, qui timorem Deo, honorem Ecclesiis et ministris Dei, Ecclesiasticis videlicet viris, soliti sunt reverentiam exhibere. Considera, quod licet omnium mala nos urgeant, cum affectum dilectionis omnibus pater omnium debeamus, horum tamen calamitas eo vehementius nos affligit, quo in conspectu quasi nostro hæc ab impietatis filiis impune committuntur, etc. » Addit preces, ut cum Romana Ecclesia certissimum asylum in ipsius domo Christianissima semper repererit, regiis imperiis imminentem eam tempestatem propulset. « Dat. Avin. II id. Augusti, anno v ». Sollicitavit iterum [1], ut viros auctoritate graves mitteret, qui e Provincia turmas Gallicas abducerent. At capti regis auctoritas in vinculis obsoleverat, catervæque Vasconum prædatrices in Provincia, dum Massiliam Martinenchi aliisque de Jerusalem dicti in factiones dividebant [2], grassari, aulamque Pontificiam turbare perrexerunt; ad quas reprimendas, cum Rodulphus dux Austriæ se Pontifici paratum exhibuisset, Innocentius egregiam illius in Sedem Apostolicam voluntatem admisit, gratesque egit [3].

5. *Ludovicus marchio Brandeburgensis in gratiam Ecclesiæ receptus.* — Cæterum susceptas a Patre Alberto restituendi in gratiam cum Ecclesia Ludovici marchionis Brandeburgensis, ob secutas Ludovici Bavari parentis schismatici partes censuris notati, curas urgere cupidus Rodulphus dux Austriæ, publicis litteris datis [4] ad Paulum episcopum e Gurcensi ad Frisingensem sedem traductum, Apostolicæ Sedis internuntium, ac Petrum abbatem, quibus marchionis causæ cognitio delata erat a Pontifice, professus est, ut Albertus dux, missis oratoribus ad Innocentium VI fidem suam obstrinxisset, Ludovicum marchionem demisse veniam poscere, omnesque pœnas ad scelus illud expiandum imponendas subiturum ; flexumque ad supplices preces Pontificem Ortholpho archiepiscopo Salisburgensi et Paulo Gurcensi episcopo provinciam dedisse, ut rite marchionem censurarum nexu exolverent :

« Reverendis in Christo patribus Paulo Frisingensi, olim Gurcensi episcopo, et Petro abbati monasterii S. Lamberti Salczesburgensis diœcesis, super infrascriptis a Sede Apostolica commissariis specialiter deputatis, Rodulphus Dei gratia dux Austriæ, Stiriæ et Carinthiæ, reverentiam in omnibus debitam et condignam.

« Ad paternitatum vestrarum deducimus notitiam, nos plene olim scivisse et scire, quod claræ memoriæ dominus Albertus dux Austriæ genitor noster, cupiens quod magnificus princeps dominus Ludovicus marchio Brandeburgensis consanguineus noster ad gratiam et communionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, extra quas erat, rediret et gratiose reciperetur ab ea ; et ut omnia et singula, quæ dictus dominus marchio ea occasione offerret, promitteret, juraret ac facere implere secundum mandata Apostolica deberet, firmiorem consequeretur effectum, vos dominum Paulum, tunc Gurcensem, nunc vero Frisingensem episcopum, ac Fridericum comitem Ciliæ suos procuratores constituit, et ad præsentiam sanctissimi patris domini Innocentii, divina providentia papæ VI, vobis et eidem comiti ab eodem genitore nostro mandato super hoc tradito, sui nomine promittendi ac ipsum etiam obligandi, quod ipse genitor noster faceret et facere curaret, quod idem marchio ea omnia et singula quæ offerret, promitteret et juraret, et effectualiter adimpleret ; et quod omnes pœnitentiam, satisfactionem et emendam, quæ dicto domino marchioni pro ejus culpis et excessibus, per præfatum dominum papam, vel alium, seu alios ejus nomine et mandato forent impositæ, infra tempora, super his per ipsum dominum papam, vel alios deputatos ab eo præfigenda, devote, realiter et cum effectu perageret et compleret.

« Et quia, sicut Domino placuit, antequam prædicta fieri possent, genitor noster debitum naturæ persolvit ; nos, intendentes voluntatem et factum paterna prosequi reverentia filiali, asserimus nos vidisse, et audivisse litteras dicti domini papæ super præmissis vobis directas, et eorum contenta, nobis per litteratos viros fore exposita et vulgarizata, quarum litterarum tenor sic incipit ; Innocentius episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Ortholfo archiepiscopo Salzeburgensi, et Paulo episcopo Gurcensi, ac dilecto filio Joanni abbati monasterii S. Lamberti Salzeburgensis diœcesis salutem, etc. Patris misericordiarum, et Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, sancta Romana Ecclesia cunctorum mater, et magistra fidelium, cujus, licet immeriti, regimini præsidemus, etc. Et finiunt : rata, firma, et grata habebo, et approbabo, et nihilominus per eumdem marchionem adimpleri curabo. Datum Viennæ xvi die Novembris, an. Domini MCCCLVII ». Aggregarunt fidelium consortio Paulus episcopus ac Petrus abbas Ludovicum marchionem Brandeburgensem, de quo inferius agendum erit : creatus vero fuerat Paulus [1] V id. Junii Apostolicæ Sedis internuntius in Salisburgensi diœcesi, amplissimisque prærogativis exornatus [2]. Præterea data ei

[1] Tom. IV. Ep. secr. pag. 164 et 216. — [2] Pag. 113, 114. — [3] Pag. 234, 244. — [4] Ext. in arce S. Aug. et inter collect. Plat. tom. III. p. 144. et lib. Priv. Rom. Eccl. tom. I. pag. 227. et Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 12. p. 552.

[1] Tom. V. Ep. secr. p. 96. — [2] Ibid. p. 101.

provincia fuerat [1] extremo superiori anno, ut exortam inter Albertum ducem Austriæ Rodulphi memorati parentem atque Joannem marchionem Moraviæ imperatoris fratrem controversiam, quæ in atrox erumpebat bellum, componeret, induciisque Sedis Apostolicæ auctoritate indictis hostiles excursiones compesceret.

6. *Cæsenæ expugnatio et Ordelaffi tyranni immanitas.* — Hoc anno confecta est a Vinricho cruciferorum equitum magistro expeditio [2] adversus Lithuanos infideles, cum plures e Germania principes, atque ex ipsa Anglia turmæ in Prussiam confluxissent : iis enim auctus irrupit magno terrore in Lithuaniam, atque infidelibus in aciem descendere non ausis, late agros populatus spoliis et manubiis hostium onustus rediit. Felicius quidem Germanæ illæ Anglæque copiæ a suis dimissæ regibus arma vertere adversus infideles, quam aliæ, quæ Lando duce ad exercenda in Italia latrocinia, omnisque generis patranda scelera ferrum converterant, ac demum, vastata Insubria, se Romanæ Ecclesiæ terris infuderant : ad quas inde revocandas Pontifex Carolum imperatorem sollicitavit [3]. Premebat tum legatus Cæsenam obsidione, cum fœderati prædones Ecclesiæ hostibus subsidio missi [4] sunt. De quibus imminentibus a Pontifice monitus [5], obsidionem die noctuque ursit : ac demum urbem inito cum civibus fœderis colloquio obtinuit, arcemque subrutis propugnaculis expugnavit, in qua Ciam cepit [6] Ordelaffi tyranni conjugem, pertinacissimi pectoris fœminam, quæ cæsis ferro iis [7], a quibus se proditam putabat, incredibili audacia interiora mœnia cum fidissimis militibus tuebatur. Cujus victoriæ nuntio recreatus Pontifex, ad Ægidium cardinalem legatum gratulatorias litteras dedit [8].

In ea Cæsenæ expugnatione Ungaricum equitem egregiam legato operam navasse, refert Nicolai Laurentii Vitæ auctor [9] : Ludovicum quippe Ungariæ regem Pontifex crucesignati exercitus ducem adversus Ecclesiæ perduelles, ac præsertim Ordelaffum crearat, ut eo honoris titulo ipsum ad præstanda legato auxilia obstringeret; in deprecatoriis enim ea de re litteris ineunte anno datis hæc ad regem ipsum scribebat [10] : « Adversus eum, (nimirum Ordelaffum,) velut hæreticum justo judicio sententialiter condemnatum; ut spirituali simul et temporali virga percussus redderetur omnino impotens ad nocendum, crucem cum consuetis indulgentiis mandavimus prædicari, te sicut specialem filium Ecclesiæ Dei, et athletam Domini strenuum, contra illum specialiter et contra alios rebelles ejusdem Ecclesiæ capitaneum generalem deputantes, etc. Datum Avin. id. Januarii, anno v ». Procurrebant in Ordelaffi opem prædonum sociæ turmæ : sed Ægidii legati studio dissolutæ [1] dissipatæque fuerunt. Qua de re Innocentius Ægidio cardinali est gratulatus : « Receptis, inquit, nuper litteris tuis benignitate solita, et tam iis quæ continebantur in illis, quam iis, quæ dilecto filio nostro Androino tit. SS. Joannis et Pauli presbytero cardinali scripseras intellectis, gavisi sumus, quod societas illa pestilens tuo studio dissoluta sit, sperantes firmiter multis malis, quæ societate ipsa nesciente a vetitis et solitis abstinere, ventura fidelibus Italiæ populis timebantur, salubriter obviatum ».

Cumulati sunt secundi ii successus Castri-Novi et Britenorianæ arcis expugnatione [2] : tum Ægidius cardinalis castra promovit ad Forumlivium [3], in qua urbe Ordelaffus sedem tyrannidis fixerat; propugnabatque tanta pertinaciæ ferocia [4] ut cum Ægidius legatus ipsi conjugem ac liberos Cæsenæ captos redditurum se polliceretur, opportunasque pacis leges offerret, tyrannus illum accusaret amentiæ, ac, si in suam potestatem caderet, laqueo præfocaturum jactaret. Si quos vero in eruptionibus crucesignatos caperet, ipsos ludibrii causa detracto crucis symbolo vestibus affixo, quod facile marcere ac deleri aiebat, candenti ferro in formam crucis efformato inurebat, vel exquisitissimis suppliciis conficiebat. Cumque filius amicorum consiliis madentibus oculis lacrymis eum obsecraret, ut legati clementiæ se permitteret, seque ac suorum vitam redimeret, indignatus suo negavit salum sanguine, exstractoque cultro fugientem transfixit, ex quo vulnere a crudeli patre necatus filius paucis post horis animam efflavit. Par crudelitatis genus experta est illius filia nupta, quæ cum ipsum passis comis in genua provoluta deprecaretur, ut matrem e vinculis liberaret; Ordelaffus nullo responso dato, arrepta manu coma filiæ collum ferro secuit. Quibus editis immanitatis in suos exemplis, nemo ipsum de facienda deditione interpellare ausus est, ac producta obsidione, Ægidius legatus, relicto in castris successore Androino Cluniacensi abbate, ad aulam Pontificiam rediit, frustratusque est votis suis Pontifex, qui Androino dare operam jusserat [5], ut antequam Ægidius Italia abscederet, Franciscus Ordelaffus tyrannide depulsus esset.

7. *Ungari contra Venetos progressus.* — Quod attinet ad Ludovicum regem Ungariæ, (1) cujus equestribus copiis in domandis hostibus Pontificem usum vidimus; vexabat ipse acerrimo bello Venetos in Dalmatia et Marchia Tarvisina, cujus molem cum sustinere posse diffiderent Veneti,

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 1. — [2] Michov. l. IV. c. 251 — [3] Tom. v. Ep. secr. p. 79. — [4] Matth. Vill. l. VII. c. 64 — [5] Tom. v. Ep. secr. p. 98. — [6] Vit. Nic. Laur. c. 18. — [7] Matth. Vill. l. VII. c. 58 et 64. — [8] Tom. v. Ep. secr. p. 58. — [9] Vit. Nic. Laur. c. 18. — [10] Tom. v. Ep. secr. p. 3.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 209 — [2] Matth. Vill. l. VII. c. 79. 83. et Vita Nic. Laur. c. 18 — [3] Matth. Vill. l. VII. c. 94. — [4] Vita Nic. Laur. c. 18. — [5] Tom. v. Ep. secr. p. 210.

(1) Pax inter Hungaros Venetosque exeunte hoc quidem anno tractata fuit; sed nonnisi ineuntis anni exordio constitit. Qua in re

Tranum ac Spalatrum, missis oratoribus, ad redimendam pacem obtulere. Quo audito eæ urbes, ne divendi viderentur, sponte in Ungarorum potentiam concesserunt [1] : neque ita multo post Jadera impetu noctu capta ab Ungaris [2] : qua urbe potitus Ludovicus obsidendarum Venetiarum terrorem Venetis incussit. Fluebant ipsi secundæ Tarvisinæ res : commisso enim cum Tarvisinis prœlio, Ungari victoriam retulere [3]. Quibus cladibus attritus Joannes Delphinus dux pacis leges a victore accipere ac Dalmatiæ arces Ungaro restituere coactus est.

8. *Varia bellorum discrimina, in quibus impliciti Ludovicus Siciliæ rex, et Aragonius et Castellanus.* — In Sicilia Ludovicus rex ac Joanna regina, recuperandæ Trinacriæ atque ex invasorum manibus eripiendæ intenti, insulanorum studiis pluribus secundis successibus sunt aucti : ac Pontifex abolendæ in ea Aragoniæ tyrannidis cupidus, Thomam e S. Severino Marsicanum comitem, aliosque citerioris Siciliæ proceres sollicitavit [4], ut regi opem certatim explicarent. Defixerat castra apud Cataniam Ludovicus rex [5], in qua Fridericus Catalanorum ope duce præcipuo Artale de Alagona se tuebatur, demumque veniente Catalanorum auxiliari classe, Ludovicus turpiter obsidionem solvit.

Quod ad Genuenses Ludovici regis in Catalanensi bello fœderatos spectat; præerat iis Simon Buccanigra, qui hoc anno publicam rem admodum auxit, Savona, Vigintimilio et Monacho illi restitutis [6] : volvensque majora, in Sardiniam classem immisit [7]. Ne vero ea discordia majora pareret bella, Pontifex Apostolicam auctoritatem adhibendam ratus, de redintegrando fœdere Petrum regem [8] ac Simonem Buccanigram [9] interpellavit.

9. Implicitus alio bello gravissimo erat Petrus rex, atque urgebatur a Petro rege Castellæ, qui incunte anno magnis succinctus copiis irrupit [10] in Aragoniam, ac Tirasonam mense Februario cœpit: in quam urbem mox, pulsis Aragoniis, coloniam Castellanorum deduxit, interque eos agros circumjacentes divisit. Attulit is casus ingentem terrorem Aragonio, ut se nec Cæsaraugustæ mœnibus tutum putaret, contraxitque mox ad Castellanum reprimendum quantum potuit exercitum. Constiterant mense Aprili [11] adversæ acies ad pugnam accinctæ, in qua plurimus sanguis Christianus fundendus erat, cum Guillelmus S. Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis A. S. L. per castra discurrit [1], ac reges principesque divini Numinis ac religionis metu commovit, ne qui vires in Barbaros conjungere erant soliti, se mutuo attererent, ac Mahometanis Hispanias invadendas exponerent. Delegit utraque pars cardinalem legatum pacis interpretem, ut æquitate controversiam dirimeret : ac sacramento se obstrinxit, illius sententiæ parituram : detrectanti centum millium marcharum mulcta incussa, atque interdictum Ecclesiasticum intentatum. Sancitum etiam, ut captæ utrinque arces ipsius fidei committerentur, quod de iis, uti visum foret, statueret. Induciæ præterea non modo firmatæ inter reges, verum etiam Genuenses inter et Aragonios constitutæ.

Cum ita res compositæ putarentur, inopino casu in majorem discordiam exarserunt : recusarunt regis Castellæ præsidiariæ copiæ controversis arcibus, ut erat sancitum [2], abscedere ; sed legati nomine eas retenturas respondere [3] : urgente vero oratore Aragonio, ut legati potestati litteræ subjicerentur, Castellanis repugnantibus, dissensio aucta est. Cujus pacandæ cupidus Pontifex utrumque regem, conceptis eadem verborum forma litteris, ac fidei religionem colendam hortatus est [4] : « Verbum, inquit, regium obtinere debet vim et vinculum juramenti, etc. » Imposita præterea Guillelmo cardinali provincia [5], ut cum regibus intentatum esset anathema, interdictumque Ecclesiasticum ipsorum terris, si a promissis discederent, censuris violatæ fidei reum percelleret. Pronuntiatum fuisse a legato Tudelæ XXVI Junii die regem Castellæ anathemate se devinxisse, atque illius regnum sacris interdictum, donec Tirasonam ex fœderis tabulis sibi liberam tradidisset, narrat Surita [6] : ac tum magis exasperatis rebus, reges Aragoniæ et Castellæ Anglos et Francos aliosque finitimos ad armorum societatem pellicere meditatos. Cum porro Pontifex cardinalem legatum bellum accensum restinguere non posse conspiceret, ipsum ex Hispaniis revocavit [7]; ac regem Aragonum, cujus precibus datum erat, ut aliquandiu subsisteret in Hispania [8], rogavit [9] ut rem moderate ferret, utque legato cardinali censuras Ecclesiasticas incussuro Petro regi Castellæ, quem flectere ad adulteram a se abjiciendam non poterat, auxilio esset [10]. Sæpius jam ante in adulterii cœno jacentem Castellanum erigere paternis studiis, atque ad divinarum legum observantiam tra-

[1] Matth. Vill. l. VII. c. 82. — [2] Ibid. l. VIII. c. 19. Appen. hist. Andr. Daud. in Jo. Delphino. Diarium Venet. Ms. et alii. — [3] Matth. Vill. l. VIII. c. 30. — [4] Tom. v. Ep. secr. p. 42. — [5] Matth. Vill. l. VII. c. 72. Fazel. post. dec. l. IX. c. 14 et alii. — [6] Vill. eod. lib. VII. c. 49, 86 et 93. — [7] Eod. lib. 104. — [8] Tom. v. Ep. ser. p. 108. — [9] Ibid p. 109 — [10] Matth. Vill. l. VII. c. 90. et Gesta Innoc. VI apud Bosq. Mar. l. XVII. c. 1 et alii. — [11] Matth. Vill. l. VII. c. 60.

[1] Sur. l. IX. c. 11. Mar. l. XVII. c. 1. — [2] Tom. v. Ep. secr. p. 122. — [3] Sur. l. IX, c. 12. — [4] Tom. v. Ep. secr. p. 122, 123. — [5] Ibid. p. 223 — [6] Lur. super. c. 12 — [7] Tom. v. Ep. secr. p. 174, 175 et 229. — [8] Pag. 174. — [9] Pag. 175, 201. — [10] Pag. 193.

scriptores omnes eorum temporum æquales conveniunt, apud quos pariter diem adnotatam reperies, qua Jadera in manum Hungarorum concessit, id enim accidisse scribunt die XVII Septembris anni MCCCLVII. Vide Historiam Cortusiorum, Rer. Italic., tom. XII. Fallitur vero annalista ad annum sequentem scribens Jaderitinam arcem, quo tempore pax sancita fuit, nondum Hungaris cessisse. Nam præter urbem, arcem pariter armorum vi expugnasse Hungaros scribit Galeatius Gatarus in Histor. Patav. Rer. vulgata Italic. tom. XVII. MANSI.

ducere erat conatus Innocentius, et hoc ipso anno violatæ in abjecta regina Blanca divinæ majestatis commonefecit [1] :

10. « Si, inquit, quandoque petitiones tuæ quædam nequaquam ad gratiam exauditionis introeunt, molestum, princeps inclyte, habere non debes, nec imputare voluntati, quod est potius rationis : cum enim illud posse dicamur, quod de jure possimus, quoties juris transcendimus limites, rapimur extra potentiam : et Deo, cui est accepta justitia, liquido displicere probamur ». Et infra : « Cæterum quia non possumus sine præjudicio salutis nostræ ea, quæ saluti tuæ sunt contraria reticere, cum per prophetam annuntiare populo Domini peccata jubeamur eorum, post salutaria monita, exhortationes et preces, quibus apud te frequentissime recolimus institisse, iterum petimus, et per viscera misericordiæ Dei attentius obsecramus, quatenus prudenter attendas, quod in abjectione charissimæ in Christo filiæ nostræ Blanchæ reginæ Castellæ et Legionis illustris uxoris tuæ Deum creatorem tuum vehementer offendis, famæ tuæ detrahis, derogas et saluti, etc. Dat. apud Villamnovam Avin. diœcesis XI kal. Julii, Pontificatus nostri anno v ».

Nec Pontifex modo et Guillelmus cardinalis legatus ad revocandum ad saniorem mentem Petrum Castellæ regem incubuere; verum etiam Bertrandus episcopus Convenarum, quamvis præcipue ad pacem ipsum inter et Aragonium redintegrandam legatus esset a Sede Apostolica, operam navare jussus est [2]. Quæ omnia cum cecidissent irrita, hæc ad legatum scripsit Pontifex [3] : « Attendentes, quod patientia nostra negligentiæ notaretur; nec intendentes deferre amplius homini contra Deum, habita cum fratribus nostris deliberatione matura, decrevimus adversus eumdem regem [justitia suadente] procedere, prout tanti negotii qualitas exigit, tantusque contemptus clavium exposcit Ecclesiæ, et regnorum dicti regis conditio miseranda requirit». Data demum mense Augusto legato imperia [4], ut legationis fines egressus judiciario ordine adulterum regem, consiliarios et fautores censuris defigeret.

11. *Alfonsi regis Lusitaniæ obitus, cui succedit Petrus filius.* — Addimus Hispanicis rebus, Alfonsum Lusitaniæ regem hoc anno e vivis ereptum, quo ferme tempore Pontifex ipsi litteras VIII kal. Jul. de exceptis oratoribus mittebat [5] ; cum regnasset annos triginta et eo amplius. Corpus Ulyssippone ad aram templi maximam conditum [6]. Successit Alfonso in Lusitaniæ regno Petrus filius : a quo de paterno obitu certior factus Innocentius, magno se dolore ideo affectum ei significavit : cum egregium principem, qui præclaris virtutibus dignitatem regiam decorabat, præcipuo amore esset prosecutus, optaretque ut diutissime magno publicæ Christianæ rei beneficio vixisset. Tum Petrum solatus hortatusque est [1], ut parentis optimi imitaretur virtutes, Romanam universalem Ecclesiam obsequiis ac beneficiis complecteretur, Ecclesiasticis viris faveret, orphanorum et viduarum tutelam susciperet, omnesque optimi principis partes impleret :

« Innocentius etc. charissimo in Christo filio Petro, regi Portugalliæ illustri.

« Claræ memoriæ Alfonsi regis Portugalliæ patris tui ab hac luce transitus, quem nobis litteras tuas fama præveniens nuntiavit, gravi nos amaritudine, gravique mœrore conspersit. Siquidem virtutes ejus, quibus dignitatem regiam illustrabat, debita consideratione pensantes; ac proinde illum inter cæteros Catholicos orbis terræ principes, charum acceptumque habentes, desiderabamus attentius, ut longitudinem temporum ei tribueret Dominus, et regni sui dilataret terminos, paceque firmaret : sicque cum plenus dierum, in senectute bona cum patribus suis illum (Deo vocante) quiesceret, natus pro patre filius gubernacula regni suscipiens, illis feliciter præsideret. Sed quoniam vitæ mortisque arbiter et distributor Omnipotens, quem cum libuit, nasci dedit; eum, cum placuit, in dicto fine vitæ ad se (ut pie credimus) revocavit, dolori terminum ponimus, et in eo, qui dedit et abstulit, consolamur ; sperantes firmiter, quod ipse, qui in terris positus studuit operatione virtutum, et exercitio bonorum operum placere omnium Conditori, ab eo, apud quem nullum bonum irremuneratum esse constat, mercedis præmia est adeptus in cælis.

« Quamobrem serenitatem tuam monemus et hortamur in Domino, illam attentius deprecantes, quatenus tu quoque, fili charissime, in Domino consolationem recipias : et attendens, quod illi succedis, qui se totum exhibebat vita et moribus Christianum, sta semper in timore Domini : honora sponsam suam sanctam Romanam et universalem Ecclesiam : personis Ecclesiasticis fave : jura et libertates earum illibate custodi : pupillorum et orphanorum viduarumque protector et defensor existe : subditorum tuorum gravamina releva, et injurias detestare : sicque sine personarum acceptione, justitiæ verum exhibe te cultorem, quod nomen regis implere operibus comproberis. Sic enim agens, temporum prosperitate lætaberis, et optata pace frueris, ipsumque Deum propitium amplius tibi constitues, et eamdem Ecclesiam ad honores et commoda tua promovenda reddes speciali quodam debito promptiorem, etc. Dat. Avin. X. kal. Augusti, anno v ».

12. *Districtæ leges in Fraticellos.* — Hoc anno cœptum in Fraticellos, qui ementito religioso cultu pravarum opinionum virus spargebant, judiciorum ordinem ursit Innocentius ; atque En-

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 114. — [2] Ibid. p. 4. — [3] Ibid. p 69. — — [3] Pag. 174. — [5] Pag. 160. — [6] Jo. Mar. de reb. Hisp. l. xvii. c. 1.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 161.

cyclicis litteris[1] in Italiam missis, archiepiscopos, abbates, aliosque sacerdotes, ad comprimendam illorum nequitiam excubias agere jussit. Ii contra Apostoli oraculum, *Quomodo prædicabunt nisi mittantur ?* hæreticorum more sibi concionum habendarum munus sine præsulum auctoritate arrogabant. De quibus hæc habet Innocentius[2] : « Sibi officium prædicationis usurpant, et contra Catholicæ fidei puritatem varias inducunt sectas, erroresque varios damnabiliter seminant ». Commoniti etiam principes, urbium prætores, ac magistratus fuere, ut ad comprehendendos hos pseudoprophetas studio non deessent : cumque Fraticellorum magister Thomas Franciscani Ordinis, exepiscopus Aquinas, apud Albenses cum sociis impietatis delitesceret, Pontifex Albæ præsidi dedit imperia[3], ut eos vinculis traderet : quorum scelera hypocrisis involucro aureo subornata in luce collocavit :

« Innocentius etc. dilectis filiis nobili viro justitiario comitatus Albæ, ejusque locum tenentibus.

« Turbavit jam diu, nec immerito, mentem nostram rumor infestus, qui de nonnullis superstitiosis viris, Fraticellis vulgariter nuncupatis, per partes illas evagantibus, eorumque detestandis ausibus vulgabatur. Sed tanto nunc inde majori dolore perfundimur, quanto eorum damnata temeritas in adhærentium seu credentium eis multitudine ac præsumptionis audacia quotidie, sicut accepimus, periculosius invalescit. Intelleximus equidem quod hujusmodi Fraticelli (quorum ille perditionis filius Thomas, olim Aquinas episcopus, dicitur dux et caput, et quorum nonnulli in comitatu Albæ et aliis terris tuis sæpius se receptant) velut pseudoprophetæ, a quibus juxta præceptum Domini attendendum est, sub vestimentis ovium lupinam rabiem tegentes interius, sibique prædicationis usurpantes officium, ac in cælum eos ponere non verentes, novas et damnabiles induxerunt et inducunt sectas, erroresque varios seminant, edocent et observant, et sub cujusdam simulatæ humilitatis habitu, fictisque sermonibus multos simplices decipiunt et seducunt, aliaque plura enormia dicunt, faciunt et committunt, quæ in divinæ majestatis offensam, Catholicæ fidei detrimentum, ac præfatæ Sedis contemptum, animarum periculum et scandalum plurimorum cedere dignoscuntur, etc. Dat. Avin. X kal. Novembris, anno V ». Finxisse hos hæreticos se purissima sancti Francisci instituta sectari, et simplices asperiore Minoritarum cultu circumvenisse, jam antea indicatum est, atque ex Lucæ Wadinghi historia confirmatur.

13. *Pia lex de ægrotis lata.*—Addimus ad hujus anni calcem ex Matthæo Villano[1] instauratam Florentiæ Academiam, quam aliquot ante annis Clemens VI instituerat[2], latamque sanctissimam legem, ut morientium animabus consuleretur, ne medici duabus exceptis vicibus adirent ægros, nisi prius vocato sacerdote conscientiam expiassent, incussa transgressuris quingentarum librarum mulcta : præterea annis singulis sacramento a magistratu medici obstringi jussi sunt. Quæ pia lex paulo post exsolevit.

[1] An. 5. Ep. cur. XII. — [2] Ibid. Ep. XXI. — [3] Ep. cur. XIII.

[1] Clem. VI an. 8. l. IV. p. 2 lit. divers. form. Ep LXXXIII. — [2] Matth. Vill. l. VII. c. 92

INNOCENTII VI ANNUS 6. — CHRISTI 1358.

1. *Res Venetorum Insubriæ, Etruriæ et Siciliæ ad pacem versæ.* — Restituta est pluribus populis pax anno a Virgineo partu millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo, Indictione undecima : recepit enim e diuturno carcere emissum regem suum Scotia : pacata felici fœdere Insubria : Etruria composita : liberata intestino bello citerior Sicilia ; Venetosque inter et Ungaros post diuturna et atrocia prælia revocata concordia. Succumbere cœperat Veneta respublica diuturno attrita bello sub Ludovici Ungariæ regis potentia, et Jaderam ob quam susceptum potissime erat bellum amiserat, neque ulla secundorum successuum spes collapsis rebus affulgebat. Exoravit itaque pacem[1], quæ iis legibus percussa, ut Ludovicus Ungariæ rex Mar-

[1] Matth. Vill. l. VIII. c. 30 Diar. Ms. Ven. Append ad Andreæ Dan. hist. auct. in Jo. Delphino et alii.

chiam Tarvisinam, quæ Romani erat imperii, quamque ille imperialibus erectis signis oppugnarat, Venetis permitteret : terras quas suas contendebat in Dalmatia et Istria sitas una cum Jadertina arce quæ valido munita præsidio etiam capta urbe adhuc a Venetis tenebatur, reciperet : præterea obstricti Veneti ad maritimam classem viginti quatuor triremium numero, cum libitum foret, regio sumptu instruendas.

Fessi etiam bellorum cladibus Insubres in amplectenda concordia consensere [1] : vicecomites quidem, licet pollerent viribus, plures tamen in Pedemontio terras, ac Novariam, Ticinum, Novocomum, Savonam, Genuam amiserant : captata quippe belli occasione, jugum Liguria excusserat. Fœderati vicissim Genuenses nimirum, Joannes marchio Montisferrati, Atestini marchiones, Bononienses, Ticinenses ac Mantuani sumptibus triennalis belli erant exhausti. Quievit tum Etruria, cum Senenses, qui de Cortona cum Perusinis magno tumultu contenderant, ab iis profligati, meliores pacis fructus decerpere maluissent [2]. Quo etiam tempore cum Androinus abbas Cluniacensis rei militaris minus peritus esset [3], Ægidius cardinalis iterum in Italiam legatus est ab Innocentio [4] : et intestini tumultus in Sicilia Citeriori prudentum virorum studiis sedati sunt [5], ac post comitis Altimuri Palatini ignominiosam mortem (qua ille, qui se regem Apuliæ dixerat, latronis instar papyracea corona, in qua descripta erant scelera, redimitus, laqueo est præfocatus [6]) Ludovicus Dyrachinus princeps conjurationis particeps Ludovico regi consanguineo est conciliatus. At ulteriorem Siciliam insulanorum discordiæ veteres laniabant, cum Messana, quæ ad justi regis, Ludovici scilicet generis Gallici, obsequium reversa, illius partes tueretur : Catania vero Friderici principis Aragonii dominatum ferro flammaque firmare niteretur ; ex quo maximæ clades ultro citroque acceptæ.

2. *Duo cardinales ad sedandas turbas legati in Gallias.* — Exagitabat etiam Gallias civilis furor : ad quem sedandum Pontifex Talayrandum Albanensem episcopum et Nicolaum tit. S. Vitalis presbyterum cardinales omni studio et contentione extremo anno superiori dare operam jusserat [7], ut delphinum ac Navarræ regem inter sese conciliarent, eumdemque Delphinatus et Normanniæ principem, ut cardinalium consiliis se accommodaret, propositis ingentibus malis, quæ pareret discordia sollicitavit [8], quo firmari cum Anglo fœdus, Joannesque rex libertati restitui posset.

« Innocentius, etc. dilecto filio nobili viro Carolo duci Normanniæ, charissimi in Christo filii nostri Joannis regis Francorum illustris primogenito.

« Et si te gravis negotiorum multitudo circumstrepat, variæque sollicitudines, ultra quam tenella adhuc ætas tua requirat, pectus tuum ad expedienda quæ imminent multipliciter interpellentur ; nihilominus tamen illud tuis semper infixum esse debet affectibus, ut genitoris tui liberationem procures quanto ardentius festinare, quæ una cum desiderata nobis et toti Romanæ Ecclesiæ pace inter ipsum et charissimum in Christo filium nostrum Eduardum regem Angliæ illustrem fienda, ex hujusmodi discordiis, quasi obstaculis oppositis, recepisse verisimiliter creditur tarditatem. Igitur, fili, ut liberationem præfati genitoris tui, et statum pacificum suum ac tuum, et præfati regni videre dignius merearis, audi et vide, inclina aurem tuam in monita patris tui : nec te adeo conceptus ex quacumque causa juvenilis fervor incendat, ut non sentias plura intestinis discordiis, quam exteris bellis regna et imperia, et sæpenumero potentissimas ac famosissimas toto orbe respublicas corruisse. Attende quanta sit pacis dignitas, sine cujus consortio bona cætera facile pereunt et turbantur : neve velis, quantum tibi fuerit ex alto concessum, præfatum nobile regnum, quod (Deo annuente) annis ordine suo currentibus tibi felici dominio reservatur, in manibus tuis taliter collabi, et suis in sanguinem suum conversis viribus conquassari, ut sibi nocuisse magis domestica scandala, quam arma hostilia videantur. Nos enim plenam gerentes de divina pietate fiduciam, ac sedari hujusmodi domesticos turbines opportunis adhibitis remediis cupientes, venerabili fratri Talayrando Albanensi episcopo, et dilecto filio nostro Nicolao tit. S. Vitalis presbytero cardinali Apostolicæ Sedis nuntiis tractatum hujusmodi, et stabilitionem dictæ concordiæ ducimus committendum, qui nobiscum in tantorum continuo excrescentium malorum labore et afflictione participes, ad præfatam jungendam inter vos concordiam secundum datam eis a Deo prudentiæ plenitudinem insudabunt, prout etiam non cessant sinceris continuo affectibus insudare. Datum Avin. VIII kalend. Januarii, anno VI ».

3. *Pax inter Anglum et Gallum firmata et rupta.* — Conceptæ sunt eadem pæne verborum forma litteræ [1] ad Carolum Navarræ regem, ut ruentis patriæ misereretur. Sed sprevit ipse Pontificia monita : ad Gallicum enim sceptrum materno jure Anglico antiquiore contendebat, eoque licentius grassatus in Gallos, quo imparatiores erant, cum rumor increbresceret reges inter se de pace in Anglia convenisse : Eduardus enim Gallo has fœderis leges mense Maio proposuerat [2], ut Normanniam, Anghiensem, Ghinensem, atque Itiensem comitatus, ac sexcenta aureorum millia adipiscendæ libertatis causa traderet : quibus cum assentiretur Joannes Francorum rex, mutuis re-

[1] Matth. Vill. l. VIII. c. 57. — [2] Cap. 102. — [3] Cap. 103. — [4] Eod. cap. — [5] Cap. 53. — [6] Vit. Nic. Laur. c. 16. — [7] Tom. VI. Ep. secr. p. 5. — [8] Ibid. p. 6.

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 7. — [2] Matth. Vill. l. VIII. c. 51.

gum osculis sancita pax divulgata est. Fefellit tamen exitus omnium exspectationem : licet enim Joannes sincero animo rem ageret, Eduardus tamen cum civili bello ardere Gallias videret, illud magis inflammabat, ut eas sibi subjiceret : utque violatæ pacis dedecus Gallo aspergeret, obsistebat[1], ne pactum aurum contraheretur ; et miscebat Gallias, submisso regi Navarræ plurimo auxiliari milite, quo ille succinctus late ferrum flammasque circumferebat. Ea vero fama perculsus Pontifex, qui ex spe pacis ingentem perceperat lætitiam, se dolore ex novis tumultibus confectum Nicolao tit. S. Vitalis presbytero cardinali, qui una cum Talayrando card. episcopo Albanensi Apostolica legatione (ut dixi) fungebatur, significavit[2] :

« Pridem, inquit, exultantibus animis intellecto, quod rege pacifico charissimorum in Christo filiorum nostrorum Joannis Franciæ et Eduardi Angliæ regum illustrium corda tangente, ac tuæ et venerabilis fratris nostri Talayrandi episcopi Albanensis, quos ad Franciæ et Angliæ regna pro pace inter ipsos reges, auctore Domino, reformanda dudum antea duxeramus velut pacis angelos destinandos, ad id operationis instantia laborante, pax et concordia inter reges eosdem inita fuerat et firmata ; lætati sumus in Domino, devotasque sibi laudes reddidimus, et vitulum labiorum. Sed postmodum pacis æmulo humani generis inimico inter charissimum in Christo filium nostrum Carolum Navarræ regem illustrem, et dilectum filium nobilem virum Carolum ducem Normanniæ primogenitum suscitante rancorem, gravique inter eos commotione suborta, per quam non solum executioni pacis prædictæ impedimenta aut saltem obstacula dilationis afferri, sed et regnum ipsum Franciæ intestini belli furore, ex quo mala jam plurima sunt secuta, et majora etiam non absque animarum periculis secutura verisimiliter formidantur, perniciose nimis conquassari timetur ; gravis nos dolor arripuit, ac vexavit et vexat assidue turbationis vehementia mentem nostram, etc. Dat. Avin. III kal. Septembris anno VI ». Ursit eosdem cardinales legatos pluribus imperiis[3], ut ad Delphinum ac Navarræ regem in concordiam redigendos incumberent. At ipsi cum animadverterent Anglorum dolo consumi labores mense Octobri ad aulam Apostolicam sunt reversi.

[1] Matth. Vill. l. VIII. c. 101. — [2] Lib. VI. Ep. cur. XII. — [3] Tom. VI. Ep. secr. p. 5.

4. *Scotiæ rex libertati restitutus.* — Quod ad res Anglicas spectat ; tradunt auctores[1] Eduardum in conviviis, ludis atque hastiludiis luxum explicuisse, dum duos reges Gallum Scotumque bello captos ostentabat. Restitutum autem hoc anno ab Eduardo rege Angliæ libertati Davidem regem Scotiæ, indicat Matthæus Villanus[2], cujus fœderis leges Hector Boethius his verbis perstringit[3] : « Communi consensu utriusque regni David liberatus est undecimo ex quo captus fuerat anno, numeratis quingentis millibus marcharum sterlingorum præsenti pecunia, tantumdem pollicens sese per pensiones daturum, datis in fidem obsidibus ». Addit auctor reversum in Scotiam Davidem severitate usum in eos, qui ipsum in prœlio deseruissent, ac Robertum Stuart a Roberto Brusio rege avunculo secundum regni hæredem scriptum communi regni consilio, si absque prole mascula obiret, hæreditario jure ob præteritam culpam privasse, regnique jura in Alexandrum Sutyrland ex sorore nepotem tranfudisse, adactis in illius verba sacramento proceribus ; sed eo immature sublato, pristina jura Roberto Stuart sanguine conjunctissimo restituisse : coegisse præterea regni ordines, ut si Scoti assentirentur, regnum ad Angliæ regis filium derivaret, cum id Eduardo esset pollicitus : sed in medio procerum senatu tantam ex eo obortam indignationem, ut se nunquam, dum tela in dextris gestare possent, Anglo Scoticum sceptrum permissuros exclamarent. Oppressit porro Angliæ rex, ut effusos sumptus sustentaret, viros Ecclesiasticos, ex quibus Joannes Eliensis episcopus ad Sedem Apostolicam perfugit[4] : motusque illius querelarum æquitate Innocentius, nonnullos sanctioris regii consilii senatores feriit anathemate, atque eorum, qui censuris devincti obierant, corpora exhumari jussit : qua severitate exasperatus Eduardus, ut ob successus bellicos fastu turgidus erat, iras concepit, ejusque administri plura in Apostolicæ auctoritatis contemptum pertentarunt.

5. *Lis mota contra mendicantes a clero Anglicano.* — Nec levis etiam persecutio religiosos viros mendicantes exercuit in Anglia, cum nonnulli clerici suffusi invidia falsa in eos dogmata ventilarent (1). De quo gravissimis querelis pulsatam Sedem Apostolicam, Innocentius ad clerum Anglicanum scripsit[5] : « Gravem, inquit, dilectorum

[1] Matth. Vill. l. VIII. c. 101. Walsin. in Eduar. III. — [2] Eod. l. VIII. c. 36. — [3] Hector. Boeth. Hist. Scot. l. XV. — [4] Walsin. in Eduar. III. — [5] An. 6. l. I. Ep. com. CCLXXXII.

(1) Agendum hic suscipit annalista de lite in monastici Ordinis viros mendicantes ab archiepiscopo Armachano coram Pontifice intentata. Quam tamen melius cum continuatore Nangii in annum præcedentem retulisset, cum, ipso fatente scriptore gestorum Innocentii, cujus verba annalista hic recitat, anni præcedentis MCCCLVII, die VIII Novembris, idem archiepiscopus causam in adversarios illos suos agitare cœperit Avenione. Diutius vero perseverasse suspicandi conjecturam suppeditat idem, qui supra, Nangii continuator, qui nondum cessasse designat quo tempore a scribendo ipse obtinuit, nempe anno MCCCLXVIII. Quod si admiserimus, alterum plane succenturiatum Armachano oportet, cum ille anno sequenti exeunte MCCCLIX, in Montensi Hannoniæ urbe decesserit, teste Wadingo in Annal. ad an. MCCCLVII, quod et notat Bellarminus de script. Eccl. ubi de hoc Richardo archiepiscopo. Vera tamen adnotasse credo auctorem Codicis Ms. Vaticani cujus verba annalista hic laudat (quanquam ipsum judico Theodorici Niemii Chronicon, legendum apud Eccardum in corp. hist. med. ævi

filiorum Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini, et Carmelitarum Ordinum fratrum querelam accepimus continentem, quod ipsi tam prætextu quarumdam prædicationum in regno Angliæ per nonnullos contra statum dictorum fratrum, illum de facto depravantium et condemnantium, et non esse in statu salutis falso asserentium, olim factarum; quam quæstionis, quæ inter venerabilem fratrem nostrum Richardum archiepiscopum Armachanum ex una parte, et fratres prædictos ex altera super nonnullis articulis per partes ipsius hinc inde propositis coram quibusdam ex venerabilibus fratribus nostri S. R. E. cardinalibus ex commissione nostra apud Sedem Apostolicam pendere dignoscitur in confessionibus Christi fidelium audiendis, prædicationibus verbi Dei, et libera sepultura, necnon et eleemosynis ab eis fieri eisdem fratribus consuetis, quas eis facere asserunt mendaciter esse peccatum; contra justitiam impediuntur, et etiam perturbantur in ipsorum fratrum præjudicium, et maximam læsionem, etc. » His addit imperia Innocentius, intentata anathematis religione, ut ab his abstineant, neve eorum Privilegiis a superioribus Pontificibus concessis detrahant, donec ab Apostolica Sede secus constitutum fuerit: quibus litteris adjecta dies kal. Octobris, anno VI ».

De mota a Richardo archiepiscopo Armachano in Hibernia lite gravissima Ordinibus mendicantibus memorat Innocentii Vitæ scriptor [1], et has affert causas, quæ ipsum in eam contentionem impulere: « Quia secundum eum in multis extendebant falcem suam in messem alienam, hoc est, plusquam a jure eis permittitur seu conceditur de pertinentibus ad Ecclesias parochiales earumque rectores, usurpando sibi: duravitque quæstio hujusmodi per aliquod tempus ». Consentit subjectis verbis Ms. Vaticani auctor [2]: « MCCCLVII, Novembris die octavo, dominus Armachanus archiepiscopus, primas Hiberniæ, quæstionem cœpit coram domino papa contra omnes Ordines mendicantium ».

6. Exponit nitide hujus controversiæ capita et argumenta præcipua Henricus Bictwelt, Ordinis Prædicatorum theologus, qui de errore Joannis e Poliaco, de quo plura a nobis alias dicta sunt [3], locutus alium illi affinem ab Armachano confictum ait, confutatque; e quo hæc decerpimus [4]: « Alius error fuit Armacani, qui dictus est Richardus primas Hiberniæ, contra quem fecit et conclusit magister Guillelmus Jordani de Anglia coram papa. Primo recitavit, sed asserere non audebat, ut patet in suo sermone coram papa facto, qui incipit, *Justum judicium judicate*; propter condemnationem articulorum præmissorum Joannis de Poliaco, quod propter rationes, quas solvere non posset, sequitur quod stante statuto, *Omnis utriusque*, quod populus parochialis a nullo peccato absolvi posset nisi semel in anno confiteretur suo proprio sacerdoti, id est, plebano, propterea quia esset contemptus, qui esset peccatum mortale et unum non dimittitur sine alio. Ergo quicumque confiteretur fratribus, adhuc prima omnia teneretur confiteri propter præceptum plebani. Et iste differt a primo errore in hoc, quod Joannes de Poliaco negat potestatem absolvendi in fratribus; ipse autem concedit eos habere potestatem, sed nihilominus etiam de absolutis tenentur confiteri, suo, propter cap. *Omnis utriusque*, curato: et hoc probat multipliciter. Primo sic: Voluntarium non tollit præceptum circa idem. Ergo concessio facta fratri non tollit præceptum, *Omnis utriusque sexus*. Consequentia patet, quia primum est voluntarium, ut patet per cap. *Dudum*; et per hoc præceptum idem revocatur in cap. *Omnes*, etc. Ergo, etc. Et ponit duo exempla, scilicet ter in anno in Ecclesia parochiali offerre ex præcepto, et frequenter offerre de beneplacito in anno apud fratres: similiter de audiendo missam in die Dominico, et ex debito apud parochiam, ut per cap. *Dominic.* de parochiis, et eodem die audire apud fratres. Ex quo sunt duæ affirmativæ, quæ simul se non impugnant, et quia utrumque est meritorium. Ergo meritorie iterari potest confessio sicut et missæ et offerre. Et sic duo ponit pro quæstione quia papa potest mandare, quod eadem peccata confessa reiterentur apud plebanum, quæ confessa sunt apud fratres, ex quo sub merito utrumque cadere potest: propter quod doctores frequenter persuadent, ut sæpius de eodem quis confiteatur, ut dicunt S. Thomas, et Bonaventura, et Augustinus lib. de pœnit. c., IX.

« Secundo probatur sic, quia Martinus papa IV concessit fratribus Bullam talem, scilicet quod confessi fratribus teneantur juxta cap. *Omnis utriusque*, æque plebanis confiteri, et hoc sic est fixum, ut dicit. Ergo. Et quia cap. *Vas electionis* videtur huic repugnare. Ergo concordantiam contrariorum petivit a papa. Tertio probatur sic: Si fratres dicerent, quod simul stare non possent, scilicet fratribus confiteri et eodem anno plebano eadem peccata, cum ipsi in statutis habeant hoc,

[1] Gesta Innoc. VI apud Bosq. — [3] Ms. bibl. Vat. sig. num. 3765. — [3] Annal. tom. XV. an. Chr. 1321. num. 20. etc. — [4] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4109. p. 262.

tom. I) scribentem, defuncto brevi post tempore archiepiscopo, et vices ejus assumente nemine, litem jacuisse neglectam. Sunt tamen qui scripserint archiepiscopum causam suam contra religiosi Ordinis viros perorantem coram Pontifice succubuisse, cujus rei gratia « arrestatus fuit auctoritate Apostolica in curia, et ibidem tandem miserabiliter defunctus, quasi incarceratus ». Verba hæc sunt Hermanni Corneri, cujus Chronicon, ad an. MCDXLV perductum, Eccardus in eodem corp. Hist. tom. II vulgavit. Sed hujus et similium recentium scriptorum auctoritas mihi suspecta est, nec præferenda vetustis Hiberniæ Annalibus a Camdeno vulgatis, in quibus obiisse archiepiscopus in Montibus Hannoniæ traditur. Baluzius in Notis ad Vitas paparum Avenion., col. 950 nonnullos scriptores affert, qui decessisse hunc scribunt, non quidem anno MCCCLIX, sed anno MCCCLXI. MANSI.

ut fertur, omnia peccata sua simul confiteri prælato suo. Ergo et hoc. Quarto quia dominus Benedictus XI in Extravagante, *Inter cunctas*, dicit quod fratres hortentur populum, ut eadem peccata plebanis reiterent eis confessa. Ergo, etc.

« Sed contra hoc. Primo quod peccata confessa fratribus non cadunt sub præcepto reiterationis cap. *Vas electionis*, ubi papa dicit, quod non tenentur reiterare, sicut nec ille, qui proprio sacerdoti est confessus ». Et infra : « Certior est determinatio Ecclesiæ universalis, quam privatæ rationes doctoris, propterea alias de facili cedendum esset hæreticis, qui rationibus suis declarationem Ecclesiæ impugnant, di. II, cap. *Nolite* ». Quis porro hujus controversiæ fuerit exitus, narrat memorati supra Ms. Vaticani auctor, dum ait [1], vita functum Armachanum nondum lite decisa : quam cum nemo urgeret, sopitam fuisse. Præcipuum vero illius argumentum, contemni nempe parochorum ordinem, si fideles apud viros religiosos conscientiam expient, et apud parochos expiare abnuant, et noxam inde lethalem suscipi, falsum patebat. Ipsum autem pio ductum sæcularis cleri majestatis obsolescentis restituendæ studio, non livore in religiosos Ordines permotum, putandum est : micuisse enim miraculis post obitum ferunt [2], atque de iis in examen adducendis Bonifacium IX dedisse imperia, ut sanctorum cultus illi decerneretur. Tantum vero abest, ut privilegia mendicantium religiosorum rescissa fuerint ob intentatam ab illo actionem, ut potius novo Diplomate Pontificio confirmata Walsingamus testetur [3]. Extat vero illud in Regesto Innocentii, a quo Joannis XXII in Joannem e Poliaco sententia ad magistri Augustinianorum preces repetita [4] instaurataque.

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. Gesta Innoc VI apud Bosq. — [2] Wad. sup an. 1357. num. 8. — [3] Walsin. in Eduar. III. — [4] An 2. Ep. divers form CCCXLII.

7. *Thomas Ungarus martyr, et S. Gertrudis pia mors.* — In Oriente ob defensam fidem ac promulgatam inter Mahumetanos Thomas Ungarus, defectionis ad Mahumeticam superstitionem pœnitens, Christi fidem imperterrito animo professus, ab Ægyptio soldano Alexandriæ cæsus gloriosam martyrii palmam una cum tribus Minoritis Nicolao, Francisco et Petro collegit [1] : quorum sacra corpora, dum a carnificibus secabantur, cælesti splendore circumfusa fuere. Quo etiam anno in Occidente apud Belgas Gertrudes virgo piissima sanctitate et miraculis illustris, ex hujus vitæ palæstra ad immortalitatis bravium a divino Agonotheta vocata est, cujus felicem obitum describit Vitæ illius auctor his verbis [2] : « Cum jam annos non paucos inter Beghinas egisset Gertrudis, in fervore et vitæ duritia atque severitate haud vulgari, ad eam pervenit diem, qua erat itura ad sponsum cælestem, de quo solebat et loqui suaviter, et pie meditari, et etiam canere dulciter. Itaque sacrosanctis Christi munita mysteriis ad Beghinas ait : Sorores meæ, ego domum proficiscor. Illis existimantibus præ morbi dolore sic eam loqui, dicentibusque ipsam domi esse, rursum ait sana mente : Nequaquam sum domi, sed illic volo esse, ubi plateæ sternuntur auro mundo. His dictis, paulo post spiritum suum Deo commendans in pace obdormivit, videbanturque in manibus ejus defunctæ tanquam eburnei digiti. Obiit anno a Christo nato millesimo trecentesimo quinquagesimo octavo ipso sancto Epiphaniæ die, humatumque est corpus ejus extra ostium turris antiquæ Delphensis Ecclesiæ parte ea, quæ vergit ad Austrum.

[1] Boz de sign. Eccl. l. VII. c. 3. sign. 27. § 14. ex Annal. Francisc. Wad. in Annal. Minor. tom. IV. hoc an. num. 4. — [2] Apud Sur. tom. VII. die VI Jan.

INNOCENTII VI ANNUS 7. — CHRISTI 1359.

1. *Regis Angli in Galliam conatus et virorum principum religiosam vitam profitentium virtus.* — Anno decimi tertii sæculi quinquagesimo nono, Indictione duodecima, cum Eduardus Anglorum rex fallacis pacis exspectatione Francos deluderet, tacito primum, deinde aperto eos bello confecit.

Delphinus vero, repressis seditiosis (quorum princeps [1], cum se Jaquæorum regem esse jactaret, ac plurimum cruorem fudisset, candenti tripode caput inustus, et ejusmodi corona ignita a carnifice cinctus, soliique vice patibulum nactus, stultæ ambitionis pœnas dedit) ad conciliandam sibi majestatem, facta prius a patre potestate, Gallicam coronam, ut regnum melius ab hoste vindicare posset, suscipere decrevit. Sumpta [2] inde est ab Eduardo Angliæ rege occasio vocandi in invidiam Gallos, qui fœderis superioris cum Joanne rege agitati leges aspernarentur : atque in spem regni Francorum sibi subjiciendi erectus, florentissimum contraxit [3] exercitum, trajecitque mense Octobri in Gallias. Exposito in terram exercitu, prædatrices Anglorum turmæ, quæ in Galliis grassatæ erant, ipsius castris accessere [4] : quibus maximis viribus succinctus veluti ad ineundam regni possessionem Rhemos contendit, in qua urbe sacro Francorum reges perungi oleo consuevere : sed quam irrito exitu, dicetur sequenti anno.

Interea Carolus comes Alenconius, regia stirpe Gallorum satus, caducarum rerum tædio affectus, rerumque divinarum contemplationi se totum addicere meditatus, Prædicatorum Ordini nomen dedit. Ex cujus secessu Maria mater comitissa maximum dolorem percepit, conatusque omnes, ut ipsum ad sæculi curas et honores revocaret, adhibuit. At Pontifex, ut pium illius consilium an juvenili levitate an Spiritus sancti instinctu conceptum esset, exploraturus, Joannem marchionem Montisferrati rogavit [5], ut comitis animum pertentaret, antequam tyrocinio religioso egressus votis Evangelicis solemni ritu se devinciret : « Licet, inquit, præfatæ comitissæ ejusque filiis complacere, quantum cum Deo possumus, ac vassallorum et subditorum dicti comitis securitati et quieti providere plurimum affectemus ; nihilominus animarum salutem et vocationem Domini sæcularibus desideriis et inanibus hujus mundi honoribus præponentes, nobilitatem tuam rogamus attente, quatenus ab eodem comite cures sui propositi seriem diligentius indagare. Quod si illum inveneris Evangelica prosequi consilia, et mundum cum pompis et fallacibus suis illecebris voluisse, et velle constanti perseverantia relinquere propter Deum ; nos laudabile propositum suum multipliciter in Domino commendantes, nullatenus eum volumus ab incœptis distrahi, aut etiam aliquatenus impediri. Quinimo nostris eum consiliis ad consummanda quæ cœperit exhortamur, et per te cupimus similiter exhortari, eumque egregii doctoris Hieronymi sententiam suis quotidie auribus inculcari, per calcatum Patrum esse pergendum ; et licet ubera, quibus nos nutrierat mater ostendat, ad vexillum crucis siccis oculis esse evolandum. Si vero, quod absit, juvenilis ei hoc levitas persuaserit, ac deinde vel complexionis suæ debilitas, vel forte ignota sibi prius religionis asperitas ex nunc sibi perseverantiam interdicant ; tunc eum tutioribus prævenire consiliis, et debita providentia præmunire, ut ne pejor priore in posterum foret error, dum licet, ante statutum a jure professionis terminum futura provideat, et sibi ac suis pro rerum gravitate consulat, eadem nobilitas tua velit. Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis X kal. Julii, anno VII ».

Insigne etiam de mundi contemptu documentum dedisse per ea tempora memorant [1] alium in Hispania regii sanguinis principem, nimirum Petrum Jacobi II regis Aragonium filium Ripacurtiæ comitem, et Petri sceptrum Aragonium sustentantis patruum : qui temporum similiter iniquissimorum pertæsus sæculo abire in animum induxit : atque e vivis erepta Joanna conjuge comitis Fuxensis sorore, ac ditionem liberis ex ea susceptis partitus, Minoritarum familiæ se aggregavit. Hæc pluribus Wadinghus [2] de tanto viro, de quo mentio alibi celebranda erit.

2. *Legatus cardinalis in Hispaniam ad conciliandam pacem et regem Castellæ ab adulteris revocandum.* — Dum Petrus princeps in religionis portum se recipiebat, concitatum jam ante in Hispania [3] bellum recruduit. Avertendique in hostes fidei tanti discriminis sollicitus Innocentius, Guidonem episcopum Portuensem A. S. L. in Hispanias misit [4] ; qui a regibus honorifice exceptus cultusque : de quo tum Aragonio tum Castellano nonis Julii gratias egit Pontifex [5], ipsosque hortatus est, ut ad pacis consilia proniores se præstarent. Gravissima etiam ipsos sollicitasse oratione ad vertenda in Barbaros arma cardinalem Bononiensem refert Surita [6], ac de pacis legibus agitasse etiam : de quo bello deque legato ad illud sopiendum misso memorat etiam Innocentii Vitæ scriptor [7], qui præcipua tum superiori, tum hoc anno ac sequenti gesta cumulat. Nec modo Guidonem dare operam jussit Innocentius, ut reges ad concordiam adduceret ; verum, ut Castellanum ad ejectam a se Blancham reginam recipiendam urgeret [8] : quem etiam Apostolicis litteris hortatus est [9] ut reginam uxorem moribus gravem, nobilitate illustrem, ut animæ suæ saluti consuleret, ad se revocaret, atque ex divinis imperiis conjugali amore complecteretur :

« Innocentius, etc. charissimo in Christo filio Petro regi Castellæ et Legionis illustri.

« Pii patris more, qui etiam obaudientem filium verbis semper ex eodem amoris fonte prod-

[1] Gesta Innoc. VI apud Bosq. — [2] Matth. Vill. l. IX. c. 53. — [3] Id. ib. Walsing. in Eduar. III. Frossar. hist. l. I. — [4] Vill. l. IX. c. 37. — [5] Tom. VII. Ep. secr. p. 50.

[1] Gesta Innoc. VI apud Bosq. Wad. in Annal. Min. hoc an. num. 2. — [2] Wad. ib. — [3] Matth. Vill. l. IX. c. 10. — [4] Gesta Innoc. VI apud Bosq. Mar. l. XVII. c. 2. Sur. l. IX. c. 21. — [5] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. p. 63. — [6] Sur. l. IX. c, 21. — [7] Gesta Innoc. VI apud Bosq. — [8] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. p. 30, 100. — [9] Ibid. p. 29.

euntibus pulsare, et in viam rectam, quoad per eum fieri possit, reducere non desinit oberrantem ; eo minus tacere possumus, quo te peramplius gerimus in visceribus charitatis. Suscipe itaque, fili charissime, verba patris, quæ pro tuæ animæ salute et honore regio in tuam magnitudinem diriguntur. Positus es, princeps inclyte, sicut et cæteri principum, quos in sublime provehunt fastigia dignitatum, in populorum gentiumque conspectu, ut sicut dominando præluceris, ita illis esse debeas in virtutis exemplar. Ex quo tibi majori est diligentia præcavendum, ut sic Dei beneplacito te coaptes, sic illius mandatis obtemperes, ne tuæ dignitatis titulis, et tot tantarumque virtutum donis, quibus excellentiam tuam ab ipsis indolis tuæ primordiis Deus ipse de suæ munificentiæ largitate multipliciter insignivit, posset in aliquo derogari. Considerare namque decet excellentiam tuam, fili charissime, si cum reginam habeas verecundia famosam, moribus gravem, et magnitudine nobilitatis illustrem, maritali tibi et inseparabili connexione conjunctam, ad tuæ animæ salutem et regiam videatur decentiam pertinere, illam non tantum a conjugali thoro, sed ab omni etiam tuo consortio separare. Nec illud minus attendere eidem excellentiæ tuæ convenit et quia brevis et instabilis est, et omni mutabilitate fugacior vitæ præsentis excursus, maturo consilio providere, quod tu, in quo solo claræ memoriæ progenitorum tuorum titulus, et regiæ stirpis successio conservatur, spe tibi legitimæ prolis hujusmodi abjectione uxoris adempta, post solutum naturæ debitum regni tui successionem, quod de femore tuo ducem præstolatur et regem, ad hæredes extraneos non transmittas, etc. Datum Avin. VII id. Aprilis, anno VII ». Repetita sunt iterum a Pontifice eadem monita [1] extremo anno, ac legatus jussus [2] divinum illius animo timorem inserere : sed durius adamante illius cor molliri nunquam potuit : quocirca qui Pharaonis pertinaciam imitari non perhorruit, infelices illius exitus expertus est, ut suo loco dicetur.

3. *Instaurata Terraconensis Ecclesiæ privilegia.* — Interea Innocentius ad tuenda Terraconensis sedis privilegia, Romanæque Ecclesiæ jura, ne vetustate temporum collatæ olim B. Petro principum pietate donationes ex hominum memoria delerentur, in quibus insignis illa erat Berengarii Raimundi comitis Barchinonensis, qui Terraconæ, divina ope ex Maurorum servitute ereptæ, supremum imperium in Sedem Apostolicam contulit ; edito ea de re Diplomate, illud Innocentius hoc anno Pontificiis insertum litteris [3] una cum litteris Urbani II qui beneficium admiserat, divulgavit hac forma :

« Innocentius, etc. ad futuram rei memoriam.

« Tenores quarumdam litterarum felicis recordationis Urbani papæ II prædecessoris nostri, et quondam Berengarii Raimundi comitis Barchinonensis in libro censuali Apostolico, in archivis Apostolicis existente, repertas, de libro ipso de verbo ad verbum transcribi et annotari præsentibus fecimus qui fuit talis : Urbanus episcopus, etc. » prætermittimus eas litteras, cum a card. Baronio in lucem fuerint editæ [1], inscriptæque sunt Berengario episcopo Ausonensi ad Terraconensem translato ; deque Ecclesiæ Terraconensis Privilegiis agunt, quibus aliæ Berengarii Raymundi adjectæ an. MXC consignatæ. His addimus Pontificem ad reprimendos eos, qui aulam Apostolicam ad jura imploranda adituros afficerent injuriis in Catalonia, Michaeli episcopo Barchinonensi provinciam contulisse [2], ut anathemate ipsos defigeret.

4. *Ludovicum regem Siciliæ pie monet Pontifex, et contra grassantes turmas tuetur.* — In Sicilia Citeriori Ludovicus rex contraxerat jam diu anathema ob non solutum constitutis temporibus Romanæ Ecclesiæ censum, atque Ecclesiasticarum pœnarum, quæ animam feriunt, acerbitatem sano vegetoque corpore non sentiebat ; cum gravi ægritudine percussum Deus ad expiandam quam intulerat Ecclesiæ injuriam, poscendamque veniam excitavit. Pie enim Christiano more illum ad obeundam mortem se composuisse, Pontificiæ ad Neapolitanum et Beneventanum archiepiscopos ostendunt litteræ [3]. At divina misericordia, quæ regem ipsum afflixerat ut in viam salutis aberrantem revocaret, non perderet, culpæ pœnitentem morbo erexit. Quo nuntio recreatus Innocentius gravissimis eum litteris monuit [4], ut ex præterito morbo meliorem vitam instituere disceret, curaret valetudinem, ac damna Ecclesiæ illata sarciret :

« Excellenti principi Ludovico regi Siciliæ illustri, spiritum consilii sanioris.

« Fili, quem utinam tam cito quam libenter appellare charissimum valeamus, visitavit te Dominus : et cum minus forsitan metuebas, ac vitæ longitudinem et bonæ spem valitudinis juvenilibus tibi persuasionibus promittebas, tunc invasit incautum, et morbi vehementioris aculeo te percussit, ut per hujusmodi suæ visitationis antidotum te ipsum reformare curares in melius, prout Catholicum decet principem, digito Dei tactus ferventiori cordis desiderio, illi te pro viribus de cætero gratiorem redderes et coram percutiente devotius, disciplinabilem exhiberes. Cognosce igitur, princeps inclyte, visitantem : intellige corrigentem : nec minus, si interius adspicias, diligentem. Et qui constanti proposito, ad quod te arctat, ut verbis tuis utamur, facta in Deo promissio, quod si supervixeris, in novitate vitæ melioris et beneplacito Dei ambulabis, ad omnem

[1] Tom. VII. Ep. secr. p. 99. — [2] Ibid. p. 100. — [3] Ibid. p. 119.

[1] Baron. Annal. tom. XI. an. Chr. 1071. num. 9. — [2] Tom. VII. Ep. secr. p. 50. — [3] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. p. 22. — [4] Ibid.

reverentiam et obedientiam Ecclesiæ sanctæ suæ in vitæ emendatioris semitas dirigere te disponis, ita fac, ut laudabile hoc tuum propositum (de quo te paternis præconiis et sinceris affectibus commendamus) non ex servili timore, sed ex filialis potius videatur dilectionis, ac reverentiæ fomite processisse : nam nisi factis verba, et verbis facta respondeant, nisi semen divini timoris, imo amoris potius, in terram probetur fructiferam cecidissse, facile de miserente facere poteris irascentem ; et eum, qui te in extremo corporalis vitæ discrimine positum, ut utrumque hominem salvum faceret, liberavit, indignationis acerbitate vehementius irritare.

« Expergiscere, fili, et quasi rex alter Ezechias, ad parietem Domini cum lacrymis et devotione convertere : ne obdormias. Jam tempus est, ut somnum mentis soporatæ discutias, et te ipsum satisfactione debita recognoscas. Neque velis a tuorum splendore natalium, et a progenitorum tuorum, quos nosti in reverentia et obedientia Sedis Apostolicæ usque ad solutum naturæ debitum fama perstitisse celebri, semitis deviare. An forte bonum tibi videtur, et titulis tuæ magnitudinis adscribendum, si cum possis, ut debes, filius esse benedictionis et gratiæ, et Apostolicis favoribus inter cæteros mundi principes confoveri, velis filius contumaciæ reputari ? Non sic, fili, non sic : sed exsurge potius, et mentis oculis tui pectoris arcana circumspice : honora Ecclesiam matrem tuam, et magnitudinis tuæ thronum debita justitiæ administratione confirma. Nec recuperatæ jam forsitan sospitatis inani persuasione fallaris, quo minus salutiferæ promissionis tuæ debita exsequaris, cum scias quod in manu Dei consistit languor et sanitas, valetudo atque debilitas, mors et vita : et quod sæpe ille extremo incomprehensibilique judicio gravius homines ferit, ut pereant, quos primo levius percusserat, ne perirent. Dat. Avin. III kal. Martii, anno VII ».

5. Exercuere porro Ludovicum gemina bella : hinc enim Fredericus [1] Aragonii sanguinis princeps, Catalanis auxiliis fultus, in Trinacria Messanam ac Panormum vexabat ; hinc fœderatæ vagorum militum turmæ Apuliam depascebant. Cui Ægidium cardinalem auxiliares copias submittere jussit Pontifex eidemque in Siciliæ regno legationis Apostolicæ munus demandavit, ut prædones coerceret, statumque regni componeret : disciplinam Ecclesiasticam in pristinum splendorem assereret : tum Fraticellos hypocritas reprimeret. De qua ipsi decreta provincia Ludovicum et Joannam, nondum ob intermissam vectigalis pensitationem, censuris solutos, certiores fecit :

« Innocentius, etc. excellentibus principibus Ludovico regi et Joannæ reginæ spiritum consilii sanioris.

« Cum ad audientiam nostram et Sedis prædictæ infestus rumor deduxerit, quod in dicto regno et terris citra pharum, in quibus nos et Romana Ecclesia majus et supremum dominium obtinemus, quæ multo jam tempore sæva fuerunt tam ab exteris quam internis gentibus guerrarum et commotionum tempestate quassata, et adhuc, humani generis inimico turbatore quietis afflante, ipsius tempestatis reliquiæ multæ remanent, favillæ recalescunt, seditiones repullulant, vigent scandala, commotiones suscitantur assidue, malorum furit audacia, publicæ quietis et justitiæ turbativa dissoluta prædonum temeritas undecumque liberius debacchatur, et extra regnum etiam, solum inobedientiæ et rebelliones insurgunt ; et, quod fortius est dolendum, divinus ibidem cultus negligitur, hæreticorum quamplurium, et præsertim illorum, qui Fraticelli vulgariter nuncupantur, damnata rabies invalescit, Ecclesiarum et Ecclesiasticarum personarum bona et jura violentis prædationibus exponuntur, et ut plurimum etiam clerici, Ecclesiasticæ disciplinæ laxatis habenis, inhonestis actibus et viliis se inquinant ; nos mala hujusmodi, et inde procedentia animarum pericula, ac fidelium subditorum excidia, rerumque lapsus et damna profundæ cogitationis molestiis attendentes, illisque tanto diligentius remedium apponere cupientes », et infra, « eumdem legatum (nempe Ægidium) ad regnum et terras citra pharum prædicta tanquam pacis angelum et reformatorem eorum, sibi in eis vices nostras et plenæ legationis officium committendo, ut in ipsis evellat et destruat, dissipet et disperdat, deformata reformet, ædificet, et plantet, ac statuat salubriter in nomine Domini », et infra, « de ipsorum fratrum consilio destinamus, etc. » Addit universa edicta, quæ legatus pro temperando regni statu ferret, a Sede Apostolica rata habitum iri. « Dat. Avinione X. kal. Maii, anno VII. »

6. *Forumlivium ab Ordelaffi tyrannide liberatum.* — Intulere etiam reliquæ Italiæ ingentem populationem alia palantium militum agmina, ductore Lando comite, viro nefario, cujus excursiones recenset Matthæus Villanus [1], quasque brevi narratione perstringit Innocentius in litteris datis [2] ad Ludovicum regem Ungariæ, cujus opem implorabat, cum Franciscus Ordelaffus, ab Ægidio legato in angustias conjectus, ad retundendas vires Pontificias prædonum sociales turmas in auxilium vocaret.

Cæterum avertendi ab Ecclesiastica ditione socialis latronum exercitus sollicitus Ægidius card. legatus, illum pacta quadam auri vi placavit : quod Villanus vitio tribuit [3] : sed necessitas eo cardinalem adegit, cum Forumlivium ex Ordelaffi tyrannide liberare aliter non posset, nisi ab illius fœdere prædatrices turmas abstraheret ; qua quidem illectæ promisso auro, cum jam Foroli-

[1] Matth. Vill. l. IX. c. 11 et 51.

[1] Matth. Vill. l. IX. c. 2, 3, 4, 7, 26 ad 31 et 42, 45, 50. — [2] Tom. VII. p. 1. Ep. secr p. 23. — [3] Matth. Vill l. IX. c. 6 et 7

vienses depasti, vix quæ possent absumere reperirent, discessere. Ac tum Ordelaffus periculi extremi terrore cinctus, quippe qui Foroliviensium ob inductos in eorum domos prædatores fœderatos in se accenderat, misericordiæ legati Apostolici, scelerum suorum veniam pactus, se commisit[1]. Ita redactum ad Ecclesiæ obsequium Forumlivium est : quam urbem legatus magna celebritate IV Julii die, ut narrat Matthæus Villanus, ingressus est. Ex qua victoria Pontifex ingenti gaudio est affectus, atque Ægidio est gratulatus[2] : « Licet, inquit, famæ volantis affatibus, ante tuarum litterarum missionem, felix tuus ingressus in civitatem Forliviensem, ad nostram notitiam pervenisset; facti tamen deinde ex ipsarum litterarum serie certiores, gavisi fuimus in Domino, et exultavit in illo cor nostrum, cum speremus indubie, quod de cætero tam in Marchiæ, quam Romaniolæ provinciis, nostris et Apostolicæ Sedis laboribus sumptuumque profluviis Deus, Ecclesiæ suæ gubernator et rector ac jurium suorum suæque justitiæ defensator, finem propitiatus imponet. Tibi quoque (ut quod interius gerimus, exterius exprimamus) sicut anxietatum multiplicium tuæ mentis non esse participes minime valebamus, sic congratulari cogimur, qui tecum etiam in tuis turbationibus turbabamur. Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis, non. Augusti anno VII ». Confirmata sunt a Pontifice[3] inita conventa ab Ægidio cardinale cum Francisco Ordelaffo, quem ait Matthæus Villanus[4] in publicis comitiis habitis Faventiæ a cardinale legato flagitia sua solemni ritu execratum; veniamque poposcisse : ac legatum clementiam in eum explicuisse, hæreseosque nota et censuris liberasse, injunxisseque ut ad expianda crimina designata ab eo templa Faventiæ pie lustraret, ac preces in iis funderet : tum uxorem ac filios, quos in Cæsenæ expugnatione ceperat, restituisse. Deinde Imolæ insignes provinciæ conventus habitos XVII Julii die, in quibus interfuit Jo. Olegianus Bononiensis præfectus, cujus opera Franciscus Ordelaffus ad officium erat revocatus, atque in iis Ordelaffum Foripopulii ad decennium præfectura auctum : sed illum insigni perfidia Apostolica clementia abutentem, redeuntemque ad vomitum inferius visuri sumus.

7. *Ludovicus Brandeburgensis ad Ecclesiæ obsequium reversus.* — Conciliatus quoque est hoc anno Ludovicus marchio Brandeburgensis Ecclesiæ una cum uxore Margareta comitissa Charinthiæ, et censuris omnibus ac pœnis, quibus ob contractum legibus vetitum connubium, ac Ludovici patris, quem diuturno bello ac schismate Ecclesiam afflixisse vidimus, secutas partes devinctus fuerat, ab Apostolico internuntio solutus est, cum prius rite admissa antea scelera execratus, illa se expiaturum, pœnasque injunctas suscepturum, pollicitus esset; de quo hæc cardinalis Baronius : « Anno Christi MCCCLVIII, Ind. XI, injungitur pœnitentia, ut construeret monasterium Ludovicus marchio filius Bavari ob contractum matrimonium in tertio gradu consanguinitatis. Extant de his litteræ in libro Privilegiorum Romanæ Ecclesiæ, etc. » Extant in Tabulario molis Adrianæ earum autographum[1], et a Platina[2] jussu Sixti IV inter insignia monumenta, quæ ad Romanæ Ecclesiæ majestatem pertinent, collecta, insertæ sunt, producendæque a nobis in historiam visæ :

« Nos Ludovicus de Bavaria primogenitus quondam Ludovici de Bavaria, qui pro Romanorum imperatore, dum viveret, se gessit, sed judicio Ecclesiæ reprobati, in præsentia coram reverendissimis patribus dominis Paulo Frisingensi episcopo et Petro abbate monasterii S. Lamberti Salzeburgensis diœcesis commissariis, super infrascriptis a Sede Apostolica specialiter deputatis, sponte, humiliter, et ex certa scientia omnia et singula per vos, domine Paule episcope, et per dominum Fridericum comitem Ciliæ procuratores nostros pro nostra reconciliatione a et cum dicta sancta Romana Ecclesia obtinenda olim per nos cum nostro procuratorio ad dictam Sedem Apostolicam destinatos, procuratorio nomine nostro coram domino papa et reverendissimis patribus sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, in præmissis nomine nostro exposita, confessata, recognita, asserta et promissa, prout in dictis litteris Apostolicis continetur, de quibus omnibus reputamus nobis plene constare, et ea plene intelligimus ac scimus; ex certa scientia et expresse rata et grata habemus, et ea omnia et singula personaliter ratificamus, ac in omnibus et per omnia approbamus, confirmamus, recognoscimus, asserimus, promittimus et juramento quod præstamus ad sancta Dei Evangelia eis tactis confirmamus. Et nihilominus de novo in propria persona confitemur, et recognoscimus, quod olim propriæ salutis obliti, Deum et Romanam Ecclesiam multipliciter et graviter offendere non formidantes, quondam Ludovicum genitorem nostrum contra monitiones et mandata sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac processus adversus eum et sibi obedientes, obsequentes ac præstantes auxilium, consilium et favorem, factos et habitos per eamdem, scienter habuimus, reputavimus, nominavimus et recognovimus pro Romanorum imperatore, eumque tanquam Romanum imperatorem ad invadendum, occupandum et detinendum Romanum imperium, ejusque terras, loca, jurisdictiones et jura, eaque ac alias terras, loca et bona, quæ jure hæreditario seu alias quomodolibet, dum viveret, possidebat;

[1] Matth. Vill. l. IX. c. 36. — [2] Tom. VII. p. 1, Ep. secr. p. 71. — [3] Ibid. p. 73. — [4] Matth. Vill. l. IX. c. 36.

[1] Ext. in arce S. Angeli. — [2] Et inter coll. Plat. l. III. pag. 45. et lib. Privil. Rom. Eccl. tom. I. pag. 227. et in Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 12. pag. 553.

etiam post reprobationem de ipso per dictam Sedem factam defendendum, cum nostris personis, gentibus et facultatibus pro viribus adjuvimus, ejusque requisitionibus, mandatis et beneplacitis, quantum in nobis fuit, efficaciter obedivimus: ab ipso quoque tanquam, ut præfertur, Romanorum imperatore feuda recepimus, recognovimus et tenuimus, et alias multipliciter eidem adhæsimus, obsecuti fuimus, et dedimus consilium, auxilium et favorem; ipsumque, ac ejus consiliarios, auxiliatores, fautores et complices, ac eidem in rebellione ipsius contra dictam sanctam Ecclesiam Romanam adhærentes, gravibus sententiis et pœnis a præfata Ecclesia propterea prolatis et inflictis, multipliciter irretitos, receptavimus, fovimus et defendimus, ac cum eodem nostro genitore divinis officiis, quanquam nos ambo essemus diversarum excommunicationum vinculis irretiti, scienter et temere interesse præsumpsimus; itaque sic ligati in terris et locis nostræ jurisdictioni subjectis, licet ea sciremus Ecclesiastico fore, prout erant, interdicto supposita, celebrari, quinimo quantum in nobis fuit profanari ausu temerario mandavimus et fecimus: et in multis guerris ac prœliis, in quibus nonnullæ Ecclesiæ et Ecclesiasticæ personæ in earum bonis et juribus graviter molestatæ et damnificatæ fuerunt, personaliter extitimus, et ad ea frequenter nostros subditos destinavimus.

8. « Præterea confitemur et recognoscimus, quod civitatem Tridentinam, et nonnulla oppida, castra, terras, villas, loca, bona, jura et jurisdictiones, ad Ecclesiam Tridentinam spectantia, occupavimus et per duodecim annos vel circa detinuimus occupata: sed ea omnia nuper vobis reverendis patribus dominis commissariis prædictis, vice et nomine dictæ Romanæ Ecclesiæ recipientibus, secundum præfati domini papæ mandatum libere, realiter et expedite restituimus et assignavimus, seu assignari fecimus, prout nostis: et alia bona spectantia ad capitulum dictæ Ecclesiæ Tridentinæ, per nos, seu alios nostro nomine, seu favore hactenus occupata et detenta, ipsis capitulo restituimus, assignavimus, tradidimus et dimisimus, seu per alios occupata nostro favore tenentes assignari, restitui et dimitti plene et libere fecimus, prout de hoc per litteras eorumdem capituli, eorum sigillo munitas, clare et sufficienter docuimus coram vobis. Et castrum Furscemberg Curiensis diœcesis, spectans ad Curiensem Ecclesiam diu etiam tenuimus occupatum, sed illud jam diu libere et expedite restituimus venerabili in Christo patri domino Petro episc. Curiensi, prout de hoc per litteras dicti episcopi Curiensis ejus sigillo munitas docuimus coram vobis.

« Item confitemur et recognoscimus humiliter, quod olim cum nobili muliere Margareta ducissa Carinthiæ (quamvis ipsa et nos simul essemus in tertio consanguinitatis gradu ex utroque latere conjuncti, et justitia etiam publicæ honestatis inter nos ex eo exorta fuisset, quod antea eadem Margareta per magnificum virum dominum Joannem marchionem Moraviæ nobis in quarto gradu consanguinitatis attinentem, per verba de præsenti fuerat desponsata, licet ab eodem domino Joanne fuisset postmodum judicio Ecclesiæ separata de facto) matrimonium scienter et temere contraximus, et in eo per decem et septem annos vel circiter contra jus, processus et sententias per felicis recordationis dominos Benedictum XII et Clementem VI Romanos Pontifices, seu alios eorum sive alterius ipsorum auctoritate et mandato, super hoc contra nos et dictam Margaretam specialiter habitos et prolatas permansimus, et filios et filias procreavimus ex ea: et quod alias multipliciter contra processus prædictos Deum verum patrem et Dominum, ac præfatam Romanam Ecclesiam omnium fidelium matrem et magistram, aliasque Ecclesias et Ecclesiasticas personas offendimus: propter quæ diversarum excommunicationum, privationum, inhabilitationum in dictis præfatorum summorum Pontificum et aliorum, et aliis Apostolica seu alia quavis auctoritate factis et habitis processibus contentas, seu alias ab homine et a jure, ac constitutionibus provincialibus et synodalibus ob præmissa latas et inflictas sententias atque pœnas, et infamiæ notam damnabiliter incurrimus: a quibus ferventibus votis absolvi et liberari desideramus, et ad ejusdem Romanæ Ecclesiæ gremium a quo imprudenter cecidimus, revocari; in eo tanquam devotus filius, perpetuis temporibus permansuri.

9. « Asserimus etiam, quod non credimus, nec unquam credidimus, quod Romanus imperator, etiam per dictam Romanam Ecclesiam approbatus, Romanum Pontificem possit deponere, et eidem alium subrogare: imo credimus et reputamus hoc asserere, esse hæresim damnatam, et ab Ecclesia reprobatam: et quod nulli personæ unquam consensimus, nec consentimus, nec in futurum consentire intendimus in aliqua hæresi per Romanam Ecclesiam prælibatam vel ejus auctoritate damnata, vel etiam in antea damnanda: et omne schisma in propria persona abnegamus, ac dicimus et asserimus, quod de commissis hujusmodi sumus vere pœnitentes et contriti, et omnes pœnitentiam, satisfactionem et emendam, quas nobis propter præmissa imponetis, pure, devote et sincere acceptabimus, agemus et perficiemus cum effectu. Item sponte asserimus et promittimus, quod Ecclesias, monasteria, canonicatus, præbendas et alia beneficia Ecclesiastica, et alia omnia et singula, civitates, oppida, castra, terras, villas, loca, jurisdictiones, jura et bona quorumcumque aliorum, Ecclesiarum, monasteriorum, et aliorum Ecclesiasticorum et piorum locorum et Ecclesiasticarum personarum, per nos seu nostro nomine, mandato, permissione, consensu, auxilio et favore quomodolibet occupata seu detenta, ipsis Ecclesiis,

monasteriis et locis, seu personis, ad quæ seu ad quas spectant, plene, libere et expedite ac realiter, ad mandatum vestrum assignabimus, restituemus, trademus et dimittemus, et assignari, restitui tradi et dimitti faciemus, et ea redintegrabimus et redintegrari faciemus ad illa, ac de fructibus, redditibus, proventibus et bonis ex eisdem Ecclesiis, monasteriis, canonicatibus, præbendis et beneficiis, ac civitatibus, oppidis, castris, terris, villis, et locis aliis occupatis ac detentis, occupationis et detentionis eorum tempore per nos vel alios nostro nomine, mandato, permissione, consensu, auxilio et favore perceptis et habitis, illis ad quos pertinent satisfaciemus et satisfieri faciemus seu cum eis concordabimus : nec ea vel aliqua eorum in posterum occupabimus per nostros subditos, aut alios nostro consilio, auxilio et favore, aliquove quæsito colore directe vel indirecte occupari permittemus; et quod super dicto præsumpto matrimonio, et super omnibus et singulis præmissis devote et efficaciter parebimus mandatis prædicti domini papæ ac Ecclesiæ atque vestris : quodque sanctissimo patri domino Innocentio papæ VI dignissimo, et suis successoribus canonice intrantibus, tanquam alius verus et Catholicus Christianus, fideles et obedientes erimus : et quod nullo tempore erimus in liga, societate seu confœderatione cum quibusvis hæreticis per dictam Romanam Ecclesiam denotatis seu denotandis : nec eis seu alicui per nos vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte, dabimus aliquod consilium, auxilium vel favorem : sed quod de terris nostris et nostræ administrationi subjectis et subjiciendis universos hæreticos, per eamdem Romanam Ecclesiam, vel ejus auctoritate denotatos, exterminare et etiam expellere pro viribus procurabimus.

10. « Item offerimus et solemniter promittimus, quod pro satisfactione injuriarum irrogatarum, et damnorum illatorum per nos Romanæ Ecclesiæ prælibatæ, quandocumque per dictum dominum papam seu officiales ipsius Romanæ Ecclesiæ, in partibus Italiæ constitutos, fuerimus requisiti, infra unum mensem a requisitione hujusmodi computandum, centum armigeros galeatos, viros fideles, ac in equis et armis bene munitos, quorum quilibet habebit unum socium armatum, et tres equos, ad quascumque partes Italiæ eidem Ecclesiæ contra rebelles et hostes, et alias, prout fuerit expediens, fideliter servituros destinabimus, eosque per duodecim menses integros continuos vel interpolatos, secundum eorumdem requirentium voluntatem, inchoandos a die, quo iidem galeati intrabunt terras præfatæ Romanæ Ecclesiæ, in hujusmodi servitio retinebimus ; eisque de stipendiis et emendis, ac paghis duplis, si faciendæ occurrerint, providebimus nostris sumptibus et expensis, etc. Dat. Monaci Frisingensis diœcesis penultima die mensis Augusti, anno Domini MCCCLIX ». Reliquos etiam Ludovici Bavari filios ad obsequium Ecclesiæ rediisse, ac paternos damnasse errores; atque ita retulisse amplissimum triumphum Ecclesiam de persecutoribus suis, visuri sumus. Ex his aliisque supra expositis refellendi recentiores [1], qui Ludovicum Bavarum inter legitimos imperatores, contemptis Ecclesiæ censuris, effutiunt. Solutam porro ad Ludovici et Margaretæ gratiam fuisse legem de impedimentis consanguinitatis Pontificia indulgentia, et Bavaros censuris liberatos, narrat Rebdorfius [2].

11. *Carolum imperatorem ab Apostolicæ Sedis juribus invadendis dehortatur Pontifex.* — Exstinctis schismatis illius in Germania reliquiis, nonnulli nova scandala injicere pertentarunt. De coitionibus initis in Sedem Apostolicam meminit Innocentius in litteris ad Ademarum Metensem et Joannem Argentinensem episcopos datis [3], quos hortatur, ut ad eas dissolvendas incumberent. Instillatum etiam est Carolo nonnullas Apostolicas Constitutiones a Clemente V editas in dedecus imperii, ac præsertim Henrici avi imperatoris opprobrium editas, in quibus imperatores fidei sacramento Sedi Apostolicæ obstrictos decernitur, atque lata in Robertum regem Siciliæ ab avo sententia revocatur : quas ille ab Innocentio aboleri poposcit. Cui Pontifex ipsas juri canonico insertas, atque in publicis scholis legi solitas, constanter respondit [4], neque ulla ratione rescindi posse. Impulsus quoque est Carolus, ut vitiorum, quibus notati essent Ecclesiastici in Germania, castigandorum specie, sacerdotiorum vectigalia invaderet, libertatemque Ecclesiasticam labefactaret; quamvis enim pietatis studio Carolus ad restituendum Ecclesiæ Germanicæ primævum sanctitatis splendorem accendi visus sit : inita tamen ab ipso ratio non secundum scientiam fuisse demonstrat; qui enim Romanum Pontificem veterum imperatorum more rogare debuerat, ut legatum Apostolicum ad ea, quæ censura erant digna, emendanda mitteret, aut præsules hortatoriis litteris ad id excitare, minacia edicta proposuit, Ecclesiastica vectigalia a laicis occupatum iri, ni clerus obsoletiores mores excoleret. Ex quo cum Ecclesiastica res periclitatura foret, ac sacerdotes laicorum licentiæ, calumniis, avaritiæ ac latrociniis essent exponendi, Innocentius Cavallicensem episcopum Apostolicæ Sedis in Germania internuntium ut occupata restituerentur, operam dare jussit [5], imperatoremque monuit ut ejusdem internuntii consiliis morem gereret [6], cœptaque revocaret [7] :

« Carolo Romanorum imperatori semper Augusto.

« Habet fide digna insinuatio facta nobis, quod tua serenitas, attendens quosdam clericos et Ecclesiasticas personas tam sæculares quam regulares, in partibus Alemanniæ constitutos, effrænata

[1] Georg. Hervacar. et Nicol. Burgundus in Lud. Bav. — [2] Rebdorf. in Annal. — [3] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. p. 97, 98. — [4] Ibid. p. 72. — [5] Tom. VII. l. II. Ep. secr. p. 38. — [6] Ibid. p. 38. — [7] Ibid. p. 31.

quadam vivendi licentia contra Ecclesiasticæ religionis decentiam et clericalis habitus honestatem sæcularibus sese actibus immiscentes, ad coercendos illorum errores, et transgressiones temerarias refrænandas, imperialis sollicitudinis operam adhibere fervore devotionis intendit, jamque super his nonnullis prælatis earumdem partium certas litteras destinavit, comminationes sequestrationis Ecclesiasticorum proventuum faciendæ per sæculares principes continentes, ne clerici ipsi, qui tanquam Dei ministri esse debent, cæteris modestiæ et gravitatis exemplar, in suam et aliorum perniciem incorrecti ulterius per vitiorum lubricum gradiantur. Siquidem, charissime fili, zelum tuum, quem habes ad domum Domini multipliciter commendamus, dum tanquam princeps Catholicus ministros Ecclesiæ fore modestia graves, pudicitia nitidos, denique et moribus exemplares, studio piæ devotionis affectas; ut qui dati sunt ad abluendas peccatorum sordes in aliis, suis ipsi maculis non sordescant. Verum, cum tu defensor egregius et zelator præcipuus Ecclesiasticæ libertatis existas, decet excellentiam tuam accurata diligentia providere, ne per id, quod ortum ex puritate devotionis accepit, debitos transeundo terminos, nostro et Apostolicæ Sedis honori, ac præfatæ libertati Ecclesiasticæ, quam potius defensare te convenit, possit in aliquo derogari.

« Ideoque magnitudinem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus ab hujusmodi comminationibus sequestrationis Ecclesiasticorum proventuum faciendæ, quod absit, per sæculares principes, de cætero abstinens; et si quid comminationes ipsas attentatum forsan extiterit, quod non credimus, cum id proculdubio foret illicitum, et in posterum eidem libertati possit præjudicium non modicum generare, in statum pristinum reformare procurans, prælatos de quibus expedire sublimitas tua cognoverit, debita charitate sollicites et inducas, ut contra eosdem transgressores sui officii debitum exsequantur; ut taliter delinquentes ad censuram debitam remittendo, aberrantes etiam Christi ministros tractare videatis honorificentia debita propter Christum. Nos enim, ad quorum spectat officium, ex injuncto nobis desuper onere ministerii pastoralis prælatos prædictos per alias nostras litteras sollicitatos reddemus et vigiles, ut super hujusmodi prædictorum clericorum et Ecclesiasticarum personarum excessibus limam correctionis intendant : alias tam contra prælatos eosdem, si circa præmissa negligentes extiterint, quam eorum subditos, cum de eorum defectibus sufficienter informati fuerimus, Apostolicæ provisionis remedium tam sollicite quam efficaciter curabimus adhibere. Cæterum eidem magnitudini super præmissis per dilectum filium Guillelmum decanum Vissegradensem ambassiatorem tuum, latorem præsentium, nostræ mentis intentio, quam eidem longiori sermone duximus reserandam, latius et apertius innotescet. Datum Avin. XII kalendas Maii, anno VII ».

12. *Ecclesiasticæ disciplinæ restituendæ opera data.* — Dabat igitur hæc imperia Innocentius Carolo imperatori, non ut clerum Germanum in vitiorum sordibus foveret, sed ita eorum vitia corriperentur, ut Ecclesiastica dignitas non violaretur; atque judicio præsulum, non laicorum sacerdotes subjicerentur : Germanos enim archiepiscopos Coloniensem, Moguntinum, Bremensem, Salisburgensem et Trevirensem gravissimis litteris excitavit [1], ut in clericos, qui vestium luxu superbirent, inirent hastiludia, vectigalia Ecclesiastica in profanos sumptus effunderent, vel in cœno impudicitiæ jacerent, censuram Ecclesiasticam exercerent :

« Innocentius, etc. venerabili fratri archiepiscopo Treverensi.

« Nuper ad aures nostras rumor infestus, de partibus Alamanniæ progressus fide digna reseratione perduxit, quod nonnulli, solo vocabulo clerici, et Ecclesiasticæ personæ, non solum in minoribus gradibus consistentes, sed etiam ad fastigium pastoralis dignitatis erecti de partibus prælibatis, effrænato quodam vivendi more libitum pro licentia capientes, et per dissolutionis lubricum sine ullo rationis imperio gradientes, neglecta clericalis honestatis observantia, et gravitate Ecclesiasticæ religionis abjecta, vitam suam, Deo et Ecclesiasticis mysteriis dedicatam, quibusdam sæcularibus actibus contra sacrorum canonum prohibitiones immiscent, in ludis, hastiludiis, torneamentis ac aliis militaribus et prohibitis eis actibus, necnon in deferendis vestibus futellaribus, et aliis quibusdam a jure prohibitis ornamentis dilapidantes bona pauperum, et patrimonium Jesu Christi in Dei offensam, propriæ salutis dispendium, et perniciosum populi talia conspicientis exemplar.

« Nos igitur attendentes, quod qui tanquam Dei ministri positi sunt ad abolendas maculas subditorum, immaculatam et irreprehensibilem debent ducere vitam suam, ei quasi lumen accensum super candelabro positi, gregem Dominicum sibi commissum in viam rectam dirigere verbo pariter et exemplo ; considerantes quoque quod sæpe pejora malis addere solet impunitas delictorum, ac propterea hujusmodi talium personarum excessibus debitis obviari remediis cupientes, fraternitatem tuam requirimus et hortamur attente, per Apostolica tibi nihilominus scripta mandantes, quatenus juxta villicationis tuæ debitum, et incumbens tuis humeris onus ministerii pastoralis attenta diligentia et diligenti attentione te sollicitum reddas et vigilem circa prælatos et clericos aliasque personas Ecclesiasticas, cujuscumque gradus et dignitatis existant, tibi subjectos, ab hujusmodi excessibus coercendos, si

[1] Tom. VII. p. 1. Ep. secr. pag. 32.

quos in præfatæ temeritatis lasciviam inveneris incidisse ; ut a talibus actibus prorsus abstineant, sæculares hujusmodi mores gravitati Ecclesiasticæ penitus indecentes abjiciant, et divinis obsequiis, vocationis suæ non immemores, integritate vitæ et gestibus modestis intendant, correctionis tuæ limam in pertinaces et negligentes, prout ad tuum spectat officium, efficaciter impensurus : ac etiam venerabilibus fratribus nostris... episcopis suffraganeis tuis mandaturus, ut circa subditos sibi clericos et personas Ecclesiasticas similem curam adhibeant, et ad hujusmodi corripiendos abusus vigilanter advertant. Sic ergo diligenter exhibeas debitæ sollicitudinis tuæ curam, et tuum ministerium impleas in prædictis, quod apud nos, cum tolerare negligentiam non possemus, adhibitæ solertiæ præconium merearis, et contra delinquentes eosdem aliud adhibere remedium non sit opus. Dat. Avin. III kalend. Maii, anno VII ». Hæc sanciebat summus Pontifex ad laxiorem disciplinam Ecclesiasticam adstringendam, ut pio Caroli imperatoris studio obsecundaret : quem vicissim imperialis muneris in tuendis Ecclesiarum juribus contra potentiorum vim et injuriam admonuit.

13. *Insigne Caroli imperatoris edictum ad tuendum jus Ecclesiasticum.* — Non defuit Cæsareo muneri Carolus imperator, insignem enim hanc Constitutionem ad tuendum jus Ecclesiasticum tulit[1] :

« Carolus IV, divina favente clementia, Romanorum imperator semper Augustus, et Boemiæ rex, ad perpetuam rei memoriam.

« Ad imperialis majestatis audientiam pro parte honorabilium præpositi, decani et aliorum prælatorum, et capituli Magdeburgensis, Moguntinensis et Coloniensis Ecclesiarum et devotorum nostrorum dilectorum per insinuationem querulosam suppliciter est deductum, quod sæculares quidam, in potestatibus et officiis publicis constituti, videlicet duces, comites et barones et alii domini temporales ; necnon consules civitatum, oppidorum , villarum et locorum rectores dictarum Magdeburgensis, Moguntinensis et Coloniensis provinciarum, Dei nomine postposito, statuta singularia et iniquas ordinationes motu proprio et de facto contra personas Ecclesiasticas, Ecclesiarum et locorum religiosorum libertates et privilegia condiderunt, eisdemque publice et de facto insistere præsumpserunt contra legitimas, civiles, et canonicas sanctiones ; ut puta, quod nulla bona temporalia in potestatem Ecclesiasticam transferantur, neve clerici in sacris constituti ad agendum et testificandum in civilibus, et maxime in piis causis, aliquatenus admittantur : quod excommunicati laici, et publice denuntiati in civili foro minime repellantur.

« Item præfati domini temporales, consules et rectores per sæcularem potestatem res et bona clericorum occupant et arrestant : oblationes fidelium diminuunt et restringunt : exactiones et tallias indebite et de bonis Ecclesiæ et redditibus exigunt et extorquent : possessiones Ecclesiarum et personarum earumdem devastant incendiis et rapinis : contractus inter clericos et laicos factos legitime ad libros civitatum, villarum et locorum recusant inscribere ac sigillare : donata et legata ad fabricas et Ecclesiarum structuras contra prælatorum voluntatem et aliorum, quorum interest, præsumunt usurpare contra justitiam in fraudem et odium clericorum ; de rebus et bonis etiam clericorum, quas non causa negotiationis, sed pro usibus propriis per terras ducunt seu duci faciunt, telonium exigunt et recipere non verentur, et confugientes ad Ecclesias et cœmeteria inde extrahere contra sanctiones imperialis præsumunt. Quæ omnia, et quælibet abinde secuta, cum per sacras et civiles et canonicas sanctiones expresse reprobata sint, et in fraudem Ecclesiasticæ libertatis de facto præsumpta ; de principum, ducum, comitum, baronum fideliumque nostrorum consilio ex certa scientia auctoritate imperiali cassamus, irritamus et annullamus ; cassaque et irrita, et nullius esse momenti penitus deducimus, et expresse pronuntiamus : præcipientes sub indignatione imperialis banni universis et singulis dictorum Magdeburgensis, Moguntinensis et Coloniensis provinciarum et locorum vicinorum principibus et dominis temporalibus, consulibus et potestatibus et in officiis publicis constitutis, quatenus mox, visis et intellectis præsentibus, dicta ipsorum statuta et ordinationes, sicut in præjudicium Ecclesiasticæ libertatis edita sunt, omnino revocent et de luce tollant : quodque secundum ea non judicent amplius, nec sententias dictent, aut eisdem in judicio vel extra judicium quomodolibet pro se et contra Ecclesiasticam libertatem potiantur.

« Item pronuntiamus et declaramus imperiali auctoritate, quod quicumque laicus, cujuscumque status vel conditionis existat, ausu sacrilego et propriæ temeritatis audacia sacerdotem vel clericum sæcularem vel religiosum diffidaverit vel captaverit, proscripserit, spoliaverit, occiderit, mutilaverit, aut in carcere detinuerit, aut hujusmodi maleficia perpetrantes scienter receptaverit, vel favorem in his eis præstiterit, præter pœnas a sacris imperialibus et canonicis sanctionibus eis inflictas, sint ipso facto infames et omni honore privati , nec ad placita vel concilia nobilium admittendi quovis modo.

« Volumus etiam et hortamur et requirimus ipsos prælatos Ecclesiasticos, ut hanc nostram legem et constitutionem in synodis et Ecclesiis publicari procurent, et requisiti executionem pœnarum et sententiarum denuntient, ne in præmissis excedentes per simulatam ignorantiam

[1] Ext. in Ms. Vall. et apud Gold. in Collect. leg. imper. tom. III, in Carolo IV.

suas malitias valeant excusare. Nulli ergo, etc. » Intentata est contra molientibus quinquaginta marcharum auri puri mulcta : adjectisque testium principum nominibus, consignatum est hac loci et temporis nota Diploma imperiale. « Datum Pragæ anno Domini MCCCLIX, Indictione XII, III id. Octob., regnorum nostrorum anno XIV, imperii vero V ». Hæc Caroli Constitutio ad asserendam ordinis Ecclesiastici immunitatem Bonifacii IX et Martini V Pontificum decretis [1] postea confirmata est.

14. *Variæ restitutiones jurium ereptorum.* — Sollicitavit præterea Innocentius [2] Carolum, ut nonnulla oppida et agros, quibus Windelgarz, Trivin, Wipacum Venzonumque nomen erat, ab Austriaci ducis patre Alberto olim erepta, de quo meminit Cortusiorum historia [3], retentaque a filio Rodulpho Aquileiensi Ecclesiæ restituenda curaret. Tum Ludovicus Ungariæ rex sollicitatus est [4], ut Austriacum ad id perpelleret, quem etiam gravissime Innocentius ursit [5], ne amplificationem principatus animæ saluti præferret. Detinebat etiam alia Ecclesiæ Aquileiensis loca Goritiæ dux sibi obstricta pignori a Nicolao patriarcha : cujus successor Ludovicus cum ea repeteret, ducem Pontifex monuit officii [6] : idemque sanctorum Hermagoræ et Fortunati martyrum corpora, quæ Nicolaus e Gradensi Ecclesia ad Casamatæ oppidum clam avexerat, Gradensi Ecclesiæ ad preces Venetorum restitui, instructaque religiosa pompa transferri jussit [7].

Non prætermittendum hic visum est ex Rebdorfio [8] in Eystetensi S. Walpurgis monasterio in Germania sacrum oleum, quod ex sanctæ illius virginis sepulchro stillare consueverat, exaruisse XI kal. Aprilis aliquandiu ob quorumdam furum flagitium, qui æditiuum adorti, ut trucidarent, aliquot cum vulneribus sauciarant; sed postea imminente ejusdem virginis festo die ubertim profluxisse : « Propter quod inquit, stillicidium de reliquiis B. Walpurgis consuetum hactenus manare cessavit per quatuor septimanas vel circa : et post octavas Paschæ, appropinquante festo ejusdem virginis, manavit ut ante. In octava Pentecostes, S. Vunibaldi confessoris in Haydenhaim facta est translatio in novum chorum ». Subdit auctor cum deferrentur ejusdem sancti lipsana, sacrum balsamum e B. Walpurgis virginis magna copia stillasse.

[1] Ext. apud eumd. Goldast. ib. — [2] Inn. tom. VII. p. 1. Ep. ser. p. 53. — [3] Cortus. hist. l. X. c. 3. — [4] Inn. tom. VII. Ep. secr. p. 54. — [5] Ibid. p. 55. — [6] Pag. 54. — [7] Pag. 27. — [8] Rebdorf. in Annal. hoc an.

15. *Victoriæ Ungarorum in Rascios et Venetorum in Turcas ; in quos invalescentes et in hæreticos B. Petrus Thomas legatus Pontificius mittitur, laboribus et virtutibus clarus.* — Gestæ sunt hoc anno vario eventu Catholicorum in schismaticos, Polonorum quidem in Moldavos, Ungarorum in Rascios ac Servios expeditiones. Et quidem quod ad Moldavicam spectat; infelix ea extitit, quam Michovias [1] et Cromerus [2] describunt. Successit felicius Ludovico regi Ungariæ altera expeditio [3] in Rascios, adversus quos a Romano Pontifice submissa antea cruceata signa, et illum sacri belli imperatorem creatum vidimus; sed Danubium trajicere facile non poterat : cum duorum principum mutuæ inimicitiæ ipsi aditum præbuere. Hos Rasciæ rex frustra diu in concordiam adducere conatus, iraque percitus facessere, seque invicem bello insectari jussit : ex quo, cum alter viribus potentior in æmulum infesta signa circumferret; impar alter bello Danubiique accola Ungaricas copias excivit, quibus adversarium profligavit. Mox etiam Ludovicus rex Ungariæ mense Maio Danubii trajectu potitus [4] Rasciam, qua parte in æquam planitiem patet, victoriis percurrit, in montana nemorumque recessus fugiente Serviorum rege, in quibus scrutari hostem tutum erat. Ita victor Ungarus, cum nemo illi resistere auderet, exercitum in Ungariam reduxit.

Retulere etiam nobilem victoriam Hospitalarii equites de Turcis in Græcia, quamvis longe numero impares : invecti enim quatuor tantum triremibus, atque oneraria, viginti novem Barbarorum naves, dum in eas vicinorum agrorum prædas inferebant, intercepere, ut narrat Matthæus Villanus : qui etiam addit [5], Ottomannum Megi post redactam in suam potestatem prænobilem Græciæ urbem ad Constantinopolim sed conatu irrito excurrisse, sicque in Turciam revertisse.

16. Ad coercendas ejusmodi Turcarum grassationes Pontifex fideles Orientales ad sacram in illos expeditionem concitare aggressus est, ipsique promovendæ B. Petrum Thomam Ordinis Carmelitarum episcopum Coronensem in Peloponeso, sanctitatis opinione conspicuum, demandato illi Apostolici legati munere, præfecit [6] (1) : cui ac patriarchæ Constantinopolitano, aliisque archipræsulibus Orientis Latinis de vindicanda contra im-

[1] Eichov. l. IV. Polon rer. c. 29. — [2] Cromer. l. XII. — [3] Matth. Vill. l. IX. c. 22 et 32. — [4] Eod. lib. c. 16. — [5] Ibid. c. 40. — [6] An. 7. Ep. cur. VI.

(1) Quæ hic narrat annalista de legatione Orientali S. Petro Thomæ demandata, ex auctore gestorum ejus Petro e Mazeriis paulo diligentius explicanda, et in suos annos accurate distribuenda sunt. Igitur in litteris Pontificiis, quas annalista hic recitat, Petrus ille episcopus, non quidem Pactensis, uti prius, sed Coronensis appellatur, eo quod a Pontifice legatus in Orientem destinatus, simul et episcopus Coronensis renuntiatus fuit in *augmentationem status sui*, ut scribit Mazerius cap. 7, ex quibus verbis suspicor utriusque simul episcopatus Pactensis et Coronensis curam gessisse. Ea dignitate auctus Smyrnas prius, tum et Constantinopolim se contulit. Quæ omnes excursiones eo tendebant, ut legiones in Turcas armaret, quod et præstitit, nam valida collecta manu Lampsacum oppidum Asiæ ad Hellespontum, a Turcis occupatum aggressus expugnavit. Tum et navali commisso prœlio victoriam, non sine periculo reportavit. « Postea »,

piorum conatus in suum splendorem religione has litteras dedit[1] :

« Innocentius, etc. venerabilibus fratribus Petro episcopo Coronensi A. S. L. necnon patriarchæ Constantinopolitano, ac Nicosiensi, Cretensi, Smyrnarum, Patracensi, Atheniensi, Thebano, Corinthiensi, Colossensi, Nixiensi, Corphiensi, Duracensi, Neopacensi et Neopatriæ archiepiscopis, eorumque suffraganeis, etc.

« Dudum anxie cogitantes insultus acerrimos, graviumque persecutionum angustias et damna maxima, quibus Turcorum infidelium furor immanis fidelium Christianorum populos illarum partium eorumque terras et loca, et præcipue Romaniæ civitatisque Smyrnarum, ut illa suæ sævæ potestati subjicerent, diu afflixerat, et quotidie crudelius affligebat ; ut ipsorum infidelium obsisteretur insultibus, et infidelibus opportuna remedia pararentur, frequenter idoneos nuntios nostros ad partes illas direximus, ac legatum constituimus ibidem, suffragia multa præstitimus, aliosque fideles ad illa etiam solerter induximus tribuenda; et nonnullos alios in prædictis labores pertulimus, et quantum nobis possibile fuit, opem et operam adhibuimus diligentem. Sed licet hujusmodi nostra dictorumque fidelium studia et opera fructuosa felicem satis, auctore Domino, hucusque progressum habuerint ; tamen dictorum Turcorum sæva rabies non tepescit ; sed tam ipsi quam nonnulli alii infideles et schismatici ad ipsorum et eorum terras et loca continuis invasionibus atque damnis et afflictionibus persequuntur : et non solum partes ipsas, sed etiam patriarchatum Constantinopolitanum ejusque provincias, in quibus Christiani nominis favor viget, invadunt immaniter et percurrunt, Christianos ipsos in ore gladii inhumaniter concidunt, aliosque velut animalia bruta vendunt, eosque in feram servitutem redactos præfatam fidem abnegare compellunt : et sacratissimam crucem, mortem Redemptoris Domini Jesu Christi ac salutem humani generis indicantem, lacerant et confringunt, pedibusque conculcant ; Ecclesias et Ecclesiastica loca aliasque terras et villas, quas per se tenere et custodire non possunt, ignis incendio concremant, cunctaque depopulantur et vastant : et in tantum eorum invaluit et invalescit audacia, quod nisi per Christi fideles sub spe divinæ potentiæ viriliter obsistatur eisdem, pestifer ignis ipse semper ulterius excandescens, singulas partes ipsas proh dolor ! dissipabit, etc. » Addita imperia, ut piam militiam professuros crucis symbolo distinguerent, noxarumque veniam bellicis laboribus promerendam, stipemve in sumptus militares collaturis pollicerentur. « Dat. Avin. V idus Maii, anno VII ».

De comprimenda ingravescente Turcica tyrannide extant aliæ Pontificiæ litteræ datæ ad eumdem beatum Petrum Thomam, gestis apud Rasciæ regem (cujus fastum, regios pedes aliorum more deosculari ob Sedis Apostolicæ majestatem dedignatus tempsit) apud Venetos (quibus adversa ni pacem cum Ungaro percuterent, prædixit) ad Palæologum imperatorem Constantinopolitanum (quem in Romani Pontificis obsequio discussis doctrinæ luce schismaticorum erroribus confirmavit) legationibus illustrem, de quo admiranda plura fideque dignissima acta[1] recensent, in quibus litteris his elogiis ab Innocentio exornatur[2] : « Ad te, qui vir timoratus et providus et in lege Domini, ipsaque fide Catholica admodum eruditus, ac frequenter in arduis, et præsertim in illis partibus comprobatus, clarus scientia, plenusque multis virtutibus prædicaris, nostræ considerationis intuitum convertentes, deliberatione super hoc cum fratribus nostris præhabita diligenti; tibi in eisdem patriarchatu Constantinopolitano et regno Cypri et in Cretensi, Smyrnarum, Patracensi, Atheniensi, Thebano, Corinthiensi, Colossensi, Nixiensi, Corphiensi, Duracensi, Neopacensi et Neopatriæ archiepiscopatibus, et eorum dictique patriarchatus provinciis, pro subsidio fidelium et partium earumdem, omnem alium legatum in partibus illis deputatum revocantes (extat ad Ursum archiepiscopum Cretensem de abrogata ei Apostolica legatione Pontificium Diploma), plenæ legationis officium auctoritate Apostolica de dictorum fratrum consilio committimus per præsentes ; ut ibidem auctore Domino recta regens, et indirecta dirigens in directa, et aspera convertens in plana, sicut diligens cultor evellas et destruas, dissipes et disperdas, ædifices et plantes quæ pro negotiorum hujusmodi ac morum et Ecclesiarum, et Ecclesiasticarum personarum regni, patriarchatus, ac provinciarum, et partium prædictarum informatione

[1] An. 7. Ep. XXVII.

[1] Philip. e Mazer. in Vitæ B. Petri Thom. — [2] An. VII. Ep. cur. V.

subdit Mazerius, « in Cretam contendit, ubi tantum admissus fuit, ut hæresim », de qua in Annalibus, « et sagaciter detexerit et feliciter extinxerit ». Id vero cum sine magnis laboribus assequi non potuisset, contracto ex eorum gravitate morbo elanguit quo *circa festum Natale Domini* primum correptus, adusque festum Paschæ oppressus fuit. Eo appropinquante festo, cum Hugo, Cypri rex, fatis jam concessisset, ejusque filius Petrus in regno successor regiam coronam de manu legati accipere optaret, nondum plane restitutus sanitati, regis tamen votum explere constituit, quod illi percommodum fuit ope S. Georgii a quo valetudinem, stupentibus ad prodigium omnibus, subito impetravit. Ex hac Mazerii relatione discimus, Hugonem Cypri regem aliquandiu ante Pascha anni hujus MCCCLX obiisse ; cum enim, teste Mazerio, Petrus ejus filius, patre jam vita functo, in festis Paschæ regiam unctionem et coronam regni Jerusalem obtinuerit ; id utique de Paschate anni MCCCLXI accipi non potest. Hugone enim diu ante mensem Julium anni MCCCLX fatis functo, ut demonstrant litteræ Bonifacii ad Petrum datæ, et in Annalibus recitatæ ad an. MCCCLX, XIII, ejus successorem regiam unctionem ad Pascha anni sequentis distulisse quis credat? Aptius igitur reputaremus Petrum festis Paschalibus anni MCCCLX regiam unctionem et coronam regni Hierosolymitani (nam Cypri coronam ante patris obitum eo remittente acceperat) sibi procurasse. Ex quo pariter resultat legati in Turcas expeditiones, ejusque de hæreticis Cretensibus animadversiones, quæ morbum ejus, quo ante Natale Domini anni MCCCLIX elanguit, præcesserunt, ad annum eumdem MCCCLIX pertinere. MANSI.

et statu, ac alias legati ad officium pertinent, et sicut Dominus ministrabit, etc. Dat. ut sup. »

17. De hac legatione Apostolica in Oriente B. Petro Thomæ demandata, cum ex Syria, ubi lustrato Sepulcro Dominico, concepto martyrii subeundi ardore, Evangelium Christi inferre Mahometanis nisus erat, rediisset ad curiam Pontificiam, ut Christi vicarium de re Orientali faceret certiorem, meminit Philippus e Mazeriis [1] Cypri regis scrinii præfectus: additque illum multa sanctitatis documenta præbuisse in Cypro, adeo ut Armeni, Græci schismatici et infideles lucem cœlestem in cubiculum, in quo orabat, cœlitus delapsum se vidisse testarentur; idemque auctor præcipua ejusdem sancti legati gesta recenset his verbis: « Ab eo tempore, (nimirum ex quo legatus Sedis Apostolicæ creatus est,) formidandum magnopere sese exhibuit omnibus Christi Jesu hostibus, cujus partes fortiter tueri statuisset: multosque fructus fecit, prædicando, docendo, disputando, confirmante Deo et probante servi sui verba pluribus signis et prodigiis. Modo sacro regenerationis lavacro abluebat infideles, reducebat schismaticos, et hoc pacto Ecclesiam Dei adaugebat. Ille idem fortiter et animose corporeis viribus decertabat modo Smyrnæ, modoRhodi, modo Constantinopoli, modo in Cypro et Creta, modo inter Turcas cum multis aliquando triremibus, modo cum paucis. Aliquoties multas pertulit infidorum hominum, falsorumque Christianorum calumnias et opprobria : multos exantlavit corporeos labores pro tuenda et augenda fide; multaque maris, bellorum et hominum pericula subiit, et falsorum potissimum fratrum petitus insidiis: et tandem divino roboratus auxilio tantum effecit, ut durante toto suæ legationis tempore, victoriæ semper de Turcis gloriosissimæ fuerint reportatæ. Præterea unum e maximis principibus Turcarum, dominum Altiloci nuncupatum, vectigalia solvere coegit, quæ quidem nullus legatorum aut Christianorum principum exegerat: et ab illo tempore maximi fecit in sua patria Christianos ».

18. Perfunctus est adeo egregie contra Turcas Apostolica legatione, ut creatum postea ab Urbano legatum in crucesignato exercitu adversus Ægyptios, in Alexandria expugnanda gloriosissima pro Christo vulnera accepisse visuri simus. Nec minus studii ad exscindendos hæreticos collocavit, in quos hæc ab Innocentio imperia acceperat [2]: « Cum te ad Constantinopolitanæ ac Romaniæ et nonnullas alias provincias atque partes, in litteris tuæ legationis expressas, pro quibusdam arduis Catholicæ fidei et Ecclesiæ Romanæ negotiis destinemus; nos cupientes, ut Catholica fides in eisdem partibus ex studiis tuis, auctore Domino, dilatetur, extirpatis erroribus hæreticæ pravitatis, fraternitati tuæ inquirendi et procedendi, durante legatione hujusmodi, contra quoscumque hæreticos atque schismaticos, et de hæretica seu schismatica pravitate suspectos, aut etiam diffamatos, seu qualitercumque in ipsa culpabiles, ipsorumque adjutores, fautores et receptatores eosdem; et ipsos et ipsorum quemlibet puniendi juxta canonicas sanctiones et civiles, et specialiter secundum Constitutiones a quondam Frederico olim Romanorum imperatore editas contra hæreticos, fautores et receptatores eosdem, dum adhuc in Sedis Apostolicæ gratia Fredericus persisteret, necnon et juxta formam privilegiorum Sedis Apostolicæ concessorum inquisitoribus hæreticæ pravitatis; et invocandi ad hoc, cum opus fuerit, auxilii brachii sæcularis », et infra, « plenam et liberam concedimus tenore præsentium facultatem, etc. Dat. Avin. V id. Maii, anno VII ». Accepta hæc ab Innocentio mandata B. Petrus Thomas adeo strenue perfecit, ut fœdam hæresim in Cretæ insula obortam flammis represserit, ut ejusdem Vitæ Acta referunt [1]:

19. « D. Petrus Thomas, plurimum in sua legatione commendatus, audivit quamdam hæresim diris execrandam in Creta pullulare tum potissimum inter nobiles et primarios illius insulæ. Cupidus ergo istius hæreseos germen radicitus evellendi, posthabitis omnibus aliis ad legationem suam spectantibus negotiis et rebus, spreta etiam corporis morte, Candiam Cretæ urbem venit impavidus, quam in urbem fuit non ut legatus aut amicus, sed ut hostis exceptus. Dux Cretæ cum minis et superbia ei locutus est; sed Dei servus, sapienter rem dissimulans, de falso hoc et perverso dogmate studiosius inquirebat. Quo quidem comperto jubet omnes coram se convocari hæreticos quicumque in dicta urbe degebant: inter quos præcipuus erat quidam uxoris ducis cognatus.Congregati ergo hæretici maxima cum indignatione et fastu comparuere. Sed D. Petrus Thomas, piis eos et amicis verbis affatus, de sua doctrina rogat. Sed illi, verborum amorem et benignitatem aspernanti, valde arroganter et non appositam fecere responsionem. Tunc B. Petrus Thomas separatim eos audire cupiens, a duce totius Ecclesiæ Romanæ nomine præsidium petit. Dux vero, his acceptis, in furiam actus est, et pessimo uxoris suæ consilio D. Petrum Thomam adiit multa minitatus mala, et comminatus ei vehementer, omni ope denegata in terra. Hæreticorum fautores pessime rumorem sparserunt per urbem et per totam insulam, nec alia fiebant verba, quam ut D. Petrus Thomas cum suis omnibus internecione deleretur. Videns autem D. Petrus Thomas suos omnes pusillanimes et timidos, confortavit et animose cohortatus est, ut mortem, si foret opus, pro religione Catholica fortiter oppeterent. Postera luce,divinam et Ecclesiæ sanctæ virtutem omnibus patefacere volens ducem ipsum et universam civitatem ferivit anathemate, jussitque omnes Ecclesias claudi,

[1] Philip. e Mazeriis in Petri Th. Vita. — [2] Inn. an. 7. Ep. XXX

[1] Philip. e Mazerii in Petri Th. Vit.

prohibens ne pulsarentur campanæ; et hanc dominationem subbastari voluit, his verbis ad ducem usus maximo universorum terrore et metu: Ecclesia Romana concedit regna fidelibus, et eadem aufert a perfidis: et si forte pertinacem te præstiteris et hæresum fautorem, summus Pontifex auferet a te Cretense dominium, et tradet aliis melioribus. Hæc verba tantum metus et timoris incusserunt duci, ut pœnitentia ductus, venerit ipsemet rogatum veniam D. Petrum Thomam. Qui quidem excepit illum humanitus et benigne ad summam hæreticorum ignominiam et dedecus: qui fuerunt omnes ad ignem damnati. Sed illi errorem suum et culpam detestati, veniam rogantes, impune tulerunt, misericordiam consecuti præter unum uxoris ducis cognatum, qui pertinacior factus et in hæresi obstinatus igne vivus est absumptus. Divus autem Petrus Thomas exuta penitus ex animis hominum impia hæresi, dictaque insula lumine fidei collustrata, ex Creta profectus est cum omnium amore et singulari benevolentia, laudibusque innumeris. Inter eundum autem per aliquam Cretæ urbem nomine Canilam iter habuit, ubi jussit effodi cadaver defuncti cujusdam hæretici, cujus ossa jussit igne cremari præ summo suo fidei Christianæ, divinique nominis zelo ». Hactenus Philippus e Mazeriis de gestis B. Petri Thomæ Apostolici in Græcia, Cypro, Creta et aliis Orientalibus oris legati, ut hostes fidei edomaret, hæreticos exscinderet, schismaticos ad salutis tramitem revocaret. Cæterum ut B. Petro Thomæ in Creta, Cypro, Græcia inquirendi in hæreticos injunctum munus vidimus, ita Philippo Ordinis Prædicatorum auctoritas commissa [1] in Cumania ac Tartarorum Persarumque imperiis, ut in hæreticos censuram fidei exerceret. Ex quo patet, disciplinam Ecclesiasticam in hæreticorum, qui inanis gloriæ vel commodi studio pestifera dogmata comminiscuntur, coercenda temeritate maxime viguisse.

Cum vero in Oriente plures mercatores, ferendarum infidelibus mercium facultatis obtentæ a Sede Apostolica occasione, avaritia obcæcati varia telorum et armorum genera infidelium oris inveherent, quibus res Christiana lædebatur, Pontifex Ecclesiasticas censuras, aliasque pœnas a prædecessoribus constitutas hujusmodi prævaricatoribus incussit, quas archiepiscopis Patracensi in Achaia, Nicosiensi in Cypro, Colocensi in Dalmatia, Cretensi in Creta, Cæsaraugustano in Hispania, Narbonensi in Gallia, Neapolitano, Capuano et Salernitano in Sicilia, Ægidio cardinali A. S. L. in reliqua Italia divulgandas transmisit [2] addita hac causa: « Attendentes, quod communis utilitas est privatis commodis præferenda, quodque absurdum est penitus et indignum, quod hujusmodi licentiæ gratiosæ concessæ in detrimentum fidelium, et utilitatem infidelium convertantur, etc.

[1] An. 5. Ep. cur. 11. — [2] Tom. VII. Ep. secr. p. 91.

INNOCENTII VI ANNUS 8. — CHRISTI 1360.

1. *Pax conciliata inter Anglum et Gallum, de qua litteræ gratulatoriæ Pontificis.* — Anno a Virgineo partu millesimo trecentesimo sexagesimo, Indictione tertia decima, concussis Anglico turbine, impulsisque in extremi exitii discrimen (1) Galliis, optata quies divino nutu restituta est: cum enim Eduardus corripiendæ vi et armis, ut vidimus, Gallicæ coronæ cupidine arderet, ac mense

(1) Pacis hoc anno initæ inter Gallos et Anglos Acta publica in lucem extracta legenda occurrunt apud Martene Anecd. tom. I, c. 1422 et seq. Primo quidem sese offerunt litteræ Joannis Gallorum regis adhuc in Gallia captivi, quibus Carolo filio suo cæterisque Galliarum principibus facultatem impertit, ut cum Anglo pacem tractent atque componant. Signantur illæ die prima Aprilis MCCCLIX; statim vero succedunt litteræ patentes ejusdem Caroli cæterorumque Gallorum, testantes convenisse se cum Anglis de induciis a die, qua litteræ illæ signatæ sunt usque ad proximum festum S. Michaelis, et ex inde usque ad recurrens festum S. Michaelis succedentis anni MCCCLXI. Datæ sunt Carnuti die VIII Maii MCCCLX. Proxima his legitur sponsio Joannis regis, fidem suam obstringentis, nunquam se in libertatem asserturum, rege Angliæ inscio vel nolente; quin et pollicetur, ut si forte extra ditionem vel potestatem ejusdem regis rapi se vel efferri contigerit, continuo Londinum rediturum, nulla interjecta mora, nec etiam obsistente dispensatione ab ipso etiam Pontifice obtenta. Pertinent hæc ad diem XIV Junii MCCCLX. Qua pariter die, ambo reges initas apud Berniacum prope Carnutum inducias, seu ut ibidem legitur

Januario cœptam Rhemorum urbis, in qua reges sacro balsamo liniri solent, obsidionem irrito tamen conatu produxisset; infesta signa per Burgundiam, Parisiensem agrum, aliasque provincias populabundus circumtulit [1]. Tum vero divinum Numen Galliam sua providentia texit, nec levibus signis: nam « visum est », inquit Mayerus cæteroqui Gallici nominis æmulus, « orbatæ atque oppressæ Galliæ cælum venisse suppetias »; tanta quippe tempestas concitata est, ut homines et equos prosterneret, ac necaret plures: quo territum Eduardum regem votum admittendæ pacis, quam paulo ante in castris apud Parisios repudiarat, addita ea voce, non se illius leges accepturum, sed quas vellet daturum, concepisse referunt [2]. Cujus etiam tempestatis meminit Walsingamus his verbis [3]: « In crastino octavæ Paschæ convertit signa cum exercitu versus Aurelianum, prædando, vastando, et igni consumendo plurima. Quo tempore ingruebat tam sæva tempestas et inaudita, ut plura millia hominum et equorum in regis exercitu itinerando perirent, subito mortua corruendo præ frigoris imminentis asperitate. Quæ tantum regem et suos terruerunt, quin procederent cum incœptis ». Subdit auctor paulo post apud Carnutes in castris pacem ab Eduardo rege initam: ad quam firmandam missi ab Innocentio papa Androinus abbas Cluniacensis, et Hugo Gebennensium principum stirpe satus, Hautonii dominus.

Androinus vero impositum munus adeo egregie obiit [4], ut mense Maio apud Carnutes fœdus percussum sit. Servatum ritum ad illud sanciendum describit his verbis Walsingamus [5]: « Rex (nimirum Anglorum), annuit ut juratis in corpore Dominico partibus, tactisque sacrosanctis Evangeliis, pacta stabilirentur. Mittuntur igitur ex utraque parte, Angliæ videlicet et Franciæ, duo barones: duo quoque milites corporale sacramentum domini Caroli regentis Franciæ, primogeniti Joannis regis ejusdem, ac domini Eduardi regis Angliæ audire et admittere. Parisiis igitur celebrata solemni missa, dictoque ter *Agnus Dei,* adjecto *dona nobis pacem*, dictus Carolus in præsentia prædictorum et aliorum plurium dextram super patenam cum corpore Dominico et lævam super missale posuit, hæc verba proferens: Nos Carolus juramus ad sacrosancta Corpus Domini et Evangelia firmiter servare penes nos pacem et concordiam formatas inter reges, et nullo modo in contrarium venire. Post hæc, datis militibus reliquiis de corona Christi in testimonium omnibus, valefecit ».

2. Certior de inita inter Francos et Anglos pace, quam continentibus votis ab involutis retro tot annis Ecclesia expetierat, Pontifex ingenti perfusus lætitia, grates Deo retulit, et gratulatorias hasce litteras ad Eduardum dedit [1], ut ipsum ad implenda citissime præscripta pacta incitaret:

« Innocentius, etc. charissimo in Christo filio Eduardo regi Angliæ illustri.

« Vox exultationis et gaudii, vox jucunditatis et lætitiæ, nobis ac Romanæ Ecclesiæ et Christi fidelium populis exspectata diutius, nuper auribus nostris insonuit, et diuturnam nostræ mentis amaritudinem, quam dolenter ex filiorum nostrorum dissensione gustavimus, suavissimæ insinuationis beneficio dulcoravit. Quid enim lætius aut suavius audire potuerant aures nostræ, quam quod ille rerum omnium moderator, cujus factus est in pace locus, et in cujus manu regum ac principum corda consistunt, animum tuum, princeps inclyte, ad habendam cum charissimo in Christo filio nostro Joanne rege Francorum illustri pacem ac concordiam inclinarit? Profecto nobis et universis Christi fidelibus non parva suggeritur gratulandi materia, cum duo tam generosi, et non modo suis in regnis, sed toto terrarum orbe famosissimi principes, et vinculo consanguinitatis adstricti, ex quorum discordiis tot, proh dolor! tam animarum pericula quam corporum, ac rerum damna provenerant, nunc tandem ex inimicitis sint in amplexus, in colloquia et in perpetuas amicitias redituri. Equidem, charissime fili, licet ad exprimendum nostræ mentis affectum circa prosecutionem hujusmodi inter vos reformandæ concordiæ minime satis sufficiat series litterarum;

[1] Matth. Vill. l. IX. c. 83, 85, 98. Walsing. in Eduar. III et alii. — [2] Frossar. hist. l. I. in Jo. Paul. Æmil. in eod. Meyer. l. XIII. — [3] Walsin. in Eduar. III. — [4] Gesta Innoc. VI apud Bosq. — [5] Walsing. in Eduar. III.

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr p. 93.

tractatum pacis, die VIII Maii ratas habuerunt et firmas. Ejusdem rei extant publicæ Tabulæ, signatæ Londini eodem ipso anno, mense et die. Pacis hujus Carnutensis auctores suasoresque in litteris illis induciarum Carnuti obsignatarum die VIII Maii anni MCCCLX memorantur abbas Cluniacensis, Hugo Genuensis, et magister Ordinis Prædicatorum, qui a Pontifice nuntii et pacis sequestres venisse ibidem asseruntur. Ita vero rebus compositis, rex Joannes aliis in litteris, ibidem legendis, ad Rupellenses missis, testatur Caletum se venisse die VIII Julii, deductum sumptibus regis Anglorum, ut erat ante conventum, ut idem rex Joannes asserit litteris suis datis Caleti die XXII Octobris MCCCLX, ibi pariter relatis. Qua pariter die et loco expeditæ sunt aliæ plures litteræ, quibus alias quidem pacis conditiones uterque rex exsequitur; alias vero suo tempore executurum se spondet. Eo vero loci pax olim Brictiniaci composita, non confirmata quidem, sed potius reformata fuit, ut ex litteris consignatis hoc anno Bononiæ (Boulogne), die XXVI Octobris, in quibus articuli pacis sic reformatæ continentur, intelligimus. E postremis hisce litteris discimus pacem ita conciliatam correctioni et approbationi summi Pontificis subjectam fuisse, ut si quis paci auctoritate Ecclesiæ confirmatæ refragaretur, censuris Ecclesiasticis coerceri posset. Demum novis litteris, Bononiæ hoc anno die XXVI Octobris signatis, fœdus et inter utrumque regem societas jungitur, qua ab inferendis utrinque injuriis abstineretur, et nullus unquam favor alterutrius adversariis præstaretur, exceptis tamen Pontifice, et qui tunc Romanum imperium regebat imperatore, a quibus juvandis protegendisque, nullo fœdere prohiberi se rex Gallorum passus est. Quin nec ex eo cum Anglis fœdere derogatum quidquam voluit priori fœderi, ante annos aliquot cum Scotiæ rege sancito, qua de re extant litteræ eadem die, anno et loco scriptæ. Acta publica hac occasione confecta claudit tractatus pacis cum rege Navarræ hoc anno apud S. Dionysium Decembri mense consignatus. MANSI.

nostri tamen intima pectoris, et hærentia nostris præcordiis desideria, quanto possumus viscerosius, aperimus.

« Meminisse potest non sine compassione multiplici tua serenitas, quanta ex discordia inter te et regem præfatum exorta, et quam innumera mala provenerint : quam dura et aspera fuerit vestra contentio : quam multis damnosa populis : quot innocentibus ira vestra nocuerit; quantas hominum strages effecerit : quot rerum depopulationes, quot agrorum vastationes, quot locorum incendia exinde processerint; ut pudori (prout convenit) deferentes, commissa interim scelera solis horrenda nominibus taceamus, in quibus siquidem malis, etsi tibi successus plurimos felices ac famosos providentia summa permiserit, in eis tamen humanos casus deplorare, et victis victor compati, et in ipsis incertos bellorum eventus agnoscere, et humana formidare pericula, et quam levi momento fortuna ducum pendeat, intelligere merito potuisti.

« Jam ergo tempus est, ut cedat paci discordia, cedant amicitiis odia, occupet locum iræ tranquillitas, sitque inter vos de cætero tam generosa, quam gloriosa contentio, ut scilicet non de regnis, sed de charitate certetis. Nam si usque ad extremum duraverint odia, si non temporum decursu, et humanorum malorum tædio ira lentescat; si nulla feroces animos dies emolliat, tota humani generis vita in confusione versabitur, concidet regnorum ac rerum publicarum status, et quæ multorum fuerint parta laboribus, facile bellorum vastatione peribunt. Nosti quam sæpe multis arriserit volubilis fortuna certaminis, quos tandem in extremæ locum confusionis adduxit. Considera, fili charissime, quanta ex concordia vestra proventura sint commoda, quot parentibus servandi sint liberi, quot conjugibus viri, quot illibatæ mansuræ sint virgines, quam multæ in earum integritate permansuræ respublicæ, quæ vobis dissidentibus deperirent.

« Jam pigeat effusi sanguinis : et futuris malis, quæ facile valent ex prioribus prævideri, providi consilii maturitate parcatur. Hæc proculdubio et alia, quibus ad exprimendam nostræ mentis seriem non satis est ministerium litterarum, si intra regiæ mansuetudinis claustra revolvas, finem tot futuris periculis imposuisse gaudebis. Nos quoque, licet te super hujusmodi terminanda concordia longis non credamus exhortationibus indigere, quinimo te illis adminiculis, quibus ea compleri facilius valeat, efficacem daturum esse operam nullatenus dubitemus ; paterni tamen affectus continere spiritum non valentes, serenitatem tuam rogamus attentius, et plenis desideriis obsecramus, quatenus ut inchoata inter te et dilectum filium nobilem virum Carolum ducem Normanniæ præfati regis primogenitum facilius ac celerius perduci valeant ad effectum, circa liberationem dicti regis promptam se ostendere velit tua magnificentia, ac etiam liberalem. Datum apud Villamnovam Avinionensis diœcesis II non. Julii, anno VIII ».

3. Diligentissimum se sponte præbuit Eduardus in conventis implendis : trajecerat enim jam in Angliam [1], atque Julio mense una cum Joanne rege Francorum Caletum applicuit; qua in urbe conventa iterum solemni ritu confirmanda erant. Divinis operatus est Androinus abbas Cluniacensis in templo D. Nicolao sacro : cumque corpus Christi consecrasset, pervenissetque ad ea verba : *Agnus Dei qui tollis peccata mundi, dona nobis pacem ;* sacratissimam hostiam manu præferens, convertit se ad reges : qui in genua reverenter provoluti, manu admota Eucharistiæ fœdus servaturos sacramento se obstrinxere : eosque abbas, divisis speciebus, sanctissimo Christi corpore pavit. Dein porrectis ab illo Evangeliis, reges jusjurandum iterum renovarunt : tum Gallici et Anglici sceptri hæredes futuri filii, una cum aliis principibus fidem pariter devinxere. Denique dux Aureliani, nomine regis Francorum, Philippus princeps, nomine Caroli fratris regis Navarræ, injurias eos oblivioni daturos, culturosque amicitiam, spopondere. Recensent pluribus historici [2] hujus concordiæ formulas : interque alios Vitæ Innocentii scriptor paucis perstringit, quibus urbibus Anglus, abjecta obtensi in Gallicum sceptrum juris controversia, ingentisque auri vi donatus, ex fœdere sit potitus ; utque Eduardus junior, abjecto ducis nomine, se principem Aquitaniæ dixerit : « Commissarii, inquit, regis utriusque processerunt ad integram et realem executionem præmissorum, fuitque positus per ministerium prædictorum dictus Odoardus pro tunc princeps Walliæ in possessionem civitatum et diœcesis Agennensis, Condomiensis, Vasatensis, Pictavensis, Maleacensis, Lucionensis, Engolismensis, Petragoricensis, Sarlatensis, Lemovicensis, Tutellensis, Ruthenensis, Vabrensis, ac Caturcensis cum civitate Montisalbani et parte diœcesis ejusdem, quæ per flumen Tarni dividitur a comitatu Tolosano. Quibus expeditis, dictus Odoardus princeps venit in propria in ducatum memoratum, in quo, mutato nomine ducis, princeps Aquitaniæ voluit nominari : dominatusque est cum maximo potentatu, cunctaque disposuit pro suæ libito voluntatis ». Flagitarunt fœderati reges a Pontifice, ut Androinum abbatem Cluniacensem, quem felicitate summa et contentione in conciliandis regibus et conventis implendis desudasse vidimus, merito cardinalatus præmio afficeret : verum Innocentius arcanis de causis rem extrahendam censuit [3].

4. *Saluberrima Pontificis monita ad Galliæ regem.* — Hic addemus, Pontificem Gallicæ rei,

[1] Matth. Vill. l. IX. c. 105. — [2] Frossar. hist. l. I. in Joan. I. Matth. Vill. l. IX. c. 105 et alii. — [3] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. p. 119.

quæ superioribus bellis collapsa erat, in suum splendorem restituendæ cupidum, Joannem regem Francorum, recenter libertati redditum, præceptis saluberrimis instruxisse [1], ut pacem cum Eduardo coleret, Ecclesiasticos veneraretur, sectaretur justitiam, foveret inopes, prudentia conspicuos viros adhiberet in consilium, eosque reprimeret, qui adhuc Ecclesiasticos in Galliis divexare pergerent :

« Innocentius, etc. charissimo in Christo filio Joanni regi Franciæ illustri.

« Nostris admodum grata sensibus, ac menti nostræ læta nimium et jucunda fuit tuarum series litterarum, quas nuper super concordia inter te et charissimum in Christo filium nostrum Eduardum regem Angliæ illustrem (duce Domino) consummata ac liberatione personæ tuæ, nobis per dilectum filium Guerrinum de Montecherio, latorem præsentium, tua serenitas destinavit. Hanc enim vere dicere possumus, diem esse, quam fecit Dominus, in qua non nobis tantum, qui ex paterno affectu, quem ad filios benedictionis extendimus, in regum ac principum unitate et concordia delectamur : sed universis Christi fidelium populis exultationis in Domino causa ministratur, cum tandem post graves inimicitias, ac damnosa non minus quam annosa dissidia, in duorum toto orbe famosissimorum principum pectoribus tranquillitatis et quietis inspiraverit spiritum Deus pacis. Equidem nos tantæ utilitatis et commodi communis auctori in exultatione mentis assurgimus, eique quas pro tanto bono valet humana debilitas, gratiarum humiles referimus actiones; nostris illum precibus suppliciter exorantes, ut concordiam ipsam, inter te et regem præfatum feliciter consummatam, perpetua in vobis stabilitate conservet. Sed ut ab aliis, quæ sufficienter exprimere juxta nostræ mentis desiderium litterarum ministerio non valemus, ad ea, quæ excellentiæ tuæ ac regni tui statum et commodum, respiciant, veniamus.

5. « Jam tibi, charissime fili, sopitis exterioribus malis, interioribus regni tui dispositionibus eo est efficacius providendum, quo regnum ipsum, annis plurimis regis sui gubernaculo destitutum, multiplicibus extitit adversitatibus lacessitum. Assurgat itaque regiæ magnitudo prudentiæ, et super miserabile regnum, innumeris pæne calamitatibus oppressum, diligenter invigilet, ipsumque providi consilii maturitate reformet. Illud vide, princeps inclyte, ut in Dei timore et reverentia sanctæ matris Ecclesiæ, prædecessorum tuorum in virtuosis ac famosis operibus vestigia imitando persistas; reginam quoque virtutum justitiam (sine qua sicut rerumpublicarum facile status deperit, ac regnorum culmina decidunt in ruinam, ita cum illa respublicæ et regna ipsa conservantur et crescunt) facias personis singulis tibi subjectis efficaciter ac favorabiliter ministrari. Ad quod serenitatem tuam diligenter intendere, nullatenus dubitamus, si memineris regnum præfatum consuevisse hactenus normam fore justitiæ, et toti mundo justi exempla regiminis præbuisse. Miseris subveni : oppressos subleva ; in malignatores quoscumque et viros nequam rapto vivere assuetos, pro eorum nequitia dexteram tuæ potestatis extende. Præterea salutem in bonis consiliis fore positam considerare sæpius non omittas, ut tales proinde tibi consiliarios eligas, qui juxta sanctum mentis tuæ propositum honesta consulant, justa suadeant, et quæ pro tui honore culminis ad quietem et pacem regii status pertinere noverint, tam libere quam libenter exponant. Ecclesias insuper et Ecclesiasticas personas ac earum libertates sub tuarum alarum umbra suscipias, ipsasque tui favoris præsidio protegas, ac per tuos officiales et subditos opportunis facias præsidiis confoveri et defendi : et quæ contra eas attentata temere per malignatores aliquos forsitan extiterunt, prout magnitudinem tuam decet, studeas efficaciter revocare. Adhuc enim, sicut habet querula plurimorum nobis facta relatio, nonnulli perditionis filii, regiam præsentiam non verentes, contra Ecclesias et Ecclesiasticas personas easdem non desinunt rapinis et incendiis malignari : quorum temeritatibus eo per te attentioribus est studiis obviandum, quo plurimum regii honoris, et status ab ipso reditus tui principio noscitur dependere. Hæc in paterni amoris affectu, quem ad personam tuam gerimus, serenitati tuæ duximus intimanda : per ea namque, si illis, prout de te speramus indubie, diligenter intenderis, præter divinæ retributionis præmia, solidabit in pace Dominus thronum tuum, et multiplicium adversitatum tuarum labores diuturnæ quietis beneficio compensavit. Datum Avin. V kalend. Decembris, anno VIII ». Imbuebat his monitis Joannem regem Pontifex, cum plures e regio exercitu dimissi laxatis licentiæ frænis prædas passim agerent, maximeque furorem in Ecclesiasticos effunderent. Quorum prædonum metu antea Innocentius, cum nonnullos in Delphinatu societatem militarem conflare accepisset, Carolum Delphinum rogaverat [1], ut ad eam dissolvendam auctoritate uteretur. Ut autem in eos sacrum bellum suscipiendum fuerit duce cardinale legato, dicetur suo loco : nunc ex Gallicis rebus ad Italicas digredimur.

6. *Conatus de recuperanda, ope Ludovici Ungariæ, Bononia, frustra obnitente Bernabone tyranno.* — Susceptum est ab Ægidio Albornotio in Italia card. legato difficillimum bellum adversus Bernabonem vicecomitem Mediolanensem, pro restituenda Ecclesiæ Bononia, quam antea a Pepulis, postea autem dolo et vi a Joanne archiepiscopo Mediolanensi ereptam Clementi VI vidimus. Non enim deerant rationes gravissimæ, ob quas

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. p. 118.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 3.

Bononia recuperanda videretur: nullam in primis Bernaboni fieri injuriam, si nondum lapso duodecim annorum spatio, ad quod excurrens traditam a Clemente præfecturam Bononiensem vidimus, cum jam illam Bernabos sua culpa amisisset, ac liceret ex cujusvis tyrannide sua recuperare. Adde vi et injuria vicecomites illam præfecturam extorsisse, quam illis restituere tutum non erat: constare de eorum perfidia, lapso triennio Bononiam non reddituros Ecclesiæ; imo ad aliam ditionem invadendam vires intensuros: submisisse perduellibus Ecclesiæ auxilia, ad ipsos in tyrannide confirmandos, ob quod flagitium quamvis Bononia potiti fuissent, illius imperio juste essent deturbandi. Atque adeo Innocentius legato arcanis litteris rem totam permisit [1]: exhaustam tamen ærario Ecclesiam significavit. Censuit legatus cardinalis recuperandæ Bononiæ occasionem non abjiciendam: eamque demum, cum Olegiano Firmanam toparchiam pactus, in suam potestatem redegit. Furensque tum ira Bernabos Bononiæ obsidionem magis ursit [2]: ad cujus reprimendos conatus Pontifex Ludovici Neapolitani regis et aliorum Italorum principum et magnatum auxilia imploravit [3]. Nec Italos modo verum transalpinos principes sollicitavit Innocentius, ut legato ad Bononiam contra Bernabonem defendendam auxilia explicarent.

Comprimendus videbatur facilius Bernabos imperatoris auctoritate, cujus beneficio ac nomine præfecturam Mediolanensem gerebat: atque ideo rogavit Pontifex Boemundum Trevirensem, Arnestum Pragensem, Moguntinum et Salisburgensem archiepiscopos, Ulricum Augustensem, Henricum Constantiensem episcopos, Rudolphum ducem Saxoniæ, Albertum ducem Bavaræ stirpis principem, aliosque nonnullos proceres, ut Carolum ad suscipiendum Ecclesiæ patrocinium permoverent: quem etiam ad coercendos tyranni impetus ipsemet excitavit [4]. Susceptura quidem erat gravem ignominiam Ecclesia, si Bernabos Bononia potiretur, nec minora ingruebant pericula, ne depressi antea rebelles eo casu erecti cervices attollerent. Quare Innocentius non modo Italos, Germanos atque imperatorem eumdemque regem Boemiæ, verum etiam Eduardum Angliæ regem [5], illius filium Walliæ et Aquitaniæ principem [6], Henricum ducem Lancastriæ [7], tum Ludovicum regem Ungariæ [8] (in quo veluti Romanæ Ecclesiæ signifero, quique ad Manfredios et Ordelaffum edomandos magno auxilio fuerat, præcipua spes sita erat) ad explicandam decertanti adversus Bernabonem legato opem excitare conatus est: eaque de causa Ægidium episcopum Vicentinum, quem ad imperatorem miserat, etiam ad Ungaricam aulam proficisci jussit [9], atque Elisabetham Ludovici matrem ejusque nominis conjugem reginas [1], Nicolaum [2] Strigoniensem tum Colocensem archiepiscopos, Ladislaum Vesprimiensem, Stephanum Nitriensem episcopos, Contum comitem Palatinum et Cumanorum judicem precibus ursit, ut Ludovicum regem ad Bononiæ tutelam contra Bernabonem capessendam hortarentur.

7. Conceptæ sunt eo argumento ad regem ipsum Pontificiæ litteræ subjectis verbis [3]:

« Innocentius, etc. charissimo in Christo filio Ludovico regi Ungariæ illustri.

« Ingentis devotionis affectum, quem ad nos et Romanam geris Ecclesiam, et laudabilium operum studia, quæ tu, tanquam benedictionis et reverentiæ filius inter cæteros mundi Catholicos principes nobis et eidem Ecclesiæ specialiter reservatus, nostris et Ecclesiæ ipsius obsequiis intendendo tam prompte quam magnifice ac libenter exerces, ac experti sumus hactenus, et argumentis continuo evidentioribus experimur. Sane venerabili fratre nostro Ægidio episcopo Sabinensi A. S. L. nobis noviter intimante percepimus, quod ad notitiam celsitudinis tuæ perducto, qualiter civitatem Bononiensem, ad nos et Romanam Ecclesiam pleno jure spectantem, Bernabos de vicecomitibus miles Mediolanensis manu armata hostiliter oppugnare, Dei timore postposito, temerariis ausibus conabatur; tu, ejusdem Ecclesiæ matris tuæ negotia tua reputans, et oppressiones eidem in terris et juribus suis factas, non minus tibi quam sibi tanquam piæ matris sincerus et virilis defensor adscribens, sublato moræ dispendio, dilectum filium Joannem præpositum Colocensem, nuntium et ambassiatorem tuum cum tuis litteris destinare ad ipsius Bernabonis præsentiam curavisti; inter cætera tam per litteras ipsas quam ambassiatorem eumdem sibi significans ipsumque requirens, quod ipse ab obsidione terrarum Ecclesiæ, et ipsorum impugnatione cessaret: alioquin tu tanquam princeps Catholicus, et honoris ac exaltationis sanctæ matris Ecclesiæ zelator, suorumque jurium conservator assiduus et defensor tolerare nequires Ecclesiam ipsam in suis juribus, aut terras ejusdem per ipsum, aut per quamcumque personam aliam impugnari, vel quomodolibet molestari. Equidem, charissime fili, aperta sunt ista tuæ devotionis insignia, et magnis laudum præconiis, ac singulari paternæ benedictionis gratia compensanda; et eo nostræ mentis affectibus gratiora, quo liberaliorem in eis regiæ magnitudinis animum ostendisti.

8. « Hujusmodi itaque devotionis promptitudinem multipliciter in Domino commendantes, ac uberibus prosequentes actionibus gratiarum, serenitatem tuam rogamus attente et sinceris affectibus obsecramus, quatenus cum post hæc præfatus Bernabos, fictis quibusdam prætensis

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 7 et 8. — [2] Matth Vill. l. IX. c. 90. et 102. — [3] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. p. 41, 46, 47, 48. 53. 54, 56. 57, 74, 84 et 105. — [4] Ibid. p. 52. — [5] Ibid. c. 109. — [6] Pag. 112. — [7] Ead. pag. — [8] Pag. 50. — [9] Pag. 46.

[1] Tom. VIII p. I. Ep. sec p. 44. — [2] Super p. 46. — [3] Ibid p. 50.

coloribus (qui in examen diligentioris considerationis adducti, non tueri frustratoriam ejus causam videbuntur, sed eos potius aperte constabit de malignæ adinventionis suæ nequitia processisse) non tantum ab oppugnatione dictæ civitatis, ejusque districtus usque modo non cesset, sed pejora malis addendo, et se velut nostrum et Apostolicæ Sedis hostem publicum nequiori quotidie patratione operum demonstrando, per gentes suas armigeras, nonnullas terras et loca alia ipsius Ecclesiæ, in provincia Romandiolæ consistentia, prædis ac rapinis et incendiis discurrat hostiliter et perturbet; nosque propterea adversus hujusmodi temeritatis audaciam spiritualibus et temporalibus nostris et aliorum filiorum et devotorum ipsius Ecclesiæ obstare remediis intendamus, tu erga nos et dictam Ecclesiam matrem tuam devotionis obsequiis intendens liberaliter, ut cœpisti, ac negotia sua in prædictæ civitatis Bononiensis, aliarumque terrarum suarum defensione commendata suscipiens, præfato legato, in his pro conservatione et defensione prædictis, prout expedire videris et alias, prout ipse excellentiam tuam duceret requirendam, pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia, tuis assistere velis auxiliis et favoribus opportunis: ut tandem Deo favente, ac tuis aliorumque filiorum et devotorum ejusdem Ecclesiæ præsidiis, ipsius inconsulta temeritas comprimatur: tuque, præter divinæ retributionis præmia, circa tui status exaltationem et tui culminis augmentum, nostrum et Apostolicæ Sedis favorem, et abundantioris benevolentiæ gratiam semper uberius merearis.

« Cæterum ad nostram justitiam et ejusdem Bernabonis injustitiam, et frivolas causas per ipsum prætensas, seu quas forte prætenderet in negotio prælibato, serenitati tuæ vivæ vocis expositione latius quam scriptorum serie dici valeant, exponendas; et ut clare cognoscas dictæ Sedis maturitatem in suis processibus nihil agere quod in statera debitæ considerationis appensum habuisse non pateat in soliditate justitiæ fundamentum, venerabilem fratrem nostrum Ægidium episcopum Vicentinum latorem præsentium, super præmissis et ea concernentibus per nos plenarie informatum ad tuam providimus præsentiam destinandum: cui in his, quæ tibi pro parte nostra retulerit, dare fidem indubiam serenitas ipsa velit. Dat. Avin. VI... Maii, anno VII ».

9. Non deterritus est Bernabos Ungariæ regis imperiis ac precibus a cœptis, cum tardos illius impetus fore putaret: exceptisque honorifice regiis oratoribus atque ornatis muneribus, rescripsit [1] causam suam æquitate niti, ac disceptari apud subsellia Apostolica. Excitabat [2] is in aula Pontificia magnos clamores: illatam a legato Apostolico injuriam, cum adhuc anni quatuor Bononiensis præfecturæ non effluxissent. Verum agitata causa, lata sententia est recuperatam juste ab Ecclesia Bononiam, cum illius possessione excidisset, eaque urbs Romanæ Ecclesiæ juris esset: cumque sententiæ non staret Bernabo atque Ecclesiam armis fatigaret, jure judiciario et legibus in eum agi cœptum est. Meminit Urbanus V de lata in eum ab Innocentio sententia, præcipuaque illius capita in subjectis litteris ad Ægidium cardinalem legatum datis perstringit [1]:

« Urbanus, etc. venerabili fratri Ægidio episcopo Sabinensi A. S. L.

« Dudum cum ad felicis recordationis Innocentii papæ VI prædecessoris nostri auditum ex multorum querelis crebrisque rumoribus pervenisset, quod vir pestilens, maledictionis alumnus, Barnabos de vicecomitibus, civis Mediolanensis, contra Deum et sacrosanctam Romanam aliasque Ecclesias, et personas Ecclesiasticas multa nefaria committebat, ex quibus Creatori nostro gravis irrogabatur offensa, multisque fidelibus periculosum admodum scandalum parabatur; et inter cætera, ut se hostem Dei et sacræ fidei ac hæreticorum fautorem (quorum erat prout est imbutus perfidia) demonstraret verbum crucis, quod idem prædecessor contra damnationis filium Franciscum de Ordelaffis, civem Forliviensem, justo Dei et ejusdem Ecclesiæ judicio ut hæreticum condemnatum, mandaverat prædicari in nonnullis civitatibus, castris et locis, quæ ipse Bernabos tyrannice detinebat, ausu temerario non permiserat prædicari, eidem damnato Francisco alias tribuens consilium, auxilium et favorem; nonnullos quoque Ecclesiarum et monasteriorum prælatos, etiam pontificali præditos dignitate, quibus a cunctis Christi fidelibus debetur honor et reverentia specialis, publicis injuriis et opprobriosis contumeliis afficere non expaverat; et inter alios proprium suum antistitem et pastorem, videlicet bonæ memoriæ Robertum archiepiscopum Mediolanensem coram se genuflectere coegerat impudenter, ac post multas contumelias sibi dictas, eum temerarie incarcerari, et quamplures clericos et Ecclesiasticas personas sæculares et regulares etiam in sacerdotio constitutas capi, publicis carceribus mancipari crudeliterque torqueri, ac ignis, gladii, suspendii aliisque acerbissimis pœnis occidi, aliosque beneficiis et bonis propriis denudari fecerat, alios vero a propriis laribus exulare compulerat, cæterosque talliis gravissimis et importabilibus exactionibus opprimendo, ac nonnullos in beneficiis Ecclesiasticis intruserat nitrusosque defenderat; ac visitationes et correctiones ordinariorum, et alias exercitium jurisdictionis Ecclesiasticæ, etiam inquisitorum hæreticæ pravitatis, quæ in suo nequam ardebat pectore, ausu temerario impediverat, ac potestatem Ecclesiasticam in eisdem civitatibus et terris: quas tyrannice detinebat, quantum in eo erat,

[1] Matth. Vill. l. IX. c. 90. — [2] Eod. lib. c. 91.

[1] Urb V. an. 1. Ep. com. VI.

totaliter enervare et conculcare præsumpserat, libertatem Ecclesiasticam in servitutem miserabilem deducendo, necnon Ecclesias et monasteria eorum castris, villis, jurisdictionibus spoliari : ac ut vesaniam suam patentius demonstraret, et honori et auctoritati sanctæ matris Ecclesiæ, quam sicut alienatus filius præ nimia sua superbia conatur contemnere, non deferens, præfatum prædecessorem et venerabiles fratres nostros S. R. E. cardinales excommunicatos per quemdam sacerdotem publice proclamari ; necnon Apostolicas et legatorum Apostolicæ Sedis ac inquisitorum hæreticæ pravitatis litteras et processus, ac etiam litteras clausas, quæ jam dicto prædecessori ac eisdem cardinalibus et aliis ad Romanam curiam de diversis mundi partibus mittebantur, aperiri, legi ac etiam lacerari, eorumque latores capi et carceribus mancipari sæpissime mandaverat et fecerat; ac etiam prohibuerat, quod nullus ad dictam Romanam ac tuam curias ire præsumeret, in eis gratiam vel aliud impetraturus, ac eisdem prædecessori et legato de his, quæ debebantur eisdem, aliquatenus respondere, aut dare auxilium, consilium et favorem ; et quod absque suo vel cujusdam sui detestabilis ministri nomine Geraldoli licentia nulla electio, postulatio, supplicatio seu provisio fieret in Ecclesiis ac monasteriis et ocis Ecclesiasticis, et mulierum, civitatum, castrorum, villarum et locorum prædictorum, quæ (ut præmittitur) detinebat, facientes contrarium puniendo graviter, et quæ super his facta fuerant revocando de facto; ac, non veritus ponere os in cælum, auctoritatem Apostolicam imperialemque potestatem, et (quod est nefandissimum) divinam potentiam pollutis labiis certisque verbis sacrilegis denegaverat : quæ idem prædecessor attendens in gravem Dei offensam, dictæ Sedis contemptum, animæ suæ periculum, Ecclesiarum et personarum Ecclesiasticarum grave præjudicium et gravamen, ac læsionem Ecclesiasticæ libertatis, et plurimorum scandalum redundare, et non carere scrupulo dictæ hæreticæ pravitatis ; cum ad ipsius prædecessoris pertineret officium tam abominanda scelera non dimittere incorrecta, licet illa adeo essent notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari : ad cautelam tamen et majorem certitudinem eorumdem se de præmissis legitime ac plenarie informavit, ac per informationem hujusmodi reperit eadem facinora esse notoria et etiam manifesta. Propter quæ prædecessor ipse, habens eumdem Bernabonem merito suspectum de hæresi, cum qui propter suam crudelitatem manifestam personaliter citari non poterat, per publicum citavit edictum, ut certo termino peremptorio competenti se suo conspectui personaliter præsentaret, de ejusdem fidei articulis responsurus. Et cum idem Bernabos in dicto termino comparere contumaciter non curasset, præfatus prædecessor post vocationem seu proclamationem de ipso Bernabone factam ad portam palatii Apostolici, ut est moris, eumdem Bernabonem de fratrum suorum consilio auctoritate Apostolica reputavit, prout erat, exigente justitia, in hujusmodi causa fidei contumacem, et in eum propter hujusmodi contumaciam excommunicationis sententiam promulgavit; decernens auctoritate prædicta contra eum fore ad pœnas alias procedendum, prout excessuum prætactorum enormitas, et contumacia prædicta exigerent, justitia suaderet, etc. Dat. Avin. IV kal. Maii, anno I ».

Obduruit [1] in pertinacia Bernabos, atque exspectatus ut resipisceret, vocatusque in jus non comparuit : sed scelera cumulavit sceleribus, ac latius tyrannidem, Deo hominibusque contemptis, propagare annisus est : quare judiciariis aliis edictis ipsum defixum visuri sumus. Cæterum Galeatius vicecomes ejus frater veritus, ne iisdem pœnis una cum fratre involveretur, causam suam apud Pontificem egit [2], a crimine oppugnatæ Bononiæ purum esse. Admissæ illius preces [3] ea lege ne fratri in Ecclesiastica ditione invadenda studeret. Molitus porro est plura nefaria consilia adversus rem Pontificiam Bernabo : sed illius conatus irriti cecidere. Tentavit primum Forumlivium ad rebellionem concitare, ac Stephanum Judicem, et nepotem Francisci Ordelaffii ex spuria subornavit [4] : sed conjuratio auctorum sanguine exstincta est. Centum in Bononiensi agro adortus propulsatus est [5] : proditione Bononiam sibi subjicere studuit [6], sed illius participes affecti supplicio. Dein ut legatum novo in Piceno bello implicaret, atque ab inferendis Bononiensibus auxiliis retardaret, Boscheretum, Montemnovum, Corinaltum Piceni oppida ad defectionem traxit [7] : sed horum postremum subito legati adventu oppressum [8], alia duo arctiori obsidione, propulsatis Bernabonis copiis, perdomita [9]. Ut vero furentem hominem leniret Pontifex, Nicolaum Accajolum Florentinum Melphiensem comitem, qui a Ludovico rege Siciliæ, ut dicetur inferius, missus fuerat ad aulam Avenionensem, permovit [10] ad suscipiendas pacis interpretis partes, atque Ægidium legatum paciscendi cum Bernabone facultate instruxit [11]. Profectus in Insubriam Nicolaus, Bernabonem ad eas pacis leges adduxit, ut labente quinquennio octuaginta centumve aureorum millia annua ab Ecclesia acciperet : quas quamvis iniquas, si temperari non possent, admittendas censuit Innocentius hac de causa [12] :

« Super prædictis, inquit, habito cum quibusdam ex venerabilibus fratribus nostris secreto ac diligenti consilio, attendentes quanta damna et dispendia in prosecutionibus guerrarum, quantacumque honestate vallentur, invitis prosequentibus oriantur, et quanta incommoda et pericula ex prosecutione hujusmodi guerræ civibus Bono-

[1] Urban. sup. Ep. VI. — [2] Matth. Vill. l. IX. c. 92. — [3] Eod. cap. — [4] Cap. 79. — [5] Cap. 80. — [6] Cap. 99. — [7] Cap. 106. — [8] Eod. cap. — [9] Cap. 111. — [10] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. p. 101 — [11] Ibid. p. 100. — [12] Ibid. p. 101.

niensibus, nostris et Ecclesiæ præfatæ fidelibus, verisimiliter provenirent; quodque semper Romana Ecclesia magis consuevit pacem et concordiam eligere, quam bella gerere, in quibus humanus sanguis effunditur, et mala plurima committuntur; considerantes etiam expensarum profluvia, quæ nos subire in prosecutione hujusmodi oporteret, quibus camera Apostolica propter diversorum sumptuum onera, quæ ipsam oportuit annis elapsis plurimis pro recuperatione et defensione suorum jurium tolerare, ad præsens insufficiens redditur, et alias (faciente temporum malitia) solito minus potens; concordiam hujusmodi pro bono ac publico et tranquillo statu dictorum civitatis comitatus et districtus eligibilem reputamus, dummodo concordiam ipsam similiter eligendam ducat tua fraternitas, quæ tam dicti Bononiensis negotii, quam aliorum nostrorum et dictæ Ecclesiæ negotiorum pleniorem habere potest notitiam de propinquo. Datum apud Villamnovam Avinionensis diœcesis VI id. Julii, anno VIII ».

10. Descivisse a promissis Bernabonem, ut erat ambiguæ suspensæque ex eventu fidei, ex Matthæo Villano [1] colligitur: cum enim Nicolaum Accajolum pro concordia inter ipsum et legatum intercessisse referat, addit legatum nonnulla pacta, de quibus nimirum superioribus litteris erat edoctus, proposuisse Bernaboni: hunc vero ad singula capita respondisse, se Bononiæ imperitare velle, ac plura maledicta in legatum profudisse: ita abruptum cœpti fœderis colloquium, ac Bernabonem Picenum et alia ditionis Ecclesiasticæ loca infestasse. Sed propulsati strenue illius conatus fuere [2], atque etiam Bononia arcta obsidione, qua premebatur, liberata [3], tum expugnata propugnacula munitissima [4] a tyranno ad coercendos intra portas Bononienses excitata. Ampliora etiam Ungariæ rex pollicitus est Ecclesiæ auxilia [5] ea lege, ut quæ loca Mediolanensi eriperet, Ungarici juris essent: cumque ita belli moles cresceret, de conciliando Ecclesiæ Bernabone agitarunt Florentini, sed Bernabos [6] colloquium est aspernatus.

Retulisse in eo Pontifici gratiam visi sunt Florentini, inter quos ac Pisanos cum gravis arderet dissensio, Innocentius concordiam redintegrare studuit, ac Bertrandum archiepiscopum Neapolitanum ad eos legavit [7] gravissimisque monitis utrumque populum ad mutuam colendam pacem subjectis verbis informavit [8]: « Dilecti filii, silere non potest erga vos paternus affectus, nec lentescere boni pastoris officium, cum eos, quos loci vicinitas et mutuæ conversationis velut innata necessitas facere deberet unanimes, et pro utriusque partis publica utilitate concordes, hostiles imbuere animos cernimus, et odiorum interpositione disjungi: estis enim gemini populi, et duæ non modo Italia, sed multo terrarum orbe famosæ respublicæ, altera alterius adminiculis indigentes, et adeo locis et mutua conversatione conjunctæ, ut inter vos suscitari scandala et exoriri odia, aut bellorum commoveri tumultus, civilia potius moveri bella, et dextras, ut de bellis civilibus dici solet, in sua converti viscera videatur etc. Datum apud Villamnovam Avinionensis diœcesis V idus Julii, anno VIII ».

11. *Composita inter Aragonem et Ligurem de Corsica lis.* — Hoc anno missus in Liguriam est Andreas episc. Ariminensis Apostolicus internuntius, ut Simonem Buccanigram Genuensium prætorem ac senatum illum Corsicæ Sedis Apostolicæ fiduciariæ nomine in Pontificia verba sacramento adigeret, exigeret censum [1], deque nonnullis aliis pacisceretur: « Cum, inquit, peculiaris Apostolicæ Sedis civitas Januensis eidem Sedi ad præstationem cujusdam certi census annui ex causa mediæ Corsicæ insulæ, quam obtinet, teneatur cum præstatione alias soliti juramenti ». Cæterum diremisse Genuenses hoc ipso anno veterem controversiam, quæ ipsis cum Petro rege Aragonum de Sardinia et Corsica intercedebat, refert Surita [2], ferente sententiam Astæ Joanne marchione Montisferrati vigesimo septimo Martii die, cum utraque pars illum anno superiori arbitrum pacis constituisset: Castellano enim bello implicitus Petrus rex Aragonum Sardico facile vacare non poterat.

12. *Lithuania a fidelibus domita.* — Hoc anno ad Ecclesiam Leodiensem comitatum Lossensem, de quo antea motæ ingentes turbæ fuerant, devolutum vita functo sine liberis Theodorico comite refert Innocentii Vitæ scriptor [3]. Subditque de cruciferorum equitum in Lithuanos expeditione: « Fratres insuper Ordinis S. Mariæ Theutonicorum in Prussia Caistor regem Lithuanorum in bello capiunt: sed tamen captum detinere seu custodire nesciverunt, nam de carcere eorum evadens multa ipsis damna post intulit, et injurias irrogavit ». His consentientia scribunt Cromerus [4] et Michovias [5], quorum posterior ait, susceptum hoc bellum ob Ludovici marchionis Brandeburgensis adventum, ac ter Christianos irrupisse in Lithuaniam describit: « Anno, inquit, Domini MCCCLX, Vinrichus de Kniprode magister Prussiæ, adventu marchionis Brandeburgensis animatus, in Lithuanos expeditionem egit, et exercitui Schindelcop marschalcum Prussiæ præficiens, terras Lithuaniæ vastavit, spoliaque et captivos in Prussiam reduxit. Alteram expeditionem hieme instante in Lithuanos resumpsit; et tertiam eadem hieme peregit. Quibus quidem tribus expeditionibus Lithuaniam adeo vehementer afflixit, ut pro majori parte de-

[1] Matth. Vill. l. IX. c. 110. — [2] Ibid. c. 111. — [3] Lib. X. c. 4. — [4] Ibid. c. 11. — [5] Cap. 5. — [6] Cap. 14. — [7] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. pag. 80. et tom. VIII. p. 1. Ep. secr. p. 104, 105. — [8] Pag. 148.

[1] Tom. VIII. p. 2. Ep. secr. p. 31. — [2] Surit. l. IX. Annal. c. 29. — [3] Gesta Innoc. VI apud Bosq. — [4] Cromer. l. XII. in Casimir. II. — [5] Michov. l. IV. c. 26.

sertam reliquerit. Expeditio tertia reliquis duabus ducis Keystud captivitate visa insignior, qui datis pluribus Catholicorum captivis apud Prussiam captis, eodem anno a captivitate solutus fuit ».

13. *In Cypro Hugoni patri succedit Petrus.* — Exemptus est ex humanis eodem anno Hugo rex Cypri, ac sceptrum Petro filio reliquit : quem Pontifex ut conceptum ex paterna morte dolorem moderate ferret, ac regias virtutes sectaretur, est adhortatus [1] :

« Innocentius, etc. charissimo in Christo filio Petro regi Cypri illustri salutem, etc.

« Licet prius ad nostram pervenisset audientiam de morte claræ memoriæ Hugonis regis Cypri patris tui, tuarum tamen litterarum series, et dilectorum filiorum nobilium virorum Raimundi Babini bucilerii regni Cypri, et Joannis de Carmayno ambassiatorum tuorum latorum præsentium pia ac diligens expositio, mortem regis ejusdem, nostri charissimi filii et tui patris, affirmans, compassionis materiam nostris sensibus renovavit. Non enim non turbari de tam Catholici principis, et nobis et Sedi Apostolicæ ac Romanæ Ecclesiæ specialis filii morte patris præcordia potuerunt, quoniam inter cæteros orbis terræ reges et principes propter grandis suæ devotionis et fidei, quam ad nos et dictam gerebat Ecclesiam et alias, sonorum claræ suæ famæ præconium hunc non immerito singularem et charissimum habebamus. Tibi quoque, charissime fili, affectione paterna compatimur tuisque doloribus condolemus. Verum ex hoc materiam consolationis assumimus, et te consolari ex eo similiter affectamus, quod licet patrem benevolum amiseris, rex ipse tamen, utpote princeps Christianissimus, in dierum longitudine senuit, et tandem receptis, ut Catholicum decet principem, salutaribus sacramentis finivit, prout læti didicimus, in bonorum cursu operum dies suos, æternæ benedictionis gaudiis, sicut speramus, in Domino cum supernis principibus potiturus. Cæterum de eo, quod tam per dictos ambassiatores quam litteras easdem, te ad omnem reverentiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ atque nostram, liberaliter obtulisti ; serenitatem tuam dignis laudum præconiis attollimus, ipsamque exinde multipliciter in Domino commendantes, propositum tuum hujusmodi tuis quotidie magis inhærere præcordiis affectamus.

14. « Paternis itaque exhortationibus excellentiam regiam rogamus et hortamur attente, quatenus considerans diligenter, quod in hoc regiæ dignitatis exordio, qualis evasurus sis princeps in posterum, maxime colligetur, in timore Domini et reverentia dictæ Ecclesiæ vitæ tuæ stabilias fundamentum : Ecclesias quoque et Ecclesiasticas personas ob Dei honorem et sponsæ suæ dictæ Ecclesiæ reverentiam commendatas sub tui culminis potestate suscipias, et tuis confoveas favoribus et defendas ; ac per laudabiles tui patris bonorum operum semitas, ejus sequendo famosa vestigia, gradiaris. Justitiam, sine qua facile magna depereunt, et cum qua minima prosperantur et crescunt, in regno tuo studeas personis singulis ministrare. Sicut namque scire te convenit, ubi sub æquitate regnantium vivitur, rerum publicarum status, thronus regius solidatur ; utique, charissime fili, per hæc et alia virtutum opera præter divinæ retributionis præmia, felicium tibi successuum continue provenient incrementa. Nos quoque sperantes, te prædictis aliisque salutaribus consiliis tanquam benedictionis filium cum operum efficacia diligenter intendere, libenter curabimus excellentiæ tuæ votis, quantum cum Deo poterimus, complacere.

« Postremo hoc exhortationibus nostris adjicimus, quod justitiam, quam faceres per tuos subditos personis singulis observari, in te ipso observare procurans, in causa dilecti filii nobilis viri Hugonis de Lisignano nepotis tui benignus tui censor existas, prout requirere videatur ipsa justitia, quæ in singulis semper est humanis negotiis præferenda, prout pro parte nostra præfatis tuis ambassiatoribus, cum quibus in nostra constitutis præsentia latius super materia ista contulimus, informationem recipere poterit eadem tua serenitas pleniorem. Dat. apud Villamnovam Avin. diœcesis IV kal. Julii, anno VIII ».

15. *Controversia de regni Cypri successione.* — Intenderat Hugo, Petri nepos ex fratre Guidone majore natu, judicium patruo apud Sedem Apostolicam de regno Cyprio, quo injuste spoliatum se disceptabat, cum patrem Guidonem, qui si Hugoni avo ultimo regi superstes extitisset, sceptrum erat correpturus, referret ; præterea Hugo rex pactus esset, dum filio Guidoni majori natu Mariam imperatricem despondit, suscipiendum ex iis filium regno successurum. At Petrus rex, licet esset secundus natu, contendebat tamen, se proximo gradu ultimum regem attigisse, regnique possessionem iniverat. Cum vero metueret Pontifex, ne civile inde bellum conflaretur in Cypro, ex quo insula infidelibus circumfusa in eorum servitutem procumberet, hæc ad Petrum regem ad Hugonis nepotis gratiam scripsit [1] :

« Innocentius, etc, charissimo in Christo filio Petro regi Cypri illustri salutem.

« Nuper dilectus filius nobilis vir Hugo de Lisignano, primogenitus quondam Guidonis de Lisignano primogeniti claræ memoriæ Hugonis regis Cypri patris tui, nobis exposuit cum querela, quod licet in regno Cypri fuerit observatione continua hactenus consuetum, quod primogenitus regis ejusdem regni, qui est pro tempore, eidem regi debeat in ipso regno succedere ; ac præter hoc tempore tractatus matrimonii inter charissimam in Christo filiam nostram Mariam nunc impera-

[1] Tom. VIII. p. 1. Ep. secr. p. 90.

[1] Tom. V. Ep. secr. p. 68.

tricem Constantinopolitanam, et tunc dicti Guidonis consortem ac præfati Hugonis de Lisignano matrem contrahendi, pro parte et nomine dicti regis conventum fuerit solemniter et firmatum, quod primogenitus ex ipsis Guidone et Maria nasciturus in regno succederet prælibato, et propterea dicti regni successio ad ipsum conquerentem qui dicti sui patris noscitur repræsentare personam, et primogenitus dicti Guidonis existit, pertinere noscitur; ut tamen secundogenitus regis ejusdem regnum ipsum injuste occupas, regiæ dignitatis titulum et regni ipsius administrationem et regimen indebite usurpando; asserens, quod hujusmodi jus suum intendit prosequi per omnem viam, quam sibi noverit melius valituram; quodque ad illius consecutionem magis optarer per Apostolicæ interpositionis remedium, quam per quemcumque modum alium devenire: quare nobis humiliter supplicavit, quod cum ipse paratus sit de justitia sua nostram sufficienter informare conscientiam, et plenarie facere nobis de illa constare, super iis, prout videremus expediens, partes nostras interponere, et paternæ provisionis adhibere remedium ab ipso hujusmodi negotii principio dignaremur.

« Nos igitur, qui paternæ dilectionis affectum, quem ad præfatum tuum genitorem tanquam ad nostrum et Romanæ Ecclesiæ filium prædilectum, et inclytum in suo regno fidei Catholicæ defensorem, et Ecclesiæ militantis athletam habuimus, libenter in suos posteros derivamus, tuique ac præfati Hugonis et dicti regni pacem et quietem, ac prosperitatis augmentum tanto cordialius affectamus, quanto his regnum ipsum inter hostes Christianæ fidei situm, et eis quasi continuis oppugnatoribus quodammodo circumseptum, magis noscitur indigere; considerantes, quod idem Hugo generosis et potentibus vallatum se invenit consanguineis et amicis, qui ad prosequendum ejus jura tam favorabiliter quam potenter sua eidem præstare valerent auxilia et favores; quodque si inter te et ipsum (quod absit) oriretur scintilla discordiæ, in damnosum nimium crescere posset incendium, quod neque pro tuo neque pro illius arbitrio sopiretur, cum facile sit initium dare discordiis, sed sæpe ultra quam difficile illas fine laudabili terminare; ac proinde personarum strages, damna rerum, multorum turbationes fidelium, guerrarum discrimina ac plurimorum scandala, cædes, incendia et his pejora, quibus arma commota versantur, et bellici furoris incitatus ardor insanit (quodque magis timendum est) animarum pericula non solum eidem regno, sed multis Christi fidelium populis ex hujusmodi proventura fore discordia verisimiliter formidantes; cum tantis malis et scandalis nostris obviare remediis, prius quam eis detur aditus, ex injuncto nobis summi Apostolatus officio cura vigili debeamus, et inter cunctos Christi fideles, præsertim principes et potentes et sanguinis unitate conjunctos, quorum sicut pluribus concordia proficit, ita eorum dissidia in damna derivantur plurium, pacis et unitatis vinculum conservare; magnificentiam tuam rogamus, et in paternæ charitatis affectu attentius exhortamur, quatenus non quid velis, sed quid velle te deceat, quid dictet ratio, quid justitia suadeat, quid honestas exposcat, tranquilla mente discutiens; si est ita, ut idem Hugo proposuit coram nobis, benignus tui ipsius censor existas, et veritati (quæ singulorum sine forensi querela conscientiam indicat) mansuetudinis tuæ colla submittas, animo humili justitiæ debitum privatis affectibus præferendo.

16. « Neque tibi per nos, charissime fili, suaderi rem factu difficilem videatur: in hoc enim paterna consilia majori debes devotione suscipere, si id agere conamur, ut per occupationem indebitam (si est ita) temporalis regni, et vanam hujus mundi gloriam, quæ est ad instar puncti, veram ac solidam et duraturam perpetuo æterni regni gloriam non amittas: illud quoque circumspecte considerans, quod cum tu, præfati Hugonis patruus existas, ac propterea ipse caro et sanguis tuus fore protinus censeatur, si in regno prædicto sibi faveat justitia, tu non immerito sui honoris et status ac dignitatis ejusdem fore particeps diceretis: et si (quob absit) jus, quod ei debetur, dictum regnum violanter occupando surriperes, præter offensam Dei, qui justus est judex, et vult unicuique tribui quod est suum, non regis titulum meruisse apud homines, sed occupatoris nomen, quod utique esse debet a tui generositate sanguinis alienum, potius videreris; ac per hoc illam, quam quærere debes, gloriam non haberes; necnon et regnum ipsum multis exponeres periculis et jacturis. Sed ne de uno loquendo tacere forte de jure alterius videamur, cum illius debeamus imitatores esse, apud quem non est acceptio personarum, et qui singulis suam vult justitiam ministrare; exhortatione simili te rogamus, quatenus ad obviandum malis hujusmodi, quæ ex tua et dicti Hugonis discordia possent verisimiliter exoriri, de jure tuo, per personas solemnes, nostram non differas conscientiam plenarie informare.

« Nos enim inter te et Hugonem eumdem, non personis, sed justitiæ potius deferentes (cum Sedis Apostolicæ consulta maturitas non personas accipere, sed honorare debeat in singulis veritatem) pro utriusque jure cognoscendo et declarando ac debita stabilitate firmando, necnon commodis et honoribus promovendis (quantum nobis suadere justitia, in qua debitores sumus omnibus, videatur) libenter laborare proponimus, et usque ad præmissorum terminationem, quam cum favore divinæ gratiæ speramus futuram esse prosperam et votivam, indesinentibus studiis interponere partes nostras. Super præmissis autem, per dilectum filium Angelum de Luca servientem armorum et familiarem nostrum, latorem præ-

sentium, expectamus tuæ magnitudinis litteras responsales. Datum apud Villamnovam Avinionensis diœces. IX kal. Junii, anno viii ».

Retinuit Cyprium sceptrum Petrus rex atque a B. Petro Thoma episcopo Coronensi, Apostolicæ Sedis in Oriente legato, regia inunctione liniri exoptavit [1]. Agebat tum Rhodi gravissimo morbo implicitus legatus sanctissimus : cumque divinæ gloriæ augendæ pio accensus ardore mare conscendisset, jamque inter vitæ mortisque confinia luctari videretur, repente cœlesti virtute ad B. Gregorii imploratam opem valetudini est restitutus, ac Petrum Cypria et Jerosolymitana corona Famagustæ in Ecclesia principe ritu solemni redimivit [2]. Ut vero mox ad Græcanici schismatis exscindendas reliquias ex Apostolico mandato studia converterit, describit Philippus e Mazeriis Cypri regni scrinii magister : « Dehinc, inquit, audiens episcopos et sacerdotes Græcos, reliquumque populum Græcorum, qui in Cypro degerent, esse schismaticos, nec eos velle Romanam Ecclesiam audire, inducendo pro viribus fideles Christianos suis adhærere ritibus et legi, bona regis venia vocavit coram se in Ecclesiam majorem Nicosiensem primum ac præcipuum episcopum Græcorum cum suis omnibus sacerdotibus. Cum venissent omnes, D. Petrus Thomas singulas Ecclesiæ portas jussit claudi, tumultum Græcorum veritus : sedensque ante majus altare benigne eis et aperte errorem suum sacræ Scripturæ explanationibus indicavit, conatus eos ad veram fidem et Ecclesiæ Romanæ obedientiam revocare. Multi igitur errorem cognoscentes et culpam confessi ad se reversi sunt. Dæmon autem, tanti boni tantique fructus Ecclesiæ invidus, per auxilium cujusdam obstinati et pertinacis presbyteri cæteros inflammavit movitque ad ructandos D. Petro Thomæ cachinnos. Populus vero extra portas Ecclesiæ congregatus rumorem audiens, cœpit irasci et clamare contra D. Petrum Thomam : subitoque totius multitudinis ad Ecclesiam factus est concursus, quæ diceret occidendum esse legatum. Impii sacerdotes Græci, furias et rabiem populi intelligentes, portas Ecclesiæ aperuerunt : et illico furiis agitata multitudo in Ecclesiam ruit. D. Petrus Thomas videns ista, multis ex servis ejus et familia in fugam conversis, dixit reliquis qui secum remansissent : Confidite in Domino. Afferte crucem coram me, et moriamur fortiter pro tuenda fide Catholica. Prorupit hæc in verba ante majus altare, resistens immobilis ubi sederat, constantior ante hostes perseverans, et mortem expectans acriter. Rex vero, cum audiisset quæ peragerentur in Ecclesia, fratrem suum principem Antiochenum misit : qui statim conscendens equum, armatus cum multis militibus ad Ecclesiam accurrit ; ejiciensque foras multitudinem, de hoc periculo D. Petrum Thomam liberavit : qua de re fideles universi gratias Deo retulerunt. Et quamvis hanc capitis aleam incurrerit D. Petrus Thomas, minime destitit a susceptis : nam prædicans Græcis, instruensque eos modo minis, modo blanditiis, diligenter munere functus legationis adeo effecit, ut præcipuum ac primarium illorum episcopum cum aliis, imo etiam et pene omnes Græcos sacerdotes illius insulæ in obedientia Ecclesiæ Romanæ confirmarit, quod nullus unquam prælatorum aut legatorum perficere potuerat ».

17. *Pontificia liberalitas erga Joannem de Brenna.* — Addimus ad hujus anni calcem Pontificiæ liberalitatis in Joannem e Brenna monumentum : in quo cum de sacris ornamentis agatur, ad veteres ritus designandos Pontificias litteras [1] afferemus :

« Innocentius etc., dilecto filio nobili viro Joanni de Brenna militi, Lemovicensis diœcesis.

« Ad nos nuper veniens institisti ut infrascriptum furnimentum divino cultui dedicatum, ad ejusque usum tibi concedere dignaremur. Tuis ergo supplicationibus inclinati, ut infrascripta, quibus te indigere asseris, fulcimenta, videlicet unam casulam de Syndone aurifrigiatam, tres pannos integros de Syndone rosis seminatos, unaque albam simplicem cum amictu, zonamque unicam fili albi cum tribus mappis altaris, et unam stolam cum manipulo, ac pixide lignea, missale quoque cum auriculario de serico, et calice argenteo cum patena marcharum quatuor et duarum ponderis unciarum seu circa ; duo quoque vinageria cum patena argenti unius marchæ dimidii ponderis, seu circa ; corporalia quoque cum eorum propitiatorio, duobus quoque candelabris cupreis, atque cruce parva argenti ad usum hujusmodi habere valeas et tenere, de liberalitate nostra tibi et tuis posteris universis liberaliter elargimur. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. V kalend. Januarii, anno viii ».

[1] Philip. e Mazeriis in Vita B. Petri Thomæ. — [2] Ibid.

[1] Tom. viii. p. 2. Ep. secr. p. 7'.

INNOCENTII VI ANNUS 9. — CHRISTI 1361.

1. *Bononiensis oppugnatio, furente Bernabone.* — Annus post Christum natum sexagesimus primus supra millesimum trecentesimum, Indictione quarta decima, epidemiæ sævitia, incendiis, terræ motibus, ostensis cælo signis, prædonum populationibus, denique tyrannorum ditionem Ecclesiasticam laniare ambientium bellis asperrimu sfuit : quo maxime Ægidio cardinali A. S. L. adversus Bernabonis vicecomitis, Bononiæ sibi subjiciendæ cupiditate insanientis, impetus desudandum fuit. Profectus is in Urgariam est, ut Ludovicum regem ad capessendam Romanæ Ecclesiæ clientelam, tuendaque armis illius jura excitaret : sed alia agitantem consilia ad id adducere non potuit [1]. At Carolus Augustus nova tyranno dedit imperia, ut a Romanæ Ecclesiæ ditione infestanda sibi temperaret, omnibusque honoribus ac beneficiis Romani imperii liberalitate acceptis exuendum pronuntiavit [2], ni excurrente viginti dierum spatio pareret. Defixit illum etiam Pontifex Apostolica sententia [3], atque hæreseos nota ob pertinaciam in auctoritate Ecclesiastica contemnenda insignem inussit : sed qui rationis, legum ac divini timoris jugum excusseral, his vocibus et minis ludibrio habitis, jactabat arroganter, invitis omnibus Bononia se potiturum.

[1] Matth. Vill. l. x. c. 41, 45 et 49. — [2] Eod. c. 49.— [3] Ibid.

Nec modo vires suas omnes, quæ erant maximæ, tum ad agrum evastandum, tum ad urbem oppugnandam effudit ; verum periculosissimas conjurationes Forilivii et Bononiæ, quæ feliciter oppressæ sunt, conflavit [1], et Franciscum Ordelaffum [2] ac Joannem Manfredum [3], quos legatus ægre antea ad officium coegerat, novarum rerum spe elatos ad rebellionem concitavit, instruxitque copiis, quibus stipati plura intulere damna. Sed dum in Ariminensem agrum illi excurrunt [4], Galeottus Malatesta [5] Bononiam cum aliquot auxiliaribus turmis noctu venit ipseque subinde ac Malatesta nepos, qui Pontificiis copiis Bononiæ præerat, urbe summo mane egressi, Bernabonis castra, magna hostium strage edita (1), ac Joanne Bilegio duce in vincula adducto, vigesimo Julii expugnarunt, de quibus fuse Matthæus Villanus. Qui etiam narrat [6] Nicolaum Turrianum patriarcham Aquileiensem, dum Ecclesiæ suæ jura tuebatur, post magnas contentiones cum duce Austriæ convenisse, ut Caroli imperatoris sententiæ starent : cumque ad eam excipiendam Viennam fraude ac dolo pellectus fuisset, traditum custodiæ : illum vero ea perfidia cognita, mox arcanis litteris clientes omnes suos monuisse, ut fortissime ditionem Aquileiensem defenderent ; nec metu cujuscum-

[1] Cap. 29 et 74. — [2] Cap. 53, 56. — [3] Cap. 42. — [4] Cap. 56. — [5] Cap. 58, 59. — [6] Cap. 68.

(1) Annum hunc illustrat victoria memorabilis, quam de exercitu Bernabonis vicecomitis legatus Pontificius Ægidius reportavit. Mediolanensium exercitum equitibus 2000 constitisse testatur auctor Historiæ Miscellæ Bononiensis. Acies Bononiensium erat ex militibus Bononiensibus 4000, adjectis 700 galeatis, seu, ut tunc appellabantur, barbutis, cum 300 Hungaris auxiliariis. Locus conferti prælii designatus ad amnem *Savenam* ubi pons S. Raphaelis consistit. Victoria stetit a Bononiensibus, et quibus tamen ceciderunt non pauci, quanquam de numero cæsorum utriusque partis variant scriptores. Nam ex victis 1500 cecidisse scribit auctor Chronici Placentini, Rer. Italic. tom. XV. Cæsos utrinque ad 960 et 400 equites prodit Matthæus Villani, lib. X cap. 59. Auctor Miscellæ ex Mediolanensibus desideratos 500, et captivos ad 946 Bononiam deductos, ex supputatione in publicas Tabulas relata, affirmat. Diem et mensem initi prælii Matthæus Villani, et ex eo annalista diem XX Julii designat : sed mendum, ex depravato Villani Codice derivatum non dubito ; cum scriptores alii, Miscella, Auctores Chronici Placentini ac Mutinensis et mensem Junium et diem XX ejusdem mensis prodant, quibus et facile cohæsisse censendus est Villanus, cum die Dominica (quod et notat auctor Miscellæ) commissum prælium animadvertat ; dies enim Dominica hoc anno in diem quidem XX Junii, non vero in diem XX Julii incidit. Hac victoria res Ecclesiastica, quam vicecomitum potentia concusserat, Bononiæ stabilita est ; quare Bononienses insignis a Deo accepti beneficii perenne monumentum constituendum rati, festum S. Silverii papæ et martyris, quod die illa XX Junii agebatur ; tum et festum S. Rofilii vel Raphaelis, cui in loco prælii templum stabat, solemnia deinceps Bononiensibus fore sanxerunt, ut in Miscella traditum est. Rofilius inter primos Foropompilienses episcopos martyrio clarus, teste Ferrario de SS. Italiæ, celebratur. MANSI.

que adversi casus, quem ipse foret subiturus, terrerentur.

2. *Wenceslai ortus.* — Quod a Carolum imperatorem attinet, suscepit hoc anno e conjuge filium quem magna pompa sacris baptismalibus a Germanis præsulibus, Wenceslai nomine indito, initiandum curavit; ad cujus celebritatis augendam lætitiam sacra passionis Christi instrumenta, quæ una cum aliis imperialibus insignibus asservantur, populis magno pietatis sensu ex illorum intuitu delibutis ostendit, quæ Rebdorfius horum spectator his verbis prosequitur [1] : « Hic filius baptizatus est Dominica qua cantatur, *Misericordia Domini*, quæ tunc fuit III id. Aprilis, in parochia S. Sevoldi in Nurnberg, Babenbergensis diœcesis : et levatus de fonte per archiepiscopos Moguntinensem, Coloniensem, Pragensem, et per episcopos sex et quinque abbates; et nomen ejus Wenceslaus appellatum : et duravit hæc curia cum magno gaudio per octo dies. Nam et insignia imperialia imperator jubet deduci de Boemia et solemni apparatu ea ostendit ibidem, et existentibus ibidem denuntiantur magnæ indulgentiæ, quas in Urbe Romani Pontifices in die Cœnæ Domini concedere consueverunt. Et habita ibi sunt hastiludia, et alia solatia infinita ». Observatum autem ferunt [2], illum baptismales fontes contaminasse lotio, et deinde impositum altari ut corona cingeretur, illud stercore inquinasse : datumque ita exemplo Constantini Copronymi triste præsagium, sub hoc rege omnia sacra ab hæreticis fœdatum iri. Pergit Rebdorfius : « Post hæc imperator disponit habitare (visitare) limina B. Virginis Aquisgrani : sed deliberat mittere offertorium illuc pro filio suo nato, unde jubet filium ponderare in statera cum auro, qui ponderavit sedecim marchas auri, quas mittit Aquisgranum : et ipse cum uxore et filio et insignibus suprascriptis in Boemiam est reversus. Et nota quod insignia imperialia, quæ tunc vidi, de quibus papa festum indixit, sunt hæc : primum ferrum lanceæ, quæ transfixit latus Christi : item clavus cum aliquali petia ligni sanctæ Crucis, quæ transivit manum Christi : item gladius Caroli Magni primi imperatoris Romanorum, quem tunc imperator tenebat in manibus; et corona, qua coronatus est in imperatorem a Leone papa III : item gladius Mauritii martyris : item petia brachii S. Annæ matris Mariæ virginis, et dens Joannis Baptistæ : item petia cordæ, qua Christus fuit ad columnam ligatus : spongia, qua fuit in cruce potatus : et aliæ plures reliquiæ sanctorum ».

3. *Incendia et pestis.* — Tradit Michovias [3] hoc anno inflictam divinitus repentinam mortem cuidam Prædicatori, dum e sacro suggestu Virginem peccati originalis labe non caruisse declamabat : « Anno, inquit, Domini MCCCLXI, quidam lector Ordinis Prædicatorum in Cracovia, frater Paulus nomine, coram clero et populo in majori Ecclesia Cracoviensi B. Mariam virginem non absque originali peccato fuisse in Polonico declamans et prædicans, cecidit et expiravit ». Eadem narrantur in fasciculo temporum [1] ex Henrico de Hassia : ac plures, qui in eo argumento scribebant, exterruisse. Scribit quoque Michovias [2], Wratislaviam conflagrasse. Quo anno etiam Gandavum, Brugas, Mechliniam incendiis deformatas refert Meyerus [3]; Matthæus autem Villanus testatur [4] Lateranensem Ecclesiam cœmentarii incuria dum plumbo tectum opertum reficiebat, arsisse, atque sacella, quæ in Ecclesiæ circuitu ornata visebantur, absumpta : reliquias tamen pretiosissimas, quæ in ædicula sancta sanctorum nuncupata conditæ erant, e mediis flammarum globis ereptas : quas etiam in alio incendio, sedente Clemente V, divinitus servatas vidimus.

Auxit superiora mala pestilentia sævissima, quæ præcipue eas partes infecit, quæ in præterita epidemia aeris salubritate potitæ mali vim evaserant. Quam calamitatem ita luget Petrarcha in litteris ad Joannem Boccatium datis [5], dum eorum ineptias ac deliria refellit, qui siderum adspectibus, non mortalium sceleribus epidemiam adscribunt : « Annum, inquit, ætatis hujus ultimæ MCCCXLVIII luximus : nunc lugendi principium illud fuisse cognoscimus, neque ex illo cessasse unquam hanc insolitam et inauditam a sæculis mali vim, huc illuc, dextra lævaque, dimicatoris more promptissime ferientem. Itaque toto sæpius orbe transcurso, cum nulla maneat pars immunis quasdam bis terque repetiit, nonnullas anniversaria tabe pessum dedit. Mediolanum urbem Ligurum caput ac metropolim, usque ad invidiam hactenus horum nesciam laborum, et cæli salubritate ac clementia, et populi frequentia gloriantem, sexagesimus primus annus et vacuam fecit et squalidam ». Hæc Petrarcha, cui plures alii auctores consentiunt. Nec Mediolanum modo, verum aliæ multæ Italiæ urbes afflictæ : inter quas Venetiæ ducem Delphinum hoc oppressum morbo amisere [6], cui Laurentius Celsus publicæ rei gubernaculis suffectus. Tum plura Illyrici, Galliarum et Angliæ loca lue evastata [7], imo Syria et Ægyptus, in quibus Damascus et Alexandria morbi ejusmodi contagione gravissime laborarunt.

4. Periisse Avenione maximam præsulum multitudinem, et plures etiam cardinales, refert Rebdorfius [8] : adeo ut major terror, quam Clementis VI temporibus, iis qui in aula Pontificia erant offusus fuerit. Et cardinales quidem novem cum magna prælatorum et cleri multitudine pestis sævitia absumptos hos memorat Matthæus Villa-

[1] Rebdorf. in Annal. — [2] Dubr. hist. Boem. l. XXIV et alii. — [3] Michov. l. IV. c. 26.

[1] Fasciculi tem. auctor. — [2] Michov. super. c. 26 — [3] Meyer. l. XIII. Matth. Vill. l. x. c. 54 et alii. — [4] Matth. Vill. eod. lib. c. 69. — [5] Petrarch. l. III. rer. senilium Ep. I. — [6] Matth. Vill. l. x. c. 64. — [7] Eod. l. x. c. 38, 46, 103. — [8] Rebdorf. in Annal

nus [1] (1) vicecancellarium, episcopum Prænestinum, cardinalem Cisterciensem, Petrum episcopum Ostiensem, cardinalem e Culamagna, Andream Tudertinum Florentinum appellatum, Turrianum, tum eum qui supremus olim Minoritarum magister fuerat, atque alium, cujus nomen non exprimit. In quorum locum suffecit Innocentius eodem anno alios viros insignes, cum quibus totius Ecclesiæ onera partiretur, atque hos ejus Vitæ auctor designat [2] : « Isto etiam eodem anno die XVII mensis Septembris, quæ fuit feria sexta Quatuor Temporum, præfatus Innocentius papa fecit ordinationem octo cardinalium, quinque presbyterorum et trium diaconorum. Presbyteri autem fuerunt dominus frater Fortaminis (Fortanerius) Vassalli diœcesis Caturcensis, Ordinis fratrum Minorum, tunc patriarcha Gradensis : dominus Petrus Iterii diœcesis Petragoricensis, tunc episcopus Aquensis : dominus Joannes de Blandiacho diœcesis Uticensis, tunc episcopus Nemausensis : dominus Ægidius Ayfellini de Monteacuto Arvernigena, tunc episcopus Morinensis et cancellarius regis Franciæ; et dominus Androinus de Roca, natione Burgundus, tunc abbas Cluniacensis. Diaconi vero fuerunt, dominus Stephanus Alberti diœcesis Lemovicensis, tunc electus Carcassonensis, nepos papæ : dominus Guillelmus Biagolæ diœcesis Mimatensis, tunc electus Vabrensis : et dominus Hugo de S. Martiali diœcesis Tutellensis, legum doctor, præpositus Doacensis ».

5. *Prædonum grassationes.* — Quamvis vero pestilentia genus humanum adeo, ut diximus, affligeretur ; observat tamen Matthæus Villanus [3], vitia hominum non emendata fuisse, sed in iis effrænata licentia volutatos pecudum more, quæ dum socias in laniena trucidari intuentur, salire ac lascivire non absistunt : ac rapinis et bello ut antea vacasse. Exercuere cæteris licentius prædones fœderati omnia scelerum genera, qui cum diuturno tempore in castris versati, assuetique armis et rapinis, pristinum vitæ genus abjicere aspernarentur, præfectis sibi ducibus justos æquarunt exercitus, pluraque regna evastarunt. Luxit sub horum furore præcipue Gallia, inque magnas angustias aula Pontificia adducta est, ut narrat Rebdorfius [1] : « Anno, inquit, Domini MCCCLXI, mense Januario, quædam societas armatorum se congregat iterato ut supra circa Avenionem supra Rhodanum, et capiunt castrum Spiritus sancti et pontem Rhodani ibidem, ut prohiberent victualia deferre curiæ Romanæ ; ac prædas et cædes faciunt circumquaque. Et sic societas triplex, una circa Rhodanum ab Aquilone, alia ex parte Australi versus Montem Pessulanum, tertia ab Oriente versus Carpentracum ; ita quod curia timuit sibi multum : sed tamen asseruerunt, quod papam et curiam nollent damnificare. Securus autem non potuit introitus curiæ Romanæ : propter quod magna (magis), quam propter priorem societatem curia est valde turbata, et pro subsidio dominus papa legationem domino Carolo imperatori et Alemanniæ principibus dirigit seriosam ».

Confugit itaque ad solitum in extremis rebus perfugium Innocentius et crucis insignia attolli jussit [2], ac sacræ expeditioni Petrum Ostiensem episcopum præfecit, præmia indulgentiarum iis pollicitus, qui ipsum adversus hostem sequerentur, ut Innocentii Vitæ scriptor subjectis verbis exponit [3] : « Innocentius papa cum tota sua curia, nec immerito, fuerunt plurimum conturbati : et ob hoc ad obviandum eorum malitiæ per ipsum papam tanquam contra hostes Dei, fidei et Ecclesiæ suæ fuerunt facti processus, et data cruciata, concessaque indulgentia plenaria omnibus expugnantibus et persequentibus ipsos. Quibus per varias partes divulgatis, venerunt quamplurimi crucis signaculo insigniti, adversus eos dimicare et certare disponentes : quibus idem Innocentius constituit capitaneum et ductorem dominum Petrum cardinalem Ostiensem superius nominatum. Sicque per Dei gratiam actum est, quod dicti malefici locum prædictum satis cito post dimiserunt ». Movisse rursus, postquam Petrus Ostiensis lue exstinctus fuit, easdem socias turmas, ac Venusinum comitatum infestasse, donec marchio Montisferrati ipsas conduxit, ut eas adversus vicecomites Mediolanenses immitteret, quarum ope in Pedemontio plura loca expugnavit, e Rebdorfio [4] et Matthæo Villano [5] colligitur. Ex iis vero palabundis copiis, nonnullæ audax facinus intercipiendæ

[1] Matth. Vill. l. x. c. 71. Walsing. in Eduar. III. — [2] Gesta Innoc. VI apud Bosq. Contel. in Innoc. VI et alii. — [3] Matth. Vill. l. x. c. 46.

[1] Rebdorf. in Annal. Walsing. in Eduar. III. — [2] Matth. Vill. l. x. c. 27. — [3] Gesta Innoc. VI apud Bosq. — [4] Rebdorf. in Annal. — [5] Matth. Vill. l. x. c. 43.

(1) Quotnam cardinales ex lue per Italiam et Europam grassante sublati sint, ex confusa scriptorum etiam coævorum relatione ambiguum efficitur. Nam Villanus lib. x, cap. 46, novem memorat; sed inferius cap. 71, octo tantummodo recenset. Rei huic obscuræ lucem affundere conabor ex Polyhistore F. Bartholomæi Ferrariensis, qui tunc in vivis agebat. Narrat ille cap. 42 Rer. Italic., tom. XXIV hoc anno, die VI Octobris, nuntiatum fuisse Ferrariæ D. Fortanerium ex Ordine FF. Minorum patriarcham Gradensem (quem Ferrariensis archiepiscopum Ravennatensem ideo appellat, quod Ravennatensis Ecclesiæ administrationem a Pontifice suscepisset teste Rubeo hist. Raven. lib. VI) in cardinalium collegium cooptatum fuisse. Quod præstitum die XVII Septembris optime Ciaconius notat. Sed obtenta dignitate non diu licuit Fortanerio, nam die XII Novembris obiit Ferrariæ, non vero Patavii, ut Ciaconius scripsit ex eo deceptus, quod locum sepulturæ (nam Patavii sepultum notat Ferrariensis) pro loco emortuali accepit. Novem ergo cardinales hoc anno sublati sunt, sed æstate quidem nonnisi VIII quos Villanus recensel, quibus accessit nonus Fortanerus, nonnisi tamen exeunte anno defunctus. Nihil ergo mendi apud Villanum, qui cap. 46, cardinales ex hac luce sublatos toto hoc anno novem assignat ; capite vero 71. octo illos memorat, qui ante mensem Septembrim satis cesserunt. Errat vero annalista, qui Fortanerium hoc anno Septembri mense in cardinalem ascitum notat, ut in locum novem cardinalium, qui jam obierant, substitueretur. Ex his etiam certi dies emortualis Fortanerii, quæ hucusque latuerat, innotescit. MANSI.

Avinionis diripiendæque sunt meditatæ : atque ideo submissi sunt exploratores, de quibus captis affectisque supplicio hæc tradit laudatus Rebdorfius [1] : « Eodem anno mense Decembri quidam de societate redeuntes præscriptam clam intrabant civitatem Avenionensem, tradere volentes eamdem, quorum aliqui deprehensi fuerunt et uno die decem personæ in fluvio Rhodano suffocatæ, et undecim patibulo suspensæ ». Iis consentientia scribit Matthæus Villanus [2].

Dum tot tantaque mala humanum genus consternebant, ostensa e cælo prodigia impendentium aliorum minaci specie magis terruerunt. Hæc enim inter cætera recenset Thomas Walsingamus [3] : « Burgundiæ cecidit pluvia sanguinea et VI kal. Junii in festo Corporis Christi Boloniæ apparuit crux sanguinea in aere a mane usque ad horam sextam, eam multis videntibus : et tunc se movebat, et in medio mari cecidit ». Nonnullisque interjectis : « In æstivo tempore hujus anni in Anglia et Francia in locis desertis et planis, pluribus sæpe videntibus, subito apparuere duo castella, de quibus duo exercitus egrediebantur armatorum, quorum unus signis militaribus ornabatur, alter vero nigro colore vestiebatur : et congredientes milites vicerunt nigros. Interim adunati nigri milites superabant, et regredientes in castella omnia disparuerunt ». Non ea vana fuisse, rerum exitus docuerunt : Burgundia quidem, defuncto Philippo suo duce, magnis calamitatibus implicita est : crucis ostentum secuta est crucesignatorum in Saracenos expeditio : denique in Castella Angli et Franci, secuturis annis adversorum Petri et Henrici regum partes ferro defensuri, visa in Galliis et Anglia castella, commissasque pugnas futurorum fuisse præsagia demonstrarunt.

6. *Regina Castellæ a viro necata.* — Commigrasse autem hoc anno in Gallias Henricum Trastamaræ comitem atque alios fratres, qui sibi a regis Castellæ sævitia male metuebant, ut vagas Gallorum turmas ad Castellam invadendam ductarent, refert Joannes Mariana [4], cum nimirum initæ inter Aragonium et Castellanum concordiæ occasione ex pacis legibus abire Aragonia jussi essent. Conciliati vero sunt dissentientes reges præcipua Guidonis episcopi Portuensis opera [5], quem ab Innocentio missum vidimus, eaque conditione sancitum fœdus [6], ut quæ in eo bello utrinque capta erant, restituerentur : sed nec diuturnum futurum, nec sinceris animis pactum. Neque recreata propterea est Castella belli metu, sed in majore instaurando occupata fuit; cum Galli ob Blanchæ reginæ atroces injurias regiorum fratrum signis accessuros se minitarentur.

Auxisse inde regem sævissimum in reginam odium, ac veneno medici opera propinato illam de medio sustulisse scribit Mariana [1] : « Detestandam, inquit, vesaniam, impium et crudele facinus, puellam insontem regio sanguine nobilissimam, lectissima forma, sanctissimis moribus prudentiaque, vigesimo quinto ætatis anno peremptam ». Et infra : « Sed te, rex truculente, fera verius immanis, divina ira manet : tuum caput hoc sanguine consecratur ». Nonnullisque interjectis verbis, quæ sceleris odium ab auctore expressit, subdit : « Fama est, et idonei auctores confirmant, regi ad Assidoniam venanti pastorem occurrisse vultu vesteque horridum, capillo barbaque squalidum, extrema comminantem, ni mutata mente Blancæ calamitate moveretur. Missi qui indagarent, an reginæ suasu ea pastor renuntiasset, nixam genibus castissimis, precibus vacantem, invenerunt aditu ita clauso, ut omnis suspicio amoveretur. Opinio hominum magis confirmata, cum pastor e vinculis emissus nunquam comparuisset, aliquo instinctu inflatuque divino prædixisse futura ». Hactenus Mariana.

7. *Joannes rex Anglico carcere liberatus.* — Hoc eodem anno liberatus est Anglico carcere Joannes Francorum rex, cum prius sacro ritu pacem servaturum se sanctissime spopondisset, ut describit Walsingamus [2]: « Celebrata, inquit, missa de sancta Trinitate a Cantuariæ archiepiscopo cum magna solemnitate, adstante rege cum filiis suis, et accensis luminaribus et crucibus erectis, super sacrosanctum Corpus Dominicum et missale singuli, qui non prius juraverunt, hoc sacramentum præstiterunt in scriptis, archiepiscopo Cantuariensi incipiente : Nos Nicolaus archiepiscopus Cantuariensis juramus ad sacrosancta Corpus Dominicum et Evangelia, firmiter servare penes nos pacem et concordiam firmatas inter reges, et nullo in contrarium venire. Quibus expletis, singuli suas schedulas regiis notariis tradiderunt. Rex autem Francorum cum suis nobilibus idem præstitit juramentum : sicque firmata pace inter duo regna liberatus est rex Joannes ».

8. *Infelices Turcarum et prosperi Catholicorum eventus, mira operante B. Petro Thoma.* — Pandebatur hoc tempore egregia Christianis rei præclare gerendæ adversus Saracenos occasio, quorum vires in Syria, Damasceno regno et Ægypto ob pestis ferociam, ut supra indicavimus, attritæ admodum fuerunt [3]. Intestinæ etiam ipsos discordiæ exagitarunt, dumque in rebelles signa attolleret soldanus Babylonius, a conjuratis cæsus occubuit [4]; fraterque ad solium evectus qui cum in se novam conjurationem conflatam accepisset, singulos illius participes variis occasionibus e medio sustulit : sed demum et ipso ab aliis necato, regnum puero fratri moderando sceptro impari, traditum est. Schismaticorum porro Græcorum res

[1] Rebdorf. in Annal. hoc an. — [2] Matth. Vill. l. x. c. 82. — [3] Walsing. in Eduar. III. — [4] Mar. de reb. Hisp. l. XVII. c. 4. — [5] Gesta Innoc. VI apud Bosq. — [6] Mar. super c. 4.

[1] Mar. sup. c. 4. — [2] Wals. in Eduar. III. — [3] Matth. Vill. l. x. c. 30. — [4] Cap. 39.

magis in dies dilapsæ prostratæque a Turcis : quorum princeps Amurates, ut scribit Matthæus Villanus[1], cum ob Joannis Palæologi cum Cantacuzeni sequacibus dissidia sæpius Constantinopolim tentasset, in spem potiundæ urbis erectus, si imperatorem insidiis tolleret, mortem illi inferre est molitus. Qua aperta conjuratione, etsi nefarium consilium ad exitum non perduxit, cum tamen Gallipolim magnis præsidiis teneret, terra marique gravissimas Græcis clades inflixit. Tradit idem auctor[2], eumdem Barbarum mense Novembri, inito cum sequacibus Cantacuzeni fœdere, Didymotichum amplissimam urbem Thessalonicam inter et Constantinopolim solo terrore oppressisse. His addunt annales Turcici[3], capta Didymoticho Ypsalam et Hadrianopolim ignava Græcorum deditione ab Amurate in servitutem redactas.

9. At contra Catholicis adversus infideles feliciter bellicæ res cessere : Sinopenses enim ad Pontum Euxinum, qui Theodosiam Genuensium coloniam, vulgo Caffam, tentarant irrito conatu, a classe Genuensi profligati sunt[4]. Reportata etiam a Petro rege Cypri celebris victoria : in spem enim propagandæ rei Christianæ erectus, sancito cum Rhodiis equitibus fœdere, ac magna comparata classe, Sataliam Turcarum, urbem opulentam, triplici cinctam muro, adventu improviso cepit[5]. Nec minus in ea defendenda adversus Turcarum, collectis raptim copiis ingruentium, conatus prudentia Rhodiorum equitum virtusque eluxit. Inde in Candelorium belli molem convertit Cyprius : cujus terrore barbarus toparcha se illius vectigalem futurum, est pollicitus. Nonnullæ etiam aliæ arces ereptæ barbaris a Cyprio, de quibus et Satalia expugnatis extant Urbani V litteræ[6] ad imperatorem ac reges, quibus amplissimam inde Asiæ debellandæ occasionem affulgere significat, inferius a nobis afferendæ. Porro B. Petrum Thomam, creatum ab Innocentio VI adversus Turcas in Oriente legatum, ad instaurandum religionis cultum mox Sataliam provolasse, referunt ejus Acta[7] : « D. Petrus Thomas, plenissime legationem obiens, maximos animarum fructus faciebat, quas ad viam salutis reducebat. Audiens igitur, quod Petrus rex Cypri inexpugnabilem urbem Sataliam vi oppugnando cepisset, nulla mora se illuc contulit, ibique plantavit Ecclesiam, instituit sacerdotes et religiosos, qui divinum officium celebrarent : animavitque vehementer Christianos, quos urbis custodes in præsidio rex collocasset, multas eis gratias et privilegia relinquens. Tum rediens in Cyprum processiones et missas solemnes præcepit pro habendis gratiarum actionibus de victoria, quam Deus regi contra fidei Christianæ hostes dedisset, et regem nobiles, reliquumque populum Cypri in amore divino confirmavit ». Subdit Philippus e Mazeriis testis oculatus Cyprum, cum hoc tempore pestis eam depasceret, ejusdem B. Petri ad Deum precibus non sine insigni miraculo fuisse liberatam.

« Hisce temporibus, inquit, maxima lues circum Cypri regnum grassabatur : et tandem Famagustam infecit cum tanto furore, ut quicumque inficerentur, uno die aut altero perempti efferrentur. D. Petrus Thomas misericordia motus, salutis populi cupidus, sine ullo pestis timore instituta processione solemni, nudis pedibus in prima et præcipua urbe Cypri Nicosia nomine, inductoque ad peragendam pœnitentiam populo, Famagustam venit, ubi crescebat in dies et adeo augebatur pestilentia, ut singulis diebus triginta vel quadraginta homines de medio tollerentur. D. Petrus Thomas, volens iram Dei cohibere, diem dixit, qua solemnis fieret processio ; et unumquemque cohortatus est, ut vellet interesse nudis pedibus, et pararet se jejuniis et abstinentiis pane et aqua contentus. Die dicta universa multitudo convenit in Ecclesia cum innumeris luminaribus, nudis pedibus, et in aqua et pane jejunantes. Tunc D. Petrus Thomas Pontificalibus vestimentis ornatus processionem instituit, suisque concionibus et cohortationibus eo pietatis et fervoris populum incendit, ut non modo Christiani, sed etiam infideles Saraceni, Turcæ et Judæi lacrymas sistere non valentes, nudis pedibus pariter cum aliis incederent. Qua processione finita, contritoque vehementer populo, subito miraculo civitas Dei misericordiam experta est per merita servi sui fidelis : nam Deus, populi sui peccata oblitus, omnes urbis infirmos sanavit, nec ullus occubuit, quamvis peste infecti in ducentis locis mortem exspectantes jacerent : quodque miraculum effecit majus, revolutionem luna peragebat, et tunc pro medicorum sententia pauci solent evadere : et ab eo die pestis Famagustæ exstincta est et in reliquis regni Cypri partibus per Dei misericordiam et per merita B. Petri Thomæ ».

10. His præmittit idem auctor egregium aliud miraculum non prætereundum silentio, dum nimirum ad impositæ sibi a Sede Apostolica legationis munus strenue obeundum mare sulcabat, projecta cruce frementes procellas ipsum compescuisse : « Alias, inquit, navigante D. Petro Thoma Rhodo in Cyprum, tantum incurrit periculum navis, ut naufragium præsens crederetur. Nautæ, ut mortem rati proximam, omni humano destituti auxilio, clamantes ad cœlum, sexdecim anchoras fortissimas in mare projecerunt : quæ nihil profuerunt, intumescentibus maris fluctibus. Tunc omnes ad D. Petrum Thomam confugerunt, qui in eadem navi esset : qui pronus et fervens in orationes a Deo exauditus surrexit et projecta in mare devotissima cruce, quam secum gestabat, sancta est subito maris tranquillitas

[1] Matth. Vill. l. x. c. 40. — [2] Cap. 78. — [3] Annal. Turc. num. 31 et 32. et Jo. Leuncl. in pandect. hist. Turc. ibid. — [4] Matth. Vill. l. x. c. 63. — [5] Cap. 62. — [6] Urban. tom. 1. Ep. secr. p. 161. — [7] Philip. e Mazeriis in Vita Petri Thomæ.

maxima. Stupuere vehementer omnes, qui versabantur in navi præ miraculo; qui quidem gratias Deo reddiderunt, qui servi sui meritis ex præsenti naufragio eripuisset ».

INNOCENTII VI ANNUS 10. — CHRISTI 1362.

1. *In Bernabonem Vicecomitem Ecclesiæ hostem arma sumpta, sententia lata.* — Annus a Virginis partu millesimus trecentesimus sexagesimus secundus, Indictione quintadecima, sublato Innocentio Pontifice optimo, magnum Ecclesiæ luctum attulit. De cujus obitu antequam dicamus, gesta extremo Pontificatu sunt exponenda. Recuperatæ ab Ecclesia Bononiæ dolore furens Bernabo Vicecomes inferendi belli Pontifici causas affectaturus, indignas pacis leges Innocentio proposuit [1]: ut nimirum filius Mediolanensi archiepiscopatu ornaretur, edictoque Apostolico caveretur, ut Mediolanensis archiepiscopi electio ex vicecomitum voluntate penderet: restitueretur ab imperatore omnibus honoribus, quibus ob Romanam Ecclesiam injusto appetitam bello exutus fuerat: bellum in quoscumque gerere, excepta Ecclesia, posset; ea tamen lege, ut iis Pontifex non studeret, Bononia vero Pisanorum custodiæ traderetur. Insultantem tyrannum ac viribus superiorem Ecclesia propulsare non poterat, neque injustis ejus postulatis assentiri, cum aliunde turbidis rebus lux affulsit. Magnates enim Itali Bernabonis finitimi Canissignorius Veronensis, Carraria Patavinus et Atestinus marchio Ferrariæ præfectus, veriti in se belli molem, subacta Bononia, a tyranno versum iri [2], Ægidium cardinalem legatum de faciendo fœdere appellarunt. Ita junctis horum principum ac Pontificis armis, mox Bernabonis potentia contundi cœpit [3]. Pœnituit illum, acceptis nonnullis adversis casibus, pacem respuisse, atque ad eam exorandam oratores Avenionem misit: sed lubricam et inconstantem hominis fidem noverat Pontifex, atque de inito cum principibus Italis fœdere a cardinale legato certior factus, non fidendum Bernabonis verbis, sed illius vires, ne postea noceret, infringendas censuit [4]. Dum itaque arma in eum legatus una cum sociis expediebat, Innocentius legibus ac judiciario ordine in illum agere perrexit [1], atque anathemate non ipsum modo, sed omnes, qui adversus Ecclesiam auxilio forent, devinxit. Lata in eum ab Innocentio edicta producere non possum, cum hujus et superioris anni Regesta non repererim: ex iis tamen, quæ Urbanus V adversus Bernabonem edidit, constat Innocentium justissime in eumdem Bernabonem tanquam impium atheum et crudelem carnificem, ac persecutorem Ecclesiæ fuisse concitatum, de quibus iterum in Urbano sermo recurret. Jam quæ sub Innocentio evenere, conjungemus.

2. *Pontifici se subjiciunt Romani; Ludovicus rex Siciliæ et Innocentius papa moriuntur.* — Rediere ad Pontificis obsequium Romani, qui ob nonnullas intestinas turbas se ab illius imperio subduxerant. Corripuerat [2] inter ipsos publicæ rei administrationem plebeius vir Lellus Pocadote qui sutoriam calceorum exercebat. Is invidia stimulatus nobiles Romanos Urbe exegerat: qua ipsi injuria lacessiti recuperandæ patriæ desiderio prædonum societatem conduxere. Horum itaque pavore perculsi Romani, ut periculum imminens depellerent, sese Innocentio subjecere, ea tamen lege, ne Ægidius cardinalis legatus ipsis præesset: frænari enim ejus disciplina pertimuerunt, quam ante experti erant: extant enim illius Constitutiones, quas pro statu Urbano et Piceno componendo edidit, quibus postea Sixtus IV Apostolicum robur adjecit [3], easque servari jussit. Cæterum coiverat memorata prædonum societas exorti Pisanos inter et Florentinos belli occasione, ut refert Mathæus Villanus [4], qui fuse in eo bello acceptas illatasque clades prosequitur [5].

Tradit idem auctor [6], Ludovicum Siciliæ regem Neapoli mense Maio hujus anni lethali morbo correptum obiisse [7], cum paulo ante, quasi divino

[1] Matth. Vill. l. x. c. 90. — [2] Cap. 96. — [3] Lib. xi. c. 4, 9, 14. — [4] Lib. x. c. 99.

[1] Matth. Vill. l. x. c. 99. — [2] Lib. xi. c. 25. — [3] Ext. in Bullar. tom. i. in Sixt. IV. Const. xv. — [4] Matth. Vill. l. xi. c. 23. — [5] Lib. x. c. 2, 17, 18, 19, 20. — [6] Cap. 100. — [7] Sum. hist. Neap. l. iii.

quodam afflatu imminentem mortem præsagiisset, anteactæ vitæ scelera expiaturus peregrinationem ad sacra Apostolorum Andreæ, Bartholomæi ac Matthæi, qui Amalphi, Beneventi et Salerni quiescere existimabantur, veneranda sepulchra magno pietatis sensu delibutus cultu modesto admodum suscepisset [1]. Quo vita functo, Pontifex, ne quid detrimenti regnum Ecclesiæ vectigale caperet, neve Fridericus Aragonius, qui partem Trinacriæ retinebat, ex qua proferebat in reliquam imperium, a Petro rege Aragonum socero adjutus novas res moliretur, Guillelmum Grimoardum abbatem, qui ipsi in Pontificatu successit, Neapolim legavit [2]; cujus mentionem facit Ms. Vaticani auctor [3], dum ait : « Eodem anno mortuus est Ludovicus rex Siciliæ, cujus exsequias fecit fieri dominus papa de mense Junii die vigesima, mittens ad partes illas nuntium dominum Guillelmum Grimoaldi, tunc abbatem Massiliensem, qui postea electus est, ibidem existens, in papam, et Urbanus V appellatus ». Hæc ibi.

Regio funeri Pontificium adjungimus, nimirum Innocentii papæ, de quo idem auctor subdit: « Post hæc dominus Innocentius modicum decumbens, cum esset senior et ætate confectus, die XII mensis Septembris obiit, et XIV sepelitur in Ecclesia D. Mariæ-de-Donis, ibique mansit usquequo translatus fuit ». Eadem confirmat et enarrat ipsius Vitæ scriptor [4] : « Tandem, inquit, post labores multos et anxietates innumeras, quas habuit tam in corpore quam in mente propter varias et plurimas infirmitates et turbationes, quæ suo tempore tam sibi quam toti mundo (ut præmittitur) contigerunt, in pace quievit anno Domini MCCCLXII, die XII mensis Septembris, Pontificatus sui anno decimo : fuitque sepultus in Ecclesia majori Avinionis, demum transferendus ad domum Carthusiensem Villænovæ, in qua vivens suam perpetuam elegerat sepulturam, vacavitque sedes diebus quadraginta quinque ». Quod vero ad diem obitus attinet, duodecimum Septembris fuisse confirmatur etiam ex Urbani successoris litteris Encyclicis paulo post afferendis, qui Innocentium pridie idus Septembris mortuum testatur, (1) cui adstipulatur Rebdorfius [1] ejus temporis auctor : Qui, inquit, decessit Avenione anno Domini MCCCLXII, II id. Septembris, qui fuit feria secunda ante festum Exaltationis sanctæ Crucis ». Ex quibus corrigendus error, qui in Matthæum Villanum [2] irrepsit, dum loco XII, XI collocatur. Sedit annos novem, menses octo, dies viginti sex, ac laudibus ab omnibus tum ob vitæ integritatem, tum ob Pontificatum egregiæ administratum cumulatur. Ab eodem Pontifice affirmat Petrarcha [3], se rogatum ut ei ab Epistolis esse vellet : sed vitæ pristinæ studium ac senectutem excusasse, cum etiam apud prædecessores Pontifices, atque imperatorem regemque Francorum, qui ipsum magnis promissis allicere contendebant, eadem excusatione usus

[1] Matth. Vill. sup. c. 100. — [2] Ibid. l. XI. c. 26. et gesta Urb. V. apud Bosq. — [3] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. — [4] Gesta Innoc. VI apud Bosq.

[1] Rebdorf. in Annal. — [2] Matth. Vill. l. XI. c. 26. — [3] Petr. rer. senil. Ep. I et III.

(1) Innocentius papa hoc anno, die et mense ab annalista indicato obiit. Virum hunc a litterarum scientia, morum probitate, studio ditionis Ecclesiasticæ tuendæ atque recuperandæ commendant omnes. Verum difficile est in medio virtutis consistere, et facile in alterutram partem inclinare. Propensiorem in suos fuisse, quos Ecclesiasticis dignitatibus paulo liberalius cumulavit, testatur auctor primæ ejus Vitæ apud Baluzium; « quanquam », addit, « ut plurimum boni et sufficientes » fuerunt. Justitiæ rigidus exactor, durior nonnihil est habitus : « Vir fuit durus et magnæ probitatis », scribit Andreas Ratisponensis, sæculi XV scriptor. Tranquillitatem amasse magis quam vitam actuosam asserit Martinus Fuldensis, qui ad annum MCCCLXXVIII Chronicon suum perduxit, vulgatum ab Eccardo in Corp. Historic. med. ævi, tom. I : « Hic fuit homo grandævus, et cum tranquillitate sedit, et modicum fecit ». In eodem Pontifice accusando acerbior est Petrus Azarius Novariensis tabellio, in Chronico de gestis principum Vicecomitum, quem librum ad usque præsentem annum sibi emortualem perducit. Nam cap. 12 Pontificem hunc sugillat ceu curiæ Romanæ « vastatorem, qui nemini cuique gratiam fecerit; et qui beneficia voluit, (addit) habuit ab ipso et curialibus emere ». Sed criminationes istas a scriptore Vicecomitibus addicto in Pontificem arma in Vicecomites tractantem, nemo prudens meliori teste non persuasus admiserit; nec sane congruunt cum laude insignis probitatis et justitiæ, qua reliqui omnes scriptores Innocentium commendant.

Justis defuncto Pontifici de more persolutis, cardinales ad successorem deligendum coiverunt. Admissus cum cæteris Androlinus, quem Innocentius in cardinalium quidem cœtum adscripserat; sed arduis in regno Galliæ occupatus, ad Pontificem pro absolvendo ritu oris claudendi et aperiendi venire nondum potuit. Disceptatum aliquandiu inter cardinales utrum ad jus suffragii exciperetur. Judicum sententia admissus. Neque id novo exemplo factum animadvertit Pagius in Breviario gestorum Pontificum tom. IV pag. 109 edit. Luc. cum Gualterius Winkterburnus, Eduardo Angliæ regi a sacris confessionibus, presbyter cardinalis renuntiatus ad conclavim anno MCCCIV venerit, et jus suffragii obtinuerit, « quamvis nondum haberet titulum, nec annulum, nec capellum », ut scribit Bernardus Guidonis (non Guido, ut per errorem scripsit Pagius) in Catalogo cardinal. assumptorum ex Ordine Prædic. apud Baluzium de Vit. papar. Avenion. tom. I, col. 980. Hanc cardinalium sententiam sequenti sæculo revocavit Eugenius IV, edita Constitutione cavens, ne ad jus suffragii admitteretur cardinalis, qui in consistorio jus promendæ sententiæ nondum obtinuisset. Verum S. Pius V ac demum Gregorius XV, Constit. XIX, jus pristinum cardinalibus statim ab electione restituendum sanxerunt.

De Pontifice deligendo disceptantes cardinales primo quidem satis frequentibus suffragiis convenerunt in cardinalem monachum Nigrum Lemovicensem, teste Matthæo Villani lib. 11, cap. 26, quo nomine designari Hugonem Rogerii Ord. S. Benedicti optime deducit Baluzius. Sed cum ille nondum propalatis suffragiis dignitatem deprecaretur ac detrectaret, alio se convertentes electores tandem Guillelmum Grimoaldum S. Victoris Massiliensis abbatem ex legatione Neapolitana quam ab Innocentio Pontifice missus obiverat, reducem elegerunt. Dies electionis, et præstiti ab illo in novam dignitatem consensus ab annalista recte signatur. F. Bartholomæus Ferrariensis in Polyhistore cap. ultimo scribit, Guillelmum hunc vix comperta sua in Pontificem destinatione voto fidem suam Deo obstrinxisse, ut Pontificiam Sedem Romam reduceret. Vera narrare historicum hunc colligo ex auctore itiner. Italici Urbani V apud Baluzium in collect. actor. veter. ad Vitas papar. Avenion. col. 769, narrat enim Pontificem cum sacris operatus fuisset Romæ in ara S. Petri gratias Deo egisse eo nomine, quod voluit, « ut ipse compleret votum et voluntatem suam ». Reliqua de hoc Pontifice ab annalista repetas. Unum hoc addam, Annalibus Ecclesiasticis apprime conducens, epocham scilicet annorum Urbani hujus Pontificis, non a die quidem electionis, sed ab assumptæ coronæ exordiri, ut demonstrant ejus litteræ relatæ ab annalista ad an. MCCCLXVI, quæ cum scriptam ferant diem III kal. Novembris anni illius, anno tamen Pontificatus IV signantur; hæc sane epocha ita cum annis a coronatione convenit, ut cum alio quocumque annorum exordio non congruat.

MANSI.

esset. Et quidem Innocentium politioribus litteris excultos honoribus et benevolentia prosecutum, refert ejus Vitæ scriptor [1], ex quo decerpenda addendaque hic nonnulla Innocentii gesta insignia putamus.

3. *Innocentii papæ res gestæ.* — « Dictus, inquit, papa suo tempore fecit claudi et circuiri totam civitatem Avenionem muris et turribus altis et fortissimis, ac vallibus seu fossatis ab extra : ex quibus dicta civitas, quæ per prius erat omnino aperta, effecta est fortissima, et ad resistendum quibuscumque eam expugnare volentibus multum bene disposita et parata : voluitque, quod clausura hujusmodi haberet magnum ambitum ad hoc, ut processu temporis infra ipsam possint fieri nova ædificia, ex quibus dicta civitas ampliaretur, includerentur etiam infra eam multa viridaria et loca amœna circa ipsam tunc existentia, ac etiam hospitale miræ pulchritudinis pro tunc noviter ibidem ædificatum et dotatum per Bernardum Rascasii legum doctorem civem Avenionensem. Ædificavit insuper idem Pontifex et dotavit in Villanova prope Avenionem domum Carthusiensem, *Vallis Benedictionis* nominatam, constituens in ea certum numerum fratrum seu monachorum ejusdem Ordinis, pro quorum sustentatione sufficienti multa bona deputavit. In Tolosa vero, ubi a principio studuerat, fundavit nobile collegium pauperum scholarium, quod sancti Martialis voluit appellari, pro cujus dotatione multa bona exposuit a Deo sibi data.

« Ipse fuit valde sollicitus et curiosus circa recuperationem terrarum Ecclesiæ in partibus Italiæ existentium, pro qua expendit et exposuit pecunias infinitas ; et per Dei gratiam non in vanum : nam, ut supra tangitur, pro majori parte suo tempore recuperatæ fuerunt, et in ipsis pro earum tuitione multa castra seu fortalitia noviter instructa et antiqua reparata. Circa etiam bonam et debitam expeditionem et prosecutionem aliorum sibi incumbentium, ac pertinentium ad officium sibi creditum, cum magna diligentia vacavit et intendit : processitque in omnibus cum deliberatione et consilio tam cardinalium quam aliorum peritorum, nihilque de contingentibus omisit, quandiu potuit laborare. Fuit tamen multum oppressus et gravatus gutta et podagra, propter quod multoties fuit impeditus in prædictis, et præsertim in suis ultimis diebus, in quibus fuit admodum debilitatus et valetudinarius, cum esset satis annosus, imo et senio confractus : semper tamen habuit bonam intentionem in suis omnibus agendis. Dilexit etiam pauperes, et eis libenter subvenit. Viros insuper liberatos fovit, eisque benefecit et multos promovit. Justitiam manutenuit et conservavit, et in curia specialiter voluit et ordinavit malos et insolentes puniri. Suo enim tempore insurrexit in Avenione quædam societas, quæ Damperita vocabatur, cujus sectatores de nocte incedentes furta, stupra et maleficia multa committebant : de quibus idem papa justitiam satis rigidam fieri mandavit ; sic quod multi ex eis etiam, qui se nobiles æstimabant, erantque apparenter satis magni status, submersi fuerunt aut alias trucidati ; quorum exemplo alii perterriti aut fugerunt, aut de prædictis destiterunt : et sic dicta societas evanuit satis cito. Plures ex suis tam nepotibus quam consanguineis in Ecclesia promovit et exaltavit : ad quod faciendum caro ipsum aliqualiter traxit et inclinavit, tamen ut plurimum boni et sufficientes fuerunt, et in statu eis dato bene et laudabiliter se habuerunt. Paucos habuit in statu laicali sibi multum propinquos, illis tamen sic benefecit, quod post ipsum bene et honorifice cum eorum potentiis vivere et stare potuerunt : non tamen alias ipsos magnis dignitatibus aut honoribus sublimavit ». Hactenus Innocentii papæ Gestorum auctor.

4. *Cardinalium litteræ ad Ægidium cardinalem de morte Innocentii.* — Sepulturæ tradito Pontifice, cardinalium collegium Ægidium card. Albornotium episcopum Sabinensem Apostolicæ Sedis in Italia legatum de communis parentis obitu certiorem fecit [1] :

« Miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi S. R. E. cardinales, venerabili fratri Ægidio, Dei gratia episcopo Sabinensi A. S. L. salutem in Domino.

« Lacrymantibus oculis profundisque suspiriis fraternitati vestræ cogimur intimare, quod Altissimus, cujus pietas confert laborantibus requiem, et infirmantibus perpetuam sanitatem, felicis recordationis domino Innocentio papæ VI multis laboribus et infirmitatibus jam confracto sua benignitate compatiens, ejus animam benedictam, post devotam susceptionem Ecclesiasticorum sacramentorum, pridie ad cælestem patriam, ut pie creditur, evocavit : hodieque in Ecclesia Avinionensi solemnibus pro ipso exsequiis fuit depositum honorabile corpus ejus. Vestram igitur fraternitatem, quam gratiarum Dominus dotavit patientiæ munere, munivitque clypeo fortitudinis in adversis, hortamur et rogamus attente, quatenus de tam flebili casu et damno tam grandi Ecclesiæ sanctæ Dei, prout decet vestram prudentiam, et malæ conditiones temporum exigunt, et consolationis et confortationis spiritum assumavit, etc. » Rogant eum, ut clientes Ecclesiæ omni studio in officio contineat. « Dat. Avin. XVIII kal. Octobris dicta Romana Ecclesia pastore vacante ». Scriptis eodem die litteris [2] cardinales hortati sunt Bononienses, quos Bernabonis sævitia infestabat, ut Urbem strenue contra illius impetus tuerentur, ac legati imperiis obtemperarent. Quo etiam argumento ad Nicolaum, Hugonem et Albertum Atestinos mar-

[1] Gesta Innoc. VI apud Bosq.

[1] Apud Urb. V. tom. I. Ep. secr. p. 1. — [2] Ead. pag.

chiones ; tum ad Canemsignorium et Paulum Albuinum fratres Veronenses, tum ad Franciscum Carrariam Patavinum fœderatos datæ litteræ, ac de subrogando brevi optimo Pontifices spes ipsis datæ.

5. *Orta lis an cardinalis, cui nondum os apertum, collaturus sit suffragium.* — Dum conclavi de more cardinales includebantur, suborta est controversia, an Androinus ad electionem una cum aliis celebrandam admittendus esset, de qua hæc Urbani Gestorum scriptor[1] : « In hac electione (nimirum Urbani,) fuit præsens tanquam in ipsa vocem habens admissus, et in conclavi cum aliis cardinalibus introductus dominus Androinus de Rocha, prius abbas Cluniacensis, qui per dictum Innocentium papam VI factus fuerat presbyter cardinalis ; cum tamen nondum haberet titulum : nec vivente dicto Innocentio in consistorio fuerat installatus : intravit enim primo curiam dum dictus Innocentius laborabat in extremis, imo et quasi hora, qua moriebatur. Quod ideo hic notanter inserendum duxi, ut appareat, quod sola assumptio seu promotio ad cardinalatum dat vocem in electione papæ et non tituli assignatio : et hoc expresse denotat regularis seu communis observantia, quæ habet, quod noviter promoto ad dictum statum per papam clauditur os antequam sibi titulus assignetur, sicque manet ore clauso, et vocem in nullo habens, donec demum sibi aperiatur : et tunc sibi titulus assignatur, et ut in posterum loquatur, vocemque liberam habeat tam in dicta electione, quam aliis actibus ad statum hujusmodi pertinentibus, tribuitur et conceditur facultas, quæ per dictam oris clausuram suspensa fuerat et effectualiter interdicta. Hoc etiam denotat verbum claudere, quod non potest locum habere nisi in re jam aperta : et ita pro vero et indubitato et de jure tunc tentum, habitum et determinatum extitit concorditer per dominos cardinales ». An vero postquam os clausum est, necdum apertum, suffragium in creando Pontifice ferre possit, certatum inferius visuri sumus.

6. *Urbani V papæ electio.* — Agitata Pontificia electione, cardinales in contrarias distracti sunt sententias ; cum alii Lemovicensem natione, cujus gentis imperium recens ad Anglum traductum erat, evehere ad solium affectarent, repugnarent alii, nec in aliquo e collegio consentirent : demum Guillelmum Grimoaldum (de quo in regnum Neapolitanum legato ab Innocentio meminimus) genere Gallum, patria Belliquadrensem, abbatem S. Victoris Massiliensis Ordinis S. Benedicti, sexagenarium, ut ait Matthæus Villanus[2], honestate morum, rerum peritia insignem (quem narrat, audita Innocentii morte, Florentinis, a quibus magnificentissime erat exceptus, dixisse, si aliquando Pontificem qui Sedem Apostolicam in Italiam reduceret ac tyrannos edomaret, intueri se contingeret, magna cum lætitia sequenti die mortem obiturum) Ecclesiæ Catholicæ præfecerunt.

1 Gesta Urb. V apud Bosq. — 2 Matth. Vill. l. XI. c. 26.

De ejus primordiis ac gestis ante Pontificatum muneribus, vitæ genere et electione anonymus scriptor hæc narrat[1] : « Urbanus papa V, natione Gallicanus, de loco de Grisaco, diœcesis Mimatensis post dictum Innocentium VI Avenione fuit electus in papam die XXVIII mensis Octobris, anno Domini MCCCLXII, et die VI mensis Novembris immediate sequentis consecratus et coronatus. Hic prius vocatus est Guillelmus Grimoardi, cujus pater fuit Grimardus miles : et in adolescentia sua sub habitu monastico Domino voluit famulari, fuitque receptus in monachum in prioratu de Chiriaco dictæ diœcesis, a monasterio S. Victoris Massiliensi dependente : ubi postquam fuit instructus in regularibus observantiis, se transtulit ad studia litterarum, in quibus adeo diligenter institit et insudavit, quod demum fuit effectus solemnis doctor decretorum ; legitque ex tunc multis annis tam in Montepessulano, quam in Avinione. Tandem vero, suis suffragantibus meritis, primo ad monasterium S. Germani Antissiodorensis, postea vero ad monasterium prædictum S. Victoris Massiliensis sub quo primitus Ordinem S. Benedicti professus extiterat, promotus fuit, et abinde assumptus in papam ». Et infra : « Modus autem suæ assumptionis seu electionis magis a Deo, quam ab homine videtur processisse ; attento præsertim, quod dicta sede Apostolica tunc vacante, erant in collegio cardinalium multi valentes et sufficientes viri, qui tamen (ut creditur) Deo sic disponente, concordare nequiverunt, ut ipsorum aliquis eligeretur : sed post satis diuturnam vacationem, habentes adspectum ad merita, virtutes et sufficientiam, de quibus magnam experientiam habuerant, cum inter ipsos in plerisque officiis deputatus longis temporibus fuisset conversatus, in eum pro tunc absentem, et in partibus Neapolitanis pro negotiis Ecclesiæ Romanæ existentem, sua vota direxerunt ».

Adorat inter alios divinæ providentiæ consilia arcana Petrarcha[2] in evehendo ad Pontificatum Urbano, præsagivitque ideo cælesti nutu factum, ut Italiæ Sedem Apostolicam restitueret ; ita enim in scriptis postea ad eum litteris ipsum compellat : « Attendisti acriter, certus sum, servasque memoriter quibus viis ad hoc culmen ascenderis : neque enim in Deum fas est ingratum suspicari eum, qui gratissimus in homines sis. *Non est quidem potestas nisi a Deo :* non mentitur Apostolus, qui hoc ait. Verum hæc potestas, quæ aliunde utique non est, aliter atque aliter hinc est : sæpe enim divina sapientia ad suæ voluntatis effectum humanis actibus utitur successione, electione, donatione, acquisitione, et si qui alii sunt modi, quibus homines ad aliquam potestatem

1 Gesta Urb. V apud Bosq. — 2 Petrarch. rer. senil. l. VII. Ep. 1.

perveniunt. Ubi humanorum actuum vestigia atque effectus apparent, voluntas ac dispositio Dei latet: doctis tamen ac fidelibus non ignota. Et hoc calle ad papatum ante te nostra memoria pervenerunt omnes. Est ubi ipsa Dei voluntas tam evidenter emineat, ut lippis quoque cæcisque etiam nota sit: sic se Deus per seipsum sine medio velle aliquid ostendit, ut nullæ ibi partes hominum videantur, quorum linguis aut manibus pro organo quodam instrumentoque utitur, illis ipsis quid per eos fiat ignorantibus, factumque mirantibus ac fortasse dolentibus. Hoc tu nostra ætate solus tramite conscendisti. Nemo te fallat, pater prudentissime: nemo tibi persuadeat esse aliquem tuorum cardinalium, qui vel semel unquam cogitaverit te ad papatum, non dicam promovere, sed poscere: si quis forte tibi aliud insusurrat, verba dat, te sibi mendacio obligatum cupit. Deus te profecto, Deus, inquam, solus, et nemo mortalium elegit, linguis licet illorum (ut dixi) usus, quas ad aliud dispositas ad suum vertit obsequium quodque ipse volebat, dictu mirabile! per volentes fecit. Hoc tibi acutissimo hominum quomodo rear incognitum, quod nemo fere vulgarium ignoravit?

« Sed si nunc etiam notius fieri vis, quorum electus es vocibus, mores atque animos tibi notissimos contemplare. Pone ante oculos fastum illum: nusquam tanta rerum suarum existimatio, parque contemptus alienarum. Alto loco assueti omnes, ad summum singuli aspirant, quo vix est, qui alium quam se unum dignum censeat: sed quoniam nominare alios est necesse, quisque se cogitans, alium nominat, vicissim ab aliis nominandus: ita neque quisquam nominare potest, neque alium vult, nisi ex eodem numero, unde tanti beneficii vicem speret. Quando ergo illi hoc judicio et his moribus, quamvis vita conspicuum, litteris excellentem, humilis abbatem cœnobii nominassent, aut tantæ rei idoneum judicassent? aut quomodo illis in animum venisset, quod sibi quisque suis optabat, exteris dare; seu quem ex alto despicerent, supra se cernere; seu quo ministro usi essent, dominum habere? Audacter forsan, sed, ni fallor, vere dixerim, nunquam quo sunt animo tale aliquid sponte pati, ne dicam facere, potuissent. Non refert autem quid homines velint, sed quid Deus: is te vero, non alium volebat, consiliumque suum ultro non consensuris occultabat: quibus scrutinia profunda versantibus, sic clanculum tuum nomen inseruit, ut ex tot nominibus Romano cardine fulgidis, cum solus abbas Massiliæ sonuisset, dolor et timor malos, gaudium et spes bonos, admiratio ac stupor omnes arriperet: omnes tamen una voce, variis licet affectibus, in laudem Dei, qui facit mirabilia magna solus, stupentia ora resolverent. Et si tanta de re sententiam meam vis audire, quantum seu solem vespertilio, seu peccator homuncio divinum consilium intueri potest dicam ». Et infra: « Incipit, credo, Christus Deus noster suorum fidelium misereri. Vult, ut arbitror, finem malis imponere, quæ multa per hos annos vidimus. Vult pro aurei sæculi principio Ecclesiam suam, quam vagari propter culpas hominum diu sinit, ad antiquas et proprias sedes suas, et priscæ fidei statum revocare ». Non fefellit sua Petrarcham spes, revocatam enim ab eo in Italiam Sedem, prænuntiatamque mortem, si rediret in Gallias, visuri sumus.

7. Observat porro Urbani Vitæ auctor, cardinales non promulgasse designatum illum Pontificem, donec ad ipsos Avenionem accessisset: quanquam ad eum decretum electionis transmissum, Ms. Vaticani auctor refert his verbis [1]: « Peractis exsequiis domini Innocentii more solito novem diebus, die decima cardinales numero viginti intraverunt conclave, die videlicet B. Mauritii: et cum inter se concordare non possent, in dominum Guillelmum Grimoaldi, tunc abbatem S. Victoris Massiliensis absentem, in regno Siciliæ nuntium Sedis Apostolicæ, vota sua major et sanior pars direxit. Qui decreto electionis accepto, in Vigilia omnium Sanctorum reversus est Avinionem. Interim vero quod cardinales erant in conclavi, prælati quolibet die missas celebrabant, et sermones faciebant, rogando Deum pro felici et celeri Pontificis provisione, quodam speciali officio missæ ad hoc ordinato, quod incipit: *Suscitabo mihi sacerdotem fidelem*, etc. Die vero XXVII, cum D. Guillelmus papa futurus applicuisset Massiliam, eodem die misit dominis cardinalibus consensum electionis de se factæ ». Tum describit, uti solemni ritu in sacrosancto solio sit collocatus: « In Vigilia, inquit, Omnium Sanctorum inthronizatus fuit: et facta insinuatione ad populum, quod Urbanus V vocaretur, mox ab omnibus cantatum fuit, *Te Deum laudamus*. Die quoque Dominica sequenti, videlicet in festo sancti Leonardi post festum Omnium Sanctorum, fuit in palatio Apostolico coronatus per dominum Magalonensem, qui tunc erat Ostiensis episcopus: sed post coronationem non equitavit per villam, ut moris est, licet omnia parata fuissent ».

8. *Litteræ Pontificiæ ad episcopos et principes de sua electione.* — Initiatus itaque sacris Pontificalibus Urbanus de susceptis a se Ecclesiæ Catholicæ gubernaculis post Innocentii VI obitum omnes orbis Christiani præsules certiores fecit, atque ad conjungenda cum ipso ad populum Christianum optimis institutis informandum, sustentandamque apud Deum precibus ipsius imbecillitatem de more est adhortatus. Inscriptæ sunt eæ [2] Ægidio episcopo Sabinensi Apostolicæ Sedis in Italia legato, patriarchæ Aquileiensi, Rhemensi archiepiscopo aliisque antistitibus, tum religiosorum Ordinum supremis magistris, quorum omnium

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3575. — [2] Urb. tom. 1. Ep. secr. p. 3, 4, 6, 7.

texitur catalogus : conceptæque sunt iisdem pæne verbis. Nobis eæ visæ sunt adducendæ quæ primæ occurrunt ad Ægidium cardinalem datæ [1] :

« Urbanus, etc. venerabili fratri Ægidio episcopo Sabinensi A. S. L.

« Nuper, videlicet IIidus Septembris proxime elapsi, piæ recordationis Innocentio papa VI prædecessore nostro viam universæ carnis ingresso, ejusque corpore cum solemnibus exsequiis in Ecclesia Avenionensi deposito, ad locum alium, quem ipse (dum ageret in humanis) elegerat, postmodum transferendo, venerabiles fratres nostri S. R. E. cardinales, tempore debito secundum præcepta canonum missarum solemniis in honorem Spiritus sancti in electionem summi Pontificis, quæ facienda imminebat, eisdem per suam affuturi gratiam, devotissime celebrandis, convenerunt insimul in palatio Apostolico Avinionensi, in quo idem prædecessor tempore sui obitus habitabat, de substitutione ejusdem Pontificis tractaturi. Aliquibusque tractatibus in hoc præhabitis, prout tanti negotii qualitas requirebat, tandem iidem fratres ad nos, qui tunc in minori constituti officio certæ nuntiationis ministerium a præfato prædecessore nobis injunctum gerebamus in partibus Italiæ, intuitum dirigentes, nos in summum Pontificem et pastorem universalis Ecclesiæ concorditer elegerunt. Nos autem, qui sumus cinis et pulvis, ex hoc fuimus non immerito stupefacti, cum oculi nostri imperfectum nostrum evidenter cernerent, et nec vires corporis, nec virtutum merita, nec scientiæ donum nobis suppeterent ad Apostolici culminis speculam conscendendam, et gravissimam totius orbis sarcinam nostris debilibus humeris perferendam. Cogitantes tamen quod Ecclesiæ prædictæ diuturna vacatio, præsertim diebus istis, quibus (peccatis exigentibus) totus fere orbis in maligno est positus, magna posset pericula generare ; ac confidentes in Deo, qui nos, licet indignos, ad pascendum oves universi sui gregis elegit, quod sua consueta misericordia ad ipsius laudem et gloriam, ac nostram et totius populi Christiani salutem in ejusdem populi salubri regimine dabit fortitudinem debili, indigno virtutem et scientiam ignoranti; cum timore ac tremore divinæ voluntati paruimus, ac eorumdem fratrum desideriis annuentes, fragilitatis nostræ colla jugo submisimus Apostolicæ servitutis, et hesterna die octavo idus Novembris consecrationis et benedictionis munus et coronationis insignia recepimus, ut est moris.

« Ad præmissa itaque nobis necessaria obtinenda facilius tuarum orationum suffragiis indigentes, fraternitatem tuam hortamur ac obsecramus in Domino, quatenus debilitatem nostram apud Altissimum tuis devotis precibus, adjuvans, injunctum tibi ab Apostolica Sede legationis officium solitæ tuæ prægrandis prudentiæ sollicitudine prosequaris in terris tuæ legationis, charitativo comportans studio impositam nobis univerversalis oneris gravitatem, ut mediantibus tuis auxiliis de grege nobis a supremo episcopo et pastore commisso bonam eidem rationem reddere valeamus. Cæterum prægravem tuorum laborum sarcinam, sollicitudinis indefessæ solertiam, et variarum cogitationum anfractus ætatis tuæ gravedine cumulatos, quibus pro felici statu et honore sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cujus honorabile membrum existis, adeo vexaris assidue, quod dulcedinem quietis ignoras, per experientiam, qua illos tecum quandoque communicavimus in minori officio constituti, certa scientia cognoscentes, tibi de illis paterne compatimur et majoris adstringimur vinculis charitatis ; gerentes in votis ac proposito illa (Domino adjuvante) peragere, quæ tuis consolationi ac desideriis reddantur accepta, honorem ejusdem fraternitatis adaugeant, ac nostris et Ecclesiæ prædictæ subjectis, quos provide regis et protegis, exspectatæ quietis tribuat incrementum. Dat. Avin. VI id. Novembris, anno I ».

9. Excitatis itaque universis præsulibus ad munus strenue obeundum, imperatorem ad explicandam Sedi Apostolicæ opem, coercendos improbos, æquitatem tuendam, atque Ecclesias ex impiorum injuriis vindicandis provocavit [1] : Lætificat, inquit, non modicum mentem nostram, et revelationis impositi nobis oneris spem etiam repromittit celsitudinis tuæ devota sinceritas, per quam te cælesti regi reddis acceptum, et cunctis præbes amplectendæ imitationis exemplum. Quare imperialem serenitatem paternis affectibus hortamur in Domino ac rogamus attente, quatenus perseveranter in Domini timore persistens, ipsius studeas custodire mandata, colens justitiam et diligens æquitatem, virtuosos exaltans et reprimens contumaces ; memor, quod ad extollenda bonorum præconia et refrænandas insolentias transgressorum, accepisti a Domino potestatem : pacemque, prout tibi possibile redditur, studiose procures universo populo Christiano. Præfatam quoque Romanam Ecclesiam, cujus es specialissimus protector et filius, aliasque Ecclesias et personas Ecclesiasticas, tuo indigentes præsidio, præcipuis habeas favoribus commendatas, etc. Datum Avinione, VII idus Novembris, anno primo ». Invitati iisdem ferme sententiis Christiani reges [2] Joannes Francorum, Eduardus Angliæ, David Scotiæ, Petrus Castellæ, Petrus Lusitaniæ, Carolus Navarræ, Petrus Aragoniæ, Ludovicus Ungariæ, Casimirus Poloniæ, Waldermarus Daniæ, Magnus Sueciæ, Aquinus Norwegiæ, Petrus Cypri ac Robertus dictus imperator Constantinopolitanus, ut sceptra juste moderarentur, ac populum Christianum in mutua pace et conspiratione voluntatum foverent. Quo argumento extant etiam ad

[1] Urb. tom. I. Ep. secr. p. 3.

[1] Urb. tom. I. Ep. secr. p. 8. — [2] Ibid. p. 8 et 9.

Elisabetham Ungariæ et Joannam Galliarum reginas [1]: tum ad [2] Carolum Normanniæ, Ludovicum Andegaviæ, Joannem Biturigum, Philippum Turonum, Philippum Aurelianensium duces, et alios Angliæ, Hispaniarum, Italiæ ac Siciliæ principes: præterea ad Romanos et alios Ecclesiæ clientes insignesque populos datæ litteræ, quibus omnibus studia Apostolica est pollicitus.

10. *Joanna regina vidua nubit Jacobo Baleari.* — Significavit Urbano Joannes Francorum rex, summam se ex ejus creatione lætitiam percepisse, ipsiusque conveniendi consilium sumpsisse. Cui Pontifex peramanter ipsum a se exceptum iri respondit [3]: « Nos, inquit, prout intelleximus per earumdem litterarum subsequentiam, personaliter visitare proponis. Super iis igitur, fili charissime, serenitatis tuæ, quem mentis oculis intuemur et videre corporeis oculis ardenti desiderio exspectamus, te plene confidere volumus, quod nos, qui de tuo regno existimus oriundi, ad ea, quæ tuum regnique præfati honorem, statum et incrementa concernant, mentem intentam habebimus. Dat. Avin. VII id. Novembris, anno I ». Meminit de illius adventu (præter Matthæum Villanum [4] et alios) Ms. Vaticani auctor [5] his verbis: « Idem rex mensis hujus (nempe Novembris), die XX intravit curiam ». Et infra : « Eo præsente et tota frequentia curiæ corpus domini Innocentii fuit portatum ad monasterium Carthusiense, ibique tumulatum in die S. Cæciliæ ». Refert Villanus [6] inter cætera postulasse regem ab Urbano, ut filius Joannæ reginæ viduæ connubio jungeretur: ac Pontificem subjecisse, rem sibi gratissimam fore ea lege, ut in regno versaretur, ac fidem Sedi Apostolicæ obstringeret, annuumque vectigal penderet. De Philippo filio Turonum duce natu minimo sibi charissimo, utpote qui in acie nunquam a paterno latere divelli potuisset, dum alii filii ac frater ipsum una cum copiis deseruere, ad Siculum regnum evehendo agitabat : atque ad illius gratiam Pontifex, sine cujus auctoritate Joanna regina virum ducere non debebat, eam est adhortatus [7], ut ex regia Francorum familia, ex qua genus traxerat, virum sibi matrimonio jungeret. At illa Jacobum Balearicæ stirpis principem inopem et profugum despondit, atque hæc conventa [8] cum ipso iniit.

11. « In nomine Domini nostri Jesu Christi. Amen. Anno Nativitatis ejusdem millesimo trecentesimo sexagesimo secundo, Indictione quintadecima, die Mercurii, quartadecima mensis Decembris, Pontificatus sanctissimi in Christo patris domini nostri domini Urbani, divina providentia papæ V anno I. Universis præsens instrumentum publicum inspecturis, pateat evidenter, quod dudum de contrahendo matrimonio inter serenissimos principem Jacobum, Dei gratia regem Majoricarum, comitem Rossilionis et Ceritaniæ, ac Montispessulani dominum, et dominam Joannam, eadem gratia reginam Jerusalem et Siciliæ, ducatus Apuliæ et principatus Capuæ, Provinciæ et Folcarquerii ac Pedimontis comitissam, certis tractatibus habitis hinc inde, tandem divina favente clementia de hujusmodi inter eos matrimonio contrahendo per ipsos concordato his pactis et conditionibus inter eosdem conventis et initis, quæ talia sunt :

« Primo quod sufficiat domino regi Majoricarum intitulare se titulo regni sui Majoricarum, et non titulo regni Siciliæ ; nec debeat nec possit petere coronationem nec inunctionem, ac ligium homagium a comitibus, baronibus et regnicolis aliis, cujuscumque conditionis, status et gradus sint, tanquam rex Siciliæ vir dictæ reginæ, sed solum habeat sacramentum assecurationis : nec de administratione dicti regni ac comitatuum Provinciæ et Folcarquerii se quomodolibet intromittet, sed penes ipsam dominam in solidum debeat remanere.

« Secundo quod non tractet, nec debeat habere seu tenere, vel haberi seu teneri facere per se vel concurrentes cum voluntate sua, cujuscumque nationis, fortalitia ubicumque per regnum : nec prætextu aliquorum sumptuum, quos subire ipsum forsan prætenderet, vel contingeret in defensione regni vel recuperationis insulæ Siciliæ seu alio modo quocumque, competat seu competere possit tenuta ipsorum fortalitiorum vel terrarum et locorum regni : sed semper remaneant in dispositione dominæ, et ad suam provisionem atque mandatum.

« Tertio quod si contingeret dominam præcedere, superstitibus filiis ex utroque, et ipso rege superstite, filios ipsos sive infra legitimum sive post quandocumque præcedere sibi nullum jus vindicet vel acquirat in successione regni et hæreditate materna ipsorum filiorum : sed devolvatur successio ad illos de genere dictæ dominæ, ad quos deferri contingeret secundum tenorem conventionum regni, legibus seu viribus quibuscumque in contrarium loquentibus nullatenus obstituris.

« Quarto quod idem rex Majoricarum semper concurrat et teneatur concurrere cum ipsa domina regina in reverentia et obedientia sanctæ matris Ecclesiæ et Apostolicæ Sedis, quibuscumque aliud dicere vel audire suadentibus non acquiescet : ac pure et simpliciter assistet, et favebit toto posse circa satisfactionem census impendendam eidem Ecclesiæ seu Apostolicæ Sedi pro regno Siciliæ annis singulis, et circa ipsam Ecclesiam perpetuo contentandam.

« Quinto quod de præmissis, sicut præcedentibus, si forte contingat in posterum super illis difficultatem aliquam exoriri, vel forsitan hæsitari, ipsa difficultas et hæsitatio declarandæ remaneant

[1] Urb. tom. I, Ep. secr. p. 8 et 9. — [2] Pag. 11, 12, 13, 14. — [3] Pag. 20. — [4] Matth. Vill. l. XI. c. 31, 32. — [5] Ms. bibl. Vat. sig. num. 3765. — [6] Matth. Vill. l. XI. c. 32. — [7] Tom. I. Ep. secr. p. 17 et 18. — [8] Ext apud Urb. an. I. Ep. divers. form. I.

in judicio domini summi Pontificis, qui pro tempore erit; et ad eum spectet declaratio eorumdem, interpretando sicut sibi consulte et libere visum erit: cujus judicio et interpretatione sine replicatione alia stetur et stari debeat, et pars utraque reputare se exinde contentam, etc. » His Urbanus Pontificium robur adjecit II kal. Maii, anni proximi, quo Jacobus Neapolim applicuit. At de Jacobo hactenus: nunc ad Gallicas res sermonem traducimus.

12. *Bernabos Ecclesiæ gratiam dolose flagitans judiciariis actis percellitur.* — Flagitarat ab Urbano Joannes rex [1], ut Bernabonem Mediolanensem in gratiam restitueret: veniam enim ille, acceptis aliquot a fœderatis cladibus, deprecabatur, atque oratores ad Urbanum miserat [2], tum ut de adepto Pontificatu ei gratularetur, tum juste ob scelera iratum mulceret. Quibus responderat Pontifex, ut Bernabos erepta Ecclesiæ loca redderet scelerumque pœniteret; ac tum rite in gratiam admissum iri. Quo etiam responso importuna Joannis regis postulata (quadringenta aureorum millia sibi Bernabonis nomine ad prætensa in Bononiam jura abjicienda dari poscebat) elusit. Cumque Bernabos ab Ecclesiæ injuriis sibi temperare abnueret, imo tyrannidem in dies magis proferre niteretur, Urbanus in primis Ægidii cardinalis auctoritatem confirmavit [3] monuitque [4] XVI kal. Decembris de missis a Bernabone oratoribus factisque ab eo promissis: sed brevi se diligenterque discussurum, an vere illum scelerum pœniteret, an dolis et artibus consuetis Sedem Apostolicam deludere meditaretur: rem vero cum fœderatis principibus communicari jussit. Judiciariam demum in Bernabonem actionem instaurasse Urbanum, refert subjectis verbis Ms. Vaticani [5] auctor: « Dominus papa citari fecit coram se dominum Bernabonem, termino sibi præfixo ad primam diem Martii ad audiendum sententiam condemnationis ». Extat in Pontificio Regesto id Urbani edictum [6] ad præsules transmissum, ut promulgaretur, quo gesta in Bernabonem ab Innocentio ordine judiciario complectitur, neque altius repetita, exponit ut certissima fama ad Sedem Apostolicam, vivo adhuc Innocentio VI perduxisset, Bernabonem calcata omni officii religione defecisse ab Ecclesia, seque hæreseos crimine irretiisse, suscepto hæreticorum patrocinio ac Francisci Ordelaffi damnati de hæresi arreptis partibus, vetuisse sacram in iis locis, quæ obtinebat, expeditionem pro concione adversus illum promulgari. Ut vero tantum scelus novis sceleribus cumularit, ita enarrat:

« Insuper suam, quam contra Deum et præfatum prædecessorem, aliosque Dei ministros, ac prædictam Romanam et alias Ecclesias repletus diabolico spiritus diutiu gesserat, prout gerebat, in mente perfidam voluntatem, per subsequentia execranda facinora deducens in publicam notionem, bonæ memoriæ Robertum archiepiscopum Mediolanensem, pro eoquod quemdam monachum monasterii Clarævallis Ordinis Cisterciensis Mediolanensis diœcesis noluerat, prout nec debebat, ad præsentationem cujusdam intrusi in eodem monasterio ad ordinem promovere, ad suam præsentiam accedere compulerat, omnique reverentia Dei et officii pontificalis abjecta, eidem archiepiscopo sermonibus contumeliosis, multis ibidem præsentibus, dixerat: Genuflecte, ribalde; et cum sic genuflexus existeret, adjecerat: Nescis, pultrone, quod ego sum papa et imperator ac dominus in omnibus terris meis, et quod nec imperator, imo (ut verbis sacrilegis et profanis asseruerat) nec Deus posset in terris meis facere, nisi quod vellem, nec intendo quod faciat? ipsumque archiepiscopum deinde post multa ignominiosa opprobria sibi dicta in quadam camera recludi ausu sacrilego fecerat. Et virgam sui furoris contra eumdem prædecessorem et dictam Ecclesiam præsumptuosus extendens, per easdem civitates, castra, villas et loca, quæ (ut præfertur) tenebat, fecerat etiam publice proclamari, quod nullus de civitatibus, castris, villis et locis ejusdem sub pœna concremationis ad dicti prædecessoris, seu etiam venerabilis fratris nostri Ægidii episcopi Sabinensis in partibus illis Apostolicæ Sedis legati curias præsumeret accedere, aut inibi gratiam vel aliud impetrare; seu etiam eidem prædecessori aut dicto legato de aliquibus ipsi prædecessori et Romanæ Ecclesiæ vel eidem legato debitis aliquatenus respondere, aut dare consilium, auxilium vel favorem; quodque absque ejus vel cujusdam sui familiaris Gerardoli nomine, quem vulgus papam nominat, licentia, nulla electio, postulatio, supplicatio seu provisio fieret in Ecclesiis ac monasteriis et locis ecclesiasticis (etiam mulierum) civitatum, castrorum, villarum et locorum prædictorum: ordinarios quoque et alios, qui aliquos ad monasteria, Ecclesias vel alia beneficia Ecclesiastica absque ipsius Bernabonis licentia recepeant, graviter puniri, et quæ super iis fecerant revocari; necnon Apostolicas et legatorum Apostolicæ Sedis ac inquisitorum hæreticæ pravitatis litteras et processus, ac etiam litteras clausas, quæ jam dicto prædecessori et eisdem cardinalibus et aliis de Romana curia de diversis mundi partibus mittebantur, aperiri, legi et sæpissime lacerari, eorumque latores capi et carceribus mancipari ».

13. Addit Pontifex varia crudelitatis genera a Bernabone in sacerdotes et viros religiosos injuste exercita: alios in cavea ferrea flammis exustos: alios in equuleo discruciatos: alios amputatos capite: ejectum e civitate Brixiensem episcopum: Minoritam spectatæ virtutis auribus ardenti ferro perforatum; pluresque Ecclesiasticos viros in carcerem conjectos, et exquisitissimis suppliciis per

[1] Matth. Vill. sup. c. 12. — [2] Cap. 31. — [3] Tom. 1. Ep. secr. p. 44. — [4] Ibid. p. 51. — [5] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. — [6] Tom. 1. Ep. secr. p. 21.

nefas discruciatos: contemptas ab ipso Ecclesiasticas censuras, quibus se devinxerat, atque ad Ecclesiæ conjunctionem redire neglexisse: eo etiam prorupisse, ut Parmensem sacerdotem turrim conscendere, atque ex ea Innocentius VI et cardinales anathemate defixos proclamare cogeret: ad suam vero ac suorum satellitum avaritiam satiandam in bona Ecclesiastica adeo grassatum, ut plures sacerdotiorum vectigalibus exuti divina ministeria abjecerint, cultusque religionis in iis partibus admodum exsoleverit: tum pro libidine alios in sacerdotio intrusisse, deturbasse alios, sacrorum locorum vectigalia ad suum ærarium derivasse; multaque alia patrasse, ob quæ justa hæreseos infamia ac suspicione aspersus esset. Licet vero hæc adeo conspicua et explorata essent, ut latere neminem possent, Innocentium tamen Guillelmo S. Mariæ trans Tiberim presbytero cardinali, ut de iis inquireret, partes demandasse: qui cum officio perfunctus commissa a Bernabone scelera retulisset, Innocentium Bernaboni non immerito de fide suspecto VIII kal. Septembris, Pontificatus sui anno VIII denuntiasse, ut quarta die mensis Novembris imminente, Apostolico tribunali se sisteret, ipsiusque securitati, ne inanes causas prætenderet, cavisse: cumque stata die non comparuisset, Innocentium ipsum Raynaldo S. Adriani et Joanni S. Georgii ad Velum aureum diaconis cardinalibus præcepisse, ut ad portam palatii Apostolici Bernabonem alta voce appellarent: nec Bernabone aliove pro ipso se sistente, pronuntiatum in causa fidei contumacem, atque anathematis sententiam in eum vibratam fuisse, ac sancitum, ut ad distringendas alias in ipsum pœnas juris ordo servaretur. Tum subdit Urbanus, licet Ecclesia Bernabonis ad sanitatem mentis revocandi desiderio ducta diutius ipsum exspectarit, ut crimina expiaret; nedum tamen ad pœnitentiam frangi potuisse, sed biennio, clementia Apostolica atque ejus auctoritate spreta, in pertinacia obduruisse: atque ideo cum jure velut hæreticus damnandus sit, ac membrum putridum, ne sua labe cætera inficiat, amputandum, e cardinalium consilio peremptorie eidem Barnaboni indicere, ut die prima imminentis mensis Martii hora consistoriali coram Apostolico tribunali ad excipiendam in causa fidei sententiam compareat: quæ litteræ exaratæ « Avin. II kal. Decembris, anno I ». Jussi[1] vero sunt patriarchæ, archiepiscopi et episcopi, hujusmodi edicta in Bernabonem lata divulgare: ac Matthæus Villanus sequenti anno Florentiæ XXIX Januarii die populo fuisse denuntiata testatur[2], atque hæreseos et schismatis criminibus Bernabonem in iis fuisse notatum, interque alia objectum impium ab hoc atheo dictum, non alium in ipsius terris Deum, quam ipsummet Bernabonem existere: tum ob atrocia flagitia diem ad hæc diluenda illi constitutum.

[1] Tom. I. Ep. sec. p. 21 et 36. — [2] Matth. Vill. l. XI. c. 31.

14. *Ludovicus Brandeburgensis et cæteri Bavari ad Ecclesiæ gremium reversi.* — Frangenda erat armis tyranni, qui jura legesque audacia proterebat, pertinacia: atque ideo Urbanus undique subsidiaria arma conquisivit. Cumque Ludovicus marchio Brandeburgensis ad centum equites egregie armis instructos pro expiando scelere ob secutum paternum schisma oppugnatamque Ecclesiam suis sumptibus in Pontificiis castris anno integro in Italia sustentandos a se obstrinxisset, Pontifex Ægidio cardinali legato partes imposuit, ut Ludovici marchionis jam exstincti hæredes ad exsolvendum id officium cogeret. Quas litteras afferemus, cum ex iis Ludovicum Brandeburgensem rite paternum schisma damnasse ostendatur: emendandusque sit Rebdorfius, dum tradit[1], Ludovicum prius vita functum, quam Ecclesiæ conciliatus esset:

« Urbanus, etc. venerabili fratri Ægidio episcopo Sabinensi A. S. L.

« Dudum, cum quondam Ludovicus de Bavaria marchio Brandeburgensis, quondam Ludovici de Bavaria pro Romanorum imperatore, dum viveret, se gerentis, sed Ecclesiæ Romanæ judicio reprobati, primogenitus pro eo, quod dicto suo patri de hæresi et schismate per Romanam Ecclesiam condemnato adhæserat, faverat, et ex aliis ipsius marchionis culpis et excessibus, diversarum esset excommunicationum sententiis irretitus et pœnis subjectus, cuperetque, ut dicebat, ad Ecclesiæ gremium redire humiliter et devote; ac felicis recordationis Innocentio papæ VI prædecessori nostro per certos suos procuratores et nuntios fecisset offerri, se acturum omnem pœnam et pœnitentiam, quæ sibi imponeretur per prædecessorem eumdem; prædecessor ipse, more pii patris salutem filiorum desiderans, eumdem Ludovicum ad gratiam reconciliationis et absolutionis admisit, eique fecit beneficium absolutionis impendi, ac interdicta (quibus Ecclesiæ, monasteria et loca Ecclesiastica, ac civitates, oppida, castra, villæ et loca de terris ejusdem marchionis propter hujusmodi culpas eorumdem Ludovici patris et Ludovici marchionis et aliarum quarumcumque de terris ipsis personarum, quæ dictis Ludovico patri et marchioni adhæserant contra Romanam Ecclesiam supradictam, ac dederant auxilium, consilium vel favorem, erant supposita) relaxari; ipsumque marchionem, ac ejus filios et nepotes ad quæcumque beneficia Ecclesiastica obtinenda, et ad omnia et singula, ad quæ per sententias, quas idem marchio incurrerat, ipse ac ejus filii et nepotes inhabiles reddebantur, habilitari et habiles reddi, et ad omnia privilegia, indulgentias, gratias et immunitates reales et personales, ipsi marchioni per dictam Sedem concessa; necnon ad feuda, honores, officia, bona, jura et jurisdictiones, quæ obtinebat, et ad statum et famam, in

[1] Rebdorf. in Annal. sub an. 1349.

quibus erat, antequam excederet in præmissis (dummodo in eisdem feudis, honoribus, officiis, bonis, juribus et jurisdictionibus tempore restitutionis faciendæ, non esset alii seu aliis specialiter jus quæsitum) in integrum restitui. Ipseque marchio solemniter promisit, ac juravit ad sancta Dei Evangelia pro satisfactione injuriarum irrogatarum, et damnorum illatorum per eum Romanæ Ecclesiæ prælibatæ, quandocumque per dictum prædecessorem seu officiales ipsius Romanæ Ecclesiæ, in partibus Italiæ constitutos, foret requisitus, infra unum mensem, a requisitione hujusmodi computandum, centum armigeros galeatos (viros fideles, ac in equis et armis bene munitos, quorum quilibet haberet unum socium bene armatum et tres equos, ad quascumque partes Italiæ eidem Ecclesiæ contra rebelles et hostes ipsius, et alias, prout foret expediens, fideliter servituros) destinaret, eosque per duodecim menses integros continuos vel interpolatos secundum eorumdem requirentium voluntatem (inchoandos a die, qua iidem galeati intrarent terras præfatæ Romanæ Ecclesiæ) in hujusmodi servitio retineret, eisque de stipendiis et emendis, ac pagis duplis, si faciendæ occurrerent, provideret suis sumptibus et expensis. Dictusque prædecessor voluit, ac in hujusmodi absolutione, relaxatione, restitutione et aliis supradictis apponi fecit specialiter et expresse, quod si præfatus marchio eadem promissa et jurata per eum non faceret et non adimpleret, seu contra ea aut eorum aliquod veniret, eo ipso in easdem pœnas et sententias relaberetur, ejusque civitates, oppida, castra, terræ, villæ et loca, ac Ecclesiæ, monasteria et loca Ecclesiastica eorumdem interdictis hujusmodi subjacerent ut prius, ac habilitatio et restitutio supradictæ haberentur ex tunc penitus pro non factis, prout in dicti prædecessoris litteris et publicis Instrumentis exinde confectis plenius continetur, etc. Datum Avin. IX kal. Decemb., anno I ». Successisse parenti Ludovico Meinhardum filium adolescentem, refert Rebdorfius [1] : ac de tutela illius gerenda, cum magnis opibus viribusque polleret, gravem controversiam Bavaros duces Rupertum ac Stephanum seniorem ac juniorem, fœderatos inter ac Ludovici marchionis consiliarios et amicos exarsisse.

15. Nondum autem universi Germani, qui ob Ludovici Bavari amplexam factionem desciverant ab Ecclesia, ad ejus gremium fuerant revocati : nam licet Guillelmus, Albertus et Otho Ludovici exauctorati Cæsaris filii a Petro Cameracensi episcopo sacrorum communioni fuissent jussu Pontificio restituti ; non tamen clerus, qui in eorum ditione versabatur, censurarum nexu solutus fuerat : nec, quamvis Stephanus dux ejusdem Ludovici filius ab Innocentio VI flagitasset, ut in piorum cœtum admitteretur, postulato beneficio erat potitus. Urbanus itaque cum Bavari prioribus precibus insisterent, Innocentii Diploma extremo illius Pontificatu editum [1] subjectis conceptum verbis instauravit [2] :

« Innocentius , etc. venerabilibus fratribus Augustensi et Ratisponensi ac Gurcensi episcopis.

« Nuper pro parte nobilis viri Stephani ducis Bavariæ nati quondam Ludovici de Bavaria, pro Romano imperatore dum viveret se gerentis, sed justo Romanæ Ecclesiæ reprobati judicio , fuit nobis expositum reverenter, quod idem Stephanus post et contra processus quorumdam prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum , adversus dictum Ludovicum factos et habitos, ipsum Ludovicum scienter habuit et reputavit, nominavit et recognovit pro Romano imperatore; eumque tanquam Romanorum imperatorem ad invadendum et occupandum ac detinendum Romanum imperium ejusque terras, loca, jurisdictiones et jura ; eaque et alias terras, loca et bona, quæ jure hæreditario seu alias quomodolibet dum viveret , possidebat , etiam post reprobationem hujusmodi, defendendo cum suis persona, gentibus et facultatibus pro viribus adjuvit, ejusque requisitionibus, mandatis et beneplacitis (quantum in eo fuit) efficaciter obedivit, et alias multipliciter eidem adhæsit, obsecutus fuit et dedit consilium, auxilium et favorem ; ipsumque ac ejus consiliarios, auxiliatores, fautores et complices, ac eidem in rebellione ipsius contra dictam Ecclesiam adhærentes gravibus sententiis et pœnis, a dicta Ecclesia propterea prolatis et inflictis, multipliciter irretitos receptavit, fovit et defendit, et cum eodem suo genitore divinis officiis, quanquam ipsi ambo essent diversarum excommunicationum vinculis irretiti, scienter et temere interesse præsumpsit; illaque sic ligatus in terris et locis suæ jurisdictioni subjectis, licet ea sciret Ecclesiastico fore (prout erant) interdicto supposita, celebrari, quinimo (quantum in eo fuit) profanari ausu temerario mandavit et fecit; et in multis guerris ac prœliis, in quibus nonnullæ Ecclesiæ ac Ecclesiasticæ personæ in eorum bonis et juribus graviter molestatæ et damnificatæ fuerunt, personaliter extitit, et ad ea frequenter suos subditos destinavit : et quod alias multipliciter contra processus prædictos et Deum verum patrem et dominum, ac præfatam Romanam matrem et magistram fidelium, aliasque Ecclesias et Ecclesiasticas personas offendit, et nonnullarum Ecclesiarum et Ecclesiasticarum personarum bona et jura indebite recepit, et etiam occupavit ; propter quæ diversarum excommunicationum , privationum , inhabilitationum, in dictis et aliis Apostolica seu alia quavis auctoritate factis et habitis processibus contentas, seu alias ab homine et a jure, ac Constitutionibus provincialibus ob præmissa latas et inflictas sententias atque pœnas, et infamiæ notam damnabiliter incurrit, a quibus ferventibus

[1] Rebdorf. in Annal.

[1] Ext. apud Urb. an. I. Ep. com. CCXIX. — [2] Ead. Ep.

votis absolvi et liberari desiderat, ac ad ejusdem Romanæ Ecclesiæ gremium (a quo imprudenter exciderat) revocari, in eo tanquam devotus filius perpetuis temporibus permansurus: et quod idem Stephanus non credit nec unquam credidit, quod Romanus imperator, etiam per dictam Romanam Ecclesiam approbatus, Romanum Pontificem possit deponere, et eidem alium subrogare; imo credit et reputat, hoc asserere esse hæresim damnatam, ab Ecclesia reprobatam : et quod nulli personæ unquam consensit nec consentit, nec in futurum consentire intendit in aliqua hæresi : et quod paratus est omne schisma in persona propria abnegare, et tanquam de commissis hujusmodi veræ pœnitens et contritus omnes pœnitentiam, satisfactionem et emendam, quas sibi propter præmissa per nos vel alium seu alios duxerimus imponendas, pure, devote ac sincere acceptabit, aget et perficiet cum effectu.

« Ac insuper pro parte dicti Stephani nobis fuit expositum et oblatum, quod bona et jura ac jurisdictiones quarumcumque Ecclesiarum ac monasteriorum et Ecclesiasticarum personarum per eum seu ejus nomine, mandato, auxilio et favore quomodolibet occcupata et detenta illis, ad quos spectant, plene, libere et expedite, ac realiter et effectualiter, omnibus dolo et fraude remotis, infra tempus per nos seu alios a nobis in hac parte deputatos seu deputandos præfigendum assignabit, restituet, tradet et dimittet, ac per suos subditos et sequaces assignari, restitui, tradi et dimitti faciet; nec ea vel eorum aliqua in posterum occupabit, nec per suos subditos aut alios suo consilio et favore aliquo vel quæsito colore directe vel indirecte occupari permittet : et quod super omnibus et singulis præmissis devote et efficaciter parebit mandatis Ecclesiæ atque nostris : quodque nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice intrantibus, tanquam verus et Catholicus Christianus, fidelis et obediens erit : et quod nullo tempore erit in liga, societate seu confœderatione cum quibusvis hæreticis per dictam Romanam Ecclesiam denotatis, seu etiam denotandis; nec eis seu eorum alicui per se vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte, dabit aliquod auxilium, consilium vel favorem : et quod de terris suis, et ejus administrationi subjectis et subjiciendis universos hæreticos per eamdem Romanam Ecclesiam vel ejus auctoritate denotatos et denotandos exterminare et expellere pro viribus procurabit : et quod omnia et singula præmissa, pro ejus parte nobis exposita et oblata et ex certa scientia et expresse ante absolutionem sibi ab hujusmodi processibus, pœnis et sententiis impendenda, personaliter ratificabit, et in omnibus et per omnia approbabit, et de novo confitebitur, recognoscet, promittet et juramento confirmabit : et quod præmissa oblata faciet et complebit, ac pro illis faciendis et complendis se et suos successores et bona efficaciter obligavit, et in instrumentum publicum de hujusmodi ratificatione, approbatione, confessione, recognitione et promissione, ac juramento et obligatione, et aliis, quæ fieri contigerit in hac parte, totum tenorem præsentium continens, confici faciet, ejusque sigillo communiri; illudque sic munitum statim, cum super hoc ex parte nostra fuerit requisitus, tradet et assignabit illi seu illis, quos in hac parte duxerimus deputandos.

16. « Quibus quidem expositione et oblatione (ut præmittitur) factis, et per nos benigne auditis et admissis, dicti Stephani, necnon dilectorum filiorum Guillelmi et Alberti ac Othonis fratrum ducum Bavariæ natorum dicti quondam Ludovici parte fuit nobis humiliter et reverenter supplicatum, ut cum ipsi Guillelmus, Albertus et Otho olim per venerabilem fratrem nostrum Petrum episcopum Cameracensem auctoritate Apostolica, sibi in hac parte commissa, a dictis sententiis et processibus, quibus ligati erant, fuerint absoluti; sed ex certis causis Ecclesiarum et monasteriorum prælati, aliæque personæ Ecclesiasticæ sæculares et regulares, ac nobiles aliique laici terrarum de dicto ducatu, ad ipsos Guillelmum, Albertum et Othonem spectantium, hujusmodi absolutionis beneficium non fuerint consecuti, et interdicta, quibus Ecclesiæ, monasteria et civitates, castra et alia loca dicti ducatus non fuerint relaxata; nos ipsi Stephano, necnon omnibus et singulis episcopis, abbatibus aliisque Ecclesiarum, monasteriorum et aliorum locorum Ecclesiasticorum prælatis seu rectoribus, ac clericis et Ecclesiasticis personis sæcularibus et regularibus, necnon capitulis, collegiis et conventibus Ecclesiarum et monasteriorum quorumcumque Ordinum existant; necnon comitibus, baronibus, militibus aliisque personis sæcularibus, cujuscumque status et conditionis extiterint, ac communitatibus et universitatibus civitatum, oppidorum, castrorum, terrarum et locorum prædicti ducatus, et aliarum quarumcumque terrarum ad ipsos fratres communiter vel divisim spectantium, qui et quæ propter hujusmodi processus, contra jam dictum Ludovicum ejusque fautores et complices ipsisque adhærentes, obsequentes et participantes factos et habitos, et eorum occasione sententias et pœnas in eis contentas seu alias quomodolibet incurrerant (qui similiter optant ad nostram et Apostolicæ Sedis humiliter redire obedientiam et mandata) absolutionis, relaxationis, dispensationis, abolitionis infamiæ et habilitationis, restitutionis, et aliis opportunis circa hæc beneficiis providere misericorditer dignaremur,

« Nos igitur, qui more pii patris emendationem et salutem semper appetimus delinquentium filiorum, dictorum fratrum nobis in hac parte humiliter supplicantium precibus inclinati, fraternitati vestræ, de qua in his et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta

committimus et mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum præfatum Stephanum, postquam ipsi confessiones et promissiones suprascriptas in præsentia vestra seu alicujus vestrum personaliter et humiliter fecerit, et juramento firmaverit, ut præfertur, et schisma quodlibet abnegaverit; ac etiam postquam ab eodem Stephano, quod Ecclesias, monasteria, canonicatus, præbendas et alia beneficia Ecclesiastica, et alia omnia et singula castra, terras, villas, loca, jurisdictiones, jura et bona quarumcumque Ecclesiarum, monasteriorum et aliorum Ecclesiasticorum et piorum locorum, Ecclesiasticarum personarum, per eum seu ejus nomine, mandato, promissione, consensu, auxilio et favore quomodolibet occupata seu detenta, ipsis Ecclesiis, monasteriis et locis seu personis, ad quæ seu quas spectant, plene, libere, et expedite ac realiter ad mandatum nostrum assignabit, restituet, tradet et dimittet, assignari, restitui, tradi et dimitti faciet, et ea redintegrari faciet ad illa, et de fructibus, redditibus, proventibus et bonis ex eisdem Ecclesiis, monasteriis, canonicatibus, præbendis et beneficiis, ac castris, terris, villis et locis aliis occupatis et detentis, occupationis et detentionis eorum tempore per eum vel alios suo nomine, mandato, promissione, consensu, auxilio et favore perceptis et habitis, illis ad quos pertinent satisfaciet et satisfieri faciet, seu concordabit cum eis; et quod pro satisfactione injuriarum irrogatarum, et damnorum per dictum Stephanum ac suos, et præfatorum Guillelmi et Alberti ac Othonis subditos de præfato ducatu Bavariæ Romanæ Ecclesiæ prælibatæ illatorum, quandocumque per nos seu officiales ipsius Romanæ Ecclesiæ in partibus Italiæ constitutos iidem Stephanus et alii sui fratres fuerint requisiti, infra unum mensem a requisitione hujusmodi computandum, ducentas barbutas seu armigeros equites, viros fideles et in equis et armis bene munitos, quorum medietatem dictus Stephanus et ejus subditi, et alteram medietatem dicti sui fratres et ejus et eorum subditi de præfato ducatu ad quascumque partes Italiæ eidem Ecclesiæ contra rebelles et hostes ipsius et alias, prout fuerit expediens, fideliter serrituros destinabunt, eosque per sex menses integros et continuos vel interpolatos secundum eorumdem requirentium voluntatem, inchoandos a die qua iidem armigeri intrabunt terras præfatæ Romanæ Ecclesiæ in hujusmodi servitio retinebunt, eisque de stipendiis et emendis ac pagis duplis, si faciendæ occurrerint, providebunt suis sumptibus et expensis; et quod ipse Stephanus infrascriptis nostris mandatis faciendis eisdem devote parebit, et ea inviolabiliter per se observabit, et per suos posteros et subditos bona fide mandabit et faciet observari efficaces et solemnes promissiones et obligationes ac juramenta nomine nostro et dictæ Romanæ Ecclesiæ, et omnium quorum interest seu intererit receperitis », et infra, « auctoritate nostra juxta formam Ecclesiæ absolvatis, imposita præfato Stephano, ultra prædictum subsidium militare, et singulis aliis, quos absolvendos duxeritis, prout eorum culparum et excessuum gravitas exegerit, et vestræ circumspectioni videbitur, pro modo culpæ pœnitentia salutari, ac injunctis eis quæ de cætero de jure fuerint injungenda, etc. Dat. Avin. non. Julii, Pontificatus nostri anno x ». Confirmata sunt hæc ab Urbano datis ad eosdem præsules aliis, quibus superiores fuere insertæ, litteris, quibus hæc temporis nota adjecta est: « Datum Avin. VII kal. Decembris, Pontificatus nostri anno I ».

Conciliatis ita Ecclesiæ Bavaris omnibus, qui ob Ludovici partes secutas se schismate vel hæresi, variisve censurarum nexibus irretierant, reliquiæ hæreseon Marsilii, Janduni et Okami hæresiarcharum pestiferæ penitus evulsæ fuerunt, discissæque Ecclesiæ partes felicissime redintegratæ coaluerunt, conferente Deo Christi meritis Ecclesiæ Rom. triumphum de hostibus, qui armis scriptisque hierarchiam Ecclesiasticam oppugnarent.

17. *Rex Cypri in Occidentem venit pro expeditione in Saracenos.* — Implicito mutuis bellis Occidente, ad promovendam expeditionem Asiaticam concitandosque Europæos reges Petrus[1] rex Cypri, partis de Turcis Asiaticis victoriis illustris, tertia Decembris die Avenionem accessit. Venit etiam una cum Cyprio B. Petrus Thomas gesta in Oriente Apostolica legatione amplificatoque Christi cultu clarissimus, quo hortatore Petrum regem Jerosolymæ ab infidelium servitute liberandæ pium ardorem concepisse, refert Philippus Mazerius[2] regii scrinii præfectus : « Comitante, inquit, rege Cypri, Avenionem revertitur, ubi esset curia papalis, invenitque Urbanum eo nomine V, qui recenter fuisset creatus Pontifex: cui declaravit quemadmodum persuasisset regi Cypri ut bellum moveret pro recuperanda Jerosolyma et sanctum ejusdem propositum. Hoc valde fuit cordi papæ: et ille considerans recte vivendi consuetudinem, et melius institutum D. Petri Thomæ, summosque sumptus, quos in legatione fecisset, archiepiscopatum Cretensem ei contulit in sui status augumentum ». Subdit auctor, ut ad Italiæ pacandos motus, quo arma Christiana in hostes fidei averterentur, adhibitus fuerit: de cujus laboribus eam ob causam susceptis, dicetur inferius. Offusus autem ingens terror est Saracenis ex hac Cyprii regis in Occidentem peregrinatione, et Christianos in Syria, Damasco et Ægypto gravissimis malis affecere, ac plures in vincula conjecerunt. Ex quo, ut observat Matthæus Villanus[3] docetque experientia, elicitur hujusmodi sacræ in Mahometanos ineundæ expeditionis consilia ex arcano agitanda, ne pro vano terrore infidelibus tantum incusso

[1] Matth. Vill. l. XI. c. 34. Gesta Urb V apud Bosq. — [2] Epitom. Ms. gestor. B. Petri Th. ex Philip. e Mazeriis. — [3] Matth. Vill. sup. c. 34.

veræ ab iis clades Christianis, qui inter ipsos agunt, inferantur. De creato hujus cruceatæ expeditionis supremo duce Francorum rege sequenti anno dicendum erit: nunc Granatensis belli historiam percurramus.

18. *Bellum Granatense.* — Accepit hoc anno ineunte Petrus Castellæ rex magnam a Ruffo Mauro Granatensi tyranno cladem[1], cum quo bellum gerebat, ut Mahomadem pulsum regno restitueret. Qua victoria elatus Ruffus excursiones in Castellam egit. At efferatus his injuriis Castellanus, mox eluendæ susceptæ ignominiæ cupiditate potentissimo succinctus exercitu, in quo ad decem equitum et triginta peditum millia recensebat, irrupit[2] in Granatense regnum, ac pluribus oppidis est potitus. Quocirca terrore percussi Barbari, ne Christianorum jugum subire cogerentur, Mahomadem suis urbibus exceperunt[3]: ea rerum conversione attonitus Ruffus Mahomadis æmulus deliniendum muneribus et obsequiis Castellæ regem putavit; collectoque ingenti thesauro, Petro significavit[4] se in illius obsequium procumbere paratum: acceptoque, ut plerique aiunt, incolumitatis sacramento, Hispalim accessit: quem Petrus humaniter, ut visum est, fallaci eblanditus vultu excepit. Tum una cum proceribus conjici in vincula jubet atque opibus ingentibus, ad octinginta enim aureorum millia attulerat, spoliat: ac nullo judiciorum servato ordine, ut erat ad insaniam sævus, impositum asino, sequentibus illum pone quatuor proceribus, ac deinde alios unum et quadraginta Mauros consiliorum participes fune ligatos in campum Hispalensem abduci jussit: in quos ipse carnificinam exerciturus una cum suis cataphractus impulsis equis irruit; suaque manu Ruffum lancea transfixit, cæteri equorum pedibus momento obtriti. Tam sævum et horridum spectaculum, violato gentium jure, Petrus ludi specie dedit. Paulo vero post Mahomades Petri fiduciarium se professus[5] est, oblatis de Saracenorum more urbium suarum signis, et Christianos omnes libertate donavit.

Confecto ita bello Granatensi Petrus, cujus causa fœdus cum Aragonio pepigerat, contra jura gentium initam anno superiori pacem violavit[6], traxitque in suas partes finitimos reges ac principes. Carolus quidem Navarræ rex inferendi Aragonio belli eam occasionem obtendit[7], sibi affini et fœderato in turbis Gallicis adversus Delphinum non lata auxilia. Ut vero imparatum Petrum Aragonium occuparet Castellanus, contracto exercitu Calatajubam obsidione cinxit: quam cum cives strenue sustinerent, sævus tyrannus demum ea potitus, ad sex et eo amplius hominum inermium millia trucidavit[8]. Cum ruentem in se feram ejusmodi vidisset Aragonius, a qua ob pactam Guidonis cardinalis legati opera pacem se tutum putabat[1], Henricum, et Tellium Castellani fratres spurios una cum Gallorum vagis turmis excivit; de quibus hæc Ms. Vaticani auctor refert[2]: « De mense Augusti societas prædicta, quæ depopulata est Franciam et Burgundiam, recepta pecunia a rege Franciæ, recesserunt de Francia, et transitum faciebant, per Villamnovam Avinionensis diœcesis, ituri in auxilium regis Aragonum contra Petrum regem Hispaniæ: contra quem fuerunt eodem tempore processus publicati et portis Ecclesiarum affixi, quos dominus Bononiensis cardinalis fecerat, eo quod pacta per ipsum cardinalem, cum esset legatus, ordinata non servavit ». De horum in Castellam irruptione inferius disseremus: nunc claudemus hunc annum nonnullis ab Urbano gestis, quæ silentio non sunt visa prætereunda, ex Vitæ illius scriptore[3] in medium adductis:

19. *Guillelmus Bragose presbyter cardinalis.* — « Dictus, inquit, Urbanus papa modo præmisso electus, consecratus et coronatus, satis cito dominum Guillelmum Bragose S. Georgii ad Velum-Aureum diaconum cardinalem ac majorem pœnitentiarium, virum utique satis grandævum, qui per prius in studio Tolosano doctor solemnis decretorum existens, annis pluribus cathedram doctoralem ad perutilem instructionem seu informationem plurimorum rexerat, in presbyterum cardinalem ordinavit, sibique titulum presbyteralem assignavit, videlicet S. Laurentii in Lucina: ad quod faciendum præcipue motus extitit Romano officio pœnitentiariæ, quod presbytero magis quam diacono convenire judicavit. Ad Ecclesiam insuper Avenionensem, quæ diu pastore caruerat, cum per duos prædecessores suos pro suis et Ecclesiæ necessitatibus vacans continue retenta fuisset, promovit dominum Anglicum Grimoardi priorem Dignensem fratrem suum de quo quasi communiter dicebatur, quod in omni probitate, honestate, religionis observantia, ac discretione seu circumspectione naturali cum litteratura convenienti Ordo suus, scilicet Canonicorum Regularium, etsi sibi pares haberet paucos, tamen excedentes vero nullos. Qui etiam suo tempore et successive ultra bona multa, quæ fecit in Ecclesia memorata, in Avenione a solo ædificavit monasterium cum officinis et habitationibus necessariis pro monialibus de Fournis Ordinis S. Benedicti, quæ prius erant ab extra collocatæ in suo loco campestri et aperto: deditque eis multa bona, et reliquias aliquorum sanctorum specialiter S. Luciæ munitum et incassatum (munitas et incassatas) in argento. In Aptensi etiam civitate a solo ædificavit et dotavit monasterium monialium Ordinis Cisterciensis, et in Montepessulano mo-

[1] Matth. Vill. l. x. c. 88. Mar. l. xvii. de reb. Hisp. c. 5. Su l. ix. Annal. c. 37. — [2] Matth. Vill. l. x. c. 89. — [3] Eod. cap. — [4] Cap. 97. Mar. l. xvii. c. 5. — [5] Matth. Vill. l. x. c. 98. — [6] Lib. xi c. 11. Mar. l. xvii. c. 6. — [7] Sur. l. ix. Annal. c. 40. — [8] Vill. sup. c. 11.

[1] Mar. sup. c. — [2] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. — [3] Gesta Urb. V apud Bosq.

nasterium Canonicorum Regularium sub nomine S. Ruffi, in quo constituit certum numerum canonicorum, qui Deo ibi servirent, et nihilominus intenderent circa studia litterarum; dotavitque collegium hujusmodi de redditibus et proventibus satis sufficientibus ad sustentationem dictorum canonicorum, quibus etiam providit de pluribus bonis, libris ac aliis ornamentis pro divino servitio, et sui continuatione studii necessariis et opportunis.

URBANI V ANNUS 1. — CHRISTI 1363.

1. *Urbani curæ ad reprimendos Italicos tyrannos.* — Obscuratæ religioni pristinum splendorem restituere meditatus Urbanus Pontifex, Italicos tyrannos, nullo discrimine sacra profanaque evertentes, domandos suscepit anno humanæ salutis millesimo trecentesimo sexagesimo tertio, Indictione prima. Quod consilium Germaniæ episcopis, a quibus subsidiarium aurum exspectabat, his verbis patefecit[1]: « Prædecessore, sicut Domino placuit, de hac luce subtracto, ad apicem (licet immeriti) summi Apostolatus assumpti nolentes et etiam non valentes, hujusmodi pravitatem hæreticam, ac cleri et aliorum fidelium ac Ecclesiarum oppressiones, injurias, offensas, ac excessus et alia scelera, quæ etiam, dum essemus in minoribus constituti, oculate cognovimus, quæve in tantam divinæ majestatis offensam, dictæ Sedis contemptum, Catholicæ fidei præjudicium, ac enormissimam ejusdem Romanæ Ecclesiæ læsionem cedere dignoscuntur, sub dissimulatione transire, prædictos cœpimus continuare processus, illosque sub potentiæ divinæ fiducia intendimus, prout ex debito tenemur pastoralis officii, viriliter prosequi, et ad laudem divini nominis ac exaltationem ipsius Catholicæ fidei, recuperationem jurium ejusdem Ecclesiæ, cunctorum exultationem fidelium, et ipsorum hæreticorum exterminium, Deo faciente, salubriter terminare, etc. Dat. Avin. III kal. Februarii, anno I ». Attriverat inter alios Bernabos Vicecomes gravissimo jugo Insubres, et cum Bononiam atroci bello peteret, officiorum tamen signis inanibus dolos subornabat: vocatus enim in jus, Avenionem oratores amplissimos miserat[2], honorem impensuros qui novis Pontificibus a Christianis principibus exhiberi consuevit, pangendæque pacis specie adhibuit iterum Joannem Francorum regem, ut concordiæ interpretem ageret[1]: quas partes Bernabonis mendaciis ac dolis circumventus idem rex suscepit. E quibus ut se Pontifex expediret, Ægidium cardinalem in Italia legatum hoc responso docuit[2]: « Solitas Mediolanensium malitias cognoscentes, tam loquentibus pro parte dicti regis, quam ambasciatoribus respondimus, quod nullum tractatum vellemus audire, nisi castra districtus Bononiensis prius libere restituantur Ecclesiæ prælibatæ, ac idonee caveatur, quod de clericis et Ecclesiasticis personis terrarum, quas regunt et eorum bonis se nullatenus intromittent: et eo casu omnem tractatum concordiæ ad tuam et dilectorum filiorum colligatorum cum dicta Ecclesia providentiam remittemus, etc. Dat. Avin. kal. Februarii, anno I ». Aspernatus est Bernabos justa Pontificis postulata, quippe qui non injuste occupata dimittere, sed proferre ulterius ambitionem meditaretur.

2. *Inflicta in Bernabonem anathematis sententia et cruciata indicta.* — Indicta superiori anno exeunte, ut vidimus, Bernaboni die, cum spargerent in vulgus ejus oratores, ipsum ad causam suam defendendam accessurum, atque ideo judiciarius ordo fuisset extractus, demum cum dies adesset[3], purpuratorum patrum sacer senatus coactus est; ac Stephanus S. Mariæ in Aquiro et Hugo S. Mariæ in Porticu, diaconi cardinales, ad fores palatii missi a Pontifice, qui Bernabonem, ut se Apostolicis subselliis sisteret, appellarent: tumque Gualdisius Lovixellius se Bernabonis procuratorem esse affirmavit, ut in judicio responderet. Sed cum eam auctoritatem sibi collatam non probaret, atque exceptiones excusationesque ina-

[1] An. 1. Ep. com. IX. — [2] Tom. I. Ep. secr. p. 82.

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 82. — [2] Ibid. — [3] Urb. tom. I. Ep. secr. p. 115.

nes afferret, Urbanus hac Bernabonem pœna defixit [1]:

« Quia idem Bernabos in reprobum sensum datus, imitatus Pharaonis duritiam, cor saxeum sibi fecit, spernens ad gremium Ecclesiæ præfatæ redire, ac mala malis accumulans, claves Ecclesiæ ausu temerario contemnendo; nos tantam divinæ majestatis offensam, tantumque clavium prædictarum contemptum nequeuntes salva conscientia amplius tolerare, Christi cujus, licet immeriti, vices in terris gerimus nomine invocato, de dictorum fratrum consilio eumdem Bernabonem, sicut prædicitur, per dictum prædecessorem nostrum citatum, ut de fide responderet, nec comparere curantem, et propter ejus contumaciam dicta causa fidei excommunicationis vinculo innodatum (quam per annum et annos, ut præfertur, animo sustinuit pertinaci) per hanc nostram sententiam dicta auctoritate Apostolica velut hæreticum condemnamus, decernentes et declarantes ac nuntiantes eumdem Bernabonem militari cingulo ac omnibus honoribus, privilegiis, libertatibus, immunitatibus, bonis et juribus suis universis et singulis fore privatum, ac universis pœnis et sententiis per sanctiones canonicas et civiles promulgatas adversus hæreticos subjacere, et eum velut hæreticum et ab Ecclesia Dei præcisum ab omnibus Christi fidelibus evitandum. Omnes insuper et singulos, qui in posterum ipsi Bernaboni favebunt, ipsumque defendent seu receptabunt, tanquam fautores, defensores et receptatores hæreticorum esse censendos, ac pœnis et sententiis, quibus subjiciuntur fautores, defensores et receptatores hæreticorum, existere obnoxios et subjectos, etc. Actum et datum Avin. in palatio Apostolico V non. Martii, Pontificatus nostri anno I ».

3. Transmissa est [2] hujus sententiæ formula ad Italiæ, Germaniæ et Galliarum præsules, ut eam in templis coram circumfusa populi multitudine divulgarent, cujus perstringit præcipua capita Matthæus Villanus [3]: ac narrat, Pontificem ea pronuntiata assurrexisse e solio, atque in genua procubuisse, junctisque et sublatis in cælum manibus, orasse Christum, sanctos Apostolos Petrum et Paulum, atque universam cælestem aulam, ut quibus vinculis crudelem et infidelem tyrannum ipse tanquam Dei vicarius constrinxerat in terris, illum in cælis illigarent, opemque Ecclesiæ e cælo explicarent. Nec secuti successus injectas a Pontifice spes fefellere. Meminit de eo Ms. Vaticanum [1] his verbis: « Martii die tertio in consistorio publico declaratus fuit hæreticus dominus Bernabos Mediolanensis, et non longe post perdidit conflictum prope Bononiam (1) ». Ad Mutinam Bernabonem magna clade a fœderatis Ecclesiæ principibus mense Aprili profligatum, narrat Matthæus Villanus [2]: de qua parta victoria Pontifex Nicolao marchioni Atestino, quem tyrannus opprimere in eo bello affectabat, his litteris est gratulatus [3]:

« Dilecto filio nobili viro Nicolao marchioni Estensi, in civitate Ferrariensi et ejus districtu pro nobis et Ecclesia Romana vicario, salutem.

« Grandis lætitiæ jubilum transmissæ nobis tuæ nobilitatis litteræ continentes victoriam, quam nuper gentibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac tuis et aliorum cum ipsa Ecclesia ligatorum de illo hæretico Bernabone de Vicecomitibus, suisque sequacibus et defensoribus exercituum Dominus sua pietate concessit, nobis et nostris fratribus attulerunt. Licet enim de strage redemptorum Christi sanguine non lætemur, sed potius doleamus ab intimis; de confusione tamen dicti Bernabonis impœnitentis et perfidi, suorumque sequacium, quorum fretus auxilio contra Deum et fidem Catholicam præfatamque Ecclesiam elationis suæ non veretur erigere cornua, merito in Domino gratulamur. Proinde itaque laudes et gratias referentes Altissimo, potentiæ suæ mirabilis dextera dispergenti superbos, et suam Ecclesiam ejusque devotos filios exaltanti, diligentiam tuam de celeri notificatione dictæ victoriæ commendamus, ac devotionem tuam aliorumque colligatorum hujusmodi hortamur et rogamus attente, ut tu et ipsi colligati contra dictum hæreticum et defensores ejusdem cum gentibus præfatæ Ecclesiæ ac vestris tanto promptius procedatis, quanto ipsos hostes existimare debetis magis esse attonitos, et ipsorum potentiam vergere in ruinam: quantoque de prosperis futuris successi-

[1] Matth. Vill. l. XI. c. 41. Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 115 et 155. — [3] Matth. Vill. sup. c. 41.

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. — [2] Matth. Vill. l. XI. c. 44. Pegna de Atest. principib. l. V. — [3] Tom. I. Ep. secr. p. 143.

(1) Affectum ingenti clade a Pontificiæ factionis exercitu Bernabonem narrat hic annalista. Nec sane unus est coævus historicus, qui illam omittat. Locus initi prœlii non satis accurate in Annalibus expressus in historia Miscella et in Polyhistore. Solaro (qui locus est ultra Mutinam parum ab ea distans) appellatur. Mensis ab annalista cæterisque recte expressus. Dies vero in Annalibus siletur, apud Matthæum Villani lib. 11, cap 44 mendose signatur. Neque enim pugnatum fuit die XVI Aprilis, ut in ejus historia legitur; sed potius die VI ejusdem mensis, ut in Polyhistore et historia Miscella Bononiensi legitur; in qua et recte adnotatur dies illa in feriam V incidisse; id enim cum die VI, non vero cum die XVI ejusdem mensis congruit. Porro textum Villani non satis emaculatum esse ad numerales notas quod attinet, hoc exemplo et altero anni MCCCLXI, de quo nos in Nota, probatur. Matthæus Villani historiam suam hoc anno cum vita absolvit, eo morbo correptus, quo plures in Italia urbes hoc anno afflictæ sunt. Ejus mutilam historiam Philippus Villanus prosequitur, ut in Annalibus hic num. 7, legitur. Philippum hunc parenti et avo Villanis in peritia historiæ scribendæ multo inferiorem annalista hic agnoscit. Cujus judicium, ut de Matthæo Villano admittendum censeo, ita de Joanne Villano ad examen revocarem. Matthæus enim historici accurati numeros omnes implevit; neque enim sive in rebus ipsis narrandis, sive in rerum circumstantiis indicandis errare vehementer nunquam deprehendi. Joannes vero vulgi rumores captabat facile, et pro veris historiis obtrudebat, in rebus ætatis suæ referendis non raro alteram pro altera obtrudit; distincta confundit ac miscet; tota denique quanta quanta ejus historia rapsodia est, casu potius quam arte in historiam digesta.

MANSI.

bus amplius in humilitatis spiritu sperare debetis, brachium Domini vobis assistere certiori experientia sentientes. Datum Avin. V kal. Maii, anno I ». Affectus ea clade Bernabos ambiendæ Ecclesiæ gratiæ speciem præ se tulit[1]; quare Pontifex ad illum, si pœniteret scelerum, in sinum Ecclesiæ admittendum paratissimus legatum cardinalem spondendæ vis auri, et Ecclesiastica vectigalia et oppida pignori subjiciendi potestate auxit, pacisque leges ex fœderatorum consilio constituendi[2]; ea tamen conditione, ut Bononiensis comitatus oppida a Bernabone occupata Ecclesiæ restituerentur[3]; sed fractus tyrannus blandiebatur his artibus, ut opportunius noceret, dolosque struxit, ut fœderatos Ecclesiæ ab illius societate divelleret, bellove implicaret.

4. Indixit itaque, ut ante decreverat[4], Urbanus crucesignatam adversus Bernabonem expeditionem, ac brevi verborum compendio immania illius flagitia, atheismum scilicet, ut qui Numinis divini potentiam sibi in Mediolanensi principatu arrogaret; impietatem in præferenda sua auctoritate Pontificiæ in conferendis sacerdotiis, et crudelitatem in sacerdotibus novis suppliciorum generibus excarnificandis, afficiendo atrocibus injuriis Mediolanensi archiepiscopo, fovendis Ecclesiæ hostibus, et expugnanda ejus ditione tyrannidem in luce collocavit[5]. Neque in Italia modo, verum in Germania quoque et aliis regnis sacrum illud bellum promulgatum : et concionatores, quo majus subsidiarium æs in belli Mediolanensis sumptus a fidelibus possent elicere, insignibus prærogativis sunt instructi : de quibus hæc ad Ægidium legatum scripsit[6] : « Negotium prædicandi verbum crucis contra eum incœpimus recensere, ac de prædicatoribus deputandis in Alamannia primo, et deinde in aliis partibus ordinare : tuaque fraternitas in totius Italiæ partibus secundum commissionem nostram, quam eidem fraternitati direximus, procedat ad prædicationem hujusmodi, cum viderit expedire : nosque alias litteras super certis casibus, de quibus prædicatores absolvere poterunt, de proximo transmittemus : nec ad prædicationem crucis in negotio ultramarino permittemus procedi, sicut hoc charissimis in Christo filiis nostris Joanni Franciæ et Petro Cypri regibus illustribus prædiximus, nisi dicti hæretici negotio per bellum vel conversionem expedito, quorum alterum dignetur concedere misericordia Salvatoris. Dat. Avin. V id. Julii, anno I ». Censebat Pontifex, non successuram e sententia Orientalem expeditionem, nisi pacata esset Italia; atque Ecclesia Bononiensi bello libera, illi vacare posset.

Francus vero et Cyprius reges, recuperandæ Syriæ cupidissimi, oratores ad Bernabonem misere, qui illum ab infestanda ditione Ecclesiastica revocarent; sed ipsos flectere tyrannum ad æquitatem non potuisse, Joanni regi Francorum significavit[1] subjectis litteris Pontifex :

« Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Joanni regi Franciæ illustri.

« Dilecti filii nobiles viri Rogerius de S. Severino, comes Mileti, ac Philippus de Molinis, licentiatus in legibus, ambaxiatores tui ad partes Italiæ destinati, nuper ad nostram venientes præsentiam retulerunt, quod ipsi, et alii ambaxiatores charissimi in Christo filii nostri Petri regis Cypri illustris, ad illius maledictionis alumni, et hæretici detestandi Bernabonis de vicecomitibus primo, et deinde ad venerabilis fratris nostri Ægidii episcopi Sabinensis A. S. L. præsentiam accedentes, eis illa, quæ super negotio reconciliationis dicti Bernabonis ambaxiatoribus ipsis tua et dicti regis Cypri celsitudo commiserat, fideliter exponere curaverunt. Sed idem Bernabos in sua obstinatus duritia regiam benignitatem, quæ suam hominis utriusque salutem, ac status prosperitatem sollicitis procurabat studiis, non agnoscens; imo ex hoc unde humiliari debuerat, spiritum majoris elationis assumens, ut bene ageret intelligere noluit, et quæ sibi tua et dicti regis suadebat serenitas, facere recusavit : dictusque legatus ordinationem tuam et ejusdem regis libenti animo, ac promptis effectibus se obtulit impleturum, prout venerabilis frater noster... episcopus Nivernensis etiam ad hoc ambaxiator tuus tibi latius forte jam retulit, et idem Philippus refert oraculo vivæ vocis.

5. « Ex præmissis igitur, fili charissime, potes agnoscere, quod ea, quæ dicti Bernabonis nuntii tibi, dum tu et ipsi eratis apud Romanam curiam, regiæ sublimitati obtulerunt, et etiam suggesserunt, fuerunt ipsorum et dicti Bernabonis, a quo emanabant, deceptiones et mendacia consueta : et quod idem perversus hæreticus, Deum et sanctam Ecclesiam sponsam suam perfida temeritate contemnens, etiam illustribus regibus illudere non veretur : et quod eamdem Ecclesiam matrem tuam et universorum fidelium, quam sponsus ejus Dominus noster Jesus Christus non dereliquit hactenus, nec relinquet in posterum, nititur (licet incassum) suis pravis conatibus subjugare. Nos autem tuæ devotæ magnitudini, quæ in hac parte fidelibus studiis laboravit, proinde multiplices grates referimus : et sicut per nos et dictum legatum non stetit, quin impleta fuerint et impleantur illa, quæ tua et dicti regis circumspectio in hujusmodi pace facienda providit; sic nec stabit etiam in futurum. Cæterum quia sic sævi hostis superbia semper ascendit, et ejus exterminationi locus relinquitur, cum ab ipso indurato quælibet prædicatio contemnatur, et per ipsum Bernabonem, in sua protervia et potentia consistentem, negotium ultramarini passagii, quod promptis ac

[1] Tom I. Ep. secr. p. 175. — [2] Ibid. p. 146. — [3] Pag. 147. — [4] Pag. 98. — [5] An. 1. Ep. com. VI. — [6] Tom. I. Ep. sec. p 114.

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 229.

devotis affectibus assumpsisti, impediatur indubie; serenitatem eamdem rogamus attente, quatenus Ecclesiæ prædictæ negotia contra dictum hostem Dei et ipsius Ecclesiæ tanto habere digneris favorabilius commendata, quanto ipsius hostis superbam nequitiam plus agnosces. Dat. Avin. non. Augusti, anno I ».

6. *Bernabos ad concordiam vocatus, et cæteri Italici principes conciliati.* — Tulit gravate Joannes Francorum rex Bernabonis affinis improbitate expeditionem Asiaticam, cui se devoverat, disturbari; viresque omnes, ut concordiam redintegraret, contulit. Conjunxit etiam operam Cyprius rex sacri belli auctor, quibus alii Christiani reges favebant, ac pertimuit Mediolanensis, ne universorum Christianorum odia et arma in se concitaret. Egit itaque de concordia cum Urbano, qui ea de causa Andruinum tit. S. Marcelli presbyterum cardinalem ob pacem Anglos inter et Gallos firmatam clarissimum, Apostolicæ Sedis legatum in Insubriam vergente anno misit[1] : instruxitque auctoritate, ut Bernabonem omnibus censuris ac pœnis, quibus erat devinctus, exsolveret. De pace cum Bernabone ineunda moniti sunt nonis Decembris principes fœderati[2] Scaligeri Veronenses, Gonzagæ Mantuani, marchiones Atestini, et Carraria Patavinus; si vero pax exitu carebit, Pontificias omnes vires in Bernabonem conversum iri : qui etiam, ut Andruino legato animis conjuncti essent ac jussis parerent, rogati[3]. Utque facilius Andruinus sancire cum Bernabone fœdus posset, pluribus a Pontifice est ornatus privilegiis[4], ac Bononiensis legatio, quam Ægidius Albornotius maxima laude hactenus gesserat, in eum transfusa[5], ut Bernaboni, qui ab Ægidio vehementer abhorrebat, id daret : extantque ad Bononienses litteræ[6], ut Andruino obsequantur. Ægidius etiam cardinalis quos in vinculis hostes tenebat, illi tradere jussus[7]. Ut vero feliciter præcipua Francorum et Cypri regum contentione, quo Occidentis arma in Syriam traducerentur, pax revocata sit, sequenti anno dicetur.

Incubuit eamdem ob causam Urbanus summo studio ad Italica bella pacanda : utque a Patavino ducamus exordium, de quo superius est facta mentio; exortum illud fuerat Mediolanensis occasione, cum nimirum Bernabos in Franciscum Carrariam Patavii præfectum Venetos exasperasset : intentata enim a Venetis Francisco lis est de certis salinis, quas mox ii armis occuparunt. Lacessitus vero a Venetis Carraria causæ suæ æquitate fretus, se ad experiendum judicio jus, ac legibus controversiam dirimendam paratum obtulit. Cui Pontifex non defuturum est pollicitus[8], ac Laurentium Celsum, qui Delphino in Venetæ publicæ rei administratione successerat, est adhortatus[1], ne ad Bernabonis gratiam Franciscum Carrariam bello appeteret, injustamve causam contra dignitatis suæ decus susciperet, obscuraretve veteres Venetorum laudes, quas paucis hisce verbis delibat : « Inter omnes populos, qui sub professione Christiana censentur, populus cui præes de zelo sacræ fidei, devotione ad sanctam Romanam Ecclesiam, cultu justitiæ, singularique in suis actibus gravibus gravitate ac prudentia commendatur : de patientiaque tanta laudatur, quod dicatur, potius sustinuisse aliqualiter prius lædi, quam lædere incœpisset. Ex harum siquidem præconialium agro virtutum, a bonis seminato veteribus, et usque ad novissimos bene culto, non solum odor bonæ famæ progreditur; sed, ut pie ac probabiliter existimatur, fructus pacis, libertatis ubertas, potentiæ magnitudo, et divitiarum copia eidem populo singulariter provenerunt, ut de ipso merito dici possit, quod sit populus, cui Dominus benedixit ». Tum repetitis litteris exposuit[2], ut ipsos a cœptis revocaret : non tutum, neque ipsorum gloriæ congruum tuendi hominis hæretici causa Ecclesiam lacessere nullum ad ipsos commodum ex illius patrocinio, atque aucta potentia derivatum iri : patere Bernabonis ambitiosa consilia, qui tyrannidem proferre, et finitimos quosque sibi subjicere meditetur : si in ejus potestatem veniret Bononia, ipsum in Ferrariam belli molem versurum; qua expugnata, Veneta respublica in discrimen adduceretur : addiditque preces, ne expeditionem Asiaticam, quam promovere deberent, disturbent : neque ita virium magnitudini præfidant, ut justitiam violare, partesque Ecclesiæ oppugnare, vel Carrariam quamvis imparem ipsorum potentiæ opprimere aggrediantur. Assensit amantissimis et prudentibus consiliis senatus Venetus, ac pacem cum Francisco Carraria Patavii Caroli imperatoris nomine præfecto composuit : de qua certior factus a Laurentio Celso duce Urbanus, summas illi gratias egit[3].

Interpositum pariter studium ab Urbano est, pro discordia inter Galeatium Vicecomitem Bernabonis fratrem, et Joannem marchionem Montisferrati sopienda; ad quos hortatoriæ ad pacem extant datæ litteræ[4] : tum ad Amedeum[5] Sabaudiæ comitem et Marcum supremum Minoritarum præfectum[6], ut fœderis interpretes inter ipsos agerent. Data etiam eidem Marco provincia[7], ut Galeatium cum episcopo Vercellensi, cui Burgellæ et S. Agathæ oppida ad Vercellensem episcopatum spectantia eripuerat, in concordiam adduceret tum etiam inter dictum Amedeum comitem[8] et illius avunculum marchionem Montisferrati, quos ad mutuum amorem est adhortatus, dissensiones exstinguere studeret. Exagitabat atrocior discordia Florentinos et Pisanos, atque Etruriam ferro,

[1] Tom. II. Ep secr. p 28, 30. — [2] Ibid. p. 32, 33, 34 et 43. — [3] Ibid. p. 38 et 39. — [4] An. 2. Ep. cur. II. ad XIV, et a XXII ad XXXIV. — [5] Tom. II. Ep. secr. p. 37, 38. — [6] Ibid. — [7] Ibid. p. 42. — [8] Tom. I. Ep. secr. p. 213.

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 198. — [2] Pag. 218. — [3] Pag. 243. — [4] Pag. 255 et 256. — [5] Pag 255. — [6] Pag. 254 et 260. — [7] Pag. 264. — [8] Pag. 201 et 211.

flamma, rapinis fœdabat[1], de qua Matthæus Villanus[2], Leonardus Aretinus[3], et alii pluribus agunt. Quæ mala ut tolleret Pontifex, Petrocini archiepiscopi Ravennatis et Jacobi Mutii opera usus est[4].

7. *Epidemiæ grassatio.* — Augebat belli calamitates epidemiæ sævitia quæ Pisanos ac Florentinos depascebatur : atque ex ea Pontifex ad utrumque populum in concordiam revocandum occasione sumpta objecit Florentinis[5], si non ex belli cladibus ad ponendas iras flecterentur, saltem ne divinas in se amplius exasperarent iras, pestilentiæ atrocitate terrendos : quid enim de ambobus populis olim florentissimis sperandum, si dum morbus ipsos absumit, in ancipiti mortis periculo, laxatis furori habenis, se mutuis cædibus conficiant ? cum maxime alia bella, in quibus divina propaganda gloria et cælestes coronæ acquirendæ, a fidelibus suscipienda sint :

« Urbanus, etc. regimini et consilio et communi civitatis Florentiæ.

« Hæc si eorumdem malorum punctura considerare non excitet, saltem divinæ flagellationis judicium, epidimiæ scilicet depopulatricis humani generis, quæ tam vestros quam eorumdem Pisanorum fines invasit, deberet induratos animos terrore concutere et a sua pertinacia revocare : alia nempe bella, utique grata exercituum Domino, et opportuna fidelibus, modernis temporibus sunt gerenda, in quibus devoti Christiani pro Deo et statu fidei tota devotione totisque debent nisibus laborare, ac exponere se et sua, insurgendo videlicet contra hæreticos, aut contra infideles persecutores nominis Christiani, quorum alios sancta mater Ecclesia de præsenti persequitur, et alios persequi cum potenti brachio regum et principum aliorumque fidelium provida ordinatione disponit. Istisque bellis dominicis pendentibus, magis pudere debet sanguine redemptos Jesu Christi agitare se invicem congressibus bellicosis, ac non pugnare pro illo, qui pro salvatione totius humani generis pugnavit contra hostem, a quo idem genus tenebatur miserabiliter captivatum, et de ipso triumphavit in cruce per proprii sanguinis sparsionem. Cavete igitur, filii, ne verbum Altissimi dictum per prophetam videlicet, *Dissipati sunt, nec compuncti*, sub comminatione tremenda de vestra duritia repetatur, etc. Dat. Avin. kal. Junii, anno I ». Fuisse Florentiam pestilentia hoc anno admodum divexatam, refert Matthæus Villanus[6]; in qua idem auctor periit, ut ipsius filius Philippus[7] narrat, qui paternum opus perducere aggressus est ad Pisani belli exitum : at historiæ scribendæ peritia parenti Matthæo, et Joanni consanguineo impar admodum fuit. Neque Etruria modo, verum Veneta etiam ditio, Istria, Dalmatia, ac præcipuæ Oriens, Syria, et Ægyptus funeribus oppletæ sunt. Meminit de ea lue ac Florentino bello Petrarcha his verbis[1] : « Tertius hic annus, (nempe a sexagesimo supra millesimum trecentesimum), ex ordine ab initio malorum sextusdecimus, multas quidem urbium nobilium, inter quas et Florentiam, reinvasit : quam sic præsens æstas exercuit et afflixit, ut parum sextædecimæ retrocedat æstati, cui accessit ad domesticam cladem belli furor externi, quod varie cum Pisanis gestum magna partis utriusque pernicie et majore periculo, nunc maxime dubiis pendet eventibus ». Hæc Petrarcha mense Septembri hujus anni scribebat. De conciliatis porro post acceptas illatasque plures clades Florentinis et Pisanis agemus inferius.

Cæterum impulerat Pontificem inter cæteras causas gravissimas ad pacandam Italiam transferendæ in Urbem Sedis desiderium, quod Romanorum id flagitantium oratoribus aperuit, datisque etiam ad senatum populumque litteris commendavit[2] : « Super adventu, inquit, nostro ad Urbem desiderium nostrum, prout latet in corde, ipsis ambassiatoribus aperuimus confidenter : quod impleretur celeriter, si quædam ingruentia impedimenta non modica, quæ eisdem ambassiatoribus diximus, et ut speramus, tollet Altissimus, non obstarent. Dat. Avin. X kal. Junii, anno I ».

8. *Joanna regina Siciliæ censuris soluta et Jacobus Balearis monitus.*— Decrevit ad Urbanum hoc anno Joanna regina Siciliæ oratorem Nicolaum Ursinum comitem Nolanum, ut vectigal penderet, censurisque, quibus ob illud non solutum nec præstitam clientelarem sponsionem erat irretita, solveretur. In quam Pontifex clementiam explicuit[3]. Tum ad Siciliæ alendam pacem Jacobum Baleares sine re titulos gerentem, qui Joannam uxorem acceperat, initasque antea cum ea pactiones de non affectanda Neapolitana corona, neque imponendis arcibus præsidiis servare detrectabat (ex quo illum inter et Gallicæ stirpis principes seditionum discrimina impendebant) admonuit[4], ne assentatorum susurris subornari se pateretur : « Serenitatem, inquit, tuam paterna charitate monemus, ac hortamur et rogamus attente, quatenus prudenter attendens , quod adulator est blandus hostis ; quodque hujusmodi assentatorum perversa malitia habet jucunda principia, sed exitus solet parere tristiores ; et quod contra promissiones easdem absque gravi scandalo venire non posses ; quodque si aliquid contra præmissa hujusmodi attentares, sedes prædicta exinde graviter læderetur, et forsan unde tui status sperares augmentum, sinistro eventu sentires verisimiliter detrimentum ; suggestores eosdem non audias, sed repellas, ac de statu tibi a Deo concesso sic humiliter contenteris, quod ille, qui exaltat humiles, prout jam in persona propria probavisti, et

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 222. — [2] Matth. Vill. l. XI. c. 37, 39, 40, 45 ad 53. — [3] Leonard. Aret. l. VIII. — [4] Tom. II. Ep. secr. p. 106, 194 et 270. — [5] Ibid. Ep. 193. — [6] Matth. Vill. l. XI. c. 37. — [7] Philip. Vill. super lib. c. 60.

[1] Petrarch. l. III. servil. Ep. I. — [2] Tom. I. Ep. secr. p. 150. — [3] An. 1. Ep. com. CXCV. — [4] Tom. I. Ep. secr. p. 214.

alta cognoscit a longe, eorum videlicet superbiam supprimendo, statum tuum licito et honesto incremento, quod patienter exspectes, augere suæ largitatis dextera inclinetur. Datum Avin. III non. Septembris, anno I». Non demisit in animum hæc monita Jacobus, sed postea uxorem deseruit, abiitque in Hispanias sub Petro rege Castellæ stipendia facturus, captusque ab hoste vinculis traditus est, ut suo loco dicetur.

9. *Inter Aragonios, Genuenses et Castellæ regem orta dissidia.* — Cum vero is paterni regni ex Aragonum regis manibus vindicandi causa Urbanum communem omnium Christianorum parentem ac judicem appellasset, ut causæ suæ æquitatem tueretur; Pontifex ad exstinguenda bellorum semina Aragonium hortatus est, ut cum nepote, qui acceptas injurias ex animo delere paratus erat, concordiam componeret:

«Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Petro regi Aragonum illustri.

«Dilectus filius magnificus vir Jacobus infans Majoricarum illustris, nepos tuus, nuper nobis fecit exponi, quod cum ipse inimicitiarum, quæ inter tuam serenitatem, ac claræ memoriæ Jacobum regem Majoricarum genitorem suum (illas satore zizaniæ seminante) fuerunt, ac pœnarum carceris, aliarumque injuriarum, quos a te asserit recepisse, dispositus sit oblivisci totaliter, illasque ex toto remittere, si tuæ benevolentiæ gratiam valeat obtinere, geratque in votis, te non solum ut avunculum, sed ut patrem charissimum filialiter revereri, et cum amicis suis tuæ sublimitati fideliter adhærere; apud serenitatem eamdem dignaremur nostras partes apponere, ut eum ad gratiam et benevolentiam tuam reciperes, ac regnum Majoricarum, et comitatum Rossilionis et Ceritaniæ ad ipsum spectantia, quæ tenes, sibi restituere dignareris. Nos autem inter omnes Christi fideles, præsertim inter principes, et potissime junctos sanguinis vinculo, vigere charitatem et pacem præcipuis desideriis affectantes; ac firmitati et prosperitati ejusdem tui culminis expedire credentes, quod idem infans ad tuam benevolentiam reducatur, et quod ex contrario (quod absit) majora possent scandala provenire; magnitudinem tuam rogamus attente, quatenus provide, menteque quieta præmissa considerans, eidem infanti te reddas placabilem, benignum, ac etiam gratiosum, dando viam et ordinationem, quibus de prædictis, vel aliis rationabilibus et utilibus circa ea tractari commode valeat, eaque feliciter, Domino adjuvante, disponi: nos enim pro bono et pace utriusque vestrum, quia utrumque brachiis sinceræ charitatis amplectimur, in his offerimus paternis studiis laborare. Dat. Avin. kal. Decembris, anno II».

10. Recrudescenti etiam veteri discordiæ Petrum regem inter ac Genuenses occurrere Urbanus studuit, illumque ut oratores ad Sedem Apostolicam pro ea componenda mitteret, est adhortatus[1]. Vertebatur de Alguerio Sardiniæ arce controversia, quam a Joanne marchione Montisferrati superioris initi fœderis arbitro, lata Astæ sententia adjudicatam Genuensibus contendebat Gabriel Adurnius dux: restituendam vero negabat pluribus de causis Aragonius. Ne itaque res in bellum erumperet, Pontifex Gabrieli, senatui, populoque Genuensi, se pacis interpretem obtulit[2], cum etiam causæ cognitio ad ipsum ut supremum Sardiniæ dominum spectaret: «Offerentes nos, inquit, inter dictum regem et vos (si justam querelam contra eum habeatis) amicabilem concordiam tractaturos, vel etiam de jure, cum ratione feudi cognitio quæstionis feudalis ad nos feudi dominum pertinere noscatur, et cognitio rei, etc.» Assentiebatur rex Aragonum, ut controversia Pontifici dirimenda permitteretur: at Genuenses Urbano respondere[3], perspicuo et explorato jure Alguerium Sardiniæ ad ipsos ex lata ab arbitro sententia spectare, neque iterum judicio veluti de re ambigua experiendum videri: et ad comparandam classem ad invadendam Sardiniam incubuere. At Pontifex iterum ipsos etiam atque etiam VI kal. Decembris rogavit, ne prosilirent in arma: cum negarent Aragonii oratores Alguerium ipsis adjudicatum, rem in controversiam vocari quæ jure discutienda et dirimenda esset: atque vel eo magis armis temperandum videri, quo rex Aragonum se æquitati accommodaret.

Implicitus is erat alio graviore bello, cujus molem ægerrime sustinere poterat: Petrus enim Castellæ et Legionis rex, devinctis sibi fœdere Lusitaniæ, Navarræ, Angliæ, necnon Granatæ et Africæ regibus, infesta in Aragoniam signa una cum Carolo rege Navarræ intulit, neque agri modo evastati, verum plures nobiles urbes occupatæ, de quibus Mariana[4] ac Surita[5] fusius agunt, utque de pace et jungendis affinitatibus habita fuerint colloquia. Sanciendæ vero erant hæ affinitates alieno sanguine, seque Aragonius ad fratrem Ferdinandum, atque Henricum Trastamaræ comitem Castellani fratrem spurium trucidandos obstrinxisse ferunt. Ita Ferdinandus, ad quem ex omnium consensu Castellæ et Legionis sceptra si Petrus Crudelis nullos relinqueret liberos legitimos, spectabant, a fratre Aragonio cæsus[6], ejusque ditio proditionis impacto crimine occupata. Adibat idem periculum Henricus, sed vir prænobilis Navarrus, cujus fidei commissa erat arx, in qua tum Henricus versabatur, pluris integritatem conscientiæ, quam duorum regum indignationem fecit[7]: ex quo Petrus Crudelis cum promissa ab Aragonio non impleri obtenderet, redintegrare bellum est meditatus. Quæ vero ex his sint secuta, dicetur inferius.

11. *Jacta inter Cæsarem et Ungarum belli*

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 230. — [2] Ibid. p. 234. — [3] Tom. II. Ep. secr. p. 12. — [4] Mar. l. XVII. c. 6. — [5] Sur. l. IX. an. c. 43, 44, 45. — [6] Cap. 47. et Mar. c. 6. — [7] Mar. eod. c. 6.

semina. — Conflabatur etiam tum bellum rei Christianæ periculosissimum inter Carolum imperatorem, cujus partibus marchio Moraviæ adhærebat, et Ludovicum regem Ungariæ ac Rodulphum Austriæ ducem fœderatos, nisi Urbanus papa illud Apostolica sollicitudine exstinguere studuisset. Missus est eam ob causam Petrus episcopus Vulteranensis Apostolicæ Sedis internuntius in Ungariam ac Germaniam : de qua imposita provincia subjectum Diploma exaratum [1] :

« Urbanus, etc. venerabili fratri Petro episcopo Vulteranensi, Apostolicæ Sedis nuntio, salutem.

« Nuper in nostræ promotionis ad apicem summi Apostolatus exordio, de imperii Romani, ac regum et principum, aliorumque Christi fidelium tranquillitate solliciti, de ipsorumque statu paterna investigatione quærentes, admodum dolenter audivimus, quod quædam discordia dudum inter charissimum in Christo filium nostrum Carolum Romanorum imperatorem semper Augustum, ac dilectum filium nobilem virum Joannem de Boemia marchionem Moraviæ fratrem suum ex parte una, et charissimum in Christo filium nostrum Ludovicum regem Ungariæ illustrem et dilectum filium nobilem virum Rodulfum ducem Austriæ ex altera, procurante satore zizaniæ, suscitata, nondum fuit, prout sperabatur, ad finem optatæ pacis adducta ; quamvis sub pendulo sufferentiarum deducatur in longum. Nos igitur timentes, ne scintilla tenuis non exstincta, in flammam (quod absit) transeat destructivam, Apostolicæ provisionis remedium in hac parte providimus adhibendum : et de zelo pacis, ac circumspectionis industria tuæ fraternitatis in his et aliis gerentes in Domino fiduciam pleniorem, te velut pacis angelum, de fratrum nostrorum consilio, ad præfatorum discordantium partes, ac præsentiam propterea duximus destinandum, etc. Datum Avin. IX kal. Februarii, anno I ». Sollicitati sunt pluribus hortatoriis litteris imperator [2] et Moraviæ marchio [3] illius frater, ut a bello temperarent : tum Arnestus [4] Pragensis, Gerlacus [5] Moguntinus archiepiscopi, Albertus Zwerinensis episcopus, aliique plures præsules ac principes, ut sopiendæ exortæ dissensioni operam darent. Pariterque Rudolphus dux Austriæ [6] ac Ludovicus [7] Ungariæ rex moniti, ut faciles se ad controversiam ex consilio internuntii Apostolici componendam præberent : quo etiam argumento ad reginas matrem et conjugem datæ litteræ [8] IX kal. Februarii. Sed jam Elisabetha senior e vivis excesserat : cujus rei audita fama, Urbanus Ludovicum regem, amissæ matris dolori indulgentem, ad Christianam constantiam spe immortalitatis erexit [9]. Initam porro ejusdem internuntii Apostolici opera inter Ungarum ac Germanum pacem, tradunt Poloni scriptores [1] hoc anno : quam ad sequentem conferendam ex Pontificiis litteris visuri sumus. Nunc res Polonicas perstringemus.

12. *Casimiri regis Poloniæ vesania.* — Volutabatur in libidinum cœno Casimirus rex Poloniæ, qui, ut licentius fræna intemperantiæ laxaret, Adleidem reginam thoro regio pepulerat : quem adeo ad obscœna prostratum referunt auctores Poloni, ut Esthere Judæa abuteretur, ex qua susceptas filias ad cumulum impietatis in Judaica superstitione educari sit passus. Ut vero vesanum regem ex flagitiorum volutabro erigeret Pontifex, ad quem de reginæ Adleidis divortio controversia erat delata, Casimirum paterno amore est adhortatus [2], ut reginam ad se revocaret. Ex his vero auctores Polonicos emendes, qui longe ante hæc tempora Adleidis reginæ mortem collocant, deque aliis Casimiri nuptiis agunt, quæ nonnisi adulterinæ esse potuerunt. Cæterum poscenti Apostolicam opem adversus Lithuanos et Tartaros Casimiro regi, Pontifex veniæ spem fidelium pollicitus est [3], qui in pugnæ adversus fidei hostes ardore caderent, vel ex acceptis vulneribus mortem obirent :

« Urbanus, etc. universis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis.

« Petitio pro parte charissimi in Christo filii nostri Casimiri regis Poloniæ illustris nobis nuper exhibita continebat, quod ipse pro regni sui Poloniæ, quod prope nationes perversas infidelium consistit, defensione, fidelium eget subsidiis adjuvari. Nos itaque ipsius regis in hac parte supplicationibus inclinati, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi ; et illa, quam Dominus noster Jesus Christus (licet indignis) ligandi atque solvendi contulit potestatem, omnibus Christi fidelibus, qui eidem regi pro defensione dicti regni, contra Lithuanos, Tartaros, et alios infideles ac schismaticos auxilium dabunt infra duodecim annos, a data præsentium computandos, et inibi pro defensione hujusmodi insultum, guerram vel bellum faciendo decesserint, seu fuerint vulnerati, si alibi ubicumque de talibus vulneribus decedere eos contingat, suorum de quibus fuerint veraciter corde contriti et ore confessi, plenam remissionem peccaminum indulgemus. Datum Avin. VIII id. Julii, anno I ».

13. *Lincopensis episcopus ad Sedem Apostolicam a rege Sueciæ accusatus.*— In Suecia Magnus rex, imbutus in episcopum Lincopensem malevolentia, ipsum apud Sedem Apostolicam multis criminibus oneravit [4] : nefarias nimirum in regiam dignitatem, ac Suecum regnum conjurationes meditatum ; orabatque ut deturbaretur episcopali sede, et ad eam Gotscalis familiæ Do-

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 69. — [2] Pag. 70. — [3] Ibid. 71. — [4] Ibid. — [5] Pag. 72. — [6] Pag. 71. — [7] Pag. 70, 75. — [8] Pag. 71. — [9] Pag. 75.

[1] Michov. l. IV. c. 20. Crom. l. XII. — [2] Tom. I. Ep. sec. p. 103. — [3] An. 1. Ep. com. CDXLIII. — [4] Tom. I. Ep. secr. p. 242.

minicanæ alumnus, qui ipsi a sacris confessionibus erat, transferretur. Sed cum objecta crimina non probaret, Pontifex ne ad regiam gratiam justitiæ lancem inflecteret, hæc regi rescripsit : « Quia idem episcopus secundum jura a dicta sua Ecclesia, cui alligatus existit, absque rationabili causa probata amoveri non debet, et privationem ipsius, non servato juris ordine, juste ac honeste facere non possemus, tua devota prudentia moleste non ferat, si (ut petisti) tuam petitionem hujusmodi non duximus adimplendam. Verum si aliquis vel tuo nomine, vel alias velit eumdem episcopum accusare, accusationemque prosequi secundum viam juris et consuetudinem Romanæ Ecclesiæ, parati sumus in hac parte, quanto citius poterimus, facere justitiæ complementum. Dat. Avin. kal. Septembris, anno I ».

De Nicolao episcopo Lincopensi agit Suecarum rerum auctor [1], ac tradit, ipsum una cum aliis proceribus, tyrannidis a Magno exerceri solitæ odio, Albertum Magnopolensis ducis filium, ex sorore Magni nepotem, ad Gothorum Sueonumque solium communibus suffragiis vocasse hoc anno : ipsoque ad Stocholmiam Suecorum regiam deducto, populos acceptis a Magno injuriis fessos ejus jugum excussisse : ac præsulum et aliorum regni ordinum habitis conventibus, eidem Magno publicæ rei male administratæ, spretæ Ecclesiæ auctoritatis ac fidei Christianæ, sacramenti in solemni regia inunctione dati ludibrio habiti violatarum legum omnium, populorum nimiis vectigalibus oppressorum judicium intentatum : cumque non compareret, a senatu Sueco indignum regia dignitate pronuntiatum : atque ita Albertum regem creatum, tradit idem auctor : Albertum deinde in eam concordiam consensisse, ut regni partem, nimirum Gothiam Magno permitteret [2] : neque ita multo post, dum Albertus Finlandico bello esset implicitus, Magnum Haquini filii, qui Norwegianum regnum tenebat, ac Waldemari regis Daniæ auxiliis fretum, recuperare regnum pertentasse : sed deletum prœlio a nepote Alberto conjectum in vincula, in quibus septennio fuit, donec filius Haquinus fortissimo succinctus exercitu ad Stocholmiam usque pervagatus, regiam e carcere eripuit parentem : qui demum infeliciter aquis mersus periit. Hæc licet temporibus discreta, hoc tamen loco conjungenda visa sunt.

Agitabat hoc tempore Waldemarus Daniæ rex adire Sedem Apostolicam, piumque desiderium Urbano significavit. Cui Pontifex amantissime a se exceptum iri rescripsit his verbis [3] : « Gratanter recipimus, valdeque lætanter audivimus, quod tua persona magnifica et devota intendit de proximo Sedem Apostolicam visitare : proindeque tuæ devotionis plenitudinem commendantes, te sicut charissimum filium nostrum, quem jucunde videbimus, desiderabiliter exspectamus, petitasque litteras de securo conductu pro te ac gentibus tuis concessimus incunctanter. Dat. Avin. XI kal. Januarii, anno II ». Extat in Pontificio Regesto hujusmodi liberi commeatus syngraphæ formula data [1] ad eumdem regem, quem quidem postea ad Sedem Apostolicam accessisse, ut de instruenda expeditione pro recuperando Oriente consilia conferret, mox visuri sumus.

14. *Indicta in Turcas expeditio, cui præficiuntur primo Gallus, deinde rex Cyprius, comparatis ad id necessariis, et sollicitatis imperatore et cæteris principibus et populis.* — Convenerant [2] antea Urbanum verno tempore Joannes Francorum et Petrus Cypri reges, ut universos fideles accenderent ad delendam infamiam, qua Mahometani Christianum nomen inusserant, occupato Oriente, suæque subjecta servituti Palæstina Dominico olim cruore consecrata : Joannesque Francorum rege (qui verterat religioni ac divinæ vindictæ ob neglectas belli sacri a patre voto suscepti curas omnia mala, quibus fuerat obrutus) Christianas copias cruce insignitas ductare in Saracenos spondente, Urbanus universorum fidelium, qui ex omnibus regnis ad Jesu Christi signa accederent, expeditionem adversus Saracenos Asiaticos indixit, cui memoratum Francorum regem præfecit; de quo hæc Ms. Vaticanum refert [3] : « Ejusdem mensis (nimirum Martii hujus anni), die Mercurii XXIX, dominus Petrus rex Cypri intravit curiam, et in die Veneris sancta cruce signatus est per dominum papam una cum filio regis et multis nobilibus contra Turcas. Aprilis die XII, papa prædicavit crucem contra Turcas, ordinans passagium generale, cujus capitaneum constituit Joannem regem Franciæ tunc præsentem, qui ibidem juravit passagium facere a Martio præterito infra duos annos ». Eadem confirmat Vitæ Urbani auctor [4] : « Post dictam, inquit, promotionem Urbani papæ, ad ipsum satis cito venerunt Joannes Francorum, Petrus Cypri, et Daciæ reges causa ipsum visitandi, sibique reverentiam exhibendi : qui demum cum suis voluntate et deliberatione et consilio ad faciendum generale passagium ultramarinum, et specialiter contra Turcos, se mutuo adstringunt; fueruntque cum multis aliis magnis et notabilibus viris crucesignati per dictum papam : qui etiam pro tunc crucem contra Turcos prædicavit, ordinans dictum generale passagium, cujus capitaneum constituit præfatum Joannem Francorum regem, personaliter onus hujusmodi in se suscipientem ».

15. Extat de his Pontificium ad Francorum regem Diploma [5], quo exercitus crucesignati dux decernitur. Indictæ vero expeditionis tres causæ afferuntur : indignitas rei, ut consecrata Christi

[1] Magnus l. XXI. c. 9 et 10. Albert. Crant. Suec. l. V. c. 30, 31, 32. — [2] Magn. c. 10. Crantz. c. 31. — [3] Tom. II. Ep. sec. p. 42.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 42. — [2] Tom. I Ep. secr. p. 170. — [3] Ms. bibl. Vat. sign. num. 3765. — [4] Gesta Urb. V apud Bosq. — [5] An. 1. Ep. com. XXVI.

vestigiis redemptionisque mysteriis loca a Mahometanis contaminari ferant Christiani : recuperandæ Syriæ eximia occasio, cum pestilentia exhaustæ sint Saracenorum vires : ingravescentis Turcicæ tyrannidis reprimendæ necessitas, cum proximi discriminis terror impendeat, ne Christiana respublica a Turcis opprimatur, ni mature eorum grassationes coerceantur :

« Urbanus, etc. Joanni regi Franciæ illustri.

« Dolenter referimus, quod olim peccatis exigentibus Terram-Sanctam Agarenorum gens perfida, ejusdem Salvatoris et suæ orthodoxæ fidei inimica, a longis retro temporibus non absque damnosa negligentia Christiani populi occupavit; prout detinet occupatam, eam polluendo abominandorum patratione scelerum, ac pro ancilla tenendo, quæ domina gentium debet esse. Accedit quoque ad hujusmodi infelicitatis augmentum illa ærumnosa calamitas, quam ex oppressione Turcorum crudelium patitur Christianus populus Orientis, et quæ tanto gravior redditur, quanto iidem Turci viciniores fidelibus extiterint, grassantur sævius et facilius in eosdem : quantoque ipsorum rabies semper excrescens, et cruorem Christianum aspirans effundere, majus potest Christianitati generare periculum, nisi eorum, qui in sua feritate confidunt, præsumptuosa temeritas per ipsorum fidelium potentiam reprimatur. Quæ omnia nuper divino spiritu (ut pie credimus), inspirante, charissimus in Christo filius noster Petrus rex Cypri illustris prudenter considerans, et his majora pericula toti Christianitati, si opportunum in præmissis non apponatur remedium, probabiliter proventura formidans; de statu dictorum infidelium, (quem ex ipsorum mortalitatibus et discordiis debilitatum et prostrationi dispositum asserit, præsertim ex captione civitatis Sataliæ, ac nonnullorum castrorum et locorum, quæ idem rex suis providentia personalibusque laboribus et expensis de manibus infidelium prædictorum eripuit, ex quo infideles ipsos multus, ut asseritur, timor invasit) plenarie informatus, sicut princeps magnanimus et devotus, non vitatis pro Dei servitio itinerum longorum periculis, ad Apostolicam Sedem se transtulit, nobis et fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, ac tibi et aliis Catholicis principibus et magnatibus, aliisque fidelibus populis vias ac modos vivæ suæ vocis oraculo prudenter ostendens, per quos istis temporibus potest faciliter eorumdem Agarenorum et Turcorum elidi potentia, et fieri recuperatio dictæ Terræ.

« Hæc siquidem tu, fili charissime, devote ac gaudenter accipiens, desiderium tranfretandi, quod asseruisti diutius in tuo corde gessisse, nunc in lucem devotius produxisti : nam tu et præfatus rex Cypri aliique multi nobiles cum tua et eorum potentia pro recuperatione Terræ-Sanctæ prædictæ promisistis personaliter transfretare, ac recepistis de manibus nostris venerabile signum crucis, quod multi nobiles et magnates ad Sedem venientes eamdem, cum devotionis plenitudine quotidie postulant, et recipiunt reverenter : nosque præmissa cum ingenti considerantes lætitia, cupientesque tam tuam sublimitatem et eumdem regem Cypri, quam alios fervore hujusmodi devotionis accensos in tanto Salvatoris nostri prædicti promovendo negotio spiritualibus et temporalibus auxiliis confovere, matura super his deliberatione præhabita, de dictorum fratrum consilio indiximus ad dictam Terram-Sanctam et alias partes infidelium Orientis passagium generale, omnibus qui ad hoc transfretabunt, indulgentias et privilegia, transfretantibus in dictæ Terræ subsidium consueta concedi, auctoritate Apostolica concedentes; ac te ipsius passagii et totius exercitus Christiani, qui transfretabit in illo, rectorem constituimus et capitaneum generalem : ac nihilominus alias nostras litteras inde confectas verbum crucis cum certis gratiis et indulgentiis in regno Franciæ mandavimus prædicari : et tam tibi quam cæteris crucesignatis et crucesignandis kal. Martii anni Domini millesimi trecentesimi sexagesimi quinti proxime secuturi, pro termino ad transfretandum in dicto passagio duximus assignandas. Tuque hujusmodi capitaneatum reverenter acceptans, personaliter in eisdem nostris manibus ad sancta Dei Evangelia juravisti, quod in eisdem kalend. vel ante, dicti passagii iter arripies, illudque deinde, justo et legitimo impedimento cessante (sub certis tamen conditionibus, modis et formis in aliis nostris litteris[1] super hoc confectis seriosius annotatis) realiter et personaliter prosequeris, etc. » Adduntur plura de colligendo auro subsidiario ad belli sacri instruendum apparatum, sumptusque conficiendæ expeditionis sustentandos. « Dat. Avin. II kal. Aprilis, anno I ». Initas porro inter Pontificem Gallumque regem pactiones pro sacra expeditione promovenda silentio præterimus, cum ob Joannis intempestivum obitum irritæ ceciderint.

16. Demandatum vero est legationis Apostolicæ munus Talayrando cardinali, ut veteri more sacris rebus in Oriente præesset, ac necessaria ad divinæ amplificationem gloriæ urgeret; de quo refert hæc Urbani Vitæ auctor[2] : « Adjunxit dominum Talayrandum de Petragoriis episcopum Albanensem cardinalem, quem legatum de latere ordinavit secum profecturum ». Præterea fuere imperatæ sacerdotibus decumæ[3] aliæque pro conficiendo bello sacro rationes conquisitæ. Tum præsulibus data imperia[4], ut indictam religiosam militiam e sacro suggestu promulgarent, eamque professuros crucis symbolo distinguerent. Tum intentatum anathema iis omnibus, qui Gallum regem a suscepto pio consilio restituendæ Syriæ religionis revocare molirentur : quo argumento

[1] Ext. ib. Ep. XVII. — [2] Gesta Urb. V apud Bosq. — [3] An. 1. Ep. com. XVII. — [4] Ibid Ep. XVIII usque ad XXXVI.

transmissæ Encyclicæ litteræ, precesque solemnes ad opem divinam conciliandam indictæ [1] :

« Urbanus, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo Rhemensi et suffraganeis.

« Providere volentes, ne dictus rex Franciæ malitiosis aliquorum suasionibus vel inductionibus a tam sancto proposito quomodolibet retrahatur, sub anathematis pœna districtius inhibemus, ne quis regem ipsum a proposito prosequendi et perficiendi dictum sanctum passagium malitiose retrahere seu revocare præsumat. Et quia nemini venit in dubium, decimam et alia subsidia memorata ad tanti prosecutionem negotii non sufficere, ipsumque negotium longe majoris subventionis beneficio indigere, et ad illud coadjuvandum cunctorum fidelium grata subsidia existere opportuna; fideles eosdem ad hoc quibusdam spiritualibus munificentiis, indulgentiis videlicet et remissionibus, providimus invitandos.

17. « Quocirca fraternitati vestræ de dictorum fratrum consilio per Apostolica scripta committimus et mandamus, vos nihilominus obsecrantes per aspersionem pretiosi Sanguinis Jesu Christi, quatenus commemorantes attente statum lugubrem dictæ Terræ, ac provide considerantes, quod cum fidelium suorum regimini vos veluti in sollicitudinis partem assumptos præfecerit Dominus, ad promotionem hujusmodi sancti negotii plus cæteris tenemini ex officio pastorali tanquam præcones fideles et fortes athletæ fidei contra prædictos perfidos hostes Christi, singuli videlicet vestrum in singulis vestris civitatibus et diœcesibus per vos et alias personas Ecclesiasticas sæculares et regulares Ordinum quorumcumque, quas ad hoc idoneas fore videritis, cunctis Christi fidelibus juxta datam vobis et eis a Deo prudentiam proponatis publice verbum crucis; et venerabile signum ejus quibuscumque fidelibus illud suscipere devote volentibus (quos ad hoc utiles fore credideritis) concedatis, ipsorumque humeris imponatis; fideles eosdem, quos ad audiendum propositionem ipsam, quoties expedierit, ad loca idonea convocare possitis, sollicitis exhortationibus et opportunis instantiis inducentes, ut suscipientes cum reverentia signum crucis, ipsumque suis cordibus imprimentes, contra hostium prædictorum perfidiam, et ad ejusdem Terræ Sanctæ succursum assurgant viriliter, ac negotium ipsum ferventer assumant, et ferventius prosequantur. » Interjectis pluribus de habendis sacris concionibus ad fideles in sacram militiam alliciendos, proponenda iis veniæ spe, recipiendis in clientelam Apostolicam bonis eorum, qui Francorum regem stipaturi essent in Asiatica expeditione, hæc decernit ad contrarios obices discutiendos : « Cæterum quia cursarii et piratæ nimis impediunt subsidium Terræ-Sanctæ, capiendo et spoliando transeuntes ad illam et redeuntes ab ea, ipsos quoque et principales adjutores et fautores eorum excommunicationis vinculo curabimus denuo innodare, sub interminatione anathematis inhibendo, ne quis scienter cum eis communicet in aliquo venditionis vel emptionis contractu ; ac injungendo rectoribus civitatum et locorum suorum, ut eos ab hac inquietatione revocent et compescant, alioquin in personas et terras eorum per Ecclesiarum prælatos volumus severitatem Ecclesiasticam exerceri. Quia vero ad hoc negotium exercendum est permaxime necessarium, ut principes et populi Christiani ad invicem adstringantur vinculo charitatis et pacis, injungimus Ecclesiasticis prælatis, ut discordantes ad veram pacem reducere studeant, aut ad firmam treugam inviolabiliter observandam ; et qui acquiescere forte contempserint, per excommunicationis in personas, et interdicti sententias in terris eorum arctissime compellantur ; nisi forte tanta fuerit inimicorum malitia, quod ipsi non debeant tali pace gaudere. Quod si forsan censuram Ecclesiasticam vilipenderint, poterunt non immerito formidare, ne per auctoritatem Ecclesiasticam contra eos tanquam turbatores negotii Crucifixi sæcularis potentia inducatur, etc. » Paucis interjectis de truncis concavis tribus clavibus obserandis, in quos fideles stipem in sacri belli usum vertendam demitterent, subdit :

18. « Porro desiderantes, quod hujusmodi negotium optatum sortiatur effectum, et ejusdem regis et aliorum Christi fidelium pia devotio orationum adjuta suffragiis circa prosecutionem dicti negotii efficacius roboretur ; auctoritate præsentium ordinamus, ut in singulis supradictis et aliis etiam regularibus Ecclesiis dicti regni qualibet hebdomada semel certa die, pronuntianda populo, una missa pro liberatione dictæ Terræ de manibus hostium prædictorum, præfata prosecutione durante, cum infrascriptis orationibus solemniter celebretur ; ita tamen quod in prima de Trinitate, in secunda de Cruce, et in tertia hebdomadis de beata Maria Virgine, et sic deinceps missæ hujusmodi debeant celebrari ; nisi forsan id festivitatis alicujus solemnitas impediret : quo casu post orationes festi ordine suo semel in hebdomada dicantur orationes hujusmodi, ut præfertur. Cunctis vero fidelibus vere pœnitentibus et confessis, qui durante prosecutione dicti negotii pro ipsius consummatione felici devote ad Dominum preces effundunt, decem dies, videlicet diebus singulis, quibus oraverint, de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus. Prædictæ autem orationes sunt istæ :

« Deus qui admirabili providentia cuncta disponis, te suppliciter exoramus, ut Terram, quam Unigenitus tuus proprio sanguine consecravit, de manibus inimicorum crucis eripias, et eam in Christiana religione tuo nomini servire concedas. Per eumdem, etc.

[1] Ead. Ep. xxxvi.

« *Oratio secunda :*

« Sacrificium, Domine, quod immolamus intende, ac propugnatores tuos ab hostium malignitate custodias, et in tuæ protectionis securitate conserves.

« *Alia post communionem :*

« Protector noster adspice, Deus, et fideles tuos ab hostium defende periculis, ut ab omni perturbatione securi, libera tibi mente deserviant. Per Dominum nostrum, etc. Dat. Avin. II kal. Aprilis, an. I ». His ita decretis, non modo sacri concionatores Christianam juventutem armis idoneam ad sacrandas Christo vires accendere agressi sunt, verum etiam ad urgendam magis eam expeditionem visum est, ut Petrus rex Cypri, partis de Turcis triumphis clarissimus, Occidentis regna obiret, principesque ad tantæ gloriæ societatem alliceret, ut narrat Urbani Vitæ scriptor[1] : « Pro passagii, inquit, hujusmodi prosecutione fuit pro tunc de consensu unanimi prædictorum missus dictus Petrus rex Cypri ad partes Occidentales, causa exhortandi et inducendi earum principes, ut vellent se adstringere ac disponere ad passagium memoratum ».

19. Cum vero Joannes Francorum rex nisi vertente biennio iter aggredi non posset, ut labefactatum superioribus bellis regni statum componeret, necessariumque apparatum instrueret, Petrus rex Cypri universo crucis symbolo insignito exercitui præire constituit, ut illi viam muniret; cui Pontifex auxilia e regnis elicienda attribuit[2] : « Quia, inquit, rex Franciæ, prout nobis asseruit, commode nequit nisi circa præfatum terminum, nimirum biennalem, versus dictas terras et partes arripere iter suum : et tu, qui es ad præsens apud sedem constitutus eamdem, ad succurrendum eisdem fidelibus et conatus eorumdem infidelium deprimendum velut athleta Christi ac præcursor intrepidus proponis, prout nobis asseruisti, satis ante dictum terminum cum auxiliis citramarinorum fidelium transfretare; nos tibi certa subsidia fidelium in Gradensi, Salzeburgensi, Strigoniensi, Colocensi, Jadrensi, Spalatensi, Ragusinensi, Antibarensi, Duracensi, Patracensi, Corinthiensi, Atheniensi, Neopatrensi, Pairensi, Colossensi dicta Rhodo, Cretensi, Corsiensi et Nicosiensi, Panormitana, Messanensi et Montis-Regalis civitatibus, diœcesibus et provinciis; ac etiam in Aquileiensi, Concordiensi, Tergestina, Justinopolitana, Polensi, Parentina, Emonensi, Pecenensi, ac Pecensi et Caffensi civitatibus et diœcesibus, cæterisque partibus ultramarinis duximus concedenda, etc. » Tradita etiam eidem regi pia legata, quæ sexennali flexu pro Terra-Sancta liberanda relinquerentur. « Dat. Avin. II kal. Aprilis, anno I ».

Derivatæ[1] etiam in ejusdem belli sumptus omnes mulctæ, quæ a fœneratoribus raptoribusque repeterentur cum de dominis, quibus rapta restituenda essent, non constaret, tum eleemosynæ, quæ a fidelibus in capsas in locis sacris expositas demitterentur. Concessum[2] etiam jus, ut quantas posset maximas in iisdem regnis et provinciis copias contraheret. Ex aliis vero regnis duo millia equitum, peditum sex millia conscriberet, excepta Gallia, e qua ducentos equites cataphractos educeret : « Tibi, inquit[3], concedimus, quod ducentos nobiles equites armatos de dicto regno Franciæ, ac duo millia equitum, et sex millia peditum cum eorum comitivis, familiaribus, commensalibus de quibuscumque mundi partibus, excepto regno Franciæ, et quascumque gentes armigeras de quibuscumque societatibus ubilibet constitutas; necnon universos et singulos de Aquileiensi, Gradensi et Salzeburgensi provinciis, ac Ungariæ et Cypri regnis, et partibus Sclavoniæ, ac insula Siciliæ et insulis ei adjacentibus, necnon Romaniæ et cæteris aliis partibus ultramarinis ducere seu mittere et tenere valeas etiam ante terminum memoratum, etc. » Proponit indulgentiarum præmia Petri Cypri regis signa secuturis, ac præsules auctoritate instruit, ut sacrum crucis symbolum iis imponant. Quibus litteris VIII kal. Junii adjecta. Ut vero Cyprius rex plures trahere ad sacrum bellum posset, et conficere exercitum, multis eum Urbanus Apostolicis beneficiis et privilegiis auxit[4].

20. His de gemina expeditione a Cypri et Francorum regibus conficienda constitutis, Dei vicarius alios reges ac principes ad tanti operis et gloriæ societatem pellicere Apostolicis adhortationibus, atque in primis Carolum imperatorem Romanorum eumdemque regem Boemiæ pio studio accendere ad sacra arma corripienda, ac nunquam intermorituras palmas colligendas annisus est[5]. Exposuit, ut Cyprius rex jam Turcas edomare cœpisset : Sataliam ac plures arces alias eripuisset Turcis : Mahometanos pestilentiæ flagello attritos adeo, ut sustinendis Christianorum armis pares esse non possent : liberandæ ex impiorum servitute Syriæ tempus, continentibus tot ætatum votis flagitatum appetiisse :

« Urbanus, etc., charissimo in Christo filio Carolo Romanorum imperatori semper Augusto salutem.

« Descendens a Patre luminum Spiritus mentium illustrator mirificus, datorque optimus gratiarum, ubi et quando vult Catholicorum principum aliorumque suorum fidelium cordibus illa inspirat cupere et cupita proficere, quæ sint

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Eod. an. 1. Ep. com. LVIII. et tom. I. Ep. secr. p. 170.

[1] Eod. an. 1. Ep. com. LIX. — [2] Ibid. Ep. LX. — [3] Ibid. Ep. LVIII, et tom. I. Ep. secr. p. 170. — [4] Eod. tom. I. Ep. sec. p. 173. — [5] Ibid. p. 161.

ad Dei laudem et gloriam, exaltationem Catholicæ fidei, ejusque hostium repressionem, ac salutem eorumdem fidelium animarum : datque tempus acceptabile, et dies salutis indulget, quibus proprium exsequendo debitum sicut filii benedictionis et gratiæ, Patris et Domini nostri ulciscantur injurias, ut digni reddantur hæreditatem paternam et Dominicam possidere ; tollantque Christianitatis opprobrium, adeo jam quasi dimissum, quod infideles illud existimant sempiternum. Sane dolenter referimus, quod olim, peccatis exigentibus, Terram illam, quam Salvator noster Dei filius Dominus Jesus Christus, suæ præsentia conversationis illustrans, in ipsa pro nostra redemptione mortem nostram moriendo destruxit, et vitam suæ resurrectionis gloria reparavit, Agarenorum gens perfida, ejusdem Salvatoris et suæ orthodoxæ fidei inimica, a longis retro temporibus non absque damnosa negligentia Christiani populi occupavit, prout detinet occupatam, eam polluendo abominandorum patratione scelerum, ac pro ancilla tenendo, quæ domina gentium solet esse. Accedit quoque ad hujusmodi infelicitatis augmentum illa ærumnosa calamitas, quam ex oppressione Turcorum crudelium patitur Christianus populus Orientis, qui tanto gravior redditur, quanto iidem Turci, viciniores fidelibus existentes, grassantur sævius et facilius in eosdem, quantoque ipsorum rabies semper excrescens, et cruorem Christianorum aspirans effundere, majus potest Christianitati generare periculum, nisi eorum, qui in sua feritate confidunt, præsumptuosa temeritas per ipsorum fidelium potentiam reprimatur.

21. « Quæ nuper, divino Spiritu inspirante, charissimus in Christo filius noster Petrus rex Cypri illustris, cujus regnum est in ipsorum infidelium faucibus constitutum, prudenter considerans et majora pericula toti Christianitati, si opportunum in his non apponatur remedium, probabiliter proventura formidans, de statu dictorum infidelium (quem ex ipsorum mortalitatibus et discordiis debilitatum, et prostrationi dispositum asserit; præsertim ex captione civitatis Sataliæ, ac nonnullorum castrorum et locorum, quæ licet admodum fortia idem rex suis providentia, personalibus laboribus et expensis de manibus infidelium prædictorum eripuit, ex quo infideles ipsos multus, ut asseritur, timor invasit) plenarie informatus, sicut princeps magnanimis et devotus, non vitatis pro Dei servitio itinerum longorum periculis, ad partes Occidentales, et demum ad Apostolicam Sedem accessit, nobis ac fratribus nostris sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, et Catholicis principibus ac magnatibus, aliisque fidelibus populis vias et modos prudenter ostendens, per quos istis temporibus potest faciliter eorumdem Agarenorum et Turcorum elidi potentia, et fieri recuperatio Terræ Sanctæ.

« Hæc siquidem charissimus in Christo filius noster Joannes rex Franciæ illustris gratanter accipiens, desiderium transfretandi, quod diutius (ut asseruit) gessit in corde, produxit in lucem: nam ipse ac præfatus rex Cypri, aliique multi nobiles cum eorum potentia, pro recuperatione Terræ Sanctæ prædictæ promiserunt personaliter transfretare, ac receperunt de nostris manibus venerabile signum crucis : quod multi magnates et nobiles ad Sedem venientes eamdem, cum devotionis plenitudine quotidie postulant, et recipiunt reverenter. Nosque præmissa cum ingenti lætitia intuentes, et cupientes tam dictos reges quam alios in tanto Salvatoris nostri prædicti promovendo negotio spiritualibus et temporalibus auxiliis confovere, matura super iis deliberatione præhabita, de dictorum fratrum consilio indiximus ad dictam Terram Sanctam et alias partes infidelium Orientis passagium generale, inchoandum kal. Martii anni Nativitatis Domini millesimi trecentesimi sexagesimi quinti proxime secuturi; et consueta indulgentiam ac privilegia omnibus ad hoc transfretaturis duximus concedenda : et deinde diligentius attendentes, quod idem Joannes rex eximiæ devotionis ardorem, quem claræ memoriæ nonnulli reges Franciæ pro ipsius Terræ Sanctæ recuperatione hactenus habuerunt, pie memorans, illum in se virtuosæ successionis salutare funiculo derivavit : provida super iis cum eisdem nostris fratribus deliberatione præhabita, eumdem Joannem regem præfati passagii et omnium, qui transfretare voluerint, capitaneum constituimus generalem. Quæ omnia magnitudini tuæ, aliisque Catholicis regibus atque principibus, ac magnatibus et populis decrevimus intimanda, ut tempus illud acceptabile datum a Domino in humilitatis spiritu cognoscentes, interim si qui eorum habeant cum aliis Christianis discordiam, pacem et concordiam, sine quibus negotium ipsum prosperari non posset pro Dei reverentia studeant firmis stabilitatibus invicem reformare, ac ad prosequendum hujusmodi Dei et fidei præfatæ negotium magnifice se accingant, illud in personis propriis vel alias, prout eis possibile fuerit, prosequendo.

22. « Inter alios autem principes, quos plus deceat ad hujusmodi tam salubre negotium excitari, et ad ipsius prosecutionem plenis effectibus dare opem, imperiali celsitudini convenire prospicimus, ut ad hoc tanto ferventius animeris quanto ab excellentia tua hoc magis exigitur inter omnes principes orbis terræ : quantoque Regi regum, Domino dominantium, qui magna potentia et gentibus aptis ad bellum Dominicum te vallavit, exinde majus præstabis obsequium, et ab ipso præmium prosequeris. Eapropter imperialem sublimitatem paterna charitate requirimus, et affectuose rogamus, eidem pro sua salute, suique culminis gloriosius extollendo præconio suadentes, quatenus præmissa devote considerans, ad assumendum cum tua præcellenti potentia tam pium tamque acceptum Deo negotium, per quod contenditur certius ad

excelsa, more Christianissimi ac potentissimi principis ardentius inducaris; et ad prosecutionem ipsius tam magnifice te disponas, quod aliis Christianis principibus et magnatibus gloriosum exemplum tribuas similiter faciendi, teque securius imitandi. Quis enim poterit diffidere vel trepidare fidelium hujusmodi sancto se dedicare negotio, ubi potentiæ tuæ robur adesse præsenserit, et tam magnanimi principis firmissimum fundamentum? Profecto si, prout indubia credulitate tenemus, præfatum negotium ferventer ac potenter assumpseris, multos et magnos principes, aliosque fideles ad tui imitationem allicies, et allectos in sancti propositi perseverantia conservabis: ex hoc enim tibi et aliis fructuosus existes, et ex aliorum operibus, quæ tuo causabuntur exemplo, multiplicabitur tibi meritum apud Deum. Ut autem ad assumptionem et prosecutionem hujusmodi eo libentius te disponas, quo de gratia et favoribus dictæ Sedis te senseris certiorem, eidem sublimitati in omnibus, quæ ad ipsius honorem et commodum noverimus cedere, promptis affectibus, et prout cum Deo poterimus, gratis effectibus, assistemus. Dat. Avin. VIII kal. Junii, anno primo ».

23. Conceptæ sunt simillimis sententiis Pontificiæ adhortationes ad præpotentes duos reges partis victoriis clarissimos Eduardum [1] Angliæ et Ludovicum [2] Ungariæ, ut armorum potentiam bellandique peritiam ad comparandam Christo Asiam explicarent. Vocavit etiam Urbanus ad sacrum fœdus in Christianæ religionis hostes Carolum regem Navarræ [3], ut soceri, Joannis nimirum regis Francorum pium ardorem imitaretur, ac si quod in illum ob superiores simultates odium concepisset, deleret ex animo, ac vel acies e regno educeret, bellicos pro Christo suscepturus labores, vel auxilia communicaret.

Nec hos modo et alios reges ad religionem in Oriente instaurandam provocavit Urbanus [4], verum etiam singulos principes dignitate, opibus armisve florentissimos: in Germania quidem Joannem marchionem Moraviæ, Wenceslaum Lucemburgi ducem, imperatoris fratres, Rodulphum Austriæ, Rodulfum Saxoniæ, tum singulos Bavariæ duces [5] ad id excitavit: quod de pluribus aliis prætcrimus. Sollicitavit etiam [6] ad consecranda Christo arma vagas turmas, quæ Gallias depascebantur: exstincto enim regum bello, dissolutisque exercitibus, ad latrocinia se converterant; precibusque contendit, ut bellicum furorem non in Christi, sed Mahometi cultores exercerent, divinique nominis opprobrium (purgata superstitione Palæstina) vindicarent. Parandæ vero classi daturus operam summus Pontifex, ad Venetos ac Genuenses [7] spes suas precesque convertit [8], ad Laurentium Celsum et Gabrielem Adurnium duces, ut triremes ac naves instruerent ad transportandas quas Cypri rex copias adduceret. Subjectis vero sententiis conceptæ sunt, quæ duci Venetorum, qui cum Cyprio rege fœdus in hostes fidei percusserat, inscriptæ [1]:

« Urbanus, etc. Laurentio Celsi duci Venetiarum.

« Nobilitatem tuam paterna charitate requirimus et rogamus, ac pro sua salute suademus eidem, quatenus præmissa devote considerans, ad assumendum cum tua grandi potentia tam pium tamque acceptum Deo negotium, per quod certius ad excelsa conscenditur, animeris: ac ad ipsius prosecutionem tam prudenter, prout negotii qualitas exigit, quam libenter expedientia navigia virosque idoneos et necessarios in eisdem, ac arma, victualia, et alia opportuna disponas, quod Christianis principibus atque magnatibus gloriosum exemplum tribuas dictum negotium audacius prosequendi ». Et infra: « Profecto indubia credulitate tenemus, quod si præfatum negotium ferventer et potenter assumpseris, multos ac magnos fideles allicies, et allectos in sancti propositi perseverantia conservabis, qui sine tua potentia (quod absit) deficerent in negotio memorato ». Et infra:

« Cæterum quia præfato regi Cypri, qui tanquam præcursor magnificus satis ante dictum terminum cum auxilio fidelium, quos habere poterit, ad partes ultramarinas remeare proponit, viam tutam et dispositionem accommodam populo Dei cum ipsius assistentia paraturus, certa subsidia gentium armigerarum nonnullarum partium (inter quas locus Venetiarum cum suis terris existit) et inter alia quod ituri cum ipso etiam ante præfatum terminum indulgentiam hujusmodi consequantur, duximus concedenda; nobilitatem eamdem, a qua idem rex in præfato negotio grandia promissa se recepisse lætatur, rogamus attente, quatenus hujusmodi navigia, viros, arma, victualia, et alia necessaria ad tantum negotium studeas præparare ac eidem regi et nuntiis suis, prout tantæ rei utilitas suadet, efficacibus favoribus in terra tui dominii devote assistere non postponas, etc. Dat. Avin. VIII kal. Junii, an. I ».

24. Ingeminatæ sunt ab Urbano devexo jam anno eædem preces apud eumdem Venetorum ducem, ut classem pro reducendo Cypri rege, transportandoque exercitu ipsum secuturo citissime compararent. Saraceni enim, captata [2] illius absentiæ occasione, Cyprum invadere moliebantur, ac Sataliam insignem urbem, quam paucis ante annis Christiano imperio adjunxerat, obsidione cinxerant. Ne itaque adduceretur in discrimen in Oriente Christiana res, Urbanus Petrum Cypri regem litteris ursit [3], ut regibus quos adire constituerat, salutatis excitatisque ad Asiæ expugnatio-

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 163. — [2] Ibid. p. 166. — [3] Pag. 127. — [4] Pag. 163, 164. — [5] Ibid. — [6] Pag. 168. — [7] Pag. 164. — [8] Pag. 165.

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 161. — [2] Tom. II. Ep. secr. p. 34. — [3] Ibid. p. 13.

nem, reditum in Cyprum maturaret. Fessos interea Cyprii cunctatione proceres crucesignatos, qui Venetias confluxerant recessisse, queritur Philippus e Mazeriis.

Meminere auctores de Petro Cyprii rege Italiam [1], Gallias, Angliam [2], Germaniam, Poloniam, Ungariam obeunte, ut reges ad sacrum bellum inflammaret. Qui cum proximo anno, appetente Vere, traducere copias in Asiam cogitaret, Pontifex Ludovicum Ungariæ regem exoravit [3], ut quæ subsidia Cyprio conferre decreverat, mature ac diligenter instrueret: « Quia, inquit, postmodum idem rex, prout nobis notificare curavit, nonnullas partes fidelium peragravit, et præsentiam aliquorum regum et principum adiit, multosque magnates et potentes ad transfretandum secum, Domino cujus negotium agitur inspirante, induxit; et tempore Veris proxime futuri sperat cum multitudine nobilium et aliorum fidelium esse Venetiis, et interim, vel postquam inde recesserit inclytam tuam videre personam; sublimitatem tuam sollicitam reddimus et attentam, eamque cordialiter deprecamur, quatenus ea, quæ eidem regi Cypri in galeis vel alias pro dicto subsidio exhibere volueris, studeas præparare. Et quia dicto regi aliqua subsidia in tuo regno concessimus, in eorum receptione nuntiis et procuratoribus suis ad hoc deputandis velis favorem regium exhibere. Dat. Avin. non. Decembris, anno II». Non respondisse Ungarum, neque alios reges Pontificis Cypriique regis votis, deplorat laudatus Philippus e Mazeriis [4].

25. At ne, dum hæc gerebantur in Occidente, infideles quos Sataliam adortos vidimus, Smyrnam etiam quæ magno labore etiam tum retenta a Christianis erat, opprimerent; Urbanus ad illam muniendam incubuit, eique Petrum Rachanellum patria Genuensem præfecit, a quo hæc sacramenti forma exacta est [5]: « Ego Petrus Rachanelli civis Januensis capitaneus et custos civitatis Smyrnæ pro sancta Romana Ecclesia deputatus, ab hac hora in antea fidelis et obediens ero beato Petro sanctæque Romanæ Ecclesiæ, ac domino meo Urbano papæ V, ejusque successoribus canonice intrantibus ». Et interjectis nonnullis: « Papatum Romanum et regalia S. Petri et omnia jura Romanæ Ecclesiæ, quæ habet ubique, et specialiter in civitate prædicta, manutenebo totis viribus et defendam. Dictam civitatem per me, vel alium, seu alios fideliter custodiam ad opus sacræ fidei et dictæ Ecclesiæ: ipsamque civitatem cum pertinentiis suis non resignabo nisi legato Apostolicæ Sedis, si fuerit in partibus illis, aut alteri per dominum papam vel eumdem legatum ad hoc deputato. Supradicta omnia et singula promitto et juro attendere et observare sine omni dolo et fraude ac malitia. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia ».

26. *B. Delphinæ miracula.* — Illustrabatur hoc tempore Provincia ingentibus miraculis, quæ Deus ad B. Delphinæ preces imploratamque opem edebat: neque enim modo pluribus ægris valetudo restituta, verum cæci oculorum, surdi aurium, paralytici membrorum usum illius suffragiis receperant: et revocati etiam ad vitam mortui. Quibus permotus Pontifex, ac piorum precibus exoratus, Aquensi archiepiscopo, ac Vasionensi et Sistariensi episcopis mandavit, ut de miraculis ejusdem Delphinæ beneficio editis cognoscerent, eorumque testes in religiosum examen vocarent. Extant enim Pontificiæ ad ipsos datæ eo argumento litteræ [1], in quibus ubi paucis est præfatus de illius patria, stirpe, nimirum e Podio-Michaele in Provincia oriundam ex prænobili familia, ac nuptam Elzeario e Sabrano Ariani comiti, subjicit: « Omnipotens Dominus per ejusdem Dalphinæ sancta merita in civitate Aptensi, ubi corpus requiescit ejusdem, plures suscitavit mortuos, cæcos illuminavit, mundavit leprosos, surdis auditum restituit, mutis loquelam, et paralyticis et contractis restituit sanitatem: eamdem Dalphinam honorat in terris, quam, ut pie creditur, coronavit in cælis. Quare nobis pro parte dictorum clericorum, laicorum et universitatum fuit humiliter supplicatum, ut cum de prædictis vita, meritis et miraculis, quæ in dictis provinciis et comitatibus quasi notoria et manifesta fore dignoscitur, possit fieri per fide dignos et solemnes viros ac factorum evidentiam plena fides super eis, per aliquos probos viros mandaremus inquiri, et demum, veritate comperta, et certitudine habita præmissorum, cum non deceat apud homines sine veneratione relinqui, quam merita et miracula sanctam monstrarunt, ipsam dignaremur sanctorum Catalogo aggregare.

« Nos igitur, quos non festinos, sed graves convenit in dubiis inveniri, de prædictis notitiam non habentes, hujusmodi supplicationibus inclinati, fraternitati vestræ, de quorum circumspectione plenam in Domino fiduciam obtinemus, de fratrum nostrorum consilio committimus et mandamus, quatenus vos vel duo vestrum ad dictam civitatem Aptensem vos personaliter transferentes, de vita et meritis dictæ Dalphinæ, ac miraculis et cæteris circumstantiis juxta interrogatoria, quæ vobis sub Bulla nostra transmittimus interclusa, veritatem diligentius inquiratis: et quæ super hæc inveneritis scripta, fideliter sub vestris sigillis cum vestrarum litterarum, habitam seriem continentium, testimonio nobis intimare curetis. Dat. Avin. III non. Martii, anno II ». Fuerat Delphina et nupta et virgo; coluerat enim, ut suo loco diximus [2], una cum viro S. Eleazaro virginitatem S. Chunegundis imperatricis exemplo: de quibus

[1] Foliet. l. VII. hist. Gen. l. VII. — [2] Walsing. in Eduar. III. Michov. l. IV. c. 20. Cromer. l XII. — [3] Tom. II. Ep. secr. p. 31. — [4] Philip. e Mazer. in Vita B. Petri Th. apud Bolland. tom. II. die XXII Jan — [5] Tom. I. Ep. secr. p. 189.

[1] An. 1. Epist. divers. form p. 25. — [2] Annal. tom. XV. an. Chr. 1323. num. 51.

sanctis conjugibus Vitæ illorum auctor [1] admiranda recenset.

27. *Ugo cardinalis censor fidei creatus.* — Dum vero divina gloria in iis regionibus tot miraculorum splendore effloresceret, ac populi ad pietatem allicerentur, non deerat dæmon solitis artibus, ut religionem obscuraret, simplicesque erroribus inficeret. Ad tuendum itaque fidei decus, evellendasque serpentis mali fibras Urbanus censorem fidei Ugonem cardinalem Minoritam creavit[2] in Arelatensi, Aquensi, Ebredunensi et Viennensi archiepiscopatibus: earumque provinciarum præsules ad porrigendam illi adversus impie sentientes opem excitavit. Infecerat vero præcipue hæreseos lues Ebredunensem diœcesim, ut queritur his verbis Urbanus: « Cum, sicut displicenter accepimus, in quibusdam partibus diœcesis et provinciæ Ebredunensis hujusmodi pravitas sic abundet, sicque multitudo hæreticorum excreverit in eisdem, quod fidelibus circumpositæ patriæ pestilens eorum virulentia, quæ serpit ut cancer et interficit ut venenum, gravia pericula comminatur ».

[1] Apud Sur. tom. XV. die XXVII Sept. — [2] Tom. I. Ep. sec. p. 205.

URBANI V ANNUS 2. — CHRISTI 1364.

1. *Bernabos adactus ad fœdus ineundum, facta restitutione Romanæ Ecclesiæ et sancitis pactis.* — Anno a Virgineo partu millesimo trecentesimo sexagesimo quarto, Indictione secunda, Romana Ecclesia post tot a tyrannis ejus ditioni inhiantibus excitatas tempestates, reverso ad Sedis Apostolicæ obsequia Bernabone Vicecomite omnium tum procellarum auctore, optata quiete potita est. Adegit ad id Mediolanensem non officii religio, quam suis utilitatibus metiebatur, sed principum Christianorum terror qui eum urgebant precibus ac minis, ut turbare Italiam desineret, quo expeditio Orientalis superiori anno decreta confici posset. Et quidem cum hactenus Bernabos obduruisset in perfidia, Carolus imperator Ecclesiæ patrocinium suscepturus, in illum, ni legibus pareret, signa imperialia attolli jussit. Quæ res Pontifici gratissima fuit, ut ipse testatur in litteris XI kal. Martii ad Petrum Florentinum episcopum Apostolicæ Sedis in Germania internuntium his verbis [1]: « Quod idem imperator fecit de capitaneo et vexillo, suis contra hostes ejusdem Ecclesiæ transmittendis valde gratum habuimus, sibique proinde referimus multas grates ». Data etiam ab eodem erant imperia illius in Italia præfectis, ut Pontificiam causam omni contentione defenderent; qua de re ipsi ab Urbano actæ gratiæ [2].

2. Ludovicus etiam Ungariæ rex, quem ab Innocentio Romanæ Ecclesiæ creatum signiferum vidimus, Urbano ad Bernabonis tyrannidem prosternendam regias vires offerebat: cujus officiosa promissa, cum magnifica et istis ætatibus inaudita dicat Urbanus, facile colligitur, illum ad ductandum exercitum in Mediolanensem ac labores castrenses suscipiendos paratum fuisse: cui grates amplissimis exornatas elogiis persolvit Urbanus [1]:

« Ludovico regi Ungariæ illustri.

« O princeps devotissime, ac præclarissime fili Ecclesiæ sanctæ Dei, qui ardore pietatis ignitus vehementer matri compateris indigenti, qui cælestis Regis obsequiis devote militare desideras, et ejus sponsam a malignorum incursibus defensare? Tu es vere gratitudinis filius, qui datam tibi a Deo potentiam in humilitatis spiritu recognoscis, dum eam in suis beneplacitis nunc contra Christianos iniquos hostes Ecclesiæ, nunc contra schismaticos et hæretica fœditate respersos, nunc contra infideles et ethnicos satagis exercere. Tu vere rex et princeps Christianissimus, qui non vacas vitiosis deliciis, sed jugiter laboras pro tui nomine Redemptoris terrenum regnum in cæleste cupiens laudando commercio commutare. Tua siquidem oblatio prædicta magnifica, sæculis inaudita modernis, mentem nostram consolationis plenitudine recreavit: et licet ipsius effectu non indigeamus ad præsens, quia hostes olim Ecclesiæ sunt ad gratiam reconciliationis admissi;

[1] An. 2. Ep. cur. p. 100. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 992.

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 103.

oblationem tamen ipsam multipliciter habentes acceptam, eam in necessitatibus ejusdem Ecclesiæ, quæ pro tempore possent occurrere, pro thesauro pretiosissimo retinemus; et proinde regiæ liberalitati copiosas gratiarum referimus actiones, rogantes Deum, quod in salute et prosperitate votiva multiplicet dies tuos. Dat. Avin. V kal. Martii, anno II ». Nec Ludovicus modo et Carolus contundere Bernabonem meditabantur, verum etiam Francorum et Cypri reges, aliique plures principes pro conficienda pace intercesserant, quos sine ingenti periculo, nisi fureret Bernabos, contemnere non poterat. Pontificem vero non modo pacandæ Italiæ, atque arma in Mahometanos convertendi desiderium incitabat; verum perpendebat Bononiam diuturno fessam bello, aliasque Æmiliæ urbes oppressas diutius auxilia præstolari non posse : Carolum imperatorem et Ludovicum regem Ungariæ mutuis dissensionibus implicitos; seque ob eas causas ad pacis fœdera cum Bernabone sancienda descendisse Carolo imperatori significavit [1].

3. Firmata est pax Androini A. S. L. opera [2], quem superiori anno devexo in Italiam missum vidimus. Extant ejus fœderis formulæ in publicis Actis [3] Bononiæ tum confectis, quæ insertæ sunt collectaneis Platinæ tribus ingentibus voluminibus distinctis in Tabulario Vaticano asservatis, ex quibus atque ex duobus Ms. Vallicellanis hæc decerpsimus :

« Primo quod dominus Bernabos libere, pure, sine ulla exceptione et cum effectu, ad omnem requisitionem dicti reverendi patris domini Andruini A. S. L. restitui faciet castra Lugi et Crepacorii, et quæcumque alia castra, fortalitia, rochas, et bastitas, quæ per ipsum dominum Bernabonem vel ejus nomine tenentur in districtibus Bononiensi et Mutinensi, ac provinciæ Romandiolæ, dicto domino Andruino legato et in ejus manibus, vel illi seu illis, cui vel quibus idem dominus Andruinus cardinalis mandabit, et quos deputabit ad receptionem et custodiam dictorum castrorum, fortalitiorum, rocharum et bastitarum; custodienda expensis Ecclesiæ a die habitæ realis et efficacis restitutionis et traditionis dictorum castrorum, fortalitiorum, rocharum et bastitarum. Item quod per dominum nostrum papam vel per eum, cui mandabit, vel per dictum dominum Andruinum legatum nominibus antedictis dabunt dicto domino Bernaboni vel ejus hæredibus, si contingeret ipsum hoc medio deficere (quod absit) libere, pure et sine ulla exceptione et cum effectu infra annos octo a die prædictæ efficacis restitutionis castrorum, fortalitiorum, rocharum et bastitarum prædictorum, proxime futuros vel ante, quingenta millia florenorum boni auri et justi ponderis secundum cursum civitatis Florentiæ, videlicet quolibet anno sexaginta duo millia et quingenta floreni, etc. » Adjunctæ plures aliæ pacis formulæ ad hæc firmanda, adjectaque est his verbis dies : « Dat. Bononiæ, etc. an. Domini MCCCLXIV, III mensis Martii ».

4. Datæ postea fidei, quam suis commodis tantum metiebatur, immemor Bernabos in Ecclesiæ fœderatos minas vertit : sed iis repressis novæ ipsum inter et illos pacis formulæ sancitæ, ac subjectis verbis conceptæ fuerunt [1] :

« In nomine Domini. Amen. Suborta dudum inter reverendissimum in Christo patrem et dominum dominum Ægidium episcopum Sabinensem A. S. L. nomine Romanæ Ecclesiæ, occasione vicariatus civitatis Bononiensis ejusque districtus et ex aliis certis causis, et magnificum virum dominum Bernabonem de Vicecomitibus Mediolan. gravis et nociva dissensio; et deinde inter eamdem Ecclesiam et magnificos viros dominos Franciscum de Carraria civitatis Paduanæ imperialem vicarium, et Nicolaum, Hugonem et Albertum marchiones Estenses civitatis Ferrarien. pro Ecclesia præfata vicarios, et Canemsignorium et Paulum Albuinum de la Scala Veronen. dominos, etc. necnon Guidonem, Ludovicum et Franciscum civitatis Mantuæ, ac Feltrinium de Gonzaga civitatis Rhegii imperiales vicarios, eidem Ecclesiæ colligatos, suosque colligatos, subditos, sequaces, officiales et gentes ex parte una; et præfatum dominum Bernabonem suosque colligatos, subditos, sequaces, officiales et gentes ex altera, guerra pestifera inde secuta, quasi totam provinciam Lombardiæ ac partes vicinas in discrimine posuerunt. Et tandem pro hujusmodi guerra sedanda, et quæ ex illa provenerant et proveniebant continue summa rerum et personarum discrimina removenda, quamplures compositionis et pacis habiti fuerunt hinc inde tractatus : super quibus intervenientibus invictissimo domino domino Carolo IV divina clementia Romanorum imp. semper Augusto et Boemiæ rege ac serenissimis dominis dominis Joanne Franciæ, Ludovico Ungariæ, ac Petro Jerusalem et Cypri illustribus regibus, qui per eorum ambaxiatores et litteras apud partes prædictas pro pace hujusmodi sæpius institerunt; et deinde hujusmodi pacis tractatum continuantibus incessanter ambaxiatoribus dicti domini regis Cypri, videlicet reverendo in Christo patre domino Petro archiepiscopo Cretensi, et egregio milite domino Philippo de Maseriis cancellario regni Cypri, qui ad Romanam curiam propterea pluries accesserunt et redierunt ab inde (prout hæc omnia asseruntur plurium testimonio esse vera) demum, cooperante pacis principe Redemptore nostro Domino Jesu Christo, partes ipsæ super concordia et pace hujusmodi convenerunt.

« Ad gloriam igitur Dei, et laudem B. Mariæ

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 89. — [2] Gesta Urb. V apud Bosq. — [3] Ext. in arce S. Angeli et inter collect. Plat. tom. III. p. 188, et Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 15. p 41 et seq. et sign. lit D. num. 1. p. 30.

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 1671.

Virginis, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli omniumque sanctorum, ad honorem quoque sanctissimi patris et domini nostri domini Urbani divina providentia papæ V, sanctæque Romanæ Ecclesiæ ac reverendissimorum patrum et dominorum dominorum sacri collegii cardinalium, ac sacri imperii Romani et serenissimorum dominorum dominorum imperatoris et regum prædictorum; et ad exaltationem, commoditatem, et statum pacificum et tranquillum partium prædictarum, ac civitatum, terrarum et subditorum ipsorum, et cujuslibet eorumdem, etc. »

Subdunt hæ Tabulæ, ut Androinus cardinalis A. S. L. ac fœderatorum principum oratores necessaria instructi auctoritate convenerint : utque Veronenses oratores sint contestati, Mantuam et Rhegium ipsis jure fiduciario obnoxia; idemque Bernabos jus sibi asserere contenderit : adversati vero utrique Gonzagæ fuerint, adstipulante iis legato, sua omnia salva esse debere contenderint. Demumque subjecta capita servare spoponderint. Remissæ in primis inde acceptæ illatæve injuriæ : omnibus, qui se adversis partibus implicuissent venia data; ac singuli pristinis juribus restituti. Quod vero sequitur hac forma conceptum est : « Item quod dictæ partes, seu aliquis prædictorum, non occupabunt aut occupabit per se vel alium seu alios civitates, terras, castra, rochas, villas et fortalitia subjecta mediate vel immediate Ecclesiæ Rom. seu dominis supradictis, seu etiam colligatis, adhærentibus, sequacibus, seu subditis eorumdem vel cujuslibet eorum, vel quæ per se vel alios eorum nomine tenentur et possidentur; nec se de illis quomodolibet per se vel alium seu alios impedient, vel intromittent. Quod si quis contra fecerit (quod absit) eo ipso habeatur pro pacis violatore, salvis et reservatis declarationibus, et pronuntiationibus fiendis per dictum dominum legatum vigore compromissi in eum facti ». Sancitum præterea, ut judiciaria acta in eos edita, qui parti adversæ adhæsissent, rescinderentur in primis ab eo tempore, quo Bernabos copias adversus Bononiam immisit mense Septembri anni MCCCLIX, tum nonnulla alia ad horum gratiam sancita. Decretum etiam, ut Canisignorius et Paulus Albuinus Scaligeri ereptas Bernaboni in agro Brixiensi arces et alia in littore lacus Gardæ occupata restituerent. Si qua oriretur de fœdere fracto controversia, eaque illustris foret, liceret læso vim vi repellere, nulla denuntiatione præmissa : si anceps ac dubia, duo equites hinc inde de ea pronuntiaturi deligarentur. Quæ ad Bononiam et castrum Lugi spectabant, eadem, quæ antea sancita erant, confirmata. Pergunt publicæ Tabulæ :

5. « Item promiserunt et juraverunt dicti procuratores dicti domini Bernabonis nomine, et in animam ipsius, quod ipse dominus Bernabos libertatem Ecclesiasticam pro posse suo, quantumcumque poterit, fideli studio conservabit et faciet conservari : quodque prælatos præfectos et præficiendos, ac clericos institutos et instituendos per dominum nostrum papam vel ejus auctoritate, aut ordinarios quoscumque libere admittet et permittet, et (si expedierit) faciet admitti ad Ecclesias, dignitates et beneficia sua : nec eis vel personis Ecclesiasticis quibuscumque gravamina vel collectas imponet, nec eos arrestabit, nec in suis carceribus detinebit : quinimo ipsos prælatos, clericos, et personas Ecclesiasticas, eorumque Ecclesias, res et bona in civitatibus, terris, castris et locis, quas seu quæ gubernat et tenet, ac tenebit ac gubernabit favorabiliter pertractabit, et pertractari faciet, eosque in sua libertate restituet et dimittet et restitui faciet, et admitti efficaciter et pura fide : et quod quoscumque officiales et nuntios domini nostri papæ ac Sedis Apostolicæ et Romanæ Ecclesiæ, vel legatorum ipsius Sedis, in terris suis prædictis et alias ubicumque gratiose recipiet et admittet, et ipsos permittet et permitti faciet libere commissa eis officia exercere.

« Item præfatus dominus noster papa et sacrum collegium cardinalium, et successores eorum curare et facere debeant pura fide, quod dominus imperator redintegrabit et in integrum restituet dictum dominum Bernabonem ad titulum et honorem vicariatus Mediolanensis, et aliarum civitatum et terrarum, quas tenet, sicut ipse dominus imperator alias eum constituit; et ad omnia privilegia, litteras, jura, honores et bona, quibus dictus dominus imperator eumdem Bernabonem privavit, et ad statum et gradum in quo ipse dominus Bernabos erat ante præsentem guerram inchoatam : et quod ipse dominus imperator per omnia reducet ad suam gratiam ipsum dominum Bernabonem. Item quod prædicta omnia et singula locum habeant, ut præfertur, salvis et reservatis declarationibus, pronuntiationibus et definitionibus fiendi per præfatum dominum dominum Andruinum legatum semel et plures vigore compromissi in eum facti per partes prædictas ». Hactenus publica Documenta.

6. *B. Petri Thomæ in conciliandis animis virtus et labores.* — Quod vero in iis de Petro Cretensi archiepiscopo pacis interprete fit mentio : non præterimus fuisse illum B. Petrum Thomam Carmelitam, sanctitate et rebus in Oriente gestis celeberrimum (1), quem illius socius Cypriæ regiæ scrinii præfectus in pacanda Italia summos labores pro Ecclesia exantlasse : insignique prodi-

(1) Quanquam annalista S. Petri Thomæ adventum in Italiam et Insubriam hoc primum anno memorat; ejus tamen iter ad annum præcedentem revocandum esse discimus ex testimonio Ferrariensis, qui Historiam Miscellam Bononiensem per hos annos scribebat. Testatur enim ille die XIII Junii præcedentis anni MCCCLXIII Bononiam convenisse a Pontifice et rege Galliarum missos legatos, cum archiepiscopo Cretensi, et viro altero regis Cypri a secretis, ab eodem rege in causa tractandæ pacis destinatis. Sed cum verba ipsa auctoris Bononiensis coævi ad commendandam viri hujus sancti in rebus gerendis dexteritatem plurimum conferant, juvat illa vernaculo sermone, prout edita

gio ex insidiatorum, qui a pace abhorrebant, manibus evasisse, narrat [1] : « Foret referre difficillimum quot labores susceperit, quas operas posuerit, quam fortiter et quanto animo se gesserit Bononiæ, Venetiis, et aliis pluribus in locis pro tuendis Ecclesiæ partibus et conservandis, sanctis aditibus et viis multis se exponens vitæ periculis et casibus : quorum aliquot ad majorem Dei gloriam et honorem ejus sancti referemus. Namque principes bene multi, castellani et tributarii, desiderantes continuari bellum, et ex eo viventes, quærebant nos quotidie interficere. Cum aliquando de castro ad castrum transiremus, ecce triginta circiter Ungari et alii tributarii, qui pacem abhorrentes, et a nobis vindictam sumere volentes, incitatis equis ex improviso incursionem in nos fecerunt districtis ensibus, et emicantibus gladiis ut nos perimerent. Sed D. Petrus Thomas, spem omnem in Deo reponens, firmior et constans restitit. Tum versus ad hostes graviter eis dixit : Quid vultis ? Ipse vero, hanc vocem audientes, quasi de cælo percussi, gladios subito in vaginas recluserunt : et sic nos dimiserunt retrocedentes. Accidit sæpius, dum belli horror vehementius ingrueret, quod nos procedentes et equitantes per medias hostium acies armis omnibus destituti, ut pacem tractaremus, videremus continuo ante et retro spoliatos homines, et suo sanguine cruentatos : et tamen per medios illorum transibamus ab omnibus periculis immunes per merita D. Petri Thomæ. Tandem ex multis casibus et dispendiis divinitus ereptus, multis petitus insidiis spiritualibus et corporeis, pluribusque perfunctus laboribus et ærumnis, pluribus probris oneratus, dum procuraret unitatem Ecclesiæ et pacem, interclusosque Terræ Sanctæ aditus aperiens, in curiam papalem rediit, et a cardinalibus et amicis tanquam e cœlo progressus aliquis exceptus est. Summus Pontifex ad ejus adspectum valde gavisus est, laudans magnopere probansque labores ejus et opera, etc. » Addit ab Urbano creatum patriarcham Constantinopolitanum et legatum in crucesignato exercitu : at de eo fuse inferius agetur. Nunc ad res Italicas, a quibus digressa est, revocanda oratio.

7. *Bellum inter Florentinos et Pisanos, et inde fœdus.* — Pertinacissimo odio bellum inter se gerebant Florentini ac Pisani, cum utrinque prædonum societates, id est, carnifices, ad mutuum supplicium conduxissent ; de quorum excursionibus hostilibus fuse Philippus Villanus [2] : additque [3], Pontificem legasse Marcum patria Viterbiensem, supremum Minoritarum præfectum, ad concordiam agitandam ; de quo nos anno superiori meminimus : extant vero plures ad ipsum datæ hoc anno litteræ ad illius studia accendenda. Elusa demum diligentia Marci ac Petrocini archiepiscopi Ravennatis, quem quoque ad id muneris adhibuerat [1], ob odiorum pertinaciam Urbanus : qui etiam Florentinos et Pisanos ad mutuam concordiam hortari non desinebat [2] ; atque Ægidium episcopum Sabinensem [3], et Andruinum presbyterum [4] cardinales Apostolicæ Sedis legatos conferre ad eosdem in concordiam revocandos industriam ac solertiam jussit : « Quia, inquit, iidem nuntii, licet fideliter et solerter in hac parte studiorum suorum labores impenderint, et adhuc duo ex eis impendere non desistant, nondum peccatis exigentibus proficere potuerunt, cogitavimus de fortiori remedio, videlicet quod tu (Ægidium alloquitur), et dilectus filius noster Andruinus tit. S. Marcelli presbyter cardinalis A. S. L. vel saltem alter vestrum, ad dictas civitates vos personaliter conferentes, præfatam concordiam longis jam ruminatam tractatibus cum Auctoris pacis auxilio completuri. Dat. Avin. VII id. Julii, anno II ».

Cum vero accenso in dies bello [5], funesti alicujus congressus terror immineret, Pontifex Petrocino archiepiscopo Ravennati imperia dedit [6], ut dirimere acies, ne ferro decernerent, omni studio conaretur. At non potuere Florentinorum et Pisanorum ira ardentes animi mulceri : atque ad Cascinam collata signa, post atrox prœlium Florentini, qui sociales turmas a Pisanis abstraxerant, demum victoria potiti [7]. Concidit ea clade Pisanis animus ac Bernabonem in belli societatem vocaverunt; demumque internuntiorum Pontificiorum opera Florentini Bernabonis metu, ne ex eorum discordiis Etruriam sibi subjiceret, fœdus cum Pisanis honestissimis sibi legibus percusserunt [8] : quibus Appendicem ad Matthæum Villanum patrem Philippus absolvit. Agunt etiam de his pluribus Leonardus Aretinus [9], et S. Antoninus [10]. Ubi vero Pontifex de redintegrata, Deo auctore, inter Florentinos et Pisanos concordia certior factus est, ingenti gaudio delibutus, Petrocini et Marci internuntiorum labores commendavit [11], atque utrique populo e bello emersisse est gratulatus [12], eosque excitavit aliis litteris, ut ad purgandam prædonum turmis socialibus Etruriam vires conjungerent [13], ac dictos internuntios Apostolicos ad id magno

[1] Gesta Ms. B. Petri Thom. ex Phil. e Mazeriis. — [2] Phil. Vill. in Append. ad l. XI. Matth. Vill. c. 79, 81, 82 — [2] Super c. 82. Wad. in Annal. hoc an. num. 2 et seq.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 95, 149, 150, 210, 249. et tom. III. Ep. secr. p. 4. — [2] Tom. II. Ep. secr. p. 210, 249 — [3] Ibid. p. 249. — [4] Ead. pag. — [5] Philip. Vill. Append. l. XI. c. 85 ad 89. — [6] Tom. II. Ep. secr. p. 185. — [7] Phil. Vill. c. 97. Leon. Aret. l. VIII. [8] Phil. Vill. Append. l. XI. c. 102. — [9] Aret. l. VIII. hist. Flor. — [10] Ant. III. p. tit. XXI. c. 9 et 10. — [11] Tom. II. Ep. secr. p. 112. — [12] Ibid. p. 314. — [13] Ibid. p. 310.

sunt, hic transcribere : « Questo Arcivescovo (Cretensis nempe) era dell' Ordine de Fratri del Carmine, e eveva fatte molte paci, come era quella del re di Francia e del re d' Inghiltera. Egli ando a Venezia per far quella de Veneziani, e di quei di Candia. Per certo esso era in grazia d'ogni uomo per si fatte cagioni, e la sua persona molto valse a far queste paci, e grande affanno ne darò, e fugli di grandissimo honore e utile all' anima sua ». Gallicam ergo pacem in speciem tantummodo tractavit Androinus cardinalis; re tamen S. Petri Thomæ labore et dexteritate coaluit.

MANSI.

studio jussit incumbere [1] : exhauriri enim hujusmodi hominum sentinam ut tuta foret innocentia, ac tranquillitas restitueretur Italiæ cupiebat : quos ipsum in Galliis insectatum, ac feliciter delevisse, visuri sumus.

8. *Cretenses a Venetis rebellantes ad officium rediguntur.* — Eluxit etiam Pontificia diligentia in avertendo bello, quod Genuenses inter ac Venetos exoriundum timebatur : sollicitati enim fuere Genuenses a Cretensibus, qui Venetorum jugum excusserant, de corripiendo Cretæ imperio, quo ab iis auxilia elicerent. At Urbanus legatum Apostolicum ad Cretenses misit [2] ut eos ad Venetorum obsequium revocaret, et Gabrielem Adurnium ducem cæterosque Genuenses enixe rogavit, ne ulla perduellibus auxilia submitterent, cum ea discordia gravissima exitia ipsis ac Venetis, universæque rei Christianæ parere posset, ac Petri Cypri regis rediturі in Orientem prudentia brevi Cretensis res componenda esset : « Speramus, inquit, in divina gratia ac discretione dicti legati necnon providentia charissimi in Christo filii nostri Petri regis Cypri illustris, qui in eisdem cismarinis partibus adhuc constitutus ad dictas ultramarinas partes de proximo cum potentia fidelium in subsidium præfati passagii conferre se debet, quod cito fiet reconciliatio memorata. Dat. Avin. IV non. Junii, anno II ». Dum trajicere Cyprius rex parabat, cum quo sumptum erat consilium, ut Orientem repetens, prætervecturus cum exercitu Cretam, insulanos vel vi vel officiis ad Venetum imperium redigeret. Reportata a Venetis clarissima victoria ac fractis perduellibus, universam insulam ad obsequium rediisse increbuit. Celebrat confectæ tantæ expeditionis gloriam inter alios [3] Petrarcha eleganti oratione, nuntiosque de parta victoria pridie non. Junias portu Veneto exceptos, refert his verbis [4] : « Ubi in terram egressi nuntii verba in consilio fecere, supra spem supraque fidem læta omnia : victi enim, cæsi, capti fugatique hostes : cives vinculis eruti : urbes ad obsequium reversæ : reimpositum Cretæ jugum : posita arma victricia : peractum denique sine cæde bellum, et pax parta cum gloria. Quibus cognitis dux Laurentius, vere Celsus, vir (nisi me forsitan amor fallit) et magnitudine animi, et suavitate morum, et virtutum studio, superque omnia singulari pietate atque amore patriæ memorandus; sciens, nil rite nilque feliciter fieri, nisi sumptum fuerit a religione principium, in laudes Dei et gratiarum actiones toto cum populo se convertit, perque urbem omnem, sed conspectius in Basilica B. Marci Evangelistæ (qua nulla, ut reor, usquam pulchrior facta est, quantum fieri per hominem Deo potest) sacris celeberrimis, et processione insigni ante et circa templum habita : ubi non solum populus clerusque omnis affuit, sed prælati etiam externi, quos hic vel casus, vel videndi amor, vel vulgata devotio detinebat ».

9. Hujus quidem triumphi laudem Veneti non suæ, sed divinæ virtuti adscripsere : in quo ipsorum virtutem bellicam conjunctamque pietatem Urbanus gratulatoriis hisce datis ad Laurentium Celsum ducem litteris commendavit [1] :

« Urbanus, etc. dilecto filio nobili viro Laurentio Celsi duci Venetiarum.

« Nobilitatis tuæ litteras continentes novum prosperum, et universitati Christianitatis acceptum, de vestra recuperatione videlicet insulæ Cretensis (cujus rebellionem inimicus pacis et impeditor sancti passagii suscitarat) nuper recepimus, ac perlegimus cum immensa lætitia cordis nostri : Deoque grates referimus, a quo tantum donum noscitur provenisse, quique non solum impedimentum præfati passagii misericorditer sustulit; sed illi ex hoc, de gente tua videlicet, ut audivimus, numerosa existente in dicta insula, validum præbuit sua providentia fundamentum. Ex eoque nostrum gaudium cumulatur quod, prout nobis significare curasti, tu tuusque populus tantam victoriam non a vestris meritis, potentia vel virtute; sed solum a divina clementia recognoscitis processisse : proindeque vos gratitudinis filios et humilitatis alumnos, in conspectu tantæ gratiæ largitoris acceptos, ac digniores hujusmodi munere reputamus. Eosdem itaque nobilitatem et populum paternis exhortamur affectibus, ut hujusmodi recognitionem humilem semper in vestris cordibus et actibus conservantes, in subsidium dicti passagii vestram subventionem magnificam pro illo, qui vobiscum magnificavit suam misericordiam, augmentantes gentem eamdem in dictum passagium, prout poteritis, convertatis. Dat. Avin. V kal. Julii, anno secundo ».

10. *Inter imperatorem et Ungarum fœdus initum in regum conventu Cracoviensi.* — Redacta ad officium Creta, meliores Orientalis rei tuendæ amplificandæque spes illuxere, solutis belli Cretensis cura Venetis : auctæque sunt ex instaurato inter imperatorem ac regem Ungariæ ineunte anno fœdere, sarciente [2] nimirum Carolo injuriam, qua Elizabethæ reginæ Ungari matris nomen affecerat. Functus est egregie suis partibus in exstinguendo periculosissimo bello, quod ex levi scintilla susurronum flabello ventilata ad Germaniam, Ungariam, Poloniam, Daniamque depascendas incendio exardescebat, Petrus episcopus Florentinus [3], cui Guido Aquensis episcopus et Prædicatorum supremus magister adjuncti [4] fuere. Adstricta est affinitate ea concordia, solemnesque habiti Cracoviæ conventus, quibus imperator et quatuor alii reges, Ungariæ scilicet, Poloniæ, Daniæ et Cypri præter alios insignes principes in-

[1] Tom. II Ep. secr. p. 342. — [2] Pag. 206. — [3] Ms. diar. Venet. et Ms. Append. ad hist. And. Dan. et aliі. — [4] Petr. l. IV, Senil. Ep. II.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 230. — [2] Michov. l. IV. c. 20. Crom. l. XII. — [3] An. 2. Ep. cur. p. 100. — [4] Ibid.

terfuere. Tradunt plura de conviviorum egregio apparatu et hastiludiorum magnificentia Polonici scriptores [1]. Gratulatus vero Urbanus papa internuntio Petro episcopo Florentino mandavit [2], ut imperatori ejusque fratri Joanni marchioni Moraviæ, tum Ludovico Ungaro regi et Rodulpho duci Austriæ fœderatis ob positas inimicitias diremptasque arbitrorum judicio lites Pontificio nomine gratias ageret : tum ad promovendam in Saracenos Asiaticam expeditionem concitaret. Accesserat vero Cyprius rex ad memoratos cœtus, ut præsens reges principesque ad tanti facinoris gloriam accenderet. His compositis, Petrus Florentinus episcopus redire e Germania jussus [3] Avenionem ad aulam Pontificiam accessit, et sancitæ pacis capita publicis Monumentis consignata attulit [4] : quibus visis, Urbanus magno affectus est gaudio. Scribebant etiam de his ad Pontificem Carolus [5] imperator et Ludovicus [6] Ungariæ rex, atque mutui belli cura exonerati armorum potentiam adversus Ecclesiæ hostem Bernabonem pollicebantur : sed is periculi imminentis præscius, in Urbani gratiam redierat hoc ipso tempore ut diximus. Præterea Carolus promittebat Urbano, Sedem Romam transferre meditanti, se in eo itinere illum stipaturum : de quibus ei Pontifex hisce litteris gratias egit [7] :

11. « Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Carolo Romanorum imperatori semper Augusto.

« Nuper venerabilis frater Petrus episcopus Florentinus, a tua reversus præsentia, capitula pacis, quæ cum charissimo in Christo filio nostro Ludovico rege Ungariæ illustri ac dilecto filio nobili viro Rodulpho duce Austriæ tua fecerat magnitudo (de qua pace, toti populo Christiano perutili, sicut per alias litteras imperiali serenitati scripsisse meminimus, habuimus et habemus plenitudinem gaudiorum) et ea, quæ imperialis magnificentia nobis et Romanæ Ecclesiæ obtulit, si discordiæ, quas habebat cum eisdem rege et duce, et quibus durantibus nequibat eidem Ecclesiæ, quæ tunc agitabatur bellorum impetibus, in potenti subvenire brachio, sedarentur; et etiam illam oblationem magnificam multiplici devotione præclaram, quam nobis persæpe fecisti de comitando nos ad Urbem, vel alias partes Italiæ, ad quas gressus nostros dirigi pie cupis nobis retulit fideliter et prudenter. Hæc igitur oblata grandia, quæ a radice devotionis eximiæ prodire conspicimus, merito habentes accepta, providæ tuæ sublimitati referimus gratiarum multiplices actiones.

« Et licet non solum desiderium, sed etiam propositum habeamus Urbem et alias partes Italiæ visitandi ; tamen consideratis malis conditionibus istarum partium propter vicinitatem et hostilitatem pravarum comitivarum, et periculo, cui civitas Avenionensis et comitatus Venaysini, ad Romanam Ecclesiam pertinentes, nondum opportunis fortificationibus communiti, vacuati, ac indefensi propter subitum nostrum recessum, possent verisimiliter subjacere ; (de socialibus prædonum turmis, quæ circumpositas Avenioni et comitatui Venusino regiones infestabant, Urbani studio profligatis, dicendum erit inferius, ne orationem cœptam abrumpamus : adjungit aliam Urbanus retardati in Urbem reditus rationem ex Etruriæ motibus petitam) necnon discriminibus partium Tusciæ nostrum et tuum in hac parte desiderium nondum possumus adimplere : sed exspectamus ampliorem Dei gratiam, quæ ista impedimenta submoveat, transitus libertatem tribuens et tutelam. Et licet ad magnum cederet nostræ consolationis augmentum habere in isto itinere imperialis celsitudinis comitatum, ipsius recreari affatibus, multaque simul pro reipublicæ utilitate conferre, collata disponere, ac disposita (gratia suffragante divina) executioni mandare ; tamen inclytam personam tuam nimia longinquitate distantem, in hoc casu honeste non possumus fatigare, reputantes nihilominus tantæ liberalitatis munificentiam ab Augustali culmine recepisse. Dat. Avin. X kal. Junii, anno secundo ».

12. *Aliæ turbæ in Germania Pontificis studio sedatæ.* — Imminebant gravissima mala ex alia discordia, quæ archiepiscopo Salisburgensi ac Rodulpho Austriæ duci intercedebat cum Stephano duce Bavariæ, cum universæ Germaniæ principes ad arma concitarentur. Ad quam compescendam Pontifex, misso episcopo Æsculano [1], Ludovicum Ungariæ regem [2] et Carolum imp. rogavit, ne illos infestis signis concurrere paterentur :

« Urbanus, etc. Carolo Romanorum imperatori semper Augusto.

« Didicimus, quod orta dudum discordia inter venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Salzburgensem, et dilectos filios nobiles viros Rodulphum ducem Austriæ ex una parte, ac Stephanum ducem Bavariæ ex altera, procurante zizaniæ satore, sic crevit, sic utriusque partis animos inflammavit, quod partes ipsæ, propriarum virium terminos excedentes, consanguineos et amicorum quamplurimorum auxilia invocant, jamque incipiunt congregare : et cum ipsi duces generositate præpolleant, magnaque potiantur gloria facultatum, totam pæne Alamanniam et vicinas partes ad mutui congressus excidium trahere moliuntur : ex quo, nisi de festinæ pacis succurratur remedio, cum illarum partium populi sint naturaliter bellicosi, si (quod absit) partes ipsæ ad prœlium deveniant generale, Christiani sanguinis grandis effusio, et per consequens mala quamplurima, quæ bellorum calamitas solet producere, probabiliter formidantur. Nos igitur adversus mala ipsa, ne vires sumant ulterius,

[1] Michov. sup. c. 20. Crom. l. XII. — [2] An. 2. super Ep. cur. p. 100. — [3] Ead. Ep. — [4] Tom II. Ep. secr. p 192. — [5] Ibid. — [6] Pag. 203. — [7] Super p. 192.

[1] Tom II. Ep. secr. p. 326. — [2] Ibid p. 327.

cupientes (prout tenemur) opportunam diligentiam adhibere, de tua interpositione adhibenda in hac parte sollicite spem præcipuam obtinentes, venerabilem fratrem nostrum Agapitum episcopum Æsculanum A. S. N. » et infra, « duximus destinandum, etc. Datum Avin. III non. Septembris, anno II ». Adhibiti præterea a Pontifice [1] Joannes episcopus Olomucensis, ac plures alii præsules et principes ad discordiam componendam : tum Stephanus Bavariæ ac Rodulphus Austriæ duces et archiepiscopus Salisburgensis a bello gravissimis sententiis deterriti [2]. Perstringunt hujus belli causas historici [3], nimirum de Maynardi filii Ludovici marchionis Brandeburgensis superiori anno vita functi successione certatum : additque [4] Philippus Villanus, eum a matre Margareta Tirolensi veneno exstinctum, cum illi filius patrem ab ipsa sublatum toxico objecisset. Quæ si vera sunt, insigni exemplo esse possunt, qui fructus ex præsumpta a Ludovico Bavaro solvendarum canonicarum legum de conjugiis auctoritate sint consecuti. Cæterum comitatus Tirolensis, cujus cupiditate facinus a Bavaro patratum vidimus, non ad Bavaram stirpem, sed in Austriacam transmissus a Margareta fuit: bellumque ea de causa susceptum Cæsaris et Ungari studio pacatum est [5].

13. *Academiæ Viennensis et Cracoviensis.* — Neque augere modo principatum Rodulphus annitebatur, verum etiam litteris exornare ; flagitavitque ab Urbano [6], ut Viennæ Academiam institueret, in qua Austriaci scientiis expolirentur : dataque est a Pontifice Joanni tit. S. Marci presbytero cardinali provincia, ut exploraret, an ea urbs apta in id esset. Quo referente, idoneam videri, rescripsit Rodulpho Pontifex, se antequam de ea condenda Diploma Apostolicum ederet, habere in votis, ab ipso certiorem fieri, quibus privilegiis eam Academiam ipse ac fratres decorare vellent. Rogavit etiam Pontificem Casimirus, ut cum Poloni ab Academiis celebrioribus tanto locorum essent intervallo dissiti, ut plures a litterarum studio ob viarum discrimina abducerentur ; atque inde pauciores in eo regno litterati viri essent, tum etiam alii gravissima pericula adirent, in urbe florentissima Cracoviensi academica studia excitaret, ut tanquam ex fonte perenni in totam Poloniam ac vicina regna scientiarum rivi dimanarent. Cujus petitis morem gessit Urbanus, exarato ea de re ad [7] perpetuam rei memoriam Apostolico Diplomate, cujus præcipuam partem subjicio : « Non solum , inquit, ad ipsorum , sed etiam aliarum regionum circumjacentium incolarum commodum et profectum paternis affectibus anhelantes, dicti regis in hac parte supplicationibus inclinati, de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica statuimus et etiam ordinamus, ut in dicta civitate Cracoviensi de cætero sit studium generale, illudque perpetuis temporibus inibi vigeat tam in juris canonici et civilis, quam alia qualibet scientia, præterquam in theologica facultate : et quod legentes et studentes ibidem omnibus privilegiis, libertatibus et immunitatibus concessis doctoribus legentibus, et commorantibus in studio generali gaudeant, et utantur, etc. Datum Avin. kal. Septembris, anno II ».

14. *Regno et regi Daniæ collata munera.* — Ornata est Dania sanctorum reliquiis, quas in pluribus templorum regni Daniæ sacellis collocandas Urbanus regi Waldemaro contulit. Ad cujus etiam gratiam ac preces, ut populos ad eas venerandas pelliceret, Pontifex nonnulla indulgentiarum præmia iis est impertitus [1], qui ea sacella statis diebus pie obirent. « Cum, inquit, sicut accepimus, charissimus in Christo filius noster Waldemarus rex Daciæ illustris de B. Mariæ Virginis gloriosæ crinibus et vestibus , et ligno S. Crucis, et de B. Joannis Baptistæ, S. Georgii et S. Vincentii, sanctorum Nerei et Achillei sacris reliquiis certas particulas, nuper eidem regi per nos traditas et concessas, in capellis sanctorum Mariæ de Wermburght et Jacobi de Gorne et Georgii in Kalmgeburgh et Christophori de Sytburg castris Roskildiensis diœcesis proponat cum devotione debita collocare, etc. » Affecit etiam Christi vicarius nonnullis indulgentiarum præmiis [2] pios Danos, qui pro rege Waldemaro sacras apud Deum preces funderent : tum etiam ipsum ac regnum in B. Petri Sedis Apostolicæ clientelam accepit [3] : tum omnium piorum operum, quæ in Ecclesiæ fiunt, singulari quadam prærogativa participem esse voluit [4] ; qua de re datum Diploma afferimus :

« Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Waldemaro regi Daciæ illustri.

« Eximiæ affectionis sinceritas, quam ad nos et Romanam geris Ecclesiam, promeretur ut Apostolica Sedes, quam nuper ex immensæ devotionis affectu personaliter visitasti, celsitudinem tuam maternæ dilectionis brachiis et singularibus gratiis amplectatur. Hinc est, quod nos, votis tuis in hac parte affectu benevolo concurrentes, te cum regno tuo et aliis omnibus, quæ in præsentiarum rationabiliter possides, sub B. Petri Apostoli et nostra protectione suscipimus, et præsentis scripti patrocinio communibus. Et insuper ut ex præmisso tuæ visitationis labore et aliis tuis devotis operibus aliquod spirituale præmium digne reportes, te bonorum omnium, quæ in Dei Ecclesia, ipsius operante clementia, ex nunc fieri contigerit, te participem esse volumus ; idque tibi Apostolica auctoritate concedimus de munere gratiæ specialis. Nulli ergo, etc. Datum Avinione VII id. Martii, annno II ».

De Waldemari regis Daniæ ad Pontificem ac-

[1] Tom. II. Ep. secr p. 328. — [2] Ead. p. et p. 327. — [3] Rebdorf. in Annal. Phil. Vill. in Append. l. XI. c. 78. Avent. hist. Boior. l. VII. — [4] Phil. Vill. sup. c. 78. — [5] Ibid. Rebdorf. in Annal. — [6] Tom. II. Ep. secr. p. 310. — [7] An. 2. Ep cur. CXIII.

[1] An. 2. lit divers. form. p. 24. — [2] Ibid. Ep. XVII. — [3] Ibid. Ep. XIX. — [4] Eod. an. 2. lit. div. for p. 102.

cessu agit Urbani Vitæ scriptor [1] : atque una cum rege Cypri de Asiatica expeditione conficienda sacramento se obstrinxisse, cujus verba inferius adducemus, consentit etiam in historia [2] Danica Crantzius de Waldemari, ad aulam Avenionensem Adventu et Quadragesimæ tempore rosa aurea ab Urbano ipsum donatum tradit. Suscepti vero itineris causas Wandalicarum urbium defectionem fuisse indicat, cum quibus grave antea bellum gessisse scribit [3] vario eventu : in quodam prælio filium Christophorum lapide ictum ab hoste amisisse : potitum fœderata rebellium classe : deinde, alternante victoria in portu Vismariensi ipsius classis præfectum profligatum. Neque a Crantzii dictis dissonant Pontificiæ litteræ, cum ostendant gravissimas querelas fudisse Waldemarum apud Sedem Apostolicam in plures proceres, urbiumque ac provinciarum extra Daniam sitarum magistratus, qui cum Waldemaro fidei sacramento sese obstrinxissent, ab eo desciverant, ac jurata obsequia præstare abnuebant; implorasseque Pontificiam opem, ut Apostolica auctoritate ad officium cogerentur. Cujus justis querelis permotus Pontifex, Caminensi, Lincopensi et Lubicensi episcopis provinciam dedit [4], ut censurarum Ecclesiasticarum incussa religione perduelles comprimerent. Reverso in Daniam Waldemaro, concitatos majores motus refert Crantzius [5]. Hæ vero Danicæ turbæ magnum rei Christianæ in Asia detrimentum attulere, cum ab obeunda sacra profectione, votoque religionis in Asia instaurandæ distraxerint. Nec minus sacri illius fœderis ducem Joannem regem Francorum improvisu casus, novæ scilicet cum rege Navarræ discordiæ, sociarum turmarum latrocinantium excursiones in Galliis, placandi regis Angli curæ, denique mors pium consilium obruerunt. Utque de suborta cum Navarro controversia primum dicamus.

15. *De Burgundia inter Francum et Navarrum certatum.* — Vertebatur illa de Burgundiæ ducatu inter reges, exstincto duce puero : cum Joannes principatum Gallicæ coronæ beneficiarium ad se devolutum contenderet, Carolus vero rex Navarræ jure hæreditario illum ad se derivaret. Ad quos reges arctissima affinitate conjunctos, paratos bello decernere, in concordiam revocandos Pontifex Guidonem episcopum Portuensem, et Ægidium tit. S. Martini in Montibus presbyterum cardinales legatos in Gallias misit [6], amplissimaque instruxit auctoritate [7]. Augebant porro ejus discordiæ formidinem vagæ ac palabundæ cohortes, quæ regnum illud vastabant. Ad quas comprimendas corripi a fidelibus arma jussit Christi vicarius, gravissimis edictis [1] IV kal. Martii promulgatis, horrendaque ab iis patrata flagitia ita deplorat : « O quantus dolor sensibus nostris ex facinoribus tam horrendis ingeritur, cum videmus tantam multitudinem gregis Dominici in luporum feritatem et rabiem converti ! O quantus luctus sanctæ matris Ecclesiæ, quæ dilectos filios, quos contra omnes Barbaricas nationes habere debet defensores et pugiles, nunc tortores atrocissimos quasi ethnicos experitur ! O quanta fidelium inundatio lacrymarum, dum se talibus interius hostilitatibus debilitari conspiciunt, et infidelium quorum incursus sunt formidandi plus solito sanguine redemptorum : nam illi, in potestate sathanæ constituti, quæcumque ille suggerit adimplere contendunt; et bestiali quadam ignorantia licitum ab illicito non discernunt, etc. » Accendit fideles proposita veniæ spe ad arma adversus intestinos hostes expendenda. Nec mora : Galli Narbonenses consurrexere in arma adversus fœderatos prædones, qui eorum sanguinem lambebant, ipsosque locis munitissimis divino pæne miraculo, quod optimi Pontificis meritis adscriptum, deturbarunt : pars celeri ac rapida fuga aut armis domita aut justo oppressa supplicio, aut vitæ incommodis attrita evanuit, ut Urbani Vitæ auctor describit [2].

16. *Joannis obitus regis Franciæ, cui succedit filius Carolus.* — Hæc magna ex parte sub primis novi regis Francorum Caroli V initiis gesta, cum Joannes pater in Anglia obiisset : cujus profectionis in eam insulam causam illam afferunt [3], ut filii obsidis abitionem excusaret, liberaretque cæteros. Nec modo contendisse in Angliam Joannem, ut de initæ pacis legibus implendis ageret; verum sacræ expeditionis una cum Cypri rege adornandæ studio, indicat Walsingamus [4], dum tradit quatuor reges Francum, Anglum, Cyprium Scotum Londini convenisse. Addunt plura scriptores de magnifico apparatu, quo Francorum rex fuit exceptus. Verum inter hæc lethali morbo correptus, exstinctus est, corpusque relatum in Gallias regio more conditum. Cujus exsequiæ a Cyprio rege ex amisso expeditionis Asiaticæ socio dolore gravi affecto cohonestatæ. Quatuor relicti sunt a Joanne superstites filii, nimirum Carolus Delphinus idemque Normanniæ dux, Ludovicus Andium et Cænomanum comes, Joannes Biturigum, et Philippus Burgundiæ duces, quorum major natu Carolus ejus nominis V sceptrum Gallicum de more sacratus [5] Rhemis suscepit; de quo hæc Ms. Vaticani auctor (1) [6] : « Anno Domini MCCCLXIV, mensis

[1] Gesta Urb. V apud Bosq — [2] Albert. Crantz. Dan. l. VII. c. 39. — [3] Eod. lib. c. 38. — [4] An. 2. divers. form. Ep. XXII. — [5] Crant. l. VII. Dan. c. 39. — [6] Tom. II Ep. sec. p. 124. — [7] Ibid.

[1] An 2. Ep cur. XXXII, XXXIII, XXXIV et CXXXII, et Ep. divers. form. CXXVII, CCCVI, — [2] Urb. Vit. script. apud Bosq — [3] Phil. Vill. Append. ad l. XI. c. 76. Fros. hist. l. I. Paul, Æmil. in Jo. Gaguin in eod. — [4] Walsing. in Eduar. III. — [5] Phil. Vill. c. 91. Fros. l. I. Paul. Æmil. in Jo. et alii. — [6] Ms bibl. Vat. sig. num. 3765.

(1) Verba illa, quæ ex Ms. Vaticano annalista hic recitat, recurrunt in Chronico Theodorici de Niem, quod ex Codice papyraceo Guelferbitano vulgavit Eccardus, inter Historicos Medii ævi tom. I, num. 21. Eadem pariter sese offerunt in secunda Vita Urbani V, quam Baluzius

Januarii die XVII, dominus Joannes rex Franciæ reversus ad captivitatem in Anglia obiit, et fuerunt ejus exequiæ in capella papæ celebratæ die Martis VII Maii. Die XVIII, Dominicæ Trinitatis coronatus fuit in regem Carolus primogenitus domini Joannis regis Franciæ supradicti defuncti ». Ad eum Urbanus mox atque de Joannis regis obitu certior est factus, datis litteris omni refertis officio, ingentem e tanti principis desiderio dolorem percepisse significavit [1] : verum acerbitatem doloris successoris virtutum memoria temperasse, quarum ornamentis, nimirum pio justitiæ ardore, clementiæ suavitate, optimæ mentis nitore, egregio erga Romanam Ecclesiam studio, gravitate morum, cæterisque eximiis animi dotibus instructum, optime regnum administraturum speraret :

17. « Urbanus, etc., charissimo in Christo filio Carolo regi Franciæ illustri.

« Lugubris rumor plurium fide dignorum jam assertione firmatus, obitum claræ memoriæ Joannis regis Franciæ tui genitoris insinuans, nostram et fratrum nostrorum mentes gravis doloris aculeo sauciavit, dum charissimum filium subtractum conspicimus, qui fervens plenitudine devotionis ad Deum honorabat Ecclesiam, et libertatem Ecclesiasticam conservabat, ardoreque divinæ charitatis ignitus, zelo sacræ fidei, qua salvamur, se militem Regis regum prompta pollicitatione constituit, crucem suam humeris bajulans, Redemptorem suum (pro cujus reverentia paratus erat proprium fundere sanguinem) sicut princeps Christianissimus secuturus? O quantus dolor totius sui populi, tam prudentis et magnanimi principis regimine destituti! O quantus mœror Christiani exercitus, ad recuperationem Terræ-Sanctæ profecturi de proximo, tenentis se ducis tam providi tamque strenui amisisse ducatum. Profecto cum iis dolentibus merito condolemus, et dolere debet universa Ecclesia sancta Dei, quia nullus fidelis expers potest esse mœroris, cum constat generale dispendium accidisse. Verum quia non est instandum doloribus, ubi præsertim consolationis remedia divinæ bonitatis gratia, quæ nunquam deest in se sperantibus, tribuuntur, de tanta merito consolamur mœstitia, pie credentes, quod justus judex, bonas considerans et præmians voluntates, ejusdem tui genitoris transfretandi propositum pro facto clementer recipiet, eumque certandis athletæ diademate cum secum regnantibus coronabit. Dumque tuæ magnitudinis circumspectionis industriam, justitiæ zelum, magnanimitatis animum, clementiæ benignitatem, conscientiæ nitorem, ac devotionis intimæ ad Romanam Ecclesiam puritatem, aliorumque morum regalium gravitatem eximiam paterna consideratione pensamus, tristitiæ nebulas digne abjicimus in successore sic laudabili recreati: digneque tui nobiles et plebeii, et præcipue personæ Ecclesiasticæ, quas in sua libertate, dextera Domini tibi assistente, tueberis et (ut speramus) regalibus favoribus prosequeris, possunt mœrorem deponere, et in regimine tam virtuosi principis jucundari.

« Eapropter, fili charissime, in Domino conforteris, præmissarum et aliarum virtutum exercitio studiosius intendens, tuumque populum, longorum bellorum impetibus conquassatum coneris, prout in te fuerit, tranquillitatis et pacis dulcedine refovere. Et quia honor regis judicium diligit, et firmatur justitia thronus ejus, illam amplexeris devotius, nullo tempore relinquendam: ac eamdem Romanam et alias Ecclesias, et personas Ecclesiasticas, ob illius reverentiam, per quem, ipso propitio regnabis feliciter, habeas commendatas; nos velut patrem benevolum, qui tuam sublimitatem ac regnum in visceribus charitatis habemus, ad ea, quæ tuam et ejusdem regni prosperitatem respiciant, requirens cum fiducia filiali. Dat. Avin. II kal. Maii anno secundo ».

18. *Exorta bella inter Navarræ Galliæ et Castellæ reges compescere nititur Urbanus.* — Recruduit [1] mox a susceptis Gallicæ rei gubernaculis ipsum inter ac regem Navarræ superior de ducatu Burgundiæ Philippo fratri attributo controversia, quæ Joannem exercuerat; imo in apertum bellum erupit [2] : in cujus initiis nonnulla loca,

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 161.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 177. — [2] Phil. Vill. Append. ad l. XI. Matth. Vill. c. 83. Paul. Æmil. in Carol. V. Fross. hist. l. I.

edidit, et Bunnensi cuidam canonico ex eo tribuit, quod post verba, *die Martis septima Maii*, legitur : « Maii die tertia reversus sum Avenionem, prosecuturus litem contra capitulum Bunnense, eo quod me a fructibus præbendæ meæ suspenderunt ». Idipsum quoque exhibet Chronicon Eccardianum. Post hæc in eodem Chronico subditur coronatio Caroli regis Galliæ, quæ pariter iisdem verbis ac in Vita Baluziana, et in Codice Vaticano narratur. Atque tunc demum finis Chronico Eccardiano imponitur his verbis : « Finis Chronici Theodorici Nyem, famosissimi litterarum Apostolicarum, et fundatoris hospitalis Alimannorum in Urbe, qui obiit et sepultus est Trajecti Leodicensis diœcesis in Ecclesia S. Gervasii, in qua erat canonicus, anno Domini MCD. Hoc documento inductus Eccardus opus istud tribuit Theodorico Niemio scriptori Operis : *De schismate inter papas et antipapas* in tres libros digesti, quod ab anno MCCCLXXVIII ad annum usque MCDX, quo Alexander V cœpit, res in Ecclesia gestas persequitur. Verum hoc uno argumento revinci Eccardus potuit, Chronici auctorem, qui anno MCD satis cessit, ab hoc operis de schismate scriptore longe diversum esse. Insuper Niemius vulgatus, non canonicus Trajectensis, sed episcopus Cameracensis decessit. Duo ergo Theodorici Niemii sedulo distinguendi sunt; nisi forte mendum irrepsisse in adnotationem illam Chronici Eccardiani suspicemur, cum forte pro *Theodorico Niem*, *Joannes Niem* legendum fuerit. Conjecturæ huic meæ veritatis color ex eo accedit quod *Joannes de Niem* inter scriptores historiæ Pontificiæ hujus ætatis haberi possit, quippe cujus nomen legatur præfixum Vitæ Joannis in editione Mehibomii Francofurtensi anni MDCXX, quod quamvis mendose pro Theodorico Niemio positum esse non dubito, ex vero tamen aliquo scriptore non dissimilis operis adumbrari potuit. Sed quod caput est Chronicon idem ac illud quod in Codice Guelferbitano Eccardus offendit, inter Mss. Bibliothecæ episcopalis Tridentinæ pariter legi asserit idem Eccardus in Præfatione ad tomum I Scriptorum medii ævi; in eo vero auctor operis non *Theodoricus*, sed *Joannes Niemius* scribitur. Joannes igitur iste forte Chronicon istud Eccardianum dedit; idemque statuendus facile est auctor operis Codicis Vaticani, quem toties laudat Raynaldus, itemque auctor Vitæ anonymæ a Baluzio editæ, quarum lucubrationum mirus est ubique cum Chronico Eccardiano consensus. MANSI.

quæ obtinebat in Galliis Navarro erepta : fusus [1] etiam a Bertrando Gesquinate, bellicis facinoribus clarissimo duce, Navarræ regis copiarum præfectus : ac subinde plura ad victorem prona fuere. Horum motuum fama ingentem dolorem Pontifici Christiana arma in hostes fidei avertendi cupidissimo attulere : abbatemque monasterii e Clusa diœcesis Taurinensis ad bellum nascens exstinguendum VI kal. Septembris misit [2]; ac reges ad concordiam adhortatus, controversiam æquitate se diremptùrum [3] est pollicitus. Implicitus erat Carolus Navarræ rex alio gravissimo bello, quod magna contentione inter Aragoniæ Castellæque reges gerebatur : ac renovatum [4] inter eumdem Carolum et Aragonium atque Henricum Transtamaræ comitem fœdus kal. Martii de Castella inter ipsos dividenda, ut nimirum Cantabria citeriorque Castella Navarro, Murcia Toletumque Aragonio, reliqua Castella Henrico cederent. Cæterum in hoc bello Castellanus, cum mari periclitatus esset, quassata vi tempestatis classe, pietatis specimen edidit, visusque scelerum pœnitere : « Voti enim reus », ut ait Mariana, « vicinum D. Mariæ templum, reliquis indumentis detractis, in linea tunica adiit, resti etiam collum implicitus », non tamen propterea bello abstitit.

Ex funestis regum congressibus, quibus res Christiana deprimebatur, ingenti affectus dolore Pontifex Petrum abbatem S. Michaelis Ordinis S. Benedicti diœcesis Taurinensis abbatem, quem ad Navarrum regem pro eo cum Gallo conciliando missum vidimus, tractandæ Aragonium inter et Castellanum concordiæ munere et auctoritate instruxit [5] : de quo ad Petrum Castellæ regem has litteras dedit [6] :

« Urbanus, etc. Petro regi Castellæ illustri.

« Cum de tuo ac magnifici principis Petri regis Aragonum illustris bello gravissimo toti Christianitati damnoso, doleamus ab intimis, sæpeque non absque multa mœstitia memoremus, quod remedia, quæ providentia Apostolicæ Sedis adhibuit hactenus, ut te regemque præfatum ad concordiam revocaret, ad tuum ac ejusdem regis regna bina vice legatos de latere destinando, morbo tam gravis dissidii hucusque minime valuerunt ; nos gerentes in votis per nos ipsos in præfato laborare negotio, si forsan Altissimus dignetur concedere, quod illud ad finem optatum perducere valeamus, serenitatem tuam requirimus et rogamus, ac etiam obsecramus instantius, quatenus aliquos ambaxiatores discretos et fideles, Deum timentes et appetitores pacis hujusmodi, de tuis juribus et intentione plenius informatos cum plenaria potestate in dicto negotio, quam cito commode poteris, ad nostram non omittas præsentiam destinare ; interim firmando treugas congrui temporis, quod pro tractatu tanti negotii fuerit opportunum. Super quibus dilectum filium Petrum abbatem monasterii S. Michaelis de Clusa Taurinensis diœcesis Apostolicæ Sedis nuntium latorem præsentium, virum utique fidelitate præclarum, ac circumspectione et scientia decoratum, ad tuam et jam dicti regis, cui super iis similiter scribimus, præsentiam destinamus, etc. Dat. Avin. XVIII kal. Jun., anno III ». Conceptæ [1] sunt eadem verborum formula aliæ ad regem Aragonum litteræ, ita ob contractas ab eo censuras inscriptæ : « Magnifico principi, regi Aragonum illustri, spiritum consilii sanioris ». Sed antequam de contractarum ab Aragonio censurarum causis agamus, conjungendum superioribus videtur ; cum novi belli inter ipsum ac ducem Venetorum discrimen emergeret ob enatas mutuas simultates illatasque vicissim injurias actas nimirum mari in mercatores prædas, Pontificem alendæ pacis inter principes Christianos sollicitum a Petro [2] rege Aragonum ac Laurentio Celso duce Venetorum contendisse [3], ut ipsi quoque oratores pro componendis ipsorum controversiis ad aulam Apostolicam legarent.

19. *Sacerdotales census occupati, et Sardicum vectigal intermissum ab Aragonio.* — Dum ita Urbanus ad regis Aragonum salutem ac publicam populorum pacem incumberet, non leves ille Dei vicario injurias reposuit : invasit enim Pontificia vectigalia [4], quæ a Pontificiis quæstoribus cogebantur : tum etiam cardinalium, ac præsulum vel sacerdotum, qui in Ecclesiis ad divinum cultum præsentes non incumberent. Hic rapinarum exercendarum speciosus color fuit, repetito regis Angliæ, de quo alias dictum est, perverso exemplo : neque enim regis Aragonum erat sacras ob id opes diripere. Neque ab æquitate dissonum erat, ut cardinales, ac præsules sacerdotesve, qui Apostolicæ Sedis obsequiis atque adeo publicæ utilitati insistebant, vectigalibus suis spoliarentur. Urbanus itaque ne Ecclesiasticam libertatem opprimi sineret, Aragonium qui sacerdotum absentium a suis Ecclesiis bona sub hasta divendi jusserat, ac bonorum proscriptionem necisque discrimen repugnantibus intentarat ; paternis primum litteris monuit, ut sacras restitueret opes, injustaque edicta revocaret. Qui rem se ex sapientum suorum consilio sanxisse respondit, visamque justitiæ consentaneam ob temporum difficultatem ; licet minus idonee de iis restituendis bonis caveret, cum exhaustum ærarium refecisset. Quibus acceptis, Dei vicarius ad regiam pertinaciam edomandam, consiliarios improbos reprimendos, ac jura Ecclesiastica ex deprædantium manibus vindicanda judicium Petro regi apud subsellia Apostolica intendit III id. Martii, ni occupata bona bimestri excurrente dimitteret : objectaque illi et consi-

[1] Phil. Vill. c. 92. — [2] Tom. II. Ep. secr. p. 293. — [3] Ib. p. 8. — [4] Mar. l. XVII. c. 7. Sur. l. IX. c. 52. — [5] Tom. III. Ep. secr. p. 188. — [6] An. 3. lit. cur. p. 190.

[1] Ead. pag. — [2] Ead. pag. et pag. 191. — [3] Tom. II. Ep. secr. p. 197. — [4] Ibid. p. 383. et Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 12. p. 339.

liorum ejusmodi participibus anathematis religio. Quod edictum in arcis Adrianæ Tabulario reconditum, et inter insignia monumenta Sixti IV imperio a Platina [1] collecta extat.

20. Accersitus etiam est in Sardiniæ et Corsicæ causa Petrus rex in judicium [2], ob intermissam annis decem annui census solutionem, nec præstitam Urbano clientelarem sponsionem, minatusque est Pontifex a se Sardiniæ regnum ac Ecclesiasticum imperium revocatum iri, si officio ille deesset:

« Urbanus, etc. ad futuram rei memoriam.

« Olim, cum in concessione per felicis recordationis Bonifacium papam VIII, prædecessorem nostrum, claræ memoriæ Jacobo regi Sardiniæ et Corsicæ de regno Sardiniæ et Corsicæ, quod Romanæ Ecclesiæ juris et proprietatis existit, cum omnibus juribus et pertinentiis suis, dicto regi et suis hæredibus ex suo et ipsorum corporibus legitime descendentibus utriusque sexus, natis tunc et etiam nascituris, in perpetuum feudum sub modo, forma, tenore, conditionibus et conventionibus in ejusdem prædecessoris litteris declaratis, ab ipso prædecessore suisque successoribus canonice intrantibus, et dicta Romana Ecclesia tenendum gratiose facta; inter alia contineretur, quod tam ipse rex, quam quilibet suorum hæredum in dicto regno, pro ipso regno dicto prædecessori et eidem Romanæ Ecclesiæ præstaret seu præstare teneretur, prout idem rex et nonnulli sui in eodem regno successores præstiterunt, ligium homagium, vassallagium plenum et fidelitatis juramentum sub certa forma in ejusdem prædecessoris litteris annotata; et quod ipse rex similia fidelitatem, vassallagium plenum et homagium ligium, et juramentum renovaret, faceret et præstaret unicuique Romano Pontifici et dictæ Ecclesiæ infra annum a die, quo electus esset in Romanum Pontificem computandum; et similia præstaret et faceret, et similiter renovaret, et facere, præstare et renovare teneretur unusquisque hæredum suorum in dicto regno unicuique Romano Pontifici, qui esset pro tempore et ipsi Romanæ Ecclesiæ secundum formam eamdem, nomen Romani Pontificis, qui tunc esset, et suum proprium exprimendo: sed postquam ipse rex et hæredes sui in regno Sardiniæ et Corsicæ supradicto præstitissent et fecissent personaliter juramentum, fidelitatem, vassallagium secundum prædictam formam uni Romano Pontifici, non stringerentur personaliter præstare et facere, dummodo illa præstarent et facerent infra annum per idoneum vel idoneos substitutos, ad hoc plenum mandatum habentes: et si plus placeret Romano Pontifici vel Romanæ Ecclesiæ supradictis, juramentum, fidelitatem, vassallagium et homagium prædicta præstarent et facerent ipse rex et hæredes sui, nomine summi Pontificis et Romanæ Ecclesiæ, illi vel illis, quæ vel quos ad hoc specialiter ipse Romanus Pontifex vel Sedes Apostolica deputaret: et pro eodem regno tam dictus rex, quam quilibet suorum hæredum in regno Sardiniæ et Corsicæ pro ipso regno censum duorum millium marcharum argenti bonorum et legalium sterlingorum, ubicumque Romano Pontifici, qui esset pro tempore, vel eidem Ecclesiæ, ubi ipsa esset Sede vacante, recipienti pro futuro Pontifice, et pro portione collegium ipsius Ecclesiæ cardinalium contingente, in festo beatorum Petri et Pauli annis singulis integraliter pro dicto regno Sardiniæ et Corsicæ persolverent; ad quem censum, ut præmittitur, persolvendum tam idem rex, quam quilibet hæredum suorum in dicto regno tenerentur et essent adstricti: et quod si rex idem vel quicumque suorum in dicto regno hæredum in præfato statuto termino non solvissent integre (ut præmittitur) dictum censum, exspectati per quatuor menses, terminum ipsum immediate sequentes, de illo ad plenum non satisfacerent, eo ipso essent excommunicationis vinculo innodati; quod si secundo termino infra subsequentes quatuor alios menses eumdem censum sine diminutione qualibet non persolverent, totum regnum Sardiniæ et Corsicæ esset Ecclesiastico suppositum interdicto: si vero nec in tertio termino, nec infra alios quatuor menses proximos per plenam satisfactionem ejusdem census idem rex et sui hæredes sibi non ducerent consulendum, ita quod transactis eodem tertio termino et quatuor proxime sequentibus mensibus, non esset de hujusmodi censu primi termini ipsi Ecclesiæ integre satisfactum; ab eodem regno Sardiniæ et Corsicæ ipso jure caderent ex toto, et regnum ipsum ad dictam Romanum Ecclesiam ejusque dispositionem libere et expedite reverteretur: nihilominus pro singulis duobus millibus marcharum singulorum terminorum, si simili modo in eorum solutione cessarent, vel illa non solverent, idem rex aut quivis suorum hæredum in dicto regno Sardiniæ et Corsicæ pœnas similes incurrerent, salvis aliis pœnis, processibus et sententiis, quæ vel qui de jure inferri vel haberi seu proferri possent per Romanum Pontificem vel Sedem eamdem specialiter in hoc casu.

« Quam quidem concessionem seu infeudationem sub hujusmodi forma, tenore, conditionibus et conventionibus ipsi Jacobus rex et sui in dicto regno successores acceptarunt, et ratas et acceptas etiam habuerunt, prout hæc et alia in dicti prædecessoris ejus Bulla, et etiam in præfati Jacobi et nonnullorum suorum successorum regum Sardiniæ et Corsicæ, et specialiter magnifici principis Petri regis Aragonum illustris, qui eidem regi Jacobo in dicto regno Sardiniæ et Corsicæ postremo successit, ipsorum aureis bullis munitis litteris plenius continetur. Et cum idem Petrus rex in solutione hujusmodi census annis

[1] Collect. Ms. Plat. tom. III. p. 167. — [2] Tom. II. Ep. secr. p. 381. et an. 2. lit. cur. p. 371. Ext. etiam in arce S. Ang. et inter collect. Platinæ tom. III. p. 171. et lib. Priv. Rom. Eccl. tom. II. p. 354. et in Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 12. p. 310.

quamplurimis cessavisset, felicis recordationis Innocentius papa VI, prædecessor noster, ejusdem Ecclesiæ dispendiis occurrere, ac præfati regis saluti et statui providere paterna sollicitudine cupiens, super hoc fratrum suorum S. R. E. cardinalium frequenti querela pulsatus, per diversas solemnes personas ac per Apostolicas litteras regem ipsum salutaribus monitis excitavit, et hortatus fuit benevole more patris, attente rogans eumdem, ut ipse considerans pericula gravia, quibus propter non solutum censum hujusmodi subjacebat : et attendens provide quam benigne ipse prædecessor secum egisset, eum de militari servitio, in quo etiam eidem Ecclesiæ pro dicto regno tenebatur, multo tempore exspectando, eisdem periculis per debitam solutionem occurreret, ac commissam in ipsa solutione dicti census moram satisfactione celeri compensaret; ita quod, incumbenti circa hoc sibi debito reali exhibitione soluto, idem prædecessor (suadente justitia) aliud contra regem eumdem non compelleretur in hac parte remedium adhibere. Sed idem rex exhortationes et preces præfati Innocentii prædecessoris obaudiens, post primum annum Pontificatus dicti Innocentii prædecessoris de censu præfato quidquam solvere non curavit.

21. « Postremo vero præfato Innocentio prædecessore, sicut Domino placuit, viam universæ carnis ingresso, cum nos (divina favente clementia) ad apicem summi Apostolatus assumpti, memoratum Petrum regem de solutione dicti census exspectavissemus de benignitate paterna, ipseque patientiam et benignitatem dictæ Sedis in augmentum suæ convertens duritiæ, quam debuerat emollire, nihil de dicto censu solvisset : nec etiam nobis infra primum annum nostri Pontificatus, nec etiam postea fidelitatis juramentum per se vel alium præstitisset, nec fecisset homagium prælibata (propter quod, quod jam fluxissent decem anni a tempore ultimæ solutionis dicti census factæ Innocentio prædecessori præfato secundum præmissa, ipse Petrus rex dictam sententiam excommunicationis, dudum per eumdem Bonifacium prædecessorem in concessione dicti regni in regem Sardiniæ et Corsicæ, qui esset pro tempore, si in terminis ad hoc ordinatis dictum censum non solveret, ut præmittitur, promulgata incurrerat, et totum regnum prædictum erat Ecclesiastico suppositum interdicto; et idem rex a dicto regno ex toto ceciderat, illudque ad dictam Romanam Ecclesiam et ejus dispositionem integre et libere reversum erat) nos attendentes, quod quanto Apostolica Sedes præfato Petro regi se reddidit proniorem ad gratiam, tanto eum (quod displicenter referimus) reperimus ad solutionem dicti sui debiti tardiorem, cum de culpa dicti Petri regis commissa in hujusmodi negligentia non factæ solutionis dicti census appareat manifeste : hac prælatorum et aliorum fidelium in publico consistorio, præsente multitudine copiosa, præfatum regem auctoritate Apostolica præsentium tenore peremptorie citamus per hoc publicæ citationis edictum, cujusmodi citandi modum ex certis rationabilibus causis elegimus, ut tertia decima die mensis Maii proxime futuri, si consistorium erit, alioquin prima die consistoriali ex tunc proxime sequenti hora consistorii quam sibi pro peremptorio termino assignamus, compareat legitime coram nobis, auditurus declarationem nostram super incursione dictarum sententiarum excommunicationis in ejus personam, ac interdicti in præfatum regnum Sardiniæ et Corsicæ; ac super amissione dicti regni et reversione ipsius ad Romanam Ecclesiam prælibatam, et ad liberam et expeditam dispositionem ipsius, per nos (auctore Domino) prout de jure fuerit, faciendam : aperte prædicentes eidem, quod sive compareat, sive non compareat in termino memorato, nos contra ipsum ad declarationem hujusmodi faciendam, vel alias, prout justum fuerit et nobis videbitur expediens, procedemus, ipsius Petri regis absentia seu contumacia non obstante, etc. Dat. et actum Avin. in palatio Apostolico III id. Martii, anno II ».

22. Defecisse mox a Petro rege regulum Arboreæ, scribit Surita, atque ingentes in universa insula Sardiniæ motus concitatos : quibus ut occurreret, Aragonium missis oratoribus Pontificias iras mulcere pertentasse ait, ac non soluti census causam retulisse ad summas regii ærarii difficultates in tot bellorum periculis, non quod se vectigalem Sedis Apostolicæ negaret. Et quidem extant in libro Privilegiorum Romanæ Ecclesiæ[1] Petri regis Aragonum ad Urbanum litteræ XV Augusti die, Cæsaraugustæ regni anno XXIX consignatæ, quibus pacta inter Jacobum et Bonifacium VIII olim conventa religiose servaturum se profitetur, ac Diplomatis Bonifacii VIII seriem universam inserit admittitque :

« Sanctissimo et beatissimo in Christo patri et domino domino Urbano, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Petrus Dei gratia rex Aragonum, Valentiæ, Majoricarum, Sardiniæ et Corsicæ, comesque Barchinoniæ, Rossilionis et Ceritaniæ, ejus humilis filius et devotus, pedum suorum oscula beatorum.

« Sanctitati vestræ, tenore litterarum nostrarum præsentium patefiat, quod vis et plenarie intellecto papali rescripto super collatione, concessione et donatione confecto, quam felicis recordationis dominus Bonifacius papa VIII, prædecessor vester fecit illustrissimo domino Jacobo eximiæ recordationis regi Aragonio avo nostro, suisque hæredibus in perpetuum feudum de regno Sardiniæ et Corsicæ cum juribus omnibus et pertinentiis suis sub certo servitio certisque conventionibus, largius scriptis in prædicto papali

[1] Lib. Priv. Rom. Eccl. tom. I. p. 427. Ext. etiam in arce S. Ang. et inter collect. Plat. tom. III. p. 207.

rescripto, cujus series sic se habet: Bonifacius episcopus, etc. [1] Super reges etc. » Inseruntur Bonifacianæ litteræ suis conceptæ verbis, quas cum antea suo loco attulerimus, repetendæ non sunt, quibus subjungit Petrus rex :

« Ideo ad memoriam reducto dictum dominum regem avum nostrum, cujus successores in dicto regno existimus, tempore præinsertæ concessionis, memorato domino papæ Bonifacio juxta continentiam dicti rescripti ex causis in eo scriptis juramentum, fidelitatem, homagium et vassallagium, personaliter præstitisse ; et postmodum nos et nostri, ut tenebamur, juxta formam dicti papalis rescripti post celebrationem nostræ coronationis, uni Romano Pontifici juramentum, fidelitatem, homagium seu vassallagium supradicta, et etiam postea per dilectos consiliarios nostros Lupum de Gorrea tunc camerlengum et Bernardum de Thous, milites, procuratores, ambaxiatores et nuntios speciales, olim per nos ad Romanam curiam destinatos, juramentum, fidelitatem et homagium prædicta renovasse, fecisse et præstitisse domino Innocentio felicis recordationis antecessori vestro, et per eosdem nuntios eidem domino Innocentio summo Pontifici dedisse litteras nostras aurea Bulla nostra bullatas recognitionis et acceptationis contentorum in rescripto papali prædicto juxta ejusdem tenorem ; considerato etiam nos nunc ex ejusdem rescripti supra inserti serie inductos, dilectos Franciscum de Perilionibus militem camerlengum, et Franciscum Romæ legum professorem vicecancellarium, consiliarios nostros et procuratores solemnes ad eadem juramentum, fidelitatem, vassallagium et homagium vestræ sanctitati præstanda et facienda constituisse cum publico scripto nostro ; providimus propterea, sanctissime pater, has fieri litteras Bulla aurea nostra bullatas sanctitati vestræ per prædictos procuratores nostros tradendas et dandas, prout fieri debere jam dicti superius inserti rescripti Apostolici tenor inducit.

« Per quas siquidem litteras nunc ut ex tunc modos, conventiones, conditiones, tenores et formas in ipso papali rescripto conscriptos acceptamus expresse : et per quas etiam fatemur et recognoscimus expresse dictum Sardiniæ et Corsicæ regnum a domino summo Pontifice et Romana Ecclesia recepisse in feudum sub conditionibus, conventionibus, modo et forma atque tenore, qui in dicto papali rescripto continentur : quos tenorem, modum, conditiones, conventiones et formam, promittimus nos inviolabiliter servaturos. Pro quorum observantia obligamus nos et dictum regnum Sardiniæ et Corsicæ, jura et bona nobis competentia et competitura in eo. Humani generis Conditor et Redemptor personam vestram ad sua sancta servitia conservare dignetur per tempora longiora. Datum Cæsaraugustæ quintadecima die Augusti, anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo sexagesimo quarto, regnique nostri vigesimo nono ». Verum cum Aragonius verba in opus non perduceret, iterum V id. Octobris Urbanus judicio illum ob non solutum censum postulavit, pœnisque gravioribus devinxit[1].

23. *Disciplinæ instaurandæ optima statuta.*— Tuendæ etiam libertatis Ecclesiasticæ studio permotus Urbanus, Eduardum juniorem principem Aquitaniæ plura adversus illam novantem repressurus, Florentinum episcopum, legatione Germanica clarum, ad eum misit[2] : cum enim nunquam antea Galliæ vel Angliæ reges præsules, qui nullas possessiones regio beneficio obtinebant, sacramento in sua verba adegissent[3] ; Eduardus tamen Aquitaniæ principes ipsos in sua verba jurare compulerat, detrectantesque sacramentum fidei nuncupare bonis spoliarat. De his itaque Pontifex ipsum[4] ac regem patrem monuit, ut quæ novata erant revocarent : ac Petrum Florentinum episcopum[5] pluresque alios præsules ad tuendam Ecclesiasticam dignitatem jussit incumbere.

Ad asserendam vero disciplinam Ecclesiasticam plura hoc anno edicta ab Urbano sunt promulgata, atque ad pravas consuetudines exscindendas novata opera, et in primis ad coercendam clericorum avaritiam, qui variis artibus potirentur pluribus sacerdotiis. Cantuariensi archiepiscopo in Anglia ac suffraganeis data provincia[6] est, uti coacta synodo omnes Ecclesiasticos monerent, ut scripto traderent quæ sacerdotia possiderent. Renovata[7] etiam Innocentii VI Constitutio, qua data præsulibus imperia, ut excurrente trimestri ex aula Avenionensi abscederent : pariterque archiepiscopis et episcopis munus injunctum, ut parochos ac sacerdotes alios divino cultui in suis Ecclesiis insistere cogerent, ex litteris ad Aquensem archiepiscopum sequenti ineunte anno datis[8], quibus ea repetita sunt imperia, colligitur. Jussi præterea archiepiscopi synodos cogere, atque in iis leges optimas ad cleri excolendos mores, animarumque salutem promovendam condere : quæ imperia magis anno sequenti ursit. Ad inferendam etiam Evangelii lucem Barbaris nationibus, atque errorum, quibus erant involutæ, tenebras discutiendas Raphaeli episcopo Nebiensi auctoritatem contulit[9], ut una cum quatuor Ordinis Prædicatorum religiosis viris ad gentes transmarinas divinæ legis expertes se conferret.

24. *Expeditio in Turcas parata, legato ad id B. Petro Thoma.* — Delapsi sumus ad res Orientales, de quarum instaurandarum suscepto consilio sacræque expeditionis apparatu dicendum est. Extant [10] ineunte hoc anno ad Joannem regem Francorum expeditionis ducem Urbani litteræ, quibus Diploma Apostolicum de bello fidei hosti-

[1] Ext. in Annal. tom. XIV. an. Chr. 1297. num. 2. etc.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 387. — [2] Pag. 293. — [3] Pag. 190. — [4] Pag. 193. — [5] Pag. 293. — [6] Pag. 340. — [7] An. 3. lit. cur. p. 174. — [8] Ibid. Ep. cur. XXVI. p. 226. — [9] An. 2. Ep. de divers for. p. 38. — [10] Lib. II. Ep. secr. p. 6.

bus inferendo confici significat, monetque ut prius sacramentum nuncupet ea conceptum formula, quo una cum Philippo rege patre olim se obstrinxerat. Sed paucis post mensibus Joannes rex, ut in rebus Gallis diximus, sublatus est, pariterque Talayrandus episcopus Albanensis (1) Apostolicæ Sedis legati partes in crucesignatorum castris obiturus, e vivis excessit : quorum mors ingentia illa consilia admodum fregit. Ad quæ tamen promovenda Dei vicarius in locum Talayrandi, cui insigniendarum crucis symbolo copiarum demandata erat provincia, B. Petrum Thomam Carmelitani Ordinis, bellique hujus sacri auctorem ex Cretensi archiepiscopo creatum patriarcham Constantinopolitanum subrogavit, clarissimum doctrina, sanctitate, miraculis gestisque Apostolicis legationibus[1] modo ad Neapolitanum regem ut salubria consilia suggereret, modo ad Rascium, ut schisma exstingueret : nunc ad Ungarum, ut illi Romanæ Ecclesiæ vexillum ad fidei hostes proterendos traderet : modo ad Venetos, ut pacis consilia ipsis suaderet : modo ad imperatorem Constantinopolitanum, ut conjunctionem Orientalis Ecclesiæ cum Romana promoveret : nunc in Asiæ et Europæ fines, ut Turcas, schismaticos atque hæreticos comprimeret : nunc in Italiam, ut tyrannos ad officium ac pacem revocaret. In quibus tanta laude se gessisse refert illius Vitæ auctor, ut Pontifex cælestem in eo vim admiratus, honorum incrementa ei detulerit[2] : « Tum, inquit, Urbanus papa cognoscens divinam in Petro Thoma virtutem elucere, ex sententia cardinalium maximam post papatum totius Ecclesiæ militantis dignitatem ei solemniter contulit, videlicet patriarchatum Constantinopolitanum : præterea adjecit ei Coronæ et Nigripontis Ecclesias ad vitæ sustentationem, et insuper eum constituit recuperandæ Terræ-Sanctæ legatum, et decem ei florenos quotidianos impertitus est. » Addit auctor, sanctum virum amplissimis privilegiis ab Urbano affectum ; cujus dictis Regesti Pontificii litteræ omnino consentiunt[3] : e pluribus autem eæ[4] tantum delibandæ visæ sunt, in quibus decretæ expeditionis sacræ, demandatæque illi legationis causas perstringit :

« Urbanus, etc., Petro patriarchæ Constantinopolitano A. S. L.

« Dudum attendentes, quod peccatis exigentibus Terram Sanctam Agarenorum gens perfida, Salvatoris nostri Domini Jesu Christi et suæ orthodoxæ fidei inimica, a longis retro temporibus non absque damnosa negligentia Christiani populi occupaverat et detinuerat, prout detinet occupatam, eam polluendo abominandorum patratione scelerum, ac pro ancilla tenendo, quæ domina gentium debet esse ; quodque ex oppressione Turcorum crudelium multas calamitates patiebatur, prout patitur, Christianus populus Orientis, charissimo in Christo filio nostro Petro rege Cypri illustri (cujus regnum est in ipsorum infidelium finibus constitutum, de statu dictorum infidelium, quem ipse rex ex ipsorum mortalitatibus et discordiis debilitatum, et prostrationi dispositum asseruit, præsertim ex captione civitatis Sataliæ ac nonnullorum castrorum et locorum, quæ idem rex suis prudentia personalibusque laboribus et expensis de manibus infidelium prædictorum eripuerat, ex quo infideles ipsos multus, ut asseritur, timor invaserat) plenarie informato nobis ac fratribus nostris S. R. E. cardinalibus ac nonnullis Catholicis principibus et magnatibus, aliisque fidelibus populis vias et modos, per quos tunc temporis poterat, prout potest, faciliter eorumdem Agarenorum et Turcorum elidi potentia, et fieri recuperatio Terræ prædictæ, ostendente prudenter oraculo vivæ vocis ; de dictorum fratrum consilio ad eamdem Terram-Sanctam et alias partes infidelium Orientis passagium generale auctoritate Apostolica indiximus ; ac bonæ memoriæ Talayrandum episcopum Albanensem ad partes illas, commisso sibi plenæ legationis officio in eisdem, providimus destinandum : et tam claræ memoriæ Joanni regi Franciæ capitaneo et rectori ipsius passagii per nos constituto, quam præfato Petro regi Cypri ac aliis multis nobilibus qui cum eorum potentia pro recuperatione Terræ-Sanctæ prædictæ promiserunt personaliter transfretare, ac receperunt de manibus nostris venerabile signum crucis ; ac etiam cæteris crucesignatis et crucesignandis kal. Martii anni Nativitatis Domini millesimi trecentesimi sexagesimi quinti proxime secuturi pro termino ad transfretandum in dicto passagio duximus assignandos.

« Cum autem idem rex Franciæ et episcopus, sicut Domino placuit, sint viam universæ carnis ingressi, et dictus rex Cypri ad succurrendum eisdem fidelibus, et conatus eorumdem infidelium reprimendum, velut athleta Christi et præcursor intrepidus proponat in brevi cum auxiliis citramarinorum fidelium transfretare ; nos attendentes, quod urgens et evidens prædictarum ultramarinarum partium, quas fideles inhabitant, necessitas exigit ad eas a nobis destinari legatum, qui vice nostra dirigat et disponat negotium passagii prælibati ; et ad te, virum utique secundum

[1] Philip. e Mazeriis in Vit. B. Petr. Tho. — [2] Ibid. — [3] An. 2. Ep. com. LXIII usque ad Ep. LXXXIV. et Ep. cur. CCXLI, CCXLII et CCLXXIII. — [4] Eod. an. 2. Ep. com. LXII, et Ep. LXXXI, et tom. II. Ep. secr. p. 271.

(1) Hoc anno vita functum Talairandum cardinalem Petragoricensem ultro admitto ; neque enim ea de re ambigere permittit Bulla Urbani V signata hoc anno die X Julii apud annalistam hic legenda. Sed falso Ciaconium emortualem ejus assignasse diem XVII Kal. Februarii suspicor ; nam Mazerius in Vita S. Petri Thomæ cap. XIV, obitum cardinalis ita narrat : « Cardinalis Petragoricensis (Talairandus) legatus passagii (expeditionis in Palæstinam) capitaneum, videlicet regem Franciæ (qui ejus expeditionis imperator supremus destinatus fuerat) secutus est, debitum humanæ conditionis solvens ». Cum igitur Joannes Galliarum rex hoc anno die VIII Aprilis decesserit ; qui illum proxime secutus est Talairandus post diem illam Aprilis fatis cessisse oportet. MANSI.

cor nostrum, honestate conspicuum, religione probatum, præclarum scientia, humilitate sublimem, mansuetudine generosum, multa providentia circumspectum, et in lege Domini ipsaque fide Catholica admodum eruditum, qui alias commissum tibi in partibus illis legationis officium laudabiliter exercuisti, nostræ considerationis intuitum dirigentes, deliberatione super hoc cum fratribus nostris præhabita diligenti; tibi in patriarchatu Constantinopolitano ac regno Cypri, et in Cretensi, Smyrnensi, Patracensi, Atheniensi, Thebano, Corinthiensi, Colossensi dicto Rhodo, ac Nixiensi, Corphiensi, Duracensi, Neopacensi et Neopatrensi archiepiscopatibus, et eorum, dicti patriarchatus provinciis et aliis ultramarinis partibus, ad quas per nos est indictum passagium supradictum, pro subsidio ejusdem regis Cypri et aliorum transfretantium ad Christi fidelium partes, ejusdem plenæ legationis officium auctoritate Apostolica de dictorum fratrum consilio committimus præsentes ». Interjectaque consueta formula ipsius auctoritatem ita amplificavit : « Præsentium tibi auctoritate concedimus, ut in patriarchatu ac regno, archiepiscopatibus, provinciis et terris supradictis super hujusmodi, ac universis et singulis aliis negotiis, de quibus expedire videris, agere, disponere, statuere, ordinare ac præcipere ; et inter imperatores, et reges ac principes, aliasque personas Ecclesiasticas et sæculares, in eisdem partibus consistentes, ad utilitatem, commodum et effectum negotiorum ipsorum ligas, confœderationes, societates seu uniones statuere, firmare ac facere, et per te vel alium seu alios, quacumque auctoritate factas, initas, tractatas seu firmatas tractare, et executioni mandare ac mandari facere ; et inter dissidentes seu discordes pacem et concordiam reformare, treugas seu inducias inire et firmare, et reformatas, initas et firmatas observari facere ; necnon contradictores et rebelles cujuscumque dignitatis et status vel conditionis existant, etiamsi episcopali vel majori aut regali vel imperiali præfulgeant dignitate, auctoritate nostra per censuram Ecclesiasticam, appellatione remota, compellere valeas ; fraternitati tuæ plenam et liberam tenore præsentium concedimus potestatem, etc. Datum Avinione VI idus Julii, anno II ».

25. Commendavit legatum Urbanus Petro [1] Cypri regi, Laurentio Celso Venetorum duci [2]; Amedeo [3] comiti Sabaudiæ, ac pluribus aliis principibus : tum præsules Orientales illius dictis obtemperare jussit [4]. Universos vero fideles ad dandum sacræ militiæ nomen in Turcas inflammare annisus, pluribus indulgentiarum præmiis profecturos ornavit [5]. Fœderatas etiam Anglorum copias, quæ ab Eduardo rege dimissæ post redintegratum cum Franco fœdus Alpes transcenderant et in Insubria, deinde in Etruria stipendia fecerant, hortatus est, ut crucis symbolo insigniti tuendæ religioni arma consecrarent, nec tela Christiano amplius, sed infideli sanguine tingerent. Extant hujusmodi argumento ad eorum ducem [1] et alios [2] scriptæ litteræ. Datam omnibus præsulibus crucis symboli iis conferendi potestatem : in qua quidem induenda quantum gloriæ decus sibi Christianus compareat, cum se ad Christi exemplum, qui eam primus suscepit, formet, his verbis exponit [3] : « Ipse quidem Salvator prædicavit et docuit, quod suam odiens in hoc sæculo animam in vitam æternam custodit eamdem : ut abnegans semetipsum crucem propriam tolleret, et ipsum Dominum sequeretur. Hoc profecto nemo perfectius videtur implere, quam qui pro Dei amore, terrenis delectationibus abdicatis, patrem et matrem, sororem et filios, ac amicos et patriam derelinquens, crucemque tædii, periculi et laboris assumens, Christum intrepide sequitur in ejus suæque orthodoxæ fidei servitio militando proprias facultates expendere, et cruorem effundere pro illo, qui eum redemit sui sparsione sanguinis, non formidans, etc. » Plura addit de sacris indulgentiarum atque immortalitatis præmiis, quæ signa regis Cypri secuturi, ac vitam pro Christo in bello sacro profusuri adipiscentur. « Dat. Avin. XV kal. Maii, anno II ».

26. *Turcarum excursiones in Græciam.* — Dum hæc in Occidente agitantur, Mahometani Græciam et Cyprum infestabant ; qua de re certior factus a Rhodiorum equitum magistro Urbanus papa Petrum Cypri regem existimavit [4] III non. Junii, ut reditum in regnum maturaret, tum ob imminens Cypro discrimen, tum ne mora nimia cum ipso transfretaturos fatigaret. Adurnium vero Genuensium ducem, qui aliquas cum Cyprio rege simultates exercebat, exoravit [5] ut ab inferendo Cypriis bello absisteret, ne transmarina expeditio dissolveretur. Propulsati Cypro feliciter fuere Saracenorum conatus. At non ita Turcarum in Græcia : infuderunt enim se magno terrore in eas oras, quas Latini obtinebant, ac Thebas occuparunt, pluresque alias Achaiæ principatus terras invasere. Ex qua clade magno affectus dolore Christi vicarius Latinos, in urbe Nigropontensi degentes [6], archiepiscopum [7] Patracensem, tum plures alios [8] antistites et proceres ut fortiter in Turcas dimicarent, excitavit : « Cum nuper, inquit, audiverimus fide digna relatione quamplurium, non sine amaritudine cordis nostri, quod in civitate Thebana et aliis circumvicinis partibus infidelium Turcorum profana multitudo moretur, ac terras fidelium principatus Achaiæ et circumstantium partium impugnare assidue moliatur ; universitatem vestram hortamur et rogamus attente, vobis

[1] An. 2. lit. cur. p. 241. — [2] Ibid. — [3] Pag. 242. — [4] Pag. 273. — [5] Pag. 238.

[1] An. 2. lit. cur. p. 166. — [2] Pag. 169 et 171. — [3] Super Ep. p. 166. — [4] Tom. II. Ep. secr. p. 208. — [5] Pap. 119. — [6] Pag. 238. — [7] Pag. 240. — [8] Ibid.

nihilominus injungentes, quatenus zelo Dei ejusque fidei fervore succensi, adversus ipsos Turcos sic exsurgatis viriliter et pro vestra facultate potenter, quod Dei dextera vobiscum et cum aliis suis famulis faciente virtutem, dicti Turchi per vestram et aliorum partium illarum fidelium laicorum, quibus similiter scribimus, diligentiam de dictis partibus repellantur, etc. Dat. Avin. V kal. Julii, anno II ». Aucti sunt fideles, qui in hosce Barbaros arma corriperent, pluribus sacris beneficiis, atque inter alia, ut expiandis anteactæ vitæ sceleribus, quem optarent, sacerdotem adhiberent [1].

27. *Græci schismatici ad unitatem vocati.* — Intulerant aliis schismaticis Græcis longe graviores clades Turcæ, imperiumque Constantinopolitanum miserrime deformarant : quare Joannes Palæologus imperator, sacræ expeditionis indictæ ab Urbano, quæ parabatur in Occidente, fama permotus, illi misso Malaspina oratore significavit, se ad vires suas adversus infideles conjungendas paratissimum ; rogavitque ut Latinis commendaretur, ne qua ipsi Græcos injuria afficerent. Excepto Palæologi oratore, grates illi de promissorum amplitudine egit Pontifex [2], monuitque ut Græcos ad redintegrandam cum Romana Ecclesia conjunctionem, et arctissime vinciendam perpelleret ; ex qua hostis fidei debellandi spes certissima affulgeret : sublatum jam e vivis Joannem Francorum regem, quem universæ expeditioni ducem crearat, necdum se id munus in alium principem transfudisse :

« Magnifico viro Joanni Palæologo imperatori Græcorum illustri, gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Imperialis celsitudinis litteras, per dilectum filium Michaelem Malaspinam civem Januensem nuntium tuum, latorem præsentium, nostro Apostolatui destinatas, paterna benignitate recepimus : et tam contenta in eis, quam illa quæ dictus nuntius nobis pro tui parte curavit exponere, intelleximus diligenter : admodumque gratum redditur nostris affectibus, quod tua lætetur sublimitas, quod ad recuperationem Terræ-Sanctæ, ac impugnationem hostium superborum sacratissimæ fidei, ad cujus defensionem et propagationem nos, licet indignos, divina dignatio in culmen summi Pontificatus evexit, indiximus passagium generale : quodque in tanto nostri Salvatoris obsequio, et Christianitatis commodo et honore nobiscum et cum orthodoxis principibus, aliisque Christi fidelibus ingenti, prout tua indicabat Epistola, devotione concurras, ad hoc tua et tuorum subditorum auxilia prompta liberalique magnificentia offerendo.

« Nos itaque proinde tuam magnitudinem multipliciter commendantes in Domino, et ad continuationem tam laudandi propositi, paternis consiliis animantes, eam rogamus et hortamur attente, quatenus cum Christi fideles in præfato profecturi passagio, ad partes tui imperii declinabunt, eis pro reverentia Dei, cujus prosequentur negotium, tui favoris præsidia largiaris. Nos enim gerentes in votis, te ac populum tuum ab infidelium Turcorum incursibus et tyrannide liberari, ac per beneficia nostra et Latinorum, corpori sanctæ, Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ (a qua discedentes, lacrymabiles potius quam enarrabiles miserias animarum et corporum, ac detrimenta bonorum temporalium , et antiquæ Græcorum gloriæ toti orbi opinatissimæ incurristis) ad Dei honorem ac cælestium civium de tantarum ovium perditarum reductione ad ovile Dominicum, ac ad gaudium universalis Ecclesiæ, hostiumque ipsius mœstitiam et terrorem, indissolubiliter reuniri, Apostolicæ Sedis legato, ad partes ultramarinas cum gentibus dicti passagii profecturo ; necnon Christiani exercitus generali capitaneo, de quo post obitum claræ memoriæ Joannis regis Francorum, quem dicti exercitus capitaneum feceramus, nondum deliberavimus, cum tempus erit transfretandi, mandare curabimus, quod te ac subditos tuos habeant commendatos, a tuis et tuorum offensis penitus abstinendo. Datum Avin. XVII kal. Novembris, anno secundo ».

Porrexerat Joannes Palæologus alias preces Pontifici , ut nimirum Annam consanguineam dimitteret in Græciam. Exculta illa erat orthodoxa fide, cujus ne discrimen forte adiret, retinendam in Occidente censuit Pontifex, ac Palæologo imperatori respondit [1], illam sibi curæ fore : « Nos, inquit, pro ipsa quidquid boni poterimus, curabimus operari, et speramus sic agere, quod ipsa remanebit (auctore Domino) consolata ».

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 343. — [2] Pag. 348.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 348.

URBANI V ANNUS 3. — CHRISTI 1365.

1. *Cæsar Avenione Urbanum adit, et rei Christianæ et expeditioni in Saracenos consulunt.* — Superiori trium regum Galliarum, Cypri ac Daniæ exemplo, Carolus Romanorum imperator Christi vicarium salutaturus, ac de rebus maximis ad Christiani nominis amplitudinem spectantibus colloquium initurus, anno Servatoris millesimo trecentesimo sexagesimo quinto, Indictione III, Avenionem accessit, regioque apparatu exceptus die sancto Spiritui in Apostolos igneis linguis devoluto sacro, operante divinis mysteriis Pontifice, imperialibus insignibus redimitus pie interfuit; de quo hæc Urbani Vitæ scriptor tradit [1]: « Anno LXV (nimirum excurrentis sæculi), mense Maii, Carolus Romanorum imperator venit in Avenionem ad Urbanum papam cum magna comitiva principum et nobilium Alamannorum, et ornatus insigniis imperialibus, per ipsum papum et cardinales fuit valde et honorifice receptus: et die sancto Pentecostes tunc occurrente, dicto papa solemniter celebrante, adstitit in habitu imperiali, diademate coronatus, in manu dextra sceptrum gestans, (sinistra pomum). Tandem vero, habitis multis colloquiis inter papam et ipsum tam super factis Ecclesiæ quam imperii, rediit ad propria cum bonis pace, amore et favore Urbani papæ prædicti ». Quæ in arcano eo colloquio Pontificem inter atque imperatorem fuerint agitata, ex Pontifice ipso accipimus: nimirum de instauranda in Asia religione, abigendisque prædonum turmis socialibus, quæ Gallias maxime et Italiam atterebant, ac traducendis in Orientem, ut arma verterent in Turcas feliciore pugnandi genere, Christi athletæ ex latronibus evasuri: ac si rex Ungariæ ipsis aditum per regnum præbere vellet, necessarios commeatus se daturum spondebat imperator: si vero arceret aditu, ut conscensa classe navigarent in Asiam, illam suis sumptibus in Veneto et aliis Italiæ portubus conducturum pollicebatur. De quibus Urbanus Carolum Francorum regem, ut fœderatas copias ad id inflecteret cogeretve, certiorem fecit [2]:

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Tom. III. Ep. secr. p. 114.

2. « Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Carolo regi Francorum illustri.

« Sicut novit regia celsitudo, charissimus in Christo filius noster Carolus Romanorum imp. semper Augustus et Boemiæ rex, ut Christianissimus princeps, nuper ad Apostolicam Sedem accedens, nobis sui sancti propositi, quod habet ad pacem et tranquillitatem totius populi Christiani, et specialiter regni tui, et ad depressionem infidelium, exaltationemque Catholicæ fidei, et recuperationem etiam Terræ-Sanctæ, et alia ad bonum publicum arcana detexit: nosque cum ipso super iis votis ardentibus concurrentes, et pluries conferentes, communi voluntate decrevimus, ut ad pravarum comitivarum, devastantium dictum regnum et nonnullas alias partes ejusdem Christiani populi, totalem exterminationem de dicto toto populo prius efficaciter intendatur; ita quod voluntarii pergant, vel inviti cogantur ad partes Turchorum vel aliorum infidelium proficisci. Præfatusque imperator credens indubie, quod charissimus in Christo filius noster Ludovicus rex Ungariæ illustris per suum regnum gentibus dictarum comitivarum tutum dabit transitum, offert easdem gentes a terminis tui regni usque ad ingressum dicti regni Ungariæ propriis expensis, quantum ad victualia pro hominibus duntaxat, ita quod ipsæ gentes de earum animalibus sibi providere habeant conducturam: sic tamen, quod gentes ipsarum ad suum conductum non recipiet, donec de voluntate præfati regis Ungariæ habeatur certitudo plenaria et fidancia opportuna. Pro quibus habendis nos et imperator præfatus dilectum filium nobilem virum Arnulfum dominum de Audientia marescallum tuum ad jam dictum regem Ungariæ pro habendo ejus in hac parte consensu, ac fidancia dictis gentibus tribuenda, providimus de proximo destinandum. Si vero idem rex Ungariæ in transitu dictarum gentium per idem suum regnum minime consentiret, ordinavimus nos et imperator præfatus, quod gentes ipsæ per mare ad partes ultramarinas Orientis per Venetorum et aliorum de partibus Italiæ navigia (quod tamen

erit tardius et difficilius) conducantur: et pro expensis conductionis hujusmodi imperator jam dictus magnifice offert medietatem omnium proventuum sui regni Boemiæ obventurorum tribus annis proxime secuturis. Quare præmissa duximus tuæ serenitati intimanda, ut interim sic te cum ipsis gentibus in tuo regno existentibus studeas concordare, ipsosque ad recessum disponere quod, redeunte marescallo præfato, gentes ipsæ versus Alamanniam, si dictus rex Ungariæ ad hoc consenserit; alioquin versus Italiam arripiant iter suum. Dat. Avin. V id. Junii, anno III ».

3. *Turmarum vagarum grassationes in Gallia, in Italia et in Hispania reprimere studet Pontifex easque in Turcas immittere.* — Quanta porro intligerent mala Galliis fœderatæ copiæ, deplorat Pontifex in litteris ad Gallicanos præsules, quibus pium eorum studium ad effrænatam improbitatem coercendam inflammat [1]: tum in decreto, quo universi fideles ad dissipandas hujusmodi prædatrices turmas consurgere jussi sunt [2]:

« Urbanus, etc. ad futuram rei memoriam.

« Clamat ad nos de terra multorum fidelium effusus sanguis innoxius, clamat pupillorum et viduarum ac aliorum exulantium et spoliatorum miserabilis multitudo; clamant violatæ et succensæ Ecclesiæ ac monasteria derelicta, simulque nobiles et plebeii, ac divites et pauperes regni Franciæ, ut adversus alienatos filios de gremio sanctæ matris Ecclesiæ, per opera detestanda prolapsos in fratres proprios, populos videlicet Christianos more infidelium sævientes, ut ad eorum reprimendas nequitias, ne grassentur ulterius, per auctoritatem Sedis Apostolicæ (quæ ubi correctionum locum non esse prospexerit, debet actibus nefandis obsistere, et oppressorum, prout potest, subvenire miseriis) exsurgamus. Dudum siquidem, cum esset notorium omni fere populo Christiano quod quidam maledictionis alumni, qui arma sectantes se societates appellabant, prout appellant, facibus cupiditatis accendi currebant ad malum, ut bona raperent aliena et effunderent sanguinem innocentem, quem ut crudelissimæ belluæ rabida dilaceratione spargebant; datique in sensum reprobum non videbantur agnoscere nec sentire, quod ipsi insidiabantur contra sanguinem proprium, fraudes contra suas animas molientes, adversus Deum et eumdem Christianum populum velut ethnici ausibus detestandis surrexerant, et de diversis nationibus in dicto regno non in fomentum, sed dissolutionem societatis humanæ, ac detrimentum Christianæ fidei in multitudine congregati, qualiter justa causa cessante omnibus se exhibentes hostes acerrimos, et in omnes crudeliter debacchantes, ut pecunias, quas insatiabiliter sitiebant, et cum quibus in perditionem cadere non pavebant, aliaque bona fidelium habilius extorquerent, segetes et domos cremare, vites et arbores incidere, ac animalia et quidquid aliud poterant in prædam abducere conabantur, pauperesque plebeios solo timore compellebant a propriis laboribus exulare; necnon civitates, castra et alia loca nonnullorum Ecclesiarum, monasteriorum aliorumque piorum locorum, necnon nobilium et communitatum dicti regni, hostilibus aggrediebantur insultibus, obsidebant, invadebant, spoliabant et incendebant: ac superbiam sectantes Luciferi, et in sua perversa multitudine gloriantes fatueque putantes, quod nulli possent eorum ausibus furibundis obsistere, quoscumque terrarum dominos invadere, ac eos spoliare suis terris, ac in illis suas impias sedes ponere minabantur; et ut viros sanguinum, imo cruentas bestias se patenter ostenderent, et cuncti eorum potentiam et sævitiam perhorrerent quos poterant in miseriam captionis abducere, ut extorquerent ab eis pecunias, immaniter cruciabant variis et incredibilibus generibus tormentorum; temerarioque inebriati furore, omnisque pietatis exsortes, non parcentes conditioni, ætati vel sexui in captionibus terrarum et locorum, non solum viros se suasque familias et patrias justissime defendentes, sed mulieres, necnon senes et juvenes ac in cunabulis vagientes truculenta rabie perimebant, stuprabantque virgines, etiam dicatas Altissimo, et maculabant etiam conjugatas, quarum nonnullas, quantacumque nobilitate fulgerent, post delusionem frequenter publicam ad abusum continuum, et ut eis ancillarentur in campis et alibi, secum ducebant, ac contra muliebrem morem et miserandam possibilitatem earum ipsas armis onerabant, ac si essent vilia mancipia masculina; in omni etiam sacrilegii specie provocare non verentes Altissimum, Ecclesias et monasteria, aliaque pia loca frangere, spoliare et frequenter incendio concremare, ac personas Ecclesiasticas capere, vinculare, torquere et interdum morti tradere non formidabant: ac de propriis potentia et iniquitatibus sumentes audaciam, tam terrarum dominis, quam populis nonnullarum civitatum et locorum dicti regni, ut eos certo tempore non offenderent, importabiles tallias et redemptiones imponebant», et infra, « processus fecimus [1] ».

4. Addit, ut eos Apostolica auctoritate impias societates dissolvere, seque ad expianda scelera in fidei hostes arma convertere jusserit: ii vero, contemptis saluberrimis monitis, furori fræna effuderint: qui cum nefaria facinora justitiæ colore oblinirent, in eos juris ordinem se servare decrevisse, ac statis diebus hujusmodi copiarum ductoribus, præfectis, vexilliferis octavo mensis Septembris præterito die edixisse, ut eas dimitterent, occupata restituerent, quos tenebant in vinculis relaxarent, illata sarcirent tum locorum magistratibus ac viris auctoritate pollentibus prohibuisse, ne fœderatorum hujusmodi armis ad inferendam

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 283. — [2] Ibid. p. 240.

[1] An. 2. Ep. divers. form. p. 127, 323, 365 et 463.

vastitatem uterentur, ac ne quis eos commeatu, armis, navibus, equis aliisque necessariis instrueret juvaretve, sententiaque anathematis eos devinxisse, qui nefariis ipsorum partibus se irretirent, interdictoque Ecclesiastico loca, quibus insiderent, subjecisse : quia vero ad crudeles prædones tutus accessus non pateret, sanxisse valituram in eos legis severitatem, quamvis in Avenionensi palatio tantum defixa ad ipsorum cognitionem non dimanaret : cumque impii homines neque iis coerceri potuerint, expeditionem sacram disturbarent, malaque ingentia inferrent, ac majorem terrorem incuterent, promulgasse propositis in eos pœnis devinctos teneri : atque ad frænandam ipsorum improbitatem pœnarum acerbitatem in posteros fœderatorum hujusmodi propagasse, ut nec paternæ hæreditati succedere, neque ad publica munera vel sacerdotia admitti possent. Omnia vero hujusmodi hominum bona, quos etiam infamiæ nota inustos declarat, fisco addici, domos everti, aliasque possessiones pessumdari jubet. Denique omnes alios fideles urget, ut ad perdendam hujusmodi hominum colluviem initis mutuis fœderibus se comparent; subdit enim :

« Universos Christi fideles requirimus, monemus et hortamur, et per viscera misericordiæ Dei nostri obsecramus, eis in remissionem suorum peccaminum injungentes, quatenus ex aliorum periculis et jacturis cautiores et feliciores effecti provide velint attendere, quod vicini res agitur, dum paries proximus concrematur; et quod hic morbus sic est contagiosus et pestifer, quod nisi ei debitum apponatur antidotum, poterit inficere omnem terram ; et propterea eorum statui provide consulentes, et aliorum fidelium tot et tantis calamitatibus, quas hujusmodi pravarum societatum sæva pestis induxit, piis compatientes affectibus ad illum, qui dixit, *Clamabit ad me, et ego exaudiam te :* in cordibus puris et devotis orationibus pro tantæ pestis amotione clamitare non cessent. Et nihilominus, cum sit scriptum, quod stultis sit secundum eorum stultitiam respondendum, quilibet secundum potentiam sibi concessam a Domino contra hujusmodi viros nefarios et profanos hostes Dei et humanæ generationis, quam depopulare et exstinguere tyrannicis conatibus moliuntur, conflatis viribus magnanimiter exsurgant, potenter se accingant, strenue dimicent, transitus eorum impediant, ac de auxilio dexteræ Domini confidentes ipsos acriter persequantur, et contra tales insensatos pugnare non desinat totus orbis, etc. Dat. Avin. VI id. Aprilis, anno III ». Partim emollitæ monitis vel promissis delinitæ, partim intentato armorum terrore perculsæ fœderatæ turmæ expeditionem se suscepturas in Turcas pollicitæ sunt : utque in itinerum sumptus subsidiarium æs contrahi ipsisque suppeditari posset, Urbanus Caroli regis precibus permotus, sacerdotiorum biennales decumas in id attribuit : et Cenomanensem episcopum instruxit auctoritate, ut sacræ militiæ in religionis hostes accessuros, vel militares societates dissipaturos censuris Apostolicis exsolveret.

5. Erupere tum e Galliis plures sociales turmæ in Alsatiam, eamque vastitate et rapinis fœdare cœperunt duce Arnaldo Servola, de quo hæc in Urbani gestis referuntur [1] : « Paulo post recessum dicti imperatoris, Arnaldus de Servola, vulgariter archipresbyter de Verniis nominatus, natione Vasco, adunatis sibi aliis quamplurimis tam propriæ quam aliarum diversarum nationum tanquam sociales Alcouriam (Alsatiam) partem Alamanniæ intraverunt, personas captivando, igne et gladio omnia consumendo; ex quo inter principes et incolas Alamanniæ commotio seu turbatio fuit non modica exorta ; præsertim aliqui suspicati sunt, quod hæc faciebant de consensu seu conniventia dicti imperatoris ». Hæc falso ab iis jactata, ut incautiores obruerent terrerentque : vel inde captata est occasio, cum arcano consilio deliberatum ab imperatore cum Pontifice fuisset, ut per Germaniam et Ungariam iter in Orientem arriperent : sed non data iis erant imperia, ut inferrent agris vastitatem : imo Carolus sumptus iis suppeditare decreverat, ne penuria ipsos ad rapinas alliceret. Ut vero Germani iis strenue obstiterint, subdit Gestorum Urbani auctor : « Aggregatique fuerunt se ad invicem viriliter resistendum, ac impediendum ne ulterius progrediendo, flumen Rheni possent transire. Quod prædicti audientes, scientesque adversus eos se prævalere non posse, retrocesserunt, multis tamen damnis illatis et etiam receptis, et ad partem Galliæ redierunt; ubi satis cito post per aliquos ex suis crudeliter interfectus est archipresbyter memoratus, prout etiam ejus demerita bene exigebant. Et hic notanter inferendum est, quod capitaeni talium societatum ut plurimum morte simili aut crudeliori tam per prius quam ex post mortui fuisse referuntur ». Primum quidem latrocinantium copiorum auctorem Montem-Regalem, nimirum Romæ carnificis manu necatum vidimus : successorem illius Landum comitem, de quo sæpius mentio facta est, transfixum hasta in quodam certamine in Insubria refert Matthæus Villanus [2]; justa divini Numinis vindicta, ut qui tantum fuderat cruorem, suo terram aspergeret. Subjungit hanc sententiam Urbani Vitæ scriptor : « In quo Deus signanter ostendit, quod malam vitam sectantes, seu ducentes ad eam similiter finiendam disponuntur juxta illud Evangelicum : *Qui gladio feriet, gladio peribit* ».

6. Nec Germaniam modo aut Gallias, verum Italiam quoque vagæ palantesque militum catervæ rapto vivere assuetæ infestabant, atque etiam Anichino e Bongardo duce in Romanos infesta signa convertere. Ad quas reprimendas Pontifex et pœnis gravissimis ipsarum fœderatos ac studio-

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Matth. Vill. l. XI. c. 44.

sos constrinxit [1], et præmia indulgentiarum in ipsos arma sumpturis proposuit [2] : Ægidium et Androinum cardinales legatos Romanis subsidio jussit [3] accurrere : intendit studia [4] ne Germanici prædones Anglicis se conjungerent : Joannam reginam Siciliæ, Franciscum Carrariam Patavinum, Nicolaum marchionem Atestinum, Canemsegnorium Scaligerum Veronensem, Feltrinum Gonzagam Mantuanum, Laurentium Celsum Venetorum, et Gabrielem Adurnium Genuensium duces, Joannem marchionem Montisferrati, atque insignium urbium cives, Romanos, Florentinos, Pisanos, Senenses, Aretinos, Cortonenses et alios, tum Apostolicis adhortationibus, tum nuntiorum et legatorum opera sollicitavit, ut mitterent Bononiam oratores pro coeundo in palabundas turmas fœdere, ut ipsas vel maritimo itinere in Turciam, vel terrestri per Ungariam proficisci cogerent [5] : ita enim non modo liberare Italiam prædonibus; sed eorum arma in fidei hostes exacui, et latrones in Christi pugiles vel martyres transfundi cupiebat. Utque pium et prudens consilium felicius perduceret, Carolum Romanorum imperatorem eumdemque Boemiæ regem, atque imperii principes electores Cunonem Trevirensem, Engelbertum Coloniensem, Gerlacum Moguntinum archiepiscopos, Robertum ducem Bavariæ et comitem Palatinum, marchionem Brandeburgensem, ac Rodulphum ducem Saxoniæ ad meditatum fœdus adducere studuit [6].

7. Imminebat etiam discrimen Hispaniis a fœderatis militum turmis, quæ rapto vivere assuetæ e Galliis, Bertrando Guesclino duce, trans Pyrenæos signa traducturæ erant. Eæ vero Avenioni appropinquantes, maximo terrore Pontifici et cardinalibus injecto, ingentem ab iis auri vim extorsere, quæ stipendiorum honesto nomine, cum se in Granatenses Mauros ituros præ se ferrent, erogata est. Qua accepta fama, Petrus Castellæ rex se suaque defendendo Pontifici addixit, atque ultro magnifice obtulit vel terra vel mari cum exercitu provolaturum : cui actæ his litteris ab Urbano gratiæ :

« Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Petro regi Castellæ illustri salutem, etc.

« Devotionis regiæ litteræ, nobis per dilectum filium nobilem virum Alvarum Lupi militem et ambassiatorem tuum diebus nuper præteritis præsentatæ, mentem nostram ineffabili lætitia perfuderunt. Nos siquidem cernentes in te dilectissimo filio sic erga nos et Romanam Ecclesiam dilectionis et reverentiæ gratiam abundare, quod præ cunctis orbis principibus magnificentiam tuam reperimus dispositam ad nostra et ejusdem Ecclesiæ honores et commoda ac beneplacita præparatum : ac considerantes, quod regiæ coronæ potentiam, tuum thesaurum ac personam propriam contra quoscumque iniquitatis filios adversus statum et jura ejusdem Ecclesiæ præsumentes aliquid attentare, etiam propriis tuis prætermissis negotiis [si urgeret necessitas] tam per mare quam per terram pro reverentia Dei et Apostolicæ Sedis, nobis et eidem Ecclesiæ ferventissima devotione duxeris offerendas ; merito debemus et possumus de tanti filii tam laudabili dispositione lætari, et in te nostræ spei ponere firmamentum. Proinde itaque non valentes tuæ largitati promptissimæ gratiarum condignas reddere actiones, quas possumus tamen tibi paterne referimus ; magnificentiam tuam, quam in fervida voluntate fundatam reputamus facto completam, Apostolicæ commendationis præconio commendantes ; ac rogantes Deum, quod mentem tuam de bono in melius semper disponat ad sua beneplacita exsequendum, tibique dies adaugeat in pacis et prosperitatis plenitudinem perducendos. Dat. Avin. kal. Martii, anno III ».

8. *Petrarcha excitat Pontificem ad reditum Romam.* — Cæterum ex illius injuriæ atrocitate, qua Christi vicarius ad redimendam ex prædonum furore libertatem adactus est, sumpsit occasionem Petrarcha, ut Urbanum ad deserendas ingratas Gallias, restituendamque Italiæ Sedem Apostolicam excitaret [1] : « Dum hæc, inquit, impia ac odibilis Deo ac mundo prædonum manus, quæ nunc miseras Christianorum regiones terribiliter pervagatur, ad eam te necessitatem deduxisset, ut omni alio cessante remedio, tuæ et Romanæ curiæ libertas ac requies multo auro redimenda esset, multa (nec immerito) super hoc cum fratribus tuis questus, inter cætera injuriam hanc Bonifacii injuriæ non æquasti tantum, sed etiam prætulisti. Recte id quidem ac veraciter ». Et infra : « Nec ea res sine magni alterius hostis auxilio ac favore : nec tunc etiam aperta vi, sed nocturnis insidiis acta est. At tu hominum innocentissimus, qui nulli unquam malefeceris, nec optaveris quidem hac tua humanitate, et hac rerum et verborum humilitate (quantum potes) Dominum tuum sequens, non subito, non occulte, sed instructa acie vilissimorum furum circumventus (o indignum ac scelestum facinus !) teipsum pecunia redemisti : ad quod Bonifacium nec coactum certe nec requisitum scimus. Itaque sanctissimæ querimoniæ tuæ Spiritu sancto plenus illud ultimum addidisti, hæc mala omnia hinc maxime provenire, quod Petri Sedem tuamque desereres ; teque in dies graviora metuere, si obstinatis nunc etiam animis deseratur Sedes illa, quam sponsæ suæ Christus elegerat. O dignam vocem ! O vaticinium veri plenum ! O sermonem cui merito et terrenum concinat et cæleste collegium ! Vere enim ita est, propter hanc summæ Sedis viduitatem, atque hunc contemptum et curia tua nunc et totus insuper Christianus orbis affligitur, et cito, nisi provides (si quid præsagire

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 240. — [2] Pag. 30. — [3] Pag. 91 et 113. — [4] Pag. 116. — [5] Ibid. — [6] Tom. IV. Ep. secr. p. 19.

[1] Petrarch. l. VII. rer. senil. Ep. I.

homini licet) affligetur asperius ». Non vana proposuisse Petrarcham docuit exitus.

9. *Rogatus Pontifex de reditu in Urbem, mittit Ægidium cardinalem legatum in Siciliam.* — Inter hæc urgebant continentibus votis ac precibus summum Pontificem Romani, ut Urbi Sedem Apostolicam reduceret; quorum auditos humaniter oratores Vitæ illius auctor meminit [1]; quod et confirmant Pontificiæ litteræ, quibus hoc responsum redditum: « Tam super adventu nostro ad Urbem (quem Deus concedat prosperum, ut optamus) quam super aliis responsum benignum præbuimus ambaxiatoribus memoratis, prout ab ipsis, cum ad vos redierint, audietis. Dat. Avin. IX kal. Decembris, anno IV ». Injunxit ea de causa munus Urbevetano episcopo [2] suo in Urbe vicario, ut palatium Apostolicum instauraret. Increbuerat jam ante rumor, illum lustrandæ Urbis pio teneri desiderio: ex quo Senenses magno delibuti gaudio obsequia in id Pontifici detulere, ut ex Pontificiis litteris [3] constat. Cæterum munierat iter Pontifici restitueratque Ecclesiæ pristinum imperium Ægidius cardinalis, quem tamen aliqui adducere in invidiam nisi sunt, nonnulla nimirum adversus Bernabonem et alios, cum quibus bellum Ecclesia gesserat, contra inita fœdera pertentasse, ac suos in usus Pontificia vectigalia avertisse: adeo ut cum Pontifex Siculam illi legationem imponeret, id onus excutere, atque ad aulam Apostolicam, ut adversarios præsens repelleret, se conferre niteretur. Adhæreseit semper invidia magnis virtutibus: ac nonnullos gloriæ viri præstantissimi in recuperata ditione Ecclesiastica partæ, splendor perstrinxerat. At Urbanus beneficiorum memor, optime de Ecclesia meritum Ægidium ad spernendos leves rumusculos erexit [4], nec se iis fidem adhibuisse professus est: pergeret modo in Siciliam, ac legationem strenue obiret:

10. « Urbanus, etc. Ægidio episcopo Sabinensi A. S. L.

« Negationes et responsiones tuas super iis jam factas admittimus tanquam veras, scientesque tuæ conscientiæ puritatem, et exquisitam prudentiam ac zelum, quem habes ad eamdem (pro cujus honore et statu, et terrarum ipsius liberatione et defensione magnificis, sicut pugil Christi bellum suæ Ecclesiæ gloriose gessisti, tyrannos plurimos conculcando, ut subditi ejusdem Ecclesiæ olim attriti jugo servitutis tyrannicæ pace votiva similiter fruerentur) nunquam credidimus nec credimus hujusmodi obloquentium (quos satis cognoscimus) maledicta. Et propterea miramur non modicum fortitudinem tui cordis magnanimi sic impatientiæ cedere, ut invictus in factis arduis, imo vinces hostes fortissimos, a verborum jaculis supereris; et quem æmulorum potentia nequiverit expellere, ora mendacium et iniqua loquentium procul pellant. Quis unquam, quæsumus, virtutibus clarens, et meritis fungens honoribus, et in magnalibus gloriosus carere potuit detractationibus invidorum, et querelas miseras evitare? Profecto non potestates, non judices, non reges, non principes, non cujuscumque status pontifices, non etiam ipse Christus: et si hujusmodi cederetur sermonibus, raro vel nunquam esset legatus vel præses provinciæ, qui in commisso sibi regimine posset diutius commorari ». Adjecerat alias expetiti e provincia reditus causas; se multorum odia, quorum tyrannicam potentiam dejecerat, partisque male opibus exuerat, odia incurrisse: tum senio gravatum quietis dulcedinem exoptare. Ad quæ Pontifex magni interesse respondet, ut improbis suæ severitatis terrore frænum injiciat, dissolutisque vagantium militum catervis, pacem adducat, atque ab omnibus ut concordiæ publicæ auctor colatur. Ad subeundos vero novos labores, quamvis annis provectus esset, his verbis incitavit:

« Scimus, te competenter adhuc corpore compotem et animo vigorosum: sed si beati Hilarionis, qui quanto magis accelerabat ad senium, tanto plus pro Dei amore pœnitentiales labores et abstinentias augmentabat, memoreris exemplum, vigorem pro certo recipiet tuæ debilitas senectutis: et si (ut firmiter credimus) apud Deum mereri desideras, cum nos B. Petri populo te admodum necessarium reputemus, cum agonizante Martino laborem impositum non recuses: sicque cum Apostolo glorieris in Domino, plus omnibus, præsertim propter bonum obedientiæ, quod præfertur victimis, laborasti. Ad hæc nos et nostri tuique confratres multa admiratione movemur et non possumus non turbari pro eo, quo præfatam petis licentiam, cum a sex mensibus citra legationem ad regnum Siciliæ acceptaveris reverenter, et de ipsa multæ factæ sint Apostolicæ litteræ, et fiant etiam omni die: et si revenires ad curiam, idem regnum tuæ reformationis, qua indiget, beneficio frustraretur, non absque gravi præfatorum regni et Ecclesiæ detrimento; aliasque rationes habemus consultius non exprimendas ad præsens, propter quas pro nunc licentiam non concedimus prælibatam ». Adjungit preces et imperia ut impositæ legationis in Siciliæ regno et vicariæ præfecturæ munus admittat. « Dat. Avin. III kal. Februarii, anno III ».

Adire jubebatur Siciliam Ægidius, ut Joannam reginam fidei sacramento in Urbani verba adigeret, sceptrumque Siculum Apostolicæ Sedis liberalitati acceptum referenti assereret [1]: de qua legatione Ægidio cardinali data extant [2] commendatitiæ ad Joannam reginam Siciliæ, Jacobum Balearem regem illius maritum, Philippum imperatorem Constantinopolitanum, Mariam imperatricem, ac plures viros prænobiles, ut missum

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Tom. III. Ep. secr. p. 347.
[3] Pag. 98. — [4] Pag. 36.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 66. — [2] Pag. 135.

pro Neapolitani regni componendo statu honoribus et obsequiis meritis prosequerentur. Paritum Pontifici est, ac magni honores Ægidio cardinali legato, Siciliam ingredienti, præstiti [1]. Denique Joanna ab eo fidei sacramento adacta, Urbani V beneficiariam se professa est, ut vetera Monumenta testantur [2].

11. *Aragonius ad clientelarem sponsionem pro Sardinia exhibendam adactus.* — Hoc anno ursit repetitis vicibus, nimirum pridie idus Martii et V idus Junii Urbanus judiciorum ordinem adversus Petrum regem Aragonum [3] ob intermissas Sardici census solutionem clientelaremque sponsionem ; ac regna Sardiniæ et Corsicæ revocanda ad Sedis Apostolicæ imperium intentavit : ac post repetitam edicti superiori anno allati formulam, narratosque ritus judiciarios servatos, demum addidit : « Inspecta dicti Petri regis contumacia, ut præmittitur, non comparentis, ipsum Petrum regem reputamus (prout est) et pronuntiamus (prout ratio exigit) contumacem. Et licet nostram declarationem hujusmodi super incursione prædictarum pœnarum, et amissione dicti regni Sardiniæ et Corsicæ, et reversione ipsius ad nos et Romanam Ecclesiam supradictam facere juste possemus : tamen erga ipsum Petrum regem volentes adhuc benignius agere, de clementia dictæ Sedis eumdem terminum, ac hodie prorogatum seu statutum, de speciali gratia ad diem decimam octavam mensis Augusti proxime futuri, si consistorium fuerit, alioquin ad primam diem ex tunc immediate sequentem, qua ipsum consistorium fuerit, auctoritate Apostolica de dictorum fratrum consilio tenore præsentium prorogamus.

« Et ad majorem cautelam ipsum diem ad omnia, ad quæ idem rex hodierna die comparere debebat, ipsi regi pro peremptorio termino assignamus : eumque nihilominus per hoc publicæ citationis edictum, cujusmodi citandi modum ex certis rationabilibus causis eligimus, præsente hac multitudine copiosa fidelium peremptorie citamus, ut dicta die XVIII ejusdem mensis Augusti, si consistorium fuerit (ut præfertur), alioquin prima die, qua idem consistorium erit, coram nobis in ipso consistorio legitime comparere procuret, auditurus dictam declarationem nostram super incursione dictarum sententiarum seu pœnarum, excommunicationis videlicet in ejus personam, ac interdicti in præfatum regnum Sardiniæ et Corsicæ, et super amissione dicti regni, et ejus reversione ad nos et Romanam Ecclesiam supradictam, et ad liberam et expeditam dispositionem ipsius per nos (auctore Domino) prout de jure fuerit faciendum : aperte prædicentes eidem, quod sive compareat sive non compareat in termino memorato, nos contra ipsum ad declarationem hujusmodi faciendam et alias, prout justum fuerit et nobis expedire videbitur, procedemus, ipsius Petri regis absentia seu contumacia non obstante ». Et infra : « Cæterum volumus et auctoritate prædicta decernimus, quod citatio, requisitio et monitio supradictæ proinde Petrum regem arctent eumdem, ac si ei personaliter insinuatæ et intimatæ fuissent, non obstantibus quibuscumque. Nulli ergo, etc. Datum et actum Avinione in palatio Apostolico hora consistoriali V id. Junii, Pontificatus nostri anno III ».

12. Meminit Surita [1] de intentata Petro regi Aragonum juris in Sardicum regnum privatione, et objectis censuris Ecclesiasticis ; ac Ferdinandum Herediam Petri in aula Pontificia oratorem prudentia sua discrimen avertisse : pertimuisse vero Aragonensem, ne Urbanus Sardiniæ jura in Arboreæ regulum conferret, qui facile ad suas partes Sardos esset pellecturus. Excitatus itaque iis stimulis Petrus, Sardici nimirum regni ad Sedem Apostolicam devolvendi jacturæ metu, Franciscum Rome jurisperitum oratorem legavit, instruxitque auctoritate, ut regio nomine Sardiniæ et Corsicæ regna Pontificis beneficio accepta profiteretur : qui cum coram cardinalium senatu injunctis sibi partibus esset perfunctus, Urbanus publico Diplomate [2] rem gestam præsenti ac secuturis ætatibus voluit commendatam :

« Urbanus, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Præsentiam tenore testamur, quod constitutus in præsentia nostra et fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium in publico consistorio, adstante etiam aliorum fidelium multitudine copiosa, dilectus filius magister Franciscus Rome legum doctor, ac consiliarius, ambaxiator et procurator charissimi in Christo filii Petri regis Aragonum, ac Sardiniæ ac Corsicæ illustris, ad hæc specialiter ordinatus (prout constat publico Instrumento inde confecto, ac præfati Petri regis sigillo in cera rubea pendenti munito) recognoscens, quod idem rex ratione regni Sardiniæ et Corsicæ, ad Romanam Ecclesiam pertinentis, quod felicis recordationis Bonifacius papa VIII prædecessor noster claræ memoriæ, Jacobo regi Sardiniæ et Corsicæ avo dicti regis Petri, et hæredibus suis sub certis modis et conditionibus in perpetuum feudum concessit. Cui quidem Bonifacio prædecessori idem Jacobus rex personaliter pro eodem regno vassallagium ligium et homagium fecit, et juramentum fidelitatis præstitit per seipsum, et tenebatur cuilibet Romano Pontifici infra annum post creationem suam per procuratorem seu procuratores ad hoc legitime constitutos similiter pro eodem regno vassallagium ligium et homagium facere, et juramentum fidelitatis præstare, etc. » Adducit Urbanus Petri regis litteras, quibus Sar-

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 7 — [2] Lib. Priv. Rom. Eccl. tom. III. p. 183. — [3] Tom. II. Ep. secr. p. 274 Ext. etiam in arce S. Ang. et inter collect. Plat. tom. III p. 175. et in Ms. bibl. Vall. sig. lit. B. num. 12. p. 310.

[1] Sur. Annal. l. IX. c. 53. — [2] Tom. III. Ep. secr. p. 77.

diniam et Corsicam Sedi Apostolicæ acceptas refert : ac leges a Bonifacio VIII Jacobo regi dictas, insertis illius litteris [1], idem Aragonius admittit : denique subdit, se ad clientelarem sponsionem præstandam oratorem auctoritate instruxisse. Pontificiis vero litteris adscripta est dies XV kal. Septemb., an. III ».

13. *Angliæ et Hiberniæ census repetitus.* — Ne obsolescere etiam alia Romanæ Ecclesiæ in Angliam et Hiberniam jura pateretur Urbanus, cum ab evolutis retro annis triginta ab Eduardo rege census mille marcharum solutus non esset, gravissimis litteris Eduardo regi Romanæ Ecclesiæ expertam mansuetudinem exposuit [2], quæ cum ipsum bellis implicitum cerneret, ad eumdem censum pendendum non compulerit : jam vero, cum ipse divitiis afflueret, regnum felici pace potiretur, admonuit officii : cum etiam suaderet pietas, ut laboranti Ecclesiæ subveniret.

« Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Eduardo regi Angliæ illustri.

« Si discretionem eximiam et benignam patientiam sanctæ Romanæ Ecclesiæ matris tuæ, quas retroactis temporibus (dum implicatus propter bella, quæ gerebas, expensarum oneribus gravabaris) erga tuam celsitudinem supportatione maternæ pietatis adhibuit, te in solutione census mille marcharum sterlingorum, in quo pro tuis regnis Angliæ ac Hiberniæ ipsi teneris Ecclesiæ (quanquam ipsa foret in indigentia constituta multiplici) exspectando, in libra regiæ considerationis appendas; nos et fratres nostri ejusdem Ecclesiæ cardinales certa reddimur opinione securi, quod tu sicut princeps prudens, justus et gratus, atque magnificus, liberalitatem ipsius Ecclesiæ prudenter agnoscas, et debita gratitudine recognoscas. Nosti siquidem, fili charissime, quod censum hujusmodi ab anno Nativitatis Dominicæ millesimo trecentesimo trigesimo tertio, die septima mensis Julii citra præfatæ Ecclesiæ non solvisti ; et quod ipsa Ecclesia, sentiens tuam magnitudinem in actibus bellicis involutam, cessationem solutionis ejusdem census cum multa patientia supportavit, exspectans tempus, quo ipsum posses commode solvere, ut teneris. Et quia tempus tuæ tranquillitatis ac prosperitatis advenit, quo per Dei gratiam regnas feliciter, et habes abundantiam facultatum, celsitudinem tuam requirimus et rogamus attente, quatenus ea, in quibus pro dicto censu Ecclesiæ præfatæ teneris, velis benigne solvere, prout serenitatem tuam decet, solutionem continuaturus hujusmodi temporibus successuris, quibus Auctor pacis et largitor felicitatis optatam quietem, et prosperitatis augmentum regiæ dignetur celsitudini elargiri : super quo et nonnullis urgentibus et magnis necessitatibus (quibus Ecclesia prædicta præsentialiter premitur) eidem serenitati vivæ vocis oraculo latius exponendis, dilectum filium Joannem abbatem monasterii S. Bavonis Gaudensis Ordinis S. Benedicti Tornacensis diœcesis, Apostolicæ Sedis nuntium, latorem præsentium, ad tuam præsentiam destinamus, cui super iis velis fidem credulam adhibere. Dat. Avin. id. Junii, anno III ».

14. *Petrus rex Castellæ de crudelitate corripitur.* — Nec modo a regibus Ecclesiæ jura Urbanus repetiit, verum de vitiis, quæ exemplo nefario transfundebant in subditos, corripuit. Commonitus [1] in primis Petrus Castellæ rex, de quo antea memoravimus, ut sævitiæ modum poneret, ne divinas in se iras asperaret : sub eo enim milites furori licentiam adeo laxabant, ut penitus non a Christiana modo mansuetudine, sed ab humanitate quoque abessent : « Cum relatione, inquit, perceperimus fide digna, quod gentes tuæ guerram contra magnificum principem Petrum regem Aragonum illustrem tuo nomine prosequentes, in nobiles et plebeios dicti regis subditos nimis sæviant, post eorum miserabilem captionem eos sæpius suspendentes, comburentes, cæcantes, ac eorum manus et pedes inhumaniter amputantes; clementiam regiam (quam decet erga fideles quamvis hostes, præsertim postquam capti fuerint, pro illius saltem reverentia, in cujus sunt nomine baptizati, humanitatis gratiam exhibere) rogamus et obsecramus in Domino, quatenus (si est ita) ob reverentiam Regis regum, et nostrarum cordialium precum intuitum, easdem gentes tuas taliter vel aliter sævientes a tanta crudelitate compescas, proinde a pio et misericordiæ Domino Deo tuo in extremo judicio indubie consecuturus misericordiæ gratiam, et nihilominus in præsenti sæculo ubertatem felicium successuum recepturus. Dat. Avin. XIII kal. Aprilis, anno III ». Crudeli peremptum morte Petrum visuri sumus, nec misericordiam promeruisse, qui misericordiam omnem exuerat.

15. *Increpitus rex Poloniæ de adulteriis.* — Perstrictus [2] vero est a Christi vicario alterius vitii, nimirum impudicitiæ, Casimirus rex Poloniæ; utque a se et Polonico populo divinas iras averteret excitatus : cui etiam, ni e libidinis cœno emergeret, uxoremque Aleidem Henrici Hassiæ principis filiam ad se revocaret, Ecclesiasticas censuras ab Ægidio tit. S. Martini in Montibus presbytero cardinale infligendas objecit :

« Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Casimiro regi Poloniæ illustri.

« Gravis doloris aculeus his diebus nostra viscera penetravit, multorum fide dignorum relatione fideli, et fama quasi publica intellecto, quod tu, qui dudum charissimam in Christo filiam nostram Atheidim reginam Poloniæ illustrem, consortem tuam, contra regiæ honestatis debitum a tuo rejecisti consortio pro libito voluntatis (super

[1] Annal. tom. XIV. an. Chr. 1297. num. 2 et seq. — [2] Tom. III. Ep. secr. p. 112.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 64. — [2] Pag. 156.

quo ipsa regina contra te in Rom. curia justitiam suam prosequitur) mala malis accumulans, et inverecunde obnubilans serenitatis regiæ claritatem; nuper, asserens pro te in hujusmodi causa in dicta curia fore diffinitivam sententiam promulgatam, et certam dispensationem obtinuisse ab Apostolica Sede, quod cum alia contrahere posses in gradu prohibito (quamvis præmissa omnia careant veritate) cum quadam tua consanguinea de facto matrimonium contraxisti, eamque tanquam tuam uxorem ad amplexus nefarios admisisti in damnationem animæ tuæ, plurimorum scandalum, tuorum consanguineorum et devotorum tristitiam, ac grande opprobrium regiæ dignitatis. Quare nos, qui tuos salutem et honorem paterna charitate zelamur, tam horrendum facinus, quod nisi celeriter emendetur, damnabiliter exempli perniciem effundet, in tuo regno et nonnullis aliis partibus Christiani populi tolerare sub patientia salva conscientia nequeuntes; magnitudinem tuam monemus et hortamur in Domino, nihilominus tibi per Apostolica scripta præcipiendo mandantes, quatenus eisdem tuis saluti et honori (quos negligis) consulens, incunctanter eamdem superinductam ex toto dimittere, præfatamque Alheidim, præcedentibus securitatibus debitis, ad tuam cohabitationem recipere, eamque tractare maritali affectione et congruis honoribus non postponas. Alioquin dilecto filio nostro Ægidio tit. S. Martini in Montibus presbytero cardinali, coram quo dicta prima causa pendet, nos commisisse cognoscas, ut super hujusmodi tuo excessu contra te procedat, prout justitia suadebit. Dat. Avin. III kal. Octobris, anno III ». Contendente præterea Casimiro rege, ut designati episcopi in Polonia ad Sedem Apostolicam accedere non tenerentur, sed procuratores tantum mittere obstricti essent, ejus postulata rejecta sunt [1]. Quod cum ille Caroli imperatoris consiliis negatum atque ejusdem studiis et contentione Wratislaviensem Ecclesiam a Gnesnensi archiepiscopatu divulsam ac Pragensi subjectam putaret, graves in eum iras concepit: quas Urbanus mulcere litteris studuit, et Casimiro suasit, hæc non ad Caroli gratiam ac preces, sed justis de causis constituta.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 53.

16. *Provinciales Synodi indictæ, et disciplina Ecclesiastica restituta.* — Restituendæ in Ecclesia Catholica pristinæ sanctitatis sacro desiderio incitatus Pontifex, universis archiepiscopis imperia dedit [1], ut in singulis provinciis Concilia cogerent, in quibus de evellendis vitiis et Christiani populi excolendis moribus saluberrimas sanctiones ederent. Quo argumento hæ ad Rhemensem archiepiscopum devexo anno superiore datæ litteræ [2] (1):

« Urbanus, etc. venerabili fratri... archiepiscopo Rhemensi.

« Sanctorum canonum testatur auctoritas, quod olim sancti patres tam Romani Pontifices, quam alii Ecclesiarum prælati curam solertem super gregem Dominicum exercentes, de celebrandis Conciliis (in quibus de extirpandis vitiis, et plantandis virtutibus tam in clero quam populo, ac de conservanda libertate Ecclesiastica, de statu quoque Ecclesiarum et piorum locorum dirigendo salubriter agebatur) fuerunt plurimum studiosi: ex iisque status Ecclesiasticus in spiritualibus et temporalibus multum crevit. Sed, proh dolor! succrescente paululum prælatorum desidia, omissaque continuatione Conciliorum hujusmodi, pullulant vitia, crescit indevotio populi, præfata libertas imminuitur, cultus divinus negligitur, irroganturа laicis clero gravamina, et in temporalibus bonis ad divinum deputatis obsequium sentitur non modicum detrimentum. Optantes igitur quod tantis malis in tua provincia per salubrem tuam et tuorum fratrum providentiam occurratur, eamdem fraternitatem Apostolicæ sollicitudinis studio excitamus, ac requirimus et hortamur attente, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus Concilium tuæ provinciæ (in quo de iis, quæ pro laude Dei et utilitate Ecclesiarum et piorum locorum, nec non cleri et populi fuerint utilia et opportuna, provida examinatione tractetur et provideatur) quam cito commode poteris, studeas convocare; nobis de convocatione hujusmodi, cum eam feceris, et demum de gestis in eodem Concilio rescripturus, etc. Dat. Avin. VII kal. Decembris, anno III ». In iis provincialibus Conciliis agitatum jussu Urbani, ut clerici, qui plura sacerdotia gerebant, uno contenti essent, qua de re

[1] An. 3. Ep. cur. CCCXIX et CCCXX. — [2] Ibid. p. 319.

(1) Jussi ab Urbano Pontifice episcopi Concilia provincialia hoc anno celebrarunt, quorum unum tantummodo ad seræ posteritatis memoriam devenit. Quanquam enim duo in Collectione Veneto-Labbeana in sede anni hujus collocantur, Andegavense scilicet et Aptense; illud tamen nonnisi sequenti anno die XII Martii, cum scilicet stylo veteri annus MCCCLXV adhuc in Gallia decurreret, haberi potuit. Acta enim ejusdem Concilii signantur die Jovis XII mensis Martii anno Domini MCCCLXV, dies namque Jovis cum die illa Martii nonnisi anno sequenti MCCCLXVI congruit. Unum ergo superest hujus anni Concilium Aptense ab archiepiscopis trium provinciarum, Arelatensis, Ebredunensis et Aptensis una cum eorum suffraganeis celebratum, quod e thesauro Anecdotorum Marteniis Venetus collector in editionem suam Labbeanam tom. XV, col. 810 transtulit. Canones in eo statuti sunt XXIX, in quibus plura disciplinæ Ecclesiasticæ capita continentur, tum et innovantur Constitutiones « per reverendissimos patres in Concilio S. Rufi hactenus salubriter ordinatæ ». Designari his constat Concilia Avenionensia quorum nonnulla in monasterio S. Rufi prope Avenionem celebrata ex eorum Actis discimus. Porro in eo monasterio habita Concilia circa hæc tempora leguntur duo, aliud quidem anno MCCCXXVI, alterum vero an. MCCCXXXVII. Sed quamvis ad hæc ipsa pariter Concilia respexisse patres Aptenses videri possunt, cum indicantes numerum canonum Concilii S. Rufi eumdem interdum ordinem notent, qui in Actis Concilii, præsertim anni MCCCXXVI servatur; sæpius tamen ab eo ordine deviant. Ita e. g. canonem ex eo Concilio S. Rufi sub numero 43, laudant, cujus exordium fuerit : *quod statuto sæcularium*; qui sane canon in Concilio anni MCCCXXVI sub numero 34, collocatur; in Concilio vero anni MCCCXXXVII, ad numerum 40 occurrit, et ita sæpe. Ex quo intelligimus nomine Concilii S. Rufi designari hic Collectionem aliquam canonum ex pluribus Avenionensibus Conciliis collectam atque digestam; vel forte Concilium aliud Avenionense duobus illis posterius, quod præcedentium Conciliorum canones collegerit et innovaverit. MANSI.

Tolosano et Narbonensi archiepiscopis data imperia. De navata ab Urbano opera, ut corrupti mores ad primævam sanctitatem revocarentur, disciplinaque Ecclesiastica restitueretur, meminit Petrarcha ad eum scribens [1]:

« Observator sum, inquit, (fateor) magnus illustrium, quorum ex actibus atque exemplis pendere rempublicam existimo. Te igitur observabam, et qui a minimis tam laudabiliter incœpisset, quis esses in maximis exspectabam. Audiebam te prælatos Ecclesiarum, qui Romanam curiam frequentabant, ad sedes proprias remisisse: optime, inquam, ac magnifice. Quid ineptius enim, quæso, propiusque naufragio est, quam si nautæ omnes, remis atque rudentibus abjectis, relicta navis prora nudatisque lateribus, gravi fasce puppim premant, clam rectorem opportune ambiant, suisque muneribus desertis, illius officium interpellent? Audiebam te ambitioni antiquæ, quæ priorum licentia in immensum crevit, frænum ponere, et ut uno aut paucis pro dignitate virtutis ac scientiæ beneficiis contenta esset edicere: juste, inquam, graviterque. Nam quid turpius, quam unum aliquem, parta forsan fœdis artibus copia nauseantem cernere, multis hinc inde melioribus penuria fameque laborantibus? Audiebam circa habituum honestatem multam te curam, multumque studium impendere: laudabam. Nam quis oculus pati potest hæc ludibria, quæ nostra ætas infelix sibi finxit, dum formosa vult videri, manibus se deformans suis ac turpissime dehonestans? Quæ stomachum monstra hæc conspecta non quatiant, cornuti calcei, pennati vertices, caudata cæsaries et in tricam torta, frontes virorum muliebriter discriminali eburneo sulcatæ? » Et infra: « Audiebam denique te licentiam pestilentem salubri falce rigoris æquissimi præcidisse: illam dico, quæ scelestos homines, gravissimis facinoribus perpetratis, ad cardinalium domos fugere solitos legum nodis ac digno supplicio eximebat. Et hoc ipsum singulari laude dignum maximeque tuum judicabam, ab illius scilicet vicario, qui Sol justitiæ verus est, defensam et in suum jus repositam esse justitiam, pessimamque consuetudinem, qua nihil infestius est virtuti, tuis vel abscissam manibus vel convulsam; nec jam amplius, ut solebat, apud exemplares justitiæ magistros injustitiæ refugium, asylumque nequitiæ reperiri, etc. »

17. *Adversus Beguardos distringi leges jussæ.* — Defixum etiam a Christi vicario Apostolicum studium est in evellendis erroribus, quibus pietas omnis exstinguitur: cum enim Beguini sive Beguardi, quos in Concilio Œcumenico Viennensi damnatos a Clemente V vidimus, in Galliis præcipue, falsarum opinionum virus spargerent; Urbanus Parisiensem episcopum ad eos delendos auctoritate instruxit [2], atque alios archiepiscopos et episcopos eodem pio ardore jussit accendere. Quo quidem argumento tum iis, tum aliis sacræ fidei censoribus datæ sunt hæ litteræ [1]:

« Universis archiepiscopis, episcopis et inquisitoribus hæreticæ pravitatis per regnum Franciæ constitutis, ad quos præsentes pervenerint.

« Ad audientiam nostram fide digna relatione pervenit, quod quidam filii Belial utriusque sexus, qui Begardi seu Beguini vulgariter nuncupantur, et sub ovina pelle lupinam feritatem abscondunt, multis erroribus detestabilibus involuti, et in diversis civitatibus, castris, villis et locis regni Franciæ latitantes, nonnullos fideles (præsertim simplices) a via veritatis avertere, et secum in gehennam trahere moliuntur. Nos igitur cupientes, quod adversus talium nefandorum versutiam periculosam nimium opportunis remediis celeriter occurratur, discretioni vestræ tenore præsentium districte præcipiendo mandamus, quatenus receptis præsentibus, omni mora sublata contra Begardos eosdem et credentes ipsorum erroribus; necnon fautores, defensores, receptatores eorum, cum omni diligentia, appellatione postposita, vestri officii debitum exsequi studeatis, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Sic igitur super hoc vos reddatis sollicitos et intentos, quod præter retributionem divinam, nostram et Apostolicæ Sedis gratiam mereamini uberius obtinere. Ut autem de talium locis, vita, conversatione ac erroribus sitis plene informati, et contra eos procedere melius valeatis, quamdam informationem, super iis nobis traditam, venerabili fratri nostro episcopo Parisiensi sub Bulla nostra transmittimus, cujus copiam singuli vestrum recipiant ab eodem. Dat. Avin. III non. Septembris, anno III ». Injunctum est similiter in aliis regnis munus, ut in pseudomonachos, qui errores disseminabant, animadverterent: quæ provincia Golferio abbati S. Severini majoris Neapolitani et Bernardo electo Bojanensi data [2].

18. *Rex Cypri, pace composita cum Genuensibus, ad Turcicam expeditionem proficiscitur.* — Claudamus hujus anni periodum Orientalibus rebus, in quarum instaurandarum consiliis defixus Pontifex, cum metueret ne ex dissensione Genuenses inter et Petrum regem Cypri coorta, nova pericula conflarentur, operam navavit egregiam, ut eos in concordiam revocaret: hærebat quippe Genuensium animis veterum injuriarum in Cypro acceptarum dolor, quem Petri in iis sarciendis negligentia auxerat, parabantque bello eas ulcisci. Quæ ut averteret Venetorum dux, studia sua contulit et Urbanum periculi fecit certiorem: qui mox Cyprium est adhortatus [3]; ut læsis Genuensibus faceret satis, ne belli causa ipsi adscriberetur, utque pax et amor mutuus inter ipsos coalesceret; ac B. Petrum Thomam patriarcham Constantinopolitanum Genuam proficisci, atque ad redintegran-

[1] Petrar. rer. senil. l. VII. Ep. I. — [2] Tom. III. Ep. sec. p. 145.

[1] An. 3. lit. cur. p. 309. — [2] Ibid. p. 229 et 230. — [3] Tom. III. Ep. secr. p. 56.

dam concordiam, quam Veneti conciliare non poterant, jussit incumbere[1] Gabrielem Adurnium ducem ac senatum populumque Genuensem Apostolicis precibus ursit[2], ut iras ponerent: sarciendas superiores injurias; nec tantum in se admitterent flagitium, ut expeditionem adversus infideles disturbarent : sancirent cum Petro fœdus, antequam ab Occidente discederet, mitterentque[3] pro eo paciscendo instructos auctoritate oratores. Contendit B. Petrus Thomas Genuam, et indigne a civibus habitus est adeo, ut saxis illius familiam appeterent, furerentque animis ad bellum Cypro inferendum. Demum seditione sedata, divina clientela fultus legatus Apostolicus efferatos Genuensium animos qua minis, qua precibus ad consilia pacis adduxit, interque Ligures et Cyprios vetera fœdera instauravit. Narrat hæc pluribus Philippus e Mazeriis[4] in Vita B. Petri Thomæ : a qua mox Pontifex certior factus, incredibili gaudio delibutus, Cyprio regi felices successus est comprecatus :

« Urbanus etc. charissimo in Christo filio Petro regi Cypri illustri.

« Per litteras venerabilis fratris nostri Petri patriarchæ Constantinopolitani A. S. L. nuper non absque multa nostri cordis exultatione percepimus, inter sublimitatem tuam, et dilectos filios nobilem virum Gabrielem Adurnum ducem et commune civitatis Januensis fore concordiam reformatam, magnamque multitudinem nobilium et aliarum armigerarum gentium, tecum transfretaturum contra hostes fidei, ad te Alamanniæ aliisque partibus advenisse novissime, ac jugiter advenire : propter quod, si veritas suffragaretur relatis, spem jam deficientem resumimus de ultramarinis negotiis feliciter processuris. Et quia instat tempus tui et gentium prædictarum recessus, Domino favente, felicis, hortamur te, quod ulterius illum non differas, ne gentes ipsæ nimia exspectatione graventur, et (quod absit) a transfretandi proposito resipiscant, dictisque negotiis ex ditatione proveniat detrimentum. Nos siquidem speramus in Domino, qui gratia sua desideria devota prosequitur, quod iter et actus tuæ celsitudinis et dictarum gentium prosperabit, nosque prout honeste poterimus, tibi favoribus Apostolicis assistemus. Dat. Avin II kal. Maii, anno III ».

Liber a belli Genuensis metu Petrus rex, ad tundendum Mahumeticum fastum confirmato animo conceptoque voto, in Cyprum non appellere decrevit, ni prius in Saracenorum imperium cum exercitu irrupisset, ut refert Philippus e Mazeriis, a quo tanquam oculato teste crucesignatæ hujus expeditionis accuratam descriptionem delibabimus : « Rex, inquit, de pace propter passagium gavisus, fideles quos habere poterat congregavit in expensis propriis et sine adjutorio alicujus principis vel communitatis Christianorum. Legatus vero exercitum regis in ministerium crucis et Dominicæ passionis piæ confortabat, omnibus transfretandis venerabile signum crucis dabat, peccatores absolvebat, et orationibus continuis et divino officio mediantibus institutiones divinas transferendis pie et devote declarabat. Rex vero pietate et devotione motus, et verbis legati continue admonitus et consolatus, de Deo confidens, publice votum emisit; videlicet se nunquam in regnum suum intrare, nisi prius cum exercitu suo in terram inimicorum fidei personaliter intraret, etiam si mori deberet. Tunc detractores passagii, videntes regis apparatum et legati firmum propositum, confusi sunt et aliqualiter tacuerunt. Nova tunc ad principes Christianorum volaverunt, ipsos ad bellum Dei excitando : sed ipsi, tanquam crapulati a vino dormientes, de passagio parum curantes, nullum adjutorium dederunt, nec solum pedem inde moverunt, veniendo ad passagium regis inchoatum, et per summum Pontificem publice jam indictum. Rex autem, Deo operante et legato consulente, pluribus navibus armatorum, et fere quingentorum equorum oneratis, in Rhodum ante præmissis, in tertio anno a recessu regni sui cum duabus galeis solis de Venetiis versus plagam Orientalem recessit, et omnia navigia sui exercitus sexcenti ferme armati, et marinarii omnes, et equi prædicti in expensis et stipendiis regis erant omnes, una sola galea accepta a dominatione Venetorum regi a communi donata ».

Recessu Cyprii regis e Veneto portu audito, Pontifex supplices apud Deum preces fudit, ut suis pro religione pugnaturis triumphos conferret, ac regem Cypri ad gloriosa perficienda consilia inflammavit hisce litteris[1] : « Recessum tuum de Venetiis cum copiosa, ut scripsisti, comitiva pro Christi servitio bellatorum, illo pro quo militas favente, felicem lætitia percepimus exspectata : Deumque rogamus suppliciter, ut iter et actus tuos ac bellatorum hujusmodi sic dirigat et in salutis prosperitate disponat, ac optatos successus illis adjiciat, quod inde universalis lætetur Ecclesia, et gemat infidelitas perfidorum, multisque Christi fidelibus tuam sequendi devotam magnificentiam desiderium ingeratur. Age igitur, fili charissime, bellum Dominicum magnanimiter et devote, tuosque commilitones, quos ad hoc de diversis nationibus fidelium congregasti, ex parte nostra intensius exhortare. Nos etiam, ut hujusmodi prosperari possit negotium, favorem Apostolicum in iis, quæ poterimus paternis affectibus impendemus ». Datum Avin. XIV Augusti, kal. anno III.

19. *Rege Cyprio duce, et B. Petro legato, Alexandria capta et inde relicta.* — Appulisse primam Rhodum, crucesignatam classem, moxque Cypriorum et Rhodiorum exercitu auctam,

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 67. — [2] Pag. 51. — [3] Pag. 64. — [4] Philip. e Mazer. c. 15. in Vit. B. Petri Thom. apud Bolland. tom. II. die XXIX Januar.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 131.

narrat memoratus Philippus e Mazeriis, ac numerum copiarum naviumque recenset, ut Turcarum duo Asiatici principes, Cypri regis vectigales se professi sint, utque B. Petrus Thomas Apostolicæ Sedis legatus omnes fideles sacramentis communiverit, ac sacra prece arma, classem et mare lustrarit. Pergit enim auctor [1]:

« Rex vero legato associatus, vento prosperante, in satis brevi tempore Rhodum applicuit, et a magistro Hospitalis magnifice receptus fuit. Rex vero pluribus mensibus ante principi Antiochiæ fratri suo regenti Cypri regnum in mandatis scripserat, ut exercitus regni sui Cypri, regno in bona custodia permanente, obviam sibi Rhodum veniret: quod et factum est. Nam rege in Rhodo aliquo tempore exspectante, venit exercitus Cypri, videlicet sexaginta navigia inter galeas, huiseria et alia navigia militum armatorum, sagittarum, ballistarum in bona quantitate onerata. Qui tunc patrem meum gaudentem, exercitum benedicentem et Deum glorificantem vidisset, in devotionem et inimicorum fidei destructionem conversus fuisset. Illico tunc magister Hospitalis in servitio Dei et adjutorio regis centum milites Ordinis sui elegit, et navigia sua armari præcepit et fecit : et rex et omnis exercitus in Domino lætatus et de bello confortatus, inimicos fidei invadere desiderabant. Legatus autem ad artem suam divinam cum lætitia manum fortem posuit, legem dando, prædicando, cruces nostris peregrinis et etiam schismaticis dando, confessiones audiendo, peccatores absolvendo et reconciliando. Modo in consilio regis, modo inter marinarios et pauperes, modo inter barones et milites, modo ad magistrum Rhodi et suos milites in humilitate et divina admonitione laborabat. Nunc infirmos visitando, nunc rumores pacificando, nunc inter Anglicos, Cyprienses, Gallicos et Theutonicos conversabatur: semper unitatem, charitatem et bellum Dei hortabatur.

« Quid plura? Tantam gratiam effudit Deus in patre meo legato, quod omnes in exercitu quasi ipsum adorabant: et qui manum suam in die osculari poterat, vel etiam benedictionem receperat, securus de omni casu periculi se reputabat. Quales processiones devotas et solemnes, missas personaliter celebrando, quales prædicationes de cruce faciebat? Nam in prædicationibus suis omnes ad lachrymas provocabat, mentes omnium elevabat, et usque ad mortem sustinendam pro Christo omnes animabat et præparabat. Tantum laboravit, et ita ardens erat, quod vix comedebat, et parum quasi nihil dormiebat, exaltationem crucis et fidei Catholicæ desiderando, et exercitum informando et illuminando: et breviter, laboribus et verbis suis sanctis mediantibus, et sancta sua conversatione coram omnibus lucente, tantum fecit, quod paucis diebus ante recessum regis a Rhodo, rex et omnes barones et nobiles de manu legati devotissime et Catholice sacratissimum Corpus Dominicum receperunt, et in exercitu non remansit fidelis Catholicus, qui ante recessum Corpus Dominicum non reciperet. Sed etiam infideles Christianis servientes in magnam devotionem conversi sunt, pœnitentiam agentes. Quot et quanti erant illi homines armorum, qui antea confessi non fuerant in decem vel viginti annis plus aut minus? Quanti etiam illi, qui devotionis causa ad passagium non venerant, sed causa vanitatis et avaritiæ et beneficii regis? Certe major pars exercitus. Veraciter Deo misericorditer inspirante et legato informante, omnis vallis impleta est, et omnis mons humiliatus est. Sed quid fecit Deus in exercitu suo parvo? Nam regis potentia inter Turcos volante, Deus tantum timorem et terrorem in cordibus Turcorum incussit, quod majores principes Turcorum, videlicet dominus de Altologo et ille de Palatio ambassiatores suos solemnes in Rhodum miserunt, regi et castra sua, homines, et victualia et amicitiam regi præsentaverunt per nuntios, et sibi servire sub tributo obtulerunt: quod et factum est. Magna est potentia et Dei bonitas, qui servum suum regem sic honoravit, et corda inimicorum ejus ad pacem convertit.

« Adveniente autem termino recessus; rex de loco inimicorum fidei invasuro secrete in consilio ventilato, Deo auxiliante, legato benedicente, proposuit soldanum Babyloniæ, sanctam civitatem Jerusalem et ejus hæreditatem occupantem, non ad caudam, sed ad caput invadere, et versus Alexandriam suam Dei exeritum dirigere: et valefaciens magistro Hospitalis, galeam ascendit. Legatus vero et omnis exercitus galeas et navigia ascenderunt, et in portu Rhodi juxta galeam regis mutuo se congregaverunt. Mira res a Deo, mirabilis et narranda : magna est gloria Domini et mira, qui ponentes manum ad aratrum in fidei Catholicæ multitudine retro non respicientes fortificat, augmentat et roborat. Nam rex Cypri a principibus et Christianis Occidentalibus derelictus et despectus, nunc a Deo fortificatus et a legato divinitus instructus contra opinionem quasi omnium passagium prosecuturus, adeo se potentem invenit : nam inter galeas, huiseria, ligna, naves et alia navigia fere centum secum habuit in expensis propriis, quatuor huiseriis et aliis paucis navigiis (exceptis). Erant circa mille nobiles armati: balistarii, sagittarii et marinarii erant omnes ad bellum parati. Totus autem exercitus regis fuit circa decem millia bellatorum, et circa mille et quadringenti equi. Sed ii qui erant contra soldanum et tantos Saracenos? Certe satis, quia Dominus Jesus nobiscum erat, et cruce præcedente, viam nostram in omnibus præparabat.

« Legatus autem, personis Ecclesiasticis totius exercitus associatus, in galeam regis ascendit pro benedictione generali exercitus Dei fienda : et

[1] Mazer. cod. c. 16.

ascenso in eminentiori loco galeæ, ut ab omni exercitu videri posset, rege prope ipsum stante, et omnibus stantibus et legatum respicientibus, omnibus signis et vexillis galearum et aliorum navigiorum depositis, legatus quamdam largam et inauditam atque pulcherrimam benedictionem a Spiritu sancto incepit, antiquum testamentum et novum in benedictione allegando : modo navigia, modo arma, modo personas, modo mare, modo totum exercitum benedicendo in honorem crucis et Saracenorum destructionem, auxilium Dei invocando. Rex vero et omnis exercitus, legato ad omnes benedictiones capitibus inclinatis, respondebant et in magna devotione erant. Finita autem benedictione, signum regale, videlicet quemdam leonem rubeum magnum in galea regis subito levaverunt, et tubis omnis exercitus insonantibus, et vexillis infinitis levatis, una voce terribili in cælum clamaverunt, Deo regratiando, clamantes et dicentes : Vivat, vincat Petrus Jerusalem et Cypri rex contra Saracenos infideles. Tunc legatus regi valefaciens, et ipsum benedicens, reversus est ad galeam suam, me semper in omnibus associante ».

Direxit in Turciam classis vela aquationem factura : moxque ubi altum mare tenuit, Cyprius rex consilium de invadenda Alexandria suis aperuit; utque divino miraculo urbs florentissima divitiis, murorum amplitudine, civium numero, unius horæ spatio, nemine Christianorum cæso, vi expugnata fuerit, quamvis Saraceni innumeras copias ad nostros exscensione in littus arcendos eduxissent, narrat laudatus auctor [1] : « Adhuc, inquit, nesciebat exercitus ubi rex ire volebat, vel in Turquiam, vel in Syriam, vel in Ægyptum. Legatus vero et consilium secretum regis ejus voluntatem et propositum sciebant. Rex autem, a portu Rhodi recedendo, sapienter surgendo totum exercitum versus Turquiam duxit, et in Turquia aqua dulci, quantum volebant nostri, levata, rex versus altum pelagus viam fecit. Elongatis ab omni terra omnibus navigiis; voluntatem suam omnibus manifestari fecit, videlicet, quod versus Alexandriam, Deo permittente, tendebat; et quod omnes galeas suas, signa ordinata servando, sequerentur : hoc in mandatis dabat. Tunc omnes gavisi Alexandriam clamantes vociferabant quasi esset quoddam castrum parvum vel oppidum, ipsum captum reputabant. Sed quid fecit Deus mirabile in oculis nostris, ne manus nostra hæc, et ne opus humanum videretur ? Eundo et regem præcedendo in via navigia separata ab invicem ut pluribus diebus non visa ventum prosperum omnibus habentibus, et velis in altum quasi nobis ludentibus, Deus mirabiliter in quarto die a recessu terræ bene mane totum exercitum in portu Alexandriæ congregavit. Mira res a Deo : nam marinarii de via Ægypti consueti, velut admirantes facti, nunquam talia viderunt, et remotius valde esse credebant. Saraceni vero, exercitum Christianorum in portu ipsorum respicientes, non modicum admirati et turbati fuerunt. Exeuntes autem Saraceni de civitate Alexandriæ cum multitudine infiniti populi, ut portum nobis defenderent, in campo phalangas suas coram nobis ordinaverunt, Erat autem dies Jovis, et hora quasi sexta. Sed rex, ut distincte et ordinate inimicos crucis invaderet, signa sua daret, et modum bellandi et quæ pertinebant ad militiam ordinaret, consilio ventilato, illo die Jovis requievit, et in terram non descendit. Videntes autem Saraceni, quod exercitus Christianorum ad terram non descendebat, animati ad terrorem nobis reputaverunt. Sed Deus, nobiscum existens, hoc manifeste fecit ad majorem victoriam et gloriam sui nominis habendam.

« Stantibus nobis sic, strenuitatem patris mei legati, et martyrii ejus ardentem voluntatem tacere non possem : nam Saraceni, in turmis suis multiplicatis sapienter et strenue in littore portus ordinati vociferantes, nos ad terram descendere exspectantes (exspectabant). Legatus adhuc causam nesciens nostræ retardationis inimicos invadendi mihi cum magno fervore desiderii clamando, dixit : O frater mi dulcissime cancellarie, in memoriam passionis Domini eamus cum galea nostra, eamus ad terram : tantum vituperium sustinere non possum. Invadamus Saracenos, cruce præcedente, et sequantur crucem omnes galeæ nostræ. Ego autem audaciam ejus et voluntatem ipsius pro Christo moriendi considerans, et non modicum admirans, ridendo sibi respondi : Pater mi, adhuc non est hora mortis nostræ : non est hora ad terram descendendi. Cum reverentia hoc non faciam. Ipse vero tantum tristabatur, quod ego scribere non valerem : ego enim regi meo (non) patris mei habebam galeæ et ordinationibus regularibus obtemperare, cui omnes obedire habebamus. Tunc Saraceni tota die ac nocte civitatem fortificantes, et sine numero exercitum suum in littore multiplicantes, de exercitu nostro parum curare videbantur : et cum buccinis, vexillis erectis et luminaribus infinitis in littore portus tota nocte super nos vigilaverunt, civitate circumvallata super muros custodibus et infinitis luminaribus.

« Rex autem et omnis exercitus Christianorum ad tractum ballistæ fere cum dimidio juxta Saracenos in portu stabant, et in Domino quiescebant, diem futurum cum gaudio exspectantes, et victoriam a Deo sperantes. Mane autem facto, et sole in clypeis, armis, galeis Christianorum in terrorem crucis inimicorum resplendente, definitum fuit per regem et consilium, Deo auxiliante, hora tertiarum in terram descendere debere, et bellum Dei incipere. Qui tunc vidisset patrem meum interius et exterius nobiliter armatum super eminentiorem locum galeæ nostræ stantem, crucem cum ligno Domini in manibus tenentem, et exercitum a dextris et sinistris benedicentem !

[1] Phil. e Mazer. eod. c. 16.

Alta voce omnibus dicendo clamabat : O milites Dei electi, in Domino et sancta cruce ejus confortamini, inimicos ejus non formidantes, victoriam a Deo sperantes : bellum Dei viriliter agite, quia hodie paradisi portæ sunt apertæ. Tantum benedixit et clamavit, quod omnium audientium corda confortavit. Sed bello adveniente, et sagittis pluentibus timuit ire? Certe non. Novit Deus faciem ejus non mutatam, nec aliquod signum timoris unquam nec in mari nec in terra vidi in eo : et tantum ardorem descendendi in terram habebat, quod a sagittis infinite volantibus cooperire se cum clypeo, me pluries admonente, nolebat. Pulsante vero regis buccina, gradatim et paulatim secundum ordinem datum galeæ et alia navigia versus terram remigrare incœperunt; et appropinquantibus terram, Saracenis ultra quam credi possit viriliter portum defendentibus, navigia sagittis cooperuerunt : tanta enim multitudo sagittarum super Christianos tunc cadebat, sicut pluvia super terram. Sed contra consuetudinem humanam Deo defendente, paucos et quasi nullos lædebant, psalmista dicente [1] : *Cadent a latere tuo mille*, etc. »

Galeis autem terram appropinquantibus, scalas, ut in terram descenderent, in mari juxta littus vi armorum projecerunt. Sed Saraceni balistas nostras non timentes in mari usque ad pectus intrabant : clypeis eorum cooperti exitum nostrum viriliter defendebant. Tandem bello quasi hora durante, et Deo benedicente legato, modici de nostris in terram descenderunt, et forti bello terram acquirendo, victoriam incæperunt. Tunc Christiani nostri, qui citius poterant in terram descendebant, et Saraceni versus civitatem fugientes terga verterunt : nostri vero, persequentes et ipsos occidentes, usque ad portam civitatis ipsos persequebantur. Saraceni vero cum difficultate portas civitatis contra nos clauserunt : et tunc pro defensione super muros ascenderunt. Magna est gloria Domini, et misericordia et victoria ejus usque in æternum. Certe hic unus ex nostris persequebatur mille, et duo fugabant decem millia. Quid plura? Dominus noster Jesus Christus propter nomen suum nobis ostendit majora et inaudita : nam rege armatis fidelibus circumvallato, muro civitatis appropinquante, civitate sine ingenio et ordine aliqualiter debellata, ad portas ferreas igne modico posito infra horam Saraceni a Deo percussi muros et turres reliquerunt, et animis deficientibus, civitate relicta, versus Babylonem fugerunt. Tunc nostri Christiani cum vexillis muros libere ascenderunt, et portis adeo combustis, sine impedimento, cum parvo damno et quasi cum nullo, rex, legatus et omnis multitudo Christianorum (cruce præcedente) civitatem intraverunt : et capta est civitas magna Alexandriæ a Christianis (Deo operante) quasi hora nona die Veneris, Octobris mense, anno sexagesimo quinto (nimirum excurrentis sæculi,) quarta die. Quis loquetur potentias Domini? (Timuerunt aures infidelium). Notas facite in populis potentias ejus, et mirabilia, quæ operatus est in Ægypto coram nobis, ut enarretis in progenie altera. Recedant vetera de ore vestro, quia Dominus Jesus nostris temporibus populum suum Christianum exaltavit, et odientes eum in fugam convertit.

« Sed væ, væ, væ : quomodo dolorem patris mei et meum, necnon vituperium Christianorum narrare incipiam, scribere nescio. Arida est manus nostra, quia vires mihi deficiunt. Gaudium et honor Christianorum versa sunt in vituperium, exaltatio sanctæ crucis in ignominiam lachrymarum et mœroris : paradisi porta per misericordiam Dei et mysterium sanctæ crucis omnibus aperta est per avaritiam, vanam gloriam et modicam fidem iterum clausa. Pro tali dolore quid clamabo, quod plorabo et lamentabor? Percussit Moyses lapides et fluxerunt aquæ, et Deum non sanctificavit : et ideo Terram Sanctam a Deo sibi ostensam intrare non meruit. Sed heu, heu, non aquam, sed omnia bona mundi a Deo Christianis tradita, et via paradisi patefacta, dominam Ægypti Christiani possederant : sed Deum non glorificaverunt, et ideo meruerunt tantum bonum perdere, et civitatem Alexandriæ viliter relinquere. Nam, civitate capta, victoriosissimus rex pro custodia civitatis tenuit consilium generale : sed adjutores et Dei servitores paucos aut nullos invenit. Rex vero cum lachrymis milites magnos, parvos et mediocres, ut secum remanerent, pie implorabat : sed ipse de hoc regi excusantes, et crucem sanctam relinquentes, de recessu promptos inveniebat. Qui tunc patrem meum legatum dolentem, lachrymantem, et quasi desperatum in cælum clamantem, et ut remanerent milites admonentem vidisset, et ipsos renuentes audisset, certe de scandalo fidei doluisset, quomodo honorem Dei, utilitatem Christianorum et civitatem Jerusalem jam acquisitam in retentione Alexandriæ clare ostendebat : et damnum et vituperium Christianis inde secuturum ipsam relinquendo infinitis argumentis demonstrabat. Aliqui vero de exercitu nostro remanere cum rege et legato prompte efferebant : sed, diabolo instigante, majores ipsorum impediebant. Quid plura? Corda indurata, et iniquitate percussa fuerunt, et regem dolentem et legatum præ dolore quasi morientem reprobi vicerunt, et recessu concludendo, de Deo desperando, et de potentia ejus non confisi; et victorias ejus inauditas prorsus fuerunt obliti. Damnum enim Christianorum, et nostrum vituperium scribere non valerem, et meam tristitiam renovarem : sed in quadam Epistola authentica manu patris mei legati scripta, papæ et imperatori dirigenda, cujus tenor infra sequitur, id clarius potest intueri.

« Rex vero in consilio suo victus, Deo permittente, Alexandriam relinquens, nemine inimico-

[1] Ps. xc.

rum persequente, in galeam quiete ascendit, et noster exercitus in navigiis se collegit versus Cyprum tendentes : paradisum relinquentes, in pelagus navigaverunt. Sed quid fecit Deus nobis? Tantam fortunam in mari misit, quod omnia navigia nostra divisit, fortunam fugiendo, et quasi periclitando. Sed qui antea timore percussi sine causa Alexandriam reliquerunt, tantum timorem in mari habuerunt, quod respirare quasi non poterant. Tantum mare timebant, remansisse in Alexandria affectantes et peccatum cognoscentes. Pater meus mihi quotidie dicebat : Ista fortuna est Dei vindicta, quia relicta est Alexandria : majora enim videbitis in tempore, non dubitetis. Mira res! nam fortuna intumescente, et nemine se (valente) posse juvare, pater meus tactus dolore Epistolam prædictam manu propria scripsit, et ad finem usque perduxit et mihi ostendit : cujus tenor sequitur in hæc verba [1] :

20. « Epistola S. Petri ad papam et imperatorem de successu expeditionis.

« Licet communis dolor planctu dignoscatur communi, verum quod plus tangit, plus communicat mœrorem et viscera compunctionis inducit. Et quia (quidem) ego usque in senectam et senium laboravi, et clamans raucus factus sum, frequenter lingua percutiens (cum armis non valerem) ut Christo fideles milites pugiles Jesu Christi arma sumerent, scuto protecti fidei procederent, et Jerusalem matrem nostram, diu sub Agarenorum ritibus, imo potius fæcibus detentam magna Christianorum negligentia et desidia pertinaci; cum nunc in novissima hora et in fine sæculorum ac in termino temporis, illustrissimo principe Petro reges Jerusalem et Cypri discursu laborioso et impensis gravissimis cum sanctissimo domino Urbano papa V passagium procurante, cujus indignus legationis functus fui officio, cum multitudine copiosa venissemus armato rege capitaneo præsidente cum devotionis affectu, velis inflatis, mari quieto et vento prospero, quem Deus de thesauris suis produxerat, ut non per mare ire viderentur, sed potius et manu Dei portari sine impedimento; diversa navigia nocte ac die divisa, et ab invicem non visa una die in portu Alexandriæ inclusa nutu potius illius, qui Petrum fecit ambulare in mari, quam regimine humano. Quiete indicta a meridie usque ad tertiam alterius sequentis diei ante maris egressum, multitudine infidelium pro egressu resistente, ut probaret Dominus vires nostras, sua virtute paucos de nostris deduxit in littore, quibus terga vertunt infideles, quibus fuga fuit remedium, et inclusio intra muros. Et ex tunc satis cito secuta sunt vaticinia Ezechielis prophetæ, ut fierent judicia in Alexandria : judicia, inquam, Dei hominibus ignota, Deo cognita, ut non possent aggravati armis pergere, muros ascendere, lapides projicere, nec sagittas balistis trahere, quibus (muniti) inimici ubique tam in muris quam in turribus, quam in hospitiis inventi sunt ultra modum. Sed non fuit pugna nostra, sed Domini, qui omnibus mirabilibus hic mirabilior extitit : narrabitur in æternum.

« Pugnavit populus Israeliticus contra Amalec, qui non tuebatur muros, Moyses fatigabatur et moriebatur populus, cum manus deponebat : et hic lassari non potuit nec sacerdos nec populus; quia vix extitit unius horæ pugna, nec in bellando aliquis de nostris extitit mortuus, cum essent inexpugnabiles ». Paucisque interjectis quibus desertores sugillat, subdit : « Pugnante Josue franguntur muri et intrat populus : sed hic, o Deus, relinquuntur turres ut castra, muri ut castra relinquuntur : vacua intrant promiscua. Quis scripturarum discursus? Nullus fuit infidelium occursus, ferreæ comburuntur portæ, gentes traduntur in morte, quas non servavit Deus fugæ forte : et sic capitur civitas, ut Parisius habitata, ut Venetiæ grata, ut Janua rara plena divitiis, jucunda deliciis, fœcunda fructibus, irrogata fluminibus paradisi, frequentata mercatoribus : quæ erat Ægypti regina, baculus infidelium et porta fidelium, si tenuissent.

« Sed nostrum gaudium versum est in luctum : unde et conturbatus est venter meus : a voce contremuerunt labia mea. Patior, patior vehementer : et non est, qui compatiatur afflicto. Diu laboravi, laboravi in gemitu meo, sed nunc materiam deduco gemitus, in publicum profero. Ideo verba mea dolore sunt plena : exitus aquarum deducent oculi mei, et torrentes effluent lacrymarum : sagittæ enim Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum. Sed torrentes iniquitatis alienæ conturbaverunt me. Utinam aperiantur cataractæ miseri capitis mei, et totus in lacrymas fluam; multis enim solatio sunt lacrymæ : dolor siquidem speciem ignis gerit, quia, dum plus tegitur, plus reviviscit.

« Si me Dominus in amissione rerum temporalium aut amicorum morte, aut in afflictione proprii corporis flagellasset, æquanimiter sustinerem : sed plagam sentio, quæ ad interiora mea penetrat : nec minus crucior, quam si quis viscera mea a me violenter avellat. Et quid mirum? imo miror si non morior, quia vidi illata vulnera, ablata fœdera, prolata scelera. O illata vulnera! vulnus et livor et plaga tumens : vulnus in facie, livor infamiæ, plaga tumens cum insanie. O vulnus in facie! vulnerati enim fuerunt principales consilium facientes in unum milites, qui videbantur potiores, summi, fortiores ut facies in corpore, qui ante ut Petrus Christo regi dicebant [1] : *Si oportuerit nos mori tecum, non te dimittemus;* sed timore percussi non ancillæ voce, quia non

[1] Phil. e Mazer. in Vita B. Petri Th. c. 17. apud Bollan. tom. II. die XXIX Januar.

[1] Matth. XXVI.

adstitit, nec adversariorum posse, quia nullus potuit nocere, reliquerunt enim eam, de Deo non confisi, in nullo provisi; sed ex toto diffisi, ac si Deus, qui jam introduxerat, fortis non esset pro custodia; non attendentes, quod super muros ejus posuit custodes. O livor infamiæ, nonne dicent gentes : Ubi est Deus eorum? Quæ ante dicebant (ut vero percepi relatu) Deus pugnat pro eis : noster Machometus victus est. Deus Christianorum magnus et fortis est deridens qui apparebat gloriosus in militibus suis. Et reddebant testimonium qui non noverunt nec exquisiverunt nomen tuum. Gloria nostra versa est in ignominiam : dies festi conversi sunt in luctum : sabbatum in opprobrium : homines ejus in nihilum : secundum gloriam ejus multiplicata est ignominia ejus : sublimitas ejus conversa est in luctum. Et ego vidi, heu! et ut quid est mihi vivere, cum sit tantus livor infamiæ, plaga tumens cum insanie?

« O plaga Ecclesiæ cum insanie, quæ sanari non potest medicamine. Heu, quis medebitur incantatori a serpente percusso? Qui debebant modo incantatores serpentinos homines membra serpentis, qui nostros decepit parentes, obmutescere facere, veneno percussi, dicatis, in animo, non potuerunt stare, quibus maledixit Dominus. O genti peccatrici, filiis sceleratis, semini procerum, populo gravi iniquitate. Dereliquerunt te, alienati sunt retrorsum, et fit magnus planctus in Ecclesia, quia vidit vulnera; nec minor quia attendit ablata fœdera. Heu dolor intolerabilis, nunquam auditus similis : quos Deus conjunxerat, ut caperetur civitas, divisit iniquitas, unus recedit ab alio, et facta est divisio et contentio inter principes, et recesserunt Anglici, qui videbantur fortiores, facta conjuratione cum principe, cujus ex parentela et dolosa sequela nomen tacere debeo : sed doleo quia super eo est querela. Semper carebit medela, quia narratur et vulgatur, quod ipse fecit talia, ut sit relicta Alexandria : ei maledicunt Catholici multi (credatis) et Gallici quamplures, Theutonici et omnes Italici, clamantes : Væ homini illi, per quem scandalum venit : melius erat si natus non fuisset homo ille : quia cum voluisset caput rex resumere vires velut probus miles, noluerunt hi resistere, sed cum suis Anglicis, qui nolentes in civitate in crastinum pernoctare devicta, se absentavere, et omnino segregavere a regis consortio ». Meminit Walsingamus [1] Anglos et Aquitanos Cyprium regem in Alexandriæ expugnatione stipasse ». Referentes, inquit, tam in Angliam, quam in Aquitaniam pannos aureos et holosericos splendoresque gemmarum, exoticos in testimonium tantæ victoriæ illic factæ ». Onusti nimirum illi spoliis pretiosissimis, spreta fidei et divini Numinis causa, aufugere mox prædonum instar ut qui ad latrocinia, quam ad sacram militiam aptiores essent. Pergit B. Petrus :

« O dolor in medio cum cancellatis manibus una cum cancellario, milite vero, strenuo, docto consilio, Philippo de Mazeriis dolente pro miseriis Christianorum atque suspiriis, qui se prompte offerebat pro custodia turris, quæ erat magis dubia cum brachiis (balisiariis) quinquaginta cum sociis quadraginta in expensis propriis instantissime et cum fletu, ut staremus sine metu inducendo cum exemplis et hoc multis argumentis, quod poterat custodiri locus noster, et murus instabat apud regem custodiendi, dando legem. De nostris verbis non fuit cura, sed sequuntur nimia dura. Nulla confidentia de Dei potentia, imo inceperunt contra fari admirati et murmurare. Sed non fuit murmur contra me, de quo tristor maxime, sed contra Dominum : de quo credo est iratus Deus ipse et turbatus, et sentiet admiratus hospitalis militiæ qui pejus nec sententiis neque verbis aliis hic induci potuit, quod remaneret pro custodiæ ordine, nisi in Regis agmine, et concedendo negaret, et sic fugam impetraret. Et quia solus ille plures habebat quam mille, turbavit non immerito plures a proposito : et sic totus exercitus, ejus verbis agitatus, recessit, quasi fugatus : ipsis enim timorem incutiens prædixit multoties, quod veniret soldanus sine mora, quasi captans horam. Et tamen, licet stantes verecunde ante muros, non jucunde die sexta recessimus, nec venisse quemquam percepimus; imo nec intrare muros audebant : tantum nostros ii timebant. Sed quia scribitur [1] : *Fugit impius nemine persequente :* verum dixisse novimus, et in nostris percepimus.

« Vidimus sic rupta fœdera, et monstrata scelera in egressu. Vidimus vanitatem; sed percussit eos Deus : et marinarii præcedebant in hymnis in illo egressu tripudiantes; sed percussit eos Deus, in quasi cæci palpantes parietem pretiosa non invenerunt, et quæ erant sua reliquerunt alienis in egressu in infidelitate, quia non cognoverunt Deum; et ideo conqueritur ipse Deus [2] : *Audite cœli, et auribus percipe, terra, quia os Domini locutum est : Filios exaltavi et enutrivi, ipsi autem spreverunt me. Cognovit bos possessorem suum, et asinus præsepe domini sui, Israel autem me non cognovit, videns Deum Israel;* scilicet populus Christianorum, qui viderat mirabilia in mari sine periculo, in exitu devicto populo, in captione civitatis quasi sine obstaculo : *Audite cœli, et auribus percipe, terra;* id est, præsidentes, prælati in Ecclesia; et terra, id est, principes terreni, *quanta fecit nobis Dominus;* et præcede tu, summe Pontifex, populum exhortando, indulgentias concedendo, thesaurum Ecclesiæ exponendo, quia tibi quasi imponitur plaga præsens, quia si venisset populus in sufficientia, et providisset de aliquo Ecclesia, nulla excusatio fuisset de tanti loci custodia. Vide, domine, opprobrium nostrum in loco relicto, et attende Dei virtutem, quia cum paucis

[1] Walsing. in Eduar. III. sub an. 1365.

[1] Prov. XXVIII. — [2] Isai. I.

et quasi cum nullis inimicorum comparatione tradidit tibi Deus civitatem muris circumdatam, turribus ornatam, ubi Ægypti divitiæ, ubi Ægypti deliciæ, ubi timor est inconcussus Agarenorum, qui nunquam est discussus. Insta opportune et importune, quia non restat aliquid aliud, nisi ut oculos nostros ad te levemus, ut subvenias, et subito cum gente Agarenorum confligas, quia timor debilitat eos, et Deus non adjuvat.

« Et tu, invictissime imperator, ad quem respiciunt oculi totius Israel, ut incipias tu rex regum et dominus dominantium, cui Deus plus Salomone sapientiam, plus Pharaone potentiam, et (ut fama habet) satis pecuniam concessit : cui præbebunt reges auxilium, Veneti et Januenses et maritimi sufficiens navigium, dominus papa indulgentiarum suffragium, et vacabit populus affectus devotione, clerus jejuniis et oratione, totus mundus in collatione. Ostende, domine, potentiam tuam et veni, et libera nos. Libera sanctam civitatem Jerusalem, quæ tanto tempore fuit ancilla. Ad te clamavit, et clamor ejus usque ad aures pervenit Domini sabaoth : quia si non exaudieris et audieris, timeo (et non ego solus, sed multi mecum) ut irascatur Dominus contra te, et pereas ante tempus : insignivit enim te Dominus tot insigniis, dotavit te tot privilegiis ultra et supra prædecessores, ut merito et ex debito recognoscere debeas et in illo quod est sibi magis gratum, ut recuperes locum suum de Jerusalem, et ibi fiat sacrificium illibatum et vespertinum : quod tibi concedatur per Deum unum et trinum. Amen ».

21. Ex his non auscultandus videtur, qui nostrorum ex Alexandria turpem recessum ob exiguum copiarum numerum excusat : ac potius audiendus Petrarcha qui in litteris ad Joannem Boccatium scriptis [1], collectitios Transalpinos carpit, qui regem Cypri in medio victoriæ cursu deseruerint : « Petrus, inquit, Cypri rex Alexandriam cepit in Ægypto : magnum opus et memorabile, nostræque religionis in immensum amplificandæ fundamentum ingens, si quantum ad capiendam, tantum ad servandam urbem animi fuisset. Qui sibi certe non defuit, ut fama est, nisi quod comitatus ejus ex transalpinis maxime gentibus collectus melioribus semper ad principia rerum quam ad exitus, illum in medio præclarissimi operis deserentes ; ut qui pium regem non pietate, sed cupiditate sequerentur , collectis spoliis abiere , piique voti impotem avari voti compotes fecere ».

Detergit idem auctor a Cyprio rege inconstantiæ maculam : illiusque sententiam de Alexandria contra soldanum propugnanda in bellico consilio victam queritur numero eorum, qui ex avaritia capta ab hoste spolia eripi metuebant, quique inopes magnanimi, sed redditi opulenti ignavi evaserant : quorum culpa quanta fuerint amissa, ita deplorat in litteris ad Philippum e Mazeriis regis Cypri scribarum principem datis [1] : « Jam, inquit, non tantum Alexandria, sed Memphis et Antiochia et Damascus et Babylon Christianorum essent : Christi nempe sunt omnia, nec Deus noster bonorum indiget nostrorum. Nobis quærebatur, et quæsitum nobis quidquid id erat, et nobis amissum est : Christo enim præter cor humanum, quod unice concupiscit, nihil dari potest, nihil eripi : nobis, inquam, paucorum virtute, quorum tu etiam pars fuisti, illa nobilis civitas data erat : nobis multorum seu ignavia seu perfidia erepta est ; nec minus pudoris attulit amissa, quam capta decoris attulerat. Sed sic eunt fere res mortalium : raro sanum consilium contradictore caruit. Ita dum in suam quisque libidinem, non in commune bonum nititur (quotidianum in consiliis malum) melior pars majore, et numero veritas victa est. Vicit avara barbaries, vicit vilis amor prædæ, vicit interrumpendæ paululum metus voluptatis : virtus nuda et incomitata succubuit. Itaque onusti præda, ad quam solam venerant religione simulata, onerati autem obrutique dedecore abierunt, omisso neglectoque fidei negotio, quo nescio an ullum gloriosius ab avorum memoria cogitatum sit huc hactenus ». Hæc Petrarcha : sed de ea expeditione iterum sequenti anno, quo gesta ab Urbano, vulgata harum rerum in Occidente fama prosequemur. Nunc vero addimus Pontificem Armenos Apostolicis adhortationibus concitare conatum [2] in sacri hujus belli ardore, ut Saracenicæ servitutis jugum e suis cervicibus depellerent, ac Livonem Petri regis Cypri consanguineum, principem Catholicum, ad quem Armeniæ sceptrum jure hæreditario pertinebat, regem sibi præficerent , dejecto iniquo eorum dominatu, qui regia insignia contra fas corripuerant :

« Venerabilibus fratribus archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis aliis Ecclesiarum et monasteriorum prælatis, ac rectoribus et personis Ecclesiasticis ; necnon magnatibus, aliisque nobilibus et populis Catholicis universis regni Armeniæ salutem, etc.

« Dum in Apostolicæ considerationis memoriam revocamus, quod regnum Armeniæ fuit olim latissimum, affluebat divitiis, et erat potentia gloriosum, in eoque splendebat orthodoxæ fidei claritas, et fervebat devotio populorum ; ac ex eo Terræ-Sanctæ dicto regno vicinæ, in qua Salvator noster Dominus Jesus Christus dignatus est salutem humani generis operari, liberationis a jugo Saracenicæ servitutis, ac magnæ defensionis auxilium præbebatur ; tangimur dolore cordis intrinsecus, et profundis anxiamur suspiriis, quod regnum ipsum fere totum conspicimus infidelium Agarenorum servituti suppositum et tributarium

[1] Petrar. l. VIII. senil. Ep. VIII. et l. XIII. Ep. II. Walsing. In Eduar. III. Bosq. hist. Hosp. II. p. 2. l. III. Dub. l. XXII et alii.

[1] Petrarch. l. XIII. senil. Ep. II. — [2] An. 3. Ep. cur. p. 239.

Saracenis, ac in eo diminutum esse cultum ejusdem fidei, aliaque bona spiritualia et temporalia nimium defecisse, gerimusque in votis, ut populus dicti regni Catholicus a tantarum miseriarum incommodis cum auxilio divinæ dexteræ liberetur ; nosque ad hoc Apostolici favoris præsidium, si nostris paternis acquiescitis consiliis, intendimus exhibere.

« Verum quia hujusmodi nostræ (vestræ) liberationis, et recuperandæ prosperitatis effectus non potest verisimiliter evenire, nisi vero domino vestro, et principi Catholico fideliter et unanimiter pareatis : et ad audientiam nostram pervenit, quod dictum regnum ad dilectum filium nobilem virum Livonem de Lusignano consanguineum charissimi in Christo filii nostri Petri regis Cypri illustris, virum Catholicum et sacrosanctæ Ecclesiæ Romanæ devotum de jure dignoscitur pertinere ; universitatem vestram monemus et hortamur in Domino, per Apostolica vobis scripta mandantes, quatenus (si est ita) dictum Livonem reverenter recipiatis in vestrum dominum ac regem, eidem coronam et alia insignia regalia dicti regni exhibentes, seu facientes prout in vobis fuerit, per illos, qui ea detinent, exhiberi ; ac ei parentes humiliter et devote, ut sub ejus felici regimine ad antiqua vestræ libertatis et prosperitatis reduci commoda valeatis, nosque vestras fidelitatem et obedientiam intuentes, nostra et Apostolicæ Sedis favores et auxilia dicto Livoni ac vobis liberalius et efficacius impendamus. Dat. Avin. III non. Aprilis, anno III ».

Incumbebat ad tuendam fidei Catholicæ dignitatem in Minori Armenia piorum virorum societas, quam Pontifex ad acuendum ipsorum pium studium iisdem prærogativis, quibus prædicatores in Saracenorum imperium missi potiebantur, exornati sunt [1] : quo argumento inscriptæ extant litteræ : « Gubernatori et fratribus de majori Armenia unitorum nuncupatorum ».

22. *Turcis in dies invalescentibus Græci ad conjunctiones Ecclesiæ provocati.* — Neque Armenis modo, sed etiam Græcis ad sinum Ecclesiæ Catholicæ revocandis navata opera : et Urbanus Joannem Palæologum illorum imperatorem auxilia Occidentalium flagitantem adversus Turcas, qui ipsius imperium vastabant, pellicere ad fidem orthodoxam studuit [2], sumpta ex malis ingentibus, quæ invexerat schisma Orientali imperio, occasione. Circumferebat enim latius victorias Amurates primus Turcarum imperator, quem Annales Turcici Gasem Muratem Chan vocant, et Scachinis, quem Europæ præfecerat, opera, hoc anno Zagoram et Ischebolem sibi subjecit [3]. Cujus progressibus territi Servii ingentem exercitum confecerunt : sed is proximo anno apud Adrianopolim infeliciter profligatus est. Idem porro sævissimus Christianorum hostis Amurates ab impostore subornatus sacerdotibus Mahumeticæ superstitionis quintam spoliorum partem addixit [1] : posteaque urgente Eurenoses Bego, cum innumera Christianorum multitudo quotidie ex Europa in Asiam captiva abduceretur, sanxit ut ex puerorum numero quintus quisque forma elegans imperatori offerretur, ut ejurato Christi cultu, inque Mahumetica superstitione educatus, Genizarorum ordini adlegeretur, ad exercendam postea in Christianos carnificinam : « Deinceps ille mos inolevit », inquiunt Turcici Annales [2], « ut ex omni mancipiorum numero liberalioris formæ pueri pro sultano delecti retinerentur : quæ quidem in hunc modum exacta tenerioris ætatis mancipia, deinde ad imperatoris portam deducta Murati offerebantur : is vero pueros in Anatoliam transportatos inter Turcos distribui jubebat, ut apud eos disciplinæ pariter ac laboribus adsuescerent, et Turcice discerent. Exactis autem duobus apud illos vel tribus annis, jam ad labores condocefacti, linguæque Turcicæ periti, ad portam reducebantur, Genizarorum ordinibus adscribendi ». Ejusmodi vectigal etiam in Christianos Turcicæ ditioni subjectos, quamvis ex fœdere jugum subiissent, postea propagatum est, dissimulantibus tantum nefas principibus Catholicis, nullamque expetentibus ultionem. Dum ita Turcæ per obtritos Græcos penetraturi essent ad Catholicos, Urbanus cum perpenderet superiora eorum consilia, qui censuerant nulla Græcis præstanda auxilia adversus Turcas, nisi schisma prius damnassent, funestos habere exitus, Palæologo quamvis nondum ad Ecclesiæ sinum reverso, ope se non defuturum, est pollicitus [3] :

« Magnifico viro Calojoanni imperatori Græcorum illustri, gratiam in præsenti, per quam obtineat gloriam in futurum.

« Licet tua serenitas ac clerus et populus Græciæ a gremio sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ, extra cujus obedientiam non habetur salus, damnabiliter devietis; nihilominus tamen, quia censemini ejusdem Ecclesiæ filii, quamvis salutis propriæ prodigi in regionem longinquam per inobedientiam abeuntes, vestrum omnium filialem reditum ad dictam matrem vestram et cunctorum fidelium tanto desiderabilius affectamus, quanto remotiores ab illius uberibus facti estis : ad hocque non solum vos invitamus eloquiis, sed et factis inducimus, prout nobis ab illo, qui omnium habet potentiam, possibilitas ministratur. Cogitamus siquidem sæpius, et cogitata in deliberationem et factum producere procuramus, quomodo infidelium, præsertim Turcarum abominabilium, qui tuum pæne totum destruxerunt et occupaverunt imperium, impietati et potenti tyrannidi resistatur; quomodoque inclyta civitas Constantinopolitana præcipue et aliæ par-

[1] An. 3. Ep. cur. p. 280. — [2] Tom. III. Ep. secr. p. 78. — [3] Annal. Tur. num. 34.

[1] Annal. Tur. num. 34. — [2] Ibid. num. 35. — [3] An. 3. Ep. sec. p. 78.

tes Græciæ, adhuc tuo parentes imperio, ab eorumdem impiorum incursibus defendantur. Et quia ex certis impedimentis generale passagium Occidentis Christianorum non potest moderno tempore (quod dolenter referimus) prosperari, certam unionem quorumdam fidelium cum apparatibus galearum et armigerarum gentium, præsertim ad informationem et supplicationem dilectorum filiorum magistri et conventus hospitalis S. Joannis Jerosolymitani, ac nobilium virorum marchionis Montisferrati et ducis et communis civitatis Januensis, ad expellendos eosdem Turcos de dicto imperio providimus faciendam : eamque de proximo, certis receptis responsionibus, ut inter charissimum in Christo filium nostrum Petrum regem Cypri illustrem, dictosque ducem et commune discordantes invicem concordia reformetur, firmari et ad actum duci, Auctore pacis adjuvante, speramus. » [Compositam tum temporis fuisse, jam ante diximus]. Eapropter celsitudinem tuam hortamur in Domino, quatenus prudenter recogites, quantarum miseriarum calamitas Græcis evenerit, postquam ab unitate dictæ universalis Ecclesiæ discesserunt : in quantis tu et ipsi sitis spiritualiter et temporaliter periculis constituti : et tu ac iidem Græci disponatis firmiter universitati fidelium aggregari, quorum orationum suffragia et auxiliorum remedia proculdubio sentietis. Et si pro hoc, ut te optare percepimus, ad Apostolicam Sedem accedere [quod utinam facto perficias, tantumque bonum et gaudium sit ad nostra tempora reservatum] lætificabis profecto Ecclesiam universam, nosque personam tuam inclytam lætantissime videbimus, et congruis honoribus curabimus honorare, ac de conservatione et augmento imperialis sublimitatis et status tui imperii studebimus providere. Dat. Avin. XIV. kal. Julii, annno III. »

23. *Quæ comparata auxilia.* — Obstrinxerat se in eo sacro adversus Turcas fœdere Gabriel Adurnius Genuensium dux pro fulciendo Constantinopolitano imperio ad decem triremes primo anno instruendas, deinde secuturis annis singulis ad centum millia Yperperorum conferenda ; Galatæi vero, vulgo Perenses nuncupati, nobilis Genuensium colonia, parem auri vim in bellicos sumptus primo anno erogandam spoponderant. At marchio Montisferrati mille et trecentos equites armis egregie instructos ducturum pollicebatur. Hospitalariorum vero præfectus castrorum, vulgo marescallus appellatus, mille equites sustentaturum se, adornaturumque quatuor triremes annis singulis labente quadrimestri promiserat. Sed a suscepto gloriosissimo consilio Genuenses maximo rerum suarum damno resiliere : ad quod promovendum sollicitus Urbanus Gabrielem Adurnium ac senatum populumque Genuensem gravissimis precibus ursit, ut quæ oratorum opera essent polliciti, magna sui nominis gloria implerent.

URBANI V ANNUS 4. — CHRISTI 1366.

1. *Palæologus imperator ad Ecclesiæ Romanæ gremium invitatus.* — Explicuit Apostolica studia Urbanus Pontifex anno Servatoris sexagesimo sexto supra millesimum trecentesimum, Indictione quarta, in revocandis ad Ecclesiæ sinum Græcis, quos suscepta a Catholicis in fidei hostes expeditio spe metuque percellebat : timebat enim ne schismatis odio ipsos Catholici obruerent, cum ad id plerique, ut Petrarchæ ad Pontificem litteris[1] colligitur, propenderent : hinc mulcebat spes, ipsos Catholicorum virtute ex sæva Turcarum tyrannide vindicatum iri. His igitur ac religione, erga quam egregie affectus visus est Joannes Palæologus, adductus, cœpta de redintegranda cum Romana Ecclesiæ Orientalis conjunctione colloquia promovit : missisque oratoribus, significavit paratum se in Pontificis obsequium procumbere. Ex quibus magna delibutus lætitia Urbanus, qui non ad Græcorum evertendum imperium, ut suadebant aliqui, sed instaurandum potius, ac Turcarum exscindendam tyrannidem aspirabat, Palæologum ad pia consilia perducenda ursit[1] pro-

[1] Petrarch. l. VII. Ep. ad Urb.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 34.

positis Apostoli verbis: « *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis* ». Ungariæ enim regem terrestri itinere subsidio iturum, signaque victricia conversurum in Turcas: maritimo autem itinere Cypri regem et Amedeum affinem cum lectissimis copiis in Barbaros provolare: si vero pergerent Græci in impietatis cæno sordescere, spretum iri ab Ecclesia Romana tanquam ethnicos et publicanos, et infidelium sævitiæ exponendos:

« Magnifico viro Calojoanni imperatori Græcorum illustri, gratiam in præsenti, per quam obtineat gloriam in futurum.

« Si antiquæ tuæ devotionis propositum fervore charitatis ignitum, de reductione videlicet populi tui ad obedientiam et unitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ (quod per imperiales nuntios et litteras Sedi Apostolicæ reserasti) adimplere desideras, et tua verba operum efficacia demonstrare, tempus congruum, quo Latinorum potentia imperii tui finibus appropinquat, et hostium Christi sæva tyrannis incipit conculcari, miseratione illius, qui non vult populo tuo irasci perpetuo, cernimus advenisse. In hoc quippe, ut eædem litteræ innuunt, tuus æstuabat animus, tua hoc supplicatio postulabat. A parte siquidem terræ charissimum in Christo filium nostrum Ludovicum regem Ungariæ illustrem, devotissimum et potentissimum utique principem, ad eorumdem hostium exterminium aspirantem, eisdem finibus vicinasse cognoscis: et charissimum in Christo filium nostrum Petrum regem Cypri illustrem cum nonnullorum nobilium Latinorum auxilio competentem in mari habere potentiam, et jam mirabiliter triumphare de hostibus non ignoras: et (quod tuo culmini æstimamus fore gratissimum) dilectus filius nobilis vir Amedeus comes Sabaudiæ consanguineus tuus lator præsentium, de quo merito confidere poteris, multa nobilium comitiva stipatus ad illas partes spiritu devotionis accedit, ad nostri militaturus obsequium Redemptoris. Per quorum regum et nobilium, ac aliorum Occidentalium, qui verisimiliter imitabuntur eosdem, gesta magnifica et devota speramus in illo, cujus negotium agitur, fidem exaltari Catholicam, et impiorum Saracenorum et Turcorum abominabilium, tuorum capitalium hostium, cervicosam superbiam edomari.

2. « Quid ergo tu tuusque populus exspectatis, cum acceptabile tempus et dies salutis vobis misericorditer indulgentur, quibus vestrarum animarum salus, quæ extra unitatem unius sanctæ Apostolicæque Ecclesiæ non habetur, proveniet, et Græcorum libertas et gloria, potentia et divitiæ, quæ post inobedientiæ devium miserabiliter corruentes, nunquam in eo potuerunt resurgere, illo juvante, qui est trinus et unus, unitatemque renatorum in sua fide diligit et injungit, instaurationis suscipient felix initium et stabile firmamentum. Revertimini itaque in sinceritate cordium et voluntate non ficta ad gremium Ecclesiæ prælibatæ, tempusque vobis datum a Domino agnoscatis: nos enim (si hoc feceritis) in charissimos habebimus filios, et devotionem vestram Apostolicis favoribus et auxiliis, prout poterimus, paterna diligentia prosequemur: ne si (quod absit) in obstinata duritia elegeritis perdurare, cogamur secundum Apostolum vos habere ut publicanos et ethnicos: et si a quocumque fideli vel infideli vos molestari contigerit, abscissos ab universalis Ecclesiæ corpore non poterimus, sicut nec debebimus, adjuvare. Super quibus imperiali magnitudini plenius exponendis, dicto comiti fidem velis plenariam adhibere. Dat. Avin. VIII kal. Februarii, anno IV ».

3. *Retardatus Ungarus a Turcica expeditione.* — Subesse in Græcis dolum veritus Pontifex, cum Sedi Apostolicæ sæpius illusissent, consuevissentque pietatem simulare, quoties e re ipsis videretur; prudentia utendum ratus, prius eosdem Græcos ad Romanæ Ecclesiæ obsequium revocandos censuit, quam Ludovicus Ungariæ rex Turcico bello se accingeret: atque ideo significavit Ludovico [1], se illius sacramentum de expeditione suscipienda ad gratiam Græcorum in annum proximum extrahere, et interea, ut alio arma traduceret, persuasit:

« Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Ludovico regi Ungariæ illustri salutem, etc.

« Licet, fili charissime, plurimum habeamus acceptum, quod negotium defensionis Græcorum, ad finem reductionis eorum ad sanctæ Romanæ Ecclesiæ unitatem, modis debitis prosequaris; decet tamen et expedit, hoc ita prudenter et mature fieri, ut non tendat ad noxam, quod agitur ad salutem. Sane cum, sicut in antiquis Chronicis et scripturis aliis reperitur, iidem Græci cum dicta Ecclesia in tractatibus per eam cum eisdem habitis dolose ac fraudulenter incesserint, illudendo fallaciter Ecclesiæ memoratæ; et ex hujusmodi præteritis, de similibus futuris sit verisimiliter præsumendum (præsertim quia iidem Græci non videntur ex devotionis zelo et pura voluntate, sed coacti pro habendo tuo succursu venire velle ad hujusmodi unitatem) cum eis est cum multa maturitate et cautelæ studio procedendum. Et quia de re ardua agitur, et ipsius executio est adeo difficilis et prolixa, quod infra modicum tempus compleri non poterit, ut optatur; si tua celsitudo vovisset, seu jurasset prædictis Græcis seu eorum imperatori, infra certum terminum venturum de proximo præstare succursum, nos præmissorum consideratione inducti votum et juramentum hujusmodi usque ad annum a data præsentium computandum, auctoritate Apostolica tenore præsentium, suspendimus ad cautelam. Placet tamen nobis, quod dicto imperatori ac ejus filiis, reductis ad hujusmodi unitatem

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 240.

eis, interim de aliqua armigera gente succurras, si tibi expediens videatur: tuaque magnificentia, bonis operibus semper intenta, interim vacare poterit aliis operibus pietatis. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. X kal. Julii, anno IV ».

4. *Palæologus spondet cum suis schismatis abjurationem, ad quem fidei et sacramenti formulæ missæ.* — Contulit vero se Palæologus Budam ad Ludovicum regem Ungariæ, spoponditque sacramento, se una cum filiis Ecclesiæ Catholicæ aggregatum iri, omnibusque Apostolicis imperiis pariturum, si Græcorum imperium adversus Turcarum sævitiam defendendum susciperet. Quibus egregiis promissis pius princeps delinitus, divinæ propagandæ gloriæ studio accensus, ad retundendos Turcarum impetus, ac vicissim Palæologus ad fidem Catholicam amplectendam se obstrinxere[1], atque oratores misere ad Urbanum, ut hæc Apostolica auctoritate confirmaret promoveretque. De quibus certior ab iis factus Pontifex, Palæologum vehementius hortatus est[2], ut tam gloriosum opus, quo constabiliret imperium et immortalitatem consequeretur, amplius non extraheret; ac fidei orthodoxæ formulam, quam esset professurus, ipsi misit:

« Magnifico viro Joanni Palæologo imperatori Græcorum illustri, gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Radicatum in corde tuo piissimæ intentionis propositum de reductione tua tuorumque populorum Græcorum ad sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ unitatem, argumentis probabilibus evidentius agnoscentes, lætamur nimium in Domino: et proinde sibi gratiarum actiones referimus, qui animo tuo sic abunde gratiam suæ benedictionis infudit, ut fervore desiderii tui laudabilis semper cum tempore suscipiat incrementum, dum vias et modos adinvenire conaris accommodos, quibus impletionem ejusdem desiderii consequaris: hoc enim tua ingens devotio divinæ claritatis lumine illustrata, sollicitare cœpit apud Apostolicam Sedem, plurium annorum curriculis jam elapsis, et ut præsidium ad hoc efficacissimi mediatoris haberet, proprii limites excessit imperii, Christianissimum et Deo amantissimum principem, charissimum videlicet in Christo filium nostrum Ludovicum regem Ungariæ illustrem, in ejus regno personaliter adeundo. Quis ergo non speret exitus felices succedere, dum talia conspexerit primordia præcessisse? Quis credulas aures non præbeat, quis manus ad operam non extendit, ubi tanti negotii, divinæ pietatis miseratione dispositi, fictionem deceptoriam non formidat? Tanto enim nos per hoc ad Latinorum et Græcorum unionem felicissimam delectabilius animamur, quanto id nostris implendum temporibus specialius a Deo recognoscimus reservatum.

[1] Tom IV. Ep. secr. p. 114 et 124. — [2] Pag. 114.

5. « Sane tam tu per nobilem virum Georgium Magnicarthes militem Constantinopolitanum cancellarium tuum, quam præfatus rex, gloriosus sacratissimæ fidei propagator, Regis regum beneplacitis se coaptans, per venerabilem fratrem nostrum Stephanum episcopum Nitriensem ambassiatorem suum nobis significare curastis, quomodo tu eumdem regem in sua civitate Budensi fraternis affectibus personaliter visitasti, et de reconciliatione tua tuique populi cum præfata Romana Ecclesia, matre omnium fidelium et magistra, a cujus sinu dicti populi pacis æmulo et invidio charitatis longissimis deviarunt temporibus, mutuis studiis et affectibus tractavistis: ac tu eidem regi promisisti solemniter et juramento firmasti, quod tu et nobiles viri Manuel et Michael nati tui acceptaretis, faceretis et adimpleretis ad honorem dictæ Romanæ Ecclesiæ ac augmentum Catholicæ fidei omnia, quæ super reconciliatione præfata tibi et eisdem tuis filiis mandaremus. De quo tam nos quam fratres nostri ejusdem Ecclesiæ cardinales ac Romana curia multo fuimus gaudio recreati, et ei, qui ubi vult spirat et dat spirituales fieri homines, devotas gratiarum agimus actiones.

« Eia ergo, fili, et illi gratias reddas humiliter, qui vota tua piissima gratiose præveniendo aspirat, et prosequitur adjuvando, ista humiliter precibus et opere satagas, ut currens in stadio bravium apprehendas, et indutus talari perseverantiæ tunica perseverantium præmium nanciscaris, ac tui nominis glorieris effectu, si Domini gratia in te tantum exuberet, quod velut alter præcursor perfectam plebem parare Altissimo comproberis. O quanta Christianorum felicitas, quam nec lingua narrare sufficit, nec capere intellectus, si tuis devotis et continuatis operibus scissus templi Dei paries uniatur; si per te quasi alterum lapidem angularem fiant utraque unum, Latinorum videlicet et Græcorum populi reuniti, et oves errantes reducantur ad caulam Dominicam, quæ (proh dolor!) luporum spiritualium et temporalium morsibus fuerunt hactenus nimium lacerатæ, sub uniusque pastoris custodia in uno ovili, extra quod non est salus, se gaudeant salubriter gubernari! O quantus timor et tremor veniet supra corda sævissima ferocium ethnicorum, quando post reconciliationem prædictam, dicto rege aliisque fidelibus in tuum adjutorium assurgentibus, videbunt resurgere conculcatam jam per eos Græcorum potentiam, et exstinctam pæne gloriam celebrius renovari? Profecto sperandum est, quod iidem hostes ante tuam et dicti regis, athletæ Christi fortissimi, facies non subsistant; sed aut, inspirante Deo, convertentur ad fidem, aut justo Dei subvertentur judicio, ut cedant locum cultoribus Trinitatis. O quantum denique præmium animæ tuæ comparabis in cælis, si de talento tibi credito tantam tamque gratam reddes Altissimo rationem, ut in extremo judicio repe-

riaris lucrifactor tuæ et aliarum innumerabilium animarum! sicque duplici imo omnimoda felicitate læteris, ut in terris gloriose imperes, regnaturus demum cum beatissimis spiritibus in excelsis. Hæc tibi nota plenissime ideo Apostolicæ charitatis diligentia tuo intellectui sub compendio repræsentat, ut certius noscas, tanto gratiorem nobis esse reconciliationem hujusmodi, quanto plura bona spiritualia et temporalia ex ea conjecturis verisimilibus prospicimus eventura, et ut imperialis serenitas ad consummationem tam sancti negotii eo animetur ardentius, quod ad ipsam per Christi vicarium se noverit clementius exhortatam; et ut tu tuusque populus eo reverentius suscipiatis instructiones, monita et mandata salubria, quo utiliora in conspectu omnium luculentius apparebunt.

6. « Ecce igitur quod corde firmiter credimus et quod ore simpliciter confitemur, quodque per sanctam Sedem Apostolicam alias fuit tuis prædecessoribus intimatum, tibi plene proponimus et exponimus: nec in velamentis ænigmatum dogmata nostra tegimus, sed omnino verbis explicitis et apertis notam esse volumus universis professionem fidei, quam tenemus, quamque a te, clero et populo tui imperii exigimus; ut eamdem tu et ipsi profiteamini, si ad nostram, ut desideramus, redire volueritis unitatem: ea insuper quæ circa ejusdem Ecclesiæ Romanæ primatum a te ac ipsis clero ac populo recipi et acceptari volumus, plenius et apertius explicantes. Et quidem credimus sanctam Trinitatem, etc.» Eadem est fidei formula, quam in superiori tomo, Benedicto XII [1] suis conceptam verbis Alanorum principibus, atque antea a Joanne [2] XXII Ossinio Armeniæ regi, et a Clemente [3] IV Michaeli Palæologo Græcorum imperatori propositam repetivimus usque ad hæc verba *semper salva*, quibus subjungit Urbanus: « Quare tuæ devotionis ardorem et sollicitudinis studium in præmissis adhibitum dignis laudum præconiis in Domino commendantes, te paterna charitate rogamus, hortamur et obsecramus in Domino, quatenus quod ardenter exoptas et avide postulas, cum effectu recipias, receptum in æternum custodias, et custoditum populis tuis studeas pure, sincere ac simpliciter acceptandum, et perpetuis temporibus observandum. Cæterum quia omnia in præmissis tam arduis non possunt sufficienter litteris explicari, aliquos viros discretos ad dictum regem transmittimus, qui regem ipsum super prædictis et aliis, quæ idem rex tecum quam cum clero et populo Græcorum habebis agere, plenarie informabunt. Dat. Avin. kal. Julii, an. IV». De missa hac fidei formula ad Palæologum certiorem fecit Pontifex Ungarum regem, rogavitque [4] ut regia studia, quo Græci eam profiterentur conferret. His autem Urbanus addidit, sacramenti formam, suis conceptam verbis, ex qua Palæologus et alii Græci schisma damnaturi essent:

7. « Urbanus, etc. magnifico viro Joanni Palæologo, etc.

« Circa prosecutionem salubris negotii reconciliationis tuæ tuorumque natorum, necnon cleri et populi Græcorum, cum sacrosancta Romana et universali Ecclesia cum divinæ propitiationis gratia faciendæ, paterna sollicitudine intendentes, professionem sacræ fidei, quam tenet et docet eadem Ecclesia, quamque a te aliisque Græcis exigimus, hodie per alias nostras litteras duximus destinandam. Et quia ad soliditatem et firmitatem ejusdem negotii expedit quod tu aliique Græci post professionem eamdem præstetis debitum juramentum, et abjuretis omne schisma; formas hujusmodi juramenti et abjurationis, olim per claræ memoriæ Michaelem Palæologum imperatorem Græcorum prædecessorem tuum in simili reconciliatione præstiti ac factæ, et per te ac eosdem natos, necnon clerum et populum supradictos præstandi et faciendæ ad tuam ac eorum natorum, necnon cleri ac populi certitudinem fecimus præsentibus annotari. Forma siquidem dicti juramenti talis est:

« Ego Joannes Palæologus imperator Græcorum supra scriptam fidei veritatem, prout plene lecta est et fideliter exposita, veram, sanctam et orthodoxam fidem esse recognosco: eam accepto, et corde ac ore profiteor, ipsamque prout veraciter tenet et fideliter docet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, me inviolabiliter servaturum, et in ea omni tempore perseveraturum, nec ab ea ullo unquam tempore recessurum, quoquo modo deviaturum vel discrepaturum promitto. Primatum quoque ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ, prout in præmissa serie continetur, ad ipsius Ecclesiæ obedientiam spontaneus veniens, fateor et recognosco, accepto ac sponte suscipio: et me omnia præmissa tam circa fidei veritatem, quam circa ejusdem Romanæ Ecclesiæ primatum et ipsorum recognitionem, acceptionem, susceptionem, observantiam et perseverantiam servaturum, præstito corporaliter juramento, promitto et confirmo. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia. Quod si aliquid contra hæc sentire, confiteri aut alias agere præsumpsero, me schismaticum et anathematizatum eo ipso recognosco, ac severitati sacrorum canonum subjacere. Huic autem scripto de mea recognitione, acceptatione, professione, susceptione, promissione ac juramenti præstatione sponte mea facto, lecto et perlecto, sponte subscripsi et sigillum meum apponi feci. Porro a prælatis erunt prædicta et alia exigenda, videlicet manualem obedientiam et reverentiam exhibeant, et se ab illa nullo unquam tempore recessuros, præstito juramento, promittant: et nihilominus in eorum promissione veniat, quod nec contra suam professionem aliquid publice prædicare, vel occulte suadere præsumant. Forma vero abjurationis schismatis talis est.

[1] An. Chr. 1338. num. 78. — [2] Tom. XV. an. 1318. num. 10. — [3] Tom. XIV. an. 1265. num. 73. — [4] Tom. II. Ep. secr. p. 118.

8. « Ego Joannes, etc. Omne schisma prorsus abjuro, et suprascriptam fidei veritatem, prout plene lecta est et fideliter exposita, veram, sanctam, Catholicam et orthodoxam fidem esse recognosco: eam accepto, et corde ac ore profiteor; ipsamque, prout eam veraciter tenet, fideliter docet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, me inviolabiliter servaturum, nec ab ea ullo unquam tempore recessurum, vel quoquo modo deviaturum vel discrepaturum promitto. Primatum quoque ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, prout in præmissa serie continetur, ad ipsius Ecclesiæ obedientiam spontaneus veniens, fateor, recognosco, accepto ac sponte suscipio : et omnia præmissa tam circa fidei veritatem quam circa ejusdem Ecclesiæ primatum, et ipsorum recognitionem, acceptationem, susceptionem, observantiam ac perseverantiam servaturum, præstito in animam meam corporaliter juramento, promitto et confirmo. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia. Dat. Avin. kal. Julii, anno IV ».

9. *Legati ad id missi, et litteræ Apostolicæ.* — Ad promovendam cœptam Orientalis Ecclesiæ conjunctionem Christi, vicarius, cum Georgium Magnichartem imperialis scrinii præfectum ad Palæologum dimissurus esset, Guillelmum Noleti causarum sacri palatii auditorem ac Rodulphum Augustinianum Apostolicæ Sedis internuntios adjunxit[1], qui omnia Palæologo gerenda ordine referrent. In Pontificia porro liberi commeatus syngrapha, qua præsulibus Catholicis sunt commendati, indicatur non modo ipsos in Græciam, verum in Germaniam, Boemiam, Ungariam, Bulgariam, Rasciam aliasque provincias pro arduis consiliis ad fidei amplificationem spectantibus missos[2]. Ex quibus colligitur ad conflanda ingentia auxilia pro Turcarum tyrannide delenda jussos incumbere : extantque ad Carolum Romanorum imperatorem datæ litteræ[3], quibus eum rogat Pontifex, ut profecturis Constantinopolim internuntiis fidem adderet, ac studia sua in propaganda religione traducendisque ad Ecclesiæ obsequium Græcis collocaret. Quo etiam argumento aliæ ad regem Ungariæ scriptæ sunt[4]. Impulerat virum ad Græcorum tutelam arripiendam, ipsosque e Turcarum servitute vindicandos regina Elisabetha, cui amplificandæ religionis studio succensæ Pontifex gratias egit[5], vitæque anteactæ noxas, ut eo sacro præmio pios ejus labores afficeret, condonavit.

10. Incendit etiam Urbanus Apostolicis adhortationibus plures principes[6], interque alios Contum palatinum comitem, Nicolaum Strigoniensem, Thomam Colocensem archiepiscopos, ut pium ardorem in revocandis ad fidem orthodoxam Græcis, belloque Turcis inferendo explicare pergerent. Encyclicis etiam litteris fideles ad sequenda regis Ungaricæ signa, propositis indulgentiarum præmiis, inflammavit : ac ditionis Ungariæ præsules omnes, ut e sacro suggestu de induenda cruce pro eripiendis e Turcarum tyrannide Græcis verba facerent, ac beneficia Apostolica, quibus daturi sacræ militiæ nomen essent potituri, percenserent. De quibus etiam meminit in litteris, quibus postulatam de Græcis in Turcas defendendis facultatem Ludovico regi concedit, sacrique ipsum exercitus cruce insigniti imperatorem adversus Amuratem creavit :

« Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Ludovico regi Ungariæ illustri.

« In publicam notionem omnium pæne Christi fidelium, præsertim Orientalium, noscitur devenisse, quod impiorum Turcorum sævissimorum hostium Christiani nominis rabies, ipsos fideles in eadem unitate dictæ Ecclesiæ persistentes impugnantium, retroactis temporibus sic exercuit, sic feritatem sui furoris armavit, quod eorum viribus, quas fortiores fecit sua crudelitas, conglobatis, nonnulla insulas, civitates, castra, villas, casalia et loca eorumdem fidelium præsumptuosis conatibus occuparunt, et nonnulla ex eis detinent occupata : alia vero cremarunt incendio, seu alias crudeliter destruxerunt, eorum incolis utriusque sexus professoribus sacratissimæ fidei aliis inhumaniter ferro peremptis, aliis profugatis, et aliis in miseriam infelicissimæ captivitatis abductis, et adscriptis tam abominabilis nationis perpetuæ servituti : depopulatisque nonnullis insulis aliisque terris de partibus ultramarinis, in quibus iidem fideles degebant, sic eorum semper ascendit superbia, sic ausus detestabiles, non invenientes validum obicem, augmentantur assidue, quod a certis citra temporibus regnum Cypri, quod colitur a fidelibus prælibatis, ingredi et prædari tentarunt, nonnullos utriusque sexus exinde Christicolas adsportantes, et quasi licenter et intrepide cursitantes per maria, nonnullis remotorum ab eis fidelium finibus appropinquant, suam extollentes damnandam audaciam, et cultorum Christi nomen et gloriam deprimentes in gravissimam nostri Redemptoris injuriam, ac inæstimabile damnum, et nisi talibus obsistatur conatibus, in magnum periculum populi Christiani.

« Quæ omnia, tu acceptissimus Deo princeps, quem Deus igne devotionis accendit, illustravit victoriis et potentia roborabit, pie considerans, ac in tanta miseria et periculo constitutis charitativa tua humanitate compatiens, spiritu consilii et fortitudinis inductus, et etiam confortatus (sicut per venerabilem fratrem nostrum Stephanum episcopum Nitriensem ambaxiatorem tuum propter hæc specialiter ad Sedem Apostolicam destinatum, nobis significare curasti) ad ulciscendum tot et tantas dicti Redemptoris injurias, ac subveniendum eisdem fidelibus, qui persecutiones et impugnationes dictorum Turcorum jugiter perferunt, et eorum præsumptuosa molimina reprimendum,

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 133. — [2] Pag. 252, 253, 254, 255. — [3] Sup. pag. 133. — [4] Ead. pag. — [5] Pag. 120. — [6] Ead. pag.

et exterminandum eos, si cum Dei auxilio poteris, disposuisti cum beneplacito et licentia dictæ Sedis pro illo, qui pro te dignatus est mori, te tradere periculis et labori, ac largitam tibi a Deo potentiam in obsequium exponere Largitoris, cum grandi multitudine tuorum subditorum, et nonnullorum aliorum fidelium contra Turcos eosdem magnifice processurus : nobisque humiliter supplicasti, ut tibi assumendi cum forti brachio hujusmodi negotium, et illud, prout devotioni tuæ ministrabit Altissimus, prosequendi licentiam, ac omnibus et singulis Christi fidelibus, qui tecum vel ducibus seu capitaneis a te contra præfatos Turcos, qui eosdem fideles in eadem unitate dictæ Ecclesiæ persistentes (ut præfertur) impugnant, mittendis devote accesserunt, ut in hujusmodi bello Dominico, eo promptiores reddantur, quo majori gratia se prospexerint præmiandos, illam plenam indulgentiam, quæ per dictam Sedem dari solet transfretantibus in Terræ Sanctæ subsidium, concedere dignaremur. Nos igitur lætati ab intimis de tua devotione et magnanimitate tam grandi, ac hujusmodi tuum sanctum propositum Apostolicis coadjuvare favoribus intendentes, tuis supplicationibus inclinati, de fratrum nostrorum consilio dictam licentiam auctoritate Apostolica tenore præsentium elargimur : indulgentiam vero præfatam concessimus, prout in aliis nostris litteris inde confectis plenius continetur. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. kal. Julii, anno IV ».

11. *Bulgaria ab Ungaro domita et Christianæ fidei reddita.* — Non penetravit in Græciam Ludovicus rex, ut sumpta erant consilia, cum Urbanus prius Græcos in Romanæ Ecclesiæ obsequium adducendos censeret. Florebat vero maxima virium potentia, recentibus victoriis adjuncta ditioni suæ Bulgaria, ac Stratimiro rege in vinculo abducto; unde maximus Græcis finitimis incussus terror, ne ipsos solita felicitate protereret : atque ideo Palæologus studia omnia ad illum sibi devinciendum contulit. De Bulgaria parta bello a Ludovico nonnihil Urbanus indicat in litteris ad Palæologum, dum eumdem regem ad confinia ipsius imperii accessisse ait. Tantæ vero in Bulgaros expeditionis successus perstringit Bonfinius his verbis[1] : « In Bulgariam ditioni Pannonicæ subjectam reluctante Stratimiro eorum principe, exercitum rex eduxit, ubi bellum e sententia gestum est : siquidem Bodonium eorum urbem primo impetu obsessam perbrevi obsidione occupavit : Stratimirum cepit, qui se vulgo imperatorem appellari jusserat, deinde vix trium mensium spatio universam Bulgariam in suam potestatem redegit. Stratimirus in Ungariam ductus ad Gemelechium Zagabriensis episcopi castellum aliquandiu adhibitis custodibus relegatus est. Deinde, cum in manus Ludovici jurasset, se perpetuam fidem et obsequium regi Pannoniæ præstiturum, magnifice donatus, reddito regno, dimissus est : qui, recepta Bulgaria, quoad vixit, pactas conditiones imperataque servavit ». Maximam in expugnata Bulgaria gloriæ partem sibi Christus adscivit. Affluebat ingens in eo regno Patarenorum et Manichæorum colluvies apud quos baptismi sacer usus, quo ritu a Christo est institutus, obsoleverat : cumque Ludovicus religiosos viros pietate ac zelo conspicuos in eam amplissimam messem immisisset, ducenta hominum millia bimestri nondum exacto baptismalibus sacris fuerunt initiata, ac multitudini populorum ad fidem orthodoxam confluentium defuerunt sacerdotes. Cujus successus magnitudine perculsus Minoritarum Ungarorum præpositus, eum, qui universo ordini præerat, litteris[1] sollicitavit, ut sociorum supplementa submitteret :

« Ad petitionem, inquit, Christianissimi ac devotissimi regis Ungariæ vicarius meus Bosnæ ad illam patriam (nimirum Bulgariam), regno ac vicariæ contiguam, octo fratres nostri Ordinis sibi subditos destinavit, qui infra quinquaginta dies ultra ducenta millia hominum baptizarunt : et ne forte de numero scrupulus oriatur, jussu regis omnes baptizati in scripturam publicam sunt redacti. Illius tamen religionis, ut scribitur, necdum partem tertiam converterunt : sperant tamen firmissime aperiri eis ostium fidei, Domino Jesu Christo quidquid residuum fuerit in caulam Dominicam congregante. Currunt cum suis gentibus principes infideles, juvenes et virgines, senes cum junioribus turmatim confluunt ad baptisma. Hæretici similiter et schismatici ad veritatem fidei orthodoxæ ac unitatem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ revertuntur. Ipsorum etiam sacerdotes atque calogeri sub jugo fidei efficiuntur humiles. Qui in sua hæresi nimis antea fuerant pertinaces ædificare voluerunt loca nostræ religionis quamplurima, ut fructus virtutis, unitatis et fidei perseveret. Igitur lætentur cæli et exultet terra, et omnis lingua Dominum glorificet ». Et infra : « Mihi intimatum cum fletibus, quod si numerus fratrum non augeatur, immensus fidei fructus negligitur atque dimittitur, et perduntur animæ, pro quibus Salvator pretiosum sanguinem suum fudit : perditur tota illa Bulgaria populosa, quam rex ille invictissimus Ungarorum dudum potenter obtinuit, et præcipue civitas illa Bindin famosa nostris et magna, et ubi fratres in copiosiore numero destinantur. Patareni et Manichæi sunt amplius solito dispositi baptizari, et ad Christum verum lumen converti, si non deficerent, qui viam hujus luminis demonstrarent, etc. » De insigni adeo tot animarum conversione expugnationeque Bulgariæ, consentanea tradit S. Antoninus[2]. At eos successus adversi postea confudere, illatamque hoc anno quinquaginta Serviorum mil-

[1] Bonfin. decad. 2, l. x.

[1] Ext. apud Wad. in Annal. Minor. hoc an. num. 16. Plat. de bon. relig. stat. l. II. c. 30. — [2] Ant. III. p. tit. XXIV. c. 9, § 20.

libus, qui ad recuperandam Adrianopolim castra erant metati, nocturna eruptione miserandam cladem, memorant Annales Turcici [1].

12. *Veneti et Genuenses in proposito belli sacri confirmantur.* — Inter hæc parabat Amedæus Sabaudiæ comes in Palæologi imperatoris auxilium trajicere exercitum adversus Turcas aliosque fidei Christianæ hostes : ad cujus gratiam Urbanus Marco Cornelio, qui Laurentio Celso in reipublicæ Venetæ administratione successerat, ac Gabrieli Adurnio Genuensium duci scripsit [2], ut classem pro Sabaudi copiis traducendis instruerent. Confecisse autem illum strenue expeditionem, et Gallipolim Turcis eripuisse, eamque Græcorum imperatori consanguineo tradidisse, refert Urbani Vitæ scriptor [3] diceturque inferius [4]. Sollicitabantur porro Veneti ac Ligures ab Ægyptio soldano, ut initum fœdus cum Petro Cypri rege dissolverent; veritusque Pontifex, ne munerum magnitudine aurique fulgore a Barbaro perstringi se sinerent, gravissimis litteris utrosque monuit [5], ne fidei causam desererent, eo præcipue tempore, quo reviviscere Christiani nominis gloria in Asia et Africa cœperat, atque ex felicibus initiis ingentium successuum spes affulgeret : et quidquam eos cum Barbaris inconsulta Sede Apostolica statuere vetuit.

« Urbanus etc. dilecto filio nobili viro Marco Cornario duci Venetiarum.

« Ad Apostolatus nostri pervenit auditum quod ille abominabilis hostis Dei et suæ sacratissimæ fidei soldanus Babyloniæ ex primo insultu charissimi in Christo filii nostri Petri regis Cypri illustris, tuarumque ac aliarum gentium Christiani populi territus, et de suo ac imperii Saracenici vulgi casu, vel saltem debilitatione Dei judicio pertimescens, conatur sua fallaci versutia Christi servos esca mundani lucri decipere, quorum potentiæ divina gratia communitæ viribus resistere non confidit; nuper quemdam suum ambaxiatorem, imo verius seductorem, ad tuam præsentiam destinavit ad tractandum aliqua, quæ præsumuntur esse in suum et Saracenorum favorem, et impedimentum dicti regis et aliorum fidelium, qui transfretaverunt cum eo, et transfretaturi sunt in posterum, Domino concedente; et per consequens in detrimentum fidei supradictæ. Licet igitur de tuæ nobilitatis et populi tui, qui hostes crucis fervido zelo consuevit horrere, ac persequi fideli constantia et devota prudentia, nullatenus hæsitemus, quod cum eodem soldano (ad cujus exterminium de finibus Terræ-Sanctæ, quam in injuriam nostri Salvatoris, qui eam sibi in hæreditatem elegit, in opprobrium totius Christiani populi ancillariam sibi tenet, ex bono principio et mirabili dicti regis victoria speramus Catholicorum principum, ac tuum et aliorum orthodoxorum animos excitari ferventius, et potentiam adhiberi) absque consultatione ac licentia sanctæ Sedis Apostolicæ, præsertim pendente inchoato negotio passagii, nil tractabis; nihilominus tamen ad cautelam ad obstruendum ora inique forsan loquentium, et potius quæ sua sunt quærentium quam quæ Christi, te paterne hortamur, tibique districtius inhibemus ne cum dicto soldano vel ejus nuntiis quibuscumque tractatum incipias, vel prosequaris inceptum aut (quod absit) observes, absque dictæ Sedis licentia speciali. Dat. Avin. VIII kal. Februarii, anno IV ». Imposita est provincia Nicolao episcopi Castellani vicario, ut Marcum Cornelium, et Guidoni archiepiscopo Genuensi, ut Gabrielem Adurnium in sacro fœdere confirmarent, atque Apostolica imperia ipsis denuntiarent.

13. *Saraceni vastant Armeniam, Cypro ac Rhodo minas intentant, in quos proinde Pontifex excitat auxilia.* — Quæ fuerit admiranda illa victoria parta de fidei hostibus a Petro Cypri rege, ex dictis superiori anno de Alexandria urbe clarissima Ægypti regia impetu expugnata, Pontificem loqui constat [1] : sed vastam murorum ambitu urbem soldano Ægyptio ingruente tueri non ausis crucesignatis, ii conatus in nullam Christiani nominis utilitatem, sed damnum potius ac dedecus cesserunt. Afflixere enim Christianos gravissimis cladibus Saraceni et Armeniam vastarunt : quorum tyrannidis metu plures Armeni in Græciam, Mytilenem ac Rhodum transfugere [2] : tum soldanus qui in Syriæ ora plurima a Cypriis et Rhodiis, qui etiam Tripolim impetu captam evastarant [3], damna acceperat, ad Cyprum et Rhodum invadendas consilia convertit. Significavit Urbano imminens discrimen Cypri rex missis oratoribus, ac precibus contendit, ut subsidiarium aurum exercitumque submitteret : cui Pontifex tristem rerum Occidentalium statum exposuit [4] : infestata esse armatis latronibus regna, atque ita Ecclesiasticos et laicos horum direptionibus exhaustos, ut exigua auxiliorum spes adesset : indulgentiarum tamen præmia iis, qui crucem ad ferendam ipsi opem induerent, se propositurum : denique suasit, ut si qua se offerret occasio, aut fœdus aut inducias cum Barbaro perculeret :

« Urbanus etc. charissimo in Christo filio Petro Cypri regi illustri.

« Litteras tuas et dilectos filios... ambaxiatores tuos, Apostolica benignitate recepimus et tam scripta quam narrata pleno suscepimus intellectu, ea quæ pro implendis votis tuis desiderabamus admittere, sed non absque multo nostro dolore repugnabat impossibilitas, sæpius per nos ipsos et cum nostris fratribus recensentes. Scimus

[1] Annal. Tus. num. 37. sub an. 1366. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 56, 68. — [3] Gesta Urb. V apud Bosq. — [4] An. seq. num. 8. — [5] Tom. III. Ep. secr. p. 35.

[1] Philip. e Mazer. in Vit. B. Petri Thom. c. 16 et 17 et alii — [2] Bosq. hist. equit. Jeros. p. 2. l. III. — [3] Ibid. — [4] Tom. IV. Ep. secr. p. 163.

enim, fili charissime, quod contra Saracenos impios hostes sacræ fidei cum tuis gravibus sumptibus, propriæque personæ periculo, magnifice processisti; et in eorum multitudinem, Salvatoris nostri, cujus agebas causam, gratia confortatus, velut leo fortis et athleta intrepidus irruisti: obtentaque de ipsis victoria, sic in te vires proprias magnanimitas superavit, quod captam per tuam strenuitatem civitatem Alexandriæ nequivisti, quod dolenter referimus, præ multæ molis magnitudine retinere. Nec ignoramus quod præfatæ Sedis et cunctorum fidelium, tanto amplius mereris auxilia, quanto regnum tuum in majori est propterea constitutum periculo, et quanto per primordia prospera speratur certius optata felicitas successuum futurorum. Sed sicut ambaxiatoribus constat eisdem, Occidentales partes sic sunt pravarum comitivarum in cursibus, et aliorum bellorum fremitibus extenuatæ in viribus, et etiam implicatæ, quod ex eis pro moderno tempore opportuna et festina tibi subsidia nec a clericis nec a laicis possunt præsentialiter exhiberi. Propter quod tibi et dicto regno expedire putamus ac consulimus et nostræ deliberatæ intentionis existit, quod cum, prout nobis asseritur, honorabilem et alias congruam concordiam vel treugam habere valeas cum soldano, ne tua magnitudo dictumque regnum et per consequens aliæ terræ ultramarinorum fidelium majoribus discriminibus exponantur, alteram recipias earumdem.

« Et ut hujusmodi concordiam vel treugam meliorem obtineas, certas gratias, quas dilectis filiis Venetis et Januensibus de navigando ad terras eorumdem Saracenorum ante dictorum ambaxiatorum nimium retardatum adventum (non absque ipsorum Venetorum et Januensium, quos sincere diligimus, et quorum servitio cito egebimus, multo gravamine) ad nostrum beneplacitum duximus suspendendas: nihilominusque nonnullis regibus et magnatibus rogatoria et exhortatoria scripta nostra secundum inclusam formam direximus, ut pro defensione dicti regni, velint tuæ serenitati subvenire celeriter de aliquo subsidio militari: et venientibus, et mittentibus indulgentiam secundum etiam inclusum tenorem diximus concedendam. Conforteris igitur, fili charissime, et de nostra bona voluntate, quæ majori non potest fulciri præsidio de præsenti, discrete ac humiliter contenteris, tenens indubie, quod quidquid pro tua et dicti regni defensione ac exaltatione poterimus, paternis affectibus ac promptis effectibus exsequemur. Datum Avin. X kal. Novembris, anno IV ».

14. Inter hæc Ægyptii, Syri ac Babylonii Saraceni una cum Turcis ad Cyprum et Rhodum Christianis eripiendas fœdus inivere. Quibus acceptis, Dei vicarius litteras ad patriarchas, archiepisc. et episcopos Italiæ, Siciliæ, Dalmatiæ, Germaniæ et Galliarum divulgandas misit, ut fideles ad sacra arma corripienda incenderent, quæ patriarchæ Aquileiensi, ac suffraganeis episcopis sunt inscriptæ [1]: « Fraternitati, inquit, vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus per vos vel alium, seu alios universos Christifideles vestrarum civitatum et diœcesum in Ecclesiis, dum populi ad divina convenerint, et in prædicationibus ex parte nostra exhortari et secundum prudentiam vobis datam a Domino inducere studeatis, ut pro dictorum regis et fratrum, suorumque populorum ac insularum et terrarum, ad eos in eisdem partibus ultramarinis spectantium, defensione ab hostilitatibus et persecutionibus infidelium et securitate maris, ut sit tutus accessus fidelium ad insulas et terras easdem, pro reverentia Dei, cujus negotium agitur, et ipsorum exhortandorum salute velint aut in eorum personis, aut in bonis eis a Deo collatis, tribuere auxilium et juvamen, etc. » Ad pelliciendos vero ad suppeditanda crucesignatis stipendia, vel arma pro nomine Christiano corripienda fideles indulgentiarum præmia e sacro Ecclesiæ ærario, ac divinæ gratiæ et gloriæ æternæ incrementum pollicetur additque:

« Pœnitentias vero omissas, seu recte non factas per aliquot ex prædictis, (iis nimirum, qui vel opes contulerint, aut bello sacro se devoverint), nisi peregrinationem aliam aut aliud pium opus, vel restitutionem seu aliam realem præstationem aut erogationem concernerent, eisdem misericorditer remittentes omnibus ipsis concedimus, quod per confessionem generalem peccatorum, de quibus memoriam non habuerint, quæ tamen si de illis in speciali recolerent, confiterentur libenter, indulgentiam plenam obtineant taliter confitentes; ita tamen, quod si postmodum ad eorum memoriam hujusmodi peccata redierint illa teneantur specialiter confiteri, etc. » Non expertes etiam cælestium præmiorum fore promittit eos omnes, qui consilio, opera aut alia re fideles Orientales juverint. « Dat. Avin. II non. Octobris, anno IV ». Verum irrepsere in tam sancto opere abusus graves: ausi enim sunt nonnulli impostores corradendarum pecuniarum gratia e sacro suggestu sine Pontificia auctoritate de induenda cruce verba facere, et Christi fideles sacro symbolo insignire, turpem nimirum quæstum indulgentiarum specie facturi: quos Pontifex a præsulibus in vincula conjici jussit [2].

15. In promissa vero ope apparanda conciliandaque Cyprio regi sollicitus, concitare hortatoriis litteris Carolum Francorum regem nisus est [3], ut paternum pium studium æmulatus Cypro ac Rhodo in maximum periculum adductis opitularetur: quo facto veniam criminum apud divinum Numen promereretur:

« Urbanus, etc. charissimo in Christo filio Carolo regi Franciæ illustri.

« Ad serenitatis tuæ notitiam non ambigimus devenisse, quod charissimus in Christo filius no-

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 264. — [2] Pag. 233. — [3] Pag. 159.

ster Petrus rex Cypri illustris ejusque subditi, ac fratres hospitalis S. Joannis Jerosolymitani pugiles Christi, et athletæ fidei Christianæ, nonnullorum fidelium adjuti auxilio, de Apostolicæ Sedis licentia adversus Saracenos impios Christi blasphemos et hostes nominis Christiani, detentoresque Terræ Sanctæ ad Christianos spectantis (in qua Salvator noster Dei Filius Jesus Christus dignatus est humani generis operari salutem) civitatem Alexandrinam de manibus dictorum Saracenorum (dextera Domini cum eis faciente virtutem) vi armorum ceperunt; licet postmodum (quod dolenter referimus) paucis diebus eam potuerint retinere, ipsique Saraceni ac nefanda natio Turcorum, inimicorum et sedulorum persecutorum fidei prælibatæ, insulas Cypri et Rhodi aliasque terras ad dictos regem et fratres in ultramarinis partibus pertinentes minantur invadere, de illisque delere (quod absit) gloriosissimum nomen Christi.

« Nos igitur considerantes, quod si præfatæ insulæ et terræ, per quas ad dictam Terram-Sanctam, cujus ad recuperationem pro ejusdem Salvatoris reverentia et devotione ac honore fidelium tota debet Christianitas anhelare, quasi per quamdam scalam habetur accessus, auferretur spes recuperationis hujusmodi, multi populi renati fonte baptismatis perderentur, et in Orientalibus partibus Christianum nomen et gloria verisimiliter delerentur, aliaque pericula et detrimenta gravissima, et dedecus ac confusio Occidentalibus fidelibus provenirent; et propterea dictos regem et fratres eorumque populos in ultramarinis partibus constitutos, isto præsertim tempore auxilio præfatorum principum aliorumque fidelium indigere cernentes; devotam magnificentiam tuam affectuose rogamus et hortamur attente, quatenus præmissa pie considerans, ad obviandum hujusmodi periculis ac damnis pro reverentia summi Regis per quem regnas, animæque tuæ salute pro dictorum regis et fratrum suorumque populorum, et insularum ac terrarum ad eos in eisdem ultramarinis partibus spectantium, defensione ab hostilitatibus et persecutionibus infidelium prædictorum, ac securitate maris, ut sit tutus accessus fidelium ad insulas et terras easdem, de aliqua gente armigera velis eisdem regi et fratribus celeriter subvenire; sciturus quod tam ituris, quam missuris auxilium pro hujusmodi nostri Redemptoris obsequio, indulgentiam, quæ datur transfretantibus in Terræ Sanctæ subsidium, duximus concedendam. Datum Avin. II non. Octobris, anno IV ». Eodemque argumento Apostolicæ litteræ datæ [1] ad Carolum Romanorum imperatorem, Ludovicum Ungariæ, Eduardum Angliæ, Davidem Scotiæ, Petrum Aragonum, Waldemarum Daniæ, Casimirum Poloniæ reges, Joannam reginam Siciliæ, Albertum et Othonem Austriæ duces, et Eduardum juniorem Aquitaniæ ac Walliæ principem. Verum Pontificias preces surdis auribus exceptas, neque ulla supplementa sacro exercitui submissa, refert Bosius [1].

16. *Commercia cum Saracenis interdicta.* — Non impetratis ita ab iis auxiliis, non minus incumbendum fuit Pontifici [2], ne saltem vires hosti ex Venetorum [3], Genuensium [4] et Hispanorum [5] mercatorum commercio adderentur. Molitos ex iis nonnullos, lucri illecebra delinitos privata cum Ægyptis fœdera ad merces commutandas percutere; ac tum B. Petrum Thomam patriarcham Constantinopolitanum, eumdem Sedis Apostolicæ in Oriente legatum anathema id ausuris intentasse, et facinus ausos impune illud non tulisse refert Philippus Mazerius in Præsulis sanctissimi vita [6]: « Falsi, inquit, et avari mercatores Alexandriam ire volebant, et pacem singularem cum soldano facere proponebant; legatus vero, ista audiens, aggravatus et fortiter dolens, generaliter omnes mercimonia facientes in terra soldani excommunicavit. Sed vide magnum miraculum inde cito secuturum : nam quidam Venetus, parvi pendens sententiam legati, cum una galea versus Alexandriam viam arripuit : sed tantam fortunam a Deo habuit, quod reversus est in Cyprum et ibi periclitavit naufragium faciens, galeam et quidquid habebat perdidit, et vix evasit, et usque hodie, sententia prædicta operante, plura et plura navigia undique venientia Alexandriam causa mercimonii iverunt, et quasi omnes periclitaverunt, et illorum, qui vivus evasit a Saracenis captus fuit.

« Aliud miraculum mirabile : nam pater meus in fortuna magna mihi dixerat, quod majora viderem de illis, qui fuerunt causa, quod relicta fuit Alexandria : nam illi, a regno Cypri versus Pontum redeuntes, fere per mille milliaria navigaverunt, et adeo fortuna percussi et ipsa ducente coram Alexandriam iterum iverunt, et Cyprum pro salute reversi sunt, et post ter quaterve de Cypro recesserunt : sed fortuna invalescente, et Deo mare tribulante, et furorem suum prædictis ostendente iterum Cyprum reversi sunt. Tantum timorem et tanta pericula adeo transierunt quod prius Alexandriæ remanere, sicut credo, septem annis in cordibus suis elegissent : et vix in quatuor mensibus a regno Cypri omnino recedere potuerunt : nec lætitiam cordialem credendum est, conscientia remordente, unquam habebunt. Ista memoriæ duxi scribendum, ut opera Dei manifestentur, et quærentes Deum et crucis mysterium toto et puro corde [sicut pater meus legatus suo tempore fecit] exaltentur et in Deo glorificentur ».

Factus de his certior Urbanus, cum animadvertisset Venetos, Genuenses, Aragonios et alios

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 159.

[1] Bos. hist. equitum hospit. p. 2. l. III. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 240. — [3] An. 4. Ep. cur. p. 255 et 256. — [4] Ibid. — [5] Ibid. — [6] Philip. e Mazer. c. 18.

propriis inescatos commodis privata cum soldano fœdera inire, cum ex aromatum commercio magnas opes cogerent, edixit[1], ut abscisso proprii commodi respectu, fideles universi mutua animorum consensione in defendendo nomine Christiano consentirent : non enim Cypro vel Rhodo ausuros Ægyptios bellum inferre, dum universas Christianorum vires se lacessituros perpenderent : atque ideo concessas antea regi Aragonum permutandarum cum soldano mercium facultates rescidit : « Nos, inquit, de versutia, fallacitate ac infidelitate infidelium non immerito dubitantes, ac tolerare nolentes [sicut nec debemus] quod tuis serenitate ac subditis vel aliis Christianis habentibus concordiam seu treugam cum ipsis infidelibus [qui ex hoc fierent fortiores] in guerra et periculo destructionis et perditionis remaneant insulæ prælibatæ , (nimirum Cyprus, Rhodus aliæque adjacentes), intendimus, quod si iidem tui subditi aliique fideles concordiam vel treugam, seu facultatem et licentiam mercandi cum gentibus soldani Babyloniæ habere velint, idem rex, (scilicet Petrus Cypri), ac fratres hospitalis S. Joannis Jerosolymitani qui ad invadendum Saracenos occupatores Terræ Sanctæ cum nostra licentia, imo indulgentia, processerunt, concordia seu treuga hujusmodi similiter potiantur; sic tamen, quod in futurum fiat etiam e converso : super iis obedientia, voluntate et mandato Apostolicæ Sedis omni tempore reservatis; ita quod fideles infideles non timeant, sed ab eis propter unitatem et charitatem mutuam potius timeantur. Quare, ne Saraceni, proper trafficum seu mercationem eorumdem subditorum tuorum aliorumque Christicolarum confortati pariter et elati, ad habendum cum dictis rege et fratribus honorabilem ac bonam pacem difficiliores se reddant, quod verisimiliter est credendum; post multam deliberationem super his habitam suspensionem gratiarum Apostolicarum in navibus et galeis omnibus Christi fidelibus concessarum fecimus secundum tenorem præsentibus interclusum, etc. » Addit preces, ut subditos ab infidelium commercio deterreat, ut rex Cypri atque Hospitalarii honorificas pacis leges adipiscantur : quas si repudient Saraceni, Apostolicas curas ad defendendam fidei causam se conversurum. « Dat. Avin. XVI kal. Septembris, anno IV ».

17. *B. Petri Thomæ obitus.* — Inspecta ea fidelium vecordia, quos privati commodi amor a propaganda religione et communibus imperii Christiani utilitatibus divulserat, legatus Apostolicus sacro mœrore intabuit, cumque navim instrui jussisset, ut cum Pontifice de expeditione dissoluta eaque redintegranda conferre posset, ad referenda laborum præmia a Deo est vocatus[2], de quo hæc fasciculi temporum auctor consignat historiæ : « S. Petrus Thomæ ex Carmelita Pactensis episcopus et patriarcha Constantinopolitanus, doctorque præcelebris summique Regis signifer bellicosus, post innumeras, quas habuit nedum cum spiritualibus, sed et corporalibus crucis inimicis victorias, post quamplures conscriptos libros ac patrata miracula, in Famagusta regni Cypri civitate corpus exuit in festo Epiphaniæ. Scripsere plures de illius vitæ gestis commentarios, atque inter recentiores Lucas Wadinghus accurate illius historiam typis mandavit. Tum Joannes Baptista Lezana Carmelita theologiæ in publico urbis gymnasio magister, qui Annales sui ordinis conscribit, manuscriptum mihi communicavit, e quo nonnulla suo loco libavimus. At e veteribus omnium diligentissime Philippus e Mazeriis, qui sanctissimo viro comes et amicitia conjunctissimus hæsit, quæ vel ab eo acceperat, vel oculis auribusve a sociis hauserat, monumentis propagavit[1], quæque Joannes Bollandus Societatis Jesu theologus recenter excudenda typis curavit; e quibus hæc decerpimus : « Deus laborem patris mei legati pie respexit, velut alter Paulus nomen suum coram regibus et principibus, strenue portavit, crucem sanctam et Ecclesiam suam multiplicando exaltavit : nam, peccatis nostris imminentibus, et gratias Dei non cognoscentibus, patrem nostrum a nobis levavit ». Interjectis multis de singulari illius pietate, qua pontificali ornatu rituque solemni Natalitiorum Domini sacra celebravit, subdit ut ex nimiis laboribus et voluntaria maceratione corporis morbum contraxerit, pieque ad mortem se compararit : « Familiariter, inquit, mihi dixit : Frater mi, ego sum peccator magnus : sed habeo bonum judicem, pium et misericordem Deum meum, ad quem recurro et de venia non despero ». Et infra[2]:

« Adveniente die Dominica, circa horam tertiam fratrem Arnoldum de Solino Ordinis sui confessorem suum vocavit, et cum magna diligentia, contritione mirabili et lachrymarum effusione longam, generalem et particularem confessionem fecit. Postea ab ipso suo confessore missam devotissime audivit, et totam familiam suam coram eo communicari fecit, eisque quamdam admirabilem prædicationem fecit, et quod bene cum Deo starent dulciter admonuit. Sed quis verba sua divina scribere valeret? Certe impossibile foret. Sermone vero ad familiam omnibus flentibus completo, jussit apportari unum saccum vilem et abominabilem, et cum clara voce dixit : Ista est vestis candida et jucunda, cum qua Christiani sepeliri debent; saccum quasi jocale super caput ejus ponens, tanta mirabilia devotionis et contritionis dicendo, quod omnes inundatione lachrymarum fluerent; et tunc ipse pietate humana coactus fortissime flevit. Deinde coram omnibus fecit af-

[1] Urb. an. 4. Ep. cur. p. 256. — [2] Philip. e Mazer. c. 18. Ferrar. in novo Catal. VI Januar. et alii.

[1] Philip. e Mazer. c. 18. apud Bolland. tom. II. die XXIX Jan. — [2] Cap. XIX.

ferri unam chordam, et eam posuit ad collum suum, ligando et stringendo chordam per os ejus, cum magna contritione dicendo : Non sufficit ista chorda tali peccatori, sicut ego sum : parva est enim ad castigandum talem peccatorem. O quoties, ait, cum lingua mea falsa offendi Deum meum ! Tunc jussit seipsum deponi in terram : et in terra jacens, familiæ suæ alium fecit sermonem mirabiliter semper concludendo, quod cum Deo bene essent; et quod si hoc facerent, Deus eos bene provideret, dulciter eis promittebat. Tunc ad lignum crucis se convertit, adorando, osculando et mirabilia dicendo : et manibus junctis, veniam devotissime petiit omnibus familiaribus suis ». Et infra :

18. « Tunc jussit sibi afferri sacratissimum Corpus Domini, quod erat super altare coram ipso, per confessorem suum ; et manibus junctis coram sacramento istam orationem legit : Deus propitius esto mihi peccatori. Et devotissime dixit postea articulos fidei sigillatim, mature, et cum quadam magna reverentia alte confessus est cum contritione ardenti et flenti, dicendo quod si in aliquibus dogmatizasset, vel aliquam quæstionem sive dicta aliqua contra fidem Catholicam (proposuisset) præcepta sanctæ Ecclesiæ, disputando, loquendo, conferendo vel alio quocumque modo causa vanitatis (vel) simplicitatis, coram Deo suo toto corde revocabat. Quibus dictis ait : Domine, non sum dignus, etc. Ave salus, etc. Quæ omnia cum magna devotione dixit, et reverenter et devotissime in fide non ficta communicavit. Quo facto satis cito ipsum super lectum suum sedendo reposuerunt.

« Confessor vero suus, et nobilis vir Huguectus de Maymon patris mei magister hospitii ipsum patrem meum legatum consolantes, chordam sive fanem de collo suo levare voluerunt ; quibus dixit : Absit, absit : non levetis eam. Ista non est condigna retributio peccatis meis. Si non timerem Deum meum, bene facerem aliud cadaveri meo, quod tantum peccavit contra Deum suum ; jussitque familiæ, ut aliquantulum requiescere dimitteret, et quod optime stabat : quod et factum est. Ab illa hora semper tenebat oculos suos sursum contemplando, dixitque : Heu, quare recessit cancellarius? Tunc venerunt ad eum duo sacerdotes devoti causa visitandi, dominus scilicet Bernardus Grossarius papæ, et dominus Petrus ejus socius, quibus pater meus dixit : Bene sto : sed oretis Deum pro me, et quod sibi placeat me liberari ab istis latrunculis, id est dæmonibus. Hos videbat in acie adversus pedes lecti. Rursus dixit : Beata virgo Maria ipsos terruit, orate pro me. Jussit igitur accipi crucem suam quæ portabatur coram eo ad caput existentem, et fecit eam poni ad parietes lecti, ubi videbat latrunculos, et statim recesserunt ab oculis ejus ». Interjectis nonnullis, de extrema de rebus suis voluntate, subdit :

« Quid ordinavit de sepultura sua, humiles audite. Ille, qui ab omnibus Christianis Orientalibus velut papa, si fas est dicere, quia locum ejus tenens, propter sanctam suam conversationem reputabatur et quasi adorabatur, humilis semper in vita, humilitatem non modicam in fine ostendit; pomposam sepulturam abominando, dicens : Sepelite me in introitu chori ut omnes homines cadaver meum calcare possint et debeant, et etiam (si possibile est) capreæ et canes. O quanta humilitas ». Et infra : « O quoties Deo verbum B. Martini dixerat ! Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem. O quoties cum multis consolantibus a Spiritu sancto confortatus, et mortem corporalem parvi pendens, dicebat ! Eadem est mihi mors et vita : si enim Deo necessarius sum pro passagio et laborare debeo, contentus sum vivere et si non sum necessarius de morte contentor : mihi idem est. Fiat voluntas Dei mei Jesu Christi. Illo die ter incœpit horas suas dicere, et infirmitate invalescente, intellectu claro semper remanente, complere non potuit dixitque confessori suo, quod horas suas pro ipso et coram ipso diceret; quod et fecit : et cum quodam dolore palam confessus est quod a die professionis suæ in Ordine suo B. Mariæ Dei Genitricis de Monte-Carmeli, nunquam horas suas prætermisit, nec in terra, nec in mari, nec pro aliquo imminenti periculo.

« Transacto illo die, sequenti nocte circa horam quintam duas candelas albas benedictas coram eo accendi fecit. Hora vero sexta noctis misit confessorem suum pro episcopo Laudunensi vicario in Famagusta, ut cum omni clero Ecclesiæ majoris ad eum veniret, et sacrum oleum indutus pontificalibus secum apportaret. Interim vero omnem familiam suam coram se vocari fecit, et præcepit omnia ostia domus et cameræ aperiri. Ille tunc jussit sibi afferri pontificale, et quasi infirmitatem nesciens, cum manu propria officium unctionis quæsivit et invenit : fecitque totum officium unctionis distincte legere antequam episcopus vicarius veniret, et fecit se deponi in terra cum sacco prædicto super caput, in pace exspectans episcopum. Cum autem adventum episcopi audiret, præcepit omnia luminaria domus accendi, et fecit sibi afferri aquam benedictam juxta se et crucem. Adveniente autem episcopo cum omni clero, sicut præceperat, et in camera intrantibus, episcopus genibus flexis dominum legatum salutavit : pater meus vero non respondit. Incœpit quasi alta voce totus sanus dicere : Domine, ne in furore tuo arguas me, etc. et solus, aliis respondentibus, usque ad medium septem psalmorum dixit, et intellectu animi clarescente et vigente : sed potentia humana aliqualiter deficiente, fecit signum manu sua domino episcopo, ut secum diceret : quod et fecit. Et sic cum multis lacrymis et devotione inaudita complevit omnes septem psalmos cum litania, omnibus gementibus et lamentantibus. Tunc episcopus solemniter et complete ipsum inunxit, domino legato respondente

sibi, et illam tunicam vilem et immundum scapulare, quibus indutus erat ad carnem, ne homines viderent, pro posse suo cooperiebat et abscondebat. Officio vero unctionis completo, pater meus devotissime dixit, *Confiteor*, et episcopus fecit sibi absolutionem. Episcopo, clero, et familiæ et omnibus tunc humiliter veniam petiit dicens: Si aliquando vos aggravavi, vel displicui officium mihi commissum exercendo, parcatis, parcatis, parcatis; et omnibus existentibus in Cypro et alibi, secundum quod vobis occurret, nomine meo veniam petatis. Quibus auditis, confessor suus et omnes adstantes sanctum patrem audientes, lacrymis fluentes, unanimiter clamare cœperunt, dicentes: Pater, pater, da nobis benedictionem tuam. Ipse vero, episcopo et omnibus adstantibus in terram genibus flexis, sanctam benedictionem dedit, dicens : Benedictio Dei Patris omnipotentis, et Filii, et Spiritus sancti descendat super vos et maneat semper; et aqua benedicta manu propria aspersit.

« Tunc episcopus cum lacrymis non modicis patrem meum exhortatus est, ut supra lectum portari se juberet, qui respondit atta voce et quasi cantando dicens : Non decet hominem Christianum mori nisi in cinere et cilicio; et hoc his dixit. Postea dixit episcopo : Recedatis, quia consolatus sum, et bene sto; levavitque oculos suos sursum, et signum cum manu fecit et dixit : O vos alii maledicti, modo non habetis potestatem mecum, quia nunc bene sto cum Creatore meo Jesu Christo ». Pluribus interjectis, ut Dominicæ passionis historiam conscriptam ab Evangelistis coram se legi jusserit, additur : « Venit magnificus dominus Jacobus de Rubeis ejus dilectus, stetitque coram eo. Pater vero meus ipsum Jacobum tristem sui causa respiciens, dixit sibi : O fili, bene sto, ne doleas. Multi sunt vocati, pauci vero electi : ego vero sum vocatus et de electis. Christus vocat me. Ego vado ad Christum, ne doleas, fili mi, ne doleas. Deditque sibi suam benedictionem, et recessit ». Pluribus adjectis concludit Philippus Mazerius, cujus adventum sanctissimus legatus exspectarat, ut extremam illi voluntatem suam patefaceret : « Me coram eo adstante tradidit spiritum ad Deum, qui fecit illum, anno Nativitatis ejusdem Domini MCCCLXVI, mensis Januarii die VI ». Fulsisse eum miraculis post mortem, sacrumque corpus non obriguisse, sed molle ad tactum mansisse, ac suavissimum efflasse odorem, refert idem auctor; ac schismaticos, qui antea ejus sanguinem avide hausissent, singulari pietate delibutos sacra illius lipsana veneratos.

19. *Fœderatæ latronum turmæ ubique grassantur, in quas Pontificia studia exeruntur.* — Erepto e vivis B. Petro Thoma Apostolicæ Sedis legato, afflictæ magis fuere spes restituendæ Asiæ religionis : quin etiam hoc ipso tempore discordia rem Christianam confuderat, cum veterani milites tractandis armis assueti, Pontificiis adhortationibus spretis, non modo ferrum acuere in fidei hostes detrectassent, sed illud in viscera fidelium convertissent, viresque bonorum inde admodum fractæ ac debilitatæ : qui enim propagandæ religionis studio tenebantur ad retundendos illorum conatus distinebantur. Projectaque adeo et effrænata erat ejusmodi latronum audacia, ut nec Pontificiam majestatem revererentur, circumjectasque Venusino comitatui regiones infestarent. Ad quos pœnarum magnitudine a scelere revocandos tum in eos tum in alios qui aliqua in re adjumento ipsis forent, pronuntiata acerbissima ab Urbano sententia [1], quæ ab episcopis in Italia [2], Gallia [3] et Germania divulgari jussa est. Studebant his prædatricibus turmis plures magnates, cum eorum armis ad privatas injurias vindicandas inferendasve uterentur : atque in Burgundia et Sabaudia nonnulli claris majoribus orti, qui simultates mutuas exercebant, magnum earum copiarum numerum contraxere, in mutuum exitium ruituri : tantaque inerat animis vindictæ cupiditas, ut prælio se non abscessuros nisi adversariis penitus excisis sacramento sponderent. Ex quo cum maxima pericula imminerent, Pontifex Lugdunensi archiepiscopo, et Cabilonensi et Bellicensi episcopis partes dedit [4], ut provinciarum proceres urbiumque magistratus excitarent, ut impendentia mala anteverterent.

20. Exercebat Italos similis furor, ac Bernabos Vicecomes subjiciendi sibi Liguriæ cupidus, plures vagas ejusmodi turmas assuetas latrociniis conduxerat, quibus Ambrosium filium suum non legitime natum præfecerat. Ab hoc Genuensis respublica in extremum discrimen conjecta [5], (1) cum nonnulli cives honorum avidi malevolentiaque in Gabrielem Adurnium ducem imbuti, cum externo hoste sentirent. Certatum ad palatium : sed demum seditionis auctores prostrati pulsive. Quos motus superiori anno concitatos ubi accepit Urbanus, magno dolore affectus Agapito Brixiensi episcopo Apostolicæ Sedis internuntio repetitis imperiis præcepit [6], ut omni virium contentione ad redinte-

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 275. — [2] Ibid. p. 73. — [3] An. 4 Ep. cur. p. 190, 243. — [4] Tom. IV. Ep. secr. p. 23. — [5] Bizar. hist. Genuen. l. VII. Foliet. l. VII. — [6] Tom. IV. Ep. secr. p. 22.

(1) In iis, quæ hic narrat annalista de bello civili Genuensium chronologica ἀκρίβεια desideratur. Neque enim hoc anno pugna ad ducale palatium commissa fuit; sed anno præcedenti Decembri mense, ut diligens rerum Genuensium annalista Georgius Stella, horum temporum æqualis, notat. Quo auctore discimus hoc anno externa potius quam intestina arma molestiam Genuensibus intulisse. Cum præsertim vicecomites per ablegatum suum apertum bellum genti indixerint. Sed non diu post, res in has leges composita : Genuenses singulis annis Mediolani dominis quatuor aureorum millia solvant tributi nomine, balistarios quadringentos stipendio Mediolanensium merituros conferant. Ne Genuensium hostibus per terras Mediolanensium, nec Mediolanensium per terras Genuensium transire fas sit.
MANSI.

grandam inter cives concordiam incumberet. Nec minores in reliqua Italia tumultus ab aliis palabundis turmis commoti, quæ etiam infesta signa Ecclesiasticæ ditioni intulere, et ad Urbis direptionem ac vastitatem aspirarunt [1] : in quos Pontifex censuras Apostolicas exeruit, iisdemque omnes, qui cum illis sentirent, ipsosque commeatu, armis, equis juvarent, devinxit : præmia vero indulgentiarum aliis, qui bello adversus fœderatos hosce prædones sese accingerent, impertitus est [2].

21. Ad infringendam porro facilius ejusmodi sicariorum vim non Italos modo principes [3], verum imperatorem, reges, principes alios ac populos mutuo fœdere in illos obstringere constituit Urbanus [4] : misitque ea de causa Petrum episcopum Olysipponensem [5] ad Carolum imp. ut Apostolica ipsi auxilia ad oppugnandos fœderatos grassatores polliceretur, in eosque edicta Pontificia exponeret [6], incitaretque Cunonem Trevirensem [7] et Gerlacum Moguntinum [8] archiepiscopos, Wenceslaum regem Boemiæ, Robertum seniorem comitem Palatinum Rheni, Rodulphum Saxoniæ ducem, Othonem marchionem Brandeburgensem, atque alios imperii principes [9]. Cæterum adeo profecit, ut Carolus in Francorfordiensi conventu ad perdendas sociales turmas sese devinxerit, ut Pontifex ipse testatur [10] : « Charissimus, inquit, in Christo filius noster Carolus Romanorum imperator semper Augustus et Boemiæ rex illustris, zelo Dei et oppressorum populorum accensus adversus nonnullos impietatis alumnos, depopulatores humani generis in una crudelitate, sed in diversis nationibus congregatos, qui comitivæ vocantur, terras Romanæ Ecclesiæ ac imperii, prout est notorium, hostiliter invadentes, occupantes, destruentes, et homicidia, sacrilegia, adulteria, incendia, rapinas aliaque nonnulla genera scelerum abominandorum impudice ac immaniter more infidelium committentes, eliminandos de finibus terrarum hujusmodi intendit de proximo in propria persona cum manu forti procedere, sicut hoc per imperiales litteras et solemnes ambassiatores, nuper ad nostram præsentiam destinatos, se de consilio et assensu prælatorum ac principum et magnatum Alemanniæ ac Boemiæ in generali parlamento, in oppido Frankfordiæ Maguntinensis diœcesis per eum noviter celebrato, se deliberate firmasse nostro Apostolatui reseravit, etc. Datum Avinion. XII kal. Novembris, anno IV ». Carolus pariter Francorum rex ad latrones, qui grassabantur in Galliis, edomandos se obstrinxit [11], ejusque ac ducum signa secuturis proposita indulgentiarum præmia.

22. *Urbanum Romam redire meditantem Petrarcha luculenta oratione exstimulat.* — Contendebat Urbanus vires omnes ad confirmandum hoc fœdus, ut protritis sævis prædonibus pacem, justitiam Sedisque Apostolicæ ornamentum restitueret Italiæ : quod eo magis temporum conditio exigebat, cum fides plurium populorum nutaret, et in Campania pleræque urbes a Joanne Guidotto præside defecissent [1], ac Romani oppressi ab Anglis auxilium Pontificium implorarent [2] ; quare Petrarcha hoc Urbano consilium suggerebat [3] : « Lætus sedem tuam, inquit, repete, quam cum semel attigeris, et fortis armatus atrium tuum custodieris, omnia erunt in pace quæ nunc ideo sunt in bello, quia tuum principale atrium non custodis. Et quid multa ? perproprie tibi conveniet, quod de tuo atque omnium Domino dictum est : pax enim erit in terra dum veneris, dum loqueris pacem gentibus : et potestas tua a mari usque ad mare. Nec te terreat quod Roma quoque per hoc tempus suas prædonum molestias est passa : rabies nempe Barbarica, quæ nunc sacram Urbem tentat acephalam, mox ut suum caput illa receperit, non dicam Romam, sed Italiæ claustra prospicere non audebit ». Lubet hic alia annectere, quæ idem auctor magno eloquentiæ apparatu ad transferendæ Sedis implendum consilium proponebat [4] : « Totus pæne orbis, summe patrum, qui Christianus est, uno tibi nunc ore blanditur. Si tua vera est, quæ fertur integritas, eventurum spero, ut inter tot adulatores non patienter modo, sed læte unum audias reprehensorem ; et si forte aliquid plus minusve quam deceat audieris, fidem laudes, ignorantiam excuses. Hac spe fretus incipio. Cuncta quidem apud Avinionem prospere, magno cuncta consilio geruntur. Dixi : jam laudo. Sic te decet, ut ubicumque fueris, bene ac feliciter universa succedant, et præsentiam tuam virtus ac prosperitas comitentur. Sed dic, oro, quid agit interim sponsa tua ? quo consule regitur ? quo duce defenditur ? quibus comitibus consolatur ? Respondebis : imo non tu quidem, qui interrogationem meam, non dubito, placatus atque æquanimis accipis ; sed aliquis unus minor et impatientior respondebit : Tu Romano Pontifici legem ponis, aut unam illi sponsam tribuis, cui sponsa est non ea sola, quam intelligis, sed universalis Ecclesia ? ubicumque ille sibi moram eligit, illic sponsa, illic sedes propria sua est. Non inficior, pater beatissime, neque angusto tibi sedem tuam ». Et infra : « Ubicumque rite colitur Christi nomen, illic sedem tuam esse, nec nego nec dubito. Illud mihi non negetur, quod inter omnes alias singulares tecum aliquid, imo quamplurimum habeat urbs Roma : cæteræ enim omnes suos habent sponsos, tibi quidem uni subditos, sed suis Ecclesiis præsidentes ; ista vero nullum habet nisi te. Itaque summus in reliquis, in Romana Urbe solus es Pontifex, solus sponsus.

[1] An. 4. Ep. cur. p. 207. et tom. IV. Ep. secr. p. 156 et 157. — [2] Ibid. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 22, 31, 36, 40. — [4] Ibid. p. 72. 73 et 258. — [5] Ibid. p. 51 et 98. — [6] Ibid. p. 96. — [7] Ead. pag. — [8] Pag. 166. — [9] Ead. pag. — [10] An. 4. Ep. cur. p. 271. — [11] Pag. 243.

[1] Pag. 99. — [2] Pag. 156, 157. — [3] Petrarch. rer. senil. l. VII. — [4] Ibid.

23. « De illa tua igitur, nec alterius sponsa nexu conjugii spiritualis te interrogo : Quid nunc agit? quo in statu est, quave in spe ? Si tu taces, ipse mihi respondebo : Ægra, inops, vidua, miserabilis, sola est ; et vestem viduitatis induta diebus ac noctibus flens propheticum illud [1] canit : *Quomodo sedet sola civitas plena populo : facta est quasi vidua domina gentium, princeps provinciarum facta est sub tributo :* totumque per ordinem a principio in finem flebile illud carmen ingeminat. Illic vero mœstius fracta voce singultibus festa subsistit, ubi scriptum est [2] : *Non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus. Omnes amici ejus spreverunt eam, et facti sunt et inimici.* Et iterum [3] : *Idcirco ego plorans, et oculus meus deducet aquas, quia longe factus est a me consolator convertens animam meam.* Hic, inquam, illum profundius suspirat, te significans : nam quis alius consolator, quis convertere animam suam potens, nisi tu, cui et prompta remedia, et sponsæ necessitates ac miseriæ notæ omnes? Et si quid forte notitiæ defuerit, scito quoniam te absente abest requies, pax exulat, bella adsunt et civilia et externa : jacent domus, labant mœnia, templa ruunt, sacra pereunt, calcantur leges, justitia vim patitur, luget atque ululat plebs infelix, tuumque nomen altis vocibus invocat : neque tu illam audis, neque malorum piget miseretque tantorum, neque venerabilis sponsæ pias lachrymas vides, teque illi debitum restituis, qui ut aliis minus dignis ac minus egentibus suos redderes, curiam tuam providentissime vacuasti. Ita populus quilibet suum habet episcopum, populus Romanus suum Pontificem non habebit? Et parvæ urbes suorum in amplexibus requiescent, regina urbium semper vidua erit ? Quodque viduitate pejus dixerim, sponsum suum semper cum aliis habitantem, captumque peregrinis amoribus audiet, nec tenere illum poterit nec videre, qui sui præsentia se et illam gloriosos faceret ac felices.

24. « Sed quo animo (da, quæso, misericors pater, temerariæ devotioni meæ veniam) quo, inquam, animo tu ad ripam Rhodani sub auratis tectorum laquearibus somnum capis, et Lateranum humi jacet, et Ecclesiarum mater omnium tecto carens et ventis patet ac pluviis : et Petri ac Pauli sanctissimæ domus tremunt, et Apostolorum, quæ nunc ædes fuerat, jam ruina est informisque lapidum acervus, lapideis quoque pectoribus suspiria extorquens? Si responsum ad hæc omnia non meretur humilitas mea, an non saltem Aggæo prophetæ, imo sancto Spiritui per illius os loquenti respondebitis tu et fratres tui ? quidve omnino respondere poteritis? *Numquid tempus*, inquit, *est vobis, ut habitetis in domibus laqueatis, et ista domus deserta?* Nota sunt et terribilia quæ sequuntur. Illud in primis : *Quia domus mea deserta est, et vos festinatis unusquisque in domum suam*, etc. » Et infra : « Denique (quod non caruit evidenti miraculo) egit Christus, ut in Italia esses, dum te absentem nominantibus, sed præsentem sibi vicarium ordinaret, ne quis dissimulationi locus esset ; sed tibi et omnibus appareret, decere te summi Pontificatus officium exercere ea potissimum in parte terrarum, in qua ille tibi nec speranti utique, nec optanti, nec opinanti equidem non suffragiis hominum, sed sola Dei providentia contigisset : atque ubi ex humili ad summum sine medio conscendisti, illic e summo humilibus sine medio consulendum, insolentibus resistendum ; quod nec usquam terrarum melius fieri potest, nec alibi, quam in sua Urbe gloriosius Romanus Pontifex in actum largitori placitum datam sibi divinitus transferre potentiam : quamvis enim bonum opus ubique laudabile, nusquam tamen aptius fieri constat, quam dum in sua sede sedet opifex. Tu quidem orthodoxæ fidei magister actuumque opifex piorum : sedes tua ubivis ; sed antiqua, ut dixi, et vera et propria, et publice utilis et universo expediens Roma est. Itaque huc rem verto, longumque sermonem ad hunc exitum deduco, ut Urbanus Urbem, Romanus Pontifex Romam petas : locum Deo gratum, hominibus venerandum, piis optabilem, rebellibus (dum tu ibi fueris) formidandum, reformando orbi et regendis rebus idoneum ». Et infra : « Mentem subeat esse te quidem episcopum Urbis Romæ, illos autem (nimirum cardinales), vel Romanæ telluris episcopos, vel in Romana Urbe presbyteros aut diaconos : nec decere Ecclesiam Petrique Sedem originibus vestris, sed origines vestras illi cedere, illam sequi ; nec honestum Catholicis atque Ecclesiasticis viris esse carnalium uncis affectuum ab officio retrahi, quos pagani fregerint ac spreverint. Proinde persuade illis (nam tibi jam persuasum spero) Romam petere, ubi et rerum copia et qualitas ea est, quæ facile impetret, ut externa non cupiant ». Et infra :

25. « Unum silui, sive ad extremum distuli, quod primum esse potuerat. Nosti quo in statu Christiani tui sint per Orientem : quin et propinquius malum est. Non audisti ut inermes Asiæ populi, quos nostra desidia fortes facit, atque in primis olim Phryges, Turci hodie, miseram Græciam sine fine diripiunt, et Ægæo sparsas Cycladas populantur ? quæ et si longis erroribus obstinatæ pervicaciæ justas pœnas dent, inde tamen ad nos verosque Catholicos est transitus. Jam Cyprus, Creta, Rhodus, Eubœa viciniorque nobis tentatur Achaia et Epirus : jam Calabrum littus, flentis Græciæ mœstissimas voces trepidis auribus accipit. Sic nunc itaque fides Christi, ut vides, ad Orientem periclitatur : tu ad Occidentem sedes. Adhuc, o maxime dux nostrorum et Pontifex animarum, qui ut tuum munus impleres (nisi fallor) pridem surrexisse debueras, teque vel solum difficultatibus obvium ferens non Romam modo,

[1] Jer. Thren. c. 1. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

sed Constantinopolim perrexisse. Quanquam solus esse non potes, Christus ipse, cujus res agitur, tecum erit, et Christi acies quocumque ieris te sequetur ». Et infra : « Ubique (fateor) utilis, sancta ubique et venerabilis præsentia tua est. Sed quid, quæso, quid Rhodanus, quid Sorgia et Ruentia tui egent? quis tibi tuorum protegendus? quis hostium comprimendus? egent tui Jonium et Ægæum et Hellespontus et Propontis et Bosphorus. Quid hic igitur monstri est, non possum satis hoc quærere. In Oriente pugnatur : tu quid agis in Occidente spiritualium dux bellorum? » Et infra : « Certe nisi jam hinc prospicis, nisi occurris, actum est : pudendam nobis Christiani nominis illis in partibus ruinam, et prorsus indignam ac miserabilem audiemus : quæ (ut dixi) non Christi, qui est injuriæ inaccessus; sed nostra jactura est : nostra socordia, noster pudor, qui jam tantus ibi est, ut an major esse possit, in dubio sim.

« Nescio an pejus sit amisisse Jerusalem, an ita Byzantium possidere : ibi enim non agnoscitur Christus, hic læditur, dum sic colitur. Illi hostes, hi schismatici pejores hostibus. Illi aperte nostrum imperium detrectant, hi verbo Romanam Ecclesiam matrem dicunt : cui quam devoti filii sint, quam humiliter Romani Pontificis jussa suscipiant, tuus a te ille datus patriarcha. Ille minus nos aderunt, quia minus metuunt : isti autem totis nos visceribus et metuunt et oderunt : constat, quia nos canes judicant, et si loquendi libertas affuerit, canes vocant. Interfui ego solemni die, dum Romano ritu missa celebraretur : Græcus quidam homo non illitteratus, sed multo maxime stultus, atque arrogans exclamavit : Ego non possum pati, inquit, Latinorum nugas. Quod verbum intellectum si fuisset a populo, non impune, ut auguror, tulisset. Sed sic est, sic de nobis sentiunt; et basilicas suas si quis e nostris introierit, quasi humano sanguine aut fœdo facinore violatas reconciliant et expurgant. Et hæc quidem Romana Ecclesia diu novit et passa est : quod an dici torpor an patientia mereatur, cum tam facile dilui possit hoc dedecus, judicandum linquo aliis. Certe nos nostrosque hostes, a quibus nunc Jerosolyma detinetur, magnum æquor interjacet : itaque cum illis, ut res nostræ et illorum sunt, non parvus est labor; unde fit, ut dilationem nostram impotentia fortassis excuset, quamvis impotentiæ non nisi ex nostris dissensionibus exortæ excusatio nulla sit : inter nos autem et hos Græculos nihil est medium nisi noster sopor ac nostra segnities, quibus ut odii plurimum, sic nihil est virium, nilque ibi volentibus negotii est. Duobus Italiæ populis sponsor sim, si tu bene velle cœperis, brevi eos non junctos modo, sed unumquemque per se vel imbelle illud imperium eversuros, vel ad jugum matris Ecclesiæ deducturos : quo magis magisque conniventiam hanc stupeo, nec satis intelligo quid ita res maximæ negliguntur, cum minimarum tanta sollicitudo sit hominibus : et licet hic omnium Christianorum publicus pudor sit, tamen in omni exercitu male rem gerente ducum pudor est maximus ». Et infra :

« Romane Pontifex, dux Christianorum, Roma te suum sponsum, Christianitas suum ducem vocat altis vocibus non ad requiem, sed laborem, ad quem homo nascitur : neque ad pacem, sed ad bella reposceris, in quibus tamen bellis temporalibus æterna pax animæ et multorum salus et gloria tua est. Tuum est eligere quo in statu mori velis. Tui prædecessores Avenione ibi sedem elegere : quo consilio, ipsi viderint ». Et infra : « Quod si eos natalis zonæ vicinitas movit, fuit in illis forsan excusabile terram spectantibus, et terrena meditantibus : tibi autem longe aliter nutrito longeque aliter assumpto, longe aliter sentiendum : cui non hæc aut illa pars terrarum, sed totus orbis est patria, imo exilium, ut dixi : patria autem cælum, hujus tamen exilii Sedes Roma non quidem sola, sed sanctior gratiorque illi, qui te hinc dum volet, in patriam revocabit.

« Assurge animis, et vilia disce contemnere. Magna recepisti, nec parva (fateor) repetuntur. Apertum tibi miraculum divinitas fecit : nunc tu illi miraculum fac apertum, ut de tam profundo Ecclesiam suam eruas : neque enim parvi miraculi res fuerit, tot jam radicatos animos inde convellere ! fiet autem haud difficile, nisi tu ibi etiam radicatus sis ». Et infra : « Fama est, esse palatii tui partem, quæ Roma dicitur, quam ingressus sponsæ te reddidisse totumque prorsus implesse Romani Pontificis officium videare. Noli cum domino tuo ludere, frustra fallaciunculis tentatur ». Et infra :

« Cum ad tribunal Christi ventum erit, ubi non tu dominus et nos servi, sed unus ille dominus et nos conservi omnes erimus », et infra, « quid responsurus es Domino ? aut quid dicturus Petro ? Ego, inquiet, justo metu crudelissimi Neronis fugiens, Domini increpantis occursu Romam redii ad supplicium et ad mortem : te quis Nero quisve Domitianus expulit ? quis mortis aut supplicii metus tamdiu exulem fecit ? quid quæso nunc Romæ fit ? quid mea domus ? quia sepulchrum ? quid populus meus agit ? An mihi non loqueris ? an quæ te percunctor ignorans ? unde vero mihi nunc redis, an et tu ad Rhodanum exulasti ? qui si te ibi forsitan natum dicas : an non ego natus alibi, sed uterque nostrum aliam nascendo, renascendo aliam patriam nactus erat ? itaque conscius ego Dominicæ voluntatis Romæ postposui Galilæam, ac tu Romæ Rhodanum prætulisti.

« Hæc ego, pater clementissime, fide pura, stylo humili dictaverim, fisus tibi amariusculam veritatem, quam melliculas blanditias chariorem. Si erravi, aut si sanctitatem tuam mea libertas offendit, flexis animæ poplitibus veniam peto. Tu vero nunc, rejectis consultationibus vanis, tecum

cogita, tecumque delibera, an quod superest temporis, in cœno Avinionensi agere malis; an Romæ, quæ tota caro et sanguis est martyrum : an in saxo illo et in illa ventorum patria, quam nunc colis, an in Vaticano potius sepeliri eligis, locorum omnium nostri orbis sine ulla comparatione sanctissimo. Ad extremum in die ultimi judicii an resurgere ames inter Avinionicos peccatores famosissimos nunc omnium qui sub cælo sunt ; an inter Petrum et Paulum, Stephanum et Laurentium, Silvestrum et Gregorium et Hieronymum et Agnetem et Cæciliam et tot millia sanctorum, vel in Christi confessione feliciter quiescentium, vel pro Christi fide felicius peremptorum, etc. »

26. *Papæ reditum in Urbem significanti populi et principes gratulantur et præsto sunt.* — Non his modo stimulis Petrarcha Urbanum urgebat, ut Romæ Sedem Apostolicam redderet, verum etiam nonnulli viri sancti divino instinctu afflati id suadebant [1]. Quibus excitatus, demum publico edicto abitum e Galliis promulgavit, ut narrat his verbis ejus Vitæ auctor : « Per idem tempus prælatus Urbanus papa publicavit seu manifestavit suam intentionem super accessu suo et translatione curiæ versus Romam, destinavitque certos nuntios tam Viterbium, ubi primo declinare et aliquandiu morari intendebat, quam Romam causa disponendi et ordinandi necessaria, reparandique sua palatia, et libratas pro dominis cardinalibus dividendi : et ad hæc assignavit seu ordinavit terminum tempus Paschale immediate post secuturum ». Extant de his litteræ Urbani [2] tum ad Ægidium cardinalem legatum scriptæ [3], ut Viterbiensem arcem necessario apparatu instrueret, et Gaucelino de Pradalho pro instaurando palatio Romano misso adesset [4] : quo argumento ad patrimonii B. Petri præsidem, ad canonicos Basilicæ Vaticanæ, ad senatum populumque Romanum aliæ sunt datæ [5]. Prorupere his auditis Romani [6] in festas lætitiæ voces, conceptumque pectoribus gaudium multis significationibus profudere, misereque oratores, ut promptissima pollicerentur obsequia.

Obtulerunt vero insignes Italiæ populi, qui maritimis viribus præstabant, Urbano triremes, ut ipsum reveherent. Marcus quidem Cornelius dux Venetorum decem apparaturum se pollicebatur (sed ex iis tantum quinque Pontifex admisit[7]), tres Joannes e comitibus Pisarum [8], Gabriel Adurnius Genuensium [9] duces plures alias ornaturos spondebant, quibus a Pontifice actæ gratiæ. Parati erant etiam Galli Christi vicarium cum egregio comitatu terrestri itinere in Romanas Sedes reducere : ac Joannes Armaniaci comes alterius ejus nominis comitis filius operam suam supplex deferebat. Certabant quoque officiis in Urbanum duo imperatores, Carolus nimirum Romanorum et Philippus princeps Tarentinus hæreditario Balduini II jure Constantinopolitanus, ac Pontificem se stipaturos pollicebantur : in quos Pontifex ita se gessit : Philippum quidem ulterius progredi vetuit, ut ipsum tamen Romam ingressurum conveniret, permisit [1].

Commendanda vero Caroli Romanorum imperatoris studia in Urbanum fuere : cum enim is in colloquio Francofurtensi de publica pace restituenda Italiæ sumpsisset consilium, a Pontifice flagitavit, an mallet, ut præiret cum exercitu, an sequeretur. Cui respondit Urbanus [2] satius videri, ut viam ipsi muniret, atque Italiam prædonibus purgaret.

« Urbanus, etc., charissimo in Christo filio Carolo Romanorum imperatori semper Augusto salutem, etc.

« Venerabiles fratres nostros Petrum Ulixbonensem et Lambertum Spirensem episcopos, ac dilectum filium Joannem cantorem Wratislaviensis Ecclesiæ, a tua reversos præsentia admodum lætanter recipimus, tanquam nobis expectatam lætitiam reportantes. Ab ipsis quidem audivimus votivam deliberationem imperialis subtimitatis, suorumque principum, ac aliorum nobilium factam in parlamento in Frankefordia celebrato ; quam tanto lætiori mente suscepimus tantoque proinde devotiores gratias ei, qui ubi vult spirat, exsolvimus, quanto deliberationem ipsam Deo magis acceptam ac reipublicæ magis utilem et necessariam existimamus. Cum itaque restet super ipsius deliberationis executione procedi, tuaque magnitudo devota nostrum beneplacitum duxerit requirendum, utrum velimus, te cum tua potentia in Italiam præcedere nos vel sequi ; nos ignorantes quo tempore imperialis magnificentia ad hoc possit esse parata, licet expedire credamus, quod nos præcederes, si posset esse, ut tutum et pacificum faceres iter nostrum, et propterea certum tempus tibi præfigere non audentes serenitati tuæ, deliberatione matura præhabita, nostrum propositum reseramus, videlicet nos firmiter deliberasse, impedimento cessante, de mense Maii proximo secuturi arripere iter nostrum, illudque versus civitatem Viterbiensem adeo assiduis continuare dietis, quod infra ipsum mensem speramus nos ad civitatem eamdem, ubi aliquandiu manere proponimus, duce Domino, perventuros : et tam in civitate ipsa quam in urbe multa facimus præparari, ac etiam reparari : et hic per nostros officiales et familiares, ac alios de Romana curia disponi facimus disponenda. Tua vero pietas circumspecta consideret gravissima mala, quæ per illas gentes comitivarum nequissimas perpetrantur, ac pericula multa et merito formidanda, quibus terræ Romanæ Ecclesiæ et imperii, et inter alia civitas Januensis, cujus statui per tuam vici-

[1] Ms. arch. Vat. de schis. tom. IV. p. 135. Et Wad. hoc anno in Annal. num. 11. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 265. — [3] Pag. 131. — [4] Pag. 135. — [5] Ibid. — [6] Pag. 167. — [7] Pag. 143. — [8] Pag. 165. — [9] Pag. 158.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 147. — [2] Pag. 167.

nam et festinam præsentiam poterit facilius subveniri, dignetur iter suum, quod Deus prosperum faciat, quam cito magis poterit festinare : Nos enim illa, per quæ dictum iter tuum ad præsens juvare possumus, videlicet de indulgentia et decima, necnon requisitione auxilii charissimi in Christo filii nostri Ludovici regis Ungariæ illustris, ac exhortatione quorumdam tuorum majorum principum duximus concedenda, per dictosque episcopum Spirensem et cantorem confectas super iis litteras Apostolicas destinamus. Dat. Avin. III. kal. Novembris anno IV ».

27. Perculit non levi terrore is Caroli imperatoris apparatus Bernabonem vicecomitem Mediolanensem, qui proferendæ tyrannidis desiderio novas assidue turbas miscebat : utque arrogantia erat turgidus, superbas in imperatorem voces, a quo Mediolanensi præfectura deturbari metuebat, profudit. At Pontifex, ne hominis rabiem efferaret, suasit Carolo [1], ut prætermissis Bernabonis ampullis minacibus, non phaleratis, sed nudis ac simplicibus verbis de Pontifice ad Urbem redeunte stipando consilium exponeret, atque interea fœdera cum urbibus imperio obnoxiis de exscindendis prædonibus confirmaret. Bernabonem vero Pontifex ipse, ut auctor imperatori fuerat, tuendæ inter Christianos pacis studio, cum non ulciscenda armis Mediolanensis tyranni arrogantia, sed dissimulanda injuria esset, ut religioni ac divini Numinis gloriæ consuleretur, blandis litteris mulcere studuit, ne publicam pacem novo bello turbaret : de missis ab eo obsequiis gratias egit : laudavit Ambrosium nothum filium a turmis prædatricibus abduxisse : significavit [2] Caroli imperatoris eximia studia, qui vicarium Christi ad Urbem redeuntem stipare cuperet ; oblatum liberum per Mediolanensem principatum commeatum gratissimum se habere addidit ; denique professus, se pro redintegranda ipsum inter et Genuenses amantissimi arbitri partes suscipere paratum, non levi dolore affectum se innuit, cum nondum justis votis adversæ partes respondissent.

28. *Galeatius Pedemontium occupat.* — Nec Liguriæ modo tumultus ob Bernabonis Genuensem rempublicam sibi subjicere molientis, cujus dominatu ipsum antea potitum vidimus, ambitionem nondum sopiti erant ; verum Galeatius illius frater, subacta Pedemontii parte, ad reliquam occupandam inhiabat : quæ ditio cum ad Joannam reginam Siciliæ spectaret, Pontifex imperatorem rogavit [3], ut illi veluti clientæ suæ, Provinciæ scilicet, Pedemontii et Folkarquerii nomine, subsidio accurreret : « Imperialem, inquit, excellentiam affectuose rogamus, quatenus præfatæ reginæ, quæ pro dicto (nimirum Pedemontii), ac Provinciæ et Folkarquerii comitatibus tua vassalla existit, digneris de opportuno remedio providere. Dat. Avin. III non. Junii, anno IV ».

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 153. — [2] Pag. 160. — [3] Pag. 98.

Nec defuere Pontificiæ curæ tuendæ Siculi regni amplitudini, quæ cum ob prodigas ejusdem Joannæ ac Ludovici olim viri donationes imminuta ac labefactata fuisset, Urbanus illas omnes rescidit [1], atque perperam alienata ad Siculam coronam revocavit, cum hæc, ut ait, injuste attentata essent. Gerebat porro tum in Siciliæ regno legati Apost. partes Ægidius cardinalis [2], cujus legatio ad annum est extracta [3] isque plures ad componendum Siciliæ statum sanctiones edidit ; quæ cum invidorum malevolentia spernerentur, Pontifex Joannam reginam monuit, ut eas servandas curaret [4], atque ad publicam rem constituendam incumberet [5], ac prudentia insignes viros rerumque gerendarum peritia exercitatissimos ad consilia sanctiora adhiberet [6].

29. *Polonorum in Lithuaniam expeditio.* — Hoc anno confecta expeditio a rege Poloniæ in Russiam, qua illius pars magna Lithuanis erepta est, ut hisce verbis refert Michovias [7] : « Rex Casimirus, valido exercitu ex universo regno Poloniæ generali expeditione contracto, anno Domini MCCCLXVI, post festum Joannis-Baptistæ terras per Lithuanos quindecim annis occupatas recuperavit Brestensem, Lucensem, Chelmensem et Belsensem ». Subdit auctor, ducem Georgium, qui Pellensem ditionem occuparat, fregisse blanditiis Casimiri arma, necnon modo illius liberalitate Belsensem ditionem accepisse, verum Chelmensem etiam præfecturam obtinuisse. Eadem Cromerus [8] : Casimirum regem promovisse exercitum in Volyniam sive Waldimiriam ; cumque nemo illius conatibus se opponeret, Luscum, Waldimiriam et Olescum arces in suam potestatem redegisse. Similiter duxere in Lithuanos infideles Christianas acies equites Cruciferi [9], duce Vinricho ordinis magistro, geminaque excursione populatio late hostium agris illata : sed Keystutus dux silenti agmine onustos præda milites abeuntes secutus, amissorum partem recuperavit. Ac tum Vinrichus contractis copiis tertiam irruptionem fecit in Lithuaniam, eamque late ferro flammaque est pervagatus. His aliisque egregiis facinoribus in fidei hostes editis promeruere Cruciferi, ut ipsos Pontifex Carolo imperatori commendaret [10] : « Quid, inquit, amoris quidve favoris et gratiæ Ordo B. Mariæ Theutonicorum murus Christianitatis tutissimus et Christianæ fidei propagator mirabilis, et infidelium impugnator magnificus in conspectu Catholicorum principum et totius Christiani populi mereatur, prudentissima tua serenitas, gesta grandia personarum ejusdem Ordinis rumoribus frequentibus audiens, agnoscit plenius et discernit : et propterea super ipsius Ordinis commendatione et recommendatione apud te sermonibus nostris insistere superfluum reputamus etc. »

[1] An. 4. Ep. cur. p. 119. — [2] Tom. IV. Ep. sec. p. 23. — [3] Pag. 92. — [4] Pag. 84. — [5] Pag. 93. — [6] Pag. 22. — [7] Michov. l. IV. c. 21. — [8] Cromer. l. XII. in Casimir. — [9] Michov. l. IV. c. 28. — [10] Tom. IV. Ep. secr. p. 47.

30. *Internuntius in Hispaniam missus ad conciliandum reges Aragoniæ et Castellæ.* — Eodem anno reducendi in concordiam Castellæ et Aragoniæ reges studio permotus Dei vicarius, Guillelmum episcopum Cicestrensem Apostolicæ Sedis internuntium in Hispaniam misit [1], instruxitque auctoritate ad dissolvendas sententias, inducias imperandas, pacta ad belligerandum fœdera rescindenda, adversantes quacumque dignitate præditi essent comprimendos : utque illi finitimorum regum gratiam in perducenda re ardua conciliaret, Petro Lusitaniæ [2], Carolo Navarræ [3] regibus, Eduardo Aquitaniæ et Walliæ principi eumdem internuntium commendavit rogavitque ut una cum ipso ad conciliandum Castellanum inter et Aragonium pacem operam navarent. Superior quidem viribus Castellanus, qui ingenio præferox et vindictæ cupidus, inaudita crudelitate hostilis sanguinis siti ardebat. Aragonius vero una cum Henrico Trastamaræ comite Castellani regis fratre spurio, colluviem militum, quæ Gallias diu vexarat, spe prædæ alliciebat in auxilium. Pontifex itaque Petrum regem Aragonum ad pacis amplectenda consilia sollicitavit [4], atque Alienoram reginam [5] et Joannem majorem natu filium ducem Gerundensem [6], ut Petrum ad ea impellerent, ursit : tum etiam Petrum Castellanum ad clementiam inflectere hisce litteris nisus est [7] :

« Urbanus etc. charissimo in Christo filio Petro regi Castellæ illustri salutem, etc.

« Tangat, fili charissime, cor regium Dominus Deus tuus, ut post strages, ærumnas et calamitates, quas amara dissensio inter te et charissimum in Christo filium nostrum Petrum regem Aragonum illustrem continuata diutius jam produxit, ad pacis dulcedinem revertaris. Mitiget amodo tuæ mentis pietas et filialis devotio dolores immensos sanctæ Romanæ Ecclesiæ matris tuæ, quæ diu sentiens duos tam magnificos filios, quos habere debet contra hostes Christi et Christianæ fidei pugiles, invicem collidentes, eo gravioribus dolorum stimulis pungitur, quo ex remediorum salubrium, quantum ad ipsam pertinuit, medela sæpe adhibita aptatæ curationis effectus, quem exspectabat desiderabiliter, non advenit. Eapropter pietatem tuam rogamus, hortamur et obsecramus per aspersionem sanguinis Domini Jesu Christi, quatenus diligenter attendens, quod omnia bona in pace concrescunt, quodque in tranquillitate ejus devotius colitur Actor pacis ; ac convertens ad mansuetudinem quod videtur dispositum ad vindictam, animum regium ad pacis bonum et unitatem concordiæ cum præfato rege Aragonum habilites et disponas, totque malorum cumulis velis pacificum finem dare. Ut autem quod avide cupimus, facilius Domino præstante proveniat, venerabilem fratrem nostrum Guillelmum episcopum Cicestrensem Apostolicæ Sedis nuntium, virum utique circumspectum et fidelem, ornatum scientia pacis et amicum, de cujus fide merito confidere poteris, ad tuam et ejusdem regis Aragonum præsentiam destinamus; ut tanquam pacis angelus vice nostra a te præfatoque rege causas irarum et odiorum evellat et auferat, et pacis optatæ fœdera salubriter interponat, etc. Dat. Avin. non. Februarii, anno IV ».

31. *Petrus Castellæ rex victus et regno pulsus.* — Non usus est Apostolicis consiliis rex Castellæ, seque in exitium conjecit, ut videbimus. Cæterum traductæ sunt ineunte anno e Galliis in Aragoniam fœderatæ veteranorum militum turmæ, ducibus Bertrando Guesclino Armorico bello clarissimo et Hugone Carbolajo Anglo, conversuræ ferrum in Granatenses Mauros, si Castellanus pacem cum Aragonio constitueret ; vel si respueret illius scelera ulturæ, ac præcipue Blancæ reginæ necem. His succinctus Henricus comes Trastamaræ irrupit [1] magno apparatu in Castellam et Calagurrim deditione cepit. Quo successu elatus, Bertrandi Guesclini consilio regium nomen arripuit, suosque duces magnis præmiis petendis ex hoste affecit. Concitati tum novarum rerum studio Castellani, ac sui regis crudelitatem exosi, spurii fratris imperiis sese addixere [2]. Quibus de causis perturbatus Petrus, jam amissis amicis, quorum plerosque necaverat, vagus et anceps an suorum fidei an virtuti crederet, nec tamen sævitiæ immemor Joannem Tovarium illius fratrem, qui Calagurrim dediderat, interficit ; ac præsidia omnia ex urbibus et arcibus, quas Aragonio multis laboribus eripuerat, detrahit et ad se redire jubet : atque ita momento amissa, quæ scelere pluribus annis parta.

Recepit sua ea ratione Aragonius, conjecto in Castellam civili bello, ac felices successus Pontifici significavit : de quibus illi Urbanus gratulatus, ut gratum Deo animum præstaret regiisque virtutibus exornaret, hortatus est [3] : « Lætanter, inquit, admodum intelleximus, serenitatem tuam suorum bonorum recuperatione lætari : id enim optare debemus, ut quisque teneat quod suum est, et suis finibus contentetur. Sed tu, fili charissime, successus prosperos tuos a divina gratia recognosse, Deo vero, non nomini tuo gloriam dando, et te illi gratum et humilem exhibendo, ut semper serves et servari facias justitiam et æquitatem, et veram pietatem et misericordiam non relinquas : et Romanæ Ecclesiæ matri tuæ semper te reverentem exhibeas et devotum, ejus et aliarum Ecclesiarum libertates et jura effectualiter conservando et etiam adaugendo : ut ille, in cujus manu sunt omnia regna, solium tuum in hac vita solidet et confirmet, et tandem cælestis regni te faciat participatione gaudere, etc. Datum Avinione X kalendas Julii, anno IV ». Sperabat Arago-

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 42. — [2] Pag. 44. — [3] Ibid. — [4] Pag. 43. — [5] Ibid. — [6] Ibid. — [7] Ibid.

[1] Sur. l. IX. Annal. c. 163. Mar. l. XVII. Walsing. in Eduar. Fros. l. I et alii. — [2] Ibid. c. 8. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 110.

num rex patrem Castellæ adjungere ditioni suæ, ut cum Henrico convenerat : sed officiorum verbis, extrahente rem eodem Henrico, atque idoneo tempore id se præstiturum spondente, delusus est.

32. Quod ad Petrum Castellæ regem attinet ; destituentibus omnibus quem cælestis favor deseruerat, thesauris una cum filiis triremibus impositis, in Lusitaniam abscessit. Cum Henricus Trastamaræ comes matris ac fratrum cruorem vindicaturus, suscepta Olgis regni corona, populos in sui obsequim adegit [2], ac Petrum regis Lusitani filium sibi devinxit adeo, ut longinquiora perfugia quærere Petrus rex extorris coactus sit. In Gallæciam profectus, Compostellam Sueri archiepiscopi et Petri Toletani decani sanguine manus cruentavit : classeque instructa Bajonam Anglica, Aquitanica, Navarrica auxilia conquisiturus applicuit; de quo hæc tradit Urbani Vitæ auctor anonymus [1] : « Per eadem tempora, cum Petrus rex Castellæ in suos inhumaniter desæviret, nunc unum jugulando, et quemque suis bonis spoliando, et alias generaliter eos persequendo ; ejusque furore perterriti quamplurimi a suo regno exularent, essetque odium innatum imo irradicatum inter eos saltem pro majori parte, fuit tractatus habitus, ut expelleretur a regno suo : in quo consentientibus multis tam nobilibus quam Ecclesiasticis et particularibus, fuit vocatus, introductus et admissus in regem Henricus Comes de Trastamara suus frater naturalis qui pro tunc, a facie ejus fugiens, tanquam profugus hinc inde vagabatur. Qui satis cito sequaces multos habuit, et quasi ex toto obtinuit dictum regnum : et cum dictum Petrum regem persequeretur, et ille pro tunc non haberet, ad quem confugeret, cum per prius fuisset omnibus plus quam hostis et capitalis inimicus, clam habuit regnum ipsum deserere : venitque ad regem Angliæ et Odoardum principem Walliæ ac Aquitaniæ primogenitum suum, thesauros innumerabiles secum ferens, petens eorum consilium et juvamen ». Henricus vero æmulus Lusitanum et Granatensem reges sibi obstrinxit : tum, celebratis regni conventibus, perfecit, ut si quid sibi humanitus accideret, Joannes filius paterni regni hæres pronuntiaretur. Hactenus de Castellæ turbis, quæ iterum recrudescent.

[1] Mar. sup. c. 17.

33. *Cardinales creati.* — Claudimus hujus anni periodum iis, quæ de creatis ab Urbano papa cardinalibus, traduntur in memoratis ejus Vitæ gestis [1] : « Eodem, inquiunt, anno qui pro tunc currebat MCCCLXVI, dictus Urbanus papa, die XVII mensis Septembris, quæ fuit feria sexta Quatuor-Temporum, tres creavit novos presbyteros cardinales, videlicet dominos fratrem Guillelmum Sudoris, diœcesis Tutellensis, Ordinis Prædicatorum, tunc episcopum Massiliensem : Angelicum (Anglicum) Grimoardi fratrem suum, tunc episcopum Avenionensem supra nominatum; et fratrem Marcum de Viterbio Italicum, tunc generalem magistrum Ordinis Minorum ». At Felix Contelorius [2], quod ad Anglicum attinet, e fratre nepotem ex libro obligationum affirmat: verum constat cardinalium, qui, defuncto Urbano, ad eum scripsere, testimonio [3] illius germanum fratrem extitisse.

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Contel. in Elench. cardd. — [3] Ext. cor. lit. in reg. lit. card. Sede vac. Urb. V. p. 1.

URBANI V ANNUS 5. — CHRISTI 1367.

1. *Urbanus Montempessulanum adit.* — Illuxit annus salutis humanæ millesimus trecentesimus sexagesimus septimus, Indictione quinta, Romanæ Ecclesiæ totique Italiæ summi Pontificis adventu felix: in cujus describendis itineribus gestorum ipsius auctorem ducem sequemur. Invisere prius constituit Urbanus Montempessulanum, in qua primum urbe humanioribus litteris fuerat perpolitus, eamque magnificis religiosis ædibus ornaverat, ut laudatus scriptor narrat [1] : « Circa principium, inquit, anni LXVII, (labentis nimirum hujus sæculi), ivit ad Montempessulanum

[1] Gesta Urb. apud Bosq.

causa videndi et visitandi monasterium, quod in honorem sanctorum Benedicti et Germani a solo suis magnis sumptibus ædificaverat, et solemniter dotaverat pro sustentatione certi numeri monachorum, jam per eum ibidem instituti et ordinati, partim ut divinis insistant officiis et partim in litterarum studiis vacent pariter et intendant. Ipse enim pro tunc in propria altare majus Ecclesiæ hujusmodi monasterio consecravit, magnis privilegiis decoravit et multis reliquiis, ornamentis et jocalibus pretiosis adornavit ». De SS. Benedicti et Germani reliquiarum portione eo transferenda extant litteræ Pontificiæ [1], meminereque publicæ Tabulæ monasterii S. Victoris [2] de constructa ab Urbano apud Montempessulanum Ecclesia sanctis Benedicto et Germano sacra, atque ara illius principe sacrata solemni pompa, excitatoque in eadem urbe collegio duodecim medicorum, ac magnis vectigalibus aucto.

2. *Urbanus Avenione discedens Massiliam petit, Genuam ac Viterbium.* — Lustrato Montepessulano Avenionem reversus Pontifex, itineri ad Urbem se accinxit: nec leves illi difficultates in contrariis regum et principum, ac præcipue Caroli regis Francorum, cardinalium et aulicorum voluntatibus superandis se objecere, quas describit Petrarcha [3]: « Ante alios, inquit, inclytus rex Francorum Ecclesiæ filius, qui devoto quidem, sed juvenili amore matrem cupiens propinquam, nec considerans quanto honestius ac melius abfutura esset, ad te abitum meditantem quos potuit laqueos direxit, quibus sacros pedes Apostolicos ad omne pium sanctumque opus paratissimos implicaret; doctum scilicet ac disertum, ut perhibent, quemdam virum, qui coram te ac fratribus tuis cupide nimis audientibus verba faciens, in eo partem maximam suæ orationis assumpsit, ut cœlotenus suam Galliam attolleret Italiamque deprimeret ». Refregit hominum voluntates Pontifex contrariæ divinæ voluntatis indiciis, Aprilique exeunte, se Avinionensibus amplexibus divulsit.

« Eodem anno », scilicet MCCCLXVII, inquit Vitæ Urbani scriptor [4], « die ultima mensis Aprilis præfatus papa recessit de Avenione, gressus suos dirigens versus Romam ». Quinque cardinales hæsisse Avenione, sed nulla exornatos auctoritate a Pontifice, refert auctor, qui ad Guillelmum Nangium Appendicem adjecit. « Et cum applicuisset Massiliam, declinavit ad monasterium S. Victoris, cui dudum præfuerat, quod cum prius esset vetustate consumptum minareturque ruinam in multis, a quo ad papatum assumptus fuerat, multimodis fecerat renovari et reparari, murisque ac turribus altis circuiri et fortificari: magnis etiam privilegiis decoraverat, et multis adornaverat reliquiis, jocalibus et ornamentis pretiosis. Ibidem insuper existens, die videlicet duodecima mensis Maii anni prædicti, assumpsit in presbyterum cardinalem Guillelmum de Agrifolio decretorum doctorem, tunc Sedis Apostolicæ notarium, jam sacerdotem: de quo non modicum quamplurimi fuerunt admirati, cum esset juvenis, nondum attingens annum XXVIII ætatis suæ et de ejus promotione saltem ad illum statum pro tunc nullatenus speraretur. Sed ad hoc faciendum motus fuisse dicitur consideratione domini Guillelmi de Agrifolio senioris tit. S. Mariæ in Transtyberim presbyteri cardinalis, cujus ipse papa socius et familiaris fuerat, cum in minoribus existebat; et qui post Deum suæ dictæ assumptionis dicebatur fuisse præcipuus promotor et auctor, cujus dictus dominus Guillelmus nepos existebat: qui etiam in studio in quo a sua adolescentia usque tunc versatus fuerat, bonæ famæ, vitæ laudabilis et conversationis honestæ, et inter alios suos coætaneos satis esse sufficiens communiter ferebatur, eratque speciosus forma, statura decorus et alias bene dispositus ad omne bonum. » Si quas tum is virtutes præ se ferebat, diro postea flagitio labefactavit: inter præcipuos enim schismatis antesignanos Clementem pseudopontificem secutus, Dei Ecclesiam accerrime oppugnavit, uti suo loco lugebimus. Quanto vero magnificentiæ apparatu effusaque civium gratulatione Urbanus Massilia fuerit exceptus, ac memorabile in ea ipsius dictum, e Petrarcha libet decerpere, qui hisce verbis Pontificem alloquitur [1]: « Nuper dum Massiliam peteres, pietate non dubitem urgente, ac desiderio revidendi religiosum illum atque humilem nidum, unde hinc cœlesti providentia, hinc tua virtute quasi duabus alis ad superos evolasti, teque plebs devota et tui in primis amantissima, non ut hominem, sed ut Deum, quem officio repræsentas, summo gaudio atque ingenti veneratione susciperet, tam pio spectaculo permotus, nescio an lacrymas, sed certe verba non tenuisti, quæ in nostris gratius etiam fortassis quam multorum, qui aderant, auribus sonuerunt. Dixisti autem inter multa, quod nisi esset alia causa Romam atque Italiam petendi, nisi ut devotionem fidelium excitares, abunde quidem hæc sola sufficeret. O sanctum et æterna memoria dignum verbum! » Et infra: « Si talis occurrit tibi Massilia, quam obsequiosa, quam devota, quam reverens Roma occurret? Non affusum modo et præ gaudio lacrymantem, sacramque tellurem piis fletibus irrorantem populum, sed ipsos Dei angelos in limine obvios habebis, qui vicarium sponsamque sui Domini in sedem atque in thalamum proprium redeuntes ineffabili gaudio et prædulcibus hymnis excipient ».

3. « Narrat etiam Petrarcha ad Brunum [2] qui Pontifici ab Epistolis erat, ut Urbanus classem, quam Italici principes certatim submiserant,

[1] An. 3. Ep. cur. p. 198 et 199. — [2] Tab. monast. S. Victoris apud Mass. et gesta Urb. V apud Bosq. — [3] Petrar. rer senil. l. IX. Ep. I. — [4] Gesta Urb. V apud Bosq.

[1] Petrarch. rer. senil. l. VII. — [2] Ibid. l. IX. Ep. II.

Massiliæ conscenderit, aversis adeo cardinalium voluntatibus, ut hæc de iis scribat: « Unum de multis interseram, fuisse ibi nonnullos ex illo etiam venerabili ordine, qui confestim ut ventus classem terris eripuit, ceu torti acriter muliebri ejulatu omnium in se nautarum simul vectorumque ora converterent; quin et convitiis, ne qua stomachi esset excusatio blasphemiisque non parcerent: O malum papam, o patrem impium, exclamantes; quoniam terrarum miseros filios rapit? non quasi ad Christianitatis unicam ac supremam arcem Urbem Romam sua in Sede Catholicæ futuri reges Ecclesiæ, sed quasi Ctesiphontem aut Memphim Saracenorum in carceres traherentur. Vere ergo miseri filii sic affecti: vere autem felicissimus pater ac piissimus (si latine dicitur) qui nolentes etiam ac luctantes filios ad salutem ducit ». Et infra.

« Merito itaque Deus illi, qui in his maledictis acerrimus omnium fuit, manifestum ac terribile signum fecit, ut scilicet ex quo sanctam civitatem attigit, illico moreretur: qui cum morti proximus esset, ad summum Pontificem destinasse traditur, qui dicerent, persuasum sibi a medicis, ut si salvus esse vellet, ad suum aerem atque patriam remaneret (remearet), commeatumque deposcerent. Quod audiens papa quid responderit, ut nil penitus illustrium latet, usque huc famæ relatibus insonuit, quæ an vera sint, tu ad sacros pedes assiduus indicabis; ego enim rei nescius rem scienti narro: sed id facio, ut si in manus fortassis alterius hæc venerint, responsum omnibus notum fiat, marmoribus insculpi et præ foribus urbium ac templorum legi dignum, atque æterna omnium, sed præsertim doctorum sanctorumque hominum memoria celebrari. Cum enim mandata nuntii peregissent, ille subito: Ite, inquit, et domino vestro, amico meo et scholæ socio dicite: Cura in patriam eundi bona est, modo noverit quænam patria sit sua; nam terrenam patriam cogitare in hoc statu intempestivum ac mortiferum: cœlestis illa Jerusalem vere patria nostra est. Ad hanc ergo suspiret, ad hanc animum attollat: cujus tamen in limine duos se maximos potentissimosque hostes quæsivisse meminerint Apostolos Christi, Petrum scilicet et Paulum, quorum voluntati summa vi restitit, meque illius executorem præ cunctis dissuasoribus omni quo quivit ingenio retardavit. Illos ergo dum adhuc licet compunctione cordis et lacrymis ac precibus mitiget, ut eos sibi propitios nec obstrusum patriæ limen inveniat: hic insistat, hoc cogitet, omissisque curis inanibus, unam hanc arripiat, qua placati Apostoli Christum placent, lætamque illi januam regni cœlestis aperiant. Euntes hæc sibi meis verbis nuntiate. O responsum vere angelicum! etc. » Pluribusque interjectis addit: « Cardinalem illum, de quo sigillatim supra dixi, sic in morte contritum, ut devotius nihil: atque ita prioris pœnituisse pervicaciæ, ut alium nullum sibi vellet hæredem nisi solam tituli sui Ecclesiam, quam præ cunctis horruerat, cujus in refectionem omne suum patrimonium jussit expendi, atque ibi sepeliri mortuus voluit. Valuisse illi consilium Apostolicum intelligo, imo Christi consilium vicarii sacro ore prolatum, quo sera licet, tamen efficax illius animæ mutatio facta est: et hinc sibi provideant collegæ ejus, ut (dum datur) obstinatos animos ad amorem suarum sedium inflectant, ne exspectent pro sanioribus consiliis diem mortis ». Obiisse memorant [1] hoc anno quinque cardinales, nimirum Ægidium Albornotium Sabinensem, de quo inferius [2], Eliam e S. Eredio Ostiensem, Petrum Iterium Albanensem episcopos, Eliam minoritam tit. S. Vitalis, et Guillelmum Bragosium tit. S. Laurentii in Lucina presbyteros: atque e duobus postremis alterum indicasse videtur Petrarcha, cum illum presbyterum cardinalem extitisse significet. Sed ad intermissam de maritimo Urbani itinere narrationem redeamus, quam Vitæ auctor ita describit [3].

4. « Die vigesima dicti mensis, (nimirum Maii), idem Urbanus papa de Massilia exiens intravit mare cum mirabili apparatu galearum et altorum navigiorum, de quibus honorifice valde sibe providerant Joanna, regina Siciliæ, Veneti, Januenses et Pisani: iterque suum persequens, die quarta sequenti prospere applicuit Januæ, ubi fuit tam in portu quam civitate per ducem et cives solemniter receptus, et debite honoratus. Et quia pro tunc dies Rogationum instabatque dies Ascensionis Domini, ibidem per illos remanere decrevit: et interim, equitando per dictam civitatem, Ecclesiam majorem visitavit, et demum pro sua mansione descendit ad domum S. Joannis Jerosolymitani, in cujus Ecclesia in dicta die Ascensionis Domini solemniter celebravit; et in crastinum, iter suum continuando, abinde discessit, relicto ibidem domino fratre Marco de Viterbio tit. S. Praxedis presbytero cardinali pro sedandis guerris et dissentionibuss, quæ pro tunc vigebant inter dictam civitatem et Bernabonem de vicecomitibus Mediolani: et (divino sibi assistente præsidio) pervenit feliciter ad portum seu plagam Corneti die quarta mensis Junii subsequentis circa ortum solis. Ubi mari exiens, sibi obviam habuit dominum Ægidium Alvari Hispanum episcopum Sabinensem cardinalem, tunc Sedis Apostolicæ legatum in provinciis illis comitatum fere omnibus nobilibus et magnatibus terrarum Ecclesiæ ac prælatis, et aliis quamplurimis armatis aut inermibus prout eorum cujuslibet conditio seu qualitas exigebat. In littore autem parata fuerunt tentoria tam de pannis sericis, quam frondibus seu ramis arborum virentium magna amœnitatis decora: quæ cum dictus Pontifex fuisset ingressus, ac in ipsis aliqualiter convenisset, parato ibidem altari, missam cum nota

[1] Contel. in elen. cardd. — [2] Hoc an. num. 15. — [3] Urb. gesta apud Bosq.

solemniter fecit coram se decantari. Qua finita, equum ascendit venitque Cornetum hora prandii, ad domum Minorum declinando». Consentit Feus Belcarius in Actis B. Joannis Columbini [1] conditoris Jesuatorum Ordinis ita dicti, quo nomen Jesu conclamarent. Urbanum Cornetum feria sexta die Julii quarto appulisse, ac Joannem ipsum suis stipatum alumnis omni officiorum et obsequii genere, gaudio ingenti summo Pontifici famulatum, atque ab illo exceptum benigne [2]: dum vero Joannes Senis redibat, pie obiisse [3] claruisseque miraculis [4].

5. Pergit anonymus Vitæ Urbani auctor [5]: «Ubi, (nimirum Corneti), mansit usque in crastinum diei instantis Pentecostes, in qua ipse ibidem solemniter celebravit: veneruntque ad eum solemnes nuntii Romanorum, pro eorum parte sibi plenum dominium Urbis efferentes, ac claves S. Angeli per ipsos prius detenti secum deferentes. Abinde autem recedens, die nona dicti mensis, intravit Viterbium, ubi fuit cum magno gaudio et solemnitate receptus. Venerunt ad eum ibidem paulo post tam domini cardinales, qui post eum per terram iter suum prosecuti fuerant, quam universaliter nobiles et magnates, prælati et communitates partium Italiæ de suo adventu gaudentes». Decrevisse Urbanum aliquandiu hærere Viterbii, ut Carolum imperatorem exspectaret, quo una cum ipso Romam ingrederetur, ex litteris Pontificiis superiori anno allatis vidimus: sed Carolum novæ difficultates ab Italiæ ingressu retardarunt. Dum vero Viterbii morabatur Urbanus, seditio in aulicos a civibus concitata est [6], moxque sontium supplicio sedata. De eadem seditione meminit Petrarcha [7], quam motiumculam vocat queriturque nonnullos nefaria spe concepisse Pontificem ea populari insania exasperatum, sedem in Gallias reducturum.

Nondum Pontifex Viterbio moverat, cum Joannis Palæologi Græcorum imperatoris oratores una cum Amedeo Sabaudiæ comite ipsum convenere, ut de Orientalis Ecclesiæ cum Romana conjunctione agerent, atque auxilia ad retundendos Turcarum impetus elicerent, uti laudatus Urbani Vitæ auctor subjectis verbis enarrat [8]: «Dicto Urbano adhuc Viterbii existente, venerunt ad ipsum memoratus Amedeus comes Sabaudiæ, patriarcha Constantinopolitanus, et aliqui alii viri notabiles missi pro parte imperatoris Constantinopolitani, pro sui parte eidem papæ promittentes, ipsum rediturum ad Romanæ Ecclesiæ unitatem; et super hoc breviter personaliter venturum ad ipsum papam. Qui papa de Viterbio recedens, die decima sexta mensis Octobris, Romam intravit, occurrente sibi clero et populo Romanis, ipsumque solemniter recipientibus cum magno gaudio ac demum laudantibus de jucundo adventu suo. Postquam vero in Ecclesia B. Petri suam fecit orationem, in cathedra papali fuit more solito collocatus: declinavitque ad palatium suum dictæ Ecclesiæ contiguum, quod prius vetustate ac inhabitatione quasi consumptum et diruptum saltem quoad recta, opere mirabili fecerat renovari».

6. *Petrarchæ ad Urbanum panegyrica gratulatio.* — Scripsit Petrarcha panegyricam Epistolam ad Urbanum [1] inter effusas principum ac populorum Italiæ gratulationes, ex qua hæc decerpsimus: «O iterum te felicem! O felicem diem, qui te matris ex utero in lucem edidit, et ceu benignum sidus aliquod mundo dedit! Nunc verus, mihi vere summus ac Romanus es Pontifex, vere Urbanus, vere Petri successor, vere vicarius Jesu Christi. Eras et ante (non inficior) potestate, dignitate atque officio: nunc (quod est optimum) voluntate, pietate atque exercitio. Neque enim aut voluntas sanctior, aut purior pietas esse potest homini, quam tibi est semperque fuit, ut puto: sed nunc ita rebus ipsis eminuit, ut jam nemini esse possit occulta: neque a quoquam promptius posset aut cautius in actum deduci, sine quod quidem sterilis est voluntas. Quinque Pontificum statu parium, non animis, et sexaginta vel eo amplius annorum negligentias unus tu diebus paucissimis emendasti». Et infra: «Reduc Ecclesiam tuæ creditam custodiæ in antiquos mores, quam in sedes pristinas reduxisti, ut undique fiat irreprehensibilis: et qualis olim fuit toto orbe, venerabilis esse rursus incipiat ac dilecta». Et infra: «Doce fratres ac filios tuos spernere quæ amabant, amare quæ metuunt quæve oderunt: odisse seipsos, qui tamdiu oderint quod amandum erat. Dignum litteris aureis Augustini verbum est: Nemo potest perfecte diligere quo vocatur, nisi oderit unde revocatur. Et post pauca: Nec fiet quisquam qualis cupit esse, nisi se oderit qualis est.

«Ostende sensibus vagis adhuc malas domos Rhodani et palustria rura quærentibus, loca illa salubria ubi effectum est, quod janitor cœli, doctor orbis pariter, ut de utroque canit Ecclesia, judices sæculi, vera mundi lumina, per crucem alter, alter ense triumphans vitæ senatum laureati possident. Ostende illis digito non procul inde ab illius ingentis ac devotæ foribus Basilicæ, ubi Simon Petrus ascendit in crucis patibulum, unde clavicularius regni gaudens migravit ad Christum. Ostende paululum distantius, ubi Paulus Apostolus lumen orbis terræ, inclinato capite, pro Christi nomine martyrio coronatus est. Hæc enim sæpe de suis ducibus cecinerunt ac legerunt; loca sancta (ut arbitror) non viderunt: quæ cum viderint hæserintque animis, pudebit (ut spero) profanorum et infamium locorum, ad quæ non recto judicio, sed obliquo affectu et longo usu amorem immeritum conceperunt. Jube illos cogitare, atque

[1] Feus in Vita B. Jo. Balum. c. 64. — [2] Cap. 64. 65. — [3] Cap. 76. — [4] Cap. 85. etc. et Martyr. Rom. die ult. julii. — [5] Gesta Urb. V apud Bosq. — [6] Ead. gesta. — [7] Petrar. l. IX. senil. Ep. I. — [8] Gesta Urb. V apud Bosq.

[1] Eod. l. IX. Ep. I.

interius spectare oculis venerandum ac sanctissimum senem Petrum non peregrini vini cupiditate sed justo metu mortis absterritum abire, dehinc calle medio Christum illi obvium : quo conspecto statim verbo unico, ut aiunt, ad certam mortem intrepidus remeavit. Videant illum ipsum mox in cruce pendentem, per quem ipsi sedibus aureis ac scabellis eburneis insistentes accepisse se sentiunt (nisi ingrati sint) quidquid habent excellentiæ, quidquid opum, quidquid gloriæ. Post aspiciant mentibus gloriosissimi Pauli truncum caput, vas electionis, doctrinæ cœlestis armarium, limpidissimum fidei nostræ solem : illum cordis auribus audiant ipsa de morte altis Jesum vocibus novissimisque suspiriis invocantem. Miraculi testes eximii fontes ibi sunt totidem, quot saltus dedisse sacrum caput fama est. Iis ipsis in locis, quæ cæsa cervix attigerat, si devote voces illas audierint, deque his fontibus pio haustu biberint, et symphonias Transalpinas spernent, et siticulosos modo fonticulos, qui sunt ad Rhodani angulos, non requirent ». Hactenus Petrarcha (1).

7. *De reditu Græcorum ad Ecclesiæ unitatem sollicitus Urbanus ad episcopos, principes et proceros schismaticos dat litteras, parante imperatore Palæologo suum in Urbem adventum.* — Ubi suas sedes in Basilica S. Petri fixit Urbanus, primas curas Orientalis Ecclesiæ ad Romanæ obsequium rediturae conjunctioni consecravit : qua de re dicturi rem paulo altius repetemus. Legarat jam ante decennium Innocentius VI Constantinopolim Petrum Thomam tum Pactensem episcopum ad Joannem Palæologum imperatorem, qui ad Romanæ Ecclesiæ gremium se recipiendi pium studium ostenderat, uti suo loco meminimus [1]. Gesta autem adeo strenue res est a legato sanctissimo, ut Palæologus Romanum Pontificem summum Ecclesiæ toto orbe diffusæ antistitem agnoverit [2], pollicitus [3] se Græcos, acceptis auxiliaribus copiis, ad Ecclesiæ Romanæ obsequium adducturum, seque filium obsidem missurum ad Apostolicam Sedem, quam etiam ipsemet adire percuperet, Christi vicarium meritis honoribus prosequeretur. Nulla porro multorum annorum flexu submissa fuerant idonea auxilia, quibus Turcica tyrannis posset comprimi, principibus nimirum Christianis perpetuis civilium bellorum turbinibus agitatis. Quinimo Orchanes ob Cantacuzenum et Matthæum, quibus arctissimo erat junctus fœdere, tyrannide depulsos, deinde Amurates maximas clades Græcorum imperio intulerant, donec anno superiori Amedeus comes Sabaudiæ, Urbani auspiciis collecto crucesignato exercitu, laturus consanguineo suppetias, Gallipolim Græciæ portum munitissimum, in quem ex Asia Turcæ trajicere et Christianorum Europæorum tristia spolia convehere soliti erant, expugnavit : de quo, etsi sileant annales Turcici, meminit tamen Urbani Vitæ scriptor hisce verbis [1] : « Amedeus comes Sabaudiæ Gallipolim ipsam eripuit de manibus Turcorum, quam demum tradidit imperatori Græcorum consanguineo suo ». Recuperata Gallipoli, Joannes Palæologus in spem obterendæ Latinorum auxiliis Amuratis Turcorum principis potentiæ, qui imperium in Græcia jam late protulerat, erectus est; misitque ad Urbanum octo oratores amplissimos, quibus Amedeus Allobrogum princeps, de quo paulo ante memoravi, et Paulus ex Smyrnensi archiepiscopatu ad patriarchatum Constantinopolitanum post B. Petri Thomæ mortem evectus, socios se addiderant, pollicitus expetitam tot annorum continentibus votis Orientalis Ecclesiæ conjunctionem se perfecturum, Romamque vere proximo accessurum. Audita ejus legatione Viterbii, ut antea indicavi, Urbanus perficiendæ tantæ rei sollicitus, ne qua Palæologo mare Siculum fulcaturo injuria inferretur, Joannæ reginæ Siciliæ imperia dedit [2], ut regio edicto suo a quavis inferenda illi offensiuncula contineret :

« Urbanus, etc. charissimæ in Christo filiæ Joannæ reginæ Siciliæ illustri.

« Ad notitiam tuæ serenitatis deducimus, quod magnificus vir Joannes Palæologus imperator Græcorum illustris, necnon prælati, clerus, calogeri, nobiles et populi Græciæ cupientes, ut asserunt, ad obedientiam et unitatem sanctæ Ro-

[1] An. Chr. 1356. num. 34. — [2] Philip. e Mazer. in Vit. B. Petr. Tho. c. 5. — [3] Ext. ea de re imperial. lit. datæ VII Novemb. an. 1357. apud Philip. e Mazer. eod. c. 7.

[1] Gesta Urb. apud Bosq. — [2] Tom. VI. Ep. secr. p. 3.

(1) De consilio restituendæ in Italia Pontificiæ Sedis, quod Urbanus hoc anno cœpit et mandavit executioni, peculiaria quædam scribit F. Bartholomæus della Pugliola Minorita, qui per hos annos historiam Miscel. Bononiensem texebat, vulgatam rer. Ital. tom. XVII. Narrat ille Pontifici de reditu cogitanti restitisse valide regem Galliæ, « il quale, ait, da l'indietro aveva guidati, e menati gl' altri papi, come a lui piaceva; imperochè di continuo aveva cardinali di suo parentado, e di sua amistà » ; restitisse pariter cum rege cardinales fere omnes, Italis exceptis, qui tres tantummodo supererant, « uno degli Orsini, uno de Cappuzzi (Capocius) et uno de Viterbo, (ex Ordine Minorum assumptus) sed cum Italis, et præ Italis vehementer id consilii ursit Ægidius cardinalis Hispanus, quem hoc elogio celebrat : « Grandissimo, probo, savio e valente uomo ». Addit historicus cardinales sequi Pontificem recusantes, ab ea obstinatione deterritos a Pontifice, minitante se illis dignitatem abrogaturum, Italis substitutis.

Porro ad Ægidium cardinalem quod attinet, obiisse illum hoc anno certum est. De die et mense emortualibus dissidium est aliquod inter scriptores. Licet enim vulgaris opinio, quam invexit auctoritas anonymi Vaticani, ab annalista hic num. 15 producti, et auctor secundæ Vitæ Urbani apud Baluzium diem XXIV, Augusti assignat ; attamen auctor historiæ Miscellæ Bononiensis, qui per hos annos scribebat, ut ipse non ambigue prodit, dum gesta quædam hujus anni enarrans, subdit : « Non sò che ne farà etc. » Diem cardinalis hujus emortualem quam luctuosissimam accidisse testatur Bononiensibus, de quibus vir iste summus meruerat egregie, signat diem XIV Augusti. Auctor Polyhistoris, qui tamen supputatorem haud egregium temporum se præbet, diem XX Julii notat. In hac sententiarum varietate præferendam censeo eam in qua scriptores gemini rerum ab Urbano gestarum conveniunt; nec forte dissidet auctor Miscellæ, cujus forte textus pro die XXIV mendose diem XIV præfert.

MANSI.

manæ Ecclesiæ remeare, octo ambassiatores solemnes statuum diversorum una cum venerabili fratre nostro Paulo patriarcha Constantinopolitano, et dilecto filio nobili viro Amedeo comite Sabaudiæ, propter hoc ad nos venientibus, ad Sedem Apostolicam destinarunt : obtulitque ac pollicitus est imperator præfatus, se in mense Maii proximo futuro, pro facienda sua suique populi reconciliatione cum dicta Ecclesia ad Sedem præfatam cum nonnullis prælatis, aliisque clericis et religiosis, ac nobilibus et plebeiis personaliter accessurum, vel eo impedito (quod absit) suum primogenitum transmissurum. Quare cum ex dicta obedientia et reconciliatione, si eam fieri contingat, Domino juvante, compleri, salus multarum alias pereuntium animarum, Christianitatis augmentum et tutela fortissima, infidelium repressio, aliaque multa spiritualia et temporalia bona sint probabiliter proventura ; omnesque fideles Christi, præsertim personas sublimes, ad hoc deceat favores et auxilia impertiri ; serenitatem tuam rogamus et hortamur attente, mandantes quatenus vigilanter provideas, quod dictis imperatori et ejus primogenito, aliisque Græcis et gentibus, qui cum eis vel eorum altero ad Sedem venient memoratam, per terram vel mare regni Siciliæ nulla injuria, damnum aut impedimentum aliud irrogetur ; super hoc publicam proclamationem gravium bannorum, et pœnarum comminatione ac inflictione per dictum regnum, ubi expedire cognoveris, fieri faciendo, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum VIII id. Novembris, Pontificatus nostri anno VI ». Rogatus quoque Philippus princeps Tarentinus [1] dictus imperator Constantinopolitanus, Balduini II a Michaele olim Palæologo Constantinopoli pulsi materno jure hæres, ne ob veteres simultates optatissimam Græcorum conjunctionem disturbaret, tutumque ac liberum commeatum venienti imperatori daret. Latini etiam alii [2] qui in Orientalibus oris principatus amplos obtinebant, ut Rhodiorum equitum magister, Marcus Cornelius Venetorum et Gabriel Adurnius Genuensium duces, tum Ægæi maris insulani, ut Chienses Eubœique, sollicitati [3] ut imperatorem studiis suis ad Sedem Apostolicam profecturum prosequerentur : « Nobilitatem et discretionem vestram (hos posteriores alloquitur), rogamus et hortamur attente, quatenus tam ipsi patriarchæ, quam magnifico viro Joanni Palæologo imperatori Græcorum illustri et suis gentibus, pro dicta reconciliatione ad Sedem profecturis eamdem, in eundo et redeundo ob reverentiam dictæ Sedis et nostram, ac augumentum fidei Christianæ si requisiverint, vestra tribuatis auxilium, consilium et favorem ».

8. Ut foveret autem in suscepto pio redintegrandæ Orientalis Ecclesiæ et schismatis damnandi consilio Græcos, Pontifex excitavit Joannis Palæologi imperatoris filios, Andronicum, Manuelem et Michaelem ad Romanæ Ecclesiæ obsequium pronos, ut constantes perstarent, ac paternam pietatem æmularentur. Quo etiam argumento subjectas ad Helenam ipsorum matrem litteras dedit :

« Urbanus, etc. illustri principissæ Elenæ imperatrici Græcorum, gratiam in præsenti, per quam obtineat gloriam in futuro.

« Lætati sumus ab intimis in iis, quæ venerabilis frater noster Paulus patriarcha Constantinopolitanus et ambassiatores magnifici principis Joannis Palæologi imperatoris Græcorum illustris, consortis tui, ad Sedem Apostolicam destinati nobis de tua prudentia aliisque virtutibus retulerunt. Illudque lætificavit præcipue mentem nostram, quod (prout a patriarcha et ambassiatoribus præfatis audivimus) non solum optas Latinorum et Græcorum sanctissimam et amabilissimam unionem, sed ad hoc devotæ tuæ operationis studium ardenti animo impendisti, præfatum imperatorem et assistentes eidem ad prosequendum et perficiendum unionem hujusmodi providis tuis persuasionibus inducendo. Gaudemus itaque quod in te mulierem fortem invenimus, in qua cor merito potest confidere viri tui, cujus utriusque hominis salutem et gloriam ardenter desideras et studiosa procuras. Eapropter tuam excellentiam et prudentiam attentius exhortamur in Domino, quatenus in hujusmodi tua laudabili voluntate et operatione persistens, præfatum consortem ac inclytos natos tuos (quibus prudenter satagis regnum recuperare ac stabilire terrenum) et nihilominus acquirere sempiternum, ac clerum et populum Græcorum sollicitare non desinas, ut negotium unionis præfatæ puris animis et efficacibus studiis prosequatur. Nam sacrosanctam Romanam Ecclesiam, quæ non claudit redeuntibus gremium, reperient non solum justam et piam, sed (quantum secundum Deum poterit) favorabilem et etiam gratiosam. Dat. Romæ apud S. Petrum VIII id. Novembris, Pontificatus nostri anno VI.

Pollebat multa auctoritate in Græcorum clero ad perficiendam hanc conjunctionem imperatricis pater Joannes Cantacuzenus, quem antea cum Clemente sexto de adducendis ad Romanæ Ecclesiæ obsequium Græcis egisse, dum sceptris vi et tyrannide arreptis potiebatur ; sed cum rem segnius tractaret, atque in Turcis, quorum prædæ ac furori Græciam sua ambitione exposuerat, spes suas collocaret, imperio deturbatum mortisque metu ad monachorum S. Basilii instituta confugisse vidimus. Ipsum ergo Pontifex hortatus est, ut partes suas in clero ad Romanæ Ecclesiæ obsequia revocando adhiberet :

« Urbanus, etc. prudenti vero Calacusino Ordinis S. Basilii, olim imperatori Græcorum, gratiam in præsenti, per quam obtineat gloriam in futuro.

« Audivimus sæpius, te fore virum multa

[1] Tom. VI. Ep. sec. p. 3. — [2] Ibid. — [3] Pag. 1.

prudentia, et etiam litterarum divinarum scientia redimitum, olimque Græcorum imperium multo tempore gubernasse, et post relictam coronam imperii ad austeritatem vitæ, Ordinem videlicet S. Basilii transmigrasse; multamque calogerorum, ac cleri et populi Græcorum habere sequelam : propter quod in perfectione tractatus unionis eorumdem Græcorum et Latinorum præ cæteris post imperiale culmen potes existere fructuosus; sicut in iis, quæ in tractatu prædicto apud Constantinopolim gesta sunt ultimo, asseris extitisse. Quare discretionem tuam requirimus et hortamur attente, quatenus magnificum virum Joannem Palæologum imperatorem Græcorum illustrem generum tuum, ac calogeros, necnon clerum et populum prælibatos ad faciendum unionem præfatam, ex qua innumera spiritualia et temporalia bona provenient, dictumque imperatorem ad veniendum propterea ad Sedem Apostolicam, ut promisit, providis tuis consiliis et inductionibus jugiter exhorteris; proinde dictorum imperatoris et imperii statui in præcipitium cadenti quotidie succursurus, ac gloriosum nomen in sæculo et in excelsis etiam præmium recepturus. Datum ut supra ».

9. Comparati egregie visi sunt ad schisma vetus damnandum tum religiosam vitam professi, tum alii sæculares clerici, cum nimirum extremæ calamitates exceptæ a Turcis, atque aliarum imminentium terror superiorem pertinaciam mollivissent, quibus hæc rescripsit Urbanus [1] :

« Prudentibus viris universis archimandritis aliisque calogeris Græciæ, gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

« Audivimus jucundanter (nempe ex oratoribus) quod vos seu magna pars vestrum, non absque gratia divinæ inspirationis inducti, jam dudum de reconciliatione ac unione Græcorum facienda cum sacrosancta Romana Ecclesia matre ac magistra cunctorum Christi fidelium apud Constantinopolim ageretur, præfato imperatori et aliis tractatoribus hujusmodi sancti negotii fideli ac provido consilio suasistis, ut omnino præfatam facerent unionem : propter quod ipse ac vos, necnon clerus et populus civitatis Constantinopolitanæ eosdem et alios ambassiatores ad Sedem Apostolicam destinastis: et idem imperator obtulit se cum pluribus vestrum ac prædictorum cleri et populi ad dictam Sedem de mense Maii proxime futuro personaliter accessurum, etc. »

10. Assenserant redintegrandæ felici illi Ecclesiarum conjunctioni Philotheus Constantinopolitanus, Nison Alexandrinus et Lazarus Jerosolymitanus patriarchæ, ac suas ad Pontificem litteras, quibus se illius obsequio addixere, transmiserant: quos hortatoriis litteris excitavit Christi vicarius, ut gregem Dominicum sub uno supremo pastore congregarent : significavitque, si una cum imperatore Romam accederent, debita ipsos benevolentia ac officiis se complexurum :

« Prudentibus viris Philotheo Constantinopolitanam, Nifon Alexandrinam et Lazaro Jerosolymitanam patriarchales Ecclesias more Græcorum regentibus, gratiam in præsenti, per quam obtineant gloriam in futuro.

« Salutaris intentionis vestræ propositum super reductione Græcorum ad sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ unitatem nobis tam per litteras vestras quam per venerabilem fratrem nostrum Paulum patriarcham Constantinopolitanum, ac providos viros Nilos Metropolitis et Theodorum Megatarstophilatas (Megacartophylacas) nuntios vestros, latores præsentium, reseratum audivimus cum multa lætitia. Proinde devotas gratias referentes Altissimo, qui tam laudandum propositum vestris mentibus inspiravit, rogamus vos et hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus in dicto proposito immobiliter persistentes, lumen, quod in vobis est, in cognoscendo utilitatem vestram et aliarum innumerabilium animarum et corporum, ex reductione præfata indubie proventuram, non abscondatis sub modio, sed super candelabrum vestræ sinceræ prædicationis et operationis cunctis Græcorum populis ostendatis, ut in ipsius claritate per semitam mandatorum Domini gradiantur; vosque tanto plus apud ipsum Dominum laudari, ac altius super plura constitui mereamini, quanto plures manipulos de credito vobis agro collegeritis et ad aream Domini afferetis, quantoque de datis vobis talentis datori reportabitis magis lucrum.

« Cæterum valde gratum habebimus, quod cum magnifico viro Joanne Palæologo imperatore Græcorum illustri, et cum aliis multis viris litteratis et authenticis de clero et populo Græcorum ad sanctam Sedem Apostolicam matrem et magistram cunctorum fidelium, ad quam idem imperator venturum se obtulit, veniatis : ubi vos libenter videbimus et condignis honoribus prosequemur; ac (dante Deo) tollentur schismata, et alias saluti dictarum providebitur animarum. Datum Romæ apud S. Petrum VIII id. Novembris, Pontificatus nostri anno VI ». Provocati etiam Apostolicis adhortationibus fuere [1] cives Constantinopolitani, imperiique totius proceres : necnon Latini, qui in Oriente plura obtinebant, commoniti ut iis non deessent.

11. *De Cantacuzeni erroribus disquisitio.* — Quod ad Paulum patriarcham Constantinopolitanum (Latinum scilicet) spectat; is, dum Pontificia legatione Constantinopoli fungebatur, cum Joanne Cantacuzeno, ad quem ante Urbanum scripsisse vidimus, congressus illum excussit, an Palamæ distinctionem realem inter divina attributa actionesve divinas et divinam essentiam fingentis, pluresque comminiscentis divinitates; necnon lu-

[1] Tom. VI. p. 10.

[1] Tom. VI. p. 2.

men quo in monte Thabor Christus circumfulsit, increatum fuisse delirantis hæresibus contaminatus esset, demumque post concertationes varias, a Cantacuzeno expressit divinam essentiam ejusque actionem immanentem non re, sed ratione distingui. Postea tamen Cantacuzenus nonnulla scripta edidit, quæ distinctionis realis ambiguitatem injecere, ac fœdissimum Palamæ dogma de increato lumine Thaborio asserere contendit, quæ Paulus patriarcha subjectis Tabulis promulgavit [1], professus illa se Romano Pontifici delaturum : « Paulus miseratione divina patriarcha Constantinopolitanus, omnibus in Christo fidelibus ». Et infra : « Ne posteros veritas rerum prætereat, oportere censui, quæ inter imperatorem Cantacuzenum et me disputari contigit scripturæ tradere. Quoniam enim ad dominum papam Urbanum V et ejus cardinales nonnulli Græci retulerunt, commemoratum imperatorem Cantacuzenum et Ecclesiam Græcorum multas suo dogmate divinitatis inducere supereminentes et remissas, et quod asserant quæ Deo insunt realiter inter se differre, et unumquodque horum deitatem distinctam in infinitum a divina substantia distare ; cum nosse verum hujus doctrinæ cuperem, Constantinopoli degens, quando ad imperatorem Palæologum a commemorato summo Pontifice missus fui, quæsivimus istud scire, non autem potuimus verbo vel re aliquid certi de hac opinione et impia doctrina comprehendere; quapropter et coactus sum verbis asperis eos insectari, et veluti quibusdam argumentis provocare. Tandem imperator ipse Cantacuzenus de hac opinione mecum verba fecit. Quamvis autem a principio videretur mihi non recte sentire, qui ex ejus verbis eum distinctionem realem ponere suspicabar ; tamen post aliquos dies sermone protracto dixit, se non sentire realem distinctionem inter ea quæ Deo insunt, sed tantum ratione et conceptu mentis. Tunc veluti gavisus dixi, bene eum dicere, et cum B. Ambrosio convenire. Postea dicta colloquia scriptis mandavit, quibus nonnulla inseruit, quæ dubitationem pariunt, utrum rationis tantum, an etiam realem distinctionem esse contendat : quæ profecto scripta summo Pontifici ostendam, ut ea vel improbet vel confirmet.

« Deinde scripsit de lumine quod apparuit in monte Thabor, asserens illud esse increatum, et non esse Dei essentiam, sed quamdam divinam operationem, quod ne auditu quidem ferendum est : nihil enim est increatum præter divinam essentiam, et omne increatum sempiternum est; nullum porro sempiternum visibile est, quæ enim cernuntur temporanea sunt. Quare si diceret, illud visibile lumen symbolum fuisse invisibilis et increati luminis, utique recte saperet: dicere autem lumen, quod corporalibus oculis visum est, esse increatum, omnino extra terminos fidei est contra omnem rationem. Hæc igitur volumus præsenti scripto esse manifesta, ut rei veritas in posterum conservetur ». Hæc de Cantacuzeno vere promulgata a Paulo patriarcha ostendit ipsius Cantacuzeni historia [1], in qua ipse eos errores de Thaborio lumine ut fidei dogmata proponit. At de his hactenus.

12. *Catharenses Catholici oppressi a schismaticis.* — Cæterum dum Græci Constantinopolitani, e schismate emergere cogitabant, nonnulli schismatici præpotentes suæ tyrannidi Catharenses Catholicos Rasciis et Albanis schismaticis circumfusos subjicere sunt moliti, qui cum ad communem parentem ac religionis defensorem Romanum Pontificem opem flagitaturi confugerent, Urbanus Venetorum ducem, qui ob maritimas vires quibus pollebat, facile iis subsidio accurrere poterat, excitavit [2], ut in retundendis schismaticorum conatibus potentiam explicaret et Catharenses tueretur :

« Marco Cornario duci Venetiarum.

« Dilectorum filiorum civium et communis civitatis Catharensis piam querelam audivimus cum amaritudine mentis nostræ, continentem quod licet ipsi sint inter hæreticos et schismaticos Albaniæ et Rassiæ constituti, tamen prout notorium est, sunt Catholici, in unitate et obedientia sanctæ Romanæ Ecclesiæ persistentes: quodque nonnulli nobiles et alii ex dictis hæreticis et schismaticis eos subjugare et ad damnabilem ipsorum ritum adducere hostilibus aggressibus moliuntur; et quod, nisi a te et aliis Christi fidelibus adjuventur, sunt in maximo animarum et corporum ac rerum periculo constituti : quare super hoc Apostolici favoris præsidium implorarunt. Nos igitur eisdem civibus et communi paterno compatientes affectu, nobilitatem tuam devote requirimus, rogamus et hortamur attente, quatenus omnibus subditis tuis districte præcipias, ne præfatis hæreticis et schismaticis per mare vel terram contra jam dictos cives et commune præbeant aliquod auxilium vel favorem : quinimo ipsos cives et commune pro eorum defensione ab hujusmodi hostibus facienda velis ob reverentiam Dei suæque fidei, ac Apostolicæ Sedis et nostram in tantæ necessitatis articulo charitativis auxiliis et favoribus, de quibus eis commode subvenire poteris, adjuvare; proinde a Deo præmium et a nobis dictaque Sede pleniorem benevolentiam obtenturus. Dat. Romæ apud S. Petrum VIII kal. Decembris ». Accensi pariter [3] Jadertini, Ragusini, Dyrrachini atque Appuli, ut religionis studio Catharenses orthodoxæ fidei cultores ab impiorum servitute vindicarent.

13. *Petrum Cypri regem de adulterio corripit Urbanus.* — Neque ad tuendos modo Orientales Catholicos adversus hostium arma et potentiam

[1] Ext. inter opus. aurea posteriorum Græc. cusa Romæ p. 405.

[1] Cantacuz. l. II. c. 40. — [2] Tom. VI. Ep. V. secr. pag. 7. — [3] Ibid. p. 6 et 7.

Urbanus incubuit, verum etiam e vitiorum servitute eripiendos. Victus a mollissima voluptate in adulterii cœno jacebat Petrus rex Cypri, qui antea armatos Saracenorum cuneos vicerat, partarumque victoriarum gloriam obscurabat: nec leve aberat periculum, ne ab impiis, quorum spurcitias imitabatur, clientela divini Numinis destitutus, vexaretur. Ipsum itaque Christi vicarius, cui reges regere cælitus datum est, subjectis litteris ad puriora consilia revocare nisus est [1]:

« Charissimo in Christo filio Petro regi Cypri illustri.

« Amara nimis et horrenda relatio, Apostolicis auribus sæpius inculcata, nostro patefecit auditui, quo tu, propria abjecta consorte illustri genere ac morum elegantia decorata, non erubescis quamdam adulteram publice retinere: ex quo Deum creatorem tuum institutorem sacri Matrimonii offendis gravissime, animam tuam laqueo damnationis involvis, regiam claritatem obnubilas, et populum tuum, qui jucundatur in multiplicatione regalis sobolis, tristem facis, ac hostes crucis et tuos, quorum es persecutor acerrimus, ex eo lætificas, quod Regem regum, qui contra ipsos tibi largitur victorias, offendere non pavescis, ac de propitio tuis culpis constituis offensorem; et meritum ac gloriam, quæ pugnando strenue contra dictos hostes assequeris, proh pudor! causa unius impudicæ mulieris amittis. Quare celsitudinem tuam, cujus salutem et gloriam paternis zelamus affectibus, monemus ac rogamus attentius et hortamur, tibi nihilominus per Apostolica scripta mandantes, quatenus si est ita (quod vix credere possumus) ad quantum et quam detestabile prolapsus sit facinus, in humilitatis et contritionis spiritu recognoscens, et omni tempore, præsertim ipso, quo magnifice prosequeris causam Dei, te ab ejus offensione custodiens, festines reatum tuum celeriter emendare, eamdem adulteram abjiciendo prorsus et eminus, ac præfatam tuam consortem affectu conjugali tractando et condignis honoribus prosequendo; sic perfecte errata corrigens, quod Deo et hominibus fias correctus placidior, quam esses primitus non excedens. Datum Romæ apud S. Petrum IV non. Decemb., anno VI ». Admovit etiam ad tantum dedecus e Cypria regia removendum Pontifex Raimundi archiepiscopi Nicosiensis curas, quem jussit opportune et importune precibus, imperiis, blanditiis, minis, incumbere apud Petrum regem [2], ut conjugem reciperet atque ab Occidente repetendo, ad committendam monomachiam cum Florimundo Sparræ regulo deterreret, cum id ab ipsius dignitate et salute abhorreret. Trajecit porro sequenti anno in Occidentem Cyprius rex, sed ut auxilia in Saracenos eliceret, ac Pontificem in Urbe salutavit, de quo suo loco. Nunc reliqua ab Urbano Romæ gesta prosequamur.

14. *Ægidii cardinalis obitus et laudes.* — Sacratum ab ipso Sabinensem episcopum Omnium Sanctorum pervigilio, narrat Vitæ illius auctor [1]: « Die, inquit, ultima dicti mensis, quæ fuit dies Dominica in vigilia Omnium Sanctorum primum in altari B. Petri solemniter celebravit, et ibidem consecravit in episcopum Sabinensem prænominatum dominum Guillelmum de Agrifolio, qui longis temporibus ante non consecratus tit. S. Mariæ in trans Tyberim presbyter extiterat cardinalis. In dicto autem altari a tempore Bonifacii papæ VIII non fuerat celebratum propter summorum Pontificum, qui in ipso tantum sunt soliti celebrare, absentiam diutinam ». Suffectus est Guillelmus de Agrifolio in Sabinensis Ecclesiæ administratione Ægidio Albornotio pacis bellique artibus clarissimo, cujus virtute ditio Ecclesiastica a tyrannorum cruentis manibus erepta, ac via venturo Pontifici structa fuerat: Viterbii vero præsente jam Pontifice quasi suo functus munere, ac lauream immortalitatis collecturus obierat, relicto omnibus, ac maxime Urbano ingenti sui desiderio, de quo hæc ejusdem Urbani Vitæ auctor tradit [2]:

« Die XXIV mensis Augusti, immediate suum dictum adventum subsequentis, obiit in Viterbio præfatus dominus Ægidius Alvari episcopus Sabinensis cardinalis, vir utique memoriæ laudabilis, imo etiam indelebilis in æternum. Fuit namque legatus in dictis partibus continue fere per quatuordecim annos: et licet a principio repererit civitates, loca, castra et terras, quæ ad dominium, jus et proprietatem Romanæ Ecclesiæ spectabant, sub manibus (tyrannorum) consistere, Montisflasconis et de Montefalco duntaxat exceptis; tamen divino fretus auxilio sic operatus est nunc per tractatus amicabiles, nunc vero per insultus hostiles, quod fere omnia ad obedientiam dictæ Ecclesiæ suo tempore suoque ministerio reducta: in quibus etiam castra, rochas et alias munitiones ut plurimum aut noviter fecit ædificari, aut quæ hactenus, in posterum in defensionem fidelibus, rebellibus vero ad offensionem et terrorem. Fuit insuper homo admodum virtuosus, litterarum scientia præditus, in agibilibus multum circumspectus, corde magnanimus, corpore laboriosus, ac in factis armorum, non omissa pontificali decentia, valde edoctus et expertus: scivitque in omnibus sic et taliter se gerere, quod in tota Italia vivens amabatur, aut saltem timebatur. Ipse de bonis a Deo sibi datis constituit, dotavit ac fundavit Bononiæ unum solemne collegium pro pauperibus scholaribus regionis suæ. Plura alia bona fecit pro salute animæ suæ. Ejus obitus fuit multum toti Ecclesiæ damnosus, et præfato Urbano papæ displicibilis et dolorosus, præsertim in sui dicti adventus principio, cum speraret in suis agendis per eum in plurimum dirigi et juvari ». Ex his constat

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 22. — [2] Ibid.

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Gesta ead. apud Bosq.

errore lapsos, qui Ægidii obitum ante hunc annum collocant. Cineres Assisii temporario sepulchro in Ecclesia S. Francisci conditos, Toletum postea translatos, uti ab ipso in ultimis Tabulis cautum fuerat, ad templum S. Ildefonsi; cumque Urbanus indulgentiarum amplissima præmia funus cohonestaturis, ac feretro subcollantibus largitus esset, Toletum usque certatim populis occurrentibus, piorum humeris delatum esse referunt scriptores Hispanici [1]: cum tamen Bergomensis affirmet [2] non corpus, sed cor in Hispanias delatum.

15. *Guillelmus episcopus Sabinensis legatus in Siciliam missus.*—Non successit modo Ægidio Guillelmus in Sabinensi episcopatu, sed in Siciliæ etiam citerioris legatione, ipsique partes demandatæ sunt [3], ut Beneventani agri ad Sedem Apostolicam spectantis, ex Clementis VI repetito Diplomate circumscriberet limites, quorum designandorum auctoritas ex pactis cum Carolo I initis ad Ecclesiam spectabat, cum ea res extracta hactenus fuisset. De misso in citeriorem Siciliam Guillelmo episcopo Sabinensi meminit Urbani Vitæ auctor, ac præcipuam mittendi illius causam ad sopiendum civile inter principes bellum fuisse observat: extantque Urbani litteræ [4], quibus eum ad pacem inter Philippum Tarentinum Constantinopolitanos gerentem titulos et Franciscum e Baucio Andriæ ducem conciliandam jussit incumbere: « Non absque multa, inquit, cordis nostri amaritudine attendentes, quod bellicosa et jam diu prorelata discordia charissimi in Christo filii nostri Philippi imperatoris Constantinopolitani illustris, ac dilecti filii nobilis viri Francisci de Baucio ducis Andriæ, non solum ipsis eorumque subditis, sequacibus et terris; sed toti pæne regno Siciliæ et terræ citra pharum, in quibus superius dominium obtinemus, et in quibus iidem imperator et dux morantur, produxit hactenus et producit assidue animarum et corporum atque rerum gravissima detrimenta: efficax via pacis quæsita sæpius nondum potuit (quod dolenter referimus) inveniri, etc. Datum Romæ apud S. Petrum II non. Decemb., anno VI ». Adjuncti [5] postea sunt Guillelmus Ostiensis episcopus et Petrus S. Mariæ-Novæ diaconus cardinales controversiæ arbitri, demumque lis Urbani studio sopita. Cæterum ex iis intestinis bellis citerioris Siciliæ Fridericus Aragoniæ stirpis vires collegit in Trinacria, illiusque sibi subjiciendæ concepta spe, qui antea missis ad Sedem Apostolicam oratoribus ad concordiam pronum se ostenderat, et censuris ob retentam avitam tyrannidem exsolvi supplex flagitarat, pristino abjecto consilio, præfractiorem se ad illius leges exhibuit: cui Pontifex rescripsit [6], ut si pacem optaret, idonea instructos auctoritate oratores mitteret, neque inani specie Apostolicæ Sedis expectationem deluderet.

[1] Jo. Mar. l. XVII. c. 7 et alii. — [2] Bergom. hist. l. XIII. — [3] Tom. VI. Ep. secr. p. 26. et an. 3. Ep. com. XXVI. — [4] An. 6. Ep. com. XVII. — [5] Tom. VI. Ep. secr. p. 129. — [6] Pap. 24.

16. *Fœdus inter Pontificem, imperatorem et Ungarum aliosque principes.*—Tuendæ in reliqua Italia pacis studio idem Pontifex, ut facilius tyrannicam Bernabonis et Galeatii ambitionem, ac fœderatorum Veronensium reprimeret, fœdus ad septennium cum Carolo imperatore, Ludovico rege Ungariæ utpote Ecclesiæ signifero ac defensore, Francisco Carraria Patavino, Atestinis marchionibus Ferrariensibus, ac Gonzagis Mantuanis, Arnaldi Auxitani archiepiscopi præfecti ærarii opera percussit: cujus initi consilium in publicis ea de re Tabulis tum conscriptis illustratur [1], quæ ab his verbis ducunt exordium:

« In nomine Domini nostri Jesu Christi et gloriosæ Virginis, ac beatorum Apostolorum Petri et Pauli, et totius curiæ triumphantis: ad honorem, statum et exaltationem sanctissimi in Christo patris et domini nostri Urbani, divina providente clementia papæ V sanctæque Romanæ Ecclesiæ, et reverendissimorum in Christo patrum dominorum S. R. E. cardinalium, et gloriosissimi ac invictissimi principis domini Caroli, Dei gratia Romanorum imperatoris semper Augusti et Boemiæ regis, necnon serenissimi principis domini Ludovici, Dei gratia illustris regis Ungariæ, et ad conservationem et statum magnifici et potentis domini Francisci de Carraria pro sacro Romano imperio Paduæ, Feltri, Beluni, etc. et vicarii generalis, et dominorum Nicolai, Ugonis et Alberti fratrum illustrium marchionum Estensium, ac dominorum Guidonis de Gonzaga, Ludovici et Francisci fratrum et filiorum ejusdem Mantuæ, etc. pro sacro Romano imperio vicariorum generalium ». Adjunctæ sunt leges, quibus mutua ope hostium conatus propulsaturi sint; atque invicem mutua auxilia in Italia sibi præstituri, ac demum Tabulæ pactionis locorum ac temporis testiumque circumstantiis ita consignatæ: « Singula suprascripta acta fuerunt, lecta et firmata in præsentia reverendissimi in Christo patris et domini domini Anglici tit. S. Petri ad Vincula presbyteri cardinalis, præsentibus nobili viro domino Nicolao de Spinellis de Neapoli legum doctore cancellario regni Siciliæ, domino Joanne de Cabrespina decretorum doctore, et domino Joanne de Senis licentiato in jure civili, testibus ad prædicta vocatis specialiter et rogatis, anno Domini MCCCLXVII, Indictione quinta, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Urbani, divina providentia papæ V, anno V, præfati die ultima mensis Julii in palatio Apostolico Viterbiensi, etc. » Confirmatæ sunt hæ pactionis Tabulæ, atque insertæ Apostolicis litteris quibus dies adscripta his verbis. « Dat. Viterbii nonis Augusti, Pontificatus nostri anno V ». Anglicum porro, de quo in his Tabulis sit mentio, creatum episcopum Albanensem ditionique Ecclesiasticæ præfectum, jussumque Bononiæ consistere, ut nimirum eam urbem in officio adversus vice-

[1] Lib. Priv. Rom. Eccl. t. II. p. 227. et Ms. bibl. Vall. sig. num. 12.

comitum insidias contineret, tradit Urbani Vitæ scriptor[1].

17. *Petrus regnum Castellæ recuperat, obnitente Henrico comite Gallorum.* — In Polonia Numinis justitiæ in divinorum beneficiorum immemores homicidas editum hoc anno insigne exemplum refert Michovias[2] : « Anno, inquit, Domini MCCCLXVII, Bithomienses cives furore acti plebanum et prædicatorem submerserunt, et ex hoc venæ argenti et plumbi cessaverunt ». Subdit plures excursiones in Lithuaniam a magistro equitum Prussiæ factas.

Dum vero hi bellum in Septentrione pro tuenda fide gerere pergunt, ad meridiem Hispani, qui pariter exercere vires in Christi hostes consueverant, in mutuas neces ferrum strinxerant, Henrico Trastamaræ comite Gallicis fulto copiis arreptum regium decus defendente, ac Petro Castellæ rege Eduardi Aquitaniæ principis viribus instructo regnum repetente. Perstringit Urbani Vitæ auctor[3] pactiones inter Castellanum et Aquitanum initas, partumque de hostibus triumphum : « Mediantibus thesauris prædictis, (de iis loquitur, quos Petrus rex Castellæ avexerat in Aquitaniam), secum confœderati sunt, sibique favoribus et auxiliis opportunis assistere promiserunt: pro quorum majore firmitate dedit duas filias suas, quas secum duxerat, in conjuges duobus filiis regis Angliæ memorati, ordinavitque earum primogenitam, quam recepit Joannes dux Lencastriæ, sibi debere succedere in suo regno, ubi ipsum decedere contingere sine masculo legitimo et naturali. Quibus peractis, Odoardus princeps prædictus cum magno exercitu armatorum, ipsum secum ducens, dictum regnum intravit: dictoque Henrico victo in prœlio, fugæ tamen præsidio liberato, vi armorum intra paucos dies ipsum ad statum suum dictique regni sui regimen restauravit : et sic ipso ibidem relicto, triumphator gloriosus ad propria remeavit ». Hæc breviter auctor, quæ fusius a scriptoribus Hispanicis recensentur.

Non diu reportatæ victoriæ fructu potitus est Petrus rex: nondum enim confirmato regno, Aquitaniæ[4] principe Eduardo spe promissorum deluso, atque irarum pleno abscedente, Henricus Trastamaræ comes Gallorum, quibus Eduardi ingrata erat felicitas et amplificatio principatus exosa, auxiliis animatus, in Castellam est reversus, cum plures adhuc urbes insignes in ipsius perstarent fide : Iberoque trajecto, crucem in arena expressit, eamque deosculatus vovit e provincia nonnisi victorem se discessurum ; atque ad eam cæremoniam, ut studia inflammaret, suos adstrinxit. Inde concurrentibus ad eum copiis auctus Burgos contendit, et civium cupida voluntate acceptus, Jacobum regem Balearem, qui Petri Castellæ regis partes secutus, illius ope Balearico regno restitui sperabat, intercepit vinculisque tradidit. Commotus est Jacobi Balearis calamitate Pontifex, ac litteris VI kal. Januarias datis, Henricum sollicitavit[1], ut infelicem regem, qui diutius in carceribus Aragonicis elanguisset, restitueret libertati : qui postea multa auri vi a Joanna regina Siciliæ redemptus est. Reliquas Castellæ conversiones suo loco prosequemur : nunc Lusitanas adjungimus.

18. *Petri regis Lusitaniæ mors et virtutes.* — Luxit hoc anno Lusitania Petri regis obitum, quem sui incredibile desiderium reliquisse, refert Mariana[2], ac justitiæ laude floruisse, sceptrumque annos novem, totidem menses, dies viginti octo tenuisse : familiarem illi hanc vocem fuisse, indignum regio nomine videri principem, quo die nemini beneficium contulisse. Successit in regno Ferdinandus filius, qui cum oratores ad Sedem Apostolicam misisset, ut Christi vicario regia obsequia de more deferret, Urbanus gratias ei hisce litteris egit[3], ac Pontificia studia est pollicitus :

« Charissimo in Christo filio Fernando regi Portugaliæ illustri, salutem, etc.

« Serenitatis tuæ litteras nuper gratanter recepimus, per quas te excusasti humilitate devota, quod propter certa impedimenta notoria, postquam fuisti sublimitate regia decoratus, nobis per proprios ambaxiatores eas reverentiam, obedientiam et subjectionem filiales, quas universi Catholici principes, præsertim in regiminum suorum primordiis Apostolicæ Sedi consueverunt impendere, minime impendisti ; ipsasque per easdem supplevisti litteras, te ad nostra beneplacita filialiter offerendo, ambaxiatores eosdem, cum facultas aderit, ad dictam Sedem nihilominus transmissurus. De his itaque tuam reverentem et devotam magnitudinem multipliciter commendantes, tuis zelo ad fidem Catholicam ac devotione præcipua ad Romanam Ecclesiam, et aliis virtutibus intellectis, de tua sublimatione regali ingenti lætitia gratulamur, intendentes te brachiis paternæ dilectionis amplecti, ac regium solium et regnum tua prosequi dictæ Sedis favoribus in casibus opportunis, in quibus ad nos recursum habeas cum fiducia filiali. Confortare igitur, fili charissime, Deum time, et omnia bona adjicientur tibi : fidemque Catholicam, velut pugil Domini tuearis : cole justitiam, qua thronus regius stabilitur, agnoscens te ad vindictam malorum et laudem bonorum fore super alios sublimatum : defende libertatem Ecclesiasticam, in qua Rex regum et dominantium Dominus honoratur ; et in devotione sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris tuæ sicut amantissimus filius, cui Dominus ad sui laudem et gloriam dies bonos super dies adjiciat, perseveres. Dat. Romæ apud S. Petrum III kal. Decembris, anno VI ».

[1] Gesta Urb. V apud Bosq — [2] Michov. l. IV. c. 28. Crom. l. XII. — [3] Gesta Urb. V apud Bosq. — [4] Mar. l. XVII. c. 11.

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 32. — [2] Mar. l. XVII. c. 9 et alii. — [3] Tom. VI. Ep. secr. p. 9.

19. *Præsules ad Ecclesias redire jussi.* — Addimus ad hujus anni calcem, Urbanum restituendæ disciplinæ Ecclesiasticæ cupidum, cum cæteris præsulibus egregium exemplum curandi sui gregis explicuisset; dedisse operam, ut Constitutio Apostolica de Ecclesiis pastorum præsentia non destituendis servaretur; data enim ea de re Bernardo Neapolitano et Pino Brundusino archiepiscopus hæc imperia[1]: « Mandamus, quatenus vos vel alter vestrum omnes et singulos archiepiscopos, episcopos et abbates aliosque Ecclesiarum prælatos, quos in civitate Neapolitana, quam nimirum frequentare dicuntur, residere compereritis, ex parte nostra moneatis et inducatis, ut ad eorum Ecclesias seu diœceses residere procurent. Datum Romæ apud Sanctum Petrum IV kalend. Januarii, anno VI ». Versari etiam in eadem regia aula viri religiosi consueverant, illecti nimirum rerum caducarum amore, quos magis in suis monasteriis animum rebus divinis transfundere decuisset: de quibus etiam ad sua cœnobia revocandis eisdem archiepiscopis partes demandatæ[1] (1).

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 47.

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 47.

(1) Hoc anno, Septembri mense, Eboraci in Anglia Concilium celebratum, quod inter provincialia merito accenset Cossartius, cum in capitibus 7, 8, et 9 Constitutiones illæ decretæ in Concilio provinciali asserantur. Qui pariter Cossartius huic anno Concilium adscribit, ductus ex anno XV Willelmi archiepiscopi, quo Acta ejusdem signantur. Cœpit enim Willelmus anno MCCCLII. In capite 2 ejusdem Concilii, abusus, qui in obeundis vigiliis sanctorum, et defunctorum in Ecclesias irrepserant, censuris coercentur. Ex quibus intelligimus nocturnas vigilias nondum apud Anglos desuevisse; quæ pariter servabantur sive in Ecclesiis sive in privatis domibus, antequam defunctorum cadavera sepulturæ mandarentur. Sed cum fideles ad crapulas ea occasione potius quam ad preces, ut planius explicatur in cap. 10 Concilii Londinensis anni MCCCXLII convenirent; ideo in eos abusus animadvertitur. MANSI.

URBANI V ANNUS 6. — CHRISTI 1368.

1. *In Bernabonem sceleribus insignem et Ecclesiæ hostem excitata imperatoris potentia.* — Sexagesimo octavo hujus sæculi anno, Indictione sexta, Bernabos vicecomes primum fraudibus, deinde aperto furore in Ecclesiam grassatus, novos concitavit motus in Italia, summique Pontificis pium ardorem in reprimenda ipsius tyrannide exercuit. Crescebat in dies tyranni improbitas, ac proferre latius flagitio principatum moliebatur: atterebat populos vectigalibus, stupris virginum ac nuptarum mulierum adulteriis erat inquinatissimus: non tuta erat ab ejus sævitia religiosorum virorum innocentia, quos necabat: episcopos aliosque Dei administros ejus ambitio conculcabat indixeratque Romanæ Ecclesiæ bellum; denique violatis humanis juribus, blasphemis vocibus divinum Numen impetere non perhorrescebat. Ad coercendum itaque furentem hominem arma exerturus Christi vicarius, ut eorum æquitatem illustraret servato judiciorum ordine, legum severitate tum Bernabonem ipsum, tum omnes ejus sequaces constrinxit[1]: imploravit Caroli imperatoris ut Ecclesiæ defensoris potentiam, cujus etiam ea de causa adventum anno superiori ursit, ac fideles ad sequenda ejus signa concitavit præmia indulgentiarum amplissima ipsis impertitus, hoc edicto Apostolico proposito[2]:

2. « Urbanus, etc., ad futuram rei memoriam.

« Cogit nos temporis qualitas, et illius profani hostis, et impii Bernabonis de vicecomitibus militis Mediolanensis nequitia detestanda sollicitat, ut ejus diris conatibus, quos adversus Deum et Christi fideles jugiter emolitur, in virtute divinæ dexteræ obsistentes, prædictorum Ecclesiæ et fidelium illarum partium providere quieti cautius studeamus. Ipse namque Bernabos, sanctæ matris Ecclesiæ viscera semper corradere satagens, illius alienatus a ventre inter cætera ejus non facile

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 110, 112 et 148. — [2] An. 6. Ep. cur. p. 107.

numeranda facinora ex multo jam tempore Ecclesias et Ecclesiastica loca, ac Romanæ Ecclesiæ et imperii de quorum adipe impinguatus et dilatatus existit, et aliarum etiam Ecclesiarum civitates, terras et loca per violentiam occupare, et occupata sub servitute tyrannica detinere, ac ipsarum civitatum, terrarum et locorum cleros et populos, habitatores et incolas talliis, impositionibus, collectis et aliis intolerabilibus extorsionibus fatigare, omnemque quasi ipsorum substantiam rapere, et innumeros ex ipsis etiam clericos et religiosos trucidare crudeliter, proscribere et in exilium relegare; virginum raptus, adulteria et stupra; sacrilegia et alia nefaria multiplicia perpetrare; Ecclesiasticas censuras contemnere, divinique cultum Numinis impedire, episcopos et alios prælatos, ac ministros Dei capere seu capi, detineri et arrestari facere, et tam suis quam suarum Ecclesiarum castris, locis, juribus, jurisdictionibus, honoribus et aliis bonis spoliare et ne in suis Ecclesiis residere suumque officium ibidem exercere valeant prohibere; libertates et immunitates Ecclesiasticas violare, et quasi totaliter absorbere (propter quod, maxime in illis partibus, hæreses pullularunt et schismata, crevit indevotio populi, divinus diminutus est cultus, fidelium animæ perditionis exponuntur periculis, injuriis licentia præstita, et scandala suscitata fuerunt) præterea dictos fideles, cleros et populos tot et tantis pressuris afficere, flagellis cædere et tot miseriis indesinenter affligere (ut in solo fidelium deterior sit conditio, quam olim esset populi Dei sub jugo Pharaonicæ servitutis) insolenter præsumpsit hactenus et præsumit animo obstinato; quinimo noviter in tantam prorupit præsumptionis audaciam, quod gentes et terras ipsius sanctæ Romanæ Ecclesiæ pollutis labiis diffidare, et contra eam et ejus gentes et terras guerram movere temere comminatur: nonnullas terras eidem Ecclesiæ confœderatorum, eique fidelium et adhærentium per gentes suas hostiliter invadere non expavit.

3. « O ferum animum, et derelictum ab humanitate virum! O perditionis filium et damnationis alumnum! Quomodo potuit tanta temeritate repleri, ut nec Deum timeat, nec suos veros in terra dominos recognoscat? Sed prodeat de throno Dei judicium, et cunctorum fidelium oculi videant æquitatem. Exurgat Deus, et suos dissipet inimicos: exurgat et veniat, ut fidelem populum suum salvet. Exurgat et ipse populus Catholicus et fidelis contra tam infructuosum palmitem, pestiferum et nocivum, nescientem in semitis justitiæ dirigere gressus suos; sed potius ipsam matrem Ecclesiam Romanam, quæ omnium fidelium caput est et magistra, suosque fideles venenosis persecutionibus offendentem. Nosque nihilominus præmissa omnia tam perniciosa exempla (quæ adeo sunt notoria, et per Italiæ partes omnibus manifesta, quod nulla possunt tergiversatione celari) diligenter attendentes; ac volentes huic morbo pestifero, per quem magna pars Dominici gregis inficitur, de celeri et salubri, prout expedit, quantum cum Deo possumus, remedio providere; necnon charissimum in Christo filium nostrum Carolum Romanorum imperatorem semper Augustum ac Boemiæ regem illustrem, nobis et sanctæ Romanæ Ecclesiæ vinculo speciali conjunctum, ac peculiarem ejusdem Ecclesiæ promptissimum defensorem, pro ipsorum Ecclesiæ et imperii terris, juribus, honoribus recuperandis et etiam defendendis, ac utilitate et quiete publica ad partes Italiæ præsentialiter descendentem, non solum temporalibus sed etiam spiritualibus auxiliis specialiter [cum spirituales et temporales gladii consueverint, exigente necessitate, sibi ad invicem suffragari, et in juvamen alterius subventione mutua frequentius exerceri] prout decet et expedit, adjuvare; dignumque censentes, quod per suffragium mirificæ crucis, quam ipse blasphemus abhorret et despicit, et passum in ea Salvatorem nostrum Dominum Jesum Christum in suis ministris persequitur, et in ipso Domino Jesu Christo omnium fidelium capite ac solido fundamento ministros ejus, et sui membra corporis perturbat et lacerat, adjuvetur; ipsos Christi fideles ad hujusmodi juvamen eidem imperatori, ut præmittitur, Deo propitio feliciter impendendum, auctoritate Apostolica de fratrum nostrorum consilio decrevimus invocandos, etc. » Addit indulgentias easdem consecuturos, qui imperialia castra anno integro secuti fuerint, vel subsidiariis opibus bellicos sumptus juverint, atque illi, qui in Syriam pro religione propaganda se conferrent. « Datum apud Montemflasconem Balneoregiensis diœcesis, III kal. Junii, anno VI ».

Transmissum est hoc Diploma ad archiepiscopos et episcopos in Ecclesiis divulgandum, ac præcipue id muneris Anglico cardinali Albanensi Pontificio in Flaminia legato demandatum: successerat is in provincia Andruino cardinali Cluniacensi, ex qua ille, nonnisi ægerrime decedere voluit; adeo ut ab Urbano acerrime fuerit increpitus, intentatumque illi anathema, nisi mox gubernacula publicæ rei arciumque custodiam Anglico tradidisset (1).

(1) Abrogatio illa legationis Apostolicæ Androini cardinalis, et assumptio Anglici cardinalis ad munus illud obeundum, quamvis ab annalista hoc anno memoratur, anno tamen præcedente incœpit, teste Matthæo de Griffonibus in Memoriali historico Bononiensi desinente in annum MCDXXVIII, qui ad annum illum MCCCLXVII hæc notavit: « Die XVIII Decembris, reverendissimus pater dominus Anglicus cardinalis Albanensis, frater domini papæ Urbani, venit Bononiam ad standum tanquam legatus Apostolicus ». Verum auctor Miscellæ Bononiensis, qui tunc Bononiæ scribebat, hunc cardinalis Anglici adventum in diem V Januarii anni hujus rejicit. Ex quo etiam scriptore causam discimus quare a Flaminiæ legatione Androinus removeretur; erat enim, inquit auctor ille, Bernaboni, cui bellum minitabatur Pontifex, in amicitiis conjunctissimus. Insuper in ministros suos erat indulgentior; qua legali clementia fœde illi abutebantur. Hæc ille. MANSI.

4. *Carolus imperator venturus in Italiam, Romanæ Ecclesiæ jura Diplomate confirmat.* — Ingressurus vero Italiam Carolus imperator Petrum episcopum Curiensem oratorem ad Urbanum misit, ut armorum imperialium potentiam illius obsequiis contra hostes addiceret : ad quem Urbanus refertas hasce pluribus paternæ benevolentiæ signis litteras dedit [1], ac vicissim ad recuperanda imperii jura se non defuturum est pollicitus :

« Charissimo in Christo filio Carolo Romanorum imperatori semper Augusto.

« Bonum nuntium de terra longinqua, videlicet venerabilem fratrem nostrum Petrum episcopum Curiensem ambaxiatorem tuum, latorem præsentium, eo jucundius vidimus et audivimus diligentius, quo tam litteræ tua manu conscriptæ, quam idem episcopus expectatum diutius felicem celsitudinis augustalis adventum ad partes Italiæ, tuæque personæ sanitatem, et lætum promptumque animum veniendi certius nuntiarunt : et illa eximiæ tuæ devotionis immensitas ex eo nostram lætitiam augmentavit, quod (prout continebant dictæ litteræ et præfatus episcopus retulit) ad serviendum Deo secundum beneplacitum nostrum venis sanus et lætus; et quod per omnia secundum nostram te vis regere voluntatem. Hæc, fili charissime, verba sunt Christianissimi principis et devotissimi Romanæ Ecclesiæ filii, tui sancti propositi demonstrantia puritatem, ut ad servitium tui Salvatoris, cui sacrificium debet voluntatis impendi lætanter, accedas per ejus in terris vicarii regimen dirigendus. Et licet tali directione non egeas, cum sis magna prudentia redimitus; nihilominus tamen, ubi fuerit expediens, tibi sicut dilectissimo filio sinceris affectibus paterna impendemus consilia et favoribus Apostolicis assistemus; intendentes vice versa tuis providis uti consiliis, ac sperantes eamdem Ecclesiam in suis opportunitatibus imperialibus favoribus adjuvari sic, quod mutuus amor Ecclesiæ et imperii prædictorum solidatus cunctis appareat, ac nostra et tua, sicut nunc est, sic semper perseveret identitas voluntatum, prout idem episcopus, qui imposita sibi per te apud nos fideliter et prudenter implevit, plenius referre poterit oraculo vivæ vocis. Datum Romæ apud S. Petrum IV non. Maii, anno VI ».

5. Stiparunt in ea expeditione Italica Carolum Henricus Goritiæ comes et Salisburgensis archiepiscopus, aliique proceres, quibus actæ ab Urbano gratiæ [2]. Secutus etiam esset imperialia castra Rodulphus dux Saxoniæ [3] ob eximium in Ecclesiam studium : sed implicitus ægritudine Saxonicis copiis Albertum nepotem præfecit. Antequam vero ingrederetur Italiam imperator, a Petro Caselio Apostolicæ Sedis internuntio sollicitatus, ut vetera Romanæ Ecclesiæ jura, ab Henrico avo imperatore confirmata, sua etiam auctoritate corroboraret, cum ab Henrici temporibus Pontifices in Italia non fuissent versati, ac plures rerum conversiones essent exorta, tyrannique ditionem Ecclesiasticam invasissent, ac parta scelere deinde juris inani colore affectarent ; nec deessent qui superiores imperium inter et Ecclesiam discordias accendere molirentur, ut eximio in Ecclesiam studio affectus erat, mox assensit; atque amplissimo Diplomate [1], in quod geminas Henrici imperatoris de juribus Ecclesiæ Romanæ litteras retulit, singulas illius provincias, urbesque insignes atque earum agros majorum pietate collatos pari liberalitate Romanæ Ecclesiæ asseruit :

« In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis feliciter. Amen. Carolus IV, divina favente clementia, Romanorum imperator semper Augustus, et Boemiæ rex, ad perpetuam rei memoriam.

« Litteras celebris et recolendæ memoriæ D. Henrici Romanorum imperatoris semper Augusti, avi et prædecessoris nostri charissimi, quas sacrosanctæ Sedi Apostolicæ deliberatæ provisionis officio erogasse noscitur, pro Sedis ipsius reverentia rite vidimus, ac ipsas de nostris imperialibus registris extrahi, et coram nobis aperte legi mandavimus, quarum tenor per omnia sequitur in hæc verba : Sanctissimo in Christo patri et domino suo domino Clementi, sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Henricus, divina favente clementia, Romanorum imperator semper Augustus, cum reverentia debita pedum oscula beatorum. Dudum, antequam suscepimus imperii diadema, etc. » Subjicit Henrici imperatoris litteras [2] Clementi V, postquam Romæ solemni ritu insignibus imperialibus fuit redimitus, transmissas anno hujus sæculi duodecimo, pridie nonas Julias, regni anno IV, imperii I, quæ a nobis suo loco historiæ insertæ sunt [3]. Iis vero profitetur Henricus, ut nuncupati antea sacramenti religione se exsolvat, imperii jam conscenso apice omnia Ecclesiæ Romanæ jura confirmare, quæ cum primum rex Romanorum est designatus agnovisset : affertque in medium datas ea de re Lausanæ litteras, transacto ante biennio, nimirum anno a Virginis partu millesimo trecentesimo decimo V id. Octobris, regni anno II. His subdit Carolus :

6. « Verum quia propter absentiam dominorum summorum Pontificum partium Italiæ ac etiam nostram, multæ novitates in terris prædictæ Ecclesiæ ac terris nostris Romani imperii sunt exortæ, multæque rebelliones factæ sunt hinc inde tam per populos terrarum prædictarum, quam etiam per tyrannos in illis partibus, quæ contra Romanam Ecclesiam et imperium perperam rebellarunt post concessionem et datam litterarum prædictarum, cum tempore illo nullus Romanorum Pontificum in partibus Italiæ fuerit commo-

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 103. — [2] Ead. pag. — [3] Pag. 159.

[1] Ext. in lib. Privil. Rom. Eccl. tom. II. p. 158. et in Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 12. p. 107. — [2] Ext. etiam in lib. Priv. Rom. Eccl. tom. III. p. 139. — [3] Annal. tom. XV. an. Chr. 1312. num. 40.

ratus; et ideo propter lapsum temporis novitatesque et rebelliones prædictas posset pro tempore de juribus Romanæ Ecclesiæ esse dissensio inter Romanum Pontificem et occupatores terrarum prædictarum, ac eas in futurum occupare volentes; necnon quæstiones et scandala inter Romanam Ecclesiam et imperium prætextu dictarum terrarum propter diversas adinventiones, opiniones et oblocutiones æmulas tyrannorum, ac etiam rebellantium populorum posset futuris temporibus suboriri et etiam generari; nos volentes prædictis obviare periculis, pacemque inter Romanam Ecclesiam et imperium perpetuis temporibus nutrire ac etiam confovere, et omnia tollere, per quæ possit oriri dubietas occasione terrarum et provinciarum prædictarum, indemnitatique et securitati Romanæ Ecclesiæ providere, pro parte domini nostri summi Pontificis super hoc per venerabilem Petrum de Caselio præpositum Nemausensem nuntium suum, cum instantia requisiti, quia tam per registra prædicta, de quibus tenorem dictarum litterarum de verbo ad verbum extrahi et superius inseri fecimus quam per concessionem dicti Henrici avi et prædecessoris nostri factam Romano Pontifici, de qua nobis est plenius facta fides, sumus de jure Romanæ Ecclesiæ plenarie informati, ideo dictas litteras et contenta in eis privilegia, provinciasque et terras in eis nominatas, et prout singulariter in eis describuntur, cum omnibus juribus et jurisdictionibus, limitibus, terminis et confinibus earumdem ex certa scientia pro nobis et successoribus nostris ratificamus et confirmamus, ac etiam innovamus, et ipsas recognoscimus ad jus et proprietatem Romanæ Ecclesiæ cum omni plenitudine pertinere. Et nihilominus de nostræ imperialis majestatis plenitudine dictam marchiam Anconitanam cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus suis integraliter et cum omnibus juribus et jurisdictionibus earumdem, exarchatu Ravennæ et Pentapoli, ac Romandiolæ et Bertinorii comitatibus cum civitate Bononiensi, et cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus suis integraliter et cum omnibus juribus et jurisdictionibus earumdem; vallem quoque quæ Spoletana dicitur, sive ducatum cum comitatibus Perusii atque Castelli cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus, integraliter, et cum omnibus juribus et jurisdictionibus earumdem: Massam quoque, quæ Trabaria nuncupatur, cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus integraliter, et cum omnibus juribus et jurisdictionibus earumdem: patrimonium etiam B. Petri in Tuscia cum civitatibus Tuderti,Herniæ, Urbisveteris et Reate, et cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus integraliter, et cum omnibus juribus et jurisdictionibus earumdem; comitatum quoque Sabinæ cum civitate Interamnensi, cum arce Cæsarum et terra, quæ dicitur Arnulphorum cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus integraliter, et cum omnibus juribus et jurisdictionibus earumdem; comitatum quoque Campaniæ et Maritimæ cum omnibus civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus et cum omnibus juribus et jurisdictionibus earumdem; necnon Romam et Ferrariam cum omnibus etiam civitatibus, terris, limitibus, terminis et confinibus integraliter, et cum omnibus juribus et jurisdictionibus earumdem, sententiamus, decernimus, pronuntiamus ac etiam declaramus et recognoscimus ad Romanam Ecclesiam, jusque et proprietatem ac possessionem ipsius Ecclesiæ plenissimo jure spectare ac omnimode pertinere.

7. « Et insuper, sicut prædictus Henricus avus et prædecessor noster ex abundanti dictas terras et provincias donasse dicitur sanctæ Romanæ Ecclesiæ prælibatæ, propter multos curiosos in partibus Italiæ constitutos, qui inter se disceptant de his, quæ ad eos non pertinent, de juribus sanctæ Romanæ Ecclesiæ et nostri sacri imperii contendentes, conantes (quantum in eis est) inter dominum summum Pontificem et nos et sacrum imperium zizaniam et discordiam seminare, et etiam invenire, ut eorum rebelliones et malitias valeant palliare; ideo dictas provincias, loca, civitates et terras, prout supra plenius declarantur, cum omnibus limitibus, terminis et confinibus suis integraliter et cum omnibus juribus et jurisdictionibus earumdem, Romanæ Ecclesiæ ac domino nostro Urbano papæ V ejusque successoribus Rom. Pontificibus ex superabundanti quitamus libere et dimittimus ac renuntiamus omnino: necnon ad omnem scrupulum et ambiguitatis dubium removendum, prout melius et efficacius fieri et intelligi potest concedimus ipsas, conferimus et donamus de novo, promittentes et obligantes nos (prout melius possumus) quod nullo unquam tempore occupabimus vel occupari (quantum in nobis est) permittemus civitates, loca, castra, terras et provincias supradictas, vel aliquam ipsarum, aut earum partem, nec in ipsis vel aliqua ipsarum aut earum parte jus aliquod reclamabimus in futurum, et omnia alia promittimus, quæ in prædictis litteris Henrici per ipsum fuerunt promissa; et contra ipsa vel eorum aliqua non facere vel attentare, aut venire per nos vel alium quomodolibet in futurum, quocumque colore quæsito, seu quacumque occasione captata; alias litteras nostras quascumque sub quacumque verborum expressione super præmissis vel aliquibus eorum alias per nos datas per concessionem præsentium nullatenus revocantes: imo ipsas in eorum vigore volumus penitus remanere. Signum serenissimi principis et domini domini Caroli IV Romanorum imperatoris invictissimi et Boemiæ regis. Testes hujus rei sunt venerabiles Albertus Pataviensis, Lambertus Spirensis, Joannes Brixinensis, Gerardus Nuemburgensis, et Otho Mindensis Ecclesiarum episcopi; illustres Albertus et

Leopoldus fratres Austriæ et Carinthiæ duces, Joannes Jodocus ejus filii marchiones Moraviæ, spectabiles Joannes de Habesburg, Burchardus Burgravius Magdeburgensis, Joannes et Burgardus de Recz comites, etc. sub Bulla aurea, typario imperialis nostræ majestatis impressa, testimonia litterarum. Dat. Viennæ anno Domini MCCCLXVIII, Indictione VI, III id. Aprilis, regnorum nostrorum anno XXII, imperii vero XIV. Ego Joannes Dei gratia Olomucensis episcopus, sacræ imperialis aulæ cancellarius, vice reverendi in Christo patris domini Engelberti Coloniensis archiepiscopi, sacri imperii per Italiam archicancellarii, recognovi ».

8. *Caroli imperatoris in Italiam et Romam adventus, fœdera facta, imperatricis coronatio.*— Ex Austria paulo post in Italiam irrupit, ut quæ edictis jura Ecclesiæ more majorum confirmaverat, etiam armis adversus tyrannos tueretur : ac primum Veronam se contulit[1], et Scaligeros Bernabonis fœderatos plurima auri vi mulctatos gratiæ restituit. Dein copias in Bernabonem eduxit, ut elatos illius spiritus compesceret, ac Mantuanos, quos invaserat Bernabos defenderet, quibus utpote Ecclesiæ fœderatis subsidio accurreret rogatus erat[2]: sed nil magnum in ea expeditione explicuit. Pacem cum Bernabone ipsum confecisse antequam Italiam ingrederetur, refert Mutius[3]: in quo admodum a vero abhorret. Id autem constat, Bernabonem, ut serviret tempori, ne ardui cum imperatore belli periculis se committeret, pacem poposcisse ab Urbano[4], ad cujus preces Carolus in Italiam accesserat; ac Pontificem Anglico episcopo Albanensi in Flaminia legato, qui Mediolanensi bello præerat, provinciam XI kal. Septembris dedisse, ut ex sociorum consilio fœdus redintegraret, ac solemnibus missis oratoribus a Sede Apostolica flagitaretur, ut pactionis Tabulæ ab ipsa confirmarentur.

Non leves tum in Etruria excitati motus : quibus sedandis Pontifex curas applicuit, atque in primis fluctuantes Senenses confirmavit in Caroli amicitia[5], ac sinistras suspiciones ex eorum animis detersit, iique inita cum imperatore pacta servare decreverunt. Tum dedit operam[6], ut Florentinos, qui plura adversus imperialem dignitatem ac vetera pacta patrarant, ad officium revocaret : ipsosque gravissimis litteris monuit, ut illatas sarcirent injurias, futurum se pacis interpretem pollicitus : hortatusque est, ut mitterent oratores, cum imperator æqui et concordiæ amantissimus, controversiam omnem Sedis Apostolicæ arbitrio permitteret. Jussi quoque Pisani[7] erepta Lucanæ Ecclesiæ restituere ; ac misso Nicolao Pisauriensi episcopo internuntio ad pacem cum Florentinis ineundam redacti[8]. Cohibere etiam ipsos admodum potuit præsentia in Italia Caroli imp. cujus jura invaserant. Is vero, ut pronus erat ad pacis consilia, ita imperii jura in Etruria asseruit, ut controversias sine fuso cruore diremerit[1]. Convenit dein Urbanum Carolus imperator, ut non modo cum ipso de Christiana re amplificanda tuendave ageret, verum imperatricem etiam Elisabetham, (cujus nuptiarum occasione accessum in Italiam retardasse, refert Dubravius[2], insigniis imperialibus a Pontifice exornandam adduceret. Agit ea de re Urbani Vitæ scriptor[3], ac narrat Carolum imperatorem equitaturo Christi vicario Romæ stratoris officium exhibuisse, ac peditem rexisse equi lora : « Eodem, inquit, anno de mense Octobri Carolus Romanorum imperator venit Viterbium ad dictum Urbanum papam ». Nonnullisque interjectis de illius in Insubria gestis, quæ antea attulimus, subjicit : « Quem cum Vititerbii (ut præmittitur) adiisset, exordinatione mutua versus Romam eum præcessit, ipsumque post sequentem expectavit in introitu Urbis : ibi scilicet in porta quæ est juxta castrum S. Angeli, de suo equo descendens, stratoris vicem gessit, ac usque ad Basilicam B. Petri pedester equi papæ frænum tenens, ipsum dextravit, ac demum usque ad altare majus deduxit : mansitque in Roma expectando adventum imperatricis. Quam demum, die Omnium Sanctorum, in altari B. Petri, dictus Urbanus papa perprius inunctam per episcopum Ostiensem cardinalem, prout moris, coronavit. Quo facto dictus imperator satis cito post recessit de Urbe, versus Bononiam dirigens gressus suos, secumque duxit ex ordinatione papæ dominum Guidonem de Bolonia episcopum Portuensem cardinalem, quem descendendo de Italia suum vicarium constituit, et in Luca suam mansionem ordinavit ». Quod factum ad Pontificis gratiam videtur, ut si Bernabos vel alii, reverso in Germaniam imperatore, iterum jura Ecclesiæ invaderent, Guido cardinalis vires imperii in eos converteret.

Ante ejusdem imperatoris in Urbem adventum, Franciscus e Ceccano tumultibus Campaniam et Maritimam implevit, ac rapinis, sævitia, stupris, ferro ac flamma eas provincias fœdaverat. Ad quem comprimendum Urbanus legum severitatem exercuit, ac fideles ad corripienda in eum arma, uti in Bernabonem egerat, propositis indulgentiarum præmiis, inflammavit[4], brevique redactus ad officium est vir improbus, quem etiam imperatoris accessus merito terrere potuit : ac veniam deprecaturus liberi commeatus syngrapham postulavit obtinuitque a Pontifice[5]. Agebat tum apud Montemflasconem Pontifex, ubi æstatem duxit, clementiorem aerem collecturus : quod oppidum sede episcopali ac pluribus aliis ornamentis decoravit, ut narrat ipsius Vitæ auctor[6] : tum addit excessisse in eadem urbe cardinalem Capocium qui multa-

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 92. — [2] Dubr. l. XXII. hist. Boem. — [3] Mutius l. XXV. — [4] Tom. VI. Ep. secr. p. 145. — [5] Pag. 103, 104, 164 et 179. — [6] Pag. 176. — [7] Pag. 159. — [8] Pag. 94.

[1] Mutius rer. Germ. l. XXV. — [2] Dubr. hist. Boem. l. XXII. — [3] Gesta Urb. V apud Bosq. — [4] An. 6. p. 121. — [5] Pag. 130 et 135. — [6] Gesta Urb. V apud Bosq.

rum virtutum laude florebat; cujus insignia elogia ex eodem decerpemus:

9. *Capocii cardinalis virtutibus clari obitus; et creatio cardinalium.* — « Eodem anno, die xxvi mensis Julii, obiit in dicto loco dominus Nicolaus de Capocia episcopus Tusculanus cardinalis Romanus, vir utique magnæ litteraturæ, zelator maximus justitiæ et pauperum continuus sustentator: diebus enim singulis per hospitalia panem, vinum et alia cibaria in domo sua præparata abundanter faciebat distribui et pauperibus ministrari. Ultraque de ipso duo laudabilia notanter referuntur, primo quod in consistoriis et Conciliis sic libere et intrepide locutus est, quod propter neminem sive præsentem sive absentem omisit dicere illud, quod sua conscientia sibi dictabat. Secundo cum esset valde practicus in decisione et prosecutione causarum, amore Dei et pietatis intuitu pauperibus litigantibus, quos sciebat justas fovere causas, consilia dabat, eorum processus videbat, positiones et articulos ac alia eis ad hoc opportuna dictabat, formabat et ordinabat, salaria etiam notariorum, procuratorum, advocatorum de proprio ministrabat, et etiam quæcumque victui necessaria, secundum quod eorum inopiæ exigebant. De bonis etiam a Deo sibi datis in studio Parisiensi fundavit et dotavit nobile collegium pauperum scholarium, quod S. Sophoniæ (Sophiæ) voluit nominari, fecitque etiam multa bona Ecclesiæ S. Mariæ Majoris de Urbe, ubi jacet miraculis coruscando ».

Auctum est haud multo post cardinalium collegium, viris insignibus ad eam dignitatem vocatis, quorum nomina atque munera idem auctor percenset: « Eodem anno, die xxii mensis Septembris, quæ fuit feria sexta Quatuor Temporum, præfatus Urbanus papa in Monteflasconis dominos Guillelmum Judicis S. Mariæ in Cosmedin et Stephanum Alberti S. Mariæ in Aquiro antiquos diaconos cardinales in presbyteros ordinavit: et etiam die septima alios in presbyteros cardinales noviter assumpsit, videlicet dominum Philippum Cabacolæ Avenionensem, tunc patriarcham Jerosolymitanensem: Simonem de Langari Anglicum, tunc archiepiscopum Cantuariensem monachum Ordinis S. Benedicti: Bernardum de Bosqueto Caturcensem, tunc archiepiscopum Neapolitanum: Joannem de Normannis Gallicum, tunc episcopum Belvacensem et cancellarium regis Franciæ: Stephanum de Parisiis Gallicum, tunc episcopum Parisiensem: Petrum de Banhaco diæcecis Lemovicensis abbatem Montismajoris: et Franciscum de Cabaldesis (Thebaldeschis) Romanum, tunc priorem Basilicæ S. Petri de Urbe ». Agit de iis Contelorius [1] præter alios in suo cardinalium Elencho.

Cum vero ægre ferrent Romani se Pontificis præsentia destitui, missis oratoribus ipsum sollicitarunt, ut in Urbem rediret: quibus, exaratis apud Montemflasconen kal. Octobris litteris, brevi eos se aditurum respondit [1]: ac mox Viterbium se contulit, ubi ac postea Romæ maximo Carolum imperatorem honore excepit, atque imperatricem solemni ritu imperiali diademate cinxit, uti antea diximus, cum cœpta de Carolo oratio abrumpenda non esset.

10. *Regina Siciliæ et Cypri rex Urbanum adeunt.* — Neque ab imperatore solum hoc anno Pontifex Romæ salutatus est, verum etiam antea a Petro rege Cypri ac Joanna Siciliæ regina: quorum adventum Urbani Vitæ scriptor narrat his verbis [2]. « Præterea eodem mense (Martii scilicet), ad ipsum Romam venerunt Joanna regina Siciliæ et Petrus rex Cypri superius nominati: et cum tunc occurrerit Dominica *Lætare, Jerusalem,* in qua consuevit dari per papam rosa aurea viro nobili, tunc in curia existenti, dictam rosam memoratæ Joannæ tanquam nobiliori, majori et excellentiori, licet vir non existeret, dedit; regi prædicto ipsam in hoc præferendo: quæ more solito demum cum cardinalibus et aliis nobilibus per Urbem equitavit ». De Petro Cypri rege inferius, cum de rebus Orientalibus agemus: nunc cœptam de Joanna Siciliæ regina orationem prosequimur. Flagitavit illa Pontificiam opem, cum Ludovicus Andium comes, expugnata Tarrascona, immissoque vagorum militum exercitu Provinciæ inhiaret. Neque Joannæ Urbanus defuit, Carolum enim Gallorum regem rogavit [3], ut fratrem a cœptis revocaret: tum Caroli imperatoris supremi Provinciæ domini clientelam reginæ conciliavit [4]. Deterritum itaque comitem cœptis destitisse, scribit Urbani Vitæ auctor [5]. At Ludovicus, Ungariæ rex, qui Provinciam ac Siciliæ regnum jure hæreditario ad se suosque devolvenda contendebat, missis oratoribus, Urbanum deprecatus est, ut curas Apostolicas intenderet, ne regium illud ad exteros devolveretur: cui hæc rescripsit Pontifex [6].

« Charissimo in Christo filio Ludovico regi Ungariæ illustri, salutem, etc.

« Dilectos filios nobiles viros, Joannem de Ludbreg olim Dalmatiæ et Croatiæ banum, ac Joannem Treutel de Neuna milites ambaxiatores tuos latores præsentium ad nostram præsentiam destinatos, et dilectum filium nobilem virum Stephanum Francisci militem Jadrensem eorumdem ambaxiatorum interpretem gratanter recepimus, in eis quodammodo tuæ celsitudinis præsentiam contemplantes: dictumque Stephanum prudenter ac facunde proponentem quod regnum Siciliæ tuæ serenitati debetur, et quod moleste ferres, si ad extraneos deveniret, et quod licet charissimam in Christo filiam nostram Joannam reginam Siciliæ illustrem in vita sua turbare minime intenderes, tamen congruis remediis providere volebas periculo,

[1] Contel. in Elench. cardd.

[1] Tom. vi. Ep. secr. p. 171. — [2] Gesta Urb. V apud Bosq. — [3] Som. vi. Ep. secr. p. 89. — [4] Ead. pag. — [5] Gesta Urb. V apud Bosq. — [6] Tom. vi. Ep. secr. p. 147.

quod posset post dictæ reginæ obitum evenire; multaque prudenter referentem, quæ ad hæc regium animum inducebant, concludentemque ut dignaremur eamdem tuam justitiam condignis habere commendatam favoribus, sæpe audivimus diligenter. Ad quæ, præmissis laudum præconiis, quibus tuam devotam magnificentiam merito possumus et debemus extollere, sincerissimoque affectu, quem ad te gerimus, duximus respondendum, quod in ministratione justitiæ, in qua sumus omnibus debitores, non erit (Deo juvante) defectus, nec etiam in gratiis et favoribus, in quantum patiatur conscientia, et jus alterius non lædatur. Hæc igitur, fili charissime, tam exposita, quam secundum decentiam Apostolicæ gravitatis responsa, ad majorem tuam certitudinem tuæ sublimitati præsentibus duximus intimanda. Dat. apud Montemflasconem VI kal. Septembris, anno VI ».

11. *Vetitus cultus temerarie datus nonnullis defunctis viris sanctitate florentibus.* — Instituta est ab Urbano religiosa actio de Carolo e Blesis sanctorum Catalogo apponendo, cum sanctitate vitæ et miraculis floruisse increbresceret: scriptæque eo argumento extant XVII kal. Septembris litteræ [1] ad Joannem ducem Britanniæ, qui ipsum in acie, dum certabat de principatu, necarat [2]. Cum vero nonnulli religiosi viri sanctorum honores illi deferrent, cui decreti ab Ecclesia non fuerant, ab Urbano acerrime perstringi meruerunt [3].

« Universis episcopis per ducatum Britanniæ constitutis.

« Molesta significatio ad nostrum perduxit auditum, quod quidam religiosi etiam Ordinum mendicantium, Carolum de Blesis, tanquam pro justitia mortuum, martyrem et sanctum in Ecclesiis, in prædicationibus et alias adstruere moliuntur; ac singulis annis in ejus anniversario in divinis officiis solemniter efferunt, prout de sanctis ab Ecclesia Romana approbatis in eorum solemnibus festivitatibus per ipsam Ecclesiam observatur: personisque sepulturam ipsius Caroli visitantibus quædam signa plumbea tradunt, sicut euntibus ad sepulchra sanctorum in certis tradi partibus consuevit, et aliter eum venerari non verentur, ac si foret ut sanctus per Sedem Apostolicam approbatus. Cum itaque talia sint a jure prohibita, nec debeant sub dissimultationis pallio tolerari, fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatemus singuli vestrum in singulis vestris civitatibus et diœcesibus præmissa vel similia per eosdem religiosos, etiamsi Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini et Carmelitarum Ordinum existant, aut alias quascumque personas de cætero attentari districte prohibere curetis; contradictores cujuscumque status, ordinis, sexus vel conditionis existant, auctoritate nostra per censuram Ecclesiasticam, appellatione postposita, compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis, etc. Dat. apud Montemflasconem XVII kal. Octobris, anno VI ».

12. Induxerant quoque in Italia nonnulli religiosi viri similes corruptelas, ac duobus sodalibus suis defunctis, quos beatos temere vocitabant, sanctorum honores contulerant: quorum audaciam Pontifex repressurus, Petrocinum archiepiscopum Ravennatem ejusque suffraganeos episcopos ejusmodi abusum removere jussit [1]:

« Venerabili fratri Petrocino archiepiscopo Ravennati, ejusque suffraganeis.

« Molesta significatio ad nostrum peduxit auditum, quod quidam fratres Prædicatorum et Eremitæ S. Augustini Ordinis, in provincia Ravennate degentes, ac fraudem legi facere non verentes, Prædicatores videlicet quemdam Jacobum Prædicatorum, Eremitæ vero fratres prædicti quemdam Francischinum Eremitani Ordinis percussum ictu fulminis et extinctum, non sanctos, cum sit eis sub tali vocabulo a jure prohibitum, sed beatos publice in plateis et eorum Ecclesiis in prædicationibus et alias adstruere moliuntur; ac singulis annis in anniversariis seu diebus obitus eorumdem in divinis officiis solemniter efferunt, prout de sanctis ab Ecclesia approbatis in eorumdem etiam solemnibus festivitatibus per ipsam Ecclesiam observatis: ac populos fideles inducunt, ut in ipsis anniversariis seu diebus ab operibus manualibus abstineant, et (quod quæstus suspicione non caret) ut ad Ecclesias, in quibus eorumdem Jacobi et Francischini humata sunt corpora, catervatim pergant, ac solemnes oblationes faciant verbis persuasivis inducunt. Altaria quoque sub prædictorum et Francischini vocabulis in suis Ecclesiis præsumpserunt erigere, ac si forent ut sancti per Sedem Apostolicam approbati, etc. » Dat Ravennati archiepiscopo ac suffraganeis provinciam, ut incussa censurarum religione, ac implorata magistratuum potentia, eos religiosos viros, nisi parerent, a superstitiosis ausis abducerent. « Datum apud Montemflasconem, kalend. Septembris, anno VI ».

13. *Capita SS. Apostolorum Petri et Pauli servata cum aliis SS. reliquiis.* — Ut autem data opera coercendæ superstitioni, quæ immeritis afficiebat honoribus defunctorum animas, de quibus in cœlum receptis, conspicuis miraculis ab Ecclesia Romana, qua par est, diligentia discussis, non constaret, ita de augendis sanctorum honoribus, quorum cultum et venerationem Ecclesia suscepisset, Urbano cura fuit. De ostensis enim ab eo magna veneratione et pompa sanctorum Petri et Pauli Apostolorum capitibus hæc tradit ejusdem Pontificis Vitæ scriptor [2]: « Anno Domini MCCCLXVIII jam inchoato, die prima mensis Martii dictus Urbanus papa venit ad Ecclesiam Lateranensem, ubi cum in crastinum in sancta sanctorum missam

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 160. — [2] Gesta Inn. VI apud Bosq. — [3] Lib. VI. Ep. cur. p. 171.

[1] Lib. VI. Ep. cur. p. 165. — [2] Gesta Urb. V apud Bosq.

celebrasset, capita sanctorum Petri et Pauli, quæ annis multis fuerant recondita, et sub altari in quo missam celebraverat clausa servata, ascendens amphitheatrum dictæ Ecclesiæ, ad communem plateam aspectum habens, toti Romano populo sibi adstanti exhibuit et ostendit: et cum thecæ seu capsæ, in quibus pro tunc erant reposita, essent satis modicæ et parvi valoris, ex tunc alias novas ordinavit fieri pretiosiores ». Subjungit, interjectis pluribus, idem auctor, altero post sequentem anno conflata magno sumptu duo Apostolorum signa, ac lapillis pretiosis ornata, in iisque sacra illorum capita recondita: « Eodem, inquit, anno (nimirum MCCCLXX), cum dictus Urbanus papa jam fecisset fieri seu fabricari imagines seu statuas pro conservandis capitibus beatorum Apostolorum Petri et Pauli, quæ erant de auro et argento mirabiliter operatæ, ornatæque multis gemmis et lapidibus pretiosis, valorque earum communi æstimatione esset ad triginta millia florenorum et ultra; devote et solemniter adstantibus multis personis, magnis et notabilibus, capita dictorum sanctorum reponi et includi fecit infra ipsas: quæ etiam demum fuerunt processionaliter et publice, universis clero et populo Romanis ad hoc convocatis, præsentibus etiam aliquibus dominis cardinalibus et prælatis, per Urbem deportatæ et demum collocatæ supra alatre Lateranense in loco seu alio et eminenti ciborio, super quatuor columnas marmoreas ad hæc specialiter miro opere præparato, magnisque et fortibus januis ferreis circumdato ». Visitur adhuc opus.

14. Confirmantur superiora de iis sanctorum Petri et Pauli signis pretiosissimis Apostolico Diplomate post biennium edicto [1], in quo Pontifex ad coercendum hominum non modo ex avaritia Ecclesiarum thesauros diripientium, verum etiam e præpostera pietate reliquias sacras expilantium temeritatem, gravissimas pœnas iis incussit, qui vel capita Apostolorum aut veræ Crucis portionem, vel alia sacra lipsana aut ornamenta ipsorum subriperent:

« Urbanus etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Sacrilegorum damnanda præsumptio eo est gravior et durius castigari meretur, quo in locis venerabilioribus rebusque sacrioribus fuerit perpetrata. Cum itaque nos ad reverentiam Dei et beatissimorum Apostolorum suorum Petri et Pauli duas eorumdem Apostolorum imagines argenteas deauratas, ac margaritis et lapidibus pretiosis ornatas ponderis mille ducentarum marcharum argenti, super quarum alteram videlicet verticem B. Petri est una crux aurea parva gemmis pretiosis ornata, in qua est de ligno Crucis Domini nostri Jesu Christi, decoro sumptuosoque opere fecerimus fabricari, ac in Ecclesia Lateranensi super altare majus venerabiliter collocari, in eisque sacratissima capita dictorum Apostolorum et alias reliquias sanctorum ibidem, ad majorem venerationem ipsorum Apostolorum et devotionem fidelium recondi, perpetuis temporibus permansura; dignum et ad cautelam reputamus expediens, quod ut ipsa crux, capita, reliquiæ et imagines duæ, capsæ parvæ agenteæ, in quibus præfata sacratissima capita olim in Ecclesia S. Laurentii ad sancta sanctorum, prope ipsam Lateranensem Ecclesiam consistente, retroactis temporibus fuerant conservata, custodita et intacta permaneant, pœnas graves contraria præsumentibus inferamus. Omnes igitur et singulos, etc. » Percellit anathemate omnes quacumque, etiam regia, imperiali vel Ecclesiastica dignitate polleant, qui eas reliquias vel ipsarum partem diripere, vel ornamenta earum expilare, vel quacumque alia ratione temerare auderent: tum ejus criminis participes iisdem pœnis devincit, et eorum ditionem ecclesiastico interdicto subjicit, adjicitque alias graviores pœnas, quas in posteros transfundendas sancit, ut illarum acerbitate improbi submoveantur. « Dat. apud Montemflasconem V kal. Augusti, Pontificatus nostri anno VIII ». Hæc licet anno hujus sæculi septuagesimo gesta congerere tamen hoc loco visum est, ne eadem repetere cogeremur.

15. *S. Thomæ Aquinatis corpus Tolosam translatum.* — Hoc anno translatæ sunt ex Italia in Gallias S. Thomæ Aquinatis reliquiæ, ac Tolosa tanto ornamento decorata, de quibus Urbani Vitæ auctor hæc sribit [1]. « Eodem anno ex ordinatione Apostolica et voluntate dicti Urbani papæ corpus S. Thomæ de Aquino, quod a tempore obitus sui tumulatum remanserat in monasterio Fossæ novæ Ordinis Cisterciensis, ubi decessit, translatum fuit ad conventum Prædicatorum Tolosæ, ubi per ministerium Eliæ Raimundi tunc generalis magistri dicti Ordinis », et interjectis paucis quæ emendo non carent, « fuit sibi sepulchrum miræ pulchritudinis præparatum. Habetur ibi usque in præsens tempus in magnis devotione et veneratione ». Certatum de iis S. Thomæ reliquiis gravissime coram Urbano fuerat, cum Cistercienses Fossænovæ, quibus sacrum illud pignus fuerat ereptum, reposcerent; Prædicatores vero, ut præcipuum sui Ordinis ornamentum optarent. Quam controversiam Antoninus, re altius repetita, latamque ad Prædicatorum gratiam Urbani sententiam his verbis refert [2]: « Cum esset in Monteflascone, in urbe orta est magna altercatio inter Ordinem Prædicatorum et monachos Cistercienses de corpore B. Thomæ de Aquino: conquerebantur enim monachi monasterii Fossænovæ dicti Ordinis, ab Ecclesia sua fuisse eis ablatum corpus B. Thomæ, quod ibi fuerat tumulatum: nam pergens ad Concilium generale Lugdun. de mandato domini Gregorii X infirmatus in via ad dictum monasterium juxta castrum Piperni situm in Campania declinaverat,

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 155.

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Ant. III. p. tit. XXI. c. 10. in princip.

ubi in Domino requievit: et quamvis mandasset dictus sanctus migrans, corpus suum Neapolim ad conventum Prædicatorum deportari tempore congruo, non adhuc illud fuerat impletum ex causis: sed jacuerat ibi per annos septuaginta quinque a die tansitus sui. Quidam enim potentia fretus de castro Piperni tractabat occulte auferre sacrum corpus B. Thomæ ex abbatia, et magnam pecuniam pro traditione ejus ab aliquo recipere: sed cum hoc percepisset dominus civitatis Fundorum nomine Honoratus, horrens hoc sacrilegium, adstante venerabili abbate dicti monasterii et Fundensi episcopo, abstulit ipsum corpus mira redolens fragrantia odoris de loco abbatiæ, et detulit in civitatem suam Fundorum, cum diligenti custodia et reverentia illud servans. Demum cum dictus comes Honoratus Romam pro suis negotiis applicasset, ibique invenisset generalem magistrum Ordinis Prædicatorum Eliam nomine, ad preces ejus frequentes (videns se non posse apte illud retinere, cum etiam rex Apuliæ illud habere peroptaret) eidem patri corpus ipsum et Ordini consignavit, in conventu dicti Ordinis Fundensi collatum.

« Interea monachi Ordinis Cisterciensis accedunt ad curiam, magnam sibi injuriam factam prælatis curiæ querulentes in ablatione sancti corporis de monasterio suo : ad pedes etiam Apostolicæ Sedis Urbani, tunc Romæ existentis, vociferantes : super quo curia pene tota commota erat contra Ordinem Prædicatorum ex ista querela. Cumque pluribus excursis diebus in hac contentione diutius fuisset exasperata, mutatur Pontificis mens, et superveniente solemnitate corporis Christi, cum sermo fieret coram Urbano et multis cardinalibus et baronibus de officio ipso magnifice edito per ipsum beatum Thomam ad requisitionem Urbani IV acclamantibus cunctis, dignum fore in munus recompensationis tam divini operis, ab Urbano injuncti, ab ipso Urbano successore corpus ejus ordini concedi; demum Urbanus sacrum corpus ordini perpetua concessione donavit. Eliæ ergo generali accedenti et immensas referenti gratias, ait Urbanus: Tibi tuoque ordini reddidi sacrum corpus: sed ne tantis dictoris caput a corpore sit divisum, ipsum tibi caput cœlestis gratiæ gazophylacium auctoritate Apostolica concedo. Mandavit autem ipsum corpus deferri Tolosam, scribens studio Tolosano, sancti extollens gloriam, et approbans Apostolica auctoritate doctrinam. »

16. *Censores fidei contra Fraticellos, quorum antesignanus Dionysius errores revocat.*— Usus est Pontifex religiosis ejusdem ordinis viris ad hæreseon subnascentes venenatas stirpes exscindendas, ac Simonem ea de causa in Citeriori Sicilia censorem fidei creavit [1], quem archiepiscopis et episcopis commendavit. Adhibiti etiam ad id muneris in Perusino agro Minoritæ [2] : tum Guillelmus Narniensis episcopus plurima auctoritate ad Fraticellos, qui simplicibus pravorum dogmatum virus afflabant, reprimendos instructus [1]; nondum enim eam luem extinctam, ex Apostolicis querelis constat : « In quibusdam », inquit Pontifex, « Italiæ partibus erant quamplurimi a via veritatis prorsus aversi, euntes per devium falsitatis, ac sub Fraticellorum nomine reprobatos conventiculos facientes, qui præfatæ detrahere fidei et simplicium animas decipere fallacibus argumentationibus, quas pater mendacii antiquus hostis eos docuerat, clandestine conabantur, etc. » At non impune tulere ii hypocritæ flagitium; vinculis enim sunt traditi Perusii, cujus urbis magistratus, ut fidei censoribus operam conferrent, sollicitati. Grassatos tamen ipsos Perusii aliquot post annis, ac Minoritis conflasse invidiam, quod ab arctiore paupertatis observantia deficerent, refert Lucas Wadinghus [2]. Nitebantur ii hoc errore, Christum et Apostolos proprio caruisse : quem cum Dionysius Minorita Parisiis in suorum schola theologica instauraret, multis inanibus argumentis (præcipuum erat, legem divini amoris proprietatem et dominium auferre) in jus vocatus ab Academiæ Sorbonicæ præsidibus, dicta revocare jussus est, ut referunt publica ea de re Monumenta [3], confirmantque Pontificiæ in hac controversia datæ superiori anno extremo litteræ [4].

« Dilecto filio Joanni S. R. E. presbytero cardinali olim episcopo Belvacensi.

« Nuper non sine amaritudine mentis ex insinuationibus percepimus fide dignis, quod olim Dionysius Sovlechat Ordinis fratrum Minorum professor, tunc in studio Parisiensi consistens, in suo ad commissam sibi lecturam libri Sententiarum principio apud dictorum fratrum scholas, ex more illorum, qui ad hujusmodi lecturam pro tempore assumuntur, curiositatis (quæ plus nititur sæpe quam oportet) reprobo spiritu ductus multas conclusiones recitavit et tenuit minus sanas, et sinceritati fidei minime congruentes. Super quibus ipso Dionysio dilectis filiis cancellario et magistris in theologia et studii prædicti delato, ipsi cancellarius et magistri, suum in hac parte debitum exequentes, super hoc congregati quamplures (quia eis constitit tum ex inspectione dicti principii per ipsum Dionysium propria manu scripti, tum etiam per informationes et probationes multimodas super hac eis rite præhabitas, quod Dionysius prædictus conclusiones tenuerat antedictas) præfati cancellarius et magistri conclusionibus ipsis cum exacta diligentia maturoque consilio recensitis, earum aliquas hæreticæ nequitiæ fermento infectas, nonnullas vero Ecclesiæ determinationi contrarias et multas earum scandali causativas concorditer decreverunt. Et ut

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 56. — [2] Pag. 70.

[1] Tom. VI. Ep. secr. p 69. — [2] Wad. Annal. Minor. tom. IV. an. Chr. 2394. num. 22. — [3] Ext. tom. IV. Bibl. Patr. col. 1337. — [4] An. 7. Ep. com. p. 122.

scandali materia tolleretur de medio, orthodoxæque fidei veritas illibata persisteret, prædicto Dionysio in eorum Constituto præsentia inhibuerunt ac interdixerunt, ne legendi exerceret officium, donec per eos super hoc aliud existeret ordinatum. Cujusmodi quidem inhibitionem et interdictum, ipse Dionysius sub quodam fictæ humilitatis prætextu, rata (sicut subsequens rei eventus de hujusmodi fictione docuit) se habere asseruit atque grata; et juxta certam circa hoc a dictis cancellario et magistris in scriptis traditam ei formam, ac per eum perlectam, et irrefragabiliter acceptatam coram dictis cancellario et magistris præsentialiter congregatis, easdem conclusiones revocavit ». Addit Pontifex Dionysium ipsum pollicitum in solemni cœtu eadem se revocaturum, die imminente subterfugisse, atque ideo delatum de crimine hæreseos apud Stephanum episcopum Parisiensem postea cardinalem, necnon apud sacræ fidei censores postulatumque judicio non comparuisse, sed Avenionem se contulisse, atque in celebri theologorum conventu dicta revocasse : at mox, cum se purgare niteretur, novis erroribus veteres cumulasse, subdit Urbanus :

« Dilectum filium nostrum Joannem tit. S. Marci, et bonæ memoriæ Guillelmum tit. S. Laurentii in Lucina, tunc S. Georgii ad Velum-Aureum diaconum, presbyteros cardinales ad audiendum declarationem suam super conclusionibus præfatis auditores per nos sibi obtinuit deputari : coram quibus necnon magistris in facultate prædicta, qui tunc erant in curia memorata, et ac hoc per dictos cardinales vocati fuerant, idem Dionysius circa hujusmodi declarationis actum, si erroneæ depravationis augmentum declatio dici posset, in quosdam alios expresse prorupit errores, detestabiliorem et perniciosiorem quam conclusiones supradictæ, perfidiam et insaniam continentes secundum eorumdem redargutionem et judicium magistrorum ». Additur, versutum hominem ad alia diffugia mox se convertisse. Ad quem demum reprimendum comprehendi illum jussit Urbanus, atque intentato anathemate prima Aprilis die Parisiis errores suos publice revocare, Joannique cardinali decidendæ illius causæ auctoritatem contulit : « Circumspectioni, inquit, tuæ [de qua in his et aliis fiduciam gerimus in Domino specialem] tenore præsentium committimus et mandamus quatenus circa revocationem errorum prædictorum per ipsum Dionysium assertorum faciendam per eum, ac circa pœnas eidem Dionysio pro juramentorum et promissionum transgressionibus infligendas, necnon emendam præstandam ab illo et correctionem ipsius, ascitis et in hoc assistentibus cancellario prædicto ac magistris in facultate prædicta, de ipsorum consilio, legitimis per dictos Stephanum cardinalem tunc episcopum et inquisitorem habitis servatis processibus, appellatione remota, prævia ratione procedas; faciens quod decreveris auctoritate Apostolica per censuram Ecclesiasticam firmiter observari, etc. Datum Romæ, apud S. Petrum, X kal. Januarii, Pontificatus nostri anno VI. »

17. Damnavit publice proximo anno Dionysius Parisiis, ut sanxerat Pontifex, Joannis cardinalis decretoria sententia errores suos, extantque publica documenta, in quibus hæc inter alia leguntur [1] : « Tertia conclusio articuli quarti fuit hæc, quod hæc benedicta, imo supra benedicta lex et dulcissima, videlicet lex amoris de qua loquebar, omnem aufert proprietatem et dominium ». Et infra : « Prædictam conclusionem revoco tanquam falsam, erroneam et hæreticam, quia Christus et Apostoli illam legem perfectissime tenuerunt, et adhuc multi tenent, et per Dei gratiam tenebunt, qui proprietatem et dominium habebunt. » Et infra : « Conclusio quarta et finalis mea fuit, quod actualis abdicatio cordialis voluntatis, et temporalis potestatis dominii seu auctoritatis statum perfectissimum ostendit et efficit ». Et infra : « Dicunt hanc conclusionem esse positam universaliter, ideo ipsam universaliter intellectam dico falsam, erroneam et hæreticam, quia nec Christus nec Apostoli statum perfectissimum habuissent ». Et infra : « Ex prædicta conclusione quartam inferebam, primum corollarium, quod Christum non abdicasse hujusmodi possessionem et jus in temporalibus, non habetur ex nova lege, imo potius oppositum, quia Matth. VIII : *Filius hominis non habet ubi caput reclinet.* Item secundum corollarium est istud, quod hanc legem pro regula perfectionis Christus docuit et exemplo confirmavit. Probavi per regulam nunc dictam : *Vade, et vende*, etc. Etiam quia vocati omnia dimiserunt, Matthæus teloneum, Petrus et alii retia, Matth. XIX : *Ecce nos reliquimus omnia.* Ista duo corollaria revoco tanquam falsa, erronea et hæretica, et contra decretalem domini Joannis, quæ incipit, *Quia quorumdam* ». Et infra : « Præterea fuit corollarium quartum, quod intuli, quod abdicatio rerum temporalium secundum animi præparationem nullam aut valde imperfectam et fragilem ostendit et perficit perfectionem. Probavi primo, quia semper habent pauperes. Secundo quia non valet nisi ratione actus, igitur actualis est perfectior, istum articulum revoco tanquam falsum et scandalosum, nec probationes sunt ad propositum. Item respondendo ad quemdam bacchalarium de domo B. Bernardi, cum ille dixisset, quod Christus talia non abdicavit; illud negavi, et dixi quod Christus nihil sibi retinuit. Ista duo dicta revoco tanquam falsa et hæretica, quia Christus loculos habuit propter infirmos, a fidelibus oblata conservans, quæ et suorum necessitatibus et aliis indigentibus tribuebat; ut et Christi Evangelium et B. Augustinus, ac etiam determinatio Romani Pontificis hæc testantur ». Et infra : « Item cum debui exponere dicta mea in curia Romana coram reve-

[1] Tom. IV. bibl. Patr. p. 1337.

rendissimis patribus dominis cardinalibus Nemausensi et Vabrensi, addidi propositiones, quæ sequuntur, videlicet quod Christus in monte omnia simpliciter abdicavit. Istam reputo tanquam falsam, erroneam et hæreticam. Item dixi, quod quando corpus in sepulcho mansit, ibi charitas abstulit ab eo omnem proprietatem et dominium. Istam revocavi tanquam falsam, erroneam et hæreticam, etc. » Hactenus damnatæ hæreseos formula (1).

18. *Ludovicus Ungarus pro fidei propagatione laborat.* — In Bosnia plures ex fœdissimarum hæreseon erroribus emersere præcipuis Minoritarum laboribus, quos Urbanus episcopo Bosnensi, ut ipsos sua fulciret auctoritate, commendavit [1]. Neque in Bosnia modo, verum in Rascia quoque et Bulgaria innumera animarum millia ab impietate revocata Ludovici regis Ungariæ pio armato studio : egregius enim princeps, ut S. Ludovici episcopi confessoris propatrui precibus divinitus datus Ungariæ fuerat, ita latissime ad propagandum divini Numinis cultum arma circumtulit, abducto in vincula Stratimiro, innumerasque animas ad pietatem traxit, in quibus erudiendis Minoritæ plurimum laboris impendere. Gratulatus est Pontifex Ludovico, ac provinciam Colocensi archiepiscopo et episcopo Cenadiensi se dedisse, ut sacerdotes ad neophytos excolendos legaret, significavit [2] :

« Charissimo in Christo filio Ludovico regi Ungariæ illustri.

« Replevit ingenti gaudio mentem nostram acceptissima Deo et nobis relatio, nuper per dilectos filios Joannem de Rheno et Andream de Perusio Ordinis fratrum Minorum de Bulgariæ, Rasciæ et Bosnæ venientes portibus nobis facta, inter cætera continens, quod inspirante illo, qui ubi vult spirat, ad tuam inductionem et cooperationem piissimam, ac fratrum dicti Ordinis in dictis partibus commorantium prædicationem, multa millia personarum utriusque sexus, relictis damnabili schismate aliisque erroribus, quibus erant et fuerant omni tempore involuti, ad lumen veræ fidei, ac unitatem et obedientiam sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris et magistræ cunctorum fidelium redierunt. De quo non solum nobis, sed universæ congregationi fidelium talia sentientium, quam tanta multitudine augeri procurasti devotissimis studiis, et cœlesti etiam curiæ ingentem lætitiam attulisti : nam si, testante veritate, quæ Christus est, super uno peccatore pœnitentiam agente angelis Dei sit gaudium, quanto majus illud existimandum existit, quod de tantæ multitudinis conversione noscitur exoriri ? Proinde itaque Deo, a quo omne datum optimum progreditur, gratias referentes, et tuam Christianissimam serenitatem dignis laudum præconiis extollentes, plenis affectibus rogamus et hortamur eamdem, quatenus hujusmodi tua studia laudanda continuans, venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Colocensi et episcopo Cenadiensi (quibus per Apostolicas litteras committimus et mandamus, ut de sacerdotibus, qui curam gerant conversorum hujusmodi solerter provideant, et eisdem fratribus ad alios cooperante Domino convertendos assistant) velis pro reverentia Dei et tuo et nostro ineffabili præmio, ac reverentia Apostolicæ Sedis dare consilium, auxilium et favorem ; ad conversionem aliorum schismaticorum et hæreticorum ac infidelium, quibus reguum tuum vicinum existit, omnem (quam poteris) prout de te sperat sancta mater Ecclesia, operam præbiturus. Dat. apud Montemflasconem II id. Julii anno VI ».

Excussisse postea Bulgariam Ludovici jugum, ac Bassarath regem schismaticum Bodonio, alias Bindim urbe regia proditione potitum fuisse, ex Pisano memorat Wadinghus [1] : captos vero Minoritas quinque in illius urbis expugnatione atque ob fidem orthodoxam amplificatam a schismaticis supplicio affectos, multisque cœlestibus prodigiis inclaruisse : adeo ut lapsa cælo lux ingens eorum corpora circumfunderet et concentus angelici audirentur.

19. *Nonnulli Albaniæ principes Ecclesiæ se aggregant.* — In Albania Stratzimirus, Georgius et Balsa principes damnarunt schisma, atque ad Romanæ Ecclesiæ obsequium se contulerunt. Cum vero ii bello vexassent antea Catharenses, quos Romanæ Ecclesiæ vidimus adhæsisse, Urbanus ipsis pollicitus est [2], admissum iri in gratiam, si a Catharensium injuria sibi temperarent :

« Nobilibus viris Strazimiro et Georgio ac Balzæ fratribus Zapanis Zente, gratiam in præsenti per quam obtineant gloriam in futuro.

« Spiritus noster exultavit in Domino, qui sicut ex relatione venerabilis fratris Petri episcopi Suacinensis, latoris præsentium per vos super hoc ad nostram præsentiam destinati percepimus, misericorditer dignatus est vobis tribuere intellectum, ut relictis schismatis et errorem tenebris et umbra mortis æternæ, in quibus hucusque mansistis, incipiatis animabus vestris et subditorum vestrorum prudenter consulere, et lumen agnoscere veritatis ; intendentes ad obedientiam

[1] Tom. VI. Ep. secr. p. 131. — [2] Pag. 130.

[1] Wading. in Annal. Minorit. an. 1369. num. 11. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 104.

(1) Exhibuit hoc anno Gallia Concilium Vaurense, quod a trium provinciarum, Narbonensi, Tolosano, Auxitano archiepiscopis eorumque suffraganeis celebratum est, die VI Julii hujus anni. Canones sanciti CXXXIII, quorum plerique juris Ecclesiastici libertatem promovent et tuentur. Illud animadversione dignum, quod in canone XC cavetur ne clerici, sive in sacris ordinibus constituti, sive beneficio aliquo Ecclesiastico donati DIEBUS SABBATI carnium esu utantur, OB REVERENTIAM B. M. V. Id vero edicere se clericis statuunt Patres, quod præstaret illos in ratione vivendi supra laicos excellere. Ex quibus sane discimus abstinentiam a carnibus diebus sabbati nondum sive consuetudine, sive præcepto aliquo Ecclesiastico apud fideles, saltem ubique, obtinuisse. MANSI.

et devotionem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris et magistræ cunctorum fidelium reverenter et cordibus sinceris accedere, in eisque perpetuo remanere ; ac a nobis qui, licet immeriti, sumus in terris Christi vicarius, instrui qualiter debeatis in via mandatorum Domini ambulare. De iis igitur laudandis principiis Deo, qui vos sua gratia prævenit et (si pura intentio in mentibus vestris vigeat) sequetur indubie, devotas gratias agimus, et vos plurimum commendamus, intendentes vos, si nostris et dictæ Ecclesiæ mandatis devote parebitis, in filios spirituales recipere et tenere, ac prosequi favoribus opportunis. Ut autem mereamini ad gratiam reconciliationis admitti, ac obtinere Apost. Sedis benevolentiam et favores, a molestiis Ecclesiarum et personarum Ecclesiasticarum, aliorumque Catholicorum obedientium dictæ Romanæ Ecclesiæ ; præsertim civitatis Catharensis, quam jamdiu a vobis, seu te, Georgi, hostiliter molestari percepimus, curetis penitus abstinere, ut in iis et aliis vestram intentionem purissimam ostendatis. Super quibus et aliis, per vos agendis in dictæ vestræ reconciliationis negotio, præfatum episcopum duximus informandum, cui super iis, quæ vobis ex parte nostra retulerit, velitis fidem indubiam adhibere. Dat. apud Montemflasconem Balneoregiensis diœcesis VIII kal. Junii, anno VI ». Extant aliæ ad eosdem gratulatoriæ de schismate damnato litteræ [1], rogatique sunt, ut episcopi a Sede Apostolica missi consiliis obsequerentur.

20. *Græculi in Candiæ schisma confirmant.* — In Cretæ insula, Veneto imperio obnoxia, nonnulli sacerdotes Græci vetus schisma confirmare annitebantur : cujus excindendi sollicitus Urbanus, cum ex superiori bello dux Venetus potentiam suam, profligatis perduellibus, magis constabilivisset, sanxit Urbanus [2], ut nullus sacerdotio initiaretur, nisi qui Romanæ Ecclesiæ obsequio se adhærescere comprobaret, divinaque Latino ritu peracturum profiteretur : qui vero sacerdos hunc non servaret, neque exhomologesibus excipiendis, neque habendis concionibus adhiberetur :

« Venerabilibus fratribus archiepiscopo Cretensi, ejusque suffraganeis.

« Communis habet assertio, et verisimilitudo etiam adstruit, quod damnatum schisma Græcorum, ex quo, dum Ecclesiam contempserunt et Catholicum correctorem recipere, proh dolor ! pullulavit hæresum multitudo et pullulare non cessat, calogerorum et sacerdotum malitia intellectum depravans laicorum simplicium versuta seductione confovit et adeo confovere non cessat, quod cum aliqui sæculares etiam præpotentes volunt ad gremium sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris et magistræ fidelium cunctorum accedere, a calogeris et presbyteris impediuntur eisdem, ubi Catholicorum temporale dominium non existit. Cum itaque, sicut gratanter audivimus, in insula Cretensi, in qua vestræ consistunt Ecclesiæ, dilecti filii dux et commune Venetiarum super Latinos et Græcos plenius solito dominetur, et Ecclesiastica censura per auxilium brachii sæcularis possit melius solito executioni debitæ demandari, propter quod dictum schisma de præfata insula, Deo favente, poterit (ut verisimiliter speratur et creditur) modis accommodis extirpari ; fraternitati vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus quilibet vestrum in suis civitate et diœcesi auctoritate nostra districte inhibeat, ne aliquis scholaris, seu laicus litteratus Græcus de insula supradicta insigniatur de cætero charactere clericali, vel promoveatur de cætero ad quoscumque ordines, nisi per Latinum episcopum aut Græcum Catholicum, per cujus litteras de sua promotione faciat plenam fidem ; et ii, qui ex talibus fuerint in presbyteros ordinati, missas et alia divina officia juxta ritum, quem præfata Romana servat Ecclesia, debeant celebrare : adjicientes quoque inhibitioni jam dictæ, quod nullus calogerorum seu sacerdos Græcus, præfatum ritum non servans, de cætero audeat confessiones audire, vel populo prædicare, etc. Dat. apud Montemflasconem V kalend. Augusti, anno VI ».

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 104. — [2] An. VI. Ep. cur. LXXV.

URBANI V ANNUS 7. — CHRISTI 1369.

1. *Palæologus imperator Græcorum Romam venit fidemque Catholicam profitetur.* — Contulit se ad Sedis Apostolicæ obsequium, ac professurus solemni ritu fidem orthodoxam Græcorum imperator Joannes Palæologus Romam accessit anno hujus sæculi sexagesimo nono, Indictione septima, quem magnis honoribus omnique officiorum gegere ab Urbano et collegio cardinalium exceptum, refert ipsius Pontificis Vitæ scriptor [1] : « Anno, inquit, prænominato, scilicet LXIX, (nimirum excurrentis sæculi), ad dictum Urbanum papam Romæ existentem accessit Joannes Palæologus imperator Græcorum, fuitque receptus honorifice, ac tractatus per dictum papam et cardinales paulo minus quemadmodum si fuisset imperator Romanorum : qui demum fuit reductus ad Romanæ Ecclesiæ unitatem, juravitque eidem perpetuo obedire, ac fidem ipsius servare in futurum; super quo chartam Græce et Latine conscripsit, et sua Bulla aurea sigillavit, quam in archivis Ecclesiæ conservandam dicto papæ assignavit ». Extant tantæ rei gestæ Monumenta [2] Græcis Latinisque litteris consignata ; quibus Palæologus divina se luce collustratum, veteres errores ejecisse affirmat : et ex præscripta a Pontifice formula Romanæ Ecclesiæ fidem, atque inter cætera Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere, sacramentum Eucharistiæ æque in azymo ac fermentato confici posse, denique Christi vicarii supremum in omnes Ecclesias imperium profitetur :

2. « In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen. Ego Joannes in Christo Deo fidelis imperator et Romæorum moderator Palæologus, Spiritus sancti lumine illustratus, volens saluti animæ meæ providere, sponte veni ad sacram Urbem Romanam, sanctissimum patrem dominum Urbanum, divina providentia papam V et sanctam Sedem Apostolicam visitaturus, ac ejusdem domini papæ vel alterius seu aliorum ab eo in hac parte deputatorum manibus recogniturus et professurus fidem Catholicam, quam sacrosancta Romana et universalis Ecclesia profitetur, tenet et docet ; et circa perpetuam observantiam ejusdem fidei præfati domini papæ ac suorum successorum Romanorum Pontificum mandatis plenarie et efficaciter pariturus. Ideoque in præsentia vestrum, reverendissimi patres domini Guillelme episcope Ostiensis et Bernarde Basilicæ duodecim Apostolorum ac Francisce tit. S. Sabinæ presbyteri, et Raynalde S. Adriani diacone, cardinales commissarii super hoc a præfato domino papa deputati, ac venerabiles viri ejusdem Sedis notarii et testium infrascriptorum personaliter constitutus, profiteor et credo sanctam Trinitatem, Patrem et Filium et Spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem totamque in Trinitatem deitatem coessentialem et consubstantialem, coæternam et coomnipotentem, unius voluntatis, potestatis et majestatis ; creatorem omnium creaturarum, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia, quæ sunt in cœlo et in terra visibilia et invisibilia, corporalia et spiritualia. Item credo, singulam quamque in Trinitate personam unum verum Deum plenum et perfectum. Credo ipsum Filium Dei verbum Dei æternaliter natum ex Patre, consubstantialem, unius et ejusdem omnipotentiæ, et coæqualem per omnia Patri in divinitate, in tempore conceptum de Spiritu sancto, natum ex Maria semper virgine cum anima rationali, duas habentem nativitates, unam ex Patre æternam, alteram ex matre temporalem : Deum verum et hominem verum, proprium in utraque natura atque perfectum : non adoptivum, neque secundum phantasiam ; sed verum et unicum filium Dei in duabus et ex duabus, divina scilicet et humana, naturis : sed in unius singularitate personæ impassibilem et immortalem divinitate : sed in humanitate pro nobis et salute nostra passum vera carnis passione, mortuum et sepultum : et descendisse ad inferos, et tertia die resurrexisse a mortuis vera carnis resurrectione, die quadragesimo post resurrectionem cum carne qua resurrexit, et anima ascendisse ad cœlum, et sedere ad dexteram Dei Patris, inde venturum judicare vivos et mortuos, et reddi-turum unicuique secundum opera sua sive bona

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Ext. in Tabulario arcis S. Ang. et in lib. Priv. Rom. Eccl. tom II. p. 270.

fuerint sive mala. Credo etiam Spiritum sanctum plenum et perfectum, verumque Deum ex Patre et Filio procedentem, coæqualem et coessentialem et omnipotentem et coæternum per omnia Patri et Filio. Credo hanc sanctam Trinitatem non tres Deos, sed unum Deum omnipotentem, æternum, invisibilem et incommutabilem.

« Credo sanctam, Catholicam et Apostolicam unam esse veram Ecclesiam, in qua unum datur Baptisma, et vera omnium remissio peccatorum. Credo veram resurrectionem ejusdem carnis, quam nunc gestamus, et vitam æternam. Credo etam novi et veteris Testamenti, id est, legis et veteris et novæ, Prophetarum et Apostolorum unum esse auctorem Deum et Dominum omnipotentem. Credo hanc esse veram fidem Catholicam, et quod hanc super dictis articulis tenet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, et propter diversas hæreses a quibusdam ex ignorantia, et ab aliis ex malitia introductas dicit et prædicat eos, qui post baptismum in peccata labuntur, non rebaptizandos; sed per veram pœnitentiam suorum posse consequi veniam peccatorum : quod si vere pœnitentes in charitate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint et omissis, eorum animas pœnis purgatoriis post mortem purgari; et ad pœnarum hujusmodi alleviationem et liberationem prodesse eis fidelium vivorum suffragia, scilicet sacrificia, orationes et eleemosynas, et alia pietatis officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum Ecclesiæ instituta. Credo etiam illorum animas, qui post sacrum baptisma susceptum nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam, quæ post contractam peccati maculam vel in suis manentes corporibus vel eisdem exutæ, prout dictum est superius, sunt purgatæ, in cœlum mox recipi : illorum autem animas, qui in mortali peccato vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas, eadem sancta Romana Ecclesia credit et firmiter asseverat; et quod nihilominus in die judicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de factis propriis rationem.

« Item credo, sicut tenet etiam et docet eadem Ecclesia Romana, septem esse Ecclesiastica sacramenta : unum scilicet Baptisma, de quo dictum est supra : aliud est sacramentum Confirmationis, quod per manus impositionem episcopi conferunt, chrismando renatos : aliud est Pœnitentia : aliud est Eucharistia : aliud est sacramentum Ordinis : aliud Matrimonii : aliud est Extrema-Unctio, quæ secundum doctrinam B. Jacobi infirmantibus exhibetur. Sacramentum Eucharistiæ ex azymo sacrificat Ecclesia Romana prædicta, tenens et docens, quod in ipso sacramento panis vere transmutatur, transubstantiatur in corpus, et vinum in sanguinem Domini nostri Jesu Christi. De Matrimonio vero tenet, quod nec unus vir simul plures uxores, nec una mulier simul habere permittitur plures viros : soluta vero lege matrimonii per mortem alterutrius conjugum, secundas et tertias et deinceps nuptias successive licitas esse dicit, si impedimentum canonicum et causa alia non obsistat.

« Ipsa quoque sacrosancta Romana Ecclesia summum et plenum primatum et principatum super universam Catholicam Ecclesiam obtinet, quem se ab ipso Domino in beato Petro Apostolorum principe seu vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum plena potestate recepisse, veraciter et humiliter recognoscit. Et sicut præ cæteris tenetur fidei veritatem defendere, sic et si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debent judicio definiri; ad quam potest gravatus quilibet in negotiis, ad forum Ecclesiasticum pertinentibus, appellare. Sed et in omnibus causis, ad examen Ecclesiasticum spectantibus, ad ipsius recurri potest judicium, et eidem omnes Ecclesiæ sunt subjectæ : ipsarum episcopi obedientiam et reverentiam sibi debent : apud quam sic plenitudo potestatis consistit, quod Ecclesias cæteras ad sollicitudinis partem admittit, quarum multas, patriarchales præcipue, diversis privilegiis eadem Romana Ecclesia honoravit; sua tamen præcellenti dignitate et superioritate tam in generalibus Conciliis, quam in quibuscumque aliis semper salva.

3. « Unde suprascriptam fidei veritatem, prout plene lecta est et fideliter exposita, veram, sanctam et orthodoxam fidem esse recognosco, eam accepto, et corde ac ore profiteor; ipsamque, prout eam veraciter tenet et fideliter docet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, me inviolabiliter servaturum, et in ea omni tempore perseveraturum, nec ab ea nullo tempore recessurum, seu quoquo modo deviaturum promitto : et abrenuntio omni schismati. Primatum quoque ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, prout in præmissa serie continetur ad ipsius Ecclesiæ obedientiam spontaneus veniens fateor et recognosco, accepto ac sponte suscipio, et me omnia præmissa tam circa fidei veritatem quam circa dictæ Ecclesiæ Romanæ primatum, et ipsorum recognitionem, acceptationem, susceptionem, observantiam et perseverantiam servaturum præstito corporali juramento, promitto et confirmo. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia. Quod si contra hæc aliquid sentire, confiteri, aut aliud agere præsumpsero, me schismaticum et anathematizatum eo ipso recognosco, et severitati sacrorum canonum subjacere. Ad certitudinem prædictorum et cautelam majorem præsens juramentum exposui, et instrumentum feci Bulla aurea munitum. Scriptum in antiqua Roma anno ab incarnatione Domini MCCCLXIX, Indictione VII, die XVIII, mensis Octobris, suprascripti sanctissimi patris et domini domini Urbani, divina providentia papæ V anno VII, præsentibus domino

Nicolao cardinale et reverendis in Christo patribus dominis Dei gratia Arnaldo archiepiscopo Auxitano camerario et Raimundo de Pratis notario præfati domini papæ, ac Raimundo Forojuliensi, Jacobo Aretino, et Bernardo Marsicano episcopis; ac venerabilibus viris dominis Eblone de Mederio et Petro de Albiartz clericis cameræ, ac Gauselmo de Pradello capellano præfati domini papæ; necnon nobilibus viris dominis Francisco Catalusii de Janua domino insulæ Metelini, et Michaele Strongilo milite et Philippo Cichandelli domicello Constantinopolitanis, ambobus ultimis scientibus linguas et grammaticas Græcas et Latinas, testibus ad hæc specialiter vocatis et rogatis. Qui quidem domini Eblo et Petrus clerici cameræ Apostolica auctoritate tabelliones seu notarii rogati etiam fuerunt de præmissis conficere publicum Instrumentum ».

4. *De ea re Encyclicæ litteræ Pontificis.* — Aggregato ita cœtui fidelium Græcorum imperatore, Pontifex Encyclicis litteris universos Catholicos de re adeo insigni certiores fecit[1] idibus Novembris, utque ipsum tanquam Catholicum, qua par erat benevolentia complecterentur fulcirentque auxiliis, est adhortatus: « Universitatem, inquit, eamdem rogamus et hortamur in Domino, quatenus præfatum imperatorem tanquam verum ejusdem Ecclesiæ filium, nostris veluti sui patris præceptis in omnibus obedire paratum, in dictis fide et obedientia permanentem reputetis Catholicum, sicut nos etiam reputamus; ac ipsum habeatis charitativis vestris auxiliis et favoribus commendatum: nos enim speramus, quod idem imperator, prout ipse nobis fuit pollicitus, gratia Dei nostrisque favoribus communitus, circa conversionem et reductionem aliorum in hujusmodi schismate persistentium talem sollicitudinem adhibebit, quod ipsi schismatici alliciantur, et dante Deo efficaciter inducentur. Dat. Romæ apud S. Petrum anno VIII », nimirum post VIII id. Novembris, a qua die numerantur Urbani Pontificatus anni. Illustres sunt de eodem litteræ sequentis anni exordio ad Andream Contarenum ducem Venetorum scriptæ[2], quibus Palæologum ingentes sui spes, ut exemplo Constantini magni innumeros populos ad Ecclesiam trahat, concitasse ait: rogatque ut validis illum auxiliis ad Turcarum, qui extremum Orientali imperio exitium inferebant, retundendos impetus muniat:

5. « Urbanus, etc., Andreæ Contareno duci Venetiarum.

« Sacrosancta Romana Ecclesia, mater et magistra cunctorum sacra unda baptismatis renatorum, exemplo illius boni patris utique sui sponsi, qui filium prodigum a suo gremio deviantem progressum eminus longoque tempore commoratum in devio, sed in humilitatis spiritu redeuntem paterna charitate suscepit, sedula imitatrix, filiorum deviantium reditum desiderio materno desiderat, anxiaque inquisitione procurat, regressos amplectitur, et circumdat pretiosis fidei vestimentis: lætatur ab intimis lætantiumque parat convivium; cum justus ex fide vivat, et olim devius cum aliis domesticis sit in domo Domini convicturus. Hanc siquidem ingentem lætitiam nuper eadem Ecclesia ex divina miseratione suscepit, cum charissimus in Christo filius noster Joannes Palæologus imperator Græcorum illustris ad sanctam Sedem Apostolicam in spiritu devotionis accessit, abjuravit omne schisma, ac fidem Catholicam, quam tenet et docet præfata Ecclesia, professus est secundum formam quam sibi fecimus exhiberi; et de parendo deinceps mandatis Ecclesiæ corporaliter præstitit juramentum: pieque speratur, quod sicut quondam Constantini imperatoris conversio fuit causativa conversionis innumerabilium populorum, sic ejusdem Joannis imperatoris exemplo et opere, gratia favente divina, infiniti populi schisma et errores Græcorum sectantes, ad caulam Domini reducentur.

« Volentes igitur tuam tuorumque civium devotionem eximiam tantæ alacritatis esse participem, ut cum matre gaudente filialiter gaudeatis hæc tibi et eisdem civibus duximus præsentibus intimanda, ut tu et ipsi de tanti boni principio gratias agatis Domino Deo nostro, eum deprecantes humiliter, ut omnes hæreticos et schismaticos eruat ab erroribus universis, et dignetur ad eamdem matrem Ecclesiam revocare. Cæterum quia idem imperator, utpote princeps Catholicus, a cunctis est Christi fidelibus de cætero confovendus, et ipsius imperium ex sæva devastatione et occupatione Turcorum hostium crucis immanium quasi ad extremum exterminium est deductum, tuo et aliorum Catholicorum auxilio noscitur indigere; nobilitatem tuam hortamur in Domino et rogamus attente, quatenus ob reverentiam Dei fideique præfatæ augmentum eidem imperatori, in devotione ac obedientia dictæ Ecclesiæ persistenti, contra dictos Turcos velis de possibili tibi auxilio subvenire. Dat. Romæ apud S. Petrum IV kal. Februarii, anno VIII ». Adducere in ejusdem gloriæ societatem annisus est Pontifex Gabrielem Adurnium Genuensium ducem, ad quem conceptæ iisdem verbis exstant datæ litteræ[1], ut imperatori Joanni auxilia submitteret.

6. Dum vero Pontifex vindicandi a Turcarum sævitia Græcorum imperii versabat consilia, fœderatas Anglicas catervas, quæ Italiam vastabant traducere in Orientem est meditatus: ita enim et Italiam ab eorum excursionibus liberandam, et Græcis valida subsidia concitiatum iri, ac pariter vagos milites a latrociniis abducendos. Apostolico itaque Diplomate Joanni imperatori permisit[2], ut sociales turmas sibi ascisceret duceretque in

[2] Tom. VIII. Ep. secr. p. 4. — [2] Pag. 24.

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 24. — [2] Pag. 17.

Turcas; omniaque sacramenta, quibus se mutuo astrinxissent, dissolvit: sed pia Pontificis consilia horum facinorosorum dux Acutus elusit, et Italorum incubare prædæ, seque æterno objicere exitio, quam conversis in fidei hostes armis, et terrenas opes amplissimas et cœlestes palmas consectari maluit: atque ita speratis maximis subsidiis Palæologus nudatus est.

7. Afflixit etiam admodum res Orientales Petri regis Cypri invictissimi infidelium domitoris crudelis mors; de qua hæc Urbani gestorum scriptor[1]: « Petrus insuper rex Cypri supra sæpius nominatus, qui ultra omnes reges et principes suos contemporaneos ad recuperationem et acquisitionem Terræ-Sanctæ aspiraverat, et ad hoc alios multos incitaverat et induxerat pro viribus suis, quam infideles multis modis expugnaverant; totus etiam bonus, virtuosus et animosus, velut alter justus Abel, vel Joseph innocens, per operationem et machinationem fratrum suorum fuit malitiose et crudeliter interemptus ». Permotos in eum iracundia ex acceptis contumeliis seu ambitione ad capessendam tyrannidem, parasseque Petrinum illius filium opprimere, sed a populo ad arma concurrente flagitio submotos, referunt[2].

8. *Concitatæ a Bernabone turbæ, ad quas compescendas Ungarus operam Pontifici defert.* — Auxit Orientis luctum et calamitates Occidentalium discordia. Ab Italicis vero turbis ducimus initium: ostentatæ namque pacis specie Bernabos, cum imperatorem Carolum, qui subsidio Romanæ Ecclesiæ venerat superiori anno in Germaniam dimisisset, priora invadendæ Pontificiæ ditionis, irarumque in Ecclesiæ fœderatos effundendarum consilia urgere cogitavit, conductis magnis stipendiis vagis Anglorum turmis (1). Adversus quem Pontifex, subsidia sibi conciliaturus, Pisanos[3] ad suas partes Pisauriensis episcopi opera trahere studuit, et cum Florentinis societatem armorum iniit Viterbii, ut Leonardus Aretinus[4], atque ex eo S. Antoninus[5] tradunt: cujus quidem pactionis Tabulæ V id. Decembris confirmatæ sunt[6]. Cum igitur Florentini Ecclesiæ partes defendendas suscepissent, ac legato Sedis Apostolicæ submisissent auxiliares copias, tyrannus Mediolanensis furore percitus Acutum Anglicarum copiarum ducem insignem latronem in illos immisit: quibus ut consuleret Pontifex, Ægidium episcopum Tusculanum Patrimonii et Spoletani ducatus præsidem, Florentinorum subsidio accurrere jussit: « Quia, inquit, sicut dolenter audivimus, certæ gentes civitatis Florentinæ cum Romana Ecclesia colligatæ a gentibus Anglicis Joannis Agut receperunt conflictum, volumus et tuæ fraternitati districtius præcipiendo mandamus, quod civitatibus et terris nostris de gentibus Ecclesiæ ad eamdem civitatem Florentiam in ejus auxilium et succursum studeas celeriter destinare. Datum Romæ apud S. Petrum VII id. Decembris, anno VIII ». Similia imperia tum hoc, tum insequenti anno aliis data[1].

9. Audita Bernabonis tyrannide, Ludovicus rex Ungariæ Ecclesiæ signifer indignatus, Urbanum, qui ab Italis ob restitutam Urbi Sedem Apostolicam coli debuerat, vexari bello, ac sacram in fidei Christianæ hostes expeditionem præpediri; ac Pontifici ad coercendum hostem decem millibus ad minus Ungaris succinctum venturum se spopondit certis legibus in Italiam, ac tamdiu incubiturum in id bellum, donec Bernabos obtritus esset; de quibus Urbanus ad Anglicum cardinalem scripsit[2], ut fœderatos de iis faceret certiores:

« Urbanus, etc., venerabili fratri Anglico episcopo Albanensi in terris Romanæ Ecclesiæ immediate subjectis pro nobis et Ecclesia ipsa vicario in temporalibus generali salutem, etc.

« Deducimus ad tuæ fraternitatis notitiam, quod ambaxiatores charissimi in Christo filii nostri Ludovici regis Ungariæ illustris, qui apud nos fuerunt diebus quampluribus, super arduis petitis per eos bene contenti a nostra præsentia discesserunt, dixeruntque nobis, quod ipse rex, prout ab eo habuerunt, paratus erit ad depressionem hostium Romanæ Ecclesiæ et colligatorum ipsius personaliter venire saltem cum decem millibus armatorum bonorum et non pauciorum, et non recedere, donec dicta depressio esset totaliter terminata: pro quorum tertia parte stipendiorum idem rex de proprio solveret, Ecclesia et colligatis

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Bosius p. 2. l. III. — [3] Tom. VI. Ep. secr. p. 1. — [4] Leonard. Aret. hist. Flor. l. VIII. — [5] Ant. III. p. tit. XXII. c. 10. § 2. — [6] Tom. VIII. Ep. secr. p. 7.

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 7 et 19. — [2] Pag. 9.

(1) Quanquam Pontificis cum Bernabone dissidia tangit hic annalista, attamen accuratiorem eorum historiam desideres. Igitur hoc ineunte anno, die XII Februarii, pacis inter Pontificem cæterosque fœderatos, et Mediolanenses Vicecomites lætum nuntium Bononiæ promulgatum fuit, teste auctore Miscellæ. Interim Carolus imperator secessit in Germaniam, quod Augusto mense, vel circa accidisse colligo ex auctore Miscellæ, testante Carolum die XVI Augusti Bononia discessisse, ut inde Ferrariam, tum in Germaniam pergeret. Florentini vero die XI Augusti obsidionem oppidi S. Miniatis, quod relicta eorum societate adhæserat imperatori, (neque enim Carolo cum Florentinis convenerat) decreverunt Causæ huic sese miscuit Bernabos, instigante cardinali Bononiensi, qui cum Lucæ tunc ageret, Saminiatensibus favebat. Ex Sozomeno Pistoriensi, ejus ætatis historico, hæc omnia desumpsi. Vulgatus est Rer. Italic. to. XVI. Bellum ergo palam Florentinis indixit Bernabos, causatus oppidum illud sui esse vicariatus imperialis. Novum et potentem hostem metuentes Florentini, partes suas firmandas potenti aliqua clientela opportunum rati accesserunt fœderi quod Pontifex strinxerat cum Marchione Ferrariæ domino Paduæ, domino Gonzaga, domino Regii, domino Foliani, Bononiensibus, Pisanis, Lucanis. Hæc Sozomenus, quibus ex auctore Miscellæ adjicienda est Joanna Apuliæ regina, quæ arma sua Ecclesiæ sociavit. Fœdus istud signatum die XXXI Octobris, ut idem Sozomenus testatur, eo spectabat, ut Bernabos in ordinem redigeretur. Vicissim Bernabos cohortes quasdam Anglorum, quæ sub Joanne Aguth per Italiam vagabantur, stipendio conduxit; iisque fultus auxiliis prælium cum Florentinis die XXVI Novembris commisit, quod improsperum hostibus, armisque suis secundum nactus est. MANSI.

eisdem solventibus reliquas duas partes, et dantibus gentes ordinatas et taxatas pro liga, vel saltem medietatem earum ; et nobilibus colligatis, et melioribus de terris Ecclesiæ assistentibus ipsi regi. Quibus respondimus, quod hoc præfatis Ecclesiæ et colligatis omnino impossibile redderetur, et propterea ipse rex adjuvando Ecclesiam et colligatos eosdem, utique suos amicos, suam ut placeret magnificentiam exhiberet. Cum itaque superbia hostium semper ascendat, et contra eos sit celeriter providendum, volumus et tuæ fraternitati mandamus, quatenus dilectos filios Florentinos et alios colligatos ad providendum super his, et offerendum dicto regi subsidium, quod offerentibus sit possibile ipsique regi gratum, studeas sine moræ dispendio convocare, ac super his tractare et deliberare, quod magis videbitur expedire. Datum Romæ apud S. Petrum XVII kal. Januarii, anno VIII.

10. *Polonia a Tartaris vastata.* — Expetiit porro Ungariæ rex a Pontifice, ut Poloniæ regem a Barbaris, qui rupto induciarum fœdere irruperant, magnis cladibus attritum Apostolica beneficientia juvaret. Cujus necnon Casimiri votis annuens Christi vicarius, Polonico clero subsidiariam stipem, qua vastatæ a Barbaris arces reficerentur ad propulsandas eorum excursiones, ac sustinendam religionis dignitatem imperavit, datis ea de re Gnesnensi archiepiscopo et suffraganeis litteris, quibus illatam ab hostibus vastitatem ita describit[1] : « Nuper charissimi in Christo filii nostri Ludovicus Ungariæ et Casimirus Poloniæ reges illustres, nobis significare curarunt, quod cum nuper inter ipsum regem Poloniæ ex una parte, et nonnullos schismaticos ac perfidos infideles ex altera treugæ penderent et servarentur hinc inde, ipseque rex Poloniæ nullum eorum infidelium formidaret insultum ; iidem infideles ex innata eis malitia et execranda fallacia in terra ejusdem regis super hoc improvisi subito clandestine ac hostiliter irruerant, terras ipsas depopulando, et earum incolas captivando, necando et mulieribus abutendo, Ecclesias profanando ac etiam destruendo. Et inter alia mala et damna, quæ in dicto regno patraverunt et intulerunt, castra Vurutz, Paloneæ, Rotemburch, Poscosko, Cracoviensis diœcesis, utique nobilia ac fortia, occuparunt et funditus destruxerunt, et alia mala innumera commiserunt, etc. Dat. apud Montemflasconem idibus Maii, Pontificatus anno VII ».

11. *Petrus rex Castellæ profligatus et cæsus, unde exortum bellum inter Angliam et Galliam.* — Gestum est in Hispania magno adversarum partium ardore bellum, quod demum Petri regis Castellæ sanguine extinctum est. Toletum Henricus Transtamaræ comes obsidione cinxerat, civesque in contraria scissi studia, cui se addicerent, fluctuabant : quo cognito Petrus rex, quamvis externas vires, nimirum Aquitanicas, præstolari tutius foret, ne tamen urbi amplissimæ deesset, afferre auxilia maturavit. At venienti occurrit Henricus Bertrandi Guesclini auxiliis instructus, collatisque signis pridie id. Martii Petrum acie fudit, ac fugientem in vicinum oppidum Motielem nomine castris circumdedit. In eas compulsus angustias rex infelix, quem divina ultio ob innumera flagitia manebat, fugam captatunus Bertrando Guesclino ducenta aureorum millia, atqua amplissimas possessiones est pollicitus, si saluti regiæ viam aperiret : illectusque vana spe in Bertrandi tentorium irrepsit. Cui mox armatus Henricus fratrum ac matris cruorem ulturus affuit, ac regem eumdemque fratrem pugione confodit : « Tetrum, « inquit Mariana[1] », spectaculum regem regumque progeniem in suomet sanguine volutari a notho fratre cæsum. Sed cujus funesta Hispaniæ vita fuerat, mors extitit salutaris : gravique documento monstratum, nullis legionibus, opibus, potentia tutam esse improbitatem. Exemplum editum, quod admirentur posteri, perpetuoque exhorreant ». Paucisque interjectis subdit : « Vigesimo tertio Martii die interfectus est in ætatis flore annos natus quatuor et triginta, menses septem : regnavit annis decem et novem tribus minus diebus ». Ita misere periit, quem toties summorum Pontificum saluberrima monita contempsisse suo exitio, vidimus. Consentit superioribus Urbani Vitæ scriptor, qui tantam Hispanicarum rerum conversionem narrat[2], additque : « Et sic hæreditas Isaac ad Ismaelem est perducta : quod an juste vel injuste, est discernere cujus judicia sunt abyssus multa ».

Invexit Hispanicum hoc bellum in Galliis aliorum bellorum semina Gallos inter et Anglos : exacerbatæ enim fuerant veteres inimicitiæ, cum pro Petro Angli, Galli pro Henrico signa conferrent, ac singuli regem in Castella sibi fœderatum tueri contenderent ; facilisque occasio dein ambos in apertum bellum conjecit. Exhaustus ærario Eduardus Walliæ et Aquitaniæ princeps, quod in restituendo superiori anno regno Petro effuderat, reficere illud nitebatur, cum majoris belli moles incumberet, ut nimirum Petri regna ipsius filiabus Constantiæ et Elisabethæ profugis in Aquitaniam, quarum major natu duci Lanclastriæ desponsa fuerat jure hæreditario assereret. Imperarat propterea acerbiora vectigalia Aquitanis[3] : tum in nobiles superiorum victoriarum fastu turgidus superbe se gerebat : quod adeo eos populos libertatis cupidos offendit, ut cum rege Francorum, qui pluribus humanitatis officiis alisque artibus ipsos sibi devinciebat, coitiones inierint : et licet Eduardus rex, recissis filii de vectigalium imperiis edictis, Aquitanorum voluntates sibi conciliare nisus sit, læsos tamen placare non

[1] An. 7. Ep. com. CCCLXII.

[1] Mar. l. XVII. c. 13. — [2] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Fross. hist. l. I.

potuit, quin ex veteri more regis Francorum ut supremi domini patrocinium expeterent, cui tamen juri ex inito antea fœdere abrenuntiatum a Gallo fuerat. Ita, suscipiente Aquitanorum clientelam Carolo, pluraque amissa a patre recuperante, bellum atrox accensum, ut narrat Urbani Vitæ scriptor[1]. Percensentur vero ejusmodi funesti belli clades accurate a Frossardo[2], qui inter cætera ait, Lemovicum urbem a duce Biturigum coactam ad deditionem; sed postea ab Eduardo principe recuperatam, qui laxatis furori habenis Barbari instar nec sexus nec ætatis misericordia flexus innocuo sanguine ipsam compleverit. Attulit hoc bellum ingentia mala rei Christianæ, atque Urbanum illius exstinguendi cupidum in Gallias attraxit.

12. *Bosniam et Dalmatiam contra hæreticos tuetur Pontifex.* — In Bosnia, cum religio Catholica in dies effloresceret, Banus senior schismaticus fratrem Stephanum juniorem Catholicum insectatus est: cujus clientelam suscepturus Pontifex, Ludovico Ungariæ regi has graves querelas proposuit[3]: « Banus Bosnæ senior frater ejus, sequens suorum progenitorum vestigia detestanda, ac fovens et defendens hæreticos, ad illas partes quasi ad sentinam fœtidam de diversis mundi partibus confluentes, ipsum Stephanum, objecto amore fraterno, persequitur; et hactenus gravissimis damnis attrivit, ac partem hæreditatis sibi denegavit exhibere, etc. » Adjecit preces ut a fratris hæretici injuriis Stephanum principem vindicaret. Aliis vero litteris Stephanum ad constantiam excitavit[4], ut fratris odia causa religionis suscepta magno animo toleraret : pati enim pro Christo non calamitati, sed felicitati ac triumpho adscribendum; nec Ludovicum regem Ungariæ ad quem litteras commendatitias dederat, ipsi defuturum : « Confortare igitur, fili, habeque patientiam in adversis quæ sustines amore divino : nam præter Apostolicæ Sedis favores et præfati regis auxilium, tibi Deo propitio congruo tempore tribuenda, secundum sententiam Domini dicentis : Beati sunt qui persecutionem propter justitiam patiuntur, cum nulla sit major justitia, quam fidem semper tenere Catholicam, ex qua justus vivit, et pro ejus amore mala quælibet æquanimiter tolerare, æterna præmia consequeris. Cæterum si, ut scripsisti, ad sacram Urbem accesseris, videbimus te libenter, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum XIX kal. Jan., anno VIII ».

13. Afferendæ etiam suo splendori in Dalmatia religionis sollicitus Dei vicarius, cum certior esset factus, plures hæreticos e Bosnia in finitimas provincias se conferre, neque abesse periculum, ut simplices inficeretur, Spalathensi et Ragusino archiepiscopis, eorumque suffraganeis provinciam dedit, ut anathema incuterent iis, qui hæreticos Bosnenses exciperent, vel cum ipsis mercium commutationem inirent, ac ne ipsorum fidei commissi greges ea lue inquinarentur, curas intendere jussit[1] :

« Urbanus, etc. Spalatensi et Ragusino archiepiscopis, eorumque suffraganeis.

« Nuper ad nostrum non sine mentis (dolore) fidedigna relatione pervenit auditum, quod in partibus Bosnæ, a vestris civitatibus et diœcesibus non remotis, quamplures hæretici commorantur, et a multiis citra temporibus sunt morati; et quod, licet id in eisdem vestris civitatibus et diœcesibus existat notorium, ac illi, qui scienter in domo vel terra sua hæreticos receptare vel fovere præsumunt, excommunicationis sententia in tales a canone lata sint ligati, et prohibitum sit, ne Catholici et fideles cum hæreticis negotiationem seu commercium exercere præsumant; tamen iidem hæretici de partibus prælibatis et alii, volentes ad eas accedere, per vestras civitates et diœceses libere transeunt, mercimonia deferunt, et cum vestris subditis, in quorum simplicibus mentibus hæresum semen pestiferum sæpe spargunt, negotiationes exercent ; sicque in eorum perversitatibus confoventur, et seducunt alios damnabiliter dogmate hæreticæ pravitatis. Quod nos, moleste ferentes ac vestræ negligentiæ, qui supra intendentes dicimini, et debetis super greges vobis commissos vigilare attentius, imputantes; fraternitati vestræ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus omnibus et singulis subditis vestris in subjectis vobis Ecclesiis et locis publicis, de quibus vobis videbitur, per vos vel alium seu alios districte inhibeatis sub pœna excommunicationis (quam contra hujusmodi inhibitionem facientes, qui alias a canone forsan excommunicati non erant, incurrant eo ipso) ne hæreticos hujusmodi scienter in domibus vel terris eorum receptare vel fovere, aut cum eis negotiationem seu commercium exercere præsumant : ac omnes et singulos, qui contra hujusmodi inhibitionem fecerint, excommunicatos fore, prout justum fuerit, declaretis.

« Et ne a fidei unitate præcisi sub prætextu fidelium in eisdem Bosnæ partibus commorantium, qui tales perfidos inter se morari permittunt, ac fovent sæpius et defendunt, ac seipsos cum eis in præcipitium damnationis immergunt, taliter foveantur; sub dicti anathematis pœna publice in eisdem Ecclesiis prohibeatur, ne quis ad dictas partes Bosnæ, ubi dicti hæretici notorie confoventur, quæcumque res seu mercimonia audeat mittere vel portare, in contrarium facientes similem sententiam proferentes : et eos, quos sententiam ipsam incurrisse repereritis (de quibus simpliciter et de plano, ac sine strepitu et figura judicii ex vestro officio nos informetis) denuntietis dicti anathematis sententia irretitos, ac (evitetis

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Fross. hist. l. I. — [3] Tom. VI. Ep. secr. d. 8. — [4] Tom. VIII. ep. secr. p. 9.

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 3.

et mandetis), incitentur et mandentur ab aliis evitari. Ad captionem vero hæreticorum hujusmodi, cum ad vestras civitates et diœceses declinaverint, et ad ministrandum justitiam de eisdem prout ad vestrum spectat officium, similiter procedatis, et si opus fuerit, invocetis auxilium sæculare, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum id. Novembris, anno VIII ».

14. *Minoritæ ad gentes missi.* — Proferendæ vero apud exteras gentes Christianæ fidei expertes, religionis studio Pontifex plures Minoritas ad Evangelium iis inferendum misit, quos instruxit auctoritate [1], ut Catholicos quos ipsis molestiam facere contingeret, in judicium apud Sedem Apostolicam vocarent : « Cum vos, inquit, ad terras Saracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Scytharum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Mochitorum aliarumque non credentium nationum Orientis et Aquilonis, seu quarumcumque aliarum partium pro magnis arduisque negotiis respicientibus exaltationem et augmentum Catholicæ fidei destinemus, etc. Dat. Romæ apud. S. Petrum non. Decembris, anno VIII ». Cæterum affectos martyrio nonnullos Minoritas a Saracenis, memorat Lucas Wadinghus [2] hoc anno, atque inter eos Antonium e Rosato inter duos asseres medium dissectum, ac Franciscum a Christo Damiatæ mortem acerbissimam Saracenorum deliciis prætulisse.

Data etiam Barchinonensi et Dertusensi episcopis imperia [3], ut viginti religiosis viris ex Ordinibus Mendicantium, tum presbyteris sæcularibus permitterent, ut in Canariam et alias Fortunatas insulas se conferrent ad collustrandos Evangelii luce eos populos, quos astrorum superstitione involutos acceperat : « Nuper, inquit, dilectis filiis Bertrando de Marmando et Petro de Strata civibus Barchinonensibus nobis referentibus percepimus, quod in Canariæ et aliis eis adjacentibus insulis, quæ insulæ Fortunæ nuncupantur, sunt personæ utriusque sexus nullam legem tenentes, nec aliquam sectam sequentes; sed duntaxat solem et lunam adorantes, quæ per prædicationem verbi Dei ad fidem Christi de facili converti possent; quodque nonnulli religiosi Mendicantes hujusmodi fidei Christianæ zelo accensi, et clerici sæculares de misericordia Dei omnipotentis confidentes ad prædicandum fidem ipsam, et ad eam prædictos homines convertendum (si tamen nobis et Apostolicæ Sedi placeat) ad dictas insulas accedere sunt parati, etc. Datum Viterbii II. kal. Septembris, anno VII. »

15. *Vetitum Constitutione Pontificia ne quid exigatur ab ingredientibus Ordines religiosos.* — Neque silentio prætereundum videtur, Pontificem optimum ad gliscentes in religiosis familiis corruptelas, quæ in pecuniis ac muneribus ab iis, qui ad sacra admittebantur sodalitia, abradendis instruendisque magnificis conviviis inoleverant, abolendas, hanc Constitutionem tulisse [1], ne scilicet quis a sacrarum familiarum ingressu absterreretur.

« Urbanus etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Ne in vinea Domini, nostræ (licet insufficientibus meritis) commissæ custodiæ, nascentes vepres et spinæ adeo convalescant, quod speratam fructificationem ipsius valeant præpedire, diligentiæ nostræ incumbit officio, ut illas extirpare radicitus solerti studio procuremus. Sane multorum fidedignorum relatione didicimus, quod in nonnullis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus et aliis locis religiosis tam virorum quam mulierum Ordinum et Religionum partium diversarum ille detestabilis et a canonibus reprobatus servatur abusus, quod cum personæ aliquæ recipiuntur in eis observantiam regularem professuræ, ipsæ circa sumptuosa pastus seu prandia capitulis et conventibus Ecclesiarum ipsarum, monasteriorum, prioratuum et locorum facere, aut pecunias vel jocalia, sive res alias ipsis Ecclesiis, monasteriis, prioratibus et locis seu præsidentibus eis ex statuto vel consuetudine, quæ corruptela dicenda est potius, tribuere compelluntur : ex quibus decori sanctæ et immaculatæ religionis detrahitur, quamplures tam execratione hujusmodi consuetudinis quam expensarum onere a sacræ religionis proposito retrahuntur, ipsaque Ecclesia et monasteria et loca famulantium Deo consuetis muneribus maneant destituta, et in multorum fidelium mentibus scandalum generatur. Nos igitur huic morbo pestifero cupientes congruam adhibere medelam, et aliis pœnis in talia præsumentes inflictis a jure, in suo robore duraturis pœnam adjicere graviorem; universis et singulis abbatibus, prioribus, decanis, præpositis et magistris, et abbatissis et priorissis, aliisque prælatis, quovis nomine nuncupentur, et eorumdem officialibus quorumcumque Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, domorum et locorum quorumcumque Ordinum et Religionum, etiam militantium, tam exemptarum quam non exemptarum, quocumque nomine censeantur; et capitulis et conventibus, et singularibus personis eorum tenore præsentium auctoritate Apostolica, quamvis sit eis a jure inhibitum districtius inhibemus, ac a personis tam maribus quam mulieribus volentibus ingredi eorum Religiones, Ecclesias, monasteria, prioratus, domos seu loca, in earum personarum receptatione, aut ante vel post illam, quæcumque pastus, prandia sive cœnas, pecunias, jocalia aut res alias, etiam ad Ecclesiasticum seu quemvis pium locum alium deputata seu deputanda, de cœtero directe vel indirecte petere quoquo modo præsumant : sed eas

[1] Apud Wad. hoc an. num. 3. — [2] Ibid. — [3] An. 7. Ep. com. CCCLXXXIII.

[1] Ext. apud Greg. XI. an. 2. Ep. com. p. 23.

potius cum omnimoda puritate recipiant, ac in victu et vestitu, sicut alias personas suarum Ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, domorum et locorum sincera charitate pertractent; illa duntaxat, quæ personæ ipsæ ingredientes pure ac sponte ac plena liberalitate, omnique pactione cessante, dare vel offerre Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, domibus et locis hujusmodi voluerint, cum gratiarum actione licite recepturi.

« Nos enim eos, qui secus egerint, si sæculares personæ, tam dantes quam recipientes hujusmodi, excommunicationis, si vero capitula seu conventus fuerint, suspensionis sententiis eo ipso decernimus subjacere, a quibus præterquam in mortis articulo absolvi nequeant absque Sedis Apostolicæ licentia speciali. Cæterum personis illis utriusque sexus, quæ jam labe hujusmodi sunt fœdatæ, earum providentes saluti, de benignitatis gratia uberanti concedimus, quod per suos locorum diœcesanos hac vice duntaxat a crimine hujusmodi et nota infamiæ inde contracta auctoritate Apostolica absolvantur, imposita proinde ipsis pœnitentia salutari, de qua ipsorum discretioni videbitur expedire; et demum cum ipsis, ut in eorum Ecclesiis, monasteriis, prioratibus, dignitatibus et locis licite remanere valeant, misericorditer dispensetur. Insuper erga personas illas quæ in præmissis recipiendo aliqua contra canonicas sanctiones peccavisse noscuntur, volentes nos reddere gratiosos, omnia recepta hujusmodi, ad communem usum monasteriorum seu locorum applicata, ea ad dictum usum licite concedimus retineri; si vero ad specialem usum abbatis, abbatissæ, prioris, priorissæ aut alterius singularis personæ retineantur, illa venire præcipimus in communi. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum II non Aprilis, Pontificatus nostri anno VII. » Repetita postea instaurataque a Gregorio XI hæc Constitutio Avenione XII kal. Mart. Pontif. anno secundo.

16. *Privilegia data Basilicæ Vaticanæ.* — Addimus ad hujus anni calcem, Urbanum nonnulla Vaticanæ Basilicæ privilegia, quibus a nonnullis regibus annuis vectigalibus in aliquibus regnis donata fuerat, confirmasse. Affert idem Pontifex inter alia vetus Jacobi regis Aragonum Monumentum, quod ille post acceptum in eadem Basilica Sardiniæ et Corsicæ diadema edidit subjectis conceptum verbis [1]:

« In nomine Domini. Amen. Noverint universi, quod nos Jacobus, Dei gratia rex Aragonum, Majoricarum, Valentiæ, Murciæ, Sardiniæ et Corsicæ, comesque Barchinonensis, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ vexillarius, amiratus et capitaneus generalis, considerantes quod dextera Domini nobiscum faciente virtutem, nosque clementer ad regnorum Sardiniæ et Corsicæ fastigia sublimando, apud principis Apostolorum et cœlestis regni clavigeri sacratissimam de Urbe Basilicam per regnorum ipsorum investituram solemnem, nobis a sanctissimo patre et domino domino Bonifacio VIII sacrosanctæ Romanæ et universaliter Ecclesiæ summo Pontifice gratiose concessam, primum divulgata nostri honoris insignia claruerunt, ac deinde prædictorum regnorum suscepimus diadema; necnon et in dicta Basilica idem sanctissimus pater prædictæ sanctæ Romanæ Ecclesiæ in multitudine copiosa, nos magnifice honorante, fecit vexillarium, amiratum et capitaneum generalem; dignum fore providimus, ut eidem Basilicæ piis et promptis semper famulemus obsequiis, et illi velut matri strictius obligemur ex debito, a cujus utero per cœlestis adoptionis gratiam quasi nova progenies dignoscitur [dignoscimur] prodiisse. Hinc est quod nos archipresbytero et capitulo ejusdem sacrosanctæ Basilicæ, et canonicis tam præsentibus quam futuris in perpetuum donamus, concedimus et assignamus annuum redditum triginta unciarum boni auri ad generale pondus regni Siciliæ de nostra camera, cum dicta regna fuerimus assecuti, persolvenda per officiales nostros, qui erunt pro tempore quocumque nomine censeantur, procuratori vel certo nuntio capituli supradicti in festo beatorum Petri et Pauli Apostolorum annis singulis, donec in prædicto regno Sardiniæ dictis archipresbytero et capitulo certum et determinatum locum, ubi in perpetuum prædictum percipient redditum, duxerimus assignandum, etc. » Describit fusius quibus sanctorum festivitatibus missarum solemnia celebrari velit. « Actum Romæ apud præfatam Basilicam VIII id. Aprilis anno Domini MCCXCVII, decimæ Indictionis ». Corroborata etiam ab Urbano plura Joannæ Jerusalem et Siciliæ reginæ, ejusdemque Provinciæ Folkalquerii et Pedemontii comitissæ Diplomata [1], quibus illa quinquaginta auri uncias annuas a Carolo I atavo attributas Vaticanæ Basilicæ post acceptum Siculi regni insigne beneficentia Apostolica, totidemque alias a Carolo II proavo eidem Basilicæ collatas confirmarat: quibus etiam ipsa annuas quinquaginta uncias carlenorum argenti pro divino cultu amplificando addiderat, cum superiori anno ad Urbem pietatis ergo accessisset.

[1] Ext. apud Urb. V. an. 8. Ep. com. XLVII.

[1] Ext. apud Urb. an. 8. Ep. com. CLVI.

URBANI V ANNUS 8. — CHRISTI 1370.

1. *Publicæ litteræ de Palæologi conversione et Pontificis Epistola hortatoria ad Græcos schismaticos.* — Confirmare in obsequio Romanæ Ecclesiæ Græcos, et Valachos, Moldavos, Lithuanos, Macedones, Russos et Georgianos ad eam allicere, ac Tartaros collustrare Evangelii luce nisus est Urbanus anno humanæ salutis septuagesimo supra millesimum trecentesimum, Indictione octava: dumque Anglorum ac Francorum cruenta bella sua præsentia dirimere meditatur, contra sanctorum hominum, quos divinus instinctus agebat, consilia, Sedem Apost. Avenionem retulit; ac mox, ut divinitus illi fuerat intentatum, vivere desiit. De quibus singulis dicturi, a Græcis rebus exordiemur. Ne facile ii a promissis deficerent, vel inanibus effugiis gesta cum Pontifice eluderent, dum se Romanos vocant; tum ad adstringendum arctiori nexu sacrum fœdus, visum est, ut Palæologus imperator novis publicis Monumentis palam evulgaret, non aliam se Catholicæ Ecclesiæ nomine, quam Romanam agnoscere, cui Urbanus omnium fidelium supremus in terris pastor præesset. Edimus ex veteribus Monumentis confecta tanti ponderis scripta [1]: « Nos Joannes in Christo Deo fidelis imperator, ac Romæorum moderator Palæologus, notum facimus universis præsentes litteras inspecturis, quod cum die decima octava mensis Octobris proxime præteriti in sacra Urbe Romæ professionem Catholicæ fidei, per reverendissimos patres dominos Guillelmum episcopum Ostiensem, et Bernardum Basilicæ duodecim Apostolorum, ac Franciscum tit. S. Sabinæ presbyteros, et Rainaldum S. Adriani diaconum cardinales, per sanctissimum patrem dominum Urbanum, divina providentia papam V ad hæc specialiter deputatos, nobis exhibitam, sponte fecerimus sub certa forma, prout apparet per publicum Instrumentum nostra propria manu subscriptum, nostraque Bulla aurea communitum; et in eadem professione inter alia contineatur talis articulus, videlicet: Credo hanc esse veram fidem Catholicam; et quod hanc super dictis articulis tenet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, etc. dicimus ad omnem ambiguitatem tollendam, nec credere et intelligere Romanam Ecclesiam, cui nunc præest præfatus dominus papa et sui prædecessores Romani Pontifices præfuerunt, prout credimus, intelliguntur Catholici Christiani in Occidentis partibus constituti. In cujus rei testimonium præsentes litteras nostræ aureæ Bullæ munimine fecimus communiri, et nos hic nostra manu subscripsimus, ut est moris. Dat. Romæ die..... mensis Januarii, anno a Nativitate Domini MCCCLXX, Indict. VIII, Pontificatus dicti domini papæ anno VIII ».

2. Egregie adeo ad Ecclesiæ Romanæ venerationem affecto Palæologo imperatore, cum spes ampla affulgeret tam illustre exemplum Græcos secuturos, Urbanus Constantinopolitanum clerum ad schisma solemni damnandum ritu his litteris pellicere conatus est [1]:

« Universis Ecclesiarum et monasteriorum prælatis, quocumque nomine nuncupantur, ac clero et calogeris Constantinopolitanæ civitatis cæterarumque partium Græciæ, gratiam in præsenti, per quam obtineant gloriam in futurum.

« Lætata est sacrosancta Romana Ecclesia, mater et magistra cunctorum fidelium, quod charissimus in Christo filius noster Joannes imperator Græcorum illustris, ad maternum accessit gremium, a quo deviabat per damnabilis schismatis execrabilem scissionem; pieque sperat, quod sicut inclytus Constantinus Christianissimus imperator, qui Constantinopolitanam urbem gloriose construxit per suæ conversionis exemplum et studium fidem Catholicam in Occidentis primo et Orientis demum partibus dilatavit; sic idem Joannes ejus (Deo favente) erit et operum laudabilium imitator. Sed majoris gaudii esset dicta Ecclesia exultatione perfusa, si vos, qui estis ad animarum curam et alias ad Dei obsequium deputati, pollentes scientia et religioni vacantes, derelicto inveterato schi-

[1] Ext. in arce S. Ang. et inter collect. Plat. tom. III. pag. 219, et lib. Priv. Rom. Eccl. tom. III. p. 246 et in Ms. bibl. Vat. sign. lit. B. num. 12. p. 291.

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 55.

smate, cui damnabiliter et pertinaciter innitimini, ad unam, sanctam, Catholicam et Apostolicam Ecclesiam, extra quam non est salus, et ad vicarii Christi et successoris Apostolorum principis veram et puram obedientiam rediretis, ut sicut ipse unus et principalis est pastor, sic unum esset ovile, cujus oves eum cognoscerent, et audirent amabilem et salutiferam vocem ejus, in illoque tute reconditæ a lupinis morsibus indubitabili custodia servarentur. O si Deus tantam gratiam concessisset nostris diebus, ut Orientalis et Occidentalis Ecclesiarum unitatem longissimis, proh dolor! scissam temporibus videremus! Tunc clauderemus consolabiliter dies nostros, et cum beato Simeone diceremus : *Nunc dimittis servum tuum, Domine, in pace : quia viderunt oculi mei salutare tuum;* cum desiderabiliter fuissemus intuiti innumeros Græcorum populos diabolica fraude deceptos et devios, in rectam semitam mandatorum Domini dirigere gressus suos, et eliminatas hæreses in nonnullis sic deviantibus, ut dolenter audivimus, ex hujusmodi schismate pullulantes; oppressosque Græcos ab impia et fœda natione Turcorum (juvantibus spe probabili fratribus Occidentalibus) liberari, exterminari eosdem Turcos de universis partibus Romaniæ et aut ad Christum converti (quod nobis esset acceptius) aut digna conculcatione subverti, et terreri omnes ethnicas nationes, sicque Græcas potentiam et gloriam, jam pæne deletas, ad Dei laudem et dilatationem ejusdem fidei reparari.

3. « Hæc siquidem ineffabilia bona spiritualia et temporalia probabiliter eventura speramus, si cordibus puris, conscientiis bonis et fide non ficta (a quibus aberrantes secundum Apostolum quidem in vaniloquium sunt conversi, volentes esse legis doctores, non intelligentes neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant) ad dictum gremium redeatis, et salubris imitationis exemplum commissis vestræ sollicitudini populis præbeatis : quod ferventer et prompte debetis efficere, cum non solum eadem Ecclesia vos ad hoc non absque tædio dilationis exspectet, verum etiam materna benignitate foras progrediens ardore charitatis invitet. Cognoscatis igitur pietatem ipsius, et amplectimini charitatem ad ejus magisterium et debitam obedientiam filiali confidentia venientes, ut cum Catholicis Occidentalibus unanimes in domo Domini existatis, et (ut speramus in Deo, ejus et Apostolicæ Sedis et Occidentalium super vos et greges vestros spiritualiter et temporaliter auxilium sentistis. Cæterum synodum Latinorum et Græcorum Ecclesiasticorum præsulum, quam multi (ut audivimus) supervacue postulant, ex pluribus causis rationabilibus non concessimus ordinari, ne illa, in quibus ab Occidentalibus et nonnullis Orientalibus fidelibus dissidetis (cum, secundum quod tenet et docet sancta Romana Ecclesia, certa fore noscantur, utpote sacræ Scripturæ testimoniis, et sanctorum doctorum Latinorum et Græcorum eloquiis, sententiis et per fidem Apostolicam comprobata) in dubietatis et curiosæ disputationis scrupulum deducantur, et veterem fidem quasi novellam supervacuis discussionibus supponamus. Benigne tamen parati erimus quoslibet dubios, venientes ad dictam Sedem humiliter, de hujusmodi testimoniis, eloquiis et sententiis informare. Datum Romæ apud S. Petrum VIII kal. Martii, anno VIII ».

4. *Palæologus reversurus privilegiis ornatur.* —Adornabat reditum in Græciam Palæologus, et copias, quas in Italia Pontificiis studiis collegerat, traducere in Orientem parabat : utque eas per Siciliam tuto ductaret, Pontifex Joannam reginam, ac Philippum Tarentinum principem imperatoris Constantinopolitani gerentem nomen permovit [1], ut sacramentum incolumitatis et liberum commeatum traderent, ac rationem his subjecit verbis: « Apud Sedem Apostolicam existens, abjurato quolibet schismate, fidem Catholicam secundum formam per nos sibi traditam est professus, et juravit in obedientia Rom. Ecclesiæ sicut princeps Catholicus permanere ». Ipsum vero regi Ungaro commendatum [2] pluribus affectum a Pontifice beneficiis lætumque ab eo abscessisse, indicat Urbani Vitæ scriptor [3] : « A quo, inquit, gratias et favores multos reportaverat, valde consolatus et contentus ». Extat inter alia Diploma, quo Urbanus illi aræ subductilis usum permisit [4], concessitque ut sacris ante lucis ortum a sacerdote, Latino ritu duntaxat, peragendis interesset :

« Urbanus, etc... charissimo in Christo filio Joanni imperatori Græcorum illustri.

« Eximiæ devotionis sinceritas, quam ad nos et Romanam geris Ecclesiam, non indigne meretur, ut petitionibus tuis (illis præsertim, quæ ex devotionis fervore prodire conspicimus) quantum cum Deo possumus favorabiliter annuamus. Hinc est, quod nos tuis devotis supplicationibus inclinati, ut liceat tibi habere altare portatile cum debita reverentia et honore, super quo in locis ad hoc congruentibus et honestis possis per proprium vel alium sacerdotem, Latinum duntaxat et alias idoneum, missam et alia divina secundum ritum, quem eadem Romana servat Ecclesia, sine juris alieni præjudicio in tua præsentia facere celebrari, devotioni tuæ tenore præsentium indulgemus. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum id. Februarii, anno VIII ». Concitavit Palæologi exemplum pios adeo in animis aliorum regum ac principum, qui tenebris Græci schismatis fuerant involuti, motus, ut ex iis plures redire ad Romanæ Ecclesiæ obsequium constituerint : ac pariter populi eorum imperio obnoxii Christi vicarium agnoscere, et veteribus abjectis erroribus incorruptam fidem profiteri cum Catholicis constituerint. Quibus ne deesset Pontifex, Apostolicis litteris fidei orthodoxæ formulam comprehensam edidit [5],

[1] Tom. VIII. p. 37 et 38. — [2] Pag. 80. — [3] Gesta Urb. V apud Bosq. — [4] An. 8. Ep. com. LXXII. — [5] Tom. VIII. Ep. sec. p. 257.

ex qua Romanæ Ecclesiæ gremio aggregandi sacramentum nuncuparent:

« Urbanus, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Ad propagationem Catholicæ fidei, super cujus custodia fuimus (licet insufficientibus meritis) a Domino deputati, et quorumlibet gloriantium nomine Christiano, sed deviantium a gremio sacrosanctæ Romanæ ac Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ matris et magistræ cunctorum Christianorum fidelium, cui auctore ipso Domino præsidemus, reductionem ad obedientiam et reverentiam ipsius Ecclesiæ pastorali sollicitudine intendentes, viam et formam omnibus hujusmodi deviis tenemur ostendere, per quas salubriter ad dictum gremium possint accedere, in eoque perpetuo commorari. Sane cum, sicut lætanter audivimus, nonnulli reges, principes, et alii Christiani tam clerici et Ecclesiasticæ personæ religiosæ et etiam sæculares, quam laici, qui extra obedientiam dictæ Ecclesiæ, extra quam non est salus, damnabiliter permanserunt hactenus, et permanere noscuntur, ad dictæ Ecclesiæ redire seu venire desiderent unitatem, ac obedientiam et reverentiam debitam et devotam; nos volentes eos dictæ fidei professionem, quam debent facere, salutari edocere doctrina, infrascriptam formam, quam in talibus servare consuevit dicta Ecclesia, præsentibus fecimus annotari; volentes ac mandantes, quod quilibet, qui fuerit seu est schismaticus et præcisus a præfatæ Ecclesiæ unitate, et ad eam redire voluerit, dictam professionem in manibus alicujus prælati vel clerici aut religiosi Catholici, et præfatæ Ecclesiæ communionem habentis faciat in ipsa forma, quæ talis est:

« Ego talis etc. profiteor et credo sanctam Trinitatem etc. » Eadem est fidei forma, quam superiori anno Palæologo imperatori præscriptam attulimus [1] usque ad has voces, *semper salva*. « Unde suprascriptam fidei veritatem, prout plene scripta et lecta est, et fideliter exposita, veram, sanctam et orthodoxam fidem esse recognosco, eam accepto, et corde ac ore profiteor; ipsamque, prout eam veraciter tenet et fideliter docet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, me inviolabiliter servaturum et in ea omni tempore perseveraturum, nec ab ea ullo unquam tempore recessurum et quoquo modo deviaturum promitto: et abrenuntio omni schismati. Primatum quoque ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, prout in præmissa serie continetur, ad ipsius Ecclesiæ obedientiam spontaneus veniens, fateor et recognosco, accepto et sponte suscipio: et me omnia præmissa tam circa fidei veritatem, quam circa ejusdem Ecclesiæ Romanæ primatum, et ipsorum recognitionem, acceptationem, susceptionem, observantiam et perseverantiam servaturum, præstito corporaliter juramento, promitto et confirmo. Sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia. Quod si contra hæc aliquid sentire, confiteri aut alias agere præsumpsero, me schismaticum et anathematizatum eo ipso recognosco, ac severitati sacrorum canonum subjacere. Nulli ergo, etc. Dat. apud Montemflasconem kal. Augusti, anno VIII ».

5. *Walachiæ et Bulgariæ reginæ conversæ.* — In Walachia Alexandri olim principis vidua ad Romanæ Ecclesiæ gremium se contulit, atque etiam filiam Bulgariæ imperatricem ad orthodoxum ritum pellexit. Cui Pontifex, de egregio in aliis ab erroribus abducendis navato studio gratulatus [1], de missis ornamentis sacris et calicibus ad Apostolorum Basilicas gratias egit: tum adjecit stimulos, ut filiam alteram reginam Serviæ suis adhortationibus ad fidem Catholicam traduceret:

« Urbanus etc. nobili mulieri Claræ relictæ quondam Alexandri Weyda in Vlachia viduæ salutem, etc.

« Lætamur in Domino, dilecta filia, sibique gratias agimus ex intimis nostri cordis, quod sicut fidedigna relatione didicimus, tu Spiritus sancti lumine illustrata, et per eximiæ devotionis opera, et multiplicium virtutum exercitium jugiter Altissimo famularis; et inter alia charissimam in Christo filiam nostram imperatricem Bulgariæ illustrem natam tuam a schismate ac erroribus hæreticalibus, in quibus diutius fuerat, retraxisti. Verum quia habere diceris alteram natam, videlicet Ancham reginam Serviæ illustrem, adhuc in similibus schismate ac erroribus permanentem, charitatem tuam excitamus ac hortamur attentius et rogamus, quatenus ut multos lucrifacias Domino Jesu Christo, dictam reginam aliasque utriusque sexus personas schismate ac hæresibus maculatas ad præfatæ fidei, extra quam non est salus, coneris convertere puritatem. Cæterum devotionem tuam ex eo, quod beatos Apostolos Petrum et Paulum, eorumque Basilicas et nos etiam de calicibus aureis et paramentis pretiosis pro divinis obsequiis honorasti, dignæ commendationis attollere præconio liberalitati tuæ providæ gratiarum referimus actiones. Dat. Romæ apud S. Petrum XIV kal. Februarii, anno VIII ».

6. *Princeps Walachus in schismate hæret, et Moldavus ad Romanam Ecclesiam traductus.* — Sordescebat adhuc in veteri schismate Latislaus Walachus princeps, de quo ad pietatem revocando sollicitus Christi vicarius eximium quidem ejus studium in Amuratis Turcarum regis conatibus repellendis laudibus extulit [2]; errores vero, quibus esset irretitus, atque a salutis via deflecteret, aperuit, ipsumque excitavit, ut iis abjectis, fidem orthodoxam coleret:

« Urbanus etc. nobili viro Latizlao Waydæ Vlachiæ gratiam in præsenti, per quam obtineat gloriam in futurum.

« Fide dignorum relatione percepimus, quod licet ejusdem pastoris, videlicet Domini nostri

[1] An. Chr. 1369. num. 2.

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 20. — [2] Pag. 70.

Jesu Christi fidem profitearis, tamen extra ovile præfatum, scilicet gremium et obedientiam sacrosanctæ Romanæ ac Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ matris et magistræ cunctorum fidelium, extra quam non est salus, ex antiquo schismate in te a tuis antiquis prædecessoribus derivato moraris, et multiplicibus erroribus involutus existis. Nihilominus, quia credens forte, te in statu salutis existere, impios Turquos Catholicæ fidei hostes pro Dei et præfatæ Sedis reverentia persequeris, et tuos reputas inimicos. Sed dolemus ab intimis, si non certas legitime, cum non nisi certamen exercenti legitimum corona æterni præmii secundum Doctorem gentium tribuatur: tantoque ferventius tuam salutem hiscimus, quanto si in toto corde tuo convertaris ad Dominum, futurus victoriosior Christi pugil verisimiliter existimaris. Quare magnificentiam tuam hortamur in Domino, et obsecramus per viscera misericordiæ Dei nostri, quatenus relictis schismate et erroribus universis, per instructionem Catholicorum et religiosorum virorum (quorum multi in tuo dominio præsertim ex operatione dilectæ in Christo filiæ nobilis mulieris Claræ novercæ tuæ non solum Catholicæ, sed claris dictæ fidei et virtutum meritis insignitæ, moram trahere asseruntur) ad ovile præfatum securus advenias, in eo cum aliis Christi fidelibus perpetuo permansurus et salutis æternæ præmia recepturus: nos enim, si hoc fideliter et sincere effeceris, te ut filium dilectissimum habere proponimus, ac tibi in tuis et terræ tuæ negotiis Apostolicæ Sedis favoribus assistere gratiose. Dat. Romæ apud S. Petrum VI id. Aprilis, anno VIII ». Allici ad id poterat egregiis Latzkonis finitimi principis Moldaviæ exemplis, qui una cum suis a nonnullis sacris concionatoribus vera fidei luce collustratus, schisma damnarat flagitaratque a Pontifice, ut ad religionis cultum propagandum episcopalis sedes in Ceretensi oppido Haliciensis diœcesis institueretur. Cujus piis votis assensit Urbanus, atque eam provinciam Pragensi archiepiscopo, et Wratisalviensi Cracoviensique episcopis demandavit [1]:

7. « Urbanus etc. archiepisc. Pragensi et Wratislaviensi ac Cracoviensi episcopis.

« Nobilis vir Latzko dux Moldavien. partium seu nationis Walachiæ nobis per dilectos filios Nicolaum de Melsac et Paulum de Swidiniez, Ordinis fratrum Minorum professores, notificare curavit, quod ipse et suus populus ducatus seu terræ Moldaviensis, licet Christianitatis nomine glorientur, tamen ipsi et eorum progenitores schismatici fuerunt hactenus et existunt: sed quorumdam fratrum Minorum prædicationibus et doctrinis inducti abnegare volunt omne schisma, profiterique sanctam fidem, quam Catholica et Apostolica Ecclesia tenet, docet et prædicat; ac nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ humiliter obedire ac intendere de cætero, prout alii Catholici principes et populi obediunt et intendunt: nobisque idem dux humiliter supplicavit, quod oppidum suum Ceretense Halecensis diœcesis spatio magno terrarum diffusæ (cui præest episcopus schismaticus, cujus Ecclesia Halecensis est in Russiæ partibus schismaticorum videlicet constituta, utique insigne ac incolarum multitudine copiosum, et alias aptum decorari insignibus civitatis) in civitatem erigere, ac civitatis insignire vocabulo, et eidem episcopum præficere Catholicum, qui ipsos ducem et populum instruat et conservet in dicta fide Catholica, et alia opportuna circa hæc facere dignaremur.

« Nos igitur ad salutem animarum prædictorum ducis et populi, contra crucis hostes asserentium jugiter se pugnare, quos ab erroribus et schismate prædicto revocare cupimus; augmentumque præfatæ fidei plenis affectibus adspirantes, sed de præmissis nobis expositis notitiam non habentes, fraternitati vestræ, de quorum fidelitate et circumspectione in his et aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus, de fratrum nostrorum consilio per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vos vel duo aut unus vestrum per vos vel alium seu alios viros fideles, Catholicos et prudentes, si præfatos Latzkonem et populum repereritis velle firmiter, pure, simpliciter, humiliter et reverenter fidem Catholicam suscipere prælibatam (quos, si oporteat, ad hoc vestris doctrinis et prædicationibus inducatis, et per alios viros Catholicos in ipsa fide peritos procuretis induci) postquam ipsi seu aliqua pars eorum, de qua vestræ discretioni videbitur expedire, abnegaverint omne schisma, et eamdem fidem devote susceperint, et eam professi fuerint secundum formam, quam vobis sub Bulla nostra transmittimus; dictum oppidum Ceretense ac totam prædictam terram seu ducatum Moldaviensem ab omni potestate, dominio, superioritate et jurisdictione ordinaria et diœcesana, et subjectione episcopali præfati episcopi Halecensis, seu gerentis se pro episcopo Halecensi, ac Ecclesiæ Halecensis, et cujuslibet alterius personæ Ecclesiasticæ, in ipsius oppido et terra seu ducatu quamcumque spiritualem seu Ecclesiasticam potestatem sive jurisdictionem prætendentis se habere et ejus Ecclesiæ seu dignitatis totaliter in perpetuum eximatis, et etiam liberetis; constituentes et ordinantes, quod solum et immediate sanctæ Apostolicæ Sedi in spiritualibus subsit: et deinde præfatum oppidum in civitatem erigatis et civitatis vocabulo decoretis, ac totam dictam terram seu ducatum Moldaviensem, in quantum ad præfatum ducem pertinet, eidem civitati pro diœcesi assignetis et etiam deputetis, et ipsam diœcesim certis terminis limitetis: et si Ecclesia ibidem sit ad hoc congrua, illam in cathedralem et episcopalem etiam erigatis, etc. » Addit, ut si Ecclesia excitata in eodem

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 129.

oppido non fuerit, magnifico opere exstrui, atque B. Petri Apostoli vel alterius sancti, ut Moldavis visum fuerit, nomine insigniri curent; permoveantque Latzkonem, ut sacerdotia in ea instituat, congruisque ad divinum cultum sustinendum vectigalibus locupletet. « Datum apud Montemflasconem, IX kalendas Augusti, anno VIII ».

8. Injunctæ etiam iisdem episcopis partes [1], ut Andream e Cracovia Minoritam divinarum litterarum eruditione ac pietate insignem Moldaviæ episcopum præficerent. Missi [2] quoque sunt ex eodem sacro Ordine quatuor episcopi religionis latius proferendæ cupidissimi, paratique ad fundendum pro Christo sanguinem in Albaniam aliasque vicinas provincias, ut schismaticos ad gregem Dominicum adducerent: quos archiepiscopo Dyrrachiensi ac Strazimiro, Georgio et Balsæ Zupanis Geuciæ [3], quos fidem orthodoxam amplecti ante decrevisse vidimus, tum universis Albaniæ Catholicis commendavit. Missus est similiter Nicolaus e Melsac ad Russos [4], instructusque auctoritate, ut viginti quinque Minoritas per Lithuaniam et Wallachiam spargeret, qui populos orthodoxa fide informarent. Alii quoque viginti quinque ex eadem S. Francisci familia præcones Evangelici Antonio episcopo Milevitano ejusdem Ordinis, in Georgiam atque alias provincias schismaticorum legato [5], socii laborum et gloriæ adjuncti, ut Georgianos aliosque remotissimarum regionum Christianos vel illaqueatos schismate aut erroribus variis infectos ad caulam Dominicam cogerent, ac vera et incorrupta pietate excolerent.

9. *Episcopum et Minoritas mittit Pontifex ad Tartaros, quos et litteris ad fidem allicit.* — Ad Tartaros pariter a veteri superstitione abducendos et Catholicorum reliquias pastoribus, qui e vivis excesserant, destitutas excolendas, Guillelmum archiepiscopum Cambaliensem creavit [6], multisque Minoritis stipatum [7] in Tartariam misit. Instruxit vero eosdem religiosos viros pluribus prærogativis [8], ut ea auctoritate ad neophytorum gratiam ac solatium uterentur, connubia nimirum in gradibus divina lege non vetitis permitterent [9], « juxta Constitutionem, inquit, Innocentii papæ II, quæ incipit, *Gaudeamus* » ; schismaticos autem ad gratiam Ecclesiæ redeuntes in contractis in quarto gradu matrimoniis permanere sinerent : baptismalibus sacris et sacerdotio initiatos, cum grave dubium subesset, an ea sacramenta vero ritu fuissent collata, certis legibus iterum baptismo lustrarent [10] sacrarentve sacerdotes : ut facilius etiam ii præcones Evangelici vitam inter infideles sustentare possent, atque alia ad divinum cultum promulgationemque Evangelicam necessaria haberent, remisit Pontifex nonnihil ex arctiori servandæ ab ipsis paupertatis disciplina ; non solum enim libros gestare [1], sed etiam in terris, quæ a Constantinopoli in Orientem Septentrionemve excurrerent, legata testamento eos recipere [2] aut malis artibus parta in suos usus derivare concessit : fidelibus stipem erogaturis sacris iisdem præconibus centum dierum indulgentias est impertitus [3] : addicturis vero se quotidianis eorum obsequiis omnium scelerum in extremo vitæ actu condonationem proposuit [4] : contra autem censurarum pœnas, ne Evangelio promulgando operam darent, molestiam exhibituris objecit [5].

Missis igitur hisce in Tartariam Evangelicis præconibus, Pontifex gravissimis litteris imperatorem Tartarorum sollicitavit [6], ut faciles ipsis aures ad divini verbi semina excipienda porrigeret, imperialique ipsos et Christianos alios studio prosequeretur : cœlestia illi pro ea re præmia non defutura : dignitatem legis Christianæ, quæ viam felici immortalitati strueret exposuit, atque ad eam amplectendam Apostolicis monitis eum allicere nisus est :

« Urbanus, etc. magnifico viro Camo regi Tartarorum Deum diligere, et timere.

« Ad alti tui nominis titulum et splendorem et culmen ac decus accedit, quod tu et aliqui prædecessores tui reges Tartarorum, sicut glorifica fama præambula fide dignorum relatione didicimus, ob omnipotentis Dei creatoris reverentiam et honorem, vos Christicolis sub vobis degentibus vestrisque subditis, qui ad fidem Catholicam convolarunt, reddidistis favorabiles et benignos, eosque benevola et mansueta benignitate tractastis : tua et ipsorum prædecessorum fama gloriosa longe lateque per orbem commendationis titulo redimitur : et tu si quidem in eum fidem habueris, et renatus fueris sacri fonte baptismatis, legemque susceperis et impleveris Christianam, requie sempiterna supernorum civium perfrueris. Ecce igitur quod nos, qui submissis humeris operosa sollicitudine ex salutaris et vigilis providentiæ studio tuam tuique regni sincera in Domino charitate perpetem salutem appetimus, ejusque fructum salutiferum et perennem tibi, regno regnicolisque tuis prodesse jugiter cupientes ; ut præmissa propensius et efficacius per divinam clementiam felici successivaque prosperitate succedant, venerabilem fratrem nostrum Guillelmum archiepiscopum Cambaliensem Ordinis fratrum Minorum professorem (virum quidem in devotione ac fide Christiana fervidum, excellentem in sacra Scriptura, peritum, expertum in opere et sermone, virtutum probitate probatum, fama præclarum, a nobis ex multis bonis et idoneis religiosis electum, et ad Cambaliensem archiepiscopatum de fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium consilio promotum) præsentium exhibitorem, cum decenti et virtuosa comitiva fratrum dicti Ordinis

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 131. — [2] Pag. 142. — [3] Ead. pag. — [4] Pag. 157. — [5] Pag. 144. — [6] Pag. 67. — [7] Ead. pag. — [8] Pag. 57. — [9] Pag. 60. — [10] Pag. 61.

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 59. — [2] Pag. 63. — [3] Ead. pag. — [4] Pag. 64. — [5] Pag. 63. — [6] Pag. 55.

ad Ecclesiam suam Cambaliensem, tuamque præsentiam, ac partes et loca tuorum terræ et dominii salubriter providimus destinandum; ut ipse et dicti fratres collaterales eidem more sanctorum Apostolorum, qui dispertiti ore Dominico, et Spiritus sancti gratia illustrati, doctrinam Evangelicam prædicando, terræ cardines, prout eis assignati fuerant, perlustrarunt; communiter et divisim, prout eisdem archiepiscopo et fratribus ex cælicæ inspirationis oraculo visum fuerit salubrius expedire, regnum et terram prædicta, aliasque regiones adjacentes circumeant et frequententent; et juxta datam eis a Domino sapientiam et doctrinam verbum Dei evangelizare perstudeant, et officiosa promptitudine prædicare, sermone prædicationis hujusmodi mentes illorum, qui in tenebris ambulant, et adhuc præ oculorum caligine gloriam luminis non viderunt, radicaliter illustrantes, eosque ad dictam fidem rectam, perfectam et lucidam, Christi sanctorum et sanctarum miraculis verissimis comprobatam, dulcibus allectionibus convertentes; et tam ipsos quam alios ad fidem ipsam feliciter jam conversos, et neophytos in eadem pabulo refectionis æternæ, in ipsa fide spiraculo spiritalis gratiæ roborando.

« Hæc est enim fides rectitudinis, salutis et meriti, qua sacer ille supernus rerum Conditor et Creator seminans terram irrigavit, et quam ad omnes limites machinæ mundialis profecto diffudit et etiam propagavit; et quam sacrosancta Romana Ecclesia, mater cunctorum Christi fidelium et magistra, tenet et docet, extra quam nullus omnino salvatur: per siquidem istam innocens anima Christiana perpetua, lugubri et corruptibili corpore charior, cœlicorum agminum consortio æternaliter aggregatur. Cum igitur beatorum vita seu præmium comparationem non recipiat in divitiis, nec in hujusmodi sæculi gazis, felix est ille, qui sic terrestria deserens languidum orbem transit, quod ad æternæ beatitudinis gloriam provehatur. Hanc equidem gloriam bravialem assequitur, qui hujusmodi fidem suscipiens et agnoscens, eam per beatorum operum et virtutum executionem observat: et licet per ipsius fidei semitas difficilis videatur incessus, oculis tamen mentis, fide Catholica mediante, dum eam credit, divinæ omnipotentiæ majestatem et gloriam beatorum intellectualem intuetur.

10. « Magnitudinis itaque tuæ potentiam attente rogamus et hortamur in Domino Jesu Christo quatenus pro ejus reverentia et honore, a quo tanquam a summo culmine rerum cuncta descendunt, et qui personam tuam creans et conservans in esse, te super tam excellens, caducum tamen et temporale dominium constituit imperantem, tibique innumeram et copiosam populorum multitudinem subjugavit, memoratos archiepiscopum et fratres, cum eos ad regnum et terram tuam prædicta, tuamque provinciam pervenire contigerit, vultu benevolo et sereno recipias, et a tibi subditis recipi facias et jubeas gratulanter, sicut quidam tui prædecessores hactenus receperunt; eosque mansuetudinis, serenitatis et piæ devotionis affectu pertractes et facias pertractari, habeasque tam illos quam eamdem Ecclesiam, cunctosque Christicolas, in dictis regno et terra morantes, necnon conversos neophytos et (Deo propitio) convertendos ad fidem eamdem infra tui domini districtus et limites constitutos cum, charitativæ sinceritatis dulcore benigno favorabiliter et propensius commendatos; eis in his, quæ circa suscipiendam per te (Deo vivo et vero inspirante) sacri fontis baptismatis gratiam, legemque Christi et alia tuæ salutis commoda duxerint explicanda, prædicanda et etiam consulenda, studiosum auditum aperiens, et ferventem ac sollicitum et attentum adhibens intellectum, illaque recipiens tanquam donum cœlitus derivatum et missum tenaciter in tui memoriali cellula cordis figas, credas firmiter, operose, fideliter et perpetim exsequaris; sisque aliis tuis subditis salutis speculum et exemplar, ut ipse una tecum ad similitudinem tui ad Altissimum convertantur, dictamque legem Christi suscipiant et observent, tecumque glorientur nomine Christiano et salvi fiant, ne pereant in æternum; ita quod Rex regum, propitius retributor omnium ad se convertentium, miserator et misericordiarum dominus atque pater, quem nil latet, et quem cœlestia et terrestria fatentur, tui misereri dignetur, in omnibus affluenter gratam vicissitudinem rependens, conferatque tibi jugiter in hujusmodi vitæ tempore abundantiam pacis et gaudii, et post tui corporis dissolutionem humanam ad perpetuæ felicitatis imperium te perducat, et te glorificet in supernis, etc. Datum Romæ apud S. Petrum VII kal. Aprilis, anno VIII.

11. Hortatus etiam est Urbanus [1] reliquos Tartarorum imperatores, reges ac principes, ut Evangelicæ luci, ab archiepiscopo Cambaliensi sociisque inferendæ, oculos aperirent: certiores fecit de tradita a Christo Petri successoribus auctoritate: ut Pontificii esset muneris universos homines ad Dei imaginem efformatos ad verum ejus cultum adducere: animasque ab æterno exitio vindicare. Eodemque argumento Apostolicæ litteræ ad universos Tartaros datæ [2], quibus ipsos ad orbis Conditorem agnoscendum, ac veterem superstitionem, qua erant etiam tum irretiti, abjiciendam excitavit:

« Urbanus, etc., universo populo Tartarorum viam salutis agnoscere.

« Universitatem vestram sinceris suasionibus et accensis intrinsece charitatis dulcedine plenis requirimus, monemus, rogamus et propensius exhortamur in Domino Jesu Christo, quatenus vos, quorum hucusque mentales oculi tetra caligine per perfidos spiritus tenebrarum et mortis in

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 64. — [2] Pag. 65.

idololatriis ac inanibus superstitionibus fuerunt obducti, sollicite vestram memoriam excitantes, et reducentes ad illam, quod Deus omnipotens protoplastum, ex quo omnes homines traxerunt originem suam, inenarrabili majestate formavit, ac in terrestris paradisi deliciis collocavit, et quod inibi sibi boni et mali cognitio data fuit, et quod estis ad similitudinem Dei facti, quodque creatura non posset suo Creatori pro meritis respondere; excussis primitus a vestris cordibus vepribus et urticis damnabilis cœcitatis, vestræ intelligentiæ oculos elevetis, et consideratione perspicua cogitetis, quod ipse vos de limo terræ creavit et pascit assidue, ac vivitis per eumdem, et quod, cum vult, cujuslibet carnis figmenta dissolvit, quodque sacræ paginæ testimonio comprobetur, quod omnis spiritus Deum laudat, omniaque animantia et inanimata Dominum benedicunt, pro ipsius Creatoris reverentia et honore, et ut sibi reddatis humanæ gratitudinis holocaustum, ob nostræ contemplationis intuitum, qui vos Deo vivo et vero conjungere cupimus et etiam laboramus, vestro statui et saluti provide consulentes, eosdem archiepiscopum et fratres, quoties eos ad vos declinare contigerit, recipere procuretis humiliter et benigne cum honorificentia reverenti, eosque sinceræ charitatis officio pertractetis; et ad gremium universalis Ecclesiæ Christi sponsæ, quam suo pretiosissimo sanguine dedicavit, extra quam veri sacrificii non est locus, in humilis et veræ contritionis spiritu redeuntes, eorumdem archiepiscopi atque fratrum sermonibus, prædicationibus et verbis salubribus vigilem præbeatis auditum, et intellectum aperiatis acutum ad hauriendum ex ore ipsorum verba salutis : et quæ pro vestræ perfectione salutis docuerint, instruxerint et prædicaverint, vestræ memoriali cellulæ firmiter imprimatis, mentes vestras et corda studiosa promptitudine disponentes ad suscipiendam sacri fontis gratiam baptismalem, legemque Christi, doctrinam Evangelicam et fidem Catholicam Domini nostri Jesu Christi, uti omnium fidelium magistra Ecclesia Romana tenet et prædicat, docet, profitetur et credit. Etenim ipsa fides est, per quam innocens anima Christiana perpetua, postquam a lugubri et corruptibili humanitatis corpore fuerit dissoluta, cœlorum agminibus æternaliter aggregatur : et cum fidem susceperitis, et vestris cordibus impresseritis, eam firmiter et perpetuo tenacibus observantiis custodite, ut in die missionis extremæ, id est, secundi adventus dicti Domini nostri Salvatoris, qui tunc judicaturus adveniet, prout ante venerat judicandus (ante cujus tribunal tunc omnis homo surrecturus in propria carne stabit, vel æternæ vitæ præmia vel perpetuæ mortis, prout gessit, supplicia secundum merita vel demerita recepturus) possitis una cum aliis Catholicis Christianis de cætero tanquam tortia membra Christi unius ovilis effecti, et viventes in fide prædicta virtuosa opera faciendo, æternæ beatitudinis, quam ipse Salvator obtinet ex natura, esse participes et consortes, ejus præsentiam gloriosam, lætissimam quidem bonis et terribilem malis et impiis, facie tenus inspecturi.

12. « Propulsis igitur superstitiosis erroribus universis, quibus vos sathan instinctu fraudulento seducit, ut ab ejus sitis nexibus funditus liberi, et mereamini post vitæ præsentis excursum cælica palatia introire, digna laudum præconia repetitis vocibus Altissimo devotæ mentis affectu cum gratiarum actionibus resonate, qui ad vos archiepiscopum et fratres prædictos dignatus est per suam misericordiam destinare ; cujus gloria cœli et terra sunt pleni, quique manum aperit, et implet omne animal benedictione et cunctis in hac valle lacrymarum ambulantibus et dictæ fidei Jesu Christi conjunctis, abundantiam in bonis temporalibus gratiosa copiositate largitur. Nos insuper omnipotentiam majestatis Altissimi, essentialiter in cœlis et potentialiter in terris utique permanentis, regnantis et principantis cunctipotenter et æternaliter in utrisque, assiduis devotis affectibus exoramus, ut corda et intelligentias vestras illustret ad suscipiendam gratiam baptismatis supradicti, ipsamque Christi legem, et ad eam credendam firmiter et perpetim adimplendam; quia sine illis nullus omnino salvatur, et per illas eritis salvi, et efficiemini gloriæ sempiternæ per gratiam intercedentibus meritis cohæredes. Quod ut vobis concedat Retributor altissimus cum Patre sanctoque Spiritu sine principio et sine fine vivens et regnans, apud divinam majestatem hactenus instantiis devotæ flagitationis insistimus, et super hoc pio prædicto studio, ipso Deo auctore, insistere proponimus in futurum. Datum Romæ apud S. Petrum VII kal. Aprilis, anno VIII ».

13. *Cypro laboranti contra Turcas præsto est Urbanus.* — Neque ad amplificandam modo inter infideles fidem, sed etiam illam tuendam in iis oris, in quibus florebat, ne ab infidelibus opprimeretur, incumbendum Pontifici fuit. Cum enim Cyprus a Saracenis et Turcis, qui armorum societatem coierant, circumfusa in gravissimum discrimen adducta esset, Urbanus ad retundendos eorum impetus Venetos ac Genuenses maritimis viribus pollentes hortatus est, ut Cypriis auxilio et opera non deessent. Quo argumento ad Gabrielem Adurnium [1] Genuensium, et Andream Contarenum [2] Venetorum duces hæc scripsit : « Devotionem vestram, quam dominantium Dominus multa potentia stabilivit, hortamur in Domino ac rogamus attente, quatenus ob reverentiam Dei zelumque Catholicæ fidei, et nostrorum adjectionem precaminum, dictam insulam, quæ et vestris civibus utilis solet esse, quamdiu erit in obedientia charissimi in Christo filii nostri Petri regis Cypri illustris, tam in guerra quam pace ac treuga, quam contingeret per vos fieri cum infidelibus

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 20. — [2] Ibid post eamd. Ep.

prælibatis, suscipiatis efficaciter commendatam : obviando nihilominus juxta posse ac decentiam invasioni, si quam sentiretis eidem insulæ etiam per Catholicos inferendam. Datum Romæ apud S. Petrum XII kal. Februarii, anno VIII ». Neque ab his discrepant litteræ, quas ad Joannam reginam Siciliæ dedit [1], ut laboranti Cypro succurreret. Cæterum transmisit ad Sedem Apostolicam oratores Joannes princeps Antiochenus, cui regni Cyprii administratio concredita erat, ut Pontificiam opem pro regni componendo statu, tuendaque Petri junioris regis Cypri nepotis sui impuberis dignitate exposceret. Quibus auditis, Urbanus ipsorum preces in iis, quæ justa visa sunt, admisit; Joannemque ad regnum strenue moderandum his verbis excitavit [2] : « Hortamur nobilitatem tuam, quod circa conservationem personæ dicti regis, ut ab omnibus noxiis servetur illæsus, et circa sui coronationem tempore debito faciendam necnon dicti regni defensionem contra suos et crucis æmulos adhibendam sinceræ affectionis et efficacis sollicitudinis studium adhibere coneris, etc. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Februarii, anno VIII ». De exceptis etiam oratoribus Alienoram reginam Cypri certiorem fecit Pontifex [3]; utque filii custodiæ curas intenderet, est adhortatus.

14. *Perusini et alii Etruriæ populi rebellantes domiti.*— Dum in amplificanda religione in Oriente tutandave Pontifex occupatur, derivare studiorum partem ad rebelles edomandos hostesque Ecclesiæ comprimendos est compulsus. Excusserant enim jugum Ecclesiæ Perusini, ad quos Pontificiæ gratiæ restituendos Florentini suos miserunt oratores superiori anno jam adulto, qui excepti fuerunt humanissime [4]: sed illi reduci ad officium non potuere, imo fœderatorum latronum turmis stipati ad Viterbium castra promovere [5]. At Pontifex adversus perduelles censuras in primis distrinxit: tum expedivit arma, ne impiis religio censurarum ludibrio esset: ad quæ capessenda, ut facilius fideles alliceret, præmia indulgentiarum Pontificia castra secuturis proposuit, atque Anglico cardinali legato conferendi crucis symboli causam Ecclesiæ defensuris provinciam dedit [6]. Non defuisse causæ vicarii sui divinam justitiam, refert Urbani Vitæ auctor, qui hanc Perusinorum defectionem ac gesta in eos a Pontifice describit [7] : domitos vero annonæ inopia, cum undique commeatus jussu Pontificio essent interclusi [8], testatur Leonardus Aretinus [9] extatque ad Perusinos oratores colla jugo Apostolico submissuros data pridie nonas Augusti liberi commeatus syngrapha [10].

Miscebat tum Etruriam Bernabos, immissis socialibus prædonum turmis, ac turpes pacis leges imperare Pontifici cogitavit [1] : sed repulit eas Urbanus, ac Florentinis significavit, cum æquitati Bernabos se accomodaret, mox pacem se admissurum. Ad frangendos porro illius conatus, tum eosdem Florentinos, tum Pisanos aliosque fœderatos [2] clientesque, Nicolaum marchionem Atestinum, Franciscum Carrariam Patavinum, Guidonem Polentanum Ravennatem, Galeottum Malatestam Ariminensem, Ludovicum et Feltrinum Gonzagas Mantuanos excitavit [3]; atque Anglico cardinali legato sociorum copiis marchionem Atestinum præficere jussit [4]. Denique ad conficiendum felicius bellum non modo Caroli imperatoris auxilia imploravit [5], verum evocandum in Italiam Ludovicum regem Ungariæ Ecclesiæque signiferum censuit: atque Elisabetham et alios Ungaros principes ac præsules, ut eam expeditionem suscipiendam consulerent, hortatus est [6]; ac Joanni episcopo Aquensi Apostolicæ Sedis internuntio datæ partes [7], ut fœderis ineundi leges cum rege pacisceretur : cui etiam Florentini socium oratorem, ut Ungarum in Etruriam allicerent, adjunxere [8]. At verendum erat, ne Carolus Romanorum imperator rem ægre ferret, ac sinistras conciperet suspiciones, regem Ungariæ jura imperii usurpaturum: ad quas ex illius animo detergendas Urbanus eidem Carolo significavit [9] Ungarum in Italiam non ad ea invadenda, sed tuenda contra Bernabonis tyrannidem signa conversurum: rogavitque ut eumdem regem ad eam expeditionem incitaret, cum imperii utilitatis esset, Etruriam a latronum fœderatorum turmis vindicare.

« Pietatem, inquit, tuam et imperialem magnificentiam, quam pro dicta Ecclesia, (nimirum Romana), et votis nostris promptam semper invenimus, confidentissime requirimus et obsecramus in Domino quatenus, cum contra potentiam et impietatem Bernabonis ejusdem ac pravarum societatum, quas adversus dictam Ecclesiam et devotos tui imperii fovet assidue, non speretur aliud, quam dicti regis remedium valiturum; non solum non moleste feras ipsius regis adventum ad terras imperii per dictum tyrannum, ut præmittitur, occupatas : sed pro reverentia Dei dictæque Ecclesiæ ac nostra eumdem regem, ut prompte et magnifice hoc pium assumat negotium, per tuos nuntios vel litteras efficaciter exhorteris, sibique tribuas auxilium opportunum, etc. Dat. apud Montemflasconem VIII kal. Augusti, anno VIII ».

Veritus Bernabos Ungarorum regis potentiam, atque aliorum fœderatorum, qui cum Ecclesia ad reprimendam ejus tyrannidem sentiebant, pacem decima Novembris die redintegravit iis pactionibus, ut nullus clientelam subditorum, qui in alteram partem rebellarent, susciperet : ac, si qua difficultas oboriretur, dirimeretur Pontificia sententia:

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 21. — [2] Pag. 29. — [3] Pag. 30. — [4] Pag. 7. — [5] Gesta Urb. V apud Bosq. — [6] Tom. VIII. Ep. secr. p. 40. — [7] Gesta Urb. V apud Bosq. — [8] Tom. VIII. Ep. secr. p. 159. — [9] Leonard. Aret. hist. Flor. l. VIII. — [10] Tom. VIII. Ep. secr. p. 23.

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 72 — [2] Pag. 83. — [3] Pag. 131. — [4] Pag. 107. — [5] Pag. 105. — [6] Pag. 128, 129. — [7] Sup p. 128. — [8] Pag. 184. — [9] Pag. 118.

quas a Bernabone postea violatas, questus [1] est Gregorius XI. At de his inferius.

15. *Cassinensi monasterio privilegia vindicata et observantia regularis indicta.* — Addemus nunc, Urbanum sollicitasse Joannam Siciliæ reginam ad vetera jura Cassinensi monasterio restituenda, proposuisseque [2] inter alia rem silentio non prætermittendam, eodem die Trinacriam a Carolo I desci-visse, arcano quodam divini Numinis judicio, quo idem Carolus in locis Cassinensi monasterio obnoxiis capitalium causarum cognitionem, violatis veteribus Cassinensium monachorum privilegiis, sibi arrogavit:

« Urbanus, etc. Joannæ reginæ Siciliæ illustri.

« Audivimus hactenus relatione fideli, quod dictum monasterium (nimirum Cassinense) merum et mixtum imperium, et omnimodam jurisdictionem in omnibus suis terris habebat; et quod hoc in suis privilegiis continetur: sed quod claræ memoriæ Carolus primus rex Siciliæ in dictis terris jurisdictionem sanguinis occupavit: quodque die occupationis hujusmodi Siculi contra eum (quod dolenter referimus, sed in casu opportuno tacere non debemus id, quod putatur divinum judicium) rebellarunt : ex qua rebellione mala innumera sunt secuta. Audivimus etiam dolenter sæpius, et aures tuæ, ut credimus, sunt pulsatæ frequenter, quod justitiarii prædecessorum tuorum et tui in terris deputati præfatis, vassallos et subditos dicti monasterii, ex quorum laboribus abbas et monachi dicti monasterii sustentantur, importabilibus gravaminibus oppresserunt, et jurisdictionem in civilibus, imo (quod est absurdius) etiam in spiritualibus, quam idem monasterium habet et possidet, jugiter satagunt usurpare: propter quæ, et querellas assiduas, ac proventum ejusdem monasterii detrimenta gravissima status quietis eorumdem abbatis et monachorum, ibidem laudabiliter nunc viventium, stare non posse diutius formidatur. Quare eamdem tuam devotionem quanto affectuosius possumus deprecamur, quatenus beatum Benedictum monasterii præfati pastorem tibi et regno tuo placatum et favorabilem constituens apud Deum, omnem jurisdictionem in dictis terris, per tuam curiam ab olim usurpatam, velis ob reverentiam Dei dictique sancti et nostram affectuosam intercessionem libere restituere, et effectualiter relaxare; et si jus in ea prætendas habere, illud dicto monasterio gratiose ac liberaliter elargiri, etc. Dat. apud Montemflasconem IV non. Maii, anno VIII ».

16. Restituendis quidem non modo veteribus juribus et vectigalibus, sed multo amplius religiosæ disciplinæ revocandæ, ac primævo sanctitatis nitori in Cassinensi monasterio adducendo egregiam operam dedisse Urbanum, ipsius Vitæ auctor subjectis verbis accurate describit [3] : « Memoratus Urbanus papa, anno septuagesimo currente, volens quod in monasterio Cassinensi, in quo (ut supra memoratum) religio monachorum nigrorum ex institutione et ordinatione B. Benedicti suum quasi sumpsit exordium, vigeret præcipue, essentque religiosi in ipso vitam exemplarem ducentes, quemadmodum alias extiterat, postquam de episcopi dignitate ipsum ad abbatialem reduxit, tria fecit. Primo, quia erat quasi collapsum in ædificiis, quæ propter terræ motum erant pro majori parte dirupta, ipsum fecit reparari et reædificari : et in hoc voluit exponi proventus ipsius quandiu vocavit. Secundo advocavit monachos, et collegit religiosos et devotos de diversis aliis monasteriis, in quibus sciebat vitam monasticam melius et strictius observari: quos ibidem instituit et ordinavit perpetuo residere, amotis abinde pluribus vagabundis et insolentibus, qui vitam sæcularem potius quam regularem erant ibi soliti observare. Tertio deliberavit eidem in abbatem præficere aliquem, qui juxta regulam B. Benedicti vivens, ad sic vivendum præfatos monachos suo exemplo alliceret, et etiam compelleret, ubi ad contrarium inclinatos inveniret : et cum, licet diutius perquisitum, talem juxta suum votum in cœnobiis monachorum nignorum non inveniret; ne in suo hujusmodi sancto desiderio frustraretur, ad habendum fratrem Camaldulensium, sub regula eadem famulantium, aspectum habuit: in quo quod optabat adinvenit, virum videlicet, qui totus erat devotus, orationi et lectioni assidue deditus, et alias Dei servitio semper intentus beneque morigeratus, et in agendis circumspectus: qui etiam omni tempore ab escis carnium abstinebat, et alias insuper abstinentias ordinationesque monasticas juxta præcepta et instituta dictæ regulæ indefectibiliter observabat. De quibus ipse plene informatus eum ad se vocavit, et (licet satis invitum et renitentem) eidem monasterio præfecit in abbatem, et ad perseverantiam in bonis operibus, ac cum timore Domini officium sibi creditum sollicite et debite exerceret, ipsum charitative et dulciter admonuit. Qui tam onus sibi impositum, quam monita hujusmodi humiliter suscipiens, monachos sibi subditos ad similiter vivendum induxit, et indebitis religione et obedientia tenuit monasterium ipsum, pro tunc satis in spiritualibus et temporalibus reformatum in statu debito conservavit : deditque formam, et aperuit viam suis successoribus et posteris, ut similia facerent in futurum ». Quamvis vero anonymus auctor religiosissimi hujus viri Cassinensi monasterio ab Urbano præfecti nomen non prodat, ex Apostolicis tamen litteris Andream vocatum constat: extant enim hoc titulo ad ipsum præfixæ [1] : « Andreæ abbati Monasterii Cassinensis nullius diœcesis ».

Ad revocandos etiam ad veram pietatem pseudomonachos, Fraticellos nuncupatos, qui pietatis specie populos impietate imbuebant, Cusen-

[1] Greg. XI. an. 3. Ep. cur. p. 4. — [2] Tom. VIII. Ep. sec. p. 117. — [3] Gesta Urb. V apud Bo q.

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 71.

tinum et Ydruntinum archiepiscopos, atque episcopum Catacensem dare operam jussit Urbanus[1]; ac si in perfidia perstarent, meritis pœnis afficere. Libertatis etiam Ecclesiasticæ asserendæ causa, cum Galeatius vicecomes Bernabonis frater sacerdotem conjecisset in carceres, præcepit ipsi[2], ut eumdem sacerdotem ad Pontificia subsellia mitteret, cum illius causæ cognitio ad judicem Ecclesiasticum spectaret, si enim deliquisset, crimen impune non laturum.

17. *In Hispania de regno certamina, et Maurorum incursiones.* — Interea in Hispania sub Henrico rege nova bellorum semina ex superioribus bellis repullularunt[3]: parta enim ab eo victoria de fratre Castellæ rege, arreptoque sceptro, mox apud exteros principes certamen ortum est, quis potiori jure ad gerendum regnum niteretur: sordidos ejus natales omnes accusabant, regiæ dignitati non pares, et a legibus damnatos: ab Aragonio nonnulla loca præfectorum perfidia in deditionem redacta: Joannes Lecestriæ dux atque Edmundus Cantabrigensium comes Angli regis filii Constantiam et Isabellam necati regis filias duxerant, dotis loco paterni thesauri et regni Castellæ spe accepta: Carolus Navarræ rex novorum dissidiorum occasione in proferendi limitis et rerum suarum augendarum spem venerat: Fernandus Lusitanus Castellæ regem se ferebat, Sanctii regis sine controversia pronepos; cujus milites, qui Mirobrigam præsidio obtinebant, jam superiori anno in vicinos agros magna damna excursionibus inferre cœperant: postremo (quod multo erat perniciosius) Africæ et Granatæ Mauri constantis in Petrum cæsum fidei prætextu Castellam magno terrore et apparatu bellico invasere. Quibus malis consulturus Pontifex Bertrandum Convenarum et Agapitum Brixiensem episcopos Apostolicæ Sedis internuntios in Hispaniam misit[4], ut Fernandum et Henricum conciliarent, ac signa in hostes fidei convertere suaderent: tum ipsos ad conferendum crucis symbolum dimicaturis in Saracenos auctoritate instruxit[5].

18. « Urbanus, etc. Bertrando Convenarum et Agapito Brixiensi episcopis, Apostolicæ Sedis nuntiis.

« Fide digna[6] et mœsta nimium relatio ad nostrum perduxit auditum, quod impii Saraceni de partibus Bellamarinæ ac Granatæ, Christianorum regum Occidentalium dissidia (quæ suscitavit hostis humani generis) sentientes, regnum Castellæ ipsis finitimum in gravi multitudine intraverunt, illudque depopulari rabida feritate conantur occupando civitatem Alzizariensem, et alia loca regni Castellæ, et redemptos Christi sanguine crudeliter trucidando, profanando sacras ædes, rapinas et incendia committendo, et non parcendo sexui vel ætati: propter quæ charissimus in Christo filius noster Henricus rex Castellæ illustris contra Saracenos eosdem ad reprimendum eorum rabiem se potenter accingit, et potentius accingeret, nisi bellum, quod inter ipsum et charissimum in Christo filium nostrum Fernandum regem Portugalliæ illustrem, proh dolor! geritur de præsenti; et inter eumdem regem Castellæ ex una parte, ac charissimos in Christo filios nostros Petrum Aragonum et Carolum Navarræ reges illustres ex altera timetur oriri, non absque multis eorum suorumque subditorum, totiusque Christianitatis periculis, præfatum regem Castellæ probabiliter impediret. Propter quæ nos, de vestra prudentia et fidelitate confisi, vos ad tractandum, et Deo juvante, firmandum solidam pacem, et veram concordiam inter reges præfatos providimus destinandos; prout in aliis nostris litteris inde confectis plenius continetur.

« Cupientes igitur præfatum regem Castellæ in hujusmodi suo resistendi dictis Saracenis laudando proposito confovere; ac etiam alios præfatos reges, quorum etiam et suorum regnorum causa in hac parte manifeste agitur, ad bellum contra Saracenos eosdem eo cordialius provocare, quo ipsi suique subditi erunt de æternis proinde præmiis certiores; vobis et cuilibet vestrum in solidum per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus postquam, favente Auctore pacis, reges concordaveritis prælibatos, per vos vel alium seu alios viros fideles et ad hoc idoneos, verbum crucis vivificæ per regna et terras memoratorum regum fidelibus ipsis proponatis, aceos, quos ad negotii executionem hujusmodi idoneos fore putaveritis, ut venerabile signum crucis ejusdem devota reverentia suis imprimentes cordibus et humeris affigentes, ad impugnationem et expugnationem dictorum Saracenorum viriliter se accingant, prompta solertia inducatis, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum V kal. Martii, anno VIII ». Data est iisdem legatis auctoritas[1], ut fœdus inter reges ineundum sacramentorum necessariis formulis confirmarent, pacis turbatores compescerent, dissolverent contraria juramenta: tum pluribus litteris commendatitiis excitati[2] principes ac præsules non Castellæ modo, verum Aragoniæ et Lusitaniæ, ut Gomesius Toletanus, Rodericus Compostellanus, Petrus Hispalensis archiepiscopi[3], et Velascus Coimbricencis episc.[4] ad operam nuntiis porrigendam. Extant etiam eodem argumento hortatoriæ ad pacem ineundam atque arma in hostes fidei convertenda litteræ iisdem ferme conceptæ verbis ad Henricum[5] et Joannem[6] Castellæ, Petrum et Alienoram Aragoniæ[7] et Fernandum Lusitaniæ[8] reges datæ.

19. *Consilium Pontificis de redeundo Avenionem quomodo ortum et acceptum.* — Urgebant

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 147. — [2] Pag. 119. — [3] Mar. l. XVII. c. 14 et 15 et alii. — [4] An. 8. Ep. cur. p. 45. — [5] Pag. 120. — [6] Sup. pag. 45. B.

[1] An. 8. Ep. cur. p. 42. — [2] Pag. 43, 44, 45. — [3] Pag. 33. — [4] Pag. 36. — [5] Pag. 31. — [6] Pag. 32. — [7] Pag. 34. — [8] Pag. 35.

aliæ graves Christi vicarium curæ redintegrandæ Anglos inter et Gallos pacis, quæ ipsum ex Italia in Gallias traxere, de cujus discessu hæc ipsius Urbani Vitæ scriptor consignat historiæ[1] : « Adveniente tempore Æstivo, anno prædicto, idem Urbanus, recedens de Urbe, vadensque ad Montemflasconem, declinavit Viterbium ; ubi primum palam publice manifestavit se velle redire de proximo ad civitatem Avenionensem, et ut omnes curiales ad hoc se disponerent, ferias indixit a principio mensis Junii tunc instantis, usque ad principium mensis Octobris postea secuturi ». Traxere omnes Italiæ principes ac populi Sedis Apostolicæ studiosi ex Urbani discessu gravissimum dolorem, ac præ cæteris Romani, quos angebat ingens metus, ne alii successores ad antecessorum exemplum a restituenda Urbi Sede Apostolica abhorrerent. Ut consuleret autem eorumdem Romanorum famæ Pontifex, ne videlicet suspicio sinistra rei inscios pervaderet ex aliqua a Romanis accepta injuria abalienatum abscessisse, publicis litteris promulgavit[2], se toto triennio, quo Romæ vel in finitimis locis esset versatus, omnibus officiis cultum et habitum honorificentissime fuisse, gravissimisque de causis Gallias repetendas videri.

« Urbanus etc. dilectis filiis populo Romano.

« Non dubitamus, dilecti filii, quod sicut nobis multorum vestrorum concivium et aliorum fide dignorum relatio patefecit, vos qui ex nostra præsentia in Urbe pro tempore aliisque vicinis partibus habita fidelibus affectibus lætati fuistis, audito pro certo, quod nos ad partes ultramontanas redire proponimus, corda vestra de futura patris absentia gravi mœstitia contabescunt; et quod ex eo inter alias vestri doloris causas tristamini, quod timetis exinde successoribus nostris Romanis Pontificibus veniendi ad dictam Urbem subtrahi voluntatem, quod non perpetuo (ut sperabatis) sed modico tempore, videlicet triennio vobiscum et in eisdem vicinis partibus fuerimus commorati. Licet igitur ex paternæ teneritatis affectu, quem ad vos sincere gerimus, etiam nos de hujusmodi doleamus accessu ; tamen ad consolationem vestram ac notitiam præsentium et memoriam futurorum, eisdem successoribus, ac certis aliis præsentibus et futuris tenore præsentium attestamur, quod nos et fratres nostri sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales nostrique familiares et officiales, aliique Romanam curiam sequentes, vobiscum per triennium et in locis circumvicinis in magna quiete et consolatione permansimus; vosque communiter et divisim nos et dictam curiam reverenter et favorabiliter tractavistis : et quod nec causa sufficit neque subest, ex qua dictam Urbem corporaliter, relinquere debeamus; sed ex certis causis non solum utilibus pro universali Ecclesia, sed etiam urgentibus ad easdem ultramontanas partes intendimus, dante Domino, remeare : nihilominus tamen vobiscum semper mentaliter erimus quandiu in devotione et obedientia nostra et Ecclesiæ præfatæ eritis, prout semper hactenus filiali perseverantia extitistis, vosque absentes sicut præsentes intendimus paterne fovere, et in iis, quæ decenter poterimus, consolari. Ideoque filiationem vestram hortamur in Domino, mandantes, quatenus sicut viri prudentes et fortes de prælibato nostro recessu ex his plenæ consolationis remedium assumentes, in unitate pacis et soliditate quietis continue persistatis, ut bonus status dictæ Urbis, qui vigere de præsenti dignoscitur, non solum perseveret jugiter, sed votivum suscipiat incrementum : et nos ac iidem successores nostri, si pro tempore suadentibus causis utilibus ad Urbem ipsam redire voluerimus, a veniendo propter ejus malum statum minime retrahamur. Datum apud Montemflasconem VI kalendas Julii, anno VIII ».

20. Subornatum ad repetendas Gallias fuisse Urbanum nonnullorum cardinalium, qui solo Gallico assueti non ad Ecclesiæ dignitatem, sed ad suas delicias omnia referebant, importunis susurris, atque a cœptis egregiis defecisse, narrat Petrarcha in litteris ad Franciscum Brunum acerbiori stylo datis[1] : « Flecti, inquit, se sivit pessimam in partem, et ut malis hominibus placeret, Christo displicuit et Petro, bonisque omnibus. Et quibus hominibus (Deus bone !) voluit placere? Nempe his, qui et sibi displicebant, et quibus ipse utique non placebat, naturali inter virtutem vitiumque odio. O felix, si contemptis, et quod maxime suum erat, auctoritate compressis, suavioribus imperiis generoso principio inhæsisset ! æternum inter clarissimos numerandus, si (ut quod flebiliter nuper scripsi, flebilius nunc rescribam) ipsa in morte, quæ proxima, imo contigua illi erat (quod ita esse scire debuerat, quia cum in omni ætate de morte non cogitare stultitia magna sit, tum in senectute dementia atque insania summa est) ipsa, inquam, in morte grabatulum suum ante aram Petri Apostoli, cujus hospes erat ac successor, ferri jubens, ibi tranquillam et bonæ voluntatis animam emisisset, Deum hominesque testatus, si unquam inde discessum esset, non suam culpam, sed eorum fore, qui tam turpis fugæ invenirentur auctores. Nescivit hoc agere, neque (ut est dictum) voluit : utique enim et poterat et sciebat. Sic culpas multorum infamium in se vertit, quorum consilio, quod bene egerat, male evertit. Remitte illi, misericors Jesu Christe, hanc animi mollitiem atque fragilitatem, et hanc et alias culpas omnes et delicta juventutis ejus et ignorantiam hanc senilem ne memineris, quia (ut nunc sunt homines) vir meo quidem judicio bonus fuit ».

Monitum Urbanum fuisse a Petro Aragoniæ regiæ principe Minorita, ne Avenionem rediret,

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Tom. VIII. Ep. secr. p. 113.

[1] Petrarch. l. XIII. rer. senil. Ep. XIII.

ne conflandi schismatis, quo innumera innocentium Christianorum millia peritura forent, occasionem daret, refert Alphonsus [1], qui episcopatus Giennensis abjectis honoribus, eremiticæ vitæ cœlestiumque rerum meditationi se totum dederat: idemque exhomologesibus sacris S. Birgittæ excipiendis adhibitus testatur, illam cœlitus accepisse, Urbanum si rediret Avenionem, illico moriturum; remque Rogerio Belliforti cardinali, qui postea Gregorius XI in Pontificatu appellatus est, patefactam : sed cum ille Pontifici id aperire non auderet, demum Urbano apud Montemflasconem ab eadem S. Birgitta detectam; quamvis ipse ejusdem sanctæ verba veluti nullo fulto argumento, quo cœleste arcanum fuisse confirmaret, rejecerit. Quæ Gobelinus [2] et ex eo Chronici Belgici auctor [3] repetunt, ac S. Antoninus hisce verbis confirmat [4]: « In Monteflascone Urbano papa V existente, revelationem sibi factam a Dei Genitrice, qua sub mortis comminatione futurique judicii districtione Pontifici inhibuit, ne de Roma vel Italia recedendo Avenionem peteret personaliter, narravit : quod tamen papa non implevit; unde mala innumera secuta sunt ». Quas autem intempestivi recessus causas obtexeret Urbanus, ejus Vitæ scriptor exponit : « Audiebat, inquit, mala, quæ continue fiebant, et majora fieri sperabantur occasione guerræ noviter suscitatæ et exortæ inter reges Franciæ et Angliæ memoratos : quibus ut obviare posset, multum inerat menti suæ, eratque intentionis (sibi Domino favente) circa hujusmodi guerræ sedationem totis viribus laborare, et intendere etiam in propria ad dictos reges accedendo hac de causa, ubi alias super hoc se non posse proficere reperiret ». Subdit auctor de creatis ab Urbano hoc anno cardinalibus [5] :

21. *Cardinalium creatio, et de suffraganeis episcopis Diploma.* — Eodem anno, die sexta mensis Junii, quæ fuit feria sexta quatuor Temporum post Pentecostem, in Monteflascone idem Urbanus creavit duos novos cardinales, videlicet dominos Petrum de Scanno (de Stagno) diœcesis Ruthenensis monachum Ordinis S. Benedicti tunc archiepiscopum Bituricensem; et Petrum de Corsinis Florentinum, tunc episcopum Florentinum. Dicto autem domino Petro de Scanno, cui jam titulum S. Mariæ in Transtyberim assignaverat, vicario in patrimonio et aliquibus circumadjacentibus provinciis ordinato, idem Urbanus iter suum arripiens, mare intravit in Corneto die quinta Septembris, ubi invenit galeas et navigia ad excellentiam, de quibus cum magna excellentia et apparatu sibi providerant reges Franciæ et Aragonum, regina Siciliæ, civitas Avenionensis et Provinciales, sicque, divino sibi assistente præsidio, iter suum continuando, Massiliæ feliciter applicuit et XXIV Avenione, ubi cum gaudio et exultatione maxima receptus est ».

Interjectis paucis diebus nimirum pridie nonas Octobris omnia mandata circa Avenionensis rei administrationem antea data revocavit [1]. Sanxit etiam [2] III idus Octobris, ut facinorosi, qui ex Provincia in Venusinum comitatum aufugerent, traderentur magistratibus Provinciæ, ac vicissim Provinciales scelerum reos ex Venusino comitatu fuga lapsos remitterent. Ipsis vero idibus commercium cum Ægyptiis permisit [3], dummodo soldanus cum Cypriis, Rhodiis, Venetis ac Liguribus pacisceretur : paucisque post diebus Goffredi archiepiscopi Tolosani precibus adductus, Clementis VI subjectum de suffraganeorum in metropolitanos officio instauravit [4] :

« Clemens etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Romanus Pontifex obtinens super universas orbis Ecclesias divina institutione primatum, circa ipsarum jurium conservationem more benevoli patris libenter intendit, sic eis cum expedit præficiendo prælatos, ut per hoc juri alterius nullatenus derogetur. Cum itaque, sicut multorum insinuatio ad Apostolatus nostri deduxit auditum, nonnulli revocare nituntur in dubium, utrum episcopi seu alii prælati Sedi Apostolicæ non immediate subjecti, qui per Sedem ad cathedralium Ecclesiarum vel quarumcumque dignitatum regimina pro tempore promoventur, munusque consecrationis seu benedictionis a nobis seu de mandato nostro in Romana curia seu extra suscipiunt, ac fidelitatis nobis et eidem Sedi præstant solitum juramentum, suis metropolitanis teneantur seu prælatis aliis, quibus immediate subsunt, aliud consuetum juramentum præstare, nos volentes cujuslibet hæsitationis scrupulum in præmissis auferre, episcopos et prælatos alios supradictos, per Sedem eamdem ad hujusmodi regimina jam promotos, et quos in posterum promoveri continget, auctoritate præsentium declaramus, ad omnia illa suis metropolitanis seu prælatis aliis immediate superioribus omnino teneri, ad quæ tenerentur, si non per dictam Sedem vel de mandato ipsius Sedis ad hujusmodi regimina promoti nec juramentum hujusmodi per eos nobis vel eidem Sedi præstitum extitisset. Nulli ergo, etc. Datum Avin. kal. Octobris, Pontificatus nostri anno VIII ». Hoc Clementis Diploma renovatum consignat hac formula Urbanus. « Dat. Avin. XII kal. Decembris, anno VIII ».

22. *Urbani cæteræ res gestæ, laudes, obitus et sanctitas.* — Incubuisse etiam Urbanum ad pacem inter Anglos Gallosque redintegrandam refert ipsius Vitæ auctor [5] his verbis : « Postquam rediit de partibus Italiæ, totaliter mente disposuit in propria laborare circa pacificationem dictorum regum Francorum et Angliæ, ad quod etiam circa

[1] Ms. arch. Vat. tom. II. de schism. pag. 22. et lib. revelat. S. Birgit. l. VII. c. 137. — [2] Gobel. in Com. ætat. VI. c. 73. — [3] Chron. Belg. in Urb. V. — [4] Ant III. p. tit. XXIV. c. 11. § 2. — [5] Contel. in elench. cardd.

[1] An. 8. Ep. com. DLXIV. — [2] Ibid. Ep. DLXVIII. — [3] Ibid. Ep. com. DLXV. — [4] Ibid. Ep. CCCLIX. — [5] Gesta Urb. V apud Bosq.

(certa) præparativa ordinavit : sed satis cito magna infirmitas ipsum arripuit, ex qua sentiens gravari, mortemque sibi propinquam æstimans, ad ea vacare destitit ».

Cumulanda hic nonnulla Urbani gesta et elogia, quæ Vitæ illius scriptor nullo certo anno consignata recenset subjectis verbis : « Dictus Urbanus papa quasi a principio sui Pontificatus in plerisque locis continue ædificavit : et primo in palatio Avinionensi, quod in magnam partem ampliavit in illa, quæ hodie vulgariter Roma appellatur : in qua sunt habitationes, deambulatoria et viridaria miræ pulchritudinis et amœnitatis : habent etiam in se majorem delectationem, quam etiam quæcumque aliæ in toto palatio existentes. In loco etiam de Bodostro diœcesis Mimatensis, ubi erat Ecclesia baptismalis et parochialis loci suæ originis, spectabatque ad domum suam paternam, a solo ædificavit pulchram et satis nobilem Ecclesiam, quam muris altis et turribus admodum castri circumdedit, in qua constituit collegium certorum canonicorum sæcularium et decani ; qui ibidem haberent Deo perpetuo deservire in memoriam sui et parentum suorum, quorum sepultura est et erat ibi ab antiquo : dotavitque dictum collegium tam de bonis paternis, quam aliis bene et sufficienter. In Ecclesia etiam de Guesato dictæ diœcesis, ubi est oratorium spirituale et devotum B. Mariæ virginis, collegium novum instituit certorum canonicorum sæcularium, et qui ipsis præsideret decanus (decanum) : pro quorum sustentatione sufficienti redditus et proventus multos acquisivit et ordinavit, fecitque muris et turribus dictam Ecclesiam altis circumdari. Idemque fecit in plurimis aliis locis et Ecclesiis Dei servitio deputatis, in dicta diœcesi constitutis, de quibus dubitavit, quod tempore guerræ faciliter possent capi aut hostiliter impugnari. In Roma etiam existens Ecclesias Lateranensem et S. Pauli, quarum tecta erant totaliter demolita, fecit mirabiliter et sumptuose reparari. Idem fecit de Ecclesia sancti Petri in ea parte, in qua reparatione indigebat. Insuper tam in Urbe quam in aliis Ecclesiis, locis religiosis et Ecclesiasticis, prout eorum necessitas exigebat, vestes sacras, calices, ornamenta Ecclesiastica, et libros ad officium divinum opportunos innumerabiliter distribuit atque dedit, reliquiasque multorum sanctorum, auro et argento, gemmis ac lapidibus pretiosis adornatas, reposuit in eisdem ». Et infra : « Beneficiorum multiplicationem, præsertim incompatibilium, eamdem personam concurrentium, invitissime toleravit, imo multos ex illis, qui plurima obtinebant, privavit, relictis eis tantummodo illis, quæ suo statui et sufficientiæ congrue convenire judicavit; super quo etiam Constitutionem edidit, quæ incipit, *Horribilis* ; in qua quod suo tempore licere sibi non passus est, suis successoribus indicavit.

« Viros litteratos valde dilexit, multosque ex ipsis promovit et exaltavit : et ut daret cæteris ad discendum materiam et opportunitatem, quandiu vixit in papatu, suis expensis tenuit mille studentes in diversis studiis, ex quibus cum aliqui erant provecti, aut alias deficiebant, illorum loco alios continue subrogavit, libros necessarios tam eis quam aliis pluribus, quos scivit studio esse intentos ipsisque indigere, etiam ministravit. De pauperibus et egenis aliisque miserabilibus personis semper sibi singulariter cura fuit adeo, quod ubi ipsos esse cognovit, ipsorum inopiæ liberaliter et generose subvenit; præsertim illorum, qui alias abundantes extiterant, et demum ad paupertatem deducti erubescebant mendicare ». Et infra : « Non enim curavit conservare pecunias ; et si quas aliquando habuit, ipsas feliciter aut in Ecclesiæ negotiis exposuit, aut in piis operibus erogavit.

« Ad beneficiorum collationes, provisionesque Ecclesiarum et monasteriorum habens procedere, magnam inquisitionem solertemque examinationem fieri semper fecit super meritis et sufficientia illorum, de quorum provisione aut promotione actum fuit, per quas cum bene meriti et sufficientes inventi sunt, ipsos liberaliter et gratiose promovit, etiam quandoque inscios et non procurantes : ubi vero inventum est oppositum, præsertim si fuerunt in vita vel conversatione maculati, aut scientia vel ætate notabiliter defectuosi, etiam quarumcumque precum seu intercessionum obtentu, eos nullatenus saltem scienter admisit. Toto tempore suo diligentiam maximam adhibuit, inquirendo mores et vitam generaliter omnium suorum subditorum, et præsertim Ecclesiasticorum : super quo modum tenuit valde notabilem et honestum. Secretissime namque fere de omnibusnationibus advocavit ad se aliquas personas devotas, discretas, Deum et suam conscientiam pertimescentes, quas super inquisitione hujusmodi per earum quaslibet in suis locis seu regionibus occulte fienda, et demum sibi referenda specialiter oneravit : sicque actum est, quod saltem notabilium fere omnium morum et vitæ satis notitiam habuit : qua habita bonos in bono confirmavit, malos vere a malo cohibuit, aut corrigi et emendari procuravit per visitatores aut reformatores, quos ad hoc demum specialiter deputavit. Volensque curiales Ecclesiasticos sic honeste vivere, quod essent cæteris in exemplum, a principio suæ creationis pœnaliter ordinavit, quod omnes generaliter et indistincte in adventu Domini et duabus diebus quartam feriam Cinerum immediate præcedentem ab esu carnium abstinerent : et in dictis diebus sæculares et laicos in curia existentes etiam voluit comprehendi.

23. « Affectum carnalem nequaquam ad suos se habere demonstravit : nullum ex eis ad quamcumque prælaturam promovit, nisi duos duntaxat, videlicet memoratum fratrem suum, et nepotem ex consanguineo germano, doctorem decretorum, aliasque bonum et sufficientem, quem

Ecclesiæ S. Pauli in episcopum præfecit : alios autem, quanquam essent boni et idonei, aut beneficiis satis simplicibus, aut officiis curiæ voluit remanere contentos. De laicis etiam nullum exaltavit : imo nec per alios exaltari permisit. In cujus evidentiam expresse recusari ordinavit per patrem suum sexcentas libras renduales, quas rex Franciæ sibi dederat ob sui favorem. Nepotem etiam suum unicum, et ad quem paterna hæreditas pertinere debebat, non cum altiori, imo nec æquali sibi in genere voluit matrimonialiter copulari : suscepit namque sibi in uxorem filiam cujusdam mercatoris Montispessulani satis simplicis sui generis respectu : quam tamen, ut creditur, ipso adhuc in minoribus existente dictus nepos minime recepisset. Ipse etiam paternaliter et charitative omnes dilexit : in his tamen, quæ pertinent ad Deum, neminem timuit nisi eum, cujus gratia suffultus fuit : et taliter rexit, quod universaliter amabatur a malis ; fuit enim sanctæ et justæ intentionis faciendi in omnibus quæ Deo credebat fore placitura, et contraria evitandi, habuitque in mente constantiam veritatem in ore, et efficaciam seu virtuositatem in operatione ».

24. Consensit extremus vitæ actus superioribus virtutum exemplis, quem illius gesta ex archivo monasterii S. Victoris ita describunt[1] : « Obiit die decima nona mensis Decembris circa horam (1) nonam, Pontificatus sui anno nono, in camera domus habitationis domini cardinalis Albanensis januis patentibus et apertis omnino, ut quilibet veniens ad videndum ejus finem felicem et Catholicum intrare posset ; signum sanctæ crucis tenens in manibus, et vestitus semper existens, nec de illa infirmitate jacuerat quomodolibet denudatus ». Pœnituisse illum non perfecti divini imperii, quod S. Birgitta ipsi significarat, votumque de restituenda Romæ Sede Apostolica concepisse, refert Alfonsus olim episcopus Giennensis[2], de quo supra memoravi. Ut vero rite sacramentis communitus sit, dictaque omnia sua decretis Ecclesiæ submiserit, narrat accurate Vitæ illius scriptor[1] :

« Ad illa, quæ animæ suæ salutem concernere poterant, totaliter se convertit, humiliterque et devote sæpius confessus est, et cætera Ecclesiastica sacramenta suscepit. Præsentibus etiam camerario, confessore, pluribusque aliis familiaribus suis ac aliis multis notabilibus personis, dixit et asseruit, se tenere et credere firmiter, sicque confessus est simpliciter, quiquid sancta Catholica et Apostolica tenet, docet et prædicat Ecclesia : et si per prius docendo, legendo, prædicando aut disputando, vel alias aliud quovis modo prædicaverat vel dixerat, totum id revocavit, voluitque haberi pro non dicto, submittens se et dicta sua hujusmodi correctioni et determinationi dictæ sanctæ matris Ecclesiæ, a qua asseruit se nunquam deviasse scienter. Tandem vero post multa bona et virtuosa opera in Domino requievit die XIX mensis Decembris, anno Domini MCCCLXX, Pontificatus sui anno nono : fuitque sepultus in Ecclesia majori Avenionensi, demum transferendus ad monasterium S. Victoris Massiliensis, ubi vivens suam perpetuam elegerat sepulturam, magnis et stupendis miraculis coruscando : vacavitque Sedes XI diebus ». Effulsisse miraculorum gloria etiam Petrarcha testatur[2], a quo ob recessum in Gallias perstrictum inconstantiæ vidimus.

« Ut apud nos, inquit, auditum est, sanctitatis ejus fama nunc maxime celebratur, et miraculis claret, quod nulli ex prædecessoribus suis his novissimis accedit ». Verum Benedictum XII etiam miraculis fulsisse, ex illius Vitæ auctore vidimus : « Nihilominus tamen adhuc sancto illi vero detrahitur ab his ipsis, unde me solor, quibus ego peccator, ut dixi, non nisi propter veri odium odiosus sum. Ille autem dictu mirum ob hoc solum, quod Romanos cardinales discolos et errantes Romam, hoc est, in domum propriam reduxit, et reducturus iterum timebatur, cardinalibus ipsis (non ut

[1] Extat in Ms. Vat. sign. num. 4026. et apud Mass. in Urb. V. — [2] Ms. arch. Vat. tom. II. de schis. pag. 22.

[1] Gesta Urb. V apud Bosq. — [2] Petr. l. XIII. rer. senil. Ep. XIII.

(1) Urbanus V papa hoc anno mortalem vitam cum immortali commutavit, cujus funus laudum plebis manipulis ornant omnium gentium scriptores. Nemo est enim, qui elogium viri sancti sanctissimo Pontifici invideat ; quanquam enim Italos offendisse debuerit, restituta illis, ac dein retracta Sedes Apostolica ; omnibus tamen in obsequio ac veneratione fuit. Vulgatæ de sanctitate viri famæ Deus ipse et vim adjecisse visus est, utpote cujus munere prodigiis post mortem claruerit insignibus et frequentibus, teste Martino Fuldensi Minorita in Chronico vulgato ab Eccardo inter historic. med. ævi to. I, additque eo pariter tempore quo ipse scribebat, nempe octo post annos illa nondum cessasse, eademque a publicis Tabellionibus in tabulas redigi. Quibus sanctitatis non vulgaris argumentis persuasi Bononienses, ejus imagines in Ecclesiis pingere non dubitarunt, teste auctore Miscellæ, tunc Bononiæ scribente. Quin et Ludovicus Andegavensis, Siculi regni invasor, apud Clementem V antipapam nihil non movit, quo publicus cultus illi addiceretur ; eidemque rei urgendæ largam pecuniam moriens legavit, ut ex postremis ejus Tabulis vulgatis a Martene Anecdot. to. II, col. 1606 discimus. Vitio tamen illi datum fuit ab Italis, quod in purpura sacri principatus largienda tenacior cum Italis fuerit, in Gallos largissimus. At charitatem in patriam omnes facile excusarint. Magis ad invidiam patet, quod in referenda Sede Avenionem inconstantiæ suspicionem non levem præbuerit ; quin et voti religionem, quo se ad restituendam Romæ Sedem obstrinxerat, neglexisse visus est. Cui forte excusando valent ea quæ scribit auctor Additionum ad Chronicon Theodorici, seu ut in nota ad A. 1364, 16. probavimus, Joannes Niemius vulgatus ab Eccardo inter hist. med. ævi to. I, ait enim : « Ex Italia rediens Avenionem, animo tamen ad Italiam, ut ferebatur, redeundi, defunctus est ». Historia hæc anno MCDXXX clauditur.

Pagius in Breviario gestorum Pontificum Romanorum, to. IV, pag. 140, edit. Luc. ex auctoritate Nicolai Alemanni de Parietin. Later. cap. XIII, notat ab hoc primum Pontifice tertiam coronam seu circulum tiaræ Pontificiæ accessisse, idque ex vetustis imaginibus oculis ipsis probari asseruit. Verum in nota ad A. MCCCIII, jam demonstratum arbitror, tertiæ coronæ auctorem Bonifacium VIII reputandum esse ; quem vero auctorem duplex corona agnoverit in obscuro versari, quanquam jam inde a sæculo XI obtinuerit.

Urbano successor datus est Petrus Rogerii, Clementis VI ex fratre nepos, cujus diem electionis et reliqua quæ ad ipsum spectant omnia recte in Annalibus adnotantur.

MANSI.

reor omnibus, sed omnium pessimis) odio erit æterno : quod nihil est aliud, quam si cœcus pia manu fovea eductus ancipiti, suæque domus ad ostium directus, perpetuo directorem suum oderit ». Cum floreret multis sanctitatis argumentis illius memoria, Waldemarus Daniæ rex quinto post anno a Gregorio XI expetiit, ut sanctorum Catalogo Urbanus adjiceretur : cui idem Gregorius hæc rescripsit[1] X kal. Septembris, Pontificatus anno V : « Nobis exposita affectione sincera, quam ad felicis recordationis Urbani papæ V prædecessoris nostri memoriam habere dignosceris, serenitati tuæ inde grates referimus copiosas, devotionem tuam plurimum in Domino commendantas : unde si nostro tuisque temporibus canonizationem ipsius venire contingat, de ipso te faciemus certiorem ». Consenuit ea religiosa actio de miraculis Urbani, quæ oborto postea schismate instaurata est : libellum enim ejus gesta continentem, consentientemque omnino dictis antea a nobis, Massilienses monachi S. Victoris, ac Petrus Olmarius canonicus Aquensis procurator Caroli Francorum regis et Ludovici Andegavensis, aliorumque principum ac præsulum nomine Clementi VII antipapæ porrexere, ut cælitum numero illum adscriberet. Quod ad Sedis tempus attinet ; cum renuntiatus fuisse tradatur summus Pontifex (ut in ipso Pontificatus exordio, anno Christi MCCCLXII, retulimus) vigesima octava Octobris die, a promulgata nimirum tunc a cardinalibus electione mox atque transmissum ab illo Massilia consensus decretum recepissent, obierit vero hoc anno die XIX Decembris, ut affirmat ejus Vitæ auctor[2], testanturque cardinales in litteris ad Anglicum episcopum card. Albanensem demortui Pontificis fratrem, quas mox subjiciemus, ipsum sedisse annos octo, menses unum, dies XXIII, dicendum est, eo dierum numero non recensito, quibus electio arcana latuit.

25. *Cardinalium litteræ ad ejus fratrem Anglicum.* — Eadem enim die, qua Urbanus excessit e vita, cardinales Anglicum episcopum Albanensem certiorem de tanti fratris obitu factum rogavere, ut egregie[3] ditionis Ecclesiasticæ provincias, quibus præerat, administraret. dum ipsi designando novo Pontifici vacabant.

« Miseratione divina... episcopi... presbyteri et... diaconi S. R. E. cardinales, venerabili fratri Anglico episcopo Albanensi, terrarum ipsius Ecclesiæ in Italia consistentium pro eadem Ecclesia in temporalibus vicario generali, salutem in Domino.

« Quod ex casu flebili corde turbati officium consolatoris assuminus, illius dilectionis fervor efficit, illius nos ad id plenitudo dilectionis impellit, quæ nil humanum a se reputans alienum, sic ex intimis dolenti condolet, et patienti compatitur, ut non minus in ejus, quam in propriis angustiis anxietur. Hodie siquidem, sanctæ memoriæ domino nostro domino Urbano papa V circa horam vesperorum sublato de medio, gravis mœror in amara consideratione jacturæ, quam pertulit universalis Ecclesia, omnium nostrum mentes invasit, vobisque mœsto spiritu eo profundius condolemus, quo vos in subtractione tanti germani, (ex his atque ex gestorum Urbani scriptore aliisque emendandi sunt, qui Anglicum ejusdem Pontificis nepotem extitisse tradunt) gravioribus debere præsumimus doloribus occupari. Sed quia Domini sententia statutum est hominibus semel mori, juxta quam sententiam proprio suo filio non pepercit ; rogamus vos, ut sapiens juxta sapientis consilium non detis dolori cor vestrum, sed illum abjicientes dicatis cum beato Job : Sit nomen Domini benedictum ; quia cum Rex justitiæ ponderet æquo libramine universa, nil in terra permittens facere sine causa, nemo illi audet dicere, cur sic facis ? Est etiam in quo potestis non modicum consolari, quia idem dominus, longa infirmate vexatus, interim recepit devote et humiliter Ecclesiastica sacramenta.

« Rogamus etiam vos, ut sic circa regimen terrarum vobis commissarum vigilare velitis, ut posteriora prioribus continuando acquiratis laudem apud homines, et meritum apud Deum : nec ipsum regimen propter pericula, quæ maxime hoc tempore possunt verisimiliter occurrere, donec super hoc aliter fuerit provisum, dimittere velitis. Deus autem consolationis in præsenti vos dirigat, et in futuro ad consolationem perducat æternam. Dat. Avin. die decima nona mensis Decembris ». Conceptæ sunt paulo immutata forma aliæ ad Petrum tit. S. Mariæ Transtyberim presbyterum cardinalem, ut ad provinciarum, quibus in Italia præerat, custodiam diligenter incumberet.

26. *Gregorii XI electio, dotes ; et litteræ datæ de sua exaltatione.* — Funeribus Urbano ex majestate Pontificia (ut moris est) persolutis, S. R. E. cardinales IV kal. Januarii conclave ingressi die penultima Decembris, ut confirmant datæ aliquot post annis Gregorii litteræ [1], Petrum Rogerii, Clementis VI ex fratre nepotem, annorum quadraginta, cum anno ætatis octodecimo creatum diaconum cardinalem S. Mariæ-Novæ viderimus [2], consentientibus suffragiis summum Pontificem designarunt, ut ejus Vitæ auctor subjectis verbis tradit[3] : « Gregorius papa XI natione Aquitaneus, de loco de Malamonte diœcesis Lemovicensis oriundus, post dictum Urbanum V fuit Avenione electus in papam die penultima mensis Decembris, anno Domini MCCCLXXI ». Petito nimirum illius exordio a festo natali Domini, non a kal. Januarii, uti nunc moris est. Pergit idem auctor

[1] Greg. tom. V. Ep. secr. p. 235. — [2] Gesta Urb. V apud Bosq. — [3] Rog. lit. secr. cardd. Sede vac. Urb. V pag. 1.

[1] Greg. an. 6. Ep. cur. p. 17. — [2] An. Chr. 1348. num. 36. — [3] Gesta Greg. XI apud Bosq.

paucis interjectis disserere de ejus primordiis, morum elegantia, litterarum peritia: « Hic, inquit, prius vocatus erat Petrus Rogerii, cujus pater erat Guillelmus comes Bellifortis, et in adolescentia sua fuit primo notarius Sedis Apostolicæ... et demum sanctæ Mariæ-Novæ diaconus cardinalis factus per Clementem papam VI, cujus erat nepos ex fratre.

« Hic quanquam esset satis juvenis quando fuit factus cardinalis, cum nondum attingeret octodecim annos suæ ætatis; tamen erat totus ingeniosus et aptus, ac studio litterarum valde intentus: volensque in eis proficere amplius post promotionem suam ad statum hujusmodi, accercitis sibi notabilibus Ecclesiasticis, quos secum continue habuit, audiendo et legendo circa legalem scientiam diutius insudavit, et adeo in ipsa profecit, quod unus de profundioribus et sufficientibus totius orbis in ea fuit effectus. Demum se convertit ad canones theologiamque ac philosophiam naturalem, in quibus se adeo notabiliter profundavit, quod in collationibus et Conciliis ac aliis actibus suo statui congruentibus, in quibus de pertinentibus ad hujusmodi facultates actum fuit, sufficientissime peroravit. Tum circa decisionem etiam causarum diligenter institit, habuitque in ista tam juris quam facti experientiam tantam, quantam quicumque alius status sui. In expeditione vero negotiorum sibi commissorum, aut aliorum, quæ secum aut per eum tradenda occurrerunt, admodum peritum, gratum, benignum et mansuetum se habuit, quod de ipso universaliter omnes secum agere habentes multum remanserunt contenti. Et cum esset humilis, modestus, circumspectus et liberalis, ac aliis multis virtutibus dotatus, omnes tam sæculares principes quam prælati, et ut plurimum quicumque ad ipsam recursum habentes eum potissime dilexerunt. Habuit etiam magnam gratiam in collegio cardinalium, adeo quod demum suis suffragantibus meritis per debitam concordiam fuit, ut præmittitur, ab ipsis electus in papam die supradicta de mane quam sola vox præcesserat ab introitu conclavis eorumdem. Fuit tamen ipse in consentiendo multum retinens et contradicens; imo difficillime per eos ad hoc potuit inclinari. Sed tandem cum omni humilitate divinæ et ipsorum se subjecit voluntati ».

27. Certiorem fecit eadem die, qua ad summi Pontificatus apicem est evectus, Gregorius Carolum Francorum regem de acceptis a se Ecclesiæ Catholicæ gubernaculis, hortatusque est, ut ejus progenitorum more Ecclesiam meritis obsequiis prosequeretur: ac vicissim studia se Apostolica benevolentiamque in ipsum expliciturum spopondit:

« Gregorius electus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Carolo regi Francorum illustri salutem.

« Rerum omnium providus ordinator juxta sui dispositionem arbitrii, quod non fallitur, licet ejus arcana ratio nequeat ab omnibus comprehendi, sic dat esse rebus ipsis sicque dispensat ineffabili providentia munera gratiarum, sic etiam creaturarum conditiones et status ordinat, prout vult, et variat et disponit, quod in horum consideratione sensus hominis non sufficit, cum sint investigabiles viæ Domini, et sapientiæ suæ magnitudinem humani capere nequeant intellectus: facit enim fortem ex debili, tristibus dat solamen, et ponit nonnunquam humiles in sublimi, plenam et perfectam habens ad singula, tanquam palmo concludens omnia, potestatem. Sane felicis recordationis Urbano papa V prædecessore nostro de præsentis valle miseriæ ad supernam patriam evocato, venerabiles fratres nostri episcopi, presbyteri et diaconi sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, pro futuri substitutione pastoris convenientes in unum, sub deliberationis magno consilio, quam tanti negotii qualitas exigebat, licet potuissent in alios consentire majorum meritorum claritate conspicuos, et plurium virtutum titulis insignitos ad tantæ administrationis præcellentiam digniores; tamen ad personam nostram dirigentes unanimiter vota sua, nos tunc sanctæ Mariæ-Novæ diaconum cardinalem ad celsitudinis Apostolicæ speculum, sicut Domino placuit, hodie per viam sancti Spiritus evocarunt. Nos vero in considerationis examine onus hujusmodi per hoc nostris imponendum humeris, et opus nostra prosequendum sollicitudine attendentes, nostrarumque metientes virium quantitates; virtutum quoque nostrarum merita prospicientes ad onus ipsum minime posse sufficere, eligendum sano consilio putabamus, ut humeri subducerentur ab onere et manus ab opere arcerentur. Verum ne divinæ voluntati resistere videremur, de illius confidentes clementia, qui debilem roborat, et lapso dat virtutem, quique solus potest, cum omnis sufficientia sit ab eo, nostram insufficientiam abundantia virtutis suæ supplere; in humilitatis spiritu tanti oneris sarcinæ imbecilles exposuimus humeros, et humiliter colla submisimus jugo Apostolicæ servitutis; suppliciter implorantes, ut ipse omnipotens Dominus, qui timentibus invocantibus nomen suum mira tribuit operatione virtutis, id quod possibilitas nostra non obtinet, supernæ providentiæ gratia largiatur.

« De tua igitur, fili charissime, eximiæ devotionis sinceritate, quam super ad Romanam Ecclesiam habuisti, grande nostræ fiduciæ suscipientes fulcimentum, ad quam dudum, dum minori fungeremur officio, specialem et intimum habuimus et nunc etiam habemus affectum, hujusmodi promotionem nostram duximus nuntiandam; serenitatem regiam attentius deprecantes, quatenus apud Patrem luminum sedulis orationibus et devotis insistas, ut ipse de suæ benignitatis clementia oculos nostræ mentis illuminans, et in semita mandatorum suorum dirigens actus nostros, gre-

gem suum nostræ sollicitudini creditum nos sic salubriter gubernare, sic in commissi nobis executione regiminis suum beneplacitum adimplere concedat, ut sibi cedat ad gloriam, nobis et commisso curæ nostræ populo salutem. Et insuper progenitorum tuorum Christianissimorum regum Franciæ laudabilia imitando vestigia, Romanam et alias Ecclesias et personas Ecclesiasticas fovere et honorare studeas, et super iis, quæ tibi et tuis videris profutura, nos prompta securitate requiras : nam regiæ serenitati se favorabilem in omnibus exhibebit Apostolici favoris et gratiæ plenitudo : te siquidem etiam non petente proponimus (divina favente clementia) tuæ magnitudinis incrementis felicibus exaltare. Nec mireris, quod Bulla non exprimens nomen nostrum est appensa præsentibus, quæ antea consecrationis et benedictionis nostræ solemnia transmittuntur : quia ii, qui fuerunt hactenus in Romanorum electi Pontifices, consueverunt in bullandis litteris ante suæ consecrationis et benedictionis munus modum hujusmodi observare. Dat. Avin. III kal. Januarii suscepti a nobis Apostolatus officii anno I ». Postridie ejus diei ad Joannam reginam Siciliæ de eodem scripsit[1]. Parum ab his discrepant litteræ sequenti ineunte anno ad Petrum regem Aragonum[2], Amedeum comitem Sabaudiæ[3], necnon ad archiepiscopos et episcopos[4] datæ, quibus ipsos ad curas in populo Christiano in viam salutis adducendo defigendas adhortatur.

28. *Regum Scotiæ et Poloniæ obitus.* — Addemus ad hujus anni calcem duorum regum, Casimiri Poloniæ et Davidis Scotiæ obitum. Gessisse Davidem Scotiæ sceptrum annis triginta novem, refert Hector Boetius[5], illudque Roberto Stuarto ex sorore nepoti transmisisse : idemque Ungaro ad Polonici sceptri successionem vocato contigit. De Casimiro scribit Michovias[6], ipsum, cum in venatione cervum fugientem insequeretur, excussum equo et collisum morbum contraxisse, auxisseque intemperantia sua; atque, eo ingravescente, inter cætera dona magnifica, quibus charissimos quosque ornavit, hæc Ecclesiis contulisse : « Ecclesiæ Cracoviensi crucem magnam auream pluribus gemmis et lapidibus ornatam, quæ decem millibus florenorum pensabatur. Item Ecclesiæ Gnesnensi delatorium sacramenti vulgo monstrantiam dictum, argenteum deauratum reliquiis sanctorum refertum et bibliam decoram. Item brachium S. Cosmæ in reservaculo argenteo deaurato Ecclesiæ Posnaniensi ». Et infra : « His itaque compositis, sacramentis Eucharistiæ et Sacræ Unctionis perceptis, in palatio inferiori amplo castri Cracoviensis ad meridiem sito feria tertia proxima ante festum S. Leonardi quæ fuit quinta Novembris, anno ætatis suæ sexagesimo completo, circa ortum solis spiritum Deo reddidit ». Addit item auctor sceptrum Polonicum annis quadraginta eum tenuisse, illudque Ludovico regi Ungariæ ex sorore nepoti transfusum. Ubi increbuit mortis Casimiri regis Poloniæ fama, Lithuanorum duces Keystutus Lubardusque Waladimiriensem ac Sandomiriensem terras collecto exercitu vastarunt, ac dum prædas abigebant, et veræ crucis, quam Christus suo cruore sacravit, partem abripiebant, insigne id miraculum contigit.

« Inter alias prædas », subdit Michovias[1]. « lignum crucis vivificum ex Calvo-Monte receptum abducebant : et cum essent in finibus Poloniæ, currus in quo vehebatur lignum crucis, repente substitit, nec ullo modo moveri potuit. Flamen autem Lithuanicus dixit, currum moveri non posse, nisi crux in locum suum redderetur : moxque in Calvum-Montem per unum nobilem captivum Polonum Karabolam dictum, ob id libertate donatum, remissa est ». Gesta etiam bella atrocia Lithuanos inter et Cruciferos narrat idem auctor, et Keystutum ducem Lithuaniæ Tartarorum, Ruthenorum aliorumque Barbarorum numerosum exercitum una cum Olgerdo fratre Prussiæ infudisse, ac Winrichum equitum Theutonicorum magistrum ad reprimendam populationem secundo prœlio Dominica, qua propheticæ laudes : *Exurge, quare obdormis, Domine?* canuntur in divinis mysteriis, certasse cum infidelibus, ac victoriam retulisse : accurrisse vero auxilio Leopoldum Austriæ ducem, junctisque copiis suis, Samagitiam evastasse.

[1] Tom. I, Ep. secr. p. 2. — [2] Pag. 3. — [3] Pag. 4. — [4] Pag. 24. — [5] Hect. Boet. l. XV. — [6] Mich. l. IV. c. 21.

[1] Mich. l. IV. c. 29.

GREGORII XI ANNUS 1. — CHRISTI 1371.

1. *Bellum inter Anglos et Gallos, quod compescere nititur Gregorius.* — Anno a Virginis partu septuagesimo primo supra millesimum trecentesimum, Indictione nona, Gregorius ad componendas Occidentis res, ut Orienti ab infidelibus ad extremæ servitutis periculum adducto succurreret, animum et cogitationem intendit; inhærensque Urbani V vestigiis qui pacis Francorum inter et Anglorum reges conciliandæ studio Simonem tit. S. Sixti et Joannem tit. SS. Quatuor-Coronatorum presbyteros cardinales crearat Apostolicæ Sedis legatos, ut impositum munus facilius prosequerentur, nova auctoritate instruxit, ac regibus mala ingentia e bello emersura exponere jussit [1]. Recensentur ea in Diplomate Pontificio [2], cujus partem subjicio : « Propter guerras, inquit, quæ quotidie nimium invalescunt, animus noster dolet non immerito vehementer, et eo potius intima cordis nostri amaricant acerbius, et duriori punctionis affligunt aculeo, quo periculosas hujusmodi discordiarum et guerrarum circumstantias nobis intentioris considerationis discussio efficacius repræsentat. Attendimus etenim paternæ sollicitudinis studio incommoda immensa, quæ ingerunt, et commoda piaque Dei negotia, quæ impediunt, et utinam non extinguant. Quis enim dubitat, quod ex talibus discordiis atque guerris non solum Babylonicus hostis, sed etiam alii reges et reguli Agareni de partibus Africæ, ad occupandas terras Christianorum et religionem Christiani nominis extinguendam sumpserunt, sicut facti experientia docuit, audaciam transfretandi; et quod continue arctiores solito et perniciosiores molestias inferre Christianorum regibus atque regnis et populis machinantur? Quis etiam quantumlibet studiosius concipere poterit quantum tantorum principum, tanta sanguinis propinquitate et affinitate junctorum, perniciosa et, proh dolor! inveterata dissensio, si invalescat ulterius, et hostilis congressio Christiani sanguinis hauriet, prout exhausit; quas hominum strages ingessit et ingeret, quot animarum pericula, quot rerum damna produxit etiam et producit, quot profluvia sumptuum et expensarum abyssos tantorum principum horribilis gravisque commotio et ejus prosecutio exegerunt hactenus et exigunt incessanter? etc. Datum Avinione VII idus Martii, anno I ».

2. Consumptos ab iis frustra labores, neque legatos ipsos inter se consensisse, refert Gregorii Vitæ scriptor [1] : « Tandem, inquit, licet diutius circa hoc laboriose et diligenter institerint, nihil proficere potuerunt, tum quia inimicitiæ erant inter ipsos reges nimium induratæ ; tum etiam quia ipsi cardinales videbantur partiales potius existere quam tractatores : et merito, cum primus Angliæ, et secundus Franciæ regum prædictorum cancellarii et familiares per prius extitissent. Hoc etiam non obstante, dictus Gregorius papa successive simili de causa ad dictos reges plures alios nuntios, alterius tamen status et conditionis, misit : imo et quandiu Ecclesiæ præfuit, continue aliquos notabiles inter eos habuit circa tractatum hujusmodi laborantes ». Missum Joannem episcopum Sarlatensem [2] ad dirimendas acies, cum Joannes Lancastriæ comes et Ludovicus Andium dux certamen essent conserturi, aversumque a pacis consiliis fuisse Eduardum [3] meminere Pontificiæ litteræ; non sine tamen rerum suarum damno, cum Anglicos impetus Carolus cunctando fregerit, ut tradit gestorum Gregoriii auctor [4].

Interea Henricus Castellæ rex Francos fœderatos omni contentione adjuvit, classemque validissimam Gallis Rupellam obsidentibus subsidio misit [5], ut Anglorum navales copias interciperet. Commissa est pervigilio S. Joannis Baptistæ atrox pugna maritima Anglos inter et Castellanos, in qua Pembrochius comes ab Hispanis victus succubuit : ac tum Anglicæ vires eo adverso conflictu elisæ, præter enim militum ac navium jacturam, hostis viginti marcharum millibus, ad stipendia suppeditanda militi missis, potitus est : observatque Walsinghamus, adscribendam divinæ ju-

[1] Tom. VIII. Ep. secr. p. 86 et 129. — [2] An. 1. p. 194.

[1] Gesta Greg. XI apud Bosq. — [2] An. 1. Ep. cur. IX. — [3] Tom. I. Ep. secr. p. 83. — [4] Gesta Greg. XI apud Bosq — [5] Walsing. in Eduar. III. Fross. hist. l. I. Paul. Æmil. in Carol. V.

stitiæ eam cladem, injustis namque artibus partam fuisse atque ab Ecclesiasticis emunctam : eam auri vim comitem Pembrochium adulterii macula contaminatum extitisse, ac libertatem Ecclesiasticam in regni ordinum publicis conventibus opprimere meditatum : hæc vero contigisse die S. Etheldredæ sacro, cujus Ecclesiæ possessiones regia sententia abalienatæ fuerunt. Addit idem auctor, eo sinistro casu percitum Eduardum regem, ingentem parasse classem ut Rupellam obsidione liberaret : sed contrariis ventis repulsum. Cæterum mixtos superiores adversos casus aliis secundis fuisse docet, partamque de Flandris navalem victoriam. Et quidem Pontifex Eduardum ut trophæis ac triumphis clarissimum alloquitur in hortatoriis litteris, quibus ipsum adulto jam anno ad pacem summa precum contentione est adhortatus [1] :

3. « Eduardo regi Angliæ illustri.

« Quanquam nonnulli principes in suorum felicitate successuum cum mundo sentientes, ut probabiliter credimus, glorientur; tenemus tamen indubie, quod sicut princeps Catholicus, et ex Catholicis parentibus editus, triumphorum gloriam et victoriarum honorem ad Deum creatorem tuum, a quo omnis victoria omnisque triumphus, cum reverentia refers : tenemus, quod animarum pericula intueris; quod in eis effusionem cruoris humani consideras: tenemus, quod animarum pericula intueris; et quod proinde in conspectu Dei tui eo te humilias amplius, quo sicut circumspectus et providus plene perpendis, debere te illi pro his referre gratias, pro his a Deo veniam deprecari. Eapropter nos, qui non revocamus in dubium, imo verisimiliter certi sumus, quod tu, quanto de manu Domini prosperiora te suscepisse cognoscis, tanto ad pacem promptior, tanto ad concordiam debes favorabilior inveniri; pro pace inter te et charissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Francorum illustrem (dante Domino) reformanda, pro qua alias tibi pluries scripsisse meminimus, thronum tuum confidenter adimus, magnitudinem tuam quanto possumus affectione rogantes ac per viscera misericordiæ Dei nostri obsecrantes attentius, quatenus reddens gratitudinis vicem omnipotenti Domino pro iis, quæ tribuit ipse tibi, teque regem pacificum verbo judicans et demonstrans exemplo, ad pacem, quæ in se bona continet universa, et bonam concordiam, habilites animum, cor præpares, disponas et mentem. Nosti enim, quod ille Rex pacificus, per quem regio fastigio præemines, pacem te diligere præcipit, et discordium cordium respuit incolatum. Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis VII kal. Octobris, anno primo ». Pervicit Pontifex, ut utriusque regis oratores ad agitandas fœderis pactiones convenerint : sed ii cœtus irrito exitu dissolvit.

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 112.

4. *Dissidia inter reges Castellæ, Lusitaniæ et Navarræ composita: Sardinia et Corsica Sedi Apostolicæ adjudicata.*—Pacandæ etiam Hispaniæ studio permotus Pontifex, miserat Bertrandum Convenarum et Brixinensem episcopos, ac revocandæ inter Ferdinandum regem Lusitaniæ, qui hæreditaria in Castellam jura obtendebat, et Henricum Castellanum pacis desiderio, cardinalem eo legare decreverat : cum Henricus fœdus se cum Lusitano sanxisse ipsi significavit [1], atque in illius societatem Carolum Francorum regem admissum; de quo Gregorius Franco est gratulatus [2]. Obortæ tamen postea novæ difficultates, extractaque ad biennium concordia est. Compositis igitur utcumque cum Ferdinando Lusitaniæ rege rebus, Henricus ad controversiam aliam, quæ ipsi cum Navarro intercedebat, dirimendam Gregorium regemque Francorum arbitros constituit. Tum etiam officii ergo amplissima munera Pontifici misit, de quibus Gregorius ei gratias egit [3] :

« Henrico regi Castellæ et Legionis illustri.

« Jocale admodum pretiosum, nobile et insigne, duosque pulcherrimos equos regiæ munificentiæ ac liberalis excellentiæ tuæ per manus dilecti filii nostri Petri tit. sanctæ Praxedis presbyteri cardinalis animo grato recepimus, illudque in memoriam et honorem regii nominis intendimus perenniter custodire. De ipso itaque tam magnifico dono, in quo etiam magis notamus sinceræ tuæ mentis et validæ dilectionis et devotionis affectum, uberes tuæ celsitudini gratias referentes, nos offerimus paratos ac dispositos ad omnia excellentiæ tuæ grata. Et quamvis bona dispositio serenitatis tuæ erga nos et Romanam Ecclesiam, et cæteras tuorum regnorum Ecclesias Ecclesiasticasque personas, earumque libertates et honores nobis alias nota foret; ipsam tamen et ferventiorem tuæ devotionis affectum, idem cardinalis, qui tuum sincere zelatur honorem, expressius declaravit. De quo serenitatem eamdem condignis in Domino laudibus attollentes, divinam gratiam simpliciter imploramus, ut tibi pro Ecclesia sancta ejusque ministris, quos singulariter honoras, secundum abundantiam largitatis suæ retribuat in hoc sæculo et futuro : serenitatem præfatam in Domino exhortantes, quatenus semper in devotione sincera erga Deum eamdemque Ecclesiam, et conservationem et augmentum Ecclesiasticæ libertatis, et aliis bonis operibus, ut princeps Christianissimus perseveres.

« Cæterum, fili charissime, illud addidit potissimum consolationem et lætitiam menti nostræ quod per tuas litteras, quas nuper benigne recepimus, nobis significare curavit tua serenitas, videlicet quod ab incipiendo et faciendo guerram contra charissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Navarræ illustrem contemplatione nostri (quamvis haberes paratum potentem exer-

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 270. — [2] Pag. 61. — [3] Pag. 296.

citum tuum contra ipsum) desistere, omnesque controversias inter serenitatem præfatam dictumque regem vertentes, ordinationi nostræ ac charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Francorum illustris committere intendebas, nostro et ipsius regis arbitrio auctore Domino terminandas. Tuam igitur bonam ac benignam dispositionem multipliciter in Domino commendamus, excellentiæque regiæ digna referimus rependia gratiarum; in hoc tractatu pacis et in aliis quibuscumque regium honorem, tuorumque regnorum statum, exaltationem ac quietem tangentibus, intendimus, quantum cum Deo poterimus, interponere sollicitudinis et diligentiæ nostræ partes. Datum Avin. II idus Decembris, anno primo ». Gerebat alias Navarrus cum Gallo lites de nonnullis in Normanniæ partem juribus quas accepto Montispessulani principatu compositas, tradit Vitæ Gregorii scriptor [1], additque eumdem regem adiisse apud Avenionem Pontificem, ut de conscenso Apostolico fastigio ipsi gratularetur. Præterea accessere ad eumdem Pontificem regis Aragonum oratores, professuri Sardiniam et Corsicam beneficentia Apostolica acceptas, constitutasque a Bonifacio VIII pactiones instauraturi; qua de re hasce litteras [2] Gregorio pertulere:

5. « Sanctissimo et beatissimo in Christo patri et domino domino Gregorio, divina providentia sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Petrus Dei gratia rex Aragoniæ, Valentiæ et Majoricæ, Sardiniæ et Corsicæ, comesque Barchinonis, Rossilionis, Ceritaniæ, ejus humilis filius et devotus pedum oscula beatorum.

« Sanctitati vestræ tenore litterarum nostrarum præsentium patefiat, quod viso et plenarie intellecto papali rescripto super collatione, concessione et donatione confecto, qua felicis recordationis dominus Bonifacius papa VIII prædecessor vester fecit illustrissimo domino Jacobo eximiæ recordationis regi Aragonum avo meo suisque hæredibus in perpetuum feudum de regno Sardiniæ et Corsicæ cum juribus omnibus et pertinentiis suis sub certo servitio certisque conditionibus, largius scriptis in dicto papali rescripto, cujus series sic se habet : [3] Bonifacius episcopus, servus servorum Dei, charissimo in Christo filio Jacobo Sardiniæ et Corsicæ regi, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum pridie non. Aprilis, Pontificatus nostri anno tertio; ideo ad memoriam reducto dictum dominum regem avum nostrum, cujus successor in dicto regno existimus, tempore præinsertæ concessionis memorato domino papæ Bonifacio juxta continentiam ejusdem rescripti ex causis in eo scriptis juramentum, fidelitatem, homagium et vassallagium personaliter præstitisse; et postmodum nos et nostri, ut tenebamur juxta formam dicti papalis rescripti post celebrationem nostræ coronationis uni Romano Pontifici juramentum, fidelitatem, homagium seu vassallagium supradicta, et etiam postea per dilectos consiliarios Franciscum de Perleonibus camerlengum et Franciscum Romanum legum professorem et vicecancellarium milites, procuratores, ambassiatores et nuntios speciales olim per nos ad Romanam curiam destinatos, juramentum, fidelitatem, vasallagium et homagium prædicta renovasse, fecisse et præstitisse domino Urbano felicis recordationis antecessori vestro, et per eosdem nuntios eidem domino Urbano summo Pontifici dedisse litteras aurea Bulla bullatas recognitionis et acceptationis contentorum in rescripto papali prædicto juxta ejusdem tenorem; considerato etiam nos nunc ex ejusdem rescripti supra inserti serie inductos dilectum Franciscum Romanum prædictum, et Raimundum de Pagaria militem ac illustris Elionoræ reginæ Aragoniæ consortis nostræ charissimæ majordomum, consiliarios nostros et procuratores solemnes ad eadem juramentum, fidelitatem, vassallagium et homagium vestræ sanctitati præstanda et facienda constituisse cum publico scripto nostro; providimus propterea, sanctissime pater, has fieri litteras Bulla aurea nostra bullatas, sanctitati vestræ per prædictos procuratores nostros tradendas et dandas, prout fieri debere jam dicti superius inserti Rescripti Apostolici tenor inducit.

« Per quas siquidem litteras nunc ut ex tunc modos, conventiones, conditiones, tenores et formas in ipso papali rescripto inscripto acceptamus expresse: et per quas etiam fatemur et recognoscimus expresse, dictum Sardiniæ et Corsicæ regnum a domino summo Pontifice et Romana Ecclesia recepisse in feudum sub conditionibus, conventionibus, modo, forma atque tenore, qui in dicto papali rescripto continentur. Quos tenorem, modum, conditiones et formam promittimus nos inviolabiliter servaturos : pro quorum observantia obligamus nos et dictum regnum Sardiniæ et Corsicæ, et jura et bona nobis competentia et competitura in eo. Humani generis conditor et Redemptor personam vestram ad sua servitia conservare dignetur per tempora longiora. Datum Dertusæ quinta decima Januarii, anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo septuagesimo primo, regni nostri trigesimo sexto ».

6. *Diversi reges moniti.*— Opprimentibus vero in Catalonia et Terraconensi provincia regiis administris libertatem Ecclesiasticam, Petrum regem Aragonum permovit Pontifex [1], ut male tentata revocaret: Ferdinandum pariter regem Lusitaniæ admonuit [2], ut Bracharensi archiepiscopo liberum urbis imperium restitueret : denique Amedeum Sabaudiæ comitem, qui Genuensem episcopum principatu Genuensi exuere erat agressus, corripuit, atque imperialia Diplomata, quibus ad illius

[1] Gesta Greg. XI apud Bosq. — [2] Ext. in lib. Priv. Rom. Eccl. tom. III. p. 186. et in Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 12. p. 427. — [3] Ext. Annal. tom. XIV. an. Chr. 1297. num. 3. etc.

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 33. — [2] Pag. 12.

urbis dominatum annitebatur, veluti pugnantia cum æquitate tradere jussit [1]:

« Dilecto filio nobili viro Amedeo comiti Sabaudiæ.

« Nuper super discordiis, quæ inter te et venerabilem fratrem nostrum episcopum Gebennensem et suam Gebennensem Ecclesiam, tunc erant, tanquam ejusdem Romanæ Ecclesiæ devotissimus filius obtulisti, te super prædictis facturum quidquid duxerimus ordinandum: Ideoque sinceritatem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus tuæ salutis intuitu, et etiam pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia, omnia per te seu gentes tuas imperialium concessionum prætextu, et etiam alia occupata, propter quæ Gebennensis civitatis (jam diu est) supposita fuit et adhuc est Ecclesiastico interdicto, eisdem episcopo et suæ Gebennensi Ecclesiæ plene et libere restituas; ac imperiales litteras, quas de hujusmodi concessione diceris habere, nobis mittas, vel ipsi episcopo Gebennensi tradas seu tradi facias sine dilatione morosa. Et insuper contra recognitiones, declarationes seu conventiones inter bonæ memoriæ Aimonem episcopum Gebennensem et quondam Amedeum tunc comitem Sabaudiæ prædecessorem tuum super juribus officii vicedominatus Gebennensis aliquid non facias vel attentes, nec ab aliis fieri facias vel attentari permittas; sed ea omnia firmiter observes, et ab aliis facias inviolabiliter observari. Dat. Avin. non. kal. Maii, anno primo ». Servit nunc, pulso episcopo principe, misera Geneva hæreticæ impietati; piumque Gallum regem exspectat, cujus patrocinio vindicata ab impostorum tyrannide ad verum Christi cultum, ejusque vicarii Romani Pontificis obsequia revocetur.

7. *De pace Etruriæ sollicitus Gregorius.* — Ad liberandam præterea e vicecomitum Mediolanensium tyrannide (1) Italiam Gregorius Caroli Romanorum imperatoris opem imploravit [2]: rogavitque Ludovicum Ungariæ regem [3], ut vires cum Ecclesiasticis et marchionis Atestini copiis conjungeret; ac Bernabonis ambitionem exposuit [4], qui universæ Italiæ jugum imponere moliebatur. At quamvis Gregorius ad tutandæ Etruriæ libertatem sincere incumberet, adversa tamen opinio ac suspicio Florentinorum animis se infudit [5], ipsum de affectando Etruriæ principatu versare consilia, quam uti falsissimam repellere studuit datis hisce ad Senenses litteris [6];

« Defensoribus et communi civitatis Senensis.

« Nuper ad nostrum pervenit auditum, dilectos filios commune civitatis Florentiæ quamdam suspicionem concepisse, quod gentes Ecclesiæ terras imperii occupare, et statum civitatum Tusciæ perturbare volebant. Vestram itaque sinceritatem nobis charam scire volumus, et satis potest esse omnibus notum, quod hujusmodi suspicio omnino falsa est et nullum rationis habet fundamentum: indecens enim esset, quod inde sequerentur injuriæ, unde jura nascuntur; et illi de paterna manu nocumenta sentirent, qui per eam attolli gratia meruerint. Unde cum nostræ intentionis nunquam fuerit nec esse debeat, quod per gentes Ecclesiæ status pacificus et tranquillus Tusciæ perturbetur, nec terras imperii volumus recipere, qui nostris terris Ecclesiæ contenti sumus; quinimo partes Tusciæ in statu pacifico plenis et studiosis affectibus cupimus conservari. Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis, non. Julii anno primo ». Ad evellendam eamdem suspicionem ex Lucensium animis exaratæ etiam litteræ [1]. Concitata vero ea fuerat injuste ab invidis, atque altius Florentinis insedit, cum Perusium ad Romanæ Ecclesiæ obsequium revocatum cardinalem legatum intra mœnia admisisset: facilius enim libertatem se tutaturos putabant Florentini, dum Perusini, excusso Pontificio jugo, paribus studiis pro tuenda libertate consentirent. Injuste vero dolentibus ad dictam Pontificiis obsequiis eam urbem Florentinis, Gregorius objecit [2], quam malam illi gratiam reponerent Ecclesiæ, si sua recuperanti inviderent, cujus ipsi armis hostibus amissa eripuissent: neque vero justam suspicandi materiam suppeditatam, aliena propterea jura Ecclesiam invasuram, si sua receperit.

8. *Turcicis grassationibus ingravescentibus, Gregorius ad arma excitat Christianos.* — Ex dissensionibus vero Occidentalium exercendæ libere sævitiæ occasionem nacti Turcæ innumeris cladibus Orientem afflixere: quibus permotus Pontifex Christianos principes sollicitavit, ut positis mutuis odiis, arma in Turcas stringerent. Scriptæ sunt eo argumento ad Busiorum principem bello peritissimum, qui apud Eduardum regem Angliæ plurimum gratia poterat, ut ipsum ad sacram expeditionem incitaret:

« Joanni Capitali de Buccli.

« Clamant ad Christi vicarium, Christianos quoque principes et alios nobiles, partes Orientis gravibus subjectæ periculis, et quasi totali objectæ discrimini: clamat etiam Terra-Sancta per immundissimos Saracenos occupata violenter ab olim detenta viliter, et ipsorum vilissima contrectatione polluta; ab eis sua vulnera detegunt, ab ipsis opem medicantis desiderabiliter exspectando. Sane nuper,

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 34. — [2] Pag. 116. — [3] Pag. 319. — [4] Pag. 49, 65, 286, et an. 1. Ep. cur. CCLXXI. — [5] Tom. I. Ep. secr. p. 76 et 288. — [6] Pag. 76.

[1] Tom. I. Ep. secr. p. 280. — [2] Pag. 61.

(1) Ecclesiæ regimini admotus Gregorius vicecomites fratres adversari sibi, sicut et majoribus suis omnibus sensit. Quare auxilia sibi procuranda a Carolo imperatore et rege Hungariæ censuit. Cum tamen deesse illos intelligeret, tandem pacem utcumque inire cum vicecomitibus opportunum duxit. Ita enim scribit annalista Mediolanensis, vulgatus rer. Italic. to. XVI, die XVI, Novembris: « Præconizata fuit pax inter SS. Dom. N. et ejus colligatos, præfatum dominum Bernabonem et ejus colligatos ex altera ». Anonymus iste opus suum definit cum an. MCDII; ideoque pax cujus hic meminit, certa reputari potest, quanquam ab aliis omnibus siletur. MANSI.

dum ea, quæ de statu miserabili partium earumdem per diversos nuntios et litteras intelleximus, dum etiam illa, quæ dilecti filii ambaxiatores communis civitatis Januensis, propter hoc ad nos specialiter destinati, de hujusmodi statu misero dictarum partium nobis retulerunt, audivimus, acerbi doloris aculeo fuimus in intimis sauciati. Habebat enim eorum assertio, quod Turchi et alii Christi crucis inimici, in grandi multitudine congregati, hujusmodi partes Orientis gravibus guerrarum turbinibus affligunt, devastant et consumunt ad abolendum de partibus illis Christianum nomen et cultum; imo ad omnino exterminandum exinde modicum Christianitatis ardenti desiderio affectantes: et quod, nisi eorumdem impiorum potentiæ et malitiæ per Christi fideles in proximo Martii passagio potenter resistatur, vix in partibus illis reperiri poterit, qui invocet nomen Christi: et timetur verisimiliter, imo a pluribus pro firmo tenetur, quod prædicti Turchi et alii infideles ad invadendum Siciliam, et per consequens alias Christianorum terras se præparant: propter quod præfati Januenses, diris partium prædictarum tribulationibus intima cordis compassione condolentes, et volentes eas cum aliorum Christi fidelium auxilio opportunæ subventionis remedio consolari, bonis et personis propriis non parcentes, ad transfretandum in hujusmodi proximo Martii passagio magnum apparatum faciunt galearum: sed non credunt in præmissis aliquatenus posse resistere, nisi per alios fideles adjuventur. O quam acerba nobis est horum memoria: quam amara consideratio hæc et alia tam grandia fidelium discrimina reputans! Dum enim hæc anxia mente revolvimus, dum consideratione sollicita meditamur, zelus noster velut ignis accenditur, erumpunt lacrymæ conceptæ amaritudinis indices, nec suspiria continemus, pro eo maxime, quia circa promptitudinem accelerandi in tanto succursu nostrorum immensitati votorum nequaquam, prout vellemus, possibilitatis mensura concurrit, impedientibus variis cismarinarum partium turbationibus; et præsertim gravi discordia, quam inter charissimos in Christo filios nostros Eduardum Angliæ et Carolum Francorum reges illustres pacis æmulus invidus charitatis, jamdiu est, suscitavit: pro qua sedanda duos ex veneralibus fratribus nostris S. R. E. cardinalibus, videlicet Simonem tit. S. Sixti, et Joannem tit. SS. Quatuor-Coronatorum presbyteros cardinales, Apostolicæ Sedis nuntios ad ipsos reges duximus destinandos.

« Ne igitur, dilectissimi fili, partes Orientis irreparabiliter corruant, et irrecuperabiliter in manus incidant immanium Barbarorum, ad pietatem tuam duximus recurrendum; eam rogantes et obsecrantes in Domino Jesu Christo, ac in remissionem tibi peccaminum suadentes, quatenus præmissa pia, qua decet, meditationem considerans, eumdem regem Angliæ, ac etiam dilectos filios Joannem ducem Lancastriæ, et Edmundum comitem Cantabrigiæ ipsius regis Angliæ filios, quibus super hoc scribimus, ad bonam et perpetuam pacem et concordiam cum dicto rege Francorum faciendam, et ad providendum de aliquali succursu, prout eis videbitur, in hujusmodi proximo passagio, cum pro transfretare volentibus per dictos Januenses quamplurima navigia præparentur, inducas; ita quod tantis malis breviter obvietur, et dante Domino, qui pacis est auctor, hujusmodi pacem factam eisdem partibus Orientalibus celeriter succurratur; nos enim quamplures principes et magnates pro succursu celeri requirimus, eis super hoc efficaciter scribendo. Quidquid autem magnificentiæ tuæ videbitur in præmissis nobis rescribere quantocius non postponas. Dat. apud Villamnovam Avenionensis diœcesis kal. August., anno I ». Sollicitati pariter [1] Andreas Contarenus dux Venetorum et Ludovicus Flandriæ comes, ut arma in infideles expedirent. Sed eæ voces irritæ cecidere: direque effundentibus Christianum cruorem Occidentalibus, Turcæ Amurate duce rapidissimis victoriis incendii instar amplissimas provincias in Europa populati tyrannidem protulerunt.

9. *Rhodiorum equitum magister administrandæ Cypro præfectus.* — Præerat tum Smyrnæ Petrus Racchanellus nobilis Genuensis, e qua præfectura cum discedere moliretur, Pontifex sollicitus ne Smyrna Christianæ fidei in Asia munitissimum propugnaculum in Turcarum recideret potestatem, Raimundo Berengario Rhodiorum equitum magistro provinciam dedit[2], ut strenuum ducem belloque exercitatum illi imponeret. Eumdemque magistrum Cyprii regni custodiæ præfecit: eaque de causa ipsum Sedis Apostolicæ internuntii in illa insula munere ac dignitate ornavit[3], cum Petrus rex Cypri gerendis rebus impar esset; ea tamen lege, ut publicam rem e reginæ Eleonoræ Petri Aragoniæ regiæ principis Minoritæ Cyprii regis materni avi, Joannis et Jacobi e Lisiniano patruorum consilio administraret. Adolescentem vero ad magnas spes, cum in primævo adolescentiæ flore regiarum virtutum signa egregia præferret, Gregorius hisce præceptis erudivit[4]:

« Petro regi Cypri illustri.

« Lætificant mentem nostram, fili charissime, tuæ juventutis primitiæ, cum audimus, quod distributor ille magnificus Filius Dei Jesus Christus, qui dat omnibus sine improperio, affluenter tibi, adhuc juveniles annos habenti, spiritum provectioris infudit ætatis: ipse adhuc tenello corpori tuo robustiorem spiritum inspiravit, ipse tuum circa beneplacita sua dirigit animum, firmat cor, roborat mentem; ita ut sapientum dicta quamplurimum audire desideras, ea tenaci memoriæ commendando. In his igitur tuis laudabilibus principiis grato tibi congratulantes applausu, serenitatem tuam

[1] Ib. post eand. Ep. — [2] Tom. I. Ep. secr. p. 300. — [3] Pag. 187. — [4] Pag. 20.

rogandam duximus et hortandam, quatenus progenitorum tuorum sequens vestigia, et regis te filium, sicut constat origine, moribus ostendens, bene cœpta pervigili cura continuans, ubicumque poteris tanquam pugil Christi, cultum ejus, repressis crucis hostibus, studeas propagare; ut et in tuis processibus Dei lætifices civitatem, et ab omni retributore bonorum beatitudinis æternæ præmium consequaris.

« Et quia penes matrem fidelium fidei residet magisterium, et Ecclesiæ fideique negotia adeo sunt connexa, quod neutrum sine altero potest legitime promoveri : eamdem serenitatem tuam attente rogamus, quatenus Ecclesias et personas Ecclesiasticas semper habeas in honore, et sic in devotione hujusmodi tuam solides juventutem, ut cum ætatis provectioris fueris et curis majoribus occupatus, portes assueta suavius et in tantis actibus magis ac magis quotidie dilecteris. Nos enim personam tuam sincere brachiis dilectionis amplectimur, tuum et tuorum in Domino desiderantes profectum quia te credimus ad magna et Deo placentia reservari. Dat. Avin. kal. Martii, anno I ». Corrigendi vero sunt ex adscripta superioribus litteris die II historici, qui patratam Petri senioris cædem sequenti anno collocant.

10. *Cardinales creati, et errores circa Eucharistiam damnati.* — Adscripti sunt hoc anno a Gregorio plures cardinalium collegio, quorum postea plerique perniciosissimum schisma una cum collegis in Ecclesia conflarunt. Cæterum enumerat novos cardinales Gregorii Vitæ scriptor[1] hisce verbis : « Die sexta, quæ fuit feria sexta Quatuor Temporum post Pentecostem, dictus Gregorius papa fecit ordinationem duodecim novorum cardinalium, videlicet octo presbyterorum et quatuor diaconorum. Presbyteri autem fuerunt dominus Petrus Gomecii Hispanus, tunc episcopus Hispalensis : dominus Joannes de Grosso diœcesis Lemovicensis, consanguineus ipsius papæ in tertio gradu : dominus Bertrandus de Cosnaco (al. Canaco), diœcesis Lemovicensis canonicus regularis Ordinis S. Augustini, tunc episcopus Convenarum : dominus frater Bertrandus Latigri (al. Augerii) Alvernigena Ordinis Minorum, tunc episcopus Glandatensis (Glandacensis) : dominus Robertus de Gebennis frater comitis Gebennensis, tunc episcopus Cameracensis ». Hic postea plurimo Christiano cruore, quem in bellis fuderat, delibutus, cathedram pestilentiæ ascendit, et schisma in Dei Ecclesia Clementis VII accepto nomine conflavit. Pergit auctor alios cardinales recensere : « Dominus Guillermus de Canhaco diœcesis Lemovicensis, monachus Ordinis S. Benedicti, tunc episcopus Mimatensis : dominus Joannes Sabri (al. Fabri) diœcesis Lemovicensis, tunc episcopus Tutellensis, consanguineus germanus ipsius papæ ; et dominus Joannes de Turre in Alvernia, tunc abbas monasterii S. Benedicti Floriacensis. Diaconi vero fuerunt dominus Jacobus de Ursinis Romanus, tunc Sedis Apostolicæ notarius : dominus Petrus Flandrini diœcesis Vivariensis, tunc decanus Bajocensis : dominus Guillermus Noelleti diœcesis Engolismensis, tunc archidiaconus Carnotensis ; et dominus Petrus de Vernhio (al. Vernheio) diœcesis Tutellensis, archidiaconus Rothomagensis : et isti tres ultimi erant etiam auditores sacri palatii, et dicti Gregorii papæ referendarii ». Quibus consentit Felix Contelorius[1] in suo elencho. Cum ex iis Bertrandus episcopus Convenarum in Hispanica legatione occupatus esset, nec galerum rubrum e manu Pontificis veteri instituto posset accipere, Gregorius conciliandi apud Hispanos splendoris studio, illum ei transmisit[2].

Disseminabant tum in Hispaniis nonnulli novos errores circa Eucharistiam tuendæ Christi majestatis specie ; dedignabantur enim fateri, Christum sub speciebus sacris in loco immundo veluti in ventre hominis, aut muris ore, aut luto remanere : cum potius Corpus Christi donatum jam immortalitate, suscipiendæ ullius spurcitiæ aut damni contrahendi immune divinitatis instar, quæ in ipsa spurcitiei colluvie inquinari non potest, fateri debuissent. Ad quorum reprimendas argutias delegati cardinales subjectas litteras ediderunt[3] :

« Miseratione divina Petrus S. Eustachii, et Guillermus S. Angeli diaconi cardinales reverendis patribus Tarraconensis et Cæsaraugustanæ provinciarum archiepiscopis, eorumque suffraganeis, necnon inquisitoribus hæreticæ pravitatis, a Sede Apostolica in ipsis provinciis deputatis, salutem et sinceram in Domino charitatem.

« Relatione religiosi fratris Nicolai Eymerici magistri in theologia, ac in dictis provinciis hæreticæ pravitatis inquisitoris, ad audientiam domini nostri papæ nuper pervenit, quod tam in vestris, quam in suffraganeorum vestrorum Ecclesiis palam et publice per certos religiosos prædicati fuerunt tres articuli subsequentes in effectu. Primus quod si hostia consecrata cadat, seu projiciatur in cloacam, lutum seu aliquem turpem locum, quod speciebus remanentibus, sub eis esse desinit Corpus Christi, et redit substantia panis. Secundus quod si hostia consecrata a mure corrodatur, seu a bruto sumatur, quod remanentibus dictis speciebus, sub eis desinit esse Corpus Christi et redit substantia panis. Tertius quod si hostia consecrata a justo vel a peccatore sumatur, quod dum species dentibus teritur, Christus ad cælum rapitur, et in ventrem hominis non trajicitur.

« Supplicato igitur per ipsum inquisitorem eidem domino nostro papæ super hujusmodi articulis, ex quorum prædicatione possent scandala

[1] Gesta Greg. XI apud Bosq.

[1] Contel. in Elench. cardd. — [2] Tom. I. Ep. secr. pag. 244. — [3] Ext. apud Eym. I. d. direct. inquis. p. 45.

suscitari, salubriter provideri ; idem dominus noster papa nobis ibidem præsentibus vivæ vocis oraculo expresse commisit, quatenus auctoritate sua Apostolica vobis mandaremus, ut omnis moræ sublato dispendio, in dictis vestris provinciis sub pœna excommunicationis inhibeatis, ne quis deinceps dictos articulos publice præsumat prædicare. Nos igitur Petrus et Guillermus cardinales prædicti, hujusmodi mandatum Apostolicum cupientes exsequi, ut tenemur, vobis et vestrum cuilibet in virtute sanctæ obedientiæ præcipimus et mandamus, ne abinde in antea dictos articulos, seu eorum alterum sub eisdem vel aliis verbis idem sonantibus in substantia, seu in effectu in vestris Ecclesiis vel alibi, palam seu publice prædicari a quoquam permittatis; et hoc sub pœna excommunicationis, qua contraria facientes innodetis ipso facto : notificantes vobis nihilominus simili mandato, per ipsum dominum nostrum papam nobis facto, quod idem dominus noster papa fratri Joanni de Latone Ordinis fratrum Minorum, qui aliquos de dictis articulis in vestris Ecclesiis, frequenter recitando prædicaverat, inhiberi fecit sub pœna excommunicationis, ne dictos articulos de cætero publice prædicare præsumat. In quorum omnium testimonium sigilla nostra præsentibus duximus imponenda. Dat. apud Villamnovam Avinion. diœcesis, die VIII mensis Augusti, anno Domini MCCCLXXI, Indictione IX, Pontificatus sanctissimi in Christo patris domini domini nostri Gregorii, divina providentia papæ XI, anno I. »

GREGORII XI ANNUS 2. — CHRISTI 1372.

1. *In Bernabonem tyrannum nova judiciaria actio indicta, et arma excitata.* — Proferendæ latius ditionis irasque in Ecclesiæ fœderatos, præcipue Nicolaum marchionem Atestinum, Ferrariæ Pontificio Mutinæque imperiali nomine præfectum, exercendi, consilia Bernabos vicecomes, violato insigni perfidia fœdere, quod cum Urbano et sociis percusserat, aperto bello patefecit anno humanæ salutis millesimo trecentesimo septuagesimo secundo, Indictione decima, reique Christianæ maxima mala invexit, dum Romanum Pontificem funesto implicuit bello, ut Ecclesiastico imperio adversus illius tyrannidem tutando intentus, Palæologo Græcorum imperatori ad Sedis Apostolicæ obsequium reverso necessaria auxilia ad reprimendos Turcarum progressus submittere non potuerit : expedivit itaque in tyrannum arma legesque Gregorius, atque hæc judiciaria edicta a præsulibus divulgari jussit[1] :

« Gregorius, etc., Joanni patriarchæ Alexandrino A. S. N. ac universis et singulis patriarchis, archiepiscopis et episcopis per Alemanniam constitutis.

« In Alemannia aliisque partibus fore credimus manifestum, quod iniquitatis filius Bernabos de Vicecomitibus miles Mediolanensis, multarum civitatum et terrarum imperii tyrannicus occupator et depopulator sævissimus, ac reipublicæ destructor, assiduus derogator imperialis honoris et etiam potestatis, impiusque tyrannus jam longis transactis temporibus sacrosanctam Romanam Ecclesiam matrem cunctorum fidelium (a cujus gremio se per impietatis opera damnabiliter segregavit) eisque subditos et terras, quas occupare et interdum detinere superba temeritate præsumpsit hactenus et præsumit, multis injuriis gravissimisque offensis nunc publica hostilitate, nunc occultis tractatibus, nuncque submittendo in terras easdem crudeles societates gentium armatarum, illasque faciendo immaniter devastari, et innumeris incendiis, prædiis et rapinis, homicidiis aliisque sceleribus perpetratis in eis, afficere non expavit. Et licet Apostolicæ Sedis clementia, sperans veram conversionem Bernabonis ejusdem, quam dolosis labiis prætendebat, cum ad suam concordiam et reconciliationem pluries receperit gratiose ; ipse tamen benignitate dictæ Sedis abutens, et pro clementia offensam retribuens, hujusmodi concordiam frangere, et contra sua promissa infideliter venire non erubuit, nec etiam formidavit : dudumque Ferrariensis, et nuper Bononiensis civitatum nostrarum et dictæ Ecclesiæ

[1] Tom. IV. papyraceo p. 62.

territoria pluries fecit invadi, ac in eis subditos ipsius Ecclesiæ capi, vulnerari immaniterque occidi, incendia committi ac animalia in prædam abduci, aliasque injurias et offensas eidem Ecclesiæ et suis subditis irrogari. Nonnullas quoque personas Ecclesiasticas in civitatibus et terris eisdem, quas detinet, fecit propria temeritate capi, carcerari, torqueri crudeliterque occidi; ac nonnulla castra, terras, bona, necnon jura et jurisdictiones nonnullarum Ecclesiarum et monasteriorum aliorumque piorum locorum occupavit diutius, et detinet damnabiliter occupata. Episcopos quoque ac abbates aliosque prælatos et personas Ecclesiasticas, eorumque Ecclesias, monasteria et alia pia loca, sub ejus tyrannide consistentia, jugibus et intolerabilibus exactionibus pecuniarum, aliorumque bonorum impie et indevote gravavit hactenus et gravare præsumit.

2. « Et licet in qualibet sua reconciliatione promiserit, ab hujusmodi occupationibus et detentionibus bonorum, et jurisdictionum Ecclesiasticorum, ac exactionibus et gravaminibus Ecclesiarum, monasteriorum aliorumque piorum locorum ex tunc abstinere, et libertatem Ecclesiasticam conservare; hæc non solum non implevit, sed in iis et aliis deteriora non est veritus perpetrare; propter quæ seu nonnulla ex eis ipsum Bernabonem in omnes pœnas et sententias excommunicationum, et privationum omnium et singulorum privilegiorum, indulgentiarum, gratiarum et immunitatum realium et personalium, per eamdem Romanam et alias Ecclesias concessorum eidem; necnon omnium feudorum, honorum, officiorum, jurium et jurisdictionum, quæ ab ipsis Romana et aliis quibusvis Ecclesiis, necnon imperio et quibuscum dominis obtinebat, ac inhabilitatis aliasque pœnas et sententias, quas vigore diversorum processuum Apostolicorum et alias incurrerat, non est dubium recidisse ». Pluribus de Galeatio interjectis, ut jus Ecclesiasticum proterat, Joannem Astensem episcopum in vinculis teneat, cum Bernabone fœdus adversus Cæsarem junxerit; mandat Pontifex incusso gravissimarum pœnarum terrore, ne quis Bernabonem et Galeatium opera, consilio, armis, commeatu, stipendiis juvare audeat: subditosque ipsis sacramento fidei adstrictos religione omni liberat, sequaces illorum anathemate, interdicto, munerumque ac dignitatum jactura percellit: inita cum eis fœdera dissolvit, præsules omnes ad evertendam eorum tyrannidem consurgere jubet, concessas olim ipsis prærogativas convellit. « Dat. apud Villamnovam Avenionensis diœcesis VII kal. Augusti, anno II ». Collatis antea ad Herberiam signis cum Nicolao marchione Atestino victoriam cruentam Bernabonem retulisse (1), refert Pigna[1]: ne tamen Mutinæ castra admoveret, a Petro card. Bituricensi A. S. L. et Nicolao ipso prohibitum; deinde iras in Bononienses, quorum agri evastati, effudisse[2]. Commissam pugnam die Junii secunda, ostendunt Gregorii litteræ ad eumdem Nicolaum marchionem consolatoriæ datæ[3]:

« Dilecto filio nobili viro Nicolao marchioni Estensi, nostro et pro Romana Ecclesia in civitate Ferrariensi vicario, salutem, etc.

« Recepimus heri litteras tuas datas Ferrariæ die tertio Junii, continentes conflictum, quem gentes Romanæ Ecclesiæ atque tuæ receperant die proxima præcedenti. Licet igitur de hoc merito doleamus, scimus tamen, quod agentes vel patientes bella de prosperis eventibus non sunt certi, sed nunc prospera, nunc adversa recipiunt, secundum quod disponit exercituum Dominus, qui sæpe et suos castigando verberat, et a se alienos paulisper extollit, ut eos præcipitantius dejiciat in profundum. Et sic in isto casu in gratia Dei et justitia dictæ Ecclesiæ credimus et speramus confortamurque in Domino, quod tandem suam juvabit Ecclesiam, et eam super hostes suos iniquos faciet prævalere, etc. Datum Avinione XI kalend. Junii, anno II ».

Eadem divinæ opis spe fretus, Perusinos fecit certiores[4], se ad instaurandas vires alacrius incubiturum: « Sperantes, inquit, quod Salvator noster Dei filius Jesus Christus sacrosanctam Ecclesiam sponsam suam adversus tyrannos impios et truculentissimos prævalere concedet, qui eam fecit de magnis imperatoribus, regibus ac principibus eidem adversantibus diversis temporibus triumphare, eamdemque semper in altiori solio et potentia collocavit ». Nec Gregorium suæ spes fefellerunt, secundi enim successus adversos excepere, versaque[5] Pontificia et fœderatorum arma in Parmensem et Placentinum agros, ac multa hosti loca erepta.

3. *Ferrariensis præfectura Atestinis ad vitam concessa.* — Hoc anno tradita est a Gregorio Ferrariensis præfectura Nicolao et Alberto marchionibus Atestinis in secuturos omnes ipsorum vitæ annos, cum antea tantum ad decem vel novem præfectura ipsa ab aliis Romanis Pontificibus,

[1] Pigua de Atest. march. l. v. — [2] Tom. II. Ep. secr. p. 104. — [3] Pag. 41. — [4] Pag. 276 et 277. — [5] Pigna de Marchion. Atest. l. v. et Greg. tom. II. Ep. secr. p. 97.

(1) Quanquam Vicecomites, die ab annalista indicata, insignem victoriam de copiis Ecclesiæ et fœderatorum reportarunt, adhuc tamen a rege Galliarum rogatus Bernabos inducias ad menses sex obtulit. Sed Pontifex metum inesse hosti ratus, bello institit. Tunc Mediolanensium copiæ in agrum Bononiensem inductæ, et ad mœnia civitatis propius nullo obsistente, successerunt. Ea expeditio ingenti pernicie Bononienses affecit, nam præterquam ad tria millia capti sunt, damnum illatum ad centum millia florenorum æstimatum est. Hæc omnia accepi ex F. Petro de Gazata Regiensi, per hos annos Chronicon patriæ suæ, vulgatum rer. Ital. to. XVIII scribente, qui duo pariter edicta Vicecomitum recitat, quorum altero, signato die XI Octobris anni hujus, cavetur, ne quis Regiensis inconsulta regina uxore Bernabonis Ecclesiastica beneficia conferat, præsentet, etc. Altero vero, dato die II Decembris, transitus per loca illa negatur Gallis omnibus, tum et clericis quibusque exteris, *Ultramontanis et Italis.* Edicta hæc, præsertim quæ de collectione beneficiorum Ecclesiasticorum tulit Bernabos, Gregorius anno sequenti damnavit ac reprobavit litteris ab annalista ad eumdem annum num. 10 recitatis. MANSI.

superstite aliqua revocandæ ad Ecclesiam illius ditionis spe, concederetur : litteræ enim Gregorii ad Petrum card. ita fuerunt : « Ad vitam eorum et cujuslibet ipsorum sub certis recognitionibus, obligationibus, promissionibus, oblationibus, forma, modis, pactis, conditionibus et juramentis fratrum nostrorum consilio duximus concedenda ». Professi vero sunt Atestinorum principum oratores[1] Bononiæ coram legato cardinale, Ferrariam juris esse Ecclesiastici, atque ad pendenda in annos singulos decem aureorum millia publicis hisce documentis se obstrinxere. « In Christi nomine. Amen. Anno ejusdem Nativitatis MCCCLXXII, Indictione X, tempore sanctissimi in Christo patris et domini domini Gregorii, divina providentia papæ XI, die XV, mensis Maii, etc. » Exponitur Bichinum e Marano Parmensem militem, instructum auctoritate a Nicolao et Alberto marchionibus Atestinis Obizonis olim filiis ad paciscendum cum Petro tit. S. Mariæ trans Tyberim presbyt. cardinale, Ferrariam Pontificiæ liberalitati acceptum retulisse : « Præfato », inquiunt Acta, « domino cardinali commissario ut supra præsenti, stipulanti et recipienti nomine et vice præfati domini nostri papæ, suorum successorum, ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ procuratorio nomine dictorum dominorum marchionum et cujuslibet eorum sponte recognovit et confessus fuit, quod merum et mixtum imperium, et jurisdictio omnimoda temporalis, ac plenum dominium civitatis Ferrariæ et ejus comitatus, diœcesis, territorii et districtus cum omnibus juribus et pertinentiis suis ab antiquo pertinuerunt et nunc pertinent ad dictum dominum nostrum papam, et ad sanctam Romanam Ecclesiam : et quod iidem domini marchione in jurisdictione, potestate, mero et mixto imperio seu dominio prælibatis aliquod jus non habent. Necnon promisit idem dominus Bichinus dictis nominibus eidem domino cardinali commissario, ut supra præsenti et stipulanti et recipienti nomine et vice præfati domini nostri papæ et suorum successorum, ac S. R. E. ipsos dominos marchiones et quemlibet eorum in solidum, et se eorum et cujuslibet eorum nominibus efficaciter obligando, dare et solvere eidem sanctissimo patri et domino nostro et successoribus suis et Ecclesiæ prælibatæ annis singulis toto tempore præsentis vicariatus decem millia florenorum auri, etc. » Obstrinxere se præterea ad centum equites stipendiis suis septuaginta milliarium circumjecto spatio in Ecclesiæ obsequium sustentandos.

4. *Exactum a regibus vectigalibus Sedis Apostolicæ juramentum et in primis a Joanna regina Siciliæ.* — Exegit Gregorius prædecessorum Pontificum more a regibus Sedis Apostolicæ vectigalibus, Siciliæ nimirum, Trinacriæ ac Sardiniæ et Corsicæ, fidei sacramentum : de quibus sancitum fuerat, ut novo Pontifice Sedem Apostolicam conscendente, solemni ritu clientelæ Pontificiæ se subjicerent, Ecclesiæque beneficio sceptrum se accepisse profiterentur. Utque in primis de Joanna regina Siciliæ dicamus; obstricta erat ipsa ex initis cum Carolo I pactionibus, ut excurrente primo Pontificum a susceptis Ecclesiæ gubernaculis anno, si in Italia non versarentur, ad Sedem Apostolicam pro addicenda Pontificiis obsequiis fide se conferret; ni tamen Pontifex legato Apostolico provinciam adigendam illius sacramento in regno daret. Cum vero haud facile Joanna exire Italia posset, ne quos motus illius absentia concitaret, Gregorius Bernardo archiepiscopo Neapolitano partes superiori anno imposuerat, ut reginæ Siculam coronam Apostolicæ liberalitati acceptam referentis sacramentum admitteret : quæ res in Neapolitana Ecclesia ineunte hoc anno quarta Januarii die solemni ritu peracta, ut publica Monumenta testantur [1], quæ cum aliis a nobis allatis [2] consentiunt. Ex iis vero hæc tantummodo delibanda visa sunt.

« Litteris Apostolicis », nimirum Gregorii exaratis id. Maii, Pont. anno I, quibus instauratæ veteres pactiones cum Carolo I initæ, « lectis in præsentia ipsius dominæ reginæ et eidem vulgarizatis sic et taliter, quod ipsa domina regina dixit et asseruit ipsarum litterarum tenorem et continentiam plene intellexisse, et de contentis in eis plenam notitiam habuisse ; ipsa regina, volens ipsi domino archiepiscopo commissario nomine et pro parte Sedis Apostolicæ ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ (prout in ipsis litteris Apostolicis continebatur) ligium homagium et vassallagium, ac fidelitatis juramentum præstare, surrexit de loco, ubi sedebat, dum prædictæ litteræ Apostolicæ legerentur, et venit ad præsentiam ipsius domini archiepiscopi commissarii Apostolici : quæ, flexis genibus et manibus complosis, ipsas tenens inter manus ipsius domini archiepiscopi, eidem domino archiepiscopo nomine et pro parte Sedis Apostolicæ et sanctæ Romanæ Ecclesiæ ligium homagium et vassallagium, ac fidelitatis juramentum fecit et præstitit, dicens : Ego Joanna, Dei gratia regina Jerusalem et Siciliæ, facio et præsto ligium homagium, et vassallagium vobis domino Bernardo archiepiscopo Neapolitano recipienti nomine Ecclesiæ Romanæ, prout in eisdem litteris Apostolicis continetur. Quibus homagio ligio et vassallagio per ipsam dominam reginam præstitis, eadem domina regina super librum Evangeliorum apertum tenens manus, juravit in manibus ipsius domini archiepiscopi nomine et pro parte Sedis Apostolicæ ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et ore suo præstitit juramentum fidelitatis, quod sequitur.

[1] Ext. ea de re Tabulæ in arce S. Angeli et inter collect. Plat. tom. III. p. 272. et lib. Priv. Rom. Eccl. tom. I. p. 218.

[1] Ext. in arce S. Angeli et lib. Priv. Rom. Eccl. tom. III p. 188. et inter coll. Platinæ tom. III. p. 216. et in Ms. bibl. Vall. sig. lit. B. num. 12. p. 149 et 366. Bar. tom. XI. an. Chr. 1097. num. 113. — [2] An. Chr. 1344. num. 22. etc. usque ad num 28.

« Ego Joanna, Dei gratia, regina Jerusalem et Siciliæ, ab hac hora in antea fidelis et obediens ero beato Petro et domino meo domino Gregorio papæ ejusque successoribus canonice intrantibus, sanctæque Romanæ Ecclesiæ. Non ero in consilio aut consensu vel facto, ut vitam perdant aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium, quod mihi crédituri sunt per ipsos aut ipsorum nuntios sive per litteras, ad eorum damnum nemini pandam : et si scivere fieri vel procurari sive tractari aliquid, quod sit in eorum damnum, illud pro posse impediam ; et si impedire non possem, illud ipsis significare curabo. Papatum Romanum et regalia beati Petri, tam in regno Siciliæ et terris citra pharum quam alibi existentia, adjutrix eisdem ero ad retinendum et defendendum ac recuperandum et recuperata manu tenendum contra omnem hominem.

« Universas et singulas conditiones contentas in præsenti Instrumento seu litteris, ac omnia quæcumque alia et singula, quæ continentur in Instrumento seu litteris bonæ memoriæ dominorum Anibaldi tit. Basilicæ XII Apostolorum presbyteri, Ricardi S. Angeli, Joannis S. Nicolai in Carcere Tulliano et Jacobi S. Mariæ in Cosmedin diaconorum cardinalium, super ipsorum regni et terræ concessione facta domino Carolo confectis, plenarie adimplebo et inviolabiliter observabo, nec ullo unquam tempore veniam contra illa; exceptis duobus capitulis in dictis litteris Apostolicis, prout jurari mandantur et scribuntur. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia ». De iis a regio tabellario Gregorio perlatis, ut Pontificii tabularii scrinio sanctiori inferrentur, extat Pontificium Diploma [1] II kal. Maii, Pontificatus anno II consignatum.

5. *Pax inter Joannam Neap. et Trinacrium inita, et confirmata a Pontifice, datis de fœdere Diplomatibus.* — Hoc eodem anno constituta est pax, imperante illius leges Pontifice supremo Neapolitani Trinacriique regnorum principe, inter Joannam reginam Siciliæ et Fridericum Aragoniæ stirpis principem, qui in Trinacria transmisso a majoribus vitio rerum potiebatur: interpretes hujus concordiæ plurium annorum flexu antea agitatæ extiterunt sacerdotes Minoritæ [2], qui a sacris concessionibus iisdem regi ac reginæ erant. Pactiones [3] vero præcipuæ his verbis conceptæ erant [4] :

« Capitula pacis inita jurata, et firmata inter ill. dominam Joannam reginam Jerusalem et Siciliæ ex parte una, et magistrum Ubertinum de Coriliono Ordinis Minorum procuratorem et ambasciatorem ill. domini regis Trinacriæ ex parte altera, olim tractata et ordinata, et jurata et firmata inter dictam dominam reginam ex una parte, et Petrum de Mauro, ac judicem Bartholomæum de Papaleone de Messana procuratores ut supra tunc dicti domini regis ex parte altera, sunt hæc, videlicet :

« In primis voluerunt dictæ partes, quod omnis tractatus intelligi debeat, et sit referendus domino nostro summo Pontifici et Apostolicæ Sedi, a qua domina regina tenet regnum, et est vassalla pro illo, sine cujus directione, consilio, beneplacito et mandato domina non intendit ad aliquem tractatum procedere, cum ipsa et regnum consistant in manibus ejusdem domini nostri et Sedis Apostolicæ, et sit causa individua utriusque : et intendit domina ipsa more progenitorum suorum in omnibus tangentibus eam et regnum et quæcumque sua negotia, præmittere reverentiam, obedientiam et honorem ejusdem domini nostri et Apostolicæ Sedis. Item quod remissis ante omnia vicissim rancoribus et odiis hucusque habitis inter eos, necnon damnis cujuslibet generis seu lucri præteritarum guerrarum temporibus commissis in regno tam ultra quam citra pharum, tam pro se quam pro fidelibus et vassallis suis, subditis, sequacibus et quibuscumque fautoribus adhærentibus causa dictæ guerræ inter eos; in perpetuum universaliter et singulariter vigere debeat vera pax, et sincera concordia inter eos dictosque eorum fideles, vassallos et alios superius nominatos simpliciter et bona fide. Item quod præfatus rex recognoscat per se et hæredes ac successores suos, tenere dictam insulam Siciliæ seu regnum Trinacriæ cum insulis suis adjacentibus a præfata domina regina et ejus hæredibus ex suo corpore legitime descendentibus tantum : et pro dicta insula seu regno Trinacriæ cum prædictis insulis adjacentibus præfatus rex debeat facere homagium et fidelitatis juramentum per procuratorem sufficientem et idoneum, sufficienti qualibet potestate suffultum, eidem dominæ reginæ et dictis suis hæredibus ex suo corpore legitime descendentibus tantum ». Et infra : « Item quod ex causa pacis et concordiæ prædictarum, præfatus dominus rex per se et hæredes suos ac successores solvet, tradet et assignabit, eidem dominæ reginæ, hæredibus et successoribus suis in regno prædicto anno quolibet in festo Apostolorum Petri et Pauli in civitate Neapolitana uncias auri tria millia ad prædictam rationem, quæ sunt reductæ ad florenos auri recti cunei, et justi ponderis Florentini ad rationem de florenis quinque pro qualibet uncia florenorum quindecim millia, contingentia dictam insulam ratione census debiti per ipsam dominam reginam sanctæ Romanæ Ecclesiæ et Apostolicæ Sedis ». Et infra : « Item quod ex causis prædictis, præfatus dominus rex, hæredes et successores sui nullo unquam tempore intitulabunt se titulo regni Siciliæ, sed tantum titulo Trinacriæ : ipsaque domina regina, hæredes et successores sui intituleutur et vocentur titulo Siciliæ ;

[1] An. 2. Ep. com. CCXXXV. et Ep. cur. CCV. — [2] Wading. in Annal. hoc an. num. 8. — [3] Bar. tom. XII. an. 1097. num. 110. Surit. l. X. c. 15. — [4] Ext apud Greg. an. 2. Ep. cur. CCV. in arce S. Ang. et in lib. Priv. Rom. Eccl. tom. II. p. 360, et inter collect. Plat. tom III. p. 232.

ita tamen, quod intitulatio regni Siciliæ nullum afferat præjudicium intitulationi regni Trinacriæ, nec e contra : imo quodlibet regnum per se distinctum suum habeat titulum, nec uni pro altero derogetur.

« Item quod ex causis prædictis dicta domina regina simpliciter et bona fide, et sub fide reginali cum favore et consilio promittat juxta posse, interponere partes suas, procurare et tractare una cum ambassiatoribus dicti regis absolutionem interdicti dictæ insulæ Siciliæ seu regni Trinacriæ et aliarum adjacentium insularum a sancta Romana Ecclesia cum reconciliatione prædictarum : necnon absolutionem dicti domini regis et aliorum regalium, baronum et comitum, et aliorum hominum ipsius insulæ et adjacentium insularum a sententia seu sententiis excommunicationis et interdicti forte latis et promulgatis dudum tam per dominos summos Pontifices, quam a canone vel a jure contra præfatum dominum regem, regales, et alios dictæ insulæ, et contra insulas supradictas ; necnon confirmationis et approbationis assensum sanctæ Romanæ Ecclesiæ super concordia et pace præfatis. Item quod præfata domina regina dabit et præstabit per se, hæredes, et successores suos præfato domino regi, hæredibus, et successoribus suis auxilium, consilium, et favorem juxta suum posse circa reductionem et redintegrationem dictæ insulæ Siciliæ ad dominum, et obedientiam præfati domini regis Frederici, non adstringendo se nisi juxta velle et beneplacitum suum. Item quod insula Lipari, quam nunc tenet domina regina præfata, remaneat cum vassallis, fortalitiis, juribus et pertinentiis suis in dominio, potestate et plenissima jurisdictione præfatæ dominæ reginæ donec vixerit : post mortem vero ipsius dominæ reginæ redire debeat cum omnibus supradictis juribus ipso facto ad dictum dominum regem, hæredes et successores suos, tanquam una de adjacentibus insulis dictæ insulæ Siciliæ ». Et infra : « Item quod in prædictis omnibus et singulis reservetur, et reservatum intelligatur beneplacitum et assensus, confirmatio, ratificatio et approbatio dicti domini nostri summi Pontificis et Apostolicæ Sedis ad perpetuam concordatorum hinc inde roboris firmitatem ; ita quidem, quod prædicta confirmatio et assensus obtineri non possint infra et per totum festum Pentecostes proxime futuri anni decimæ Indictionis seu post, donec ipsæ partes ipsum assensum et confirmationem concorditer prosequi voluerint, et prædicta concordia et omnia alia et singula pro nullis et infectis penitus habeantur, neutri partium generando præjudicium, non obstantibus quibuscumque quietationibus, conventionibus et renuntiationibus supradictis : nam conventionaliter est inter dictas partes deventum, quod dicta concordia et promissa hinc inde effectum non habeant sine assensu et confirmatione præfatis ». Hactenus publica Documenta.

6. Delata itaque res est ad Gregorium, ad quem supremum utriusque regni spectabat imperium, ut has leges sua auctoritate firmaret temperaretve, vel novas adderet : misitque ad eum Trinacrius princeps oratores amplissimis fretos mandatis , ut cum Apostolica Sede paciscerentur ejusque acciperent imperia, Pontificia beneficentia regnum conferri, censuras quibus illaqueati erant Trinacrii dissolvi, sacrorum usum restitui, debitam ob intermissum vectigal annuum auri vim remitti, conjugium cum Antonia ducis Andriæ filia ratum ab Ecclesia haberi, flagitarent. Mandati regii dati proximo anno exemplum infra scriptum [1] est :

« Fredericus Dei gratia rex Trinacriæ, ac Athenarum ac Neopatriæ dux.

« Universis et singulis præsens commissorium scriptum seu Instrumentum publicum inspecturis volumus notum esse, quod cum inter serenissimam dominam Joannam Jerusalem et Siciliæ reginam honorabilem matrem nostram proprio nomine ex una parte, et venerabilem magistrum Ubertinum de Corliono Ordinis Minorum, sacræ theologiæ professorem magistrum, magnum cappellanum et devotum nuntium nostrum vice nostra ex altera, fuerit dudum pacis tractatus sub certis conditionibus, conventionibus, capitulis atque pœnis habitus et firmatus fuerit, per dictam dominam reginam et nos mutuo et corporali sacramento juratus sub reservatione Apostolici beneplaciti et consensus, pro cujus obtentu suppliciter impetrando, eumdem magistrum Ubertinum ad dictam Apostolicam Sedem curiamque Romanam jussimus accessurum: nuper vero de fide laudabili sufficientia cognita, et legalitate probata Jacobi Pitigne militis magistri notarii et Bartholomæi de Papaleone de Messina jurisperiti magnæ nostræ curiæ judicis consiliariorum, familiarium et fidelium plene confisi , ac optantes ut inter dictam dominam reginam et excellentiam nostram, ac subditos uniuscujusque vera pax vigeat et firmiter servetur illæsa ; ipsos Jacobum et Bartholomæum præsentes et onus commissionis prædictæ in se sponte suscipientes, et ipsorum quemlibet in solidum (ita quod non sit præoccupantis conditio melior, nec potior censeatur ; sed quod unus ipsorum incœperit, alter prosequi libere valeat et debita conclusione finire) facimus, ordinamus et constituimus nostros veros et legitimos procuratores, actores, factores, negotiorum gestores, ambaxiatores et nuntios speciales , et quocumque alio nomine sive modo efficacius dici possit, cum omni juris et facti solemnitate conveniente ad acceptandum, ratificandum et confirmandum vice et nomine nostris præfatum pacis tractatum cum omnibus capitulis, ordinationibus, conventionibus,

[1] Ext. in arce S. Angeli et inter collect. Plat. tom. III. p. 233. et apud Greg. XI tom. II, Ep. cur. CCV, et in lib. Priv. Rom. Eccl. tom. II. p. 360.

pactis et clausulis quibuscumque, quibus inter eamdem reginam et nos firmatus et juratus extitit (ut præfertur) seu etiam cum additionibus, mutationibus et reformationibus omnibus et singulis, prout per sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum dominum Gregorium, divina providentia sanctæ Romanæ Ecclesiæ papam XI, ordinabitur et videbitur melius expedire : et ad promittendum pro nobis et successoribus nostris in regno, et jurandum in animam nostram de observantia ordinationum, adjectionum et capitulorum prædictorum et omnium et singulorum contentorum in ipsis ad dictum pacis tractatum spectantium, qualiter ac ipsius domini nostri summi Pontificis beneplacito et mandato erit solemniter ordinatum : ac etiam ad petendum, recipiendum et habendum investituram et concessionem de novo dicti regni Trinacriæ cum adjacentibus insulis et omnibus aliis pertinentiis suis a dicto domino nostro summo Pontifice Ecclesiaque Romana, et faciendum pro eis ligium homagium et fidelitatis debitæ juramentum tam pro nobis et successoribus nostris prædictis eidem domino nostro papæ vel aliis commissariis ad hæc specialiter et expresse statutis, vel de novo forsan statuendis a quibuscumque personis dictus dominus summus Pontifex ordinaverit faciendum cum promissionibus, obligationibus, juramentorum præstationibus, pœnarum adjectionibus et aliis circumstantiis singulis et clausulis universis : ac etiam ad tractandum et de novo contrahendum, concordandum et ratificandum, prout opus fuerit dictum tractatum pacis, tam cum ipsa domina regina, ac cum aliis ejus habentibus potestatem, quam cum præfato domino nostro papa, vel ejus commissariis et legatis ad hæc Apostolica auctoritate suffultis : ad firmandum et concludendum cum eisdem sub pacis prædictæ tractatu quidquid de novo forsitan occurreret ut prædictorum nuntiorum nostrorum arbitrio et discretioni videbitur expedire cum præfatis omnibus promissionibus, obligationibus, juramentorum præstationibus, aliisque clausulis opportunis, pœnarum etiam adjectionibus solemnique stipulatione vallatis, secundum quod fieri est in talibus consuetum ; dantes, mandantes et concedentes eisdem nuntiis nostris sub dictæ pacis tractatu, et omnibus et singulis dependentibus connexis, et emergentibus in eodem plenam licentiam, auctoritatem omnimodam et liberam facultatem, cum generali, ampla, libera, speciali et expressa potestate ad agendum vice nostra et dicto eorum procuratorio nomine in exsequendo et complendo omnia et singula suprascripta, et omnia et quæcumque alia circa hæc juxta dictorum nostrorum nuntiorum arbitrium et eis largitam potentiam opportunam ; ratificantes, confirmantes, ratum habentes et acceptantes quidquid super his dicti nuntii et ambaxiatores nostri duxerint peragendum ; promittentes etiam et nos firmiter obligantes ab eo, quod ipsi exinde perfecerint, nullo unquam tempore resilire, id ex nunc prout ex tunc sub fide regia firmissimum reputantes : ac etiam ad petendum precibus humiliter instantibus, devote impetrandum, obtinendum et recipiendum vice nostra ab eodem domino nostro, vel alio seu aliis quibuscumque ad hæc statutis vel etiam statuendis commissariis aut delegatis remissionem integram et totalem excommunicationum, interdictorum, pœnarum temporalium et spiritualium, et suspensionem omnium, quibus tam nos quam prædecessores nostri bonæ memoriæ, nostrique vassalli et subditi, aut ipsum regnum nostrum Trinacriæ et prædictæ circumadjacentes insulæ per sententias Ecclesiasticas tam dicti domini nostri, quam aliorum prædecessorum nostrorum in scriptis vel sine scriptis videamur subjici, vel aliquatenus alligari : ac ad implorandum et habendum absolutionem plenariam omnium debitorum contra eosdem prædecessores nostros et nos hactenus contractorum ratione juris census Ecclesiæ non soluti ; aut quacumque alia ratione, occasione vel causa, atque probabiliter obligari aut teneri de jure vel de facto possimus, ut jam reconciliatione sanctæ matris Ecclesiæ optata diutius obtenta salubriter, ac quas guerrarum introduxit calamitas, culpis extersis ; simus quodam modo nova sancti Spiritus infusione renati : ac ad petendum, exigendum et recipiendum a dicta domina nostra regina Joanna pro se, hæredibus et successoribus suis, aliisque personis prout extiterit opportunum, corporale et debitum, tactis sacrosanctis Evangeliis, juramentum sub observantia prædictorum capitulorum, conditionum et clausularum omnium dictæ pacis : ac ad requirendum, petendum et habendum ab eodem domino nostro, aut ejus statutis se statuendis commissariis vel legatis dispensationem liberam, et confirmationem matrimonii tractati dudum et jurati inter præfatum magistrum Ubertinum nomine nostro, et magnificum virum Raimundum de Baucio magnum regni Siciliæ camerarium procuratorio nomine, et pro parte illustris dominæ Antoniæ filiæ spectabilis ducis Andriæ, ac vice et nomine ejusdem ducis : et ad requirendum et habendum super his a quibuscumque personis expediens fuerit, et fieri faciendum expedientia rescripta, et publicas sub debita forma scripturas : et generaliter ad gerendum et exercendum in præmissis, et super præmissa causa cum præfatis domino nostro summo Pontifice, cardinalibus et commissariis aliis, aut legatis specialiter ordinatis seu ordinandis, ut supra, quam cum dicta domina regina et personis aliis substitutis et ad ea omnia et singula, quæ dictis nuntiis nostris necessaria viderentur, « et infra », sub hypotheca et obligatione omnium bonorum nostrorum, ad majorem rei gestæ et gerendæ cautelam præsens commissarium scriptum seu Instrumentum publicum exinde fieri, nostræque majestatis sigillo pendente jussimus communiri.

Dat. et actum Messanæ, anno Incarnationis Dominicæ MCCCLXXII, die secunda mensis Martii, XI Indictionis ».

7. Exceptis Friderici oratoribus Gregorius Ecclesiasticæ detrahendum severitati censuit, cum religionis cultus in Trinacria ob intermissa diu sacra obsolesceret : pacisque instaurandæ studio, cum agitatas inter Fridericum ac Joannam pactiones discussisset, adhibitis in concilium cardinalibus, nonnullas ex iis rescidit, addidit alias, alias temperavit, Pontificioque in ea regna juri consuluit subjecto Diplomate [1] :

« Gregorius, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« Tractatum ipsum per nonnullos S. R. E. cardinales fecimus magna diligentia recenseri : et quia (prout ipsius tractatus evidenter ostendebat inspectio) omissa erant aliqua, propter quorum omissionem de directo dominio, quod nos et eadem Romana Ecclesia in præfato regno habemus, grave præjudicium generari poterat, quæ suppletionem; aliqua vero superflua interserta, quæ resecationem ; et nonnulla etiam inordinata, quæ ipsarum partium voluntate inspecta necessario mutationem requirebant, prædictum tractatum, prout nobis fuit exhibitus, non duximus admittendum : sed superfluis resecatis, et illis quæ erant omissa suppletis, ac immutatis quæ immutanda nobis visa fuerunt, circa pacem prædictam, ubi dictarum partium consensus accedit, de fratrum nostrorum consilio in forma infrascripta duximus procedendum. Primo siquidem, quia jura sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ conservare, protegere et defendere ex officii nostri debito obligamur, ordinandum providimus, quod Joanna et Fredericus præfati recognoscant, ad nos et Ecclesiam Romanam spectare et pertinere de jure directum dominium in toto regno Siciliæ tam ultra quam citra pharum : cui directo dominio et juri, quod in toto regno, tam ultra quam citra pharum, nos et Ecclesia Romana habemus, non intendimus in aliquo derogare ; sed ea volumus et intendimus remanere illæsa, et quod tale et totum jus nobis et Ecclesiæ Romanæ remaneat in dicta insula et adjacentibus insulis (quæ regnum Trinacriæ intitulabuntur) quale et quantum habemus in terris citra pharum : et si quæ in præsentibus capitulis inveniantur, quæ directe vel per obliquum præfato dominio et juri quod Ecclesia Romana habet in dicta insula et adjacentibus insulis quomodolibet præjudicarent, illa ex nunc pro non appositis et non adjectis habeantur; et quod ad contenta in isto capitulo Joannæ et Frederici prædictorum expressus consensus accedat.

« Item, cum per Joannam et Fredericum præfatos in forma infrascripta tractatus pacis, prout ipsum transmittimus fuerit acceptatus cum solemnitatibus debitis et cautelis, dictus Fredericus et successores sui in regno Trinacriæ facient ratione directi et majoris dominii, quod ad nos pertinet, homagium ligium nobis et Romanis Pontificibus, qui pro tempore fuerint, et sacramentum fidelitatis præstabunt sub hac forma.

« Ego Fredericus Dei gratia rex Trinacriæ plenum et ligium homagium facio domino nostro Gregorio papæ XI et successoribus suis canonice intrantibus pro insula Siciliæ ac adjacentibus insulis, quæ regnum Trinacriæ nominantur : et juro super hæc sancta Dei Evangelia, quod ab hac hora in antea usque ad ultimum diem vitæ meæ fidelis et obediens ero beato Petro sanctæque Ecclesiæ Romanæ, præfatoque domino Gregorio, ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio vel facto, quod vitam perdant aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium quod mihi credituri erunt per eos, aut per nuntios ipsorum, sive per litteras, ad eorum damnum (me sciente) nemini pandam : et si scivero fieri vel procurari, sive tractari aliquid (quod absit) ad eorum damnum, illud pro posse impediam, et si non possem impedire, illud eis significare curabo. Papatum Romanum, et regalia sancti Petri tam in insula Siciliæ et aliis insulis adjacentibus quam in regno Siciliæ præfato, quam alibi existentia adjutor eis ero ad defendendum et retinendum et recuperandum, et recuperata manutenendum contra omnem hominem : et omnia et singula capitula sub forma fidelitatis, comprehensa inviolabiliter observabo. Universas et singulas promissiones, conventiones et obligationes in præsenti privilegio litteris sive Instrumento contentas, et omnia et singula in eis contenta plenarie adimplebo, et inviolabiliter observabo ; nec ullo unquam tempore veniam contra illa. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia.

8. « Et quia volumus, quod per hujusmodi homagium ligium et fidelitatis juramentum, quæ per dictum Fredericum et suos in regni Trinacriæ successores, nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus (qui pro tempore fuerint) præstabuntur, juribus eidem reginæ et ejus successoribus in regno competentibus quod homagium et juramentum fidelitatis eisdem præstanda, ut sequitur, nullum præjudicium generetur ; faciet insuper dictus Fredericus, et sui in posterum successores in regno Trinacriæ eidem Joannæ reginæ et successoribus suis ex suo corpore descendentibus legitime tantum, homagium et præstabit debitæ fidelitatis juramentum : et si ipsam Joannam sine liberis ex suo corpore descendentibus mori contingat, singuli successores ejusdem Joannæ reginæ in regno prædicto Siciliæ dictus Fredericus et sui successores in regno Trinacriæ, præstabunt fidelitatis debitæ juramentum secundum formam, quæ infra in capitulo ordinato super hoc continetur. Hujusmodi autem homagium ligium prædictum, quod nobis, successoribus nostris et

[1] Greg tom. II. Ep. cur. CV. Ext. inter coll. Plat. tom. III. p. 233. etc. et in lib. Priv. Rom. Eccl. tom. II. p. 360.

Ecclesiæ Romanæ præstabitur, Fredericus præfatus et ejus successores in regno, si interim moreretur infra annum postquam præsens tractatus fuerit approbatus per ipsos Joannam et Fredericum, nobis et nostris successoribus, qui pro tempore fuerint, facere teneantur, et fidelitatis juramentum præstare secundum formam præscriptam; et tam ipse, quam singuli sui successores in regno infra annum, postquam successio regni eis delata fuerit, nobis et successoribus nostris singulis, ac ipsi Romanæ Ecclesiæ præstabunt et facient, ac renovabunt. Item tam ipse Fredericus, quam singuli ejus in dicto regno Trinacriæ successores, in talibus præstatione, et renovatione homagii hujusmodi et fidelitatis juramenti tradent realiter, et assignabunt nobis et successori nostro Romano Pontifici, qui pro tempore fuerit, litteras rugias aurea Bulla bullatas, in quibus approbabunt omnes istas conventiones, et id observare promittent et jurabunt, inferendo eas de verbo ad verbum in istis litteris cum expressione propriorum nominum Romani Pontificis, qui tunc erit, et ipsius facientis homagium et juramentum prædicta; vel saltem infra menses sex, postquam hujusmodi homagium præstiterint et fidelitatis debitæ juramentum, litteras prædictas assignare tenebuntur.

9. « Descendentes autem ex præfato Frederico et ejus liberis utriusque sexus succedant in insula prælibata cum adjacentibus insulis suis; sic tamen, quod de liberis masculis, in eodem gradu ac per eamdem lineam concurrentibus, primogenitus: de duabus fœminis primogenita: de viro et fœmina, in eodem gradu similiter concurrentibus, masculus omnibus aliis præferatur; sic tamen, quod filia jam nata dicti Frederici admitti debeat ad successionem prædictam juxta formam et ordinem in præsenti capitulo declaratam. Sed si aliquem de successoribus suis, qui in dictis insulis seu regno Trinacriæ successerit, sine legitima prole sui corporis mori contingat in futurum, succedant eisdem, servatis gradibus seu ordine supradictis, si superstites fuerint, hæ personæ (dum tamen de descendentibus fuerint præfati regis, Frederici videlicet regis, vel reginæ sine legitima prole sui corporis decedentis) frater vel soror, ac collaterales superiores mares et fœminæ, utpote patrui et avunculi, amitæ et materteræ et sursum usque ad quartum gradum dumtaxat. Collaterales etiam inferiores succedent similiter mares et fœminæ, utpote nepos vel neptis ex fratre vel sorore, et inferius usque ad eundem tantummodo quartum gradum. Quod autem de fœminis rectæ lineæ et collateralium superius est expressum, intelligendum est tam de nuptis quam de innuptis; dummodo nuptæ sint fidelibus, et Ecclesiæ Romanæ non suspectis, sed devotis. Et sicut inter has personas gradus servari volumus, ut scilicet prior gradus posteriori gradui præferatur: sic et in eodem gradu pluribus concurrentibus priorem natu posteriori, et marem fœminæ in hujusmodi successoribus volumus anteferri. Personarum autem descendentium hujusmodi nulla superstite, regnum Trinacriæ seu insula Siciliæ prædicta cum aliis insulis adjacentibus ad præfatam Joannam reginam Siciliæ, ejusque successores in regno, ipso jure libere revertantur: aut, eisdem reginæ et successoribus in regno non existentibus, vel existentibus in casu quo regnum Siciliæ juxta conventiones habitas inter felicis recordationis Clementem IV prædecessorum nostrum, et claræ memoriæ Carolum regem Siciliæ esset ad Romanam Ecclesiam devolutum; regnum Trinacriæ seu insula prædicta cum adjacentibus insulis ad præfatam Romanam Ecclesiam ipso jure libere revertantur. Quod si forte, deficiente masculo, contigerit fœminam innuptam succedere in regno Trinacriæ seu insula prælibata, illa maritabitur personæ, quæ ad ipsorum regimen et defensionem existat idonea, summi Pontificis, qui erit pro tempore, consilio requisito, ut nubat viro Catholico et Ecclesiæ Romanæ non suspecto, sed devoto, nec dictæ Joannæ seu ejus successoribus in prædicto regno Siciliæ inimico. Et idem per omnia in filia primogenita, etsi nondum ei regni successio sit delata, quæ in regno verisimiliter sit successura, volumus observari: et si contra hæc fieret, licebit summo Pontifici, qui erit pro tempore, contra ipsam ad privationem regni seu insulæ prædictæ et adjacentium insularum procedere absque omni juris solemnitate, et sine strepitu et figura judicii, in quacumque ætate ipsam esse contigerit, si hoc ei videbitur expedire. Et eo casu ad ipsam reginam Siciliæ præfatam, seu ejus successores in regno, seu ad Romanam Ecclesiam juxta prænotatum ordinem dicta insula seu regnum libere devolvatur.

10. « Illud etiam providimus ordinandum, quod si ille, ad quem successio regni Trinacriæ seu insularum hujusmodi devolvetur qualitercumque seu quomodocumque, et major decem et octo annis fuerit, libere administret; si autem fuerit minor decem et octo annis natus, quousque prædictam ætatem compleverit, tam ipsius persona quam regnum in custodia, regimine et administratione nostris seu successorum nostrorum et Ecclesiæ Romanæ remaneant libere absque impedimento quocumque. Fructus tamen qui supererunt, deductis expensis, quæ fient pro statu regis et regni manutenendi et conservandi eidem regi, postquam major decem et octo annis fuerit, integre restituentur. In regno autem seu insulis prædictis nullus succedet, qui non fuerit ex legitimo matrimonio natus, nec aliquis ab eo mediate vel immediate descendens, etiam si ipse fuerit de legitimo matrimonio procreatus. Item quod dictus Fredericus et successores sui regnum Trinacriæ prædictum nullatenus divident, sed semper dictam insulam cum adjacentibus insulis, seu regnum teneat unus tantum, modis, formis et con-

ditionibus supra et infra scriptis: nec terras demanii insularum seu regni prædicti infeudabunt seu alienabunt quovis titulo vel colore quæsito, nisi in filios vel in filias regis natos seu natas, nascituros seu nascituras, et descendentes ab eis, in quos loca et terras, quæ consueverunt alienari tempore regis Frederici avi sui et prædecessorum suorum in regno, alienare poterunt, civitatibus tamen exceptis.

« Item quod præfatus Fredericus promittet solemniter et jurabit, quod omnibus Ecclesiis tam cathedralibus quam collegiatis regularibus et sæcularibus, necnon aliis Ecclesiis, et omnibus prælatis et clericis, ac universis personis Ecclesiasticis sæcularibus et regularibus, et quibuscunque religiosis locis et personis in regno Trinacriæ seu insulis prædictis infra tres annos, quanto citius poterit, bona fide assignabit realiter et cum effectu suo posse omnia castra, fortalitia, jura et bona ad ipsas Ecclesias seu Ecclesiasticas personas spectantia quoquo modo, seu pro eis, seu eorum nomine quomodolibet possessa, seu in quorum possessione fuerunt tempore, quo Siculi contra inclytæ memoriæ præfatum regem Carolum rebellarunt; ita quod de nullo cursu temporis opponatur eisdem, cum notorie dictis temporibus hostilitatis duraverint; nisi quod per prælatos Ecclesiarum ipsarum, vel alios auctoritatem habentes, aliqua ex prædictis castris, fortalitiis, possessionibus, juribus et bonis quibuscumque personis concessa, permutata sive alienata legitime exstiterint: quo casu prædicta concessio, datio, permutatio seu alienatio inviolabiliter observentur et in suo robore perseverent: quodque libertatem Ecclesiasticam conservabit suo posse, universis personis Ecclesiasticis ac rebus et bonis eorum, ac earum Ecclesiarum prædictos prælatos Ecclesiasticasque personas, omnia religiosa et pia loca, resque et bona eorum in sua libertate restituet et curabit restitui facere, et gaudere permittet juribus et jurisdictionibus, privilegiis, libertatibus a jure concessis, beneficiis, bonis, juribus, redditibus et proventibus earumdem: nec aliquas exactiones quovis quæsito colore petet vel exiget ab eisdem per se vel alium, directe vel indirecte; nec peti, vel exigi permittet. Ne autem super iis restituendis ingeri possit aliqua difficultas, deputabuntur a Romano Pontifice aliqui viri discreti, ad quorum mandatum et arbitrium jurium et rerum immobilium (si qua extent) restitutio plena fiat; ita quod eam de quorum dominio vel proprietate seu possessione notum fuerit, ad eorum mandatum et arbitrium mox reddantur. In dubiis vero per ipsos summarie, simpliciter et de plano, ac sine strepitu et figura judicii veritas inquiratur, et justitia ministrabitur.

« Omnes insuper Ecclesiæ tam cathedrales quam aliæ regulares et sæculares, necnon omnes prælati et clerici, ac universæ personæ Ecclesiasticæ sæculares et religiosæ in electionibus, postulationibus, nominationibus, provisionibus et omnibus aliis plena libertate gaudebunt: nec ante electionem, nec in electione, vel post dicti Frederici seu ejus successorum in regno sive insulis prædictis, consensus vel consilium aliquatenus requiratur: quam utique libertatem ipse Fredericus, ipsiusque in dictis insulis seu regno successores semper manutenebunt et conservabunt, et manuteneri facient ab omnibus subditis suis: dictæque Ecclesiæ et personæ, et omnia religiosa et pia loca utentur libere omnibus bonis et juribus suis; salvo sibi et successoribus suis in regno prædicto Trinacriæ seu insulis jure patronatus, prout et secundum quod patronis Ecclesiarum canonica instituta concedunt, et in illis tantum Ecclesiis, in quibus reges antiqui Siciliæ hujusmodi jus patronatus habuerunt; salva semper circa Ecclesias cathedrales, et alias regulares et sæculares quascumque, ac personas et loca Ecclesiastica tam in faciendis provisionibus et electionibus confirmandis, quam in reservationibus de ipsis Ecclesiis faciendis, quam in omnibus et quibuscumque aliis Romani Pontificis et Ecclesiæ Romanæ jurisdictione, ordinatione et auctoritate plenaria, et libera potestate.

« Omnes vero causæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes libere et absque ullo impedimento agitabuntur, ventilabuntur et tractabuntur coram ordinariis et delegatis Apostolicis, et aliis Ecclesiasticis judicibus, et terminabuntur per eos: et si ad Sedem Apostolicam super hujusmodi causis appellari contigerit, tam appellantes quam appellati ad eamdem venire Sedem pro appellationum prosecutionibus libere et absque inhibitione aliqua et impedimento quolibet permittentur. Sacramenta vero fidelitatis præstabuntur Frederico præfato et ejus in regno Trinacriæ successoribus, secundum antiquam et rationabilem consuetudinem (prout canonica instituta permittunt) ab illis Ecclesiarum prælatis, quorum prædecessores antiquis regibus Siciliæ præstiterunt. Si qui autem sint prælati et clerici, qui temporalia sive regalia bona teneant a dicto rege et aliis dominis temporalibus, et qui ratione hujusmodi bonorum ab antiquo consueverunt regibus et ipsis dominis temporalibus servitia exhibere, hujusmodi honesta et antiqua servitia ipsi regi et dominis secundum rationabilem et antiquam consuetudinem et sicut statuta patiuntur canonica, impendent. Promittet etiam quod nullus clericus vel persona Ecclesiastica eorumdem regni seu insularum in civili, vel criminali conveniatur coram judice sæculari: sed omnes personæ Ecclesiasticæ omnimode erunt liberæ, et in nullo dicto Frederico seu ejus successoribus subjacebunt. Nullas insuper talias vel collectas, seu alia onera Ecclesiis, monasteriis, clericis et viris Ecclesiasticis vel rebus eorum directe vel indirecte imponent, imponi facient vel permittent; et in Ecclesiis ac beneficiis vacantibus, ipse Fredericus vel ipsius in regno Trinacriæ vel

insulis successores nulla habebunt regalia, nullam justitiam nullosque fructus, redditus et proventus; nullas obventiones et nulla prorsus alia percipient ab eisdem, sed custodia earumdem Ecclesiarum et beneficiorum interim libera penes personas Ecclesiasticas juxta et secundum statuta canonica remanebit. Revocabunt etiam omnes Constitutiones seu leges per eumdem Fredericum seu prædecessores suos, præfatarum insularum detentores, si quæ editæ existant contra Ecclesiasticam libertatem : quas nos etiam ex nunc irritas nuntiamus, nec Constitutiones vel statuta edent aut promulgabunt, quæ juri vel Ecclesiasticæ libertati in aliquo derogent.

12. « Item quod dominus Fredericus et successores sui in regno seu insulis præstabunt hujusmodi juramentum, ad hoc se specialiter obligantes, quod nunquam per se vel alium aut alios, seu quocumque modo procurabunt, ut eligantur vel nominentur in regem vel imperatorem Romanorum, vel regem Theutoniæ, seu dominum Lombardiæ vel Tusciæ, vel majoris partis earumdem Lombardiæ vel Tusciæ, nisi hoc de expressa Romani Pontificis, qui pro tempore fuerit, processerit voluntate : et si electionem vel nominationem ad ipsum imperium vel regnum Romanorum seu ad regnum Theutoniæ, aut dominium Lombardiæ vel Tusciæ, seu majoris partis earumdem de eo celebrari contigerit, nullum hujusmodi electioni vel nominationi assensum præstabunt; vel intromittent se ullo modo de regimine ipsius imperii vel regni Romanorum seu regni Theutoniæ, vel dominii Lombardiæ seu Tusciæ, vel majoris partis ipsarum, ad horum quodcumque nominatus fuerit vel electus, nominati fuerint seu electi. Quod si ipse vel aliquis seu aliqui ipsius in regno Trinacriæ seu insulis successores ad imperium vel ad dictum regnum Romanorum vel Theutoniæ, aut dominium Lombardiæ seu Tusciæ vel majoris partis earum procuratione eorum vel studio nominati fuerint vel electi, si hoc verum et manifestum fuerit, aut si post talem electionem vel nominationem dicti imperii, regni Romanorum seu regni Theutoniæ, aut dominii Lombardiæ seu Tusciæ vel majoris ipsarum partis regimine, se manifeste intromiserit seu intromiserint, eo ipso a jure regni Trinacriæ seu insularum Siciliæ prædictarum cadat et cadant ex toto, ipsaque prorsus amittat seu amittant; et prædictum regnum seu insula cum adjacentibus insulis ad Joannam prædictam seu ejus successores in regno Siciliæ, seu (regno ad Ecclesiam devoluto) ad Romanam Ecclesiam libere revertantur. Si autem ipse vel aliqui ex prædictis successoribus nominationi vel electioni factæ eis non procurantibus, consenserint vel consenserit, tunc huic electioni vel nominationi vel juri omnino renuntient et renuntiet; et de imperio seu aliquo alio præmissorum, ad quod electi vel nominati fuerint vel fuerit, se nullatenus intromittent vel intromittet : et si moniti infra quatuor mensium spatium post monitionem hujusmodi tali nominationi, seu electioni vel juri non renuntiaverint vel renuntiaverit, seu de ipso imperio vel aliquo præmissorum, ad quod electi vel nominati fuerint vel fuerit, se intromiserit vel intromiserint quoquo modo, ex hoc sit et sint eisdem regno seu insula cum adjacentibus insulis, et omni prorsus eorum jure in illis privati et privatus; et, ut dictum est, ad prædictos, prout superius est expressum, libere devolvantur. Si vero ad ipsum Fredericum vel ipsius in dicto regno seu insulis successores non poterit commode talis monitio pervenire (super quo utique impedimento, videlicet quod moneri commode nequeat seu nequeant, credetur et stabitur assertioni Romani Pontificis sive dicto) sufficiat super hoc Romani Pontificis monitio publica et solemnis; ita quod si infra sex menses post illam hujusmodi electioni, nominationi, seu juri non renuntiaverit seu renuntiaverint, aut de imperio seu de aliquo alio prædictorum, ad quod ipse vel dicti successores electi vel nominati fuerit vel fuerint, seu quomodolibet intromiserit vel intromiserint, ex hoc cadat et cadant ab omni jure ipsorum regni seu insularum cum adjacentibus insulis et ipsa ad præfatos libere devolvantur, ut supra.

13. « Cæterum si contingeret aliquem de suis successoribus, qui deberet in prædictis regno seu insulis succedere, in regem seu imperatorem Romanorum seu regem Theutoniæ, vel dominium Lombardiæ aut Tusciæ, aut majoris earum partis nominari vel eligi seu assumi, nullatenus possessionem dicti regni seu insularum nanciscatur vel habeat, nec de illorum jure seu dominio et regimine per se vel alios se aliquatenus intromittat, nisi prius imperio vel regno Romanorum seu regno Theutoniæ, aut dominio Lombardiæ aut Tusciæ, aut majoris earum partis, ad quodcumque eorum electus, nominatus fuerit, vel assumptus, et omni jure sibi in illo competenti omnino renuntiet, et de illorum regimine, nec de jure nec de facto illud gerens vel retinens, se aliqualiter intromittat, sed omnino dimittat, ipsum nullo unquam tempore resumpturus: alioquin cadat ab omni successione et jure, quæ in dicto regno Trinacriæ seu insulis competerent sibi eo ipso; ita quod eadem regnum seu insulæ ad præfatos juxta prædictum ordinem plene et libere devolvantur. Quod si, non extantibus masculis, fœmina in dicto regno seu insulis successerit, illa regi vel imperatori Romanorum, seu in regem vel imperatorem Romanorum electo, aut regi vel electo Theutoniæ, seu Lombardiæ vel Tusciæ domino, aut majoris partis earum, seu electo ad eorum dominium nunquam matrimonialiter copuletur. Et si contrarium fecerit, eo ipso cadat a regno seu insulis prælibatis, et jure quod in illis haberet, maneatque prorsus illorum jure privata, ipsumque regnum seu insulæ ad præfatos juxta præmissorum ordinem devolvantur. Si autem dictus Fredericus vel alius

suorum in regno successorum contra hæc venerit seu venerint, eo ipso excommunicatus seu excommunicati, insuper labe et reatu perjurii notatus vel notati existat vel existant.

« In hujusmodi quoque juramento ipse Fredericus nunc expresse addet, et per ipsius in dicto regno seu insulis successores addetur expresse, quod nullo unquam tempore regnum seu imperium Romanorum seu regnum Theutoniæ, vel dominium Lombardiæ sive Tusciæ, seu majoris partis earum, aut easdem Lombardiam seu Tusciam, vel majorem partem ipsarum, per se vel alium seu alios occupabunt, capient vel acquirent, aut sibi quomodolibet vindicabunt: et si secus fecerint, secundum formam præscriptam, pœnas similes incurrant. Quod autem dicitur de majori parte Lombardiæ, intelligitur scienter. Si vero ignoranter, etiam eam ad mandatum Ecclesiæ dimittere teneantur: et si eam ad mandatum Ecclesiæ dimittant, non incidant in pœnam in articulo isto et consimilibus constitutam: si vero moniti non dimittant, incidant in pœnas in articulo isto et consimilibus constitutas. Quod si forte in posterum regem Trinacriæ contingat in imperatorem vel regem Romanorum aut Theutoniæ, seu dominum Lombardiæ seu Tusciæ eligi, postquam fuerit ipsius regni Trinacriæ seu insularum possessionem adeptus, ad imperium, regnum seu dominium prædicta, seu eorum aliquod non transeat: alioquin in pœnas incidat in hoc articulo et similibus comprehensas.

14. « Quod si, regni Trinacriæ seu insularum prædictarum possessione habita seu obtenta, in imperatorem, regem seu dominum electus transire voluerit ad imperium, regnum seu dominium hujusmodi, in manu prius Romani Pontificis vel illius, quem ad hoc idem Pont. duxerit destinandum, filium suum successurum in regnum Trinacriæ seu insulis, cujuscumque fuerit ætatis, prius emancipet et regno seu insulis prædictis renuntiet, nihil dominii, jurisdictionis aut cujuscumque servitutis seu potestatis in eo vel eis retinens clam vel palam, nec ipsum filium ad aliquod servitium vel subsidium faciendum stipulatione, pacto, juramento vel voto, seu alias qualitercumque sibi vel suis successoribus obliget vel adstringat: quod si, hujusmodi emancipatione et renuntiatione non factis, ad imperium, regnum seu dominium hujusmodi transiverit, eorum vel alterius ipsorum administrationi se qualitercumque immiscendo, eo ipso cadat a regno Trinacriæ seu insulis hujusmodi, et ad dictam Joannam seu ejus in regno Siciliæ successores, vel (regno ad Romanam Ecclesiam devoluto) ad ipsam Romanam Ecclesiam libere devolvantur. Quod si, emancipatione et renuntiatione hujusmodi factis, ad imperium, regnum, dominium prædicta, vel eorum alias transiverit, filius ejus sic emancipatus ad successionem regni, seu insularum prædictarum libere admittetur: sicque factus filius sui juris, homagium ligium et fidelitatis juramentum juxta formam in præsentibus annotatam præstabit Romano Pontifici, qui pro tempore fuerit; et alia faciet, quæ juxta præsentis tractatus tenorem reges Trinacriæ Romano Pontifici et Sedi Apostolicæ facere sunt adstricti. Faciet etiam præfatæ Joannæ reginæ, et ipsius in regno Siciliæ successoribus, tam juramentum fidelitatis, quam omnia alia et singula, quæ in capitulis præsentis tractatus, eosdem Joannam et successores tangentibus, exprimuntur. Et si filium ipsum absque liberis decedere forte contigerit, ad successionem regni Trinacriæ seu insularum hujusmodi pater nullo umquam tempore admittetur, imperator seu rex Romanorum aut Theutoniæ, vel dominus Lombardiæ seu Tusciæ, seu majoris partis earum existens. Si autem imperio aut regno seu dominio hujusmodi veraciter, sine dolo et fraude verbis et facto renuntiaverit, et hujusmodi regno Trinacriæ seu insulis velit esse contentus, ad ipsius filii successionem post renuntiationem hujusmodi libere admittetur, facietque tunc Romano Pontifici, qui pro tempore fuerit et Romanæ Ecclesiæ, ac dictæ Joannæ reginæ et ejus in regno Siciliæ successoribus, omnia et singula, quæ supra in ejus filio sunt expressa. Cum autem rex Trinacriæ seu insularum, hujusmodi legitimum non habens filium, ad imperium, regnum vel dominium prædicta, seu eorum aliquod eligetur, ac hujusmodi regno Trinacriæ renuntiare, et ad imperium, regnum vel dominium, ad quod sit electus vel nominatus fuerit, transire velit, si filiæ vel aliquæ aliæ de personis, quas supra diximus in regno Trinacriæ prædicto posse succedere, superstites sint, quæ de filio præordinavimus observentur in illis; excepto dumtaxat emancipationis articulo, quæ in solis personis procedere poterit, quæ capaces emancipationis existent ratione patriæ potestatis. Si autem nullæ tales personæ superstites fuerint, regnum Trinacriæ seu insulæ hujusmodi ad dictam Joannam, seu ejus in regno Siciliæ successores, vel regno ad Romanam Ecclesiam devoluto, ad ipsam Romanam Ecclesiam juxta prænotatum ordinem revertantur libere.

15. « Declaramus etiam, quod si regi Trinacriæ, sine filio decedenti, superstes sibi filia vel mulier alia fuerit, quæ juxta prædictam formam debeat ad hujusmodi successionem admitti, et quæ imperatori aut regi Romanorum seu Theutoniæ, aut domino Lombardiæ vel Tusciæ, seu majoris partis earum, dum ipse rex viveret, fuerat desponsata vel nupta, non succedat in regno seu insula prælibata: et si, regno seu insulis sibi delatis, imperatori vel regi Romanorum vel Theutoniæ, seu domino Lombardiæ vel Tusciæ, vel majoris earum partis nupserit, cadat protinus ab eisdem, nisi in quocumque duorum casuum præmissorum vir ejus imperio aut regno seu dominio prædictis prorsus renuntians, regno seu insulis

prædictis solummodo sit contentus : et hæc locum habeant, nisi de Romani Pontificis, qui pro tempore fuerit, imperium vel regnum, seu dominium Lombardiæ vel Tusciæ, seu majoris partis ipsarum expressa acceptaverit voluntate. In primo autem casu, videlicet quod filia vel mulier alia regi Trinacriæ sine filio decedenti, superstes extiterit, et quæ juxta formam prædictam debeat ad successionem admitti, imperatori, regi aut domino præfatis, rege vivente, fuerit desponsata vel nupta, propter quod a successione præmissa (ut præmittitur) repellatur, ad personas alias, servatis gradibus, regnum seu insula cum adjacentibus insulis perveniant, quas prænotavimus in regno se insulis posse succedere in casu, quo rege præmortuo filii non supersint. In secundo autem casu, videlicet quo regno seu insulis sibi jam delatis imperatori, regi aut domino præfatis postea nupserit, regnum seu insula cum adjacentibus insulis, ad prædictam reginam seu successores ejus in regno Siciliæ, seu (regno ad Romanam Ecclesiam devoluto) ad Romanam Ecclesiam libere devolvantur : prædictaque regnum seu insulæ imperio, regno aut dominio prædictis nullo modo subdentur, nec sibi ullo umquam tempore in eadem persona quomodolibet unientur. Et præcise super hoc articulo, tam per pœnas spirituales, quam alias cautiones cavebitur juxta Ecclesiæ voluntatem, quandocumque hoc Romanus Pontifex duxerit requirendum : cum prorsus intentionis sit nostræ et Romanæ Ecclesiæ, ut regnum Trinacriæ seu insulæ prædictæ nullo umquam tempore imperio aut regno Romanorum aut Theutoniæ, seu dominio Lombardiæ aut Tusciæ, vel majoris partis earum uniantur, quod scilicet unus Romanorum imperator vel rex Romanorum aut Theutoniæ, vel dominus Lombardiæ seu Tusciæ, vel earum alicujus majoris partis et Trinacriæ rex existat; ita quod ipse Fredericus et sui successores in regno Trinacriæ in Urbe, sive Campania, vel Maritima, seu Ducatu Spoletano, aut Marchia Anconitana, aut in Patrimonio Beati Petri in Tuscia, sive in aliis quibuscumque terris, aut dominiis, aut feudis ipsius Romanæ Ecclesiæ, ubilibet constitutis, ex successione, legato, aut venditione, aut donatione, sive alio quocumque jure vel titulo seu contractu nihil umquam sibi acquirent, seu vindicabunt, seu poterunt acquirere seu quomodolibet vindicare, et nihil umquam recipient, habebunt, vel retinebunt, recipere, habere vel etiam retinere poterunt, nisi in regno Siciliæ et terra citra pharum, si ad ipsos de jure spectaret successio, ad quem casum prohibitiones hujusmodi declaramus aliqualiter non extendi. Nullam etiam potestariam seu capitaniam vel rectoriam, nullumque alium honorem, dignitatem seu potestatem senatoriam, vel quamcumque aliam administrationem seu commendam, nec quodcumque aliud officium recipient seu recipere, habebunt et retinebunt, recipere, habere vel etiam retinere poterunt in eisdem.

16. « Quod si contra præmissa vel aliquod de contentis in præsenti capitulo facere vel attentare præsumpserint, aut Campaniam, vel Maritimam, seu Urbem, vel Ducatum Spoletanum, vel Marchiam Anconitanam, sive Patrimonium B. Petri in Tuscia, vel alias terras quascumque Romanæ Ecclesiæ ubilibet constituta, seu earum aliquam partem occupaverint vel occupari fecerint, aut super his offenderint vel molestaverint Ecclesiam seu fecerint molestari ; et postquam a Romano Pontifice moniti vel requisiti fuerint, vel si commode moneri vel requiri nequiverint, juxta Romani Pontificis assertionem vel dictum, postquam de hoc ipse publice vel solemniter ipsos monuerit infra tres menses acquisita, vel delata realiter, integre et effectualiter non dimiserit; aut a capitaneatu, rectoria, senatoria vel alio (quodcumque illud sit) officio, eorumque seu eorum alicujus exercitio omnino non destiterint, vel restituerint integre omnia occupata, eo ipso ab eorumdem regni Trinacriæ seu insulæ Siciliæ cum adjacentibus insulis jure cadent totaliter, ipsaque totaliter amittent; et ad præfatos reginam seu successores ejus in regno, vel Romanam Ecclesiam juxta prænotatum ordinem libere devolventur. Quod si etiam restituerint occupata, nihilominus ad plenum de universis injuriis et damnis illatis ad mandatum ejusdem Romani Pontificis satisfacere teneantur. Alii quoque ipsius Frederici hæredes, videlicet qui sibi non succedent in regno seu insulis prædictis, si contra præmissa vel eorum aliquod facere vel venire attentaverint quomodolibet, eo ipso sint excommunicati; et tam ipsi, quam eorum posteritas in perpetuum ad successionem prædictorum insulæ cum adjacentibus insulis, seu regni (si in aliquo forte casu ejusdem successio devolveretur) ad illam nullatenus admittantur : et rex Trinacriæ, qui erit pro tempore, teneatur patenter assistere Romano Pontifici contra ipsos.

17. « Nullam etiam confœderationem vel pactionem seu societatem faciant dictus Fredericus aut sui successores, aut parentelam contrahent cum aliquo nostro vel successorum nostrorum aut Romanæ Ecclesiæ inimico ; nec etiam cum aliquo imperatore, rege, principe vel barone Christiano, Saraceno, Græco aut cum aliqua provincia, civitate, aut communitate aut loco alio scienter contra Romanam Ecclesiam. Et ne posset in posterum super hoc oriri dubietas, illum declaramus debere reputari nostrum seu Romanæ Ecclesiæ inimicum, de quo fuerit eisdem regi Trinacriæ per Romanum Pontificem, qui erit pro tempore, nuntiatum quod suus seu Romanæ Ecclesiæ inimicus existit, vel qui Ecclesiæ fidem non teneat ; seu de quo manifestum est, quod Ecclesiæ Romanæ inimicus existat, etiamsi non fuerit sibi nuntiatum. Et si contra fecerit vel fecerint, eo ipso cadat

et cadant a dictis regno Trinacriæ seu insulis, et ad præfatam reginam seu ejus in regno suo Siciliæ successores seu ad Romanam Ecclesiam juxta præmissum ordinem libere revertantur. Item quod dictus Fredericus habebit et tenebit inimicos nostros et Romanæ Ecclesiæ pro inimicis suis, et amicos nostros pro amicis suis et præfatos inimicos nostros et Romanæ Ecclesiæ ad nostrum et Romani Pontificis, qui erit pro tempore, mandatum persequetur toto posse.

« Item quod nobis et successori nostro, qui pro tempore fuerit, ubi nos vel successor noster, qui pro tempore fuerit, vellemus pro subsidio Terræ-Sanctæ, licitum erit et liberum extrahi facere anno quolibet, prædicto occurrenti casu, de prædictæ insulæ partibus salmas frumenti ad mensuram Siciliæ decem millia : et ubi nobis et ipsi successori, qui pro tempore fuerit, placebit pro usu nostro et successorum nostrorum et venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium, familiariumque nostrorum et successorum (quantum nobis et ipsi successori, qui pro tempore fuerit, videbitur expedire) liberas a jure quolibet exituræ, dohanæ seu alterius oneris vel vectigalis, quocumque nomine nuncupentur, transvehendas quo nos vel successor noster vel Romana Ecclesia mandaverimus, juxta nostræ ac suæ beneplacitum voluntatis. Item quod omnia et singula contenta in pactis et conventionibus habitis inter Romanam Ecclesiam et prædictum quondam Carolum regem Siciliæ tam affirmative quam negative, quæ in dando vel in faciendo vel mixtim, vel in non dando vel non faciendo vel mixtim consistunt, ipse Fredericus et sui in regno Trinacriæ successores plene et integre servabunt quatenus non discrepant, nec contrariantur capitulis in præsenti tractatu positis, prout ipsos contingit seu contingere possit, et non aliter; præsertim in eo casu, quo regnum Siciliæ ad Romanam Ecclesiam redire contingat. Intendimus etiam, quod per nominationem ipsam regni Trinacriæ honori regalis tituli, qui de regno Siciliæ apud præfatam Joannam ejusque successores in regno Siciliæ remanet, quemque apud eam successores ejus remanere volumus, nullum (etiam quantum ad vulgi labia seu prolationem sermonis) præjudicium afferatur.

18. « Et si contingat, quod aliqua emergat dubietas vel contentio in tractatu pacis prædictæ vel circa ipsum nos seu successor noster, qui pro tempore fuerit, tanquam superior dominus cognoscamus; et stetur simplici dicto nostro et Romani Pontificis, qui erit pro tempore, etiam parte aliqua non vocata. Omnes vero præmissas et sequentes conditiones, quæ in persona præfati Frederici apponuntur circa ipsius etiam in dictis insulis seu regno Trinacriæ successorum (personas) intelligimus, et volumus esse dictas : et quod omnia et singula prædicta et infrascripta juramenta, homagia, obligationes, promissiones et conventiones, dicti Friderici in dictis regno seu insulis successores promittere, revocare, præstare, servare et facere teneantur nobis et singulis Romanis Pontificibus, qui pro tempore fuerint, et Joannæ præfatæ et singulis successoribus suis in regno Siciliæ, in quantum ex tenore præsentium capitulorum facere tenentur; eisdem salvis omnibus, quæ circa alios hæredes dicti Friderici ordinata consistunt, prout superius et inferius est expressum. Per aliqua autem in præsentibus capitulis descripta seu contenta non intendimus pacta et conventiones habitas inter Romanam Ecclesiam et prædictum quondam Carolum regem Siciliæ, quæ affirmative vel negative, in dando vel faciendo vel mixtim vel in non dando vel non faciendo vel mixtim consistunt (et præsertim super solutione census et exhibitione servitiorum nobis et Ecclesiæ Romanæ debitorum juxta conventiones prædictas) mutare, innovare, seu eis in aliqua sui parte detrahere, vel aliquod derogare, nisi de expresso consensu reginæ præfatæ : sed ad prædicta omnia, et singula alia, dicta Joanna et successores sui in regno Siciliæ integraliter Ecclesiæ Romanæ perinde remaneant obligati, sicut si regnum ipsum Siciliæ cum ea integritate, qua dicto domino Carolo infeudatum extitit, totaliter possideret : et omnia contenta in prædictis pactis et conventionibus cum censurarum, pœnarum spiritualium et temporalium adjectionibus, et omnibus capitulis et clausulis ibidem descriptis (salvo quod in proximo capitulo sequitur) inconcussa et illibata in suo robore volumus remanere.

19. « Verum quia in conventionibus inter Romanam Ecclesiam et dictum quondam Carolum habitis continetur, quod insula Siciliæ et terra citra pharum dividi non deberent; nos, considerantes tot et tantas strages hominum, deprædationes et dissolutiones Ecclesiarum, raptus, incendia, divini cultus diminutionem et alia mala innumerabilia, quæ ex guerris, quæ diu viguerunt inter dictam reginam et suos prædecessores ex una parte, et dictum Fridericum et suos ex altera (qui dictam insulam et terram aliam citra pharum de facto divisas tenuerunt jam per septuaginta annos et ultra) sunt secuta; et quod propter interdictum, cui dictæ insulæ jam per multos annos subjacuerunt, in dictis insulis tantum excrevit indevotio populi, hæreses pullularunt, quod de totali subversione Catholicæ fidei in eisdem probabiliter dubitatur; necnon quietis quæ in subditis utriusque terræ (cujus ad nos directum dominium pertinet) proveniret ex pace prædicta, maxime quia quodammodo guerris hujusmodi finis imponeretur, alias quam per pacem spes verisimilis non habetur, imo quod ex dilatione ipsius pacis reginæ et ipsius regno, ac Romanæ Ecclesiæ hostes hostibus adderentur, non immerito formidatur; ex his et aliis causis justis ad hoc nos moventibus dictam conventionem ad suppli-

cationem ipsius reginæ de fratrum nostrorum consilio auctoritate Apostolica ex certa scientia relaxamus : adjicientes, quod si in aliquo casu juxta hujusmodi tractatus conventionem dictas insulas ad manus Joannæ seu successorum suorum in regno pervenire seu reverti contingat, resumat suum robur præfata conventio; ita videlicet, quod dicta insula ab alia terra citra pharum nullatenus dividatur. Circa capitula autem tractatus præfati habiti inter partes, nobis (ut præmittitur) præsentati, modo et serie infrascriptis duximus procedendum; videlicet quod partes ipsæ vicissim rancores et odia hucusque habita inter eos, necnon damna cujuscumque generis seu interesse; quæ ex præteritis guerrarum temporibus vigentium in regnis tam ultra quam citra pharum, tam pro se quam pro fidelibus et vassallis suis, subditis, sequacibus, quibuscumque fautoribus aut habentibus causam dictæ guerræ etiam fructus, redditus et proventus, qui percepti sunt ab ipso Frederico seu prædecessoribus suis, vel percipi poterunt, seu occasione, prætextu vel causa præmissorum ab eodem Friderico quomodolibet peti possent, sibi invicem remiserunt; sumus de ipsarum partium super hac ordinatione contenti : et propterea volumus, quod in perpetuum universaliter et singulariter, simpliciter et bona fide vigere debeat vera pax et sincera concordia inter eos dictosque eorum fideles, vassallos et alios superius nominatos.

20. « Item dictus Fredericus et singuli ipsius successores in regno Trinacriæ et singulis antedictis recognoscent pro se et successoribus supradictis, tenere dictum Trinacriæ a dicta Joanna regina et suis successoribus in regno Siciliæ, ex suo corpore descendentibus legitime tantum. Post mortem vero dictæ Joannæ reginæ ejusque hæredum ex suo corpore descendentium, seu ejus, si nulli ex suo corpore hæredes supersint, recognoscent tenere in feudum insulam et regnum prædictum cum adjacentibus insulis suis, a nobis et successoribus nostris, et sancta Romana Ecclesia tanquam a superiori et directo domino (honore regalis tituli regni Siciliæ, quem apud Joannam præfatam suosque successores in regno remanere volumus, semper salvo) ut in præsentibus capitulis continetur; reservatis obligationibus solutionis census trium millium unciarum, servitii equitum et galearum, et præstatione homagii et juramenti fidelitatis eidem Joannæ reginæ et ejus hæredibus ex suo corpore descendentibus et etiam non descendentibus; etiam reservatis singulis successoribus ejus in regno, etiam non descendentibus ex suo corpore, obligationibus census trium millium unciarum, servitii equitum et galearum, et præstatione juramenti fidelitatis; et aliis obligationibus, ordinationibus, retentionibus supra et infrascriptis in suo robore permanentibus. Item quod dictus Fredericus, et successores ipsius utriusque sexus descendentes ex eo succedentes in regno seu insulis prædictis præstabunt præfatæ Joannæ reginæ et singulis successoribus suis in regno Siciliæ servitium decem galearum, et centum militum præstandum in pecunia anno quolibet tempore notabilis invasionis ipsius regni Siciliæ citra pharum in hunc modum : videlicet tertiam partem istis temporibus usque ad redintegrationem supradictæ insulæ vel majoris partis ipsius, ad dominium et obedientiam ipsius Frederici ad rationem quidem unciarum centum quindecim per mensem pro qualibet ipsarum galearum : quæ unciæ reductæ ad florenos de auro ad pondus generale regni Siciliæ ad rationem de florenis quinque per unciam faciunt summ amunciarum trium millium centum quinquaginta, et pro prædictis militibus, equitibus centum ad rationem de unciis duabus pro quolibet ipsorum per mensem in florenis prædictis faciunt summam unciarum sexcentarum : et tota prædicta pecunia erit in summam pro tribus mensibus unciarum quatuor millium quinquaginta annis singulis, quibus continget fieri invasionem prædictam computando ut supra.

21. « Redintegrata vero insula, vel majori parte ipsius, ut supra, ad dominium et obedientiam ipsius Frederici, præstabit ipse Fredericus et sui successores dictum servitium in pecunia juxta præmissum calculum sine diminutione quacumque : et si dubium oriri contingat, quæ censeri debeat notabilis invasio, vel redintegratio insulæ de quibus supra, stetur simplici dicto nostro et Romani Pontificis, qui pro tempore fuerit, etiam parte non vocata. Sufficiet autem dictam redintegrationem, de qua præmittitur, semel fieri, dictusque Fredericus per procuratorem et successores ipsius utriusque sexus descendentes ex eo succedentes in dicto regno Trinacriæ seu insulis per se ipsos, nisi justum impedimentum contigerit. Quo casu per procuratorem sufficientem et idoneum, sufficienti potestate suffultum teneantur et debeant præstare et facere pro dictis insulis et regno Trinacriæ homagium, fidelitatis juramentum præfatæ Joannæ et singulis successoribus suis in dicto regno Siciliæ ex suo corpore descendentibus; et etiam singulis non descendentibus ex suo corpore teneantur modo simili præstare, et facere fidelitatis juramentum sub hac forma : Ego Fredericus Dei gratia rex Trinacriæ juro super hæc sancta Dei Evangelia, quod ab hac hora in antea ero fidelis vobis serenissimæ dominæ Joannæ reginæ Siciliæ illustri, et vestris in regno Siciliæ successoribus, ac impendia omnia sinistra et præjudicialia vobis, regno, statui et honori vestris, cum ad meam notitiam pervenerint, quanto melius scivero et potero avertam : quod non ero in consilio vel facto contra personam, regni statum et honorem regalem vestrum, sed ipsas personas, regnum et regalem honorem defensabo toto posse per me et meos bona fide contra omnem hominem viventem, excepto domino nostro

Gregorio papa XI et ejus successoribus, ac Sede Apostolica : et omnia et singula capitula sub forma fidelitatis contenta inviolabiliter observabo: universas et singulas promissiones, obligationes, conventiones, in præsenti privilegio, Instrumento seu litteris contentas, et omnia et singula in eis contenta plenarie adimplebo et inviolabiliter observabo, nec ullo unquam tempore veniam contra illa. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia ; ita tamen quod ex prædictis recognitione regni Trinacriæ seu insularum, ac homagio et fidelitatis juramento comites, barones et omnes vassalli et fideles Frederici præfati, hæredum et successorum suorum in regno et insulis supradictis, nullo respectu nulloque jure intelligantur adstricti, nec censeantur subjecti præfatæ reginæ seu hæredibus suis ; nec in eosdem præfata regina seu hæredes sui cognitionem, jurisdictionem, seu aliam potestatem exercere valeant nec prætendant : imo præfatus Fredericus, hæredes et successores sui in dicto regno Trinacriæ seu insulis in eosdem comites et barones, et alios suos vassallos, per se omnem ac liberam possint et debeant jurisdictionem exercere, et plenissimam potestatem ; juribus tamen omnibus et singulis nostris, et Romanæ Ecclesiæ semper salvis.

22. « Item quod præfatus rex, hæredes et successores ipsius in dicto regno Trinacriæ solvent, tradent et assignabunt, et solvere tenebuntur eidem reginæ et singulis hæredibus et successoribus suis in dicto regno anno quolibet, in festo Apostolorum Philippi et Jacobi in civitate Neapolitana, periculo et expensis ipsius Frederici et suorum successorum in regno, seu insulis uncias auri tria millia ad rationem præmissam de florenis quinque aut ad pondus generale regni Siciliæ pro qualibet uncia, quæ reductæ ad florenos auri ad pondus et rationem prædictam faciunt summam florenorum quindecim millium contingentium dictas insulas, seu regnum Trinacriæ ratione debiti per ipsam reginam sanctæ Romanæ Ecclesiæ et Apostolicæ Sedi; concesso tamen gratiose per eamdem reginam quod præfatus rex eximatur, absolvatur et veniat liberatus pro se, hæredibus et successoribus suis a præstatione et solutione dicti census per annos tres inchoandos in prædicto festo Apostolorum proxime elapso. Completis vero annis tribus, teneatur ipse rex solvere dicta quindecim millia florenorum anno quolibet pro censu prædicto eidem reginæ et singulis suis succesoribus in regno Siciliæ prædicto in civitate Neapolitana absque diminutione quacumque in prædicto termino festi Apostolorum Philippi et Jacobi modo præmisso. In casu vero quo contingeret regnum Siciliæ redire ad manus sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, eo casu teneantur et debeant dictus Fredericus et successores ipsius præfati dare et solvere dicta tria millia unciarum pro censu in festo Apostolorum Petri et Pauli sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ anno quolibet, ubicumque summum Pontificem seu Romanam curiam adesse contingat, expensis suis et periculo ; ea remissione dicti census de prædictis tribus annis futuris per præfatam reginam facta (si eis durantibus contingeret regnum ad Ecclesiam Romanam redire) nihilominus in suo robore manente.

23. « Si vero dictus Fredericus aut successores sui in dicto regno seu insulis quomodocumque non solverint integrum censum Joannæ præfatæ aut successoribus suis in regno Siciliæ (vel regno ad Romanam Ecclesiam devoluto) ipsi Romanæ Ecclesiæ, et exspectati per duos menses terminum ipsum immediate sequentes de eo ad plenum non satisfecerit aut satisfecerint eo ipso erit et erunt excommunicationis vinculo innodatus et innodati. Quod si in secundo termino subsequente duos menses eumdem censum sine diminutione qualibet non persolverint, totum regnum Trinacriæ seu insulæ Siciliæ adjacentes prædicta Ecclesiastico erunt supposita interdicto. Si vero nec in tertio termino, nec infra duos menses primos per plenam satisfactionem ejusdem illius census sibi non duxerit consulendum ; ita quod, transactis eodem termino tertio et duobus proxime sequentibus mensibus, non sit de tribus millibus unciarum hujusmodi primi termini ipsi Joannæ seu ejus successoribus, aut Romanæ Ecclesiæ juxta ordinem prædictum integre satisfactum, ab ipso regno seu insulis ipsorumque jure cadat et cadant ex toto; et regnum ipsum sive insulæ ad præfatam Joannam ejusque successores in regno, vel (regno ad Ecclesiam devoluto) ad Romanam Ecclesiam ipso jure libere et integre revertantur. Si autem de censu trium millium unciarum hujusmodi primi termini infra dictum tertium et duos sequentes menses plenarie satisfecerit aut satisfecerint, nihilominus semper pro singulis tribus millibus unciarum singulorum terminorum, si simili modo in earum solutione cessaverit vel cessaverint, vel ipsa non solverit vel solverint, pœnas similes incurret et incurrent ; salvis aliis pœnis et processibus, quæ vel qui de jure inferri vel haberi poterunt per Romanum Pontificem, seu per Joannam præfatam aut ejus successores in regno Siciliæ in hoc casu. In omnibus vero casibus, in quibus vel propter cessationem solutionis census (ut dictum est) vel alio quoquo modo regnum Trinacriæ vel insula cum adjacentibus insulis prædictis, dictum Fridericum et suos successores in regno sive insulis sive jure quod habet in illis, privari ipso jure contingat seu privari debere regnum, insulæ seu jura prædicta ad Joannam præfatam seu ejus successores in regno, seu (regno ad Ecclesiam devoluto) ad Romanam Ecclesiam libere devolvantur.

24. « Item quod præfatus Fridericus, hæredes et successores sui nullo unquam tempore intitulabunt nec scribent se titulo regni Siciliæ, sed tantummodo titulo Trinacriæ, et intitulent et scribant se reges Trinacriæ, et non scribant seu

intitulent se reges Siciliæ, nec alio titulo Siciliæ: ipsaque regina et hæredes et successores sui intitulentur et vocentur titulo Siciliæ, ita tamen, quod intitulatio regni Siciliæ nullum afferat præjudicium intitulationi regni Trinacriæ, nec e converso: imo quodlibet regnum distinctum per se suum habeat titulum, nec uni pro altero derogetur, servatis dictæ reginæ et successoribus suis quæ occasione præsentis contractus ad eos possunt quomodolibet pertinere. Item quod dictus Fredericus pro se et singulis suis successoribus in regno Trinacriæ seu insula Siciliæ prædictis promittet solemniter, non facere confœderationem seu pactionem cum aliquo imperatore, aut aliquibus principibus, seu communitatibus mundi Christianis vel infidelibus contra dictam reginam, hæredes et successores suos in regno Siciliæ prædicto: et e converso dicta regina prædictas confœderationes et pactiones promittat pro se suis in regno Siciliæ successoribus, non facere contra eumdem Fredericum et successores suos.

« Item quod præfatus Fredericus veniat liberatus ab omni et quolibet censu debito pro dictis insulis dictæ reginæ seu Romanæ Ecclesiæ et habentibus causam ab eis, pro omnibus retroactis temporibus usque nunc ratione insularum supradictarum; ac etiam ab omni jure, actione, debito, ad quæ præfatus Fredericus teneri possit ratione dictarum insularum et causa guerrarum eidem reginæ et dictis suis hæredibus et successoribus alias quomodolibet teneretur. Item præfatus Fredericus pro se et successoribus suis promittet præfatæ reginæ et successoribus suis, quod ipse Fredericus aut aliquis ejus in regno Trinacriæ successor, non receptabit in dicto regno Trinacriæ rebelles, seu facientes guerram dictæ reginæ seu successoribus suis, nec eisdem præstabit auxilium, consilium nec favorem: et e converso præfata regina promittet pro se et successoribus suis, non receptare rebelles, seu guerram facientes præfato Frederico et successoribus suis, nec eis præstare auxilium, consilium seu favorem. Item quod insula Lipari, quam nunc tenet regina præfata, remaneat cum vassallis, fortalitiis, juribus et pertinentiis suis in potestate et plenissima jurisdictione dictæ reginæ Siciliæ, quandiu vixerit, post mortem vero ipsius reginæ redire debeat cum omnibus supradictis juribus suis ipso facto ad dictum Fredericum, hæredes et successores suos tanquam bona de adjacentibus insulis dictæ insulæ Siciliæ: quodque prædicta regina juret, et per stipulationem solemnem promittat pro suis hæredibus et successoribus prædictam insulam cum juribus antedictis restituere et restitui facere præfato regi, hæredibus et successoribus suis: et nihilominus prædicto casu præfatus rex, hæredes et successores valeant, et licitum sit eis auctoritate propria, seu qualitercunque melius possint, recuperare et capere dictam insulam, tanquam unam de adjacentibus insulis insulæ Siciliæ, præsenti pacis tractatu nihilominus in suo robore permanente; convento expresse, quod in superioribus capitulis, ubi sit mentio de adjacentibus insulæ Siciliæ et regni Trinacriæ, non intelligatur de insula Lipari, nisi prout in isto capitulo continetur.

« Et cum firmata fuerint per partes, et solemniter roborata contenta in præsentibus capitulis et tradita Instrumenta, seu litteræ aurea Bulla bullatæ, ut inferius continentur, dictum Fredericum in eo casu ex nunc regem Trinacriæ facimus, constituimus, creamus et concedimus auctoritate Apostolica, quod dictus Fredericus et successores sui in regno seu insula prædictis, titulo prædicto Trinacriæ intitulare possit se: et non aliter, nec alio ullo modo. Item quod præfata regina et ejus in regno Siciliæ successores dabit et dabunt, præstabit et præstabunt præfato Frederico, hæredibus et successoribus suis, auxilium, consilium et favorem juxta posse suum circa reductionem et redintegrationem dictæ insulæ ad dominium et obedientiam præfati Frederici et successorum suorum; non adstringendo se, nec successores suos nisi juxta velle et beneplacitum suum, et eorum. Et ut præmissa omnia et singula cum mutationibus, additionibus et detractionibus auctoritate Apostolica per nos factis, per Joannam reginam et Fredericum præfatos inviolabiliter observentur, prout superius sunt expressa; infra sex menses a die, qua eis fuerint præsentata, teneantur promittere, et solemniter tactis sacrosanctis Evangeliis jurare, quod ipsa omnia et singula inviolabiliter observabunt. De pœnis autem, obligationibus, clausulis, solemnitatibus et cautelis pro inviolabili observantia omnium præmissorum partes ipsæ provideant inter se, sicut eis videbitur expedire; pœnis tamen per nos pro observantia præsentis tractatus generaliter seu aliquorum capitulorum in eo contentorum particulariter adjectis in sua nihilominus semper remanentibus firmitate; declarantes expresse, quod per aliquas adjectiones ad tractatum habitum inter partes per nos factas, quæ superius describuntur, non intendimus juri, quod ex feudatione facta de regno Siciliæ Carolo præfato et suis successoribus competit Joannæ præfatæ, seu ejus in regno successoribus, in aliquo derogare; imo illud volumus remanere illæsum, iis salvis, quæ in præsentibus capitulis continentur. Et ulterius declaramus specialiter, et expresse, quod per præsentem tractatum, seu aliqua quæ continentur in eo, non intendimus jure alieno quomodolibet derogare. Volumus etiam quod de contentis in præsentibus articulis, qui per nos destinantur, nihil partes ipsæ valeant immutare. Et ad hoc, ut firmius observentur, prælati, principes, duces, comites et barones, et syndici notabilium civitatum, ad hoc potestatem habentes, tam insulæ quam terræ citra pharum jurabunt quanto commodius fieri poterit, infra tempus nostro arbitrio statuendum in

illius vel illorum manibus, quos ad hoc duxerimus deputandos, qui curabunt et facient bona fide, quod præmissa omnia et singula (quantum eis erit possible) fideliter et inviolabiliter servabuntur. Dabunt etiam Instrumenta seu litteras præfata Joanna regina et Fredericus nobis et Romanæ Ecclesiæ aurea Bulla bullatas, in quibus contineantur et approbentur omnia de verbo ad verbum, prout superius sunt expressa : et in singulis homagiis et fidelitatis juramentis Romano præstandis Pontifici per eumdem Fredericum et ejus successores in regno Trinacriæ antedicto, ipse Fredericus et sui in regno hujusmodi successores modo præmisso Bullas hujusmodi renovabunt cum expressione nominis Romani Pontificis, qui pro tempore fuerit, et ipsius renovantis, prout superius est expressum. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ ordinationis et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis VI kal. Septembris, Pontificatus nostri anno secundo ».

25. *Liberatus Trinacrius onere adeundæ Sedis Apostolicæ.* — Ad pacis decreta mandanda operi Gregorius Joannem episc. Sarlatensem in Siciliam legavit : coram quo Joanna regina proximo anno sancitas a Pontifice memoratas fœderis leges admisit ; easdemque Friderici Regis Trinacriæ oratores, amplissimis ad id instructi mandatis, confirmarunt. Qua de re extant conscripta jussu Joannæ publica Documenta, quibus hæc temporis nota adjecta est : « Datum Aversæ per manus viri magnifici Ligorii Zuruli de Neapoli militis, logothetæ et protonotarii regni Siciliæ, collateralis, consiliarii et fidelis nostri anno Domini MCCCLXXIII, die ultima mensis Martii, X Indictione, regnorum nostrorum anno XXXI. » Altero autem post anno Fridericus, qui justos Trinacriæ regis titulos sibi eo fœdere pepererat, superiora omnia publicis etiam litteris suo afferendis [1] loco, corroboravit. Cum vero ipse hoc anno a Pontifice supplicibus votis contendisset, ut adeundæ Sedis Apostolicæ onere ad clientelarem sponsionem præstandam liberaretur, ne regnum nondum pacatum in nova discrimina conjiceret, annuit Gregorius, modo internuntio Apostolico acceptum Pontificia beneficentia regnum solemni ritu referret ; quo argumento extat subjectum Diploma [2] :

« Gregorius, etc. dilecto filio magnifico viro Frederico de Aragonia, insulam Siciliæ regenti.

« Cum in capitulis tractatus pacis inter charissimam in Christo filiam nostram Joannam reginam Siciliæ illustrem tuamque magnificentiam auctore Domino reformandæ, contineatur expresse, quod tu et successores tui in regno præfato (debebitis, nobis et Romanis Pontificibus, qui pro tempore fuerint, homagium ligium et sacramentum fidelitatis præstare in forma, quæ expresse in dictis capitulis continetur : nobisque pro parte tua fuerit humiliter supplicatum, ut cum tibi valde redderetur difficile, ac propter causas multiplices etiam personæ tuæ dictoque regno magnum periculum immineret, si te oporteret Sedem dictam personaliter visitare, tibi indulgere, quod propter hujusmodi homagium et sacramentum facienda et præstanda non tenearis antedictam Sedem personaliter visitare, sed sufficiat tibi hujusmodi homagium et sacramentum fidelitatis per procuratorem idoneum ad hoc sufficiens mandatum habentem in manibus nostris vel Romani Pontificis, qui pro tempore fuerit, vel per te in manibus illius vel illorum, qui ad eadem homagium et sacramentum recipienda per nos vel successores nostros Romanos Pontifices specialiter fuerint ordinati, facere et præstare de speciali gratia dignaremur ; nos tuis in hac parte supplicationibus inclinati, tibi duntaxat (ita quod hoc indultum ad successores tuos in regno præfato nullatenus extendatur, sed successores ipsi hujusmodi homagium et sacramentum fidelitatis facere et præstare personaliter teneantur, prout in eisdem capitulis continetur) quod propter hujusmodi homagium et sacramentum fidelitatis facienda et præstanda non tenearis jam dictam Sedem personaliter visitare ; sed sufficiat tibi hujusmodi homagium et sacramentum fidelitatis per procuratorem idoneum, ad hoc sufficiens mandatum habentem, in manibus nostris vel Romani Pontificis, qui pro tempore fuerit, vel per te in manibus illius vel illorum, qui per nos vel Romanos Pontifices, qui erunt pro tempore, fuerint specialiter deputati, facere et præstare, de speciali gratia indulgemus. Volumus tamen, quod si te aliquando contingeret Sedem Apostolicam personaliter visitare, etiam post hujusmodi homagium et sacramentum hujusmodi renovare et facere personaliter tenearis. Nulli ergo, etc. Datum Avin. IV kal. Novembris, anno II ». Monitus est aliis litteris [1] Fredericus, ut oratores amplissimos mitteret ad Sedem Apost. qui exposcerent, ut Pontificia auctoritate regia illi sacra et ornamenta conferrentur. Cæterum ob divulsam eo fœdere Trinacriam a Neapolitano regno Joanna Ludovicum regem Ungariæ non obscura in Siciliam hæreditaria jura obtendentem in se, asperavit [2] : quem demulcere nisus est Gregorius ; eumdemque, cum jam lites suas cum Cæsare diremisset, interpretem adhibuit [3], ut duces Bavariæ cum ipso conciliaret.

Neque hoc loco reticendum videtur, ornatum a Pontifice hoc anno imperatorem, pietati ac venerandis sacris reliquiis egregie addictum, pretiosissimo munere, sacratissimæ nimirum crucis, in qua Christus Dominus humani generis crimina

[1] An. Chr. 1374. num. 19. — [2] An. 2. Ep. com. d. 171.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 293. — [2] Pag. 97. — [3] Pag. 18.

suo cruore abluit, particula; ipsumque ad Dominicam passionem recolendam excitatum[1] : « Quia ea », inquit Gregorius, « quæ Christi sunt, tanquam princeps Christianissimus devotius veneraris, ut passionem Salvatoris nostri eo mediteris frequentius, et meditando ipsis beneplacitis ferventius te coaptes quo lignum suæ crucis, in qua salvati sumus, corporeis oculis sæpius fueris contemplatus, quamdam particulam dictæ crucis repertam inter reliquias et thesaurum sanctæ Romanæ Ecclesiæ recondi fecimus in cruce aurea cum lapidibus pretiosis, eamque devotioni tuæ per dilectum filium Eliam de Vodromo, cantorem Ecclesiæ Xantonensis, clericum cameræ nostræ, Apostolicæ Sedis nuntium, latorem præsentium destinamus. Datum apud Pontemsorgiæ Avinionensis diœcesis, VI id. Maii, anno secundo ».

26. *Consilia Anglos et Gallos componendi agitata.* — In Galliis recruduerant vetera bella : ad quæ avertenda summus Pontifex Carolum regem Francorum ad pacis cum Eduardo Angliæ rege instaurandæ consilia impellere nisus est : verum Itiense colloquium, ad quod regum oratores ea de causa convenerant, re infecta dissolutum est, extremoque anno de eo Brugis redintegrando sumptum consilium. Pontifex itaque Eduardum et Carolum reges[2], ut sæpe ante, tum Joannem et Simonem cardinales internuntios[3], ac proceres de concordia acturos[4] ad pacem instaurandam est adhortatus. Neque tamen pax potuit conciliari, cum secundis rebus Galli uterentur; Anglus vero superioribus bellis et annis pluribus parta uno momento amittere æquo animo non ferret. Cæterum rediere in Gallorum fidem Sanctones, Engolismenses, Fanum S. Angeliaci, Rupella aliaque loca. In eo belli ardore Ecclesiastici ab utrisque oppressi fuere : a senatu quidem Parisiensi edictum regium iis iniquissimum est promulgatum[5], ad quod abolendum plurimum operæ impendit Pontifex. Joannes pariter dux Britanniæ Ecclesiasticorum jura elisit, omnemque in urbibus auctoritatem ad se derivare contendit. Sed parum hæc ipsi profuere : Britannia enim pæne universa ad regis Francorum partes se convertit, ac Joannes, amissa ditione, in Angliam transfugere fuit coactus[6].

27. *Aragonum leges immunitati Ecclesiasticæ adversæ emendantur.* — Depressa etiam est in Hispaniis ob suborta bella Ecclesiastica auctoritas, ad quam tutandam Gregorius nonnullas Aragonum leges, quarum occasione plures Ecclesiis inferebantur injuriæ, restrinxit[7]. Inscriptæ erant eæ, *De sonu emisso*, ac *De pace et treugua;* atque ex una quidem contendebant judices, ut si cujuspiam facinoris reus judiciorum severitatem declinaturus in aliquod castrum se reciperet, ac præfectus loci reum tradere forensi satellitio detrectaret, illud castrum oppugnare ac vastare agros liceret : quo obtentu plura Ecclesiarum nobilia ædificia diruebantur. Altera vero lege cautum erat ut cum quis postulatus judicio non compareret præconis voce, pelleretur in exilium, et quæcumque illi ac bonis, tum partium illius sequacibus damna inferre liceret : ex quo fiebat, ut viri Ecclesiastici non sine magno dedecore præconis voce proscriberentur omnique solatio ac patrocinio essent destituti : cumque sententias Ecclesiasticas et censuras a Conciliis provincialibus latas promulgarent, a magistratibus regiis exagitarentur, redigerentur in servitutem, ac bona etiam virorum religiosorum impune diriperentur. Edixit itaque Pontifex, ne quis ejusmodi legum specie Ecclesiasticis ulla damna injuriasve inferret, ac si privatus extiterit, anathemate; si plebs, interdicto Ecclesiastico perculit, ac non nisi sarcita injuria sacris restitui vetuit : si vero non expiato crimine obiissent, tandiu inhumatos jacere sanxit, donec hæredes læsæ Ecclesiæ fecissent satis. Cui edicto Apostolico dies adscripta est non. Februarii.

Ingrata fuit ea Constitutio Petro regi Aragonum, simultatesque haud leves cum Aragoniæ clero suscepit; quem mulcere Pontifex studuit[1], atque ad æquitatem revocare : « Sane, inquit, fili charissime, si ex Constitutione præfata juridictionem tuam in aliquo fore læsam videas, quod non credimus, id nobis significare non tardes, quia super hoc celeriter, quocumque sublato favore, ministrabimus justitiæ complementum. Ideo serenitatem tuam attente rogamus et hortamur in Domino, quatenus præmissa, quæ de paterni cordis affectu etiam pro tua salute prodeunt, debita mente considerans, et tanquam divinæ legis amator in Romanæ Ecclesiæ matris tuæ benevolentia perseverans, omni deposita turbationis materia, quaslibet regnorum et terrarum tuarum Ecclesias et personas Ecclesiasticas manuteneas in suis libertatibus et defendas, ac eis ob Dei et Apostolicæ Sedis ac nostram reverentiam assistas, etc. Dat. Avin. II id. Maii, anno II ».

Dedit etiam operam Gregorius, ut dissentientes reges Hispanos in concordiam adduceret, misso ea de causa Guidone Boloniensi cardinale in Hispanias, quem sedente Innocentio VI, Apostolica legatione perfunctum vidimus, Lusitanus quidem hæreditario jure Castellæ et Legionis sceptra ob turpes Henrici natales sibi debita contendebat : Aragonius vero et Navarrus ob superiores rerum conversiones Castellani regni partem divellere, ac ditioni suæ adjungere moliebantur.

Quod ad Henrici Castellæ et Petri Aragoniæ regum controversiam spectat; ea ratione sopitam refert Surita[2], ut illius arbitrum et concordiæ interpretem Romanum Pontificem delegerint. Quæ litteris Pontificiis[3] confirmantur : in quibus etiam

[1] An. 2. Ep. cur. p. 33 — [2] Pag. 238. — [3] Pag. 239. — [4] Pag. 237. — [5] Tom II. Ep secr. p. 211. — [6] Walsing. in Eduar III. — [7] An 2. Ep cur. p. 89.

[1] An. 2. p. 142. — [2] Sur. l. x. c. 14. — [3] Tom. I. Ep. sec. p. 135.

additur, controversiam regis Castellæ cum Navarro Sedis Apostolicæ judicio permissam, idque Castellanos oratores professos.

28. *Formidandi Turcarum progressus, in quos Gregorius excitat Ungarum, Palæologum cæterosque principes, indicto Thebis conventu.* — Idem etiam munus suscepturum se est pollicitus Gregorius pro componendis aliis dissensionibus, quæ inter Aragonium ipsum et Dominicum e Campofregoso recrudescebant, ut Turcas contunderet, qui in Oriente Christianos, nostrorum usi discordiis, opprimebant[1]. Et sane barbari post insigni prœlio deletos[2] Græcos, Valachos et Rascios signa victricia late circumtulere ; atque excitis ex Asia novis exercitibus Dalmatiam, Macedoniam, Achaiam, Neopatriam, Constantinopolitanum imperium, sive eam partem quæ Palæologo Græco, sive aliam quæ Philippo Tarentino parebat, tum Rasciam et Valachiam in discrimen servitutis adduxere. Quibus Christiani nominis hostium progressibus perculsus Dei vicarius Ottobono Catalusio patria Genuensi Smyrnarum præfecto, ut studiose illius urbis, rei Christianæ propugnaculi, custodiæ incumberet, imperia dedit[3] : dumque Anglos Gallosque reges veteribus odiis efferatos, Hispanos variis implicitos bellis, plenam motibus Italiam, inquietam Germaniam circumspexit, ad Ludovicum regem Ungariæ plurium regnorum accessione, viribus et bellica virtute florentissimum, cogitationes convertit, pioque studio accendere nisus est, ut expeditionem in Turcas compararet: ac pericula exposuit, quæ imminerent Ungariæ, ni mature ad elidendos eorum conatus prosiliret.

« Gregorius, etc. Ludovico regi Ungariæ illustri.

« Audi, fili charissime, verba patris salubria, audita mature consideres, et considerata studeas adimplere : cum illa tibi suadeant quidquid honoris et gloriæ, quidquid securitatis et commodi, quidquidve perpetui præmii valeas adipisci. Diebus siquidem non longe præteritis multiplicati rumores de diversis partibus ad Sedem Apostolicam perduxerunt, quod impii Turchi atroces hostes Christiani nominis, super nonnullas partes Græciæ in gravi multitudine irruentes, subactis quibusdam magnatibus regni Rasciæ, tunc in eis dominantibus et earumdem partium populis professione Christianis, scilicet schismatum et hæresum maculatione fœdatis, et impietatis erroribus depravatis, lata terrarum spatia occuparunt, et usque ad tui Ungariæ et præfatæ Rasciæ regnorum, necnon Albaniæ et Sclavoniæ confinia pervenerunt et venire ad maritima, et portus obtinere maris Adriatici formidantur : propter quæ timor et tremor fidelibus partium vicinarum incutitur, et desolationis earum proximum præparatur periculum, ac maris et terræ conturbatio pertimetur.

« Eapropter, cum ad obviandum sufficienter ingruenti turbini tantæ cladis, aliud quam tuæ prægrandis potentiæ valiturum non videatur remedium, cum præsenti tempore, quo mundus plus solito est positus in maligno, de generali passagio in hac parte nequeat providari ; devotissimam magnificentiam tuam, quæ inter omnes reges Catholicos consuevit esse et persecutrix infidelium, et defensatrix Catholicæ fidei, omni qua possumus affectione precamur, quatenus pie grateque recognoscens eximiam potentiam tuam ad hoc a Domino tibi datam, ut ea utaris ad defensionem sui populi, quem pretiosissimi cruoris sui sparsione redemit, et per hoc de caduco regno sæculi conscendas æternum, ad occurrendum potenter rabiei et præsumptioni tam crudelis tamque execrabilis nationis tanquam leo fortis et animosus exsurgas, speresque in dextera Regis regum in tuo fideli populo, quod de ipsis hostibus victoriam reportabis, et a tuis aliorumque fidelium terminis procul pelles : sicque tui regni et aliorum fidelium securitati duraturo, Deo dante, efficaci remedio providebis; et præter tui famosi nominis adauctam gloriam, æterni regni diademate potieris. Nos enim dilectum filium nobilem virum ducem Venetiarum, ut tibi (si indigueris) de copia navigiorum subveniat, per nostras litteras exhortamur, aliosque possibiles favores Apostolicæ Sedis magnitudini tuæ offerimus, cum ad hoc intendere volueris, promptis affectibus impendendos. Dat. apud Pontemsorgiæ Avinionensis diœcesis, id. Maii, anno secundo ». Pluribus vero aliis litteris Elisabetham reginam, Carolum Dyrrachinum, archiepiscopos Strigoniensem et Colocensem, et episcopum Vaciensem est adhortatus Pontifex [1], ut Ludovicum ad bellum Turcicum concitarent. Conciliare autem illi Venetorum maritimas vires studuit, atque Andream Contarenum ducem ad id litteris sollicitavit[2], cum maximi reipublicæ Venetæ interesset, Turcarum tyrannidem ingravescentem elidere, ne confirmata viribus exitium ill inferret. Apostolicis precibus ac monitis obsecutus dux Venetorum potentiam suam versurum in hostes fidei,tuendæ divinæ gloriæ studio respondit; de quo actæ illi a Gregorio gratiæ[3]. Tum novæ adulto jam anno additæ preces, ut cum Turcæ latius in dies tyrannidem proferrent, ac plures populos schismaticos sibi subjecissent, suos oratores in Bœotiam mitteret, qui Thebis fœdus armorum una cum pluribus aliis principibus percuteret.

29. Solemnes porro Gregorius Christianorum conventus Thebis indixit, quibus etiam Neopatriæ et Nixiensem archiep. interesse jussit[4] : in iis enim Orientales Occidentalesque arctissimo inter se nexu ad compescendam Turcicam feritatem devincire moliebatur. Atque in primis Joannem

[1] Tom. II. Ep. sec. pag. 5 et 89. — [2] Pag. 88. — [3] Pag 311.

[1] Tom. II. Ep. secr. pag. 33. — [2] Ead. pag. — [3] Pag. 86. — [4] An. 2. Ep. cur. p. 77.

Palæologum Græcorum imperatorum sollicitavit[1], ut cum Turcæ, maxima illius imperii parte evastata, reliquæ exscindendæ inhiarent, non exspectato etiam Thebanorum conventuum exitu, quantas posset copias in Barbaros compararet.

« Charissimo in Christo filio Joanni Palæologo imperatori Græcorum illustri.

« Lacrymabili expositione venerabilis fratris nostri Francisci archiepiscopi Neopatriensis latoris præsentium, publicæque famæ attestatione admodum dolenter audivimus, quod impia gens Turcorum, inimica et persecutrix nominis Christiani tuique imperii occupatrix, in tanta copia de finibus est egressa, et peccatis exigentibus noviter sic prævaluit, quod nonnullos populos dicti tui imperii usque ad fines Rasciæ et Albaniæ et ducatus Athenarum suæ perfidiæ subjugavit, et tenet adstrictos sub sua miserabili servitute; et tam potenter tamque fortiter alias partes Christianorum impugnat et invadit assidue, quod (nisi obvietur eidem) de tota perditione dicti tui imperii aliarumque terrarum fidelium ultramarinarum probabiliter pertimetur. Nos igitur in tantis Christianitatis periculis de opportunis providere remediis cupientes, inter alia remedia (Deo dante) ad hoc utilia super resistentia Turchis prædictis facienda unionem tuæ magnificentiæ ac aliorum fidelium de dictis ultramarinis partibus providimus et consulimus esse, quam cito fieri poterit, faciendam; et super his hoc certis prælatis ac principibus et magnatibus direximus scripta nostra. Quare imperialem celsitudinem, de cujus interesse grandi agitur in hac parte, requirimus et hortamur attentius, ac totis cordis affectibus deprecamur, quatenus ad civitatem Thebanensem, quæ aliquibus terris tuis vicina, et ad hoc tuis ambaxiatoribus et aliis, qui in hac parte tanguntur, quibusque scribimus, magis accommoda reputatur, ad kal. mensis Octobris proxime secuturi tuos ambaxiatores et procuratores cum pleno mandato ad tractandam et faciendam unionem hujusmodi cum Ecclesiarum prælatis ac principibus et magnatibus, qui in ipsa unione ligari et contribuere voluerint, et ad offerendum et promittendum certum subsidium gentis armigeræ, in mari vel terra tenendæ, eadem tua serenitas velis destinare. Nos etenim archiepiscopo præfato injunximus, quod ad requirendum ex parte nostra te et eosdem prælatos et principes ac magnates debeat personaliter se conferre, vel mittere alium loco sui : et cum sit in mora periculum, et conventio requirendorum hujusmodi propter longam eorum distantiam non possit citius commode fieri, eamdem celsitudinem rogamus ex corde, quatenus non exspectata firmatione unionis præfatæ, quam cito poteris tuæ gentis subsidium contra eosdem Turcos mittere non retardes, sic prompte sicque magnifice super his facturus, quod tuis et totius Christianitatis damnis et periculis provide obvies et nihilominus exinde a Deo perenne præmium consequaris. Nos etiam de mittendo ad partes illas Apostolicæ Sedis legato et aliis opportunis exhibendis remediis (dante Domino) curabimus providere. Dat. Avin. idib. Novembris, anno II ».

Excitati etiam sunt ad mittendos ad comitia Thebana oratores, advertendumque imminens sibi a Turcis exitium plures Orientales magnates, ut Leonardus e Thoco Leucatæ dux[1], Hermolaus e Minocto Lifernarum dominus[2], Nicolaus e Carceribus dux Agiopelagi[3], Franciscus Catalusius Mitylenes princeps[4], Raynerius de Azajolis genere Florentinus Corinthi regulus[5], Franciscus Georgius marchio Bondaniciæ[6], Athenarum et Neopatriæ ducatus præfectus[7], earumdemque et finitimarum provinciarum archiepiscopi et episcopi[8] : tum Petrus rex Cypri[9] (qui cum adhuc ætate rebus impar esset, Joanni principi Antiochiæ sacri hujus fœderis cura commendata est[10];) ac Rhodiorum equitum magister[11] in id Pontificiis adhortationibus incitati. Ex Occidentalibus vero præter Ludovicum regem Ungariæ, qeum expeditionis Turcicæ ducem optabat Gregorius[12] atque Andream Contarenum Venetorum ducem, Dominicus e Campofregoso Genuensium dux[13], Fredericus Trinacriæ rex[14], Philippus princeps Tarentinus[15] imperator Constantinopolitanus dictus, laceri enim illius imperii portionem aliquam retinebat, ut e litteris Pontificiis constat[16], ad eam societatem provocati : citeriores etiam Siculi ad conferenda in Turcos belli subsidia inflammati[17]. Utque fideles ad ea alacrius adducenda concurrerent, propositis præmiis indulgentiarum ipsos pellicere conatus est[18].

Cum vero adeo nonnullos mercatores ex ea Genuensium colonia, quæ Galatam vulgo Petam, incolebat, auri cupiditas obcæcasset, ut subsidia fidelibus invehenda ad infideles transferrent[19], Gregorius Dominicum e Campofregoso Genuensium ducem admonuit[20], ut tantis malis mederetur. Quæ vero suis lucra pepererent ex rebus suppeditatis infidelibus hujusmodi avari mercatores, Peræ atque aliarum nobilissimarum Genuensium coloniarum excidia testantur.

30. *Armenia evastata a Mahometanis.* — Neque Græciam modo Turcæ secundis elati successibus infelici servitutis atterebant jugo, verum Armeniam etiam magnis irruptionibus sunt populati, adeo ut regina Maria ad imploranda Occidentalium principum contra Christianæ fidei hostes auxilia oratorem miserit. Accessit is primum ad Philippum Tarentinum, deinde ad aulam Apostolicam se contulit; de quo hæc eidem Philippo rescripsit Gregorius[21] :

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 88.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 89. — [2] Ibid. — [3] Pag. 95. — [4] Pag. 85. — [5] Pag. 86. — [6] Ibid. — [7] Pag. 94. — [8] Pag. 98. — [9] Pag. 95. — [10] Pag. 88. — [11] Pag. 89. — [12] Pag. 87. — [13] Pag. 89. — [14] Pag. 95. — [15] Pag. 89. — [16] Pag. 200. — [17] An. 2. Ep. cur. p. 76. — [18] Tom. II. Ep. secr. p. 101. — [19] Pag. 75. — [20] Ibid. — [21] Pag. 4.

« Charissimo in Christo filio Philippo imperatori Constantinopolitano illustri.

« Celsitudinis tuæ litteras (in quibus nobis filialiter supplicasti, ut charissimæ in Christo filiæ nostræ Mariæ reginæ Armeniæ Minoris, illustri nepti tuæ, suoque regno, ex Turcorum sævis hostilitatibus in angustia et grandi periculo constitutis, de opportuno succursu fidelium Christi providere Apostolicæ sollicitudinis studio dignaremur) benigne recepimus, et venerabilem fratrem Joannem archiepiscopum Sitiensem præfatæ reginæ nuntium latorem præsentium, dilecto filio Manuele Armeno nato quondam Joannis de Leone militis Januensis interprete suo mediante, audivimus et audiri fecimus diligenter : dolemusque ab intimis, quod videntes totam fere Christianitatem, illas præsertim ipsius partes, quæ ultramarinis fidelibus solebant in necessitate succurrere, bellorum turbinibus involutas, non occurrit nobis quomodo dictis reginæ et regno succurri valeat festinanter et magnifice ut articulus necessitatis exposcit. Sed nihilominus super hoc dilectis filiis nobilibus viris principi Antiocheno gubernatori regni Cypri, ac Venetiarum et Januensium ducibus, necnon magistro et conventui hospitalis Jerosolymitani dirigimus preces nostras : et ubi tua magnificentia et prædicti vel alii vellent circa succursum præfati regni aliquem notabilem facere apparatum, nos paratos offerimus dare indulgentiam in talibus consuetam. Tuam autem sublimitatem ad tribuendum succursum hujusmodi per nos rogari non expedit vel induci, cum te ad hoc præ cæteris secundum tuam potentiam voluntarium existimemus : expediret tamen, quod ad tantum negotium, apud tot et sic distantes personas, et alias utiliter promovendum, essent aliqui ad id idonei atque voluntarii et solliciti promotores, de quibus satis deceret per tuam magnitudinem provideri ; ac etiam sollicitari, rogari et induci ad succursum hujusmodi charissimum in Christo filium nostrum Ludovicum regem Ungariæ illustrem tuum et reginæ præfatæ consanguineum, quem Deus in mari et terra grandi potentia roboravit.

« Verum quia idem archiepiscopus inter alia nobis exposuit, et verisimile creditur multum expedire honori, statui et saluti præfatorum reginæ et suorum subditorum, quod ipsa haberet consortem de Occidentalibus partibus genere illustrem, strenuum ac magnanimum et potentem, aliasque aptum ad recuperationem, defensionem et regimen sui regni, et hoc merito credimus (si talis reperiri valeat), plurimum expedire ; diversis magnatibus et partibus mentaliter perlustratis, occurrit nobis dilectus filius nobilis vir Ortho dux de Brunsuich, de genere imperiali Othonum de Saxonia, consanguineus dilecti filii nobilis viri Joannis marchionis Montisferrati, cujus guerras strenue gessit et gerit, et etiam consanguineus regalium Cypri, cujus Othonis frater habet in consortem matrem claræ memoriæ Petri regis Cypri ; a quibus regalibus et fratre propter vicinitatem utilia posset subsidia obtinere : qui quidem Otho multum providus et magnificus, aliasque virtuosus fama celebri reputatur. Et licet non sit potens de se ipso, tamen cum sua prudentia et sollicitudine, si ad hoc vellet intendere, posset congregare subsidia diversarum nationum super quo sibi nuper fecimus scribi, et dictus archiepiscopus vult transire per eum et ejus exquirere voluntatem, quam et alias ejus conditiones poterit indagare, tibique referre : tuque super hoc poteris cogitare et de ipso vel alio meliori præfatæ reginæ tuum salubre consilium destinare. Datum Avin. kal. Februarii, anno II ». Nupsisse postea Othonem Brunswicensem non Armenæ, sed Neapolitanæ reginæ, visuri sumus ; quam etiam rogavit[1], ut ad paranda laboranti Armeniæ auxilia incumberet : tum Andream Contarenum Venetorum ducem rogavit[2], ut classem pro Turcis Armenia propulsandis adornaret : inque ejusdem belli Armenii adversus Turcas societatem adducere studuit Dominicum e Campofregoso[3] ac Raimundum Berengarium Rhodiorum equitum magistrum. Præterea Mariam Armeniæ reginam[4] est adhortatus, ut Armenos in Christi hostes confirmaret : auxiliis comparandis jam se dedisse operam, ac posthac maximam daturum. Impellendi etiam in Armenorum opem erant Cyprii : sed tristis et inopinatus casus bello atrocissimo Cyprios ac Venetos fœderatosque inter et Genuenses faces injecit.

31. *In Cypro inter Genuenses et Venetos ortum dissidium.* — Successerat in Cypro Petro regi strenuissimo infidelium domitori, quo duce Christiana res instaurari in Asia potuerat, Petrus filius, sive Petrinus ob ætatis imbecillitatem appellatus, cui paternum sceptrum imbellibus manibus suscipienti Pontifex stimulos pios addidit[5], ut virtutibus ætatem superare niteretur, fidemque amplificare, domare schismaticos, impios contundere, ac venerari Ecclesiam studeret (1) : « Excellentiam, inquit, tuam rogamus, et paterna charitate monemus, ac exhortamur in Domino, quatenus in Deum, per quem reges regnant, et regium solium stabilitur, sine quo omnia caduca et instabilia reperiuntur et varia, et subito dila-

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 4. — [2] Pag. 5. — [3] Ibid. — [4] Ibid. — [5] Pag. 269.

(1) Belli Cyprii causas hoc anno natas optime explicat annalista, utpote cui fidem adstruunt indubiam rerum Genuensium, non recentiores tantummodo scriptores quos laudat, Folietta, Bizarus, sed et auctoritas scriptorum ejus ætatis, atque inter cæteros Georgii Stellæ, qui res Genuenses per hos annos scribebat. Ejus vero testimonio discimus qua die Petrus regni Cyprii coronam ritu solemni assumpserit, nam id præstitum die x Octobris notat. MANSI.

buntur et decidunt, erigas tuam spem, ejusque mandata custodias, tuamque juventutem, vitam et mores ita honestis rationibus et disciplinis instituas atque regas, ut obtinere nomen et decus regium merito comproberis, fidemque Catholicam, quæ omnium aliarum virtutum est primum et stabile fundamentum, in tuo regno conservare et augere : infideles quoque ac schismaticos comprimere, prælatos Ecclesiasticasque personas, Ecclesias et monasteria, earumque libertates manutenere, conservare, protegere, atque tueri et ampliare totis viribus innitaris ; justitiam, sine qua reges non differunt a tyrannis, constanter et summo opere colere, pacem et tranquillitatem atque concordiam summis studiis procurare coneris. Et quia juvenilis ætas, in qua regia tua celsitudo consistit, maxime indiget prudentum consiliis dirigi, age, fili charissime, ut bonorum et prudentum consiliis acquiescas : et sic cætera, ut speramus, laudabiliter exsequaris, quod sub tuo regimine regnum ipsum honoris et commodorum continuo suscipiat incrementa, et sancta Romana Ecclesia mater tua de tuis successibus singulariter collætetur, etc. Dat. Avin. id. Junii, anno secundo ». Exacuit etiam Gregorius aliis litteris reginam Eleonoram, ut conformandis filii moribus vacaret.

Dum regiæ illius inunctionis pompa ornabatur, vetus ac funesta inter Venetorum et Genuensium in Cypro commorantium prætores, vulgo bajulos vocant, exarsit[1] æmulatio de superioris honoris loco : quæ controversia ad Venetorum gratiam dirempta. Deinde Genuenses solemni convivio accumbentes, ira et vino calentes procacia verba laxarunt in Venetos, ac die altero, reconditis sub vestibus sicis, ad epulas regias accessere. Patefacta re revocantur in crimen conspirationis in regem, ac velut in flagranti scelere deprehensi, octo numero e turri regia in præcipitium acti. Perperam sane id actum, nulla scilicet de iis habita quæstione, cum ad deturbandos tantum superiore loco æmulos insanum facinus illos aggressos conjectura non abesset : tum magno crudelitatis exemplo aliorum Genuensium insontium cædes editæ. Perlata re in Occidentem, versa omnis Genuensium ad vindictam cogitatio : atque ita ex paucorum mercatorum insanientium jurgiis bellum ingens conflatum, quo Christianorum pars mutuis gladiis cædenda erat, alia Turcarum sævitiæ exponenda, et dissoluta omnia superiora de contundenda Turcica tyrannide suscepta consilia a Christi vicario. Qui eam ob causam ingenti dolore affectus Apostolica studia ad molliendas Genuensium iras convertit, hisque litteris ut Christi causam suæ præferrent, sollicitavit[2]:

« Dilecto filio nobili viro Dominico de Campofregoso duci, ac consilio antianorum et communi civitatis Januensis.

« Fide digna, sed amara nimis, quorumdam relatio ad nostrum perduxit auditum, quod hostis humani generis, suscitator indesinens scandalorum inter vos et Cyprienses (quorum et nonnullorum ultramarinorum fidelium una vobiscum confœderationem adversus impios Turcos sacræ fidei inimicos, persequentes plus solito Christianos, tractari et fieri per Apostolicas litteras nuper vobis et eis suasimus) grande scandalum suscitavit : propter quod adeo provocati dicimini quod disponitis certas armare galeas, et guerram facere Cypriensibus prælibatis. Nos igitur advertentes, quod guerra ipsa est nimium periculosa vobis et eisdem Cypriensibus aliisque Christicolis, maxime isto tempore, quo iidem Turci contra Christianos eosdem suas vires extendunt, et proh dolor ! dilatant potentiam, quodque ambaxiatores eorumdem Cypriensium, ut fertur, tum fuerant Venetiis ad Sedem Apostolicam profecturi, et quod forsan talia portant, quod de eis poteritis contentari ; ac intendentes inter vos et Cyprienses præfatos concordiam procurare, prudentiam vestram rogamus et hortamur attentius, vobis sano consilio suadentes, quatenus mature considerantes præmissa, et quod sicut cortina cortinam trahit, sic scandalum scandala generat, et bellum bella producit, ex quibus utræque partes nimium patiuntur ; ab omni novitate Cypriensibus inferenda præfatis velletis penitus abstinere. Dat. Avin. VI kal. Januarii, anno II ». Adhibiti sunt a Gregorio[1] Thomas patriarcha Gradensis ac Bartholomæus archiepiscopus Genuensis, ut ducis ac senatus exasperatos animos delinirent, atque arma in Turcas, a quibus majora tum iis, tum cæteris fidelibus imminebant discrimina, traducerent : sed hæc omnia ad irritum cecidere, uti suo loco lugebimus. Nunc de Pontificio in traducendis ad Christum infidelibus, convertendis schismaticis, hæreticis abolendis nonnulla afferamus.

32. *Minoritæ ad Tartariam aliasque gentes missi.* — Data est provincia Francisco e Podio Minoritarum in Tartaria Aquilonari vicario[2], ut duodecim viros religiosos ad Barbaros Evangelii luce collustrandos duceret mitteretve : concessa ad Ludovici regis Ungariæ preces facultas Bosniæ vicario[3], ut in Bosnia, Rascia et Basarat plura religiosa domicilia pro amplificanda fide statueret : « Quod, inquit, in eisdem (Bosniæ scilicet Rasciæ ac Basarat), et aliis partibus eis vicinis multi schismatici et hæretici commorantur ; et quod ibidem convertendorum messis est multa, operarii vero pauci ». Præterea, flagitante eodem rege, religiosæ illius familiæ præfecti, quos ministros vocant, Encyclicis litteris sunt excitati[4], ut sodalibus, quos pius ardor ad laborem commoveret, eo proficisci permitterent : cum licet plures in dies hæretici et schismatici errores damnarent, major

[1] Foliet. l. II. de bello Veneto. — [2] Tom. II. Ep. secr. p. 104.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 104. — [2] An. 2. Ep. cur. p. 17. — [3] Tom. II. Ep. secr. p. 35. — [4] Pag. 36.

tamen multitudo fidem susceptura esset, si præconum Evangelii major numerus in id incumberet. In Halicia, cum episcopus schismate infectus esset, Andreæ episcopo Cerethensi, Catholicorum illius provinciæ cura est demandata [1]. Refloruit fides orthodoxa in Moldavia, cujus princeps Lasco ad Romanæ Ecclesiæ obsequium rediit, quem Gregorius ad propagandam in principatu pietatem est adhortatus [2] :

« Dilecto filio nobili viro Laskoni duci Moldaviensi salutem, etc.

« Litteras tuæ nobilitatis gratanter recepimus, ad quarum contenta præsentibus respondemus, quod sicut de tua conversione ad Catholicam fidem et obedientiam sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ matris et magistræ cunctorum fidelium, et tua bona perseverantia in Domino gratulamur, ita de tuæ uxoris, quæ in prioribus erroribus permanet, pertinacia condolemus : sperantesque quod tu salutaribus et sedulis monitis, tuæque præclaræ ac sinceræ fidelitatis exemplis ad præfatam fidem et obedientiam convertas eamdem, te non intendimus cogere ad eam quocumque tempore dimittendum : sed caute caveas, ne propter mutuam cohabitationem ipsius uxoris ab ea quomodolibet seducaris, et a tuis sanctis proposito et professione, quam fecisti dictæ Ecclesiæ, retraharis (quod absit) sed in eis semper proficias ad tuæ salutem animæ, et exemplum invitabile aliorum. Datum Avin. VIII kal. Februarii, anno secundo ».

33. *Hæreses et hæretici : Albertus episcopus, Begardi, Beghinæ, Valdenses, Tolosani, Raymundus Lullus.* — Per idem tempus subortæ sunt plures hæreses, atque infernæ potestates ad oppugnandam Ecclesiam habenas furori effudisse visæ sunt : in Germania in primis prosiliere scelesti homines, qui instituta a Christo sacramenta negarent, quos a fidei censore Ordinis Prædicatorum comprimi jussit Gregorius [3] : « Cum, inquit, sicut accepimus, pestis illorum hæreticorum negantium Ecclesiastica sacramenta, qui appellantur Flagellatores, in nonnullis Alamanniæ partibus, procurante humani generis inimico, dicatur exorta, etc.» Cum etiam pluribus libris aureo fictæ pietatis calice Babylonica venena simplicibus propinarentur, Pontifex causarum fidei cognitoribus, coacto doctorum cœtu, excuti exurique hujusmodi libros jussit [4], objectisque gravissimis pœnis exscribi perlegive vetuit.

Inter cæteros impios Albertus episcopus Alberstadensis e pastore in lupum sævissimum versus, insano dogmate suos inficere non perhorruit, quo libertatem humani arbitrii perimebat, affirmabat omnia fato inevitabili contingere : merita ac demerita tollebat : divini Numinis et sanctorum opem uti supervacaneam non implorandam censebat. Ut vero insanientem ad sanitatem mentis revocaret Gregorius, censoribus fidei partes demandavit [1], ut ipsum ad damnandas publice coram populi circumfusa multitudine hæreses Apostolica auctoritate adigerent : detrectanti judicium apud subsellia Pontificia intenderent, ac bimestri excurrente comparere juberent :

« Gregorius, etc. Herbordo præposito Ecclesiæ S. Severi Erfordensi , Maguntinæ diœcesis , ac Walchero Karlinger Ordinis fratrum Prædicatorum professori, in nonnullis partibus Alemanniæ inquisitori hæreticæ pravitatis, ac Rodulpho Ordinis fr. Eremitarum S. Augustini professori in sacra theologia magistris.

« Non absque multa amaritudine nostri cordis fide dignis relatibus ad nostrum pervenit auditum, quod Albertus Alberstadensis episcopus coram multis nobilibus et aliis tam clericis quam laicis civitatis et diœcesis suæ, pastorali gubernationi, non dissipationi a Sede Apostolica commissarum, in verba nefandissima aspersa labe pravitatis hæreticæ sæpius est prolapsus, asserendo inter cætera contra Catholicam fidem et sanctorum Patrum definitiones, quod omnia in hoc mundo ex necessitate eveniunt, et quod fata cuilibet homini vitæ ac mortis necessitatem imponunt; et quod non est habendum consilium nec deliberandum de aliquo, cum omnes actus hominum, etiam a libero arbitrio procedentes, noscantur ex necessitate cælestis influentiæ provenire , quodque de his idem episcopus est in illis partibus publice diffamatus : propter quæ nonnulli etiam nobiles et alii de partibus illis dicto episcopo, qui litteratus asseritur humana scientia potius, quam divina sapientia eruditus, damnabiliter in hac parte credentes, et per hæc putantes tolli merita et demerita, incipiunt omittere invocationem divini auxilii et sanctorum, nonnullaque alia opera pietatis, et alias in dicta fide Catholica vacillare ; ac alia multa et periculosa nimium scandala in dictis partibus oriuntur.

« Nos igitur, ne tam lethalis morbus serpat in plurimos, et Christi fideles sua pestifera contagione commaculet, sed jam ortus penitus extirpetur, volentes (prout ad nostrum spectat officium) super his de opportuno remedio providere ; discretioni vestræ per Apost. scripta mandamus, quatenus si vocatis dicto episcopo et aliis, qui fuerunt evocandi, inveneritis ita esse, seu eumdem episcopum fore de prædictis publice diffamatum, ipsi episcopo ex parte nostra in virtute sanctæ obedientiæ et sub excommunicationis et suspensionis ab administratione spiritualium et temporalium pœnis, quas eo ipso incurrat, nisi fecerit quæ præceperitis sibi, districte mandantes, quod in præsentia vestra ac cleri et populi dictarum civitatis et diœcesis, ad hoc specialiter congregandorum, errorem et temeritatem hujusmodi veraciter et humiliter recognoscens, prædicta temere

[1] An. 2. Ep. cur. p. 3. — [2] Tom. II. Ep. secr. p. 8. — [3] Pag. 1. — [4] An. 2. Ep. cur. p. 1.

[1] An. 2. Ep. cur. XI.

prolata per eum publice revocare, retractare et detestari ac ejurare procuret, dicendo et asserendo, quod talia credere et assertive dicere hæreticum est, et a præfata fide Catholica alienum, confecto exinde publico Instrumento : et si hoc infra certum peremptorium terminum competentem, quem ad id sibi duxeritis statuendum, non fecerit, ipsum ex parte nostra citetis, quod infra duorum mensium spatium, a die citationis hujusmodi comhutandum, conspectui nostro personaliter se præsentet, super his et aliis nostris pariturus mandatis, ac pœnam et pœnitentiam debitas subiturus, ac super præmissis statuturus, et recepturus quod justitia suadebit. Et nihilominus, sive idem episcopus præmissa assertionem et verba revocaverit, retractaverit et abjuraverit publice, ut præfertur, sive non, vos et quilibet vestrum per vos vel alium seu alios ea publice prædicetis, et asseratis fore hæretica et a sancta Romana Ecclesia matre et magistra cunctorum fidelium reprobata : tuque fili, inquisitor, et alii inquisitores hæreticæ pravitatis contra omnes et singulos hujusmodi hæresis labe respersos, prout ad vestrum spectat officium, procedatis, etc. Dat. Avin. id. Martii, anno secundo ».

34. Contaminabant etiam Germaniam Begardi ac Beghinæ multis erroribus : in quos cum jam ante Urbanus V Carolum imperatorem excitasset, ut imperiali auctoritate censores fidei in obeundo munere fulciret, iique in Magdeburgensi et Bremensi provinciis judiciorum ordinem in hosce hæreticos instituissent; mox impii ad declinandam severitatem in provincias quas Rhenus alluit, tum Hollandiam, Brabantiam ac ducatum Stetinensem, ubi altiores impietas radices fixerat, avolarunt. Ad quos revocandos in viam salutis, perdendosve, ne cæteros subornarent, Carolum imperatorem sollicitavit Gregorius, ut principes ac magistratus causarum fidei cognitoribus auxilio non deesse juberet [1]. Encyclicis quoque litteris Apostolicis [2] universi archiepiscopi et episcopi, principes, proceres urbiumque magistratus Germaniæ, Poloniæ, Silesiæ tuendæ fidei studio inflammati ad Begardos abolendos; cum etiam in finitimis Ungariæ provinciis plures impii, abjecto Christi cultu, ad Mahumeticam superstitionem desciscerent; atque alii, qui ab ea ad Christianorum castra transfugerant, postquam baptismo fuissent initiati, ad pristinam impietatem relaberentur : Gregorius tantum flagitium repressurus Prædicatoribus et Minoritis, quibus de fidei causis cognoscendi munus erat injunctum, dedit imperia [3], ut in hos eodem pœnæ genere atque in hæreticos animadverterent.

In Waldenses etiam, qui Allobrogum, Provinciæ ac Delphinatus fines inquinabant, statuit Pontifex Ecclesiastica tribunalia, ut eam pestem, quæ excisa sæpius iterum germinabat, aboleret : ac tum præsules [1], ut Petrum archiepiscopum Ebredunensem, et episcopum Valentinum, tum Delphinatus Viennensis præfectum atque Amedeum comitem Sabaudiæ permovit, ut sua auctoritate ac potentia fidei censores abolendæ illi pesti vacaturos communirent.

35. Tolosæ similiter, in qua urbe olim Albigensium colluviem diu hæsisse vidimus, hæreseon novarum spargebantur semina, jamque plures religiosos et sæculares scientiæ avidiores inter se ad periculosas concertationes curiosa temeritas commiserat, in quibus plura adversus fidei veritatem nonnulli effutierunt : cui nascenti malo adhibituris remedium Gregorius, Tolosano archiepiscopo atque Hugoni Ordinis Prædicatorum fidei censori partes dedit [2], ut in eos, qui Tolosæ disputando concionandove aliquem contra fidem Catholicam errorem disseminarent, Ecclesiasticam severitatem distringerent :

« Gregorius, etc. venerabili fratri... archiepiscopo Tolosano, et dilecto filio Hugoni de Verduno, Ordinis fratrum Prædicatorum professori magistro in theologia, inquisitori hæreticæ pravitatis in partibus illis auctoritate Apostolica deputato.

« Nuper displicenter accepimus, quod in civitate Tolosana, nonnullæ personæ Ecclesiasticæ, sæculares et etiam regulares, plura sapere quam oportet, contra doctrinam Apostoli temere appetentes in suis prædicationibus, disputationibus, responsionibus, determinationibus ac lecturis, nonnulla erronea et fidei orthodoxæ contraria prædicare, docere, tenere et asserere non verentur in animarum suarum periculum, Christifidelium perniciosum exemplum et scandalum plurimorum. Nos igitur, prout ex debito tenemur pastoralis officii, tam circa correctionem excessuum hujusmodi, ne sanguis prædictorum de nostris manibus requiratur, quam circa suarum salutem animarum providere salubriter cupientes, ac sperantes id posse per vestræ diligentiæ studium feliciter divina suffragante gratia provenire; discretioni vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus omnes et singulos sæculares et etiam religiosos qui Tolosæ errorem aliquem contrarium fidei orthodoxæ prædicaverunt, aut in futurum prædicabunt, vel docuerunt seu tenuerunt aut asseruerunt, vel in futurum hoc facient in suis disputationibus, responsionibus, determinationibus aut lecturis, auctoritate Apostolica, prout justum fuerit, corrigatis, puniatis et ipsos hujusmodi eorum errores revocare compellatis. Dat. Avin. XIV kal. Decembris, anno secundo ». Dum floruit pietate Gallia, reges Pontificia imperia in hæreticos sua auctoritate armarunt : quibus sane parata est ingens gloriæ messis, si in exscindendis hæreticis Christianismi nomen implere velint.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 11. — [2] An. 2. Ep. cur. p. 51. — [3] Pag. 52.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 119. — [2] An. 2. Ep. cur. p. 169.

In Aragonia sparsi erant apud imperitum vulgus plures libri variis erroribus inquinatissimi Raimundi Lulli Balearis nomine inscripti, sive ii ab eo compositi, sive ab aliis ut tutius sub splendido nomine venena funderent conficti. De quibus cum Nicolaus Eymericus fidei censor ad Sedem Apostolicam retulisset, Gregorius archiepiscopo Terraconensi dedit imperia [1], ut eos libros diligenter conquireret, atque una cum theologis doctrinam in iis contentam in examen adduceret, ac si aliquibus fœdatos erroribus comperiret, flammis abolendos curaret : « Nuper, inquit, dilecto filio Nicolao Emerici Ordinis fratrum Prædicatorum professore magistro in theologia in partibus Aragoniæ inquisitore hæreticæ pravitatis nobis referente percepimus, quod in partibus illis nonnulli laici quamplures libros habent in vulgari per Raimundum Lullum civem Majoricensem compositos, in quibus (ut idem inquisitor videtur asserere) errores quamplurimi in fide continentur. Nos igitur in præmissis, prout ex debito tenemur pastoralis oficii, providere volentes, fraternitati tuæ, de qua in his et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus hujusmodi libros, per quoscumque habeantur seu detineantur, tibi facias exhiberi : et si per tuam ac dicti inquisitoris, et aliorum magistrorum in theologica facultate et jurisperitorum (quos propterea coram te evoces) repereris, quod præfati libri errores in fide contineant, eosdem libros comburas, et comburi facias atque mandes. Dat. apud Pontemsorgiæ Avinionensis diœcesis non. Junii, anno secundo ». Perfunctus imposito sibi munere Eymericus Dertusensis episcopi notario concredidit librum Raimundi Lulli, erroribus scatentem, Catalano idiomate conscriptum : quem postea Gregorius III kal. Octobr., Pontificatus anno IV, transmitti ad Sedem Apostolicam jussit [2]. Damnatam autem ab eodem Pontifice illius doctrinam testatur idem Eymericus qui inter cætera Lullistarum deliria, hoc insigne affert [3] : « Quod doctrina veteris Testamenti attribuitur Deo Patri, doctrina novi Testamenti Deo Filio, sed doctrina Raimundi Lulli Deo Spiritui sancto ». Quam doctrinam aiebant sectarii non humana industria, sed divini Spiritus solo afflatu excurrente quinquaginta vel sexaginta horarum spatio comparandam.

Cum vero eam Gregorius damnasset, tantum abest, ut Lullistæ ab erroribus resipuerint, ut cæteris hunc adjecisse referat Eymericus : « Quod Dominus Gregorius papa XI, qui doctrinam Raymundi Lulli in viginti ejus voluminibus contentam ut hæreticalem in ducentis articulis Avinione in consistorio condemnavit, totamque generaliter ut suspectam vehementer de hæresi cunctis fidelibus interdixit; sacrum collegium, quod consensit; cardinalis Hostiensis, qui commissarius in illa causa fuit; magistri in theologia ultra viginti qui ad condemnationem prædictam consilium præstiterunt; isti doctrinam istam non intellexerunt, decepti sunt et turpiter erraverunt ». Recensentur a Pegna [1] viginti Raimundi Lulli libri ut hæresibus aspersi damnati : extatque in Appendice directorii inquisitionis Diploma Gregorii, quo Raimundi Lulli opera damnantur, consignatum Pontificatus anno VI. Sed hæc Lullistæ conficta ab Eymerico vel subreptitium esse Diploma contendunt. At virum gravem, egregie de religione Catholica meritum, nullius utilitatis illecebra pellectum id facinus perfricta fronte ausum, vix credi potest, cum facillime coargui mendacii potuisset. An vero erratum sit in discernendis genuinis Raimundi Lulli libris, excerpendisque ex iis sententiis errores continentibus, non liquet; deque illius doctrina varii varia sentiunt [2], lisque mota apud subsellia Pontificia anno MDLXXXIII adhuc est sub judice. Adscripta porro fuisse Raimundo Lullo seniori adulterina opera, veluti de alchimia et de mercuriis, et testamentum novissimum, a recentiori auctore post Lulli obitum edicta, demonstrat Lucas Wadingus [3]. Attributi etiam feruntur ab aliquibus Raimundo Lullo libri pestiferi de invocatione dæmonum alterius Raimundi dicti de Terraga neophyti Ordinis Prædicatorum, cui sacræ familiæ, abjecto Judaismo, sed aliis erroribus fœdissimis non depositis, se addixerat. Enumerantur ii a Nicolao Eymerico in suo directorio [4], qui legentibus horrorem pariunt, ac fere in eo versantur, ut cultum dæmonibus venerationemque conciliare moliatur : Deoque ac sanctis odium conflet : cujus deliria blasphema silentio potius quam memoriæ posterorum tradenda. Is vero judicio impietatis dum vixit postulatus, vel sponte vel metu eam evomuit damnavitque, in carceribus vero fidei censorum extinctus plures libros hæresibus contaminatissimos reliquit, quos Pontifex a Tarraconensi archiepiscopo et Nicolao Eymerico ignibus exuri jussit [5]. Irrepserant etiam in insula Corsicæ plures hæretici pietatisque splendorem obscurare moliebantur : cujus restituendi sollicitus Pontifex, Petro episcopo Maranensi provinciam dedit [6], ut ad tutandam religionem insectandosque impios incumberet.

36. *Fraticelli suos obtrudunt ut sanctos.* — In insula Siciliæ pietatis specie circumventi simplices ossa putrida cineresque inanes Fraterculorum venerabantur, quasi sanctorum cultus iis ab Sede Apostolica decretus fuisset. Injecerat fraudi occasionem ejusmodi hominum hypocrisis, cujus aureo velamine scelera texerant. Abolendæ itaque

[1] An. 2. Ep. cur. p. 131. ext. etiam in Append. direct. inquisit. p. 85. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 201. Ext. etiam in Append. direct. inquisit. p. 86. — [3] Eymer. II. p. direct. q. IX. § ult.

[1] Pegna Comment. 51. in q. XXVI. — [2] Bellarm. de script. Eccl. cap. de Raim. Lul. — [3] Wading. tom. III. Annal. Minor. An. Chr. 1315. num. 14. — [4] Direct. inquis. 2. p. q. X et XXVII. et Pegna in ead. c. observat. com. 42. — [5] An. 2. Ep. cur. pag. 191. — [6] Pag. 195.

profanæ illius superstitionis studio permotus Pontifex, omnibus præsulibus munus imposuit [1], ut populos ab ea, intentato anathemate, deterrerent:

« Venerabilibus fratribus archiepiscopis, episcopis aliisque Ecclesiarum prælatis, in insula Siciliæ constitutis, ad quos præsentes pervenerint, salutem, etc.

« Molesta significatio ad nostrum perduxit auditum, quod in nonnullis civitatibus, castris, villis et aliis locis insulæ Siciliæ vobis ordinario jure subjectis, quidam diabolica fraude decepti, ossa et cineres quorumdam de Fraterculorum, Dulciniorum et de Paupere Vita sectis per Sedem Apostolicam reprobatis (qui dum viverent ut simplices sub specie recti deciperent, ipsis simplicibus se viros pœnitentiæ ostendebant) ac si cineres et ossa hujusmodi essent reliquiæ adscriptorum sanctorum Catalogo, temeritate propria colere, et Ecclesia seu capellas in talium honorem erigere, et erectas cum luminaribus in anniversariis obituum eorumdem catervatim annis præsumunt

[1] An. 2. Ep. secr. p. 95.

singulis visitare. Cumque præmissa, quæ absque auctoritate Romanæ Ecclesiæ fieri a sacris canonibus prohibentur, nullatenus debeant tolerari, discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus in vestris civitatibus et diœcesibus prædicta vel similia per quascumque personas de cætero attentari districtius inhibere curetis, contradictores (cujuscumque status, ordinis, sexus vel conditionis existant) auctoritate nostra per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, invocato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Dat. apud Villamnovam Avinionen. diœcesis II id. Septembris, anno secundo ».

Postremo addimus Gregorium ad instaurandam religiosorum Ordinum disciplinam incubuisse ut testantur Apostolicæ litteræ, quibus Prædicatores, Minoritas, Carmelitas et Cistercienses, eam ob causam ad solemnes conventus congregatos diligentem rei operam dare jussit [1].

[1] An. 2. Ep. cur. p. 39, 201, 202 et 204.

GREGORII XI ANNUS 3. — CHRISTI 1373.

1. *Imperatoris Constantinopolitani ad Pontificem legatio contra Turcarum progressus.* — Anno humanæ salutis millesimo trecentesimo septuagesimo tertio, Indictione undecima, potiti ingentibus victoriis Turcæ, atque Epiro et Macedonia in suam tyrannidem majori ex parte redactis, dum Occidentales principes, spreta Christi gloria ac fide, suis augendis rebus student, extremi exitii terrorem Orientali imperio ac schismaticis tristem servitutem inferebant: cum Joannes Palæologus Græcorum imperator tantis perculsus Barbarorum progressibus amplissimos oratores ad Sedem Apostolicam atque Occidentales reges misit, ut ipsos ad defendendum Orientem incenderet. Functus est ea legatione Joannes Lascaris veterum imperatorum Lascarorum stirpe oriundus, qui expositis Gregorio rerum Græcarum ruinis, ad reges Christianos profecturus, ut ipsos ad reprimendos infideles excitaret, Carolo Francorum regi [1] ac Ludovico duci Borbonii [1] apud ipsum gratia et auctoritate florentissimo, Joannæ reginæ Siciliæ [2], Philippo principi Tarentino imperatori Constantinopolitano [3], Dominico e Campofregoso duci Genuensium [4], Raimundo Berengario Rhodiorum equitum magistro [5], Ludovico regi Ungariæ [6], Carolo e Dyrrachio Dalmatiæ et Croatiæ duci [7] commendatus est: utque Turcæ facilius edomari possent, sumpta sunt consilia [8] instruendæ classis duodecim triremium, quæ in Hellesponto atque Ægæo mari barbaros trajectu ex Asia in Europam arcerent. Quibus constitutis Pontifex de navata a se pro fulciendo labante Orientali imperio Joannem Palæologum certiorem fecit: illiusque infelicem sortem miseratus, cum nominis Christiani hostes, Constantinopoli et Thessalonica exceptis, reliquas pæne imperii terras suæ subjecissent servituti, aut excursionibus infestas redderent, admonuit plerisque eam opi-

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 36.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 36. — [2] Pag. 59. — [3] Ead. pag. — [4] Pag. 61. — [5] Ead. pag. — [6] Pag. 58. — [7] Pag. 62. — [8] Pag. 76.

nionem infixam, justas a divino Numine de schismaticis pœnas exigi, qui toties ad conjunctionem Romanæ Ecclesiæ allecti obduruissent in pertinacia: se vero majori alacritate ad comparanda auxilia incitatum iri, quo ipsos ad orthodoxam fidem revocandos singulari amore complecteretur; utque imperiale in id studium interponeret, ipsum est adhortatus [1]:

2. « Gregorius, etc. charissimo in Christo filio Joanni Palæologo imperatori Græcorum illustri salutem, etc.

« Cum prægrandi amaritudine nostræ mentis relationibus continuatis audimus, quod impii Turci hostes sanctissimi Christiani nominis, specialesque tui culminis persecutores et destructores tui imperii contra Christianos assiduis successibus prosperantur; propter quod civitates Constantinopolitana et Thessalonicensis, et aliæ terræ, quas possides de præsenti, quasi ab eisdem Turchis inclusive (inclusæ) in magno dicuntur periculo remanere: ideoque Catholicis, qui in illis sunt partibus, et etiam Græcorum seu Romaniæ populis, licet a sancta, Catholica et Apostolica Ecclesia ex antiquo schismate separatis (spe tamen concepta, quod ad ovile Domini et unitatem sanctæ Sedis Apostolicæ revertantur) paterno compatientes affectu, ad resistendum dictis Turchis et defendendum terras ultramarinas, quas idem possident Christiani, certam unionem galearum, de qua tuæ celsitudini alias scripsimus, et alia remedia pro nunc possibilia, donec (ut speramus) sedatis bellis Occidentalibus meliora adhiberi poterunt, sollicite procuramus, ut per ea Turchis resistant eisdem, ac clerus et populi tui imperii, relicto damnabili schismate, propter quod (ut communis est opinio) ipsi quasi ad nihilum sunt redacti; et inimici Christi, videlicet Saraceni et Turchi, prævaluerunt et prævalere non cessant assidue contra eos, ad unitatem dictæ Ecclesiæ devotis mentibus unanimiter revertantur: et si tu et ipsi velitis vere et pure ad hoc intendere, et inciperetis dare operam efficacem, nos ac principes Occidentis circa defensionem dictorum populorum Romaniæ essemus indubie promptiores. Et quia tu ac clerus et populus dicti tui imperii, si ad hoc disponatis intendere, essetis forsan contenti, per personas vestræ nationis super hoc inchoare tractatum; nos contentaremur, quod dilecti filii nobiles viri Joannes Lascari Galoferos miles, et Demetrius Chidonii de Constantinopoli nobis noti, scientes Græcam et Liatnam linguas (viri utique fideles, circumspecti et litterati) existerent tractatores: super quibus velis nobis quod tua celsitudo et ipsi clerus intendant, tuis et ipsorum litteris respondere. Dat. apud Pontemsorgiæ Avinionensis diœcesis, XI kal. Julii, anno III ».

3. *Turcis Ungariæ minitantibus, expeditio in illos indicta, et sollicitati reges et imperator.* — Obtritis Græcis ac Rasciis vastatis, et Bulgaris magnis cladibus affectis, Turcæ Amurate principe circumferre latius victorias. in Catholicorum terras penetrare, sibique Ungariam subjicere sunt meditati: sed cum suam potentiam Ludovici regis, qui recenter Poloniam aliis regnis adjunxerat, viribus imparem esse metuerent, Tartaros quos olim Ungariam non tam sibi subjecisse, quam redegisse in solitudinem vidimus, ac deinde pluribus prœliis contusos, inito armorum fœdere concitare tentarunt. Quibus acceptis Ludovicus rex ad infideles propulsandos, si victricia Ungariæ signa inferrent, se instruxit [1]: missisque ad Sedem Apostolicam oratoribus, Gregorium rogavit [2], ut ad fideles pio ardore ad tuendam religionem accendendos sacrum in Barbaros bellum, propositis indulgentiarum præmiis regia castra secuturis, indiceret. Cujus votis assensit Christi vicarius, ac Strigoniensi et Colocensi in Ungaria, Gnesnensi in Polonia, Jadrensi, Spalatensi et Ragusino in Dalmatia archiepiscopis, eorumque suffraganeis episcopis provinciam dedit, ut Ungaros ad arma in Turcas expedienda inflammarent, crucisque symbolo insignirent: tum preces inter sacra mysteria fundendas a sacerdotibus pro divino auxilio conciliando instituit:

« Gregorius, etc. archiepiscopo Strigoniensi ejusque suffraganeis.

« Dudum multorum fide dignorum litteris atque relatibus amare didicimus, et nuper charissimus in Christo filius noster Ludovicus rex Ungariæ illustris per dilectos filios Wratislavum Catonis præpositum Ecclesiæ Transilvanæ decretorum doctorem, et nobilem virum Nicolaum comitem de Vung ambaxiatores suos nobis significare curavit, quod infideles impii, Turchi vocati, crudelissimi hostes nominis Christiani, et illius persecutores assidui, plus cæteris infidelibus Catholicam fidem et ipsius cultores persequi, et delere (quod absit) animosis conatibus molientes, a non longis temporibus, præsertim a viginti mensibus citra, amplas terras imperiorum Romaniæ et Bulgariæ, et regnum Rasciæ aliasque partes profitentium nomen Christi, quamvis schismaticorum continuatis hostilitatibus invaserunt, occuparunt et immaniter destruxerunt, et contra incolas terrarum et partium earumdem magnas victorias habuerunt, eisdem incolis aut crudeliter trucidatis, aut in miserabilem captivitatem abductis, aut alias retentis sub jugo infelicissimæ servitutis, nonnullis eorum abnegantibus, proh dolor! nomen Christi: quodque ex his iidem Turchi in tantam ascenderunt superbiam, quod prædictum regnum Rasciæ et alias partes Christianorum præsumpserunt amplius invadere ac præsumunt; et ad suæ elationis fomentum et robur, ut probabiliter præsumitur, sese cum Tartaris vicinis regno Ungariæ ad invadendum ipsum regnum, utique gloriosum, in quo fides Catholica

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 58.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 42. — [2] An. 3. Ep. cur p. 30.

præcipua noscitur devotione vigere, impietatis funiculis colligarunt: propter quæ rex ipse Christianissimus princeps et infidelium persecutor magnificus, ut nobis per eosdem ambaxiatores notificavit, intendit Deo prævio, cujus fidei causa geritur in hac parte, in persona propria et cum sua potenti militia, et etiam alia de diversis partibus fidelium procuranda, infra annum ab instante mense Maii computandum, contra eosdem Turchos et etiam Tartaros, si forte ipsi Tartari contra dictum regnum Ungariæ venire tentaverint, in Christi nomine proficisci, et ipsos persequi juxta posse. Quare idem rex nobis humiliter supplicavit, quatenus (ut incolæ dicti Ungariæ et Poloniæ et Dalmatiæ regnorum suorum, et aliarum suarum terrarum, et alii qui cum ipso ibunt eo lætiores et promptiores ad dictorum infidelium exterminium proficiscantur, quo majora præmia, spiritualia videlicet, exinde se speraverint adipisci) in dictis suis regnis et terris et aliis partibus, de quibus nobis videretur expediens, verbum crucis prædicari, et venerabile signum ejus quibusvis fidelibus quarumcumque partium illud suscipere devote volentibus concedi, ipsorumque humeris imponi de benignitate Apostolica dignaremur.

4. « Nos igitur ejusdem regis hujusmodi sanctum propositum dignis laudibus commendantes, et in eo ipsum et alios similiter proponentes, intendentes favoribus et gratiis Apostolicis confovere, fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio per Apostolica scripta committimus et mandamus, vos nihilominus obsecrantes per aspersionem pretiosi sanguinis Domini nostri Jesu Christi, quatenus provide considerantes, quod cum ipse Dominus fidelium suorum regimini vos velut in sollicitudinis partem assumptos præfecerit, et ad promotionem hujusmodi sancti negotii plus cæteris teneamini ex officio pastorali, tanquam præcones fideles et fortes athletæ fidei, singuli videlicet vestrum in singulis vestris civitatibus et diœcesibus existentibus intra ipsa regna et terras, contra prædictos infideles blasphemos Christiani nominis per vos et alias personas Ecclesiasticas, sæculares et regulares Ordinum quorumcumque, quas ad hoc idoneas fore noveritis, cunctis Christi fidelibus juxta datam vobis et eis a Deo prudentiam proponatis publice verbum crucis, et venerabile signum ejus quibusvis dictorum regnorum et terrarum regis ejusdem dominio subditarum, et illud suscipere devote et cum præfato rege ire volentibus in negotio prælibato, quos ad hoc utiles fore credideritis, concedatis, ipsorumque humeris imponatis, et fideles eosdem quos ad audiendum propositionem ipsam (quoties expedierit) ad loca idonea convocare possitis; sollicitis exhortationibus et opportunis instantiis inducentes eosdem, ut suscipientes cum reverentia dictum signum ipsumque suis cordibus imprimentes contra hostium prædictorum perfidiam, et ad ipsorum exterminium assurgant viriliter, ac negotium ipsum ferventer assumant et ferventius prosequentur ». Ad alliciendos vero ad sacram expeditionem adornandam, et crucem induendam fideles, datur concionatoribus auctoritas ut anni unius et quadraginta dierum indulgentias, auditoribus conferant; et pollicetur Pontifex criminum veniam iis, qui vitæ apud sacerdotem expiatis criminibus semestri integro continuo vel interrupto sub signis Ungariæ regis adversus infideles meruerint: eademque prærogativa illis proposita, qui in militum stipendia opes conferrent; spondetque non ea modo crimina deletum iri, quæ apud sacerdotem confitebuntur; verum ea etiam, quæ e memoria exciderint, modo ubi in mentem venerint sacerdoti exponant. Si vero e vita ante susceptam vel non confectam expeditionem eriperentur, si ea, quæ in eo bello insumpturi erant, pro cujusque fortunis et conditione reliquerint, propositi præmii participes futuros. Tum ad crucesignatos omnibus injuriis vindicandos, tuendaque illorum bona ipsos privilegiis communit, suscipitque in clientelam Apostolicam: ad quos defendendos archiepiscopos et episcopos incumbere, atque regiam potentiam ad coercendos invasores implorare jubet. Demum ne fidelium eleemosynæ direptioni paterent, tum etiam ad divinum præsidium comparandum, hæc sancit:

5. « Ut autem hujusmodi sanctum negotium felicius prosperetur, volumus, et in singulis cathedralibus collegiatis ac parochialibus Ecclesiis singuli trunci concavi ponantur tribus clavibus consignati; prima videlicet penes episcopum loci, secunda penes Ecclesiæ prælatum seu rectorum aut sacerdotem, et tertia penes aliquem vitæ probatæ laicum conservandis; ut in eis fideles ipsi, juxta quod Dominus mentibus eorum inspiraverit, suas eleemosynas deponere in suorum remissionem peccaminum moneantur; ita tamen, quod de pecuniis in truncis ipsis existentibus idem rex per se vel alium nisi per manus illorum, qui auctoritate Apostolica ad hoc deputati sunt seu deputabuntur, nihil recipiet; et postquam receperit, nihil expendet, nisi in negotio prælibato. Porro desiderantes intense, quod hujusmodi negotium optatum sortiatur effectum, ac ejusdem regis et aliorum Christi fidelium pia devotio adjuta suffragiis circa prosecutionem dicti negotii efficacius roboretur, auctoritate præsentium ordinamus, ut in singulis supradictis et aliis etiam regularibus Ecclesiis dictorum regnorum et terrarum ejusdem regis qualibet hebdomada semel certa die, pronuntianda populo, una missa pro salute dicti regis et sui populi, præfata prosecutione durante, solemniter celebretur; ita quod in prima de Trinitate, in secunda de Cruce, et in tertia hebdomadis de beata Maria Virgine, et sic deinceps, missæ hujusmodi debeant celebrari : nisi forsan id festivitatis alicujus solemnitas impediret. Cunctis vero fidelibus vere pœnitentibus et confessis, qui durante prosecutione dicti negotii pro ipsius consummatione felici devote ad Deum preces effunde-

rint, decem dies videlicet singulis diebus, quibus oraverint, de injunctis pœnitentiis misericorditer relaxamus. Cæterum volumus, memoratumque regem hortamur, quod ipsos Turcos usque ad strictum maris, quod est inter Constantinopolim et insulas Agiopelagi, et quod ad nonnullis brachium sancti Georgii appellatur, posse suo fideliter persequatur. Vobis autem et cæteris aliis inhibemus, ne crux ipsa prædicetur nisi in dictis regnis et terris dominio præfati regis subjectis, et personis eorum regnorum et terrarum dumtaxat humeris imponatur, præsentibus post triennium ab incœptione prosecutionis hujusmodi negotii computandum minime valituris. Dat. Avin. X kal. Aprilis, anno III ». Antequam Strigoniensis archiepiscopus has litteras divulgaret, una cum Colocensi archiepiscopo et episcopo Quinqueccclesiensi jussus est[1] sacramento adigere Ludovicum regem, excurrente anno ducturum exercitum, nec sacras opes in alios sumptus derivaturum : tum data archiepiscopo imperia[2], ut censuris ferrum Turcis aut Valachis illaturos percellerent. Sacra vero indulgentiarum præmia non tantum regis Ungariæ subditis, verum omnibus exteris illius signa secuturis proposita[3].

6. Non enim Ungaria modo, Polonia, Dalmatia aliisque regnis Ludovico obnoxiis crucesignatam in Turcas expeditionem promulgandam indixit Pontifex, verum etiam in Germania, e qua florentissimæ copiæ educendæ sperabantur, si publica inter imperatorem ducesque Bavariæ concordia revocaretur. Carolum itaque sollicitavit[4], uti illi accomodaret animum, cum Germanicæ rei maximi interesset, Turcas comprimi :

« Carolo Romanorum imperatori semper Augusto.

« Licet, fili charissime, negotium contra Turchos hostes nominis Christiani, occupantes multas et magnas partes Romaniæ et etiam Bulgariæ, quod charissimus in Christo filius noster Ludovicus rex Ungariæ illustris, eisdem Turchis vicinus, tam prompta voluntate quam urgente necessitate vult prosequi, ut nobis per suos ambaxiatores notificare curavit, sit omni laude dignissimum, et non solum Apostolicæ Sedis, sed principum et aliorum fidelium auxiliis pro reverentia Dei et defensione Catholicæ fidei muniendum, et ipse rex petierit verbum crucis non solum in suis regnis, sed etiam in Alemannia prædicari ; nos tamen, considerantes dolenter, quod in dicta Alemannia sunt plurimæ principum discordiæ, inter quos tua cum dilectis filiis ducibus Bavariæ fore dignoscitur celsitudo, et quod ex hujusmodi prædicatione, durantibus ipsis discordiis, fructus modicus forsitan sequeretur in vilipendium dictæ prædicationis et concessionis ejusdem ; et quod prosecutio dicti negotii non solum ad ipsum regem, sed etiam ad imperialem magnificentiam dignoscitur pertinere ; ipsam prædicationem in eadem Alemannia nondum duximus concedendam. Quare, si Altissimus tuis inspiraret præcordiis, quod ad hoc negotium pro reverentia Dei et animæ tuæ salute velles attendere, acceptissimum nobis esset, et prædicationem crucis in nonnullis partibus in tui culminis auxilium concederemus libenter : et te aliis, quibus possemus, favoribus Apostolicis muniremus.

7. « Ubi autem ad hoc nolles seu non posses intendere, devotam serenitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus provide cogitans, quod ipsi Turchi contra Christianos, quamvis schismaticos, magnas habuerunt victorias, et amplas terras etiam occuparunt, et quod olim quidam infideles, videlicet Tartari, regno Ungariæ invaserunt, et Ecclesias et fideles ipsius regni miserabiliter dissiparunt; et quod, si dictus rex non munitus potentia necessaria in bello succumberet, quod Deus avertat, magnum Christianitati posset periculum evenire, et strenua militia Theutonica sit ipsi regi opportuna quamplurimum, et in hoc non solum agatur interesse regis præfati, sed fidei et fidelium, præsertim vicinorum regno Ungariæ, inter quos esse dignosceris; digneris pro Dei obsequio, animæ tuæ salute et gloria celsitudinis augustalis propter hoc specialiter concordias pro te ipso et aliis reformare, ut prædicatio dictæ crucis fieri valeat fructuose : super quibus venerabili fratri nostro Agapito episcopo Ulixbonensi Apostolicæ Sedis nuntio latori præsentium velis fidem plenariam adhibere. Dat. Avin. II non Aprilis, an. III ». Vertebatur dissensio de marchionatu Brandeburgensi, quem Bavaris principibus eripere suæque inferre familiæ moliebatur Carolus : cum eitam magni illius interesset ad propagandum in filium Wencestaum imperium, jus creandi Cæsaris cum eo principatu ad suos traducere : quare Pontifex Wenceslaum majorem illius natu filium regem Boemiæ adhortatus est[1], ut se una cum fratribus ad componendam controversiam omnem Agapito internuntio Apostolico, eam ob causam misso facilem et obsequentem se præstaret.

8. *Genuensium in Cyprum expeditio.* — Funestior longe dissensio Cyprios ac Genuenses inter sese commiserat, qui Turcas conterere potuisset (1). Genuenses enim ob editam suorum superiori anno

[1] An. 3. Ep. cur. XXXIII. — [2] Pag. 51. — [3] Pag. 33. — [4] Tom. III. Ep. secr. p. 40.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 263.

(1) Expeditionem Cypriam a Genuensibus hoc anno Martio mense susceptam, et feliciter absolutam, vetus Genuensium annalista Georgius Stella latius exponens, ea omnia narrat quæ ab annalista hic per compendium tanguntur. Ex quo tamen nonnulla illustranda et corrigenda sunt, quæ imprudenti annalistæ exciderunt. Damianus ille Cattaneus, qui cum septem triremibus insulam primus tentavit, vir fuit juris scientia clarus, a Genuensibus pretio conductus ut leges studiosæ juventuti exponeret. Porro ille insula copiis expositis, primo quidem die XVI Junii Nicosiam cepit, tum die XXIII ejusdem Paphum. His ita comparatis, supervenit Petrus Fregosus cum triremibus XXXVI,

carnificinam vindictæ avidi bello se accingebant, quos mulcere jam ante Pontifex, uti vidimus, erat conatus: ac Thomæ patriarchæ Gradensi repetitis XIII kal. Februarii, imperiis provinciam dedit, ut ipsos ab invadenda Cypro deterreret; iisdemque proposuit [1], Petrum regem ab illatæ injuriæ crimine purissimum esse: commemoravit illius parentis in eos studia eximia; utque animum ad concordiam æquitate componendam flectere, est hortatus.

Inter quæ dum Genuensis belli impendentis terrore Cyprus fluctuat, nec tuendæ in Asia partæ a defuncto rege ditioni vacare potest, Turcæ Sataliam expugnatam Mahumetanæ impietati restituerunt. Extant ea de re Apostolicæ litteræ ad Petrum regem datæ [2] quibus ubi perceptum a se inde dolorem expressit, subjecit quantos labores pro Genuensibus mulcendis suscepisset, quo colloquia una cum Guillelmo et Hugone cardinalibus, tum Petro Aragonio principe materno avo Minorita iniisset: sed cum Cyprii oratores pro agitanda pace nulla fuissent instructi auctoritate, omnes conatus irritos cecidisse. Monuit [3] vero Joannem e Lesiniano regis patrum et Elionoram reginam Petri olim comitis Ripacurtiæ tunc Minoritæ filiam, ut periculo imminenti prospicerent. Nec vana suggessit Christi vicarius: immissus enim cum septem triremibus Damianus Cattaneus Genuensis, maritimis locis vastatis, magnum terrorem intulit, ac plerosque quorum agros non urebat, secum sentire fingens, ingentes inter Cyprios discordias injecit, ac tumultibus regnum implevit. Cui postea Petrus Fulgosius cum triremibus quadraginta tribus se conjunxit, obsessaque V non. Octobris Famagusta, quatuor regias triremes et aliam majoris alvei navim primo impetu incendit: neque ita multo post Elionoram reginam, quæ sustinere ægre obsidionem poterat, ac viri cæsi necem ulcisci optabat, ad deditionem coegit. Capti sunt illatæ Petro regi necis auctores, moxque capitis supplicio affecti: Jacobus Lesinianus ac duo Joannis Lesiniani Antiochiæ principis filii custodiæ traditi. Petrus autem rex ad extrema compulsus, pacem impetravit a Genuensibus ea lege, ut Famagustam reipublicæ Genuensi concederet, et aliquot annis quadraginta aureorum millia penderet, obsidesque clarissimos ut fidem suam devinceret tradidit. Ex quo funesto bello, secuta alia bella rem Christianam admodum in Oriente everterunt. At dum Genuenses suas ulcisci injurias, quam Turcicam tyrannidem reprimere malunt, demum etiam amplissimam ditionem, quam obtinebant in Oriente, Barbarorum prædæ abjecere.

9. *Smyrnæ custodia Rhodiis equitibus tradita.* — Convertere ipsorum studia ardoremque animorum accendere in Turcas nisus est Pontifex; ac tum maxime, cum ad comprimendos infidelium impetus Rhodios equites traducere in Asiam superiorum Pontificum exemplo meditaretur: eamque ob causam solemnia equitum comitia indixit prope Avenionem Pontifex, ac datis ad Dominicum e Campofregoso ducem ac senatum litteris, ut consilium et operam communicarent, ipsos est adhortatus [1]. Provinciam vero dedit Raimundo supremo Rhodiorum equitum magistro [2], ut Smyrnæ custodiæ diligentem daret operam, cum Turcæ eam terra marique adoriri molirentur: « Ad nostrum, inquit, perduxit auditum, quod truculenta Turcorum rabies, Christiani nominis inimica, tam per mare quam per terram, ut futura æstate terras fidelium (quod Deus avertat) invadere valeat, magnam armatam et exercitum nititur præparare. Nos timentes de invasione civitatis prædictæ, quæ inter ipsos Turcos, et valde, (ut asseritur et est verisimile) desiderata eis existit; et quæ si perderetur (quod absit) insula vestra Rhodi maximis periculis subjaceret, in grave fidei Catholicæ detrimentum; discretionem vestram hortamur, vobis districte præcipiendo mandantes, quatenus circa solertem custodiam et defensionem dictæ civitatis Smyrnarum, si expedire videritis, efficacibus auxiliis et opportunis favoribus (ita quod de tanto sinistro casu, perditionis videlicet ipsius civitatis, nequeat dubitari) vigiletis attentius, et modis omnibus accommodis attendatis, etc. Dat. Avin. kal. Martii, an III ».

10. *Judiciaria Acta in Bernabonem.* — Non potuit Gregorius vires omnes ac Pontificia arma in Barbaros convertere ob Bernabonis Vicecomitis tyrannidem: quem ob fœdera antea sancita inconstanter violata perfidiæ damnavit [3]. Extantque alia in ipsum et Galeatium fratrem acta judiciaria [4], quibus Gregorius immania carnificinæ ab iis instar Decii in sacerdotes exercitæ exempla describit; utque munera Ecclesiastica pro arbitrio contulerint abrogaverintque, tum Pontificiam in conferendis sacerdotiis auctoritatem oppugnarint: quorum potiorem partem subjicimus:

« Gregorius, etc. ad futuram rei memoriam.

« A quatuor annis citra quondam Ambrosium Ortulanum præpositum monasterii S. Barnabæ Mediolanensis Ordinis S. Augustini fecit capi, et tam crudeliter torqueri, quod in equuleo expiravit; et in majus vituperium ordinis clericalis et religionis, corpus ejus super curru positum per civitatem Mediolanensem publice trahi, et ad locum publici suspendii deportari. Et tam ipse Bernabos quam Galeaz de Vicecomitibus frater suus, miles Mediolanensis, imitati crudelitatem impii

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 255. — [2] Pag. 309. — [3] Ibid.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 74. — [2] Pag. 27. — [3] An. 3. Ep. cur. p. 51 et 184. — [4] Pag. 1.

(non XLII, ut male annalista) quibus cum accessissent septem illæ triremes Damiani, tota classis triremibus XLIII constitit. Cœpta tunc die V non. Octobris Famagustæ obsidio, quæ tamen urbs die X Octobris victoribus cessit. Cætera ex Annalibus repetenda. MANSI.

et infidelis Decii, quondam Martinum de Rubeis præpositum domus portæ Orientalis Mediolanensis Ordinis Humiliatorum, et quondam Simonem de Castillione primicerium Mediolanensis presbyteros, ac quondam Brancham de Cuticis S. Mariæ de Brivate Ordinis S. Augustini, et quondam Joannolum de Cuticis S. Petri de Rosiate Mediolanensis diœcesis Ecclesiarum canonicos, per eorum satellites detestabilesque ministros fecerunt capi, carcerari ac vinculis ferreis ligari, equuleis suspendi et diversis tormentorum generibus cruciari, eorumque brachia et alia membra disrumpi; et in majus opprobrium ordinis clericalis, mitra alba facta de papyrea charta præfati primicerii imposita capiti, ad caudas equorum ligatos per stratas civitatis Mediolanensis ac per terram et lutum publice trahi, et tandem ad stipites seu palos in platea dictæ civitatis infixos ligari, et ad majorem prolixioremque pœnam paulatim ignis incendio concremari. Rursus idem Bernabos, cum nonnulli coloni et comitativi, seu districtuales dictæ civitatis Mediolanensis vicini monasterii S. Petri de Clivate Ordinis S. Benedicti præfatæ Mediolanensis diœcesis invicem tumultuati fuissent, et propter hoc certas congregationes fecissent; idem Bernabos, his auditis, rabie furiosa commotus, et cum multitudine gentium profectus ad monasterium prælibatum quondam Joannem abbatem ejusdem monasterii de suo genere Vicecomitum oriundum, et quemdam ejus monachum jussit et fecit per suos satellites coram se interfici et frustatim incidi, magnumque ignem succendi, et frustra corporum ipsorum etiam in suo conspectu terribili projici et cremari. Et insuper quemdam fratrem conventualem domus Brayde Mediolanensis dicti Ordinis Humiliatorum, in proprio habitu incedentem, suspendi per gulam in civitate prædicta, et vitam suam sic ignominiose sicque crudeliter terminari. Venerabilem quoque fratrem nostrum Hugolinum episcopum Parmensem, jam multis annis elapsis, non permisit stare in civitate Parmensi, et suum pontificale officium personaliter exercere : sed in prædicta civitate Mediolanensi detinuit, prout detinet, arrestatum. Clericos quoque etiam sacerdotes, et religiosos quamplures capi et in publicis carceribus laicorum cum sæcularibus sceleratis detrudi, ac torqueri et cruciatibus affici facere non expavit.

11. « Dilectam etiam in Christo filiam Agnesinam antiquam abbatissam monasterii majoris Mediolanensis Ordinis S. Benedicti jam pluribus annis elapsis de facto deposuit, ac ejus loco Andriolam spuriam quondam Matthæi de Vicecomitibus fratris ejusdem Barnabonis, tunc infra vigesimum suæ ætatis, annum agentem, in dicto monasterio intrusit et tenet intrusam, ac facit et fecit ipsi Andriolæ tanquam abbatissæ præfati monasterii ab omnibus ejus monialibus obediri. Ac dilectos filios Christophorum abbatem monasterii Clarævallis Cisterciensis Ordinis dictæ Mediolanensis diœcesis a regimine dicti monasterii, ac Lantirolum monachum et caniparium ipsius monasterii ab officio canipariatus monasterii prælibati similiter de facto amovit, ac fecit carceribus mancipari ac teneri per annum et ultra : et in ipso monasterio suo officiales posuit, qui ejus fructus et proventus pro ipso Bernabone collegerunt et colligunt, tenui quantitate ipsorum fructuum et proventuum pro monachis ejusdem monasterii deputata. Rursus dilecto filio Francisco Busche præposito Ecclesiæ S. Nazarii Mediolanensis sub pœna perditionis vitæ mandavit, ut renuntiaret præpositatui dictæ Ecclesiæ, conferendo Jacobo de Vicecomitibus presbytero Mediolanensi : et quia idem præpositus hoc facere renuens, clam de Mediolano recessit, et ad curiam Romanam se transtulit, idem Barnabos omnes fructus, redditus et proventus, ac bona patrimonialia dicti præpositi fecit et facit suæ cameræ applicari.

12. « Ad hæc sæpissime suis minis, terroribus et mandatis impedivit et impedit quominus nonnullæ personæ Ecclesiasticæ, tam religiosæ quam etiam sæculares, beneficia Ecclesiastica a Sede Apostolica seu ab eorum ordinariis impetrantes, in civitatibus et terris, quas idem Bernabos detinet occupatas, litteris super his impetratis et etiam aliis litteris justitiam continentibus, ipsorumque possessione a fructibus, redditibus, proventibus et aliis juribus uti valeant et gaudere; sed frequentissime in ipsis beneficiis facit intrudi, seu ad illa eligi et recipi per prælatos et capitula et conventus Ecclesiarum et monasteriorum personas insufficientes et indignas, sibi tamen acceptas, de quibus mandatum dederit speciale, dicendo temere ac sæpissime, quod ipse in terris, quas detinet, quasque suas esse dicit, intendit esse papa et etiam imperator : et insuper episcopis, abbatibus, prioribus, præpositis aliisque Ecclesiarum et monasteriorum prælatis et aliis personis Ecclesiasticis, necnon capitulis et conventibus eorumdem tam generaliter quam specialiter tallias et exactiones intolerabiles imposuit, et nonnullos eorum ad tenendum, custodiendum et pascendum innumerabiles canes suos venaticos tyrannica violentia et severitate coegit; tales retinentes canes eosdem, si ipsi canes recesserant, infirmabantur, aut erant mortui, crudeliter puniendo.

« Nonnulla insuper castra, villas, possessiones, redditus et proventus, aliaque bona, necnon jura et jurisdictiones nonnullarum Ecclesiarum, monasteriorum aliorumque piorum locorum occupavit et detinet occupata, ac etiam occupari et detineri fecit et facit, fructus, redditus et proventus percipiens et percipi faciens ex eisdem, ac personas Ecclesiasticas hujusmodi terrarum, quas detinet, pejoris conditionis faciens, quam essent sacerdotes idolorum sub crudeli et ethnico Pharaone. Pacem quoque, quam sæpe obtinuerat a dicta Ecclesia, et cum juramento servare promiserat, etiam sæpe infideliter frangere non expavit.

Ex quibus diversas excommunicationum sententias, perjurium, infamiam, inhabilitatem et alias pœnas inflictas a jure talia crimina perpetrantibus ipso facto noscitur incurrisse ». Subjicit illum, male de Ecclesiæ clavibus sentiendo, hæreseos nota aspersum se non levibus argumentis ostendisse : quæ licet explorata et conspicua essent, Guillelmo tamen S. Angeli diacono cardinali inquirendæ veritatis provinciam se dedisse ; eumque munere suo perfunctum dicta veritati consentire reperisse. Perpendentem itaque se Matthæum Vicecomitem avum et Stephanum Bernabonis patrem ac Galeatium et Marcum patruos ab Ecclesia hæreseos nota inustos, ac Bernabonem paterna scelera novis cumulasse, atque ob ea ab Urbano V prædecessore de hæresi damnatum, cingulo militari exutum, ac pœnis omnibus hæreticis infligendis obnoxium pronuntiatum : et quamvis Bernabos se ab illius sententiæ severitate liberatum existimet ; id tamen certis legibus, quas infregit penitus, concessum extitisse, atrocia enim adeo sacrilegia ac flagitia eum patrasse, oppressisseque Ecclesiasticos immanissime, ut censuris prioribus se devinxerit, quas obdurata mente pluribus annis contempsit : proinde ne mali exempli pernicies cæteros inficiat, vigesimam octavam mensis Martii diem hora consistoriali indicere, ad dicendam causam audiendamque sententiam, qua sacrilegus, homicida, persecutor et oppressor Ecclesiarum ac sacerdotum, omnibusque pœnis a legibus impositis obnoxius promulgandus sit. Interea se Bernabonem intenta anathematis religione monere, ut Parmensem episcopum cæterosque Ecclesiasticos, quos in vincula conjecit, libertati reddat, atque Ecclesiarum jura ac possessiones restituat, vectigalia imposita amoveat, in dignitates ac sacerdotia munerave Ecclesiastica neminem intrudat : ac ne Pontificia imperia ipsum latuisse obtendere possit, in Ecclesiæ Avenionensis vestibulo præ omnium oculis defixa fuisse. « Datum et actum Avin. in palatio Apost. VII idus Januarii, Pontificatus nostri anno III ».

13. *Bernabonis copiæ profligatæ.* — Armata est ferro legum vox : fœderatorumque principum Italorum [1], ac Germanica [2] et Ungarica [3] auxilia a Gregorio implorata fuerunt. Eduxisse etiam ipsum e Galliis ingentem exercitum, eique Amedeum Sabaudiæ comitem præfecisse, a quo ingentia damna tyrannis Mediolanensibus illata sint, refert Gregorii Vitæ scriptor [4]. Favisse autem Pontificiæ causæ æquitati secundos successus (1), scribit Pontifex ad Philippum Constantinopolitanum imperatorem [1] : « Infra duos menses, inquit, ultra centum castra per rebellionem et alios modos dictorum perfidorum tyrannidi sunt subtracta ». Versa est contra a tyrannis belli moles [2] partim in Etruriam ac Lunensem diœcesim, partim in agrum Bononiensem, in quo atrox commissum prælium, atque ab Ingerranno comite Suessionensi parta de hostibus insignis victoria [3] : cujus accepto nuntio, Pontifex exercitum in Mediolanensem principatum illum promovere, seque Amedeo Sabaudiæ comiti conjungere jussit. Data etiam Joanni Acuto Anglicarum copiarum duci imperia [4] ut in hostium terras irrumperet. Cum Bernabos superiori clade, ac suorum defectione consternatus, ad solitos dolos confugit : ut enim Pontificiorum progressus reprimeret suosque contineret in officio, pacem a ducibus Ecclesiastici exercitus flagitavit. Cujus fallacibus verbis cum ii faciles aures dedissent, Gregorius initio colloquium fœderis respuit [5], ac rationem facti exposuit [6] ; « Quia, inquit, iidem hostes, præsertim præfatus Bernabos, qui pluries Ecclesiæ memoratæ pacem frangere non erubuit, et est notorius fidefragus, pacem et promissa eorum nisi ad ipsorum commodum non observant ; non intendimus pacem habere cum ipsis, qui de ea confidere non valemus ». Et infra : « Nec facimus tot intolerabiles expensas vobis notas, ut ad pacem deceptibilem deveniamus ». De iisdem vicecomitum dolis, quibus toties alios Pontifices delusissent, ac tum demissionem fingebant, ut deinde tutius furorem effunderent, gravissime disseruit Gregorius in litteris ad Petrum tit. S. Mariæ trans Tyberim datis [7] : deduci tamen postea se ab ea sententia sivit Pontifex, ut clientes Ecclesiæ bello attritos levaret.

14. *Vexata peste Italia.* — Non modo bello vexata est Italia, verum etiam peste : quæ cum Urbem depasceret, Gregorius expiaturis conscientiam apud sacerdotem, veniam tribuit [8] : « Cum, inquit, sicut displicenter accepimus, in Urbe magna epidimiæ seu mortalitatis pestis vigere noscatur, nos animarum saluti providere de salubri remedio cupientes, vestris supplicationibus inclinati, ut confessor, quem quilibet vestrum et etiam quivis alius fidelis Christianus Ecclesiasticus vel sæcularis in ipsa Urbe existens, usque ad sex menses a tempore publicationis præsentium in Ecclesia S. Joannis Lateranensi faciendæ in antea numerandos, quos ex hujusmodi epidimia seu mortalitatis peste mori

[1] An. 3. Ep. cur. p. 18, 45, 46. — [2] Pag. 26. — [3] Pag. 36. — [4] Gesta Greg. XI apud Bosq.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 18. — [2] Pag. 96 et 177. — [3] Pag. 51. — [4] Ibid. — [5] Pag. 35 et 279. — [6] Pag. 35. — [7] Pag. 278. — [8] An. 3. Ep. cur. p. 165.

(1) Insignis illa victoria a Pontificiis de hostibus relata est die XV Januarii, teste auctore Miscellæ, qui et hostium agmen constitisse mille hastatis; victores vero ad 700 hastatos habuisse sub armis cum equitibus 300 narrat. Addit demum scriptor ille accuratus, mense Maii palam annuntiatas fuisse inducias inter Vicecomites Mediolanenses, id est. Dom. Bernabonem et Galeatium cum Ecclesia, quibus imposita sibi multa 20000 florenorum audeorum Ecclesiæ solvenda. Quare missi a Vicecomitibus Bononiam mercatores sexdecim Mediolanenses, ut tamdiu detinerentur, donec solutio præstaretur. MANSI.

contigerit, duxerit eligendum, omnium peccatorum sic eligentium, de quibus corde contriti et ore confessi fuerint, semel tantum in mortis articulo plenam remissionem sic confitentibus » : et infra, « auctoritate Apostolica concedere valeat vestræ et fidelium Christianorum prædictorum devotioni tenore præsentium indulgemus : sic tamen, quod idem confessor de iis, de quibus fuerit alteri satisfactio impendenda, eam sic confitentibus per eos, si supervixerint, vel per hæredes suos aut alios, si tunc forte sic confitentes transierint, faciendam injungat, quam sic confitentes vel illi facere teneantur, ut præfertur. Et ne (quod absit) propter hujusmodi gratiam reddatur quis proclivior ad illicita in posterum committenda, volumus quod si ex confidentia remissionis hujusmodi aliqua quis forte committeret, quod illa prædicta remissio sic committenti nullatenus suffragetur. Datum Avinione id. Octobris, anno III ».

15. *Ecclesia S. Mariæ Majoris anno jubileo lustrari jussa.*—His addimus statuisse publico decreto Gregorium[1] ad pietatis studium in Deiparam commendandum, ut fideles recurrente anno jubileo Lateranensem et principis Apostolorum Basilicas lustraturi, sanctam etiam Mariam-Majorem, ob ingentia in ea patrari solita miracula veneratione dignissimam, adirent :

« Gregorius, etc., ad perpetuam rei memoriam.

« Sane felicis recordationis Clemens papa VI, prædecessor noster de fratrum suorum consilio et Apostolicæ potestatis plenitudine indulgentiam, quam felicis recordationis Bonifacius papa VIII, prædecessor noster omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui beatorum Petri et Pauli Apostolorum Basilicas de Urbe in anno a Nativitate Domini MCCC, et ex tunc quolibet anno centesimo secuturo certo modo visitare concessit, ad annum quinquagesimum duxit reducendam, statuens quod quicumque vellet hujusmodi indulgentiam assequi, Basilicas prædictas ac Lateranensem Ecclesiam in anno a nativitate ejusdem Domini MCCCL, tunc proxime secuturo, et ex tunc de quinquaginta in quinquaginta annos certo modo visitare deberent prout in litteris Clementis ejusdem prædecessoris super hoc confectis plenius continetur, quarum tenor talis est : Clemens, etc. Unigenitus Dei filius, etc. » Adductæ a nobis fuere suo loco, iis vero hæc temporis et loci nota additur : « Datum Avinione VI kalend. Februarias[2], Pontificatus nostri anno I » quæ non integre in Extravagantibus apponitur. Pergit Gregorius : « Considerantes igitur, et intra nostra mentis arcana revolventes, qualiter gloriosus Deus in sanctis suis, in majestate sua mirabilis opera manuum suarum mirificans, olim miro disposuit ordine Ecclesiam B. Mariæ Majoris de Urbe fundari ac construi, et subsequenter etiam dedicari, et qualiter etiam ipse omnipotens Dominus in Ecclesia ipsa omnium veneratione colenda ob intercessionem ejusdem B. Virginis, ut pie creditur, multa operatur miracula; et ideo ex illis et aliis certis et rationabilibus causis cupientes, ut dicta Ecclesia B. Mariæ Majoris pariter cum eisdem Basilicis ac Ecclesia Lateranensi præfatæ indulgentiæ privilegio decoretur, auctoritate Apostolica et ex certa nostra scientia volumus, statuimus et etiam ordinamus, quod quicumque Christi fideles, qui hujusmodi indulgentiam in præfatis litteris ejusdem Clementis prædecessoris nostri declaratam assequi voluerint, præfatam Ecclesiam B. Mariæ Majoris, sicut et Basilicas ac Ecclesiam Lateranensem prædictas visitare debeant; et etiam teneantur. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. III kalend. Maii, anno III ».

Hoc anno misit Carolus Francorum rex ad Urbis Basilicas, de quibus facta est mentio[1], Lateranensem nimirum, S. Petri, S. Pauli ac S. Mariæ Majoris piæ oblationis ergo octingentos aureos, quorum quadringenti ad earumdem Ecclesiarum ornatum erant derivandi, alii Canonicorum collegiis et Benedictinis S. Pauli tribuendi; trecenti etiam alii aurei monasterio S. Agnetis[2] una cum aurea ejusdem virginis sacra imagine traditi, quorum in monasterii usus convertendorum Pontifex Lucæ episcopo Nucerino Urbis vicario munus injunxit : « Cum charissimus, inquit, filius noster Carolus rex Francorum illustris operibus pietatis intentus ex devotione, quam habet ad S. Agnetem virginem et martyrem, mittat ad ejusdem sanctæ monasterium unam imaginem auream cum uno agniculo etiam aureo ponderis trium marcharum et sex unciarum et sex denariorum, cum uno pede argenteo deaurato ponderis quinque marcharum et mediæ unciæ et quatuordecim denariorum in dicti monasterii Ecclesia et ejus thesauro perpetuo retinendis; mittat etiam dicto monasterio trecentos florenos seu ducatos auri in utilitatem ejusdem monasterii convertendos, etc. Datum apud Pontemsorgiæ Avinionen. diœcesis, VI kalend. Junii, anno III ».

16. *Lithuanos principes ad fidem allicere nititur Gregorius.* — Propagabatur ea tempestate in Bosnia et Russia religio, auctique Minoritæ pluribus privilegiis, atque auctoritate instructi[3], ut baptismum atque alia sacramenta piis conferre possent, cum parochiæ in ea provincia distinctæ non essent : pariterque in Russia eadem potestate ornati sunt[4] : de quibus etiam fideles Lamburgenses ac Russos Pontifex certiores fecit[5] : ipsos enim nonnulli invidi ea opinione abalienare a Minoritis pertentarant, quasi nulla potestate ad sacramenta conferenda valerent. Pellicere ad Christi cultum Lithuanos etiam enisus est Pontifex; atque Oligerdum, Renstucum ac Lubardum

[1] To. papyrac. an. 3. — [2] Deest hæc vox in Extravag.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 53. — [2] Pag. 52. — [3] Pag. 19. — [4] Pag. 62. — [5] Pag. 63.

ferocissimos principes, qui continuis prœliis cum Prussiæ cruciferis equitibus vario plerumque eventu decertabant, ad mansuetudinem Christianam traducere : in quam rem ut strenue incumberent, Ludovicum Ungariæ et Poloniæ regem, Elisabetham reginam, ac Wladislaum Opoliensem et Semovitum Mazoviæ duces est adhortatus[1] : quorum postremus multam in iis ad divinum cultum impellendis operam contulerat[2]. Nec Lithuani duces a pietatis amore plurimum aberant : quos cum egregie erga divina comparatos accepisset Gregorius, ubi amplissimas utilitates (præter enim animarum salutem etiam corporibus consultum iri, nec tot strages patrandas, iis fidelium numero aggregatis exposuit) subjecit; sacerdotes doctrina et religione conspicuos a Sede Apostolica mittendos ad ipsos , si cælestibus instinctibus assensissent :

« Nobilibus viris Oligerdo magno, et Renstuco ac Lubardo fratribus ducibus Lithuanorum viam veritatis agnoscere, et agnitam custodire.

« Salvatoris nostri Domini Jesu Christi, qui de cœlis misericorditer descendit in mundum ut salvos faceret omnes, qui crederent in eumdem, vices (licet indigni) tenentes in terris, omnium mortalium salutem, qui utique ab ipso Domino sunt creati, præcordialibus desideriis affectamus et sollicitis studiis, prout nostræ fragilitati conceditur, procuramus : et quod in hac parte per nos ipsos non possumus, per alias personas fideles et providas anhelanter satagimus adimplere. Advertentes igitur inter vos et dilectos filios fratres domus S. Mariæ Theutonicorum eorumque subditos et nonnullos alios Christtanos durissimum et lethale bellum longis temporibus viguisse ac vigere continue, gerimus in desiderio cordis nostri, quod vos et vester populus ad fidem Catholicam, sine qua salus esse non potest, per ministerium prædicatorum ejusdem fidei, sicut fecerunt hactenus et adhuc faciunt aliæ nationes quamplurimæ, voluntarie veniatis : quia illud sacrificium et obsequium eidem Salvatori acceptabile redditur , quod a voluntate præbetur : sicque animæ vestræ et cunctorum Lithuanorum per gratiam Dei et ejus veram fidem ac opera charitatis erutæ de potentia Sathanæ, qui per infidelitatis errorem et execranda opera detinet eas miserabiliter captivatas, æternaliter fiant salvæ : cessent bella, effusiones cruoris, mortes crudeles , captivitates impiæ , rapaces prædæ, servitutes miserabiles, labores gravissimi et incendia consumptiva, aliaque mala innumera quæ solent ex bellicis actibus evenire ; fiatque pax individua inter vos ac fratres eosdem et alios Christianos, ut quos una junget fides, nulla possit, præsertim tam dira et prolixa discordia separare : sequatur optata tranquillitas, servetur mutua charitas, et utrinque dulcedo fraternæ communionis accedat, opes amissæ resurgant et superveniant ampliores, ac unitis in Christo cælestia et terrestria præparentur; cæterisque infidelibus diabolica fraude deceptis imitativo demonstretur exemplo, quid felicitatis et gratiæ, quid consolationis et gaudii, quidve securitatis et pacis conversis successerit Lithuanis , ac cæteris incredulis pandatur aditus in viam salutis dirigendi similiter gressus suos.

« Eapropter nobilitatem vestram, quam optamus salvari, ac in præsenti sæculo apud omnes Christicolas, et demum in excelsis fieri gloriosam, charitative hortamur in Domino, quatenus ad recipiendum dictam fidem vos et vestri subditi, quos ad hoc provide inducatis, vestros disponatis animos humiliter et devote. Nos enim, si in hoc volueritis exhibere consensum, viros religiosos in lege Domini eruditos ad prædicandum vobis fidem præfatam et alia, quæ ad animarum vestrarum salutem spectabunt, ac ad tractandum auctoritate Apostolica veram et firmam concordiam cum dictis fratribus et omnibus aliis Christianis, qui magisterio sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ intendunt fideliter, cum opportuna potestate curabimus destinare. Super quibus vobis plenius exponendis dilecto filio Dobregestio præposito Ecclesiæ Cracoviensis decretorum doctori, capellano et familiari charissimi in Christo filii nostri Ludovici regis Ungariæ et Poloniæ illustri, latori præsentium, de nostra intentione informato plenarie velitis fidem plenariam adhibere. Dat. Avinione X kal. Novembris, anno III ».

17. *Studia nonnullorum in Saracenis ad fidem convertendis.* — Eodem tempore effloruit in trahendis ad Christum Saracenis magna pietatis commendatione in Aragonia Alfonsus e Cherica sive Exericæ princeps, ac liberalitate tantum opus ornavit : cum enim plura mancipia in Mahumetanis sordibus educata haberet, ad baptismum suis adhortationibus perducta libertate donavit. Quo egregio exemplo Pontifex Petrum[1] regem Aragonum, Alienoram reginam, Joannem ducem Gerundensem sceptri hæredem et Martinum comitem Bisulduni filios, Joannem comitem Empuriarum[2] ad suos servos Saracenos in Dei filios transformandos incitavit : si quam in ea re jacturam paterentur, æterna apud divinum Numen præmia ipsos manere. Tum Valentinum, Dertusensem et Segobricensem episcopos, Valisdignæ et Bonifaz abbates, aliosque plures Ecclesiasticos viros permovit[3], ut in Saracenis Christiana religione erudiendis diligentem operam collocarent.

18. *Schismaticorum fraudes in Creta repressæ.* — Nec minus eluxit Pontificium studium in exscindendis hæreseon fibris ac schismaticorum reprimendis conatibus, ne regna Catholicis principibus obnoxia inquinarent : certior enim factus in Creta Græcos nonnullos in schismate obfirma-

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 89. — [2] Ibid.

[1] An. 3. Ep. cur. p. 15 et 16. — [2] Tom. III. Ep. secr. p... — [3] An. 3. Ep. cur. p. 16.

tos ab insula discedere, ut a schismaticis episcopis sacris ordinibus initiarentur, ac reversos vetus schisma inter Cretenses confirmare, quamvis jam ante a duce ac senatu Veneto cautum esset, nullum schismaticum episcopum in insula versari permittendum, nec Græcis fas fore ut a schismaticis sacerdotio insignirentur; Pontifex Andream Contarenum Venetorum ducem ursit [1], ne tam præclaram legem obsolescere pateretur, suamque operam pro tuendo servandoque inter Cretenses fidei nitore impenderet :

« Dilecto filio nobili viro Andreæ Contareno duci Venetiarum.

« Lætamur in Domino, fili dilecte, cum de te tuisque civibus et officialibus actus laudabiles præsertim circa extirpationem hæresum et schismatum, ac ampliationem Catholicæ fidei, nostris auribus referuntur. Nuper siquidem gratanter audivimus, quod cum olim per antipatriarchas Constantinopolitanos hæreticos et schismaticos, unus episcopus seu potius antiepiscopus hæreticus et schismaticus, in insulam tuam Cretensem ad præsidendum ins piritualibus Græcis schismaticis, tam clericis quam laicis, ejusdem insulæ pro tempore mitteretur et resideret in ea; per quemdam ducem Venetiarum tuum prædecessorem fuit tam provide quam Catholice ordinatum, ac sub gravi pœna statutum, quod ex tunc nullus talis schismaticus episcopus reciperetur in insula prælibata : et quod post obitum cujusdam Macarii schismatici episcopi sic observatum extitit, prout etiam laudabiliter observatur : et quod etiam per eumdem prædecessorem tuum sub diversis gravibus pœnis fuit statutum, quod nullus schismaticus dictæ insulæ exiret de illa, a schismatico episcopo, existente extra ipsam insulam quoscumque ordines recepturus, et quod licet hoc aliquandiu observatum extiterit, tamen præsentialiter non servatur; propter quod nonnulli schismatici ordinandi exeunt licenter de dicta insula, et ab episcopis schismaticis aliarum partium ad ordines ritu schismatico promoventur, per quos inter Græcos dictæ insulæ schismata et hæreses nutriuntur in damnationem multarum animarum, et fidei Catholicæ detrimentum.

« Quare nobilitatem tuam rogamus et hortamur attentius, quatenus ob reverentiam Dei et zelum dictæ fidei, sine qua non est salus; et ut iidem Græci subditi tui eo tibi fideliores reddantur, quo tecum et cum aliis Latinis Catholicis strictiori nexu professionis ejusdem fidei tuæ nobilitati fuerint obligati; dictum sanctum statutum per pœnas condignas facias inviolabiliter observari, et quidquid potes per te tuosque officiales, quos habes in dicta insula, pro conversione Græcorum schismaticorum hujusmodi, et tutela et conservatione illorum ex ipsis, qui ab eorum erroribus jam dicuntur conversi, et (dante Deo) cum tuo favore convertentur in posterum, devotis et sollicitis studiis opereris, ut præfata insula inveteratis schismate ac hæresibus expurgetur, tuque ac tua communitas proinde præter laudem humanam et majorem benevolentiam Apostolicæ Sedis et nostram, æternum inæstimabile præmium reportetis. Et insuper quia eadem nobilitas et concives tui de aliis utilibus modis tenendis in conversione dictorum Græcorum debent esse informati, plenarie de ipsis velis nos tuis litteris informare. Dat. Avin. VI kal. Novembris, an. III ». Docuit experientia saluberrimum fuisse Gregorii consilium, cum divina justitia Cretenses, qui hactenus schisma damnare detrectarunt, a Mahometanis vexari patiatur.

19. *Waldenses, Turlupini, aliique hæretici damnati et repressi.* — Ne transmarini etiam fideles inquinarentur erroribus Arnaldi Montanerii Minoritæ e Podio Ceritano oriundi, qui judicio hæreseos ab Aymerico fidei censore postulatus in Orientem aufugerat, Gregorius Armando Ordinis Minorum vicario Aquilonari dedit imperia [1], ut illum vinctum ad subsellia Apostolica trahendum curaret. Recenset ejus errores et deliria idem Eymericus, qui una cum Berengario Darili episcopo Urgellensi illum in principe templo, consulto prius Gregorio papa, hæreseos crimine damnavit [2].

Repullulanti quoque tum in Galliis fœdissimæ hæresi Beguardorum sive Beguinorum, Turlupinorum ac Lollardorum (iis nominibus vulgo infame horum hominum genus nuncupabatur) falcem Apostolicæ severitatis injecturus Gregorius, ut clementia rigorem temperaret, censoribus fidei primum partes dedit, ut omnes, quos sponte criminis pœniteret, in gratiam Ecclesiæ admitterent : in pertinaces vero universos principes, urbium magistratus ac viros nobiles Francos Belgasque pio ardore ascendit [3], ut ad delenda ejusmodi religionis opprobria studium viresque conferrent. Turlupinis pares erant scelere Waldenses, in quos licet sæpius legibus actum esset, in Delphinatu tamen circumjectisque locis hæreseos virus fovebant : ad quos ab impietate revocandos Gregorius Gallicanos præsules, qui Parisiis ad solemnes conventus coacti erant, sollicitavit [4], ut Carolum Francorum regem ad eos insectandos permoverent : quo etiam argumento extant ad Carolum regem litteræ adhortatoriæ, ut Turlupinos ac Waldenses suppliciorum terrore ad pietatem adduceret, censoribus fidei ad munus obeundum opera non deesset, et magistratus, qui his oblique obstabant, ad conjungenda studia in impios regia auctoritate adigeret :

« Charissimo in Christo filio Carolo regi Franciæ illustri.

« Christianorum principum regum Franciæ

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 90.

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 3. — [2] Eymer. p. 2. direct. inquis. q. XI. — [3] An. 3. Ep. cur. p. 15. — [4] Tom. III. Ep. secr. p. 38.

progenitorum tuorum fervidum zelum ad fidem Catholicam, quem scripta diversa testantur et fama publica manifestat, grata memoria recolentes, et te inclytum imitatorem ipsorum in hoc et aliis bonis operibus attendentes, ac tenentes indubie, quod negotia dictæ fidei pro Dei reverentia suscipiens cordialiter commendata, illa promovebis pro viribus, et officialium subditorumque tuorum in hac parte negligentias et culpas alias, cum illas agnosces, nullatenus sustinebis; ad devotam magnitudinem tuam Apostolica sollicitudo, quæ circa hoc invigilare tenetur, recurrit cum fiducia speciali. Audivimus siquidem sæpius, fili charissime, quod hostis humani generis, circuiens semper et quærens quos devoret, ubi majora viderit opera sanctitatis, ibi virilius satagit suæ venenum effundere pravitatis, in regni tui, quod præ cæteris mundi regnis præclaruit, prout præclaret fide et operibus virtuosis, in aliquibus partibus in nonnullis personis utriusque sexus, præsertim de secta Beguardorum, qui alias Turlupinidicuntur, sparsit semen pestiferum multiplicis hæreticæ pravitatis: quodque ingens tua devotio, de iis aliqua sentiens ab inquisitoribus pravitatis ejusdem, ferventer incœpit circa ea regiæ potestatis remedia adhibere: de quo eam dignis laudibus commendamus.

20. « Audivimus etiam relatibus fide dignis, quod in partibus Delfinatus Viennensis et aliis locis vicinis eisdem, est quorumdam hæreticorum, qui vocantur Waldenses, maxima multitudo: et quod quidam officiales tui dilectos filios... inquisitores dictæ pravitatis in eisdem partibus deputatos non solum non juvant, ut deberent, in suo inquisitionis officio, imo multa impedimenta ut sequitur, contra ipsos præstare præsumunt: videlicet quod eosdem inquisitores, ne possint procedere contra dictos hæreticos, impediunt indirecte, eisdem assignando ut plurimum loca minus tuta ad procedendum contra hæreticos prælibatos: et quod non permittunt, ut iidem inquisitores procedant sine judice sæculari, et compellunt eosdem, quod processus suos judicibus sæcularibus ostendant, si quos fecerint sine ipsis. Hæreticos quoque seu suspectos de hæresi, captivatos per inquisitores eosdem, eis irrequisitis præcipiunt a carceribus liberari. Requisiti præterea a dictis inquisitoribus, quod præstent juramentum a jure dispositum de expurgando hæreticos et suspectos de hæresi, illud præstare contemnunt. Aliqui etiam nobiles Delfinatus ejusdem hæreticos et suspectos de hæresi, contra quos per inquisitores proceditur memoratos, receptare ac fovere multipliciter non verentur. Quare devotam serenitatem tuam requirimus et hortamur in Domino, quatenus præmissa, zelo fervoris regii utique detestanda, devote considerans, eis et similibus (de quibus diligenti facias indagatione perquiri) toto tuo nisu pro Dei et dictæ fidei reverentia studeas opportunis remediis obviare, præcipiens expedite sine quolibet impedimento in præmissis et aliis, quæ pro dictæ fidei conservatione utilia erunt pro tempore, sic te reddens fervidum, sollicitum ac promptum, quod pugil magnificus ejusdem fidei præsentibus et futuris temporibus reputeris, et apud Deum et homines veris laudum præconiis gloriosius extollaris, dictumque regnum et Delfinatus in sua consueta devotione et cultura fidei mediantibus tuis piis operibus et favoribus conserventur. Dat. Avin. VI kal. Aprilis, anno III ».

21. Paruisse Apostolicis monitis Carolum regem Francorum colligitur ex historicis, qui tradunt [1] ipsius imperiis quæstionem acerbissimam in Turlupinos habitam, adeo ut plures ex iis Parisiis incendio absumpti sint, ac nefaria factio in Galliis fuerit abolita, ut refert Gaguinus his verbis: « Superstitionis quoddam genus eodem tempore, a Turlupinis (hoc enim erat hæreticis nomen, qui se de societate pauperum vocitari gaudebant) ortum, finem fecit, crematis eorum vestibus et libris in foro suillo extra sancti Honorati portam. Joanna autem Dabentona, et cum ea alter, cujus nomen historici non tradunt, ejus sectæ in primis professores comburuntur. Hic autem, quem sine nomine ponimus, cum ante damnationis ejus sententiam in carcere mortem obiisset, dies quindecim in aggere calcis, ne putresceret ejus cadaver, asservatus est, et die ad supplicium præscripto crematus ». De Turlupinorum hæresibus meminit Bernardus Lutzemburgius [2], aitque eos de nulla re a Deo naturaliter indita erubescendum jactasse, et promiscuis concubitibus palam sine ullo pudore uti ac membra nudare solitos. In quibus abolendis Carolus Philippi Augusti religionem est imitatus, qui Almarici discipulos similia venena fundentes extra Lutetiæ portas rogis tradi jussit: « Dixerunt », inquit Bibliotheca Patrum [3], « quod illud, quod alias est peccatum mortale, ut stuprum, factum in charitate, non est peccatum ». Porro Almarici hæreses suo loco recensuimus [4]: tum Albigensis [5] eamdem impuritatem consectatos, nec non Hermanni sequaces, tum Dulcinistas [6] seu Libertinos, a quibus confictum libertatis spiritum, quo freti in omni luxuriæ genere volutabantur, et a Clemente V gravissime confutatum vidimus. Eadem insania perciti erant ii, quos a Joanne rege Boemiæ concrematos diximus [7], quæ secta postea recruduit in Boemia, ubi Adamitarum nomen accepit, et ad quam etiam instaurandam plura infanda dogmata Lutherus sparsit. Quod vero ad Waldenses spectat; eos internuntii Apostolici imperio Caroli Francorum regis ope carceribus mancipatos inferius visuri sumus: nunc quæ a Pontifice studia ad

[1] Gaguin. l. IX. Meyer. l. XIII. Belles l. V. Gault. sec. XIV. — [2] Bernar. Lutzemb. et ex eo Sander. de visib. monarch. in Greg. XI. — [3] Bibl. Pat. tom. IV col. 1337. — [4] An. tom. XIII. an. Chr. 1209. num. 28. — [5] Eod. tom an. Chr. 1204. num. 63. — [6] Tom. XV. an. 1311. num 66. etc. an. 1312. num. 17. in 2 errore Begard. — [7] ann. 1375. num. 26.

bellum Anglicum sopiendum adhibita sint, perstringimus.

22. *Anglis Gallisque conciliandis navata opera.* — Cum ex eo Christiana religio, Francorum Anglorumque armis defendenda, omni pæne auxilio destituta infidelium victoriis everteretur, Pontifex superiori anno ad colloquium Itii, vulgo Caleti, agitandum reges induxerat: sed cum id re infecta esset dissolutum, iterum ut Brugis iniretur perpulit [1]; ac tum Eduardum, tum Carolum gravissimis sententiis sollicitavit [2], ut pacis consilia amplecterentur: ad quæ ut procerum, qui illi colloquio regum nomine erant affuturi, animos compararet, adductis in medium gravissimis malis emersuris ex ejusmodi discordiis, ut ad reges in mutuam concordiam redigendos operam conferrent, fuit adhortatus [3]:

« Gregorius, etc. dilectis filiis nuntiis charissimi in Christo filii nostri Caroli regis Francorum illustris, pro pace inter ipsum et charissimum in Christo filium nostrum Eduardum regem Angliæ illustrem in loco de Brugis Tornacensis diœcesis tractanda et reformanda, deputatis.

« Considerantes quantum eorumdem regum hostilis commotio, tanto tempore radicata et toti mundo nociva, negotio Terræ-Sanctæ fuerit damnosa et existat,et non solum Babylonicum hostem inducit ad Christianorum excidium, sed etiam multis infidelibus ad occupandas Christianorum terras, et religionem Christiani nominis exstinguendam, audaciam proximis elapsis temporibus ministravit; quodque, si infideles ipsi inter ipsos Franciæ et Angliæ reges percipiant durare discordiam et concordiam exulare, adversus Christianos et terras eorum ex solita rabie eorumdem insurgent virilius et audacius, et majorem sument audaciam ad atrociores solito et perniciosiores molestias Christianorum regibus atque regnis et populis inferendas ad quorum executionem, præfati nefandissimi infideles, prout fertur, jam se præparant et disponunt) guerram et discordiam hujusmodi amplius sana conscientia tolerare non valentes; nec minus advertentes et sæpius recensentes, quod nos et prædecessores nostri Romani Pontifices, tam sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales quam alios diversos Apostolicæ Sedis nuntios, ad partes illas pluries transmittendo, in hoc diligentiam quam potuimus adhibuimus, cum alia remedia non videamus ulterius, si concordia et pax hujusmodi non perficiatur, ulterius differre non intendimus, quin contra partem, per quam stabit, et alios quoscumque ei faventes ac præstantes auxilium consilium, et favorem, per censuram Ecclesiasticam et alias juris remedia, sublato quocumque favore, mediante semper justitia, procedamus. Datum Avin. III non. Januarii, anno secundo ». Fefellit [4] Pontificis spem atque expectationem odirorum pertinacia ac rerum, quæ agitatæ erant, difficultas: quamvis Simon tit. S. Sixti et Joannes tit. SS. Quatuor-Coronatorum presbyteri cardinales ad reges missi, litterisque exstimulati [1] labori et operæ non pepercissent.

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 237, 237, 238, 239. — [2] Pag. 238. — [3] Pag. 237. — [4] Tom. III. Ep. secr. p. 248.

23. *Bellum inter reges Castellæ, Lusitaniæ, Navarræ et Aragoniæ compositum opera Guidonis cardinalis.* — Liberandæ e bellis civilibus Hispaniæ pari studio accensus Pontifex, ad cœptum jam ante conciliandæ Henricum Castellæ et Legionis inter ac Fernandum Lusitaniæ, Carolum Navarræ, Petrum Aragoniæ reges pacis colloquium incubuit. Atque in primis, quod ad Lusitanicum bellum spectat; cum jam illud ante ab Apostolicis internuntiis exstinctum putaretur, in majus incendium eruperat, ac reges universas vires in certaminis periculum conjecturi erant. Ad quos in concordiam adducendos Christi vicarius Henricum Castellæ regem, qui Lusitaniam irruperat maximo succinctus exercitu, precibus ursit [2], ut armis absisteret. Similique modo Joannam reginam Castellæ [3], ut virum demulceret atque ad concordiam flecteret; tum Fernandum Lusitaniæ regem [4] hortatus est, ut ad pacem cum Henrico studia converteret: tum Guido cardinalis A. S. L. ad reges pro dirimendo sua auctoritate et industria bello se conferre jussus [5]. Capessivit is strenue Apostolica imperia, ut refert Mariana [6], cum enim hoc ineunte anno Henricus rex Castellæ Lusitaniam ferro flammaque populatus, Viseo expugnato, ac tentata Conimbrica, belli impetus ad Scalabim vertisset, quo cum Ferdinando rege acie decerneret, illumque ab ambienda Castella deterreret; detrectanteque Lusitano universum certamen, nec viribus, nec belli peritia pare, atque etiam Dionysio fratre hosti adjuncto ad Ulyssiponem usque penetrasset, ac suburbia incendisset, plures naves cepisset adducta classe in portum, magnumque obsessæ urbi regiæ inferret terrorem; cardinalis legatus ultro citroque ad castra adversa commeare non destitit, sprevitque labores et pericula, ut pacem inter reges conciliaret; ac demum eo annitente ad V kal. Aprilis, fœdus sancitum iis legibus: ut oppida utrinque eo bello capta restituerentur: Castellani profugi nobiles quingenti et eo amplius finibus Lusitaniæ arcerentur; denique affinitatibus novis fœdus confirmaretur. Cum vero nonnulli religiosi per Castellam discurrerent, ut novos in ea cierent motus, Pontifex publicæ pacis alendæ studio, ne barbari ad religionem opprimendam animis augerentur, Guidoni cardinali legato munus imposuit [7], ut eos coerceret.

24. Confecto Lusitano bello, Henricus Castellæ rex virium molem ad obruendum Carolum regem Navarræ, qui nonnullas Castellæ urbes in superioribus motibus suæ ditioni adjecerat, convertebat [8]:

[1] Tom. II. Ep. secr. p. 239. — [2] Tom. III. Ep. secr. p. 220. — [3] Pag. 8. — [4] Pag. 120. — [5] Pag. 8 et 120. — [6] Mar. de reb. Hisp. l. XVII. c. 17. — [7] An. 3. Ep. cur. p. 122. — [8] Mar. l. XVII. c. 17.

cum internuntii Apostolici studio, antequam oppositæ acies signa conferrent, in concordiam mutuam revocati sunt. Carolus enim bello clarissimum Henricum florentissimoque succinctum exercitu in se concitare tutum non putabat; atque Henricus suæ dignitatis arbitrabatur amissa sine bello recipere. Fœdus itaque percussum his legibus Navarrus Lugrunium et Victoriam Castellano redderet, amicitiam, pactis inter Carolum filium et Eleonoram filiam Henrici nuptiis, adstringeret. Pro sumptibus vero in redditis arcibus muniendis, ac dotis nomine centum viginti aureorum millia Navarro concessa. Ex felicis hujusmodi concordiæ nuntio ingenti gaudio affectus Gregorius, regi Castellano de confecta pace gratulatus [1], ut cum Aragonio controversias veteres componeret, est adhortatus:

« Gregorius, etc. charissimo in Christo filio Henrico Castellæ et Legionis regi illustri.

« Fili charissime, Deo gratias agimus, et laudationum vota debite persolvimus, qui te et charissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Navarræ illustrem, prout nuper ad nostrum pervenit auditum, ad bonam reduxit concordiam : ac sinceritati tuæ congaudemus, qui zelo fidei, ac ad nostram et ejusdem Romanæ Ecclesiæ devotionem accensus, pacis consilia iniisti ; teque ut charius possumus deprecamur, quatenus hujusmodi pacem Deo placitam, et (dante Domino) populo fructuosam prout plene confidimus, observes et a tuis subditis facias inviolabiliter observari : ita quod tu et idem rex Navarræ in unitate et concordia firmati valeatis (ut expedit) in pacis multitudine delectari : sicque pacis angeli vobis congaudeant, et nos, qui te et ipsum regem Navarræ sincere brachiis charitatis amplectimur, in vobis sicut in principibus pacificis, et pacis filiis delectabiliter gloriemur. Cæterum, amantissime fili, cum (sicut præfatus legatus nobis pluries scripsit) tu inter cæteros mundi principes nos et eamdem Romanam Ecclesiam, prout experientia docet speciali devotione prosequaris, et libenter nostris et prædictæ Sedis consiliis acquiescas, super quo tuam prudentiam multipliciter commendamus, excellentiam regiam attentius exhortamur, ac pro speciali munere petimus, quatenus ad bonam pacem et concordiam cum charissimo in Christo filio nostro Petro rege Aragonum illustri, dante Domino, adimplendam (super quo alias eidem excellentiæ pluries scripsimus) tuum inclines animum, disponas et mentem : ac præfato legato in iis, quæ super hoc ex parte nostra tibi dicet, plenam fidem adhibere sinceritas tua velit. Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis XI kal. Septembris, anno tertio». Ereptus est e vivis Guido cardinalis, antequam controversiam inter Aragonium et Castellanum sopiret, ut ex litteris Pontificiis constat : sublatum autem increbuit rumor illum veneno a Carolo rege Navarræ. Quo rumore sparso Carolus objectum crimen purgare conatus est ; admisitque Gregorius ejus excusationes, cum Guidonis necessarios diligenter percunctatus non veneno, sed morbo interemptum comperisset ; pristinæque illi famæ integritatem hisce litteris sequenti anno exaratis [1] restituit :

« Gregorius, etc. Carolo regi Navarræ illustri.

« Iidem nuntii sub commissa eis per easdem litteras credentia pro parte tuæ magnificentiæ nobis exposuerunt, quod eidem serenitati relatum extiterat, nobis falso suggestum fuisse ; quod bonæ memoriæ Guidoni episcopo Portuensi, tunc in partibus illis Apostolicæ Sedis legato, venenum seu toxicum dari seu ministrari feceras, propter quod viam fuerat universæ carnis ingressus. Verum, fili charissime, id nobis a pluribus dictum fuit : sed considerantes puritatem devotionis ad Deum Catholicorum principum progenitorum tuorum, atque tuam statumque regium nolle tantam maculam in sui nominis gloria ponere ; necnon sincerum amorem, quem ad dictum episcopum gerebas, hoc credere nulla ratione potuimus. Et licet cum familiaribus præfati episcopi de infirmitate ipsius et de morte sæpius et diligenter locuti fuerimus, nunquam tamen scire potuimus, eum aliter quam morte naturali, quæ nulli parcit, decessisse. Quapropter, amantissime fili, de præmissis nobis falso suggestis, cum veritatis claritas mendaciorum tenebris in hoc obfuscari nequeat, in antea non curet sinceritas regia nobis chara. Datum Sallon. Arelatensis diœcesis X kal Julii, anno IV». Detergere ita facile alterius criminis sibi impositi labem non potuit Navarrus, ipsum scilicet veneno regem Francorum tollere pertentasse: conscii enim flagitii necati supplicio fuerunt, atque in Navarrum a Franco redintegratum bellum, expugnatis nonnullis urbibus, quas in Galliis jure fiduciario obtinebat.

25. *Felix S. Birgittæ obitus.* — Claudimus hunc annum felici S. Birgittæ obitu, quem ejus Vitæ auctor apud Surium [2] ita describit : « Ubi Romam rediit, morbus increvit : et tandem illius vi exstincta est. Cumque immineret dies obitus ejus, quinque diebus ante rursus apparuit ei Dominus Jesus ante altare, quod erat in conclavi ejus, jucunda facie, et corporis ejus oculis visibilem se præbens, eique dicens : Ego sic tibi feci quemadmodum sponsus solet, subducens se ad tempus a sponsa, ut ardentius desideretur: non visitavi te divinis consolationibus, quandoquidem tempus erat, quod probareris. At nunc probata satis procede, et præpara te : tempus est enim, ut (sicut pollicitus tibi sum) coram altari meo monastico habitu induaris, deinceps non modo sponsa mea, sed etiam monacha et mater in Wasthena voceris. Attamen scias te corpus hic Romæ

[1] Tom. III. Ep. secr. p. 203.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 117. — [2] Sur. tom. IX. die XXIII Julii c. 16.

posituram, donec veniat ad locum ipsi præparatum. Placet Deo parcere tibi a laboribus: accipit ille voluntatem tuam pro opere. Deinde subjunxit: Quinto abhinc die mane, sumptis sacramentis, convoca singulatim quas tibi indicavi, et facienda illis demanda; atque ita venias ad monasterium tuum, id est, in gaudium meum. Porro corpus tuum in Wasthena reponetur. Ex his licet animadverti B. Birgittam, dum esset in corpore, monastico habitu indutam non fuisse, neque illius Ordinis vestibus, quem ipsa instituit: sed emigrantem a corpore a Christo sponso suo accepisse ejusmodi habitum incorruptibilem, sicut ei in revelationibus suis promiserat. Itaque pingitur plerumque ut monacha: nam tametsi non fuit monacha, dum vixit, attamen petiit veste ejusmodi indui, qua nunc utuntur moniales Ordinis ejus: sed eam accepit in cælis.

26. «Die quinto sub ortum solis Christus iterum ei apparens, consolabatur eam. Missa celebrata, perceptisque sacramentis, inter manus earum, quas paulo ante diximus, spiritum reddidit piissimo Salvatori quem toto pectore amavit. O ineffabilem increatæ sapientiæ benignitatem, eos qui ipsam concupiscunt, præoccupantem, ut illis prior hilariter se ostendat! O sponsæ singularem gloriam, quam sponsus in fide et misericordia sibi desponsans verbis blandissimis consolatur! O felicem nimium, quæ post multiplices toleratos labores et miserias jam sedet in pulchritudine pacis et requie opulenta! Felix obitus ejus non obscuris argumentis declaratus est: quidam enim bonæ et venerabilis vitæ vidit quemdam parari lectum, et a personis albis vestibus indutis ferri in sublime; dictumque est illi admiranti: Persona illa, quam in hoc lecto vides, sponsa Dei est, quæ in mundo contempta a multis nunc transit de morte in vitam sempiternam: eadem autem hora illa obiit. Porro corpus ejus summa cum laude ad monasterium S. Laurentii deportatum, et illic honorifice sepultum est. Obiit anno salutis millesimo trecentesimo septuagesimo tertio, X kal. Augusti. Anno autem proximo post multorum miraculorum coruscationem, et ossium ejus subitam et ultra modum mirabilem purgationem et exsiccationem, ab Urbe Romana, multis in itinere editis miraculis ad monasterium Wasthenæ XII Julii die cum ingenti populorum frequentia et gaudio per sanctam filiam ejus Catharinam translata est, ubi miris signis et multivariis miraculis eam ornat et illustrat dominus Jesus Christus. Præstatur cæcis visus, surdis reformatur auditus, muti loquuntur, paralyticis membra dissoluta confirmantur, et (ut paucis multa expediam) morbi omnes devote illic Christum invocantes meritis sponsæ ejus ab eo curantur». Reposita [1] est in sanctorum Catalogo Birgitta a Bonifacio IX, ut suo loco dicetur.

27. *S. Andreæ Corsini episcopi mors et miracula.*— Migravit etiam ad cælestem immortalitatem per id tempus B. Andreas Corsinus patria Florentinus episc. Fesulanus, quem parentes pie Deiparæ virgini sacrarant, excultusque monasticis institutis apud Carmelitanos sanctitate et miraculis effloruit: cujus gesta descripsit Petrus Andreas e Castaneis, ex quo sanctissimi præsulis extremum vitæ actum repetemus [1]: « Cum in episcopatu, inquit, vixisset annis duodecim, et appropinquaret tempus suæ mortis, postquam septuagenarius esset, et multa miracula fecisset, cum in nocte Nativitatis Domini, antequam primam missam cantaret, oraret in Ecclesia S. Mariæ Pumeranæ, apparuit ei gloriosa Virgo, dicens: Ecce, fili mi, appropinquat tempus, in quo de hoc ergastulo ærumnoso debes egredi. Itaque in nocte apparitionis, quando magi Filio meo et mihi obtulerunt aurum, thus et myrrham, et tu dedisti animam tuam, corpus, cor et omnia bona amore ipsius et mei, ideo ipsa nocte pro anima tua veniam, et ipsam cum angelis in regno cælorum sociabo. Andreas autem ex ista revelatione summe gavisus est, et cum maxima jucunditate tres missas cantavit: et erat tantæ jucunditatis, quod facies ejus rosea videbatur atque cherubica, cum antea esset ex austeritate pœnitentiæ pallidus atque nullius vivi coloris. In crastinum igitur febre gravatus canonicum Guidonem, quem fidelissimum suum habuit, accersivit et ei intimavit, qualiter migraturus erat in nocte Epiphaniæ, et quod Deo pro ipso preces porrigeret. Qui Guido hoc audiens fortiter flere incæpit atque clamare. Væ nobis! Vere cecidit corona capitis nostri: peccata nostra talem virum non merentur. Interim visitatur a civibus et a clericis, quos omnes ad pacem et ad unionem confortabat, dicendo: Filii, ne detis locum diabolo.

28. « In nocte igitur apparitionis Domini recumbens super asperrimum lectum suum fecit portare psalterium; et cum adjutorio clericorum incœpit valde attente symbolum Athanasii, *Qui vult salvus esse*, etc. et *Credo* Apostolorum, et *Credo* Patrum: Et dictis istis symbolis, camera facta fuit ita luminosa, sicut si esset sol in meridie; ita quod adstantes non parum fuerunt admirati. Post autem spatium unius horæ cum erant omnes canonici et clerici ante ipsum, S. Andreas in aurora incœpit dicere: *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundum verbum tuum in pace;* quo finito, anima ipsius a mortali corpore divisa est, et libere ad gloriam evolavit die supra dicta, sexta videlicet Januarii, anno salutiferæ Incarnationis MCCCLXXIII ». Collucius vero in ejus Epitaphio hunc annum consignat.

Luce obiit sexta Jani labentibus annis
Septuaginta tribus Domini cum mille trecentis.

Ætatis suæ LXXII, ab ingressu quidem Ordinis

[1] Ext. Diploma in Bull. in Bonif. IX.

[1] Petr. Andreas e Castaneis Ms. bibl. Vat. apud Bolland. tom. II. die XXX Jan.

LXV, episcopatus vero anno XII. Corpus autem ejus super stramina remansit, sed redolens ita, quod ex illo odore multi ex diversis infirmitatibus liberati sunt. Veniebant multi infirmi, qui ipsum tangendo sanabantur. Hæc quidem attestatur Collucius..... tunc temporis cancellarius Florentinus in Epitaphio, quod sculptum est in sepulchro, etc. » Plura sancti viri implorata ope patrata miracula recenset auctor, quæ nobis indicasse suffecerit. Inclaruit postea ejus sanctitas Eugenio IV Romano Pontifice, cum Picininus Ecclesiæ hostis divinitus profligatus fuisset: quare jussu Eugenii illius corpus omnis corruptionis expers repertum venerationi piorum expositum fuit: dein agente populo Florentino instituta est religiosa actio de vitæ et miraculis ejusdem B. Andreæ, quæ a Clemente VIII instaurata fuit extractaque demum ad Urbanum VIII, qui solemni ritu, quem ex publicis Documentis consecratæ illius memoriæ describit Joannes Bollandus[1], sanctorum honores illi decrevit.

[1] Bolland. tom. II. die XXX Jan. in Vita S. Andreæ Corsini.

GREGORII XI ANNUS 4. — CHRISTI 1374.

1. *Gregorius de Græcæ Ecclesiæ conjunctione sollicitus mittit legatos et nuntios.* — Aucta in Europa Turcarum tyrannide, extremique exitii terrorem Græcis inferente, anno hujus sæculi septuagesimo quarto, Indictione duodecima, Gregorius papa fulciendi Orientalis imperii, ac veteris abolendi schismatis pio adductus studio, cum Græci, quamvis reverso ad Ecclesiæ Romanæ obsequia Palæologo imperatore, in veteribus sordibus hærerent, internuntios Apostolicos pro redintegranda pristina Ecclesiarum conjunctione mittere meditatus, de omnibus, quæ a Gasperto episcopo Genetensi olim Clementis VI nomine cum Constantinopolitanis fuerant agitata doceri cupidus XIV kal. Aprilis gestæ legationis Commentarios ad se illum transmittere jussit[1], ac significare, qua de causa perducta res ad exitum non fuisset, quidve ad Græcos in Ecclesiæ Catholicæ gremium revocandos præstare operæ foret. Sed Gasperto interea vita functo, Raimundo designato Patavino episcopo dedit imperia[2], ut Gasperti de legatione Constantinopolitana memoratos Commentarios ad Sedem Apostolicam afferendos curaret. Tum lectissimos religiosos viros in Orientem legavit, et clerum populumque Constantinopolitanum ad inveteratum schisma removendum hisce litteris excitavit[3]:

« Universis prælatis, rectoribus et personis Constantinopolitanis gratiam in præsenti, per quam obtineant gloriam in futuro.

« Circa salutem charissimi in Christo filii nostri Joannis imperatoris Græcorum illustris, ac vestram et populorum dicto imperatori subjectorum spiritualem et temporalem (auctore Domino) proventuram; et ad obsistendum impietati sævissimorum Turcorum hostium sacri nominis Christiani meditatione paterna sæpius cogitantes, super quibusdam, quæ hujusmodi salutem prospiciunt, eidem imperatori et vobis exponendis vivæ vocis oraculo dilectos filios Thomam de Bozolasco et Bartholomæum Cherracii fratrum Prædicatorum et Minorum Ordinis professores in sacra theologia magistros, necnon Bertrandum Fronc et Hessonem Slegrholis Neapolis et de Friburg præceptoriarum præceptores hospitalis S. Joannis Jerosolymitani Apostolicæ Sedis nuntios harum latores, de nostra intentione plene informatos, ad ejusdem imperatoris et vestram præsentiam destinamus: quibus super his, quæ vobis ex parte nostra narraverint, velitis fidem plenariam adhibere. Dat. Novis Avinionensis diœcesis VIII kal. Augusti, anno IV ».

2. Jussus est cum his nuntiis operam conjungere Simon archiepiscopus Thebanus ad redintegrandum Ecclesiarum sanctissimum fœdus: iidemque Joannæ reginæ Siciliæ[1], Andreæ Contareno Venetorum et Dominico e Campofregoso Genuensium ducibus[2], Rhodiorum equitum magistro[3], Galatæis[4], Francisco Catalusio Mitylenes regulo[5],

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 22. — [2] Pag. 26. — [3] Lib. IV. Ep. cur. pag. 40.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 47. — [2] Ibid. — [3] Pag. 19. — [4] Pag. 48. — [5] Pag. 49.

Joanni Cantacuzeno eximperatori Ordinis S. Basilii monacho [1]; tum Demetrio Chidonii et Philippo Constantinopolitanis proceribus [2], ac demum Joanni [3] Palæologo imperatori [4] enixe commendati fuere. Cui quidem Palæologo ob oculos posuit, non alio salubri remedio Turcicam potentiam propulsari posse, quam si Græcos in arctissimum cum Occidentalibus Christianis fœdus redigeret, ad quod sanciendum missos internuntios ita ei significat : « Ad obsistendum, inquit, impietati sævissimorum Turcorum hostium sacri nominis Christiani meditatione paterna sæpius cogitantes, super unione ipsorum populorum cum sancta Ecclesia Romana matre et magistra cunctorum Christi fidelium si forte ejusdem unionis dies advenerit, dante Domino, facienda, et super præstando tuo culmini et eisdem populis potenti auxilio contra dictos Turcos per eamdem Ecclesiam et Latinos, et quibusdam aliis, quæ hujusmodi salutem prospiciunt tibi plenius exponendis », et infra, « destinamus, etc. Dat. Avin. VIII kal. Augusti, anno IV ».

3. Instructi sunt plurima auctoritate a Gregorio Apostolici internuntii [5], ut Constantinopolitanos et alios Græcos ad gremium Ecclesiæ Romanæ redituros censuris solutos Catholicorum numero aggregarent; atque orthodoxæ fidei formulam, ex qua a Græcis schisma damnandum esset, descripsit : « Attendentes, inquit, quod tam in ipsa civitate, (scilicet Constantinopolitana), quam in aliis partibus ultramarinis, per quas transire habebitis, nonnullæ sunt personæ utriusque sexus Ecclesiasticæ et regulares ac sæculares, quæ ab unitate sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ sunt præcisæ; ac sperantes in Spiritu, qui ubi vult spirat, quod per ipsius gratiam, et vestram industriam ac sanctam prædicationem nonnullæ ex personis eisdem ad dictam venerint unitatem ac obedientiam et reverentiam debitam et devotam dictæ Ecclesiæ, extra quam non est salus ; vobis et utrique vestrum in solidum per vos, vel alium seu alios auctoritate nostra personas easdem, cujuscumque sexus, status, ordinis, dignitatis vel conditionis existant, etiam si pontificali, imperiali, regali vel alia qualibet dignitate seu præeminentia fulgeant, ad dictam unitatem recipiendi, et corpori ipsius Ecclesiæ uniendi secundum subscriptam formam in talibus per dictam Ecclesiam consuetam servari, quæ talis est: Ego talis, etc. profiteor et credo sanctam Trinitatem etc. » Concepta est iisdem verbis ac sententiis atque illa, quam ab Urbano [6] Palæologo imperatori atque alias pluribus imperatoribus, regibus ac populis, ut Armenis, Persis, Tartaris, Rasciis, Russis propositam vidimus; « et insuper cum eisdem personis Ecclesiasticis, quæ dum erant in hujusmodi schismate etiam scienter quoscumque ordines etiam sacerdotalem ab episcopis schismaticis seu hæreticis, etiam eis in contemptum fidei adhærendo receperunt, auctoritate nostra per manus impositionem absolvendi, et reconciliandi etiam ad cautelam, si dubitaretur, an alias fuerint absoluti et reconciliati ; ac dispensandi super ipsis ordinibus seu eorum executione, ipsosque ad eosdem ordines habilitandi et habiles reddendi, etiam si ante dispensationem, post conversionem tamen eorum, in ipsis ordinibus ministrarunt ; et insuper quibuslibet antistitibus gratiam et communionem Apostolicæ Sedis habentibus personis eisdem hujusmodi ordines etiam omnes, si de ipsorum collatione dubitetur, una et eadem die ad hoc per dictam Ecclesiam consueta, et etiam Dominica de novo (alias tamen juxta formam ejusdem Ecclesiæ) conferendi, et ipsis personis hujusmodi ordines recipiendi licentiam tribuendi : et tam vobis etiam in solidum, quam ipsis antistitibus hujusmodi personis post susceptionem dictorum ordinum ad quæcumque dignitatis, personatus officia et beneficia cum cura vel sine cura obtenta per eos a Catholicis vel schismaticis collata eisdem, si dignitates ipsæ majores post pontificales in cathedralibus et principales in collegiatis Ecclesiis existant, retinere licite valeant », et infra, « concedimus facultatem etc. Dat. Novis, Avinionensis diœcesis, non. Augusti, anno IV ».

4. *Palæologi cum Turcis indignum fœdus, unde mala in imperium Orientis.* — Dum legationem hanc decernebat Gregorius, Palæologus Turcicæ potentiæ terrore consternatus fœdus cum Amurate sanxit indignum adeo, ut filius barbarum tanquam stipendiarius in bellicis adversus Christianos expeditionibus sequeretur, ut refert Chalcondylas [1] his verbis : « Reversus Byzantium (nimirum Palæologus), misit legationem ad regem Amuratem : prætcrea filium suum in januis regis stipendia facere jussit. Amurates imperavit Joanni ut se quam maxima fide coleret, nec suam militiam quocumque bellum vertere detrectaret ». Misso autem Palæologus Philippo oratore, se apud Pontificem de gestis cum infidelibus excusavit : cui Gregorius haud dubie prænuntiavit [2] sub Turcarum tyrannide, quorum armis cinctus erat, ipsum succubiturum, nec secus discrimen propulsaturum, quam si Græcos cum Latinis sociaret, atque ea de causa internuntios mitti, cum quibus suo consuleret imperio (1) :

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 48. — [2] Pag. 47, 48. — [3] Ead. pag. — [4] Pag. 47. — [5] An. 4. Ep. cur. XLIII. — [6] An. Ch. 1369. num. 2.

[1] Laonic. Chalcond. de reb. Turc. l. I. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 68.

(1) Rerum Græcarum Chronologiam mire deformatam in Annalibus ut reformem rectoque ordine dirigam adnitendum mihi est. Quæ igitur hic narrat annalista de concordia a Calojoanne et Amurate inter se conciliata, tum et de expeditione ab utroque fœderato principe, non quidem in Hungarum, ut male hic annalista, sed in Asiaticos suscepta, qua oblata occasione utriusque imperatoris filii in parentes suos

« Charissimo in Christo filio Joanni Palæologo imperatori Græcorum illustri.

« Dilectum filium nobilem virum Philippum Cicandilis militem Constantinopolitanum nuntium tuum latorem præsentium destinatum benigne recepimus, atque audivimus in omnibus quæ pro tua parte nobis voluit enarrare. Super quibus, cum solas excusationes de motivis tuæ mentis in duobus tuis actibus, de quibus humanum judicium nequit esse, contineant, nos aliter respondere non expedit, nisi quod tibi in utroque facto compatimur et etiam condolemus. Credimus, quod cum impii Turchi fide careant, semper tecum et cum aliis Christianis infideliter agent: et cum circa tuum imperium suum dilataverint potentatum, tua serenitas quasi in pugno conclusa eis tandem resistere non valebit. Ideoque tuam tuique populi salutem et præservationem a dictorum Turcorum tyrannide aliter non videntes, nisi per sinceram et firmam unionem Latinorum et Græcorum (auctore Domino) faciendam, pro ipsa unione tractanda nuper certos nostros nuntios ad imperiales sublimitatis præsentiam duximus transmittendos, quos digneris benigne tractare ac fideliter expedire. Dat. Avin. II id. Decembris, an. IV ». Prædixerat hoc paucis ante annis Christus Dominus B. Birgittæ, dum Jerosolymis versabatur; quod coram Cyprio rege ejusque proceribus ab eadem sancta fœmina subjectis verbis promulgatum est [1] Famagustæ VI die Octobris: « Sciant Græci, quod eorum imperium et regna sive dominia nunquam stabunt secura, neque in pace tranquilla: sed inimicis suis semper subjecti erunt, a quibus semper sustinebunt gravissima damna, et miserias diuturnas, donec ipsi cum vera humilitate et charitate Ecclesiæ et fidei Romanæ se devote subjecerint, ejusdem Ecclesiæ sacris constitutionibus et ritibus se totaliter conformando ». Repetit hoc oraculum Sanderus [2] in suo de visibili Ecclesiæ monarchia commentario, additque: « Quam revelationem vere divinam extitisse, ex eo scimus, quod ita res tunc futuras prædixit, ut eas evenisse nunc videmus: nam D. Birgitta multis annis prius mortua est, quam tota Græcorum respublica expugnata per Turcos Constantinopoli penitus deleretur. Futura vero prædici non possunt præterquam a Dei spiritu, qui solus futura novit, velut is qui et auctor est eorum, et cui jam nunc præsentia existunt ».

Quod ad ea spectat, de quibus Palæologo condoluit Pontifex circa hæc tempora referunt Phranzes [1] et Chalchondylas [2] occupato contra Ungaros Amurate, Sauzem sive Mosem Zelebim Amuratis majorem natu filium, qui in Europa regiam sedem Didymotichi fixerat, cum Andronico Palæologi filio ad retinendum Europæ imperium conjurasse: imo ea lege inter se convenisse ferunt, ut parentes in ordinem redigerent. At Amurates ex Asia in Europam, patefacta conjuratione, traduxit exercitum, ac milites, cum ad filii castra proxime accessisset, partim veniæ spe, partim pollicitationibus in suas partes pellexit, filiumque insecutus Didymotichum urbem regiam ad deditionem compulit, Græcos conjurationis participes ex urbis turribus in fluvium præcipites egit, filiumque conjecit in vincula: defectionis reos a patribus jugulari jussit [3], detrectantes scelus in amnem vinctos projici imperavit. Deinde Palæologum adorsus, illius filium in crimen vocavit, eademque pœna Andronicum jubet afficere, quam ipse Sauzi inflixerat. Ita infelix Palæologus, Sanze ab Amurate obcæcato, filio oculorum vim, infuso ardenti aceto, exstinguere coactus [4]. Sed cum id invite ageretur, accidit ut Andronicus oculorum usum omnino non amiserit, ac dein lapsus custodia ad Bajazethem Amuratis in tyrannide successorem se contulerit, ac patrem Palæologum imperio deturbarit. In quo quanto suo damno Palæologus Pontificiis monitis morem non gesserit, tristis rerum eventus edocuit.

5. *Emanuel Peloponnesi despota bene affectus erga fidem Catholicam.* — Turcicæ tyrannidis odio affectus egregie erga fidem Catholicam visus est Emanuel despota Joannis Cantacuzeni filius; ac

[1] Revelat. S. Birgit. l. VII. c. 19. — [2] Sander. de visib. monarch. l. VII. num. 1046.

[1] Phranzes l. I. c. 17. — [2] Chalcon. lib. de reb. Turc. sub fin. — [3] Phranzes et Chalcon. ubi sup. — [4] Chalcon. ib.

conjurantes regnum uterque suum usurpavit; non sine utriusque exitio cum parentes celeriter regressi, seditionis incendio exstincto, resumpto regno atque filios in potestatem traductos luminibus privarunt; hæc, inquam, omnia, cum ante excursum Joannis in Italiam ab utroque rerum Græcanicarum scriptore narrentur, Calcondyla rer. Turcic. lib. 1, pag. 16, edit. Venet. et Phranza lib. 1, cap. 16, atque excursio ista anno MCCCLXIX acciderit; hinc nonnisi ante annum illum sumptum hoc de utroque filio perduelle supplicium retrahendum est. Ex quo dein consequitur primum illud fœdus Joannis cum Amurate post annum MCCCLXVIII coalescere haud potuisse.

Quæ vero addit annalista hic num. 4 de Turcico fœdere hoc anno inito, non quidem de fœdere illo, quod priorem utriusque filii defectionem præcessit, accipienda sunt; sed novum est fœdus cum Amurate hoc forte anno compositum. Cæterum Andronicus, Calojannis filius, post aliquot annos iterum in patrem rebellavit, eumdemque imperio dejecit. Dejectionem enim hanc bis contigisse ex diligenti veterum scriptorum collatione colligo. Continuator enim historiæ Venetæ Danduli vulgatus cum eadem Danduli historia rer. Italic. tom. XII, pag. ibid. 443 narrat eo tempore quo Cyprius in potestatem Genuensium venit, adeoque anno superiori MCCCLXXIII occupatam vi sedem Constantinopolitanam Andronicum Joannis filium tenuisse patremque habuisse captivum referri hæc ad priorem defectionem salva fide Græcorum scriptorum Calcondylæ et Phranzæ nequaquam possunt; cum uterque finem priori defectioni impositum asserat ante annum MCCCLXIX, quo Joannes in Italiam perrexit. Nova ergo hæc est Andronici defectio, cujus Græci scriptores non meminerunt. Verum et secundus iste motus brevi quievit; nam Venetorum auxilio, eodem continuatore teste Joannes anno MCCCLXXIX amissa recuperavit. Non tamen animis despondit Andronicus, nam post Amuratis obitum, quem in annum DCCCXCI Ægiræ, id est, Christi MCCCXC, Annales Turcici a Leunclavio illustrati referunt, Bajazeto successore rerum patiente filius perduellis ope Turcarum impetrata patrem regno et libertate privavit; idemque tamen non diu post pater iisdemque artibus recuperavit. Tres istæ Joannis destitutiones a scriptoribus confusæ vel parum distinctæ sedulo explicandæ erant, ut errores et perplexitates quæ in Annales irrepserant, tollerentur. MANSI.

Pontificem de pio quo tenebatur traducendæ Græciæ ad Ecclesiæ Romanæ obsequium, desiderio fecit certiorem. Cui Dei vicarius pluribus verborum officiis paternos sinus expandit, utque cum Apostolicis internuntiis optatissimam conjunctionem promoveret est adhortatus [1] :

« Nobili viro Emanueli Cantacuzino despoto Romaniæ, gratiam in præsenti, per quam obtineat gloriam in futuro.

« Sicut sancta Catholica et Apostolica Ecclesia mater omnium fidelium et magistra, extra cujus gremium non est salus, de suorum filiorum quos regeneravit per sacri baptismatis sacramentum, separatione a sua obedientia, quæ ab universis Christianis debetur eidem, dolet ab intimis, et deviantibus cum filio prodigo sincera compatitur charitate; sic in ipsorum salubri reditu et filiali obedientia jucundatur, et cum cernit ad id materiam quomodolibet fore divina miseratione dispositam, illos (ne pereant) ad gremium salutis invitat, maternæ pietatis uberibus confovendos. Eapropter a dilecto filio nobili viro Cassiano... domicello Constantinopolitano, se tuum asserente devotum, lætanter audito, quod tua nobilitas desiderio magno desiderat universos Græcos a dicta obedientia deviantes ad eam efficaciter reduci, et perseveranter persistere in eadem, et quod tu et genitor tuus, utpote potentes opere et sermone in hac parte potestis post imperialem celsitudinem præ cæteris efficacius operari; nos de hujusmodi tua dispositione, quam ambigimus tibi divinitus esse datam, lætificati quamplurimum, eidem nobilitati præsentibus reseramus, nos nuper nuntios nostros super tractanda unitate Latinorum et Græcorum Constantinopolim destinasse.

« Quare te hortamur in Domino et rogamus attentius quatenus per te et eumdem genitorem tuum et alios (prout poteris) opereris, quod hoc tuum desiderium impleatur; sciturus, quod hujusmodi tractatus, favente Deo, ex eo commodius poterit et fieri citius consummari, quo nos in fine æstatis proxime secuturæ intendimus Deo prævio, ad sacram Urbem cum Romana curia nos transferre. Cæterum cum dicaris prope civitatem Patracensem aliosque Catholicos tuam habere potentiam, Patracensem et alias Catholicas Ecclesias eorumque prælatos et populos tuæ nobilitati, ex quo audimus te habere supradictum propositum, cum multa fiducia commendamus; sperantes, quod præfatis favendo Catholicis id, quod latet in tuo corde, per effectum efficacis operis demonstrabis. Datum Avin. idus Decembris, anno IV ».

6. *Ungarum tepescentem in expeditione Turcica arguit Gregorius.* — Contundere Amuratis tyrannidem poterat Ludovicus Ungariæ et Poloniæ rex; sed is, quem antea crucesignatam expeditionem in Turcas suscepisse vidimus, adeo in suscepto consilio intepuit, ut cum Pontifex classem in Hellesponto ad Turcas transitu ex Asia in Europam arcendos comparare communibus fœderatorum principum sumptibus statueret, Ludovicus rex ad id fœdus accedere detrectarit [1]. Ex quo haud levis conjectura capitur, tacitas cum eodem Pontifice simultates suscepisse, cum sacerdotiorum decumas ad conficiendum Turcicum bellum deposcens a Gregorio, qui illas ad gerendum cum Bernabone bellum derivare decreverat, repulsam tulerit: dataque superiori anno Strigoniensi et Colocensi archiepiscopis atque episcopo Quinqueccclesiensi fuissent imperia [2], ut si Ludovicus rex decumas Ungaricorum sacerdotiorum ad Sedem Apostolicam transferri vetuisset, Diplomata Pontificia, quibus signa Ungarica in Turcas secuturis criminum condonatio et alia amplissima beneficia conferebantur, non divulgarent. Perculsus vero stupore Gregorius, Ludovicum regem ad Turcicam tyrannidem reprimendam mutato subito consilio tepescere, ipsi præ oculis posuit [3], infidelium potentia brevi rem Christianam eversum iri, si Christiani vires ad eam sustentandam non conflarent:

« Ludovico regi Ungariæ illustri.

« Rediens ad præsentiam nostram dilectus filius nobilis vir Joannes Lascari, miles Constantinopolitanus, qui dudum cum nostris litteris ad præsentiam tuæ serenitatis accessit, nobis retulit, quod serenitatem eamdem ad contribuendum in unione inter Romanam Ecclesiam tuamque celsitudinem et nonnullos alios principes ac magnates facienda contra Turcos hostes sacri nominis Christiani, et ad contribuendum in certo numero galearum tenendarum continue contra Turcos eosdem, dispositam non invenit. De quo miramur non modicum, cum regnum tuum Ungariæ vicinum sit nunc Turcis eisdem, et negotium hujusmodi te et ipsum regnum non modicum tangere dignoscatur. Quare regalem devotionem ac magnificentiam precamur attentius, et in Domino exhortamur, quatenus provide considerans, quod alii, qui volunt esse et contribuere in unione prædicta, te in hac parte deficiente, etiam deficiant (quod absit) et sic, non facta resistentia Turcis eisdem, ipsi contra fideles poterunt (prout verendum est) nimium prævalere in perditionem innumerabilium animarum et Catholicæ fidei maximum detrimentum, digneris ob reverentiam Dei et dictæ fidei, ac tutelam præfati et aliorum fidelium regnorum et partium hujusmodi tuum propositum in melius commutare, ac ligari in unione prædicta, et in illa contribuere condecenter, super hoc nobis tuam piam et gratiosam responsionem per regias litteras reserando, ut ea habita ad dandum debitum ordinem in hac parte procedere valeamus, prout hæc et alia venerabili fratri nostro Stephano episcopo Zagrabiensi, et dilecto filio no-

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 70.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 65. — [2] Tom. III. Ep. secr. p. 43. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 55.

bili viro Petro Zuderbano Sclavoniæ ambaxiatoribus tuis, latoribus præsentium, verbo duximus exprimenda, ut ea tuæ referant majestati. Datum Avin. XIII kal. Octobris, anno IV ».

7. *Smyrna in periculum adducta.* — In tanta Orientis consternatione, Franciscus Catalusius Genuensis, Mytilenes regulus, vires suas in Turcas strenue exercebat, cui Pontifex Smyrnam Christianæ fidei in Asia propugnaculum commendavit [1]; quæ urbs in magnum adducta erat discrimen [2], cum præsidiariorum militum numerus admodum esset imminutus, iique suis stipendiis defraudarentur : Turcæ autem cognito infelici rerum Christianarum statu, præsidiarios magna auri vi ostentata ad proditionem allicere non desinerent. Quibus acceptis Gregorius Rhodiorum equitum Ordinem, ut illam adversus Barbaros defendendam susciperet, est adhortatus [3] : « De vestra, inquit, fidelitate ac sollicitudine, et prudentia ac potentia confidentes, vobis prædictam hinc ad quinque annos proxime secuturos custodiam, regimen et gubernationem civitatis prædictæ et pertinentiarum ipsius cum mero et mixto imperio et omnimoda jurisdictione vestris expensis, et cum subsidio trium millium florenorum auri vobis solvendorum de pecuniis decimæ proventuum Ecclesiasticorum regni Cypri per nos in ipso regno dudum impositæ, nostro et Romanæ Ecclesiæ nomine per illos, quos ex vobis, vel aliis ad hæc duxeritis deputandos, fideliter ac juste exercenda committimus per præsentes, etc. Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis XI kal. Octobris, anno IV ». De Smyrnæ custodia tradita Roberto Juliacensi Rhodiorum equitum magistro, qui functo vita Raimundo Berengario ad equestris illius Ordinis præfecturam communibus votis, dum in Occidente versabatur, vocatus fuerat, meminit Bosius [4], illumque mox, salutato Avenione Pontifice, Rhodum contendisse, ut exorientes inter equites ob absentiam suam simultates compesceret; cui extremo anno data fuere imperia [5], ut studia omnia cum internuntiis Apostolicis ad eversas Genuensi bello Cyprias res instaurandas, pacemque componendam conjungeret.

Misit tum etiam in Occidentem ad Dominicum e Campofregoso Genuensium ducem Petrus Cypri rex oratorem Theobaldum Belfaragum pro tractanda cum eo concordia, quem Pontifex duci aliisque Genuensibus enixe commendavit [6] : angebatur enim gravioribus curis, ne ex perniciali bello res Christiana in Cypro penitus concideret; ac pluribus litteris inculcavit [7], ne Petrum regem omnis culpæ expertem suis juribus exuerent. De pace demum Cyprios inter ac Genuenses felicissime revocata sequenti anno dicetur.

8. *Prædicatores in majorem Armeniam missi, facultatibus instructi ad fidem amplificandam.* — Interea proferendæ apud Orientales, superstitionum erroribus involutos, religionis Christianæ pio incitatus studio Gregorius papa, viros religiosos, ac potissimum ex Dominicana familia, ad Apostolicum illud munus obeundum delegit : cum ex ea olim prodiissent viri virtutibus conspicui, qui ut in litteris ad Eliam supremum ejus Ordinis magistrum datis loquitur [1], « per gratiam Dei assistentem eisdem in partibus Armeniæ Majoris multitudinem infidelium converterunt ad dictam fidem, in qua usque ac hæc tempora permanserunt, prout permanent de præsenti : in quibus etiam partibus iidem fratres plantaverunt Ordinem fratrum Unitorum dicto tuo Ordini subjectorum ». Non defuere tamen, qui egregiis hujusmodi exemplis ad penetrandas remotas eas pro disseminanda fide regiones excitatos nonnullos Prædicatores a sacro eo consilio avocarent. Quod ubi accepit Gregorius Eliæ, de quo paulo ante memoravi, præcepit ut in solemnibus Ordinis comitiis Apostolico pro imperio, et anathematis intentata religione præciperet, ne qui exercendo Evangelii prædicandi infidelibus muneri idoneos trajicere in Orientem cupientes, ab itinere deterrerent : imo libros sumptusque necessarios ad adeundam aulam Pontificiam suppeditarent. Cumque plures, quos divinus Spiritus pio Evangelii Armeniæ inferendi ardore accenderat, iter ornarent, Pontifex religiosos Armenios, qui Prædicatoribus conjuncti erant, litteris sollicitavit [2], ut venientes debitis officiis prosequerentur. Exemplum litterarum hoc est :

« Gregorius, etc. dilectis filiis fratribus Ordinis Prædicatorum in terras Saracenorum, Paganorum, Græcorum, Bulgarorum, Cumanorum, Iberorum, Alanorum, Gazarorum, Gothorum, Scytharum, Ruthenorum, Jacobitarum, Nubianorum, Nestorianorum, Georgianorum, Armenorum, Indorum, Mochitorum aliarumque non credentium nationum Orientis et Aquilonis, seu quarumcumque aliarum partium constitutis, et ad eas proficiscentibus, salutem, etc.

« Habet ex parte vestræ expositio nobis facta quod de multis personis partium prædictarum, quæ ut presbyteri divina celebrarunt officia, et pro talibus reputantur, frequentes dubitari contingit, an juxta formam Ecclesiæ baptizandi (baptizati) fuerint vel non, et an ordines receperint, in quibus (ut præmittitur) ministrarunt; quodque si in ordinandis ipsis de novo interstitia temporum servarentur, magnum scandalum inter populares, qui ab eisdem audierunt divina, et sunt etiam eisdem confessi, posset verisimiliter generari : quare pro parte vestra nobis fuit humiliter supplicatum, ut super his providere salubriter de opportuno remedio dignaremur.

« Nos itaque cupientes, ut hujusmodi vestrum

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 62. — [2] Pag. 37. — [3] An. 4. Ep. cur. p. 51. — [4] Bos. p. 2. t. III. hist. Hier. — [5] Tom. IV. Ep. secr. p. 74. — [6] Pag. 75. — [7] Pag. 51 et 74.

[1] An. 4. Ep. cur. p. 3. — [2] Pag. 10.

sanctum negotium felicius (auctore Domino) prosperetur et optatum de bono in melius suscipiat incrementum; intendentes quoque animarum prædictarum et aliorum fidelium partium earumdem saluti utiliter providere, vobis et singulis vestrum tam in sacerdotii quam in diaconatus ordinibus constitutis, ut omnes et singulos partium prædictarum, de quibus dubitatur, si fuerint baptizati vel non, baptizare juxta provisionem juris in hujusmodi casu adhibitam valeatis, his verbis præmissis, videlicet: Si baptizatus es, non te rebaptizo: sed si nondum baptizatus es, ego te baptizo in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti. Amen; auctoritate Apostolica tenore præsentium indulgemus. Insuper eisdem fidelibus de partibus antedictis taliter ordinatis, qui divina (ut præmittitur) celebrarunt, quod ad vestri ordinis vel aliis episcopis gratiam et communionem dictæ Sedis habentibus, et in partibus commorantibus antedictis, omnes tam minores quam sacros ordines statutis temporibus, aliquo tamen intervallo in hujusmodi sacris ordinibus recipiendis et conferendis propter eorum reverentiam observato, si sine scandalo fieri possit; alioquin omnes una die et eadem simul præfatos ordines sacros et minores pro hujusmodi scandalo evitando recipere, ipsisque episcopis dictos minores et sacros ordines personis eisdem secundum præfatam distinctionem cum intervallo, vel una et eadem die simul valeant conferre, dicendo videlicet: Si ordinatus es rite, non te reordino; sed si nondum ordinatus es, te ordino ad sacros ordines antedictos; servata alias forma et materia ac solemnitate debita in præmissis, quibuscumque Constitutionibus Apostolicis in contrarium editis nequaquam obstantibus, de gratia concedimus speciali. Dat. Avin. II non. Martii, anno IV ».

Instructi sunt amplissima auctoritate [1] ii religiosi viri, qui ad gentes Evangelii luce collustrandas, atque hæreticos vel schismaticos a suis erroribus revocandos missi sunt: atque inter cætera, ut cum interdum non rite ab hæreticis baptismus aut sacri ordines conferrentur, ea sacramenta certis legibus impertirentur. Porro si quis ex iis, qui ad inferendum gentibus Evangelium erant profecturi, abjecta perseverantiæ palma in Occidentem gressum reflecterent, pronuntiavit Pontifex [2], ipsos omnibus privilegiis spoliandos exauctorandosque. Superioribus vero prærogativis exornatus est Franciscus e Podio Minorita [3] rerum gestarum in propaganda fide inter Orientis et Aquilonis Barbaros gloria insignis, qui una cum duodecim sodalibus ejusdem Ordinis ad transmarinas oras pro Evangelio disseminando legatus est.

9. *De episcopali sede in Walachia erigenda agitatum.* — Ad augendam etiam in Walachia Catholicam religionem Christi vicarius episcopalem in ea sedem instituendam ratus, cum pauci sacerdotes Ungari sacramenta Walachis conferrent, iique lingua et moribus ab his dissonarent, unde promoveri divina gloria in erudiendis iis populis ad fidem Catholicam recenter traductis non poterat, ac spes amplior amplificandæ divinæ rei affulgeret, si episcopus virtutibus et eruditione insignis, quique linguam Walacham calleret, eam nationem regeret; Strigoniensi et Colocensi archiepiscopis provinciam dedit [1], ut consulto Ludovico rege Ungariæ inquirerent, qua in urbe episcopalis sedes collocanda, quibus circumscribenda limitibus diœcesis, cui metropolitano subjiciendus episcopus videretur: ac si Antonius Minorita, qui in Walachis Christianis sacris initiandis plurimam navarat operam, gerendo episcopali muneri par esset. Qua de re Ludovicum regem Ungariæ, qui Walachos ad fidem sua auctoritate et pio ardore pellexerat, certiorem fecit Pontifex [2], utque in cœptum tam sanctum opus incumberet, est adhortatus.

10. *Milleczius hæresiarcha.* — Pari a Gregorio pro retinendo in Occidente pristino religionis splendore, ne ab hæreticis inficeretur, desudatum est studio quo ad eam propagandam incubuit: atque archiepiscopos et episcopos, reges ac principes ad elidendas novas contra pietatem factiones excitavit. Inquinabat novis erroribus Poloniam, Boemiam, Silesiam et circumjacentes provincias Milleczius, ac plures a veritate Catholica abduxerat: qua de re factus certior Pontifex, Gnesnensem archiepiscopum perstrinxit [3], ipsum suo gregi venenata pabula a pestifero homine subministrari pati, stimulavitque ut illum ac sequaces coerceret: « Errores hæreticales », de Milleczio hæresiarcha loquitur, « simplicibus in tua civitate et diœcesi Gnesnensi prædicare præsumpsit. Nos de iis, si vera sint, merito condolentes ab intimis, cum non sint aliquatenus toleranda, et de negligentia tuæ fraternitatis et aliorum antistitum in quorum civitatibus et diœcesibus idem Milleczius et sui complices conversantur, ac inquisitorum hæreticæ pravitatis in illis partibus deputatorum quod contra tales adversus dictam fidem temere insurgentes et præmissa detestabilia præsumentes, si ita sit, non processistis, prout tenemini, et nobis de præmissis nihil notificare curastis, plurimum admirantes; eidem fraternitati per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus auctoritate nostra de præmissis te plenarie informes: et si inveneris ita esse, adversus præfatos Milleczium et sequaces ac fautores eorum, si sint in tuis civitate vel diœcesi prælibatis, procedas secundum canonicas sanctiones ac errores contentos in dicta cedula publice in prædicationibus reprobes, ac per clericos sæculares et religiosos peritos in lege Domini facias reprobari, etc. Dat. Avin. id. Januarii, anno IV ». Data [4] sunt etiam

[1] An. 4. Ep. cur. p. 11. — [2] Pag. 12. — [3] Pag. 58.

[1] An. 4. Ep. cur. p. 55. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 61. — [3] Pag. 1. — [4] Ibid.

imperia Cracoviensi, Wratislaviensi, Luthomuslensi, Olomucensique episcopis, atque etiam Pragensi archiepiscopo, ut hæresiarcham ac sectarios reprimerent antequam malum confirmatis in dies viribus augeretur : tum Carolum imperatorem hortatus est [1] Gregorius, ut justam severitatem in scelestissimum prædonem animarum Milleczium ejusque impietate imbutos distringeret :

11. « Carolo Romanorum imperatori semper Augusto, et Boemiæ regi.

« Plurium fide dignorum relatibus nuper ad nostrum pervenit auditum, quod quidam Milleczius presbyter, olim canonicus Pragensis, sub specie sanctitatis, spiritu elationis et temeritatis assumpto, et prædicationis officio (quod sibi non competit) usurpato, multos errores non solum temerarios et iniquos, sed etiam hæreticos et schismaticos, utique nimium scandalosos et periculosos fidelibus, præsertim simplicibus dicere publice, prædicare in tuo regno Boemiæ et aliis terris tuis præsumpsit hactenus et præsumit : nonnullas personas utriusque sexus ad ejus sectam, quam damnabiliter inchoavit, ac in errores detestabiles et reprobandos actus in derogationem Catholicæ fidei et contemptum sacrorum canonum inducendo, prout in quibusdam articulis scriptis in schedula inclusa præsentibus continetur. Nos igitur de iis, si vera sint, merito condolentes ab intimis cum non sint aliquatenus toleranda, venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Pragensi ac Wratislaviensi, Lutomistensi et Olomucensi episcopis, in quorum civitatibus et diœcesibus ipse Milleczius et sui sequaces plurimi esse dicuntur, præcipiendo mandamus, quod de præmissis contentis in dicta cedula contra eosdem Milleczium et sequaces diligenter inquirant : et si ea repererint esse vera, super ipsis secundum canonicas sanctiones, et prout ad eorum spectat officia, auctoritate nostra justitiæ debitum exsequantur.

« Quare devotam serenitatem tuam Catholicæ fidei ac justitiæ zelatricem requirimus et rogamus attentius, quatenus præfatis archiepiscopo et episcopis contra jam dictos Milleczium ac sequaces et fautores eorum liberaliter ac prompte præbeas tuum brachium sæculare, cum ipsi archiepiscopus et episcopi seu eorum aliquis ad hoc te duxerint requirendum, ut regnum et terra tua prædicta a talibus maculis celeriter et totaliter expurgentur, ac (prout hactenus fuerunt) consistant in dicta fidei claritate. Dat. Avin. IV id. Februarii, anno IV ». Hunc hæresiarcham inter Lutheri antecessores collocat impius novator [2], memoratque jactasse illum a se et sequacibus tantummodo viam salutis doceri : jam venisse antichristum, et exstinctam Ecclesiam, Pontifice, cardinalibus, episcopis cæterisque præsulibus Ecclesiasticis nullius veritatis lucem ostendentibus. Disseminati etiam ab eodem Milleczio alii errores de laxandis libidinibus habenis, quos novatores ad velandam testium suorum turpitudinem illi afflictos a Catholicis suspicantur, ii vero licet plures errorum suorum antesignanos testesque fuisse contendant, nullos tamen demonstrant, qui in omnibus cum ipsorum doctrina consenserint.

[1] Tom IV. Ep. secr. p. 13. — [2] Illyric. in suo Catal.

12. *Commentarii quibus titulus :* Speculum Saxonum *damnati.* — Inficere etiam tum Germaniam moliebantur nonnulli impii, qui Commentarios nequissimos inscriptos, *Leges* seu *Speculum Saxonum* [1], edidere, cum Gregorius, ne Pontificali deesset muneri, ad offusas simplicibus populis hæreseon tenebras veritatis luce discutiendas, cardinales aliosque peritissimos viros coegit, notavitque singulos errores justa censura. Tum Germaniæ, Livoniæ, Boemiæ, Galliæ pluribus archiepiscopis et episcopis ad fidem propugnandam stimulos addidit : ac denique Carolum imperatorem, ut pro animarum salute promovenda ac moribus expoliendis operam explicaret, est adhortatus.

« Carolo Romanorum imperatori semper Augusto.

« Fili charissime, jam longum est tempus præteritum, quod de erroribus et execrabilitate quorumdam scriptorum detestabilium, quæ *Leges* seu *Speculum Saxonum* appellantur, quibusque nonnulli de partibus tuorum imperii ac regni et terrarum uti, seu potius abuti dicebantur, per fide dignas et intelligentes personas fuimus informati : et petitum fuit a nobis, ad quos spectat in talibus providere, ut super eis ad salutem animarum provisionem adhibere congruam dignaremur. Nosque scripta ipsa mature vidimus, et per nonnullos tam fratres nostros S. R. E. cardinales, quam alios in sacra theologia solemnes magistros, ac utriusque juris doctores examinari fecimus diligenter, et illa ex eis quæ falsa, temeraria, iniqua, injusta, et in quibusdam hæretica et schismatica et contra bonos mores existentia periculosaque nimium animabus fore reperimus, auctoritate Apostolica reprobavimus, damnavimus ac decrevimus irrita et inania ac carere omni robore firmitatis, prout in nostris litteris inde confectis (quarum tenorem mittimus præsentibus interclusum, quasque venerabilibus fratribus nostris Maguntino, Coloniensi, Rhemensi, Magdeburgensi, Pragensi et Rigensi archiepiscopis, eorumque suffraganeis dirigimus) videre poteris plenius contineri. Quare devotam excellentiam tuam, quæ sancta, justa et honesta veneratur et colit, et contraria detestatur, requirimus et rogamus attentius, quatenus in publicatione dictarum litterarum, et ut pareatur contentis in eis, digneris pro reverentia Dei ac Apostolicæ Sedis et nostra, dictaque animarum salute, et reformatione morum imperialis et regalis potestatis favorem efficaciter impertiri. Dat. Avin. id. Octobris, anno IV ».

[1] Ext. apud Goldast. tom. II. collect. const. imperial.

13. *Dæmonum cultores et dæmoniaci.* — Nonnulli per id tempus in Galliis artes magicas exercere, ac dæmonum opem implorare sunt ausi : in quos cum fidei censor animadvertere pararet, revocatum est in dubium, an illius causæ cognitio ad ipsum spectaret. Cui Sedem Apostolicam consulenti, Gregorius imperavit [1], ut canonicarum legum severitatem in perditissimos eos homines distringeret. Deturbatos plures de potestate mentis fuisse magicis artibus hoc anno, ac bacchantum veterum more funestas choreas agitasse, donec sacris exorcismis dæmones ex miserorum corporibus depulsi, sunt refert ex Petro auctore magnum Chronicon Belgicum his verbis [2] : « Eodem anno, (nimirum MCCCLXXVI), mira secta tam virorum quam mulierum venit Aquisgranum de partibus Alemanniæ, et ascendit usque ad Hannoniam seu Franciam, cujus talis erat conditio. Utriusque sexus homines illudebantur a dæmonio, ut tam in domibus quam in plateis et Ecclesia se invicem manu tenentes choreas ducerent, et in altum saltarent, nomina quædam dæmoniorum nominantes, videlicet Frisckes et similia ; nec ullam cognitionem in hujusmodi choreis, nec verecundiam propter adstantes populos habentes. In fine vero chorisationis ita circa pectoralia torquebantur, ut nisi mappulis lineis a suis amicis circa medium ventris fortiter stringerentur, quasi furiose clamarent se mori. Tandem Leodiii per conjurationes sumptas de illis, quæ ante baptismum in catechismo fiunt, a dæmonio liberabantur : et sanati dicebant, visos se tempore saltationis immersos in fluvio sanguinis, et propterea sic in altum saltasse ». Hactenus Chronici Belgici auctor.

14. *Fraticellorum dementia.* — Hoc anno compertum [3] est Perusii Fraticellos sub Franciscani habitus larva immanem texisse fastum, atque in eam opinionem et dementiam venisse, ut Ecclesiasticam hierarchiam inter suos tantum contineri putarent : inter quorum tenebrionum duos cum exarsisset contentio, « unus alteri objiciebat », inquit Wadingus, « nimiam præsumptionem, quod se tanquam papam venerari et pro vero papa coli vellet : ille vero huic insolentiam et sacrilegam temeritatem, quod sibi canonice electo nollet obtemperare ». Ex his confirmantur a nobis sæpius dicta, Fraticellos ex Petri Joannis Olivi deliriis somniasse, Pontificatum ad ipsos uti Evangelii ob carentiam omnis dominii observantissimos devolutum : atque ob id crimen a Clemente VI canonicæ severitati subjici jussos [4] : præterea duos pseudominoritas, cum Joannem XXII ac successores divinitus exauctoratos contenderent, flammis jussu Innocentii VI Avenione exustos vidimus [5]; quæ confirmantur etiam atque illustrantur ex iis, quæ B. Virgo a S. Birgitta viro pio Minoritæ, ut Fraticellos refelleret, exponi jussit his verbis [1] : « Dic illi ex parte mea, quod respondebit illis, qui papam dicunt non esse verum papam, nec illud esse verum Corpus Jesu Christi filii mei, quod sacerdotes in altari conficiunt, quod ipse respondeat illis hæreticis sic : Vos vertitis occiput ad Deum, et ideo vos non videtis eum. Vertatis ergo ad eum faciem, et tunc poteritis eum videre : nam vera et Catholica fides est, quod papa qui est sine hæresi, quantumcumque aliis peccatis sit commaculatus, nunquam tamen est ita malus ex illis peccatis et ex aliis suis malis operibus, quin semper sit in eo plena auctoritas et perfecta potestas ligandi et solvendi animas : quam auctoritatem ipse per B. Petrum habuit, et assumpsit a Deo ». Hanc Fraterculorum Pontifici, cardinalibus et episcopis propter luxum vel delicias abrogatam auctoritatem somniantium Wiclefus hausit, cœpitque propagare latius : quam a Concilio Constantiensi damnatam visuri sumus. Ut vero hos et alios mendiculos impostores, qui pietatis tantum inanem speciem colerent, exagitari jubebat Pontifex : ita alios, qui veras virtutes una cum paupertate sectarentur, a quorumvis injuriis vindicatos texit : et Coloniensi, Trevirensi, Moguntino archiepiscopis ac præsulibus reliquis Germanis, Flandris ac Brabantinis, in quorum diœcesibus hujusmodi homines, qui a fide orthodoxa non discrepabant, versabantur, mandavit [2] ut diligenter perquirerent, an recte vel prave de fide sentirent : ac si in veram pietatem incumbere comperissent, ipsos divino cultui permitterent vacare, suisque studiis prosequerentur.

Quod ad memoratos archiepiscopos attinet ; certabant tum post Joannis Moguntini obitum [3] de Moguntino archiepiscopatu Adolphus episcopus Spirensis, et Ludovicus episcopus Bambergensis quem Gregorius, exauctorato Adolpho, confirmavit [4] ad Caroli Cæsaris gratiam, cum is illum ad stabiliendum in Boemica stirpe imperium sibi devinxisset. Ut vero Ludovico, quem Serarius in serie Moguntinorum archiepiscoporum prætermisit, divina ultione in media chorea percusso [5] Adolphus postea successerit, dicetur inferius. Addimus nunc Carolum amplificasse regnum Boemiæ, adjecto illi marchionatu Brandeburgensi : de quo felici successu, restitutaque impacatæ provinciæ pace, Gregorius est illi gratulatus [6]. Miserat [7] autem ineunte anno Thomam internuntium, ut eam controversiam inter Carolum et Rupertum ducem Bavariæ componeret, quam fœdere diremptam refert Dubravius [8].

15. *Bernabonis insolentia retusa.* — Reponebat mutuam Pontifici gratiam imperator, ac Bernabonem tyrannum Mediolanensem Ecclesiæ bellum inferentem non modo acerbis edictis perculit,

[1] An. 4. Ep. cur. p. 92. — [2] Chron. Belgic. hoc an. et Jo. a Leyd. l. XXXI. c. 26. — [3] Wading. hoc an. num. 22. — [4] An. Chr. 1344. num. 8. — [5] An. Chr. 1354. num. ult.

[1] Revel. l. VIII. S. Birgit. l. VII. c. 6. — [2] An. 4. Ep. cur. p. 79. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 129. — [4] Pag. 244. — [5] Serar. l. v. Mogunt. rer. in Adolph. — [6] Greg. l. IV. Ep. secr. p. 129. — [7] Ibid. p. 18. — [8] Dub. hist. Boem. l. XXII.

verum etiam permisit Gregorio [1], ut clientes imperii Insubres, qui Bernabonis et Galeatii jugum excuterent, ad Ecclesiæ obsequia et clientelam admitteret : quod a Pontifice pluribus III id. Octobris hujus anni significatum est ad eos libertatis spe ad defectionem concitandos. His vero in furorem actus Bernabos, calumnias spargere in Christi vicarium non perhorruit, ipsumque aculeatis litteris lacessere : quas Gregorius constanter subjectis sententiis refregit [2] :

« Bernaboni de Vicecomitibus spiritum consilii sanioris.

« Recepimus et audivimus litteram tuam datam a Mediolano die XIII mensis Januarii proxime præteriti, indignam tamen Apostolica visione : ad cujus contenta, utique horrenda et omnino falsa, nec humano proferenda ore commenta, cum sciamus illa omnia ab homine tanquam rabido et insano spiritu blasphemiæ vehementer, exagitato nequiter fuisse concepta, decrevimus nullum penitus dare responsum, cum tibi maligno hosti aliud dici non conveniat, nisi quod Michaelem archangelum dixisse diabolo sanctus Judas Apostolus refert, videlicet : Imperet tibi Dominus, qui cum sit et potentiæ infinitæ, sanctorum placatus instantia, fastum evanescere faciet tuæ tyrannicæ potestatis. Credimus nempe te, adversarium veritatis, ea intentione tantam adinvenisse blasphemiam, ut immanitate tuæ detestandæ versutiæ, qua Christi et Ecclesiæ fideles pugiles dudum veneno exstinguere tentavisti, conficta relatione enormissimi criminis verbis utcumque tegeres infamibus et dolosis. Porro mirum non est, si tu in vitiis mersus, sapientes movere non potes, serpentinæ vocis afflatu pestifero simplicium mentes conaris inficere, cum male vivens aliud quam malum non valeas scribere, vel proferre. Datum Avin. IV non. Februarii, anno IV ».

Retusa et non minus armis, quam verbis Bernabonis et Galeatii insolentia; Vercellensis enim urbs [3] primum, dein arx illius munitissima [4] Joannis episcopi Areteni Apostolicæ Sedis internuntii opera in Ecclesiæ potestatem redacta est : quam cum Vicecomites obsidione cinxissent, Otho dux Brusvicensis [5] Pontificii exercitus præfectus ac Joannes Acutus [6] ad eam solvendam submissi, cum quibus Amedeus Sabaudiæ [1] comes Nicolaus marchio Atestinus [2], Joannes episcopus Vercellensis et alii [3] moniti, ut auxiliares copias conjungerent. Clavenna etiam in Novocomensi diœcesi, repulsis Galeatii turmis [4], Ossolenses [5] in Novariensi, Uglenamenses [6], Placentini [7] et Papienses [8], ad Pontificias partes transfugerunt. Postea vero cum Vicecomites, fractis rebus suis, ad inducias ineundas duces Austriæ deprecatores adhibuissent [9], Pontifex clientum suorum, qui bello fessi erant exhaustique fortunis, misericordia permotus, ad concordiæ consilia flexit animum [10], omnesque fœderatos, de quibus superius facta mentio est, de ea agitanda consuluit [11]. Ne vero facile hostis solitis artibus inducias capta meliorum rerum occasione violaret, fixam animo suo de fluxa illius fide adstringenda sententiam his verbis patefecit Leopoldo duci [12], Galeatium fratremque Bernabonem inter atque Ecclesiam interpreti futuro ; « Magnificentiam tuam scire volumus, quod pacem cum omnibus fidelibus habere desideramus et volumus : sed quia idem Bernabos prædictam Romanam Ecclesiam ac nonnullos prædecessores nostros sub pace ficta, quam cum eis se facere fingebat, sæpius decepit, pacem ipsam non observans sed violans, nostræ intentionis existit, quod si inter nos et ipsum pax sive treuga fiat, talibus firmitatibus validetur, quod pax ipsa sive treuga inviolabiliter perseveret. Dat. Avin. id. Decembris, anno IV ». Pactas (1) Bononiæ a Guillelmo legato cardinale, cui ea auctoritas erat concessa [13], fuisse inducias, ac Pontificem a Vicecomitibus solita perfidia fidem violaturis delusum ; adductamque inde in ingens discrimen universam ditionem Ecclesiasticam, visuri sumus.

16. *Controversia de principatibus inter Joannam Siciliæ reginam et Ludovicum regem Ungariæ.* — Interea intendebat [14] reginæ Siciliæ apud Sedem Apostolicam judicium Ludovicus Ungariæ rex, deposcebatque a Gregorio, ut principatu Salernitano, Honore Montis S. Angeli ac Provinciæ, Pedemontii et Folcalquerii comitatibus injuste spoliatum, ac jure hæreditario ad ipsum devoluta eas terras pronuntiaret : quæ enim Bonifacius VIII

[1] Tom. IV. Ep. cur. p. 65. — [2] An. 4. Ep. cur. p. 8. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 17. et an. 4. Ep. cur. II. — [4] Tom. IV. Ep. sec. p. 53. — [5] Pag. 41. — [6] Pag. 122.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 134. — [2] Pag. 123. — [3] Pag. 122, 123, 124, 126, 127 et 130. — [4] Pag. 19. — [5] Pag. 62. — [6] Pag. 66. — [7] An. 4. Ep. cur. p. 4. — [8] Ibid. — [9] Tom. IV. Ep. secr. p. 160. — [10] An. 4. Ep. cur. p. 89 et 111. et tom. IV. Ep. secr. p. 173. — [11] Tom. IV. Ep. secr. p. 129, 159, et an. 4. Ep. cur. p. 60. — [12] Tom. IV. Ep. secr. p. 160. — [13] Pag. 128. — [14] Pag. 56.

(1) Ad inducias inter Pontificios et Vicecomites hoc anno pactas quod attinet, auctor Miscellæ Bononiensis, quem per hos annos scripsisse jam diximus, testatur die VI Junii Bononiæ denuntiatas publice fuisse inducias in has leges, ut per annum, ex eo temporis articulo incipiendum, durarent, quas et ad semiannum prorogare Pontifici fas esset. Tum vero utri parti bellum redintegrare placeret, huic ante bimestre bellum alteri annuntiare onus imponeretur ; neque id satis, sed et post bimestre solvendis induciis tempus prorogaretur ad mensem, quæ sane omnia induciarum tempus intra menses XXI definiebant. Præludia hæc pacis, quin et pax credebantur. *Pace si credeva che fosse.*

Quæ vero hic scribit annalista de induciarum fide a Vicecomitibus pro consueto more neglecta, pugnant cum auctore Miscellæ, qui cum per hos annos Bononiæ scriberet, Ecclesiæ partibus studebat, ille enim ad an. MCCCLXXVI, de induciis hoc anno stabilitis agens hæc notat : *Certamente fu egli leale in questa volta alla Chiesa.* Illud tamen animadversione dignum judico, inducias illas, quamvis Junio mense Bononiæ promulgatas, ne tamen executioni statim mandarentur varios rerum casus suspendisse ; donec tandem sequenti anno ineunte obtinuerunt. Etenim Petrus de la Gazata in Chronico Regiensi, vulgato rer. Italic. tom. XVIII scribit, inducias illas nonnisi sequenti anno MCCCLXXV, die VI Januarii Regiensibus indictas fuisse scribit. MANSI.

de Siculi regni successione ad Roberti gratiam sanxisset, in aliis provinciis non fiduciariis Romanæ Ecclesiæ non valere. De Siculo vero regno a Joanna petebat, ut cum liberis careret, regio edicto testaretur, sceptri Siculi hæredem legitimum ipsum Ludovicum futurum : quamvis enim a Joanna vexanda abesset animo, non æque tamen ferendum, si illa regnum ad exteros derivaret. Significarunt etiam Pontifici oratores Ungarici [1], conventum cum Gallo rege, ut Ludovicus Andegavensis alteri filiarum Ludovici regis Ungariæ nuberet. Ex quibus cum metueret Gregorius, ne bellorum novorum materies suboriretur, reginam est adhortatus, ut oratores pro componendis hisce controversiis ad Sedem Apostolicam mitteret. Gravissima lis erat : neque Joannæ deerant argumenta, quibus causam suam tueretur; nam Carolus Primus sanxerat Provinciam, Pedemontium ac Folkalcherium a Siculo regno non divellenda, neque eos principatus repetierat Ludovicus Ungariæ rex, dum Siciliæ regnum, quod armis tenebat, pacto cum Joanna fœdere, restituit; sed tantummodo principatum Salernitanum et Honorem Montis S. Angeli ut hæreditarios exegerat : qua de re datas ab ipso et fratre Stephano ad Clementem litteras [2] Gregorius biennio post promulgavit, quas hic conjungemus, ne eadem repetere cogamur :

« Ad futuram rei memoriam.

« Dudum charissimus in Christo filius noster Ludovicus rex Ungariæ illustris, et quondam Stephanus dux Transilvaniæ, ejusdem regis frater, certos procuratores suos per suas patentes litteras eorum sigillis sigillatas fecerunt, constituerunt, crearunt et etiam ordinarunt, quarum quidem litterarum tenor sequitur in hæc verba : Noverint universi et singuli præsens procuratorium inspecturi, quod nos Ludovicus, Dei gratia Ungariæ rex, ac nos Stephanus, eadem gratia dux Transilvanus, frater ejusdem illustrissimi regis, votis et beneplacitis sanctissimi in Christo patris domini Clementis, divina providentia sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summi Pontificis, nos conformare volentes, et ejusdem in hac parte condescendere voluntati, venerabilem patrem dominum Joannem, divina miseratione episcopum Vesprimiensem aulæ reginalis cancellarium, et nobilem virum de Wolphord comitem Castriferrei præsentes, et præsens mandatum sponte suscipientes, et quoslibet eorum in solidum (ita quod non sit melior conditio occupantis, sed quod unus eorum incœperit, alter prosequi ac mediare valeat et sinire) facimus, constituimus, creamus et ordinamus simul et uterque nostrum per se nostros veros, certos et legitimos procuratores, actores, factores, et nuntios speciales omnibus viis et modis, quibus melius fieri de jure potest; ipsis et eorum cuilibet in solidum per has nostras patentes litteras mandantes et specialem, plenam et liberam ac absolutam potestatem dantes et concedentes nostro et utriusque nostrum nomine solemniter promittendi, et nos et utrumque nostrum obligandi ad dandum et assignandum, ac dari et assignari faciendum realiter, plene, et libere ac efficaciter in manibus domini nostri papæ vel alterius cujuscumque aut quorumcumque, quem seu quos ipse dominus noster papa ad hoc duxerit deputandum seu deputandos, nobis non suspectum vel non suspectos, infra certum terminum ad hoc per ipsum dominum papam, aut dictos procuratores nostros vel eorum alterum, statuendum (titulis duntaxat paternis, scilicet principatu Salernitano et Honore Montis S. Angeli exceptis) omnes et singulas civitates, castra, terras, villas, fortalitia, casalia et quælibet alia loca, tenimenta et territoria ac omnia alia et singula, quæque habemus et tenemus per nos seu alterum nostrum, alium vel alios nostro nomine in regno Siciliæ et terris citra pharum usque ad confinia terrarum Romanæ Ecclesiæ ; et in corporalem possessionem omnium et singulorum quo supra nomine præmissorum dictum dominum papam vel alium seu alios, quem seu quos ipse dominus papa ad hoc deputaverit, nobis (ut præmittitur) non suspectos, pure, plene, et libere ac efficaciter et realiter inducendum seu induci faciendum : nosque ipse et uterque nostrum hæc omnia et singula præsentis scripturæ testimonio adimplere et adimpleturos, et facturos ac curaturos realiter et adimpleri solemniter promittimus, et ad ea adimplenda nos ipsum et utrumque nostrum obligamus.

17. « Cæterum damus dictis nostris procuratoribus, et cuilibet eorum in solidum plenam et liberam potestatem et speciale mandatum nostro et utriusque nostrum nomine promittendi, sicut et nos promittimus, quod omnes et singuli, qui in regno Siciliæ nostro nomine residentiam faciunt, et pro nobis dictum regnum Siciliæ aut terras alias supradictas seu earumdem aliquam intraverunt, abinde recedere et exire, omni excusatione et quæsito colore cessante, et absque notabili damno et læsione regnicolarum et aliorum in dictis terris habitantium, faciemus : et quod ita omnes et singuli prædicti facient, et uterque nostrum bona fide procurabimus et promittemus in verbo regali cum effectu. Dictis autem recedentibus de regno et terris prædictis dabuntur in locis, per quæ transire habebunt, victualia necessaria pro pretio competenti. Sane omnes et singulos, qui (ut præmittitur) exibunt de dicto regno Siciliæ, et qui sub nostro nomine intraverunt, dictus dominus papa efficaciter operabitur et faciet una cum rebus suis quibuslibet ad locum tutum et securum conduci. Illis autem, qui remanere voluerint cujuscumque status et conditionis existant, de dicto regno Siciliæ oriundis, vel qui fuerunt familiares claræ memoriæ regis Andreæ

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 56. — [2] Ext. apud Greg. an. 6. Ep. cur. p. 12.

fratris nostri, undecumque fuerint oriundi, dictus dominus papa remittat et remittere necessario teneatur omnes injurias et offensas illatas Romanæ Ecclesiæ uberiorem ad cautelam ; quodque dictus dominus papa bona fide curabit et efficaciter procurabit, quod damna, detrimenta (quæ per eos reperientur illata) ac injuriæ et offensæ personaliter seu reales quibuscumque personis, cujuscumque conditionis vel status et præeminentiæ existant, illatæ fuerunt, per illos quorum intererit, omni excusatione et quæsito colore cessante, remittantur. Et nihilominus volumus, quod prædicti procuratores nostri, seu quilibet eorum in solidum modo, quo præmittitur, facere possint et faciant statim præmissorum omnium traditionem et realem assignationem dicto domino papæ, vel alii seu aliis, quem vel quos modo quo supra ipse dominus papa super hoc duxerit deputandos.

« Præterea nostris procuratoribus et cuilibet eorum in solidum damus et concedimus plenum, generale ac speciale mandatum transferendi et ponendi totaliter in manibus dicti domini papæ totam causam quam habemus, seu habere possemus occasione mortis dicti regis Andreæ fratris nostri legitimi contra quoscumque, qui culpabiles fuerint de morte ejusdem regis Andreæ, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, conditionis, sexus aut status existant, sperantes per sanctam Sedem et dominum nostrum papam justitiam fieri de eisdem : quod totum ejusdem domini papæ conscientiæ et sanctæ Sedis diffinitioni duximus relinquendum : cæterum prædictis nostris procuratoribus et cuilibet eorum in solidum dantes et concedentes speciale mandatum et liberam potestatem utriusque nostrum nomine, prout eis et eorum cuilibet videbitur faciendum, de remissione regalium, quos ex causa in nostra fortia detentos habemus, tractandi, paciscendi et ordinandi quidquid modo quo supra pro nobis eisdem videbitur expedire et fuerit opportunum : super quo ipsis nostris procuratoribus et eorum cuilibet in solidum modo quo supra plenam, absolutam et liberam ac omnimodam concedimus potestatem.

18. « Postremo, quia bonarum mentium est timere culpam, ubi forsitan culpa non est, ideo nostræ intentionis existit, quod dictus dominus papa, ex superabundanti salutem et ad cautelam, remittat omnes injurias et offensas, ut præmittitur, si quæ ipsi domino papæ et Ecclesiæ Romanæ tempore præterito per quascumque personas nobis adhærentes cujuscumque dignitatis, conditionis, status, præeminentiæ, sexus, ordinis et gradus extiterint, factæ fuissent occasione receptionis, apprehensionis, seu obtentionis dicti regni Siciliæ per nos vel alios nostro nomine quomodolibet factarum : committereque teneatur per suas litteras alicui seu aliquibus, quod quibuscumque petentibus ex causis prædictis vel aliquod eorumdem beneficium absolutionis in forma juris gratiose impendant, et alias sententias quaslibet, suspensionis videlicet et interdicti Apostolica auctoritate relaxent cum talibus, ut in susceptis et suscipiendis ordinibus ac dignitatibus et beneficiis, seu officiis quibuscumque, quæ taliter sunt adepti, seu eos in posterum contigerit adipisci, ministrare et retinere valeant, super irregularitate, quam propterea contraxissent, et quolibet usufructu alio dispensando, super quibus omnibus et singulis petendis, tradendis, faciendis, promittendis, assignandis, quitandis et renuntiandis et exercendis generaliter ac specialiter in omnibus et singulis supradictis eisdem procuratoribus nostris, ac cuilibet eorum in solidum plenam et liberam potestatem et auctoritatem, ac plenum, liberum, generale et speciale mandatum cum plena, libera et generali administratione nos et uterque nostrum damus et concedimus per præsentes ; et generaliter omnia et singula tractandi, dicendi, promittendi, faciendique ad robur et perpetuam firmitatem omnium et singulorum prædictorum vel ejus connexorum aut dependentium dici, fieri et excogitari possent quæ et erunt pro expeditione et effectuali executione prædictorum necessaria seu etiam opportuna ; promittentes tenore præsentium nos et uterque nostrum ratum, gratum et firmum habere et tenere perpetuo quidquid per dictos procuratores nostros vel alterum eorum petitum, obtentum, tractatum, promissum, firmatum, traditum et assignatum, quitatum et alias factum fuerit seu gestum nostro nomine et utriusque nostrum in præmissis et quolibet præmissorum : litteras nostras patentes amborum nostrum sigillis sigillatis notificationis , approbationis , omnium et singulorum , quæ acta et facta fuerunt per dictos procuratores nostros vel alterum eorum in præmissis vel aliquo præmissorum modo prædicto, promittimus concedere, et dicto domino nostro papæ aut deputandis ab eo tradere vel transmittere infra terminum, per dictum dominum papam procuratoribus nostris prædictis vel eorum alteri præfigendum. Dat. Budæ XI die mensis Octobris, anno Domini MCCCLI. Cæterum ut earumdem litterarum tenor prædictus sic insertus omnimodam seu facti certitudinem faciat, Apostolica auctoritate decernimus, ut illud idem robur eamque vim eumdemque vigorem dictus tenor per omnia habeat, quæ haberent originales supradictæ, et eadem prorsus eidem tenori fides adhibeatur, quandocumque et ubicumque in judicio vel extra judicium fuerit exhibitus vel ostensus, et eidem stetur firmiter in omnibus, sicut eisdem originalibus litteris staretur, si forent exhibitæ vel ostensæ. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. kal. Septembris, anno VI ». Memoratos porro principatus Salerni et Honoris Montis S. Angeli Joanna retinuit, donec conflati schismatis occasione, immisso a Ludovico rege exercitu, regno et vita privata est.

19. *Fridericus rex Trinacriæ initum cum Joanna fœdus confirmat, et publica de hac re Do-*

cumenta. — Hoc anno Fridericus Trinacriæ rex temperatas a Gregorio, veluti supremo utriusque Siciliæ principe, initi fœderis inter ipsum et Joannam leges, quas antea suo loco attulimus, solemni ritu admisit, coram Pontificio internuntio conceptam sacramenti fidei formulam nuncupavit, se et successores Trinacriæ reges Romanorum Pontificum futuros clientes, imperatasque omnes a Gregorio pactiones sanctissime servaturos professus: qua de re publica hæc Monumenta ad secuturas ætates propaganda edidit[1]:

« In nomine Domini. Amen. Anno a Nativitate ejusdem MCCCLXXIV, Indictione XI, die XVII mensis Januarii, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Gregorii, divina providentia papæ XI anno quarto, in mei notarii et testium infrascriptorum vocatorum et rogatorum ad hoc specialiter præsentium præsentia, reverendissimus in Christo pater et dominus Joannes, Dei et Apostolicæ Sedis gratia Sarlatensis episcopus, ac in toto regno Siciliæ citra et ultra pharum præfatæ sanctæ Sedis Apostolicæ nuntius, vigore et auctoritate quarumdam litterarum Apostolicarum, quas in manibus suis tenebat, et quarum copia inferius describetur, requisivit summum principem dominum Fredericum de Aragonia Trinacriæ regem illustrissimum ac Athenarum et Neopatriæ dominum ibidem præsentem, si volebat sibi, dicti sanctissimi patris et domini papæ et S. R. E. vice et nomine accipere parato secundum potestatem sibi datam in prædictis Apostolicis litteris contentam, facere et præstare ligium homagium, et fidelitatis debitum juramentum juxta formam in tractatu pacis facto inter ipsum dominum regem et serenissimam dominam Joannam Jerusalem et Siciliæ reginam, et per quemlibet eorumdem approbato, contentam. Qui quidem dominus rex respondit, quod ipse erat dictam requestam explere paratus, et dictas Apostolicas litteras ibidem legi fecit. Et postea manus suas tenens infra manus domini nuntii supradicti, dictam formam homagii juramentum fidelitatis continentem, in dicto tractatu pacis positam, fecit coram se in verbis Latinis, sicut scripta erat, et etiam vulgariter exponi per rever. in Christo patrem dominum dominum fratrem Ubertinum, Dei gratia episcopum Toricocensem. Quibus lectis ac expositis, et per eumdem dominum Trinacriæ regem intellectis, dominus idem rex, humiliter et devote tactis sacrosanctis Evangelicis scripturis, eidem domino nuntio Apostolico recipienti et acceptanti; vice et nomine dicti domini nostri papæ et ejus successorum summorum Pontificum canonice intrantium ac sanctæ Romanæ Ecclesiæ sponte, simpliciter atque pure, tenendo et sequendo per omnia modum et formam in dicta clausula tractatus pacis (cujus hic tenor inferius est insertus) contentos, ligium et homagium ac vassallagium fecit, et fidelitatis dedit præstititque juramentum, necnon osculum pacis dedit eidem domino Apostolico nuntio nominibus quibus supra. De quibus omnibus ac singulis suprascriptis præfati domini rex et Apostolicus nuntius petierunt et voluerunt per me Franciscum notarium publicum præfatum fieri publicum Instrumentum, et publica Instrumenta unum et plura, quoties requisitus ero. Tenor autem prædictarum litterarum Apostolicarum et clausulæ dicti tractatus pacis, de quibus supra est facta mentio, sequitur per ordinem, et sunt tales:

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri Joanni episcopo Sarlatensi, Apostolicæ Sedis nuntio, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Cum te ad regnum Siciliæ tam citra quam ultra pharum pro certis arduis negotiis per nos circumspectioni tuæ commissis præsentialiter destinemus, et inter cætera recipiendi a charissima in Christo filia nostra Joanna regina Siciliæ illustri, et a nobili viro Frederico de Aragonia (inter quos ac eorum progenitores pacis æmulus et humani generis inimicus dudum graves discordias suscitavit) nomine nostro ac Romanæ Ecclesiæ approbationem et ratificationem certi tractatus pacis, per nos de consilio venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium pro bona pace et concordia inter partes ipsas habenda facti, ad ipsorum reginæ et Frederici consensum juxta tenorem hujusmodi tractatus et conventionum in ipso (quem quidem tractatum penes te habere dignosceris) per alias nostras certi tenoris litteras dederimus potestatem, nos de hujusmodi circumspectione tua in arduis sæpius comprobata plurimum in Domino confidentes, fraternitati tuæ nostro et Romanæ Ecclesiæ nomine a præfato Frederico (postquam tamen hujusmodi probationem et ratificationem dicti tractatus et consensum dictarum partium receperis et habueris) ligium homagium, et vassallagium, et fidelitatis debitæ juramentum juxta tenorem capitulorum prædicti juramenti formam continentium, et in dicto tractatu contentorum, plenam et liberam auctoritate præsentium concessimus potestatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum apud Villamnovam Avenionensis diœcesis kal. Octobris, Pontificatus nostri anno II.

20. « Ego Fredericus, Dei gratia rex Trinacriæ, plenum ligium homagium facio domino meo Gregorio papæ Undecimo, et successoribus suis canonice intrantibus, pro insula Siciliæ una cum insulis adjacentibus, quæ regnum Trinacriæ nominatur: et juro super hæc sancta Dei Evangelia, quod hac hora in antea usque ad ultimum diem vitæ meæ fidelis et obediens ero beato Petro,

[1] Ext. in arce S. Angeli et inter collect. Plat. tom. III. p. 279.

sanctæque Romanæ Ecclesiæ, prædictoque domino Gregorio ejusque successoribus canonice intrantibus. Non ero in consilio vel facto, quod vitam perdant aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium, quod mihi credituri erunt per eos aut nuntios ipsorum sive per litteras, ad eorum damnum (me sciente) nemini pandam : et si scivero fieri vel procurari sive tractari aliquid (quod absit) in eorum damnum, illud pro posse impediam, et si impedire non possim, illud eis significari curabo. Papatum Romanum et regalia S. Petri tam in insula Siciliæ et in aliis insulis adjacentibus, quam in regno Siciliæ, prædicto quam alibi existentia, adjutor eis ero ad defendendum et retinendum et recuperandum, et recuperata manutenendum contra omnem hominem : ac omnia alia et singula capitula, sub forma fidelitatis comprehensa, inviolabiliter observabo, et universas et singulas promissiones, obligationes et conventiones in præsenti privilegio, litteris sive Instrumento contenta, et omnia et singula in eis contenta plenarie adimplebo, et inviolabiliter observabo, nec ullo unquam tempore veniam contra illa. Sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia. Acta fuerunt hæc Messanæ in palatio regali anno, Indictione, die, mense et Pontificatu, quibus supra, præsentibus reverend. in Christo patribus dominis Martiali Dei gratia episcopo Cataniensi, Rostagno abbate monasterii S. Severini majoris de Neapoli, ac nobilibus et magnificis viris dominis Francisco de Vintemiglio milite et comite Colifani ac dicti domini regis majori camerario, Artali de Alagona comitatus Mistrete domino ac dicti regis Trinclriæ magno justitiario, Matthæo de Montecatteno comitatus Augustæ domino, Philippo de Vintimilio dicti domini regis marescallo, etc. » Servarunt Aragonii hujus sacramenti fidem, dum lucri illecebra eos irretitos tenuit : at Friderico ejusque filia sine liberis vita functis, eam turpiter violarunt, ut notat Baronius [1]. Quæ res uti contigerit, suo loco dicetur : nunc ad Gallicas res stylum convertimus.

21. *De Anglo et Gallo conciliandis actum, et controversa jura Pontificia a rege Anglo.* — Cum accepisset Gregorius non modo pacem inter Francorum et Anglorum reges non coaluisse, verum in dies vetera reviviscere odia, ac Ludovicum Andegavensem et Joannem Lanclastriæ duces in se mutuo signa infesta attollere, Guillelmum patriarcham et Eliam archiepiscopum Burdegalensem internuntios decrevit [2], ut exercitus hostiles dirimerent. Habita sunt plura pacis colloquia : extractæ a Gregorio induciæ [3] ad proximi anni Resurrectionis Dominicæ diem : additi [4] regibus, ut pacis consilia amplecterentur, pii stimuli, indictique Brugis solemnes oratorum conventus [5].

[1] Baron. Annal. tom. XI. an. Chr. 1097. num. 114. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 86, et an. 4. Ep. cur. LXXV. — [3] Tom. IV. Ep. secr. p. 137. — [4] Pag. 112. — [5] Pag. 123.

Constituenda etiam erat in Brugensibus cœtibus [1] concordia agitari cœpta superiori anno Pontificem inter et Eduardum regem de conferendorum nonnullorum sacerdotiorum jure : ad quam componendam Bernardus Pampilonensis ac Rodulphus Senogalliensis episcopi, et Ægidius Sancius Valentinæ Ecclesiæ præpositus missi a Gregorio : « Pro libertatibus, inquit, Ecclesiæ Anglicanæ ac prælatorum et aliarum personarum Ecclesiasticarum regni Angliæ ». Quæ porro illa controversiarum capita fuerint, quasve concordiæ leges Gregorius [2] servari voluerit, ex subjectis litteris superiori anno datis patebit :

« Gregorius etc. venerabilibus fratribus Benedicto Pampilonensi et Ladulpho Senogalliensi episcopis, ac dilecto filio Ægidio Sancii Munionis, præposito Ecclesiæ Valentinæ, legum doctori, Apostolicæ Sedis nuntiis.

« Cum dudum ambaxiatores charissimi in Christo filii nostri Eduardi regis Angliæ illustris ad nostram accessissent præsentiam, ac super certis articulis, jus patronatus, regalia, et quædam alia jura Ecclesiarum regni Angliæ concernentibus, nonnulla nobis exposuissent ; nos dicto regi tanquam præamabili et peculiari filio nostro cupientes, quantum poteramus, (salva conscientia) complacere, et sperantes de bona concordia super dictis articulis inter Romanam Ecclesiam et eumdem regem (divino mediante suffragio) reformanda, voluntatem nostram, videlicet XII kal. Januarii, Pontificatus nostri anno tertio, in forma quæ sequitur duximus declarandam : Primo quod omnes et singulæ causæ, quæ occasione beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ in regno Angliæ in regalia vacavisse dicuntur, apud Sedem Apostolicam, et in curia dicti regis vel earum altera agitantur de præsenti, usque ad instans festum B. Joannis Baptistæ Nativitatis suspendatur apud eamdem Sedem (dum tamen fiat in præfata dicti regis curia illud idem) et quod interim in causis ipsis nullatenus procedatur. Quod quidem lapso termino causæ prædictæ, nisi super eis fuerit medio tempore concordatum, vel alias terminus prorogatus, illæ videlicet, quæ apud Sedem ventilantur eamdem, in eodem statu etiam quoad processus et censuras Ecclesiasticas, et citatos ut personaliter comparerent, resumantur et sint, in quod erant die suspensionis supradictæ, et in eis possit procedi absque alia citatione, ac si nulla fuisset facta suspensio. Item quod illi, qui auctoritate Apostolica in dicto regno beneficia Ecclesiastica quæcumque possident, alias in possessione fuerint, in possessione sua remaneant, nec in ea occasione præmissa quomodolibet molestentur. Item quod, si medio tempore contingat in dicto regno aliquas cathedrales Ecclesias, monasteria, prælaturas, aut alias dignitates vacare, ex quorum vacatione in

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 100. 110 et 111. et tom. papyr. Ep. cur. XII. — [2] An. 5. Ep. cur. p. 296.

beneficiis, super quibus litigatur, vel quibusvis aliis per Sedem Apostolicam collatis aut conferendis, aut vacatione hujusmodi idem rex prætendat se præsentationem habere; non faciat circa dicta beneficia occasione vacationum hujusmodi aliquam novitatem in præjudicium dictorum litigantium aut aliorum, qui collationem beneficiorum ipsorum a Sede prædicta habuissent; nec hujusmodi vacatio dictis litigantibus aut aliis prædictis aliquod præjudicium afferre possit. Item quod interim tractetur concordia super præmissis inter Romanam Ecclesiam et regem præfatos per nuntios, illuc per dominum nostrum papam vel per ipsum regem ad Romanam curiam transmittendos. Contentatur autem dominus noster, quod super hujusmodi tractatu hic vel ibi faciendo rex objectionem habeat: sed eidem domino nostro suam super hoc rex ipse infra quatuor menses a data præsentium computandos, significet voluntatem.

« Item quod idem rex debeat certificare dominum nostrum infra hujusmodi quatuor menses proxime secuturos per suas litteras authenticas suo sigillo sigillatas, si sibi placuerint suprascripta: alioquin ex nunc pro tunc suspensio hujusmodi nullius sit roboris vel momenti. Item ordinavit dominus noster, quod in omnibus et singulis causis, regaliam antedictam non concernentibus, quæ de dicto regno in dicta Romana curia ventilantur, et quæ cum potestate citandi aliquos, ut in eadem curia personaliter compareant, sunt commissæ, suspendantur hujusmodi citationes personales usque ad unum annum, a data præsentium computandum: et nihilominus interim per procuratores in causis ipsis personaliter procedatur, ac si nulla decreta fuisset citatio personalis. Et de causis similibus infra prædictum annum proponendum in curia ordinavit dominus noster ob regis contemplationem et revelationem regnicolarum, quod si partes querelam proponentes, citationem decerni petierint personalem, causas hujusmodi dominus noster committet Coloniæ, Leodii vel in Flandria, seu vicinis locis Angliæ citra mare, ubi partes ipsæ secure possint personaliter comparere, vel, si partes ipsæ potius hic elegerint, in Romana curia per procuratores litigabitur super causis ipsis. Datum et actum Avin. XII kal. Januarii, Pontificatus ejusdem domini nostri papæ anno III ». Extracta [1] est in aliquot annos hæc controversia, mersitque [2] hæresiarcha Wicleffus, qui regi summum in Ecclesiasticum ordinem causasve ad eum spectantes imperium conferret. Sed idem, non divini tantum, sed humani juris hostis manifestus, infandos errores ad hæreditarias regnorum successiones convellendas, omnemque politicum ordinem confundendum evomuit [3], de quo inferius.

Opprimebat tum Ecclesiarum jura rex Aragonum, atque auctoritatem, quam archiepiscopus in Terraconam hactenus obtinuerat, ad regiam revocabat [1]: ex quo, cum Ecclesiarum dignitas exsolesceret, Dei vicarius Romæum episcopum Herdensem [2], qui gratia apud regem florebat, sollicitavit ut ipsum ab Ecclesiæ Terraconensis juribus usurpandis adduceret, utque cœptam inter Petrum Aragonum et Henricum Castellæ reges pacem, Guidonis cardinalis morte abruptam, redintegrare conaretur. Flagitavit porro Henricus Castellæ rex a Gregorio [3], ut tam cum Aragonio, quam cum Carolo Navarræ et Ferdinando Lusitaniæ regibus initas pacis leges Apostolica auctoritate confirmaret.

22. *Hieronymitarum Ordo in Castella institutus.* — Prætermittendum hic non ducimus commendatam a Pontifice [4] Henrico regi novam Hieronymitarum religiosam familiam, quæ in Castella novos sanctioris vitæ radios cœpit diffundere, ac plures tum claris majoribus, tum obscuris natalibus ortos pietatis studio accendit:

« Gregorius etc. Henrico regi Castellæ illustri.

« Dilectus filius Petrus de Guadaffinaria prior monasterii S. Bartholomæi de Lippiana, Ordinis S. Augustini, Toletanæ diœcesis, ad nostram accedens præsentiam, suum et quorumdam sociorum suorum tam nobilium quam plebeiorum tui regni, qui propter Deum mundanas divitias et delicias reliquerunt, devotum propositum serviendi Regi regum in regulari statu Ordinis approbati nobis exposuit reverenter, nostrum in hac parte consilium et favorem benignum humiliter postulando. Nosque ad animarum salutem paternis affectibus aspirantes, consideratis in hac parte mature iis, quæ consideranda censuimus, dicto Petro consuluimus, quod ipse et iidem socii profiterentur regulam B. Augustini cum certis specialibus observantiis, quæ per quosdam professores ejusdem Ordinis laudabiliter observantur. Cum idem Petrus post morosam deliberationem nostris acquievisset consiliis, dictam regulam in nostris manibus est professus, sibique certum regularem habitum duximus exhibendum, ac de persona ipsius Petri monasterio prædicto, quod de novo ereximus, Apostolica auctoritate providimus; illique eum præfecimus in priorem, cum spe firma, quod iidem socii similiter dictam profiteantur regulam, et habitum recipiant prælibatum, etc. ». Commendat nascentem religiosam familiam, ut in exstruendis monasteriis regio illi favore non desit. « Dat. Avin. kal. Martii, anno IV ». Meminit Mariana [5] de eadem religiosa familia, quæ Hieronymitarum, ut indicavi, sibi indito nomine in Castella, admodum effloruit, quæque eodem anno in Aragoniam propagata est, præcipuo auctore Jacobo Ynanyes, quem una cum sociis episcopo Dertusensi commendavit Gregorius [6], ut

[1] Greg. ubi sup. — [2] Polydor. Virg. l. XIX. — [3] Valsin. in Richard. II.

[1] Tom. IV. Ep. secr. p. 113. — [2] Pag. 84. — [3] Pag. 168. — [4] Pag. 177. — [5] Mariana l. XVII. c. 18. — [6] Tom. IV. Ep. sec. pag. 42.

ad exstruenda quatuor monasteria piis eorum votis faveret.

23. *Gregorius de Sede Apost. Italiæ restituenda certiores facit Christianos principes.* — Postremo prætereundum non est, Gregorium qui superioribus annis a S. Birgitta [1] pluribus acceptis a cælo oraculis monitus fuerat, ut Urbi Sedem Apostolicam restitueret, exceptis hoc anno populi Romani amplissimis oratoribus, pollicitum Apostolicam Sedem in Urbem se revecturum, ut Pontificiæ testantur litteræ [2], quibus adscripta est dies VI idus Martii. Idemque a se susceptum consilium Carolo Romanorum imperatori sub Autumnum aperuit [3], ab ineunte quidem Pontificatu pio se desiderio restituendæ Urbi Sedis æstuasse, sed graviores ob causas retardatum.

« Charissimo in Christo filio Carolo Romanorum imperatori semper Augusto.

« Licet a nostræ promotionis ad apicem summi Apostolatus primordiis in votis semper gesserimus, prout gerimus incessanter, visitare sacram Urbem, in qua est principaliter Sedes nostra, in ipsaque ac vicinis partibus cum nostra curia residere ; tamen ex diversis impedimentis, quæ produxerunt media tempora, ipsa vota implere nequivimus, nec hucusque ad idem præfigere certum tempus. Nunc autem nolentes, quantum in nostra deliberatione consistit, id ulterius retardare, deliberavimus cum Dei auxilio de mense Septembris proxime futuro versus dictam Urbem arripere iter nostrum, quod ipse Deus, cui ex hoc placere confidimus, dignetur suis præsidiis ad ejus laudem et gloriam, et universi sui gregis salutem et pacem reddere prosperum et jucundum. Credentes itaque hoc gratum reddi tuis affectibus, id imperiali celsitudini ad gaudium nuntiamus, rogantes eamdem, quod ut nos et dicta curia possimus dictum iter tute peragere, ac in eisdem Urbe et partibus manere quiete, digneris (si opportunum fuerit) tui favoris auxilium impartiri. Dat. Avin. VIII id. Octobris, anno IV ». Certiores eadem de re fecit Pontifex duces Austriæ, Ludovicum Ungariæ ac Fredericum Trinacriæ reges, tum universos Italiæ magnates et insignes populos, ac ditionis Ecclesiasticæ præfectos, quorum prolixior extat catalogus [1] : atque inter cæteros Petro Gambacurtæ ac Pisanis de triremibus oblatis actæ sunt gratiæ [2].

[1] Revel. S. Birgit. l. IV. c. 139, 141, 142, 143, 144. — [2] Tom. IV. Ep. secr. p. 19. — [3] Pag. 59.

[1] Reg. post eamd. Ep. et p. 62. — [2] Ibid. p. 183 et 191.

GREGORII XI ANNUS 5. — CHRISTI 1375.

1. *Ex concertationibus habitis inter Latinos et Græcos plures conversi, inter quos Joannes Cantacuzenus.* — Ruente in Amuratis Turcarum tyranni servitutem Græcorum imperio, ac domina gentium Constantinopoli facta sub tributo, Romanus Pontifex anno a Virgineo partu millesimo trecentesimo septuagesimo quinto, Indictione decima tertia, Apostolicas curas intendit maxime, ut Græcos ad Romanæ Ecclesiæ conjunctionem revocaret, copiasque auxiliares pro infringendis Amuratis conatibus ac liberanda Græcia compararet. A priore igitur consilio de eripiendo ex veteris schismatis erroribus Oriente exorsuri, rem paulo altius repetimus ; missos ante biennium Constantinopolim Apostolicos internuntios, qui clerum Constantinopolitanum ad summi in terris Christi vicarii obsequium pellicerent : tum etiam nonnullos episcopos, aliosque viros religiosos in majorem Armeniam, ut Evangelium iis nationibus inferrent, legatos. Hi vero cum applicuissent Constantinopolim, clerum Græcum superiori anno ad theologicas concertationes provocarunt, in quibus schismaticorum errores illustribus adeo argumentis discussi sunt, ut plures calogeri ad orthodoxam fidem fuerint traducti : quæ felicia auspicia referente apud Sedem Apostolicam Taurisiensi episcopo, Gregorius Marraghaensi et Nacchoanensi episcopis, cæterisque Evangelii præconibus de navata egregie Christo opera est gratulatus [1].

2. Commiserat eloquentiam suam in hisce de Latinorum et Græcorum dogmate concertationibus cum superioribus nuntiis Joannes Cantacuze-

[1] Tom. V. Ep. secr. p. 10.

nus, qui imperiali fastigio, ad quod multis sceleribus irrepserat, deturbatus a genero Palæologo, attonsusque in monachum magna cum eruditionis laude inter suos florebat : ac veritate victus, professus erat certissime se credere, Romanum Pontificem Petri successorem, supremum a Christo in universas orbis Ecclesias imperium accepisse, proque hoc dogmate fundere sanguinem paratissimum. Quo accepto Gregorius recreatus, ingenti spe Orientalem Ecclesiam, eo admisso dogmate, ad Romanæ obsequium revocatum iri, Cantacuzenum adhortatus est [1], ut damnaret schisma, et universis Græcis, apud quos ob gestatum imperiale diadema in summa existimatione erat, exemplo præluceret; ac si Romam vellet accedere, amantissime a Sede Apostolica exceptum cultumque iri : tum una cum ipso de Orientali Ecclesia ad gremium Romanæ adducenda consilia se agitaturum.

« Joanni dicto Cantacuzeno, Ordinis S. Basilii professori, gratiam in præsenti, per quam obtineat gloriam in futuro.

« Inter desideria cordis nostri illud noscitur esse præcipuum, ut in commisso nobis Apostolatus officio id agamus solertius, et agi per alios nostræ sollicitudinis studio procuremus, quod Salvatori nostro Domino Jesu Christo, cujus licet indigni vices exercemus in terris, æstimamus acceptius, pluribus animabus salubribus, fidei Catholicæ defensioni validius, et expedientius tutelæ populi Christiani. Et cum tantorum bonorum assecutionem indagine diligenti perquirimus, ea in unione Latinorum et Græcorum, quos una fides conjungit, sed schisma damnabile separat, confidimus invenire : propidereaque cum sentimus aliqualem dispositionem unionis hujusmodi, lætantes in Domino optatam viam tutiores ingredimur, cujus potentiorem aditum invenimus, sperantes in illo, qui dixit : *Quærite, et invenietis : pulsate, et aperietur vobis* : quod fructum nostræ charitativæ inquisitionis cum ejus gratia sortiemur. Sane quia venerabilis frater noster Joannes episcopus Taurisiensis lator præsentium nobis exposuit, quod in quadam disputatione, quam nuper tu et quidam alii Græci tam prælati quam alii cum quibusdam fratribus Ordinis Prædicatorum (quos ad partes Armeniæ majoris ad conservationem fidelium et conversionem infidelium dictarum partium mittebamus) super his in quibus Græci a Latinis discordare noscuntur, in civitate Constantinopolitana habuistis, non immemor verbi Salvatoris nostri, qui dixit B. Petro, cujus sumus divina permissione successor, *Tu es Cephas*, sponte confessus es, te credere et tenere sanctam Romanam Ecclesiam, quæ mater est omnium fidelium et magistra, super omnes orbis Ecclesias obtinere primatum ; et quod ad hoc defendendum, si expediret., morti exponeres corpus tuum. Cujus quidem episcopi, uti fide digni, relatione hujusmodi nos fidem indubiam adhibentes, quamplurimum sumus de dicta confessione lætati, agentes Deo gratias, qui cordi tuo est dignatus infundere, ut verbum tum bonum tamque salutiferum eructaret.

3. « Cum enim hujusmodi primatus negatio, olim præsumpta per Græcos eosdem dissidii Latinorum et ipsorum Græcorum fuerit causativa et conservativa schismatis subsecuti ; tuque, prout fama publica prædicat, sis vir magnæ prudentiæ, morum gravitate conspicuus, dono scientiæ redimitus, ac ex his et imperiali celsitudine, qua claruisti constitutus in sæculo, omnibus populis eorumdem Græcorum venerandus imitabilisque existas ; speramus in Deo, qui tibi tam salubris confessionis tanquam laudandi primordii largitus est gratiam, quod effectu obedientiæ et concordandi cum dictis Ecclesia et Latinis in aliis, in quibus hactenus discordasti, donum pretiosus largietur ; nec, si voles, solus accedes ad arcam Domini, sed innumerabiles manipulos præsentabis eidem. Ideoque prudentiam tuam instanter requirimus, et rogamus attentius, qualenus cum possis esse promotor præcipuus unionis præfatæ, pro ea [ut sit unum ovile et unus pastor, et inconsutilis tunica Domini non scindatur ulterius, et non pereant animæ in schismate constitutæ, gloriosus status Græcorum præfatorum qui post schisma jam dictum miserabiliter corruit, Dei et prædictorum Ecclesiæ et Latinorum opitulatione resurgat, exaltetur fides Catholica, et fidelium perfidia confundatur] velis totis tuis nisibus laborare, ac ob reverentiam Dei ac Apostolicæ Sedis et nostram tam Latinos specialiter religiosos, quam Græcos habitantes in civitate præfata et dictæ Sedis magisterio intendentes, ne lædantur in personis vel bonis, sicut jam læsi dicuntur, tuis præsidiis confovere. Cæterum si super tractanda unione præfata ad præsentiam nostram in Urbe Romana, ad quam Deo prævio ire disposuimus in Autumno proxime secuturo, accederes ; id multum haberemus acceptum teque jucundis obtutibus videremus, speraremusque tecum in unione præmissa utilem ordinem adhibere. Dat. Avin. V kal. Februarii, anno v ».

4. De calogeris, qui ad orthodoxam fidem ejurato schismate se contulerant, exagitatis a schismaticis gravissimæ sunt Pontificis querelæ ad Joannem Palæologum imperatorem , hæc ab ipso Romanæ Ecclesiæ filio permitti : ac ni Græcos Catholicos in dignitate pristina tueatur, fore ut Pontificius ardor in parandis pro defendenda contra Turcas Constantinopoli auxiliis refrigesceret : tum monuit, ut ad illius custodiam diligentissime incumberet :

« Gregorius etc. charissimo in Christo filio Joanni Palæologo Græcorum imperatori illustri.

« Quia sensimus, quod nonnulli Græci tam clerici et religiosi, quam laici civitatis Constanti-

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 4.

nopolitanæ, qui, relicto damnato, schismate sunt effecti Catholici, et magisterio sanctæ Romanæ Ecclesiæ volunt intendere, suis bonis et dignitatibus ac statibus privantur, multæque molestiæ per alios Græcos in dicto schismate remanentes inferuntur eisdem; de iis merito perturbamur: et per ea datur nobis materia præfatæ civitati contra impios Turcas insidiatores et oppressores ipsius et tuos minime succurrendi. Ideoque imperialem sublimitatem tanquam Catholicam requirimus et rogamus attentius, quatenus si cupis habere gratiam Dei ac nostram, et prædictæ Ecclesiæ auxilium et favorem, contra eosdem Catholicos talia fieri de cætero non permittas. Cæterum quia intelleximus, quod iidem Turcæ, post factam per te treugam cum ipsis, præfatam civitatem in non parva multitudine intrare, in illaque nonnulla enormia patrare præsumunt, timemus ne tuam serenitatem decipientes, eamdem occupent civitatem. Ideoque tibi paterne consulimus, quod super hoc caute studeas obviare. Dat. Avin. V kal. Februarii, anno v ».

5. *Emanuel filius Palæologi ad fidem Catholicam vocatus a Gregorio.* — Explicuit pariter Gregorius in Emanuelem imperatoris Palæologi filium, nondum Ecclesiæ gremio aggregatum, paternum amorem, quo in ipsius ac fratrum tum parentis salutem ac honorem incumberet; atque auxilia ingentia contra Turcas est pollicitus. Cum vero Græcorum et Latinorum arctissima conjunctio pernecessaria esset, ad dandam operam ut fide æque atque armis sociarentur, illum est adhortatus: [1]

« Magnifico viro Emanueli Palæologo imperatori Græcorum illustri, gratiam in præsenti, per quam obtineat gloriam in futuro.

« Per ea, quæ nuper per dilectos filios certos nuntios nostros, quos ad illustrem genitorem tuum transmisimus, eidem genitori significavimus, poteris cognoscere evidenter, quod erga præfatum genitorem ac te aliosque natos ejus, et totum Græcorum imperium pietas et compassio sanctæ Romanæ Ecclesiæ diffunditur viscerose, unionem ipsorum Græcorum cum ipsa Ecclesia cæterisque Latinis materna sollicitat charitate; ac deviantibus filiis constitutis in magno discrimine offert suæ propitiationis auxilium, si ad ejus gremium voluerint remeare. Propterea cum dictam unionem, eidem imperio non solum spiritualiter, sed etiam temporaliter in unum opportunam, idem genitor ac tua sublimitas aliique nati ejus, et totum ipsum imperium ardentibus desideriis debeant affectare, et affectum eorumdem operum exhibitione monstrare, ut dicta pietas semper maneat, manens crescat, crescens fructificet, tuque ac idem genitor et fratres tui, cæterique Græci fructum accipiatis hujusmodi animarum et corporum refectivum; indecens est et Deo displicitum, si ex parte juvandorum præbeatur rependium ingratitudinis adjuvanti; si pro bono malum, pro beneficio supplicium, pro charitate crudelitas, et pro dilectione odium iniqua retributione reddatur, etc. » De Emanuele meminit Laonicus Calchondylas [1], ac thermis Macedoniæ, Thessalonicæ scilicet, imperitasse ait, ac Pherras e Turcarum tyrannide eripere insidiis meditatum: at eo cognito, Amuratem furore accensum Charatini duci strenuissimo Thessalonicam cingere obsidione, ac nonnisi Emanuele vincto reverti ad regiam Turcicam jussisse: cum itaque acceptis imperiis Charatines Thessalonicam extremi exitii terrore urgeret, Emanuelem fugam ad patrem Palæologum tentasse; sed Turci belli metu abscedere vetitum Lesbon profugisse, ac deinde trajecisse in Asiam et Amuratis amicitiam pluribus officiis eblanditum, ac sub eo postea stipendia ad redigendos in servitutem Turcicam Græcos stipendia emeritum. Addit idem Calchondylas de Charatine præcipuo Amuratis satellite: « Adjutus ab isto viro non modica fecit, quæ tendebant ad subjugandum sibi Europæ imperium: tot sibi subegit gentes: tot in Europa duces stipendium pendentes. Præter Græcorum gentes, quæ cogebantur, quocumque terrarum duxisset, Amuratem militantem subsequi, Emanuele præ omnibus Græcis plurimum delectabatur. In Amuratis potestatem devenit rex Mysiorum Dragesas, Zarci filius, necnon Pogdanus, qui Rhodopen imperio tenebat. Accessere etiam in ditionem et alii Europæi, duces Triballorum videlicet Græcorum, et Albanorum. His omnibus imperio suo admotis, etiam Asianis ducibus stipatus deinceps quoslibet bello lacessere statuit ».

6. *Ungariæ rex valide incitatus a Gregorio ad Turcicam expeditionem.* — Ad liberandos ejusmodi servitute Græcos Pontifex Ludovicum Ungariæ ac Poloniæ regem sollicitavit [2], ut Græcorum auxilio cum exercitu accurreret:

« Charissimo in Christo filio Ludovico regi Ungariæ illustri.

« Significavit nobis nuper charissimus in Christo filius noster Joannes imperator Græcorum illustris, quod licet olim, dum ipse tecum fuit in tuo regno, a te contra impios Turcos tuæ potentiæ auxilium postulaverit, tuaque devota magnificentia sibi ob reverentiam Dei et Catholicæ fidei benigne responderit, quod si ipse ad obedientiam Romanæ rediret Ecclesiæ, sibi hujusmodi auxilium exhiberet; et post hæc idem imperator ad Urbem personaliter accesserit, et ibidem obedientiam præfatam solemniter etiam cum proprio juramento, secundum quod felicis recordationis Urbanus papa V voluit et mandavit, promiserit, et ex tunc a te instanter petierit auxilium prælibatum: illud tamen adhuc obtinere nequivit: quare

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 9.

[1] Calchon. hist. Turc. l. I. Franz. l. I. c. 16. — [2] Tom. v. Ep. secr. p. 5.

cum, sicut præfata significatio subjungebat, licet idem imperator et civitas Constantinopolitana treugam habeant cum Turcis eisdem, tamen in magno sunt periculo constituti; supplicaveritque nobis instanter imperator præfatus, ut pro dicto auxilio per modum utilem, inter te et ipsum tractandum, sibi præbendo partes nostras apud serenitatem eamdem interponere dignaremur, nos de certitudine dicti periculi non solum pro parte præfati imperatoris, sed ab aliis informati, et illud accidere in maximum detrimentum Christianitatis, et specialiter regnorum tuorum, et etiam regni Siciliæ merito formidantes, eamdem magnificentiam excitamus et rogamus attentius, quatenus periculum præfatum pie considerans, etiam si nulla oblatio regia præcesserit, aut facta alias impleri non debeat, tamen ob reverentiam Dei et dictæ Christianitatis tutelam brachium tuæ potentiæ, qua uti debes in servitium Regis regum, qui illam tibi tribuit, contra eosdem Turcos et pro defensione præfatorum imperatorum et civitatis extendas, ut per hoc eisdem imperatori et civitati subvenias, et ipsos Turcos longius præpeditos ad tuos fines accedere non permittas.

« Speramus siquidem, fili charissime, quod clerus et cives jam dictæ civitatis humanitatem tuam pro ipsorum liberatione monstratam certius comprobantes, relicto ipsorum damnato schismate, ad gremium ejusdem Ecclesiæ promptius revertentur: super quo nuper ad eos quatuor nostros nuntios duximus destinandos, et credimus ex gratia Dei materiam ad hoc esse dispositam. Nam, ut fide digno relatu percepimus, in quadam disputatione per quosdam fratres Ordinis Prædicatorum, quos ad conversionem infidelium Orientis transmisimus, cum prælatis, doctoribus et calogeris Græcorum in mense Octobris proxime præterito facta in civitate prædicta, per eosdem fratres, obtenta victoria veritatis, nonnulli ex eisdem prælatis, doctoribus et calogeris ad rectam fidem sunt divina miseratione conversi, et ad dictum gremium redierunt, nobisque super conservando statu eorum in dicto gremio humiles litteras destinarunt. Dat. Avin. V kal. Februarii, anno v ».

7. Monentem Christi vicarium Ludovicus maximo rei Ungaricæ detrimento non est secutus; et licet antea Amuratis imperatoris Turcarum victoriis, ac Rasciæ oppugnatione excitatus, ab Apostolica Sede sacræ in Turcas expeditionis ducem creari postulasset, proque concione fideles propositis indulgentiarum præmiis ad accipiendum crucis symbolum impellendos curasset; cœptis tamen destiterat. Ad intermissam igitur expeditionem redintegrandam Ungarum regem gravissimis de causis provocavit Pontifex [1]: Græcorum imperatorem Amuratis vectigalem factum, in extremum discrimen adductum, illique ab Apostolica Sede oblata maritima auxilia: Constantinopolitanos, si congruis fulcientur auxiliis, Romanæ Ecclesiæ adhæsuros spopondisse: conjungeret itaque suas vires ad Turcas Europa ejiciendos; ita enim terra marique coarctatos facile debellatum iri.

« Charissimo in Christo filio Ludovico regi Ungariæ illustri.

« Meminimus, fili charissime, quod dudum devota magnificentia tua, defensioni et ampliationi Catholicæ fidei et impugnationi suorum hostium anhelanter aspirans, et specialiter adversus Turcos, sævos hostes nominis Christiani, magnifice intendens procedere, litteras super prædicatione crucis facienda in tuis regnis a nobis per suos nuntios impetravit. Sed audivimus, quod adhuc (nescimus ex quibus causis) dicta prædicatio non est facta, nec contra Turcos eosdem tuum regalem exercitum direxisti: credimus tamen, quod non sine magna causa hoc bonum distuleris, et quod ad id efficiendum pro tempore tua devotio perseveret. Et propterea notificamus magnitudini tuæ, quod dudum a pluribus fide dignis audito, quod iidem Turchi adversus Christianos, licet schismaticos, nimium prævaelbant, et quod imperator Græcorum nimis oppressus a Turcis eisdem, omnique auxilio destituto, factus erat eis tributarius, et cum ipsis certam concordiam et colligationem inierat, quæ admodum periculosa Christicolis reddebatur; nos considerantes, quod de infidelium concordia confidendum non erat, et quod civitas Constantinopolitana asserebatur, prout erat, nihilominus in magno perditionis periculo constituta, qua perdita (quod Deus avertat) omnes aliæ terræ fidelium ultramarinorum perditæ reputabantur, prout reputantur; ad inquirendum de eis veritatem, et ad confortandum imperatorem præfatum suosque subditos, et ad offerendum eis subsidium gentis armigeræ et galearum, per certos fideles oblatorum pro isto negotio; ac insuper et principaliter ad exquirendum ab eis, si ad obedientiam et unitatem sanctæ Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ redire volebant (quod tanquam maximum bonum plenis desideriis affectamus) quatuor providos nuntios nostros anno præterito duximus destinandos. Qui nuper reversi sunt, et periculum dictæ civitatis, et debilitatem potentiæ imperatoris præfati, aliaque Christianitatis pericula, exinde proventura indubie, nobis certius retulerunt: propter quæ nonnullas gentes armigeras de fratribus hospitalis S. Joannis Jerosolymitani, et de aliis fidelibus in bono numero, et quamplures galeas (ut præmittitur) nobis oblatas, et alias per nostram cameram stipendiandas, si tuum et aliorum fidelium (ut speramus) tribuantur auxilia, quam cito fieri poterit intendimus destinare, et super obedientia et reconciliatione Græcorum tale habemus responsum, quod si eis competens mittatur succursus, contentamur exinde.

8. « Quare pietatem et magnificentiam regiam

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 65.

ex parte Dei, cujus fidei negotium agitur in hac parte, instanter requirimus et cordialissime deprecamur, quatenus ad conterendos seu expellendos Turcos, qui sunt in Romania vel aliis partibus citra mare, utique tuo regno satis vicinis (ut dicitur) illum regalem exercitum, quem olim contra dictos Turcos deliberaveras mittere, vel saltem minorem ad beneplacitum tuum, quam cito poteris destinare digneris. Speramus enim in brachio virtutis Dei, quod iidem Turci (ut nobis asseritur ab informatis de talibus) sic inter tuum et alterum aliorum fidelium, qui erunt ex parte maris exercitus, constringerentur, quod sperata victoria habebitur de eisdem : super quibus et aliis dependentibus, tuo culmini latius exponendis, dilectis filiis Bonaventuræ de Padua Ordinis Eremitarum S. Augustini, magistro in theologia, et Hessoni præceptori de Friburgh hospitalis, ejusdem Apostolicæ Sedis nuntiis, latoribus præsentium de his plenius informatis, velis fidem plenariam adhibere. Dat. Avin. VI kal. Novembris, anno v ».

9. *Hospitalarii in Græciam contra Turcas jussi trajicere.* — Sollicitato ita Ludovico, ut terra Amuratem aggrederetur, constituit Pontifex, ut quingenti equites Hospitalarii S. Joannis Jerosolymitani succincti totidem scutatis militibus, armisque egregie instructi in Græciam trajicerent ad Græcos contra Turcicos impetus tutandos : qua de re Encyclicis litteris ad Hospitalarios Boemiæ, Galliæ, Navarræ, Castellæ, Aquitaniæ, Angliæ, Lusitaniæ datis exposuit[1] miserandum Orientalium rerum statum, insula Ægæi maris subactas, eversum pæne Grecorum imperium, Turcarum vectigalem Constantinopolim factam, Bulgariam et Serviam quati, Armeniam Saracenis Turcisque cinctam. Ad restituendam itaque collabentem religionem illos instruere arma jussit, ut appetente anni hujus sæculi septuagesimi septimi Vere, mare trajicerent :

« Gregorius, etc., Hospitalariis regni Boemiæ, etc.

« Ingentissima damna aliaque mala animarum et corporum, non absque flebili memoratu fidelium recitanda, quæ evenerunt propter Christianorum negligentiam, in gravissimum dispendium fidei Christianæ commissam, piget et pudet recolere : sed id cogit urgens necessitas, ut ostensis negligentiæ culpis, et infelicissimis eventibus subsecutis, ex eis ipsæ culpæ horreantur detestabilius, et promptioribus animis possibilis emendatio præbeatur. Est siquidem notissimum, quod olim, etiam de multorum memoria, impii Turchi persecutores nominis Christiani, non inventa resistentia sufficienti fidelium, post dissipationem multarum insularum, quæ fertiles erant et inhabitatæ per populos Christianos, invaserunt, occuparunt, et destruxerunt fere totum gloriosum imperium Romaniæ, et sibi tributarium effecerunt, abductis abinde in servitutem miserrimam infinitis personis utriusque sexus, quas ad terras suas abducere voluerunt : nuncque imperium Bulgariæ et regnum Serviæ aliasque partes dictorum Christianorum crudeliter impetere asserantur. Civitas quoque gloriosa Constantinopolitana et ejus imperator illustris adeo sunt arctati a Turcis eisdem, quod non solum eis tributarii facti sunt, sed fere in eorum manibus consistunt, nisi ipsis per auxilium fidelium Occidentalium celeriter succurratur : regnumque Armeniæ Minoris, utique Christianum, positum inter Saracenos et Turcos eosdem, jam longis temporibus auxilium fidelium Occidentalium etiam minimum non præsensit; propter quod paulatim et quasi totaliter in manus decidit impiorum.

« Præmissis igitur et nonnullis aliis utilibus et necessariis causis circa istam materiam, quæ consultius præsentibus subticemus matura deliberatione digestis, ad laudem Dei, defensionem et dilatationem dictæ fidei, gloriam et honorem Romanæ Ecclesiæ, animarum vestrarum salutem, et religionis vestræ reformationem ac augmentum in spiritualibus et temporalibus, dante Domino proventurum, auctoritate Apostolica duximus ordinandum, ut quingenti fratres milites dicti hospitalis et totidem eorum scutiferi tempore Veris anni Nativitatis Domini millesimi trecentesimi septuagesimi septimi, ad partes Romaniæ præfatas debeant transfretare, in eisdem partibus ad dictæ Sedis beneplacitum permansuri, et gesturi bellum contra Turcos, prout per dilectos filios magistrum et conventum Rhodi dicti hospitalis et alios præsidentes et consiliarios ad hoc deputandos pro tempore provide disponetur, etc. » Præcipit, ut equitum numerum, qui ab ipsis submittendus est, eorumque armigeros necessariis omnibus ad expeditionem illam obeundam instruant. « Datum Avin. VI id. Decembris, anno v ». Quingenti illi equites ac totidem scutiferi ex variis regnis tanquam militiæ Christianæ delibatus flos colligendi ab hospitalariis designati erant in singulis provinciis certo numero, pro quibus sustentandis sumptus conferebantur : cumque viginti quinque ejus Ordinis equites cum totidem scutatis militibus e Castella submittendi forent, Henricum regem hortatus est Gregorius, ut bellico apparatui instruendo operam daret. De quo alii etiam reges et principes rogati videntur. Veneti præterea ac Genuenses sunt excitati[1], ut classes ornarent in Turcas, ac Thomas Gradensis patriarcha et Andreas archiepiscopus Genuensis in hanc rem incumbere jussi. Tum Joanna regina Siciliæ, quæ vires ad Syriam recuperandam explicare affectabat, impulsa[2] ut primum eas ad reprimendos Turcas et Constantinopolim defendendam converteret : ita enim conficiendæ ex universis regnis crucesignatæ expeditioni pro Terra Sancta liberanda viam

[1] An. 5. Ep. cur. p. 46.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 67. — [2] Pag. 65.

structum iri. Restituendæ in Syria Christianæ fidei Joanna regina Siciliæ versabat consilia, cum a viris piis, qui ex Oriente redierant, sacro studio esset accensa : retulerant enim ii [1] ad commovenda in impios Occidentis arma, Saracenos plures ad fidem amplectendam comparatos, egregiamque ad alios opprimendos occasionem affulsisse.

10. *Captata occasione belli sacri parandi consilia cœpta.* — Spargebantur tum rumores inter Saracenos Syros et Afros superstitionem Mahumeticam a Christianis excisum iri : Joannesque de Castello, Nicolaus Malavena, Corseletus de Hamcuria, Joannes Pelizon, aliique existimatione et probitate insignes viri ad Sedem Apostolicam accessere, ut Gregorium de Barbarorum consternatione certiorem facerent : structam videlicet instaurandis rebus Syriacis egregiam viam, ac facile de trepidis, qui nondum viso hoste victos se putarent triumphum reportatum iri. Discussis iis Gregorius, licet vaticiniis infidelium leviter fidem adhibendam non putaret, quia tamen divino miraculo interdum impiis hominibus vaticinari datum est, spernenda hæc omnino non putavit : et Carolum [2] Francorum, Eduardum [3] Anglorum reges, Philippum [4] ducem Burgundiæ, Joannem ducem Lanclastriæ [5] ad bellum sacrum tentavit accendere, auctorque fuit [6], ut Saracenorum trepidationem explorandam curarent.

De his etiam Pontifex Bertrandum e Cliquino, magistrum equitum in Francorum regno, bellica gloria hoc tempore florentissimum, certiorem fecit [7], cum sæpius audisset, ipsum pio desiderio contra Mahumetanos exercendæ religiosæ militiæ æstuare. Negligentibus vero regibus Pontificias adhortationes, plures viri nobiles propagandæ Christi fidei desiderio accensi Sedi Apostolicæ exposuere, se suaque pro Orientali expeditione conficienda collocaturos ; tantumque Catholicorum numerum eodem pio studio inflammatum, ut florentissimus colligi exercitus, ac militantium ipsorum opibus aut piorum eleemosynis sustentari posset. At Gregorius, ut necessariam in ea re consilii maturitatem in bello sacro indicendo adhiberet, Joanni Baliolo et Jacobo Mortarolo viris prænobilibus Cameracensis et Morinensis diœceseon auctoritatem contulit, ut Christianorum regna ac provincias obirent, et coram episcopis ac præsulibus aliis in publicos Commentarios eorum nomina, qui bello sacro nomen daturi essent, tum facultates huic expeditioni addicendas referrent, ut his omnibus exploratis Sedes Apostolica optimum consilium expedire posset. De quo Encyclicæ litteræ ad patriarchas, archiepiscopos, et episcopos, universosque fideles datæ sunt [8].

11. *Studia Gregorii pro conciliandis Anglis et Gallis.* — Cum vero ad ingentia ea consilia mandanda operi Francorum Anglorumque concordia necessaria esset, Carolum et Eduardum gravissimis ineunte anno litteris ad pacem conficiendam sollicitarat [1], cum oratorum regiorum conventus ea de causa indixissent : atque diserte exposuit, quanti ad æternam salutem assequendam pacem restituere fessis populis momenti foret : quot et quanta mala bello inveherentur, divinus cultus exsolesceret, atque omnium scelerum, quæ committantur, reum futurum, cujus culpa bellum geratur : reliquum orbem Christianum ob ipsorum discordias fluctuare : augeri Barbarorum potentiam, atque universum Orientem periclitari : milites quos ipsi in mutuas cædes committerent, libentissime, uti acceperat, in religionis hostes ferrum conversuros :

« Gregorius, etc. Carolo regi Franciæ illustri.

« Considera quod ultra mala, quæ in tuis et hostium tuorum patrantur dominiis, ex dicto dissidio vicina sunt regna collisa, et tota fere Christianitas prægrande patitur detrimentum ; quodque Romana Ecclesia mater tua et cunctorum fidelium, quæ per tuos inclytos prædecessores a suis solebat urgentibus oppressionibus liberari, tuo et eorum destituta præsidio passa est hactenus ex persecutione tyrannica gravia damna, opprobria graviora, molestias importabiles et atroces injurias in verecundiam Catholicorum principum et totius populi Christiani; et quod adhuc, ut secura consistat, aliter non adjuta pro sui liberatione ac tutela a persecutione præfata propriis conatibus importabiliter cogitur laborare. Hostes quoque Christianæ fidei sentientes ejus pugiles invicem dissidere, et bello Dominico vacare non posse, sua contra Christicolas sæpius solito cornua erexerunt, obtinuerunt victorias, occuparunt terras amplissimas, profanarunt Ecclesias, et renatos fonte Baptismatis magnos et parvos aut trucidarunt gladio, aut submiserunt jugo miserabilissimæ servitutis ; et hæc patrare crudelius assiduis nisibus non desistunt : eorumque præsumptuosa rabies adeo invalescit, quod si celeriter non resistatur eisdem, non solum spes recuperationis Terræ Sanctæ, pro qua Christianissimi prædecessores tui præ cæteris mundi principibus laborarunt, subtrahitur : sed timetur probabiliter de perditione omnium terrarum fidelium partium Orientis.

« Quare devotam sublimitatem tuam, quæ libenter operibus pietatis intendit, obsecramus in Domino Jesu Christo, quatenus provide attendens, quod subjectorum amor est inexpugnabile munimentum, cum populi pacem desiderent, ut ipsi te tuosque natos amplius diligant, si eam concedas eisdem et ab eis et aliis digne vocari valeas princeps pacis : ob Dei reverentiam et miserationem tui populi, ex assiduis guerrarum turbinibus agitati, ac compassione pereuntium partium ultramarinarum (ad quarum succursum, ut sæpius a

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 23 et 25. — [2] Pag. 33. — [3] Pag. 34. — [4] Ibid. — [5] Pag. 35. — [6] Pag. 31. — [7] Pag. 24. — [8] An. 5. Ep. cur. p. 28.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 7.

fide dignis audivimus, nonnullæ gentes armigeræ dictas guerras sectantes, et pugnare pro Christo saniori consilio cupientes, in casu ejusdem pacis se libenter pro suorum commissorum satisfactione transferrent) de modicis mundanis, ne impediant tantum bonum, regia liberalitate non curans, et eis cælestia præferens, quam feliciori commercio consequeris, ut tantorum malorum sis profugator mirificus, actorque bonorum, tractatum dictæ pacis (dante Domino) perpetua stabilitate mansuræ, quantum in te fuerit, perficere non omittas; nos enim nuntiis nostris, existentibus cum tractatoribus prælibatis, scripta nostra dirigimus, ut ipsos ad hoc pro parte nostra instantius exhortentur. Dat. Avin. V id. Februarii, anno v ». Hæc fuere studia Apostolica pro redintegranda Anglos inter et Gallos concordia, ut Orienti consuleret.

12. *Cyprus in discrimen adducta a Genuensibus.* — Nec minore sollicitudine incubuit Gregorius, ut concussæ bello Genuensi Cypro subveniret : ad temperandas enim acerbiores pactiones, quas Cyprius rex a victoribus acceperat, ac restituendam Cypro pacem Petrum Aragoniæ stirpis principem Minoritam [1] eumdemque regis Cypri maternum avum, tum Petrum Aragonum et Carolum Francorum reges adhibuit [2], quorum postremo miserum regni statum ita exponit : « In quanto discrimine regnum Cypri, quod est caput Christianitatis in partibus Orientis, sit positum celsitudinem tuam credimus non latere : ideoque circa ipsius regni miserabilem statum narrandum præsentibus superfluum reputamus ». Cæterum Genuenses illata Cypro mala nonnullis funestis naufragiis [3] hoc anno et sequenti luerunt. Intestinis etiam discordiis laborarunt, conjurationis principe in Dominicum e Campofregoso episcopo Vercellensi [4], ad quem revocandum a cœptis, quæ ab illius dignitate abhorrebant, Gregorius Nicolaum Fliscum Lavaniæ comitem incumbere jussit [5]. Verum dum in componendis Christianorum principum et populorum dissidiis laborabat Christi vicarius, in eum humani generis hostis Florentinos concitavit.

13. *Florentinos in se concitatos mulcet Gregrorius , eorumque crudelitatem redarguit.* — Adeptus is populus Pontificum Romanorum auspiciis libertatem , continuisque eorum studiis provectus, ut suis locis retulimus, cum jam dominatum latius in Etruriam protulisset, ad ditionem Ecclesiasticam invadendam, capta ex Pontificum Gallorum absentia occasione, aspirare cœpit, ac vanos colores obtendere, ut scelus tegeret. Sparserant illi jam ante inter se rumores in Gregorium Etruriæ dominatum ab eo affectari : quam suspicionem detersisse Pontificem gravissimis argumentis superius vidimus; iterumque non ambiguis verbis, sed clarissimis operibus confutavit : beneficia ab Romana Ecclesia in ipsos collata objecit [1] : nulla vero ab iis auxilia adversus Bernabonem Bononiensem agrum evastantem elici potuisse; denique exasperatos ipsorum animos mulcere pluribus verborum officiis est conatus :

« Gregorius, etc. dilectis filiis prioribus artium et vexillifero justitiæ, populo ac communi civitatis Florentinæ.

« Duas litteras vestras excusatorias de quibusdam sinistris, quæ nobis fuerant de vestra discretione relata, solita benignitate recepimus, et sicut pater optans audire innocentiam filiorum, ipsarum litterarum tenores sano suscepimus intellectu. Verum ne turbationem nostram sine causa aut subitam existimetis, ad memoriam vestram reducimus per præsentes, quod jam longum est tempus elapsum (videlicet postquam vos de auxilio aut vigore colligationis, quam habebatis cum Romana Ecclesia, aut gratuito aut mutuo impendendo eidem Ecclesiæ contra suos et vestros hostes, qui statum vestrum et Tusciæ interdum tractatibus, et interdum manifestis aggressibus contra pacta vobiscum et cum aliis Tuscis inita, infidelibus moribus perturbarunt, tam per litteras quam per nuntios nostros, sæpius ut colligatos et filios requisivimus confidenter; etiam cum iidem hostes in nostro Bononiensi territorio cædibus, rapinis et incendiis hostiliter insistebant) nonnulli ex vobis, ut sæpius et a pluribus fuit assertum, fictas suspiciones, omnimoda veritate carentes, asseruerunt habere : dictamque Ecclesiam matrem vestram reliquistis in gravi bellorum discrimine inadjutam, et per hoc indirecte aliorum Tuscorum auxilium subtraxistis. Non tamen sic egit erga vos dicta Ecclesia, quæ non obstantibus suis guerris, quas pro magna parte reliquit, vobis contra hostes eosdem vestris appropinquantes confinibus, quantum potuit, magnificum gentium armigerarum auxilium destinavit, vosque cum charissimo in Christo filio nostro Carolo Romanorum imperatore semper Augusto cum multa affectione et sollicitudine concordavit, et pro vestris bono statu et libertate fecisset et faceret quidquid honeste valeret. Nuper vero de Tusciæ ac Lombardiæ, etiam Mediolani et aliis partibus nostro Apostolatui est a diversis fidelibus reseratum, quod vos, seu (ut agatur occultius) aliquæ singulares personæ vestrum, tractatum habebatis cum hostibus prælibatis : quod tamen vix credere potuimus, cum tam execrabilis excessus denigraret indelebiliter famam vestram, et vos a vestra devotione antiqua sine justa causa degenerasse probaret, ac affectos esse filios alienos ». Et infra :

14. « Nos enim credimus, prout sæpe audivimus, quod populus vestræ civitatis sit devotus et purus erga Ecclesiam prælibatam : et propterea iniquius agunt quidam, qui devotionem illius de-

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 78. — [2] Pag. 77. — [3] Foliet. l. VIII. hist. Gen. — [4] Tom. x. Ep. secr. p. 55. — [5] Ibid.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 22.

pravare perversis suggestionibus moliuntur. Dicitur enim, quod quidam ex vobis palam et sæpius, sed temere et minus vere, protulerunt in populo, quod dicta Ecclesia volebat terras Tusciæ occupare : cum hoc veritate careat, et tales ex his liquide reprobentur, videlicet quod præfatus imperator civitatem Lucanam et ejus districtum, dum eos possidebat, dedisset dictæ Ecclesiæ, si eos ipsa Ecclesia recipere voluisset : et illis, quibus castrum Burgi Sancti-Sepulchri ac Citonii et Cisternæ donaverat, concesserit quod ea Ecclesiæ Romanæ possent vendere, si illa dicta Ecclesia emere vellet ; sed eadem Ecclesia de iis se intromittere noluit quoquo modo, nec castra imperii, quæ Perusini tenebant, voluit retinere : cum enim quis ab amore antiquo sejungitur, facile labitur in activa et passiva simultates et odia, ex quibus sæpissime mala gravissima subsequuntur.

« Cæterum cum necdum communitates civitatum Italiæ, sed potentes ac remoti principes Christiani amorem et favorem dictæ Sedis desiderent, et ex eis spiritualia et temporalia commoda subsequantur ; vos ex devotione antiqua vestra, et quia viciniores estis terris dictæ Ecclesiæ, illos debetis, si judicio recto ducamini, ardentius affectare, et inde vos non elongare, quo appropinquare debetis : quia si perspicaciter advertatis, nullius dilectio vobis potest esse fidelior, nec potentia tutior, aut juvamen efficacius, quam Ecclesiæ memoratæ, quæ nedum factis et sumptibus, sed solis verbis et favoribus potest per divinam gratiam vos ab adversis multiplicibus præservare, et vestra commoda promovere. Dat. Avin. id. Aprilis, anno v ». Perspicuis hisce aliisque argumentis, quibus constabat Etruriam ab Ecclesia non affectatam, victi Florentini præ se tulere, omnem illam sinistram suspicionem excussam, seque in Ecclesiæ pristinis studiis perstituros : qua significatione amoris recreatus Gregorius, patrocinium Apostolicum est ipsis pollicitus [1].

15. At qui Ecclesiæ conciliati, et majorum vestigiis se institutos erant professi, mox abjecta illa amoris et observantiæ larva, apertas inimicitias cum Ecclesia ipsa exercuerunt : ditionem Pontificiam eversuros se comminati sunt : tyrannidem exercuerunt in viros Ecclesiasticos ; ac Neroniana crudelitate religiosum virum terræ vivum infodere. Cum vero insano furori nonnullas querelas vel a veritate vel ab æquitate abhorrentes obtenderent, Pontifex eas refregit, ipsosque ad pristinam observantiam revocare studuit [2] :

« Gregorius, etc. dilectis filiis prioribus artium, et vexillifero justitiæ, et communi civitati Florentinæ.

« Cum non modica mentis displicentia et indignatione percepimus, quod universitas vestra falsis suggestionibus concitata contra nos et dilectum filium nostrum Guillelmum S. Angeli diaconum cardinalem, in nonnullis terris Romanæ Ecclesiæ pro nobis et Ecclesia ipsa in temporalibus vicarium generalem, in querelas et verba contumeliosa prorumpit, Deum (cujus vices in terris gerimus) præfatamque Ecclesiam (cui, licet immeriti, præsidemus) ipsamque incorruptam veritatem lædere non verentes ». Et infra : « Non dedignamur Domini Dei nostri præcepta sequi, qui ait : *Discite a me quia mitis sum et humilis corde ;* et ob hoc ad retrahendum vos a præcipitio et ruina, ad quæ videmini currere, et ut simus Deo et mundo excusati, si evenire contingat, id quod vestris excessibus exigentibus formidamus, hanc viam mitem et benevolam scribendi vobis duximus eligendam : his etiam volentes adjungere, quod de querelis, quas contra nos et dictum Guillelmum cardinalem facitis, ut dicitur, non verecundaremur nos subjicere veritati et etiam rationi, qui de nobis ipsis, si peteretur, justitiam faceremus.

« Quæ enim sunt, quæsivimus, tantæ querelæ, tantique vestri furoris causæ ? Respondetur nobis a multis, quia treugua nomine nostro et dictæ Ecclesiæ firmata fuit cum nobilibus viris Bernabone et Galeas de Vicecomitibus de Mediolano, ex qua a gentibus armigeris, quæ prius erant ad nostra stipendia, vobis magna dispendia secuta sunt. Sed, ut causas ad id nos urgentes omittamus, quærimus : Quid ad vos de pace vel treugua, cum de guerra nostra nunquam aliquid cogitare, nec in hoc etiam pacta ligæ, qua nobiscum eratis adstricti, volueritis observare ? »

16. *Induciæ a Bernabone violatæ et rebellio contra Pontificem a Florentinis promota.* — Quod ad pactas cum Bernabone et Galeatio Vicecomitibus inducias spectat ; illas ii exambivere non ut servarent, sed cum jam in ruinam impulsi [1], et populi ad excutiendum eorum jugum comparati essent, eorum exemplo, qui Ecclesiæ imperiis se submiserant, rerum suarum instaurandarum occasionem captarent. Pontifex vero, licet plura bello peperisset, Vercellenses [2] enim, Clavennenses [3], Placentini [4], Papienses [5], et alii [6] Pontificium jugum acceperant ; ex quibus Papienses Gregorium monuere, ne cum hoste fracto inducias faceret, facile enim tum sub ejus tyrannidem ipsos recasuros ; exhausto tamen ærario, belloque fessus interpretibus concordiæ Othone et Stephano Bavariæ ducibus [7] assensit iis legibus, ut qui ad partes Ecclesiæ transfugerant, sub ejus clientela perstarent [8], ac Vicecomites ab Ecclesiasticis dignitatibus et sacerdotiis conferendis temperarent [9]. Edicta vero Apostolica in eos lata viribus carerent [10]. Percussis [11] iis induciis Bononiæ [12] a Guillelmo cardinale S. Angeli legato, mox Galeatius, ut jam

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 183. — [2] Pag. 46.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 26. — [2] An. 5. Ep. cur. p. 1, 20, 27, 28, 29. — [3] Tom. v. Ep. secr. p, 3. — [4] Pag. 26. — [5] Ibid. — [6] Ead. pag. — [7] Pag. 18. — [8] Sup. p. 26. — [9] Sup. p. 18. — [10] An. 5. Ep. cur. p. 66. — [11] Tom. v. Ep. secr. p. 52. — [12] Pag. 232.

antea Pontifici prænuntiatum vidimus, ad Placentinos et Papienses sibi subjiciendos nonnullas arces contiguas proditione occupavit : qui statim monitus est a Pontifice [1] ut fidem induciarum coleret hac etiam de causa : « Si contra dictam treuguam juratam venires vel faceres, nullus in antea de te confidere posset, nec fidem tuis promissionibus adhibere ». Vicissimque Guillelmus cardinalis jussus est [2] ea emendare, quæ a Pontificiis copiis adversus inducias gesta essent. Ne vero dimissæ e castris vagæ copiæ in fœderatos prædas acturæ incurrerent, Aretinos, Pisanos, Senenses, Lucanos ac Florentinos admonuit [3], ut ad illas repellendas, agrosque defendendos se compararent. Pergit refellere alias de Guillelmo querelas Gregorius :

« Quid autem culpæ Guillelmo cardinali præfato adscribitis, si passus est, quod etiam denegare non poterat, quod gentes ipsæ potius in territoria aliena discurrerent, quam nostras et Ecclesiæ præfatæ terras premerent et consumerent, prout etiam ipsæ et aliæ existentes ad stipendia dictæ Ecclesiæ tanquam effrænes et inobedientes sæpius et notorie fecisse noscuntur? Nonne et similia pluries vos fecistis? Recenseatis veritatem vos ipsi in cordibus vestris, nec ita in falsis opinionibus vestri oculi perstringantur, ut audire et intelligere quid sit veritas non velitis. Non enim longa nimis effluxerunt tempora, ut uno contenti simus exemplo, quod comes Lucius a vestris stipendiis recedens, etiam per vos (bene credimus tamen, quod non ex proposito offendendi) sibi data pecunia, terras nostras et præfatæ Ecclesiæ invasit : quod perfecisset, nisi per gentes dictæ Ecclesiæ data sibi certa pecunia cum eo et suis gentibus facta concordia extitisset. Id similiter, non est diu, fecerunt aliæ gentes vestræ a vestris stipendiis recedentes, cum civitatem Lucanam vobis vicinam, et vobiscum in benevolentia et pace manentem, et ejus territorium invaserunt: et vos excusasse dicimini, quod eas, licet non multæ forent, retinere seu prohibere minime poteratis. Sed male et pessime faciunt vestri rectores, qui habent vestram rempublicam gubernare, cum eorum defectus et culpas reflectunt in innocentias aliorum. Nonne jam sunt tempora multa, et præsertim ab anno, circa quem nos ambaxiatoribus vestræ civitatis aliisque civibus vestris multiplicatis vicibus dici fecimus, quod oportebat nos ad hujusmodi treuguam vel pacem venire, nisi in prosecutione guerræ juvaremur a vobis? Nonne per litteras nostras vos requisivimus, sicut et alios colligatos, quod nuntios vestros ad audiendum tractatus, qui fieri debebant circa pacem vel treuguam hujusmodi, et circa id dicendum quod eis videretur, cum sufficienti mandato ad Romanam curiam mitteretis, et vos ambaxiatoribus vestris, qui hic erant et sunt adhuc, quod audirent et vobis referrent, quæ eis dicerentur, tantummodo commisistis? Nonne ante oculos eorum et vestros, pericula quæ evenerunt vobis prædicta et ostensa fuerunt? Nonne quod provideretur quid esset faciendum de gentibus armigeris propter treuguam vel pacem cassandis ambaxiatores ipsi et vos requisiti pluries extitistis? An erat tractatus iste occultus? Imo per plura tempora deductus omnibus notus erat : et tamen iidem rectores et gubernatores vestri debito tempore aliquid remedii apponere noluerunt. In ultimo autem cum res ipsa jam erat in fine suo, ipsoque effectu firmandæ treuguæ, nec sine magno periculo nostro, et terrarum nostrarum retardari poterat, tunc de remedio tenuiter cogitabant ». Et infra :

17. « Insurgunt modo aliæ querelæ graviores, nec cessabunt, ut dubitamus, donec falsa seminantium scandala cessent aut confundatur iniquitas. O miseræ et infelices animæ, quæ tantorum malorum et scandalorum quæ exoriri dubitamus, causa sunt! Deum testamur et homines, quod in hoc culpa nostra non est : quodque nos inviti et coacti veniemus, exigente justitia et necessitate cogente, si a vestris perversis conatibus non desistatis, si vestros cum satisfactione debita non corrigatis errores, ad illa remedia, a quibus postquam incœpta essent, desistere non possemus. Ideoque, filii, vos monemus et exhortamur in Domino, quatenus omni perturbatione reposita reducentes vos ad Deum, et examinantes bene conscientias vestras, et illas cum veritatis examine reservantes, deponentesque omnem superbiam et elationem, a vestris malis cogitationibus et perversis conatibus et erroribus desistatis, et atrocia delicta, quæ commisistis in Deum et Ecclesiam suam tam enormiter, tamque in exempli perniciem, emendare et corrigere cum satisfactione debita studeatis, vosque ad antiquam viam devotionis et rectitudinis reducatis; considerantes provide pericula et mala, quæ vobis possent contingere, si in vestris erroribus persistatis : nos enim pietatis paternæ et dilectionis antiquæ habitum retinentes, si vestros errores et excessus velitis cum debita emendatione corrigere, parati sumus erga vos Apostolicæ benignitatis munificentiam et gratiam exhibere. Dat. apud Villamnovam Avinionensis diœcesis, VIII id. Aug., anno v ».

Deliniti justissimis hisce rationibus non sunt Florentini ; sed meditatum scelus ad exitum perducere aggressi, pluribus susurris clientes Ecclesiæ subornarunt, atque ad rebellionem impulere; jactabant [1] enim Pontifices Gallos, traducto in Gallias Pontificatu, præfectos exteros populorum cervicibus imponere, quorum superbia intoleranda esset : extructas in singulis pæne urbibus arces ad libertatis spem omnem exstinguendam. Consurgerent igitur ad tutandam libertatem, cujus ipsi non

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 138. — [2] Pag. 76. — [3] Pag. 183, 184.

[1] Leonard. Aretin. in Flor. hist. l. VIII. Ant. tit. XXII. c. 9. § 1.

tuendæ modo, sed etiam aliis comparandæ acerrimi forent vindices. Signa itaque militaria, in quibus majoribus characteribus libertatis speciosum nomen erat exaratum conflarunt, ac vim verbis addidere. De quorum conatibus plura Vitæ Gregorii auctor narrat[1], ipseque Gregorius hisce verbis conqueritur[2]: « Florentini, ultra diversos excessus sacrilegos, in illud sacrilegium noviter sunt prolapsi, ut per gentes eas armigeras, seu cum eorum assistentia et favore dilectum filium nostrum Geraldum S. R. E. cardinalem, in civitate Perusina et nonnullis aliis terris ejusdem Ecclesiæ nostrum et pro ipsa Ecclesia in temporalibus vicarium generalem, et quosdam episcopos et prælatos, aliosque officiales et gentes dictæ Ecclesiæ in civitella dictæ civitatis Perusinæ faciant hostiliter obsideri ». Florentinos etiam pellicere ad defectionem Æmilios et Picenos pertentasse, apud Franciscum Carrariam expostulavit Gregorius : « Circumeunt, inquit, quærentes assidue, quod subjectos ipsius Ecclesiæ sua calliditate damnabili, quam populi libertatem appellant, faciant deviare; prout in provincia B. Petri in Tuscia plurimos jam fecerunt ; quod non sine gravi cordis amaritudine recensemus, timentes permaxime, ne simplices aures fidelium populorum Bononiæ, Romandiolæ, et Marchiæ suis tentent inficere flatibus venenosis, etc. Dat. Avin. VIII kal. Februarii anno v ».

18. *Thomasuccius Tertiarius prophetiæ dono clarus.* — Quo tempore Florentini in Picenum copias submittebant, Fulginates ex earum adventu in seditionem versos Pontificium præfectum Trincium nomine trucidasse, refert S. Antoninus atque hæc miranda addit[3]: « In illo tempore in dicta civitate quidam sanctæ conversationis nomine Thomasuccius habitum gerens Tertii Ordinis B. Francisci, vir utique magnæ abstinentiæ, ac mundi et sui contemptor, qui claruit spiritu prophetiæ; is, inquam, inter cætera pronuntiavit tempus mortis ejus : nam cum ille dominus Trincia semel interrogasset de tempore vitæ suæ, sive curiositate ductus seu derisione, cum communiter diceretur spiritu prophetico futura prædicere, respondet ille : Tantum vives, quantum illæsa permanebit campana communitatis. Quod ita evenit, nam conjurati in mortem illius domini, cum signum dedissent ad rumorem suscitandum pulsatione illius campanæ in principio pulsationis ejus, fracta est, et ille dominus tunc occisus. Fertur etiam de illo, quod ille dominus iratus contra eum, quia arguebat eum de excessibus suis, aliquando decrevit eum in ignem jactare : qua de re pro illo misit. At ille in spiritu prænoscens, quid contra eum tentaret, accessit Thomasuccius furnariam vicinam, et ab ea petiit, ut prunas ardentes ex furno poneret in chlamyde ejus: quo facto ad multam instantiam ejus, prunas illas chlamyde sua clausas detulit coram illo domino, projiciens eas ante ipsam in terram, illæsa omnino chlamyde ipsa, quasi diceret : Ecce ignis, si me vis comburere. Dominus autem exterritus tanto prodigio reveritus est eum. Idem etiam prophetiam in scriptis dimisit in rhythmis vulgaribus, in qua satis aperte prophetavit excidia plurimarum civitatum Italiæ : quæ omnia reperiuntur impleta diversis temporibus. Multa de eo audivi ab iis, qui viderunt eum, et conversationem ejus noverunt ». Hæc S. Antoninus. Nunc ad Siculas res digredimur (1).

19. *Rex Trinacriæ regio diademate insignitus.* — Perfecto fœdere inter Fridericum Trinacriæ regem ac Joannam reginam Siciliæ, Gregorius Joanni episcopo Sarlatensi Apostolicæ Sedis internuntio provinciam dedit[1], ut Fridericum sacramento in Pontificis verba adactum solemni ritu regio diademate insigniret : qua de re etiam Fridericum ipsum his litteris certiorem fecit[2]:

« Charissimo in Christo filio Frederico regi Trinacriæ illustri.

« Eximiæ tuæ devotionis sinceritas, quam ad nos et Romanam Ecclesiam gerere comprobaris, merito nos inducit, ut personam tuam nobis peramabilem in eis, quæ tui honoris incrementa conspiciunt, favore specialis gratiæ prosequamur. Sane nuper venerabilis frater noster Martialis episcopus Catanensis nuntius tuus, ad nos pro parte magnificentiæ tuæ destinatus, in nostra et venerabilium fratrum nostrorum S. R. E. cardinalium præsentia in consistorio nomine tuo supplicavit, ut cum tu in regem Trinacriæ de speciali mandato nostro approbatus extiteris, tibi diadema imponi regium, et sancte solito more inungi de benignitate Apostolica mandaremus. Nos hujusmodi supplicationibus inclinati, venerabili fratri nostro Joanni episcopo Sarlatensi, Apostolicæ Sedis nuntio, viro utique laudandæ virtutis, scientia et innata

[1] Gesta Greg. XI apud Bosq. — [2] Tom. v. Ep. secr. p. 79. — [3] Ant. III. p. tit. XXI. c. 1. § 6.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 117. — [2] Pag. 116.

(1) Decretæ præcedenti anno cum Ecclesia a Bernabone induciæ hoc anno perseverabant. Nihilo tamen secius, Bernabos hoc anno, Julio mense, fœdus cum Florentinis strinxit, teste, qui per hos annos scribebat, Sozomeno in Specimine historiæ Pistorensis, vulgatæ rer. Italic. tom. XVI. Fœdus tamen istud clam initum; quanquam Florentinos arma hoc anno movisse in Ecclesiam idem Sozomenus affirmat. Florentinorum exemplum plures ditionis Pontificiæ urbes imitatæ sunt, arma sociantes cum Florentinis, qui in libertatem asserturos se jactabat urbes malorum pastorum regiminis pertæsas. Cujus rei gratia in militaribus insignibus fasciam transversam pinxerunt, aureis litteris scriptum præferentem : LIBERTAS. Hac specie ad sexaginta urbibus illusum, teste vetusto annalista Mediolanensi, vulgato rer. Italic. tom. XVI, cap. 137, qui et notat urbes illas censum suum pro consueto more Pontifici tanquam domino solvisse, sed regimini destinatos præsides tanquam tyrannos detrectasse. Ita Bononienses sequenti anno Guillelmum cardinalem S. Angeli legatum, et præsidem suum; Perusini præsidem itidem suum, et alii vicissim suum expulerunt. MANSI.

prudentia prædito, ac tui honoris regii sincero zelatori per nostras litteras committimus ac etiam damus in mandatis ut postquam tu ea, quæ continentur in capitulis (quæ in schedula papyrea sibi mittimus nostris clausis litteris interclusa) feceris, et homagium ligium, ac fidelitatem eidem episcopo, nostro et Ecclesiæ Romanæ nomine recipienti, præstiteris juxta formam in dicta schedula contentam, et de omnibus tuas patentes litteras aurea Bulla tua impressa typario communitas concesseris, in nomine ac virtute Altissimi, ut est moris, inungat et tibi coronam regiam tribuat cum solemnibus consuetis.

20. « Ut igitur signum non discrepet a signato, sed quod geris exterius, interius serves in mente, serenitatem regiam nobis charam rogamus, monemus et hortamur attente, quatenus ea, quæ in dictis continentur capitulis facias, ac hujusmodi homagium ligium, et fidelitatem præstes, ut præfertur, et super omnibus litteras regias, ut præmissum est, concedas : ac humilitatem et justitiam, dante Domino, qui dat præmia et munera elargitur, quæ suum servant et promovent servatorem, prout plene confidimus, debite conservans, omnium Conditori per virtuosæ vitæ studium, et sanctæ ipsius Ecclesiæ per sinceræ devotionis augmentum jugiter placere studeas atque velis : venerabilem siquidem fratrem nostrum Henricum episcopum Melfitanum ad et partes illas destinamus, qui eamdem sinceritatem tuam latius de præmissis informabit. Dat. Avin. III kal. Aprilis, anno v ». Fluctuabat intestinis externisque bellis Aragonia, ac navata a Gregorio est opera[1], ut Sardici regni dissidia cum Mariano Arboreæ regulo componerentur, tum ut concordia[2] Petrum Aragonum inter et Henricum Castellæ reges sanciretur, quæ demum pridie idus Aprilis, composita est[3]. Ad illam adductus est eo facilius Henricus Castellæ rex, quo ad pietatem ob superiores bellorum motus in Castella collapsam pristino restituendam splendori egregie animatum se ostendebat ; cui Gregorius ea de re est gratulatus[4].

21. *Reges Gregorius suum reditum in Urbem ægre ferentes solatur ac monet.* — Addictissimus porro idem rex Sedi Apostolicæ gravissimum dolorem præ se ferebat, Gregorium in Italiam discessum ornare, cum ipse sacrum ad fidem propagandam bellum contra Barbaros meditaretur, ubi primum sese ex bellis quæ in Christianos gerebat, explicuisset : præter enim Aragonium bellum, cum Anglorum regis filiis, qui Petri Crudelis regis filias uxores duxerant, decertabat, existimabatque maximo commodo sibi futuram Pontificis præsentiam, si Mauros armis aggrederetur. Cui Gregorius divino se instinctu ad Sedem Apostolicam Urbi restituendam agi, nec tamen regi ipsi, si crucis signa attolleret in impios, studiis omnibus auxiliisque se defuturum respondit :

« Charissimo in Christo filio Henrico regi Castellæ illustri.

« Longa tua Epistola de profundis tui pectoris, ut innuebat, emanans, nuper nostro Apostolatui destinata, per quam dolorem tuum de nostro accessu ad Urbem [Deo dante] futuro, ex quo præsentiam nostram a te tuoque regno conspicias elongari, filiali et reverenti lamentatione monstrasti, nostræ paternæ compunctionis affectum erga tuam magnitudinem renovavit. Dum enim cernimus te regnumque tuum de nostræ personæ majori remotione dolere, profecto dolentibus filiis condolemus. Sed hæc et alia similia obviantia dicto accessui jamdudum nostris cogitationibus occurrerunt ; illaque cum aliis causis et rationibus contrarium non solum suadentibus, sed non parum urgentibus, in statera nostræ considerationis appendimus, et diu matureque cogitavimus super illis : tandemque divinæ inspirationis gratia invocata, dictum accessum pro meliori, consideratis omnibus, deliberavimus in nomine Domini faciendum. Non tamen te regnicolasque tuos deserimus neque derelinquimus, quos in corde nostro intendimus habere præsentes : et quanto tu et ipsi amarius de nostræ præsentiæ elongatione tristamini, tanto [prout facultas aderit] habere intendimus favorabilius commendatos : nos enim ad hoc eo ferventius animamur, quo per dictam Epistolam sumus redditi certiores et lætiores effecti, quod [si Deus tibi cum Christianis pacem tribuerit] intendis aggredi hostes crucis vexantes sæpius Christianos ; ad quod devotam magnificentiam tuam ad reverentiam Dei, tuam salutem et gloriam, regnique præfati majorem tutelam paternis consiliis exhortamur ; offerentes tibi circa id et alia tua honesta beneplacita Apostolicæ Sedis gratias et favores. Dat. Avin. IV kal. Martii, anno v ».

22. Nec minus iniquo ferebat animo Carolus Francorum rex, Gregorium e Galliis Sedem Apostolicam traducere in Italiam. Cui ille, gravissimas ob causas tuendamque fidei dignitatem incitatum se ad petendam Urbem, rescripsit[1] : « Quamvis, inquit, nobis durum existat, nos a tuæ celsitudinis et tuorum vicinitate et partibus istis, in quibus nati sumus et tempora nostra consolate peregimus, elongare ; considerantes tamen, quod debitum honestatis exposcit, et nonnullæ causæ, statum Christianæ fidei ac Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ, terrarumque ipsius Ecclesiæ, et utilitatem publicam concernentes nos urgent quampluri-mum, ut ad sacram Urbem, in qua principaliter Sedes nostra consistit, et partes vicinas eidem, quam cito commode fieri poterit, accedamus : et propterea, super hoc matura deliberatione præhabita, ordinavimus ad dictas Urbem et partes, duce Deo cui ex hoc complacere speramus, accedere in

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 75. — [2] Pag. 172. 173. — [3] Mar. l. xvii. c. 18. — [4] Tom. v. Ep. secr. p. 10.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 1.

Autumno proxime secuturo. Dat. Avin. V id. Januarii, anno v ». Conceptæ [1] iisdem verbis ad Eduardum Anglorum, Ferrandum Lusitaniæ, Petrum Aragonum, Carolum Navarræ, Henricum Castellæ reges litteræ. Pollicitus vero est illi Leopoldus [2] dux Austriæ, si maris fastidia declinare vellet, iterque terra aggredi, se ipsum Lausana ad Veronæ et Patavii limites suis sumptibus stipaturum; cui Pontifex, actis gratiis, mari profecturum se respondit: egitque cum Joanna regina Siciliæ [3], Friderico Trinacriæ rege [4], et Andrea Contareno duce Venetorum [5], ut triremes egregie instructas mitterent ad mare sub Autumnum conscendendum. Verum profectionis tempus protractum est, cum hoc principes, qui a Francorum et Anglorum regibus ad concipiendas pacis formulas renuntiati erant, precibus obtinuissent, ut facilior concordiæ via strueretur; idque Pontifex regibus ac principibus litteris significavit [6]: quæ vero duci Veneto [7] inscriptæ, his verbis conceptæ sunt:

« Nobili viro Andreæ Contareno, duci Venetiarum.

« Die octava hujus mensis tuæ nobilitati per litteras nostras ducimus intimandum, quod ex certa causa, quam scripsimus, recessum galearum tuarum pro nostro itinere ad Urbem per tuam liberalitatem oblatarum faceres differri usque ad quintamdecimam diem mensis Augusti proxime secuturi. Cum autem, inter charissimos in Christo filios nostros Carolum Franciæ et Eduardum Angliæ reges illustres facta jam treugua pax secutura speretur, in cujus tractatu et consummatione nostra præsentia in his partibus necessaria existimatur; et tam præfatus rex Franciæ quam dilectus filius nobilis vir Joannes dux Lancastriæ, natus præfati Angliæ regis, tractator pacis ejusdem, tunc Brugis Tornacensis diœcesis existens, nobis per eorum litteras duxerint humiliter supplicandum, quod propter tractatum dictæ pacis in tempore per nos ordinato de partibus istis nullatenus recedamus; et nobis scriptum sit, quod si tractatores jam dictæ pacis, qui in proximo futuro mense Septembris in præfato loco Brugis debent ad tractandum iterum convenire, mediantibus nostris nuntiis ibidem affuturis, concordare nequibunt, quod absit, debent ad nostram præsentiam se conferre; nos (ob) dictam pacem non solum præfatorum regum regnis et terris, sed toti Christianitati (necessariam), dignum et opportunum extimantes (existimavimus), quod pro ipsius consummatione felici non solum recessum differamus eumdem, sed si essemus in Urbe, ad has partes redire celeriter deberemus; tam grandis utilitatis intuitu, et præfatorum regis Franciæ ac ducis et nonnullorum aliorum etiam prælatorum ac principum et nobilium, necnon populorum in hac parte devote supplicantium precibus inclinati, non recedendo a proposito eundi ad dictam Urbem, sed illius effectum propter melius differendo, tempus hujusmodi nostri adventus ad tempus Veris proxime venturi duximus prorogandum. Ideoque nobilitati præfatæ de filiali affectu, quem ut tibi et tuæ communitati viciniores simus, effectu operum ostendisti, et de grandi expensarum onere, quod pro præparatione jam dictarum galearum et missione honorabilium tuorum civium subiisti, condignas gratiarum referimus actiones; intendentes [annuente Deo, ad quem remeando et demum veniendo intuitum nostræ considerationis dirigimus] te de prædictis galeis requirere in tempore competenti. Dat. apud Villamnovam V kal. Augusti, anno v ».

23. *Gregorii edictum de præsulum residentia.* — Instruere quoque suo exemplo præsules ut ad gregis sui custodiam incumberent, pie cogitarat Gregorius: ad quos etiam ad officium cogendos Diplomate subjecto edixit [1], ut sedes suas repeterent; ac divinum cultum in suis Ecclesiis instaurarent:

« Gregorius, etc. ad futuram rei memoriam.

« Tacti dolore cordis intrinsecus tacere non possumus, nonnullorum pontificum et aliorum in Dei Ecclesia prælatorum negligentiæ culpam gravissimam, causativam multorum facinorum et etiam nutritivam, ipsi quidem, ut est fere toti mundo notorium, licet deputati sunt super greges suos in pastores et vigiles, ut illos a morsibus lupinis custodiant, et de ipsis bonam reddant Domino rationem, se mercenarios, quibus non est cura de ovibus, cum animarum lucra non quærantur, potius ostendentes, adinventis fictis coloribus, a suis se elongant Ecclesiis et monasteriis etiam per tempora diuturna, sponsas suas quasi viduas relinquendo; ex quo in clero et populo vitia pullulant, cultus divinus minuitur, sancta spernuntur, provenit indevotio populorum, oriuntur errores, decrescit fides, crescunt insolentiæ, Ecclesiasticus status contemnitur, conculcatur libertas Ecclesiastica, patitur sæpe detrimentum justitia, dum proprius judex non ministrat eamdem, ac ædificia et alia bona temporalia collabuntur. Ex quibus et aliis malis innumeris inde provenientibus, strepunt murmurationes filiorum, dum spirituale patrum pabulum non degustant; suscitantur scandala gravia, et proh dolor! animæ, ad quarum salutem præsides spirituales invigilare tenentur, evidentibus periculis exponuntur.

24. « Nos igitur tot et tantis malis et periculis opportunis obviare remediis affectantes, universos et singulos patriarchas, archiepiscopos, episcopos, electos, abbates regulares, archimandritas et præsidentes quoslibet, qui capita quorumcumque Ordinum tam exemptorum quam non exemptorum

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 1. — [2] Pag. 27. — [3] Pag. 38, 39 et 41. — [4] Pag. 39 et 231, — [5] Pag. 38, 129 et 127. — [6] Pag. 41, 42, 43, 44, 45. — [7] Pag. 42.

[1] An. 5. Ep. cur. p. 15.

non mendicantium esse noscuntur, quocumque nomine censeantur [exceptis S. R. E. cardinalibus ac etiam Apostolicæ Sedis legatis et nuntiis ad partes aliquas per nos missis ac mittendis in posterum, necnon nostris et Ecclesiæ Romanæ officialibus, quos ad hoc duxerimus nominandos] auctoritate Apostolica præsentium tenore monemus, eisque in virtute sanctæ obedentiæ districte mandamus, quatenus infra duorum mensium spatium a die publicationis præsentium in Romana curia, illi videlicet, qui tunc in eadem curia, vel infra duas dietas prope illum existent, alii vero ex eisdem patriarchis, archiepiscopis, episcopis, electis, abbatibus, archimandritis et præsidentibus regularibus, ubicumque infra hujusmodi spatium extiterint, a die qua monitio et mandatum nostra hujusmodi ad eorum notitiam pervenerint vel in provincia in qua tunc erunt publicata fuerint, computandum faciendæ, de ipsa curia et locis, in quibus existent, omnino recedere, et bona fide continuatis dietis ad suas diœceses, Ecclesias, et monasteria proficisci, ac ipsi omnes et singuli [exceptis quatuor majoribus seu principalibus patriarchis, quorum sedes sunt in terris, quas infideles et schismatici detinent, constitutæ, et in ipsis sedibus tute residere non possunt] in suis Ecclesiis et monasteriis, vel iidem patriarchæ de dictis principalibus non existentes; necnon archiepiscopi et episcopi ac electi in suis diœcesibus, vel ipsi abbates, archimandritæ, et præsidentes in Ecclesiis, prioratibus, sive locis ad mensas pertinentibus eorumdem, etiam si sint extra diœceses, in quibus monasteria ipsa existunt, dum tamen ultra mediam dietam ab ipsis monasteriis non distent, residere personaliter et hujusmodi continuare residentiam non omittant: ita tamen, quod abbates et præsidentes hujusmodi pro majori parte temporis in principalibus eorum monasteriis residentiam faciant personalem, etc. » Decernit eos, qui Apostolico imperio non paruerint, ex canonicarum sanctionum præscripto puniendos. « Dat. Avinione IV kal. Aprilis, an. v ».

25. *Cretenses a schismaticorum insidiis tuetur Gregorius.* — Segnior fuit in perficiendis Apostolicis imperiis Petrus archiepiscopus Cretensis, quem ideo Gregorius gravissimis litteris perstrinxit : intentatoque anathemate ei præcepit [1] ut gregem suum evolvendo ab acceptis litteris mense præsens curaret. Desiderabatur eo magis Petri præsentia ad Ecclesiam Cretensem sustentandam, quo plures in eam abusus irrepserant, eamdemque schismatici quatere niterentur: conferebatur enim Græcis schismaticis Ecclesiarum administratio, sacerdotiorumve vectigalia locabantur ; ex quo cum graviora incommoda emergerent, Pontifex incusso anathemate ipsos ab hujusmodi muneribus deturbari jussit [2]. Præterea ad discutiendas ignorantiæ tenebras singula fidei orthodoxæ capita in luce et omnium oculis collocavit [1], transmissis ad Cretæ insulæ episcopos Catholicos litteris, quos amplissima instruxit auctoritate, ut schismaticos censuris solutos Ecclesiæ gremio pristinisque juribus et dignitati restituerent :

« Venerabilibus fratribus archiepiscopo Cretensi et Kyronensi, Siciensi, Aichadiensi, Calomonensi, Agriensi, Kissimensi, Canticensi, Ariensi et Milopotamensi episcopis.

« Ad propagationem Catholicæ fidei (super cujus custodia sumus, licet insufficientibus meritis, a Domino deputati) et Catholicæ et Apostolicæ Ecclesiæ matris et magistræ cunctorum Christi fidelium (cui auctore Domino præsidemus) reductionem ad obedientiam et reverentiam ipsius Ecclesiæ pastorali sollicitudine intendentes, viam et formam omnibus hujusmodi deviis tenemur ostendere, per quas salubriter ad dictum gremium possint accedere, in eoque perpetuo commorari : et ut ad hoc eo animentur ferventius, quo benignitatem dictæ Ecclesiæ gustaverint dulciorem, eis opportunos favores et gratias de Apostolicæ Sedis clementia elargimur. Sane cum, sicut relatu fide digno percepimus, populi civitatum, castrorum et villarum insulæ Cretensis pro longe majori parte sint Græci schismatici, a gremio dictæ Ecclesiæ separati, ac diversis erroribus hæreticalibus irretiti, et nonnulli eorum ex divina gratia et vestris ac aliorum prædicationibus et inductionibus, relictis hujusmodi schismate ac erroribus, ad orthodoxam fidem convertantur, et ad dictum gremium reducantur interdum ; nos cupientes eos salutari edoceri doctrina, formam quam in talibus consuevit servare dicta Ecclesia, præsentibus fecimus annotari, volentes et mandantes, quod quilibet, qui fuerit schismaticus et præcisus a præfatæ Ecclesiæ unitate, et ad eam redire voluerit, dictam professionem in manibus alicujus vestrum faciat in ipsa forma quæ talis est : Ego talis profiteor et credo sanctam Trinitatem, Patrem, Filium, et Spiritum sanctum, unum Deum omnipotentem, etc. » usque *semper salva.* Hanc iisdem conceptam verbis lector reperiet, quibus Joannes Palæologus eam Romæ paucis ante annis professus est [2], quamque Armenis, Tartaris, Alanis, Lithuanis propositam alias vidimus [3]. Pergit Pontifex :

« Unde suprascriptam fidei veritatem, prout plene scripta et lecta est et fideliter exposita, veram, sanctam, et orthodoxam fidem esse recognosco, eam accepto, et corde et ore profiteor ; ipsamque, prout eam veraciter tenet, et fideliter docet et prædicat sacrosancta Romana Ecclesia, me inviolabiliter servaturum, et in ea omni tempore perseveraturum, nec ab ea ullo unquam tempore recessurum, et quoquomodo deviaturum, promitto : et abrenuntio omni schismati. Primatum quoque

[1] Tom. v. Ep. secr p. 160. — [2] An. 5. Ep. cur. p. 23.

[1] An. 5. Ep. cur. p. 230. — [2] An. Chr. 1369. num. 2. — [3] An. Chr. 1338. num. 78.

ipsius sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, prout in præmissa serie continetur, ad ipsius Ecclesiæ obedientiam spontaneus veniens, fateor et recognosco, accepto et sponte suscipio, et me omnia præmissa tam circa fidei veritatem, quam circa ejusdem Ecclesiæ Romanæ primatum, et ipsarum recognitionem, acceptationem, susceptionem, observantiam et perseverantiam servaturum, præstito corporaliter juramento, promitto et confirmo. Sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia. Quod si contra hæc aliquid sentire, confiteri aut alias agere præsumpsero, me schismaticum et anathematizatum eo ipso recognosco, ac severitati sacrorum canonum subjacere.

« Præterea cum presbyteris et aliis clericis sæcularibus et regularibus Græcis, qui secundum dictam formam hujusmodi professionem emittent, volentes agere gratiose, vobis et cuilibet vestrum in solidum illos ex eisdem presbyteris et clericis, qui dum erant in hujusmodi schismate, etiam scienter quoscumque ordines, etiam sacerdotalem, ab episcopis schismaticis seu hæreticis, etiam eis in contemptum fidei adhærendo, receperunt, auctoritate nostra per manus impositionem et etiam ad cautelam, si dubitetur an alias fuerint absoluti et reconciliati, absolvendi et reconciliandi, et cum eis dispensandi super ipsis ordinibus seu eorum executione, ipsosque ad eosdem habilitandi et habiles reddendi, etiamsi ante dispensationem, post conversione tamen eorum in eis ordinibus ministrarunt, et ipsos ordines omnes, si de ipsorum collatione dubitetur, una et eadem die etiam Dominica de novo, (alias tamen juxta formam ejusdem Ecclesiæ exprimendo, quod si ipsos ordines receperunt, non conferuntur, et si non receperunt, conferuntur) conferendi et insuper quod quæcumque dignitates, personatus, officia et beneficia cum cura vel sine cura obtenta per eos a Catholicis vel schismaticis collata eisdem etiam si dignitates ipsæ majores post pontificales in cathedralibus, et principales in collegiatis Ecclesiis existant, retinere licite valeant, perinde ac si ante collationes eis factas de ipsis super prædictis omnibus plene dispensatum fuisset, dispensandi; fructus quoque per eos ex beneficiis ipsis perceptos remittendi eisdem, et ad alia similia in posterum obtinenda, si eis canonice conferantur, etiam habilitandi, et alia licita circa hæc agendi, quæ vestræ circumspectioni expedientia videbantur, quibuscumque Apostolicis et aliis Constitutionibus, necnon statutis et consuetudinibus Ecclesiarum hujusmodi contrariis, juramento, confirmatione Apostolica, vel quacumque firmitate alia roboratis, quo ad alia post suprascriptam formam ejusdem professionis contenta nequaquam obstantibus, plenam et liberam concedimus tenore præsentium facultatem, præsentibus post viginti annos minime valituris. Dat. Avin. XV kal. Maii, Pontificatus anno v ».

26. *Hæretici in Delphinatu Viennensi aliisque provinciis bacchantes strenue impugnati.* — Sanciebat hæc ad pelliciendos ad officium schismaticos Gregorius, qui non minori studio ad hæreseon exscindendas reliquias incubuit. Infecerat Waldensium lues præcipue Delphinatum Viennensem, Sabaudiam, Provinciam, præsulumque inertia repullulabat. Ad quam abolendam in primis archiepiscopos Arelatensem, Viennensem, Tarantasiensem, Ebredunensem, eorumque suffraganeos episcopos perstrinxit inertiæ [1], qui ejusmodi hæresim in suis provinciis grassari paterentur : « Audivimus, inquit, quod in eis hæreticorum multitudo moratur etiam ab antiquo, contra quos vos et prædecessores vestri negligenter omisistis vestrum officium exercere : unde fit, quod multiplicantur execrabiles hæreses, et hæreticorum numerus proh dolor! adaugetur ». Injunxit iisdem munus, ut censuras Apostolicas, solemni ritu incussas hæreticis, divulgarent. Tum confugit ad Carolum Francorum regem, cui majorum in hæreticis perdendis exempla proposuit [2], utque proceres illos Delphinatus a vera nobilitate degeneres, qui hæreticos suo patrocinio texerant, comprimeret : nec modo acerbioribus edictis, sed etiam misso aliquo regio administro orthodoxæ fidei censoribus auctoritatem conciliaret. Obsecutus est Pontificiis voluntatibus Carolus rex ac more institutoque majorum regio edicto meritis pœnis hæreticos affici, ac Delphinatus magistratus iis quibus sacræ inquisitionis exercendæ provincia data erat, opera et auxilio non deesse imperavit [3]. Verum Delphinatus præfectus in fidei splendore tuendo segnior regia edicta non exsequebatur, nec provinciæ proceres opponentes sese Catholicæ fidei censoribus cohibebat [4]. Vicit denique impia repagula pius Gregorii ardor, missusque ab eo Antonius episcopus Massanus Apostolicæ Sedis internuntius, ut cum sacris fidei inquisitoribus et episcopis hæreticos damnaret : qui munus suum adeo strenue gessit, ut carceres reos vix caperent, nec facultates ad eos sustentandos suppeterent; consultusque rescripsit Gregorius, cum præsulum inertia tanta hæreticorum colluvies emersisset, Ecclesiarum vectigalia eo derivanda esse. Tum novos et munitiores carceres Arelate, Ebreduni, Viennæ et Avenione extrui jussit, ac fidelibus qui stipem in id conferrent, præmia indulgentiarum est impertitus [5].

In Sabaudia cum fidei censores Dominicanæ familiæ tuendæ religionis integritati, confutandisque hæreticorum erroribus operam navarent, in eum furorem nonnulli hæretici prorupere, ut illos obtruncarint : quo accepto nuntio, Christi vicarius Amedeum comitem pio in impios ardore accendere conatus est [6], ut qui olim tutandæ fidei præclarissimum exemplum in debellandis Turcis, et Gallipolli iis eripienda explicuisset, orthodoxo-

[1] An. 5. Ep. cur. p. 21. — [2] Pag. 29 et 30. — [3] Pag. 88. — [4] Ibid. — [5] Pag. 25. — [6] Tom. v. Ep. secr. p. 19.

rum præsulum sanguinem fundi pietatis odio impune non pateretur.

« Dilecto filio nobili viro Amedeo comiti Sabaudiæ.

« Cum multo dolore percipimus, quod cum quondam Antonius Salvianensis Ordinis fratrum Prædicatorum in partibus Pedemontis inquisitor hæreticæ pravitatis, sciens nonnullos utriusque sexus de villa Bricarax Taurinensis diœcesis, tuo dominio temporali subjecta, esse infectos labe hæreticæ pravitatis, et contra errores eorum prædicasset in Ecclesia dictæ villæ, nonnulli ex eis circa numerum duodenum maligno concitati spiritu, diversisque armis accincti, more furiosi furentes in medicum salutis eorum, inquisitorem egressum de præfata Ecclesia prope ipsam immaniter trucidarunt. Nec omittimus, quod (sicut habet fide digna relatio nobis facta, et dicitur esse notorium) non sunt longa tempora, quod in claustro loci fratrum Prædicatorum terræ tuæ Secusiæ, dictæ diœcesis, in die Purificationis B. Mariæ virginis, de quodam alio inquisitore simile fuit sacrilegium perpetratum. Ex quibus præter gravissimam offensam Dei, cujus fides, quam ipse Deus humano generi præbuit ad salutem, sic graviter laceratur et læditur, et conturbationem fidelium honori tuæ nobilitatis, si contra hæc debitum non apponas remedium, nimium derogatur.

« Quare devotionem tuam paterne requirimus, et hortamur attentius, quatenus tanquam pugil dictæ fidei, pro qua infideles et feroces Turcos cum magna et strenua comitiva nobilium olim triumphaliter dimicasti, sicut alter Mathathias zelans legem Dei, in sic detestabiles transgressores ipsius legis et fidei zelum sanctum assumens, contra scelestos patratores tantorum criminum debitas, prout ad te spectat, exerceas justitiam et vindictam, ita quod ipsi justam punitionem non evadant, et alii committere similia in tuis terris de cætero non præsumant, tuque gloriosi tui nominis effectum comproberis habere : merito enim amare Deum censeberis, cum subvertes suæ fidei subversores, et terram tuam talibus perniciosis spinis et tribulis expurgabis. Dat. Avin. XIII kal. Aprilis, anno v ». Data etiam fuere Taurinensi episcopo imperia [1], ut eos hæreticos Antonii viri religiosi sanguine maculatos animadverteret. Cæterum in Siciliæ insula Panormitani egregium in tuenda fide adversus hæreticos studium explicuere, duodecim uncis auri e vectigalibus civitatis ad eos perdendos attributis [2] : ac ne sumptus in perscrutandis illis necessarii deessent, Friderico regi suasit Pontifex [3], ut hæreticorum bona fisco addicenda in id derivarentur.

27. *In Africa et Asia hæreticos insectatur, lapsis in apostasiam consulit Gregorius.* — Neque in Europa modo, verum in Africa quoque et Asia hæreticos insectatus est Dei vicarius ; in Africas quidem, cum ad inficiendos Tunetani regni Christianos Laurentius Carbonellus pseudominorita profugisset, Pontifex Jacobum Patani, et Guillelmum e Rivopullio Christianarum copiarum, quæ sub rege Tunetano stipendia faciebant, duces excitavit [1], ut nefarium hominem, quem iniquitatis filium ac ministrum Sathanæ sub ovili pelle lupum gestantem vocat, vinctum ad archiepiscopum Neapolitanum vel Pisanum transmitterent. Ad cohibendam pariter eorum impietatem, qui in Asiam, ut hæreseos virus vel in Syria aut Ægypto impune evomerent, se conferebant, Minoritarum præfectum, quem provincialem appellant, ad eos legibus persequendos auctoritate instruxit [2].

Ad revocandos etiam eos, qui a Christo vel rerum terrenarum amore deliniti, vel terrore suppliciorum perculsi, ad Mahometanam superstitionem desciverant, in salutis viam, eidem Minoritano præfecto ac Gerardo e Lineyo partes contulit [3], ut ipsos si criminis pœniterent, in gratiam cum Ecclesia restituerent, exsolverent censuris, ac pristinis juribus assererent. Plures vero Christianos vexatos a Barbaris, ob Alexandriæ expugnationem efferatis, Christianam religionem ejurasse, ex hac litterarum Apostolicarum parte colligitur, in qua Gregorius miserandam earum animarum stragem ita deplorat [4] : « Dolenter accepimus, quod in nonnullis partibus, quas soldanus Babyloniæ detinet inter Saracenos, nonnulli dudum Christianam religionem professi, et sacri Baptismatis fonte renati conversantur et habitant, qui antiqui hostis fraude decepti, vel adulatione blanda seducti, aut tormentorum timore perterriti, aut animorum levitate abnegantes salvificum nomen Christi ab auctore salutis se alienos fecerint, et adhæserint et adhærent abominabili ritui Mahometi, et lapsi sunt in nonnulla, alia hæreticorum schismata, perfidiam et errores. Dat. Avin. VII kal. Decembri, anno v ».

28. *Cathedrales erectæ : impius abusus damnatus.* — Nec prætereundum videtur, Gregorium religionis instaurandæ studio permotum nonnullas hoc anno Ecclesias cathedrales erexisse : sanxit enim [5] ad Ladislai Opuliensis ducis et Ludovici Ungariæ et Poloniæ regis preces ut Primisliensis, Laudimiriensis, et Chelmensis Ecclesiæ in Russia sedium episcopalium dignitate insignirentur, ipsisque Halissiensem jure metropolitico præesse jussit, cum in iis locis religio effloruisset : ac Gnesnensi archiepiscopo, et Cracoviensi Plocensique episcopis partes demandatæ sunt [6], ut idoneos præsules illis præficerent, quamvis episcopus Lubecensis eas sibi veluti parochiales obnoxias contendisset.

Nec pium Christi vicarii studium in tollendis pravis abusibus, obtorpuit : Lundensi quidem archiepiscopo ac suffraganeis imperia dedit, ne

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 20. — [2] Pag. 22 — [3] Pag. 26 et 37.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 42. — [2] Pag. 44. — [3] Pag. 45. — [4] Pag. 45. — [5] An. 5. Ep. cur. p. 3. — [6] Tom. v. Ep. sec. p. 19.

diebus sacris nundinas permitterent; ac præsules ad curandas Ecclesias ac sua tuendas præsentia cogerentur. Abhorrentem etiam a Christiana mansuetudine nefariam consuetudinem, quæ in Galliis atque alibi inoleverat, ne scilicet reis extremo afficiendis supplicio Pœnitentiæ sacramentum ministraretur, aboleri jussit; ac judices ultra mortem sævire, et necare cum corporibus animas vetuit. Quo argumento hæ ad Francorum regem datæ litteræ[1].

« Charissimo in Christo filio Carolo regi Francorum illustri.

« Ad pietatis et misericordiæ opera tanto te, fili charissime, confidentius exhortamur, quanto te illis devotius vacare percipimus, quantoque magis serenitatem tuam decet in eis jugiter exerceri. Cum itaque, sicut accepimus, in nonnullis et maxime in Gallicanis partibus de consuetudine, quæ dicenda est potius corruptela, hactenus sit servatum, quod ultimo deputandis supplicio, etiamsi petant, negatur Pœnitentiæ sacramentum, propter quod quamplures grave, non est dubium, incurrunt periculum animarum; ac benignitatem tuam non deceat aliquatenus talia tolerare, benignitatem ipsam ut charius possumus deprecamur, et pro speciali munere petimus, quatenus cum id sit expresse contra canonica statuta, pro nostra et Apostolicæ Sedis reverentia, et etiam tuæ salutis intuitu, præmissam consuetudinem in antea observari non permittas: sed hujusmodi ultimo deputandis supplicio Pœnitentiæ sacramentum dari permittas atque mandes; et in hoc taliter te habeas, quod tantum bonum, per quod Dominum tibi constitues propitium, et quod tibi ad magnum honorem et salutem cedet animæ, tuis fiat et adimpleatur temporibus; nosque proinde celsitudinem regiam in dignis Domino laudibus attollamus: super his autem venerabili fratri nostro Annerito episc. Parisiensi fidem indubiam adhibere serenitas tua velit. Dat. Avin. V kal. Novembris anno v ». Hæc de pietatis cultu tuendo augendove suffecerint: nunc de Apostolico studio in jure Ecclesiastico contra regum principumque potentiam defendendo agamus.

29. *Pars Delphinatus fiduciaria Sedis Apostolicæ.* — Obstrictus erat Carolus, Francorum regis major natu filius, delphinus Viennensis, ad nonnullas urbes in suo principatu Pontificiæ liberalitati acceptas referendas: cumque officio suo in ea re deesset, Gregorius ne Romanæ Ecclesiæ jura obsolescere pateretur, Carolum regem docuit[2], quæ loca jure fiduciario Sedi Apostolicæ obnoxia essent: rogavitque, ut Delphinatus præfecto ad clientelarem sponsionem solemni ritu præstandam partes demandaret:

« Charissimo in Christo filio Carolo regi Francorum illustri.

« Scimus, quod eximiæ devotionis claritate præfulgidus circa Romanæ Ecclesiæ matris tuæ manutenenda jura libenter intendis, ac studio sollicitudinis operosæ intento prosequeris quæcumque sibi utilia fore cognoscis: propter quod ad id celsitudinem regiam tanto libentius invitamus, quanto in hoc promptiorem esse novimus per seipsam. Cum itaque, fili charissime, dilectus filius Carolus, delphinus Viennensis, primogenitus tuus, medietatem villæ de Romanis, ac de Nionus et de Mirabellis castra, et majus dominium castri de Vinsobrio; necnon duas partes et jura vassallatica duarum partium dominii, meri et mixti imperii, ac jurisdictionis omnimodæ castri Reppesature et Parenam, dominium et jurisdictionem merum et mixtum imperium proprietatis, et jura vassallatica castri Podii Hugonis; necnon medietatem, dominium et jura vassallatica, et quidquid hospitale S. Joannis Jerosolymitani tenebat et possidebat a domino Montisalbani in castro de Novavisano; et insuper quartam partem feudi et dominii meri et mixti imperii et jurisdictionis territorii Albanbaneti; tertiam quoque partem feudi, jurisdictionis, meri et mixti imperii territorii S. Andreæ de Spontazano, medietatem etiam pro indiviso jurisdictionis et jus vassallaticum, et quidquid habes in territorio Baldibe S. Mauritii et de Quoqueto; et quidquid juris habet et habere debet, aut visus est habere in dictis castris, locis, et territoriis Viennensis, Vasionensis et Aurasicensis diœcesis, a nobis et Romana Ecclesia in feudum teneat, et ratione præmissorum nobis homagium et fidelitatis juramentum præstare teneatur, prout (sicut credimus) regia sinceritas bene novit; nos attendentes ætatem teneram dicti delphini, quem tanquam filium benedictionis et gratiæ, et ad magna et Deo placentia præelectum specialiter gerimus in visceribus charitatis; et propterea in præmissis eidem delphino atque suis (ita tamen quod per hoc eidem Romanæ Ecclesiæ, ac nobis et successoribus nostris nullum in posterum præjudicium generetur) quamvis libenter ejusdem delphini contemplaremur præsentiam, complacere volentes, excellentiam regiam rogamus et hortamur attente, quatenus dilecto filio nobili viro gubernatori Delphinatus, vel alteri, de quo eidem excellentiæ regiæ videbitur, committi facias, ut hujusmodi homagium et fidelitatis juramentum ratione præmissorum et etiam aliorum, si quæ sint, nomine dicti delphini (sic quod per hoc, ut præfertur, eidem Romanæ Ecclesiæ, ac nobis et successoribus nostris nullum in posterum præjudicium generetur) nobis et eidem Romanæ Ecclesiæ præstet, ut est moris: et super his venerabili fratri nostro Annerito episcopo Parisiensi fidem indubiam adhibere serenitas tua velit. Dat. Avin. V kal. Octobris, anno v ». Pari studio incubuit[1] ad tuendum Rothomagensis archiepiscopi in Rothomagum dominatum, quo cum hactenus

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 152. — [2] Pag. 145.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 219.

esset potitus, depelli a regiis magistratibus cœperat : et Carolum regem admonuit, ne eam suo nomini labem aspergeret ut libertas Ecclesiastica, quæ sub aliis regibus viguerat, ab ipso opprimeretur.

30. *Rex Ungarus a conferendis Ecclesiasticis dignitatibus deterritus.* — In Ungaria Ludovicus rex libertati Ecclesiasticæ infestus in eo erat, ut ad sui gratiam ac voluntatem omnes Ecclesiasticas dignitates conferri ab Sede Apostolica contenderet : cujus votis cum non assentiretur[1] Pontifex, pristini in Ecclesiam amoris ardor ob nonnullorum susurros in eo refrixit; qua de re Gregorius X kal. Augusti apud Elisabetham reginam quæstus est, tum Ludovicum admonuit : « Tua, inquit[2], discreta devotio dignetur attendere, si est decens et expediens universali Ecclesiæ, quod omnia prælaturæ, dignitates et beneficia, in quibus dicta Sedes meram et plenam a Deo potestatem obtinet, ad beneplacita principum et aliorum dominantium concedantur. Hæc enim non Catholici reges, sed tyranni faciunt, quorum exemplum detestabile et damnabile ipsi regi per aliquos detestabiles reges, ut audivimus, allegantur. Advertas etiam, si super his omnia dicti regis beneplacita curaremus adimplere, quale inde exemplum daretur : oportet nos et successores nostros Romanos Pontifices aut facere simile (quod absit) quia non expediret fidei Christianæ : aut ipsorum regum contra Apostolicam Sedem periculosa turbatio oriretur, etc. » Addit preces, ut Ludovicum regem ab ea sententia dimoveat, atque ad pristinum Ecclesiæ amorem revocet : illius enim potentiam hostibus Ecclesiæ magno terrori futuram. « Dat. Avin. VI id. Decembris, anno v ».

31. *Cardinales creati.* — Auxit anno extremo Gregorius cardinalium numerum quos Vitæ ejusdem Gregorii auctor his verbis recenset[3] : « Anno, inquit, LXXV, die vigesima mensis Decembris, quæ fuit Jovis (non) feria sexta Quatuor-Temporum, dictus Gregorius papa XI creavit novos cardinales, videlicet octo presbyteros et unum diaconum; presbyteri vero fuerunt dominus Petrus Judicis diœcesis Lemovicensis, monachus Ordinis S. Benedicti, tunc archiepiscopus Rothomagensis, consanguineus germanus ipsius papæ : dominus Simon de Brousano (Boyssano) Italicus, tunc archiepiscopus Mediolanensis, referendarius ipsius papæ : dominus Hugo de Monarilegum (Montelegum) Brito, tunc episcopus Briocensis : dominus Guido de Malesico (Malosivo) diœcesis Tutellensis, tunc episcopus Pictavensis, consanguineus et referendarius ipsius papæ : dominus Joannes de Grangia diœcesis Lugdunensis, monachus Ordinis S. Benedicti, tunc episcopus Ambianensis : dominus Petrus de Sortenaco Caturcensis, tunc episcopus Vivariensis : dominus Geraldus de Podio, tunc abbas Majoris Monasterii consanguineus ipsius papæ, et vicarius suus in Perusio : et dominus Joannes de Buxeria, Burgundus, tunc abbas Cisterciensis. Diaconus vero fuit dominus Petrus de Luna Aragonius, decretorum doctor, præpositus Valentinus. Et hic attendendum, quod ista creatio non fuit facta die Veneris, secundum quod fieri alias consuetum; et hoc ideo, quia illa die fuit festum B. Thomæ Apostoli, qua die non fuit tenendum consistorium. Fuit etiam protelata dictæ creationis publicatio usque ad diem sabbati subsequentem propter dictum festum, cum tamen alias in crastinum ipsius fieri debuisset ». Ubi accepit S. Catharina virgo Senensis novos a Gregorio cardinales esse creandos, divino instinctu afflata eum summis precibus monuit[1] viros virtutum omnium genere excultissimos ea dignitate insigniendos : secus enim magno divinitatis opprobrio Ecclesiæque exitio futuros. Et quidem ex iis plerique schismati conflando operam dedere; flagitioque præcelluit Petrus e Luna, qui, arrepto Benedicti XIII nomine, Ecclesiam Dei diu vexavit.

[1] Tom. v. Ep. secr. p. 40 — [2] Pag. 82. — [3] Gesta Greg. XI apud Bosq.

[1] Ep. III. ad Greg. XI.

GREGORII XI ANNUS 6. — CHRISTI 1376.

1. *Florentini judicio postulati apud Sedem Apostolicam et sententia Pontificia perculsi.* — Tuendæ dignitatis Sedis Apostolicæ, ac ditionis Pontificiæ ex invasorum tyrannide vindicandæ studio, legum severitatem distrixit Gregorius in Florentinos, anno a Virgineo partu millesimo trecentesimo septuagesimo sexto, Indictione quartadecima : cum illius populi magistratus prava ambitione acti, libertatis ostentato nomine, clientes Ecclesiæ adducere in servitutem molirentur. Labentis itaque anni, tertia die Februarii eos, qui Florentinæ reipublicæ habenas ab excurrente Junio moderati erant, postulavit judicio; utque perverse tentata rescinderent, illataque Ecclesiæ sarcirent damna, objecto graviorum pœnarum terrore, indixit. Tum addita fuere imperia, ut pridie kal. Aprilis ad dicendam causam apud subsellia Apostolica se sisterent. Qua die constituta postea recurrente, cum Florentini magistratus inanibus fucis crimen colorarent, illos Gregorius, servato judiciorum ordine, damnavit : utque alienarum opum cupidum populum, suorum bonorum jactura intentata, ad officium revocaret, Florentinorum fortunas diripientium audaciæ, et corpora servituti subjecit, ut ejusdem Pontificis Vitæ auctor enarrat [1], subjectæ Pontificiæ sententiæ præcipua capita paucis complexus :

« Gregorius, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« In omnem fere terram fidelium, præsertim in partes Italiæ et regiones quaslibet vicinas eisdem, exivit sonus horribilis furoris immanis, et aliorum operum nefandorum, quæ perditionis filii impii Florentini adversus Deum creatorem suum et Romanam Ecclesiam, a qua multa beneficia et grata servitia receperant, aliasque Ecclesias et personas Ecclesiasticas, etiam cardinalatus et pontificalibus dignitatibus præditas, ipsiusque Romanæ Ecclesiæ et nostros fideles devotos et subditos diversis temporibus non sunt veriti perpetrare : et quæ sic fuerunt et sunt notoria, et memoriæ cunctorum debent infixa consistere, quod ad vitanda prolixitatis fastidia et tædiosum auditum hujusmodi scelerum hominum, reputamus consultius non omnia repetere de præsenti. Sed ad memoriam cunctorum reducimus, quod iidem Florentini adversus Dei et Apostolicæ Sedis reverentiam inquisitorum hæreticæ pravitatis officium in ipsius libera executione impedientes, statuerunt quod non possit in eorum civitate, territorio et districtu contra hæreticos nisi certo modo procedi; nec dicti inquisitores familiares, nisi ad certum numerum, et habita licentia eorumdem officialium temporalium, arma deferre valeant, ordinarunt : quodque priores artium et vexillifer dictæ civitatis in principio eorum officii de observandis iniquis eorum legibus, contra dictum inquisitorem et ejus officium editis, teneantur præstare corporale juramentum. Ipsius quoque inquisitoris carcerem, in quo hæretici ponebantur, concitato tumultu populi totaliter destruxerunt, et inquisitorem qui tunc erat expulerunt : et quamplurima alia statuta, et ordinationes in præjudicium inquisitionis hujusmodi hæreticæ pravitatis et hæreticorum favorem, ac in Ecclesiæ libertatis præjudicium ediderunt, et ea de facto servare non verentur : ac etiam ordinarunt, quod auctoritate litterarum Apostolicæ Sedis possessionem alicujus beneficii Ecclesiastici in præfata civitate et ejus territorio et districtu constituti nullus recipere audeat, nisi prius litteræ ipsæ prioribus et vexillifero dictæ civitatis præsententur, et licentiam obtineant ab eisdem ; et quod quando clericus accusatur coram judice temporali, vel ab eo aliquid civiliter petitur, et allegat privilegium clericale, quod ex hoc sit extra custodiam dictæ civitatis ; ita quod quilibet possit eum impune offendere et occidere ; omnesque allegantes hujusmodi privilegium clericale in quodam libro seu chartulario describuntur, ut pateat omnibus libera licentia offendendi eos, et etiam occidendi.

2. « Et insuper dudum priores et vexillifer dictæ civitatis Florentinæ, qui tunc erant, ac populus et commune supradicti, spiritu furoris accensi, quemdam Nicolaum monachum in sacerdotio constitutum quibusdam sceleratis viris, cum nullus officialis justitiæ partium earumdem de hoc se

[1] An. 6. p. 1. pag. 5.

intromittere vellet, torquendum dederunt, qui monachum ipsum in suæ religionis et ordinis clericalis vituperium ad ostendendum eum fore sacerdotem de novo radi fecerunt, et eum in quodam curru posuerunt, et cum tenaculis igneis ipsius carnes evellentes, eas canibus projecerunt : et sic eum per civitatem Florentinam prædictam transeundo etiam prope Ecclesiam cathedralem ad majus ordinis clericalis vituperium, usque ad locum, ubi fures suspenduntur, deduxerunt : ipsumque coram populo clamantem, quod a sibi impositis innocens erat penitus et immunis, vivum sepeliri fecerunt atque mori. Et insuper in pluribus civitatibus, terris, locis, atque castris nostris et ejusdem Romanæ Ecclesiæ in partibus Italiæ, et specialiter in provincia Patrimonii B. Petri in Tuscia, Ducatu Toletano, provincia Massæ Trabariæ, Marchia Anconitana, et Romandiola consistentibus, cum eorum perversa astutia ac innata malitia diversas zizanias seminantes, rebelliones contra nos et eamdem Romanam Ecclesiam fieri procurarunt : et etiam ordinarunt, quod Franciscus de Vico, qui præfectus Urbis nuncupatur, et Baptista ejus frater Viterbiensem, Antonius de comitibus de Monteferrato Urbinatem, et Sinnibaldus natus damnatæ memoriæ Francisci de Ordelaffis Foroliviensem civitates, quæ Romanæ Ecclesiæ ab antiquo fuerunt et existunt, ac nonnulli alii tyranni terras, castra et alia loca nostra et ipsius Romanæ Ecclesiæ eorumdem Florentinorum adjuti pecuniis, et suffulti gentibus et auxiliis [quamvis etiam nonnulli ex tyrannis hujusmodi et eorum progenitores prædictorum Florentinorum reorum et eorum partis inimici semper fuissent et hostes] tyrannice occuparunt, detinuerunt et adhuc detinent indebite occupatas.

3. « Gentes quoque armigeras equestres et pedestres publice in favorem, succursum et defensionem hujusmodi nostrorum rebellium transmiserunt et ipsas gentes tenent in terris hujusmodi rebellatis ; ac voluerunt et etiam ordinarunt, quod quicumque rebellis Ecclesiæ Romanæ, ex eo quia factus rebellis censeatur eorumdem Florentinorum colligatus. Et cum in publicum hujusmodi rebelliones processerunt, statim iidem Florentini duo erexerunt vexilla, videlicet communitatis Florentinorum ac vexillum aliud cum campo rubeo ubi litteris argenteis scriptum erat, LIBERTAS, ac nonnullas gentes armigeras cum hujusmodi duobus vexillis in succursum civitatis nostræ Perusinæ, quæ ipsis procurantibus jam rebellaverat, et aliorum locorum rebellium transmiserunt et ad faciendum guerram hujusmodi octo maledictionis et iniquitatis alumnos; videlicet Thomam Marcii de Strozzis, Matthæum Frederici Soldi, Joannem dictum Guessium dictum Guthi, Joannem Magalotti, Alexandrum de Bardis, et Joannem Simonis, ordinarunt. Et quia non videntur posse per se eamdem Romanam Ecclesiam invadere, omnes quos possunt in adjutorium suis pecuniis sollicitare, ac verbis et litteris fallacibus et mendaciis inducere non cessant. Et a clero civitatis et diœcesis Florentinæ, et aliarum terrarum, quas tenent, diversas pecuniarum summas importabiles, etiam omni humanitate prorsus abjecta, extorserunt : ac octo viros sceleratos, videlicet Paulum Matthæi de Maleficiis, Beccum Guidigauze, Bardum Guich. de Altovitis, Joannem Cangeli de Caponibus,... de Sacchetis, Salvum Philippi Salvi, Michaelem Peruzi hospitatorem, et Antonium Philippi de Tholosinis, quos publice octo sanctos appellant, ad rapiendum bona Ecclesiastica deputarunt : qui Ecclesias, monasteria, et alia pia loca, eorumque personas bonis suis spoliant, et hujusmodi bona mobilia et immobilia vendunt et distrahunt pro libito voluntatis. Et insuper dilectum filium Lucam de Florentia Ordinis fratrum Humiliatorum professorem, sacræ theologiæ magistrum, ad revelandum et declarandum quemdam hominem, qui eidem peccata sua, et inter cætera quædam furta per eum commissa confessus fuerat, sigillum confessionis frangere coegerunt : ac deinde præfatum hominem, cujus peccata fuerant revelata, suspendi et mori fecerunt.

4. « Ad hæc priores artium et vexillifer dictæ civitatis, qui tunc erant, et nonnulli alii officiales, ac populus et commune civitatis Florentinæ supradicti, venerabilem fratrem nostrum Lucam episcopum Narniensem, Apostolicæ Sedis nuntium, quem specialiter ad partes dicti Patrimonii destinabamus, et qui ab eadem Apostolica Sede recedebat, injuriosis, violentis et sacrilegis ausibus capere, et captum aliquandiu crudelissimo carcere detinere miserabiliter præsumpserunt. Rursus priores, vexillifer, confallonierii et alii officiales dictæ civitatis, qui tunc erant, ac populus et commune civitatis Florentinorum supradicti, ad inauditam patris offensam prosilientes, ac dolum et proditionem per eos præparatos conantes producere in effectum, dilectum filium nostrum Geraldum S. R. E. presbyterum cardinalem, in nonnullis terris Italiæ pro nobis et eadem Ecclesia in temporalibus vicarium generalem, magnum et honorabile membrum Ecclesiæ, et in grandium agendorum executione probatum, hostiliter insequentes, procurarunt et de facto fecerunt, gentes armigeras ad civitatem nostram Perusinam prædictam designando, quod dictus cardinalis ac etiam venerabilis frater noster Bernardus episcopus Bononiensis cum nonnullis aliis personis Ecclesiasticis, ejusdem Romanæ Ecclesiæ ac nostris officialibus, obsessi fuerunt, seu populo Perusino nostris et ejusdem Romanæ Ecclesiæ rebellibus, ipsos cardinalem, episcopum et alios obsidentibus præbuerunt auxilium, exfortium et juvamen in divinæ majestatis offensam, Apostolicæ Sedis ac nostri et Ecclesiæ sanctæ Dei totiusque Christianæ religionis opprobrium, læsionem libertatis Ecclesiasticæ, ac eorumdem cardinalis, episcopi et aliorum supradictorum offensam, enormem injuriam, exempli

perniciem, et grave nimis scandalum plurimorum, pœnas varias et sententias tam in jure contentas, quam per processus diversos per felicis recordationis Joannem papam XXII et nonnullos alios Romanos Pontifices prædecessores nostros contra tales factos damnabiliter incurrendo, et alia quamplura enormia crimina contra nos et eamdem Romanam Ecclesiam ac libertatem Ecclesiasticam, quarum etiam aliqua hæresim manifestam sapere dignoscuntur, perpetrarunt ». Subdit Gregorius, licet crimen exploratum esset, inque Florentinos legum severitas exeri juste posset, demandatam tamen Petro tit. sancti Laurentii in Lucina presbytero cardinali provinciam, ut de re inquireret, ac Pontificiis litteris Florentinorum magistratus, qui ab excurrente anni superioris mense Junio, quo cœptæ in Ecclesiam coitiones fuere, publicæ rei præfuerant, monitos tertia Februarii die, ut a præstanda perduellibus ope, diripiendisque Ecclesiasticis sibi temperarent, ac ultimam abeuntis Martii diem illis ad causam dicendam apud Apostolica subsellia constitutam : cum vero neque intentato bonorum privationis, ac servitutis aliarumque pœnarum terrore flagitio submoveri possent, præcipuos conjurationis auctores anathemate defixos, ac Florentiam sacrorum usu interdictam : cumque neque his Ecclesiasticis censuris illos movendos spes adesset, humanarum pœnarum aculeis urgendos censuisse : vetitum itaque cæteris fidelibus inire cum Florentinis commercia aut commeatus, ac vitæ necessaria inferre, aut operam iis navare, ac pronuntiatum, deturbandos bonis, quæ jure fiduciario ab Ecclesiis obtinerent; tum hanc adjectam pœnam :

5. « Et ne ipsorum temeritas transiret præsumptoribus in exemplum, bona ipsorum priorum, confalloneriorum, vexilliferorum justitiæ, officialium populi et communis, et etiam quorumcumque Florentinorum ubicumque consistentium immobilia, de eorumdem fratrum nostrorum consilio confiscavimus : et personas ipsorum omnium et singulorum, absque tamen morte seu membri mutilatione, exponimus fidelibus, ut capientium fiant servi et bona eorum mobilia quibuscumque fidelibus occupanda ». Decernit etiam omnibus pœnis edictis Joannis XXII in perduelles et tyrannos eorumque sequaces latis irretitos teneri, publico commercio interdici, proscribi, nota infamiæ inuri, testandi vel e testamento succedendi jure orbari, legumque adversus injuriam inferentes præsidio denudari. Derivat etiam in posteros infamiæ maculam, eosque honoribus, sacerdotiis ac muneribus publicis sancit depellendos. Tum aliis pœnis, prout demeruerint, affectum iri intentat; additque : « Illud insuper præfatos priores, confalloneríos, vexilliferos justitiæ, officiales, populum et commune nolumus ignorare, quod contra eos universorum imperatorum, regum et principum, universitatum et aliorum fidelium quorumcumque proponimus invocare subsidium, et per omnem modum et viam, per quos juste poterimus, proponimus ipsorum superbiam, ingratitudinem et proterviam domare sic, quod illis reatus suos pœnarum acerbitate deflentibus, pœnales eorum fletus cedant perpetuo ipsorum posteris ad terrorem, etc. Datum et actum Avin. in palatio Apostolico, II kal. Aprilis, anno VI ».

6. *Legatio S. Catharinæ ad Pontificem pro Florentinis.* — Illata graviora Florentinis damna, atque e pluribus locis spoliatos bonis fugam arripere coactos, refert Vitæ Gregorii scriptor [1] : et Walsinghamus testatur [2], mercatores Florentinos in Anglia redactos fuisse in servitutem, eorumque bona fisco addicta : hisque malis perculsos Florentinos ad redintegrandam cum Pontifice pacem (1) Catharinam Senensem sanctitate clarissimam misisse : quamvis postea magistratus Florentini et Pontifici et S. Catharinæ illuserint, ut refert S. Antoninus [3], ex Vita S. Catharinæ a B. Raimundo Capuano Dominicanæ familiæ supremo magistro conscripta : « His, inquit, malis arctati, coacti sunt pacem cum Romano Pontifice Gregorio tractare, quam tractabant per medias personas, quas existimabant gratas esse Pontifici. Et cum audissent, quod hæc sacra virgo Catharina propter suam sanctitatem satis erat Pontifici grata, procuraverunt eam venire Florentiam. Ad quam venientem accesserunt aliqui ex magistratibus, rogantes quod personaliter Avinionem accederet ad Pontificem summum ex parte eorum, ut iram ejus contra ipsos conceptam leniret, ac pacem et concordiam inter ipsum et eos tractaret. Zelo illa succensa charitatis laborem non recusavit, et fiduciam gerens in Domino operis exsequendi, iter assumpsit debilis corpore. Avinionem applicuit. Pontificem alloquitur, sed per interpretem, me scilicet fratrem Raimundum : loquebatur enim

[1] Gesta Greg. XI apud Bosq. — [2] Walsing. hist. Angl. — [3] Ant. III. p. tit. XXIII. c. 14. § 16. ex B. Raymundo Capuano.

(1) Sozomenus presbyter Pistoriensis in specimine Historiæ Pistoriensis, vulgato rer. Italic. tom. XVI, iis omnibus, quæ ab annalista hic narrantur, sua temporum discrimina addit. Igitur eo teste, in ipso anni hujus exordio Pontifex legatos suos, nempe Bartholomæum Jacobi Genuensem J. C. et Nicolaum Neapolitanum *Siniscalcum provinciæ* Florentiam misit de pace acturos. Quibus aurem præbentes Florentini, cum prope convenissent Bononiæ, ab Ecclesia defectio ex improviso annuntiatur; eaque subita res de pace tractationes omnes abrupit. Tunc Pontifex Florentinos censuris inussit, urbemque interdicto subjecit, quo ad diem XI Maii *quasi per unum annum* obvoluti. Adjectus et armorum terror; Robertus enim Gebennensis cardinalis cum sex millibus equitum et quatuor millibus peditum ex Britonibus mercede conductis descendit in Italiam. Statim pacis consilia agitare Florentini, quam et per S. Catharinam Senensem Virginem de qua in Annalibus, ad Gregorium missam sollicitabant primo, dein missis oratoribus die II Junii palam postularunt. Aliæ pariter legationes ad regem Gallorum, ad Joannam reginam, et ad regem Hungariæ decretæ ut per principes illos Pontificis animum flecterent; sed frustra, nam bellum toto hoc anno perseveravit. MANSI.

in vulgari Tusco, quod Pontifex non intelligebat, et ideo interpretatione opus erat. At benignus Pontifex pacis amator libenter audivit, et clementer respondit : Ut omnibus pateat, quia pacem cum eis volo, ecce pacem ipsam pono in manibus tuis, charissima filia : tu tantum recommendatum habeas honorem Ecclesiæ sanctæ. Verum quidam filii Belial octo numero assumpti a communitate, qui civitatem gubernabant, licet verba dicerent : Pax, Pax ; tamen in corde eorum non erat pax, neque in intentione eorum : sed pleni omni dolo ad hoc tendebant, ut Ecclesia omni dominio temporali spoliaretur, ut non valeret ex eis ultionem assumere, ut patuit postea. Nam cum ipsam virginem miserunt ad pacem tractandam, promiserunt immediate oratores destinare post eam, qui haberent plenum mandatum assentiendi iis, quæ ipsa cum Pontifice concordasset : sed tarde satis miserunt, et ipsis missis Avinionem nihil super prædictis fecerunt. Et interea Pontifex Catharinæ dicebat, videns tardationem : Catharina, isti me deceperunt, et te etiam decipient, quia vel non mittent, aut totaliter nihil facient : sicut accidit ». Hactenus auctor.

7. Questa est gravissimis litteris S. Catharina[1] apud Florentinos, ipsos a priori comparandæ demissione Christiana Pontificis gratiæ consilio discessisse : hortata est, ut frangerent elatos spiritus : Ecclesiasticas opes invasisse, ac obtrita religione caducas res tantum sectari, corripuit : addiditque se a Pontifice humanissime exceptam, suoque arbitrio controversiam omnem permissam, donec oratores Avinionem accessissent. Tardius ii a Florentinis missi sunt, et quæ illi antea S. Catharinæ spoponderant, servare contempsere : quibus ipsa objecit[2] præterita ab iis metu et terrore, non admissæ culpæ dolore gesta ; perversi sæculi dolos artesque instruere, non divinæ Sapientiæ se accommodare : utque Christi vicario se subjicerent, ac duriora etiam exciperent imperia, preces addidit. Frangi non potuisse Florentinorum pertinaciam, sed vetera scelera novis cumulasse, refert Vitæ Gregorii scriptor hisce verbis[3] : « Eorum communitas ad cor minime reversa est, imo fortior in sua malitia extitit indurata, continue pejora prioribus contra dictam Ecclesiam procurando et machinando : libellos etiam diffamatorios, falsa tamen et erronea continentes, contra statum ipsius Ecclesiæ et personam dicti papæ ubique transmittendo. Fecit præterea dictus Gregorius papa suos processus contra alios, qui sibi et Ecclesiæ rebellaverant, et talia commiserant superius enarrata, prout eorum cujuslibet demerita exigebant ».

8. *Creati duo cardinales legati in Italia, quorum alter Robertus perfidia et crudelitate clarescit.* — Cum vero leges spernerent Ecclesiæ perduelles, vim armorum conjunxisse Pontificem refert auctor : creavit nimirum duos cardinales legatos Franciscum[1] scilicet tituli S. Sabinæ, quem Urbi, Sabinæ, Campaniæ, Maritimæ, Patrimonio beati Petri in Tuscia, Ducatui Spoletano, nonnullisque urbibus insignibus cum multa auctoritate præfecit ; ac Robertum Basilicæ XII Apostolorum presbyterum, cui Flaminiæ, Piceni, aliarumque provinciarum administrationem demandavit[2], præcepitque ut Ecclesiæ hostes bello persequeretur : tum instruxit auctoritate, ut pacem cum Vicecomitibus Mediolanensibus percuteret. Quæ vero ab eo gesta sint, narrat Gregorii Vitæ scriptor, nimirum pacem cum Bernabone inivisse, atque eos, qui, excusso tyranni jugo, in Ecclesiæ clientelam se receperant, hosti prodidisse : perduelles vero, qui Florentinorum viribus nitebantur, ad æquas concordiæ leges adducere non potuisse.

9. Recenset accuratius Roberti res gestas S. Antoninus[3], utque Bononiam variis artibus ad obsequium Ecclesiæ revocare frustra tentarit : tum illum in crimen vocat, permisisse ut tres Britones cum totidem Bononiensibus singulari certamine equestri concurrerent : « Cum duellum, inquit, sit prohibitum lege non solum canonica, sed etiam divina, quia hoc est Deum tentare, ut dicitur 2. q. v. *Monomachiam*, non Catholice nec juste legatus permisit ipsum duellum, et præsens adstitit ». Addit Gallos in ea pugna succubuisse Italis : ac Robertum, cum perduelles nec mulcere verbis nec armis potuisse frangere, Cæsenam se recepisse, ac licentiæ fræna militi adeo laxasse, ut Cæsenates atrocissimis injuriis a Britonibus sibi illatis lacessiti, correptis armis, octingentos Britones obtruncarint. Ut vero Robertus verborum lenociniis civilem tumultum compescuerit, ac deinde insigni crudelitate excitis Anglis, Cæsenates nullo ætatis sexusve discrimine ferro conciderit, describit sanctus auctor subjectis verbis : « Arcem in ea munitissimam tenebat Gebennensis : qui veritus ne civitas ad hostes deficeret, indignationem dissimulabat, nihilque sinistrum de Cæsenatium facto loquebatur ; sed eos multa perpessos indigne, merito simul necessarioque aiebat arma corripuisse : verum ea deponere tandem, et ad sua redire suadebat. His verbis confisi Cæsenates arma deposuere. Accitis autem propere Anglorum copiis, et cum Britonibus conjunctis, per ipsam arcem eas contra populum inermem deceptumque immisit. Britones vero irati cædem suorum ulcisci properantes, neque ætati neque sexui pepercerunt, miseram et innocuam multitudinem trucidantes crudelissime. Angli autem cum eis magis insistebant rapinæ civitatis, unde et Cæsenates ipsos admonebant ad fugiendum e civitate, vix enim aliqui alii evaserunt nisi a civitate recedentes : tanta fuit crudelitas Britonum,

[1] S. Cath. Ep. CCI. — [2] Ep. CCII. — [3] Gesta Greg. XI apud Bosq.

[1] An. 6. Ep. cur. I ad XVI. — [2] An. 6. p. 1. divers. form. pag. 11. — [3] Ant. III. p. tit. XXII. c. 1, § 4. Leon. Aret. l. VIII.

ut et lactentes de cunis extraherent, capita eorum ad parietes contundentes, aliquos alios strangulantes, reliquos perforantes, ipsos occisos alligantes ad ostia domorum. Stratæ plenæ erant cadaveribus et sanguinibus. Juxta patres reperiebantur filii interempti secus germanos fratres eorum ; et cum uxoribus viri. Numerus autem occisorum fuisse dicitur tria millia, secundum aliquos quinque millia. Dominus autem Galeottus dux exercitus Ecclesiæ hæc fieri sinebat quasi non curans, forte sperans civitatem vacuam remanentem ad ejus dominium perventuram, sicut postmodum accidit. Et ubi Britones hoc egerunt in vindictam, ut inde ab aliis civitatibus timerentur, citiusque se eis traderent, ne paterentur talia; oppositum inde secutum est : nam tanto horrori omnibus Italicis hoc fuit, ut magis animarentur ad repugnandum eis, ne aliquando devenirent ad manus tam immanium ferarum. Et si legatus ad hoc illos induxit, ut dicitur, cum tamen sub jurejurando permisisset Cæsenatibus securitatem, ut deponerent arma ; nedum prælatum Ecclesiasticum, vices tenentem vicarii Jesu Christi, sed Herodem et Neronem dedecuisset tam sævissima scelestaque vindicta ». Hæc fuere Roberti egregia illa facinora, quæ postea cardinales apostatas ad virum sanguinarium, promptumque ad omne scelus, creandum antipapam, indicto Clementis illi nomine, permoverunt. Pergit S. Antoninus : « Sed inter hæc, ut habetur in Chronico Florentino, hoc accidit stupendum miraculum quia cum quidam ex Britonibus ipsis in quadam Ecclesia super altare aliquos parvulos trucidasset, furoreque ebrius gladio ipso cruentato percuteret imaginem B. Antonii in pariete depictam; mox ignis, devorans carnes, ejus corpus invasit : dumque sic immensis doloribus ureretur, cucurrit ad mare, et in aquam se projiciens, ibi ab igne consumptus est totus cum ossibus suis ». Hactenus sanctus auctor. De Britonum et Vasconum in Italia grassationibus, utque demum internecione deleti sint, dicetur inferius.

10. *Consilium initum a Gregorio redeundi Romam et Romanorum cum eodem conventa.* — Adducta porro in discrimen ob Gallorum præfectorum intemperantiam [1] absentiamque diutinam Pontificum ditione Ecclesiastica, Gregorius tum officii religione, tum monitis [2] S. Catharinæ, tum crebris Italorum litteris impulsus ad Sedem Apostolicam Urbi restituendam animum confirmavit, cum maxima affulgeret spes, superiores tumultus facile sedatum iri; qua de re Vitæ illius scriptor [3] : « Prædicta, inquit, durante tempestate, fuit per nuntios et litteras pluries insinuatum dicto Gregorio papæ, quod si ipse personaliter veniret ad partes Italiæ, confestim prædicta omnia recuperaret, et alia quæcumque præmisisset (præamisisset) ad statum debitum reducerentur, cessarentque machinata, procurata et tractata tam contra statum suum, quam Ecclesiæ memoratæ, quæ secundum relationes et considerationes plurium majora ac pejora prioribus existebant. Ipse vero volens circa ea providere, et ipsis possetenus obviare, deliberavit se transferre ad partes memoratas, suosque gressus dirigere versus Romam : cum etiam Romani sui optantes præsentiam, causa ipsum ad hoc alliciendi, multa et magnalia promitterent se facturos in sui favorem et honorem quamprimum ad ipsos declinarent (declinaret). Qui sic disposuit facere et ordinavit, quamvis contra consilium et deliberationem totius collegii omniumque amicorum suorum ». Scripserat antea ad Gallici soli, ut in eo sacrorum Christianorum princeps perpetuas sedes defigeret, commendationem, Commentarium vir eruditus Gallia oriundus, quem Petrarcha jam ante, eleganti elucubratione confutarat [1]; ex qua pauca hæc gravissimis referta sententiis delibamus : « Non equidem sic insanus sum, ut Romano Pontifici legem ponam, cum ipse sit legifer omnium Christianorum ; aut legem sibi statuam sive sedem, qui sedium dominus est cunctarum : si enim, ut apud Cordubensem legimus, Veios habitante Camillo, illic Roma fuit, quanto magis ubi Romanus Pontifex habitat, ibi quoque concesserim Romam esse ? Unum hoc (si cælitus datum esset) optarem, ut sicut tunc Camillus ubi licuit, Veiis omissis, Romam rediit ; ita nunc Pontifex, audebo enim dicere temerarie forsitan, sed fideliter et (ni fallor) vere, quod si hoc sibi placeret, cui divinitas rei hujus arbitrium dedit, non modo honestius sanctiusque, sed tutius ibi esset, quam in ulla penitus parte terrarum ; nec ingenti pretio cogeretur a prædonibus redimere suam et Ecclesiæ libertatem, quod prædecessor suus in sancta fecit Avinione, de quo tunc et ipse graviter in consistorio questus est, et ego dum sibi scriberem non silui ». Et infra : « Unum his nunc etiam pari fide ac simplicitate subnectam, non oportuisse nec oportere Pontificem Romanum armata manu Romam petere; tutiorem illum facit auctoritas quam gladii, sanctitas quam loricæ. Arma sacerdotum sunt orationes, lacrymæ, et jejunia, et virtutes, et boni mores, et abstinentia, castitas, humanitas, mansuetudo actuum et verborum. Quid signis militaribus opus est ? Satis esset crux Christi : illam solam tremunt dæmones, homines reverentur. Quid buccinis ? sufficit alleluia ». Senserat Petrarcha cum aliis, qui divino instinctu acti pronuntiabant, perduelles ad officium mox redituros, si Pontifex sacra potius quam humana majestate formidandus accessisset : quo argumento S. Catharina Senensis Epistolam gravissimis refertam sententiis ad Gregorium dedit. Sed cum ipse Robertum card. Gebennensem, carnificis quam legati Apostolici mu-

[1] Leon Aret. l. VIII. — [2] Ant. III. p. tit. XXII. c. 15. § 16. — [3] Gesta Greg. XI apud Bosq.

[1] Petra. in apolog. contra Galli calumnias.

nere digniorem præmisisset, in se Italorum animos efferavit [1]. Interea Romani se suaque (ut par erat) solemni pactione Gregorio detulerunt; qua de re vetera hæc Monumenta extant [2] :

11. « Infrascripta sunt quæ per reverendissimos in Christo patres et dominos dominos Petrum Ostiensem et Petrum Portuensem episcopos, et Franciscum tit. S. Sabinæ presbyterum, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, nomine prælibatæ Ecclesiæ et sanctissimi patris et domini nostri domini Gregorii papæ XI, a præsidentibus, regiminibus et populo almæ Urbis realiter et cum effectu devote exsecutioni mandari petita sunt, et concessa ex deliberatione privati et generalis consiliorum Urbis præfatæ. Primo petitum fuit, quod offeratur per præsidentem et populum Romanum plenum et liberum Urbis dominium dictis dominis cardinalibus nomine domini nostri papæ eisdem modo et forma, quibus oblatum fuit sanctæ memoriæ domino Urbano : et idem dominium detur et assignetur eidem domino nostro cum applicuerit Ostiæ, vel alii loco vicino Urbi, supradictis modo et forma. Item quod specialiter et expresse dispositio, custodia et ordinatio pontium, portarum, et turrium, et fortalitiorum, et totius partis transtyberim et civitatis Leoninæ libere a nunc assignetur reverendissimo patri et domino domino Francisco tit. S. Sabinæ presbytero cardinali, in nonnullis terris Romanæ Ecclesiæ vicario, vel illi seu illis, quos vel quem ipse deputaverit nomine domini nostri papæ prædicti : ipseque dominus noster papa de illis disponat pro suæ libito voluntatis et in omnibus et per omnia in prædictis fiat, prout factum fuit tempore domini Urbani sanctæ memoriæ.

« Et quia præfatus dominus noster papa firmam spem gerit, quod societas exsecutorum justitiæ et quatuor consiliariorum, ballistariorum et pavesatorum honorem et exaltationem et statum sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ et domini nostri papæ præfati toto posse et bona fide procurabunt, intendit præfatus dominus noster dictam societatem conservare et manutenere ad bonum statum et augmentum hujus almæ Urbis, et exaltationem, statum et honorem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ supradictæ. Et quia ad honorem et commodum dictæ almæ Urbis, populi et præfatæ societatis intendit, vult quod emolumenta cameræ Urbis more solito administrentur et expendantur, et quod illi de societate et alii cives, prout solitum est, habeant emolumenta et stipendia consueta a camera supradicta; et quod reformatio dictæ societatis ad dictum dominum nostrum pertineat.

« Item petitur nominibus supra, quod dicti executores, et omnes et singuli de societate præstent fidelitatis et obedientiæ sacramentum domino nostro papæ, vel illi, quem ipse super hoc duxerit eligendum, prout præstiterunt sanctæ memoriæ domino Urbano. Item quod quando dicti exsecutores justitiæ et eorum consiliarii sciverint, sanctissimum dominum nostrum dominum papam applicuisse Ostiæ vel alteri loco Urbi vicino, vadant ab obviandum domino nostro Ostiæ vel alteri loco Urbi vicino pro reverentia impendenda : et quando iter arripient exeant omnes supradicti et eorum familiares domum communem, quam nunc dicti executores inhabitant : et demum, cum associaverint dominum nostrum ad Ecclesiam sancti Petri et palatium Apostolicum, et ab eo recesserint, accedant ad domos suas proprias ipsas inhabitaturi, et ibi recipiant emolumenta et stipendia consueta; et simili modo successores eorum et alii omnes officiales dictæ societatis, prout nunc sunt, stantes in domibus propriis, accipiant emolumenta et stipendia consueta. Acceptata et approbata fuerunt dicta capitula, et quæ superius petita et data sunt, per Romanum populum et præsidentes et regimina almæ Urbis in privato et generali ac societatis dictæ Urbis consiliis sub anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo sexto, Indictione XV, mense Decembris, die XXI ».

12. *Gregorii in Italiam reditus.* — Properabat tum Romam Gregorius : cujus itinerarium [1] descripsit fusius Petrus Amelius Alectensis episcopus Senogalliæ Augustinianus ; quodque Gregorii Vitæ auctor ita consignat historiæ [2] :« In die decima tertia mensis Septembris anni LXXVI, (nimirum decimi tertii sæculi excurrentis), de Avenione recessit, iter suum arripiendo versus partes memoratas cum dominis cardinalibus, sex duntaxat exceptis, qui Avenione remanserunt : intravitque mare in Massilia, ubi invenit galeas et navigia ad sufficientiam pro se et concomitantibus eum : et ab inde progressus est, dictum suum iter prosequendo : in quo multas turbationes habuit, ac pericula plurima incurrit propter mare et temporis indispositionem, quæ quasi continue duravit, donec applicuit in Corneto, ubi tenuit festum Nativitatis Domini, et subsequentia festa ». De ejus in Urbem ingressu dicetur anno sequenti; nunc ad Romani imperii res digredimur.

13. *Studia Caroli imperatoris pro filio ad imperium evehendo, quibus morem gerente Gregorio, Wenceslaus in regem Romanorum eligitur, corruptis auro electoribus.* — Propagandi in posteros imperii desiderio Carolus Cæsar ductus, repetitis contendit precibus, ut comitia de subrogando contra fas successore Wenceslao filio celebrarentur. Imperialium litterarum [3] exemplar ex Pontificiis Tabulariis petitum infra scriptum est :

« Sanctissimo in Christo patri et domino domino Gregorio, divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici,

[1] Leon. Aret. hist. Flor. l. VIII. et ex eo S. Ant. sup. § 4 — [2] Apud Urb. VI. l. II. p. 260.

[1] Ext. apud Mason. l. VI. — [2] Gesta Greg. XI apud Bosq. — [3] Ext. in arce S. Angel et in lib. Priv. Rom. Eccl. tom. II. p. 186, et inter collect. Plat. tom. III p. 278. et in Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 12. p. 147.

devotus ejus filius Carolus Romanorum imperator semper Augustus et Boemiæ rex, seipsum ad pedum oscula beatorum.

« Cogitantes sæpius, beatissime pater, ætatem nostram in senectute jam positam ad senium vergere, viribusque corporalibus minui, ut consuetudo hujusmodi ætatis exposcit, nosque non sic habiles reddi ad imperii gubernacula feliciter exercenda, recognoscimus imbecillitatem nostram fidelis et strenui adjutoris auxilio indigere : superque hoc cum illustribus principibus præsertim electoribus sacri imperii per nos et nuntios nostros sæpe contulimus, et ipsorum fidele requisivimus consilium, quo posset reipublicæ utiliter provideri, invenimusque eorumdem principum fere omnium beneplacitum atque consilium, quod consideratis mature devotione ad Deum et Romanam Ecclesiam (quam Cæsar habet pro tempore defensare) circumspectionis industria, forma corporis vires strenui et laboriosi principis verisimiliter habitura; necnon fidelitate ad dictum imperium, et præcipue ad personam nostram, necnon regali potentia, bonisque moribus et conditionibus illustris principis Wenceslai inclyti regis Boemiæ nati nostri, licet ætate sit juvenis, ipse rex etiam nobis viventibus eligatur in regem Romanorum, in imperatorem postea promovendus; nosque ab experto cognoscentes, eumdem regem fore hujusmodi virtutibus dotatum, ac conditionibus insignitum, et probabiliter sperantes, quod (dirigente Domino actus suos) de virtute in virtutem conscendet, ad quod adhibebimus sollicitudinem quantam possumus, et quod in amore et devotione sanctitatis vestræ ac ejusdem Ecclesiæ gesta genitoris imitabitur et augebit, cum hujusmodi votis et beneplacito præfatorum principum plus intuitu imperii concurrimus, quam affectione paterna.

« Cum autem ad hujusmodi electionis celebrationem nobis viventibus procedi non valeat sine vestris beneplacito, assensu, et gratia ac favore, beatitudinis vestræ reverenter et humiliter supplicamus, quatenus cum dicti electores dispositi sint de nostro consensu electionem hujusmodi de rege celebrare præfato, consideratis præmissis, et aliis rationabilibus causis vestro profundissimo intellectui occurrentibus in hac parte; et inter alias, quod vacante imperio solet interdum electio hujusmodi in discordia fieri, et exinde bella crudelissima geri, multusque cruor Christianorum effundi, ut electio ipsa valeat celebrari; dignetur eadem vestra sanctitas præstare beneplacitum et assensum, ac etiam gratiam et favorem præsentium sub imperialis nostræ majestatis sigillo testimonio litterarum. Datum Nuremberg, anno Domini MCCCLXXVI, Indictione XIV, II nonas Martii, regnorum anno XXXI, imperii XXII ».

Assensit futurorum inscius Gregorius Carolo, non paterno studio, sed avertendi discriminis belli civilis cura ad id duci fingenti; subjectoque Diplomate deligendi imperii successoris spirante adhuc Cæsare facultatem contulit [1] :

« Carolo Romanorum imperatori semper Augusto.

« Benignitate paterna recepimus augustalis excellentiæ litteras, affectum quem habes ad statum salubrem reipublicæ ostendentes ac effectualiter continentes, quod tu sæpe cogitans ætatem tuam in senectute jam positam ad senium vergere, viribusque corporalibus minui, ut consuetudo ætatis hujusmodi exposcebat, teque non sic habilem esse, ut solebas, ad imperii gubernacula utiliter exercenda, recognoscebas personam tuam fidelis strenui adjutoris auxilio indigere; super hocque cum principibus præsertim electoribus imperii per te et nuntios tuos sæpius contulisse, et ipsorum requisivisse consilium, quomodo posset in hac parte reipublicæ utiliter provideri : quodque inveneras eorumdem principum fere omnium beneplacitum atque consilium, quod consideratis mature devotione ad Deum et Romanam Ecclesiam, quam Cæsar habet pro tempore defensare, circumspectionis industria, forma corporis vires strenui et laboriosi principis verisimiliter habitura; necnon fidelitate ad dictum imperium, et præcipue ad personam tuam, necnon regali potentia bonisque moribus et conditionibus charissimi in Christo filii nostri Wenceslai inclyti regis Boemiæ nati tui, licet ætate sit juvenis, ipse rex etiam te vivente eligatur in regem Romanorum in impeperatorem postmodum promovendus; tuque ab experto cognoscens eumdem regem fore hujusmodi virtutibus dotatum, ac conditionibus insignitum, et probabiliter sperans, quod [dirigente Domino actus suos] de virtute in virtutem conscendet, ad quod te adhibere scripsisti sollicitudinem quantum posses; et quod in amore et devotione nostris et ejusdem Ecclesiæ gesta tui genitoris sui imitabitur et augebit; cum hujusmodi votis et beneplacito præfatorum principum plus intuitu imperii, quam paternis affectibus concurrebas : sed ut ad hujusmodi electionis celebrationem te vivente procedi posset, nobis supplicasti reverenter ut, cum dicti electores dispositi essent de tuo consensu electionem hujusmodi de rege celebrare præfato, consideratis præmissis et aliis rationabilibus causis nostro intellectui occurrentibus in hac parte; et inter alia, quod vacante imperio solet interdum electio hujusmodi in discordia fieri, et exinde bella crudelissima geri, multusque cruor Christianorum effundi, dignaremur super dicta electione nostrum beneplacitum, assensum ac favorem et gratiam impertiri.

« Nos igitur super præmissis sæpius cogitavimus, et cum fratribus nostris collationem habuimus diligentem : et licet electio hujusmodi te vivente minime de jure possit aut debeat celebrari;

[1] Au. 6. p. 2. Ep. divers. form. pag. 289.

sperantes tamen publicam utilitatem ex hujusmodi electione et ejus effectu (dante Deo) proventuram, ut electio prædicta modo præmisso hac vice duntaxat valeat celebrari, nostrum beneplacitum, assensum, ac favorem et gratiam auctoritate Apostolica tenore præsentium impertimur. Per hoc autem non intendimus eisdem electoribus vel eorum successoribus aliquod jus acquiri, nec Romanæ Ecclesiæ juri et auctoritati præjudicium generari. Nulli ergo, etc. Dat. Avin. V non. Maii, anno VI ». Impetrata itaque facultate Pontificia, imperator, Spiritui sancto linguis igneis in Apostolos devoluto die sacro, Francofurti una cum principibus convenit, ipsosque ad Wenceslaum filium creandum regem Romanorum pellexit. Cujus electionis celebratæ seriem hisce litteris significavit Pontifici, rogavitque ut illam Apostolica auctoritate confirmaret (1) :

14. « Sanctissimo in Christo patri et domino nostro domino Gregorio, digna Dei providentia sanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Carolus IV divina favente clementia, Romanorum imperator semper Augustus et Boemiæ rex, devota pedum oscula beatorum.

« Magnæ deliberationis studio sacri Romani imperii rempublicam, cui nos auctore superno per multorum annorum spatia præfuimus, prout adhuc præsumus feliciter, et in cujus regimine salubri diuturnitate temporis et labore consumpsimus corporeas multipliciter vires nostras, una cum aliis principibus imperii coelectoribus sæpe sæpius, imo sæpissime, prout expedit, accuratius ponderantes ; signanter multis periculis, scandalis et jacturis ad dissipationem, imo subversionem non solum imperii, verum etiam sanctæ Ecclesiæ Romanæ status, tranquillitatis et commodi manifeste tendentibus, et quæ proventura forent, prout verisimiliter præsumitur ex imperii vacatione Romani, si sic nos decedere (quod absit) contingeret ab hac luce (maxime cum tam Italiæ quam aliæ partes imperii insolitis rebellionibus et damnabilium novitatum dissidiis sint istis modernis temporibus inhumaniter involutæ) quantum Altissimus concesserit, salubriter occurrendum, nuper die sancto Pentecostes nos tanquam rex Boemiæ et alii principes coelectores, videlicet serenissimus princeps dominus Wenceslaus rex Boemiæ, venerabiles Ludovicus Moguntinensis, Cuno Treverensis, et Fredericus Coloniensis archiepiscopi, Rupertus senior, comes Palatinus Rheni et Bavariæ dux, Wenceslaus Saxoniæ et Luneburgensis dux, ac Sigismundus marchio Brandeburgensis convenimus in pomœriis subtus Rensec super litus Rheni Treverensis diœcesis. In quo loco post varios tractatus desuper habitos nobis præsentibus, qui jam viribus a corporea valetudine lacessiti et senio, multipliciter imperii labores et onera sufferre commode non valemus; præsertim ut imperium Romanum multis suis partibus in tanto discrimine sic positis, forti potentique præsidiatore non careat : pro salubri commodo totius Christianitatis ac statu in relevamen et adjutorium nostrum de persona idonea tractavimus, prout hujusmodi negotii magnitudo requirit. Et ibidem, Altissimo disponente, in certam personam convenimus in Romanorum regem debitis loco et tempore nominandam, ac post hoc (ut moris est) solemniter eligendam. Demum, illis tractatibus necessario (sicut præmittitur) sic finitis, omnibus nobis principibus electoribus imperii taliter congregatis, de et super nominationis et electionis hujusmodi die concordavimus in locum oppidi Frankenfurti super alveo Mosani Moguntinensis diœcesis, videlicet decima die mensis Junii ad nominationem et electionem Romanorum regis prædictas, volente Domino, feliciter consummandas : quæ dies nominationis et electionis futuri Romanorum regis ibidem in pomœriis Rensec per dictum Cunonem archiepiscopum Treverensem in dictorum coelectorum et aliorum Ecclesiasticorum et sæcularium principum, comitum, baronum, nobilium, ac copiosa multitudine plebis imperii sacri fidelium extitit solemniter publicata.

15. « Postquam die veniente prædicta nos necnon omnes et singuli principes electores imperii supradicti venimus ad dictum oppidum Frankenfurt, et ibidem dicta constituta die nonnullis iterum deliberatione prævia tractatibus præhabitis, Spiritus sancti gratia devotius invocata, signanter advertimus, quod pro tanti regiminis apice totiusque reipublicæ laborum oneribus subeundis in adjutorium nostrum necessario constituendus foret princeps illustris Catholicus juvenis, fortis, potens, et tam terrarum rerumque divitiis, quam etiam subjectorum hominum cæteros multa virtute præcellens, et per quem imperio sacro possit utiliter provideri. Sicque consideratis conditionibus et circumstantiis multarum personarum, necnon status reipublicæ tam Ecclesiæ sacrosanctæ quam imperii prædictorum, causis etiam exstan-

(1) Dies qua Wenceslaus in regem Romanorum electus fuit ex litteris Caroli patris ejus ad Pontificem hic in Annalibus recitatis, elucet. Convenisse enim electores constat apud Rens, qui locus est ad Rhenum in diœcesi Trevireosi, sacra Pentecostes die, quæ tunc in ipsas Junii kalendas incidit. Decima ab hinc die Francofurti electio illa rite peracta, et promulgata. Qua vero die regni coronam obtinuerit Aquisgrani, neque ab annalistis, nec apud scriptores alios adnotatur. Unus indicat Cornelius Zantfliet, sæculi XV historicus, cujus Chronicon vulgarunt PP. Martene et Durand veter. Monum. tom. V. Ille enim ad hunc annum scribit : « Sexta Julii (die Dominica) Carolus imperator venit Aquisgrani cum multa comitiva nobilium, ubi filium Wenceslaum coronari fecit, et inungi in regem Romanorum et Bohemorum, convenientibus et assidentibus electoribus imperii ». Chronista quidem Senensis, Nerius filius Donati, qui per hos annos Chronicon vernaculum patriæ suæ scribebat, vulgatum rer. Italic. tom. XV ad hunc annum notat filium Caroli imperatoris Martio mense sequentis anni, quo auctor ille annum novum MCCCLXXVIII nondum exorditur, coronam regni Basileæ obtinuisse, cujus nuntium a Senensi republica Florenis VI donatum addit. Sed ritum hunc tamdiu dilatum ægre concesserim. Cum tamen pro recepto eorum temporum more regnum solemnis coronatio plus vice simplici iteraretur, fieri utique potuit, ut semel jam coronatus Aquisgrani Wenceslaus, iterum Basileæ diadematus prodierit. MANSI.

tibus prænotatis et nonnullis aliis nos ad hoc legitime moventibus; visum est nobis cæterisque coelectoribus, præfatum serenissimum principem dominum Wenceslaum regem Boemiæ, primogenitum nostrum, aptum, habilem et idoneum aggredi tanti laboris sarcinam et honorem. Et sic, his præmissis, eumdem serenissimum principem Wenceslaum Christianissimum regem Boemiæ hodie in Ecclesia collegiata S. Bartholomæi in dicto oppido Frankenfurt, sacris missarum finitis solemniis, una cum omnibus et singulis Ecclesiasticis et sæcularibus principibus coelectoribus prædictis, ad quos electio Romanorum regis legitime spectare dignoscitur, iidemque principes coelectores nobiscum in Romanorum regem promovendum in imperatorem rite concordibusque votis elegimus, nemine discrepante: spem firmam et in eo confidentem fiduciam obtinentes, quod per ipsius electi magnificentiam, fidei puritatem, constantiam, potentiam, strenuitatem et multarum aliarum virtutum merita, nostra fideliter imitando vestigia; sacrosancta Romana ac universalis Ecclesia, tanquam ejus advocatus præcipuus et defensor, necnon Romani imperii respublica possit et debeat reformari viriliter, et salubriter et potenter.

16. « Cui quidem electioni dictus primogenitus noster Boemiæ rex in personam suam sic factæ, licet se tanquam insufficientem ad tantæ sublimitatis accingendos honores multipliciter excusaret; tamen ratione victus et precibus consensit ad gloriam Altissimi, proprios humeros tanto ponderi submittendo. Quo facto nos et omnes dicti coelectores dignas Deo gratias referentes, primogenitum nostrum prædictum in Romanorum regem concorditer sic electum cum decantatione divini cantus, *Te Deum laudamus*, per dictum archiepiscopum Moguntinensem ad clerum, et præfatum ducem Saxoniæ ad vulgarem populum in copiosa valde multitudine congregatum, fuit (sicut ab olim tentum est) hujusmodi Romanorum regis electio solemniter publicata. Quapropter vestræ immensæ clementiæ cum dictis coelectoribus principibus supplicamus tam humiliter quam devote, quatenus prædictum primogenitum nostrum in Romanorum regem concorditer sic electum, in imperatorem promovendum, paternis affectibus benignius amplectentes, regem Romanorum nominare, ejusque personam ad apicem tantæ dignitatis reputare; necnon eidem munus consecrationis, ac diadema sacri imperii loco et tempore opportunis per vestræ beatitudinis sanctas manus conferre dignemini, prout extat ab olim fieri solitum et consuetum; ut sciant et intelligant universi, quod posuit in lucem gentium vos Dominus, ut per vestræ sanctitatis arbitrium orbi terræ post nubilum optata serenitas elucescat. Cæterum ut super electione primogeniti nostri prædicti sanctitas vestra unanimi voto concordes nos esse cognoscat, præsentem significationis et petitionis nostræ litteram, cujus vobis similis tenoris, continentiæ et effectus quilibet coelectorum principum imperii suas speciales litteras destinare debebit, sigillo nostro munitam vestræ beatitudini transmittimus, sicut expedit, reverenter. Personam vestram sanctissimam et incolumem conservare dignetur altissimus cum dierum felicitate longæva regimini Ecclesiæ suæ sanctæ. Datum Frankenfurti regnorum nostrorum anno XXXI; imperii vero XXII ». Adjunxit amplissimos oratores Wenceslaus, qui supplices [1] Pontifici deposcerent imperialis inunctionis munus, fideique sacramentum veteri more institutoque majorum Sedi Apostolicæ regio nomine præstarent: quo argumento subjectæ litteræ exaratæ:

17. « Sanctissimo in Christo patri ac domino nostro domino Gregorio, divina providentia sanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, Wenceslaus Dei gratia in regem Romanorum electus semper Augustus et rex Boemiæ, cum reverentia debita pedum oscula beatorum.

« Cupientes ferventi desiderio vobis patri et domino nostro clementissimo et Apostolicæ Sedi zelum nostræ devotionis offerre, nosque vestris et ipsius Sedis beneplacitis coaptare, nostroque et sacri Romani imperii statui (sicut expedit) providere, venerabilem Ekardum Vormatiensem episcopum principem consiliarium, et illustres Amedeum comitem Sabaudiæ, Raimundum de Baucio principem Aurasicensem, Eberhardum de Koncenelbolgen comites, necnon honorabilem Conradum de Gisenheim decanum Spirensem devotos nostros, necnon fideles dilectos, de quorum fidelitate, legalitate et industria plenam obtinentes fiduciam, fecimus et facimus, constituimus et ordinamus nuntios et procuratores nostros: ipsosque ad præsentiam vestram pro nostris et imperii negotiis specialiter destinantes, damus et concedimus eisdem plenam, generalem et liberalem potestatem et speciale mandatum, in vestræ sanctitatis præsentia devotionem et filialem reverentiam, quam erga vos et sacrosanctam Romanam Ecclesiam matrem nostram sinceris affectibus gerimus exponendi; petendi, procurandi seu impetrandi pro nobis et nostris favorem et gratiam vestram; necnon tractandi, explicandi, exercendi, permittendi, offerendi seu præsentandi in animam et super animam nostram debitæ vobis et sanctæ Romanæ Ecclesiæ fidelitatis et cujuslibet alterius generis juramentum, specialiter ad petendum a vobis unctionem, consecrationem et coronam imperii, de sanctissimis manibus vestris nobis impendendam loco et tempore opportunis; ac faciendi omnia et alia et singula, quæ circa hujusmodi nostra et imperii negotia tractanda, explicanda, exercenda, promittenda fuerint seu etiam facienda, quæ secundum Deum et honestatem viderint expedire, et quæ ad nos promovendum ad Romanum

[1] Extant in arce S. Ang. et inter collect. Plat. tom. II. p. 281.

imperium fuerint facienda : ac etiam requirenda et cætera facienda, quæ regalis excellentia nostra faceret et facere posset, etiam in iis, quæ mandatum exigunt speciale, et perinde ac si omnes casus, qui mandatum exigunt speciale, essent in præsenti procuratorio specialiter denotati, promittentes nos ratum, gratum et firmum perpetuis temporibus habituros quidquid in præmissis aut circa præmissa per dictos nuntios et procuratores nostros omnes, vel majorem partem eorum, qui præsentes fuerint, expositum, petitum, impetratum, promissum, juratum seu factum fuerit, aut quomodolibet procuratum.

« Volumus insuper, salvis præmissis, quod prædicti procuratores et nuntii nostri possent omnes insimul, vel major pars eorum facere procuratorium fortius, quam fieri poterit nomine nostro in persona nostra sub sigillis eorum, ad prædicta facienda, si defectus aliquis fuerit in prædictis. Testes hujus rei sunt venerabilis Ludovicus Moguntinensis archiepiscopus, sacri imperii per Germaniam archicancellarius, illustris Wenceslaus dux Saxoniæ, sacri imperii archimarescallus, venerabilis Joannes Pragensis archiepiscopus, legatus Sedis Apostolicæ, necnon illustris Jodocus marchio Moraviæ, Henricus Bregens et Bunzlaus Lignicen duces, nobiles Petrus de Wartemberg, imperialis curiæ magister, Timotheus de Koldicx, imperialis cameræ magister, et quamplures alii nostri et imperii sacri fideles dilecti, quos præsentes esse voluimus in testimonium præmissorum præsentium sub regiæ Boemiæ majestatis nostræ sigillo testimonio litterarum. Dat. et actum Franckenfurt, anno Domini MCCCLXXVI, Indictione XIV, VI id. Junii, Pontificatus vestri an. VI, regni vero nostri Boemiæ VI ».

18. Repetitæ eædem litteræ precesque a Wenceslao fuerunt anno proximo X kal. Octobris. Verum extracta res est a Gregorio, cum Wenceslaus vitio creatus esset Romanorum rex : Carolus enim imperator, abjecta publicæ rei cura, et affectata tantum filiorum amplitudine, principes electores auro corrupit, ac vectigalibus imperialibus alienatis, imperatorum prorsus potentiam prostravit, quare maximum sibi dedecus ipsum peperisse, refert Æneas Silvius his verbis[1] :

« Clarus profecto imperator, nisi Boemici regni gloriam magis quam Romani imperii quæsivisset. Illud quoque nomini suo non parvam inussit maculam, quod Wenceslaum ex filiis suis natu majorem in imperio sibi successorem adhuc vivens ordinare conatus est, idque pecunia : nam cum principes electores haud facile ad eam rem trahi possent, quod virtute obtinere non potuit, pretio comparavit, promissis cuique electori centum millibus aureis ; quos cum repræsentare non posset, publica illis Romanæ reipublicæ vectigalia obligavit, perpetuum imperii malum. Hinc Romana potestas ad nihilum redacta, nec posthac attollere caput imperium potuit, cum principes electores omnia sibi retinerent imperatoremque jurejurando adigerent, ne pignora revocaret ».

Nec minus paterno amore obcæcatus Carolus filium veluti omnibus virtutibus ornatissimum principem Pontificis commendavit; cum ob fœdissimam socordiam imperio deinde fuerit deturbatus, de quo tristia hæc præsagia refert Dubravius[1] : « Wenceslaus Norbergæ natus, et aqua lustrali tinctus est ; acciditque ut eamdem aquam adhuc infans lotio suo respergeret, sicut alvi fimo ipsam aram, in qua nondum bimulus coronabatur, coinquinavit : utrumque peritiores inter prodigia retulere, portendi per hæc dicentes futuram quæ sub hoc rege evenit, sacrorum fontium altariumque contaminationem et violationem ». At de his inferius : nunc ad Pontificium in conciliandis principibus studium orationem traducamus.

19. *Legatus missus in Aragoniam ad conciliandam pacem ; et Lusitani rex excitatus et privilegiis ornatus ad expeditionem in Mauros.* — Exarserat sæva inter Alfonsum regem Aragonum, et Ludovicum comitem Andegavensem dissensio, cum Isabella Montisferrati marchionissa, Jacobi regis Majoricarum defuncti soror, quæ fratrem in bello stipaverat, eo mortuo, regni Balearici ac aliorum principum jura in Ludovicum comitem dono transfudisset[2]. Ut nascentem itaque controversiam, quæ plura alia bella facile erat paritura, sopiret Pontifex, Ægidium cardinalem episcopum Tusculanum in Aragoniam misit[3] instruxitque auctoritate, ut coitiones dissolveret, pacemque inter dissentientes revocaret.

Desudatum est eo majori ardore ad bellicos motus nascentes comprimendos, quo Hispanorum arma felicius in Mauros vertenda erant : Ferdinandus enim Lusitaniæ rex amplificandæ fidei pio studio incitatus, a Pontifice sacræ expeditionis in Granatæ et Benamarinæ reges suscipiendæ provinciam poposcit : ac tum decumarum æs subsidiarium ad tolerandos sumptus, tum indulgentiarium præmia ab iis, qui religiosam militiam, accepto crucis symbolo, profiterentur stipemve conferrent, vel submitterent milites, comparanda impetravit[4], ipsique injunctum ut Mahumetica superstitione in terris, quas hosti eripuisset, excisa, conderet Ecclesias, vectigalibusque locupletaret :

« Ferdinando regi Portugalliæ illustri.

« Accedit nobis et sanctæ Ecclesiæ Dei, cui (licet immeriti) præsidemus, ad spiritualis lætitiæ et exultationis augmentum, quod Rege regum et Domino dominantium per virtuosos actus et strenuos mentem tuam salubriter dirigente, animum

[1] Æneas Silv. hist. Boem. c. 33.

[1] Dubr. hist. Boem. l. XXIII. — [2] Surit. Annal. l. x. c. 20. et Mar. l. XVII. c. 18. — [3] An. 6. p. 1 lit. divers. form. pag. 19. — [5] Ibid. p. 235.

tuum contra crucis hostes ad exaltationem et defensionem Catholicæ fidei præparavit, parans tibi virtutis iter ad dorsa hostium elidenda; et primitias desuper sperandæ victoriæ subministrans, ut eo promptius et virilius cœptum contra prædictos hostes negotium prosequaris, quo ponens in Domino Deo fiduciam, ejus dexteram auxiliantem tibique propitiam experiris : ex quibus nos et fratres nostri Romanæ Ecclesiæ cardinales gaudemus tibi pro hujusmodi prosecutione negotii de consueta Apostolicæ Sedis benignitate paternæ provisionis auxilium impendere, et Apostolici favoris præsidia ministrare. Sane nuper venerabilis frater noster Martinus episcopus Silvensis, et dilecti filii Martinus abbas monasterii Alcobaciæ Cisterciensis Ordinis Ulixbonensis diœcesis, ac nobilis vir Alvarus Gundisalvi de Monramiles Elborensis diœcesis, ambassiatores et nuntii tui, ad nostram præsentiam accedentes, nobis et eisdem fratribus nostris ex parte tuæ serenitatis reverenter exponere curaverunt, quod tu, zelo fidei et fervore devotionis accensus, ad promovendum feliciter pro te cæptum piæ prosecutionis negotium contra reges Benamarinæ et Granatæ, eorumque subditos hostes fidei perfidos Agarenos, et propulsandum impugnationes contumelias et offensas, quas dicti hostes, regni tui Portugalliæ vicini, in Christianos dicti regni et terrarum tuarum perpetrare et committere in gravem Dei nostri Redemptoris injuriam jugiter non verentur : necnon pro exaltatione ejusdem fidei et sanctæ matris Ecclesiæ, ac universorum Christi fidelium ad impugnandum et expugnandum hostes eosdem, dextera Domini tibi assistente propitia, collatis undique viribus, viriliter intendebas. Et quia ad prosecutionem tanti negotii et continuationem prosecutionis ipsius necessario tibi noscebantur incumbere magna profluvia expensarum, ad quarum supportationem non poteras sufficere per te ipsum; iidem ambassiatores et nuntii tuo nomine certa subsidia decimæ omnium proventuum Ecclesiasticorum regni, civitatum, terrarum, locorum et dominii tuorum usque ad aliquod tempus, de quo nobis videtur, concedi a nobis suppliciter postularunt. Nos igitur tuum pium et laudabile propositum in hac parte diligentius attendentes, hujusmodi supplicationibus eo libentius annuendum fore providimus, quo hujusmodi causam, quam ad laudem Dei te assumpsisse et promovere confidimus, Apostolico favore fulciendum, et juvandum præsidiis utile et expediens existimamus ». Subjungit se omnium vectigalium Ecclesiasticorum decimæ partis dimidiam, exceptis cardinalium equitumque religiosorum, qui se suaque bello in impios gerendo devovere, a festo Pentecostes imminente, ad biennium attribuere : alteram enim dimidiam Sedi Apostolicæ ad tolerandos gravissimos sumptus, quos in edomandis tyrannis tuendaque ditione Pontificia profunderet, reservasse. Tum subjectas leges ab eo admittendas imponit :

20. « Volumus, quod medietatem hujusmodi decimæ, per nos tibi (ut præfertur) concessam, per te seu alios expendas cum consilio archiepiscoporum et episcoporum, et suorum collegiorum in ejusdem prosecutione negotii, ipsa tantum prosecutione durante, et medietatem ipsam percipias juxta modum et formam præsentibus annotatos : videlicet, quod quandiu pro tempore dicti biennii tu instabis prosecutioni supradicti hujusmodi negotii, medietatis dictæ decimæ subsidia tibi pro dicto tempore integre ministrentur; quoties vero et quandiu infra dictum tempus ab hujusmodi negotii prosecutione sive per treugas sive alias contigerit te cessare, toties et tandiu cessabis a receptione subsidiorum quorumlibet prædictorum; et cum hujusmodi negotii prosecutionem (infra dictum tamen biennium) resumes pro rata restantis temporis de dicto biennio, quo duntaxat dictum sit resumptum negotium prosequeris, recipies subsidia supradicta; ita quod medio tempore, quo ab hujusmodi negotii prosecutione cessabis, nihil omnino per te, vel alium, seu alios recipies de subsidiis memoratis : sed integralis hujusmodi decimæ subsidia pro dicto quo (ut præfertur) cessabis tempore, ad nos et cameram nostram penitus volumus pervenire. Quod si secus per te vel tuo nomine scienter præsumptum fuerit, te excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto ; ac civitates, terras et loca, in quibus te tunc morari, vel ad quæ te interim declinare contigerit, quandiu ibi fueris, Ecclesiastico subjacere volumus interdicto.

21. « Volumus etiam, quod tu hujusmodi negotium, per te assumptum, tam per mare quam per terram ad exaltationem et dilatationem Catholicæ fidei contra reges et hostes eosdem viriliter et efficaciter persequaris, nihil de contingentibus omittendo, tam defendendo terram Christianorum ab impiis nationibus dictorum regum et hostium, quam etiam impugnando hujusmodi reges et hostes ipsos, ac castra, fortalitia, terras et loca eorum; et alios infideles tam vicinos quam quoscumque alios, qui venirent in auxilium eorumdem : nisi forte interdum plus defensioni dictæ terræ Christianorum ab impugnationibus dictorum regum et hostium, quam hujusmodi expugnationi eorumdem hostium perspexeris insistendum : quorum tamen hostium impugnationem et expugnationem debes intendere diligenter, cum ipsi fidem Catholicam et terras fidelium, potissime in eorum frontariis consistentes, ac personas Christianorum non desinant impugnare, Christianos ipsos capiendo, suæque ditioni subdendo, ipsosque tam mares quam fœminas et parvulos filios et filias eorumdem cogendo fidem Catholicam abnegare, et nonnulla alia nefanda in eosdem Catholicos committendo. Ut autem hujusmodi negotium sive circa defensionem regni, terrarum et locorum tuorum, sive circa impugnationem crucis hostium prædictorum tam per mare quam per

terram felicius et securius, Deo tibi assistente propitio, prosperetur; hujusmodi nostræ ordinationis terminos non excedas, sed illos diligenter studeas observare. In terris quoque, castris et locis in dictis regnis Benamarinæ et Granatæ, seu eorum altero, aut aliis terris per dictos Agarenos detentis, tam per te jam forsitan acquisitis, quam quæ tibi (divina suffragante virtute) te acquirere contigerit in futurum, construi et ædificari volumus Ecclesias sæculares : videlicet cathedrales secundum mandatum et ordinationem nostram et successorum nostrorum vel aliorum, quibus nos vel dicti successores id duxerimus vel duxerint committendum, considerata aptitudine, conditione, qualitate et dignitate locorum, in quibus fuerint hujusmodi Ecclesiæ ordinandæ. In quibus etiam de mandato nostro seu dictorum successorum ponentur et instituentur personæ Ecclesiasticæ sæculares, per quas in eis divina celebrentur officia, et ministrentur habitatoribus ipsorum locorum Catholicis Ecclesiastica sacramenta. Collegiatæ vero et aliæ inferiores a cathedralibus fundari possunt de mandato prælatorum Catholicorum, quibus hoc de jure competit vel competet in futurum : ac similiter institutio seu ordinatio personarum Ecclesiasticarum, quas (ut prædicimus) sæculares esse volumus, in eisdem collegiatis et aliis inferioribus Ecclesiis ponendarum, possit fieri per eosdem, quibus competit id de jure, salvo jure patronatus tui : quod jus intelligi volumus illud esse, quod ibi jura communia canonica in casu de quo agitur seu agetur, præstiterunt.

22. « In locis autem taliter post guerram per te noviter cœptam acquisitis vel in posterum acquirendis, si seorsum vel permixtim habitare contigerit Agarenos circa sacerdotes ipsorum, qui zabazara vulgariter nuncupantur; necnon templa seu mesquitas ipsorum, ne (quod absit) per eos funestos ritus, invocationes et clamores verborum, ac publicas invocationes et peregrinationes ipsorum in cordibus fidelium scandalum generetur; tu tanquam princeps Catholicus et zelator fidei Christianæ juxta Constitutionem super hoc editam in Concilio Viennensi, cum eosdem Agarenos in dictis locis noviter, ut præmittitur, acquisitis vel in posterum acquirendis ad eorum templa seu mesquitas contigerit convenire, ut ibidem adorent perfidum Machometum, ejusdem Machometi nomen alta voce invocari aut extoli, Christianis audientibus, vel aliqua verba in ipsius honorem eos profiteri vel proclamare publice, seu hujusmodi peregrinationes in fidelium scandalum fieri non permittas : sed talem observationem funestam de dictis locis omnino auferas, et a tuis subditis auferri procures; districtius inhibendo, ne præfata invocatio seu professio nominis ipsius perfidi Machometi publice, aut peregrinatio prælibata ab aliquo in tuo existente dominio attentetur de cætero, vel quomodolibet toleretur; eos qui sec præsumpserint taliter castigando, quod alii eorum exemplo perterriti a præsumptione simili arceantur.

« Et quia spiritualia Domini sine temporalibus non subsistunt, ac justum est, ut qui altari servit, vivere debeat de altari juxta verbum Apostoli, et mirum esse non debet, si temporalia metant ii, a quibus spiritualia seminantur; volumus, quod pro bonis et rebus in dictis Benamarinæ et Granatæ regnis et terris per dictos Agarenos detentis per Catholicos forsan, ut præmittitur, acquisitis vel in posterum (concedente Domino) acquirendis, decimas et primitias Ecclesiis et personis Ecclesiasticis instituendis ibidem, cum super hoc per eas fueris requisitus, facias cum integritate persolvi, secundum quod jura te ad id adstringere dignoscuntur : et nihilominus libertas et immunitas Ecclesiastica in civitatibus, castris et terris, et locis acquisitis, et quæ acquiri contigerit in regnis et terris prædictis, eisdem Ecclesiis et personis Ecclesiasticis et aliis plene et libere servabitur juxta canonicas sanctiones.

« Volumus insuper, quod processus nostri et sententiæ excommunicationis et interdicti per nos, ut præmittitur, in personam tuam et civitatem et loca prædicta latæ, et præmissorum occasione ferendæ, per aliqua verba vel actus tua nullatenus restringantur, sed in sua firmitate consistant, etc. » Subjungit, si forte aliqua dubia in præmissis emergere contigerit, Sedis Apostolicæ ea declarandi partium fore; tum velle se, ut quæ ipsius oratores spopondere, Ferdinandus publicis litteris rata habeat, ac sacramento, tactis rite sacrosanctis Evangeliis, Martino Elborensi episcopo se obstringat ea religiose servaturum. « Datum Avin. IV non. Aprilis, anno VI ». Extant eo argumento ad Martinum episcopum Elborensem, et Fulconem Pererii canonicum Caturcensem jurisperitum, Apostolicæ Sedis internuntium, litteræ[1], quibus provinciam ipsis dat, ut pro ornanda in Granatenses aliosque infideles expeditione dimidiam decimarum partem Ferdinando concedendam curent, possintque absolvere illos, qui censuris ob eas tardius persolutas sese irretiissent.

23. *Genuenses in Turcas classem parant.* — Suscepta tum etiam est sacra expeditio a Genuensibus adversus Amuratem Turcarum imperatorem, qui imperium Constantinopolitanum in gravissimum discrimen adduxerat, extremique terrorem exitii Perensibus objiciebat. Quorum pium studium multis laudibus extulit Gregorius, ac Genuensi archiepiscopo hæc imperia dedit : « Pro parte, inquit, ipsorum ducis et communis nuper fuit nobis reverenter expositum, quod ipsi, dictæ fidei fervore succensi, vexationibus et labenti conditioni Constantinopolitanæ et aliarum terrarum et partium Orientalium, quæ etsi per aliquos non sane de fide sentientes, nominis ta-

[1] An. 6. p. 2. lit. divers. form. p. 236.

men Domini nostri Jesu Christi veneratores obtinentur, pio compatientes affectu, ad eorum partium et terrarum quas, proh dolor! vehemens immanium et Christiani nominis blasphemorum Turcarum et paganorum illos exterminare et suæ insaniæ subjicere satagentium furor invasit, auxilium et succursum, nonnulla galeas et navigia, viris pugnantibus armata et aliis necessariis communita, cum Dei (cujus res agitur) auxilio proponunt, adveniente opportunitate temporum, de proximo destinare, et inibi retinere : quare nobis pro parte dictorum ducis et communis fuit humiliter supplicatum, ut eos in hujusmodi laudabili et pio proposito eorum cum expedienti suffragio adjuvare de liberalitate Apostolica dignaremur. Nos igitur hujusmodi præfatorum ducis et communis Catholicum et viris fidelibus dignum propositum multipliciter in Domino commendantes, et illud (prout ardua temporis conditio patitur) opportunis favoribus confoventes, eorum in hac parte supplicationibus inclinati, fraternitati tuæ, de qua in his et aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus per Apostolica scripta committimus et mandamus, etc. » Mandat archiepiscopo, ut quæ male parta fuerint, de quorum dominis non constaret, usque ad viginti quinque millium aureorum summam in classis apparatum, contra infideles instruendæ derivare possit. « Dat. Avinione VI id. Martii, anno VI ».

24. *Gregorii pia Constitutio.* — Addimus ad hujusmodi anni calcem, Gregorium ad divinam gratiam sibi conciliandam, tum pro anima Clementis VI patrui instituisse [1], ut divina mysteria a Prædicatoribus peragerentur, ac precum varias formulas præscripsisse, quas pie apud Deum pro ipso funderent:

« Gregorius, etc. ad perpetuam rei memoriam.

« De fratrum Ordinis Prædicatorum, qui vitæ meritis et dono scientiarum quasi sidus prærutilans in militanti Ecclesia noscitur coruscare, devotis orationibus specialiter sperantes in Domino, et ob reverentiam B. Mariæ Magdalenæ, ad quam specialem devotionem habemus, et apud quam quidem Ecclesiam domus et conventus dictorum fratrum existit, prædictam Ecclesiam », (nimirum B. Mariæ de Crolis Aquensis diœcesis,) et infra, « ipsi domui auctoritate Apostolica ex certa scientia interponimus et adnectimus ». Eos vero religiosos viros, collato pingui sacerdotio, ad hæc obstrinxit : « Dum vixerimus, singulis diebus (exceptis festivitatibus Salvatoris nostri et B. Mariæ Virginis gloriosæ, et tribus diebus proxime præcedentibus festum Resurrectionis ejusdem Salvatoris nostri) pro nobis celebretur una missa, ut Deus nos in suis beneplacitis dirigat et conservet : sitque dicta missa aliquando de Trinitate, quandoque vero de Spiritu sancto, et aliquoties de eadem Virgine gloriosa, aut de eadem B. Maria Magdalena : et in qualibet missa dicatur illa collecta : *Deus omnium fidelium*, etc. quæ pro Romano Pontifice solet dici. Et quater in anno per dictos fratres pro nobis fiat processio cum hymnis, *Veni, creator Spiritus*, et missa solemni de Spiritu sancto : et poterit illud fieri hujusmodi diebus, videlicet Pentecostes, in crastinum Assumptionis ejusdem B. Mariæ Virginis, et in die electionis nostræ ad summi Apostolatus officium, quæ fuit die penultima Decembris, et in crastinis festivitatis Apostolorum Petri et Pauli : et insuper post mensem a publicatione præsentium facta in præfata Ecclesia S. Maximi singulis diebus pro anima felicis recordationis Clementis papæ VI prædecessoris et patrui nostri dicatur una missa de mortuis cum collecta pro Pontifice, ut inferius continetur.

« Et postquam nos eduxerit Dominus de ergastulo hujus vitæ, prædictæ missæ, quæ in vita nostra (ut præmittitur) debent dici, et processiones cessent ; sed loco earum perpetuis temporibus quater in anno dicatur officium defunctorum, et quatuor missæ conventuales his diebus ; videlicet una in die Anniversarii nostri, alia in crastino Commemorationis defunctorum, et alia nona die post prædictam festivitatem B. Mariæ Magdalenæ immediate sequente, alia vero in præfata die, qua fuimus ad apicem Pontificatus assumpti. Et in casu, in quo talia impedimenta essent, quod prædictæ missæ his diebus commode celebrari non possent, diebus tunc immediate sequentibus, impedimentis eisdem cessantibus, celebrentur : singulisque diebus etiam Dominicis (exceptis hujusmodi festivitatibus nostri Redemptoris, B. Mariæ Virginis et B. Mariæ Magdalenæ ; necnon omnium Apostolorum et Evangelistarum, ac B. Dominici, S. Thomæ de Aquino, et B. Petri martyris de dicto Ordine Prædicatorum, et ejusdem B. Maximi) celebrentur duæ missæ de mortuis una pro nobis, et altera pro ejusdem Clementis et aliorum omnium de genere nostro, et illorum, qui dictam Ecclesiam ruralem fundaverunt et dotaverunt, animabus. Et dicatur illa collecta specialiter in una : *Deus qui inter apostolicos sacerdotes famulum tuum Gregorium*, etc. et in altera : *Deus qui inter Apostolicos sacerdotes famulum tuum Clementem*, etc. cum aliis collectis dici solitis pro defunctis : Et ad prædicta deputetur capella illa, quæ est post illam, quam fundavit bonæ memoriæ Guillelmus archiepiscopus Tolosanus, et intituletur sub nomine beatorum Martialis apostoli et Magdalenæ ; quodque in propria Ecclesia in festo B. Martialis dicatur missa conventualis, et ea die fiat solemne officium de ipso sancto : quodque prædictæ missæ celebrentur in hujusmodi capella sic ordinata, et illa, quam fundavit dictus Clemens papa : nisi tale subesset impedimentum, quod ibidem hujusmodi celebratio, secundum quod præmittitur, fieri non

[1] An. 6. Ep. cur. p. 17.

valeret : quo casu celebrentur ipsæ missæ in aliis capellis dictæ Ecclesiæ, donec impedimentum cessaverit prælibatum. Ad prædictas autem missas celebrandas per priorem dictæ domus singulis diebus sabbatis deputentur duo fratres, qui per totam hebdomadam hujusmodi missas debeant celebrare. Dat. Avin. IV id. Martii, Pontificatus nostri anno VI ».

GREGORII XI ANNUS 7. — CHRISTI 1377.

1. *Gregorii in Urbem adventus, et triumphalis ingressus.* — Annus a Virgineo partu septuagesimus septimus supra millesimum trecentesimum, Indictione quintadecima, restituta Urbi Sede Apostolica, quæ in Galliis uno et septuaginta annis et eo amplius (si anni a creatione Clementis V intermisso eo exiguo tempore, quo Urbanus V egit in Italia, numerentur) exularat, illustris extitit. Gregorius enim decima tertia Januarii die Corneto solvens, tranquillo mari Ostiam delatus, indeque per Tiberis alveum decima septima ejusdem mensis die Romæ exceptus est, magistratibus omnibus ac promiscuo populo et clero obviam effusis : cujus in Urbem adventus celebritatem, ingressusque pompam Petrus episcopus Senogalliæ, qui Gregorio comes hæsit, incompto versu, sed accurato quod ad historicam narrationem spectat, ita describit [1] :

« Sero illo (quo nimirum Ostia Tiberina ingressus est Pontifex), properaverunt senes Romanorum venerabiles ad eorum præsulem accedere.

« Gaudio immenso repleti, plaudentes manibus, non valebant verbum proferre.

« Deo teste, tanta jubilatio, in terris non visa fuit : nequeo explicare.

« Accenso lumine chorizabant cum tubis et faculis calvi decrepiti cum sonore.

« Veneris sequentis surrexit media nocte antistes, ut laudes Deo caneret.

« Libatis sacrificiis, aliquali dormitatione suscepta, tuba cecinit, ut omnes excitaret.

« In galeam revertitur Romanus Pontifex, ut per alveum Urbem accederet.

« Ventis et remis cum vela violentatur contra impetum fluvii, ut Romam applicaret ».

Et infra :

« Effusis Deo precibus supplicibus, nobis in ripa obviantibus, stantes præ gaudio,

« Elevatis vexillis, equis oneratis tintinnabulis cum ascensoribus in campo magno,

« Currebant banderarii Romani velut dementes, tubis clangentibus.

« Veniebant senes, pueri ac juvenes clamantes : Vivat dominus.

« Stabant in littore S. Pauli infiniti populi cum luminaribus.

« Exspectabant Romanum præsulem cum nimio apparatu : Vivat papa vociferantes.

« Nocte præventus non descendit in terram dominus : ibidem pernoctavit in alveo.

« Bene consolatus somnum cepit antistes in galea in Tiberio.

« Mane autem facto, confluebant Romani innumerabiles a sancto Paulo.

« Sole resperso, descendit de galea prius bis libato sacrificio.

« Die ipsa Sabbati XVII Januarii, Simone Petro Romam prius cathedrato,

« Antecessore tuo, cujus tu vestigia sequeris, ibidem cathedram tenuisti primo.

« Te ingrediente Doctoris gentium Ecclesiam, tuæ sanctitati occurrit mirabilis processio.

« Flectente te genua, largito panno aureo, missam audisti a Senogalliensi episcopo.

« Facta visitatione S. Pauli palatii, ordinataque processione domum præsul egreditur.

« Via incæpta, obviant Pontifici histriones, cum filozis via tractatur.

« Luta sunt nimia : infinitus est apparatus : chorizantes in jubilo omnes progrediuntur.

« Tuba clangente, convocataque acie mirabili, vexilla eriguntur.

« Adest societas nobilissimi ephœbi tyronis Remondi Turennæ multum grata.

« Regalisque nobilis et fortis acies erat militum bene armis decorata.

« Multa milities, plurima sagacitas, velut castrorum acies bene ordinata.

« Nec defuerunt primicerii banderiique, etiam senator manu armata.

[1] Petr. Amel. apud Masson. de Rom. Pont. l. VI. et Ciaccon. in Greg. XI.

« Egrediente summo Pontifice S. Pauli palatium, affuerunt mille histriones.

« Progrediente præsule, ante chorizabant induti omnes panno albo, manibus plaudentes.

« Canente tuba processio incipit; et banderiæ eriguntur : omnes jubilantes.

« Mane hora prima iter omnes ingressi fuimus, eundo lætantes.

« Vexillum Ecclesiæ gerebat senex tyro Empostæ castellanus.

« Domicilium quilibet egrediebatur proprium : occurrit infinitus populus Romanus.

« Nobilium filii pileos ferebant ante dominum : Iste est dominus quem sperabamus.

« Vociferantium vox erat etiam : Vivat papa : euntes læte eamus.

« In porta civitatis affuerunt innumerabiles prælati induti pontificalibus.

« Signa gerebant papalia imperialiaque cum clericis et sacerdotibus.

« Tintinnabula cum omni genere musicorum resonabant cum sonoribus.

« Limina cum ingreditur Romanus antistes, dominium ei traditur cum clavibus.

« Almæ Urbis consiliarii, senator, bandarenses omnes cooperti sunt pannis sericis :

« Unde ostendebatur magnanimitas Romanorum nobilium cum eorum opulentiis.

« Vere non credebam in præsenti sæculo videre tantam gloriam oculis propriis.

« Dire fatigatur præsul prolixitate itineris cum suis servulis.

« Per medium Urbis proficiscendo, ambulantes mulieres præ gaudio lamentabantur.

« Super tectum ascendebant : cum nimia devotione præsulem intuebantur.

« Hilariter colleridas spargebant velut rosarum flores : omnes gratulabantur.

« Celeriter per vicos currebat sicut Dei paranimphus Bertrandus Raphini mansionator.

« Hora Completorii ad gradus S. Petri jejuni læte pervenimus.

« Tota prælibata die in processione et divina laude insudavimus.

« Clausa die nimium afflicti cum luminaribus prandium suscepimus.

« Membra fatigata debilitataque magnifice gemmatis ferculis refocillavimus.

« Tibi, Christe, splendor Patris, immensas laudes refero.

« Tuæque Virgini matri humilem veniam postulo, etc. »

2. *Pro Florentinis ad pacem adducendis S. Catharinæ Senensis legatio et labores.* — Confirmat Gregorii Vitæ scriptor [1] illum a Romanis magnifice exceptum (1). Verum paulo post eorum refrixisse studia atque nonnullos in Patrimonio B. Petri, signifero Francisco e Vico Viterbii tyranno, rebellionem movisse.

Ut intestinos hos motus facilius sedaret Pontifex, externos componere, ac Florentinos in concordiam cum Ecclesia redigere est conatus : verum ii in contumaciam prolapsi, sacrorum justitium, spreta Apostolica auctoritate, violare et sacerdotes ad rem divinam profanandam cogere non perhorruerunt. Ad irritum etiam cecidere S. Catharinæ labores, ut Florentinos ad officium revocaret : qui eo etiam furoris prorupere, ut ferrum virgineo illius sanguine cruentassent, nisi Deus eorum impetus repressisset. Prolixiorem, sed egregiam de iis narrationem e B. Raimundo Capuano [2] Dominicanæ familiæ alumno, qui S. Catharinæ a sacris confessionibus fuit, illiusque Vitam summa fide conscripsit, quem S. Antoninus suæ historiæ inseruit [3], petere visum est:

« Virgo reversa in Tusciam. Postquam Pontifex ad Urbem applicuit, evocato inde Raimundo, inquit : Mihi scriptum est de Florentia, quod si Catharina de Senis eat Florentiam, habebo pacem cum eis. Tunc ego : Pater sancte, nedum Catharina, sed omnes quotquot sumus, parati sumus pro obediendia sanctitatis vestræ usque ad martyrium ire. At Pontifex : Nolo, quod tu vadas, quia te male tractarent : sed ipsa, tum quia mulier, tum quia reverentiam habent ad eam, nil ei nocebunt : confectasque Bullas super his opportunas misit virgini, quæ Senis erat. Quæ, ut obedientiæ filia, absque tarditate iter assumpsit, et Florentiam pervenit. Ubi a viris Deo et Ecclesiæ fidelibus cum non parva veneratione suscepta est, locutaque est cum aliquibus probis civibus, persuadendo eis, quod nullo modo persisterent in dissensione cum Pontifice et pastore animarum suarum ; sed

[1] Gesta Greg. XI apud Bosq. — [2] Raymun. Capuan. l. III. Vit. S. Cathar. c. 17. — [3] Anton. III. p. tit. XXIII. c. 14. § 16.

(1 Baluzius V. C. in Collectione actorum veterum ad Vitas paparum Avenionensium tom. II, col. 802, recitat litteras quasdam Gregorii ad Carolum IV imperatorem, datas Romæ die IV mensis Decembris, adeoque hoc, non vero præcedenti MCCCLXXVI, cui Baluzius in nota marginali mendose adscripsit; neque enim toto illo anno Romæ fuit Gregorius, qui Urbem die XVII Januarii hujus anni primo ingressus est. In his vero litteris causas pandit quibus pacem denegavit Florentinis, quanquam illam per ablegatos suos postularint. Has enim conditiones proposuisse Pontificem, et adversarios rejecisse idem Gregorius testatur : « Ipsi nempe, scribit, circa statuta nefandissima et iniqua contra inquisitionis hæreticæ pravitatis officium et Ecclesiasticam libertatem edita in eorum civitate nullo modo revocare volebant; imo veluti hæreticorum fautores manifesti, quemdam tenent hæreticum notorium, perversa dogmata et errores manifestos in impugnatione fidei Catholicæ palam et publice in ipsa civitate docentem. Nolebant insuper de bonis Ecclesiarum et Ecclesiasticarum personarum, et præsertim immobilibus, quæ venditioni exponendo suis detestandis usibus applicaverant, et damnabiliter distraxerant, restitutionem facere condecentem ». Quid fuerint statuta ipsa juri Ecclesiastico plane repugnantia auctores non produnt, nisi forte quod eorum jussu sacerdotes et monachi sacris operari, neglecta interdicti censura, coacti fuerint. Hæretici illius, cujus Pontifex meminit nomen, et cætera omnia ignorantur. Latifundia vero Ecclesiastica a Florentinis invasa Chronica Senensia et Pistorensia testantur.

Mendose pariter apud eumdem Baluzium consignatæ sunt aliæ ejusdem Pontificis litteræ, prioribus illis succedentes ad eumdem Carolum imperatorem datæ Romæ die... Februarii, quas non anno MCCCLXXVI, ut ibi, sed potius anno MCCCLXXVIII alligandas ex eo deducimus, quod post priores illas anni MCCCLXXVII Decembri mense scriptas datæ sunt. MANSI.

quam citissime possent reconciliarentur cum vicario Jesu Christi : locutaque est cum capitaneis partis Guelphæ dicens, quod si essent, qui præstarent impedimentum paci et concordiæ inter patrem et filios, illi digni essent privari omni officio, quia non essent vocandi rectores, sed destructores boni communis et civitatis ejusdem, nec deberent habere conscientiam liberandi civitatem a tanto periculo per privationem paucorum civium ; addens, quod pax illa non solum expediebat corporibus et bonis temporalibus eorum, sed (quod est majus) quia necessaria erat saluti animarum eorum, quam habere nullatenus poterant absque ea : constabat enim, quod ipsi operam dederant efficacem notorie ad expoliandam Romanam Ecclesiam bonis suis ; unde si fuisset etiam privata persona, ipsi coram Deo, et quocumque justo judice tenebantur ad restitutionem bonorum, quæ abstulerant, seu auferri fecerant per alios : quod si per pacem habere poterant hujus debiti remissionem, sequebatur utilitas maxima et corporibus et animabus eorum.

3. « His et aliis rationibus et persuasionibus tam dicti officiales, quam multi boni cives inducti sunt ad persuadendum prioribus et aliis magistratibus, quod omnino pacem facerent non verbo tantum, sed opere et veritate. Sed huic bono se opposuerunt illi octo viri deputati ad faciendum guerram contra Ecclesiam, homines diabolici ; ideo officiales partis Guelfæ unum ex illis octo privarunt officio, et aliquos alios paucos prout potuerunt. Inde exarsit ignis in synagoga eorum duplex, tum ex parte eorum qui fuerunt privati, tum ex parte quorumdam malevolorum qui accensi sunt ad faciendum privari etiam quosdam sibi odiosos, ut vindictam facerent de quibusdam propriis injuriis : et plus nocuit secundus ignis quam primus, et multos commovit contra sacram virginem ». Et infra : « Fit itaque conturbatio in civitate, et in eo turbine plures innocentes passi sunt injurias et nocumenta, et qui pacem optabant exulare coacti sunt : inter quos sacra virgo, quæ pacis causa tantummodo venerat, per iniquos aliquos computata fuit, et inter alios descripta ; ita quod publice quidam de incrudita plebe clamabant, dicentes : Capiamus et comburamus illam nequissimam mulierem, aut gladio eam trucidemus. Hujus rei fama divulgata, hi quorum domus inhabitabat cum suis licentiaverunt eam, timentes sibi, ne domus eorum propter hujusmodi comburerentur a populi furore. At illa conscientia innocentiæ suæ nullo modo permota a mentis suæ constantia, subridens et socios confortans, accessit ad locum, ubi erat hortus : et ea ibi orante, ecce satellites Satanæ cum gladiis et fustibus advenientes tumultuabant, clamantes et dicentes : Ubi est illa mala mulier ? Quod illa percipiens ad martyrium avida, ac si ad convivium vocaretur, occurrit eis ; et uni eorum, qui gladio evaginato fortius cæteris clamabat, dicens : Ubi est ista Catharina ? læta facie genuflexit et dixit : Ego sum Catharina. Fac in me, quod tibi permiserit Deus. Sed ex parte Dei tibi præcipio, quod nullum ex meis lædas. His verbis prolatis, ita consternatus est ille nequam, taliterque perdidit vires, quod nec percutere poterat, nec coram præsentia ejus stare audebat : et qui tam ferociter eam quæsierat, postquam invenerat, expellebat eam a se, dicens : Recede a me. At illa, martyrium sitiens, respondit : Ego bene sto : Quo debeo modo ire ? Parata sum pro Christo et Ecclesia sua pati. Hoc diu desideravi. Numquit debeo modo fugere, cum reperi quod optabam ? Abscessit ille confusus cum sociis; alia læsione ei non facta. Quo facto, circumdederunt eam filii sui et filiæ spirituales, congratulantes de evasione ejus, de qua plurimum tristabatur, quod martyrio digna non fuerat. Cum autem sui hortarentur eam Senas redire, eis non acquievit, dicens se de territorio illo non posse discedere, quousque pax præconizata foret inter patrem et filios, quia sic habuerat a Domino in mandatis ».

4. *Wicleffus hæresiarcha grassari incipit.* — Dum S. Catharina mortem pro tuenda Sedis Apostolicæ dignitate triumpho duceret, Wicleffus parochus in Anglia ad eam convellendam, Ecclesiasticumque ordinem evertendum, fremens ira, quod in summos honores conscendere non potuisset, instinctu diabolico fœdissimas hæreses ex Marsilio, Janduno, Michaele Cæsenate, et Fraticellis haustas, novarumque adjectione consarcinatas disseminare, ac simplices subornare cœpit. Ad cujus reprimendam impietatem Gregorius Cantuariensi archiepiscopo et episcopo Londinensi dedit imperia [1] ut in eum legibus agerent:

« Gregorius, etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo Cantuariensi et episcopo Londinensi salutem.

« Plurium fide dignorum significatione dolenter audivimus, quod Joannes Wicklef, rector Ecclesiæ de Luttleworth Lincolniensis diœcesis, sacræ paginæ professor, utinam non magister errorum, in illam detestabilem vesaniam dicitur temere prorupisse, quod nonnullas propositiones et conclusiones erroneas et falsas, in fide male sonantes, quæ statum totius Ecclesiæ subvertere et enervare conantur, quarumque aliquæ (licet quibusdam mutatis terminis) sentire videntur perversas opiniones et doctrinam indoctam damnatæ memoriæ Marsilii de Padua et Joannis de Janduno, quorum uterque per felicis recordationis Joannem papam XXII prædecessorem nostrum reprobatus extitit et damnatus, non veretur in præfato regno asserere, dogmatizare et publice prædicare, nonnullos Christi fideles eis maligne inficiens, et a fide Catholica, sine qua non est salus, faciens deviare, de quibus sic subortis et non extirpatis, seu saltem eis nulla facta resistentia (quam sciamus) sed transactis seu toleratis

[1] Ext. apud Walsing. in Rich. II.

conniventibus oculis, tam negligenter transeundo, non immerito deberetis rubore perfundi, verecundari, et in propriis conscientiis remorderi.

« Quare, cum tam perniciosum malum, quod non præcisum seu radicitus extirpatum serpere posset in plurimos, in animabus eorum (quod absit) lethali contagione necandos, nolentes (sicut nec debemus) sub dissimulatione transire, fraternitati vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus receptis præsentibus, vos vel alter vestrum de dictarum propositionum et conclusionum assertione, quarum copiam vobis mittimus sub Bulla nostra inclusam, vos secrete informantes, si inveneritis ita esse, præfatum Joannem faciatis auctoritate nostra capi et carceribus mancipari, ejusque confessionem super eisdem propositionibus seu conclusionibus recipere studeatis, ac ipsam confessionem, et quæcumque dictus Joannes dixerit seu scripserit super earumdem propositionum et conclusionum inductione ac probatione, et quidquid feceritis in præmissis, sub vestris sigillis clausa et nemini revelata nobis per fidelem nuntium transmissuri: eumdemque Joannem sub fideli custodia teneatis in vinculis, donec a nobis super hoc aliud receperitis in mandatis, etc. Datum Romæ apud S. Mariam Majorem II kal. Junii, anno VII ».

Data sunt quoque iisdem præsulibus imperia [1], ut si Wicleffus intercipi et vinculis mancipari non posset, publico edicto judicium de hæresibus promulgatis illi intenderent, et apud subsellia Apostolica die constituta ad causam dicendam ipsum se sistere juberent: tum Eduardum regem ac filios, proceres, aliosque auctoritate conspicuos ad asserendam incorruptæ fidei puritatem pio ardore accenderent [2] monerentque quantum universæ Angliæ dedecus inde aspergeretur: neque enim modo impii hominis dogmata fidem Catholicam, verum civilem etiam omnem ordinem evertere. Præterea eumdem regem [3] ad religionem defendendam ac regia auctoritate Cantuariensem archiepiscopum et episcopum Londinensem, ut Wicleffum capere possent, fulciendos est adhortatus. Quo argumento etiam litteras dedit ad Oxoniensis Academiæ doctores. At ii, ut narrat Walsinghamus, æstuare cœperunt, an Pontificium Diploma excipere cum honore vel rejicere deberent; in quos merito exclamat auctor [4]: « Oxoniense studium generale, quam gravi lapsu a sapientiæ et scientiæ culmine decidisti, quod quondam inextricabilia atque dubia toti mundo declarare consuesti! Jam ignorantiæ nubilo obfuscatum dubitare non vereris, quæ quemlibet e laicis Christianis dubitare non decet ».

5. Postularunt [5] judicio Wicleffum Pontificio jussu Cantuariensis archiepiscopus et episcopus Londinensis, professi nullius se periculi terrore a distringendæ in hæresiarcham Ecclesiasticæ severitatis constantia dimotum iri. Verum minis Wicleffi sequacium postea fracti ignave se gessere: cum enim comparuisset in judicio Wicleffus, erroneas vel hæreticas suas propositiones plurima arte in molliorem sensum detorsit, erroresque fidei Catholicæ adversantes damnare se paratum est contestatus. Cujus retractationis formulam affert Walsinghamus, qua nefarius hypocrita pium se ita fingit [1] »: In principio protestor publice, sicut sæpe feci alias, quod propono et volo ex toto corde me (mediante Dei gratia) esse integer Christianus; et quandiu manserit in me halitus, profiteri atque defendere, quantum sufficio, legem Christi: et quod, si ex ignorantia vel quacumque alia causa in isto defecero, rogo Deum meum de venia; et nunc, prout ex tunc, revoco et retracto, submittens me humiliter correctioni sanctæ matris Ecclesiæ». Adjunxit mox subdolas propositionum impiarum interpretationes, hæresimque de Ecclesiasticis a bonorum possessione deturbandis a laicis ita retractat: « Absit credere, quod intentionis meæ sit, sæculares dominos licite posse auferre quandocumque et quomodocumque voluerunt vel nuda auctoritate sua, sed omnino auctoritate Ecclesiæ in casibus et forma limitatis a jure». De Pontificis vero et præsulum auctoritate hæc professus est: « Non intendo derogare potestati papæ, vel cujuscumque prælati Ecclesiæ, quin possint in virtute capitis ligare et solvere ». De sacerdotali vero munere hæc recantat: « Hoc debet credi pro Catholico, quod quilibet sacerdos rite ordinatus secundum legem gratiæ habet potestatem, secundum quam potest sacramenta quælibet secundum speciem ministrare, et per consequens sibi confessum de quocumque peccato contritum absolvere ». Hac palinodia indicti judicii severitatem, tectus patrocinio Joannis ducis Lanclastriæ et aliquorum Londinensium, Wicleffus evasit, nec vinculis traditus est, cum de bifronte et astuto hæresiarcha timendum esset, ne novas in Ecclesia turbas misceret. Tantummodo Cantuarensis archiepiscopus et episcopus Londinensis silentium illi indixere [2]: sed vir impius metropolitani imperia mox obtrivit, veteresque Berengarii, Waldensium, Albigensium aliorumque impiorum hominum hæreses ab inferis excitavit: adscivitque sibi socios hypocritas, qui eas impune divulgarunt cum nimirum potentiorum, quibus propinato aureo calice Babylonis gratissimi erant, auctoritate niterentur.

« Hi », inquit Walsinghamus [3], « vocabantur a vulgo Lollardi, incedentes nudis pedibus, vestiti pannis vilibus, scilicet de russeto; ut per vitam pœnalem facilius incautos traherent ad sectam suam ». Quos vero errores hi hypocritæ spargerent in vulgus, designat subjectis verbis: « Inter cætera ista quidem tenuerunt ad unguem, vide-

[1] Ext. apud eumd. Walsing. ea de re littera. — [2] Ext. ibid. — [3] Ext. ib. ea de re lit — [4] Walsing. in Richardo II. — [5] Walsing. in eod.

[1] Walsing. in eod. — [2] Ibid. — [3] In Eduar. III.

licet quod Eucharistia in altari post sacramentum non est verum corpus Christi, sed ejus figura. Item quod Ecclesia Romana non est caput omnium Ecclesiarum plus quam una alia Ecclesia: nec major potestas per Christum data fuit Petro, quam cuilibet alteri Apostolo. Item quod papa Romanus non habet majorem potestatem in clavibus Ecclesiæ, quam quicumque alius in ordine sacerdotii constitutus. Item quod si Dominus est, domini temporales possunt legitime ac meritorie auferre bona fortunæ ab Ecclesia delinquente. Item si dominus temporalis noverit Ecclesiam delinquentem, tenetur sub pœna damnationis ejus ab ea temporalia auferre ». Et infra : « Item quod nec papa, nec alius prælatus Ecclesiæ deberet habere carceres ad puniendum delinquentes: sed quilibet delinquens posset libere quocumque vellet transire et facere quæ sibi placerent. Ista et plura alia in subversionem nostræ fidei asseruerunt et affirmaverunt dicti seductores in tantum, quod domini et magnates terræ multique de populo ipsos in suis prædicationibus confoverunt, et faverunt prædicantibus hos errores eo nempe maxime, quia potestatem tribuerunt laicis suis assertionibus ad auferendum temporalia a viris Ecclesiasticis et religiosis ». Observandum porro est, impium hæresiarcham furere primum cœpisse in ordinem Ecclesiasticum, a quo exambitos honores referre non poterat: atque ubi sacramenta destruere nisus esset, blasphemiis divinitatis omnipotentiam adortum, tandem idololatriam et atheismum inducere pertentasse. Quo tanto antesignano nostri temporis novatores gloriantur, quanquam non admittant exercendas hasce Wicleffi blasphemias [1]: « Deus nihil potest annihilare, nec mundum majorare nec minorare: sed animas usque ad certum numerum creare et non ultra. Omnia de necessitate absoluta eveniunt. Quælibet creatura est Deus. Quodlibet est Deus. Deus debet obedire diabolo ». Ex quibus patet Wicleffum furiis infernalibus agitatum fuisse. Damnati sunt primo illius errores [2] a Gregorio papa, dein a Londinensi Concilio [3] provinciali, cui Thomas archiepiscopus Cantuariensis præfuit; ac demum in Synodo [4] Constantiensi, qua de re alibi agemus.

6. *Eduardi regis Angliæ obitus.* — Cæterum Eduardo regi Angliæ crimini vertitur, Wicleffum dissimulando ipsum provexisse: qui etiam in aliis veteres laudes labefactavit, atque Aliciam Percesiam, scortum impudentissimum, in extremo senio infirmaque valetudine foverit, salutisque inani spe deceptus prius vocis usum amisit, quam vocali exomologesi crimina potuerit expiare, ut Walsinghamus narrat his verbis: « Rex Eduardus III, cum quinquaginta et fere uno annis regnasset, vigesimo primo die Junii apud manerium suum de Sbene diem clausit extremum: cui per totum tempus suæ decubationis assederat, proh dolor! illa infanda meretrix Alicia Peeres, quæ cuncta, quæ chariora sunt, medio tempore semper, suggessit eidem, nihi omnino tractans aut tractari permittens de animæ suæ salute, sed ei jugiter sanitatem corporis repromittens, donec in eo vidisset indubitata mortis indicia per vocis præclusionem. Tunc nempe cum cerneret vocem ademptam sibi, et oculorum acies hebetari, caloremque naturalem extremitates relinquere, mox inverecunda pellex detraxit annulos a suis digitis et recessit. Solus tunc quidam sacerdos assidebat regi moribundo, cæteris circa rerum intentis direptionem: qui ei, eo quod loqui non poterat, nec confessionem oretenus facere, persuasit ut veniam peteret pro commissis, afferens sibi crucis imaginem, quam dedit in manus ejus. Rex autem cum reverentia summa illam accipiens osculabatur devotissime; nunc manus, ut poterat, in signum optandæ veniæ protendendo, nunc vero de suis oculis lacrymas uberes emittendo, et pedes imaginis frequentissime osculando. Tandem cum ad nutum presbyteri motibus et signis, quibus potuit, petiisset primo et principaliter de peccatis a Deo remissionem, et secundario a cunctis creaturis, quas vel scienter vel ignoranter offenderat, spiritum exhalavit ». Quid miserum regem juvit, tot gessisse prœlia pro Gallica corona adipiscenda; immortalitatis vero et cœlestis coronæ adipiscendæ curas ad extrema fugientis vitæ suspiria extraxisse? Reliquit filios tres superstites Joannem Lanclastriæ, Edmundum Cantabrigiæ, et Thomam Glocestriæ duces, quorum nullus sceptro successit: sed ex Eduardo Valliæ et Aquitaniæ majore natu filio, qui jam ante decesserat, nepos [1] Richardus undennis, qui die XVI Julii apud Westmonasterium regiis insignibus est redimitus. Describit accurate Walsinghamus [2] singulos ritus, qui in ea regiæ inunctionis coronæque impositæ celebritate ab archiepiscopo Cantuariensi servati sunt, ex quibus veterum Anglorum pietas et in religionem Catholicam studium enitescit: crevisse autem Richardi segnitie in Anglia hæresim, tandemque solio illum dejectum, visuri sumus.

7. *Friderici regis Trinacriæ mors: decretum Caroli imperatoris de Ecclesiastica libertate, et pie gesta a Gregorio.*— Eodem ferme tempore, quo Eduardus Anglus, diem etiam extremum obiisse tradunt Fridericum Trinacriæ regem, Maria filia tantum superstite; proinde Petrum Aragonium regnum exambire cœpisse legatis ea de causa ad Gregorium missis : Pontificem ejus cupidinem refregisse, ac fœminas, allato etiam Constantiæ reginæ exemplo, posse succedere respondisse, negavisseque Mariam sceptro a se dejectum iri. Hæc pluribus Surita [3] aliique.

In Germania, cum libertas Ecclesiastica a

[1] Ext. in Catalogo articulor. Jo. Wicl. — [2] Walsin. in Eduar. III. — [3] Willel. Widefor. advers. Jo. Wicl. — [4] Acta Const. synodi.

[1] Walsing. in Eduar. III gesta Greg. XI apud Bosq. et alii. — [2] Walsing. in Eduar. III. — [3] Sur. ind. l. III.

potentioribus opprimeretur, Carolus imperator ad eam in suum splendorem vindicandam edictum [1] antea Francofurti et Pragæ promulgatum, V kal. Julii Tangerundæ instauravit.

Postremo, quod ad Gregorium papam attinet, ipsum Roma Anagniam concessisse colligendi aeris purioris et frigidioris gratia, refert ejus Vitæ scriptor [2] : « Eodem, inquit, anno, adveniente tempore Æstivo, Gregorius papa propter calores Romæ vigentes ab inde exivit, venitque ad Anagniam, ubi moram traxit per totam Æstatem, cum sit ibi bonus et purus aer ». Breve hujusmodi iter describitur ab Amelio episcopo Senogalliensi [3], de quo superius memoravi, quem consulat horum cupidus. Nos his tantum erimus contenti : « Primo mane Junii antelucanum Corpus Christi omnibus viam patefecit »; quibus antiquus ritus deferendæ ante Pontificem in itineribus Eucharistiæ illustratur. Addit Vitæ Gregorii auctor [4] hæc ab eo sancita ob egregium, quo erat delibutus, pietatis sensum in recolenda Domini Passione, et observantiam in Deiparam : « Eodem, inquit, anno dictus Gregorius in principio mensis Septembris ob devotionem, quam singulariter habebat ad Passionem Christi et beatam Mariam Virginem, ordinavit quæ sequuntur. Primo quod in posterum fieret officium integrum, quod super hoc fecit solemniter ordinari, de Inventione et Exaltatione sanctæ Crucis, diebus quibus occurreret : cum per prius in Matutinis non dicerentur pro earum qualibet duntaxat nisi tres ultimæ lectiones, et aliæ sex de certis sanctis, quorum festivitates dictis occurrerent diebus. Secundo quod Nativitas B. Mariæ Virginis haberet vigiliam cum jejunio, pro qua etiam officium proprium missæ ordinavit : cum tamen per prius nec esset de illa jejunium, nec missa de vigilia hujusmodi cantaretur ». Addit auctor de Gregorii in Urbem reditu, ac Francisco e Vico Viterbii tyranno ad officium revocato : « In mense, vero, inquit, Novembri post sequente, dictus Gregorius Romam rediit, et paulo post memoratus Franciscus de Vico præfectus Urbis fuit sibi reconciliatus et pacificatus : in cujus signum idem papa in propria baptizavit quamdam filiam suam, quæ hac de causa Viterbio venerat, et Romam fuit adsportata ».

[1] An. Chr. 1359. num. 13 — [2] Gesta Greg. XI apud Bosq. — [3] Ext. apud Papyr. Masson. de Rom. Pont. l. vi. et Ciac. in Greg. XI. — [4] Gesta Greg XI apud Bosq.

GREGORII XI ANNUS 8. — CHRISTI 1378.

1. *Conventus pro conciliandis Florentinis.* — Ingentem luctum attulit Christiano orbi anno a Virgineo partu millesimo trecentesimo septuagesimo octavo, Indictione prima, Gregorii XI obitus, ingentesque subsecuti tumultus Ecclesiam Dei concusserunt ; sed de his proximo tomo agemus. Nunc cætera, quæ ad Gregorium spectant, oratione prosequimur. Extremo superiore anno de pace Pontificem inter ac Florentinos serio agitatum, scribunt Leonardus Aretinus [1] ac Bonensegnius [2], præcipuo interprete ac suasore Bernabone Vicecomite : atque ideo communi consensu conventus publicos indictos (1), in quibus de fœderis pactionibus fuit agitatum, quos vero ii Sarzanæ habitos

[1] Leon. Aret. hist, Flor. l. IX. — [2] Bonin. l. IV et alii.

(1) Conventus ille pro Italiæ pace restituenda, cujus annalista hic meminit, condictus fuit non quidem Lucam, ut male annalista ex auctore gestorum Gregorii, sed Sarzanam, ut auctor Chronici Senensis cum Sozomeno Pistoriensi, et reliqui omnes scriptores conveniunt. Nec forte alia fuit mens scriptoris Vitæ Gregorii, qui Lucæ habitum ideo asserit, quod Sarzana oppidum esset ditionis Lucensis. Eo vero missi, scribit Sozomenus, cardinalis Ambianensis, archiepiscopus Rothomagensis cum aliis *oratoribus legatis papæ*, oratores Florentini et fœderatorum principum, oratores pariter regis Galliæ, comes Brennensis, archiepiscopus *Lemovicensis, et unus miles*, oratores reginæ Joannæ, Otto dux, dux Brunsvicensis, ejus conjux, Nicolaus Neapolitanus. Res in deliberationem missa die XII Martii, et cum jam de pace conventum fuisset statim obitus Gregorii annuntiatur, quo audito omnes, tractatione pacis derelicta, remearunt in patriam.

Sed et hæc pariter corrigenda sunt ex duplici Epistola Colucii, Florentinorum cancellarii, vulgata in collectione Epistolarum ejus parte 2 Epist. XLVI. Prima data est anno MCCCLXXVII ab incarnatione, qui ex nostra supputatione est annus MCCCLXXVIII, die IV Martii, Indict. I : in ea vero legimus oratores Apostolicos, nempe cardinalem Ambianensem, archiepiscopum Narbonensem, et episcopum Pampilonensem ad Podium Bonizzum, quod in Senensi ditione jacet, ad eam rem convenisse. Sed ex altera ejus Epistola legenda ibidem num. 61 discimus

tradunt, Lucæ celebratos testatur Vitæ Gregorii auctor[1]. « Intervenientibus, inquit, et tractantibus aliquibus, fuit tunc actum de concordia et pace ineundis inter dictum Gregorium papam et Florentinos cum eorum colligatis, qui erant [ut superius est expressum] fere omnes vassalli et subditi terrarum Romanæ Ecclesiæ in partibus Italiæ consistentium, comitatu Campaniæ duntaxat excepto : fuitque pro appunctuatione et perfectione tractatus hujusmodi de communi partium consensu civitas Lucana ordinata, ad quam venerunt certi pro parte partium hujusmodi deputati, et inter cæteros pro parte dicti papæ dominus Joannes de Grangia tit. S. Marcelli presbyter cardinalis illuc fuit destinatus : qui iter suum prosequendo, transitum fecit per civitatem Viterbiensem noviter Ecclesiæ reconciliatam, ubi fuit receptus cum debita solemnitate et honore ».

2. *Decretum Gregorii de proximis cardinalium comitiis pro deligendo successore.* — Inter hæc cum Pontifex recessus Avinionenses ad cardinalium Gallorum preces meditaretur[2], arcano Numinis divini consilio, ne Roma Sedis Apostolicæ fastigio beneficioque careret, ut pii viri interpretati sunt, implicitus est morbo graviore, quo omnia remediorum genera respuente, de successore sollicitus hæc sanxit :

« Gregorius episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam futurorum.

« Periculis et detrimentis gravissimis, quæ Ecclesiæ sanctæ Dei ex longa vacatione propter guerras ingruentes et earum occasione, et alias quamplures causas possent accidere, salubri remedio obviare cupientes, auctoritate Apostolica tenore præsentium irrefragabiliter statuimus et etiam ordinamus, quod si hinc ad kalendas Septembris proxime futuras [definitum est a Gregorio hoc tempus, cum Autumno appetente Avenionem repetere cogitaret] contingat nos decedere, sanctæ Ecclesiæ cardinales, tunc in Romana curia præsentes, seu major pars, absentibus non vocatis nec aliquatenus exspectatis, possint licite quemcumque locum alias honestum voluerint eligere sive intra vel extra Urbem, etiam minoris partis præsentium contradictione non obstante, pro electione futuri summi Pontificis immediate successori nostri hac vice facienda, recipere et habere, et tempus cardinalibus præfixum ad exspectandum cardinales absentes, antequam ad electionem summi Pontificis procedant et conclave pro eligendo ingrediantur, abbreviare vel prolongare, vel in totum tollere, prout ipsis vel majori parti ipsorum videbitur expedire, locumque prædictum electum et receptum semel vel pluries mutare, aliumque de novo recipere, et sine eo quod aliquod conclave ingrediantur, libere eligere, prout ipsis vel majori parti ipsorum videbitur opportunum, minori parte non consentiente, seu etiam contradicente ; dantes et concedentes auctoritate Apostolica, et de plenitudine potestatis prædictis cardinalibus præsentibus, seu majori parti ipsorum omnem potestatem et auctoritatem eligendi Romanæ et universalis Ecclesiæ summum Pontificem nobis immediatum successorem ; statuentes ac decernentes auctoritate Apostolica, et de plenitudine potestatis, ut ille, qui a prædictis cardinalibus in Romana curia præsentibus, vel majori parte, numero ipsorum minori parte etiam non consentiente vel contradicente, in papam et Romanum Pontificem electus fuerit, sanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summus Pontifex et pastor absque ulla exceptione sit et habetur : prædictorum cardinalium conscientias de eligendo bono pastore onerantes, et ipsos obsecrantes per viscera misericordiæ Dei nostri ; ipsisque nihilominus injungentes districtius et sub pœnis juris, quod in præmissis pure, simpliciter, absque omni fraude, ac celeriter quantum poterunt secundum Deum et eorum conscientias procedere non postponant ; Constitutionibus prædecessorum nostrorum Romanorum Pontificum contrariis non obstantibus quibuscumque, quas, in quantum præmissis obviant vel alicui præmissorum, volumus pro ista vice pro infectis haberi. Ipsas tamen et ipsarum modificationes alias volumus in suo robore permanere. Nulli ergo, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum XIV kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno VIII ».

3. *Gregorii obitus et laudes.* — Superstes deinde paucis diebus vitæ extitit Gregorius, versisque ad salutem animæ curis, Ecclesiæ sacramentis rite munitus pie obiit (1), ut narrat subjectis

[1] Gesta Greg. XI apud Bosq. — [2] Tom. II. de schis. Ms. arch. Val. p. 22.

pacis quidem tractationem habitam fuisse Sarzanæ, sed dissoluto conventu ex renuntiato Pontificis obitu principum legatos Lucam divertisse, quam urbem deserentes ad propria remeasse. Legatos vero Gallos hos nominat Colucius, Petrum episcopum Laudunensem, Simonem comitem de Berna, Rodulfum de Renvalle, magistrum Alermum Boistelli regalis hospitii magistrum, et Petrum de Corbeia regi a secretis.
MANSI.

(1) Gregorius XI hoc anno mortalem vitam absolvi mense, et die ab annalista notatis. Virum juris scientia consultissimum, morum innocentia eximium, mitem, benignum omnes uno ore prædicant. In Florentinos durior videri potuisset, nisi detrectatæ, sæpius postulatæ, ab illis pacis, eas gravissimas causas prætendisset, quarum specimen in Nota ad an. MCCCLXXVII, 2 dedi. Necessarios suos dignitatibus Ecclesiasticis largiori manu collatis extulit, quo nomine, sin minus laude, certe venia est dignus, cum promotos jam a patruo suo Clemente VI in medio cursu destituere non sustinuerit. Joannes Gerson in tract. de Examin. doctrin. part. 2, consider. 3 in fine scribit, Gregorium in ipso mortis articulo Corpus Christi in manibus tenentem, sancta statim communione reficiendum, palam monuisse fideles, « ut caverent ab hominibus, sive mulieribus sub specie religionis loquentibus visiones sui capitis, quia per tales ipse seductus, dimisso suorum rationabili consilio, se traxerat et Ecclesiam ad discrimen schismatis imminentis ». Quæ ejus dicta de Catharina Senensi præsertim accepta fuisse scriptor affirmat. Sed rei, quam scriptores omnes coævi premunt silentio, Gallicus scriptor, nec ejus ætatis, sed paulo recentior, qui incertos sæpe rumores facilis captabat, testis suspectus est. Neque enim Gallis satis probata erat Catharinæ sanctitas, utpote

verbis gestorum ejus scriptor : « Memoratus Gregorius papa a diu ante satis debilis et valetudinarius, ac gravi infirmitate detentus, devote receptis Ecclesiasticis sacramentis cum magna cordis contritione, prout Domino placuit, die XXVII mensis Martii, anni prædicti LXXVIII in pace quievit, fuitque primo corpus ejus delatum ad Ecclesiam B. Petri : et ibi pro eo solemnibus exsequiis celebratis, in crastinum translatum et sepultum in Ecclesia B. Mariæ Novæ, in qua prius cardinalis existens fuerat intitulatus. Ejus autem obitus fuit occasio, ne dictus tractatus, *de componenda nimirum Pontificem inter ac Florentinos pace*, perfectionem habuerit, aperuitque viam multis malis et scandalis, quæ postea sunt subsecuta ». At quorum flagitio ea eruperint mala, dicetur inferius; nunc de Gregorii moribus hæc ex eodem auctore adjungimus : « Ipse multum dilexit suos, præsertim patrem, fratres, et nepotes et alios de domo et genere suis prodeuntes, quos licet denuo non exaltaverit, cum per prius per patruum suum Clementem papam VI sublimati fuissent, tamen ipsos in suo statu hujusmodi conservavit secumque tenuit, ac eorum consilio et instigatione multa fecit, præsertim in promotionibus nonnullorum, quibus sufficientiores in moribus et scientia forsitan reperiri potuissent. Fuit tamen alias multum virtuosus, Deo et B. Mariæ Virgini singulariter devotus, quibus preces assiduas omni die cum magnis fervore et intentione effundebat. Fuit insuper pauperum et afflictorum pius sustentator, consolator, et largiflue benefactor. Dilexit etiam singulariter viros litteratos, multosque ex ipsis suo tempore promovit et exaltavit quandiu Ecclesiæ præfuit. Quasi continue mentales anxietates habuit propter turbationes, quæ eidem Ecclesiæ suo tempore contigerunt, quibus quantum potuit cum omni diligentia obviavit : sed plene non valens occurrere. Etiam non minus afflictus est in persona, quam gravella adeo gravavit, quod dies suos in magna parte minoravit, nondum enim annum LXVII (XLVII), ætatis suæ attigerat, quando ejus spiritus, ut pie creditur, ad superos evolavit ». Quod ad Sedis tempus attinet; cum ipsemet testetur [1] penultima Decembris, exeuntis nimirum anni MCCCLXX, Pontificem se creatum fuisse, vigesima autem septima Martii hujus anni obiisse referant auctores, illum annis septem, mensibus tribus, demptis uno et altero diebus, Pontificatum tenuisse dicendum est. Sparsa est in Urbe fama [2], Gregorii mortem divinitus acceleratam, ut in Urbe Sedes Apostolica defixa hæreret, cum illam Avinionem reducere meditaretur, quamvis antea divino afflatus instinctu contra cardinalium, regum, necnon consanguineorum ac patris luctantes voluntates Romam accessisset, maximaque ea de causa discrimina subiisset : cæterum religio ex illius morte damnum ingens passa est, cum hæresiarcham Joannem Wicleffum Apostolica sollicitudine comprimere cœpisset, illique judicium intentasset : « Cujus obitus », inquit Walsinghamus [3], « non modicum fideles contristavit, sed in fide falsos ipsum Joannem et ipsius asseclas animavit ».

[1] Tom. VI. Ep. cur. p. 17. — [2] Ms. bibl. Vat. sign. num. 5626. p. 117. — [3] Thom. Walsing. in Rich. II.

HIC DESINIT TOMUS VI RAYNALDI.

quæ eorum commodis subductum Pontificem Italiæ restituerat. Natali Alexandro in hist. Eccl. ad Vitam Gregorii hæc pariter historia multis nominibus suspecta est. Suspicionem hanc promovet etiam auctor responsionum ad responsiones Anglorum pro asserendo Urbani VI Pontificatu. Porro rationes hasce annalista hic num. 51 recitat; responsiones vero e Ms. Codice vulgavit Baluzius in collect. Actor. veter. ad Vitas papar., tom. II, num. 213. Objicientibus Anglis heremitolæ cuidam assertum fuisse a Deo per visum jus Urbani VI responsum hoc opponitur : « Ex sacris canonibus credendum non est talibus super hujusmodi invisibilibus ostensibus ». Profecto si Gregorius visiones persimiles tam gravi censura notasset, judicio hoc Gregorii auctor harum responsionum usus tunc fuisset opportune. Apage ergo nugas.

Denique Pontificis hujus curas ad reformandos cleri mores laudat, et commendat S. Catharina Senensis, quæ de præsulibus E. R. sub hoc Pontifice ita scribit, Epist. 104 nov. edit. quam anno MCCCLXXVII scriptam conjicit P. Fredericus Burlamachi soc. Jesu in adnot. ad eamdem Epistolam. *Sappiate che l'onor Dio, si vede ne prelati più che si vedesse mai.*

Hic vero de schismate quod hoc anno post obitum Gregorii, et sub ipso Urbani VI successoris exordio Ecclesiam in partes distrahere atque discerpere cœpit, disquirendi locus esset. Sed cum tam multa a viris doctissimis in utramque partem disputata sint ; nec investigata summa diligentia et industria sese adhuc prodiderit veritas ; ideo rem jam pæne deploratam deserendam optimum censeo. Unum hic adnotari e re esse judico, quæstionis hujus cardinem non quidem in eo versari, an vis illata electoribus sit a Romanis; id enim pæne demonstratum ab adversariis Urbani, nec plane negatum ab ejus propugnatoribus arbitror : sed in eo potius ambigendi locus superest, an electores coacti Urbanum elegerint. Qua in re Urbano favet ineluctabile illud argumentum, quod vulgus furens Romanum Pontificem postularit, electores vero, neglecto Romano, Italum extulerint. Neque enim vera prætendere illos censeo, qui Romanum vel saltem Italum Pontificem petitum a seditiosis affirmant. Cur enim alioqui cardinales, cum Italum elegissent, ab irruenti undique populi furore præcavendum sibi duxissent, Romanum a se electum non laudabili deceptione simulantes ? Cur non statim furorem compresserunt et flagitantibus Italum ejus nationis Pontificem elegisse sese demonstrarunt? Argumenti hujus ea vis est, ut adversæ opinionis patroni dissimulandum illud potius quam impugnandum assumpserint.

Utcumque tamen res habeat sese, cardinales electores seu vi seu sponte Urbano in Petri cathedram assumpto litteras ea de re dederunt ad cardinales, qui Avenione agentes cum cæteris non convenerant. Litteræ istæ in Annalibus leguntur cum subscriptionibus cardinalium XII, inter quos Robertus tit. Basilicæ XII Apostolorum, qui idem est Robertus Gebennensis, non diu post in Pontificem contra Urbanum renuntiatus. Oldoinus in Addit. ad Ciaconium easdem litteras recitat, sed absque subscriptione *Roberti*, a quo proinde has litteras minime signatas notat. Ex Oldoino, utpote qui post Raynaldum scripserit, emendandas recitatas ad annalistam litteras censet Pagius in Vita Urbani VI. Verum utrum ea lectio retinenda sit ambigitur ; neque enim varietatem istam ex annalistæ oscitantia ortam censeo, sed ex Codicum ab utroque consultorum discrepantia. Annalistæ Codex cum mancus vel erasus sit in nonnullis, quæ Oldoinus in suo legit, majorem vetustatem sibi conciliat.

MANSI.

1. *Ordo narrationis prout schisma exortum postulat.* — Decimum septimum Annalium tomum ob diuturnum schisma a cardinalibus Urbani VI severitatem non ferentibus conflatum, disseminatas hæreses, auctas Christianæ fidei hostium ex principum dissensionibus grassationes perluctuosum aggredimur: ex quo demum schismate feliciter emersit Ecclesia illius imperio, cui venti et mare obediunt [1], cujusque auxilii nos spe erecti difficillimorum temporum historiam, plurium schismaticorum confusam mendaciis, scribendam suscipimus ex vetustis potissimum manuscriptis Codicibus summa fide dignis, quæ eo majorum integritatis auctoritatem sibi vindicant, quo asservata ab adversariis, atque Avenione Romam allata fuere.

Hanc autem in confusarum rerum serie evolvenda rationem sequimur ut temporum ac rerum gestarum ordini narrationis ordo respondeat; ac primum quæ, dum interregnum Pontificium tenuit, acta sint perstringimus. Secundo loco, electionis Urbani papæ historiam referimus: tum factiosorum hominum, qui Romanum patria Pontificem optabant, suisque tantum commodis inserviebant, tumultum exponimus. Tertio loco, sedato tumultu, thyaraque Pontificia solemni ritu a cardinalibus Urbano imposita, ipsius gesta in Pontificatus exordio percurrimus. Quarto, ad causas, quæ cardinales Gallos ad defectionem ab Urbano impulerint, deflectimus. Quinto, quæ motæ controversiæ de Pontificatu turbulentissimo schismatis tempore acta sint, in medio ponimus, et schismaticorum antipapam renuntiantium frigida vanaque argumenta, ac fraudes multiplices afferimus, reique gestæ ab Urbano expositæ nitorem, et gravissima ejus causæ argumenta proferimus. Sexto, acta judiciaria ab Urbano in antipapam et schismaticos edicta proponimus. Postremo, adjungimus; ut dæmon non modo schismate Ecclesiam laniare studuerit, verum Joannis etiam Wicleffi hæresim in ea Occidentis parte, quæ verum Christi vicarium colebat, excitavit. Memor itaque hujus ordinis lector veniam dabit, si perturbatarum rerum enarratio non ita dilucide planeque, ut forsitan optaret, contexta videatur, aut si aliqua sæpius repetita minus grata sint; cum ad constabiliendam Urbani VI veritatem obscuratam a schismaticis atque a Catholicis nonnullis circumventis ab illis in dubium revocatam plura, eaque maximi ponderis, Monumenta afferre necesse sit, quæ eam probent: tum ad id nos adigit instituti nostri ratio, quæ publicis Tabulis rerum gestarum veritatem, adductis etiam auctorum verbis, illustrat. Præmonito ita benevolo lectore, historiæ primum caput aggredior.

2. *Cardinalium Gallorum dissensio, variæque factiones in creando Pontifice.* — Anno igitur a partu Virginis millesimo trecentesimo septuagesimo ocavo, Indictione prima, cardinales Galli novum renuntiaturi Pontificem in contrarias factiones priusquam conclave ingrederentur, ut clarissimorum virorum testimoniis constat, discissi fuere, adeo ut ante Gregorii XI obitum, qui patria erant Lemovicenses, omni studio niterentur gentis suæ, postremis Pontificibus nobilitate, dignitatem novo Lemovicensi Pontifice augere : alii vero ex aliis Galliarum provinciis oriundi ægerrime ferrent tandiu Lemovicenses imperasse, atque ad Italum potius, si partium suarum studiosum ad sacrum solium evehere non possent, renuntiandum aspirarent : cujus factionis signifer erat Robertus Gebennensis (qui postea antipapatum arripuit) ut testatur Marinus archiepiscopus Brundusinus [1], qui hoc tempore Cassanensis erat episcopus, ac Roberti familiaris, omniumque arcanorum particeps.

« Quadam, inquit, vice dum dictus sanctæ memoriæ dominus Gregorius ageret lethaliter in extremis, dictus olim cardinalis, (de Gebennensi loquitur,) incipiebat hinc inde visitare alios cardinales, et specialiter quatuor Italicos, dominos Glandacensem, de Britannia, et de Luna. Cum ergo dictus testis tunc episc. Cassanensis equitabat tanquam suus capellanus et continuus familiaris, et cum esset in via versus Hospitium, dictus episcopus accessit ad eum ; dicens solatiose : Pater reverendissime, nimis cito incipitis laborare pro habendo papatu, nam papa adhuc vivit. Qui olim cardinalis respondit eidem episcopo : Non curo de papatu pro me; sed tamen operabor quod isti proditores Lemovicenses non habebunt optatum : nam non tractabant me amplius clericaliter, prout hucusque sunt assueti facere. Item quadam alia vice post obitum dicti sanctæ memoriæ domini Gregorii præfatus olim cardinalis Gebennensis nunc antipapa, habita collatione in camera paramenti sita citra hospitium suum in Sancta-Maria Transtyberim, in quo tunc idem cardinalis habitabat; dictus tunc testis Cassanensis episcopus habens colloquium causa collusionis cum eodem olim cardinali, perquirendo quem crederet futurum papam, an Lemovicensem, seu de natione Lemovicensi. Qui olim cardinalis sub breviloquio respondit : Nunquam isti traditores Lemovicenses erunt tantum potentes, quin pro ista vice nos habebimus Iialicum papam : quia licet non possum facere papam, tamen possum impedire, ne illi Lemovicenses obtinebunt eorum optatum : nam habeo plures voces cardinalium concurrentium mecum, quam non habebunt Lemovicenses, et accipiens breviarium suum in manibus suis juravit : Per hæc sancta Dei Evangelia nunquam habebimus alium papam, nisi archiepiscopum Barensem, aut alium, quem ad præsens nolo tibi publicare, et pluribus vicibus, infra novenas dicti sanctæ memoriæ domini Gregorii, quoties equitabat ad visi-

[1] Matth. VIII.

[1] Tom. II. de schism. p. 38 et 67. et tom. IV. p. 63, 64 et 78.

tandum dictos cardinales confirmabat idem, ut prædicitur. Demum alia vice, infra novenas ejusdem sanctæ memoriæ domini Gregorii et post missam celebratam in Sancta Maria-Nova, ubi idem dominus papa extitit tumulatus, et post consilium habitum per cardinales, idem dictus episcopus accessit ad eumdem Gebennensem tunc suum dominum dicens : Pater reverendissime, publica vox et fama est, quod cardinalis S. Eustachii erit papa. Qui medio juramento respondit : Nunquam Lemovicenses habebunt tantum posse, quod habebunt cardinalem S. Eustachii, vel aliquem Lemovicensem in papam pro ista vice : nam habeo plures voces cardinalium concurrentium mecum ; nominando VII supradictos cardinales, videlicet quatuor Italicos, Glandacensem, et de Britannia, et de Luna, qui una secum dicta missa, et facto consilio in Ecclesia S. Mariæ-Novæ, equitaverunt pariter ad hospitium domini cardinalis S. Petri, qui Italicus fuit, et ibi habuerunt longum consilium : Lemovicenses vero equitabant ad hospitia eorum propria : et non interfuerunt præfato consilio, et sic multoties fecerunt dicti octo cardinales consilium in hospitio dicti domini cardinalis S. Petri, quousque intraverunt conclave ; et semper dictus olim cardinalis Gebennensis retulit eidem domino episcopo Cassanensi : Italicum habebimus ista vice in despectum istorum proditorum Lemovicensium ; nam ego sum taliter consensurus, quia terræ meæ sunt in confinibus Italiæ ; continuo affirmando medio juramento de domino archiepiscopo Barensi, seu de alio, quem tunc nolebat eidem domino episcopo publicare, ut supra dicitur.

« Item cum cardinales intraverunt conclave, et quandiu dictus episcopus prælibatum Gebennensem suum dominum associavit, et præfatus episcopus intendens ab inde recedere, et accipiens licentiam ab eodem domino suo, et aliis cardinalibus : ut moris est, memoratus dominus cardinalis Gebennensis vocavit ad se dictum episcopum, et retulit sibi secrete de supradicto domino Barensi, ostendens sibi quamdam cedulam, quam in manibus suis habebat, in qua fuerunt nomina dominorum Barensis, et alterius quem nolebat eidem publicare, monstrando sibi nomen Barensis, et alterius non. Et tunc dictus dominus episcopus recessit licentiatus, et antequam exiret conclavi, invenit dictum dominum archiepiscopum Barensem, qui dixit dicto episcopo Cassanensi : Quem credis quod habebimus in papam ; nam communiter dicunt de cardinali S. Eustachii. Dictus episcopus dixit : Vere non habebimus eum pro ista vice : nam scio a domino Gebennensi quod habebimus Italicum, et forte vos : et statim recessit ad hospitium dicti domini cardinalis reverenter ».

3. *Barensis archiepiscopi futuri Pontificis dotes.* — Agitasse pariter cardinales patria Lemovicenses de Bartholomæo archiepiscopo Barensi renuntiando Pontifice consilia testatur Robertus e Straton [1] causarum sacri palatii Apostolici auditor, atque a gente Gallica ad Italicam, ob mutuum livorem, non ob populares motus, Pontificatum traduxisse : « Quia, inquit, domini cardinales tunc existentes in Urbe non potuerunt concordare adinvicem de aliquo eligendo ex seipsis, antequam ingrediebantur conclave, duæ partes illorum, ut dicitur, decreverant eligere reverendissimum patrem tunc archiepiscopum Barensem ; et hoc secrete aliqui ex ipsis intimarunt, de quo, ut audivi, satis fuit tristis et dolens ». Professus etiam est cardinalis S. Petri morti proximus publicis Tabulis [2] se, antequam conclave ingrederetur, a cardinalibus Gallis rogatum, ut pro Urbano, tunc Barensi archiepiscopo, veluti paribus Pontificatui virtutibus ornato, suffragium una cum ipsis ferret. Et quidem illum dignis ad gerendum Pontificatum dotibus instructum jure merito visum cardinalibus, patet ex Theodorico Niemio [3], qui illius primordia moresque ita describit :

« Illo tempore, quo Gregorius ante ipsius obitum remansit in Italia, et postquam illuc Romanam curiam transtulit de civitate Avinionensi, Urbanus tunc erat pauper archiepiscopus Acheruntinus, tandem de metropoli Acheruntinensi ad metropolim Barensem in Apulia per eumdem papam Gregorium, quam per annum ante ejus papatum vix possedit, translatus, de mandato Gregorii in absentia quondam domini Petri cardinalis Pampilonensis S. R. E. vicecancellarii, qui post recessum Gregorii de Avinionensi civitate usque ad ejus obitum remanserat Avinione, recepit in Italia officium cancellariæ Apostolicæ ; et natus fuit in Neapoli », et infra : « Egregius decretorum doctor, necnon ante papatum homo humilis et devotus, et retrahens manus suas ab omni munere, inimicus et persecutor simoniarum, et zelator castitatis et justitiæ : sed nimis suæ prudentiæ innitendo, et credens adulatoribus libenter aures præbuit ipsis : frequenter et sollicite in eodem jure et in sacra pagina etiam studens : ingenium quo, ut ipse testatur Sallustius, neque melius neque amplius aliud in natura mortalium est, socordia torpescere non sinebat : viros litteratos et bonos sincere dilexit, et pro posse adjuvit, non impediens se de negotiis alienis : et singulis diebus, dum corporis sospitate gaudebat, legit, et etiam plura officia in eadem curia tunc existente in civitate prædicta, exercuit ; fuit enim per plures annos examinator in gratiis specialibus, necnon præsidens in cancellaria prædicta, et documenta quæ fieri solent circa litteras Apostolicas recepit, et hæc officia exercuit in Avinione, antequam hujusmodi officium locumtenentis cancellariæ prædictæ in Urbe foret assumptus. Erat etiam brevis staturæ et spissus, coloris lividi sivi fusci, et sexa-

[1] Tom. II. de schism. p. 67. — [2] Ext. l. II. de schism. p. 38. — [3] Theod. Niem. l. I. c. 1.

genarius vel circa, dum eligebatur in papam.

« Hic etiam ante ipsius papatum per multos annos, me existente cum ipso singulis noctibus, postquam ad cubile suum causa quiescendi ascenderet, coram se biblia quousque dormiret legi fecerat, et raro vel nunquam tempus aliquod vigilando otiose consumpsit : sed aut studebat, ut prædixi, seu commissa sibi exercebat officia, vel orabat, et nisi arctatus quodammodo per plateas nullatenus incedebat : et incedendo duabus bestiis contentus erat, una mula scilicet super qua ipse, et uno equo super quo ejus familiaris ipsum associans equitabant. Etiam induebatur cilicio diurno tempore et nocturno, in quo dormiens indutus fuit desuper tunica alba : talari de mediocri panno laneo, ac multum erat patiens tum temporis. In adversis compatiens etiam valde calamitatibus aliorum. Omnia etiam jejunia per Ecclesiam indicta tunc sanctissime observabat, necnon per Adventum Domini et per Sexagesimam annis singulis jejunabat similiter, necnon bonos religiosos satis amabat ».

4. *Quomodo Urbanus VI papa electus fuerit.* — Ut porro cardinales meditata de eo gubernaculis Ecclesiæ admovendo consilia perduxerint in conclavi, ac singula quæ in eo gesta sint, antequam Romani seditionem moverent, accuratissime Sistrensis abbas Aragonum regi sanctiorique illius consilio subjectis verbis exposuit [1], ubi descripsit cardinales honorificentissime in conclave a magistratibus deductos, ac Britones Urbe exire jussos : « His sic peractis, quidam ex capitibus regionum ivit ad fenestram conclavis, et dominos alloquitur in hunc modum : Reverendissimi patres et domini nostri, veritas est, quod multoties per officiales urbis supplicatum extitit ut talem eligeritis, qui DEO et mundo esset acceptus, et vos respondistis, quod quia erat iste actus divinus, non poteratis eis aliquid certitudinarie respondere : sed procuraretis hominem justum et Deo charum eligere, per cujus industriam bene Dei Ecclesia regeretur. Scitis enim, domini mei, quod in introitu conclavis multi clamaverunt rogantes vos, quod eis daretis Italicum vel Romanum : nunc autem pro parte totius populi sum missus ad paternitates vestras et vobis eorum pro parte notifico, quod solum volunt eis dari Romanum, nec essent contenti de Italico ; timent enim, ne sub aliqua conventione secreto inter vos et aliquem Italicum non Romanum inita, ipse post electionem reduceret curiam Avinionem. Unum pro Deo placeat vobis contentare populum et eis solum dare Romanum, alias timeo ne scandalum oriatur, quod vobis et nobis poterit verisimiliter displicere ».

Additum est in margine a schismaticis : « Hoc probat sublatam libertatem, et per consequens electionem nullam : hoc probat justum timorem » : Verum quam insulse schismatici concludant ad electionem Urbani refellendam, conspicuum est : valitura forsan videretur conclusio, si Romanum elegissent cardinales : at si constantia vicere metum, ac non Romanum elegere, summam illorum libertatem, spretis objectis periculis, arguit : Datum etiam a Glandacensi cardinale responsum id illustrat : « Cui quidem capiti regionis per reverendissimum patrem dominum cardinalem Glandacensem pro parte omnium aliorum cardinalium responsum extitit in ista forma : Multum miramur domini mei et ego, qualiter nos sic infestatis, quia tibi et populo Romano satisfacere debent responsiones nostræ vobis pluries factæ super isto negotio. Recedatis igitur, quia sic semper diximus, sicut dicimus nunc, nec a nobis aliam responsionem poteritis obtinere. Ille autem recedens sic dixit : Placet Deo quod detis nobis Romanum ; alias pro certo aliud quam verba proculdubio sentietis.

« Facta relatione aliis dominis cardinalibus per eumdem dominum Glandacensem de verbis istius capitis regionis, dominus cardinalis Lemovicensis in hæc verba prorupit : Domini mei, vos videtis, quod isti Romani primo petierunt unum, qui deberet esse acceptus Deo et mundo, nec excipiebant patrias, vel personas, demum introitu conclavis generalissimam propositionem restrinxerunt ad unam nationem, scilicet Italicam, nunc autem nec hac contenti ad specialissimam restringunt scilicet Romanam, quod etiam si non fecissent, sed starent etiam sub ista ultima speciali, non video quod de Romano fieri posset electio, quia Deo et mundo diceretur veraciter impressiva ». Addit schismaticus in margine : « Ergo eadem ratione de Italico ». Sed quam ille a vero aberret constat, cum Romani non ad Italum, sed Romanum obtinendum minas intentarent : cumque Romanorum petita et minas cardinales eluserint, Urbanum illata vi creatum dici non potest ; sed contra vim et minas furentis populi libere creatum, ut ex inferius adducendis magis enitescet ; sequuntur cardinalis Lemovicensis rationes aliæ ad Romanum ab electione excludendum.

« Præterea si eligeremus Romanum, aut esset de collegio, aut de extra collegium : si de collegio, non habemus nisi duos, quorum unus est decrepitus et infirmus, scilicet dominus S. Petri, alius autem nimis juvenis et inexpers, scilicet dominus de Ursinis. De extra collegium neminem scio aptum ad papatum ; unde nec primo capite nec secundo apparet mihi quod Romanum eligere debeamus. Sed faciamus sic, quod provideamus Ecclesiæ Dei, et talem eligamus, quod huic populo debeat merito complacere, et nobis omnibus se verisimiliter debeat reddere gratiosum : circa quæ sunt meo videre sex præcipue attendenda. Primo quod sit ætatis maturæ, item quod sit vitæ honestæ, tertium quod sit scientiæ magnæ, quartum quod sit doctus in stylo, quintum quod sit fami-

[1] Tom. II. p. 82.

liaris et amicus nobis, sextum quod sit saltem Italicus natione, ut per eum patrimonium Ecclesiæ recuperetur, quod per extraneum fieri posse non credo. Quæ quidem sex domini nostri in nullo alio video contineri nisi in uno, scilicet in domino archiepiscopo Barensi ; iste namque quinquagenarius est et ultra, et est adeo honestus, quod a quatuordecim annis citra, quibus conversatus est in curia Romana, nunquam auditum est de eo aliquid sinistri renibus vel manu, ore vel opere. Quantum autem ad scientiam, de hoc non est dubitandum ; nam magnus canonum doctor, sicut in suis collationibus notum est. De stylo nemo hæsitat, nam gubernavit a multis temporibus citra cancellariam adeo, quod ipse solus habet in stylo curiæ documenta. Prælerea nobis omnibus familiarissimus ; nam creatura omnium nostrum est, maxime Lemovicensium, ut pote qui a sanctæ memoriæ domino Gregorio est in Barensem archiepiscopum ordinatus : natione Italicus qui Neapolitanus et subditus generi Francorum, ex quo rex Franciæ et fratres sui debebunt merito contentari.

« Quibus omnibus ponderatis, ego in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti S. R. E. cardinalem dominum archiepiscopum Barensem eligo in sanctæ Romanæ universalis Ecclesiæ summum Pontificem, mea sponte et libere, omni modo, via et forma quibus melius possum tam de jure, quam etiam de facto. Facta electione dicti domini archiepiscopi per præfatum dominum Penestrinum, subito elegit eum dominus de Agrifolio, cui accessit dominus Pictaviensis : sed quartus in ordine elegit dominus Glandacensis, qui ante introitum conclavis per tres dies misit eidem domino archiepiscopo unam cedulam propria manu scriptam, quæ sic dicebat : Reverende pater, hinc ad paucos dies eritis mihi dominus et magister, quapropter ex nunc ut ex tunc me vobis specialius recommendo. Quibus fuit dominus Vivariensis, et sibi accessit dominus de Britannia. Majoris Monasterii dominus fuit sextus, septimus de Vernio, octavus dominus S. Angeli, et de S. Eustachio fuit nonus, decimus autem fuit de Luna, et fuit undecimus Gebennensis, quatuor autem Italici ultimi in electione fuere, quorum tres forte sperabant eligi ad papatum : sed videntes omnes ultramontanos concordes et unanimes in electione præfata de ipsis quodammodo desperati elegerunt dictum archiepiscopum hoc modo et ordine ; nam dominus S. Petri fuit primus, secundus de Mediolano, et tertius Portuensis, dominus autem de Ursinis nunquam elegit, sed his verbis usus est : Illum in papam eligo, in quem major pars consenserit » ; celebratam electionem, antequam excitaretur seditio, subditur : « Hæc autem electio statim post recessum illius capitis regionis sic communiter et concorditer facta est nullo medio tempore, nisi quanto dominus Lemovicensis verba protulit supradicta quæ quidem electionis hora fuit ante vesperas de directo ante omnem rumorem populi per sex horas ».

5. *Libertas electionis factæ vindicatur.* — His annectimus ex Bartholomæo Recinetensi et Maceratensi episcopo[1] plures circumstantias, quæ in renuntiando Urbano occurrere, ac varia factiosorum cardinalium gesta, quæ is juratus testis fide dignissimus ex ore cardinalis Verneio familiaris hauserat : « Quando, inquit, dominus de Verneio fuit in domo, narravit mihi totum factum, videlicet qualiter dominus S. Eustachii videns quod esse non poterat, contradicente sibi domino de Verneio et aliis aliquibus, voluit tractare quod dominus Jacobus esset, et tunc Lemovicensis dixit : Certe, domine Jacobe, vos estis nimis juvenis et nimis partialis, certe non eritis. Aliqui autem volebant Mediolanensem, et Lemovicensis dixit : Certe non erit, quia de terra Bernabonis, et alii nominarunt Florentinum, et dictum fuit quod certe non esset, quia Florentini erant inimici Ecclesiæ.

« Et si quæritur quare tunc non nominabantur ultramontani, dico quod de nocte præcedenti, de Agrifolio solus secrete ivit ad cameras multorum, quibus nominavit S. Eustachii, Pictaviensem et Vivariensem, et vidit quod non potuit obtinere, quia responsum fuit eis per multos, quod certe illa vice non haberent Lemovicensem aliquem, quia intendebant videre si Ecclesia regeretur melius per alios, et quia jam satis habuerant ; etiam totum mundum occupabant : Gebennensis et de sero scrutatus fuit a multis, quia de se sciebat jam quod rem non poterat, an posset facere dominum de Luna, et responsum sibi fuit quod nimis erat juvenis, et sufficeret sibi galerus quem habebat : Dixit in secreto mihi dominus de Verneio, quod dominus S. Eustachii ad aurem ab eo quæsierat, an vellet esse et respondit quod non ; et hoc fecerat forte fraudulenter ut attraheret eum ad se. Dixit mihi insuper dominus de Britannia in Anagnia et dominus de Verneio post exitum conclavis, quod dominus Jacobus videns, quod esse non poterat papa, voluit electionem differre, et dixit : Domini mei, vos audistis populum qui dicit : *Romano lo volemo;* induamus aliquem fratrem Minorem Romanum et dicamus Romanis quod est papa, et postea cum erimus extra, ponemus eum in carceribus et alium eligemus ; et tunc cardinalis Lemovicensis, et quasi omnes clamaverunt : Certe, domine Jacobe, nos non decipiemus populum : nos volumus verum papam eligere et nolumus facere populum idololatrare. Et audivi pluribus vicibus a domino de Verneio et de Britannia quod Lemovicensis et de Agrifolio nominaverunt dictum nostrum modernum, qui erat de raubis suis (ipsis nimirum maxime addictus et deditus), cogitantes : Ex quo nullus nostrum esse potest, habemus tamen istum ad voluntatem nostram : et tunc alii audientes eum nominari,

[1] Tom IV. de schism. p. 71.

omnes consenserunt præter dominum Jacobum et dominum de Britannia, ut egomet audivi a domino de Britannia in Anagnia : et causa quare contradixit fuit, dicens : Certe iste est sanctus homo et bonus homo : sed amore Dei non faciamus tantam verecundiam collegio nostro, quod eligamus de extra collegium. Tunc dixit, quod de Agrifolio et Lemovicensis et alii de secta eorum etiam videntes, quod habebat jam ultra duas partes vocum, dixerunt : Certe nos habebimus istum, nos non habebimus ista vice de collegio : et tunc dominus de Britannia dixit : Vultis vos ? dixerunt ; Ita certe. Dixit ipse : Ego multum contentor : et dixit mihi dominus de Britannia in Anagnia, quod si dominus noster potest dici electus per impressionem, nulla fuit nisi de Agrifolio et Lemovicensis cum secta sua fecerunt, quod si unus cardinalis non dedisset vocem suam, clamaverant contra eum sicut contra inimicum ? et hæc omnia dicta fuerunt statim post Missam sancti Spiritus et sermonem, etc. »

6. Ostendit etiam egregie Urbani VI electionem non vi factam extortamque metu, sed rite, ac libere celebratam Faventinus episcopus ad regem Castellæ pro rei veritate in luce collocanda missus, adductis nonnullis circumstantiis, quæ demonstrent cardinales non ad inanes Romanorum clamores metui succubuisse, sed metum contrariis factis aspernatos ; in tertia enim veritate hæc exponit[1] : « Cum cardinales, inquit, de Agrifolio et Pictaviensis post ingressum conclavis inquisivissent vota domini Sancti-Petri, et domini Mediolanensis et ipsa reperissent disposita in præfatum archiepiscopum tunc Barensem, et facta inter se ipsos computatione quod tot vota concurrebant in dictum dominum Barensem, quod sufficiebant ad canonicam electionem, et dixisset dominus, cardinalis de Agrifolio aliis dominis hæc verba : Domini, sedeamus statim, quia pro certo credo, quod incontinenti eligemus et habebimus papam. Cardinalis de Ursinis (Deus scit ex quo fonte) tale dedit consilium : Domini, differamus istam electionem et deludamus istos Romanos, qui vellent et petunt papam Romanum, et fingemus nos elegisse unum fratrem Minorem Romanum, quem ego nominabo, et induamus eum cappa et mitra, et postmodum loco et tempore faciemus veram electionem. Ecce ergo consulta fictio, quæ spreta fuit ; nam episcopus Prenestinus cum suis sequacibus, statim responderunt dicentes : Hoc non esse bonum consilium, quia ex illo induceretur populus Christianus in idololatriam, saltem usque ad diem declarationis ; subjungentes esse procedendum ad veram electionem non obstantibus clamoribus, seu petitionibus popularium, de quibus non erat curandum. Ecce ergo fictionem spreverunt. Et statim surrexit quarta veritas supposita scilicet, celebratæ electionis. Nam licet dominus Florentinus, qui primam vocem habebat per viam collationis nisus fuerit trahere vota cardinalium in dominum Sancti-Petri, quem ad papatum nominavit, tamen dicti Lemovicenses allegantes dominum S. Petri impotentem ad onera papatus ex causis in dicto casu insitis, direxerunt vota sua in præfatum dominum nostrum ; quibus vocibus computatis, repertum est, eum habere ultra duas partes dictarum vocum. Tunc arguitur sic : electus est a duabus partibus, ergo verus papa est Antecedens ipsi concedunt ; consequentia patet per c. li. de elect. sed ipsi contra dictam electionem timorem allegant pro cujus exclusione timoris pondero quintam veritatem supraposítam scilicet, ipsius occultationis.

7. « Celebrata quoque dicta electione, dicti domini consilium inter se tenuerunt, an esset expediens electionem illam publicare, et concluserunt quod non. Dicat causidicus partis adversæ quod quia populus furebat, ideo non fuerint ausi eam publicare. Mirabile dictum est hoc si impellente populo, et propter hoc furente, et ad evitandum mortis periculum elegerunt dominum Barensem quod electionem suam non audebant publicare. Quis unquam audivit, quod existens in periculo mortis, noluit illud evitare ? (De re Ju. pastoral. c. pisana in cle. etc.) quis unquam audivit, quod volens evitare mortis periculum, absconderit, seu cælaverit causam evitationis, seu suæ liberationis, sed revera ratio occultationis fuit quia non imaginabantur satisfecisse populo et per consequens metus, quem attentatum per populum prætendunt, non impressit in mentibus eorum, nec eorum arbitrium absorbuit, etc. »

8. *Turbæ populares Romæ propter electionem Pontificis, qui tandem pacifice Pontificatum init.* — Celebrata electione, excitum a cardinalibus Bartholomæum archiepiscopum Barensem, ut electioni rite celebratæ assensum præberet, observat archiepiscopus Brundusinus[1], qui rem universam ex Roberti Gebennensis, postea in antipapatu Clementis dicti, ore didicit : « Item, inquit, domini antequam exiverunt conclavim, et quanquam fuisset facta aliqualis vociferatio in populo, miserunt dicti cardinales pro dicto domino archiepiscopo Barensi, qui diu ante exitum eorumdem cardinalium ad ipsos in palatium introivit ». Confirmat hæc Theodoricus e Niem[2], sinceræ fidei scriptor, ex quo pauca hæc verba afferenda sunt visa : « Cumque postea dicti cardinales in eamdem electionem uniformem, scilicet nemine ipsorum discrepante factam, in simul concordassent, quadam die, Veneris scilicet, IV non. Aprilis tunc currentis an. prædicto (nempe MCCCLXXVIII), paulo ante horam tertiam miserunt pro eo et multis aliis Ecclesiasticis prælatis, qui tunc fuerunt in Urbe ipsa præsentes. Qui quidem Urbanus statim libros et quasdam alias res ipsius ad loca tuta

[1] Tom. I. de schism. p. 192.

[1] Tom. IV. de schism. p. 63. — [2] Niem. l. I. c. 2.

portari fecit, ne, si rumor insurgeret in populo, quod ipse electus esset in papam, forsan Romani more suo irruerent in ejus hospitium ac ipsum suis libris et rebus hujusmodi spoliarent ».

9. Subdit auctor subortum fuisse popularem tumultum, quem partim Jacobi cardinalis Ursini amici, ut illi Pontificatus deferretur, concitarunt, partim impressa vulgi mentibus falsa opinio percrebuit, Joannem Barensem, Gregorii cubicularium, patria Lemovicensem, ob vitia et fastum exosum, a cardinalibus ad Pontificium solium evehi, cum archiepiscopus Barensis ob tenuitatem opum ignotus plerisque esset: « Alia etiam, inquit, hujus rumoris popularis causa fuit: nam inter illos prælatos tunc etiam vocatos ad dictum palatium, ut præfertur, erant aliqui Romani potentes, scilicet Petrus abbas monachus Montis-Cassini, et alii, quorum cujuslibet consanguinei et amici credebant quod amicus eorum electus esset in papam; unde repente maximus concursus et strepitus equitantium et concurrentium per contratas dictæ Urbis ad ipsum palatium illa tempestate auditus fuit, ibidem durans pæne illa tota die. Unde cardinales prædicti ad sedandum dictos rumores simulate seu conficte populo per aliquos dici fecerunt, quod præfatus cardinalis S. Petri esset electus in papam: quod audientes sui amici cum magna turba impetuose currebant ad prædictum palatium, quo recipientes ipsum violenter ad altare majus in ipsa Basilica, (at non in ea Basilica, sed in palatii æde sacra, rem gestam alia Acta testantur), ut est moris de noviter electis in papam fieri, perduxerunt, et posuerunt super illud, eo invito, dicente quod non esset papa, sed archiepiscopus Barensis per eum et alios cardinales electus foret in papam. Et tam magna pressura ibi facta illico fuit; ita quod dictus cardinalis in illa comprehensus mortem vix evasit. Qui post hoc ad dictum palatium reductus ex tunc continue remansit quandiu vixit, penes dominum Urbanum antedictum ».

Usos eo dolo ad furentis populi ob non creatum Pontificem Romanum genere impetus declinandos cardinales, ac saluti Urbani VI consuluisse, affirmat inter plures alios prædictus abbas Sistrensis[1], qui post celebratam rite Urbani electionem subdit populum sumptis armis ad palatium concurrisse, atque inconditis vocibus Pontificem patria Romanum incusso terrore postulasse: a cardinale vero Ursino verbis mollioribus delinitos, ac die insequenti cardinalem S. Petri theatralis pompæ instar papalibus ornamentis indutum fuisse hac de causa: « Mane, inquit, facto, præfati domini cardinales, videntes se habere verum papam, et per consequens non posse nec debere alium eligere, ut vitarent scandalum populi, qui docendus est et non sequendus, imo etiam aliquando decipiendus in bono, talem cautelam et practicam invenerunt, dixeruntque domino S. Petri: Vos videtis, quod isti volunt Romanum, alias minantur nobis mortem; sed quia Romanum non possumus eis dare, obstante electione per nos facta de alio, oportet ut redimatis sanguinem nostrum, hoc est, ut fingamus, nos elegisse vos, qui estis Romanus, et vobis imponamus indumenta papalia, et dum populus hoc credet, nos recedemus illæsi »; tum subdit: « Est et aliud de necessitate fiendum ante exitum nostrum, ut videlicet præsentetur electio electo utrum velit consentire vel non: sed quia, si mitteretur pro eo solo, forte populus suspicaretur, quod est in re, mittamus pro sex sub colore consilii petendi. Quæ quidem cautelæ bonæ omnibus visæ sunt, unde in ortu solis, dum popolus clamaret: *Romano lo volemo;* induerunt dominum S. Petri, et pulsata campana consistorii, cantantes *Te Deum laudamus* eum posuerunt in sede papali, nuntiaveruntque toti populo, quod dominus cardinalis S. Petri sit papa verus electus: propter quod universus populus laudans Deum fregit fenestras et ostia conclavis, ut sibi oscularetur pedes et manus.

10. « Dum populus universus ad reverentiam conflueret exhibendam, vocati sunt pro parte dominorum cardinalium sex prælati domini episcopi Ulixbonensis, Tudertinus, Limociensis in Cypro, abbates Montis Cassini, S. Pauli de Urbe, S. Sabæ, et septimus archiepiscopus Barensis: quibus in præsentia dominorum constitutis, traxerunt ad partem dominum Barensem præsentantes ei electionem, eumque rogantes quod electioni prædictæ concordi et canonicæ consentiret. Ille autem renuens ac removens dixit in fine: Quare dicitis me elegisse, et video quod elegistis dominum S. Petri; ob quæ domini cardinales, totam illam fictionem sibi manifestantes, jurarunt in Deum et cælum, electum nullum alium præter eum. Ipse autem videns et audiens omnia supradicta cum humilitate maxima et lacrymis undantibus acceptavit: quo facto fecerant eum abscondi in secretissimis palatii Apostolici timentes, et bene, ne scita veritate populus eum interficeret et eosdem.

« His sic peractis, populus rudis, plenus tamen devotione, osculando manus et pedes domini S. Petri adeo trahebat sibi manus podagra tumentes, quod ipse non potens tantum dolorem amplius sustinere ut eum dimitterent, coactus est dicere, se non esse papam, sed alium: propter quod tota civitas cucurrit ad arma, et circumeuntes palatium ab omni parte minabantur interficere cardinales. Quorum auditis minis et vocibus fugientes mortem, aliqui de ipsis dominis fregerunt solarium conclavis, et per posticum credentes aufugere, finaliter a populo capti sunt, et cum magnis pressuris et opprobriis reducti fuerunt in conclave territi per populum quod nisi eligerent Romanum, erant mortem nullatenus evasuri. Nomina autem prædictorum, qui fugiebant sunt hæc: dominus Gebennensis, dominus de Agrifolio, do-

[1] Tom. VII. de schism p. 82.

minus Pictaviensis, dominus Vivariensis, dominus de Vernio ».

Consentit his Tudertinus episcopus[1] earum turbarum oculatus testis, seditionem motam eam ob causam, cum populus accepisset sibi a cardinalibus illusum esse, atque adversus Urbanum conjurasse : « Prælati, inquit, de palatio jam recesserant propter timorem populi, qui clamabat. Non habemus Romanum ? *morano*, *morano*. Stantibus istis sic, et videntibus Romanis quod dominus S. Petri non erat papa, et jam dicebatur de domino Barense in populo et communiter clamabant: *non lo volemo;* iverunt aliqui Romani et fregerunt ostia campanilis S. Petri, et pulsaverunt campanas ad stornium, ut omnes traherent et viderent quod non habebant Romanum : et tunc quatuor cardinales : videlicet Lemovicensis, Pictaviensis, Vivariensis, et de Alvernio projecerunt se per unam cameram de palatio in aliam inferiorem; et fuerunt inventi per aliquos Romanos, et per aliquos officiales cum verbis et forte cum verberibus fuerunt in palatium reducti ». Cum vero ab his Romani minis et terroribus extorquere niterentur per summum nefas, ut, rescissa priore Urbani electione, Romanum genere antipapam darent, tum illi præclarum constantiæ exemplum explicuere, ut subjungit Sistrensis abbas[2] : « Reductis et iterato inclusis in conclave omnibus cardinalibus oportuit eos approbare quod factum fuerat tam secreto, et fecerunt vocari dominum Agapitum de Columna, dominum Cadonem de S. Eustachio, cancellarium Urbis et abbatem Montis-Cassini cujus domus fuit deraubata, quia convicinia sua credebant eum papam quando fuit missum pro eo : et istis quatuor manifestarunt domini cardinales electionem archiepiscopi Barensis, dicentes eis, quod populus posset eos bene interficere omnes, sed non habere Romanum pro papa ista vice ».

11. « Molitos tam impium facinus Romanos magistratus, Urbanum scilicet vi adigere ut Pontificatu se abdicaret, sed a Tudertino episcopo arte et prudentia ab eo flagitio revocatos, idem Tudertinus episcopus affirmat[3]; tum subdit : « Ipsis vero sic recedentibus, ego dici domino nostro : Audistis quid dixerunt illi? qui bene audierat in parte, et ille dixit : Quid dixerunt? et ego recitavi sibi verba dicta per eos, et ipse dixit : Non cognoscunt me bene. Si tenerent mille spathas ad collum meum, non renuntiarem; et quando ego recitavi postea ista verba domino Gebennensi, ridebat ita fortiter, quod est mirum, tantum gaudebat de responsione ».

Quæsitum ab illis pluribus Romanis fuisse ad necem vel ad vim, ut Pontificatum poneret ipsi inferendam, ait episc. Recinetensis, ac præcipue cardinalis S. Petri famulus, ut herus impositas ficle papales infulas retineret in eum furorem prorupisse, atque a se coercitos testatur[1] : « Vidi, inquit, dominum S. Petri sedentem in cathedra et dum fieret sibi reverentia clamabat et deponebat mitram, et dicebat: Ego non sum papa, sed dominus Barensis : et vidi tunc multos Romanos, et maxime illos, qui antea clamaverant : *Romano lo volemo;* circumeuntes per palatium quærentes : ubi est iste Barensis? Et alii quærebant eum, ut interficerent, alii ut compellerent eum ad renuntiandum : quod dictum fuit aliquibus amicis et servitoribus domini S. Petri quod erat papa. Et vidi aliquos quasi furibundos euntes per conclave clamantes : Heu ! nos sumus proditi et decepti, ubi possumus istum Barensem reperire ? Et ego multos ex ipsis refrænavi, dicens: Fatui, quid vultis? si dominus Barensis est papa, quomodo potest esse dominus S. Petri? et qualiter valeret renuntiatio, si dominus Barensis renuntiaret per metum? Certe si dominus S. Petri sciret, nunquam vellet vos videre : vultis eum facere papam per vim? Quomodo creditis quod acceptaret ? scio quod si sponte fuisset electus, non acceptasset : et propter hæc verba mea aliqui destiterunt ».

Inter hos tumultuantium Romanorum motus indigne ferentium Pontificem sibi non datum, qui in Urbe sacrum solium constabiliret, cardinales partim in suas ædes, partim in molem Adrianam, partim in finitima munita oppida se receperunt, ut describit inter plures alios Tudertinus episcopus, qui Urbanum abditissimi cubiculi latebris condidit, ne a Romanis trucidaretur[2] : « Tum, addit, audivi a Lelo, quod aliqui Romani fecerunt consilium, dicentes : Vadamus et capiamus eum ; et si non renuntiat, occidamus eum, et si renuntiat, faciamus quod dominus S. Petri faciat eum cardinalem. Romanis sic stupefactis, et pro majori parte recedentibus quotquot Gallicos et ultramontanos inveniebant, disrobabant, et volebant eos occidere dicentes : *Cha traditi simu : cha non havemo Romano.* Post vero dominus S. Petri fuit extractus de capella, et portatus ad cameram, ubi nunc jacet dominus noster papa : et ego ivi et obviavi ei quando portabatur. Et tunc ille dixit mihi : Domine Tudertine, ego non sum papa, sed alter est; domini mei cardinales confuderunt me, deriserunt et vituperaverunt : Tunc dixi : Domine mi, pro Deo non dicatis: imo ipsi hodie imposuerunt coronam capiti vestro, quod per totum mundum prædicabitur quod dominus S. Petri hodie liberavit fratres suos a tali occisione, hodie liberavit populum suum ab innoxio sanguine ».

12. Ejusmodi sane seditio concitata in cardinales ob non creatum Romanum patria Pontificem, Urbani electionem non infringit, sed summa libertate in ea usos cardinales demonstrat, cum ab illa tuenda præsenti mortis discrimine abduci non potuerint. Ut porro Robertus Gebennensis professus sit apud amicos et familiares Urbanum rite, spretis

[1] Tom. II. de schism. p. 44. — [2] Pag. 82. — [3] Pag. 45.

[1] Tom. IV. p. 71. — [2] Tom. I. p. 45.

popularibus clamoribus ac minis, renuntiatum Pontificem, deque ejus salute anxium, ne a furente populo discerperetur, Martinum tunc episcopum Cassanensem postea ad archiepiscopatum Brundusinum traductum, ad eumdem misisse, idem episcopus his verbis, jurejurando interposito, est professus: « Dominus cardinalis Gebennensis dictum dominum episcopum ad se vocavit, perquirendo ab eo in secreto: Quem credis fore papam? Qui episcopus Cassanensis prædicto cardinali respondit: Ego credo illum fore papam, quem omnis populus Urbis et tota curia Romana tenet pro papa, videlicet cardinalem S. Petri. Cui præfatus dominus cardinalis respondit: Tace, fatue, nescis quid dicis, et quid respondes. Dimittas tamen vociferari populum quantum velit: nam alium verum papam non habemus nisi archiepiscopum Barensem, sed cardinalem S. Petri monstravimus populo pro papa propter ipsius populi tumultum et vociferationem: tamen vereor quamplurimum, ut ipse Barensis verus electus papa amittat vitam, dum pervenerit ad notitiam populi ipsos sic fore delusos per demonstrationem cardinalis S. Petri pro papa. Et mox et in continenti quasi secunda hora noctis præfatus cardinalis misit eumdem episcopum versus palatium ad consulendum eidem domino Barensi, ut extraheret personam suam de palatio, ad evitandum periculum personale. Quo vero episcopo eunte versus palatium, invenit ibidem cardinalem S. Petri in cathedra sedentem: volensque sibi impendere debitam reverentiam, dictus cardinalis dixit eidem episcopo in præsentia quamplurimorum ibidem assistentium: Non faciatis mihi reverentiam, quia non sum papa: sed faciatis reverentiam domino Barensi, qui est canonice, unanimiter et concorditer ab omnibus cardinalibus electus in papam ».

Tum sedato eo populari tumultu opera maxime, uti refert Sistrensis abbas [1], Agapiti e Columna, Cadomi de S. Eustachio et abbatis Montis Cassini, cum, ut dictum est, cardinales professi essent sibi quidem mortem inferri posse, at ut Pontificem alium ab Urbano, quem jam renuntiarant, eligerent extorqueri non posse, die proxima ab excitatis turbis, nempe nona Aprilis, de Urbano Pontificalibus ornamentis induendo actum est. Gestæ vero rei seriem narrare aggredimur ex episcopo Cassanensi [2], quem Roberti cardinalis Gebennensis cujus familiaris erat, ut dixi, jussu ad rogandos cardinales, ut ritu veteri ipsum in sacro solio collocarent, interpretem missum testantur publica Monumenta: « Secunda, inquiunt, die, summo mane, dictus episcopus accessit ad hospitium reverendissimi patris domini cardinalis Florentini, quem invenit in suo cubili, et nondum de somno surrexerat. Qui dominus episcopus fuit ad eum introductus et retulit eidem domino cardinali ex parte domini Barensis: Pater reverendissime, placeat vobis ascendere palatium et complere negotium, quod incœpistis. Qui dominus cardinalis respondit eidem domino episcopo, videlicet: Domine episcope, recommendetis me domino meo Barensi, quia est dominus meus, et faciatis pulsare campanam meam ad equitandum: nam ego surgam, et equitabo ad palatium complendo et faciendo omnia, quæ erunt expedientia. Et supradictus dominus episcopus pulsata campana ejusdem domini cardinalis, ab inde recessit equitans ad palatium referendo præfato domino Barensi, se requisivisse sæpe dictum dominum cardinalem Florentinum ex parte sua, ut prædicitur: ipsisque sic existentibus infra palatium una cum domino cardinale S. Petri, qui infra palatium pariter cum dicto domino Barensi pernoctavit, mox et in continenti venit ad palatium præfatus dominus cardinalis Florentinus, qui dominus cardinalis Florentinus existens episcopus cardinalis, videlicet Portuensis, et dictus dominus cardinalis S. Petri, ac dominus Barensis electus in papam sese invicem consiliantes, fecerunt requirere alios dominos cardinales, qui non effugerunt, sed remanserunt in hospitiis eorum propriis, ut deberent ascendere palatium ad complendum illud, quod incœperunt. Et tunc statim dominus cardinalis Mediolanensis, dominus cardinalis Majoris-Monasterii, et dominus cardinalis de Luna ad palatium ascenderunt.

13. « Demum dictus dominus Barensis electus in papam una cum supradictis dominis cardinalibus miserunt præfatum dominum episcopum Cassanensem ad castrum S. Angeli de Urbe, in quo fuerunt nonnulli alii domini cardinales tuti et salvi de persona et rebus, et tunc camerarius Apostolicæ sanctitatis, citatur ad referendum eisdem dominis cardinalibus ex parte præfati domini Barensis electi, et aliorum dominorum cardinalium secum in palatio existentium apud S. Petrum, ut placeret eis venire ad palatium, ad complendum id, quod incœperunt. Et idem dominus episcopus ibidem introductus ad faciendam suam ambaxiatam, ut præmittitur, cardinales reperit pariter in capella dicti castri una cum domino olim camerario. Cui domino episcopo præfatus camerarius fuit allocutus in hunc modum: Credis tu, quod ille Barensis sit papa? Qui dictus episcopus eidem camerario respondit: Domine camerarie, non habeo facere vobiscum, sed cum dominis meis cardinalibus hic existentibus. Et tunc dominus cardinalis Lemovicensis, qui fuit episcopus cardinalis frater dicti domini camerarii respondit eidem camerario fratri suo in præsentia dicti domini episcopi, videlicet: Tace, fatue, nescis quod dicis. Et accipiens missale suum in manibus suis juravit ad sancta Dei Evangelia: dominus Barensis est ita verus electus, et unanimiter in concordia a nobis omnibus cardinalibus, sicut fuit unquam sanctus Petrus verus papa, et vicarius Christi ».

His etiam consona a Petro e Luna, postea schismatis propagatore, dicta refert Thomas cano-

[1] Tom. II. p. 87. num. 32. — [2] Tom. IV. de schism. p. 63.

cicus Patracensis his verbis[1]: « Ipse respondit suo more jurandi, *per mia fe ego credo*, quod a tempore sancti Petri non fuit verior papa in Ecclesia Dei tam rite, canonice et concorditer electus ante et post ingresum conclavis ». Viterbiensis etiam episcopus[2] id a Petro e Luna et cardinale S. Petri similiter accepisse est professus. Mutilam porro superiorem Marini archiepiscopi Brundusini narrationem ex Recinetensis et Maceratensis episcopi rei universæ spectatoris testimonio absolvimus: « Venit, inquit, dominus Florentinus, et flectens genua nedum videntibus, imo et audientibus, voluit osculari dictum dominum nostrum, et strictissime amplexatus dixit publice omnibus audientibus: Vere vos estis papa et dominus electus. Ego volo mittere pro domino S. Petri et aliis qui sunt, ut inthronizemus vos, sicut habemus ab aliis potestatem ». Interjectis nonnullis addit idem episcopus, cardinales, qui in Molem Hadrianam confugerant, rogatos a collegis in Pontificias ædes se contulisse, ut solemni ritu Urbanum in sacrosancto solio locarent[3]. « Et statim, inquit, vidente me descenderunt, et dum domini vellent equos ascendere, venit unus, et dixit ad aurem domino de Agrifolio quædam verba. Et tunc se volvit ad alios, et dixit: Iste dicit, quod populus Romanus est in platea armatus, et certatim clamat: *Romano lo volemo*. Et tunc dominus de Verneio respexit ad me. Et tunc ego dixi: Domini mei, ego volo degradari, si reperietis unum hominem armatum. Et tunc omnes crediderunt mihi, et ascenderunt equos, et iverunt ad palatium, et sicut dominus de Agrifolio fuit in palatio, ivit ad cameram ubi erat dominus noster; et dominus de Verneio secutus est eum, et coram flexit genua, et dominus de Agrifolio diu locutus est sibi, et cum reverentia qua Romano Pontifici consuevit loqui. Et post eum similiter dominus de Verneio, et post de Verneio dixit mihi: Iste de Agrifolio erit magnus homo cum isto, quia ipse pro certo fecit eum. Et vidi etiam in actibus domini nostri, quod recognoscit; et quod alius dixit sibi.

14. « Post hæc verba ivimus ad privatam capellam, dimisso domino nostro in camera, et ego ivi cum domino de Verneio ad capellam primam in qua erant Florentinus, Lemovicensis, de Agrifolio, S. Petri, Pictaviensis, Mediolanensis, Vivariensis, de Britannia, Majoris Monasterii, et de Luna cardinales: ibique convocatis clericis capellæ et subdiaconis, petiverunt sibi librum cæremoniarum, ubi descriptus erat modus inthronizationis: et libro recepto denuo fecerunt scrutinium extrahi super omnibus, et miserunt pro domino nostro ad cameram; et ego cum aliquibus aliis ivi pro eo, et duximus eum ad capellam, et statim sicut fuit in capella omnibus data litania clauserunt se cum eo. Et statim paulo post apertis januis omnes cardinales cantaverunt alta voce: *Te Deum laudamus*, et omnes intravimus. Et videntibus nobis omnes cardinales prædicti cum læta facie ostendebant se contentissimos; et unus eum discalceabat, alter calceabat, alter induebat eum, et fecerunt pulsari campanam, ut est moris, et denuntiaverunt nomen sibi esse Urbanum Sextum. Et eo induto pluviali et mitra, posuerunt eum super faldistorium ad sedendum, et convocaverunt omnes nos prælatos: et ipsi primo fecerunt sibi reverentiam [sicut fieri est papæ solitum] ex eo postea nobis mandarunt ut ei faceremus reverentiam: et ita factum fuit (servatos eosdem ritus sine ullo tumultu populari in Urbano papali cultu exornando, testatur Robertus Straton causarum sacri palatii auditor)[1] et in conclavi, die videlicet VIII mensis Aprilis ipsum elegerunt et eum per ipsos mandatum in palatio incluserunt; sed electionem ipso die minime publicarunt: cardinalis autem S. Petri propter salvationem electi præfati fuit papaliter mantellatus. Die autem sequenti, videlicet Veneris, IX dicti mensis, duodecim ex cardinalibus, qui de palatio recesserunt, post prandium ad palatium, in quo elegerant, redierunt; videlicet domini Florentinus, et Penestrinus episcopi, item domini de Agrifolio, S. Petri, Mediolanensis, de Britannia, Glandacensis, Pictaviensis, Vivariensis, et Majoris Monasterii presbyteri; item de Verneio et de Luna diaconi cardinales, et capellan privatam palatii omnes intraverunt: ad quos tunc supervenit præfatus dominus noster sanctissimus electus, cui in assurgendo maximam reverentiam fecerunt, et ipsum, me vidente, in capite inter eos sedere fecerunt, et electionem de ipso factam sibi nuntiarunt, humiliter et devote supplicantes, ut hujusmodi electioni consentiret. Qui post multas preces et rogamina finaliter consensit, genuflectendo se versus altare in dicta capella, ac surgens ad illud ascendit in sede se ponendo. Qui depositis vestibus quibus induebatur, extitit papaliter inthronizatus; cujus electionem dominus de Veneio populo congregato solemniter publicavit, ipsum dominum Urbanum papam VI publice nominando, cui præfato domino Urbano prædicti duodecim genuflectendo reverentiam fecerunt, quos et populum tunc insistentem ad oscula, ut moris est, recepit, prius *Te Deum laudamus* solemniter decantando ». Confirmantur hæc a Theodorico Niemio[2], qui addit Urbanum deductum a cardinalibus in superiorem porticum Basilicæ Vaticanæ populum sacra prece et crucis signo lustrasse.

15. Hæc porro gesta sine ulla impressionis terrorisve specie, sed potius magna cum cardinalium lætitia et gratulatione, edisserit Recinetensis, idemque Maceratensis episcopus[3]. « Et hæc, inquit, facta sunt quasi hora nona », et paulo infra, « nullo armato, nulloque vociferante, aut aliquid dicente: imo hæc facta sunt cum pace maxima ». Et sane

[1] Tom. IV. de schism. p. 78. — [2] Pag. 76. — [3] Pag. 72.

[1] Tom. II. de schism. p. 67. — [2] Theod. e Niem. l. I. c. 2. — [3] Tom. IV. de schism. p. 72.

non iis opibus, non ea gratia, auctoritateque floruisse Urbanum, ut cardinales ad ipsum in sacro solio collocandum cogere posset, ostendit Theodoricus Niemius [1], dum opum illius tenuitatem ac primordia exponit his verbis: « Nunquam fuit talis, aut tantus, quod ipse per se vel alium pro aliqua consequenda dignitate, item quantumque notabili, præsertim papatu, seditionem, seu impressionem movisset, vel aliquis de eo cogitasset, aut præsumpsisset ». Hæc ille. Multo vero minus terroribus eos cardinales, qui confugerant in Molem Hadrianam, in qua hostiles impetus retundere poterant, elicere in palatium potuisset; quin potius cardinales, magna animi voluptate rem totam peregisse testis est Recinetensis episcopus dum ait:

« Postmodum ivi domum cum domino de Verneio, et tunc dixit mihi, præsente quasi tota sua familia: Frater charissime, nunquam toto tempore vitæ meæ habui tantum gaudium, quia negotium istud hodie sic pacifice complevimus; dubitaveram enim ne Romani possint contentari. Cui respondit: Domine mi, Romani non sunt ita mali sicut dicitur. Certe, si vos elegissetis unum barbarum, nil dixissent. Viri tamen ii, qui heri erant ebrii, nesciebant quid dicerent, et quilibet credebat habere dominum suum in papam propter clamorem suum. Insuper, domini, scitis de quo summe gaudeo: Quia video quod Ecclesia reformabitur. Reputo enim istum probum et sanctum virum, et pro certo Spiritus sanctus miraculose operatus est in ipsius electione ». Sensisse etiam optime de Urbani Pontificatu, ac præclaras de restituendo ab ipso veteris disciplinæ Ecclesiasticæ splendore spes concepisse cardinales Italos, refert Thomas Petra canonicus Patracensis [2]: « Sæpe, inquit, audivi dominum Mediolanensem, Florentinum et de Ursinis, et diversis temporibus dicentes, dominum nostrum Urbanum prædictum fuisse verum papam concorditer electum, per quem sperabant Ecclesiam Dei reformari ».

Solemni demum pompa a cardinalibus Urbanum papali thyara fuisse redimitum sine ullius terriculi specie, ac dein Lateranensis Ecclesiæ triumphali apparatu deductum possessionem iniisse, narrat Theodoricus e Niem [3]: « Deinde, inquit, in ipsa sacra paschali Domini die mane valde solemniter per ipsos dominos cardinales, ut moris est, ipse Urbanus suæ coronationis insignia recepit ante portam dictæ Basilicæ, sicque coronatum dicti cardinales, ac prælati et officiales, ac etiam multi nobiles et curiales, ac pæne universus populus Urbis ipsum ad Ecclesiam Lateranensem per eamdem Urbem cum papali honore seu pompa transeuntem associarunt. Fuerunt etiam tunc in ipsa Urbe valde multi barones et alii magnates per plures dies præsentes, qui universaliter, singuli videlicet eorum eidem Urbano, ut vero summo Pontifici, publice ac private honorem et reverentiam exhibuerunt ».

[1] Theod. e Niem. l. I. c. 1. — [2] Tom. IV. p. 80. — [3] Theod. e Niem. l. I. c. 3.

16. *Encyclicæ Urbani litteræ de sua electione.* — Inita vetere ritu et instituto Pontificatus possessione, Urbanus Encyclicis litteris [1] totius imperii Christiani episcopos et principes de Gregorii XI obitu, traditisque sibi consentientibus cardinalium suffragiis Ecclesiæ gubernaculis, fecit certiores:

« Urbanus etc. venerabilibus fratribus archiepiscopo ejusque suffraganeis etc.

« Nuper felicis recordationis Gregorio PP. XI prædecessore nostro in Urbe, ubi tunc cum sua curia residebat, sicut Domino placuit, subtracto ab hac luce, post exhibita eidem in solemnibus exsequiis debita humanitatis obsequia, venerabiles fratres nostri S. R. E. cardinales in palatio Apostolico apud Basilicam Apostolorum principis sito, in quo idem prædecessor, dum viveret, habitabat et cursum præsentis vitæ consumpserat, convenientes in unum pro electione substituendi Pontificis juxta necessitatis instantiam celebranda per eos, prius, ut est moris, Spiritus sancti gratia suppliciter invocata, ejusdem Spiritus, ut pia et devota supponit credulitas, assistente clementia, prima die, qua ad hoc invicem convenerant, de ipsorum fratrum communi voto, raraque concordia eodem afflante Spiritu, processit de nobis tunc archiepiscopo Barensi ad Petri cathedram canonica, communis et concors electio. In his ergo stupemus non immerito pariter et terremur. Nonne stupor, nonne terror, quod nos, qui tutioris semper putavimus esse consilii secure in domo Domini subjici quam periculose super aliorum curam et regimen elevari, sic subito et insperato in maris altitudinem venimus? Et dum injuncti operis sarcinæ insufficientes humeros et viribus impares tanto oneri comparavimus, non indigne timebamus hujusmodi oneris molem suscipere: sed hæc efficaciter suggerebant, ut in vocatione, qua nos vocaverat Dominus, maneremus, et si debilitas hujusmodi onus refugeret, et opus insufficientia vitaret. Verum quia merces laboribus commensuratur et redditur, ac proinde Doctor egregius non de fructu gloriatur, sed veraciter suos labores attestans, non ait, plus omnibus perfeci vel profui, sed *plus omnibus laboravi;* licet deterreat onus et labor, tamen ad subeundum jugum Apostolicæ servitutis et in ea pro viribus laborandum nos merces retributionis æternæ commensuranda laboribus invitavit, et sub illius fiducia, qui lapso virtutem tribuit, sibique solus sufficienter plenitudo nostros potest supplere defectus, debiles humeros tanto subjecimus oneri, nec expavimus pro Christi fidelium animarum salute manus exponere immensitati laboris. Cæterum, quia supra vires nostras esse conspicimus susceptum officium,

[1] Ext. in l. brev. Urb. p. 166.

illudque soli portare nequimus, orationum vestrarum suffragia humiliter imploranda, et vos in partem sollicitudinis evocatos, ut collaborando nobiscum diligentius exsequamini commissa nobis officia, decrevimus exhortandos. Ideoque universitatem vestram monemus et hortamur in Domino nihilominus rogantes instanter quatenus preces humiles ac deles frequenter fundatis ad Dominum, ut sua pietate nostram insufficientiam suppleat, debilitatem roboret, nobisque quod est onerosum levet, obscurum suæ claritatis luce revelet, et aspera convertat in plana : sicque vota nostra præveniendo clementer aspiret, ut misericorditer adjuvando benignius prosequatur, quod zelus noster semper in ipsius beneplacito ferveat, nec unquam in illorum executione torpescat : etc. Dat. »

17. *Testimonia de canonica electione Urbani*, — Sumpsisse ferunt pro Pontificio symbolo hanc sententiam : JUDICA, DOMINE, ET DISCERNE CAUSAM MEAM. Inter hæc nullum sinistrum rumorem sparsum, quin optimo jure Urbanus Pontificatum iniisset, memorat Theodoricus e Niem [1] : « Et tunc, inquit, nullum dubium, nullusque rumor sinister erat in Urbe Roma, etiam inter cardinales et alios quoscumque, quod idem Urbanus non esset verus papa, aut quod per impressionem vel alias minus canonice foret electus, imo omnes ipsi cardinales tunc temporis scriptis et dictis publice et private dicebant omnibus, etiam secum de ipso Urbano conferentibus, quoniam ipse Urbanus esset verus papa, et canonice ac concorditer per ipsos electus : et hæc est veritas, nec potuit revera negari ». Confirmant hæc alii innumeri testes, e quibus Robertus e Straton [2] non silet, Robertum Gebennensem postea antipapam una cum S. Eustachii, S. Angeli, et Ursino cardinalibus nocte Paschatis Zagarolo loco munitissimo Romam reversos, ut thyaræ Pontificiæ triplici corona radiantis Urbano imponendæ celebritatem una cum aliis duodecim cardinalibus, qui urbe non abscesserant, cohonestarent. Sed quid aliena testimonia accersimus, cum ipsi cardinales, qui sacra comitia celebrarant, privatis ad reges et principes datis litteris testati sint, Urbanum rite ad Sedem Apostolicam evectum ? Insignes inter cæteras sunt eæ, quas Petrus episcopus Portuensis ad Joannem Pistoris præceptorem domus Apuliæ S. Antonii scripsit [3] :

« Die, inquit, Mercurii, septimo mensis hujus, in vesperis pro futuri Pontificis electione nos clausimus in conclavi. In die Jovis VIII post missarum solemnia congregati, Spiritus sancti gratia inspirante, reverendum tunc patrem dominum Bartholomæum de Neapoli archiepiscopum Barensem, locumtenentem domini vicecancellarii, in summum Pontificem concordes eleginus, et electione publicata cum solemnitatibus debitis inthronizavimus juxta morem, vocaturque nomen ejus Urbanus VI per quem propter ejus claram scientiam, vitæ puritatem, cæterasque virtutes innumeras, et rerum experientiam diu probatam, speramus indubie quod illius auxilio et clementia cujus justus est Vicarius, universalis Ecclesia feliciter ac secundum Deum et justitiam gubernabitur, totusque populus Christianus consolationem reperiet et augmentum. Laboravimus pro honore Italici nominis per Dei gratiam cum effectu. Scriptum Romæ die XIV April., prima Indictione ».

Alias eam Roberti Gebennensis litteras ad Carolum IV imperatorem de vera Urbani electione se perlegisse, persancte professus est Adamus Escon [1] religiosus vir Benedictinæ familiæ sic inquiens : « Item vidi litteras quas dominus Gebennensis pro se misit domino imperatori de creatione libera domini nostri papæ per episcopum Wormatiensem ». Eadem Robertum ipsum card. Gebennensem ad Flandriæ comitem et ad Britanniæ ducem scripsisse, testantur historici, adeo ut eo argumento ii principes victi, contraria postea ejusdem Roberti ad pseudopontificatum evecti testimonia aspernati sint. Sed quæ memoratus testis oculatus Adamus Escon referat audiamus : « Item vidi litteras consimiles de domino Mediolanensi Florentino et Ambianensi, item vidi quando dominus de Agrifolio procuravit, quod B. de Verraco fuit missus ad imperatorem de creatione domini nostri papæ ».

18. *Cardinales Avenionenses Urbanum agnoscunt.* — Nec modo privato nomine a cardinalibus de Urbano legibus creato Pontifice, verum etiam afferuntur ab Henrico de Knygton [2] litteræ VIII Maii consignatæ, quas integer cardinalium senatus ad imperatorem scripsit, quarum exemplum cæsareo et quindecim procerum sigillis obsignatum divulgavit imperator ad perduellium cardinalium apostasiam confundendam, quas fuisse Encyclicas constat cum verborum formula ab aliis in historia a nobis mox inserendis non discrepet. De aliis etiam privatim a cardinalibus missis litteris ad alios proceres hæc addit laudatus Adamus de Escon testis osculatus : « Et vidi oculis meis intus et exterius quas scripsit dominus de Agrifolio diversis episcopis Alamanniæ de civitate Anagniæ, etc. » Denique ut Urbani electio rite celebrata magis demonstretur, litteras alias totius cardinalium collegii datas [3] ad cardinales alios, qui Avenione substiterant, ex Avenionensi Tabulario depromptas producamus.

19. « Reverendissimi patres et domini.

« Quia plerumque, imo... et plurimum præsertim in rebus arduis, famæ loquacitas veritatem quibusdam coloribus adulterinis obnubilat, ideo quid his diebus in Romana Ecclesia cujus hono-

[1] Theod. e Niem. l. I. c. 3. — [2] Tom. II. de schism. p. 67. — [3] Ext. tom. III. p. de schism. p. 119.

[1] Frossar. in Chron. Walsingh. in Richar. Paul. Æmil. in Carol. V. Meger. in histor. Fland. et a.n. — [2] Henr. de Knygton canonic. Leycestren. de eventibus Angl. l. V. — [3] Ext. tom. V. de schism. p. 7.

nobilia membra et sublimes columnæ pariter nobiscum existis, gestum sit, vobis præsenti scriptione veridica curavimus intimare, ut et iis, qui vobis rem aliter narraverunt seu scripserunt non credatis, et mentes vestræ, hac nostra insinuatione clarificatæ, in tranquillo et sereno veritatis littore conquiescant. Vestris igitur paternitatibus innotescat, quod sanctæ felicisque recordationis domino, et patre nostro domino Gregorio papa XI, die xxvii mensis Martii nuper elapsi viam universæ carnis ingresso, et sicut de largissima Dei pietate confidimus, post labores ad præmia evocato, sicut vobis scripsimus; tantique patris, prout juris et moris, cum debitis honore et reverentia exsequiis celebratis, die (sexta) præsentis mensis Aprilis conclave palatii Apostolici, in quo præfatus dominus noster abierat, ne dicamus obierat, juxta sanctiones canonicas decrevimus intrare; sed certis ex causis ad id nostrum inducentibus animum, hujusmodi nostrum introitum ad immediate sequentem duximus differendum, qua quidem die, videlicet vii hujus mensis, primitus gratia sancti Spiritus invocata, conclave præfatum intravimus de electione et substitutione futuri Pontificis tractaturi; sequentique die, luciferi nescientis occasum, ut pie credimus, radiis illustrati, circa illam diei horam, qua Spiritus ille Paraclitus, in sanctorum discipulorum corda descendit, ad personam reverendi in Christo patris, domini Bartholomæi archiepiscopi Barensis, viri utique magnorum meritorum claritate conspicui, et multiplicium virtutum lampade refulgentis, libere et unanimiter direximus vota nostra, eum ad celsitudinis Apostolicæ speculam concorditer evocantes; et hanc nostram evocationem, seu electionem in conspectu maximæ Christianæ plebis multitudinis nuntiantes. Cæterum die ix hujus mensis, idem dominus electus, coram turba fidelium copiosa super thronum dignitatis Apostolicæ sublimatus, sibi Urbani nomen assumpsit, ac die, qua Christus Jesus summus Pontifex vitam nostram resurgendo reparavit, sicut in Romana Ecclesia consuetudinis est, in Basilica principis Apostolorum de Urbe, cum ingenti tripudio et lætitia innumerabilis populi Christiani Pontificali regno magnifice et solemniter extitit coronatus.

« Quæ quidem ideo vobis nuntiamus, ut sicut obitus memorati domini Gregorii nobis amaritudinis et tristitiæ calicem propinavit, sic in præsentis patris concessione cælitus nobis et vobis facta, gaudii et exultationis spiritum assumatis: in illo enim, cujus vices idem dominus noster gerit in terris, firmam spem, fiduciamque tenemus, quod sub ejus felici regimine, status Romanæ ac universalis Ecclesiæ reflorebit, et orthodoxa fides felix optatumque suscipiet incrementum. Salvator noster Jesus Christus, diu et feliciter in suo servitio vos perseverare faciat juxta vota. Dat. Romæ die xix dicti mensis sub sigillis nostris P. Portuensis episcopi, G. S. Stephani in Celio-Monte presbyteri, et Jacobi S. Georgii ad Velum-Aureum diaconi cardinalium, hic prioritatis locum obtinentium in ordinibus antedictis.

« Petrus Portuensis et S. Rufinæ.

« Joannes Prænestinus, episcopi.

« Guillelmus tituli sancti Stephani in Celio-Monte.

« Franciscus tituli S. Sabinæ.

« Bernardus tituli S. Cæciliæ.

« Robertus tituli Basilicæ XII Apostolorum.

« Simon tituli SS. Joannis et Pauli.

« Ugo tituli SS. Quatuor-Coronatorum.

« Guido tituli S. Crucis in Jerusalem.

« Petrus tituli S. Laurentii in Lucina.

« Gerardus tituli S. Clementis, presbyteri.

« Jacobus S. Georgii ad Velum-Aureum.

« Petrus S. Eustachii.

« Guillelmus S. Angeli.

« Petrus S. Mariæ in Via-Lata.

« Petrus S. Mariæ in Cosmedin, diaconi S. R. E. cardinales ».

20. Acceptis iis litteris Avenionenses cardinales numero sex, nimirum Ægidius Iselmius Tusculanus, Joannes de Blansaco Sabinensis, Anglicus Grimoaldus Albanus episcopi, Petrus tit. S. Anastasiæ presbyter dictus Pampilonensis, Guillelmus tit. S. Vitalis Mimatensis, et Ugo de sancto Martiale diaconus S. Mariæ in Porticu Urbano honores Pontificibus sacros detulerunt, quorum litteras [1] inferius afferemus. Joannes tit. S. Marcelli presbyter cardinalis, dictus Ambianensis, accepta Urbani creatione ad ipsum se contulit, ut officia solita illi vetere ritu addiceret, cujus rei testis est Thomas Petra canonicus Patracensis [2]: « Vidi, inquit, et scio, quod dictus olim cardinalis Ambianensis tempore electionis erat Pisis in loco sibi tutissimo, et tunc scita electione domini nostri et omnibus, quæ et prout facta erant, venit et recognovit dominum nostrum in papam, faciens sibi in publico consistorio reverentiam papalem more solito ». Urbanum etiam consistoria una cum cardinalibus pluribus mensibus celebrasse, atque in iis gravissimas res discussisse, adstitisse illos peragenti rem divinam, ac sacra ex illius manu suscepisse, et alia omnia obsequia Pontifici Romano præstanda exhibuisse, inter plures alios memorat idem Thomas Petra [3]: « Item scio quod tam antipapa quam alii cardinales ultramontani post exitum dicti conclavis exiverunt Urbem et iverunt ad castra, in quibus tutissimi erant, et tandem reversi fuerunt Romam et adoraverunt dominum nostrum, ac secum promotiones tam cardinalis Hostiensis, quam plurium episcoporum et prælatorum fecerunt, videlicet ad ipsorum relationes, ac de consilio et consensu eorumdem sine vi et metu »: et paucis interjectis verbis: « Iterum pluribus vicibus vidi eos assistentes sibi

[1] Ext. de schism. tom. II. p. 32. — [2] Tom. IV. de schis. p. 80. — [3] Ibid.

quando dabat generalem benedictionem populo, uno ipsorum annuntiante indulgentias, et cæteris indutis Ecclesiasticis vestibus, et similiter in Missis solemnibus, consistoriis publicis præmissa reverentia papali. Item in die Jovis sancto, vidi omnes ipsos ut supra indutos et paratos cum facults accensis in manibus, quas de pulpito projecerunt in terram, anathematizantes et excommunicantes una secum omnes in processu dicti diei contentos, uno ipsorum legente processum eumdem, etc. ».

21. *Sancita inter Urbanum et Florentinos pax.* — Excurrere aliquot menses, quibus Ecclesia pace potita est, Urbano a cardinalibus more Pontificum culto : imo et inter Romanam Ecclesiam et Florentinam rempublicam concordia [1], quæ diu, antea præsidente orbi Gregorio, agitata, sed ab improbis hominibus turbata fuerat, sancita est, atque ab Urbano restitutus Florentinis sacrorum usus, pœnarumque remissio indulta est. Prædictam fuisse a Christo sanctæ Catharinæ, pacem inter Florentinos et Romanam Ecclesiam ejus opera et labore redintegrandam, imperatumque, ne Florentia, nisi pace confecta, discederet, refert Raymundus [2] Capuanus in ejus Vita, qui descripta ipsius constantia, qua in tumultu populari a pacis hostibus concitato inter districtos sicariorum gladios ad martyrium paratam se ostendit, subdit. Domino Urbano VI electo pax inter ipsum et dictos Florentinos fuit tractata, consummata et ex toto firmata, necnon in civitate supradicta præconizata, quo facto virgo Domini filiis et filiabus in Christo dixit : Amodo possumus de civitate ista recedere, quia gratia Christi feci obedientiam ejus, ac vicarii sui, et quos inveni rebellantes Ecclesiæ, dimitto pacificos et reconciliatos matri tam piæ. Redeamus ergo ad civitatem Senensem, unde huc venimus : quod et factum est; sicque evasit manus hominum impiorum in nomine Domini, pacemque obtinuit juxta votum et hoc non ab homine, neque per homines, sed Jesu Christo tantummodo faciente invisibiliter per Angelos pacis, illud, quod operantibus Angelis Satanæ homines nequam impedire volebant ».

22. *Intestinæ discordiæ primordia et occasiones.* — Cum ita Romanæ Ecclesiæ pax restituta videretur, pacato externo bello, intestinum exortum est, (1) cardinalibus Gallis in Urbanum rebellantibus : quod eadem virgo triennio ante lumine divino collustrata prædixerat, ut Raymundus ipse Capuanus [3], cujus nomen in Dominicano Ordine maxima sanctitatis opinione floret in B. Catharinæ Vita enarrat : « Tempore quo ex multorum Italicorum malitia omnes quasi civitates et terræ, quas constat pleno jure spectare ad Romanam Ecclesiam, Romano tunc Pontifici domino Gregorio XI rebellaverunt, quod fuit anno Domini MCCCLXXV, contigit virginem sacram esse in civitate Pisana, ubi et ego tunc eram ; et diebus illis quibus supervenit novum de rebellione civitatis Perusiæ », et infra, « cum novo percepto ego nimis mente amaricarer, considerans nullum jam esse in Christianis Dei timorem, nullamque reverentiam Ecclesiæ sanctæ Dei, et per consequens nullam curam de incidendo in excommunicationum sententias, aut de rapiendo jura non modo aliena, sed etiam sponsæ Christi, tactus dolore cordis intrinsecus mœstus et mœrens ad hospitale prædictum, ubi sacra virgo stabat, accessi, fratre Petro de Velletro me sociante, eique dictum novum cum lacrymis cordis et corporis nuntiavi. Quo ipsa percepto, primo una mecum ex corde condoluit, et compassa est animarum perditioni, ac tanto scandalo Ecclesiæ Dei ; sed videns me nimis lacrymis deditum, tandem ad refrænandum fletum meum subintulit : Non incipiatis fletum vestrum tam cito, quia nimis habebitis flere ; istud enim, quod nunc videtis, est lac et mel respectu eorum, quæ subsequentur. Quo ego audito, lacrymas non ex consolatione, sed ex majori dolore et admiratione continui, et ab ipsa petivi dicens : Numquid possumus, mater mea, majora videre mala, quando videmus Christianos erga sanctam Ecclesiam omnem devotionem et reverentiam perdidisse, nec sententias ejus in aliquo timere, ac si eam factis ex toto negarent in publico, nihil restat amodo nisi ut Christi fidem totaliter negent. Tunc illa : Pater, hoc modo faciunt laici ; sed cito videbitis quanto deterius erit illud quod faciunt clerici; et ego plus admirans inquam : O me miserum, numquid etiam clerici Romano Pontifici rebellabunt? At illa : Bene videbitis vos, quando ipse voluerit ipsorum pravos mores corrigere, facient enim tunc scandalum universale toti Ecclesiæ sanctæ Dei, quod tanquam hæretica pestis scindet et tribulabit eam. Ad quod ego quasi amens ex stupore jam facto subjunxi : Et habebimus hæresim, o mater mea, et hæreticos novos? Et illa : Non erit proprie hæresis, sed erit quasi hæresis et divisio Ecclesiæ, ac totius Christianitatis : Itaque paretis vos ad patientiam, quoniam oportet vos ista videre. Ad hoc ego conticui, et suspensus ad loquentem perpendi, quod disposita erat ad plura dicenda ; sed ne meam angustiam augmentaret seipsam continuit.

« Fateor etiam quod tunc eam non intellexi ob causam obscuritatis intellectus mei, quia putabam hæc omnia debere contingere tempore præ-

[1] Leon. Aret. l. IX. — [2] Raym. Capuan. in Vit. S. Cathar. — [3] Raym. Capuan. ibid. par. II. c. 10.

(1) Pacem ab externis hostibus Ecclesiam Romanam antea obtinuisse, quam intestinum et crudele schismatis bellum inceperit annalista hic scribit; sed minus caute. Nam esto cum Florentinis pax schisma inter Pontifices præcesserit. Pax enim illa Maio vel Aprili mense coaluit, teste Nerio in Chronico Senensi; de pace tamen cum cæteris fœderatis, Bernabone aliisque non nisi Julio exeunte conventum est, cujus rei nuntium Senas pervenisse die II Augusti enim scriptor affirmat. MANSI.

dicti summi Pontificis domini Gregorii XI qui tunc erat: sed cum illo defuncto jam quasi oblitus essem prophetiæ jam dictæ, domino Urbano VI succedente, cum vidi schisma præsens in Ecclesia inchoari, oculata fide percepi omnia quæ mihi prædixerat fore verificata, et me ipsum redarguens de modico intellectu exspectabam ejus præsentiam, ut possem iterum cum ipsa conferre; quod et Dominus mihi concessit, quando ad mandatum dicti domini Urbani sancta virgo venitad Urbem jam inchoato schismate: tunc autem reduxi ei ad memoriam id, quod ante per aliquot annos mihi dixerat Pisis, cujus ipsa optime memor adjunxit: Sicut dixi vobis quod illud era lac et mel, sic dico vobis quod illud quod videtis ad præsens est ludus puerorum respective ad ea quæ futura sunt et singulariter in patria circumstanti, denotans mihi regnum Siciliæ cum patria Romana et regione eorum adjacenti, quod sic postea rei probavit eventus. Invoco testem cælum et terram, tunc enim adhuc vivebat Joanna regina: sed quantæ postmodum tribulationes tam ei quam regno et ejus successori, necnon et his qui de remotis partibus advenerunt secutæ fuerint, quantæque destructiones terrarum, nullus, qui patriam novit, ignorat». Prædictum etiam fuerat idem schisma a Petro Minorita Aragonio principe, quod horrendo modo conflatum est, cum in inauditam apostasiam lapsi cardinales, Roberto Gebennensi conjurationis auctore, desciverunt.

23. Injustas facinoris causas, nimirum concepta in Urbanum ob illius acerbitatem odia, Alfonsus eremita Gobelinus [1] et Theodoricus e Niem indicant, cujus postremi hæc sunt verba: « Die Lunæ infra festa Paschalia, dictis vesperis, in ejus præsentia in eodem palatio in capella majori, me præsente, ipse Urbanus publice incœpit increpare episcopos, qui illuc venerant, dicendo quod omnes essent perjuri, quia Ecclesias suas desererent, in eadem curia residendo. Sed omnibus tacentibus ipsis prælatis, quondam dominus Martinus episcopus Pampilonensis ejusdem Urbani referendarius, natione Catalanus, qui fuit doctor egregius in jure canonico, et diu Avinione in eodem jure legit ordinarie, solus papæ respondit satis acerbe, dicendo quod ipse non esset perjurus, quodque dictam curiam non propter ejus privatam, sed potius propter publicam utilitatem sequeretur, et paratus esset de illa recedere, necnon ad ejus Ecclesiam accedere, arguendo subtiliter per hoc dictum Urbanum, quod egit minus caute, sic generaliter objurgando prædictos prælatos præsentes tunc in curia memorata.

« Subsequenter [2] autem die Lunæ immediate post secundam Dominicam post Pacha ipse dominus Urbanus, tenendo publicum consistorium et confluentibus illuc dictis dominis cardinalibus, necnon prælatis ac officialibus et curialibus in magno numero, ut est moris, incœpit sermonem facere in præsentia eorumdem, cujus thema fuit, *Ego sum pastor bonus* etc. quem minus caute, necnon etiam minus ornate fecit, in quo etiam mores dictorum dominorum cardinalium et prælatorum incœpit arguere, quod ipsi ægre tulerunt». Addit auctor ex iis increpationibus conflandi schismatis occasionem improbos homines captasse: « Paulo post, inquit [1], suscitata nimis periculosa discordia inter ipsum et dictos cardinales, prædictum schisma magis propterea ex rancore mutuo partium, quam allegata impressione in electione dicti Urbani, ut in præcedentibus tangitur, habuit ortum ». At de his causis schismatis ex gravissimis testibus iterum inferius.

24. *Adriana Moles tenta a Gallis.* — Confirmabat cardinales Gallos in perduellionis scelere, Molem Hadrianam a suæ factionis satellitibus præsidiariis, quibus Petrus Guntelinus Gallus præfectus erat, teneri: cujus arcis custodiam cum reposceret Urbanus a Guntelino, negavit is, ut perfidiam coloraret, sibi integrum id esse, nisi cardinales, qui Avenione resederant, assensissent: qui ea de re a Pontifice postulati hasce ad eum litteras [2] dedere:

« Sanctissime pater, ac metuenidssime domine.

« Vestræ sanctitati innotescat, reverendissimos in Christo patres dominos Tusculanum, Sabinensem, Mimatensem et de S. Martiale cardinales, et nos una cum eisdem litteras ejusdem sanctitatis recepisse in effectu continentes quod Petrus Guntelini de S. Crispino domicellus castellanus castri S. Angeli de Urbe ad vestram sanctitatem et Romanam Ecclesiam pleno jure pertinentis, cum esset pro parte ejusdem sanctitatis debite requisitus, ut castrum ipsum vobis restituere et assignare deberet, et id facturum se paratum offerret, tandem postmodum nonnullorum iniquorum et perversorum seductus consiliis, castrum ipsum, licet pluries fuerit de hoc ex parte vestra debite requisitus, eidem sanctitati vestræ restituere recusavit et recusat, nonnullas prætendens recusationes in hujusmodi vestris litteris contentas, quibus quidem litteris per eosdem reverendos dominos cardinales et nos diligenter inspectis, et consilio ad invicem habito super eisdem, iidem domini cardinales hoc differre volentes, suam super hoc intentionem noluerunt declarare nec etiam scribere de præsenti, asserentes, se velle prius per alios dominos cardinales in illis partibus existentes, vel eorum litteras de super præmissis certius informari. Nos propterea, pater beatissime, tanquam filii obedientiæ hujusmodi vestris litteris et mandatis parere et obedire volentes, ut tenemur, castellano præfato præsentialiter mandamus quantum in nobis est, ipsumque per nostras patentes litteras nostris sigillis sigillatas hortamur attente, ut castrum

[1] Theod. e Niem. c. 4. — [2] Ibid. c. 5.

[1] Cap. 7. — [2] Ext. tom. II. de schism. p. 32.

hujusmodi vestræ sanctitati, prout decet, indilate restituat et assignet, nostrum in hoc præbentes assensum. Eamdem S. V. conservare dignetur Altissimus longævis temporibus ad regimen Ecclesiæ suæ sanctæ. Scriptum Avinione die III Julii.

« Vestri humiles et devoti A. Albanensis et P. Pampilonensis cardinales ».

Non propterea Guntelinus Mole Hadriana cessit, sed ad conjuratorum cardinalium nutum armatus in arce stetit, perfidiam hanc postea ultore Numine in Avinionensi catasta carnificis manu luiturus : at de eo postea. Nunc de cardinalium ab Urbano secessione agamus.

25. *Odia cardinalium rebellium in Pontificem et secessus Anagniam.* — Abalienatos a Pontifice fuisse cardinalium animos, atque Anagniam ad agitanda in eum conventicula abiisse, cum Urbanus nonnullis sanctionibus nimiam cardinalium licentiam coercuisset, testatur Thomas [1] designatus episcopus Lucerinus, de quo extant publicæ Tabulæ : « Item, inquit, dixit diligenter interrogatus, quod propter aliquas suas Constitutiones, quas fecerat dictus dominus noster papa, quæ ligabant ipsos cardinales, conceperunt odium contra dictum dominum nostrum papam, unde caute et astute sciverunt licentiam habere a dicto domino nostro papa et se de Urbe ad Anagniam transtulere ». Confirmat hæc card. Ravennas [2] in litteris ad Gallorum regem inferius adducendis.

Ob ademptas pensiones et simoniacas sordes vetitas crevisse odia, ex veteribus Monumentis [3] constat, confirmatque S. Catharina Senensis [4], movisse cardinales rebellionem, cum ipsos sordescere in vitiis non pateretur. Consentiunt his quæ Walsinghamus [5] de hac cardinalium defectione scripsit : « Ex post, inquit, cum ipse cardinalis, (nempe Robertus Gebennensis), et cæteri de collegio quibus Ecclesiæ perturbatio complacebat, viderent Urbanum papam ut summum Pontificem per omnia condecenter agere, contra avaritiam ipsorum disputare, adversus injustitias disceptare, et in omnes simoniacos intrepide terribiliter fulminare, pœnituit eos fecisse hominem. Augebat insuper furorem eorum quod protestatus fuerat, se justitiam facturum inter virum et virum, et maxime inter reges Francorum et Anglorum, per quorum pæne discordias tota Christianitas detrimentum accepit. Favebant nimirum regi Francorum ejus illecti muneribus, unde et metuebant ne aliquid salubriter statueret contra eum, propter quod vel eorum minueretur commodum, vel opinio penes regem. His itaque et iis similibus causis desciverunt quasi vir unus ; et istum, de quo fit sermo, ad instar Baal, quod interpretatur *vanitas*, erigentes, statuerunt simulacrum suum, et ambulaverunt post vanitatem, et vani facti sunt, et procidentes curvaverunt genua sua ante Baal ».

Didicisse aliam dissensionis hujus causam ex ipsius Urbani ore narrat Thomas Petra [1] canonicus Patracensis, cum scilicet sollicitatum nempe a cardinalibus fuisse, ut Sedem Apostolicam transferret Avenionem, eoque dicente in pace continendam esse Italiam, ac ditionem Ecclesiasticam componendam, tum instauranda collapsa Urbis templa, illos subjecisse, nunquam Pontificatus honoribus Italiam potituram : « Tempore, inquit, discordiæ dominorum electorum cum dicto domino nostro Urbano accessi ad ipsum humiliter, ut pro Deo diceret mihi quare veniebat discordia. Qui respondit dicens : Vere, Thoma, fili, non culpa nostra ; requisiverunt enim nos, ut transferremus curiam Avenionem, et nos excusavimus nos, quod non poteramus, nec debebamus, cum Urbanus Quintus et Gregorius prædecessor noster venissent huc permissione divina ad restaurandum sanctuaria Urbis in parietibus et devotione collapsis, et reducendum populos ad devotionem Ecclesiæ et pacificandum Italiam, quod nondum erat factum, et quod si etiam vellemus, non possemus habere galeas et alia opportuna ; et tunc ipsi responderunt ad hoc dicentes : Italia nunquam pontificabitur per Apostolicam Sedem, et quod non debebamus de iis curare, et ad finem dixerunt, quod venderemus totum quidquid habebat Ordo S. Joannis Hierosolymitani in universo orbe, et tunc satis haberemus. Quibus auditis, infremuimus spiritu et respondimus eis, quod citius paterer mille mortes, quam sic destrueremus brachium fidei Christianæ : et hæc responsio fuit eis turbationis causa ». Spectare eo videntur quæ tradit Theodoricus e Niem [2], dum scribit Urbanum eo magis cardinalium odia incendisse, cum Romanos arctius sibi devinciret : « Romanis autem civibus pro posse complacere studuit idem Urbanus, in quo etiam ipsis cardinalibus vehementius displicebat. Unde sigillatim dicti cardinales ab ipso existente adhuc in eadem Urbe circa medium mensis Maii post ejus coronationem, (lapso nimirum multo tempore, quo excurrente, illum ut creatum legibus Pontificem coluere), recesserunt, necnon ad Anagniam civitatem Campaniæ Romanensem declinarunt recreationis causa pro illo Æstivali tempore, ut dicebant, quia tunc ut communiter incipit calor in eadem Urbe vigere ».

26. Eadem vero Tudertinus episcopus de secessu Anagnino petito a cardinalibus tradit, ac diu in ea urbe, ut justum Pontificem, in litteris ac publicis precibus Urbanum veneratos testatur : « Post hæc », nimirum electionem et consecrationem recensitas, celebrata cum cardinalibus consistoria, acceptaque ab iis obsequia pluribus mensibus, « audivi et vidi cardinales omnes petentes licentiam ab isto domino nostro eundi Ana-

[1] Tom. II. p. 46. — [2] Anno 1379. num. 51. — [3] Tom. II. de schism. p. 103. — [4] S. Cath. Senen. Ep. XXI. — [5] Walsing. in Richar. II.

[1] Tom. IV. de schism. p. 80. — [2] Theod. Niem. l. 1. c. 7.

gniam ubi erat, per dominum Gregorium sanctæ memoriæ ordinatum facere residentiam in Æstivo, et tam per ipsum, quam per cardinales erat facta provisio in eadem, et dominus noster etiam ordinavit ire ibidem in Æstivo, et propter hoc remansit solus, pro eo, quod omnes cardinales, excepto domino S. Petri, ac etiam camerarius domini papæ cum tota rauba (id est, supellectili), accesserunt ibidem ». Novarum is rerum suspicionem attulit, supellectilem enim pretiosissimam latrocinio eo avexerat : in quem cum legibus agere pararet Pontifex, majora odia exarserunt, qua de re inferius ex Urbano recurret sermo.

« Post ista vidi comitem Casertensem, archiepiscopum Cusentinum, et cæteros alios venientes Romam ambaxiatores ex parte dominæ olim reginæ de Neapoli, et offerebant totam forciam (id est, armorum potentiam) ex parte sua : et prout dicebatur, domina regina misit sibi partem census regni Apuliæ. Vidi dominum Massiliensem translatum ad Ecclesiam Valentinam et fratrem ad Ecclesiam Massiliensem. Vidi maritum reginæ, comitem Fundorum, patriarcham, qui nunc est cardinalis, adorare istum, et exhibere sibi reverentiam tanquam papæ, et remanere in prandio, et in missa cum eo, non semel, sed pluries. Audivi et vidi stantes cardinales in Anagnia rescripsisse domino nostro pro beneficiis, gratiis, promotionibus et aliis factis eorum, et familiarum eorum. Stantibus istis sic, et cardinalibus existentibus in Anagnia, et papa in Roma, cardinales scribebant, quod dignaretur ire Anagniam, et ibi ordinare ea, quæ essent ordinanda pro statu Ecclesiæ universalis ».

Tentarunt omnes dolos ut Urbanum Anagniam allicerent, redactumque in suam potestatem Pontificatu vi deturbarent, atque ex dictis Angeli [1] Minoritarum pseudogeneralis colligitur, ipsum novæ electionis, quam liberam futuram fingebant, specie deludere conatos : « Memini me audivisse a multis cardinalibus, quod in casu ubi Bartholomæus vellet se regere et gubernare, intendebant ipsum de novo et canonice in papam eligere ad tollendum schisma de Ecclesia militante ». Addit multa in Pontificem convitia, et cardinales ejus odio concitatos, ad alterius intrusionem prorupisse. Nec latuere Urbanum insidiæ, addit enim Tudertinus episcopus [2] : « Et dum papa erat in dispositione eundi Anagniam, supervenerunt nova, prout audivi, quod si contingeret eum ire, ibi esset captus ab eis et a Comite Fundorum, et tunc istis auditis, prout audivi, deliberavit ire Tybur et non Anagniam, et ivit Tybur solus sine aliquo cardinale, quia dominus S. Petri qui remanserat in Urbe, non poterat equitare ». Confirmat Thomas de Acerro [3] designatus episcopus Lucerinus, comparatas fuisse a cardinalibus Urbano insidias, si Anagniam allici potuisset : « Pœnituit, inquit, ipsos cardinales elegisse papam Italicum, et fuit datum intelligi dicto domino nostro, quod, si ivisset Anagniam, cardinales sibi procurassent mortem, et elegissent unum ultramontanum : unde dominus noster præfatus non ivit Anagniam, sed Tybur, nec dicti cardinales voluerunt venire Tybur, et sic paulatim incæpit divortium animorum et obedientiæ, et natum est odium, quod odium intumuit in tantum, quod facti sunt rebelles ». Dum nefarii hujus ad exitum perducendi consilii modos exquirebant cardinales, Urbanus periculosissimæ dissensionis sedandæ cupidus, pluribus missis oratoribus, eorum iras mollire pertentavit, uti narrat Tudertinus episcopus [1], de quo supra memoravi.

27. *Excitatæ in Pontificem Gallicæ turmæ.* — Cum non e sententia successissent doli, aperta vi Christi Vicarium dejiciendum putarunt, ut testatur designatus episcopus Lucerinus [2] : « Crediderunt, inquit, de facto cum potentia Britonum et Vasconum dictum dominum nostrum papam opprimere, quod Deo non placuit ». Eductas eas copias Gallicas antea contra nonnullos Ecclesiæ perduelles vidimus : nunc autem in Pontificem a Gallis cardinalibus incitatæ fuerunt, excitæque Anagniam ; nec transitu a Romanis arceri potuerunt, ut Theodoricus [3] e Niem pluribus narrat, indicatque episcopus Tudertinus, qui subdit : « Nolentibus (videlicet cardinalibus) redire (cum scilicet vocati essent a Pontifice,) et superveniente conflictu Romanorum per Vascones dato juxta Romam ad pontem Salarium, Vascones et Britones erant in Campania, et dominus noster et curiales timebant in Tybure de eis, et misit ad reginam pro gentibus, et illa misit Tybur ducentas lanceas et centum pedites armatos pro custodia domini nostri, et curialium, et servitutis : ac ibi venit dominus Cartulus pro regina (perversam a Gallis cardinalibus postea fuisse, participemque sceleris visuri sumus), tanquam ambaxiator, et tractabat concordiam pro parte reginæ inter dominum nostrum, et cardinales existentes in Anagnia, quia quatuor non erant tunc in Anagnia, videlicet Florentinus, Mediolanensis, S. Petri, et de Ursinis, et cum istis quatuor dominus noster in Tybure filium imperatoris confirmavit.

« Item me existente in Tybure, et dictis cardinalibus in Anagnia, vidi dominum Agapitum de Columna præsentantem unam litterarum domino nostro quam scribebat eidem domino Agapito dominus Gebennensis, ubi erant duæ supplicationes pro permutatione duorum familiarium ipsius : et tunc dominus noster incœpit ridere, et dicere : primo, dicunt quod non sum papa, et tota die petunt a me : tamen concessit et tota die concedebat eisdem ».

28. *Quam clare cardinales conjurati et ipse*

[1] Tom. III. de schism. p. 4. — [2] Tom. II. de schism. p. 48. — [3] Pag. 16.

[1] Tom. II. de schism. p. 48. — [2] Ibid. — [3] Theod. e Niem. l. I. c. 7.

Petrus de Luna ut verum papam Urbanum coluerint. — Extant inter Avinionensia Monumenta plures libelli supplices a cardinalibus Urbano porrecti, quibus ampla ab eo sacerdotia efflagitabant, atque inter cæteros Roberti Basilicæ XII Apostolorum presbyteri, postea antipapæ, concepti sunt his verbis[1]. « Sanctissime pater, et metuende domine » ; et multis de sacerdotio vacante interjectis : « Supplico igitur quatenus juxta per sanctitatem vestram alias dicta hac vice pulsanti aperiatur, sanctitatem vestram præfatam conservet Altissimus feliciter ad regimen gregis sui. Scriptum manu mea hac die sabbati vester humilis Gebennensis ». Idemque dum versabatur Anagniæ libellum alium supplicem Urbano transmisit, cui hæc postrema verba adscripta[2] sunt : « Dignetur me exaudire benigne sanctitas vestra antedicta, quam conservare dignetur Altissimus per tempora feliciter longiora. Scriptum Anagniæ die xv Junii per humilem et devotum sanctitatis vestræ Gebennensem ». Geraldus Majoris Monasterii, magnus schismatis auctor ita orabat[3] : « Beatissime pater », et infra : « Supplicans humiliter ut eadem sanctitas non deneget mihi istam primam gratiam post vestram jucundam creationem et coronationem petitam, etc. Humilis et devotus sanctitatis vestræ Geraldus cardinalis S. Clementis ». Hugo tit. SS. Quatuor Coronatorum in libelli supplicis calce his verbis felices annos Urbano precabatur[4] : « Altissimus per sui gratiam eamdem sanctitatem vestram conservet per tempora longiora in columnam regiminis Ecclesiæ suæ sanctæ, prout opto. Scriptum Anagniæ vigesima die Junii. Humilis creatura vestra cardinalis Britanniæ ». Idemque die sexta et vigesima prima Julii libellis nomen adscripsit : « Vester humilis capellanus et orator Hugo tit. SS. IV Coronatorum presbyter cardinalis ». Optabat pariter salutem Pontifici Joannes episcopus dictus Lemovicensis hac formula[5] : « Altissimus per suam gratiam eamdem sanctitatem, cui me humiliter recommendo, feliciter conservet ad regimen Ecclesiæ suæ sanctæ per tempora longiora. Scriptum Anagniæ die vigesima tertia mensis Junii. Vester orator cardinalis Lemovicensis ». Prosequebantur Urbanum eodem cultu cæteri cardinales qui Avenione versabantur, ac fausta omnia veteri more precabantur in supplicibus litteris, quarum nonnullæ desinunt[6] in hæc verba : « S. Sanctitatem vestram conservet Altissimus longævis temporibus ad regimen Ecclesiæ suæ sanctæ. Scriptum Avinione die iv Jun. devotus vester Petrus cardinalis Pampilonensis ». Hæc afferre ex ipsis schismaticorum voluminibus libuit, ut veritas in luce illustriori collocetur.

In cæteris etiam, veluti in fundendis inter divina pro ipso precibus, ut Ecclesiam juste ac pie moderaretur, cultum ut Pontificem a cardinalibus conjuratis, dum Anagniæ versabantur, multo tempore Urbanum, testatur Christophorus Galina[1], Venetus, sacri palatii Apostolici auditor: « Dixit », inquiunt Acta, « quod in vera conscientia testificabatur, quod existens in Anagnia cum uno cardinali domino suo de Agrifolio, quotidie erat in missa, et audiebat quod quotidie, ipso domino præsente, dicebatur missa pro domino Urbano. Item quod audiverat idem multoties ibidem in eodem loco et tempore in missis reverendissimi domini de Luna. Item quod viderat et studiose perlegerat usque ad diem declarationis, quod in litteris Pœnitentiariæ erat Pontificatus domini nostri Urbani Britonibus et Vasconibus morem trahentibus ibi. Item cum aliquando volebat tentare intrinsecos dicti domini sui super facto papæ Urbani, quod ipse et ipsi reputabant eum verum papam ». Adjungemus his oculatum alium testem Bartholomæum Zabricium[2] in re gravissima superiora omnia confirmantem : « Vidi etiam plures litteras sub nomine etiam cardinalis Lemovicensis etiam tanquam pœnitentiarii, in quibus similiter ponebatur. *Pontificatus* etc. ut supra : et scio quod forte mille litteræ transiverunt et Instrumenta in Anagnia, et scio quod semper ante declarationem omnes reputabant eum papam, forte exceptis duobus », et infra; « dominus de Verneio forte viginti vicibus mihi juravit, quod erat verissimus papa, et canonice et sancte electus, et quod credebat quod verissime Spiritus sanctus induxerat discordiam inter eos ultramontanos, et quod etiam per Spiritum sanctum fuerat nominatus in conclavi ».

29. Petrum quoque e Luna, qui postea schisma in tot annos maxima cum pertinacia atque ambitione extraxit, Urbanum ut verum Pontificem agnovisse, atque Anagniam pio consilio se contulisse, quanquam postea ab iis fuerit subornatus, professumque, cardinales sese ab Urbano, non ob aliquod in renuntiando Pontifice vitium, sed concepta in eum ex nimia acerbitate odia segregasse, testatur pluribus vir religiosus Ordinis Prædicatorum, qui ipsi a confessionibus erat, atque ad Urbanum dimissus est, ut eum ad Pontificalia insignia ponenda induceret.

« Cardinalis, inquit, de Luna inter me et ipsum in camera sua dixit mihi pro vobis, ut audiretis confessionem meam et consolarer vobiscum ». Et infra : « Dixit non sine confusione, quæ non modicum occupaverat eum : In veritate ego prius cum illa intentione veneram, ut inducerem istos ad illum, quia scio quod ex parte mea ego libere et devote dedi sibi meam vocem : sed postquam veni, et audivi dominos meos cardinales, video quod ipse non est papa, neque ipsum credo papam, imo, teneo et tenebo semper contra ipsum. Et ego ad eum : In veritate, domine, dixi, ut video, diabolus coadunavit vos omnes sic, ut to-

[1] Tom. II. de schism. p. 30. — [2] Ibid. — [3] Pag. 29. — [4] Pag. 31. — [5] Ibid. — [6] Ibid.

[1] Tom. I. de schism. p. 74. — [2] Ibid.

tum mundum in errorem ponatis. Et ipse respondit satis humiliter, dicendo quod possibile erat, quia ipse homo erat ». Et infra : « Multoties locuti fuimus de ista materia, inter quæ verba ipse dixit, quod si papa non tenuisset modos quos tenuit, in veritate omnes adhuc essemus cum eo : sed ipse motibus suis totum deturpavit. Sed cum ego dicerem : En, domine, vos ponetis totum mundum in errore ; ipse respondit : De hoc in veritate maxime doleo. Contra quod ego, dixit ipse, aliquod bonum medium cogitavi, quo forte vos, dixit mihi, multa bona possetis operari, et plus conferre Ecclesiæ Dei, quam aliquis patrum vestrorum de toto Ordine Prædicatorum. Et ego dixi, quod utinam. Et ipse dixit mihi in conclusione, quod si possemus ipsum reducere ad renuntiationem, nos faceremus ; et hæc et illa bona et mundus remaneret in pace, quia tunc possemus libere alium eligere secundum quod vobis videretur. Ego tunc coram Deo loquendo, videns quod illo modo optime possem pro tunc exire de laqueo in quo incideram, annui velle facere quidquid ipse volebat » ; et infra :

« Veni ad dominum papam, qui jam erat in Roma, et dicta sibi ambaxiata de renuntiatione et ipsum exhortatus sum ex parte Dei ad dissipandum ambitionem, et diaboli acies, quæ jam erant paratæ et juvandum se cum DEO et sanctis omnibus. Ipse vero sicut miles, qui jam certum de bello firmato et desiderato nuntium audivit, lætatus fuit, et cum lætitia mihi respondit : In veritate Dei de dimittendo papatu modicum curarem : sed non dimittam, ne dem locum diabolo et cornu peccatoribus. Sed stabo et debellabo eos in nomine Domini Dei nostri ». Nonnullis interjectis subdit vir religiosus de Alfonso olim episc. Giennensi, quem Petrus e Luna ad se allicere studebat : « Multa verba dixit mihi ibi ipse cum intrinseco dolore cordis, qualiter videlicet ipse (nempe Alfonsus), ipsum cardinalem exhortatus fuerat ne iret Anagniam, quia illi perverterent ipsum, dando sibi opportunos modos faciendi quod volebat sine offensa Dei et papæ, et etiam illorum cardinalium : Et ipse cardinalis respondit ei, quod non erat possibile quod ipse per aliquem viventem perverteretur, etc.

« Et scripsi ego frater Alfonsus ».

30. Vulgavit eadem publicis litteris cujus paulo ante meminimus [1] qui episcopatu abierat, ut rebus divinis liberiorem animum addiceret : ac Petrum e Luna, cujus studiosissimus fuerat, diu de Urbani Pontificatu recte sensisse, animo vero abalienatum, cum in nonnullis sacerdotiis ab ipso postulatis repulsam esset passus, atque has impias voces comparati ad apostasiam animi indices edidisse : « Certo non servirem Deo, si non faceret mihi bonum ». Quibus abunde se a vera charitate, omnia ad Deum ut finem ultimum referente, excidisse turpiter indicabat. Illum etiam significasse sibi Urbanum legitime creatum Pontificem, objecit Joannes e Lignano [1], atque ad componendos perturbatos animi motus, abjiciendaque suscepta de conflando schismate, consilia est adhortatus : « In vobis pendet conservatio fidei Catholicæ, dirigite mentes vestras in Salvatorem nostrum, et ejus vestem non scindite, orbem Catholicum scandalis nolite subjicere, non advertitis quod statum vestrum funditus destruetis. Ecclesiam Dei ad statum primitivum infallibiliter deducetis. Honestius foret et cautius animos passionatos refrænare quam tot et talia scandala inducere. Si enim vera sunt de meritis electionis domini hodierni Pontificis mihi enarrata, et de gestis subsecutis tacitæ et expressæ approbationis, illum reputo Pontificem canonice electum, nisi aliud sit in facto ; et vos etiam de gratia vestra mihi notificastis ipsius electionem concordem, quod multum conscientiam meam solidavit, quoniam tunc multa et diversa dicebantur ». Interjectis nonnullis addidit, cardinales virtutum externo apparatu abuti ad privata commoda, omnesque eorum adversus Pontificem molitiones ipsis dedecus parituras : « Vester Joannes de Lignano Bononiæ XVIII Augusti ». Is est Joannes e Lignano scientiæ laude illa ætate florentissimus, qui ad tuendam Urbani dignitatem, licet ex falso cardinalium themate egregium opus [2] conscripsit, ex quibus hæc, prætermissis maxima ex parte citationibus, decerpenda visa sunt :

31. *Joannis Lignani elucubratio defensiva electionis Urbani.* — « Quod electio tenuerit probatur sic : ubicumque evenerunt substantifica electionis et solemnia, nec impedit aliquid intrinsecum, ibi electio valet nec rescindi potest. Sic est in proposito. Ergo electio valida probatur : Major est per se nota. Probatur minor, ubi attendendum quod adesse electionis concurrunt substantialia, quibus omissis, electio nulla et solemnia in electione prælatorum inferiorum a papa, patet in c. quia propter de electione, ubi enarrantur substantialia et solemnia (juncto c. quod sic etc. bonæ et c. cum nobis olim, et c. innotuit, et c. Ecclesia nostra,) ad hoc in proposito est certa specialis forma servanda quoad sua substantialia et solemnia (ut c. licet de elect. et c. ubi periculum et ti. lib. 6 juxta clemen. ne Romani eod. tit.) At hic omnia sunt servata, ut supponit thema præmissum. Ergo electio valida. Restat solum hanc electionem ab actu elidente, sive nullitatem inferente defendere, scilicet ab impressione et simoniaca pravitate. Ubi attendendum, quod hic variatur quod ante ingressum conclavis intervenerint preces gubernantium, post ingressum congregatio populi clamantis in platea cum mixtura comminationis ; et supposito quod hæc omnia facta fuerint ad metum incutien-

[1] Tom. II. de schism. p. 22.

[1] Joan. de Lign. tom. XVIII. de schism. p. 45. — [2] Joan. de Lign. in tract. I. p. 56. Ext. etiam tom. XVIII. de schism. p. 77.

dum ut electio fieret de Romano vel Italico, quod credo verissimum, duo sunt ponderanda, primum an isti actus inducant metum sufficientem, nullitatem electionis inferentem ; secundo, supposito quod inducant, an electio celebrata dici debeat impressiva. Quod isti actus non inducant metum sufficienter et efficaciter electionis nullitatem inferentem demonstratur ; nam, ut supponitur in themate, hic deputati fuerunt custodes conclavis sufficientes, et intervenerunt juramenta et promissiones de observando eis ut libertatem plenarie haberent circa actum electionis juxta formam (c. ubi periculum de elect. lib. 6 »). Et infra : « Sic ergo actus electionis præsumitur liber non probata impressione, alias preces porrectæ non sunt sufficientes metus inductivæ etiam illis verbis adjectis, quod dubitabant aliter scandalum in populo, nec congregatio populi in platea et conclamatio quod vellent Italicum : sic et in palatio cum conclave fuerit liberum et sub fida custodia deputatorum (juxta c. ubi periculum.)

32. « Item non est verisimile quem compulsum in urbe l. non est verisimile ff. quod metus causa. Sed supposito pro constanti, quod metus cadens in constantem hic intercessisset, non propter hoc vitiatur electio nisi metum passus fuerit juris remedio suffultus, nam quæ metu omittuntur vel fiunt obligant efficaciter , nisi præmissa fuerit protestatio ». Et infra : « At hic nulla protestatio fuit omissa, nec ante electionis actum, nec in actu electionis. Ergo non surgit juris beneficium actus rescissivum. Item : Ubi procedit metus cadens in constantem, qui alias foret sequentis rescissivus, si superveniat actus spontaneus ille est illius metus præcedentis purgativus ». Et infra : « Sic in proposito, licet præcessisset metus etiam cadens in constantem, tamen in actu electionis fuit libertas cujuscumque. Ubi attendendum, quod hic fuerunt duæ nominationes factæ de eodem, in prima electione dixerunt quod eligebant eum, intendentes quod esset verus papa, exceptis aliquibus, qui dixerunt quod nullum volebant nominare propter tumultum illum. Isti ergo qui fuerunt ultra quam duæ partes protulerunt quod eo animo ipsum elegerunt, ut esset verus papa : ista verba sunt metus exclusiva ». Et infra : « Non enim est verisimile quod quis proferatqu od mente non gerat (l. Labeo ff. de super hoc eleg. gessit.) Ergo mens affuit quod verus esset papa, quia non esset, si metu cadente in constantem ipsum elegissent : nam poterant non eligere, poterant eligere, et dicere quod metu ducti, vel protestari ut supra præmissum, hoc enim juris beneficio est præclusum, nec ista est bona consequentia : Incutitur mihi metus ut talem eligam. Ergo metu ductus eligo : nam possibile est quod in actu electionis, metu præcedente actum electionis victo, libere et spontanee eligamus : nam possibile est quod nunc spontaneus velim, et quolibet metu circumscripto, qui ad inducendum præcessit, quoniam electio fluit ab actu interiori voluntatis, quæ plene libera est (xxiv q. Nabuchod.) Imo actus ille interior a nemine violentari potest præcise, licet conditionaliter.

« Si vero constat per actus extrinsecos de cujus contrario hic constabat, per verba ipsorum, cum dixerint quod animo illo eligebant, ut esset verus papa, cui contrariam voluntatem demonstrabant illi duo vel tres qui contrarium dixerunt et libere dicere potuerunt : et hoc attento actu primæ electionis. Attento autem actu secundæ electionis hoc clarius demonstratur : nam per intervallum temporis dixit unus sedato rumore : Iterato eligamus eum, quia nunc cessat rumor, et alter dixit quod nunquam eligeret : quibus verbis prolatis, iterato concorditer eumdem elegerunt, duobus vel tribus exceptis, qui contradicendo destiterunt. Quo attento statim infertur plena libertas circa actum electionis ; nam si primus actus primæ electionis fuisset meticulosus, iste secundus fuisset præcedentis violentiæ purgativus, quia binus actus fortius exprimit mentis declarationem quam unus etc. et tanto fortius quanto pluries iteratus, maxime cum timor non induceret ad secundam electionem, sufficiebat vim inferentibus unica electio. Iteratus ergo actus electionis secundæ processit a libera voluntate, quod probant verba eligentium cum dixerunt : Nunc possumus libere eligere, quia cessavit tumultus ille qui, ut asserunt, cessaverat; et standum est verbis eorum : cum ergo dixerunt se velle iterato eligere, quoniam tunc tumultus cessabat, et processerunt ad actum electionis pure et simpliciter, nulla protestatione præmissa, quæ in talibus solet et debet fieri, ubi subsunt electionis obstacula (juxt. no. de elect. illa et c. bonæ l. 1) constat, illum secundum actum electionis fuisse liberum.

« Quod clarius demonstratur, quoniam quidam eorum dixerunt expresse nulli velle vocem suam dare ; sic ergo in illa secunda electione cuilibet fuit liberum velle et non velle eligere et non eligere, cum ad hanc secundam se non extenderit impressio, etiamsi subfuisset, erant enim impressores contenti unica electione facta ad votum eorum et esse, debent cum non possit uti duabus electionibus (de elect. ut quis duas li.) vi. Ergo secunda processit a mera voluntate iterato eligentium et per actum illum maxime purgata videtur quælibet violentia si qua fuit, (ut l. 11 c. quod metus causa,) etc. Nec obstat ingressa violentia cum fractura conclavis, quoniam ille subsequens non vitiat actum præcedentem factum cum nominatione libere facta, adeo quod statim administrare posset et nomen Pontificis assumpsit, ut ibi : quo jure privari non potuit per actum extrinsecum supervenientem : quod enim legitime factum est, non vitiatur, etiamsi superveniat casus a quo non potuit sumere initium ». Et infra : « Illa igitur pressura superveniens non vitiat actum præcedentem. Hæc quæ dicta sunt procedunt attenta duplici electione ».

33. « Sed, ut supra narratur in themate, secutus fuit actus coronationis, et requisiti cardinales per electum degentem in palatio solito et Pontificali accesserunt et ipsum more solito coronaverunt, nulla protestatione præmissa, nulla pressura imminente compulsiva, et qui erant in castro S. Angeli erant in loco libero et pro tunc securo, qui tamen a principio libere voces suas aliis commiserunt, et post personaliter accesserunt et manualiter ipsum ut verum papam coronaverunt : per quod demonstratur libertas præcedentium, cum sequentia qualificent præcedentia, maxime non annexive sive executione accedant, (c. de pœnis. l. petens et l. lecta. ff. si certum petatur.) etc. Nam ex actu spontaneo coronationis præsumitur circa præteritum electionis (xxxiii q. ii cum per bellicam xviii di. pervenit xliv di. multis,) et sic per actum expressum spontanee factum præsumitur libertas præcedentium efficacis et expressæ tacitæ approbationis : nam ipsum coronando tacite approbare videntur electionem præcedentem, cum non possit coronari nisi canonice electus ; hæc autem tacita approbatio sive recognitio purgat defectum et validat, (xxxii q. ii honorantur, xliii di. sic rector de transactis,) etc. sic per hunc actum spontaneæ coronationis infertur necessario effectus efficacis tacitæ approbationis actus præcedentis, sine quo actus coronationis non erat expedibilis.

34. « Nec obstat si dicant domini cardinales, quod illa verba animo et intentione protulerunt metu continuato ductis ; quia illa verba non sunt formalia electionis, impressores enim impressissent ad expedire substantialia electionis. Illa verba ergo prolata, fuerunt spontanea, cum ad illa proferenda non imprimerent, impressores contenti erant de electionis formalibus. Sequitur in themate : Et electus misit pro cardinalibus, qui erant in castro S. Angeli et erant in loco libero, quoniam castrum hodie tenetur contra Romanos, et a principio scripserunt manibus suis committentes vices suas aliis, ac postea iverunt ad palatium et una cum aliis ipsum coronaverunt. Hic aperte demonstratur abfuisse impressionem, libere et spontanee exiverunt, et coronaverunt, hic enim actus istorum in nullo fuit meticulosus, item ut asseritur in consistoriis collegialiter ut papam tractaverunt, cum de Urbe singuli exire petiverunt : vellem libentius edoceri, si domini cardinales metu ducti fecerunt signari rotulos familiarium, si metu ducti supplicarunt et promotiones amicorum et conjunctorum suorum fieri fecerunt, si metu ducti de manibus ejus beneficia receperunt : vellem libenter edoceri, si promotus est Ostiensis et consecratus metu Romanorum et metu vota sua promotionibus Apostolicis consistorialiter celebratis direxerunt, si metu Romanorum supplicationes Romano Pontifici pro se et suis porrigi fecerunt : nisi vellent dicere quod errantes hoc fecerunt », et infra : « Hic ergo sufficiat solus legitimus consensus, de quo constat, servatis tamen præviis, (de quibus in c. ubi periculum,) et tunc sufficit superveniens consensus violentiæ, si qua affuit a principio, purgativus, in talibus enim ex consensu pendentibus superveniens validat et præcedentis defectum purgat », et infra : « Ubi tamen attendendum quod hic idem fuit gerens et ratum habens, et tunc, si defectus interveniat ex parte rei quæ agitur, ratihabitio operatur effectum, idem si interveniat ex parte gerentis, ubi alter gerens et alter ratum habens, tunc enim sic in quantum tangit gerentem, ratihabitio operatur, (ut l. cum 3 ff. de solut.) Idem si in præjudicium tertii, qui fungeretur eadem persona cum gerente ut in duobus conreis.

35. « Item libertatem præcedentis actus electionis demonstrat sequens debitæ recognitionis », et infra : « At hic isti eligentes in omnibus prædictis, vel pluribus ex iis, ipsum ut verum papam recognoverunt, sic in consistoriis, in divinis officiis per ipsum participando et assistendo, in promotionibus prælatorum consensum præstando, in beneficiis de manibus ipsius et aliis conferri faciendo, et omnibus thronum militantis Ecclesiæ, electionem et ipsius exercitium concernentibus, comitando, utpote, pars corporis cum vero suo capite de his, quæ fiunt a prælato, vel verius ut pars capitis cum suo vero capite assistendo et participando. Ex quibus demonstratur, quod illi iidem eligentes amplius reclamare non possunt prætextu eorum consensus non præstiti vel expressi, qui procedunt apud thronum Ecclesiæ militantis et de stricto juris rigore in foro conscientiæ attendendæ sunt conscientiæ singulorum tempore electionis et actuum subsequentium, quorum solus Deus est judex et cognitor, maxime in hoc arduo et ponderoso negotio totius Ecclesiæ Dei et Catholici orbis subversivo ». Ex quibus Joannes Lignanus conclusit excutiendos omnes scrupulos, et Urbano ut vero Pontifici obtemperandum esse.

Sprevit una cum aliis cardinalibus conjuratis Petrus e Luna prudens consilium Joannis e Lignano, ac demum post maximos pro schismate propagando labores susceptos, fallacesque honores gestos a Concilio Œcumenico Constantiensi anathemate ictus, fremens furensque ob Ecclesiarum conjunctionem redintegratam cum ignominia periit : de quo sæpius inhonora mentio in hoc tomo recurret.

36. *Baldi jurisconsulti amplissimus Commentarius pro canonica Urbani electione contra cardinales eam oppugnantes.* — Præter Joannem e Lignano, ab uno e cardinalibus consultus est in ipso defectionis exordio Baldus juris scientia clarissimus, an Urbani electio valeret, proposito ferme iisdem verbis fictitio illo themate, quod ad fideles pervertendos [1] pseudocardinalibus, conflato postea schismate, transmissum visuri sumus, ac primum allatis omnibus argumentis, quæ adversus

[1] Ext. inter opera ejus ad lib. vi. cod.

Urbanum fingi poterant, quæ eo spectant, inconditos populi Pontificem Romanum vel Italum deposcentis clamores libertatem electionis restrinxisse, ea dissolvit: pluribus vero prætermissis, quæ typis eo argumento cusa sunt, nonnulla quæ in ejus libris desiderantur ex Avenionensibus Monumentis [1] afferemus (1) :

« Ad honorem Dei et B. Mariæ semper Virginis et B. Petri principis Apostolorum et Ecclesiæ tam triumphantis, quam etiam militantis ego Baldus de Perusio , minimus utriusque juris doctor etc.

« Quod tumultuans populus Romanus more solito (ff. ad l. Jul. l. 1. inf. ff. ad l. Cornel., § 1 l. 1. ff. de pœnis l. si quis aliquid, § fautores) vociferans vociferabatur, quod eligeretur Italicus, non tamen quod eligeretur Petrus vel Joannes, unde in electione unius individui, id est, domini Barensis non fuit compulsio, ut sic eligerent, neque metus; aliud enim est cogi habere, aliud habere, (ut no. ff. de procur. l. mutus §, is qui curatorem). Fuit igitur libertas in hunc eligendo, et fuit consensus immediati fundamenti : id est, electionis certæ personæ de multis et multis, unde et si in domino B. in quantum Italicus erat, non erat, ut dicitur, libertas arbitrii, tamen in quantum dominus Barensis fuit libere electus, non unus de mille, sed unus de mille millibus, unde in specie specialissima fuit omnino consensum, quia convocivum, id est, acclamatio, et tumultus non cecidit super certo; unde dico si quis, qui est in dicto c. quod supponit pro certo quod iste tumultus non cecidit super certo, non habet retinere suum significatum in casu nostro, et videmur esse extra illud c. sed certe cum electio debeat esse libera, et ab omni metu aliena, periculosum esset per juris decisionem et subtilitatem infringere arbitrii libertatem et facit quod not. (in q. 9. hortamur de re judic. pastoral. in Cle.) ut dixi supra in evidentibus: nam sicut se habet genus superius, et genus inferius, et certum corpus, ut Sticus, sic se habet orbis, Italia, et dominus Bartholomæus, si enim est licitum populo arctare electorem papæ ad Italicum, ergo populus eligit Italicum. nominandum per cardinales, quod est impossibile, quia populus posset disponere de jure vel de facto super electione papæ: imo incidit populus in legem juliam majestatis ut dicta (l. in. fin. ad l. jul. etc.) non enim facultas necessariæ electionis papæ liberalitatis beneficium est (ut ff. de l. unum ex familia, § de falcidia) et nos dicimus quod tutor Italicarum rerum non habet, in Gallicis potestatem et miles habens arbitrium, super castrensibus non dicitur habere arbitrium generale, sed coarctatum (Cod. de inoffi. ti. l. fi. et facit ff. de hær. instit. l. ex facto proponebatur); nec mirum qui refrænat libertatis habenas, contradicit libertati, quæ in electione vicarii Jesu Christi maxime debet esse liberrima, quoniam tam ineffabile Sacramentum aut mysterium non debet violentiæ subjacere, nec vim pati : et cum juri communi aliquid detrahitur, novum jus efficit, (ff. de jur. et juris l. jus civile), sic hic si juri libero detrahitur, videretur dari electioni papæ nova forma per tumultum populi, quod est furiosum protegere, rogare autem bene potuit populus dominos cardinales supplicando non exigendo (ff. si quis aliquem testari prohibuerit l. fin. et C. eod. l. fin.)

« Ponderandum autem est quod nonnulli prædixerunt, quod nisi propter metum non eligerent Italicum : nam ista prædictio sequentem actum declarat non tenere, et ista protestatio non fuit revocata expresse nec tacite, quia metus duravit (ut not. Cyn. C. quod me. ca. l. 2.), et totum quod secutum est videtur invalidum, quia canonica electio est substantia, nec sufficit inthronizatio sola, ut apparet in dicto c. (si quis in v. sine concordi et canonica electione) : ex quibus videtur aperte concludi, quod iste non sit papa legitimus et quod alius sit eligendus.

37. « In contrarium, quia dominus Barensis fuit electus prius ex intervallo temporis, quanquam non multo, tamen extraneo actu interposito, id est, prandio, unde etiam atque etiam eligentes de ipso deliberare debuerant (C. de fals. et si ad te), unde eligentes perstiterunt in electione (c. ad vel.l) similiter in ratione: ad quid enim eligebant secundo, nisi ad cautelam, ut si quod vitium esset in electione prima, purgaretur per secundam ? Item ut prædixerunt quod eligebant eum tanquam notum et expertum in factis curiæ; nam per hæc verba ratio motus animi exprimitur (ut ff. de redu. l. qui habebat etc.) unde metus non fuit sola causa , sed personæ meritum, et notitia; et concurrentibus duabus causis inhærendum est favorabiliori (ff. de usu pro Donato l. si vir uxoris) quæ magis fundetur in jure communi (ff. ad fill. l. qui posthumos et fac. C. Sti. l. in ipsius et ff. de adi. le. l. 3. in fin. et ff. de donat. l. Aquilius regulus et l. si pater) nam merita, ut dictis l. patet, habentur loco causæ finalis : ex quo sequitur quod metus hic remanet sub natura causæ impulsivæ.

« Item tertio consenserunt procuratores constituendo, et sua manu scribendo, unde non pos-

[1] Tom. v. de schism. p. 36 et 39.

(1) Quæ hic narrat annalista de Baldo pro Urbano VI scribente vera quidem sunt ; sed qui pro Urbano scripsit Baldus in schismatis exordio, dein ipse doctor præcedentem scriptionem, aliis editis pro Clemente VII scriptis, retractavit. Latuisse id hucusque eruditos scio ; vera tamen narrare constat ex tractatu pro defensione Benedicti XIII pseudopontificis edito a Bonifacio Ferrerio S. Vincentii Ferrerii germano fratre, quod opus inter Acta varia de schismate Pontificum Avenionensium a Martene in Anecdot. tom. II, col. 1432 editum est. Hæc ergo auctor ille scribit cap. 48 de Baldo : « Narratur, quod dominus Baldus, quem oportuit deserere civitatem Perusii propter illas partialitates Italiæ, et cum legeret 12, aliis civitatibus Italiæ, et fuissent sibi ostensæ allegationes contrariæ per eum factæ, in negotio primi schismatis, respondit : Considera in cujus dominio eram quando feci, et sic erit tibi soluta admiratio. MANSI.

sunt contradicere (ut ff. de pign. fidejussor); populus enim compulit ad iterandum electionem vel scribendum, et facit (C. de rebus alien. et non alien. l. 2. cum glo. sua) præterea inthronizaverunt et coronaverunt eum, in qua complacens consensus apparuit manifestus tam de præterito, quam ante de præsenti.

« Item et postea Apostolicum eum vocaverunt et ideo purgata fuit omnis, si qua ibi fuisset, labes, quia semper prævalet quod novissime factum est (ff. loc. cum in plures locator oneri ff. de acq. possess. l. si quis ante et facit C. si rector provinciæ l. 1, § impleri autem), et est simile prædictis, quia confessio facta in tormentis diverso tempore repetita dicitur inducere perseverantiam confitentis et fieri propter veritatem, non propter metum (ut not. ff. de quæst. l. 1, § divus Severus et l. de minore, § tormenta et bene facit textus cum glossa 2. q. 3. si quis iratus et 7. di. fiunt merito textu cum glossa) et bene facit quod legitur (et not. ext. de divor. c. ex litteris ex industria). Ergo electio repetita, præsertim dicendo se facere ea intentione, ut esset papa, gratum fuisse manifeste demonstrat, ut in Epistola inter claras, § fin. tales enim et tam litteratos dominos sine industria non processisse certum est, quia firmior esset electio, et quidquid inde sequeretur firmissime permanens: et si dicamus quod ultramontani non habuerunt propositum eligendi citramontanum, hoc condictum et monopolium, ut sic dixerim, sapit (C. de monopol. l. 1) quod est maxime damnatum hic, (ut dicto c. ubi periculum), non enim permittit Deus quod Ecclesia sua citramontano vel Gallico præsepi semper remaneat alligata; sed pro meritis et demeritis gentium, illic vel illic eligi jubet, suadet, aut patitur: Ducunt volentem fata, nolentem trahunt. Et si dicatur actus contiguus non dicitur esse dimissus », et paulo infra: « Et ex multiplicatione verborum non augetur effectus (ff. de auro et arg. l. pediti §, Labeo) et quandiu impedimentum influit causa, parum operantur mille actus quasi unus (ut not. C. quod met. causa l. 2. facit l. 1, §. honorandæ), quarum rerum actio non datur (et l. fin. ff. de furtis) et qui cogitur non apponere habetur pro opponente (ut not. ff. de negot. gest. l. nam et servus), in præsenti et factum ex consequentia infirmatur, sicut factum principale (ff. de mi. l. 3, § scio).

« Respondeo supra ad hoc responsum esse (ff. de usufructu legati l. fundi) quoniam apparet in secunda electione non fuisse vitium, nec in acceptione nec in coronatione in officii ingressu (ff. de condi. et de l. Publius) cum etiam vocando eum Urbanum papam VI, ipsa etiam nominis impositione rursus ac rursus consenserunt (ff. de offi. præter Barbarius C. de naturalibus litteris autem. Item si qui liberos C. et de latina lib. coll. li. § sed, qui domini) qui § est multum in facto præsenti, præcipue propter coronationem. Et confirmatur, quia refert an rumor sit causa finalis an impulsiva: primo casu vitiat, secundo non (ut ff. de hær.) ubi institutio vitiatur, quia falsus et improbus rumor fuit, tamen sola et finalia legata non vitiantur, quia fuit causa impulsiva, quanto magis hic cum, ut dixi, rumor non fuit causa, sed evigilatio dormitantium animorum et soporatorum et perplexorum motuum, et tumultuantibus causis, bona et mala, unde minime sperantur, erumpunt: et facit ad prædicta, quia signum ostendit qualitatem signati (C. de fabr. censibus), et infra:

« Amplius sciendum est quod signa dissensionis in principio tolluntur per signa concursus in medio et in fine (ut Ex. de spon. ad id quod de despon. impu. c. de illis qui clerici, vel voventes Insinuante Extra. de bap. majores § sed opponitur). Et ideo licet præludia meticulosa præcesserint et hæc patebant in verbis et signis, imo factis et armis, multis enim modis probatur metus, (ut not. C. quod me caus. l. metum) ubi es glo. notabilis, et domini non solum ex atrocitate facti, sed etiam quia multi dicebant eis pericula eventura quibus credere debuerunt, timuerunt valde, quanquam constantissimi viri; quia nedum dictis tot sed etiam unius discreti quandoque quis non leviter credit (ut notatur ff. de condi. et de. l. Titio fundus de navi, § si quis ipsi per Bar.) et in tractatu suo de Tyranno super eumdem; tamen quia ipsimet domini viam invenerunt, et verbis, et factis posterioribus ad faciendum actum valere, dicere omnino debebimus quod valeat cautela tanta ad faciendum novam electionem, et dicendum quod erat eorum intentionis quod esset papa, et reliqua populus ignarus non coegit facere, unde imprudenti populo illudere debuerunt, et tunc haberet locum dictum (c. si quis pecunia;) nam ex sagacitate adhibitum in actu contrafaciente præsumitur (ut not. Innoc. l. 6. ff. de condi. instit. et ar.) ». Hæc Baldus ad argutias schismaticorum dissolvendas: qui nonnullis interjectis ad asserendam Urbani dignitatem perspicua argumenta ducta ex ipso schismaticorum themate, quamvis dolo composito docte et diligenter explicata sic inquiens:

38. « In contrarium arguitur et pro ea parte, quæ meo videre fovet justitiam luculentam, et hoc sic ostenditur. Domini cardinales consenserunt in dominum Urbanum, nam ipsimet non negant consensum; sed dicunt quod elegerunt per metum, alias non facturi. Standum est ergo dicto eorum in quantum dicunt se consensisse, quia per hoc manifeste patet, quod electio habuit fundamentum de jure naturali et sic fundant sua confessione intentionem electi. Cum vero dicunt quod fecerunt per metum, alias non facturi, in hoc non creditur eis, nam quod alias non essent facturi, est mere negativa de secretis secretorum, id est, de animo quem novit solus Omnipotens (ut d. c. exivi, § rursus) nam in factis semper præsumitur animus correspondens (ut C. de instit. et substit. l. reprehendenda), nisi quis fuerit in con-

trarium protestatus, et non clam, sed dilucide arg. (ff. pro suo l. si ancillam. C. de defen. civ. l. jubemus.) Cum ergo domini cardinales, qui erant viri solemnissimi et litterati nihil fuerint in contrarium protestati, necessario sequitur quod non fecerint nolentes, sed volentes, quia facile erat eis contrarium protestari, sicut dicitur fecisse unum ex eis (arg. C. de cad. toll. l. unica § sin autem ibi dum dicit.) Nam si contrarium volebant, nulla erat difficultas, etc. nunquam enim sic coarctati fuisse dicuntur, quod non potuissent habere unum tabellionem et duos testes, et protestari, et inde confici facere publicum Documentum (ut not. in auth. de tabel. § nos autem et C. de neg. gest. l. fin. et C. his qui per me. jud. non appell. l. 2, extra de appell. l. si justus metus ;) sciebant enim domini hoc esse de jure necessarium ad declarationem dissensus, nam per alium modum difficilis est ista probatio.

« II. Præterea electio domini Urbani habet fundamentum quatuor causarum : nam causa efficiens fuit potens, subjectum capax, causa formalis congrua, et causa finalis expressa, quia, ut ibidem dixerunt, collegialiter et elective elegerunt dominum Urbanum pro mundi utilitate : cum ergo concurrant omnes causæ, proculdubio secum suum traxerunt effectum.

« III. Præterea actus non potest probari contra actum exteriorem, (ut extra. de spons. c. tua nos in verbo non videmus). Plus dico quod cum opere consensus appareat, mentalis dissensus suppositus etiam pro constanti non vitiaret actum, qui consensu utriusque partis sumit effectum et hoc per theoricam datam (C. de cond. ob caus. l. si repetendi et ff. e. l. 1, §. 1.) ad quod facit quod eleganter not. Innoc. (Extra. de sponsa. c. tuæ.)

« IV. Præterea domini erant avisati de eo quod accidit eis, unde suo facto et sua culpa sibi non prospexerunt : unde voluisse videntur qui suo facto sic fecerunt, ut nolle non possent, sicut dicimus e contra (C. de secund. nup. l. 1, in glo. quæ incipit : Quod fecerat.) Item de garrulitate populi Romani queri non possunt, cum scirent quemadmodum taceant. Præterea quam ob causam fecerunt electionem bis nisi cum mysterio? Omnia enim dicta et facta, maxime sapientum, præsumuntur facta cum mysterio et intellectu (C. de fideic. l. quamvis.) Præterea quare dixerunt quod eligebant ipsum tanquam expertum, nisi quia de ejus regimine bene sperabant (ut ff. de confirm. tut. l. si patruus?) Accessit igitur ratio ad actum et fecit ratum factum (arg. ff. de lega. 1. l. filius audivit et ff. de adi. leg. l. divus Severus in verbo ratione motus.)

« V. Præterea omnis quæstio voluntatis in æstimatione judicis est (ut C. de fideicom. l. voluntatis), qui ergo de hac causa cognoscere possit non extat, cum dominus Urbanus sit in possessione : nisi forte esset sacrum Concilium totius mundi legitime congregatum, quod tamen congregari non potest, nisi per dictum dominum Urbanum, qui est in possessione papatus, et sedet super cathedram S. Petri in suo loco naturali (argum. ff. de offi. præfec. augu. l. 1. ubi de hoc).

« VI. Præterea et ad istud non videtur ullo modo posse responderi; nam domini dixerunt se eligere ea intentione, ut sit papa. Quid igitur adhuc egemus testibus? Loquela tua manifestum te facit (ut ff. quib. ex caus. in poss. ea l. fulcinus § quid sit latitare, et quod not. per Dyn. d. c. p. pro possessore et bene facit quod not. ff. de exce. do. l. apud Celsum in princip. et ff. qui ex cau. ma. l. antep.) hos enim formatos cum mysterio sermones imperitum vulgus penitus ignorabat ; sed domini ad vivificandum actum, cui impressio videbatur obstare, motu proprio et formaliter protulerunt quod pertinet ad libertatem voluntatis (ut ff. de testa. qui a latronibus.)

« VII. Præterea post hæc verba accesserunt facta tam substantialia quam cerimonialia procedentia in ipsum, ut in papam, et ab ipso ut a papa de omnium judicio et consensu ; unde et si quæ fuisset in electione et qualitas vitiosa sequentibus actibus et consensibus, purgato omni vitio, efficax remansisset electio (ut ff. de condit. ob cau. l. si ob turpem :) nam facta consensum habent validum sicut verba (ut ff. de legi. l. de quibus ver. nam cum ipse :) cum enim coronaverunt eum, manifestissimum est quod consenserunt in ipsum (ut C. de lati. lib. tollen. l. 1, § sed qui domini) qui tex est ad hoc no.

« VIII. Præterea punctus dicit quod tractaverunt reverentiis et aliis ipsum ut papam, ex quo tractatu dilucide consensus apparet ; nam (ut Innocen. in. c. ex parte de resti. spol.) differentes actus approbati dant cognoscere verum esse rei (et ad hoc ff. de acquir. hæred. l. pro hærede § Papinianus :) habendo igitur ut papam in actibus deputatis a jure, scire debuerunt, per hoc se conferre vel confirmare veram possessionem, qui certe actus non fuerunt impressivi, sed volitivi (ut C. quod met. cau. l. 2.) ita quod domini cardinales non tantum verbis, sed factis et sententiis repleverunt orbem terrarum ab ipso principio, quod Urbanus sit papa, et satis potest dici mundus fere totus ita opinatus. Ergo ita est (ut ff. de infa. l. athletas), et quasi tota Ecclesia Catholica erat pro eo, ut hæc etiam sint luce clarius manifesta. Et considerandum est, quod tria sunt in anima, intellectus, ratio, et voluntas : intellectus namque examinat et illuminat, ratio determinat, et voluntas acceptat : quæ tria hic fuisse per omnia sibi consonantia manifeste patet ; fuit namque intellectus examinans personam electi, imo dudum ante examinatam habens ex diutina conversatione (ut ff. de reb. dub. l. qui habebat flaccum fullonem :) Item fuit ratio determinans, quia propter bonum publicum et utilitatem universalis Ecclesiæ elegerunt dictum dominum Urbanum quæ quidem ratio et determinatio intellectus ad volun-

tatem usque sui natura pertransit, qui omnes homines bonum appetunt (ut patet lib. ethicorum in principia ».) Et infra :

« IX. Præterea sicut qui non habet aliquem animum (ut leg. et not. ff. de acquir. possess. l. peregre § quæsitum) ita e contra qui habet aliquem animum, habet animum. Sed domini cardinales habuerunt aliquem animum, Ergo etc. licet spes circumvenerit eos nil ad rumbum, quia spes sæpe sapientissimos fallit, ita ut patiantur lethargum illusarum mentium morbum (ff. de condi. ob caus. l. 3, § quanquam.)

« X. Amplius sciendum est quod homo potest considerari in triplici statu voluntatis scilicet conceptæ, prolatæ, et scriptæ, item ex conatu quodam et sono ostensæ ut ad litteram hæc patent (ff. de sup. leg. l. labeo), nam dum dicit sentit, et dum dicit ibi menti significat conceptionem : ibi vero dum dicit vocis ministerio significat prolationem articulatam, et ibi dum dicit conatu et sono significat prolationem inarticulatam et confusam, quia proprie non est vox, sed sonus vel signum. Item ponitur ibi verbum commune dixisse, quod est commune ad prolocutum vel scriptum ; nam et Scriptura dicit in Evangelio : Ut impleretur Scriptura, quæ dicit, etc. et hoc patet (C. de testa. l. hac consultissima et institut. de pupil. instit. post principium,) et in infinitis locis, si consideremus hominem in statu voluntatis conceptæ per se et simpliciter ». Et infra : « Homo interius operans, exterius nil infundit, ista voluntas non est consensus, id est, plurium in idem sensus, et ideo actus, qui regulatur consensu, non perficit (ut ff. de pac. l. 1, § conventiones), nec aliquem actum humanum complet (ff. de lega m. l. fidei commissa § 1. ff. de. test. l. is cui no. C. fa. erciscun. l. i.)

« XI. Nempe tantum distat *fecisse* a *concepisse* quantum perfectum ab imperfecto, et quantum semen quod est reconditum in horreo, quod nihil fructificat, ab eo quod est seminatum in agro ; abortum enim facit intentio, si conceptum suffocat in utero et non producit in lucem : unde hanc voluntatem præcise mentalem nunquam exeuntem in actum, abortivam dico partus abortivi similitudine (ff. de ver. sig. l. qui mortui C. de posthu. hærec. insti. l. quo certatum ibi dum dicit : Si vivus ad orbem totus processit.)

« XII. Sin autem consideremus hominem in statu voluntatis secundæ, id est, prolatæ, vel etiam tertiæ, id est, scriptæ, tunc perfecta est dispositio, et voluntas de voluntate procedit, verbum et totus homo concurrit, id est, animus seu intellectus cum organis ; et voluntas in actibus humanis complendis debet esset intrinseca et sensibilis, non interior et spiritualis tantum, quia hic non est quæstio de proprio spiritu, sed de actu humano, et ideo textus (in l. potuit C. de jure deliber.) dicit actus, id els, consensus et voluntas, id est, interior habitus mentis fuerit necessaria, vox enim sine mente est sine radice, ut voces fictitiæ et simulatæ ; vel vocis vel doctrinæ causa non ad verum esse dictæ (C. plus vale quod agi per totum de præsumpt. c. afferte ff. de testa. mili. l. divus et ff. de ædil. edic. leg. sciendum, § dictum,) non enim quidquid dicitur est vel erit, ut ibi patet, et si mentis arcano accedat verbum, et ab utroque procedat scriptum, erit verbum de corde, et scriptura de utroque procedens, et tamen non essentialiter nisi una voluntas præcise, quæ negotium perfectissimum ac consummatissimum reddit. In hoc autem triplici statu fuerunt cardinales secundum punctum prædictum ; nam in statu ultimo interioris hominis fuisse probantur propria oris confessione, quia dixerunt : eligimus, non sine mysterio subjungentes hæc verba ea intentione : ut sit papa, mature et digeste locuti sunt ; et bene et proprie debemus præsumere, imo pro certo tenere, eos esse locutos : si enim per metum dicant se confessos, certe respondetur quod nullus metus fuit incussus ad confitendum, et ad hos mysteriales sermones proferendum, quos nec imperitum vulgus formare scisset extraneis : ergo conjecturis non egemus, nam ipsa loquela manifestissimi sunt.

« XIII. Item ex causa electionis inserta, quæ justa fuit, id est, de genere justitiæ, nam justitia causæ suum justificat causatum, vestit et informat, et non potest esse injustum quod sit cum causa justa et vera (ut ff. de in integrum restit. l. omnes). Item in statu volitivo vocalis expressionis ipsi se fuisse fatentur, quia voluerunt loqui et sic loqui. Et si dicant, quod voluerunt per metum : est enim meticulosa voluntas, prægnans impura, et multiplicans quemdam dissensum cum consensu, et quamdam cum affirmatione negationem ; habent enim in superficie volitionem, et in medulla nolitionem, et scinditur cor hominis in duas partes, et una pars est velle, altera non velle, prima superficialis, secunda realis respondetur quod non est verum, quia ipsi contrarium asseruerunt, dicendo : Eligimus ea intentione, ut sit papa, quia verbum sit, est verbum substantivum effectivum, et productivum (ff. de hæred. instit. l. his verbis), substantiam rei perfectissimæ includens, nec est aliud verbum ita substantivum in mundo sicut verbum, *sum*, *es*, *est* : quis enim est tam insanus qui arbitretur dominos cardinales aliud voluisse quam verum, aut locutos esse dementer? quod etiam in vili homuncione credendum non esset (ut C. de hæred. instit. l. fi.) nempe quis credere potest dominos cardinales tantum errorem commisisse? (ut no. ff. de sup. lega. l. 11 ad fi. in glo. utebantur.)

« XIV. Et si dicatur : Domini non putabant ista verba valere : respondeo : imo accidit quod quis putat se nil agere et tamen valet quod agit (ff. de acqui. hæred. l. qui se pupillum, et ibi. no. in. glo. ord.) Item in statu volitivo propria manu subscriptos eos fuisse, lectio thematis declarat,

præsertim qui erant in arce in tuto loco (ut not. in l. 11, § qui satis cog.) unde omni modo standum est subscriptioni seu subnotationi propriæ manus (ut C. de testa. l. jubemus, et l. cum antiquitas, et authent. quod sine cum pluribus). Mente ergo, lingua et manu omnia apparent fuisse perfectissime consummata (ut in l. jubemus superius allegata). Porro quia vere consonant omnia, plurimi actus de plano postea subsecuti hanc veritatem tuentur, quia etiam novissima hominum judicia potissime valent (ut C. de fideicom. l. clari et aperti).

« XV. Urbanum namque repetita electio probavit (ut C. de emenda. insti. codi. l. 1 § supradictis), ibi dum dicit : Quoniam repetita probavit electio, nam qui bis vel sæpius quod facit videtur velle quod contra id nil possit opponi, quia ubi secunda intervenit consideratio, ibi esse præsumitur plena deliberatio (ut in authen. ut nulli jud. § et hoc vero jubemus, in tex. et in glo. quæ incipit : Non enim facile alias incipit jussio, et no. C. si contra jus vel uti pub. l. fi.) non enim est retractandum, sed commendandum, et etiam observandum quod sæpe factum nititur æquitate (ut Extra. de arbi. c. non. sine, et facit Extra. de rescri. c. olim, in verbo semel), et iterum confirmatur tali consideratione. Certum est quod causa specifica et immediata est major causa quam universalis causa remota : sed domini cardinales fuerunt causa specifica nominationis et electionis Urbani ; unde esto quod impressio populi fuisset causa universalis seu in genere, non tamen fuit causa specifica seu in specie, et sæpe potestas libertatis in specie miscetur cum necessitate in genere, (ut no. de cod. l. fi. in gl. quod eligas et ff. famil. erciscund. lege hæredes, § si in certo). Habuit ergo hæc electio (inspecta causa specifica et propria) saltem fundamentum de jure naturali ; unde aut fuit aliqua inspectio jure naturali et simpliciter aliqua erit saltem secundum quid, id est, secundum quod fuit consensus applicatus ad certum individuum, et quidquid naturalitatis seu jure naturali insit et inveniatur, in ipsa habet maximam radicem et fundamentum, super quo consequentes ratificationes et actus complacentiæ possunt se fundare, et coadunare, (ut l. si unus, § pactus, ff. de pact. et inst. de repli in princip.)

« XVI. Item non omnis metus vitiat, sed ille solus, qui dat causam actui proximam et immediatam (ut de l. qui a latronibus, ff. de testi. et no. ff. quod metus causa, l. qui in carcerem). Item faciens coactus potest nolle et velle (ut not. eodem tit. lege si mulier, §, si metu). Hic licet ex parte populi fuerit impressio, ex parte tamen animorum dominorum cardinalium votiva, discreta et probabilis fuit electio ; non debet ergo velamento compulsionis rescindi, maxime quia qui recipit aliquid ab aliquo non habet rationem conquerendi se vi coactum (ut C. de pigno. lege cum te pecuniam, ubi est text. not.) et valde facit contra cardinales qui ab Urbano susceperunt absolutiones et gratias tanquam a vero papa.

« XVII. Ex quibus sequitur concludenter quod voluntas dominorum fuit in actu electionis voluntas. Ergo fecit electionem esse solemnem (ad hoc ff. de lega. primo, l. si mihi et tibi, §, finali in fine, et ff. de jure cod. lege litteræ) ; in verbo animi affectus exprimitur. Blandiuntur ergo sibi, qui putant se nihil egisse (ut ff. de administratione tutorum, lege plures, ff. si parens, in fine § quoniam creditur factis et verbis, ut ff. de jur. codicil. lege conficiuntur in verbo creditur). Experimentum verorum sermonum est, ut concordent rebus sensatis, ut magnus ait Averroes : et cum de re dubitatur, credendum est quod naturæ negotii convenit (ut ff. de test. lege ob carmen, ff. si testes), et qualitas factorum demonstrat intentionem actorum (ut ff. de divort. lege quod ait lex § illud rectissime).

« XVIII. Auget etiam præsumptionem consensus reversio illorum, qui de Roma recesserant et proprio motu redierunt, et solemnia peregerunt : nam ex reversione præsumitur animus (ut institut. de rerum divi § pavonum in ratione sui), et multo magis, si qui ab eo tanquam a vero papa gratias impetrassent ; nam amodo separatorium edictum non habet (ut not. C. de hæred. act. l. cum adulta, et ff. de separa. bon. leg. prima, § illud et § præterea et C. de bon. authent. judi. poss. lege secunda versic. reportatis), nam qui acceptat aliquid ab aliquo tanquam a tali, non habet amodo jus negandi (ut C. de contrahenda, et committenda stipulatione, lege optimam, et ff. de inofficioso testamento, lege si proponas et si hæreditatem), talis enim negatio instar spoliationis haberetur (ut not. Dynus in dicto cepit, pro possessore. Cynus in lege secunda, C. si certum petatur, et facit lege litibus C. de agr. et censib. lib. 11, C. loca l. si quis conductionis cum similibus).

« XIX. Discutiamus insuper populi sermonem qui erat ; Romanum volumus vel Italicum ; nam ex ordine verborum apparet ordo intellectus (de consecratione dist. 2, capitulo in Christo pater, et ff. de libe. et posthu. lege Gallus paragrapho primo et ff. de usufruct. lege servus communis ita intentio) : ergo populi dirigebatur principaliter in Romanum ; erant enim duo Romani in collegio notatu digni, venerabiles et præclari, et sive seniorem sive juniorem habuisset populus Romanus, hoc fuisset ad votum populi elegisse, ut ex themate patet, quod non contentabatur populus quod eligeretur papa de extra Urbem, et ideo de electione Urbani pernimium doluerunt quia Italicum extra Romanum in consequentiam posuerunt, nec voluerunt ipsum esse verbum principale, sed intentio dominorum erat inter seipsos contraria, eo quod ad papatum per se quilibet inhiabat, unde sibi invicem obstiterunt (ff. de hæred. institu lege invicem) : pugnaverunt vota cum votis et consilium cum consiliis ; tandem eo ventum est ut ubi

ratio non disponeret, provideret mera fortuna (ut C. quando et quibus quarta pars deb. leg. secunda lib. decimo). Eo itum est ut in procelloso mari onusta, mercibus jactatis, navicula Petri non mergeretur; nam jactus remedio cæteris in communi periculo salva navi consultus est (ut ff. ad leg. rhod. de jac. lege amissæ navis).

« XX. Præterea videamus si iste dominus Urbanus debebat dici Italicus, et si populus fuisset interrogatus de eo, qui sola nascendi causa erat Italicus, populo Romano nec gratus nec ingratus, an opinionem habuerit clamandi pro isto, cujus mores inter Gallicos sunt formati, et qui nutritus est in Gallia et transformatus in mores eorum, et de ipsorum appendicibus (ut ff. de acquirenda hæreditate, lege si quis hæres). Quis enim dubitat naturam in qualitatem transformari, ita ut naturale nomen non conveniat transformatis? (ut ff. de verborum significationibus lege provinciales, et ff. de posthu. leg. I, § II), et concurrentibus contrariis qualitatibus vincere præpotentem ? (ut ff. de usucap. pro dona l. si vir uxori). Non igitur iste fuit Italicus simpliciter, sed mixta ratione naturæ et moris electus : ut utriusque partis opinio salvetur, imo magis prævaleret opinio Gallicorum, quia usus naturam vertere consuevit, testante Arist. in pluribus locis. Ex quibus apparet manifeste quod domini ultramontani seipsos propter consuetudinem, et domini citramontani seipsos propter naturam considerantes, vota ad invicem miscuerunt, et propter repugnantiam divisa est hæreditas inter Cæsarem, et eum qui Parthemio substitutus erat (ut ait Sextus Pomponius ff. de hære. insti. lege et hoc Tyberius, et), quod ex concursu qualitatum neuter per se dicatur obtinuisse animi votum (patet ff. de leg. primo l. Titiæ textores), unde nec vox populi, nec intentio de Urbano prædicabatur, qui magis esset ultramontanus, quam citramontanus. Quid dicendum occurrit mihi? verbum Senecæ in declamationibus : Quis es tu qui de facto patrum sententiam feras? Sed respondeo: sum agricola rudis et non fero sententiam, quia ad me non pertinet ullo modo, nec pono os in cælum ; sed semino verbum in agro Domini exercituum et largitoris virtutum ; et si bonum est, terra recipiet et fructificabit; si autem malum, tanquam mala herba eradicabitur (ut ff. locati, l. sed et addes § si quis dolia), nec in alterutram partem curro, quia sum utrique parti homo ignotus, imo non homo, quia nimia esset ista prædicatio : sum tamen in hoc misero corpusculo, devotus sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quia per eam spem habeo in Deum.

« XXI. Concludo ergo mihi tantum, quia verba mea non sunt alii conclusiva, dico et credo, salvo tamen judicio Ecclesiæ, cui me submitto cum protestatione, (ut Extra. de summa Trinit. c. damnatus), dominum Urbanum prædictum vere et proprie dici et esse papam et Apostolicum dicendum et tenendum et nuncupandum, nec levitati perfectam donationem revocantium assentiendum, (C. de condi. ob caus. lege si repetendi), ibi dum dicit, cum levitati perfectam donationem revocare cupientium jure occurratur ».

39. Hæc Baldus mense Julio hujus anni (quo discordia concitata est ad revocandam in dubium Urbani electionem) ad cardinalem, cujus nomen pressit silentio, scribebat docte et pie, ut impendens schisma averteret : cumque jam illud effervesceret, Perusio Romanam mox ab Urbano evocatus controversiam et utriusque partis argumenta diligentissime perpendit ac primum verum thema electionis Urbani proposuit, dein varietates et contradictiones thematis a Jacobo Ursino nonnihil corrupti, et thematis a cardinale S. Eustachii conficti et litterarum cardinalium, quæ recenter emanarant in vulgus (de quibus inferius agitur) in luce collocavit ; tum sua explicuit argumenta viginti propositionibus adductis, et conspicuis argumentis confirmatis, quorum præcipua sunt hæc: Justissimis de causis postulatum Italum Pontificem : eam electionem canonicam fuisse, quæ duabus partibus constiterit : Pontificatum conferri posse per facta, quibus consensus sui natura et vi legis annexus est : inanem, vel injustum metum non labefactare electionem : conjugia ex prætenso metu rescindi non posse post cohabitationem pacificam : si controvertatur an justus fuerit metus, cardinales non posse in ea lite ferre sententiam : probare ipsos hoc ipso, non esse illustrem impressionem, dum sacramento suo illam probatam volunt; sacramentum enim obscuræ probationis perfugium est, et ita probandi onus, quod ad ipsos incumbit, excutere : si qua fuit impressio, illam per actus liberos consecutos purgari potuisse: repetitam fuisse electionem pro avertendo schismate : liberos actus consensum includentes præteritam impressionem purgare : impressionem in actu electionis debere esse conspicuam; non tractos fuisse veste cardinales ad eam celebrandam : non jugulo gladios admotos, ut Urbanum eligerent: si quis metus intercesserit, illum inanem fuisse: non potuisse cardinales aliam electionem celebrare, cum non constet, an prior irrita extiterit : ea enim ratione posse, cum liberet, schismata conflare : cum non constaret, an vacuum esset sacrosanctum solium, electionem novam non potuisse moliri : toto orbi Christiano debuisse esse conspicuum, cur Urbanus gradu moveretur; in ambiguo obsequendum fuisse primo in Pontificatum inducto : cardinalium testimonia non valere contra litteras ab iis missas ad principes : vel eas veras fuisse vel falsas; si veræ fuerint, stare Urbani causam ; si falsæ, fide indignos esse, nec tamen existimari posse tantos viros orbem inducere in errorem voluisse : jam vero ut fide instabiles, qui sibi non credant, contemnendos ut conspiratores, ut detractores ex contractis jurgiis a testimonio repellendos.

Urbanum esse legitimum papam demonstra-

vit Baldus his argumentis: Electum in papam canonice esse verum papam, quanquam tunc interstrepat populus: mentalem concordiam eligentium ex verbali concipi: tumultum, etsi commovit animos, non ademisse libertatem: credi non posse tot actibus cardinales voluisse induci pseudopontificem et everti Ecclesiam: ergo in eum vere consensisse: eos afferre contra argutias leves, quæ fortioribus infringantur: adumbratum illum metum non præcessisse electionem: non censendos ita molles animis et fragiles, ut haberi volunt: in electionis modo adjectas has voces, ut esset verus papa: neminem adegisse, ut adderentur ex pondere amoris et voluntatis additas fuisse, non ex trepidandi reluctatione: metum non vitiare electionem, nisi principalis causa electionis foret: impositionem thyaræ Pontificiæ consensum traxisse; ac futurum eo ipso imperatorem, cui sine præcedenti electione septemviri solemni ritu diadema conferrent: profiteri adversarios solemni ritu Urbanum corona redimitum, ergo juste et canonice: ratihabitionem supplere posse quod actui defuisset: ex imbecillitate mentis factam electionem per secutos actus potuisse confirmari: eo ipso, quod de contrario dissensu non sunt contestati, probari ipsos noluisse contestari: numquam jure cautum, ut cardinales Pontificem ritu solemni thyara ornatum repellere queant: eum ritum nunquam per vim celebrari potuisse: in conficto a cardinalibus themate circumferri unumquemque consensisse, cum putaret collegas in Urbanum consensisse, ergo omnes in Urbanum consensisse: dum perhibuere testimonium, consensum demonstrasse: non existimandam ante suscepta odia in cardinalibus fictionem, quæ posset schisma inducere: si ficte Urbanum se coronasse aiunt, artifices esse schismatis et Ecclesiæ eversores, et quocumque se vertant, publica execratione repellendos; si non placuisset eis Urbanus, ad ipsum non essent reversi, nec de eo ad principes scripsissent. Sed hæc et alia ex ipso Baldi Commentario ad calcem operis rejecto lector accipere poterit.

40. *Itali cardinales Anagniam vocati per litteras ad pseudopontificem creandum.* — His aliisque gravissimis argumentis spretis, cardinales aggressuri dirum facinus, rati more tyrannorum et persecutorum Ecclesiæ, Pontificem vel arte vel vi oppressum iri, ex Anagnina urbe Italos cardinales sollicitarunt, ut communi consensu pseudopontificem, deserto et exauctorato Urbano, crearent. Conceptæ sunt subjectis verbis plenæ dolo et mendaciis eorum litteræ[1]:

« Reverendissimis in Christo patribus dominis.

« Petro episcopo Portuensi, Francisco tituli S. Sabinæ, Simoni tit. SS. Joannis et Pauli presbyteris, Jacobo de Ursinis Sancti Georgii ad Velum Aureum diacono miseratione divina, S. Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, Joannes episcopus Penestrinus, Guillelmus tit. S. Cæciliæ, Robertus Basilicæ Duodecim Apostolorum, Hugo tit. SS. Quatuor Coronatorum, Guido tit. S. Crucis in Jerusalem, Joannes tit. S. Marcelli, Petrus tit. S. Laurentii in Lucina, Geraldus tit. S. Clementis presbyteri, Petrus S. Eustachii, Guillelmus. S. Angeli, Petrus S. Mariæ in Via-Lata, et Petrus S. Mariæ in Cosmedin diaconi eadem miseratione S. R. E. cardinales Anagniæ existentes, salutem et fraternæ dilectionis affectum.

« Cum nuper, Apostolica Sede vacante per obitum piæ et sanctæ memoriæ domini Gregorii papæ XI, qui de mense Martii proxime præterito, diem suum in Urbe clausit extremum, nos una vobiscum pro electione futuri Romani Pontificis, ut juris et moris est, celebranda, in conclavi ad hoc in Apostolico palatio, in quo idem sanctæ memoriæ dominus Gregorius obierat, deputato convenissemus, Romani officiales cum magna multitudine armati quasi hostili more totum circumdederunt ab extra et ab intus fere implentes palatium antedictum, et per impressionem, nedum in Urbe, verum fere ubique terrarum notoriam, ad eligendum repente contra deliberationem et propositum nostrum firmum, et per metum mortis nobis palam et clare imminentis, coegerunt invitos, in scandalum maximum cleri et populi Christiani, ac exempli perniciem, nisi provideretur, fere perpetuo duraturam, ac evidens periculum animarum. Cum igitur istud factum tam scandalosum, sine macula fidei, sine scandalo cleri et populi Christiani, sine magna subversione status Ecclesiæ sacrosanctæ, sub dissimulatione transiri non possit, volentes circa ea omnia providere, vos utique maxima et honorabilia membra ipsius Ecclesiæ sacrosanctæ, et ad tardius quos una nobiscum pertinet sub debito fidelitatis, quo eidem Romanæ Ecclesiæ tenemini, requirimus vos, quanto carius possumus deprecantes, ut infra quinque dies ad tardius, postquam præsentes litteras receperitis, in Anagnia conveniatis una nobiscum ad deliberandum et providendum super præmissis de remediis opportunis, necnon ad tractandum et peragendum omnia et singula, quæ propter præmissa fuerint necessaria, seu etiam opportuna ad salutem et utilem provisionem sanctæ Romanæ, ac universalis Ecclesiæ ac fidei orthodoxæ. Dat. Anagniæ anno a Nativitate Domini 1378, die 20 mensis Julii, primæ Indictionis, sub propriis sigillis ».

41. *Cardinalis S. Petri moriturus publicam protestationem emittit de legitima electione Urbani.* — Non assensere tum temporis flagitio cardinales Itali: ex quibus lapso post mense Franciscus tit. S. Sabinæ, vulgo cardinalis S. Petri nuncupatus, vir ab ambitione et invidia alienus, quem papalibus ornamentis simulate a cardinalibus indutum vidimus, ut Romanorum ob Urbani creationem

[1] Ext. tom. XVI. de schism. p. 12.

succensentium se subducerent, correptus lethali morbo, ad confirmandos in Urbani obsequio fideles contra perduellium cardinalium improbitatem, morti proximus publicis Tabulis[1] hæc testata reliquit :

« In Dei nomine. Amen.

« Noverint universi præsens publicum infrascriptum Instrumentum, quod cum reverendissimus in Christo pater et dominus, dominus Franciscus tit. S. Sabinæ presbyter S. R. E. cardinalis, vulgariter dictus cardinalis S. Petri, et sanus quidem mente, sed gravi corporis infirmitate detentus, de qua secundum judicium medicorum credebatur infra paucos dies de hoc sæculo debere migrare ad Dominum, intellecto et cum gravi amaritudine cordis, ut dicebat, percepto per eum, quod nonnulli ex reverendissimis dominis S. R. E. cardinalibus se ab obedientia sanctissimi patris domini nostri domini Urbani divina providentia papæ VI subtrahere, et inconsutilem tunicam Domini, sanctæ videlicet Ecclesiæ unitatem scindere, ac se ipsos et totam Christianitatem, quantum in eis erat, in errorem ponere conabantur, mendaciter asserentes præfatum dominum Urbanum non esse verum papam, sed per metum electum fuisse, sciens firmiter, atque veraciter tenens et credens idem dominus cardinalis, ut dicebat, hujusmodi eorum assertionem esse falsam, et provenire non a sinceritate bonæ conscientiæ, neque a zelo veritatis, sed potius sub dolo adinventam fuisse per aliquos eorum, qui quærunt quæ sua sunt, suadente hoc eis diabolo patre mendacii, qui a principio originis suæ semper conatus fuit unitatem separare, charitatem vulnerare, et sanctorum operum dulcedinem, invidiæ suæ felle inficere ; et timens sibi, ut dicebat, idem cardinalis pro eo maxime, quia ipse semper fuit præsens in omnibus actibus, quando dictus dominus Urbanus et Barensis archiepiscopus fuit per dominos cardinales, ad quos tunc pertinebat electio, nominatus, electus, assumptus et demum inthronizatus in Romanum Pontificem , quod si per negligentiam silentio præteriret, et non indicaret præsentibus et posteris ea, quæ circa hujusmodi materiam vidit, sensit atque secundum conscientiam suam scit, tenet et credit in extremo examine divini judicii sibi posse imputari ad culpam seu ad negligentiam , hac , inquam, consideratione ductus, ut dicebat idem dominus cardinalis, convocatis ad se omnibus infra nominatis, et coram eis tanquam coram publicis et authenticis personis protestatus fuit, et more prælatorum posita manu ad pectus suum, publice recognovit et dixit in conscientia sua, se scivisse et scire, tenuisse et tenere, credidisse et credere, ac reputasse et reputare præfatum dominum Urbanum VI fuisse canonice nominatum, electum, assumptum et inthronizatum in Romanum Pontificem , et servatis servandis publice et notorie coronatum, et esse verum papam, quia interfuit, vidit et audivit.

« Dicebat etiam et dicit dictus dominus cardinalis publice, quod ipse post obitum felicis recordationis domini Gregorii papæ XI, immediati prædecessoris præfati domini Urbani, ante ingressum et post ingressum conclavis audivit, et etiam per ea, quæ tunc scivit et præsensit a nonnullis ex dictis cardinalibus, qui secum de creatione futuri Romani Pontificis conferebant, per ea etiam, quæ ipse cardinalis existens in dicto conclavi vidit et audivit in actu hujus nominationis, electionis, assumptionis et inthronizationis, certe dictus dominus Urbanus tunc archiepiscopus Barensis fuit per eosdem et alios cardinales, ad quos spectabat electio, pure, libere, sponte et voluntarie nominatus, electus, assumptus et inthronizatus, præsertimque de ipso nominando, eligendo et assumendo in papam, etiam ante prædictum ingressum conclavis fuerat per eosdem cardinales præcogitatum, et nonnulli ex eis etiam tunc dixerunt et dicebant sibi, quod, quantum in eis erat, ante dictum ingressum tractaverunt ipsum dominum Urbanum tunc archiepiscopum Barensem, tanquam scientificum ac bonum, et sufficientem ad papatum et ad hoc ipsum dominum cardinalem requisiverant quod una cum eis concurreret, et quod ipse dominus cardinales in hac veritate, ac firma et indubitata fide et credulitate dixit et protestatus fuit, se velle vivere et etiam mori, quando Altissimus placuerit ipsum ad se vocare : et voluit ac mandavit præmissa omnia et singula significari universis et singulis prælatis et principibus et aliis Christi fidelibus per universum orbem. De quibus omnibus et singulis præfatus dominus cardinalis petiit per me notarium infrascriptum fieri unum, duo et tot, quot necessaria essent, consimilia publica Instrumenta. Acta fuerunt hæc Romæ in hospitio habitationis præfati domini cardinalis S. Petri sub anno a Nativitate Domini MCCCLXXVIII, Indictione prima, die XXII mensis Augusti, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini, domini Urbani divina providentia papæ VI supradicti anno I etc. » Adjecta sunt testium nomina, quæ brevitatis gratia prætermittimus.

Id ipsum ut se senserunt etiam alii tres cardinales Itali, Urbanumque hoc tempore coluerunt : tum in consistoriis publicis, Wenceslaum regem Romanorum creatum ad preces Caroli imperatoris, una cum Pontifice confirmarunt, redintegrarunt fœdus cum Florentinis, cujus tractatus morte Gregorii intermissus fuerat, tum etiam Gallos ad officium revocare adnisi sunt, ut describunt publicæ Tabulæ [1], quæ nonnulla quæsita a cardinale Florentino continent : « Existentibus dominis cardinalibus ultramontanis in Anagnia, ac publicato dubio quod ipsi domini cardinales ultramontani faciebant de jure domini Barensis ad papatum, do-

[1] Ext. de schism tom. II. p. 38.

[1] Ext. tom. III. de schism. p. 118.

mini cardinales Italici, videlicet domini Florentinus, Mediolanensis, et de Ursinis, remanserunt cum dicto domino Barensi in Tybure, et ibi cum eo tenuerunt consistoria publica et privata, in quibus confirmarunt filii imperatoris ad imperium electionem, et fecerunt pacem cum Florentinis et multa alia; et quod ipsi domini cardinales Italici de mandato dicti domini Barensis interposuerunt se ad faciendum concordiam inter ipsum dominum Barensem et ultramontanos, et quod propterea iverunt Anagniam, et quod quia nihil operari potuerunt, rediverunt Tybur ad dictum dominum Barensem et ibi cum eo tenuerunt, ut prius, consistoria publica et privata, et promotiones prælatorum familiarium et amicorum ipsorum dominorum cardinalium Italicorum fecerunt ».

42. *Cœtus sapientum convocati in Gallia, et exhibita Synodi convocatio ad præcavendum schisma.*— At cardinales Galli, cum multa inter se conventicula de Urbano e Pontificio fastigio depellendo iniissent, ac plures doctores conficto themate [1] a proposito ex arcano consuluissent, conceptum tacitis conspirationibus scelus in lucem eduxerunt, ac singuli privatas litteras ad Gallorum regem dedere, quibus conquesti sunt, sed falso, vim ipsis illatam a populo Romano ut Italum Pontificem renuntiarent, cum Pontificatum in gente Gallica retinere decrevissent; consiliumque et opem adversus Urbani vim expetierunt, ut Gallorum regis viribus fulti, Urbanum opprimerent. Quibus acceptis litteris, Carolus V nimium credulus et Gallici honoris illecebris irretitus, magnos sapientium cœtus coegit, in quibus pars maxima, cum gravissima pro Urbano argumenta perpendisset, sensit causæ cognitionem Concilio OEcumenico deferendam, ut ex Monumentis [2] Gallorum Avenione Romam translatis constat.

« Primo, extitit disceptatum, si hujusmodi rei domini cardinales deberent esse judices, qui melior pars dicebatur. Secundo, si ipsorum depositionibus crederetur, cum in suis dictis essent singulares. Tertio, fatebantur electionem concorditer et a duplo majoris parte factam, et licet per metum asserant si in hoc ipsis credi debeat, ut alter a possessione ejiciatur. Quarto, licet probetur insultus, metus vel impressio, non propter hoc censetur, quod elegerunt ipsum metu illius insultus vel impressionis. Quinto, quod si etiam propter impressionem fuisset electus, secundum aliquos non ei noceret, nisi probato quod illam impressionem procurasset. Sexto, nullum judicium seu potestas datur cardinalibus, Sede vacante, quomodo ergo illum possunt anathematizare, vel processum facere contra ipsum? et si judices essent, et factum notorium, tamen adhuc necessaria esset partis evocatio ad sententiam, seu declarationem audiendam. Septimo, præterea iste non intravit inthronizatus vel electus per alios quam per cardinales, et si non fuit illud: *Si quis pecunia*, et illud *ne Romani*, non habet locum in casu prædicto. Octavo, item si domini cardinales non sunt veri judices in casu præsenti, cum non reperiatur jure cautum, quomodo eorum sententiis credetur, aut eorum testimoniis, cum judex non sit, coram quo testes producantur, et ipsi videantur in hac parte officium judicis, testis et partis occupare? Nono, item, qui est in possessione, nec apparet judici de violenta possessione cum pars fateatur in omnibus suis processibus ipsum elegisse, quamvis asserat per metum, cognoscet pars de isto metu quem asserit. Decimo, non videtur, cum reverentia, ut multi jurisperiti disceptant, ad alium judicem recurrendum nisi ad Concilium generale, quod Concilium in hac disceptatione est verus judex. Quis autem haberet in hoc casu Concilium congregare, diversæ fuerunt sententiæ: super hoc affirmanter dicebant aliqui, quod ad illum qui erat in possessione papatus, et sic ipso Concilio posset causam suam submittere, etc. »

Cum hi sapientes egregie sentirent, dissensere alii dicentes Concilium non ab Urbano, sed a cardinalibus cogendum: alii sensere indicendum a patriarchis, alii a principibus consensu unanimi decernendum, ad quod Urbanus et cardinales vocandi essent. Cum autem sapientes illi Gallo regi consulere debuissent, ne ab Urbano ante decretoriam Concilii OEcumenici sententiam discederet, consuluere male, nimirum, ut inter utramque partem veluti veritatis explorator, et controversiæ arbiter penderet, quod Urbanus, licet accusatus a cardinalibus Pontificatus possessione uteretur, et cardinalium, litteræ adversus Urbanum privatæ essent, nec publica fide communitæ. De expetito vero regio patrocinio adversus Urbani vim, quippe finxerant se ab eo opprimi, ita responsum fuit cardinalibus: « Quantum autem ad dandum consilium, auxilium vel favorem ipsis dominis cardinalibus pro ipsorum securitate personarum, singillatim ut singulis tanquam suis fidelibus et amicis, hoc jam fecit, et paratus erat semper facere et faciet, Domino concedente, voluntate et animo ad hoc deditis, operis evidentia subjacente ».

Dedit etiam imperia suorum sapientum cœtui Carolus rex, ut honorificos componendæ inter Urbanum et cardinales dissensionis, et schismatis imminentis avertendi, modos exquirerent: ac tum nonnulli consuluere, ut amplissimos oratores ea de causa decerneret, dissuasere alii, ne Gallicæ gentis odio a Romanis male exciperentur, ut sibi fingebant animo: suasere vero, ut aliquis e cardinalibus, qui Avenione substiterant, mitteretur. Suadebant alii insulse ut Carolus rex Urbano scriberet ut cederet, et cardinalibus ut ipsum iterum eligerent, se committeret: alii melius ut Cæsarem excitaret ut una cum ipso redintegrandæ concordiæ daret operam: alii ut solemnibus episcoporum conventibus decisio controversiæ permit-

[1] Tom. II. de schism. p. 165. — [2] Ext. ibid.

teretur : « Ultimo », inquiunt Acta , « tactum fuit quod pendente via tractatus inter partes, principes sæculares super hoc concordes et adunati facerent generale Concilium congregari, ut si ad concordiam partes non possent devenire, referretur negotium ad Concilium prædictum ». At non ursit, ut par erat, Carolus rex concordiæ modos, sed cardinalium Gallorum fraudibus irretiri se sivit: illi enim, cum certiores ab administris facti essent, Carolum regem ab Urbani obsequio defecturum ad ipsos, si publica fide auctorata Monumenta de impressa ipsis vi a Romanis ederent, concordiæ pactiones omnes abruperunt, atque ad conflandum schisma præcipites secunda die Augusti Encyclicas litteras [1] ad Christi fideles dedere, quibus Urbani electionem vi et metu extortam contenderunt.

Ebulliente jam schismate, Urbanus illius compescendi modis plura consistoria cum Petro Florentino, Simone Mediolanensi atque Jacobo Ursino , cardinalibus egit : visumque est ad dirimendam motam controversiam ex universo orbe patres ad Synodum OEcumenicam convocandos: quod quidem optimum consilium a Spiritu sancto suggestum, ob furentium schismaticorum flendam pertinaciam, non nisi post plura annorum curricula Constantiæ mandari operi potuit. Missi itaque tres memorati cardinales Itali, qui Gallis conjuratis offerrent, Urbanum OEcumenicæ Synodo subortam controversiam permissurum. Qui cum in Prænestino agro una cum tot aliis schismaticæ factionis cardinalibus convenissent, Urbanum de gesta legatione, atque adversariorum responsum circa oblatum Concilium extrahentium improbitate certiorem his litteris [2] fecere:

« Sanctissimo domino nostro domino summo Pontifici.

« Sanctissime pater. Hucusque non scripsimus sanctitati vestræ, quia non vidimus opus esse : nunc autem noverit vestra beatitudo, quod die matutina et heri convenimus prope civitatem Penestrinensem in quadam Ecclesia campestri cum dominis Gebennensi, Pictaviensi et S. Eustachii cardinalibus, quibus locuti fuimus juxta condicta coram vestra præsentia post multa colloquia et diversa variis vicibus habita, finaliter offerendo viam Concilii, quorum finale responsum fuit, quod a dominis, qui sunt Anagniæ, respondendi ad dicta per nos non habebant mandatum : sed expediebat, ut supra illis deliberaretur cum eis : quare constantissime nos precabantur, ut Anagniam vellemus accedere omnibus dominis eadem dicturi, ut omnibus auditis super eis deliberaretur, maxime quod nos etiam in ista materia tangebamur. Quibus respondimus quod ipsi referre cæteris dominis poterant, nosque in aliquo loco vicino exspectaremus eorum responsum, rogantes ut sine dilatione illud dare deberent ; quamobrem præfati domini isto mane Anagniam remearunt : nos vero responsum præstolabimur in Castro Genazani vel alio loco vicino operaturi omne bonum , quod nobis erit possibile. Scriptum Zagaroli die VI Augusti, prima Indictione. Devoti vestri, P. Portuensis, S. Mediolanensis , I. de Ursinis cardinales ».

43. *Cardinales rebelles aversantur Concilium.* — Perhorruere ad Synodi vocem cardinales Galli : conscii quippe erant, nefarias ipsorum artes coram totius orbis patribus non valituras atque ideo disturbandum Concilium OEcumenicum ab Urbano meditatum, in quo illius auctoritas asserenda foret, censuerunt, ut ipsa schismaticorum publica Acta [1] testantur : « Pro parte, inquiunt, dominorum Italicorum fuit aperta via Concilii generalis, quæ cum esset per istos tres dominos missos reportata, fuit communi omnium consilio ut damnosa et præjudicialis repulsa ». Necessarium tamen omnino erat Concilium pro mota controversia discutienda dirimendaque : nam cum effutirent cardd. se gravissime errasse in Urbano creando, quem pseudopontificem appellabant, et ab eo sacerdotia petendo et celebrando consistoria, patet ipsos fateri se errori esse obnoxios, ac proinde Urbanum esse posse verum Pontificem (uti erat) et opponi injuste illi antipapam. Itaque controversia illis permittenda non fuit, sed Ecclesiæ universali, quæ errare non potest, et a divino Spiritu regitur. Cur ergo OEcumenicam Synodum semper recusarunt, nisi quia hæreticorum more stare Ecclesiæ universalis judicio noluerunt, in quo damnandos se omnino norant? Non pertinere autem ad cardinales ferendæ sententiæ jus, ex Constantiensis Synodi decretis suo loco visuri sumus : ac licet ad ipsos pertineat electum papam ostendere, non tamen ubi omnibus exhibitis ritibus ostenderint, isque ab universo orbe Christiano ut verus Pontifex exceptus fuerit, ostendere alium (priore abdicato) ipsis licuit, cum amplius fide non sint digni, qui se perfidiæ et perjurii reos in priore ostendendo jactent. At quibus argutiis injustam causam tutati sint, ex cardinale [2] S. Eustachii schismatico audiamus : is enim ad confundendam Ecclesiam non congregandum esse Concilium perperam disceptabat :

« Ad primum, inquit, venio et dico, quod Concilium nec potest vocari, nec fieri in isto casu, quod sic probatur : Omne Concilium debet congregari per habentem auctoritatem et præsidentiam judiciariam super illos, qui ad Concilium ipsum vocantur, et super personas, quarum causæ in Concilio terminantur. Ergo in hoc casu non potest Concilium congregari ; consequentia tenet, ideo, quia Sede Apostolica vacante, super cardinales, et illum qui de papatu contendit, nullus vivens jurisdictionem aliquam, potestatem seu

[1] Tom. V. de schism. p. 8. — [2] Tom. II. de schism. p. 36.

[1] Tom. XVI de schism. p. 12. — [2] Tom. V. de schism. p. 136.

præsidentiam habet ». Et infra : « Secundo probatur nullum Concilium generale potest congregari seu fieri, nisi per papam, vel ejus legatum ad hoc specialiter ordinatum. Ergo in isto casu, congregatio Concilii non habet locum ». Et infra : « Tertio probatur sic. Omne Concilium generale recipit consilium a papa et quæ ibi statuuntur et declarantur ab auctoritate papæ recipiunt efficaciam ; ergo in hoc casu non potest celebrari Concilium. Consequens ex se notum est, quia ubi deficit papa, et ejus auctoritas deficit. Præterea hoc apparet ex exemplis sanctorum Patrum qui nos ab ævo præcesserunt : nam etsi reperiantur multis vicibus fuisse intrusi in Apostolica Sede sicut modo, non tamen reperitur quod ad declarandum si ille esset papa, vel non, unquam fuerit Concilium celebratum. Ergo non est hæc via modo superstitiose invenienda ». Inventam divino instinctu visuri sumus. Quia falsæ pariter sunt hæ argutiæ de non congregando Concilio ; « quia revera non posset congregari. Quæro enim per quem ? Per eum qui prætenditur intrusus ? non. Cum et paulo infra non sit sibi obediendum ; ut XXIII in nomine Domini. Per collegium cardinalium ? non (per c. ne Romani § 1 de elect. in cle.) Per principes ? non, quia licet prælati, qui ab eis tenent temporalia, super temporalibus, et ad eos pertinentibus, possint vocari, de app. cum parati, et ibi ; de hoc tamen inter Ecclesiasticas personas, et ubi de spiritualibus agitur, sicut hic, nulla est eis auctoritas attributa, quos arctat necessitas obsequendi ». Et infra : « Nec per patriarchas et archiepiscopos, quia extra sua territoria, subditos vocare non possent. (De consti. ut animarum li. VI cum concor. ibi allegat.) Ergo ista via Concilii sicut nunquam fuit obtenta, retroactis temporibus, ita non est aperienda in futurum ». At hujus impostoris vafricies ex consecutis malis et decretis Constantiensis Concilii adeo patet, ut exposuisse fraudes confutasse sit. Ex his cuique prudenti perspicua erit horum cardinalium iniquitas, qui se Pontificis, quem ipsi crearant et coluerant, accusatores, testes et judices constituerint.

44. Commendandæ vero Urbani modestia et æquitas, qui admotam a perduellibus de Pontificatu suo controversiam dirimendam et schisma imminens propulsandum, sanctissimorum prædecessorum suorum exempla secutus, se submittere voluerit Œcumenicæ Synodo, quæ a piis expetebatur, ut excisis nascentibus dissidiis Christianæ reip. vires ad propulsandam Turcarum tyrannidem verterentur, ut S. Catharina Senensis cælesti luce collustrata ardentissimis votis exoptabat : ipsa enim in dissensionis hujus exordiis Petrum episcopum Portuensem Florentinum rogavit [1] ut Urbanum urgeret ad crucis signa in infideles attollenda, neque cunctandum propterea quia Christiani veluti membra putrida a suo capite se divellant ; eam namque fore optimam rationem ad filios in gremium Ecclesiæ revocandos, ac rem quantocius mandandam operi : qua de re etiam Jacobum Ursinum cardinalem admonuit [1], ita enim bella in impios avertenda, quæ pios consumptura forent.

[1] Ep. XXIX.

45. *Cardinalis Ambianensis schismatis architectus.* — At cardinales Galli, quos salus Ecclesiæ non movebat, cum diu cardinales Italos Synodum Œcumenicam offerentes responsi certioris vana exspectatione delusissent, ut viri a Deo aversi Ecclesiam quam Urbanus Concilii beneficio conglutinare satagebat, discindere suasore diabolo decreverunt. Instigatos ad flagitium ab Ambianensi cardinale, qui ob vitia ab Urbano correptus rabidas in eum implacabilesque iras sumpserat, Bartholomæus Zabricius testatur [2], sic inquiens : « Si cardinalis Ambianensis non fuisset, nil fuisset de istis novitatibus ». Aperit Walsinghamus [3] conceptarum ab eo scelesto viro in Christo vicarium irarum causas subjectis verbis : « Abierat tunc quidam e cardinalibus, qui quondam fuerat Ambianensis episcopus, jussu venerandæ memoriæ papæ Gregorii supradicti ad sedandum quasdam dissensiones apud Pisas, quæ ortæ fuerant inter papam et cives ejusdem urbis : qui audito de morte papæ Gregorii et de electione nova facta, tunc quidem ibidem morari decrevit, donec nova reciperet a fratribus, aut a papa, quod et factum est. Sed ex post in brevi apicibus accitus Apostolicis properavit ad curiam mandatis papalibus pariturus. Post cujus adventum cum novus Pontifex intrasset consistorium cœpit ethice tractare de multis et inter multa disputare contra cardd. avaritiam, qui fulvo corrupti metallo, aut excæcati pecunia plus venabantur argentum quam pacem gentium, ad quam missi fuerant inter regna reparanda. Ambianensis autem amplius publice detestabatur et condemnabat perfidiam, imponendo sibi cum sæpius missus fuisset a papa Gregorio prædecessore suo, ut quoquomodo pacem inter Angliæ et Franciæ regna firmaret et ipse inæstimabiles auri et argenti summas pro labore sui itineris jussu papæ de utroque regno cepisset, omisso suæ legationis officio, non curavit paci providere regnorum, sed potius elaboravit, ut dissensiones et odia continuarentur inter reges diutius, ut dum ipse sæpius descenderet taliter sub umbra firmandæ concordiæ rediretque multoties infecto negotio, suo provideret uberius infando marsupio de male quæsita pecunia relevata, de Christi patrimonio ac utroque regno sophistice spoliato. Ambianensis vero his auditis in furore mentis erexit se cum indicibili fastu, et in propatulo extento digito domino papæ hæc verba furiose respondit : Tu, inquit, tanquam Barensis mentiris ; et mox relicto consistorio cum contumelia

[1] Ep. XXVIII. — [2] Ext. ejus deposit. tom. IV. de schism. p. 74. — [3] Walsing. hist. Angl. hoc anno .

recessit a conspectu papali; quem illico secuti sunt plures e cardinalibus, qui parti suæ favebant, vel consimili se scelere obligabant ». Confirmat Urbanus illum flagitii maximum auctorem fuisse; atque ideo una cum Roberto Gebennensi, Geraldo Majoris Monasterii, ac Petro S. Eustachii exauctoratum, ut in judiciaria sententia visuri sumus.

46. *Carolus rex, Ludovicus Andegavensis, et regina Joanna favent schismati.* — Accessisse participes sceleris ad Carolum Francorum regem, qui cardinalis Ambianensis regebatur consiliis, et Ludovicum Andegavensem ducem, quem privatæ augendæ rei cupiditas urebat, ac nonnullos cardinales Gallos etiam invitos traxisse ad facinus, remque ab eorumdem cardinalium ore se accepisse Bartholomæus Zabricius juratus testatur[1]: « Scio, inquit, quod dominus de Verneio et dominus de Britannia, qui mihi in Anagnia hoc dixerunt, quod timor regis Franciæ et ducis Andegavensis faciebant moveri animos illius de Agrifolio et Pictaviensis et aliquorum, qui plus diligebant fratres et nepotes, quam animas eorum; et scio quod si non timuissent regem Franciæ nil innovassent quoquomodo, etc. » Testatur etiam Faventinus episcopus[2] internuntius Urbani in Castellæ regno, Carolum V Gallorum regem armorum potentiam obtulisse cardinalibus ad eos in schismatis causa protegendos, etiamsi Anglicum bellum ea de causa intermissurus foret, ejusdemque litteras in Urbe offensas Castellanis oratoribus. Imo cardinales schismatici palam vulgarunt, se ad schisma a Gallo rege incitatos fuisse, de quo Ravennas archiepiscopus questus est in litteris[3] ad eumdem regem datis.

Præterea Joannam reginam Neapolitanam fœmineo furore in Pontificem efferatam cardinalium perduellionem fovisse, eosque armasse audacia consentiunt historici. Ipsam quidem initio ex Urbani, utpote patria Neapolitani, electione ingentem percepisse lætitiam, et quadraginta millia aureorum, atque alia amplissima munera ad ipsum misisse refert Theodoricus e Niem[4] (id quod antea confirmatum est a Tudertino episcopo) pariterque Othonem Brunsvicensem se et sua Urbano detulisse. At ipsum postea in Urbanum concepisse odia, cum minus honorifice habitus esset, addit auctor. Referunt vero Ms. Diaria[5] vetusta Hectoris Pignatelli comitis, postea ducis Montis Leonis, mihi perhumaniter a Carolo Borello sacræ familiæ Clericorum regularium minorum sacerdote communicata, Othonem a regina Joanna cum amplissimo virorum nobilium comitatu missum, exambivisse ut regia corona Pontificia indulgentia redimeretur(1); sed licet honorifice ab Urbano exceptus fuisset, id tamen eblandiri non potuisse. Joannæ quoque reginæ oratorem Nicolaum Spinellum ira succensum in Urbanum, quod se minus liberaliter ab eo cultum putaret, tradit Pandulphus Collenutius[1]: « Conquestus, inquit, est ea de re cum quodam cardinali et exspectandam occasionem esse dicebat quod binas animas in uno corpore haberet, unam quidem Deo dicatam, alteram vero cuicumque alii, qui illam vellet, atque deinceps reginam ut Urbanum odio haberet perpetuo stimulavit, et primarius auctor atque consiliarius fuit in Clemente novo Pontifice deligendo ». Gravissima ob id ab Urbano visuri sumus, perculsum sententia ut maximum schismatis auctorem una cum Nicolao archiepiscopo Cusentino et Antonio comite Casertano, quos ex Tudertini episcopi Tabulis Joannæ reginæ oratores fuisse diximus, qui cum gratulabundi accessissent ab initio, postea proditionis consilia in Urbanum inierunt. Fuisse vero reginam maximis suspicionibus ab improbis susurronibus in Pontificem commotam, timuisseque, ne is Neapolitanum regnum ipsi eriperet, ostendunt Vaticana Monumenta[2]: traditque Summontius[3] Urbanum, cum Neapolitano regno consulere vellet, meditatum ex Hungaria Carolum Dyrrachinum exire, ad quem spectabat regni post Joannæ obitum successio, ne in Othonis Brunsvicensis Germanorumque potestatem redigeretur, atque ex eo Joannam implacabile odium suscepisse. Abalienatum etiam animo ab Urbano Othonem, cum impetrare non potuisset, ut consanguineus Montisferrati marchio Mariam Trinacrii sceptri hæredem uxorem duceret: atque ita horum versa sunt eo studia una cum perduellibus cardinalibus, ut ad blandientem suis voluntatibus antipapam suo exitio excitarent.

Narrat vero Hector Pignatellus[4], Nicolaum Spinellum e Juvenatio jurisperitum XXIII Maii reginam in ædes suas relaxandi animi gratia invitasse, inde eo convivio de Urbano deturpando inita consilia; quæ Joannam reginam in exitium præcipitem egerunt, mox Nicolaum duabus trire-

[1] Tom. IV. de schism. p. 74. — [2] Ms. Vat. sign. num. 4927. p. 146. — [3] Ext. tom. XVIII. de schism. 48. p 341. — [4] Theod. e Niem l. I. c. 6. — [5] Hector. Pignat. in diar. Neap. Ms.

[1] Collenut. hist. Neap. l. V. — [2] Tom. II. de schism. p. 105. — [3] Summont. l. III. hist. Neap. — [4] Hector. Pignat. ubi sup.

(1) Ephemerides Neapolitanas quas Hectoris Pignatelli appellat laudandas hic suscipit Annalista earumque auctoritate multa toto hoc § narrat. Nec sane negaverim multa ad res præsentes spectantia innotescere; simul vero agnoscamus oportet, multa ibi pariter extra suum locum per hos annos narrari, ut modicam esse fidem hujus operis, quoad res præsentes agnoscamus. Ac principio quidem animadvertisse juvat Diaria hæc, integra vernaculo Neapolitanorum dialecto scripta, a Muratorio Rer. Italic. tom. XXI vulgata fuisse, qui et monet auctoris esse, qui circa annum MDCL vixerit oculatusque testis spectavit ea quæ litteris mandavit, ut ex ipsa rerum narratione dignoscitur. Quare Hectoris Pignatelli, qui Siciliæ proregem agebat anno MDXXXV, ideo appellatum fuisse opus censet, quod apud illum in Ms. Codice servaretur. Nunc vero ad rem nostram. Robertum Gebennensem in Pontificem assumptum fuisse die XX Septembris anni hujus MCCCLXXVIII ex iis quæ notat annalista num. 56 certum est. Anonymus vero Neapolitanus ad annum MCCCLXXIX scribit anno illo, die XIX Novembris renuntiatum fuisse Joanuæ reginæ omnia præsto esse ut ad ejus nutum Pontifex eligeretur. Ea vero annuente die XXIV Decembris ejusdem anni Robertum Gebennensem Petri cathedram ascendisse. Quæ omnia imperite scribi satis constat. MANSI.

mibus invectum comitem Fundorum adiisse, et XXIII Junii die cum eodem rediisse ad reginam, ac de creando Fundis novo Pontifice conjuratum fuisse, iterumque Nicolaum ipsum et Casertanum comitem missos, ut Roberto Gebennensi et aliis cardinalibus adessent; cumque cardinales, episcopi, præsules et abbates Fundos concurrissent Joannam reginam consultam fuisse, num papam novum renuntiari vellet, omnia enim in eam rem comparata. Ita ad nutum Joannæ, quæ occisi quondam viri infamia laborabat, cardinales Romanam Ecclesiam funesto schismate laniare aggressi sunt; quibus consentanea scribit Gobelinus[1], dum de Joanna regina ita loquitur : « Ut non est caput nequius super caput colubri; sic non est ira super iram mulieris, brevisque omnis malitia super malitiam mulieris, ipsa regina consiliis scelesti schismaticorum cardinalium conscia facta, Robertum antipapam vicarium Christi verum furore pertinaci mentis affirmans, ut maritus ejus prædictus regium susciperet diadema, ipsi domino Urbano suisque fidelibus totis viribus satagebat obesse ».

47. *Cardinales perduelles judiciariis fucis innixi dant litteras Encyclicas ad universos fideles.* — Fulti reginæ Neapolitanæ armis regisque Gallorum auctoritate cardinales Galli schismatis architecti, in falsam spem elati, cæteros reges facile horum nutum secuturos, meditatum scelus judiciarii ordinis fuco colorarunt ut refert Theodoricus e Niem : « Cardinales, inquit, in Anagnia hujusmodi contra ipsum processum inchoarunt, in quo eum Bartholomæum Barensem in papatu intrusum nominarunt, ipsumque ad certam diem citarunt, et multa contra eum attentarunt sub tuitione quondam Honorati comitis Fundorum, qui dictam Campagniam tunc et diu ante pro eadem Romana Ecclesia gubernabat ». Idem confirmant ipsorum schismaticorum Acta his verbis[2] : « Demum domini cardinales diem qua alii cardinales (nempe Itali), comparere debebant, ad aliam diem prorogarunt, et eis proragationem notificari fecerunt, et illa die prorogata in eorum missa cum solemni missa et sermone publicaverunt ipsum Bartholomæum intrusum et anathematizatum ». Tunc autem violata fuisse a cardinalibus omnia jura observarunt[3] sapientissimi quique doctores Gallici, videbitur inferius (quanquam Carolus rex eorum salubre consilium repulit) nulla quippe reddendi judicii, nemine in sacro solio præsidente, cardinales potestate pollere : ipsos judicis et partis gessisse munera apertæ fuisse injustitiæ; cum non constaret de violenta possessione Pontificatus ab Urbano inita, quem ipsi cardinales elegisse fassi erant : de illo metu, quem finxere, cognoscere jure non potuisse, ad talium judicem fuisse confugiendum, neque alium censendum idoneum, nisi Concilium Œcumenicum : id vero ab iis, cum ab Urbano et Italicis cardinalibus offerretur, repudiatum vidimus. Cumularunt autem cardinales schismatici tantum facinus insigni alia impudentia; atque Urbano suasorias litteras[1] scripsere, ut Pontificatu ad ipsorum imperium abiret, ac ni ipsorum furori pareret, atroces minas objecere, tantæ perduellionis eam prætexentes causam turpissimam, sibi in conclavi a tumultuante populo Romanum vel Italicum deposcente, mentem ereptam, ut sui compotes non essent, cum illum Pontificem designarunt : quorum mendacia tum ex dictis, tum ex inferius afferendis perspicuis argumentis convincuntur. Inscriptæ sunt eæ litteræ subjecta verborum forma : « Episcopi, presbyteri et diaconi cardinales, Apostolica Sede vacante, Bartholomæo Cerdani archiepiscopo Barensi spiritum consilii sanioris. Exigit sanctæ et Catholicæ fidei puritas etc. » Extant eæ apud Walsinghamum, conceptæque sunt iisdem fere verbis, atque aliæ Encyclicæ ad Christi fideles dolo et nequitia refertæ.

48. Indigna quidem res erat, ut ad conjuratorum cardinalium libidinem, qui moniti officii, ut luxui et vitiis ponerent modum, Ecclesias titulares reficerent curarentque, proruperant in rebellionis crimen, Pontifex Ecclesiæ gubernacula abjiceret. Cedendum itaque impietati Urbanus minime censuit, cum eo spectaret rebellium livor, ut Pontificem novum fingerent, qui ipsorum lenocinaretur cupiditatibus, et Sedem Apostolicam magno cum ludibrio et Christiani orbis offensione Italiæque exitio Avinionem transferret. In suscepto vero scelere schismatici obfirmati Encyclicas litteras[2] ad fideles, ut eos in errorem traherent, dedere, quibus confinxere creatum metu et vitio Urbanum.

« Universis Christi fidelibus miseratione divina Joannes episcopus Penestrensis, Guillelmus tituli S. Stephani in Cœlio Monte, Bertrandus tit. S. Cæciliæ, Robertus Basilicæ XII Apostolorum, Hugo tit. SS. Quatuor Coronatorum, Guido tit. S. Crucis in Jerusalem, Joannes tit. S. Marcelli. Petrus S. Laurentii in Lucina, Geraldus tit. S. Clementis presbyteri, Petrus tit. S. Eustachii, Guillelmus Sancti Angeli, Petrus S. Mariæ in Via Lata, Petrus S. Mariæ in Cosmedin diaconi cardinales S. Romanæ Ecclesiæ : facientes ultra duas partes omnium cardinalium in Urbe existentium tempore obitus sanctæ memoriæ domini Gregorii papæ XI et eo tempore, quo sui successoris debuit in eadem Urbe electio celebrari, Anagniæ pro nunc, quem locum ad infrascripta omnia peragenda, tanquam idoneum elegimus, prout nobis fuit licitum, existentes, absentibus reverendissimis in Christo patribus dominis Petro Portuensi episcopo, Francisco tit. S. Sabinæ, Simone tit. SS. Joannis et

1 Gobelin. in Cosmodrom. ætat. 6. c. 76. — 2 Ext. tom. XVI. de schism p. 12. — 3 Tom. II. de schism. p. 165.

1 Tom. II. de schism. p. 157. et apud Walsing. in Richard. II. — 2 Tom. V. de schism. p. 8.

Pauli presbyteris et Jacobo S. Georgii ad Velum Aureum diacono eadem miseratione ejusdem S. Romanæ Ecclesiæ cardinalibus ; tamen pro nostra parte, ut propter infrascripta vellent hic convenire una nobiscum litteratorie requisitis, Apostolica Sede vacante, salutem et in Domino vinculum charitatis.

« Exigit sanctæ ac Catholicæ fidei puritas, exigit et Catholici ac Christiani populi devotio salutaris, exigit totius status Ecclesiastici clara professio, ac salus animarum Christi fidelium singulorum, ut ea, quæ dissimulata in fide maculam, subversionem in Christicola populo, status Ecclesiastici enervationem, ac evidentia animarum inducerent pericula, palam notificentur omnibus, annuntientur in populis, et juxta doctrinam Evangelicam super tecta prædicentur, ne indiscretum silentium in errore derelinquat qui poterant erudiri, ac ii, ad quos ex officio pertinet, subjaceant reprehensioni Dei, per prophetam dicentis : *Prophetæ tui videbant tibi falsa et stulta, nec aperiebant iniquitatem tuam, ut te ad pœnitentiam provocarent.* Cum igitur nuper Apostolica Sede vacante per obitum piæ ac sanctæ recordationis domini Gregorii papæ XI, qui de mense Martii proxime præterito in Urbe diem suum clausit extremum, nos pro electione futuri summi Pontificis, ut juris et moris est, celebranda in conclavi ad hoc in Apostolico palatio, in quo idem sanctæ memoriæ dominus Gregorius obierat, deputato una cum præfatis dominis absentibus convenissemus ; officiales Urbis cum magna multitudine populi pro magna parte armati, etiam ad campanarum pulsationem factam propter hoc congregati hostium more totum circumdantes ab extra et ab intus fere implentes palatium, et terrori tam vehementi minas etiam superaddentes, quod nisi eligerimus, et sine mora, Romanum vel Italicum, statim interficeremur ; etiam congruo spatio temporis in quo saltem de persona deliberare possemus, nobis penitus subtracto, contra voluntatem et propositum nostrum, ad eligendum Italicum subito, et ex abrupto, per violentiam et metum mortis coegerunt invitos ».

Hic observandum, eam quam appellant violentiam, non fuisse illatam per tela vel enses : sed per inanes tantum populares clamores Romanorum, qui a cardinalibus contempti fuere, cum Romanum, ut populus maxime ambiebat, non elegerint, ut Catholicus doctor ex alio sinceriore schismaticorum themate perpendit, sic inquiens [1] : « Non sequitur quod iste actus induxerit impressionem, quoniam illa verba prolata in loco distanti, sicque proferentes nullam habebant potestatem juris sive facti in dominos cardinales in conclavi conclusos et fideliter custoditos juxta formam Concilii ubi majus periculum ». Subdunt cardinales :

[1] Ms. bibl. Vat. sign. num. 4927. p. 19.

49. « Propter quod ad evitandum mortis duntaxat periculum, quod in rumore populi tam furentis nobis proculdubio imminebat, alias non facturis, ut etiam tunc palam inter nos diximus, Bartholomæum tunc Barensem archiepisc. in papam duximus eligendum ; existimantes ipsum, cui tam nefanda impressio, sicuti et pæne toti clero et populo nota erat, talis esse conscientiæ, quod eam nullatenus acceptaret : at ipse propriæ salutis immemor, omni pura conscientia procul pulsa, ambitionis alias inauditæ ardore maximo inflammatus, præsentatione electionis hujusmodi ab illis ex nobis qui in Urbe remanserant etiam per officialium et populi diversas minas, et suas importunas requisitiones extorta, contra canonicas sanctiones, in scandalum maximum cleri et populi Christiani, ac exempli perniciem, electioni hujusmodi, licet nulla et invalida ipso jure consensit ». Ad hæc exclamat Joannes e Montesono [1] : « Et ubi, rogo, est istud jus, quod invalidat et annullat electionem hujusmodi, scilicet factam per cardinales secundum formam capituli licet? » Et infra : « Et cum dicunt quod electioni hujusmodi præsentatæ sibi dictus Bartholomæus consensit. Habes consensus utriusque partis ad invicem concurrentes, electorum scilicet et electi, ex quibus causatur et perficitur verum matrimonium spirituale inter Ecclesiam et papam ». Pergunt cardinalium litteræ :

50. « Necnon metu et ipsius metus causa adhuc proculdubio perdurantibus in Urbe ipsa, inthronizatus et coronatus de facto papam et Apostolicum se nominavit qui a sanctis patribus, et jure communi apostaticus, anathematizatus antichristus, et totius Christianitatis illusor, ac destructor potius et merito nominantur, nempe cum ista sua tam nefaria intrusio in papatu jam sit sic divulgata per orbem, veluti tam notoria, quod jam alicubi celari non potest, cum eo tempore, scilicet ante Pascha, facta fuerit, quando de universis partibus Christianitatis major adest in Urbe populi multitudo ». Constitit omnino contrarium, nullam scilicet vim cardinalibus, ad coronandum Urbanum inferri potuisse, cum illi metu populi, quod Romanum non creassent, et creatio cardinalis S. Petri mimica fuisset, in arcem S. Angeli se recepissent ; quod in alio themate [2] cum doctoris Catholici annotatiunculis perspectum est his verbis: « Sequitur in themate quod electus misit pro cardinalibus, qui erant in castro S. Angeli et in loco libero et tuto, spontanee exiverunt et coronaverunt. Hic expresse declaratur expressio liberi et spontanei consensus eorum cardinalium, qui erant in castro S. Angeli, et erant in castro libero et in loco tuto, quoniam castrum illud contrarium erat Romanis a principio ». Post impudentissima superiora mendacia cardinales Galli aliud mendacium,

[1] Joan. e Montes. in correptorio contra Epist. fundamenti. — [2] Ms. bibl. Vat. num. 4927.

quod a diabolo mendaciorum patre didicerant, adjunxere, se defecisse scilicet ab Urbano, ne respublica Christiana in exitii discrimen adduceretur, cum ipsi conflato schismate eam in exitium traxerint ut multorum annorum cursu lugendum erit.

« Quoniam quod errores quamplurimi pullulare incipiunt et fidelium Christianorum conscientiæ illaqueari, ipseque diutius expectatus, ac in secreto charitative admonitus, immemor salutis propriæ secum in præcipitium cupiens trahere clerum et populum universum, ad cor redire non curat, sed inanem et transitoriam mundi gloriam, saluti propriæ animæ et cunctorum Christi fidelium anteponens, animo obstinato satagit, totam Christianitatem scandalizando, ipsum papatum tyrannice occupare, qui per ostium non intravit; nos non valentes præmissa, salvis conscientiis amplius sub dissimulatione transire, ad vestram omnium Christi fidelium notitiam præmissa omnia, licet ipsa tam sibi quam pæne toti clero, et populo existant notoria, deducentes ipsum anathematizatum, ac tanquam intrusum in papatu nulla electione canonica præcedente, totius Christianitatis invasorem, qui caput ipsius sanctæ Christianitatis invadere non formidat, destructoremque, qui ita sub sua occupatione tyrannica efficere satagit, ut fere sacramenta deficiant, et ut Christicola populus vero pastore carens per abrupta ducatur in devium, publicamus et etiam denuntiamus, vos et vestrum singulos nihilominus solemniter et publice serie præsentium exhortantes, et obsecrantes per viscera misericordiæ Jesu Christi, ut de cætero eidem scelesto viro, qui Dei Ecclesiam et sponsam non erubuit invadere, nolitis aliqualiter adhærere, nec ejus factis, mandatis, monitionibus atque dictis, quæ omni sunt falsa simulatione imbuta, aliqualiter obedire, cum jam eumdem per alias nostras patentes litteras duxerimus exhortandum, et etiam per præsentes exhortemur, et obsecremus etiam per eadem viscera, ut de fine cogitans, ad quem jam ipsum trahit plenitudo dierum, ad Deum et puram conscientiam dirigat aciem mentis suæ, ipsamque beati Petri Sedem sanctissimam, quam sine canonico titulo occupat, liberam et vacuam omnino dimittat : insignia deponat papalia, ac ab administratione spiritualium et temporalium papatus et Romanæ Ecclesiæ abstineat indilate, et alias Deo et Ecclesiæ sanctæ suæ per fructus veræ pœnitentiæ satisfacere studeat juxta posse, quod si fecerit, gratiam Dei, gloriam mundi, ac laudes cleri et populi universi, ac acerbarum pœnarum per jura communia sibi impositarum et imponendarum remissionem, cum misericordiosa indulgentia merebitur obtinere : alias indignationem Dei omnipotentis, ac beatissimorum Apostolorum Petri et Pauli, sanctorumque omnium non immerito incursurus; nosque divinum et humanum auxilium cum Christi sponsa et omnium Christianorum communis mater per ipsum proculdubio violetur, invocabimus, aliisque utemur remediis per canonicas sanctiones concessis, abinde in antea nullam spem de misericordia habiturus. Dat. Anagniæ Rectoratus provinciarum Campaniæ et Maritimæ, quem locum propter probitatem ac fidelitatem constantissimam magnifici viri Honorati Gaitani comitis Fundorum, ac dictarum provinciarum rectoris singularem devotionem, quam ad Romanam Ecclesiam et fidem Catholicam, ac ad nos gerere comprobatur, tanquam magis securum et idoneum, nobis ad præmissa omnia peragenda duximus eligendum (rebellarat is in Urbanum, quod Thomæ e Sancto-Severino adversario gubernacula provinciæ tradere jussus esset [1]), anno a Nativitate Domini MCCCLXXVIII, die nona Augusti, primæ Indictionis, sub propriis nostris sigillis pendentibus, dicta Apostolica Sede vacante ».

Tantam schismaticorum impudentiam confundit hoc argumento vir Catholicus [2] Neapolitanus Ordinis Prædicatorum : « Vos dixistis tam verbo quam opere : Hic est Pontifex; non ergo ipse se finxit, sed vos ipsum finxistis. Dicitote ergo qua pœna digni estis, qui sic omnes Christicolas delusistis, ut idolum in Ecclesia poneretis, ipsumque adorare faceretis, ac vos cum cæteris adoraretis simul : nisi proprius amor et acceptio personarum vestrarum pervertat lineam recti judicii, videbitis juxta priorem sententiam super alio promulgatam, vos magis meruisse mortem quam ille : dum ergo voluistis fugere Charybdim rebellionis et contumaciæ, in quam notum est vos incidere, si Pontifex verus est iste, incidistis in Scyllam fictionis, deceptionis, infidelitatis et idololatriæ, negando ipsum esse Pontificem : prius agebatur de moribus, nunc de fide Catholica disputatur, quid dicitis, etc. » Fuere porro superiores cardinalium litteræ perniciosi et funesti schismatis fundamina, quæ Joannes e Montesono Ordinis S. Dominici decennio post convicit erudito Commentario, quem Correptorium contra epistolam Fundamenti schismatis inscripsit.

51. *Angli schisma execrantur, datis ad id rationibus.* — Cum fallaces superiores litteras a Gallis cardinalibus accepissent Angli, indignabundi ad tantum flagitium, Urbani causam tuendam susceperunt, ac perduellibus hæc inter alia constantissime respondere. (Referuntur eorum litteræ [3] a Thoma Walsinghamo.) « Servi nequam, ex ore vestro judicandi, modum electionis summi Pontificis nuper celebratæ nobis per litteras vestras declarastis dicentes, quod conclave vestrum vallavit armatorum indomita multitudo, minas vobis facientes terribiles et lethales nisi eligeretis Italicum vel Romanum, nullam tamen certam vobis limitando personam, ad quam compellerent eligendam. Manifestum est igitur quod personam, quam vos conceditis elegisse libere et non coacte : et sic quantum ad personam a vobis tunc

[1] Tom. II. de schism. p. 109. — [2] Tom. II de schism p. 211. — [3] Walsing. hist. Angl. in Richard. hoc an.

electam tenemus firmiter et tenebimus ipsam electionem esse et fuisse rite et canonice celebratam ». Ardebant pio studio Angli in Ecclesiæ proditores, cum perspicuis demonstrationibus apud ipsos constaret de justo Urbani Pontificatu, decerptis ex ipsis schismaticorum testimoniis, quas ex eorumdem schismaticorum Monumentis [1] afferimus :

« Rationes Anglicorum, etc.

« I. Ratio. Romani non arctabant dominos cardinales ad aliquam personam singularem, sed solum petebant, quod erat consonum rationi, videlicet quod eligeretur Romanus vel Italicus. Igitur quantum ad personam eligendam domini cardinales erant omnes liberi. Cum igitur elegerunt Bartholomæum Barensem, quem non petebant Romani, apparet quod libere elegerunt eum. Igitur ipse est papa. In forma arguitur sic : Nullam personam per Romanos eligere cogebantur cardinales, quia nullum petiverunt : Bartholomæum Barensem elegerant cardinales : Ergo libere eum elegerunt et nullo modo ad eligendum eum coacti sunt per Romanos, et per consequens videtur quod ipse Bartholomæus Barensis est papa. Confirmatur per illud Numeri ultimo, ubi lege divina sancitum est, et hæc lex super filiabus Solphoat a Domino promulgata est : *Nubant quibus volunt, tantum suæ tribus hominibus.* Sane filiæ Solphoat ad certam tribum ex hac lege arctabantur, et tamen ab initio voluit Deus matrimonium esse liberum. Confirmatur in proposito, licet domini cardinales arctabantur per Romanos ad nationem certam, erat tamen eorum electio libera quoad personam.

« II. Ratio. Præterea dominus Bartholomæus renuit cum magna et maxima instantia papatum suscipere, et tandem ad magnum rogatum cardinalium suscepit. Cum igitur rogaverint eum suscipere, non eum elegerunt invito. Ergo libere. Igitur ipse est papa.

« III. Ratio. Præterea ex relatione archiepiscoporum, episcoporum et magistrorum in theologia et aliorum doctorum, qui eo tempore fuerunt præsentes in curia, habent Anglici quod domini cardinales, antequam intraverunt conclave, nominaverunt eum in papam ex unanimi consensu, cum in nullum cardinalium potuerant concordare.

« IV. Ratio. Et postquam intraverunt conclave, antequam exirent, fecerunt super eum ternam electionem, quatenus sine scrupulo pateret electio. Igitur videtur quod sua electio in papam fuit mere libera.

« V. Ratio. Præterea libere coronaverunt eum quod patet per hoc, quod cardinales, qui erant extra Urbem redierunt ad coronationem suam.

« VI. Ratio. Præterea quia domini cardinales steterunt pacifice cum eo per plures menses, et susceperunt ab eo communionem sacram : insuper beneficia et gratias pro se et suis petierunt : et non est verisimile quod hoc fecissent si non scivissent eum esse papam. Igitur videtur quod ipse est papa.

« VII. Ratio. Præterea Romani non arctabant dominos cardinales litteras commendatorias scribere pro ipso Bartholomæo. Quod igitur domini cardinales scripserunt principibus et proceribus asserentes eum esse papam, et extollentes litteris suis, libere fecerunt. Igitur videtur quod sit verum, eum esse papam.

« VIII. Ratio. Præterea domini cardinales pro nullo contra Deum debent decipere Ecclesiam sanctam Dei : nunc domini cardinales sciverunt Bartholomæum esse papam, vel sciverunt eum non esse papam. Si primum, habetur propositum. Si secundum, igitur deceperunt totam Ecclesiam sanctam Dei. Igitur de cætero non est credendum eis. Patet consequentia eo quod non est metus cogens constantem virum ad peccandum mortaliter, sed decipere Ecclesiam sanctam Dei est peccatum mortale, etc. Hic vero observandum ea infamia se contaminasse schismaticos cardinales, ut, teste Joanne e Marenasio archidiacono Montis-Pessulani schismatico [1], non perhorruerint dicere, antequam permitterent se interfici, facerent diabolum papam, quæ scelerate jactabant ut metu ad electionem Italici se coactos persuaderent.

« IX. Ratio. Præterea summus Pœnitentiarius sigillavit litteras tribunalis cum sigillo suo sub titulo tali : *Dat. Romæ anno primo Urbani VI.* Igitur testimonium perhibuit auctoritate qua magis potuit, quod erat papa.

« X. Ratio. Præterea unanimi assensu scripserunt domini cardinales electores ad parlamentum regis Angliæ, quod elegerunt Bartholomæum Barensem, scribentes : Elegimus Barth. Baren. metu tamen. Ergo elegerunt eum. Cum igitur metus iste non vitiet electionem, tum quia non erat eis metus incussus pro persona illa, quia Romani non petebant eum, tum etiam quia metu nullus potest cogi ad eligendum, eo quod electio liberi arbitrii est actus, quod cogi non potest per hominem : tum etiam quia antequam incuteretur eis metus nominaverunt eum eligendum.

« XI. Ratio. Præterea Romani non petebant quod cardinales sigillis propriis et publicis Instrumentis affirmarent ipsum Bartholomæum Barensem esse papam. Igitur videtur quod domini cardinales hoc libere fecerunt, si sic fecerunt. Igitur istis testimoniis debent Anglici credere ipsum esse papam.

« XII. Ratio. Præterea in canone habetur : Si quis pecunia vel militari vel populari tumultu electus fuerit in summum Pontificem sine unanimi consensu clericorum, etc. Igitur si sit unanimis consensus, valet electio, licet adsit militaris

[1] Tom. I. de schism. p. 32.

[1] Tom. III. de schism. p. 7.

seu popularis tumultus. Patet hoc per exemplum de Gregorio V, qui ad instantiam imperatoris in papam est electus et pro papa habebatur. Conformiter dicitur de isto Bartholomæo, quod licet fuerit in electione sua popularis tumultus, fuit tamen in eum concors assensus cardinalium ». His demonstrationibus aliæ rationes probabiles adjunctæ sunt.

« XIII. Ratio. Præterea revelatum est cuidam sancto eremitæ de Anglia, qui manet in loco, ubi incepit Ordo fratrum Eremitarum de S. Augustino, quod Bartholomæus Barensis debet recipi pro papa. Quemadmodum dicitur quod scripsit ad Angliam tres litteras Spiritu sancto cogente ipsum, unam pro regimine regni, aliam pro reformatione Ordinis sui, et tertiam in qua narrat quod, ipso celebrante, ostensum est sibi in hostia sacrosancta Bartholomæum Barensem esse verum papam. Et in illa littera hortatur omnes, ad quos suæ litteræ pervenerint quod dictum Bartholomæum Barensem, omni ambiguitate post posita, teneant papam sicuti est sibi (ut dicit) divinitus revelatum.

« XIV. Ratio. Cæterum plebs communis dicit : Nos debemus credere quemadmodum prælati nostri episcopi et archiepiscopi nos informant, et cæteri magistri nostri et doctores. Sed archiepiscopi, episcopi, magistri in theologia et doctores sacri canonis nos informant, quod tenemur sub pœna excommunicationis majoris, et sub privationis pœna omnium bonorum nostrorum tam spiritualium quam temporalium credere Bartholomæum Barensem esse papam. Igitur tenemus eum papam. Item iste Bart. Baren. primo fuit electus. Ergo ipse est papa.

« XV. Ratio. Sed et dicitur quod et triplici de causa domini cardinales recesserunt a Bartholomæo Barensi, postquam legitime approbaverunt eum papam : una causa fuit, quia volebat juste manutenere regem Angliæ et causam suam, et noluit injustum favorem præstare regi Franciæ contra eum. Secunda fuit, quia volebat quod unusquisque dominorum cardinalium reformaret titulum cardinalatus sui in Roma. Tertia causa fuit, quia arctabat eos ne nimis pompose incederent, et ne dissolute, irreligiose, prodigiose et contra regulam fidei viverent, ut solebant. His igitur moti domini cardinales se a tanta sanctitate et justitia subtraxerunt.

« XVI. Ratio. Præterea, dicitur communiter a quam pluribus quod Clemens antipapa est homo sanguinis, eo quod plures mandavit interfici, et fuit dux exercitus bellatorum. Et ex iis ergo videtur quod non debebat eligi in papam, in cujus signum in Paralipomeno XXII capit. dicitur, quod factus sit sermo Domini ad David dicens : *Multum sanguinem effudisti, et plurima bella bellasti, non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine* ».

52. *Maxima pars orbis adhæret Urbano, tribus cardinalibus Italis ab eo deficientibus spe inani illectis.* — Pari pio ardore maxima orbis Christiani pars schismaticorum cardinalium impietatem exsecrata est, Florentinorumque nomine Collutius Pierius Florentinæ reipublicæ scrinii præfectus dum antipapa creabatur, perduellium imposturas detexit, Urbanique veri Pontificis asseruit dignitatem : electum scilicet et Pontificia corona a cardinalibus redimitum colendum ut Pontificem, donec judiciaria sententia exauctoretur, cardinales vero non idoneos esse judices, cum sint actores : secundam electionem irritam, nisi prima rescindatur : inanes esse metus conficti prætextus, pluribusque argumentis refelli, neque ad futilis assertionis vocem, evertendum Ecclesiæ ordinem : moliri Gallos cardinales motam controversiam non Ecclesiæ judicio, sed Britonum ferro dirimere : non ferendam eorum audaciam in arrogando sibi in Pontificem judicio. Quod ad Concilium Œcumenicum spectat ; non esse eligentium de electione cognoscere : si præfidunt causæ, cur judicium Synodi exhorrescant ? insolescere nimium in Pontificatu hæreditario suæ nationi adsciscendo : eligendum ex omnibus nationibus Pontificem, qui imperet omnibus : non spernendam nationem Italam, quæ plures quam Gallia Pontifices nacta est. Utinam illi Gallicum diligissent, quandoquidem ei ex universa Italia cervices pias, ut antea fecerat, submisisset : non confundendam tanto schismate Ecclesiam, innumeraque tandem mala ab iis invectum iri exposuit [1] hisce verbis :

« Cardinalibus ultramontanis cuncta fidelium multitudo.

« Ex quo per vos, ut scribitis, et alios patres cardinales electus (nempe Christi vicarius) extitit assumptus, coronatus ac ornamentis Pontificalibus redimitus in conspectu innumerabilis populi Christiani, et aliquandiu tanquam verus Pontifex habitus per vos etiam et tractatus, donec fuerit aliter legitime declaratum, Christi vicarium oportet credere et Christi vicarium convenit appellare; nec est vestrum, patres reverendissimi, tantas inter vos discernere lites : vos quidem cardines, quos sic percepimus reputari, et illum summum Pontificem quem pro tali gerere se vidimus et a vobis ipsis audimus honorari, non in alicujus hujus humani affectus passione, sed in simplicitate cordis et puritate fidei convenit, nisi contrarium appareat, confiteri : non enim si contra diœcesanum quempiam de episcopatu judicium inferretur, liceret subditis, nisi prius discusso jure, re dubia per sententiam declarata, etiam quidquid fama dictaret, quidquid major sentiret auctoritas, ut non episcopum reputare temerarium ac nimis esset in tanta re assensu privato ferre sententiam ». Et infra :

53. « Audite, patres reverendissimi : cogitate

[1] Tom. I. de schism. p. 208.

hæc, quæ tam tenaciter affirmatis aliter a plurimis accipi, imo a nonnullis in communi prædicari. Sunt qui dicunt; ante illum impetum Romani populi vos in præfatum archiepiscopum consensisse : sunt qui constanter affirmant, quod et satis proprium est Romanorum, Romanum non alias Italicum postulasse, et ut in hoc passu aliquantulum immoremur, nonne credibilius est Romanum voluisse Romanos, quam de Italico in genere, qui Romanis invisus esse poterat ? et hujusmodi opinionis est maximum argumentum, quod post secretum consensum habitum de archiepiscopo ad Romanorum impetum evitandum dominum S. Petri Pontificalibus exornastis : quæ simulatio profecto facta non fuisset, si, ut scribitis, postulasset Italicum vel Romanum, satis enim erat ad periculum evitandum electum vestrum ostendere, et sic motum furentis populi tranquillare : mox autem, patres optimi, sicut cuncti, qui tunc in Urbe fuerunt, asserunt et testantur pæne omnes, vos dum Romanus populus crederet dominum S. Petri legitimum fore pastorem in ejusdem sicut Lateranensis episcopi veneratione versaretur, ne vos metuisse, sicut asseritis, omnino urgeremus recessistis ab Urbe in oppida vicina, in quibus nullo tenebamini metu nullisque minis vel Romanus populus insultabat, nec si voluisset poterat insultare : demum autem publicata electione per vos facta, et prædicatione domini S. Petri, omni sedato tumultu ad Urbem celebraturi solemnitatem debitam de eodem Pontifice redivistis ». Pluribusque interjectis verbis : « Quis consentiat tot vobis in momento consilia succurrisse, ut unum ex vobis ad tollendum Romanorum impetum et tumultum Pontificalibus ornamentis et alium eligeretis hac spe, quod per conscientiam electionis de se factæ nullatenus consentiret ? » Et infra : « Quomodo enim ob metum tam terribilem elegistis, quem vobis opitulaturum fore nullatenus videbatis. Id profecto per metum processisse creditur, per quod metuens ab imminenti periculo liberatur ; frustra quidem per formidinem extortum dicitur quod ad securitatem non pertinuisse probetur; in metu quidem, non propter metum factum fuisse possemus dicere quod trepidantem a metu non potuit liberare. At si ad formidinis remedium hoc factum est et solummodo propter metum, cur non in illo fremitus popularis periculo hanc meticulosam electionem ut opprimeretur furor imminens publicastis : manifestum quidem etiam est vobis testibus, qui occultantes et tacentes de electione prælibata remedium aliud paravistis sine formidine Pontificem elegisse, quem non estis veriti postea sine metu celebratis coronationis solemnibus confirmare, et illud ob metum patet vos simpliciter providisse, quod placuit ad sedandum tumultum populi ». Et paucis interjectis :

« Istum quem vestris manibus Pontificem plasmavistis intrusum et apostaticum dicitis, atque antichristum vestris in litteris appellatis, qui si intrusus est, quis vos nos dicat improbos intrusores ? Si antichristus, nonne vos eumdem contra Christum vestris suffragiis statuistis ? ridiculum autem est impudenter detestando reprehendere, quod vos fecisse non possitis in oculis hominum denegare ». Et infra : « Advertite an ad tantum et tale incœptum, quantum est hoc ista metus assertio de jure sufficiat, et ex ea opinioni cunctorum fidelium satisfiat, et eo maxime, quia non videmini tantum causæ vestræ confidere, quod hoc non poteritis cum vestris Britonibus marte judice disceptare. Quid facitis, patres reverendissimi ? videbit ne populus Christianus tantam abominationem in vestris manibus, quod de capite suæ Ecclesiæ et Apostolico Pontificatu a successione Petri et vicariatu Domini nostri Jesu Christi, qui apud mortales est tanti culminis et reverentiæ intra spiritualia, et ultra quam supra spiritualia non judicialiter, sed ferro judice dirimatur ? Scitisne quales sint in ore fidelium de hujusmodi contentione rumores ? Dicunt plurimi contra Christum detestabile bellum Apostolos indixisse, et de Pontificatus apice non in maturitate et sanctitate judicii, sed in belli turbine et ferri violentia judicari ». Pluribusque interjectis :

54. « Quanto sanctius fuisset, quantoque perfectius primum illum meticulosum assertum si metus tamen impressionis fuit et novo et libero confirmare consensu, quam in hoc certamen et dissidium pervenisse ! Clericalis quidem perfectionis est bella tollere, lites exstinguere, pacemque et concordiam seminare : vos autem in hac Pontificatus contentione quantum bellum, quantamque discordiam excitatis cogitate. Denique si causæ vestræ confiditis, cur audientiam generalis Concilii evitatis ? Conciliaris est proculdubio ista dissensio non marte, nec alio judicio citra Concilium dirimenda. Qua autem fronte ad arma recurritis, et oblatum Concilii judicium devitatis ? Quis non videt, vos non verum papam quærere, sed solum Pontificem natione Gallicum exoptare ? Utinam a principio vestrum statim collegium aliquem Gallicum elegisset : non fuisset ista contentio, etiam tacente tota Italia, in Sede Petri sederet electus ». Et infra : « Nec ipsa Urbs Roma ad injuriam reputaret, si in Romanum Pontificem fuisset Gallicus sublimatus. Unde autem tanta insolentia, quod Apostolatus apicem quasi vestri sanguinis hæreditarium et nationi vestræ debitum usurpatis ? Bene apud majores et sanctissime receptum est, ut de cunctis mundi partibus sine differentia Judæi vel Græci, Romani vel Barbari Christi vicarius sumeretur ». Et infra :

55. « Dum hæc scriberemus, detestabilis fama, imo infamis infamia, deinde nuntius certior advolavit, vos unum ex vobis dominum videlicet Gebennensem in papam, imo in antipapam et in antichristum elegisse : in qua re quam vehementer fuerint prostrata corda fidelium, dicere non

possumus ». Qua fraude usi sint cardinales Galli, ut tres Italos cardinales ad suos cœtus, in quibus renuntiandus erat antipapa attraherent, refert Theodoricus e Niem [1] sic inquiens : « Cardinales ultramontani tunc in civitate Fundana in ipsa Campania sub defensione dicti comitis (nempe Gajetani Ecclesiæ perduellis), congregati ad ipsos tres Italicos cardinales, scilicet Petrum, Jacobum et Joannem (Simonem), qui tunc erant simul in quodam castro dicti domini cardinalis Jacobi, destinarunt oratores suos, scribentes cuilibet seorsum litteras, in quibus quemlibet ipsorum intelligere fecerunt, quod si veniret ad ipsos, summus Pontifex crearetur; sed quod illud secrete quilibet eorum teneret, etiam dictæ litteræ innuerunt, scientes dictos Italicos ambitionis vitio laborare, simulque ipsos sic de levi attrahere posse. Unde prædicti tres cardinales Italici ad dictam civitatem Fundanam, sublato moræ dispendio, venientes ad confratres suos tunc ad faciendum schisma in universali Ecclesia realiter, necnon ad eligendum alium Pontificem congregatos insimul accesserunt, et prædictum Rupertum dicti cardinales ultramontani, eisdem cardinalibus Italicis tunc præsentibus, elegerunt, prout in hoc prius in eorumdem cardinalium Italicorum absentia mutuo concordarunt, scientes eum esse ambitiosum et pluribus indigentem, ac sumptuosum, largæ conscientiæ, sed genere nobilem, multis etiam consanguineis et affinibus nobilibus et potentibus constipatum : unde potest elici quod illa electio a Spiritu sancto et puris conscientiis non processit. Videntes autem dicti cardinales Italici se taliter delusos, indignanter a dicta civitate recesserunt, ad ipsum castrum, unde illic venerant redeuntes, in quo tamdiu ex tunc simul steterunt, donec ipse Jacobus cardinalis in eodem castro postea infra pauca tempora decederet ».

Extant S. Catharinæ litteræ [2] ad tres ipsos cardinales Italos, quibus eos arguit ab Urbano descivisse, orbatosque vita veluti membra abscissa a suo capite, hortaturque ad rerum humanarum contemptum et divinarum amorem : redarguendos præ cæteris in extremo judicio, quos Deus e luto ad dignitatem omnium augustissimam, ut cruoris immaculati Agni ministri essent, extulit : educatos in Ecclesiæ gremio, veluti flores in horto consitos, ut virtutum odorem diffundant : veluti columnas collocatas ad vicarium Christi confirmandum et Ecclesiam sustentandam : veluti faces candelabro impositos, ut fideles ac Barbaros luce collustrent : a tanto vero officio deserta virtute, eos deflexisse : concitasse una cum aliis persecutionem in sponsam Christi eo maxime tempore, quo se veluti firmissimos clypeos ad retundendos hæreseos ictus opponere debuissent; certissime nosse Urbanum canonice non metu, instinctu divino, non humana industria creatum Pontificem, remque ut erat vulgasse; nunc autem ut pavidos equites tergum vertisse, atque ad umbram inhorruisse : ad id vero amoris proprii veneno impulsos, columnis in paleas debiles defecisse : non flores amplius fore qui odorem fundant, sed fœtorem qui orbem inficiant : non lucernas ad fidei dilatandum splendorem candelabro impositas, sed modio superbiæ occultatas : non amplificatores, sed contaminatores fidei factos : non radios, sed tenebras offundere : ex angelis in dæmones conversos, ac pios a vicarii Christi in terris obsequio ad servitutem antichristi et membri diaboli, nimirum antipapæ, traducere : frustra jactare electum terrore Urbanum, cum patuerit omnium sensibus non illum, sed cardinalem sancti Petri metu et simulatione renuntiatum. Si jactent, ipsos, qui electionem celebrarunt, magis quam cæteros veritatis conscios esse, retundi eorum dicta hoc responso : multis modis ipsos veritatem prodidisse : non probam adeo vitam ducere quæ dictis fidem conciliet : nunquam adeo metu perturbatos, quam cum cardinalem S. Petri in papali Sede locarunt : constare ipsorum dictis rite creatum Urbanum, hunc solemni pompa Pontificio ornatu decorasse, huic cultum et obsequia Pontificibus sacra impendisse, ab hoc sacerdotia et honores poposcisse : mendacii et idololatriæ infamiam sibi ipsis aspergere, si Urbanum Pontificem negent, quem papalibus honoribus sunt prosecuti : immane vero patrasse facinus, cum externa saltem specie execrandum conventiculum agere non puduit, cum induti humana carne dæmones antipapam dæmonis gerentem vices elegerunt; quamvis se excusent illum non elegisse : prius tamen fuisse morti occumbendum, quam flagitio interesse : electum jam membrum diaboli, ac si membra Christi ipsi cardinales Itali exstitissent ab iis mortem tanto sceleri præferendam fuisse : abreptos tumore superbiæ non modo factis, sed ne verbo quidem reprehensionem tulisse, antequam Christi vicarius ipsos redargueret. Tum eosdem adhortatur, ut fastu posito se præpotenti manu Dei subjiciant : redeant ad Christi vicarium : divinam agnoscant clementiam, quæ terram sub eorum pedibus dehiscere non imperet, nec animantia in eos irruere ac morsibus laniare jubeat : licet acerbius habiti fuissent a summo Pontifice, ab eo desciscere non debuisse, et quamvis omnes Christiani in colendo illo paribus votis consentire debeant, Italis tamen viris occasionem defuisse, quæ ultramontanos ex nimio sui amore impulerat, ut ab Italo Pontifice deficerent.

56. XX *Septembris creatus antipapa, in quem et suos cardinales Pierii declamatio.* — Confirmat defectionem trium cardinalium Italorum ab Urbano Joannes Roma capellanus Prænestini episcopi testis oculatus [1], additque vigesima mensis Septembris pervigilio S. Matthæi Apostoli creatum

[1] Theod. e Niem. c. 9. — [2] S. Cath. Ep. XXXI.

[1] Tom. III. de schism. p. 44.

Robertum e Gebenna, antea Basilicæ XII Apostolorum presbyterum, antipapam: cui etiam consentit ejusdem antipapæ Vitæ scriptor [1], aitque Robertum tunc ætatem triginta sex annorum egisse. Cur illum potissimum antipapatus insignibus induerint schismatici, et impietatis signiferum constituerint, observat idem auctor schismaticus: « Primo, inquit, quia erat admodum bene paratus, totusque agilis et dispositus ad laborandum »; id est, ad miscendam Dei Ecclesiam, minitatum enim cum ab Urbano abscederet, vires una cum aliis ad eum deprimendum conversurum, quod is cardinales in disciplina Ecclesiastica continere niteretur diximus superius, « et sic tenebant eum esse cordatum et animosum, et voluntarium ad exponendum etiam propriam personam ubi necesse existeret pro liberatione et ereptione Romanæ Ecclesiæ a manibus dicti B. intrusi »; ita loquitur schismaticus de vero Christi vicario, « præsertim cum in talibus pro negotiis Ecclesiæ memoratæ alias exercitium et experientiam habuisset ». Ipsum perfidiæ, ac fusi cruoris innoxii crudelitatis nota se polluisse vidimus, dum legatum Apostolicum agebat, ac Britones et Vascones in Cæsenates inermes, cum quibus solemne fœdus iniverat, effudit tanta rabie, ut pueri illisi, atque ad domorum fores laqueo suspensi fuerint. Pergit auctor: « Secundo quia erat valde generosus in gradu consanguinitatis vel affinitatis, sed magis et minus attingeret fere omnes majores principes Christianos, propter quod speraverunt, quod tam consideratione Ecclesiæ, quam contemplatione suæ personæ sibi vellent obedire, ac viriliter assistere et favere ». Hæc schismaticus scriptor. Adversus ejusmodi portentosam Roberti electionem Collutius Pierius in superioribus litteris ad schismaticos cardinales datis hæc adjungit:

57. « Quid est hoc? Nescitis Ecclesiam solum esse unam, cujus caput est Christus unicus Dei filius, secundum divinitatem genitus, non factus; secundum carnem autem de Virgine procreatus, in cujus vicarium, et unius Ecclesiæ caput unum jam Pontificem vos elegistis: cujus autem vicarius erit iste novus electus; aut cujus Ecclesiæ caput? Ecclesiam autem, quæ unum est corpus faciendo duo capita in monstrum horrendum, atque teterrimum convertistis, cavete ne tam iniqua tentantes det vos Deus in reprobum sensum ut dum spiritualia quasi terrena tractatis, audiatis sonum Spiritus vehementis, qui suo turbine vos cum hoc monstruosissimo monstro subruat et confundat. Nec latet orbem et cunctos Christi fideles quid de isto vestro Gebennensi electo duxeritis faciendum, scimus plene et passim omnes, cur feceritis, agnoscimus et sentimus dominos quidem et principes, quibus ille sanguine conjunctus est, conciliare vobis, ut vestræ tam honestæ causæ faveant, voluistis; et illos optimos Christianos, quos Ecclesiæ pugiles et fidei dicitis athletas gentium omnium inhumanissimos, et de illo numero, qui dicunt in corde suo: *Non est Deus;* Britones scilicet, quibus de Galliis in Italiam felicem, sanctum atque pium præbuit ducatum fidelius vobis adstringere procurastis: dignus vere exercitus tali duce et miles dignissimus, qui tam justam causam asserat et defendat, cujusque manu et opera vicarius Jesu Christi in Apostolica Sede sedeat, et verus Christianitatis antistes non per justitiam, sed per injuriam confundatur: nec damnamus in hoc vestrum consilium, hæc enim certissima via fuit Britones vobis indissolubiliter obligandi: forte etiam cum ipsorum vos constiparet exercitus illi per metum et violentiam extorserunt, ut tunc Gebennensem Apostolicum faceretis, ut qui dum cardo fuit avaritiæ, et crudelitati ipsorum civitatem Cæsenatem in cædem concesserat atque prædam: nunc papa rerum omnium dominus non unam urbem, sed universam orbem vastandum cædibus, polluendum adulteriis atque stupris, et diripiendum rapinis in sua clementia solita, postquam Clementis nomen non est veritus usurpare, Apostolico Rescripto tribuat et concedat». Pluribusque interjectis: « Nec putetis vel factione cleri, vel favore principum, vel armis Britonum quem vultis Pontificem confirmare; solius enim Dei est et suum vicarium et cunctos principes ordinare. Cito evanescit quod ab homine est; quod autem a Deo quotidie reboratur. Sed quid rogamus, quid petimus? quod vos videmus obstinatissime negaturos. Vos generale Concilium; vos et particulare, quorum utrumque oblatum fuit vobis, ut de hac vestra justitia quam prætendistis cognoscatur, non permittitis adunari ». Et intra:

58. « Considerate quid a vestro discedentes capite profecistis: certe errorem reparabilem errore irreparabili voluistis obruere. Metus, ut dicitis, fuerat impressus, hunc totum expiavit voluntaria coronatio, ad quam faciendam nullus vos compulit vel coegit ». Et infra: « Illi clamores populi, ut allegatis, Italicum vel Romanum, nec dicamus constantissimos homines, sed nec mulierculas etiam totidem debuit adeo terruisse quod naturaliter liberas in tanto præsertim negotio vestras cogeret voluntates. Si pudet timorem diffiteri, quem adeo publice prædicatis, confiteamini saltem, quod et verum est, vos non ut constantissimos viros, sed ut molles fœminas timuisse. Quod si eadem pervicacia hoc duxeritis forte negandum, stabit contra vos rei series, stabit vestra conscientia, stabunt vestræ litteræ, vestrique processus ». Et infra:

« Ipsum tumultum, dum non publicaretur electio, concitastis et in populi fremitu electionem, quam postulabant, et quæ per plures horas antea fuerat per vos canonice celebrata, offerentes in papam dominum S. Petri, quasi joculando per malitiam occultasis, et per armati populi cuneos, quem dicitis in vestram cædem sitientemque ve-

[1] Clem. antip. Vit. scriptor apud Bosq.

strum sanguinem palatium intravisse, et strictum illud penetrasse conclave : adeo justus fuit timor, adeo verum et promptum periculum, ut illæsi et intacti redeuntes in vestras habitationes libere declinastis, Romanumque populum et infinitam fidelium multitudinem in ridiculo dimisistis errore : dum statim omnes dominum S. Petri ut caput Ecclesiæ, et verum Pontificem venerantur. Cumque in vicina oppida pæne cuncti simulantes formidinem venissetis, ecce sequenti die in Urbem eodem durante metu, ut iterum deciperetis populum rediistis, et hunc, quem deponere quæritis, in Pontificem consecrantes, ornamentis papalibus induistis, sibi tanquam Pontifici reverentiam exhibendo. Quis vestras ferat ineptias ? quis vobis subjecit (suggessit) tot exquisita mendacia, alias non facturi per metum ? Elegistis quem ad securitatem captandam producere noluistis durante metu, qui ad locum tumultus et metus a nullo compulsi voluntate libera redivistis. Verus papa non est, et per ostium non intravit, inter manus vestras, et servatis solemnitatibus, fuit ut papa pluribus mensibus honoratus? Vultis eidem non fore parendum, quem nullo cogente per orbem vestris confratribus cardinalibus, imperatori, regibus et cunctis mundi principibus, atque populis pæne singulis canonice electum, et futurum sanctissimum nuntiastis ? Debuistisne in tantum errorem mundum inducere, et quod non verum veneraremur Pontificem persuadere ? » Et infra : « O mortua fides, quæ potuit in tanto periculo contineri ! Malum fuit per metum electionem summi Pontificis celebrare, pejus confirmare non factum, pessimum autem exhibere reverentiam confirmato : annuntiare litteris turpius, turpissimum autem rei veritatem cum taciturnitate tanti temporis occultare. Periculosum fuit in Sedem intrudere, qui per ostium non intravit; tolerare tandiu periculosius fuit intrantem ; sed omnium periculorum periculosissimum est Pontificem conculcare. Dum enim salutem animarum, et sinceritatem conscientiæ quæritis, fideles scrupulosis cogitationibus implicatis, insuperque vos metus invadit, ne cum terribili persecutione fidelium fidei vestræ integritas eclipsetur ».

« Humilis servus vester Collutius Pierius, cancellarius Florentinus. »

59. *Qui viri et quæ regna Urbanum coluerint, et maxime Academia Parisiensis.* — Confirmato itaque schismate, S. Catharina Senensis divino instinctu afflata Urbanum, exaratis quinta Octobris hujus anni die litteris [1], ad constantiam adversus schismaticos, fundendumque pro Christi corpore mystico sanguinem adhortata, hanc insignem addidit sententiam : « Accepi dæmones humana carne indutos non elegisse Christum in terris, sed excitasse antichristum adversum te Christum in terris, quem ego profiteor, et non nego te Christi vicarium esse, qui tenes claves cellarii Ecclesiæ sanctæ, in quo servatur sanguis immaculati agni, cujus minister es, fremant licet et rumpantur adversarii ». Hortati vero sunt antipapam, et cardinales schismaticos Carolus imperator, et Ludovicus Hungariæ rex, ut conflatum schisma dissolverent ob ingentia mala, quæ Ecclesiæ invecturi essent : sed spreta eorum consilia, atque oratores indigne habitos refert Theodoricus e Niem [1], subditque : « Quod cum prædicti imperator et Ludovicus rex audivissent, de hoc nimium perturbati decreverunt, quod partem dicti Urbani, quoad ejus tuerentur justitiam, donec quid juris esset de ipsa secunda electione disceteretur, vellent omnino tenere ». Tum nonnullis interjectis de Wenceslai electione ab Urbano confirmata, de Germania, Hungaria et Italia in Urbani obsequio perstantibus, deque muneribus a Ludovico rege ad Urbanum transmissis, subdit idem auctor : « Habuit, scilicet Urbanus, secum quasi totam Tusciam, necnon Lombardiam, et pro majori parte Alemanniam, Bohemiam, Hungariam, Angliam, Poloniam, Daciam, Suetiam, Norwegiam, Prussiam, Frisiam, et multas alias nationes Alemanniæ contiguas, quarum principes et Ecclesiastici prælati, necnon incolæ dicto Urbano ejusque successoribus in ipsa sua obedientia tanto tempore firmiter adhæserunt ». Nec modo hæc regna, verum plura etiam alia in Urbani obsequio constanter perstitere, ut queritur auctor schismaticus [2], qui ubi exposuit sperasse cardinales, regum ac principum, qui Robertum Gebennensem affinitate contingebant, opera, populos ab Urbani veneratione revocatum iri, subdit : « Sed Domino permittente non sic se res habuit », et infra : « Totus namque mundus divisus fuit : sed, proh dolor ! multo major pars obedivit et adhæsit Bartholomæo intruso (id est Urbano), imo pro tunc, quasi totus ».

60. Siquidem pseudocardinalium mendacia, atque imposturæ parum valuissent, nisi Carolus Francorum rex, quem maximum schismatis suasorem vidimus, contra archiepiscoporum, episcoporum et sapientum consilia per tyrannidem primum invitos et reluctantes Gallos coegisset ad scelus, ac deinde Scotum et Castellanum reges fœderatos ad id suis artibus pellexisset : observat enim PaulusÆmilius [3] ex litteris cantoris Ecclesiæ Parisiensis, rei universæ spectatoris, Gallicanos patres censuisse in celeberrimo cœtu mense Septembris celebrato, cardinalium dicta non admittenda : « Priore, inquit, conventu, qui mense Septembri coactus fuit, consensus sex archiepiscoporum, triginta episcoporum, complurium cœnobiorum patrum, simul theologiæ, jurisque et civilis et Pontificii professorum constitutum, cardinalibus Romana comitia fando improbantibus

[1] Ep. XXII.

[1] Theod. e Niem. l. I. c. 15. — [2] Antip. Vitæ scrip. apud Bosq.
[3] Paul. Æmil. in hist.

non assentiendum, nisi majore consilio, gravioreque deliberatione ».

Inter hæc Urbanus, ut decuit Christi vicarium, ad conglutinandam discissam Ecclesiam intentus, schismaticos provocabat[1], ut in Concilio Œcumenico tollendis publicis offendiculis daretur opera, deque vero Pontifice controversia dirimeretur, qua de re iterum insequentis anni exordio agendum. Cæterum neque Gallicana Ecclesia sese ab Urbano divulsisset, nisi eam oppressisset politicorum tyrannis : propugnavit enim Urbani jura Parisiensis Academia dum libertate potita est[2], atque pseudocardinalium impietatem damnavit, veritate crebris disceptationibus in luce collocata : quare Urbanus subjectas ad doctores Sorbonicos litteras dedit, ut Dei ejusque Ecclesiæ causam fortiter tuerentur :

61. « Urbanus, etc. dilectis filiis rectoribus, magistris, doctoribus, scholaribus ac universitati studii Parisiensis, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Inter, imo super cæteras studentium Universitates, in quibus scientiarum gemma resplendet, vestra Parisiensis veluti quoddam sidus radiat », interjectisque amplissimis similibus elogiis subdit : « Plurimum consolamur, quod nuper cum ingenti gaudio fide dignorum relatione percepimus, quemadmodum vos adversus hæreticorum, atque schismaticorum assertionem subdolam, contra nos impudice loquentium, nonnullas sanctas, veras et saluberrimas, et quales professionem vestram decet, in nostrum, imo fidei favorem et veritatis defensionem sententias publice tenuistis, et contra quoscumque contrarium profitentes defensastis : pro quibus Universitatem vestram iteratis in Domino laudibus prosequentes, devotionem vestram requirimus, et hortamur attentius, ac per aspersionem sanguinis Jesu Christi, cujus in hac parte res agitur, obsecramus, quatenus causam justitiamque nostram toti mundo notoriam, quam dicti pseudochristiani, veri satellites antichristi, obnubilare, ac schisma perniciosissimum in Dei Ecclesia suscitare moliuntur, suscipere, imo jam susceptam velitis defensare tanquam legitimi certatores, et ne inconsutilis veri Joseph tunica lanietur sub divinæ potentia dexteræ vos murum inexpugnabilem opponatis, hostiumque multitudinem nullatenus formidetis sub signis militantes victricibus veritatis, quæ licet quandoque calumniantium fuscatis argumentorum coloribus impugnetur, vinci tamen non potest, et illorum nequit multitudine conculcari ; nihil enim facilius quam pro veritate bellare, nulli clariores triumphi, nulla pinguiora spolia reportantur, quam quæ veritas defensa pollicetur. Eia ergo athletæ magnanimi, et veritatis orthodoxæ fidei devotissimi defensores, contra illorum oppugnatores et hostes feliciter insurgatis, ut proinde præter æternæ mercedis præmia humanarumque laudum præconia, et nostram et Apostolicæ Sedis benedictionem et gratiam, ac exauditionem in vestris petitionibus tanquam benemeriti reportetis. Dat. Romæ apud S. Mariam Transtyberim XI kal. Decembris, Pontificatus nostri anno primo ».

62. *Carolus rex Galliæ ad schisma allicere conatur populos, quod Angli detestantur.* — Oppressit regia vi Carolus doctorum Parisiensium libertatem, ne dignitatem Urbani tuerentur : spretis enim sapientibus decretis a Gallicanis patribus in priore Concilio constitutis, alios conventus multo infrequentiores mense Novembri habuit[1], in quo antipapæ partes est amplexus, ac deinde Catholicos cum Urbano sentientes est insectatus, politicis nonnullis argutiis adductus, quibus etiam cardinales in flagitium impulerat ; id enim ipsos vulgasse queritur cardinalis Ravennas in litteris[2] ad eumdem datis : « Hanc, inquit, eorum perversitatem et schisma dicunt se cum vestro favore velle defendere ; hanc dicunt de vestro mandato et consilio processisse ». Et quidem Carolum conatum omnem ad Catholicos ab Urbani obsequio adducendos collocasse, narrat antipapæ Clementis gestorum scriptor[3]. « Quamplures, inquit, ambaxiatores fere ad omnes principes et regiones universas sæpius destinavit, ipsos exhortans et requirens, ut, si non sic faciliter vellent ad obedientiam dicti Clementis inclinari, saltem audirent pro sui parte proponenda », nimirum in conventiculis, non in Concilio Œcumenico. Ob hæc vero maximum sibi dedecus peperit ; unde Walsinghamus[4], vir Catholicus, acerbe in ipsum declamat, additque Robertum Gebennensem, antequam antipapatum arriperet, certiorem fecisse Belgarum principem suis litteris, Urbanum rite ad Pontificatum fuisse evocatum, affertque easdem causas Meyerus[5], ob quas Belga in Urbani obsequio constans perstiterit, scilicet ipsum Roberti Gebennensis litteris factum certiorem, mox atque Urbanus creatus fuerat, Urbanum rite Pontificem renuntiatum.

Nec Belgam modo, verum comitem Britanniæ antipapam execratum eadem de causa, refert Paulus Æmilius[6] : « Flandrus, inquit, ac Britannus litteris Gebennensis adducti, pro Urbano vita deinceps omni stetere, Gebennensi ante exortam æmulationem affirmanti potius, quam, cum postea de Pontificatu certaret, neganti credentes ; ea tamen religione, ut testarentur se universi Concilii, si quod forte cogeretur, placito sententiam suam moderaturos ». Amplissimæ etiam aliquæ provinciæ, quæ Galli regis tyrannidem spernebant, parebantque Anglo, ut Aquitania, antipapæ jugum accipere detrectarunt, cum Angli pari constantia,

[1] Tom. III. de schism. p. 129. — [2] Paul. Æmil. in Carol. V.

[1] Paul. Æmil. in Carol. V. — [2] Ext. tom. XII. de schism. p. 341. — [3] Clem. Vitæ script. apud Bosq. — [4] Walsing. hist. Angl. in Richar. — [5] Meyer. in Lud. Malean. — [6] Paul. Æmil. in Carol. V rege.

qua Wickleffi hæresim damnaverant, schisma detestarentur; unde cum ignominia pseudocardinalium nuntios repulsam passos narrat subjectis verbis Walsinghamus[1]: « Ad idem parlamentum, (scilicet Glovernense), pervenerant solemnes ex Italia papales nuntii, petentes succurri domino papæ in arcto constituto, per regem scilicet Francorum et magnates, declarantes injurias et damna, quæ idem dominus papa pertulit insolentia apostatarum cardinalium, qui nitebantur eumdem cum universa Ecclesia subvertere et infirmare. Venerunt et nuntii eorumdem cardinalium afferentes litteras decem signatas sigillis, petentes et ipsi auxilium præstari cardinalibus, allegantes fortiter pro eisdem; sed Domino Deo favente, qui cuncta juste disponit, repulsi sunt apostatici et admissi papales, promissumque subsidium domino papæ gratanter, quam cito tempus exigeret opportunum; Cantuariensis archiepiscopus perpendens publicam falsitatem et errorem manifestum per scripta eorumdem, in quo iidem cardinales voluntarie versabantur, et execrans eorum actus sceleratos vehementer spiritu Dei subito agitatus cepit hoc thema : Unus erit pastor noster : nam invenit in eorum litteris electionem factam de illo Apostolico, et ita luculente illorum populo declaravit errorem, et per multa argumenta, et præcipue per eorum dicta propria, ut omnibus constaret illorum malitia, et error innotesceret execrandus ».

63. *Litteræ Encyclicæ cardinalium perduellium, quæ invicte refelluntur.* — Quod ad fallaces illas litteras spectat pseudocardinalium sigillis consignatas, quibus Anglos schismaticorum nuntii pervertere nitebantur: extant eæ[2] inter Avenionensia Monumenta, quibus adhibito omni fuco ornatissimisque mendaciis persuadere Christi fidelibus nisi sunt, Urbani electionem vitio celebratam, quæ idcirco adducendæ a nobis sunt visæ, cum sæpius ab ipsis postea, novis additis figmentis, eadem variata sit narratio, tum ut Urbani VI Pontificatus veritas etiam ex impostorum dictis illustrari possit.

« Universis Christi fidelibus etc.

« Cardinales[3] ultramontani facientes ultra duas partes collegii, post vacationem antequam intrarent conclave, et in introitu, et post ad tempus impressionis, de qua infra dicetur, continue fuerunt in voluntate, proposito et deliberatione, etiam ex causis tangentibus Ecclesiam sanctam Dei, eligendi de collegio et non de extra, et eligendi Ultramontanum et non Italicum, et domini Italici erant etiam in deliberatione eligendi de collegio, et non de extra, licet tenderent, ubi bono modo posset fieri, ut unus Italicus de collegio eligeretur; et in ista voluntate continuo permanserunt etiam postquam intraverunt conclave usque in crastinum, quo audierunt more solito missas suas; non obstante quod, postquam intraverunt conclave, Romani, ut moris est, non permiserunt, ut porta conclavis muraretur ». Ejusmodi figmento (non enim de Gallo creando Pontifice consentire ex superius dictis potuere) hæc opponit Baldus[1]: « Quia illi domini nolebant eligere de Italia, et præcise dicunt se habuisse in mente excludere Italiam ab electione, certe hoc non fuit nisi propter ambitionem, et talis protestatio fuit turpis et apparuit facta contra Italicos, imo contra ipsum Deum, et contra universalem statum Ecclesiæ manifesta, et ideo credendum est, quod Deus posuerit in conscientia eorum mutare animi motum, et cedere rationi ». Objicit etiam Joannes e Montesono obtendi causam turpem, atque ideo non audiendos : « Tales, inquit, operationes respicientes ædificationem Ecclesiæ Spiritui sancto sunt attribuendæ, et ministri ejus sunt ». Pergunt Acta :

« Imo postquam domini cardinales jam lectum intraverant, cum magna difficultate custodes conclavis dictam portam cum quadam bara lignea claudere permissi sunt, et post occupaverunt palatium, et specialiter partem illam, quæ de directo erat subtus conclave solarium dicti conclavis, ictibus et percussionibus tota nocte commoventes, et etiam existentes armati, ut plurimum per horam intermissionis clamantes: *Romano lo volemo o Italiano*, et aliqui se asserunt audivisse aliquos clamantes : *Moriantur;* et ita continuaverunt clamores istos usque in crastinum adeo, quod vix aliquis de dominis de tota nocte dormivit.

64 « Post vero circa auroram fatigati, aliquo modico tempore a clamoribus quieverunt. Demum audientes dicti domini missas suas, clamores consuetos resumpserunt, imo validiores quam prius, sic quod vix missas audire et intelligere poterant. Quibus auditis, dicti domini cardinales se disponentes ad procedendum in facto electionis, campanæ Capitolii et Ecclesiæ S. Petri, quæ erant prope palatium, incœperunt pulsari ad martellum pro congregatione totius populi ad rumorem, et tunc fortius populus more solito cum magno furore incœpit clamare: *Romano lo volemo, o almeno Italiano;* fuerunt etiam domini cardinales avisati per illos, qui ab extra custodiebant conclave, quorum aliqui erant Ultramontani et aliqui Romani, quod nisi statim sine aliqua morosa deliberatione eligerent Romanum vel Italicum, omnes domini cardinales erant in periculo, quod mitterentur per frusta : propter quod domini cardinales Ultramontani propter vitandum mortis periculum alias non facturi, prout etiam tunc dixerunt, condescenderunt, ut Italicus eligeretur.

65. « Et quia etiam ex dominis cardinalibus Italicis aliqui dixerunt, quod veraciter si eligerentur, non acceptarent electionem, cum viderent eis notorie impressionem fieri, omnes simul vo-

[1] Walsing. in Richar. II. — [2] Tom. XVI. de schism. p. 16. — [3] Ibid.

[1] Bald. quæst. de schism. ad VI. eod. §. sed quia.

lentes vitare mortis periculum, cui proculdubio subjacebant, quasi ex abrupto, et sine aliqua discussione meritorum et status personæ, nominaverunt dictum dominum Bartholomæum tunc archiepiscopum Barensem ». Ex abrupto putanda non est electio, si pluries fassi sunt[1], antequam conclave ingrederentur, suffragia in illum contulisse, si novem dierum spatio post divina peracta, fusasque pro Gregorii anima preces, in ædibus Cælestinorum conventus peragebant : « Et ipsum tanquam eis, ut credebant, magis notum, et in factis et in moribus curiæ magis expertum, licet sequens experientia, contrarium ostenderit manifeste, elegerunt in papam ». Ipsos revera de eo deligendo deliberasse, ita arguit Joannes e Montesono[2] : « Deliberare et non de re ipsa deliberare formaliter contradicunt : Sed ipsi dicunt, quod non potuerint deliberare de persona eligenda, sed subito et ex abrupto coegerunt invitos eligere, et ipsi de facto deliberaverunt de persona Bartholomæi eligenda, patet, quia æstimaverunt eum bonæ conscientiæ esse, æstimatio enim est deliberatio et judicium rationis. Ergo de persona eligenda deliberaverunt, et de eadem persona eligenda non deliberaverunt, quod est contradictio ». Pergunt cardinalium litteræ : « Et eorum aliqui tunc dixerunt, quod elegerunt ipsum animo et proposito, quod ipse esset verus papa, timore tamen mortis in eorum animis continuo perdurante ; excepto uno domino cardinale Italico Romano, qui dixit, quod propter notoriam impressionem quam videbat, nec sibi nec alteri daret vocem suam, nisi primo cessaret impressio et esset in sua libertate ». Ostendit Joannes e Montesono[3], non fuisse notoriam impressionem, non ratione facti, cum medius paries inter cardinales et populum esset interjectus ; non ratione juris, cum de eo non lata sit sententia : subsecuta etiam electio cardinalis S. Petri populari impressione facta demonstrat, Urbanum per impressionem non electum. Subdunt schismatici cardinales : « Et uno Ultramontano, qui primo unum de cardinalibus Italicis nominavit, licet postea timore mortis adhæserit Barensi prædicto ; et uno alio domino cardinale Ultramontano, qui nominando ipsum protestatus fuit, quod nulla propter impressionem poterat fieri electio, sed ipsum nominabat timore mortis, et salvo quod unus alius Ultramontanus, postquam hoc fieret, protestatus est solemniter coram publico notario, quod si contingeret ipsum consentire in aliquem Italicum, hoc faceret, dunaxat timore mortis, alias non facturus ». Non uisse illos ita consternatos metu, ut voluntas liberum electionis actum elicere non posset, Baldus arguit[4] :

66. « Is timor nondum omnes partes et cellulas rationis et mentis invasit, sed aliqua scintilla libertatis adhuc in mente est, quia quod ex parte est, non totum locum occupat, sicut in corporalibus (ut L. si ut certo, § fin. duobus vehiculum, ff. commo.) In hac autem quantumcumque gradus scintilla libertatis potest actus liberi arbitrii fundari, quia superior et securior pars rationis et spiritus libera et sospes est : sicut enim in eo, quod est remisse frigidum, aliquid est innatæ caliditatis, ita in passionibus et terroribus animæ remissis ; id est, non intensis accidit, quoniam est ibi aliquid innatæ libertatis et inconcussæ mentis, ita ut possit natura proprio vigore et spiritu supra morbum, et libertas supra metum : quapropter metus, dum crescere potest, imperfectus est, et quidquid crescere potest nondum perfectum est, perfectio enim est perfectibilium quies et finis : stat igitur adhuc in firma mente cum quolibet terribili spontanea mens impulsa a timore, nondum tamen victa nec subjugata timori, nondum meticulosa est, quia nondum prostrata est. Quod autem, tempore electionis Urbani cardinales non essent metu prostrati, et quod nondum excidissent a sui animi robore, thema ostendit, quia postea plus timuerunt. Ergo ante minus timebant. Ergo æqualiter non plene timebant et tunc voluntas non erat adhuc sub servitute, pugnabat terribiliter cum animo forti, et nondum mens metu serva erat : quapropter in radice libertatis fuit fundamentum liberæ voluntatis, non phantasmata enim terribilia actuum, sed victrix servitus animorum ligat animas, ita quod non possunt assentire bono delectabili, honesto, vel utili. In hac autem servitute, quæ vincit animos, non erant adhuc domini cardinales, quia non exciderant a propria firmitate ; sed erat eis aliquid residui et spontanei, quia nondum plene timebant cum postea crevit timor : quare qui parum timent, non vere timent, et qui parum videt, non est cæcus. Ergo libertas non statim moritur, cum mens timere incipit, sed cum propter metum libertas mentis protectionem', et usum naturalium potentiarum excisum restituit ». Arguit etiam Joannes e Montesono veram metus causam fuisse, quod Romanum non elegissent, atque ideo in arcem Sancti-Angeli confugisse. Subdunt schismatici :

« Dixerunt aliqui domini cardinales inter se quod volebant, et intentio eorum erat facere, sicut fuit alias factum, ac per Chronicas apparet, scilicet quamprimum quomodo possent, secederent ad locum tutum et securum, et tunc ipsi reeligerent de novo ». At si mens cardinalium non fuisset Itali eligendi, nil erat facilius, quam tabellione et testibus accersitis contestari simulatione Italum creari Pontificem, remque vulgare ; et statim ut sedatus esset popularis tumultus, seque in arcem S. Angeli recepissent, Gallum creare Pontificem : « Demum domini cardinales ad populum tumultuantem, et jam dispositum ad rumpendum conclave miserunt, et quia non

[1] Tom. IV. de schism. p. 48 et 64. — [2] Joan. e Montesono in corrept. contra Ep. fundam. ext. in Cod. Ms. Barb. sig. num. 1504. — [3] Joan. Montesono in corrept. c. 9. — [4] Bald. q. VI. de schism. ad. VI. Cod. §. sed quia.

audebant eis existentibus in illo furore publicare electionem, per tres primos dominos cardinales fecerunt eis dici et promitti, et promiserunt, quod infra diem crastinam, ante horam Tertiarum consolarentur eos de papa Romano vel Italico ». Ex his constat non metu, sed contra metum incutientium vota elegisse, si electionem vulgare pertimuerunt, norant enim Romanum flagitari, non Neapolitanum Gallicæ factionis censendum : « Et fecerunt rogari quod recederent, quod diu facere renuerunt, non permittentes intrare cibaria dominorum eis portata pro prandio, cujus hora jam instabat. Demum recesserunt de una domo ante conclave existente, sed nullatenus, nec palatium exire, nec arma deponere voluerunt. Et interim domini miserunt pro multis prælatis; inter quos iste tunc Barensis, et jam per modum supradictum electus fuit : qui venit et vidit populum furentem, et audivit clamores prædictos ipsius populi furentis, et totam violentiam et impressionem factam per totum diem, et ab ingressu conclavis scivit et scire debuit tanquam notoria, et ut creditur aliquid de electione hujusmodi præsentiens, et ei saltem tacite consentiens, juvabat ad expellendum populum de illa domo, ut cibaria permitterentur intrare ». Hic observandum tumultuanti populo adversatum Urbanum : « Et tunc populus, continue remanens in palatio et armatus ut prius, aliquantulum quievit a clamoribus, et violentiis inferendis, et domini comederunt, et postea, exceptis tribus Ultramontanis, redierunt ad capellam palatii : et eis congregatis unus ex dominis Italicis dixit, quod modo cessabat impressio, et reeligeretur : unus vero ex Ultramontanis dixit, quod non cessabat, imo domini erant in majori periculo quam ante : et finaliter aliqui ex præsentibus, aliis tribus absentibus non requisitis, imo penitus insciis, dixerunt, licet nondum essent in libertate sua tali, quod sine periculo primo, aut majori potuissent resilire, aut alium, prout ante impressionem deliberaverant, eligere ».

67. Ex his ita Baldus[1] veram Urbani electionem perspicue colligit : « Fuit consensus verus et electivus tam in prima electione quam in secunda et qui negat consensum in hoc casu, negat sensum, et negantibus sensus veritas resistit, quia quod oculus vidit, lingua non potest negare, (ut instit. de gradibus, § cum magis) ; quare necesse est fateri veritatem : nam licet tempore primæ electionis aliqui prædixerint, quod non erat de voluntate eorum eligere Italicum, tamen postea contradixerunt, et finis corrigit principium, (ut ff. de manumiss. testam. l. Sticus et not. ff. si cert. pet. l. si tibi), aperte enim protestati sunt, quod elegerunt cum ea intentione, quod sit papa : et in hoc proposito persistentes iterato reelegerunt eumdem, non repetita protestatione contraria ; unde non est dubitandum de consensu, (ut ff. loca, l. cum in plures § locator hoc rei. et facit quod not. per Cyn. C. de pactis l. pacta novissima), ad binam enim electionem populus non coegit ». Sed ad schismaticorum litteras revertamur : « Antequam omnes finivissent loqui, cum jam venissent prælati, pro quibus missum erat, populus, etiam multis ex officialibus ad hoc instigantibus ipsum populum cum maximo furore, et clamando : *Per la clavelata di Dio Romano lo volemo* ». Convicti sunt ex his non adactos metu ad eligendum Neapolitanum, si Romanum poposcerant Romani, cum terrorem incussere, ubi advertenda quæ vir Catholicus iis objicit[1] :

68. « Deputata die, qua conclave intrare vos oportebat, populus circa palatium congregatus cœpit vobis transeuntibus exclamare : Romanum Pontificem, Romanum civem omnino exposcimus. Hic clamor cæpit ex tunc more vulgi increscere et duravit usque ad exitum vestrum, nec unquam Italicum audivistis vos vel alias illis vocibus nominari ; quin potius si aliqui illi acclamanti populo dicebant : Italicum habebitis vel habetis, mox altius voces eorum invalescebant dicendo : non petimus Italicum, sed Romanum ». Pergunt schismatici : « Irruerunt in conclave, et ipsum per quatuor partes fregerunt, et intraverunt officiales et populus armatus fere quantum potuit recipere conclave ; propter quod domini, se quasi mortuos existimantes, in capella secreta se pro majori parte reduxerunt, cujus porta statim fuit cum magnis securibus, etiam in petias facta, et intravit populus armatus adhuc clamans, ut supra, omnesque dominos hinc inde circumdedit, et nisi quia unus dominus volens suum et aliorum vitare periculum, dixit eis, quod dominus S. Petri erat electus, qui nolebat consentire, et quod inducerent eum ad consentiendum. Creditur, quod omnes, saltem Ultramontani, fuissent interfecti ; sed audito quod dominus S. Petri erat electus, in ipsum dominum S. Petri irruerunt, et præcise invitum bis posuerunt eum in una cathedra, et dum accederent ad faciendum sibi reverentiam, quilibet ex dominis, prout melius potuit, exivit palatium, et ad domos proprias, ut plurimum sine cappis et capellis peditando recesserunt ». Ex his contra schismaticos elicit hoc argumentum vir religiosus[2] Ordinis Prædicatorum, patria Neapolitanus : « Ad mendacium vestrum probandum, quod propter istum (nempe Urbanum), prius alium etiam pastorem finxistis saltem pro una die, quid sibi ergo voluerunt hæ fictiones? numquid una non sufficiebat ad vos liberandum a metu? Nullus petebat duos Pontifices, pro uno tantum singuli clamabant, ut quid ergo duos finxistis ? pravitatem ac falsitatem et duplicitatem videtur notare in vobis hæc fictio geminata ». Et infra : « Scio quid dicitis, metus interveniens actum,

[1] Bald. de schism. ad VI. Cod. §. Sed quia.

[1] Tom. I. de schism. p. 214. — [2] Ibid.

omnem actum liberum reddit nullum. Sed hic fuit, sic igitur, etc. Ad hoc vobis breviter respondetur, quod major propositio vestra hic habet locum tantummodo, quando solus metus dat causam actui; nam si etiam interveniente metu actus propter metum non sequitur, sed alia causa promovet agentem, actus semper remanet liber et validus : quod autem alia causa moveat agentem, tum maxime patet, quando patiens metum non facit illud propter quod metus sibi infertur, alias sequeretur, quod si metus eligere debentibus inferretur, ut eligerent Titium electores, nec ullum nec alium possent eligere, et sic culpa alterius perderent jus eligendi. In casu autem nostro manifestum est per narrata superius, quod nullus metus dedit causam vestræ electioni; nam si metu elegistis, cur post electionem amplius timuistis, cur alium vos elegisse ex terrore finxistis, etc. » Probat postea ex nonnullorum cardinalium dictis, ipsos, antequam conclave ingrederentur, archiepiscopum Barensem ad Pontificatum evehere deliberasse.

69. « Demum », inquiunt schismatici, « advesperascente, aliqui etiam sub dissimulatis habitibus se reduxerunt ad castrum S. Angeli; aliqui exiverunt Roma vel de nocte, vel in dissimulato habitu, aliqui in suis domibus latuerunt. Postea in crastinum aliqualiter quietato populo, iste tunc Barensis, qui remanserat in palatio et in cameris papalibus, et nullo modo, etiam ter per aliquos de dominis, qui de Urbe recesserant requisitus exire voluit, misit, et etiam per officiales ad populum adhuc existentem in motu suo furioso mitti fecit ad dominos, qui erant in castro S. Angeli, et illos, qui in eorum domibus remanserant reiteratis et fere continuatis vicibus, ipsos requirendo et requiri faciendo, ut pro majoris periculi evitatione, venirent ad ipsum, qui tunc venire noluerunt, sed quasi fastiditi de suis requisitionibus, miserunt ad illos, qui remanserant in domibus suis, qui ab eo et officialibus requisiti jam venerant ad palatium, unam cedulam eorum manibus subscriptam, per quam sex cum eo tunc in palatio existentibus committebant potestatem ipsum inthronizandi, qui de hoc non contentus, nec ea uti curans, quia non obediebant, fecit eos iterum et iterum requiri, ut pro majoris periculi et scandali vitatione, omnino castrum exirent, et venirent ad palatium : ipsi vero dubitantes de majori scandalo, maxime quia sex ex dominis cardinalibus, et tam ipsorum, quam aliorum dominorum familia, et bona sua tota erant dispersa per Urbem, et quia castrum non erat de victualibus sufficienter munitum ». Mendacium hoc ex facto arguitur, cum longam obsidionem, annuam scilicet, adversus Urbanum tolerarint:

70. « Et quia etiam non habebant locum ad quem tute, postquam sciebatur quod intraverant castrum, possent recedere; et quia Romani prædicti circa castrum ipsum, de nocte stacatum seu palentum facere tentaverunt; exiverunt castrum et venerunt ad palatium, et ipsum inthronizaverunt more solito. Quod cum sciverunt illi qui ab Urbe recesserant, licet cum magna cordis amaritudine, timentes, quod, si tunc non venissent Romam, suspicantes quod vellent impugnare electionem istius, alios dominos et eorum familiam trucidassent, ipsorumque diripuissent, redierunt ad Urbem, et ipsum postea coronaverunt ». Hæc dum perpendit Joannes e Montesono[1] exclamavit: « Nota papam legitimum per omnes actus suorum debitorum ministrorum legitimos factos utique circa eum, primo quod fuit electus, secundo quod electio fuit eidem per eosdem præsentata, tertio quod illi electioni ipse consensit, quarto quod fuit inthronizatus, quinto quod fuit coronatus per eosdem : et posito quod alii actus fuissent invalidi, et potuissent aliqua tergiversatione celari, quia in occulto facti, coronatio tamen, quæ facta fuit in publico coram multitudine infinita, in platea publica super gradus ante Ecclesiam S. Petri, fuit cum maximo gaudio et pace mirabili, nec signum aliquod apparuit minarum, seu molestiæ, nec signum aliquod protestativum oppositi consensus fuit factum; imo facta est solemniter et sine strepitu populi et tumultu, ut ponit cardinalis de S. Eustachio in suo casu ». Subdunt cardinalium perduellium litteræ :

71. « Et ab illo tempore domini cardinales in reverentiis et aliis tractaverunt eum ut papam, non tamen cum intentione et proposito ex iis, aliquid sibi novi juris tribuere, aut ipsum in primo confirmare; et ipse in consistoriis, et extra in promotionibus, et aliis usus est ut papa; tamen omnia ista facta fuerunt in Urbe, ut prædicitur, ubi domini cardinales saltem Ultramontani nunquam se reputarunt securos, imo verisimiliter credunt et communiter creditur, quod si in Urbe suam promotionem revocassent in dubium, vel eam impugnassent, omnes interfecti fuissent, cum causa impressionis continue perduraret: propter quæ existentes in Roma, nec etiam inter se de ista materia nunquam ex proposito saltem conferre fuerunt ausi: ipseque licet pluries requisitus usque modo Urbem cum dominis cardinalibus exire noluit, nec dominos cardinales ponere in loco securo; quinimo, postquam dicti domini cardinales Ultramontani cautius quam potuerunt paulatim venerunt Anagniam; volentes super præmissis deliberare, et pericula eis imminentia ex eorum mora inter Romanos possetenus evitare, ipse quasi solus, saltem sine societate alicujus domini cardinalis venit Tyburim, qui locus etiam detinetur per Romanos, etc. ». His omnibus possunt illa opponi, quæ postea luctuoso fatigati schismate doctores Parisiensis Academiæ ad Bononienses scripsere[2] : « Non satis erat viris novarum rerum cupidis dissidium illud Græcorum et Latinorum suis diebus,

[1] Joan. e Montes. in Correpl. contra Ep. fundam. — [2] Tom. XXI. de schism. p. 121.

haud dubie miserrimis, adspexisse, nisi novum superadderent ». Superiores vero litteræ hac formula consignatæ sunt : « Anno a Nativitate Domini MCCCLXXVIII, die secunda Augusti, Sede vacante ».

72. *Series factorum comprobantium legitimam electionem Urbani, a quo et novi cardinales creati.* — Cæterum eos postea maximus de admisso in Ecclesia discindenda flagitio ussit dolor, utque priorem Gallicanæ Ecclesiæ cum Romana conjunctionem redintegrarent, inter alia Avenionensi antipapæ ut cederet loco, hæc proposuere [1] : « Secundum casum a nobis traditum multæ difficultates subortæ sunt a viris in jure, in theologia, et philosophia peritissimis discussæ, ita ut opiniones contrariæ inter eos generatæ fuerunt, et in scriptis hinc inde redactæ, quæ velut juridicæ et tanquam indubitatæ a sequacibus obtinentur ». De narratione vero rei gestæ a Catholicis exposita hæc habent : « Secundum traditionem partis adversæ nostra pars habet evidentem injustitiam, factum enim taliter composuerunt, ut nulli dubitationi sit locus quin foveat injustitiam pars adversa ». Addunt Urbanum communi jure possessorio niti, ut qui quatuor mensium excurrentium spatio ut Pontifex cultus sit : fundare cardinales Gallos partis suæ argumenta in actu voluntatis invisibili et momentaneo, quem liberum fuisse negent : at vero alios in actibus permanentibus, pluribus mensibus repetitis, expositisque omnium oculis, qui demonstrarent vel illum confirmatum si debilis extitisset, vel si contrarius, cum mentalis esset, toties totiesque publice retractatum. Hæc censebant perspicaces Galli, quos terror a veri Pontificis veneratione arcebat.

73. Cum autem sint fassi schismatici, ex casu ab Urbano proposito liquere illius justitiam, advertendum schismaticos, utpote mendaces, cum mendacia priora patere intelligerent, illud suum thema [2] sæpius mutasse et pugnantia inter se adstruxisse ; qua de re a Baldo, a Joanne e Lignano et a Toletano archiepiscopo [3] convicti sunt, ac falsitatis redarguti. At Urbanus casum pure et nitide exposuit, nec unquam, quod veritatis proprium est, priora dicta posterioribus pervertit ; ita porro ad schismaticorum infringendas artes servatos in electione sua ritus universo populo Christiano proposuit ; neque enim ad Hispanos tantum, sed ad alios etiam subjectas litteras [4] missas arbitramur, quas ex Avenionensibus Monumentis, hoc titulo præfixo a schismaticis, adducimus :

« Factum missum per Bartholomæum sub Bulla regi Castellæ.

« Factum verum, et processus promotionis sanctissimi patris domini nostri Urbani papæ VI tate est. Nam felicis recordationis Gregorius papa XI, ipsius domini Urbani immediatus prædecessor, de anno Domini MCCCLXXVIII et de mense Martii in Urbe Romana cum sua curia et dictis tum cardinalibus XVI in numero residebat, et resedit usque ad tempus et tempore obitus sui in palatio Apostolico apud Basilicam S. Petri, quorum sexdecim cardinalium nomina sunt hæc : Petrus Portuensis et S. Ruffinæ, vulgariter dictus Florentinus, Joannes Penestrinus, vulgariter dictus cardinalis Lemovicensis cardd. episcopi ; Guillelmus tit. S. Stephani in Cælio-Monte, vulgariter dictus de Agrifolio, Bernardus tit. S. Cæciliæ, vulgariter dictus Glandacensis, et est Ordinis fratrum Minorum, Robertus Basilicæ XII Apostolorum, vulgariter dictus Gebennensis, Hugo tit. SS. Quatuor-Coronatorum, vulgariter dictus de Britannia, Guido tit. S. Crucis in Jerusalem, vulgariter dictus Pictaviensis, Petrus tit. S. Laurentii in Lucina, vulgariter dictus Vivariensis, Franciscus tit. S. Sabinæ, vulgariter dictus cardinalis S. Petri, Simon tit. SS. Joannis et Pauli, vulgariter dictus Mediolanensis, Geraldus tit. S. Clementis, vulgariter dictus Majoris Monasterii, presbyteri cardinales. Jacobus S. Georgii ad Velum Aureum, vulgariter dictus de Ursinis, Petrus S. Eustachii, Guillelmus S. Angeli, Petrus S. Mariæ in Via-Lata, vulgariter dictus de Verneio, Petrus S. Mariæ in Cosmedin, vulgariter dictus de Luna, diaconi cardinales. Cæteri vero tunc sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, videlicet, Albanensis, Tusculanus, Sabinensis, S. Anastasiæ, S. Vitalis, et S. Mariæ in Porticu erant in Avinione, ubi remanserant tempore, quo inde recessit Gregorius, et Joannes tit. S. Marcelli vulgariter dictus Ambianensis dicto tempore et post similiter erat absens a dicta curia missus per dominum Gregorium ad partes Tusciæ pro tractatu concordiæ, de qua tunc tractabatur inter Ecclesiam et Florentinos.

74. « Quo quidem mense Martii, ante videlicet XXVII diem, dum per medicos ipsius Gregorii vita penitus desperaretur, et dies obitus proximus tunc esse crederetur, præfati cardinales præter dominum presbyterum cardinalem S. Petri, qui propter suam debilitatem non poterat illis congregationibus interesse, congregaverunt se die XXVII dicti mensis diversis vicibus, interdum omnes simul in communi loco, interdum in diversis locis quidem separatim ab aliis convenerunt, et diversa colloquia super electione futuri Romani Pontificis, et de persona ad Apostolatus apicem post mortem dicti Gregorii eligenda inter se habuerunt : tamen propter diversas eorum voluntates de persona aliqua Ultramontanæ nationis in papam eligenda concordare non potuerunt. Cum prædicti tunc cardinales verisimiliter suspicantes de dicta morte Gregorii, deliberaverunt invicem aliqua pro cautela, custodia et tuitione rerum ac bonorum suorum, et inter cætera major pars ipsorum, maxime Gallici seu Ultramontani, deliberaverunt mittere, et miserunt pecunias, vasa argentea, libros, jocalia, ornamenta, et alia eorum bona mobilia, ipsaque portari et recondi fecerunt in castro S. Angel

[1] Tom. XIV. p. 118. — [2] Tom. VII. p. 160. — [3] Pag. 223. — [4] Ext. tom. I. de schism. p. 161.

fortissimo et tutissimo, quod castrum situm erat, et est juxta Urbem, prope dictum burgum S. Petri, et tenebatur nomine Romanæ Ecclesiæ per castellanum Ultramontanum; quædam vero ex illis bonis fuerunt posita in aliis locis tam intra quam extra Urbem.

75. « Officiales autem Urbis, videlicet, dominus de Guido de Primis senator Urbis, miles Ultramontanus, conservatores Urbis, necnon banderenses et alii, ad quos spectabat et spectare consueverat gubernatio et regimen reipublicæ Romani populi, ac nonnulli alii presbyteri et honesti viri cives Romani, percipientes tunc et cogitantes debilem statum et gravissimam infirmitatem papæ præfati Gregorii, et quod desperabatur de longæva vita illius, accesserunt ad cardinales tum simul congregatos in Ecclesia S. Spiritus de Urbe, et nominibus ipsorum, et officialium, et aliorum civium, et populi Romani coram ipsis cardinalibus, ac multis honestis presbyteris et magnis viris, tam prælatis quam aliis de gravi et periculoso statu præfati domini Gregorii condoluerunt et se condolere dicebant, ipsisque cardinalibus tunc dixerunt et contulerunt se fore paratos in illis omnibus assistere, facere et obedire, ac eorum exsequi beneplacita et mandata; supplicantes etiam, quod in casu vacationis Sedis Apostolicæ ipsi cardinales dignarentur personam talem in Romanum Pontificem eligere, quæ attento statu illius temporis eidem Ecclesiæ utilis esset, qui cardinales de bona, ac libera, ac grata oblatione dictorum officialium, et civium, ac populi fuerunt et erant merito valde contenti, et ipsam oblationem cum gratiarum actionibus valde gratam et acceptam habuerunt, et habere se responderunt et dixerunt. De persona vero in Romanum Pontificem eligenda responderunt, quod talem intendebant eligere, remota omni affectione inordinata, quam putarent utilem Ecclesiæ, et quam eligendam eis Deus inspiraret. Et insuper ipsi cardinales requisierunt officiales prædictos, quod essent diligentes et solliciti circa bonam custodiam Urbis, ne in novitate, quæ tunc immineret, posset in eadem Urbe aliquod malum vel sinistrum occurrere, dictique officiales hoc utique se facturos ipsis cardinalibus dixerunt et responderunt: et ita effectualiter fecerunt, custodientes Urbem ipsam, burgum et conclave, de quo infra dicetur, bene, fideliter et diligenter; et de quacumque violentia et impressione, et injuria et scandalo reservantes.

76. « Deinde adveniente XXVII die dicti mensis Martii, præfatus Gregorius papa obiit: et sic Sedes Apostolica vacavit, et dicti tunc cardinales, evocatis ad se dicto senatore et aliis officialibus Urbis, illos requisierunt, quod præstarent in forma juris debita de observando decreto ubi periculum juramenta: dictique senator et officiales ad requisitionem prædictam dicta juramenta super sancta Dei Evangelia per eorum quemlibet facta corporaliter præstiterunt, reiterantes oblationem per eos factam, de qua superius. Subsequenter autem quadam alia die præfatis tunc cardinalibus simul congregatis in Ecclesia S. Mariæ-Novæ, in qua corpus dicti Gregorii fuerat sepultum, senator et præfati officiales eorum nominibus et aliorum civium et populi Romani, ipsis cardinalibus simul ibidem existentibus humiliter et devote supplicarunt, quatenus dignarentur aliquem bonum, idoneum, sufficientem ac probum virum in Romanum Pontificem eligere, qui esset natione Italicus, dicentes esse expediens et utile Ecclesiæ universali et toti Christianitati: et eadem verba seu similia dixerunt, seu petierunt in effectu multis vicibus successivis diebus in loco prædicto S. Mariæ suadentes tales rationes in effectu, videlicet, quod Sedes Romana, quæ erat et est Apostolica, propter longissimam absentiam Romanorum Pontificum temporibus retroactis, quibus ipsi Pontifices ab Urbe Romana et Italia fuerunt absentes, et etiam ipsa Urbs, in qua incommutabiliter dicta Sedes fuerat stabilita, fuerat et erat collapsa et depressa; et quod Ecclesiæ, monasteria, claustra, palatia, ædificia, redditus et bona fere omnia Ecclesiarum, monasteriorum et locorum, quibus S. R. E. cardinales intitulati, in eadem Urbe et terris adjacentibus fuerant, sicut erant, in longissimo tempore diruta et collapsa et neglecta, ac in spiritualibus et temporalibus enormiter et quasi irreparabiliter deducta, in perniciosum exemplum et scandalum omnium Ecclesiarum, Ecclesiasticorum et Christianorum, et quod non erat nec est via, modus, seu remedium reformationis, seu reparationis dictorum defectuum, nisi Romanus Pontifex et ipsi cardinales faciant residentiam in Urbe, quam residentiam Romani potius facerent, quam qui fuerant hactenus successive a tempore Clementis V inclusive, et cardinales illis illo tempore assistentes qui hoc facere neglexerunt et contempserunt, salvis infrascriptis et suprascriptis: et quod dictorum contemptus et negligentiæ vitium maximum tum fuit et contigit ex eo, quod dictis temporibus Romani Pontifices fuerunt et erant non Italici, sed Gallici seu Ultramontani et a natione Italica penitus extranei: et quod verum et toti mundo notorium erat et est, quod occasione præmissorum defectuum civitates, oppida, castra, villæ, terræ et provinciæ Romanæ Ecclesiæ in Italia constitutæ, in quibus antiquum et peculiare patrimonium, et etiam dos ipsius Ecclesiæ in temporalibus consistebat et consistit, fuerunt per dicta tempora guerris, dissensionibus, partialitatibus et infinitis tribulationibus suppositæ, vexatæ et lacessitæ, et per tyrannos et malos officiales, maxime Ultramontanos, miserabiliter subjugatæ et oppressæ in tantum, quod sancta Romana Ecclesia ex ipsis civitatibus, oppidis, terris, valde modicam, imo nullam utilitatem fuerat dictis temporibus consecuta; pecunias et thesauros omnes, quos aliunde eadem Ecclesia etiam cum magnis

oneribus et gravibus omnium Ecclesiarum mundi, congregaverat, consumpserat et consumpsit et quotidie consumit ad ipsarum civitatis, terrarum et castrorum defensionem; adeo quod eadem Ecclesia quoad temporalia et ejus ærarium fuerant et erant et sunt, maxime in novissimis istis temporibus, quasi ad nihilum redacta, notorie exhausta, et in magno contemptu ubique posita: et quia non videbatur honestum, quod ita Sedes Romana tanto tempore remaneret sine præsentia sui pastoris: et quod occasione præmissorum defectuum retroactis temporibus sæpius contigerat, quod per quosdam sæculares principes, qui tunc habebant sibi subditos et vassallos et sub dominatione sua consanguineos et affines Romanorum Pontificum, seu Ultramontanorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium Pontifici dictis temporibus assistentium propter instantias precum per dictos consanguineos, affines et amicos, ac cardinales dictis Pontificibus porrectarum obvenerunt sæpissime multa inconvenientia, et Ecclesiæ Dei nociva, tam circa reservationes Ecclesiarum, prælaturarum et beneficiorum, quam circa promotiones prælatorum et rectorum insufficientium, exclusis etiam electis in damnum Ecclesiarum et beneficiorum, quibus præficiebantur, qui etiam quandoque circa electiones, creationes et promotiones Romanorum Pontificum et etiam cardinalium, qui quandoque in favorem et contemplationem dictorum sæcularium principum eligebantur dictis temporibus, creabantur et promovebantur partiales et illis principibus favorabiles, et de natione illis subdita: ex qua re multa inconvenientia Ecclesiæ Dei, et toti Christianitati dispendiosa et nociva sequebantur et sunt secuta, et præsertim indevotio, inobedientia et rebellio subditorum et populorum partium diversarum palam et notorie: et quod verum, clarumque et notum erat et est cuilibet intuenti, quod ex continua residentia Romanorum Pontificum et universali Ecclesiæ, ac toti Italiæ et Christianitati, dante Deo, profutura, obveniret recuperatio terrarum dictæ Romanæ Ecclesiæ perditarum, quæ notorie propter rationes jam dictas contra ipsam Ecclesiam rebellarunt; necnon pax et tranquillus et pacificus status totius Italiæ, quæ maxima et optima pars erat et est totius Christianitatis: et quod prædictis rationibus motus et in conscientia compunctus felicis recordationis Urbanus V dictas Urbem et Italiam visitavit; qui licet post aliquos annos Avinionem de Italia redivisset, ubi quasi incontinenti post suum reditum decessit, tamen ipse intendebat et proponebat, ac communiter dicebat, et supersunt quidam, qui de hac ejus intentione erant et sunt informati, quod si supervixisset, ad Urbem et Italiam proculdubio redivisset; necnon Gregorius papa XI prædictus, qui contra voluntatem et magnas precum instantias patris, fratrum, nepotum et consanguineorum, affinium et amicorum suorum omnium, etiam et multorum regum, principum, et magnatum et omnium fere cardinalium familiarum suarum, lares proprios dimittendo, de partibus Ultramontanis venire voluit et venit cum magnis laboribus, expensis, et personarum periculo ad ipsam Urbem ibidem, ut palam et publice ipse id dicebat, et eventus rei postea ostendit, moraturus et tandem moriturus.

77. « Quas supplicationes et rationes prædicti cardinales plene et patenter intellexerunt et audierunt, et habita inter se deliberatione concordi, responderunt dictis officialibus, supplicantibus constanter et intrepide, quod ipsi cardinales non habendo respectum magis ad unam nationem quam ad aliam, postposita omni inordinata affectione, intendebant eligere et providere de Romano Pontifice Ecclesiæ Dei et toti mundo utili, prout Deus eis ministraret, et eorum conscientiis videretur, et non aliter: requirentes ipsos senatores et officiales pro tuitione et custodia palatii, conclavis, et burgi S. Petri, in quo burgo situm est dictum palatium: necnon pontium, per quos transitur de Urbe ad dictum burgum ordinarent custodes et capitaneos. Qui officiales statim prædicta executioni mandarunt, ordinando certos custodes, videlicet, quosdam officiales Romani populi banderenses, et quatuor alios bonos cives Romanos; de quibus ipsi cardinales confidebant, qui capitanei et alii sic deputati ultra juramentum, de quo supra dictum est, de novo corporaliter tactis Evangeliis juramentum præstiterunt, quod personas ipsorum cardinalium et familiarium eorum custodirent et tenerent securos.

78. « Et nihilominus ipsi cardinales ordinarunt, quod residua bona ipsorum mobilia, necnon dictæ Romanæ Ecclesiæ mobilia in Urbe consistentia, maxime jocalia et alia pretiosa, fuerunt portata et recondita infra dictum castrum S. Angeli, et quod etiam camerarius papæ cum dictis bonis infra idem castrum cum multis nobilibus militibus, et armigeris et viris strenuis et bellicosis se recepit, et victualibus et gentibus illud munivit; et fuit ibidem continue donec fuit electus novus summus Pontifex. Qui camerarius ex ordinatione et voluntate dictorum cardinalium suum locum tenentem dominum Guillelmum episcopum Massiliensem, nunc episcopum Valentinum, ad custodiendum palatium et conclave, et ad faciendum omnia, quæ per camerarium tunc fieri incumbebant constituit: cui episcopo Marsiliensi dicti cardinales adjunxerunt episcopos Tyburtinum et Tudertinum cives Romanos, de quibus se dicebant confidere et nonnullos Ultramontanos: qui continue fuerunt ad custodiam dictorum palatii et conclavis usque ad perfectionem electionis domini nostri, custodientes illud conclave et palatium bene, tute, fideliter et diligenter, et personas dictorum cardinalium ab omni violentia, impressione, injuria toto tempore quo ipsi cardinales in conclave fuerunt, et electio fuit celebrata.

79. « Est tamen sciendum, quod antequam

dicti cardinales intrarent conclave convenerunt insimul in certo loco tractantes inter se de futura electione Romani Pontificis : sed discordes remanserunt propter varias eorum voluntates, ut supra dictum est. Notum et detectum fuit, quod ex ipsis tunc cardinalibus quinque, videlicet, episcopus Penestrensis, dictus vulgariter Lemovicensis, de Agrifolio, Pictaviensis, Majoris-Monasterii, et de Vernio, tunc cardinales et natione Lemovicenses, aspirabant ad aliquem eorum nationis, vel sequacem, et principaliter quærebant in papam cardinalem Pictaviensem : et quia dictum fuit eis hoc non posse procedere, nominaverunt cardinalem Vivariensem, qui erat vicinus et de sequela ipsorum. Quinque vero alii ex dictis tunc cardinalibus, quorum quatuor reputabantur esse Gallici, scilicet Glandacensis, de Britannia, Gebennensis, et S. Eustachii : necnon quintus scilicet de Luna Aragonius cardinalis aspirabant, et volebant habere et eligere alium, et ipsis etiam videbatur concurrere et adhærere velle cardinalis de Ursinis. Alii vero cardinales qui erant Italici tres numero, Florentinus, S. Petri, et Mediolanensis videbantur aspirare ad eligendum papam Italicum si potuissent : sed nihilominus dicti Lemovicenses et cum eis Vivariensis cardinales per varias inductiones conabantur trahere dictos, qui reputabantur Gallici, et etiam Italicos cardinales ad eligendum unum ex ipsis Lemovicensibus, scilicet dominum Pictaviensem cardinalem : et finaliter fuit eis dictum et declaratum expresse pro parte dictorum Gallicorum et consequentium eorumdem Gallicorum, quod pro certo deliberatum fuerat inter ipsos Gallicos et eorum sequentes, quod ipsi Gallici et sequentes ista vice nullo modo consentirent eligere in papam aliquem de natione Lemovicensi; et hoc dixit et aperuit unus ex eisdem cardinalibus, subjungendo quod totus mundus videbatur attædiatus de dominio Lemovicensium, quod hactenus habuerunt in papam. Propter hoc aperta discordia fuit inter ipsos Lemovicenses, et sequaces ex una parte, et alios tunc cardinales ex alia.

80. « Ideo cardinales qui dicuntur Gallici cœperunt ex tunc consilia ad pacem cum cardinalibus Italicis, aperte dicentes eisdem, quod potius volebant papam Italicum, quam de natione Lemovicensi. Præsertim vero tunc cardinales Lemovicenses hoc perpendentes et cognoscentes, habitis primo colloquiis diversis et de diversis personis eligendis, finaliter concluserunt quod, si non possent habere sufficientem numerum ad eligendum papam de eorum natione, vel saltem dominum Vivariensem eorum sequacem, eligerent vel nominarent archiepiscopum Barensem in papam, sperantes quod in eum concurrerent cæteri non solum cardinales Italici, verum etiam alii Ultramontani, considerantes scientiam et prudentiam ipsius domini nostri tunc Barensis, qui etiam in causis et negotiis curiæ erat instructus, et ipsis cardinalibus ab antiquo familiariter notus, ac socius et capellanus domesticus cardinalis Pampilonensis vicecancellarii Romanæ Ecclesiæ, qui erat, sicut est, de natione Lemovicensi, et in cujus cardinalis Pampilonensis absentia, præfatus Gregorius papa in partibus Italiæ existens præfecit dictum tunc Barensem archiepiscopum ad gubernandum officium cancellariæ, eique tanquam locumtenenti dicti cardinalis plenarie commisit, de ipsius sufficientia confidens : quod officium fideliter et laudabiliter gessit, et ipsum gubernavit usque ad mortem dicti Gregorii. Reputabant etiam ipsum dicti cardinales tanquam Ultramontanum et ipsorum moribus conformem, ex eo quod multo tempore fuerat moratus et conversatus cum eis in Avinione, in Romana curia, et quia erat oriundus de Neapoli de regno Siciliæ, ubi dominabatur Joanna tunc regina devotissima, tunc Romanæ Ecclesiæ valde grata et accepta : ipsorumque tunc cardinalium fuit deliberatio et voluntas etiam antequam dicti tunc cardinales intrarent conclave, videlicet, quod dictus tunc Barensis deberet eligi in Romanum Pontificem, quæ res tunc in dicta Urbe et Romana curia patefacta et nota communiter.

81. « Post hæc omnes domini tunc cardinales xvi numero, parato et perfecto conclavi secundum morem, ipsum conclave intraverunt, die videlicet vii Aprilis anni supradicti solemniter et lætis animis. In quorum ingressu multi ex Romanis, qui erant ante et circa dictum palatium altis vocibus clamaverunt : *Papa Romano volemo ;* quæ verba multis vicibus tam in ingressu, quam post ingressum palam et publice repetierunt; Ipsa tamen die post ingressum eorum fuit dictum conclave bene undique clausum et firmatum. Quo conclavi sic firmato et clauso, tunc cardinales de Agrifolio et Pictaviensis dictæ nationis Lemovicensis accesserunt ad cardinalem S. Petri infra dictum conclave existentem, cui eorum intentionem aperientes requisierunt, quod in casu, quo ipsi nominarent in papam præfatum tunc archiepiscopum Barensem vellet concurrere cum eisdem. Quorum petitioni dictus cardinalis S. Petri consensit, et prius etiam quam intraret conclave interrogatus consenserat. Adveniente die octava ejusdem mensis in mane sequenti, dicti sexdecim tunc cardinales de mane fecerunt coram se duas missas celebrari, unam de sancto Spiritu, aliam de feria concurrenti : et dicto conclavi bene clauso undique firmato, existentes in capella palatii prædicta intra dictum conclave incœperunt de negotio electionis invicem colloqui et tractare, et tunc præfatus cardinalis Pictaviensis dixit ad partem cardinali Mediolanensi : In effectu quid dicitis vos, domine Mediolanensis ? Videturne vobis bonus papa archiepiscopus Barensis ? Cui idem Mediolanensis statim respondit, et dixit quod sic : et statim ipse Pictaviensis cum tunc cardinale de Agrifolio computarunt inter se eos, qui deliberaverunt eligere dictum tunc Barensem, et invenerunt quod

habebant pro electione dicti tunc Barensis duas partes præsentium cardinalium prædictorum : et ultimo inquirentes etiam cum aliis cardinalibus secrete, an possent ad se trahere, invenerunt se habere numerum sufficientem.

82. « Et subsequenter præfatus tunc cardinalis de Agrifolio dixit aliis dominis omnibus : Domini, sedeamus omnes : statimque pro certo credo, quod in continenti eligemus et habebimus papam. Et tunc præfatus cardinalis de Ursinis, cum perpenderet, seu præsentiret concordiam prædictorum in dictum tunc Barensem archiepiscopum, volens negotium dictæ electionis dividere vel differre, vel, ut creditur, impedire, dixit hæc verba in effectu : O domini mei, differamus, si placet istam electionem, ut possimus deludere illos aliquos Romanos, qui vellent habere et petierunt papam Romanum, et vocemus ad nos unum fratrem Minorem Romanum, imponamus ei cappam et mitram, fingentes eum elegisse in papam, et sic recedemus de loco isto, et postmodum alium eligemus. Quibus verbis auditis per alios dictus tunc episcopus Penestrinensis, vulgariter dictus Lemovicensis, cum suis sequacibus responderunt dicentes : Certe, domine de Ursinis, non faciemus sicut vos dicitis, quia nos nolumus facere idololatrare populum, nec decipere, nec damnare animas nostras : imo de præsenti intendimus eligere et eligemus verum papam et de petitionibus et verbis istorum populorum non curamus.

83. « Et post hæc statim considentibus omnibus in prædicto conclavi bene undique clauso et firmato, cardinalis Florentinus volens similiter divertere, quod dictus tunc Barensis non eligeretur, suasit dictus tunc cardinalis quod eligerent in papam dictum cardinalem S. Petri, quem ad hoc expresse nominavit; sed fuit sibi responsum per dictum tunc episcopum Penestrinum, quod licet dictus cardinalis S. Petri esset bonus et sanctus homo, tamen duo obstabant ei, primo quod erat Romanus et per aliquos de populo petebatur Romanus, ideo Romanum non haberent ; secundo quod erat debilis et infirmus, nec posset sufficere ad onera papatus supportanda ; adjiciens dictus Penestrinus hæc verba in effectu : Vos, domine Florentine, vos estis de Florentia, quæ est terra inimica Romanæ Ecclesiæ ; ideo non eligemus vos. Cardinalis Mediolanensis est de terra Bernabonis tyranni, qui semper fuit contra Ecclesiam. Cardinalis de Ursinis similiter est Romanus et partialis, et nimis juvenis pro papatu, ideo vos vel aliquem vestrum non eligemus in papam. Et in continenti dicto conclavi adhuc clauso et firmato undique, et omnibus qui erant in dicto palatio et circa ipsum palatium silentium tenentibus, præfatus tunc cardinalis, dictus vulgariter Lemovicensis, audientibus omnibus aliis tunc cardinalibus, elegit præfatum dominum nostrum in papam Romanum Pontificem, utendo his verbis : Ego pure et libere eligo, et assumo in papam dominum Bartholomæum, archiepiscopum Barensem, et animo et voluntate quod sit verus papa ; et illico sine temporis intervallo præfati alii tunc cardinales in numero sufficienti, ac facientes majorem partem duarum partium ipsorum omnium tunc cardinalium pure et libere eumdem tunc Barensem archiepiscopum similiter in Romanum Pontificem elegerunt tunc. Cardinalis vero Florentinus, videns quod duæ partes et plures dictum archiepiscopum elegerunt, illis adhæsit, et eumdem archiepiscopum pure et libere similiter elegit in continenti.

84. « Qua electione sic facta in continenti dicti tunc cardinales invicem prælocuti inter se an expediret dictam electionem statim populo publicare, concluserunt quod non, sed differre, donec transiret tempus prandii, et donec ipsi pransi fuissent, moti ad hoc multiplici ratione, primo quod dictus electus non erat in palatio præsens, et si antequam ad dictos cardinales veniret, dicta electio nota esset, posset sibi electio ad sinistrum et tædiosum occurrere pro eo, quod ipse Romanus non erat, et Romani libenter habuissent et haberent Romanum in papam ; tum quia volebant primo aliqua vasa argentea et alia bona existentia in conclavi facere reportari et illa servare, dubitantes ne illa Romani raperent. His sic peractis, cœpit dici apud aliquos de populo Romano, quod jam papa erat electus, licet non sciretur quis esset electus, vel unde, seu de qua natione, et propterea ipsi de populo petebant et clamabant, quod hoc indicaretur eisdem : et tunc missus fuit per episcopum Massiliensem locumtenentem dicti camerarii ad custodiam conclavis, qui in lingua sua vulgari dixit : Allez à sainct Pierre, id est, quod irent ad S. Petrum. Præfati vero de populo intelligentes, quod verba sonarent, dominum S. Petri esse electum, iverunt ad hospitium domini cardinalis S. Petri situm in Urbe, et ipsum intraverunt, et supellectilia et nonnulla bona mobilia ibidem existentia secum adsportaverunt, dicentes hoc esse de more antiquo quando Romani Pontifices præsentes in Urbe eligebantur : nonnulli vero de dicto populo remanserunt circa palatium præ lætitia in conspectu dicti palatii, qui desiderabant habere Romanum, et clamabant alta voce similia verba in effectu : Romanum volumus, Romanum habemus ; et propter præmissa deliberaverunt pro majori securitate personæ ipsius electi, et ne aliquis pro tunc crederet vel præsumeret, quod ipse Barensis esset electus, mandaverunt pro nonnullis prælatis in Romana curia tunc moram trahentibus, videlicet archiepiscopo tunc Barensi jam sic electo, patriarcha Constantinopolitano, episcopo Ulisbonensi, episcopo Oscensi, Lucensi electo, ac abbatibus Casinensi et S. Laurentii extra muros Urbis, quod ipsi omnes ad dictum palatium accederent pro magnis negotiis Romanæ Ecclesiæ. Interim prædicti prælati sic

vocati pro majori parte accesserunt ad dictum palatium, in quo pransi sunt seorsum extra conclave, et dicti cardinales per se similiter infra dictum conclave pransi sunt.

85. « Quo prandio sumpto, et omnibus intus et extra silentium tenentibus, dictoque conclavi undique clauso bene et firmato, dicti tunc cardinales in capella supradicta iterum se retraxerunt, et iterato convenerunt, et ad majorem expressionem liberæ voluntatis et consensus eorum, ad cautelam majorem in præfatum tunc archiepiscopum Barensem iterato pure et libere, concorditer ac unanimiter consenserunt, et cum in papam iterato elegerunt dicentes expresse, quod eum libere, et animo et voluntate, ut esset verus papa, eligebant. Cumque adhuc supersederent publicationi dictæ electionis, nonnulli de dicto populo suspicantes fraudem, seu delusionem aliquam ipsis fieri in præmissis, et præsumentes, quod dictum palatium ab alia parte erat apertum mandato dictorum cardinalium, scilicet ex causa extrahendi et receptandi; sicut extracta et recepta fuerunt vasa argentea, quæ ibi habebant; attendentes vero officiales de populo, quod cardinales non debebant exire conclave, nisi papam elegissent et electionem publicassent, intraverunt aliqui per illam aperturam causa explorandi et sciendi, an nullus vel aliquis esset in papam electus. Cardinales vero Ultramontani, videntes tunc infra dictum conclave prædictos, qui intraverunt, suspicantes forte de indignatione eorum, quod non elegerant civem Romanum in papam, simulaverunt se elegisse in papam dominum cardinalem S. Petri, de quo, ut præmittitur, rumor insonuerat; et per rogamina et preces ipsorum tunc cardinalium obtinuere ab eodem cardinale S. Petri quod ad complacendum populo et salutem dicti electi, et ad evitandum omnem injuriam ipsorum cardinalium, ipse cardinalis S. Petri indueretur: et indutus fuit cappa, et mitra papali, et in sede fuit positus. Et interim Romanis, qui erant intus et extra, aperta fuit porta dicti conclavis, per quam intravit maxima multitudo hominum: qui credentes ipsum dominum S. Petri esse papam, reverentiam sibi exhibuerunt, hisque sic procedentibus præfati cardinales tunc, excepto cardinale S. Petri, de dicto palatio successive recesserunt et ad eorum hospitia tute reversi fuerunt, et quilibet eorumdem recedebat, et per nonnullos cives Romanos usque ad domos ipsorum honorifice associati fuerunt, præfatusque archiepiscopus tunc Barensis, ut præmittitur, electus in dicto palatio remansit; dictusque cardinalis S. Petri in dicto conclavi existens dixit omnibus ibidem existentibus hæc verba in effectu: Ego non sum papa, nec volo esse antipapa; sed melior me est electus in papam, scilicet archiepiscopus Barensis.

86. « Cum cardinalis tunc de Luna super equo ad hospitium suum rediret, fuit tam honorifice et tam a multis civibus Romanis circumdatus et associatus, quod cum transitum faceret juxta castrum S. Angeli, in quo erat tunc camerarius, et dictus camerarius et alii in dicto castro existentes putaverunt ipsum de Luna duci captivum. Et tunc quidam portam ferream super pontem prope ipsum castrum, per quam transire debebat, claudi fecerunt, ita ut ipsum tunc cardinalem e manibus Romanorum eriperent, jacientes etiam lapides, et jacula, et sagittas contra Romanos ante ipsum castrum transeuntes: et ex hoc rumore in Urbe et populo Romano, quod illi de castro prædicto faciebant novitates contra Romam, propterea tunc pulsatæ fuerunt campanæ S. Petri ad reddendum captos ipsos Romanos ab aliis de castro prædicto. Sed postmodum perpendentes quod prædictus tunc cardinalis de Luna non duceretur captivus, sed honeste et honorifice associabatur, dicta commotio et rixa sedata fuit.

87. « Demum dicto tunc Barensi sic electo, et in palatio existente, rumor pervenit ad ipsum, quod aliqui de populo quærebant et minabantur eum interficere pro eo quod electus in papam non erat Romanus, sicut primo petierunt, et propterea tunc archiepiscopus electus se in loco secreto ejusdem palatii abscondit, ibique latitavit donec dicta electio per Urbem et palatium prædictum fuit publicata. Postquam vero aliqui cardinales Ultramontani in eorum hospitiis fuerunt suspicati aliquid displicibile sibi posse fieri per Romanos propter fictionem et simulationem per eos factam in persona cardinalis S. Petri, reduxerant se in castro S. Angeli, videlicet Lemovicensis, de Agrifolio, Pictaviensis, de Britannia, Vivariensis et de Vernio. Quidam vero alii accesserunt ad quædam loca fortissima longe extra Urbem, videlicet cardinalis tunc Gebennensis ad castrum Zagaroli, cardinalis de Agrifolio et S. Eustachii ad castrum de Vicovario, cardinalis S. Angeli ad castrum Aidæ, quod est monasterii S. Pauli, cujus abbas erat, et est Ultramontanus. Alii vero in eorum hospitiis remanserunt, videlicet Florentinus, et Majoris Monasterii, Mediolanensis, Glandacensis et de Luna tute, pacifice et sine aliqua molestia.

88. « Eodem sero tarda hora antedicti tunc cardinales accesserunt ad castrum S. Angeli: et aliqui alii, qui de Urbe recesserant, miserunt nuntios, et scripserunt, et nuntiaverunt præfato archiepiscopo Barensi tunc electo existenti in palatio, quod ipse erat electus in verum papam: et quoniam, pro eo quod ipse electus non erat Romanus, posset ei aliquid sinistrum vel tædiosum contingere, consulebant ei, et supplicabant, quod pro securitate et salvatione honoris et personæ suæ, et status universalis Ecclesiæ recederet de ipso palatio, et ad aliquem alium locum tutum se reduceret. Quibus consilio et requisitione intellectis, præfatus electus, consuluit cardinalem S. Petri adhuc in palatio existentem, quid eidem videretur super hoc faciendum per ipsum electum. Cui idem cardinalis S. Petri respondens consuluit

et persuasit, quod nullo modo de dicto palatio recederet. Cujus consilium idem electus in hac parte secutus est, permanens cum eodem cardinale tota nocte in dicto palatio.

89. « Die vero immediate sequenti, quæ fuit nona ejusdem mensis, de consilio dicti cardinalis S. Petri veritas dictæ electionis, videlicet, quod archiepiscopus tum Barensis erat electus in verum papam, fuit intimata officialibus et rectoribus Romani populi: qui officiales, rectores, videlicet supradicti dominus Guido de Primis Ultramontanus, et alii de electione hujusmodi gaudentes, statim voluerunt accedere, et accesserunt ad dictum palatium causa exhibendi reverentiam dicto electo. Sed dictus electus hoc non fuit passus, nolens per aliquem reverentiam sibi exhiberi, et dicendo inter cætera, quod pro tunc nolebat nisi archiepiscopus Barensis vocari: et eodem mane prafati quinque cardinales qui, ut jam dictum est, in hospitiis eorum remanserant, videlicet Florentinus, et Majoris Monasterii, Mediolanensis, et de Luna cardinales venerunt ad dictum palatium, et ad dictum electum iidem dicti cardinales, et quilibet eorum congaudendo eidem de felici electione, et promotione et assumptione ipsius ad papatum, etiam dicendo verba alia multa grata et humilia; et insuper dixerunt, suaserunt et instanter supplicaverunt quod electioni de eo factæ consentiret tanquam concordi, et canonice factæ. Demum consuluerunt et dixerunt eidem electo, quod statim mitteret, et etiam missum fuit pro dictis cardinalibus, qui, ut jam dictum est, erant in dicto palatio, ut dictam electionem eidem electo præsentarent ad finem, ut eidem electioni electus suum præberet assensum, et ut demum idem electus inthronizaretur per eos, ut est mos.

« Qui electus de antedictis verbis, et suasionibus quinque cardinalium proxime nominatorum volens esse clarus in sua conscientia, et firmus, et securus de statu suo, interrogavit illos, et eorum quemlibet a singulo et singillatim, volens ab eis scire, an ipse revera ac sincere, pure, et libere, et canonice per omnes cardinales in conclavi fuisset electus in papam : dixitque illis quod si electio non fuisset libera et canonica, eidem electioni nullatenus consentiret ; quodque ipsi quinque cardinales, et eorum quilibet firmiter et constanter responderunt, quod pro certo ipse ita sincere, et pure, et libere, ac canonice fuerat et fuit electus in papam per dictos cardinales, sicut aliquis potuisset in Romanum Pontificem libere et canonice eligi, suadentes etiam eidem, quod pro Deo super hoc idem electus nullatenus recusaret, seu omitteret, aut differret consentire, quodque quidam ex eisdem cardinalibus ulterius eidem electo dixerunt, quod ipse magnum peccatum faceret, si dictæ electioni non consentiret, nam ex hoc posset verisimiliter contingere, quod Sedes Apostolica diu vacaret, pro eo quod dicti cardinales cum magna difficultate iterato congregarentur simul, et convenirent super alio in Romanum Pontificem eligendo.

90. « Tandem vero, qui tunc erant in dicto castro S. Angeli, audita requisitione facta eis, in continenti scribi fecerunt unam cedulam, quam propriis manibus subscripserunt, quam præsentari et assignari dictis quinque cardinalibus in dicto palatio cum dicto electo existentibus fecerunt, cujus quidem cedulæ forma noscitur esse talis :

« In Christi nomine. Amen. Anno MCCCLXXXVIII, Indictione prima, die vero nona mensis Aprilis, Romæ in castro S. Angeli, præsente reverendo patre Joanne Dei gratia episcopo Sarlatensi, venerabili viro fratre Præfecto abbate monasterii Siciensis, Nucerinæ diœcesis, et nobili viro Rostango de Sancto-Crispino testibus, ad infrascripta specialiter vocatis, reverendissimi in Christo patres et domini domini Joannes episcopus Penestrinensis, Guillelmus tit. S. Stephani in Cœlio-Monte, Hugo tit. S. Laurentii in Lucina, et Petrus tit. S. Mariæ in Via-Lata, diaconi sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, omni modo, via, forma, quibus melius propria et libera voluntate tradiderunt omnes, et quilibet ipsorum in solidum, potestatem in inthronizatione et quolibet alio actu faciendo in persona et de persona reverendi in Christo patris domini Bartholomæi archiepiscopi Barensis sanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summi Pontificis, reverendissimis in Christo patribus et dominis dominis Petro Portuensi et S. Ruffinæ episcopo, Francisco tit. S. Sabinæ, Simonis tit. SS. Joannis et Pauli, Geraldo tit. S. Clementis, et Petro S. Mariæ in Cosmedin S. R. E. cardinalibus, et cuilibet ipsorum in solidum, promittentes dicti domini committentes ratum et gratum habere omne et totum quidquid per præfatos dominos cardinales fiet circa inthronizationem prædicti domini summi Pontificis electi. Ad quorum omnium majus robur præfati domini cardinales committentes, et quilibet ipsorum huic cedulæ eorum propriis manibus subscripserunt in præsentia mei notarii infrascripti et testium prædictorum.

« Ego Joannes episcopus Prænestinensis, S. R. E. cardinalis, dictis omnibus consentio et manu propria me subscribo.

« Ego Guillelmus tit. S. Stephani in Cœlio-Monte presbyter cardinalis prædictus, dictis omnibus consentio et manu propria me subscribo.

« Ego Guido tit. S. Crucis in Jerusalem presbyter cardinalis, præmissis omnibus consentio.

« Ego Petrus S. Laurentii in Lucina presbyter cardinalis, omnibus præmissis consentio.

« Ego Hugo tit. SS. Quatuor-Coronatorum presbyter cardinalis, supradictis consentio.

« Ego Petrus S. Mariæ in Via-Lata diaconus cardinalis, omnibus præcedentibus me subscribo.

91. « Senator autem et alii officiales, audientes

quod dicti sex cardinales dubitabant plurimum ad dictum electum accedere, pro eo quod Romanum non elegerant, et ideo dictam cedulam miserant, accesserunt ad ipsos cardinales, et ipsos hortati sunt, quod audacter et secure poterant exire, et ad electum præfatum accedere, nec oportebat eos aut aliquem eorum dubitare, quod licet non elegissent civem Romanum, sicut multi desiderabant, tamen revera populus Romanus de dicta electione remanebat contentus. Et tunc præfati sex cardinales audientes verba dictorum senatoris et officialium fuerunt valde consolati, et statim post prandium hora vespertina de dicto castello accesserunt ad dictum palatium, et dictis aliis cardinalibus, qui in dicto palatio erant in capella, simul convenerunt, ibique in præsentem Barensem tunc archiepiscopum unanimiter et pure consenserunt, ut esset papa, facientes ipsum vocari per cardinalem de Agrifolio, ut ad dictam capellam accederet. Ipseque electus ad ipsam capellam accessit ad ipsos cardinales sic tunc congregatos, per quos tanquam electus in Romanum Pontificem, et in eum tanquam electum consentientes receptus fuit inter eos, ibidemque consedit. Quibus omnibus sic sedentibus, cardinalis Florentinus primus tunc in ordine, de voluntate aliorum, præmissa quadam auctoritate divinæ Scripturæ, quæ incipiebat sic : *Talis decebat*, *ut nobis esset Pontifex*, *impollutus*, etc. et ejusdem auctoritate facta aliquali reductione, et prosecutione, et ipsi electo dicta electione notificata, de voluntate, et vice aliorum ipsum electum, quod electioni prædictæ consentiret, requisivit. Et tunc idem electus assumpsit et introduxit quamdam aliam auctoritatem divinæ Scripturæ, quæ sic dicebat : *Timor et tremor venerunt super me, et contexerunt me tenebræ ;* et cum ipsam auctoritatem vellet prosequi, et se a tanto honore excusare, dixerunt tunc cardinales, quod prosecutionem ipsius auctoritatis pro tunc dimitteret, quia non erat de more, quod collationem seu sermonem alium eis faceret juxta morem consuetum, requirendo iterum et instanter, quod consentiret electioni prædictæ. Ipse vero electus precibus et instantiis devictus cum tremore et timore prælatæ electioni consensit. Et illico prædicti omnes tunc cardinales cum magna lætitia tunc cantantes, *Te Deum laudamus*, et induto per eos ipso electo vestibus papalibus, et dictis orationibus consuetis, servatisque in his singulis solemnitatibus et cæremoniis consuetis, eumdem electum inthronizaverunt, et campana dicti palatii pulsata, fecerunt subsequenter interrogare, quo nomine vellet vocari, et respondens ait : URBANUS ; et statim prædicti cardinales eidem fecerunt reverentiam consuetam osculando cum inclinatione magna purpureum suum pallium.

92. « In continenti cardinalis de Vernio ivit ad fenestram, et dixit multis ibi congregatis ; ANNUNTIO VOBIS GAUDIUM MAGNUM : PAPAM HABEMUS VOCATUM URBANUM VI. Et post prædicta eadem die tres ex dominis cardinalibus, videlicet, Lemovicensis, de Agrifolio et Pictaviensis traxerunt se ad partem in eodem palatio cum præfato domino nostro in loco studii, dicentes eidem, quod ipsi tres cardinales fuerunt motivum in causa promotionis ipsius domini nostri, et supplicaverunt sibi, quod dignaretur habere recommendatos fratres et alios de genere Gregorii prædecessoris sui, et executionem sui testamenti, et præstaret certum subsidium pro redemptione domini Rogerii fratris dicti domini Gregorii in Anglia captivi, et quod dignaretur in prima creatione cardinalium promovere ad cardinalatum filium domini Hugonis de Rupe, nepotem dicti domini Gregorii, consanguineum ipsorum dominorum cardinalium, quia sic idem Gregorius facere intendebat. Supplicaverunt etiam sibi, quod dominum Joannem de Baro eorum consanguineum, cubicularium dicti domini Gregorii, caperet in suum cubicularium. Quibus supplicationibus idem dominus noster benignum dedit responsum, recipiens postmodum dictum dominum Joannem de Baro in cubicularium suum.

93. « Adveniente autem die Sabbati proxima, quæ fuit decima dicti mensis, idem dominus noster cum supranominatis XII tunc cardinalibus, qui suæ inthronizationi interfuerunt, et etiam cum cardinale de Ursinis, qui jam ad Urbem redierat, descendit de dicto suo palatio in Basilicam S. Petri, ibique sedens in sede papali sita in capite dictæ Basilicæ ante altare majus, præsentibus ipsis cardinalibus, et universo populo, recepit a canonicis ejusdem Basilicæ debitam reverentiam cantantibus tunc, *Te Deum laudamus*. Deinde missa in eodem altari submissa voce celebrata, et in fine missæ data per eum benedictione, simul cum eisdem cardinalibus ad dictum palatium rediit, et de his juxta morem Romanorum Pontificum collationem seu sermonem fecit : ipsique tunc cardinales ab eodem domino nostro petierunt ea, quæ a Romanis Pontificibus noviter creatis per eosdem simul congregatos peti consueverunt : et inter cætera petierunt humiliter plenam absolutionem omnium peccatorum, dispensationem super quibusdam irregularitatibus, quas forsan incurrissent : quæ omnia idem dominus concessit : et subsequenter quilibet eorum elegit sibi super his confessorem, per quem in forma Ecclesiæ se absolvi fecerunt.

94. « Adveniente die Dominica Ramis Palmarum, quæ fuit undecima dicti mensis Aprilis, præfati cardinales hora matutina venerunt ad dictum palatium, et cum dicto domino nostro iverunt ad Basilicam S. Petri prædictam, de mandato ipsius domini nostri papæ, palmis et ramis per ultimum presbyterum cardinalem, videlicet per cardinalem Majoris Monasterii, juxta morem, et cum celebratione missæ, benedictis. Et interim supervenientibus multis aliis prælatis, et nonnullis magnis et honestis viris et numeroso po-

pulo ad dictam Basilicam, ipse dominus noster papa Pontificalibus indutus, ut est moris, in dicta sua papali cathedra in dicta Basilica sedens, eisdem omnibus cardinalibus in vestibus sacris, et etiam prælatis magnis, et aliis honestis personis, ac successive omnibus aliis, et plurimis de populo ad eum convenientibus ramos palmarum secundum morem antiquum tradidit, et publice per cancellos majoris altaris in vulgus, sicut moris est, projecit. Demum cum suis cardinalibus processionaliter per dictos cancellos incessit, et in altari prædicto cardinalis Florentinus coram ipso domino nostro papa et cardinalibus missam celebravit solemniter, ipsis cardinalibus assistentibus dicto domino nostro secundum morem, ipso domino nostro exercente omnia quæ Romanus Pontifex in talibus exercere consuevit. Qui dominus noster diebus sequentibus usque ad Dominicam Resurrectionis quotidie mane et sero in aliis horis consuetis pro dandis indulgentiis peregrinis et populo universo exivit, ipseque indulgentias dedit secundum morem et consuetudinem aliorum Romanorum Pontificum, assistentibus etiam sibi publice dictis cardinalibus, et altero eorum dictas indulgentias palam et alta voce nuntiante, et divulgante in alto ambulatorio sito super gradus dictæ Basilicæ.

« Item die Jovis feria post dictam diem in Ramis palmarum quinta tunc sequenti, qui dies fuit xv mensis Aprilis, in quo die Romani Pontifices processus excommunicationis et anathematizationis facere publice consueverunt, præfatus dominus Urbanus VI in loco supradicto super gradus dictæ Basilicæ S. Petri palam et publice in vestibus Pontificalibus, universo populo se exhibens, accenso cereo processus generales in forma consueta fecit, ac etiam specialiter contra Florentinos tunc Romanæ Ecclesiæ inimicos. Et præfati cardinales, et quilibet eorum eidem domino nostro in vestibus sacris et mitris, ac etiam cereis, quos in manibus suis tenebant, accensis assistebant et astiterunt, ac obsequebantur. Et unus eorumdem cardinalium juxta morem dictos processus capitulatim et distincte coram dicto populo publicavit et vulgarizavit. Demum ipse dominus noster papa, et consecutive omnes dicti cardinales dictos cereos deorsum ante locum publicum dejecerunt, sicut dicta die jam ab antiquo tempore per Romanos Pontifices et cardinales fieri consuevit. Et præmissis expletis, statim in continenti ipse dominus noster papa Urbanus cum dictis cardinalibus rediit in dictum suum palatium ad magnam capellam ejusdem ; et ibidem coram ipso domino nostro papa et cardinalibus, et multo populo, tam prælatorum, quam laicorum, cardinalis de Agrifolio pontificaliter indutus missam solemniter celebravit. Die Veneris sancto immediate sequenti, cardinalis Florentinus in eadem capella magna coram domino nostro et cardinalibus prædictis celebravit officium consuetum illa die celebrari, et idem dominus noster, postmodum cardinales suo ordine iverunt ad adorandum crucem secundum morem solitum coram multitudine populi. Et similiter die Sabbati sancta immediate sequenti, fecit idem dominus noster coram se, et dictis cardinalibus celebrari. Missam solemnem decantavit cardinalis Gebennensis. Qua die, scilicet Sabbati sancta, cardinales, qui exiverant Urbem simul cum aliis qui remanserant in Urbe, sicut fuerat deliberatum et determinatum, omnes simul de nocte, et ante diem Paschæ in dicta Basilica, traditis ipsi domino nostro annulo, pallio, et servatis omnibus cæremoniis consuetis, ipse dominus noster, servientibus et assistentibus sibi omnibus cardinalibus missam solemniter celebravit, in qua omnes diaconi cardinales sacramentum Eucharistiæ palam et publice receperunt.

95. « Quibus omnibus perfectis, ipsa die Resurrectionis mane ipse dominus noster sacris indutus vestibus una cum dictis cardinalibus supra omnibus similiter indutis, de dicta Basilica prosiliens accessit ad gradus ante fores ejusdem Basilicæ, ubi super altum eminentem thalamum idem dominus noster, assistentibus sibi dictis cardinalibus, omnibus servatis solemnitatibus et cæremoniis consuetis, idem dominus noster per cardinalem de Ursinis priorem diaconorum, cum nullus cardinalis Ostiensis tunc existeret, (spectare ad primum diaconum Pontificium diadema conferre, ad Ostiensem vero episcopum novi Pontificis, si episcopalibus sacris non sit initiatus, consecrandi munus alias ostensum est), publice coram universo populo et infinitis peregrinis, hoc cum devotione prospicientibus, et dictis omnibus cardinalibus sic fieri volentibus et consentientibus, diadema seu thiaram, qua Romani Pontifices coronari consueverunt, sacro capiti suo impositam cum consuetis solemnitatibus suscepit ; et benedictionem solemnem super poulum dedit : et subsequenter sic coronatus, et exinde simul cum cardinalibus super equos etiam phaleratos, ornatos, et albis pannis coopertos ascenderunt, et sequente multitudine prælatorum similiter ornatorum, et quamplurimorum magnatum et nobilium virorum, et adextrantibus equum dicti domini nostri secundum morem senatore et nonnullis magnatibus peditando de dicta Basilica S. Petri per Urbem usque ad Ecclesiam Lateranensem processionaliter equitavit. Ad quam Ecclesiam Lateranensem perveniens una cum dictis cardinalibus juramentum senatoris, ante fores ipsius Basilicæ existentis, dominium jurium spiritualium et temporalium recepit, et etiam reverentiam a canonicis dictæ Lateranensis Ecclesiæ cum debitis orationibus, et genuflexionibus, et lætania solemniter decantata, et distributa certa summa pecuniæ inter cardinales juxta morem : quæ pecunia vocatur presbyterium. Et servatis omnibus cæremoniis consuetis, præsentibus, consentientibus et volentibus dictis cardinalibus, et exinde cum simili

comitiva et cæremoniis de dicta Ecclesia Lateranensi ad supradictum palatium Apostolicum apud S. Petrum publice equitando, redierunt.

96. « Post prædicta autem sic confirmata præfatus dominus noster cum Romana curia, et præfati cardinales, quasi omnes fecerunt continuam moram, et residentiam in Urbe per spatium trium mensium, vel circa. Quo tempore dictum dominum nostrum Urbanum tanquam verum papam habuerunt et reputaverunt, et eidem tanquam Romanæ Ecclesiæ vero sponso, et eorum domino, annulos aureos variis gemmis ornatos, et alia bona et res donaverunt, eidemque astiterunt diebus et horis congruis, in omnibus et singulis actibus consuetis aliis Romanis Pontificibus, tam publice quam privatim, ipsum dominum nostrum appellantes summum Pontificem, dominum eorum publice et secrete in eorum propriis domibus et missis solemnibus, et secretis per se et eorum capellanos coram ipsis celebratis, sicut pro aliis Romanis Pontificibus dici consuevit, videlicet : *Deus*, *omnium fidelium pastor* etc. et : *Hæc nos, quæsumus, Domine*, et hoc etiam similiter fecerunt per aliqua tempora, postquam fuerunt in civitate Anagniæ in eorum hospitiis secretis et publicis, alta voce et submissa : qui locus Anagniæ, saltem secundum eorum assertionem, erat eis tutus et securus.

97. « Insuper adveniente XXIV die mensis Aprilis, Ambianensis tunc cardinalis, habita notitia et informatione de electione, inthronizatione et coronatione, et aliis supradictis, redivit ad Romanam curiam, perveniens dicta die ad monasterium S. Pauli, ubi de nocte quievit : et die sequenti, quæ fuit XXV ejusdem mensis, idem dominus noster, assistentibus sibi dictis cardinalibus, et in consistorio publico ipsum Ambianensem tunc cardinalem honorifice recepit ad osculum pedis, manus et oris : et etiam hic a dicta die XXV usque ad tempus, quo ad Anagniam de licentia ejusdem domini nostri accessit, continue moram traxit in Urbe et Romana curia.

« Et advertendum, quod inter alia officia per dominum nostrum Urbanum cum dictis cardinalibus solemniter celebrata, idem dominus noster celebravit in die festivitatis Ascensionis dicti anni præsentibus, assistentibus, ministrantibus et obsequentibus, indutis secundum morem omnibus prædictis cardinalibus : in qua celebratione dominus Petrus de Luna tunc cardinalis sibi ministravit et servivit in cæremoniis consuetis, et lectione Evangelii publice et alta voce : et simili modo cardinalis de Ursinis in cantando : *Confiteor Deo*, etc. ac veniam et absolutionem omnium peccatorum ab eodem domino nostro generaliter postulavit. Quam absolutionem cum omnibus orationibus consuetis idem dominus noster concessit ; et præfatus de Luna Corpus Christi, seu Eucharistiam, de suis manibus recepit.

« In die etiam Pentecostes et in die Corporis Christi idem dominus noster solemniter etiam cum assistentia, præsentia et cæremoniis similibus celebravit. Et tunc cardinalis de Ursinis, et de Vernio in lectione Evangeliorum, et aliis de officium diaconorum pertinentibus servierunt et ministraverunt, cantando : *Confiteor Deo ;* et indulgentiam, et absolutionem, et communionem Corporis Christi simili modo petendo et recipiendo : et præfati cardinales omnes post coronationem præfati domini nostri diebus consistorialibus, videlicet Lunæ et Mercurii, et Veneris, quibus præfatus dominus noster tam consistoria publica quam privata tenebat, ad consistorium veniebant, ipsique præfato domino nostro Pontificiis ornamentis induto super thronum, seu potius sedem pro tribunali sedendo, reverentiam, prout aliis summis Pontificibus fieri consuetum est, publice exhibebant, et in publicis consistoriis, ipsis tunc cardinalibus sedentibus, ut mos est, advocatos et alios proponentes electiones, querelas, seu causas et negotia audiebat, ipsisque tunc cardinalibus præfatas electiones et nonnulla alia negotia committebat : ipsique cardinales dictarum commissionum vigore super præfatas commissiones informationes recipiebant, et de his, de quibus referendum erat, præfato domino nostro Urbano in consistorio privatim, ut moris est, referebant : præfatusque dominus noster ad eorum relationem de consilio præfatorum dominorum tunc cardinalium in dictis negotiis providebat : in aliis vero, quæ referenda non erant, servatis aliis servandis, dictarum commissionis vigore sententias tam definitivas, quam interlocutorias proferebant. Inter alias autem provisiones, quas præfatus dominus noster de consilio præfatorum tunc cardinalium in præfatis consistoriis, fuerunt hæc. Primo episcopum tunc Marsiliensem a vinculo quo tenebatur Ecclesiæ Marsiliensi absolvit, et ad adhuc vacantem Ecclesiam Valentinam et Diensem transtulit, ipsum præficiendo in episcopum et pastorem ipsius Ecclesiæ Valentinæ. Item etc. » Recensentur plures episcoporum electiones in cardinalium consistorio confirmatæ, tum subditur : « Præfatusque dominus noster ad instantiam et preces præfatorum dominorum tunc cardinalium sibi instantium quamplures gratias sibi pro seipsis, pro eorum familiaribus, consanguineis et amicis tam beneficiorum quam dispensationum, indulgentiarum et aliorum negotiorum fecit ». Extant [1] in Pontificio Regesto plurium cardinalium hujusmodi porrecti Urbano libelli supplices.

98. « Idemque dominus noster ad instantiam præfatorum tunc dominorum cardinalium, et procuratorum regis serenissimi principis domini Wenceslai Bohemiæ regis, habita prius deliberatione matura et concordi consilio omnium prædictorum tunc cardinalium, electionem de ipso in regem Romanorum confirmavit, et approbavit,

[1] Tom. II. de schism. p. 29 et 30.

dicto electionis negotio cum præfatis tunc cardinalibus per prius plene examinato, et de idoneitate ipsius electi plena informatione recepta ad cautelam : et quia per præfatum Gregorium recepta et habita fuerat, sicque ipsis consulentibus decretum, approbationem, et confirmationem, ut præmittitur, fecit : idemque dominus noster papa de consilio præfatorum tunc cardinalium ibi existentium Bertrandum tunc cardinalem vocatum Glandacensem, ad Ecclesiam Hostiensem, et Velletrensem, tunc vacantem, ad quam de consuetudine antiquus cardinalis promoveri consuevit, habitis prius consiliis secretis ac etiam auricularibus, et servatis servandis, auctoritate Apostolica promovit, et in episcopum et pastorem dictæ Ecclesiæ ipsum præfecit, et de illis sibi providit, idemque tunc cardinalis Glandacensis gubernationi et administrationi ipsius Ecclesiæ tam in spiritualibus, quam in temporalibus ipsius promotionis vigore se immiscuit, gubernavit et administravit : ac etiam ejusdem promotionis vigore generalem ordinationem sacram in dicta Romana curia more episcoporum cardinalium tenuit et fecit, episcopos consecrando, abbates benedicendo, clericos ordinando et ad sacros ordines promovendo.

99. « Præfatique tunc cardinales, præmissorum veritatem notam esse volentes, tam simul collegialiter, quam etiam particulariter quasi omnes, ad gaudium et consolationem totius Christianitatis, claræ memoriæ domino Carolo Romanorum imperatori, et nonnullis regibus, et principibus Christianitatis, ac etiam cardinalibus in Avinione commorantibus, et etiam multis aliis magnis, et honestis personis per suas veras et indubitatas litteras scripserunt, et notificaverunt præfatam electionem, inthronizationem et coronationem per eos factas de præfato domino nostro papa Urbano VI eisdem notificantes, quod ipsum canonice elegerant, et quod ipse erat verus papa, et quod ut talem ipsum tenerent indubie : ipsique tunc cardinales quampluribus personis magnis et honestis ore proprio præfata superius, descripta dixerunt, et quod pure, libere et canonice ipsum elegerant.

100. « Est etiam sciendum, quod præfati tunc cardinales, antequam conclave intrarent post mortem præfati Gregorii, et postquam conclave exiverunt semper potuerunt tam ipsi, quam eorum familiares per civitatem Romanam et extra, ac etiam extra territorium Urbis, quo voluerunt ire, familiam adducere, bona adsportari facere libere et tute sine aliquo periculo senatoris officialiumque Urbis, seu quorumcumque aliorum civium Romanorum, vel etiam extraneorum : dictique tunc cardinales, et ipsorum familiares, ubicumque reperiebantur, tam per senatorem et alios officiales Urbis, quam per alios cives Romanos honorabantur, bene tractabantur, eis reverentia exhibebatur absque aliqua injuria seu molestia; at cum præfatus dominus noster extirpare vellet vitium simoniæ, quod aliquanto tempore in Ecclesia Dei pullulaverat, dixit dominis cardinalibus pluribus vicibus, quod nullum exaudiret de simonia suspectum, vel alio illicito lucro, et quod suæ intentionis non erat, quod aliqui ex dominis cardinalibus de cætero haberent pensiones seu provisiones, vel alia lucra illicita a principibus, communitatibus vel a quacumque alia persona, quia propter illa lucra negotia Ecclesiæ male procedebant et processerant ; imo quandoque propter tales pensiones contingerat, quod non potuerat Ecclesia Dei habere pacem cum suis inimicis, quam dominus noster semper desideraverat et desiderat. Vidensque præfatus dominus, quod dominus Petrus tunc Arelatensis, olim camerarius, nonnulla bona, videlicet ornamenta et jocalia, et multas pretiosas res ad cameram Apostolicam spectantia, tempore infirmitatis domini Gregorii occultaverat, et post coronationem domini nostri ipsa bona ad civitatem Anagniæ secrete et sine licentia præfati domini nostri adsportaverat ; mandavit dominis tunc cardinalibus de Agrifolio, Pictaviensi et Vivariensi tunc Anagniæ existentibus, ut præfatum archiepiscopum, olim camerarium, cum prædictis bonis arrestarent : et propter prædicta per præfatum archiepiscopum tunc perpetrata, idem dominus noster habuit etiam rationem cum cardinale Lemovicensi fratre germano olim ipsius archiepiscopi, quod talia pati non poterat, et quod de ipso archiepiscopo justitiam faceret. In præfato etiam castro S. Angeli erat quidam Ultramontanus nomine Petrus Rostagni, ut superius dictum est, castellanus ad instantiam olim cardinalis Majoris-Monasterii per præfatum dominum Gregorium papam constitutus, præfatusque dominus noster petiit dictum castrum a dicto Petro Rostagni : qui tanquam infidelis frivolas occasiones quærendo, reddere denegavit, et rebellem ipsi domino nostro se constituit : cujus quidem rebellionis particeps, et socius et tractator erat præfatus olim cardinalis Majoris-Monasterii : propter quod præfatus dominus noster dictum olim cardinalem reprehendit, et comminatus fuit, quod contra ipsum procederet et justitiam faceret.

101. « Est etiam verum quod civitatem Viterbiensem, quæ pleno jure ad Ecclesiam Romanam spectat, Franciscus de Vico, qui se intitulat præfectum Urbis, tyrannice detinebat, prout detinet occupatam : et quod præfatum olim cardinalem Ambianensem reprehendit, comminando quod non intendebat talia sustinere. Præfatum etiam olim cardinalem S. Eustachii certas fraudulentas conventiones cum societate Britonum in præjudicium Ecclesiæ et suæ cameræ fecerat, ac etiam certas pecunias receperat ad effectum, quod castrum S. Angeli præfato domino nostro restitui faceret, quod minime fecit : et videns præfatus dominus noster prædictum ipsum redarguit dicens, quod talia sustinere non intendebat. Post quem alii cardinales Ultramontani, qui remanserant in curia successive unus post alium, etiam de licentia do-

mini nostri, accesserunt Anagniam, ubi fecerant provisiones ex ordinatione domini Gregorii : ad quem locum idem dominus noster etiam decreverat accedere post adventum gentium armorum, quas tunc exspectabat: et propterea ibidem pro eodem domino nostro factæ erant provisiones. Deinde elapsis aliquibus septimanis et diebus, inimico homine seminante zizania considerantes, tunc cardinales, quod dominus noster volebat curiam Romanam in bona honestate tenere, et in ea justitiam conservare, in Italia residentiam facere, et quod tunc pro parte Romanorum supplicaretur domino prædicto de nova creatione Italicorum, idem dominus noster habuit respondere, quod intentio sua erat creare cardinales de Italia, et aliis nationibus in pari numero Ultramontanorum cardinalium tunc existentium ; et quod nonnullas supplicationes, licet justas, eisdem tunc cardinalibus negaverat, cœperunt quorumdam mentes occæcatæ in reprobum sensum dari, et contra præfatum dominum nostrum indignari, atque elationis spiritu de cætero contra ipsum machinari, et eorum cornua erexerunt, et conspirationes contra ipsum dominum nostrum fecerunt; quamvis ipsi tunc cardinales in Anagnia existentes per prius plures, et plures litteras scripserunt sibi, ut vero summo Pontifici per litteras et nuntios eidem domino nostro supplicas miserunt, tam super beneficiis, quam super nonnullis aliis negotiis pro seipsis, et pro familiaribus eorum, pro quibus gratiis obtinendis penes ipsum dominum nostrum institerunt: præfatusque olim cardinalis Lemovicensis existens summus pœnitentiarius in Anagnia cum aliis concardinalibus nonnullas litteras ad officium pœnitentiariæ spectantes suo sigillo authentico sigillatas ad diversas mundi partes directas scripsit, ponendo sub data Anagniæ Pontificatus sanctissimi in Christo patris domini nostri domini Urbani divina providentia papæ VI, anno I. Aliqui etiam ex aliis tunc cardinalibus in eorum procurationibus et vicariatibus scripserunt similiter: Dat. Pontificatus sanctissimi in Christo patris, et domini nostri domini Urbani etc. Et in missis, quas celebrabant, et coram se celebrari faciebant, orationes pro Romanis Pontificibus dici consuetas dixerunt et dici fecerunt, ut supra narratum est.

102. « Ex quibus omnibus patet, quod præfatus dominus noster papa Urbanus in possessione papatus continue fuit, et est papa canonicus. Præfatisque omnibus non obstantibus, dicti olim cardinales in arcum perversum deducti, ad eorum confusionem majorem, mala pejora addentes, perditionis filium Robertum de Gebenna olim cardinalem Gebennensem prædictum in antipapam in civitate Fundorum elegerunt, et prædictorum immemores sibi obedierunt, divisionem et schisma, quantum in eis est, unitate sanctæ matris Ecclesiæ ponentes, prout publice est notum. Quæ omnia et singula suprascripta, in quantum opportuna sunt, ad probationem narratorum, seu justitiæ ejusdem domini nostri, fuerunt et sunt vera, publica et notoria in Urbe, etc. Romana curia, et per totam Italiam, per omnesque partes Christianitatis, fuitque de ipsis et singulis publica vox et fama, communis opinio, communis assertio, communis reputatio et commune dictum, ac firma, vera et indubitata credulitas in partibus supradictis ».

Adjungimus alia gesta hoc anno a duobus Pontificibus, altero vero, altero autem simulato sibi invicem adversantibus. In primis episcopus Tudertinus earum rerum testis oculatus de reditu Urbani in Urbem, confirmato jam schismate, et omnibus in bellum versis, hæc tradit : « Dominus noster venit ad Romam, et descendit in S. Mariam-Majorem, quia castrum S. Angeli tenebatur per adversarios, et deinde ivit ad S. Mariam in Transtyberim, et ibi stetit, donec castrum pervenit ad manus Romanorum ». Addit paucis interjectis de creato cardinalium collegio : « Dominus noster in S. Maria de Transtyberim creavit et fecit XXVIII cardinales, inter quos fuit dominus Agapitus de Columna ». Rem paulo fusius narrat Theodoricus e Niem his verbis : « Videns dictus Urbanus se tunc sine cardinalibus existere, dictosque curiales partim de die in diem taliter aufugere, et alios taliter de eorum statu titubare, cœpit dolere, et quandoque me vidente flevit amare : et tunc primum cognovit, quia minus caute egisset in principio sui regiminis, et quod mala hæc propterea fierent. Et tunc quoad remanentes curiales in ejus curia, se humiliando, plures eorumdem ad diversa officia prædictæ suæ curiæ tunc vacantia promovit, et se valde gratum, adversitate docente, tunc reddidit erga ipsos, necnon simul et semel viginti sex cardinales una die creavit, existimans forte quod de tanto numero eorum aliqui hujusmodi cardinalatus fastigium utique acceptarent, prout, nec ipsum fefellit opinio, factum fuit. Et inter eosdem cardinales de novo creatos, aliqui fuerunt Romani de omni statu, et multi ex aliis creatis de novo cardinalatus hujusmodi fastigium acceptantes, de diversis locis ad ipsum Urbanum subito accesserunt ». Recenset plurium nomina Felix Contelorius:

« I. Thomasinus, inquit, de Frignano seu Firignano, ex generali Ordinis Minorum patriarcha Gradensis, tit. SS. Nerei et Achillei presbyter.

« II. Pileus de Prata archiepiscopus Ravennas, presbyter tit. S. Praxedis.

« III. Franciscus archiepiscopus Pisanus, episcopus Prænestinus, S. R. E. vicecancellarius.

« IV. Lucas de Gentilibus episc. Camerinensis, postea Nucerinus, in Urbe vicarius Gregorii XI, presbyter tit. S. Sixti.

« V. Andreas episcopus Perusinus, presbyter tit. SS. Marcellini et Petri.

« VI. Frater Bonaventura de Padua, generalis

Ordinis Eremitarum S. Augustini, presbyter tit. S. Cæciliæ.

« VII. Frater Nicolaus Misquinus, seu Caracciolus, inquisitor hæreticæ pravitatis in regno Siciliæ generalis, ex Ordine fratrum Prædicatorum, presbyter tit. S. Cyriaci in Thermis.

« VIII. Philippus Carasa archidiaconus Bononiensis, presbyter tit. S. Martini in Montibus.

« IX. Joannes archiepiscopus Corsiensis, presbyter tit. S. Sabinæ.

« X. Philippus episcopus Tiburtinus, tit. S. Susannæ presbyter.

« XI. Poncellus Ursinus episcopus Aversanus, presbyter tit. S. Clementis.

« XII. Bartholomæus Mazzavaccha Bononiensis, episcopus Reatinus, presbyter tit. S. Marcelli.

« XIII. Rainulphus episcopus Sistariensis, presbyter tit. S. Potentianæ, S. R. E. vicecancellarius.

« XIV. Philippus de Alenconio de stirpe regum Francorum genitus, patriarcha Hierosolymitanus, postea episcopus Sabinus, et demum Ostiensis et Velletrensis.

« XV. Joannes archiepiscopus Pragensis, presbyter tit. XII Apostolorum.

« XVI. Guillelmus tit. S. Eusebii presbyter.

« XVII. Elizarius de Sabrano, Arianensis, episcopus Theatinus, presbyter tit. S. Balbinæ.

« XVIII. Demetrius episcopus Strigoniensis, presbyter tit. SS. Quatuor-Coronatorum.

« XIX. Galeottus Tarlatus de Petramala, diaconus S. Agathæ.

« XX. Gentilis de Sangro diaconus S. Adriani.

« XXI. Agapitus de Columna, episcopus Ulixbonen.

« XXII. Ludovicus diaconus S. Mariæ-Novæ.

« XXIII. Stephanus Columna, præpositus Ecclesiæ S. Audomari, Morinensis diœcesis.

« XXIV. Guillelmus Courteneius ab Herefordia, episcopus Londinensis ».

Addit Contelorius præter hos, quinque alios; nempe Joannem episcopum Vercellensem, sed de quo incertum sit, an cardinalatum admiserit, Stephanum Sanseverinatem, sed repulso honore nupsisse, Leonardum e Giffono, Guterium Gomesium episcopum Palentinum, ac Petrum e Barreria episcopum Æduensem, sed ab antipapa insignia pseudocardinalitia accipere maluisse (1).

133. *Schismatis auctores in judicium vocati, et Pontificium contra eos edictum.* — Creatis cardinalibus Pontifex antipapam ac patrati flagitii præcipuos signiferos, nimirum Joannem Ambianensem, Geraldum Majoris-Monasterii, ac Petrum S. Eustachii in judicium vocatos, VIII idibus Novembris, de gradu cardinalitiæ digintatis dimovit, pluribusque aliis affecit pœnis, quas III kal. Decembris confirmavit; pariterque in patriarcham Constantinopolitanum, qui blasphemas conjuratorum cardinalium in Pontificem litteras in malignantium cœtu vulgarat, nonnullosque episcopos; tum in Fundorum et Casertæ comites, ac Nicolaum Spinellum Joannæ reginæ Neapol. oratorem, maximum sceleris artificem, Franciscum e Vico Viterbii invasorem, necnon in Britonum et Vasconum tribunos militares participes sceleris subjecta sententia, animadvertit:

« Urbanus ad futuram rei memoriam.

« Nuper cum vinea Domini Sabaoth sancta, videlicet Romana Ecclesia, ventrem suum doleret, et amaricatis visceribus gravia emittere suspiria cogeretur, ex eo, quia filios uteri sui, quos enutriverat, et de infimis erigens ad culmina dignitatum extulerat, videlicet, iniquitatis et perditionis alumnos, Robertum olim Basilicæ XII Apostolorum, vulgariter dictum Gebennensem, Ambianensem, Geraldum olim tit. S. Clementis, Joannem olim. tit. S. Marcelli vulgariter dictum Majoris-Monasterii presbyteros, Petrum S. Eustachii olim diaconum cardinales conspiciebat matris ubera spuere, et a rectitudinis tramite deviare, et non solum leges et monita materna despicere, sed ejus-

(1) Creati hoc anno ab Urbano cardinales, sed qua die, et quot numero non satis convenit inter scriptores. Nam Felix Contelorius renuntiatos cardinales affirmat die XXVIII Septembris; reliqui vero omnes, quibus veteres eorum temporum scriptores adstipulantur, inter quos Nerius in Chronico Senensi et Thomas de Acerno episcopus Lucerinus in Opusculo de creatione Urbani VI, vulgato a Muratorio Rer. Italic. tom. III, part. II, col. 715 diem Quatuor-Temporum Septembris, pro consueto more, adeoque XIV kal. Octobris signant. Sententiam hanc certam esse constat ex auctoritate ejusdem episcopi Lucerini, qui Romæ tunc agens jussu Joannæ reginæ Neapolis omnia explorabat, et adnotabat sedulus. Utriusque etiam scriptoris, Nerii scilicet et Lucerini consensu cardinalium numerus, quem ad XXIX definiunt, exploratus est. Eum numerum nec episcopus Tudertinus, nec Theodoricus Niemius in Annalibus laudati satis accurate expresserunt. Catalogos vero eorumdem cardinalium, qui apud Ciaconium exhibentur, mendosos esse, et forte confusos, ut cardinales diverso tempore renuntiatos in unum misceant ex eo arguimus, quod Chronici Senensis scriptor Nerius, his annis florens, cardinales hosce ita designat : « Due Colonnesi, e Mss. (Messer) Agabito di M... e due Orsini el Vescovo di Perugia, l'Arcivescovo di Napoli (quis iste? an ille quem Ciaconius Ludovicum Campanum appellat, cum per hos annos Urbanus, amotu ab ea cathedra Thoma schismatis fautore, Ludovicum Bozutum substituerit, Ughellio teste?) e uno de Malatesti, e un figlio di Messer Maggio di Pietramala..... venti tuti Taliani grandi et potenti, e nove altri ». Duos hosce Ursinos, et geminos. Columnas præter Agapitum frustra quæras apud Ciaconium, apud quem Columnensis unus præter Agapitum et Ursinus itidem unus occurrit; quanquam Ursinus alter in tertia creatione anni MCCCLXXXI legitur. Alia insuper sese offerunt in eodem Catalogo Ciaconii ex auctoribus vetustis emendanda. Guillelmus presbyter cardinalis S. Eusebii alter est a Guillelmo patriarcha Hierosolymitano, si Victorellum in Additionibus ad Ciaconium audias. Verum patriarcham Hierosolymitanum inter cardinales hoc anno adlectos, recenset vetus auctor Chronici Estensis ad annum usque MCCCXCIII deducti, rer. Italic., t. XV. Et anonymus annalista Mediolanensis, qui anno MCDII opus suum absolvit. Joannes Urgelliensis idem est cum Joanne Flisco Genuensi, Vercellensi episcopo, cui inter cardinales jam cooptato, ac mortalitatem non diu post exuto, ab eodem Urbano successor datus est in eadem cardinalis dignitate. Ludovicus de Flisco itidem Vercellarum episcopus, Joannis ex fratre nepos, Georgio Stella Genuensi eorum temporum Annalium patriæ suæ scriptore testante, ex quo submotæ Ciaconii ambiguitates, dubitantis num Ludovicus de Flisco ac Joannes de Flisco unus idemque vir fuerit. F. Bonaventura Baudarius Ordinis Eremitarum S. Augustini supremus Magister; e quarta creatione, cui a Ciaconio adscriptus fuit, ad primam referendus est, ut ipse pariter Victorellus subodoratur, et auctoritas chronistarum Estensis et Mediolanensis constituit. MANSI.

dem matris uterum, quantum in eis erat, viperinis conatibus laniare, et quod ipsi inconsutilem Domini tunicam scindere satagentes, scandalorum et schismatum seminaria præparabant, et famæ suæ prodigi et honoris proprii persecutores effecti, non tantum seipsos nexibus peccatorum involvere, sed in reprobum sensum dati, etiam alios secum ad præcipitium trahere conabantur; nos, qui divina favente clementia, prædictæ vineæ sollicitudinem et curam gerimus, adversus hujusmodi prætergredientes veritatis rectæ fidei semitam, et prævaricationes addentes, ne eamdem vineam demoliri valeret, in virtute Altissimi de fratrum nostrorum consilio duximus exsurgendum, et contra ipsos et nonnullos alios eis adhærentes, ac fautores inferius nominatos per infrascriptum modum mediante justitia duximus procedendum.

104. « Siquidem cum prædicti viri nequam, viri nescientes in semitas justitiæ dirigere gressus suos, et timorem Dei præ oculis non habentes, contra nos conspirationes, colligationes et machinationes diversas facere, et in Dei Ecclesia schisma et divisionem ponere, et civitatem nostram Anagninam, et castrum S. Angeli de Urbe, et nonnulla alia castra, et terras et loca nobis et dictæ Ecclesiæ subjecta occupare et occupari facere, seu illa occupantibus auxilium, consilium et favorem præbere præsumpsissent ac præsumerent, et insuper, ut dictam civitatem, et alias terras provinciæ nostræ Campaniæ facilius occupare et occupata detinere, ac alios ad consentiendum eorum iniquis molíminibus, et operibus violenter attrahere possent, magnam multitudinem gentium armigerarum, quæ Britones et Vascones nuncupantur, ad dictam civitatem et provinciam venire fecissent, et exinde quamplurima homicidia, sacrilegia, rapinæ, depopulationes, et alia mala et damna, et scelera fuissent secuta; nos, qui salutem zelabamur illorum, sperantes ipsos ad cor reversuros, et viam justitiæ repetituros, eos per venerabilem fratrem nostrum Petrum episcopum Portuensem, et dilectos filios nostros Simonem tit. SS. Joannis et Pauli presbyterum, et Jacobum S. Georgii ad Velum-Aureum diaconum cardinales pluries, et per diversos alios probos prælatos, et alios magnæ auctoritatis viros, ac etiam per litteras nostras iteratis vicibus, ut ad viam veritatis et justitiæ redire, et ab hujusmodi erroribus resipiscere vellent, duximus exhortandos ac etiam requirendos. Sed præfati nequam viri in sua pertinacia et superbia obstinati, post monitiones et exhortationes hujusmodi contra nos antea in Urbe per ipsos, ac alios, ad quos spectabat, in papam electos, ac debitis et consuetis solemnitatibus observatis inthronizatos, ac publice coronatos, quos tanquam papam, et summum Pontificem in missarum solemniis, et consistoriis publicis ac privatis consulendo, ordinando de statu Romanæ Ecclesiæ, ac reipublicæ per plures menses tractaverunt, recipiendo a nobis Ecclesiastica sacramenta ac dignitates, et beneficia Ecclesiastica pro se et aliis a nobis impetrando, diversos libellos diffamatorios fecerunt, et illos ad diversos prælatos, et mundi principes transmiserunt, per quos asserebant, nos non verum papam fore, ac multa alia mala, et enormia nobis dicere præsumpserunt; et tandem in profundum descendentes malorum, et cupientes sanctæ matris Ecclesiæ scindere unitatem, in civitate Fundana cum quibusdam aliis, quos cum eorum machinationibus et diabolicis suggestionibus ad eorum impium propositum attraxerunt congregati in domo iniquitatis filii Honorati Guytani olim comitis Fundorum, cum ipsius Honorati auxilio et favore, præfatum Robertum temere eligendo antipapam fecerunt, ipsumque ausu sacrilego papam nominare præsumebant et præsumunt, ipseque Robertus se papam nominare ausu temerario non pavescebat nec pavescit.

105. « Præterea cum etiam iniquitatis alumnus Petrus olim archiepiscopus Arelatensis, camerarius noster, diabolico spiritu instigatus dudum de Urbe prædicta, ubi nobiscum erat absque licentia nostra et quasi furtive recessit, et de camera nostra quamplurima jocalia, et alias res, et bona magni valoris et pretiosa, ad nos et Romanam Ecclesiam pertinentia, secum adportasset, et ad dictam civitatem Anagninam se conferens cum præfatis sceleratis viris Roberto, Joanne, Geraldo, et Petro olim cardinalibus, diversas colligationes, et conspirationes contra nos ordinare et facere, et ad conducendum dictas gentes armigeras ad dictam civitatem Anagninam consilium, auxilium et favorem præbere; et tam ipsi, quam perditionis filii Jacobus olim patriarcha Constantinopolitanus, Nicolaus olim archiepiscopus Gusentinus, Petrus olim Urbevetanus, Guillelmus olim Urbinas, Petrus olim Montisflasconis, Joannes olim Gebennensis, et Franciscus olim Cayacensis episcopi, ac Bertrandus olim Ruffini, olim clericus cameræ Apostolicæ, et etiam iniquitatis filii Honoratus Gaytani olim comes Fundorum, Antonius olim comes Casertanus, Franciscus de Vico olim præfectus Urbis, Joannes de Malastres, Nicolaus Spinellus de Juvenacio, alias dictus de Neapoli, Silvester Bindo, Bernardus de la Sala, Petrus de la Saga olim milites, et Guilhonetus de la Sala domicellus in reprobum sensum dati præfato Roberto antipapæ adhærere et favere, et eorum linguis transeuntibus super terram, os in cælum ponere præsumentes, non fuissent veriti nec verentur publice asserere, et per alios asseri et prædicari facere nos non esse papam, nec Romanum Pontificem, et eorum falsis et confictis mendaciis quam plura enormia mala de nobis dicere, et se ab unitate Romanæ Ecclesiæ separare, et schisma ac divisionem quantum in eis erat, in Dei Ecclesia ponere, et Franciscus de Vico civitatem nostram Viterbiensem, et Joannes de Malastret, Silvester, Bernardus, Petrus de la Saga, et Guilhonetus prædicti cum nonnullis eorum complicibus dictam civitatem nostram Anagninam, et etiam nonnullas alias terras nostras, et Romanæ Ecclesiæ

occupare, et tam ipsi quam alii nominati nonnullas alias terras nostras et Romanæ Ecclesiæ occupantibus et invadentibus, auxilium, consilium et favorem præbere præsumpsissent el præsumerent, crimen hæresis, schismatis, læsæ majestatis et apostasiæ damnabiliter incurrendo.

106. « Et quamvis hujusmodi excessus et scelera essent tunc, prout sunt, adeo notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari, ita quod absque alia informatione juste potuissemus animadvertere in eosdem sceleratos viros; nos tamen ad cautelam et majorem certitudinem præmissorum, dilecto filio nostro Joanni tit. S. Sabinæ, et bonæ memoriæ Guillelmo tit. S. Eusebii presbyteris cardinalibus divisim et successive commisimus, ut se de prædictis informarent, et quæ per informationem hujusmodi reperirent, nobis referre curarent: et tandem hujusmodi informatione per eos recepta cum ipsi nobis in consistorio retulissent, se reperisse omnia et singula fuisse et esse vera; nos nequeuntes absque gravi offensa Christi, et remorsu conscientiæ tot et tantos excessus, et scelera amplius tolerare, adversus præfatos sceleratos viros in virtute Altissimi de fratrum nostrorum consilio, ut præmittitur, duximus exsurgendum, et contra ipsos super præmissis procedendum, et eis ad hoc legitime citatis, et aliis debitis juris solemnitatibus observatis per nostram definitivam sententiam decrevimus et declaravimus præfatos Robertum, Joannem, Geraldum, et Petrum, olim cardinales, Jacobum olim patriarcham Constantinopolitan., Nicolaum olim archiepiscopum Cusentinum, Petrum olim Urbevetanum, Guillelmum olim Urbinatem, Petrum olim Montisflasconis, Joannem olim Gebennensem, et Franciscum olim Cayacensem episcopos, ac Masellum, ac etiam iniquitatis filios Honoratum Gaytanum olim Fundorum, Antonium olim Casertanum comites, Franciscum de Vico olim præfectum, Joannem de Malastret, Nicolaum Spinellum de Juvenacio, alias dictum de Neapoli, Silvestrum Bindo, Bernardum de la Sala, Petrum de la Saga olim milites, et Guilhonetum prædictos fuisse et esse schismaticos et apostatas, et contra nos conspiratores et blasphemos, et tanquam hæreticos puniendos, et reos criminis læsæ majestatis, ipsosque propter præmissa fore excommunicatos, et anathematizatos, ac excommunicavimus et anathematizavimus, ac incidisse in pœnas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, ac etiam in pœnas et sententias contentas in processibus felicis recordationis Joannis XXII et Clementis VI Romanorum Pontificum prædecessorum nostrorum contra occupatores, invasores et turbatores terrarum Romanæ Ecclesiæ factis: ac etiam delaravimus dictos Robertum, Joannem, Geraldum, et Petrum olim cardinales fuisse et esse depositos, et ipsos deposuimus a cardinalibus dictæ Romanæ Ecclesiæ, et ab omni cardinalatus commodo et honore, ipsosque omnibus honoribus, dignitatibus, prælaturis, personatibus et officiis, ac beneficiis Ecclesiasticis quibuscumque fuisse et esse privatos, et fore ad illa inhabiles, ac inhabilitavimus etiam ad habenda; ac etiam declaravimus prædictos olim patriarcham, archiepiscopos et episcopos fore depositos, et ipsos deposuimus ab omnibus dignitatibus etiam Pontificalibus, et tam ipsos quam etiam Bertrandum, et Masellum præfatos ab omnibus officiis et beneficiis Ecclesiasticis et prælaturis quibuscumque; necnon prædictos Honoratum et Antonium olim comites, Franciscum de Vico, Joannem de Malastret, Nicolaum Spinellum, Silvestrum, Bernardum, Petrum de la Saga, et Guilhonetum a quibuscumque dignitatibus, honoribus, et gradu militiæ et cingulo privatos, et depositos fuisse et esse, ipsosque privavimus, et deposuimus, et etiam declaravimus tam prædictorum olim cardinalium, quam etiam omnium aliorum superius nominatorum damnatorum bona mobilia et immobilia, ac jura et jurisdictiones fuisse et esse confiscata, confiscavimus, et personas eorum detestabiles et infames fuisse et esse exponendas, et exposuimus a Christi fidelibus capiendas, ut sic captæ, si absque earum fuga et evasionis periculo fieri posset, nobis indilate tunc mitterentur, alioquin in arctis carceribus detruderentur, et sub fida custodia detinerentur, donec aliud super hoc mandaremus: credentes præterea, receptatores, defensores et fautores eorum excommunicationis sententia innodavimus, absolutione ipsorum, præterquam in mortis articulo, Romano Pontifici reservata.

107. « Insuper decrevimus, quod quicumque, aliquem prædictorum scienter præsumeret tradere Ecclesiasticæ sepulturæ, excommunicationis sententia subjacerent, a qua absolvi non possent, nisi prius propriis manibus extumularent, et procul ejicerent ab Ecclesiastica sepultura corpora eorumdem; et subsequenter districtius inhibuimus. Omnibus et singulis Christis fidelibus utriusque sexus, cujuscumque status, gradus, ordinis aut conditionis, dignitatis vel præeminentiæ existerent, etiamsi regia, reginali, imperiali vel pontificali, seu quavis alia dignitate præfulgerent, etiam si essent sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, ne in civitatibus, castris, terris, villis, vel locis suis aliquem prædictorum damnatorum scienter recipere, vel eis ad illa aditum præbere, vel ad illa, in quibus prædicti damnati, vel aliquis eorum habitarent, vel moram traherent, blada, vinum, carnes, pannos, ligna, victualia, pecunias, merces, res, vel quæcumque alia bona ad eorum usum utilia, portare, mittere, vel deferre, seu portari aut mitti, vel deferri facere præsumerent, nec per alios quoquomodo, si hoc prohibere possent, mitti, deferri seu portari permitterent.

108. « Prohibuimus insuper, ne quis aliquod impedimentum præstare auderet, per se vel alium, seu alios, publice vel occulte, directe vel indirecte,

quominus prædicti Robertus, Joannes, Geraldus et Petrus, ac alii damnati superius nominati caperentur, detinerentur et ad nos transmitterentur, quinimo omnibus Christi fidelibus districte præcipimus, quod ipsi et eorum quilibet præstarent eis, qui eosdem capere, seu captos detinere, et ad nos transmittere vellent, opportunum auxilium, consilium et favorem; qui vero contra præmissa vel aliquod præmissorum facerent, seu, qui præfatum Robertum, qui se Clementem pap. nominat, scienter pap. nominat, vel ipsum pro papa tenerent, crederent vel prædicarent, si personæ singulares, excommunicationis, si vero communitas, vel universitas essent, interdicti sententias incurrerent eo ipso, et civitates et terræ ipsorum communitatum et universitatum aliarum carerent commercio civitatum, terrarum, atque locorum, ac civitates ipsæ, dignitate Pontificali se noscerent privandas: et volumus, quod ab hujusmodi excommunicationis sententia nullus ab alio, quam a Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo, posset absolvi, nec interdictum hujusmodi per alium, quam per eumdem Romanum Pontificem relaxari valeret; ac omnes insuper, qui a præfato Roberto, tanquam a Romano Pontifice quascumque gratias, indulgentias, donationes, privilegia, dispensationes, seu prælaturas, dignitates, personatus, seu quævis alia beneficia vel officia Ecclesiastica, vel mundana, per se aut per interpositam personam peterent, seu etiam proprio motu oblata, donata seu concessa acceptarent seu reciperent, decrevimus fore inhabiles, et inhabilitavimus ad præmissa, vel alia quævis beneficia Ecclesiastica obtinenda, et privavimus jam obtentis, et nihilominus si persona foret singularis, excommunicationis, si vero civitas vel quævis universitas, interdicti incurrerent sententias eo ipso, a qua quidem excommunicationis sententia aliquis absolvi, et interdictum hujusmodi ab alio, quam a Romano Pontifice relaxari non possent. Decrevimus quoque fore absolutos a debito fidelitatis, homagii seu ligii, et alterius cujuscumque obsequii omnes et singulos, qui eisdem damnatis superius nominatis juramento, obligatione, promissione, submissione, vel pacto quacumque firmitate vallato antea fuissent adstricti. Alias etiam pœnas eisdem damnatis inflmiximus, et a jure inflictas decrevimus in suo robore duraturas. Volumus insuper, quod omnes et singuli Christi fideles, qui crucis assumpto charactere ad præfatorum schismaticorum et damnatorum exterminium se accingerent, et eos pro posse persequerentur, illa gauderent indulgentia, illoque privilegio essent muniti, quæ accedentibus in Terræ-Sanctæ subsidium conceduntur.

109. « Et nihilominus præfatos Robertum, Joannem, Geraldum, et Petrum olim cardinales, ac Jacobum olim patriarcham, Petrum, et Nicolaum olim archiepiscopos, necnon Petrum olim Urbevetanum, Guillelmum olim Urbinatem, Petrum olim Montisflasconensem, Joannem olim Gebennensem, et Franciscum olim Cayacensem episcopos, ac etiam Bertrandum Masellum, Honoratum, Antonium, Franciscum Joannem de Malastret, Nicolaum Spinellum, Silvestrum Bernardum, Petrum de la Saga, Guilhonetum præsente fidelium multitudine copiosa, cujusmodi citandi modum ex certis causis duximus eligendum, citavimus, ut penultima die præsentis mensis Novembris, ubicumque tunc essemus, si ea die consistorium esset, alioquin prima die tunc sequenti, qua per nos tunc teneretur consistorium, comparerent personaliter coram nobis, visuri, et audituri per nos fieri aggravationem prædictarum et aliarum pœnarum, de quibus nobis expedire videretur, et justitia mediante; aperte prædicentes eisdem, quod sive venerint, sive non, nos tamen in eodem termino ad aggravationem et inflictionem hujuscemodi procederemus, prout nobis videretur, et justitia suaderet, prout in diversis nostris inde confectis litteris plenius continetur. Adveniente igitur prædicta die, videlicet hodierna, et existentibus nobis in consistorio publice cum fratribus nostris prædictis, comparuit coram nobis dilectus filius magister Thomas de Ficechio procurator noster fiscalis, et prædictorum citatorum non comparentium contumaciam accusavit, et petiit ipsos per nos contumaces reputari, et contra ipsos procedi juxta prædicti termini assignationem.

110. « Nos igitur dilectis filiis Galeotto S. Agathæ, et Ludovico S. Mariæ-Novæ diaconis cardinalibus vivæ vocis oraculo mandavimus, ut ad portas palatii nostri Apostolici, in quo habitavimus, accederent, et ibi per se, et alios publice clamarent vel clamari facerent, ut si prædicti citati, vel alii pro ipsis ibidem existerent, prædictum palatium intrarent, et ad nostram præsentiam venirent. Deinde Galeottus, et Ludovicus cardinales prædicti nobis retulerunt se ad prædictas portas accessisse, et ibidem per se et alios clamasse et clamari fecisse, quod si præfati citati, vel aliquis pro eis ibidem existerent, dictum palatium intrarent, et ad nostram præsentiam accederent, et retulerunt se dictos citatos, vel aliquem pro eis ibidem minime reperisse: propter quod præfatus Thomas procurator iterum dictorum citatorum contumaciam accusavit, et petiit prout alias petierat, ut superius est expressum. Nos igitur omnes citatos prædictos reputavimus prout sunt, contumaces, et in eorum contumaciam prædictos processus aggravando: volumus, et decernimus, quod omnes et singuli, qui contra prædictos processus blada, vinum, carnes, pannos, ligna, victualia, pecunias, merces, res, vel quæcumque alia bona ad dictorum damnatorum usum utilia ad civitates, castra, vel loca, in quibus iidem damnati residerent, vel residebunt in posterum, seu quæ per ipsos vel ipsorum damnatorum nomine detinentur vel detinebantur tunc vel detinere in antea occupata deferrent, seu portabunt impune, una cum bonis, pecuniis et aliis prædictis capi pos-

sint, et bona, ac pecunias, et alia supradicta fieri capientium : et nihilominus tenore præsentium requirimus et monemus omnes et singulos, quamcumque jurisdictionem Ecclesiasticam vel mundanam habentes, eisque districte præcipiendo mandamus ipsis in remissionem peccaminum injungentes, quatenus, sicut cupiunt haberi et reputari fideles, omnes et singulos quos reperire poterunt aliquas litteras ad similitudinem litterarum Apostolicarum Bulla plumbea bullatas sub nomine dicti Roberti antipapæ, qui se Clementem papam VII nominare præsumit, portantes, super quo diligentem sollicitudinem adhibere volumus et mandamus, capere seu capi facere, et litteras ipsas ab eis arripere, et quam cito commode poterunt ad nos destinare procurent, et idem facere studeant de quibuscumque, qui alias litteras præfatorum olim cardinalium et aliorum per nos, ut præmittitur, damnatorum, seu eorum sequacium, et adhærentium, et fautorum, sive litteræ ipsæ ab aliis mittantur eisdem, sive per eos aliis destinentur.

111. « Et similiter capi volumus et mandamus omnes et singulos, qui aliquas ambasciatas prædictis damnatis, vel eorum sequacibus et fautoribus deferre præsumpserint, ipsosque omnes juris remediis ad detegendum et revelandum hujusmodi ambasciatas decrevimus compellendos, invocato ad præmissa, si opus erit, auxilio brachii sæcularis. Volumus autem, quod hujusmodi litterarum et ambasciatarum portatores sic, ut præmittitur, capiantur et si id commode fieri possit ad nos sub fida custodia transmittantur ; alioquin eorum captio nobis intimetur, et ipsum captum detineant, donec super hoc aliud dederimus in mandatis. Illis autem, qui circa executionem hujusmodi mandati nostri debitam diligentiam adhibuerint et quoties aliquos de hujusmodi portitoribus ceperint, et captos, si id commode fieri possit, ad nos transmiserint vel detinuerint, ut præfertur, pro singulis vicibus, quibus hoc fecerint, et veri pœnitentes et confessi fuerint, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Apostolorum ejus Petri et Pauli auctoritate confisi, unum annum et quadraginta dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxamus. Cæterum quia displicenter accepimus, et evidentia facti demonstrat, sunt nonnulli principes et magnates, et alii nobiles, et potentes prædicto antipapæ adhærentes, sibique et aliis per nos damnatis prædictis, etiam post et contra dictos processus nostros dantes auxilium, consilium vel favorem, nos attendentes, quod nimis periculosum est conversari, seu participare cum hujusmodi hæreticorum fautoribus, receptoribus, et defensoribus, ac dantibus auxilium, consilium et favorem, eosdem omnes et singulos, qui præfatis principibus, magnatibus, ac aliis quibuslibet etiam si regali, reginali, vel imperiali, aut pontificali, seu quavis alia Ecclesiastica, vel mundana fulgeant dignitate, dicto antipapæ adhærentibus, seu eisdem aliis damnatis prædictis dantibus auxilium, consilium, vel favorem subjecti etiam de facto existunt, vel eis seu eorum alicui juramento fidelitatis seu homagii, aut alterius cujuscumque obsequii debito, vel submissione, obligatione, aut pacto quomodolibet fuerint adstricti vel obligati, monemus ipsis districte præcipiendo mandantes, ne ipsis principibus, magnatibus, vel aliis quibuscumque, etiamsi, ut prædicitur, regali, aut reginali, vel imperiali, aut pontificali dignitate fulgeant, aliquatenus pareant, seu obediant, vel intendant ; nos enim omnes et singulos auctoritate Apostolica ab hujusmodi juramento, obligatione et fidelitate, et aliis supradictis per præsentes absolvimus, et decernimus absolutos. Volumus insuper, et auctoritate prædicta decernimus, quod omnes et singuli, qui eisdem principibus seu magnatibus deinceps contra hujusmodi mandatum nostrum parebunt, seu obedient, si personæ singulares excommunicationis, si vero civitates, et universitates, aut collegia fuerint, interdicti sententias eo ipso incurrant, et eorum civitates, terræ, castra, et loca Ecclesiastico subjaceant interdicto : quarum sententiarum absolutionem præterquam in mortis articulo, et interdictorum relaxationem, successoribus nostris tantummodo reservamus. Nulli ergo etc. Dat. Romæ apud S. Mariam in Transtyberim III kal. Decembris, Pontificatus nostri anno I ».

Distulit severitatem in alios cardinales schismaticos distringere, ut ipsos ad officium veniæ spe revocaret, ac pariter acceptam a Jacobo Ursino, et Petro Florentino, ac Simone Mediolanensi cardinalibus, qui antipapatus adipiscendi fallaci spe ducti Fundanæ synagogæ interfuerant, injuriam clementia dissimulavit, ne in desperationem metu animadversionis adigeret, eorumque accessione schisma convalesceret.

112. *Ab antipapa pseudocardinales creati.* — At contra Robertus antipapa ad schisma corroborandum omisit dolos nullos, variosque impostores ad animas suis illaqueandas erroribus misit, ac suorum pseudocardinalium numerum auxit, ut Vitæ ejus scriptor[1] narrat : « Die, inquit, XVII mensis Decembris, an. prædicti MCCCLXXVIII, quæ fuit feria VI Quatuor-Temporum, sex novos creavit cardinales, videlicet dominum Jacobum de Itro Campanum, tunc patriarcham Constantinopolitanum, dominum Petrum Amelii Avernigenam, monachum Ordinis S. Benedicti, tunc archiepiscopum Ebredunensem, dominum Nicolaum de Brancaciis Neapolitanum, tunc archiepiscopum Cusentinum, dominum Petrum de Barreria diœcesis Ruthenensis, tunc episcopum Renensem, dominum fratrem Nicolaum de S. Saturnino Avernigenam Ordinis fratrum Prædicatorum tunc lectorem palatii in sacra pagina magistrum ». Hic

[1] Antip. Vitæ script. apud Bosq.

addit[1] Leonardum e Giffono Felix Contelorius in suo Elencho, confirmatque Angelus Minorita, qui inter schismaticos in Ordinis præfectura successit Leonardo. Cæterum proximo anno quinta Aprilis ab antipapa cardinalitiæ dignitatis insigne ad eum transmissum, refert Hector [2] Pignatellus comes, ac reginam Joannam ea de causa publicam lætitiæ pompam instruxisse, quæ postea in luctum abiit, ipsumque Giffonum acceptam scelere purpuram coactam exuere, inferius visuri sumus.

113. *Wicleffi hæresis invalescit.* — Nec schismate modo, verum hæresi Wicleffiana vexata est Ecclesia Dei, quanquam enim hoc anno Angli præsules circa extrema Gregorii, vel initia Urbani Pontificatus synodum adversus Wicleffum hæresiarcham Lambathi coegerunt, is tamen Richardi Cliffordi patrocinio tectus, cum hæreticas propositiones ad molliorem interpretationem flexisset, judiciariam severitatem declinavit, ut narrat Nicolaus Harpsfeldius[3] in Wicleffiana historia. Gerebat adhuc Catholici hominis larvam Wicleffus, quippe qui datis ad Urbanum Pontificem litteris professus est omnia sua dicta ex illius, quem Evangelicæ legis verum interpretem agnoscebat, decretoria sententia demisse correcturum, ut ex ipsorum hæreticorum Commentariis narrat Sanderus[4]: quam talis postea horrendas in Pontificem et Ecclesiam voces effuderit : « Joannes Foxus, Wicleffista ex parte, sed ex toto Calvinista, in rerum gestarum Commentariis libro I fatetur Wicleffum ad Urbanum papam VI in hæc verba scripsisse : Gaudeo plane detegere cuicumque fidem meam, et specialiter Romano Pontifici quia suppono, quod si sit orthodoxa, ipse fidem meam humiliter confirmabit : et si sit erronea, emendabit, etc. Suppono iterum quod Romanus Pontifex, cum summus Christi vicarius in terris sit, ad illam legem Evangelii inter viantes maxime obligatur et si in istis erravero, volo humiliter etiam per mortem, si oporteat, emendari ; et si in persona propria ad votum potero laborare, vellem præsentiam Romani Pontificis humiliter visitare.

114. « Wicleffi verba plane docent illum in principio suæ hæreseos a primatu Romani Pontificis non abhorruisse, cum Urbanum VI et suum papam vocet, et summum Christi vicarium in terris esse dicat, ab eoque fidem suam, vel confirmari, si orthodoxa est, vel emendari, si erronea est, supponat, contentusque sit etiam per mortem, si oporteat, emendari. Deinde agnoscit justos instinctus Evangelicos in Urbano, eosque petit præservari : quæ omnia declarant Wicleffum fuisse hoc animo, ut si Romanus Pontifex hæresim ipsius tolerare voluisset, eum semper habiturus esset pro summo Christi vicario in terris ». Et infra : « Unde apparet Romani Pontificis primatum non alia de re ab hæreticis tam olim quam nuper oppugnatum, quam quod ipsorum, aut hæreses, aut impia facinora noluerit confirmare ». Subdit Sanderus ex Tertulliano, Montanistas a Romana Ecclesia initio litteras pacis eblandiri conatos, sed cum adversantem suis hæresibus sensissent, ab ejus obsequio descivisse. Eusebianos etiam initio apud Romanum Pontificem ut apud supremum sacrorum antistitem, et judicem accusasse Athanasium, sed ubi fidei et Athanasii defensorem experti essent, in eum rebellasse. Pelagium et Eutychen Pontificium patrocinium initio ambiisse. Waldenses etiam, teste abbate Uspergensi, petiisse initio a Pontifice eorum religionem confirmari; deinde in eum favere impietati detrectantem veluti in Antichristum consurrexisse, idemque plane a Wicleffo, postea a Luthero usurpatum. « Hæc ergo est summa rei », inquit Sanderus, « primatus Romani Pontificis tam illustris semper et perspicuus fuit, ut nemo fere hæreticorum potuerit negare quin penes eum fuerit, ac in æternum debeat esse summum Ecclesiæ tribunal et judicium : sed quia propter mentis suæ cæcitatem certissime sibi persuadent hæretici omnia sua placita esse verum Dei Evangelium, concludunt demum potius optandum, atque eligendum ipsis esse, ut summo judici Ecclesiæ recusent parere, quam ut mendacium, quod instar veritatis amplexi sunt, quodque jam diu palam defendere cœperunt, cum famæ suæ detrimento deserant postea, et condemnent ».

115. Quæ studia Urbanus in exscindenda Wicleffiana hæresi collocarit, cum plura ejus Regesta perierint, nitide explicare non possumus : ipsum tamen officio non defuisse ex eo constat, quod Wicleffus in eum, ad quem ut compesceret adversarios, perfugerat, arroganter insolenterque cervices, aliorum hæresiarcharum more erexerit, atque conflato schismate, maledicendi Ecclesiæ, et evomendarum hæreseon occasionem arripuerit, ut memorat Thomas [1] Waldensis : « Cur toties insultando renovaret rumores illos luctuosos omnibus Christianis scissura longæva summi Pontificatus Romani inter Romanum Urbanum VI et Avinionensem Clementem in Trialogo, in Supplemento ejus, in Dialogo, in de Antichristo, in sermonibus, in locis infinitis maxime jactans vindictam fuisse toti Ecclesiæ a Deo inflictam », et infra : « Et inter conclusiones damnatas conclusione XXVI Wicleff, ex dissensione Pontificum de papatu magnum bonum provenit, quia jam visa debilitate antichristi confortantur fideles publicare multas sententias Evangelicas, etc. » Sed quæ fuerunt eæ sententiæ Evangelicæ? Hæ nimirum : Quælibet creatura est Deus : stramen est Deus. Deus non potest perfectiorem vel majorem mundum creare. Verbum non assumpsit carnem. Christi humanitas a Verbo disjuncta adoranda est

[1] Tom. III. de schism. p. 1. — [2] Hect. Nat. Pignat. Ms. diariis Neap. — [3] Nicol. Harpsfel. in hist. Wiclef. c. 5. — [4] Sander de visib. monarch. l. VII.

[1] Thom. Wald. l. II. art. 3. c. 45.

adoratione latriæ ». Hæc et aliæ blasphemæ voces sunt Evangelicæ sententiæ Wicleffi adeo impiæ, ut cum Mahumetis Alcorano Wicleffi Evangelium sit conferendum. Denique publicus totius orbis hostis Wiclef indixit blasphemo ore bellum sacerdotali et monastico ordini, episcopis, regibus, principibus, populis, magistratibus, magnatibus: præterea, universæ Ecclesiæ, sanctis, Deiparæ, Deoque ipsi, favens soli dæmoni, quem coactum ad peccandum, atque ideo injuste damnatum esse, ac Numini imperare voluit.

Plangit illius ausus sacrilegos et grassationes Thomas Waldensis, de quo paulo ante memoravi, compellans his verbis Ecclesiam: « Nabuzardam [1] Wicleff princeps coquorum infernalium captivam te duxit »; et infra: « Quis enim de filiis tuis secundum doctrinam ejus de proprio jure pulsus non sensit exilium? Quis frater, quis monachus, quis canonicus, quis professus miles, quæ moniatis, quis claustralis non est jussus spernere Ordinem, contemnere sanctum votum, violare propositum? Quis papa non censetur inutilis, aut perfidus antichristus? Quis cardinalis, quis patriarcha, quis episcopus non dicitur Cæsareus clericus, et maledictiones pro benedictionibus permutare? Quis officialis canonum, quis professor scholasticus, quis doctor theologus non sentit se secundum doctrinam ejus nomen et ritum imitari gentilium, et ab omni Ecclesiastico officio vacuum? dico de pastoribus secundi ordinis, quis eorum non sensit se læsum cum decimas et oblationes omnes ad subjectæ suæ plebis pendere videt arbitrium? Quis jam, ut ad aliud latus me vertam, parentes regum aut principum non se videt de propinquo adjiciendum de solio quando audit, se per minimum peccatum mortale totum perdidisse dominium? Quis non suspicabitur se intrusorem esse ad minus, quando audit præcellentiorem se in virtute cum voto populi concurrentis optimum habere titulum ad regnandum civiliter? Si transcendamus homines, quis non torquetur capite, audiens Deum nostrum esse quidlibet nominandum, hunc asinum, illum diabolum? quodque omnipotens Dominus nihil amplius facere potest quam facit: non potuit heri occidisse culicem, qui hodie supervivit, et cætera multa blasphema, quæ recitabuntur in locis et vocabulis suis ad plenum. De sacramentorum quoque et sacramentalium quis non dolebit injuriis, de orationibus fidelium, de consecrationibus rerum sanctarum, de adoratione imaginum, de violationibus sepulchrorum, de oblationibus dotis, et donariorum Ecclesiæ devotorum, breviter de dispersione totius gregis Dominici, et omnis ab initio primæ Ecclesiæ devotionis, et sanctitatis relegatione perenni. Credite quod non fuit Israeliticus populus sic in Babylone captivus, sicut Anglicus populus in Wicleffistico errore detentus ad tam remotum et longinquum ductus exilium ». At si sacerdos apostata tantum fastum, et furorem in Ecclesiam e schismate concepit, quas non schismatici Græci, quas non Turcæ, quas non Ægyptii, quas non Afri blasphemas voces adversus Ecclesiam effuderunt? atque hos insolentia efferatos ex Ecclesiæ intestina dissensione maximis animis ad eam exscindendam conjurasse deflebimus.

[1] IV Reg.

116. *Bellum inter Venetos, et Genuenses.* — Interea conjunxit se schismati et hæresi dira seditio, seseque magnis cladibus attrivere [1] hoc anno Veneti ac Genuenses disceptantes de imperio insulæ Tenedo et rerum Græcarum controversiis; tum in Oriente et Occidente fœderatos præponentes, in mutuam perniciem traxere, Genuenses quidem Ludovicum regem Hungariæ, Aquileiensem patriarcham, et Carrariam Patavii [2] regulum concitarunt in Venetos: Veneti vero adversus Genuenses Bernabonem Vicecomitem Mediolanensem, Petrum regem Cypri, et Marchionem Carreti ad belli societatem allexere, ex quo respublica Christiana admodum quassata est, cum victores paulo post easdem, quas intulerant clades, experirentur. Venetos quidem hoc anno tripartita classe novis postea supplementis aucta, gravia mala invexisse æmulis, referunt; cum Hector Pisanus in Antiate sinu Genuensium classem, cui Ludovicus Fliscus præerat, profligarit, ac deinde obnoxiam regi Hungariæ oram Sclavoniæ, tum Catharum, ac Sibinicum urbes vastarit, Arbam pellexerit ad deditionem, Jaderam obsederit; Carolus Zeno Ligusticum littus populationibus et incendiis fœdarit: ac denique sex aliæ triremes Venetæ, quæ una cum tot aliis Catalanis Bernabonis filiam Petro sive Perino regi Cypri in uxorem collocandam adducebant, Famagustæ, quam Genuenses præsidio valido tenebant, portum oppugnarint. Tum Petrus rex illius urbis ex Genuensium manibus recuperandæ avidus e continenti in muros assiliit quanquam ejusdem regis conatus fracti propulsatique fuere. Ut vero Genuenses ulti sint accepta damna, ac rempublicam Venetam in proximum exitium conjecerint, sequenti anno dicetur: nunc Caroli imperatoris obitu tristem annum absolvemus.

117. *Caroli IV imperatoris mors.* — Ereptus est e vivis extremo hoc anno magno Ecclesiæ detrimento, ut refert Albertus Argentinensis [3] in Chronico, cui his verbis finem imponit: « Anno Domini MCCCLXXVIII, obiit Carolus IV Romanorum imperator et rex Bohemiæ in vigilia S. Andreæ ». Albertum sequitur Trithemius, quibus potius assentiendum arbitror, quam nonnullis aliis, qui sequenti anno, die vigesimo septimo Martii, illum obiisse tradidere, cum Urbanus sequenti anno sext. kal. Februarii regi Aragonum significarit,

[1] Diarium Ms. Venet. et Append. ad hist. Andr. Dand. — [2] Bizar. de bello Veneto l. II. hist. Genuen. l. II. Foliet. l. VIII et alii. — [3] Albert. Argent. in Chron. Trithem. 59.

Carolum nuper vita functum, exornat illum amplissimo elogio Æneas Sylvius; ea tamen nota percellit, malis artibus socordi filio imperium peperisse : « Nomini suo, inquit, non parvam inussit maculam, quod Wenceslaum ex filiis suis natu majorem in imperio sibi successorem adhuc vivens ordinare conatus est, idque pecunia : nam cum principes electores haud facile ad eam rem trahi possent, quod virtute obtinere non potuit, pretio comparavit, promissis cuique electori centum millibus aureis, quos cum repræsentare non posset, publica illis Romanæ reipublicæ vectigalia obligavit : perpetuum imperii malum. Hinc Romana potestas ad nihilum redacta, nec posthac extollere caput imperium potuit, cum principes electores omnia sibi retinerent, imperatoremque jurejurando adigerent, ne pignora revocaret. Sigismundus alter Caroli filius a rege Hungariæ Ludovico in spem regni adoptatus est ». His consentanea Dubravius [1], et Joannes [2] Coclæus tradunt, quorum postremus addit :

118. « Reliquit post se rerum a se gestarum historiam, quam sua manu conscripsisse fertur, cujus hoc initium est : Quicumque regnabitis post me, decorati diademate regum, mementote, quod et ego rexi ante vos, et in pulverem redactus sum, et in lutum vermium similiter vos cadetis, transeuntes ut umbra, et velut flos agri. Quid valet nobilitas generis, aut rerum affluentia nisi adsit pura conscientia cum fide recta, et spe sancta resurrectionis? Non æstimetis vitam vestram sicut impii, non recte cogitantes, cum exiguum sit quod estis, quia a Deo creati, et ex nihilo nati sitis, et posthæc ad nihilum redigemini tanquam non fuissetis. Scitote vos habere Patrem æternum, et filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum, qui primogenitus est in multis fratribus, qui vos vult fieri participes regni sui. Si mandata ejus servaveritis, et non inquinaveritis mentes, conscientias et voluntates peccatis carnis vestræ, efficiemini filii Dei, prout Joannes in Evangelio dicit : Dedit eis potestatem filios Dei fieri. Si igitur vultis effici filii Dei, mandata patris vestri servate, quæ annuntiavit vobis per filium suum Dominum nostrum Jesum Christum Regem cælestem, cujus typum et vices geritis in terris : mandatum vero majus est, diligere Dominum Deum ex toto corde et ex tota anima, et proximum sicut seipsum, si ea dilectione Deum diligetis, pro ipso ponere animas vestras non formidabitis, et non timebitis eos, qui corpus quidem possunt interficere, animam vero perdere non valent. Sed timebitis patrem vestrum, qui potens est salvare, et mittere in gehennam sempiternam.

« Si vero in timore Domini ambulaveritis, sapientia erit vestrum initium, et judicabitis fratres vestros in justitia et æquitate, prout ipsi speratis judicari a Domino, nec sic deviabitis in devium, quia via Domini recta est, eritque misericordia vestra super egenos, et pauperes, prout optatis misericordiam consequi de egestate et fragilitate vestra a Domino, et sapientia vestra fortificabitur in robore Domini, et ponet, ut arcum æneum brachium vestrum, et conteretis bella fortia, et cadent impii coram vobis, justi autem gaudebunt. Cogitationes quoque inimicorum vestrorum Deus dissipabit, et docebit vos facere justitiam et judicium, revelabit vobis secreta, scrutinium justum ostendet vobis, et non palliabit vir astutus malitiam suam ante faciem vestram, quia spiritus sapientiæ et intelligentiæ Domini erit in vobis, et velabuntur oculi injustorum coram vobis, tolletque Deus de cordibus eorum verbum, et amentes erunt propositiones eorum; justus autem salvabit vitam suam : sicque erit honor regius, quia honor Regis judicium diligit, et sceptra vestra florebunt coram Domino, quia porrexistis ea lapso, et inopem extraxistis de laqueo venantium : diademata vestra splendebunt etc. »

Hactenus Carolus imperator in Præfatione Vitæ suæ, quam narrare exorsus, insigni Christianæ demissionis exemplo, vanam et stultam vocat. Hæc vero monita Wenceslaus major natu filius in Bohemico regno et imperio successor [1] sprevit : quanquam initio obsequentem atteri paterno imperio, religiosissime ipsi in extremo vitæ actu a Carolo dato, in suscipiendis Urbani adversus antipapam partibus se præbuit. Sigismundum vero alterum filium ad magnas virtutes, et gloriam effloruisse visuri sumus.

[1] Dubrav. hist. Boem. l. xxiii. — [2] Coclæus hist. Hussit. l. i.

[1] Tom. i. de schism. p. 134. Joan. Coclæus l. i. et Dubr. hist. Bohem. l. xxii, xxiii.

URBANI VI ANNUS 2. — CHRISTI 1379.

1. *Præcipuæ res hoc anno gestæ.* — Anno redempti humani generis millesimo trecentesimo septuagesimo nono, Indictione secunda, certatum est magno ardore animorum in pluribus regnis ac provinciis, tum a Christi vicario summoque in terris animarum pastore, ut errantes oviculas revocaret ad gregem; tum a schismaticis cardinalibus, quos superiore anno in Urbanum livor, ultionis cupiditas, fastus, nimiusque sui Gallicique nominis amor in scelus præcipites egerant: quique suis incautos irretire mendaciis, invitosque sæva tyrannide opprimere contenderunt. Igitur in Germania pro vero Christianorum antistite suæ asserendo dignitati celebrati conventus, lataque justa edicta: in Anglia indictum æmulis schismaticis sacrum bellum: in Hispaniis ancipites fluctuarunt reges, cui se potissimum addicerent: in Italia verum inter et adulterium Pontificem non scriptis modo, sed armis pugnatum, quo bello Britonum et Vasconum copiæ, quæ schismati conflando faverant, concisæ a Catholicis, commissi sceleris justas pœnas luere, coactusque est pseudopontifex ex Italia fugam turpiter arripere, de quibus singillatim est historia texenda.

2. *Jacobi Ursini cardinalis morituri protestatio de legitimo papa Urbano, et schismaticorum Commenta ad respuendum Concilium.* — Discissum se trifariam, ingemuit Christianus orbis: pars quidem maxima Urbano Pontifici conjuncta hæsit: pars ad Robertum antipapam defecit; pars neutri studere professa est, veteres enim cardinales Itali, quos ambitione antipapatus circumventos a schismaticis vidimus, quamvis Urbanum etiam post Fundanam synagogam Pontificem profiterentur, ad eum tamen redire detrectarunt, rati præteritum scelus tegi posse, atque Ecclesiarum pristinam redintegrandam conjunctionem, si Œcumenicum Concilium veluti neutri parti affixi cogi studerent, in quo orta de Pontificatu controversia dirimeretur: Urbano itaque paterna indulgentia ipsos ad se revocare annitenti hæc respondere:

« Sanctissimo domino nostro.

« Beatissime pater. Vestras suscepimus litteras ante adventum magnifici Raynaldi de Ursinis, quas dictus Raynaldus ultimo nobis exhibuit, et prudenter per eum et reverendum patrem episcopum Brixiensem exposita audivimus: quibus super Concilio faciendo ad expiationem schismatis, et pacificationem Ecclesiæ sanctæ Dei et Christianitatis, mentem nostram aperuimus, ipsisque et dilectis sociis, et auditoribus nostris dominis Joanni de Spoleto, Thomæ de Perusio, et Bartholomæo de Placentia super hoc fidem credulam placeat adhibere, et per eos salvificum nobis exhibere responsum. Scriptum Talliacotii die XVII Januarii. Devoti vestri Petrus Portuensis, et Simon Mediolanensis, et Jacobus de Ursinis cardinales ». Oppressus est morbo hoc ipso anno in eodem Talliacotiano oppido Jacobus Ursinus, qui antequam e vivis discederet, publici notarii opera conscriptis [1] Monumentis testatum reliquit, se una cum Petro et Simone cardinalibus sentire ad schisma abolendum Synodum Œcumenicam celebrandam, seque eum Pontificem agnoscere, qui in Concilio Pontifex pronuntiaretur (1):

3. « In nomine Domini amen. Anno a Nativitate ejus millesimo trecentesimo septuagesimo nono, Indictione sexta, mense Augusti, die tertiadecima ejusdem. Ut omnibus innotescat mea intentio de præsenti schismate, quod (proh dolor!) in Ecclesia sancta Dei et Christianitate ortum est, cum timore Dei, me in hunc modum declaro.

[1] Tom. II. de schism. p. 22.

(1) Publicam cardinalis Ursini protestationem, quam annalista ex Vaticano Codice hic recitat, ex adverso pugnare cum iis quæ ab eodem cardinali biduo ante ejus obitum audivisse se Faventinus episcopus testatur, Baluzius in adnotat. ad Vitas paparum Aven. tom. I, col. 1237 arbitratur. Sed nihil inter hæc discriminis reipsa intercedit. Nam in publicas Tabulas relatam voluit Ursinus sententiam suam de schismate in Concilio Œcumenico dirimendo. Quanquam enim Urbanum Pontificem ipse privata scientia agnoscebat; norat tamen sententiam suam nunquam ab Ecclesia probandam fore, nisi Concilii judicium accessisset. Quia vero in ea re definienda Concilium nunquam erraturum, causamque Urbani, utpote veram, approbaturum, notat; ideo licet certum Urbani jus noscebat, definitioni tamen Concilii se submittere professus est. MANSI.

Primo quod videns prædictum grande schisma ortum, simul cum reverendissimis patribus et dominis meis Portuensi et Mediolanensi S. R. E. cardinalibus ad exstinctionem dicti schismatis fui prosecutus viam Concilii, sine qua videbatur non posse terminari et finiri dictum schisma. Quod Concilium affectabam et sperabam, quod sedationem tanti schismatis meis oculis viderem. Nunc autem in hunc modum dico, quod in hoc veritati me semper subjicio, et judicio S. matris Ecclesiæ et Concilii me submitto, exhortans reges et principes, ut, attenta Dei reverentia, velint compati Ecclesiæ matri laceratæ, et procurare operamque præstare, quod tantum bonum pro unitate sanctæ matris Ecclesiæ veniat ad effectum. Ego vero me illum pro papa tenere, fateor et teneo, qui per sanctam matrem Ecclesiam et Concilium fuerit approbatus. Et si verbo, scripto vel opere aliquid unquam fecerim vel dixerim contra illum, qui sic declaratus fuerit, fateor me errasse, et correptioni et determinationi sanctæ matris Ecclesiæ, et Concilii me submitto, et ex nunc humiliter veniam peto ». Hæc quamvis posteris reliquerit Jacobus cardinalis, ipsum recte tamen de Urbani Pontificatu sensisse, testatur episcopus Viterbiensis, qui facti rationem e morituri ore se excepisse[1] publicis Tabulis vulgavit : « In Taliaconio, inquit, ubi mortuus est dictus dominus Jacobus, de Ursinis scilicet, me præsente, habui ante mortem suam per duos dies, videlicet die XII Augusti, cum ipso domino Jacobo ista verba : Reverendissime pater, bene credo fideliter tanto tempore servivisse vobis, quod non negabitis mihi unam gratiam ; et ipse respondit : Certe nihil negabo tibi, quod concernat personam tuam. Tunc dixi sibi : Ego peto quod dicatis mihi, si erro in adorando dominum Urbanum pro papa : quod si errarem, ego vellem deponere errorem meum, quia magis diligo animam meam, quam ipsum. Tunc ipse respondit : Certe imo errares, si non adorares, quia ipse est verissime papa. Tunc ego dixi sibi : Quare ergo non redistis ad ipsum : Ipse respondit : Quia via Concilii videtur mihi utilis pro eo, pro me, pro tota Christianitate ». Optabat Urbanus cogi synodum Œcumenicam, quam superiore anno ante et post antipapæ creationem conjuratis cardinalibus obtulisse, discussamque a concordiæ hostibus restituendæ Ecclesiæ pacis rationem vidimus : qui quidem hoc etiam anno, captatis ad colorandam perfidiam diffugiis, oblatam a Petro Florentino, Simone Mediolanensi, et Jacobo Ursino de celebranda synodo pactionem repudiarunt ; quorum responsa a schismatico tumido fastu, et veritatis aperto hoste his verbis concepta[2] fuere : « Circa ea, quæ petunt domini cardinales Itali, dico ex abrupto, non multum deliberatus propter subitationem, ea quæ sequantur. Primo propter id punctum, quod continetur in petitionibus ipsorum, si domini reges nominati per eos, videlicet Franciæ et Romanorum, erunt contenti de Concilio generali, etc. dico quod laici de rebus Ecclesiasticis, nihil disponere possunt, etc. » Interjectis secundo, tertio, quarto responsis omnino absonis subdit, brevissimam fore viam, si cardinales Itali sequerentur alios, tunc enim reges eos pariter secuturos : sed vana erat et improba ejusmodi spes, cum non ita levibus radicibus defixa esset Catholicorum constantia, ut iis etiam eversis aliquando nutaret : « Quinto dico, quod domini cardinales non possunt vocare Concilium generale nec celebrare ; sed solus dominus noster papa, et ipse solus habet ipsum authenticare et auctoritatem dare, (ut XVII. di. per tot. et p. q. VI) ». Non ad Robertum Gebennensem antipapam, sed ad Urbanum spectabat Concilium cogere, ut demonstrat Baldus[1], cum Urbanus ex adepta Pontificatus possessione, nec jure, nec vi deturbatus esset, quam nunquam Robertus nactus est. Pergit doctor schismaticus : « Sexto dico quod in tanto schismate non potest vocari Concilium generale, quia vel vocaret ipsum verus papa dominus Clemens, vel antipapa : Si verus papa, tum non venirent adhærentes antipapæ : Si vero antipapa vocaret ; non potest dare auctoritatem, non potest diffinire nec determinare, et adhærentes domino Clementi non venirent ». Paratum Urbanum ad subjiciendam causam suam Concilio Œcumenico vidimus, quod antipapa injustitiæ suæ conscius nunquam admisit. Insulsa pariter est proxima schismaticorum ratio : « Septimo dico quod tale Concilium generale non est celebrandum, et ratio est, quia si celebraretur tale Concilium, oporteret quod in eo declararentur et definirentur tres conclusiones, quæ sunt principales in toto isto facto. Prima est an electio Bartholomæi, seu nominatio fuerit legitima et canonica, vel non : et ista conclusio est jam determinata, et definita per sacrum collegium. Ergo etc. ». Non definitam jure constat, cum cardinales auctoritate carerent, partisque et judicis munus invaderent, uti diximus.

4. « Secunda conclusio est, an declarare et determinare quod electio summi Pontificis sit legitima, vel illegitima, pertineat ad sacrum collegium dominorum cardinalium, vel non : et credo quod ista quæstio non est dubia apud sacrum collegium ». Jactarunt, quamvis falso, id perduelles cardinales, at Christianus orbis ipsis non assensit, augustiore enim tribunali ad rem decidendam opus erat. Paucis interjectis subditur : « Nec video rationem quare totus mundus seu tota Christianitas non teneatur credere sacro collegio dominorum cardinalium quando dicunt et asserunt, quod electio sit illegitima et cassa et nulla, sicut tota Christianitas credit eis quando dicunt, quod electio sit legitima et canonica ». Mirum est schismaticos adeo in flagitio obfirmatos, ut fin-

[1] Tom. IV. de schism. p. 76. — [2] Tom. X. de schism. p. 87.

[1] Bald. de quæst. de schism. ad 6. Coc.

gant, se non perspicere cur cardinalibus adhibita sit fides, cum electum jure Urbanum, postquam ipsimet ut legibus creatum Pontificem renuntiarunt, infulis Apostolicis cinxere, et quatuor mensibus excurrentibus honores Pontificibus sacros illi detulerunt, cum tunc nulla alia ratio, quam veritatis vis ad id urgeret; nunc vero se perjuros, mendaces impostoresque esse palam professis fidem non adhiberi, cum ad priora dicta, factaque damnanda, cœca eos rabies impulerit. « Tertia quæstio, quam oporteret tractare in Concilio generali, si celebraretur, est ita, videlicet, si dominus papa Clemens est verus papa, et si sit canonice electus, quæ quæstio supponit duas primas quæstiones: et propter istam quæstionem, sicut nec propter alias duas præcedentes non oportet convocare Concilium generale ». Excusat deinde si in electione antipapæ cardinales Itali fuere contempti, nec vocati Avinionenses, tum subdit: « Propter id punctum, quod tangitur in petitionibus dominorum cardinalium Italicorum, ubi dicitur, quod prædictum Concilium generale sit declarativum a quo istud schisma oritur; dico, quod istud schisma habet ortum a duplici fonte et a duplici radice: una est proxima seu immediata, alia vero est remota, distans et mediata: radix seu causa, fons et fundamentum immediatum istius schismatis fuit ambitio, voluntas, et appetitus immoderatus Bartholomæi quondam Barensis archiepiscopi, et cupiditas Romanorum cupientium habere curiam Romanam propter utilitatem, quam inde habere sperant: radix vero et causa remota est partialitas notabilis, et ambitio cujusdam nationis, cupientis hæreditarie possidere sanctuarium Dei, et etiam excessus et peccata virorum Ecclesiasticorum, et maxime quorumdam majorum, qui videbantur esse columnæ in domo Domini. Modum certum est, quod istæ radices prætactæ jam transierunt in rem judicatam, et quod præteritum est non potest non fuisse ». Hæc falso et inepte jactabat doctor schismaticus, veræ autem schismatis causæ superius a nobis allatæ sunt.

5. *Conventus habiti in Hispania et responsa Petri de Aragonia pro Urbano.* — Obduruere pertinacissime schismatici in respuenda OEcumenica ad sedandum schisma synodo: qua de re Hispanorum nomine querentem Toletanum archiepiscopum audituri sumus in Commentario egregio [1], quem adversus pseudocardinalem S. Eustachii, qui pluribus verborum fucis, ac perperam adductis juris canonici legibus contenderat, Concilium OEcumenicum non cogendum, edidit: in quo etiam fatetur, se in celeberrimis ab Henrico rege ordinum Castellæ conventibus habitis in urbe, cui Yliescas nomen est, eam sententiam cum maxima Castellanorum parte amplexum [2], ut licet ob metum a Romanis injectum Urbani electio celebrata vitio extitisset, ob unanimem tamen in eo papali corona solemni ritu cingendo, ac sacros Pontificibus honores illi toties totiesque impensos prius vitium purgatum fuisse. Advocatum vero iterum ab Henrico rege episcoporum, procerumque Concilium, Toleti, refert Joannes Mariana [1]: cumque Urbani et antipapæ legati illum in suam partem trahere niterentur, ipsum in neutram inclinare decrevisse, professumque Castellanos in re controversa OEcumenici Concilii judicium secuturos, et quæ in Castella ad Romanum Pontificem pertinerent, integra ei fore, qui æmulum vicisset.

6. Mense etiam Maio alia præsulum et procerum comitia Burgis Henricum [2] indixisse, ut in schismatis controversia veritatem exploraret, e Petri regiæ Aragoniæ stirpis principis, qui S. Francisci instituta amplexus, hoc tempore sanctitatis opinione florebat, ac pluribus cælestibus visis collustrabatur, Monumentis constat: atque etiam ab eodem Petro, qui propheta habebatur, missis præsutibus orasse, ut divina sibi arcana, quibus cælitus edoctus erat, in vero Pontifice dignoscendo aperiret: pseudocardinalis enim Ostiensis, cum cætera ejus vaticinia laudaret, illud, in quo de Urbano agebatur, oppugnabat. Quibus auditis Petrus, qui jam ante Henricum regem litteris hortatus erat, ut in Urbani veneratione constans perstaret, de futuro in Dei Ecclesia schismate olim sibi divinitus ostenso prænuntiatoque; tum de Urbani creatione legibus celebrata, ac de schismaticis [3] in Nicolaitis apud D. Joannem adumbratis; quod duplicem sponsum Ecclesiæ tradidissent, responsum dedit:

« Fratris Petri de Aragonia Epistola.

« Ad informationem oratorum dominorum patrum meorum, qui deputati estis ab illustrissimo et magnifico principe domino rege Castellæ, dicit humilis filius vester frater Petrus de Aragonia de Ordine Minorum, quod in revelationibus sibi indigno a Domino revelatis, de quibus facta est disputatio inter ipsum et dominos cardinales, qui sunt in Avinione, et de quibus factus est processus per notarium publicum regis Aragoniæ in civitate Barchinonensi, qui dicto regi Castellæ per ipsum fratrem Petrum præsentatus est, suum per Ordinem respicienda et examinanda, licet ipse reputet ea vera, imo verissima, et sæpe sæpius examinata et approbata per magnos et scientes viros sacræ paginæ professores: cardinales ipsi, per secundam electionem factam in civitate Fundensi de domino Gebennense: dicuntur a Spiritu sancto, et a Domino nostro Jesu Christo, et ab Apostolis suis Petro et Paulo et Joanne Evangelista, et angelo Dei, Nicolaitæ, per consequens schismatici, inimici Dei, et mendaces: et licet vocentur cardinales, non sunt, ibi ubi dicit Dominus Apocalypsis, ii: *Hoc habes, quia odisti facta Nicolaitarum, quæ*

[1] Tom. XVII. de schism. p. 123. — [2] Tom. V. de schism. p. 130.

[1] Mar. de reb. Hispan. l. XVIII. c. 2. — [2] Tom. IV. p. 141. — [3] Ibid. p. 143.

et ego odi, et invenisti eos mendaces, qui dicunt se esse Apostolos, et non sunt. Et dico sub correctione vestra, et cujuscumque melius sentietis, quod ita intelliguntur hæc verba de ipsis cardinalibus, qui secundam fecerunt electionem, quod de aliis intelligi non potest. Certum est, quod hæresis Nicolaitarum a Nicolao dicta, qui unus fuit de septem diaconibus, fuit, quod uxores erant communes. De hoc elicitur talis regula, sive consequentia licet falsa, quod una mulier potest se tradere duobus viris, marito et adultero, quod est contra legem Dei, ubi dicit Dominus, *non mœchaberis, non concupisces uxorem proximi tui.* Talis fuit in secunda electione, loquendo spiritualiter, error cardinalium, qui Ecclesiæ Dei sponsæ Christi, quæ una est, duos dedere sponsos, Urbanum primo electum, et Gebennensem secundo. Et si dicatur, ut ipsi dicunt, quod electio prima est nulla, ex causis et rationibus per ipsos cardinales allegatis, secunda electio fuit vera, et per consequens sponsa Christi sortita est unum sponsum, videlicet, Gebennensem : si opinio ista vera est, quomodo Christus summa veritas vocat eos Nicolaitas? Ideo habet dici necessario, quod per secundam electionem, per quam dederunt sponsæ Christi duos sponsos, dicuntur a Domino prævidente et pronuntiante futurum schisma, Nicolaitæ schismatici, et ideo non cardinales, quia schismaticus non potest nec meretur esse cardinalis : et ideo ad litteram sunt aliqui ipsorum, et juxta verbum propheticum, per Urbanum privati a capello, qui licet dicantur cardinales, non sunt. De prædictis sequitur juxta revelationem ultimam, ubi agitur de moderno schismate, quod electus per ipsos in electione secunda est Herodes, ubi sic dicit Spiritus sanctus: Erit Herodes in Christi persecutione, post cujus mortem, videlicet, Urbani V, millia et millia innocentium sub gladio dirissimi spiculatoris peribunt, etc. » De eodem vaticinio ex testimonio Alfonsi, qui S. Birgittæ a confessionibus fuerat, mentio recurret inferius, divinæque fuit providentiæ, ut qui antea schisma futurum prædixerat, etiam quinam forent schismatici demonstraret.

7. Saluberrima Petri principis Minoritæ responsa, ut Urbani justi Pontificis causam defendendam susciperet, neglexit Henricus, quem divina percussum ira e vivis ereptum idem Petrus, qui amicitia illi conjunctissimus regios olim honores, ac triumphos prædixerat, interpretatus est, ut ipse in Apologia adversus schismaticos, qui ostensa ipsi divina visa oppugnabant, disserit; dum Numinis ultionem principibus antipapam sequentibus impendentem prænuntiat[1]:

« Fratris Petri de Aragonia Epistola.

« Quid dicam de morte Henrici regis Castellæ, quam dolens et tristis in immensum refero? Erat mihi filius spiritualis charissimus et super omnes homines mundi prædilectus: per me indignum multa ei Deus revelavit, et prædixit futura tam in acquisitione regni Castellæ, quam de morte regis Petri fratris sui. Ad ipsum ex ordinatione divina misi confessorem meum fratrem Raymundum de Sarriano cum littera manu propria scripta ad inducendum regem ipsum quod staret pro Urbano, et obediret sibi cum comminationibus et indignationibus duris, quas nisi faceret, incursurus esset; et post missionem dicti confessoris ad sex dies vel circa habui litteram a prædicto rege valde humilem et gratiosam, in qua rogabat me, quod cum ipse in civitate Burgensi, cum prælatis et proceribus regni sui in mense Maii etiam proxime instantis vellet scire veritatem de schismate, quod erat in Ecclesia Dei, et quod ipse super hoc tanquam Catholicus erat facturus, quod ego per aliquem virum providum, prudentem et bonum, mihique secretum et familiarem, significarem sibi, quid ego de isto negotio sciebam. Super hoc misi sibi litteram fortiorem quam primam, et in qualibet littera significavi sibi revelationem mihi factam a Domino nostro Jesu, prout significaveram domino meo regi, ut superius continetur. Significavi etiam sibi qualiter, antequam accepissem litteram suam, ex inspiratione divina mittebam ad eum ipsum, prout ipse postulaverat, confessorem meum prædictum. Recepit litteras, audivit confessorem meum in villa S. Dominici de Calcada, sed tanquam incredulus nihil fecit; qua de causa incurrit indignationem Dei in litteris comminatam, et arripiente eum infirmitate validissima mortuus est: tamen decessit pœnitens et Catholice. Anima ejus requiescat in pace. Amen». Excessisse illum e vita hoc anno mense Maio, scribit Joannes Mariana[1]: Urbanum vero Christi vices in terris gerentem coluisse, ac Petrum e Luna ut antipapæ legatum admittere detrectasse, ut regnicolam tamen fovisse, tradit Vitæ ejusdem antipapæ scriptor[2]: Cæterum quanto Ecclesiasticæ damno in Aragonia vir pestifer Petrus e Luna permissus sit schismaticæ impietatis venena diffundere, ex dicendis inferius constabit.

8. *Alfonsi eremitæ eximius Commentarius pro Urbano.* — Ad muniendos contra schismaticorum fraudes Hispanos Alfonsus Hispanus vir religiosissimus, eximium Commentarium edidit[3], in quo narrat a Petro principe Minorita lapsis retro pluribus annis schisma hoc prænuntiatum, illiusque declinandi descriptos modos, si nimirum probitate insignis viri in cardinalium numerum referrentur, tum etiam causas attingit; ac demum argumentis perspicuis concludit, Urbanum ut verum Christi vicarium colendum; claruit vero Alfonsus pietate et doctrina, qui Giennensi episcopatu se abdicarat, vitamque eremiticam amplexus divinis rebus se totum addixerat, olim S. Birgittæ peregrinationum socius, et cælestium arcanorum par-

[1] Tom. IV. de schism. p. 141.

[1] Jo. Mar. de reb. Hisp. l. XVIII. c. 2. — [2] Vit. Clemen. antip. script. apud Bosq. — [3] Tom. II. de schism. p. 22.

ticeps, ac jussu sanctissimæ viduæ desudarat, ut Sedis Apostolicæ fastigium Romæ restitueretur a Gregorio : cuique ab ipso Petro e Luna, antequam a conjuratis cardinalibus Gallis subornaretur, Urbano ut vero Pontifici adhærendum, nisi contrarium Synodus OEcumenica decerneret, dictum fuerat:

« Informationes domini Alfonsi eremitæ, olim episcopi Giennensis, super creatione Urbani.

« Modi, per quos scio et firme credo dominum nostrum Urbanum VI esse verum papam, sunt infrascripti, videlicet, per viam sancti Spiritus, et notitiæ voluntatis Dei. Alius modus est per viam facti mihi noti, de facto electionis ejus. Tertius est per viam juris canonici, et per veras rationes summorum doctorum.

« Et primo per viam notitiæ voluntatis Dei; quod ante XXX annos, scilicet ante annum jubilæi clare revelatum fuit a Christo beatæ Brigittæ principissæ de regno Sueciæ, existenti in eodem regno, in sua oratione, de cujus dominæ canonizatione nunc, et a tempore Gregorii XI hic in curia agitur, cui Christus loquens præcipiendo dixit, quod ipsa scriberet, ex parte ipsius Dei, papæ Clementi, qui tunc vivebat, et in Avinione degebat, quod ipse faceret pacem inter reges Franciæ et Angliæ, et quod veniret ad Romam, et teneret hic curiam, et reformaret totam universalem Ecclesiam in pristinum statum, et sanctorum patrum primævorum, et quod tunc prædicaret et annuntiaret gentibus annum Jubilæi, alioquin quod ipse Dominus procederet contra eum cum terribili judicio et divina justitia. Quæ quidem Christi revelatio habetur in VI libro cœlesti beatæ Brigittæ divinitus revelato, LXIII cap. Copiam autem dictorum librorum beatæ Brigittæ habet dominus meus archiepiscopus Hispalensis, et habetur in monasterio de Anayago, et fratris et domini mei fratris Petri de Ordine S. Hieronymi. Quam revelationem dicta sancta domina misit eidem papæ Clementi dicto tempore, cum domino Henrico episcopo Habuensi, et cum quodam sancto viro fratre Petro priore Alvastri Ordinis Cisterciensis, qui nunc est hic cum filia dictæ dominæ Brigittæ in curia : qui prior fuit confessor beatæ Brigittæ XXX annis. Qui quidem papa Clemens propter illam revelationem noluit venire Romam : et sic voluntati Dei inobediens factus est. Et post modicum tempus habuit dicta domina aliam divinam revelationem a Christo contra eumdem papam, quæ habetur in VI libro cælesti, XCVI cap.

9. « Post hæc autem, mortuo dicto Clemente, successit Innocentius papa, pro quo etiam dicta domina habuit a Christo orando aliam revelationem. Quo papa Innocentio mortuo, successit Urbanus V, pro quo quidem Urbano habuit dominus infans Petrus, frater Minor, avunculus regis Aragoniæ, homo sanctæ vitæ, plures revelationes a Deo, per quas Christus præcepit eidem fratri, quod veniret Avinionem ad papam Urbanum, et diceret ei, quod statim veniret, et duceret curiam ad Romam, et ibi reformaret statum universalis Ecclesiæ, etc. ut in ipsis revelationibus latius continetur : et quod idem papa remaneret in Roma vel Italia usque ad mortem, alioquin quod si hoc non faceret, et rediret Avinionem, quod statim moreretur, et daret locum doloroso schismati in proximo venturo, in quo millia et millia innocentium debebant deperire sub gladio dirissimi spiculatoris, etc. ut ibi latius continetur, quas quidem revelationes ego habeo in scriptis, quas ipse frater Petrus fecit mihi dare Avinione sui gratia et charitate. Et vos bene poteritis illas, ut credo, habere ab eo, quia prope vos est in regno Aragonum. Ipse vero frater Petrus auditis istis revelationibus sibi divinitus factis cum magno digesto consilio habito cum quibusdam sanctis personis spiritualibus venit tunc Avinionem ad dictum Urbanum V, anno primo creationis suæ, et intimavit ei istas revelationes prædictas ex parte Dei, et quod omnino statim recederet de Avinione, et veniret Romam. Quod statim ipse papa Urbanus V adimplevit, et ad Romam venit.

« Transactis autem aliquibus annis, statim ille hostis antiquus, qui suggessit protoplastis, quod de ligno vitæ ejus divinitus vetito ederent, et contra divinam obedientiam facerent, suggessit etiam callide suis rationibus coloratis eidem Urbano, quod de Italia et Roma recederet, et ad Avinionem omnimode se transferret, ut sic prædicto præcepto Dei inobediens fieret. Quibus coloratis suggestionibus, ut Adam et Eva, ipse papa credens, statim præparavit se ad recessum de Italia. Sed tunc Dominus volens quod supra, quod scilicet ipse papa non recederet, sed in Roma vel Italia usque ad mortem omnimode permaneret, et ibi statum Ecclesiæ reformaret, tunc statim dignatus est per beatam Virginem revelare hoc expresse supradictæ beatæ Brigittæ tunc viventi et in Roma degenti. Quam quidem revelationem ipsa portavit ad Montemflasconem, ubi dominus papa tunc erat, et ibi eamdem coram me detexit domino cardinali Bellifortis, qui postea fuit papa Gregorius, ut ipse illam in scriptis secretissime traderet dicto domino Urbano. Sed idem tunc cardinalis Bellifortis dominus meus familiarissimus non fuit ausus hoc facere. Propter quod ipsa domina ex divino præcepto eidem papæ Urbano præsentavit sua propria manu dictam revelationem de manu mea scriptam. In qua continebatur, quod voluntas Dei erat, quod ipse de Italia non recederet, sed in Roma vel Italia usque ad mortem permaneret : alioquin quod si ad Avinionem rediret, statim moreretur, et redderet rationem coram Deo, etc. Sed ipse Urbanus tunc voluntati Dei non acquievit, nec dictæ revelationi obedivit; sed statim de Monteflascone ad Avinionem recessit : ubi post paucos dies statim juxta divinam revelationem moraliter ægrotavit. Et tunc recordatus præcepti Dei in dicta revelatione sibi facti, et dolens de inobedien-

tia sua, compunctus est : et tunc fecit votum redire in Italiam et Romam, si ab illa infirmitate evaderet: et in eodem proposito mortuus est. Hæc autem omnia publica et notoria sunt in curia, et bene hoc scit dominus meus archiepiscopus Hispalensis, quod ita est.

10. « Mortuo autem Urbano V, statim mirabili providentia divina cardinalis Bellifortis prædictus, qui solus in collegio prædictum secretum revelationis sciebat, et in scriptis habebat, in papam assumptus est : et tunc statim præfata domina sancta orante in Roma, habuit aliam revelationem divinam per Matrem Dei sibi loquentem, pro eodem Gregorio : in qua continebatur, quod voluntas Dei erat, quod statim ipse veniret Romam cum humilitate et pastorali charitate, et hic reformaret universalem Ecclesiam, et perseveraret usque ad mortem, etc. Quam revelationem statim ipsa domina misit suo more roboratam eidem papæ Gregorio scriptam de manu mea. Sed ipse papa postquam illam recepit, non faciliter ei credidit; sed præfatam dominam per suum nuntium super hoc requisivit. Cui oranti iterum Virgo Maria loquens apparuit, et pro eodem papa divinum responsum dedit, et ad veniendum Romam dictum terminum illi præfixit, adjiciens quod si hoc non faceret, damna intolerabilia tam in se quam in terris temporaliter sibi subjectis rigorose sentiret. Quam revelationem statim ipsa misit eidem papæ Gregorio scriptam de manu mea, et sua propria manu et nomine roboratam; sed ipse dominus, postquam eam recepit, adhuc iterum in Avinione cum carne et sanguine, id est, cum suis parentibus, et carnalibus cardinalibus pigritando permansit. quia carnalis et animalis homo secundum Apostolum non percipit quæ Dei sunt. Et iterum misit dominum comitem de Nola ad Neapolim ad præfatam dominam beatam Brigittam, ad requirendam eam super eadem materia, et misit per me idem papa Gregorius, ut statim ad Avinionem ad eum accederem, ut super ipsa materia cum eo latius conferrem.

« Orante igitur super hoc dicta domina in Neapoli, quando redibamus de Jerusalem, Christus apparuit et loquebatur eidem verba terribilia pro eodem papa Gregorio, dicens in affectu, quod ipse statim ad Romam cum intentione ibi permanendi veniret cum charitate et humilitate, consiliarios malos a se abjiceret, et viros spirituales sibi consiliarios assumeret; terras Ecclesiæ temporaliter sibi subjectas pie, non extorquendo pecunias, regeret, et de Romana curia certa vitia radicitus extirparet, eamque et omnes status universalis Ecclesiæ spiritualiter reformaret, etc. Quæ si non faceret, comminabatur Christus ei terribili judicio, et justitia furoris sui. Quam revelationem ego portavi ad Avinionem roboratam nomine proprio prædictæ dominæ sanctæ Brigittæ, inclusam in sua littera clausa, et præsentavi eam ex parte Christi et ipsius dominæ Brigittæ eidem papæ Gregorio in Ponte de Sorga in magno secreto, quia si fuisset notum, quod talia portabam, tunc mihi imminebat mortis periculum, eo quod parentes ipsius papæ et cardinales Gallici abhorrebant adventum papæ ad Romam, qui magis volebant stare in Ægypto super ollas carnium in deliciis, et comedere panes in saturitate, et successive et jure hæreditario possidere sanctissimam Apostolicam cathedram Piscatoris, quam venire per desertum tribulationum ad reformandam Ecclesiam in terra promissionis, ubi universalis Ecclesia, et Petri cathedra, non per delicias carnis, sed sanctorum sanguine fuit fundata et antiquitus bene recta.

11. « Post hæc autem dum ibi Avenione tunc essem cum domino papa Gregorio, tunc adhuc ipse per litteras iterum misit ad Romam ad requirendam dictam dominam S. Brigittam super eadem materia secretissime. Ipsa vero iterum etiam aliud responsum divinum obtinuit a Christo, quod responsum eidem papæ et mihi ad Avenionem velociter destinavit navi, et statim ipse Gregorius papa me ad Italiam misit, et de adventu suo ad Romam pigro modo et indebito, non spiritualiter, sed carnaliter ordinavit. Nam sicut Christus misit ante se præcursorem Joannem Baptistam ad prædicandum baptismum pœnitentiæ gentibus, sic dictus papa misit ad Italiam præcursorem suum Robertum modernum antipapam quondam Gebennensem, cum multitudine Britonum ad effundendum sanguinem Christianorum, ad faciendum vindictam in nationibus contra facientes rebellionem contra dominium Ecclesiæ. Quæ quidem rebellio culpa malorum rectorum terrarum Ecclesiæ, quos ipse papa posuit, evenerat, et tarditate sui adventus ad Romam, ut sibi per revelationes prædictas clare innotuerat. Adveniente autem tempore, quo idem papa Gregorius ad Romam applicuit, qui curiam Romanam et universalem Ecclesiam, ut sibi divinitus præceptum fuerat, ibidem reformare debuit, non hoc fecit, sed guerras et tribulationes maximas cum zelo justitiæ Italicis propinavit. Qui videns se mala cum malis, sicut nec ignem cum paleis non posse in Italia exstinguere, tunc per suggestiones Gallicorum cardinalium carnalium incepit ordinare de Roma et Italia recedere, et ad ollas carnium in Ægyptum, id est, in Avinionem contra Dei prædictam expressam voluntatem redire. Quæ tunc sciens unus ejus familiaris dixit mihi hæc verba : In effectu, o domine Alfonse, sciatis, quod dominus noster papa disponit de Italia recedere, et ad magnam instantiam Gallicorum cardinalium, et aliorum suorum domesticorum Avinionem redire. Cui ego sciens Dei voluntatem, respondi : Certe credo, quod nunquam poterit hoc facere, quia scio, quod voluntas Dei est ipsum dominum papam et curiam in Urbe manere, eamque et alios, etiamsi noluerint, hic retinere. Postque statim ad paucos dies idem papa Gregorius Dei judicio ægro-

tavit, et in illa infirmitate, ut bene puto, ad Christum migravit.

« Et videns nunc Deus, quod per xxx annos, et ultra suam voluntatem, per quam Sedem et Apostolicam curiam ad Romam reducere, et ibi firmiter permanere volebat, taliter, ut præfertur, temni a summis Pontificibus Gallicis quam terribiliter et expresse præceperat; et quod ipsi ad carnem et sanguinem accedentes, multisque terrenis et opulentis deliciis impinguati, incrassati, dilatati, quasi insensibiles facti, semper inobedientes contra eum recalcitrando restiterant, disposuit sua providentia ineffabili in prædicta vacatione Sedis Apostolicæ ad privandum Gallicos successione cathedræ Petri, et ad stabiliendum ipsam in Roma justo et canonico modo pro nunc Italicum summum Pontificem dare, et cardinales ipsos Gallicos, ut puniantur in quo deliquerant cum justitiæ rigore ab ejus collegio radicitus exstirpare. Et ideo permisit inter eos ante electionem pastoris Ecclesiæ, serere semen discordiæ et crescere, ut sic oporteret, suo occulto divino judicio, in eligendo Italicum virum omnimodo concordare.

12. « Sane quidem per multos dies post electionem, coronationem et progressionem ejusdem D. N. Urbani VI summi Pontificis, vidi quod præfati cardinales Gallici conjuncti in Anagnia spiritu superbiæ, invidiæ et vindictæ, timentes cœperunt contra summum Sacerdotem, et dominum nequiter conspirare, et de conflando novum vitulum in Oreb, et adorando sculptile, fraudulenter tractare. Tunc ego ad majorem abundantiam satisfactionis meæ conscientiæ secrete incœpi aliquos amicissimos et familiarissimos Dei requirere, ut mihi indicarent quid in oratione sentiebant de ista materia. Qui quasi uno ore respondentes dixerunt, quod indubitanter Urbanus VI apud divinum consistorium, et divinam voluntatem verus est papa : sed quod Deus hoc schisma permittit propter cleri et Ecclesiæ universalis carnalis punienda peccata et superbiam, ut percussi virga terribili etiam coacte humiliemur, et convertamur ad Dominum. Audivi etiam aliquas divinas revelationes, quas dicti amici Dei super hoc in oratione existentes habuerant a Deo, inter quos etiam audivi, quod frater Petrus de Aragonia, frater Minor, avunculus regis Aragoniæ habuerat super hoc speciales et expressas revelationes a Christo pro regibus Castellæ et Franciæ, et aliis universis gentibus. Propter quod firmiter per viam Spiritus certificatus fui, Urbanum VI esse verissimum papam, quia major et firmior certitudo est illa, quam habent sanctæ personæ a Deo, intuentes et cognoscentes clare ejus voluntatem et veritatem in illo divinitatis vivo clarissimo speculo, quam illa certitudo, quæ habetur per advocatos et judices in libris cartarum, et littera mortua, quia littera occidit, spiritus autem vivificat ».

Addimus his jam ante imminens schisma aliis sanctissimis hominibus divina luce collustratis prænuntiatum, ne scilicet pii tot tumultibus conterriti de divina providentia diffiderent; et quidem inter Avinionensia Monumenta [1] præter Petri Aragoniæ principis oracula, insigne extat hujusmodi viri religiosi Joannis e Rupescissa vaticinium : « Intellexi sed magis explicite Tolosæ in carcere, esse futurum unum scandalum in ventre generalis Ecclesiæ Romanæ tam incredibile, tam immensum, et horrendum, et damnosum, ac etiam ruinosum, ut non possit sufficienter cogitari ejus flagitium, nec plene verbo exprimi infundendum venenum : futurum enim est, ut ante apertam repræsentationem proximi maximi antichristi; mortuo uno summo Pontifice et in diebus illis cum erunt conclusi domini cardinales, tantus erit conflictus populorum in Italis, et tanta effusio sanguinis Christiani, ut videatur perditio sæculi advenisse : jussu tamen divino ita fiet, quod cardinales conclusi non possint in aliquem consentire, nisi in quemdam virum sanctissimum, et adeo inimicum quem non assument de numero cardinalium; sed sicut olim assumpserunt sanctissimum Cælestinum, hic enim rite et canonice eligetur. Fiet autem justo Dei judicio permittente, ut ad suggestionem unius bilinguis falsarii (is fuit Joannes Ambianensis cardinalis, de quo Urbanus in edictis graviter queritur), alius quidam filius ambitionis et superbiæ (nimirum Robertus Gebennensis), in contumeliam Christi, et veri Pontificis cum cautelis et versutiis fultus præsidio multorum cardinalium a vero Pontifice recedentium ad pseudopontificium assumatur ; conabuntur enim electionem canonicam veri Pontificis annullare rationibus phantasticis et sophismatibus fictis ». Sanctam quoque Catharinam Senensem divino Spiritu triennio ante movendam a cardinalibus in Pontificem perduellionem prædixisse ex Raymundo Capuano ostensum [2] est. Nunc ad Alfonsi solitarii Commentarium redeamus, quo probat in alia ejus parte ex ritu in Urbani electione servato illum vere Christi in terris vices gerere :

13. « Sequitur modus servandus per viam facti mihi noti de facto et modo electionis dicti domini nostri Urbani papæ VI per quem credo eum esse verum papam. Cum Sedes vacaret in Roma per mortem Gregorii XI Romani Pontificis, tunc vidi, quod xvi cardinales, qui præsentes erant, per undecim dies exspectaverant antequam intrarent conclave ad eligendum Pastorem. Et isto tempore inter se tractabant de futuro Pontifice eligendo, non cum desiderio sancto eligendi meliorem hominem mundi juxta canonicas sanctiones ad regendum Christianas oves universalis Ecclesiæ secundum spiritum, sed affectu carnali et partiali, ad eligendum sibi amicum, propinquum aut parentem, proh dolor ! secundum carnem et sanguinem. Propter quod orta est contentio

[1] Tom. IV. de schism. p. 126. — [2] An. Chr. 1378. num. 22.

et discordia maxima inter discipulos, quis eorum esset major. Et sic venerunt ad tam obstinatam discordiam, quod domini cardinales Lemovicenses faciebant unam partem, et domini cardinales Gallici faciebant partem aliam, et quælibet pars istorum non erat sufficiens in numero ad habendum duas partes cardinalium, qui numerus de jure necessario requiritur ad faciendam canonicam electionem Romani Pontificis. Quod si aliqua dictarum partium cardinalium quovis modo potuerat habere pro se dictum numerum sufficientem ad electionem faciendam, et aliquis ipsorum cardinalium Ultramontanorum fuerat electus ab eis, tunc non dixissent se timuisse Romanos, nec in posterum allegassent impressionem. Et ideo propter defectum sufficientis numeri vocum quælibet dictarum partium totis viribus conabatur supplantare aliam, et accumulare sibi, et subtrahere voces alterius partis, et etiam Italicorum cardinalium: sed cum toto hoc non potuerunt facere quod aliquis cardinatis Ultramontanus haberet sufficientem numerum duarum partium collegii, ut eligeretur ad cathedram Piscatoris, quia Deus hoc sic ordinabat, ut supra dixi, sua justa justitia et divina providentia.

14. « Confracti igitur in mente de hoc Ultramontani cardinales devenerunt ad tractandum de eligendo papam de extra collegium. Et quia dominus Bartholomæus archiepiscopus tunc Barensis vicecancellarius multum bonam famam habebat in curia de sua liberalitate in expediendo negotia in officio suo cancellariæ, ac de scientia et practica in stylo curiæ, et de magna honestate et munditia manuum in regimine, et observantia justitiæ: necnon quia dominus cardinalis de Agrifolio ex parte Lemovicensium reputabat dictum archiepiscopum quasi suum familiarem, commensalem, et eum multum idem amabat, procuravit cum omnibus cardinalibus suæ partis, quod ipsi dicto archiepiscopo darent voces suas in hac electione. Cæterum quia etiam cardinalis tunc Gebennensis, qui erat quasi caput alterius partis, scilicet cardinalium Gallicorum, videbat, quod nec ipse nec alius de Ultramontanis cardinalibus complicibus suis poterat habere sufficientes voces in numero, ut papa eligeretur: quod dictus archiepiscopus tunc Barensis fuerat quam familiaris avunculi sui, scilicet domini quondam cardinalis Boloniensis, et ex hoc verisimiliter præsumens et sperans, quod si ejus ministerio, et suorum sequacium eligeretur in papam, quod esset sibi, et suis multum propitius, ideo disposuit eum juvare, ut eligeretur in papam, et per eum et complices suos.

« In isto autem tempore dominus cardinalis de Luna, tunc dominus meus familiarissimus, habebat frequenter consilia super hac materia cum camerario suo Petro Garceis, et mecum, licet indigno, qui quidem camerarius ei consuluit in absentia mea, et post modum in præsentia mea omnes tres aliquando conclusimus, quod ipse dicto archiepiscopo daret vocem suam, ex quo de cardinalibus Ultramontanis propter dictam discordiam erat impossibile eligere. Et quia ego per quatuor vel quinque dies, antequam intrarent conclave, verisimiliter vidi, quod dictus archiepiscopus tunc Barensis debebat eligi de communi consensu ambarum partium, ideo tunc ivi ad dominam Catharinam filiam beatæ Brigittæ, cujus negotium promoveo in curia, et persuasi sibi, quod iret ad dominum archiepiscopum, et ei maximam reverentiam faceret, et negotium canonizationis suæ matris valde efficaciter recommendaret, ex eo quod ego videbam, ut ipse eligeretur in papam. Ipsa vero hoc audiens statim illud perrexit, et in Ecclesia S. Petri ipsum invenit, et tunc ei maximam reverentiam ultra solitum exhibuit, et negotia sua illi humiliter recommendavit. De quo ipse tunc magnam admirationem concepit, eo quod dicta domina Catharina non consueverat ei facere tam profundam reverentiam.

15. « Post hæc autem usque ad quatuor vel quinque dies domini cardinales intraverunt conclave cum tubis et diversis generibus musicorum cum magno honore eis exhibito a populo Romano, et sine aliqua violentia et coactione. Et scio a fide dignis personis, quod cardinalis Glandacensis ante introitum nuntiavit dicto archiepiscopo, quod omnes concordaverunt eligere eum in papam, et quod haberet eum recommendatum. Et etiam credo indubitanter, quod dominus cardinalis de Luna tunc vere intravit cum intentione dandi vocem suam dicto domino archiepisco tunc Barensi, et eligendi eum in verum papam, et ad hoc inducendi alios dominos cardinales, utpote per ea quæ supra dixi, et per ea quæ die, qua exivit de conclavi post solis occasum, audivi ab ore ejus coram domino decano Taraconensi. Nam cum illa die, qua exiverunt de conclavi, ipse cardinalis pervenisset ad domum suam, contiguam Ecclesiæ S. Apollinaris, tunc ego ivi ad visitandum eum, et sciendum quæ gesta erant in conclavi, et inveni eum cum multis gentibus, quæ associaverant eum post exitum ejus ad domum suam, qui erant amici et servitores sui Romani, et alii. Et tunc ipse erat totus lætus et hilaris, et ostendebat in gestu et verbis suis, quod dominum cardinalem S. Petri elegerant, ipse et alii domini cardinales in papam; sed statim recedentibus omnibus de camera dicti domini cardinalis de Luna, ego et dominus Taraconensis remansimus soli cum eo: et tunc ego interrogavi eum quid vel quomodo fecerant in conclavi factum suum. Qui gratiose subridens dixit mihi in effectu verborum, quod valde bene juxta desiderium suum, quia dominum archiepiscopum Barensem in verum papam canonice elegerant, licet cardinalem S. Petri, ut evaderent periculum Romanorum, in papali cathedra sedentem dimiserant; et idem Barensis verus electus absconsus remanserat, propter timorem populi Romani ». Eadem de archiepiscopo Barensi

vere electo, et de cardinali S. Petri per simulationem in solio papali collocato, Petrus Hispanus Ordinis Prædicatorum religiosus vir ab eodem Petro e Luna se accepisse testatur, et plures alii confirmarunt [1]: « Et narravit mihi tunc præfatus dominus de Luna, qualiter in conclavi ipse induxerat dominum cardinalem Lemovicensem ad eligendum eumdem dominum archiepiscopum Barensem in papam, et quod tunc dominus Lemovicensis vocaverat dominum de Agrifolio, et idem ei suggesserat: et statim etiam vocavit ad se dominum cardinalem Pictaviensem, et quod omnes tres in hoc concordes et unanimes vocaverunt alios cardinales, et tunc omnes sederunt, et voces suas libere et sponte dicto archiepiscopo dederunt, exceptis tribus cardinalibus, qui tunc aliquantulum in prima electione contra eum recalcitraverant: sed post prandium in secunda reelectione istis omnibus cardinalibus eligentibus adhæserunt.

16. « Die autem sequenti post electionem, in ipsa aurora diei vocavi ego fratrem Alfonsum tertii Ordinis B. Francisci, tunc socium meum commensalem, qui nunc est in regno nostro in Gallecia prope civitatem S. Jacobi de Compostella in quodum loco, qui vulgariter appellatur Mellum, qui erat satis notus Pontifici, et dixit ei, quod statim iret ad domum prædicti domini archiepiscopi, et sciret a famulis ubi et in quo loco ipse stabat absconsus, quia notus dominus mihi et amicus erat, et liberare eum volebam ab ira et furore Romanorum, qui omnino papam Romanum habere volebant: et tunc dixi eidem fratri Alfonso, quod diceret eidem domino archiepiscopo Barensi ex parte mea, quod significaret mihi locum ubi stabat absconsus, et quod ego secrete captata opportunitate extraherem eum de loco illo, et ponerem eum intus in Urbe sub habitu dissimulato in tali loco ubi securus staret, et quod darem ei omnia necessaria ad ejus vitam secreto modo per aliqua tempora, donec dominus aliunde ordinaret. Orto autem jam sole eadem die statim dominus prædictus cardinalis de Luna misit pro me, et præcepit mihi in effectu dicens: Vadatis ad dominum nostrum papam, qui jam misit pro me et pro aliis cardinalibus, ut inthronizemus eum more solito, qui est in papali palatio, et faciatis reverentiam ex parte mea sibi, sed non tanquam papæ, donec inthronizemus eum, et induamus eum vestibus papalibus ; et dicatis ei quod parcat mihi, quod non vado statim ad eum, volo enim loqui cum istis officialibus Romanis, et cum discretione ordinabimus, quod isti domini mei cardinales, qui stant in castro S. Angeli inde exeant: et tunc ibimus omnes ad eum, et mittam etiam statim ad ipsos cardinales quod omnino exeant, et ibimus, et inthronizabimus eum.

« Tunc autem ego ivi, et feci quod mihi dominus de Luna præceperat; et statim dictus dominus de Luna cum aliis cardinalibus in cathedra papali inthronizaverunt eum, et exuentes vestibus archiepiscopalibus induerunt eum vestibus papalibus in capella papali more solito: et hoc fecerunt satis læto animo et jucundo sine aliqua requisitione populi Romani. Erant etiam eadem die et aliquibus diebus sequentibus cives Romani satis tristes et quasi consternati in suis gestibus: dicebant enim in effectu hæc verba : Satis malitiose deluserunt nos isti cardinales Ultramontani: nam nos volebamus papam Romanum, et ipsi dederunt nobis alienigenam Neapolitanum. Et similia verba proferebant cum vultu turbido. Vidi quoque cardinales, qui extra Urbem propter istam electionem, quam fecerant Barensis archiepiscopi, quasi fugiendo propter timorem Romanorum, recesserant, quod postea in Urbe, in consistoriis et consiliis, et diversis officiis, et aliis ceremoniis consuetis reverebantur, et assistebant domino nostro Urbano VI tanquam vero papæ et Christi vicario, impetrantes ab eo pro suis familiaribus, et pro se et parentibus et aliis diversa officia et beneficia, plures alias gratias spirituales et temporales. Audivi etiam a domino cardinale de Luna sæpe quando redibat ad domum suam de palatio, qualiter tali vel tali cum talibus cardinalibus, et verba aspera contentionis dixit, etc. Et semel audivi ab eo, quod dominus papa habuerat multa verba asperrima et irosa cum furore contra cardinalem Ambianensem, et quod tunc accessit ad papam cardinalis Gebennensis, et dixit hæc verba ei: In effectu [pater beatissime] vos non tractastis dominos cardinales cum illo honore quo debetis, sicut antecessores vestri faciebant, et diminutis honorem nostrum. Dico vobis in veritate, quod cardinales conabuntur etiam diminuere honorem vestrum.

17. « Postquam autem cardinales incœperunt tacite susurrando murmurare, et contra dominum papam secrete conspirare, sæpe audivi a domino de Luna, quod dominus noster papa tenebat tales modos in verbis suis, propter aliquos cardinales qui recedebant ab eo ad Anagniam, et videbat quod aliquod malum ibi ordinaretur contra eum. Et aliquando ego coram aliis, et etiam secrete consului sibi, quod ipse cardin. de Luna non iret Anagniam. Et ipse respondebat mihi tanquam bonus dominus, quod ipse reputabat eum verum papam in conscientia sua; sed quod si iret Anagniam, hoc faceret ad obviandum malitiis et seditionibus cardinalium Gallicorum, qui omnino contra dominum papam malam et vindicativam intentionem habebant; et quod ibi credebat magis servire domino nostro papæ in hoc, quam si cum eo remaneret in Roma.

« Alia vice etiam recordor, quod dum essemus in horto ipsius cardinalis de Luna, ipse et ego, tunc vidi eum aliqualiter motum et conquerentem de domino nostro papa propter aliquas supplicationes, quas ipse ei præsentaverat; et ipse dominus

[1] Tom. II. de schism. p. 61.

papa gratias ibi contentas sibi negaverat; et dicebat tunc ipse cardinalis: Certe, inquit, alii cardinales Ultramontani jam omnes recesserunt ad Anagniam, et quare ego stabo hic cum domino nostro, quia ipse quasi nihil facit de iis quæ pelo? Certe, inquit, non servirem Deo, si non faceret mihi bonum. Et post paucos dies recessit ad Anagniam. Et credo certe, quod cum bona intentione, credens obviare malitiosis tractatibus sociorum: voluit enim ipse in Anagnia alios piscare, sed ipse, proh dolor! piscatus est, quod non sine dolore cordis dolendo profero.

18. « Sequitur tertius modus qualiter per viam juris canonici, et per veras rationes summorum doctorum firmiter credo dominum Urbanum VI esse verum papam. Quamvis Dei gratia ex justa et pia ratione libros juris a diutino tempore a me abdicavi, volens sine scriptura jurium justius vivere, et potius in libro vitæ non scripto, sed immortali studere, quam in libris mortuis pellium animalium mortuorum; tamen adhuc in memoria mea labilissima aliquæ reliquæ scientiæ juris canonici, quam in juventute didiceram remanserunt, et ideo non cum vano fastu allegationum capitulorum, sed breviter concludam quæ materia aliquas exiguas rationes pauperculas, in me arctant juste ad tenendum firmiter et Catholice, quod Urbanus VI est verus papa. Et primo dico, quod cavetur in jure, quod si aliquis homo dilexit aliquam puellam pulchram, divitem, morigeram, et desideravit contrahere matrimonialiter cum ea, et sic in corde suo firmiter proposuerat, postea evenit casus, quod potentes amici et parentes istius mulieris cum magno terrore coarctant istum hominem, ut contrahat cum ea, et tunc iste ad se reversus videt se arctari ad illud, quod desiderabat in mente, et tunc contrahit cum illa per verba legitima; dicunt jura quod tale matrimonium est firmum, nec iste potest postea nullitatem matrimonii allegare, dicens quod metus causa cum illa contraxerat. A simili dico in negotio nostro: nam duæ partes cardinalium, imo omnes cardinales, exceptis duobus vel tribus ante introitum conclavis deliberaverant inter se eligere dominum archiepiscopum Barensem in papam, quia erat pulcher in fama, dives virtutibus, et in moribus lucens, non ex aliqua impressione populi, sed potius propter discordiam, quæ erat in vertice collegii, quia in aliquo eligendo de collegio non concordabant, quia si concordassent in Gallico bene elegissent, non obstantibus quibusdam vanis vocibus aliquorum Romanorum dicentium se velle papam Romanum: et ideo intus in conclavi elegerunt dictum Barensem cum bona concordia, læta et jucunda, ut patet supra tam per gesta ante introitum conclavis, quam per gesta post ejus exitum. Ergo ista electio est valida et firma.

« Secunda ratio est, quia etiamsi illa deliberatio de eligendo eum, quam fecerunt ad introitum conclavis, non fuisset facta, et cum elegerunt eum duæ partes cardinalium, et plus, et iterum reelegerunt, antequam rumperetur conclave, electio est omnino valida, quia non fuit impressio talis nec tanta; quia nec tali tempore facta, quod annullaret dictam electionem, quia multa mendacia asserunt adversarii, quæ sunt nobis manifesta, qui tunc eramus præsentes in Roma, et sciebamus secreta cardinalium, et vidimus alias circumstantias dicti negotii.

9. « Tertia ratio est ista. Aliquis rex possidet unum regnum, et vassalli et subditi dicti regni obediunt ei: deinde venit aliquis alius, repetit regnum et ejus possessionem coram judice competenti, certum est, quod ille judex debet illum regem possidentem defendere in possessione sua, donec auditis partibus et allegationibus et eorum probationibus per sententiam terminetur contra illum possessorem: nec vassalli debent se subtrahere ab ejus obedientia et subjectione; nec recalcitrando dicere: Nulli istorum dominorum obediamus, donec feratur pro aliquo istorum sententia per judicem: sic et in proposito, dico quod ex quo Urbanus VI fuit electus per illos, qui potestatem habebant eligendi, et inthronizatus in Sede Apostolica, et sedet residendo in Roma civitate sua propria, ubi Christus posuit Petri cathedram, et fuit ab eis coronatus: et ipse consistoria et officia, et cætera alia fecit et facit, quæ summi Pontifices antecessores sui fecerunt, et alii reges, imperator, et mundi principes ei sicut papæ obediunt, multo plus ego debeo obedire donec terminetur contrarium juridice. Sed istudmet consilium ego habui a domino de Luna, qui est doctor magnus in scientia, et utinam esset tantus in profunda, humili et non ambitiosa conscientia, et hoc fuit in viridario suo in præsentia sui camerarii supra nominati, dixit enim mihi in effectu, quod firmiter tenerem cum Urbano papa VI donec per Concilium generale terminaretur contrarium: idem dixit mihi idem camerarius ejus et alii multi litterati, et doctores eximii. Et in hac fide vivo, et mori intendo, et contrarium dictum hæreticum reputo.

« Et vidi etiam tractatum domini Joannis de Lignano excellentissimi doctoris, præsertim juris canonici super omnes viventes, et tractatum domini Jacobi de Serra doctoris antiqui, et alia multa scripta super hac materia, quæ me confirmant, et affirmant, et refirmant in fide mea, quam teneo super hoc. Qui ego voluerit tenere contrarium teneat, quia lata et spatiosa est via, et ampla porta, quæ ducit ad perditionem, et multi sunt, qui intrant per eam: a qua vos retrahat, liberet, et ad veritatis viam vos dirigat, et perducat ille bonus pastor Christus, qui cum Patre, et Spiritu sancto vivit et regnat in sæcula sæculorum. Amen ».

Extant ii tractatus Jacobi e Serra inter Avenionensia Monumenta, ex quibus duo Baldi et Joannis e Lignano insignes et prolixi in fine hujus tomi adducentur. Nunc addimus Alfonsum olim

episcopum Giennensem, de quo paulo ante memoravimus, scriptis notarii manu aliis publicis litteris[1] hoc ano MCCCLXXIX, Indictione II, die quarta Martii consignatis testatum, non concitatam popularem seditionem, neque conclave perruptum, nisi postquam Urbani electio celebrata fuit, nec jactatis a Romanis verborum minis ullam additam verberum contumelium, aut vulnus inflictum cuiquam fuisse: Gallos vero cardinales propterea defecisse, cum intempestive dolerent supremum se imperium in Ecclesiam universam, quo tandiu erant potiti, amisisse; metuerentque Urbani severitatem, atque in suscepto consistendi Romæ consitio constantissimum animadverterent.

20. *Testimonia SS. Catharinæ Suecæ et Catharinæ Senensis pro Urbano.* — Hujus testitimonio addimus eadem die S. Catharinam virginem filiam S. Birgittæ servato judiciorum ordine interrogatam de spectantibus ad Urbani electionem, quæ oculis et auribus hauserat, confirmasse pariter exortum popularem motum post lata in Urbanum a cardinalibus suffragia: ac ne is furentium Romanorum, qui spe adipiscendi civis sui Pontificis delusi erant, temeritate necaretur, cardinalem S. Petri dolo ac simulatione in papali sede collocasse, cujus dicta insignia, quæ tot sunt ad illustrandam veritatem lumina, in hanc formam redacta sunt[2]: « Anno Domini MCCCLXXIX, Indictione secunda, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri, domini Urbani divina providentia papæ VI anno I, die vero decima mensis Martii. Magnifica et potens domina Catharina filia memoriæ recolendæ atque sanctæ Brigittæ, quæ quondam de principibus potentibus atque aliis Sueciæ trahens originem, in Roma existens et ibidem trahens moram causa peregrinationis, temporibus quibus fuit electio celebrata sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Urbani divina providentia papæ VI. Interrogata dixit se tantum scire super electione, inthronizatione et etiam coronatione antedicti summi Pontificis: videlicet quod antequam ponerent se cardinales in conclave, loquebantur, et jam ordinabant de electione istius fienda et celebranda. Interrogata quomodo sciret, etc. Respondit quod a diversis fide dignis prælatis. Interrogata si pro tunc aliquis rumor Romanorum erat, dixit quod non. Plus dixit se scire in dicto negotio, videlicet, quod in conclavi existentibus cardinalibus adversarii concordes unanimiter fuerunt de dicto domino Urbano eligendo, tunc archiepiscopo Barensi. Interrogata quomodo sciret, respondit quod hoc audivit a domino cardinali Pictaviensi, et a multis aliis cardinalibus, quod dictum summum Pontificem elegerant concorditer, et cum bona voluntate, atque perfecta, hortantes dictam dominam testem prænominatam, quod firmiter crederet, et firmiter teneret istum fore verum et legitimum papam, et electum canonice, et nutu Spiritus sancti. Interrogata si in electione fuit impressio seu timor Romanorum; respondit quod non, sed bene post electionem fuit aliqualis rumor, et insultus Romanorum optantium habere Romanum Pontificem. Interrogata dicta nobilis et magnifica domina, si post ejus electionem vidit eum coronari, præsentibus omnibus cardinalibus; dixit quod sic. Interrogata ubi; dixit quod in scalis Ecclesiæ S. Petri, et vidit eum indui novis vestibus, et cardinales venientes ad eum, osculantes eum, pedem, manum et os, et omnia facientes, quæ solita sunt fieri omnibus Pontificibus Romanis. Interrogata si aliquis timor fuerit tunc ibi, dixit quod non: imo contenti recesserunt cardinales præfati gaudentes se fecisse, et elegisse talem in summum Pontificem, quem asserebant fore Ecclesiæ sanctæ Romanæ salubrem; plus dixit quod antedicti cardinales, cum dicto summo Pontifice cum equis phaleratis calota [id est, calantica] alba et mitris, more cardinalium sociaverunt præfatum dominum nostrum Urbanum papam VI usque ad Ecclesiam inclusive S. Joannis Lateranensis; et quod ibidem præfati cardinales exhibuerunt reverentiam eidem domino nostro, et, prout dicebatur per multos, ibidem confirmaverunt ante dictum dominum nostrum, et ibidem Instrumenta facta fuerunt de electione ratificanda. Interrogata si fuit aliquis timor vel rumor, dixit quod non. Interrogata ergo quomodo dicitur, quod cardinales absconderunt eum post electionem a Romanis, ergo rumor et timor fuit? Respondit quod tempore electionis nullus rumor seu timor fuit, sed cardinales dubitantes, cum fuissent requisiti a Romanis, quod papam Romanum haberent, et non annuissent eorum petitioni, timuerunt, cum alium elegissent præter Romanum, quod dictum electum interficerent aut interfici facerent: propter quod finxerunt dicti cardinales dominum S. Petri fore papam. Interrogata quæ fuit ergo causa istius schismatis: respondit et dixit, quod credit quod rigor justitiæ domini nostri, qui eis non erat blandus in eorum petitionibus, et corrigere eos optabat. Et vere testificatur præfata nobilis domina testis, quod domini cardinales de virtute, sagacitate, prudentia et honestate multum eidem testi loquentes, personam sanctissimi patris domini Urbani VI commendabant et approbabant. Interrogata, si dixit, quæ supra per ipsam testem testificata et deposita sunt, odio, amore, timore, prece, pretio, amicitia vel inimicitia, vel malevolentia, seu alia humana gratia, dixit quod non. Interrogata si ad sic testificandum fuit eidem testi loquenti aliquid datum, promissum, seu alias docta, monita aut subornata ad hujusmodi testimonium ferendum; dixit quod non ad singula se referendo: Ego me subscribo manu mea cum sigillo meo ».

21. Pari religionis sensu, quo S. Catharina Sueca Urbanum verum Christi vicarium est processa, alia ejusdem nominis Itala, nimirum Ca-

[1] Ext. tom. IV. de schism. p. 43. — [2] Pag. 45.

tharina Senensis, quæ veluti lucidum sanctitatis sidus in Ecclesia Dei radiabat, eumdem Pontificem venerata, sparsis hoc anno litteris, præsules et principes[1], ut obsequentes se illi præberent adhortata est; quam etiam vocatam a Pontifice ipso ad Sedem Apostolicam refert Raymundus Capuanus[2], subditque: « Summus Pontifex ea visa gavisus est, voluitque coram cardinalibus, qui tunc aderant, quod verbum faceret exhortationis potissime propter schisma, quod tunc incipiebat: quod et perfecte fecit, animando unumquemque eorum ad fortem constantiam verbis et sententiis plurimis, ac ostendendo, divinam providentiam semper adesse cuilibet; sed potissime cum sancta Ecclesia patitur, et concludendo quod propter inchoatum schisma in nullo trepidare deberent, sed agere quæ Dei sunt, et nullum timere. Cumque sua verba complesset, Pontifex exhilaratus verba ejus reassumpsit vertens se ad cardinales dicens: Ecce fratres, ecce fratres, dum timidi sumus, quantum in conspectu Domini reprehensibiles reddimur. Hæc muliercula nos confundit: mulierculam autem voco non in contemptum ejus, sed in expressionem sexus feminei naturaliter fragilis, et ad nostram instructionem: ista siquidem naturaliter timere deberet etiam quando nos essemus bene securi: et tamen ubi nos formidamus, ipsa stat absque timore, suisque persuasionibus nos confortat: magna hinc nobis debet oriri confusio, et subjunxit: Quid debet timere vicarius Jesu Christi, etiamsi totus mundus te contra eum opponeret? potentior est mundo Christus omnipotens, nec est possibile quod derelinquat Ecclesiam suam sanctam. His et aliis sermonibus summus Pontifex se ac fratres suos confortans, virginem sanctam commendavit in Domino, ac gratias quamplurimas spirituales ei pro se ac suis concessit ».

22. Addit Raymundus Urbanum meditatum mittere S. Catharinam Senensem et S. Catharinam Sucam ad reginam Joannam, ut eam a schismate ad salutis viam traducerent; sed ab ipso Urbanum ab ea mente revocatum, ne schismatici insignem aliquam injuriam sanctis illis virginibus inferrent, atque ad reginam omnem aditum abrumperent; tum subjicit: « Hæc omnia cum, audiente sacra virgine, decumbente in lectulo, recitassem, mox ipsa se vertens ad me, alta voce respondit: Si hæc cogitassent Agnes et Margareta, aliæque virgines sanctæ, nunquam coronam acquisiisent martyrii. Numquid non habemus sponsum, qui nos possit eripere de manibus impiorum, et inter fœdam hominum turbam, nostram pudicitiam conservare? Vanæ sunt istæ cogitationes, ex defectu modicæ fidei procedentes potius quam a vera prudentia. Tunc ego licet in memetipso erubescerem de imperfectione mea, tamen gavisus sum de magna perfectione ejus notans, et conferens in corde meo firmitatem et stabilitatem fidei ejus. Verum quia Pontifex decreverat iter illud virgineum fieri non debere, non fui ausus amplius de materia illa loqui, sed hoc scripsi, ut lector quilibet valeat cernere in quanto perfectionis apice pedem fixerat virgo sacra ».

Inita quidem fuere ab Urbano in hujus schismatis exordio præclarissima consilia; nam et Synodum Œcumenicam celebrare, et duas divas virgines, ut dixi, ad peccatricem Joannam reginam a flagitio revocandam legare, et Raymundum Capuanum ad Francorum regem emolliendum mittere decreverat: sed ea omnia ad irritum ceciderunt, suamque legationem a schismaticis, qui paraverant insidias, disturbatam, Raymundus ipse narrat: ad quam tamen obeundam a S. Catharina Senensi animatus fuerat: « Omnino, inquit, tamen suasit, ut mandatis et votis Pontificis obedirem, et inter alia dixit mihi: Habeatis pro certo, pater, hunc esse verissimum vicarium Christi, quidquid dicant calumniatores schismatici, et ita volo, quod exponatis vos pro hac veritate prædicanda et defendenda, sicut exponere vos debetis pro veritate Catholicæ fidei, quod verbum, licet prius hanc eamdem veritatem novissem, ita me firmavit in proposito laborandi contra schismaticos impugnantes hanc veritatem, quod hucusque non cesso labores assumere pro veri Pontificis defensione juxta modulum meum, et semper in angustiis, et labyrinthis memoria hujus verbi me consolatur ».

23, *S. Catharinæ Senensis litteræ ad Joannam reginam Neapolitanam datæ.* — Quod ad S. Catharinam Senensem attinet; cum ejus legatio ad Joannam reginam prudentiæ humanæ consiliis fuisset discussa, eadem virgo, quam imminentes regno Neapolitano calamitates prædixisse vidimus, litteris [1] suis Joannam reginam commonuit, ut schismaticos execraretur, verumque animæ suæ pastorem agnosceret. Gravissimis etiam sententiis illam arguit e domina et principe in vile mancipium evasisse, Spiritus sancti instinctu repudiato, dæmonum humana specie indutorum consilia secutam, se a vera vite et vita cultro amoris proprii divulsisse, atque e gremio Ecclesiæ, in quo educata fuerat, proripuisse: tum hortatur ad ingeminandos planctus, fundendasque pias lachrymas eam adhortatur: spoliata jam vita gratiæ ejus anima, corpusque ni ab errore emerserit, infeliciter periturum prædicit: Urbanum, ut verum Pontificem colendum, et antipapam habendum horrori, ut antichristum, membrumque diaboli, spernendosque ejus sectatores, qui quocumque se vertant omni supplicio dignissimos se non negent: si enim Christiano orbi Urbanum falso ut Pontificem metu obtrusisse, coluisseque dicant, vita dignos esse non posse: at putidum id mendacium

[1] Lib. epist. Ep. xxx. xxxi. etc. — [2] Raymundus Vit. S. Cathar. par. III. c. 1.

[1] Ext. in lib. Epist. S. Cathar. num. 309.

sat vulgatum, cum perspicue constiterit cardinalem S. Petri ficte ob metum cultu Pontificio adornatum, qui tamen, ut vir bonus et justus, fassus sit non sibi, sed Urbano Pontificatum delatum fuisse. Admonet etiam ut eorum actus, qui ipsam in schisma traxere, discutiat: licet enim scientia, haud tamen virtutibus præditos videri posse, ac non sanctioris vitæ virum, sed iniquum dæmonem, uti dæmones erant, et impostores impostorum sibi præfecisse: nec ipsam amari posse a subditis, quos jam ad mortem rapiat, quos a Christo et ejus vicario segreget, ac dæmoni et antichristo alliget: impendere miseræ ob scelus certissimum exitium: ni committat se curæ pastoris, ab infernali fera ut errantem oviculam laniatum iri: adsciscendos probos consiliarios, et artes dæmonum repudiandas, qui, objecto amittendi terreni principatus levis auræ instar fugacis metu, in miserrimum ipsam statum conjecissent.

24. *Certatum feliciter armis contra schismaticos, et arx S. Angeli recuperata.*— Sprevit sanctissimæ virginis saluberrima consilia Joanna regina impiorumque hominum susurros secuta est. Cum vero schismatici Joannæ studiis multiplicem terrorem longe lateque incuterent Catholicis, et Urbanus ad vim vi repellendam copias contraheret, hortata est S. Catharina per litteras, quas alienato a sensibus animo sexto Maii die hoc anno dictavit, Albericum comitem societatis S. Georgii præfectum (1), agminumque ductores, ut in Urbani fide constanter perstarent, Ecclesiamque fortissime tuerentur: tum proposuit ob oculos, ipsos in campum se conferre incitatos amore Christi, qui summa et æterna bonitas est: ab illo merita præmia exspectanda qui, ut exemplo præiret, ad mortem nostri amore provolarit. Prodeundum itaque in aciem, et vitam amore vitæ exponendam, sanguinem amore sanguinis Christi crucifixi fundendum: novorum martyrum jam tempus appetiisse; se vero in illius conflictus ardore Moysis exemplo ad fundendas Deo preces incubituram.

Exauctorata est Joanna ab Urbano Siciliæ regni juribus, omnibusque bonis, quæ vel Ecclesiæ Romanæ, vel imperii Romani beneficentia acceperat, nimirum Provinciæ, Pedemontii et Folkarquerii comitatibus privata: quæ decretoria sententia in archivio Neapolitano recondita est; de qua in aliis Urbani litteris mentio inferius recurret.

Auditæ cælo S. Catharinæ virginis preces fuere, ac pulchra victoria reportata est de schismaticis Vasconibus et Britonibus, qui Roberti antipapæ, sub quo stipendia fecerant, et immanissima flagitia patrarant, signa sequebantur promissorum magnitudine deliniti (licet Vasconia et Britannia in Urbani obsequio constantes perstarent) Romamque contendebant, ut obsessis in Mole Hadriana præsidiariis Gallis, qui primi omnium perduellionis signa extulerant, animarantque ad flagitium cardinales, auxilium ferrent, tum Urbanum pellerent Urbe.

Rem gestam accuratissime narrat Pandulfus Collenutius [1], nimirum antipapam succinctum valido exercitu nepotem Monzoiam, una cum Bernardo Sala et aliis Britonum et Vasconum ducibus immisisse adversus Urbanum: atque ab his Marinum duodecimo ab Urbe milliari distans obsessum fuisse: at Albericum Barbiani comitem die XXVIII Aprilis hujus anni cum Romanis copiis ad solvendam obsidionem urbe erupisse, commissaque pugna mane in sequenti, et victis hostibus eadem die Romam rediisse: « Monzoja, inquit, capto, paucis horis victoriam obtinuit, eodemque die Romam iterum triumphantis modo cum toto exercitu, ipsisque etiam captivis hostium ducibus ingressus magna lætitia totius populi Romani exceptus est, ac maxime Urbani ipsius, qui ad eam causam illum, atque Galeatium Pepolum antequam advesperasceret, equestri dignitate donavit ».

Collegere citius, quam par erat, triumphales applausus; nam si Albericus victoriam ursisset, atque ad Anagniam ad antipapam et anticardinales comprehendendos signa promovisset, exscindi poterant schismatis pestiferi germina [2], et oppressi armis fuissent, qui armis Ecclesiam Christi tyrannorum, et persecutorum præteritorum more opprimere nitebantur: Britones enim ac Vascones, in quorum dextris spes locarant schismatici, extrema adeo internecione cæsi fuere, ut vix nuntius tantæ cladis superfuerit [3]. Ejus victoriæ fama complevit Christianum orbem, relatæque sunt Deo gratiæ, quod vicarium suum ab impiorum vi et furore vindicasset, unde Walsinghamus Anglus [4] hujus triumphi memoriam suis Monumentis consignavit. « Occisi sunt ex antipapalibus quinque millia sive plures ex communibus exercitus, et campi milites sexaginta cum eorum campi ductore Bernardo del Sale ». Tulit meritum una cum suis perfidiæ præmium Bernardus e Sala, qui conjuratos cardinales ad conflandum schisma audacia armarat, ac

[1] Collen. hist. Neap. l. v. — [2] S. Ant III. p. tit. XXIV. § 15. — [3] Platin. in Urb. VI. — [4] Walsing. in Ricc. XI.

(1) Litteras a S. Catharina Senensi ad Albericum comitem Legionis S. Georgii præfectum annalista hic recitat, easque datas perhibet die VI Maii hujus anni. In iis vero sancta illa mulier nobilem hunc Pontificiarum copiarum imperatorem sollicitat, ut pro Urbano pugnet egregie. Mox vero idem annalista subdit: « Auditæ cælo S. Catharinæ virginis preces fuere; pulchra victoria reportata de schismaticis », quam relatam diem XXIX Aprilis monet. Quis hic anachronismum non sentiat? Sancta hæc virgo orare se in Epistola data die VI Maii significat, earumque precum fructus statuitur victoria ante dies octo relata. Hanc occasionem captat Maimburgus *Hist. du grand schisme d'Occident* lib. I, ut plurimas S. Catharinæ vulgatas Epistolas dolo malo vitiatas arguat. Verum quis docuit Maimburgum Epistolam hanc ante commissam pugnam scriptam fuisse? Si quis illam diligenter excurrat nihil offendet ex quo sive commissum sive nondum commissum prœlium arguat. Ita ergo res componenda est. Mulier illa sancta assidua prece cælum fatigavit, ut Pontificiis armis assisteret. Pugnatum est ergo feliciter diem XXIX Aprilis. Secundum hæc Catharina assumpto calamo Albericum copiarum Pontificiarum ducem adhortata est, ut strenue gereret, et cœpta felicia feliciori successu compleret. MANSI.

pro terrenis possessionibus, quibus potiri nunquam potuit, animam vendiderat, antequam enim patrarent scelus decimo Augusti die superioris anni Anagniæ Romanæ Ecclesiæ castrum de Mornacio, et de Caderosa Arausicani agri illi tradiderant; quæ postea antipapa [1] Fundis VI kal. Januarii confirmarat, ut eo præmio ob Catholicorum strages rapinasque pauperum, ac navatam schismati operam afficeret.

25. Scribit Urbanus in litteris [2] ad Leodienses datis inferius afferendis, quæ Encyclicæ videntur fuisse, cumulatam eam victoriam deditione arcis Hadrianæ eodem die facta, non sine divino miraculo : cum enim Gallus præfectus, qui a cardinale Majoris Monasterii subornatus, eam Urbano restituere superiori anno respuerat, et unius anni fluxu Romanorum impetus strenue eluserat, repente socios Gallos captos vinctosque vidisset, a quibus Romanos subjiciendos, sibique ferendas suppetias putaverat, militares pactiones cum Urbano egit [3]. E quibus ducitur gravissimum argumentum, cardinales, qui in eam arcem se receperant superiore anno ad populi ob non electum patria Romanum Pontificem tumultuantis furorem eludendum, ac deinde ex ea ad Urbanum in sacro solio collocandum, cingendumque Pontificia corona egressi fuerant, sponte, non terrore victos id peregisse. Cæterum Romanos ardentes iracundia ob accepta ex Hadriana Mole obsidionis tempore graviora mala, illam magna ex parte demolitos, ac nudasse marmoribus, quam tamen postea refecisse Bonifacium, addit Theodericus e Niem [4].

Urbanus vero gratias Deo ob levatos superiores labores acturus solemnem supplicationem instruxit, in qua composito agmine religioso nudis pedibus incedebat. De quo pietatis ac demissionis Christianæ insigni actu, ac revocato vetere more diuturnis temporibus intermisso, sancta Catharina Senensis [5] illum commendavit, meminitque de pio illo Urbani facinore Raymundus Capuanus [6] his verbis : « Consolatus est eam aliqualiter Dominus, quia per annum antequam ipsa migraret, eodem die, quo ipsa revoluto anno postmodum obiit, dedit duplicem victoriam Ecclesiæ sanctæ suæ, ac summo Pontifici, tum de castro S. Angeli, quod in Urbe schismatici usque in illam diem tenuerant cum magno Urbis disturbio ; quam de gentibus quibusdam armigeris, quæ pro schismaticis patriam totam vexabant : et tunc fuerunt debellatæ totaliter captis principalibus, et multis occisis : quo facto Pontifex, qui non poterat habitare apud Ecclesiam Principis Apostolorum, ut solebat, propter castrum prædictum, de consilio sacræ virginis ad eamdem accessit Ecclesiam pedes, et absque calceamentis : quem universus populus est secutus, cum non parva devotione gratias agentes Altissimo de his et aliis beneficiis ejus : et sic sancta Ecclesia cum suo Pontifice cœpit aliqualiter respirare, virgoque sacra ex his est paulisper consolata ». His etiam consentanea tradit S. Antoninus [1].

26. *Favente Joanna, Napolim confugit antipapa, in quem et fautores sacra expeditio indicta.* — Hæ porro victoriæ cælitus Urbano datæ antipapam et anticardinales, qui vicarium Christi humana vi obrui facile posse putaverant, ad fugam impulerunt : ac nisi Joanna regina trepidantes excepisset, schisma in ipso fomite præfocandum erat summo reipublicæ Christianæ bono, quod misera tanquam flammam, qua arderet, sinu fovit, ut memorat Walsinghamus [2] qui descripto schismaticorum certamine adverso, subdit : « Quod audiens non Clemens, sed pæne demens factus, antipapa concito fugit ad quoddam castrum reginæ Neapolis, quod vocatur Spelunca, ibidem latitans, et in terra comitis Fundorum ». Confirmant has pseudopontificis per regnum Neapolitanum excursiones trepidas consignatæ iis locis ejus litteræ [3], quarum plures apud Speluncam Gajetanæ diœcesis exaratæ leguntur. Nec frustra suscepti erant a schismaticis metus, cum terrore conscientiæ, et justis Pontificis armis urgerentur, ut narrat Pandulphus Collenutius [4], sic inquiens : « Clemens metuebat ne Urbani exercitu Anagniæ obsideretur : itaque missis ad reginam nuntiis, petiit ut tantas sibi copias mitteret, quibus Neapolim toto deduci posset, sed, cum ea re impetrata eo pervenisset, Neapolitani sumptis adversus illum armis tumultum concitarunt, aiebantque non velle se binos habere Pontifices, neque propter illum belli pericula subire ».

Hos Neapolitanorum nec non Gajetanorum, antipapam, ut publicum Ecclesiæ offendiculum et calamitatum imminentium illi regno fontem, aversantium motus confirmat episcopus Tudertinus [5] rerum hoc tempore gestarum testis oculatus, qui sic ait : « Dominus Gebennensis, seu antipapa cum cardinalibus suis, prout audivi, recessit de Fundis, et ivit versus Neapolim cum cardinalibus suis. Quando appropinquavit Cajetam, Cajetani nolebant eum recipere, dicentes : quia credebant in dominum Urbanum, qui erat verus papa. Postea ivit Neapolim, ubi a populis suis pessime receptus, ita quod oportuit eum cum suis cardinalibus castrum Ovi, ubi erat regina, intrare, eo quod regina mandabat populo, ut obediret, et illi modo obedire noluerunt : et videns dictus Gebennensis, quod ibi non erat bene receptus, intravit mare ».

27. Confirmant hæc Ms. Diaria [6] Hectoris Pignatelli, scilicet Clementem antipapam suo purpurato

[1] Clem. antip. tom. I. p. 87. — [2] Ext. Annal. Leodien. — [3] Theod. e Niem. c. 20. et Walsing. in Ricc. l. XI. — [4] Theod. e Niem. l. I. c. 20. Walsing. hist. Angl. in Ricc. l. XI. — [5] S. Cath. Ep. CCXCV. S. Ant. III. par. tit. XXIII. c. 14. § 18. — [6] Raym. in Vit. S. Cathar. par. III c. 2.

[1] S. Ant ubi sup. — [2] Walsing. in hist. Angl. — [3] Antip. reg. I. p. 83 et seqq. — [4] Collen. l. V. — [5] Tom. II. de schis. p. 48. — [6] Pignat. in Diar Neap.

senatu succinctum triremibus ad castrum Ovi appulisse, ac sub arcu arcis regio ornatu instructam illi sedem fuisse, ac triumphali solio considenti reginam, Othonem, et Robertum Atrebatem, ac ducissam uxorem, et alias fœminas regio sanguine satas supplices accidisse, ut illius pedes oscularentur: interea dum hæc lætitia celebrabatur, Neapolitanos, qui Urbano studebant, infremuisse: cumque liberiora verba in reginam ex piorum pectoribus erumperent, Andream Ravignanum cuidam artifici Catholico scelus libera voce execranti oculum digito confodisse : tuncque Brigantem ejus nepotem ea injuria lacessitum adeo commovisse popularium animos, ut correptis armis insurrexerint Urbano vitam, et antipapæ necem altis clamoribus imprecati, eoque primo impetu populus imperio urbis militumque stationibus potitus archiepiscopum Bozzutum in possessionem Neapolitanæ Ecclesiæ induxerit ; ac tum reginam ingentem ex ea re dolorem contraxisse, concitatum fuisse in justas iras populum Neapolitanum adversus antipapam, et ingratam perduellem Sedis Apostolicæ (uti a S. Catharina ipsi prænuntiatum vidimus, ut de utroque meritas pœnas sumere pararet) consentiunt alii Neapolitanarum rerum scriptores[1] : « Necessum illi (nimirum Roberto antipapæ, ait Collenutius), atque reginæ fuit in arcem cedere, et illic sese munire : paucos autem post dies, ne ibi quidem se tutos esse putarunt ».

Coactum Robertum Neapolitanorum Pontificiæ majestatis vindicum metu, ne reginam eodem secum exitio involveret, ex arce ascendere, et cum suis triremes conscendere, narrant Diaria Ms. Neapolitana [2], traditque antipapæ Vitæ scriptor [3] his verbis : « Rumor concitatus est contra eos fortis et magnus, quod ne utrique majus immineret periculum ipsum Clementem subito, unde venerat oportuit remeare : ubi cum pervenisset satis a certo comperit, quod dictus intrusus (ita Urbanum vocat auctor schismaticus), continue insidiabatur moliebaturque eum comprehendere, aut alias in persona damnificare si posset ; in quo quasi totam Italiam tam in terra, quam in mari sibi adhærentem, et colligatam habebat ». Rediisse Neapoli Fundos pseudopontificem, ostendunt quoque ejusdem litteræ [4] XV kal. Junii scriptæ, ubi non diu ipsi hærere licuit, nam eodem die Urbanus Romæ in Basilica Sanctæ Mariæ Transtiberinæ latam superiori anno adversus illum et Geraldum ac Petrum pseudocardinales, Honoratum Gaetanum Fundorum Comitem, aliosque præcipuos schismatis auctores [5] sententiam repetivit, et ad meritas de iis sumendas pœnas bellum sacrum, propositis indulgentiarum præmiis, crucisque symbolo religiosam militiam professuris dato, induxit : tum Rogerium Treverensem archiepiscopum creavit in Neapolitano regno Apostolicæ Sedis nuntium, ut vires in eo regno contraheret, schismaticorumque conatus dissolveret : de quibus amplissimum Diploma exaratum ; in quo post repetitum, iisdem ferme verbis illud edictum jam ante suo loco allatum, clientes regum et principum schismaticorum sacramento fidei ipsius præstito solutos pronuntiat, atque arma in impios expediri jubet :

28. « Rogerio archiepiscopo Treverensi A. S. N.

« Dudum cum vinea Domini, etc. Quia, sicut displicenter acceperamus, et evidentia facti demonstrabat, erant nonnulli principes magnates et alii nobiles potentes, antipapæ adhærentes, sibique et aliis per nos damnatis, etiam post et contra processus nostros dantes auxilium, consilium et favorem ; nos attendentes, quod nimis periculosum esset conversari seu participare cum hujusmodi hæreticorum fautoribus, receptatoribus, et defensoribus, ac dantibus auxilium, consilium et favorem eisdem omnes et singulos, qui præfatis principibus et magnatibus, aliis quibuslibet, etiamsi regali, aut reginali, vel imperiali, aut pontificali, seu quavis alia Ecclesiastica vel mundana præfulgerent dignitate, dicto antipapæ adhærentibus, seu eidem vel aliis damnatis prædictis dantibus auxilium, consilium vel favorem subjecti de facto existerent, seu eis vel illorum alicui juramento fidelitatis seu dominii, aut alterius cujuscumque obsequii debito vel summissione, obligatione aut pacto quilibet forent adstricti vel obligati, ipsisque districte præcipiendo mandavimus, ne eisdem principibus et magnatibus, vel aliis quibuslibet etiamsi, ut prædicitur, regali, aut reginali, vel imperiali, aut pontificali dignitate præfulgerent, aliquatenus parerent, seu obedirent vel intenderent : nos enim eos omnes et singulos auctoritate Apostolica ab hujusmodi juramentis, obligationibus, ac fidelitate et aliis supradictis auctoritate Apostolica absolvimus et decrevimus absolutos. Volumus insuper, et auctoritate prædicta decrevimus, quod omnes et singuli, qui eisdem principibus seu magnatibus deinceps contra hujusmodi mandatum nostrum parerent seu obedirent, si personæ singulares, excommunicationis, si vero communitates vel universitates aut collegia forent, interdicti sententias eo ipso incurrerent, et eorum civitates, terræ, castra et loca Ecclesiastico subjacerent interdicto ; quarum sententiarum absolutionem, præterquam in mortis articulo, et interdictorum relaxationem, nobis vel successoribus nostris tantummodo reservavimus, prout in diversis nostris inde confectis litteris plenius continetur.

29. « Ne igitur tot et tantorum facinorum ac scelerum in divinæ majestatis offensam, et dictæ Romanæ Ecclesiæ matris cunctorum Christi fidelium et magistræ contumeliam et contemptum, fideique Catholicæ, ac utilitatis reipublicæ detrimentum nequiter patratarum ; in succedentium

[1] Collen. hist. Neap. l. v. et Summont. l. II. — [2] Pignat. ubi sup. — [3] Clem. antip. Vit. script. — [4] Clem. antip. tom. I. p. 83. — [5] Ext. apud Greg. XII. l. II. p. 251.

temporum sæcula, sine correctione debita in multorum perniciem memoria deferatur, et ne præfati nequissimi viri per nos, ut præfertur, damnati et a Deo reprobati, qui in suis hæresibus persistere, et excessus excessibus cumulare, ac Ecclesiæ prædictæ pacem turbare, et inter Christi fideles schisma, dissensiones ac scandala ponere, cultumque Christianæ fidei, sine qua quispiam Deo placere nequit, quantum in eis est, depravare conantur, suos pravos et damnandos conceptus in partum producere possint; sed potius, dextera Domini faciente virtutem, viriliter obsistatur eisdem, et ipsorum damnandi propositi exsecutio elidatur, opportunis providere remediis cupientes, quia in his Dei, et prædictæ Romanæ Ecclesiæ causam agi conspicimus, illam devote prosequentibus, decrevimus etiam spiritualibus auxiliis et præsidiis assistendum, ut causam ipsam eo ferventius prosequantur, quo exinde majoris retributionis merita se speraverint adepturos. Ideoque nos, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum, ejus auctoritate confisi, omnibus pœnitentibus et confessis, qui præfatos Robertum antipapam et alios damnatos, ipsorumque complices, fautores, receptatores, atque credentes, quandiu in hujusmodi schismate, et extra Romanæ Ecclesiæ gratiam perstiterint, in personis et sumptibus propriis; necnon et iis, qui in personis propriis, alienis tamen expensis expugnabunt, et super hoc per annum incipiendum a die, quo duxeris ordinandum, continue vel interpolatim infra biennium ex tunc complendum expugnatione hujusmodi laborabunt, Ecclesiæ sequendum vexillum, tam clericis quam laicis, et eis insuper, qui suis dumtaxat expensis, juxta quantitates et facultates suas destinabunt, vel sibi, seu alteri per te deputando ministrabunt sufficientia stipendia, ut destinare valeas idoneos bellatores ad dictum tempus duraturos, et bellaturos ibidem, illam concedimus veniam peccatorum, quæ concedi per eamdem Sedem proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium consuevit, et in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum: eos autem, qui non per annum integrum, sed per ipsius anni partem in hujusmodi Dei servitio laborabunt, juxta quantitatem laboris et devotionis affectum participes esse volumus indulgentiæ supradictæ.

« Quod si forsan ipsorum aliquis, post iter arreptum in prosecutione dicti negotii ex hac luce migrari contigerit, vel interim negotium ipsum congrua terminatione compleri, eos integre participes esse volumus et concedimus indulgentiæ memoratæ. Hujusmodi etiam remissionis volumus esse participes juxta quantitatem subsidii, et devotionis affectum omnes, qui ad expugnationem prædictorum Roberti et aliorum damnatorum, ac sequacium, aut fautorum ipsorum, tibi quem ad regnum Siciliæ propterea destinamus, vel deputando, vel deputandis a te, de bonis suis congrue ministrabunt. Quocirca fraternitati tuæ, per Apostolica scripta mandamus, quatenus per te vel alium seu alios hujusmodi concessionem nostram in Ecclesiis et locis prædicti regni, quando et quoties expedire videris, solemniter publicans et exponens, et per alios ad hoc idoneos publicari et exponi faciens, ut melius et clarius intelligatur ab omnibus in vulgari, fideles Christi instantius et efficacius per verbum prædicationis et alias, prout expediens extiterit, indicere non postponas, ut suscipientes cum reverentia signum crucis, ipsumque suis humeris et cordibus affigentes, ad prosequendum hujusmodi causam Dei, et Romanæ Ecclesiæ ipsorum matris, viriliter se accingant, nobis quidquid super prædictis feceris, per tuas litteras, vel Instrumenta publica, principium et finem præsentium continentia, fideliter rescripturus. Dat. Romæ apud S. Mariam Transtiberim XV kal. Junii, Pontificatus nostri anno II ».

30. *Antipapa Massiliam applicit a Gallis exceptus.* — Data sunt Faventino et Aquensi episcopis internuntiis Apostolicæ Sedis in Hispania et Gallia eadem mandata de urgenda sacra expeditione, quæ tardius quam rei magnitudo exigebat, a fidelibus instructa est metu, mox evadente [1] cum suis antipapa: paucis enim post diebus a promulgato superiori edicto ipsum mare conscendisse mense Maio, refert illius Vitæ scriptor, ac Junii decima die Massiliam applicuisse, atque a cardinalibus quinque, qui Avinione superfuerant exceptum. Concurrere [2] undique ad eum adorandum Galli, qui Pontificatum Gallicæ genti restitutum, assertamque pristinam gloriam sibi lenocinabantur. At sensit postea Gallia quanto suo malo hoc monstrum aluerit colueritque: sub eo enim nefando capite Ecclesiastici ordinis libertatem abrogatam, morumque sanctitatem obsolevisse, deplorat Nicolaus [3] Clemangis, his verbis » : Postquam importabili sarcina peccatorum exigente, furiale malum schismatis irrepsit in Ecclesiam, ut taceam de aliis, de papatu contendentibus quid Clemente nostro quoad vixit miserabilius, qui ita se servum Gallicis principibus adjecerat, ut eas ferret injurias et contumelias, quæ ipsi quotidie ab aulicis inferebantur, quas vix deceret in vilissimum mancipium dici. Cedebat ille furori, cedebat tempori, cedebat flagitantium importunitati, fingebat, dissimulabat, largiter promittebat, diem ex die ducebat, his beneficia dabat, illis verba: omnibus quos aut arte assentatoria aut ludicra quos in curiis amicos sibi fecerat, summopere placere studebat, eosque beneficiis promereri, quo talium patrocinio dominorum gratiam et favorem assequeretur. His itaque, atque juvenibus nitidis et elegantibus, quorum maxime consortio gaudebat, singulos fere vacantes episcopatus, cæterasque præcipuas dignitates impendebat. De-

[1] Pignat. ubi sup. — [2] Pandul. Collen. l. v. — [3] Nicol. Clem. lib. de corrupt. stat. Eccl.

nique ut principum benevolentiam facilius assequeretur, assecutam foveret, fotam conservaret, conservatam amplificaret, plurima ultro donaria, atque xenia illis dabat, quascumque super clero exactiones petere voluissent, annuebat ultro, sæpius etiam ingerebat; sicque omnem clerum sæcularium magistratuum dispositioni ita subjiciebat, ut magis quilibet eorum, quam ipse putaretur dominus ». Nec modo hæ calamitates invectæ in Gallicanam Ecclesiam, verum politicum statum schismatis causa convulsum, inque extremum discrimen adductum visuri sumus, et tum Carolum regem misere porrecto a suis lento veneno intabuisse, cujus præcipue auctoritate antipapa pestilentiæ cathedram retenturum, Petro Aragoniæ regiæ principi Minoritæ, a quo jam ante schisma prædictum vidimus, cælesti viso ostensum est [1] in urbe Candiæ die XIII Octobris.

31. *Joanna regina de pace cum Urbano agit, missis ad eum oratoribus.*— Antipapa Italia pulso in Gallias, Joanna regina Siciliæ periculi, in quod a schismaticis conjecta fuerat terrore permota, promissis mitigare Catholicum Neapolitanum populum studuit, deque recuperanda pristina Ecclesiæ gratia, cum se regno exauctorandam ab Urbano pertimesceret, agere cœpit: necnon Jordanus Ursinus, qui pseudopontificis partes tuendas susceperat, et gravibus malis presserat Urbanum, in ejus obsequium procubuit. Quos felices successus in litteris ad Catholicos datis [2] Urbanus recenset:

« Urbanus episcopus, servus servorum Dei, etc.

« Cum ineffabili mentis jubilo Altissimo referimus gratias, quas nostra procul infirmitas ex eo, quod sicut a fide dignis accepimus, largitor omnium bonorum Deus mentium vestrarum oculos illustravit, ut declinatis laqueis, quos per mundum, proh dolor! antichristus quasi undique jecit, per veritatis tramitem ambuletis; pro quo prudentiam vestram dignis in Domino laudibus attollentes devotionem vestram rogamus per viscera misericordiæ Jesu Christi, quatenus spiritum fortitudinis assumentes, litteras, monita vel mandata illius hæresiarchæ, Roberti videlicet olim Basilicæ XII Apostolorum presbyteri cardinalis, qui Clementem papam VII ausu temerario se fecit, excelsis et intrepidis animis respuatis, ejusque virulentis et pestilentissimis suggestionibus, quibus, sicut intelleximus, impressionem, tumultumque popularem fuisse in canonica nostra electione prætendit, nullatenus intendatis; quinimo tanquam orthodoxæ fidei zelatores præfatum hæresiarcham ejusque sequaces, qui zizaniam in agro Dominico, et cuncto populo Christiano serere non pavescunt, eorumque legatos et nuntios, quacumque dignitate præfulgeant, capere seu capi facere, et alias persequi toto mentis desiderio juxta vestrarum virium suppetentiam studeatis; proinde præter nostram et Apostolicæ Sedis gratiam, et humanæ laudis præconia æternæ vitæ præmia merituri. Deo etenim gratias, quia adversariorum nostrorum, qui adversus nos velut testes iniqui insurrexerunt, et in quibus mentita est iniquitas sibi, malitia manifestissime detecta est, ac nostra innocentia, nostraque justitia adeo notoria cunctis patet, quod nulla potest tergiversatione fuscari. Testis enim nobis est ille, qui nihil ignorat, quod si sensissemus nos per ostium non intrasse, per horæ spatium non fuissemus ausi in Petri cathedra residere. Sed quia, sicut est toti mundo notorium, et nisi malitia hostium nostrorum mentis oculos obcœcasset, ipsimet hoc etiam faterentur, prout alias ore et litteris confessi sunt, et per evidentia facta, manifestaque signa notissimum fecerunt, quod per viam sancti Spiritus ad sustinendum Ecclesiæ universalis onera nostram imbecillitatem Deus elegerat, ideo deposita formidine thoracem fortitudinis induentes, decrevimus pro defensione veritatis, et fidei Catholicæ, sponsæque nostræ, quibuscumque periculis et persecutionum fluctibus objicere corpus nostrum in illo, qui in se sperantes non deserit, confidentes, quod Ecclesiam suam nunquam derelinquet, sicut nec aliquando reliquit, licet eam quandoque permittat persecutionum fluctibus agitari. Jam enim procellulæ, quæ super cacumina montium se videbantur extollere, incipiunt quietari : nam post nobis nuper missam de cælo victoriam, qua Britones et Vascones, aliique stipendiarii, et præfati hæresiarchæ sequaces conflicti fuerunt post deditionem castri S. Angeli de Urbe eodem die non sine miraculo secutam, dilecti filii Neapolitani zelo devotionis accensi prædictum hæresiarcham antipapam, et Catholicæ fidei subversorem de civitate Neapolitana, in qua sperabat in pestilentiæ cathedra residere, cum magno opprobrio fugaverunt. Joanna quoque olim regina Siciliæ, quæ ab illis pestilentissimis viris seducta per errorum tramitem ambulabat, abjurato errore hujusmodi, nos credit et tenet verum Jesu Christi vicarium, et cælestis clavigeri successorem, de die autem in diem ejusdem Joannæ solemnes nuntios exspectamus. Die quoque tertia præsentis mensis Jordanus de Ursinis de Monte Jordano, qui nos et dilectum filium populum Romanum cum auxilio sequacium antichristi multipliciter molestabat, illo faciente, in cujus ditione cuncta sunt posita, in spiritu humilitatis redivit ad obedientiam nostram et Ecclesiæ prælibatæ. Super his autem vobis latius explicandis dilectis filiis Joanni de Dunghen et Joanni Lovuys magistris in artibus, et in utroque jure peritis, harum latoribus, velitis fidem indubiam adhibere. Datum Romæ apud S. Petrum, pridie idus Junii, Pontificatus nostri anno II ».

32. Pollicita igitur Neapolitano populo Joanna regina se, desertis antipapæ partibus, Urbano obsequentem futuram, postquam schismatis auctori-

[1] Tom. IV. de schism. p. 41. — [2] Ext. apud decan. Tungren. Annal. tom. III.

bus, quos tueri non poterat in regno, fugæ aditus aperuit, oratores ad Urbanum amplissimos decrevit, qui cum ipso fœdus paciscerentur; verum insigni inconstantia descivit a cœptis, seque in exitium, redintegrato bello, præcipitem dedit, ut Tudertinus episcopus testis oculatus in publicis Tabulis enarrat[1] : « Prout, inquit, audivi, regina locuta est populo Neapolitano, et dixit, quod volebat sequi consilium eorum, et ordinavit ambaxiatores ad istum dominum nostrum pro concordia fienda, et papa recepit eos satis gratiose. Nomina ambaxiatorum sunt ista : comes Arianus, comes Nolanus, comes de sancto Severino et Admiratus : Et tantum steterunt in Urbe ad tractandum concordiam, donec regina habuit nova de viro suo, prout audivi, et tunc mandavit quod sine conclusione aliqua deberent ad eam redire. Veniente marito Neapolim, ibi fecit novitatem, et contra aliquas alias terras, quæ possidebantur per amicos hujus domini Urbani, et deinde guerra durat, et Deus per suam misericordiam provideat de remedio opportuno, Amen ». Joannam reginam infensam in Bozzutum archiepiscopum Neapolitanum, referunt[2] diaria Ms. Hectoris Pignattelli comitis, et quarta die Junii populum cum Germanis, quibus Otho imperabat, pugnam ancipitem conseruisse, ac demum sub regia vi succubuisse Urbani partium sectatores adeo, ut octava Junii archiepiscopi Pontificiæ dignitatis adversus schismaticos defensoris ædes dirutæ fuerint. Ita ob schisma creatum a Joanna mox regnum Neapolitanum civili bello ardere cæpit; cumque Carolus Dyrrachinus Tarvisinam obsidionem urgeret; ex ea in spem Neapolitani regni, utpote veteri principum Andegavensium prosapia satum, evocatum ab Urbano, Gobelinus[3] et Summontius[4] observant, adduntque Joannam reginam decretoria sententia regio jure ab Urbano privatam ; quod confirmant Pontificiæ litteræ, unde Joanna metu affecta Gallicam opem implorare, ac non sine Othonis dedecore in Andegavensem comitem regni hæreditatem transfundere coacta fuit, ut dicetur inferius.

33. *Antipapæ acta tyrannica.* — Ut vero Urbanus[5] agebat legibus in schismaticos, ita antipapa impudentissime adversus Christi vicarium, aliosque Catholicos e pestilentiæ cathedra, quam Avenione collocarat, ementita exercere judicia non perhorruit; e quo incredibilem rerum perturbationem exortam, et innumera crudelitatis exempla manasse, narrat Theodoricus e Niem[6]; « E converso, inquit, prædictus Clemens in Avinione, tunc cum sua curia residens, ut præfertur, contra dictum Urbanum, ejusque cardinales, et ipsis adhærentibus pœnales processus fecit, et illorum processuum occasione magnæ adversitates, ac prævaricationes in diversis regnis et provinciis oriebantur, multi etiam infelices prælati, et præsbyteri ac clerici, qui dicto Urbano obediebant per plerosque de alia obedientia per mare, seu terras transeuntes capiebantur, et male tractabantur, quorum multi in aquis submersi, aliqui ignibus cremati, nonnulli etiam alia sæva morte perierunt.» Ita cœptum est impleri vaticinium a Petro Minorita principe significatum, Urbano V, nimirum eventurum schisma (ni Sedem Romæ constabiliret) in quo millia et millia innocentium sub dirissimo spiculatore perirent.

Pergit Niemus antipapæ acta crudelia recensere : « Multum enim atrociter contra obedientes dicto Urbano præfatus Clemens et sui cardinales, ac eorum complices in principio dicti schismatis se habuerunt, et tanta in populo Christiano facta fuit ex præmissis subito divisio ubique locorum, quod de hoc multi in stuporem conversi valde mirabantur ; multa etiam oppida, villæ, civitates et castra in eodem regno Siciliæ, et in provincia Patrimonii B. Petri in Tuscia, necnon Marchia Anconitana et Campania, Romana et alibi per guerras violenter capta et destructa, et etiam multa monasteria et Ecclesiæ pæne totaliter desolatæ, et multæ strages hominum, deprædationes rerum, necnon alienationes bonorum, et jurium proprietatum Ecclesiarum, et monasteriorum in Urbe, et aliis diversis locis consistentium fiebant, ac alia innumerabilia mala sequebantur exinde ».

34. *Romanorum rebellio contra Urbanum.*— Acceptas ab antipapa clades auxit intestina dissensio, adeo ut Romani hostium metu liberi in Urbanum procacia verba funderent, odiaque conciperent quos tamen coarguit S. Catharina Senensis [1], linguam concinendis divinis laudibus, peragendæque criminum exomologeei sacram in blasphemas voces laxasse, improbamque Deo gratiam, recuperata ejus ope S. Angeli arce, reposuisse. Quo tempore cum Roma a rebellione in Urbanum conflanda haud longe abesset, discrimen imminens S. Catharinæ precibus propulsatum Raymundus Capuanus[2] et ex eo S. Antoninus [3] enarrant :« Renovati fuerunt mox », inquit Raymundus, « ejus dolores, quia serpens antiquus quod non poterat per unam viam attentare, attentavit per aliam magis periculosam et duram : quod enim facere non poterat per extraneos et schismaticos, attentavit facere per intrinsecos et domesticos fidei ; nam cæpit seminare discordias inter populum Urbis et Pontificem, quæ creverunt tantum, quod aperte comminabatur populus intentare mortem Pontifici : quod sentiens virgo sancta nimis afflicta ad consuetum recurrit orationis refugium, et totis conatibus assidue sponsum suum exorans, ut nullo modo permitteret fieri tantum nefas. Quod dum ageret, ut ipsa mihi scripsit per quamdam suam Epistolam, vidit in spiritu totam Urbem plenam

[1] Ext. tom. II. de schism. p. 48. — [2] Pignat. in Diar. Neap. — [3] Gobelin. in cosmodrom. æt. 6. c. 74. — [4] Summont. hist. Neap. l. III. et Sur. Ind. l. v. et Annal. l. x. c. 24. — [5] Urb. tomo papyrac. p. 7. — [6] Theod. e Niem. lib. c. 19.

[1] S. Cathar. Ep. sup. — [2] Raym. Capuan. in Vita S. Cath. Sen. par. III. c. 2. — [3] Ant. III. p. tit. XXIV. c. 14. § 18.

dæmonibus, qui undique populum incitabant ad parricidii scelus et contra orantem virginem horribiles dabant clamores dicentes: Maledicta, tu niteris nos impedire, sed nos te horrenda morte infallibiliter occidemus, quibus illa nihil respondens, prolixius ac ferventius orationi instabat, petens a Domino, ut pro nominis sui honore, ac pro remedio Ecclesiæ suæ sanctæ quæ tunc tantis turbinibus quatiebatur, vellet dæmonum desideria ex toto frustrari, et vicarium suum illœsum servare; nec permitteret, quod populus ille tantum peccatum et tam immane nefas committeret, responsumque semel recepit a Domino: Sine hunc populum qui quotidie nomen meum blasphemat cadere in hoc malum, ut propter hoc grande crimen vindicem, et deleam eum, quia justitia mea exigit, ut amplius non sustineam iniquitates ipsorum.

« At illa tunc magis orabat ferventer, his verbis in sententia vel in sensu: Clementissime Domine, nosti qualiter sponsa, quam proprio sanguine redemisti, quasi per totum orbem, proh dolor! laniatur, nosti, etiam quam paucos habeat adjutores et defensores: nec latere potest qualiter usurpatores et hostes ejus desiderent vicarii tui mortem, et scandalum, si hoc malum eveniet non tantum huic populo, sed toti populo Christiano et Ecclesiæ tuæ sanctæ nocebit gravissime. Tempera igitur iram animi tui, Domine, et noli despicere populum tuum, quem tam grandi pretio redemisti. In hac disputatione, si non male recolo, plures occupavit dies ac noctes cum magna corpusculi sui afflictione pariter et labore, illa semper orante, Dominoque suam justitiam allegante, ac dœmonibus contra eam clamantibus, ut est scriptum. Tantus fervor erat orantis, quod sicut ipsa tunc mihi scripsit, nisi Dominus (ut modo ejus loquar) circulasset fortitudine corpus ejus, sicut veges solet circulis roborari et stringi, absque dubio corpusculum totaliter defecisset et concrepuisset: sed finaliter in tam arduo bello cum ejusdem corpusculi tormento mortali vicit et obtinuit virgo. Num Domino, ut dictum est, suam justitiam allegante, respondit: Domine, ex quo aliter fieri non potest, quin fiat justitia ista, supplico non spernas preces ancillæ tuæ, sed quidquid pœnalitatis debetur super hunc populum, fiat supra corpus meum; libentissime namque pro tui nominis honore, ac pro Ecclesia tua sancta bibam hunc calicem passionis et mortis, sicut semper teste tua veritate optavi, ex quo tuum amorem, te donante, concepi toto corde ac tota mente. Ad hanc vocem plus mentis quam corporis hujus virginis sacræ, conticuit vox divina, quæ loquebatur in ejus mente. Datur per hoc intelligi, quod ita fieret ut petebat, factumque est, quod ex illa hora cessavit primo paulatim, et tandem totaliter murmur in populo illo: sed totam passionem virgo virtutibus plena portavit ». Interemptam inflicto a dæmonibus crudelissimo martyrii genere, proximo anno ex eodem pio auctore visuri sumus.

Concitatam quidam in Urbanum popularem seditionem, repressamque divinitus memorat Gobelinus [1] his verbis: « Quadam die populus Romanus contra eum commotus tumultu concitato armata manu palatium expetivit; cumque tumultantis multitudinis occursus sibi nuntiatur, ipse jubens portas palatii protinus aperiri, in sede sua se collocat, et Christi factum imitatus miraculum, quo Christus Judæos terruit se quærentes, mirabiliter innovat: tumultuantis enim turbæ primores in acie constitutos adspectu serio et his verbis: Quid vultis, in sui præsentia ita stare compellit, quod eis promptitudinem respondendi et furori subsequentium accessum adimit propiorem: et sic eorum pertinacia, prout res exigit, increpata eos placatos facit abscedere ». Antequam hoc periculo perfunctus esset, tentatum veneno, sed non sine miraculo diu extremis viribus cum summa veneni vi colluctatum convaluisse, narrat idem [2] auctor.

35. *Bononiensium rebellio.* — Excussere eodem tempore Pontificium jugum Bononienses fallaci libertatis specie delusi. Quo tumultu audito antipapa eos blanditiis sibi conciliare adnisus est; sed prudens illi responsum datum fuit, uti refert Carolus Sigonius [3]: « Postremo, inquit (anno nimirum MCCCLXXIX), rursus est mutata respublica: nam Bononienses a Florentinis impulsi VI nonas Octobris prætento schismate, quod in Ecclesia versabatur, iterum sese fœderatis applicuerunt, ac liberos se, non hostes Ecclesiæ præferentes, statum libertatis redintegrarunt. Itaque sequenti nummum aureum percusserunt, in quo ab uno latere leonem vexillum libertatis tenentem cum litteris: Bononia docet, ab altero imaginem cum nomine S. Petronii finxerunt. Quod ut Urbanus audivit ægre admodum tulit: Clemens autem adversarius ejus, ut eos ab Urbano prorsus averteret, oratorem illico misit, ostendens se Urbis vicariatum eis libere permissurum, si se Pontificem recepissent: cui ipsi responderunt se in auctoritate Urbani, quem primum coluissent, persistere velle, donec de vero Pontifice judicatum fuisset. Quod responsum adeo gratum Urbanus habuit, ut eis Comitatum Imolæ per Philippum episcopum assignarit ».

34. *Edictum Wenceslai imperatoris contra antipapam et schismaticos.* — In Germania Wenceslaus Romanorum rex Caroli imperatoris postremis jussis pariturus, necnon principes electores initis imperii comitiis ad asserendam Urbani VI dignitatem, ac Germanos a schismaticorum fraudibus [4] vindicandos plura sanxere: atque in primis, ut futuri successores imperii ad colendum Romanum Pontificem, atque antipapam ejusque administros insectandos, antequam regios honores

[1] Gobelin. in Cosmodrom. ætat. 6. c. 76. — [2] Eod. cap. — [3] Sigon. l. III. de episc. Bonon. in Phil. Carafa. — [4] Tom. XX. de schism. p. 135.

solemni ritu adipiscerentur, fidem obstringerent, ac designati præsules pariter sponderent Urbanum veneraturos : prohibuere, ne quis a Roberto pseudopontifice sacerdotia, vel alia quævis sacra beneficia flagitaret ; ac de celebrata legibus Urbani electione populos certiores fecerunt.

« Incipit copia litteræ imperatoris.

« Nos Wenceslaus Dei gratia rex Romanorum semper Augustus et Bohemiæ rex, recognoscimus et notum facimus per præsentes universis et singulis inspecturis et audituris, quod cum notorium et manifestum sit, quod de cardinalibus, qui tempore tunc Romæ erant quando felicis recordationis Gregorius Papa XI ibidem debitum naturæ persolvit, et ex eo et pro eo Sedes Apostolica Romana vacaverat, et ipsi cardinales unum futurum papam potuerunt, ut de jure debebant, eligere, quod sanctissimus in Christo pater et dominus, dominus Urbanus papa VI, olim archiepiscopus Barensis in verum papam, sicut est juris et consuetudinis eligere Romanos Pontifices, concorditer ex inspiratione et invocatione sancti Spiritus electus, inthronizatus et coronatus est ; qui etiam in pacifica et quieta possessione dictæ Sedis Apostolicæ longo tempore, præsentibus dictis cardinalibus et sibi assistentibus, fuit et est, quem etiam præfati cardinales omnes et singuli pro eorum vero, electo, inthronizato et coronato papa tenebant et habebant, ipsumque in festivitatibus magnis manifeste celebrantem audierunt, Corpus Christi de manibus suis sumpserunt, et etiam beneficia Ecclesiastica, et etiam in consistoriis publicis et secretis, et in omnibus illis causis, quæ ad unum et verum deificum papam spectant, sibique prout uni vero et Christianissimo irrevocabiliter, concorditer ac voluntarie, absque coactione adhæserunt, commorati sunt, prout manifestum et notorium est Romæ et Romano imperio et in tota Christianitate, et etiam quamplurimum patet in litteris et nuntiis dictorum cardinalium, quas pluries postea serenissimo principi et domino domino felicis recordationis Carolo imperatori nostro dilecto domino et Patri nuntiaverunt et scripserunt, et qui etiam dominus et pater noster imperator Romanorum, cujus animæ propitietur Deus, velut advocatus et protector sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, et Christianus princeps manutenens fidem Christianam, et etiam domini Ecclesiastici et temporales, ac omnes alii principes et civitates sacri imperii in Alamanniæ et Galliæ et Italiæ partibus, præfatum sanctissimum in Christo patrem et dominum Urbanum papam VI unum, verum, electum et coronatum papam, dictæ Sedis Apostolicæ possessorem recognoverant, habebant et tenebant, ut etiam præfatus dominus noster et pater Romanorum imperator in hujusmodi Christiana fide ab hac luce decessit, et nos post ejus obitum tanquam rex Romanorum sequentes vestigia ejusdem domini et patris nostri Romanorum imperatoris, una cum principibus, electoribus et aliis principibus, ac civitatibus dicti Romani imperii clare et bene informati de præscriptis causis præfatum nostrum sanctissimum in Christo patrem et dominum Urbanum papam VI verum vicarium in hoc mundo Domini nostri Jesu Christi recognovimus firmiter, recognoscimus, et tota Christianitas recognoscit propter confirmationem Christianæ fidei merito remanere et stare debemus apud eumdem. Verum quia percepimus, quod ex amaritudine cordis referimus, quod nonnulli olim cardinales quemdam alium nomine Robertum de Geneva, olim cardinalem, nunc vero antipapam, nuncupantem se Clementem, erexerunt et assumpserunt, ita quod ex hoc errore schisma in Ecclesia sancta Dei, et tota Christianitate est subortum, et quia noviter ex dispositione omnipotentis Dei, qui sua gratia me, licet indignum, sacrosancto Romano imperio præfecit; quippe nos, et nullus alter, tanquam rex Romanorum mediante Dei adjutorio futurus imperator, verus et legitimus advocatus et protector sanctæ Romanæ Ecclesiæ ; domino papæ et fidei Christianæ, merito et de jure providere habeamus, ita ut nostris temporibus, quibus præesse debemus imperio Romano, nullum schisma et error exsurgant, quæ fidem Christianam et statum totius mundi Romano imperio subjecti subvertant : idcirco nos ad laudem, et gloriam et honorem Dei omnipotentis, ac pro conservatione sæpe dictæ Christianæ fidei, cum matura deliberatione et consilio principum electorum, Ecclesiasticorum et sæcularium et specialiter reverendorum in Christo patrum Friderici archiepiscopi Coloniensis, sacri Romani imperii per Italiam archicancellarii, Simonis archiepiscopi Treverensis, dicti sacri imperii per Galliam et regnum Arelatense archicancellarii, Ludovici archiepiscopi Maguntini, sacri imperii per Germaniam archicancellarii, et illustris Roberti senioris comitis Palatini apud Rhenum sacri imperii archidapiferi, et ducis Bavariæ pro se et illustrium Roberti juvenis et Roberti minoris comitum Palatinorum apud Rhenum et ducum Bavariæ et aliorum principum, ac fidelium sacri Romani imperii concordavimus, et unanimes sumus una cum dictis principibus electoribus, et aliis principibus et fidelibus sacri Romani imperii, et ipsi nobiscum, quod talibus schismaticis erroribus volumus et debemus obviare, et eosdem prohibere et extirpare.

37. « Hinc est quod nos præfatus Wenceslaus, tanquam rex Romanorum, advocatus, defensor et protector sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et præfati domini sanctissimi in Christo patris et domini, domini Urbani papæ VI ex quo est verus papa in Sede et in possessione ipsius papatus, antedicti principes electores Ecclesiastici et sæculares, et specialiter Fridericus Coloniensis, Simon Treverensis, Ludovicus Maguntinus archiepiscopi, et illustris Robertus senior pro se, et dicti Roberti juvenis et Roberti junioris, et alii principes sacri imperii

matura deliberatione et ex certa scientia bona fide loco juramenti compromittimus invicem, videlicet nos ipsis omnibus in solidum et divisim, et ipsi nobis versa vice, quod nos, et etiam ipsi fidem Christianam conservare et corroborare volumus et præfatum sanctissimum in Christo patrem dominum Urbanum pro vero papa tenebimus et sibi adstabimus et talibus schismaticis erroribus ante dictis ipsius antipapæ Roberti de Geneva, suisque coadjutoribus qui se nominant cardinales, et omnium aliorum adhærentium obviabimus : et dictos schismaticos errores evellere et destruere volumus et debemus, quantum pro posse nostro poterimus : eos omnes et quilibet nostrum nolumus, nec debemus recipere legatos et nuntios, litteras sive mandata dicti antipapæ de Geneva, nec ipsum recognoscere, beneficia vel dispensationes ab eodem recipere, vel a suis adhærentibus quoquomodo, sed volumus prædictos legatos et nuntios, ac mandata seriose, et cum fidelitate extirpare, eosdemque nuntios in corpore et rebus invadere et impedire, et contra in omnibus agere et facere, prout in processibus dicti domini nostri sanctissimi in Christo patris, et domini Urbani continentur. Et nos et quilibet nostrum volumus et debemus omnes illos, qui præfato domino nostro Urbano adhærent et obediunt, vel in futurum adhærebunt, tueri et defendere in honore, corporibus, et rebus absque fraude et dolo, et nequaquam permittere, aut sustinere, quod præfati adhærentes, et obedientes in præmissis impediantur, aut quoquomodo in aliquo vexentur a præfato antipapa, suisque coadjutoribus et sequacibus etiam cujuscumque gradus, ordinis, conditionis prædicti existant ; nos omnes et quilibet nostrum, quos tangit defendere fidem Christianam, dictamque Romanam Ecclesiam, Sedem Apostolicam, et præfatum dominum nostrum Urbanum papam VI, sacrum Romanum imperium, animas, statum, honorem omnium, et cujuslibet nostrum, et omnium fidelium Christianorum, volumus et debemus in causa et negotio prædictis firmiter invicem remanere, et unus alteri adstare, et nullus nostrum ab alio se quoquo modo separare ; sed nos tanquam Romanorum rex, mediante Dei adjutorio, futurus imperator, volumus et debemus præfatos principes electores et alios principes dicti imperii Ecclesiasticos et sæculares, conjunctim et divisim, omnes et quemlibet eorum, et ipsi nos prout principes et fideles dicti sacri imperii Romani, vice versa in præfatis causis, et negotiis et aliis, ubicumque fuerit necesse verbo et factis, corporibus et rebus fideliter juvare, et consulere, et præfato domino nostro sanctissimo in Christo patri et domino domino Urbano assistere, et ut boni Christiani cum eodem remanere, prout de jure tenemur, et sumus adstricti.

38. « Insuper in casu, quod nos Wenceslaum præfatum regem Romanorum decedere contigerit ab hac vita, quod Deus avertat, tunc præfati principes electores imperii Ecclesiastici et sæculares debent ordinare, et efficere quod ille, quem in regem Romanorum elegerint, antequam fiant solemnitates novæ electionis, et ponatur in altari, etiam promittat omnia prædicta et articulos prædictos prosequi et servare, et Christianam fidem confortare, prout in præmissis est contentum : et tunc etiam quilibet archiepiscopus et prælatus cum suo capitulo debeant ordinare quam citius poterunt, quod quilibet electus, ut primum a capitulo electus fuerit præscripta puncta seu articulos firmiter teneat et fideliter conservet. In quorum robur, et ejusdem testimonium, etc. Datum Funicuithur super Murghano anno septuagesimo nono Dominicæ Incarnationis, regnorum nostrorum Bohemiæ anno sextodecimo, Romanorum anno tertio. De mandato domini regis Nicolaus Cameracensis .... ltus scripsit». Data fuere pariter mandata a Wenceslao Jodoco marchioni Moraviæ, imperiali in Italia vicario, ut Urbani causam adversus schismaticos tueretur. De celebratis in Germania insignibus principum conventibus adversus schismaticos meminit Petrus regiæ Aragoniæ princeps Minorita[1], ac Francorum regis necnon antipapæ oratores repulsos confirmat his verbis : « Die Jovis III Novembris recepi litteram a venerabili religioso domino presb. de malis testibus abbate Citrensi nuntio Apostolico, in qua significabat mihi aliqua bona nova de Urbano, inter alia hæc, quæ sequuntur : Dominus imperator tenuit Concilium, in quo interfuerunt omnes prælati et barones Alemanniæ, procuratores regis Angliæ, comitis Flandriæ, ducis Brabantiæ, et multi clerici valentissimi, quos illuc miserat rex Franciæ pro antipapa, quibus non obstantibus determinatum est pro domino nostro ; citatus antipapa et damnatus, facti processus imperiales generaliter, quatenus quoscumque adhærentes sibi, etiam si regali præfulgeant dignitate. O bone Jesu, quam dulcia faucibus meis eloquia super mel ori meo etc. »

39. *Coloniensis archiepiscopi litteræ contra schismaticos.* — Extant de eodem edicto Cæsareo contra antipapam et sectatores litteræ Friderici archiepiscopi Coloniensis ad magistratus Leodienses[2], quos admonet, ne ullas dissensionis faces spargi a schismaticis, vel ullas antipapæ litteras excipi patiantur :

« Prudentibus et discretis viris magistris civium et consulibus civitatis Leodiensis, amicis nostris charissimis, Fridericus archiepiscopus Coloniensis, Westphaliæ et Ansgariæ dux, etc.

« Amici dilecti. Noveritis quod nuper serenissimus dominus noster Wenceslaus Romanorum rex semper augustus cum multis sacri imperii electoribus aliisque principibus tam Ecclesiasticis quam sæcularibus, comitibus ac baronibus, nobis

[1] Tom. IV. de schism p. 142. — [2] Ext. tom III. Ampl. apud Decan. Tungr.

etiam præsentibus, in oppido Francofordiensi convenit, ibique coram ipso domino nostro rege Romanorum, assistentibus sibi, tam electoribus, quam aliis principibus, comitibusque antedictis, cæterorumque nobilium hominum multitudine copiosa præsente, demonstratum extitit manifeste, ac solis splendore clarius est deductum, scilicet dominum nostrum Urbanum papam VI in sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summum Pontificem per cardinalium pro tunc Romæ præsentium canonicam et communem electionem assumptum, et per eosdem solemnibus et consuetis ritibus coronatum : Et quod eumdem dominum nostrum papam ipsi cardinales, postmodum per non modica temporum curricula continue subsequentium tam consistorialiter, quam alias omnis honoris studio, venerationisque cultu, quibus summum Pontificem venerari convenit, excoluerunt, atque idem dominus noster Apostolicus ex his et aliis, quæ singula scribere gratia brevitatis omittimus, ante omnem discordiam schismatis, quod nunc inimicus homo spe deductus inani in quædam mundi climata, nequiter disseminare contendit, in papatus pacifica possessione quievit, sicut per totum imperium, at etiam diversas alias provincias atque regna ipsam possessionem obtinuit incunctanter. Ex his ipse dominus noster Romanus rex, orthodoxæ fidei zelo succensus, tanquam princeps Catholicus Romanæ Ecclesiæ advocatus et defensor eximius, præhabita deliberatione matura cum antedictis principibus omnibus et singulis in hoc secum uniformiter concordantibus convenit, se insimul præfatum dominum nostrum Urbanum pro summo Pontifice firmiter habituros, et quod dominus noster rex Romanorum sæpe dictum dominum nostrum Urbanum in præfata sua papatus possessione defenderet, ac eidem contra resistentes assisteret consiliis et auxiliis opportunis, etc. Dat. Suissæ die XXV mensis Julii ».

Tutati erant egregie Urbani æquissimam causam nonnulli præsules Bohemi et Hungari, quorum præcipuos Urbanus hoc anno, ut refert Alfonsus [1] Ciacconius ex Monumentis bibliothecæ Trivultianæ in cardinalium numerum adscripsit. Fuere illi Joannes Oczkio episcopus Olomucensis schismaticorum hostis acerrimus, Demetrius Hungarus archiepiscopus Strigoniensis, Valentinus episcopus Quinqueecclesiensis. Et quidem Oczkioni Basilicæ SS. XII Apostolorum, Demetrio SS. Quatuor-Coronatorum, Valentino S. Sabinæ presbyterales tituli collati fuere. De hac vero et alia priori cardinalium creatione questum antipapam in suis litteris adversus Urbanum, XIII Julii proximi anni promulgatis, observat Felix [2] Contelorius. Ut vero etiam spectatissimis Germaniæ præsulibus cardinalitios honores detulerit, quo magis Germanos sibi adstrictos haberet, dicetur inferius : nunc cœptum sermonem prosequamur.

[1] Ciacon. in Urb. VI. — [2] Contelor. in elench. cardd.

40. *Litteræ Wenceslai imperatoris et Richardi regis Angliæ Urbano adhærentium.* — Quamvis Wenceslaus, aliique Germani principes adeo aperte, ut par erat, Urbani veri Pontificis tuendas partes contra schismaticos suscepissent, emissarii tamen antipapæ, qui per varias provincias discurrebant ad subornandos simplices, alliciendosque in errorem, jactabant Romanorum et Hungariæ reges ab Urbano ad Avinionensem pseudopontificem defecisse. Ad quorum refellendos dolos Wenceslaus Richardum regem Angliæ præmonuit[1], ne schismaticorum mendaciis aures daret, utque perduelles cardinales Urbanum servatis omnibus vetustis ritibus, ac majorum institutis unanimes Pontificem renuntiassent, locassent in solio sacro, cultu solemni essent prosecuti, idque patri Carolo IV, olim imperatori, ac sibi datis litteris essent professi, atque inter eas ipsius antipapæ ad convincendam mendacis hominis impudentiam, æternumque dedecus in Cæsareis scriniis a se asservari [2] :

« Serenissimo principi domino regi Angliæ, fratri nostro charissimo.

« Serenissime princeps, frater charissime. Noverit vestra sublimitas, detestandos errores modernis satos temporibus in agro Domini sabaoth per colonos illos, quibus præcipua debuit esse cura, ut sementis ista nequissima inter grana, quæ debent centuplum reddere fructum, posset per alios immisceri. Ah ! miseros æternæ salutis immemores, fallaces Deo et hominibus mentientes et sibi, Christiani, si valeant, nominis (quod absit a sæculo) destructores. Quæ cuncta, si veritate nitantur, vera esse totus orbis est testis ; nam verum, legitimum et canonicum papam Ultramontani et Italici cardinales, Urbanum VI concorditer elegerunt, inthronizaverunt, coronaverunt, et eidem ut vero et canonico summo Pontifici, Pontificales honores et reverentias adhibuerunt, prout divæ memoriæ genitori nostro tunc Romanorum imperatori, et nobis per plurimas ipsorum tunc cardinalium litteras, et potissime tunc cardinalis, et nunc antipapæ Gebennensis, declaratum est ; quas penes nostræ majestatis archæum, pro ipsorum et aliorum reproborum confusione, ad æternam memoriam reservamus. Insuper et quidam etiam sanctissimam communionem, de ipsius domini nostri papæ manibus receperunt, omnes eorum, qui tunc in Urbe erant, in Dominica in Ramis Palmarum, et per hebdomadam sanctam eidem in dictis officiis, orationibus et anathematizationibus, et aliis publicis quæ in ipsa hebdomada fieri consueverunt per summum Pontificem, coram populo in pontificalibus parati, ut est de more, continue adstiterunt ; præterea remissionem omnium peccatorum omnes ab ipso unanimiter impetrarunt, illam pro libito obtinentes : cardinalis insuper Minorum dictus tunc Glanda-

[1] Ext. ejus lit. tom. XVIII. de schism. p. 352. — [2] Ibid.

censis ab ipso creatus est episcopus Ostiensis. Plures insuper ipsi tunc cardinales gratias ab eodem domino nostro summo Pontifice, pro familiaribus, consanguineis et amicis suis impetraverunt et obtinuerunt, eumdem per plura tempora pro vero et canonico papa, et eorum domino cognoverunt, prout præmissa omnia et alia plurima, quæ gratia vitandæ prolixitatis omittimus, tam per publicam famam ubique vulgatam, quam per litteras et scripturas authenticas apud dictum genitorem nostrum, nos, prælatos, principes et populos Alemannos majestati nostræ subjectos fuerunt, prout nunc sunt, plusquam notoria et etiam manifesta, ita quod nulla possunt tergiversatione cælari. Et demum diabolico spiritu instigati convenerunt in unum adversus Dominum nostrum Jesu Christi vicarium prælibatum, et Gebennensem præfatum, de suo genere et parentela confidentem, posse resolvi orthodoxæ fidei unitatem, eorum suffragiis mediantibus, temere in antipapam elegerunt, in gehennam cum suis sequacibus, nisi suos errores revocandos duxerint, ruiturum.

41. « Quocirca majestatis vestræ auribus sit ingestum, quod quidam ad instantiam dicti antipapæ, et complicum, et fautorum suorum discurrunt per orbem terrarum apud reges et principes pejora quotidie pejoribus cumulando, et eorum verbis et orationibus inserendo, quod nos, serenissimus princeps, ac frater noster Hungariæ rex, et maxima pars regum et principum Christianorum nobiscum dictum antipapam Gebennensem pro vero et canonico summo Pontifice veneramur, et eidem contra dominum nostrum Urbanum summum Pontificem canonicum atque verissimum Christi vicarium prænotatum assistimus et assistere intendimus omnibus auxiliis et favoribus opportunis, hæc et pejora proterve, et contra omnem veritatem fingentes filii Belial, ut dictos reges, prælatos et principes ad æternum si possint (quod absit) interitum secum ducant. Nos, quibus imperium universæ reipublicæ temporalis a solo Deo ideo fore concessum dignoscitur, ut sicut cortex arboris lignum naturæ ministerio tegit corpus contra omnem intemperiem hyemis et æstus, ut simul uniti, vitale quodammodo faciant unum corpus, sic et nos in superficie Ecclesiæ positi sumus cum gladio temporali, ut ipsam proprio sanguine, quando fiat expediens, contra omnes ingruentes tempestates et turbines defendamus : sicque unita utraque, spiritualis videlicet et temporalis, respublica faciant unum corpus : fraternitati vestræ intentionem nostram duximus præsentium serie declarandam, quod sicut divæ memoriæ genitor noster, dum in humanis agebat, verum et canonicum summum Pontificem, et dominum nostrum dominum Urbanum papam VI prædictum pro vero, canonico et legitimo papa habuit, tenuit, reputavit et honoravit, et Robertum quondam cardinalem Gebennensem pro antichristo, antipapa et schismatico tenuit et reputavit, et ad protectionem dicti domini nostri Urbani, et Ecclesiæ sanctæ Dei, et hæreticorum prædictorum exterminium et confusionem disponere intendit et nititur vices suas, quanto nobis juvenilis ætas est aptior ad omnes labores corporeos celebrandos pro defensione fidei et unione populi Christiani ; scientes præfatum serenissimum principem regem Hungariæ, necnon cunctos prælatos Alemanniæ, nobis in hoc voluntatis nostræ constantiori proposito conformari. Quare celsitudinem vestram totis affectibus exhortamur, quatenus lumbos vestros accingentes viriliter, sic velitis nobiscum circa præmissa esse conformes pro defensione justitiæ et fidei orthodoxæ, quod perversi et malignantes metu tantæ tamque unitæ potentiæ eorum dimissis et abjuratis erroribus, et corde compuncti redeant ad dicti Domini nostri et Ecclesiæ unitatem : vel si tantum pravitatibus suis inniti voluerint cum erroribus suis, sine gravi cunctorum scandalo sub virga justitiæ castigentur, nobis de intentione vestra circa præmissa per litteras fraternitatis vestræ nobis deferendas per nuntium nostrum latorem præsentium respondentes. Dat. Pragæ die xx Maii, regnorum nostrorum Bohemiæ xvi, Romani vero iii Wenceslaus, Dei gratia Romanorum rex semper Augustus, et Bohemiæ rex ».

42. Animatus sua sponte erat Richardus Angliæ rex ad sustentandam adversus schismaticos Ecclesiam Catholicam, ac Petro regi Aragonum, qui in controverso Romani Pontificatus jure in neutram partem propendere decreverat, donec cum cæteris regibus Christianis commune sumpsisset consilium, significavit [1] Urbanum perspicuo jure fretum, riteque renuntiatum Pontificem a cardinalibus Gallis, qui in ipsum cum improbos eorum mores corrigere niteretur, rebellionem fecerant : cæterum Romanorum et Ungariæ reges Urbano pie et constanter adhæsisse :

« Magnifico principi regi Aragonum consanguineo nostro prædilecto.

« Consanguinee prædilecte, super eo quod per litteras nobis scribere placuit, vos credere nos non latet, qualiter duo de papatu contendunt, videlicet unus primus electus, qui est apud Romam Urbanus nominatus ; alius vero electus secundo vocatus Clemens existens Avinione, et quod, licet vos pro parte utriusque eorum fueritis requisiti, ut ad alteram partium eorumdem determinare velletis, vos tamen, quamvis noveritis adversarium nostrum Franciæ se determinasse pro dicto Clemente, hoc noluistis, nec vultis facere donec certitudinem habueritis quis istorum fuerit verus Romanus Pontifex, imo intenditis nobiscum et aliis majoribus mundi principibus concordare ; ea propter nos rogantes, quatenus velimus vobis quid super hujusmodi negotio deliberaverimus, aut cujus intentionis in deliberando sumus, et quas inde informationes habuimus, nostris litteris

[1] Tom. xviii. de schism. p. 152.

seriosius reserare. Scire velitis, quod per plures personas notabiles, fide dignas et indifferentes, qui tempore electionis de præfato domino Urbano factæ Romæ interfuerunt, veraciter didicimus, quod ante quemcumque tumultum popularem per cardinales rebelles in electione hujusmodi jam prætensum, idem dominus Urbanus per collegium cardinalium tunc Romæ existentium in verum et canonicum papam legitime et concorditer fuit electus ; ideoque cardinales ipsum postmodum inthronizaverunt, coronaverunt, et ut vero et canonico summo Pontifici obedierunt, et Pontificales honores et reverentias exhibuerunt, et sanctissimam communionem de ipsius manibus receperunt, et ab eo beneficium absolutionis, aliasque gratias diversas pro ipsis, ac eorum consanguineis et amicis gratuite impetrarunt et obtinuerunt; eumdem per plura tempora pro vero papa et canonico recognoscentes, quousque propter aliqua in dictorum cardinalium displicentiam sonantia, quæ ex bono zelo et honesto disposuerat se facturum, cardinales ipsi retro abeuntes spiritu maligno in errorem ducti, imo potius seducti contra ipsum ex malitia rebellarunt. Et idcirco consideratis præmissis, maturaque et diligenti super his cum clero regni nostri, tam archiepiscopis et episcopis, quam cæteris prælatis et jurisperitis ejusdem regni nuper in parlamento nostro convocatis, deliberatione præhabita, ex eorum avisamento, necnon magnatum, procerum, nobilium et totius populi regni nostri prædicti in eodem parlamento, zelo justitiæ præfato domino Urbano tanquam vero et canonico summo duximus adhærendum, prout vos cæterosque principes Catholicos velle speramus eidem pia consideratione justitiæ, consimiliter adhærere. Et ut cognoscere valeatis, qualiter Romanorum et Bohemiæ, necnon Hungariæ reges illustres se habent in hoc casu, copiam litterarum dicti Romanorum et Bohemiæ regis, nobis super hoc directarum, vestræ serenitati transmittimus præsentibus interclusam. (Videntur eæ fuisse, quæ a nobis superius allatæ fuerunt.) Magnifice princeps, consanguinee noster prædilecte, in prosperitate votiva magnificentiam vestram conservare dignetur Altissimus in longævum. Datum sub privato nostro sigillo apud palatium nostrum Westmonasterii XIV die Septembris.

« RICHARDUS, *Dei gratia rex Angliæ et Franciæ* ».

43. *Menendus episcopus Cordubensis legatus Pontificius ad regem Aragoniæ.* — Miserat jam ineunte anno ad Petrum regem Aragonum Urbanus alias Caroli imperatoris et Wenceslai filii regis litteras, ut eum, Ecclesiam Romanam adversus antipapam et schismaticos tutandam suscipientium exemplo, ad constantiam in veri Pontificis cultu alliceret, questusque [1] est, Petrum e Luna pseudocardinalem, Petri Bernardi Catalani piratæ opera Menendum e Cordula Cordubensem episcopum, qui litteras Apostolicas ferebat in Hispanias, cepisse, atque antipapæ tradidisse, cujus calamitate permotus mittendæ ad ipsum conspicuæ legationi supersederat; tum preces addidit, ut Petrum e Luna hominem pestiferum aditu in regnum prohiberet :

« Clarissimo in Christo filio Petro, regi Aragonum illustri, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Nefandum scelus, et execrabile facinus in personam venerabilis fratris nostri Menendi Cordubensis episcopi per viros detestabiles, alumnos iniquitatis, filios sceleratos, noviter perpetratum in opprobrium et contemptum Apostolicæ Sedis, tanto lamentabilius serenitati tuæ, zelo domus Domini nos urgente, cogimur insinuare, quanto cupimus citius per providentiam regiam apponi remedium et occurri. Nuper siquidem recedens cum benedictione nostra dictus episcopus a Romana curia litteras Apostolicas, super imminente necessitate personæ nostræ et Ecclesiæ remedium implorantes, secum detulit : et conscensa quadam barca, a portu Romano veluti ab Jerusalem exiens, dictum de Luna olim cardinalem ejusque socios ab antipapa missos reperiens, more piratico in mari transeuntibus insidiantes, incidit in latrones, qui eumdem episcopum captum, litteris prædictis vi raptis et destructis, sine (proh dolor!) regiæ personæ, cui dirigebantur scriptæ, reverentia laceratis, et in minutias discerptis, ligatum et vinculatum in galeis Petri Bernardi de Catalonia piratæ immanissimi impositum ad civitatem Fundorum, ubi antichristus residet, miserunt; ibique tenetur diro carceri mancipatus. Dolet mater Ecclesia : doleat, quæsumus, rex inclytus devotus filius, orthodoxæ fidei defensator, remedium liberationis ejusdem episcopi ordinans opportunum, nedum id in personæ regiæ, sed totius regni vituperium reputet factum esse.

« Ut autem tuæ serenitatis devotio, de qua nulla nobis imminet hæsitatio, firmiter stabiliatur, et de jure nostro secura consistat, ecce recolendæ memoriæ Caroli Romanorum olim imperatoris nuper vita functi, et charissimi in Christo filii nostri Wenceslai nunc Romanorum et Bohemiæ regis illustris, litterarum copias, et tractatum dilecti filii Joannis de Lignano doctoris Bononiensis eximii per dilectum filium nobilem virum Petrum Martini nostrum servientem armorum tuæ mittimus majestati, ut veritatem invictam de nostra electione indubitabiliter rata, et prætensis metu et impressione falso quæsito colore inventis non obstantibus, irrefragabiliter per nunc adversarios, ore, signis, rerum indiciis approbatam faciat, et mandet tua serena magnifica prudentia per Ecclesias regni palam tui divulgari, ut fortes in fide nullis blandis sermonibus, nullis terroribus, nullisque fallaciis ab ejus integritate vellantur. Et quia dictus de Luna olim cardinalis missus per

[1] Tom. I. de schism. p. 134.

antichristum præfatum, in regno tuo nostræ diffamationis titulos prædicaturus, accedit in Dei offensam, orthodoxæ fidei, et Ecclesiæ unicæ sponsæ Christi scandalum et injuriam, hortamur et rogamus per viscera misericordiæ Dei viventis obnixius deprecantes, ut ne idem olim cardinalis mollitis et virulentis verbis inficiat gregem Dominicum populum regni tui, statim visis præsentibus, passus et ingressum ejusdem regni præcludi tua præcipiat celsitudo, custodibus passuum eorumdem mandando, ut eumdem virum pestiferum nullatenus permittant ingredi januam regni dicti, et si illum ingredi forsan contingat capi, et captum sub fida custodia detineri, donec vel aliud receperis in mandatis pro nostra et Sedis Apostolicæ reverentia modis omnibus facias, etc. Dat. Romæ apud S. Mariam in Transtyberim, VI kal. Februarii, Pontificatus nostri anno I ».

44. Evasit e schismaticorum vinculis adulto Novembri hujus anni Urbani legatus ad Aragonum, Castellæ et Lusitaniæ reges missus Cordubensis episcopus, cum magna animi æquitate plures calamitates pro Christi et Ecclesiæ causa pertulisset, atque ad Aragonum regem has litteras dedit, quibus legationis suæ causas et rerum quæ in orbe Christiano gererentur, ordinem exposuit:

« Ad regem Aragonum.

« Cum ad naturalem dominum meum claræ memoriæ dominum Henricum inclytum regem Castellæ, et ad regem Portugalliæ ad informandum de veritate hac, et præveniendum zizaniorum et schismatum semina, pariter et præmuniendum adversus susurrones et detractores accederem nuntius Apostolicus, scelestissimus ille, et pirata crudelis Petrus Bernardi cum certis piratis, et cum sociis suis Zayme Enivarradas, et Zayme Rigolfi de Valentia captivaverunt, et expoliaverunt me usque ad intima, et [quod pejus fuit] una cum Bullis et speciali ambaxiata domini nostri ad vestram serenitatem, et inclytum natum vestrum ducem Gerundæ, et aliis Bullis ad supradictos dominos reges, domino Gebennensi et cæteris dominis, in parte ista tamen inimicis et adversariis meis, me tradiderunt et vendiderunt; in quorum carcere et vinculis quasi per undecim menses in fame, siti et nuditate absque ulla misericordia ac pietate afflictus, et detentus fui ob confessionem veræ fidei domini nostri papæ, de quo martyrii mei casu pariter et processu gratias inexhaustas Deo meo semper refero, qui me indignissimum et vilissimum peccatorem in passionibus sanctorum propter justitiam fidei ex sola sua clementia dignatus est facere consortem, ac patientiam et conscientiam fortem, necnon et quando sibi complacuit ex omnibus illis calamitatibus tam mea indignitate, quam providentia sua exortem: nam hoc anno de mense præterito in nocte S. Catharinæ, cum valde formidando periculo evasi præfatum magnum periculum: nam, cum starem detentus, et valde arctatus in cujusdam turris summitate, non jam a fratribus per murum, sed ab ipso muro per signum crucis impressum, de quibusdam petiis et tobaliis contortam chordam, absque sporta in primo noctis conticinio me submisi, et sic evasi eorum manus in nomine Domini, sicque: *Laqueus contritus est, et nos liberati sumus; adjutorium nostrum in nomine Domini, qui fecit cœlum et terram* ». Nonnullisque interjectis:

45. « Ex parte domini nostri, a quo recessi die XI Aprilis, vobis tanquam suo filio prædilecto ex parte sua certa munuscula perfero, videlicet tenerrimas salutationes, Apostolicas benedictiones, ac in rebus gratis et licitis munificas sui oblationes. Secundo vestræ serenitati aliqua relata communiter, de eadem refero, quæ sunt hæc: quod pro certo intus in corde et fide vestra tenetis et sentitis pro eo; sed quia hoc extra non ostenditis, imo multipliciter dissimulatis, nunc videlicet tam alteri, quam sibi scribendo et applaudendo, et etiam, ut dicitur, ab eo impetrando, nunc etiam parti adversæ in multis magis, et satis apparenter favendo, nunc ad indifferentiam, et neutralitatem declinando, cæterosque Hispaniæ reges ad eamdem inducendo et invitando, etc. in quibus modis licet bonam et sanam intentionem habeatis, ut ipse vult credere, cum de sinceritate vestra magnam et bonam habeat opinionem, tamen inadvertenter quantum putat, et præter intentionem ejus ad Romanam Ecclesiam, imo pacem omnem ejusdem Ecclesiæ quam, ut ipse certus est, ut Christianissimus princeps cupitis, necnon et honorem vestrum multum offenditis et læditis: nam cum omnes reges, et principes Christianitatis apertissime et absque scrupulo cum eo teneant, rege Franciæ excepto, si serenitas vestra alios reges et principes sequeretur, vel eorum majorem partem sequi dignaretur, sicut absque injustitia, pudore et conscientia facere potestis, cito sibi rebelles deficerent, et contabescerent, et ipse eos, mediante justitia admixta misericordia superaret, vel prout ipse magis affectat et cupit, ad sanctam humilitatem et spiritum contritionis induceret, et per consequens opportunam toti Ecclesiæ, exstincto schismate, pacem daret; ac, si sic faceretis, vos et naturalis dominus meus rex Castellæ illustris, cum cæteri reges, ut dictum est, sint pro eo, vere credendum est, quod dominus rex Franciæ, nec vellet, nec etiam posset contra omnes alios eos in sua obstinata rebellione nutrire. Sed omnes modi vestri supradicti sive per veram vel fictam adhærentiam, quæ videtur una cum eis partem facere, sive per neutralitatem et indifferentiam, qua videmini de sua justitia et veritate in papatu dubitare, et per consequens unam aliam tertiam partem contra ipsum, licet per alium modum, in schismate facere, sunt [ut manifeste patet] in suum detrimentum, et illorum in fomentum et nutrimentum.

« Quocirca tertio vestram serenitatem, prout

dulcius et strictius valet, hortatur in Domino quatenus, considerando quod estis in tota Christianitate tam excellens et antiquus etc. semper Christianissimus et Catholicus rex, et quod ratione vestræ excellentiæ et potentiæ non debetis nisi Deum timere, et ratione antiquitatis cæteris Hispaniæ junioribus regibus probitatis et virtutis debetis bonum exemplum præbere, ac ratione Christianitatis debetis ad Romanam Ecclesiam, et verum et Romanum Pontificem purissimæ et sincerissimæ fidei absque ruga et plica, zelo fervere, et quod maxime temporibus istis in tam indebita et manifesta sibi facta rebellione, etiam alias inaudita vos ipsi judicetis, an præfatos nuntios per vos usque nunc teneri vestram deceat fidem, et conscientiam, ac excellentiam regiam, et antiquitatem; eo quod maxime constat quod primo accepistis fidem suam, quam certe sine magna et evidente causa non debetis dimittere. Constat etiam, quod nunc per præfatos nuntios, quos tenetis existentia, seu apparentia, vel saltem aliqualiter, ejus fidem primo receptam reliquistis et dimisistis. Constat etiam, quod hujusmodi dimissionis ista non est sufficiens causa, quod dicatur vobis: Metuimus mortem, etc. nam cum metus et timor sit invisibilis passio animæ, de se non est alicui evidens neque nota: sed nec probabilis, nec evidens per aliud, nisi per signa sibi subordinata exteriora: quæ quidem signa adversarii et rebelles sibi non habent; quinimo omnia eorum facta et dicta tanquam signa exteriora mere et pure libertati subordinata arguunt, et inferunt oppositum, videlicet, quod in nullo metuerunt; sed mere electionem et libere fecerunt, sicut series facti supradicta, quæ manifestissima et notoria est, lucidissime nedum doctis, sed pariter indoctis demonstrat. Constat etiam, quod ipsi adversarii ad probandum istam animæ invisibilem nobis, et insensibilem passionem non sunt testes seu actores idonei: nam primo sunt inimici: secundario, ut ipsi confitentur, et de necessitate confiteri habent, sunt omnino mendaces: tum quia alias, tam per proprias buccas, quam per suas litteras solemniter asseruerunt oppositum illius, quod asserunt modo: tum quia alias dominum S. Petri asserunt papam, et fuit mendacium, postea dominum nostrum per totum asseruerunt verum papam, primum mendacium de domino S. Petri retractando; et nunc istud etiam dicunt esse mendacium: et qui semel est malus. semper præsumitur malus. Quomodo igitur tales non sunt præsumendi mendaces, ac sicut mendaces, vel saltem de mendacio periculosissimo suspecti? Quomodo igitur talibus est credendum?

46. « Quantum ad tertium status domini nostri papæ; quasi miraculose magis ac magis de die in diem prosperatur: nam tota Italia unanimiter et concorditer in ejus fidelitate persistit, tribus dominis duntaxat exceptis, quorum etiam vassalli tenent cum eo, scilicet Joanna olim Jerusalem et Siciliæ regina, comite Fundorum, et præfecto Urbis, qui præfectus tamen non propter schisma est rebellis, sed propter id, propter quod rebellis fuit domino Gregorio sanctæ memoriæ, et credo quod noveritis etiam, quod tota Alemannia, et tota Hungaria, Polonia, Flandria, et Anglia, et quod est bene mirabile, cum non fuerit a multis annis citra, etiam Græcia cum eo firmiter stant, sibique obediunt; et inde de redditibus Ecclesiæ et proventibus cameræ Apostolicæ continue pecunias recipit: nam modicum antequam recederet de Urbe me vidente, et sentiente a collectoribus, Hungariæ et Angliæ litteras pariter et pecunias recepit.

« De Alemannia vero recepit litteras a domino cardinale de Ravenna, qui est ibi ex parte sua cum imperatore A. S. L. hæc continentes breviter, quod dictus imperator est sanctitati suæ devotissimus et fidelissimus, et quod in Franchenfort quadam civitate Alemanniæ, cum omnibus Alemanniæ principibus, et eum legato prædicto XIV Martii debebat se videri, et ibidem una cum eis de duobus determinare, videlicet de adventu ejus ad Urbem pro coronatione, et de fide domini nostri papæ non solum tenendo, et a se ingerentibus contra ipsam defendenda; verum etiam ad invadendum quoscumque rebelles contra ipsam, B. Petri clavibus ad hoc postulatis: et quod tota Alemannia cum ipso tenebat, exceptis tribus, videlicet, Maguntinensi intruso, qui etiam rebellis fuit domini Gregorii sanctæ memoriæ, et duce Brabantiæ ejus consanguineo, et quadam civitate Metensi ex eadem radice: de quibus tamen, ut scribebat, bonam spem reductionis habebat, ubi dominus noster vellet præfatum Maguntinum ad gratiam recipere, ad quod faciendum dominus noster est valde durus et difficilis: propter quæ nunc quando recessi de tractatis, et determinatis, et de adventu imperatoris, dominus noster nova de die in diem exspectabat, et sic postquam Januæ fui, quod ad eum venerit dux Bavariæ firmiter percepi: ubi etiam percepi per litteras duci Januen. directas de Padua secum contra Venetos colligata, quod rex Ungariæ venit personaliter cum magna potentia in Italiam versus Urbem ad dominum nostrum papam, et vult interesse coronationi Caroli de Duratio in regem Jerusalem et Siciliæ, quem ducit secum per dictum dominum nostrum coronandum, qui deberet esse in Urbe circa festum S. Joannis Baptistæ, ut scribitur: et mihi constat, quia hoc dominus noster maxime habet cordi, fui etiam præsens, modicum antequam recederem, quando recepit litteras de quibusdam Alemanniæ comitatibus regi Franciæ vicinis sibi valde devotis, quas ipsemet coram cardinalibus legit, dicens istud verbum: *Non inveni tantam fidem in Israel*; in quibus inter alia petebant et consulebant sanctitati suæ, quod faceret processum contra regem Franciæ juridice, et quod si non obediret, quod daret crucem contra eum, et quod pro certo tota

Alemannia, Flandria et Anglia iret contra eum: super quo dominus noster ambaxiatoribus respondit, quod istud erat maturius et digestius videndum, maxime quia sperabat, quod rex Franciæ finaliter veritatem videbit, et bene finaliter aget.

« Urbs vero nunquam tanta unitate viguit sub aliquo Romano Pontifice, quanta simul et obedientia et devota subjectione viget sub domino nostro, non obstantibus ibidem consanguinitatibus, amicitiis, et partialitatibus præfecti et comitis Fundorum qui, ut supra dictum est, sunt rebelles: et modo Romani tenebant exercitum super Anagniam ubi comitem Fundorum conflixerunt, et civitatem præfatam ceperunt, secundum quod in Janua per certa nova comperi: et dominus noster tenebat exercitum ex altera parte super Viterbium, quod ibi actum sit nescio. In mari habebat duas galeas et unam galeotam armatas de Sicilia; quæ combusserunt omnia ligna corsariorum Provincialium et Catalanorum vestrorum, quod vestræ serenitati dolenter refero propter zelum, quem habeo ad ejusdem serenitatis honorem, sicut quasi ad dominum meum naturalem, quia nunquam dominus noster et Romani tantum sustinuerunt ab aliquo vel aliquibus læsionis offensam, sicut usque nunc sustinuerunt a vestris Catalanis cum suis galeis et galeotis et (quod pejus est) dicunt et asserunt in omnibus partibus illis, quod vos mittitis eos contra dominum nostrum, etc. et de hoc non possemus tot mala referre, quin pejora fuerint dicta et facta eorum. Et certe bene mirantur dominus noster et cardinales, quod in regno vestro hujusmodi galeæ possint armari absque conscientia et scitu vestro, nec videtur eis verisimile: et ista refero ex me, quia super hoc nihil mihi dictum fuit. Domini cardinales omnes peroptime valent illi qui sunt in Urbe cum domino nostro, alii vero sunt vicarii, et legati domini nostri in diversis partibus, videlicet dominus de Ravenna in Alemannia, dominus Agapitus de Columna in partibus Lombardiæ, et tractat pacem inter Januenses et Venetos, et speratur, quod cito fiat, dominus Bononiensis in Bononia et partibus Romandiolæ, dominus Perusinus in Marchia Anconitana, dominus Nucerinus in Ducatu Spoletano, dominus Vercellensis Januensis scilicet de Flisco in Patrimonio S. Petri, dominus Pisanus in Campania, et dominus de Lancanio erat recessurus, et vadit legatus in Flandriam, et Angliam, dominus Gradensis etiam erat recessurus et iturus vicarius ejusdem in Perusio, et multa alia bona sunt de statu domini nostri, quæ brevitatis gratia omitto, et hæc serenitati vestræ cum omnimoda et devota subjectione pariter, et fidelitate refero, quam serenitatem conservet Altissimus per tempora felicissima ».

47. *Petrus Aragoniæ rex Urbani monita rejicit.* — Repulit justas Christi vicarii preces Petrus rex Aragonum, ac Petrum e Luna schismatis amplificatorem contra saluberrima Petri Minoritæ patrui sui prophetæ habiti monita admisit in regnum, coluitque, de quo idem vir religiosus, qui imminentem divinam iram, si antipapæ nuntium exciperet, prædixerat, gravissime questus [1] est his verbis:

« Fratris Petri de Aragonia Epistola.

« In prima littera, quam ipsi domino regi misi, cum scirem cardinalem de Aragonia (eo nomine Petrus e Luna vulgo appellabatur), ad ipsum regem venturum in proximo, significavi dicto regi, quod caveret, quod ipsum cardinalem non reciperet, nec gratiose nec honorifice, imo repudiaret eum, et dicta sua tanquam inimicum Dei et veritatis: ipse autem rex fecit totum contrarium recipiens ipsum cardinalem honorifice et gratanter, et (quod pejus fuit) receperunt ab eo ipse rex et regina consors sua jocalia pretiosa missa eis ab antipapa, vel eis data a schismatico cardinali, videlicet quod pro peccato isto in introitu ipsius cardinalis mortuus est puer anniculus ipsorum regis et reginæ vocatus Petrus juxta verbum figurative sumptum Ahiæ Silonitis dicentis reginæ Israelis uxori Jeroboam: *In ipso introitu pedum tuorum in urbe morietur puer* (II Regum, IX, ». Multis interjectis addit vir pius [2] alias dommesticas calamitates Petro regi Aragonum ob schismatici cardinalis societatem divinitus inflictas. « Quia dominus noster non obeddivit præcepto sibi a domino facto, de quo superius sit mentio, imo tanquam incredulus et inobediens vilipendit, vituperatus est, et graviter diffamatus in diffamatione reginæ conjugis suæ: et licet diffamatio ipsa sit falsa, quod non dubito, tamen infamia est, et in opprobrium vertitur viri sui regis : et merito patitur ipse rex; quia qui Christum spernit et præcepta sua, dignus est ut spernatur a Christo, ipse enim dicit in Evangelio: *Qui vos audit, me audit*, etc. Sed quid dicemus de duce Gerundensi ipsius regis primogenito? (Monuerat illum gravissimis litteris vir pius.) Jam incipiunt mysteria contra eum, dicitur enim, quod propter diffamationem reginæ, magna commotio sive dissensio oritur jam inter patrem et filium juxta revelationem Domini mihi factam in civitate Toletana: *Filius insurget in patrem, et pater in filium, et ambo peribunt.* In omnibus laudentur et glorificentur judicia divina, quia judicia ejus abyssus multa, et ideo jucunda ». Et infra: « Die sabbati sequenti, quæ fuit decima nona dies Octobris, audivi a fide digno, qui venerat de civitate Valentiæ, quod dominus rex noster determinaverat non obedire Urbano, nec Clementi, donec determinatum sit, quis eorum est verus papa (confirmat id [3] Surita), quæ determinatio, salvo honore determinantis, est mala, iniqua et superba, et facta sive prolata contra præceptum divinum sibi factum, prout superius continetur. Ipse sentiet, quæ evenient

[1] Tom. IV. de schism. p. 141. — [2] Ibid. p. 142. — [3] Sur. indic. l. III. et Ann. l. X. c. 23, 24.

super eum, et super domum suam regiam (quod dolens dico) quæ comminata sunt sibi a Domino, nisi obedierit Urbano, scriptum est enim primo Reg. c. xv; sunt verba Samuelis ad Saul: *Numquid vult Deus holocausta et victimas, et non potius ut obediatur voci Domini? Melior est enim obedientia quam victimæ, et auscultare magis quam offerre adipem arietum; quoniam quasi peccatum ariolandi est repugnare, et quasi scelus idololatriæ nolle acquiescere. Pro eo ergo quod abjecisti sermonem Domini, abjecit te Dominus ne sis rex* ».

48. *Carolus Francorum rex a sanctis viris monitus ne antipapæ adhæreat.* — Gravissimis etiam litteris idem Petrus divino lumine collustratus Carolum Francorum regem nepotem suum a schismate, in quod, prudentiam carnis, quæ longe abest a divina, secutus, se conjecerat præcipitem, a flagitio ad Christi gregem verumque pastorem reducere est adnisus, cui divina sibi cælestibus visis ostensa mysteria, formidandaque schismaticis oracula aperuit[1]:

« Illustrissimo ac magnifico principi regi Francorum, per fratrem Petrum de Aragonia de Ordine fratrum Minorum, avunculum suum.

« Illustrissime ac magnificentissime princeps, neposque charissime. Semper dilexi personam vestram, et domum regiam Franciæ, tanquam meam, in qua natus sum, propter beneficia et honores multiplices, quos de ipsa domo vestra regia multipliciter sum adeptus; ideo displicet mihi multum, quod dominatio vestra faciat aliquid contra Deum: tum quia dictum est mihi, et communis fama habetur, quod repulistis Urbanum, et una simul cum regno vestro recepistis Clementem. Volo dominationi vestræ reserare quod mihi indigno est de hac materia a Domino revelatum: die enim Mercurii, trigesima Martii, hora tarda post Completorium, dum orassem, audivi Dominum meum Jesum loquentem cum peccatore indigno in hunc modum: Reges et principes mundi mirantur, magni clerici et doctores disputant, et faciunt quæstiones de commotione et impetu Romanorum. Ego feci et fieri permisi. Ego enim induravi cor Pharaonis, ut diceret: *Dominum nescio, Israel non dimittam.* Ego excæcavi Judæos, ut coram Pilato clamarent: *Crucifige eum.* Ego commovi populum Romanum, ut clamarent: *Romano o Italiano lo volemo.* Fuit bona induratio Pharaonis? non, sed de ipsa induratione emanavit gloriosus exitus filiorum Israel de Ægypto. Fuit bona excæcatio Judæorum? non, sed de ipsa excæcatione emanavit salvatio humani generis per mortem meam. Fuit bona commotio Romanorum? non, sed de ipsa commotione emanavit translatio Ecclesiæ de potestate et regimine avarorum et cupidorum Lemovicensium ad potestatem et regimen Italicorum in Urbem, ubi fundata fuit primitus, et per patres antiquos bene recta. Ego tunc clamavi cum lacrymis, et dixi: O bone Jesu! quid est hoc, tu revelas ista parvulis, et miseris pauperibus et idiotis, et magnos in sua cæcitate dimittis? Respondens Dominus dixit: Respice verba, quæ locutus sum patri in Evangelio Matthæi[1]: *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli et terræ, quia abscondisti hæc a sapientibus et prudentibus, et revelasti ea parvulis, quoniam sic placitum fuit ante te.* Fuit revelatio, o domine mi. Ista est conclusio litteræ: Voluntas est Domini nostri Jesu Christi, quod vos cum regno vestro tanquam rex Catholicus, qui de sancta et Catholica domo super universas domos regias mundi exorti estis, recipiatis Urbanum tanquam verum summum Pontificem et vicarium Jesu Christi, et ejus obedientiæ vos submittatis, quia Francia fabricata est idolum, et monstro se subjecit. Caveatis de indignatione divina, quia super reges, populos, nationes et regna ira Dei desæviet, nisi subjiciantur Urbano. Scriptum manu propria in Candia die Veneris prima Aprilis, humilis avunculus orator, frater Petrus de Aragonia inter Minores minimus humilis servus Christi ». Dum vixit consanguineos reges monere non destitit, ut damnato schismate Urbanum colerent: sed sanctissimis tanti principis divina sapientia ornatissimi monitis Gallorum rex politicorum væsana deliria prætulit; unde superiori oraculo consentientes exitus successisse in Galliis et in Hispania visuri sumus. Clausit vero pie vitam Petrus princeps Minorita, relicta magna sanctitatis suæ opinione, unde etiam in templo Valentinorum Minoritarum ejus ossa in capsa lignea religiose asservari tradunt[2].

49. Accensa similiter divino studio ejusdem Caroli regis a schismaticorum erroribus divellendi, traducendique ad verum in terris Christi vicarii obsequium S. Catharina Senensis, dum abalienatis sensibus divina extasi defixa piis litteris[3] illum adhortata est, ut offusas menti tenebras, quæ veritatem intueri non sinebant, discuteret, nec se in exitium duci pateretur a cæcis ductoribus, quorum vitia paterent omnium oculis, qui Urbanum rite et canonice renuntiarant Pontificem, neque alium, quam cardinalem S. Petri metu in sacro locarant solio: neque illos abesse a dæmonum natura, quorum improbitatem æmularentur, ac universum orbem in funesta dissidia distrahere niterentur: nec propterea pluris faciendos, quod sibi invicem cohærerent, ita enim dæmones improba vicissim voluntatum consensione in flagitium conspirare: non se propriis affectibus duci sineret, qui nulli majus quam ipsi exitium allaturi essent: misereretur tot animarum, quas rapacibus dæmonum manibus expositurus foret: intemperantem sui patriæque amo-

[1] Tom. I. de schism. p. 144.

[1] Matth. xi. — [2] Gonzag. in provinc. Valent. et ex eo Wading. an. 1380. num. 29. — [3] Cathar. Ep. xcvi.

rem calcaret pedibus, nec personarum rationem haberet, omniumque personarum respectum abscinderet, cum omnes e divina manu ad Numinis ipsius effigiem similitudinemque efformati prodierint. Quæ litteræ die VI Maii hujus anni exaratæ fuerunt.

50. *Galliæ rex et Galli edocti a Pileo cardinale Ravennate.* — Prohibitum porro Raymundum accessu in Gallias videbimus, nimirum ob antipapæ et satellitum crudelitatem, qui in Urbani nuntios sæviebant, ne eorum ore veritas in lucem emergeret : ut enim Menendum [1] Cordubensem episcopum, qui in Hispanias Urbani jussu proficiscebatur vinculis addixere, ita Jacobum et Serra, alias e Sena, eximium juris peritum, quem luculentos Commentarios contra antipapam scripsisse diximus, dum ad Francorum regem pergebat, ut illum de veritate contra impostorum fucos artesque certiorem faceret, in vincula conjectum a schismaticis queritur Franciscus episcopus Faventinus [2] : nec Gallos unquam de Urbani justa electione doceri potuisse Joannes e Lignano testatur : idque perspicue Galli historici demonstrant, dum a veritate, atque etiam ab ipsis pseudocardinalium scriptis aliena prorsus tradunt historiæ : Frossardus [3] enim de cardinale S. Petri veluti, non ficte, sed vere renuntiato Pontifice, illique Urbano subrogato, quem Romanum fuisse ait, anilia refert : Gaguinus [4] Urbanum non a cardinalibus, sed a plebe Romana creatum imperite effutiit ; aliique ut schismaticorum varia subinde, atque invicem contraria mendacia fingentium improbitate decepti falsa scripsere.

51. Ad tot dolos confutandos regemque Carolum instruendum Pileus cardinalis Ravennas, qui ab illo in regio sacello ad divina administranda fuerat adhibitus, devinctusque officiis singularibus hæserat, has litteras [5] dedit, quibus electionis Urbani seriem descripsit, conquestus jactare pseudocardinales schisma ex regio mandato conflatum fuisse :

« Ad regem Francorum.

« Clareat serenitati vestræ, quod, nuper Sede Apostolica vacante, domini cardinales Ultramontani sæpius antequam conclave intrarent, ut de jure tenentur, inter eos de novo Pontifice eligendo tractarunt, patriæ et sanguini potius quam Christicolis providere volentes, et inter eos divisio orta fuit, Lemovicensibus quærentibus illum pro uno ipsorum habere, aliis Ultramontanis resistentibus eis et volentibus pro aliquo eorum cum maximis industriis obtinere. Sed Christi immensa bonitas, quæ volebat virtuti, non sanguini de ejus vicariatu disponere, eos in tali et tanta divisione passus est perdurare, ita ut meretricis illius more quilibet eorum dixerit : Non mihi, nec tibi erit, sed de illo, qui non sit in conclavi sortietur : et jam pars quælibet illorum, præcipue Lemovicensis, ad Italicum se disposuit eligendum, ita ut sanctissimo et Catholico domino nostro Urbano VI quem postea elegerunt per secretos nuntios, notum fecerint antequam conclave intrassent, quod eum in pastorem eligerent. Ista est purissima veritas, metuendissime princeps, sicut Christus veritas est.

« Deinde existentes in conclavi, licet Romani Romanum velle Pontificem acclamarent, nihilominus ipsi dictum sanctissimum nostrum concorditer et canonice elegerunt, nemine excepto, nisi Florentino, qui elegit dominum S. Petri, et demum domino nostro per accessionem accessit, hanc electionem tenentes secretam, ut possent interim cum Romano populo concordare, et ut domini nostri personam in tuto ponerent, ne a populo læderetur : et tamen divinitus quod factum fuerat cælari non potuit. Et licet primo vox in populo fuit de domino S. Petri, tamen secundario, quod Barensis erat Pontifex electus, vox in populo insurrexit, ad quam furere Romani cœperunt, et conclave frangere. Quod videntes domini cardinales, periculum personale timentes, indui fecerunt papaliter dominum S. Petri, fractoque conclavi, eum videntes ut papam, quieverunt a furia, et domini cardinales conclave exiverunt, quorum Gebennensis ad castrum Zagaroli, quod est domini Agapiti de Columna, distans a Roma per XX milliaria, dominus S. Angeli ad Rocham Ardie tutissimam monasterii S. Pauli juxta mare, domini de Ursinio et de S. Eustachio ad castrum Vicobarii tutissimum dicti domini de Ursinis pariter confugerunt, quod XXII milliaribus distat ab Urbe : sex ex aliis dominis castrum S. Angeli tutissimum et inexpugnabile intraverunt : quatuor remanserunt in Urbe, videlicet Florentinus, Mediolanensis, de Aragonia, et Majoris Monasterii quibus nulla prorsus molestia facta fuit. Mane succedente, et populo totaliter quietato, officiales Urbis salientes se ad papale palatium, ut domino S. Petri, ut summo Pontifici, reverentiam facerent, contulerunt ; quos cum dictus recolendæ memoriæ dominus eos vidit, ferocissime increpavit, dicens se nullum in papatu habere juris titulum quoquomodo, sed quod verissimus Christi vicarius in una camera palatii stabat eorum timore absconsus, quare persuadebat eisdem, ut dimissis eorum opinionibus pravis, irent ad eidem domino Barensi vero papæ reverentiam exhibendam, quibus auditis, statim nulla intermedia mora, ad dictum dominum Barensem accesserunt, eidem ut summo Pontifici volentes reverentiam exhibere : qui dominus omnino inhibuit eis dicens, quod ipse de sua electione non erat certus, volebatque scire a dominis cardinalibus, si erat canonica, si libera et solemnis. Præterea quod antequam clarus esset, ab eis non permitteret sibi reverentiam exhiberi.

[1] Tom. I. de schism. p. 134. — [2] Tom. XX. de schism. p. 126. — [3] Fross hist. l. II. — [4] Gaguin. hist. Frat. in Car. V. — [5] Ext. tom. XVIII. de schism. p. 341.

« Statim ergo pro illis cardinalibus quatuor qui remanserant missum fuit, quod sine mora venirent; et videntes quod dominus S. Petri dicebat, se in papatu jus aliquod non habere, statim miserunt ad illos dominos, qui in castro S. Angeli confugerant, quod libere vellent venire, quia dominus S. Petri de papatu nullatenus contendebat; qui responderunt, se non audere venire, quia licet dominus S. Petri taliter esset bene dispositus, tamen dubitabant, ne consanguinei sui, et quod populus totum quod de eo factum fuerat ad injuriam recepissent; sed ex tunc committebant eis, quod dictum dominum nostrum investirent libere de papatu, et eum inthronizarent omnium vice cum omnibus ceremoniis consuetis, quia ipsi dicebant et confitebantur ipsum verissimum et liberum Christi vicarium, et Romanum Pontificem, et ad fidem præmissorum singuli sex in prædicta commissione manibus propriis scribebant. Hoc non obstante dominus noster et cardinales cum eo præsentes iterum ad eos remiserunt, quod nec de populo, nec de aliquo poterant dubitare, quia jam dominus S. Petri eidem, ut vero Pontifici reverentiam exhibebat, et populus erat totaliter quietatus, nec de ista materia volebat se amplius impedire. Qui domini his auditis statim de castro tutissimo descenderunt, et ad papale palatium venerunt, et statim una cum aliis quoque cardinalibus in capella conclavis concorditer intraverunt una cum domino nostro. Quibus dominus noster dixit, quomodo erat sibi relatum, quod eum in papam elegerant, et propterea de meritis electionis informari volebat : sed ante omnia supplicabat, quod de digniori providere deberent, quia ipse erat indignus ad tantum Ecclesiæ onus supportandum. Qui domini cardinales facientes ultra duas partes collegii, responderunt, quod ipse erat canonice electus, et libere, et cum omni solemnitate, et erat verus pastor Ecclesiæ, et vicarius Jesu Christi, et quod pro Deo vellet electioni libere consentire ; ipso iterum replicante, quod pro Deo de digniori providerent, responderunt concorditer, quod eum pro dignissimo elegerant, et quod pro Deo assentiret si non volebat et fidem et Christianum populum in periculo ponere. Tunc dominus noster cum omni humilitate et lacrymis acceptavit, et voluntati divinæ acquievit, ac domini cardinales cantantes *Te Deum laudamus*, pulsata campana eum papali habitu induerunt, et eum inthronizaverunt, cum omnibus ceremoniis consuetis, ipsumque adoraverunt, ut Christi vicarium, et super altare positum populo exhibuerunt, ut eidem reverentiam tanquam Christi vicario exhiberent: et tunc Romanus populus ad ejus pedes corruit, et tanquam verissimum Pontificem adoravit.

« His omnibus scitis per alios dominos cardinales, qui extra Urbem ad supradicta castra confugerant, scientes quod cesserat dominus S. Petri, non vocati, non requisiti per litteras nulla mora facta redierunt ad Urbem : et antequam ipsorum domus intrarent, ad dictum dominum nostrum cum omni gaudio accesserunt ad suæ sanctitati reverentiam exhibendam, congratulantes secum quod dominus S. Petri sancte et juste recognoverat veritatem : et sic ex tunc omnes in plena concordia incæperunt de sua coronatione tractare, et concorditer terminaverunt ipsam in die Resurrectionis Domini fieri debere. Interim autem in hebdomada sancta cum eo in processionibus ordinariis, quæ fiunt in quinta feria majoris hebdomadæ prædictæ, induti pontificaliter adstiterunt eidem domino nostro, sicut est de more, nobilissima annulorum dona et jocalia donaverunt, specialiter domini de Agrifolio et Gebennensis. Isti etiam medio tempore ab ejus sanctitate plurima beneficia petierunt, et obtinuerunt. Sed quod potentius est, in quo nulla potest cadere excusatio metus, ab eodem domino nostro absolutionem a culpa et pœna concorditer petiverunt, sicut fuit semper de more; et sic dominus noster Pontifex gratiose concessit eisdem. Demum in die ordinato sanctissimæ Resurrectionis ipsum cum cantu et solemnitate, ac ceremoniis consuetis ante fores Basilicæ S. Petri, assistentibus sibi quasi omnium Christianorum nationibus, qui ad sacram Urbem pro devotione accesserant, publice coronarunt ; prius tamen idem Romanus Pontifex supra altare B. Petri missam solemniter in pontificalibus celebravit, in qua omnia secundum formam rubricæ observata fuerunt : et ultimo omnes diaconi cardinales sua manu pretioso Corpore et Sanguine Christi communicarunt, sicut de more summorum Pontificum semper fuit. Sic eum coronatum Pontificalibus indutum ipsi domini cardinales pontificaliter induti cum equis albo panno coopertis, et tota processione episcoporum, religiosorum, clericorum et laicorum per sacram Urbem ad Lateranensem Ecclesiam conduxerunt, ibique eum in sedibus ordinatis cum omnibus ceremoniis secundum formam rubricæ inthronizaverunt, et cuncta ibi servaverunt, quæ debebant de consuetudine observari ; in eademque Ecclesia certum numerum monetarum, quæ in coronatione Pontificis consuevit cardinalibus dari, receperunt, et dictum Pontificem in eadem solemnitate ad papale palatium reduxerunt, omnibus secum prandentibus: ut est moris.

« Post hæc dicti cardinales in singulis consiliis et consistoriis fuerunt, ubi facta imperatoris, regum, principum sunt tractata, promotiones archiepiscoporum, et episcoporum, ac aliorum prælatorum factæ ab eodem domino nostro pro eorum consanguineis, capellanis et familiaribus ; episcopatus, dignitates et beneficia petiverunt et obtinuerunt, et inter cæteros Gebennensis, qui Petri Sedem tanquam alius Lucifer nititur occupare, episcopatus plures pro suis habuit, etc. ». Subdit Glandacensem cardinalem episcopatum Ostiensem ab Urbano obtinuisse, cardinalem Am-

bianensem ad aulam redeuntem Urbanum ut verum Pontificem salutasse, neque ullam excitatam discordiam donec intendentibus se Æstatis caloribus Anagniam, obtenta ab Urbano facultate, concesserunt; ex qua urbe plures litteras ei ut vero Pontifici miserunt; demum impulsos a dæmone disceptare de Pontificatu Urbani cœpisse, ac paulatim crescente discordia ad schisma prorupisse. « Ista est facti veritas, serenissime princeps, quæ omnium veritate vallatur, quam si velitis inquirere sine unius apicis vel iotæ diminutione quacumque reperietis; et hanc eorum perversitatem et schisma dicunt se cum vestro favore velle defendere : hoc dicunt de vestro mandato et consilio processisse, quod nec credo, nec credam, nisi videro, in æternum. Nunc ergo, princeps excellentissime, notum est vobis qualiter Petri navicula fluctibus exposita est in mari per nautas illos qui eam stabilem in portu quietis tenere debebant, in Christi Redemptoris injuriam et Petri offensam, ac totius Christiani populi contumeliam et jacturam. Non ergo caro, non sanguis, non propria, non aliqua particularis affectio vestram celsitudinem moveat contra puram et veram veritatem, præcipue unde gloriosæ domui, et regali celsitudini vestræ posset perpetua et durabilis infamia remanere; sed potius ardentissima fides, et devotio vestra surgere debet ad sanctam Ecclesiam erigendam, et nostrum verissimum Pontificem defendendum, ac tanti sceleris viros domandos et comprimendos, qui ideo ad hanc infamiam devenerunt, quod sanctissimus dominus noster contra eos bono et sancto zelo incœpit pro quorumdam vitiorum correctione alloqui eos, ut sancte et honeste viverent, ut exemplum virtuosum aliis præberent; quam cum nulla patientia eorum animus potuit tolerare, et sic sanctissimus dominus noster pro verbo veritatis ab eis persecutionem patitur, quod tamen auctore Deo supra ipsorum capita revertetur, etc. Scriptum Venetiis die XIV mensis Decembris. Vestræ serenitatis humillimus capellanus et servitor Pileus cardinalis Ravennas ».

52. *Caroli regis in schismate pertinacis edictum contra Urbanum.* — Sprevit hæc omnia monita Carolus Francorum rex, nec suos primum exoriente schismate pro Urbano in amplissimo Concilio decernentes [1], nec missos ab Urbano Pontifice nuntios, nec sanctorum, qui hoc tempore florebant, oracula audire voluit; neque ad synodum Œcumenicam de re controversa referri, quo solo remedio discissa Ecclesia conglutinari poterat : sed obfirmatus in pertinacia, quod Gallici regni decere majestatem Gallum sedere Pontificem putaret, tuendum suscepit schisma auxitque; ac sævitiam in Catholicos, ut Walsinghamus [2] scribit, exercuit. « Circa idem tempus, inquit, rex Franciæ fecit proclamari per universum regnum suum, quod nullus pareret, vel obediret Urbano papæ : quod si aliquis attentaret, decollandum se nosceret, et omnia bona sua regiis usibus confiscanda ». Navatam quidem ab eo maximam pro antipapa operam prædicat auctor schismaticus Vitæ illius scriptor [1] : extant inter Avinionensia Monumenta tum ejus litteræ ad cardinales, qui Gregorio XI in Italiam profecto substiterant Avinione, ut Clementi [2] contra Urbanum adhærescerent, tum etiam Parisiensium pro eodem antipapa decretum [3] XI Augusti die hujus anni consignatum.

53. Peperit [4] ea Caroli pertinacia multa mala, bellumque Gallos inter et Anglos redintegratum fuit : cum enim Joannes Montisfortis comes, quem ab antipapa ipso, tum cardinale, litteras de canonica Urbani electione accepisse vidimus, fultus adversariorum testimonio Urbanum coleret, atque adeo cum Anglis Catholicis sentiret, et Carolus rex Francorum, ut perduellem evertere pararet, Anglus contra constabilire eum niteretur, tristes utrinque exitus fuere hoc anno secuti; nam cum Angli non religionis asserendæ vero studio ducerentur, sed speciosa simulatione satiare libidines, et pauperum opes diripere ambirent, atque etiam in ipsa Anglia in sanctimonialium aliquot monasteria et Ecclesias, antequam mari se committerent, primos cupiditatum impetus effudissent, sævissima excepti tempestate meritas pœnas luerant [5], imminentibus etiam illi navi, qua Joannes Arundel sacrilegus vehebatur, dæmonum sceptris. Inclementer quoque a procellis habiti Galli, eorumque fœderati Castellani et Lusitani, qui ad Britanniæ Minoris oram concurrerant, magnam cladem acceperunt.

54. *Cruenta inter Venetos et Genuenses bella.* — Cruentis pluribus prœliis eodem anno inter Genuenses et Venetos dimicatum [6] est, ac primum attriti Veneti fuere maritima clade quinta die Maii, amisso magno triremium cum classiariis numero : quamvis in eo certamine Lucianus Auria Genuensium dux cæsus sit. Illatus deinde, expugnata a Petro Auria Clodia, Venetiis extremus terror : cumque terrestri certamine Ludovicus Hungariæ rex, cujus copias Carolus Dyrrachinus ducebat, Marquardus patriarcha Aquileiensis, et Franciscus Carrariensis Patavinus princeps exitium intentarent, Veneti pacem supplices flagitarunt, et turpem repulsam a Petro Auria Genuensi classis præfecto tulere. Itaque Andreas Contarenus Venetorum dux periclitantem rempublicam Dei præsidio commisit [7], summosque conatus conscensa classe, animatisque civibus exercuit : « In-

[1] Paul. Æmil. in Carol. V. — [2] Walsing. in hist. Angl. in Rich. XI ad hunc an.

[1] Clem. VII antip. Vit. script. apud Bosq. — [2] Tom. XVIII de schism. p. 17. — [3] Ext. tom. I. de schism. p. 102. — [4] Walsing. in Rich. II. — [5] Walsing. ubi sup. — [6] Diar. Ms. Ven. Append. ad hist. Andr. Dand. Bonif. hist. Tarv. l. X. Bizar. de bello Ven. l. II. Foliet. Genuen. l. VIII. Bonfin. decad. 2. l. X. Leon. Calcondy. l. IV et alii. — [7] Diar. Ms. Ven.

spexit, inquit, justitiam nostram Dominus virtutum, in quo firmam spem gerimus superbiam hostium conculcandi » ; nec divinæ opis exspectatio illum fefellit, ac Genuenses, qui olim sociam rempublicam, cum qua conjunctis viribus adversus infideles pugnare soliti erant, meditabantur exscindere, in pace refellenda obfirmatos adversis casibus cœpit confundere, et omnium primum Petrus Auria, classis ipsorum præfectus, superbiæ et crudelitatis pœnas dedit; æneo namque globo in tumultuaria pugna laniatus [1] occubuit, parsque suorum maxima, cæsa ferro vel fame, aut vinculis attrita, ut sequenti anno dicetur.

Inter hæc a Carolo Zeno, nonnullarum triremium Venetarum præfecto, Calojoannem Constantinopolitano restitutum imperio, pulsumque Andronicum, Appendicis ad Andream Dandalum auctor refert [2]. Traditque, plura ab eodem illata mala Genuensibus : quos etiam a Mediolanensium principe Venetorum fœderato terra infestatos, sed illius exercitum cui præerat Astorgius Manfredus Faventinus, magna parta victoria concisum, tradunt Genuenses Annales [3]. At de funestis hisce dissidentium Christianorum prœliis hactenus ; nunc tristem tot infelicibus stragibus sermonem ad felicem pii confessoris obitum traducamus.

55. *Pius obitus B. Joannis Brylington.* — Transmisit cælo hoc anno Anglia egregium sanctitatis lumen Joannem Brylingtoniensem canonicum regularem, qui magna, dum vixit, virtutum gloria effloruit, quia, ut [4] refert Harpsfeldius ex Joanne Capgravo illius socio , tanto ardore ad divinas fundendas preces solitus fuit incumbere, ut magno prodigio ex orantis capite vapor efferri cerneretur : « Cum, inquit, lætitia affluebat, statimque abruptis aliis omnibus propere in templum quasi a vinculis quibusdam molestis expeditus contendebat ; neque ulla ratione committere voluit ut a statis illis orationibus diurnis nocturnisve abesset : quibus, et sacrosancto præsertim Missæ sacrificio ita animum totum devovebat atque affigebat, ut sæpe in missæ mysteriis a se obeundis a copiosa lacrymarum profusione suspiriis et singultu se cohibere pro pietatis fervore et magnitudine non posset : cumque tenuit admodum vestitu summa hyeme, et in asperrimo gelu in missæ mysteriis celebrandis uti soleret , vapor tamen quidam, et exhalatio e summo capitis vertice, quasi ab aqua tepefacta et ebullienti emittebatur, qui a cælesti illo fervore, quo pectus hominis velut aqua ferventi perfundebatur, ut credibile est, excitabatur, qui non poterat contineri quin in corpus ipsum irrumperet, et ab eo foras etiam erumperet ; cælestibus certe meditationibus ita sæpe erat affixus, ut hominem plane exuisse videretur, etc. »

[1] Bizar. l. II. de bello Ven. — [2] Append. in And. Dand. in And. Cont. — [3] Bizar. et Foliet. ubi sup. — [4] Nicol. Harpsfel. in hist. Eccles. Angl. in 14. sæc. c. 31. ex Vit. ejus apud Jo. Capgr. scripta illis tempor.

Conspicuis miraculis effulsit post mortem, in qua postrema pietatis edita exempla ex gestis illius ab Ugone descriptis, quæ in Bibliotheca nostra extant [1], decerpimus : « Sacramentis Eucharistiæ et Extremæ-Unctionis devote receptis usque ad horam mortis suæ, quam præscivit et prædixit, plenam habuit intelligentiam, fidem certam, spem firmam, charitatem perfectam et integram, memoriam sicut unquam in sua sanitate habebat, talique benignitate et honestate per ipsum tempus in omnibus, et erga omnes tanquam spiritus Dei bonus se gerebat, ac si nullam infirmitatem haberet. Portabatur etiam quotidie in uno lectulo de camera sua, ad quamdam capellam, ubi missam audiebat, qua devotissime audita, antequam reportaretur ad cameram , elevans oculos suos sanctam crucem et imaginem Salvatoris Domini nostri crucifixi cum tam magna reverentia adspiciebat recolendo passionem Jesu Christi, et tam dulcia verba protulit, quod non erat aliquis circumstantium, qui non ad maximam devotionem et compunctionem moveretur ». Et infra :

« Denique sciens ipse vir sanctus et devotus horam suæ mortis appropinquare, quam antea prædixit, congregatis universis canonicis fratribus suis, et coram eo adstantibus et orantibus, elevatis oculis suis versus cælum cum pollice dextræ manus suæ sibimet signum crucis in fronte, super os, et super pectus suum fecit sicque manus tenens extensas in cælum, atque hæc ultima verba proferens : In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum ; quasi dormiens, et nihil mali sentiens suavissime spiritum Domino reddidit VI id. Octobris, anno Domini MCCCLXXIX ». Et infra : « Post mortem vero ejus omnipotens Deus, volens servum suum mirificare, ipsius meritis gloriosis et precibus mortuis vitam reddidit, mutis loquelam, surdis auditum, cæcis visum restituit, ac aliis contractis paralyticis, et infirmis quamplurimis membra solida, et sanitatem restauravit, et submersi quidam per quatuor horas, quidam per totam noctem defuncti erant, quos servi sui meritis et intercessionibus Christus ad vitam reduxit ». Subdunt gesta, plures malo spiritu, quo vexati erant, ejus precibus liberatos, pluresque variis morbis curatos ; atque inter alia mira accidisse, ut cum faber lignarius casu ab altiori loco in terram delapsus allisusque animam efflasset, ac socii in suspicionem illatæ ei necis adducerentur, quidam ad insontes iniqua suspicione liberandos cadaver frigidum Dei omnipotentis, et servi sui Joannis Brylingtoniensis nomine adjurarit, ut auctorem mortis proderet : ac tum beatum virum redivivum erecto capite confirmasse, neminem illius necis reum habendum, mox beatam ejus animam cælum repetiisse. Afferuntur ejusdem B. Joannis gesta a Surio [2], qui ea ex Codice

[1] Cod. Ms. bibl. Vall. sign. lit. B. num. 95. sub fin. — [2] Sur. tom. V. die X Oct.

Ms. pressiori stylo extraxit, refertque inter alia angelos ipsum decumbentem adiisse.

56. *Miraculum de Eucharistia.* — Illustravit insigni prodigio Deus hoc anno in Belgio veritatem Corporis Christi in Eucharistia, quæ transverberata cultro a Judæis cruoris stillas fudit. Rem narrat Molanus [1] subjectis verbis : « Tertia Dominica die post decimam tertiam Julii Bruxellæ festivitas Sacramenti Corporis Christi multis miraculis claruit : Judæi enim, eo loci habitantes anno MCCCLXXIX sexdecim circiter sacras hostias, quarum una erat majoris formæ, in die sancta Parasceves crudeliter transfixerunt ; unde insigni miraculo tanquam guttæ sanguinis apparuerunt, prout etiam nostris temporibus cunctis ad S. Gudilam cernere licet, ubi tres ex eis asservantur : et Judæorum quidem sacrilegium Wenceslaus dux ignis supplicio punivit ; ipsum vero Sacramentum tam indigne tractatum, postmodum plurimis miraculis claruit, quorum quædam ex notariorum publicis Instrumentis excusa extant [1]. Merito autem Bruxellensis Ecclesia hoc Sacramentum multis miraculis glorificatum in festo Corporis Christi circumferre solet, quod ante centum et septuaginta annos ex consuetudine observatum fuisse, testatur informatio episcopi jussu ante tot annos confecta. Sed postea peculiariter instituta est solemnis et magnifica supplicatio annue facienda die Dominica post decimam tertiam Julii, qua Bruxellæ celebratur S. Margarita ; hanc enim solemnitatem ad honorem Corporis Christi instituit domina Margarita Austriaca filia Maximiliani, quæ anno trigesimo supra sesquimillesimum Mechliniæ obiit, Belgarum moderatrix laudatissima ».

[1] Molan. ex lib. mirac. Corp. Christ.

[1] Latine interpret. Alardo Amstelradam.

URBANI VI ANNUS 3. — CHRISTI 1380.

1. *Schismatici adjuti a Joanna regina, in quam Pontifex fert sententiam.* — Fluxere e schismate nova bella, iterumque a Christi vicario adversus antipapæ satellites et flagitii administros victricia crucis signa anno salutis humanæ octogesimo supra millesimum trecentesimum, Indictione III, attollenda fuerunt. In quos omnes legum severitatem primum exercuisse Urbanum, refert Theodoricus e Niem [1] his verbis : « Incœpit facere atroces processus contra dominam Joannam reginam, necnon Angelum præfectum, et Honoratum comitem Fundorum ac Joannem et Raynaldum de Ursinis prædictos pro eo quod Clementi et ejus cardinalibus adhærebant, necnon etiam eosdem Clementem et cardinales, ac ipsorum auxiliatores, complices et fautores, illosque in diversis mundi partibus fecerat publicari, privando in illis reginam regno Siciliæ ac feudis, terris et dominiis ; necnon præfectum, et Honoratum comitem, ac Raynaldum et Joannem de Ursinis præfatos terris et bonis, quæ qualitercumque tenebant, excommunicando et inhabilitando eos ad honores, feuda et bona in posterum obtinenda ».

2. Immissum a Joanna Raynaldum fuisse cum exercitu, ut vel Urbanum caperet vel Urbe pelleret, aut occideret, commemorat Raymundus Capuanus [1] ; sed Romanos Urbani partes fortiter defendisse, atque insignia miracula, quæ tum contigere, enarrat, nimirum plures captos ab hostibus in agro Romano, et barbarica immanitate alligatos arboribus, ut necati fame, aut a feris laniati crudelissimæ morti occumberent, implorata B. Catharinæ virginis ope divinitus solutos ; alios, qui in hostilibus castris vinculis constricti erant, ut ad vitam auro plurimo redimendam cogerentur, meritis ejusdem virginis cujus clientelæ se addixerant, in libertatem vindicatos. De Joannæ in Urbanum conjuratione queritur ipse Urbanus in litteris, quibus populos Neapolitani regni ad excutiendum reginæ jugum est adhortatus, ac præcipua latæ in eam sententiæ capita percensuit, quo argumento ad Soranos extant datæ litteræ :

[1] Theod. e Niem. l. I. c. 9.

[1] Raym. Capuan. in Vit. S. Cath. Sen. p. 3. c. 5.

« Dilectis filiis populo, et universis civibus Soranæ civitatis, salutem, etc.

« Dudum nos contra iniquitatis alumnam Joannam olim reginam Siciliæ propter ejus iniquitates, scelera et excessus enormes contra nos et Romanam Ecclesiam commissa et perpetrata legitime procedentes, sententialiter declaravimus eam fuisse et esse schismaticam, hæreticam, et blasphemam, et conspiratricem etiam contra nos, et ream criminis læsæ majestatis, et tanquam hæreticam puniendam, ipsamque fore privatam, ac privavimus et deposuimus a quibuscumque dignitatibus et honoribus ac regnis et terris, et omnibus feudis, quæ a dicta Romana, et a quibuscumque aliis Ecclesiis et a Romano imperio, et quibusvis aliis obtinebat, ac ipsius Joannæ bona omnia fuisse et esse confiscata et confiscavimus, omnesque et singulos, qui eidem Joannæ juramento fidelitatis, seu homagii aut alterius cujuscumque obsequii debito, submissione, obligatione, vel pacto, quacumque firmitate vallato prius tenebantur adstricti, absolvimus et decrevimus absolutos, ita quod nullus ei obedire, intendere, vel parere, nullusque ei debita reddere teneretur : quinimo districtius inhibuimus omnibus et singulis ducibus, principibus, comitibus, baronibus, nobilibus, militibus, et aliis personis singularibus; necnon quibuscumque communitatibus et universitatibus, ne ipsi Joannæ, aut ejus officialibus aliquatenus obedirent, ne datia, gabellas vel collectas persolverent : alioquin omnes, qui secus agerent, si singulares personæ, excommunicationis, si vero communitates vel universitates essent, interdicti sententias incurrerent eo ipso, prout in nostris inde confectis litteris plenius continetur. Dat. Romæ apud S. Petrum XV kal. Maii, Pontificatus nostri anno III ».

3. *S. Catharina excitat Ludovicum regem Hungarum et Carolum principem Dyrrachii ad tuenda jura Urbani contra Joannam reginam.* — Pronuntiatæ in Joannam sententiæ acerbitatem exercere diu distulisse Pontificem, ne illi ponendi erroris tempus eriperet, ac Ludovici regis Hungariæ in avitam prosapiam studiis obsecundaret, observat S. Catharina in litteris [1] ad eumdem regem, quem Veneto implicitum bello gravissimis sententiis ad clementiam in hostes, audiendaque Christi crucifixi, et ejus in terris vicarii imperia est adhortata; ac magno ardore in antipapam, quem membrum diaboli vocat, et in cardinales, quos perfidiæ arguit, utpote qui sua scelera ab Urbano corripi non ferentes, ejus electionem, quam non terrore ullo, sed vi veritatis impulsi toto orbe promulgarant, susceptis partibus dæmonum, quorum exemplo perdebant animas, oppugnarint, pluribus invecta est : gratulatur ipsum maximo Dei beneficio vera luce collustratum, atque ab eo exigit, ut cum hactenus athleta et defensor fidei adversus infideles extiterit, ita nunc Ecclesiæ propugnatorem, religionisque adversus schismaticos et adulterinos Christianos vindicem se præbeat : rumpendas itaque omnes moras, ac Numini ad id opus ipsum vocanti respondendum : velle amantissimum Jesum, ut pro hostibus infensissimis habeat hostes Ecclesiæ : cum cæteris vero hostibus (quibus verbis designat Venetos) pacem conciliet, tum ne divina charitate excidat, tum ne Ecclesiam ejus opem implorantem deserat : ferre illum sine dedecore non posse, ut antichristus idemque membrum diaboli, ac muliercula fidem Catholicam male perdant, obruantque tenebris. Si ipse cæterique principes, qui tanto malo possint occurrere, illud dissimulent, graves Deo pœnas daturos : misereretur Urbani, qui maximo animi dolore animas ad lupum infernalem abripi intuebatur; confirmare quidem eum spes suas in Numine, ac bene sperare de illius providentia, ut Ludovicum ipsum ad arduum onus pro divina gloria, et sacrosanctæ Ecclesiæ decore suscipiendum permoveat. Tum obsecrat S. Catharina Hungarum per sanctissimum Christi crucifixi amorem, ut Dei voluntatem, ejusque vicarii vota in opus pro virili perducat : conjiciat oculos in martyres, qui exquisitissimis suppliciis ob amorem fidei vitam exposuere : perpendat animo atrox in orbe Christiano excitatum schisma, pandi latissimam ad infernum viam, neminemque obsistere, cum omnes sua tantummodo ament ac terrenas opes, animas vero Christi crucifixi Sanguine redemptas non curent. Pro divina itaque gloria, ac pro fidei causa abjectis cæteris in Neapolitanum regnum expeditionem ornaret, quæ felicissimos successus habitura esset ac forte sine armorum fragore miseram illam reginam a sua pervicacia qua metu qua amore revocatum iri : perpenderet quanto tempore Christi in terris vicarius distulerit ea tantum de causa vi et armis illam e regno, cujus jure excidit extrudere, ut errorem ab ipsa emendandum expectaret. Si nunc Urbanus rem aggreditur, apud ipsum excusatum fore, idque ab illo æquo animo esse ferendum : non labefactari Hungaricum decus, imo regio honori versum iri, si justitiam ab aliis in eam exercendam approbet, vel ipse exerceat, tantoque in scelere pœnas a quovis vel ab ipso suo filio expetendas. Accurreret igitur ut Ecclesiæ gubernacula navimque sacram ad pacis et quietis portum dirigeret.

4. Assensit Ludovicus Hungariæ rex piis Catharinæ votis, atque susceptum una cum Genuensibus, Francisco Carraria Patavino, et patriarcha Aquileiensi fœderatis in Venetos atrox bellum componere constituit [1] : et quamvis expeditionem in Joannam reginam exauctoratam ducere detrectasset, Carolum tamen Dyrrachii ducem, quem Veneto bello præfecerat, mox atque illud sedatum foret, mittere in Neapolitanum regnum cum

[1] S. Cath. Ep. CXCVIII.

[1] Theod. e Niem. l. II.

exercitu pollicitus est. Qua spe erectus Urbanus Neapolitani regni proceres sollicitavit, ut a Joanna ad Caroli Dyrrachini principis et ejus uxoris Margaritæ partes transfugerent, quo argumento extant litteræ [1] ad Loysium Capuanum patritium, in quibus Pontifex, ubi plura repetiit de Joanna censuris ob schismatis labem perculsa, omnibusque terris fiduciaro jure, vel ab Ecclesia, vel imperio acceptis exuta, hæc ait:

« Urbanus, etc.

« Cum igitur, charissime fili, tu et cæteri, qui olim eidem Joannæ juramento fidelitatis eratis adstricti, ab omni ejus subjectione et obedientia sitis prosus liberi et immunes; quinimo si ei in aliquo obediretis, magnas pœnas secundum præmissa incurreretis, nobilitatem tuam, quam sincere diligimus, rogamus et hortamur attente, ut fideliter et diligenter cum persona, et vassallis, ac bonis tuis in servitiis et beneplacitis dilecti filii Caroli de Dyrrachio, et dilectæ in Christo filiæ nobilis mulieris Margaritæ ejus uxoris, etiam contra dictam Joannam, Othonem ejus virum, et quoscumque alios adhærentes et faventes eisdem, necnon contra quoslibet nostros et Ecclesiæ Romanæ inimicos ac rebelles te studeas exercere, et viriliter laborare non pigeat, etc. Dat. Romæ II idus Junii, Pontificatus nostri anno III ».

5. De Carolo Dyrrachii principe, ad quem proxime jura Neapolitani regni spectabant, ad vindicandum e Joannæ schismaticæ manibus sceptrum sollicitato ab Urbano plura refert Theodoricus e Niem [2], ejusque uxorem Margaritam viri consilium subodoratam una cum filiis, Joannæ reginæ militarem custodiam delusisse, seque in tutissimam et munitissimam arcem recepisse addit. Aufugisse XXVI Junii superioris anni docent Diaria Ms. Hectoris Pignatelli, adduntque Othonem hoc anno a regina Tarentino principatu donatum contractis copiis in Apuliam ad incundam possessionem, IV Septembris se die contulisse.

Accendebat S. Catharina litteris etiam Carolum Dyrrachinum ad Neapolitanam expeditionem pro divini Numinis et Ecclesiæ gloria suscipiendam, quem pariter monuit [3], ut prius hostes internos vinceret, quam in externos signa moveret, domitis enim vitiis ad summa quæque pro Deo gerenda idoneum futurum: sacra itaque exhomologesi conscientiæ sinus expiaret, et Sanguinem a Christo in cruce fusum recoleret, ut voluntatem Dei, qui ipsum veluti columnam in Ecclesia excitaturus erat, compleret, exhiberetque se administrum exscindendæ hæresi, confundendo mendacio, illustrandæque veritati Pontificatus Urbani VI qui a Spiritu sancto erat, fremerent licet homines improbi et sui amantes, qui cum dictis factisque suis pugnarent, mendacesque et idololatras se fingerent, et jactarent insani homines, se honores Pontificios Urbano propter metum detulisse. At quo pacto illi tantum dedecus succepissent, ut ad pedes illius accidérent? Non ferendum, religionem tanto errore contaminari, vexari agnum a lupis, tradi animas dæmonibus, atque a Christi sponsa divelli. Quod tandem adeo durum pectus reperiri possit, quod in tanta calamitate pietate non mollescat? quis oculus, qui non lacrymarum amnes fundat? quis princeps continere se possit, quin omnes vires ad fidem tuendam conferat? Tantummodo sui amatores ad hæc instar Pharaonis non moveri: at vero divinam bonitatem non passam, ut ipsius Caroli pectus obduresceret, atque adeo ipsum ad ferendam sponsæ suæ opem evocare. Indueret itaque fortes animos, provolaretque in ejus auxilium: refrixisse cæterorum corda principum, qui verba tantum officiosa dederint, tantum abesset, ut opes pro Ecclesia, vitamve profundere vellent; quorum ipse sperneret exempla, ac si res exigeret, læto et imperterrito animo vitam pro Christo profunderet.

6. *Bellum contra schismaticos laudatum et magnis sumptibus paratum.* — Convertit sequenti anno idem Carolus, soluta Tarvisina obsidione, in reginam Joannam exauctoratam molem armorum, quæ exercuerat in Venetos. Ut vero Joanna Caroli adventu, suorumque defectione (comes enim Nolanus aliique plures ad Pontificias partes se transtulerant [1] perterrita, opem postularit ab antipapa Avinionensi, cujus insano studio præceps ruebat in exitium; ac Ludovicum Andegaviæ ducem, ut Gallorum armis se tueretur, filium adoptarit, dicetur inferius. Interea cum Joannæ perduellione freti hostes Ecclesiæ ingruissent, atque in patrimonio B. Petri Raynaldus Ursinus, de quo supra memoravi, sævum belli incendium excitasset, moniti sunt ab Urbano [2] populi, ne proditoris audirent imperia: ac Jacobus episcopus Narniensis ad Christi fideles præmiorum sacrorum spe facilius ad religiosam militiam alliciendos auctoritate instructus [3], ut constitutum exercendæ militiæ tempus contraheret, prout occasio posceret.

7. Laudavit hoc adversus schismaticos sacrum bellum S. Catharina [4], ac Perusinos litteris increpuit, quod Urbani et Christi partes ignave tuerentur, nec causam fluctuantis fidei, quam crudeles et impii homines tenebris obruere niterentur, strenue susciperent: hortata est Senenses, ut [5] fœdera potius cum patre et matre, Urbano scilicet et Ecclesia, quam cum tyrannis coirent, neque cuiquam posse ipsos unquam securius inniti, quam columnæ illi firmissimæ, quæ licet gravissimis persecutionibus agitetur, nunquam corruet: non implorari ipsorum arma ad Ecclesiæ terrenam ditionem recuperandam, sed ad confirmandam fidem, confundendum scelus, veritatem collustrandam [6], animas e manibus dæmonum

[1] Lib. 3. p. 54. — [2] Theod. e Niem. l. I. c. 21. — [3] S. Cath. Ep. CXCV.

[1] Ms. Diar. Neap. — [2] Urb. l. III. p. 1. — [3] Ibid. p. 14. — [4] S. Cath. Ep. CCX. — [5] Ep. CLVII, CCVIII et CCIX. — [6] Ep. CCVII.

eruendas, religionem nostram ab impiorum contaminatione vindicandam. Quo etiam argumento Florentinos sollicitavit, ut vero Pontifici et Christi in terris vicario Urbano opem ferrent, meritamque illi, a quo censuris Ecclesiasticis soluti ac sacris restituti fuerant, gratiam reponerent.

In tolerandis hujus belli sumptibus passus est[1] Urbanus graves ærarii difficultates, ac sacerdotiorum vacantium annua vectigalia sibi reservavit: tum in variis provinciis ac regnis, quæ sacrum illius apicem colebant, quæstores instituit[2], atque a clero Romano tria aureorum millia exegit[3], cum Romani in schismaticos aciem pararent educere, causamque, ne id acerbius ferrent, subjecit hisce verbis:

« Urbanus, etc. Amaricato animo recensemus, sed ipsa nos cogit necessitas reminisci, quam astutis versutiis, quam horrendis conatibus, quamque violentis et periculosis effectibus, filii Belial, Dei bonique publici inimici, qui fidem Catholicam unitatemque sanctæ Romanæ Ecclesiæ scindere ausu sacrilego moliti sunt, statum dilectorum filiorum populi Romani, qui adversus hostes hujusmodi promptis animis jugiter dimicarant, subvertere tentaverunt; et vos, filii prædilecti, vidistis et cognovistis, quod hostibus ipsis Deus ipse mirabilis in altis Dominus mirabiliter in oculis restitit, ac conatus abominabiles dissipavit: sed nec ignoratis, quod ad extirpandas, et eradicandas reliquias conatuum eorumdem, ne scilicet velut ignis parum caute observatus, damnosa et periculosa suscitent incendia, sed potius concidant, et sicut stipula ante venti faciem evanescant, Romani cives armis et modis debitis et viribus se accingunt; et ac hoc, tam publici ærarii, quam privatorum absque cunctatione facultates exponuntur, etc. Datum Romæ apud S. Petrum IV kal. Maii, Pontificatus nostri anno III ».

8. Eo demum adegit necessitas Urbanum, ut ad conficiendum aurum pro schismaticorum conatibus propulsandis, Philippo tit. S. Susannæ et Poncello tit. S. Clementis presbyteris cardinalibus hæc mandata dederit[4]:

« Urbanus, etc. Per vos, vel alium, seu alios vendendi, distrahendi, impignorandi, et alienandi auctoritate Apostolica in perpetuum vel ad tempus, etiam sine voluntate et consensu prælatorum, et capitulorum, seu conventuum, vel personarum Ecclesiasticarum, ac monasteriorum, vel locorum infrascriptorum, et etiam irrequisitis et invitis de possessionibus et bonis, tam mobilibus quam immobilibus, et se moventibus, Ecclesiarum, et monasteriorum, ac aliorum piorum locorum quorumlibet ubicumque etiam extra Urbem et ejus districtum consistentibus, castris duntaxat exceptis, usque ad summam de qua circumspectioni præfatæ videbitur », et infra, « plenam liberam concedimus tenore præsentium facultatem. Dat. Romæ apud S. Petrum III kal. Junii, Pontificatus nostri anno III ». Redactos postea in eas angustias Pontifices, cum bello, non Synodi Œcumenicæ sententia Pontificatum tuerentur, ut arces etiam, urbesque et provincias ingravescente schismate abalienarint, visuri sumus. At graviora sibimet schismatici mala, quam aliis inflixerint, pepererunt.

9. *Anglis Galliam vastantibus, Carolus Galliæ rex moritur, protestatione emissa circa schisma.*— Sensit quidem hoc anno Carolus Francorum rex ultrices Dei iras, ac regnum suum a Catholicis evastatum[1] luxit: Thomas enim dux Lecestriæ Richardi regis patruus educto ex Anglia militari flore trajecit Caletum, signisque victricibus nemine obvio plures provincias, quas Guaguinus[2] enumerat, peragravit expilavitque: « Arthesium (nempe), Viromanduos, Suessiones, Catalaunos, Trecenses, Senones, Vastinum, Blesiam, perque Bonamvallem incursantes Angli, adductis aliquot claris equitibus ad Britones contenderunt, quos Joannes Montisfortensis alacriter excepit ». Erat is comes Britanniæ vir Catholicus, qui ab ipso antipapa, dum cardinalatum gerebat, de justa Urbani creatione edoctus fuerat, neque a Gallo rege[3] frangi ejus constantia potuit, ut schismati assentiretur, gravique propterea bello ab eo premebatur. Agunt de ea Galliarum populatione, quæ conflati schismatis tristis fructus extitit, Belgæ Anglique historici, e quibus Walsinghamus[4]: « Tantus, inquit, terror ipsos Francos invasit, ut in amplissimo regno, in quo mille semper viri singulis ex Anglicano exercitu opponi potuerant, citius eligerent more fœminarum latebras se occultando quærere, quam glomeratim Anglicanis manipulis obviare. Tua sunt opera hæc, Christe, tua miracula, Jesu bone, cui potestas est dijudicare, seu vincere in paucis æque ut in multis ». Marcuisse Gallorum militaris virtus ob schismatis flagitium videbatur: Anglos enim, qui hanc vastitatem intulere, ad octo tantum millia ascendisse, Francorum[5] Annales tradunt, et Carolum regem Andium duci prohibuisse, ne universi certaminis subiret aleam, sed extrema agmina carpere niteretur: non leve quippe adibat discrimen, ne Galli, quorum maxima pars ob schisma exosum eum habebant, in rebus asperis adversus ipsummet consurgerent. Neque ita multo post Carolus cælesti ira ob discissam Ecclesiam percussus exaruit. Ipsum a Petro Minorita avunculo suo de divina ira sibi impendente præmonitum vidimus. Ferunt etiam Franciscani Annales[6], Rodericum Ruizium prophetico spiritu clarum retulisse, infeliciter ob id facinus periisse: cujus tamen illum graviter pœnituisse, plerique[7] tradunt. Et quidem de regia fama sollicitus, ne

[1] Urb. l. III. p. 18. — [2] Ibid p. 16, 21, 35, 43. — [3] Lib. I. p. 6. — [4] Ibid. p. 34.

[1] Paul. Æmil. in Clem. V. — [2] Guag. in Carol. V. — [3] Meyer. l. XIII. in Lud. Mal. — [4] Walsing. in hist. Angl. in Rich. XI. — [5] Paul. Æmil. et Guaguin. ubi sup. — [6] Luc. Wad. an. 1381. num. ex Marc. 2 par. l. IX. c. 35. — [7] Walsing. et alii.

illius memoria ob impensa antipapæ studia apud posteros execrationi foret, publicis Tabulis editis[1] est professus, se Pontifici alteri velle adhærere, illumque colere, quem sacrosanta Synodus Œcumenica colendum decerneret:

10. « In nomine Domini, Amen.

« Per hoc præsens Instrumentum publicum, universis et singulis notum sit et evidenter appareat, quod anno ejusdem Domini MCCCLXXX, Indictione III, mensis Septembris die XVI, circa ipsius diei solis ortum, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Clementis divina providentia papæ VII anno secundo, (confectæ sunt a schismatico hæ Tabulæ; unde de antipapa præterito Urbano, fit mentio) in mei notarii publici testiumque subscriptorum præsentia constitutus, et personaliter existens serenissimus ac excellentissimus princeps et dominus noster dominus Carolus Dei gratia rex Francorum, sanus et providus quidem mente, licet corpore ægrotans, dicens et recitans proprio motu suo, quod cum occasione schismatis, quod nunc est in Ecclesia sancta Dei, ipse per scripta reverendissimorum in Christo patrum et dominorum dominorum cardinalium sacri collegii Romanæ Ecclesiæ, ad quos, ipsa vacante, summi Pontificis electio spectat, et quidquid in ea sit potest et debet veracius per eos, quam quoscumque alios apparere in eorum conscientiis, attestantium dictum dominum nostrum per ipsos fuisse et esse rite et canonice electum in papam, habitaque postmodum per eum plurium prælatorum, ac clericorum sui regni, et ejus consilii provida et matura deliberatione, pro parte jam dicti domini nostri se determinaverit, et dictorum dominorum cardinalium adhæserit opinioni : inde quia ex dictis aliquorum posset in futurum fama forsitan divulgari, eosdem dominos cardinales, inimico humani generis permovente, aut alias ex invidia, odio vel favore, super hunc minus debite processisse, et sic paululum cadere in errorem, memoratus dominus noster rex asseruit et confessus est, quod ipse non ex cognatione carnali, seu alia inordinata affectione quacumque motus, sed solum determinatione et declaratione dictorum dominorum cardinalium, prælatorumque, et aliorum clericorum prædictorum, et consilii sui deliberatione intervenientibus, credens bene et licite facere, partem præfati domini nostri papæ tenuit et tenet ».

Fuerunt hæ criminis excusationes inanes : vidimus namque ex Paulo[1] Æmilio amplissimam synodum archiepiscoporum et episcoporum una cum cœnobiarchis et theologis Carolo regi primum denuntiasse, Urbanum habendum Pontificem, donec Œcumenica Synodus contrarium decerneret, neque conjuratos cardinales judicum partes juste invasisse : proinde temere, neglecto de danda opera ut Synodus cogeretur consilio, pro antipapa sententia lata fuit, oppressaque Academia Sorbonica, quæ verum agnoscebat Pontificem; cujus infamiæ declinandæ causa subditur : « In casu autem, quod sic se habendo dicerent, eum aliqualiter errasse, quod propter prædicta non credidit nec credebat, suæ tamen erat intentionis, et ita fuit protestatus expresse, ipsum velle semper tenere et sequi opinionem et declarationem sanctæ matris ac universalis Ecclesiæ, et quod fieret et determinaretur super hoc per generale Concilium, vel aliud conveniens, ne de contrario, si quid inscienter egisset, a Deo posset redargui, vel culpari, cupiens in protestatione et confessione hujusmodi, ut verus Ecclesiæ filius, et fidelis Catholicus stare perpetuo, firmiter et manere, petens super hoc per me præfatum notarium fieri publicum Instrumentum, etc. »

Publico etiam decreto se subduxisse ab antipapæ obsequio, ex oratione Guillelmi Fillacii decani Rhemensis colligitur[2] : is enim in celeberrimis conventibus anno MCDVI habitis, cum Petri e Luna antipapæ causam ageret, et Gallis levitatem objiceret, qui sæpius subtraherent restituerentque obsequium Avinionensibus Pontificibus, quod laude dignum fuerat vertit crimini, nimirum Carolum regem Caroli VI patrem, antequam ex humanis discederet[3], a Clemente se subduxisse. Agnovit scilicet, quamvis sero, temere se ab Urbano ad antipapam defecisse. Habent vero hæc vetera Ms. thesauri Gallici : « Rex Franciæ Carolus V diem suum clausit extremum (1) supra Ma-

[1] Ext. tom. XXXV. de schism. p. 152.

[1] Paul. Æmil. in Carol. V. — [2] Acta convent Parisien. in Appen. apud Juv. Ursin. — [3] Frossar. hist. l. II.

(1) Obiit hoc anno Carolus V Galliarum rex die XVI Septembris; eadem scilicet ipsa die qua patentibus illis litteris, in Annalibus recitatis, palam professus fuerat se, quamvis ex unanimi cardinalium consensu persuasum Clementem VII verum ac genuinum Pontificem agnoscebat; in ea tamen fide et persuasione ex hac vita migrare ut illum crederet Pontificem, quem Ecclesia per generale Concilium vel alia quacumque ratione declarasset. Qua publica protestatione regem ab obedientia Clementis, et ab ea, in quam ante concesserat, sententia recessisse sentit annalista. Sed, ut vera fatear, non probat. Neque enim a Clementis obedientia ille se subduxisse censendus est, qui litteras suas annis ejusdem Clementis tanquam sinceri Pontificis consignat, profiteturque se in obsequium illius non temere, sed discussa probe causa in solemni gravissimorum virorum conventu adductum. Ex his pariter litteris plane convincitur erroris Paulus Æmilius Hist. Franc. in Carolo V qui in solemni Parisiensi conventu obedientiam Urbano decretam affirmat. Verum, ne quid dissimulem, conventus in Gallia ea de causa celebrati sunt duo. Prior quidem habitus est, Septembri mense anni MCCCLXXVIII, et in eo decretum, ne quid in gravissima ea re temere statueretur, electionemque Urbani improbantibus cardinalibus, ne fides statim addiceretur, sed maturiori discussioni daretur tempus. Tandem, ut scribit Henricus de Hassia apud Baluzium in Notis ad Vitas paparum tom. I, col. 1273, in pleniori Gallicanorum confessu pro Clemente resolutum fuit. Sed quorsum hæc? num ut Carolus a schismate per me excusetur? Hanc quidem provinciam Gallicis scriptoribus, Baluzio ibidem, Pagio in Vita Urbani VI integram relinquo, apud quos pariter adversus calumnias, ut appellant, Raynaldi annalistæ prolixior apologia pro Carolo struitur. Forte tamen in utramque partem peccatum est; a Gallis quidem, apud quos non deceptus tantummodo errore facti in re obscurissima Gallus excusatur, sed et defenditur, ac si in re ambigua sententiam maxime probabilem amplexus sit. Annalistæ

terna, XVI die Septembris anno MCCCLXXX, ferunt epoti veneni vi consumptum. Ipsum multa sapientiæ floruisse laude refert Juvenalis [1] Ursinus; atque ob regnum sapienter administratum dum rex pater in Anglico carcere agebat, Sapientis nomen tulit, quam commendationem suscepto schismaticorum, a quibus subornatus erat, patrocinio labefactavit. Regi consueverat, ut diximus, consilii, Ambianensis cardinalis infestissimi Urbani hostis, quem, exstincto Carolo rege, metuentem iras novi Caroli regis, qui vindictæ parandæ signa dederat, rapto ingenti thesauro in fugam se convertisse, narrat idem auctor.

11. Sub novis Caroli VI regis auspiciis facile Galli per vim ab Urbani obsequio divulsi, atque antipapæ jugo liberati, innata pietate ad verum Pontificem erant redituri, nisi Ludovicus Andium comes regis patruus, regeque impubere, Gallicæ regiæ procurator, antipapæ conjunctissimus, cujus beneficio ad Neapolitanum regnum aspirabat, Gallos ad politicam rem religioni anteponendam adegisset. Irretierat enim adeo schismatis laqueis principem regnandi cupiditate furentem antipapa, ut ex iis, nisi sceptris religionem præferret, explicare se non posset; dato enim Diplomate [2] kal. Februarii pseudopontificatus anno secundo Avinione consignato, Joannæ reginæ Siciliæ potestatem fecerat, ut Ludovicum Andegavensem in filium cooptaret, regnique Neapolitani jura post ipsius reginæ obitum ad illum devolveret. Itaque Joanna ea fallaci potestate fulta (cum debuisset potius Urbano conciliari, quam regia jura in remotiores consanguineos, concitatis in se propinquioribus, transferendo, in anceps exitium se conjicere, ut Ludovicum Andegavensem, et Gallos ad exturbandum solio Pontificem, a quo regni Neapolitani jura ad Carolum Dyrrachinum ob illius perduellionem transferebantur) odio æstuans extremo Junio publicas [1] Tabulas edidit juris formulis, fucisque insignitas, quibus Ludovicum Andegavensem in filium adscivit; atque ex antipapæ, qui tum Joannam, tum Ludovicum extremo exitio objiciebat, ut se in pestilentiæ cathedra constabiliret, ficta et ementita auctoritate, Jerosolymitani et Neapolitani regnorum hæredem ac successorem renuntiavit, deditque universis ordinibus regni Neapolitani imperia ut Ludovico Andium comiti sceptrorum hæredi, utpote in reginæ filium cooptato fidem obstringerent. Consignatæ sunt reginæ litteræ hac temporis nota: « Datum et actum in castro nostro Ovi prope Neapolim, anno a Nativitate Domini MCCCLXXX, Indictione III, die penultima mensis Junii, Pontificatus sanctissimi domini nostri papæ prædicti (ita Robertum Gebennensem appellat), anno II etc. » Hoc fuit juris Andegavensium principum in regnum Neapolitanum fundamentum, quod tanto cruore Gallico Italiam respersurum, inque plures annos funestissimum schisma propagaturum erat, dum antipapæ iniqua præpotentium regum politica commoda implicuit (1).

12. At cum Joanna in Ludovicum Andegavensem Provinciæ, Forkalquerii, et Pedemontii

[1] Juven. in hist. sui temp. — [2] Ext. in thesaur. Gall.

[1] Ext. in Append. Juv. Ursin. p. 54.

vero illud crimini verterem, quod contendat regem volentem prudentemque schismati sese implicuisse. Neque enim veritati plane cohæret, quod annalista Carolo objicit; rejectos nempe ab illo fuisse omnes causæ Urbani patronos: nam teste continuatore Gallico Nangii apud Baluzium, Urbani VI oratores ad regem venerunt, causamque domini sui egregie apud illum defenderunt; adeo ut regem pro Urbano rescriptum daturum crederent; quamvis re ipsa vacui redierunt. Vide ejus continuatoris verba apud Baluzium ibidem. Fateor equidem post latam pro Clemente in Galliis sententiam, viam omnem legatis Urbani præclusam fuisse; sed non inde sequitur Carolum volentem, prudentemque in schisma concessisse, cognitione causæ de industria suppressa. Fateor insuper pro Urbano probationes nunquam in Gallia judiciali more exceptas; sed neque pro Clemente id præstitum scimus. Et si forte Clementi datum fuit ut patronos suos mitteret in Gallias, Urbano vero negatum; id equidem non potentia seu voluntate Caroli regis, sed adversariorum fraude præstitum, colligo ex verbis Faventini episcopi in probationibus pro Urbano VI, deductis in conventu Medinensi anni MCCCLXXX, de quibus in nota ad an. MCCCLXXIX: « Nunquam, ait ille, in Francia pro domino Urbano informationes receptæ. Imo cum ad illum finem illuc festinaretur, quidam valentissimus doctor.. Sa. de Ceva, natione Provincialis, fuit per partem adversam captus, detentus, necdum suæ libertati plene restitutus; quanquam directo mitteretur ad personam regis Franciæ ». Pars igitur adversa, non vero Caroli regis potentia impedivit, ne missi ab Urbano causæ suæ patroni in Galliam venirent. MANSI.

(1) Hoc ipso anno MCCCLXXX celebratam suspicor synodum Cameracensem a sectariis Clementis VII cujus Synodi mentio occurrit in secunda parte Actorum conventus Medinæ Castrensis, quæ Acta Baluzius in Notis ad Vitas Papar. col. 1292 ex Colbertino Codice repræsentavit. In iis enim offendisse se scribit Baluzius « sermonem factum super et pro sedatione moderni schismatis per Guidonem cardinalem Pictaviensem in Synodo Cameracensi anno Domini MCCCLXXXIII, die primo Octobris, Pontificatus Clementis VII, anno II ». Notæ istæ numerales inter se plane non cohærent; annus enim secundus Clementis die prima Octobris annum refert Christi MCCCLXXX, cui proinde alligandam Synodum censui, quoadusque major veritati lux affundatur. Nec sane inter Acta conventus Medinensis referri potuisset res gesta in Synodo anni MCCCLXXXIII, cum Medinensis conventus desierit anno MCCCLXXXI. Synodi hujus nulla est mentio apud Labbeum aliosque Synodorum collectores. Animadvertere hic juvat mendum in novissimam Conciliorum Collectionem Veneto-Labbeanam irrepsisse; cum in tom. XV, col. 951, etc., duo veluti inter se distincta exhibentur, conventus episcoporum apud Medinam Campestrem habitus anno MCCCLXXX, et Synodus Salmanticensis sub domino Petro de Luna cardinali an. MCCCLXXXI, die XIII kal. Junias. Ex Codice enim Actorum conventus Medinensis apud eumdem Baluzium discimus conventum hunc habitum Medinæ Campestri in diœcesi Salmanticensi extractum fuisse usque ad diem XIX Maii anni sequentis MCCCLXXXI, qua demum ipsa die Joannes Castellæ et Legionis rex sententiam pro Clemente VII tulit. Hinc ergo natus error, ut cum conventus ille Medinæ habitus fuerit, qui locus est in diœcesi Salmanticensi, modo conventus Medinensis, modo Salmanticensis appellaretur, ex nominis discrimine res ipsa, licet una eademque, distincta. Porro Concilio huic Petrus de Luna, non quidem ut præsens, sed ut legatus alterutrius Pontificis adfuit. Operæ pretium vero fecisset Venetus curator editionis hujus Labbeanæ, si Acta Concilii hujus vel conventus Medinæ Campestris ita exhibuisset, quemadmodum apud eumdem Baluzium ibidem leguntur. Addenda insuper fuerat oratio episcopi Faventini legati Urbani, quam vulgarunt PP. Martene et Durand. Anecdot. tom. II, col. 1083. Quanquam enim anno MCCCLXXVIII, Martene assignandam illam censet; cum tamen constet Faventinum Urbani partes in Medinensi conventu anno MCCCLXXX defendisse, eamdemque occasione argumenta XVII pro Urbano expendisse, quæ in Acta Medinensis Conventus relata fuerunt teste Baluzio, ac totidem argumenta expromat lucubratio a P. Martene vulgati; nulla ratio suppetit cur alia occasione hæc ipsa oratio dicta censeatur. Vide meam Conciliorum Collectionem tom. III, pag. 612. MANSI.

Comitatus sine Cæsaris, ad quem supremum eorum jus spectabat, facultate transfundere non posset, finxit antipapa vacuum esse Cæsareum solium, quod Wenceslaus principesque imperii adhærescerent Urbano, atque eosdem amplissimos principatus Apostolica auctoritate ad Ludovicum Andegavensem devolvendos sanxit. Cujus Diploma [1] ita consignatum est: « Datum Avinione II kal. Augusti anno II ». Hisque fallacibus beneficiis subornatus Andegavensis, ita schismaticas partes amplexus [2] est, ut doctores Sorbonicos, qui perspicacibus oculis Urbani causæ æquitatem intuebantur, ac liberius propugnare cœperant, oppprimeret: Hispaniarum et Hungariæ regum flagitantium, ut Galli una cum aliis populis uni justo pastori subessent, oratores repulit; quamvis antipapa et tot pseudocardinales, quorum cupiditati non sufficiebat Gallia, Gallis magno oneri essent, de quibus hæc digna observatione, tradit Paulus Æmilius [3]:

« Dux rector (nempe Ludovicus Andegavensis) res Italicas cogitatione, consiliis, spe, complectebatur: Clemens incitabat, nihil ei denegabat, sacras decimas ei in sumptum belli exigendas dederat, magna sacerdotum indignatione ». Et infra: « Joannes Gessoriacus theologus causam scholastici sacerdotii libera oratione apud regem egit, in exactas decimas, in mores, in tempora invectus, re verba sententiasque suppeditante, magno proposito argumento, lato dicendi campo: qua re offensus rector, quod ea Italici belli consiliis adversa erat, noctu hominem ex musæo raptum in custodiam conjecit. Orta luce schola universa affuit. Redditus Gessoriacus ad Urbanum in Urbem se contulit, a quo benigne exceptus et liberaliter cultus. Rectorem quoque scholasticorum rector dux comprehendi jusserat, quod ab Urbano litteras breves accepisset, ac in universæ scholæ cœtu recitasset. Fuga periculum vitavit: quare aliquod millia liberalium disciplinarum studiosi Lutetia, alii alio dilapsi sunt: sed causa Clementis expugnari non poterat hac studiorum contentione. Majus pondus erat in regum ab Urbano stantium majestate. Oratores regum sub unum idemque tempus, ut Annales Francici tradunt, ex diversissimis regionibus affuere Castuloensium, Hungarorumque. Commemorabant reges suos, procerum, populariumque, ac sacerdotum, et universæ gentis conventu habito, causam Urbani sanctam judicasse: petebant uti Francia cum reliquis regnis sentiret; schisma tolleretur; nefas esse ipsos reges cum schismatis studiosis, aut fœdus jungere aut junctum servare. Respondit dux Clementis cupidissimus, ipsum quoque Francum regem Sapientem Carolum V conventum suorum habuisse, de eorum sententia statuisse ».

13. *Petrus episcopus Toletanus refellit commenta schismaticorum aversantium Concilium.* — Iniquum admodum id responsum fuit, cum Carolum etiam regem imminente morte sanctionis suæ, ut dictum est, pœnituisset, ac longe prudentius censuisset, ortam in Ecclesia de vero Pontifice controversiam Œcumenicæ synodo, ut dirimeretur, committendam, piique omnes, et inter cæteros Urbanus ad schisma exstinguendum solemnes e toto orbe episcoporum conventus peroptarent; sed antipapa et pseudocardinales, ne convincerentur sceleris ad mentionem Concilii exhorrescebant: atque ex his pseudocardinalis Ebredunensis Commentarium a se editum ad Carolum Francorum regem miserat [1], qui inter Avenionensium schismaticorum Monumenta extat, quo diabolicis argutiis non cogendam synodum contendebat, pluresque difficultates ingerebat, a quo tandem Concilium indici deberet, in quo celebrandum loco, quisve illi præses assessurus: ex quibus colligebat convocandum non esse; cujus argumenta in perniciem animarum et schismatis propagationem vergebant. Petrus [2] etiam pseudocardinalis S. Eustachii contra lugubres piorum Synodum Œcumenicam, ne a vero Pontifice aberrarent, exposcentium voces scriptis editis obganniebat, Concilium in ea causa peragi non posse: adversus quem Toletanus archiepiscopus, qui alterutri parti se nondum addixerat, erudite scripsit [3] hoc anno, ac multa gravissima ex ejus Commentariis argumenta, quæ Urbani Pontificatum illustrant, deprompsit in suo Commentario, cujus præcipua capita decerpsimus:

14. « Reverendissimo in Christo patri et domino meo præcipue domino Petro S. Eustachii diacono cardinali vestræ paternitatis orator Toletanus archiepiscopus.

« Nunc, reverendissime pater et domine mi, venio ad aliud fundamentum, quod ponitis, quod est fortius, et super omnia alia fundamenta. Ibi dicitis, quod quandiu reverendissimi patres, et domini cardinales fuerunt Romæ, nunquam fuerunt in sua libertate; sed quod semper duravit metus, et omnes isti actus supervenerunt metu durante, et per consequens remanente impedimento, et vitio non purgato, etc. Contra quod fundamentum, nec ego, nec aliquis vivens, posset aliquando dicere de jure, sed primus electus hoc expresse negat ». Enitescit rei veritas pura in creationis Urbani historia ante allata. Subjicit Toletanus archiepiscopus: « Cum igitur per supradictam negationem efficiatur fundamentum vestrum dubium, locus est juridicæ determinationi, quia etiamsi esset diabolus inferni, postquam se offert talia, et tam verisimilia probaturum, non debet sibi audientia denegari: satis enim videretur absurdum, si vobis et aliis dominis meis cardinalibus accusantibus ac dicentibus, ipsum apostaticum,

[1] Ext. in Append. hist. Juven. ex his in thesaur. Lud. ducis Andeg. et in thesaur. Gall. — [2] Juven. Gagn. in Carol V. — [3] Paul. Æmil. in Carol. VI.

[1] Ext. tom. XVIII. de schism p. 345. — [2] Tom. XVII. de schism. p. 123. — [3] Ibid. p. 149 et 223.

intrusum et antichristum, qui receptus, habitus et reputatus fuit per totum mundum, ut verus papa, qui per quatuor menses fuit in possessione pacifica, absque aliqua audientia expellatur, et eidem defensionis copia denegetur (contra c. cum inter, et c. significaverunt de excep. cum similibus infinitis): lex enim Ecclesiastica Pontificem ab aliis accusatum priusquam sub luce objecta constiterint, exigit non relinqui (VIII. q. 4. c. nonne).

« Modo, reverendissime pater et domine mi, subnectitur in vestro themate (VIII, quæst. 4) in qua quæritis, an ista juridica determinatio pertineat ad dominos cardinales; et post alias rationes tenetis, quod sic, et principaliter vos fundatis in c. ubi majus in §, idem quoque comprobatum per Concilium Viennense (e. tit. c. ne Romani, in Clem. qui §. mirabiliter), si detur probare, quod dicitis, et ad corroborationem ipsius allegati (opi. ho. quam recitat glos. in ca. de schism. li. VI). Sane, reverendissime pater et domine mi, ut sæpius dixi, rudis sum, et de apicibus juris non tantum didici, ut aperire possim os coram tanto patre, qui est arca juris canonici; tamen, cum pace loquar cum domino meo, ut me cæcum et vacillantem in isto passu velitis et dignemini illuminare, quia revera imbecillitas mea credit totum contrarium, videlicet, quod juridica determinatio, et finalis, seu sententialis definitio cum causæ cognitione in hoc casu, non pertineat ad dominos cardinales: pro cujus evidentia præsuppono, quod de jure communi est, quod in Ecclesiis collegiatis, si electores primo elegerunt, si electio tenet, sed ex certis causis venit cassanda, in isto casu electores non possunt aliam facere, prima non cassata: si vero prima electio non tenuit, sed fuit nulla ipso jure, dico quod in hoc casu electores, qui non peccaverunt, possunt aliam electionem facere, etiam ex intervallo; sed in hoc casu superior videbit an prima tenuerit vel fuerit nulla, et an electores potuerunt facere secundam vel non, ita quod licet jura voluerint, quod electores possent eligere, ubi electio ipso jure nulla est, et se informare quantum ad se, non tamen voluerunt, quod ipsis electoribus, sed superioribus super hoc esset relicta jurisdictio, et finalis determinatio. Jura sunt satis nota (in c. consideravimus, et c. auditis ubi de hoc, etc. bene, et c. congregato de elect.) Præsuppono etiam, quod Sede Apostolica vacante cardinales nihil potestatis aut jurisdictionis habent, nec exercere possunt, (ut in c. ne Romani, et tit. in Clem.).

15. « His præsuppositis, venio ad rationem vestram qua dicitis, licitum est cardinalibus aliam electionem facere. Igitur possunt cognoscere et certificari utrum prima electio teneat, vel si nulla ipso jure, et utrum Ecclesia sit viduata vel non. Certificari autem non potest nisi per determinationem, quod electio fuerit nulla. Ergo hoc determinare potest collegium, etc. Cum reverentia declino consequentiam per jura prædicta et illa, quæ præsupposui. Ad probationem respondeo, et dico, quod domini cardinales possunt ad sui informationem certificari, et quærere si prima electio teneat, vel sit nulla absque potestate alicujus jurisdictionis (ar. c. cum contingat de reper. in fin.) et ita intelligo nota per 10. de fi. et hu. et archidiac. et alios doctores, quos allegatis, et omnia alia jura per vos præsupposita, et ad hoc inducta. Sed quod cardinales possint juridice desinere, et quod stetur eorum determinationi et definitioni in præjudicium electi, jam per ipsos cardinales inthronizati, et per quatuor menses possidentis pacifice et quiete, ipsis cardinalibus præsentibus, videntibus, et consentientibus, vel saltem non contradicentibus, ipso non vocato, non convicto, hoc omnino nego: quia decretum *ne Romani*, ipsos cardinales privat omni potestate et jure et jurisdictione, Sede vacante.

16. « Venio ad aliam rationem, qua dicitis, Metropolitanus, qui ad Ecclesiam sibi suffraganeam habet providere ipsum electum, et habet examinare, potest cognoscere de merito illius electionis, utrum teneat, vel sit nulla, et ipsius articuli determinatio ad ipsum noscitur pertinere. Ergo hoc potest collegium cardinalium, cum aliquis ad Romanam Ecclesiam noscitur esse electus, cum in ista vacatione cardinales fungerentur vice metropolitani (XXXIII. d. c. in nomine Domini ibi : Quia Sedes Apostolica, etc.). Cum reverentia loquendo, etiam istam aliam declino consequentiam. Ad probationem respondeo, et dico, quod c. in nomine Domini in illo passu loquitur de ordinatione Romani Pontificis, et ista de causa in illa distinctione collocatur (ut ubi dicit Gratianus, et Hug. in c. I LXXIX. di.), ita quod electo et creato Romano Pontifice cardinales episcopi funguntur vice metropolitani ad consecrandum electum antistitem, et non ad aliud ut ibi innuit text. et glos. Et si ista solutio vobis non placet, respondeo prout respondet glossa ordinaria (in glos. *ne Romani*, glos. quod ergo dicebat ho. in particulari). Sed nunc restat respondere ad aliud, quod magis urget, videlicet (c. ubi majus, §. idem quoque, et dico, quod §. ille loquitur), quando aliquid tam grande et tam evidens periculum imminet, etc. evidens autem dicitur manifestum, cujus probatio est in evidenti (ut in c. constitutionem de verb. signif. lib. 5), iste autem non apparet manifeste intrusus, imo talia sunt, et narrantur in facto, propter quod multi valentes doctores, et de melioribus totius mundi dicunt, credunt, et firmissime asserunt, ipsum verum papam cum quo etiam stat major pars totius Christianitatis, quæ ita credit pro eo, quia, sicut dixi per dominos cardinales fuit electus, receptus, inthronizatus, habitus, et reputatus, et ut verus papa possedit pacifice et quiete per quatuor menses papatum, dominis cardinalibus videntibus, scientibus, patientibus, et consentientibus, vel saltem non contradicentibus; in quo casu ita dubio non

credo etiam habere locum (c. si quis pecuniam). Sed in casu manifesto et notorio, et in jure et in facto.

« Et si dicatur : Impressio fuit manifesta et notoria, respondeo, et dico, quod postquam cessavit impressio, et ille popularis tumultus etiam post aliquorum dierum intervalla inthronizatio, coronatio, et obedientia dominorum cardinalium fuit manifesta, publica et notoria post quatuor menses. Et si dicatur : Domini cardinales dicunt, quod duravit metus ; respondeo, et dico quod ipse electus hoc negat, et vult probare contrarium, ut superius dixi. Per istam igitur negationem, consideratis omnibus et singulis actibus, quos postea publice, palam et notorie fecerunt domini cardinales, dicamus casum dubium, et non habere locum in ipso, (c. si quis pecuniam), quod c. etiam potest intelligi, quando aliquis sine concordi et canonica electione cardinalium per militarem vel popularem tumultum fuit inthronizatus, ideo quia tunc inthronizatio est notorie mala, et inexcusabilis : videtur ergo, quod in tali casu licitum sit cardinalibus, et etiam laicis talem notorium et inexcusabilem invasorem depellere, et anathematizare. Secus autem in nostro casu, ubi licet dicatur electio non canonica, non tamen fuit inthronizatus militari vel populari tumultu, ut patet ex themate; sed fuit inthronizatus per ipsos cardinales, ad quos non solum electio, imo et inthronizatio pertinet de jure communi (ut XXIII. d. in nomine Domini). » Et infra : « Adhuc redeo ad §. *idem quoque*, qui vere multum urget eo modo, quo per vos subtilissime est deductus ; Et dico, quod aliter potest responderi. Pro cujus solutione præsuppono pro vero illud, quod vos dicitis in themate, videlicet, quod per patentes litteras fecistis citari cardinales Italicos, ut infra quinque dies ad tardius convenirent vobiscum in Agnania ad deliberandum et providendum super impressione vobis facta, et electione quam metu mortis feceratis, de remedio opportuno, necnon ad tractandum et peragendum omnia et singula, quæ propter præmissa erant necessaria ad salutem, et utilem provisionem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, etc. prout in litteris citatoriis, ad quas me refero, plenius ac latius continetur, facta et intimata eis citatione præmissa, tres cardinales, quia alius erat infirmus, comparuerunt infra dictum terminum, et post multa, quæ ibi fuerunt prolocuta, expresse dixerunt, quod eis videbatur, quod convocaretur Concilium, et in ista conclusione remanserunt sicut et adhuc sunt constantes, quæ via vobis aliis dominis cardinalibus Gallicis non fuit visa utilis, sed præjudicialis et non bona, et ipsam tanquam damnosam et præjudicialem communi consilio repulistis, ita quod in hoc casu Gallici et Italici domini cardinales discordes remansistis ; et statim prælatum electum cum solemni missa et sermone anathematizatum et intrusum publicari fecistis, prout in litteris super hoc confectis, ad quas me refero plenius, ac latius continetur. Cum igitur idem quoque dicat, nisi aliquid tam grande, tam evidens periculum immineret, quod omnibus et singulis cardinalibus præsentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum etc. Sed hic non fuerunt omnes et singuli cardinales concordes, ut præsupponit thema : igitur supradictum non habet locum, nec concludit illud, ad quod inducitur.

17. « Venio igitur ad primum articulum sub ista 8. quæst. comprehensum, et per vos subtilissime et copiose discussum, et quæro si ad cardinales non spectat ista determinatio, ad quem igitur spectabit ? cum supportatione et determinatione videtur, quod ad Concilium, quia ista causa totam universalem Ecclesiam tangit. Igitur per regulam juris : (Quod expresse glos. in c. si duo forte 79. dist. cum quo tenet archid. pro ipsa glossa allegando 6. 4. c. I). Cum igitur isti duo doctores antiqui hoc teneant reddentes generalem rationem, juridicam scilicet suspicionem cardinalium, quod essent judices in facto proprio, stemus eorum consilio et opinioni, postquam non habemus aliquot jus in contrarium. Sed si ad Concilium spectat ista determinatio, quis convocabit Concilium, et præstabit auctoritatem judiciariam, cum non possit Concilium convocari, nisi per papam vel ejus legatum, et ipsum Concilium recipit suam auctoritatem ab ipso papa, qui modo non est, cum Sedes dicatur vacare ? Respondeo cum supportatione vestra et omnimoda determinatione, et dico, quod convocabitur per cœtum reverendissimorum dominorum cardinalium, qui hoc casu succedunt in jurisdictione populi. Sed quomodo, quo jure ? Respondeo et dico, quod §. idem quoque c. ubi majus qui §. eo modo, qui per reverendissimam paternitatem vestram inductus est, licet ad alium finem, videre meo, ad istud propositum mirabiliter facit (et hoc tenet expresse ff. 79. in c. si dicto forte), et per hoc cum reverentia loquendo, sit evasum, sit solutum ad illas tres rationes, quas super hoc facitis, et si hoc non placet eidem reverendissimæ paternitati, dico, quod ad majorem cautelam convocetur Concilium per utrumque electum etiam per cœtum reverendissimorum patrum dominorum cardinalium, et in hoc casu cessabit omnis dubitatio ». Interjectisque nonnullis conquestus gestæ rei veritatem a cardinalibus variis involucris tegi atque obrui, ac fidelium mentes in fluctus ancipites abripi, ut in quam se partem conjiciant ignorent, Concilio OEcumenico tardiores moras injici expostulat.

« Ex varietate, inquit, et discrepantia relatorum, tanta in perplexitate humana ratio confunditur, tanto stupore fidelium mentes subversæ rapiantur, quod secum ipsi discedentes a sensibus propriis exulant et fluctuant spiritu, quo clare gradiantur ignorant quandiu, quandiu ? cras et cras ; quare non modo, Judex æterne ? Incipiunt

dæmonum commenta nudari, detegi artes, cessare visiones, et somnia et nefandæ pestis materia conculcari, utinam mihi potius datum esset in sudore vultus mei, et labore manuum fiscellas junco contexere, et levia palmarum folia complicare, quam in tanto Ecclesiæ Dei præcipitio et ruina ad curam et regimen potius aliorum peccata mihi alligare duplicia, et quotidianis mortibus et anxietatibus interire! En dicunt gentes: fideles sponsæ et bene crediti paranymphi, qui, dum de ejus hæreditate contenditur, ipsam profanandam infidelium latrantibus derelinquunt, qui prætereuntes, et moventes capita sua blasphemant, dicentes: Quomodo dicit, quod nos salvos faciet, quæ in seipsa lacerata prosternitur? Juvet prius se ipsam, et ei credemus; et sic, dum pastores mutua se altercatione collidunt, lupi rapaces ab omni parte Dominicum gregem invadunt. Missos fuisse legimus sacerdotes et levitas ad Domini præcursorem, quibus instantibus, ut de seipso testimonium perhiberet, propheta gratia Dei plenus, et humilitatis baltheo circumcinctus: *Non sum*, inquit, *ipse propheta;* et supprimere humiliter satagebat, quod de eo divinæ vocis oraculum præferebat. At inter nostros Apostolicos coelectos, non est, proh dolor! qui interrogatus respondeat de seipso: Non sum ego successor Petri; non sum vicarius Jesu Christi, puto enim, quod collatis illi clavibus regni cælestis, diceretur a Domino: Amice, ascende superius: pasce oves meas, et gregis mei curam, probata humilitate, complectere; sed superba mens nostra non vult sponte deserere, quod invita veretur mittere; cæca enim humanæ præsumptionis ambitio, turbato ordine, ad humana prius cursitat argumenta, quam cælestia velit sperare præsidia. Talibus interdum dicitur per prophetam: *Si exaltatus fueris ut aquila, et inter sidera posueris nidum tuum, inde detraheris, dicit Dominus.*

« Succurrite ergo et subvenite, patres conscripti, luminaria super candelabrum radiantia, et cæcos, vagos, fluctuantes, et trepidos, ac insipientes in populo, vestris illustrate splendoribus, vestris injunctis viribus confortate, ut possimus psallere cum propheta, dicente: *O quam speciosi sunt pedes annuntiantium pacem, evangelizantium bonum!* Quod si hæc videritis non posse sufficere, vestras saltem debet pias conscientias excitare zelus domus Dei, animarum pericula, infamia, confusiones et scandala, quibus vestri sanctissimi cœtus integritas, et totius Ecclesiæ Dei clerus, ex hujus horrendi schismatis tempestate universaliter involvuntur. Existimat enim loquacis vulgi inconsulta protervitas, quod odii fomite, non zelo justitiæ adversus primum electum unanimiter concitati, eum exagitatis, quod absit, molitionibus impugnatis, et de eorum, quæ asseritis, et secundi electi veritate et justitia diffidentes, generalis Concilii consistorium declinetis; præsertim cum in hoc omnium fere Christianorum principum, et trium cardinalium Italicorum vota conveniant: et totius Christiani populi desideria proclamata concurrant: ex quo pars maxima Occidentalis cleri et populi, in fide primi electi sunt adeo radicati, quod nonnisi per viam dicti Concilii, aut divino miraculo possit ejus ab ipsis devotio quomodolibet aboleri. Quare, benignissime pater et domine, vestram et aliorum dominorum meorum cardinalium, quorum me facturam esse cognosco, clementiam et pietatem, supplici humilitate deposcens, oro et obsecro per illam inexhaustam misericordiam Jesu Christi, et unitatem Catholicæ fidei, quatenus a vestræ splendidæ puritatis lucibus tantæ obscuritatis maculam abradentes, et in hoc instantibus malis et periculis occurrentes, ad propositum dicti generalis Concilii remedium concurratis etc. ».

18. *Episcopus Faventinus ad regem Castellæ ab Urbano missus.* — Respondit [1] Toletano archiepiscopo schismaticus cardinalis S. Eustachii viam Concilii Œcumenici perniciosam et difficilem a Gallis pronuntiatam, et Concilii mentionem dolo ab Urbano fieri. Quamvis vero, ut ex superioribus liquet, perspectam et exploratam haberet Urbani causæ æquitatem Petrus Toletanus archiepiscopus, quia tamen trepide et remisse Dei negotium gerebat, postea humano terrore in schisma impulsus est a Joanne rege, qui turpiter ab agnita veritate anno sequenti defecit. Miserat porro in Castellam Pontifex Franciscum episcopum Faventinum, ut regem de re universa adversus schismaticorum dolos instrueret: extatque ejusdem episcopi luculentus tractatus regi Castellæ inscriptus, in quo septemdecim veritates de Urbani Pontificatu in luce nitide collocatæ sunt: cum vero Castellani testium dicta ut ea inter se conferrent, excipere vellent, hanc Pontifex ipsi episcopo Faventino provinciam dedit [2]:

19. « Venerabili fratri Francisco episcopo Faventino Romæ commoranti, et dilecto filio magistro Roberto de Straton notario nostro, etc.

« Quia, sicut notoria evidentia facti demonstrat, nonnulli perditionis alumni, qui præsumptione damnabili sanctuarium Dei jure hæreditario sibi vindicare perpetuo nitebantur, negotium electionis et assumptionis nostræ ad summi Apostolatus apicem malitiose calumniari, et schisma in Dei Ecclesia ponere præsumpserunt hactenus et præsumunt, et ne rei gestæ veritas per lapsum temporis possit in oblivionem deduci, decens et expediens reputamus, ut super hujusmodi negotio fide digni testes, qui in Romana curia tempore electionis et assumptionis hujusmodi præsentes extiterunt, diligenter examinentur, et eorum dicta ad perpetuam rei memoriam redigantur in scriptis, et in publicam notionem. De vestra igitur prudentia et circumspectione specialem in Domino

[1] Tom. VI. de schism. in resp. ad archiep. Tolet. p. 125. — [2] Lib. III. Ep. cur. p. 13.

fiduciam obtinentes discretioni vestræ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus omnes illos viros providos et discretos; de quibus vobis videbitur, et illos præsertim qui tempore, quo piæ memoriæ Gregorius papa XI prædecessor noster in ægritudinis lecto decubans, et in extremis agens ab hac luce migravit, ac etiam tempore electionis et assumptionis prædictarum, et quando fuerunt coronationis nostræ solemnia celebrata, etiam post coronationem hujusmodi saltem per duos vel tres menses in Romana curia præsentes fuerunt, et quosvis alios hujusmodi rei conscios, de iis, quæ dicta, gesta, seu facta fuerunt circa electionem, assumptionem et coronationem prædictas per illos, qui tunc erant sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, et de ipsorum actibus, gestis et modis etiam ante et post coronationem prædictam, et de annexis eis et dependentibus ab eisdem diligenter examinare curetis, et ipsorum depositiones per manum publicam fideliter in scriptis ad perpetuam rei memoriam redigi faciatis, contradictores auctoritate nostra per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Maii, Pont. nostri an. III ». Descripta sunt in Avenionensibus Monumentis singula[1] capita, quæ regis Castellæ sanctius Concilium a testibus explorari cupiebat, ex quibus nonnulla præcipua subjicimus :

« Quod dictum castrum (nimirum S. Angeli), in rebellione stetit contra dominum nostrum papam, et populum Romanum, et eorum vires per annum, vel circa de mandato dictorum dominorum cardinalium. Item post inchoatam dictam rebellionem vix fuit, et potuit dictum castrum circumdari et claudi per potentiam domini nostri, et populi Romani in pluribus mensibus, quin existentes intus possent libere exire. Item quod supradicta civitas Viterbiensis supradictæ Urbi vicina a decem vel duodecim leucis regebatur, ac sicut hodie regitur de facto per Franciscum de Vico vocatum præfectum Urbis, inimicum dicti primi electi. Et infra : « Item quod dictus dominus noster modicum post creationem suam cassavit, et revocavit comitem Fundorum ab officio rectoratus Campaniæ sibi commissi per sanctæ memoriæ dominum Gregorium, et ibidem in rectorem instituit dominum Thomam de S. Severino. Item quod propter hoc dictus comes effectus inimicus dicti primi electi præsertim, quod reputabat dictum dominum Thomam æmulum suum. Item, quod recusavit dare et relaxare possessionem dicti rectoratus eidem domino Thomæ, et sic se constituit notorium rebellem præfato primo electo. Item, quod domina Joanna olim regina Apuliæ inimicatur eidem domino primo electo, et ipsius inimica fuit affecta pro eo tantum, quia sibi suggestum fuit contra veritatem, quod dictus primus electus intendebat eam privare de dicto regno, quod ab Ecclesia Romana in feudum tenebat. Item quod dominus primus electus dixit, quod intendebat, ut quasi parem familiam tenerent domini cardinales, et quod unico ferculo uterentur, et in eorum titulis facerent residentiam, et ipsos diruptos repararent, et quod intendebat tot creare cardinales de omnibus nationibus mundi, quot erant ipsi, et ultra, ut sic totum regimen, et gubernatio Romanæ universalis Ecclesiæ non esset in manibus unius, vel duarum nationum, sed omnium, et multa alia ».

20. *Duorum cardinalium Italorum lapsus.* — Hoc anno Petrus Portuensis et S. Ruffinæ episcopus, ac Simon tit. SS. Joannis et Pauli presbyter cardinales, alter Florentinus, alter Mediolanensis vulgo nuncupati, cum Urbani acerbitatem irasque formidarent, quod promissi antipapatus illecebra deliniti, Anagniam perrexissent, fœdusque iniissent cum schismaticis : omissa Concilii OEcumenici, quod magna laude flagitarant convocatione, qua titubantes saltem confirmare poterant ut Concilii judicio starent, in schisma prolapsi ad antipapam se contulere in Gallias, atque electionis Urbani casum[1] non paucis inquinatum mendaciis Niciæ evulgarunt.

21. *Damnatæ Wicleffi hæreses.* — Hoc anno circiter, ut observat Nicolaus Harpsfeldius[2] in Wicleffiana historia, Willelmus Barton Academiæ Oxoniensis princeps Pontificis Urbani, et Courtenæi primatis Angliæ, atque episcoporum obsecutus imperiis pro sua in scholasticum ordinem auctoritate, vocato theologorum[3] cœtu, Wicleffi hæreses damnavit; ac litterariæ rei professores, qui iis se contaminarant, judiciaria severitate perculit subjectis litteris :

« Willelmus de Barton cancellarius universitatis Oxoniæ omnibus dictæ universitatis filiis, ad quos præsens nostrum mandatum pervenerit salutem, et mandatis nostris firmiter obedire.

« Nonnulli maligni spiritus repleti consilio in insaniam mentis perducti, molientesque tunicam Domini, videlicet sanctæ matris Ecclesiæ scindere unitatem, quasdam hæreses sufficienter ab antiquis Patribus reprobatas, et per Ecclesiam solemniter condemnatas, his diebus, proh dolor! innovant, et tam in ista universitate, quam extra publice dogmatizant, duo inter alia sua Documenta pestifera asserentes. Primo, in sacramento altaris substantiam panis materialis, et vini post consecrationem realiter remanere. Secundo, quod execrabilius est auditu, in illo venerabili Sacramento non esse Corpus Christi et Sanguinem æqualiter, nec substantialiter, nec etiam corporaliter, sic quod Christus sit ibi in sua propria præsentia corporali, ex quibus Documentis fides Catholica periclitatur, devotio populi minoratur, et hæc universitas mater nostra non mediocriter

[1] Ext. tom. II. de schism. p. 94.

[1] Ext. tom. I. de schism. p. 160. — [2] Nicol. Harpsf. in Wiclef. hist. c. 5. — [3] Ext. apud Henr. de Knygton. de event. Angl. l. IX.

diffamatur. Nos igitur advertentes, quod assertiones hujus partis se deteriores haberent, si diutius in hac universitate sic tolerarentur, convocavimus omnes sacræ theologiæ doctores, et juris canonici professores, quos ad hoc aptiores credidimus, et in universitate præsentes reperimus, et præmissis assertionibus in eorum præsentia patenter expositis ac diligenter discussis, tandem finaliter est compertum atque judicio omnium declaratum, ipsas esse erroneas, fidei orthodoxæ contrarias et determinationibus Ecclesiæ repugnantes, contradictoriasque earumdem esse veritates Catholicas, determinationibus Ecclesiæ et dictis sanctorum consonas, firmiterque credendas, videlicet :

« Quod per verba sacramentalia a sacerdote rite prolata panis et vinum in altari in verum Corpus Christi et Sanguinem transubstantiantur seu substantialiter convertuntur, sic quod post consecrationem non remanent in illo venerabili Sacramento panis materialis et vinum secundum suas substantias et naturas, sed secundum species earumdem, sub quibus speciebus verum Corpus Christi et Sanguis, continentur non solum virtualiter seu figuraliter, sed essentialiter, substantialiter et corporaliter, sic quod in illo venerabili Sacramento est Christus licet indivisissime in sua præsentia corporali. Hoc credendum, hoc docendum, hoc contra omnes homines viriliter defendendum.

« Auctoritate igitur nostra monemus primo, secundo et tertio, ac districtius inhibemus pro prima monitione assignando unum diem, pro secunda alium diem, pro tertia monitione canonica et peremptoria unum alium diem, ne quis cujuscumque gradus, status aut conditionis existat, præmissas assertiones erroneas vel earum alteram publice foventem, docentem, seu defendentem quovis modo, audiat vel auscultet; sed statim cum perceperit, tanquam serpentem venenum pestiferum emittentem fugiat et abscedat, sub pœnis in jure expressis, et sub pœnis incarcerationis et suspensionis ab omni actu scholastico, etiam sub pœna excommunicationis majoris etc. »

22. Alios errores non modo ad Christianam pietatem, verum ad insitam naturæ supremi Numinis omnium rerum notitiam convellendam diffuderat Wicleffus, ut observat Thomas Waldensis [1], nam qui attente Wicleffi doctrinam perpenderit eum atheum extitisse animadvertet, ac veterum deliramentis, non alia, quam quæ sensibus sunt obvia, esse putantium inhæsisse, ac nitidis verbis impietatem expressisse, quamvis illius invidiam apud suos sophismatum fucis, et insulso ad divinas rerum omnium ideas perfugio eluserit. Quippe qui æternitatem cum ethnicis speciei rerum fluxarum attribuit [2] : divinam omnipotentiam creatorem rerum numero, et circumscriptione definivit [1] cum Petro Abailardo : invidiæ crimine Deum optimum maximum aspergere cum Manichæis non exhorruit, si mundum tam perfectum, quam potuit, non procrearit [2] : negavit aliquam creaturam in nihilum redigi posse, tum addidit omnia, quæ creari possunt simul procreata, eo quod genus entis creatum esset cum aliquod individuum creatum est: divinam libertatem oppugnavit [3], affirmavitque omnia, quæ Deus agat, necessitate absoluta fieri, hanc vero necessitatem absolutam, ex divina rerum futurarum præscientia male adstruxit [4].

23. Adjecit [5] tot blasphemis in divinitatem vocibus alios circa humanitatem Christi putidos errores, et secum pugnantes. Finxit primum duas animas in Christo esse, nam in secundo trialogi, ita concludit : « Videtur mihi, quod omnis homo habet in se duas manieras (id est, species) animarum, unam spiritum immortalem, et aliam corruptibilem similem bestiarum animæ ». Et in libello [6] de compositione hominis cap. VI : « Sicut verbum est tres naturæ separabiles, sic homo est tres naturæ, scilicet spiritus, corpus et animatio corporalis ». Cum Manichæis sentit verbum divinum non assumpsisse humanam carnem, quod dicat spiritum rationalem esse totum et completum hominem : « Quod est completum, inquit, alterius accessa non eget, ut sit plenum. Si ergo Christus assumpsisset spiritum hominis immortalem abjecta carne corruptioni obnoxia, adhuc per se fuisset et completissime homo in humana natura Christus. Cum Deus sit, nihil operatus frustra. Carnem ergo hominis non assumpsit cum ad veritatem humanæ naturæ hoc non oportuit ». Hæc Wicleffus jam Manichæus. Qui etiam ad creaturam honorem Deo debitum transtulit, nam in Trialogi cap. X statuit cultum latriæ humanitati Christi, si dimitteretur a verbo divino, deferendum.

Sensit etiam male Wicleff [7] de gratia, in qua non confidendum, sed in justitia propitiæ vitæ, docuit cum Pelagio. Reliquæ Wicleffi hæreses adversus Ecclesiam et sacramenta afferentur suis locis. Observat vero Nicolaus Harpsfeldius impii hominis doctrinam tum divinis miraculis confutatam, tum a recentiorum [8] sectariorum principibus reprobatam. Cæterum inertior fuit in persequendo nefandissimo hæresiarcha Simon e Suberia archiepiscopus Cantuariensis : quam postea culpam suo cruore, cum Wicleffistæ plebem ad seditionem concitassent, ipsum eluisse visuri sumus.

24. *S. Catharinæ Senensis obitus, virtutes et divina munera.* — Inter medios Wicleffistarum

[1] Thom. Wald. tom. I. l. I. — [2] Wicleff. in 2. trialog. c. 2. et in tractat. de tempore.

[1] Thom. Wald. l. I. ar. I. c. 10. — [2] Ibid. c. 16. — [3] Ib c. 18. — [4] Ibid. c. 24. — [5] Ibid. c. 23. — [6] Ibid. c. 31. — [7] Ib. c. 35. et in secundo trialogo c. 7. — [8] Wicleff. in l. I. de prat. c. I. Tho. Wal. tom. III. tit. I. de orat. c. 8. — [9] Harps. in histor. Wiclefl. c. 18.

et schismaticorum tumultus hoc anno S. Catharina Senensis ad cælestem felicitatem migravit. Conscripsit res ab ea præclare gestas, ut antea dictum est, tribus libris Raymundus Capuanus Ordinis Prædicatorum summus magister, arcanorum omnium ejusdem particeps, ut qui sacramenta illi administrare consueverat, ac plura pia admiratione dignissima de sacris extasibus, singulari Christi in eam amore, familiari cum ea usu, patratis prodigiis, prophetiæ dono, virtutum exemplis præclarissimis, lucrandarumque Christo animarum ardore narrat, quæ pium lectorem cælesti perfundunt dulcedine, e quibus nonnulla, quæ parta ex impiis schismaticorum hæreticorumque facinoribus tædia levent, perstringemus: « Vidi [1], inquit, eam semel raptam a sensibus modo quo supra dictum est, audivique mussitantem vocem submissam; cumque appropinquassem, discrevi verbum ejus formaliter et in latino, videlicet: Vidi arcana Dei; et iterum atque iterum: Vidi arcana Dei; nec aliud quidquam subinferebat, sed illud tantummodo repetebat. Cumque reddita fuisset post magnum spatium corporeis sensibus, non tamen ab isto verbo cessabat, continue repetens idem verbum: Vidi arcana Dei. Tum ego volens causam hujus tantæ repetitionis ejusdem verbi ab ipsa requirere, inquam, Cur, obsecro, mater mea, tam assidue verbum hoc repetis, nec nobis (ut assoles) exponis quod dicis, nec aliud quidquam adjungis? At illa: Nequaquam est, inquit, possibile, me aliter, aut aliud dicere. Cui ego: et quæ tantæ novitatis est causa? Tu mihi etiam non quærenti multa consuevisti de his, quæ tibi ostendit Dominus, declarare. Cur ergo nunc non simili modo ad quæsita respondes? Tunc illa: Tantam, inquit, conscientiam haberem vobis illud, quod vidi, defectivis istis vocabulis explanare, quantam quodammodo ipsum Dominum blasphemare, vel verbis meis inhonorare, quia tanta est distantia inter id, quod intellectus a Deo raptus, illustratus et confortatus intelligit, et id quod verbis exprimi potest, quod quasi contraria videntur: qua ex causa nullo pacto possem inclinari ad vobis aliquid disserendum pro nunc de his, quæ vidi, quia ineffabilia sunt ».

25. Inter alia munera, quibus ipsa a Christo sponso suo affecta est, etiam Christi stigmatibus [2], quæ invisibili domo illi impressa primo acerbissimos dolores inusserunt, deinde etiam in ipsius fatiscentis et moribundi corporis robur et vitam conversa sunt, insignita fuit, de quibus Vincentius Justinianus egregium commentarium edidit. Quis vero Christi in sanctissimam hanc virgunculam tenores amores digne unquam explicet, cum etiam ipsam tradito cælesti annulo, ut quondam S. Catharinæ martyri, sibi sacro connubio jungere dignatus sit? ut narrat ejus Vitæ auctor [3].

25. Singulare etiam et rarum fuit illud munus, quo a Christo exornata est, ut quæ a rerum corporearum amore omnino se divulserat, licet corporeis constricta vinculis, tamen quasi jam esset a corpore segregata, animas intueretur: utque earum, quæ divina gratia erant præditæ pulchritudine mirifice delectabatur, ita earum, quæ criminibus erant fœdatæ, horrorem fœtoremque tolerare non poterat, cujus rei admirandæ certissima exempla affert Raymundus: « Cum semel ei referrem secrete, quod quidam murmurabant pro eo, quod videbant quamplures utriusque sexus coram ipsa genuflectentes, qui non prohibentur ab ea, respondit: Novit Dominus, quod ego de gestibus corporis illorum seu illarum qui circa me sunt, parum vel nihil percipio; tantum enim occupor in consideratione animarum ipsorum, quod de corporibus quodammodo nihil adverto. Tunc ego: Numquid ipsorum animas intueris? At illa: Pater, sub confessione vobis revelo, quod postquam Salvator meus tantam mihi concessit gratiam, quod quamdam animam jam propriis demeritis æternis incendiis deputatam (nisi scilicet divina gratia pertinaciam illius ad pœnitentiam fregisset antequam e vivis excederet), ad mearum precum instantiam de barathro æternæ damnationis eripuit (nimirum sacramentorum usu præservando, ut fuse in Palmerinæ sociæ, quæ ob concepta in B. Catharinam exercitaque odia damnanda fuerat, historia narratur), et ejus pulchritudinem mihi ostendit, nunquam, vel valde raro coram me apparuit quispiam, cujus animæ conditiones non viderem; et subjungebat: O pater mi, si vidissetis pulchritudinem animæ rationalis, non dubito quin, si esset possibile, centies subiretis mortem corpoream pro animæ unius salute; nihil est enim in hoc sensibili mundo, quod posset illi pulchritudini comparari ». Et infra:

« Cæterum ad ampliorem confirmationem eorum, quæ diximus, recolo me aliquoties fuisse interpretem, inter felicis memoriæ dominum Gregorium XI summum Pontificem, et hanc sacram virginem, de qua sermo; ipsa enim non intelligebat latinum sermonem, summus Pontifex non noverat italicum idioma; dumque me interpretante, loquerentur ad invicem, sacra virgo conquesta est, quod in Romana curia, ubi deberet paradisus esse cælicarum virtutum, inveniebat fœtorem infernalium vitiorum. Quæ dum Pontifex percepisset, quæsivit a me quantum tempus esset, quod ad curiam pervenisset, et cum intellexisset, quod essent admodum pauci dies, respondit: Quomodo infra paucos dies potuisti curiæ Romanæ mores investigare? Tunc illa inclinationem corporis, et abjectionem commutans in quamdam subito quodammodo majestatem, ut etiam corporeis oculis tunc percepi, et erigens se in altum in hæc verba prorupit: Ad honorem omnipotentis Dei audeo dicere, quod plus percepi fœtorem peccatorum, quæ in Romana curia committuntur

[1] Raym. par. II. c. 6. — [2] Ibid. — [3] Ibid. par. I. c. 12.

existens in civitate mea, unde sum nata, quam percipiant ipsi, qui ea commiserunt et committunt quotidie. Ad hæc Pontifex sublicuit: sed ego stupefactus conferebam in corde meo et signanter notabam quanta cum auctoritate proferebantur verba hæc coram tanto Pontifice.

« Item frequenter accidit tam mihi quam aliis, qui eam comitabantur, itinerando per diversas mundi partes, ubi usquam prius fueramus ipsa vel nos, quod veniebant personæ penitus ignotæ tam nobis quam ei, decenter indutæ, quæ apparebant bonorum morum ; sed in rei veritate in peccatis erant pertinaciter fundatæ: quarum crimina ipsa mox percipiens, nec loqui eis, nec faciem vertere quodammodo poterat ad loquentes : quod si omnino instabant, parumper clamose dicebat eis : Nos deberemus prius crimina nostra corrigere, et de laqueo diaboli egredi, ac postmodum de Deo loqui. Hæc et similia talibus inquiens, quam citissime poterat, liberabat se ab eis, nosque postmodum inveniebamus illas fœditatis crimine irretitas, in quibus impœnitenti corde perseverabant. Invenimus semel quamdam mulierem, quæ, pro dolor ! cujusdam magni prælati Ecclesiæ erat continua concubina. Hæc dum cum ea, præsente me, loqueretur, et apparentiam ostenderet tam in actibus quam in vestibus honestatis; nunquam tamen faciem virginis ex opposito prospicere potuit, quia semper avertebat vultum ab ea : quod ego admirans et diligenter inquirens de conditionibus ejus, reperi quod dictum est supra, quod cum postmodum ei retulissem, secrete respondit mihi : Si vos sensissetis fœtorem, quem ego sentiebam, dum loqueretur mihi, evomuissetis. Hæc tibi, lector, idcirco proposui, ut noscas quantæ fuerint excellentiæ dona sacræ huic virgini concessa ex alto ». Ornavit superiori ætate B. Philippum Nerium, nostræ congregationis Oratorii conditorem, eodem munere Deus, ut sæpe plures ad conscientiæ fœdam sentinam exhauriendam admonuerit, cujus exempla aliquot a Petro Jacobo Bacio Vitæ auctore, et ejusdem congregationis presbytero recensentur. Sed alia, quæ in S. Catharina fulsere, percurramus.

26. Plane admirandum etiam fuit, et certissimis testibus oculatis comprobatum, ita sacra Eucharistia refectam, ut omnes alios cibos respueret, quantumvis maximos labores toleraret, ac divina virtute calor nativus humidum primigenium non depasceret, neque corporis illius substantiam mortali more paulatim resoluta difflaretur. « Quando hoc accidit, prima vice », inquit Raymundus, « stetit hæc virgo spiritu Dei plena a Quadragesimali tempore usque ad festum Ascensionis Dominicæ absque quocumque cibo et potu corporeo ; semper tamen alacris et jucunda : nec mirum, quia *fructus spiritus est charitas, gaudium, pax*, secundum B. Apostolum ; et juxta primæ Veritatis sententiam : *Non in solo pane vivit homo rationalis, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei ;* et rursus scriptum est: *Justus ex fide vivit.* In die autem Ascensionis sicut Dominus ei prædixerat, et ipsa notum fecerat confessori suo, comedere potuit, et de facto comedit materialem panem hunc, et pulmentum olerum, vel herbas crudas, aut Quadragesimalem cibum : quia fas non erat delicatum cibum illud corpus ingredi via miraculosa vel naturali ».

Quantis vero divinis muneribus ipsa illustraretur quoties divinam Eucharistiam perciperet, ac sæpius Christum Dominum in ea intueretur, perstringit idem auctor, sic inquiens : « Frequenter videbat latentem in manibus sacerdotis infantem, quandoque grandiusculum puerum , aliquando fornacem ignis ardentis, quam, dum Sacramentum sumebat, sacerdos ingredi videbatur, sæpius sentiebat tantum odorem, et tam suavem sumendo supervenerabile Sacramentum, quod fere deficiebat in corpore. Semper autem videndo, sive sumendo Sacramentum altaris, novum et indicibile gaudium generabatur in mente ipsius , ita ut sæpius cor ejus præ gaudio saltaret in corpore », et infra : « Nec aliquid mirum erat si cor supernaturaliter datum supernaturaliter movebatur , quia etiam propheta cantabat : *Cor meum et caro mea exultaverunt* (id est, extra saltaverunt) *in Deum vivum ;* ubi Deum singulariter nominat vivum ipse propheta, quia saltus ille cordis a vita causatus, non sicut vult naturalis regula, mortuum reddit hominem hoc patientem, sed vivum ». Cupienti sacram Eucharistiam accipere, interdum Christus eam sua manu ipsi porrexit, interdum latus ejus ori applicuit, ut sanctissimum Sanguinem sugeret, interdum hostiæ particula e sacerdotis manibus desiliens, in illius os provolavit, interdum etiam suscepturæ Eucharistiam vultum cælesti splendore radiantem Raymundus Capuanus inspexit. Ferebat illa divinæ gloriæ cupidissima vitam acerbe ob ingentia mala, quæ in Dei Ecclesia ingravescebant , et extremum exitium Neapolitano regno ob Joannæ reginæ secundam defectionem, priore graviorem, impendere prævidebat, ut ipsa in litteris[1] ad Raymundum ipsum scripsit, divinamque exoravit misericordiam, ut ipsam ad cælestem patriam evocaret.

27. Quanta vero egregiæ constantiæ et cælestium virtutum exempla, ipsa inter acerbissimos dolores morti proxima præbuerit, atque de dæmonibus gloriosissimum triumphum retulerit, describit[2] idem auctor ex oculatorum testium fide dignissima relatione :

« Præ tristitia, inquit, gementibus ipsa subintulit : Non debetis, dilecti filii charissimi, de meo transitu contristari, imo potius congaudete mecum. Sed congratulamini mihi, quia dimitto locum pœnarum, et vado ad requiescendum in mari pacifico Deo æterno. Vobis autem affirmative promitto, quod magis vobis utilis ero post

[1] S. Cath. Ep. CIX. — [2] Raym. par. III. c. 4.

transitum, quam unquam fuerim vel esse potuerim, dum fui vobiscum in hac vita tenebrosa plena miseriis. Verum hoc non obstante, vitam et mortem, et omnia pono in manibus sponsi mei æterni, ut si videns me futuram utilem alicui creaturæ, velit me adhuc in laboribus manere et tormentis, parata sum pro honore nominis ejus, et pro salute proximi centies in die, si possibile sit, mortem et tormenta subire. Si vero placuerit ei quod modo transeam, tenete pro firmo, filii charissimi, quod ego vitam dedi pro sancta Ecclesia quod ad singularissimam gratiam reputo a Domino mihi fore concessum ». Et infra :

« Petivit ab omnibus veniam dicens : Licet, dilectissimi, semper sitierim et desideraverim vestram salutem, quod negare non audeo : nihilominus tamen scio quod erga vos in multis defeci, tum quia non fui vobis exemplum spiritualis lucis et virtutis, ac bonorum operum, sicut esse debuissem et potuissem, si fuissem vera ancilla, ac sponsa Jesu Christi, tum etiam quia erga vestras necessitates corporeas non fui diligens et sollicita prout debui : quamobrem ab omnibus et singulis vobis veniam peto et indulgentiam, humiliter et instanter, unumquemque vestrum hortans et orans, ut sequamini usque ad finem virtutum viam et semitam, quia sic faciendo eritis gaudium meum et corona mea : Et his dictis finem fecit sermoni suo. Deinde licet omni die, ut mihi constat, advocato confessore generaliter fuit confessa, et sacramentum superdulcissimum sacræ Eucharistiæ humiliter petens, ac cætera sacramenta horis et modis debitis ad votum cuncta obtinuit ut optabat : quo facto petivit indulgentiam plenariam sibi dari, sicut a duobus summis Pontificibus Gregorio scilicet XI et Urbano VI jam pridem obtinuerat gratiose, quo facto cœpit agonizare, ac cum hoste antiquo bellum ingredi speciale, quod adstantes perceperunt ad actus, atque verba ejus : nam quandoque tacebat, quandoque respondebat, quandoque ridebat, quasi deridens quæ audiebat; quandoque accendebatur; unum tamen notaverunt, quod mihi retulerunt, et puto quod Dei voluntas fuit; nam dum parumper conticuisset, quasi audiens aliqua contra se, læto vultu respondit : Vanam gloriam nunquam, sed veram gloriam ac laudem Domini, utique. Nec sine causa providentia divina hæc voluit sciri : multi enim spirituales viri et etiam mulieres propter affabilitatem charitatis, ac excessus gratiarum ei divinitus concessarum putabant eam laudes hominum quærere, vel saltem in eis aliqualiter delectari ; propter hoc taliter inter homines conversari. Unde plures quandoque de ipsa loquentes, etiam mihi dixerunt : Ut quid ista gyrovagando discurrit? mulier est. Quare non manet in cella, si vult Deo servire? Quibus, si quis diligenter advertat, sufficienter responsum est : Vanam gloriam, inquit, nunquam ; sed laudem et veram gloriam Dei utique ; ac si aperte diceret : Non propter vanam gloriam discurrebam, aut alia quæcumque opera faciebam : sed propter laudem et gloriam nominis Salvatoris omnia operabar ». Et infra :

« Cumque horam exitus appropinquare videret, inquit : Domine, in manus tuas commendo spiritum meum ; et hoc dicto, sancta illa anima (sicut diu desideraverat) carne soluta est, et suo sponso, quem tam ineffabiliter dilexerat, indivisibili et perpetua unione est conjuncta, anno Domini MCCCLXXX, die XXIX mensis Aprilis, quæ fuit Dominica dies, circa horam tertiarum : qua hora mihi existenti pro tunc in civitate Januensi, spiritus ejus quasi locutus est omnia verba, quæ supra scripta sunt et ipsa mandaverat mihi debere referri, teste illa Veritate, quæ nec falli nec fallitur. Sed excæcatum cor meum tunc non intellexit, unde illa venirent verba, licet tam verba quam sensum perfecte perciperem ». Quod ne inane ludibrium putaretur, etiam miraculo confirmatum est, tum gloria qua in cælo B. Catharina potita est, piæ viduæ nomine Semiæ ostensa, tum innumera beneficia divinitus collata fuere iis, qui se ejusdem virginis precibus commendarunt, ex quibus nonnulla recenset Raymundus [1]. De translatis sacris ipsius reliquiis hæc habet S. Antoninus [2] : « Post honorificam ejus sepulturam in conventu S. Mariæ super Minervam, me tunc in dicto conventu existente priore, translatum est corpus dictæ virginis circa annum Domini MCDLXXX, in eadem Ecclesia ad locum eminentiorem in cappella juxta minorem cappellam existente, et collocatum in sepulchro marmoreo, quod incineratum erat ossibus remanentibus ». Ut vero solemni ritu sanctarum virginum honores illi a Pio II decreti fuerint, suo loco dicetur.

Quod ad Raymundum Capuanum spectat ; is ab Urbano ad Carolum V Francorum regem fuerat missus, ut ipsum a schismate revocaret : qui suscepto [3] itineri vix ex schismaticorum cruentis manibus, adstricto vinculis ab hostibus ejus socio, evasit ; Genuæque substiterat, ad quem extant S. Catharinæ paulo ante obitum datæ litteræ [4], ut fortem animum gereret, quo martyrum Jesu gloriam adipisceretur : perstrinxit [5] autem non secutum consilia a se suggesta, eo quo par erat pietatis ardore, ac propterea itinere prohibitum, satiusque fuisse, ut si religioso cultu penetrare in Gallias non potuisset, saltem peregrini inopis cultu simulato stipem emendicans in eas irrepsisset, propositamque aliam itineris rationem inivisset, quam Deus arcano afflatu docuerat.

28. *Venetorum victoria contra Genuenses.* — Vindicata est hoc anno [6] divina ope Veneta respu-

[1] Raym. Capuan. par. III. in Vita S. Cathar. — [2] S. Ant. p. III. tit. XXIII. c. 24. § 19. — [3] S. Cath. Ep. CVVII. — [4] Ibid. — [5] Ep. CIX. — [6] Diar. Ms. Venet. Append. ad hist. Andr. Dand. Petrus Marcell. in Andr. Contaren. Bizar. de bell. Venet. l. II. Foliet. hist. Gen. l. VIII. Blond. dec. II. l. X. Bonif. hist. Tarv. l. X. Laon. Calchon. l. IV et alii.

blica ab extremo pæne exitio, in quod ab Auria Genuensium duce, et fœderatis hostibus post expugnatam Clodiam conjecta fuerat : Veneti enim missis, qui pacem orarent, divinum Numen sibi conciliarunt, atque a Carolo Zeno ex Oriente cum classe reverso confirmati, Genuenses nimirum sibi veluti de certissima victoria præsidentes fuderunt, ac postea obsessos, salutemque unicam sine spe libertatis pactos ad Clodiam dedendam compulerunt XXII Junii die, uti observat appendicis ad historiam Andreæ Dandali auctor. Commutati ii postea cum aliis Venetis, qui a Genuensibus tenebantur. Interea variis in locis summo ardore, varioque eventu certatum, Justinopolis a Genuensibus vi expugnata, iterumque a Victore Pisano classis Venetæ præfecto recuperata : Tergestum a Marquardo patriarcha Aquileiensi, Castrum francum a Francisco Carraria intercepta.

Nec Occidentem modo id bellum miscebat, verum Orientem in arma concivit : Emmanuel enim Constantinopolitanus imperator Galatam Genuensium coloniam oppugnavit [1] magno, sed irrito conatu, nec levi rerum suarum clade. Sedatum demum sequenti anno fuisse atrox hoc bellum visuri sumus.

[1] Bizar. de bell Venet. l. II.

URBANI VI ANNUS 4. — CHRISTI 1381.

1. *Translatio regni Siciliæ ad Carolum principem Dyrrachinum facta ab Urbano, et data hinc inde Diplomata.* — Statuere visus est Deus in Joanna I regina Neapolitana, anno a salute restituta octogesimo primo supra millesimum trecentesimum, Indictione quarta, triste exemplum, ut discant mortales, quam impares sint regiæ opes, armorumque inania præsidia ; ac diuturnam esse non posse felicitatem perduellionis reorum, qui hostili animo adversus Christi vicarium animati sunt : ingrata enim mulier, præcipua schismatis artifex, funestos Siciliæ regum, qui Ecclesiam insectati erant, oblita casus, cum flecti ad officium post repetitum lapsum non potuisset, demum exuta est regno, quod Carolo principi Dyrrachino Apostolica liberalitate collatum fuit, ut narrat cum aliis pluribus Gobelinus [1], additque ut Ludovicus Hungariæ rex a Pontificiis oratoribus sollicitatus Carolum ad expeditionem Neapolitanam conficiendam, et schisma in eo regno abolendum incitarit, conceptaque olim in Joannam ob Andream fratrem ejus consensu præfocatum odia vindicarit : « Rex, inquit, Hungariæ, jamdudum contra prædictam reginam ægrum gestans animum, ex eo quod quondam rex Andreas frater ejusdem regis, primus ipsius reginæ Joannæ maritus, in Aversana civitate noctu in palatio strangulatus, et de fenestra projectus, et de mane repertus in horto fuerat, cujus sceleris ipsam reginam communis fama consciam prædicabat, licet eumdem fratrem suum magnifice vindicasset, ad ipsius reginæ exterminium ferventius anhelabat. Unde Carolus collecto exercitu de Hungaria per partes profectus Italiæ Romam pervenit ad Urbem : ubi a papa Urbano, præstitis sibi jure homagii fidelitatis sacramentis, regni Siciliæ diadema recepit ».

Consentit Gobelino Theodoricus e Niem [1] observatque Ludovicum regem Hungariæ obstrinxisse Carolum sacramento, antequam ascenderet Hungaria, non Hungariæ et Poloniæ regna eum affectaturum : cum vero Romam pervenisset, ab eo Urbanum exegisse, ut amplam regni partem Francisco Prignano nepoti Pontificio conferret [2], vel potius ab Urbano, quod nimirum ad Sedem Apostolicam ob Joannæ rebellionem devoluta regni Neapolitani jura sanxisset, jam collatos confirmaret. An vero jure collati essent tot principatus ab Urbano, postea disceptatum est, dum in ea re nimium insito erga suos amori indulgebat Urbanus ; quod neque iis profuisse, ac sibi et Ecclesiæ graves conscivisse calamitates, visuri sumus, cum parto regno Carolus amplissimos principatus ac magnam aliam

[1] Gobelin. in Cosmodr. ætat. 6. c. 76. Theod. Niem. l. I. c. 21. S. Ant. tom. XXII. c. 2. § 7. Collenut. hist. Neap. l. III. c. 1. Paul. Æmil. in Carol. VI. Walsing. in Rich. II. Urban. Ms. Vallic. biblioth. sign. ad lit. C. num. 25 et alii.

[1] Theod. e Niem. l. I. c. 21. — [2] Vid. inf. hoc an. num. 20.

regni partem e corona avita divelli pati non posset, illumque Urbanus perfidiæ nota adspergeret. Quod ad alias vero pactiones attinet, quas a Carolo Dyrrachino Pontifex in transfundendo in eum regni Neapolitani jure beneficiario, exegit, consentiunt eæ veteribus pactionibus, quas Clemens IV cum Carolo I inierat, de quibus Pontificium Diploma [1] his verbis conceptum est, extatque tum in Pontificio, tum in Neapolitano Tabulario:

2. « Charissimo in Christo filio Carolo regi Siciliæ illustris.

« Divina disponente clementia, per quam reges regnant et principes imperant, in eminenti specula, et super gentes et regna, licet immeriti, constituti, necesse habemus interdum de regnis et terris, præsertim de illis, quæ Romanæ Ecclesiæ juris et proprietatis specialiter existunt, cum fratribus nostris ad pacem et justitiam populorum perpetua stabilitate disponere, ac in eorum soliis ad gubernationem et regimen gentium subjectarum, quas dignos novimus sublimare, ut gladii potestate eis ad vindictam malorum laudemque bonorum cælitus attributa, ipsi, assumpto dominandi officio, judicent in æquitate populos et dirigant in terris et subjectis sibi gentium nationes, voluntasque eorum sit in executione justitiæ et meditatio in lege rectitudinis et observantia sanctæ pacis. Sane porrecta nobis tuæ filialis devotionis petitio continebat, quod cum regnum Siciliæ cum tota terra citra Farum usque ad confinia terrarum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ de præfato regno Siciliæ esse dignoscitur, ad dispositionem et ordinationem nostram, et Apostolicæ Sedis, ad quam specialiter pertinet, plene ac libere sit devolutum, nosque ac Sedes ipsa intuitu specialis devotionis, qua persona tua erga nos et Romanam præfulget Ecclesiam, et propter fidei puritatem, qua olim Christianissimum genus tuum dignoscitur claruisse, propenso consilio disposuerimus de regno et terra prædictis personam et domum tuam specialiter honorare; pro parte tua fuit nobis humiliter supplicatum, ut hujusmodi regnum et terram tibi et tuis hæredibus in feudum concedere de speciali gratia dignaremur. Nos igitur attendentes eximiam devotionem quam tu et progenitores tui ad eamdem semper gessistis Ecclesiam, ac volentes de eisdem regno et terra utiliter disponere et salubriter ordinare, habitis super hoc cum fratribus nostris tractatibus plurimis, et tandem deliberatione solemni, hujusmodi supplicationibus inclinati, ad personam tuam, quæ delectabilis pacis cognomine insignitur, et erga nos et dictam Ecclesiam singulari devotione præfulget, et præcipua semper claruit puritate, nostrum animum dirigentes, de dictorum fratrum consilio eamdem personam tuam, tuumque præclarum genus de ipso regno decrevimus honorare, ipsumque regnum et prædictam terram, tibi tuisque hæredibus ex te legitime, ut infra describitur, descendentibus in feudum perpetuo concedentes sub conditionibus infrascriptis.

« Ad laudem igitur omnipotentis Dei Patris, ac Filii, et Spiritus sancti, et gloriosæ semperque Virginis Mariæ, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum, ac honorem et pacem sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ, ac tranquillitatem et profectum fidelium regni ejusdem, totum prædictum regnum Siciliæ et totam terram prædictam, quæ est citra pharum usque ad confinia terrarum dictæ Romanæ Ecclesiæ, excepta civitate Beneventana cum toto territorio, et omnibus districtibus et pertinentiis suis per Romanum Pontificem distinctis, vel in posterum distinguendis, quas Romana Ecclesia sibi hactenus reservavit, ac nunc, prout plenius infra exprimitur, retinet et reservat, in feudum perpetuo tibi, ac tuis hæredibus jam natis et in posterum nascituris ex tuo corpore legitime, ut infra describitur, descendentibus sub infrascriptis conditionibus tibi plenarie expressis ac expositis, auctoritate Apostolica tenore præsentium de dictorum fratrum consilio duximus concedendum, teque de ipsis regno et terra per vexillum dictæ Romanæ Ecclesiæ præsentialiter investimus, recepto tamen a te in forma, quæ sequitur, fidelitatis debitæ juramento, ac pleno homagio et vassallagio pro hujusmodi feudo debitis et consuetis. Conditiones vero prædictæ sunt hæ, videlicet. Promittetis enim et jurabitis tam tu, quam etiam tui in dicto regno hæredes, quod nullas unquam conspirationes, colligationes vel conversationes cum quibuscumque regibus, principibus seu magnatibus, communitatibus, universitatibus, aut personis aliis fidelibus aut infidelibus, contra nos vel successores nostros Romanos Pontifices canonice intrantes, aut Romanam Ecclesiam, seu in eorum damnum facietis, etc. » Adducit alias leges longa et diffusa oratione Carolo dictas, quarum nonnullæ cum aliis olim Carolo primo impositis consentiunt, quæ prætermittendæ visæ sunt, cum eæ contentæ sint in litteris Caroli e Dyrrachio a nobis afferendis, quas Urbanus, adjectis in Diplomatis Apostolici calce his verbis, exegit :

« Tu etiam et dicti tui in eodem regno hæredes dabitis privilegium vestrum nobis et dictæ Romanæ Ecclesiæ aurea Bulla bullatum, in quo proprio juramento fatebimini et recognoscetis expresse regnum Siciliæ, et totam terram, quæ est citra pharum usque ad confinia terrarum Romanæ Ecclesiæ, excepta civitate Beneventana cum territorio et pertinentiis ejus, quæ Ecclesiæ remanebit eidem, ex sola gratia et mera liberalitate Sedis Apostolicæ tibi tuisque hæredibus de novo fore concessa, vosque recepisse et tenere regnum et terram prædicta a nobis et dicta Romana Ecclesia sub pœnis et conditionibus supradictis. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis, investituræ, intentionis, reservatio-

[1] Urb. VI. tom. I. p. 168. et in Neap. archiv.

nis, exceptionis, voluntatis et promulgationis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Cunctis vero præmissa servantibus sit pax Domini nostri Jesu Christi, quatenus et hic fructum bonæ actionis percipiant, et apud districtum judicem præmia æternæ pacis inveniant. Amen. Amen. Amen.

« Ego Urbanus Catholicæ Ecclesiæ episcopus.

« Ego Joannes tit. S. Sabinæ presb. card. subscripsi.

« Ego Philippus tit. S. Suzannæ presb. card. subscripsi.

« Ego Fr. Bonaventura tit. S. Cæciliæ presb. card. subscripsi.

« Ego Fr. Nicolaus tit. S. Cyriaci presb. card. subscripsi.

« Ego Poncellus tit. S. Clementis presb. card. subscripsi.

« Ego Bartholomæus tit. S. Marcelli presb. card. subscripsi.

« Ego Galeottus S. Agathæ diaconus card. subscripsi.

« Datum in Basilica S. Petri de Urbe per manum meam Raynulphi tit. S. Potentianæ presbyteri card. S. R. E. vicecancellarii, kal. Junii, Indictione quarta, incarnationis Dominicæ millesimo trecentesimo octuagesimo primo, Pontificatus vero domini Urbani papæ VI anno quarto ».

3. Admisit Carolus propositas sibi ab Urbano leges, atque ad eas religiose servandas solemni ritu se adstrinxit, fassus regnum Neapolitanum juris sacrosanctæ potestatis esse, omniaque fiduciarii principis officia est subjecta formula pollicitus [1] :

« Sanctissimo ac beatissimo in Christo patri et domino meo domino Urbano divina providentia papæ VI, Carolus Dei et Apostolicæ Sedis gratia Siciliæ rex, sanctitatis vestræ devotus et reverens filius devotionem, reverentiam, et obedientiam filialem et pedum oscula beatorum. Ad perpetuam rei memoriam, et ejusdem sanctitatis vestræ, sanctæque Romanæ Ecclesiæ certitudinem et cautelam.

« Cum hodie et speciali gratia et mera liberalitate vestra mihi et hæredibus meis, ut infra describitur, concessa fuerint in feudum regnum Siciliæ et terra citra pharum, excepta civitate Beneventana cum ejus territorio et pertinentiis, quæ prædictæ Ecclesiæ remanebit juxta modum, conditiones, conventiones et pacta infrascripta : egoque promiserim et juraverim, me daturum sanctitati vestræ, et prædictæ Romanæ Ecclesiæ privilegium meum cum Bulla aurea, in quo homagium, ligium ac plenum et ligium vassallagium in manibus vestris per me factum, et fidelitatis juramentum per me præstitum, contineatur expresse, ac fatear et recognoscam expresse, me et hæredes meos ob regnum et terram prædicta, excepta civitate Beneventana cum ejus territorio et pertinentiis, quam sanctitas vestra sibi et dictæ Ecclesiæ reservavit, et quæ dictæ Ecclesiæ remanebit, ex sola gratia et mera liberalitate vestra, et Sedis Apostolicæ in feudum fore concessa, ideoque volens servare hujusmodi meum promissum et juramentum, ac bonam fidem agnoscere, homagium, ligium et vassallagium, ac recognitionem hujusmodi facio, et juramentum fidelitatis præsto in forma, quæ sequitur.

« Ego Carolus Dei gratia rex Siciliæ, ad honorem Dei omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et beatæ et gloriosæ Virginis Mariæ, beatorum quoque Apostolorum Petri et Pauli, ac Ecclesiæ Romanæ, constitutus coram vobis sanctissimo in Christo patre et domino meo domino Urbano divina providentia papa VI vobis domino meo recipienti nomine vestro et sanctæ Romanæ Ecclesiæ, ac successorum vestrorum canonice intrantium, homagium, ligium et vassallagium facio pro regno Siciliæ, et tota terra citra pharum usque ad confinia terrarum ejusdem Ecclesiæ, quæ utique regnum et terra, excepta civitate Beneventana cum toto territorio et omnibus districtibus et pertinentiis suis secundum antiquos fines territorii, pertinentiarum et districtuum civitatis ejusdem per Romanum Pontificem distinctos, vel in posterum distinguendos quæ sanctitas vestra et Romana Ecclesia prædicta mihi et hæredibus meis sub pactis et conditionibus infrascriptis in feudum concessit, et recognosco et fateor, quod inter nos et dictam Ecclesiam Romanam ex parte una, ac me pro me et hæredibus meis prædictis ex altera conditiones, conventiones, modus et forma, ac pacta infrascripta intervenerunt, et fuerunt apposita in hujusmodi concessione regni Siciliæ mihi meisque hæredibus per vos et dictam Romanam Ecclesiam facta in prædicta concessione, pertinentia seu spectantia ad personas eorum, qui in eisdem successuri sunt mihi, meisque hæredibus in regno et terra prædictis ; quæ omnia et singula tam me quam meos in dictis regno et terra hæredes servaturos promitto, et contra ea non venturos, quæ talia sunt :

4. « Promitto ac juro ego Carolus rex, quod ego vel mei in dicto regno hæredes nullas unquam conspirationes, colligationes vel conjurationes cum quibuscumque regibus, principibus seu magnatibus, communitatibus, universitatibus aut personis aliis, fidelibus seu infidelibus contra vos dominum Urbanum papam, vel successores vestros Romanos Pontifices canonice intrantes, aut Romanam Ecclesiam, seu in vestrum vel eorum damnum faciemus, nec fieri consentiemus seu permittemus, quantum in nobis erit, et factas irritas habebimus ; et quod nunquam a vestra, et prædictæ Ecclesiæ obedientia recedemus, nec aliquod schisma contra vos vel successores vestros,

[1] Ext. apud Urb. tom. I. p. 181.

aut contra Romanam Ecclesiam facientes, aut cujuscumque schismatis seu hæresis imitatores seu fautores erimus, nec hujusmodi conspirationes, colligationes aut conjurationes, seu schisma contra vos vel successores vestros, aut Ecclesiam prædictos faciemus, aut schismaticos seu hæreticos receptabimus, seu quoquomodo eos fovebimus, aut eis aliquod auxilium, consilium vel favorem præstabimus, nec aliquos vobis aut dictæ Ecclesiæ rebelles, aut vestros seu ipsius Ecclesiæ hostes vel inimicos, seu rerum aut bonorum ipsius Ecclesiæ invasores, aut occupatores in regno vel terra prædictis, aut aliqua ipsorum parte, aut alio quovis loco, in quo temporalem potestatem habebimus, receptabimus aut per alios receptari quoquomodo patiemur, seu permittemus scienter; sed illos efficaciter persequemur. Quod autem supra dicitur de injuriis et rebellibus extra regnum et terram prædicta non receptandis, intelligitur de notoriis, vel declaratis, seu declarandis, vel alias nominandis per Romanum Pontificem. In regno autem et terra prædictis intelligatur, prout superius est expressum, et insuper omnes et singulos processus, sententias, constitutiones, mandata et ordinationes per vos, vel successores vestros, seu auctoritate Apostolica jam factos ac faciendos et latas ac ferendas, necnon factas et faciendas contra Robertum olim Basilicæ XII Apostolorum presbyterum cardinalem nunc antipapam, qui se Clementem VII nominat, ac Joannam olim reginam Siciliæ, ac electores ipsius Roberti olim cardinales, ipsorumque sequaces, fautores, receptatores et adhærentes eisdem et alios in dictis processibus vestris comprehensos, ac omnia et singula in eis contenta publicari, observari et executioni demandari in dictis regno et terra et alibi ubicumque poterimus tam ego, quam prædicti mei in dicto regno hæredes faciemus et fieri permittemus diligenter, ac bona fide.

5. « Et si, quod absit, ego vel prædicti mei in dicto regno et terra hæredes promissa non servaverimus, seu contra ea aut aliqua eorum faciemus, seu veniemus scienter, præter alias pœnas a jure statutas, regnum ipsum ac terra prædicta ad dictam Romanam Ecclesiam et ejus dispositionem eo ipso libere revertantur. Si vero ignoranter et monitus seu moniti super præmissis non emendavero seu emendaverimus, aut mandatis Ecclesiæ super his non paruero seu paruerimus regnum et terram prædicta ad dictam Romanam Ecclesiam et ejus dispositionem eo ipso libere revertantur : et nihilominus in præmissis casibus omnes et singuli principes, duces, comites, barones, nobiles ac milites, et alii de dictis regno et terra, necnon communitates et universitates et singulares personæ earumdem communitatum et universitatum eo ipso sint absoluti a juramento fidelitatis et hominii, aut alterius cujuscumque obsequii debito, submissione, obligatione vel pacto quacumque firmitate vallato, quibus mihi vel ipsis hæredibus meis essent adstricti ; ac vos et dictam Ecclesiam, cujus homines ac vassalli principaliter existunt etiam contra me et dictos hæredes jurare et defendere teneantur.

« Si vero in meo vel meorum dicti regni hæredum obitu legitimum, prout subsequitur, hæredem me, aut ipsos hæredes meos, quod absit, non habere contigerit, regnum ipsum ad prædictam Romanam Ecclesiam et ejus dispositionem libere revertatur; descendentes autem ex me, vel ipsis meis hæredibus Siciliæ regibus mares et fœminæ in eodem regno succedent, sic tamen quod extantibus maribus, usque ad quartum gradum, ut infra describitur, fœminæ non succedent, sed mares hujusmodi duntaxat, et de liberis duobus maribus in eodem gradu per eamdem lineam concurrentibus, primogenitus præferatur. Et si aliquem de hæredibus vel successoribus meis regibus Siciliæ sine legitima et masculina prole sui corporis mori contigerit, succedant eidem, servatis gradibus, si superstites fuerint, eæ personæ, videlicet regis sine filio masculeo legitimo ex suo corpore descendente frater, aut collaterales superiores mares tantum, si supersint, ut puta patrui et avunculi, et sursum usque ad quartum gradum duntaxat, illis collateralibus, quos ego habeo ad præsens, et habebo dum vixero, et qui post meum obitum ex eisdem forsitan orirentur, exceptis, collaterales etiam inferiores succedent : similiter mares tantum si supersint, utpote nepos ex fratre, et inferius usque ad eumdem tantum modo quartum gradum. Deficientibus vero hujusmodi maribus, succedent fœminæ ex meo corpore legitime descendentes, si superstites fuerint usque ad quartum gradum, ut superius est expressum, videlicet si aliquem de successoribus meis regem vel reginam Siciliæ sine prole legitima sui corporis mori contigerit in futurum, succedent eidem, servatis gradibus, si superstites fuerint, eæ personæ, videlicet regis vel reginæ sine prole legitima ex suo corpore descendentes sorores, aut collaterales superiores fœminæ, ut puta amitæ, et materteræ sursum usque ad quartum gradum duntaxat. Illis collateralibus, quos ego habeo ad præsens, et habebo dum vixero, et qui post meum obitum ex eisdem forsitan orirentur, exceptis, collaterales etiam inferiores succedant similiter fœminæ, ut puta neptis ex fratre, vel sorore, et inferius usque ad ejusdem tantummodo quartum gradum.

6. « Quod autem de fœminis quartæ lineæ, et collateralium superius est expressum, intelligendum est tam de nuptis, quam de innuptis, dummodo nuptæ sint fidelibus, et Ecclesiæ Romanæ devotis, et sicut inter has personas gradus servari volumus, ut scilicet prior gradus posteriori præferatur, sic etiam in eodem gradu pluribus concurrentibus priorem natu posteriori in hujusmodi successione volumus anteferri : personarum autem hujusmodi nulla superstite, regnum ipsum ad dictam Romanam Ecclesiam, et ejus disposi-

tionem libere revertantur. Quod si forsan deficientibus masculis, ut præfertur, contigerit fœminam innuptam in regno succedere, illa maritabitur personæ quæ ad ipsius regni regimen et defensionem existat idonea, et de consensu Romani Pontificis; nec nubet nisi viro Catholico et Ecclesiæ Romanæ devoto, et si contra hæc fieret, licebit eidem Romano Pontifici contra ipsam ad privationem dictorum regnorum et terræ sine figura judicii, et absque omni juris solemnitate, in quacumque ætate filia ipsa consistit, procedere, si hoc ei videbitur expedire.

« Deficientibus vero masculis, ut præmittitur, fœminæ succedant hoc modo, videlicet quod si una tantum reperiatur, et nupta, dummodo nupta fuerit viro Catholico et fideli, ac Ecclesiæ Romanæ devoto, tunc si nupta fuerit de consilio et assensu Romani Pontificis, vel alicui de genere meo paterno domus Franciæ succedat, et si forsan ille, cui nupta fuerit esset talis, qui non videretur Romano Pontifici aptus et idoneus ad regimen, gubernationem et defensionem dicti regni, tam regina ipsa cujuscumque ætatis fuerit, quam regnum ipsius in custodia, regimine et administratione Romani Pontificis ac Ecclesiæ remaneant, donec vir ipse talis factus fuerit, qui videatur eidem Romano Pontifici aptus et idoneus ad regimen, gubernationem et defensionem dicti regni, vel donec soluto hujusmodi matrimonio, quo casu, si regina ipsa existens vidua habeat filios, et sit major decem et octo annis, administret: Si vero non haberet filios ad custodiam, regimen, gubernationem et defensionem prædicti , deputentur duo, unus videlicet per Romanum Pontificem vel Romanam Ecclesiam, et alius per eamdem reginam donec regina ipsa de consensu ejusdem Romani Pontificis nupta fuerit viro Catholico et fideli, ac Ecclesiæ Romanæ devoto, et alias tali, qui videatur eidem Romano Pontifici aptus et idoneus ad regimen et gubernationem ac defensionem ejusdem regni, fruetur fructibus et obventionibus regni, ex quibus sumptus necessarii faciendi pro ejusdem regni administratione, gubernatione et custodia deducantur reginæ conservandis eidem, et lucro alterius ratione ipsius custodiæ non cessuris: et, si extra prædictum genus nupta esset de consensu Romani Pontificis, ita succedat si tali nupta reperiatur, qui videatur Romano Pontifici aptus et idoneus ad regimen et gubernationem et defensionem prædicti regni.

« Ubi autem præter consensum Romani Pontificis maritata reperiretur viro non Catholico, aut non fideli, vel non devoto Romanæ Ecclesiæ, aut imperatori, vel regi Romanorum, aut regi Teutoniæ, seu in regem vel imperatorem Romanorum, aut in regem Teutoniæ electo, seu domino Lombardiæ vel Tusciæ, seu majoris partis eorum aut electo ad earum dominium vel majoris partis ipsarum, non succedat, sed regnum et terra prædicta ad eamdem Romanam Ecclesiam, et ejus dispositionem libere revertantur. Et in casu quo Romano Pontifici videretur, fœminam ipsam tali fore maritatam, qui non esset de personis prohibitis, vel superius expressis, sed alias ad regimen et gubernationem, ac defensionem regni, ut præmittitur, non videretur Romano Pontifici idoneus, tunc regina ipsa cujuscumque ætatis fuerit, et regnum ipsius in custodia, regimine et administratione Romani Pontificis, seu Ecclesiæ Romanæ remaneant, prout est superius expressum.

7. « Si autem plures fœminæ reperirentur siquidem omnes nuptæ, illa cæteris præferatur et succedat, quæ de consensu Romani Pontificis nupta reperiretur, quamvis gradu posterior, et natu minor sit. Et si quidem duæ, vel plures, vel omnes maritatæ taliter reperirentur, scilicet de consensu Romani Pontificis, vel alicui de genere meo prædicto, tunc prior in gradu, et major natu aliis præferatur. Ubi autem quædam nuptæ, et quædam innuptæ, tunc siquidem prima in gradu, et major natu, quæ nupta esset, ut præmittitur, de consensu Romani Pontificis, vel alicui de genere meo prædicto illa succedat. Si autem nulla taliter nupta esset, tunc innupta maritanda de consensu Romani Pontificis, ut præmittitur, succedat: et si forte contingeret innuptam esse priorem gradu et majorem natu, illa maritanda, ut præmittitur, de consensu Romani Pontificis succedat, quamvis alia nupta esset de consensu Romani Pontificis, vel alicui de prædicto meo genere, ut præfertur. Quod si forsan una reperiretur nupta extra prædictum genus meum, etiam de consensu Romani Pontificis, et alia nupta etiam sine licentia, vel consensu Romani Pontificis, alicui de dicto genere meo , hujusmodi nupta alicui de genere meo, dummodo viro Catholico et fideli, ac Ecclesiæ prædictæ devoto, et alias tali, qui videatur Romano Pontifici idoneus ad regimen, gubernationem et defensionem dicti regni nupta fuerit, alteri præferatur. Et, si non videretur Romano Pontifici ad hujusmodi regimen, gubernationem et defensionem dicti regni idonea, gubernetur regnum sicut superius est ordinatum in casu soluti matrimonii, et filii ex eodem genere nati similiter aliis præferantur. In regnum vero et terram prædicta nullus succedat, qui non fuerit de legitimo matrimonio procreatus.

« Ad hoc promitto, quod tam ego quam mei in dicto regno hæredes, regnum et terram prædicta nullatenus dividemus, sed semper illa unus tantum sub hujusmodi conditionibus immediate, et in capite nomine Ecclesiæ Romanæ tenebit, et tam ego quam prædicti mei in dicto regno hæredes sub propriis nominibus vobis et successoribus vestris Romanis Pontificibus canonice intrantibus, ac Romanæ Ecclesiæ, expressis vestro et ipsorum nominibus, ligium homagium faciemus et dictum juramentum fidelitatis, faciendo expressam mentionem de litteris Apostolicis super hujus-

modi concessione regni et terræ prædictorum nobis facta præsentibus, ut præfertur.

8. « Hujusmodi autem ligium homagium ego et dicti hæredes mei facere, et juramentum fidelitatis præstare, juxta subscriptam formam, si Romanus Pontifex in Italia fuerit, infra sex menses; si vero extra Italiam esset, infra annum, postquam regni dominium adepti fuerimus, tenebimur, et singulis successoribus, ac eidem Romanæ Ecclesiæ renovabimus tam ipsum ligium, quam etiam hujusmodi juramentum. In optione autem et beneplacito erit Romani Pontificis seu prædictæ Ecclesiæ, me et hæredes meos prædictos vocare ad præstandum personaliter juramentum fidelitatis, et ligium homagium hujusmodi Romano Pontifici, et eidem Ecclesiæ, dummodo ad hoc mihi vel illis tutum locum statuant et assignent, vel aliquem cardinalem ipsius Ecclesiæ, aut alium, qui vice Romani Pontificis juramentum juxta eamdem formam, et homagium hujusmodi recipiat, destinare. Ego quoque in vestris manibus juro ad præsens me ad hoc specialiter obligatum, et tam ego quam prædicti mei in dicto regno hæredes, vobis et singulis successoribus prædictis ac eidem Ecclesiæ, quando præstabo et præstabunt hujusmodi juramentum fidelitatis, jurabimus, nos ad hocspecialiter obligantes, quod nunquam ego vel ipsi per nos vel alium seu alios quocumque modo procurabimus, ut eligamur vel nominemur in regem vel imperatorem Romanorum, vel regem Teutoniæ, seu dominum Lombardiæ vel Tusciæ, aut majoris partis earumdem Lombardiæ vel Tusciæ.

« Et si electionem vel nominationem ad imperium vel ad regnum Romanorum, seu ad regnum Teutoniæ, aut dominium Lombardiæ vel Tusciæ, seu majoris partis earum de vobis celebrari contigerit, nullum hujusmodi electioni vel nominationi assensum præstabimus, nec intromittemus nos ullo modo de regimine ipsius imperii vel regni Romanorum, seu regni Teutoniæ, aut dominii Lombardiæ seu Tusciæ, vel majoris partis earum ad quodcumque eorum nominati fuerimus vel electi. Quod si ego, vel aliqui meorum in dicto regno hæredum (studentibus, et procurantibus me, aut eis) ad imperium ipsum, sive ad dictum regnum Romanorum, Teutoniæ, aut dominium Lombardiæ seu Tusciæ vel majoris partis earum electi seu nominati fuerimus, et hoc verum, et manifestum fuerit, aut si post talem electionem, seu nominationem de imperii vel regni Romanorum, vel regni Teutoniæ, aut dominii Lombardiæ, seu Tusciæ, aut majoris ipsarum partis regimine, ego, vel ipsi manifeste me intromisero, vel ipsi se intromiserint, eo ipso a jure prædictorum regni et terræ cadam, et cadant ex toto, ipsaque prorsus amittam, et amittant, et eadem regnum et terra ad Romanam Ecclesiam libere devolvantur.

9. « Si autem ego, vel aliqui ex dictis meis hæredibus electioni, vel nominationi factæ, non procurantibus me vel ipsis, aut procurantibus consensero vel consenserint, et huic electioni vel nominationi, seu juri omnino renuntiem vel renuntient, et quod de imperio seu aliquo alio præmissorum ad quod electus seu electi, aut nominatus seu nominati, fuero vel fuerint, nullatenus me intromittam, vel ipsi se intromittant, moniti infra quatuor mensium spatium præmonitionem hujusmodi tali electioni, seu nominationi, vel juri non renuntiavero vel renuntiaverint, vel de ipso imperio seu aliquo præmissorum, ad quod electus seu nominatus, aut electi vel nominati, fuero vel fuerint, me intromisero, vel ipsi se intromiserint quoquo modo, ex hoc sim et sint eisdem regno Siciliæ et terra, ac omni prorsus eorum jure privatus atque privati, et, ut dictum est, eadem regnum et terra ad Romanam Ecclesiam libere devolvantur. Si vero ad me vel ad meos in eodem regno hæredes non poterit commode talis monitio pervenire : super quo utique impedimento videlicet, quod moneri commode nequeam vel nequeant; credetur et stabitur assertioni Romani Pontificis sine dicto, sufficietque per ea super hoc ipsius Romani Pontificis monitio publica et solemnis, ita quod, si infra sex menses post illam non renuntiavero, vel hæredes ipsi non renuntiaverint, aut de imperio, seu aliquo alio prædictorum, ad quod ego electus, vel nominatus, vel hæredes mei prædicti electi, seu nominati fuero vel fuerint, quomodolibet me intromisero, vel ipsi se intromiserint, ex hoc cadam, et ipsi cadant ab omni jure ipsorum regni et terræ, ac regnum et terra ipsa ad Romanam Ecclesiam libere devolvantur.

10. « Cæterum si contigerit aliquem de ipsis hæredibus, qui deberent in prædicto regno Siciliæ et terra succedere in regem vel imperatorem Romanorum, seu regni Teutoniæ vel dominium Lombardiæ aut Tusciæ, vel majoris partis earum nominari, seu eligi vel assumi, nullatenus possessionem eorumdem regni Siciliæ ac terræ nanciscantur vel habeant, nec se de illorum cura, seu dominio, aut regimine per se vel alios aliquatenus intromittant, nisi prius imperio vel regno Romanorum, seu regno Teutoniæ, aut dominio Lombardiæ vel Tusciæ, seu majoris earum partis, ad quodcumque eorum electus aut nominatus fuerit, vel assumptus, et omni juri competenti sibi in illis omnino renuntiet, et illorum regimen, nec de jure, nec de facto illud gerens vel retinens, omnino dimittat ipsum nullo unquam tempore reassumpturus : alioquin cadant ab omni successione et jure, quæ in regno Siciliæ et terra prædictis competerent ipso facto, ita quod eadem regnum Siciliæ et terra ad Romanam Ecclesiam ejusque dispositionem plene ac libere devolvantur. Quod si, non extantibus masculis, fœmina in eisdem regnis et terra successerit, illa regi vel imperatori Romanorum, seu in regem vel imperatorem Roma-

norum electo, aut regi, vel electo in regem Teutoniæ, seu dominio Lombardiæ, seu Tusciæ, aut majoris partis earum, seu electo ad earum vel majoris partis earum dominium, nunquam matrimonialiter copuletur : et si contrarium fecerit, eo ipso cadat a Siciliæ regno et terra prædictis, maneatque prorsus ipsorum jure privata, ipsis regno et terra ad eamdem Ecclesiam devolutis. Si autem ego vel aliquis meorum in regno prædicto hæredum contra hoc venero vel venerit, eo ipso excommunicatus et excommunicati, et insuper labe et reatu perjurii respersus ac respersi, et notatus ac notati, existam et existant. In hujusmodi quoque juramento ego nunc expresse addo et tam per me, quam per meos in dicto regno hæredes addetur expresse, quod nullo unquam tempore regnum seu imperium Romanorum, aut regnum Teutoniæ, vel dominium Lombardiæ seu Tusciæ, aut majoris earum partis, seu easdem Lombardiam vel Tusciam, seu majorem partem ipsarum per me vel alium, seu alios occupabo, capiam vel acquiram, aut mihi alias quomodolibet occupabo, capiam, vel acquiram, aut mihi alias quomodolibet vindicabo, vel dicti hæredes per se, vel alium, seu alios occupabunt, capient seu acquirent, aut alias sibi quomodolibet vindicabunt : et si secus fecero aut fecerint, secundum præscriptam formam pœnas similes incurram et incurrant. Quod autem dicitur de majori parte dominii Lombardiæ sive Tusciæ, intelligitur scienter : si vero ignoranter, eam ad mandatum Ecclesiæ dimittere tenear et teneantur : et si eam mediante Ecclesia dimittam vel dimittant, non incidam, nec ipsi incidant in pœnam in isto articulo et in similibus constitutam. Si vero monitus, aut moniti non dimittam et non dimittant, incurram et incurrant pœnam, prout est in hoc articulo, et in aliis constituta. Quod si forte in posterum me regem Siciliæ, vel aliquis meorum in dicto regno hæredum contingat in imperatorem eligi postquam regni fuero vel fuerit possessionem adeptus, non transibo nec idem hæres meus transibit ad imperium : alioquin in pœnas incidam et incidant in articulo et in aliis consimilibus comprehensis.

11. « Item promitto, quod si, regni possessione prædicti nondum habita vel obtenta, aliquis hæredum meorum in imperatorem electus transire voluerit ad imperium, in manu prius Romani Pontificis, vel illius, quem ad hoc idem Pontifex duxerit destinandum, filium suum successurum in regno, cujuscumque fuerit ætatis, emancipabit, et regno renuntiabit, nihil juris in eo retinens clam vel palam, nec etiam cujuslibet potestatis, nec ipsum filium ad subsidium vel servitium aliquod faciendum juramento vel voto, stipulatione vel pacto, sibi vel successoribus suis adstringat : sicque factus filius sui juris ab eodem Romano Pontifice, vel alio destinato ab ipso protinus investiatur de regno, ad cujus regni successionem, si forte ipse filius decederet sine liberis, nullo unquam tempore pater veniat imperator existens, sed si imperio et omnibus quæ ad imperium pertinent, idem pater renuntiare voluerit, et regno tantum esse contentus post renuntiationem hujusmodi ad illius successionem libere admittatur, et tunc ab ipso Romano Pontifice, vel alio destinato ab eo investituram recipiat regni ejusdem.

12. « Quod si dictus filius sic ad regnum assumptus major annis decem et octo fuerit, libere administret : sed quandiu minor extiterit, tam ipse quam regnum ipsius in custodia Romanæ Ecclesiæ remaneant, donec rex ipse impleverit ætatem supradictam fructibus et obventionibus regni ex quibus sumptus necessarii faciendi pro ejusdem regni custodia deducentur regi conservandis eidem, et lucro alterius ratione ipsius custodiæ non cessuris. Quæ vero de filio dicuntur, ut ei videlicet regnum possit sub observatione præmissa a patre ad imperium transeunte dimitti, de filia etiam est concessum, salvis aliis conditionibus supradictis. Ex si rex non habens filios in imperatorem electus ad imperium transire voluerit, et de personis, de quibus supra dicitur, liberis non extantibus, in regno posse succedere, aliqui superstites fuerint, quæ de filio et filia præordinata sunt, observentur in illis, excepto emancipationis articulo, quæ in solis illis procedere poterit, qui capaces emancipationis existent ratione patriæ potestatis. Quod si mihi regi Siciliæ, aut alicui meorum hæredum in dicto regno sine filio decedenti superstes sit filia, vel mulier alia, quæ juxta præfatam formam debeat ad hujusmodi successionem admitti, quæ imperatori, dum ego rex vivam, vel dum meus hæres rex Siciliæ vivet, fuerit desponsata vel nupta, non succedat in regno : et si, regno sibi delato, imperatori nupserit, cadat protinus ab eodem, nisi vir ejus imperio renuntians regno solummodo sit contentus. In primo autem casu, repulsis filia et aliis prædictis, ad personas illas servatis gradibus regnum Siciliæ perveniat, quæ prænotatæ sunt in eodem regno posse succedere, si regi præmortuo liberi non supersint : in secundo autem casu regnum ipsum ad Romanam Ecclesiam libere devolvatur.

13. « Item promitto pro me et meis in ipso regno hæredibus ad hoc tam me, quam ipsos obligans, quod regnum Siciliæ et terra prædicta imperio nullo modo subdentur, seu sibi nullo unquam tempore in eadem persona quomodolibet unientur : et super hoc articulo tam per pœnas spirituales, quam per cautiones cavebimus tam ego quam mei in dicto regno hæredes juxta Ecclesiæ voluntatem, quandocumque Romanus Pontifex hoc duxerit requirendum, cum prorsus intentionis sit Romanæ Ecclesiæ, ut regnum et terra prædicta nullo unquam tempore uniantur, ut scilicet unus Romanorum imperator, et Siciliæ rex existat. Quod autem circa unionem ipsorum

regni et terræ cum imperio dicitur, hoc ipsum circa unionem ipsorum regni et terræ cum regno Romanorum et regno Teutoniæ, seu cum Lombardia vel Tuscia, sive cum majori parte ipsarum Lombardiæ vel Tusciæ intelligitur esse dictum.

« Item promitto, quod pro toto generali censu ipsorum regni et terræ octo millia unciarum auri ad pondus ipsius regni in festo B. Petri Apostoli de mense Junii, ubicumque Romanus Pontifex fuerit, ipsi Romano Pontifici et Romanæ Ecclesiæ annis singulis persolvam, et ad illum similiter persolvendum, obligo omnes et singulos in dictis regno et terra meos hæredes. Si vero ego vel dicti mei in dicto regno hæredes quocumque termino non solverimus integre censum ipsum, et expectati per duos menses terminum ipsum immediate sequentes de illo ad plenum non satisfecerimus, eo ipso erimus excommunicationis vinculo innodati. Quod si in secundo termino infra subsequentes duos menses eumdem censum sine diminutione qualibet non persolverim, totum regnum Siciliæ ac tota terra prædicta Ecclesiastico erunt supposita interdicto. Si vero in tertio termino, nec infra duos menses proximos per plenam satisfactionem illius ejusdem census vobis duxerimus consulendum, ita quod transactis eodem tertio termino duobus proxime subsequentibus mensibus non sit de octo millibus unciarum hujusmodi primi termini ipsi Ecclesiæ integre satisfactum, ab eisdem regno et terra, ipsorumque jure cademus ex toto, et regnum ipsum et terra ad Romanam Ecclesiam integre et libere revertantur. Si autem de censu octo millium unciarum hujusmodi primi termini infra dictos tertium terminum et duos subsequentes menses plenarie satisfecerimus, nihilominus semper pro singulis octo millibus unciarum singulorum terminorum simili modo, si in eorum solutione cessaverimus, vel illa non solverimus, similes pœnas incurremus, salvis aliis pœnis et processibus, quæ vel qui de jure inferri vel haberi poterunt per Romanum Pontificem in hoc casu.

14. « Item promitto, quod in quolibet termino dabimus ego et mei in dicto regno hæredes vobis et successoribus vestris Romanis Pontificibus canonice intrantibus, unum palafredum album pulchrum et bonum, in recognitionem veri dominii eorumdem regni et terræ.

« Promitto insuper quod ego, postquam præfatum regnum vel tantum de ipso acquisivero et habuero, quod etiam si aliquæ civitates vel munitiones, vel aliqua loca ipsius regni adhuc rebellia mihi essent, reputer et possim ipsius regni rex et dominus reputari, solvam vobis et dictæ Romanæ Ecclesiæ quinquaginta millia marcarum sterlingorum per infrascriptos terminos, videlicet quod infra sex menses postquam dictum regnum acquisivero, prout dictum est, solvam vobis et eidem Ecclesiæ decem millia marcharum sterlingorum, et infra singulos sex menses successive solvam singula decem millia, donec tota prædicta quinquaginta millium marcharum sterlingorum summa fuerit integre persoluta. Quod si in hujusmodi terminis illa non solvam, liberum erit vobis et eidem Romano Pontifici contra me pro singulis terminis ad pœnas spirituales et temporales procedere, prout vobis vel ipsis videbitur expedire.

15. « Promitto etiam, ad hoc tam me quam hæredes meos in dicto regno obligans, quod quandocumque Romanus Pontifex, qui pro tempore fuerit, asseruerit vel dixerit Romanam Ecclesiam indigere, ita quod super indigentia hujusmodi ipsius Romani Pontificis simplici verbo stetur, ego vel mei in dicto regno hæredes requisiti ab eo in Urbem, in Campaniam, vel in Patrimonium B. Petri, in Tusciam, in ducatum Spoletanum, in Marchiam Anconitanam, et in præmissam civitatem Beneventanam et ejus territorium et pertinentias, quæ, ut præfertur, eidem remanebunt Ecclesiæ, ac in civitates Perusinam, Civitatem Castelli, Bononiensem, Ferrariensem et Avenionensem, et in comitatum Venaysinum, et in omnes alias terras ipsius Ecclesiæ ubicumque consistentes, trecentos milites equis et armis decenter munitos, et paratos, ita quod unusquisque ipsorum habeat quatuor equitaturas, vel tres ad minus, in Ecclesiæ prælibatæ obsequium et subsidium transmittemus per tres menses integros, meis et dictorum meorum in prædicto regno hæredum sumptibus et stipendiis semel tantum in anno, in servitio ejusdem Ecclesiæ moraturos, mensibus ipsis a die qua iidem milites terram mei dominii, vel fines mei districtus egressi fuerint per vulgares dietas et solitas computandas. Et si maluerit Ecclesia, eadem ingruente necessitate, super qua stetur verbo Romani Pontificis, ut dictum est, navali exercitu juvari, prædicti milites, debita taxatione et recompensatione præhabita, in navale stolium computabuntur. Et prædicta civitas Beneventana, quam hactenus Romana Ecclesia sibi retinuit, et in suum demanium et dominium cum omnibus juribus suis et pertinentiis reservavit, et totum tenimentum civitatis ejusdem cum sinibus ejus antiquis quos Romanus Pontifex, quandocumque, semel tamen, sibi placuerit, bona fide sibi distinguet, eidem Ecclesiæ, et in ejus proprietate libere remanebit, nullo jure in eis mihi vel cuicumque alii de regno prædicto retento, seu quomodolibet reservato, et quod nullum jus ego et mei in dicto regno hæredes acquiremus vel habebimus in eisdem, distinctioni quoque per Romanum Pontificem semel faciendæ, ut dictum est, stabimus ego et prædicti mei in dicto regno hæredes absque contradictione, seu refragatione quacumque, prout ipsa distinctio per litteras Apostolicas apparebit.

« Pro prædicta quoque civitate Beneventana reparanda reficienda, et refortificanda per Romanam Ecclesiam, exponam per septennium pro lignaminibus omnia nemora ipsius regni et terræ,

et omnem materiam ad ædificia opportuna, ut puta, lapides, arenam, quæ puteolana vocatur, cœmentum, et similia sine præjudicio juris personarum singularium ad unam dietam prope Beneventum : et promitto, quod præstabimus ego et dicti mei in præfato regno hæredes ipsis Beneventanis securitatem per totum regnum et terram prædicta : quodque privilegia dictæ civitatis a regibus et principibus concessa illibata servabimus, et omnia statuta per quondam Fredericum Romanorum imperatorem, seu quoscumque alios reges, aut per Joannam olim reginam Siciliæ facta contra libertatem civitatis ejusdem revocabimus, et in omnibus et per omnia, quæ libertates fuerint, cæteris regnicolis purificabimus illa, nec aliqua statuta, seu aliquas leges concedemus in posterum, per quæ dictæ civitati directe vel indirecte possit præjudicium generari, et pro Apostolicæ Sedis et beati Bartholomæi patroni civitatis ejusdem reverentia, fidentias ab omnibus remitti faciemus et remittemus eisdem. Fidentiarum autem remissio est concessio libertatis, ut cives Beneventani possint libere vineas et terras excolere, ipsarum fruges et fructus recolligere, et easdem vineas et terras vendere, et de ipsis pro sua voluntate disponere, sine aliqua vexatione vel munere, vel etiam datione.

16. « Promitto etiam, me et meos in eodem regno Siciliæ hæredes obligans, quod in dicta civitate, et ejus territorio, ac pertinentiis suis, quæ Romanæ remanebunt Ecclesiæ, vel in Urbe, seu in Campania vel Maritima, seu in Ducatu Spoletano, aut Marchia Anconitana, vel in Patrimonio B. Petri in Tuscia, aut in civitatibus Perusina, Civitatis-Castelli, Bononiensi, Ferrariensi, Avenionensi, et comitatu Venaysicensi, seu in aliis quibuscumque terris, aut demaniis, sive feudis ipsius Ecclesiæ ubilibet constitutis ex successione vel legato, aut venditione, sive donatione, aut alio quocumque jure vel titulo, seu contractu nihil unquam tam ego quam hæredes mei in dicto regno acquiremus vel vendicabimus, seu poterimus acquirere, vel quomodolibet vendicare, et nihil unquam recipiemus, vel habebimus, vel retinebimus, seu poterimus recipere, habere, vel etiam retinere, ac nullam potestariam, capitaniam, vel rectoriam, nullumque alium honorem, nullam dignitatem, seu potestatem senatoriam, vel quamcumque aliam administrationem, vel commendam; nec quodcumque aliud officium recipiemus, seu recipere poterimus, habebimus, seu retinebimus, vel habere, seu retinere poterimus in eisdem : hæc autem intelligo de illis heredibus meis, qui mihi in eodem regno Siciliæ succedent. Nolo enim quod delictum aliorum hæredum, qui succedent mihi in Comitatibus et aliis terris meis in pœnam hæredis, qui est mihi successurus in regno, aliquatenus extendatur. Ne vero hujusmodi alii hæredes mei contra ea, quæ in isto continentur articulo aliquo forsitan tempore venire præsumant, acquirendo, vel vendicando, aut recipiendo, vel habendo, seu retinendo sibi aliquod in terris in articulo isto expressis seu comprehensis, vel recipiendo, habendo seu retinendo in terris eisdem potestariam, seu capitaniam, vel rectoriam, vel aliquod aliud de his, quæ in articulo continentur eodem ; promitto tam me, quam ipsos hæredes meos obligans, quod nullus etiam hujusmodi aliorum hæredum meorum ullo unquam tempore sibi quicquam in eisdem terris acquiret, seu vendicabit, recipiet, et habebit, vel etiam retinebit, aut potestariam, seu capitaniam, vel rectoriam, vel aliquod aliud ex iis quæ, prout dictum est, in eodem articulo plenius exprimuntur, nec alicui eorum recipere, habere, vel retinere licebit. Quicumque autem ipsorum secus præsumpserit, eo ipso excommunicatus existat, nec ipse, nec ejus posteri in perpetuum possint in eodem regno succedere, si eis casu aliquo hujusmodi successio deferretur : sed ab illo repellatur omnino, et nihilominus ille, qui tunc ejusdem regni gubernaculis præsidebit, Romano Pontifici contra eum patenter assistere teneatur.

« Si vero ego vel aliqui mei in regno ipso hæredes prædictam civitatem Beneventanam, territorium, vel pertinentias ejus, quæ remanebunt, vel aliquam partem eorum, aut Campaniam, vel Maritimam, seu Urbem, vel Ducatum Spoletanum, aut Marchiam Anconitanam, seu Patrimonium B. Petri in Tuscia, aut Perusinam, Civitatem-Castelli, Bononiensem, Ferrariensem, et Avenionensem civitates, et comitatum Venaysinum, seu alias quascumque terras Romanæ Ecclesiæ ubilibet constitutas, vel aliquam ipsarum partem occupaverimus, vel occupari fecerimus, aut super iis offenderimus, vel molestaverimus etiam, seu fecerimus molestari, et postquam super hoc a Romano Pontifice moniti et requisiti fuerimus, vel si commode moneri aut requiri nequiverimus juxta ipsius Romani Pontificis assertionem vel dictum, postquam de hoc ipse publice et solemniter me vel hæredes ipsos monuerit, infra tres menses non restituerimus integre omnia occupata, eo ipso ab eorumdem regno Siciliæ et terra jure cadamus totaliter, ipsaque regnum et terram prorsus amittamus, et ad Romanam Ecclesiam libere devolvantur. Quod si etiam restituerimus occupata, nihilominus ad plenum de universis injuriis et damnis illatis ad mandatum ejusdem Romani Pontificis satisfacere teneamur.

« Promitto insuper tam me, quam hæredes meos alios in dicto regno obligans, quod ipsi hæredes mei, videlicet, qui mihi succedent in regno, occupare vel occupari facere easdem terras Romanæ Ecclesiæ, seu molestare aut molestari facere super illis eamdem Ecclesiam non attentabunt. Illi vero, qui secus attentaverint, præmissas pœnas incurrant, ut videlicet eo ipso sint excommunicati, et tam ipsi quam eorum posteritas in perpetuum ad successionem regni prædicti, si in

aliquo forte casu eadem successio devolveretur ad illos, nullatenus admittantur: et rex Siciliæ, qui tunc erit, teneatur assistere Romano Pontifici contra ipsos, prout superius est expressum.

17. « Promitto quoque, me et hæredes meos obligans, quod omnibus Ecclesiis tam cathedralibus quam aliis etiam regularibus et sæcularibus, necnon omnibus prælatis, et clericis, ac universis personis Ecclesiasticis etiam secularibus et religiosis, et quibuslibet religiosis locis plenarie dimittam et restituam, et dimitti et restitui faciam, et procurabo integre omnia bona eorum immobilia a quibuscumque ablata vel occupata sint et per quoscumque detineantur. Mobilia vero, quæ extant et poterunt inveniri, simili modo restituam et restitui facere procurabo eisdem, et quod hanc restitutionem faciam, seu fieri procurabo absque contradictione seu difficultate qualibet hoc modo, scilicet, quod statim in illa parte ipsorum regni et terræ, quæ mihi obediet, restitutio ipsa fiet, ipsaque postmodum successive consummabitur, sicut eadem regnum habebuntur et terra, ad mandatum et arbitrium aliquorum virorum discretorum deputatorum a Romano Pontifice, ad quorum mandatum bonorum et rerum immobilium et mobilium, quæ extant restitutionem plenam faciam, et fieri procurabo, ita quod ea, de quorum dominio, vel proprietate, seu possessione notorium fuerit, ad eorum arbitrium et mandatum reddam et reddi faciam. In dubiis vero per ipsos de plano, et absque judicii strepitu veritas diligentius inquiretur, ita quod sufficiat vocari camerarium, vel procuratorem, seu balivum, in cujus jurisdictione, vel balivia, seu territorio bona, de quibus agetur, consistent ad videndum jurare testes, qui in hujusmodi depositione deponent.

18. « Omnes insuper Ecclesiæ tam cathedrales quam etiam regulares, et sæculares, necnon omnes prælati et clerici, ac universæ personæ Ecclesiasticæ sæculares et religiosæ, et quæcumque religionis loca, cum omnibus bonis suis in electionibus, postulationibus, nominationibus, provisionibus et omnibus alias plena libertate gaudebunt, nec ante electionem, sive in electione, vel post regis assensus vel consilium aliquatenus requiretur: quam ubique libertatem promitto, quod ego et mei in ipso regno hæredes semper manutenebimus, et conservabimus, et manuteneri et conservari faciemus ab omnibus subditis nostris, et quod dictæ Ecclesiæ et personæ utentur libere bonis omnibus et juribus suis, salvo mihi meisque in dicto regno hæredibus jure patronatus in Ecclesiis, in tantum quantum in hac parte patronis Ecclesiarum canonica instituta concedunt, ubi antiqui reges Siciliæ hujusmodi jus patronatus in ipsis Ecclesiis habuerunt. Omnes etiam causæ ad forum Ecclesiasticum pertinentes libere et absque ullo impedimento agitabuntur, tractabuntur et ventilabuntur coram ordinariis et aliis Ecclesiasticis judicibus, et terminabuntur per eos; et si ad Sedem Apostolicam super hujusmodi causis appellari contigerit, tam appellantes quam appellati ad camdem venire Sedem pro appellationum prosecutionibus libere et absque inhibitione aliqua permittentur. Et promitto tam me, quam meos hæredes facturos, curaturos, et promissuros, quod sic agitari, tractari, et ventilari ac terminari possint; et quod sic appellari possit, et libere veniri. Sacramenta vero fidelitatis præstabuntur secundum antiquam et rationabilem consuetudinem, prout canonica instituta permittunt ab illis Ecclesiarum prælatis, quorum prædecessores antiqui illa Siciliæ regibus præstiterunt.

« Ab illis autem prælatis et Ecclesiis, qui regalia sive temporalia bona tenent. Si qui tamen sunt, qui hujusmodi bona teneant a domino regni, et aliis bonis temporalibus, et qui ratione hujusmodi bonorum ab antiquo consueverunt regibus et ipsis dominis temporalibus servitia exhibere, hujusmodi honesta et antiqua servitia secundum rationabilem et antiquam consuetudinem, et sicut instituta patiuntur canonica impendantur, salva tamen circa Ecclesiasticas et alias regulares et sæculares personas, et loca Ecclesiastica tam in faciendis provisionibus et electionibus confirmandis, quam in omnibus quibuscumque aliis, Romani Pontificis et Ecclesiæ Romanæ jurisdictione et auctoritate, plenaria et libera potestate. Revocabo etiam omnes Constitutiones seu leges per dictum Fredericum, vel reges Siciliæ, sive per Conradum ipsius Frederici filium, aut Manfredum quondam principem Tarentinum, aut per dictam Joannam, quæ regnum ipsum de facto detinet occupatum, editas contra Ecclesiasticam libertatem, nec statuta, nec Constitutiones aliquas edam, aut etiam promulgabo, per quæ juri et Ecclesiasticæ libertati derogetur.

19. « Promitto etiam, quod tam ego quam mei in dicto regno hæredes non patiemur, quod aliquis clericus, vel persona Ecclesiastica eorumdem regni et terræ, in civili vel in criminali causa, vel ad faciendum fidem de titulo, vel possessione clericatus conveniatur coram judice sæculari, nisi super feudis judicio petitorio conveniatur civiliter. Sed omnes Ecclesiæ, monasteria, hospitalia, ac alia pia et religiosa loca ac personæ Ecclesiasticæ omnimode erunt liberæ ac libera, et in nullo regi vel principi subjacebunt: et quod nullas tallias vel collectas imponemus Ecclesiis, monasteriis et locis prædictis, aut clericis et viris Ecclesiasticis vel rebus eorum; et quod in Ecclesiis vacantibus ego vel prædicti mei in regno hæredes nulla habebimus regalia, nullosque fructus, redditus et proventus: nullas etiam obventiones, ac nulla prorsus alia recipiemus ex eisdem; custodia earumdem Ecclesiarum interim libera remanente penes personas Ecclesiasticas, juxta canonicas sanctiones. Comites vero, barones, nobiles, et universi homines totius regni et terræ prædictæ vivent in ea libertate, et habe-

bunt illas immunitates, illaque privilegia, ipsisque gaudebunt, quas et quæ tempore claræ memoriæ Guillelmi II Siciliæ regis, et aliis antiquis temporibus habuerunt.

20. « Et promitto, quod ego et prædicti mei hæredes, ipsos prædictis libertate, immunitatibus et privilegiis permittemus gaudere et in dicta vivere libertate, et quod omnes exules regni Siciliæ et terræ prædictæ, cujuscumque conditionis existant, ad mandatum Ecclesiæ reducemus in regnum et terram prædicta, ipsisque de bonis et juribus eis debitis restitutionem plenariam faciemus et fieri procurabimus, et quod in hujusmodi restitutione secundum præscriptam formam in capitulo de bonis Ecclesiarum restituendis contentam, tam in notoriis quam in dubiis procedemus et permittemus procedi ; et quod omnes captivos et obsides, qui tenentur in regno et terra prædictis, Romanos, regnicolas et alios de terra Ecclesiæ, Tuscos, Lombardos, et illos de Marchia Tarvisina bona fide restituam libertati pro posse : et quod omnes concessiones, ac donationes, et infeudationes factas per vos dominum Urbanum papam VI nobili viro Francisco Prignano principi Capuano, et suis hæredibus ex suo corpore legitime descendentibus de Principatu Capuæ, Ducatu Amalphitano, Comitatibus Casertano, Fundano, Menerbini et Altemare, et civitatibus Aversana, Cajetana, Insulana, Capritana, Castrimaris, de Scabia, Surrentina, et terris Nuceriæ ac Summæ, necnon aliis civitatibus, castris, terris, villis, fortalitiis, et locis, ac bonis mobilibus et immobilibus, feudalibus, et Burgensaticis, cum mero et mixto imperio, et quibuslibet aliis rebus cum eorum hominibus et vassallis, ac honoribus, prærogativis, juribus et jurisdictionibus, redditibus, proventibus , et obventionibus , ac pertinentiis universis contentas, et expressas in diversis litteris nostris super his confectis, penitus salvabimus et salvari procurabimus, nec per hujusmodi regni et terræ prædictorum concessionem mihi per vos factam præfato Francisco, vel hæredibus suis prædictis, quoad hujusmodi per vos concessa, donata, seu infeudata, et eorum proprietatem, seu possessionem præjudicium aliquod generetur. Sed ego et mei hæredes prædicti concessiones, donationes, et infeudationes hujusmodi, necnon concessionem officii magni camerarii dicti regni, eidem Francisco ad vitam ipsius per nos factam, ratas, et gratas habebimus, illasque servabimus, et manutenebimus, ac servari, et manuteneri faciemus bona fide, nec ullo unquam tempore contra illas directe vel indirecte, publice vel occulte per nos, vel alium, seu alios veniemus, aut quomodolibet faciemus. Deficientibus vero hujusmodi hæredibus dicti Francisci ex suo corpore legitime descendentibus, præmissa omnia in feudum ei concessa ad prædictum regnum libere revertantur. Jus etiam, quod aliis Ecclesiæ Romanæ fidelibus in aliis civitatibus, castris, villis, terris, seu locis a Romanis Pontificibus, vel regibus seu principibus sibi concessum obtinent, necnon jus, quod privati a jure, vel processu vestro occasione damnati schismatis olim habebant, si eos abjurato prius schismate per vos restitui contingat, etiam penitus salvabimus, et salvari curabimus, nec per hujusmodi regni et terræ concessionem Comitatuum, seu concessorum cuiquam, quoad proprietatem, seu possessionem, præjudicium generetur, regis in iis omnibus jure salvo.

21. « Promitto etiam quod nullam confœderationem , seu pactionem, vel societatem cum aliquo imperatore, rege, seu principe, vel barone, Sarraceno, Christiano, vel Græco, aut cum aliqua provincia, seu civitate, aut communitate, vel loco aliquo scienter contra Romanam Ecclesiam, vel in damnum Ecclesiæ faciam : et si eam fecero ignoranter, teneor et promitto ad mandatum Ecclesiæ Romanæ revocare. Promitto etiam, quod habebo mille ad minus bonorum militum comitivam, quorum quilibet equitaturas quatuor secum habebit. Habebo etiam trecentos balistarios, et tot alios bellatores, quot ad prosecutionem negotii sufficere videbuntur, et usque ad duodecim dies a præsente die computandos, sic munitus cum tota hujusmodi comitiva mea esse tenear infra regnum Siciliæ, vel terram prædictam, nisi forte hostium obstaculo impediar, vel occursu ; quorum impugnationi et debellationi, quam diu taliter munitus perseveranter institero, intelligar negotium persequi, nec tempus dictorum duodecim dierum mihi currat. Quod si ego sic munitus usque ad terminum hujusmodi tali non præpeditus obstaculo non fuero infra eadem regnum vel terram cum comitiva hujusmodi constitutus, vel in quocumque casu me prosecutioni negotii non impendente operam opportunam, et in eisdem regno et terra infra ipsos duodecim dies non fuero sic munitus, liberum erit vobis , aut Romano Pontifici successori vestro, et in potestate vestra, seu ipsius successoris remanebit dicere, pronuntiare, vel proferre in scriptis, vel sine scriptis de consilio, vel sine consilio fratrum vestrorum, me vel alio etiam quocumque, cujus forsan interest, non vocatis, et absque omni juris solemnitate, concessionem et investituram mihi et meis hæredibus de regno, et terra prædictis factas, vacuas omnino esse, nullumque robur et valorem habere, et eas revocare, cassare et irritare, et ipsas cassas et irritas nuntiare.

« Liberum quoque erit vobis, vel successori vestro Romano Pontifici hoc idem facere, si quod absit, tam gravi et longa præpeditus valetudine, vel morte præventus dictum negotium juxta eamdem formam non assumpsero, vel assumptum non fuero prosecutus, nisi forte talis persona, et tam idonea juxta formam eamdem vices meas, vel meorum hæredum in hac parte suppleverit, quæ merito ad hoc sufficiens possit, debeat a Romana Ecclesia reputari. Quod si forsan ego alio impedi-

mento fuero irretitus, et hoc significavero vobis, aut eidem successori vestro Romano Pontifici, tunc liberum erit vobis, vel eidem successori, et in potestate remanebit vestra vel ipsius, vel dicere, pronuntiare, aut proferre juxta formam in capitulo ipso contentam concessionem, et investituram hujusmodi mihi, et meis hæredibus factas de regno et terra prædictis vacuas omnino esse, nullumque robur vel valorem habere, ac eas revocare, cassare et irritare; et ipsas cassas et irritas nuntiare, vel talem personam, et tam idoneam assumere, vel admittere ad dictum regnum, quæ merito ad hoc a vobis, vel ipso successore vestro sufficiens reputetur. Denique omnes præmissas conditiones, quæ in persona mea apponuntur circa meos etiam in dicto regno hæredes et successores, intelligo et volo esse dictas, salvis omnibus, quæ circa alios hæredes meos ordinata consistunt, prout superius est expressum.

22. « Forma autem juramenti per me præstiti et per meos in dicto regno hæredes præstandi talis est : Ego Carolus Dei gratia rex Siciliæ plenum homagium et ligium vassalagium faciens vobis domino meo domino Urbano papæ VI et Ecclesiæ Romanæ pro regno Siciliæ, et tota terra, quæ est citra pharum, usque ad confinia terrarum ipsius Ecclesiæ, excepta civitate Beneventana cum toto territorio et omnibus districtibus et pertinentiis suis secundum antiquos fines territorii, pertinentiarum et districtus civitatis ejusdem, per Romanum Pontificem distinctos, vel in posterum distinguendos, ab hora in antea fidelis, obediens ero beato Petro, et vobis domino meo domino Urbano, divina providentia papæ VI, vestrisque successoribus canonice intrantibus sanctæque Apostolicæ Romanæ Ecclesiæ. Non ero in consilio aut consensu, vel facto, ut vitam perdatis, seu perdant, aut membrum ; vel capiamini, aut capiantur mala captione. Consilium, quod mihi credituri estis per vos, aut per nuntios vestros, vel per litteras ad vestrum vel eorum damnum scienter nemini pandam, et si scivero fieri, vel procurari, seu tractari aliquid, quod si in vestrum, vel eorum damnum, illud pro posse impediam, et si hoc impedire non possem, illud vobis vel eis significare curabo. Papatum Romanum et regalia sancti Petri, tam in regno Siciliæ, et terra prædictis, quam alibi existentia, adjutor eis ero ad retinendum, defendendum, ac recuperandum, et recuperata manutenendum contra omnem hominem, universas, et singulas conditiones suprascriptas, et contentas in vestris litteris Apostolicis super ipsorum regni, et terræ concessione confectis, ac omnia singula, quæ continentur in eisdem litteris plenarie adimplebo, et inviolabiliter observabo, et nullo unquam tempore veniam contra illa.

23. « Item Roberto, olim Basilicæ XII Apostolorum cardinali, vulgariter dicto Gebennensi, nunc antipapæ, qui se Clemens VII nominat, Anglico olim Albanensi, Joanni olim Penestrino, vulgariter dicto Lemovicensi, Bertrando olim Ostiensi, vulgariter dicto Glandacensi, episcopis; Guillelmo olim tit. Sancti Stephani in Cœlio Monte, vulgariter dicto de Agrifolio, Guillelmo olim tit. S. Vitalis, vulgariter dicto Mimatensi, Hugoni olim tit. SS. Quatuor Coronatorum, vulgariter dicto de Britannia, Guidoni olim tit. sanctæ Crucis in Jerusalem, vulgariter dicto Pictaviensi, Petro olim tit. S. Laurentii in Lucina, vulgariter dicto Vivariensi, Joanni olim tit. S. Marcelli, vulgariter dicto Ambianensi, et Geraldo olim tit. S. Clementis, vulgariter dicto Majoris-Monasterii presbyteris; Hugoni olim S. Mariæ in Porticu, vulgariter dicto S. Martialis, Guillelmo olim S. Angeli, Petro olim S. Mariæ in Via-Lata, vulgariter dicto de Verneio, et Petro olim S. Mariæ in Cosmedin, vulgariter dicto de Luna, diaconis cardinalibus, perditionis filiis, justo Dei judicio, auctoritate Apostolica condemnatis, et eorum sequacibus, ac dantibus eis vel eorum alicui auxilium, consilium vel favorem, cujuscumque fuerint præeminentiæ, ordinis, religionis, conditionis, aut status etiamsi pontificali, regali, aut reginali, vel quavis alia præfulgeant dignitate, etiam si fuerint Romanæ Ecclesiæ cardinales, seu aliis quibuscumque per Ecclesiam denotatis, vel in posterum denotandis, quandiu extra gratiam et communionem Sedis Apostolicæ permanebunt, non dabo quovismodo per me vel alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, auxilium vel favorem, nec ab aliis, quantum in me fuerit, et impedire potero, dari permittam, sed eos secundum posse meum, donec convertantur, juxta processus Apostolicos, prout justum fuerit, persequar et invadam. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia.

« Ego autem ad hoc privilegium, seu litteras præsentes vobis, domine papa, et dictæ Romanæ Ecclesiæ aurea Bulla bullatum, seu bullatas, in quo vel in quibus proprio juramento fateor et recognosco expresse regnum Siciliæ, et totam terram, quæ est citra Pharum, usque ad confinia terrarum Romanæ Ecclesiæ, excepta civitate Beneventana cum territorio et pertinentiis ejus, quæ Ecclesiæ remanebit eidem, ex sola gratia et liberalitate Sedis Apostolicæ mihi meisque hæredibus in feudum de novo concessa fore, nosque recepisse, ac tenere regnum et terram hujusmodi a vobis et dicta Ecclesia Romana sub pactis et conditionibus, forma et modo supradictis, et sub aliis, quæ in nostris litteris prædictis plenius continentur. Cæterum, ut præmissa omnia et singula, ac insuper, ut conditiones, conventiones et pacta, quæ inter vos dominum meum dominum Urbanum papam VI et Romanam Ecclesiam ex parte una, et me pro me meisque hæredibus ex altera intervenerunt, seu fuerunt apposita, prout in dictis vestris Apostolicis litteris plenius continentur, illibata perpetuo maneant, et inconcussam

semper obtineant firmitatem, ipsa omnia et singula juro, et per solemnem stipulationem promitto, quod ea plenarie adimplebo, et inviolabiliter observabo, nec ullo unquam tempore veniam contra illa. Sic me Deus adjuvet. In prædictorum autem testimonium et perpetuam memoriam præsens scriptum inde confici, et aurea Bulla regiæ majestatis impressa typario communiri feci.

« Acta fuerunt præmissa in Basilica principis Apostolorum de Urbe, præsentibus reverendissimis in Christo patribus et dominis Philippo tit. S. Susannæ, Poncello tit. S. Clementis, Rainulpho tit. S. Potentianæ, Bartholomæo tit. S. Marcelli, Bonaventura tit. S. Cæciliæ, Nicolao tit. S. Cyriaci presbyteris, Gentile S. Adriani, et Galeotto S. Agathæ diaconis dictæ Romanæ Ecclesiæ cardinalibus, ac reverendis patribus dominis Nicolao Panormitano, Petro Jadrensi archiepiscopis etc. » sequuntur testium nomina. « Dat. Romæ in dicta Basilica per manum discreti viri Angeli de Mari de Neapoli, secretarii et thesaurarii mei fidelis dilecti, in absentia logothetæ et protonotarii dicti regni, anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo primo, die prima mensis Junii, Pontificatus prædicti sanctissimi in Christo patris et domini domini Urbani, divina providentia papæ VI, anno quarto, et regni nostri et assumptionis ad præfatum regnum anno primo ».

24. *Carolus Neapolim victor ingreditur.* — Redimitum regio diademate Pontificia manu Carolum, observant Gobelinus [1] et Walsinghamus [2], traduntque nonnulli Urbis senatorem creatum, ut Romanorum copiis ad eripiendum abstrahendumque ex schismaticæ reginæ manibus regnum fultus esset. Ingentem etiam auri vim ipsi fuisse ab Apostolica Sede suppeditatam pro sumptibus in rem militarem faciendis, eaque de causa Urbanum [3] bona Ecclesiarum et monasteriorum ad octoginta aureorum millia distraxisse, conflasse argentea sanctorum signa, crucesque et calices et alia pretiosa ornamenta, refert Theodoricus e Niem [4]. Certe ærarium Pontificium ob id exhaustum, et Ecclesiarum bona oppignorata testatur Urbanus [5]. At Joanna, ut referunt vetusta Diaria Hectoris Pignatelli [6], dolore furens, XXII Martii die, Neapolitanæ urbis proceres excivit, inque lacrymas effusa belli subsidia poposcit, atque ejus vir Otho Caroli adventum præsentiens XIV Maii signa ad regni limitem promovit, quasi in Romanum agrum irrumpere pararet: sed XXVIII Junii a S. Germani oppido propulsatus est a Carolo, qui inde Nolam se recepit, atque undecima Julii die cum Neapolitanis ad se excitis pactiones iniit: quem cardinalis e Sangro Apostolicæ Sedis legatus, Franciscus nepos Pontificius, necnon dux Andriæ, et alii proceres stipabant.

Brevi ad spem subinde eventus respondere Carolo, populis in ejus fidem ac potestatem venientibus, atque ideo Othone Brunsvicensi pugnam inire non auso, exercitum Neapolim XVI Julii duxit, moxque a populo patefactæ illi urbis portæ. Prædixerat Joannæ reginæ, sibi viriumque magnitudini præfidenti S. Catharina Senensis [1], scilicet populos infidos illi futuros, quos ipsamet a vita ad mortem, a veritate ad errorem traduceret, divelleretque a Christi in terris vicario, ut antichristo erroris magistro conjungeret; ac rursus Neapolitanorum deditionem prænuntiarat [2], repetita prophetica sententia [3]: *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat qui custodit eam.* De rebus a Carolo tum præclare gestis hæc scribit Walsinghamus [4]: « Intravit in manu forti; possessurus terram illam, et nemine resistente pervenit in pace Neapolim civitatem metropolitanam regni, ubi cum honore decenti a civibus est susceptus: et ut successus corresponderent, et juxta domini papæ vaticinium, dicentis in quodam sermone habito ad populum ejusdem Caroli Pacis: Est tibi, fili charissime, non abs re cognomen inditum, quoniam proficisceris in pace, et pax erit tibi in ingressu tuo, pax in progressu, et pacis successione gaudebis »; nimirum si in Dei Ecclesiæque obsequio perstitisset.

Exceptus triumphatoris more Neapoli Carolus, reginam in arce munitissima, cui Ovi nomen inditum, obsidione cinxit, cum Otho præcipiti fuga per pontem dilapsus Aversam se recepisset: tum vero perterrita Joanna, misso vigesima Augusti die Ugone Sanseverinate interprete in deditionem Caroli se venturam est pollicita, ni labente quatriduo eam Otho Brunsvicensis liberaret. Is itaque instructa triplici acie reginæ opem ferre XXIV Augusti conatus est; sed in prima certaminis impressione, amissis pluribus e suis cæsoque comite Montisferrati, ab hostibus circumfusus ruente equo in terram evolutus captusque, et in carcerem conjectus est: quo adverso casu consternata regina, sive blandis verbis a victore Carolo delinita, suisque obcæcata sceleribus, se suaque una cum arce Carolo permisit: ad quam pericuto liberandam serius, nimirum decima Septembris, decem provincialium triremes ad portum appulerunt [5]. De ejus carcere ac nece proximo anno dicetur.

25. Universæ interim regni provinciæ, proceresque omnes, exceptis Casertano, Ariani et Fundi comitibus, quos ob navatam Joannæ jussu conflando schismati operam gravissimis censuris ab Urbano defixos, atque omni ditionum suarum jure eversos vidimus, sub imperium Caroli concesserunt septem mensium cursu, ut Hector Pignatellus [6] refert in Diariis suis; quam victoriam Dei potentiæ S. Antoninus [7] adscribit: « Totum,

[1] Gobel. in Cosmod. ætat. 6. p. 76. c. 76. — [2] Walsing. hist. Angl. in Rich. II. — [3] Urb. Vit. script. et Collen. l. v. — [4] Theod. e Niem. l. II. c. 22. — [5] Lib. I. p. 282. — [6] Diar. Ms. Hectoris Pignat. in Diar.

[1] S. Cath. Ep. CCCIX. — [2] Ep. CCCVI. — [3] Ps. XXVI. — [4] Walsing. in Rich. II. sub an. 1382. — [5] Summ. hist. Neap. l. IV. et Diar. Ms. Neap. — [6] Hect. Pign. Diar. Ms. Neap. — [7] S. Anton. tit. XXII. c. 2. § 7. et Leon. Aret. hist. Flor. l. IX.

inquit, regnum sub dominio hujus Caroli III fuit, operante Deo magis quam virtute humana». Quod idem confirmat Gobelinus, qui ubi Othonem cessisse via Carolo venienti, ut a tergo adoriretur, dum Neapolitani a fronte resisterent, suaque delusum spe descripsit [1], subjicit : « Ex his perpendi potest liquide domini Urbani papæ benedictio quantæ fuerit efficaciæ, cum rex Carolus absque belli conflictu sibi tanta subegit, ipsiusque maledictionis sententia in quanta dispendia adversantes sibi deduxit, cum domina Joanna Siciliæ regina, Provinciæ et Pedemontii comitissa, maritusque ejus dux Otho tot divitiis tantaque potentia fulti, sunt tam subito ad infelicitatis invia dejecti : quis enim hæc audiens, ipsa ultionis modo divino contigisse negaret ? » Paulus vero Æmilius [2] inde corroboratam rem Catholicam addit gravi hac sententia : « Dedita Joanna, et captus Otho multum dignitatis addidit causæ Urbani, ut divinum Numen ipsum stare ab eo, oppugnare damnareque consilia Clementis videretur ».

26. *Schismatici præsules exauctorati, et novi cardinales creati.* — Exscindendis porro schismatis fibris desudatum est a prædicto cardinale e Sangro Apostolicæ Sedis legato, qui Carolo in superiori expeditione adjunctus fuerat, præsulesque schismatici dignitatibus et opibus exuti [3] sceleris pœnas luerunt. Inter hos Gifonius pseudocardinalis, ut ait Hector Pignatellus [4], in templo S. Claræ sacro solemni ritu pileum cardinalitium purpuramque abjecit, professus Clementem non esse verum papam, sed vitio creatum : moxque in medio templo purpura ejus et pileus subjectis facibus XVIII Septembris sunt incensa, ipseque una cum abbate Pedegussæ et tribus aliis in carcerem conjectus est. Redacto ita in potestatem Caroli Neapolitano regno, regina Margarita die festo S. Catharinæ virginis et martyris a legato Apostolico corona regia redimita est. Tum ab Urbano VI die mensis Decembris aliqui præsules, ut refert Alfonsus Ciacconus ex Annalibus Neapolitanis et Trivultianis, adsciti sunt in cardinalium senatum, scilicet Marinus e Judice Amalphitanus ex archiepiscopo Tarentino presbyter S. Pudentianæ tit. Pastoris creatus, Landulphus Neapolitanus ex designato archiepiscopo Barensi, creatus diaconus S. Nicolai in Carcere Tulliano, Petrus sive Perinus Thomacellus Neapolitanus ex protonotario Apostolico, diaconus S. Georgii in Velabro, postea titulo presbyterali S. Anastasiæ ornatus, qui in Pontificatu Urbano succedens, Bonifacius IX est appellatus, et Thomas Ursinus de Manupello Romanus ex protonotario Apostolico diaconus cardinalis S. Mariæ in Dominica renuntiatus. Confirmare hac ratione Neapolitanos in sua fide arbitrabatur Urbanus, cum nova bella sunt exorta : nam secundos rei Catholicæ successus confundere primum cœpit amplificandæ Pontificii nepotis dignitatis cupiditas : Franciscus enim Prignanus, cui Urbanus Capuæ principatum, ut vidimus, et alios amplissimos Comitatus ex pactis cum Carolo rege initis contulerat, possessionem Capuæ XXIV Septembris a rege Carolo exegit [1]. At is regiæ dignitatis asserendæ cupidus, cum ex Capuæ aliorumque Principatuum laceratione regnum labefactaretur, et pravum ab Urbano daretur exemplum, ut inter Pontificum nepotes regnum posthac divideretur, et exinde innumera bella oriunda forent, sacramenti Urbano præstiti fidem contempsit, tanquam injuria illud extortum fuisset, atque in publicum regni damnum cederet.

Crevit etiam alia bellorum seges, quæ antipapæ studiis adolevit : nam Joanna exauctorata, ut Diaria Hectoris Pignatelli referunt [2], cum se in discrimen adductam expavesceret, comitem Casertanum, atque Angelusium Sarnensem miserat cum amplissimis mandatis, ut Ludovicum Andegaviæ comitem, regis Francorum fratrem, in filium ac regni hæredem cooptarent, ut antea diximus, instituerentque regni et reginæ liberatorem, in quem Avenionensis pseudopontifex [3], postea ea defuncta, quasi regnum Neapolitanum illius juris ac potestatis esset, illud iisdem legibus transfudit, quibus Carolus Clementis IV beneficentia liberalitateque acceperat : qua de re ejusdem antipapæ Vitæ scriptor meminit. Exinde divulsi sunt relicti a Joanna Principatus : Provinciæ enim, Folkarquerii, et Pedemontis Comitatus Ludovici dominatum admisere, haud ita tamen, quin Massilia et Arelatum, multaque oppida ad Carolum Dyrrachinum spectarent, ut scriptor Vitæ antipapæ tradit ; unde magni tumultus, præcipue apud Aquenses, concitati sunt, ut constat ex litteris antipapæ [4] quibus pseudoarchiepiscopum sanguine Aquensium in civili eo bello cruentatum ficte expiat (1).

[1] Gobelin. in Cosmodrom. æt. 6. c. 76. — [2] Paul. Æmil. In Carol. VI. — [3] Theod. e Niem. l. I. — [4] Hect. Pign. in Diar. Ms.

[1] Hect. Pign. in Diar. Neap. — [2] Id. ib. Collen. hist. Neap. l. V. et Summont. l. III. c. 4. — [3] Ext. ea Diplom. l. VII. Clem. antip. p. 175. et in arch. Neap. — [4] Lib. VIII. p. 121.

(1) Carolus de Pace, Dyrrachii princeps, regis Ungariæ frater, hoc ipso anno coronam regni Neapolitani et Apuliæ, ex ipsis Urbani VI manibus traditam, accepit. Annum notat annalista, diem et mensem silet, cujus tamen defectum supplent æquales eorum temporum scriptores Itali, Nerius scilicet, Donati filius, qui ad hunc usque annum Senensium rerum Chronicon anno MCCCLII cœptum continuavit rer. Italic. tom. XV, et anonymus Mediolanensis rer. Italic. tom. XVI, qui ambo diem II Junii, quæ tunc festo Pentecostes solemnis erat, assignant. Ex quo intelligimus obsolevisse tunc morem illum, quo principes ante coronam adeptam, non quidem reges, sed reges electi nuncupabantur. In iis enim Caroli litteris, ante Pentecostem datis, quas annalista hic recitat, regis titulum siue addito sibi rex electus Carolus usurpat. Porro Urbanus non tantum Apuliæ et Neapolis regem Carolum, sed et Urbis senatorem renuntiavit, quod cum annalista ex recentiorum tantummodo scriptorum testimonio notet, certum assertumque lectoribus nostris faciendum duxi auctoritate Sozomeni auctoris synchroni, qui in historia Pistoriensi idem affirmat. MANSI.

27. *Revocandis ad Ecclesiam schismaticis data opera.* — Cum vero luctuosissimo illo tempore alii a vero Christi vicario deficerent ad antipapam, alii discusso errore ad Ecclesiæ Romanæ sinum transvolarent, visum est Urbano in deficientes severitatem adhibere, qua de re Jacobo Dardano A. S. N. data imperia; alios vero sinu Ecclesiæ amantissime excipiendos, quibus præscripta [1] est damnandi schismatis formula [2] suis concepta verbis, quæ ad Rolinum episcopum Virdunensem missa est :

« Rolino electo Virdunensi.

« Dominus noster verus et bonus pastor, qui animam suam posuit pro ovibus suis, et qui venit animas hominum salvare et non perdere, imitatores vult esse nos suæ pietatis, ut peccantes quidem justitia exerceat, conversos autem a sua misericordia non repellat. Cum itaque ad nostrum, non sine magno mentis jubilo fide dignis relatibus sit deductum auditum, quod quamplures personæ utriusque sexus, tam Ecclesiasticæ quam sæculares, tuæ ac Metensis et Tullensis civitatum et diœcesum, quæ falsis et diabolicis suggestionibus deceptæ damnabili viro, et perpetuæ maledictionis alumno Roberto, olim Basilicæ XII Apostolorum presbytero cardinali, nunc antipapæ, qui se Clementem papam VII ausu temerario nominare præsumit, etiam post et contra processus per nos contra ipsum Robertum, et quoscumque ejus fautores et sequaces, ac adhærentes eidem factos, et solemniter publicatos, et ipsum Robertum tanquam schismaticum et hæreticum puniendum sententialiter condemnavimus, adhærere et favere damnabiliter præsumpserunt, ad cor reversæ suosque cognoscentes errores, ad unitatem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, cui licet insufficientibus meritis auctore Domino præsidemus, redire desiderant, si a sententiis et pœnis, quas propter adhæsionem et fautoriam incurrerunt, salubriter absolvantur; nos cupientes saluti personarum hujusmodi providere, ac de discretione tua in Domino gerentes fiduciam specialem, tibi absolvendi auctoritate Apostolica in forma Ecclesiæ consueta personas ipsas ab hujusmodi pœnis et sententiis, abjurato tamen per eas prius schismate, et publice retractatis erroribus, in quibus fuerunt involutæ, et præstito per singulas ipsarum personarum juramento fidelitatis, juxta formam inferius annotatam de stando nostris et Ecclesiæ Romanæ mandatis, ac injunctis eis per te pro modo culpæ pœnitentia salutari, et aliis quæ de jure fuerint injungenda, plenam et liberam concedimus tenore præsentium facultatem.

28. « Forma autem juramenti prædicti talis est : Ego N. comperto divisionis et schismatis laqueo, quo tenebar, credendo, fovendo et adhærendo perditionis alumno Roberto, olim cardinali Gebennensi, qui ausu sacrilego se Clementem VII nominare præsumit, et aliis credentibus, faventibus, receptatoribus, adhærentibus, defensoribus, complicibus, sequacibus eorum, præstando auxilium, consilium vel favorem, et propterea diutina mecum deliberatione pertractans, prona et spontanea voluntate ad unitatem Sedis Apostolicæ divina gratia reversus, fateor publice me errasse, et de præsenti tenere fidem Catholicam, et credere et tenere quidquid credit, tenet et docet sancta mater Ecclesia, cui præest dominus noster dominus Urbanus, divina providentia papa VI, et quod idem dominus Urbanus fuit et est verus Romanus Pontifex et verus vicarius Jesu Christi, Petrique successor canonice electus, inthronizatus et coronatus in Romanum Pontificem per cardinales, ad quos, vacante Sede per obitum sanctæ memoriæ domini Gregorii XI, electio, inthronizatio et coronatio pertinebat : quodque præfatus alumnus perditionis Robertus, olim cardinalis Gebennensis, non est papa, sed antipapa, apostaticus et schismaticus manifestus; et quod ipse tanquam antichristus, et invasor et destructor totius Christianitatis, et a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ separatus, a Christi fidelibus persequendus est, donec ad cor reversus suos recognoscat errores, et ad gremium revertatur Ecclesiæ antedictæ; et quod tam ipse Robertus, quam omnes eidem in hac parte adhærentes, credentes, receptatores, defensores, complices, fautores et sequaces ejusdem fuerunt et sunt veri schismatici, apostatici, excommunicati, anathematizati, et divisi, ac separati a communione fidelium, et ab unitate sanctæ Dei Ecclesiæ, et tanquam hæretici puniendi, et ut tales fuisse et esse juste et sancte de schismate, credentia, fautoria, adhæsione, sequela et erroribus prædictis condemnatos, incidisse in pœnas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, et in dictis processibus contentas et declaratas. Et ne simulate reversus existimer, sub honoris mei casu, et anathematis obligatione, et sub pœna, quæ relapsis a jure vel ab homine imponi deberet, anathematizo et abjuro omnem hæresim et schisma, et nominatim damnatum schisma, credentiam et adhæsionem præfati Roberti, et me ad idem schisma, de quo Redemptoris nostri gratia ereptus sum, nunquam reversurum; sed semper me in unitate sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, cui præest præfatus dominus Urbanus, mansurum : ac sponte promitto, et non ficte, sed voluntarie, et sincere juro ad sancta Dei Evangelia corporaliter per me tacta, quod stabo et parebo mandatis Ecclesiæ, et dicti domini nostri papæ super rebellionibus, fautoriis et cæteris pœnis et sententiis, quas ob præmissa et ea tangentia incurri; et quod dicto domino nostro papæ, et ejus successoribus canonice intrantibus obediens et fidelis de cætero ero, et eis reverentiam debitam exhibebo. Non ero in consilio vel tractatu, quod vitam perdant aut membrum, vel capiantur mala captione. Consilium, quod mihi tradituri sunt per

[1] Urb. tom. I. p. 74. — [2] Lib. IV. p. 198.

nuntium aut litteras ad ipsorum damnum vel præjudicium nemini pandam vel communicabo; et si scivero fieri vel tractari aliquid, quod in ipsorum damnum vel præjudicium vergat, illud pro posse impediam, ne fiat; et si id impedire non potero per me, hoc eis aut alii seu aliis per quem, vel per quos id credam ad eorum notitiam pervenire personaliter, vel per litteras, aut per nuntios significare curabo. Papatum Romanum, et regalia S. Petri, ac jura et jurisdictiones præfatæ Romanæ Ecclesiæ, et dicti domini nostri papæ majestatem, honorem, statum illæsos manutenebo totis viribus et defendam, ac adjutor ero ad conservandum et recuperandum, et recuperata manu tenendum contra omnes homines, et specialiter contra præfatum Robertum antipapam, et quoscumque sibi credentes, adhærentes, fautores, receptatores et defensores, complices et sequaces ejusdem, cujuscumque præeminentiæ, ordinis, religionis, conditionis vel status existant, etiamsi pontificali, regali seu reginali, vel quavis alia præfulgeant dignitate Ecclesiastica vel mundana, etiamsi fuerint dictæ Romanæ Ecclesiæ cardinales; et contra quoscumque per dictam Ecclesiam denotatos, vel in posterum denotandos, quandiu extra gratiam et communionem prædictæ Ecclesiæ permanebunt, nec cum præfatis schismaticis, apostaticis et rebellibus, vel eorum complicibus, fautoribus, et sequacibus quandiu stabunt in rebellione Ecclesiæ, seu aliis hæreticis et schismaticis et rebellibus, ac illorum fautoribus, sequacibus per dictam Ecclesiam denotatis, deinceps ero, nec eis, seu quibuscumque aliis contra dictam Ecclesiam, et dominum nostrum papam dabo auxilium, consilium vel favorem per me, vel per alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte, nec ab aliis quantum in me fuerit, si id impedire potero, præstari seu dari permittam, nec cum dictis schismaticis, apostaticis et rebellibus, aut quibuscumque aliis in rebellione præfatæ Ecclesiæ existentibus contra ipsam Ecclesiam colligationem vel conspirationem faciam sive ligam; sed eos et eorum quemlibet juxta tenorem processuum prædictorum pro posse meo persequar, et invadam et invadi faciam donec convertantur, et reducantur ad gremium dictæ Ecclesiæ. Sic me Deus adjuvet, et hæc sancta Dei Evangelia. Dat. Romæ apud S. Petrum IV kal. Novemb., Pontificatus nostri anno IV ».

29. *Conventus Salmanticensis, in quo rex Castellæ contra Urbanum dat sententiam.* — Inter hæc, cum OEcumenicum Concilium ob schismaticorum improbitatem celebrari non posset, varia conventicula a principibus sunt coacta, in quibus quis colendus Pontifex, quive spernendus decernendi auctoritatem sibi arrogarunt; inter quos Joannes Castellæ rex a Gallis, quibus erat conjunctissimus ob partum a parente suo eorum armis regnum subornatus, Petro e Luna antipapæ emissario suadente, Salamanticæ injustam contra Christi vicarium sententiam tulit[1], et quidem admodum improvide, quippe qui certo sciret Carolum V Francorum regem morti proximum latæ similis sententiæ pœnituisse, atque ad Concilium OEcumenicum de ea controversia referendum censuisse : prætermisso autem dandæ operæ, ut illud cogeretur, studio, pseudocardinalium mendaciis delusus, præsertim Petri Florentini et Simonis Mediolanensis, qui superiori anno ad antipapam defecerant, cum Urbani severitatem veriti, ut diximus, ad eum redire non essent ausi, pseudopontificem colendum suis ita edixit[2]:

30. « Joannes Castellæ rex, etc.

« Dudum vacante ultimo sacrosancta Sede Apostolica per obitum felicis recordationis Gregorii papæ XI, et ad claræ divæque memoriæ illustrissimum principem dominum Henricum regem Castellæ et Legionis genitorem nostrum dilectissimum, tunc in humanis agentem, tandem deducto, quod reverendissimi in Christo patres domini S. R. E. cardinales, ad quos tunc Romani Pontificis electio pertinebat, in Urbe constituti, in qua idem dominus Gregorius diem ejus persolverat ultimum, elegerant de mense Aprilis anno Domini millesimo trecentesimo septuagesimo octavo in papam dominum Bartholomæum, tunc archiepiscopum Barensem, eumque inthronizaverant et coronaverant, prout ex more hactenus solitum extiterat, qui et Urbanus papa VI vocari voluerat; idem illustrissimus quondam genitor, credens electionem, et omnia inde secuta secundum sanctorum Patrum sancita canonica præcessisse, licet ut unus ex Christianissimis regibus orbis eidem electo, ut Romano Pontifici aliquandiu adhæsisset, tamen ex post clare sibi constito per litteras authenticas collegii dominorum cardinalium prædictorum de electione seu publicatione facta in civitate Anagniæ per cardinales antedictos contra prætensam electionem, utpote per violentam impressionem Romanorum, ut dicebant, extortam, et etiam contra personam dicti electi tanquam invasoris et occupatoris sanctæ Sedis memoratæ, eidemque nostro genitori sæpe dicta patefacta electione secunda, quam domini cardinales prædicti collegialiter in unum convenientes in civitate Fundorum de mense Septembris anni ejusdem de persona reverendissimi in Christo patris domini Roberti, tunc cardinalis Gebennensis, eum eligendo in papam, qui Clementis papæ VII sibi nomen assumpserat; et quod iidem domini cardinales ad electionem dicti domini Gebennensis in papam processerunt secundum canonicas sanctiones, ut dicebant, et eidem, ut papæ, continue ex tunc adhæserant et adhærebant, prout adhærent hodie, consilio et deliberatione maturis præhabitis, ac prælatis et aliis proceribus, virisque

[1] Tom. IV. de schism. p. 29. Mar. l. XVIII. c. 4. et Vit. antip. script. apud Bosq. — [2] Tom. IV. de schism. p. 29.

famosis et doctoribus utriusque juris, ac in theologia magistris regnorum prædictorum advocatis, ordinavit omnino viribus totis vacare velle ad veritatem indagandam hujus gravissimi negotii, maximique ponderis pro sua et nostra, ac omnium regnicolarum ipsius totiusque regni sui statu et salute tranquillis secundum Deum et rectam justitiam, ad dexteram non declinans, nec ad sinistram, et interim indifferentem se realiter constituit, ut melius dono sancti Spiritus cernere posset quis illorum Apostolicus esset : qui denique in indifferentia manens antedicta, quanquam ad aliquos actus singulares pro carpenda hujusmodi veritate processisset, ulterius progredi nequivit, sublatus de medio, Deo spiritum devote reddens, qui creavit illum.

31. « Nos autem, qui Altissimi gratia illustrissimo genitori nostro memorato in regnis antedictis immediate successimus, cupientes ad effectum deducere, quæ salubri fuerant per eumdem inchoata principio, eamdem indifferentiam pura et sincera mente continuantes, toto posse operam dedimus pro uberiori ac verissima informatione causæ hujusmodi reportanda : destinavimus enim certos nostros fideles et juratos magnæ scientiæ, conscientiæ et experientiæ viros ad ambos electos, ut ab eis reciperent, et ab aliis secrete quas poterant informationes, prout eis expedire videretur, in negotio antedicto, et in scriptis redacto nobis deferrent : qui tam a primo electo in Roma et a secundo electo in Avenione receperunt quæcumque eis dicere voluerunt pro ostensione juris eorum , quam etiam depositiones nonnullorum testium juratorum nominatorum per dictos electos, et aliorum secrete receptorum, eis insciis, in facto hujusmodi redegerunt in scriptis, necnon et a reverendissimis in Christo patribus dominis Florentino et Mediolanensi cardinalibus Italicis, qui similiter, ut dicebatur, in indifferentia manebant, et qui in ambabus dictis electionibus præsentes fuerant, aliquas informationes habuerunt. Quæ omnia nostri nuntii memorati ad nos fideliter reportarunt, et cum eis venerunt venerabilis pater dominus Franciscus episcopus Faventinus, et dilectus noster Francisquinus de Papia, legum doctor, nuntii ad nos specialiter destinati pro causa hujusmodi per dictum primum, qui secum portarunt sub Bulla dicti primi electi ad nos directa casum secundum seriem totam, et veritatem suæ electionis, et aliorum per dominos cardinales ante eorum declarationem, seu publicationem memoratam Romæ et in Anagnia gestorum continentem : nosque iis non contenti, reverendum patrem dominum Alvarum episcopum Zamorensem, decretorum doctorem, nostrum fidelem et consiliarium dilectum, virum magnæ scientiæ et doctrinæ, et negotiorum maximam peritiam habentem, destinavimus specialiter ad dominos Florentinum et Mediolanensem cardinales antedictos ob hanc causam, cum quibus in civitate Niciensi pluries fuit, et ad nostram præsentiam, informatus per eos plene de iis, quæ noverant in negotio prædicto cum eorum propriis scripturis rediit. Et interim nos residentes in loco nostro de Meuria diœcesis Salamanticæ, postpositis omnibus aliis nostris et regnorum nostrorum negotiis, per prælatos et alios doctores consilii nostri, et alios diligenter recipi fecimus, etc. » Subdit discussis Urbani et Clementis ad Pontificatum juribus, et utriusque rationibus in examen adductis, ab illo præsulum et doctorum conventu in gratiam Clementis sedentis Avenione contra Urbanum latam sententiam, cum quo tanquam cum Christi vicario Hispanos sibi obnoxios sentire jubet. « Dat. Salamanticæ sub nostro aureo sigillo regio, anno Domini MCCCLXXXI, die Dominica XIX mensis Maii, in Ecclesia cathedrali statim post missarum solemnia, hora fere sexta, in præsentia reverendissimorum in Christo patrum dominorum Petri de Luna diaconi cardinalis et Sedis Apostolicæ legati, et Gutterii novissime in Romanæ Ecclesiæ presbyterum cardinalem assumpti per præfatum dominum nostrum papam Clementem VII, et aliorum quamplurium prælatorum, doctorum et cleri, ac populi multitudine copiosa ».

Fuisse hunc Gutterium [1] episcopum Palentinum (1), atque ab Urbano cardinalitia dignitate exornatum, conjuncta legati Apostolici auctoritate, refert Clementis antipapæ gestorum scriptor ; additque ipsum, tunc insignia pseudocardinalitia a Petro e Luna accepisse.

32. Promulganda erat hæc sententia impia in amplissimo Minoritarum templo Salmanticensium ; sed ne tanto scelere pollueretur ea Ecclesia, Franciscanos Catholicæ conjunctionis tuendæ percupidos, divinitus consecutos, refert ex vetere et constanti fama Lucas Wadinghus [2], his verbis : « Mira sane res tunc accidit Salamanticæ post decretum in principum ac prælatorum consessu Clementis obsequium et sequelam, statuit rex magno procerum comitatu, solemni pompa

[1] Vitæ Clem. antip. script. apud Bosq. — [2] Wad. an. Chr. 1381. num. 3.

(1) Gutterus episcopus Palentinus legationem ab Urbano VI obierat ad regem Castellæ ; ac primo quidem strenue causam Pontificis sui defendit ; sed muneribus forte vel artibus Petri de Luna, qui legatione pro Clemente fungebatur, seductus, qua die Castellæ rex partibus Clementis addictum se publice professus est, eadem pariter et Gutterus iste purpuram cardinalitiam Urbani abjecit, et Clementinam induit. Innuit id annalista ex scriptore Actorum Clementis edoctus, sed multo certius est testimonio litterarum ex Hispania ad Clementem transmissarum, in quibus certior fit Pontifex de translato in partes ejus Castellæ rege, tum et de spontanea ejusdem Palentini abdicatione : « Hodie autem declaratione facta anticardinalis Palatinus (legendum Palentinus) coram rege et omnibus prælatis et baronibus regni juridice in manibus legati (Petri de Luna) renuntiavit diabolo et pompis ejus, abjiciendo capellum, et insignia legationis, quæ receperat ab intruso ». Litteræ illæ leguntur in serie Histor. de schismate Avenionensi, quam habes apud Martene Anecdot. tom. II, col. 1098. MANSI.

jurare in partes Clementis se suaque regna fidem et obedientiam illi præstitura, atque isthoc facere in templo capacissimo Franciscanorum. Indoluerunt illi valde id apud se fieri, quod impedire non poterant, et omnium juramento promitti, quod nulli licebat; novisque precibus Deum rogarunt, ut malum hoc averteret, et maculam istam a suo templo procul faceret.

« Exaudivit Deus preces servorum suorum : ea etenim hora, qua paratis omnibus, exspectante præ foribus universorum ordinum comitatu, rex palatium egredi voluit, cælum autem serenum et clarum quasi spectaculum hoc horreret videre, densas repente interposuit nubes, cœperuntque mugire tonitrua, coruscare fulgura, copiosi imbres, ita omnia miscere, ut concitato cursu, confusoque ordine omnes ad proxima fugerint latibula et regem domi se oportuerit continere. Sparsum itaque in vulgus id fratrum precibus tribuendum, eorumque institutorem voluisse iniquitatem hanc a sua domo repellere : qua de causa rex loco pepercit : neque hoc scelere tentavit amplius contaminare. Refert hoc admirandum factum Bartholomæus Pisanus illius temporis scriptor, et constanti traditione memoriam hanc quotidie renovari, ipse in illa æde per aliquot annos commoratus probavi ». Quibus porro pactionibus Joannes rex antipapæ se addixerit, ex schismaticorum Monumentis [1] perstringere visum est :

33. « Primo, nullos archiepiscopatus, episcopatus, dignitates vel sacerdotia, nisi e regnis regis Castellæ oriundis conferat, cum ob contrarium plura regno damna invecta sint, pessumdatæ Ecclesiæ, divinusque cultus obsoleverit. Secundo, sanciat privilegio Pontificio, nunquam sibi aut fisco Apostolico, archiepiscopatuum, episcopatuum eorumdem, aliorumque sacerdotiorum vectigalia, vel præsulum morientium bona reservaturum. Tertio, collatio sacerdotiorum antea ab Urbano facta valeat. Quarto, rescindat sacerdotiorum gratias exspectativas, ac censuras ab electionis tempore ad declarationis editæ diem dissolvat. Quinto, episcopatuum collationem factam ab Urbano ratam habeat. Sexto, dignitates ac sacerdotia in posterum non reserventur. Septimo sacerdotia, quibus gaudent cardinales exteri, iis decedentibus in Castella aliisque regnis obnoxiis tantum conferantur. Octavo, nullæ subsidiariæ pecuniæ, decimæ vel stipendia exigantur. Nono, de stipendiis legato dandis pactiones initæ. Decimo, episcopatus et sacerdotia archiepiscopis, aut aliis præsulibus extra regni limitem non sint obnoxia. Undecimo, collectores Apostolici nil gravius, quam in Galliis et Germania fert usus, pertentent ad vacantium in curia sacerdotiorum annatas tantummodo recipiendas ».

Ex ea Joannis regis Castellæ defectione perversoque judicio magna clades rei Catholicæ illata est : schismatici enim jactare cœperunt, illos Castellæ conventus cum Œcumenico Concilio, quodammodo æquari posse, cum in iis utraque pars audita, et excepta contraria invicem argumenta expensaque fuissent ; proinde, cum regia sententia tot sapientum judicio, contra Urbanum lata esset, jure inferri, illius causam æquitate non fultam. Quod schismaticorum argumentum Joannes e Montesono [1] Ordinis Prædicatorum, in Commentario adversus schismaticos sibimet objecit, dissolvitque gemina ratione, primo Castellæ regem sibi contra jura judicis munus usurpasse, nec quemquam adversus Urbanum nisi Concilium, cui is causam submisisset, sententiam ferre potuisse : secundo turpissime illum in ferendæ sententiæ causa lapsum ; impulsum enim propterea in id fuisse, quod per vim et metum renuntiatum Pontificem Urbanum putaret, nec liberam esse electionem, quæ metui conjuncta extitisset : quæ quantum a rei veritate abhorreant, abunde superius ostensum est, atque ex eodem Joanne e Montesono inferius demonstrabitur.

Adde quod licet illata cardinalibus in Urbani electione vis fuisset, id supererat, ejus electionem ex coronatione voluntaria, ac tot mensium excursu exhibitis obsequiis, consensuque Ecclesiæ convaluisse. Indicat etiam laudatus auctor, Joannem regem Castellæ ob politicas nonnullas argutias ab æquitate in eo judicio deflexisse, cujus sceleris graves pœnas ipsum dedisse Numini, cum equo, quem exercebat in aperta planitie, lapsus cervices fregit, visuri sumus. Nec vero propterea Castellani illius iniquæ sententiæ animis assensere ; sed Urbanum ut verum Christi vicarium coluere, ut afferenda suis locis schismaticorum dicta patefacient, secutam paucis post diebus Joannæ reginæ matris mortem, ait Mariana [2], atque Hispani populi animis hæsisse, iniquam adversus Urbanum sententiam latam fuisse ; traduntque Franciscanorum Annales, eam a Roderico sive Ruizio Minorita [3], qui in Lusitania prophetiæ dono inclarescebat prædictam, ac nonnulla alia admiratione digna adjecta quæ prætermittenda non sunt visa : « Florebat, inquiunt, eo tempore in Lusitania magna sanctitatis opinione spiritu prophetiæ clarus frater Rodericus Robicius Minorita, ad quem regina Castellæ Joanna », et infra, « misit sciscitatum, utrum ex duobus de Pontificatu contendentibus sequi deberent Joannes filius et hæreditaria regna. Dei enim, cujus hæc potissima causa potius quam hominum judicio, sibi constare cupiebat. Ille, antequam quidquam nuntii proloquerentur, divino excitus spiritu : Novi, inquit, a qua et ad quid missi estis. Sciatis optimam, quæ vos legavit, principem post vestrum discessum obiisse, Joannem regem

[1] Tom. IV. de schism. p. 84.

[1] Tom. VI. de schism. p. 135. — [2] Mar. l. XVIII. c. 4. — [3] Marc. Olysip. II. par. l. IX. c. 35. alq. ex Wading. ad hoc anno tom. IV. num. 2.

iniquo aliorum consilio Clementis partes secuturum, non longe tamen abesse tanti piaculi vindictam. Carolus Gallorum rex hujus schismatis fautor et incensor, Joannis consiliarius et persuasor, nuper defunctus, severum subiit judicium, luitque gravissimi reatus dignum supplicium. Regressi nuntii compererunt verissima esse, quæ de reginæ obitu, et de regis in Clementem propensione prædixerat. Decessit autem Joanna VI kal. Junii, die VII post decretam in conventu Salamantino Clementis sequelam, quod male ominatam fore sententiam apud plerosque confirmavit ». Versa ita ad pseudopontificis servitutem Castella, Urbanus Joannem regno evertere est meditatus, ducemque Lecestriæ ad antiqua jura repetenda incendit, qua de re sequenti anno agemus.

34. *Disceptatio habita in Lusitania a Petro de Luna schismatico cum præsulibus Catholicis.* — Irrepsit e Castella in Lusitaniam Petrus e Luna, atque apud sanctam Irenem convocato præsulum et doctorum cœtu a Ferdinando convocato, orationem ad antipapæ laudem habuit, proposito themate, quod a conjuratis cardinalibus vulgatum vidimus. At Lusitani præsules pluribus argumentis [1] ejus dolos confutarunt, e quibus nos præcipua capita decerpsimus :

« Testis debet deponere de eo, quod aliquo sensu corporeo percipi potest », et infra : « Sed dicti cardinales dant fidem de conscientiis aliorum cardinalium, et de intentionibus Romanorum. Ergo de eo, quod sensu corporeo non percipitur etc. Item dicti cardinales in isto suo processu sunt sibi contrarii. Ergo minime credendi. Consequentia est juribus notoria (C. de furtis lib. I de probat., c. per tuas, et de app. c. sollicitudinem.) Antecedens probatur, quia ipsi fatentur in processu suo elegisse Urbanum animo et intentione, quod esset verus papa, timore tamen mortis in eorum animo continuo perdurante : et ista sunt opposita habere animum, et intentionem aliquid operandi, et metu operasse. Item sic. Ipsi ponunt fundamentum, quod ideo est eis credendum, quia ipsi melius sciunt veritatem, nunc arguuntur sic. Alii melius scire possunt veritatem, quam ipsi. Ergo aliis melius est credendum. Antecedens probatur, quia metus non poterat esse nisi ab actu agentis et principalis causa metus stat in agente, quia si agens justum timorem non inferat, si metum quis patiatur, non dicitur justus metus, nec relevans. Item cardinales prius ante hoc testimonium, quod perhibere volunt, omnibus principibus mundi per suas litteras intimaverunt et etiam significaverunt, quod elegerunt in summum Pontificem dominum Bartholomæum olim archiepiscopum Barensem, valentem personam, justam, rectam et sanctam, alias ipsum in eisdem litteris multipliciter commendando : quare quod primo sua vota dilucide formaverunt, non possunt testimonio proprio contrario infirmare. Item sic. Isti sunt inimici capitales dicti domini Urbani a tempore quo ab eo recesserunt. Ergo contra eum testificari non possunt. Item sic. Commodum vel damnum istius causæ, et futurus ejus eventus respicit personas, et status dictorum cardinalium. Ergo in ea testificari non possunt. Antecedens est notorium, quia si Urbanus est papa, ipsi subscribentes non sunt cardinales. Item si crederetur cardinalibus, et eorum assertioni contra dictum dominum Urbanum, sequeretur quod quando vellent, possent papam a papatu removere. Hoc est falsum. Ergo. Item cardinales non majorem habent potestatem, quam a canone sit sibi concessa, et ultra se intromittendo nihil agunt. Ergo, etc.

35. « Ita verum est, notorium, publicum et certum continue dictum communis assertio, communis opinio et fama, quod Urbanus a cardinalibus, vel a duabus partibus cardinalium creatus est in papam animo et intentione, quod esset verus papa, pure, libere, sponte et voluntarie absque ulla impressione, injuria vel tumultu; et quod pro tali fuit et est habitus, coronatus et inthronizatus. Item, quod verum, publicum, notorium, continue dictum, assertio et fama, quod hæc eadem electio ipsi Urbano, et populo, et toti mundo per dictos dominos cardinales, et per alios ex eis de communi et collegiali eorum consensu est et fuit publicata, et vice eorum publice manifesta, habita super hoc tractatu communi et collegiali deliberatione eorum pure et libere absque ulla impressione et metu violenta, vel tumultu populari. Ergo huic facto, sive casui per vos tradito non est standum, nec ulla fides adhibenda. Patet hoc primo, quia antecedenti existente vero, apparet eos sibi contradicere. Ergo repellendi, etc. ». Multa in eam sententiam a rege Lusitaniæ præfecti controversiæ ventilandæ dixere : e quibus decanus Coimbricensis his interrogationibus schismaticos lacessivit.

« Quia dicitis, quod propter metum non potuistis deliberare de persona idonea eligenda, ad quid volebatis deliberare de persona, si eam intendebatis repellere, et pro papa non habere ? Item quid fecistis in illis sex diebus, qui effluxerunt a tempore mortis domini Gregorii usque ad electionem. Item si electum non credebatis fore papam, quare dicitis quod eligebatis eum tanquam vobis magis notum, et in factis curiæ magis expertum ? Item si eligebatis ad eum evitandum mortis periculum, quare non publicastis Romanis factam electionem de eo, cum tempore rumoris ipse esset in palatio? Item cum qua conscientia recipiebatis ab eo juramenta et sacramenta Ecclesiastica, si sciebatis eum apostaticum et anathematizatum ? Item quare recipiebatis beneficia et alia cum eo faciebatis, quæ magis fiebant ex voluntate, quam aliqua necessitate ? Item quare mittebatis in litteris vestris secretis ad dicendum per mundum, quod esset

[1] Ext. tom. VI. de schism. p. 93 etc.

verus papa, quia ad hoc non cogebamini, et poteratis non mittere, ex quo non cogebamini? »

36. Confirmavit superiora Vicensis doctor hoc argumento : « Debet eis credi de publicatione per eos facta in Urbano, et per consequens eorum dictis, sed facto per eos oblato non credendum : sic est de jure, quia si testis super eodem facto secundo sit inductus, et in secunda depositione dicat contrarium quod in prima, statur primæ depositioni, et non secundæ ». Et infra : « Venio ad responsiones reverendissimi cardinalis. Primo cum dicitur, quod debet eis credi propter auctoritatem gradus et status ». Et infra : « Cum hic sit schisma, quod emanavit ex electionibus eorum, et sic nescitur quis verus sit, et si a vero mittuntur, imo a nullo, sed ipsi per se; ergo non est mirum, si eis non credatur ». Et infra : « Non obstat secunda ratio, ubi dicitur, quod debemus eis credere istum verum papam, ut Apostolis testificantibus Jesum esse Filium Dei, quod concedo si ipsi fecissent, ut Apostoli, qui unum tantum nobis prædicaverunt : ipsi vero contrarium nobis, quia duos vicarios. Cum igitur in hoc non servaverint normam Apostolorum, quorum vices ipsi testificantur tenere, non est mirum si eis non detur auctoritas, ut eis credatur, ut Apostolis, quia forte, imo sine sorte Apostolis etiam tum viventibus, non esset credendum si ipsi fecissent, quod vos fecistis, scilicet alium Christum prædicando. Non obstat tertia ratio, ubi dicitur quod debet eis credi propter auctoritatem officii, eo quod officium eorum est universali Ecclesiæ sponsæ Christi providere de ejus sponso, quod verum est, cum formam tenuerunt dando unum tantum; sed cum duos simul viventes, hoc repugnat juris dispositioni. Ergo eis non credendum : et si est modo credendum dictis eorum, est credendum de publicatione primi sponsi, et non de publicatione secundi, durante primo propter juris repugnantiam.

Rogatus Petrus e Luna, ut ad hæc responderet, dissimulata argumentorum vi, inania tantum aliqua ad rem non spectantia subjecit[1], ita cum Lusitanos suis dolis circumvenire non potuisset, Lusitania in Urbani obsequio confirmata, ipse turpiter abire coactus est : quem quidem pseudolegatum multa in eo regno graviora passum ipse testatur in superbis litteris[2] ad Concilii Constantiensis patres datis, jactatque facile Lusitaniam in schisma trahendam fuisse : « Ni mors, ut ait, excellentis memoriæ regis Ferdinandi regnique turbines obstacula præbuissent ». Et quidem in eo in Lusitaniam admittendo Ferdinandum gravi scelere se devinxisse constat; nec divinam ab eo ultionem propterea abfuisse putandum est, quam cæteri reges schismatici sensere.

37. *Sancitum fœdus inter Venetos et Genuenses.* — Hoc anno Taurini Venetos inter et Genuenses hisque fœdere junctos Ludovicum Hungariæ regem, patriarcham Aquileiensem, et Franciscum Carrariam Patavii principem, interprete Amedeo comite Sabaudiæ, pax confecta est, de qua Appendicis ad historiam Andreæ Dandali adjectæ auctor hæc tradit[1] : « Omnes ambasciatores, syndici et procuratores omnium partium cum magna sapientia post solemnes ac maturos tractatus, mediantibus continuis amicabilibus, sapientissimis et efficacissimis exhortationibus, et benevolis suasionibus excelsi principis domini comitis Sabaudiæ, æterno Rege regum pacifico annuente, bonam, veram, et cuilibet partium honorabilem pacem, conservante ipso, qui contulit perpetuo duraturam, feliciter firmaverunt anno Nativitatis Domini nostri Jesu Christi MCCCLXXXI, Indict. IV, Jovis VIII Augusti ante, et circa horam Vesperarum in civitate Taurini provnciæ Pedemontium ad laudem et gloriam divinæ majestatis, ad honorem eximium prædicti excelsi domini comitis Sabaudiæ, cui Omnipotens benigne concessit ducere ad effectum, quod cum tanta charitate et desiderio procuravit, necnon ad statum prosperum et tranquillum omnium partium prædictarum; unde merito universus orbis cantare devotissime potest; Gloria in excelsis Deo etc. ». Quod ad pactiones hujus fœderis spectat; præcipue eæ fuere, cum Hungaro quidem, ut Dalmatia pareret Ludovico; sed is oram omnem Dalmatiæ Venetis, negotiorum causa migrantibus, tutam præstaret : cum Aquileiensi patriarcha vetera jura repetita : cum Genuensibus, ut prædis manubiisque retentis, capti bello restituerentur libertati, ac Tenedos arcem Veneti solo æquarent, cum Francisco Carraria finium controversiam legibus dirimendam Alberto Atestino arbitro. Cum vero jam ante quinta Aprilis hujus anni Veneti Tarvisium, quod a Carraria premebatur obsidione liberare non possent, illius principatum ac Cenetam Leopoldo duci Austriæ dono contulissent, ut ipsius fœdere freti Francisci Carrariæ impetus debilitarent, isque contracto exercitu Tarvisium obsidione solvisset. Inter hos principes bellum aliquot annis exarsit[2] donec Leopoldus viribus impar, anno hujus sæculi octuagesimo quarto ineunte, Tarvisium Carrariæ ex initi fœderis legibus permisit[3].

38. *Ab exitiali doctrina Wiclefi et sociorum ortæ seditiones in Anglia contra sacrum et politicum statum.* — Adiit extremum discrimen hoc anno Anglia[4], cum rusticana plebs partim vectigalium acerbitate, quæ pro expugnanda Castella in gratiam ducis Lancastriæ indicta fuerant, partim seditiosis Wicleffistarum libertatem proclamantium concionibus efferata ad centum mil-

[1] Tom. VI. de schism. p. 11. — [2] Tom. X. de schism. p. 194.

[1] Diar. Ms. de reb. Venet. Append. ad hist. And. Dandal. auctor in Andr. Contareno Petrus Marcell. in eod. Bonif. hist. Tarvis. l. X. Blond. Flav. dec. 2. l. X. Bizar. de bello Venet. l. II. Foliet. hist. Genuen. l. VIII et alii. — [2] Append. ad hist. And. Dand. in And. Contareno, et Bonif. hist. Tarvis. l. X. — [3] Ibid. — [4] Thom. Walsing. in Rich. II. Nicol. Harpsf. in Wiclef. Hist. c. 12.

lia et eo amplius hominum ad evertendum sacratum et politicum ordinem in arma consurrexisset : licet enim initio principibus assentari visus sit Wicleffus, dum ordinem Ecclesiasticum perdere moliebatur, tamen conceptum impio animo adversus Deum hominesque furorem simulare non potuit, dum ad concitandas in principes seditiones, omnemque ordinem sacrum et profanum evertendum populo novarum rerum cupido adulabatur : nam, ut ait Thomas Waldensis [1] : « Ponit et sustinet nullum posse censeri dominum sæcularem vere sine gratia gratum faciente in libro suo de dominio civili cap. 2 et deinceps : unde est conclusio ter damnata c. XCIV Wicleff : Omnis homo in peccato mortali caret quocumque dominio, et usu licito operis etiam boni de genere. Et de civili dominio c. XIX. Civilis dominus, excedendo limites suos, forefacit perdendo dominium et obligando se perpetuo carceri ; eoque ipso est excommunicatus, et exulans omni dominio prius habito privatus. Et conclusione ter damnata c. XCIV. Sicut rex, princeps vel dominus tempore quo est in mortali peccato, non sortitur nomen sui officii, nisi nomine tenus et satis equivoce, sic nec papa, episcopus, vel sacerdos, dum lapsus fuerit in mortale. Et conclusione CLXXV. Ad verum sæculare dominium requiritur vera justitia dominantis, sic quod nullus existens in peccato mortali est dominus alicujus rei. Hæc Wicleff ».

Idem stultus legislator finxit civile dominium includere necessario peccatum, ac simplici populo assentans, eumque concitans ad seditionem in divites et magnates, proprietatem possessionis peccatum esse promulgavit in opere Epistolari, sermone LIX : Cum, inquit, civile dominium dicat ut sic proprietatem possessionis ultra statum innocentiæ, et includat necessario peccatum veniale, patet quod non potuit Christo competere. Et conclusione CXCVIII : Deus non approbat quemquam dominari civiliter, vel civiliter judicare ». His verbis abstulit judicia cum probe nosset se ordine judiciario flammarum incendia commeritum. At idem vesanus hæresiarcha superiora omnia dicta rescindit in libro de dominio civili, cap. XIX. Lucidum enim et purum ab amentia intervallum nactus ira loquitur : « Nec credat aliquis, quod lex civilis, quæ occasione peccati est humanitus instituta, non sit a Deo principaliter ordinata, etc. » Hæc contradictoria insanientis Wicleffi dicta miratus, Thomas Waldensis exclamat : « Has contrarietates magistri sui, aliquis peritus scholæ ejus discipulus tollat et solvat ». Ita Wicleffus mutabat dogmata, cum modo politicum, modo populare patrocinium ad populum et politicos magistratus in mutuam stragem concitandos exambiret. Nactus vero est scelerum et hæreseos propagatorem Joannem Baleum presbyterum ad fallendum simplicem populum, tumultusque conflandos religionis adumbratæ specie peritissimum, qui cum jam ante ob scelera in carcerem trusus fuisset, liberatusque populari seditione, uti a cacodæmone edoctus fuerat novas faces ad augendum incendium, ad regni ordines omnes delendos subjecit, ut Thomas Walsingamus [1], et Nicolaus Harpsfeldius [2] referunt, quorum prior hæc habet [3] de Joanne Baleo :

39. « Hic per viginti annos et amplius, semper prædicans in diversis locis ea quæ scivit vulgo placentia, detrahens tam personis Ecclesiasticis, quam dominis sæcularibus, benevolentiam magis communis populi, quam meritum penes Deum captabat ; nempe docuit plebem, decimas non esse dandas curato : nisi is qui daturus esset foret ditior quam vicarius qui acciperet, sive rector : docuit etiam, decimas et oblationes subtrahendas curatis, si constaret subjectum aut parochianum melioris vitæ fore, quam curatum suum ; docuit neminem aptum regno Dei, qui non in matrimonio natus fuisset ; docuit et perversa dogmata perfidi Joannis Wicleffi, et opiniones, quas tenuit, et insanias falsas, et plura quæ longum foret recitare ». Et infra : « Ad Le Blachet (ubi ducenta millia hominum communium fuere simul congregata) hujuscemodi sermonem est exorsus : Cum Adam terram foderet, et Eva fusum teneret, ecquis, precor, id temporis nobilium fuit? (erat illud in Anglia vetus adagium) continuansque sermonem inceptum, nitebatur per verba proverbii, quod pro themate sumpserat, introducere et probare ab initio omnes pares creatos a natura, servitutem per injustam oppressionem nequam hominum introductam contra Dei voluntatem, quia si Deo placuisset servos creasse ubique, in principio mundi constituisset, quis servus, quisve dominus futurus fuisset ? Considerarent igitur jam tempus a Deo datum eis, in quo (deposito servitutis jugo) diutius possent, si vellent, libertate diu concupita gaudere : quapropter monuit, ut essent viri cordati, et more boni patris familias excolentis agrum suum, et extirpantis ac resecantis noxia gramina, quæ fruges solent opprimere, et ipsi in præsenti festinarent, primo majores regni dominos occidendo, deinde juridicos, justitiarios et curatores patriæ perimendo, postremo quoscumque scirent in posterum communitati nocivos tollerent de terra sua, sic demum et pacem sibimet parerent, et securitatem in futurum, si sublatis majoribus esset inter eos æqua libertas, eadem nobilitas, par dignitas, similisque potestas ».

Titillavit adeo vulgi aures ejusmodi illecebra Baleus Wicleffista, ut plebs illum archiepiscopatus Cantuariensis dignitate, regiique sigilli præfectura, sublato Simone archiepiscopo, exornandum exclamaret : qua spe incitatus plebem ad

[1] Thom. Waldens. tom. II. art. 3. c. 81.

[1] Thom. Walsing. in Rich. II. — [2] Nicol. Harpsfeld. in hist. Wicleff. c. 12. — [3] Walsing. ubi sup.

flagitium urgere, furoreque ardentibus flammas subjicere non destitit : impostor enim nefarius, dum æqualitatem commendabat, principatum inter suos exambiebat. Conati sunt perduelles in colloquium pellicere Richardum regem, quo in suam potestatem redacto, principum et magistratuum decutere capita, ac demum regem, episcopos, monachos, canonicos et parochos contrucidare decreverant, ut ex publica eorum confessione patebit. Sed Simon e Suberia archiepiscopus Cantuariensis Richardo regi, ne perditorum hominum perfidiæ se committeret, suasit : cumque post peracta divina mysteria eos ad officium pia oratione reducere niteretur, ab iis crudelissime capite plexus est : « Post plura piæ exhortationis documenta », inquit Thomas Walsinghamus[1], « post prædicta verba salutaria, ut erat vir eloquentissimus, et incomparabiliter ultra omnes regni sapientes sapiens, novissime post remissam spiculatori, qui eum decollaturus erat (quantum in ipso fuit) offensam necis suæ, ut plane videretur Salvatorem moriendo sequi, patrem pro persecutoribus exoravit ; flexis genibus collum ferienti supposuit, percussus vero in collo securi, sed non lethaliter, apposita manu vulneri, ita dixit : Ah ! ah ! manus Domini est; nondum manum de loco doloris amoverat, et secundo percussus, summitatibus digitorum amputatis, et arteriarum parte, cecidit : sed nondum occubuit, donec octavo ictu miserabiliter mutilatus in collo, et in capite, dignum, ut credimus, martyrium complevisset, etc. » ac biduo jacuit inhumatum corpus ob populi furorem : verum Deus cæsum Wicleffistarum flagitio archipræsulem miraculis illustravit, ac percussorem cœlesti vindicta obruit : « Percussor ejus », inquit Walsinghamus, « divinam sensit ultionem in furiam actus, et cæcitate percussus ».

40. De eodem addit hæc Nicolaus Harpsfeldius[2], ut miserum parricidam dæmon illuserit : « Auctor meus, a quo hæc narratio petita est, narrat quædam miracula postea patrata, sanitatumque beneficia ad sepulchrum Simonis præstita, dictumque carnificem Joannem Starlinum hominem Essexianum mox a dæmone afflictatum, cumque domum rediisset, nudo gladio ante pectus pendente, et pugione a tergo ita per vicos et plateas obambulasse passim vociferantem, se illis telis Simonem obtruncasse, seque Londini mercedem facti sui accepturum : et ille quidem verus fuit vates, licet a dæmone ludificatus aliorsum accepisset, quam res erat : nam cum post aliquot dies Londinum rediisset, compressa mox seditione meritas sceleris luit pœnas, capitalique supplicio affectus est ». Quod ad miracula attinet ad sepulchrum Simonis archiepiscopi edita ; hæc narrat Thomas Walsinghamus[3] : « Quidam insuper a multis annis cæcus, quem idem pontifex diu ex eleemosyna sua sustentaverat, audita morte ejus, et causa, fiducialiter petiit a Deo, per ejus merita sibi visum restitui, et visum recepit. In sepultura sua quidam de Doveria, qui jam duos annos in cæcitate transierat, per visum admonitus ad corpus venit, et ea nocte lumen sibi redditum fore gaudebat ». Et infra : « Multaque miraculorum signa alia post ejus mortem divinitus sunt ostensa, et divinæ ultionis judicia manifesta in eos, qui mortis ejus auctores fuere, vel in ejus necem voluntarie consensere ».

Inter alios Joannes Balæus Wicleffisticæ hæreseos præco patibulum pro solio archiepiscopali exambito sortitus est, et quadrifariam sectus, et Walterus Tyler concitatæ multitudinis doctor, dum in colloquio cum Richardo rege omnes jurisperitos contrucidandos sibi dedi postulat, atque Angliæ leges pro libidine sua dare meditatur, ob insolentiam gladiis concisus est. Tum Joannes Stravus ejus socius, et arcanorum omnium Wicleffistarum particeps, capitali afficiendus supplicio aperuit, quam acerbi et amari fructus ex Wicleffi doctrina germinassent : urgente enim rea conscientia patefecit, suscepta fuisse de trucidando rege, evertendis regni ordinibus, episcopis, abbatibus, monachis, canonicis, parochis (servatis solis mendicantibus sacerdotibus, ex Wicleffi scilicet placitis) enecandis consilia, quæ ejusdem sceleris socii postea confirmarunt, ut narrat Walsinghamus[1] : qui post recensitas strages a perduellibus editas, ac patrata facinora in luce collocat, ut Wicleffistæ Christianam religionem et politicum statum simul exscindere in Anglia sint conati.

41. Non Joannem Stravum modo funesta illa Wicleffistarum consilia fassum, verum et plures alios postea capitali affectos supplicio aperuisse tradit Walsinghamus[2], qui ducum nomina recenset, additque nonnullos eorum tanto fastu intumuisse, ut regiam coronam sibi imponerent, ac sectatoribus possessiones traderent. Eo enim impostores dolos direxerant, ut dum libertatis vel æqualis bonorum partitionis spe inopes et rusticanos ad castra trahebant, ipsi principatus et regna affectarent, pars vero plebeculæ inscia agi a ductoribus non de excutienda sed mutanda servitute, ad immunitatem tantum onerum aspirabat, atque abbatem opulentissimi monasterii S. Albani adegit, ut publicis litteris census annuos iis remitteret, liberosque ab omni onere et imperio pronuntiaret ; qua in re id mirum tunc accidisse memorat idem auctor[3] : « Mirabile, inquit, illud contigit cum charta de libertate villæ vel villanorum sigillari debuisset, quod cum omni cautela et diligentia cera apposita a scientibus sigillo communi fuisset, in quo vetustissimo opere imago gloriosi protomartyris Britannorum Albani

[1] Walsing. in Rich. II. — [2] Harpsfel. hist. Eccles. Anglic. in 14. sæc. c. 11. — [3] Walsing. ubi sup.

[1] Walsing. in Rich. II. — [2] Ibid. — [3] Ibid.

figuratur tenens in manu palmam, nulla potuit arte per tres vices avelli vel removeri de sigillo, pronosticas proculdubio martyrem nolle eos fore dominos ; sed velle dominari, ut hactenus super eos ». Tutata est divina clementia Ecclesiasticum ordinem contra rabidas et cruentas Wiclefistarum manus, cæsisque seditiosorum ducibus, confirmataque regia potentia, plebs attonita ad aratra dilapsa est, deque sontibus sumpta sunt supplicia. Tot vero malorum causas cum exquirerent sapientes, ea ex pestifera Wicleffi doctrina, et publica morum corruptione emanasse, narrat Walsinghamus [1] : « Acciderunt hæc mala omnia diversis provinciis uno eodemque tempore iisdem fere diebus, quanquam itinere longissimo loca distarent, infra octavas videlicet festi Corporis Christi, multis opinantibus propter remissam curam archiepiscopi, cæterorumque comprovincialium episcoporum hujus rei præcipue, quam curasse debuerant, qua fides et stabilimentum Christianæ religionis consistit ». Et infra :

« Alii peccatis dominorum adscribebant causam malorum, qui in Deum erant fictæ fidei ; nam quidam illorum credebant (ut asseritur) nullum Deum esse, nihil esse sacramentum altaris, nullam post mortem resurrectionem, sed ut jumentum moritur, ita et hominem finire. Erant præterea in subditos tyranni, et in pares diversi invicem suspecti vivendo, incesti, violatores conjugii, Ecclesiæ destructores. Alii imputandum esse communis vulgi facinoribus dicebant esse, quod accidit, quia in pace degentis, bono pacis abutebantur dominorum facta rodentes, noctes insomnes in potationibus, ebrietatibus et perjuriis transigentes, vivebant in terra pacis sine pace, rixando, litigando cum proximis, contendendo, fraudes et falsitates jugiter meditando, libidini dediti, fornicationibus assueti, adulteriis maculati, unusquisque post uxorem proximi sui hinniebat, et super hæc omnia in fide et fidei articulis plurimi claudicabant, quare non immerito opinatum est iram Dei descendisse in filios diffidentiæ ». At si primi Wiclefi sectatores sacri et politici status exscindendi votis exciderunt, postremi in Anglia demum iis potiti sunt, ut post monachos, sacerdotes ac præsules proscriptos, etiam regem suum carnificis manu trucidarint.

42. *Wicleffi errores circa Eucharistiam.* — Dum porro superioribus motibus Anglia fluctuabat, Joannes Wicleffus diffudit latius suæ hæreseos, quæ tam pestiferos fructus pariebat, venena, ac plures blasphemas voces adversus sacram Eucharistiam effundere perrexit, ut refert Walsinghamus : « Eodem, inquit, tempore, ipse vetus hypocrita, angelus Satanæ, Antichristi præambulus, non nominandus Joannes Wicklif, vel potius Wickebeleve hæreticus, sua deliramenta continuans, visus est absorbere Jordanem, et omnes Christianos mergere in abyssum reassumens, quidem damnatas opiniones Berengarii et Oklefe adstruere laboravit, post consecrationem in missa a sacerdote factam remanere ibidem verum panem et vinum, ut fuere per prius, Christum ibidem, ut ubique assistere, sed specialius, et non plus valere panem illum, quam alium, nisi solum propter benedictionem a sacerdote datam », et infra : « Hæc idcirco scripsi plenius, ut omnibus elucescat, quanta mala bestia, quæ ascendit de abysso collega Satanæ Joannes Wicklif sive Wickebeleve seminavit in terra ».

43. Illum etiam designatum in Apocalypsi censet Thomas Waldensis [1] per eam bestiam, quæ ascendit de mari, eo quod in Anglia inter maris insulas amplissima prodierit, cujus plaga mortis curata sit, cum eo sublato, ipsius doctrinam jam exstinctam alii hæretici exsuscitarint : sed is nondum a Luthero, Zuinglio, Calvino, et aliis hæresiarchis per amplissima regna diffusam viderat, qui si plura hydræ capita coronis redimita adspexisset, multo magis in sententia confirmatus fuisset : quamvis vero Wicleffus in pluribus dogmatibus dissenserit a recentioribus hæreticis, is tamen omnes eorum errores circa Eucharistiam docuit, quamvis nunc hos, nunc alios secum ipse dissentiens tenuerit : nam in primis cum errorem, qui Christum cum pane in Eucharistia statuit, disseminavit in libro de Apostasia, ut memorat Thomas Waldensis [2], qui de impanationem asserentium hæresi, hæc habet : « Germinata est hæc impanantium dictio, primo enim post Berengarium puto inter scriptores eam placuisse Valeranno Medburgensi episcopo, quem tam festive Witcleff invocat in auctorem, vocans eum quandoque Isidorum, aut certe (ut dicit) magni Ambrosii discipulum auctorem libri de Divinis Officiis, quem, ut sæpe dixi, venerabilis Anselmus increpat hominem sui temporis, et in aliis peritum scriptorem, et utilem, hic, inquam, in hunc errorem incidit per Berengarianas reliquias dicens in cap. de Materia sacrificii altaris, et recitat eum Wicleff lib. de Apostas. cap. 7. Materia vel substantia sacrificii, quod erat tunc, et nunc est in manibus Pontificis nostri non simpla est, sicut nec Pontifex solius divinæ, vel humanæ solius substantiæ est : est enim tam in Pontifice, quam in sacrificio divina substantia est, et terrena in utroque est, illud quod corporaliter, vel localiter videri potest divina in utroque verbum invisibile, quod in principio erat Deus apud Deum : nam cum diceret idem magnus Pontifex panem et vinum tenens : *Hoc est Corpus meum : Hic est Sanguis* ; vox erat Verbi incarnati, vox æterni principii, Verbum antiqui consilii, Verbum quod humanam acceperat naturam, idem in carne manens panis et vini accipiebat substantiam vita

[1] Walsing. in Rich. II.

[1] Walden. tom. III. tit. V. de Bapt. c. 53. — [2] Ibid. tom. II. de sacr. Euchar. c. 5.

media panem cum sua carne vinum, cum suo jungebat sanguine. Hæc ille. Alius post istum Parisiensis surrexit ponens etiam impanationem Corporis Christi, ut sibi videtur modo distincto per assumptionem panis a verbo mediante corpore parte sicut albedo ab Æthiope mediante dente, et separat se ab opinione Valeranni viis pluribus, etc. »

Arguebat Wicleffus, remanere panem post consecrationem, quod panem per vocem, *Hoc*, demonstrari contenderet, et etiam consecratam hostiam panem appellari, cujus argutias ita refellit Thomas Waldensis [1] : « Arguere, inquit, ergo panis remanet, est fallacia consequentis. Sic ita in exemplis Scripturæ patet. Architriclinius [2] gustavit aquam, vinum factam. Ergo gustavit aquam, quæ remansit. Item : Virga [3] Aaron devoravit virgas magorum, virga ergo Aaron remansit virga postquam versa est in colubrum : utrumque consequens falsum erit. Et quid moramur, et non ostendimus fallaciam Wicleffi ex Christi verbis [4]? Cæci, inquit, vident; Ergo cæci sunt, ergo manent cæci? Claudi ambulant; Ergo claudi sunt, ergo manent claudi? Leprosi mundantur; Ergo leprosi sunt, ergo manent leprosi? Et mortui resurgunt, ergo mortui resurgunt, ergo mortui manent tales? Certe pessime : imo magis sequuntur eorum opposita : Ergo cæci non manserunt cæci, nec claudi claudi, sed erecti; nec leprosi leprosi, sed mundi ; nec manserunt mortui mortui, sed jam vivi : ita manet panis non jam panis, sed jam caro Christi. Sic enim quidam inexperti theologi audientes alteram meretricem Salomonis esse Ecclesiam titubabant ne esset sine macula et sine ruga, quasi mansisset meretrix, quia sic est dicta : sed beatus Hieronymus quæstionem istam absolvens in Epistolam ad Ruffinum de judicio Salomonis [5] in sectione parvuli : Prudens (inquit) auditor, quærit, quomodo meretrix sit Ecclesia, quæ non habet maculam neque rugam. Non dicimus Ecclesiam permansisse meretricem, sed fuisse, etc. » Cæterum non demonstrari panem, sed individuum substantiæ, et propositionem esse practicam, quæ efficiat quod dicit, cum sacerdos consecrat non aliter quam, si Christus de aqua dixisset : Hoc est vinum ; non mansisset aqua, sed in vinum conversa fuisset.

44. Alio telo Ecclesiam oppugnare conabatur hæresiarcha, provocabatque ad sensum, quem sæpe fallacem esse ratio ipsa demonstrat; ex eo enim quod Eucharistia vita sustentari possit, panem materialem esse arguebat. Verum Thomas Waldensis ex eo ipso, quod plures sancti et virgines sanctissimæ modica Eucharistiæ particula sine alio cibo vitam divinitus sustentarint, probat non panem mterialem esse, sed cælestem et vivum, qualem se Christus appellavit, ac nonnulla affert miracula, quæ tum Deus ad confirmandam fidem Catholicam edebat in Anglia et Hollandia : « Recitemus, inquit, gesta, quæ nostris adhuc temporibus et experientiis contigerint : in parte namque Aquilonari Angliæ dicta Norfolchia revera opulentissima rerum, et spiritualium et temporalium, jam tarde superstes erat devota quædam in Christo puella dicta vulgariter Joanna Metles, id est, sine cibo, quia nunquam cibum gustasse vel potum per tempus annorum quindecim exsperta est; sed solo sacramento Dominici Corporis diebus Dominicis cum devotissimæ mentis gaudio vescebatur. At quod alii stuporis res est (ne decipi posset de veritate sacramenti) inter mille panes simillimos hostiam consecratam a qalibet non sacrata distinxit et (quod plures credebant majoris esse miraculi) hoc fecit non inspiratione tantum divinitus, sed quadam sagacitate sensus, quia omnem cibum corporeum fastidiens nullum sustinuit apud corporalem odoratum suum vel gustum quin fugeret jam remotum.

« Adhuc idem supermisit Deus incredulis aliam virginem nobis superstitem, dictam vulgo suo Diliam, incolam villæ cujusdam comitatus Hollandiæ, dictæ Schidam, ad littus maris Britannici, quæ quatuordecim annis jam nuper elapsis, sed continuis, nec cibum quemquam sustinuit, vel in quantitate semipisi sumere corporalem, et (quod mirum est) cum licentiatis adspicere quod horror erat : crate ventris abrupta exenteratam penitus se multis ostendit ancilla Christi, solum pulmonem, et jecur ostendens, et hæc minutis obesa vermiculis. Hæc nimirum multo tempore omni pane abstinens solius lactis alimonia pascebatur : postmodum vero nec lac suscipere pertulit ultimis octo annis, sed tantum in Dominicis, ut præcedens virgo, Christi ferculo saginata per totam hebdomadam potuit stare contenta ».

45. *Pius S. Cath. Suecæ obitus.* — Migravit hoc anno in cælum Catharina Sueca filia S. Birgittæ, haud multo postquam Roma digressa patriam repetierat, cum Urbanus, de cujus Pontificatu ipsam præclare sensisse, Tabulisque publicis rite creatum professam vidimus, ob schismatis ingravescentis difficultates sacræ actioni ad consecrandam ejusdem S. Birgittæ memoriam, quam ipsa promovebat, vacare facile non posset. Illam vero honorifice cultam cum reditum oraret a Pontifice, ac enixe quacumque pergeret commendatam, refert Vitæ ejus scriptor [1] : « Urbanus VI cum cæteris dominis cardinalibus cum singulari quadam benevolentia eam prosequens, litteras Apostolicas ei contulit ad loca omnia, ad quæ esset accessura, adjuncto etiam ei magnæ auctoritatis viro, qui per Italiam ad Alpes usque tuto eam deduceret. Eæ litteræ effecerunt, ut ab Italiæ et etiam Germaniæ principibus, et civitatum magistratibus

[1] Wald. tom. II. de Sacr. Euchar. c. 48. — [2] Jo. II. — [3] Exod. VII. — [4] Matth. XI. — [5] Reg. III. Hieron. tom. III.

[1] Sur. ex veteri Ms. tom. II. die XXII Martii c. 17.

admodum honorifice exciperetur. Ubi in Prussiam tandem perventum est, labore et morbo valde exhausta, curru vehebatur. Quidam vero ex ejus familia somno correptus e curru decidit inter equorum pedes: porro succedentes mox rotæ adeo ejus costas attriverunt, ut vix anhelitum ducere videretur : in currum autem sublevatus animum Catharinæ multo dolore affecit. Itaque suo more dicebat Angelicam salutationem, et leviter hominis quassatum latus contrectabat : mox adeo ille restitutus est, ut qui præ doloris acerbitate spirare vix poterat, eodem die lætus discurreret Christum laudans, et S. Catharinam, cujus meritis esset salutem tam celeriter adeptus. Porro ab eo tempore, quo ab Urbe discessit, corpore cœpit debilitari : et licet morbus quotidiana caperet incrementa, ac nihil, nec medicorum voluit uti opera, quippe quæ toto pectore cuperet dissolvi et esse cum Christo, deinde in monasterium Wastenense reversa ab octavis Apostolorum Petri et Pauli usque ad Dominicæ Annuntiationis solemnitatem variis continenter exercebatur corporis molestiis, sed quanto erat corpore infirmior, tanto magis animi virtus et robur augescebat. Accidit tum, ut quidam ex familia monasterii ab alto ædificio præceps in ligna et lapides decideret, fractisque dextri lateris ossibus vix spiritum trahere videretur. Id ubi illa rescivit, ad monasterii ostium descendit, oratione præmissa, læsa membra tetigit, doloremque omnem ita repente depulit, ut æger membris consolidatis statim ad laborem reversus sit, magnificans Deum, qui talem potestatem dedit hominibus.

46. « In dies autem morbo invalescente B. Catharina crebro se sacramentorum usu munivit. Ab eo autem tempore, quo cum matre peregrinationes susceperat, quotidie solita fuit peccata sua corde contrito confiteri, interdum bis terve id faciebat, sciebat enim confessionem esse salutem animarum, vitiorum expultricem, virtutum instauratricem, oppugnatricem dæmonum, et quæ tum os tartari obstruat, tum paradisi portas reseret : Eucharistiam vero in hac extrema ægritudine ob stomachi passiones sumere non audebat, sed quibus poterat devotionis signis sacrosanctum Christi corpus venerans levatis in cælum oculis, et quia lingua non poterat, spiritu Dominum deprecans, adstantibus sororibus, feliciter obdormivit. Viderunt tum homines quidam religiosi supra domum, in qua corpus ejus exanime jacebat, per dies et noctes stellam consistere, donec esset tradita sepulturæ : corpore autem ad monumentum allato, stella pariter suo visa est loco moveri tanquam obsequium funeri præstitura. Inter Missarum autem solemnia corpore in templo reposito, stella mansit pendula supra feretrum : denique corpore humato, stella evanuit. Nec deerant qui sancte jurarent vidisse se luminaria mire radiantia in aere, quæ ipsum feretrum antecederent, dum ad Ecclesiam deportaretur.

« Ad ejus obitum in Watstena plurimi convenere prælati, archiepiscopi, episcopi et abbates ex regnis Sueciæ, Daniæ, Norvegiæ et Gottiæ. Aderat etiam Henricus filius regis Sueciæ cum multis principibus, magnatibus et baronibus, ut omittamus inferiorum ordinum clericos et laicos, quorum fuit ingens copia. Sacrum sanctæ virginis corpus exportabat Henricus jam dictus cum regni principibus et proceribus : sed turbis ad contingendum illud certatim irruentibus ægre potuit ad sepulchrum deferri. Sepulturæ officium non sine lachrymis explevit sanctæ memoriæ Nicolaus Lincopensis antistes, adstantibus illi archiepiscopis, episcopis, abbatibus et multa cleri frequentia. Inter hos erat Tordo episcopus Strengenensis, magna tum eruditione, tum auctoritate præditus. Is pro singulari erga illam etiamnum in corpore degentem familiaritate et devotione manum ejus comprehendit, ejus precibus se commendans : et ecce sensit ille manum suam fortiter comprimi manu sanctæ Catharinæ, ut solet fieri inter illos, qui mutuo sibi fidem dant. Et quidem non parum apud Romanum Pontificem, ejusque cardinales, et eos quos curiæ officiales vocant, jam olim laboraverat Catharina pro obtinenda illi suæ electionis confirmatione, cum ea causa is Romam venisset : obiit multa veneratione dignissima Catharina in monasterio Watstenensi an. Christi MCCCLXXXI, XI kal. Aprilis pridie Annuntiationis Dominicæ. Ad ejus tumulum, et sanctam memoriam multa pie petentibus præstantur beneficia largiente illo, qui in sanctis suis, et laudabilis et mirabilis est, cui est honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen ».

47. *Anticardinales ad propagandam perfidiam publica edunt Acta.* — Periit dispari exitu infeliciter eodem anno Petrus Flandrini, olim S. Eustachii diaconus cardinalis schismatis defensor, obfirmatusque in pertinacia morti proximus non perhorruit publicas Tabulas [1] edere, quibus falso vulgavit, Urbanum factione Romanorum, legibus vero Clementem Pontificem renuntiatum : quo facinore animati cæteri pseudocardinales, conflati schismatis consortes, paucis post diebus mense Februarii ad antipapæ iniquam causam sustinendam publicis Monumentis [2] se obstrinxere. Ex quibus pseudocardinalis Britanniæ Flandrini pravo exemple postea moriturus publicas [3] Tabulas anno hujus sæculi octuagesimo quarto, vigesima quinta Februarii consignatas, pertinaciæ suæ testes confici jussit, ut morem gereret antipapæ, quem colebat, colendumque cæteris proposuit. Quanta vero mala hoc schisma, cui potius extinguendo, quam propagando opera danda erat, in Christianum orbem inveheret, ex auctore schismatico antipapæ Vitæ scriptore [4] accipiamus : « Innumerabiles, inquit, fuerunt in utroque

[1] Ext. tom. I. de schism. p. 108. — [2] Ibid. p. 104. — [3] Ext. tom. III. de schism. p. 108. — [4] Clem. antip. Vit. auct. apud Bosq.

statu, Ecclesiastico videlicet et mundano, qui potius aliena quam sua, et non Jesu Christi expetierunt. Et ut in paucis multa comprehendam hoc tempore maligno, dictique pestiferi schismatis occasione innumerabilia mala et pericula tam animarum quam corporum provenerunt, videlicet corruptiones morum, strages plurimorum, depressiones bonorum et humilium, exaltationes reproborum et vilium, juvenum et indignorum promotiones, Ecclesiarumque et cæterorum spiritualium et Ecclesiasticorum aperta venditio, hæresum et errorum publicatio, virtutum et bonorum operum cessatio, criminum et peccatorum multiplicatio, guerrarum et præliorum commotio, omneque bonum obedientiæ in contumaciam et contemptum conversum est, et religio in apostasiam est redacta. Et quia ista partim audivi, partim vidi practicari, ideo licet flens et ejulans recenseo, partem utramque tunc temporis ex ipsis fuisse læsam, ut adversæ culpam recitando, meam excusare non videar, hoc satis vulgus noverit ». Quanta autem in Oriente graviora mala ex eodem schismate orta sunt, inferius audiemus.

48. *Acta antipapæ pro Urbano V sanctis annumerando.* — Quod ad gesta Roberti Gebennensis antipapæ spectat ; cum is in omnibus veri Pontificis larvam indueret, veteres Pontificium ritus in consecranda sanctorum memoria imitari constituit : cumque Urbanus V Romanus Pontifex, olim sanctitate insignis, miraculorum gloria floreret ob Tolosani, Ebredunensis et Aquensis archiepiscoporum, necnon Caroli V et VI Francorum regum, Joannæ reginæ Siciliæ ac Ludovici Andegavensis ducis sæpius repetitas preces, ut Urbano sanctorum cultum decerneret, Segnino patriarchæ Antiocheno, Ecclesiæ Nemausensis administratori, et Raymundo episcopo Vasionensi XV kal. Maii hujus anni provinciam dedit [1], ut de Urbani sanctitate, editisque ad imploratam ejus opem miraculis sacram actionem instruerent : quæ licet vana fuerint, prætermittenda non sunt visa, cum ex his gestis schismaticorum Urbani V illustretur sanctitas et gloria efflorescat, de sanctitate enim ejus deque miraculis hæc relata narrat idem Robertus :

« Pridem in consistorio extitit propositum coram nobis, quod felicis recordationis Urbanus papa V prædecessor noster, de Mimatensi diœcesi oriundus, generis nobilitate clarus, a primævis suæ juventutis auspiciis per viam veritatis incedens, cæsis falce virtutum fallacis mundi blanditiis, quibus frequenter fragilitatis humanæ conditio fallitur, sic proprium subjecit observantiæ regulari suæ professionis arbitrium, sicque mundi relictis illecebris, et mundanis omnino relegatis affectibus, se Deo gratam et acceptabilem hostiam immolavit, quodque adeo in exemplari vita et castitate perfecta in hujus peregrinatione sæculi abjectis voluptatibus ejus per castos mores, virtutumque placitos actus Altissimo gratum famulatum impendere, ejusdem vitæ merito sibi ipsi, aliisque proficere studuit et curavit, quod omnipotens ipse Dominus per ipsius Urbani grandia præcelsaque merita, in monasterio S. Victoris Massiliensis, ubi corpus requiescit ejusdem, et alibi multa et evidentia miracula operatur, mortuos suscitando, cæcos illuminando, mundando leprosos, restituendo surdis auditum, mutis loquelam, et sanitatem paralyticis et contractis, claudis gressum reddendo, et languidis ac debilibus variis et diversis valetudinibus oppressis ultra naturæ vires et potentiam multipliciter succurrendo ». Intermissa est postea illa de Urbano V sanctis annumerando actio, nec amplior honos ejus memoriæ decretus est.

49. *Armenia a Saracenis evastata.* — Ex Regesto etiam pseudopontificis constat, discisso ob schisma Occidente, funestam Orientalium Christianorum conditionem extitisse, ac Saracenos libere furorem in Armeniam Minorem effudisse. In litteris [1] enim ad archiepiscopum Tarraconensem IV non. Julii anno pseudopontificatus tertio datis, subjectis verbis narrat Robertus antipapa tristes et acerbos casus a principe Curchi sibi expositos, qui Armenios exceperant : « Nuper, inquit, ad nostrum, dilecto filio nobili viro Soberio de Sarto comite Curchi nobis insinuante, non sine cordis amaritudine pervenit auditum, quod dudum impiissimus soldanus Babyloniæ cum maxima Saracenorum multitudine regnum Armeniæ sæva crudelitate intravit, ac civitates, castra et villas dicti regni, non sine magna Christianorum strage capiens, comburens et destruens, et quampluribus Christianis fidem Catholicam abnegare nolentibus diversa tormentorum genera inferens, agricultores vivos excoriari, religiosis et aliis presbyteris, et personis Ecclesiasticis oculos cum ferris ignitis erui, et eisdem presbyteris linguas, ne verbum Dei populo prædicarent, et quatuor digitos, cum quibus Corpus Dominicum pertractabant, abscindi fecit, ac charissimum in Christo filium nostrum Leonetum regem, ac charissimam in Christo filiam nostram Mariam reginam Armeniæ illustres, præfatumque comitem, ac dilectam in Christo filiam nobilem mulierem Fynnam comitissam Curchi, dicti comitis uxorem, in quadam civitate ipsius regni cum multis Christianis aliis existentibus per novem menses, vel circiter adeo arcte obsessos tenuit, quod fame afflicti, mures et equorum coria comedere cogebantur, et tandem propter defectum victualium, se et civitatem prædictam de consensu populi civitatis ipsius Saracenis eisdem se necessario reddiderunt captivos, dictique Saraceni eos sic captivos, ac bonis suis spoliatos ad civitatem Jerusalem primo, et deinde ad locum Cadri, in quo dictus morabatur solda-

[1] Clem. antip. l. III. p. 2.

[1] Clem. antip. l. III. p. 135.

nus duxerunt : et ibidem comes præfatus cum eisdem rege, regina et comitissa, et aliis Christianis per quinque annos vel circiter mansit carceribus mancipatus, dictique rex et regina ac comitissa, et alii Christiani adhuc ibidem detinentur captivi, et ad negandum Dei Filium Jesum Christum per eosdem Saracenos incitantur, quodque non est verisimile eos posse a captivitate hujusmodi liberari, nisi de fidelium subventionibus succurratur eisdem, etc. » Addit imperia archiepiscopo Tarraconensi ; quanquam Aragonia in nostram partem inclinabat, ut quæ in Taraconensi provincia malis artibus partæ sint opes, ad liberandos Saraceno carcere regem reginamque Armeniæ derivandas curaret.

50. *Ducis Moscorum expeditio in Livoniam.* — Hoc anno Moscorum princeps, tercentum millibus bellatorum succinctus, in Livoniam maximo terrore irrupit. Sed Catholicis divinum patrocinium non defuit : præfectus enim arcis obsessæ, cum totam noctem precibus ad Deum fundendis consumpsisset, mane emisso ex arce jaculo imperatorem confixit : cujus cædis casu percussi Moschi in fugam se conjecere. Quod prodigium Tilmannus Bredenbachius [1] narrat his verbis : « Oppugnavit castrum, (scilicet Nienhuys octodecim milliaribus Torpatho distans,) magnus Moschowiæ dux anno MCCCLXXXI, cui oppugnationi ipse interrerat, una cum trecentenis militum millibus, ac tandem post diutinam et pertinacem obsidionem, et crebras irruptiones, mœnia et propugnacula labefacere incœptabant, obsessi cum hostium assultum diu sustinuissent, tandem solis humanis viribus diffisi, divini Numinis clementiam et auxilium quotidianis ardentibusque votis exposcunt. Præfectus ut in bellicis rebus reliquis præstabat, ita hoc quoque in negotio cæteris ferventior erat. Igitur quadam nocte Veneris diem proxime antecedente in somnis pervigilat, ante aram quamdam prosternitur, orat ut in tam deplorando rerum statu Deus apparere dignetur, felicemque tam gravis obsidionis liberationem elargiri. Exorto sole, cum Rutheni certam jam arcis expugnationem sibi promitterent, exurgit e precibus suis præfectus, acceptoque arcu, telum ferrea acuminataque cuspide in Dei nomine in medium Ruthenorum exercitum e fenestra emittit : favent conatibus superi, volat missile ferrum, et ipsius Moschovii principis cor transfigit : et paulo infra Rutheni magno cum ululatu principis et imperatoris sui tam funestum et luctuosum casum deplorant, arreptumque funus in Moschoviam perferunt Livones hoc mirabili memorabilique modo liberati arcum perpetui trophæi loco in Basilica, quæ ibidem in castro extructa erat, ad altare suspendunt. Solebat in eo templo cultus divinus, quondam magna pietate ac devotione peragi, nunc vero Lutheranis dogmatibus receptis nullum pristinæ pietatis vestigium conspiciebatur : arcum ibidem suspensum vidit venerandus vir D. Philippus Olmen quondam metropolitanæ Ecclesiæ Torpatensis stipendiarius canonicus, nunc Ecclesiastes Ressensis ».

[1] Tilm. Brendeb. in 3. de script. belli Livon.

URBANI VI ANNUS 5. — CHRISTI 1382.

1. *Joannæ reginæ mors miseranda.* — Anno Christianæ salutis millesimo trecentesimo octuagesimo secundo, Indictione quinta, immissi ab antipapa Ludovici Andegavensis in Italiam irruptio gravem Ecclesiæ intulit terrorem, qui postea illo pereunte, dissipatoque exercitu evanuit ; sperataque Gallorum præsidia Joannæ reginæ regio honore dejectæ exitium pepererunt : Carolus enim III Siciliæ rex firmando solio intentus, ut Joannæ studiosorum spes eliderct, ac novandarum rerum occasionem removeret, cum jam Aquila et Montorii, Liciensis, et Cupertanus comites rebellassent, ut refert Hector Pignatellus [1], infelicem mulierem interfici jussit. Necis genus aliqui fuisse scribunt, laqueo fractas ei fuisse cervices, dum in sacello flexis genibus preces fundebat, quod Theodoricus e Niem [2] affirmat; alii vero impresso ori pulvino atque intercluso spiritu sub stragulis

[1] Hector Pignat. Diar. Neap. Ms. — [2] Theod. e Niem. l. 1. c. 15.

præfocatam, alii [1] necatam fame aut jugulatam tradunt; qua de re hæc Clementis pseudopontificis rerum gestarum anonymus auctor [2] Monumentis consignavit: « Joanna regina immaniter fertur interempta fuisse, per ministros dicti Caroli, et sic fieri ordinantis: modus autem interemptionis suæ varie extitit narratus, nam aliqui dixerunt ipsam strangulatam, aliqui sub una culcitra supposita ligatisque manibus et pedibus suffocatam ». Cum hæc temporis illius scriptores mandarint historiæ, rejiciendi sunt, qui suspendio necatam eodem in loco aiunt, quo Andreas primus maritus fuerat interemptus. Extitit is tristis Joannæ reginæ exitus, quem illi S. Catharina virgo Senensis [3], ni damnato schismate in veri Pontificis fidem rediret, pluribus litteris prædixerat. Extinctam mense Maio scribit [4] Hector Pignatellus, ejusque corpus in templo S. Claræ septem dierum flexu spectandum populo propositum, ne quis scilicet illius spe et desiderio arma moveret. Affert Summontius [5] ejusdem Epitaphium, cui adjecta hæc Epitaphe in qua tempus mortis Joannæ his numeris consignatum est: MCCCLXXXII, XXII Maii, V. Indictione, atque ipsam ab impudicitiæ labe ei aspersa a nonnullis, ac necis primo viro illatæ scelere vindicare nititur; ob inductum vero magno Christiani orbis offendiculo schisma, et secutas antipapæ partes justo supplicio Deo vindice affectam constanter affirmat, cui prophetica illa sententia, quam Sauli regi verbis minacibus Samuel intentavit, apte convenire videatur: «Quia projecisti Deum, projecit te Deus ne sis rex».

2. *Ludovici Andegavensis expeditio contra Apuliam et ditionem Ecclesiasticam.* — Parabat eodem tempore [6] Joannæ filius adoptivus Ludovicus Andegavorum dux opem, ultionemve, quem una cum Amedeo Sabaudiæ comite mense Maio Avenionensem antipapam convenisse, atque ab eo expeditioni Italicæ præfectum, ut nedum Neapolitanum regnum occuparet, sed Urbanum etiam Pontificatu everteret, observat ejusdem pseudopontificis gestorum auctor schismaticus [7]; qua de re in antipapæ Regesto, tum in Neapolitano Tabulario trigesima Maii consignata Diplomata extant: « Anno, inquit, MCCCLXXXII, mense Maii, Avenione convenerant Ludovicus dux Andegavensis, et Amedeus comes Sabaudiæ cum exercitu magno, ac manu notabili armatorum progredi cupientes versus partes Italiæ tam pro impugnatione B. intrusi (ita Urbanum verum Christi vicarium appellat), et sibi faventium, quam liberatione Joannæ reginæ Siciliæ memoratæ, per præfatum Carolum de Dirrachio jam detentæ, ac recuperatione regni sui pro majore parte occupati per eumdem: fuitque constitutus et ordinatus generalis capitaneus dicti exercitus memoratus dux Andegavensis per dictum Clementem papam (hoc nomine illum exornat), sibique datum in mandatis, ut nedum nomine proprio, sed etiam Ecclesiæ et suo ad negotia procederet supradicta ». Nonnullisque interjectis, quibus addit ad Ludovici et Amedei preces, Thomam e Cassato Ordinis Prædicatorum pseudocardinalium numero adscriptum trigesima Maii, susceptam Joanna jam sublata expeditionem ita describit: « Arripuit ergo iter suum cum dicto exercitu, ipsum per plana Lombardiæ et terras Ecclesiæ prosequendo, quod utrique licet non sine magnis laboribus et expensis, alias tamen satis feliciter et pacifice consummavit, declinavitque primo in civitate Aquilanensi sub favore et obedientia dictæ reginæ persistente, quæ quasi sub introitu dicti regni situata existit, quem navigia multa victualibus et aliis sibi necessariis onerata sunt illico subsecuta ». Excurrisse XXVII Junii in littus Neapolitanum viginti duas triremes Massilienses, at cum nihil omnino proficerent, rediisse refert Hector Pignatellus: additque Ludovicum Andegavensem XVII Julii in Aprutium studiis factiosorum, quorum princeps erat Caldora irrupisse (1). Queritur Vitæ antipapæ scriptor, de quo paulo ante memoravi, Ludovicum ipsum signa Romam versus ad evertendum Urbanum non direxisse, cum non abesset conjectura, Romanos Gallorum florentissimo exercitui impares, ad periculum imminens declinandum, Pontificem et cardinales hosti proditurus. Verum ille, qui naviculam suam jactari fluctibus, non mergi sivit, Ludovicum ad tantum scelus proruere non sivit, quanquam nec ita contracta manus Domini putanda est, ut vicarium suum adversus schismaticorum glomerata agmina tueri, Romanosque corroborare in ejus obsequio non posset: nec vero valida ad tutandam Urbem deerant præsidia Pontifici, qui hostis veritus temeritatem, indulgentiarum præmia Catholicis proposuit, qui mensibus quatuor sacra arma ad Romana mœnia tutanda gestarent.

3. « Ad futuram rei memoriam.

« Cum perditionis alumnus Ludovicus olim dux Andegavensis imitator damnati schismatis,

[1] Gobel. in Cosmod. ætat. 6. c. 76. — [2] Clem. antip. Vit. script. apud Bosq. — [3] S. Cath. Ep. CCVII. — [4] Hect Pignat. in Diar. Ms. — [5] Summ. hist. l. IV. — [6] Gobel. in Cosmod. ætat. 6. c. 77. et Hect. Pignat. in Diar. Ms. — [7] Clem. antip. Vit. script.

(1) Quæ hic narrat annalista de expeditione Ludovici Andegavensis in regnum Apuliæ in nonnullis corrigenda est, ut ex iis quæ statim subdemus constabit. Ludovicus igitur, exercitu, pro eorum temporum conditione validissimo, comparato, per Sabaudiam in Italiam ingresus est. Militum numerum alii alium definiunt, quidam XL millia; alii XLV millia; alii denique cum Sagacio de Gazata in Chronico Regiensi ad LXV millia equorum ducta affirmant. In Apuliam intrasse die XVII annalista ex Ephemeridibus Hectoris Pignatelli notat. Sed Ephemeridas istas, ut in rebus afferendis non peccent, in temporis vero adscriptionibus sæpissime fallunt. Historici enim omnes, quotquot accuratam temporum syntaxim servant, Augusto mense nondum e Langobardia excessisse Ludovicum affirmant. Legendus Gazata in Chronico Regiensi, Anonymus Mediolanensis in Annalibus, anonymus Placentinus in Chronico. Ex eodem pariter anonymo Mediolanensi discimus hoc ipso anno, Octobri mense, inter utrosque æmulos acre certamen commissum fuisse, quo pari utrinque dispendio pugnatum. MANSI.

effectus, ac stipatus magna multitudine armatorum, et in favorem iniquitatis filii Roberti antipapæ, qui se Clementem papam ausu temerario nominare præsumit, contra Deum et Catholicam fidem, versus almam Urbem et alias terras Patrimonii B. Petri dirigat gressus suos, et ad invadendum terras nostras et Romanæ Ecclesiæ se accinxerit, et jam partes Italiæ cum magna multitudine gentium armigerarum intraverit, nos attendentes quod ad resistendum eidem Ludovico, et perversis ejus conatibus, et providendum nostro et prædictæ Romanæ ac etiam gentium earumdem partium Italiæ statui et honori, oportet nos Christi fidelium suffragia et auxilia implorare; et cupientes, ut hujusmodi tanta ejusdem Ludovici temeritas et protervia elidatur, et ut Christi fideles eo libentius ad defendendum nostrum et Ecclesiæ prædictæ honorem ac statum, et ad persequendum ipsum Ludovicum, et ejus sequaces, ac fautores, et adhærentes eidem, viriliter se accingant, quo ex hoc dono cœlestis gratiæ uberius conspexerint se refectos, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui in nostrum et prædictæ Romanæ Ecclesiæ, ac almæ Urbis auxilium se accinxerint, et ad Urbem ipsam in nostris, Ecclesiæ et Urbis prædictorum auxiliis per quatuor menses, si tamdiu id expediens fuerit, moraturi accesserint, illam indulgentiam concedimus, quæ accedentibus in Terræ-Sanctæ subsidium per Sedem Apostolicam concedi consuevit, etc. Datum Romæ apud S. Petrum X kal. Septembris, Pontificatus nostri anno quinto ».

4. *In Ludovicum Andegavensem sententia lata ab Urbano, et arma excitata.* — Magnum sane incussit terrorem hostis potentia; Ludovicum enim sexaginta militum millibus et eo amplius succinctum irrupisse in Italiam scribunt. Nec modo excitandos Catholicos ad tutandam Romam censuit Urbanus, verum ad debilitandos in Neapolitano regno Ludovici impetus judiciariam in illum actionem instituit, et una cum Amedeo Sabaudiæ et Petro Gebennæ comitibus, Fulcheto e Saltu Provinciæ præfecto schismatis, apostasiæ, sacrilegii, blasphemiæ, studii in hæreticos, læsæque majestatis crimine damnavit, omnique honorum et bonorum jure privavit; notavit infamia, subjecit corpus servituti, ac denique fideles omnes indulgentiarum præmiis ad contundenda illius arma cum signa inferre Italiæ inciperet, concitavit: quam sententiam, cum hostis penetrasset et Neapolitanum regnum, renovavit, repetita altius veterum edictorum in antipapam et sectores memoria, Jordanoque archiepiscopo Rheginensi, ut hujusmodi sanctionem in Rheginensi, Cusentina, Rossanensi et S. Severini episcopatibus vulgaret, provinciam imposuit[1].

[1] Lib. 1 p. 27.

5. « Venerabili fratri Jordano archiepiscopo Rheginensi.

« Contra perditionis alumnos Ludovicum olim ducem Andegavensem, Amedeum olim comitem Sabaudiæ, Petrum olim comitem Gebennensem, et Fulchetum de Saltu, olim seneschallum Provinciæ, qui in reprobum sensum dati, et hujusmodi damnati schismatis notorii imitatores et fautores effecti, præfato Roberto antipapæ et ejus sequacibus notorie adhæserant et adhærebant, eique præstiterant et præstabant auxilia et favores etiam in præjudicium nostrum, et Eclesiæ supradictæ, et demum stipati magna gentium armigerarum multitudine ad partes Italiæ se contulerant, ut statum et pacem dictæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ perturbarent, ac regnum Siciliæ et alias terras, et jura dictæ Romanæ Ecclesiæ invaderent et occuparent in magnum præjudicium nostrum, et Romanæ Ecclesiæ, ac regni prædictorum, nos de fratrum nostrorum consilio, et debitis juris solemnitatibus observatis, prout facti qualitas exigebat ». Et paulo infra : « Certos processus fecimus, per quos finaliter pronuntiavimus, decrevimus et declaravimus eosdem Ludovicum, Amedeum, Petrum et Fulchetum fuisse, et esse schismaticos, apostatas, ac sacrilegos, et blasphemos, et imitatores hujusmodi damnati schismatis, et hæreticorum fautores, et reos criminis læsæ majestatis, et conspiratores etiam contra nos, et velut hæreticos puniendos, ipsosque propter præmissa fore excommunicatos, anathematizatos, ac incurrisse in pœnas, et sententiam tam a jure, quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, ipsosque fore privatos et depositos, ac privavimus et deposuimus a quibuslibet ducatibus, comitatibus, dignitatibus et honoribus, necnon feudis et bonis, quæ a dicta Romana, vel quibusvis aliis Ecclesiis ac personis Ecclesiasticis, vel Romano imperio, seu quibuscumque aliis obtinebant, et quæ quomodolibet etiam de facto tenebant, ipsorumque bona omnia fuisse et esse confiscata, et ea confiscavimus, et ipsorum Ludovici, Amedei, Petri et Fulcheti personas detestabiles et infames fore exponendas, et exposuimus Christi fidelibus capiendas. Et volumus, quod omnes et singuli Christi fideles, qui crucis assumpto charactere ad præfatorum Roberti antipapæ, Ludovici, Amedei, Petri, et Fulcheti schismaticorum, et ut præmittur, damnatorum exterminium se accingerent, et eos pro posse persequerentur, illa gauderent indulgentia, illoque privilegio essent muniti, quod accedentibus in Terræ-Sanctæ subsidium conceduntur, prout illa omnia et singula in diversis nostris inde confectis litteris plenius continetur.

5. « Nos igitur, ne tot et tantorum facinorum et scelerum in divinæ majestatis offensam, et dictæ Romanæ Ecclesiæ matris cunctorum Christi fidelium et magistræ contumeliam et contemptum, fideique Catholicæ, ac utilitatis reipublicæ detrimentum nequiter patratorum in succeden-

tium temporum sæcula sine correctione debita in multorum perniciem deferantur, et ne præfati per nos, ut præfertur, damnati a Deo reprobati, qui in suis hæresibus persistere, et excessus excessibus cumulare, et Ecclesiæ prædictæ pacem turbare, et inter Christi fideles schismata, dissensiones et scandala ponere, cultumque Christianæ fidei, sine qua quisque Deo placere nequit, quantum in eis est, depravare conantur, suos pravos et damnatos conceptus in partum producere possint, sed potius, dextera Domini faciente virtutem, viriliter obsistatur eisdem, et ipsorum damnandi propositi executio elidatur, opportunis providere remediis cupientes, quia in his Dei et prædictæ Romanæ Ecclesiæ causam agi conspicimus; illa devote prosequentibus duximus etiam spiritualibus auxiliis et præsidiis assistendum, ut causam ipsam eo ferventius prosequantur, quo exinde majoris retributionis merita se speraverint adepturos.

« Ideoque nos de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui præfatos Robertum antipapam, Ludovicum, Amedeum, Petrum, et Fulchetum, ipsorumque complices, fautores atque credentes, quandiu in hujusmodi schismate, ac extra Romanæ Ecclesiæ gratiam perstiterint, in personis et sumptibus propriis necnon iis, qui in personis propriis, alienis tamen expensis, expugnabunt, et super hoc per unum annum, incipiendo a die, quo tu duxeris ordinandum continue, vel interpolatim in expugnatione hujusmodi laborabunt, Ecclesiæ sequendo vexillum, tam clericis quam laicis, et eis insuper, qui suis dumtaxat expensis juxta facultates et quantitates suas destinabunt. vel tibi seu alteri per te deputando ministrabunt sufficientia stipendia, ut destinare valeas idoneos bellatores per dictum tempus moraturos et bellaturos ibidem, illam concedimus indulgentiam, quæ concedi per eamdem proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium consuevit, et in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum: eos autem qui non per annum integrum, sed per ipsius anni partem in hujusmodi Dei servitio laborabunt, juxta quantitatem laboris et devotionis affectum participes esse volumus indulgentiæ memoratæ. Quod si forte ipsorum aliquem post iter arreptum in prosecutione dicti negotii ex hac luce migrare contigerit, vel interim negotium ipsum congrua terminatione compleri, eos integre participes esse volumus et concedimus indulgentiæ memoratæ. Hujusmodi etiam remissionis volumus esse participes juxta quantitatem subsidii, et devotionis affectum omnes, qui ad expugnationem ipsorum Roberti antipapæ, Ludovici, Amedei et Fulcheti, et aliorum damnatorum, ac sequacium, et fautorum ipsorum sibi, seu alteri per te deputando de bonis suis congrue ministrabunt. Quocirca fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus per te vel alium seu alios in Rheginensi, Cusentina, Rossanensi et San-Severini provinciis, hujusmodi concessionem nostram in Ecclesiis et locis, de quibus tibi videbitur, quando et quoties expedire videris, solemniter publicans et exponens, et per alios ad hoc idoneos publicari et exponi faciens, ut melius et clarius intelligatur ab omnibus in vulgari, fideles ipsos instantius per verbum prædicationis, et alias, prout expediens extiterit, inducere non postponas, ut suscipientes cum reverentia per manus tuas. vel aliorum per te ad id deputandorum venerabile signum crucis, ipsumque suis humeris et cordibus affigentes, ad prosequendum hujusmodi causam Dei et Romanæ Ecclesiæ ipsorum matris viriliter se accingant, nobis quidquid super prædictis feceris per tuas litteras, vel Instrumenta publica harum principium et finem continentia, fideliter rescripturus, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum IV kal. Octobris, Pontificatus nostri anno v ».

7. Easdem litteras Georgio archiepiscopo Amalphitano transmisit deditque provinciam, ut in iis contenta Salernitanis, Cusentinis, Surrentinis et Amalphitanis e sacro suggestu exponenda curaret, ac militiam religiosam adversus Ecclesiæ hostes professuris crucis symbolum traderet: quas etiam partes Petro episcopo Tiburtino, IV non. Decembris, Pontificatus sui anno v commisit; tum Francisco episcopo Faventino, missa priore litterarum parte, quibus plenius continetur, illum auctoritate ad viros religiosos, ad ea pro concione divulganda incusso censurarum metu adigendos instruxit:

« Urbanus, etc. Volentes quod præmissa ad communem notitiam omnium Christi fidelium deducantur, fraternitati tuæ per Apostolica scripta districte præcipiendo mandamus, quatenus in Ecclesiis cathedralibus in ipsis partibus consistentibus, et aliis de quibus tibi videbitur verbo Dei primitus per te vel alios ad hoc idoneos coram populo solemniter, ac publice proposito, saltem semel, ac etiam per religiosos Prædicatorum, Minorum, Eremitarum S. Augustini, et S. Mariæ de Monte Carmelo, quos quidem religiosos, si monitionibus et mandatis tuis in hac parte non paruerint cum effectu, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto in dictis et ipsorum religiosorum Ecclesiis et locis aliis, dum missarum celebrabuntur solemnia, vel alias cum ibidem aderit major multitudo populi, ac etiam in dictorum religiosorum prædicationibus publice singulis diebus Dominicis et festivis omnia et singula supradicta publices et exponas, seu publicari et exponi alta voce, et intelligibiliter in vulgari, ac præsentium litterarum copias portis dictarum Ecclesiarum facias, et procures publice affigi, etc. Dat. apud S. Petrum idib. Novembris, Pontificatus nostri anno v ».

Denique simillima imperia Andreæ tit. SS. Marcellini et Petri presbytero cardinali, pluribusque præsulibus in Italia data, ac Germani, Dani,

Bohemi, Livones, Sueci, Norvegi, Poloni, Hungari, Bosnenses, Dalmatæ, Angli, Belgæ, ad suppetias ferendas Ludovico sollicitati. Submissus etiam in Neapolitanum regnum ad ferendam opem Carolo regi Acutus Anglus cum expeditissimis Anglorum copiis ; ad suppeditanda vero illi stipendia, cum opes conferre clerus jussus esset, isque detrectaret impositum onus admittere, illum hisce litteris coarguit Pontifex :

8. « Venerabilibus fratribus Neapolitano et Capuano archiepiscopis, ac suffraganeis, et dilectis filiis capitulo Ecclesiæ et clero civitatis Neapolitanæ, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Litteræ vestræ, quas nuper solita benignitate recepimus, nobis ingentis admirationis materiam pepererunt. Quid enim non miremur, cum prout ex ipsarum serie litterarum collegimus, vos propriam salutem negligere videmus ? Estne in tanto rerum discrimine de salutis vestræ materia disceptandum ? esto sic portiunculam rerum vestrarum magni penditis, ut totum penitus negligatis ? Expergiscimini itaque et mentis vestræ oculos aperite : facessat omnis excusatio, quæ paci, quæ tranquillitati, quæ quieti vestræ nititur obviare. Considerate quales erga vos fuerimus : circa enim nostri Apostolatus primordia, erga vos Apostolicæ Sedis beneficentiam exercuimus copiose, hunc beneficiis prosequendo, illum claris officiis illustrando, alium dignitatibus extollendo, tumque (inimico homine superseminante zizania) super cervices nostras cecidit jugum schismaticæ servitutis, a qua ut vos, opitulante Domino, eriperemus, non laboribus pepercimus, non expensis ; imo pro liberatione vestra totum ærarium nostrum exhausimus : et quia ad hoc peragendum non sufficiebant ejusdem ærarii facultates, pretiosa bona Ecclesiarum almæ Urbis, et earumdem Ecclesiarum, necnon monasteriorum et hospitalium, et aliorum piorum locorum ipsius Urbis, castra, possessiones, et alia immobilia bona, urgente nos necessitate, distraximus et alienavimus, quæ adhuc sic alienata permanent et distracta : debita quoque multa et magna contraximus : sed sicut Domino placuit pro tunc fuit, quod vehementer desiderabamus feliciter consummatum, quando charissimus in Christo filius noster Carolus rex Siciliæ illustris, dextera Domini sibi assistente propitia, cum auxilio et favore nostro vos a servitute hujusmodi liberavit. Scitis nos vera retexere.

9. « Postmodum vero, pacis æmulo procurante et nostris successibus invidente, cum videremus vos in similem et quasi pejorem servitutem recasuros, nisi cum auxilio Domini manus favoris Apostolici supponeremus, dilectum filium nobilem virum Joannem Agut militem Anglicanum cum strenuorum numero bellatorum ad stipendia nostra conduximus, illius Ludovici olim ducis Andegavensis, qui rugientis more leonis circuit, ut vos devoret, et ejus subjiciat ditioni. Debetisne igitur excusationem prætendere, ut pro stipendiis et mercede illorum, qui pro defensione, pro quiete, pro libertate vestra corpora sua non recusant exponere, rerum vestrarum portiunculam non exponatis ? Non debetis profecto, si sapitis, hac in re manus habere tenaces, quando vobis rem possibilem imperamus, et vos ad ea, quæ libertatem et securitatem vestram, perpetuamque quietem respiciunt, invitamus. Facite promptis animis invitati, quod etiam sponte facere deberetis. Si autem in perniciem vestram et contra nos, et sanctam Romanam Ecclesiam, vestram et cunctorum fidelium matrem, cum rebus et pecuniis vestris aliquando pugnatum est, quid nunc pro salute vestra, et pro defensione ac cautela dictæ Ecclesiæ faciendum ? Et quidem credebamus vobis modicum imperasse, arbitrantes vos nedum res vestras, verum etiam, si necessitas id exigeret, corpora posituros. Quoniam vero hilarem datorem diligit Deus, et celeritas beneficium gratum reddit, hilariter et celeriter jussa nostra complete ; non enim ignoratis, quod stipendiarii nolunt verba. Nos autem, quantum in nobis erit, dabimus opem et operam, ut confuso dicto Ludovico, vos et alii devoti nostri, et Ecclesiæ memoratæ in pacis multitudine quiescatis, et extirpatis hæresis et schismatis vepribus, in fidei unitate deserviatur omnium Creatori. Cæterum ut lenitatem nostram evidentius agnoscatis, volumus, quod illi ex vobis, qui adeo pauperes existunt, quod ad solvendum seu contribuendum aliquid sunt penitus impotentes, ad solvendum seu contribuendum, aliquid minime teneantur : illi vero, quorum facultates ad integram solutionem non suppetunt, ultra quam juxta suarum facultatum hujusmodi exigentiam solvere, seu contribuere aliquid nullatenus compellantur. Dat. Romæ apud S. Petrum XVII kal. Decembris, Pontificatus nostri anno quinto ».

10. *Schismaticus exercitus depressus.* — Ut vero Ludovici Andegavensis impetus a Carolo rege elusi fuerint, ac mora et variis effugiis, arteque bellica sensim elanguerint ejus vires, describit accurate Clementis antipapæ gestorum auctor [1] his verbis : « Adventus ejus jam diu præscitus per suos adversarios extiterat, qui sic disposuerant, quod civitates, loca et castra invenit, ut plurimum fortificata munitaque victualibus, armis et gentibus ad sibi resistendum viriliter dispositis et apparatis ; fueruntque blada, vina, pecora, equorum pabula, aut in eis recondita ; exterius vel consumpta, sicque pro tunc non fuit locus aliquis contra suos inimicos faciendi. Et loca sibi faventia, quæ satis pauca erant, bene disposita non erant ad ipsum cum suis capiendum ; victualia etiam eorum non adeo abundabant, quod sine propria penuria sibi sufficerent, oportuit ipsum, seu saltem majorem partem exercitus, per aliquod tempus in locis parvis et miseris, et campestribus permanere.

[1] Clem. VII antip. Vitæ script. apud Bosq.

Hyems etiam supervenit, nives, pluviæ et aquæ nundaverunt, gelu, venti, et frigora suum temporis debitum reddiderunt. Inimici insuper sui sibi insidiantes ubi et quomodo potuerunt: quibus omnibus causantibus eique obstantibus, sibi aut dicto exercitui suo non licuit victualia hinc inde perquirere, prout eorum necessitas exigebat; et sic his quæ per prius habuerant consumptis, multas egestates et miserias sunt perpessi ». Ita attritus est variis incommodis schismaticus exercitus, qui mox canina fame premi et epidemiæ sævitia absumi cœpit[1]; de quo proximis annis recurret sermo: illius vero occasione nonnulli in perfidiam sunt lapsi, inter quos Anconitanæ arcis præfectus, genere Hispanus, hosti adhæsit, quem cum vi inde deturbare pararent Anconitani, veritus Urbanus ne ii arcem omnino exscinderent, ne in posterum eorum libertati frænum injiceret, Andreæ cardinali, Piceni præsidi, munus demandavit[2], ut ad continendam in officio provinciam expugnatam arcem everti non sineret, sed fidissimo præsidio communiret.

11. *Deficientibus aliquibus populis ab Urbano, ipse suæ causæ equitatem promulgari ubique jubet.* — Subduxere se eodem tempore Urbani obsequio Tudertini, quos ille qua minis objectis, qua ostensa veniæ spe ad officium nisus[3] est revocare, ipsos sic per litteras allocutus.

« Urbanus, etc. Qua fronte contra jurisjurandi religionem, contra fidem, contra fas scelus ausi estis perpetrare, ut scilicet, præfatum camerarium (nempe Marinum archiepiscopum Tarentinum) a nostra clementia redeuntem, qui vos liberosque vestros, conjuges ac fortunas cum maximis nostrarum et Ecclesiæ Romanæ expensarum profluviis de hostium faucibus liberaverat, in civitatem prædictam non permiseritis introire, ei aurem, non minus quam ejusdem civitatis portas damnabiliter obserantes, ac contra præmissa a nostra et ejusdem Ecclesiæ obedientia vos detestabiliter subtrahentes, quod quid aliud est, quam proditionis, perjurii et læsæ majestatis aliorumque horrendorum et nefandorum criminum vos retinaculis involvisse, incurrisseque excommunicationis et interdicti, aliasque sententias et pœnas tam ab homine quam a jure in talia perpetrantes inflictas? » Et infra: « Verum licet vos, et præfatam Ecclesiam, cum tanto animarum vestrarum discrimine et status vestri detrimento tam enormiter offenderitis, tamen illius vices, quanquam immeriti, gerentes in terris, cujus sacrificium est spiritus contribulatus, et qui cor contritum et humiliatum non despicit, parati sumus erga vos ostendere Sedis Apostolicæ lenitatem, et obliteratis offensis, reddere vos ad eamdem Sedem, in exhibitionibus gratiarum munificos, et in vestris opportunitatibus liberales; dum tamen vestros recognoscentes errores pronis cervicibus errorum et excessuum vestrorum indulgentiam postuletis. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Augusti, Pontificatus nostri anno quinto ». Flecti non potuere adhuc Tudertini, quorum nefarium exemplum Interamnenses, Amerinos, aliosque nonnullos secutos, anno proximo visuri sumus.

Addimus nunc, Urbanum Apostolicos nuntios in variis provinciis agentes dare operam jussisse, ut schismaticorum flagitium, qui schisma conflassent, exponerent populis, justa in eos lata edicta promulgarent, omnesque ea labe notatos legum severitate percellerent, quo argumento Guillelmo e Savarvilla in Leodiensi principatu internuntio hæc mandata dedit[1]: « Ut fideles Christi a prædictorum perversorum, qui alios in præcipitium secum trahere moliuntur astutiis præserventur, ac de tuæ prudentiæ et circumspectionis industria specialem in Domini fiduciam obtinentes, discretioni tuæ per Apostolica scripta committimus, et districte præcipiendo mandamus, quatenus fidei loricam induens et gladium spiritus, quod est verbum Dei, assumens contra præfatos schismaticos, et Dei ac sanctæ Ecclesiæ inimicos et adhærentes et faventes eisdem, adversusque alios homines, qui famam nostram denigrare, vel eorum falsis latratibus contra statum et honorem nostrum, vel dictæ Ecclesiæ aliqua dicere vel facere præsumpserant seu præsumpserunt, te accingas, et tanquam verus dictæ fidei pugil insurgens, tam in publicis quam etiam privatis sermonibus et prædicationibus, innocentiam nostram, et Ecclesiæ prædictæ causam defensurus assumas, etc. Datum Romæ apud S. Petrum kal. Decembris, Pontificatus nostri anno quinto ».

12. *In Joannem regem Castellæ sententia lata ab Urbano.* — Hoc etiam anno Urbanus Joannem Castellæ regem Apostolicis imperiis obtemperare detrectantem schismatis ac læsæ majestatis crimine damnavit, atque ab jure regni depulit; qua de re subjectum Diploma edidit[2]:

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Regimini sacrosanctæ ac universalis Ecclesiæ dispositione divina, licet inviti, præsidentes, ac super gentes et regna eadem dispositione, licet insufficientibus meritis constituti, dum senescente jam mundo sæculi corruptelas conspicimus, et instare tempora periculosa videmus, pro laude et gloria Catholicorum regum et principum, ac cunctorum fidelium ejusdem Ecclesiæ filiorum, ad confusionem quoque iniquitatis alumnorum, videlicet hæreticorum et schismaticorum, quorumlibet etiam regia aut quavis alia dignitate prætendentium se fulgere, qui pravitatis vinculis colligati convenerunt in unum adversus Dominum, et adversus Christum ejus; unitatem ejusdem Ecclesiæ ipsius sponsæ intentione pestifera scindere moliendo, ut disrumpamus vincula eorum, et

[1] Hect. Pignat. in Diar. Neap. — [2] Urb. l. 1. p. 279. — [3] Lib. 1. p. 261.

[1] Lib. 1. Ep. cur. p. 286. — [2] Tom. papyr. p. 209.

projiciamus a nobis jugum ipsorum, tanto virilius in virtute Altissimi debemus exsurgere, quanto perniciosius ex eorum excessibus sequi potest perditio plurimorum ; confidimus enim cum psalmista[1], quod fiet illis *sicut Madian et Sisaræ, et sicut Jabin in torrente Cison : disperierunt enim in Endor, et facti sunt ut stercus terræ;* et cum eodem psalmista increpantes dicimus : *Pone, Domine, principes eorum sicut Oreb, et Zeb, et Sebee, et Salmana* : Omnes, inquam, principes eorum, qui dixerunt : *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei: Deus meus, pone illos ut rotam et sicut stipulam ante faciem venti* : *sicut ignis , qui comburit silvam , et sicut flamma comburens montes. Ita persequeris illos in tempestate tua, et in ira tua turbabis eos. Imple* itaque, *Deus, facies eorum ignominia ;* et tandem contrita eorum rabie, et omni populo manifesti, vel quærant nomen tuum, Domine, vel deleantur de libro viventium, quem scripsisti.

13. « Dudum siquidem cum filii Belial, videlicet, Robertus olim Basilicæ duodecim Apostolorum , vulgariter dictus Gebennensis , Joannes olim tit. S. Marcelli, vulgariter dictus Ambianensis, Gerardus olim tit. S. Clementis, vulgariter dictus Majoris Monasterii presbyteri, et damnatæ memoriæ Petrus olim S. Eustachii diaconus cardinales , nescientes in semitis justitiæ dirigere gressus suos, et Deum præ oculis non habentes, contra nos, quos ipsi Robertus, Gerardus et Petrus, una cum aliis tunc cardinalibus, ad quos Romani Pontificis spectabat electio, in Urbe debitis consuetisque solemnitatibus observatis in papam Romanumque Pontificem elegerunt, inthronizaverunt et solemniter et publice coronaverunt, et tanquam papam et summum Pontificem in missarum solemniis et consistoriis publicis et privatis, consulendo et ordinando de statu Romanæ Ecclesiæ, ac reipublicæ per plures menses tractaverunt, recipiendo a nobis Ecclesiastica sacramenta, et animarum ipsorum et aliorum salutis remedia, dignitates, honores Ecclesiasticos, et gratias impetrando, nobisque tanquam papæ et summo Pontifici, ac ipsorum domino debitas et consuetas reverentias exhibendo, et impendendo diversas conspirationes, colligationes et machinationes facere, et schisma in Dei Ecclesia ponere, et civitatem Anagniam, et nonnullas alias terras nostras et Romanæ Ecclesiæ occupare et occupari facere, et quamplures alios graves et enormes excessus perpetrare et committere præsumpsissent, ac deinde per nos paterno zelo commoniti, ut ab hujusmodi excessibus desistere, et ab eorum erroribus resipiscere vellent, ipsi more aspidis surdæ aures suas obturantes, et nolentes intelligere ut bene agerent, in profundumque descendentes malorum cum nonnullis aliis, quos eorum diabolicis suggestionibus ad eorum iniquum propositum prosequendum attraxerant, congregati in civitate Fundana in domo iniquitatis filii Honorati Cajetani olim comitis Fundorum præfatum Robertum antipapam eligendo fecerunt, quem papam nominare, et prædicari facere damnabiliter præsumpserunt, et multa alia enormia contra nos et Romanam Ecclesiam operati fuerunt. Cumque omnia prædicta, adeo tunc essent, prout sunt notoria, quod nulla poterant tergiversatione celari, nos contra prædictos et nonnullos alios eis in præmissis adhærentes et facientes, de fratrum nostrorum consilio debitis juris solemnitatibus observatis, prout facti qualitas exigebat, certos successive processus fecimus, per quos declaravimus fuisse ipsos et esse schismaticos, apostatas et blasphemos, et contra nos conspiratores et reos criminis læsæ majestatis, et tanquam hæreticos puniendos, prædictosque Robertum, Joannem, Gerardum et Petrum olim cardinales, cardinalatibus dictæ Romanæ Ecclesiæ, et omni cardinalatus commodo et honore , et omnibus dignitatibus et honoribus fuisse et esse privatos, ipsosque privavimus, et ipsorum bona mobilia et immobilia, ac jura et jurisdictiones fuisse et esse confiscata, et confiscavimus, ipsosque fuisse et esse excommunicatos et anathematizatos, et incidisse in diversas pœnas et sententias spirituales et temporales tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, ipsorumque personas detestabiles, et infames fuisse exponendas, et exposuimus eas Christi fidelibus capiendas, prout in diversis nostris inde confectis litteris plenius continetur , quæ ab olim in Romana curia, et in Castellæ et Legionis regnis et provinciis, et terris et locis, ac aliis mundi partibus solemniter publicatæ fuerunt.

14. « Et licet iniquitatis filius Joannes Henrici , qui se gerit pro rege Castellæ et Legionis, etiam per litteras et nuntios nostros, et dictorum olim cardinalium certificatus de hujusmodi canonica electione et inthronizatione ac coronatione nostra, et aliis præmissis, nos pro vero, summo et Romano Pontifice tenuisset ac reputasset, nobisque tanquam Romano Pontifici, etiam per ipsius litteras et nuntios fidelitatem et obedientiam exhibuisset, et a nobis tam pro seipso quam etiam pro multis aliis plures et diversas gratias tam spirituales , quam etiam temporales impetrasset, tamen postmodum idem Joannes in reprobum sensum datus, et in favorem prædicti Roberti antipapæ et ejus sequacium, ut ex sequentibus patuit, a devotione et fidelitate et obedientia nostra, et Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ non solum seipsum subtraxit, verum etiam prælatos et personas Ecclesiasticas, et alios clericos et laicos de regnis prædictis, ut se ab hujusmodi nostra et Romanæ Ecclesiæ fidelitate, obedientia et devotione subtraherent, etiam per minas et terrores compulit. Etiam fraudulenter et se ac alios de regnis prædictis in quadam acephalitate, quæ species

[1] Ps. LXXXII.

hæreseos existit, et quam, ut eorum verbis utamur, indifferentiam vocant, se constituit, et in ea per nonnulla tempora pertinaciter perseveravit. Etiam bona, res et jura, redditus et proventus, ad cameram Apostolicam spectantia et pertinentia usurpando, capiendo, et usurpari et capi faciendo, et Ecclesias etiam cathedrales et regulares et alia beneficia Ecclesiastica etiam per schismaticos occupari faciendo.

15. « Et licet idem Joannes tam per litteras, quam etiam per nuntios nostros pluries paterno zelo monitus et requisitus fuisset, ut ab hujusmodi erroribus resipisceret, et in nostra et prædictæ Ecclesiæ fidelitate, obedientia et devotione, prout tenebatur, permaneret; ipse tamen, more aspidis surdæ aures suas obturans, et nolens intelligere ut bene ageret, ac hujusmodi nostris paternis monitionibus et requisitionibus spretis, demum detegens suæ dolositatis commentum et fraudis, et in profundum malorum amplius descendens hujusmodi damnati schismatis imitator effectus, et cupiens dictæ Romanæ Ecclesiæ amplius scindere unitatem, una cum perditionis alumnis Petro olim S. Mariæ in Cosmedin diacono cardinale, vulgariter dicto de Luna, Petro olim Toletano, et Lupo olim Cæsaraugustano archiepiscopis, Martino olim Pampilonensi, et Joanne olim Ambianensi, et Angelo olim Pensauricensi episcopis, ac Bonifacio de Aminanatis legum doctore, satellitibus prædicti Roberti antipapæ et antichristi, conspirationes et machinationes, etiam contra nos facere, os in cælum ponere, lingua tamen ejus transeunte super terram, præsumpsit, existimans loquacitatem, facundiam et maledicere conscientiæ bonæ signum, in verba non tam blasphema et hæretica, quam insana contra nos prorumpere, nosque lacerare conviciis, hujusmodi schisma notorie sectando et dogmatizando non fuit veritus nec veretur, seque debere et velle eidem Roberto antipapæ credere, adhærere ac favere ; et hujusmodi nutriendo et fovendo schisma eidem Roberto auxilia et favores præstare præsumptuosa temeritate et ausu sacrilego, convocatis etiam ad hoc diversis prælatis et aliis personis de regnis prædictis, publice asseruit et manifestavit, ac prælatis et clericis et Ecclesiasticis personis et laicis de dictis regnis, quod eidem antipapæ crederent et obedirent ac parerent, temere et de facto præcipiendo mandavit: et insuper præfato Roberto antipapæ et sequacibus ejus ac fautoribus diversa pecuniaria et alia subsidia, favores et auxilia in prædictis etiam contra nos, et dictam Ecclesiam impendere præsumpsit ac præsumit, crimen schismatis ac hæresis, et Apostolicæ læsæ majestatis, et conspirationis etiam contra nos ac sacrilegii damnabiliter incurrendo in animæ suæ grave periculum, Apostolicæ Sedis contemptum, ac præjudicium et scandalum plurimorum. Et quamvis præmissa omnia et singula, adeo tunc essent, prout adhuc sunt notoria, quod nulla poterant, prout nec possunt, tergiversatione celari : nos tamen ad cautelam et majorem certitudinem præmissorum, dilecto filio nostro Joanni tituli S. Sabinæ presbytero cardinali commisimus oraculo vivæ vocis, ut se de præmissis informaret, et ea, quæ per informationem hujusmodi reperiret, nobis referre curaret; et denique Joannes cardinalis super iis per eum informatione recepta nobis in consistorio retulit præmissa omnia fuisse et esse, ut præmittitur, notoria et etiam manifesta.

16. « Nos itaque, nequeuntes hujusmodi excessus salva conscientia tolerare, de fratrum nostrorum consilio præfatum Joannem, qui se, ut præfertur, gerit pro rege Castellæ et Legionis, præsente fidelium multitudine copiosa, ejusmodi citandi modum ex certis rationabilibus causis eligentes, per nostras litteras citavimus, ut decima octava die præsentis mensis Martii tunc futuri, si ea die consistorium publicum esset, alioquin prima die ex tunc sequenti, qua consistorium per nos teneri contingeret, compareret personaliter coram nobis, ubicumque tunc essemus, visurus et auditurus per nos pronuntiari, decerni et declarari, ipsum Joannem, qui se, ut præmittitur, gerit pro rege Castellæ et Legionis, fuisse et esse schismaticum et apostatam, et sacrilegum et blasphemum, ac imitatorem hujusmodi damnati schismatis, et hæreticorum fautorem, et reum criminis læsæ majestatis, et conspiratorem etiam contra nos, et velut hæreticum puniendum, ipsumque propter præmissa incurrisse in pœnas et sententias, tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas ac promulgatas, ac eumdem Joannem fuisse et esse privatum et depositum, ac per nos privari et deponi quibuscumque dignitatibus et honoribus, necnon a jure, si quod in dictis regnis, seu ad ea sibi competebat, seu competere poterat ac regnis ipsis, si ad eum quomodolibet pertinebant vel pertinere poterant, et omnibus feudis et bonis, si quæ a dicta Romana, vel quibusvis aliis Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis, aut a Romano imperio, seu quibuslibet aliis obtinebat, et quæ quomodolibet etiam de facto tenebat, ipsiusque omnia bona fuisse et esse confiscata, et per nos confiscari; et nihilominus visurus et auditurus per nos sibi alias pœnas infligi, prout nobis videretur, tantorumque flagitiorum perversitas exigeret et justitia suaderet; aperte prædicentes eidem, quod sive veniret sive non, nos in dicto termino ad declarationem ac privationem et inflictionem pœnarum hujusmodi, prout justum foret, procederemus, ipsius Joannis absentia seu contumacia non obstante, ac volumus et auctoritate Apostolica decrevimus, quod hujusmodi citatio perinde valeret, et plenum robur obtineret firmitatis, dictumque Joannem perinde arctaret, quacumque confiscatione contraria non obstante, ac si ei intimata et insinuata personaliter et præsentialiter extitisset. Concessimus insuper eidem Joanni plenam securitatem ad Roma-

nam curiam veniendi, et in ea morandi, et ab illa recedendi cum clausulis necessariis et opportunis, prout in dictis litteris plenius continetur. Adveniente igitur dicta die decima octava, videlicet hodierna, et existentibus nobis in consistorio publico cum dictis fratribus nostris comparuit coram nobis dilectus filius magister Thomas de Ficechio procurator noster fiscalis; et prædicti Joannis non comparentis contumaciam accusavit, ac petiit ipsum Joannem per nos contumacem reputari, et in ejus contumaciam contra ipsum ad hujusmodi declarationem ac privationem, et aliarum pœnarum inflictionem per nos procedi juxta prædicti termini assignationem. Nos igitur per dilectos filios nostros Landulphum S. Nicolai in Carcere-Tulliano, et Petrum S. Georgii ad Velum-Aureum diaconos cardinales, ad portas palatii nostri Apostolici prædictum Joannem Henrici, qui se gerit pro rege Castellæ et Legionis, ut moris est, clamari et vocari fecimus, ut si ipse, aut aliquis, seu aliqui pro eo ibidem existerent, dictum palatium intrarent, et ad nostram præsentiam accederent. Et quia iidem cardinales nobis postea retulerunt quod præfatus Joannes, nec aliquis pro eo ibidem moratus fuerat, nec ipse Joannes comparere curaverat neque curat, prædictus procurator iterum accusavit dicti Joannis contumaciam, et petiit, prout ante petierat, et superius est expressum.

17. « Nos itaque reputantes eumdem Joannem, prout est, merito contumacem, et nequeuntes tot et tantos et tam graves excessus et iniquitates absque gravi offensa Christi, et remorsu conscientiæ amplius tolerare » ; et infra : « De dictorum fratrum nostrorum consilio, per hanc nostram definitivam sententiam auctoritate Apostolica pronuntiamus, decernimus et declaramus, præfatum Joannem fuisse et esse schismaticum, apostatam, ac sacrilegum et blasphemum, ac imitatorem hujusmodi damnati schismatis, et hæreticorum fautorem, et reum criminis læsæ majestatis, et conspiratorem etiam contra nos, et velut hæreticum puniendum, ipsumque propter præmissa incurrisse in pœnas et sententias tam a jure quam ab homine in talia perpetrantes inflictas et promulgatas, ipsumque Joannem fore privatum et depositum, et privavimus et deposuimus a quibuslibet dignitatibus, honoribus, necnon a jure, si quod ei in dictis regnis seu ad ea competebat seu competere poterat, ac regnis ipsis, si ad eum quomodolibet pertinebant vel pertinere poterant, ac omnibus feudis et bonis, quæ a dicta Romana, et quibuscumque aliis Ecclesiis, vel personis Ecclesiasticis, seu Romano imperio, vel quibusvis aliis obtinebat, et quæ quomodolibet etiam, si de facto tenet, ipsiusque bona omnia fuisse et esse confiscata, et ea confiscamus, et ipsius Joannis personam detestabilem et infamem fore exponendam, et exponimus a Christi fidelibus capiendam, ut sic captus, si absque ejus fuga et evasionis periculo fieri possit, ad nos indilate transmittatur : et si id tute fieri nequeat, in arctis carceribus detrudatur, et tandiu sub fida custodia detineatur, donec hujusmodi captio, detrusio, et detentio nobis fuerit intimata, et donec ipsum detinentes aliud super hoc a nobis habuerint in mandatis. Et quoniam dignum est, ut tam nefandorum ratione flagitiorum ultionis severitas amplius extendatur, et propter enormitatem culparum pœnarum modus exuberet, de dictorum fratrum consilio monemus omnes et singulos Christi fideles utriusque sexus, cujuscumque status, ordinis, dignitatis, præeminentiæ, gradus vel conditionis extiterint, etiamsi regia, imperiali, vel pontificali, seu alia quavis præfulgeant dignitate, etiamsi fuerint sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, ne aliqui eorum in civitatibus, castris, villis, terris seu locis, quæ etiam de facto detinent, præfatum Joannem scienter recipere seu receptare, aut sibi ad ea aditum præbere, sed ad illa, in quibus ipse Joannes nunc habitat, seu moram trahit, vel in futurum habitabit, vel moram trahet, in ipsius Joannis, vel sequacium suorum favorem blada, vinum, carnes, pannos, ligna, victualia, pecunias, merces, res, vel quæcumque alia bona ad ipsorum usum utilia portare, mittere vel deferre, seu portari, mitti, vel deferri facere præsumant, nec per alios quoquomodo, si hoc prohibere poterunt, mitti, deferri vel portari permittant.

18. « Præterea omnibus et singulis temporale dominium in quibuslibet provinciis, civitatibus, castris, terris, villis vel locis, etiam de facto tenentibus, præsentium tenore mandamus, ut sicut reputari et haberi cupiunt Catholici et fideles, dictum Joannem, cum in eorum provinciis, civitatibus, terris, castris, villis vel locis repertus fuerit, seu cum ad illa vel prope ea forsan venerit, si facultas aderit, capi faciant, et si tute fieri poterit, eum ad nos captum transmittant, seu captum custodiant, donec hujusmodi captio seu detentio nobis fuerint intimatæ, et a nobis aliud habuerint in mandatis, prout est superius ordinatum : illos autem, qui volentibus eumdem Joannem damnatum capere, detinere, vel ad nos transmittere, impedimentum aliquod per se vel alium seu alios publice vel occulte, directe vel indirecte, præstiterint seu fecerint, quominus ipse Joannes capi, detineri, vel ad nos transmitti valeat, ut præfertur, necnon illos, qui prædictum Joannem potuerint capere et detinere, seu facere capi et detineri, et id facere contempserint et neglexerint, seu qui in præmissis, vel aliquo præmissorum contra hujusmodi monitionem et mandatum nostra facere, vel eidem Joanni directe vel indirecte, publice vel occulte auxilium, consilium vel favorem præstare præsumpserint, si singulares personæ, excommunicationis sententiam incurrant, si vero communitates vel universitates fuerint, tam ipsas communitates et universitates, quam etiam eorum civitates, castra, terras, villas

et loca Ecclesiastico interdicto subjacere volumus ipso facto, et civitates, castra, terræ, villæ et loca hujusmodi careant commercio aliarum civitatum, castrorum, terrarum, villarum, atque locorum; et nihilominus civitates ipsæ pontificali dignitate priventur, a qua quidem excommunicationis sententia nullus ab alio, quam a Romano Pontifice, præterquam in mortis articulo possit absolvi, nec interdictum hujusmodi per alium, quam per eumdem Pontificem valeat relaxari.

19. « Præterea omnes et singulos, qui præfato Joanni juramento fidelitatis, hominii, aut alterius cujuscumque obsequii debita submissione, obligatione vel pacto quacumque firmitate vallato prius tenebantur adstricti, absolvimus, et decernimus absolutos, ita quod nullus ei obedire, intendere vel parere, nullus ei debita reddere teneatur: quinimo districtius inhibemus omnibus et singulis ducibus, principibus, comitibus, baronibus, nobilibus, militibus et aliis singularibus personis quibuslibet, necnon communitatibus et universitatibus quibuscumque, ne præfato Joanni aliquatenus pareant vel intendant, nec sibi aut officialibus suis quæcumque dacia, collectas, gabellas, seu pedagia, aut fructus, redditus, et proventus, pecuniarum summas aut quævis alia subsidia seu servitia, directe vel indirecte, publice vel occulte solvere, seu quovis modo præstare præsumant: alioquin omnes, qui secus egerint, si singulares personæ, excommunicationis, si vero communitates vel universitates fuerint, interdicti sententias eo ipso incurrant, a qua quidem excommunicationis sententia præterquam in mortis articulo, nullus ab alio quam ab eodem Pontifice possit absolvi, nec hujusmodi interdictum ab alio, quam ab eodem Pontifice, valeat relaxari: sit etiam ipse Joannes intestabilis, nec testamenti habeat liberam factionem: ad bona quoque aliorum ex testamento, vel ab intestato nullatenus admittatur: nulla fides, nulla credulitas ei adhibeatur; sed a testimonio velut infamis et indignus totaliter repellatur: sit ei judicatus, ac cujuslibet alterius publici officii exercitium interdictum.

20. « Volumus insuper, quod omnes et singuli Christi fideles, qui crucis assumpto charactere ad præfati Joannis schismatici, et ut præmittitur, damnati exterminium se accinxerint, et illum pro posse persequentur, illa gaudeant indulgentia, illoque privilegio sint muniti, quæ accedentibus in Terræ-Sanctæ subsidium conceduntur. Et insuper, ut ipsius Joannis eo major sit confusio, quo ipsius culpæ patentius divulgatæ omnibus fuerint, omnibus et singulis patriarchis, archiepiscopis et episcopis ac aliis Ecclesiarum prælatis sub excommunicationis pœna, quam ipso facto incurrant, nisi mandatis nostris hujusmodi, postquam ad eorum notitiam pervenerint, paruerint cum effectu, districte præcipiendo mandamus, quatenus infra sex dierum spatium, quorum duos pro primo, et duos pro secundo, et reliquos duos pro tertio et peremptorio termino, de monitione canonica assignamus, singuli in singulis eorum Ecclesiis, cum in eis major aderit populi multitudo, singulis diebus Dominicis et festivis, pulsatis campanis et candelis accensis, et demum exstinctis, et ad terram projectis, per se vel alios dictum Joannem damnatum, publice et alta ac intelligibili voce fuisse et esse schismaticum et apostatam, sacrilegum et blasphemum, et imitatorem hujusmodi damnati schismatis, et hæreticorum fautorem, et reum criminis læsæ majestatis, et conspiratorem etiam contra nos, et tanquam hæreticum puniendum, ipsumque fore privatum et depositum a quibuslibet dignitatibus et honoribus, necnon jure, si quod ei in dictis regnis, seu ad ea competebat seu competere poterat, ac regnis ipsis, si ad eum quomodolibet pertinebant, vel pertinere poterant, ac omnibus feudis et bonis, quæ a dicta Romana Ecclesia, et quibuscumque aliis personis Ecclesiasticis, vel quibusvis aliis obtinebat, et quæ quomodolibet etiam de facto tenebat, ipsiusque bona omnia fuisse, et esse confiscata, et ipsius personam detestabilem et infamem fore expositam, et a Christi fidelibus capiendam denuntient, et eum, ut talem tandiu faciant a Christi fidelibus evitari, donec ad cor reversus, suumque recognoscens errorem, a nobis vel successoribus nostris Romanis Pontificibus absolutionis beneficium meruerit obtinere.

21. « Quod si forte ipse Joannes in mortis articulo ab alio, quam a nobis vel successore nostro Romano Pontifice fuerit absolutus, nihilominus decrevimus et volumus, quod ipse perpetuo careat Ecclesiastica sepultura: et si supervixerit, volumus, quod, quam cito commode poterit, coram nobis vel successore nostro se personaliter repræsentet, satisfacturus et recepturus, prout justitia suadebit: alioquin ne propter hoc censuræ Ecclesiasticæ illudatur, volumus, quod ipse in eamdem excommunicationis sententiam reincidat ipso facto: et quicumque eumdem Joannem scienter præsumpserit Ecclesiasticæ tradere sepulturæ usque ad satisfactionem condignam, excommunicationis sententiæ se noverit subjacere, nec absolutionis beneficium obtinere mereatur, nisi prius propriis manibus corpus prædicti Joannis extumulet, et procul abjiciat ab Ecclesiastica sepultura, et nihilominus locus ille perpetuo careat Ecclesiastica sepultura. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ pronuntiationis, constitutionis, declarationis, privationis, absolutionis, monitionis, inhibitionis, processus, mandati, et voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus se noverit incursurum. Dat. et actum Romæ apud S. Petrum V kal. Aprilis, Pontificatus nostri anno IV ».

22. *Faventinus episcopus ad Aragonios scribit*

Commentarium contra schismaticos. — Ad perficienda vero quæ in hujusmodi sententia continebantur, Urbanus Joanni bellum sacrum indixit, ducemque Leycestriæ ad comparanda armis Castellæ et Legionis regna sollicitavit. Tum Ferdinando rege Lusitaniæ Castellani socero defuncto, regnum illud ad Castellanum devolvendum, schismatis odio ipsi ereptum est, ut sequenti anno visuri sumus : ex quo factum, ut Joannes rex ob latam in Urbanum temerariam sententiam regnorum jure ab Urbano exauctoratus acerrimos duos hostes in se concitarit. Dignus plane lacrymis ejus fuit lapsus : qui enim Urbani electionem justam et canonicam adeo agnoverat, ut etiam oratores ad Gallum regem a schismate abducendum ipsum misisse testetur Juvenalis Ursinus[1], atque inimicitias fœderato Gallo, ut in schisma prolapso se denuntiaturum minabatur, politicas ob causas ne a Gallorum fœdere discederet, in schisma præceps irruit : quem divina ultio ita persecuta est, ut miserando ex equo lapsu cervices sibi fregerit, quo lapsus corporis animæ lapsum turpem exprimeret : sed de eo inferius. Inclinabant etiam tum ad schisma Aragonii vario argutiarum fumo suffusi. Verum ad eos puriori veritatis luce collustrandos, Faventinus episcopus, Urbani internuntius, Commentarium[2] scripsit ad Aragoniæ regiæ procuratores, in quo schismaticorum sophismata dissolvit, et ex quo nobis hæc decerpenda visa sunt :

23. « Ad dominos commissarios regni Aragonum per dominum episcopum Faventinum.

« Cerno clypeum adversantium nobis, sub quo absque ulla alia ratione clamose insultant fideles, hoc virtutis continere : Cur non credis cardinalibus, cum ad ipsos spectet creare papam, et ipsum populo demonstrare : non enim est verisimile, quod totum orbem velint perdere et seipsos? Et hic clypeus facile conteritur a gladio veritatis, et continet enim tria, primum scilicet : Cur non credam cardinalibus ; et respondeo : Credidi propter quod locutus sum. Et si dicant de secunda assertione eorum, dico quod pro eo, quia contradictoria est primo facto, verbo, scripto et opere : et super iis satis infra, in responsione ad Toletanum, et ex præsentibus etiam apparebit. Secunda pars clypei est, quod ipsi habent creare et demonstrare papam ; hanc etiam fateor, ideo ipsis credidi, ut superius ; sed deponere papam non est eorum (LXXIX. di. ca. si cum multis) : imo declarare indubium papam, quia id est judicis, non partis, ut alias satis dictum est. Descendamus ad tertium, scilicet ad verisimile. Dicunt : Non est verisimile, quod velint seipsos perdere. Fateor cum Augustino, quod nullus vult damnari, et nullus vult peccatum, tamen multi damnantur, multique peccant (15. q. merito). Quare et si instas et repetis : Non est verisimile, quod tales et tanti peccent ; respondetur faciliter, quod probatio veritatis tollit verisimile de præsumptione (c. quia non est ;) ergo, ei, qui vult dictos cardinales ponere quasi impeccabiles, tali quæstione et ex omni capite vinceretur. Dicant mihi cardinales ipsi, cum celebrabant coram domino Urbano, et in capellis eorum, et in secreto missas, ubi oratur pro papa, et ante consecrationem Corporis et Sanguinis Christi, dum orationem specialem dicebant pro eo, dum communionem receperunt omnes, dum absolutiones pro peccatis eorum petierunt et habuerunt, dum confessores elegerunt, et in secreto sua auctoritate absolutionem humiliter receperunt, qualem eum tunc esse credebant? vel sciebant pro facto papam, vel antipapam? quia dubium facti non cadit in eis, cum ipsi dicant se scire veritatem (de rescriptis c. ab excommunicato), si non papam, ut dicunt, ergo antipapam et antichristum (24. q. 2. quoniam) : et sic ex eorum confessione notorie hæretici, imo hæresiarchæ sunt, qui antipapam antichristum verbo, scripto, facto, sacramentis, et Dei veritatem habere voluntarie crediderunt et prædicaverunt contra unam, sanctam, Catholicam, et Apostolicam Ecclesiam (1. q. 1. extra Catholicam cum si multis). Nec ab iis excusantur ex prætenso timore (dist. 1. q. 1.) Qualis ergo fides de cætero dari debet talibus hæreticis, non abjurato prius per scripturam propriam, et debita juris solemnitate notorio facto et ratione juris damnato, et prius etiam non reconciliatis, nec restitutis, satis docent vulgaria jura. Ex quibus etiam surgit, quonam modo hæreticum similem eligere potuerunt? certe nullo modo (1. q. 7. conveni, et cap. saluberrimum qu. 1. d. Catholica 1. a Catholicis, et de Catholico fieri 23. dist. in nomine Domini ; et 79. di. per totum, et Innocentius de election. licet.) et sic in isto facto necessario surgit, quod seipsos convincunt notorie, licet mendaciter, sicut Amalecites ille, quem David damnavit ad mortem, dicens: *Os tuum locutum est contra te.* (II Reg. cap 1.)

24. « Si vero dicant, quod tunc papam esse credebant ; unde hoc, quod ab eo sic recesserunt? certe a diabolo, qui eos sibi similes excæcavit, et inordinatus amor, quem ad eorum patriam habuerunt. Unde Hieronymus dicit super Jeremiam : Nativum quasi, ut quisque genitale diligat solum, et nil habeat dulcius patria. Et in Epistola ad Demetrium dicit : Felix morte sua, qui non vidit patriam corruentem ; timentes enim subjici regulæ disciplinæ, et amittere pomposum fastum, quem tenebant sanctum virum sufferre noluerunt, dicentes intra se : Hic multa signa facit, contrarius est operibus nostris : si sic dimittimus eum, venient humiles, sancti, et devoti, et destruent legem nostram ; et ex his insultaverunt dicentes : Hic non est papa, sed legis destructor. Hic non vult renuntiare. Hic non habet mores convenientes papatui ; putantesque ex vexatione

[1] Juv. Ursin. in Car. VI. — [2] Ext. in Ms. Vat. sign. num. 4927. pag. 146.

cogere ipsum ad cedendum, relicto eo fugerunt. Vide ergo ex iis clypeum laceratum in frusta, quia aut ex falsa assertione, quam dicunt, dominum Urbanum papam non fuisse, aut ex vera, qua dicerent sicut ante eorum casum sponte dixerunt, ipsum verum papam existere, de idololatria convincuntur et hæresi.

25. « Quid ergo litigamus de verisimili, quoniam ex ore tuo te convinco, serve nequam, nec ex status altitudine minus facile præsumendus est error; sed Hieronymus ait : Excelsa periculosius stant et citius corruunt, quæ sublimia sunt. Et super Jonam dicit : Potentes, nobiles, et divites, et eloquentes alias facile deviant a Deo ; excæcatur enim mens eorum divitiis, opibus, atque luxuria ; et circumducti vitiis non possunt videre virtutes. Exempla etiam plura ponit Hieronymus in Epistola 2. ad Rusticum monachum, per quæ plus timendum est de casu sublimium in infernum, quam despectorum et derelictorum. Et si sacram Scripturam volumus perscrutari, nonne Lucifer cunctis creaturis perfectior cecidit cum tot millibus Angelorum, et reatum suum nondum recognovit ? Nonne decem tribus Israel, relicto cultu unius veri Dei in idololatriam lapsæ sunt ? » Paucisque interjectis verbis : « Nonne populus Dei incrassatus, impinguatus, dilatatus reliquit Deum factorem suum, fecitque vitulum in Oreb sculptile ? Nonne multi discipuli Domini dicentes : *Durus est hic sermo;* discesserunt ab eo, et ipse cum solis duodecim remansit, et postea loco perditorum alios substituit ? Nonne ex illis duodecim unus diabolus erat, qui vendidit Christum ». Et infra : Nonne discipuli et monachi B. Benedicti, quem tanta veneratione in patrem susceperant, in ipsius necem omnino unanimiter conspiraverunt, suam sanctitatem sufferre non valentes ? Nonne tempore Alexandri III tres cardinales fuerunt antipapæ successive ? » Et infra : « Nonne sæpe alias cardinales partes indebitas facientes schismata nutriverunt ? Lege historias. Nonne contra Bonifacium VIII cardinales Franci a rege Franciæ inducti similem zizaniam conati sunt seminare, propter quod emanavit c. I. de renunc. lib. 6 ? Nonne mortuo Innocentio VI contra Urbanum V quid facere simile conceperunt ; sed favorem principum sæcularium non invenerunt, qui hodie, in præsenti scilicet schismate, sponte extitit oblatus a Francorum rege, etiam si opus esset, ut guerram cum Anglicis inimicis suis omnino dimitteret.

« Recordemini vos domini, qui ejusdem domini litteras inspicere potuistis in Urbe. Non immerito canon inquit. (24. q. 3. Transferuntur,) et fuerunt verba Hieronymi : Veteres scrutans historicos invenire non possum scidisse Ecclesiam, et de domo Domini populos seduxisse, præter eos, qui sacerdotes a Deo positi fuerunt, et prophetæ, et speculatores : isti ergo vertuntur in laqueum tortuosum, in omnibus locis ponentes scandalum. Recole ergo præterita, et præsentia non sic incredibilia judicabis.

« Beatus Augustinus dicit : Cœpi ea credere posse fieri, dum similia esse facta conspexi ; et cogita, quod non minus ardebit, qui cum cardinalibus ardebit, quia nec ipsi potestatem habent juvandi, et in die judicii rationem pro te reddendi, sicut aliquis, ut audio, temerarie se obtulit. Nullus salvatur per alium, nec damnatur ; imo unusquisque proprium portabit onus. Ex his sub brevitate constare debet, cardinales errasse, et in errore perseverare non esse sic incredibile, nec ratione generis, nec ratione culminis magni gradus ; nemo enim in hac vita tanta est firmitate suffultus, quod de stabilitate sua debeat esse securus, dicente Apostolo : *Qui stat, videat ne cadat* ». At de his hactenus.

26. *Ludovici regis Ungariæ mors.* — Hoc anno obiit [1] insignis Ecclesiæ propugnator Ludovicus Hungariæ rex, relicta filia Maria (1) majore natu sceptri Hungarici hærede, ea lege, ut virum Sigismundum ad regni administrationem admitteret, quæ ob patris suavem memoriam, quæ alte in omnium Hungarorum pectore hæserat, solemni ritu sacra corona redimita non regina, sed rex cognominata, atque in Diplomatibus adscripta est : Divulsa vero ab Hungaria Polonia fuit, cujus sceptrum, repudiato Sigismundo, post varia intestina bella Hedwigi, alteri Ludovici filiæ, assertum est, cui non Willelmus Austriæ dux antea desponsus impuberi matrimonio junctus, sed Jagello dux Lituaniæ a Polonis postea vir traditus, unde Lituania Christiana fide collustrata una cum regno Polonico coaluit, de qua re postea suis locis agetur. Nunc Ludovici elogium ex Cromero [2] adjungemus : « Pietatis, inquit, atque religionis ita fuit observans, ut non in postremis duceret Judæos et Cumanos, falsorum deorum cultores, ad Christianam religionem adducere : quod in Cumanis quidem assecutus est, Judæis autem cum

[1] Cromer. l. XIII. in fin. et l. XIV. Bonfin. de Ungar. reb. dec. 2 l. IX, X et alii. — [2] Sup. l. XIII.

(1) Ludovicum Hungariæ itidem et Poloniæ regem hoc anno obiisse certum est, cum anno isto, Octobris die XVII, quo Pontificatus annum quartum agebat Clemens litteras dederit ad Vladislaum Casimiri ducis Evynacensis in Polonia filium, qui cum tertio necessitudinis gradu Casimirum olim Poloniæ regem, sine liberis maribus defunctum, contigisset, ad Polonicum solium aspirabat ; petieratque ab eodem pseudopontifice ut a monasticæ professionis vinculo quo se coactus obstrinxerat apud Benedictinos monachos Divionenses, absolveretur. Facultatem illam liberaliter concessit Clemens, sperans, ut in iisdem litteris exprimit, futurum ut ejus auctoritate Polonicum regnum, ad id usque Urbano subjectum, ad obsequium suum revocaret. In iis vero litteris Ludovici Hungariæ et Poloniæ regis tanquam jam defuncti mentio inducitur. « Quod olim præfatus Ludovicus felicis recordationis, etc. » Sed irritam spem Clementi cessisse ex iis quæ annalista hic notat intelligimus. Quin et de die et mense obitus Ludovici certiores nos facit Sagacius de Gazata in Chronico Regiensi, decessisse Ludovicum Hungariæ regem die II Sptembris anni hujus adnotans.
MANSI.

neque minis, neque præmiis propositis persuadere posset, omnes proscripsit. Plebis non minorem quam nobilitatis curam gessit : itaque nonnunquam dissimulato habitu vicos et oppida perlustravit, ut cognosceret quid de publicanis et exactoribus, judicibus et magistatibus suis, ac de se denique vulgus hominum assentandi nescium sentiret, multaque ex hujusmodi sermonibus in se suisque castigavit. Hic rex rebelles Hungaris Bulgaros, Bosnenses, Serbos, Croatas, Transalpinosque ad officium reduxit, Valachiam cum Bogdano Palatino in clientelam accepit, Dalmatiam Venetis eripuit ». Cæterum non desunt, qui Ludovici regis mortem ad posteriora tempora rejiciunt, e quibus Clementis antipapæ Vitæ scriptor ad annum hujus sæculi octuagesimum quintum illam referre videtur [1].

27. *Episcoporum Cracoviensis et Magdeburgensis misera mors.* — Consignant hoc anno Poloni historici miseram Zavissæ episcopi Cracoviensis mortem de qua hæc Cromerus [2] : « MCCCLXXXII, pridie id. Januarii, Zavissa episcopus Cracoviensis in prædio suo Dobrovoda, seu repentino et vehementi morbo, seu de scala lapsus, cum acervum forte ad constuprandum rusticanam puellam ascenderet (variat enim fama) exstinctus est : cujus funus cum pompa militari a Dobeslao patre et Creslao fratre Castellano Sendomiriensi elatum esset, ferunt noctu in Basilica Cracoviensi, ubi sepultus est, exauditos esse strepitus et hinnitus equorum discursantium, dæmonumque voces vociferantium : Proficiscamur meretricatum. Et mirum est, sed multorum sermonibus celebratum, hoc ita fere usu venire in hac Basilica non modo post funera nonnullorum clarorum hominum, ut aliqua terriculamenta existant, verum etiam principum, episcoporum, atque etiam prælatorum, ut ita dicam, et canonicorum propinquæ mortes signis quibusdam prænuntientur ». Addit idem auctor, illum, licet collegium quoddam sacerdotum Cracoviæ instituisset, voluptatibus tamen deditum fuisse.

28. Eodem anno Ludovicus archiepiscopus Magdeburgensis, ut tradit Chronicon Thuringicum [3], vel superiori, ut Paulus Langius [4] consignat, funesta morte occubuit, cum nobilitatis avitæ ac divitiarum fastu turgidus, officii et Apostoli episcoporum mores compositos ad honestatem præcipientis oblitus, in bacchanalibus jocis lasciviret, quem Krantzius [5] tam opulentorum episcopatuum avidum quam animæ salutis immemorem fuisse observat : « Per multas, inquit, Ecclesias ambulabat, quærens requiem, et non invenit : comes erat provincialis Thuringiæ, marchio Misnensis, idem qui ante multos annos erat episcopus Harbestadensis, quam dimittens ambivit Moguntinam magno bello, cui se immiscuit Carolus imperator; sed eam non est assecutus, ad Bambergensem autem pervenit : sed cum memorato Petro (scilicet Bohemo), Magdeburgensi tractans, usque eo rem perduxit per amicos, ut voluntate summi Pontificis ei permitteret Ecclesiam Magdeburgensem, in qua bene inchoavit; nam raptores insectatus est cum Magdeburgensibus, quibuscumque locis inerant : comites de Vernigrode superavit, quædam eorum prædia subvertit, bonamque de se spem præbuit futuræ tranquillitatis. Jam vergebat in senium, et tamen juvenum levitates, choreas et carmina more suæ gentis non omisit : plus in eo valebat patrius mos, quam Christi religio : ad dies solutos carnis privii vacabat ; ex ministerialibus cum puellis et dominabus in Calvem, ut more gentis resoluti carminibus, choreis, vanitatibus cæteris lætos cum illo dies agerent, venerant frequentes, archiepiscopus in primis choreis inerat, feminarum nulli cedens circulationibus, stridoribus levissimis et clamoribus.

« Die Lunæ ad horam vesperam, cum mediis in vanitatibus versarentur, apparuit ignis in camera facile, si quis anniteretur, restinguendus : sed nemo occurrit. Interpretatum est, immisisse Dominum cunctis timorem, ut fugerent. Igitur ad gradus festinabant cum clamore universi, archiepiscopus vix chorea patitur abire, ut compesceret populum ; sed immixtus turbæ, nec procedere nec retrocedere quibat. Venere in gradum tanta pressura, ut mole sua necesse esset dare ruinam. Igitur concidit gradus lapideus, cui imminebant, ruebant una plusquam trecenti homines utriusque sexus : ex omnibus læsus est nemo præter archiepiscopum et tres alios. Ille delatus in domum postera die spiritum efflavit : ad locum deinde cremationis adspexere ; tam pusillum erat incendium, ut puer restinxisset.. Hunc invenit exitum per multas Ecclesias transiens Ludovicus, utinam bona pœnitudine excedens ». His consententia narrat Paulus Langius [1], additque Ludovicum parum animadvertisse illud dictum terribile B. Gregorii, quo dicitur, « prælatos tot mortibus esse dignos, quot exempla perditionis in posteris relinquunt » ; atque impletam esse in eodem vulgatam B. Augustini sententiam : « Quanto status altior, tanto et casus gravior; nam et celsæ graviore casu decidunt turres, et ita conversa est cythara in luctum, et vox lætantium in lamentum : et mundus ille fallax, qui his suis amatoribus prospera et læta pollicebatur per tempora longa, illis subitaneam et improvisam cladem calamitosam propinavit et mortem ».

29. *Pestiferæ propositiones a Wicleffo transmissæ ad conventus Londinenses.* — In Anglia hoc anno Joannes Wicleffus sectatorum suorum mul-

[1] Clem. VII antip. Vitæ script. apud Bosq. Blond. et ex eo Æneas Sylvius in Epitom. — [2] Michov. l. IV. c. 35. et Cromer. l. XI.I. — [3] Chron. Langr. Turing. Chron. Kratz. l. x. Metrop. c. 23 et alii. — [4] Langi. in Chron. Citizen. Scrar. Meyg. rer. l. v. et Meyer. in hist. Fland. — [5] Krantz. ubi sup.

[1] Paul. Lang. in Chron. Citizen.

titudine insolescens, non contentus errorum venenis simplices imbuere, etiam proceres inficere pertentavit, captataque luctuosissimi schismatis occasione, ut Anglos non ab Urbani modo, sed quorumvis Pontificum et antistitum obsequio divelleret, et quem per concitatam rusticanæ plebis multitudinem perdere non potuerat Ecclesiasticum ordinem, regis procerumque armis opprimeret, propositiones fraudulentas inanibus publici boni fucis oblitas ad Londinenses conventus transmisit, ut plures hoc aureo hamo caperet, de quo hæc Walsinghamus [1]:

« Erat prima ista propositio, quod rex aut regnum nulli sedi vel prælato obediat, nisi de quanto ex fide Scripturæ sonat in obedientiam Jesu Christi, patet, quia aliter præponetur Christo in obedientia antichristus; omnis enim obedientia, quæ non fit Christo, fit antichristo, quia Lucæ 2. *Qui non est mecum*, etc. » Hortabatur iis verbis fallacibus hæresiarcha conventuum Londinensium proceres, ut se Pontificis antistitumque obsequio subducerent, fingebatque, Pontificum et præsulum auctoritatem non a Christo, sed a Cæsare Constantino constitutam, cujus impudentissima mendacia, refert confutatque Thomas Waldensis.

Nec modo hierarchiam Ecclesiasticam, ut egregie [2] Widefordo [3] animadversum est, verum etiam politicum statum convellebat Wicleffus. Si enim nulli Pontifici neque episcopo parendum sit, nisi ex Scriptura sacra illum Pontificem esse vel episcopum demonstretur, ita nec regi, nec magistratui obsequendum foret. Statuerat etiam Wicleffus hoc dogma, quo fœdissimas hæreses olim damnatas instauraret, novasque conflaret respuenda omnia, quæ in sacra Scriptura explicite non continentur, atque hoc uno fascino maxime devinctos fuisse Wicleffistas luget Widefordus, virosque pios monet Thomas Waldensis, ne blande eo laqueo se præfocari patiantur, cum plurimæ hæreses ex traditionum contemptu emanarint: quod etiam Baronius in primo Annalium tomo ostendit.

30. Secunda Wicleffi propositio ad Londinensem conventum missa privati commodi illecebra Anglos titillabat [4], ne annatæ vel stipendia pro Diplomatibus Pontificiis penderentur: « Nisi, inquit, hoc doceatur debitum ex Scriptura ». At si quid hæc argutia concludat pro seditiosis, etiam concluderet nec Richardo regi, neque ulli principi, vel magistratui pendendum vectigal, nisi ex Scriptura illud debitum doceatur.

Tertia propositio quamvis initio justitiæ fucum prætenderet, in summam tamen impietatem desinebat, dum obscuris verbis præsules et sacerdotes non Pontifici, sed proceribus subdendos, atque ab iis auctorari volebat.

Quarta propositio hæc erat: « Quod rex et regnum tenentur destruere regni proditores, et suos a ferocibus inimicis defendere ». Jugulabat ita se et suos sectatores Wicleffus, sed scelerum suorum invidiam in ordinem Ecclesiasticum derivabat; hos scilicet regni proditores et feroces inimicos appellabat, quod ipsius hæreses damnarent, eaque impudentia jactabat cum suis universam Ecclesiam altissima mersam errorum caligine: se vero et socios cœlesti luce collustratos, quorum deliramenta, ita confutat Thomas Waldensis [1]: « O Witcleffistæ miseri cum vetusto Donato, sicut jam scripsit Augustinus, numquid in tantum vos præcipitat humana superbia, ut fidem Christi post tot annos a patre Wicleff putetis incipiendam, et non ab Ecclesiis, quas Apostoli plantaverunt, maxime a Romana, pro cujus antistite rogavit Christus [2] ut non deficeret fides ejus? Si autem contumaces permanseritis producite testes, aut libros, qui vobiscum testentur, et damnent patres tot sæculorum, qui omnes contra illum scriptis testantur, et factis, etc. »

Quinta [3] propositione Wicleffus regi populoque abblandiens, eos ad rapienda bona Ecclesiasticorum concitabat, sic inquiens: « Quod regni communitas non oneretur tallagiis insuetis, antequam totum patrimonium, quo clerus dotatur, deficiat; patet quia omnia ista sunt bona pauperum charitative exponenda ad eorum egentiam, vivente clero in perfectione primariæ paupertatis ». Vocabat Ecclesiasticos ipsos, qui possessiones et census obtinerent, Cæsareos, scommatis causa, quod a Constantino Cæsare locupletati essent: sed potiori jure Wicleffistas ex Juliano apostata Cæsare, qui perfectionis Christianæ asserendæ specie Christianos expilabat, Cæsareos vocandos, retorquet Thomas Waldensis [4].

Sexta propositione Wicleffus, ut Julianum apostatam improbitate vinceret, non solum perfectionis clero comparandæ pro ereptis opibus speciem obtendebat, sed larvam quoque justitiæ ostentabat [5] regi, qua latrocinia cum laude in Ecclesiasticum ordinem exerceret: « Quod, inquit, quocumque episcopo vel curato dotato de Anglia in contemptum Dei notorie incidente, nedum liceat regi, sed teneatur sua temporalia confiscare. Patet, quia aliter regnum postponeret ». Idem in libellis suis pestiferis varios fucos ad rapinarum Ecclesiasticarum scelus colorandum, tum modos quibus Ecclesiastici possent bonis sine strepitu armorum exui designabat, ut narrat Thomas Waldensis, ut nimirum divini consensus pro retinendis iis bonis argumenta proferrent; sed juxta hæc principia et a regibus sceptra, et a magistratibus insignia potestatis, et a singulis possessoribus prædia et domos et opes eriperent Witcleffistæ,

[1] Walsing. in Rich. II. — [2] Wald. — [3] Widef. in confutatione 18. artic. Wiclef. — [4] Walsing. in Rich. II.

[1] Wald. tom. III. doctr. 10. — [2] Luc. XXII. — [3] Walsing. in Rich. II. — [4] Wald. tom. III. doctr. 7. — [5] Id. tom. I. l. IV. ar. 2, c. 40.

cum non constet de divini Numinis consensu. Ita ad seditiones composita sunt hæresiarchæ dogmata, quæ principes, Ecclesiasticarum opum cupidine objecta, permulserunt.

Septima Wicleffi propositio [1] : « Quod rex nullum episcopum, vel curatum mancipet suo ministerio sæculari ; patet, tam rex quam clerus foret proditor Jesu Christi ». Urebat hæresiarcham gravis dolor præsules in Anglicana curia auctoritate florere, atque regii scrinii præfectura ornari, sanctioribusque consiliis adhiberi solitos, ut non ita facile regiam Anglicam suis dolis irretire posset.

Octava propositione anathematis Ecclesiastici vim elidi, posseque impune contemni volebat, ut hæresim latius posset diffundere: « Quod rex, inquit, nullum propter moram in excommunicatione incarceret, antequam secundum legem Dei mora ista sit docta esse illicita ». Suos Wicleffistas percelli anathemate dolebat hæresiarcha, atque ideo improvidum illud anathema esse effutiebat: cumque a Romano Pontifice damnatas suas hæreses infremeret, sophismata mox excudebat, ut damnandarum hæreseon auctoritatem illi detraheret. Impegit [2] itaque illi pravitatem morum, ex qua Fraticellorum exemplo sublatum, convulsumque penitus Pontificale officium, jusque damnandarum hæresum arguebat.

31. Non admissæ sunt in Londinensi conventu Wicleffi propositiones, quas, ut ipse aiebat, ad tutelam Anglici regni, re autem vera ad ejus excidium mandari operi a proceribus expetebat: imo Richardum regem illum judiciaria severitate coerceri jussisse, inferius visuri sumus: quanquam aliquot post annis ex mellita Wicleffistarum persuasione conferendorum in Anglia sacerdotiorum jus Pontificium sibi temere arrogarit, quod monitus abjecit. Cum vero vesanis iis legibus laicos in clerum concitare tunc non potuisset, a cœpto flagitio non destitit; sed alia mox nefanda dogmata sparsit, ut refert Thomas Walsinghamus: « Ut, inquit, periculosius traheret auditores suos, scripsit eo tempore et publicavit vanas conclusiones ab omni Ecclesia anathematizandas, et sunt istæ: Substantia panis manet post consecrationem, et substantia panis post consecrationem est corpus Christi. Deus de potentia sua absoluta non potest facere, quod in sacramento altaris essent accidentia sine subjecto. Deus debet obedire diabolo. Papa plus tenetur imperatori, quam e converso. Omnes monachi de Ordine S. Benedicti nolentes labore manuum victum acquirere, non solum sunt apostatæ ab Ordine S. Benedicti, sed (quod verius est) a discipulatu Christi. Nullus est dominus simul, nullus episcopus, nullus est prælatus, dum est in peccato mortali. Si Ordines fratrum essent certi, et in Christo fundati, non quærerent confirmationem a papa. Ubi leges humanæ non fundantur in Scriptura sacra, subditi non tenentur obedire ». Has delirationes execrabiles posuit Joannes ea vice.

32. *Quibus artibus Wicleffus multiplices suos errores propagaverit.* — Ut plures specie sanctitatis irretiret Wicleffus, finxit [1] se immenso odio scortationes insectari, armavitque audacia populum, ut in præsules et parochos veluti inertes, suique oblitos muneris, qui scortis peccandi licentiam laxarent, consurgeret, exclamaretque omnia mala in populum propter sacerdotum non tollentium scorta incuriam avaritiamque redundare. Itaque Londini atque in pluribus aliis urbibus incitati a Wicleffistis, qui exinde creabant præsulibus odia, populi scorta sævissime sunt insectati; deprehensosque in scelere per urbem veluti latrones recisa cæsarie circumductos opprobriis compleverunt, ut narrat Thomas Walsinghamus. Cumque pietatis specie delusa plebs episcopalia jura labefactaret, eo etiam temeritatis prorupit, ut hæreseos Wicleffianæ præcipuum propagatorem ab Ecclesiastico tribunali raperet, et quem damnabat archiepiscopus, absolveret; de quo inferius. Conflabat quoque Wicleffus alios dolos ad populum contra præsules concitandum : schismaticorum enim cardinalium exemplo qui ab Urbano deficientes finxerant sub ejus Pontificatu sacramenta fere deficere, ut apostasiæ turpitudinem colorarent, superaddidit deludi populum in sacramentorum administratione; etenim sacramenta non posse confici a sacerdotibus, qui peccato lethali constricti essent: tum Catholicis omnibus eam maculam inurebat, quantumvis sanctissimis, quod opes ab iis inique possideri effutiret. At sacramentorum vim non ex sacerdotum sanctitate, sed Christi instituto et potentia pendere jam olim contra Donatistas a S. Augustino demonstratum est [2].

33. Idem impostor Wicleffus qua temeritate novum pseudoevangelium condiderat, eadem impietate pseudoapostolos ad illud promulgandum instituit, ac sibi contra Apostoli decreta mittendi concionatores ad Ecclesias Anglicanas jus auctoritatemque sibi arrogavit. Eminebat inter eos flagitio Willelmus pseudoeremita, qui multas hæreses ad mulcendas populi insanientis aures compositas in Lecestriana Ecclesia hoc anno die Palmarum plaudente plebe effudit, quas recenset Thomas Walsinghamus [3].

34. Nec plebem modo nefandus hypocrita corrupit, verum etiam in sanctimonialium claustra religioso cultu ornatus irrepsit, infecitque hæresi, loquens ut draco, cum agnus videretur ; damnabatque religiosum institutum, cum illud præferret, ac falsus eremita moniales abduxit e monasterio. Cujus tantæ animarum stragis collapsæque apud Lecestrianos religionis factus certior Willelmus archiepiscopus Cantuariensis, ad resti-

[1] Sup. c. 40. — [2] Id. art. 3. c. 46.

[1] Walsing. in Rich. II. — [2] August. tom. VIII. l. XXVII. c. 1. et ex eo Thom. Wald. tom. III. tit. I. c. 8. — [3] Walsing. in Rich. II.

tuendam fidem orthodoxam Lecestriam post celebratam Londini synodum, de qua inferius, se contulit, cumque plebem docere cœpisset, atque hæreticos, ut impietatem damnarent, ad tribunal Ecclesiasticum accersivisset, non comparentes solemni ritu percutit anathemate: ac tum Leycestriani religione moti priorem errorem damnavere, ac pœnitentiam publicam, ut Ecclesiæ gratiam et piorum consortium recuperarent, ritu veteri egere; ut recenset Nicolaus Harpsfeldius[1] in Wicleffiana historia: « Hæc, inquit, pœnitentia injuncta est, Lecestriæ tam in supplicatione publica, quam in foro publico, cum mercatus exerceretur, sola camisia tecti in publicum procederent, altera manu ardentem cereum, altera imaginem Christi crucifixi (quam prius illiusque honorem detestabantur) gestantes, terque se in genua demittentes, eam religiose ad distincta tempora oscularentur.

35. « Ex dogmatibus (quæ Wicleffianis communia erant) quæ Lecestriani illi sectabantur, fuit et istud, non licere missas, aut horas matutinas, sive vespertinas sonare, et alta voce in Ecclesia et templis recitare ». Ad quod probandum falsum hoc dogma utebatur ille cum magistro suo Wicleffo ea argutia, quod per fundendas statis horis precationes libertati detraheretur: in quo ipsos æmulatos Mahometem, qui libertatis lenocinio subornavit Orientales, queritur Waldensis[2]: « Sub titulo, inquit, hujus falsissimæ libertatis pæne dissolvit totam Ecclesiam, leges tollit, Baptismum sensibilem, Confirmationem, Unctionem, Pœnitentiam exteriorem non necessariam prædicat, recusare volenti laxat conjugia, usque ad fornicationem, quæ nec auditur inter gentes, cuncta dimittit incerta, quæ psalmista sanctus rogat in chamo et fræno constringi ». Et infra: « Juxta Apostolum ad Rom. VI, in hoc nomine libertatis sui temporis homines erraverunt, libertatem appellantes, quo libeat facere sine conscientia delicti, vel ultione legitima: quapropter libertatem distinguens dicit, aliam esse libertatem a Deo, et aliam libertatem a peccato, cum (inquiens) servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ ». Et paulo cito subdit: « Nonne liberati a peccato servi facti estis Deo? » Hoc libertatis hamo capiebant Wicleffistæ quosque, qui a piorum operum studio abhorrebant, tamque late malum grassabatur, ut publice in sacris templis Oxonii promulgaretur hæresis, et religiosa vita veluti imperfecta, quod libertatem suis sacris ritibus contraheret, damnaretur, ut narrat Walsinghamus[3]. Delapsi sensim sunt Wicleffistæ ad libertatem scortorum, prætento conjugii nomine[4], damnaruntque sacerdotes cælibatus legibus adstringi, jamque tædere cœpit Wicleffum simulatæ austerioris vitæ, docuitque sacerdotes præclare acturos, si qui se continere non possent, abjecto sacerdotio, ac desertis altaribus, ad conjugalem thorum transilirent, cujus doctrinam aliqui sacerdotes apostatæ, prætexentes continendi impotentiam, sunt amplexi.

36. *Synodus Londini celebratur damnans errores Wicleffi.* — Dum his corruptelis plures Wicleffiana hæresis inficeret, serperetque per Angliam, Willelmus Courtenejus archiepiscopus Cantuariensis, et divino tuendæ fidei ardore accensus, furenti hæresi habenas contrahere ac, si res poscere,t sanguinem effundere decrevit. Præsules itaque, ac doctores Anglos ad synodum vocavit, erroresque sparsos ab hæreticis damnavit, ut simplices, qui veluti sacra axiomata eos hauserant, ab exitio revocaret, cujus Acta accurate commemorat Thomas Walsinghamus[1]:

« Disposuit, inquit, adhibitis quibusdam coepiscopis, qui post Baalim non abierunt, et pluribus sacræ paginæ professoribus, diversitates lepræ discutere, quibus respersæ erant oves erraticæ; et diligenter inspectis opinionibus infirmis discernere inter lepram et lepram. Igitur efferuntur in medium tantæ fœditatis ulcera pastoris palpanda manibus, ejusque ministerio anathematis ignibus consumenda, quæ seorsum singillatim ponemus prout damnari meruerunt. 1. Quod substantia panis materialis et vini maneat, post consecrationem in sacrosancto altaris. 2. Quod accidentia non maneant sine subjecto, post consecrationem in eodem sacrosancto. 3. Quod Christus non sit in sacrosancto altaris identice, vere et realiter in propria præsentia corporali. 4. Quod si episcopus vel sacerdos fuerint in peccato mortali, non ordinat, nec conficit, nec baptizat. 5. Quod si homo fuerit debite contritus, omnis confessio exterior est sibi superflua vel inutilis est. 6. Pertinaciter asserere non esse fundatum in Evangelio, quod Christus missam ordinaverit. 7. Quod Deus debet obedire diabolo. 8. Quod si papa sit præstigiator et malus homo, ac per consequens membrum diaboli, non habet potestatem supra fideles Christi ab aliquo sibi datam, nisi forte a Cæsare. 9. Quod post Urbanum VI non est aliquis recipiendus in papam, sed vivendum est more Græcorum sub legibus propriis. 10. Asserere, quod est contra sacram Scripturam, quod viri Ecclesiastici habeant possessiones temporales.

« Notatis gravioribus culpis dominus archiepiscopus consequenter descendit ad minores, ut evellat et destruat, dissipet et disperdat, quæ filius perditionis seminaverat omnia scandala in regno Dei, quæ partim hic inferius annotantur. 1. Quod nullus prælatus debet aliquem excommunicare nisi prius sciat ipsum excommunicatum a Deo. 2. Quod sic excommunicans ex hoc sit hæreticus, vel excommunicatus. 3. Quod prælatus excommunicans clericum, qui appellavit ad regem et

[1] Harpsfeld. hist. Wicleff. c. 16. — [2] Wald. tom. III. l. III. de hor. canon. c. 21. — [3] Walsing. in Rich. II. — [4] Thom. Walden. tom. III. tit. VII. ord. sacramental. c. 66.

[1] Walsing. in Rich. II.

consilium regni, eo ipso traditor est Dei, et regis, et regni. 4. Qui dimittunt prædicare, seu audire verbum Dei vel Evangelium prædictum propter excommunicationem hominum, sunt excommunicati, et in die judicii traditores Dei habebuntur. 5. Quod licet alicui diacono vel presbytero prædicare verbum Dei absque auctoritate Sedis Apostolicæ, vel episcopi Catholici seu alia, de qua sufficienter constat. 6. Quod domini temporales possunt ad arbitrium eorum auferre bona temporalia ab Ecclesiasticis habitualiter delinquentibus, vel quod populares possunt ad arbitrium eorum dominos delinquentes corrigere. 7. Quod decimæ sunt puræ eleemosynæ, et quod parochiani possunt propter peccata suorum curatorum eas detinere, et ad libitum aliis conferre. 8. Quod speciales orationes applicatæ uni personæ per prælatos vel religiosos non plus possint, et eidem personæ, quam generales orationes eidem, cæteris paribus. 9. Eo ipso, quod aliquis ingreditur religionem privatam quamcumque, redditur ineptior et inhabilior ad observantiam mandatorum Dei. 10. Quod sancti instituentes religiones quascumque privatas tam possessionatorum quam mendicantium, in sic instituendo peccaverunt. 11. Quod religiosi viventes in religionibus privatis non sunt de religione Christiana. 12. Quod fratres teneantur per laborem manuum, et non per mendicationem victum suum acquirere : error damnatus ab Alexandro papa IV ».

37. Damnatarum superiorum hæresum tempus consignat his verbis Henricus Knygtonius [1] : « Hæreses supradictæ, et errores, quæ adscribuntur magistro Joanni Wiclyf damnatæ in domo fratrum Prædicatorum Londoniis feria quarta ante festum Pentecostes a decem episcopis, et septemdecim doctoribus in theologia et sexdecim doctoribus juris, et pluribus aliis bacchalariis tam theologiæ, quam etiam juris, et in præcedenti patent ». Tradit idem auctor habitam fuisse solemnem supplicationem, composito religioso agmine, ac virum nobilem Wicleffistam insigni prodigio in sacra victima nomen Jesu cruentis litteris exaratum conspexisse, ac publice hæresim damnasse. « Feria, inquit, sexta in hebdomada Pentecostes proxima sequenti facta fuit processio generalis per civitatem Londoniensem, et omnes tam clerus quam cæteri laici, cujuscumque gradus essent, nudis pedibus incedebant pro statu Ecclesiæ, et præsens fuit episcopus Londoniensis cum pluribus aliis præsulibus : et post processionem prædicavit unus frater et doctor in theologia de Ordine Carmelitarum, qui vocabatur Knygam, in qua prædicatione ex præcepto et commissione archiepiscopi Cantuariensis, ibi ostensa pronuntiavit publice omni populo, conclusiones illas falsas fore et damnatas quasdam ut hæreses, et quasdam ut errores, et ex eo præostensa commissione denuntiavit, omnes illos excommunicatos, qui eas in posterum docent, tenent ac prædicant, vel favent et eis adhærent, et omnes audientes in posterum illas prædicatas vel doctas.

« In isto sermone præsens fuit unus venerabilis miles nomine Cornelius Cloune, qui istis conclusionibus, et eas tenentibus ac docentibus maximus fautor fuerat, nec voluit pro quocumque aliter credere de Sacramento altaris, nisi quod ibi esset verus panis materialis secundum opinionem Wicleffi : crastino, scilicet in Vigilia sanctissimæ Trinitatis iste miles ivit ad conventum fratrum Prædicatorum in civitate Londiniensi pro missa audienda, et accidit quod audivit missam unius studentis de conventu illo, et in elevatione Corporis Christi nihil vidit, nisi sicut prius videre solebat, ita quod firmiter credidit, quod ibi fuerit verus panis materialis. In fractione vero hostiæ miles respexit, et vidit oculo suo corporali in manus fratris celebrantis veram carnem crudam et sanguinolentam divisam in tres partes : admirans vero et stupefactus vocavit armigerum suum, ut ipse videret : qui tamen nihil vidit nisi sicut prius solebat. Miles vero in tertia particula similiter, quæ in calicem mitti debuit, vidit eumdem colorem albedinis, quæ prius erat ; sed tamen vidit in medio ejusdem particulæ hoc nomen : Jesus ; scriptum litteris carneis crudis et sanguineis, quod admirabile erat adspectu. Et in crastino in festo sanctæ Trinitatis idem frater prædicans in cruce S. Pauli pronuntiavit istud toti populo : et in fine sermonis idem miles ibidem præsens narravit oretenus totum processum publice et aperte ad confirmationem fidei nostræ, et promisit se ibi pugnaturum in causa ista, quod in Sacramento altaris est verum Corpus Christi, et non panis materialis solum ; ut ipsemet prius credidit ». Illustrata est pluribus aliis cœlestibus prodigiis præsentia Christi in Eucharistia. Sed ad Willelmi Cantuariensis archiepiscopi gesta [1] adversus hæreticos redeamus. Encyclicæ tum ab eo litteræ ad Angliæ præsules missæ sunt, ut Wicleffistas percellerent anathemate, atque judiciariam severitatem in eos exercerent ; hac temporis nota sunt consignatæ : « Datum in manerio nostro de Ottoforde, penultimo die mensis Maii, anno Domini MCCCLXXXII, et nostræ consecrationis primo ».

38. *Postulati judicio Wicleffus et asseclæ.* — Postulatus tunc judicio est hæresiarcha Wicleffus Urbani imperio, adductusque coram Willelmo Cantuariensi archiepiscopo, licet sæpius antea professus esset mortem se pro tuenda sua doctrina oppetiturum, desertus a duce Lancastriæ, metu justi supplicii perterritus, hæresim damnavit [2]. Porro non tulere recentiores hæretici, ut execratæ a Wicleffo hæreseos formula pateret, atque ideo in ejus locum ipsiusmet hæresis professionem subdolis Anglicis verbis conceptam supposuere.

[1] Henr Knygton. de event. Angl.

[1] Ext. apud eumd. — [2] Ibid.

Addit Nicolaus Harpsfeldius [1] ex Regestis ejusdem archiepiscopi instaurata edicta fuisse, ne quis sine accepta a præsulibus potestate conciones haberet ad populum, tum Nicolaum Herefordium, Philippum Repingodon, et Joannem Asthon, quos Henricus Knygtonius hæresis signiferos vocat, vocatos in judicium in Synodo Londinensi ad interrogata nitide respondisse : imo Joannem Asthonum contumeliosis verbis in archiepiscopum magna laterum contentione, ut plebem circumfusam concitaret in seditionem, invectum : perspecta hominis nequissimi astutia, archiepiscopus illum, seclusa populari multitudine, in judicium excivit; sed Londinensis plebs a Wicleffistis hypocritis subornata, quæ de mota persecutione in scorta et scortatores triumphales applausus iis impulsoribus captaverat, etiam in archiepiscopi tribunal theologorum corona cinctum irrupit, ut hæreseos Wicleffisticæ reum et præconem liberaret, ut narrat Thomas Walsinghamus [2]. Cumque ita plebs a Wicleffo, ejusque sectatoribus illusa patrocinium hæreseos contra Cantuariensem archiepiscopum et præsules ac doctores suscepisset, implorarunt illi Richardi regis Angliæ opem, quem cum se et regnum in discrimen adduci ab hæreticis recoleret, regio muneri non defuisse, et Wicleffum comprehendi jussisse memorat Harpsfeldius [3] in historia Wicleffiana et Regestis archiepiscoporum Cantuariensium.

Superioris porro Londinensis Concilii meminit Windefordus, interque alias damnatas hæreses addidit hos fuisse articulos [4] : « Quod manet panis substantia post consecrationem in altari, et non desivit esse panis, et quod Deus non potest annihilare creaturas ». Tum idem Windefordus [5] indicat, Apostolicam Sedem Londinensis Concilii contra Wicleffum Acta confirmasse, quin etiam Parisiensis Academiæ doctores Wicleffisticas impietates suo decreto execratos [6]. Destitutus vero Wicleffus Lecestriæ ducis clientela, et a Richardo rege, atque episcopis ad supplicium quæsitus, latebras petiit; quem triennio post in divinas manus incidisse, cum humanas effugisset, visuri sumus : ejus vero socii præcipui, doctores Oxoniensis Academiæ, regio imperio comprehensi fuere; de quibus inferius (1).

Dum celebrabatur ea Synodus Londini ab Anglis præsulibus, in qua Wicleffi hæreses damnatæ sunt, concussa [7] est Anglia terræ motu XII kal. Junii hora nona, ac IX kal. ejusdem mensis iterum ante solis ortum terra mota est, ex quo casu Wicleffus, qui omnia miracula vera et prodigia cælestia, quæ in Ecclesia Catholica patrari consuevere, veluti dæmonum ludibria deridebat, naturalem telluris motum finxit [1] divinitus pro causæ suæ patrocinio excitatum, jussitque sibi deliranti tanquam arcanorum Dei consiliorum participi credi, fidem Ecclesiæ Catholicæ eo signo divinitus damnatam. Refellit hanc terræ motus causæ interpretationem fictitiam Nicolaus Harpsfeldius [2] justiore alia animadversione : « Wicleffus, inquit, propterea quod eo tempore, quo ad episcoporum synodum accersitus est, terræ motus, qui in Anglia rarus est, intervenisset, de ea re quasi cælesti pro sua doctrina miraculo insolenter se venditat, et gloriose eam synodum Concilium terræ motus appellare solet, cum multo sine dubio rectius credi debeat, voluisse Deum (si aliquid fuerat ea in re naturali forsan portenti) principem et episcopos, atque alios illo terræ motu admonere, de periculi magnitudine, quod Angliæ ex Wicleffiana doctrina imminebat, quæ, nisi mature obviam iretur, eam gravius, quam ullus terræ motus concuteret, atque infinitorum hominum corpora et animas (quod ita accidisse jam ostendimus) in maximam et certissimam perniciem adduceret, sed hac de re posteritas certius dabit judicium ». Non contenti superiori impostura hæretici, postea novis mendaciis, eam insulse subornarunt : Hieronymum enim Pragensem, ad commendandam simplici populo impiam Wicleffi doctrinam fulmina cælitus immissa fuisse adversus clerum Anglicanum, cum Wicleffi hæreses damnaret, finxisse, illique in judicio synodali Constantiæ id objectum visuri sumus.

39. *Synodus Oxoniensis.* — Coacta [3] iterum est alia synodus Oxonii [4] hoc anno ad exhauriendam Wicleffisticæ hæreseos sentinam, quæ in Oxoniensi Academia hæserat, licet enim Willelmus Courteneius Cantuariensis archiepiscopus ad præfectum illius Academiæ Londinensis synodi Acta transmisisset, ut impii Wicleffi errores refellerentur a scientiarum professoribus, non tamen synodalibus mandatis, ut par erat, paritum fuit. Ad reprimendam itaque hæreticorum audaciam Pontificia et regia auctoritate fultus archiepiscopus, judicium prædictis Wicleffi sociis Philippo Rimpindon et Joanni Asthono Richardi regis jussu captis intendit, ac de Wicleffo addit Henricus Knygtonius [5] : « Affuit magister Joannes Wiclyff

[1] Harpsf. in hist. Wicleff. c. 5. — [2] Walsing. in Rich. II. — [3] Harpsf. in hist. Wicleff c. 5. — [4] Windef. in art. Wicleff. — [5] In art. XVII. — [6] Id. contra art. 1. Wicleff. — [7] Wals. in Rich. II.

[1] Wal. tom. III. tit. XIV. c. 124. — [2] Harpsf. in hist. Wicleff. c. 18. — [3] Walsing. in Rich. II. — [4] Enygton. de event. Ang. — [5] Ibid.

(1) Philippus Repingondon, seu potius, ut legitur in Actis Concilii Londinensis apud Labb. tom. XV Concil. ad pag. 955, Rappyngdon, et Nicolaus Herefordius hæresis Wicleffianæ principes in Concilio Londinensi hoc anno celebrati rei postulati sunt, ut optime notat annalista ; sed tantum abfuit ad interrogata nitide responderent, ut cum potius obvolutas ambagibus responsiones ab ipsis datas judices animadverterent, quæsierint ab illis ut planius mentem suam explicarent. Sed in sententia perseverantes noluerunt aliter respondere, ut in Actis ejusdem Concilii expressum est. Porro Concilium istud cœpit die XVII Maii et ad diem usque XX Junii prorogatum est. Cur in ea Synodo nulla de Wicleffo quæstio sit habita, in causa fuisse credo ejus resipiscentiam, quam Synodum illam præcessisse ex eodem silentio deducimus. MANSI.

ad respondendum super hæretica pravitate ut prius de prædictis conclusionibus sive opinionibus : qui eis omnino renuntians, nec eas tenuisse neque tenere se velle protestans ad maternalis virgæ documentum, quod ei antea pro refugio præsto fuerat, advolavit ». At damnatæ iterum Oxonii hæreseos a Wicleffo formula suppressa est a recentioribus novatoribus, atque in ejus locum subdola rursus alia professio inserta [1].

40. *Willelmus e Windurby hæreticus.* — Infecerat porro Lyncolniam Willelmus e Windurby sacerdotali munere indignissimus, qui cum judiciorum severitatem expavesceret, exemplo Wicleffi damnavit hæresim ex præscripta a præsulibus formula in qua recensentur hi errores ab eo damnati, ex parte hausti ex Wicleffo : « Prima hæresis. Quod puer non est vere baptizatus, si sacerdos baptizans, compater vel commater fuerint in peccato mortali. Secunda hæresis. Quod nullus vivens contra legem Dei est sacerdos, qualitercumque fuerit ab aliquo episcopo ordinatus in sacerdotem.

« Primus error. Quod homines possunt debita ex charitate petere, sed nullo modo propter debita aliquem incarcerare : et quod sic incarcerans est excommunicatus. Secundus error. Si parochiani sciverint curatum illorum esse incompetentem et malum, debent ab eo subtrahere decimas : et alias sunt fautores criminis, et consentientes ejus malis operibus. Tertius error. Quod decimæ sunt puræ eleemosynæ, et in casu, quo curati sunt mali, possunt eas licite aliis conferre. Quartus error. Quod curatus malus subditos excommunicans pro decimarum detentione non est nisi ab eis pecuniam indebite et male extorquere. Quintus error. Quod nullus prælatus potest aliquem excommunicare, nisi prius sciat ipsum excommunicatum a Deo. Sextus error. Quilibet sacerdos potest habita contritione quemlibet peccatorem absolvere, et non obstante prohibitione episcopi tenetur Evangelium populo prædicare. Septimus error. Quod sacerdos recipiens aliquid pro annuali ex pacto eo ipso simoniacus est et excommunicatus. Octavus error. Credit firmiter, ut asseruit, quod quilibet sacerdos existens in mortali peccato, si ponat se ad conficiendum Corpus Christi, potius committit idololatriam quam conficit. Nonus error nimis diffamatorius. Nullus sacerdos in aliquam domum intrat nisi ad male tractandum uxorem, filiam aut ancillam : et ideo rogabat, ut mariti caveant, ne sacerdotem aliquem in domum suam intrare permittant. Dat. in domo nostra capitulari Ecclesiæ nostræ Lincolniæ XI die mensis Julii, anno Domini MCCCLXXXII, et nostræ consecrationis XX ». Tradit Nicolaus Harpsfeldius [1] in Wicleffiana historia ex Regestis archiepiscoporum Cantuariensium, Philippum Ripindon, de quo antea meminimus, coram archiepiscopo Cantuariensi Wicleffi doctrinam penitus ex animo execratum, ac postea, cum ad episcopatum Lincolniensem provectus fuisset, acerbissime Wicleffistas resipiscere detrectantes insectatum : pariter Joannem Asthonium damnasse hæresim : sed parum constanter, nam Thoma Arundelio sedente relapsum : Nicolaum Herefort tandem conjectum in carcerem, cumque ex eo aufugisset, propagandæ hæresi, sed cautius et occultius, operam dedisse.

41. *Wicleffistarum turpitudo.* — Peperit sibi immortale decus Willelmus Courteneius archiepiscopus Cantuariensis præfocata in Anglia Wicleffi hæresi, quæ clanculum curiosis tantum instillata est, donec quidam Bohemus eam pestem Pragam intulit, qua Bohemiam infectam ob præsulis Pragensis inertiam lugebimus suis locis. Excepit quippe universa Anglia religiosa demissione decretoriam Londinensis Concilii sententiam, qua de re vehementissime Wicleffus in libro 4 trialogi cap. 36 conquestus est, de cujus conventiculis hæc tradit Thomas Waldensis [2] : « Nocte plusquam die conveniunt in angulis civitatum, ubi ut ferunt, qui ab ipsorum pravitate, ut quædam fœminæ honestæ diffugiunt, turpis et cæca fit sexus commixtio sub exstincta lucerna, et a præceptore suo discunt in tenebris et verba tenebrarum et opera. Re autem vera, si domos non habent accommodas, speluncas quærunt, et foveas, ut se vere probent Christo contrarios, qui in tenebris, aut in occulto locutus est nihil; sed in templo, quo omnes conveniunt ». His spurcitiis imitati sunt Wicleffistæ veteres Gnosticos, aliosque impurissimos hæreticos, de quibus agit suis locis cardinalis Baronius.

[1] Knyg. de even. Ang.

[1] Harpsf. in Wicl. hist. c. 5. — [2] Wald. tom. III. tit. XVII. c. 5.

URBANI VI ANNUS 6. — CHRISTI 1383.

1. *Contra vim exercitus schismatici Urbanus parat arma et auxilia.* — Implicitus graviori bello Urbanus[1] in contundendis schismaticorum conatibus anno hujus sæculi octuagesimo tertio, Indictione sexta, cum inde Ludovicus, cui Wenceslaus Romanorum rex favebat in Neapolitanum regnum irruptione facta, infensa signa circumferret, et hinc in Ecclesiastica ditione plures ad antipapam deficerent, accersere undique Catholicorum præsidia sategit, edictisque adversus antipapam ipsum ejusque satellites Ludovicum Andegavensem, Amedeum Sabaudum, Petrum Gebennensem pseudopontificis fratrem, ac Fulcherum e Saltu divulgatis, Germaniæ, Daniæ, Sueciæ, Norvegiæ ac Poloniæ præsules ad religiosam militiam dato crucis symbolo in schismaticos Gallos profitendam fideles propositis indulgentiis concitare jussit[2]; præcipueque Italos pro Sedis Apostolicæ dignitate contra invasores asserenda ad crucis signa vocavit. Cum vero constituisset ad veniam criminum assequendam integro anno bellum cum hoste gerendum, stipendiave idonea conferenda, pluresque vel labore deterriti, vel rei domesticæ difficultatibus impediti, in lucrandis indulgentiis remissiores essent, Jacobi episcopi Lunensis A. S. N. arbitrio permisit[3], ut vel exercendæ religiosæ militiæ tempus arma sacra correpturis contraheret, vel accepta minori stipe, ut cujusque sors tulisset, indulgentias conferret. Tam ad continendos in officio populos cum jam Francisco e Vico et Raynaldo Ursino ducibus Viterbienses, Urbevetani, Interamnenses, Amerini, Tudertini et Cornetani schismaticorum partes suscepissent, vetera Joannis XXII in perduelles edicta renovavit, ac pœnis gravioribus et censuris eos perculit, quas a Marino archiepiscopo Tarentino divulgari jussit.

2. Ad frangendam etiam armis perduellium pervicaciam archiepiscopo Beneventano provinciam dedit[4], ut trecentorum equitum cataphractorum vectigale militare a Carolo III Siciliæ rege exigeret :

« Venerabili fratri Nicolao archiepiscopo Beneventano, Apostolicæ Sedis nuntio, salutem, etc.

« Cum in concessione dudum per nos facta charissimo filio nostro Carolo regi Siciliæ illustri de regno Siciliæ, ac terra citra Farum, excepta civitate Beneventana[1] cum ejus districtu, quæ Romanæ remansit Ecclesiæ, caveatur expresse, quod quandocumque Romanus Pontifex, qui pro tempore fuerit, asseruerit vel dixerit, Romanam Ecclesiam indigere, ita quod super indigentia hujusmodi, ipsius Romani Pontificis simplici verbo stetur : idem rex, vel sui in dicto regno hæredes requisiti ab ipso Romano Pontifice, in Urbem, in Campaniam, in Patrimonium beati Petri, in Tusciam, in ducatum Spoletanum, et omnes alias terras dictæ Ecclesiæ ubicumque consistentes, trecentos milites equis et armis decenter munitos et paratos, ita quod unusquisque ipsorum habeat quatuor equitaturas, vel tres ad minus, in Ecclesiæ prælibatæ obsequium et subsidium transmittet per tres menses, ipsius regis et ejus in dicto regno hæredum sumptibus et stipendiis, semel tantum in anno moraturos; idemque rex, se ac prædictos ejus in dicto regno hæredes, ad id efficaciter obligaverit; nosque et Romana Ecclesia prædicta ex multiplicibus causis subsidio hujusmodi, præsertim in dicta Urbe et in Patrimonio, ac in Campania et aliis locis circumvicinis indigeamus ad præsens; fraternitati tuæ tenore præsentium committimus et mandamus, quatenus regem ipsum ex parte nostra in præsentia alicujus notarii publici, et fide dignorum testium, moneas et requiras, ut pro præsenti anno hujusmodi trecentos milites equis et armis decenter munitos et paratos, ita quod unusquisque ipsorum quatuor equitaturas, aut tres ad minus habeat in nostrum et Ecclesiæ prædictæ obsequium et subsidium, in servitio nostro et dictæ Ecclesiæ, ut præfertur, moraturos, aut sufficientia stipendia, ex quibus possimus facere conduci hujusmodi militum numerum, nobis ad Urbem præfatam transmittat, etc. Datum Romæ apud S. Petrum VI idus Aprilis, Pontificatus nostri anno quinto ».

Asserere etiam Ecclesiastici ordinis immuni-

[1] Tom. I. de schism. p. 91. — [2] Urb. l. III. p. 368, 316. et post. Ep. — [3] Ibid. p. 339. — [4] Ibid. Ep. cur. p. 333.

tatem adversus principum et magistratuum vim Urbanus studuit: cum enim nonnullos politicos auctoritatem in Ecclesiasticos sibi arrogare, eosque mulctare exilio bonisve privare ausos accepisset, edita Apostolica sanctione[1] ejus facinoris auctores et participes anathemate devinxit.

3. *Urbani iter in Apuliam et Neapolim, ejusque captivitas.* — Grassata paulo post in Urbe pestis Urbanum adegit, ut Tibur se subduceret decima nona Aprilis die, ratusque postea ad Neapolitanas res confirmandas contra Ludovici Andegavensis molimina necessariam suam præsentiam, aliave causa permotus, frustra illum a suscepto consilio revocare annitentibus cardinalibus in Neapolitanum regnum profectus est, quæ Theodoricus e Niem[2] subjectis verbis narrat: « Timens forte dictus Urbanus, quod præfatus Carolus rex per negligentiam seu desidiam dictum regnum perderet, illudque ad manus dicti Ludovici ducis perveniret, necnon, ut aliqui dicere volunt, dedignatus contra eumdem regem Carolum pro eo, quod ipse rex præfatus Capuæ et Amalphitanæ ducatus non assignavit realiter Francisco nepoti ejusdem Urbani, omnino disposuit de Roma personaliter accedere ad ipsum regnum Siciliæ, prout fecit: unde in principio mensis Maii, Pontificatus sui anno quinto (sexto) tunc vigente mortalitate in Urbe ad Tyburtum accessit, et ibi per mensem vel circa degendo, inde transivit ad castrum Vallemontonis satis ineptum et nimis strictum in Campania pro sua curia: verumtamen ibi per duos menses vel circa stetit, ac in principio mensis Septembris inde recedens, accessit ad civitatem Ferentinam in qua usque ad festum S. Michaelis tunc instans remansit. Sed quia sex vel septem de suis cardinalibus, qui cum adhuc esset in Urbe sibi consulebant, quo nequaquam ad ipsum regnum Siciliæ iret causam assignantes, quod si illuc accederet, ipse et omnes sui sequaces grandissima possent verisimiliter subire pericula, prout ipsi a pluribus perceperunt, ipse dictis consultationibus nullatenus acquiescens, utique ire ad dictum regnum voluit ». Et infra[3]:

« Ad civitatem Capuam, et deinde ad Aversam declinavit: sed cum prope quamdam capellam pulchram et novam juxta viam publicam ab ista parte Aversæ consistentem quasi per medium milliare Italicum perveniret, descendit de equo, et se Pontificalibus vestibus adornavit. Vestitus equum rursus ascendit, ubi occurrit ei, me præsente, rex Carolus præfatus indutus nigris vestibus, nec per iter rectum, sed per vineas equitando: et cum prope papam esset, ipsum salutavit: quo facto multi rustici advenientes pedes dicti Urbani osculabantur ibidem; sed antequam hæc facerent, terram seu humum tribus vicibus osculati fuerunt. Rex vero præcedens Pontificem, egit officium scutiferi, quem papa cum suis curialibus et exercitu[1] usque ad Aversam sequebatur. In introitu autem dictæ civitatis Aversæ multæ dominæ et puellæ speciosæ admodum ornatæ, et circumamictæ varietatibus per plateam, quam transivimus, sedebant; et etiam multorum virorum frequentia aderat, quibus ipse papa benedictionem more solito dabat. Sed cum ulterius procederemus in eadem civitate, voluit rex, quod ipse Urbanus castrum dictæ civitatis pulchrum et spatiosum valde olim per Fredericum II Augustum, ut vetus testatur fama, conditum intraret, quod idem papa facere non volebat timens forte, quod tunc ei accidit, et evitare non potuit ». Et infra: « Ipsius diei hora sexta clam dicebatur in Neapoli a multis, quod rex ipse cepisset papam et eum detineret captivum, et quod secum existentes cardinales et curiales essent liberi, ac contra eos nihil esset penitus attentatum, de qua quidem captivitate totus populus Neapolitanus videbatur valde tristari ». (1) Consentiunt his verbis[2] Diaria Hectoris Pignatelli traduntque regem Carolum Urbano, IV Octobris, occurrisse, invitumque in arcem adduxisse specie officii, ac diebus quinque tenuisse, donec ab eo quæ vellet extorsisset.

4. Affert plures hujus facinoris circumstantias Gobelinus[3]: « Vigilia, inquit, Omnium-Sanctorum de an. Domini MCCCLXXXIII noctisque sequentis per urbem diffusa caligine, rex damnoso consilio circumventus ad curiam, in qua papa residebat, quosdam viros armatos dirigens papam

[1] Ext. in Bullar. in Urb. VI consl. 3. — [2] Theod. e Niem. l. I. c. 28. — [3] Eod. l. II. c. 2.

[1] Ms. Diar. Neapolit. — [2] Ibid. c. 32. — [3] Gobelin. in Cosmodr. ætat. 6. c. 77.

(1) Tota hæc historia de Pontifice per dolum capto atque per vim detento a Carolo rege ab annalista obvolvitur potius quam explicatur. Ita sese res habuit. Pontifex Aversam pervenit die ultima Octobris, ait Gobelinus Persona ab annalista laudatus, cujus fidem præferendam censeo Diariis Neapolitanis Hectoris Pignattelli olim manuscriptis, nunc vulgatis rer. Italicar. tom. XXI, in quibus diei IV Octobris ingressus Pontificis in eam urbem assignatur. Exceptus solemni pompa a Carolo rege, continuo in arcem deductus fuit, specie quidem honoris et obsequii; re tamen ipsa in custodiam tradendus. Ibi detentus per vim diebus V iniquis illis conditionibus quæ in Annalibus referuntur, pactus sibi fuit libertatem. Eductus e carcere venit Neapolim die forte V vel, si mavis, IX Novembris; quamvis enim auctor Diarior. diem IX Octobris assignat, cum id componi nulla ratione possit cum adventu Pontificis die ultima Octobris Aversam, erratum est forte in mense, ut October pro Novembri poneretur. Utut sit, venit Pontifex Neapolim, ibique pariter in arcem coactus intravit detentusque fuit aliquandiu. Quæ secunda Pontificis detentio, quanquam Diarium Neapolitanum non exprimit, satis tamen innuit; scribit enim auctor: « La (Neapoli) lasso andare il papa a Castello, et esso (Carolus rex) entrò in quell' hostiero... Et essendo il papa a Castello nuovo col rè capitolaro, che il rè dava al papa per il nipote Capua; et il Ducato di Amalfe, et il Castello di Nucera et de Scafaro et altre terre e luoghi etc. » Reliquas conditiones vide apud Annalistam hic. Tum subdit Ephemeridum auctor: « alli 26 il papa uscio da lo Castiello et andtae alo Vescovato ». Vix hæc aliter quam de Pontificis in arce detentione explicari possent. Pro hac Pontificis eductione e carcere regis intercessisse cardinales scribit quidem annalista; silet vero tum auctor Ephemeridum, cum pariter Theodoricus Niemius, qui cardinales tunc preces suas interposuisse notat, cum nepos Pontificis capite damnatus a Carolo rege sententiam subiturus erat. MANSI.

ad se venire mandavit: qui cum illam horam se ad regem venire postulari illi horæ, qua Judeæi Christum comprehenderunt, assereret similem, illi qui missi fuerant, in papam manus violentas mittere tentant. Unde papa quasi malefactor ductus est, et nihilominus se ducentes excommunicatos denuntiat, eosque ut sacrilegos voce libera damnat; et postea expertum est, quod principis illius manus et latus dextrum, qui manus primum misit in papam, eodem anno exaruerunt: tribus itaque diebus dictus papa solatio et consilio destitutus, totaque ejus curia perturbata in castro cum rege permansit invitus ». Addit auctor ex Aversana arce Pontificem honorifice Neapolim adductum: porro Theodoricus integræ libertati restitutum negat, donec concordia interpretibus cardinalibus conciliata est.

Confirmant dicta Diaria Ms. [1] Hectoris Pignatelli, Urbanum ingenti pompa IX Octobris prætenso umbraculo auro Neapolim ingressum, regemque Carolum ante portam Capuanam in sublimi solio cinctum principibus diaconi cultu insignem consedisse, gestasseque coronam in capite, atque altera manu liliatum sceptrum, altera pomum prætulisse: cum vero Urbanus propius accessisset, regem assurrexisse e solio, provolutumque in genua ante Pontificem, ejusque pedes osculatum esse: Pontificem vero regiæ fronti osculum dedisse: denique Carolum, ut regia nitebat pompa, Pontificii equi fræna capessivisse, et stratoris munere perfunctum: cumque Urbanus ad ædium episcopalium gradus applicuisset, in iis subsistere voluisse: sed regem illum, ut in arcem ascenderet, fallacibus officiis adegisse, atque ad S. Stephani Ecclesiam deduxisse: demum Pontifice in arcem eunte, regalem cultum posuisse. Ita rursus specie officii custodiæ mandatus est Urbanus, ne libere a Neapolitanis adiri, et conferri cum iis consilia posset. Pepegisse vero cum Urbano Carolum addunt eadem Diaria, daturum se Butillo Urbani nepoti principatum Capuanum, ducatum Amalphitanum, castrum Nuceriæ et Scaphati, tum alias terras, necnon militare stipendium quinque millium aureorum, dum bellum vigeret, hac tamen adjecta lege, ne Urbanus amplius tractandis regni rebus se immisceret, cujus concordiæ cardinalium opera initæ meminit Theodoricus e Niem [2].

Non prætermisit silentio Clementis antipapæ gestorum scriptor schismaticus [3] Urbani custodiam, e qua dissimulato ad tempus injuriæ dolore concordiæ interpretum precibus liberatum addit: meminereque de ea re alii, e quibus recentior [1] auctor, cæteroqui accuratus gesta a Carolo cum Pontifice mitius interpretatur. Imitatus vero est Carolus pessimum Henrici VI imperatoris exemplum, qui similia in Paschalem II Romanum Pontificem perpetraverat, cujus sacrilegium merito a scriptoribus damnatum posterorumque execratione defixum est, quo etiam ille divinam in se vindictam concitavit: quibus de rebus fuse Baronius [2] edisserit. Neque a Carolo cælestis ultio abfuit, quem justas pœnas luisse suo loco dicetur. Urbanum porro vigesima sexta die Octobris libertati restitutum, memorat Hector Pignatellus [3], illumque in ædes archiepiscopales se contulisse, ac nepote in possessionem principatus Capuæ asserto, alteram ex neptibus suis Monderisii comiti, alteram Celani comiti nuptui tradidit.

Quod ad res a Carolo adversus Ludovicum Andegavensem hoc anno gestas attinet; certamen, ut antea, experiendum non duxit, sed extrema agmina carpere, intercludere commeatus, ac detrahere, abrumpere itinera, improvisis velitationibus lacessere constituit. Quibus hostilis exercitus admodum fatigatus, ac miles morbis absumptus. Inter cæteros Amedeum comitem Sabaudiæ periisse dyssenteria, et flagitium culti antipapæ damnasse, narrat Walsinghamus [4]: « Circa tempus Paschale, comes de Savoye, qui cum viginti octo millibus profectus fuerat cum duce Andegaviæ contra papam et Carolum de Pace, cum diutinam moram fecisset in illis partibus, sed damnosam agnovit manum Domini contra eum missam: nam qui in patria sua subdi Deo noluit, et communem mundi patrem venerari: sed potius dimissa quiete, qua diu gavisus fuerat, statuit persequi in remotis, justo Dei judicio miserabiliter percussus (1) Antiochi more periit in terra peregrina, contestatus prius, quod justum est, subditum esse Deo ejusque vero vicario, quodque peccavit enormiter patrem filius persequendo; quapropter filio suo et hæredi dedit mandata salutaria, ne Urbanum papam exemplo paterno persequeretur; et si quid forte contra eum tentasset, celeri satisfactione corrigere niteretur, ac ad unitatem Ecclesiæ se conferret. Augebant autem non solum dolorem suum, sed et pœnitentiam ejus mortes infandæ suorum militum, quos conduxerat, qui omnes præter octo ante ipsum dyssenteria perierunt : talique fine

[1] Diar. Neap. — [2] Theod. e Niem. l. I. c. 32. — [3] Clem. antip. Vitæ script. apud Bosq.

[1] Summont. l. IV. c. 1. — [2] Baron. an. 1111. num. 3. — [3] Hector. Pignat. in Diar. Neap. Ms. — [4] Walsing. hist. Angl. in Rich. II hoc ann. et Summont. l. IV. c. 1.

(1) Certa dies qua Amedeus Sabaudiæ comes e mortali hac vita decessit proditur a Sagacio de la Gazata in Chronico Regiensi ad hunc annum, cujus verba, quod singularia quædam continent, referenda hic censeo : « Die primo Martii moritur post longam infirmitatem dictus comes Sabaudiæ in exercitu ducis Andegaviæ, et portatum est ipsius corpus in Sabaudiam... hic petiit absolutionem a vero papa, qui Romæ erat, et confessus est eum esse verum papam, petiitque a rege Carolo ut suum exercitum cum ejus corpore permitteret tute portari in Sabaudiam; quod benigne concessit ».

MANSI.

consummatus est comes, et pæne cuncti sui milites, duci Andegaviæ, si fuisset in gratia manifestum resipiscendi relinquentes exemplum ». Addit Hector Pignattellus [1] mense Maio Gallici exercitus partem cum incompositis agminibus palabunda ferretur, cæsam fuisse, ac die XXVI Augusti Carolum regem, cum hostiles copias dissipatas advertisset, Andegavensem ad certamen provocasse; sed illum suorum militari consilio ad Tarentum evasisse.

5. *Rex Aragoniæ Urbano adhærere ostentat.* — In mediis iis turbis Petrus rex Aragonum, qui hactenus in neutram partem Urbani Clementisque antipapæ inclinarat, augendarum rerum suarum cupidus demulcere Urbanum officiorum ostentatione tentavit, ut Neapolitani regni jura in eum transfunderet. De quibus hæc Surita [2] : « Rex ab Urbano, si in se, aut promerendi, aut proferendi beneficii locum habere velit, facile impetrare sperat, dum respublica Christiana tanto dilaceratur dissidio, ut Siciliæ regnum iisdem conditionibus pactisque sibi attribuatur, quibus ab Urbano idem IV Pontifice maximo Carolo I delatum fuerat. Sardorum etiam tributum Ecclesiæ debitum cum continentibus bellis ob ejus insulæ propugnationem ingenti suorum strage, atque internecione Aragoniæ regna exhausta, civitatesque exinanitæ essent, condonari ac remitti exposcit : decimarum Ecclesiasticarum fructus in decennium in sumptus bellicos redigi, et uti Montesæ magistratus, Ampostæ Hierosolymitanæ militiæ præfectura, et Cataloniæ ejusdem instituti prioratus a se conferri possint, et vectigalia militiæ S. Jacobi, et Calatravæ suorum regnorum novo ordini a se instituendo contribuantur, et plura alia dignitatis, supremique Pontificii juris postulat. Darocamque et Setabim urbes episcopalibus sedibus decorari, et ut diœceses illis assignentur deposcit ». Missi Guillelmus Estamboisius et Petrus Clemens ad Urbanum oratores hæc ab eo eblandiri non potuerunt [3], unde postea Aragonum reges suorum commodorum appetentiores ad antipapam Avenionensem defecerunt.

6. *Joannes rex Lusitaniæ electus, quem ducem expeditionis contra regem Castellæ schismaticum creat Urbanus.* — Majorem in Ecclesiæ Romanæ obsequio constantiæ laudem tulit Lusitania, quæ omnia schismaticorum blandientium lenocinia minasve sprevit [4], cujus rex Ferdinandus hoc anno ætatis suæ quadragesimo tertio morbo difficili et diuturno consumptus est : « Egregius princeps », inquit Joannes Mariana, « si dempta domestica intemperantia ignominiaque, aliæ adspiciantur virtutes ». Exarsit ob ejus mortem civile bellum [5], cum, nulla prole mascula relicta, plures Lusitanum sceptrum exambirent, atque inter alios Joannes rex Castellæ, qui Beatricem illius filiam matrimonio sibi junxerat, Lusitaniam Castellæ conjungere affectaret; adversabantur vero Lusitani, qui generis sui principem optabant. Reliquerat Ferdinandus superstites duos fratres, sed horum alter Joannes nomine a Castellano, ad quem antea fraternæ pellicis metu perfugerat, Toleti conjectus in carcerem est : « Nullum », inquit Mariana [1], « ob crimen, sed generis nobilitas juraque regnandi in eo notabantur ». Alter itaque etiam Joannes appellatus Avisii militaris Ordinis magister, multis dotibus ornatissimus, charusque populo æque ac proceribus, dignus tantum, qui ex concubina ortus non esset, ad sumendos regios apices est vocatus consentiente vel auctore, ut videtur, Urbano VI Pontifice, qui Joannem Castellæ regem anno superiore omni jure regio privarat, ac Joannem Lusitanum et Lancastriæ ducem, ut ejus regna inter se partirentur, fœdere conjunxit, spectabat enim Lusitanum sceptrum hæreditario jure ad Joannis Castellani filium [2], ni schismatis quo se constrinxerat perfidia vim juris elisisset, atque ideo maxime episcopi, ad quos tuendæ religionis cura spectabat, Avisii magistro, ut Lusitanum sceptrum susciperet studuere. Petiit [3] illum gravi bello Castellanus, sed Olysippone frustra obsessa, consumptoque peste exercitu, recedere coactus est, ut describit [4] Eduardus Nonnius :

« Cives, inquit, Joannem ducem et defensorem elegerunt, qui Portugalliam ab injuria regis Castellæ defenderet, quo contra pacta conventa et jurejurando firmata veniret : actum enim erat inter illum et Fernandum socerum, et proceres regni utriusque ut, usque ad regni hæredem nasciturum ex Beatrice, eumque adultum, Portugallenses suis rectoribus suis legibus gubernarent, et Portugalliæ signis et nota moneta cuderetur; Joannes vero Castellæ rex pactis non acquiescens, et meliora suorum non audiens consilia, in Portugalliam contendit, et Olysipponem regni caput terra marique obsedit : pestilentia deinde coactus, qua magnam exercitus partem amisit, eo tempore, quo jam obsessi fame miserrime premebantur, re infecta discessit; multis tamen regni proceribus, et arcium præfectis eum regem agnoscentibus. Hoc regis Castellæ discessu Joannes Lusitanus animos sumens conventus Conimbricæ celebrat, quo episcoporum aliqui convenere, et cum iis pauci nobiles, quos libertatis amor, aut studium rerum novarum movebat, ut sit in republica vacua, major enim et præcipua pars procerum in Castellæ regem veluti in potentiorem propendebant, ut qui feuda et bona regii juris possidebant, quibus nolebant spoliari. Fuere in comitiis diversa partium studia, cum tamen omnes in hoc convenirent, ut rex declararetur :

[1] Hector. Pignat. in diar. Neapol. — [2] Surit. ind. l. III, hoc anno et Annal. l. x. c. 34. — [3] Surit. ubi supra. — [4] Marian. l. XVIII. c. 6. — [5] Ibid.

[1] Marian. l. XVIII, c. 7. — [2] Joann. Marian. l. XVII, c. 7. — [3] Eduard. Nonnius in gen. Reg. Portugal. — [4] Eduard. Nonnius in genealog. reg. Portugall. tom. II. Hisp. illust. in Joan. I.

alii enim Joannem infantem regis Petri et Agnetis a Castro filium, qui in Castella asservabatur, regem volebant, alii hunc quem defensorem fecerant et ducem: tandem ipsum Joannem magistrum Avisiensem regem salutarunt ».

7. Ejectus ita Lusitaniæ regno Joannes Castellanus ob schisma, grave etiam discrimen adiit: ne Castellæ regno pelleretur : Urbanus enim Pontifex, antequam in Neapolitanum regnum se conferret, Joannem Lancastriæ ducem religiosæ in Castellam expeditionis imperatorem, signiferumque Romanæ Ecclesiæ pro edomando perduellionis et schismatis reo pronuntiavit [1] hoc Diplomate :

« Urbanus, etc. dilecto filio nobili viro Joanni duci Lancastriæ pro nobis et Romana Ecclesia crucis vexillifero, salutem.

« Dum laudabilium tuorum consuetudinem operum, quam in te sic redegisse videtur Altissimus quodammodo in naturam, ut obsequiis sanctæ matris Ecclesiæ, cui tam prompte, tam fideliter obsecundas, tepescere nescias, sed in illis semper ardentius continua prosecutione fervescas, debita consideratione pensamus, dignum ducimus, ut devotionem tuam congruis honoribus prosequamur. Hinc est quod nos fidei et devotionis constantiam, quam tu et progenitores tui erga præfatam Ecclesiam cum grata exhibitione operum habuistis hactenus, tuque habere assidue erga nos et eamdem Ecclesiam non desistis, dignis laudibus efferentes, tuamque volentes propterea honorare personam, cum in regnis Castellæ et Legionis verbum crucis contra iniquitatis filium Joannem, qui pro rege Castellæ et Legionis se gerere præsumit, prædicari mandaverimus, te usque ad nostrum beneplacitum hujusmodi crucis vexilliferum, et gentium quæ ad ejusdem Joannis exterminium se accinxerint, capitaneum constituimus, et etiam deputamus, nobilitatem tuam attentius exhortantes , ut honorem hujusmodi prompta devotione suscipiens, sic illum magnanimitate et potentia sibi suffragantibus solerter et fideliter exsequaris; sic ipsius crucis et Ecclesiæ Romanæ vexilla in tuis vel tuorum manibus cum supernæ virtutis auxilio magnifice prodeant, et erecta persistant, quod exinde præter divinæ retributionis magnifica præmia, ac humanæ laudis præconia, nostram et Romanæ Sedis benedictionem et gratiam uberius consequi merearis. Nulli ergo, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum XII kal. Aprilis, Pontificatus nostri an. v ». Quo etiam die sollicitati sunt Apostolicis litteris [2] ad crucem induendam adversus Joannem, ejusdemque ducis sequenda signa Catholici propositis sacrarum indulgentiarum præmiis iis, qui religiosæ militiæ expiata rite conscientia se addidissent.

8. Explicuit ampliore alio Diplomate Pontifex [3] ad ducis Lancastriæ votum sacras prærogativas, quibus tandem potituri forent ii, qui arma ad evertendum Castellanum corriperent, quæ subjectis verbis recensentur :

« Ad futuram rei memoriam.

« Cum, sicut nuper accepimus, dilectus filius nobilis vir Joannes dux Lancastriæ, multarum gentium armigerarum suffultus præsidio, cum exercitu copioso, assumpto vivificæ crucis charactere, magnanimitate ac potentia sibi suffragantibus, præfatum iniquitatis filium Joannem per nos, ut præmittitur, damnatum ac ejus fautores et sequaces viriliter ac potenter sub vexillo sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, cujus vexillifer in partibus illis per nos deputatus est, invadere et prosequi intendat et a nonnullis, qui eumdem ducem ad persequendum præfatum Joannem damnatum comitari desiderant, et nonnullis aliis ignoretur quid indulgentia, vel privilegium hujusmodi contineant, vel impetrent, nos ejusdem ducis supplicationibus inclinati, illa ex hujusmodi privilegiis et indulgentiis, quæ felicis recordationis Innocentius papa III prædecessor noster in Constitutione per eum edita in generali Lateranensi Concilio, quæ incipit, *Ad liberandum*, in ejus parte decisa continentur expresse, et in ipsius integra in Regestis ejusdem prædecessoris fecimus diligenter exquiri præsentibus duximus exprimenda ejusdem prædecessoris, prout expedire vidimus, verba sectanda.

« Indulsit namque idem prædecessor quod clerici Terræ-Sanctæ obsequiis insistendo beneficia sua integre perciperent, ac si essent in Ecclesiis residentes, et si necesse foret ea pro ea parte temporis, quo hujusmodi negotio insisterent pignori obligare valerent; quodque crucesignati a collectis vel taliis, aliisque gravaminibus essent immunes ipsorum personæ et bona post crucem assumptam sub B. Petri et Romani Pontificis protectione manerent, et quod omnes Christifideles, qui crucis assumpto charactere in Terræ-Sanctæ subsidium accederent, ipsi et eorum bona sub B. Petri et Romani Pontificis protectione, et sub archiepiscoporum, episcoporum ac omnium prælatorum Ecclesiæ Dei defensione consisterent, propriis ad hoc nihilominus protectoribus deputandis, ita ut donec de ipsorum obitu vel reditu certissime cognosceretur, integra et quieta manerent, et si quispiam contra præsumeret, censura Apostolica compesceretur. Si qui vero proficiscentium illuc ad præstandum usuras juramento tenerentur adstricti, creditores eorum, ut remitterent eis præstitum juramentum, et ab usurarum exactione desisterent, eadem præcepit districtione compelli : quod si quisquam creditorum eos ad solutionem usurarum coegerit, eum ad restitutionem earum simili cogi animadversione mandavit. Judæos vero ad remittendum usuras per sæcularem potestatem compelli præcepit, et donec illas remitterent ab universis Christi fidelibus per excommunicationis sententiam iis omnino com-

[1] Urb. VI. l. I. p. 343.— [2] Ibid. p. 344. — [3] Urb. VI. l. I. p. 345.

munionem denegari mandavit; iis autem, qui Judæis debita solvere nequirent, mandavit ut principes sæculares utili dilatione providere deberent, et quod post iter arreptum, usquequo de ipsorum reditu, vel obitu certissime cognosceretur, usurarum incommoda non incurrerent, compulsis Judæis proventus pignorum, quos interim perciperent, in sortem deductis expensis necessariis computare.

« Porro voluit quod Ecclesiarum prælati, qui in exhibenda justitia crucesignatis et eorum familiæ negligentes existerent, scirent se graviter puniendos. Et quia cursarii et piratæ nimis impediebant subsidium hujusmodi, capiendo et spoliando transeuntes et redeuntes, idem prædecessor eos et principales adjutores, et fautores eorum excommunicationis vinculo innodavit, sub interminatione anathematis inhibendo ne quis cum eis scienter communicaret in aliquo venditionis, vel emptionis commercio : et injungens rectoribus civitatum et locorum aliorum, ut eos ab iniquitate hujusmodi revocarent atque compescerent : alioqui quia nolle perturbare perversos nihil est aliud quam fovere, nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare, in personas et terras eorum præfatus prædecessor per Ecclesiarum prælatos severitatem Ecclesiasticam exerceri voluit; et præcepit præterea omnes, qui hujusmodi laborem in propriis personis subirent et expensis, plenam suorum peccatorum, de quibus forent veraciter corde contriti et ore confessi veniam consequerentur : illi vero, qui non in propriis personis illuc accederent, sed in suis duntaxat expensis juxta facultatem et qualitatem suam viros idoneos destinarent, et illi similiter, qui licet alienis expensis in propriis tamen personis accederent, plenam suorum consequerentur veniam peccatorum, hujusmodi quoque remissionis ipse prædecessor participes esse voluit juxta quantitatem subsidii et devotionis affectum omnes qui ad prosecutionem hujusmodi schismaticorum et hæreticorum de bonis suis congrue ministrarent, aut ad prædicta consilium et auxilium impenderent opportunum ». Hactenus Innocentii III decretum. Subdit Urbanus : « Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ expressionis infringere. Si quis autem, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum VI idus Aprilis, Pontificatus nostri anno V ».

9. *Sacra militia in Anglia adversus Gallos conscripta, et irrito successu dissoluta.* — Non potuit Lancastriæ dux inferre Hispaniæ signa, nisi aliquot post annis[1] (qua de re suo loco agetur) cum aliis bellis adversus Scotos Gallosque implicitus esset, nec inducias a Carolo Francorum rege obtinere potuisset[2]. Eductus vero hoc anno est ex Anglia crucesignatus exercitus Urbani nomine adversus Carolum Francorum regem schismaticum, episcopo Norwicensi duce, cui Urbanus conscribendæ religiosæ militiæ, et sacrarum impertiendarum indulgentiarum superiori anno provinciam demandarat; obortaque initio est gravis controversia, an permittendus foret episcopus Anglicas copias in hostem ducere, an alius dux bello exercitatus ab rege præficiendus, coactisque ad controversiam dirimendam solemnibus Londini conventibus repente omnium, qui repugnarant, animos mutatos refert Walsinghamus[1] : « Ipsa, inquit, die Sabbati horaque, quibus sancta Ecclesia vexilla crucis prodiisse decantat, omnis repente turba, quæ illi consilio vel parlamento interfuit, et quæ maxime steterat contra crucis negotium crucisque fidei promotionem consensit tanquam perculsa tonitru solemnis illius antiphonæ : *Ecce crucem Domini, fugite, partes adversæ,* decrevitque pro vobis episcopi crucesignari ».

Trajecto Caletum exercitu Henricus Spenserius a Gandavensibus, qui adversus Ludovicum Belgii comitem rebellaverant[2] sollicitatus crucesignata vexilla non in schismaticos, qui Ludovicum Andegavensem ad Romanum Pontificem evertendum submiserant in Italiam, sed in Belgas Catholicos convertit, pronaque victoria Gravelingam Borburgumque cepit[3], plures urbes in suam potestatem redegit, Hypras obsedit Caletumque oppugnavit, querente frustra Ludovico comite se, utpote Catholicum, et Urbano obsequentem a cruce signatis injusto bello petitum : demum Carolo Francorum rege cum maximis copiis in Belgium accurrente fugatus est Norwicensis episcopus, et captæ ab eo antea arces recuperatæ, omnisque illa Anglorum expeditio dissoluta.

Inter tot deplorandos Occidentis motus luctuosissima erat Orientis conditio, dum vertenda in Saracenos arma a Christianis ob schisma in Christianos tanto furore stringebantur, ut vicissim se canum, Judæorumve et Saracenorum loco haberent[4]. Sultani vero servitute liberatus Leo Armeniæ rex per hæc tempora ad Urbanum opem ad regnum ex infidelium tyrannide vindicandum petiturus accessit, benigneque ab eo exceptus ad principes Christianos dimissus est[5], ut dissidentes ipsos conciliaret, quid vero egerit, postea dicetur. Addimus nunc extincto extremo superiori anno Petrino rege Cypri, successisse Jacobum ejus patruum, qui hactenus Genuæ in custodia tentus erat ab eo tempore, quo Genuenses Famagusta bello erant potiti.

10. *Translatio capitis S. Dominici, et prodigia circa sacras imagines.* — Hoc anno celebrata est Bononiæ capitis S. Dominici translatio (1), quam

[1] Theod. e Niem. l. 1. c. 58. — [2] Walsing. hoc anno.

[1] Walsing. in Rich. II. — [2] Paul. Æmil. in Car. VI. l. VI. Gua. l. IX. in eodem Carol. et Meyer. l. XIV. — [3] Meyr. ubi sup. — [4] Walsing. in Rich. II hoc anno. — [5] Contin. bell. sacr. l. I. c. 28.

(1) Quæ de translatione corporis S. Dominici hic ex Sigonio refert annalista lucem majorem accipiunt ex iis quæ a Bartholomæo della

insigni prodigio nobilitatam memorat Carolus Sigonius [1] his verbis: « Anno MCCCLXXXIII, XII kal. Martii, fratres Prædicatores caput S. Dominici ex arca, Philippo episcopo magistratibusque præsentibus, extraxerunt, et ad usum Ecclesiæ nobili loculo argenteo condiderunt: mirum vero illud oculis mortalium accidit, quod interim dum arca patuit, stella supra Ecclesiam clarissime fulsit, quæ res animadversa civitatis religionem erga sanctum confessorem accendit; postridie Joannes Lignanus est mortuus ».

Confirmavit anno eodem divinum Numen insignibus prodigiis cultum sacrarum imaginum; Moguntiæ enim læsæ Christi et Virginis imagines ab impio homine, quem amissæ taxillorum ludo pecuniæ dolor egerat in rabiem, cruoris vim ingentem fuderunt: quo perculsus prodigio sacrilegus immotus hæsit, donec comprehensus est meritas pœnas daturus. Rem narrat Nicolaus Serarius ex Theoderico Gresemundo, cujus verba repetenda placent [2]: « An. salutis nostræ MCCCLXXXIII, fuit in his regionibus homo quidam, cui nomem Scheltroph, de cujus origine et patria, neque aliquid adhuc compertum habeo, neque magnopere attinet rimari ». Et infra: « Contigit forte ut parum prospera fortuna usus pecuniam fere omnem, quam habebat, perderet (nempe taxillorum lusu) multumque detrimenti opinione sua acciperet: quod cum per ludi progressum, nedum non emendaret, verum etiam immodice augeret, cæpit tandem, uti solebat, graviter stomachari: et post convitia collusoribus dicta, Deum etiam et sanctos blasphemare. Sunt qui referant, eum hac ira et impietate succensum palam fuisse minitatum, quamcumque crucifixi Jesu imaginem primum obviam habuisset, ab ea se præsentis damni pœnas et vindictam repetiturum: quod et si hujus hominis impietati multum congruebat, multumque credibile est, tamen id pro comperto affirmare non ausim: hoc sane constat eum a sociis nihil pacatiore animo digressum pervenisse ad sacellum quoddam inter ædem D. Albani, et hanc B. Virginis Ecclesiam situm, ubi jam olim hæc simulacra fuerant reposita. Plenus erat Scheltroph haud dubiæ impietatis, et qui scelus abominabile jamdudum animo conceptum mox effundere concupisceret. Quamprimum ergo ad id sacelli pervenit hanc imaginem Crucifixi dissecuit, ita ut nec ullatenus hæreret quidem. Mox divæ Virginis, aliorumque sanctorum signis cruci adstantibus cæsim et punctim, pleraque vulnera inflixit, haud absimilis lupo qui majore interdum cædis libidine quam fame percitus in ovile indefensum grassatur. Hactenus Scheltroph debacchatus est.

« Quæ vero sequuntur ad vindictam divinam, et miraculum ipsum pertinent, terrificus enim et admirabilis ille cruor, quem hic tibi videre licet, subito ex vulneribus a crudelissimo illo sicario passim illatis effluxit, ceu non lignea simulacra, sed vivi homines injuriam perpessi forent. Crederes Deum ipsum tanto scelere appetitum quodammodo indoluisse, et tam stupendo miraculo veluti manifesta doloris confessione, mortales ad vindictam faciendam animasse. Scheltroph autem jam expleta impietate sua, sive nutu Dei affixus, sive ipso cruoris miraculo exterritus, inde pedem non movit, donec a supervenientibus in flagranti crimine deprehensis, et in urbem Moguntinam captivus deductus est, non jam suæ, sed divinæ iræ memor, anxiusque metu pœnarum, quas paulo post dedit, non quidem flagitio suo respondentes [non enim tantæ impietati par supplicium excogitari poterat] sed quas homini homines infligere debuerunt; vivus enim in conspectu populi exustus est, non longe ab urbe in eo loco, quem Judæorum arenam vulgo appellant, quod Judæi quondam sua cadavera illic humare solerent. Hac morte impiissimus ille Scheltroph consumptus est: imagines vero vulneribus et cruore insignes ab ædicula illa veteri, ad hoc templum summa veneratione sacerdotum manibus translatæ fuerunt, ubi in hodiernum usque diem terrificus ille cruor visitur, et admodum religiose colitur, multique mortales varie afflicti susceptis votis Dei optimi maximi clementiam experti et salutem adepti sunt ».

11. In medio etiam superioris belli Belgici inter Francos Anglosque ardore, cum pactione militari Borburgum abeuntibus Anglis receptum [1] esset, direptumque a Gallico exercitu, avarus miles sacras imagines violare ausus, divina ultione oppressus est, ut narrat Gaguinus [2] in Gallica historia hisce verbis: « Oppido Burburgo recepto, unus ex Francis sacrorum contemptor, templi foribus effractis, dum D. Joannis argenteum simulacrum rapere contendit, simulacrum aversa facie dorsum illi versat; nec mora, sacrilegus fit mentis inops, atque in semet insaniens in proprios artus desævit:

[1] Sig. l. III. de episcop. Bonon. in Phil. Caraf. — [2] Serar. Mogunt. rer. l. V. in Adulp. I.

[1] Frossar. vol. 1. — [2] Gaguin. l. IX.

Pugliola Minorita, per hæc tempora historiam miscellam Bononiensem vernaculo sermone scribente, memoriæ posteritatis traduntur. Ita enim ille ad hunc annum: « L'arca del prezioso Confessore M. S. Domenico fu aperta a di 15 del mese di Febbrajo, la quale era in Bologna, nella quale arca fu ritrovato tutto il suo corpo intiero in una cassa, e ne fu tolta la testa sua per mano di due vescovi, e fu posta in un tabernacolo di argento... a di 22 Febbrajo fu mostrata la detta testa a tutto il popolo di Bologna due volte; e il detto corpo fu ritornato nell' arca tuto intiero, salvo che la testa. Quando il collegio (Vexilligerorum) fu a cavarla fuori dell' arca, gente assai se le raccommandò, e se le raccommandò Messer Stefano della Notaria che aveva un gran male, e subito fu liberato. Incontanente nell' ora che la detta arca fu aperta, apparve una stella chiarissima, grande e grossa con tre code, e stette continuo sopra la Chiesa di Messer S. Domenico per molte ore, e per sino a che la detta arca fu aperta, e quei che vi erano videro la detta stella ». Idem scribit Matthæus de Griffonibus in Memoriali historico ad hunc annum, qui et notat sepulchrum viri sancti detectum fuisse hora sexta noctis. MANSI.

cæteri milites hoc eventu exterriti templo abstinuerunt ». His consentientia memorat Meyerus [1], atque ex Frossardo addit Nicolaus Harpsfeldius : « Cum idem tentaret alius miles campanas sponte omnes sonuisse, eaque ob miracula regem, proceresque attonitos templum religiose invisisse, ac trecentos amplius Francos illi donasse ». Editæ sunt in eodem templo plures cælestes virtutes, quæ in Borburgensis Ecclesiæ Monumenta relata fuere. Serpebat hoc tempore inter alias hæreses a Wicleffo instauratas Iconomachorum hæresis, ut jam amovere ex sacris altaribus sacras imagines auderent, uti Nicolaus Harpsfeldius [2] narrat: « Et si, inquit, per Courteneium et Synodum Wicleffi dogmata damnarentur, non defuere tamen multi, ut diximus, qui ea mordicus retinerent, et inter eos quidam etiam in illustriore loco et ordine positi, fuere Guillelmus Nemilius, Ludovicus Glifforduis, Joannes Careur, Richardus Styry, Thomas Latimer equestris ordinis homines, et cum primis dominus Thomas Latimerus, qui omnes Christi et divorum imagines, quas in sacello suo habuit, inde disturbavit et ejecit : isti sua gratia ope, atque auxilio multos ut pertinaciter sectæ adhærescerent vehementer animarunt».

[1] Meyer. l. XIII. — [2] Harpsfeld. hist. Wiclef. c. 16.

12. Sparsere Wicleffistæ plures alios errores, quos in nefariis eorum concionibus se audivisse memorat Henricus Knygtonius [1] canonicus Lecestriensis: additque ex primariis Wicleffisticæ hæreseos signiferis Nicolaum Herefordensem, cum errores suos ab Ecclesia Anglicana damnari ferre non posset, provocasse ad Urbanum Pontificem [2], professumque ejus sententiæ se obtemperaturum; a quo ita damnatæ ex cardinalitii senatus decreto fuere, ut Nicolaus perpetui carceris pœna affectus sit, at cum agente Neapoli Urbano seditio in Urbe mota, carceresque diffracti essent a populo Romano, hæreticum aufugisse.

[1] Knygton. de event. Angl. — [2] Ibid.

URBANI VI ANNUS 7. — CHRISTI 1384.

1. *Ludovici Andegavensis schismatici infelix expeditio contra Carolum regem Siciliæ, et obitus.* — Sensit vindices iras divini Numinis Ludovicus Andegavensis antipapæ signifer, periitque anno millesimo trecentesimo octuagesimo quarto, Indictione septima, ejusque exercitus, quo Neapolitanum regnum sibi subjicere, et Christi vicarium evertere meditabatur, misere dissipatus est, in quem latæ toties solemni ritu Pontificiæ execrationes ad irritum non cecidere. Et quidem prima Januarii die, ut referunt Diaria vetusta [1] Hectoris Pignatelli, Neapoli Urbanus, Carolo III rege et Margarita regina adstantibus, ac populi circumfusa multitudine, sacris operatus vexillum adversus Ludovicum Andegavensem attollendum, quod rex, dum peragebatur divina res , manu sustentabat , sacra prece lustravit , regemque ipsum Ecclesiæ signiferum renuntiavit, sacrum vero bellum promulgavit in Ludovicum Andegavensem, quem repetita veteri sententia damnavit hæreseos [1] crimine , noxarumque amplissimam condonationem iis, qui religiosæ militiæ accepto crucis symbolo nomen darent proposuit, profecturoque adversus hostem regi cardinalem Maramaldum A. S. L. adjunxit [2]. Appetente itaque vere Carolus in Ludovicum, qui Tarenti sedes fixerat, maximo succinctus exercitu, signa movit [3].

Urbanus vero Neapoli digressus die XXVI Maii Luceriam, quæ ex initæ antea cum rege concordiæ pactionibus Butillo Pontificio nepoti tradita fuerat, se contulit [4] maximo cardinalium et aliorum aulicorum incommodo et pavore, ne in suburbanis ab hostibus opprimerentur; adeo ut mense Augusto conspecta eminus hostium agminis specie, relicto in arce, quæ munitissima erat, Urbano, captaque fuga Neapolim se receperint, quos ad se revocare Urbanus Theodorici e Niem opera enisus est [5]: sed cardinalis Reatinus nova-

[1] Hector. Pignat. in Diariis. Summon. l. IV, c. 1. et alii.

[1] Hector. Pignat. in Diariis. Summon. l. IV. c. 1. et alii. — [2] Hector. Pignatell. ubi sup. — [3] Theod. e Niem. l. I. c. 34, 35. — [4] Ibid c. 36. — [5] Ibid. l. II. c. 37.

rum turbarum auctor redire detrectavit. Auxit incommoda Margaritæ reginæ impotentia, quæ acerbioribus edictis commeatus Pontificiis afferri vetuit: quæ Urbanus in sui contemptum atque Apostolicæ dignitatis injuriam data interpretatus, pro supremo, quod in regnum Neapolitanum habebat imperio, vectigalia a Margarita regina imposita abrogavit[1]: at fœmina ira efferata in eumdem clandestina consilia, ut illum Luceria divelleret conflavit, quæ proximo anno in lucem eruperunt.

2. Quæ vero hoc interim spatio inter Carolum regem et Ludovicum ducem Andegavensem bello gesta sint, describunt Ms. Diaria Hectoris Pignatelli, scilicet Andegavensem a Carolo lacessitum, pugnam in quintum diem condixisse; verum Carolum consuluisse Othonem Brunsvicensem veteranum ducem, quem tenebat in vinculis, admonitumque, ut Gallicos impetus mora et tædio frangeret: atque ob salubre consilium libertati restitutum fuisse. Addit Theodoricus e Niem[2]: Ludovicum in angustias, ob commeatuum maximam inopiam adductum fuisse, ac post multa leviora conserta prœlia, bellicis attritum laboribus, morbo epidemico oppressum esse: nec desunt qui dicant[3] congressum cum Alberico Pontificio duce, aliquot vulneribus sauciatum, fusoque multo cruore, quamvis lethalia non essent, ægritudine animi consumptum. Utut fuerit, æque infelices exitus ac reliqui antipapæ duces expertus in triste divinæ severitatis exemplum abiit, de quo hæc tradit Thomas Walsinghamus[4]: « Hoc anno dux Andegaviæ post longam et procul positam a patria peregrinationem, post opum indicibilium et expensarum profusionem, post magnatum suorum morte pereuntium amissionem, spe sua frustratus decidit in lecto ægritudinis et simili forte periit in magna mentis amaritudine, moriens in terra aliena. Sicque factum est, ut cui non placuit fortuna sua, dum ad dignitatem adspirat regiam, ducatus amisit honorem: et non solum ambitiosus moriens, sed etiam excommunicatus, vitam finivit. Qui remanserunt de ejus exercitu vespillones et latrones facti non solum regnum Siciliæ, sed et alia in gyro posita loca impleverunt cædibus et rapinis; et hic factus est fructus totius apparatus ducis Andegaviæ regnum Siciliæ meditantis conquirere, et papam Urbanum suppeditare conantis ».

[1] Gobelin. æt. VI. c. 78. — [2] Sup. c. 35. — [3] Summont. hist. Neap. t. V. — [4] Walsing. in hist. Angl. hoc anno in Rich. II.

Magnis quidem naturæ dotibus ornatus erat Ludovicus, ac dignus qui meliorem causam secutus fuisset, optaratque olim, dum Gregorius XI vivebat, arma adversus Saracenos consecrare Christo, ut ex S. Catharinæ, quam impense coluerat, litteris[1] constat. Transgressa Alpes decem equitum millia penetraverant in Etruriam auxilium illi latura, ceperantque exulum ope Aretium, cum obitus illius fama percrebuit[2], eaque urbe Florentinis, ingentem auri vim pacti, divendita signa in Gallias reflexere, ac reliquus pariter Ludovici exercitus dissolutus est: quem casum Roberti antipapæ Vitæ scriptor[3] ira deflet:

3. « Anno MCCCLXXXIV, die XII mensis Septembris (x Octobris exstinctum ferunt Neapolitana Diaria), memoratus dux Andegavensis Ludovicus regio nomine jam assumpto, qui hactenus dives et abundans plurimum extitit, satis pauper et indigens, Amedeo comite Sabaudiæ prælibato multisque ex suis commilitonibus et armigeris tam inedia quam gladio jam defunctis, prout Domino placuit, infirmitate prægravatus diem clausit extremum (1) in civitate Barensi suæ tunc subdita ditioni: quod quam lamentabile quamque damnosum extiterit sibi adhærentibus, quos jam multos ultra secum ductos in dicto regno habebat, tam amore quam vi sibi confœderatos et attractos, judicet qui cogitat percusso capite cætera membra pati. Successit autem sibi, tam nomine quam ea parte, quam in dicto regno obtinebat, Ludovicus filius suus primogenitus vix septennis, qui sub regimine matris suæ habuit diutius permanere, saltem donec et quousque ad annos attingeret pubertatis. Interim vero per dictæ matris providentiam cum assistentia et juvamine dicti Clementis papæ, patria Provinciæ, quæ patri rebellis et inobediens extiterat, ad ipsius dominium est reducta ». Contulit[4] antipapa jure fiduciario Ludovico juniori proximo anno Neapolitanum regnum iisdem legibus, quas olim Clemens IV cum Carolo I pactus erat, ac Mariæ matri regni procu-

[1] S. Cathar. Ep. 200. — [2] S. Ant. 3. par. tit. XXII. c. 2. § 9. Collenut. l. V. et Paul. Æmil. l. IX. — [3] Clem. antip. auctor. apud Bosq. — [4] Clem. antip. l. VII. p. 149 et 175.

(1) Certam diem et mensem qua Ludovicus Andegavensis, Jerusalem et Siciliæ rex appellatus, decessit, alii aliam assignant. Ephemerides enim Neapolitanæ diem Octobris X definiunt; auctor vero Chronici Regiensis Augustum mensem constituit; alii denique cum Collenutio diem XXI Septembris malunt, quibus postremis calculus noster addicitur. In eam vero opinionem ideo descendo quod Sozomenus, coævus auctor, in historia Pistoriensi notet die XXIX Septembris ab iis Gallorum copiis, quæ ad supplendum exercitum Ludovici Andegavensis vementes Etruriam antea excurrerant, cum venirent in Apuliam captum fuisse Aretium, urbem Carolo Siciliæ regi parentem, die XXIX Septembris, eademque pariter die enuntiatum ex Apulia Ludovici obitum fuisse. Non igitur die X Octobris obiit Ludovicus, quin nec die XII Septembris, sive Augusto mense; neque enim litteræ ejus rei nuntiæ tamdiu dilatæ fuissent. Porro Ludovici hujus supremas Tabulas ante annum ab obitu confectas Tarenti, anno scilicet MCCCLXXXIII, die XX Septembris, Indictione VII a Septembri cœpta, vulgavit ex autographo P. Martene Anecdot. tom. I, col. 1594, ex quibus intelligimus Ludovicum filium ejus natu maximum tutelæ matris commissum a patre fuisse usque ad annum non pubertatis tantummodo, ut auctor Vitæ Clementis apud annalistam hic constituit, sed ætatis XXI. In iis pariter Tabulis significat pristino se desiderio transfretandi in Palestinam teneri, quam expeditionem in votis habere se testatur.

MANSI.

rationem detulit, quæ ad inanem tantum speciem gesta sunt.

4. *Dissidia inter Urbanum et Carolum recrudescunt.* — At victor Carolus Siciliæ rex, cum Ludovico exstincto res suas firmasset, non eo, quo par erat, officiorum genere Urbanum est prosecutus, pristinæque ipsos inter discordiæ recrudue re. Eo denique res erupit, ut Pontifex spretis suorum consiliis, ac seditiosorum promissa secutus Neapoli Carolum depellere meditaretur: Carolus vero, una cum cardinalibus et præsulibus adversus Urbanum conjuraret. Refert in Diariis Hector Pignatellus [1], Carolum nondum bene ex morbo maligno, quo cutis ægris decidebat, recreatum, x die Novembris reversum, iniquo animo tulisse Urbanum Luceriæ agere, cum sinistras scilicet suspiciones animo conciperet eumque rogasse, ut Neapolim rediret, ac tum Urbanum respondisse, consuevisse reges ad Pontificum pedes accedere, non vero a Pontificibus adeundos reges; ac, si Pontificiam amicitiam colere vellet, ut populum vectigalibus liberaret, edixit. Excanduit ad hæc verba rex superbus, responditque se nova etiam vectigalia posse imponere populo, ac regnum armis peperisse, contenditque non esse Pontificii muneris regni gubernacula tractare, sed sacerdotibus imperare, unde inter regem Carolum et Urbanum bellum exarsit, neque unquam inter eos conciliari amicitia potuit.

5. *Regulares omnes suis immunitatibus privati ab Urbano.* — Inter has turbas cum, uti videtur, plures pseudoreligiosi viri suis concionibus Urbano detraxissent, atque in sacris exomologesibus opiniones schismaticas fidelibus instillarent, patefactoque flagitio judiciariam severitatem, in alias oras transvolando, facile eluderent, Urbanus ad iras pronus religiosarum familiarum privilegia de excipiendis sacris populorum confessionibus, inque suis templis habendis concionibus rescidit, ac parochis primævam in subditos populos auctoritatem restituit, ne ex vaga recipiendi a quibusvis religiosis sacramenta libertate ab aliquo inficerentur, arctiusque in caulis Ecclesiæ ob temporum iniquitatem a parochis et episcopis tantum divino pabulo refecti continerentur ; tum alia ad episcoporum et parochorum tuendam dignitatem sanxit subjecto Diplomate, quod repetit Albertus Krantzius [2] :

« Dilectis filiis universis religiosis cujuscumque Ordinis vel Religionis præsentes litteras inspecturis, salutem et Apostolicam benedictionem, etc.

« Universitati vestræ per Apostolica scripta, in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus parochianos diebus Dominicis et festivis non recipiatis de cætero in Ecclesiis et oratoriis vestris ad divina, nec ipsos sine licentia sui sacerdotis ad pœnitentiam aliqualiter admittatis. Cum quis alieno sacerdoti justa de causa sua voluerit confiteri peccata secundum statuta Concilii generalis, licentiam prius postulare ac etiam obtinere debet a proprio sacerdote, vel alias sibi primo confiteri et recipere beneficium absolutionis ab eodem : aliter namque ab ipso absolvi non poterit, cum duplex in judicando funiculus, potestatis scilicet et scientiæ requiratur, quorum alterum in alieno constat deficere sacerdote.

« Et ne parochialibus Ecclesiis devotio debita subtrahatur, ante missarum solemnia, ad quæ audienda parochiani prima diei parte in suis consueverunt et debent convenire Ecclesiis, nequaquam in Ecclesiis vestris supradictis solemnes eis faciatis sermones, ne propter hos audiendos ad vos confluens populus parochiales Ecclesias derelinquat; sed nec ad prædicandum ad illas parochias procedatis nisi a sacerdotibus earum parochiarum fueritis invitati, vel saltem ab illis petieritis humiliter et obtinueritis vos admitti. Et ut debitus honor deferatur, eodem die, quo diœcesanus episcopus vel alius loco ejus solemniter prædicat, maxime in Ecclesia cathedrali, nullus vestrum in ea civitate vel loco prædicare præsumat, ne salubris prædicationis doctrina ex inculcatione hujusmodi frequenti quasi tædium generet et contemnatur.

« Si vero in casu licito parochianos alterius ad sepulturam, quam nemo sine justa et rationabili causa temere debet eligere, antiquis parentum suorum dimissis sepulturis, in vestris Ecclesiis vos recipere contingat, omnium, quæ obtentu hujus sepulturæ fuistis consecuti medietatem vel tertiam partem vel quartam juxta felicis memoriæ Gregorii papæ prædecessoris nostri decretum, et secundum consuetudinem, etiam non requisiti infra octo dies a tempore receptionis eorum episcopo vel sacerdoti, de cujus parochia est assumptus, mortuus exhibere curetis » ; et infra : « Si quis vero vestrum ejusmodi præcepti transgressor provisionis nostræ extiterit, vel contra prædicta, aut aliquid prædictorum venire præsumpserit, præter inobedientiæ vitium et excommunicationis sententiam quam de facto ipsum incurrere volumus, gravi suo periculo subjaceat, et nihilominus a loci diœcesano ad præmissa omnia observanda censura Ecclesiastica, appellatione remota, districtius compellantur, nullis ei contra hoc indulgentiis aut Apostolicis privilegiis valituris. Dat. Neapoli II kal. Decembris, Pontificatus nostri anno VII ». Periere hujus anni Regesta ex quibus integrum Diplomata decerpi potuisset. Cæterum ejusmodi Urbani decretum ab aliis postea Pontificibus abrogatum fuisse constat.

6. *Gerardi Magni pius obitus et virtutes.* — Contigit hoc anno felix obitus Gerardi Magni conditoris Congregationis vitæ communis, seu fratrum bonæ voluntatis, qui nullo obstricti voto labore manuum, in describendis sanctorum Patrum voluminibus, nondum arte typographica inventa,

[1] Hector. Pign. diar. Neap. — [2] Ext. apud Krantz. metropol. l. x. c. 21.

vitam sustentabant, in quos postea, cum defloruisset pristinus ille pietatis nitor, in Concilio Constantiensi actum est. Meminit illius inter natales sanctorum Belgii Molanus[1], additque ab Ecclesia Romana illi cultum nondum decretum fuisse ; obiisse vero hoc anno die S. Bernardo sacro. Conscripsit Gerardus nonnulla opuscula, quæ a Trithemio[2] recensentur ; ejusque res gestas tradidit posteritati Thomas a Kempis[3], quem insignibus demissionis Christianæ in contemptu sui præluxisse exemplis narrat : Recordabatur, inquit, humilis magister et paupertatis sectator qualis dudum in sæculo fuisset, cum delicias amaret, quoniam oportet recto judicio, contraria contrariis curare. Olim siquidem pulchris vestibus et cingulo deargentato processit in publicum : transivit etiam inter canonicos cum superpelliceo subtilissimo et almutio formoso, corpori suo latiora sæpe indulsit alimenta, et pocula pretiosa : sed postea mutatus in virum alterum non est passus priora inulta transire, subjecitque se non solum pedibus majorum et honoratorum, sed etiam novissimorum laicorum, coram eis super nudam terram aliquoties comedendo, ita inquiens : Non sum dignus vobiscum in sedili ad mensam sedere, quia plus omnibus peccavi et Deum offendi : et qui capiti suo loturam superfluam frequenter exhibuerat, crines molliter componendo, postmodum sibi ipsi indignatus birretum gessit in capite valde vetustum, a tineis corrosum, et pæne centum foraminibus pertusum. Magnam igitur sibi violentiam fecit, carnem subegit, mundum contempsit ». At qui in humanis oculis adeo despectus videbatur, coram divinis tanti æstimatus est, ut suis precibus magnas hominum strages averterit, suosque cives ab hostium telis eripuerit : « Quondam tempore[4] », inquit Thomas e Kempis, « cum cives Davenirienrienses contra hostes suos pergerent armati, vir Dei pro civium salute suppliciter oravit, et factum est, Deo dispensante, ut hostibus appropinquantibus nebula condensa inter eos exsurgeret, unde adversarii perterriti et in fugam versi discesserunt. At cives cum suis salvi et alacres in oppidum remearunt. Multum ergo valet deprecatio justi assidua ».

7. Enituerat denique omnium virtutum exemplis, cui Epitaphium[5] insigne hoc Willelmus cantor Parisiensis et Ecclesiæ Leodiensis archidiaconus inscripsit : « Sacræ recordationis magister Gerardus dictus Magnus feliciter migravit ad Dominum, et vere magnus, qui in omnibus scientiis liberalibus, naturalibus, moralibus, civilibus, canonicis et theologicis nulli erat secundus in orbe, erat enim tantæ sanctitatis exemplar in mortificatione carnis, in abnegatione temporalium et contemptu mundi, in fraterna charitate ad omnes, in desiderio salutis animarum, in efficacia prædicationis, in reprobatione et detestatione vitiorum, in opponendo se hæreticis, in persequendo secundum jura canonica concubinarios, in convertendo ad vitam spiritualem viros ac mulieres prius secundum sæculum viventes, in fidelitate ad dominum nostrum Urbanum VI, quod multa millia personarum testificantur de credulitate, quod credunt eum, non minorem fuisse in dictis virtutibus, quam in antedictis scientiis ».

8. *Wicleffi miserandus obitus; et de ejus erroribus examen.* — Dispar longe extitit infelicissima mors Joannis Wicleffi hæresiarchæ, quem Richardi regis et archiepiscopi Cantuariensis justam severitatem fugientem divina ultio oppressit, exeunte hoc anno, ut refert Walsinghamus[1], qui propterea in sequentis anni initio ejus obitum collocat, quod a Natali Christi, non ab ineunte Januario annos auspicetur : « Die, inquit, S. Thomæ Cantuariensis archiepiscopi martyris, organum diabolicum, hostis Ecclesiæ, confusio vulgi, hæreticorum idolum, hypocritarum speculum, schismatis incentor, odii seminator, mendacii fabricator Joannes de Wiclif, dum in S. Thomam, ut dicitur, eodem die in sua prædicatione, quam dicere præparaverat, execrationes et blasphemias vellet evomere, repente judicio Dei percussus sensit paralysim omnia sua membra generaliter invasisse, os nempe, quod contra Deum, et sanctos ejus, sive sanctam Ecclesiam ingentia locutum fuerat a loco suo miserabiliter distortum, horrendum cernentibus spectaculum exhibebat : lingua effecta muta confitendi vel testandi copiam denegabat ; caput tremulum maledictionem, quam divinitus in Cain fulminaverat, in ipsum latam etiam patulo demonstrabat : et ut nulli veniret in dubium cum Cain consortio deputatum (ut asserunt qui affuerunt morienti) per signa forinseca moriens desperavit : et quidem totius malitiæ suæ conclusio talis erat ». His consentientia refert Nicolaus Harpsfeldius[2] ex veteribus Monumentis, observatque illum die sacro S. Thomæ archiepiscopo percussum morbo, ac die, qua S. Silvestri memoria recolitur, in quos præcipue declamare consueverat, flagitiosam vitam clausisse. Consueverat ille declamendi arte in Ecclesiasticas opes (quas a S. Silvestro male indictas obganniebat) imperataque a se sacerdotali ordini paupertate adumbrata sanctitatis inanem existimationem exambire, ut suarum hæresum venena improvidis infunderet.

9. Fefellit etiam Wicleffus philosophicis argutiis sectarios suos, cum doctrinæ logicalis magnum specimen præ se ferret, inque pulvere scholastico ad insaniam pugnacissimus foret. Ut vero nova promere oracula videretur, veteres philosophorum errores instauravit, quos suæ inseruit logicæ; qua in re ipsum Manetis vestigiis inhæsisse demonstrat

[1] Molan. in Chron. SS. Belgii p. 310 et in natal. eorumd. ad 20. August. — [2] Trith. de Script. Eccles. — [3] Thomas de Kemp. in Vit. Gerar. Mag. — [4] Cap. 12. — [5] Ext. apud. Penot. histor. Tripart. cler. can. l. II. c. 63. ex Chron. capit. Vindesimen. l. I. c. 5. Chron magn. Belg. auct.

[1] Walsin. in Rich. II. — [2] Harpsf. in hist. Wicl. l. V.

Thomas Waldensis [1] ejusque ineptias aperit, qui affirmaverit logicæ et physicæ suæ Commentarios ad Scripturæ intelligentiam pernecessarios, quasi divi Hilarius, Augustinus et Ambrosius, sine iis Scripturam non intellexerint. At cum suas nænias a sanctis Patribus damnatas probe nosset, persuasit suis non audiendos esse sanctos Ecclesiæ Doctores, sed veteres philosophos consulendos, ex quorum placitis sacram Scripturam explicari pervertique voluit [2]: quæ veterum hæresiarcharum ars extitit. Si quandoque tamen aliqua sanctorum Patrum dicta subobscura et perplexa reperiebat, quæ ad suam fucandam sententiam posset detorquere, illa arripiebat avide, et ex dictis Scripturæ difficilioribus perspicuos obscurabat, atque ex vitiis sacerdotum damnandi sacerdotalis ordinis occasionem captabat, quas fraudes aliasque Thomas Waldensis [3], qui eas propius inspexit, ita accurate describit: « Postquam in juvenilibus annis logicalibus ejus auscultantes aures indulsi, ad libros hæresum cum venissem, stupebam ultra modum, assertiones ejus prægrandes, et auctoritatum loca taxata cum vehementiis rationum ; fides mihi mansit integra, sed cum opinione luctabar. Tandem post tempora ad sacros libros me transtuli, et non diu quando publicum Scripturarum invenirem, falsarium extorquere Scripturas ad sensum per omnes sacros expositores adversum Scripturas per se planas involvere, occultare simplices veritates, et cum glossis vanis hinc modificare, hinc radere sacra, tractatores sanctos et sacros canones, si suæ perfidiæ sociare non posset abjecit, quandoque non audiendos dicens, interdum apocryphos: quando item deficit intellectus transfert se ad convicia, argumenta sumens contra fidem vitia personarum tunc strepunt litigia, volitant scandala, sufflantur et lites et rixæ, contentiones, improperia, æmulationes, contumeliæ inauditæ ; et has dictiones veritatem appellat, cum planissime mentitur. Horrent aures fidelium cum sepulchrum [4] patuerit oris hæretici, etc.».

10. De ejusdem hæresiarchæ scriptis, præter ingentes infandosque errores, de quibus antea dictum [5] est, quorum etiam vel perditissimum Mahometem, vel cæcos gentiles puduit, et præter fellea maledicta, doctrina aut eloquentia ipsum prædictum non fuisse, observat idem auctor [6].

Ut tamen sacram doctrinam ostentaret tanto se illam habere in pretio finxit ut omnia dogmata, quæ in Scriptura sacra expressis verbis non continerentur, tanquam commenta inania et nugaces quisquilias se contemnere jactaret: atque hoc uno maxime laqueo plures imperitos suoque præsidentes ingenio præfocavit, cum non perpenderent plura dogmata ad salutem necessaria in sacris litteris non contineri expresse, sed Apostolica traditione ad nos pervenisse, ut Thomas Waldensis [1], his verbis demonstrat: « Post auctoritatem, inquit, Scripturæ sacræ insuper et universalis Ecclesiæ adhuc superest auctoritas incumbens determinationi majorum in rebus dubiis, quam simpliciter negat Wicleff, dicens apud sapientes relinquendum, tanquam impertinens veritati quidquid Scriptura sacra non ponit expresse [2] ». Et paucis interjectis : « Ex hoc fundamento destruit articulum fidei, quo credimus Ecclesiam Catholicam et Apostolicam nihil reservans auctoritatis ejus testimonio, vel decretis, sine qua, nec Evangelio crederemus : et ubi, rogo, credendum invenis Deum esse tres personas, non tres essentias? In Scripturis [inquit]. Verum est, sed non definitum expresse ; unde VII de Trinitate, 4 cap. de magnis, vel septimo de parvis Augustinus. In Scriptura, dicit, non tres Deos, sed non tres personas alicubi Scripturarum commemorare invenimus. Sequitur. Propterea licuit loquendi, et disputandi necessitate tres personas dicere, non quia Scriptura dicit, sed quia non contradicit. Si autem diceremus tres Deos, contradiceret Scriptura dicens: *Audi, Israel, Dominus Deus tuus unus est :* cur ergo tres essentias non licet dicere? quod similiter sicut Scriptura non dicit, ita nec contradicit. Hæc Augustinus. Item Patrem divinum ingenitum, aut Filium esse illi homousion non habetur in Scripturis. Unde Epistola ad Pascentium Arianum et est Ep. 174 Augustinus [3] : Ego quod dixeram repetivi ita fieri posse, ut homousion, neque scriptum in libris sanctis inveniatur, et tamen dictum in assertione fidei defendatur , sicut Patrem in illis paginis nusquam ingenitum invenimus, et tamen dicendum defenditur. Hæc Augustinus ».

11. Ad rescindenda vero omnia fidei orthodoxæ dogmata, instillandaque incautis sua deliramenta, Scripturæ sacræ interpretationem sibi , veluti edocto a Spiritu sancto, arrogavit ; edixitque non Conciliis , sed soli divinæ revelationi (nimirum falso jactatæ) in ambiguis sacris oraculis decidendis fidem adhibendam, non aliter, quam alii hæresiarchæ fictas mente revelatione venditarunt, quasi scilicet Conciliorum patres, summus Ecclesiæ Præses, et universa Ecclesia veritatem sacrorum oraculorum non accepissent; sed unus Wicleffus veritatis interpres esset constitutus, vel omnia velut ambigua spernenda sint, cum etiam ipsa illustria et perspicua oracula perplexis interpretationibus confunderet. Cum etiam ad conflandam sectam illi visum esset, corrumpendos esse sacerdotes, hac illecebra pellicere ipsos in hæresim nisus est, ut sacerdotibus mulieres mulieribusque sacerdotium pro suo jure traderet, de quibus plura narrat Thomas Waldensis [4].

12. Hæ fuere præcipuæ artes, quibus Joannes Wicleffus hæresim propagavit : post cujus mor-

[1] Wald. tom. III. doct. 5. — [2] Ibid. doct. 6. — [3] Ibid. tom I. in Præf. — [4] Ps. V et XIII. — [5] Anno 1378. num. 118 1380. num. 21. — [6] Wald. tom. III. doctr. 6.

[1] Wald. tom. III. l. II. art. 3. c. 23. — [2] Deuter. VI. — [3] Aug. tom. II. — [4] Thom. Wald. tom. I. l. II. art 2. c. 19.

tem ipsius sectatores jactaverunt [1] impudenter, illum scientia sua omnes Catholicos doctores ita perstrinxisse, ut nunquam ab Ecclesia damnatus fuerit dum superstes fari potuit. At nos vidimus ipsum a Gregorio XI primum damnatum, ac XVII ejus articulos censura notatos; damnatum etiam ab Oxoniensibus theologis [2] pariterque a pluribus Londinensibus Synodis, in quarum postrema comparare non est ausus, cum antea dogmata sua contrariis interpretationibus improbasset. Illum etiam Urbanus VI confirmatis Londinensis Synodi Actis, necnon Sorbonici doctores damnarunt, ut indicat Windefordus [3]. Quæ si non credant Wicleffistæ, saltem suo hæresiarchæ conquerenti [4] se damnatum fuisse a præsulibus Angliæ, credant convictique mendacii conticescant. Damnatum posthac Wicleffum in alia Londinensi [5] Synodo, cui Thomas Arundelius archiepiscopus Cantuariensis præfuit, visuri sumus; ac demum a Constantiensi Concilio Œcumenico adversus cujus sententiam se præmunire nitebatur, dum dicebat, non Conciliorum dictis, sed revelationi Spiritus sancti, quam se accepisse jactabat, acquiescendum.

Hoc anno vigesimo die mensis Augusti insigne prodigium contigisse in Anglia, narrat Thomas Walsinghamus [6], cum scilicet duo nautæ festum diem S. Osvini regis et martyris in Ecclesia Anglicana percelebris violarent, sanguinem e ligno, quod securi percutiebant, fluxisse; atque hæc postremo addit [7] : « Res defertur in cœtum clericorum, cui omnes cum laicis miraculum approbant, signum defertur Tynemutham, ubi prædicti sancti corpus quiescit in testimonium miraculi præmonstrati ».

13. *Miracula circa S. Eucharistiam.* — Hoc etiam anno in Wandalia divina providentia conspicuo miraculo præsentiam Christi in Eucharistia illustravit, ac postea consecutis etiam pluribus cælestibus virtutibus, quæ sui magnitudine fideles ex vicinis regnis ad pias peregrinationes incitarunt, confirmavit. Rem miram Alberti Krantii [8] verbis repetimus : « Anno LXXXIV, post mille trecentos, quo cursus ille in Wilsenacum oppidum Brignissæ Wandalico in solo cœpit per eam occasionem vulgari. Erant nonnulli in ea regione habitantes, vel hostes, vel latrunculi (incertum enim reliquerunt, qui signarunt Annales) qui incensa villa Wilsenaco Ecclesiam pariter in cineres redegerunt. Sacerdos cum ad proximam villam confugisset, essetque noctu in strato, audisse fertur vocem : Surge, præpara te sacris ministeriis, dicturus missam in altari exustæ nuper Ecclesiæ. Primam vocem arbitratus ludificationem contempsit. Repetita secundo, repetita quoque tertio, nec potuit negligere ita firmatam denuntiationem. Surgit, et ex more soluto labiorum penso ad Ecclesiæ locum proficiscitur. Stabat altare post incendium : duo ibi cerei ex latere utroque, in medio mundam vidit sindonem, inque ea trinam hostiam, quæ videbatur in unam coaluisse, eamque cruentam; stupefactus rei novitate; unde hostiæ cruentæ post incendium reverenter inclinans, et componens quomodo poterat, concito petit loci antistitem Havelbergensem, quid audierit, et deinde quid viderit enarrat. Miratus et ille proficiscitur cum clero, videt, miratur, cuncta percunctatur. Ubi præter divinum miraculum nihil videt, recondit chrystallo, et vicinis primum locis inde remotioribus Dei mirabilia nuntiantur, accurrunt undecumque populi ab usque Ungaria, Francia, Anglia, Scotia, Dania, Suecia, Norwegia. Multa fertur renovasse Christus Dominus in revelatione Corporis sacri sub altaris velamento mirabilia ». Et infra : « Clarescente nuper in Sterneberg miraculo, cursus prior elanguit quamvis non omnino interierit ».

14. Confirmata est Christi præsentiæ in sanctissima Eucharistia veritas insigni alio prodigio in pago, cui nomen est Sevel in finibus comitatus Tirolensis sito non procul ab Œniponto; nam cum Osvaldus Mulser impudenti fastu elatus non minorem, sed majorem hostiam a sacerdote, intentatis etiam minis deposceret, sub ipso hiare cœpit terra vivum deglutitura, ni [1] lacrymis crimen expiasset. Historiam narrat Tilmannus Bredembachius ex tabula ænea, quæ ad perpetuam rei memoriam in templo ejusdem pagi pendet excerptam, his verbis : « Anno a nativitate Domini MCCCLXXXIV, quidam dictus Oswaldus Mulher ex nobili ortus prosapia in Seveld, et ibidem in castro vulgariter Sclosperg nuncupato residens, tempore paschali quo Christi fideles ex præcepto Ecclesiæ ad communionem Eucharistiæ accedere solent majore hostia, et non, ut cæteri laici, communicare nitebatur. Ex timore itaque huic sacerdos perniciose assentiri volebat : sed dum venerabile Sacramentum supra linguam antedicti Oswaldi poneretur, ecce miraculose ante altare terra se aperit ac si ipsum Oswaldum prorsus deglutire vellet, et in illam, usque ad genua cecidit : ille vero manibus latus altaris apprehendit; sed altare istic tactam instar ceræ mollescere cœpit manibusque cessit. Oswaldus præsentem Dei vindictam præsentiens, mox pœnitentia ducitur veniam a Deo precatur : cumque hostiam deglutire non posset, Deo id non permittente, sacerdos eam in sacrarium reponit, quæ etiamnum hodie isthic sanguineo colore divinitus tincta, et ex linguæ saliva nonnihil contracta conspicitur, ubi etiam jam inde ad nostra usque tempora plurima fiunt miracula. Ego Tilmannus Bredembachius ex urbe in Germaniam reversurus monitus a reverendo

[1] Wald. tom. III. art. 7. de ordinis sacram. c. 66. — [2] Thom. Wald. tom. II. de sacram. doct. 8. — [3] Windeford. in tract. contra art. Wiclef. — [4] Wiclef. in IV. trial. c. 36. — [5] Thom. Wald. ubi sup. — [6] Walsing. in Rich. II. — [7] Ibid. in hypodigm. Neustri. — [8] Krantzius Wald. l. IX. c. 11.

[1] Tilm. Bredembach. in collat. l. I. c. 35. et Theodos. Ruben. in lib. de Euchar.

domino Martino Eisengreinio, ut ad locum istum diverterem, altare ipsum, et in eo manus Oswaldi vestigia vidi et contrectavi, ac juxta illud terræ hiatum, quo absorberi cœperat, modo ferreis cancellis obtectum : denique ipsam hostiam et castrum, in quo vixit, conspexi. Porro Oswaldus iste, sic divinitus correptus in molestam incidit ægritudinem, pœnitentiamque agens et confessus aliquanto supervixit tempore, demum mortuus in Domino ». Hactenus Bredembachius.

URBANI VI ANNUS 8. — CHRISTI 1385.

1. *Gliscentibus discordiis inter Urbanum et Carolum, cardinalium conspiratio facta in Pontificem, qui Luceriæ obsidetur.* — Exarserunt in apertum bellum graves discordiæ inter Urbanum et Carolum Siciliæ regem, jam ante exortæ, suppliciisque in cardinales occultæ conspirationis reos, licet magna antea probitatis et doctrinæ laude insignes, ingenti Catholicorum luctu sævitum [1] est anno Christianæ salutis millesimo trecentesimo octuagesimo quinto, Indictione octava. Concitasse quidem Urbanum omnium in se odia, cum datam publice fidem tum Romanis de repetenda Urbe cum rege Siciliæ de colenda cum eo amicitia, nec rebus novandis infringeret, Walsingamus [2] auctor cætera pius et Urbani studiosissimus, narrat : observatque Theodoricus e Niem [3] aversos ideo cardinalium animos ab Urbano fuisse, cum ipsos traheret in pericula, nec Urbem tutumve locum adire, neque Carolo regi conciliari vellet; ac tum a Bartolino Placentino acuto et factioso viro novas quæstiones propositas de coercendo Pontifice Romano, cum Ecclesiam in periculum conjiceret : de quibus hæc Theodoricus infelicium cardinalium judex tradit [4] :

« Cardinalis Reatinus tunc in Neapoli existens cum aliquibus cardinalibus, qui erant cum Urbano in castro Luceriæ, et cum quodam Bartolino de Placentia procuratore in Romana curia audace et ingenioso, qui solitus erat plerumque defendere iniquas causas ut quomodolibet lucraretur, cœpit aliquas quæstiunculas, quas postea perlegi, continentes quod si papa esset nimis negligens aut inutilis ad regendum, seu adeo inniteretur suo sensui, quod per ejus factum periclitaretur universalis Ecclesia, vel esset effrænis ita quod absque consilio cardinalium pro libito voluntatis omnia agere vellet, numquid liceret idoneum curatorem, vel aliquos idoneos curatores per cardinalium electionem substituere, juxta cujus seu quorum consilio seu rationis dictamine papa expedire singula Ecclesiæ negotia teneretur; et talium quæstionum numero XII edidit, et pro parte affirmativa; quod sic fieri possit, multas rationes adducens, necnon quæstiones, et rationes hujusmodi per aliquos excellentes magistros in sacra theologia, et etiam per nonnullos egregios in utroque jure doctores procuraverat recenseri : quæ tamen sub diversis opinionibus contrariis, et minus sufficienter enucleatæ remanentes, ad manus meas postea pervenerunt. Itaque cum hæc agerentur, cardinalis de Manupello de domo Ursinensi Romanus natione, qui tunc prope dictum burgum morabatur, accedens secrete ad ipsum Urbanum, sibi hæc omnia revelavit, affirmans quod multi cardinales hujusmodi vidissent articulos et rationes, illisque inhærerent, eosque articulos Urbano in specie recitavit ».

2. « Subdit auctor Urbanum ira succensum sex cardinales cæteris doctrina præstantiores, cum ad consistorium venissent, comprehendi et in vincula conjici jussisse. De hac vero conjuratione plura refert Gobelinus [1], qui cum tunc temporis Beneventi ageret, ad explorandam accuratissime rei veritatem studium diligentiamque se applicuisse scribit, et in afferendis illius conspirationis causis, nempe ob defixas in Lucerino oppido incommodas sedes accensa odia, cum Theodorico e Niem consentit : « Romanæ curiæ de Luceria translatione, etiam exitio papæ mediante, si fieret propter habitationem aliarumque rerum munda-

[1] Hector. Pignat. in Ms. Diar. Neap. — [2] Walsing. in hist. Angl. in Rich. II. — [3] Theod. e Niem. l. I. c. 41 et 42. — [4] Ibid. c. 42.

[1] Gobelin. Cosmodr. ætat. VI. c. 78.

nis delectabilium notabilem, ipsisque intolerabilem defectum, consilia plura sunt exorsi; quapropter illo dicto Caiphæ[1]: *Expedit ut unus homo moriatur pro populo*, proposito, juxta illud quod scriptum est[2] : *Exiguum et cum tædio est tempus vitæ nostræ. Venite ergo et fruamur bonis : circumveniamus justum quoniam inutilis est nobis, et contrarius est operibus nostris, et improperat nobis peccata legis et infamat in nos peccata disciplinæ nostræ, contumelia et tormento interrogemus eum : morte turpissima condemnemus eum*, contra Urbanum papam conspirationem temere statuere complendam. Hinc est quod quinque cardinales, videlicet Comensis, Tarentinus, de Sangro, Januensis et Venetianus, prout postea quibusdam officialibus papæ revelatum est (unde ad me notitia hujus facti devenit. quia de familia cameræ Apostolicæ tunc extiti) infrascripto modo procedere determinabant. Quilibet eorum die ad hoc inter se condicto, quando ad ipsum castrum consistorium papæ juxta morem adituri ascenderent, duodecim familiares armatos longis vestimentis armata tegentes se facerent anteire; qui cum forent in castro congregati, tumultu inopinato excitato, contra papam impetu facto eum caperent, et de castro ad Ecclesiam S. Francisci sub eodem sitam deducerent violenter, et ibi certi articuli papæ deberent objici, quibus respondere cogeretur : et deinde qualitercumque responderet, vel si non responderet, falsi producerentur contra eum testes, quibus ipsi articuli probarentur : et articulis sic probatis, papa tanquam hæreticus condemnaretur puniendus : et statim sententia per ipsos cardinales tanquam per collegium sic lata, executio ejusdem per ignem fieret ibidem, et deinde cardinales illi reliquos hujus consilii ignaros, vel saltem consensus innoxios, aut quia Caroli regis potestatem, in cujus regno residebant, timerent, aut quia statum liberiorem voluntati, delectabiliorem corpori ac pomposi mundi gloriæ habiliorem ardenter affectarent, arbitrantes hoc factum approbare alium, quem jam determinabam, papam Caroli regis et potestate reginæ confisi crearent; cumque hujusmodi contra papam clam molirentur insidias, labiis eum glorificabant, cor autem eorum longe fuit ab ipso ». Pluribusque interjectis, quibus auctor narrat ab uno e cardinalibus patefactas insidias, subjicit :

« Cum die Veneris, quæ tunc decima tertia mensis Januarii futura erat, istud juxta conspiratorum condictum perfici debuerat, papa die Mercurii præcedente, quæ erat XII ejusdem mensis, videlicet anni Nativitatis Domini MCCCLXXXV, hoc disturbium volens prævenire, dominum Franciscum principem Capuæ nepotem suum ad se vocavit, et ea quæ sibi revelata erant ei secretius intimavit, ut sibi de fidelibus suis armatis ad hunc diem cautius provideret. Venientibus igitur cardinalibus eodem die ad præsentiam papæ more consueto, cardinales de conspiratione prædicta accusatos, cæteris licentiatis, ad cameram suam papa convocavit. Cumque papa de conspiratione hac eos impeteret, et penitus eam negarent, papa commisit eos nepoti prædicto examinandos. Ipsi vero, dum cordarum tormentis afficerentur, crimen ipsum confessi sunt. Sed dominus Adam cardinalis de Anglia cum eis comprehensus, dum tormentis subdebatur, consilium reliquorum se scivisse, non tamen eis consensum præbuisse, dicebat; sed quia scitum non revelavit, quasi favens conspirationis sceleri, una cum aliis carceribus mancipatur, etc. » Addit Urbanum comprehensos conjuratos cardinalitia dignitate privatos pronuntiasse, omnibusque aliis honoribus, sacerdotiis ac bonis spoliasse.

3. Asciscere vero alios sibi in cardinales est meditatus, quorum fide atque auctoritate niteretur : cumque Germanos nosset sibi addictissimos, ex ea præcipue natione spectabilissimos viros ad laborum et honorum societatem ipsum vocasse refert Theodoricus e Niem[1] : « Die, inquit, sequenti post Epiphaniam Domini, me præsente, ad pronuntiationem multorum novorum cardinalium, ipse in præfato castro in publico consistorio exordium sermonis, quem tunc fecit, erat : *Lætare, Germania*, et cætera ; et nominans eos, inter quos erant Coloniensis adhuc vivus, et Monguntinensis, atque Treverensis archiepiscopi, et Arnoldus Leodiensis defuncti, necnon Wenceslaus Wratislaviensis episcopi, ac dominus Petrus de Rosemberg nobilis genere, et honestæ conversationis presbyter de regno Bohemiæ natus; qui tamen unanimiter post longam deliberationem inter se habitam, omni ambitione semota, hujusmodi cardinalatus honorem acceptare noluerunt, licet idem dominus papa archiepiscopis et episcopis præfatis Ecclesiarum sibi commissarum administrationem in spiritualibus et temporalibus quoad viverent eis etiam non petentibus conservasset. Tunc pronuntiavit multos cardinales de Neapoli oriundos, etc. » Subdit auctor[2] ipsos regis Caroli metu cardinalitiam purpuram non ausos induere, sed domi se continuisse; quod porro eos acerbe idem auctor carpit, videtur ex ira aut livore id egisse, cum perspectis in cardinalatu ipsorum gestis virtutibus effloruisse reperiantur.

Promulgatos fuisse hosce cardinales Genuæ, refert ex libro Obligationum Felix Contelorius[3], horumque nomina ita recenset. Angelus Accaiolus episcopus Florentinus presbyter tit. Laurentii in Damaso, Franciscus Carbonus episcopus Monopolitanus presbyter tit. S. Susannæ, Marinus Bulcanus abbas diaconus S. Mariæ-Novæ, Raynaldus Brancatius abbas diaconus SS. Viti in Macello, Franciscus Castagnola, qui cum XV Novembris, die

[1] Joan. XI et XVIII. — [2] Sap. II.

[1] Theod. e Niem. l. I. c. 44. — [2] Ibid. Summon. l. IV. in Car. III. — [3] Contelor. in Elench. cardd.

Genuæ hoc anno, ut ex libro Obligationum constat, obiisset, diaconia caruit.

Creati postea putantur ab Urbano, quo tamen anno non constat, quamvis ad hunc eos referat Alfonsus Ciaconius, nimirum Angelus Palosius episcopus Tudertinus presbyter tit. S. Marcelli, Ludovicus Fliscus episcopus Vercellensis (1), S. Adriani diaconus, et Angelus de Anna de Summaripa Laudensis diaconus S. Luciæ in Septem-Soliis. Adjecti etiam sunt plures alii a Ciacconio, de quibus nulla fit mentio in Vaticanis Monumentis, atque adeo vanus honos iis affictus putatur, ut Felix Cantelorius de nonnullis demonstrat ex vetustis Romanæ Ecclesiæ Monumentis, quem lector consulat : nos cœptam narrationem prosequimur.

Dum creatis novis cardinalibus, Urbanus in rebus asperis præsidium sibi comparat, novæ in eum conjurationes conflatæ sunt : ait enim Gobelinus [1] ingentes motus ab amicis vinctorum cardinalium concitatos, dissimulanteque rege obsidione cinctum ab iis duce Petro Tartaro Casinensi abbate, qui vacua Sede Pontificia cum Romanis magistratibus egerat, ut seditione mota Pontifex crearetur, turbarumque Romanarum non levis auctor extiterat, ut Joannes Lemovix canonicus Ecclesiæ Vasatensis coram judice testatus est [2]. Fuisse vero ob crimen læsæ majestatis perculsum anathemate ab Urbano ex Chronico Siculo vetusto [3] constat. Pariter etiam Carolum regem ac Margaritam reginam, quod sentirent cum conjuratis, fuisse ab Urbano, servato judiciorum ordine, regio jure privatos, testatur Gobelinus. Tum subdit: « Strictissimum interdictum Neapoli, et in terris aliis ei adhærentibus servari mandavit; quapropter de consensu reginæ, rege non præsente, papæ propinquis et amicis Neapoli habitantibus captis, rebusque et bonis eorum dissipatis, in castro Luceriæ est papa obsidione fortiori conclusus. Inter hæc rex Carolus de partibus Apuliæ Neapolim reversus, clericis sub carceris et rerum omnium perditionis pœna celebrare divina publice contra mandata Apostolica districte mandavit: quare quibusdam eorum paucis tamen, inde recedentibus multi et præcipue religiosi regi plusquam papæ parebant ». Tristissimam sacerdotum, cæterorumque Ecclesiasticorum virorum sortem, ita describit Theodoricus e Niem [4] : « Tunc Ecclesiastici, prælati et clerici suspecti, quod partem dicti Urbani foverent, Neapoli capti in curia regis tormentis subdebantur, nonnulli submergebantur in mari, et plures eorum diutissime in carceribus regis tenebantur ». Illusum fuisse Urbanum a nonnullis

[1] Gobelin. in Cosm. æt. 6. c. 78. — [2] Fel. Contelor. in Elench. cardd. ex tom. de schism. — [3] Chron. Ms. Vat. bibliot — [4] Gobelin. sup. c. 78.

proceribus Neapolitanis, qui discordias augebant, cum ex iis amplissimorum sacerdotiorum et cardinalatuum pro suis spes consectarentur, ac molliora pacis consilia respuisse, tradit idem auctor [1]: « Urbanus, inquit, confidens nimium seminatoribus zizaniarum, ita quod mediantibus ipsorum consiliis et auxiliis civitatem Neapolitanam (expulso vi rege) cito capere posset, dictos sex cardinales secum retinuit in quadam citerna rupta strictius alligatos ». Tantum abfuit ut regno Neapolitano Urbanus potiri potuerit, ut ægerrime fuga evaserit : non despondisse tamen illum in adversis animos, observat in Diariis Ms. Hector Pignattellus [2], additque singulis illum diebus quater ad fenestram cum face et campana progressum, hostilemque exercitum anathemate perculisse ; ab eo tamen in summas Pontificem ipsum redactum angustias, ait Gobelinus [3] :

4. « Multiplicato inter hæc exercitu papam obsidente, capta est civitas Luceriæ, non sine papæ fidelium cæde, et deinde erectis machinis bombardisque oppositis ingentia saxa emittentibus, necnon crebris ballistarum sagittis castrum impugnatur, et capto exteriori muro castri, hortus magni ipsius castri per adversarios papæ occupatur. Erat autem castrum alio quodam muro alto quo arx, quæ vulgo *Rocha* dicitur, defendebatur, undique cinctum. Cum vero papa, ut sic plurimum suorum destitueretur auxilio, licet speraret in Domino et hoc dictum Sapientis : *Nullus speravit in eo, et confusus est* [4]; verum esse non dubitaret, tamen ne Deum tentare videretur, humana subsidia ex locis diversis Epistolarum secretarum ministerio sibi procurare non distulit, unde Januenses papæ fideles, prout temporibus retroactis sæpius Ecclesiæ Romanæ auxiliis assisterunt, decem galeas armatas sibi destinare festinabant. Præterea Raymundus de Baltzio filius comitis de Nola, famosæ strenuitatis miles, perlectis sibi per papam directis Epistolis, ad destructionem Caroli totus anhelans, se per terram papæ auxilia præstiturum esse spopondit ».

5. Subdit auctor Raymundum e Bavucio Nolæ comitem mox copias ad liberandum Urbanum instruxisse; verum agminum præfectos a rege Carolo subornatos auro, illum prodere meditatos : quorum tamen ipse insidias fuga elusit, atque ab Urbano in arcem admissus solvendæ obsidionis nova consilia agitavit, Thoma Sanseverinate, qui Caroli Andegavensis reliquiis præerat, maximis stipendiis conducto. Franciscum porro Prignanum Urbani nepotem inanes regnandi spes foventem a proditoribus, quos ille in arce Scafati receperat,

[1] Theod. e Niem. l. 1. c. 49. — [2] Hector. Pignat. Diar. Neap. — [3] Gobelin. sup. c. 78. — [4] Eccl. c. 2.

(1) De Ludovico Flisco in Album S. R. E. cardinalium relato vide quæ notavi ad an. MCCCLXXVIII, 103. Mirari vero subit cur Gregorius Stella, qui Annales Genuenses per hæc tempora scribebat, de hac novorum cardinalium renuntiatione nihil adnotet. MANSI.

deditum Carolo addit auctor : urgentibus obsidionem Luceriæ hostibus, Pileum cardinalem Ravennatem solvisse Corneto duabus triremibus, in portum Neapolitanum invectum adiisse Carolum, ac licet anathemate devinctum, eversumque apice regio ex Pontificia sententia, consuetis honoribus prosecutum, deinde Luceriam se contulisse, ut concordiæ interpretem ageret ; nec tamen Luceriam ingredi voluisse ni Urbanus obsides daret ; cumque ea ratione in suspicionem adduceretur non admissum ; extracta vero in quintum mensem obsidione, cum hostis ferociter insultaret, Pontificem ad sacras preces perfugisse suosque ad constantiam in rebus adversis divinæ opis exspectatione confirmasse : « Papa, inquit, in orationibus ad Deum cum spe firma, ut Ezechias, assidue suos animis fore constantes de succursu celeri divinitus ordinando, non diffidentes esse debere diligenter admonuit, quemdam Dei hominem virum religiosum Nicolaum nomine secum continue commorantem intime sibi dilectum super orationibus pro se suisque fundendis ad Deum effectu speciali requirens, qui succursum fidelem adventurum sibi, ut Isaias Ezechiæ, Deo disponente, spopondit.

6. « Eo tempore, quo papa prædictis tenebatur angustiis, ut Christi fideles ad liberationem summi Pontificis, si contingeret eum de cætero similia perferre incommoda, anhelarent, malignantes in summum Pontificem pœnis pluribus ultra pœnas a Bonifacio VIII promulgatas in tales innovando, sub Bulla decrevit, quod si in futurum summum Pontificem obsidionis aut captivitatis modis prædictis, aut similibus vexari contingeret, omnes Christiani nominis professione gaudentes prope locum obsidionis, aut captivitatis, ad decem diætas circumquaque morantes, sub certis pœnis in ipso statuto super his edito contentis, aut in personis propriis, aut rebus suis juxta facultatem suam teneantur papæ præbere succursum, et qui in hoc se juxta suum posse fideles exhibeant, easdem indulgentias, quas Sedes Apostolica contra Christiani nominis hostes ad Terram-Sanctam concedere solet transeuntibus, ad plenum consequentur. Hanc Constitutionem ego legi et vidi bullatam post liberationem in Minerbino civitate Apuliæ. Item dominus Urbanus in eodem castro Luceriæ prima die mensis Maii declaravit, quod clerici cujuscumque ordinis contra Carolum de Duracio et gentes suas, pro defensione ipsius domini Urbani et aliorum existentium infra castrum Luceriæ bellantes, si contingeret eos occidere aliquem vel membro aliquo mutilare, nullam sententiam excommunicationis, vel irregularitatis incurrerent, et illa indulgentia illoque privilegio gaudere deberent, quibus gaudent euntes in subsidium Terræ-Sanctæ : et hoc idem declaravit de eis, qui ante illam diem aliquem de prædictis occiderunt et mutilaverunt ».

7. *Pontifex incolumis Neapoli adit Genuam.* — Texit [1] Urbanum in mediis periculis divina providentia, cumque summa commeatuum inopia laboraret, soluta obsidio est a Raymundo Baltzio et Thoma Sanseverinate, qui reliquias exercitus Ludovici Andegavensis adduxerant una cum aliis copiis raptim in Apulia et Calabria contractis : quibus Phæolus Citrullus Beneventanus factionis rosæ rubeæ cum turmis in terra Laboris collectis se junxit, hostilisque exercitus, cui Petrus Tartarus abbas Casinensis præfuerat, præcipiti fuga dissolutus. Proxima a parta hac victoria, VII nimirum Julii die, Pontifex Luceria discessit succinctus auxiliari exercitu, vinctos cardinales trahens : cumque prope Salernum fixa essent castra atrox, coorta in eum seditio est ; Galli enim schismatici de eo Avenionensi antipapæ prodendo agitarunt consilia, rati inde amplissimam auri vim comparaturos, occasionemque ex Urbani penuria, qui stipendia promissa solvere vix posset, captabant. At Christus e tanto discrimine vicarium suum eripuit, Raymundumque e Baucio confirmavit, ut una cum Italis ac Germanis fidem coleret. Solutis itaque undecim aureorum millibus, et aliis viginti sex millibus constituto tempore (datis pignoribus ac syngraphis) promissis, dimissisque Gallis nonnullis et Italis lubricæ fidei, inde Beneventum perrexit, quamvis plures seditiosi illum in urbem admittere detrectarent, quorum consilia arte oppressit. Agente Beneventi Urbano, submissæ a Genuensibus triremes decem Neapolitanum portum invectæ sunt, deque fœdere Carolum inter et Pontificem redintegrando agitatum est, sed irrito successu ; ac demum, cum inferum mare sulcare Pontifici tutum non esset, ad superi maris littora se contulit, Augusto mense, pluribusque in itinere difficultatibus et periculis superatis, Carolum inter ac Tranum triremes Genuenses conscendit, ac Messanam incolumis appulit, atque a clero illo populoque magnifice cultus est. Subdit Gobelinus Pontificius comes : « In hoc portu galeis triduo quiescentibus processus, quos papa contra Carolum fulminaverat, publice lecti sunt, et papa tam a clero, quam a civibus in multorum victualium præsentatione honoratus est ».

8. Cum vero sumptus classici ad octoginta aureorum millia ascenderent, quibus Pontifex Genuensibus obstrictus erat, neque ea auri vis numerari posset, solutis Messana anchoris, remis velisve Cornetum contendit eaque urbe Genuensibus oppignerata, Genuam adiit. Consignat adventus tempus auctor his verbis : « Die Sabbati vigesima tertia die mensis Septembris ad civitatem Januensem pervenimus, ubi papa ad hospitale S. Joannis in Occidentali burgo situm se contulit, captivos cardinales secum deducendo, quos ibidem carceribus mancipavit ». Quæ vero Genuæ postea Urbano conflata sint pericula sequenti anno

[1] Eccl c. 80. et Hector. Pign. diar. Neap.

dicetur : nunc reliqua ad hunc spectantia prosequamur.

9. *Carolus Siciliæ rex ad capessendum regnum Hungariæ accitus.* — Lapso fuga, uti narratum est, ex Neapolitano regno, Carolus accepta ab Hungaris legatione ad capessendum regnum, quod ob imbecillem Mariæ reginæ sexum gerendis rebus imparem diuturnis seditionibus fluctuabat, commendata Margaritæ uxori regni Neapolitani (1) custodia, relictoque illi in solatium Ladislao filio, quem secum ducere et sceptro Hungarico donare in animum induxerat, in Hungariam e Barolitano sinu exiguo stipatus comitatu solvit Septembri mense [1], quamvis illum sapienter ab eo consilio regina Margarita, propositis gravibus, quæ aditurus erat, periculis, revocare enixa esset, suasissetque ut ad firmandum potius Neapolitanum regnum ac Provinciam recuperandam incumberet. Cum vero de Caroli regis Neapolitani adventu rumor increbesceret in Hungaria, Elisabetha Ludovici olim regis vidua, Sigismundum regis Romanorum fratrem marchionem Brandeburgensem evocandum censuit, ut regias nuptias cum Maria antea sibi desponsa celebraret : sed is veritus Carolum imparemque se illius potentiæ arbitratus, in Bohemiam se recepit ; ac reginæ ad mulcendum Carolum se convertere, sciscitatæ an se hostem an patruelem profiteretur : qui amplissimo officiorum colore fallacem animum tegens, respondit se ut amicum ad tutandas eas in periculis quibus sexus imbecillitas ipsasmet exposuerat, ac procerum discordias sedandas venisse, neque in regia vel in arce, sed in privatis ædibus versari voluit : ad quem tamen procerum concursus factus est plebisque voluntates adeo sibi devinxit, ut decretum illi ab regni ordinibus Hungaricum diadema solemni pompa acceperit. Quomodo vero, dum tuta omnia putat, fœmineis insidiis occubuerit, sequenti anno dicetur. Absente porro Carolo rege Casertanus comes regnum Neapolitanum infestare cœpit, ac Margarita regina gubernacula regni adepta, dum prædæ avida Venetam navim onustam mercibus, quæ in littus Neapolitanum tempestatibus acta illisa fuerat, inique expilat [2], arma Venetorum in se commovet ; quos ipsi Corcyram insulam belli jure sequenti anno eripuisse visuri sumus. Nunc alias regnorum conversiones quæ præsenti obtigere perstringamus.

10. *Regis Lusitaniæ victoria contra regem Castellæ schismaticum.* — Gestum [1] est hoc anno atrox bellum inter Joannem Castellæ regem et Joannem regis Ferdinandi defuncti fratrem nothum de Lusitano sceptro, quod Castellanus rex jure Beatricis uxoris filiæ Ferdinandi ad se spectare contendebat, alter vero Lusitanorum studiis provectus arripuerat, collatisque signis pervigilio assumptæ Virginis Castellanus schismaticus una cum auxiliaribus Gallorum copiis magna strage a Catholicis Lusitanis attritus est ; de qua clade hæc Vitæ Clementis antipapæ scriptor [2] : « Per idem tempus occupabat regnum Portugalliæ quidam Joannes magister militiæ dictæ Avisii, asserens se fuisse fratrem regis ultimi mortui, cujus filiam, ad quam regnum hujusmodi pertinere dicebatur, habebat in conjugem Joannes rex Castellæ memoratus : cujus occasione guerra fuit mota, ortaque discordia inter prædictos regem et magistrum, et mense Augusti anni prædicti, die videlicet XIV, prœlium consertum est, in quo, prout Domino placuit, idem rex extitit victus, fueruntque mortui quamplures militiæ armigeri tam de sibi subditis, quam de illis, qui in sui succursum venerant de partibus Gallicanis ».

Retulisse divina ope hanc victoriam Joannem regem Lusitaniæ de Castellano schismatico, cum exiguæ copiæ Lusitanæ florentissimas numerosissimasque hostium copias, præter omnem humanam spem exspectationemque fuderint, memorat Duardus Nonius [3] his verbis : « Incitatus his Joannes Castellæ rex in Portugalliam rediit cum numeroso exercitu, collecto equitatu ex præcipua Hispaniæ nobilitate, et Gallorum auxiliis, quo iterum Olysipponem obsidere terra parabat, quam jam obsessam ingenti habebat classe ; capta enim regni metropoli totum regnum debellatum credebat. Joannes autem novus Portugalliæ rex cum Nonio Alvaro Pereira, quem comestabilem crearat, et qui in ea re strenuam navavit operam, euntem exercitum inter portam molarum et vicum Alimbarotam aggressus perpaucis, quos colligere potuit, collatis signis in latissima illa planitie dimicavit, et paucarum horarum spatio Lusitani Castellanos fuderunt magna eorum strage edita, multis etiam captis, reliquis in fugam versis. Joannes autem rex Castellæ, qui quartana laborabat, et eo die febris accessio fuerat, equo incenso

[1] Hector. Pign. Diar. Neap. Theodor. e Niem. l. I. c. 59. Bonfin. l. I. dec. 3. Blond. l. X. dec. 2. Summont. l. V. c 1. et alii. — [2] Hector. Pignat. in Diar.

[1] Clem. antip. Vit. script. Walsing. in Rich. II. Marian. de reb. Hispan. l. XXVII. c. 9. — [2] Ibid. ubi sup. — [3] Duard. Nonius in genealog. Reg. Portug. l. II. Hisp. illu.

(1) Carolus Jerusalem et Siciliæ rex hoc anno ad capessendum regnum Hungaricum accitus venit, et renitentibus licet nonnullis, ingenti tamen Hungarorum favore exceptus, hoc ipso anno regni coronam solemni ritu accepit. An in sequentem annum rejicienda hæc sint ambigit annalista. Verum huic, quo versamur, anno adscribenda esse vix dubito, cum altero anno solemnis ejus in regem assumptio, altero vero funestus ejus obitus contigerit, ut ex Conforto Pulici, qui Annales Vicentinos tunc scribebat, intelligimus. Ita pariter et Sagacius in Chronico Regiensi innuit : ac denique hunc inaugurationis regiæ annum fert Sozomenus in Chronico Pictoriensi. Mensem et diem aperit nobis Pulicius in Chronico Vicentino, qui solemnem hanc cæremoniam præstitam scribit hoc anno die ultima Decembris. E quo coævi scriptoris testimonio intelligimus cur scriptores quidam initium regni Hungarici Caroli in annum sequentem MCCCLXXXVI transferant ; non enim ætate ista desierat adhuc mos alicubi obtinens annum a die natali Jesu Christi exordiendi. MANSI.

quanto maximo potuit cursu Scalabim vulgo Santarenam ea nocte pervenit, et inde clanculum Olysipponem petens navem suæ classis ingressus Hispalim delatus est tanto animi mœrore, ut nullum solatium admitteret non tam quod victus fuisset a Lusitanis (ut ipse dicebat) quam quod victus a Lusitanis illis tam paucis, quos ipse nihili faciebat, et quod florem Hispanæ nobilitatis, et omnes fere Gallos socios amisisset. Itac victoria parta reliquæ regni civitates et oppida in deditionem venerunt ».

11. Non desunt [1] qui eam cladem divinæ ultioni tribuant, quod Joannes rex anno superiori Guadalupei Deiparæ templi thesauros in militum stipendia conflasset. Adde divinam etiam providentiam texisse Lusitanos, ne antipapæ, quam Castellanus impositurus erat, peterentur servitutem. Parta vero ea victoria Lusitani, cum dux Lecestriæ dotali Constantiæ Petri olim regis Castellæ filiæ jure ad Castellæ sceptrum aspiraret, illum in belli societatem facile allexerunt : qua de re suo loco agetur.

In Anglia nonnulli politici rem Ecclesiasticam evertere tentarunt, cum Richardus [2] rex subsidiarias pecunias posceret a clero, atque archiepiscopus Cantuariensis magna constantia libertatem sacerdotalem tueretur : illi enim jactatam jam ante sæpius ab impio Wicleffo sententiam, Ecclesiasticas opes in regium fiscum derivandas, repetierunt; quorum tamen seditiosorum voces sprevit rex, professusque est se Ecclesiasticam dignitatem in eodem nitore, quo inito a se regno vigebat, asserturum, ac tum præsules, ut se acccommodarent tempori, decimas illi decreverunt, quas ipse sibi longe acceptiores dixit, quam si quadruplo ampliores ab invitis extorsisset.

12. *Bernabos tyrannus Mediolani captus et necatus a Galeatio nepote.* — Editum hoc anno divinæ animadversionis exemplum in Bernabonem ducem Mediolanensem, qui principatum tyrannide sua fœdaverat, et iniquis bellis toties vexarat Romanos Pontifices, tradit Diarii Ms. Veneti [1] auctor, Corius [2], aliique plures consentiunt : adduntque captum una cum filiis dum Joanni Galeatio nepoti et genero vaferrimo homini religiosam peregrinationem fingenti occurrit : tum Bernabonis ædes pretiosissima refertæ supellectili plebi expositæ [3] sunt ut diriperentur, quo illius latrocinii societate Galeatio ipsi obstrictior esset : reliquæ vero opes amplissimæ, quæ in arce non sine multorum fusis lacrymis cumulatæ fuerant, in proditionis præmium cesserunt : quam rem tamen gestam Theodoricus e Niem [4] ad superiorem annum referre videtur. Ut vero facinoris invidiam a se removeret Joannes Galeatius, crimen proditionis retorsit in Bernabonem ac veluti convictum sustulit. ut refert sanctus Antoninus [5] : « Non post multos, inquit, dies, in carcere illum veneno perire fecit, sicque crudelissimus tyrannus in multis proditor, persecutor Ecclesiæ secundum exigentiam operum suorum mercedem congruam recepit Bernabo ipse ». Addit Corius [6] illum, cum sensisset propinatum sibi venenum infusum jusculo, crimina acerbissime planxisse, sacramentisque se munivisse, atque interruptis suspiriis repetiisse, hæc verba : *Cor contritum et humiliatum Deus ne despicias*. Adjuncto paternæ ditioni Bernabonis principatu Joannes Galeatius regiam dignitatem exambivit [7], quam cum ab Urbano, quem amplissimis muneribus devincire est conatus, obtinere non posset, haud levia in eum odia concepit, proferendique imperii cupidus occupata fraude Verona Scaligeros, tum Patavio compulso ad deditionem , Carrarienses evertit [8] , magnumque Italiæ ac præsertim Etruriæ suæ tyrannidis terrorem injecit ; de quibus inferius suis locis.

[1] Marian. l. XVIII. c. 9 — [2] Walsing. in Richard. II.

[1] Diar. Ven. Ms. — [2] Corius hist. Mediol. part. III. et alii. — [3] Diarium Ms. Venet.. — [4] Theod. e Niem. l. I. c. 57. Corius hist. Mediol. p. 3. Blond. dec. 2. l. L. — [5] S. Anton. III. p. tit. XXIII. c. 2 § 16. — [6] Cor. ubi sup. — [7] Gobel. in Cosmodrom. æt. VI. c. 81. — [8] Leonard. in histor. Aret. rer. Ital. et Bonifac. hist. Tarvis. l. X.

(1) Bernabonis Mediolanensis ducis casum cum hoc anno recte componit annalista, fidem illi adstruentibus vetustissimis rerum Mediolanensium ac finitimorum locorum scriptoribus, inter quos anonymus Mediolanensis, qui Annales suos ad annum usque MCDII producit, rem totam fusissime narrat. Eo igitur referente, discimus Bernabonem, qui parti Urbis Mediolanensis præerat, dolo captum fuisse a nepote suo Joanne Galeatio Comite Virtutum, die VI mensis Maii. Quo vero Galeatius factum suum palam omnibus approbaret, litteras dedit, publica et horrenda Bernabonis crimina longa deductione persequentes. Hinc discimus principem illum sævo et impotenti dominatu tyrannidem exercuisse, cum passim in omnes, ne quidem sacris ac religioni addictis hominibus parcens : quorum alios suspendio sustulit, alios maceravit carceribus, alios exilio fecit extorres. Hominibus vero perimendis satis erat tyranno causæ, si quis perdices ejus, si quis lepores cepisset; quin et levis ejus criminis suspicio exitio fuit multis. Genus mortis lenissimum erat suspendium, in alios enim igne, in alios membrorum omnium comminutione sævitum. Denique ipsum Comitem Virtutis, nepotem suum, plus vice simplici e medio subducere suggesto clam veneno tentavit : quem pariter de Mediolanensis urbis tertia parte, quæ ejus imperio de jure suberat, per vim et injuriam expulerat. His ergo de causis inductum se profitetur Joannes Galeatius ut Bernabonem perderet, hominem ipsi Deo et Ecclesiæ invisum utpote quem diris execraverant Innocentius VI, Urbanus V, Gregorius XII, quorum omnium censuras ille neglexerat, nec a se amoveri curaverat. Porro miser ille princeps duro ac tetro carcere mensibus aliquot maceratus fuit, donec tandem Decembri mense in castro Tricii, parato sibi in ferculo veneno, exstinctus periit. Hæc annalista Mediolanensis, cui reliqui omnes ætatis ejusdem scriptores suffragantur. Sed et diem Bernabonis emortualem servavit nobis Castellus in Chronico Bergomensi quod per hos annos scripsit vulgavitque Muratorius Rer. Italic. tom. XVI. Hæc ille de miseri principis casu : « Die XIX Decembris Dominus Bernabos Vicecomes suum diem clausit extremum, in Tiricio, in castro ipsius loci existens detentus ».

MANSI.

URBANI VI ANNUS 9. — CHRISTI 1386.

1. *Carolus Siciliæ et Hungariæ rex trucidatus, unde in utroque regno turbæ.* — Anno Christi octuagesimo sexto supra millesimum trecentesimum, Indictione nona, Carolus Siciliæ rex exauctoratus, gravissimam, licet seram, anathematis Ecclesiastici vim sensit, atque ob læsam Pontificiam majestatem pœnas divino Numini dedit raptumque Hungaricum diadema suo cruore tinxit, qua de re Gobelinus [1] : « Quia, inquit, benedictionem domini Urbani papæ, qua alias regnum Siciliæ adeptus erat demeruit, benedictio elongata est ab eo, et maledictio ejusdem domini Urbani, sicut aqua ingressa in interiora ipsius facta est ei sicut vestimentum quo opertus in vita, nec morte quidem interveniente exutus est. Nam postquam magnam Hungariæ partem contra Sigismundum sibi vindicaverat, ab adversariis Sigismundo faventibus inter fideles sibi commixtis in castro quodam sibi subdito, dum se securum credidit gladio subito percussus interiit ». Adscribit etiam S. Antoninus [2] Caroli necem divinæ vindictæ, ob sævitiam nempe ab eo adhibitam in Joannam, a qua materno studio educatus provectusque fuerat, ob tyrannidem vitiumque ingrati animi in Urbanum a quo regiis apicibus fuerat exornatus, ob contemptum sacrarum censurarum, unde plurium regnorum dominus sacra terra tegi non meruit; « Quia, inquit, excommunicatus fuerat ab Urbano, sepultura Ecclesiastica caruit, juste Deo sibi retribuente secundum opera ejus, qui Ecclesiam persecutus fuerat ».

2. Ex Joannæ quidem necatæ invidia Elisabetham Hungariæ reginam ad comparandas Carolo insidias ferunt stimulatam, cum ipsi [2] regio jam a solio dejectæ insusurratum esset, ut Joannæ meminisset, injectusque terror non disparis calamitatis, recuperandæque simul pristinæ dignitatis cupiditas illam ureret. Præcipuo itaque palatino Garo consiliorum consorte adhibito, instructus est armis et audacia Blasius cognomento Forgach miles fortissimus, qui Carolo, haud pridem Hungarica corona a Strigoniensi archiepiscopo redimito, in reginarum Hungariæ ædes excito, caput cervicibus ense abscidit ; moxque ejus comites Itali atrocissimo casu perculsi sese in fugam dedere. Neque illius infelicis casus præsagia defuisse referunt [1], cum Carolo regia inunctione delibuto sacrum S. Stephani vexillum, quod præferri novis regibus consuevit, portæ testudinis casu illisum in varias partes laceratum concidit : eodem vero tempore, quo Neapoli et Forentiæ ob susceptam a Carolo Hungaricam coronam publica lætitia celebrabatur, nuntii de ejusdem regis cæde delati fuere. Qua in re fallaciam humanæ felicitatis perpendens S. Antoninus [2], hæc graviter pronuntiat : « Quia gaudium hypocritæ, scilicet mundi, suavis apparentis, et non vere existentis, transit ad instar puncti, vix tanta festivitas finem habuerat , et luctus et gemitus populo nuntiatur de morte ipsius Caroli, et in dolorem et fletum versa est cithara ».

Confirmat Hector Pignatellus [3] festivam de conjunctis Hungarico et Neapolitano regnis lætitiam intempestivo luctu fuisse confusam : tum impendentium regno Neapolitano ex Caroli morte calamitatum non dubia signa cælitus ostensa fuisse addit, prima enim die Januarii tetram adeo caliginem Neapolitanæ urbi incubuisse, ut alter alterius vultum non agnosceret ; reginam, ut adversus impendentes casus res suas confirmaret, cupidosque rerum novarum animos suspenderet , sparsisse XVIII Februarii regem non exstinctum, sed sauciatum : texisse vero malum non juvit, mox enim Andegavensis factio, quæ elisa erat, sese extulit, quam Thomas Sanseverinus et Otho Brunsvicensis tutati sunt. Neapolitani autem ad dissidia proni de tractandis regni gubernaculis reginæ Margaretæ litem intendere, correptoque urbis imperio edixere, ne reginæ, sed tutricis munus attrectaret : quas rerum turbidas conversiones sanctus Antoninus [4], his verbis perstringit :

3. « Ex ejusdem (nimirum Caroli) , morte

[1] Gobelin. in Cosmodrom. æt. VI, c. 81. Theod. e Niem. l. I. c. 39. S. Anton. III. par. tit. XXII. c. 2. § 15. Bonfin. dec. 3. l. II. Pignat. in Diar. Neap. Summont. l. IV. c. 9. Append. hist. Andr. Dandal. in Antonio Venerio Maucler. gener. 47. — [2] S. Antonin. supr. § 18.

[1] Bonfin. ubi supra. — [2] S. Antonin. ubi supra. — [3] Hect. Pignat, in Diar. Neapol. — [4] Eod. § seq.

magnæ novitates secutæ sunt in regno Apuliæ bellorum et devastationum inter sectatores reginæ Margaretæ uxoris Caroli, et adjutores partis ducis Andegaviæ ». At de his sequenti anno : recensebimus nunc tragicos Hungaricarum rerum successus, quando Caroli cædes (1) ultore non caruit; ac primum inter Elisabethæ et Mariæ reginarum sectatores, et cæsi Caroli amicos tetræ discordiæ secutæ, cumque reginæ provincias ad illas in suo obsequio continendas peragrarent, in eas ab Joanne Horuvah Bano atrox conjuratio conflata, adeo ut in arvis hostili exercitu circumfusæ captæ sint, Nicolaus Palatinus et Blasius cædis auctores in ipsarum conspectu obtruncati, Elisabetha vero mersa flumine, ut ferunt [1] : genus tamen hoc mortis in Diario Ms. Pauli Jadertini, mihi a Joanne Lucio nobili et erudito Dalmata communicato, non expressum est, in quo hæc habentur : « MCCCLXXXVII, XVI Januarii, applicuit novum, quod domina regina senior obiit in captivitate ». Porro regina Maria, ut insons vitæ servata : quam tamen proximo anno Sigismundus sponsus eripuit e vinculis, deque conjuratis sumpto supplicio Hungariæ sceptrum sibi asseruit, quod magna laude postea est moderatus.

4. *Lithuani Polonis conjuncti, et fidem edocti.* — Dum his turbinibus quatiebatur Hungaria, Poloniæ proceres, qui Heduvigem Mariæ sororem in successionem paterni imperii adsciverant, communi consensu in dando ei sponso, qui tueri Poloniam, ipsiusque augere fines posset, conspirarunt; ac repudiato Willelmo Austriaco, cum illius principatus longo intervallo dissitus esset, quamvis regina antea illi desponsa pronior in eumdem esset, Ladislaum Jagellonum Lithuaniæ principem cum Heduvige matrimonio ac solio Polonico junxere [2] ea lege, ut cum gente Lithuana sacris Christianis initiaretur : atque ita Evangelica luce collustratæ, Lituania, Samagitia et Russia [3], cum Polonia coaluere : sublata fuit atrocissimorum bellorum occasio, quæ utrumque populum in mutuas strages concitabat, amplificata latius res Christiana, ac Poloni et Lithuani a divina providentia perpetuo juncti fœdere, ut religionis hostes secuturis ætatibus contunderent, de quibus pluribus agunt Michovias, Cromerus [1], Guaguinus [2] et Jodocus [3]; cujus postremi, hæc verba sunt : « Jagello sacri laticis aspersione lotus ad regnum admissus Wladislai nomen sortitus est. Sed et fratres fidem edocti ex aqua Christo sunt renati. Hæc in annum ab orbe redempto MCCCLXXXVI inciderunt ; Sarmatiæ sceptris obtentis, rebusque domi pacatis simul cum regina Lithuaniam ingressus, eum populum Samagitasque vota Polonis reddens, ad fidei Catholicæ lumen convertit : ea enim gens a prima hominum origine idololatriis dedita excœcatis animis variis, et ridiculis erroneisque opinionibus obumbrata in hanc ætatem veri luminis jubar ignoravit ». Illatam quidem antea Lituaniæ Evangelii lucem, sed hominum vitio obscuratam jam ante diximus.

5. Quibus vero infelix gens superstitionibus irretita teneretur, ita describit Alexander Guaguinus [4] : « Ad Jagielonis Wladislai regis Poloniæ ex ducibus Lithuaniæ tempora, et infra, tota gens Lithuanica et Samagitica priscæ multorum deorum, seu potius dæmonum superstitioni dedita erat, in primisque ignem, quem sua lingua *znicz*, ut rem sacram appellabant, cultu divino prosequebantur, eumque in celebrioribus locis atque oppidis perpetuum observabant, et sacerdotes cum ministris ad hoc munus obeundum adhibebant : quod si incuria ministrorum ignis exstingueretur, capite plectebantur, hujusque modi ignis Vilnæ metropoli Lituaniæ in arcis medio, ubi nunc Basilica divo Stanislao dicata erecta est, perpetuo asservabatur. Fulmen quoque , quod *pesunum* Sclavonica lingua appellabant, pro Deo colebant. Lucos præterea, et eximias procerasque arbores in sylvis singuli sacrosanctas habebant, easque cultu latriæ venerabantur, ita ut violare eas ferro injuriave aliqua nefas esset; quod si Lithuanus ejusdem fidei perpetraret, ut videlicet, aliquam arborem vel ignem quolibet modo dehonestaret , statim vel dæmonum violentia interibant , vel membro aliquo arrepti privabantur ; solem sorte nubibus obscuratum credebant sibi succensere et ideo sese illi, quo placaretur, devovebant. Viperas item atque serpentes deos esse credebant, eisque cultum præcipuum exhibebant, et singuli

[1] Eod. § seq. Ms. Pauli Jadert. — [2] Theod. e Niem. l. I. c 58. Append. Ms. ad histor. Andr. Dandal in Anton. Ven. — [3] Michov. l. IV. c. 15.

[1] Cromer. c. 14, 15. — [2] Gaguin. in Jagiel. — [3] Jodoc. lud. l. II. de Jagel. fam. — [4] Guag. II. c. de prisc. relig. Lituan. Michov. l. III. c. 39. Cromer. l. XIII. in princ.

(1) Confortus Pulici, qui res Vicentinas ad sequentem usque annum prosecutus, nonnulla interdum admiscet de rebus per Europam gestis quæ alio non ita facile occurrerent ; Confortus, inquam, in Chronico suo ad hunc annum historiam de Carolo cæso fraude duarum reginarum, ac vicissim de earum feminarum casu historiam diligentissime persequitur, ita rem narrans : « Septimo die regina (Elisabetha) ..... præhabito secreto tractatu cum magno Comite (Nicolao Palatino) de morti tradendo præfatum dominum regem, secrete misit pro præfato rege, ut dignaretur ad eam accedere, quod volebat secum super quibusdam negotiis conferre. Ipse vero, tanquam purus et rectus non timens, simpliciter accessit ad eam : cumque introisset cameram reginæ seditiosus proditor magnus Comes, qui intro cum duobus nequam latebat, cum gladio evaginato percussit de retro super caput eumdem improvisum pluribus vulneribus, ex quibus dicitur tandem ex humanis ad Dominum migrasse. Cum magnus Comes et reginæ, mater scilicet et filia, cum gentibus suis venissent ad partes Dalmatiæ etc. Et ut fertur causa vendendi et impegnandi eas Venetis præter scientia[illegible] aliorum majorum regni, quidam nobilis et strenuus vir dominus Joannes Bannus, et quidam nobilis et potens de regno, non conscii de prædictis, hoc indigne ferentes cum congressione et certamine factis, pars magni Comitis succubuit, et credens evadere magnus Comes confugit ad carrettas reginarum, qui ibidem captus decapitatus fuit super temone plaustri. Duo quoque qui interfuerunt morti regis Caroli similiter decapitati... Reginæ quoque captæ fuerunt ». Hæc autem gesta narrantur die XXV Julii. MANSI.

patres familias, cives, coloni et nobiles singulos serpentes domi asservare solebant : quos pro penatibus et laribus familiaribus adorabant, lacque et gallos gallinaceos eis immolabant, erantque inauspicatum et exitiabile toti familiæ, quempiam ex his violasse, dehonorasse aut domi non fovisse; tales enim vel bonis omnibus privabantur, vel crudeliter lacerati interibant. Erat autem apud eos quotannis solemne sacrificium sub initium mensis Octobris post collectas fruges, ad quod frequentes cum uxoribus et liberis, servisque conveniebant, ac toto triduo opipare epulabantur de iis quæ diis ad offerendum mactarant, quod et nunc in Samagitia, Lithuania et quibusdam locis Russiæ ab agrestibus observatur. Ex bellis revertentes manubias, et unum aliquem de captivis præcipuum et insignem virum victimæ loco igni consecrabant : corpora mortuorum cum pretiosissima supellectili, qua vivi maxime utebantur cum equis, armis et duobus venatoriis canibus falconeque cremabant: servum etiam fideliorem vivum cum domino mortuo, præcipue vero magno viro, cremare solebant, amicosque servi et consanguineos pro hac re maxime donabant, ad busta propinquorum lacte melle mulsato et cervisia parentabant, choreasque ibidem ducere solebant tubas instantes, et tympana percutientes. Hic mos adhuc hodie in partibus Samagitæ confinibus Curlandiæ ab agrestibus quibusdam observatur. Quos omnes errores, et vanas superstitiones Jagielo, postquam cum Heduvige hærede regni Poloniæ, et infra, matrimonium contraxit, abstulit ». At de his sequenti anno, quo navata a pio rege est opera in adducendis ad baptismum Lithuanis mentio recurret.

6. Dum vero ita Lituania Romanæ Ecclesiæ aggreganda foret, redintegrata sunt vetera Lituanorum jura, quibus erant potiti dum olim Evangelium susceperant, repetitæque sunt Innocentii III Pontificis litteræ III non. Septembris, Pontificatus anno XII datæ ad Christianum Lethoviæ episcopum, quibus a nullo archipræsule Septentrionali, sed a Romano tantum Pontifice jura pertere jubebatur; quæ cum Urbani Regesto inter hujus anni litteras insertæ [1] sint, vetus illud Lituanicæ Ecclesiæ privilegium ab Urbano instauratum dicendum : qua etiam prærogativa Nuembergensis Ecclesia decorata ex aliis ejusdem Innocentii litteris eodem die et anno consignatis, atque in Urbani Regesto descriptis ostenditur.

7. *Divinæ exemplum justitiæ.* — Eodem tempore, quo Jagello ex diabolica superstitione ad Christi cultum se contulit, divinum Numen in sacrilegos, qui Eucharistiam indigne attrectarant, vindictam exercuit : rem narrat Joannes Aventinus [2] dum bella Germanica, quæ inter principes Danubii accolas gerebantur describit, cujus verba referenda visa sunt, ut ex circumstantiis veritas illustretur : « Mense, inquit, Septembri castra ad Stauff arcem Danubianam, quæ firmo præsidio civium tenebatur, movent opidum, vi cum templo expugnant, uvas colligunt, vites exscindunt. Erat in castris Georgius Oberhaimer eques Bojus haud longe e Braunaw Norici urbe habitabat. Hujus comes Andreas cum duobus sociis in altera ripa templum Sultzpachii intrant, sacrarium vi effringunt, sacram hostiam (thecam auream rati) sacrilegis manibus suffurantur, proxime arcem, ubi nunc templum extat (quod accolæ ejus rei gratia venerantur) condunt, holosericam crumenulam, qua victima servari solita, septem assibus scorto diabolari vendunt, sed sacrilegii pœnas mox eodem die pendunt : Andreas subito furiis actus misere in castris quiritando, omnibus ad hujusmodi spectaculum convolantibus expiravit: alter sceleris socius dum aquatum equitat, ab equo excussus aquis obruitur : tertius ferro cæsus occubuit. Sub idem tempus Albertus Austriacus Boiemis atque Boiis affinitate conjunctus pacem inter eas gentes componit ».

In Gallia eodem anno insigne miraculum contigisse memorant Galliæ Annales [1], scilicet Eucharistiam in mediis flammis illæsam divinitus servatam : nam cum in pago ad fluvium Matronam sito fulmen cælitus lapsum Ecclesiam percussisset ac sacra vasa, necnon pixidem, qua continebatur hostia, consumpsisset, sacramentales divinæ victimæ species nullam vim labemve sensere.

8. *Dux Austriæ favet antipapæ.* — Inter hæc Leopoldus dux Austriæ antipapæ Avenionensi addictus, schismatis propagandi cupidus signa extulit in Helvetios Catholicos; sed ab illis magna clade fusus est, de qua hæc Gobelinus [2] : « Leopoldus dux Austriæ Occidentalis cum magno exercitu intravit fines Suicerorum, qui bellum contra eum inierunt, et ipse dux, qui domino papæ adversabatur, cum toto exercitu suo vix uno evadente deletus est ». Adscribit eam cladem Joannes e Montesono [3] divinæ in schismaticum principem ultioni, quam longa inductione schismatis studiosos oppressisse ostendit : cecidisse vero Leopoldum in eo cruento prœlio, narrat Roberti Gebennensis gestorum scriptor [4]. Parante vero ultionem Alberto ejus fratre, ac fœderatos principes ad armorum societatem alliciente, cum inde atrox bellum conflaretur, accessisse nonnullos concordiæ interpretes, a quibus induciæ factæ sint, refert Gobelinus [5] : « Propter hoc, inquit, frater ejus Albertus dux Austriæ Orientalis multis congregatis principibus profectionem fecit contra Suiceros : sed priusquam procederetur ad bellum treugæ factæ sunt inter eos, et principes ad propria redierunt ». Sumpsit ex hac discordia

[1] Apud Urban. l. II. p. 18. — [2] Joann. Avent. hist. Bojor. l. VII.

[1] Juvenal. Ursin. in Car. VI. — [2] Gobelin. Cosmodr. ætat. VI. c. 87. Crant. II. Metropol. l. X. c. 30. — [3] Bilibardus Circkeimerius de bello Helvet. — [4] Joannes e Montesono in corrept. schism. — [5] Clem. antip. Vitæ script. apud Bosq.

Clemens antipapa, qui ad omnem auram propagandi schismatis intentus erat, occasionem mittendi pseudolegati Guillelmi de Agrifolio ex cardinalis dissentientium in concordiam revocandorum specie, qui Germanos suis erroribus irretire conaretur; unde sequenti anno ab his missa est ad Urbanum legatio, ut cum antipapa ac sectatoribus concordiam iniret, de qua re postea.

9. *Gallus Eremita hypocrita ad Urbanum accedit.* — Hoc anno ineunte, insulsam apud Urbanum legationem obiit quidam insignis hypocrita, qui ex Galliis veniens superba oratione ipsum adorsus est, ut Pontificio solio cederet, ementitus magno religionis supercilio sibi divinitus ostensum, Clementem Avenionensem veras Christi vices gerere : ut vero is postea, cum fidem dictorum tormentis facturum se profiteretur, impositus equuleo delirare desierit, narrat Gobelinus[1] : « Quidam, inquit, de regno Franciæ ausu sacrilego tumidus, prophetam se simulans, quinta die mensis Martii cum quatuor familiaribus Januam equitando pervenit. Hic de suorum verborum disertitudine confisus, quasi missus foret a Deo, papam circumvenire tentavit, nam die sequenti talaribus vestibus nigris indutus, statura magnus, nigræ barbæ prolixitate, et oculorum depressione, asdpectu serius, versus papæ palatium se direxit, cujus adventum papa præsciens, certos prælatos et præcipue Francigenas, ad se venire mandavit, et prandio facto hunc ad sui præsentiam venire permisit : qui cum ad præsentiam papæ venit Latinum loqui se nescire protestatus coram prælatis supradictis Gallica lingua papam his verbis aggreditur : Domine, ad vos venio, ut ob Dei Ecclesiæ unionem vobis annuntiem ea, quæ mihi revelatione divina sunt patefacta. Ego quidem jam annis quindecim contemplationibus vacans in eremo, sanctissimum in Christo patrem et dominum dominum Clementem verum summum Pontificem et Christi vicarium, vosque pseudopapam esse revelatione divina percepi : quare ob Ecclesiæ Dei unionem, animæque vestræ salutem abrenuntiare papatui dignemini. Cui papa respondit : Unde scis hanc præsentem revelationem, quam asseris divinam a Deo factam? Cumque ille narrationem suam, nec signo visibili, nec sacræ Scripturæ testimonio confirmaret; sed ad confirmationem suam dicti sui corporis tormenta nulla se formidare asserent, verba absque ratione multiplicaret ». Et infra : « Papa familiares suos teneri, et ipsum carceribus cum familiaribus tradi mandavit, quod ita factum est; duo tamen familiares fuga evaserunt. Hic vero et familiares ejus seorsim tormentis subacti sunt, unde revelationis divinitatem, quam tormentorum sufferentia se jactaverat approbare, suggestionem diabolicam magis esse confessus est.

« Cum igitur tanquam reus criminis læsæ majestatis propter præmissa foret puniendus, intercedentibus prælatis Francigenis papæ fidelibus, ne si iste ultimo supplicio puniretur, cognati et amici eorum in regno Franciæ morantes similia forsan paterentur, cum hunc noverant speciali regis Franciæ favore suffultum, papa consilio desuper habito decrevit, ut ipse barba rasus juramento fidelitatis sibi præstito proxima die Dominica sequente in missa, papæ sermone finito, omnia quæ contra ipsum dominum Urbanum papam dixerat publice revocaret ; eaque revocando, nullum verum esse papam, quam ipsum dominum Urbanum se confiteri referret. Quapropter solutus a carcere, et in signum confusionis barba privatus, eadem die Dominica, quæ erat undecima mensis prædicti, et prima Dominica Quadragesimæ, omnia præmissa, ut dictum est, alta voce recantavit, et deinde dispensatione vescendi carnibus a domino Urbano suscepta per dies aliquot Januæ commoratus est; et demum equis et annulo sili restitutis, versus Franciam quasi pro unione Ecclesiæ specialiter acturus, gressus suos de consensu papæ reflexit ».

10. *Urbani severitas in defectores, quorum numero crescente, per conjurationem cardinales captivi in carcere necantur.* — Exercebat pariter Urbanus severitatem in illos, qui a Romana Ecclesia ad schismaticorum partes se conferebant, atque Sulvinum[1] episcopum Alariensem in Corsica, et Arnaldum[2] episcopum Leodiensem in Rhodios equites ea labe infectos animadvertere jussit; quibus postremis litteris III non. Decembris Genuæ adscripta est : Octobri vero, cum Thomam S. Mariæ in Dominica diaconum cardinalem, quem Urbi Romanæ ac Patrimonio B. Petri præfecerat, graviori tentatum morbo accepisset, ne forte aliquid novi iniretur consilii ex illius morte, Stephanum tit. S. Marcelli presbyterum cardinalem submisit[4], instruxitque auctoritate, ut datas illi partes obiret. Cæterum convaluit Thomas cardinalis, de quo alibi sermo repentendus erit. Extant etiam Urbani litteræ Genuæ XIV kal. Decembris hujus anni exaratæ[4], quibus Bartholomæus Florentinus et Joannes Aretinus episcopi in adulterantes Bullas Apostolicas legibus agere jussi sunt.

Quod ad reliqua ab Urbano Genuæ gesta spectat, ea ex Gobelino[5] teste oculato prosequimur. Refert is factam ab amicis exauctoratorum cardinalium, qui in vinculis erant conjurationem, ut eos liberarent, ac noctu in Pontificium palatium irrupisse, ratos plures ipsis ad diffringendum carcerem se conjuncturos; sed cum excitati ad strepitum Pontificii famuli, aliique excubitores arma expedirent ad eorum impetus propulsandos, metu aufugisse[6] : deinde paucis post diebus structas

[1] Gobelin. in Cosmodr. ætat. VI. c. 81. et ex cod. Crantz. Moin. propr. l. x. c. 19.

[1] Urb. l. II. p. 6. — [2] Ibid. p. 15. — [3] Ibid. p. 4. — [4] Ibid. p. 7. — [5] Gobelin. in Cosmodr. ætat. VI. c. 81. — [6] Gobel. ubi sup. et Crantzius metropol. l. x. 20.

Urbani vitæ insidias, ut veneno tolleretur; sed eos, quos hujus criminis suspicio adsperserat, vinculis astrictos; ac tunc, cum Urbanus tumultus nocturni concitati auctores diligentius quæreret, Pileum Ravennatem et Galeottum e Petramala ab Urbano ad antipapam descivisse, ac magnam de se comparatarum hujusmodi insidiarum suspicionem concitasse. « Cum papa, inquit, præmissorum conatus auctores diligentius conaretur investigare, Pileus cardinalis de Ravenna et cardinalis de Petramala, de curia fugiendo, se circa præmissa suspectos reddiderunt, et tandem Avenionem se transferentes ab antipapa in cardinales recepti sunt; sed et dominus Pileus in majorem domini Urbani contumeliam, quod ab eo insigne honoris cardinalatus accepit, Papiæ in foro publice flamma combussit, comite Virtutum hoc gratum habente: qui idem comes alias parum ante hoc tempus tentavit effici rex, et titulum regni Longobardiæ sibi a domino Urbano innovari; sed dominus Urbanus ei non consensit ». Addit auctor [1] aliud Pilei (quem quidem ex Walsinghamo fuisse laxioris conscientiæ, et ad corradendum aurum sacra auctoritate abusum, dum legatum in Anglia ageret, vidimus) dirum flagitium, nempe alios in schismatis præcipitium trahere molitum: « Insuper idem cardinalis, postquam ab antipapa receptus est, scripsit principibus Alemanniæ in detractionem Urbani, se nimis errasse, et apertis oculis lumen non vidisse, dum Urbano adhærens Clementi contrarius extitisset: sed principes hæc in sui ipsius contumeliam et scandalum retorquentes, maxime cum ipse legationis officio fungebatur, ejusdem Urbani gloriam prædicaverat, ipsum in præmissis non laudaverunt. Hinc Urbanus duos cardinales prædictos excommunicavit, et cardinalatus honore privavit ».

11. Meminere Theodoricus e Niem [2], et antipapæ gestorum scriptor [3] horum cardinalium defectionis, quam non religione, qua male de Urbani Pontificatu sentirent, sed Urbani ob ejus acerbitatem odio contigisse constat; unde Pileus, extincto Urbano, ab apostasia resipuit [1], atque a Bonifacio IX amantissime Ecclesiæ gremio pristinæque dignitati est restitutus: Galeottus vero e Petramala, ut homo vecors in scelere computruit, unde a schismatico auctore magnis elogiis exornatur, de quo iterum suo loco. Quod ad cardinales vinctos attinet, quorum liberandorum causa, multa in Urbanum tentata fuere; ex his Adamus Richardi Anglorum regis rogatu vita et libertate donatus, cum non assensisset sævo aliorum consilio, quamvis illud silentio pressisset; reliqui vero quinque clam supplicio affecti: de quorum necis genere varia fama in vulgus manavit [2]. Sunt qui tradunt fracta in carcere gula enecatos: alii [3] culeos insutos mersos in mare: alii percussos securi; e quibus Gobelinus [4], quanquam Urbano addictissimus, hæc refert: « Dominus papa recessit de Janua, et in recessu quinque cardinales, quos usque tum in carceribus detinuit, ibidem mortuos reliquit; sed quomodo aut quali morte vitam finierint, non plene mihi constat; undecimo tamen anno domini Bonifacii papæ successoris immediati domini Urbani, intellexi a quodam, qui dixit se eorum sepulturæ præsentem fuisse, quod ipsi in carcere jugulati, et in stabulo equorum clam noctu sepulti fuerint: sed dominus Adam cardinalis de Anglia ex causis superius dictis vivus reservatus est ».

12. *Pontifex Genua recedens adit Lucam.* — Cæterum scribit idem Gobelinus [5] Urbanum Genuæ meritis honoribus non affectum, nec divinam ultionem ab ea republica abfuisse, observat quippe eam magnis opibus, gloria civiumque concordia effloruisse testatur, dum Genuæ Pontifex versatus est, deinde vero post illius discessum adeo collapsam, ut amisso imperio in turpem schismaticorum ceciderit servitutem: « Eodem, inquit, tem-

[1] Gobel. et Crantzius ubi sup. — [2] Theod. e Niem. l. I. c. 61. — [3] Clem. antip. Vit. auctor apud Bosq.

[1] Clem. antip. Vit. auctor apud Bosq. — [2] Theod. e Niem. l. I. c. 60. — [3] Hector. Pignat. in Ms. Diar. Neap. — [4] Gobel. in Cosmodrom. æt. VI. c. 81. et Crantzius Metrop. l. X. c. 20. — [5] Gobel. sup. c. 81.

(1) Quanquam Pileus cardinalis et Tusculanus episcopus hoc anno subducere se potuit ab Urbano, ut sua constet auctoritas Gobelino id asserenti apud annalistam; ad Clementem tamen non descivit nisi anno sequenti exeunte, cujus rei testem exhibeo oculatum Sandionysianum monachum in Vita Caroli VI Francorum regis, apud Baluzium in Notis ad Vitas papar. Aven., col. 1361: « Circa, scribit, finem hujus anni (MCCCLXXXVII), archiepiscopus Ravennensis, natione Italus, vir cautus mirabiliter et astutus, qui ab antipapa Urbano ad cardinalatum assumptus fuerat... ad papam Clementem reversus est. Cum inde innumerabiles mirarentur, memini me etiam ab officialibus papalis cameræ reiteratis vicibus tantæ instabilitatis motivum investigasse. Qui omnes in unum conveniebant, dicentes; in legatione prædicta (Germanica quam pro Urbano gessit) ingentes sibi accumulaverat pecunias: sed iis minime contentus, per hanc conversionem vulpinam ampliores intendit acquirere. Quod et rei exitus comprobavit. Tunc revera docuit cardinales cavere de cætero ab accedentibus in vestimentis ovium. Nam ab eo honorifice receptus et adductus ad domini papæ Clementis præsentiam, cum sibi humiliter postulanti de commissis veniam impetrasset, ut ad eorum assumeretur ordinem; tandem anno non exacto donis uberioribus clam, illicentiatus recedens, rediit ad Urbanum ». Successionem tamen et adventum Pilei ad Clementem præcessisse oportet diem IV Octobris ejusdem anni MCCCLXXXVII, tunc enim unus erat ex cardinalibus Clementis, qui Mariæ Siciliæ reginæ ejusque filio Ludovico apud Villamnovam aderant, ut ex Diario episcopi Carnotensis idem Baluzius ibid. adnotat. Errasse vero oportet Sandionysianum illum monachum, asserentem, nondum elapso anno, Pileum rediisse ad Urbanum, nam apud annalistam ad annum MCCCLXXXIX, 9 extant litteræ Urbani VI eodem anno datæ die VIII kal. Septembris adversus Pileum, qui Clementis legatione in Etruria fungebatur.

Insuper Pileus cardinalis, de quo hic sermo, licet hoc anno ab Urbano apertam secessionem fecit, anno tamen superiori idem meditabatur. Unus enim fuit ex quinque cardinalibus Urbani, cui litteras ad clerum Romanum direxit, in quibus post acerbam in Pontificem invectivam, auctor est ut negato Pontifici obsequio conveniant omnes ad deliberandum, quid expediat Ecclesiæ; neque enim parendum ulterius censebant Urbano, sævo, ut aiebant, homini, et impotenti. Litteras illas e Ms. Codice vulgavit Baluzius in collect. Actorum veterum ad Vitas paparum Avenionensium num. 226.

MANSI.

pore quo dominus Urbanus papa prædictus Januæ moram traxit, civitas Januensis, una cum magnificentioribus civitatibus totius Italiæ tanto honore, potentia et dignitate fulgebat, sicut unquam temporibus retroactis fulsisse memoratur : sed quia, quamvis domino Urbano in necessitate auxilium præstiterit, tamen reverentiam tali Christi vicario debitam, de sua potentia nimium præsumens, non usquequaque exhiberi curavit (nam de his, qui ob liberationem cardinalium in carcere positorum, palatium papæ noctu vi armata petierunt, nulla justitia sibi administrata est, quamvis Januenses in offuscationem famæ suæ nimium cedere arbitrarentur, si quis cuipiam quamcumque ibidem violentiam inferret impune, imo quidam satellites potestatis seu ducis Januensis reverentiæ summi Pontificis minime deferentes, quosdam papæ familiares de palatio Apostolico vi distractos tormentis affecerunt) post papæ recessum, qui longo tempore fuere concordes, in tam graves dissensionis et seditionis casus incidere, quod parte contra papam prævalente civitas ipsa aliquando domina gentium et princeps provinciarum facta sit sub tributo, dum se regi Franciæ nulla vi extranea, sed intestina clade cogente subdiderunt ».

Discessisse porro Pontificem Genua mense Decembri, affirmat Theodoricus e Niem [1], cum novos in regno Neapolitano motus ab Othonis Brunsvicensis principis olim Joannæ reginæ viri adventum pertimesceret : illum enim, postquam custodia emissum fuit, ad Robertum Gebennensem antipapam profectum, ac mense Novembri Liguriæ littora legisse ait, dum in Siciliæ insulam cursum intendebat, ut ex ea irrumperet in Apuliam; a quo postea Neapolim interceptam lugebimus.

Egressus interea Genua Pontifex (1), Lucam maritimo itinere contendit extremo anno, atque in ea aliquot menses est commoratus, ut narrat Theodoricus : « Urbanus, inquit, mense Decembri navali subsidio ab urbe Genuensi versus Lucam transfretavit, ubi novem menses continuo desedit ».

13. *Fesulanæ congregationis exordia.* — Prætereundum non ducimus, Maffiolum archiepiscopum Ragusinum in Germania Apostolicæ Sedis internuntium hoc anno Henrici VII et Caroli IV imperatorum litteras [2], quibus antequam habenas imperii susciperent, ad tuendam Ecclesiæ dignitatem, ditionem Ecclesiasticam ab invasorum manibus vindicandam, ac Siciliam non invadendam se obstrinxerant, Pragæ vulgasse in quarum calce Maffiolus hæc adjicit : « Datum et actum Pragæ in domo habitationis nostræ sub anno MCCCLXXXVI, Indictione IX, die XXVI Februarii, Pontificatus sanctissimi in Christo patris domini Urbani papæ VI anno VIII ». At iners Wenceslaus a patris et ab avi imperatorum magnanimitate admodum aberat, regiasque partes in Ecclesiæ causa defendenda, discutiendoque schismate obire neglexit.

Hoc anno condita est Fesulana congregatio fratrum Eremitarum S. Hieronymi a Carolo Antonii comitis Montisgranelli sacerdote diœcesis Sarcinatensis, quæ postea a Gregorio XII Apostolica sanctione [1] firmata est VIII idus Julii, Pontificatus anno IX.

14. *Lecestriæ ducis in Castellam expeditio, et pax firmata.* — Suscepta est eodem anno [2] a Joanne duce Lecestriæ adversus Joannem regem Castellæ expeditio, cum vitio parenti Henrico, qui regnum Petro regi eripuerat, illum successisse contenderet : « Prætendens », ut ait Vitæ antipapæ scriptor [3], « regnum hujusmodi sibi deberi ratione conjugis suæ, nempe Constantiæ, quæ filia fuerat Petri quondam regis ejusdem regni, qui sine liberis masculinis decesserat, regnumque ipsius secundum eum, indebite occupatum fuerat per Henricum fratrem suum naturalem, et sic adhuc occupabatur per Joannem filium suum in dictæ conjugis præjudicium, atque damnum ». Accesserat alia inferendi Joanni Castellano Romanæ Ecclesiæ nomine belli occasio, cum is ad antipapam, ut vidimus, descivisset, quare Urbanus in eo bello ducis Lancastriæ signa secuturis amplissimas indulgentias contulit, ut datæ ab eo litteræ [4] testantur :

« Urbanus, etc. Tempore quo charissimus in Christo filius noster Joannes rex Castellæ et Legionis illustris, et dux Lancastriæ regna Castellæ et Legionis de manibus ea occupantium recuperare disponebat, nos ad dicti regis instantiam in omnibus et singulis præfato regi circa recuperationem regnorum ipsorum assistentibus, et contra schismaticos pugnantibus, hujusmodi negotiorum

[1] Theod. e Niem. l. I. c. 60. — [2] Ext. in Bull. Ms. Vallic. bibl. sign. lit. B. num. 12. p. 275.

Ext. in Bullar. in Greg. XII. Const. 3. — [2] Walsing. in Rich. II. hoc anno. — [3] Clem. antip. Vit. script. apud. Bosq. — [4] Urb. l. II. p. 268 et 299.

(1) Certam diem qua Urbanus Genua discessit, certamque pariter qua Lucam intravit coævi quidam scriptores Itali nobis servarunt. Georgius Stella in Annalibus Genuensibus die XVI Decembris triremem conscendisse Pontificem asserit, ac trireme alia comitante cum cardinalibus Lucam navigasse addit. In urbem vero Lucam ingressum die XXIV ejusdem mensis scribit Sozomenus in historia Pistoriensi, qui et notat cardinales XII in comitatu habuisse, additque discessum Genua adornandi, in causa fuisse ut fama ferebatur, « honestum ducis Genuensis mandatum. Et requisierat ire », ait Sozomenus, « ad multas, et nulla eum acceptavit nisi civitas Luca, et... Et dicens se velle ibi stare solum per XV dies ; postea stetit usque ad mensem Septembris. Et repertum est quod illa nocte, qua Genua abierat, fecit interfici quinque cardinales (nam sextum liberum jam dimiserat, ut notat annalista hic num. 11), quos secum habebat captivos, et similiter quatuor alios prælatos. Perusini, dum papa esset Lucæ, miserunt ad eum cives ut ducerent eum Perusium ; et tandem non duxerunt eum propter multa quæ petebat dictus papa ».
MANSI.

prosecutione durante usque ad certum tempus certas indulgentias auctoritate nostra elargiri, et crucem prædicare et prædicari facere posset, nonnullas aliasque facultates per nostras litteras duximus concedendas ». Meminit etiam Walsinghamus [1] de religiosa hac militia Pontificio jussu indicta : quæ vero gesta sint a Joanne Anglo in Hispania, Theodoricus e Niem [2] paucis verbis ita complectitur :

« Genitor moderni domini regis Angliæ, qui erat dux Lancastriæ, intravit Hispaniam manu potenti, eam satagens suæ subdere potestati cum auxilio domini Joannis moderni regis Portugalliæ: qui quidem ambo de ipsius Urbani erant obedientia : et tandem duabus filiabus dicti ducis nuptui traditis in partibus illis una videlicet dicto Portugalliæ, et alia Hispaniæ (nempe Henrico filio Joannis), regibus, suo proposito alias infecto remanente, ad propria remeavit ». Non potuisse Joannem Lecestriæ ducem Castellam Joanni eripere, cum Gallus ingentes auxiliares copias duce Ludovico Borbonio fœderato Hispano submisisset, observans S. Antoninus [3] et Paulus Æmilius ; ac licet plures victorias de hoste reportasset, terras tamen in suam potestatem redigere non potuisse, atque ideo ad pacem proniorem fuisse, quibus consentanea gestorum antipapæ [4] scriptor, ac Mariana [5] referunt.

15. His consentit Thomas Walsinghamus [6], Joannem ducem Lecestriæ, quamvis regem Lusitaniæ subsidiarium socium esset nactus, tamen Gallorum exercitu, qui Castellæ regi opem ferebat, pressum ad tantas commeatuum redactum angustias, ut Angli, postquam magna eorum pars morbis fuisset consumpta, passim ad Gallos, a quibus humaniter excipiebantur, deficerent; in quos cum Lusitanus rex irruere pararet, postea continuisse, cum non perfidiæ, sed necessitati succubuissent. Tum subdit auctor, ut dux Lecestriæ ad divinam opem implorandam perfugerit, honestæque pacis leges cum Castellano sanxerit : « Mox, inquit, dux inclinans caput (ut erat eques) amarissime flevit super equum, tacite fundens preces omnipotenti Deo, commemorans in corde suo, quod antea in felicitate et rerum opulentia, nec Deum, ut debuit, cognovisset, nec, ut decuit, coluisset. Tacitus ergo subortis suspiriis implorat pro gratia, precatur pro misericordia spondens in posterum correctionis vitæ practicam, et apud cordis oculos futuram jugem Dei sui notitiam. Cujus videns lacrymas, qui Mariæ peccatricis quondam suscepit suspiria, dedit ex inspirato a die illo, et deinceps sibi cuncta prospera, cuncta læta: nam adversarius suus rex Castellæ non viribus humanis territus, nullius nisi Dei solius timore compulsus, quippe qui inter suos securus habitans et vidit et scivit nostratium miserias, tractare cœpit cum duce de forma pacis habendæ inter illos : et ventum est ad istud, ut acciperet rex Castellæ filio suo ducis filiam in uxorem, quorum posteritas Hispaniæ regno gauderet ». Addit alias pactiones de pendendo annuo stipendio duci Lecestriæ, et si stirps Henrici deficeret, regna ad Lecestriam stirpem devolvenda.

Dum vero in Castella invadenda districti erant Angli, Carolum regem Francorum florentissimam classem ornasse, ut Angliam adoriretur, Walsinghamus narrat [1] : sed illius formidandos apparatus non sine Dei providentia, dum profectionem extrahit, quod adversæ reflarent auræ dissolutos. Quo tempore Armeniæ rex, qui a Saracenis regno ejectus in Occidentem accesserat, ut Christianorum arma in communes hostes verteret, regnoque restitueretur, efferatos in mutuam perniciem animos mulcere et conciliare inter se frustra tentavit.

16. *Corcyra ad Venetos revocata.* — Quod ad res Orientales spectat; hoc anno Corcyra insula, quæ Carolo Dyrrachino ante paruerat, necis illius occasione inclinavit ad Venetos, eorumque imperio se adjunxit ; qua de re Appendix Ms. ad historiam Andreæ Dandali hæc refert [2] : « MCCCLXXXVI, die nona mensis Junii, Indictione nona, universitas Carphiensis, optans beate et pacifice vivere, cælesti Numine inspirata, deliberavit reverti ad suavissimum regimen ducatus excellentiæ Venetiarum, sub qua fuit antiquitus benignissime gubernata : sicque Dei nomine invocato spontanea et matura deliberatione elegit in capitaneum suum nobilem virum Joannem Miani tunc capitaneum gulphi.

[1] Walsing. in Rich. II. — [2] Theod. e Niem l. I. c. 78. — [3] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 2. § 15. Paul. Æmil. in Car. V. — [4] Vit. antip. scrip. apud Bosq. — [5] Marian. l. XVIII. c. 10. — [6] Walsing. in Rich. II.

[1] Walsing. in histor. Angl. in Rich. II. — [2] Append. Ms. ad hist. Andr. Dand. in Antonio Venerio.

URBANI VI ANNUS 10. — CHRISTI 1387.

1. *Neapolis capta et vexata a schismaticis, duce Othone de Brunswich, in quos sacram expeditionem urget Urbanus.* — Aragoniæ nefaria ad Clementem pseudopontificem defectione, tristique rerum Neapolitanarum ad victores schismaticos inclinatione, lugubris extitit annus a Christiana salute millesimus trecentesimus octuagesimus septimus, Indictione decima: quo antipapa gravissimarum occasione discordiarum, quæ Urbanum inter et Margaritam filiumque Ladislaum, qui imbellibus manibus sceptrum Siculum tractabat, vires omnes contulit, ut Ludovicum ducem Andegavensem Ludovici demortui filium in Siciliæ regno, pulso Ladislao, constabiliret, atque ab Urbani justi Pontificis obsequio Siculos ad sui venerationem traduceret. Promovit callida turbidaque ejus consilia Otho Brunsvici dux Joannæ olim reginæ vir, et armorum gloria et amicorum auctoritate florentissimus, una cum Thoma Sanseverinate Ludovici copiarum præfecto, ac Neapolim in suam potestatem redegit, ut refert Theodoricus e Niem [1], qui de Othone mense Novembri, superioris anni Ligusticum littus prætervecto addit: « Otho dux ad ipsum regnum Trinacriæ pervenit, ubi magnifice per nobiles receptus est, atque hinc Apuliam profectus cum primoribus potissime de S. Severino hostibus ejusdem dominæ Margaritæ reginæ tum Siciliam post mortem prædicti Caroli regentis fœdus iniit: qui potenter Neapolim intrantes eam vi ceperunt, multoque tempore tenuerunt. Ipsa [2] vero domina Margarita cum ejus filiis rege Ladislao et Joanna ducissa ad civitatem Gajetanam fugit a facie inimici persequentis, ubi tunc multis annis in magna ærumna et inedia mater et filii remanserunt ».

2. Agunt pluribus de expugnata Neapoli Diaria Ms. comitis Hectoris Pignatelli [3], tradunlque hostes ex auctis Neapolitani senatus cum regina Margarita dissensionibus confirmatos animis prima Julii die castra in Neapolis conspectum promovisse, ac senatum in Ludovici Andegavensis schismatici partes inclinasse, pepigisseque, ut milites exiguo numero ad commeatus emendos urbem ingredi possent: tum vero facinus hoc non tulisse Guindazzum archiepiscopum, abbatem S. Severini, et alios sacerdotes, qui Urbanum colebant, perque urbem discurrisse, ut populum ad Urbani et Ladislai regis partes afferendas contra schismaticos hortarentur; sed cum partem urbis percurrissent, atque ad portam novam pervenissent, captos a factionis adversæ hominibus, vulneribusque male exceptos, deinde maximo cum dedecore per terram raptatos, ac tum inclinante in vesperum die universam Neapolim excivisse ad arma: cumque pars Urbani et Ladislai, pars Ludovici, pars Urbani, et senatus Neapolitani nomen inclamaret, conserto prœlio Urbani et senatus partem vicisse.

Adversabatur Urbanus non minus Ladislao quam Ludovico, quippe qui ex edictis in Carolum promulgatis regnum ad Sedem Apostolicam devolutum contenderet, nec unquam, ut puerum Ladislaum in gratiam ad Catholicam rem contra schismaticos confirmandam reciperet, adduci potuisse visuri sumus: ex qua dissensione factio schismatica viribus aucta regnum mox oppressit: nam septima Julii Provinciales duæ triremes applicuere, quæ stipendia militi attulere, consternataque animis regina, cum Andegavenses et Urbani sectatores adversantes sibi pateretur, die octava Julii ex castro Ovi Cajetam aufugit, ac tam Urbani quam Ladislai pars prostratæ sunt, et Neapolitani magistratus cum Andegavensibus fœdus pepigere: Raymundus vero Nolæ comes Urbani partem sustentaturus Neapolim ingressus est cum exercitu, utque regios sibi adjungeret etiam Ladislai nomen cum Urbani nomine conclamavit; cui cum Neapolitani magistratus resistere non possent, Andegavensium copias in urbem induxerunt, propulsatoque Raymundo, Neapolis suorum civium fœdata sanguine in schismaticorum potestatem est redacta. Sævitum inde a victore in eos, qui antea Carolo Dyrrachino contra Joannam reginam adhæserant; unde amplissima urbs immensis mersa est calamitatibus, quas Theodoricus

[1] Theod. e Niem l. I. c. 62. — [2] Ibid. c. 63. — [3] Hector. Pignat. Diar. Neap.

e Niem [1] his verbis perstringit : « Tunc ac diu postea, ipsa civitas Neapolitana propter proditionem, quam ejus cives incolæ contra dominum Othonem ducem et ejus uxorem Joannam reginam egerunt, intromittendo dictum regem Carolum, misere fluctuabat: spoliabantur enim continue domus multorum civium, et exponebantur prædæ victoribus, adulteria, stupra et alia multa fiebant mala in civitate, unde in maximo numero cives utriusque sexus ea tempestate terra ac mari ad Trinacriam, Capuam, Gaetam et alias civitates, ac loca confugerunt ». At ne florentissima olim urbs redigeretur in solitudinem, Othonem usum postea clementia, ac verbis mulcere civium animos conatum fuisse, addit laudatus auctor. Direptis ita militari licentia privatorum fortunis, postea antipapa Ecclesiarum sacraria, crucesque et calices, ut præmia furoris militi numerarentur, conflari jussit, ut observat S. Antoninus [2] : « Clemens antipapa Avenioni residens licentiam dedit iis qui Neapolim pro duce Andegaviæ retinebant, ut venderentur vasa aurea et argentea Ecclesiarum conflata ut stipendia possent militibus conductis conferre: inde notabile detrimentum illatum est Ecclesiis ».

3. Audito hoc infelici successu Urbanus, qui antea Carolum ac posteros judiciaria sententia Neapolitani regni jure dejecerat, contendebatque ad Romanam Ecclesiam devolutum, quamvis ærario et exercitu imparatus, meditatus est armis illud sibi comparare, ratus propositis amplissimis indulgentiis fideles stipem ad sumptus bellicos tolerandos necessariam collaturos, atque ad signa Ecclesiæ concursuros: qua de re Encyclicas hasce litteras [3] ad præsules dedit, ut populos in arma sacra concitarent :

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis et episcopis, ac dilectis filiis electis ubilibet constitutis, ad quos præsentes advenerint, salutem et Apostolicam benedictionem.

« Exsurgat Deus exercituum Dominus : exsurgat Salvator noster Christus Dominus, qui venturus est judicare vivos et mortuos: exsurgat gloriosus Apostolorum chorus, qui sedebunt super sedes duodecim judicantes duodecim tribus Israel : exsurgant sancti omnes, et cum eis exsurgat Romanus Pontifex Christi vicarius, et Dei ac fidei Catholicæ, sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ ac universalis Ecclesiæ, reipublicæ et fidelium omnium causam tueantur, et dissipentur inimici ejus, et fugiant qui oderunt eum a facie ejus: et confundantur falsi sacerdotes, qui de profundo iniquitatis, odii et malitiæ, aliud erigentes altare seu altaris mensam in civitate Fundorum contra agnitam veritatem ex concepta malitia sancto Spiritui resistentes conflaverunt, ut ita dixerimus, vitulum in Oreb, quod bene convenit secundum interpretationem, Oreb namque interpretatur *mensa*, ut fiat eorum altare, mensa eorum ipsis in laqueum et retributionem et in scandalum: vel secundum aliam interpretationem, Oreb enim interpretatur *ardens*, quia in igne et ardore odii sculptile et idolum, id est, antipapam extra Dei Ecclesiam eligendo fecerunt et exarserunt sicut ignis in spinis: vel secundum aliam interpretationem, qua Oreb dicitur *tentans* aut *tentatio*, tentaverunt enim Deum in inaquoso, id est, in ariditate vel non populo, et adorantes sculptile eum in sculptilibus multis ad iracundiam provocarunt. Intelligant igitur reges et principes, et erudiantur judicantes terram, et serviant illi in timore, et exultent ei cum tremore quibus ad vindictam malorum, laudem vero bonorum gladius est commissus, et exsurgant una cum fidelibus populis, et omnes pariter causam Dei fidei Catholicæ et religionis Christianæ, quæ multipliciter lacessitur, per impurum et conflatum idolum et sculptile perpetuæ damnationis alumnum Robertum de Gebenna olim Basilicæ XII Apostolorum presbyterum cardinalem nunc antipapam ad instar antichristi, cujus propriissime typum gerit, et per sacerdotes falsos et mendaces dicti Roberti sequaces schismaticos et hæreticos, ac litteratos viros et alios potentes, qui etiam regum et principum et aliarum sæcularium dignitatum titulis inaniter gloriantur, et armata manu Ecclesiam in ejus fidelibus persequuntur.

4. « Exsurgant itaque ii omnes, et sacrosanctam Romanam Ecclesiam ipsorum et cunctorum fidelium matrem ab ipsius persecutionibus tueantur, et liberent et potentes ejus injuriam adversus impuros et falsos sacerdotes, eorumque satellites ulciscantur: nam, ut palam omnibus est, filii quos eadem mater Ecclesia educavit in sinu, propriisque uberibus pavit et extulit ad culmina dignitatum, ingrati et indigni et privigni effecti, errantes ab utero locuti sunt falsa et eam ingratitudine summa spreverunt, et licet nos, qui salutem zelabamur illorum, præfatum Robertum et nonnullos ex eis ejus fautoribus et sequacibus ac eidem adhærentibus, et per nuntios et litteras sæpius et paterne monuerimus, ut ab iniquitatibus et malis, quæ præparabant abstinerent, et viam Domini agnoscerent et tenerent; quia tamen ipsi in modum aspidis surdæ obturantes aures suas, et elati ac nostra et ipsius Ecclesiæ patienti benignitate irreverenter abusi, semper in pejora ruebant, nec de illorum salubri reductione spes aliqua videbatur, contra eos ipsorum culpis et demeritis exigentibus, in virtute Altissimi duximus exsurgendum, dictumque Robertum et nonnullos alios specialiter nominatos, suadente justitia, velut hæreticos et schismaticos finaliter condemnavimus puniendos, et contra eos redire non curantes pœnas et sententias juris et hominis in ipsos latas juxta formam juris aggravavimus, prout in diversis nostris inde confectis litteris plenius continetur. Postmodum vero exspectavimus

[1] Theod. a Niem. l. I. c. 65. — [2] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. I. § 14. — [3] Urb. l. II. p. 22.

exspectatione longæva, quod ipsi Robertus, sequaces, fautores et adhærentes aliquando ad cor reversi, suosque recognoscentes errores ad gremium nostrum et Romanæ Ecclesiæ unitatem et pacem redire curarent, et contrito et humiliato corde veniam et gratiam postularent.

5. « Sed quia superbia illorum, utpote qui Deum et veritatem oderunt, ascendit semper, et continue intumescit, quærentes excusationes in peccatis, errores erroribus implicant, et venenosis suggestibus plures et potiores secum in perditionis barathrum, quo se immerserunt, trahere moliuntur, et quantum illis virium iniquitas subministrat, tantum pejora præsumunt, et quos mendaci applausu et suggestibus falsis in limum profundi, ubi non est substantia, trahere nequeunt, minas et terrores adjiciunt, eosque violenter attrahere conantur, et quoad valent et bella tentant et fovent; necnon effecti famæ prodigi, ac proprii persecutores honoris, et ab omni ingenuitate degeneres, quibusdam viris potentibus et aliis, quos in unum congregavit iniquitas, sui iniquissimi propositi fautoribus accersitis, etiam sub nostris et Ecclesiæ Romanæ vexillis, et nostro nomine simulatis atque confictis, quod est infidelitatis, fraudis et dolositatis horrendum et infandum proditionis commentum, et ab omnibus fidelibus præsertim, qu iarma sequuntur detestandum, ut facilius improba vota perficerent, civitatem Neapolitanam, et nonnulla alia civitates, terras et loca regni Siciliæ et terræ citra pharum, quæ de Patrimonio B. Petri Apostolorum principis et Ecclesiæ ipsius existunt, occuparunt et detinent occupata, et magnis conatibus nituntur ad alia civitates, terras et loca regni Siciliæ, terræ et regni prædictorum, manus extendere violentas, in maximum fidei Catholicæ et religionis Christianæ detrimentum, et ipsius Ecclesiæ damnum et præjudicium manifestum et periculum animarum.

6. « Quapropter cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, ne possit esse perditio plurimorum, hujusmodi viri Belial, qui in profundum malorum descenderunt, per sæcularem comprimendi sunt potestatem; juxta divina et sanctorum patrum præcepta pariter et decreta, etiam legislatoris exemplo, qui una cum levitis accincti gladiis, non parcentes parentibus aut cognatis, una die per domos proprias discurrentes viginti tria millia de conflantibus vitulum et adorantibus sculptile occiderunt, ne videlicet hujusmodi damnatorum insolens vesania et proterva temeritas amplius invalescat, et ne tot et tantorum facinorum et scelerum in divinæ majestatis offensam, fideique Catholicæ et religionis Christianæ detrimentum et fidelium exterminium, et dictæ Ecclesiæ Romanæ matris cunctorum fidelium et magistræ maximam contumeliam et contemptum, totiusque reipublicæ confusionem nequiter patratorum et succedentium temporum sæcula sine correctione debita in multorum perniciem memoria deferatur, et ne præfati damnati et a Deo reprobati, qui in suis hæresibus persistere et excessus excessibus cumulare, ac Ecclesiæ prædictæ pacem turbare, et inter Christi fideles schismata, dissensiones et scandala ponere, cultumque Christianæ fidei, sine qua quisquam Deo placere nequit, quantum in eis est depravare conantur, suos pravos et damnandos conceptus in partum videlicet producere possint, sed potius dextera Domini faciente virtutem viriliter resistatur eisdem, et ipsorum damnandi propositi executio elidatur, opportunis remediis providere cupientes, quia in iis Dei et fidei Christianæ ac reipublicæ causam agi conspicimus, ad illius prosecutionem cunctos orthodoxæ fidei reges et principes, ac universos Christi fideles decrevimus excitare, et illam devote prosequentes de thesauro ipsius Ecclesiæ et pretiosi Sanguinis Domini nostri Jesu Christi et Apostolorum ac martyrum, quorum patrociniis gloriantur, ditare et spirituatium gratiarum muneribus confovere, ut omnibus proficiat ad salutem, et causam ipsam eo ferventius prosequantur, quo exinde majoris retributionis merita se speraverint adepturos. De omnipotentis igitur Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui præfatos Robertum, fautores, sequaces et adhærentes, ac invasores hujusmodi, quamdiu in hujusmodi schismate et extra Romanæ Ecclesiæ gratiam et communionem persistiterint, in personis et sumptibus propriis, necnon iis, qui non in personis propriis, alienis tamen expensis expugnabunt, et super hoc per unum annum a die Nativitatis B. Mariæ Virginis, quæ est impiis terribilis velut castrorum acies ordinata, et cunctas hæreses sola interemit in universo mundo, vel a festo Exaltationis sanctæ Crucis, aut gloriosi cælestis militiæ principis Michaelis Archangeli proximo futuro, ut in nomine Virginis gloriosæ et exaltatione vexilli vivificæ Crucis cum ipsius Michaelis archangeli præsidio ipso faciente victoriam et fidelium exercitum præcedente, tam salubris et Deo grati propositi ad ejus gloriam et honorem sumamus initia, vel a die qua quilibet signum crucis sumpserit et hujusmodi pium negotium prosequi inchoaverit proxime computandum continue vel interpolatim in expugnatione hujusmodi laborabunt, Ecclesiæ sequendo vexillum, prout duximus ordinandum, tam clericis quam laicis, et eis insuper qui suis duntaxat expensis juxta suarum exigentiam facultatum destinabunt, seu ad id deputatis a nobis sufficientia subsidia ministrabunt, ut pro eis destinari possint idonei bellatores per dictum tempus moraturi et bellaturi ibidem, illam concedimus indulgentiam et veniam peccatorum, quæ concedi per Sedem Apostolicam proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium consuevit, et in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum, etc. Dat.

Lucæ IV kalend. Septembris, Pontificatus nostri anno x ».

7. De indicta hac sacra expeditione ad Neapolim recuperandam, quæ in antipapæ servitutem principumque schismaticorum dominatum devenerat, meminit S. Antoninus [1], additque Urbani conatus ad irritum cecidisse. Cum igitur schismatici plerosque Urbano ipsi addictos esse nossent, hoc dolo decima quarta Julii usi sunt : circumtulere per Neapolim signa Urbani ac Ludovici Andegavensis, quasi Urbanus Ludovicum Ladislai odio sibi conciliasset ; ac tum qui Urbano et rei Catholicæ studebant, alacritatem suam prodidere : sed mox delusi sunt, nam qui partes Urbani erant secuti in exilium pulsi fuere, atque a Neapolitanis schismatico oppressis jugo missi oratores fuere Avenionem, qui antipapæ fidem solemni ritu devincirent, reversique vigesima secunda Novembris die per Neapolis vicos Clementis pseudopontificis et Ludovici Andegavensis signa circumtulere : ac tum Catholici omnes animis ita dejecti fuere, ut postea mutire non sint ausi, cum tamen, si Pontificii et Ladislai sectatores animis armisque conjuncti fuissent, facile schismaticorum jugum e Neapolitanorum cervicibus dejici potuisset ; sed inflexus erat, ut diximus, Urbani animus adversus Caroli progeniem, quanquam et Margarita et plures alii, ut clementia uteretur, ipsum delinire tentarant, qua de re hæc Theodoricus e Niem [2], dum gesta superiori anno ad Urbanum Ladislao conciliandum narrat : « Licet tum Florentinorum, tum multarum civitatum egregii oratores apud Urbanum, quando residebat Genuæ, multis precibus laborarent, quod cum Margarita, ejusque natis misericorditer ageret, sineretque corpus dicti regis Caroli adhuc insepultum tradi Ecclesiasticæ sepulturæ, multa sibi promittentes si faceret, ipsaque domina Margarita præter spem multorum dictum Franciscum Butillum de suis carceribus relaxando prædicto Urbano ad Genuam honorifice destinasset ; tamen per hæc omnia ipsius cor emolliri non poterat, quin potius processus processibus ac condemnationem condemnationi contra reginam, ejusque natos cumularet, quia dicti regis Caroli mortui nomen nimis habebat exosum ».

8. *Achaiam Ladislao eripere tentat Urbanus.* — Aberatque adeo a Neapolitano regno Ladislao asserendo, quamvis id ipsius rebus ad retundendos schismaticos conduceret, ut etiam alios ejus principatus, qui Sedis Apostolicæ fiduciarii non erant, eripere voluerit, ac juris acerbitate uti ; quare cum Achaia ad Ladislaum Jacobi e Baucio successione spectaret, Paulum archiepiscopum Patracensem illius principatus nomine Ecclesiæ, cui ex sententia adversus Carolum lata illum addixerat, administrationem suscipere jussit [3] :

[1] S. Anton. III. p. tit. XXIII. c. 2. § 16. — [2] Theod. e Niem. l. I c. 64. — [3] Urb. VI. l. Ep. cur. p. 98.

« Paulo archiepiscopo Patracensi A. S. L.

« Dudum contra damnatæ memoriæ Carolum de Duratio olim regem Siciliæ suis culpis et demeritis exigentibus diversos processus fecimus justitia suadente, per quos inter alia eumdem Carolum regno Siciliæ, quod ab Ecclesia Romana, et quibuscumque principatibus, comitatibus, baroniis et dominiis, ac bonis mobilibus et immobilibus, juribus et actionibus, quæ dictus Carolus ab eadem, vel aliis Ecclesiis sive locis Ecclesiasticis, aut Romano imperio, vel aliis quibusvis principibus seu personis tenebat, et quæ de suo patrimonio erant, vel pertinebant quomodolibet ad eumdem, auctoritate Apostolica sententialiter privavimus et amovimus realiter ab eisdem, ipsaque regnum, principatus, comitatus, baronias et dominia ac bona, jura et actiones eadem auctoritate duximus confiscanda. Cum itaque secundum præmissa principatus Achaiæ, qui ad eumdem Carolum per obitum quondam Jacobi de Baucio principis Achaiæ erat justis titulis devolutus, sit legitime confiscatus, nos cupientes, ut dictus principatus Achaiæ, donec aliud de illo fuerit ordinatum, in pacis amœnitate et cultu justitiæ salubriter gubernetur, et de fraternitate tua sumentes in Domino fiduciam specialem te ejusdem principatus Achaiæ pro nobis et Ecclesia Romana in temporalibus generalem vicarium et gubernatorem usque ad nostrum beneplacitum auctoritate Apostolica tenore præsentium facimus, constituimus et etiam deputamus, tibi omnia et singula, quæ ad hujusmodi vicariatus et gubernationis officia pertinent de consuetudine vel de jure, et quæ pro nostro et ipsius Ecclesiæ honore et pro bono et pacifico statu dicti principatus ac civitatum, terrarum et locorum ejusdem, et personarum in eis degentium expedientia cognoveris statuendi, ordinandi, mandandi, faciendi, alienatione tamen bonorum immobilium et pretiosorum mobilium dicti principatus tibi penitus interdicta, concedentes eadem auctoritate plenariam facultatem ac mandantes dilectis filiis, communitatibus, universitatibus et particularibus personis civitatum, terrarum et locorum principatus antedicti, ut tibi, hujusmodi beneplacito durante, in iis quæ ad officia ipsa pertinent, pareant effectualiter et intendant : alioquin sententiam sive pœnam, quam rite tuleris seu statueris in rebelles ratam habebimus, et faciemus auctore Domino usque ad satisfactionem condignam inviolabiliter observari.

« Verum cum, sicut accepimus, nonnulla civitates, terræ et loca dicti principatus per infideles et schismaticos detineantur indebite occupata, et dilectus filius nobilis vir Petrus alias Lebourd de Sancto-Superano nonnullarum gentium armorum in dicto principatu militantium capitaneus ipsæque gentes ad recuperationem civitatum, terrarum et locorum hujusmodi occupatorum multa possent utiliter operari ; eidem fraternitati per

Apostolica scripta committimus et mandamus quatenus, si dicti Petrus et gentes ad hujusmodi recuperationem intendere voluerint, eisdem quod sub nostris et dictæ Romanæ Ecclesiæ vexillis ad recuperationem seu acquisitionem civitatum, terrarum et locorum prædictorum occupatorum, potenter intendere, et illa ex eis, quæ recuperaverint seu acquisierint in feudum nobile a nobis et Ecclesia prædicta sub eo rationabili annuo censu, de quo tibi convenire videbitur, recognoscere et retinere valeant, eadem auctoritate concedas; ita tamen quod antequam aliquam concessionem facias Petro et gentibus præfatis ab eorum singulis nostro et ipsius Ecclesiæ nomine juramentum recipias juxta formam, quam sub Bulla nostra mittimus interclusam, etc. Dat. Lucæ VIII id. Septembris, Pontificatus nostri anno x ».

Præterea eidem archiepiscopo legato præcepit Urbanus [1], ut antequam eam præfecturam susciperet, sacramento se obstringeret Pontificia jura tutaturum fidumque Apostolicæ Sedi futurum. Non defuere hostes archiepiscopo; scribit enim Bosius, Rhodiorum equitum magistrum superiori anno a Ludovico Andegavensi, ac Maria matre principatum Achaiæ coemisse, dedisseque mandata Dominico Neapolis præceptori, ut illum totius sacri Ordinis equestris nomine in suam redigeret potestatem atque administraret.

9. *Legatio schismaticorum ad populos pro Concilio celebrando.* — Agente in urbe Lucana Pontifice e Germania nonnullos principum oratores, qui ipsum ad concordiam cum antipapa sollicitarent accessisse, refert Theodoricus e Niem [2] sic inquiens: « Dum eramus Lucæ, quidam magni principes Alemanni et prælati apud eumdem Urbanum per quosdam secretos nuntios eorum sollicite laborabant, conantes eum inducere, ut unionem faceret in Ecclesia cum dicto Clemente, offerentes sibi multa, sumptus, loca et alia ad illa perficienda quomodolibet opportuna: sed proficere nihil poterant, dicebat enim, quod ipse esset verus papa, nec expediret illud in dubium vertere ». Hoc etiam tempore antipapam et schismaticos majori sumpta audacia, cum Urbanum ob cardinales suo jussu clam necatos multis invisum factum cernerent, missis per provincias legatis, egere de Œcumenico Concilio, quod initio schismatis tantopere exhorruisse vidimus, congregando, ut in eo controversia dirimeretur: saltem id ipsos jactasse ad incautos expetitæ justitiæ specie irretiendos, S. Antoninus [1] refert, ac de subdola eorum ad Florentinos legatione, hæc narrat: « Novembri subsequente, Clemens antipapa destinavit solemnes oratores ex Avenione Florentiam, qui honorifice suscepti sunt, quibusdam nobilibus obviam eis egredientibus: magistratus tamen ante audientiam eorum, ut viri timorati voluerunt habere consilium a venerabili sacræ paginæ professore magistro Aloisio Marsilio (1) Ordinis Eremitarum peritissimo viro, et laudabilis vitæ ac famæ eximiæ, utrum liceret illos legatos audire. Quibus vir ille magni consilii respondit, licite fieri posse, quia exponendo rem utilem Christianitati poterunt juvare et executioni mandare: si contrarium proponerent, non exsequi illam, sed eos licentiare a civitate, quod fuit observatum.

« Conclusio autem orationis expositæ erat, quod communitas Florentinorum operam daret, ut fieret Concilium universale, in quo determinaretur uter e duobus verus esset Pontifex et alter apostaticus, et si in Concilio ipso determinaretur ipsum esse Apostolicum, decernebat Urbanum facere cardinalem suum: si autem judicaretur Urbanus papa legitimus, se totum ponebat in manibus ejus, ut de se disponeret quomodo ei placeret, multumque commendantes communitatem ipsam, multa obtulerunt, et inter cætera, ut Clemens faceret Florentinos vicarios in terris Ecclesiæ vicinis sibi, et interea reditus Ecclesiæ nulli darentur, sed tenerentur sequestrati per communitatem, usque ad determinationem causæ postea declarandæ per Concilium illi consignarentur. His auditis habuerunt magistratus maturum consilium, et tractatum ad invicem, et post aliquot dies responsa dedere. In primis, quia non videbatur spectare ad eos de Concilio tractare, sed ad reges et principes majoris potestatis; quos tamen ad hoc ipsi sollicitarent. Quantum vero ad obedientiam et inhærentiam papæ, non intendebant aliquo modo discedere ab eo, quod tunc usque tenuerant, quousque per Ecclesiam seu Concilium aliud determinaretur: sicque legati dimissi sunt frustrati sua intentione ».

10. *Obitus Joannis Aragonum regis qui ad antipapam defecerat, et Caroli regis Navarræ.* — Deludere hac ostentatione Concilii Œcumenici ab ipsis expetiti Catholicos nitebantur schismatici,

[1] Urb. l. II. p. 101. — [2] Theod. e Niem. l. c. 66.

[1] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. II. § 14.

(1) Non semel tantummodo, sed bis in senatu Florentino discussum fuit, utrum e Republica judicarent obsequium a Urbano VI retractum ad Clementem convertere; totidemque vicibus in fide perseverandum Patres censuerunt. Notat id Sozomenus in Histor. Pistor. ad hunc annum, scribens Florentinos legatos in Galliam missos fuisse, ut pro instituenda Italica pace nuptias inter filiam Caroli III Siciliæ regis, et Ludovicum Andegavensem conciliarent. Cum re infecta reverterentur, Avenione Clementem convenerunt, a quo summo honore excepti, ut cives suos in suas partes allicerent rogati sunt. Hinc in summo Florentinorum senatu de agnoscendo Clemente deliberatum. « Sed conclusum fuit ne daretur ei obedientia, sed papæ Urbano ». Iterum re discussa occasione legatorum, quos a Clemente Forentiam missos et annalista hic scribit, et Sozomenus confirmat; iterumque secundum Urbanum judicatum fuit. Qua in re admirari succurrit Florentinorum religionem, ut quem Pontificem urbis suæ adversarium habebant, hunc nihilo secius Ecclesiæ suæ antistitem supremum agnoscerent et venerarentur. MANSI.

atque adeo grassati sunt dolis, ut Joannes antea dux Gerundensis Aragonium sceptrum consecutus, nonnullorum aliorum principum schismaticorum exempla imitatus, iniqua sanctione promulgarit, Clementem Avinionensem, ut verum Pontificem, repudiato Urbano, colendum; cum antea ejus pater Petrus rex sanxisset, in neutrius venerationem procumbendum, antequam Œcumenica Synodus de ea re statuisset. Extat Joannis edictum [1] in bibliothecæ Vallicellanæ Ms. atque hac formula consignatum est: « Datum Barchinone sub sigillo Bullæ nostræ aureæ impendenti, XXIV die Februarii, anno a Nativitate Domini MCCCLXXXVII, regni nostri primo. Rex Joannes (1) ».

Obstrictum ipsum fuisse patris morientis imperio ad decidendam ex æquitatis legibus in Aragonia Pontificum controversiam, testatur Surita [2]; sed præter fas omne, cum exortæ de vero aut adulterino Pontifice controversiæ non a regibus et principibus, sed in solemnibus episcoporum conventibus dirimendæ sint. Regum itaque Galliæ et Castellæ exempla sectatus, neque assecutus paternæ mentis consilium longe ab æquo deflexit. Tradit idem auctor pervulgatum fama fuisse, prædictum Petrum regem, cum Tarraconensem archiepiscopum vexaret, illiusque jura in Tarraconam labefactare omni contentione niteretur, objecta quadam specie a S. Tecla, cujus clientelæ Tarraconensis Ecclesia addicta est, alapa in os percussum, exindeque morbum lethalem contraxisse, ex quo ineunte anno e vivis abreptus est. Vixerat [3] septuaginta quinque annos astrologiæ impense deditus, rei litterariæ cultor regnique augendi maxime cupidus.

Eodem anno, ut ex litteris [4] successoris constat (ex quibus auctores [5], qui aliter sentiunt, corrigas) ipsis kal. Januarii exstinctus est Carolus Navarræ rex cognomento Malus, quem ferunt dum fractas nimiis libidinibus corporis vires vini stillatitii perfusione recreare nitebatur, correpto linteo casu rapida flamma tortum fuisse, atque inter magnos cruciatus æterna incendia prægustasse; de quo hæc Gaguinus [6] in historiam contulit: « Fato suo functus est Navarrus rex Carolus eventu admiratione digno. Cum longe senex esset, et calore defectus, linteo illum insuendum et aqua quæ viva dicitur, perfundendum quidam suaserunt; eam enim aquam efficacem calefaciendi vim habere constans opinio est. Hoc suendi ministerium dum sutor noctu exsequitur, filum [ejus abrumpendi causa] ad lucernam admovens exceptam filo flammam ad linteum, priusquam animadverteret, sutor raptim delabi videt: nec mora linteum omne subito exuritur, miserabiliter vociferante Navarro, qui die tertio post, continuo dolore maceratus, exstinctus est, plerisque constanter affirmantibus, divinam esse iram, quæ perfidum regem digna suis sceleribus pœna cruciasset ». Non desunt [1] tamen qui pie ipsum de vita decessisse referant, ac sacramentis vitæ anteactæ noxas expiasse: quin etiam a Gallis schismaticis appeti calumniis potuit, cum Urbano adversus antipapam adhæsisset. Hujus filius Carolus postea in schisma prolapsus, ad Avinionensem antipapam defecit. Rhodiorum pariter equitum magister schismatis laqueis se irretiit, ut queritur Urbanus [2] qui ob eam rem vectigalia, quæ in Germania Rhodio magistro pendebantur, Pontificio fisco inferri jussit.

11. *Petri Lucemburgensis obitus et sanctitas.*— Obiit [3] eodem anno Petrus Lucemburgensis eximia morum sanctitate conspicuus inter pseudocardinales anno superiori adscriptus [4] ab antipapa, quem errore humano coluit, cum verum Pontificem putaret, non aliter quam B. Vincentius Ferrerius diu Petrum e Luna antipapam errore ductus veneratus est: hos enim et similes, qui in Ecclesiæ Catholicæ communionem per Baptismalis sacramentum admissi, ob invincibilem ignorantiam nunquam schismatis flagitio se dedita opera devinxere, fuisse Catholicos, quantumvis inter schismaticos, quos tales non norant, egerint, censet S. Antoninus [5]: « Peritissimos, inquit, viros in sacra pagina, et jure canonico habuit toto tempore illo, quo duravit schisma, utraque pars seu obebientia, ac etiam religiosissimos viros, et quod majus est, etiam miraculis fulgentes, nec unquam sic potuit quæstio illa decidi, quin semper remaneret apud plurimos dubia, nam etsi necessarium sit credere, sicut unam esse Catholicam Ecclesiam, non plures, ita et unicum ejus pastorem vicarium Christi juxta illud Joannis X: *Fiet unum ovile et unus pastor;* tamen si contingit plures per schisma creari, seu nominari Pontifices summos uno et eodem tempore, non videtur saluti necessarium credere istum esse vel illum, sed alterum eorum, qui scilicet fuerit canonice assumptus; quis autem fuerit cano-

[1] Ext. in Ms. bibl. Val. lit. B. num. 12. p. 538. — [2] Surit. l. X. Annal. c. 49. — [3] Ibid. et judic. l. III. — [4] Extant. l. I. de schism. p. 136. — [5] Marian. l. XVIII, c. 11. — [6] Gaguin. in histor. Franc. l. IX. c. 101.

[1] Cariva. l. II. c. 26. Marian. l. XVIII. c. 11. — [2] Ibid. p. 92. — [3] Molanus in natal. SS. Belgii. Ferrarius in novo catal. II. Jul. Cratepol. de SS. German. et alii. — [4] Ciaccon. in VI. creatione pseudo. cardd. Clem. antip. celebrata. — [5] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 2. § 1.

(1) Litteras Joannis Aragoniæ regis, quibus Clementi VII favere se profitetur, ab annalista hic indicatas integras recitat Baluzius in Collect. Actor. Vet. ad Vitas papar. Aven. tom. II, num. 228, ex quibus discimus mensem et diem cœpti Barchinonensis Concilii, cujus mentio in ouperam Conciliorum Veneto-Labbeanam collectionem ex card. de Aguirre invecta est tom. XV col. 969. Has vero litteras in collectionem hanc suam referre conduxisset Veneto editori. Ex quibus datum fuisset lectoribus emendare levem lapsum Marianæ Rer. Hisp. l. 18, c. 11, qui secundum Clementem pronuntiatum fuisse scribit pridie nonas Februarii, cum sententia illa Barchinone die XXIV Februarii signata sit. Ex eisdem pariter emendandus Raynaldus, scribens Aragonios adhæsisse Clementi, quoadusque ab Œcumenica Synodo aliter dispositum fuisset. Nulla enim in litteris illis de Synodo Œcumenica mentio inducitur. MANSI.

nice electus, non tenetur quis scire, sicut nec jus canonicum, sed in hoc populi sequi possunt majores suos seu prælatos ». Porro adolescens adhuc erat circiter annorum septemdecim Petrus Lucemburgensis, atque inter Urbani adversarios educatus, unde is error non obfuit ejus sanctitati, præsertim cum in ea controversia Concilii Œcumenici sententiæ stare paratus esset, quem etiam errorem divino lumine collustratus in extremo vitæ actu facile damnare potuit: nec dissimile exemplum [1] hujus rei in Paschasio Romanæ Ecclesiæ diacono eximiæ sanctitatis viro visum est, qui cum Laurentium adversus Symmachum papam esset secutus, antequam animam efflaret, resipuit ac post mortem miraculis enituit, quamvis ad labem eam purgandam acerbiores pœnas tolerarit.

Claruisse porro Petrum Lucemburgensem pluribus post obitum miraculis ferunt [2], quæ sequentibus annis aucta fuere, quæ Philippus Burgundiæ dux anno MCDXXXVI ad Basilienses retulit [3], ac demum ann. MDXXVII. Cum de ejusdem Petri ingentibus miraculis, ac piorum ad illius sepulchrum celeberrimo concursu, ut divinam opem in præsentibus malis promererentur, relatum esset, sequenti sæculo ad Clementem VII a Francisco e Claromonte episcopo Tusculano cardinale, legato Avenionensi, idem Pontifex illius ossa in locum honorificentiorem transferri, pingi imaginem, eumdemque ut beatum in Ecclesia Cælestinorum Avenionensium coli permisit: de quo extat Diploma [4] XI Aprilis anno MDXXVII, Pontificatus anno IV consignatum. Meminit inter alios Petri Lucemburgensis Molanus [5] ex historia Lutzemburgica Ms. amplissimis hisce verbis: « Cum omni sanctitate polleret, crucem suam bajulando adeo Christi vestigia est insecutus, ut in extasi positus ipsum Jesum in cruce pendentem corporeis oculis in aere meruerit intueri. Migravit autem per mortem ad vitæ auctorem circa annum decimum octavum ætatis anno Domini MCCCLXXXVII, die secunda Julii, abstinentiis et disciplinis attritus: quinta autem die sepultus est Avenione in cæmeterio, ut ipse voluit, S. Michaelis, ubi nunc est monasterium fratrum Cælestinorum de Lucelburgo, in quo loco S. Petri meritis infra duos obitus sui annos nonaginta et sexaginta quatuor leguntur miracula contigisse. Extat porro de eo præclarum testimonium inter Acta Concilii Basileensis: scribit enim Philippus Burgundiæ et Brabantiæ dux, aliarumque ditionum Belgicarum dominus litteras ad Basileenses patres ex villa sua Bruxellensi, quibus rogat patres ut canonizent et elevent dignæ per sæcula memoriæ dominum Petrum de Lutzelburgo cardinalem suum consanguineum, quem ex meritis gloriosis, et tot miraculis velut inauditis, quibus quotidie coruscat, aliorum Christi confessorum collegio constat aggregari. Hoc etenim variis in Conciliis retroactis temporibus fuisse incœptum (Pisanum et Constantiense designantur), sed quibus mediis vel modis fuerit interruptum vel imperfectum remanserit, ignorare se asserit, fortassis autem præcipua causa fuit, quia cardinalatum a Clemente VII (scilicet antipapa), acceptavit ». Prædixisse illum ingentes Ecclesiæ labores impendere, referunt Ms. Diaria Hectoris Pignatelli [1]: cujus vaticinium secuti rerum exitus edocebunt. At de his satis: ad Urbanum redeamus.

12. *Urbanus Perusium intendit.* — Redactum est ad ejus imperium Tudertum hoc anno, quod superioribus annis schismaticis faverat, cujus cives a Luca tit. S. Sixti presbytero cardinale idem Pontifex censuris absolvi jussit, datis ad illum Lucæ IV non. Julii litteris [2]. Haud diu postea hæsit in ea urbe Pontifex, in qua cum novem mensibus, ut ex Theoderico e Niem et Gobelino superiori anno dictum est, substitisset, (eo enim Decembris mense profectum vidimus) Perusium adire decrevit, illatæ Angelo urbis præfecto Viterbiensium tyranno necis occasione, ut jura Ecclesiastica assereret, de qua perduellis viri inter schismatis auctores non infimi misera cæde, hæc Theodoricus e Niem [3]: « Interim Angelus præfectus Urbis per Romanos et quasdam gentes armigeras Urbani proditorie in civitate Viterbiensi, in qua tunc morabatur, vivus apprehensus, et minutis petiis in festo S. Michaelis mense Septembri sectus fuit, ita quod de ipsis petiis farcimina fieri potuissent ». Et infra: « Et qua quidem victoria Urbanus non modicum exhilaratus disposuit ulterius ire de Luca ad Perusiam civitatem ». Et paucis interjectis verbis: « Quo veniens circa festum S. Michaelis pæne per annum stetit ».

Contulisse quidem se Perusium Urbanum adulto anno ostendunt ejusdem litteræ adversus Nicolaum Ursinum Perusii editæ, quibus illum Ecclesiæ hostem pronuntiavit, populosque ipsi parere vetuit. « Quam infideliter, inquit [4], quamque dolose Cola de Ursinis erga nos et Ecclesiam Romanam novissime se habuerit et habeat, vestra devotio potuit audivisse. Nos autem perfidiam et dolositatem ejus, prout expedit, comprimere, et quæ de terris et locis ipsius Ecclesiæ vesanis ausibus occupavit, de illius manibus eripere intendentes, sufficientem gentem armorum eam ob rem ad partes illas de proximo transmittemus. Igitur fidelitatem vestram attente requirimus, vobis nihilominus præcipiendo mandantes, quatenus sicut charam nostram gratiam habetis, eidem Colæ ipsiusque sequacibus nullum auxilium præbeatis, etc. Dat. Perusii XIV kal. Decembris, Pontificatus nostri anno X ».

[1] S. Greg. dialog. l. XIV. c. 40. — [2] Clem. antip. Vitæ auctor. apud Bosq. et alii. — [3] Ext. ejus lit. in Append. Concil. Basil. tom. IV. Concil. ex edition. Binii. — [4] Extat apud Jacob. Sadolet et ex eo apud Ciaccon. in 2. creatione cardd. a Martin. V facta. — [5] Molan. in Natal. SS. Belg.

[1] Diar. Ms. Hect. Pignat. — [2] Urb. l. II. Ep. cur. p. 70. — [3] Theod. e Niem l. I. c. 66. Gobel. in æt. VI. c. 01. S. Ant. III par. tit. XXII. c. 2. § 3. — [4] Urb. VI. l. II. p. 117. Ep. cur.

Defectionis Nicolai causas affert S. Antoninus [1] hisce verbis : « Cum cardinalis Monupellanus Ursinus esset Viterbii vicarius pro Ecclesia, placuit Pontifici alium destinare vicarium : sed præfatus cardinalis populum commovit ad non admittendum illum, quo reverso Perusium, Urbanus de ejus repulsa non parum turbatus est : mittensque pro cardinale ipso, cum ad eum accederet, in via eum capi fecit et carceri mancipari. Propter hoc Cola Ursinus germanus dicti cardinalis in vindictam abstulit Narnium Ecclesiæ et Interamnam, prædæ eas exponens, qui tamen prius eas Ecclesiæ reacquisierat. Pontifex tamen subito missis copiis Narnium resumpsit consentiente populo, quamvis dictus Cola in arcem refugiens eam aliquo tempore retinuerit ». Demum cardinalem Manupelli, quem periculosissimam conjurationem Urbano aperuisse vidimus, vix multorum procerum precibus adductus idem Urbanus vinculis jussit absolvi.

13. *Scaligeri principatu depulsi.* — Excisus est hoc anno Scaligerorum Veronensium principatus [2] cum, debilitatis Antonii Scaligeri ob difficile cum Patavino bellum viribus, Joannes Galeatius Vicecomes in eum armorum molem effudisset, repentinoque impetu Veronam proditione occupasset. Evasit fuga ad Venetos Antoninus. Vicentia vero, quæ ex pactionibus fœderato Patavino cedere debuerat, in Galeatii potestatem redacta est : nec multo post Patavinus, qui cum Veronensi tam acre bellum gesserat, per illius ruinas contra se victori patefactum iter, abeundumque dominatu obstupuit. Insignem illam Scaligerorum cladem describit auctor Appendicis ad Ms. historiam Andreæ Dandali, additque hæc contractioribus verbis : « Die Veneris XVIII Octobris, festo videlicet S. Lucæ, anno MCCCLXXXVII », et infra : « Magnifica domus de la Scala longissima possessione civitatum Veronæ et Vicentiæ omniumque castrorum in momento extitit spoliata, eorum dominio domino comiti Virtutum totaliter remanente ».

14. *Sigismundus Ungariæ regno potitus.* — Excitata est Parisiis hoc anno gravissima controversia (1) inter Academiæ Parisiensis doctores et Dominicanos, cum Joannes e Montesono nonnullas propositiones, quibus B. Virginem conceptam in peccato originali contendebat, tuendas suscepisset; ex quo in Galliis magna Dominicanis ipsis conflata invidia est : rem vero gestam Clementis Vitæ scriptor pluribus enarrat [1].

Emersit feliciter hoc anno Hungaria a præteritis dissensionibus solerti Venetorum diligentia : nam Sigismundus apud Albam-Regalem solemni ritu Hungarico diademate ultima Martii die, quæ in Dominicam Palmarum incidit, est exornatus : qui postea sponsam reginam Mariam ex hostium manibus eripuit IV die Junii, cum Veneti Dalmatiæ oram classe diligenter cepissent, ne in Siciliam Citeriorem deveheretur; quæ describit auctor Appendicis ad historiam Andreæ Dandali [2], cui consentit subjectis verbis Paulus e Paulo Jadrensis in suo Ms. Diario communicato mihi a Joanne Lucio : « MCCCLXXXVII », inquit, « die IV mensis Junii de mane, serenissima princeps et domina nostra naturalis domina Maria regina Hungariæ liberata fuit a captivitate, et exivit de castro Novigrad, in quo detinebatur, et die Veneris sequenti ivi ad eam ad nonam, etc. »

15. *Lituani ad Christi fidem traducti opera Wladislai regis.* — Amplificata est eodem anno in Lituania religio, concurrentibus certatim ad Baptismi lavacrum populis, cæsisque serpentibus, quos ut numina colebant, succisis lucis, igne quem more Vestalium perpetuum asservabant exstincto, arisque profanis eversis, initi propterea ad idololatriam [3] exscindendam celeberrimi ab Vladislao rege conventus apud Vilnam, in quibus de fide Christi propaganda plura constituta, vetusque superstitio sacris ritibus commutata, de quibus Alexander Gaguinus hæc refert : « Rebus in Polonia recte constitutis, volens ne Lituania patria sua ulterius dæmonum cultui vacaret, comitia generalia Vilnæ Lituaniæ metropoli anno Domini MCCCLXXXVII, ad initium quadragenarii jejunii indixit; ad quas ingenti procerum et equitum Polonorum caterva stipatus una cum regina in Lituaniam se contulit, archiepiscopum Gneznensem, (nempe Bodzantam,) multos sacerdotes ac pios homines secum duxit. Semovitus quoque et Joannes Mazoviæ, Conradusque Olesniciæ duces eum comitati sunt. Convenerunt quoque Vilnam Skergelo Trocensium, Vitoldus Grodensium, Volodimirus Kioviensium, et Koributus Novogrodensium duces fratres principis, et infinita equitum peditumque multitudo. Ibi de religione

[1] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 2. § 13. — [2] Append. Ms. ad hist. Andr. Dand. hoc anno. Annales Cremon. eod ann S. Antonini III. par. tit. XXII c. 2. § 19. Bonif hist. Tarvis. l. X. et alii.

[1] Ms. Paul. de Paul. Jadrensis. — [2] App. Ms. ad histor. And. Dand. in Ant. Vener. — [3] Gag. in c. de prisc. relig. lit.

(1) Dissidium Parisiensis Academiæ in Dominicanos monachos hoc anno cœpit occasione sententiarum illarum, quas Joannes a Montesono, tunc primum inter magistros in Theologia, in Academiam receptus, disputandas suscepit. In invidiam sacri Ordinis Prædicatorum hæc redundarunt, non ita quod omnes Joannis hujus sententias viri ex Ordine illo doctissimi propugnarent. Verum cum ex ejus opinionibus quatuor SS. Virginis Conceptioni obsisterent, ea occasione in reliquos Dominicanos monachos popularis seditio concitata est, quam illi celebrato Conceptionis B. M. festo solemni, et silentio de ea controversia sibi religiose indicto, sedare utcumque tentarunt. Ita a tumultu cessatum; sed ab Academia diutius extorres viri ex eo Ordine religiosi facti sunt. Ad opiniones vero Joannis de Montesono, quod attinet, aliæ quidem summam Dei potentiam, aliæ vero Deum Verbum et hominem scholasticis cavillis impetebant. Censuram Theologicæ facultatis Parisiensis, qua singulas illas opiniones exponit et sugillat, Baluzius inter Acta vetera ad Vitas papar. Avenion. tom. II, num. 228 vulgavit.
MANSI.

Christiana populariter suscipienda, ac de exterminando cultu falsorum deorum, et omni superstitione diligenter actum, ipso rege maximam ei rei operam navante non solum hortando et præmiis alliciendo, sed etiam docendo, cum Polonici sacerdotes linguæ gentilis ignari essent. Porro gens barbara majorum suorum religiones ægre relinquebat; sed cum mandato regis ignis sacer exstinctus, templum araque ejus, unde oracula a sacerdote edebantur, eversum esset Vilnæ, ubi nunc divi Stanislai templum, necatique serpentes, et succisi luci arboresque sacræ, absque cujusquam læsione, Lituani admirantes stupidique dicebant : Quomodo dii nostri istis perversis Polonis Christianis hanc injuriam dissimulant, seque lædi scelestis manibus sinunt? Quod si hoc aliquis nostrum perpetraret, confestim ira deorum interiret. Sed cum Poloni præter opinionem barbarorum idola everterent, tum vero Lituani vanitate sua agnita alacriores ad principum suorum religionem facti sunt, plurimam ex his multitudinem rex, advectis ex Polonia pannis laneis albis, ad baptismum perduxit. Porro cum immensi laboris esset singulos sacro fonte tingere, nobilioribus tantum hic honor tributus est, reliquum vero vulgus turmatim distributum aqua sacra a sacerdotibus adspergebatur, unumque nomen singulis turmis tam virorum, quam mulierum in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti inditum erat : atque una die triginta millia barbarorum baptizati sunt, exceptis nobilioribus, et illis qui ante sacro fonte in Polonia lavati erant; atque ab eo tempore Lituani in fide Christi permanent ». His consentanea Michovias [1] et Cromerus [2] scribunt.

Donasse hoc anno Wladislaum Jagellonem congruis opibus Vilnensem et Medvicensem Ecclesias in Lituania, quibus episcopi in iis præficiendi dignitatem sustinerent, addit Jodocus [3] : « Anno, inquit, ab orbe redempto MCCCLXXXVII, cum maximo reipublicæ Christianæ bono priscis abjectis vanitatibus, ad Ecclesiæ Romanæ obedientiam optimi principis auctoritate inducta, (nimirum Lituania,) Vilnensem et Medvicensem episcopatus fundavit ». Meminit de condito ab Wladislao Vilnensi episcopatu Michovias [4], ac plures alias Ecclesias ad alendos sacerdotes, qui Lituanos fide Christiana excolerent, vectigalibus amplis locupletatas subdit. Consentit Michoviæ Cromerus, qui addit [5], Wladislaum in Lituanis ad fidem alliciendis, peragrandaque regione apostolum immortali regii nominis laude egisse, dum symbolum atque orationem Dominicam Lituanicis verbis exponebat, ac Evangelici interpretis loco sacerdotibus inserviebat, atque oratorem ad Urbanum Romanum Pontificem misisse, ut illi obsequia demisse addiceret : « Wladislaus rex, inquit, totum annum propagandæ in Lituania religioni Christianæ vacavit, plurimaque loca per se obivit. Dobrogostium vero Posnaniensium episcopum ad Urbanum Pontificem allegavit, eique se dicto audientem fore solemni regum Christianorum more promisit ». Confirmat superiora Stephanus Damalevicinius [1], additque Wladislaum pias leges pro fidei amplificatione sanxisse : « Tulit, inquit, ne Russis et Catholicis matrimonium inter se contrahere liceret, nisi Russus vel Russa a suis ad nostros, hoc est, a Græcis ad Latinos transiret : aliam item, qua bona Ecclesiastica omni onere, labore, pensione et jurisdictione principis et prophanorum quorumdam liberavit ». Exhibuisse etiam postea Wladislaum plura principis Christianæ pietatis sensu eximio delibuti exempla, testatur Æneas Sylvius [2], observatque, cum in agris equitaret, conspiceretque eminus templorum pinnas, solitum detecto flexoque capite divinum Numen adorare.

16. *Reliquiæ superstitionis et idololatriæ in Lituania aliisque gentibus Subpolaribus.* — Licet vero ita effloruerit apud Lituanos Catholica religio, non omnem penitus evulsam tum idololatriam fuisse ex eodem Ænea colligitur, ac remotiora præsertim ad Septentrionem loca flexu temporis Evangelica luce collustrata [3]; refert enim Hieronymum Praga oriundum eremitam Camaldulensem, pullulante Pragæ Hussitica hæresi, exscindendis idololatriæ reliquiis operam dedisse : « Tandem ad Synodum Basileensem vocatus a Juliano S. Angeli cardinale, cum de rebus Bohemicis ageretur, narrabat hic multa de Lituanis, quæ pæne incredibilia videbantur; audiebam ego ex aliis ejus dicta, nec movebar ut crederem : libuit audire hominem, atque ab ejus ore late cognoscere. Comites mei fuerunt Nicolaus Castellanus, qui tum cardinalis Juliani domum regebat, Bartholomæus Lutimanus archiepiscopi Mediolanensis scriba, et Petrus Voxetanus cardinalis Firmani secretarius, viri graves et docti. Hominem in cella sua trans Rhenum apud Carthusienses convenimus, cujus hæc narratio fuit : Primi quos adii ex Lithuanis serpentes colebant, paterfamilias suum quisque in angulo domus serpentem habuit, cui cibum dedit ac sacrificium fecit in fœno jacenti : hos Hieronymus jussit omnes interfici et in foro adductos publice cremari, inter quos unus inventus est major cæteris, quem sæpe admotus ignis consumere nullo pacto voluit.

« Post hos gentem reperit, quæ sacrum colebat ignem eumque perpetuum appellabat : sacerdotes templi materiam ne deficeret ministrabant. Hos super vita ægrotantium amici consulebant : illi noctu ad ignem accedebant, mane vero consulentibus responsa dantes, umbram ægroti ad ignem sacrum se vidisse aiebant, quæ cum se calefaceret signa vel mortis vel vitæ ostentasset,

[1] Mich. l. IV. c. 39. — [2] Cromer. l. XV. in princ. — [3] Jodoc. lud. in Wadisl. Jagel. — [4] Cromer. l. XVI. in princ. — [5] Mich. ibid.

[1] Stephan. Damalev. de archiep. Gnesznen. in Bozant. — [2] Æneas Silv. hist. de Europ. c. 25. — [3] Ibid. c. 26.

victurum ægrotum facies ostensa igni; contra si dorsum ostentasset, moriturum portendit: testari igitur et rebus suis consulere suadebant. Delusionem hanc esse Hieronymus ostendit, persuaso populo deleto templo ignem dissipavit, Christianos mores induxit. Profectus introrsus aliam gentem reperit, quæ solem colebat et malleum ferreum raræ magnitudinis singulari cultu venerabatur: interrogati sacerdotes quid ea sibi veneratio vellet, responderunt olim pluribus mensibus non fuisse visum solem, quem rex potentissimus captum reclusisset in carcere munitissimæ turris: signa zodiaci deinde opem tulisse soli, ingentique malleo perfregisse turrim, solemque liberatum hominibus restituisse; dignum itaque veneratu instrumentum esse, quo mortales lucem recepissent. Risit eorum simplicitatem Hieronymus, inanemque fabulam esse monstravit: solem vero et lunam et stellas creatas esse ostendit, quibus maxime Deus ornavit cælos, et ad utilitatem hominum perpetuo jussit igne lucere.

« Postremo alios populos adiit qui silvas dæmonibus consecratas venerabantur, et inter alias unam cultu digniorem putavere; prædicavit huic genti pluribus diebus fidei nostræ aperiens sacramenta; denique ut silvam succideret imperavit. Ubi populus eum securibus affuit, nemo erat qui sacrum lignum ferro contingere auderet; prior itaque Hieronymus assumpta bipenni excellentem quamdam arborem detruncavit: tum secuta multitudo alacri certamine alii ferris, alii dolabris, alii securibus silvam dejiciebant. Ventum erat ad medium nemoris ubi quercum vetustissimam et ante omnes arbores religione sacram et quam potissime sedem esse putabant percutere aliquandiu nullus præsumpsit: postremo, ut est alter altero audacior, increpans quidam socios, qui lignum rem insensatam percutere formidarent, elevata bipenni magno ictu eum arborem cædere arbitraretur, tibiam suam percussit, atque in terram semianimis cecidit. Attonita circum turba flere, conqueri, Hieronymum accusare, qui sacram Dei domum violari suasisset, neque jam quisquam erat, qui ferrum exercere auderet. Tum Hieronymus illusiones dæmonum esse affirmans, quæ deceptæ plebis oculos fascinarent, surgere quem cecidisse vulneratum diximus imperavit, et nulla in parte læsum ostendit; et mox ad arborem adacto ferro adjuvante multitudine ingens onus cum magno fragore prostravit, totumque nemus succidit.

« Erant in ea regione plures silvæ pari religione sacræ, ad quas dum Hieronymus amputandas pergit, mulierum ingens numerus plorans, atque ejulans Vitoldum adit, sacrum lucum succisum queritur, et domum Dei ademptam, in qua divinam opem petere consuessent; inde pluvias, inde soles obtinuisse; nescire jam quo in loco Deum quærant, cui domicilium abstulerint, esse aliquos minores lucos, in queis dii coli soleant, eos quoque delere Hieronymum velle, qui nova quædam sacra introducens patrium morem extirpet; rogare igitur atque obtestari, ne majorum religionum loca et cæremonias auferri sinat; sequuntur et viri mulieres, nec se ferre posse novum cultum asserunt: relinquere potius terram et patrios lares, quam religionem a majoribus acceptam dicunt. Motus ea re Vitoldus, veritusque populorum tumultum, Christo potius quam sibi deesse plebem voluit, revocatisque litteris quas præsidibus provinciarum dederat jubens parere Hieronymo hominem ex provincia decedere jussit. Hæc nobis Hieronymus constanti vultu nihil hæsitans, ac per juramentum affirmavit dignum fide, et gravitas sermonis et doctrina ostendit, et viri religio. Nos quæ accepimus immutata retulimus, veri periculum non assumimus, persuasi tamen et nos et comites ab eo recessimus ».

17. De iisdem Lituanorum erroribus, antequam fidem Christi amplecterentur, consentanea narrat Olaus Magnus [1] archiepiscopus Upsalensis, additque ejusmodi in arboribus et serpentibus adorandis superstitionis aliquas reliquias in Septentrionalibus oris abditis Norwegiæ et Wermelandiæ suo tempore perstitisse, subjicitque in Lituanorum et Moschovitarum finibus dæmonem tantam in eos, qui ad falsum numen non confugiunt, tyrannidem exercere, ut nisi statuæ, quæ publico itinere imposita est, et patria lingua *zlotababa*, id est, aurea vetula dicitur, placandæ illius causa munuscula, etiam si pilus aut flocus sit, viatores obtulerint, discrimen salutis patiantur.

Tradit [2] præterea gentes subpolares adhuc dæmonum superstitione irretitas teneri et lunam ac solem adorare, necnon pannum rubeum ob coloris cum sanguine similitudinem, ut configendarum sagittis ferarum peritia excellant: « Nec extrema, inquit, Septentrionis portio, quam plerique ob intensissima frigora inhabitabilem putant, immunis est a sacrilegis ritibus culturaque dæmoniorum, statuto eorum tempore impendendis: habent etenim gentes illæ silvestres, uti reliquæ orbis nationes, quæ videntur his civiliores, non exiles causas, quibus publicum errorem et mentitam in rebus etiam frivolis divinitatem quærant et tueantur. Solem igitur toto æstatis cursu eis lucentem adorant, gratias ei offerentes; quod lumen contra tenebras perpessus et calorem contra immensa frigora adducit ». Et infra: « Simili etiam ratione lunam adorant, quia hyeme remoto sole continue ejus utuntur lumine, quo propter interlunium deficiente sub lucidissimis stellis nivium candore clarius micantibus quæcumque negotia sua ut diurno tempore disponunt. Præterea gentes illæ subpolares stupidiore quodam errore dæmonum illuduntur, rubeum etenim pannum pertica vel hasta sursum appensum at-

[1] Olaus Magnus l. III. c. 1. — [2] Ibid. c. I.

tentis precationibus et cultiore ritu venerantur, divinam quamdam virtutem propter colorem rubeum animalium sanguini similem eidem inesse putantes. Similiter quia ejus inspectione arbitrantur se fortunatiores fore belluarum interemptores, earum sanguinem ebibentes ».

18. Cur vero submoti ad extremum Septentrionem populi nondum Evangelica luce collustrati essent, exquirens laudatus Upsalensis archiepiscopus [1], causas refert ad vastas solitudines inter eos et Christianos interjectas, quodque nulla incolant oppida, sed errent vagi in silvis, quare episcopi ad eos accedere non possint; penetrasse tamen ad finitimos aliquos sacerdotes, qui converterint ad Christum hujusmodi silvestres homines, de quibus, licet ducentorum milliarium intervallo dissitis, hæc memoratu digna tradit : « Qui Christiano ritui sese subdiderant obedientissimi reperiuntur, licet ob prædictam distantiam semel aut bis in anno suas visitant Ecclesias baptismales liberosque lactentes cophinis seu corbibus impositos post tergum ligatos secum baptizandos comportant, aliaque pondera et munera pellium præsertim pretiosarum sacerdoti loco decimarum distribuenda : sed non modo Bothniensium versus Septentrionem, verum etiam Vermorum versus Occidentem habitantium hæc distantia et incommoditas convertendorum hominum ad fidem est deploranda, et ob id rarissime presbyteri, sed nunquam antistites solitudines illas ob invia loca periculorum plenissima accedere possunt ».

19. *Petrus Pareshul apostata ex Ordine sancti Augustini.* — Hoc anno in Anglia Petrus Pareshul Ordinis Augustiniani Wicleffismi laqueis nimio libertatis amore implicitus persecutionis turbinem in Augustinianos sodales Londini profusis in eos e suggesto calumniis concitavit, ut refert Walsinghamus [1]. Additque Wicleffistas eumdem apostatam impulisse, ut famosum libellum horrendis calumniis refertum in Augustinianos ederet, atque S. Pauli Ecclesiæ Londinensis foribus affigeret : in quo universos etiam religiosos Ordines veluti a Christiana pietate abhorrentes et dæmonum nidos traduxit : « In principio », inquit Walsinghamus, « dicit semet de nido egressum diaboli, et per Dei gratiam de malis et impuris hominibus evasisse ad vitam perfectissimam ». Arguebant Wicleffistæ vitam religiosam imperfectionis, quorum argutiunculas commemorat ac refellit Thomas Waldensis [2]; subditque gravissimam a Wicleffistis persecutionem passos religiosos viros : sed multo postea crudeliorem in Bohemia, ubi religiosis ipsis dulce fuit jugulari, in exiliumve pelli, cum sæpe contrita malleis singula eorum membra fuissent, vel liquentia metalla ori infusa essent, de quibus suo loco. Porro ex memorati apostatæ Augustiniani insolentia triumphasse gaudio Wicleffisticæ sectæ coriphæos, calumniasque in religiosos viros fictas uti vera oracula late evulgasse, refert Walsinghamus [3], tum de sacerdote illius Wicleffista, qui in extremo vitæ actu sacra exhomologesi, quam antea impugnaverat, expiare crimina voluerit, nec potuerit, cum a socio Wicleffisticæ impietatis antesignano sit illusus, enarrat.

[1] Olaus Magnus l. 4. c. 18.

[1] Walsing. in Rich. II. — [2] Wald. tit. IX. de relegios. sacrament. c. 83. — [3] Walsing. in Rich. II.

URBANI VI ANNUS 11. — CHRISTI 1388.

1. *In Mauros Afros littora Italiæ et Græciæ infestantes sacra expeditio.* — Conversis in mutuas cædes Christianorum armis, infideles liberas furori habenas effudere: ad quorum reprimendas excursiones nonnulli pii Catholici anno Virginei partus octuagesimo octavo supra millesimum trecentesimum, Indictione undecima, maritimas copias instruxerunt: conspicati enim Afri ardentem bello Italiam, præcipueque Siculum regnum variis fessum calamitatibus, infestare nostra littora cœperunt, ac barbaro ferro conscindere reliquias, quæ e cruentis Christianorum telis evaserant. Constitutum propterea est decreto procerum Trinacriæ, qui impubere regina Maria Siciliæ insulam

moderabantur, ornare classem: quorum pium consilium, ut promoveret Urbanus, indulgentiarum præmia iis contulit, qui vel stipem in bellicum illum apparatum conferrent, vel militiam sacram in Mauros maritimos labores suscepturi profiterentur: qua de re datæ ad Maffiolum e Ragusino archiepiscopatu ad Messanensem traductum divulgandæ hæ litteræ [1].

2. « Venerabili fratri Maffiolo archiepiscopo Messanensi A. S. N.

« Dilecti filii nobiles viri Vitalis de Alagona comes Mistretæ, magister justitiarius et Manfredus de Claramonte admiratus regni Trinacriæ, quod juris et proprietatis Romanæ Ecclesiæ existit, necnon Guillelmus de Peralta Calatabilocte, ac Antonius de Vintimilio Gulizam comites, pie et provide attendentes, sicut accepimus quod Mauri aliique infideles nominis Christiani perpetui et immanissimi hostes littoris Africæ maritimam incolentes, cumulatis viribus cum navigiis et non parvo numero per mare hominum, hostiliter et piratice debacchantur, ac sæpius Christi fideles in mari aut littoribus captos, rebus et navigiis eorum in prædam direptis, in servitutem abducunt, plerisque tamen ipsorum nonnunquam crudeliter trucidatis aut pœnis diversis affectis, disposuerunt contra Mauros et infideles prædictos nonnullas galeas cum præsidio etiam quorumdam aliorum piorum Catholicorum in proximo sufficienter armare, et ad exterminium et confusionem Maurorum et infidelium prædictorum intendere toto posse; et ad in præsentiarum adhibent opem et operam efficaces adeo, ut in æstate proxima dispositionem ipsam in effectu, Deo duce, perducant. Adest et in oculis, ut ita dixerimus, quod quidam impii et nequam Christiani perditionis filio Roberto olim Basilicæ XII Apostolorum presbytero cardinali nunc antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominare præsumit, adhærentes, quos insimul congregavit iniquitas Neapolitanam et nonnulla alia civitates et loca regni Siciliæ et terræ citra pharum, quæ sunt etiam juris et proprietatis Ecclesiæ prælibatæ nefandis ausibus occuparunt, et ea detinent occupata, et ad ulteriora nituntur manus extendere violentas.

« Nos autem dispositionem magistri justitiarii, admirati et comitum prædictorum plurimum in Domino commendantes, et attendentes, quod etiam nostra singulariter interest et dispositionem ipsam adjuvare et conatus impiorum Christianorum hujusmodi reprimere, et cum propterea in iis agatur causa Dei, illam adjuvantes, et nostris spiritualibus et temporalibus præsidiis prosequi desiderantes, dignum censemus ac congruum, ut tam magistrum justitiarium, admiratum et comites prædictos, quam etiam cæteros proceres, magnates, et incolas dicti regni et alios Christi fideles ad prosecutionem tam pii operis diligentius excitemus, et eam ob rem causam ipsam devote prosequentes de thesauro sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ, et pretiosi sanguinis Domini nostri Jesu Christi et Apostolorum et martyrum, quorum præconiis gloriamur ditare, et spiritualium gratiarum muneribus confovere cupientes, ut omnibus proficiat ad salutem, et eamdem causam eo ferventius prosequantur, quo exinde majoris retributionis merita se speraverint adepturos, de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui contra prædictos hostes in personis et sumptibus propriis, necnon iis, qui in personis propriis, alienis tamen expensis, in prosecutione tam pii operis per tempus, de quo tibi expedire videbitur, laborabunt tam clericis, quam laicis; et insuper, qui suis duntaxat expensis juxta suarum exigentiam facultatum destinabunt, seu ad id a te deputandis sufficientia subsidia ministrabunt, ut pro eis destinari possint personæ ad ipsam prosecutionem idoneæ per dictum tempus moraturæ et laboraturæ, ibidem illam concedimus indulgentiam et veniam peccatorum, quæ concedi per Sedem Apostolicam proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium consuevit, et in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum: eos autem, qui non per integrum tempus hujusmodi, sed per ipsius temporis partem in hujusmodi Dei servitio laborabunt, juxta quantitatem laboris et devotionis affectum participes esse volumus indulgentiæ memoratæ, etc. Donavit etiam amplissima noxarum venia eos, qui in sacro bello morti occumberent, aut auxilia ferrent; necnon archiepiscopo Messanensi dedit mandata, ut in Trinacriæ Ecclesiis Pontificum edictum promulgaret, religiosamque militiam professuros crucis symbolo insigniret. Dat. Perusii XIV kal. Maii, Pontificatus nostri anno XI ».

3. Meminit S. Antoninus [1] de hac barbarorum in Siciliæ oram excursione, a quibus plures Christianos, in servitutem adductos queritur: « Circa infideles, inquit, qui dicuntur Mauri discurrentes per mare Siculum cum suis lignis ceperunt aliqua navigia Christianorum, quæ ad partes suas adducentes servos inventos vendiderunt in eis ». Addit sanctus auctor, nonnullis interjectis, confectam a Christianis expeditionem in Afros (1), ac pluribus

[1] Lib. II. p. 160.

[1] S. Antonin. III. p. tit. XXII. c. 2. § 15

(1) Christianorum in Barbaros Tunetanos expeditio hoc anno cœpta non satis diligenter in Annalibus exponitur. Ita ergo rem totam narrat Annalium Genuensium scriptor hujus ætatis Georgius Stella. Barbarorum classe Genuensium navigia infestante, Genuenses injuriam ulturi triremes XIII armarunt, quibus triremes tres adjecit Manfredus de Claromonte, magnus regni Trinacriæ admiratus, seu classis præfectus. His omnibus accesserunt Siculi et Pisani triremibus quinque. Ita instructa classis sub imperio Raphaelis Adurni in Barbaros directa

cæsis Gerbarum insulam objacentem Africæ a comite Manfredo Claromontio partam; idemque confirmant Diaria Hectoris Pignatelli [1], dum tradunt quarta Junii die tredecim Genuensium triremes, duas Pisanorum, et alias plures naves conductas a Manfredo Claromontio littus Neapolitanum legisse, et decima octava Augusti adepta victoria, rediisse. Porro sequenti anno ab Urbano expetiisse Manfredum, ut beneficentia auctoritateque Sedis Apostolicæ Gerbarum imperium teneret, videbimus. Quod vero de Genuensium et Venetorum expeditione addit S. Antoninus, facile nonnullæ subsidiariæ eorum naves Siculis se conjungere potuere. De amplissima alia expeditione contra Mauros a Genuensibus, Venetis, Gallis Anglisque ad reprimendas eorum excursiones gesta, Tunetoque obsesso inferius mentio recurret.

Nec modo per prædictas Christianas oras maritimas arma circumferre cœperant Afri, sed majori longe furore Græciam ferro, igni, cruore fœdabant Turcæ, nostrosque in servitutem abducebant: « Tum etiam », inquit S. Antoninus [2], Amorathabay unus ex infidelibus principibus, inimicus Christianorum, invasit Albaniam et regionem devastavit ». Nec solum Macedoniam, verum alias oras, quas Latini Catholici, schismaticive Græci incolebant, dira vastitate vexabant: ad quorum irruptiones frænandas Urbanus [3] pium fidelium ardorem propositis indulgentiis ad sacrum bellum accendit:

4. « Venerabili fratri Angelo episcopo Castellano, fructuum et proventuum cameræ Apostolicæ in nonnullis partibus debitorum collectori.

In tantum rabies efferata Phrygum, qui Teucri, alias Turchi nuncupantur, nominis Christiani perpetuorum et immanissimorum hostium, intumuit, et peccatis exigentibus invalescit, ut partes Romaniæ illis finitimas, quas multi Christiani aut Græci incolunt, terra marique invadant et ad posse depopulentur et destruant ac subjiciant suæ miseræ servituti: et nisi cum Dei adjutorio et fidelium præsidiis potenter resistatur eisdem, valde timendum est ne ad ulteriora manus violentas extendant in Christianitatis maximum detrimentum. Nos autem super iis pio et paterno condolentes affectu, et quantum præsentialiter rerum conditio patitur, utiliter providere volentes deliberavimus, si modo per Christi fideles in hoc utcumque juvemur, in loco de Venetiis Castellanæ diœcesis duas galeas sufficienter armare, et contra hujusmodi Phryges in subsidium fidelium in proximo destinare. Et quia hic agitur causa Dei, expediens ac necessarium videtur, ut ad hoc Christi fidelium præsidium imploremus, et propterea hujusmodi pium negotium devote prosequentes de thesauro sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ, pretiosi sanguinis Domini nostri Jesu Christi, et Apostolorum ac martyrum, quorum patrociniis gloriamur, ditare et spiritualium gratiarum muneribus confovere cupientes, ut omnibus proficiat ad salutem, et eamdem causam eo frequentius prosequantur, quo exinde majoris retributionis merita se speraverint adepturos, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisi, omnibus vere pœnitentibus et confessis qui contra prædictos hostes in personis et sumptibus propriis, necnon iis, qui in personis propriis, alienis tamen expensis, in prosecutione tam pii operis per tempus, de quo tibi expedire videbitur, laborabunt, tam clericis quam laicis, et iis insuper, qui suis duntaxat expensis juxta suarum exigentiam facultatum destinabunt, seu ad id a te deputandis sufficientia subsidia ministrabant, et pro eis destinari possint personæ ad ipsam prosecutionem idoneæ per dictum tempus moraturæ et laboraturæ ibidem, illam concedimus indulgentiam et veniam peccatorum, quæ concedi per Sedem Apostolicam proficiscentibus in Terræ-Sanctæ subsidium consuevit ». Commissa etiam fuere imperia episcopo Castellano, ut Pontificium Diploma pro sacra concione in Veneto imperio, inque Ferrariensi toparchia exponere, fidelesque ad bellicos labores adversum Turcas suscipiendos incitare curaret. « Datum Perusii XIV kal. Maii, Pontificatus nostri anno XI ».

5. *Gliscentibus factionibus in regno Siciliæ, illud sibi Urbanus recuperare tentat, bellicumque apparatum jubet.* — Auctam hoc eodem anno in Græcia Venetorum ditionem, atque Argon et Neapolim a Maria illius principatus hærede comparatas pretio, refert auctor [1] Appendicis Ms. ad historiam Andreæ Dandali, cum grave periculum immineret, ne eæ urbes in Turcarum tyrannidem redigerentur. Qui etiam narrat [1] eodem anno Joannem Galeatium (1) comitem Virtutum Mediolanensem principem, ac Venetos armorum socie-

[1] Ms. Diar. Neap. — [2] S. Anton. sup. § Hist. Musulm. l. v. in Amurate I. — [3] Urb. l. II. Ep. cur. p. 64.

[1] Append. Ms. ad hist. And. Dand. in Andrea Dand. — [2] Ibid. et Petr. Marcell. in Anton. Vener. Bonif. hist. Tarvis. l. X. sub fin. et init. c 11. Bernard. Corius. hist. Med. par. II.

Gerbarum insulam illis eripuit, et Manfredo concessit, qui sua pecunia triremibus Genuensium larga stipendia solvit. Ita confecta expeditio. Sequenti vero anno iterum comparatæ a Genuensibus in Barbaros triremes XL, Joanne centurione præfecto, eidemque classi post annum *anno sequente*, id est anno MCCCXC, accessit navium viginti manus, quibus dux Borbonius, regis Galliarum avunculus, voluntarius miles, ut et voluntarii quidam Angli ferebantur. Quid tunc actum fuerit discas ex Annalibus ad an. MCCCXC, 21. MANSI.

(1) Vera quidem scribit annalista de fœdere hoc anno inito a Joanne Galeatio cum Venetis; adde et cum Gonzaga Mantuæ principe, cum Francisco Estensi Ferrariæ domino aliisque, teste annalista Mediolanensi ad hunc annum. Bellum hoc cœpit Julio mense, cui sustinendo imparem se intelligens Franciscus Carrariensis Patavii dominus, principatu sponte cessit, filio sibi cognomine substituto. Quæ principis

tatem adversus Franciscum Carrariam, qui Venetam rempublicam diuturno vexabat bello coivisse, atque ex fœdere, ita illius principatum inter se partitos, ut Tarvisium et Ceneta cum cæteris minoris famæ oppidis finitimis Venetæ ditioni adjungerentur, Patavium ac Feltrum in Mediolanensis concederent potestatem. Perstringit Carrarienses laudatus auctor hac sententia : « Dici merito potest : *Dispersit superbos mente cordis sui ;* pater enim et filius de Carraria optaverunt destructionem domini Antonii de la Scala, ipsimet cito inciderunt in eam ». Quod ad reliqua Italica bella attinet ; funesta erat species Neapolitani regni, quod hinc Ludovici Andegavensis, hinc Ladislai pueri, hinc Urbani partium studiosi inter se ferro flammaque partiebantur [1]. Andegavensis quidem factio oppressam tenebat Neapolim, cui Monioia prorex ab antipapa missus præerat ; quare Thomas Sanseverinas et Otho Brunsvicensis, qui eam urbem Andegavensi subjecerant, præmiorum exspectatione illusi iras conceperant. Et quidem Otho, ut refert Gobelinus [2], in Ladislai partes se conjecerat, spe nimirum allectus nuptiarum reginæ Margaretæ : atque hoc ineunte anno Neapolim inductum sperare cum copiis est, sed a Monioia propulsatus in Tarentinum principatum, ubi postea obiit, se recepit.

6. Urbanus vero in sententia sua perstans de Ladislao regno deturbando, quamvis inde schismaticorum res admodum se efferrent, Neapolitanum regnum ad Sedem Apostolicam devolutum contendebat, ac Nicolaum comitem Catanzarii Calabriæ præfecit, ut provinciam ipsam Romanæ Ecclesiæ nomine administraret : qua de re subjectæ extant litteræ [3] :

« Nicolao comiti Catanzarii provinciæ ducatus nostri Calabriæ, necnon comitatuum et castrorum, terrarum et aliorum ad nos et Romanam Ecclesiam pertinentium, in dicto ducatu consistentium, pro nobis et eadem Ecclesia justitiario, et in temporalibus vicario, etc.

« Licet ad universas mundi regiones nostræ vigilantiæ creditas Apostolicæ sollicitudinis aciem extendamus, provincia tamen ducatus Calabriæ et ipsius civitates, castra, terras et loca, quæ de regno nostræ Siciliæ, quod ad manum nostram tenemus, donec de ipso aliud duxerimus disponendum, existunt, et ipsorum populos universos præcordialius intuemur, et super eorum felicibus regimine ac statu pacifico et tranquillo affectionibus specialibus providere. De tuis igitur fidelitate, puritate ac virtutibus plurimum in Domino confidentes, te dictorum provinciæ, ducatus, civitatum, castrorum, terrarum etiam demanialium, et locorum aliorum justitiarium et vicarium in temporalibus, usque ad nostrum beneplacitum auctoritate Apostolica tenore præsentium facimus, constituimus et etiam deputamus, tibi exercendi in provincia, ducatu, civitatibus, castris, terris et locis prædictis, et in eis ordinandi, statuendi, mandandi, præcipiendi, exsequendi ac faciendi et secundum formam constitutionum et consuetudinum provinciæ ducatus ejusdem omnia et singula, quæ ad honorem nostrum et dictæ Romanæ Ecclesiæ ac tranquillum et prosperum statum incolarum et habitatorum provinciæ ducatus, civitatum, castrorum et terrarum prædictarum videris expedire, et quæ ad hujusmodi justitiaratus et vicariatus officium pertinent, quæ consuetudine vel de jure, alienatione tamen bonorum immobilium et pretiosorum mobilium, omniumque jurisdictionum, jurium et pertinentiarum provinciæ, ducatus, civitatum, castrorum, terrarum et locorum eorumdem tibi penitus interdicta, contradictores quoque per temporalem districtionem auctoritate nostra appellatione postposita compescendi, potestatem et facultatem plenam liberam et tenore præsentium concedentes, etc. Datum Perusii kal. Maii, Pontificatus nostri anno XI ».

7. Intentus præterea Urbanus comparandis auxiliis veluti regni Neapolitani ad se devoluti rex, e Trinacria sibi decem triremes egregie instructas, et centum equites submitti ad Neapolitanum regnum sibi asserendum contra Ludovicum et Ladislaum invasores Romanæ Ecclesiæ poposcit ; cum ex veteribus fœderis Tabulis Fredericus rex Trinacriæ se obstrinxisset ad ea subsidia laboranti bello difficili regno Neapolitano mittenda : ac ne ambigi posset Mariam ac Martinum reges, quos hoc anno Panormi exceptos liberas regni habenas suscepisse ferunt [1], ad deferendum id obsequium eos teneri, Urbanus subjectum Diploma [2] edidit :

« Urbanus episcopus, servus servorum Dei, ad futuram rei memoriam.

« Olim cum tam inter quondam Frederici de Aragonia et Joannæ olim reginæ Siciliæ progenitores, quam eosdem Fridericum et Joannam adhærentes eisdem gravis fuisset dissensionis materia suscitata, ipsi Fridericus et Joanna pacis interveniente tractatu super dissentionibus hujusmodi

[1] Summont. hist. Neap. l. IV. c. 2. — [2] Gobelin. in Cosmodr. æt. VI. c. 81. et Hector. Pignat. in. Ms. Diar. Neap. — [3] Urban. l. II. p. 175.

[1] Fazell. poster. de cad. l. IX. c. 7. — [2] Ext. apud Bonif. IX. l. X. p. 148.

abdicatio die XXIV Novembris facta est teste annalista Mediolanensi rer. Italicar. tom. XVI ad hunc annum. Rebus tamen in Carrarienses ita pessime constitutis, urbem tamen Patavium nonnisi sequenti anno MCCCLXXXIX, die XXIII Novembris victoribus cedere coacti sunt, ut fuse narrat Galeatius Gatarus, qui Patavinam historiam vernaculo sermone vulgatam Rer. Italic. tom. XVII per hos annos scribebat. Vide p. 673. Porro hunc in caput suum turbinem induxit Franciscus senior Carrariensis, quod Vicentinam urbem a Galeatio occupatam poscebat, tum et in suis litteris ad principes Europæ missis Galeatii famam traduxerat. Quæ igitur de Carrariensi solio deturbato notat annalista, ad annum sequentem revocanda sunt.
MANSI.

sub certis capitulis tempore felicis recordationis Gregorii papæ XI, prædecessoris nostri inter cætera concordarunt, videlicet quod dictus Fredericus et successores ipsius utriusque sexus descendentes ex eo succedentes in regno Trinacriæ præfatæ Joannæ, quæ tunc regina Siciliæ, quod juris et proprietatis Ecclesiæ Romanæ existit, et quod nunc ad manum nostram tenemus in feudum tenebat, et successoribus ipsius Joannæ in regno Siciliæ prædictæ servitium decem galearum et centum militum præstare anno quolibet tempore notabilis invasionis ipsius regni Siciliæ teneretur, et quod, si dubium oriri contingeret, quæ censeri deberet notabilis invasio, staretur simplici dicto dicti prædecessoris vel Romani Pontificis, qui foret pro tempore etiam parte non vocata : quem quidem pacis tractatum idem prædecessor confirmavit, prout in dicti prædecessoris inde confectis litteris plenius continetur.

« Cum autem regnum ipsum Siciliæ ad Ecclesiam præfatam redierit, ipsumque, ut præfertur, ad manus nostras teneamus, hujusmodi servitia, quæ dictæ Joannæ præstare tenebantur, nobis et successoribus nostris, nisi de ipso regno Siciliæ aliter dispositum fuerit, debeat exhibere ; et sicut evidentia facti demonstrat, prædictum regnum Siciliæ nedum per vicinos vel Catholicos, sed per exteriores et schismaticos ac hæreticos ad præsens de facto sit invasum, ita quod notabilem fore invasionem hujusmodi quodammodo necessarium non esset declarare; nos tamen, ne quis an hujusmodi notabilis sit invasio valeat hæsitare, hujusmodi invasionem dicti regni Siciliæ fore notabilem, hujusmodique servitia nobis qui, ut præfertur, regnum ipsum ad manum nostram tenemus, exhiberi debere tenore præsentium declaramus. Nulli ergo, etc. Dat. Perusii IV kal. Maii, Pontificatus nostri anno XI ». Periit postea temporum calamitate harum litterarum autographum, ad cujus sarciendam jacturam Bonifacius IX illarum exemplum in Sicilia exscribi afferrique jussit, quibus eamdem auctoritatem fidemque ac prioribus conciliavit. Adscripta est illius Diplomati dies IX kal. Julii, Pontificatus anno XI ».

8. *Urbanus Romam redit.* — Cæterum cum præsentia sua regnum ex geminæ Ladislai et Ludovici factionis manibus vindicandum speraret Urbanus, eo se conferre est meditatus, ut narrat Theodoricus e Niem [1], subditque cum decimo milliario abesset Perusio, cespitante mulo cui insidebat, in terram præcipiti casu dejectum, variisque partibus corporis læsum rheda Tibur delatum ; atque interea obvios occurrisse plures Romanos eumque multis officiis et precibus rogasse, ut in Urbem rediret ; sed ipsum Ferentinum Campaniæ civitatem perrexisse : poscente autem stipendia milite, nec præ inopia ærarii impetrante, ab iis desertum coactumque Romam reverti. Confirmat S. Antoninus [1] ob subortum militum dissidium Urbanum Neapolitanam expeditionem intermisisse : « Anno, inquit, Domini MCCCLXXXVIII, mense Augusti, Urbanus recessit a Perusio cum copiis Anglorum, ut pergeret Neapolim ad capiendam civitatem : sed cum esset juxta Narnium orta est dissensio inter capitaneos stipendiariorum, nam multi eorum jam conducti a Florentinis noluerunt eo progredi, sed fidem servare, quibus se obligaverant : remanseruntque cum Pontifice ducenti equites, cum quibus profectus usque Ferentiam civitatem Campaniæ, et non multo post reversus est ad Urbem ».

Adscribit Gobelinus [2] reditus in Urbem causam fixæ divinæ providentiæ voluntati, quam cælesti prodigio ostensam, refert his verbis : « Intendebat iterum ad regnum Siciliæ gressus dirigere, quoniam Romam ire voluntatis suæ omnino non erat : sed venit ad eum quidam eremita, dicens ei : Velis nolis, Romam ibis, et ibidem morieris ; unde post hoc quadam nocte voluntate mutata Romam se transferre decrevit. Cumque versus Romam flecteret iter, visa est imago sancti Petri in ea forma, quæ excisa est de petra stans ante porticum Basilicæ ejusdem Romæ, ipsi papæ et quibusdam aliis in aere quasi viam, quæ versus Urbem protendit ostendens ; et papa præcepit eis, qui hoc secum viderant, ne cuiquam revelarent : et post obitum ejus episcopus Tarentinus confessor suus sermonem faciens hoc miraculum publice prædicavit. Cum igitur Urbi appropinquavit, Romanos obviam habuit cum magna solemnitate, et multis in campo tractatibus cum eo habitis, Romam cum honore magno regressus est ». Albertus Crantzius eadem refert [3], ex eodem Gobelino, ex quo plura excerpsisse videtur.

9. Suscipienda hic est divina providentia, quæ Urbanum Neapolitanam expeditionem meditantem, ac brevi moriturum ad Urbem revocarit, ne in sufficiendo illi successore novæ turbæ, quæ fideles ambiguis controversiis implicarent excitarentur. Reversus vero in Urbem, elidendisque schismaticorum consiliis intentus, datis ex ea litteris VII kal. Decembris, Colonien em archiepiscopum, ac suffraganeos episcopos propositis indulgentiis subsidiarias copias in Willelmum ducem Gueldriæ et adversus antipapæ sectatores comparare jussit [4]. Interim adversus eum instruebat bellum Carolus Francorum rex [5] magno terrore in Brabantinorum auxilium, quos dux fuderat, excitus ; adversus quem Angliæ æmuli Flandrique fœderati suppetias tulerunt. Germanos etiam et Leodienses ducis partes amplexos, atque irrumpenti Gallico exercitui gravissima damna ab hoste inflicta meminit Clementis antipapæ Vitæ scriptor [6] : compositis vero dein rebus ab armis

[1] Theod. e Niem l. I. c. 69.

[1] S. Antonin. III. par. tit. XXII. c. 2. § 14. — [2] Gobel. in Cosmodr. æt. VI. c. 81. — [3] Crantzius metropol. l. X. c. 20. — [4] Apud Bonif. l. XI. p. 237. — [5] Walsing. in Rich. II. Meger. hist. Fland. l. XIV. in Margar. Malean. — [6] Clem. antip. Vitæ script. apud Bosq.

utrinque discessum, ex qua expeditione, cum rex Carolus rediret, Rhemosque pervenisset, qui antea patruorum tutorum auctoritate publicam rem gesserat, liberas regni habenas arripuisse, omnemque regiam potestatem ad se revocasse addit auctor.

10. *Conversio Judæorum.* — Hoc tempore divina misericordia plures Judæos cælesti luce collustravit, qui ex longinquis regionibus in Italiam, ut Baptismatis sacris initiarentur se contulerant, quos Urbanus a Cumano episcopo divinis sacramentis lustrari ac confirmari jussit[1]:

« Venerabili fratri Beltramo episcopo Cumano, etc.

« Sacrosancta Romana ac universalis Ecclesia etiam pro perfidis Judæis ad omnipotentem sempiternumque Deum, qui et Judaicam perfidiam a sua misericordia non repellit, sæpissime preces fundit, ut auferat velamen de cordibus eorum, ut et ipsi agnoscant Jesum Christum Dominum nostrum : et sicut ad plurium ex eis conversionem preces hujusmodi retroactis temporibus profuere nonnunquam, ita etiam novissimis diebus adeo efficaces existunt, ut nonnulli ex ipsis Judæis de diversis partibus ad partes Italiæ accedentes, priorum errorum obcæcatione derelicta, et antiquis propulsis tenebris, prout fidedignorum relatione cum ingenti spiritus jucunditate percepimus, veræ veritatis luce, quæ Christus est, summis desideriis cupiunt illustrari : et in signum non fictæ, sed sinceræ conversionis eorum pro subsidio Terræ-Sanctæ, et ejusdem sanctæ matris Ecclesiæ per schismaticos multipliciter lacessitæ in remissionem peccatorum eorum de bonis quæ habent, libere non parvam pecuniarum offerunt quantitatem ». Et infra : « Fraternitati tuæ per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus præfatos Judæos, si tuis et aliorum, quos ad id elegeris, sacris monitis et consiliis persuasi id pure, simpliciter et sincere petierint ac erroribus pristinis in debita forma abrenuntiaverint, auctoritate Apostolica juxta ritum et formam ejusdem Romanæ Ecclesiæ in talibus consuetos baptizare, et eis Confirmationis sacramentum conferre procures, etc. Datum Romæ apud S. Petrum XIII kal. Decembris, Pontificatus nostri anno XI ».

11. *Albertus Sueciæ rex, in odium subditorum lapsus.* — Hoc anno cum Albertus Sueciæ rex subditorum odia ob acerbitatem contraxisset, oppignorata Prussiæ equitibus pro ingenti auri vi Gothardia, dum Norwegiæ et Daniæ reginæ principum, quos conduxerat magnis stipendiis, potentia fretus, bellum indicit propagandi regni spe, in acie captus cum filio et fœderatis, regnum et libertatem amisit, ut refert Olaus Magnus[2] his verbis : « Albertus (nimirum Suecorum et Gothorum rex), cum domestica et periculosa discordia laboraret, essetque omnibus opibus penitus exhaustus permisit sibi à suis imprudentissimis consiliariis persuaderi, ut potentissimæ reginæ Margaretæ, quæ jam Danicum regnum Norvegiano conjunxerat, bellum indiceret ». Et infra : « Inter cæteros principes, qui se in ejus militiam contulerant, fuere dux Stagardiæ, comes Rapinensis et comes Holsatæ, quorum auxilio subnixus putabat se de omnibus inimicis suis etiam potentissimis triumphum reportare posse : sed deerat ei favor et auxilium propriorum subditorum, quorum virtute omnes adversarias virtutes procul dubio facile superasset : proinde experiri cogebatur longe aliud ad principum felicitatem requiri, quam magnifica assentatorum verba in conclavi audire. Cum enim annus a nato Christo MCCCLXXXVIII ageretur, prævalidum exercitum ex Suecia in Westrigothiam deduxit : sed non dormierunt illi, contra quos tanta vis auri et argenti in militare stipendium erogabatur ; Margareta enim fœmineo sexui virilem animum inserens nullas prudentiæ partes ad imminens bellum prospere agendum necessarias omisit ». Et infra : « Atrox et cruentum ac pertinacissimum in Falonia Westrogothorum terra in die Matthæi Apostoli uterque exercitus devenit, certatumque est diu et acriter, donec victoria relictis Alberti partibus ad reginam inclinaretur : tum ipse rex cum Henrico filio et cæteris principibus, quos secum in pugnam duxerat, captivatur, et ad reginam in arcem Bohuss, quæ est inter Westrogothos et Norwegianos limitanea deportatus, arctæ custodiæ per totum sequens septennium una cum filio mancipatur, etc. ».

12. *Wicleffi et sociorum scripta incendi jussa.* — Eodem anno Richardus Angliæ rex egregium specimen religionis edidit, dum solemni edicto omnia scripta Joannis Wicleffi, Nicolai Herefordii et Joannis Aston antesignanorum Wicleffisticæ hæreseos flammis aboleri jussit. Consignatum est edictum[1] regium hac temporis nota : « Apud Westmonasterium XXIII die Maii, anno regni nostri XI ». Invalescebat Wicleffi hæresis in Anglia, cum draconem ardentem in pluribus locis visum narrat Henricus Knygtonius[2], ac simul errores, qui passim ab impiis spargebantur recenset : « Mense, inquit, Aprilis draco ardens visus est in multis locis per Angliam. Adhuc iis diebus florescunt et increscunt Wicleffiani, qui et Lollardi dicti sunt, et erroribus suis abundant et indicibiliter in iis virescunt, nec in eis adhuc erubescunt, sed tamen impetuositate clamosa aliqualicumque tabescunt, insuper novos errores antiquis immiscent. Quidam etiam eorum ad parliamentum submoventur, opprobria etiam et objurgationes multiplices in parliamento et domi inter proximos passim patiuntur, nec adhuc ab incæptis

[1] Urb. l. II. p. 236. — [2] Olaus Magnus l. II. c. 24.

[1] Ext. apud Henr. de Knyg. canon. Lecestr. de event. Angl. l. V. — [2] Ibid.

desistunt; sed tamen errores suos et opiniones ubique prudentius solito indefesse evomunt, et eis addunt, quorum quidam hic inferuntur, quidam quoque supra notati hic iterum recitantur.

13. « Opinio I. Quod papa modernus Urbanus VI non gerit vices beati Petri in terris, sed est filius antichristi; nec erat verus papa a tempore S. Silvestri. II. Item quod papa non potest concedere aliquas indulgentias, nec episcopi quicumque; et quod omnes confidentes in hujusmodi indulgentiis sunt maledicti. III. Item quod papa non potest condere canones decretales seu Constitutiones, et si quos condiderit, nullus tenetur eos observare. IV. Item quod sola cordis contritione deletur omne peccatum absque oris confessione, nec requiritur oris confessio, etiam ubi copia sacerdotum haberi poterit. V. Item quod imagines Crucifixi, beatæ Virginis aliorumque sanctorum nullo modo sunt venerandæ; imo ipsas vel picturas aliquas quomodolibet venerantes peccant et idololatriam committunt; et quod Deus non facit aliqua miracula per illas, et quod omnes facientes peregrinationes ad ipsas, vel eas aliquo modo adorantes, lumen vel alias devotiones coram ipsis imaginibus exhibentes, sunt maledicti. VI. Item quod non tenet neque ligat excommunicatio papæ vel episcopi. VII. Item quod non est supplicandum sanctis orare pro viventibus, nec dicenda est lætania; affirmant enim Deum omnia facere, ipsos nil facere posse quos sanctos vocamus, sed multos eorum prædicant esse in inferno quorum festa celebrantur. VIII. Item quod non est decimandum rectori existenti in mortali peccato, nec oblationes aut donationes pecuniales sunt faciendæ in purificationibus mulierum, nec in celebrationibus missarum pro defunctis. IX. Item quod presbyteri et diaconi quicumque tenentur et debent populo publice prædicare ratione ordinis suscepti, licet populum non habeant, nec curam animarum. X. Item quod papa, cardinales, archiepiscopi, episcopi, archidiaconi, decani, officiales, utique personæ majores Ecclesiæ sunt maledicti. XI. Item quod nullus intrabit regnum cælorum nisi omnibus renuntiaverit ea dando pauperibus, solum Deum sequendo modo ipsorum. XII. Item quod vir vel mulier offerendo sacerdoti denarium petendo pro ipso missam celebrari, tam ille quam sacerdos sic recipiens, sunt maledicti. XIII. Item quod omnia inter clericos debent esse communia. XIV. Item quod est contra sacram Scripturam, quod clerici habeant possessiones temporales. XV. Item quod divina officia non sunt cantanda cum nota et quod Deus non delectatur in hujusmodi cantu. XVI. Item quod non licet aliquo modo jurare. XVII. Item quod illud, quod fuit panis ante consecrationem in Sacramento altaris, post consecrationem non est Corpus Christi, sed signum rei, non ipsa res. XVIII. Item quod quilibet presbyter existens in peccato mortali non conficit, neque baptizat, nec confert aliquod sacramentum. XIX. Item quod non potius est orandum in Ecclesia, quam alibi. XX. Item quod festa sanctorum, scilicet Stephani, Laurentii, Margaritæ, Catharinæ et aliorum sanctorum non sunt colenda neque celebranda, eo quod nescitur, ut dicunt, utrum sunt damnati vel non; nec credendum est, neque standum eorum canonizationi et approbationi dictorum sanctorum factæ per curiam Romanam in hac parte. XXI. Item quod sancta Trinitas nullo modo est figuranda, formanda, nec depingenda in ea forma, qua communiter depingitur per totam Ecclesiam. XXII. Item quod nullus rector vel vicarius aut prælatus aliquis excusatur a personali residentia facienda in suis beneficiis commorando in obsequiis episcoporum, archiepiscopi seu papæ. XXIII. Item non licet presbytero locare operas suas. XXIV. Item quod rectores et vicarii non celebrantes nec ministrantes sacramenta Ecclesiastica etiam removendi, et alii loco eorum instituendi, quia indigni sunt et dissipatores bonorum Ecclesiæ. XXV. Item quod viri Ecclesiastici non deberent cum validis incedere equis, nec uti tantis jocalibus, vestibus pretiosis aut prendiis delicatis; sed omnibus renuntiare et dare ea pauperibus, pedibusque incedentes, accipientesque baculos in manibus, formam pauperum suscipientes aliis dando exempla per conversationem ».

URBANI VI ANNUS 12. — CHRISTI 1389.

1. *Annus jubileus ad triginta trium annorum cursum redactus.* — Anno Christi millesimo trecentesimo octogesimo nono, Indictione duodecima, Urbanus plura ad augendam fidelium pietatem, sacrorumque amplificandam dignitatem sanxit : hisque præclare gestis extremum Pontificatum religiose clausit insignivitque : de quibus Gobelinus Persona [1] historiæ Monumentis hæc consignavit : « Dominus Urbanus anno Pontificatus sui XI, Nativitatis Domini MCCCLXXXIX, tertio idus Aprilis, tria memorabilia insignia constituit. Primum fuit, quod annus jubileus per Clementem VI de centesimo ad quinquagesimum annum deductus deberet temporibus inde futuris de trigesimo tertio anno in trigesimum annum tertium observari, et statuit, quod annus Nativitatis Domini tunc proxime venturus videlicet MCCCXC deberet esse jubileus, et deinceps annus trigesimus tertius semper deberet esse jubileus : et movit eum, quod totum tempus vitæ Domini nostri Jesu Christi in humanitate, postquam natus est de Virgine, per cujus mortem thesaurus Ecclesiæ, unde indulgentiæ peccatorum quæcumque emanant, cumulatus est, triginta trium annorum curriculo complebatur » ; eadem repetunt plerique auctores [2] : quibus consentanea refert Paulus II in sua de jubileo Constitutione [3], in qua fugacis etiam hominum vitæ brevitate ad jubileum in brevius recurrentium annorum spatium contrahendum juste ipsum permotum ait :

2. « Urbanus VI in sua obedientia nuncupatus, provide considerans, quod ætas hominum amplius solito in dies laberetur pauciores, ac desiderans quamplurimos ejusdem indulgentiæ fieri participes cum ad annum quinquagesimum propter brevitatem vitæ plurimi hominum minime perveniant, ut populorum augeretur devotio, fides splenderet et charitas amplius incalesceret , ex eisdem et aliis non minoribus causis, de fratrum suorum consilio, annum quinquagesimum supradictum ad trigesimum tertium reducens, statuit de fratrum suorum eorumdem consilio, et Apostolicæ plenitudine potestatis, quod universi fideles vere pœnitentes et confessi, qui in anno a Nativitate ejusdem Domini millesimo trecentesimo nonagesimo, et deinceps perpetuis temporibus de triginta tribus annis in triginta tres annos, Basilicas (nimirum SS. Apostolorum Petri et Pauli), ac Lateranensem et sanctæ Mariæ-Majoris prædictæ Urbis Ecclesias causa devotionis modo præmisso visitarent, eamdem consequerentur remissionem et veniam peccatorum ». Corrigendus ex his error est, qui apud Theodoricum e Niem irrepsit, quem nonnulli recentiores sunt incaute amplexi, dum tradunt Urbanum jubileum anno MCCCLXXXIII celebrandum indixisse. Hujus vero jubilei promulgati occasione Innocenti VI sanctio de oblationibus, quæ a fidelibus altari beati Petri imponebantur, renovata est [1] ab Urbano, insertaque ejus Regesto : ut vero is annus jubileus celebratus fuerit, dicetur inferius. Nunc alia ab eo sancita ex Gobelino percurramus.

3. *Institutum festum Visitationis B. Mariæ Virginis.* — « Secundum (nempe insigne et memorabile), fuit festum Visitationis beatæ Mariæ Virginis, quod statuit crastino octavæ S. Joannis Baptistæ singulis annis in Ecclesia celebrari ut beata Virgo suis precibus Ecclesiæ unionem reformare et reformatam conservare dignaretur ». Eidem sanctioni auctoritatem suam adjecit Bonifacius IX [2] cum, ut ait, prius morte oppressus fuisset Urbanus, quam litteras Apostolicas edidisset :

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Felicis recordationis Urbanus papa VI prædecessor noster dignum reputans et debitum, ut festum Visitationis ipsius B. Mariæ Virginis, quando visitavit Elisabeth, in Dei Ecclesia celebraretur, pro testimonio sancti suffultum Evangelii humanis nequit rationibus detrectari, ac attendens quod laudes tantæ Virginis humana lingua non sufficit exprimere, nec etiam sancti et justi eam in cujus

[1] Gobelin. in Cosmodr. ætat. VI. c. 81. — [2] S. Anton. III. p. tit XXIII. c. 2. § 16 et alii. — [3] Ext. in lib. II. Bull. de cur. Pauli II. p. 89. et Const. 7.

[1] Ext. apud Urb. l. II. p. 266. — [2] Ext. ejus lib. in formul. Arch. bibl. vat. sign. num. 80. et in Bull. in Bonif. IX. Const. I.

ille, quem cæli capere non poterant, se contulit aula virginali, dignis laudum præconiis ad plenum efferre poterunt; et considerans quod ex quo Dominum in sanctis suis laudare jubemur, quanto magis in veneratione beatæ Mariæ Virginis matris ipsius exultantibus animis collaudare, et ejus laudum augendo titulos gratias referre, quem genuit, filio debeamus, quæ etiam exaltata super sidera stellato consedit sui solio genitoris; ne etiam divinæ visus fuisset resistere voluntati, quæ tam sibi quam aliis viris devotis ad hujusmodi sanctam festivitatem celebrandam, ut pie idem prædecessor credidit, dignita fuit mentem inspirare deliberatione etiam super hoc matura præhabita, de fratrum suorum sanctæ Rom. Ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio, ad exaltationem fidei Catholicæ digne et rationabiliter, videlicet sexto idus Aprilis, Pontificatus sui anno undecimo, statuit ut festum præfatum, videlicet Visitationis beatæ Mariæ Virginis quando, ut præfertur, visitavit Elisabeth, sexto nonas Julii annis singulis in Dei Ecclesia cum laudum cantico, lætitiæ jubilo cordisque tripudio sub duplici officio per orbem universum solemniter celebraretur.

« Suasit etiam et consuluit idem prædecessor, ut ipsius festi vigilia Nativitatis et Assumptionis prædictæ Virginis festivitatum, etiam in observatione jejunii devotius observaretur : et mandavit quod simile, non tamen duplex officium absque alicujus sancti commemoratione, exceptis primis vesperis ante octavam Apostolorum Petri et Pauli et officio totius diei dictæ octavæ, cum commemoratione tamen ejusdem novi festi, per septem sequentes dies in Dei Ecclesia cum celebritate debita decantaretur. Ac etiam volens idem prædecessor Christi fideles ad colendum tantæ festum Virginis, et etiam celebrandum, donis spiritualibus animare, ipsosque mysticis de thesauris militantis Ecclesiæ benedictionum muneribus cupiens prævenire, omnibus vere pœnitentibus et confessis, qui Matutinali officio festi ejusdem in Ecclesia, in qua idem officium celebraretur, interessent, centum; qui vero Missæ, totidem ; qui autem primis festi Vesperis, similiter centum ; qui autem secundis, totidem ; illis vero, qui Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ ac Completorii officiis, pro qualibet horarum ipsarum quadraginta dies; illis autem, qui per octavas festi prædicti Matutinalibus, Vesperorum, Missæ ac prædictarum horarum officiis interessent, centum dies singulis octavæ ipsius diebus de omnipotentis Dei misericordia, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisus, de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxavit ». Et infra :

« Universos patriarchas, archiepiscopos, episcopos et alios Ecclesiarum prælatos monemus et hortamur in Domino, per Apostolica eis scripta in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandantes, et in remissionem peccaminum injungentes, quatenus tam gloriosum festum et celebre annis singulis sexto nonas Julii, ut præfertur, devote ac solemniter celebrent, ac jejunium vigiliæ hujusmodi suadeant in augmentum meriti observari, ut faciant per universas Ecclesias suarum civitatum et diœcesum celebrari, et officium peragi supradictum, ut pia ejusdem Virginis Mariæ intercessione ipsi Christi fideles, et hic a noxiis protegi, et in futuro sempiterna gaudia consequi mereantur, etc. Dat. Romæ apud Sanctum Petrum V idus Novembris, Pontificatus nostri anno I ». Ausus est quidam Adalbertus vir impius eam celebritatem impugnare, quem Joannes Pragensis luculento tractatu confutavit [1] : at de his postea. Ad tertium Urbani statutum memoria celebrandum, producto in medium Gobelino, redimus :

4. *De festo Corporis Christi litteræ Apostolicæ.* — Tertium fuit, quod non obstante interdicto Ecclesiastico, in festo Corporis Christi possint apertis januis eo modo, quo concessum est per Bonifacium VIII in quatuor festivitatibus, divina celebrari. Et sic completum est istud, quod de festo Corporis Christi venerabilis doctor Joannes Andreæ ante annos octuaginta prædixit super Clementina (si dom. de re et ve. sanc. in glossa super verbo) relatum. Insuper dominus Urbanus adjecit huic gratiæ, quod quicumque sequuntur Corpus Dominicum, quando defertur de Ecclesia ad infirmum, et de infirmo ad Ecclesiam, illi si confessi et contriti fuerint centum dies indulgentiarum auctoritate Apostolica consequentur, et super omnibus his litteræ Apostolicæ per Bonifacium IX post obitum domini Urbani concessæ sunt ». Afferendæ eæ visæ sunt ex Ms. Vaticano [2] inscripto formularii nomine, cum hoc anno V id. Novemb. fuerint promulgatæ :

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Ad tollenda tam salubris tamque deifici sacramenti præcelsa fastigia devota consideratione inductus felicis recordationis Urbanus papa Sextus prædecessor noster, cupiens hoc cæleste mysterium piæ devotionis reminiscentia venerari, piæ memoriæ Urbani IV qui tam admirabili, adorando et præcipuis glorificando laudibus sacramento statuerat certam diem, videlicet feriam quintam post octavam Pentecostes proxime sequentem, qua propter quotidianam memoriam, quam de ipso faciebat, prout facit Ecclesia, solemniter et specialiter celebraretur memoria annuatim, et devotæ turbæ fidelium propter hoc ad Ecclesias affectuose concurrerent, et tam cleri quam populi in cantica laudum et lætitiæ hymnos assurgerent congaudentes, singulisque convenirent voluntate propria, sua studia laudabiliter exsequendo tanti festi solemnia celebrantes, necnon felicis recordationis Clementis V qui Constitutionem hujusmodi Ur-

[1] Baron. ad Martyrol. Rom. die II Julii. — [2] Formul. Vatican. fig. num. 86. circa fin.

bani VI præfati aliis suis Constitutionibus annotari et observari præceperat, ac certis notabilibus indulgentiis, quas pro expressis haberi volumus, communierat ; Romanorum Pontificum prædecessorum suorum atque nostrorum vestigiis inhærendo, provida per eumdem Urbanum papam VI super hoc deliberatione præhabita, ut circa id eo magis Christiana devotio animaretur, et suorum excresceret retributio meritorum, quo devotius atque frequentius ab ea contingeret Sacramenti insignia hujusmodi venerari, idem, inquam, Urbanus papa VI laudes provide festivæ venerationis et gratias summæ referens deitati, ad robur et exaltationem Catholicæ fidei, de fratrum suorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinalium, de quorum numero tunc eramus, consilio, in generali consistorio, Romæ in palatio Apostolico sexto idus Aprilis, Pontificatus sui anno XI solemniter celebrato, Constitutionem felicis recordationis Bonifacii papæ VIII prædecessoris nostri, quæ incipit *Alma mater*, in ea parte, qua idem Bonifacius prædecessor statuerat, quod in Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes et Assumptionis beatæ Virginis festivitatibus, in terris et locis Ecclesiastico suppositis interdicto, campanæ pulsarentur, et januis apertis alta voce divina officia solemniter celebrarentur, ad hujusmodi venerandi Sacramenti festum extendit, statuens ut per universum orbem in terris et locis Christi fidelium suppositis hujusmodi interdicto pro tempore in hac sacra celebritate Sacramenti prædicti, sicut in quatuor festis contentis in Bonifaciana Constitutione prædicta, campanæ solemniter pulsarentur, et apertis januis alta voce celebraretur, excommucatis tamen prorsus exclusis, sed interdictis admissis : quibus nihilominus ob reverentiam tantæ celebritatis, et ut ex hoc ad humilitatis gratiam et reconciliationis affectum inclinarentur facilius, ea die participationem divinorum indulsit ; sic tamen quod illi propter quorum excessum prolatum fuisset interdictum, hujusmodi altari nullatenus appropinquarent, prout cavetur et indulgetur in Constitutione Bonifaciana præfata.

5. « Cæterum idem Urbanus papa VI laudabilem consuetudinem Christi fidelium associandi hoc viaticum nostræ peregrinationis et ineffabile Sacramentum, omni veneratione colendum, quo redimus ad patriam, et sacerdotem, ad quem pertinet, id debilibus, valetudinariis, carceratis, parturientibus et infirmis venerabiliter deferentem de Ecclesia ad domum, et ad Ecclesiam referentem, auctoritate Apostolica approbans, de omnipotentis Dei misericordia et beatorum Petri et Pauli Apostolorum ejus auctoritate confisus, omnibus vere pœnitentibus et confessis, hujusmodi Eucharistiæ Sacramentum et sacerdotem eumdem in eundo et redeundo associantibus, ut præfertur, centum dies de injunctis eis pœnitentiis misericorditer relaxavit. Nos igitur qui dicto prædecessore Urbano papa VI antequam ejus litteræ super his conficerentur, sicut Domino placuit sublato de medio, divina favente clementia, fuimus ad apicem summi Apostolatus assumpti, nolentes, quod præmissa in oblivionem deveniant, universis et singulis religiosorum et monasteriorum prælatis per Apostolica scripta mandamus, quatenus has nostras litteras ac omnia et singula in eis contenta quomodocumque ad eorum notitiam pervenerint, infra missarum solemnia ex tunc sæpe in eorum Ecclesiis et monasteriis per se vel alios eorum populis solemniter publicent, et exponant diligentius in vulgari. Occurrant itaque fideles animæ in humilitatis spiritu tantæ virtuti, purgent pœnitentia domos, quas inhabitaturus est Spiritus sanctus, qui nisi in humiliato corde non habitat, et usu deposito mali in tantorum gratitudine munerum, ac boni scientia et in solida Dei et proximi dilectione persistant, ut tantis gratificati et spiritualiter refecti mysteriis, in spirituum beatorum consortio de ipsius divinitatis magnalibus æterna tandem cum Christo lætitia glorientur. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud sanctum Petrum V idus Novembris, Pontificatus nostri anno I ».

6. *Manfredi Claromontii in Africam expeditio.* — Adjungimus cæteris Urbani gestis memorabilibus, Manfredum Claromontium Trinacriæ classis præfectum, quem una cum aliis proceribus ad expeditionem in Afros concitatum vidimus ab eo poposcisse, ut Gerbarum Africæ objacentium imperium sibi assereret, atque ad Cherchinas Barbaris eripiendas, jureque fiduciario potiundas auctoritate instrueret. Missi sunt eam ob rem oratores, ac publicis tabulis Panormi confectis amplissimo fulti potestate ad agendas cum Urbano pactiones, accipiendumque augustioris nominis decus, quod a Pontifice decretum Manfredo fuisset : qui professus est inter cætera, conferendi earum insularum imperii jus ad Sedem Apostolicam spectare ; meminerat enim jam ante Rogerium eo beneficio ab eadem Sede exornatum : sed ad rei insignis commendationem easdem litteras [1] adducere lubet :

7. « In nomine Domini. Amen.

« Anno Dominicæ Incarnationis millesimo trecentesimo octuagesimo octavo, mensis Januarii die vigesima nona, ejusdem mensis duodecimæ Indictionis, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Urbani, divina providente clementia papæ VI anno undecimo, ac regnante serenissima domina nostra domina Maria Dei gratia illustri regina Trinacriæ ac Athenarum et Neopatriæ ducissa, regni vero ejus anno duodecimo feliciter. Amen. Dominus Manfredus de Claromonte comitatuum Molineti, Claromontis et Mobac dominus regni præfati Trinacriæ, admiratus et vicarius una cum sociis generalis » ; paucisque interjectis : « fecit constitui et solemniter

[1] Ext. apud Urb. l. II. p. 127.

ordinavit suos ambasciatores, ac veros, legitimos et indubitatos procuratores, actores, factores et nuntios speciales ad conferendum se personaliter ad Romanam curiam, et ad præsentiam præfati sanctissimi in Christo patris et domini nostri Urbani VI sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ summi Pontificis, ac sacri collegii reverendissimorum patrum dominorum cardinalium, ibique supplicandum et humiliter postulandum pro dicto magnifico et suis hæredibus ac successoribus utriusque sexus in perpetuum donationem liberam, et plenam concessionem insulæ Gerbarum, ac etiam insulæ Cherchinarum seu Ircanarum, et ipsius insulæ Cherchinarum expugnationem et liberam conquisitionem et acquisitionem vi armorum, aut quocumque alio modo habilius et commodius fieri poterunt, auctore Domino, faciendas sitarum et positarum in maribus partium Barbariæ cum omnibus juribus, rationibus, actionibus, pertinentiis, proprietatibus, vassallis, redditibus et suis proventibus universis, ac cum omnibus et singulis annexis et dependentibus ab eisdem, quoniam idem magnificus constituens bene novit et aperta voce fatetur, dictam donationem et concessionem præfatarum insularum ad præfatum dominum nostrum papam ejusque successores canonice intrantes, ejusque collegium supradictum pleno jure spectare, ac etiam ad petendum et suppliciter impetrandum a sua dignissima sanctitate, tam pro dicto magnifico domino constituente, quam pro prædictis hæredibus et successoribus suis in perpetuum titulum pro dictis insulis Gerbarum et Cherchinarum rationabiliter competentem, quo quidem titulo, juxta ordinationem et electionem, ac præfati domini nostri papæ ejusque collegii supradicti arbitrium, statuendo idem dominus noster papa præfatum dominum Manfredum, hæredes et successores suos prædictos in perpetuum vocabulis sacratissimi oris sui titulatos esse faciat, et insignes, et eorum titulo memorati dominus Manfredus, hæredes et successores sui se legitime scribi facere valeant et notari in eorum privilegiis, litteris et scripturis, et quoties opus erit : ac etiam ad obtinendum precibus humilibus et devotis, quod præfati dominus Manfredus constituens, hæredes, et successores sui in perpetuum easdem insulas Gerbarum et Cherchinarum ab ejus sanctitate et singulis ejus successoribus canonice intrantibus, et ab ipsa sancta Romana Ecclesia et Sede Apostolica in capite teneant et cognoscant, adeo quod dictæ insulæ Gerbarum et Cherchinarum earumque concessio a prædictis domino nostro papa ejusque successoribus et Sede Apostolica tantum, et immediate dependeant et ab ipsa Ecclesia sancta Dei, nullusque hominum, prædictis domino nostro papa suisque successoribus singulis, dictaque Romana Ecclesia et Sede Apostolica duntaxat exceptis, habeat aut intelligatur habere super eosdem dominum Manfredum et successores suos in dictis insulis principatum : ac etiam ad præstandum ipsi domino nostro papæ pro se suisque successoribus et Ecclesia supradicta, aut commissariis suis dictæque Sedis Apostolicæ et collegio supradicto vice et nomine dicti domini Manfredi ejusque hæredum et successorum prædictorum in perpetuum, sicut supra pro prædictis insulis Gerbarum et Cherchinarum homagium, ligium et fidelitatis debitæ juramentum, prout juris ordo postulat et requirit : ac promittendum et obligandum stipulatione solemni nominibus prædictorum magnifici domini constituentis, hæredum et successorum suorum præfatis domino nostro papæ, suis successoribus Ecclesiæque Romanæ, seu Sedi Apostolicæ et collegio supradictis pro jure recognitionis prædictarum insularum eam quantitatem pecuniæ pro censu annuo, et census nomine persolvendam, ad quam dicti procuratores et nuntii in solidum, sicut supra cum eisdem domino nostro papa, ejusque collegio poterunt melius convenire, quidquid ejusdem nuntiis expedire videbitur, competenter consideratis et diligenti animadversione perpensis magnus laboribus et expensis, quas dictus magnificus constituens in conquisitione et expugnatione dictæ Gerbarum subiit indefesse, quasque subjectus est in conquisitione et expugnatione dictæ insularum Cherchinarum, ac in defensione et offensione insularum prædictarum contra perfidiam barbarorum, etc. » Potitus votis Manfredus videtur, nec repulsam ab Urbano passus, cum prædictæ Tabulæ Regesto Pontificio insertæ sint : Cherchinas vero insulas ab ipso Genuensium et Venetorum ope expugnatas, indicat S. Antoninus [1] cum superiori anno Gerba insula subacta fuisset (1).

8. *Copiæ antipapæ, duce anticardinali Pileo, ditionem Ecclesiasticam et Etruriam vexant.* — Quod ad alia Urbani gesta spectat ; non parum in retundendis molitionibus antipapæ, qui omni arte ac furoris apparatu turbare ditionem Pontificiam contendebat, desudandum fuit. Submiserat jam ille in Patrimonium B. Petri non exiguam Britonum et Vasconum manum, qui populationibus provinciam vexabant : ad quorum reprimendas excursiones Urbanus Antonium Gualdum ineundæ cum Senensibus armorum societati præfecit [2] :

« Antonio de Gualdo canonico Nucerino, etc.

« Cum prout rei experientia docet, et ipsa rei

[1] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 2. § 15. et Hector. Pignat. in Ms. Diar. Neap. — [2] Urb. l. II. Ep. cur. p. 164.

(1) De Cherchinis insulis hoc anno a Manfredo Claromontano expugnatis ope Genuensium et Venetorum an vera tradat S. Antoninus, et ex eo annalista, ambigo. Nam qui tunc Annales Genuenses scribebat Georgius Stella, notat ea classe, quæ anno isto comparata fuit, « nihil valuerunt de terris regis ipsius (Tuneti) acquirere ». MANSI.

notorietas manifestat, nonnulli qui magis latrunculorum quam nomine virorum merentur, et quos Britones aut Vascones vulgus appellat, et quos nimirum congregavit immanitas sub ducatu perditionis filiorum Bernardi de la Sala et Bernardoni circumquaque discurrentes, et etiam iniquitatis alumni Roberti olim Basilicæ XII Apostolorum presbyteri cardinalis nunc antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominat, complices et sequaces nonnullas terras et loca ejusdem Ecclesiæ (nempe Romanæ) in provincia nostra B. Petri in Tuscia consistentes, occupaverint jamdiu et detinent occupata, et nihilominus tam per eamdem provinciam, quam etiam per dilectorum filiorum priorum, gubernatorum, communis et populi civitatis Senensis, et aliorum nostrorum fidelium, et ipsius Ecclesiæ devotorum territoria hostiliter debacchantur, tam subditis nostris quam incolis territoriorum ipsorum in rebus et personis plurima damna sæpius inferendo : nos attendentes, quod nostra permaxime interest super iis de opportuno remedio providere », et infra, « discretioni tuæ, de qua in iis et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, nostro et ipsius Ecclesiæ nomine cum eisdem prioribus, gubernatoribus, communi et populo, et etiam universitatibus et personis aliis, nobis tamen et eidem Ecclesiæ fidelibus, de quibus tibi videbitur unionem, confœderationem seu ligam contra eosdem Britones seu Vascones et dantes eis consilium, auxilium vel favorem; et etiam alios ad illud tempus et cum illis conditionibus, pactis, modis, formis et cautelis, de quibus tibi visum fuerit expedire, et prout in similibus cum nomine ejusdem Ecclesiæ unio, confœderatio seu liga cum aliis firmata fuit, ut est fieri consuetum », et infra, « plenam et liberam tenore præsentium auctoritate Apostolica concedimus potestatem, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum XII kal. Julii, Pontificatus nostri anno duodecimo ».

9. Auxit postea novarum rerum terrorem Pileus Ravennas schismaticus ab antipapa IV non. Maii superioris anni creatus in Italia pseudolegatus, qui magno in Urbanum odio ob præteritas simultates ardebat, valebatque astu et scelere, concitarat de se apud antipapam spes eum Etruscos facile illaqueaturum : cujus acre ingenium veritus Urbanus Lucanos, Florentinos, Pisanos ac Perusinos gravibus [1] litteris monuit, ut illius caverent insidias, veteres censuras in eum ac cæteros ipsi adhæsuros distrinxit; ac denique sacrum in eum bellum, dato crucis symbolo, propositisque indulgentiis indixit :

« Dilectis filiis prioribus artium, vexillifero justitiæ, et communis civitatis Florentinæ.

« Dudum contra filium iniquitatis Pileum de Prata olim episcopum Tusculanum, suis gravibus culpis et demeritis exigentibus, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica, rite et legitime procedentes, inter cætera cum omni cardinalatus Ecclesiæ Romanæ commodo et honore, et omnibus dignitatibus, personatibus et officiis, ac beneficiis Ecclesiasticis, quæ quomodolibet obtinebat, et omnibus feudis, bonis mobilibus et immobilibus ac juribus ad eum quomodolibet pertinentibus deposuimus, privavimus et ab illis amovimus, ac ipsum declaravimus esse perjurum et criminis læsæ majestatis reum, et hæreticum et schismaticum, et tanquam hæreticum et schismaticum puniendum, ipsiusque personam ubique detestabilem et infamem exposuimus Christi fidelibus capiendam ». Et infra : « Volumus insuper quod omnes et singuli Christi fideles, qui crucis assumpto charactere ad prædicti Pilei ac receptatorum, fautorum, defensorum et sequacium ejusdem exterminium se accingerent, et illos pro posse persequerentur, illa gauderent indulgentia, illisque privilegiis essent muniti, quæ accedentibus in Terræ-Sanctæ subsidium conceduntur.

« Cum autem, sicut accepimus, præfatus Pileus nuper ad partes Tusciæ personaliter se contulerit, et in illis degat de præsenti, devotionem vestram attente requirimus et monemus quatenus, ut participes esse mereamini indulgentiæ supradictæ, ad captionem dicti Pilei ejusque fautorum, receptatorum, defensorum et sequacium adhibere velitis opem et operam efficaces, et nihilominus commissariis per vos ad id deputatis, ac etiam inquisitoribus hæreticæ pravitatis circa hujusmodi captionem et defensionem Pilei ac fautorum, receptatorum, defensorum et sequacium prædictorum optima præbeatis auxilia, consilia et favores, sciturі quod si forsan, quod absit, secus vestri culpa vel causa fieret in præmissis, prædictas pœnas et sententias merito poteritis formidare. Datum Romæ apud Sanctum Petrum VIII kal. Septembris, Pontificatus nostri anno XII ».

Conceptæ sunt ad alios Etruriæ populos eadem forma verborum litteræ [1], atque etiam universi præsules, ut eum comprehenderent concitati [2]. Repressas vero fuisse Pilei in Urbanum molitiones, cum Florentinos promissis ingentibus subornare niteretur, præcipua Angeli Accaioli episcopi Florentini virtute et constantia, testatur subjectis verbis S. Antoninus [3] : « Cardinalis Ravennas a Clemente destinatus fuit Florentiam quærens multis promissionibus Florentinos avertere ab obedientia Urbani, et non valuit : nam cum Urbano erat dominus Angelus de Accaiolis, ab eo factus episcopus Florentinus et postea cardinalis, qui per suos amicos et consanguineos in civitate potentes defendebat partes Urbani, demum cardinalis Ravennas, collectis copiis bellatorum cum pecuniis sibi ab antipapa transmissis, profectus est ad

[1] Urb. l. III. Ep. cur. p. 46. et Reg. post eamd. Ep.

[1] Reg. post eamd. Ep. — [2] Ibid. p. 48. — [3] Ant. III. p. tit. II, § 84.

Urbem-Veterem et junctus in fœdere cum domino Raynaldo Ursinate bella movens discurrebat hostiliter contra terras, quas possidebat Urbanus ». Sed cum ipse Pileus impetus suos Pontificiorum virtute deludi videret, in patriarchatum Aquileiensem, ut coortas in eo turbas augeret, irrepsit : de quo comprehendendo datæ ab Urbano litteræ ad Philippum Alenconium [1] patriarcham cardinalem. Ut vero Pileus post obitum Urbani, cujus odio et metu in schisma se conjecerat, redierit ad Ecclesiæ gremium, inferius dicetur.

10. *Urbani papæ obitus.* — Urbanum vero hoc (1) anno, nimirum lapso post hæc exiguo temporis intervallo, diem obiisse scribunt Theodoricus e Niem [2], et Gobelinus [3] ejus temporis auctores; quorum postremus ipsum in sacello Basilicæ S. Petri divo Andreæ sacro sepultum, ac deinde honorificentiori tumulo in ipsa Basilica mandatum, narrat: a quo etiam Epitaphium imposito carmine inscriptum est. Affertur etiam a Summontio Epitaphium aliud, quod ejusdem Pontificis egregio signo in Prignano sacello posito, insculptum est, in quo mortis ejus tempus III idus Octobris consignatur : sed alii melius ad ipsas idus id referunt, quibus Encyclicæ cardinalium litteræ [4] ad præsules, reges, principes populosque Catholicos XVII kal. Novembris datæ consentiunt, dum hesterna die, quæ fuit idibus Octobris obiisse testantur :

« Excellenti et magnifico principi, charissimo sanctæ Romanæ Ecclesiæ filio, domino Wenceslao, Romanorum et Bohemiæ regi illustri, miseratione divina episcopi, presbyteri et diaconi ejusdem Ecclesiæ cardinales salutem in Domino.

« Superveniens hesterna die judicio divino et naturali cursu labilis vitæ transitus felicis recordationis domini Urbani papæ VI benignissimi patris et domini nostri, mentibus nostris amaritudinis calicem propinavit, de quo admixta sollicitudine pro debito sensualitatis anxietatem et mœrorem potavimus et potamus, utpote tanti patris directione et præsidiis destituti, quod celsitudini regiæ serie præsentium intimamus. Verumtamen cum ad nos duntaxat una cum fratribus nostris absentibus, si adessent, pertineat statui universalis Ecclesiæ providere, ad quam quidem provisionem cum gratia sancti Spiritus, Deo dante, prout jura dictant, congruo modo, loco et tempore procedemus, celsitudinem regiam attente requirimus, monemus, hortamur et obsecramus in Domino Jesu Christo, quatenus excellentia regia una cum proceribus et populis suæ ditioni subjectis humiles ad Deum et sedulas preces fundat, aliis pietatis et misericordiæ operibus insistendo, ut si quid ipse Dominus noster pro fragilitate imbecillitatis humanæ, dum præsens vita ejus vegetavit artus, reatus contraxit, illud pie sibi remittat, et eum collocet cum electis, et nos rore suæ benedictionis adspergat, nobisque concedat in talem virum pro regimine Ecclesiæ sanctæ Dei unanimiter dirigere vota nostra, quod sit ad Dei laudem et ad restaurationem, unitatem et bonum statum dictæ Ecclesiæ et reipublicæ, ac propagationem et exaltationem fidei sacrosanctæ. Datum Romæ apud S. Petrum sub sigillis trium ex nobis suorum ordinum priorum XVII kal. Novembris, Apostolica Sede vacante ».

Transmisere cardinales iisdem verbis conceptas litteras ad Joannem Lusitaniæ, Sigismundum Hungariæ, Richardum Angliæ reges, Margaretam regina Norvegiæ, Antonium Venerium Venetorum, et Antoniotum Adurnum Genuensium duces, Florentinos, Pisanos, Galeatium e Vicecomitibus, Virtutum comitem, Edmundum Eboracensem, Othonem Brunsvicensem, Fridericum, Stephanum Joannem Albertum Bavariæ, Albertum Austriæ duces, ac plures alios proceres, tum ad archiepiscopos et suffraganeos episcopos, quorum longior texitur catalogus, in quibus hæc adjecta ad archiepiscopum Treverensem datis: « Sinceritatem vestram attente requirimus et monemus, quatenus vestrum singuli propriis clero et populo ad Ecclesiam convocatis pro memoria dicti domini nostri exequias funebres, ut moris est, solemniter celebrites, et ad Deum humiles et sedulas fundatis preces, ut si quid ipse dominus noster pro fragilitate imbecillitatis humanæ, dum præsens vita ejus corporis vegetaret artus, reatus contraxerit, illud pie sibi remittat ».

11. Quod ad Sedis Urbani tempus spectat, cum is designatus [1] fuerit Pontifex anno MCCLXXVIII, octava die Aprilis, obierit vero idibus Octobris, ipsum annos undecim menses sex, dies septem sedisse dicendum est. Refert Krantzius [2] objecta

[1] Lib. II. p. 255. — [2] Theod. e Niem l. I. c. 68. — [3] Gobelin. in Cosmodr. æt. IV. c. 81. — [4] Ext. l. III. Urb. p. 64. etc.

[1] Tom. III. de schism. p. 219. — [2] Crantzius l. X. metrop. c. 13.

(1) Urbanus VI hoc anno, mense et die in Annalibus indicato, mortalem vitam absolvit, quem sicut durioris indolis rigor in solium merito extulit, ita et parum abfuit, quin nec prorsus immerito deturbaret. Virtutes pro homine privato multas, pro principe pauciores habuit, quas utraque annalista justo pondere librat. Successit in regimine Ecclesiæ Bonifacius IX quem die II Novembris electum e Ms. Codice Papebrochius in Propil. ad Acta SS. asserit, et Sozomenus in Histor. Pistor. ad hunc annum confirmat. Coronam solemni ritu accepisse die festo S. Martini scribit Theodoricus Niemius, sed huic cæremoniæ diem V idus Novembris alii assignant, quod posterius testimonium priori præfert Pagius in Breviario, cum dies illa Novembris solemnis Romæ haberetur, recurrente festo Dedicationis Basilicæ SS. Apostolorum; atque insuper statim post coronam adeptam, indulgentias ab Urbano decretas pro comitantibus sacram Eucharistiam cum ad ægrotos deferretur, confirmavit, teste Gobelino in Cosmod. æt. 6, cap. 81. Litteræ vero Pontificiæ in eam rem scriptæ consignantur die V idus Novembris, Pontificatus anno primo; ut in Annalibus hic num. 4 legimus. Igitur ea ipsa die Pontificiam coronam jam obtinuerat; neque enim in alterum annum hanc Pontificiam sanctionem referendam patitur Gobelinus, qui statim id a Pontifice diademate jam ornato sancitum affirmat.
MANSI.

cælesti specie pio monacho dictum fuisse: « Urbanus est verus papa et sponsus Ecclesiæ, sed in regimine suo tenebit modum sine modo ». Cum vero Urbanus stirpis suæ principatibus et divitiis cumulandæ studio multa præter Pontificum morem mansuetudinemque gessisset, mirum extitit illam funesto et violento exitu fuisse brevi consumptam [1].

12. *Bonifacius IX papa creatus, prudentia insignis.*— Vita functo Urbano justisque ei de more persolutis, Petrus vulgo Perinus Thomacellus cardinalis, Neapolitanus nuncupatus, magno cardinalium consensu ad Pontificatum evectus est, qui Bonifacii nomen sumpsit, de cujus creatione hæc tradit Theodoricus e Niem [2]: « Defuncto Urbano, ut præfertur, in Urbe in palatio Apostolico prope Basilicam principis Apostolorum, ac ejus corpore tradito sepulturæ, cardinales de ipsius obedientia tam illi qui in Roma præsentes, quam alii qui tunc in propinquis provinciis erant, pro celebranda electione futuri Pontificis in Urbe convenientes, Petrum de Thomacellis in papam elegerunt: quo electo infra horam prandii publicabatur ejus electio, et statim concurrentibus illic ad palatium multis Romanis ac curialibus ipsum ad majus altare in Basilica principis Apostolorum more solito trahebant: quo facto, cum ad palatium rediret, obviantibus et congratulantibus sibi omnibus, una sententia respondebat dicens: Gaudium meum gaudium vestrum est. Deinde in festo S. Martini suæ coronationis recepit insignia, et dum ad Ecclesiam S. Joannis Lateranensis progrederetur per Urbem iter agendo, non multum honorifice comitatus propter vehementes imbres per plures horas ejus diei decidentes, Bonifacius parum curare præ magno gaudio videbatur. Hic erat magnæ seu proceræ staturæ, ac decorus facie, necnon presbyter, natione Neapolitanus, etc. » Subdit ipsum tunc temporis quadragesimum quintum ætatis annum attigisse: sunt tamen qui trigesimum tertium, alii trigesimum non egressum scribant; aiuntque tanta castitatis laude enituisse in corruptiori illa ætate, ut nulla ei labes adspergi posset, ac senilem temperantiam in juventute præferret. Cæterum Gobelinus [3] ipsum V id. Novembris hujus anni, Pontificia tiara redimitum scribit, de rebus autem ineunte Pontificatu gestis addit:

13. « Et etiam confirmavit ea, quæ dominus Urbanus statuit de reductione anni jubilei de quinquagesimo ad trigesimum tertium annum, et de festo Visitationis B. Mariæ Virginis, ac de festo Corporis Christi, necnon de indulgentiis sequentibus Corpus Christi quando defertur ad infirmum». Subjicit illum humanitate usum in cardinales exauctoratos, magnaque in politicis rebus gerendis prudentia; unde collapsam in Urbano auctoritatem asseruit: « Castrum, inquit, S. Angeli quod a Romanis in magna parte destructum fuit, pro eo quod ex ipso maxima damna sustinuerunt Romani in principiis schismatis ab illis, qui de parte antipapæ fuerunt, et qui ultra annum in eodem a Romanis obsessi ipsum fame coacti reddiderunt, iste Bonifacius magnifice reformavit. Item comitem Fundorum, qui principium schismatis stabilivit penitus exterminavit: et ipse Romanis non solum ut papa, sed tanquam rigidus imperator dominabatur; multos quidem eorum sibi suspectus de infidelitate per justitiarios suos fecit occidi: Capitolium et palatium suum fortius munivit, nec fuit ante eum quisquam Romanorum Pontificum, qui talem potestatem temporalem Romæ, et in Patrimonio S. Petri exercuisse legatur ».

Hoc anno XVIII Decembris auxit cardinalium collegium Bonifacius, ac presbyteros quatuor cardinales creavit [1], nimirum Henricum e Minutulis archiepiscopum Neapolitanum, tit. S. Anastasiæ, Bartholomæum de Vliariis, Ordinis Minorum, Florentinum episcopum, tit. S. Pudentianæ, Cosmatum e Melioratis, episcopum Bononiensem, qui postea in Pontificatu Innocentii VII nomen sibi adscivit, tit. S. Crucis in Jerusalem, Cristophorum e Maronibus, episcopum Iserniensem, tit. S. Cyriaci in Thermis. Restituit etiam cardinalitiæ dignitati tres ab Urbano VI exauctoratos, Adamum Anglum episcopum Londinensem, cui priorem titulum S. Cæciliæ contulit, Bartholomæum Mezzavaccam episcopum Reatinum, quem presbyterum tituli S. Martini in Montibus renuntiavit, ac Landulphum e Maramauris designatum archiepiscopum Barensem, quem diaconum S. Nicolai in Carcere Tulliano creavit. Cæterum Gobelinus [2] de Adamo cardinale Anglo meminit, additque pariter Pileum Ravennatem (1) cardinalitio jure donasse, quare Pileum trium pileorum nuncupatum ferunt, cum primum ab Urbano, deinde ob acerbitatem Urbani in desperationem actus ab antipapa, iterumque a Bonifacio pileum cardinalitium accepisset. Addit iis Ciacconius Petrum de Tartaris Romanum monachum Ordinis Montis-Oliveti, quem ait creatum fuisse a Gregorio XI et ab Urbano VI, veluti conjuratorum participem dignitate depulsum, sed ex dictis a nobis, tum luculenter a Felice Conte-

[1] Theod. e Niem l. II. c. 31. — [2] Ibid. c. 6. — [3] Gobelin. in Cosmodrom. æt. VI. c. 81.

[1] Felix Contelor. in Bonifac. IX ex lib. obligation. Ciaccon. in eod. Bonif. — [2] Gobelin. ubi sup.

(1) Pilei cardinalis reditum ad Pontificem, ejusque in sacra dignitate redintegrationem cum anno isto componit annalista, cui et Oldoinus in Additionibus ad Ciaconium consentit. Verum Sozomenus eorum temporum fere æqualis annum restitutionis Pilei biennio protrahit, Ravennatensem enim (ita quippe appellabatur) honori sacræ purpuræ restitutum anno MCCCXCI affirmat. Cui et Ciaconius cohæret.
MANSI.

lorio refellitur cum in publicis Tabulis nulla ejus mentio reperiatur.

14. *Antipapa in Bonifacium censuras promulgat et coronat Ludovicum regem Siciliæ.* — Non puduit pervicacem antipapam Avenionensem in Bonifacium consurgere, et censuras futiles illi intentare in hoc illius Pontificatus exordio, tantoque apud suos tumebat fastu, ut Carolus Francorum rex ipsum hoc anno convenerit, adduxeritque Ludovicum Andegavensem, quem antipapa Sicula, ut contendebat, corona redimivit, quod gestorum ejusdem antipapæ scriptor [1] subjectis verbis enarrat : « Anno Domini MCCCLXXXIX, memoratus rex Franciæ venit Avenionem ad dictum Clementem penultima die mensis Octobris, fuitque receptus multum solemniter, prout decebat, tam per papam prædictum, quam per totam curiam suam. Venit etiam cum ipso Ludovicus dux Turonensis frater suus una cum aliis quampluribus notabilibus et magnis viris. Die autem festi Omnium Sanctorum, quod illo anno occurrit feria secunda, dictus Clemenscoronavit in regem Siciliæ Ludovicum juniorem filium alterius Ludovici, qui, ut supra recitatum est, per antea in Apulia expiraverat præfato Carolo rege Francorum assistente : qui etiam cum humilitate debita pro tunc fudit aquam manibus papæ prædicti missarum solemnia celebrantis ».

15. *Commentaria Joannis e Montesono contra schismaticos.* — Edidit hoc anno MCCCLXXXIX Aquis in Provincia Joannes e Montesono (1) theologus Ordinis Prædicatorum egregium opusculum [2] adversus schismaticos, quod ab iis verbis ducit exordium : « Novissime vero omnium tanquam abortivo visus est et mihi », paucisque interjectis subdit : « Et qualis quantus sum, ut tanto Christi Apostolo me audeam comparare ? Verumtamen et si merita dissimilia, factum vero simile comprobatur, ut æmulator existens paternalium cardinalium traditionum abnegantium dominum Urbanum VI esse papam , supra multos meos coætaneos, contra eumdem, nunquam tamen revera defuit scrupulus conscientiæ, de quo in multis dissimulans atque pertransiens in secreto orationis meæ aures Dei sæpius propulsavit, ut si in ipsis factis Ecclesiæ, dictis hominum errare potentium licet non volentium innitebar, et errorem sequebar : veritatem dignaretur mihi et Ecclesiæ desolatæ ostendere pius pater ». Aggreditur [3] dein probare Urbanum, etsi urgente metu, liberis cardinalium votis creatum Pontificem, ex ipsis schismaticorum dictis. In tertia parte opusculi hanc sententiam fuse probat [1] : « Dominis cardinalibus judicantibus diffinitive electionem papæ cujuscumque fuisse nullam vel invalidam, et hoc denuntiantibus Christi fidelibus credere in hoc eis nullius fidelium obligatur. Ista conclusio ex præcedentibus satis patet ; ministris Ecclesiæ obligamur credere in quibus sunt ministri. Igitur eis credere non obligatur populus Christianus, patet consequentia, quia in hoc non sunt ministri ». Demum refellit adversariorum argumenta, quorum hæc præcipua sunt : « Verisimiliter dicitur esse credendum illud, quod per tantos et tales viros, sicut sunt cardinales, et concorditer et perseveranter per eos dicitur, maxime ubi est periculum animarum eorum et totius Ecclesiæ, sed omnes prædicti domini concorditer dicunt dictum dominum Urbanum non esse papam, et dictum qui se Clementem nominat esse papam. Igitur hoc videtur esse credendum a populo Christiano : et hæc ratio alias fecit me præcipitare in errorem prædictum. Ad quam respondeo sic : ad majorem quod ipsa est dubitanda, quia non est argumentum : Omnes majores Ecclesiæ, scilicet prælati et eorum consilium, determinant unum. Igitur illud est verum et credendum ; nam contra primam veritatem omnes principes sacerdotum et seniores, et omne consilium eorum convenerunt, et eumdem condemnaverunt, sicut patet Matth. XXVI ».

16. Adjungit aliud schismaticorum argumentum : « Non videtur verisimile, quod ubi examinatio consilii facta est, quæ quasi æquipollet uni Concilio generali, non reperiatur veritas unius facti, sed serenissimus princeps dominus Joannes Dei gratia rex Castellæ super facto hujus schismatis fecit diligentem examinationem tam de his, quæ stant in jure, quam audiendo partes publice et privale ; et tamen determinavit dictum dominum Urbanum non esse verum papam, sed potius dictum Clementem. Igitur videtur verisimile, quod dictus Clemens sit papa, et non dictus dominus Urbanus. Respondeo dimittendo motiva, quæ communiter allegantur, quare talis deliberatio ejus fuit : sed venio ad facti qualitatem, de qua est sermo, et dico duo : primum quod cum reverentia sua, ipse non potuit de jure facere dictam definitionem, nec judicium ejus pro eo, quia nullius mortalium hæc potest judicare nisi papa, vel cui ipse se submitteret sive esset papa de jure, sive de facto solum, ut superius est ostensum : Secundum, quod dico cum reverentia dicti prin-

[1] Clem. antip. Vit. script. apud Bosq. — [2] Ext. l. I. de schism. p. 135. in biblioth. Card. Baber. et in alio sign. num. 2304. — [3] In proœm.

[1] Cap. 4.

(1) Joannes a Montesono, cujus annalista hic meminit, idem est Joannes ex Ordine Prædicatorum, cujus opiniones Parisiensis Academiæ Theologi censura inusserant, qua de re egimus in Nota ad an. MCCCLXXXVII, 10. Primo quidem ille ad Clementem Pontificem appellaverat, cujus jussu prohibitus fuit sub anathemate, ne ante latam sententiam ab aula discederet. Sed jussis non obtemperans, hoc ipso anno ineunte, die XXVII Januarii, Indict. XII, publico anathemate damnatus fuit edicto ea ipsa die lato ac promulgato, quod integrum recitat Baluzius in collect. Actor. Veter. ad Vitas papar. Avenion., n. 229. Ex iis vero quæ hic in Annalibus recitantur, discimus facta a Clemente ecessione ad Urbanum transfugisse, cumque, ut sibi demereret, scripta apologia defendisse. MANSI.

cipis, suique consilii est, quod determinatio eorum, nec motivum determinationis fuit vera : motivum enim fuit, quod per metum dicti domini elegerant, quod electio papæ, per metum facta, non est libera nec valida. Hoc autem falsum esse ostensum est supra nec in toto corpore juris reperietur hoc quod dicitur per eosdem esse verum ». Et infra :

« Præterea metum dominorum cardinalium ostensum est fuisse metum inconstantis, qui non aufert ab actu elicito libertatem, nec datur actio, nec fit restitutio metus causa». Et infra : « Attendamus primo quid est ablatum dominis cardinalibus : libertas ? Non, quia illa illibata eis remansit, ut ostensum est. Item ad quam servitutem ipsi sunt redacti, quod eligant papam ? Item hoc jus propositum non est eorum sed Ecclesiæ, nisi velint esse de numero eorum qui dixerunt : *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei* in Psal. Ecclesia vero non est in servitute, electo papa, imo est in libertate et in sua perfectione ac integritate, et ipsi domini sunt provisores et ministri istius perfectionis Ecclesiæ (Extra. de elect. ubi majus lib. 6. in c. ne Romani in Cle.) Hanc autem perfectionem, libertatem ac integritatem Ecclesiæ habet, undecumque de suis filiis papa eligatur, et tunc habet sponsum, caput et pastorem. Ergo si Ecclesia per eorum provisionem, licet per metum factam, perficiatur et integretur, non est detruncanda, nec perfectione sua spolianda. Item si talis restitutio fieret, non est absque maximo damno Ecclesiæ et communitatis, et ideo talis restitutio nec fieri potest nec debet ; unde fortem metum inferentes essent aliter puniendi : sed nullo modo per restitutionem illam, quam petunt ». Et infra : « Præterea esset præstare materiam schismatum omni die, quod est destructivum unitatis Ecclesiæ, et ideo talis restitutio nullatenus potest peti ».

17. Egregium alium Commentarium composuit idem Joannes e Montesono inscriptum : *Correptorium contra Epistolam fundamenti schismatis*. Distinguit eam anticardinalium Epistolam in septem partes, primam in salute impertita ; secundam in præfatione collocat, in quibus non immoror, tertiam in narratione, in qua multa falsa expresse, alia tacite vera, alia æquivoca et dubia, alia repugnantia observat : atque in primis cardinalem Ambianensem electioni interfuisse falsum ostendit, addita hac Ambrosii sententia lib. de Paradiso cap. 54, et habetur 3. q. 8 : « Pura ac simplex testimonii series intimanda est, plerumque testis dum ad seriem gestorum aliquid ex suo addicit, scilicet falsum dicendo, totam testimonii fidem partis mendacio decolorat ». Quarta [1] perduellium cardinalium Epistolæ pars, conclusio est et temeraria denuntiatio, Urbanum esse intrusum. Contra quam auctor triginta conclusiones opponit, ex quibus præcipuas decerpimus : « Ostium, quo intratur in papatum seu in potestatem papalem est canonica, et concors electio, inthronizatio vel coronatio dominorum cardinalium Ecclesiæ Romanæ, id est, facta per eosdem circa personam ad papatum utique assumendum : *per* hoc *ostium si quis intrat, pastor est ovium*; et *qui* per istud non intrat, sed *ascendit aliunde, ille fur est et latro*. Jo. 10.

« Metus interveniens cardinalium Sede vacante, quo allegarent se sine metu non posse eligere non potest ab ipsis cardinalibus judicari. Cardinales non possunt judicare nec judices esse metus intercidentis electionem, et post hoc coronationem et introductionem in possessionem potestatis papalis de persona per eos electa et coronata : patet per locum a majori. Item quia nullam habent jurisdictionem hoc faciendi Sede vacante. Item quia Sedes nec electio a nullo potest judicari nisi a Deo, ut dictum est, cardinales non possunt judicare nec judices esse electionis papæ factæ per metum. Electio domini Urbani VI facta per cardinales secundum formam c. *licet*, ac consensus ejusdem superveniens, necnon inthronizatio atque coronatio, ac obedientiæ exhibitio factæ per dictos cardinales, posito, sed non concesso, quod factæ fuerint metu et causa metus intercedentibus, omni jure est et fuit valida, et ad conferendam potestatem papalem fuerunt validi dicti actus ». Hanc propositionem Silvestri, Victoris II, Leonis IX, Benedicti X, Damasi II, Honorii II aliorumque exemplis, Romanæque Ecclesiæ consuetudine comprobat, paucisque interjectis, subdit : « Dicere quod electio sit facta per impressionem implicat in se manifestissimam repugnantiam, quoniam violentia absoluta dicit totum actum a principio extrinseco electio vero dicit actum a principio intrinseco. Quod populo Romano existente in platea S. Petri et extra conclave, et cardinalibus existentibus in conclavi bene custoditis ad eligendum papam, et quod per impressionem factam a dicto populo ipsi elegerunt in papam dictum Bartholomæum in eodem conclavi, includit manifestam repugnantiam. Quod impossibile est, quod cardinalibus existentibus in conclavi, impressio, quam allegant in hac Epistola, fuerit notaria toti clero et populo, ut confingunt. Posito quod impressio intervenerit in electione domini Urbani VI (quod non credo) in coronatione vero est notorium, quod non intervenit, et sic per consensum expressum in ipsa coronatione esset utique verus papa. Et si in coronatione dicti Urbani VI nullus consensus fuit cardinalium, ut sibi acquireretur aliquod jus in papatu, sola tamen expressio consensus facta per coronationem, et nulla facta protestatione, vel aliquo alio signo manifestante dictam carentiam consensus, dicta expressio coronationis eumdem faceret verum papam. Posito quod possit calumniari immediate præcedens conclusio, quod rationabiliter non posset, purgaretur tamen electio

[1] Cap. 12.

atque coronatio dicti Urbani per actum dominorum cardinalium, scilicet S. Petri et de Luna, qui pure elegerunt atque coronaverunt eumdem in papatu et consensum sine metu in eisdem actibus præbuerunt ». Hoc probat auctor ratione, quod cæteri fingendo, se jure eligendi privarent, quod in hos recederet, veluti si contingeret ipsos morte exstingui ; hos autem assensisse ex eorum testimonio probat his verbis :

« Dominus S. Petri confessus est se vere et pure dictos actus exercuisse, et similiter dominus de Luna coram multis personis, et maxime coram domino Petro rege Aragoniæ, et hoc est positum et in processu ejusdem regis. Igitur sequitur veritas dictæ conclusionis : imo revera fuerunt novem cardinales, qui pure asseruerunt se elegisse, et nomina eorum et dicta fuerunt scripta per Joannem quondam regem Castellæ antequam ipse se determinaret, ut percepi a pluribus fide dignis, si vero non concederent, nihilominus stat veritas conclusionis : dominus Urbanus prædictus in papatum per ostium intravit, id est, per ministerium cardinalium ; dictus dominus Urbanus VI fuit verus papa ; nam qui eligitur, inthronizatur atque coronatur per cardinales ad papatum est verus papa, etc. Asserere dictum dominum Urbanum fuisse non papam, sed apostaticum, antichristum et intrusum, est erroneum. Omni dolo expresso in hac Epistola non obstante, concluditur ex eadem dominum Urbanum fuisse verissimum papam et vicarium Jesu Christi. Sequitur in Epistola [1]. Nempe cum ista sua tam nefaria intrusio in papatum.

« Hic ex ore vestro judicamini cardinales : coronatio enim dicti domini Urbani erat jam divulgata per orbem, quia de universis partibus Christianitatis fuerunt homines præsentes, ut fatemini, et in possessione hujus coronationis fuit a tempore Paschæ, quod fuit circa principium mensis Aprilis, usque ad datam hujus litteræ, quo fluxerunt quatuor menses, et hoc totum est notorium. Ergo saltem ratione hujus scandali tacere debuistis, cum revera papa esset, quoad actus requisitos necessario ad papatum. Quod errores quamplurimi pullulare incipiunt, errores ex hoc non pullularunt nisi in vobis et vestris sequacibus, quos ad sequendum vos nequiter induxistis ». Et infra : « Quinta pars Epistolæ, in qua ponitur cardinalium exhortatio ». Monet auctor ex doctrina Apostoli blandas eorum voces declinandas, additque : « Prima ratio est, quia docent nos doctrinam erroneam, et contra doctrinam Ecclesiæ. Secunda ratio est, quoniam ipsi inveniuntur falsi in multis, et ideo totum suum testimonium decolorant. Tertia ratio est, quia contradictores non solum in facto principali, sed in multis dictis hujus Epistolæ sunt reperti secundum sententiam beati Augustini lib. de Mendacio, cap. 20. Stultum est credere hominibus, qui primitus sunt mentiti. Quarta ratio est, quia dolosi in verbis æquivocis ac dubiis perpenduntur, et ut dolo capiant homines verbis ipsis dolosis utuntur, et dolosi homines sunt vitandi a quolibet Christiano, ut superius est ostensum. Quinta ratio est quia hortantur populum ad schisma faciendum ». Et infra : « Si Apostolis oppositum primi dicti Evangelii evangelizantibus non est credendum, ergo pariter nec cardinalibus est credendum in exhortatione hujusmodi ». Confudit admodum schismaticos hæc Joannis e Montesono disceptatio, cujus vim variis argutiis elidere studuerunt ; sed a schismaticis ad hæreticos sermonem convertamus.

18. *Anglia miraculis illustrata SS. Joannis de Bridlington et Ethelredæ.* — Cum jacta a Wicleffo impietatis semina latius pestiferas radices figerent, divina providentia, ut pios in orthodoxa fide confirmaret confunderetque hæreticos, ad sacras Christi imagines sanctorumque suorum sacras reliquias plures cælestes virtutes edidit, de quibus Walsinghamus [1] hæc memoriæ tradidit : « Sub eodem tempore (divinitate procurante, ut putamus, ad confirmandum pie credentes, et confutandum hæreticos) juxta prioratum de Wymundam nova succrevere miracula apud quamdam crucem erectam in via publica, quæ merito et miracula dici possent et credi. Eo tempore in prioratu canonicorum de Bridlington, qui est in diœcesi Eboracensi, ad tumbam Joannis quondam prioris ibidem, tanta tamque manifestata fiebant miracula, ut pæne totam Angliam ducerent in stuporem ; de quo ferunt, quod in vita sua super aquas ambulaverit, mortuum suscitaverit et in horreis domus suæ tam manifestata quam mirabilia per orationes frugum fecerit, ut quæ vix per mensem familiæ putabantur suffecturæ, prece sua sufficerent toto anno prærogativa sanctitatis ejus, humilitate et misericordia super afflictos ».

19. Collata quoque Anglis fuere divinitus plura beneficia ad sepulchrum B. Ethelredæ virginis, qui cælestibus visis asseruerit, plures a se preces fundi pro salute Anglicæ gentis divino Numini ad mala Anglorum cervicibus impendentia avertenda [2] : ac ne inania figmenta somniave putarentur ejus dicta, coram circumfusa multitudine membrorum usum iis qui talia erant fati ad dictorum fidem confirmandam restituit, ut narrat Walsinghamus his verbis : « Apud Ely B. Ethelreda virgo perpetua et regina apparuit cuidam juveni docens eum cavere pericula sibi imminentia, et instruens eum de periculis maximis, quæ regno supervenirent, nisi pius Deus placatus orationibus piis fidelium manum suspenderet a vindicta : quapropter monet, ut priorem et monachos adeat, et eis mandata sua deferat, ut pro salute gentis exorent Dominum et precentur, ut avertant iram indignationis suæ a populo Angli-

[1] Cap. 14.

[1] Th. Walsing. in Rich. II hoc anno. — [2] Ibid.

cano. Spondetque beata virgo suas etiam preces oblaturam Domino pro causa præmissa : cunctanti vero juveni nec audenti jussa perficere signum dedit dicens : Contractus et claudus eris et omnino inutilis, qui modo sanus et sospes esse dignosceris, usque ad diem festum depositionis meæ, quo die deportatus ad memoriam meam consequeris integram sanitatem. Prodit ergo juvenis quæcumque viderat, et ad credendum dictis suis suæ contractionis pœna multos invitat : et ne fictum videretur, vel humano adinventum ingenio quod in ipso factum fuerat consumptis carnibus tibiæ exinanitæ fuerant, ut tantum pellis hæreret ossibus, et poplites ita constrictæ, ut tali natibus inseparabiliter jungerentur : Accurrerunt ergo multi illecti fama facti, ferroque pungunt tibias seu pedes juvenis ; sed caro consumpta, pellis mortua nil sensere : tentant tibias contractas a tergo retrahere, sed minime profecere. Statuunt igitur operiri diem præfixum, in quo vel fama mendax, vel omnino vera probaretur. Illabente die gloriosæ virginis et reginæ juvenis ad Ecclesiam deportatus primo cœpit obdormire, et mox excitatus a somno resiliit, audiebanturque nervorum crepitus, et sequebatur membrorum distentio, et juvenis exilire cœpit, et coram multis memoriam sanctæ virginis circuire et quia per antedictus juvenis multa jussu sanctæ virginis Ethelredæ secreta de multis prædixerat, quæ suo parochiali sacerdoti sub sigillo confessionis revelaverat, omnia vera comperta sunt, fidemque fecerunt indubitabilem de cunctis, quæ ventura prædixit ». Et infra :

« Fidem fecit hujus visionis et miraculi alia visio cito subsecuta, manifestataque decrepitæ mulieri et octogenariæ, cui videbatur beatam reginam et virginem Ethelredam adstitisse sæpius, et eadem vel plura commemorasse superventura pericula nisi devotis supplicationibus Omnipotens placaretur, adjecitque beata virgo se cum populo preces Domino porrexisse, ut malum subtraheret, quod proposuit terræ immittere pro peccatis ; monuitque ut priori et conventui atque plebi ex parte sua mandaret continuare processiones, multiplicare devotiones, facere incessanter orationes, ut Deus averteret gladium imminentem : sciantque proculdubio (inquit sancta) quod ego precum mearum instantia minas varias et ruinas ab eis averti ; jussitque gloriosa domina, ut mulier hæc universa publice profiteretur, et in festo S. Mariæ Magdalenæ se deferri faceret ad ejus tumbam, ibidem contractionis et invaletudinis consecutura coram populo sanitatem, nempe per triennium ita confecta fuerat tibiarum intolerabili passione ut immobilis semper uno jaceret in loco, nisi quando miseratione vicinorum compatientium de uno loco ad alium portabatur. Igitur in festo memorato vetula in sporta ad feretrum beatæ Ethelredæ defertur, ubi in somnum resoluta videt gloriosam virginem prodeuntem ; quæ accedens apprehendit ejus tibias, et in longum protraxit, nervique tibiarum pluribus de populo assistente audientibus crepuerunt, et mulier mox sana surrexit, quæ prius ægra veterana fuerat et contracta, tumbamque tribus perlustravit vicibus, illam devote deosculans, et agens Deo gratias et gloriosæ dominæ Ethelredæ ».

Sanctus etiam Albanus [1] Anglorum protomartyr precibus suis apud Deum miserrimæ mulieri de statu mentis deturbatæ, quæ ob ineptias suas Londinensibus civibus notissima erat, rationis usum admirando modo obtinuit.

20. *Wicleffistæ spernunt miracula.* — Non moverunt hæc Wicleffistas, qui a magistro suo acceperant miracula dæmonum esse mera ludibria, ac sive a Deo sive a dæmone paterentur contemnenda. Nec mirum si sanctorum opera resque mirabiles ab iis patratas sperneret Wicleffus, qui omnia miracula quæ leguntur in sacris Evangeliis, necnon in quibus fides Christiana consita est et confirmata, Judæorum pertinacium more derideret, cujus sectariorumque vesaniam Thomas Waldensis [2] docte confutat, et concludit : « Doceat vos Augustinus, increduli Wicleffistæ, et ab ipso audite non hoc sapuisse quod vos, quod deinceps post Apostolos nulla fiant in nomine Christi miracula, et omnia illusiva esse diaboli, cum ipse cæcum visum recepisse cognovit ad corpora martyrum ». Et infra : « Jam novi quare Wicleff tam inimicatur sanctorum miraculis, quia certe alterius fidei est vel extraneitate perfidiæ a fide sanctorum sic hostis fidei Christi est et sanctorum suorum in vivis et mortuis, scit enim perfidiam suam statim vincendam cum venitur ad miracula, sicut sæva gentilitas et cæcus judaismus ».

21. Imbuti iis Wicleffi venenatis opinionibus hæretici succendebantur ira, cum celebrari fidelium populorum concursus ad loca sacra miraculis collustrata intuerentur, brutorumque animantium instar in cruce Domini nil aliud, quam lignum putridum contemplati, Catholicis idololatriæ crimen impingere non perhorruerunt, ut narrat Thomas Walsinghamus [3]. Hanc adversus sacras imagines hæresim tueri ac propagare blasphemis argutiolis Guillelmus Albus sacerdos Wicleffista ausus est, quem refellit Thomas Waldensis [4], objectumque Catholicis idololatriæ crimen avertit in Wicleffistas, ipsos scilicet, qui damnabant imagines, adorare dæmones in phantasmatum suorum idolis, quibus se regendos eorumque traducendos arbitrio tradidere, quod ex Augustini [5] contra Donatistas insigni sententia illustrat.

Connivere ad blasphemos hæreticorum conatus visos plures Angliæ præsules conqueritur Thomas Walsinghamus [6], privatisque inescatos commodis

[1] Walsing. in Rich. II. sub. ann. 1389. — [2] Wald. tom. III. tit. XIX. c. 125. — [3] Walsingh. in Rich. II hoc anno. — [4] Wald. tom. III. tit. XIX. de reliq. c. 156. — [5] Aug. de baptis. contra Donatist. l. III. c. 19. — [6] Walsing. in Rich. II. hoc anno.

religionis causam contempsisse. A quorum inertia et flagitio abhorruit Norwicensis episcopus, qui cum hæreticos ad supplicium summa solertia conquireret, diœcesim a Wicleffistica labe vindicavit : « Juravit », inquit Walsinghamus, « et non pœnitebit illum, quod si quisquam de secta perversa prædicare præsumeret in diocœsi sua, vel ignibus traderetur, vel capite privaretur, nullusque fuit de tanta sequela, qui iis cognitis vellet ad martyrium properare, propter quod in episcopatu suo hactenus fides et religio inviolata permansit ». Commendat eumdem episcopum Norwicensem Nicolaus Harpsfeldius [1] in historia Wicleffiana, additque eumdem ad palinodiam compulisse Joannem Eduardum sacerdotem, qui Baptismum negabat, et jusjurandum coram magistratu illicitum contendebat.

22. *Divina in sacrilegos Eucharistiæ derisores vindicta.* — Contigit hoc eodem anno Cantabrigiæ prodigium, dum inttructo religioso agmine solemnis duceretur pompa, in qua a sacerdotibus Eucharistia circumferebatur, quo palam demonstratum est, non illam panem esse, sed in ipsa Christi latere majestatem, etenim cum illam velatam sacris speciebus risisset quidam hæreticus, inter sacrilegos jocos divina repente vindicta obrutus est, ut narrat Thomas Walsinghamus [2] his verbis : « Per idem tempus Cantebrigiæ in festo Commemorationis S. Pauli occurrebat et festum Dedicationis S. Mariæ ibidem ; ad quod festum amplius honorandum in processione per parochiam deferebatur Corpus Dominicum super duos humeros sacerdotum in feretro non ponderoso, sed tam levi, ut a septenni puero sine vexatione portari tota machina potuisset. Procedebant igitur et præcedebant dicti presbyteri supportantes Corpus Domini per dictam villam donec venirent ante locum fratrum Augustiniensium, qui situati sunt juxta mercatum villæ. Ubi repente feretrum, quod æqualiter utriusque humeris active erat se subrigens nitebatur quasi quadam virtute imperceptibili ab eorum humeris resilire, efficiebaturque adeo ponderosum, ut sacerdotes vix neque possent sufferre tantum pondus, neque ad feretri fines humeros iterum detrahere et applicare, torquentur proinde et sudant et anhelant præ labore nimio, laicorum auxilium flagitantes. Succurrunt laici, manus supponunt ; sed, quod mirabile fuit, nihil ponderis persenserunt : cumque pertranssissent omnem loci situm dictorum fratrum, feretrum iterum repente super illorum humeros æqualiter requievit. Sed tunc quidam ineptus et vere miser incomposito motu corporis cœpit saltare sive tripudiare coram Eucharistia : quem incontinenter apprehendit terribilis valde vindicta ; nam inter jocandum repente corruit, et post pusillum spiritum exhalavit. Horum causa mirabilium a multis multipliciter est interpretata, quam indicare nos prætermittimus, malentes aliis judicium derelinquere, quam de nobis incognitis inconsulte aliqua definire. Hoc tantum audemus adjicere quod magna et formidabilis pestilentia extemplo subsecuta est Cantebrigiæ, qua homines subito, prout dicebatur, sospites correpti mentis phrenesi moriebantur sine viatico, sine sensu ».

Qui Apostoli verba : *Ideo inter vos multi infirmi et imbecilles et dormiunt multi* :perpenderit, percussos hoc flagello Anglos existimabit ob contemptam sacram Eucharistiam : refert enim Thomas Waldensis [1] horrenda a Wicleffistis patrata sacrilegia blasphemasque voces adversus Christum in ea delitescentem effusas ; tum addit : « Non dubium apud fideles universalis Ecclesiæ Wicleff esse idololatram, cum peccare quomodolibet in adorandi genere spiritu contumaci est species idololatriæ. Constanter autem adorationem negare illi, qui adorandus est, numquid non est peccare constanter in specie adorandi [2] ? unde super Psalm. 98. Augustinus : Nemo illam carnem manducat, nisi prius adoraverit : inventum est quemadmodum adoretur tale scabellum pedum Domini, ut non solum non peccamus adorando, sed peccemus non adorando. Hæc ille ». Ex horum blasphemorum numero quemdam cum Eucharistiæ araneam prætulisset, mox horridam araneam coram Thoma Cantuariensi archiepiscopo, et aliis proceribus in os sacrilegum tentasse ingressum, visuri sumus.

23. *Sublatum a Wicleffistis sacerdotium.* — Addit ad hunc annum Thomas Walsinghamus [3] sacerdotes Wicleffistica hæresi contaminatos, sacrandorum sacerdotum potestatem sibi arrogasse, suamque auctoritatem summi Pontificis auctoritati in omnibus adæquasse, fictitioque et sacrilego ritu ab iis initiatos divina mysteria profanasse : ex his vero unum conscientiæ facibus ardentem pœnituisse flagitii, illudque Sarensi episcopo aperuisse. Eo impietatis progressus est sacerdos apostata Wicleffus, ut omne sacerdotium veluti humanum commentum sustulerit in nefario libro de sermone Domini in monte, tractatu 2. cap. 5. in quem merito ita exclamat Thomas Waldensis [4] : « Nescio si hæresis ad tantam hebetudinem mentis et oblivionem veritatis devenerit ut necesse sit probare eis Christum instituisse episcoporum officium, et si nesciant Christum instituisse sacros Apostolos simul episcopos de quorum pessimo scilicet Juda Psalmista prophetice cecinit [5] : *Et episcopatum ejus accipiet alter* ».

Refert Olaus Magnus [6] hoc anno Germanos, qui Stocholmiæ sedes fixerant, invidia avaritiaque stimulatos in Suecos mercatores, quos frustra apud Albertum regem gentilem suum circumve-

[1] Harpsfeld. in hist. Wiclef. c. 16. ex Regest. Arundel — [2] Walsing. in Rich. II sub anno 1389.

[1] Walden. de sacr. Euch. tom. II. c. 26. — [2] Aug. tom. VIII. in ps. 98. — [3] Walsing. hoc anno in Rich. II et in Hypodig. Neustriæ. — [4] Wald. t. II. art. 3. c. 56. — [5] Ps. X. Act. 1. — [6] Olaus Magnus l. II. de mira nat. rer. septem. c. 24. et in hist. Sueton. l. XXI. c. 27.

nire calumniis nisi erant, ut opes Stocholmensis emporii ad se derivarent, crudelissimam carnificinam exercuisse, Deumque injustas eorum cædes factis de cælo fulminibus vindicasse, qua de re hæc idem Magnus refert : « Fuit hæc insignis et crudelissima clades optimis profecto civibus contra omnem rationem et æquitatem, imo contra jusjurandum, quod perditi advenæ toties præstiterunt, irrogata anno Christi MCCCLXXXIX, ipsa nocte, qua Christicolæ festum Corporis Christi celebrare consueverunt. In eadem autem hora qua hæc fiebant, suboriebantur tot fulgura, tot coruscationes, tot portentosa tonitrua, tantaque inundatio pluviarum, ut ipsa civitas Stocholmensis mox submergenda crederetur; hæc enim erat ea calamitas, cujus meminisse videtur Albertus Krantzius in hunc modum scribens : Sthocolm, insigne Sueciæ emporium, insigni clade afficiebatur : nam de cælo fulmine tactum pæne totum conflagravit : perierunt incendio mille sexcenti homines. Miserabilius quod sequitur, feminæ, proles et sine numero puellæ navibus res suas invexerunt : cum parvulis aderant quoque viri non pauci, sed priusquam solverunt, ingruebat promiscuum vulgus, incendia declinans. Tanta itaque multitudine naves quamvis maximæ oppletæ fuerunt, ut omnis illa multitudo in ictu oculi submergeretur : res calamitosa certe et sine exemplo; quando divina majestas illam belluinam sævitiam contra innocentes perpetratam tam severiter in ejusdem civitatis reliquias vindicaret ».

BONIFACII IX ANNUS 1. — CHRISTI 1390.

1. *Annus jubileus celebratur.* — Affulsit lætus Catholicis annus Christi millesimus trecentesimus nonagesimus, Indictione decima tertia, proposita amplissima lustraturis Apostolorum limina ex Urbani sanctione criminum venia insignis, quo maximo concursu populi pietatis novo sensu delibuti sacrarum expiationum anni jubilæi promerendarum ergo se in Urbem contulere, ut Theodoricus e Niem [1] testis oculatus narrat : « Innumerabiles, inquit, peregrini toto illo anno postquam incœpit jubilæus, præsertim de Alemannia, Hungaria, Polonia, Bohemia, Anglia et aliis regnis et provinciis, quæ fuerunt de obedientia Urbani ad Urbem venerunt ». Factos etiam maximos Catholicorum concursus Gobelinus consentit [2], qui addit Gallos cæterosque factionis schismaticæ tunc Romam non accessisse; sed postea, recurrente decimo quarto sæculo, maximo numero venisse, ac Bonifacium quibusdam Germaniæ civitatibus lucrandarum indulgentiarum modum præscripsisse, ut nonnulla earum templa religiose lustrarentur; sumptus vero in itinere faciendi quæstori Pontificio pro instaurandis Urbis Ecclesiis numerarentur : quod in cæteris etiam regnis gestum ex litteris Bonifacii ad Conradum episcopum Ameliensem datis [1] colligitur, quibus ritum a Corsis ac Sardis jubileum consecuturis observandum imperat.

2. *Impostorum circa indulgentias corruptelæ quas damnat Bonifacius.* — Aucupati exinde sunt occasionem emungendæ pecuniæ simplicium, plures religiosorum Ordinum alumni et clerici, qui se a Pontifice concedendæ cunctorum veniæ delictorum auctoritate instructos ementiebantur, ac sacra ludibrio ducebant ut aurum cogerent sceleratius deinde a se profundendum : ad quos reprimendos in Italia Benedictum Ferrariensem [2] et Beltraminum Novocomensem [3] episcopos jussit incumbere. At non modo inani indulgentiarum specie delusos simplices ab his impostoribus questus est Bonifacius, verum exomologeseos sacramentum ab iis profanatum, dum solvendi criminum nexus se pollere auctoritate simulabant, votisque nuncupatis liberos modici lucri aviditate pronuntiabant :

« Venerabili fratri Benedicto episcopo Ferrariensi in provincia nostra Romandiolæ pro nobis et Ecclesia Romana thesaurario salutem, etc.

« Ad audientiam nostram, non sine magna mentis displicentia, fide dignorum quamplurium

[1] Theod. e Niem l. 1. c. 68. — [2] Gobelin in Cosm. æt. VI. c. 66.

[1] Bonif. l. 1. 1 p. cur. p. 237. — [2] Ibid. p. 227. — [3] Ibid p. 298.

relatio perduxit, quod quidam religiosi diversorum etiam mendicantium Ordinum, et nonnulli clerici sæculares etiam in dignitatibus constituti, asserentes se a nobis, aut a diversis legatis seu nuntiis Sedis Apostolicæ missos, et ad plura peragenda negotia diversas facultates habere per partes, in quibus es pro nobis et Ecclesia Romana thesaurarius deputatus, discurrunt, et veras vel prætensas, quas se habere dicunt, facultates fideli et simplici populo nuntiant et irreverenter veris hujusmodi facultatibus abutentes, suas fimbrias, ut vel sic turpem et infamem quæstum faciant, impudenter dilatant, et non veras et prætensas facultates hujusmodi mendaciter simulant, cum etiam pro qualibet parva pecuniarum summula, non pœnitentes, sed mala conscientia satagentes iniquitati suæ, quoddam mentitæ absolutionis velamen prætendere, ab atrocibus delictis, nulla vera contritione, nullaque debita præcedenti forma (ut verbis illorum utamur) absolvant; male ablata certa et incerta, nulla satisfactione prævia (quod omnibus sæculis absurdissimum est) remittant; castitatis, abstinentiæ, peregrinationis ultramarinæ, seu beatorum Petri et Pauli de Urbe aut Jacobi in Compostella Apostolorum, et alia quævis vota, levi compensatione commutent; de hæresi vel schismate nominatim aut incidenter condemnatos, absque eo, quod in debita forma abjurent, et quantum possunt debite satisfaciant, non tantum absolvant, sed in integrum restituant; cum illegitime genitis, ut ad ordines et beneficia promoveri possint, et intra gradus prohibitos copulatis aut copulandis dispensent, et eis qui ad partes infidelium absque Sedis prædictæ licentia transfretarunt, vel merces prohibitas detulerunt, et etiam qui Romanæ aut aliarum Ecclesiarum possessiones, jura et bona occuparunt, excommunicationis et alias sententias et pœnas, et quævis interdicta relaxent, et indulgentiam, quam felicis recordationis Urbanus papa VI prædecessor noster, Christi fidelibus certas Basilicas et Ecclesias dictæ Urbis instanti anno visitantibus concessit, et quæ in subsidium Terræ-Sanctæ accedentibus conceduntur, quibusvis elargiri pro nihilo ducant, ac tot tantasque abusiones, postposita Dei et ejus Ecclesiæ reverentia et honore mundiali, ac propriæ conscientiæ stimulis, exercere non erubescant per modos tales, ut quasi hominibus perpetuam felicitatem in hoc sæculo polliceri conentur, et æternam gloriam in futuro; et quæstum, quem exinde percipiunt, nomine cameræ Apostolicæ se percipere asserant, et nullam de illo nihilominus rationem velle reddere videantur.

« Horret et merito indignatur animus talia reminisci; cedunt enim in gravem divinæ majestatis offensam, Sedis et gravitatis Apostolicæ vilipendium, animarum grande periculum, exempli pessimi damnosam perniciem, fidelis populi elusionem, devotionis diminutionem et scandalum plurimorum. Attendentes igitur quod nostra interest super tot tantisque malis de opportunis remediis salubriter providere, fraternitati tuæ, de qua in iis et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus religiosis et clericis sæcularibus hujusmodi, ac eorum familiaribus, complicibus et collegiis, et aliis vocatis qui fuerint evocandi, summarie, simpliciter et de plano, ac sine strepitu et figura judicii, etiam ex officio, super præmissis auctoritate nostra inquiras diligentius veritatem, et eos ad reddendum tibi computum de receptis, et reliqua consignandum remota appellatione compellas, et quos per inquisitionem hujusmodi excessisse, vel non verum, aut non sufficiens, seu ad id non habuisse mandatum inveneris, capias et tamdiu sub fida custodia teneas carceribus mancipatos, donec id nobis intimaveris, et aliud super hoc a nobis receperis in mandatis, contradictores, etc. Datum Romæ apud sanctum Petrum XIV kalend. Novembris, anno primo ».

Similiter data sunt Gerardo Razemburgensi, Nicolao Misnensi, ac Gerardo Hildesemensi episcopis aliisque mandata [1], ut omni studio nefarios ejusmodi simoniacos nebulones in Germania coercerent; quocirca mirum non est, si Gobelinus [2] de indulgentiis et absolutionibus in Germania lucri causa perperam collatis plura scripserit, qui in ea re emendandus est, dum Bonifacio [3] labem aspergit, quæ ab impostoribus vel nimia administrorum Pontificiorum licentia avaritiaque emanarat; ex quo patet quam male Lutherus et alii novatores omnia impostorum sacra indulgentiarum præmia ad quæstum promulgantium flagitia in Sedis Apostolicæ, quæ ea semper damnavit, invidiam derivari, ac præter fas omne ejusdem Sedis auctoritatem evertere annisi sint; quis enim evertenda censeat imperia, si nefarii homines aliqua in iis latrocinia agitent?

3. *Wenceslai regis Romanorum litteræ et oratores ad Bonifacium præ se ferentis Ecclesiæ patrocinium se suscepturum.* — Excutiendæ diuturnæ inertiæ speciem aliquam præ se tulit Wenceslaus rex Romanorum, atque ad suscipienda imperialia insignia in Italiam se velle conferre; tum ad schismaticos in Romanæ Ecclesiæ obsequium redigendos Germaniæ vires conversurum Bonifacio decretis oratoribus, amplissimisque litteris [4] superiori anno datis est pollicitus :

« Sanctissimo in Christo patri ac domino domino Bonifacio divina providentia sacrosanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ summo Pontifici, domino nostro reverendissimo.

« Sanctissime pater et domine reverendissime. Et si per totius mundi monarchiam et ambitum in rebus singulis varietas detestanda viguerit, et vigeat usque modo, ex quibus propter suc-

[1] Bonif. l. 1. Ep. cur. p. 298. — [2] Gobel. c. 86 et 87. — [3] Ext. in Bonif. l. 1. p. 280. — [4] Ext. apud. Bonif. l. 1. p. 280.

cessus diversos præsentis sinistri temporis plurima noscuntur inconvenientia subsecuta, serenissimusque princeps dominus Carolus Romanorum imperator augustus et Bohemiæ rex genitor noster charissimus, dum ageret in humanis, circa scandalorum diremptionem ipsorum feliciter procurandam, solerti Christianissimaque sedulitate vacaverit; nihilominus tamen nos, Altissimi favente clementia, nostri genitoris præfati vestigiis accuratius inhærentes, ad hoc invigilavimus assidue curaque sollicita meditamur, qualiter, divina nobis assistente clementia, fructum uberem afferentes malignitati temporis et malorum incursibus finem optabilem imponamus erigentes (volente Domino) regium animum ad quæcumque paratum magnifica, sicut secreta agibilia certis oculatis et utilibus respectibus deposcentibus exegerunt nos acturos, eo videlicet quod qui rem quampiam aggressurus dignoscitur, humeri valitudinem juxta rei difficilis, circa quam versatur intentio magnitudinem, quantum possit efferre rimari debeat, et accurate metiri; ut autem, pater beatissime, sanctitati vestræ de præmissis et aliis secretis agibilibus nostris plenarie patefiat intentio Ecclesiæ; nunc animo deliberato, sano fidelium nostrorum accedente consilio, et ex certa scientia ad sanctitatis vestræ præsentiam destinamus honorabiles Ubaldinum de Florentia decretorum doctorem, consiliarium, familiarem, domesticum commensalem, et fratrem Nicolaum Ordinis fratrum Minorum confessorem, devotos nostros dilectos, de intentionibus nostris distinctius informatos, quibus inter cætera capitula seu articulos præsentibus interclusos responsionem litterarum sanctitatis vestræ commisimus exponendam, eidem sanctitati vestræ devotissimo studio supplicantes, quatenus eadem sanctitas vestra dictis familiaribus nostris in exponendis eisdem fidem velit adhibere plenariam, tanquam vobis personaliter loqueremur, ipsosque favorabiliter exauditos dignetur misericorditer ad specialem reverentiam majestatis regiæ tanquam servitores nostros dilectos suscipere commendatos, singularem in eo nobis, pater beatissime, gratiam facientes. Personam vestram beatissimam sanam et incolumem conservare dignetur Altissimus regimini Ecclesiæ suæ sanctæ per tempora diuturna. Datum Pragæ die XXI Novembris, regnorum nostrorum anno Bohemiæ XXVIII, Romani vero XV ». Numerat scilicet annos ab electione, quam anno Christi MCCCLXXVI celebratam [1] vidimus mense Junii. « Sanctitatis vestræ devotus filius Wenceslaus, Dei gratia Romanorum rex semper augustus et Bohemiæ rex ».

4. Jussi sunt oratores arctissimum fœdus Ecclesiam inter et imperium jungere, ac spondere Wenceslaum ad restituendum pristinum Ecclesiæ splendorem, funestumque schisma abolendum, regia studia collocaturum:

« Infrascripta sunt capitula exponenda domino nostro papæ ex parte serenissimi domini regis Romanorum, etc. per dominum Ubaldinum et fratrem Nicolaum suum confessorem, etc.

« Et primo quod ipsi cum omni reverentia recommendent præfatum serenissimum dominum regem Romanorum sanctissimo domino domino Bonifacio papæ IX cum illis honestis et condecentibus verbis, quæ in tali recommendatione requiruntur. Secundo exponant sanctitati suæ, qualiter dictus dominus rex regratiatur domino nostro papæ de ita perfecto amore, et cum Dei auxilio intendit omnino recipere imperialem coronam a præfato domino papa, et attendere cum omni diligentia ad publicum bonum Italiæ et imperii sacri, et simul cum domino papa operari omnia utilia pro bona reparatione Christianitatis, et pro removendis omnibus scandalis et guerris, ut cum honore sacri imperii et Romanæ Ecclesiæ quiete cum bona pace vivatur, et ita quanto citius poterit, cum summe sint sibi cordi et vigilanter in iis vacet et intendat continue, et nullam in iis negligentiam committet, sed cum fautoribus sanctitatis suæ se cito expediet, etc. Tertio quod regia majestas provida deliberatione disposuit mittere ad partes Italiæ serenissimum principem dominum marchionem Moraviæ vicarium generalem sacri imperii, et propter bonam et occultam considerationem fuit aliqualiter retardatus ipsius accessus ad bonum finem; sed cum Dei auxilio ipsum dominum marchionem omnino mittet et non tardabit, ita quod honor sacri imperii et Romanæ Ecclesiæ conservabitur cum tranquillitate et bono statu Italiæ, de qua ipse paternam curam habet, etc. Quarto quod dictus dominus rex cum multa devotione et sincero amore offert se tanquam Christianissimum principem dicto domino papæ ad omnes suos honores et Sedis Apostolicæ, et certa alia specialia et particularia sua desideria commisit per dictos suos nuntios ambaxiatores exponenda et perficienda cum domino papa, prout habent in commissis sive in articulis, videlicet per honorabiles viros dominum Ubaldinum de Florentia decretorum doctorem, consiliarium, familiarem, domesticum commensalem, devotum dilectum, et fratrem Nicolaum Ordinis fratrum Minorum de Praga devotum dilectum confessorem serenissimi ac invictissimi domini Wenceslai regis Romanorum semper augusti, et Bohemiæ regis ambaxiatorem [1] dicti domini regis ».

5. Accessere ad Sedem Apostolicam proximo ineunte hoc anno Wenceslai oratores, quos benigne excepit Bonifacius, promissisque eximiis recreatus Ubaldino designato episcopo Cortonensi Pontificio in Bohemia quæstori præcepit, ut decumas Ecclesiasticorum vectigalium Wenceslao ad ordinandos Italicæ expeditionis apparatus tribueret:

[1] A. C. 1376. num. 14.

[1] Bonif. IX. l. I. Ep. cur. p. 319.

« Dilecto filio Ubaldino electo Cortonensi referendario nostro, fructuum et proventuum in civitate et diœcesi ac provincia Pragensi cameræ Apostolicæ debitorum collectori, Apostolicæ Sedis nuntio.

« In laudis jubilum exultans mater Ecclesia læta consurgit ad Dominum, sibique refert plenitudinem gratiarum, dum charissimum in Christo filium nostrum Wenceslaum regem Romanorum illustrem, velut Christianissimum principem, circa exaltationem fidei Catholicæ fervere indefesse promptitudinis studio intuetur: lætamur, inquam, et nos, et dum mente revolvimus magnifica suæ celsitudinis opera, quæ conatur laudabiliter in exterminium schismaticorum adimplere : gaudemus etiam et merito, quod ipse cælestis benedictionis gratiæ rore perfusus ea, quæ sunt in oculis divinæ majestatis accepta, et quæ etiam sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ, ac Romani imperii exaltationem et statum respiciunt studio diligentis indagationis exquirens, illa prosequi et efficere nititur virtutibus studiosis. Sane nuper tam ex litteris, quam ex relatione certorum nuntiorum dicti regis percepimus, quod ipse rex pro suscipiendo imperiali diademate almam Urbem Romanam accedere disposuit et disponit infra breve, nos ipsius regis laudabile propositum in Domino commendantes, ac sperantes quod per hujusmodi ejus adventum in Italiam, et susceptionem diadematis hujusmodi pax universali Ecclesiæ et terris imperii proveniet, sedabuntur scandala, dissidentes et discordes ad pacem reducentur, et propterea volentes præfato regi ut expensarum onera, quæ in hujusmodi veniendi itinere cum suo felici exercitu ipsum regem necessario oportet subire, facilius valeat supportare, de alicujus subventionis auxilio providere ; ac considerantes quod id, quod pro universorum commodo disponitur, etiam universi ad ea favores et auxilia præbere tenentur, deliberatione super hoc præhabita diligenti, decimam unius anni redditnum et proventuum Ecclesiasticorum in regno Bohemiæ, et terris tam ditioni prædicti regis ratione regni Bohemiæ et aliis subjectis, quam etiam Romani imperii per Alemanniam », et infra, « in relevaminum onerum expensarum itineris dicti regis veniendi pro susceptione diadematis hujusmodi convertendam imposuimus per præsentes, etc. Datum Romæ apud S. Petrum X kal. Februarii, Pontificatus nostri anno secundo ». Abjecit egregia consilia Wenceslaus, pristinoque torpori se dedit, ac ne delicias et commessationes intermitteret, post levissimos conatus, cum exercitu in Italiam ad imperialis dignitatis sumenda insignia penetrare non est ausus.

6. *Dux Bavariæ pro conciliandis Ecclesiæ schismaticis interpres adhibitus.* — Cum vero Stephanus Bavariæ dux idoneus concordiæ interpres visus esset ad divulsas a Sede Apostolica Ecclesias in pristinam conjunctionem redigendas, ac nil Bonifacii animo hæreret antiquius quam ut omni ratione schisma ab Ecclesia Dei removeret, nec quidquam hactenus vibratæ censuræ, gestaque bella profuissent ; clementiæ vias pertentavit, atque antipapæ obtulit illum si falsi honoris insignia abjiceret Sedis Apostolicæ legatum in iis regnis, quæ ejus partibus se addixerant creatum iri, qua de re ad Bavariæ ducem, ut cum ipso pacisceretur hæ datæ litteræ [1] :

« Dilecto filio nobili viro Stephano duci Bavariæ, salutem, etc.

« Integra fides, præclara devotio, illibata sinceritas, et recta ac singularis affectio, quas te constanter habere ad Deum, et ad ejus sacrosanctam Romanam Ecclesiam sponsam nostram, ac universalis reipublicæ bonum statum, multis ac magnis et continuatis argumentis, plene didicimus, nobis spem indubiam pollicentur, quod te in his, quæ unitatem ejusdem Ecclesiæ ac Catholicæ fidei augmentum concernunt, non minus libenter quam prudenter exercebis, et exinde, cooperante Deo, tecum ex tuis directionibus ac promptis laboribus percipi poterunt digni fructus. Cum autem, dum in mente revolvimus, quod iniquitatis filius, utinam benedictionis, Robertus de Gebenna olim Basilicæ XII Apostolorum presbyter cardinalis, nunc antipapa, qui se Clementem VII nominat, suique sequaces, inter quos non pauci, alioquin magnæ litteraturæ et auctoritatis viri sunt, affectione mala persuasi secedentes in partem, jam pridem in Ecclesia prædicta grande schisma fecerunt, illudque nimis pertinaciter argutis ambagibus moliti sunt et moliuntur defendere ac nutrire, intrinsecus tacti dolore cordis magna et indesinenti amaritudine distrahamur, Ecclesiæ divisionem et illorum perditionem, vel anxie deplorantes ; et quia donec vitalis spiritus adest, non est de peccatore desperandum, potest enim Deus illius cor tangere et convertere in viam salutis, super eorum conversione humiles ad Dominum non desinamus fundere preces, et continue meditari vias et modos possibiles, unde illos in viam salutis æternæ revocare possimus, nec nos a proposito deterreat vulgaris illa sententia, qua dici assolet, quod cum quis, alioquin spectabilis seu volens et sciens aut imprudens incidit in errorem, ut vel sic errasse non videatur magis et magis errores erroribus cumulat, quam vel pœnitere vel veniam deprecari velit ; Spiritus namque divinus ubi vult spirat ; tandem, volente Deo, cum novissime te ad nostri præsentiam contulisses inter vias et modos alios habiles ad præmissa providemus te, utpote Catholicum principem et virum elegantis consilii, et rerum agendarum longa experientia probatum, et avidum magis agendi bene quam sermonis in reductione talium exercere, et in medium statuere velut pontem, per

[1] Lib. Ep. cur. p. 325.

quem illi corde contriti de errorum invio ad semitam veritatis et justitiæ trans torrentem contaminatæ sensualitatis humanæ revertantur : erit enim ex nostra atque tua parte operæ pretium in his vigilare, laborare, studere, tempus ac diligentiam adhibere, nec desinere : nam si communia vota reductionis eorum Dominus dignatus fuerit exaudire, habemus abundantem materiam atque lætam, unde summas gratias Altissimo referamus ; si autem peccatis exigentibus, quod absit, incassum fuerint vigiliæ et labores nostri, et saltem adhibuerimus posse nostrum, nobis ad torpentem desidiam imputari non poterit, nec illorum sanguis de manibus nostris requiretur.

7. « Te igitur, fili prædicte, rogamus, requirimus, precamur et obsecramus per viscera misericordiæ Jesu Christi, per augmentum et conservationem fidei Catholicæ, per unitatem ejus Ecclesiæ sacrosanctæ, per publicum bonum, per communem salutem, per omnes denique spes, quæ de probe gestis præconcipi possunt, quatenus hoc gloriosum et meritorium opus prompta devotione suscipiens, et promptioribus effectibus prosequens, te ad partes ad hoc aptas conferas, et ad prædictorum reductionem omnibus ingenii tui viribus enitaris, laboribus, vigiliis, sumptibus aut etiam periculis non parcendo. Profecto non videmus, quod modernis temporibus per Catholicum atque dignum principem, quam sit ista, res gloriosior ac laude dignior et magis meritoria effici posset vel deduci.

8. « Sed ne facultatis defectu in opere tam pio retardatio subsequatur, ubi cum præfatis Roberto et sequacibus super illorum reductione tractandi, nostro et Romanæ Ecclesiæ nomine, deducendi, veniam atque misericordiam et gratiam vere pœnitentibus et confessis offerendi, ac etiam, si forsan (quod tamen apud sanam mentem impedimento esse non deberet, plus nempe lætatur Ecclesia super filii devii reductione, quam super fragilitate et moribus timorati pro fragilitate imbecillitatis humanæ) ob status diminutionem et honoris casum, ac mundanarum detractionem opum, quos formidarent, a reductione debita retraherentur, eis efficaciter et cum omni solemnitate promittendi, quod post petitam veniam et debitam absolutionem ac recognitionem publicam, quod felicis recordationis Urbanus papa VI prædecessor noster post electionem de se factam, quandiu vixit, fuit verus papa, Romanus Pontifex, Christi vicarius Petrique successor ; et quod post ejus obitum sibi nos legitime successimus in papatu, Robertus in primævo cardinalatus, et sequaces præfati in eo in quo reperientur statu (quantum sine juris alieni jam quæsiti præjudicio fieri poterit) servabuntur, ipseque Robertus per eum prius in ipsa reductione omnibus papatus insigniis atque nomine depositis in partibus ultramontanis quas Gallias et Hispanias appellant, regno Portugalliæ, et iis civitatibus atque terris, quæ per charissimum in Christo filium nostrum Richardum regem Angliæ illustrem et suæ sequelæ personas, et cismarinis partibus possidentur duntaxat exceptis, Apostolicæ Sedis legatus, et pro Ecclesia Romana prædicta in temporalibus generalis vicarius deputabitur, et in hujusmodi legationis et vicariatus officiis conservabitur, donec vitam duxerit in humanis, et opportunas ad hæc obligationes cum requisitis cautelis, stipulationibus et solemnitatibus, et omnia et singula alia faciendi, exercendi, complendi et exsequendi, et ad præmissorum executionem universorum regum, ducum, principum, marchionum, comitum, baronum et aliorum dominorum temporalium, ac prælatorum, de quibus tuæ prudentiæ videbitur implorandi præsidia et favores, et illis utendi, plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem, et speciale mandatum ratum habituri perpetuo atque gratum, quidquid egeris in præmissis. Age itaque, benemerite fili, et prout tuæ virtutes eximiæ indubiam spem repromittunt operare ita, quod favente Deo ex tuis hujusmodi laboribus et magnificis operationibus ipsi, quos desiderio desideramus, fructus proveniant, et nos cum humana lætitia militantis Ecclesiæ ob reductionem hujusmodi in mensam Domini saginatum vitulum delibemus. Datum Romæ apud Sanctum-Petrum (1) VIII idus Novembris, Pontificatus nostri anno primo ». Sollicitati præterea præsules [1] universi, reges principesque Catholici fuere, uti studia sua una cum duce Bavariæ ad antipapam a schismate revocandum collocarent : qua de re Encyclicæ litteræ ad eos datæ fuerunt, immutata nonnullarum vocum formula habita cujuscumque dignitatis ratione.

9. *Eodem consilio missus in Trinacriam internuntius.* — Permotus eodem pio ardore Bonifacius reducendi ad Ecclesiæ gremium, quos error schismatis abduxerat, nuntios Apostolicos auctoritate instruxit, ut eos censuris solverent ; interque alios Ciccum episcopum Puteolanum in Trinacriam misit, in qua nonnulli antipapæ errores erant secuti, alii Joannæ olim reginæ, vel Carolo Dyrrachino exauctorato, vel Margaritæ reginæ, eorumque filio contra Urbanum adhæserant, quos

[1] Lib. Ep. cur p. 527 post eand. Ep.

(1) Ex litteris Pontificiis ad Stephanum Bavariæ ducem, hic in Annalibus recitatis, discimus errare Papebrochium in Propylæo asserentem Bonifacium Pontificatus sui epocham ab electione exordiri. Cum enim litteræ istæ superiori anno haudquaquam dari potuerint, vix enim est ut electus die II Novembris Pontifex statim intra duos tresve dies excogitare et inire rationem potuerit, qua schisma tolleretur; ad præsentem recte ab annalista referuntur. Signantur autem die VIII idus Novembris, Pontificatus anno primo, quæ sane epocha a coronatione, non vero ab electione ducitur; alioqui dies illa Novembris cum anno II Pontificatus componenda fuisset. MANSI.

in gratiam restitui jussit [1] postquam subjecta verborum formula [2] conceptum sacramentum nuncupassent :

« Ego... diœcesis... comperto divisionis et schismatis laqueo, quo tenebar credendo, favendo et adhærendo perditionis alumno Roberto olim Basilicæ XII Apostolorum presbytero cardinali, nunc antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominare præsumit, sibique et aliis credentibus, faventibus, adhærentibus sibi ac receptatoribus, defensoribus, complicibus et sequacibus, præstando auxilium, consilium et favorem, et propterea nunc diuturna mecum deliberatione pertractans, prona et spontanea voluntate ad unitatem Sedis Apostolicæ divina gratia reversus, fateor publice me errasse, et de præsenti me tenere Catholicam fidem, et credere et tenere quidquid credit et tenet ac docet sancta mater Ecclesia, cui præest dominus noster dominus Bonifacius divina providentia papa IX et quod idem dominus Bonifacius fuit et est verus Romanus Pontifex, et verus vicarius Jesu Christi, Petrique successor canonice electus, inthronizatus et coronatus in Romanum Pontificem per cardinales, ad quos vacante Sede per obitum dicti Urbani VI electio, inthronizatio et coronatio pertinebat, quodque perditionis prætactus alumnus Robertus olim cardinalis Gebennensis non est papa, sed antipapa, apostaticus et schismaticus manifestus ; et quod ipse tanquam antichristus et invasor ac destructor totius Christianitatis, et a luminibus sanctæ Dei Ecclesiæ separatus a Christi fidelibus persequendus est, donec ad cor reversus, suos recognoscat errores, et ad gremium revertatur Ecclesiæ antedictæ, et quod ipse tam Robertus quam omnes eidem in hac parte adhærentes, credentes, receptatores, defensores, complices et sequaces ejus, fuerunt et sunt veri schismatici, apostatici, excommunicati, anathematizati, ac divisi et separati a communione fidelium, et ab unitate sanctæ Romanæ Ecclesiæ, et tanquam hæretici puniendi, et ut tales fuisse et esse juste et sancte, de schismate, credentia, fautoria, adhæsione, sequela et erroribus prædictis condemnatos, et incidisse in pœnas et sententias tam a jure quam ab homine in talibus perpetrantes promulgatas, et in dictis processibus contentas et declaratas : et ne simulate reversus existimer, sub honoris mei casu et anathematis obligatione, et sub pœna quæ a jure relapsis imponi debet, anathematizo et abjuro omnem hæresim et schisma, et nominatim damnatum schisma, credentiam et adhæsionem præfati Roberti, et me ad idem schisma, de quo Redemptoris nostri gratia ereptus sum, nunquam reversurum ; sed semper me in unitate sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, cui præest præfatus dominus noster Bonifacius papa IX ac sponte promitto non ficte, sed voluntarie et sincere juro ad sancta Dei Evangelia corporaliter per me tacta, quod stabo et parebo mandatis Ecclesiæ et dicti domini Bonifacii papæ, super rebellionibus, fautoriis et cæteris pœnis et sententiis, quas ob præmissa et ea tangentia incurri : et quod dicto domino nostro papæ et ejus successoribus canonice intrantibus obediens et fidelis de cætero ero, et eis reverentiam debitam adhibebo, etc.

10. *Bonifacius regnum Siciliæ decernit Ladislao in gratiam recepto qui coronatur et dat sacramentum fidelitatis.* — Quod ad Siciliam citeriorem, ac Ladislaum et Margaretam attinet ; visum est Bonifacio nimium [1] arduum opus Neapolitanum regnum, ut constituerat Urbanus, contra Ladislaum Dyrrachinum et Ludovicum Andegavensem Ecclesiæ asserere, indeque ingentia oriri pericula, expositum nimirum vastitati regnum schismaticorumque potentiam ingravescere : ad quam prosternendam unicum superesse perfugium, insontem Ladislaum in gratiam recipere, illumque Ludovico schismatico opponere, in quo divulsæ totius regni partes coalescerent. Restituit itaque Ladislaum solio, a quo antea Urbanus eum excluserat, ut refert subjectis verbis Theodoricus e Niem [2] : « Ipse etiam paulo postquam electus fuit in papam, dominum Ladislaum coronari fecit in regem Siciliæ tunc ætatis forte XVII annorum, et ipsum et dominas Margaretam matrem et Joannam præfatas, sororem ipsius regis Ladislai recepit in plenitudinem gratiæ suæ ac Sedis Apostolicæ, absolvens ipsos ab omnibus Ecclesiasticis censuris et processibus, quos præfatus Urbanus tulit in eos propter regem Carolum præfatum dudum in Hungaria interfectum ». Convertit mox studia Bonifacius ad firmandas Ladislai res, qui Cajetæ hactenus latuerat, cum hostis Neapolim, amplissimasque regni provincias in suo obsequio contineret; creavitque [3] legatum Angelum Acciaiolum civem et episcopum Florentinum, cujus virtute antipapæ Florentinos subornare meditantis discussos dolos vidimus, eumdemque tit S. Laurentii in Damaso presbyterum cardinalem, ut sua manu Ladislaum diademate Neapolitano redimiret [4], atque omnes citeriores Siculos novo regi, ac Margaretæ ejus matri, cui filii clientelam regnique procurationem commendabat, obsequi jussit :

« Dilectis filiis nobilibus viris, ducibus, principibus, comitibus, baronibus et militibus, necnon communitatibus, universitatibus, particularibusque personis civitatum, terrarum et locorum regni Siciliæ et terræ citra pharum, ad quos præsentes advenerint, salutem, etc.

« Quanquam nonnullis ex vobis per diversas nostras litteras duxerimus intimandum, quod statui regni Siciliæ et terræ citra pharum, quæ Ecclesiæ Romanæ juris et proprietatis existunt,

[1] Exod. l. I. Ep. cur. p. 115. — [2] Ext. Ibid.

[1] Bonif. l. I. Ep. cur. p. 123. — [2] Theod. e Niem l. II. c. 14. — [3] Bonif. l. I. Ep. cur. p. 123. Hector. Pignat. in Ms. Diar. Neap. S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 3. in princ. Summon. l. IV. c. 2. Pand. Collen. l. V. — [4] Bonif. super p. 123.

multipliciter deformato, de illo unico remedio, quod expediens videbatur providere cupientes, charissimum in Christo filium nostrum Ladislaum regem Siciliæ illustrem regali solio eorumdem regni ac terræ, auctoritate Apostolica, de fratrum nostrorum consilio sublimavimus, et cum pro regio diademate de nostris manibus suscipiendo ex certis legitimis causis ad nostri præsentiam venire non possit, dilectum filium nostrum Angelum tit. S. Laurentii in Damaso presbyterum cardinalem Apostolicæ Sedis legatum ad ipsum Ladislaum regem nostris vice et nomine coronandum, et ut etiam ipsi regi opportunis et favoribus et præsidiis assisteret, partes transmisimus ad easdem; et cum idem rex minor annis existat, dictum cardinalem balium, et charissimam in Christo filiam nostram Margaritam reginam Siciliæ illustrem dicti regis genitricem baliam regis et regni prædictorum, donec ipse rex adolescat, et alias ad beneplacitum nostrum deputavimus : et ne quid ex his, quæ in nobis essent deforet, pro exaltatione dicti regis et reductione seu etiam confusione rebellium, navale ac terrestre præsidium illuc transmisimus, dispositi alias absque intermissione in præmissis assistere efficaciter et potenter ; nihilominus tamen prædicta quibus, ut præfertur, scripsimus iterantes, et ea significantes reliquis ex vobis, devotionem vestram attente requirimus et monemus, vobis nihilominus districte præcipiendo mandantes, quatenus pro nostra et dictæ Sedis reverentia, ac debito nostro eisdem regi et balio ac baliæ, eorumque officialibus exhibentes fidelitatem, obedientiam et reverentiam debitas et devotas, non solum illa, quæ sibi tenemini, sed etiam ultra ea vestris pro viribus hoc arduo necessitatis articulo eidem regi præstare prompte et effectualiter studeatis, ut rex ipse vestris fidelitate et præsidiis adjutus, devictis triumphatisque hostibus, optatam pacem et tranquillitatem vobis ac toti regno dare possit, et suis loco et tempore fidelitatem et obsequia vestra grata recognoscere, et condignis retributionibus præmiare. Datum Romæ apud S. Petrum IX kal. Martii, Pontificatus nostri anno I ».

11. Contulit[1] mense Maio Ladislao regiæ (1) ornamenta dignitatis solemni ritu Angelus legatus, regnumque beneficio Sedis Apostolicæ gerere profitentem sacramento adegit futurum præsidio Sedi ipsi adversus antipapæ et pseudocardinalium impetus : cæterum pactiones eædem cum eo repetitæ, quæ ab Urbano cum Carolo confectæ fuerant, detracta tamen ea, quæ tot mala invexerat, ex qua Carolus ut Urbani nepoti principatum Capuanum, aliosque amplos comitatus traderet, obstrictus fuerat : de quibus datæ fidei testes a Ladislao rege ad Bonifacium hæ litteræ[1] fuerunt :

« Sanctissimo in Christo patri et domino clementissimo, domino meo domino Bonifacio, divina providentia papæ IX, Ladislaus Dei et Apostolicæ Sedis gratia rex Siciliæ, sanctitatis vestræ devotus et reverens filius, devotionem, reverentiam, obedientiam filialem et pedum oscula beatorum. Ad perpetuam rei memoriam, et sanctitatis vestræ sanctæque Romanæ Ecclesiæ certitudinem et cautelam.

« Cum per sanctitatem vestram et Romanam Ecclesiam ex speciali eorum gratia et mera liberalitate mihi et hæredibus meis, ut infra describitur, ex meo corpore legitime descendentibus, fuerunt perpetuo concessa regnum Siciliæ et terra citra pharum, excepta civitate Beneventana cum ejus territorio et omnibus districtibus et pertinentiis suis per Romanum Pontificem distinctis et etiam distinguendis, quam Romana Ecclesia sibi hactenus retinuit et reservavit, etc., nunc, prout plenius infra describitur, retinet et reservat, et quæ Romanæ Ecclesiæ remanebit juxta modos, conventiones et formas, conditiones et pacta infrascripta, et eadem sanctitas me de eisdem regno et terra investire, et coronare regali diademate decrevit per se vel alium, recepto prius a me seu quibusdam procuratoribus et nuntiis meis tunc expressis, ad pedes sanctitatis ejusdem cum pleno et sufficienti mandato super hoc a me specialiter destinatis in forma, quæ sequitur, fidelitatis debitæ juramento ac pleno homagio et ligio vassallagio pro hujusmodi feudo debitis et consuetis, et per reverendissimum in Christo patrem et dominum dominum Angelum tit. sancti Laurentii in Damaso presbyterum cardinalem, Apostolicæ Sedis legatum, ad coronandum me in regem dictorum regni et terræ regali diademate, et de eisdem regno et terra per vexillum ejusdem

[1] Hector. Pignat. in Ms. Diar. Neap. Bonif. l. III. p. 187. Summon. l. IV. c. 2.

[1] Ext. apud. Bonif. l. III. 187.

(1) Hoc anno in regem Siciliæ solemni ritu ab Angelo cardinali legato Ladislaum consecratum fuisse, exploratum est apud omnes. De die et mense ambigitur ; cum apud annalistam scriptores Maium mensem, diem incertam assignent ; et Sozomenus scriptor vetus Pistoriensis diem XXIX Aprilis indicet. Verum memoria lapsum Sozomenum vel oscitantia quadam diem XXIX Aprilis pro die XXIX Maii scripsisse non dubito. Dies enim illa Aprilis nulla festi diei, qua plerumque solemnes illi ritus præstabantur, religione distinguebatur. Vicissim autem dies XXIX Maii in Dominicam incidit. Nec ambigo quin eadem ipsa adeptæ coronæ die Ladislaus dederit litteras illas in Annalibus recitatas, quibus de manu Pontificis obtinuisse se regnum profitebatur. Litteræ vero illæ diem XXIX Maii præferunt.

Ad Angelum vero legatum A. S. E. cardinalem, quod attinet, ab annalista Florentinus episcopus appellatur. Nolim tamen existiment lectores Angelum tunc re ipsa Ecclesiam illam gubernasse. Olim quidem illam rexerat, sed post biennii administrationem resignandam censuit, quod anno MCCCLXXXVII assignat Ughellius. Suffectus est F. Bartholomæus Ularius Patavinus, quem annalista hic in S. R. E. cardinalium collegium cooptatum anno sequenti MCCCLXXXVIII recte notat. Dignitatem adeptus Bartholomæus episcopalem cathedram dimisit, quæ sequenti anno MCCCXC pridie kal. Februarii F. Onuphrio Steccuto Eremitæ Augustiniano commissa fuit. Hæc ad illustranda annalistæ verba adnotare visum fuit.

MANSI.

Romanæ Ecclesiæ investiri et regalibus insigniis decorari mandaverit, promiserimque et juraverim inter alias conditiones, me daturum privilegium meum cum Bulla aurea bullatum, in quo plenum homagium et ligium vassallagium pro eisdem regno et terra, et juramentum fidelitatis per me seu dictos procuratores meos præstitum contineantur expresse : et quod fatear et recognoscam me et hæredes meos regnum et terram prædicta, excepta civitate Beneventana et ejus territoriis et districtu et pertinentiis, quam eadem sancta et Romana Ecclesia sibi et eidem Ecclesiæ reservavit, et quæ eidem Ecclesiæ remanebit, fore mihi et hæredibus meis a sanctitate vestra et Romana Ecclesia ex sola earum gratia et mera liberalitate in feudum perpetuo concessa, et sic ea tenere et possidere, ideoque volens, prout teneor, hujusmodi meum promissum, juramentum, recognitionem et bonam fidem agnoscere plenum homagium et ligium vassallagium pro dictis regno et terra pro me et meis hæredibus, ac meo et ipsorum hæredum nomine pro vobis domino meo domino Bonifacio papa IX et successoribus vestris Romanis Pontificibus canonice intrantibus, et Romana Ecclesia in manibus dicti domini legati recipientis auctoritate, vice et nomine sanctitatis vestræ et Romanæ Ecclesiæ et successorum prædictorum feci, et juramentum præstiti in forma quæ sequitur :

12. « Ego Ladislaus Dei et Apostolicæ Sedis gratia rex Siciliæ, ad honorem omnipotentis Dei Patris, et Filii, et Spiritus sancti, et gloriosissimæ Virginis Mariæ matris ejus, ac beatorum Petri et Pauli Apostolorum, ac sanctissimi domini mei domini Bonifacii papæ IX, ac eorumdem vestrorum successorum et ejusdem Romanæ Ecclesiæ ac Apostolicæ Sedis sanctissimo patri domino meo domino Bonifacio papæ IX pro eo et successoribus suis Romanis Pontificibus canonice intrantibus, et Romana Ecclesia in manibus nostri reverendissimi patris et domini domini Angeli tit. S. Laurentii in Damaso presbyteri cardinalis A. S. L. coram quo constitutus existo recipientis nomine et pro parte ejusdem domini nostri et successorum et Ecclesiæ prædictorum , plenum homagium et ligium vassallagium pro me et hæredibus meis et meo ac eorum nomine, pro regno Siciliæ et terræ citra pharum usque ad confinia ejusdem Ecclesiæ, quæ utique a regno et terra prædictis tenentur, excepta civitate Beneventana ejusque territorio et districtu et pertinentiis suis secundum antiquos fines territorii, et pertinentiarum et districtuum civitatis ejusdem per Romanum Pontificem distinctos et etiam distinguendos, quæ idem dominus noster mihi et hæredibus meis sub conventionibus, conditionibus, pactis et formis infrascriptis concessis in feudum recognosco et fateor, quod inter eumdem dominum nostrum et Romanam Ecclesiam ex una parte, et magnificos Nicolaum Nolanum, Neapoleonem de Ursinis dicti regni logothetam Manupelli comites, et Antonium Baraballum militem Neapolitanum, Gentilem de Medolinis de Sulmona legum doctorem, Bonacursum Manerium Florentinum, Philandrum Squeii, Bellum Pitam, et Joannem Cornellam cives Gajetanos fideles et nuntios procuratores meos ad hoc cum pleno et sufficienti mandato ad pedes ipsius domini nostri specialiter destinatos ex altera pro me et hæredibus meis conventiones, conditiones, modi et formæ, et pacta infrascripta intervenerunt, et fuerunt apposita in concessione hujusmodi regni Siciliæ et terræ mihi meisque hæredibus per sanctitatem ipsam et Romanam Ecclesiam facta, pertinentia seu spectantia ad personas eorum, qui sunt mihi et meis hæredibus successuri in regno et terra prædictis : quæ omnia et singula tam per me, quam per dictos meos in dicto regno et terra hæredes successores servare promitto et contra ea non venire, quæ talia sunt.

13. « Promitto et juro ego Ladislaus rex Siciliæ, quod ego vel mei in dicto regno hæredes nullas unquam conspirationes, colligationes vel conjurationes cum quibuscumque regibus, principibus, magnatibus seu communitatibus, universitatibus ac personis aliis fidelibus et infidelibus contra dominum Bonifacium papam IX vel successores suos Romanos Pontifices canonice intrantes, seu Romanam Ecclesiam, seu ipsius domini nostri vel eorum successorum, seu Romanæ Ecclesiæ damnum faciemus, nec fieri consentiemus, seu promittemus quantum in nobis fuerit, nec facta habebimus, nec unquam ab ejusdem domini nostri et successorum ejus et ipsius Romanæ Ecclesiæ obedientia recedemus, nec aliquod schisma contra eum vel successores suos aut Romanam Ecclesiam facientes, aut cujuscumque schismatis seu hæresis actores seu fautores erimus, nec hujusmodi conspiratores, colligatores aut conjuratores, aut schisma contra eum vel successores aut Ecclesiam prædictos faciemus, aut schismaticos et hæreticos receptabimus, seu quomodolibet eis favebimus, aut eis aliquod consilium, auxilium vel favorem præstabimus, nec alios eidem domino nostro vel eidem Ecclesiæ rebelles, aut ipsius vel ejusdem Ecclesiæ hostes seu inimicos, vel rerum seu bonorum ipsius Ecclesiæ invasores aut occupatores in regno et terra prædictis, aut aliqua ipsarum parte, aut alio quovis loco, in quo temporalem potestatem habebimus, receptabimus aut per alios receptari quomodolibet patiemur seu permittemus scienter, sed illos effectualiter persequemur.

14. « Quod autem supra dicitur de inimicis et rebellibus extra regnum et terram prædicta non receptandis intelligatur de notoriis vel declaratis seu declarandis aut alias nominandis per Romanum Pontificem, in regno autem et terra prædictis intelligatur prout superius est expressum. Insuper omnes et singulos processus, sententias, constitutiones, mandata et ordinationes per eum-

dem dominum nostrum et successores suos seu auctoritate Apostolica jam factos et faciendos, aut latos et ferendos, necnon factos et fiendos contra Robertum olim Basilicæ XII Apostolorum presbyterum cardinalem nunc antipapam, qui se Clementem VII nominat, et electores ipsius Roberti olim cardinales, eorumque sequaces, fautores, receptatores et adhærentes eisdem, et alios in processibus felicis recordationis Urbani papæ VI comprehensos, et omnia et singula in eis contenta publicari et observari, et executioni demandari in dictis regno et terra et alibi ubicumque poterimus, tam ego quam prædicti mei in dicto regno faciemus et fieri permittemus diligenter et bona fide : si vero ignoranter et monitus seu moniti super iis promissa non emendaverimus seu emendaverint, aut mandatis ipsius domini nostri aut successorum, aut Ecclesiæ prædictorum non paruerimus seu paruerint, regnum et terra prædicta ad eamdem Romanam Ecclesiam et ejus dispositionem libere revertantur; et nihilominus in præmissis casibus omnes et singuli principes, duces, comites, barones, nobiles et milites aut alii de dicto regno et terra, necnon civitates, universitates ac singulares personæ earumdem civitatum et universitatum eo ipso sint absoluti a juramento fidelitatis, homagii aut alterius cujuscumque obsequii debito, submissione, obligatione vel pacto quacumque firmitate vallato, quibus mihi vel ipsis hæredibus meis essent adstricti, et sanctitatem ipsam et dictam Ecclesiam, cujus homines et vassalli principaliter existunt, etiam contra me et dictos hæredes juvare et defendere teneantur.

« Si vero in meo vel meorum in dicto regno hæredum obitu legitimum hæredem, prout subsequitur me aut ipsos hæredes meos, quod absit, non habere contigerit, regnum ipsum ad ipsam Romanam Ecclesiam et ejus dispositionem libere revertatur : descendentes autem ex me vel ipsis meis hæredibus Siciliæ regibus mares vel fœminæ in eodem regno succedant; sic tamen, quod extantibus maribus usque ad quartum gradum, ut infra describitur, fœminæ non succedant, sed mares hujusmodi duntaxat. De liberis duobus maribus in eodem gradu per eamdem lineam concurrentibus, primogenitus præferatur, et si aliquem de hæredibus vel successoribus meis regibus Siciliæ sine legitima et masculina prole sui corporis mori contingat, succedant eisdem servatis gradibus si superstites fuerint hæ personæ, videlicet regis sine filio masculo legitimo ex suo corpore descendente, frater aut collaterales superiores ; mares tamen si supersint, ut puta patrui, vel avunculi et sursum usque ad quartum gradum duntaxat, illis collateralibus, quos ego habeo ad præsens, vel habebo dum vixero, et qui post meum obitum ex illis forsitan oriantur exceptis, ita tamen quod inclyta Joanna illustris germana mea in hujusmodi exceptione non includatur, sed tam ipsa quam sui hæredes ex suo corpore legitime descendentes in casibus supra et infra descriptis ad eamdem successionem admittantur : collaterales autem inferiores succedant similiter, mares tamen, si supersint, utpote nepos ex fratre inferius usque ad eumdem gradum tantummodo quartum : deficientibus vero hujusmodi maribus, succedent fœminæ, si superstites fuerint, usque ad quartum gradum, ut superius est expressum, videlicet si aliquem de successoribus meis regem vel reginam Siciliæ sine prole legitima sui corporis mori contigerit in futurum, succedent eidem, servatis gradibus si superstites fuerint personæ, videlicet regis et reginæ sine prole legitima ex suo corpore descendente, soror aut collaterales superiores fœminæ, utpote amitæ et materteræ, et sursum usque ad quartum gradum duntaxat, illis collateralibus quos habeo ego ad præsens et habebo dum vixero, et qui post meum obitum forsitan ex eisdem orientur exceptis, ead m Joanna et suis hæredibus in hujusmodi exceptione per modum suprapositis non inclusis : collaterales etiam inferiores succedent similiter fœminæ, utpote neptis ex fratre vel sorore et inferius usque ad eumdem gradum tantummodo quartum : quod autem de fœminis quartæ lineæ et collateralibus superius est expressum, intelligendum est, tam de nuptis, quam de non nuptis, dummodo nuptæ sint fidelibus et Ecclesiæ Romanæ devotis, et sic inter has personas gradus servati, etc. » Quæ sequuntur iisdem sunt concepta verbis, atque in litteris Caroli III regis, dempta illa in Pontificium nepotem Capuani principatus et aliorum comitatuum largitione.

15. « Jus autem, quod quicumque Ecclesiæ Romanæ fideles in comitatibus, civitatibus, castris, villis seu locis a regibus sive principibus sibi concessum obtinent; necnon jus, quod privati a jure, vel per processus prædictos occasione damnati schismatis olim habebant, si eos abjurato prius schismate per nos restitui contingat etiam penitus salvavimus et salvari curabimus, nec per hujusmodi regni et terræ concessionem et comitatuum, seu aliorum concessorum hujusmodi, cuiquam quod proprietatem et possessionem præjudicium aliquod generetur regis in his omnibus jure salvo.

« Nullam etiam confœderationem seu pactionem vel societatem cum aliquo imperatore vel rege seu principe aut barone Christiano, Græco vel Saraceno, aut cum aliqua provincia seu civitate aut communitate, sive loco aliquo scienter contra Romanam Ecclesiam, vel in ejus damnum faciemus ; et si eam fecerimus ignoranter, tenemur ad mandatum Ecclesiæ revocare. Denique omnes præmissas conditiones, quæ in persona mea apponuntur, circa meos etiam in dicto regno hæredes et successores intelligantur et intelligi volo esse dicta, salvis aliis, quæ circa hæredes meos ordinata sunt, prout superius est expressum. Cæterum quia in quibusdam articulis seu capi-

tulis prædictarum Constitutionum continetur expresse, quod in certis casibus ego et prædicti mei hæredes excommunicationis sententiam incurramus, ad dictum regnum et mea et ipsorum hæredum terra sint Ecclesiastico supposita interdicto, volo et consentio, quod excommunicatio, in me et hæredes meos, et interdictum in regnum et terras prædicta per vos promulgata teneant, et illis fore ligatos si mea vel ipsorum culpa hujusmodi casus emerserint, ut dictum est. Forma autem juramenti per me vel dictos meos procuratores præstiti, et per meos in dicto regno hæredes præstandi, talis est : Ego Ladislaus Dei gratia rex Siciliæ plenum homagium, ligium, vassallagium faciens vobis domino meo domino Bonifacio papæ IX et Ecclesiæ Romanæ in manibus dicti domini legati, pro regno Siciliæ et tota terra citra pharum usque ad confinia terrarum ipsius Ecclesiæ, excepta civitate Beneventana cum toto territorio et omnibus districtibus et pertinentiis suis secundum antiquos fines territorii, pertinentiarum et districtus civitatis ejusdem per Romanum Pontificem vel in distinctos vel imposterum distinguendos ab hac hora in antea fidelis ero et obediens beato Petro et vobis domino meo domino Bonifacio papæ IX vestrisque successoribus Romanis Pontificibus canonice intrantibus, etc. » Concepta est idem verbis ejus sacramenti formula [1], quibus a Carolo rege Ladislai parente nuncupatum est usque ad verba, *contra illa;* quibus hæc adduntur :

« Item Roberto olim Basilicæ duodecim Apostolorum presbytero cardinali, vulgariter dicto Gebennensi, nunc antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominat, Petro olim Portuensi, vulgariter dicto Florentino , et Bertrando olim Ostiensi , vulgariter dicto Glandinensi (Glandacensi) episcopis, necnon Guillelmo olim S. Stephani in Cœlio-Monte, vulgariter dicto de Agrifolio, Guidoni olim tit. sanctæ Crucis in Jerusalem vulgariter dicto Pictaviensi, Petro olim tit. sancti Laurentii in Lucina, vulgariter dicto Vivariensi, et Joanni olim tit. S. Marcelli, vulgariter dicto Ambianensi presbyteris, ac Hugoni olim S. Mariæ in Via-Lata, vulgariter dicto de Verneio, et Petro olim S. Mariæ in Cosmedin, vulgariter dicto de Luna, diaconis cardinalibus, perditionis filiis, justo Dei judicio auctoritate prædicta condemnatis, et eorum sequacibus ac dantibus eis vel eorum alicui auxilium, consilium et favorem cujuscumque fuerint præeminentiæ ». Nonnullis deinde additis, quæ in prædicta formula [2] extant, ad calcem apposita sunt hæc : « Sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia. In quorum omnium testimonium et memoriam sempiternam prius scriptum in duobus pergamenis glutinatis et simul junctis conscriptum fieri feci, et me aurea Bulla impressa typario communiri. Actum Cajetæ », et infra : « Anno Domini millesimo trecentesimo nonagesimo, die vigesimo nono mensis Maii, tertiæ decimæ Indictionis, Pontificatus præfati sanctissimi domini nostri domini Bonifacii papæ IX anno primo, regnorum vero meorum anno quarto.

16. *Tentatus veneno Ladislaus.* — Comparatæ paulo ante Ladislai vitæ fuerant insidiæ, ac Raymundus archiepiscopus Arelatensis in veneficii crimen vocatus est, cujus postulandi cognoscendæque causæ provincia Angelo cardinali legato, de quo paulo ante meminimus, est demandata [1] :

« Dilecto filio Angelo tit. S. Laurentii in Damaso presbytero cardinali, Apostolicæ Sedis legato, salutem, etc.

« Ad audientiam nostram, non sine magna mentis nostræ turbatione pervenit, quod filius iniquitatis Raymundus archiepiscopus Arelatensis, suæ salutis suique debiti et Pontificalis ordinis parum memor, quibusdam suis secum adscitis in hac parte complicibus, charissimum in Christo filium nostrum Ladislaum regem Siciliæ illustrem, cujus dictus Raymundus quoad bona temporalia Arelatensis Ecclesiæ subditus erat, exquisitis modis in civitate Gajetana simulata familiaritate, et alias mentita devotione ac fidelitate, veneno necare tentavit, et ad id, quantum in se fuit, opem et operam adhibuit efficaces, crimen læsæ majestatis, necnon graves pœnas et sententias juris et hominis, in talia perpetrantes promulgatas damnabiliter incurrendo : propter quod cum contra eum in dicta civitate raptim gravis infamia surrexisset, ibidem captus tandem fuit prout est tuis carceribus mancipatus. Nos igitur attendentes, quod ex immanitate hujusmodi excogitati facinoris, quod ne manciparetur effectui, ipse Deus, cujus in ea parte agebatur causa, sua pietate prohibuit, si (quod absit) in effectum prodiisset tam Ecclesiæ Romanæ, quam reipublicæ et statui regni Siciliæ ac terræ citra pharum mala scandala et pericula ; et quod hostibus et rebellibus Ecclesiæ et regis prædictorum fomenta audaciæ et temeritatis erant verisimiliter perventura , et propterea ne tam enorme notoriumque facinus in exempli pessimi damnatam perniciem transeat impunitum », et infra , « per te vel alium ad id idoneum, forma juris a sanctis Patribus tradita in talibus plenius observata, ipsum Raymundum ab episcopali dignitate seu gradu, eumque et complices supradictos si , ut præmittitur, Ecclesiasticæ personæ fuerint, ab omnibus ordinibus, ad quos alias rite vel per saltum promoti sint verbaliter et actualiter degradandos fore, ac degrades, ipsosque sic degradatos sæculari curiæ tradendos fore ac tradas alias puniendos juxta canonicas sanctiones, contradictores , etc. Datum Romæ apud Sanctum-Petrum II idus Martii, Pontificatus nostri an. I ».

17. *Ludovici Andegavensis in Neapolitanum*

[1] A. C. 1381. num. 22. — [2] Ibid.

[1] Bonif. Ep. cur. l. I. p. 140.

regnum expeditio. — Cum ad nihilum reciderent occultæ schismaticorum fraudes, Ladislaum aperto bello petierunt; regiisque insignibus jam ante ab antipapa redimitus, Ludovicus Andegavensis, cum metueret, ne Ladislaus Pontificia auctoritate regio insigni exornatus, facile Neapolitanos ad suum obsequium reduceret, adjuncto sibi Petro e Tureio pseudocardinale legato expeditionem suscepit [1], atque hoc anno adulta Æstate Neapolim classe comparata invectus summa civium gratulatione [2] exceptus est, adortusque bello arces Ovi et sancti Hermi, quæ adhuc præsidiario milite instructæ Ladislai partes firmabant, eas ad deditionem compulit Puteolosque expugnavit. Verum tamen prodigio est, coorta tempestate ejus vexillum ventorum vi ex Carmelitanorum campanili turri dejectum fuisse, quod cum jussus miles restituere niteretur, in ipso conatu eum fulmine percussum. Tulit opem laboranti Ladislao Bonifacius, ac Nicolaum Imolensem notarium Pontificium sexcentis succinctum equitibus in regnum Neapolitanum pridie non. Octobris submisit, proceresque ac nobiles viros cohortatus est, ut præsidio illi non deessent, præmia indulgentiarum contra Andegavensem, ut antipapæ signiferum arma correpturis proposuit [3], Angelum cardinalem Acciaiolum legatum distrahere plura Romanæ Ecclesiæ prædia, quæ in Beneventano agro et Aprutio erant, ut aurum in bellicos sumptus cogeret, tum a singulis Neapolitani regni familiis, cum paratis stipendiis opus esset, aureum exigi jussit [4], ac religiosos et Ecclesiasticos eidem oneri subjecit ad progressus Ludovici Andegavensis retardandos, qua de re hæ datæ ad legatum litteræ [5] :

« Angelo tit. Laurentii in Damaso presbytero cardinali, Apostolicæ Sedis legato, salutem, etc.

« Cum iniquitatis alumni Robertus olim Basilicæ duodecim Apostolorum presbyter cardinalis, nunc antipapa, qui se Clementem VII ausu temerario nominare præsumit [6], et nonnulli alii olim sanctæ Romanæ Ecclesiæ cardinales [7], ac alii eorum sequaces et fautores ac adhærentes eisdem, in profundum descendentes malorum conentur sanctæ Romanæ ac universalis Ecclesiæ scindere unitatem, et ut facilius suum impium propositum hujusmodi adimplere valeant, cum perditionis filio Ludovico damnatæ memoriæ Ludovici olim ducis Andegavensis nato, qui se etiam Jerusalem et Siciliæ regem ausu temerario nominare præsumit, et nonnullis ejus complicibus contra nos et dictam Ecclesiam conspiraverunt ad invadendum et occupandum regnum Siciliæ et terram citra pharum, quæ de Patrimonio B. Petri et ejusdem Ecclesiæ existunt, et propterea idem Ludovicus ad ipsum regnum Siciliæ cum magna armigerarum gentium et galearum multitudine se personaliter contulerit, et civitatem Neapolitanam ac nonnullas alias civitates, terras, castra, villas et alia loca regni et terræ prædictorum occuparit, et occupare pertinaciter conatur, et ad resistendum ipsorum perversis conatibus et providendum honori, et statui nostro ac Ecclesiæ, necnon charissimi in Christo filii nostri Ladislai dictorum regnorum Jerusalem et Siciliæ regis ac regni et terræ prædictorum, et compescendum ipsorum perversorum nequitias per dictum Ladislaum regem et comites, barones et alios nobiles ipsius regni de consensu nostro nonnullæ gentes armigeræ fuerunt ordinatæ, quarum stipendiis nos etiam contribuere habemus; et propterea quia nos et ipsos regem et comites, barones et nobiles necesse est subire diversa et magna profluvia et onera expensarum, ipsi rex et comites, barones et nobiles cum omnibus et singulis personis laicis regni et terræ prædictorum focum et larem tenentibus unum florenum per eos et eorum quemlibet annuatim usque ad certum tempus solvendum duxerint, etiam de nostro consensu, imponendum: nos volentes, prout juri consonum, quod etiam personæ Ecclesiasticæ regni et terræ prædictorum ad præmissa expensarum onera, quæ per cameram Apostolicam aliis oneribus plurimum gravatam nullatenus supportari possunt, supportandum nobis et ipsi cameræ in præmissis [in quibus Dei et fidei, ac etiam ipsarum personarum Ecclesiasticarum causa agitur] subveniant hujusmodi impositionem unius floreni annuatim, durante dicta ordinatione ad omnes et singulas personas Ecclesiasticas quascumque exemptas et non exemptas in prædictis regno et terra consistentes, etiamsi archiepiscopali vel episcopali, aut quavis alia præfulgeant dignitate, seu cujuscumque sint præeminentiæ, conditionis aut status, religionis vel ordinis extendi volumus, et extendimus auctoritate Apostolica per præsentes, etc. Datum Romæ apud Sanctum-Petrum X kalend. Decembris, Pontificatus nostri anno secundo ».

18. *Bonifacius vicarios constituit in ditione Ecclesiastica.*—Ad comparanda majora in difficili bello præsidia, cum gravis terror urgeret Bonifacium, ne Ludovicus Andegavensis regno potitus arma in ditionem Ecclesiasticam postea inferret, ac Romam in antipapæ servitutem redigere conaretur, Bartholomæo tit. S. Potentianæ presbytero et Marino S. Mariæ Novæ diacono cardinalibus plura Ecclesiarum ac monasteriorum prædia oppignerandi alienandive potestatem fecit [1]: tum viris nobilibus plures Romanæ Ecclesiæ urbes, arcesque et oppida, quorum ii præfecturam plerisque jam invaserant, jure fiduciario contulit, certis legibus, annuoque censu et vectigali militari impositas, cum ita illos sibi ad tutandas Ecclesiæ partes devincere putaret, atque ærarium refici posse, hasque

[1] Bonif. l. i. p. 241. — [2] Clem. Antip. Vitæ scriptor. apud Bosq. Hector. Pignat. in Ms. Diar. Neap. Summont. t. iv. c. 2. Pandulph. Collen. hist. Neap. l. v. — [3] Bonif. l. i. p. 223. — [4] Pag. 234. — [5] Ibid. 248. — [6] Ibid. 241. Hector. Pignat. in Ms. Diar. Neap. — [7] Eod. l. i. p. 241.

[1] Lib. i. Ep. cur. p. 260.

toparchias Romanæ Ecclesiæ vicariatus dixit: inter cæteros vero Antonium comitem Montisferetri Urbini [1] et S. Angeli papalis sive Calliensis ad annos duodecim, in Faventina urbe ad decennium, Astorgium e Manfredis [2], Bertrandum [3] de Aliodosiis Imolæ ad quinquennium, Cecchum et Pinum Ordelaffos Forilivii, Carolum [4] et Pandulphum ac Malatestam et Galeorum Malatestas [5] Fani, Arimini, Forisempronii, ac plurium aliorum oppidorum, Albertum [6] marchionem Atestinum Ferrariæ, pluresque alios minoris nominis vicarios creavit, iis tamen pactionibus, ut constitutam auri vim recurrente annis singulis Apostolorum Petri et Pauli festo die in Pontificium ærarium inferrent, pactumque militum numerum suis stipendiis in Pontificiis obsequiis sustentarent [7]. Ferrariensis quidem vicarius ad numeranda quotannis decem aureorum millia et centum equites et amplius, si res posceret, egregie instructos submittendos certis pactionibus obstrictus est [8], cæterisque singulis pariter leges aliæ dictæ, exactumque ab iis fidei sacramentum, omni contentione ipsos antipapæ adversaturos; cujus formula iisdem ferme verbis concepta est, quam Alberti marchionis orator coram Bonifacio nuncupavit [9] hisce verbis.

« Ego Antonius de Montecatino, laicus Lucanæ diœcesis legum doctor, procurator et nuntius et procuratorio nomine magnifici viri domini mei Alberti marchionis Estensis, in civitate, comitatu et districtu Ferrariensi pro beatissimo in Christo patre et domino Bonifacio, digna Dei providentia papa IX ac sancta Romana Ecclesia vicarii in temporalibus generalis, habens a dicto marchione ad infrascripta speciale mandatum; promitto quod idem marchio ab hac hora in antea fidelis et obediens erit beato Petro, et dicta domino Bonifacio ejusque successoribus Romanis Pontificibus canonice intrantibus, sanctæque Apostolicæ Sedi et Romanæ Ecclesiæ; non erit in consilio, aut consensu vel facto ut vitam perdant aut membrum, vel capiantur mala captione: consilium, quod eidem vicario credituri erunt per se aut per nuntios, sive per litteras, ad eorum damnum, eo sciente, nemini pandet, et si sciverit fieri, vel procurari, sive tractari aliquid quod sit in dicti domini papæ, vel ipsorum successorum damnum, illud pro posse impediet, et si impedire non posset, illud eis significare curabit. Papatum Romanum et regalia S. Petri tam in civitate, comitatu et districtu prædictis, quam alibi existentia, adjutor eis erit ad retinendum, defendendum et recuperandum et recuperata manutenendum contra omnem hominem, et nihilominus pro posse adjuvabit dictam Romanam Ecclesiam, et dictum dominum Bonifacium papam IX et successores prædictos, qui erunt pro tempore, ac vicarios, legatos et officiales eorum, etiam contra perditionis filios Robertum olim Basilicæ duodecim Apostolorum vulgariter dictum Gebennensem, nunc antipapam, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominare præsumit, et Joannem olim til. S. Marcelli, vulgariter dictum Ambianensem, presbyteros cardinales, eorum gravibus et notoriis culpis et demeritis exigentibus, per felicis recordationis dominum Urbanum papam VI justo Dei judicio, auctoritate Apostolica tanquam hæreticos et schismaticos puniendos, sententialiter condemnatos, et contra eorum sequaces, ac dantes eis vel eorum alicui auxilium, consilium vel favorem, cujuscumque fuerint præeminentiæ, ordinis, religionis, conditionis aut status, etiamsi pontificali vel reguli aut reginali, seu quavis alia præfulgeant dignitate etiamsi fuerint dictæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, et contra quoscumque alios per Ecclesiam denotatos vel imposterum denotandos, quandiu extra gratiam et communionem dictæ Ecclesiæ permanebunt, nec eis vel alicui eorum dabit quoquomodo per se vel alium seu alios, directe vel indirecte, publice vel occulte auxilium, consilium vel favorem, nec ab aliis quantum erit in eo et impedire poterit, præstari seu dari permittet, sed eos pro posse, donec reducatur ad gremium sanctæ Romanæ Ecclesiæ et obedientiam præfati domini Bonifacii papæ IX juxta tenorem processuum Apostolicorum, prout justum fuerit, pro posse persequetur et invadet, ac persequi et invadi faciet etiam contra omnes homines mundi juxta suum posse et bona fide: universas et singulas promissiones, conventiones, obligationes et pacta per me procuratorem procuratorio nomine ipsius marchionis facta et inita, et cætera alia in confirmatione seu receptione dicti vicariatus per me promissa, obligata, facta et recognita, et conventiones et pacta in litteris dicti vicariatus, seu confirmationis apposita, et omnia et singula quæ continentur in eisdem litteris, plenarie adimplebit et inviolabiliter observabit; nec ullo unquam tempore, durante vicariatu prædicto, veniet contra illa: præfatum vicariatus officium ad honorem sanctæ matris Ecclesiæ dictique domini Bonifacii papæ IX et successorum suorum ad bonum statum civium et incolarum civitatis, comitatus et districtus prædictorum sollicite et fideliter exercebit, et unicuique pro posse, justitiam ministrabit et observabit. Sic eum Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia, etc. Datum Romæ apud S. Petrum IX kalend. Junii, Pontificatus nostri anno primo ». Discerpta admodum est ob institutos tot vicariatus, sive toparchias conditas Pontificia ditio, quæ graviora inde damna accepit, cum postmodum ii toparchæ facile ab Ecclesiæ obsequio deficerent, ut sæpius dicetur inferius: nunc reliquas hujus anni res prosequamur.

19. *Leodienses ad defectionem a Pontifice sollicitati, præclare renuunt.* — Joannes dux Burgundiæ et Belgici principatus hæres schismatis laqueis irretire cum Belgas tum Leodienses per-

[1] Lib. 1. Ep. cur. p. 267. — [2] Ibid. p. 135. — [3] Ibid. p. 141. — [4] Ibid. p. 161. — [5] Ibid. p. 299 et 305 — [6] Ibid. p. 174. — [7] Ibid. 162, 179, 196, 203, 123, 235, 237 et 239. — [8] Ibid. 137. — [9] Ext. apud Bonif. IX. l. xi. p. 180.

tentavit : sed inanes schismaticorum argutias Leodiensis clerus confutavit proximo ineunte anno, non aliquo se factionis studio adhæsisse Urbano, sed cardinalium, qui ipsum elegerunt, imposuere solio et papali thiara cinxere, jureque electum ad Cæsarem, ad regem Francorum atque ad cæteros principes scripsere, pluribus mensibus coluere ut Pontificem ab eodemque sacerdotia postularunt ; primæ assertioni fidem adhibuisse, neque audiendos jam esse cardinales, qui ab Urbani obsequio ad libidinem se subducentes partium, testium et judicum munera invasere, et contradictoria affirmantes schisma conflarunt : quorum exempla si sequantur populi principes et præsules, quos delegere, cum libebit, exauctoraturi sint, ac si aliqui clerici minores quid simile egerint, omnium ludibrio expositum iri. Sed hæc ab ipsis Leodiensibus petamus :

« Hanc litteram [1] misit capitulum Leodiense duci Burgundiæ et comiti Flandriæ illustrissimo principi, humili recommendatione præmissa.

« Ut vestra dominatio super illis, quæ per eamdem nobis scripta fuerunt, intentionem nostram clare cognoscat, scire dignetur eadem dominatio, quod obedientiam sanctæ ac felicis recordationis domini nostri Urbani papæ VI nos juste et canonice, non ex aliqua partialitate seu levitate dudum recepimus sequentes assertiones, scripturas et reales approbationes, ac testimonium olim cardinalium, ad quos spectabat tunc facere papam, quibus non competebat, nec unquam competiit ipsum deponere , qui ipsum elegerunt , inthronizaverunt, coronaverunt et eumdem serenissimis principibus recolendæ memoriæ imperatori et regi Franciæ, tum viventibus, cæterisque principibus et prælatis Christianitatis verum papam esse scripserunt, et ab ipso tanquam a vero Pontifice sacra beneficia et gratias receperunt, et in consistorialibus negotiis et aliis reverentiis, vero papæ adhiberi solitis , ipsum tanquam verum Pontificem et verum Christi vicarium approbaverunt, sibique tanquam summo Pontifici per se et suos rotulos supplicationum et litteras miserunt, quique in Anagnia et aliis locis tutissimis extra Urbem exeuntes, pro eodem tanquam pro vero summo Pontifice in missis suis publice oraverunt. Hinc est, quod in obedientia justissima ex causa claris et multiplicibus testimoniis adversariorum et actibus eorum propriis introducta, et per nos recepta huc usque mansimus inconcusse et firmiter, per Dei gratiam, manere intendimus et manebimus : reputamus enim ex prædictis et aliis pluribus, quæ per singula explicare longum esset, nos de hujusmodi domini Urbani felicis recordationis justitia clarissime et gravissime informatos : nec ignoramus propter ejus ab hoc sæculo abscessum ipsius non fore exstinctam justitiam, et in ejus canonicum successorem jam transfusam, et in alios subsequentes ulterius transmittendam.

« Magnificentiæ igitur vestræ supplicamus, quatenus ad Deum habentes respectum, atque conscientiam ac animæ vestræ salutem attendentes, nos a conclusionibus litterarum vestrarum dignemini habere excusatos , nosque et alios Christi fideles in sinceritate fidei et zeli rectitudine ambulantes, neque per nuntios nec per scripturas quoquomodo molestando ; insuper supplicantes, ut eadem vestra magnificentia illorum subdolis suggestionibus, qui schisma fecerunt et mundum tanto discrimini subjecerunt, se diutius seduci non permittat ; nam ipsi sunt, qui domino quondam eorum sanctæ memoriæ domino Urbano, in quasi possessione dominii et proprietatis in eis constituto, obedientiam auctoritate propria, absque judicio subtraxerunt ; partes, testes et judices esse voluerunt, contrariique sibi ipsis exstiterunt; utramque partem contradictionis affirmaverunt, videlicet Urbanum esse papam primo asseruerunt, et postea ipsum non esse papam contestati sunt : ii enim sunt, qui propriissime schisma fecerunt, dum ab eo qui verus erat, recesserunt, et adversarium modo inaudito, nec prius viso, in scripturis intruserunt, ipsum a quasi possessione papatus (quantum in eis fuit) spoliaverunt, et per eorum falsam primæ contrariam assertionem per alios spoliari procuraverunt : ii sunt, illustrissime princeps, qui totam legis rationem et juris observantiam in hac materia subverterunt. Attendat etiam, illustrissime princeps, dominatio vestra, si ipsorum modus procedendi licitus esset, quod nunquam princeps aut prælati in suis honoribus tuti forent, si eorum subditi negantes eos dominos, ab eorum obedientia se possent auctoritate propria subtrahere. Quis modus clarior dandi subditis occasionem rebellandi ? Sed heu ! dolendum, quod ipsi tantos principes cum suis deceptionibus suarum versutiarum quæsierunt protectores. Nemo igitur , illustrissime princeps , magnificentiam vestram inanibus verbis seducat, quin etiam placeat Altissimo, ut suæ mentis aciem ad justitiam sanctæ memoriæ quondam Urbani prædicti erigere dignetur, illa enim nihil clarius, quæ ex dictis adversantium clarissime valet approbari, ac ubique terrarum demonstrari : quod si canonici quicumque parvæ Ecclesiæ talem variationem et illusionem, prout illi commiserunt, commisissent, in derisum et opprobrium omni populo haberentur. Quare ad dictam justitiam sollicite observandam Dei Filius incarnatus dominationem vestram salubriter, et cito prosperare dignetur ; ipsumque tam devote quam sincere exoramus, scientes nos in aliis licitis et honestis eidem dominationi semper complacere paratos. Scriptum Leodii mensis Januarii die v ». Defecerunt postea ad antipapam Leodienses, sibique extremum exitium accersivere, ut dicetur inferius.

20. *Regis Navarræ lapsus in schisma. Mors*

[1] Ext. in Ms. cod. Vatic. bibliotli. sign. num. 4927.

regum Castellæ et Scotiæ. — Hoc anno ad schismatis præcipitia deflexit Carolus Navarræ rex, idemque comes Ebroicensis nefaria secutus exempla, Galliæ, Castellæ et Aragoniæ regum, qui auctoritatem Concilio OEcumenico debitam sibi perperam arrogare sunt ausi; utque clientes suos ad flagitium traheret, Robertum Gebennensem uti verum Pontificem colendum promulgavit impio edicto [1] hac formula consignato : « Dat. et actum in civitate Pampilonæ anno a Nativitate Christi MCCCXC, regnorum nostrorum anno tertio ». Auctor flagitii fuit Martinus e Silva episcopus Pampilonensis, qui pro sceleris præmio pseudocardinalitia insignia retulit. Supererat in Hispania unicus Lusitanus rex, qui vero Romano Pontifici adhærebat, Joannes nomine, cujus dejiciendi avidus alter Joannes Castellæ rex schismaticus, indictis Caracæ conventibus, professus est [2] ad regnum transfundendum in Henricum filium paratum se esse, ea spe ductus, Lusitanos filium facile in solium evecturos; sed negarunt proceres id se passuros unquam, ac pessimi exempli fore, regem idonea rebus gerendis ætate regiis apicibus abdicare sese, ac puerum curis publicis imparem regni gubernaculis admoveri : haud tamen multo post improviso casu vita orbatus Joannes sceptrum Henrico reliquit; cum enim Complutum abiisset, ac die Dominica, tertio idus Octobris, equestres ludos exerceret, ostentandæque in armis peritiæ causa equum præferocem concitaret ad cursum, repente in terram allisus misere periit [3] : cujus funesta mors a pluribus divinæ justitiæ adscripta est; cum maximo scelere in ferenda, quo Gallis ac pseudopontifici morem gereret, adversus Urbanum sententia, augendoque schismate se obstrinxisset [4]; traditumque sit a nonnullis [5] pium eremitam divinitus collustratum sæpius antea ipsum intentata divina ira monuisse, ut ad sedandum in Dei Ecclesia schisma incumberet, cumque monentem inique ferret, illum compingi in carcerem jussisse, deinde accessisse deprecatores, ut vinculis vir innocens solveretur, illumque assensisse ea lege, ut nunquam talia sibi monita importune obtruderet : cumque hujusmodi sacramentum ab insciis funesti casus, qui obtigerat, exigendum foret, eremitam respondisse, non amplius regi illius audiendi, nec sibi ipsius adeundi integrum esse, ac paulo post famam extincti regis increbuisse : concussos certe graviori metu Henricum regem ac reginas ob Joannis calamitatem damnandi schismatis agitasse consilia, atque ad id archiepiscopum Buldegalensem et Aquensem episcopum in Hispaniam missos a Bonifacio proximo anno visuri sumus.

Obiit [6] eodem anno Robertus Scotiæ rex affecta admodum ætate, quem magnis ornatum virtutibus celebrant, doctos nempe viros et sacerdotes coluisse, amantem æqui et pauperum querelas benigne audivisse, suos ab injuria cuiquam inferenda continuisse; cumque oppido aliquo excederet, præconiis voce oppidanos vocare solitum, ut si quispiam mercium suarum pretio defraudatus esset, mox illi, quod justum foret, refunderetur. Accepit paternum sceptrum Joannes filius, qui Dominica præeunte, sacrum assumptæ in cælum Virgini diem solemni ritu sacro oleo perunctus et corona redimitus est, quem aiunt Joannis nomen cum Roberti nomine superstitiose commutasse, quod Joannes Francorum rex suis calamitatibus insignis fuisset.

21. *Expeditio sacra contra Tunetanos.* — Susceptam hoc anno sacram expeditionem in Africam, cinctumque obsidione Tunetum a Christiano exercitu, memorant horum temporum scriptores [1], quibus potius adhibenda fides quam recentioribus [2], qui rem vel ad superiorem annum, vel hujus sæculi octuagesimum octavum referunt. Prætulere faces huic bello Genuenses, qui indignati Ligusticum littus ab Afris vexari populationibus, ad Carolum Francorum regem oratores misere, ut extinctum jamdiu propagandæ religionis ardorem exsuscitarent : exposuere illi indignum videri Narbonensem ac Ligusticam oram a Barbaris infestari, abducique in servitutem Mahometanam Christianos, neque id probrum tulisse illorum majores, qui tanta gloria in Syria, Ægypto ac reliqua Africa crucis signa circumtulissent. Excepta est avide eorum oratio, ac Ludovicus Borbonius dux creatus sacri exercitus imperator; pactæ sunt cum Anglis in triennium induciæ; quinimo illi in laborum et gloriæ societatem pellecti : Genuenses instituendæ classis partes suscepere Venetique aliquas etiam subsidiarias naves submisere : constabat quadraginta triremibus et viginti onerariis navibus classis, cui præfuit Joannes Centurio Ultramarinus, conversique in Tunetum regiam urbem fuere Christianorum impetus. Intulit nostris plures molestias Numidarum equitatus, utpote qui ob maximam equorum celeritatem repente involarent, moxque fuga prosequentes deluderent, neque elici ad prœlium potuere. Demum hostis colloquii cupidus expostulavit, cur sibi tot terris dissito Franci Anglique, nulla accepta injuria, bellum intulissent; refertque Paulus Æmilius responsum a Ludovico Borbonio : « Genuenses esse unam Christiani nominis civitatem, iisque odio religionis ab Afris bello latrocinioque divexatis, non minus offensos Francos Anglosque, quam si Lutetia, quam si Londinum oppugnata forent ». Territis egregia ea voce Barbaris, de pace agi cœptum iis legibus, ut Chri-

[1] Ext. l. I. de schism. p. 130 Clem. antip. Vit. script. apud Bosq. — [2] Joann. Marian. l. XVIII. c. 13 et alii. — [3] Clem. antip. Vitæ script. Marian. supr. c. 13. et alii. — [4] Joan. e Montesono et alii. — [5] Monarch. Dionys. in Carol. VI. — [6] Hector. Boet. hist. Scot. l. XVI et alii.

[1] Frossard. tom. IV. c. 3. Juvenal. in Carol. VI. Paul. Æmil. in eod. — [2] Bizar. l. VII. in histor. Genuens. Foliet. l. IX. S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 2 et alii.

stiani omnes restituerentur libertati, Afri a vexandis Italiæ et Galliæ oris, atque insulis Europæ et Africæ objacentibus infestandis abstinerent, penderentque decem aureorum millia : nullum vero majus facinus susceptum a nostris est ob gliscentem inter eos discordiam, exercitusque in Europam deportatus. Meminere de eo bello Hispanici scriptores [1], ac non Tunetum, sed Aphrodisium, quod hac ætate Africæ nomen fert, obsidione tentatum aiunt successu tantis molitionibus impari. Fuisse in eo exercitu Leonem Armeniæ regem, ac de Syriaca expeditione conficienda agitata fuisse consilia, sed confracta deplorante frustra rege, quod exercitus jamdudum peste laborare cœpisset, atque imminutus viribus esset [2]; post hæc vero nullam pro recuperanda Syria susceptam expeditionem narrat Heroldus [3].

Gestum [4] aliud in Lituania bellum est, quo Prussiæ equites magno suo damno sese implicuere. Ferebat ægre Witoldus Skirgelonem præfectum Lituaniæ, augendique dominatus cupidus, Prutenos equites, qui conjunctam Poloniæ Lituaniam æquis animis non tolerabant, ad armorum societatem accivit : hi vero plures Germanos, atque etiam ex Anglia Derbeyæ comitem proferendæ religionis specie evocarunt : sed Wladislaus rex Poloniæ contracto exercitu exortos tumultus compressit, Brellumque, Camenecium et Crodnum arces, quas Witoldus milite munierat, vi cepit aut ad deditionem compulit.

[1] Joann. Marian. l. XVIII. c. 13. — [2] Joann. Herold. l. v. continuat. bell. sac. c. 20. — [3] Mich. l. IV. c. 3. Cromer. l. L. — [4] Walsing. in Rich. II. hoc anno.

22. *Amurates occisus.* — Hoc etiam anno, ut tradunt Annales [1] Turcici, Amurates in Triballos sive Servios suas copias duxit, cui Lazarus Serviæ rex collecto ingenti exercitu in campis Kosovensibus occurrit, vimque Turcicam veritus submisit Christianum, qui jumentis lapillis onustis fingeret se ad Amuratem ingentem aureorum vim advexisse: qui cum ad Barbarorum imperatorem productus esset, dum fingit officii gratia regiæ vesti libare osculum, in ventrem Amurati cultrum strinxit, ut eo cæso, patria Turcarum tyrannide liberaretur: sed fraudis tristis fuit exitus, nam interempto Amurate trigesimo secundo imperii anno, mox Bajazetes I occiso fratre Jacupe Zelebi imperium corripuit, ac Lazarum regem victum frustulatim concidit. Tradunt quoque iidem Annales hoc anno Themirem sive Tamerlanem movisse Babylone in Destensem regionem adversus Techmicum Kam, ac victoriam reportasse.

[1] Hieronym. Beck in Annal. Turc. et ex eo Joann. Leunclav.

BONIFACII XI ANNUS 2. — CHRISTI 1392.

1. *Decretæ Pontificiæ legationes in Hispaniam et alia regna ad eversionem schismatis.* — Perculsi infelici casu Joannis regis Henricus rex, proceresque Castellæ de damnando schismate pia consilia agitarunt, anno servati orbis nonagesimo primo supra millesimum trecentesimum, Indictione decima quarta. Qua de re certior factus a viris fide dignissimis Bonifacius Pontifex, nuntios Apostolicos in Castellam decrevit [1], qui Castellanos consternatos in ea novarum rerum conversione ab antipapæ servitute ad Romanæ Ecclesiæ gremium traducerent. Datæ eæ partes fuere Francisco archiepiscopo Burdegalensi et Joanni Guterio Aquensi episcopo, cum amplissima auctoritate [1], ut Henricum ex Urbani sententia ob schisma regio honore dejectum in pristino statu collocarent, solverentque censuris, et dignitatibus Ecclesiasticis exutos præsules in integrum restituerent: atque inter alios Petrum Toletanum archiepiscopum in eodem fastigio confirmarent: tum eorum legatio in Vasconiam, Navarram et [2] Aragoniam prolata est:

[1] Bonif. l. II. p. 41. ad. 57.

2. « Bonifacius, etc. Attendentes, quod sicut a fide dignis asseritur, reges, reginæ, duces et principes, Ecclesiarum prælati, comites, communia civitatum, et universitates oppidorum, castrorum, villarum et aliorum locorum, regnorum et

[1] Bonif. l. Ep. cur. p. 215. — [2] Ibid. Ep. 200. etc.

partium prædictorum de devio perversi et damnabilis schismatis, quo involuti tenentur, adhærendo et favendo perditionis filio Roberto antipapæ Gebennensi de hæresi et schismate justo Dei judicio condemnato, et ejus sequacibus, dolent ab intimis, et ad obedientiam et devotionem nostram et Romanæ Ecclesiæ matris cunctorum fidelium et magistræ, proponunt cum humilitate redire, ut dictorum regnorum et partium ac personarum in eis degentium saluti et utilitati eo amplius proficere valeatis, quo majori fueritis per nos auctoritate muniti; vobis et cuilibet vestrum reconciliandi nobis et dictæ Ecclesiæ prælatos omnes et recipiendi auctoritate nostra Henricum regem et Catharinam, reginam Castellæ et Legionis, necnon Aragoniæ et Navarræ reges et reginas illustres, Ecclesiarum prælatos et Fernandum infantem Castellæ dicti Henrici regis fratrem, ac Fredericum Beneventanum et Joannem Valentinum duces, et alios comites, barones, milites et nobiles prædictos, et alias quascumque personas tam Ecclesiasticas, religiosas et sæculares, quam etiam laicales regnorum et partium prædictorum quæ præfato Roberto antipapæ et quondam Joanni Henrici regis Castellæ et Legionis, et aliis per Sedem Apostolicam damnatis », et infra, « concedimus facultatem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum VIII kal. Octobris, Pontificatus nostri anno II ».

3. Data etiam est iisdem internuntiis provincia, ut cum Henricus rex et Catharina ducis Lecestriæ filia, eademque Petri olim regis Castellæ, cui nomen Crudelis facta crudelia peperere, neptis, quamvis tertio consanguinitatis gradu obstricti connubio juncti fuissent, ad gravissima de regni Castellæ juribus exorta bella, in quibus plurimus cruor humanus fundebatur, sedanda, restituendamque attritis diuturno bello populis pacem, neque in eo conjugio violatis legibus Ecclesiasticis contracto, perstare fas esset, ipsis postquam schisma damnassent, atque ad Romanæ Ecclesiæ sinum rediissent, Apostolica auctoritate censuris et legibus solutis in connubio pristino perstare permitterent.

4. Caruit optatis successibus ea in Hispanias legatio; tradit enim Joannes Mariana [1] Petrum archiepiscopum Toletanum, suborta inter proceres de regni gerenda procuratione controversia, antipapam Francorum et Aragonum reges ad ferendam sibi opem per litteras sollicitasse, indeque graves bellicos tumultus fuisse concitatos. Præter superiores vero nuntios in Castellam, Legionem, Lusitaniam et Algarbium Franciscus episcopus Puteolanus missus est [2], legatique alii similem ob causam in alias provincias. In Belgio quidem Joannis Burgundiæ et Belgii principis opera novi recruduerant [3] tumultus extremo superiori anno, ac Simon Morinorum episcopus ad antipapam defecerat [1], pariterque Antuerpienses [2] ejus laqueis ultro se irretierant: ad quos a flagitio abducendos Guillelmus episcopus Anconitanus plurima [3] instructus auctoritate transmissus fuit, interque præsules Joannes episcopus Leodiensis operam suam in Antuerpiensibus ad Ecclesiæ sinum revocandis omni contentione ponere jussus [4]: cumque nonnulli in iis tumultibus fuso sacerdotum cruore manus fœdassent, centum ex ipsis censurarum nexu absolvendi potestatem fecit, modo pro expiando scelere descriptas in subjecta Pontificii Diplomatis [5] parte pœnas publice suscepissent:

« Bonifacius, etc. venerabili fratri Guillelmo episcopo Anconitano thesaurario nostro Apostolicæ Sedis nuntio, salutem, etc.

« Centum personas dictarum partium, quæ in presbyteros, Dei timore postposito, manus injicientes ausu sacrilego temere violentas in hujusmodi presbyterorum personas homicidium commiserunt, et si humiliter petierint, postquam singulæ personæ ipsæ per omnes majores Ecclesias illius loci, ubi tantum fuerit facinus perpetratum, si secure poterunt, alioquin loci propinqui in quo id fieri possit, nudæ et discalceatæ; braccis duntaxat retentis, virgam ferentes in manibus, et corrigiam circa collum incesserint, et ante fores ipsarum Ecclesiarum a presbyteris earumdem, psalmum pœnitentialem dicentibus se fecerint verberari, quando major in eis aderit populi multitudo, suum publice confitendo reatum, et Ecclesiis, si quibus dicti presbyteri occisi serviebant, satisfecerint competenter, feudo et jurepatronatus, si quæ ab hujusmodi Ecclesiis obtinebant personis ipsis et earum hæredibus perpetuo privatis. Et ne minus vindictæ, quam excessus memoria prorogetur, filii ab eis descendentes sint inhabiles ad Ecclesiasticum beneficium obtinendum, nisi cum fuerit per Sedem Apostolicam misericorditer dispensatum, ab excommunicationis sententia in tales generaliter promulgata, quam propterea incurrerunt, et hujusmodi presbytericidii reatu et peccatis suis aliis, quæ tibi confitebuntur, nisi talia forent propter quæ Sedes Apostolica esset merito consulenda, absolvendi in forma Ecclesiæ consueta, et injungendi inde sibi talem pœnitentiam, quæ sit eis ad salutem et aliis ad terrorem; plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem. Datum Romæ apud S. Petrum VIII id. Februarii, Pontificatus nostri anno II ». Data eidem nuntio provincia est, ut in Præmonstratenses [6] nonnullos Belgas schismaticos et alios [7] hujusmodi erroribus implicitos legibus ageret. Ut vero Joannes princeps, suscepto schismatis amplificandi consilio, divina destitutus clientela ad trucidandum Aureliæ ducem etiam antipapæ propugnatorem proruperit, ac postea et

[1] Joann. Marian. l. XVIII. c. 15. — [2] Bonif. l. II. p. 277. — [3] Ibid. p. 7.

[1] Bonif. l. II. p. 10 et 22. — [2] Ibid. 25 etc. — [3] Ibid. — [4] Ibid. p. 11. — [5] Eod. l. II. Ep. cur. 31. — [6] Ibid. p. 35. — [7] Ibid. p. 137.

ipse trucidatus misere perierit, inferius visuri sumus.

5. *Trinacriæ sedandæ incumbit Bonifacius quam in Tetrarchias partitur.* — Adducta est [1] in grave civilis belli discrimen Trinacria, cum Maria in Aragoniam evecta regno abesset, virique principes provinciarum præfecti inter se dissiderent : ad quos in concordiam redigendos, ne inde schisma in insula ingravesceret, Nicolaum e Summa-Ripa nuntium misit Bonifacius : « Cum, inquit, sicut quampluriun fide dignorum relatio ad nostrum produxit auditum, procurante humani generis inimico, inter dilectos filios nobiles viros Andream de Claromonte Moac admiralum et Manfredum de Alagona Mistrete magistrum justitiarium dicti regni eorumque colligatos et adhærentes ex una, necnon Antonium de Vintimilio Gulisani et Guillelmum de Peralta Sclafani comites eorumque colligatos et fautores ex altera parte, odii rancore concepto malisve suspicionibus suscitatis, gravis et dispendiosa nimis dissensionis materia sit exorta, multaque mala et incommoda tam animarum quam corporum et eisdem partibus ac toti regno minetur, nisi divina bonitas subsidia præparet ; et dilecta in Christo filia nobilis mulier Maria claræ memoriæ Frederici regis Trinacriæ unigenita, ad quam, si in unitate ejusdem Ecclesiæ persisteret, id alias pertineret, non solum in remotis agat, sed sit extra propriam libertatem, nos quem non prætereunt incommoda filiorum, rancoribus, suspicionibus ac dissensioni hujusmodi occurrere, partesque ipsas ad tranquillitatem et pacem reducere, et reductas in ea confirmare et conservare totis cordis affectibus cupientes, inter alios modos ad hoc utiles nobis occurrentes, te qui etiam legum doctor existis, virum utique pacis et justitiæ zelatorem et singularium meritorum ad easdem partes providimus personaliter destinandum, etc. » Addit ut Pontificiam auctoritatem jam faciendis, firmandisque pacis legibus adhibeat, ac tumultuantium pervicaciam, incusso censurarum terrore, frangat. « Datum Romæ apud Sanctum-Petrum IV non. Julii, Pontificatus nostri anno secundo ». Civilis porro ejusmodi belli causam ex nimia procerum ad majorem potentiam assurgere ex aliorum exitio meditantium ambitione, atque e reginæ Mariæ absentia fluxisse, describit Bonifacius [2] in aliis litteris ad Nicolaum e Summa-Ripa, cui data sunt imperia, ut malo remedium afferret, ne hostes civilium dissensionum occasionem aucupati illud regnum opprimerent.

6. Adornabat [3] tum in Catalonia Martinus Momblanci dux ad Trinacriæ regnum sibi subjiciendum, trahendumque in antipapæ servitutem, classem ; Pontifex itaque ad quem supremum Trinacriæ imperium spectabat, cum e veteribus pactionibus cum Friderico confectis, Mariaf ad solium admitti

[1] Bonif. l. II. p. 137. — [2] Ibid. 135. — [3] Surita l. X. c. 39.

non deberet, nisi fuisset viro Catholico juncta, ac matrimonium ab ipsa cum Martino initum lege canonica ob sanguinis conjunctionem vetitum esset, præterea Maria Ecclesiæ Romanæ, cujus beneficentia regios gerebat apices, censum pendere intermisisset, neque aliud vectigal militare decem triremium suo sumptu instruendarum, et submittendæ equitum cataphractorum centuriæ præstandum curaret ; Bonifacius juri Pontificio in Trinacriam consulturus, constituit [1] illam partiri in Tetrarchias, donec Maria damnato schismate ad officium redisset, et censum penderet Sedi Apostolicæ ; iisque tetrarchiis præficere Andream Claromontium, Manfredum Alagonam, Antonium Vigintimilium et Guillelmum Peraltam opibus et clientelis florentissimos iis pactionibus, ut intermissum vectigal Sedi Apostolicæ solverent, atque alias subsidiarias copias contra Neapolitani regni invasores submitterent : qua de re paciscendi cum ipsis auctoritatem internuntio contulit, ac sacramenti formulam suis conceptam verbis præscripsit [2], ex qua ipsos ad vindicandam contra schismaticorum impetus Trinacriam adacturus esset :

7. « Nobili viro Nicolao de Summa-Ripa, militi Laudensi, A. S. N.

« Dudum cum inter progenitores claræ memoriæ Frederici Trinacriæ regis et quondam Joannæ tunc reginæ Siciliæ, ipsosque Fredericum et Joannam et adhærentes eisdem gravi dissensionis materia suscitata, de qua infinita animarum et corporum mala provenerunt, tandem, volente Deo, partes ipsæ videlicet Fredericus et Joanna, sub certis capitibus tunc expressis simul ad pacem et concordiam devenissent ; et inter cætera, quod dictus Fredericus recognosceret, per se et successores suos tenere insulam seu regnum Trinacriæ cum insulis adjacentibus ab eadem Joanna et suis hæredibus ex corpore suo legitime descendentibus tantum, et pro dicta insula seu regno Trinacriæ cum dictis insulis idem Fredericus deberet facere homagium et fidelitatis juramentum præstare ipsi Joannæ et hæredibus ex suo corpore legitime descendentibus tantum ; et quod idem Fredericus pro se ac dictis suis hæredibus et successoribus, eidem Joannæ et hæredibus suis prædictis, hujusmodi recognitionem faceret sub servitio decem galearum et centum militum anno quolibet per tres menses tempore notabilis invasionis regni Siciliæ ; et si dubium forsan contingeret oriri, quæ censeri deberet notabilis invasio dicti regni Siciliæ, staretur simplici dicto Romani Pontificis, qui tunc esset, et quod prædictus Fredericus solveret, traderet et assignaret eidem Joannæ ac hæredibus successoribus suis in regno Siciliæ pro dicto anno quolibet in festo Apostolorum Petri et Pauli tria millia unciarum auri ; et cum postmodum pro eorumdem Frederici et Joannæ parte felicis recordationis Gregorio papæ XI prædecessori nostri

[1] Bonif. l. II. p. 138. — [2] Ibid. Ep. cur. p. 143.

supplicatum fuisset, ut dignaretur hujusmodi capitula confirmare, et ipse prædecessor, qui capitula hujusmodi fecerat cum diligentia recenseri, illa sub formis certis tunc expressis modificasset : et pro juribus Ecclesiæ Romanæ et bono statu partium earumdem addidisset inter cætera, quod descendentes ex eodem Frederico et ejus liberi utriusque sexus succederent in insula prælibata cum adjacentibus insulis sub certa forma et ordine tunc expressis, sic tamen quod filia jam nata dicti Frederici admitti deberet ad successionem prædictam, et quod si forte deficientibus masculis contigeret filiam innuptam in regno Trinacriæ succedere seu insulis prælibatis, illa maritaretur personæ, quæ ad ipsorum regimen et defensionem foret idonea, summi Pontificis qui esset pro tempore consilio requisito, nec nuberet nisi viro Catholico et Romanæ Ecclesiæ non suspecto; ac demum piæ memoriæ Urbanus papa VI dicti Gregorii predecessoris successor, immediatus prædecessor noster, ad quondam Francisci de Vintimilio Geratii, et quondam Artalis de Mistreta comitum magistri justitiarii, et quondam Manfredi de Claromonte admirati dicti regni Trinacriæ, ac dilectorum filiorum nobilis viri Guilletmi de Peralta Sclafani, tunc Calatabilottæ comitis, et universorum et singulorum hominum et populorum, civitatum, castrorum, terrarum, villarum, et aliorum locorum insulæ Siciliæ cum insulis sibi adjacentibus quæ, ut præfertur, regnum Trinacriæ nuncupantur, multiplicem supplicationis instantiam ex certis causis de consilio fratrum suorum, de quorum numero tunc eramus, cum regnum Siciliæ et terra citra pharum prædicta ex certis causis tunc expressis ad ipsum Urbanum prædecessorem et Ecclesiam memoratam devoluta foret; inter cætera autem auctoritate Apostolica ordinandum providit, statuit, decrevit et declaravit, quod memorata dicti Frederici filia et reges Trinacriæ, qui essent pro tempore et eorum in regno supradicto successores, ea quæ dictus Fredericus et sui successores in regno Trinacriæ præfatæ Joannæ olim reginæ Siciliæ et suis in regno Siciliæ successoribus juxta præmissa facere et præstare tenebantur regno Siciliæ ac terra prædictis, ad eamdem Ecclesiam non devolutis, tam circa solutionem census trium millium unciarum seu quindecim millium florenorum auri anno quolibet, quam circa servitium decem galearum et centum militum, et omnia alia et singula in Gregorii et Urbani prædecessorum prædictorum litteris contenta, dicto Urbano prædecessori et successoribus suis Romanis Pontificibus et Ecclesiæ prædictæ solvere, præstare, facere et adimplere tenerentur, ac etiam statuit, disposuit et ordinavit, quod regnum Siciliæ et terra citra pharum prædicta, regnum Siciliæ, insula vero Siciliæ cum insulis sibi adjacentibus, regnum Trinacriæ et non Siciliæ nuncuparentur, et essent duo regna per se omnino distincta et ab invicem separata, et quod nullam inter se haberent dependentiam, quodque salvis casibus devolutionum ipsorum regnorum ad Ecclesiam prædictam, et ejus liberam dispositionem per reges, qui essent pro tempore, et qui regna ipsa ex concessione Romani Pontificis et Ecclesiæ prædictæ tenerent in feudum, eadem regna separatim et per se immediate, et in capite ab eisdem Urbano prædecessore et Ecclesia ac Romanis Pontificibus, qui forent pro tempore, tenerentur in feudum sub annuis censibus, servitiis et præstationibus juxta formas ordinationum, concessionum, pactorum et conventionum per eosdem prædecessores factorum, et alias per ipsum Urbanum prædecessorem et successores suos Romanos Pontifices faciendorum, prout iisdem litteris continetur.

8. « Verum quia regnum Trinacriæ prædictum ab eodem regno Siciliæ per ipsum Urbanum prædecessorem fuit, ut præmittitur, separatum, non videtur consonum æquitati, ut ipsum regnum Trinacriæ dicto regno Siciliæ subsit, et subjectum appareat aliqua servitute; auctoritate Apostolica statuimus et etiam ordinamus, quod reges Trinacriæ, qui pro tempore fuerint, seu illi qui dictum regnum pro hujusmodi regibus aut prædicta Romana Ecclesia gubernabunt, servitium decem galearum et centum militum hujusmodi, alias juxta formam superius declaratam per tres menses anno quolibet tempore notabilis invasionis terrarum eidem Ecclesiæ mediate vel immediate subjectarum, dictæ Ecclesiæ et Romano Pontifici præstare integre et fideliter teneantur; sic tamen quod quæ notabilis invasio terrarum hujusmodi dici debeat, seu etiam reputari, absque ulla contentione ejusdem Romani Pontificis simplici verbo stetur.

9. « Cum autem, sicut notorium est, prædicta ejusdem Friderici filia, quæ Maria nuncupatur, jamdiu egerit, prout agit in remotis, et ut dicitur, sit extra propriam libertatem, et propterea dicto regno Trinacriæ ejusque proceribus, magnatibus atque populis, utpote sine gubernatore debito destitutis, multa retroactis temporibus incommoda et calamitates supervenerint, et plura, nisi aliter provideatur, possent verisimiliter evenire, et nihilominus interim postquam præfata Joanna olim regina suis culpis et demeritis exigentibus per eumdem Urbanum prædecessorem a reginali dignitate deposita, ejusque bona, jura et actiones fuerunt legitime confiscata, prædicta Ecclesia de censibus et juribus occasione dicti regni Trinacriæ sibi debitis nihil vel admodum parum percepit, seu percipere potuerit; nos te, qui etiam legum doctor existis, tam occasione præmissorum, quam etiam pro quibusdam aliis magnis et arduis nostris et Ecclesiæ prædictæ negotiis ad partes illas præsentialiter destinemus, attendentes quod nostra interest illo super iis remedio providere, per quod juribus et indemnitati Ecclesiæ memoratæ, necnon salubri directioni dicti regni ac saluti, tranquillitati et paci procerum, magnatum et

populorum prædictorum, corroborationi devotionis et observationi justitiæ in eis pariformiter consulatur, et quod Deo volente, universi populi et particulares personæ dicti regni Trinacriæ in præfatum Guillelmum, ac dilectos filios nobiles viros Andream de Claromonte Moac admiratum, et Manfredum de Alagona, Mistretæ magistrum, justitiarium dicti regni Trinacriæ, et Antonium de Vintimilio Gulisani comites, utpote inter omnes proceres et magnates dicti regni Trinacriæ, moribus, nobilitate, potentia, divitiis et cæteris gratiis præcipuos, spectabiles atque splendidos singulariter adspiciunt, prout videlicet per partes dicti regni Trinacriæ degunt, eosque venerantur et colunt, et quod, prout existimamus ad salubrem dicti regni Trinacriæ, ejusque civitatum, terrarum, castrorum et locorum non mediocrem utilitatem afferret, si, donec præfata filia, quatenus tamen ad eam pertineat, ad regnum Trinacriæ pridem rediret, et ea præfatæ Romanæ Ecclesiæ faceret, quæ tenetur, vel Sedes Apostolica super iis aliter provideret; iidem Guillelmus, Andreas, Manfredus et Antonius, comites dicti regni Trinacriæ gubernatores deputarentur; possent enim Apostolica auctoritate suffulti populis et personis præfatis, totique patriæ multa commoda procurare et incommoda quæ forsan parerentur declinare: discretioni tuæ, de qua in iis et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus si et ubi dicti Guillelmus, Andreas, Manfredus et Antonius effectualiter conveniant, declarent et concordent; vel tu una cum eis, vel illo seu illis, quem vel quos duxerint eligendum vel eligendos, seu solus cum eorum beneplacito voluntatis convenias, declares et concordes quas partes dicti regni Trinacriæ quilibet eorum per se debeat gubernare, et quantam quilibet eorum partem dicti census annui quindecim millium florenorum auri solvere, necnon servitii decem galearum et centum militum juxta formam, et in casu superius prænarrato, nobis et successoribus nostris Romanis Pontificibus canonice intrantibus juramentum præstare teneatur, ad id efficaciter obligent se et sua, sic tamen quod ipsi quatuor in universo absque diminutione integre solvant dictum censum, et præstent servitium antedictum, eosdem Guillelmum, Andream, Manfredum et Antonium, quemlibet videlicet eorum in illis partibus dicti regni Trinacriæ, in quibus inter eos conventum ac declaratum fuerit etiam concordatum pro filia supradicta, quatenus ad eam pertineat ac pro nobis, ipsisque successoribus et Ecclesia Romana in temporalibus generales vicarios, rectores, gubernatores et bajulos cum mero et mixto imperio, et omnimoda jurisdictione juribus illis et actionibus, quæ ad legitimos reges Trinacriæ pro tempore existentes de jure vel consuetudine quomodolibet pertinerent, quousque prænominata filia, quatenus ad eam pertineat ad ipsum regnum Trinacriæ, libere revertatur, et ea nobis et eidem Ecclesiæ in hac parte fecerit quæ tenetur, et interim ad nostrum et Apostolicæ Sedis beneplacitum auctoritate nostra faciendi, deputandi, constituendi et ordinandi, et ab eis et eorum quolibet nostro et Ecclesiæ prædictæ nomine promissiones, obligationes, renuntiationes, stipulationes et juramenta ad hoc necessaria et utilia recipiendi, et alia omnia et singula in iis opportuna, etiam si talia forent, quæ mandatum exigerent speciale, et quæ nos ipsi possemus facere, si adessemus, faciendi, exercendi atque compellendi plenum, liberum, generale et speciale mandatum, ac plenariam auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem; sic tamen quod per præsentes litteras aut aliquam earum partem juri et actioni nobis et eidem Ecclesiæ competentibus super utili ac directo dominio, necnon super censibus temporis præsentis Ecclesiæ dicti regni Trinacriæ non solutis, et servitiis non præstitis, penitus nullum præjudicium generetur; et quod præfatis Guillelmo, Andreæ, Manfredo et Antonio comitibus alienandi sub quæsito quovis titulo seu colore bona stabilia ac jura et jurisdictiones dicti regni Trinacriæ sit quælibet adempta potestas; et quod in deputationibus per te faciendis, civitates, terræ et loca dicti regni Trinacriæ, quæ uniuscujusque ex comitibus prædictis evenient in sortem, ac pars etiam census ac servitii prædictorum, quæ singulos eorum continget, clare et distincte specificentur et etiam declarentur. Volumus autem, quod quilibet Guillelmi, Andreæ, Manfredi et Antonii comitum prædictorum, antequam super deputatione hujusmodi per se facienda conficiantur publica documenta, ipsique comites de administratione dicti regni se impediant quovis modo, in tuis manibus præstet in forma, quæ sequitur juramentum.

10. « Ego.., pro beatissimo in Christo patre et domino meo domino Bonifacio digna Dei providentia papa IX et successoribus suis Romanis Pontificibus canonice intrantibus ac S. R. E. necnon illustri domina Maria claræ memoriæ Frederici regis Trinacriæ unigenita, quatenus ad ipsam dominam Mariam pertineat in certa parte specialiter expressa et specificata, regni Trinacriæ vicarius, rector, gubernator et bajulus auctoritate Apostolica deputatus, juro ad sancta Dei Evangelia, quæ corporaliter tango, quod regnum ipsum ejusdem Romanæ Ecclesiæ juris et proprietatis existit, et quod ab hac hora in antea fidelis et obediens ero beato Petro et eisdem Romanæ Ecclesiæ et domino meo Bonifacio et successoribus, et etiam quatenus de Apostolicæ Sedis processerit voluntate, dictæ dominæ Mariæ, ac impediam omnia sinistra et præjudicialia eis regno, statui et honori suis, cum ad meam notitiam pervenerint, quantum melius scivero et potero: quod non ero in consilio, consensu vel

facto contra personas, regnum, statum et honorem eorum, sed eos defensabo pro posse per me et meos bona fide contra omnem hominem viventem, et si quid scivero fieri vel tractari, quod in eorum periculum vergeret seu grave damnum, illud etiam pro posse impediam ne fiat; et si hæc impedire non possem, procurabo bona fide per me vel nuntium aut litteras, et eo meliori modo, quo potero, ad id eorum notitiam deduci : consilium vero quod mihi credituri sunt ad eorum damnum scienter nemini pandam, nullas unquam conspirationes, colligationes vel conjurationes seu ligas cum quibuscumque regibus, principibus, magnatibus, communitatibus, universitatibus, aut personis aliis fidelibus aut infidelibus contra præfatos dominum meum Bonifacium IX vel successores aut Ecclesiam, seu casu prædicto dominam Mariam, vel in eorum damnum faciam seu fieri consentiam vel promittam, quantum in me erit, nec factas ratas habebo, et quod nunquam ab eorum obedientia recedam, nec aliquod schisma contra ipsos dominum meum Bonifacium, successores et Ecclesiam faciam vel cujuscumque schismatis seu hæresis imitator vel factor ero, nec hujusmodi conspirationes, colligationes, conjurationes seu ligas aut schisma contra præfatos dominum meum, successores et Ecclesiam faciam, aut schismaticos vel hæreticos receptabo seu quoquomodo eis favebo, aut eis aliquod auxilium, consilium vel favorem præstabo, nec aliquos domino meo aut successoribus vel Ecclesiæ prædictis rebelles vel eorum hostes aut inimicos, seu rerum vel bonorum ipsius Ecclesiæ invasores sive occupatores in regno Trinacriæ prædicto, aut aliqua ejus parte vel alio quovis loco in quo temporale dominium seu potestatem habebo, receptabo vel per alios receptari quoquomodo patiar seu permittam ; sed illos efficaciter persequar. Quod autem supradicitur de inimicis et rebellibus extra regnum Trinacriæ non receptandis juxta voluntatem ipsius domini mei, intelligo de notoriis vel declaratis, seu declarandis vel aliis nominandis per Romanum Pontificem etiam in eodem regno intelligo prout in litteris felicis recordationis domini Urbani papæ VI super prædicti ac Siciliæ regnorum separatione confectis est expressum ; et insuper omnes et singulos processus, constitutiones, mandata et ordinationes per Sedem Apostolicam aut ejus auctoritate jam factos atque faciendos, et latas ac ferendas, necnon factas et faciendas tam contra perditionis alumnum Robertum olim Basilicæ XII Apostolorum presbyterum cardinalem, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominare præsumit, atque electores ipsius Roberti olim cardinales ipsorumque sequaces, fautores, receptatores et adhærentes eisdem, quam alias quascumque personas in dictis processibus comprehensas, et omnia et singula in eis contenta publicari, observari et executioni mandari in dicto regno Trinacriæ et alibi ubicumque potero faciam et fieri permittam diligenter et bona fide. Item præfato Roberto antipapæ et electoribus ac sequacibus, fautoribus, adhærentibus et receptatoribus supradictis perditionis filiis justo Dei judicio auctoritate Apostolica condemnatis, ac dantibus eis vel eorum alicui auxilium, consilium vel favorem, cujuscumque fuerint præeminentiæ, ordinis, religionis, conditionis aut status, etiamsi pontificali, regali, reginali vel quavis alia præfulgeant dignitate, etiamsi fuerint dictæ Romanæ Ecclesiæ cardinales, seu aliis quibuscumque per Ecclesiam denotatis, vel imposterum denotandis, quandiu extra gratiam et communionem Sedis Apostolicæ permanebunt, non dabo per me vel alium seu alios directe vel indirecte, publice vel occulte auxilium vel favorem, nec ab aliis, quantum in me fuerit et impedire potero, dari permittam : sed eos secundum posse meum, donec convertantur, juxta processus Apostolicos persequar et invadam. Item hujusmodi vicariatus, gubernationis, rectoriæ et bajulatus officium mihi commissum fideliter exercebo, nullam fraudem circa illud quomodolibet committendo, populosque et personas ratione dicti officii mihi commissos juste et rationabiliter absque personarum acceptione, et secundum statuta et ordinationes, necnon consuetudines legitimas dicti regni Trinacriæ gubernabo, eisque per me vel alium justitiam æqua lance ministrabo, nova vectigalia seu talleas vel gabellas non imponam nec imposita exigam, sed antiquis et usitatis contentus ero. Jurisdictionem et libertatem Ecclesiasticam fideliter conservabo, atque defendam, nec illam vel ejus executionem impediam quovis modo. Partem annui census quindecim millium florenorum auri, et etiam in eventum prædictum servitii decem galearum et centum militum mihi contingentem et delatam integre et cum effectu, hujusmodi meo officio durante, præfatis domino meo Bonifacio IX successoribus, et Ecclesiæ in Romana curia, ubicumque fuerit, meis sumptibus ac fortuna in terminis constitutis solvam atque præstabo, nec procurabo illam vel aliquam ejus partem mihi remitti : et si in hoc quovis modo defecero, sententiis domini mei, successorum et Ecclesiæ prædictorum jam latis et in posterum ferendis bona fide parebo. Officium vero hujusmodi mihi commissum ad mandatum Sedis Apostolicæ libere deponam, et totaliter resignabo de illo vel aliqua ejus parte nihil in me penitus retinendo, nec procurabo, neque consentiam quod aliqua persona, cujuscumque dignitatis aut status, nisi prout Sedes Apostolica duxerit ordinandum, nominetur, eligatur, assumatur vel recipiatur in dominum protectorem, gubernatorem, vel sub quovis alio dignitatis vel officii titulo dicti regni Trinacriæ, vel alicujus ejus partis : et ne id fiat, totis viribus me opponam et etiam repugnabo, legatos et nuntios Sedis Apostolicæ ad ipsum regnum Trinacriæ et ejus partem, mihi ut supra

contingentem, declinantes reverenter suscipiam et honorifice pertractabo, tam in veniendo, quam pro suo placito stando ac etiam recedendo: et si in deputatione mea hujusmodi, vel in forma præsentis mei juramenti ambiguitas aliqua ullis temporibus oriretur, super illius declaratione stabo, atque parebo simplici verbo Romani Pontificis qui tunc erit. Sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia.

« 11. Cæterum eadem auctoritate statuimus, volumus et ordinamus, quod si Guillelmus, Andreas, Manfredus et Antonius comites supradicti, vel eorum aliqui seu aliquis in solutione et præstatione partis sibi contingentis de hujusmodi censu quindecim millium Florenorum, et servitio decem galearum et centum militum in terminis ad id assignatis defecerit vel defecerint quovis modo, deficientes hujusmodi ac terræ, civitates et loca eis subdita pœnis et sententiis per eosdem prædecessores in isto casu latis, ac etiam illis quas nos vel successores nostri in isto casu ferre vellemus, subjaceant ipso facto; et quod de singulis deputationibus, quas facere te continget, duo publica consimilia harum seriem continentia confici facias Instrumenta, quorum altero illi, qui deputatus fuerit tradito, reliquum ad cameram Apostolicam mittere non postponas, et quod deputati hujusmodi per se vel procuratores suos ad id speciale mandatum habentes, infra quatuor menses post deputationem hujusmodi juramentum prædictum teneantur in nostris manibus innovare, alioquin deputationem ipsam haberi volumus pro non facta, ratum insuper atque gratum nos promittimus habituros quidquid egeris in præmissis. Tu igitur sic illa, quæ tuæ discretioni sæpius committuntur, prudenter, fideliter et sollicite studeas executioni mandare, quod amplius te dignis in Domino laudibus merito commendare possimus. Datum Romæ apud S. Petrum IV non. Julii, Pontificatus nostri anno secundo ».

12. *Ludovicus Andegavensis Ladislao infensus anathemate defixus.* — Meminit Surita[1] de inito a principibus armorum fœdere ad Martinum Aragonium insulæ aditu imperioque arcendum; sed ipsos demum succubuisse visuri sumus. Cum vero animadvertisset Pontifex nonnullos Trinacrios Ludovico Andegavensi Neapolitani regni invasori studere, eique subsidia præstare adversus Ladislaum, Panormitano, Messanensi et Montis Regalis archiepiscopis dedit mandata[2], ut Ludovicum et omnes ipsi aliquod subsidii genus afferentes solemni ritu anathemate percellerent: « Mandamus quatenus in Ecclesiis vestris singulis diebus Dominicis et festivis infra missarum solemnia, dum major aderit populi multitudo, præsentes litteras publicare curetis; et nihilominus transgressores inhibitionis hujusmodi, campanis pulsatis et candelis accensis ac demum extinctis ac in terram projectis, excommunicatos publice nuntietis et mandetis ab omnibus arctius evitari, donec de transgressu satisfecerint competenter. Datum Romæ apud S. Petrum IV non. Julii, Pontificatus nostri anno II ».

Ad augendas etiam Ladislai partes adversus Ludovicum, Pontifex pellexit ad illius obsequium Raymundum Baucium Ursina stirpe satum, virum bellica laude florentem (cujus opera et Urbanum Lucerina obsidione et Caroli regis manibus liberatum vidimus) Romanæ Ecclesiæ signiferum dixit[1], et ea auctoritate, quæ ad tantum spectabat munus, instruxit. Utque facilius in obsequium Ladislai pelliceret Neapolim, ex qua ipse originem traxerat, Nicolao e Summa-Ripa, quem in Trinacriam mittebat, provinciam dedit[2] ut Neapolitanos proceres fœdere jungeret ad Neapolim ex antipapæ servitute subducendam, ac resipiscentes cum Ecclesia reconciliaret.

13. *Instaurata in antipapam edicta: res Etruriæ et Aragoniæ.* — Ne vero facta ab Urbano VI adversus schismaticos edicta decursu temporum exsolescerent, ut Ecclesiæ dignitas adversus eorum conatus assereretur, Bonifacius tum antipapam defixit anathemate, ac pœnis omnibus a prædecessore constitutis obnoxios pronuntiavit, tum omnes ejus partibus ac flagitii societate irretitos eadem severitate perculit; deditque præsulibus mandata[3], ut conditas in eos sanctiones solemni ritu divulgaret.

Exarserat interea atrox bellum Florentinos fœderatosque Bononienses inter, ac Joannem Galeacium[4] Virtutum comitem, cum is imperii proferendi avidus, Verona, Vicentia ac Patavio in suam potestatem redactis, Bononiensi agro Etruriæque immineret, causatus Bernabonis filiam atque Antonium Scaligerum hostes, quos principatu depulerat, ab iis exceptos. Hi vero aliorum clade et Galeatii successibus territi, ne aliquando sub illius jugo succumberent, conciliatis sibi Senensibus, cum quibus antea inimicitias exercuerant, allectisque Bononiensibus, quorum dominatum affectabat Galeatius, contundere ejus potentiam, ne adolesceret nimium, atque in dies confirmata ipsos opprimeret, annitebantur, inter quas turbas Bonifacius ditionis Ecclesiasticæ periclitantis tuendæ sollicitus, concordiæ interpretem se exhibuit[5], ac Richardum Carazulum nuntium ad componendam controversiam misit. Dedit etiam[6] Pontifex Raymundo Capuano Ordinis Prædicatorum religioso viro, Vitæ S. Catharinæ Senensis scriptori, cui clarum nomen insignes virtutes resque admirandæ ab eo patratæ pepererunt, mandata, ut si partes in Raymundum Carazulum

[1] Sur. l. x. c. 49. — [2] Bonif. l. II. post. sup. Ep. p. 143.

[1] Bonif. l. II. post sup. Ep. 143. — [2] Lib. II. p. 160. — [3] Lib. II. Ep. cur. p. 233. — [4] Leonard. Aret. hist. Flor. l. IV. sub. fin. et in hist. rer. Italicarum sui temp. S. Antonin. III. p. tit. XXII. p. 2. § 18, 19. et c. 3. § 5 et 6. Blond. dec. 2. l. x. Bern. Corius hist. Mediol. par. III. et alii. — [5] Bonif. l. II. p. 106 et 207. — [6] Bonif. l. II. p. 106 et 207.

compromitterent, censuras Ecclesiasticas pactionum violatoribus intentaret.

Hoc anno Joannes rex Aragonum, qui Ecclesiasticarum obventionum primitias accipere, easque ad instauranda arcium in regni limite sitarum propugnacula derivare consueverat, religione permotus, eas posthac in Ecclesiarum sartis tectis reficiendis, et sacra supellectili et ornatu comparandis collocari jussit regio Diplomate[1], ex quo hæc delibamus : « Promittimus in nostra regia bona fide et juramus per Dominum Deum et ejus sancta quatuor Evangelia corporaliter manibus nostris tacta, quod in dictis primitiis directe vel indirecte non tangemus deinceps, nec tangi vel quicquam de illis recipi faciemus, nec permittemus a quoquam, ne per quospiam possint nobis seu nostris concedi, nec nos, ubi contrarium fieret, concessionibus ipsis etiam sponte vel mera liberalitate factis utamur, nec uti seu gaudere possimus in aliquo, imo sint et essent concessiones seu donationes quæcumque inde nobis jam factæ, et quas fieri contingeret in futurum, et earum etiam Instrumenta et Rescripta quæcumque, cassa et nulla ac nullius prorsus efficaciæ, seu valoris et illis nunc pro tunc renuntiamus expresse, etc. Datum in Alifaria civitatis Cæsaraugustanæ, die prima Octobris, anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo primo, regnique nostri quinto ».

14. *Leges ab Anglo contra Ecclesiasticam libertatem latæ, quas arguit Bonifacius, edita sanctione et misso internuntio.* — In Anglia hoc anno medio Januario in regni ordinum solemnibus comitiis Ecclesiastica libertas nonnullorum politicorum improbo consilio admodum labefactata est, cum Richardus rex obsoletas leges de conferendis regia auctoritate sacerdotiis restituisset, aliasque novas non minus iniquas addidisset, qua de re hæc perstringit Thomas Walsinghamus[2] : « Statutum est in eodem parliamento, ut de cætero nullus transfretaret ad obtinendum provisiones in Ecclesiis vel Ecclesiam, et si quis contrarium faceret, si posset apprehendi, caperetur ut regi rebellis, et incarceraretur ». Revocatos etiam omnes, qui in Romana curia versabantur, addit idem auctor : « De consensu regis regisque consilii proclamatio facta fuit Londoniis, ut omnes beneficiati existentes in Romana curia redirent in Angliam circa festum S. Nicolai, sub pœna perditionis omnium beneficiorum suorum ; et nondum beneficiati redirent per idem tempus sub pœna forisfacturæ. Anglici audito tanto tonitruo in remotis metuentes ictum deserta curia fugiunt ad natale solum ». Meminit ejusdem edicti Polydorus Virgilius[3]. Impulsus est in hoc flagitium Richardus rex a regni proceribus, qui Wiclefi venena hauserant : is enim in tractatu pestifero de officio pastorali cap. XXV politicos hujus assentatiunculæ hamo ceperat, pertinere ad regii muneris majestatem, ut sacerdotes a regibus præficiantur populis, effutiitque non humanarum modo, sed etiam divinarum rerum administrationem a Christo concessam regibus, ac sacerdotes ita populos exemplo suo informaturos, ut regibus demisse obsequantur. Sed qui regibus ita lenocinabantur Wicleffistæ quam sæva proditionis et perduellionis exempla in reges ediderint, suo loco dicetur.

Affinis est hæc Wicleffiana hæresis turbulento errori Marsilii et Janduni, decernentium Pontificem, atque adeo universum sacerdotalem ordinem subditum esse Cæsari, quasi vero fideles primitivæ Ecclesiæ a Nerone cæterisque tyrannis auctoratos sacerdotes acceperint, et Apostoli a Tiberio vel Herode sacerdotio fuerint insigniti. Hæc deliramenta a novatoribus nostri temporis, qui magistratibus et principibus constituendæ religionis, et sacerdotum præficiendorum potestatem detulere instaurata, sed quæ in Annalibus cardinalis Baronii nostrisque ex divinis oraculis, Apostolica traditione, doctrina sanctorum Patrum confirmatoque tot sæculorum in Ecclesia usu confutantur. Nec Græcorum imperatoribus correpta in sacerdotes tyrannis, et patriarcharum auctorandorum, exauctorandorumque licentia profuit, quam in solio pulsi Turcicæ tyrannidi formidando divinæ ultionis exemplo subderentur. Subdolas porro Wicleffi argutias refellit Thomas Waldensis[1], qui hæresiarcham summæ inconstantiæ arguit : nam cum cæsareorum scommate episcopos carperet, quod a Cæsaribus divitiis aucti essent, nunc creari a Cæsare, ut omnino fiant cæsarei, et institutum a Christo ordinem, qui per Apostolos creavit episcopos, per episcopos creat sacerdotes, everti velit ; tum subdit : « His et multis aliis similibus potest discerni apud quos erat antiquitus statuere sacerdotes, et non facile mutandum esse, quod tanta sancivit antiquitas ; et quid valeat, quod arguis, quia istud officium sacerdotis notabiliter spectat ad regni regimen, ergo ejus institutio ad regem spectat potissime. Ita spectat ad regni regimen officium Angeli principantis et præsidentis provinciæ, quemadmodum habes in Scripturis de Angelo principe Persarum ; nec tamen ejus institutio spectabat ad regem : et æqualis ductus arcæ spectabat ad bonum regimen regni Israel, non tamen ad ductum regis vel principis : Oza enim rite percussus est, cum vellet elevare cadentem, etc. » Hactenus Thomas Waldensis. At Richardus rex, qui Wicleffistarum susurris subornatus episcopatuum et sacerdotiorum conferendorum jus in Anglia sibi arrogare tentavit, a Wicleffo querenti dimidium a Pontifice regibus eripi imperium patulas aures præbuerat, dum divina jura temerat, permittente Numine, hostes

[1] Ext. in lib. Priv. Eccl. Rom. tom. II. p. 187. — [2] Walsing. in Rich. II hoc anno. — [3] Polyd. Virgil. l. 20.

[1] Walden. tom. I. l. II. art. 3. c. 3.

conjuratos experiri cœpit, qui consilia de illo regia dignitate deturbando conferrent ; a quibus ipsum exauctoratum pulsumque solio visuri sumus.

Obstitisse, ut poterant, iniquis contra jus Ecclesiasticum decretis Cantuariensem et Eboracensem archiepiscopos, memorat Nicolaus Harpsfeldius [1] his verbis : « Tam Guillelmus (nempe Cantuariensis), quam Eboracensis suo totiusque cleri nomine contestabantur, si quid ibi tentaretur, quod Romanæ Sedis dignitatem imminueret, se suaque suffragia decretis hujusmodi non adjuncturos ».

15. Bonifacius vero juris Pontificii contra Wiclefistarum politicorumque ausus temerarios assertor et vindex edita sanctione [2] memorabili, gesta contra libertatem Ecclesiasticam a Richardo rege, vel ab Eduardo rescidit, atque anathemate ea tueri vel exsequi in judiciis ausuros perculit :

« Ad perpetuam rei memoriam.

« Ab eo, qui pro redemptione generis humani de intacta Virgine carnem assumere et nasci ac tandem pati et mori dignatus est, super reges et regna, nullis nostris præcedentibus meritis, sed sola sua permissione, in eminenti militantis Ecclesiæ specula constituti, inter gravia nostris humeris incumbentia onera non in ultimis habemus ad omnes oves curæ nostræ divina dispositione commissas, et in quibus depascuntur regiones et loca nostræ fixæ considerationis intuitum extendere et in illis pabula salubria procurare, malesana vero et contagiosa, ne se illis inficiant, declinare, et si forsan aliquæ ex hujusmodi ovibus ad insalubres et pestiferas herbas vel saltus periculosos deverterint, eas ne tabescant aut ruant, sed in iis, ut duntaxat quæ illis vitam et salutem conservare et fœtus multiplicare valeant, pascuis diversentur, provida et solerti diligentia coercere, ut vel sic a noxiis et adversis præserventur, et cum multiplicato fructu Domini nutriantur in caulis, nec lupi rapaces, neque venenosa contagia illis obsint, nec etiam earum sanguis de nostris manibus requiratur. Sane, sicut cumulata relatio quampluriium fidedignorum ad nostrum non absque gravi molestia perduxit auditum nonnullis seditiosis viris reprobo sensu et inordinata ambitione concitatis, et non quæ Dei, sed quæ sua sunt quærentibus, cum eorum excogitatibus et perastutis abusionibus charissimo in Christo filio nostro Richardo regi Angliæ illustri, in ejus regio parliamento pridem celebrato dolose suggerentibus, quod claræ memoriæ Eduardus rex Angliæ dicti Richardi regis avus, ad instar claræ memoriæ alterius Eduardi regis Angliæ avi sui in quodam suo regio parliamento apud Westmonasterium Londoniensi, certo tunc expresso tempore celebrato, de assensu magnatum et comitum regni sui ordinaverat, ut illorum verbis utamur, et stabiliverat quod libere electiones archiepiscopatuum, episcopatuum et omnium aliarum dignitatum et beneficiorum in Anglia tenerent et a modo in modo sicut fuerant concessæ per progenitores ejusdem Eduardi regis et per antecessores aliorum fundatorum ; et quod omnes prælati et aliæ gentes Ecclesiæ Anglicanæ, qui haberent jus patronatus de quocumque beneficio de dono regis progenitorum patronorum sive donatorum hujusmodi ad faciendum divinum servitium et alia onera inde ordinata haberent, eorum collationes et privationes libere et per modum, sicut fuerant servatæ per suos donatores, et in casu quo de aliquo archiepiscopatu, episcopatu, dignitate vel alio quocumque beneficio reservatio, collatio vel provisio facta foret per curiam Romanam in impedimentum electionum, collotionum seu præsentationum superius expressarum, quod tunc eodem tempore vacationum, quo tales reservationes, collationes et provisiones deberent capere effectum de eisdem vacationibus, rex Angliæ qui tunc esset, haberet et gauderet pro illa vice collationes ad archiepiscopatus, episcopatus et alias dignitates electivas, quæ essent de suo patronatu et taliter, sicut progenitores sui habuerant, antequam liberæ electiones forent concessæ, sicut electiones prius fuerant concessæ, per progenitores dicti Eduardi regis ordinantis sub certa forma et conditione, videlicet ad petendum licentiam regis de eligendo, et post electionem factam de habendo assensum regium, et nullo alio modo : et si de aliqua domo religiosorum, de fundatione seu patronatu regis facta foret talis reservatio, collatio vel provisio in impedimentum liberæ electionis, haberet dictus rex, qui tunc esset, illa vice collationem ad dandum ipsam dignitatem alicui personæ idoneæ : et in casu quo collatio, reservatio vel provisio facta foret in Romana curia de aliqua Ecclesia, præbenda vel alio beneficio, quæ forent de patronatu gentium dictæ Ecclesiæ Anglicanæ, unde rex supremus esset fundator immediatus, tunc eodem tempore vacationis, ad quod tempus reservatio, collatio seu provisio deberent, ut præmittitur, capere effectum, dictus rex, qui tunc esset, haberet collationem et præsentationem pro illa vice : et sic de tempore in tempus ad omnes vices ; quibus tales gentes dictæ Ecclesiæ Anglicanæ forent impeditæ de ipsarum præsentationibus et collationibus per tales reservationes, collationes seu provisiones, prout superius est descriptum : salvo tamen jure patronatus et præsentationis, quando nullæ collationes seu provisiones a Romana curia, inde factæ forent, vel quando dictæ gentes Ecclesiæ Anglicanæ haberent et vellent ad eadem beneficia præsentare vel collationem facere, et præsentati sui possent effectu collationum et præsentationum suarum gaudere : et eodem modo haberet quilibet alter cujuscumque conditionis facere præsentationes vel collationes ad domus religiosorum quæ forent de suo patro-

[1] Harpsf. hist. Eccl. Anglic. 14. sæc.— [2] Lib. I. Ep. cur. 131.

natu, et ad beneficia Ecclesiastica pertinentia ad easdem domus, et si tales patroni non præsentarent ad talia beneficia infra dimidium annum, episcopus loci conferret post lapsum temporis infra unum mensem post dictum dimidium annum, tunc dictus rex talium beneficiorum haberet præsentationes et collationes, sicut habet de aliis de patronatu seu fundatione propria : et in casu, quo præsentati regis vel præsentati aliorum patronorum, vel de eorum fundatoribus, vel illi, quibus rex vel patroni seu fundatores hujusmodi donassent beneficia pertinentia ad eorum præsentationes seu collationes, essent impediti per tales provisores, ita quod non possent habere possessiones de talibus beneficiis virtute præsentationum seu collationum sic eis factarum, vel illi, qui essent in possessione talium beneficiorum, forent impediti super hujusmodi suis possessionibus per tales provisores, tunc essent hujusmodi provisores et eorum procuratores, executores et notarii attachiati per eorum corpora, et positi ad responsionem suam, et si forent convicti manerent in persona, absque deliberatione ad manucaptionem in balivia, nec essent deliberati antequam facerent suam redemptionem dicto regi ad voluntatem suam, necnon satisfactionem parti quæ se sentiret gravatam : et nihilominus, antequam essent deliberati, facerent plenam renuntiationem et invenirent sufficientem securitatem, quod non attentarent talia tempore futuro, nec aliqua in processum prosequerentur per illas nec per alios versus aliquem in dicta Romana curia, nec alibi in aliquibus partibus pro hujusmodi manucaptionibus, redemptionibus, satisfactionibus vel renuntiationibus, nec de aliquo alio facto dependente ab eisdem : et in casu, quo tales provisores, procuratores, executores et notarii non essent inventi, tunc curreret exigentia contra illos per debitum processum, et quod beneficiarii exirent ad capiendum corpora sua in quibuscumque partibus essent inventi, tam ad sectam dicti regis, quam ad sectam partis : et quod medio tempore dictus rex haberet commoda et proficua de talibus beneficiis sic occupatis per tales provisores, exceptis abbatiis, prioratibus et aliis domibus, quæ haberent collegia vel conventus, et in talibus domibus haberent conventus sive collegia, commoda et proventus, salvo totis temporibus dicto regi et aliis dominis eorum antiquo jure; et haberet hoc statutum locum tam bene de reservationibus, collationibus et provisionibus factis et concessis tempore elapso versus omnes illos, qui adhuc non erunt adepti corporalem possessionem beneficiorum eis concessorum per hujusmodi reservationes, collationes et provisiones, quam versus omnes alios tempore futuro, præfatus Richardus rex mala, temeraria, profana et sacrilega suggestione hujusmodi circumventus in eodem parliamento per se celebrato de assensu, ut asseritur, magnatum regni sui ultra præmissa ordinavit et stabilitavit, licet de facto, quod ordinatio superius enarrata de omnibus archiepiscopatibus, episcopatibus et aliis dignitatibus et beneficiis electivis et aliis beneficiis Ecclesiasticis quibuscumque; quæ inceperunt vacare de facto a certo tempore tunc expresso vel post, vel quæ vacarent tempore futuro infra regnum Angliæ in debita executione de tempore in tempus, servaretur in omnibus suis punctis; et si aliquis faceret aliquam acceptationem de aliquo beneficio Ecclesiastico in contrarium istius statuti, et esset debite probata ac esset ille acceptans (eorum verba describimus) in partibus transmarinis, maneret exulatus et bannitus pro perpetuo, et omnia bona et chatalla terræ et tenimenta sua eidem regi manerent forisfacta, et si esset infra regnum Angliæ, esset etiam exulatus et bannitus, prout superius est expressum et incurreret eamdem forisfacturam et arriperet iter, ita quod esset extra regnum infra sex septimanas talem acceptationem proxime sequentes : et si aliquis reciperet aliquem talem bannitum venientem de partibus transmarinis vel exstantem infra regnum post sex septimanas antedictas, sciens unde esset; ille etiam esset exulatus et bannitus, et incurreret talem forisfacturam, ut superius est expressum, et quod procuratores, notarii, executores et apparitores sui haberent forisfacturam et pœnam antedictam : et si dictus Richardus rex mitteret per litteram vel per alium modum ad curiam Romanam ad excommunicationem alicujus personæ, vel si aliquis alius mitteret dictæ Romanæ curiæ vel supplicaret, unde contrarium ipsius statuti esset factum quantum ad aliquem archiepiscopatum, episcopatum, dignitatem vel aliud beneficium Ecclesiasticum infra dictum regnum, si ipse, qui faceret talem excitationem vel supplicationem prælatus foret Ecclesiæ sanctæ, solveret dicto regi valorem terrarum et possessionum suarum immobilium unius anni; et si esset alia persona de statu inferiori, solveret regi valorem beneficii, pro quo talis supplicatio facta foret unius anni, quod de aliqua dignitate vel beneficio : de quo excitatio plene dicto tempore tunc expresso facta non fuerat, nullus ratione alicujus reservationis, collationis vel provisionis, vel alicujus gratiæ Apostolicæ cujuscumque, non excitans ante hujusmodi tempus expressum aliquam executionem prosequeretur sub pœna in hoc prædicto statuto contenta; et quod si aliquis portaret vel mitteret infra regnum vel potestatem dicti Richardi regis, aliquas citationes, sententias vel excommunicationes adversus aliquam personam cujuscumque conditionis ob causam motionis, facturæ, consensus seu executionis dicti statuti provisoris, esset ille captus et arrestatus, et positus in persona, et foris faceret omnes terras et tenimenta, bona et carhalla sua pro perpetuo, et ultra hoc incurreret pœnam vitæ et membrorum : et si aliquis prælatus faceret executionem de

talibus citationibus, sententiis vel excommunicationibus, essent temporalia sua appretiata et remanerent in manibus dicti regis quousque debita reformatio et correctio inde fierent : et si aliqua persona inferioris status, quam prælati, cujuscumque conditionis foret, talem faceret executionem, esset illa persona capta et arrestata et posita in persona et haberet in persona metum, et faceret finem et redemptionem secundum consilium et discretionem dicti regis.

17. « Quanto igitur profundius, quanto crebrius præmissa in mente revolvimus, tanto acerbius dolemus, tanto vehementius admiramur, quod tantus princeps, tam Catholicus rex, tam fervidus orthodoxæ fidei zelator, tam præcipuus sacrosanctæ Romanæ et universalis Ecclesiæ venerator, tam severus laudabilium morum assertor, tanta spectabilium procerum et aliarum notabilium personarum numerositate præfulgidus, tantaque externarum et bonarum rerum affluentia copiosus, ut super eum Dominus largam benedictionem effuderit, viris talibus, si tamen viri dici mereantur, in quibus, ut apparet, refriguit charitas, intepuit fides, spes labavit, justitia cæteræque virtutes parvum locum aut nullum habere videntur, feciles in hoc aures præbuit, et non attentiori gravitate discussit quid ageret in præmissis ; vidisset enim luce meridiana clarius, quod laicis, quamvis religiosis, disponendi de rebus Ecclesiasticis nulla est attributa potestas, quos manet subsequendi necessitas non auctoritas imperandi, a quibus etiam si quid statuatur, quod Ecclesiarum respiciat commodum vel favorem, nullius firmitatis existit, et talium et in talibus constitutio a sanctis Patribus destitutio vel destructio, necnon usurpatio jurisdictionis non suæ, veneranda approbatione censetur. Tacemus de pœnis et censuris gravibus, quas statuentes, ordinantes et ut talia statuta fiant consulentes, vel secundum ea judicantes seu etiam hujusmodi statutorum scriptores contra Ecclesiasticam libertatem et maxime Romanæ Ecclesiæ, incurrunt eo ipso. Et licet tam sacris canonibus, quam etiam civilibus et authenticis legibus, bonisque moribus suadentibus, sint cassa et irrita ipso facto omnia statuta et consuetudines indirecte contra libertates Ecclesiarum earumque personas, et quanquam præfatum Richardum regem, utpote filium ejusdem Romanæ Ecclesiæ, merito diligendum, plenis complectamur affectibus charitatis, suumque honorem, nec minus animæ salutem, suique status et inclyti regni prosperitatem, singularibus desideriis affectemus et ad id adhibuerimus, simusque dispositi adhibere cum omni affectu, quantum cum Deo possumus, partes nostras, ne tamen suum hujusmodi et avi ac abavi præfatorum statuta mentes incautas vel male ædificatas plus æquo offendant, vel apud eas indebitum vindicent sibi locum, et ne vulnus, quod hac in parte ratio sanat, passio sensualitatis instauret, matura super hoc deliberatione præhabita, tam antiquioris Eduardi et subsequentis Eduardi, quam etiam Richardi regum prædictorum ordinamenta seu stabilimenta, aut statuta hujusmodi superius recitata, quæ alias haberi volumus præsentibus pro sufficienter expressis et specificatis, utpote notorie contra libertatem Ecclesiasticam et Romanam Ecclesiam edicta et omnia et singula ab eis et ob ea secuta, auctoritate Apostolica, de fratrum nostrorum consilio tenore præsentium declaramus fuisse et esse cassa et irrita, ipsaque ex superabundanti cassamus, irritamus et juribus vacuamus, ac nullius esse decernimus roboris, efficaciæ vel momenti, et ab illorum observatione in omnibus suis clausulis omnes et singulas tam Ecclesiasticas quam sæculares personas cujuscumque conditionis, dignitatis aut status, fuisse et esse liberas et absolutas, ac liberamus et absolvimus per præsentes.

18. « Prohibemus quoque sub pœnis ab eisdem canonibus et legibus in similibus casibus inflictis, ne quis de cætero statuta prædicta vel similia servare aut innovare vel secundum ea judicare, aut eis uti in judicio vel extra, directe vel indirecte, publice vel occulte quoquomodo præsumat. Mandamus insuper sub eisdem pœnis, hujusmodi statuta de omnibus libris, quaternionibus, capitularibus, et Regestis publicis et privatis, in quibus descripta forent, infra duorum mensium spatium a publicatione præsentium proxime computandorum cancellari, cassari, tolli et penitus aboleri.

19. « Monemus etiam auctoritate prædicta omnes et singulos, qui prætextu ordinamentorum seu stabilimentorum aut statutorum hujusmodi, aliqua beneficia Ecclesiastica seu canonicatus et præbendas, sive dignitates, personatus vel officia cum cura, vel sine cura, sæcularia aut regularia quocumque nomine nuncupentur, occupassent, et detinerent quomodolibet occupata, cujuscumque status, gradus, ordinis, præeminentiæ vel conditionis existant, etiamsi pontificali vel alia quavis præfulgeant dignitate, eisque in virtute sanctæ obedientiæ, et sub excommunicationis et privationis omnium beneficiorum Ecclesiasticorum, quæ obtinent, et inhabilitationis ad illa et alia imposterum obtinenda, pœnis quas, si contrafecerint, eos incurrere volumus ipso facto, districte præcipiendo mandamus, quatenus infra terminum duorum mensium prædictorum beneficia, canonicatus et præbendas, dignitates, personatus et officia hujusmodi quæ, ut præmittitur, occupant, vacua, libera et expedita realiter et omnino dimittant. Et nihilominus de fructibus male perceptis, Ecclesiis aut locis, a quibus illos perceperunt, seu personis illis, quibus alias legitime debeantur, non differant satisfactionem debitam exhibere. Nulli ergo, etc. Datum Romæ apud S. Petrum II non. Februarii, Pontificatus nostri anno II ». Instauratum etiam est a Bonifacio pro

afferenda libertate Ecclesiastica Caroli IV Cæsaris edictum [1].

Tradit porro Thomas Walsinghamus [2] accessisse in Angliam internuntium Apostolicum, regemque ad redintegrandum sponte jus splendoremque Ecclesiasticum inclinasse. Cum vero appellet internuntium abbatem, fuisse Nicolaus Nonantulanus abbas videtur, de quo ad Richardum regem misso exstant [3] commendatitiæ ad archiepiscopos et episcopos Anglos Bonifacii litteræ XVIII kal. Maii exaratæ. Gestam autem ab eo legationem, quæque regi ad eum officiis mulcendum exposuerit, describit hisce verbis Walsinghamus [4] : « Salutans (nimirum abbas), regem ex parte papæ, commendans regis devotionem et suorum prædecessorum erga Ecclesiam, eo quod semper veris summis Pontificibus adhæserunt. Deinde subintulit, quod papa percepto per litteras regis, quod statuta sic edita fuerant, mirabatur, et ut bonus pastor salutem animarum desiderans sæpius admonuerat, et obtestatus fuerat statutarios, ut hujusmodi statuta de medio tollerent in quantum lædebant Ecclesiasticam libertatem. Dixit etiam, quod papa non intendit minuere coronam regis, nec tollere quin statuta condere valeat non facientia contra Ecclesiasticam libertatem, quinimo paratus est conservare pro posse regis honorem, prout ad hoc se cognoscit multipliciter obligatum. Dixit etiam dictus nuntius, quod papa diutius exspectans non sensit obtemperatum fuisse suis monitis; et tamen nihil innovando, nec processus aliquos faciendo, expressit quæ jura statuunt contra statuentes contra Ecclesiasticam libertatem, et propulsatus a pluribus pronuntiavit illa irrita fore in quantum faciunt contra Ecclesiasticam libertatem. Et quia papa, si non sensit statuentium animos immutari, cum magna mentis amaritudine intelligens hæc in denigrationem famæ regiæ redundare, misit prædictum nuntium, per quem exhortatur, rogat et requirit, quod rex statuta illa tolli, et de capitularibus faciat aboleri ». Et paulo infra : « Et papa offert, quod si statutarii velint conqueri de aliquo, si mittant ad papam legatos, erit promptus, quantum cum Deo poterit, regi et regno complacere : et si statuentes non tollant, etc. salvo honore Ecclesiæ et animarum salute non potest illa dissimulare ».

20. *Wicleffistarum flagitia in Anglia.* — In superioribus Angliæ regni ordinum cœtibus nequiora alia consilia moliti erant Wicleffistæ, neque enim modo excuti jugum Pontificium, atque ab rege sacerdotiorum conferendorum jus arripi suaserant, verum etiam supplicem libellum Richardo regi ipsisque ordinibus porrexere, in quo suggerebant, ut Ecclesiarum et monasteriorum vectigalia ad regium ærarium averteret, scelusque argutiarum inanium colorabant fuco, collatas scilicet pro fundendis precibus eleemosynas sine fructu, cum preces ex perfecta charitate fundi debeant, nec perfecta charitas ullo commodo moveatur, aut personarum rationem habeat. Refellit eorum argutiolas Thomas Waldensis [1] : « Induantur, inquit, confusione, secundum psalmistam [2], pro maligna conclusione, non tam contra nos modernos, quam contra Dei sanctos sophistice practizata. Etiam numquid tangit, quia specialem orationem fecit [3] pro filio mulieris hospitæ, præferens eum per nomen plusquam alium aliquem tunc temporis, inquiens : Domine Deus meus, etiamne viduam, apud quam utcumque sustentor? Si ergo Elias fudit preces pro vidua, cujus facultatibus tenuissimis sustentabatur, et non pro aliis, cur non clerus maxime preces fundat pro iis, quorum opibus sustentetur? » Inseruere plura alia impia eidem libello Wicleffistæ, ut regni ordines labefactarent [4], tum ut præsules et sacerdotes veluti manos et præstigiatores invisos redderent, adversus sacramentalia, ob vim qua pollent adversus diabolum, veluti contra magicas præstigias blasphema dicacitate declamarunt : qua in re se omnino demonstrarunt Judæis similes, qui Christum dæmones ejicientem magiæ crimine insimulare non perhorruerunt.

21. Grassatam adeo in Anglia Wicleffisticam hæresim, refert ad hunc annum Nicolaus Harpsfeldius [5], ut sacerdotes Wicleffistæ, quos jam ante consecrandorum sacerdotum auctoritatem adumbratam corripuisse vidimus, palam episcopos in ordinem redigere anniterentur, atque horrenda rerum sacrarum confusio oboriretur. Reus erat hujus sceleris in Belgio sacerdos pseudominorita, Jacobus nomine, patria Juliacensis, qui adulterato Pontificio Diplomate, se episcopum dixit, nec sacris episcopalibus initiatus sacerdotes ficto ritu sacravit in pluribus Germaniæ Belgiique diœcesibus, adeo ut labente decennio plures ab eo profana inunctione delibuti divina mysteria theatrali ludo peregerint, et populi ejus improbitate decepti honores Christo deferendos pani exhibuerint; tum Eucharistiæ et exomologeos sacramenta ludicra specie receperint. At misericors Deus tantum scelus inultum non passus est; Florentius enim episcopus Trajectensis patefacto flagitio finitimos episcopos coegit, et celebrata synodo decretoria sententia [6] pertinacem hominem impium damnavit; exauctoratus deinde est nefandissimus homo, qui sacerdotalia sacra tam impie profanarat, servatosque a Florentio Ultrajectino episcopo ritus, ita describit Joannes e Leydis :

« Post prædictam, inquit, sententiam in eum præsentem latam seorsum ducebatur, et indue-

[1] Ext. apud Dolgast. in collect. — [2] Walsing. in Rich. II. — [3] Lib. II. pag. ubi supr. — [4] Walsing. ubi supr.

[1] Walden. tom. III. tit. 11. de sanctis rogandis c. 707. — [2] Ps. 108. — [3] Reg. 17. — [4] Wald. tom. III. tit. XXIV. de bened. c. 4. — [5] Harps. in histor. Wicl. c. 16. — [6] Ext. apud. Joann. e Leyd. Chronic. Belg. l. XXX. c. 43. Reiner. Inoh. rer. Butav. l. IX. Magn. Chron. Belg. et alii.

batur vestimentis sacerdotalibus, et ferendo calicem cum vino et patenam cum hostia in manibus suis, ac si debuisset missam celebrare degradandus coram Florentio episcopo Trajectensi (1) ducebatur, qui detrahendo sibi insignia sacerdotalia, videlicet calicem cum patena ac casulam et stolam, his verbis utebatur in remotione patenæ : Auferimus tibi vestimentum et insignia sacerdotalia, teque honore sacerdotali privamus; quo facto episcopus incontinenti in signum deletionis unctionis sacerdotalis eum vitro emunxit leviter citra sanguinis effusionem circa manuum partes quæ fuerunt inunctæ ducens tractionem cum illo vitro a pollice sinistro per indicem sinistrum, ut moris est cum episcopus aliquem sacerdotem inungit » ; et infra : « Quo completo, iterato recessit seorsim et induebatur habitu diaconali, scilicet dalmatica, et subtus stola pendente super humerum ejus sinistrum, ut moris est vestiri diaconum et sic ferendo codicem Evangeliorum in manibus suis repræsentabatur episcopo Trajectensi, qui hæc sibi detrahendo dixit, ut prius in remotione patenæ : Auferimus tibi vestimentum et insignia diaconalia, teque honore diaconali privamus. Post hæc abiit iterato seorsum, et induebatur tunica subdiaconali et manipulo in sinistro brachio ejus opposito, et ferendo in manibus suis codicem Epistolarum ducebatur coram episcopo : et etiam addebatur calix vacuus cum patena in manu, quia illum in collatione ordinis subdiaconalis de manu ordinatoris accepit, et episcopus sibi hæc detrahendo prompsit hæc verba in remotione patenæ : Auferimus tibi vestimentum et insignia subdiaconalia, teque honore subdiaconali privamus. Privatus supradictis insignibus secessit seorsum singulum deponendo et albam exuendo, et indutus superpelliceo clericali, ferendo in manibus suis candelabrum cum cereo exstincto et ampulam, coram episcopo fuit præsentatus, et episcopus abstulit ei candelabrum cum cerea et ampullam et exuit immediate eum superpelliceo, quo induit eum ordinator in collatione primæ tonsuræ et pronuntiavit hæc verba : Auctoritate Dei omnipotentis Patris, et Filii, et Spiritus sancti, ac nostra, tibi auferimus habitum clericalem et deponimus, degradamus, spoliamus et exuimus te omni ordine et privilegio clericali. Deinde episcopus cum forcipe incœpit tondere parum per capillos capitis sui, et postea barbitonsor illud cum novacula perfecit ita quod in eo nullum remansit vestigium tonsuræ vel clericatus. Postremo his peractis induebatur habitu laicali discolorato et relinquebatur judici sæculari, ut in suum forum eum reciperet, cum protestatione quod pœnam sanguinis ei non infligeret, quia hoc episcopo petere non licet (ut Extra. ne clerici vel monachi, cap. sent. et de Eccl. me. fal. cap. ad audientiam) ». Ultrajectini magistratus perpenso sacrilegi hominis execrando scelere non flammarum incendio, quo citissime absumendus foret, sed ferventibus aquis sensim adurendum censuerunt, ut ejus pertinaciam, qua impudentissime flagitium agnoscere detrectabat, edomarent. Is vero ferventi ollæ immissus dolorum magnitudine victus execrari scelus et mitius supplicium deprecari cœpit, motique misericordia judices ex olla ebullientem eductum capite truncari jusserunt, ut narrat Joannes e Leydis [1] : cumque addat permisisse episcopum, ut in cœmeterio sepeliretur, illum pœnitentis animi signa ostendisse colligitur.

22. Non hæsit in hoc flagitio Wicleffistica hæresis, ut laicos sacerdotio fungi imperaret, sed eo prorupit impudentiæ, ut fœminas sacramentis administrandis admoveret; quorum vesaniam in luce collocat his verbis Thomas Waldensis [2] : « Sectatores ejus (nimirum Joannis Wicleffi), ut publica fama canit, in hac civitate Londoniarum olim instituerunt juvenculam quamdam pro festis diebus ac Dominicis consecrare eis suam Eucharistiam, sive ad ministrandum quælibet sacramenta ». Præiverant Wicleffo in hac stulta impietate olim Montanistæ fœminei sexus amantiores, de quibus sanctus Augustinus, et post complures alios cardinalis Baronius in Annalibus meminere. At de Wicleffistica hæresi hactenus, quæ grassata per Angliam ordines ac Richardum regem inficere conata est : nunc de schismate, quo Galli Anglos irretire studebant, instituenda est narratio.

23. *Missus a Pontifice internuntius in Angliam ad fœdus conciliandum.* — Veritus Bonifacius Gallorum sibi adversantium dolos et colloquia cum Anglis, Nonantulæ abbati internuntio Apostolico adjunxit [3] interjectis paucis mensibus Damianum Cataneum patritium Genuensem amplissimis fretum mandatis, ut arctissimum cum Richardo rege armorum fœdus Pontificio [4] nomine jungeret ad Gallorum, aliorumque schismaticorum impetus debilitandos, atque alia antipapæ graviora consilia dissolvenda.

Quæ fuerint ab illo gesta cum Richardo exponit Walsinghamus [5], quanquam illa prædicti Nonantulæ abbatis nomine refert : « Item dominus papa significat regi prædictum nuntium, qualiter rex Franciæ et antipapa pacta inierunt hinc inde videlicet, quod idem rex per fortitudinem

[1] Joann. Leydis Chron. Belg. l. XXXI. c. 43. — [2] Walden. tom. II. de Sacram. Euchar. c. 28. — [3] Lib. II. Ep. cur. p. 150. — [4] Bonif. l. II. Ep. cur. p. 150. — [5] Walsing. in Rich. II.

(1) Synodus provincialis Trajectensis cujus hic meminit annalista, et a Collectoribus per incuriam omissa hucusque est, non quidem hoc anno, at potius sequenti die S. Hieronymo sacra XXX Septembris celebrata fuit, assidentibus cum Florentio archiepiscopo episcopis suffraganeis septem. Sententiam a patribus hujus Concilii latam in Jacobum de Juliaco e Ms. Codice dedit Antonius Matthæus Analector. tom. V pag. 615 et ex illo recitatur in Batavia sacra edita Bruxellis 1714, tom. I, pag. 203. MANSI.

ducis Burgundiæ (Mediolani) expellet et investiet ducem Turoniæ de omnibus terris Ecclesiæ in partibus Italiæ, et quemdam alium promisit coronare regem Tusciæ et Lombardiæ, et ducem Andegaviæ firmare in regno Siciliæ : quare papa exhortatur et rogat, quod rex ad defensionem fidei et sanctæ matris Ecclesiæ se exponat. Item papa exponit pericula si antipapa et rex Franciæ prævalerent quantumque papæ Gallici jura regni Angliæ conati sunt deprimere : et si Gallici usurparent imperium, consequenter totum mundum et sic finaliter Angliam usurparent : ideo papa consulit, quod rex Angliæ videat et provideat de remedio opportuno. Item papa significat, quod Gallici tractabant cum Anglicis ut concordia inita possint liberius usurpare præmissa, et ut subtiliter fractis tandem conventionibus, possint Angliam finaliter usurpare : quare papa suadet quod cum sint schismatici, ex nulla alia causa communicatio sit cum eis nisi pro reducendo eos ad fidem et obedientiam debitam. Item in casu, quo tractatur de pace cum Gallicis, papa hortatur et rogat, quod nulla fiat consensio nisi pactio roboretur pœnis vallata, quod rex Franciæ non mittet gentes in Italiam, nec permittet suos subjectos illuc ire occasione præmissa, et de factis Romanæ Ecclesiæ et Romani imperii, vel Italiæ nullatenus se intromittet, et quod non favebit antipapæ in partibus Italiæ sub pœnis appositis, alias pax intelligatur esse fracta. Item papa desiderat, quod rex Angliæ mittat legatos ad imperatorem, ut pro honore Ecclesiæ et imperialis dignitatis concurrat cum rege Angliæ in præmissis. Respondit rex de his relaturum se ad proximos regios conventus ».

24. *Commentarius quinque dialogorum a Joanne e Montesono conscriptus.* — Et quidem annitebatur omni studio tunc Carolus Francorum rex mulcere Anglos, pacemque cum iis firmare, ut omnem conatum ad Neapolitanum regnum Ludovico Andegavensi asserendum adhiberet : quem missis oratoribus exposuisse aiunt [1], neque Angliam a Gallis, nec Galliam ab Anglis domari bello posse, ac videri præstantius cruori parcere et fortunis populorum, quam inani conatu ipsorum vitam opesque prodigere : actum itaque est de induciis, et Joannes dux Lancastriæ colloquii habendi causa missus in Gallias : sed cum concordia coalescere non potuisse referant auctores, inde facile colligitur Anglorum regem Pontificiis precibus assensisse, ut pacem nisi ea Sedi quoque Apostolicæ daretur, non admitteret.

Hoc anno edidit egregium Commentarium quinque dialogorum libris comprehensum Joannes e Montesono Ordinis Prædicatorum, quem ad cardinalem Reatinum inscripsit [2], et multa in primo libro præfatus, probat in secundo [3] cardinales Transalpinos ab Ecclesia vera præcisos esse : « Fama, inquit, publica laborat eos edixisse quod, cum fuerunt in Anagnia, ipsi deliberaverunt an obedirent dicto Urbano, an facerent schisma et deliberaverunt quod erat melius schisma facere, quam ei obedire, vel eum in papatu sustinere ; ex isto arguo sic : Quodcumque membrum Ecclesiæ quod facit schisma et est auctor schismatis, et participat in schismate, dividit se ab unitate Ecclesiæ. Sed cardinales prædicti fecerunt schisma et fuerunt per consequens auctores schismatis et participant in schismate ». Idem inferius [1] confirmat : « Obedientia domini Urbani fuit consensio populorum et gentium, non enim fuit aliquis populus fidelis, qui in eum ut in papam non consenserit, saltem in publico et exterioribus, in quo consistit unitas Ecclesiastica, ut superius dicebatur, ita revera, quod tota Italia, Alemannia, Anglia, Francia, Hispania, Aragonia et universaliter totus populus Christianus ; in illa vero Ecclesia, quam cardinales postea et secundo constituerunt, non fuit consensio omnium fidelium populorum, quia non Italia, non Alemannia, non Anglia ». Adde non Dania, non Norwegia, non Suecia, non Polonia, non Hungaria, non Dalmatia, non Hibernia, non Frisia, non Oriens ; imo nec Flandria, nec Britannia, neque Aquitania, nec Lusitania : « Denique neque populi Galliæ, Castellæ, Aragoniæ et Navarræ, qui eos sequuntur corporaliter, licet non quoad corda eorum, ut quotidie experimur, nec in exterioribus eis obedirent, nisi quia compelluntur per potentias et terrores principum terrenorum. Sentis an in his verum dicam ? DISCIPULUS : Utique verum dicis. MAGISTER : De qua ergo juxta prædicta concludes esse veram Ecclesiam, pensata prima proprietate ? DISCIPULUS : Revera de Ecclesia, quæ sequitur dominum Urbanum ». Et infra :

25. « Videamus si in tempore hujus schismatis sunt facta miracula ad testificandam Ecclesiæ veritatem : Et nota quot miracula subsecuta. Vides in principibus contra ipsam insurgentibus quales fuerunt interitus subsecuti ? Videas regem Carolum contra ipsum Urbanum insurgentem infra annum, vel parum plus volentem intrare possessionem regni Hungariæ infra viginti dies in camera propria ab hominibus dicti regni turpiter interfectum. Videas de rege Castellæ Joanne, qui præsumpsit declarare ipsius Ecclesiæ veritatem, quam sicut Pilatus non meruit invenire, determinando se pro parte dictorum schismaticorum, qualiter fuit ab equo proprio interfectus, nec potuit emittere unum verbum. Videas de duce Andegaviæ, qui cum sexaginta millibus equitaturus contra dictum Urbanum insurrexerat, qualiter ipse cum toto exercitu suo periit, et ad nihilum sunt redacti. Videas de domina Joanna regina Siciliæ, quæ ipsis cardinalibus in dicto schismate

[1] Walsing. in Rich. II ad ann. seq. — [2] Ext in bibl. Card. Barber. signat. 2304. — [3] Lib. II. c. 17.

[1] Cap 22.

adhæsit, quam turpiter regno fuit privata et turpius interfecta. Videas de domino Bernabone a suo nepote capto et interfecto, et de suo dominio pro se et suo hærede privato. Videas de duce Austriæ infra unum annum suæ determinationis a suis subditis et rusticis interfecto. Videas de domino Raynaldo de Ursinis in Aquila a suis subditis interfecto; ut taceam de pluribus aliis qui supervivunt ob reverentiam eorumdem. Numquid videntur tibi ista miracula a Domino esse facta? Revera, si diligenter velis inspicere, non minus est hoc schisma punitum quoad capita principum, quam cum schisma fuit introductum in regno Juda vel Judæorum, a quo regnum Israel se divisit, ut patet IV Reg. XXVII. Insuper vis videre aliud genus miraculorum. Videas, quot revelationes factæ sunt probis et sanctis hominibus atque mulieribus tam sæcularibus quam regularibus, qui sunt omnes attestantes dictum dominum Urbanum esse papam, et per consequens eam quæ sibi juncta est esse Ecclesiam veram ».

26. Demonstrat[1] pluribus Conciliorum et Pontificum adductis sanctionibus idem auctor, cardinales nulla auctoritate ad ferendam in Urbanum sententiam instructos fuisse. In tertio libro[2] schismaticorum argumenta refellit auctor, ac primum illorum argumentum ita sibi opponit : « Electio facta de papa per metum est nulla. Sed electio dicti Urbani, etc. » Infringit illud, ac demonstrat electionem factam metu, maxime ubi concurrit postea consensus Ecclesiæ, ex consuetudine Romanæ Ecclesiæ valere, idque pluribus Pontificum exemplis ostendit. Convellit pariter aliud ipsorum fundamentum dum aiunt cardinales in omnibus actibus, quibus locarunt Urbanum in solio, aut thyara cinxere, aliisve affecere honoribus, nusquam assensisse, ostenditque ea in re non magis admittendos, quam qui servatis omnibus ritibus contraxerint nuptias, et consummatione matrimonii pluries repetita se assensisse negent, ac matrimonium dissolvendum velint, cum in utraque re par ratio sit; suspectos[3] vero nimium de causa impia et iniqua in schismatis facto reddi probat in quarto libro[4], dum ad arcanæ intentionis perfugium recurrunt : ac dato (quod a veritate abhorret) ipsos non intendisse tot tantisque actibus creare Urbanum Pontificem, vel unquam assentiri, cum tamen potestas papalis institutionis sit divinæ, non humanæ, et cardinales sint ministri, sed non principales circa electionem papæ, sed Ecclesia, a qua potestas cardinalibus data est, infert[5] potestatem ipsis collatam operari immediatius circa electionem papalem, quam eorum libertatem, ac subjungit[6] : « Ex quo ipsi sunt veri et proprii ministri dictæ electionis, et materia erat idonea et locus, et tempus, et expressio intentionis in exercitio operis electivi, inthronizativi atque coronativi, nec fuit tunc expressio verbo vel facto contrariam manifestans intentionem, eorum intentio suppleta videtur per intentionem Ecclesiæ, quæ est in hujusmodi minister principalis ». In quinto eoque postremo demum libro demonstrat[1] fuse, qua ratione cardinalibus Pontificiam electionem denuntiantibus credendum sit, ac probat denuntiationi primæ standum, cum illa omnino cum re gesta consentiret : secundam vero repudiandam, cum pugnet cum prima, cum manifestis impostoribus, uti priorum fuisse aiunt, adhibenda non sit fides. Concludit demum Œcumenicum Concilium ad redintegrandam Ecclesiarum conjunctionem celebrandum, principesque ut in id operam conferant adhortatur.

27. *Dyrrachinus principatus datus Georgio Stratimero.* — Interea Occidentis discordiæ bellum in Oriente accendere; ac plures terras, quæ Latinis parebant, in exitium conjecere. Amissus tum est Dyrrachinus principatus a Gallis eorum culpa, cum Ludovicus Andegavensis, ut plures hostes in Ladislaum concitaret, icto fœdere Dyrrachium in prænobilis cujusdam Dyrrachini, qui ad antipapæ partes deflexerat, potestatem redigendum curaverat. Cujus insignis urbis e schismaticorum tyrannide liberandæ cupidus Bonifacius Georgium Stratimiri Rasciæ principem Catholicum per litteras sollicitavit[2], ut Dyrrachium sibi subjiceret, atque ad Ecclesiæ Romanæ obsequium reduceret.

« Dilecto filio, nobili viro Georgio Stratimiri de Balssa, domino et principi Czente in regno Rasiæ, salutem.

« Cum, sicut accepimus, iniquitatis filius, Georgius quondam Caroli Tobiæ natus, domicellus Duracensis, civitatem Duracensem prætextu concessionis de illa sibi seu dicto quondam Carolo ejus patri factæ, per iniquitatis alumnum Ludovicum, qui se gerit pro duce Andegavensi, detineat, prout eam dictus ejus pater nomine dicti Ludovici per nonnulla tempora detinuit occupatam, dictique Ludovicus et Georgius notorie adhæserint et faverint, et adhærere ac favere perditionis alumno Roberto olim Basilicæ duodecim Apostolorum presbytero cardinali nunc antipapæ, qui se Clementem VII ausu temerario nominare præsumit, etiam post et contra processus per fœlicis recordationis Urbanum papam VI prædecessorem nostrum contra ipsum Robertum, ac ejus fautores, sequaces et adhærentes eidem factos et solemniter publicatos, per quos idem prædecessor dictum Robertum velut hæreticum et schismaticum puniendum sententialiter condemnavit, præsumpserunt et præsumant; nos cupientes quod dicta civitas et ejus cives et incolæ ad obedientiam et devotionem nostram et Ecclesiæ Romanæ re-

[1] Cap. 23. — [2] Lib. III. c. 2. — [3] Ibid. c. 16. — [4] Lib. IV. c. 1. — [5] Ibid. c. 29. — [6] Ibid. c. 21.

[1] Lib. V. c. 9, 17, etc. — [2] Lib. II. Ep. cur. p. 103.

ducantur, de tua prudentia et strenuitate specialem in Domino fiduciam obtinentes, nobilitatem tuam rogamus et hortamur attente, quatenus omnibus viis et modis, quibus commode poteris, des opem et operam efficaces, ut prædicta civitas et ejus cives, incolæ et habitatores ab obedientia et subjectione Ludovici et Georgii prædictorum et quorumlibet aliorum schismaticorum resiliant, et totaliter liberentur, et ad nostram et Ecclesiæ Romanæ prædictæ devotionem et obedientiam, prout tenentur, libere convertantur, tenens indubie quod præter æternæ retributionis præmium et humanæ laudis præconium, quæ proinde mereberis, nostram et Apostolicæ Sedis gratiam peramplius consequeris. Datum Romæ id. Aprilis, Pontificatus nostri anno II ».

Erat adeo egregie affectus in Sedem Apostolicam Georgius Stratimerus, ut principatum suum Romanæ Ecclesiæ supremo imperio subjecerit, statueritque ad Sedem Apostolicam devolvendum cum ipsius stirpem deficere contigisset : cujus principis pium consilium Pontifex aliis litteris ad ipsum datis [1] commendavit.

28. *Dissentientes Dalmatæ et Macedones Turcas in se concitant.* — Consulturus etiam Bonifacius rei Christianæ in Dalmatiæ et Macedoniæ finibus periclitanti, quam Ducaginorum factio laniabat, proruperatque in eum furorem, ut ad perdendos fideles conduceret Turcas, quorum deinde armis ipsi perirent, Antibarensi archiepiscopo munus injunxit [2], ut hujusmodi factionis participes solemni ritu moneret cœpto temperare sceleri, Apostolicaque spernentes imperia defixos anathemate pronuntiaret.

Hoc anno, ut referunt Annales Suevici [3], Æneas Sylvius [4] et Crantzius [5] Pragæ in Bohemia Judæi, cum pueros ad Eucharistiam delatam a parocho blasphemis vocibus impetendam incitare ac tueri ausi essent, exitium suo capiti imprudenter accersivere: seditione enim populari trucidati et incensi cum domibus suis fuere, eorumque fœminæ in tantum furorem versæ sunt, ut in flammas se una cum pupulis conjecerent, ne Christianorum ludibrio se exponerent.

29. *S. Birgittæ memoria consecrata a Bonifacio.* — Eodem anno Bonifacius solemni ritu sanctorum cultum B. Birgittæ Suecæ decrevit, recolendamque anniversaria precatione ejus memoriam indixit datis ad præsules Encyclicis litteris, quibus præcipua ejus vitæ præclarissimæ gesta et miracula perstrinxit, quorum tanta fuit gloria, ut etiam antequam prodiret in lucem, Deus ipsius causa matrem e naufragio liberarit, illique fœtum cum charitate educandum imperarit, recenter natæ futuram sanctitatem pio parocho cælitus ostenderit, trimulæ elingui repente cælesti dono

[1] Lib. II. Ep. cur. ead. p. — [2] Lib. II. Ep. cur. p. 104. — [3] Annal. Suevic. par. III. l. 6. c. 3. — [4] Sylv. Bohem. l. IX. c. 34. — [5] Krantzius Wandal. l. IX. c. 23.

expeditum loquendi prudenter de omnibus usum tribuerit; toto vero vitæ cursu et post mortem innumera mortalibus ad ejus opem precesque apud supremum Numen confugientibus beneficia contulerit ; de austero autem et sanctissimo vitæ genere hæc in Apostolico Diplomate [1] narrantur:

« Venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, dilectis filiis electis, et patriarchalium, metropolitanarum et cathedralium Ecclesiarum capitulis ubilibet constitutis, etc.

« Sancta vidua quæ ab ineuntis ætatis principio Deo dicata fuerat, ut jejuniis et orationibus indefesse vacaret, soluto conjugio et sui juris effecta, quasi navis institoris de longe portans panem suum a Spiritu sancto præmonita, egrediens de terra et cognatione sua, ad almam Urbem ac Jerosolymam deinde perrexit, et loca singula, in quibus Dominus noster Jesus Christus annuntiatus, natus, educatus, baptizatus, conversatus, mirabilia operatus, illusus, crucifixus et sepultus fuit, et ad cælos ascendit, insigni devotione et venerabunda conspexit. Ad Urbem quoque regressa, cum antea sive in sua patria et partibus circumstantibus, sive in Germania, sive in Galliis, sive in Hispania, sive in Italia, sive in aliis cismarinis aut ultramarinis partibus, ubi sanctorum ac sanctarum corpora seu memorandæ reliquiæ quiescerent, pauca admodum absque personali visitatione dictæ sanctæ viduæ fuissent prætermissa, in eadem Urbe reliquum vitæ peregit.

« Sed post mariti mortem ob reverentiam Trinitatis ad nudam carnem quamdam chordam de canapo cum plerisque nodis stricte ligatam, et similiter circa singulas tibias subtus genua singulas chordas similiter connodatas etiam tempore infirmitatis, nec pannis lineis, præterquam in capite, usa veste hispida circa carnem, superius vero non secundum personæ conditionem, sed multum humiles et abjectas; et non solum eas, quas sancta mater jubet Ecclesia vigilias seu jejunia observabat, sed alia multa superaddebat, ut etiam ultra Ecclesiæ mandatum quater in hebdomada jejunaret; et similiter quater in hebdomada, conjuge nondum vita functo, et post obitum ejus continue usque ad paucos annos ante suum felicem transitum solitis pannis induta super tapeto absque paleis culcitra vel similibus, ad terram vel pavimentum posito, corpus ab orationibus, abstinentiis ac divino labore fessum tenui et brevi somno recreabat. Singulis sextis feriis ob memoriam sacratissimæ passionis Domini nostri Jesu Christi pane duntaxat et aqua contenta jejunium non omisit: cum etiam multos alios dies ob diversorum sanctorum reverentiam simili abstinentia pertransiret, et sive jejunio abstineret sive aliter discumberet, cum sobriissima foret, de mensa surgebat non saturata, sed refecta. Eisdem quoque sextis feriis de candelis cereis accensis stillas

[1] Extant in Bullar. in Bonif. IX. Const. V.

candentes et ignitas eliquabat super nudam carnem, ita ut adustæ cicatrices continue remanerent, et gentianam amarissimam herbam seu radicem ejus retinebat in ore.

30. « Romæ insuper degens non rigorem frigoris, non æstivos calores, non impedimenta viæ lutosæ, non pluviarum aut nivium seu grandinum asperitatem curans, stationes per Ecclesiam ordinatas, variasque alias sanctas Ecclesias, licet eques pro suis facultatibus ire potuisset, tamen supra extenuati corporis vires enitens peditans visitavit, quacumque die, tot namque longis genuflexionibus usa fuit, ut genua ejus rigerent in duritiam, ut ita dixerimus, camelorum. Admirabilis et spectatæ humilitatis extitit, ita ut nonnunquam cum pauperibus peregrinis incognita simul sedens apud monasterium S. Laurentii in Panisperna de Urbe Ordinis S. Claræ eleemosynam reciperet et oscularetur cum gratiarum actione, et frequenter propriis manibus et ob Dei reverentiam reparabat pauperum vestimenta. Tenacem obedientiam prælatis et suis superioribus et confessoribus observabat, adeo quod absque saltem confessoris licentia pæne oculos attollere non præsumeret; et superstite marito cum singulis sextis feriis confessa fuisset, post ejus transitum veram confessionem semel saltem in die cum magna contritione studuit iterare, tam amare levia sicut alii gravissima deplorans, et nihil de suis verbis, moribus, cogitationibus et actibus præteriens indiscussum. Verbi Dei prædicationibus, quas viri probati facerent, assidua aderat et intenta. Singulis quoque diebus dominicis et solemnibus cum devotione et lacrymis sumpsit venerabile Christi Corporis sacramentum ». Interjectis nonnullis de ejus eleemosynis, ac pluribus reparatis xenodochiis, et novo religioso Ordine instituto, et prophetiæ munere illi divinitus collato, de pio ejus obitu hæc adduntur:

« Cum fuisset annum septuagesimum supergressa, adveniente jam termino prænuntiato, vocata familia, quæ fieri oporteret edixit, ac demum Birghero filio et Catharina filia tunc superstitibus accersitis, et de multis commonitis, ut super omnia in Dei timore, et amore proximi ac sanctis perseverarent operibus, ultima confessione debite facta, sumpto Viatico et Extrema-Unctione delibuta, cum usque ad flatus emissionem sua memoria integra perdurasset, dum missa coram se celebraretur, post adoratum Corpus Christi, oculis elevatis in cælum, dicens: *In manus tuas, Domine, commendo spiritum meum*, vocanti benemeritam animam reddidit Creatori. Extemplo de transitu hujus viduæ venerandæ magna sit fama per Urbem, concurrit frequens populus cum summa devotione ac reverentia sacrum videre corpus, Deum unanimiter glorificans et collaudans, ad monasterium S. Laurentii supradictum, ubi se indicarat sepeliendam funus cum longe majori populi frequentia defertur, et præ nimia multitudine usque ad biduum apte non potuit sepeliri: quod tandem eximia Dei laude fuit humatum.

31. « Dum autem celebris hæc vidua Neapoli degeret, Nolanensis quædam mulier, Pictiotella nomine, quæ violentum mali spiritus in humanam se imaginem transformantis patiebatur accubitum, cui nec fortium vigiliæ aut excubiæ obsidere poterant, ad viduam sanctam accessisset, eam super tali materia et expedienti remedio consultura, mox vidua præcellens et secreta mulieris prævidens, quæsivit a muliere an secum aliquid arte magica compilatum vel quid tale deferret. Cum illa respondisset, quod non; egregia vidua subjecit: Quære in capillis seu tricis tuis et contrarium invenies: confusa et recordata mulier, quod certum breve cum characteribus et incantamine propriis habebat in crinibus, suum fuit errorem sponte fassa. Insignis autem vidua injunxit et suasit illi, ut devote confiteretur et veraciter pœniteret et communicaret, ac etiam jejunaret: quod et fecit, ac meritis et precibus memoratæ viduæ nunquam similem accubitum passa fuit. Cum autem spectabilis hæc vidua de longa peregrinatione ad Ortonam Theatinæ diœcesis terram, in qua beatissimi Thomæ Apostoli reliquiarum pars magna servatur, vice secunda supervenisset [fuerat enim antea longe per visionem sibi revelatum, quod secunda vice sui adventus ad ipsam terram devotum ejus desiderium impleretur] et dum stans reliquias devotione solita visitaret, idem Apostolus devotæ viduæ apparens dixit: Dabitur tibi diu desideratum; et mox, nemine tangente vel alias impellente, de capsa reliquiarum quoddam frustulum unius ossis dicti Apostoli suapte sponte viduæ exspectantis prosiliit ad manus, quod illa cum gaudio ac devotione recipiens summa veneratione servavit.

32. « Fuit quoque hæc admirabilis vidua, dum orationi et contemplationi vacaret, per plerasque devotas personas elevata a terra per hominis mensuram vel circiter cum splendida et radiante facie sæpe visa: funus nondum erat traditum sepulturæ, cum mulier quædam Agnes de Contessa nomine, in Urbe commorans, quæ a nativitate guttur habebat grossissimum ac deforme, cum aliis venerandum cucurrit ad funus, et cum propria zona manus sanctæ jacentis Birgittæ cum devotione tangi fecisset zonam eamdem simili devotione circumduxit ad collum, et paulo post guttur detumuit, et ad conformitatem debitam divino miraculo fuit redactum. Verum Francisca de Sabellis dicti monasterii S. Laurentii monialis, quæ biennio debilitatem et adversam stomachi valetudinem passa, fere semper lecto decubuerat infirma, et honorandæ viduæ familiaris fuerat, cum adhuc insepultum corpus infra claustrum servaretur, cum gravi labore de lecto surrexit tam longam infirmitatem patiens, et adjuta pervenit ad feretrum, et secus illud jacuit tota nocte, nec desiit cum instantia et devotione deprecari, quod meritis et precibus viduæ, cujus corpus aderat, tam molesta tamque diutina valetudine in tantum

saltem alleviaretur, quod cum reliquis monialibus divinis officiis interesse, et per claustrum cum expediret adjuta per neminem ire posset: et mane facto reperit se circa proprii sanitatem corporis efficacius remedium, quam deprecata fuerat, impetrasse.

« Verum ut Deus benedictus hujus dilectæ viduæ in mundo magna merita demonstraret, contigit, ut Elsebisnara mulier dictæ Lincopensis diœcesis, cum infantulum mortuum peperisset summo dolore plena, ac tandem ad se reversa Deum prece humili exoraret, quod meritis viduæ tantopere celebrandæ infantulus vitam susciperet; et emisso voto, quod cum infantulo, si ad vitam veniret et imagine cerea sepulchrum viduæ sanctæ visitaret, extemplo infantulus calescere et palpitare cœpit, vitamque plene suscepit: mulier vero plena devotione atque gaudio votum implevit emissum».

Subdit Bonifacius innumera alia miracula S. Birgittæ precibus patrata, ac cœcis lucem, surdis auditum, mutis loquelam, paralyticis membrorum robur fuisse restitutum, atque a Gregorio XI et Urbano VI agitatam fuisse sacram de illius sanctitate et miraculis actionem, ac demum testium dictis diligenter excussis, consecratam a se Apostolica auctoritate ejus memoriam, atque diem festum in X kal. Augusti indictum. « Datum Romæ apud S. Petrum, nonis Octobris, Pontificatus nostri anno secundo ».

33. *Quatuor Minoritæ affecti martyrio.* — Hoc anno Jerosolymis feruntur quatuor Minoritæ martyrii palmam collegisse, cum Evangelium Christi publice prædicassent, atque deliramenta impia Mahometicæ superstitionis refellerent. Quorum nomina a Luca Waddingo [1] recensentur: « Fr. inquit, Nicolaus de Taulicis a Sibinico, Fr. Donatus de Ruticinio provinciæ Aquitaniæ, Fr. Petrus Narbonensis, et Fr. Stephanus de Lanich vicariæ Corsicanæ, zelo fidei et fervore spiritus agitati abierunt in templum, seu mesquitam Saracenorum, ubi coram Cadi et innumero populo Christi fidem prædicare, et Mahometis insanias detestari cœperunt; irruit in eos populus tumultuarie et verberibus injuriisque affectos semivivos in carcere absque cibo et potu detinuerunt. Tertia die in medium producti interrogantur, an ea, quæ dixerant in Mahometem revocare, an vero in sententia perseverare vellent; intrepidis et constanter respondentibus, ea rata se habere, et plura in dictorum confirmationem adjicere velle, multa inflixerunt rabidi Saraceni vulnera, et gladiis securibusque minutim corpora cæciderunt tertio idus Novembris. Eorum corpora in rogum bis projecta exstinxerunt impetum ignis, et tertio imposita ingenti pyræ, injectaque desuper magna strue lignorum, remanserunt intacta et illæsa, quantumvis per triduum laboraverint Saraceni in cinerem redigere: tandem casso et irrito opere secreto loco sepelierunt ne invenirentur, et in veneratione haberentur a Christianis ».

[1] Lucas Wadding. ann. 1391. num. 1.

BONIFACII IX ANNUS 3. — CHRISTI 1393.

1. *Utriusque Siciliæ rebus consulit Bonifacius, ne schismaticis subdantur.* — Adhibuit Apostolicas curas Bonifacius in componendis potissimum in Italia rebus anno tertiidecimi sæculi nonagesimo secundo, Indictione quintadecima. Conspirationem conflaverat Clemens pseudopontifex cum Ludovico Andegavensi, qui Neapoli aliisque pluribus urbibus potitus pellere universo regno annitebatur Ladislaum veri Pontificis beneficentia regem creatum, illumque ingenti clade decima Aprilis die Sanseverinatum opera affecit [1], in cujus auxilium submisit Bonifacius [1] Joannem Thomacellum Pontificiis succinctum copiis; ad quas necessario sumptu sustentandas, exhausto jam ærario, nonnullos agros Ecclesiastici juris pretio distrahi jussit, ingravescentibusque rei pecuniariæ difficultatibus ob continuos armorum fragores sanxit [2], ut redigendarum ex omnibus sacerdotiis, quæ conferrentur a Sede Apostolica, vectigalium quæ primo labente anno obvenirent, dimidia pars in fiscum Pontificium inferretur. Suffultus porro Pontificiis auxiliis Ladislaus Aqui-

[1] Hector. Pignat. in Ms. Diar. Neap.

[1] Bonif. l. II. p. 240. — [2] Lib. III. p. 6.

lam subegit: maximum tamen vitæ discrimen, tentatus veneno quo pocillator exstinctus est, adiit. Auxere vero publicos Neapolitani regni motus turbæ domesticæ: Manfredo enim Claromontio Ladislai socero, qui generum in rebus asperrimis juverat, exstincto [1], regina Margarita indigne pulsa est, terroremque attulere gravissimum Trinacriæ conversiones, ne illa in schismaticorum potestatem redacta, Catholica res in utraque Sicilia pessum iret. Quibus malis ut occurreret Pontifex, superiori anno ineundum inter proceres fœdus armorum curaverat, ut reginam Mariam Frederici III filiam redeuntem exciperent, si Martinum Aragonium rejiceret, cum vetitum esset lege canonica id connubium ipsos inter initum, neque illi principi, utpote schismatico, nupta ex vetustis pactionibus ad regnum jure uspirare posset. Hoc vero anno Pontifex, cum immineret classis Aragonia, ut publicæ Trinacriæ paci consuleret, Philippum Messanæ archiepiscopum et Menendum Cordubæ episcopum, internuntios Apostolicæ Sedis, in Trinacriam misit [2], qui jura illius regni beneficentia Pontificia Mariæ conferrent, modo ipsa ad colendum Bonifacium successorem Urbani, quem antea venerata erat, fidem obstringeret; instruxitque auctoritate, ut clientelarem ejus sponsionem exciperent, populosque ad ejus obsequium adducerent:

2. « Venerabilibus fratribus Philippo archiepiscopo Messanensi, et Menendo episcopo Cordubensi, Apostolicæ Sedis nuntiis, salutem, etc.

« Quamplurimi ad nostram audientiam deduxerunt quod, charissima in Christo filia nostra Maria regina Trinacriæ illustris, quæ remotis in partibus longis fuit temporibus commorata, ad suum regnum Trinacriæ, quod Ecclesiæ Romanæ juris et proprietatis existit, noviter est regressa, aut in regrediendi itinere constituta: et quia non dubitamus, quod ipsa regina eam fidelitatem, devotionem, reverentiam et obedientiam, quam ad felicis recordationis Urbanum papam VI prædecessorem nostrum et eamdem Ecclesiam a principio damnati schismatis, quandiu in dicto regno, in quo tunc erat, permansit, illibate prout tenebatur gessit; et si in hujusmodi remotis partibus deguerit, dictis Ecclesiæ et prædecessori dum vixit, et post ejus obitum nobis, qui divina favente clementia ad apicem fuimus summi Apostolatus assumpti, firmiter servavit et servat. Et quia postquam dictum regnum per obitum claræ memoriæ Frederici regis Trinacriæ, cujus unigenita filia erat, ad eam fuit delatum, cum adhuc impubes esset, et postquam ad annos pubertatis pervenit, cum variis fuit casibus agitata, dicta regina homagium ligium, quod ipsi prædecessori et Ecclesiæ facere, ac debitæ fidelitatis juramentum, quod præstare, et investituram, quam de ipso regno recipere in debita forma juxta tenorem concessionis de dicto regno eidem Frederico per Apostolicam Sedem factæ tenebatur ac tenetur facere ac præstare et recipere, hactenus prætermisit; nos qui salutem dictæ reginæ, et ejus ipsiusque regni prosperitatem ac unitatem et concordiam sinceris optamus affectibus, vos viros utique probatæ fidei, elegantium morum, experientiæ exercitatæ, præclaræ scientiæ, ac singularium virtutum, digesto consilio ac matura deliberatione ad partes illas providimus destinandos. Quapropter fraternitatem vestram attente requirimus et monemus, vobis nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ, et ad præmium æternæ salutis districtius injungentes, quatenus ad præsentiam ejusdem reginæ vos personaliter conferentes, eam visitetis, parte nostri sibi Apostolicam benedictionem et paternam salutem largiendo et offerendo, quod sumus parati, quantum divina bonitas ministraverit, eam protegere, fovere, defensare, juvare, statum ejus augere, subditorum obedientiam et reverentiam procurare, aut alia cum effectu facere et complere, quæ ad suum spectant commodum et honorem, si tamen (quod indubie credimus) erga nos et Ecclesiam prædictam realiter faciat, quæ tenetur et quæ, ut dictum est, sunt fieri hactenus prætermissa. Et ut ipsa regina, quantum materia videtur requirere, pro præsenti, quod in se est cum effectu demonstraret », et paulo infra: « Ipsam nostri parte requiretis homagium ligium facere, ac fidelitatem præstare et in forma debita juramentum, necnon solemnes ambassiatores suos et syndicos cum sufficiente mandato pro investitura dicti regni recipienda, et coronatione petenda et impetranda, et aliis circa materiam necessariis peragendis ad nostri præsentiam destinare: qui nos paratos invenient ad peragendum ea, quæ pro conservatione et augmento status, honoris et commodorum dictæ reginæ fuerint quomodolibet opportuna, ubi autem præfata regina hujusmodi homagium ligium fecerit, et juramentum præstiterit, ut præfertur, vos prælatos, proceres, magnates, communitates, universitates ac particulares personas dicti regni ex eadem nostri parte ad ipsius reginæ obedientiam et reverentiam moneatis, sollicitetis et inducatis, et quæ alias in ejus utilitatem et favorem poteritis studeatis operari: sed nihilominus forma juramenti, cujus moderatio nostro sit arbitrio reservata, nobis de verbo ad verbum per ejusdem reginæ patentes litteras suo sigillo signatas quantocius destinare, ac nos de his quæ egeritis, et secuta fuerint in præmissis et eorum circumstantiis universis, moræ cujuslibet sublato dispendio, certificare curetis, ut hujusmodi vestra certificatione instructi in primis consultius procedere valeamus. Pergite igitur, venerabiles fratres, in nomine Domini, et Deus omnipotens dirigat gressus vestros, vobisque concedat ea in iis scire facere, tractare, deducere et complere, quæ ad laudem sui nominis et exalta-

[1] Hector. Pignat. in Diar. Neap. et Summont. l. IV. c. 2. —
[2] Lib. II. Ep. cur. p. 301.

tionem fidei Catholicæ, Romanæ Ecclesiæ unitatem, repressionem schismatis, reipublicæ commune bonum, ipsiusque reginæ et regni prædicti statum pacificum et tranquillum valeant merito redundare : quod si non ambo iis exequendis potueritis interesse, alter vestrum ea nihilominus exsequatur. Dat. Romæ apud S. Petrum IV non. Aprilis, Pontificatus nostri anno tertio ».

3. Invectum florentissima classe Martinum Monblanci ducem in Trinacriam (1) hoc anno mense Februario cum regina Maria, refert Surita [1], ac plures nobiles Trinacrios illi se conjunxisse, præcipuos vero proceres bellum movisse, ac Panormum aliquandiu contra hostiles impetus tutatos : demum eadem regia urbs sub Aragoniis succubuit, captusque Andreas Claromontius ferro cæsus, Manfredus etiam Aragonius vinculis constrictus, exutusque omni ditione : quorum casu territi plerique insulani Aragonium jugum accepere, Artalisque, relicta victori Catania, in munitissimam arcem se recepit. At secundi hi Aragonum successus repente in contrarium versi, cum agentibus Cataniæ regibus adulta Æstate Guillelmus Peralta Calababillotæ comes, aliique adversus ipsos conjurassent: quorum defectionem cæteri secuti sunt, urbesque omnes, exceptis Messana, Syracusis, et Cataniæ arce, Aragoniorum jugum excussere. Defectionis ejusmodi causas idem auctor [2] indicat, odio nimirum schismatis Trinacrios in Mariam et Martinum arma justa cepisse, cum ii post datum, ad populos in suum obsequium alliciendos, Catholicorum principum inane specimen, antipapæ Avenionensi adhæsuros se professi essent, ac Bonifacius ipsos Apostolicæ Sedis hostes pronuntiasset [3]. Ut vero ex his periculis Martinus ac Maria postea evaserint, traxerintque in schisma Trinacriæ partem, dicetur inferius : nunc reliquas Italiæ turbas prosequamur.

4. *In ditione Ecclesiastica turbæ inter proceres concitatæ sedantur.* — Ardebat in media ditione Ecclesiastica bellum, quod perduellium licentia accenderat, ac Patrimonium S. Petri vetusto, eoque intestino malo laborabat, ex quo in agrum Romanum hostes excurrebant; ad quos comprimendos tum Romani populi magistratus, tum Stephanus tit. S. Marci, Franciscus tit. S. Susannæ, Cosmatus tit. sanctæ Crucis in Jerusalem, qui Bonifacio in Pontificatu successit, presbyteri, et Marinus S. Mariæ-Novæ diaconus cardinales, constituto armorum fœdere die quinta Martii hujus anni se obstrinxerunt [1]. Quibus domesticis difficultatibus implicitus Bonifacius Ecclesiarum urbanarum agros ad quindecim aureorum millia redigenda oppignerari jussit [2] : quod non injuria sancitum, ita se purgavit : « Decens reputamus et debitum, ut pro defensione honoris et status Romanæ Ecclesiæ sponsæ nostræ, quæ a nonnullis iniquitatis alumnis, qui in eadem Ecclesia schisma posuerunt, et eam falsis machinationibus impugnare satagunt, diversa damna et injurias patitur, ad Ecclesiarum aliarum possessiones et bona cum necessitas id exigit, recurramus. Datum Romæ VIII kal. Augusti, Pontificatus nostri anno tertio ».

Augebant eas turbas quidam [3] prænobiles vectigales, nimirum Antonius Montisferetri comes, et Carolus Galbotus, hujusque socius Pandulphus Malatesta, qui opes viresque non in Ecclesiæ laborantis opem, sed in mutuum exitium vertebant, quique demum moniti officii, interpretem et arbitrum concordiæ, missis oratoribus, Bonifacium designarunt, confectis sexta Januarii die publicis Tabulis [4] in consistorio cardinalium, quorum nomina his verbis sunt expressa : « Assistentibus reverendissimis in Christo patribus et dominis dominis Philippo de Alenconio Ostiensi, Francisco Penestrino S. R. E. vicecancellario episcopis, Stephano tit. S. Marcelli, Francisco tit. S. Susannæ, Henrico tit. S. Anastasiæ, Cosmato tit. sanctæ Crucis in Jerusalem, Adam tit. S. Cæciliæ, et Christophoro tit. S. Cyriaci presbyteris, Marino S. Mariæ-Novæ, Angelo S. Luciæ in Septem Soliis, et Landulpho S. Nicolai in Carcere Tulliano diaconis S. R. E. cardinalibus ». Lata fuit a Pontifice ad controversias dirimendas æqua sententia : cumque sopitum bellum videretur, mox recruduit, cujus exstinguendi sollicitus Pontifex Richardo Carazulo equiti Rhodio Apostolicæ Sedis nuntio munus imposuit [5], ut ad partes adversas conciliandas enixe incumberet, et mala ingentia,

[1] Surit. l. x. Annal. c. 50. S. Antonin. III. par tit. XXII, c. 2. § 17. et alii. — [2] Sur. cod. l. x. c. 52. S. Antonin. ubi supr. § 19. — [3] Surit. cod. c. 52.

[1] Bonif. l. II. p. 289. — [2] Ibib. p. 392. — [3] Ibid. p. 266. — [4] Ext. Ibid. — [5] Lib. III p. 25.

(1) Ad eos Siciliæ motus, de quibus annalista hic, juxta temporum seriem dirigendos, audire præstat auctorem Fragmenti historiæ Siculæ desinentis anno MCDXXXIV, vulgati rer. Italic. tom. XXIV, col. 1090, cujus hæc sunt verba : « An. MCCCXCII, de mense Martii, XV Indictionis (male ergo Februarium mensem designat Surita apud annalistam) Martino duca di Montialbu et dominus rex Martinus ejus filius (geminos hosce Martinos patrem et filium non satis accurate annalista distinguit) et regina Maria venerunt de partibus Cataloniæ (lege Aragoniæ) ad regnum Siciliæ, et obsidionem posuerunt in Panormo, ubi erat Andreas de Claramonte. Eodem anno de mense Maii die XVII ejusdem fuerunt capti Manfredus de Claramonte, et ejus filii, Andreas de Claramonte, et omnis domus de Claramonte, et primo die mensis Junii, Andreas de Claramonte fuit decollatus. Et exinde Artalis de Alagonia intravit Cathaniam (arcem forte, si vera scribit annalista urbem dimissam fuisse victori) in Vigilia S. Joannis Abaptistæ (Baptistæ) et ex tunc in antea fuit maxima guerra capitalis inter Artalem de Alagona et dominos nostros reges » ; Martinum nempe, et Mariam. Porro Arctalus iste diversus plane est ab eo qui post Friderici Siciliæ regis obitum, regni et reginæ Mariæ tutelam suscepit ; quique modico post tempore, anno scilicet MCCCLXXXIX, teste scriptore fragmenti Siculi, diem clausit extremam. Hujus prioris Artali locum occupavit ejus frater Manfredus de Alagonia, qui contra Mariam et Martinum turbulenta consilia agitans in vincula conjectus fuit. Artalus de Alagonia hujus forte Manfredi seu frater, seu filius paterno casu edoctus in arce Cataniensi sese munivit. Hæc auctor Fragmenti Siculi.
MANSI.

quæ inde emergerent, ipsi significaret, tum pacis consilia respuenti factioni censuras Ecclesiasticas, et præfecturæ, quam gerebat, jacturam intentaret [1].

Concitabat ad bellum hos viros principes nimia proferendi dominatus ambitio, qua percitus Malatesta e Malatestis [2] atrocem Ecclesiæ injuriam pro acceptis beneficiis, quibus ornatus in magnas opes et gloriam assurrexerat, retulit, ac Tudertum [3] obeundæ illius præfecturæ specie proditorum opera in suam tyrannidem redegit, ac Pileum episcopum cardinalem Tusculanum Apostolicæ Sedis legatum propulsavit. Compressurus itaque intolerandam hominis licentiam Bonifacius in ipsum animadvertere constituit, proposito judiciario edicto [4] cujus potiorem partem subjicio : « Præsente fidelium multitudine copiosa, citandi modum ex certis causis eligentes, præsentium tenore citamus, ut die nona mensis Augusti proximi futuri, si ea die consistorium fuerit, alioquin prima die ex tunc sequenti, qua per nos consistorium teneri contigerit, hora consistoriali compareant personaliter coram nobis ubicumque tunc erimus, visuri et audituri per nos decerni et declarari ; ipsos Malatestam, Guidonem, Catalanum, Franciscum, Contem, Lellum, Franciscum, Morrelletum, Corradum et Russum, et eorum quemlibet propter præmissa esse sacrilegos et excommunicatos, ac reos criminis læsæ majestatis, et conspiratores etiam contra nos et Ecclesiam prædictam, eosdem Malatestam et Catalanos esse perjuros, omnesque prædictos superius nominatos, et quemlibet ipsorum propter præmissa incidisse in pœnas et sententias supradictas et alias in talia perpetrantes tam a jure quam ab homine inflictas et promulgatas, ipsosque Malatestam et Catalanum esse perjuros, omnesque prædictos superius nominatos, et quemlibet ipsorum propter præmissa incidisse in pœnas et sententias supradictas et alias in talia perpetrantes, tam a jure quam ab homine inflictas et promulgatas, ipsosque Malatestam et Catalanum, Guidonem, Franciscum, Contem, Lellum, Franciscum, Morrelletum, Corradum et Russum, et quemlibet ipsorum fore privatos, et per nos privari quibuscumque vicariatibus, dignitatibus, honoribus, privilegiis, et gratiis ac terris, necnon feudis et bonis et juribus quibuslibet, quæ a nobis et dicta Romana et quibuslibet aliis Ecclesiis, aut personis Ecclesiasticis, seu Romano imperio, et quibusvis aliis quocumque titulo obtinent, quæcumque Lelli et Russi bona et jura omnia esse confiscata et per nos confiscari, etc. Datum Romæ apud S. Petrum XI kal. Julii, Pontificatus nostri anno tertio ». Præterea Pileo cardinali legato præcepit [5], ut pœnas edictis Joannis XXI comprehensas Malatestam contraxisse divulgaret. Postulatus itaque judicio versutus vir [6] mulcere studuit [1] petita venia Pontificem : qui tot tantisque difficultatibus implicitus augendam antipapæ factionem novo hoc præpotenti hoste non putavit, easque cum Malatesta pactiones firmavit [2], ut Tudertinam præfecturam ad decennium conferret, atque ad inferenda fisco Pontificio annis singulis tria aureorum millia obstringeret, quibus solvendis si aliquando deesset, exauctoratum fore pronuntiavit. His ita constitutis, pœnis omnibus quibus se ob Tudertum occupatum illaquearat, eum solvit, inque pristinam dignitatem restituit [3].

Pari clementia usus Pontifex in Benutium, Cinguli præfectura ipsum donavit [4] : admisit in gratiam [5] Ugolinum e Trinciis, constituto mille aureorum censu. Fulginii [6] Cassantum tum Montis-falconis [7], Tellum [8] Rosciani, Narniæ Cassanum [9] vicarios creavit, adegitque sacramento ipsos partes Ecclesiæ adversus antipapam ejusque satellites strenue tutaturos. His addimus Bonifacium liberalitatem explicuisse in Franciscum Mantuanum imperialem vicarium, ac jure fiduciario castrum Gonzagæ, quod nomine Comitatus ornavit, ipsi contulisse [10] ea lege, ut Comitatum illum sacrosanctæ potestatis esse profiteretur : « Volumus autem, inquit, quod tu, quoad vixeris et post obitum tuum filii prædicti ratione hujusmodi Comitatus, et in recognitionem superioritatis et dominii dictæ Romanæ Ecclesiæ annis singulis cameræ Apostolicæ perpetuo dare et assignare teneamini unum bonum accipitrem, et ad hoc sitis adstricti et efficaciter obligati ». Accepit etiam Gonzagæ comes Bonifacii Pontificis liberalitate [11] nonnulla alia oppida Bondeno-Arduini, Bondenoroncheris, et Pigegnagæ, ea addita lege, ut monasterii e Padolirono abbati Ordinis S. Benedicti, recurrente S. Michaelis die, quinquaginta aureorum censum penderet, cereumque S. Benedicto festa ejus luce sacraret.

5. *Bononienses perpetuum obsequium devovent Pontifici.* — Cæterum Franciscum comitem eumdemque Mantuæ præfectum accessisse novo fœderi, quod Florentini cum Bononiensibus Francisco Carraria juniore, qui Patavium recupaverat, et marchione Ferrariensi coiverant, ut se adversus Joannis Galeatii Vicecomitis Mediolani domini formidandas vires tuerentur, referunt Leonardus Aretinus et S. Antoninus [12], atque inde Vicecomitem, qui antea ob præteriti belli clades ad pacatiora consilia animum revocarat exacerbatum, novos apparatus clam instruxisse. Quod ad Bononienses spectat, difficili bello, quod cum Joanne Galeatio gesserant, Pontificia auctoritate liberati missis oratoribus professi sunt editis publicis Ta-

[1] Lib. III. p. 37. — [2] Ibid. p. 316, 326 et 341. — [3] Ibid. Ep. cur. p. 327. — [4] Ibid. — [5] Ibid. p. 316. — [6] Ibid. 369.

[1] Lib. II. Ep. cur. p. 383. — [2] Ext. de ea re Instrum. ibid. p. 378. — [3] Ibid. p. 387. — [4] Ibid. 322. — [5] Ibid. p. 324. — [6] Ibid. 357. — [7] Ibid. p. 361. — [8] Ibid. p. 370. — [9] Ibid. p. 351. — [10] Ibid. p. 375. — [11] Ibid. 339. — [12] Leonard. Aretin. Ep. Flor. l. XI. S. Anton. III. par. tit. XXII. c. 3. § 15. Bernardin. Corius hist. Med. par. III.

bulis [1], Bononiam, Imolam ac Massam Lombardorum juris Pontificii esse, ac nunquam se externum cujusvis imperium subituros.

« In nomine Domini. Amen.

« Noverint universi præsentes pariter et futuri, hujusmodi Instrumentum publicum inspecturi, quod die vigesima nona mensis Octobris anno a Nativitate Domini millesimo trecentesimo nonagesimo secundo, Indictione quintadecima, Pontificatus sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Bonifacii, divina providentia papæ Noni, anno tertio, coram ipsius domini nostri papæ sanctitate in civitate Perusii, et intra palatium Apostolicum in camera paramenti, assistentibus ibidem reverendissimis in Christo patribus et dominis, dominis Francisco miseratione divina episcopo Penestrino S. R. E. vicecancellario, et Francisco tit. S. Susannæ, ac Cosmato tit. sanctæ Crucis in Jerusalem presbyteris S. R. E. cardinalibus, necnon Richardo sacræ domus hospitalis S. Joannis Jerosolymitani generali magistro, commissariis ejusdem domini nostri papæ, necnon ibidem stantibus reverendissimis in Christo patribus et dominis, dominis Pileo eadem miseratione episcopo Tusculano, Christophoro tit. S. Cyriaci presbytero, Marino S. Mariæ-Novæ, et Landulfo S. Nicolai in Carcere-Tulliano diaconis, dictæ S. R. E. cardinalibus personaliter constituti, in præsentia notariorum et testium infrascriptorum, ad hæc specialiter vocatorum et rogatorum, honorabiles et sapientes viri, domini Ugolinus quondam domini Thomæ de Scappis, et Joannes quondam domini Petri militis et legum doctoris de Caviculo, legum doctores, Muxotus quondam Vezoli de Malvitiis mercator serici, ac Baxotus quondam Ixinardi de Argelle notarius cives Bononienses ambasciatores, syndici, nuntii, procuratores, actores, negotiorum gestores, et quidquid melius et validius de jure fieri et dici potest, communis, universitatis et populi civitatis Bononiensis et ejus Comitatus et districtus, ad præfatam Romanam Ecclesiam nullo medio pertinentium, pleno jure, pluribus prius habitis colloquis, et præcedentibus tractatibus, habentes ad infrascripta plenum, liberum ac sufficiens mandatum, et plenam, liberam et sufficientem potestatem, prout apparet per tenorem infrascripti syndicatus et procurationis, seu mandati hujusmodi, cujus tenor de verbo ad verbum inferius describitur, nomine procuratorio et syndicario prædictorum communis et populi civitatis Bononiensis ac comitatus et districtus ejusdem, ac etiam nomine communitatis Imolæ, et comitatus et districtus Massæ Lombardorum, ac omnium locorum et terrarum, quæ per commune Bononiense tenentur, possidentur et gubernantur, ac vice et nomine eorumdem, ac pro eis, deliberate et ea certa scientia, scienter et sponte, non seducti, inducti, allecti, decepti, vel quomodolibet coacti, nec errantes in jure, vel in facto, omnibus melioribus via, modo, jure et forma, quibus melius et efficacius potuerunt, confessi fuerunt, recognoverunt, obtulerunt, promiserunt, submiserunt ab obedientiam sanctæ matris Ecclesiæ et domini nostri papæ, redierunt, juraverunt, obligaverunt, renuntiaverunt, concordarunt, convenerunt, pepigerunt, receperunt, et alia omnia et singula dixerunt et fecerunt in omnibus et per omnia, prout inferius scribitur et continetur; et juxta continentiam et tenorem omnium et singulorum, quæ in præsenti Instrumento continentur et comprehenduntur.

« In primis libere et sponte, et ex certa scientia cum omni humilitate et reverentia syndicario et procuratorio nomine, quibus supra, nomine communis et universitatis prædictarum, et vice et nomine ipsorum, et pro eis dixerunt et proposuerunt, confessi fuerunt, ac publice recognoverunt, salva semper infrascripta protestatione, procuratorio et syndicario nomine universitatis et populi prædictorum plenum, liberum, integrum et totale dominium utile et directum et immediatum cum omnimoda jurisdictione, civitatis, communitatis et districtus, ac communis, universitatis et populi prædictorum, necnon ipsorum civitatis, communitatis et districtus, castrorum, terrarum, villarum et locorum, jura, fructus, redditus, proventus, regalia beati Petri et Romanæ Ecclesiæ, et alias obventiones quascumque; ita tamen quod non comprehendantur jura, fructus et redditus, proventus et aliæ obventiones quæcumque singularium personarum, ad sanctam Romanam Ecclesiam, et sanctissimum in Christo patrem et dominum nostrum dominum Bonifacium divina providentia papam Nonum et Romanos Pontifices, qui pro tempore erunt, solos et in solidum pleno jure, et ad nullum alium pertinere, et fuisse, et esse, et perpetuo esse debere veros subditos de dominio, superioritate, immediate et pleno jure dicti domini nostri et Ecclesiæ Romanæ, et dictam civitatem Bononiensem cum toto ejus comitatu et districtu, et dictum comitatum Imolæ, et comitatum et districtum Massæ Lombardorum, et omnia loca prædicta spectasse et pertinuisse plenissime ad jus et proprietatem Romanæ Ecclesiæ et summorum Pontificum qui pro tempore fuerunt, et similiter spectare et pertinere, fuisse et esse, et perpetuo esse debere de dominio directo et utili, et proprietate, pleno jure dominii et superioritatis immediatæ Romanæ Ecclesiæ, domini nostri papæ et successorum ejus, et quod præfati civitas et communitas, et districtus, et loca prædicta ejusdem fuerunt ab antiquo, et a tanto tempore citra, cujus initii memoria non existit, et etiam ante, et sunt et perpetuo esse debent de proprietate, meroque et pleno immediato dominio sanctæ et Romanæ Ecclesiæ et summorum Pontificum, qui fuerunt pro tempore, et erunt in futurum, et liberam et generalem administrationem et disposi-

[1] Ext. apud Bonif. l. III. p. 41.

tionem eorumdem, ad præfatam Romanam Ecclesiam et dominum nostrum summum Pontificem, libere et omnimodo spectare ; et quod ipsa Romana Ecclesia, et dominus noster papa prædictus et ejus successores sunt domini soli, et in solidum esse debent civitatis, et comitatus et districtus, communis, universitatis, ac populi, et communitatum, et districtuum, et locorum prædictorum : necnon similem recognitionem et confessionem faciunt et fecerunt nomine, quo supra, cum omnibus et singulis verbis et clausulis superioribus, de castris, terris et locis comitatuum Imolæ et districtuum prædictorum ac de omnibus aliis terris, castris et locis existentibus sub regimine et gubernatione dictorum populi et communis Bononiæ : et juraverunt et promiserunt syndicario et procuratorio nomine, quo supra, quod non nominabunt nec recipient aliquem in dominum Bononiæ, nec comitatus et districtus, vel alicujus terræ, castri et loci existentium sub regimine et gubernatione dictorum populi et communis Bononiensis, in comitatu Imolæ et Massæ Lombardorum, vel etiam alibi ubicumque, nisi Romanam Ecclesiam, et dominum nostrum papam, qui nunc est, et pro tempore fuerit, etc. » Cum ita solemni ritu professi essent Bononienses se Apostolicæ Sedis imperio obnoxios esse, Bonifacius eorum magistratus rei Bononiensi, Imolæque comitatui, ac Massæ Lombardorum, imperato quinque millium aureorum censu, in annos viginti quinque præfecit [1].

6. *Idem obsequium profitentur Perusini.* — Fessi etiam domesticis cladibus Perusini, qui specioso asserendi se in libertatem nomine, dirissimam servitutem erant passi, dum Beccarini et Raspantes contrariæ inter se factionis signiferi crudelem tyrannidem fuso civium sanguine exercebant, ad Pontificium asylum confugere [2], suppliciterque poposcerunt, ut Pontifex confectos tot calamitatibus miseros cives præsentia sua recrearet. Assensit Bonifacius [3] Perusinorum votis ea lege, ut antequam in eam urbem se conferret, urbis arciumque custodiam et administrationem Pontificio legato demandarent. Traditum [4] id munus est Pileo cardinali Ravennati, quo cum perfunctus esset, Pontifex IV kal. Octobris profectionem suam publicis litteris evulgavit, ac demum profectus [5] Perusium ingenti civium gratulatione exceptus est, creatoque [6] Arnulpho comite Perusii prætore, ut clementiam Christi exemplo explicaret, pacemque postliminio revocaret, omnes qui ad eam diem fusi humani cruoris flagitium commiserant venia donatos [7] patriæ restituit. Pacato ita Perusio, exstinctisque simultatibus uti sperabatur (contrario tamen eventu, nam Raspantes infida proditione usos inferius visuri sumus), ingenti gaudio delibuti cives summas Pontifici gratias egere, confectisque publicis Tabulis Perusium juris esse Apostolici ac Pontificum imperia semper se culturos sunt professi :

« In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis, Patris et Filii, et Spiritus sancti. Amen. Ad exaltationem et gloriam divinissimi in Christo patris et domini nostri sanctissimi domini Bonifacii summa Dei providentia, sacrosanctæ Romanæ et totius universalis Ecclesiæ dignissimi et Noni summi Pontificis, anno Domini MCCCLXXXII, Indictione XV, die ultimo mensis Novembris, Pontificatus præfati domini nostri anno quarto.

« Priores artium civitatis suæ Perusinæ introspectantes piissimam et divinissimam dispositionem præfati domini nostri papæ Bonifacii erga salutem et conservationem civitatis ejusdem et fidelissimorum civium ipsius, et totius patriæ sancta mente, volentes circa responsionem super his omnibus faciendam salubriter, sicut tantæ rei exposcit materia, providere, habitis nonnullis consiliis, et in notabilium civium tam nobilium quam popularium cujuscumque gradus, et his interrogatis singulariter districte de et super omnibus supradictis, unanimiter et concorditer in nomine Jesu Christi pacifici Regis regum, ad hanc absolutissimam et veracissimam deliberationem, et deliberatam responsionem faciendam super his omnibus præfato domino nostro papæ salubriter pervenerunt ; videlicet : Quod dictum commune et populus civitatis suæ devotissimæ Perusinæ prædictæ, spiritu ardentissimæ fidei et devotionis accensi indifferentibus animis universi ad sublimitatem et gloriam Ecclesiæ militantis et præfati domini nostri papæ Bonifacii Noni, saluti orbis divinitus destinati, se civitatem, Comitatum, territorium, et districtum Perusina, cum juribus et pertinentiis eorumdem summiserunt eidem domino nostro papæ, et eumdem in generalem dominum, rectorem, gubernatorem et administratorem recognoverunt et assumpserunt cum mero et mixto imperio et omnimoda jurisdictione, regimine, gubernatione et administratione, prout late patet in publicis Documentis ; et sicut decet filios veracissimæ et incommutabilis devotionis intendunt perseveranter consistere sub devotione et obedientia irrefragabili pedum suæ clementissimæ sanctitatis et suorum successorum canonice intrantium ; et Ecclesiæ sanctæ Dei, et a tam salutari nunquam delirare proposito : et pro firmitudine, gloria et augmento status ejusdem et successorum, et Ecclesiæ sacrosanctæ indeficientibus studiis exponere se et sua, et eumdem in verum dominum cognoscere jugiter et conservare pro viribus, ac etiam successores, nullis parcendo periculis seu damnis usque ad consumptionem spiritus salutaris, et semper in quibuslibet ejusdem sanctitatis et successorum obedire, et velle, et nolle, sicut et prout casu quolibet sua pietas decreverit quomodolibet, vel mandabit. Ad præmissa omnia igitur respondetur tenore præsen-

[1] Ext. apud Bonif. l. II. p. 45. — [2] Theod. e Niem l. II. c. 15. S. Anton. tit. XXII. c. 3. § 1. — [3] Bonif. l. II. p. 343. — [4] Ibid. ante p. 392. — [5] Theod. e Niem l. II. c. 15. — [6] Bonif. l. III. p. 5. — [7] Ibid. et p. 9.

tium præfato domino nostro papæ super his omnibus juxta verbum orationis Dominicæ : Fiat voluntas tua sicut in cælo et in terra, etc. »

7. *Galliæ rex, schismatis propagator, percussus amentia ad meliora convertitur.* — In Galliis hoc anno Carolus VI schismatis propagator, quem in Bonifacium conspirasse vidimus; dum ira in Britanniæ comitem percitus æstuoso cælo affectaque valetudine exercitum ducebat, amentia percussus [1] (1) est : cujus tristis calamitatis causas alii spectro illi objecto ac fascino, alii cerebri intemperiei, plures vexatæ Sedis Apostolicæ flagitio adscripsere, quam invidiam ut schismatici cardinales a se removerent, vafre sparsere [2] in vulgus, ideo affectum ea pœna quod cum Bonifacium Romanum antistitem evertere spopondisset, promissa non complesset. Exinde Gallorum vires, quas inter se dividendæ Italiæ spe in Christi vicarium ad sui antipapæ gratiam effundere decreverant, in mutuum exitium versæ atque inter patruos regis ac fratrem ducem Aurelianensem de regni administratione controversiæ exortæ, demum Gallia in posterum flagello divino acerrime cæsa est, donec rex nonnihil e mania recreatus, non amplius ad schisma amplificandum, sed ad redintegrandam pristinam Ecclesiarum conjunctionem animum applicuit, de quo hæc Gobelinus [3] : « Postquam aliquandiu regnavit in amentiam versus est, et cum per intervalla temporum quandoque sanæ mentis effectus est, animum suum licet debiliter ad unionem Ecclesiæ intendit. Et quia adhuc usque in præsentem diem eodem morbo sæpe laborat, sollicitudinem pro reformatione unionis prædictæ opportunam nondum effectualiter ostendit ». Hæc auctor scribebat nondum inita Ecclesiarum conjunctione, quam Caroli studio postea coaluisse visuri sumus.

Cæterum eodem anno e morbo parumper recreatus Carolus rex [4], atque ad mimicas scurrilitates conversus, cum in personatorum silvestrium, qui vestibus bitumine illitis et pluma crinibusque horrentibus induti erant, choreas agitaret, applicita incaute face, extremum incendii discrimen addit, ni vidua matrona vestium volumine superjecto, conceptam flammam oppressisset : ludi princeps cum socio exustus, alii duo biduo lapso obiere fictique ululatus in veros conversi sunt. Incolumis rex ducentas quinquaginta duas auri marchas ad conflandam ex auro reliquiarum sancti Ludovici thecam dono obtulit, ut divinam gratiam promereretur : principes vero et equites gratias Numini relaturi ad S. Mariæ martyribus sacras ædes religiosam supplicationem nudis pedibus duxere; ac præsules Galli sacras preces inter divina mysteria pro schismate abolendo instituerunt.

8. *Wiclefistæ damnati et plures ex ipsis conversi.* — Hoc etiam anno Cantuariensis archiepiscopus pastorali diligentia plures Wicleffismo infectos, riteque expiatos ad Ecclesiæ sinum revocavit, ut narrat Henricus Knygtonius [1] : « Anno MCCCXCII », et infra : « Magister Willelmus Courteneye archiepiscopus Cantuariensis, firmavit sententiam excommunicationis super Lollardos sive Wicleffistinianos cum fautoribus, qui errores et opiniones magistri Joannis Wicleffi tenuerant, vel foverant, vel in posterum teneant vel foveant. In diœcesi Lincolniensi, in crastino scilicet die animarum iterum idem episcopus fulminavit sententiam excommunicationis in specie cum cruce erecta, candelis accensis, pulsatis campanis, ut prius super novem certas personas villæ Lecestrensis, quæ eamdem villam cum patria nimis polluerant et infecerant » ; et infra : « Quidam alii Lollardi citati comparuerunt apud Oxoniam et aliis locis, prout archiepiscopus eis indixerat, et renuntiatis suis supertitiosis erroribus, atque abjuratis profanis dogmatibus, publicam pœnitentiam peregerunt. Willelmus Smyth, de quo superius frequens fit mentio, forum Leycestriæ circuiniit lineis tantum indutus, in dextra portans crucem cum imagine Crucifixi, in sinistra imaginem S. Catharinæ, eo quod quamdam imaginem sanctæ Catharinæ secuerat et incenderat pro oleribus coquendis in sua esurie, sicut superius plenius dictum est anno, etc. LXXXII. Libros etiam solemnes, quos in materna lingua de Evangelio et de Epistolis et aliis doctoribus conscripserat, et, ut fatebatur, per annos octo studiose conscribere laboraverat, archiepiscopo coactus tradidit, prædictam pœnitentiam circa cœmeterium Ecclesiæ S. Margaritæ Leycestrensis Dominica sequenti antecedens et præcedens processionem adimplevit. Rogerius Dexter de Leycestria cum uxore sua forum sabbati Lecestriæ tantum lineis induti, ferentes cruces in manibus pœnitentiam agendo circuierunt. Et sic in magna parte publica audacia profanæ doctrinæ Lollardorum sive Wicleffistanorum timore potius archiepiscopi, quam amore Dei repressa est, cordis tamen perseverantia in antiquis delusionibus adhuc in occultis, prout

[1] Gobelin. ætat. VI. c. 84. Clem. antip. Vit. script. apud. Bosq. Juvenal. Ursin. in Car. VI. Paul. Æmil. l. X. et alii. — [2] Meyer. l. XIV. — [3] Gobel. in Cosmodr. æt. VI. c. 84. — [4] Juvenal. Ursin. in Carol. VI. Frossar. vol. 4. c. 42. Monach. S. Dionys. Walsing. in Rich. II et alii.

[1] Knigton. l. v. de eventib. Angl.

(1) Quæ de Carolo rege Francorum, a præsentissimo mortis discrimine, quod incautus subierat, vix elapso, annalista hic refert, in sequentem annum rejicienda esse discimus ex Froissardo, et monacho Dionysiano apud Spondanum ad annum MCCCXCIII, 1. Nec sane aliter componi res posset, siquidem statuamus casum hunc accidisse postquam e morbo, quo correptus fuit, paulisper convaluit. Incidit enim in phrenesim anno MCCCXCII. Tragici vero illius casus diem V kal. Februarii Froissardus, pridie kal. Februarii monachus Sandionysianus, anni, nempe ut res ipsa postulat, MCCCXCIII assignant. MANSI.

audebant, pullulante nimis ». Ex his intelligas hæreticos post damnatam hæresim non facile dimittendos.

9. *Præsentia Christi in Eucharistia miraculo comprobata.* — Eodem anno[1] MCCCXCII, insigni miraculo præsentia Christi in Eucharistia illustrata est, quam negabant Wicleftistæ : in Valentini enim regni oppido, cui Moncada nomen est, parochus gravissimis conscientiæ erroneæ stimulis torqueri cæpit se ordinibus sacris rite non initiatum, atque ideo Eucharistiam non consecrare : nam is error auctore Wicleffo etiam serpebat, non posse improbum episcopum quemquam sacris initiare, neque sacerdotem improbum Eucharistiam consecrare : quem antea ab Albigensibus disseminatum memorat cardinalis Baronius[2] ex Synodali in eos lata sententia. Causa vero cur is sacerdos ita angeretur hæc erat, scilicet episcopum, a quo sacros ordines susceperat, fuisse sacris episcopalibus a Clemente antipapa initiatum : indeque male inferebat initiandi potestatem non fuisse ipsi collatam, atque adeo ea difficultate implicitus decernebat conferre se ad aliquem episcopum, qui ante schismatis tempora consecratus fuisset, ut ab ipso iterum sacerdotium susciperet.

Ne vero hoc sacrilegium vir pius, sed imperitus, admitteret, placuit divinæ misericordiæ illius animi æstus sedare : nam cum sub matutino crepusculo diei Nativitati Dominicæ sacri divinam rem perageret; puella annos quatuor cum dimidio nata, ipso Eucharistiam consecratam populo adorandam ostendente, puerum forma excellenti conspicuum in ejus manibus intuita est, matremque paulo post domum redire cogitantem rogavit, ne discederet, quod pulcherrimus puerulus sacerdotis manibus teneretur, ipsa autem puerili hallucinatione sibi fingebat, illum esse, quem recenter vicina peperisset. At mater, quæ divinam illam speciem non conspexerat, filiolam increpuit, deliramenta mera ab ipsa effutiri. Subdidit puella videri omnino a se vicinæ puerulum in manibus sacerdotis. Itaque mater cum pertinacissimam in asserendo eo viso filiam animadverteret, eam ad vicinæ domum deduxit; illique puppulum in eadem domo versari ostendit, atque ideo hunc non fuisse in manibus sacerdotis, ac tum puella matris dictis acquiescere visa est. Sed cum ad sacrum tertium, quod sacerdos ante meridiem solemne facturus erat, una cum matre accessisset, Eucharistiam ostendente fidelibus sacerdote, objecta est puellæ iterum cælestis species, conversaque ad matrem, illam excitavit, celerrime puppulum vicinæ in sacerdotis manibus conspicaretur; nec vero mater corporeis quidquam adspexit, sed mentis oculos aperuit, secum ipsa volvens, cœleste visum natæ objici. Itaque peracta re sacra, et parocho evocato, divina visa filiolæ bis ostensa in Eucharistia narravit, ac sacerdos subjecit, ut ambæ die sequenti ipsi sacris operanti adessent ; neque illæ jussis defuere : ac tertio quadrimula filia iisdem visis cælestibus potita est. Tum a sacerdote sciscitata, quæ forma esset pueri a se visi, quive cultus, respondit elegantia formæ excellentissimum esse, amictumque veste lucidissima, quæ universam Ecclesiam splendore compleret. Visum est iterum sacerdoti accuratius rem explorandam, ac die sacro Joanni Apostolo et Evangelistæ puellam diligentius rem divinam inspectare jussit, ipsaque nitidius, quam ante explicuit tribus vicibus a se puerum inspectum, primo dum victima sacra in sublime efferebatur manibus sacerdotis; secundo dum verba : *Per ipsum et cum ipso*, *etc.* repetita essent; tertio cum sacra hostia divisa fuit a sacerdote, ac tum pueros duos simillimos ore, gestu ac habitu formaque venustissimos inspexisse. Arsit iterum sacerdos majore experiundæ rei ac veritatis attingendæ cupiditate, ne puellæ ludibriis forte deluderetur. Itaque recurrente die, quo Innocentum martyrum anniversaria memoria recolitur, tres simillimas hostias altari imposuit, e quibus duas tantum sacravit, e consecratis vero alteram populo adorandam præbuit, tumque in ejus manibus puella, quæ parentibus sociata intererat, eumdem puerum vidit. Absoluto sacro jussit parochus duas faces accensas sibi præferri, ac duas formulas alteram consecratam, alteram non consecratam in calice posuit, tum consecratam dextra manu puellæ ostendit, sinistra non consecratam prætulit, rogantique an quippiam ipsa videret, respondit intueri se in dextra manu pellucidissimum illum puerulum, quem antea erat intuita, in sinistra vero non inspicere. Tum sacerdos consecratam in sinistra accepit, dextra vero non consecratam tenuit; ac tum puella in sinistra manu puerum, non in dextra cernere affirmavit. Interrogavit e circumstantium corona quidam, num puer ille haberet oculos; subjecit utique gratissimos, quibus universos contueretur.

Eo momento voluit æger sacram Eucharistiam sumere in Ecclesia, et quia vomitu crebro torquebatur, Eucharistiam adoravit supplex. Tum illa exclamavit parochum egisse, ut puer cælestis Bernardo Ripullo (id erat ægro nomen) osculum daret. Mox parochus accessit ad puellam manu præferens consecratam hostiam; ac petiit num puerum quem cernabat vellet accipere, cumque illam porrecturus videretur, puella semianimis inter patris manus concidit, tremulaque voce parochum rogavit, ut puerum ab ipsa abduceret (quod scilicet lege Ecclesiastica vetitum sit ante usum rationis pueris Eucharistiam porrigere). Deinde hostiam non consecratam ille ostendit, eamque invitata puella comedit. Divisit subinde hostiam sacerdos in duas partes, ac puella dixit cernere se duos pueros elegantissimos sibi simılli-

[1] Vetust. Ms. monast. Chartus. in Hisp. dicti Porta Cœli. Escolanus in hist. regni Val. tom. II. cap. 3. num. 13. fol. 331. Paul. Aznar. tract. 2. mirac. B. Virg. c. 3. — [2] Baron. Annal. tom. XII. A. C 1176. num. 3.

mos. His experimentis victus parochus se vere sacerdotio initiatum, ac vere a se confici Eucharistiam agnovit. Ex hoc porro miraculo non arguitur Robertum Gebennensem fuisse verum Pontificem, sed ab eo quamvis antipapa vere sacra episcopalia fuisse collata; hunc vero sacerdotem singulari studio Virginis cultui addictissimum fuisse narrat historia, assiduisque ab ea precibus flagitasse, ut anxietates animi sui compesceret. Ipsum etiam Catholicum extitisse ex eo patere videtur, quod Clementem antipapam esse arbitraretur (1).

(1) Cum res ab Ecclesiis Septentrionalibus hoc anno gestas pæne omiserit annalista, juvat hic ea excerpere, quæ Hermannus Cornerus, qui horum annorum historiam vel oculatus vel ex auditu testis scribebat, posteritati commendavit in Chronico vulgato ab Eccardo inter historicos medii ævi. Ita ille ad hunc annum: « Joannes archiepiscopus Rigensis persecutus est a fratribus de domo Teutonica terræ Livoniæ, in tantum etiam, quod terram linquere pulsus, qui mare navigans ad Lubeke venit, moram ibi trahens per integrum annum; inde autem se transferens ad Wenzlaum regem Romanorum in Bohemiam, causabat se passum injurias et contumelias a fratribus prædictis. Cui rex condolens omnia bona arrestavit ad fratres illos pertinentia in regno Bohemiæ inventa. Scripsit insuper rex pro dicto archiepiscopo ad papam (Bonifacium scilicet cui Wenceslaus parebat) super gravaminibus ejus redimendis. Interim et prædicti fratres suos legatos ad papam destinarunt cum muneribus pretiosis. Papa autem utrique parti satisfacere volens, dedit archiepiscopatum Rigiensem uni sacerdoti de Ordine dictorum fratrum, et Joannem archiepiscopum Rigiensem fecit patriarcham Lituanorum; et sic archiepiscopatus Rigiensis Ecclesiæ ad fratres de domo Teutonica devolutus est ». MANSI.

BONIFACII IX ANNUS 4. — CHRISTI 1393.

1. *Gallos dehortatur Bonifacius a schismate.* — Anno a Virgineo partu millesimo trecentesimo nonagesimo tertio, Indictione prima, Bonifacius Gallos ursit [1], ut schismate abjecto ad Romanæ Ecclesiæ sinum redirent: nec divinæ iræ in illos signa deerant, nam Carolus rex mania laborabat, conflatæque eodem anno tempestates adeo horridæ, ut a dæmonibus putarentur commotæ. Sigismundus etiam Hungariæ rex a Turcis attritus significabat [2] Mahometanos ridere Christianorum insaniam, qui vires suas diro schismate debilitassent, ac de nostrorum dissidiis triumphare: orabat itaque Gallos, ut schisma tollerent, opemque laboranti Pannoniæ ferrent, antequam sub Barbarica sævitia succumberet. Leo etiam rex Armeniæ pulsus a Saracenis instabat, ut redintegrata Ecclesiarum conjunctione, avito regno Gallorum armis restitueretur; verum irrita spe suspensus illusus. Conjungebat operam suam Sorbonica Academia (1): sed prætermisso recto tramite, ut negatum temere obsequium Urbano pie restitueretur Bonifacio, et contra jura creatus antipapa abjiceretur, vel in Œcumenico Concilio dirimeretur controversia, uti poscebat Bonifacius, difficiles anfractus inibat, ut nimirum Pontifex ejusque æmulus gradu cederent, vel compromisso fallaci controversiam tollerent. Felicius Anconitani, qui Avenionensi antipapæ ac Ludovico Andegavensi seniori adhæserant, pluraque graviora mala fidis Sedis Apostolicæ clientibus inflixerant, misso oratore veniam scelerum precati, in Bonifacii Pontificis obsequium procubuere: in quos Christi vicarius solitam clementiam explicuit, censurisque omibus ac

[1] Juv. Ursin. in Carol. VI. hoc. ann. — [2] Curtius par. III. I. VI. c. 4.

(1) Parisiensis Academia immerito hic vapulat ab annalista. Licet enim Clementi antipapæ favebat, in negotio tamen componendi schismatis sincere egisse ex pluribus deduco. Primo enim libellum supplicem regi porrexit, ut facultas sibi præstaretur indagandi rationem, qua schisma sopiri potuisset. Ea obtenta, tria proposuit, sive ut arbitrio cujuspiam ex consensu partium delecti judicium rei permitteretur; sive ambo litigantes Pontifices cedentes, locum tertio alicui eligendo præstarent; sive denique in generali Concilio causa discuteretur. Hæc legas in Epistola Nicolai Clemangii, nomine ejusdem Academiæ scripta, quam in rem præsentem excerpsit Pagius junior in Vita Bonifacii IX tom. II, pag. 183. Ex his porro constat falli annalistam, qui rationem discutiendi causam in generali Concilio a Bonifacio propositam abjecisse Academiam scribit. Nec felicior est in indaganda theologorum Gallorum mente, ratus illos eo animo præstitisse, ut dejecto Bonifacio antipapam Avenionensem assererent. Adeo enim parum hac in re favebant Avenionensi, ut ille, iis intellectis quæ Academia ad tollendum schisma moliebatur, ex dolore, iracundia rabieque contracto lethali morbo interierit, teste ejus Vitæ scriptore apud Baluzium. MANSI.

pœnis solutos in gratiam admisit dato Diplomate [1], quo ipsos hortatus, ut recte factis ac fidei constantia præteritum flagitium abolerent.

2. *Viterbium ad Bonifacii obedientiam revocatum, et Piceni rebellio.* — Meminit sanctus Antoninus [2] de Picenis hoc anno in concordiam revocatis, his verbis : « Eodem tempore Pontifex ipse concordiam fecit cum civitatibus omnibus Marchiæ, et reddito censu annuali pacem fecit cum eis, remittens offensas præteritas ». Addit sanctus auctor de Viterbiensi tyranno a Romanis admonito : « Tunc etiam Romani profecti contra Viterbienses, quibus dominabatur Gyannes vel Joannes Sciarra, in via obviam habuerunt multos Britones bellatores, qui sibi usurpaverant aliquas terras Ecclesiæ circumstantes, contra quos pugnantes profligarunt, plures ex illis occidentes. Viterbium autem accedentes, fecerunt concorditer eos subjici papæ ». Fuit is successus prosperi initi Romanos inter ac Pontificem armorum fœderis, de quo antea dictum est, ad retundendas antipapæ copias, quæ aliquot Patrimonii B. Petri arces insederant, ex quibus facta eruptione, ferrum ignesque per Romanum agrum circumtulerant. Parta vero a Romanis victoria, Joannes e Vico, qui antipapæ ope fultus Viterbium receperat, memor Petri e Vico, quem Urbano Pontifice ab æmulis in frusta gladiis concisum videmus, facile ad pacatiora consilia traductus est, datisque supplicibus litteris [3] ad Bonifacium, ex accepta clade felicem se fuisse professus est, cum ea occasione offusam menti schismatis caliginem discussisset, pariterque cardinalium collegium supplex rogavit, ut Pontificem ad clementiam in eum explicandam adducerent.

Dum hos partim conscientiæ stimuli, partim adversi casus redigerent ad officium, nonnulli Piceni prænobiles ex turbis Ecclesiæ ad condendas novas toparchias et opes congerendas occasionem aucupati, ratique præmium sceleri et audaciæ non defuturum, jugum excussere [4], atque adversus Joannem Thomacellum præsidem provinciæ rebellione mota, varias Piceni urbes et oppida suæ tyrannidi subjecere : Gentilis quidem e Varano Camerinum, Guido et Clavellus Fabrianum, Scierra Raynerius, Mercenarius et Lomo Æsium, Guido Matelicam, Robertus Septempedam invasere. In judicium eos vocavit Bonifacius [5]; sed cum haud facile ob asperrima tempora domari ferro possent, neve a schismaticis eorum patrocinium arriperetur, ad concordiam rem adduxit, nonnullosque ex ipsis, constituto annuo censu, toparchas sive vicarios designavit [6].

3. *Coorta Perusii seditione, Pontifex abscedit.* — Inter hæc coorta Perusii maxima seditio, cum Raspantium factio suis pulsa sedibus, repetendæ patriæ avida, plures latronum turmas ad se allexisset : dissolutis quippe exercitibus post initam Florentinos inter et Joannem Galeatium pacem palabundi milites, rapto vivere assueti, ad prædas undique agendas se converterant, ac socialia instruxerant agmina magno Italicæ rei detrimento. Horum itaque signifer Biordus audax consilio et manu promptus concitatus ab antipapa, ut ex Bonifacii litteris colligitur [1], castris prope Perusium positis terrorem incussit. Cum vero Bonifacius consilia pacis adversas inter factiones agitaret, Raspantes urbem Pontificia indulgentia et pacis colore ingressi, facto impetu in Beccarinos ferro sævierunt [2] : quorum furorem, cum frænare non posset Bonifacius, seque proditum a viris perfidis, ac delusum animadverteret, Perusio Assisium [3] abiit, relicto Pileo episcopo Tusculano Apostolicæ Sedis legato, cui Perusinum vicariatum tradidit hoc Diplomate [4] : « Te civitatis, (nimirum Perusinæ), Comitatus et districtus pro nobis et Romana Ecclesia in temporalibus vicarium, et in eisdem civitate et districtu Apostolicæ Sedis legatum, de fratrum nostrorum consilio usque ad nostrum beneplacitum, et in auctoritate Apostolica tenore præsentium facimus, constituimus et etiam deputamus, tibi omnia et singula quæ pro nostro et ipsius Ecclesiæ honore et pro cultu justitiæ, pace, tranquillitate et prospero statu civitatis, Comitatus et districtus prædictorum expedientia cognoveris, quæ ad dicti vicariatus hujusmodi officium de consuetudine, vel de jure in eisdem civitate, Comitatu et districtu quomodolibet pertinent, mandandi, disponendi, faciendi et exequendi, alienatione tamen bonorum immobilium et pretiosorum mobilium civitatis, Comitatus et districtus prædictorum tibi penitus interdicta, potestatem plenariam et liberam concedentes : ac vices nostras cum omnimoda potestate nostra in eisdem temporalibus plenarie committentes, etc. Dat. Assisii kal. Septembris, Pontificatus nostri anno IV ». Instruxit eumdem etiam auctoritate, ut ad pacem miseræ urbi civium suorum sanguine madenti restituendam præteritarum cædium patratores legum metu solveret [5].

4. At paucis interjectis diebus, ut refert Theodoricus e Niem [6], Biordus quingentis stipatus equitibus Perusium ingressus tyrannidem in ea urbe arripuit : quanquam eodem anno jam devexo, nimirum quarta die Decembris, Pileus cardinalis assentientibus Perusinis publicæ rei administrationem capessivit, edictis publicis Tabulis [7] quæ ab his verbis ducunt exordium : « In nomine individuæ et sanctæ Trinitatis Patris, Filii, et Spiritus sancti. Amen. Ad honorem, laudem et reverentiam B. Mariæ Virginis et beatorum Apostolorum Petri et Pauli, ac beatorum martyrum Lau-

[1] Curtius l. 3. p. 112. — [2] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 3 § 1. — [3] Ext. apud Bonif. l. X. p 107. — [4] Lib. III. p. 63. — [5] Ext. ib. in eos edictum. — [6] Ibid. p. 116.

[1] Bonif. l. III. p. 159. — Theod. e Niem. l. II. c. 15. S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 2. § 1. — [3] Theod. e Niem. c. 16. — [4] Lib. III. p. 159. — [5] Ibid. p. 159. — [6] Theod. e Niem. l. II. c. 15. — [7] Ext. ead. pag.

rentii, Constantii, Herculani et totius cælestis curiæ, et statum et gloriam sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Bonifacii, divina providentia papæ IX, et sacrosanctæ Romanæ Ecclesiæ, et reverendissimi in Christo patris et domini domini Pilei, miseratione divina episcopi Tusculani, in civitate Perusina ejusque Comitatu et districtu pro nostro supremo domino et Romana Ecclesia in temporalibus vicarii et Apostolicæ Sedis legati, et ad pacem et tranquillitatem et prosperum statum civitatis, Comitatus, territorii et districtus prædictorum » ; pluribus deinde interjectis subjicitur, ut Perusini coacto ordinum urbis concilio Pileum ad publicæ rei gubernacula admiserint « præfatum dominum Tusculanum episcopum pro domino nostro prædicto et Romana Ecclesia in ejus civitate Perusina, ejusque Comitatu, et districtu in temporalibus vicarium, et Apostolicæ Sedis legatum ibidem præsentem et acceptantem cum magna jucunditate et reverentia juxta et secundum exigentiam et tenorem dictarum Bullarum et litteras Apostolicas et utriusque ipsarum in civitate Perusina sub anno Domini MCCCXCIII, Indictione prima, tempore sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Bonifacii papæ IX, prædicto anno quarto, die IV mensis Decembris ». Ereptum [1] tamen postea Ecclesiæ Perusium a Biordo, sed illius tyrannidem divino judicio deletam, dicetur inferius : nunc de Pontificio in Urbem reditu agendum est.

5. *Pontifex Romam repetit, præhabitis pactionibus cum Romanis, et accepto Columnensium obsequio.* — Dum Assisii agebat Bonifacius, Romani missis oratoribus supplices sunt deprecati [2], ut ad declinanda gravissima discrimina, quæ turbulentis temporibus imminebant in tutissimum Romanum asylum se reciperet. Quibus Pontifex, cui toleranda jam ante erat visa Urbanorum magistratuum licentia, ad eam comprimendam, sibique ac successoribus acceptum jus a prædecessoribus asserendum, plures pactiones proposuit, quibus sancitis rediturum se in Urbem est pollicitus. Romani dictas sibi leges mox, ut æquum erat, admisere [3], ac sacrosanctæ potestatis semper se fore sunt professi. Præcipuæ vero concordiæ pactiones his verbis conceptæ fuere : « Primo, quod dicti officiales et populus Urbis mittant ad locum, prout per ejus sanctitatem deputabitur, solemnem ambasciatam cum supplicationibus sui reditus et curiæ ad dictam Urbem ac oblationibus honorabilibus, ut in forma. Item quando dictus dominus papa erit ad reditum dispositus, quod pro comitiva et societate ejus mittent mille equites bene munitos et dictæ suæ sanctitati confidatos ». Et infra : « Dictus dominus papa Bonifacius possit si velit ponere senatorem in dicta Urbe juxta ritum suorum prædecessorum Romanorum Pontificum cum salario cameræ dictæ Urbis hactenus consueto, et in casu, quo nollet, quod conservatores, qui pro tempore erunt in principio sui officii in manibus suæ sanctitatis, jurabunt senatus officium, ut in forma, fideliter exercere. Item quod dictus senator deputatus per dictum dominum nostrum papam, non possit in suo officio et justitia impediri a banderensibus, et quatuor seu aliis officialibus dictæ Urbis. Item quod nec marescalli senatoris prædicti, seu conservatorum senatus officium exercentium possint tollere arma cortesanis, clericis et laicis, ac Romanis clericis deferentibus ea, nisi aliud de sua processerit voluntate. Item quod ambas stratas versus Reate et Narniam, vel ad minus unam earum propriis sumptibus tenebunt tutas seu tutam, ita quod liber aditus possit haberi a venientibus ad dictam Urbem. Item quod tempore, quo navigari potest, teneant pro securitate maris pro venientibus et grassia ad dictam Urbem unam galeam armatam cum augmento gabellarum ripæ et riperiæ et lucris dictæ galeæ. Item quod cortesani tam clerici quam laici, et clerici Romani criminaliter vel civiliter non trahantur nisi ad legitimum forum eorum, videlicet clerici cortesani coram auditore cameræ, laici cortesani coram mareschallo dicti domini papæ, et Romani clerici coram vicario dicti domini papæ in Urbe, et aliis propriis eorum judicibus, et præsertim quod coram magistris ædificiorum non vexentur et conveniantur, cum sæpius eos in præteritum indebite et de facto gravaverint cum modico honore domini papæ et curiæ. Item quod supradicti cortesani tam clerici quam laici, et clerici Romani sint immunes et liberi a datis et collectis et custodia dictæ Urbis, ac aliis oneribus, et præsertim quod causa exercitus vel alio colore in equis vel aliis eorum animalibus non graventur, quoad officiales et populum supradictos, nisi aliud de ejusdem domini nostri papæ processerit voluntate.

« Item quod Ecclesiæ Urbis prædictæ, hospitalia, et alia pia loca, et bona ipsarum libera et exempta quoad datas et collectas, vel alia gravamina, quantum ad eos, nisi aliud de ejusdem domini nostri papæ processerit voluntate. Item quod dictus dominus noster papa ac domini cardinales sint immunes et liberi a gabellis per terram ac infra terram ac aquam dictæ Urbis pro usu eorum, super quibus credi debeat quantum concernunt dictum dominum papam camerario suæ sanctitatis, quantum vero dominos cardinales eorum cedulis sigillatis ipsorum propriis sigillis cum juramentis camerariorum suorum, etc. » Adjecta nonnulla alia, quibus Ecclesiarum bonis, ne a magistratibus affectarentur, Urbisque annonæ consultum est : quibus Romani re mature discussa annuerunt. « Acta, ordinata, conclusa, promissa et stabilita fuerunt hæc prædicta omnia Romæ in dicta sala palatii Capitolii, die octavo mensis Augusti primæ Indictionis, a Nativitate

[1] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 3. § 1. — Inn. 7. l. 1. p. 85. — [3] Ext. apud. Bonif. l. III. p. 164.

Domini nostri Jesu Christi MCCCXCIII, Pontificatus dicti domini nostri papæ anno IV ».

Profectum Bonifacium Assisio Spoletum, indeque Romam hoc anno se contulisse, scribit S. Antoninus [1]: cujus in Urbem adventum Theodoricus [2] pluresque alii auctores, tum Apostolicæ litteræ apud S. Petrum XIV kal. Decembris et V kal. Januarii datæ confirmant. Addemus Urbanis rebus, ineunte hoc ipso anno, Romanos, cum Joannes et Nicolaus Columnenses in defectionis suspicionem adducti essent apud Bonifacium, sacramento ad servandam constanter Christi vicario fidem se adegisse [3], atque ex Pontificio animo illius suspicionis nubeculam supplicibus litteris insignique officiorum sponsione dimovere conatos.

« Sanctissimo in Christo patri, et singularissimo domino nostro domino summo Pontifici.

« Sanctissime pater et singularissime domine, præmissa debita et humillima recommendatione ad vestrorum pedum oscula beatorum. Novit cunctorum arcanorum cognitor; novit sanctitas vestra et experta est, quanta fidei sinceritate, quanta interiori et exteriori constantia, quantisque perfectis operibus et rectis consiliis processimus, prout continuationi laudabili perseveramus sinceris animis ad præservationem, imo augmentum status honorisque vestri culminis Apostolici, ut tenemur, hic et ubilibet nostra possibilitas se protendit, potissime circa diminutionem infecti et nefandi schismatis quotidie multiplicantis in Dei Ecclesia, peccatis mortalium exigentibus aliquorum. Pridem namque vestræ beatitudini in facto diffamationis fraudulenter porrectæ coram illa, contra viros vestros dilectos et fidelissimos, cives nostros, Joannem et Nicolaum de Columna ad hujusmodi vestri devotissimi populi servitia, imo vestræ sanctitatis militantes cum eorum personis, sociis, vassaliis, contra ipsius sanctitatis hostes atque nostros, omni cum virilitatis ferventi diligentia illos opprimendo peramplius solito, ut eorum gesta egregia indicant atque patent; litteras nostras reximus veritatis seriem continentes, solum ad abolendum de vestro beatissimo pectore omnem sinistrum conceptum, eosque præservandum velut potentes in fide, obedientia et subjectione ipsius sanctitatis et ad perseverandum avidius ad incepta felici omine. Nunc vero ad lucidiorem veritatem, eorum litteras in nostra præsentia subscriptas manu dicti Joannis cum beneplacito fratris ejus ecce ipsi beatudini dirigimus his inclusas, quarum continentiam dignetur acceptare, eosque præservare velut dignos inter vestros fideliores et constantiores factis, dictis et operibus servitores, a quibus etiam promissiones in solemnissima forma recepimus, quod perpetuo erunt cum tota eorum potentia filii et perfectissimi servitores et zelatores vestri culminis Apostolici, sanctæ matris vestræ Romanæ Ecclesiæ, et populi prælibati: propterea illis, ad eorum consolationem atque nostram, vestras dignemini dirigere litteras paternales, prout ipsa sanctitas expedire viderit, quam felici longævæque vitæ cursu cuncta potens præservet, protegat et reducat ad ipsius veram sponsam diutius viduatam, ob illorum culpam, qui fluctuantis Petri naviculæ sunt in culpa. Romæ die tertia Januarii MCCCXCII.

« Fidelissimæ creaturæ vestræ sanctitatis, regimina vestræ almæ Urbis ».

Hactenus de Italicis rebus; nunc externas perstringamus.

6. *Turbæ in Castella a schismaticis; Trinacria obnoxia Aragoniis; obsessa Constantinopolis.* — In Castella rege Henrico impubere Toletanus præsul turbidi vir ingenii, acer schismatis propugnator, et eorum, quos meliora redintegrandæ cum Sede Apostolica conjunctionis suscepisse consilia vidimus, hostis, novas turbas excitavit, ob quas illi et Petro Uxamensi ac Joanni abbati Fusselensi manus injectæ fuerunt: cum vero ipsorum causam ac patrocinium Robertus Gebennensis pseudopontifex arriperet, atque urbes, in quibus custodiæ fuerant traditi, sacris interdictæ essent, rex qui se religione devinctum ex eo facto putabat, errore ductus, aut ob politicas causas fingebat, solemni ritu a Dominico Albiensi episcopo, pseudolegato veniam poposcit, ut refert Mariana [1]: « In D. Catharinæ templi maximi Burgensis sacrario rex in genua procumbens, ac humillimo corporis habitu veniam precatus, sacramentoque adactus se imposterum legibus sacris obtemperaturum, satisfacturumque Toletano præsuli, redditis arcibus, anathematis religione exsolutus est IV nonas Julii ». Tradit quoque auctor [2] fœdus promulgatum eodem anno inter eumdem regem ac Joannem Lusitanum, ex quo Castellanus ad nullam opem Beatrici novercæ, ac Joanni et Dionysio patruis, qui se regno injuste spoliatos querebantur ferendam se obstrinxit, et Sabugaliam Mirandamque superiori bello a se partas Lusitanis restituit.

Hoc anno [3], cum proceres Siculi, quibus insulæ imperium in varias toparchias divisum Romanus Pontifex jure beneficiario contulerat, quod regina Siciliæ Martino Aragonio Martini ducis Monblanci filio schismatico nupsisset, regem Catanæ in arcem compulsum obsidione cinxissent, Bernardus Cabrera paternis avitisque oppidis oppigneratis, exercitu ex Catalanis et Aquitanis raptim conflato [4], in Siciliam trajiciens Martinum regem obsidione liberavit, proceres cum Bonifacio sentientes vicit, insulamque in Aragoniorum potestatem servitutemque antipapæ redegit.

[1] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 2. § 1. — [2] Theod. e Niem. .. II. c. 16 et alii. — [3] Ext. cor. lit. ap. Bonif. l. III p. 51.

[1] Marian l. XVIII c. 18. — [2] Eod. lib. c. 17. — [3] Sur Annal. l. X. c. 52 Marian. de reb. Hisp. l. XVIII. c. 18. — [4] Monach. S. Dionys. Juven. Ursin. in Carol. VI.

Hoc etiam anno Leo Armeniæ rex [1], qui reges Occidentales hortabatur, ut positis mutuis odiis arma adversus Mahometanos verterent, et opulenta regna restituta Christi religione sibi compararent, a vita discessit, et cum eo recuperandæ Terræ Sanctæ sepulta visi sunt consilia.

Eodem anno Bajazetes I, Turcarum imperator Constantinopolim obsidione cinxit : ad quam solvendam Sigismundus Hungariæ rex laturus opem Græcis cum exercitu ad Nicopolim accessit : cum Bajazetes soluta obsidione in Pannoniam signa extulit, ac post varia tumultuaria prœlia in Hungarorum castra noctu irrupit eosque in fugam egit : qua parta victoria iterum provolavit ad obsidendum Constantinopolim, propulsatusque mœnibus in eas demum pacis leges convenit, ut vicus unus Turcis mercatoribus dederetur a Constantinopolitano imperatore : tribueretur etiam fanum, in quo superstitio Mahumetica excoleretur : tum ad pendendum Turcis decem millium aureorum vectigal annuum obstringeretur (1).

7. *Puer ad vitam revocatus baptizatur.* — Hoc ipso anno [1] divina clementia in Galliis insigne miraculum edidit : nam cum mulier impudica puerum, quem enixa erat, peremisset, atque in fimo abdidisset, hunc canis olfactu indice detexit, quem pia mulier ducta a divina providentia illac iter habens corripuit ne voraretur, effusaque in lacrymas ad Ecclesiam S. Martini e Campis extulit, inque ara collocavit, fusis ad Deum supplicibus precibus, ut puerum in vitam revocaret, quo sacris baptismalibus initiaretur. Audivit pias preces divinum Numen, revixit puer, vagiit, aperuit oculos, lac suxit, sacro Baptismo ablutus est, ac trium horarum intervallo animam Deo reddidit.

[1] Histor. Musulm. l. v. in Bajazet. Hieronym. Beck. in Annal. Turc. Leunclav. in hist. Turc. Chalcondyl. l. II.

[1] Juvenal. Ursinus in Carol. VI.

(1) Annalista noster hoc paragrapho notat Hungaros ex re male gesta cum Turcis ingenti clade in pugna ad Nicebolim vel potius Nicopolim hoc anno afflictos. Favet illi Leunclavius, et Annales Turcici Bec-kiani. Verum cum rerum Hungaricarum scriptores Bonfinius aliique affirment Sigismundum hoc tempore ingentem victoriam de Valachis Turcisque retulisse : non inani conjectura Spondanus suspicatur Annalium Turcicorum scriptores cladem Hungarorum anno MCCCXCVI ad Nicopolim, a Turcarum copiis illatam, chronologico errore anticipasse, cum præsertim anno illo MCCCXCVI, de prælio illo memorando nihil adnotent. Sed nec Spondanus rem plane exploravit; quanquam enim annalistæ Turcici cladem Nicopolitanam anni MCCCXCVI præ oculis forte habuerint, eaque in re labi illos contigerit, per hos tamen annos Hungaros a Turcis male affectos fuisse discimus ex Hermanno Cornero quem horum annorum res vel a se visas, vel ex probatis testibus compertas litteris mandavit. Ita enim ille ad annum præcedentem MCCCXCII : « Sigismundus rex Hungariæ cum adjutorio Joduci, et Procopii marchionum Moraviæ intravit Turchiam (id est, forte Valachiam, ut et Bonfinius notat) et depopulatus est eam, urbes et castra, oppida et villas expugnando, conflagrando et funditus destruendo. Quibus ad propria redeuntibus, Turci et Tartari conglobati regnum Ungariæ intraverunt et majora damna quam ipsi passi sunt ab Hungaris, intulerunt ». Geminæ ergo Hungarorum clades sedulo distinguendæ sunt; altera quidem ad Nicopolim anno MCCCXCVI, cujus ipse pariter Cornerus meminit, quamque Bec-kiani Annales in annum MCCCXCIII mendose conferunt; aliam vero hoc vel præcedenti anno MCCCXCII, non diu postquam Hungari de Valachis et Turcis, ut Hungarici annalistæ, et Cornerus pariter narrat, triumpharunt. MANSI.

BONIFACII IX ANNUS 5. — CHRISTI 1394.

1. *Raymundi Rogerii circa Avenionem grassationes.* — Exoritur annus redempti orbis nonagesimus quartus supra millesimum trecentesimum secunda Indictione, quo S. Bernardi [1] verba ab ipso de Petro Leone pseudopontifice prolata, Roberto Gebennensi antipapæ tum e vivis sublato aptari possunt : « Amputatum est sarmentum inutile, putre membrum : ille iniquus, qui peccare fecit Israel, morte absorptus est, et traductus in ventrem inferi, fecerat quippe secundum prophetam [1] pactum cum morte, et cum inferno fœdus inierat ». Verum antequam plura de illius infelici obitu dicamus, quæ ab eo gesta hoc anno fuere perstringimus ex anonymo Vitæ illius scriptore; qui ubi recensuit uti Henrici Castellæ regis, qui ætate confirmata liberam rerum administrationem

[1] Bern. Ep. 147. et ex eo Baron. 1138. num. 2.

[1] Isa. 28.

abdicatis tutoribus ceperat [1], precibus adductus Petrum Ferdinandum e Medina Hispanum episcopum Exoniensem, Guinterio vita functo, in anticardinalium collegium cooptarit, subjecit [2] ipsum eodem tempore judiciorum severitatem adversus Raymundum Rogerium Gregorii papæ XI ex fratre nepotem, repetitis acerbioribus edictis, adhibuisse, cum is antipapam affinem suum quamvis justi eum Pontificis loco coleret, gravi vexaret bello, comitatumque Avinionensem hostili populatione attereret: tum conqueritur profusas a Pontificibus in consanguineos Ecclesiasticas opes in exitium Ecclesiæ plerumque converti.

2. « Cum per ministerium, inquit, Clementis papæ VI cujus ipse pronepos extiterat, domus ejus paterna, quæ in ejus promotionis principio in terra, hoc est, in simplicitate et paupertate jacens, ab inde erecta extitit plurimum elevata, magnificata et exaltata tam in divitiis et redditibus, quam honoribus et dignitatibus, ac etiam confœderationibus magnatum », tum infert: « Opinor tamen quod hoc Deus sic fieri et esse permisit, ut cunctis evidenter demonstraret sibi non esse gratum, quod viri Ecclesiastici, et præsertim summi Pontifices, qui debent cæteris esse in exemplum, de bonis Ecclesiæ ditent et magnificent suos consanguineos et parentes; quanquam enim exemplo B. Augustini ipsis indigentibus sic subveniendum sit, quod nimis non egeant, non tamen quod ex talibus abundent aut denuo exaltentur, cum in hoc necessitas attendenda sit, non voluptas. Experientia etiam sæpe nos docuit, quod hoc modo sublimati non diutius subsistere solent, sive quod ad instar istius, malis actibus se implicantes, aliter acquisitis debite uti et vivere nesciunt, sive quia justo Dei judicio soboles eis deficiunt, aut debitis, vel aliis omnibus eos opprimentibus, ea coguntur alienare vel vendere, ut sic uno modo vel alio ad manus deveniant alienas, ipsis quandoque nudatis, etiam manentibus, etiam illis, quæ antiquitus eorum obtinuere parentes; ad quæ utinam bene adverterent suos propinquos plus debito diligentes, in eorumque favorem talia operantes: qui si oculos lynceos haberent, satis perspicere possent, quod ea, quæ ante eos in talibus acta sunt nihil vel modicum valuerunt, ac sicut subito venerunt, sic subito abierunt, sed sunt eorum quamplurimi, qui oculos luteos habentes, dum per eorum promotiones vident sibi arridere fortunam, mentaliter sic excæcantur, quod credunt sibi licere, quæ aliis non licuerunt, ac durare quæ aliis defecerunt, ad instar enim illorum qui turrem Babylonicam, cujus summitas cælum attingeret, ædificare tentaverunt, suas hæreditates et patrimonia acquirere meditantur, quorum celsitudo et prosperitas aut cælos attingat, aut ipsorum durationem excedat: sed sicut hi perfecto opere confusi remanserunt, ita et ipsi in suis hujusmodi voluptatibus continue deficiunt, et quos sic erigunt, ad instar pristinorum ad nihilum in momento rediguntur, etc. ». Pergit enarrare uti Robertus coactam a se pecuniam non in schismate exstinguendo, ut loquitur auctor schismaticus, sed Rogerii Turenii propulsandis conatibus consumpserit. Qua in re adorandum divinæ providentiæ consilium, quæ antipapam ab eo exagitari permisit, ne majori furore in Catholicos ac præcipue Christi vicarium, in quem plures concitabat hostes, improbitatem effunderet. Fatigatos ab eodem Rogerio Avenionenses gravi bello refert Juvenalis [1] et gloriari solitum, se bellum gerere cum Pontifice sine Roma, cum rege sine corona (is erat Andegavensis) cum duce Avrantiæ sine terra: subdit gestorum antipapæ scriptor [2] maxima a Gallis ad redintegrandam Ecclesiarum conjunctionem adhibita studia, atque agitata consilia, ut Robertus pseudopontificatus insignia abjiceret (divinæ quippe iræ mania regia tribuebatur) additque universis Gallis schisma in execrationem versum fuisse, ac tum Sorbonicos doctores Robertum admonuisse, ut tollendo schismati operam sedulam navaret, ac præsules proceresque et academicos regem ursisse, ut auctoritatem suam in re gravissima adjiceret.

3. *Sorbonici mala schismatis deplorantes ad regem Galliæ dant litteras.* — Hoc Gallorum conatu perturbatus antipapa Petrum e Luna ad regem legatum decrevit, ut schismatis sedandi specie illud propagaret: at Sorbonicos theologos ab eo dissensisse memorat Juvenalis Ursinus [3], ac restituendo pristino Ecclesiarum fœderi studuisse. Eminebant inter eos Petrus Ailly et Ægidius e Campis, quos antipapa ad suum tribunal excivit; sed illi Avenionem proficisci detrectarunt. Tum pseudopontifex spe et promissis principes corrupit: ac dux Bituricensis se Petro e Luna pseudolegato conjunxit, oppressitque vi et auctoritate sua Sorbonicos; ii vero hasce litteras [4] quibus schismatis mala planxere, regi porrexerunt, ut in suscepto illius exscindendi consilio perstaret.

« Christianissimo ac religionis orthodoxæ zelantissimo principi, Carolo, Dei gratia regi Francorum illustrissimo, devota suæ celsitudinis filia universitas studii Parisiensis, devotæ ac filialis obedientiæ sinceritatem, etc.

« Quid ante hoc schisma schismatisque præambula Ecclesia florentius? quid majus? quid splendidius? quid honoratius tam grandi exuberabat bonorum copia, ut mole etiam sua laboraret? Postquam vero clades ista schismatis damnatissimi introiit, pro libertate servitus durissima, pro divitiis egestas, pro specie deformitas, pro honestate dedecus, pro eminenti gloria vilis atque abjecta contemptio, pro Ecclesiæ ipsius et bonorum ejus-

[1] Marian. l. XIX. c. 1. — [2] Antip. Vit. script. apud Bosq.

[1] Juvenal. Ursin. in Carol. VI. — [2] Antip. Vitæ scrip. ubi supr. — [3] Juvenal. Ursin. in Carolo VI hoc anno. — [4] Ext. in Ms. bibl. Vat. sign. num. 4927. p. 114.

dem tutela, præda, rapinæ, spolia, invaserunt. Et quare hæc? quia nimirum indigni atque reprobi homines ad regimen Ecclesiæ evecti sunt, et plerumque quotidie eveliuntur, quibus nihil sancti, nihil æqui, nihil pensi, nihil honesti curæ sit: suis tantum flagitiis et libidine pascuntur atque delectantur : exhauriunt Ecclesias , religiones dissipant, monasteria spoliant, sacras passim domos in vastitatem redigunt, ut suæ cupiditati sacrilegæ, nunquam tamen satiandæ, de Christi patrimonio, sui pretiosissimi sanguinis effusione conquisito, satisfacere valeant, sacra quæque et profana e quibus quæstus aliquis aut pecunia pendeat promiscue habent; exactiones maximas, gravissimas, intolerabiles ministris pauperibus Ecclesiæ imponunt, impiissimos homines atque inhumanissimos ad colligendas eligunt, qui nemini parcant, nullius misereantur, quantalibet inopia pressi, qui statim excommunicent, fulminent ac exterminent; quæ etiam in barathrum, quantum in se est, detrudant, nisi sibi impositum protinus onus exsolvatur, etiam si de silice pecuniam extorqueri oporteret, nihil sibi unde vivant relinquendo. Mendicos jam sacerdotes et vilissimis insuper officiis profanis sæcularibus servientes ubique videmus; sacrosanctæ reliquiæ, cruces, calices ipsi, omnia denique vasa sacrifica, si argentea tamen sint vel aurea, proventus Ecclesiarum, ac redditus ad angarias istas importabiles solvendas multis in locis venduntur. Quot jam labentia templa, quot ruentes Basilicas, quot jam solo æquatas cernimus, et multo nimirum plures cerneremus, nisi regia vestra sublimitas positis in manu sua proventibus Ecclesias reparari ac refici , invitis sæpe earum rectoribus compelleret ? id enim jam publice queritur adversus hujuscemodi direptores remedium.

« O nova et stupenda Ecclesiæ calamitas! O horribile schismatis prodigium! Jam ovis gregem ipsum a pastoris insidiis et violenta oppressione tuetur. O pudendum et infame sæculum nostrum omnique posteritate perpetuo criminandum! O miseranda nimium mater Ecclesia, quæ in ærumnas istas nefario filiorum scelere venisti! O quam malignis diebus, qui hæc videre cogimur, nati sumus! malignis, inquam, si non vestro respectu et opitulatione convertantur in melius: sed in melius omnia revocanda vestro, rex serenissime, ductu atque auspicio speramus.

« Quid nunc de simoniaca hæresi loquimur, quæ in Ecclesiæ domo sic præsidet, ut jam ejus ditioni omnia sint propemodum subjecta? sine ejus interventu pauci gratiæ quidquam nisi valde difficulter obtineant: sed qui eam advocatum habuerit, non lite, non judicio, non difficultate aliqua terreatur, verum in aurem utramvis otiose si velit dormiat, quia pars sua tuta est, et superatis fluctuum turbinibus ipse in portu naviget. Hæc est quæ beneficia, quæ alias alicujus omnino emolumenti sunt immanissimis quibusque, dum tamen opulenti sint, distribuit, maxime et sedula dispensatrix contra pastorales curas invigilat: quæ pauperes aspernantur, nec ulla promotione, quantacumque doctrina polleant, dignos censet; imo quo plus litterati, eo ut plurimum sibi odio habiti, quia liberius eam redarguant quam alii, nec suo patrocinio in ullis beneficiis assequendis uti velint, et [quod iniquissimum est, nec satis exaggerari verbis potest] hæc est quæ damnatissima corruptela sacrorum omnium mysticas collationes et præcipue ordinum ac pœnitentiæ, turpi detestabilique quæstu vendit, ac per hoc ineptissimas vilissimasque personas sordida cupiditate ad honores Ecclesiæ, et gradus admittit in grandem ignominiam Ecclesiasticæ dignitatis.

« Quid de divino cultu ex hac cruenta schismatis pernicie ubilibet imminuto, atque in locis plerisque prorsus deserto queremur? quid de morum disciplina et prioris Ecclesiæ virtutibus, quæ sic in oblivionem inque omnia vitia mutatæ sunt, ut vix præcedentes patres, si redeant eamdem nunc Ecclesiam , quam ipsi dudum rexerant, quamque Christus instituit, esse putent , nullis virtutum suarum reliquiis, nullis usquam vestigiis, imo nec umbra tenui ibidem relicta? Omittamus Ecclesiæ libertates ereptas, veteres immunitates abolitas, patrimonium denique distractum, dilapidatum, abalienatum, ista, inquam, omittamus, quia temporalia sunt, quanquam majora isti hæc temporalia ducunt. Ad fidei Catholicæ detrimenta et scandala, quæ nos majora ponimus, veniamus, religionem nostram sacrosanctam talem in ea videntes scissionem canes Ægyptii mordent, accusant, blasphemant; inde se commodissimam gaudentes occasionem in eamdem insultandi reperisse, quæ sic inter diversa ac in propria viscera cæco furore sæviens semetipsam conficiat et destruat, hinc fideles oppugnant, hinc hæretici irruunt, qui jam venenatum caput extollere vehementer nullo vindice cœperunt, et in complurimis locis hæreses perniciosas, et si non adhuc patenter, tamen latenter seminant, et ut cancer quotidie magis serpunt, sic in fidem Catholicam defensione vacuam, et domestico se bello continue persequentem atque consumentem, undique sit impetus; sed quia universa mala ex hoc horrendo schismate nascentia complecti nitimur, res nobis et cuiquam impossibilis est. Quis enim tanto præditus ingenio, aut tanta eloquentia decoratus, qui ærumnas, angustias, calamitates singulas quas Ecclesia sustinet, non digne, ut res postulat, deplorare, sed numerare valeat aut referre? quid numerare dicimus? cogitare potius dicamus, aut mente capere, etc. Data in nostra generali congregatione apud S. Bernardum, ut moris est in arduis, celebrata unanimi facultatum et unionum consensu VIII id. Junii, vigilia videlicet Pentecostes », et infra: « Anno Domini MCCCXCIV ».

4. *Clementis antipapæ mors et mores.* — Jussi sunt doctores Sorbonici silentio præterire schi-

smatis mala, nec de contentis in litteris verba facere, ut narrat Juvenalis Ursinus[1]: erupit tamen e medullis dolor, et colloquia fieri, ut ante cœpta sunt, gravissimisque argumentis victus Petrus e Luna antipapam suum tueri non poterat, ut Pontificiæ dignitatis insignia retineret: at inter alios tollendi schismatis modos laudata est ut facillima quæ difficillima erat, abdicandæ a papa et antipapa dignitatis via, cum fateri nollent Galli injuste se ab Urbani obsequio defecisse: Avenione etiam cardinales invito et fremente pseudopontifice, de modo restituendæ pristinæ Ecclesiarum conjunctionis egere. Cumque Petrus e Luna e sua legatione rediret, repentina, ut refert Juvenalis, apoplexia percussus antipapa exstinctus est, cui illius Vitæ scriptor consentit[2]: « Post satis brevem, inquit, infirmitatem die XVI mensis Septembris anno Domini MCCCXCIV, Pontificatus sui (nempe ficti) XVI, diem clausit extremum in Avenione ». Periit ita ex mœrore ingravescente et iræ magnitudine, cum Galli censerent pseudopontificatum Avenionensem abolendum (1), unde et Petro e Luna, qui una cum regio consilio senserat, Robertum honoris insignibus exuendum, ipsum mortem ea re Roberto ante tempus accersivisse objectum est[3]: adversus quam suspicionem, cum Petrus e Luna in antipapatu successor apologiam texeret, suis oratoribus provinciam dedit, ut has causas præcipitis Roberti obitus vulgarent: « Unus (nempe doctor ex academia Parisiensi), mandavit domino Clementi, quod amodo vel amplius non poterat ipsum defendere. Item idem dixerunt sibi alii: et ex illis recepit iram et malinconiam dominus Clemens, non propter verba domini cardinalis de Luna, ut credo ». Dixerat is cedendum esse Pontificatu, ac ni assentiretur, Avenionensi aula abscedere meditabatur. « Item propter guerram domini Raymundi de Turena, quam fovebat dominus Ambianensis et alii in curia, et propter guerras quæ erant in Neapoli; et dominus Ambianensis tenebat comitatum Venaysini, vel unam partem comitatus ». Pluribusque interjectis, quibus pseudocardinali e Tureyo affectati antipapatus crimen impingitur, ita Petrus e Luna objecta a Gallis, qui ipsum arguebant, injuste abdicationem dignitatis refugere, cujus antea in Roberto auctor extitisset, pluribus vitiis inquinatum antipapam fuisse respondet, quorum labe, dum se immunem contendit, longe turpiore ambitione in propagando schismate se laborare aperit his verbis[4]: « Item imponitur sibi, quod ipse prosequebatur viam cessionis, cum dominis de Francia et cum universitate, et ita dicunt aliqui domini, et credo quod tunc bene dicebat, si diceret, quia imponebantur domino Clementi multa propter quæ multis videbatur, quod bene diceret, quia, ut dicebatur, ipse vel sui committebant simoniam, quia omnes dignitates et episcopatus et beneficia vendebat. Ita quia omnes fatuos studiorum et juvenes et lascivos et lubricos ponebat prope se ad morandum in familia sua, et bonos communi reputatione dimittebat, nec dabat eis beneficia. Item quia faciebat promotiones juvenum, ut potestis videre in toto regno Franciæ ».

Confirmat hæc Nicolaus Clemangius[1]; atque infelicissimum in arrepto scelere antipapatu hominem, necnon ejus artes pro demulcendis principibus describit: « Quid Clemente nostro quoad vixit miserabilius, qui ita se servum servorum Gallicis principibus adjecerat, ut eas ferret injurias et contumelias quæ sibi quotidie ab aulicis inferebantur, quas vix deceret in vilissimum mancipium dici? cedebat ille furori, cedebat tempori, cedebat flagitantium importunitati; fingebat, dissimulabat, largiter promittebat, diem ex die ducebat, his beneficia dabat, illis verba, omnibus quos aut ars assentatoria aut ludicra in curiis acceptos fecerat, summopere placere studebat, eosque beneficiis promeri, quo talium patrocinio, dominorum gratiam et favorem assequeretur, et similia, etc. His itaque et juvenibus nitidis et elegantibus, quorum maxime consortio gaudebat, singulos fere vacantes episcopatus, cæterasque præcipuas dignitates impendebat. Denique ut principum benevolentiam facilius assequeretur, assecutam foveret, fotamque conservaret, conservatam amplificaret, plurima ultro dona et xenia illis dabat: quascumque super clero exactiones petere voluissent, annuebat; ultro sæpius etiam ingerebat: sicque omnem clerum sæcularium magistratuum dispositioni ita subjiciebat, ut papa magis quilibet eorum quam papa ipse putaretur. In hac tristissima servitute non dico *præsidentia* tria (vel supra) temporum lustra cum incredibili Ecclesiæ attritione consumpserunt ».

Consentanea iis referuntur a Theodorico e Niem[2], qui addit dissipata ab eodem antipapa Ecclesiarum bona, atque viros nobiles laicos translata ficto emphyteuseos jure: « Hic Robertus », inquit auctor, « sive Clemens multum facit magnatibus sive nobilibus, unde petentibus ipsis terras, castra et dominia Ecclesiasticarum cathedralium

[1] Juven. Ursin. hist. in Car. VI. — [2] Ibid. — [3] Tom. VI. de schis. p. 20. — [4] Tom. II. de schism. p 20.

[1] Clem. de corrup. Eccl. stat. c. 26. — [2] Theod. e Niem. l. II. c. 4.

(1) « Cum Galli censerent Pontificatum Avenionensem abolendum, etc. » Hæc annalistæ verba a Baluzio in Notis ad Vitas papar., tom. I, col. 1397, suggillantur, sed immerito quidem, ut arbitror. Non enim ea fuit annalistæ mens, ut crederet Gallos tandem resipuisse, abjectoque Avenionensi ad Bonifacium redire constituisse, id enim perspicue falsum erat, cum satis constaret Gallos id velle, ut ambo Pontifices gradu cederent. Id ergo significare voluit Gallos censuisse tollendum Pontificatum Avenionensem, non quidem solum, sed una cum Romano, ut in solium utriusque cessione vacuum alter rite electus assumeretur. MANSI.

et monasteriorum, modico annuo censu ipsis solvendo, in feudum sine difficultate concessit, et ea Ecclesiis et monasteriis auferens, eodem etiam pensionis vel alterius servitutis onere non retento absolute donavit pro se et hæredibus ac successoribus eorumdem ». Observatum etiam Gebennensium principum stirpem, quæ ex antipapatu ad ingentes opes, splendoremque assurrectura videbatur, divina ultione succisam exaruisse, ut principatus ad Sabaudum fuerit devolutus : « Licet, inquit, multos haberet fratres et sorores, ac etiam ex quibusdam eorum nepotes, tamen eo defuncto, Comitatus Gebennensis existens magnum et nobile feudum imperiale in Gallia ad comitem Sabaudiæ pervenit, exclusis qualitercumque cunctis veris hæredibus, qui de jure succedere debuerunt ».

Præter hos nævos, alias lasciviæ et turpitudinis notas adspersere Roberto antipapæ oratores ex Petri e Luna arcanis mandatis : « Item quia scutiferos et scriptores tenebat, ut omnes vidimus, tales ut vidistis; imo quandoque dicebat : Ista vestis quæ non ibat nisi usque ad posteriora, adhuc dicebat, quod erat nimis longa : imo in uno festo fecit radi supercilia Cantello scutifero domini Rothomagensis, ut audivi : et sic videbatur multis, quod bonum esset si cederet : sed non sic de isto, quia non juvenes, nec lascivos tenebat ». Hi digni scelestissimo antipapa schismatis auctore, ad perdendam Ecclesiam in id fastigium evecto, mores ab ejus successore describuntur.

6. *Quibus artibus Petrus e Luna pseudopontifex fuerit renuntiatus.* — Ex quibus detegitur Petri e Luna perfidia et iniquitas; non enim is certabat propterea abjicienda a Roberto Pontificalia insignia ob lascivos mores aut simoniacam labem, sed ob vexatam [1] turbatamque schismate Ecclesiam; de quo tollendo una cum rege Francorum consilia crebra, dum pseudolegatum agebat, contulerat, ut publica a Gallis confecta Acta ita illustrant [2] : « Dominus rex modernus ante mortem domini Clementis, videns quod schisma nimis durabat, voluit quod videretur via per quam posset sedari et fuerunt ordinati certi tam de universitate quam de consilio suo, et repererunt certas vias, et specialiter viam cessionis et ordinavit quod dictus dominus Clemens summaretur : (id est, in jus vocaretur.) Qui tamen fuit morte præventus. Exinde dominus Benedictus assumptus, qui existens cardinalis fuit hic legatus super facto schismatis, qui ut probus et valens vir se habuit, et viam cessionis multum laudavit, et multis eam dixit ». Sublato itaque, ut dictum est, antipapa Roberto [1] (1), Galli redintegrandæ Ecclesiarum conjunctionis sollicili, pseudo-cardinales rogarunt, ne quem Roberto subrogarent ut facilis ad schisma tollendum pateret via : at ii arrogantia tumidi respondere regi sibi præficiendum caput, ne acephali essent, et quamvis jam ante a Bonifacio, ut diximus, promissa iis esset cardinalitia dignitas, cujus gerebant insignia, si ad gremium Ecclesiæ redirent, indignum rati successori Urbani, adversus quem conflarant schisma, se submittere, decreverunt creare novum pseudopontificem, quem sacramento obstrictum voluerunt, honore abiturum, si Bonifacius Pontificatu sese abdicaret, ut communibus omnium votis novus Pontifex crearetur ; qua excogitata re, hanc jurisjurandi formulam subjectis verbis conceperunt, quam singuli, antequam ferrent suffragia, nuncuparunt [2].

« Nos omnes et singuli S. R. E. cardinales congregati pro electione futura in conclavi ante altare, in quo missa communis celebrari consuevit, pro Dei servitio, unitate Ecclesiæ suæ sanctæ, ac salute animarum fidelium omnium promittimus et juramus ad sancta Dei Evangelia corporaliter per nos tacta, quod absque dolo, fraude et machinatione quibuscumque ad unionem Ecclesiæ et finem imponendum schismati (proh dolor!) in Ecclesia nunc vigenti, quantum in nobis erit, laborabimus fideliter et diligenter, et per nos, quantum ad nos pertinebit, et dabimus pastori nostro et gregis Dominici ac vicario Domini nostri Jesu Christi futuro, qui erit pro tempore, auxilium, consilium et favorem, nec ad impediendum præmissa dabimus consilium vel favorem, directe vel indirecte, publice vel occulte : et ista omnia et singula et alia ultra præmissa omnes vias utiles et accommodatas ad utilitatem Ecclesiæ et unionem prædictam sane et veraciter sine machinatione seu excusatione vel dilatione quacumque, servabit et procurabit posse tenus quilibet nostrum, etiam si fuerit assumptus ad Apostolatum, etiam usque ad cessionem inclusive per ipsum de papatu faciendam, si dominis cardinalibus, qui nunc sunt vel erunt in futurum, de iis, qui nunc sunt vel majori parte eorumdem hoc pro bono Ecclesiæ et unionis prædictæ videatur expedire ».

At perturbatis animi affectibus obcœcati car-

[1] Tom. x. de schism. p. 69. — [2] Tom. viii. de schism. p. 185.

[1] Tom. viii. de schism. p. 1. Juven. Urs. hist. in Carol. VI. — [2] Tom. vii. de schism. p. 21. et l. x. p. 169.

(1) Clemens VII pseudopontifex hoc anno, mense et die, ut in Annalibus, mortalem vitam absolvit, de quo varia est apud varios scriptores fama. Non enim inter multos accusantes desunt qui patrocinio assumpto, virtutes ejus multis efferunt. Utcumque tamen res sese habeat (nec enim vacat latentem in tanta scriptorum confusione veritatem indagare), illud compertum esse omnibus arbitror, ejus tempore multos in Ecclesiam abusus et corruptelas irrepsisse. Cum enim uterque Pontifex niteretur benevolos sibi populos retinere, hinc beneficia et proventus Ecclesiasticos vel indignis poscentibus largiebantur, vel immeritis conferebant. Nec sane id vitii Clementi tantummodo exprobatur; sed et ipsi pariter Bonifacio objectum est a nonnullis, ut nos de obitu ejus agentes adnotabimus. In ejus locum substitutus est Petrus de Luna, quem die XXVIII Septembris electum, die III Octobris sacerdotem consecratum, ac denique die XI ejusdem mensis Pontificem initiatum, eademque absoluto missæ sacrificio coronatum ex Actis electionis ejus apud Baluzium discimus. MANSI.

dinales schismatici non adverlere illum, quem sibi præficerent, pari flagitio, quo pseudopontificatum admitteret, ad illum retinendum datam fidem violaturum, atque ita sua exspectatione fuere delusi: cum enim ideo in Petrum e Luna, quod magno abolendi schismatis studio ardere præ se tulisset, atque abdicationis, quam fieri a Roberto voluerat, auctor [1] extitisset (quod ex Avenionensibus Monumentis confirmabitur inferius) insigne Pontificium positurum arbitrarentur, in illum communi consensu suffragia tulerunt, cui Benedicti Decimi Tertii nomen inditum; de quo hæc narrat Theodoricus e Niem [2]: « Factus legatus in Aragonum et Hispaniæ regnis diu remansit, et sæpe contra ipsum Robertum, quod ad unionem Ecclesiæ intendere non curaret, atque in hoc male faceret, multaque similia etiam coram regibus, necnon Ecclesiasticis prælatis clero et populo publice prædicabat; colligens tamen fragmenta ne perirent, et pecunias abundanter in illis. Missus etiam Parisios idem Petrus per præfatum Clementem ad regem Francorum et Universitatem studii Parisiensis in ejus sermonibus et actibus semper innuit, quod si ipse dicto Roberto, postquam decederet, in ejus obedientia succederet, modis omnibus unionem in universali Ecclesia facere vellet, ostendens se valde ad hoc inclinatum; quamobrem postea defuncto Clemente sui cardinales, credentes quod Petrus corde gereret, sicut prius dixisset, eo prætextu in loco dicti Clementis subrogandum elegerunt ».

7. *Sorbonicorum litteræ parœneticæ ad antipapam.* — Attulit [3] Gallis Petri e Luna antipapæ creatio gravissimas curas ne ambitione percitus schisma propagaret; illum itaque Parisiensis Academiæ doctores proposito immortalis laudis assequendæ præmio, amplissimisque officiis mulcere pertentarunt, ut honoris abjectis insignibus pacem universæ Ecclesiæ restitueret; de quibus datis litteris pseudocardinales certiores fecere, precesque addidere ut studia ad eum ad id flectendum conferrent.

« Reverendissimi patres.

« Scribimus domino nostro summo Pontifici super unione sanctæ matris Ecclesiæ in hanc formam. Postquam indubie comperimus dominos nostros cardinales in vestram electionem pari et consona voce, unanimique consensu convenisse, sancto quidem, ut credimus, Spiritu interveniente, ingens animis nostris lætitia voxque gratulationis exorta est, sperantibus universis secundum illud propositum flagransque desiderium, unitatis Ecclesiæ orthodoxæ, quod vestris in præcordiis indesinenter hucusque gesseritis, gerereque vos audimus et credimus. Nunc tandem nacto tempore opportuno, facultateque de cælo exhibita debere patefieri ac in medium produci; nunc igitur, pater benedicte, ut vos nomine vestro alloquamur, pater, inquam, Benedicte, inque omnia sæcula jugiter benedicende, sacratissimam illam voluntatem tanto tempore conceptam parturite, opere exequamini quod tandiu intendistis, felicemque diem istam, quæ perpetuum honorem, decus eminentissimum, famam indefectibilem, laudem inenarrabilem, pignus et arrham gloriæ sempiternæ vobis (nisi respuitis) affert, alacriter et jucunde suscipite; oblatam occasionem, quam votis tam frequentibus optastis quamprimum quam celerrime arripite, abjicite jam moras omnes, tollite dilationem quantamlibet; non diem unum, non horam, non vel momentum temporis exspectate; semper differre paratum est noxium: *Quia primum*, inquit Ethicus, *rapienda tibi est occasio prima.* Si cras unum mens vestra aliquantulum lentior admiserit, ecce confestim alterni, ecce tertium subibit, sicque sensim procedendo donec in negligentiam operis desiderati ventum erit. Accedent adulatores blandiloqui sub amicorum specie virus pestilentissimum nequitiæ inspirantes : accedent ambitiosi dignitatum, cupidi promotionum atque beneficiorum : accedent aulici omnes præsentis assentatores potentiæ, quibus si aures vestras aperueritis, mentem vestram ad ardui hujus operis aggressum, non solum remissam, sed languidam, et enervem reddent; accedet denique honorum assuetudo dulcissima, qua nil animo nostro jucundius illabitur, nihilque magis allicit, et si est verum dicere, magis fallit, qua nimirum plusquam satis nostra hæc ætas abundat. Habetis recentissimum, ne historias alias inducamus, de vestro antecessore exemplum, quem quid aliud impulit ea, quam tenuerat sententia, tam inexorabiliter persistere nisi ista? Neque ex diffidentia, sed ex zelo vehementi et cautela, qua vobis amantissime consultum esse volumus, hæc dicimus : nec certe ex hoc veremur vestrarum offensionem placidarum aurium incurrere : veritatem vos amare nobis constat; indeque eam loquendi major multo ingeritur audacia : fragilis est, ut nostis, humana natura, et sui excellentiam nimium appetens : ad quietem prælerea et otium fallacesque delicias, plusquam ad laborem, prona.

8. « Aggrediamini ergo quantocius, supplici prece quæsumus, rem istam, cunctatione qualibet aut tergiversatione rejecta. Si aptus est hodie, quid crastinum exspectaveritis? Si hodie non estis, cras certe minus eritis. Non voluntatem medendi per procrastinationem et temporis intermissionem, verum remitti potius et frigescere certum est; morbus ipse præterea celeritatem requirit auxilii, nec ulterioris moræ patiens est, quippe qui longa nimirum invalescentia, nisi cita medicantis invigilaverit manus, in desperationem jam vergere incipiet. Quid quod nescitis quamdiu hæc vobis a Deo data duratura est potestas, multa incidere possunt, quæ eam auferant. Vita brevis et incerta,

[1] Clem. antip. Vit. scriptor. sub fin. — [2] Theod. e Niem. l. II. — [3] Ext. in tom. VIII. de schism. p. 71.

nec ullius secura crastini. Principum et dominorum in suis voluntatibus, quas nunc Spiritus sanctus, ut fas est credere, movet, mutatio, zeli pæne ubilibet fervescentis tepor, temporis quoque et rerum aliarum nunc commode subministratarum facilis in contrarium conversio, omnis enim creatura vanitati atque versibilitati subjecta est; quid quod assidue plura emergent impedimenta ab ineundo opere, animarum iis occupatum, et quodammodo possessum, ac vinctum revocantia, ut qui dum licet agere non voluit, postea sibi, dum volet, non liceat, etc. Scriptum Parisiis in nostra congregatione generali anno Domini MCCCXCIV, die IX mensis Octobris apud S. Maturinum, propter hoc specialiter celebrata.

« Humiles vestri oratores rector et Universitas studii Parisiensis ».

9. *Petri e Luna ficta ostentatio de tollendo schismate.* — Acceptis his litteris Petrus e Luna, ut in ornandis magno verborum apparatu fraudibus fucisque offundendis doctissimus erat, Carolo regi Francorum de præclaro ejus exscindendi radicitus schismatis studio V id. Octobris est gratulatus[1]: cumque contraria omnia infixa animo vir perfidus gereret, se curas omnes in illo abolendo adhibiturum, initurumque vias omnes est pollicitus uti pseudocardinalis e Turreno narrat[2]: « Post suam, inquit, assumptionem suos ad regem Francorum nuntios destinavit, inter cætera mandans regi, quod paratus erat per omnem viam dictam prosequi pacem et unionem Ecclesiæ, et quod nullam viam recusaret pro unione habenda ». Confirmant hæc, ipsius Petri e Luna antipapæ, quæ circumferuntur litteræ, e quibus hæc decerpimus: « Nos ad seditionem schismatis et procurationem pacis ac unionis hujusmodi animum regium non modo relatibus, tuisque et alienis scriptionibus, sed ex collocutione seriosa inter nos et te dum in partibus regni tui legationis Apostolicæ fungeremur officio, super hoc sæpius habita a certo scimus voluntarium et intentum, atque nos etiam, sicut officium urget assumptum, modis omnibus possibilibus intendere, cæteris omissis proponimus ac toto conamine laborare etc. » Data etiam ab ipso suis nuntiis mandata, ut omnes modos redintegrandæ Ecclesiarum concordiæ exciterent, referunt publicæ Gallorum Tabulæ[3].

10. *Cœtus Gallici ex quibus via utriusque abdicationis proposita.* — Insignes cœtus Parisiis propterea habitos refert Juvenalis Ursinus[4], ac decretum anteferendam viam abdicationis compromissi viæ. Quibus vero argumentis monerentur Galli ad dissolvendum schisma, et abdicationis modum cæteris ad redintegrandam pristinam Ecclesiarum conjunctionem anteferendum, accurate subjectis conscripta verbis enarrantur[1].

« Allegationes quæ imponuntur domino Bonifacio.

« Archiepiscopus Barensis fuit ab omnibus dominis electus primo et possessor extitit pacificus per quatuor menses a cunctis pro Romano Pontifice tentus, ita quod jus commune facit pro eo, ac possessionis commodo, (ut c. licet de elect. de restit. spol. lib. 6. l. is quo destinavit ff. de rei vendi. et l. si quis patrem ff. ad Marced. et l. Barbarius ff. de offic. præfe. alias prætoris. cap. fin.) at dominus Gebennensis secundo electus nunquam fuit possessor pacificus et secundum jus commune possessionis, commodo etiam destitutus, (ut c. consideravimus de elect. et notat. in c. auditis, et l. quoties de rei vendit.) Secundum traditionem partis adversæ (illius nimirum quæ colebat Urbanum) nostra pars habet evidentem injustitiam, factum enim taliter composuerunt, ut nulli dubitationi sit locus quin foveat justitiam pars adversa: at secundum casum a nobis traditum multæ difficultates subortæ sunt a viris in jure, in theologia et philosophia peritissimis discussæ, ita ut opiniones contrariæ inter eos generatæ fuerint, et in scriptis tunc inde redactæ, quæ velut juridicæ et tanquam indubitatæ a sequacibus obtinentur, adeo ut impossibile sit per rerum naturam naturatam eas evelli interius exteriusve ab ipsis (ar. l. inter antiquam C. de usufr. et l. manifestum circa princip. c. de fur. cum si.) nisi esset aliquis superior pro superiore ab omnibus tentus, qui sua sententia vel constitutione, has difficultates juris dirimeret, et probatur dictis juribus proxime allegatis, (c. cum expediat de elect. in 6.) cum similibus pluribus, in quibus altercationes inter doctores maximos existentes fuerunt decisæ nova constitutione quandoque per distinctionem, quandoque per approbationem unius opinionis, et reprobationem alterius (ut c. si gratiose de rescript. in 6. et ibi notatur, et in d. c. cum expediat), et in pluribus aliis juribus.

« Justitia partis nostræ fundatur solum super facto quodam momentaneo, videlicet actus transeuntis, impressionis siquidem factæ dominis cardinalibus, tempore primæ electionis: defensio vero partis adversæ fundatur super jure communi et super facto actus continui et permanentis, et promotione, saltem quatuor mensium, ac adjuvatur ex pluribus aliis, ex quibus vulneratur fundamentum nostrum (ar. l. 1. ff. de iis, qui 5. su. vel alien. jur. cum 51.) sicut est spontanea et particularis supplicatio cujuscumque cardinalis facta primo electo, prout statui suo melius credebat providere unusquisque eligentium, juxta morem ante et post servatum in creatione Romani Pontificis, ac scriptura litteris vel Epistolis clausis destinata regibus et principibus universis ortho-

[1] Juvenal. Ursin in Carol. VI. — [2] Tom. X. de schism p. 69 — — [3] Ext. tom. VIII. de schism. p. 85. — [4] Juvenal. Ursin. in Carol. VI.

[1] Tom. XIV. de schism. p. 105.

doxis, ac dominis cardinalibus, qui remanserant in Avinione, necnon repetitio supplicationum super negotiis occurrentibus facta per multos ex dominis cardinalibus primo electo, etiam eo tempore, quo erant in Anagnia, dirigendo litteras et ambaxiatas super hoc opportunas, ac etiam executio vel exercitium officii pœnitentiariæ in dicta civitate Anagniæ per dominum cardinalem Lemovicensem tunc summum pœnitentiarium sub Pontificatu licet reprobo dicti primi electi, volentibus et consentientibus omnibus aliis dominis cardinalibus ; ita ex tunc infinitæ dictæ litteræ dicti domini cardinalis pœnitentiarii scriptæ Anagniæ sub dicto Pontificatu usque ad diem declarationis facti contra primum electum per dictos cardinales : necnon promotio domini cardinalis Glandacensis ad Ecclesiam Ostiensem per ipsum dominum cardinalem acceptata, quam etiam importune pro se petebat dominus cardinalis Gebennensis, licet sibi ex ordine non deberetur, prout etiam ipse primus electus in publico consistorio hoc omnibus audientibus et in præsentia omnium dominorum cardinalium asseruit, ut taceam plura alia lædentia justitiam nostram, quæ ex casu nostro colliguntur, absque iis quæ inferiores nostri ignorant, gestis per ipsos dominos cardinales sigillatim tam Romæ quam extra particulatim et successive.

11. « Quidquid in facto et in jure potest allegari pro parte nostra ad justificationem ipsius, et reprobationem partis adversæ, alias fuit allegatum, et ad notitiam adversariorum deductum est, unde ex quo illis non obstantibus adhuc perseveraverunt per sexdecim annos cum dimidio continuos, et adhuc perseverant non titubantes, sed ut constantes, fatuum est dicere vel credere, quod per disputationem possumus obtinere, ac triumphum nobis illos cedere jam imbutos quasi in eorum pueritia vel adolescentia, ut plurimum et firmiter radicatos in opinione, quam sequuntur, et in qua genitores, ac majores ipsorum velut Catholici vixerunt, diesque suos finierunt. Pars nostra in nullo est adjuta ex assumptione domini nostri moderni in fide vel potentia plusquam esset in tempore domini Clementis : nihil subest ergo quare debemus expectare nunc reductionem partis adversæ ad obedientiam nostram plusquam tempore domini Clementis speravimus, cujus tempore obtinere nequivimus hoc saltem, ut pars nostra semel audiretur in facto, adeo ut dominus noster, dum annis præteritis esset legatus in Flandria, impetrare non potuit, ut audiretur ipse vel alius in nostra justitia in Anglia : disputatio igitur in jure non habet locum nisi in facto concordi et inter partes se mutuo subjicere volentes communi justitiæ, et ubi esset superior competens, cujus decisioni staretur et fide ac metu pœnæ pareretur ab indevotis.

« Si per Concilium Generale, vel per aliquos concorditer electos intimaretur partem nostram fovere injustitiam, per Jesum Christum non crederem, et forsitan plures essent hujus propositi ; sic enim firmiter credo partem nostram habere justitiam ». His verbis auctor schismaticum et impium se demonstrat, nam debuit esse paratus ut crederet decretoriæ Concilii Œcumenici sententiæ, si qua ferenda esset : propterea vero abhorrebant ab Œcumenica Synodo illi, quod censerent sententiam pro Urbano ferendam : et mirum est eos credere voluisse conventiculis, quibus reges, qui in rebus sacris nulla pollent auctoritate, præfuerant, et politicis commodis sententiam accommodaverant, universalis autem Ecclesiæ decreto parere detrectasse. Pergit auctor : « Ita e converso credere debemus, quod ubi sententia foret contra partem adversam, essent plures qui judicarent in eorum conscientiis, et forsitan loqui non vererentur eam fore latam per sordes aut gratiam et alias iniquam, ita quod schisma non sedaretur. Qua in re adduco exemplum : nam non obstante declaratione regis Castellæ solemniter ac devote facta (fuit iniquissime facta, et ab eo qui ferendæ sententiæ nullam habebat auctoritatem, neque illi divina ultio defuit), remansit adhuc magna pars populi et cleri infecta, quæ serenari non potuit vel ipsorum protervia, aut suæ opinionis impressæ constantia : sic etiam fuit in Aragonia post declarationem regis moderni, sic et in Navarra, et forsitan sub dominio regis Franciæ adhuc plures sunt, qui saltem corde firmiter tenent, nos causam fovere malam, unde nulla viarum illarum schisma tolleretur ». Ex his schismaticorum Actis constat, nullis mendaciis fucisque veri Romani Pontificis causam obscurari potuisse, et Castellanorum, Aragonum, Navarræorum, Gallorumque partem maximam schisma impie conflatum sensisse. Pergunt Acta : « Et sola est via renuntiationis utriusque, per quam indubie schisma de medio tolleretur : nam nulla partium victa aut superata esset, imo potius censeretur quamlibet bonam causam fovisse, et sic consuleretur famæ mortuorum, et provideretur statui et conscientiæ vivorum, etc. » Id confirmat aliis adductis argumentis, et utrumque in Pontificatu æmulum ad dignitatem pro redintegrando Ecclesiarum fœdere deponendam obstringi probat.

12. Existimarunt nonnulli delegisse ipsos prudentissime viam abdicationis, ut omnes conscientiarum æstus sedarentur : verum ad susceptæ ignominiæ in conflando schismate maculam tergendam honorificum concordiæ genus illos commendasse, senserunt alii Catholici, a quibus hæc[1] objecta sunt schismaticis : « Sciunt nempe suum papam non plus juris habere in papatu, quam diabolus in paradiso possideat : sed errorem suum, quem diu tenuerunt, honeste volunt contegere ». Debuissent certe potius in veri Pontificis

[1] Tom. XIII. de schism. 13.

sinum supplices redire, non illi abdicationem Pontificatus imperare, quam licet eorum misertus Pontifex esset amplexurus, antipapa tamen erat repudiaturus. Cæterum non ausus est initio Petrus e Luna de abdicanda ab utroque contendente dignitate consilium spernere, quod ipse recenter suggessisset, uti vidimus, atque Avenionensia Monumenta [1] testantur : « Dum, inquiunt, erat legatus in Francia tempore Clementis VII, in pluribus dixit et asseruit, quod per viam cessionis utriusque erat finis schismati imponendus, assumptus ad papatum fecit hoc publicari in diversis partibus mundi, et quod ipse erat dispositus pro tanto bono renuntiare ».

Ut itaque perjurii ignominiam a se depelleret, prædictorum oratorum, scilicet episcopi Aniciensis et Petri Blavi, quos ad Gallicam aulam miserat, opera, plures circa tertii Pontificis creationem difficultates proposuit ; utque erat vir admodum peritus, ad eas solvendas vafrum consilium addidit, ut scilicet traheret moras, Gallosque deluderet, quibus alias difficultates, postquam has solvissent, esset objecturus ; suos enim internuntios hisce fallacibus mandatis instruxit, quibus finxit imminere periculum, ne everteretur Ecclesia : « Unum est principale, in quo Dei causa et de toto statu Ecclesiæ agitur, videlicet ne deveniatur ad longe pejorem casum et statum, quam sit schisma, quia posset adorari idolum super terram : et istum articulum dicti nuntii, qui sunt viri litterati, bene declarent et imprimant cordibus quorumcumque ponendo casum : nam si, ut per multos ratiocinatur et multi videntur inclinari, assumeretur via, quod eligerentur in pari numero de utraque parte aliqui electores, et quod sic electus secundum formam juris esset papa, modo ponatur in facto, quod eliguntur duodecim veri cardinales et duodecim pro parte intrusi, constat quod electi pro parte intrusi nullam vocem habent, nec jus eligendi : modo si quatuor de veris cardinalibus concurrerent, vel accederent non veris cardinalibus, electus a non veris cardinalibus ad quem quatuor veri cardinales concurrissent, non esset verus Pontifex, et sic esset adorare idolum in Ecclesia Dei, et ponere mundum in perpetuo errore, quia nec ipse sic electus, nec sui successores essent veri Romani Pontifices ; et sic introduceretur nedum schisma perpetuum, sed idololatria et error in articulo fidei : et pro tanto cogitaverunt domini in casu quo via ista pacificationis in certo numero cum adversariis videretur expediens, quod sit verus papa, cujus auctoritate eligant omnes veri, nam unus et verus papa, et non verus dabunt auctoritatem sufficientem omnibus eletoribus, et tunc sic electus ex auctoritate data per verum papam omnibus, cum sit electus a duabus partibus secundum jura, erit indubitanter verus papa, et sine aliquo errore : nam, si aliter fuisset factum, scit Deus quot schismata, et quot hæreses pullulassent ».

[1] Tom. x. de schism. p. 99.

13. *Galli ad schisma aversandum propensi per litteras parœneticas sollicitantur.* — Hæc jactabat ad speciem antipapa, ut Gallos in obsequium suum spe conjunctionis Ecclesiarum alliceret, ne forte repulsa exacerbati ad verum Christi vicarium se conferrent. Deinde eos apud Hispanos vocavit in crimen, ideo ipsius jugum excutere meditatos, quod neminem nisi Gallici generis Pontificem pati possent, fallacique opinione adeo irretiit Aragonios, ut patriæ amore nimio ad extrahendum schisma ipsius patrocinium susceperint, ut dicetur inferius, quamvis Gallos non hujusmodi causa permotos constaret ex dictis, cum ante Petri e Luna creationem post Carolum regem morbo percussum toto conamine ad resarciendam Ecclesiarum disjunctionem incubuissent : qua de re plures scriptores varios Commentarios edidere, interque hos insignis extat tomo octavo de schismate [1] ab episcopo Condomiensi elucubratus, quo rex Carolus ad dandam operam, ut Christiani orbis Ecclesiæ inter sese conjungerentur, hisce verbis sollicitatur :

« O princeps [2] cogita, et super duces stabis; quidquid, inquam, cogitabis? profecto ut *fiat* [3] *pax in virtute tua.* Cogitas quod rex es tu? recogita, si tamen diu vis feliciter regnare, quod de te scriptum est: *Rex* [4] *qui sedet in solio judicii intuitu suo dissipat omne malum.* Cogitas quod rex potens es? recogita quod potentior te est, *per quem reges regnant,* quique *deponit potentes* [5] *de sede et exaltat humiles.* Cogitas quod rex magnus es? recogita majorem te esse quem *adorabant* [6] *omnes reges terræ.* Cogitas quod principes subjectos habes? recogita quod ipse est *Rex* [7] *regum et Dominus dominantium.* Cogitas quod diutissimus es? recogita quod *regnum* [8] *ejus non dissipabitur ;* de te vero et regibus aliis scriptum est: *Hodie* [9] *rex morietur.* Cogitas, quod rex dives es? recogita *quia gloria* [10] *et divitiæ in domo ejus.* Cogitas quod superiorem in terris regem non recognoscis? recogita quod *nihil* [11] *habes quod non accepisti : igitur nec glorieris quasi non acceperis.* Cogitas quod rex nobilissimus es? recogita quod me sicut et te fecit Deus [12], de eodem luto ego quoque formatus sum. Cogitas quod dominus es magnæ partis orbis? recogita quod filius ejus es, qui *de nihilo* [13] *fecit orbem.* Cogitas, quod innumerabiles populi, et nationes tibi ministrant et obsecundant? recogita quod nedum *omnes populi, tribus et linguæ,* verum *tota cœlestis hierarchia hic ministrat ei* [14], *cujus es minister.* Ergo, rex inclytissime, *nemo te seducat inanibus verbis, nemo te seducat,* sed honora et imple [15] ministerium tuum, quoquo modo certe ut per te pacem habeant et qui longe et qui prope,

[1] Tom. VIII. de schism. p. 70. — [2] Ibid. p. 27. — [3] Ps. XXI. — [4] Prov. XX. — [5] Luc. I. — [6] Ps. LXXI. — [7] Apoc. XIX. — [8] Dan. II. — [9] Eccl. X. — [10] Ps. XI. — [11] Ephes. II. — [12] Job. XXXIII. — [13] Genes. I. Joann. I. — [14] Dan. VII — [15] Tim. IV.

per te scissura sanctæ matris Ecclesiæ resarciatur: matris, inquam, tuæ et omnium nostrum communis, cujus uberibus enutritus existis, ex cujus ore mel doctrinæ et lac regenerationis recepisti, et profluvio Sanguinis lateris Sponsi ejus in cruce effusi ornavit genas. Sit ergo tam sua tam tua injuria, sua injuria tua ascende, o princeps, *ascende ex adverso et oppone* [1] *murum pro domo Israel*, et prœliare.

14. Ursit eumdem regem ac stirpis Gallicæ principes acrioribus stimulis episcopus Condomiensis, de quo paulo supra memoravi, ut impigre removendo schismati operam darent, propositis [2] divinæ iræ exemplis in schismatum auctores: «Veniat in mentem, Christianissime rex, compassio ad pericula imminentis ruinæ irreparabilis animabus, quoniam et si schismatis culpa in lege veteri hiatu terræ et igne purgata legatur, tamen et hoc ipso Evangelii tempore videmus ad oculum, quod pœna demonstratur propter præsumptum majorem contemptum ad majorem criminis detestationem extensa, dum terra, quæ prius paucos hujus sceleris auctores absorbuit, modo talium criminis plurimos successores et gravioribus culpis obnoxios sustineat, quasi propter peccatum et in pœnam peccati æternis ignibus devorandos, et videatur, ut ita loquar, extendi hujus pœnæ acerbitas nedum in actores scelerum, imo et in damnorum, temporibus enim B. Augustini, qui obiit circa annum CDXLV». Error chronologiæ, nam card. Baronius anno CDXXX obiisse demonstrat in ejus anni historia [3], tum in notis ad Martyrologium Romanum: «Fere tota Ecclesia Africana Donatistarum et aliorum diversorum schismatibus erat scissa, ad quæ schismata et diversas hæreses sedandas idem pater beatissimus multipliciter laboravit per Epistolas, tractatus, libros, et alias diversas scripturas in tantum, quod in hac materia inter cæteros doctores sanctos eminuisse videtur, ut etiam summi Pontifices in tali materia dictis ejus fulciant et muniant Ecclesiam, et seipsos, (ut patet XXIV. q. I. providenda et schisma. Cum si:) et quoniam ad plenum ejus doctrina cum effectu non fuit recepta, in detestationem criminis videntur schismatici a Domino derelicti, quia usque in hodiernum diem pæne tota Africa de schismatibus in observantiam traditionum et legis Mahometicæ damnabiliter sit submissa». Hæc verba eo descendebant altius, quo in hoc extremo schismate opinione omnium erat pervulgatum et Joannam reginam Siciliæ, et Joannem regem Castellæ divina ultione periisse: neque obscurum cœlestis ultionis argumentum esse regis Francorum maniam: quæ lucida melioris haud tamen omnino confirmatæ mentis intervalla ob id præstabat, ut ad pristinam Ecclesiæ pacem restituendam auctoritatem adhiberet. Pergit oratio Condomiensis episcopi, qui observat magnam insignium præsulum schisma dissolvere non curantium multitudinem e vivis sublatam.

«Veniat iterum in piam mentem regiam compassive patens morum corruptio, spretus jurium, et abusus clavium potestatis: si non verius penes non habentes claves illæ dicantur mallei ruptionis, dispersionis et perditionis æternæ; unde non sine causa forsan infirmus susurrat grex pusillus, quod irato Domino tot et tanti viri in mundo clari, non pacata matre ad alia intendentes, occasione vel causa morbi hujus mortiferi schismatis de tot et tantis cathedris cum antea stare viderentur, insperate et sine laude ut plurimum ceciderunt: et quoniam adhuc idem morbus et eadem humanæ fragilitatis infirmitas propter illos, qui Domino propitio adhuc stant, videtur casuum periculis sine moræ dispendio celeriter occurrendum, et gladio iræ Dominicæ verus unitatis et charitatis clypeus opponendus, ne contemptores, sive feriendos extra castra Dominica reperiat desertores. Occurrant etiam progenitorum et prædecessorum vestrorum præclara merita circa sinceritatem fidei et decus Ecclesiæ manifesta in orbe terrarum: ut quid enim Dominus misit unctionem spiritualis sapientiæ vobis et cæteris regibus Franciæ, dum in persona Clodovæi magni misit cælitus per columbam ampullam chrismatis, oleum visibilis unctionis. Et ubi erit illic pretiosa margarita Evangelica nisi expulsa rubigine a vobis exhibeatur expolita splendidior sidere matutino, etc.».

15. *Internuntii ad Galliæ regem et cardinales schismaticos missi cum amplissimis facultatibus.* — Inter hos motus animorum, quos religionis aculei in Gallorum schismaticorum conscientiis concitabant, Bonifacius in spem erectus veterem Ecclesiarum Transalpinarum conjunctionem redintegrari posse. Petrum patriarcham Gradensem et Carolum Brancacium Campaniæ comitem pro concitianda concordia ad Gallorum regem et cardinales schismaticos oratores misit [1], quibus in itineris sumptus octingentos aureos a Beltramo ærarii Apostolici in Insubria præfecto numerari jussit. «Cum, inquit, nos venerabilem fratrem nostrum Petrum patriarcham Gradensem, referendarium nostrum, et dilectum filium nobilem virum Carolum Brancacium, comitem Campaniæ, ad charissimum in Christo filium nostrum Carolum regem Franciæ illustrem, et dudum S. R. E. cardinales et alios in Avinione assistentes, et nonnullos alios principes pro unione sanctæ matris Ecclesiæ, Deo cooperante, per eos tractanda et procuranda, et nonnullis aliis nostris et ipsius Ecclesiæ negotiis præsentialiter destinemus, etc. Dat. Romæ apud S. Petrum XIII kal. Novembris, Pontificatus nostri anno V».

16. Ad sternendam faciliorem concordiæ viam

[1] II Mach. 5. — [2] Tom. VI. de schism. p. 78. — [3] Annal. tom. V. Ann. 1309. num. 74.

[1] Bonif. l. III. Ep. cur. p. 309.

Pontifex Gradensem patriarcham instruxit auctoritate ut Gallos aliosque finitimos schismatica factione irretitos censuris solvere posset, conceptamque certis verbis formulam dedit[1], ex qua ipsos Ecclesiæ Romanæ aggregaret.

«Venerabili fratri Petro, patriarchæ Gradensi, referendario, Apostolicæ sedis nuntio, salutem, etc.

« Sedes Apostolica, pia mater, recurrentibus ad eam cum humilitate filiis post excessum libenter se propitiam exhibet et benignam, cum itaque, sicut percipimus, nonnullæ personæ Ecclesiasticæ tam sæculares quam regulares et etiam laicales utriusque sexus in regno Franciæ ac in Avenionensi, Pedemontium, et nonnullis aliis provinciis, locis et partibus consistentes damnatæ memoriæ Roberto olim Basilicæ XII Apostolorum presbytero cardinali et olim antipapæ, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominare præsumebat, etiam post et contra processus per felicis recordationis Urbanum papam VI prædecessorem nostrum, contra ipsum Robertum et ejus fautores et sequaces et eidem adhærentes factos, et solemniter publicatos, per quos idem prædecessor eumdem Robertum velut hæreticum et schismaticum puniendum sententialiter condemnavit, notorie adhærere et favere, dum idem Robertus ageret in humanis, damnabiliter præsumpserint, ipsæque personæ divinæ gratiæ radiis illustratæ ad cor reversæ, ac suos recognoscentes errores, de præmissis dolentes ab intimis, ad nostrum et Romanæ Ecclesiæ gremium et fidei Catholicæ et sanctæ Romanæ Ecclesiæ unitatem redire desiderent, et earum aliquæ propter eximiam excellentiam, aliquæ vero propter viarum discrimina pro debita absolutione obtinenda Romanam curiam nequeant commode personaliter visitare, nosque ad dictum regnum et nonnullas alias partes et loca pro quibusdam magnis et arduis per nos tibi commissis negotiis te personaliter destinemus, attendentes quod Sedis Apostolicæ clementia pænitentibus non consuevit misericordiam denegare, ac super iis salubriter providere volentes, fraternitati tuæ, de qua in iis et aliis plenam in Domino fiduciam obtinemus per te, vel alium, seu alios, omnes et singulas personas hujusmodi, quæ resecatis et prorsus postergatis hujusmodi erroribus, ad nostram et dictæ Sedis obedientiam redire voluerint, si hæc humiliter petierint, ab omnibus et singulis excommunicationis, suspensionis, interdicti et aliis sententiis et pœnis spiritualibus et temporalibus, quas propter præmissa incurrerunt, abjurato tamen per earum quamlibet in tuis manibus prius schismate, et præstito fidelitatis debito de stando nostris et Ecclesiæ mandatis juramento, juxta formam inferius adnotatam, injunctisque singulis personis eisdem pro modo culpæ pœnitentia salutari et aliis; quæ de jure fuerint injungenda, auctoritate nostra hac vice duntaxat absolvendi in forma Ecclesiæ consueta, et cum illis ex personis prædictis, quæ Ecclesiasticæ fuerint, super irregularitate, si quam hujusmodi sententiis aut earum aliqua ligatæ celebrando divina, aut immiscendo se illis, vel in susceptis ordinibus etiam in locis Ecclesiastico suppositis interdicto et alibi etiam præsentibus schismaticis et excommunicatis ministrando, non tamen in contemptum clavium contraxerunt, personis tamen ipsis prius ad tempus, de quo tibi expedire videbitur, a suorum ordinum executione suspensis, dispensandi, interdicta quoque et pœnas quascumque alias spirituales et temporales ab homine vel a jure præmissorum occasione in Ecclesias et loca Ecclesiastica quomodolibet promulgatas et inflictas, relaxandi, ac omnes et singulas inhabilitatis et infamiæ et alias quascumque maculas sive notas per personas easdem præmissorum occasione contractas penitus abolendi, plenam et liberam tenore præsentium concedimus facultatem. Forma autem abjurationis et juramenti hujusmodi talis est :

17. « Ego... comperto divisionis et schismatis laqueo, quo tenebar, credendo, favendo et adhærendo damnatæ memoriæ Roberto olim Basilicæ XII Apostolorum presbytero cardinali olim antipapæ, qui ausu sacrilego se Clementem VII nominare præsumebat, dum ageret in humanis, sibique et aliis credentibus, faventibus, receptoribus, adhærentibus, defensoribus, complicibus et sequacibus ejus et aliis per processus Apostolicos condemnatis præbendo auxilium, consilium vel favorem, et propterea nunc divina mecum deliberatione pertractans prona et spontanea voluntate ad fidem Catholicam et unitatem Sedis Apostolicæ, divina gratia reversus fateor publice me errasse, et de præsenti tenere fidem Catholicam et credere et tenere quidquid credit et tenet ac docet sancta Romana mater Ecclesia, cui præest sanctissimus dominus noster dominus Bonifacius divina providentia papa IX, et quod idem dominus Bonifacius fuit et est verus Romanus Pontifex et verus vicarius Jesu Christi Petrique successor canonice electus, inthronizatus et coronatus, in Romanum Pontificem per cardinales, ad quos vacante Sede per obitum sanctæ memoriæ domini Urbani papæ VI electio, inthronizatio et coronatio pertinebant; quodque damnatæ memoriæ Robertus præfatus olim cardinalis Gebennensis non fuit papa, sed antipapa, apostaticus et schismaticus manifestus; et quod illi, qui sibi adhæserunt, faverunt et crediderunt, fuerunt et sunt veri apostatici, excommunicati, anathematizati, ac divisi et separati a communione fidelium et ab unitate sanctæ Ecclesiæ, et tanquam hæretici puniendi, ipsosque ut tales fuisse et esse juste et sancte de schismate, credentia, fautoria, adhæsione, sequela et erroribus prædictis condemnatos, ac incidisse in pœnas et sententias tam a jure quam ab homine, in talia perpetrantes inflictas et promulga-

[1] Ext. l. III. p. 307.

tas in dictis processibus contentas et declaratas. Et ne simulate reversus extimer sub honoris mei casu et anathematis obligatione, et sub pœna, quæ relapsis a jure vel ab homine imponi debet, anathematizo et abjuro omnem hæresim et schisma extollentia se adversus S. R. E. et præfatum dominum nostrum Bonifacium et damnatum schisma, credentiam, et adhæsionem præfati olim Roberti, et me ad eadem hæresim et schisma, de quibus Redemptoris nostri gratia ereptus sum, nunquam reversurum; sed semper me in fide et unitate sanctæ Ecclesiæ Catholicæ, cui præest præfatus dominus noster Bonifacius divina providentia papa IX mansurum: ac sponte promitto, vere et non ficte, sed voluntarie et sincere juro ad sancta Dei Evangelia corporaliter per me tacta, quod stabo et parebo mandatis Ecclesiæ et dicti domini Bonifacii papæ, super hujusmodi excessibus, rebellionibus, fautoriis et cæteris pœnis ac sententiis, quas ob præmissa et ea tangentia incurri, et quod domino nostro papæ et ejus successoribus canonice intrantibus obediens et fidelis de cætero ero, et eis reverentiam debitam exhibebo. Non ero in consilio vel tractatu quod vitam perdant aut membrum, aut capiantur mala captione, consilium quod mihi creditur, sive per nuntium vel litteras ad ipsorum damnum vel præjudicium scienter nemini pandam vel communicabo; et si sci vero fieri vel tractari aliquid, quod in ipsorum damnum vel præjudicium vergat, illud pro posse impediam, ne fiat; et si id per me impedire non potero, hoc eis aut alii seu aliis, per quem vel quos id credam ad notitiam ipsorum pervenire, personaliter vel per litteras aut per inimicos significare curabo. Papatum Romanum et regalia S. Petri ac jura et jurisdictiones præfatæ Romanæ Ecclesiæ, dicti domini nostri papæ majestatem ac honorem et statum illæsos manutenebo totis viribus et defendam, ac juvabo ad illos recuperandum et recuperatos manutenendum contra omnes homines, et specialiter contra quoscumque hæreticos et schismaticos antefatos cujuscumque præeminentiæ, ordinis, religionis vel status existant, etiam si pontificali, regali seu reginali, seu quavis alia præfulgeant dignitate, Ecclesiastica vel mundata, etiamsi fuerint dictæ S. R. E. cardinales contra quosdam per dictam Ecclesiam denotatos, vel in posterum denotandos, quandiu extra gratiam et communionem dictæ Ecclesiæ permanebunt, nec cum præfatis schismaticis et rebellibus, vel eorum complicibus, fautoribus et sequacibus, quandiu stabunt in rebellione dictæ Ecclesiæ, seu aliis hæreticis et schismaticis et rebellibus, aut illorum fautoribus et sequacibus per dictam Ecclesiam denotatis deinceps ero, seu quibuscumque aliis contra dictam Ecclesiam et dominum nostrum papam dabo auxilium, consilium vel favorem per me seu alium vel alios directe vel indirecte, publice vel occulte, nec ab aliis [quantum in me fuerit] si id impedire potero, præstari seu dari permittam, nec cum dictis schismaticis, apostaticis et rebellibus aut quibuscumque aliis in rebellione præfatæ Ecclesiæ existentibus contra ipsam Ecclesiam colligationem vel conspirationem faciam sive ligam, sed eos et eorum quemlibet juxta tenorem processuum prædictorum pro posse meo persequar et invadam, donec convertantur et revertantur ad gremium Ecclesiæ memoratæ. Sic me Deus adjuvet et hæc sancta Dei Evangelia. Datum Romæ apud S. Petrum XVI kal. Novembris, Pontificatus nostri an. v».

18. *Gallorum divisiones.* — At licet Gallos, aliosque schismatis gravis religio angeret, ipsos Romanæ Ecclesiæ sinu et Christi grege segregatos esse, ad omnes tamen e populorum animis evellendos conscientiæ stimulos censebant tum a Pontifice, tum ab antipapa ponenda honoris Pontificii insignia, ut in tertio communibus creato suffragiis pars utraque sacro fœdere conjungeretur, uti jam dictum est, atque inferius magis illustrabitur, tum etiam Galli hac ratione defectionem fateri defugiebant, parique cum Catholicis honore politi rei politicæ consulebant. Horrendam vero pepererat in Gallis schisma conscientiarum perturbationem, quam describit Joannes Gerson [1] testis oculatus his verbis: « Si sententiæ diversæ sint inter vos, ut humana fert fragilitas [quoniam incertæ hac timidæ sunt providentiæ nostræ, præsertim ubi variatur narratio in eis, quæ facta sunt] numquid propterea contentiones odiosæ regnabunt inter vos? numquid exemplo mulierecularum res injuriis peragetur? nonne salubrius est et Christiano dignius vinci a bono, quam malo vincere? imo hoc pessimum est, illud optandum. Credite mihi, pax male per schisma quæritur, non utiliter injuria injuriis, sic nec calliditas calliditate, nec morbus morbo repellitur aut sanatur. Si propterea contentiones et rixæ sint inter vos, nonne carnales estis? Ego quidem dico, quod unusquisque vestrum dicit: Ego sum Benedicti, ego subtractionis, ego neutrius; et quod evenire solet inter oves, dum cæca nocte prædator lupus irruerit, fugiunt, pars hæc fauces lupi nescia incurrit, hæc in oppositum parietem impingit, hæc nullo certo vagatur attonita. Non aliter spiritu quodam vertiginis agitatur cœtus Ecclesiæ: pars palpat velut in tenebris, ignorans quæ petat: pars ambulat in circuitu: pars sistit exspectans lucem veritatis certam de tenebris splendescere: pars neque scit neque novit quidquam agere, nihilominus ipsa et agentes utrinque ridens dijudicat.

« Alios rapiunt et transversos agunt passiones variæ, pessimæ consiliatrices, ira, odium, invidia, cupiditas, ambitio, timor et similes; adeo ut pro personis persequendis sincerus amor pacis, et serenissima veritatis amicitia deserantur, aut impugnentur: quo facinore quale aliud execrabilius cogitari possit nequaquam invenio. Per tales si

[1] Joan. Gers. in Trilog. in materia schismatis.

non obviatum extiterit, exponetur fides discrimini si suis litteris fidentes, si eas instrumentum suarum passionum efficere molientes, determinaverint aut asseruerint [levius dubito] in hanc vel illam partem ea, quæ melius intractata manerent, ut si diceretur papam non esse caput universale Ecclesiæ jure divino, papam non expedire esse unicum pro Ecclesia, papæ passim in facie resistendum esse, passim et ab eo appellandum : vel ex adverso si quis assereret, quod in nullo casu papæ dicere liceret : Cur ita facis ? et smilia. Quosdam præterea videre est, qui tanta animositate suis aut cœptis aut consiliis inhærent, ut nullis ad oppositum rationibus, nulla incommodorum experientia flecti possint : malunt omnia secum ruere, omnia frangi vel turbari, quam pedem retro flectere a via sua, etiam invia, et ob hoc jam non via ». Ita ex cœpto a superbis et desperatis hominibus Pontifici parere detrectantibus schismate gravissimum impendebat discrimen, ne Galli in varias prolaberentur hæreses ; ac non jam de contingenti facto an hic vel ille rite electus fuisset, sed Pontificium statum a Christo institutum evertere aggrederentur, nisi divina misericordia post varios turbines pristinam serenitatem restituisset.

19. *Franciscus archiepiscopus Burdegalensis in Hispaniæ legatione confirmatus.* — Porro Bonifacius Gallos, uti speraverat, in Ecclesiæ gremium revocare non potuit : cujus etiam labores pro Hispanis Christi gregi aggregandis exantlati frustra consumpti fuerant : creaverat jam ante in Castella, Legione, Aragonia, Navarra, Aquitania, et Vasconia, Apostolicos internuntios, Franciscum archiepiscopum Burdegalensem et episcopum Aquensem : (1) sed cum hic postremus vita functus esset, ambigique potuisset an ex collegæ obitu ejus auctoritas abrogata esset, novo Diplomate illum in pristino munere confirmavit [1], ac pium ardorem in abducendis a schismate Hispanis adhibere jussit.

« Bonifacius, etc. Nuper, magno cum gaudio tam litteris tuis quam pluribus referentibus per nos accepto, quod almifica, cujus causa agitur, inspiratione, ac nonnullorum principum et magnatum aliorumque fidelium et devotorum nostrorum laudabilibus operationibus regna et partes prædictæ (scilicet Castellæ, Legionis, Aragoniæ, Navarræ, Cataloniæ et Aragoniæ) ab hujusmodi errore in quo eidem Roberto antipapæ adhærendo, proh dolor ! involuta existunt, divina gratia illustrata resilire et ad nostram, et dictæ Ecclesiæ fidelitatem , devotionem et obedientiam redire peroptime erant, prout sunt disposita, et quod iidem principes, magnates, et alii fideles et devoti nostri circa hujusmodi tam laudabilem reductionem dispositi erant attendere et, Deo propitio, eam optato effectui demandare, nos matura et frequenti deliberatione ac digesto consilio præhabitis, te utique hujusmodi reductionis, ut nobis experientia innotescit, ferventissimum zelatorem et rerum hujusmodi agendarum experientia comprobatum ad regna et partes, ut principes et magnates et alios fideles et devotos pro hujusmodi tam laudabili reductionis prosecutione providimus personaliter destinandum, etc. Datum Romæ apud Sanctum-Petrum VIII kal. Maii, Pontificatus nostri anno quinto ». Amplexi sunt Hispani Gallorum sententiam, nimirum non in Bonifacii, sed in illius tantummodo, qui ab utraque parte æmula universæ Ecclesiæ præfectus fuisset, obsequium procumbendum.

20. *Regnum Neapolitanum bello agitatur.* — Dum ita in Galliis et Hispaniis legationibus verborumque concertationibus res gerebatur, certatum est igne et ferro in Neapolitano regno, in quo oppositi invicem reges firmare solia contendebant; anxiusque admodum Bonifacius, ut Ladislaus regnum contra Ludovici schismatici potentiam recuperaret, religiosam militiam [1] indixit, quam archiepiscopum Neopacensem, Apostolicæ Sedis internuntium, etiam in Dalmatia, Croatia, Bozna et Sclavonia promulgare jussit [2]; quanta vero mala ex civili bello a schismaticis conflato in rem Christianam redundarent, his verbis exponit : « Notorium est ubique, et utinam etiam degentes in extremis infidelium nationibus ignorarent, ne tam longe lateque apud infideles ipsos Christianorum gesta ludibrio haberentur, quam protervis et obstinatis ausibus schismatici et hæretici, fautores videlicet et sequaces perditionis alumni Roberti, olim Basilicæ duodecim Apostolorum presbyteri cardinalis, nunc antipapæ, regnum Siciliæ et terram citra pharum, quæ Romanæ Ecclesiæ juris et proprietatis existunt, et etiam nonnullas civitates ac terras eidem Ecclesiæ immediate subjectas invadere, occupare et occupata detinere moliti sunt hactenus et etiam totis viribus moliuntur. Datum Romæ apud S. Petrum tertio non. Junii,

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 246 et 248.

[1] Lib. III. Ep. cur. p. 259. — [2] Ead. pag.

(1) Insignes in Gallia cœtus anno is'o habitos in causa schismatis, quos ex Ursino hic memorat annalista, vix alios fuisse puto ab il'o Gallicanorum præsulum conventu, cujus Acta ex Dacherii Spicilegio tom. I, pag. 771, nov. edit. in Labbeanam collectionem tom. XV, col. 993 etc. edit. Venet. relata sunt. Sed male in hunc annum 1394 rejecta fuisse ex eo discimus quod præsules Februario ineunte, ipsa Purificationis S. Virginis festa die, coiverunt Petro de Luna Avenione jam Pontifice. Cum igitur Petrus hoc ipso anno labente cœperit, ut in nota præcedenti animadverti, dies illa Februarii, cum Pontificatu Petri de Luna nonnisi cum sequenti anno, quo veteri Gallorum stylo adhuc annus 1394 censebatur, componitur. Porro Concilium hoc post assumptionem Petri de Luna convenisse discimus ex Instrumento de legatione a Petro de Luna ad Carolum VI missa vulgato a Martenio veter. Mon. tom. VII, inter Acta prævia ad Concilium Pisanum col. 458. Ibi enim legatio hæc missa dicitur ad regem anno primo Benedicti, tum subditur : « Præfatus rex, super hoc matura deliberatione præbabita, mandavit archiepiscopis etc. ut in festo Purificationis ad ipsum Parisiis interessent ». Animadvertendum insuper censeo in eodem Instrumento Catalogum exhiberi Patrum hujus Concilii multo, quam qui apud Labbeum, accuratiorem. MANSI.

Pontificatus nostri anno v ». Refert Hector Pignatellus[1] Ladislaum tertio Aprilis die exercitum Cajeta eduxisse, ac nona ejusdem mensis ad Neapolim castra fixisse, obsidionem tamen xv Maii solvisse, cum Gallorum quatuor auxiliares triremes Neapolitanum portum liberum explicuissent, ut commeatus obsessis inferrentur.

21. *Grassationes in ditione Ecclesiastica.*— Nec turbarum extitit expers ditio Ecclesiastica, in qua Pandulphus Malatesta, qui Pontificiis beneficiis in dies auctior ad majores injurias Ecclesiæ reponendas crescebat audacia, Tudertum suæ tyrannidi subjecerat, ut dictum est, cui intentatum[2] judicium est a Bonifacio; quod cum usus clementia extraheret[3], ut perduellem hominem ad officium reduceret, is in scelere obfirmatior Narniam, cujus turbæ paulo ante Pontificia diligentia[4] sedatæ fuerant, ad defectionem traxit[5], Spoletanum et Interamnensem agros hostili populatione vexavit, Britones ac schismaticos in civitatem Ortanam induxit, ferrumque et ignes per plura Ecclesiasticæ ditionis loca circumtulit: ob quæ, cum judicio postulatus sistere se Apostolicæ Sedi detrectaret, perculsus est anathemate atque omnibus pœnis, quibus antea solutus fuerat, illaqueatus, exauctoratus muneribus omnibus, inustus infamia, jussique fideles in eum manus injicere, atque addicere servituti: quæ sententia VI idus Julii lata est[6]. Conjunxerat cum Malatesta vires Biordus coactorum in societatem latronum princeps, qui in Picenum excursione facta in acie ceperat[7] provinciæ præsidem Andream Thomacellum Pontificis fratrem, Perusioque erat potitus: ad quem liberandum, Pontifex Augustinum episcopum Perusinum jussit[8] incumbere, aurumque ad id necessarium tum a toparchis Ecclesiasticis, tum ab illis, qui aliquo ære obstricti Ecclesiæ essent, cogere jussit : data vero auri vi redemptum Andream ex hoste, refert Theodoricus e Niem[9].

Contulit[10] hoc anno Pontifex jure fiduciario Ferrariensem principatum ad decennium constituto annuo decem millium aureorum censu ac vectigali militari consueto, Nicolao Atestino marchioni, qui[9] ex impuro thoro procreatus esset, cum nulli legitimi liberi nuper functo vita Alberto superstites essent : quod jam ante ex pactionibus a Gregorio XI initis, atque a Bonifacio IX confirmatis[11] cautum fuerat. Accessit vero Nicolai undennis nomine Antonius et Monte Catino jurisperitus, ac sponsionem clientelarem de more præstitit, de quo amplissimum Diploma extat pridie non. Julii, Pontificatus anno v exaratum[12]: singulasque in eo contentas pactiones interjecto duorum circiter mensium intervallo Nicolaus marchio, confectis xvii die Septembris publicis Tabulis[1], ratas se habiturum sacramento spopondit.

22. *Internuntii in Angliam pro vindicandis juribus Ecclesiæ.* — In Anglia nondum compositæ erant veteres de violato regia licentia jure Ecclesiastico controversiæ, ad quas conciliandas Bartholomæus Novariensis episcopus hoc anno missus fuit[2] : creatus[3] etiam in eodem regno est nuntius Franciscus e Cappanago prior domus cui S. Martini senis nomen est, a quo cum antea regii sigilli præfectus sacramentum extorsisset, in quo nonnulla juri Pontificio adversabantur, servandi illius religione solutus est. Quæ vero ea essent, ex iis quæ a Pontifice describuntur colligitur, dum ita illius sacramenti formula singula capita perstringit[4] :

« Bonifacius etc. Venerabilis frater noster archiepiscopus Eboracensis, charissimi in Christo filii nostri Richardi regis Anglorum illustris cancellarius, aliud juramentum priori juramento de directo contrarium in quibusdam a te, quamvis a principio renitente exigere et extorquere curavit, inter cætera constituens, quod dicto regi et coronæ regni Angliæ fidelis esses, et si sentires aliquid contra fidelitatem ipsorum regis et coronæ, his te opponeres juxta posse, eaque dicto regi et ejus consilio revelares, nihilque contra leges dicti regni attentares : requisitus quoque pro parte dicti regis fidum dares consilium et secreta nemini revelares; contra promotos vero per dictum regem seu contra aliquem prædecessorem hujusmodi promotorem annatæ, seu fructuum primi anni beneficiorum quorumlibet promotorum et prædecessorum eorumdem nullos processus faceres, nec de beneficiis vigore gratiarum Apostolicarum exspectativarum adeptis per quoscumque, qui hujusmodi gratias a Sede Apostolica obtinuissent, et annatam seu fructus peteret et exigeret primi anni, nec etiam spolia decedentium prælatorum : insuper Apostolicas litteras vel quorumvis dictæ Sedis officialium per te publicandas, aut executioni demandandas nullatenus publicare tentares vel exsequereris, nisi eas prius præfato regi vel ejus consilio præsentares ; neque aurum vel argentum extra regnum Angliæ mitteres, nec de ipso regno seu dominio dicti regis vel ejus consilii prædictorum ».

Ex his patet quam a Richardo rege jus Pontificium in conferendis sacerdotiis labefactatum fuerit. Observat vero Walsinghamus[5] nonnullos proceres Wicleffi erroribus imbutos ad ordinem Ecclesiasticum proterendum, ac sacra omnia conculcanda cum rex adulto jam anno Hibernicam expeditionem iniisset, magna contentione aspirasse : sed de his, quos auctor Lolardos vocat, sequenti anno compressis inferius agemus. Tradit

[1] Hector. Pign. in Diar. Neapol. et Summont. in hist. Neapol. in Ladisl. — [2] Lib. III. p. 210. — [3] Ibid. p. 210 et 258. — [4] Ibid. p. 253 et 254. — [5] Ibid. p. 278. — [6] Ibid. — [7] Theod. e Niem l. II. c. 15. — [8] Bonif. l. III. p. 232. — [9] Theod. e Niem l. II. — [10] Pignat. l. v. S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 2. § 21. — [11] Bonif. l. III. p. 276. — [12] Ibid.

[1] Ext apud Bonif. l. III. p. 729. — [2] Bonif. l. III. p. 276. — [3] Ibid. p. 294. — [4] Ibid. — [5] Walsing. in Rich. II. hoc anno et in Ypodigm. Neustri. Nicolaus Harpsf. in hist. Wiclef.

idem scriptor antequam Richardus in Hiberniam trajiceret, Annam reginam defunctam fuisse, ejusque exsequias Arundellæ comitis cruore in Westmonasteriensi Ecclesia ab rege irato funestatas; additque ducem Lancastriæ quadriennales inducias cum Gallis regio nomine pepigisse, et Scotos hujusmodi beneficio potitos ea lege, ut vetere instituto Anglorum supremo imperio obnoxios se agnoscerent; gestas vero in Oriente res memorabiles perstringit[1] his verbis:

23. *Mahometani in dies protenduntur, contra quos Bonifacius expeditiones sollicitat, missis legatis et litteris.* — « Anno Domini MCCCXCIV (qui est annus regis Richardi a conquestu decimus septimus), Morestus (Bajazetes) de Turcia vallavit obsidione civitatem Constantinopolitanam; sed obsessorum probitate repulsus est ». Usos Turcas Christianorum discordiis turbulentis hisce temporibus ad Mahometanam superstitionem proferendam evertendamque religionem non modo testantur historici, verum Bonifacius deplorat, eo ipsorum assurrexisse potentiam, ut regnum Hungariæ quaterent, nec protererent modo Græcos, sed Achaiam et ducatum Athenarum barbarica populatione fœdarent, tum in Bosnam, Croatiam, Dalmatiam et Sclavoniam excurrerent. Quibus malis permotus Pontifex Joanni archiepiscopo Neopacensi A. S. N. provinciam dedit[2] ut in iis regnis crucis signa attolleret in Turcas, fidelesque ad religiosam militiam accepto crucis symbolo profitendam, proposita amplissima criminum venia, concitaret.

« Venerabili fratri Joanni archiepiscopo Neopacensi, Apostolicæ Sedis nuntio.

« Cogimur ex debita charitate, qua cunctos Christo fideles cum omni sinceritate complectimur, amarissime dolere et dolorem nostrum in publicum deducere, quod novissimis diebus ad flagellum Christianorum, peccatis exigentibus, sævitiam et multitudinem eorum infidelium immanissimorum hostium, quos vulgus Turchos appellat, insimul congregavit et armavit impietas, qui nomen invocantium Christi finitimas illas partes, utpote opulentissimum et victoriosissimum quondam Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Bosnæ et Sclavoniæ regna, ac Principatum Achaiæ, Ducatum Athenarum, et nonnulla alia Christianorum loca circumposita rabie quadam invadunt, discurrunt, et, prout eorum impietati felicitas favet, sibi subigunt; et illos miseros Christianos, qui earum in manus incidunt, aut crudelissime trucidant, aut exquisitissimis tormentorum generibus afficiunt, vel abducunt in miserrimam servitutem, et ad posse misere cogunt negare fidem Christi et servare profanos et detestabiles ritus eorum : quæ possunt autem rapiunt in prædam; loca vero Christianorum, quæ quovis modo demetunt, calamitosis conditionibus affligunt, Ecclesias et sacras ædes polluunt et plerumque diruunt (et quod nefandius est) venerabile Christi nomen viribus totis conculcant, et vesanas mesquitas eorum cum celebritate erigunt, ut sublata Christi veneratione in illis invocetur nomen damnatissimi Machometi. Horret animus talia reminisci : sed ad cumulum nostri gravissimi doloris accedit, quod tota Christianitas, quæ in concordia posita tot et majoribus malis salubriter posset occurrere, adversus semetipsam vel patenti et parricidiali, et plus quam civili bello furit aut sævit, aut sicubi forsan quiescere videatur animorum perniciosissimis pestibus, odiis videlicet acerrimis et simultatibus pessimis, confunditur et tabescit. Propter quod cum ad retundendum furores hostium hujusmodi non multi alii modi ad hoc utiles ad præsens utiles videantur, nos quorum permaxime interest fideles protegere et roborare, hostes vero præfatos eorumque conatus reprimere et elidere; et alias in præmissis salubriter providere, cum in iis agatur causa Dei, adversus eosdem hostes in virtute Altissimi insurgere, et ad ipsam prosecutionem Christi fideles, principes videlicet, proceres, magnates et inferiores personas decrevimus excitare ». Pluribus interjectis, quibus piis sacram in Turcas militiam professuris, subsidiariumve aurum in militum stipendia collaturis, sacra indulgentiarum præmia elargitus est, addidit :

« Cum autem te, qui Ordinis etiam fratrum Prædicatorum professor existis, pro quibusdam arduis negotiis ad Dalmatiæ, Croatiæ, Bosnæ et Sclavoniæ regna præsentialiter destinemus, fraternitatem tam attente requirimus et monemus, tibi nihilominus districte præcipiendo mandantes, quatenus per te vel alios ad hoc idoneos in Ecclesiis et locis in eisdem Dalmatiæ, Croatiæ, Bosnæ et Sclavoniæ regnis consistentibus, de quibus, si et prout tibi videbitur, diebus dominicis et festivis præmissa solemniter publicando et exponendo, ac per alios quos ad hoc deputaveris publicari et exponi faciendo, ut melius et clarius intelligatur, ab omnibus etiam in vulgari, principes proceres, magnates et personas supradictas, ac alios Christifideles instantius et efficacius per verbum prædicationis et alias, prout expediens fuerit, inducere studeas, ut suscipientes cum reverentia per manus tuas vel aliorum per te ad hoc deputatorum venerabile signum crucis, illudque suis humeris et cordibus affigentes, ad persequendam hujusmodi causam Dei ac fidei et Romanæ Ecclesiæ matris eorum, viriliter se accingant, etc. Datum Romæ apud S. Petrum tertio non. Junii, Pontificatus nostri anno V ».

24. Ingravescebat in dies Turcica tyrannis; nam anno superiori Bajazetes[1] imperatorem Constantinopolitanum ad annuum decem millium aureorum pendendum vectigal, et ad dandum templum Mahometano ritu profanandum adegerat; hoc vero

[1] Walsing. ubi sup. — [2] Lib. Ep. cur. 261.

[1] Hist. Musulman l. V.

anno in Græcia Silistriam[1] et Empolim sibi subjecit, Valachiæ despotam ad filiam ipsi prostituendam, ut concubinarum numerum augeret, pluribusque in finitima Christianorum regna f ctis excursionibus flammas latissime circumtulit, uti scurra Æthiops Bajazetis matri exprobrarit, ipsam genuisse filium titioni similem, qui orbem incendiis vastaret. Cujus grassationibus auditis, Bonifacius majores in Turcas contrahendas vires censuit, deditque provinciam [2] Joanni Dominico religioso viro, ut in Alberti Austriæ ducis ditione, Tarvisinaque provincia Christifideles in Turcas commoveret, ad quos pio studio accendendos ita exclamavit [3] :

« Dilecto filio Joanni Dominico de Eugubio Ordinis Prædicatorum professori, et in sacra theologia magistro.

« Ad Apostolatus nostri aures nonnullorum fidelium populorum vehemens et amara valde querela pervenit, quod nonnullas Christianitatis partes invasit nefanda hac horrenda infidelium Turcorum videlicet multitudo, qui Deo mortui mundo vivunt, et in quibus tepescentibus membris sola incalescit scelerum flamma, et sola incentiva bulliunt vitiorum, ut vineam Domini Sabaoth valeant demoliri ac aliis locare agricolis, et inficere greges ejus, et [quod gravius est] dicunt adversus fideles ipsos, quod scribitur : Vadamus et disperdamus eos de gente, et non memorabitur nomen Israel amplius : et possideamus nobis sanctuarium Dei ipsorum. O damnationis et iræ filii! O perditionis et calamitatis alumni ! O semen Chanaam, semen nequam ! Exurgat Deus et suos dissipet inimicos ; exsurgat et veniat ut populum suum suscitet in confusione prædictorum inveteratorum dierum malorum et angelum suum, qui eos scindat, secetque per medium de alto solio suo mittat. Veniat populus Israel, et David rursus leonem et ursum de grege Domini arieles tollentes occidat, et spurios ipsos in fontibus impudicitiæ ipsorum percutiat, ita quod in facies suas cadant. Exurgant insuper Christi milites, Ecclesiæ filii, athletæ Catholicæ fidei, peregrinas lustrantes provincias, maria transeuntes et regiones extraneas peragrantes, pro fidei dilatatione et defensione præfatæ. Vociferat insuper Ecclesia ululando anxia querela præfata patrocinia summi patris, et dicit : *Domine, salva nos, perimus ;* parique voce : succurre, princeps, fidelibus et provide filiis, pie Pater : sparge rorem tuæ gratiæ supplicanti, quoniam tenebræ cooperuerunt terram, et caligo invasit populos antedictos, et velut errantes oves pastoris destitutæ custodia luporum crudelium timent insidias, et a rugientium leonum faucibus absorberi pavescunt. Decet ergo nimirum quod populus, qui ambulat in tenebris et habitat in regione umbræ mortis, videat mundi luminaria. Excita potentiam altissimi tui throni, et effunde super infideles ipsos iram tuam et indignatio iræ tuæ apprehendat eos, ut fiat habitatio eorum deserta, et in tabernaculis ipsorum non sit qui inhabitet. Datum Romæ apud S. Petrum id. Octobris, Pontificatus nostri anno v.

25. Non Græciam modo, verum etiam alia regna crebris populationibus devastari a Turcis Bonifacio relatum est; qui allicere quoque ad sacram hujus belli societatem Venetos studuit[1], ac Joannem Dominicum, de quo paulo ante memoravi, instruxit[2] auctoritate, ut non solum in Austria Tarvisinaque provincia, verum in ditione quoque Veneta, Gradensi patriarchatu et archiepiscopatu Salisburgensi crucesignatam expeditionem contra Barbaros, ad suos plendori asserendam religionem, promulgandam curaret. Quam vero infelix esset Orientis et Hungariæ status, invalescente ob schisma infidelium ferocia, ex Pontificis flebilibus litteris [3] ad eumdem Joannem Dominicum datis, quarum partem subjicio, colligitur.

« Bonifacius, etc. Nuper ad Apostolatus nostri aures nonnullarum fidelium populorum vehementi et amara valde querela pervenit, quod infanda infidelium paganorum et horrenda Turcorum gens nonnullas partes Christianitatis, et maxime regni Hungariæ occupaverunt; et quod fideles et devoti partium prædictarum tot angariabantur pressuris assidue, tot quotidie fatigabantur angustiis, et tot indesinenter miseriis affligebantur, quod deterior fidelium ac devotorum ipsorum conditio existebat, quam esset olim populi Dei sub jugo Pharaonicæ servitutis; de quibus lamentabatur regio illa tristis de intolerabili persecutione quam patiebantur, et lamenta multiplicans clamabat ad Christi vicarium, Christianos principes, duces, comites et barones et universam plebem Catholicam interpellabat, eis quoque sua vulnera detegendo, a quibus salutaria suffragia postulabat et exspectabat. Datum Romæ apud S. Petrum tertio kal. Novembris, Pontificatus nostri anno v.

26. *Clades a Mauris illata in Hispania.* — Hoc anno, ut tradit Joannes Mariana [4] in Castella Martinus Baruda Alcantaræ magister una cum suis miserrimam cladem a Mauris accepit, cum se ab eremita Joanne Sago, qui vitam in montibus a reliquo hominum commercio segregatam duxerat, magnamque apud vulgus sanctitatis famam collegerat, illudi passus esset : is enim quasi divino instinctu afflatus, florentissimas victorias de Mauris amplissimumque imperium pollicitus est, cujus verbi subornati, viri simplices religionis propagandæ studio incensi ad quinque millia peditum et equites trecentos in Maurorum terras incurrere ; in quos Granatensis rex centum viginti millia peditum, equitum quinque millia eduxit,

[1] Hieronym. Beck. in Annal. Turc. — [2] Ib. Ep. 360 et 301. — [3] Super. p. 300.

[1] Super. p. 311. — [2] Ibid. — [3] Ibid. Ep. cur. p. 311. — [4] Marian. l. XIX. c. 3.

atque multitudine oppressos pecudum instar mactavit. Cæsus inter eos est Alcantaræ magister, qui etiam Granatæ regem antea provocarat ad monomachiam, vel ad viginti, aut triginta, aut centum equitum dimicationem, proposita hac lege, ut ea vera religio censeretur, quam profiterentur victores : quæ veluti temeraria a barbaro jure repudiata est ; idem inani gloriola abreptus inscribi sepulchro jusserat in omni periculo se timoris expertem fuisse : quam inscriptionem cum legisset postea Carolus V risit amentiam hominis, additque arbitrari se illum nunquam ardentem candelæ favillam digitis restrinxisse. Post hanc cladem imminebat grave periculum, ne victoria elati Mauri in Castellam excurrerent : sed placati a Castellæ regis oratoribus, quod vir fœdifragus violati fœderis pœnas dedisset cum suis, bello abstinuere.

BONIFACII IX ANNUS 6. — CHRISTI 1395.

1. *Oratores principes a Galliæ rege ad antipapam missi et ejus responsa.* — Anno salutis humanæ millesimo trecentesimo nonagesimo quinto, Indictione tertia, decrevit Carolus Francorum rex [1] amplissimos oratores Biturigum et Burgundiæ duces patruos suos, ac fratrem Aureliæ ducem ad Petrum e Luna antipapam, ut sua illum auctoritate ad ponenda Pontificii honoris insignia, reponendamque Ecclesiæ funesto schismate laboranti concordiam flecterent ; nam Petrus , ut vidimus , in conclavi sacramento spoponderat conjunctionem Ecclesiarum se prosecuturum, abdicatis etiam pro ea conglutinanda Pontificiis apicibus, quod pariter narrat Juvenalis Ursinus[2]: sed dolo Avenionenses cardinales adigerat, ut rem arcanam tenerent, ne Bonifacium Pontificem in retinenda dignitate confirmarent. Cæterum principes, de quibus paulo ante memoravi, inania tantum a perfido homine, difficilis cujusdam compromissi ambages obtrudente, verba retulerunt, ut subjecta ipsius Monumenta[3] demonstrant.

2. « Prima responsio facta dominis ducibus.

« Ducibus duximus offerendum sub hac forma, videlicet quod nos cum fratribus nostris ex parte una, et adversarius Ecclesiæ Dei cum anticardinalibus suis ex altera, in loco idoneo ad hoc eligendo, sub fida et secura protectione dicti regis, cui ad hoc opportunitas plus se offert, conveniremus personaliter pro tractanda et, Christo duce, consequenda Ecclesiæ unitate, et tunc nos viam seu vias convenientes panderemus, quibus optata unio in Dei Ecclesia celerius sequi posset, quas aperire usque ad mutuam conventionem hujusmodi extimamus et credimus nullatenus expedire, imo illas publicare esset bono unionis perniciosum impedimentum afferre, propter multa quæ contra vias expressas machinari possent, illorum pestilens et omnino præcavenda versutia, qui zizaniam et scandalum potius quam unitatem in Dei Ecclesia serere motiuntur, præsertim cum de intentione adversarii, et sibi adhærentium certitudo nulla penitus habeatur. Verum duces præfati præmissum modum seu viam non acceptantes postea viam cessionis per nos et adversarium prædictum faciendæ, pro parte dicti regis suique consilii aperuerunt, nos requirentes quod prætermissis omnibus viis alias tactis et motis, hanc tantummodo acceptare vellemus. At nos attendentes quod dicta via cessionis pro sedandis schismatibus, nec a jure statuta, nec a sanctis patribus hactenus fuerat in Dei Ecclesia casu simili practicata; quinimo, ut in Gestis Romanorum Pontificum et alibi legitur, ut non conveniens aliquo modo repulsa, ne in acceptatione viæ hujusmodi in tanto Dei et Romanæ Ecclesiæ, ac omnium fidelium negotio quicquam indigeste et improvide de novo forsan attentaretur, quod possent non solum in Dei offensam, damnum Ecclesiæ, exempli perniciem, contemptum clavium et censuræ ac libertatis Ecclesiæ læsionem; sed etiam in scandalum prælatorum et aliorum Catholicorum principum, Christique fidelium omnium qui veritati et justitiæ partis nostræ adhæserunt hactenus et adhærerent, ignominiam redundare;

[1] Teod. e Niem l. II. c. 33. S. Anton. tit. XXII. c. 3. § 2. Paul. Emil. l. X. et alii. — [2] Juveral. Ursin. in Carol. VI. — [3] Ext. tom. Y. de schism. p. 90.

ac ne ex hoc, quadam vulgari opinione, pertinax obstinatio adversarii prædicti, suorumque sequentium in majoris obdurationis accenderetur perniciem et augmentum; et ne, quod absit, parti justitiæ nostræ adscribi contingeret, quod propter diffidentiam juris nostri hæc via cessionis, aliis viis prætermissis, a nostræ obedientiæ filiis nobis oblata, et per nos inconsulte acceptata fuisset, cum suspecta sint abjicienda remedia, quæ cæteris sunt periculis graviora, præsertim quia ex requisitione resignationis viæ per memoratos duces, ut fertur, generaliter facta de modo cessionis hujusmodi et electione futuri Romani Pontificis, ac aliis plurimis præcedentibus et consecutivis unionem ipsam, et ad eam necessariis inquirere apparebat; idcirco audita aperitione dictæ viæ cessionis petivimus modum procedendi et practicandi eamdem viam per duces prædictos nobis explicari, ut apparere posset qualiter ex ipsis oblata Ecclesiæ unio sequeretur, offerentes nos super hoc deliberatione præhabita, sine longa dilatione, vel quocumque temporis subterfugio totaliter respondere, quod rex et duces præfati ac alii quicumque Catholici deberent merito contentari; cum in hoc nostra totalis versetur intentio, ut per viam seu vias rationabiles, juridicas et salubres, animabus finis dicto schismati imponatur. Quæ quidem responsio et petitio nostra, non fuerunt a dictis ducibus acceptatæ, nec practica dictæ viæ cessionis nobis per ipsos extitit declarata.

3. « Verum, licet nos in conscientia et quoad Deum certi simus de jure nostro et veram notitiam habeamus, quia cum aliis cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, interfuimus personaliter in conclavi Romæ et extra in aliis hujusmodi factis, dum agebatur, in quibus stat veritas facti, et ex quibus jus oritur; nihilominus ut de nobis ipsis, et tactis ac expressis per nos rationibus supradictis justificatio et satisfactio patefiant non solum præfato regi et ducibus, quos tam ipsorum, quam progenitorum suorum exigentibus præclaris meritis in visceribus gerimus charitatis, prout nos et Romanam Ecclesiam ad id teneri fatemur, sed etiam cunctis aliis mundi principibus, ac omnibus Christianæ professionis fidelibus: et ne quisquam nobis impingere valeat per eminentiam hujus status, quem (teste Deo) non appetivimus, per alicujus nefandæ ambitionis vitium contendamus pertinaciter retinere, appareat pura et cordialis affectio quam ad unionem hujusmodi habuimus et habemus continue, ac (disponente Domino) habere intendimus incessanter; offerimus dictis regi et ducibus aliisque principibus, et toti populo Christiano, nostramque intentionem in hac parte declaramus, quod si per supradicta, per nos jam tacta et oblata, unitas Ecclesiæ haberi non possit, postquam, ut præfertur, convenerimus cum dicto adversario et sequacibus suis loco prælibato, et cum consilio fratrum nostrorum, certas personas Deum timentes, et zelum ad unitatem Ecclesiæ habentes in certo numero eligemus, ut etiam adversarius prædictus totidem personas pro parte sua eligat, quæ simul convenientes cum electis a nobis, juramento primo præstito per eosdem de bene, diligenter et fideliter procedendo in negotio hujusmodi, ad solum Deum et Ecclesiam habentes respectum, amore, odio et timore cessantibus quibuscumque, infra certum terminum præfigendum auditis et examinatis facti et juris utriusque partis rationibus, eisque recta intentione discussis, prout qualitas negotii patitur et requirit, declarent quis nostrum habeat in papatu, cum certa et sufficienti submissione, de tenendo et observando quidquid per dictas personas, ut præfertur, electas vel earum duas partes declaratum fuerit, seu etiam definitum, adhibitis hinc inde provisionibus in præmissis necessariis et utilibus, seu etiam opportunis, ad accelerationem et firmitatem negotii ad tollendum dubia et submovendum impedimenta et scandala, quæ ex gestis præterito tempore, per utramque partium, vel ex declaratione ipsa, etiam circa futura, verisimiliter sequi possent. Et si per præmissa vel eorum aliqua finis hujusmodi schismati (quod absit) non valeret imponi, antequam partes sine fructu optatæ unionis haberent se a conventione in loco prædicto facienda invicem separare, offerimus nos eo casu aperire, seu aperiendas recipere et prosequi cum effectu viam seu vias rationabiles, honestas et juridicas, per quam seu quas, sine Dei offensa, exempli pernicie, et Ecclesiæ Romanæ ac fidelium scandalo, finis conveniens imponatur schismati, et vera unio ac sincera tranquillitas in Dei Ecclesia possit haberi; et in præmissis omnibus sic dare operam efficacem, quod ipsis regi, ducibus ac cunctis Christifidelibus apparebit, quod per nos non remaneat, nec etiam remanebit, quominus Ecclesia Dei optatam consequi valeat unitatem ».

4. *In cœtu Parisiensi agitata consilia ad tollendum schisma.* — Patefecit has antipapæ fraudes et diffugia Castellæ rex in litteris[1] ad Martinum regem Aragonum suo loco afferendis. Coactos vero solemnes cœtus Parisiis hoc anno pro conquirendis dissolvendi schismatis rationibus, memorat Henricus Knygtonius[2]. Addit Juvenalis Ursinus[3] ab Ægidio e Campis theologo propositas tres vias, nempe Concilii Œcumenici, compromissi et cessionis. Repudiata autem est via Concilii cum metuerent, ne conflati temerario scelere schismatis fœditas omnibus gentibus pateret, si controversia judicio synodali, ut par erat, committeretur, via compromissi ab impostore Petro obtrusa, ut fallax rejecta: via demum cessionis commendata cum ita Galli essent honeste redituri ad Ecclesiæ sinum; sed fefellit eos sua exspectatio,

[1] Ext. tom. XV. de schism. p. 26. — [2] Knygton. de event. Aug. — [3] Juvenal. Ursin. in Carol. V.

cum nec Catholici Pontificem ad abdicationem cogendum censerent, nec tamen si cessurus foret, antipapa falsos honores unquam esset positurus. Delusi itaque concepta spe, Galliæ rex et sanctioris consilii senatores ad Germanos, ad Italos, ad Anglos ea de causa varias legationes misere. Quod vero ab Anglis fidei in Sedem Apostolicam gloria et constantia spectatissimis responsum sit, tradit hisce verbis prædictus Knygtonius : « Clerus[1] (Galliæ scilicet), scripsit pro Clemente papa suo Avenione, et scriptum munierunt sigillo Parisiensis Universitatis : quod quidem scriptum rex Franciæ Carolus transmisit Richardo regi Angliæ, ut in iis dubiis deliberaret cum consilio cleri sui. Igitur rex Richardus fecit convocationem Oxoniæ de peritioribus theologis tam regentibus, quam non regentibus totius regni, qui scripserunt pro Urbano papa suo Romano, et scriptum signaculo Universitatis Oxoniensis fortificaverunt regisque Richardi, et transmiserunt Parisiis regi Franciæ : sed nihil ultra actum est de præmissis, utroque papæ sub umbraculo schismatis prævalentis se justificante » ; quibus verbis auctor historiæ suæ finem imponit.

5. *Scriptus Commentarius suadente antipapa, ad insinuandam compromissi viam.* — Cum itaque terrent acerbe Galli principes, obfirmato in pertinacia retinendi speciosi honoris Petro e Luna schisma convalescere, quod facile tolli potuisset, si universæ Ecclesiæ pacem umbratili dignitati prætulisset : qui mox Petrum Blavii assentatorem suum, S. Angeli anticardinalem renuntiatum, ut ejus eloquentia ad tegendam perjurii infamiam abuteretur, adhibuit ad scribendum Commentarium[2], quo ille Biturigum, Burgundiæ et Aureliani ducibus persuadere nisus est, propositam a Petro e Luna compromissi rationem aptiorem ad redintegrandam Ecclesiarum conjunctionem Pontificii fastigii abdicatione, quæ tum ab antipapa, tum a vero Pontifice suscipienda esset, ex quo nonnulla decerpenda visa sunt, ut Petri e Luna ambitio doliique magis pateant. In primis enim cum is in Generali Concilio succubiturum se pertimesceret, quod non modo maxima imperii Christiani pars Urbano et Bonifacio adhæsisset atque adhæreret, verum etiam ipsi Galli et Hispani præsules et doctores magna ex parte Avenionensium schisma execrarentur, OEcumenicum Concilium, quod a Spiritu sancto regendum foret, impie uti suspectum defugit, atque causam in conventiculo paucorum ex utraque parte pari numero congregando dirimi voluit, in quo vel partem alteram posset corrumpere, vel damnatus arbitrorum sententiam proterere : qui enim Concilium Constantiense sprevit, cœtui ipsi adversanti nunquam pariturus fuisset ; conceptum vero est his verbis ejus[3] responsum :

« Licet, inquit, dominus noster hoc solum, quod dictum est de mutua partium conventione in certo loco fienda, ut præmittitur, decrevisset pro nunc aperiendum fore et publicandum ad hoc, ut facilius fieri possit partium conventio, cum oblatum in specie ab una parte, altera, ut docet omnino experientia, suspectum reputet, impugnet et subire communi cursu recuset, ob quæ rerum effectus solent impediri frequenter, ob etiam inimicitias, machinationes et fraudes, quas effrænata quorumdam malitia et cupiditas impleta adversus vias in specie publicatas adinvenire possent, attamen ne domino nostro impingi posset, quod per generalia, quæ interdum suspecta habentur, (juxta ea, quæ le. et no. de do. et conju. c. cum dilecti et de causa, c. veniens dirigere gressus suos secundo loco,) ubi per antedicta pacis unio haberi non possit ; obtulit viam declarationis justitiæ fiendæ per personas in numero pari ab utraque parte eligendas, seu illarum partes duas rationibus tam facti quam juris partis utriusque infra certum terminum, prout patitur negotii qualitas, auditis et æqua lance discussis, cum debitis et necessariis submissionibus de tenendo et observando quidquid foret in præmissis declaratum pro una parte vel alia, ad sinceram et Deo placentem accelerandam unionem et stabiliendam in Ecclesia sancta Dei, prout hoc latius in cedula super iis tradita continetur : talis enim submissio per Pontificem Romanum fieri potest, licet ad illam cogi non valeat (v. q. 5. mandastis, et c. auditum et 2. q. 7. nos si incompetenter). Hæc autem via, sic ut præmittitur, limitata et de consensu partis utriusque recepta vim et vicem obtinet generalis Concilii (jux. not. de elect. c. licet vitandæ) quod Concilium generale hic procurandum non est, tum quia verus papa illi non subjicitur (de elect. c. significasti et 21. d. c. nunc autem) ; tum etiam propter ipsius perplexitatem, difficultatem et varias affectiones, quæ in illo intervenire possent ».

6. Adjungit schismaticus cardinalis futiles argutias, ob quas via abdicationis repudianda sit, et incipiendo a schismate, quod in veteri Testamento contra Moysen et Aaron conflatum est, in vanas subinde exclamationes prorupit, contendens via justitiæ schisma sedandum esse ; cum tamen aspernaretur judicium OEcumenicæ Synodi, in qua justa erat ferenda sententia, tum plura subjecit vota, ut Francorum rex reges alios ad colendum idolum armis cogeret, tum falsam hanc conclusionem attulit : « Quandiu alia sunt remedia pro schismatis scandalo tollendo in rebus Ecclesiasticis, quæ sunt ex necessitate conservanda, et in quibus ex voto et spirituali vinculo gerere curam gregis Dominici quis stringitur, cessio locum non habet ». Interjectis nonnullis, quibus in Romanos Pontifices sedentes Romæ ut vi intrusos deblaterat, addit, quamvis alii præsules ob plebis improbitatem debeant de statu dignitatis rece-

[1] Knyglon. in Chron. — [2] Ext. tom. VII. de schism. p. 171. — [3] Tom. VII. de schism. p. 171.

dere, id tamen non cadere in Romanum Pontificem, cum ea plebis nequitia impugnari fidem contendat, nec sanctissimos antistites, ut B. Thomam Cantuariensem se abdicasse : « In casu, inquit, nostro schismatici ex sua malitia et fidem impugnant, cum schisma contra Romanam Ecclesiam includat hæresim, (ut 23 quæst. I. cap. inter.) Impugnat etiam justitiam et libertatem Ecclesiæ (de qua habetur 23. dist. c. in nomine Domini,) et ideo cessio aliis viis indiscussis hic locum non habet : sed potius papa pro justitia Ecclesiæ instare debet, et pro illa, stante malitia adversariorum, martyrium subire, quam fugere vel renuntiare, ut probatur et sanctorum dicta superius allata, et pro iis omnibus facit divina auctoritas, qua cavetur scandalum Pharisæorum non esse considerandum, id est, illorum, qui ex malitia scandalizantur : et propter tale scandalum prælatus non debet cedere, (ut dicit textus ad litteram de renun. nec cum § pro gravi scandalo in fi. etiamsi multitudo sit in causa, ut not. glos. in eod. cap., § propter malitiam, et probatur de pe. di. 6. c. 1. ad fin. 82. di. c. presbyteros :) sic distinguens in materia scandali, ut si oriatur ex malitia, et tunc veritas justitiæ non disciplinæ attendenda est, et sic nec cessio facienda. Si autem oriatur ex ignorantia, tunc tales sunt informandi de veritate, et si veritati applaudere nolunt, in eis notatur malitia, et tunc idem quod in primo casu : et hæc distinctio facit contra adversarios, qui in malitia permanent. Posito quod hic cessarent aliæ viæ, ad cessionem procedendum non est, manente parte adversa in malitia et obduratione, in qua manet, cum non appareat, quod etiam per cessionem utriusque velint Ecclesiæ unionem redire ; et hoc considerato, cur petitur, ut verus papa offerat aliis viis rejectis cessionem, cujus oblatio stantibus prædictis terminis indistincta esset impedimentum potius unitati, quam accelerationem afferens ». Et infra :

7. « Super his autem pie et diligenter advertens considerare potest in quantum dominus noster, qui nullis in hac materia de necessitate submittitur consiliis, nulliusque judicio, omnes ipse judicans a nemine judicandus, (de elect. c. licet in fi. et c. significasti 21. di. nunc autem. 9. q. 3. c. nono et 14. di. c. si papa,) cum si pro bono unionis procurandæ se submittat, humiliat et quodammodo eminentiæ suæ dignitati detrahit, dum aliorum cognitioni ultroneæ se submittit, quod nullus suorum prædecessorum in simili casu fecisse legitur, hæc etiam submissio ab Alexandro III cujus tempore schisma duravit per XVII annos, et a cardinalibus et Catholica Ecclesia reprobata fuit, et multo plus repulsa cessionis via, ad quam tendebat imperator Fredericus primus intruso favens, et cum illo clerus et populus de quinque regnis, ut in ejus gestis legitur. Marcellinus etiam papa metu Diocletiani idololatra factus se submittens Concilio, propter hoc congregato, ab ipso Concilio repulsam patitur, asserente Romanum Pontificem a nullo posse judicari (21. di. § nunc autem :) quamvis enim legatur schisma, quod fuit tempore Damasi papæ a Concilio sacerdotum sedatum fuisse, non tamen legitur, quod talis et tanta fuerit facta submissio, quanta et qualis per dominum nostrum offertur. Hanc igitur viam per quam dominus noster se humiliat tantum et quodammodo dejicit, prosequi debent principes, prælati, clerus et populus ». Interjectis nonnullis affert argumenta Gallorum abdicationem suadentium, quæ refellere nititur, et sunt hæc :

8. « Primo quod casus istius schismatis dubius est et inveteratus, et sic non videtur alia via melior, quam cessio, quia pars adversa contrarium ponit in facto ejus quod nos ponimus, et sic dicunt, quod per viam declarationis justitiæ nunquam finis imponeretur ». Eludit hoc argumentum, supponendo conspicuam fuisse Urbani impressionem. « Secundo hæc falso cessionis via brevior est, et ideo in tanto animarum periculo est, aliis rejectis, prosequenda ». Negat insulse esse breviorem, et fucos affert. « Ac existente in statu præsente ex hoc oriretur contra ipsum et sibi adhærentes mala præsumptio de justitia et conscientia læsa, videlicet quod hoc faceret tanquam sibi male conscius (de simo. c. licet, et c. per tuas præsertim), quia non fuit alias oblata ab intrusa vel eis adærentibus, ut supra est dictum, et quia ad hoc urgetur a suis et non ab adversariis, eadem est contra illos præsumptio et fortior contra papam si illam offerret ». Addit dubitatum etiam iri, an perpensa re et circumstantiis foret libera, ut dubitatum fuit de abdicatione Cælestini, qui ob id retentus in carcere, tum alia fingit incommoda.

9. *Quæstiones in Academia Parisiensi agitatæ ad removendum antipapam et appellatio interposita.* — Abhorrebant itaque ab hujus pseudocardinalis sententia cæteri schismatici cardinales ; a quibus etiam Gallos principes precibus contendisse, ut significarent quæ ad sedandum schisma optima ac præstantissima an compromissi, an abdicationis ratio videretur Castellæ rex Aragonum regi exposuit [1] : cumque illi scripto libello abdicationem compromisso fraudibus obnoxio prætulissent, ut inferius [2] visuri sumus, excanduit ira Petrus e Luna in pseudocardinales suos, qui restituta Ecclesiæ pace veros honores adipisci optassent, atque intentato anathemate, scriptum ad principes libellum ipsorum sigillis confirmari vetuit [3], ut paulo inferius in Academiæ Parisiensis actis videbitur. Delusi vero sua exspectatione Gallicæ regiæ principes, atque antipapæ infensi, Lutetiam Parisiorum rediere, ac tum a Sorbonicis doctoribus excuti modi cœpere, quibus antipapæ

[1] Ext. ejus lit. tom. XV. de schism. p. 26.— [2] Hæc. ann. num. 12.
[3] Tom. IX. de schism. p. 22.

pertinacia comprimeretur, hæcque problemata [1] ad concertandum proposita fuere.

« Quæstiones Parisiensium sunt istæ.

« I quæstio : utrum papa teneatur acceptare viam cessionis modo sibi proposito pro sedatione præsentis schismatis, sub pœna peccati mortalis, fautoriæ schismatis vel hæresis, vel generaliter sub qua pœna. II quæstio : utrum attento spatio temporis et requesta sibi facta et plene deliberata per sacrum collegium cardinalium, reges et principes Franciæ, et prælatos et Universitatem Parisiensem et deliberatione super iis per eum habita, papa possit excusari per ignorantiam. III quæstio : utrum attento juramento præstito in conclavi ac requesta collegii cardinalium sibi facta super viam cessionis, dictam viam sub pœna perjurii recipere teneatur. IV quæstio : utrum attento prædicto juramento præcepto per eum facto cardinalibus de sibi adhærendo, etc. et protestatione ipsius quod non intenderet a viis suis recedere consideratione cardinalium, quam in eum eligendo habuerunt approbatione veræ cessionis ante et post papatum, ac aliis ante et post ejus assumptionem per eum gestis sic suspectus de schismate, vel censendus schismaticus. V quæstio : utrum papæ præcipienti cardinalibus, quod sibi adhærent in prosecutione viarum suarum sit obediendum. VI quæstio : utrum papa viam cessionis recusans ad eam possit compelli, si sic : per quem, vel quomodo. VII quæstio : utrum quilibet Catholicus pro modulo suæ sollicitudinis debeat laborare ad compellendum papam in casu prædicto, et an principes ad id specialiter obligentur. VIII quæstio : utrum papa subjiciatur Concilio Generali suæ obedientiæ in casu recusationis prædictæ cum sequela usque ad depositionem inclusive in casu pertinaciæ. IX quæstio : utrum sententiæ latæ vel fiendæ per papam contra quoscumque prosequentes hanc materiam contra eum in casibus prædictis ligent et sint timendæ, et an competat aliquod remedium appellationis ad Concilium Generale, vel alias a gravamine illato vel inferendo per papam in hac materia (1) ».

10. His in disceptationem adductis censuerunt doctores Parisienses vibrandas in ea causa a Petro e Luna contra illos, qui dissolvendo schismati dabant operam, censuras non valituras, atque ab ejus tribunali ad Concilium Œcumenicum, quod ab Urbano oblatum contempserant, provocari posse : quo ita definito, provocationis formulam [2] composuere, ex qua hæc decerpsimus :

« Appellatio interposita ab Universitate Parisiensi a Benedicto XIII.

« Filia Ecclesiæ (nimirum Academia Parisiensis), nonnullis viis subtiliter perquisitis, et cum summa maturitate discussis, ad viam cessionis, tanquam meliorem, planiorem, veriorem, sanctiorem, honestiorem, leniorem et certiorem ad totale schisma de cordibus fidelium radicitus evellendum finaliter condescendit, multis siquidem mota rationibus, nedum persuasivis, sed omni fideli Christiano secundum materiæ substantiam conclusivis, quas longissimum foret hic enucleare, hanc viam benedictissimam inclytissimi unionis pugiles supradicti, vocatis Concilio et episcopis Franciæ, nonnullisque viris prudentibus et litteratis, approbaverunt et emologaverunt, et hanc tanquam expedientissimam secuti fuerunt et sequuntur ; non enim serenissimi principes a filia Ecclesiæ excitati ad congregandum præfatum Concilium, nec ipsa Universitas ad hujusmodi viæ cessionis electionem quasi cæteros principes Christianos in hoc Ecclesiæ negotio contemnendo, ac ut soli hujusmodi schisma vellent extirpare processerunt ; sed quia zelo fidei et Ecclesiæ tam enormiter desolatæ ferventer animati quod in se erat gesserunt et quod potuerunt fecerunt sui deliberatione consilii, cæteris fidei Catholicæ principibus viam rejectam insinuari decernentes, quatenus aut viam prætactam tum secundum suæ voluntatis arbitrium, tum secundum dictamen rationis aut deligerent, aut aliam tutiorem et competentiorem reperirent, ac eam Ecclesiæ notificarent Gallicanæ; nec etiam in præmissa electione viæ assenserunt, quasi summos Pontifices Gallicanos se perdidisse, et alterius nationis subrogatos extitisse dolerent : sed duntaxat ad ipsius schismatis totalem eversionem , nulla omnino considerata quarumcumque personarum acceptione. Novit ille, qui scrutator est cordium quod apud Ecclesiam Gallicanam non est Græci, nec Romani, nec Hispani, nec Alemanni, nec Gallici cura, dum tamen Ecclesia sancte regatur. Fuerunt equidem multi summi Pontifices qui de prædictis et aliis nationibus, etiam Asianis et Africanis, ac Europa ulteriori, qui sanctissime Ecclesiam Catholicam rexere, et sub quorum præsidentia et regimine, universalis Ecclesia fuit exaltata multifariam et affatim augmentata : tametsi etiam sanctissimus pater dominus Benedictus ante ipsius assumptionem palam et secrete Parisiis et alibi ad unionem Ecclesiæ laborantes laudibus extulerit copiosis ; ac ipsemet hanc cessionis viam non semel, sed pluries ad partem, et in pluribus locis

[1] Ext. tom. IX. de schism. p. 198. — [2] Ibid. p. 20.

(1) Hoc anno, die et mense nondum mihi compertis, Concilium seu Conventus Segobiæ celebratum est, ab « universis prælatis, magistris, doctoribus, religiosis, etc. » quos consulendos duxit Henricus Castellæ rex, ut in causa sopiendi schismatis sententias suas dicerent. Visum est Patribus suadendos cogendosque utrumque Pontificem, ut simul ad colloquium convenirent, certamque coeundi viam inirent. Nisi id perfecissent intra certum dierum spatium, utrumque pro exauctorato habendum. Rem hanc totam narrat Henricus rex in litteris de subtrahenda obedientia Benedicto, quarum partem tantummodo legas in Annalibus ad an. MCCCXCVIII, 23, integras vero e regio Codice dedit Martene Veter. Monum. tom. VII, col. 613. In iis vero Segobiense Concilium coactum dicitur post menses ab assumptione Benedict *fere novem*, adeoque Aprili, vel Maio mense anni hujus. MANSI.

coram notabilibus personis præ cæteris viris multifarie commendavit, asserens firmiter quod licet cæteræ viæ in schismatis primordio tentari debuissent, tamen moderno tempore considerato, hæc sola, non alia, simpliciter expediebat; sed ex assumptione dignitatis secuta fuit opinionis mutatio, quæ utinam fuisset mutatio dexteræ Excelsi. Ægre nempe credere potuit filia Ecclesiæ tantum virum, tam famatum, salva tamen in omnibus ipsius reverentia et sanctitate, a via per ipsum approbata, et longo emologata tempore, sic subito deviasse, forsan amicorum, notorum et consiliariorum quorumdam, quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi quærentium, fictis persuasionibus et falsis deliramentis, nedum inclinatum, sed potius (ut ita dicam) circumventum, qui ipsum errare fecerunt in invio et non in via; et agnitam viam veritatis deserere penitus, et omnino, quam ante assumptionem suam tactis sacrosanctis Evangeliis et super altare juravit acceptare, in casu quod assumeretur in papam, et a dominis cardinalibus hujusmodi via præ cæteris judicaretur amplectenda; quæ tamen per dictos dominos cardinales postea cum matura deliberatione fuit, uno solo excepto, unanimiter approbata. Item dicit et proponit idem procurator quod, cum ad instantiam domini Benedicti serenissimus princeps rex Francorum nuntios quam potuerit digniores, ac etiam Universitas suos solemnes destinaverint eidem, qui ipsum pluries etiam flexis genibus requisierint, quatenus dictam viam vellet acceptare in casu duntaxat, quo adversarius suus ad hoc condescenderet, prædictum juramentum ad memoriam reducendo, nihilominus tamen, aut sui immemor juramenti, aut memor sed non curans, ad dictam viam condescendere denegavit, asserens ipsam viam non esse juridicam, et in simili casu refutatam tanquam scandalosam, et in Dei offensam vergentem : quæ tamen responsio visa fuit ad schismatis tendere durationem.

11. « Rursus cum ad instantem petitionem dictorum ambaxiatorum omnes cardinales, uno dempto (nimirum Petro Blavii, de quo supra memoravi), collegialiter aggregari viam cessionis unanimiter elegissent et approbassent, ut præfertur, ac eamdem inter se promisissent totis suis viribus procurare; ipsique ambaxiatores cum humilitate summa eumdem suppliciter exorarent quatenus ipsam acceptare dignaretur, allegando quod domini cardinales elegerunt eamdem, dictumque juramentum recitando, hoc omnino refutavit, coluitque dictum per nonnullos suorum, quod glossari debebat illud juramentum, quod primo perquiri debeant viæ utiles et accommodæ, et si non sufficiant, demum ad cessionem perveniendum, eo quod verbum usque ordinem significat agendorum.

« Quæ siquidem responsio, infallibiliter ad schismatis tendere videbatur perpetuitatem : nam illud verbum, *usque*, nihil facere videtur, cum ordinem necessitatis non inducat, sed duntaxat congruitatem, ut in similibus posset argumentari; non enim glossa ad aliud tendere videtur, nisi quod vix aut nunquam aliqua via accommoda poterit inveniri, quin illam aut repudiaret, aut glossaretur, sicut juramentum, aut via non juridica allegaretur, ut pro hoc convincatur ipsum sic semper velle in hujusmodi remanere dignitate. Profecto quamvis omnes cardinales, uno excepto, eidem intimassent quod viam elegerant supradictam, et eidem ut prius supplicassent, nedum hoc facere recusavit, sed etiam verba comminatoria inserendo cardinales requisivit, ut cum ipso starent, quo requisito ad totalem viæ cessionis abdicationem tendebat. Quam requisitionem sic factam dicti ambaxiatores audientes dictos cardinales iterato requisierunt, quatenus super deliberatione sua cedulam conficerent, aut suis munitam signis, aut propriis sigillis roboratam : quod obaudiens dominus noster, confestim dominis cardinalibus sub pœna excommunicationis, inobedientiæ et infidelitatis inhibuit ne hujusmodi cedulam conficerent, aut signarent confectam, vel etiam sigillarent : quæ inhibitio, apertissimam schismatis propagationem designat, ut in suis factis continuet adinventionibus nullo tempore prosequendis et in possessione dominationis suis temporibus perduret. Deinde præfati ambaxiatores dominum Benedictum requisierunt, ut ad ambaxiatam suam in consistorio publico explicandam, audientiam præberet, sed ipse secundum similitudinem aspidis surdæ obturantis aures suas, requisitionem noluit exaudire : ex quibus requisitionibus toties iteratis nonnisi schismatis fautoria videtur posse concludi.

« Postremo illustres principes, et nuntii sæpe dicti flexis poplitibus per viscera misericordiæ Dei nostri eidem supplicaverunt, quatenus Ecclesiæ sic divisæ compateretur, et obnixe rogaverunt eumdem, quatenus viam sæpe tactam dignaretur acceptare, et sic inauditi et repulsi instantiam redierunt. Hæc quaterna admonitio dictorum ambaxiatorum, et viæ cessionis refutatio, nedum fautoriam schismatis, sed etiam suspicionem, nedum suspicionem, sed pertinaciam, nedum pertinaciam, sed incorrigibilitatem in auribus quorumcumque fidelium censetur resonare. Ad hujusmodi etiam suspicionis et fautoriæ schismatis cumulationem adstipulatur illius Jacobitæ », et infra, « contra dictorum requisitionem nuntiorum receptio in familiarem, et ad majora promotio, qui filiam Ecclesiæ Universitatem, filiam sathanæ, matrem erroris, et matricem dissensionis ore polluto ausus est nominare. Ad quid tamen non correxit, sed recepit in familiarem, nisi in tantorum ambaxiatorum contemptum? Ad quid provexit eumdem ad majora, nisi ut canem impudentissimum habeat, qui non cesset ore nefando contra filiam Ecclesiæ, quæ veritatem et pacis

unitatem toto nisu prosequitur, et inaniter oblatrare? Hæc est vehementissima suspicio fautoriæ, hæc maxima schismatis adhæsio, adversarium veritatis contra viam veritatis et pacis, nedum sustinere, nedum fovere, sed etiam promovere, etc. »

12. *Scribit in Sorbonicos Joannes Azo.* — Quod ad Jacobitam, sive virum illum Ordinis Prædicatorum alumnum, qui Petri e Luna pertinaciam defendendam susceperat, et Parisienses Academicos ut perduelles adversus sacrosanctam potestatem in invidiam adduxerat; is erat Azo, qui plura ante scripsit, falsa tamen proposita hypothesi Petrum e Luna veras Christi vices gessisse, ex cujus Commentariis Ms. [1] hæc argumenta, quæ Sorbonicos doctores utpote statuentes falso Petrum e Luna esse verum Pontificem, urgebant:

» Conclusiones Joannis Azonis Ordinis Prædicatorum, theologiæ magistri et pœnitentiarii Benedicti.

« Christus ita vere dedit claves Ecclesiæ uni sicut unitati, et qui pertinaciter hujus oppositum asserit hæreticus est. II. Qui dicit et asserit quod quilibet impediens, vel differens unionem Ecclesiæ est ex hoc schismaticus et anathematizandus, nimis generaliter loquitur. III. Illa congregatio quæ in Epistola incipiente sic: Christianissimo ac religionis orthodoxæ, etc. missa illustrissimo principi regi Francorum asserit simoniacam hæresim in domo Ecclesiæ præsidere, ac illam ut sedulam dispensatricem circa pastorales curas invigilare cum aliis præcedentibus et subsequentibus in eadem, tanquam filia sathanæ, mater errorum, matrix seditionis, summi Pontificis diffamatrix et aliorum prælatorum, necnon tanquam Romanæ Ecclesiæ falsa et inimica locuta est, etc. IV. Non debet papa compelli per viam facti ad renuntiandum papatum, et recusans viam cessionis ex hoc schismati consentiens judicari. V. Illi qui dogmatizaverunt », et infra: « in casu, quo recusaret viam renuntiationis, ex hoc consentientem schismati judicari, et consequenter habere citari, dictam viam ad unitatem Ecclesiæ procurandam ineptam reddiderunt. VI. Qui sic dogmatizant, ut summum Pontificem asserere præsumant fore hæreticandum, et a principibus persequendum, assignantes pro causa non causam, debent auctoritate doctoratus privari ». Et infra: « VII. Quod papa, præter viam consuetam reuniendi Ecclesiam, teneatur acceptare illam viam vel aliam, ut puta, viam cessionis vel non: habet Deum, cujus est immediatus vicarius, et propriam conscientiam, ac confessorem suum in foro conscientiæ judices, et nullum super hoc alium habet mortalem judicem; qui vero hujus oppositum pertinaciter asserit, hæreticus vel temerarius est ». Interjectis Parisiensium quæstionibus alias opponit [2]:

13. « VIII. Etiam si ex evidentia patrati sceleris, vel ex publica confessione propria toti mundo constaret papam esse perjurum, nullatenus propter hoc esset schismaticus nec hæreticus, nec auctoritate papali privatus. IX. Quantumcumque alii prælati Ecclesiæ sive vere sive falso objecerint papæ perjurium, non propter hoc in aliquo minus debent et tenentur sibi subjici et obedientiam reddere consuetam. X. Quæ vel qualis via debeat observari pro unione Ecclesiæ procuranda, prælati majores et alii sunt consiliarii, sed sub Deo ejus immediatus vicarius solus judex: propter quod, ut recte judicet et sane procedat, non maledictiones aut diffamationes, sed sanctæ pro ipso orationes ad Deum sunt creberrime et instantissime faciendæ. XI. Papa non habet supra se judicem et non potest per non suum judicem compelli ad cessionem. XII. Sicut nulla creata persona, nec communitas totius Ecclesiæ militantis potest, nec unquam potuit, dare immediatum Christi vicariatum, ita nec aliqua talis persona vel communitas potest auferre sibi invito illam vicariatus auctoritatem, quæ eidem non ab hominibus, sed a solo Deo est immediate collata». Addit Azo hoc grave argumentum quod tamen pro pseudopontificibus vel ambiguis Pontificibus non valet, sed pro Pontifice, nec ambiguo fortissimum est: Omne [1] jus humanum vel est paris auctoritatis cum papa vel inferioris ipso. Sed par in parem nec habet imperium, nec a fortiori inferior in superiorem. Igitur nullum jus humanum necessitat papam ad renuntiandum ». Nonnullis interjectis auctor pro antipapæ pertinacia tuenda declamans, ita contra Parisienses invehitur: « Sunt conspiratores et proditores, quia notum est mundo quod congregarunt concilia et fecerunt colligationes et conjurationes ad dejiciendum dominum papam a statu papali, et hoc ignominiose per compulsionem et jurative per mortem sibi comminatam. Sunt igitur nedum interpretative sed formaliter et expresse proditores». Et infra: «In quantum potuerunt, incitaverunt regem Franciæ et regales contra papam et alios prælatos Ecclesiæ, prout patet manifeste per illam scandalosam et erroneam Epistolam, quam miserunt regi, quæ incipit: CHRISTIANISSIMO; et magis per illa perniciosa consilia; quæ dederunt prout cedula, quam tradidit vestra dominatio, continet, quod videlicet si papa non faceret id quod dicunt, prædicaretur ubique fidelibus contra ipsum tanquam schismaticum, et quod principes, prælati, et clerici præstent consilium, auxilium et favorem; quodque ultimo per congregationem generalem principum prælatorum et per deputatos Universitatum ad alia procederetur remedia opportuna, et pro nunc inquiunt silentio committenda ».

14. *Synodus Parisiis habita.* — Hæc inter Parisiis celeberrimi episcoporum Galliæ habiti sunt conventus [2] adversus Petrum e Luna, quibus

[1] Ext. tom. VII. de schism. p. 198. — [2] Ibid. p. 201.

[1] Ext. tom. VII. de schism. p. 203. — [2] Tom. VIII de schism. p. 185 Juvenal. Ursinus in Carol. VI.

rex Navarræ, ac patrui Gallorum regis et ejus frater, pluresque alii principes interfuere, de cogendo Petro e Luna ad insignia Pontificia ponenda. Præfuit hujusmodi Synodo Simon Cramaudus patriarcha Alexandrinus, qui de Petri e Luna perfidia graves querelas exposuit, regisque Francorum de redintegranda conjunctione Ecclesiarum consilium magnis laudibus extulit: tum addidit jure controverti, an Petro e Luna perjuro et Ecclesiæ eversori parendum foret: viam abdicationis ab Aragoniis, Navarræis et Castellanis commendatam; ad alios etiam reges plures ea de re legationes decretas. Tum ab eodem patriarcha Alexandrino rogatæ sunt episcoporum et doctorum sententiæ [1] de tollendo schismate, collectæque rationes, quibus pristina Ecclesiarum conjunctio sub uno capite instauranda foret, in hanc formam redactæ sunt: « Facit patriarcha protestationes suas, et dicit quod diligit honorem domini Benedicti, et gravisus fuit, dum fuit ad papatum assumptus, confidens quod per ipsum haberemus unionem in Ecclesia etiam pro cessione, prout alias proprio ore sibi dixit et mirabatur de domino Clemente, qui tantum viam renuntiationis abhorrebat, quia ipse, si fuisset papa et habuisset mille papatus, cederet libenter. Item respondet patriarcha conclusionibus positis per dominum S. Poncii, videlicet quod dominus noster papa negando viam cessionis, facit contra statum universalis Ecclesiæ, et per consequens non debet ei obediri: probat quod dicit Gregorius, quod ille est destructor qui facit rem scandali, et est magister erroris et non veritatis: papa est hujusmodi: (facit satis, II. q. VII. nos si incompetenter). Item dicit quod Petrus Bertrandi movet unam quæstionem, in qua quærit, si papa vellet alienare partem majorem patriarum (id est, ditionis) Ecclesiæ, an esset obediendum, et determinat quod non. (cap. non liceat 12. qu. 2. etc.) ». Et infra: « Item Innocen. et Ex. in c. Inquisitionis dicit dubium, an aliquis sit perjurus vel non, in dubio debet servari juramentum, sed licet sit dubium utrum papa debeat acceptare cessionem vigore cedulæ conclavis, nisi acceptet est perjurus; nec est responsum aliqualiter; quare concludit, quo via cessionis oblata est injusta, et per principes et per cardinales sequenda », pluribusque interjectis subjungit:

« Item quando dicitur quod istud factum non est notorium, et papa non est incorrigibilis, respondetur quod attento quod via data per papam est reprobata, non remanet in via justitiæ, quare, etc. Et quod juste fuerit reprobatum apparet, quia via compromissi est dubia, quod apparet, quia Joannes de Lignano et Baldus scripserunt pro intruso, et dicunt quod habet jus, et per hoc licet compromissarii pronuntiarent pro uno attamen adhuc timeretur cui de jure debetur, ne teneretur dictum ipsorum de facto. Item dicit quod in casu præsenti non quæritur de condemnando papam, sed duntaxat an debemus ei obedire, etc. ».

15. Ubi superiora in deliberationem adducta fuere, de subducendis Petro e Luna Pontificiis vectigalibus agitatum est: indignabantur enim Petri e Luna sectatores Catholicum orbem ad illum colendum inducere non potuisse, jamque frustra conatus suos, ut Petrum ipsum ad abeundum pseudopontificatu flecterent, consumere; quocirca hæc [1] decrevere:

« Prima conclusio, licitum est, attento schismate præsenti, subtrahere collationem beneficiorum a summo Pontifice, fundando eam debere fieri, attenta duratione schismatis periculo animarum maxime imminente, attento juramento conclavis, attenta insinuatione solemni per dominos cardinales juxta formam juramenti præstiti per eum de recipienda via cessionis sibi facta per regem et Universitatem, etiam attento insuper quod ratione hujusmodi collationis plures sibi adhærent in via sua et modo, vel saltem non audent vera loqui in materia, et efficiuntur tepidi, ex quibus potest schisma perpetuari, et poterit via cessionis suo frustrari effectu, approbata tamen per regem, cardinales, concilium prælatorum et Universitatem. Secunda, licitum [attento casu præsenti] subtrahere perceptionem pecuniarum, videlicet annatarum vacantium, procurationum et aliarum obventionum quas recipit dominus Benedictus; quarum perceptione potest facere multas legationes ad diversa loca in contrarium viæ sanctæ, scilicet cessionis, suam viam colorando, dominos diversorum statuum ad suam viam trahendo, et forsan corrumpendo, sicut fertur de episcopo Vasatensi legato, et etiam ipsis mediantibus, papa habet pensionarios in curiis diversorum dominorum, etc. ». (1) Hæc statuebant Galli adversus pseudopontificem ipsis resistentem, qui hoc exemplo tanquam lege usi etiam vero Pontifici postea collationes sacerdotiorum, et annatas, ut vocant, edita pragmatica sanctione eripuerunt, eademque in conciliabulo Basiliensi adversus Eugenium IV constituta.

[1] Ext. tom. VIII. de schism. p. 187.

[1] Ext. tom. IX. de schism. p, 17.

(1) Acta omnia in causa schismatis, quæ latius hic ab annalista deducuntur, veritati per omnia constare fateor; sed meliorem ordinem desiderant. Nam Concilium ab episcopis Galliæ Parisiis habitum ea omnia præcessit, quæ ab annalista minus accurate præmissa sunt. Convenerunt episcopi Lutetiam die IV nonas Februarii, anni MCCCXCV, ubi de ratione abolendi schismatis variæ variorum sententiæ dictæ sunt; ac tandem conventum, ut apud utrumque Pontificem, quo ambo cederent dignitate, ageretur. Sed Benedicto tergiversante, tunc Parisienses Doctores providendum sibi rati adversus irati Pontificis violentiam a dubio Pontifice ad Pontificem rite et orthodoxe postmodum eligendum provocarunt. Porro ad futurum Pontificem, non vero ad Generale Concilium provocatum fuisse a Parisiensibus asserit, qui appellationis ilius formulam in Victorino Codice legit, Spondanus; nec nisi oscitanti Raynaldo excidisse credo, dum provocatum ad Generale Concilium scripsit. Hoc telum retudit Benedictus edita sequenti anno die III kal. Junii Bulla, qua iniquam a Romano Pontifice appellationem sustulit et abolevit. MANSI.

16. *Ladislaus in Neapolitano regno confirmatur.* — Nunc ab actis in antipapam ad Bonifacium orationem traducimus. Omni ipse vi, ut Ladislaum in Neapolitano regno adversus Ludovicum Andegavensem schismaticum confirmaret incubuit, creavitque Bartholomæum tit. S. Potentianæ præsbyterum cardinalem in Sicilia legatum, quem summa instruxit auctoritate [1], ut ad Neapolim in Ladislai obsequium revocandum promissis amplissimis quoscumque posset alliceret. Comparaverat etiam Bonifacius [2] collata maxima auri vi, Ladislao egregium exercitum, quem ad quatuor equitum, sex peditum millia ascendisse refert Summontius [3]: quo succinctus rex Ladislaus Aversam et Capuam in suam potestatem redegit, hisque felicibus successibus animis auctior movit castra ad Neapolim, quam ex arcano cum nonnullis Neapolitanis se fœdere intercepturum sperabat: sed extracta in trigesimum sextum diem obsidione, cum fortissimo equitatu a Ludovico instructa urbs esset, atque ad obsidionem solvendam hostilis immineret exercitus, tum etiam triremes Pontificiæ, quæ mari commeatus intercluserant, fugatæ a Provincialibus essent, Cajetam regredi est coactus. Ne vero ingratus in Pontificem, cujus sustentatus viribus et provectus studiis erat, videretur, Soranum comitatum ac nonnullos alios agros Bonifacii nepotibus contulit. Quo tempore Urbani VI stirps, cujus locupletandæ cupidine ipse in maxima se discrimina conjecerat, infeliciter periit [4], Franciscus enim Prignanus ejusdem Urbani nepos, dum apud Raymundum Baucium agebat, ferro sibi necem consciscere conatus, curatusque e vulnere, distracto postea Comitatu Altimuri, una cum matre et filia Venetias navigaturus in Brundusina ora fluctibus haustus est, ut refert Theodoricus e Niem [5], additque : « Et sic tota posteritas ejusdem Urbani VI finita est marinis fluctibus, divino judicio vindictam repetente ». Sed ad Bonifacium, a quo degressa oratio est, redimus (1).

17. *Seditio Romæ coorta armis sedatur.* — Usus est [6] clementia in Romanos transtyberinos, qui seditionem in Urbe moverant, pluraque intulerant mala, eosque, deletis omnibus judiciariis actis in ipsos confectis, a signiferis populi et quatuor consiliariis societatis almæ Urbis, in pristina jura, soluta legum severitate, restitui jussit. Meminit S. Antoninus ingentis [7] cujusdam tumultus popularis superiori anno concitati in Bonifacium, seditiosis nonnullis Urbis imperium ad plebem derivare affectantibus, quos Ladislai regis ope tum repressos, ait : « Mense, inquit, Maii, Romæ insurrexerunt Bandarenses simul cum populo contra Bonifacium Pontificem ex quibusdam discordiis ortis inter eos, et adeo contra eum succensuere ut crederetur, quod manus in eum injecissent, nec vitæ ejus pepercissent : sed obviatum est ne tantum sacrilegium sequeretur, nam rex Ladislaus ab eo jam coronatus, cum tunc Romæ adesset pro quibusdam a Pontifice gratiis impetrandis, armis correptis cum suis eum defensavit, ac demum concordiam posuit inter Pontificem et Bandarenses illos cum populo, qui sibi usurpare quærebant totale dominium Urbis et eos in pace dimisit ». His consentanea tradunt Diaria Ms. [1] Ladislaum XXVI Januarii provolasse in Urbem cum Romani, Fundorum comite seditionis concitatore, ad mutandum Urbis imperium conjurassent, ac tredecim, in quorum ædibus signa hostilia reperta fuere, capitali supplicio affectos. Ad continendum facilius in officio populum frangendaque seditiosorum consilia veteres in Urbe arces instaurare decrevit, ac primum edicto [2] cavit, ne quis ex Hadriana mole, quæ magna ex parte dejecta erat, marmora saxave evelleret, pœnasque facinus ausuris intentavit. Refecisse Bonifacium S. Angeli arcem, quæ antea eversa fuerat a Romanis, indignantibus a Gallis præsidiariis exoriente schismate tantas clades Urbi illatas, et ipsorum libertati frænum injectum fuisse, refert Theodoricus e Niem [3], additque Capitolium Romæ ab eo arcis instar magnis operibus instauratum, nonnullis civibus ægre rem ferentibus, qui Romanum prætorium publicique consilii sedem in arcem non vertendam censebant : a schismaticis vero ejusmodi excitatas plures turbas visuri sumus. Nec vero deerant, qui captata temporum ob schisma difficillimorum occasione fortunas suas augere, atque ex ruinis Ecclesiastici imperii novam condere tyrannidem affectabant : ex quibus Malatesta Pandulphi Malatestæ jam vita functi filius, qui Pontificum beneficia in novarum proditionum instrumenta vertebat, gravi sententia est perculsus [4]. De Malatestæ perfidia, utque Biordum, qui Perusii tyrannidem corripuerat, ac latius eam proferebat in dies, in Tudertum induxerit, narrat S. Antoninus [5].

Extant in Bonifacii Regesto ea edicta [4], quibus Biordus anathemate atque infamia inuritur, om-

[1] Bonif. l. III. Ep. cur. p. 381. — [2] Theod. e Niem. l. II. c. 4. — [3] Summont. l. IV. c. 2. — [4] Theod. e Niem. l. II. c. 15. — [5] Eod. l. II. c. 31. — [6] Bonif. l. IV. p. 140. — [7] Anton. III par. tit. XXII. c. 3. § 2.

[1] Hector. Pignatell. in Diar. — [3] Bonif. l. III Ep. cur. pag. 381. — [3] Theod. e Niem. l. II. c. 14. — [4] Bonif. l. III. p. 395. — [5] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 3. § 2. — [6] Bonif. l. III. p. 397.

(1) Fundanus ille comes, quem suscitatæ Romæ seditionis auctorem accusat hic annalista, non imperium civile tantummodo mutare, sed et Ecclesiasticum nitebatur. Ablegatum enim agebat Benedicti antipapæ ad Romanos, ut Pontifice suo evertere Urbem, et ad se convertere niteretur. Constat id ex Epistola Galeatii de Petramala, qui ab Urbano VI cardinalis renuntiatus, ad schismaticos defecerat. In ea porro Epistola vulgata a Martene Veter. mon. tom. I, col. 1513, Romanos hortatur, ut longo XVII annorum schismati fine tandem imposito, ad Benedictum XIII se convertant; cujus paternæ charitatis argumentum tenetis, ait « per Christianissimum Fundorum magnificum comitem ac per oratores, quos ad vos cum benignissimis Epistolis suis mittit vobis et vestro populo porrigendas ». His fautoribus concitatos animos ut mitigaret Pontifex lenius palpandos illos ac beneficiis demulcendos censuit, qua de re in Annalibus. MANSI.

nesque ejus consiliorum participes pœnis gravissimis sunt devincti : tum sacra in eum, propositis indulgentiis, militia indicta, et in extrema sententiæ calce hæc addita : « Quod si forte ipse Biordus in mortis articulo ab alio quam a nobis vel successore nostro Romano Pontifice fuerit absolutus, nihilominus decernimus et volumus, quod ipse perpetuo careat Ecclesiastica sepultura : et si supervixerit, volumus quod, quam cito commode poterit, coram nobis vel dictis successoribus nostris se personaliter repræsentet satisfacturus et recepturus, prout justitia suadebit. Datum Romæ apud S. Petrum non. Novembris, Pontificatus nostri anno sexto ».

18. *Wicleffistarum facinora in Anglia.* — In Anglia nonnulli nefarii viri Wicleffi erroribus infecti auctoritate aliquorum, qui nobilitatem fœdarant impietate, freti, libellos maledictis in ordinem Ecclesiasticum ac religiosos viros refertos Londini principum Ecclesiarum valvis affigere ausi sunt : quo scelere comperto, pii quique exhorruerunt, ac Richardum regem, qui in Hibernia ad componendas illius insulæ res versabatur, in Angliam revocarunt, ad religionis decus contra impios afferendum ; quæ Walsinghamus his verbis describit [1] : « Eo tempore Lolardi cum suis fautoribus in omnem malitiam efferati fixerunt publice super ostia Ecclesiæ S. Pauli Londoniis et Westmonasterii abominabiles cleri accusationes, quibus nitebantur destruere personas Ecclesiasticas et Ecclesiæ sacramenta, animati, ut fertur, nimio favore quorumdam procerum et militum Anglicorum, inter quos campi ductores fuerunt Richardus Stury, Ludovicus Clyfford, Thomas Latynice, Joannes de Monte-Acuto, qui instigabant et confortabant hæreticos ad confundendum, si posse daretur, præcipue religiosos. Rex igitur, ut præfertur, conceptis Lolardorum malitiis festinavit in Angliam ut dissiparet ejus intuitu tanta mala ; quo cum pervenisset feliciter quosdam de proceribus objurgavit acriter, comminans eis terribiliter si de cætero Lolardis faverent, vel eos in aliquo confortarent. De Richardo quoque Stury accepit juramentum, quod de cætero opiniones hujusmodi non teneret ; quo facto dixit rex : Et ego juro tibi, si tu unquam violaveris juramentum, morte turpissima morieris. Audientes cæteri tantum rugitum cornua retraxerunt, et hactenus delituerunt ».

Describit easdem Wicleffistarum grassationes, et episcoporum in iis comprimendis studia et labores Nicolaus Harpsfeldius [2] in historia Wicleffiana ex Regesto Herefordensis Ecclesiæ : « Adeo, inquit, secta ingravescebat, tantasque clero molestias exhibebat, ut cogeretur ille Eboracensem archiepiscopum atque Londinensem cum quibusdam aliis in Hiberniam mittere, qui regem ad maturum et celerem in Angliam reditum excitarent, ut laborantibus et pæne desperatis Ecclesiæ rebus subveniret. Quidam interim ex episcopis nihil operæ atque diligentiæ prætermittebant, ut diœceses suas hac pessima lue purgarent : inter quos Joannes Tresvantius Herefordensis episcopus laude et præconio dignus est, in cujus diœcesi Guillelmus Suynderbi sacerdos, et Walterus Brutus laicus, perdita dogmata passim ex Wicleffi disciplina hausta et quædam etiam alia de suo addita disseminabant : ille inter alios errores omni sacerdotalis functionis potestate eum qui in mortali peccato versaretur, carere atque destitui ; iste non licere affirmabat ob ullam temporalem, ut appellant, atque civilem causam bellum gerere : revocavere uterque hæreses suas, sed ille omnem illam revocationem perdite postea rescidit, atque ideo ut pertinax et obduratus hæreticus ab eodem episcopo damnatus est ».

19. *Alienata a Wenceslao imperii jura.* — Defecit ab ea Richardi laude Wenceslaus Romanorum et Bohemiæ rex, cujus ignavia Wicleffi hæresis in Anglia exstincta revixit in Bohemia. Illum vero hoc anno imperii jura in Insubria dissipasse, ac Joanni Galeatio vicecomiti ducales apices contulisse, refert Leonardus Aretinus [1], eosque centum quinquaginta millium aureorum pretio comparatos, scribit Theodoricus e Niem [2] : qua de re etiam meminit S. Antoninus [3]. Corius [4] autem describit ordinem et magnificentiam pompæ, qua die prima Septembris ducalibus insignibus a Benesio comite oratore Cæsareo Mediolani Joannes Galeatius exornatus est : has vero causas, ob quas Wenceslaus jura imperii abalienarit, tradit S. Antoninus [5], nimirum Wenceslaum superiori anno de recuperandis in Italia imperii juribus leviora aliqua consilia agitasse, ac Florentinos et Mantuanum Patavinumque principes de fœdere adversus Mediolanensem faciendo, ad nimiam ejus potentiam comprimendam postulasse ; ac primum Mantuanum et Patavinum assensisse : sed Florentinos imperialem vim magis veritos pervicisse, ut legatis Cæsareis responderetur, sedata jam quæ cum Mediolanensi intercedebant bella ; quare Wenceslaus res Italicas derelinquere constituit, et creato, ut dicebam, Joanne Galeatio duce, magnam Florentinis curarum materiem intulit ; qui mox de fœdere cum Gallo rege ineundo consilia agitarunt.

In Aragonia [6] editum est divinæ justitiæ exemplum in Joannem regem, quem ipsis regni primordiis traxisse Aragones in schisma vidimus : is enim inter venandum haud dispari ac rex Castellæ casu ex equo ruens cervices illisit, cum visa immanis formæ lupa exhorruisset. Creditum a nonnullis conterritum fuisse a dæmone : « Joannes

[1] Walsing. in Rich. II et Ypodigm. Neustr. — [2] Nicolaus Harpsf. in hist. Wiclef. c. 16.

[1] Aretin. hist. Flor. l. II. — [2] Theod. e Niem l. II. c. 25. — [3] S. Anton. III. p. tit. XXII. c. 3. § 23. — [4] Corius hist. Medol. par. IV. — [5] Anton. super. cap. § 21. — [6] Surit. indic. l. III. et Annal. lib. III. Marian. l. XIX c. 15. et alii.

rex », inquit Mariana, « in Foxano nemore, cum venationi operam daret, portentosæ magnitudinis lupa excitata, sive spectrum id fuit, sive vera species, morbo repentino et lethali oppressus ad XIV kal. Julii decessit. Ita additus est ille regum et principum schismaticorum numero, qui funesto lethi genere perierunt, nec Petri principis Minoritæ in schismaticos reges minæ ad irritum ceciderе. Exarsit inde de regni successione contentio; Matthæus namque Fuxi comes, Joannis gener, uxoris jure sceptrum sibi debitum contendebat, contractisque aliquot in Galliis copiis, cum sibi Catalanos infestos putaret, jus armis persequi constituit [1] : sed demum post aliquos secundos successus ipse Aragonia pulsus [2] ac Martinus Joannis postremi regis frater ex Trinacriæ expeditione reversus in regium solium evectus est [3].

20. *B. Margaritæ Picenæ obitus et virtutes.* — Hoc anno [4] B. Margarita vidua multis miraculis illustris Septempede in Piceno ad felicem immortalitatem migravit. Rusticis et pauperrimis nata parentibus est, atque ideo pastorella dicta, ut tradunt vetera Monumenta [5] Italico sermone conscripta, quæ in Latinum versa a Pompilio Caccialopo, hæc habent : « Simplicitate, charitate, mansuetudine et humilitate præcipua Deo grata extitit, illud sibi præ oculis semper ponens Deo optimo maximo ac proximis inservire, ac opem ferre, dijudicans neminem ; corpori tamen suo plagas infligere ac ipsum semper inedia macerare, ut pauperibus præsto esset, condignum putans ; nec quidem immerito vec insulse, cum Deus bonorum omnium remunerator et elargitor, ad hujusce laudem ac bene agentium exemplum miraculum hoc ediderit ostenderitque. Exierat siquidem puellula hæc Margarita suæ pauperculæ matris jussu ad pascendum oves, et ut ex historiæ verbis quasi dignoscitur, satis tenellula, annosque vix nata septem, cum peregrinus quidam forma conspicuus, fameque et itineris labore nimium languens ei occurrit, qui precibus lacrymisque effusis ipsam sic tandem alloquitur : Filia, audi verba, quæ ego nunc dicturus sum, ni succurras jam fame pereo, atque ob hoc languens ad te veni. Si igitur panis frustulum tibi superfuit, mihi Dei amore hoc elargire.

« Quibus vix dictis ita Dei nostri amore Margarita exarsit, ut licet ipsa fame nimium laboraret, panem omnem, quem perpaucum tulerat ex sacculo, quem rustici saccutellam vocitant, accipiens ipsi detulit : qui cum pane hoc virgunculæ hujus Margaritæ famem expulisset, lætus admodum ac jucundus surgens pedes, cum antea sedisset, charitatemque hujus admodum attollens, ipsam pluries propria manu benedixit, discedensque ei visus est non humanus vir, sed divinus, præsertim cum odorem omnium maximum et suavissimum inibi reliquisset, tantaque Margaritam dulcedine affecit, ut in posterum vanas mundi hujus delicias atque honores semper neglexerit, conspicui peregrini jugiter memoria ardens atque conflagrans, illum Deum suum esse credendo, quo ut nec antea, nec tunc, nec postea dulcius quid sibi visum aut suavius unquam in vita fuit, dietimque mane et sero gloriam hanc et odorem semper præsentem habere in posterum sibi visa est ; tandemque nec aliud die illo, quo miraculum hoc effulsit, egit quam preces, lacrymas et orationes ad Dominum nostrum Jesum Deum suum effundere ; ita enim Dei sui amore exarserat, quod diem hunc totum jejunum penitus atque intactum duxit ; noctuque ut moris est, cum pecudibus Margarita rediens, dum jam fame afflicta esset, quam humillime matrem alloquens, panem postulat : quæ, cum paupercula admodum et inops esset, sic filiæ subirascitur : Vidisti, filia, hoc mane capsulam hanc nostram pane penitus, frumento et farina vacuam, tecumque quod inerat attulisti, quomodo famem expellere de more potuisti, tu autem modo nimis audax, et ante horam panem poscis, matris tuæ et aliorum fame pæne deficientium penitus oblita ? Nec ego panis penuriam in divitias, parvasque mensuras in magnas vertere possum ; conversaque ad eam Margarita pro pane instantius orat, in Domino Jesu confidens, qui nunquam bonum irremuneratum dimisit ; idque ipsa confidentius faceret, cum ipsa ideo jejuna sit, quæ panem omnem, quem tulerat, peregrino cuidam laboranti nimium præ fame dederat, nec quidem se ita egisse pœnitet, cum ille sibi Jesus Deus suus visus sit et cætera matri enarrans ut gesta erant. Patere igitur æquo animo famem, quam sponte voluisti, mater ait, et his dictis, capsam aperiens panem magnum valde atque dulcissimum inveniens accepit, frustulatimque divisum Margaritæ primum, deinde domesticis, consanguineis et vicinis tradens, qui tunc forte, ut magis miraculum innotesceret, aderant. Tanta repente in dictorum omnium corporibus satietas et dulcedo exorta est, ut Margaritam tantum observarent, colerent et venerarentur, et ut pro ipsis ad Deum preces funderet deprecabantur : quo fit ut omnes insimul charitate, benevolentia et Dei amore compulsi fraterne jugiter in posterum vitam degant ».

21. Decreverat ipsa virginitatem perpetuo colere, at aliter Deo visum ob filios filiasque, quos in Christiana pietate maximo studio educavit, enituitque maxime conjugatis pudicitiæ et obsequii honesti in virum laude ; quo vita functo, in eo curam omnem posuit, ut filios a vitiorum lapsu præmuniret, seque vitæ austeræ addixit : « Vestibus », inquit auctor, « juxta conditionem induta extrinsecus, intrinsecus vero asperrima interula, quam cilicium appellant, semper induta, chorda carnes suas circuiens, post ipsius

[1] Surit. Annal. l. x. c. 58, 59, 60. — [2] Ibid. c. 61. — [3] Ibid. c. 63. — [4] Baron. in notis ad Martyrol. Rom. die 29 August. ex Actis a Severinatibus Romam missis. — [5] Ext. in Ms. cod. bibl. Vallicell sign. lit. A. p. 415.

mortem ossa collidens et consumptis carnibus eadem quasi latens reperta sit ». Memor etiam confixorum Christi pedum cruciabat se clavo pedi infixo, mortisque imminentis a Virgine Deipara præmonita est: « De instanti obitu quindecim ante diebus ab ipsa Virgine Dei matre fuit admonita ; et rogata a filia et quid moriens sibi relinqueret, cum calceos relinquere se dixisset, quibus tamen usa nunquam fuerat, filia matrem nihil temere loqui solitam sciens, rem diligentius perscrutata pedum solia sic a reliquis partibus deprehendit sejuncta, ut calceorum speciem præ se ferrent, affixo etiam alteri eorum clavo ferro in calce quem illuc corporis gravius afficiendi gratia severior adversum se mulier intrusisse creditur. Servantur adhuc eadem calciamenta una cum clavo ipso Septempedæ ad D. Dominici ædem seorsum a reliquo corpore in vitreo quodam vasculo ». Claruit post mortem ingentibus miraculis, quæ in Tabulario Ecclesiæ Septempedanæ leguntur ; et licet ritu solemni nondum consecrata sit ejus memoria, in Martyrologio tamen Romano auctoritate Apostolica scripta est.

22. *Margarita regina Sueciæ.* — Hoc anno Margarita Norwegiæ et Daniæ regnis Sueticum adjecit, ut tria florentissima sceptra fœminea, sed forti manu sustentaret, de qua Olaus Magnus [1] : « Sueonum et Gothorum regina designatur anno Christi MCCCXCV, qui septimus erat ab Alberti captivitate : conditiones autem plurimæ et magnæ ac summe necessariæ in ejus assumptione per Sueonum proceres adjectæ fuerunt quas illa promptius sigillis et juramentis confirmat, quam proponi poterant aut nominari. Inter cætera autem cautum erat, ne publica regni officia sive arces et castella aliis quam in regno natis committerentur, neque Danos in causis Sueonum judicandis præficere vellet : sed Sueonum controversias Sueticorum procerum judicio examinandas et terminandas esse : præterea nulla insolita trbuta aut onera incolis imponenda, nisi regni Suetiæ senatu consentiente, cæteraque omnia de patriis legibus et consuetudinibus observandis ita juravit, ut si effectus par juramento secutus fuisset, nunquam Sueticæ reipublicæ melius consultum fuisset ».

23. *Bajazetis progressus et Tamerlanis irruptiones.* — Ostensa cælo hoc anno plura prodigia gravissimum terrorem imminentium malorum intulisse feruntur [2]. In Aquitania nocte intempesta volitantes cælo equitum acies inspectas, armorumque fragores auditos, inque diœcesi Magalonensi stellam ingentis splendoris effulsisse in aere, in quam plures minores circumfusæ impetus continuos impresserint, ac tum hominis ignei æneo equo insidentis effigies lancea jaculante flammas stellam configere visa. In Hispania [3] in agro Valentino terra cum horrendo mugitu movit ædesque evertit, tum fontes duo sulphurei fluxere. In Wandalia etiam grandinem humanam effigiem præferentem decidisse, narrat Albertus Krantzius [1] : « Cecidit, inquit, per id tempus circa Assumptionem D. Mariæ grando humanæ faciei præferens imaginem, quod prodigii habuere loco, qui superstitiones persequuntur : discrevere in glacie faciem viri ac mulieris, barbati virorum, fœminarum vero crispantibus involuta peplis imago in grandine cernebatur. Fidem fecere viri probati, qui manibus tenuere mirantes ».

Visa sunt hæc tristia fuisse præsagia secutæ proximo anno ad Neapolim maximæ cladis, qua Galli a Turcis fusi sunt. Circumferebat latius hoc tempore ferrum flammamque Bajazetes Turcarum imperator, cum schismate divisi principes Christiani ferrum in mutua viscera converterent, Hungarorumque Græciæ provincias atteri permittentium inertia insolescens in Hungariæ fiduciaria regna penetravit, coegitque Sigismundum regem, ut curas licet seras pro tuenda Pannonia susciperet, quibus de rebus hæc Bonfinius [2] : « Bajazetes Turcorum imperator Amorate patre longe audacior et acriore in rebus gerendis ingenio, brevi Thraciam, Thessaliam, Macedoniam, Phocidem, Beotiam et Atticam in potestatem suam redegit. In Mysios mox erupit, quos nunc Bulgaros vocamus, et sub Hungarorum ditione eos esse noverat. Cum e sociorum litteris variisque rumoribus Sigismundus accepisset Turcos Mysias invasisse, in divina humanaque sævire, omnia igne ferroque vastare, ad Bajazethem continuo legatum misit, monens ut provincia, in qua jus nullum se habere noverit, et alienis rebus manum abstineret. Si quid fas, quid æquum foret, recte sciret. Distulit ille responsum donec universam fere provinciam occupavit : deinde cum domos armis instruxisset accito legato sat sibi juris esse respondit, quando parietes etiam sua jura præferrent. Cum hæc legatus continuo retulisset, Sigismundus huic jus omne in armis esse sensit, cum diro sibi hoste agendum esse ratus, qud parum timere cœperat ; decimo sui regni anno expeditionem in Turcos ipse suscepit ». Confirmat Juvenalis Ursinus [3] Turcas Christianum imperium subjicere meditatos : ac Sigismundum quinquaginta duo bellatorum millia coegisse, atque ingenti prœlio Bajazetem fudisse, decretasque in Galliis pro agendis Ceo gratiis solemnes supplicationes. Cum vero Bajazetes ab opprimendis Christianis non absisteret, Tamerlanem in eum consurgere permisit Deus.

Hoc porro anno irrupisse in Moschoviam Tamerlanis duces, refert Sigismundus Liber [4] ex vetustis Moschorum Monumentis additque fuisse copiis maximis succinctos, adeo ut Moschi terrore perculsi, desperata victoria, nisi eam Deus mise-

[1] Magn. l. II. de mira nat. rer. Sept. c. 24. — [2] Walsing. in Eduard. I. — [3] Surit. l. III. Marian. l. XIX. c. 6.

[1] Krantzius. l. IX. Wand c. 32. — [2] Bonfin. dec. 3. l. II. — [3] Juvenal. Ursin. in Carol. VI hoc anno. — [4] Sigism. Lib. in Comment. de Mosch. p. 88.

ricors conferret, ad Deiparam confugerint : cujus ope Tartaros propulsatos, refert : « Themirassack cum exercitum maximum in Retzan ad depopulandam Moscoviam duxisset, tantum terrorem principibus Moscoviæ injecit, ut desperata victoria abjectis armis ad divorum tantum auxilium confugerent. In Wolodimeriam statim pro imagine quadam D. Mariæ Virginis, quæ multis miraculis editis ibi celebris erat, mittunt, quæ cum in Moscoviam duceretur, princeps omni cum multitudine honorifice illi obviam procedit, eaque primum ut hostem averteret humillime implorata, maxima veneratione ac reverentia in civitatem deducit, quo cultu se impetrasse dicunt, quod Tartari ultra Retzan non fuerint progressi : in cujus rei perpetuam memoriam eo loci, ubi imago exspectabatur, susceptaque fuit, templum exædificatum est, diesque is, quem Rutheni Stretenne, id est, obviationis diem vocant, xxvi Augusti quotannis solemniter celebratur. Acta sunt hæc anno MMMMMMDCCCCIII », nimirum Christi Domini MCCCXCV. Ut vero in Lituaniam et Poloniam penetrarint Tartari, dicetur inferius.

BONIFACII IX ANNUS 7. — CHRISTI 1396.

1. *Perusini et finitimi populi in gratiam recepti.* — Anno a Virgineo partu nonagesimo sexto supra millesimum trecentesimum, Indictione quarta, Bonifacius pluribus Romanæ Ecclesiæ hostibus ad Apostolicæ Sedis obsequium redeuntibus paternum sinum explicuit [1], in primisque Francisco episcopo Narniensi præcepit, ut Perusinos ac finitimos nonnullos populos censuris solutos in pristinam cum Ecclesia gratiam revocaret : « Populus, inquit, et commune ac singulares personæ civitatis nostræ Perusinæ ac universitatis, castrorum, terrarum, et villarum, comitatus, et districtus civitatis ejusdem, ac etiam terrarum et castrorum Gualdi captaniorum et Canarii ac Collismoncii ; et Turriscolis, Tudertinæ, et Assisinatis diœcesis, qui dudum se ab obedientia et subjectione Romanæ Ecclesiæ temere subtraxerant, et dictæ Ecclesiæ rebelles fuerant, nuper ad cor redeuntes et suos cognoscentes errores ad nostram et ejusdem Ecclesiæ devotionem et fidelitatem ac obedientiam sint reversi, etc. ». Datæ etiam eidem episcopo partes fuere [2], ut Biordum defectionis auctorem pœnitentemque in gratiam reciperet, ac legum severitate soluta, pristinis juribus restitueret. Cum vero innuere videatur Theodoricus e Niem [3] illum, dum in humanis fuit, in perduellione et pertinacia obduruisse, Tudertumque spretis Apostolicis imperiis suæ tyrannidis jugo attrivisse, vel superiora auctorem latuisse putandum est, vel Biordum ficta demissione Pontificem delusisse, ut ea specie acies, quas ille in ipsum ab episcopo Fulginate concitari ineunte anno jusserat [1], a se averteret, indictumque in eum bellum sacrum retardaret. Addit Theodoricus [2], Biordum Perusii ab abbate Suburbani monasterii S. Petri ei familiaritate conjunctissimo, omniumque consiliorum participe in thalamo trucidatum perduellionis pœnas luisse : illum vero abbatem, qui Biordi cæde cardinalitios honores adipisci speraverat, spe et exspectatione frustratum, proscriptumque a Perusinis fuisse. Meminit etiam de Biordi nece Leonardus Aretinus [3], quam in proximum annum conjicere videtur. At de infelici Biordo satis : nunc ad alios, qui ad officium felicius reducti fuerunt, redeamus.

2. *Francorum et Anglorum reges juncti fœdere qua via schisma tollendum decreverint.* — Sopiti etiam Pontificis [4] studio et industria fuere maximi tumultus, qui Romanos proceres in geminas factiones divulsos in mutua odia cædesque commoverant. Alterius factionis, quam Guelpham vocabant, signiferi erant Ursini, per Tifernum, ac nonnulla alia loca munita una cum fœderatis militari firmarant præsidio, e quibus in Romanos in alteram factionem propensiores infesti excurrebant, de quibus conciliatis, sancitisque inter ipsos pacis legibus corroboratis a Bonifacio Diploma [5] editum est.

[1] Bonif. l. IV. p. 54. — [2] Ibid. p. 57. — [3] Theod. e Niem. l. II. c. 15.

[1] Bonif. l. IV. p. 27. — [2] Theod. e Niem. l. II. c. 16 — [3] Aret. hist. Flor. l. IX. — [4] Bonif. l. IV. p. 133. — [5] Ibid.

Sedatos Urbis motus iterum concitare in Bonifacium nisi sunt Petri e Luna antipapæ nuntii, dolis ab illo instructi, quæ res, ut illustretur, paulo altius repetenda est. Junxerant hoc anno[1] arctissima inter sese fœdera Francorum et Anglorum reges: ad quæ adstringenda Carolus Isabellam septennem Richardo juniori desponderat, receptis ab Anglo nonnullis arcibus, quas in Galliæ ora tenebat, ac refusa in Anglum constituta auri vi induciæ in triginta annos extrahendæ, firmatæ fuerant. Qui reges ita conciliati de redintegranda pristina Ecclesiarum sub uno summo Pontifice et vero Christi vicario conjunctione mutua consilia contulerunt, repudiatoque Concilio OEcumenico, quasi tum ad ipsos monarchia Ecclesiastica spectaret, sanxere, tam antipapam quam verum Pontificem ad Pontificia ornamenta abjicienda adigendos: nam politici fateri crimen schismatis eaque ratione Ecclesiarum conjunctionem instaurare abnuebant. Quamvis vero Richardus rex ex Anglicanæ Ecclesiæ concilio missis oratoribus Gallo regi exposuisset non cogendum esse verum Pontificem ad deponendum Pontificalem ornatum, sed OEcumenicam Synodum congregandam, in eaque cognita causa antipapam exauctorandum, quod narrat Juvenalis Ursinus[2]; tamen in colloquio cum Francorum rege habito cum iidem politici stare juri detrectarent, sed Pontificem parere ipsorum cupiditatibus vellent, a susceptæ sententiæ constantia descivit, ac Romanæ Ecclesiæ patrocinium maximo suo dedecore, et damno abjecit: utque suis commodis inserviret, ad conjungenda pro exauctorando Pontifice cum aliis consilia subornari se sivit, falsa spe adductus antipapam, uti sacramento erat pollicitus, invaso gradu decessurum. Poposcit itaque a Bonifacio, ut Pontificia dignitate sua cum æmulo abiret, cui repulsam dedit Bonifacius.

3. *Missi a Petro e Luna impostores ad Urbem.* — Exinde Petrus e Luna struendi Bonifacio novos dolos occasionem sumpsit, misitque meditati sceleris administros, qui pacis universæ Ecclesiæ restituendæ specie novas turbas miscerent: quorum insidias cum metueret Pontifex, venire ipsos in Urbem vetuit: qui ad Honoratum Fundorum comitem se contulere. Ad quos Bonifacius, ne concordiæ publicæ iter obstruere videretur, Franciscum episcopum Segobiensem interpretem misit: sed is patriæ studium religioni prætulit in gratiam Hispani antipapæ, adeoque suo descivit munere, ut ad ejusdem antipapæ nuntios, quæ a Bonifacio non erant dicta, referret, daretque operam, ut in Urbem irreperent inscio vel invito Pontifice, conjurationesque cum iis, quos ad scelus paratos comperirent, molirentur. Verum patefacto scelere Bonifacius in Franciscum proditorem legum severitatem a Conrado Pontificii ærarii præfecto adhiberi[1] jussit (1).

« Venerabili fratri Conrado, archiepiscopo Nicosiensi, camerario nostro, etc.

« Ad audientiam nostram pervenit, quod filius iniquitatis Franciscus episcopus olim Segobiensis in Romana curia constitutus, dum viri seditiosi Bartholomæus, qui se episcopum Haunensem nominat, Dominicus Maschon legum doctor, Petrus Garsiæ et Bartolinus de Rustigiis, prætendentes se ambaxiatores et nuntios maledictionis alumni Petri olim S. Mariæ in Cosmedin diaconi cardinalis dicti de Luna, nunc antipapæ, qui se Benedictum XIII ausu sacrilego nominat, ad civitatem Fundanam declinassent, et prætenderent se ab eodem Petro in mandatis habuisse ad nostram præsentiam veniendi, et nobiscum de modis tenendis circa remotionem instantis damnati schismatis colloquendi, nec a nobis certis rationalibus causis, quas ad præsens subticemus, veniendi ad nos potuissent licentiam obtinere; ac dicto Francisco, qui eis notus erat, rescripsissent, ut ad eos curaret accedere, nosque ipsi Francisco ad eos accedendi, et audiendi quæ illi dicere vellent, illaque nobis fideliter referendi licentiam tribuissemus: dictus, inquam, Franciscus suæ salutis immemor et proprii prodigus honoris, nostrorumque mandatorum, suique debiti prorsus oblitus, cum ad illos accessisset una vice rediens, diversa, quæ se ab illis audivisse dicebat confingens, unum pro reliquo reportavit, et cum illis forsan eorum falsis pollicitationibus fascinatus, diabolico spiritu instigante, ac Deo post tergum habito dolose, malitiose, ac pensante et deliberate cum illis tractavit et tractatum tenuit, quod illi etiam nobis in suis, vel si forte sciremus contra voluntatem nostram ad almam Urbem venirent, et cum illis ex personis in prædicta Urbe morantibus, quas suum iniquum propositum perficiendo in suam sententiam allicere et attrahere possent, contra etiam personam nostram statumque nostrum et Ecclesiæ Romanæ, ac universalis reipublicæ in eadem Urbe tumultum concitarent: et in subversionem nostram et ejusdem Ecclesiæ, ac reipublicæ cum talis tumultus favore et alias utcumque possent, omne illis possibile malum facerent et complerent; et ut præmissa sic fierent dictus Franciscus præbuit et ulterius se præbiturum obtulit consi-

[1] Walsin. in Rich. II. et in Ypodigm. Neustr. Fross. tom. IV. c. 64 et 78. Juvenal Ursin. in Carol. VI — [2] Juv. Ursin. in Car. VI.

[1] Bonif. l. IV. Ep. cur. p. 53.

(1) Benedictus XIII ablegatos quidem suos ad Romanorum animos tentandos misit, ut annalista hic narrat, sed legatio seu missio ista ad annum superiorem pertinet. In nota enim ad præcedentem annum prolata sunt verba Epistolæ Joannis e Petramala ad Romanos, in quibus missio hæc comitis Fundorum et aliorum a Benedicto XIII ablegatorum commemoratur. In litteris vero illis enuntiatur annus a cœpto schismate XVII qui sane partim anno MCCCXCIV, partim anno MCCCXCV respondet. Si quis vero litteras illas legat attentius, fortasse intelliget oratores illos ablegatos externa quidem specie venisse, ut Romanos ad procurandam Ecclesiarum conjunctionem inducerent, re autem ut Romanos ad Benedictum traherent. MANSI.

lium, auxilium et favorem : ac tandem cum sibi ad eos redeundi pro tunc opportunitas non adesset, ausu temerario et præsumptione damnabili os in cælum ponens, lingua ejus transeunte super terram, illis de nobis propria manu scribere non erubuit quamdam litteram nefandis et infamibus ignominiis, opprobriis et conviciis repletam, per quam etiam eos ad perficiendum tractata quantum poterat, hortabatur hæresis, apostasiæ, læsæ majestatis, perjurii et conspirationis, seu conjurationis, et jam contra nos crimina damnabiliter incurrendo ». Et infra :

« Veris existentibus supradictis præfatus Franciscus dignitate episcopali reddidit se indignum, estque pœnis multiplicibus affligendus, ne sui tanti errores, si transirent impune, aliis delinquendi præbeant incentivum, quin potius pœnæ meritæ subsecutæ alios a similibus exterreant perpetrandis, fraternitati tuæ, de qua in his et aliis specialem in Domino fiduciam obtinemus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus vocatis dicto Francisco et aliis, qui fuerint evocandi super præmissis etiam ex officio summarie, simpliciter et de pleno et sine strepitu et figura judicii auctoritate nostra inquiras diligenter veritatem : et si per inquisitionem hujusmodi inveneris eumdem Franciscum culpabilem de præmissis vel aliquo præmissorum, eum punias juxta canonicas sanctiones, etc. Datum Romæ apud S. Petrum VI id. Aprilis, Pontificatus nostri anno VII ».

4. *Ad Trinacriam a schismate tutandam incumbit Bonifacius.* — Intendendæ pariter Bonifacii curæ fuerunt ad retundendos schismaticorum conatus, qui Trinacriam a Christi vicarii obsequio abducere nitebantur. Confirmavit eorum audaciam Martinus Aragonius, qui Mariæ reginæ nuptiis armisque regnum illud magna ex parte subegerat, de quo et aliis schismatis præconibus ita queritur Pontifex [1] : « Sicut accepimus, in dicto regno nonnulli S. Francisci ministri et aliorum mendicantium Ordinum priores, provinciales, et alii fratres et professores Ordinis Prædicatorum, Dei timore postposito, asserentes damnatæ memoriæ Robertum olim Basilicæ duodecim Apostolorum presbyterum cardinalem tunc antipapam, qui se Clementem VII ausu sacrilego nominabat, fuisse verum papam ; et iniquitatis filio Martino duci Montis-Albi publice et notorie adhærentes fore noscuntur; ac eidem Martino, ejusque sequacibus et adhærentibus in tantum suis prædicationibus et operibus favere, ipsosque exaltare præsumant, quod fideles et obedientes nostri in suarum præjudicium animarum penitus opprimuntur, etc. » Ad eos coercendos impostores dedit amplissimam Giliforti archiepiscopo Panormitano provinciam, eumdemque in Trinacria Sedis Apostolicæ nuntium creavit [2], ut civiles discordias, quas Martinus Aragonius commoverat, sedaret, Trinacriamque contra schimaticorum impetus in Romanæ Ecclesiæ fide contineret :

« Venerabili fratri Giliforti, archiepiscopo Panormitano, Apostolicæ Sedis nuntio.

« Vidimus, jam est diu, dolenterque videmus divisiones, discordias, seditiones, dissensiones, confusiones, rancores et odia quæ magnas calamitates, grandia exterminia, et jacturas irreparabiles minabantur, ex quibus regnum Trinacriæ, quod Ecclesiæ Romanæ juris et proprietatis existit, ejusque proceres et incolæ motibus vehementibus et indesinentibus agitabantur : nam alter alteri diffidebat, alter alterum supplantare aut confundere nitebatur : alter exteras et Barbaras et (de quo magis dolendum est) in regnum præfatum inimicas et schismaticas notiones (tanta animi concitatio sanum consilium supprimebat) in confusionem propriam inducere nitebatur ; alter mœnia, nescius an foret ab hoste an a proximo plus timendum, reparabat : alter tantos motus simulabat non cognoscere vel videre, dumque hæc ibidem furiis infernalibus agitarentur, nos quem non prætereunt incommoda filiorum, per diversos nuntios nostros illuc transmissos cum paterna charitate et pia sollicitudine eosdem proceres et incolas per maxima imminentia pericula, quibus subjacebant, edocere et eos ad concordiam et unitatem, per quam non solum amplæ et magnificæ, sed etiam parvæ res conservantur et crescunt, et per quam si nos (prout par est et æquum fuerat) exaudivissent, a quacumque iniqua, quacumque valida atque forti manu illæsas poterant se servare, inducere curavimus et dum labant et in ambagibus tempus teritur, ecce inimicus homo cumulatis viribus regnum ipsum aggreditur, plenum utique discordiis et simultatibus, et concordia et sincera charitate nudatum, et prout votis cedit, quod potest sibi subigit, spoliat et carcerat, ad longinqua transmittit, et perimit atque mutilat, virgines et matronas trahit ad inhonestos abusus, cuncta exponit avaritiæ atque prædæ, nec ullo modo satiatur sanguine vel rapinis : divina et humana permiscet, fidem vel alias promissa non observans, etiam sub fide receptos jugulat, vel atris carceribus durisque vinculis tradit; nec satis enumerari possent inexcogitatarum miseriarum genera, quibus pro posse totum regnum complet. Quibus non obstantibus, adhuc per alios nostros nuntios reliquos proceres et incolas de dicto regno, qui inimicas manus evaserant conati fuimus ad unitatem, pacem et concordiam revocare : sed peccatis exigentibus parum auditi minusque exauditi fuimus, quæ etiam in nostrum et Ecclesiæ Romanæ jurium redundant non modicam læsionem. Et cum adhuc Deo votis bene favente, devoti et fideles dicti regni ad pacem et unitatem insimul cum effectu intendere velint, et nulla bona remedia supersint per quæ se non solum ab hostibus tueri, sed etiam illos pluri-

[1] Lib. IV. Ep. cur. p. 386. — [2] Ibid. p. 85.

mum poterunt fatigare ac debilitare, tandemque propellere ad remota ac restaurationi eorumdem, nostrorum et ipsius Ecclesiæ jurium utiliter providere, et cum vel anxie cogitaremus de viis et mediis idoneis ad præmissa, te tandem virum utique insignem et singularium meritorum, ac multipliciter nobis fidum, et in multis et arduis comprobatum, maturo super his, nec semel, consilio præhabito, ac deliberatione excussa, ad partes illas providimus destinandum.

5. « Te igitur attente requirimus et hortamur, tibi nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ et ad æternæ vitæ præmium districtius injungentes, quatenus ad partes prædictas te personaliter conferens, et habens præ oculis solum Deum, inter proceres et incolas supra dictos nobis et eidem Ecclesiæ devotos, pacem, unitatem et concordiam reformare omnibus ingenii tui viribus enitaris, nihil de contingentibus omittendo : nos enim tibi omnia et singula, quæ ad pacem, concordiam et unitatem hujusmodi, necnon ad restaurationem jurium prædictorum, ac nostrum et ipsius Ecclesiæ honorem, et bonum publicum dicti regni necessaria et utilia videbuntur cum eisdem procurandi et incolis ac universitatibus eorum tractandi, deducendi, concludendi, procurandi, faciendi et exsequendi, et etiamsi Deo, prout speramus, volente partes ad optatam pacem te medio reducantur, in capitulis pacis ejusdem nostram auctoritatem et decretum interponendi, illaque non alia, quæ rationabiliter per te in præmissis tractata et deducta fuerint et conclusa sub quibusvis censuris et honestis stipulationibus validari, et etiam quod ea, auctore Domino, inviolabiliter observari faciemus promittendi; necnon quoscumque prælatos regni prædicti, ipsiusque proceres, incolas et universitates prædictos pro executione præmissorum et nonnullorum aliorum per nos tuæ solertiæ confidentius commissorum ad consilium et parliamentum ubi et quoties tibi expedire videbitur convocandi, plenam et liberam concedimus harum serie potestatem. Quapropter vade in nomine Domini, frater amabilis, angelusque Domini tecum adsit, et in hac parte vota secundet, ut prout summe cupimus et speramus, pax, concordia et unio, necnon vera prosperitas ad honorem et statum ejusdem Ecclesiæ in prædicto regno subsequantur, et exinde gratias Deo agere, teque dignis laudibus possimus non immerito commendare. Datum Romæ apud Sanctum-Petrum IV id. Junii, Pontificatus nostri anno VII ».

6. *Ne Galli Italia potiantur pro viribus laborat Pontifex.* — Dum porro a Martino Aragonio Trinacria ferro flammaque in partes antipapæ adigebatur, ingemuit Bonifacius Liguriam ab Sede Apostolica divelli; externis enim bellis liberi Genuenses in mutuas cædes strinxere, civilibusque tandem malis fessi ex senatus decreto regi Carolo Genuæ imperium, exauctorato duce Adurnio, contulere[1], subjectis his legibus præcipuis : « Primo ut rex Galliæ foret legitimus Genuæ dominus, ac totius Ligusticæ ditionis princeps, salvis tamen Romano imperio juribus feudatariis et beneficiariis. Ut rex suo nomine præsidem Genuæ haberet ex Galliis oriundum, qui in decernendis reipublicæ muneribus duo haberet in senatu, prout superiores duces habuerant, suffragia. Ut decuriones, quos ancianos vocant, deinceps partim ex nobilitate, partim vero ex popularibus æquali distributione eligerentur. Ut regi non liceret reipublicæ aliqua nova vectigalia vel potoria imperare. Ut populus Genuensis propter exortum ea tempestate inter principes Romanum schisma neutrius partis studia sequeretur vel foveret ». Expavit Bonifacius, qui Gallos tunc schismate implicitos dolebat, ne ipsi, cum jam Neapolim Genuamque in suam redegissent potestatem (1) ad reliquam Italiam sibi subjiciendam aspirarent : ac Balthasarem Cossam, qui postea Pontificios apices, accepto Joannis XXIII nomine, gessit, et Joannem a Caputgallis nuntios ad principes Italos submisit[2], ut armorum fœdera cum iis ad vindicandam a Gallorum conatibus Italiam inirent.

7. « Dilectis filiis Joanni de Caputgallis de Urbe notario, ac Baldassari Cossæ archidiacono Bononiensi, decretorum doctori, cubiculario, nostris et Apostolicæ Sedis nuntiis.

« Inter cæteras mundi regiones, quæ suggerente et usque nunc humani hostis prævalente versutia, turbationibus fluctuant domesticis et externis, est inclyta cæterarum quondam imperiosa domina ac regina, nunc intestinis quassata discordiis Italia numeranda cum subjectis circumpositis illi partibus ferme cunctis ; in cujus dolendam perniciem, nisi salubriter et quantocius occurratur (proh dolor !) nunc emergit occupatio detestanda, per Gallicos præsumpta, novissime de civitate imperiali et magnifica Januensi : quare eo diligentius salutaria sunt ibidem apponenda re-

[1] Juvenal. Ursin. in Carol. VI. Hector. Pignat. in Diar. Ms. Neubrieu. l. IV. Bizar. hist. Genuens. l. 8. Folliet. l. IX. et alii. — [2] Lib. VI. Ep. cur. 167.

(1) Hoc anno, die XXV Octobris, Genuenses libertatis, quam civium seditiones duriorem effecerant, pertæsi, urbis suæ dominium Carolo Francorum regi detulerunt. Conditiones novæ hujus servitutis recenset annalista ex Bizaro; sed ea quæ ad Ecclesiæ schisma pertinet, vereor ne a Bizaro sincere satis expressa sit. Non enim inter Gallos Genuensesque conventum fuit, ut « propter exortum inter principes Romanos schisma, Genuensis populus neutrius partis studia sequeretur » quæ verba sunt Bizari apud annalistam; sed potius, « ne posset rex (Francorum) ipsos Januenses adstringere, occasione schismatis Ecclesiæ nunc vigentis, ut plus adhæreant uni parti, quam alteri. Quæ verba sunt Georgii Stellæ, rerum Genuensium scriptoris coævi, Rer. Ital. tom. XVII, col. 1152. Integrum ergo fuit Genuensibus in obsequio Bonifacii persistere, et civilis regiminis forma mutata, Ecclesiastica jura manebant intacta. Sed res erat plena periculi, verebaturque merito Bonifacius ne alienus a se rex Gallus subjectos sibi Genuenses alienaret. MANSI.

media, nec minus etiam præcavenda pericula, quæ in universos, et præsertim Italos, nostrosque et Ecclesiæ peculiares filios redundare luce clarius dignoscuntur, quo plures et quotidie ex colligationibus cum quibusdam Italicis jam firmatis, et quæ jugiter per eosdem Gallicos procurantur morborum causas videtur pater ille malignantium seminare.

« Cum itaque ob præmissa, necnon pro quibusdam aliis arduis negotiis bonum publicum salutemque fidelium concernentibus undequaque ad nonnullas partes vos præsentialiter dirigamus, ut salus ac tempestiva defensio ejusdem Italiæ cæterorum fidelium sub pacis pulchritudine, sine qua nullius boni perfecta potest esse conditio, per saluberrimæ provisionis remedia votivis affectibus conservari ac fieri valeant adversus malignantium studia quovis casu ; et ne sinceritatem eorumdem nostrorum et Ecclesiæ filiorum sub specie boni, pestiferam paritura malitiam, aliquis seducere valeat præcipitabiliter in ruinam, devotionis vestræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, mandandi et districtius inhibendi universis et singulis officialibus ac regiminibus, et quibuscumque nostris et Ecclesiæ Romanæ provinciis, comitatibus, terris et locis pro nobis et eadem Ecclesia vicariis, eorumque vices gerentibus constitutis, quatenus sub pœna excommunicationis in personis, interdicti in civitatibus, terris ac locis, et privationis, si mandatorum hujusmodi fuerint quomodolibet contemptores, eo ipso vicariatuum, officiorum, privilegiorum quorumlibet per nos aut prædecessores nostros Romanos Pontifices, aut Apostolicæ Sedis legatos vel nuntios hactenus ipsis, aut eorum alicui quomodolibet concessorum, ne aliquam confœderationem, ligam, unionem, vel pactum seu fœdus cum dictis Gallicis, aut eis adhærentibus, sequacibus vel fautoribus, seu aliis quibuscumque dominis, universitatibus, aut singularibus personis super his, quæ eorumdem Gallorum, aut eis adhærentium adhæsionem, assistentiam, aut sequelam concerneret, quovis modo inire, firmare vel quomodolibet contrahere præsumant ». Et infra : « Vobis et utrique vestrum in solidum plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus facultatem, etc. » Rescindit coitiones etiam sacramento confirmatas, quæ cum Gallis conflatæ essent, et facti religionem abolet. « Datum Romæ apud S. Petrum XV kal. Januarii, Pontificatus nostri annno VIII ».

8. *Franciscus Portarius novus hæresiarcha.* — Inter hos bellorum turbines et schismatis tenebras submisit dæmon novum hæresiarcham Franciscum Portarium, qui novas hæreses simplicibus afflaret : isque Bononiæ publice in templo S. Petronii, Ecclesiam Catholicam leprosam affirmare non perhorruit, nec sacramenta rite conferri, adeo ut nullus sacra Baptismatis gratia ornaretur : quem nefarium hæresiarcham Pontifex a Bononiensi episcopo justa pœna affici jussit[1] :

« Venerabili fratri... episcopo Bononiensi salutem, etc.

« Ad audientiam nostram relatibus fide dignorum quampluribus, non sine magna mentis nostræ displicentia, noviter est inductum, quod Franciscus Petri Portarii civis Senensis mere laicus, sed notissimæ temeritatis, lingua veneficus, et seductor perfidus in nostra civitate Bononiensi, et ibidem inchoata Ecclesia S. Petronii ; etiam contra inhibitionem tuam in publica prædicatione, quam ad congregatum Dei populum faciebat, ore subdolo et polluto, totam sanctam Dei Ecclesiam leprosam fore, asserere non expavit ; adjiciens etiam quod modernis clericis decimæ, quas sibi Dominus in speciale peculium reservavit, non erant dandæ, quin potius valde peccabant divina audientes officia præsentium clericorum, et quod nulli temporibus istis Christiani erant legitime baptizati ; et nonnullos alios patentes errores hæresim sapientes prædicare et dogmatizare ausu nefario præsumpsit, et quotidie præsumit in gravem divinæ majestatis offensam, animæ suæ periculum, subversionem fidei Catholicæ, Ecclesiastici ordinis confusionem, et scandalum fidelis populi Christiani.

« Nos igitur attendentes, quod nostra præcipue interest super iis de opportuno remedio providere, fraternitati tuæ, qui etiam es in partem pastoralis sollicitudinis evocatus, per Apostolica scripta committimus et mandamus, quatenus receptis præsentibus auctoritate nostra ex officio diligenter inquiras an dictus Franciscus, qui ad præsens Bononiæ, ut asseritur, moram trahit, sit præmissis vel præmissorum aliquo publice diffamatus ; et si per inquisitionem hujusmodi eumdem Franciscum inveneris de præmissis vel præmissorum aliquo fore publice diffamatum, eum ne fugæ beneficio debitam, si non retrahat cautius pedem a lapsu, pœnam evadat, capias et facias carceribus mancipari ac diligentius custodiri : et nihilominus vocatis ipso Francisco et aliis, qui fuerint evocandi super præmissis, eadem auctoritate inquiras diligentius veritatem. Nos enim tibi in et super iis, procedendi summarie, simpliciter, et de plano ac sine strepitu et figura judicii, necnon contradictores quoslibet et rebelles cujuscumque status, gradus, ordinis, præeminentiæ vel conditionis existant, etiamsi pontificali dignitate præfulgeant, quandocumque, et quotiescumque expedierit, eadem auctoritate per censuram Ecclesiasticam appellatione postposita compescendi, et invocandi ad hoc, si opus fuerit, auxilium brachii sæcularis, plenam et liberam auctoritate Apostolica tenore præsentium concedimus potestatem, etc. Datum Romæ apud S. Petrum VI id. Septembris, Pontificatus nostri anno septimo ».

[1] Lib. IV. Ep. cur. p. 114.

9. *Angliæ rex ad exscindendos Wicleffistas sollicitatus.* — Pari Bonifacium pietatis studio commotum fuisse adversus Wicleffi sectatores, qui Angliam inficere nitebantur, refert Walsinghamus[1] his verbis : « Hoc anno papa scripsit regi Angliæ, oravitque ut assisteret prælatis Ecclesiæ in causa Dei, et ipsius regis et regni contra Lollardos, quos declaravit non solum proditores Ecclesiæ, sed et ipsius regis ; rogavitque obnixius, ut quos præsules declarassent hæreticos condemnaret ». Obtemperasse regem Pontificiis monitis ex subsecutis rebus colligitur. Sollicitum præterea fuisse Bonifacium de jure Ecclesiastico asserendo, ac Richardum orasse, ut regia edicta immunitati ordinis sacri adversantia rescinderet, ostendunt Apostolici Regesti litteræ[2]. Cæterum cum Willelmus Courtenejus archiepiscopus Cantuariensis e vivis sublatus esset, Thomas Adrundelius[3] ex Eboracensi ad Cantuariensem archiepiscopatum traductus est a Bonifacio, de quo Nicolaus Harpsfeldius[4] in historia Ecclesiastica Anglicana ex Monumentis Ecclesiæ Cantuariensis hæc narrat : « In eo juramento, quod de observantia Romano Pontifici exhibenda, cum hoc munus susciperet præstabat, cautum est inter alia, ne Ecclesiæ Cantuariensis possessiones alienaret, neve venderet, nec pignori daret, ut singulis trienniis Romam inviseret : ne denique Roberto pseudopontifici aut ejus asseclis opem aliquam aut auxilium præstaret ». Ornatus etiam est[5] a Bonifacio legati Apostolicæ Sedis munere ; qui, uti sibi fuerat imperatum, mox inito archiepiscopatu Cantuariensi ad Wicleffisticam hæresim exscindendam celebravit hoc anno Londini provincialem synodum, in qua octodecim pestiferi articuli[6] Wicleffi damnati sunt, atque imperio archiepiscopi Willelmus Windefordus Minorita libellum edidit, quo argumenta firmissima, ob quæ damnati essent illi hæreseos illustrata, et hæresiarchæ sophismata discussa fuere.

10. *Wicleffi errores in totidem articulis damnati in Synodo Londinensi.* — Primus articulus hic erat, « quod manet panis substantia post ejus consecrationem in altari, et non desinit esse panis ». Hanc novi antichristi vocem retundit Willelmus Windefordus Conciliorum Œcumenicorum, sanctorum Patrum, theologorum auctoritatibus, subditque : « Magna fuit temeritas Joannis Wicleffi, qui contra tot doctores a tempore Apostolorum usque ad tempora nostra scribentes, et contra multa Concilia generalia, ut prius est dictum, præsumpsit dicere, quod nec Berengarius, nec Fredenuardus, nec aliquis alius hæreticus ausus fuit dicere, scilicet quod hæreticum est ponere panis substantiam desinere esse in consecratione, et accidentia remanere sine subjecto ». His adjicit auctor tunc Wicleffi hæresim tum ab Academia Parisiensi, tum a Willelmo Cantuariensi archiepiscopo in Concilio, ejusque decretoriam sententiam a Romana curia fuisse confirmatam. Affert deinde sophisticas Wicleffi argutias, scilicet in Trialogo[1], demonstratum fuisse panem a Christo, atque ideo manere panem effutiebat. Respondet Windefordus : « Falsum est quod Christus, qui mentiri non potuit dixit panem, quem accepit in manibus, esse realiter Corpus suum, quia non demonstravit panem, quem tenuit in manibus per pronomen *hoc*, sed contentum sub speciebus panis transubstantiati in Corpus suum demonstravit per illum terminum, *hoc* ». Et infra : « Cum illa verba sint factiva, conversiva, et transubstantiativa, oportet quod verba sumantur practice : et patet manifeste quod argumentum non concludit quod substantia panis materialis manet, sed totaliter concludit oppositum ».

II. Wicleffi sophisma petebatur ex æquivoco, quod sacramentum dicatur panis. Hanc argutiolam ita dissolvit Windefordus : « Quamvis Christus, Apostolus, Ecclesia etiam, et doctores authentici nominaverunt hoc Sacramentum nomine panis, non ex hoc sequitur, quod hoc Sacramentum sit substantia panis materialis, quod patet primo, quia Scriptura sacra aliquando vocat res aliquas nominibus illarum rerum ex quibus fiunt et attribuit termino mutationis ad quem nomen termini mutationis a quo, unde homo dicitur in Scriptura terra, quia factus est de terra, et de superbo substantialiter dicitur : Quid superbis, terra et cinis? isto modo de serpentibus conversis in virgas dicit : Devoravit virga Aaron virgas magorum, ubi serpentes vocat virgas, quia virgæ in serpentes conversæ sunt : et isto modo dicit Scriptura de Eva, quod erat os et caro Adæ, quia de ossibus et carne Adæ facta est ». Et infra : « Sic ergo quia panis convertitur in Corpus Christi dicitur panis, et est Corpus Christi terminus ad quem conversionis panis, ideo more Scripturæ Corpus Christi dicitur panis, licet non sit panis materialis in natura et a proprietate, sicut nec serpens virga. Tertio patet idem quia Scriptura vocat res illorum nominibus, in quorum similitudinibus apparent exterius, quamvis secundum naturam tales non sint, sicut Scriptura dicit Abraham vidisse tres viros et unum adorasse, cum tamen essent angeli in specie virorum. Sic in libro Judicum dixit mulier : Ecce vir Dei venit ad me, et post apparuit mihi vir, quem ante videram ; et tamen angelus fuit qui apparuit specie viri ». Et infra : « In alia sua significatione sumitur panis pro speciebus panis ; unde Magister Sententiarum in IV et alii doctores cum eo dicunt, quod species tenent vocabula rerum, quarum antea fuerunt : et sic species panis et vini dicuntur panis et vinum ».

III. Sophisma Wicleffi eliciebatur ex sensu ho-

[1] Walsing. in Rich. II. — [2] Lib IV. p. 156. Walsing. ubi sup.— [3] Harpsf. hist. Eccl. Angl. in sæc. 15. cap. 9. et alii. — [4] Widfor. in lit. tra. — [6] Ext. apud. Widefor.

[1] Tri l. l. IV. c. 2.

minum et brutorum, sed sensum non esse rectum divinorum judicem, cum etiam in humanis sæpe fallatur, responsum est a Windefordo. Mira autem fuit Wicleffi impudentia, qui cum Conciliorum et sanctorum Patrum perspicuas auctoritates temneret, ausus sit aliqua eorum dicta in pravum sensum detorquere, ut iis suam impietatem affingeret. Ita abutebatur Hieronymi ad Ebidiam verbis : « Nos audiamus panem, quem fregit Dominus, deditque discipulis suis manducandum corpus esse Salvatoris, ipso dicente : Hoc est Corpus meum. Ergo », infert hæresiarcha, « manet panis in Sacramento et est Corpus Domini ». Respondit Windefordus non frumentaceum panem intelligi, sed viventem, qui de cælo descendit, ut ex Hieronimi sequentibus verbis patet. Cæterum reliquæ Wicleffi blasphemæ argutiæ adeo insulsæ sunt, ut indignæ relatu videantur.

11. Secundus articulus damnatus in Concilio Anglicano is est : Sicut Joannes fuit figurative Elias et non personaliter, sic panis figurative est Corpus Christi et non naturaliter Corpus Christi, et quod absque omni ambiguitate hæc est figurativa locutio : Hoc est Corpus meum ; sicut illa in verbis Christi : Joannes ipse est Elias ». Adversus hæc venena opponit Windefordus inter plura alia : « Guimundus III libro de Corpore et Sanguine Domini notabiliter et sufficienter ostendit per dicta Augustini, Ambrosii, Leonis, Cyrilli, et ducentorum episcoporum in synodo Ephesina, Gregorii, Hilarii et aliorum doctorum, quod illud Corpus Christi, quod pependit in cruce et natum est de virgine Maria est substantialiter in Sacramento secundum naturam suam propriam. Ergo hæc non est figurativa locutio, sicut ille panis ipse est Elias ». Adducit Windefordus alias auctoritates, Hugonis, Ambrosii, Dionysii Areopagitæ vocantis divinissimum panem, qui dividatur indivisibilis, veletur et reveletur, scilicet indivisibilis et velatus in se, dividatur et reveletur in symbolis : tum quod plures sapientes a fide desciverint : cum intelligere non possent totum corpus Christi, quod in cælo est, esse in sacramento, quod difficile non erat, si tropice esse dictum fuisset ; tum addit hoc validissimum argumentum ; « Christus instituendo sacramentum dixit : Hoc est Corpus meum, quod pro vobis tradetur. Ergo hoc idem Corpus naturaliter, quod pro discipulis fuit traditum ad crucifigendum, fuit eis traditum in Sacramento ad edendum, et per consequens idem corpus quod fuit in cruce, identice est in Sacramento ». Et infra : « Ambrosius ponit istam conversionem panis in Corpus Christi esse præter ordinem naturæ sicut et generationem, qua Virgo Christum generavit esse præter ordinem naturæ ; ex quo concludit, quod illa conversio est valde miraculosa sicut et generatio, qua Virgo filium generavit, fuit valde miraculosa et singulariter miraculosa ; tamen non esse valde miraculosa, si esset solum conversio tropica et figurativa, et non substantialis et transubstantiva ».

12. Tertius Wiclefi articulus damnatus in synodo Londinensi est impudentissimum hoc mendacium, quod in capite *ego Berengarius*, curia Romana determinavit, quod sacramentum Eucharistiæ est naturaliter verus panis, loquendo conformiter, ut prius, de pane materiali albo et rotundo ». Quis fidat homini tam proterve mentienti, cum non modo ex Actis Concilii, verum ex Berengarii ipsius verbis refellatur ?

Quartus articulus damnatus ab Anglis præsulibus continetur cap. 14 quarti libri Trialogi, ac necessitatem Baptismi convellebat : « Definientes », aiebat Wicleffus, « parvulos fidelium sine Baptismo sacramentali decedentes non fore salvandos, in hoc sunt præsumptuosi et stolidi ». Refellitur a Windefordo hæc hæresis, non modo Conciliorum et Patrum dictis, sed etiam verbo Christi Joannis III : « Nisi quis renatus fuerit ex aqua et Spiritu sancto, non potest intrare in regnum Dei ». At expressam adeo Christi sententiam eludere nisus est hæresiarcha cap. 22. lib. quarti Trialogi hoc figmento, scilicet intelligendam aquam, quæ fluxit de latere Christi ; atque ita Baptismum Christianorum abolebat.

Quintus articulus condemnatus ut erroneus, est, « quod collatio sacramenti Confirmationis non est episcopis reservata, nempe jure ordinario, nam sacerdos ex Romani Pontificis imperio potest illud conferre. Excerpserat hunc errorem ex Armachani libro XII de quætionibus Armeniorum cap. I, quem tum in Armenis, tum in Græcis damnatum vidimus.

Sextus articulus ut erroneus condemnatus est, « quod tempore Pauli sufficiebant Ecclesiæ duo ordines clericorum, sacerdos et diaconus, nec fuit tempore Apostolorum distinctio papæ, patriarcharum, episcoporum : sed sufficit quod sint presbyteri et diaconi secundum fidem Scripturæ, quia superbia Cæsarea alios gradus adinvenit ». Refellit impiam hanc calumniam et hæresim Windefordus traditionum Apostolicarum repetitione, quarum mentio in decretis Pontificum et in libris Dionysii Areopagitæ de hierarchia Ecclesiastica frequenter recurrit.

Septimus articulus condemnatus in universali suo intellectu est, « quod antiqui qui ex cupiditate rerum temporalium, vel spe mutuorum juvaminum, aut ex causa excusandæ libidinis, licet de prole desperent, copulantur ad invicem, non vere matrimonialiter copulantur ». Opponit Windefordus contra Wicleffi novam legem universalis Ecclesiæ praxim, tum plura absurda quæ ex eo sequuntur illustrat.

Octavus articulus condemnatus ut hæreticus in suo universali intellectu est, « quod causæ divortii ratione consanguinitatis vel affinitatis sint infundabiliter humanitus ordinatæ ». Adversus novatorem illustrat Windefordus, ut Ecclesia ferendarum legum auctoritate polleat, ac justas

ob causas gradus affinitatis et consanguinitatis constituerit.

Nonus articulus condemnatus ut erroneus est, « quod hæc verba : *Accipiam te in uxorem*, eligibiliora sunt pro contractu Matrimonii, quam hæc verba : *Accipio te in uxorem ;* et quod contrahendo cum una per hæc verba de futuro : *Accipiam te in uxorem ;* et post cum alia per hæc verba de præsenti : *Accipio te in uxorem;* non debent frustrari verba prima propter verba secundaria de præsenti ». Afferebat Wicleffus pro confirmanda sententia futiles argutias quas Windefordus in ipsum pariter retorquet.

Decimus articulus a vero præcursore antichristi excogitatus damnatusque a Synodo Anglicana hic est, « quod isti duodecim sunt procuratores antichristi ac discipuli antichristi : papa, cardinales, patriarchæ, archipræsules, episcopi, archidiaconi, officiales, et decani, monachi, et canonici bifurcati, pseudofratres introducti jam ultimo, et quæstores ».

13. Contra religiosos Ordines abutebatur hæresiarcha hoc sophismate : « Sicut patronus ad patronum, sic Ordo ad Ordinem. Sed Christus patronus communis religionis est in infinitum perfectior patronis religionum privatarum Augustino, Benedicto, Dominico, et Francisco. Ergo communis religio Christiana quacumque religione privata est perfectior quodammodo infinite. Istam rationem ponit XXXII. cap. quarti : et iterum quinto cap. supplementi, et inculcat eam in diversis capitibus tanquam aliquid magni. Cujus argumenti fallaciam refellit pluribus exemplis Windefordus : sequeretur enim materiam primam a Deo creatam, vel murem aut culicem productum a Deo, infinite quodammodo perfectiorem hominibus per generationem humanam propagatis, vel ipsa sacra Christi humanitate; et pelliceam Adami tunicam, regum purpura infinite pretiosiorem extitisse, et hostiam consecratam a Christo sanctiorem ea quam Petrus consecravit, sicut enim productor ad productorem, sic productum ad productum a pari se haberet ex Wicleffi argutiis.

Undecimus articulus pro hæresi condemnatus est, « quod Numerorum XVIII, Ezechielis XLIV, præcipitur simpliciter negative, quod nec sacerdotes Aaronitæ, nec Levitæ habeant partem hæreditatis cum aliis tribubus, sed quod pure vivent de decimis et oblationibus ». Arguit Windefordus hunc articulum hæreseos ex Numerorum cap. XXXIV, et Josue cap. XXI et I Esdræ, c. II, cum divino imperio et urbes et suburbana et agri sacerdotibus fuerint attributa, adeo ut partim ex decimis, partim ex primitiis et oblationibus, partim ex prædiis et animalium propagatione et domorum possessionibus vitam sustentarent.

Duodecimus articulus pro errore condemnatus est, « quod non est major hæreticus vel antichristus quam clericus, qui docet quod licitum est sacerdotibus et levitis legis gratiæ dotari cum possessionibus temporalibus; et si aliqui ex prævaricatione in lege Dei sunt hæretici, apostatæ, vel blasphemi, sunt illi clerici qui hæc docent ». Insulsa adeo est hæc hæresis, ut etiam recentiores novatores eam damnarint. Præcipuum Wicleffi sophisma ex depravatis Christi verbis Luc. XIV. petebatur : « Omnis ex vobis qui non renuntiat omnibus quæ possidet, non potest meus esse discipulus ; quomodo autem Christus intellexerit renuntiationem in hoc verbo Evangelico, ipse et ejus Apostoli per conversationem pauperem satis docent : nam opera Christi et suorum discipulorum sunt optimi interpretes legis suæ ». Opponit hæresiarchæ Windefordus fuisse aliquos Christi discipulos divites, ut Josephum ab Arimathia, Nicodemum, Zacchæum, et sanctas mulieres, quæ illi necessarios sumptus subministrarunt; tum subdit : Hæc auctoritas in argumento allegata sic intellecta, sicut adversarius intelligit, fuit fundamentum », et infra, « hæresis Juliani apostatæ, qui propter illam auctoritatem sic intellectam auferebat a Christianis possessiones suas : fuit etiam fundamentum hæresis Manichæi, ut patet per B. Augustinum in lib. de Moribus Ecclesiæ expresse ; unde non est hæresis nova, quod hæc auctoritas debet sic intelligi, sed hæresis valde antiqua ». Aliud Wicleffi sophisma priori affine est : « Servus [inquiebat] non est major domino suo, nec discipulus supra magistrum ; sed sufficit discipulo quod sit sicut et magister ejus, sicut Christus Matthæi IV dixit : Cum ergo Christus sit magister optimus, et Dominus dominorum, et omnes prælati Ecclesiæ debent esse servi hujus domini atque discipuli, patet quod non debent super Christum extolli in dominio sæculari ; sed ipse dixit Matth. VIII quod filius hominis non habet ubi caput reclinet, hoc est, non habet humanitas sæculariter et proprietarie dominando ; qua ergo fronte episcopi nostri Cæsari audent sic se extollere in dominio civili super Christum? His argutiis dari pariter a Wicleffo leges regibus, ut purpuram exuant, sceptraque abjiciant, redarguit Windefordus, et hæresiarchæ ineptias luculenter confutat : ideo vero tanquam canis rabidus latravit Wicleffus contra Ecclesiasticas opes, quod episcopatu Reyngorinensi potiri non potuisset.

14. Tertius decimus articulus ut hæreticus in suo universali intellectu condemnatus est, « quod non solum domini temporales possunt auferre bona fortunæ ab Ecclesia habitualiter delinquente, non solum eis hoc licet, sed debent hoc facere sub pœna damnationis æternæ ». Excipiebatur suavissime hæc vox a nobilibus viris, qui Ecclesiarum bonis inhiabant ; sed pariter ex Wicleffi lege ipsis, cum aliquo crimine occulto habituali constricti essent, fiduciaria bona a regibus eripi debere demonstrat Windefordus.

Quartus decimus illius articulus damnatus in Synodo hic est : Si corporalis unctio foret Sacramentum, ut modo fingitur, Christus et ejus Apo-

stoli ipsius promulgationem non tacuissent ». Arguitur Wicleffus Jacobi Apostoli auctoritate [1]: « Infirmatur quis in vobis? inducat presbyteros Ecclesiæ, etc. orent super eum ungentes oleo sancto in nomine Domini ». Subjicit deinde Windefordus: « Est hæreticus, quia supponit nihil esse Catholicum, cujus promulgationem Christus et Apostoli tacuerunt in sacra Scriptura.

Quintus decimus articulus hic erat, « quod quicumque est humilior Ecclesiæ servitivior, et in amore Christi quoad suam Ecclesiam amabilior, ille tam in Ecclesia militante major et proximus Christi vicarius est ». Damnatus est, cum anarchiam induceret, atque hierarchiam Ecclesiasticam funditus everteret, ac plura absurda, quæ ex eo consequuntur, recenset Windefordus, veluti mulieres episcopatu et sacerdotio fungi posse.

Decimus sextus articulus pro hæresi condemnatus est, « quod ad verum dominium sæculare requiritur justitia dominantis sic, quod nullus in peccato mortali est dominus alicujus rei ». Hauserat Wicleffus hunc articulum ex Alcorano Mahumetis, ut sectatores suos ad rapinas ac seditiones inflammaret: cumque inanem gloriolam captaret, quod crimen lethale immani odio prosequi videretur, in peccato lethali hæreseos fœdissime volutabatur, ac se suosque justos appellitabat.

Decimus septimus articulus pro hæresi condemnatus est, « quod omnia quæ evenient absolute necessario evenient. Respondet Windefordus hunc articulum fuisse damnatum hæreseos in Concilio solemni ab Ecclesia in canone XXIII. qu. cap. 4 Nabuchodonosor ex sententia Augustini damnatum in Scripturæ oraculis: « Qui potuit transgredi, et non est transgressus »; et pluribus aliis tum ex hoc errore tanquam ex fœcundissimo hydræ utero innumeras hæreses effundi.

15. Decimus octavus articulus et ultimus pro hæresi condemnatus est, « quod quidquid papa vel cardinales sui sciunt ex sacra Scriptura deducere, clare illud duntaxat est credendum, vel ad sua monita faciendum; et quidquid ultra præsumpserint, sit tanquam hæreticum contemnendum. Quod sit merito pro hæresi condemnatus patet primo ex hoc, quod est contra sacram Scripturam», et infra: « Nam in sacra Scriptura habetur quod multa sunt vera et credenda, quæ in ipsa litteraliter non continentur, nec possunt ex litterali sensu Scripturæ deduci, quia de tali modo loquitur adversarius, ut patet ex processu. Unde in fine Evangelii Joannis ad excludendam falsam opinionem, quod non plura fecerat Jesus, quam sint scripta, sic dicit Evangelista [2]: *Sunt et alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt libros.* Ergo multa fuerunt facta Christi, quæ non sunt scripta, et maxime in sacra Scriptura, et per consequens multæ sunt veritates etiam de Christo, quæ ex sacra Scriptura minime possunt deduci; Apostolus etiam Paulus II ad Thessalonicenses II. cap. in fine expresse distinguit inter traditiones, quas tradidit per scripturam, præcipiendo utrasque teneri, sic dicens: *Itaque, fratres, state: et tenete traditiones, quas didicistis sive per sermonem, sive per Epistolam nostram.* Ex ipsa ergo patet Scriptura sacra quod multæ sunt traditiones tenendæ et credendæ, quæ solummodo sermone sunt traditæ per Apostolos, quæ non sunt in sacra Scriptura ad litteram contentæ, unde istam auctoritatem Apostoli tractat Damascenus IV Sententiarum suarum c. VIII et totius lib. c. XCVI». Demonstrat pluribus auctor eo Wicleffi principio veteres instauranda hæreses Arianorum, quia vox consubstantialis non reperitur in sacra Scriptura; Donatistarum, quia non reperitur in ea hæreticorum Baptismum valere; Iconoclastarum, quia cultus sacrarum imaginum in ea non præcipitur; tum subdit:

16. « Principaliter est articulus pro hæresi condemnatus, quia dato articulo non essent recipiendæ interpretationes sanctorum doctorum de propositionibus ambiguis sacræ Scripturæ, quæ non possent per papam et cardinales ex ipsa sacra Scriptura deduci clare; patet enim sequela. Et est hoc dictum occasio et velamen diversarum antiquarum hæresum; nam propter hoc, quod Christus dixit in Evangelio, fures fuisse et latrones omnes quotquot ante ipsum venerunt, et propter quod Faustus noluit recipere interpretationes sanctorum doctorum, sed verba illa intelligere secundum quod grammaticaliter sonabant, ideo incidit in hæresim, quod non sint a Catholicis recipiendi Moyses et prophetæ, quia fuerunt fures et latrones, ut asserebat, male intelligendo verba Christi contra interpretationem sanctorum doctorum. Hæc patent per beatum Augustinum XVI contra Faustum. Item propter hoc, quod æque negative secundum vocem dicitur: Non occides; sicut dicitur: Non furaberis; dicebant hæretici, quod sicut non est licitum furari hominem, bovem, aut ovem, sic non est licitum occidere hominem, bovem, aut ovem: quam hæresim destruit Augustinus in lib. de civit. Dei; In hanc hæresim prolapsi sunt, quia utrobique verba Scripturæ sicut sonabant prima facie et ad sensum grammaticalem, et non secundum interpretationem Apostolicorum virorum intellexerunt. Ita dixerunt alii hæretici, quod non esset licitum jurare in aliquo casu propter hoc quod Christus dixit: *Ego autem dixi vobis, nolite jurare omnino;* et propter hoc quod dixit Jacobus: *Ante omnia, fratres charissimi, nolite jurare neque per cœlum, neque per terram; neque per aliud quodcumque;* ista ut sonant grammaticaliter intelligentes, et non secundum sensum et interpretationes sanctorum doctorum erraverunt. Consimile est de multis aliis ». Pluribus interjectis urget Wicleffistas, ut sua deliramenta probent ex Scripturæ sacræ textu expresso, tum subjicit eo articulo, maxime ipsos delusos fuisse.

[1] Jacob. V. — [2] Joan. ult.

« Æstimo, inquit, quod istius articuli credulitas est magna causa et maxima doctrina Lollardorum : et æstimo si essent curati de ista mala credulitate, quod faciliter reduceretur in omnibus ad Catholicam veritatem, et mirum est de istis hominibus qui credunt hunc articulum, qui multa valde docent quæ in sacra Scriptura non continentur, et quæ nec sciunt nec possunt ex sacra Scriptura clare deducere », et infra :

« Dico ergo finaliter quod non solum debemus credere contentis in sacra Scriptura, sed etiam traditionibus Apostolicis per successiones Patrum a tempore Apostolorum usque ad nos descendentibus, quamvis non scriptis, sicut et aliis quæ scribuntur in sacra Scriptura. Debemus etiam credere multis veritatibus ab universali Ecclesia receptis, sive scribantur sive non. Debemus etiam credere multis veritatibus, quæ ex sacra Scriptura non sequuntur, nec ex traditionibus Apostolicis, eo quod ex prædictis vel aliqua illorum et quibusdam aliis, quæ in facto notorio consistunt, sic quod rationabiliter non possunt tergiversari, sequuntur : et tales sunt veritates; symbolum Athanasii est Catholicum : symbolum Nicænum est Catholicum : sancta quatuor Concilia generalia hæreses condemnaverunt, fidem Catholicam docuerunt : Ariani, Pelagiani et Donatistæ fuerunt hæretici. Debemus etiam credere interpretationibus doctorum Catholicorum approbatorum de propositionibus ambiguis sacræ Scripturæ : debemus etiam credere determinationibus Concilii generalis legitime et universaliter congregati, etc.» In fine opusculi adjecta sunt hæc verba : « Finis tractatus magistri Windefordi de Ordine Minorum contra errores Wicleffi in Trialogo qui damnatus est in Concilio provinciali Londin. sub D. Thoma Cantuariensi archiepiscopo, an. Dom. MCCCXCVI ».

17, *Divino prodigio confirmata veritas Eucharistiæ.* — Damnatis ejusmodi articulis Thomas Arundelius Cantuariensis archiepiscopus judiciariam severitatem adhibuit in eorum propugnatores. Inter alios quidam blasphemus Badbejus nomine, vestiarius, Eucharistiæ præferre araneam Wicleffistico more non exhorruit in publico judicio; ac tum divina ultio, ut blasphemum confunderet, et orthodoxos in dogmate sacro confirmaret, teterrimam immisit araneam in illius os, quæ vix a Catholicis, qui Wicleffistam a corporis et animæ interitu vindicare cupiebant, sperabantque ad fidem eo prodigio conversum iri, abigi potuit; quod prodigium suis spectasse oculis commemorat Thomas Waldensis [1] : « Videte, inquit, quid dicit (scilicet Wicleffus), quod corpus Christi est abjectissima substantia, imo et Deus, quia materia prima, et corpus Christi est pejus testudine : et quis coegit istum ista fateri nisi detestabilis hæresis propria? Et numquid digni sunt Lollardi tali sacramento, quod sit pejus testudine? Numquid non digne tradidit eos Deus in reprobum sensum ut faciant ea, quæ non conveniunt? » Et infra : « Scias pro Wicleffistis dictum, quidquid colunt idolum est; quia figura corporis Christi et non ipsum : corpus tropicum pejus testudine et sanguis tropicus veneno deterior, istæ sunt comparationes horridæ Lollardorum, quas contumeliose objectant fidelibus : et in rei veritate ipsi concedunt. Historiam refero, quam ego præsens vidi oculis carnis meæ in cathedrali Ecclesia S. Pauli Londoniæ, ubi venerandus Cantuariensis antistes, felicis recordationis Thomas Arundelli filius, et frater comitum, pro loco judicii assistentibus sibi Norvicensis Ecclesiæ tunc præsule Alexandro et aliis, in episcopali sede verba quædam et interrogationes proponebat de fide Eucharistiæ ad quemdam sartorem de partibus Wigorniæ deprehensum in hæresi; cum flecti ad fidem omnino non posset, nec aliud quam benedictum panem sacratissimam hostiam volebat appellare, vel credere tandem jussus facere reverentiam hostiæ, respondit blasphemus : Vere, inquit, dignior aranea est revereri. At statim de alto culmine tecti descendens ingens et horrida visu aranea, ad os blasphemi directo filo pervenit, et dum loqueretur, ut intraret per polluta labia sollicite procuravit et multorum manibus vix potuit prohiberi. Adstitit illustris princeps Thomas Exoniensis dux tunc cancellarius regni, et vidit prodigium : at prædictus archiepiscopus statim surgens cum aliis exponit omni populo ibi collecto quid ultrix manus Domini fecerat in blasphemum : nec mora, qui pretiosissimæ carni agni prælegit araneam, peccatricem carnem suam flammis devorandam amisit, ut esset favilla pejor aranea. Ecce doctrinam fœdam et amaram errantium, qui sacramentum optimum sic in figuram attenuant, et idolum faciunt pejus testudine et araneæ posthabendum ». Narrat idem prodigium in historia Wicleffiana Nicolaus Harpsfeldius [1] ex gestis dicti Thomæ Arundellii archiepiscopi Cantuariensis, primatis Angliæ ac Sedis Apostolicæ legati, quem etiam exercuisse testatur summa tum pietatis laude munus suum in exscindenda hæresi Wicleffistica, plures nimirum gravissimus sanctiones edidisse : tum etiam libros Wicleffi, in quibus trecentæ et eo amplius hæreticæ propositiones censura notatæ sunt, igni publice concremasse.

18. *Cæsi ad Nicopolim a Bajazete Christiani.* — Commissum hoc anno plerique auctores [2] referunt prœlium ad Nicopolim in Bulgaria, quo parta est a Bajazete Turcorum rege cruenta de Christianis victoria. Concitasse vidimus jam ante

[1] Walden. tom II. c. 62. de sacr. Euchar

[1] Nicolaus Harpsf. in hist. Wicleff. c. 18. — [2] Juv. Ursin. in Car. VI hoc anno. Froiss. tom. IV. c. 67. hist. Musulm. l. v. S. Anton. III. p. tit. XXII c. 3. § 22. Phrantz. l. I. c. 19. Chalcond. lib. II. Paul. Æmil. l. X. Naucler. gener. XLVII. Aventin. l. IV. Bonfin. d. c. 3. l. II. Bos. hist. equit. Hierosol. l. IV. et alii.

Pontificem, propositis indulgentiarum præmiis, ad sacra arma fideles, ut Turcarum in Hungariam excurrentium conatus retunderet. Poposcerat etiam Sigismundus a Carolo Francorum rege auxiliares contra Barbaros copias, et Gallici proceres, quibus Nivernensis comes ducis Burgundiæ filius præfuit, eo maximo numero concurrere. His igitur et Germanicis copiis succinctus Sigismundus movit in hostes exercitum florentissimum, captisque primis Turcarum munitionibus penetravit in Bulgariam ac Nicopolim obsidione cinxit: ad quam solvendam Bajazetes una cum suis eo progressus Gallos ab Hungaris sociis desertos profligavit delevitque. Memorabilem hanc pugnam ex veteribus Monumentis Hungaricis narrat Bonfinius [1] his verbis :

« Salutis anno nonagesimo sexto supra tredecies centenum, promulgata belli fama delectus maximus habetur; omnes dare nomina jubentur; quare tot legiones et auxilia coacta usnt, ut sine formidine cum profano hoste pugnari posset. Advenere Burgundionum Gallorumque auxilia, quæ orthodoxæ fidei caritate commota gratis hæc sacra stipendia faciebant, multi e Belgis ac Celtis eminentioris fortunæ viri nonnulli quoque reguli confluxere ». Et infra : « Coacto igitur exercitu, comparatisque rebus omnibus, quæ bello usui forent, ex Hungaria in Rassiam quæ in superiore Mysia continetur castra movet. Sigismundum in agmine quandoque dixisse ferunt, cum amplissimum ductaret exercitum : nimirum, non solum Turcus nobis nequaquam formidandus est, sed ne cæli quidem, si forte ruerent, quorum ruinam stantibus hastis subire possemus, Rassia non sine populatione transacta: at ubi in Bulgariam quæ in inferiore Mysia continetur, descensum est, Oristum et Budinum, nonnullaque alia castella Turcorum firmata præsidiis multo sanguine expugnata, kal. Octobris ad majorem Nicopolim Sigismundus castra movit: ab una Istri ripa major, ab altera minor Nicopolis est sita : hæc Trajani, Hadriani illa victoriæ monumentum, ut quorumdam est opinio. Sigismundo hinc numquam stativa movere certum erat, donec Nicopolim expugnaret. Turcorum Cæsar, quem Bajazetem Hungarorum Annales nominarunt, et Chalapinum plerique dixere, audito ingenti Christianorum apparatu, ne Europa ejicerentur, universam Turcorum rempublicam ad arma suscitavit ». Et infra :

« Ubi ad congressum perventum est, hi Gallico more descendunt equo, ut pedibus congrediantur, equi dimissi inito prœlio cum ingenti clamore in castra recurrunt. Turcis nil antiquius obtingere potuit, quam ut ab equo cum pedite dimicarent. Ab expedito hostium equitatu circumventi obteruntur Galli, miserrimeque cæduntur, dum hasta securive Turcum ferire student incursu recursuque hostili defatigantur, deluduntur que dum audaciæ pœnitet a lateribus modo adversi aversique telorum imbribus, aut falcatis ensibus lanceisque læduntur. Subsidii spe firmati ad necem usque dimicant : spe tandem sua frustrantur, nam equi quos dimiserant in castra præ tumultu fragoreque relati Hungarorum absterruere animos, quippe qui hujusce moris ignari sociorum, hinc conflictum suspicantur, metu perciti castra relinquunt, ad unum in fugam omnes plane vertuntur. In tanta rerum trepidatione nullum imperatoris edictum, nullum imperium servare. Turcus cæso Gallo a tergo instat: palantes Hungari fugiunt : magna in fuga cædes patrata : defatigatus e cæde hostis ad capturam et quæstum se convertit : maximus captivorum fit numerus : quin etiam Sigismundus quoque, qui cæli ruinam paulo ante contempserat, in manum hostium pervenisset, nisi parva cymba Danubium trajecisset. In hoc prœlio viginti millia Christianorum cecidere ; ex Turcis sexaginta millia desiderata. Trajecto Danubio reformidato Hungarorum impetu ob rem male gestam in Thraciam Constantinopolim rex effugit : inde navigavit Rhodum, et Ægeum Ioniumque pelagus emensus in Dalmatiam, lustrataque Dalmatiæ ora in Croatiam venit ». Verum ægre est restitutus regno, in quo cum ob gestum male cum Turcis bellum obsolevisset ejus existimatio, de illo exauctorando deinde agitatum ab Hungaris visuri sumus. Porro observat Phrantzes [1] eodem hoc anno nonnullos principes Asiæ a Bajazete suis sedibus pulsos, ad Temirem sive Tamerlanem confugisse, ipsumque illum concitasse in Bajazetem ; quem divina justitia ob religionem oppugatam oppressum loco suo dicetur. Adscriptam hanc cladem memorat Juvenalis Ursinus [2] Gallis arrogantiæ, qui Hungaro regi non paruissent; tum divinæ iræ, cum in itinere plura scelera patrassent, circumtulissent meretrices, ac ludo, ganeis, libidinibusque se confecissent ; ipsos tamen ob mortem pro religionis causa oppetitam, divinam misericordiam commeruisse visos non dubiis signis: nam Conciacus regulus cum nudus ante alios sævissime diverberaretur, pallio ex sepe proxima divinitus volitante coopertus est; trecenti equites coram Bajazete cæsorum in oppido Craco Turcarum vindictam satiaturo trucidati cædem magna animi constantia se Christo commendantes, pertulerunt. Id etiam prodigium accidit, ut cum Turcæ sævire ultra mortem meditati insepulta manere corpora jussissent, ut a feris avibusque laniarentur, tredecim mensium flexu pura et integra remanserint, nec feræ illa attingere sint ausæ : nec tamen Barbari Christi virtutem agnoscere voluere ; sed stolide jactarunt, feras Christianam carnem dedignari. Addit Juvenalis eodem anno in Ecclesia S. Dionysii edita nonnulla prodigia : toxico enim infectum, con-

[1] Id. Bonfin. ibid.

[1] Phrant. l. II. c. 9. — [2] Juvenal. Ursin. in Carol. VI.

cepto voto convaluisse ; rabidum et amentem sanæ menti restitutum ; tertium fluxu sanguinis, qui restringi nullis remediis humanis poterat, laborantem percuratum : nonnulla vero decreta a rege adversus blasphemos facta, quæ aliquandiu impia ora compresserunt (1).

(1) Suecia hoc anno provincialem Synodum Arbogensem dedit, cujus Ms. codice Acta vulgavit haud ita pridem Ericus Benzelius in suo Diario Vazstenensi quod Upsalensibus typis juris publici fecit. Ex eo raro nostris in regionibus occurrente libro ego in meum Conciliorum Supplementum tom. III, pag. 707, Synodum hanc transtuli. Porro in ea vetantur nuptiæ tempore a jure prohibito celebrari ac benedici; irregularitatisque nota inustus pronuntiatur sacerdos qui nuptiis illis coram adstitisset. II. Nec excusari aiunt illos qui apto tempore benedictionem nuptialem procurant, sed nuptias ad tempus vetitum differunt. III. Anno bissextili biduum interjaceat inter festum cathedræ S. Petri et S. Matthiæ. IV. Qui cædem hominis commiserit die Dominica, a carnibus, qui die Veneris, a piscibus, qui Sabbatho, a lacticiniis perpetuo abstineat. V. Piratæ cæterique grassatores ne loci sacri sepultura donentur, nisi forte eos palam pœnituerit : et damni illati sarcimentum pro viribus procurent. Tunc vero sacramentis non priventur ; sed sacro sepulturæ officio nequaquam donentur. VI. Dies Octobris sexta sanctæ Birgittæ memoriæ solemni sacra ab omnibus habeatur. VII. Alienarum diœcesum presbyteri ne ad sacra habenda admittantur absque Ordinarii sui permissione. VIII. Ne quis Ecclesiasticus sacri juris ministerium laico exercendum deleget. Reliquas sanctiones utpote minori animadversione dignas nihil moror

MANSI.

Quam hic subjicimus Epistolam præmisit Raynaldus tomo VI operis sui. Cum vero distributio editionis hujus alia sit ab ea, quam ille dedit suo loco, inseri non potuit. Ne igitur prætermitteretur, hic eam collocare visum est.

SANCTISSIMO AC BEATISSIMO PATRI

ET DOMINO NOSTRO

ALEXANDRO VII

PONTIFICI MAXIMO

ODORICUS RAYNALDUS CONGREGATIONIS ORATORII PRESBYTER

SEMPITERNAM FELICITATEM.

Superioribus annis antequam Sanctitas Tua ad sublime Pontificalis dignitatis fastigium eveheretur, cum in Vallicellanis ædibus diem integrum nobiscum ducere dedignata non esset, inter cætera, quæ magna cum pietatis laude, nec minori audientium voluptate suo more disseruit, illud mihi animo alte infixum hæsit, quod experimento sibi compertum affirmabat, historiam Ecclesiasticam a cardinale Baronio, ingenti Annalium opere expositam atque illustratam, magno usui Catholicis esse in hæreticis refellendis atque ab impietate revocandis : quod quidem me, etsi tanto oneri sustinendo viribus imparem, haud parum ad eamdem historiam prosequendam confirmavit ; ea nimirum affulgente spe, ut quemadmodum Baronianis Annalibus Centuriatores, qui veritatem Catholicam mendaciis ac maledictis perdere sunt conati, imposturæ et perfidiæ manifestissime arguuntur ; ita his nostris Novatorum technæ dolosæque machinationes, allata veterum ac probatissimorum Monumentorum veritate, patefiant atque evertantur. Cernent ii errores suos a perfidis hæresiarchis Joanne Wicleffo ejusque sectatoribus Joanne Hus et Hieronymo Pragensi disseminatos, jam tum a viris doctissimis confutatos et in Conciliis Romano, Constantiensi, Basileensi ac Florentino, damnatos ; et quantumvis perfrictæ frontis sint, ingenti pudore afficientur. Cernent etiam Catholici Romanorum Pontificum seriem non interruptam ; et quam nequissimi pseudopontifices, ignarique rerum scriptores confuderant, hanc vetustis Tabulis ac Monumentis publica auctoritate munitis, quæ ex Tabulario Vaticano singulari Sedis Apostolicæ beneficio mihi communicata fuerunt, illustratam intuebuntur, ut nempe Gregorio XI qui sacrosanctum Solium in Urbem Avenione reduxit, Urbanus VI, Urbano Bonifacius IX, huic Innocentius VII, Innocentio Gregorius XII successerint ; utque ipsorum postremus post inveteratas longo temporum decursu controversias, auctasque demum in Pisano conventu, ut vix discerni posset, quinam ex tribus Pontificum nomen atque infulas gerentibus verus esset in terris Christi Vicarius, summo Pontificatu se abdicaverit in Concilio Constantiæ celebrato, in quo Martinus III vulgo V appellatus ingenti omnium approbatione Pontifex renuntiatus est : sicque Petri navicula diu magnis jactata fluctibus, placatis Christo jubente adversis immanibusque procellis, optatam tranquillitatem accepit. Cæterum exiles hosce labores benignitate Sedis Apostolicæ pridem collectos, nunc autem in lucem prodituros, ad eamdem sacratissimam Sedem qua possum maxima animi demissione deferens, ejusque judicio atque auctoritati subjiciens, ad Beatitudinis Tuæ pedes provolutus, te, Sanctissime Pater, supplex rogo, ut iisdem Apostolicam benedictionem impartiri digneris, quo uberes fructus ad Omnipotentis Dei gloriam, et a Christo commissæ tibi sponsæ usum commodumque conferre possint. Interim Deum Optimum Maximum oro precorque, ut Sanctitatem Tuam salvam et incolumem eidem Ecclesiæ diutissime servet.

Facta a nobis fuit anno Christi MCCCLXXVIII, num. 39, mentio egregii Commentarii a Baldo conscripti pro asserendo Urbani Pontificatu adversus schismaticos, quem in Appendice collocandum promisimus; maxime cum typis excusus inter alia ejus opera non fuerit, ac luce sit dignissimus ob argumentorum pondus, sententiarum acumen, splendoremque ingenii: quo Commentario adversariorum fucos detergit. Cui adjungimus Joannis e Lignano opus eruditissimum et gravissimum, quamvis non integrum, nonnulla enim ab ipso allata, nihil prorsus ad rem spectantia, prætermisimus.

BALDI DE PERUSIO ALLEGATIONES (1) SECUNDÆ PRO URBANO

1. Civitas Dei militans in terris superborum fastu vexatur, si ad sanctissimam cathedram pauperis et humilis Piscatoris non intratur per ostium veritatis: et ideo cum de tanta sede agitur, veritas inquiratur, et ut ait doctor egregius Augustinus XIX. de Civitate Dei, c. XIX, a studio cognoscendæ veritatis nemo prohibetur, et veritas non potest cognosci nisi ex suis principiis, quia ignoratis principiis, etiam principiata ignorari necesse est *ff. de justi. et jur. l.* I. *in principio*, nam a principiis cuncta formantur *C. de in pe luc. de scrip. l. p. lib.* X. *de ff. de fidejuss. tutor. et ff. de donat. quia in quod, id princ.* Et quanquam scire proprie sit veritatem visu perceptam in mente tenere, quod de illo dici non potest, qui aliorum recitatione quid credit ut legitur, *ut not. ff. de aqua pluar. l.* II. § *idem Labeo:* tamen, sicut ait idem beatissimus Augustinus XI. de Civit. Dei, c. II: « De visibilibus, inquit, quæ non vidimus, eis credimus qui viderunt ». Idcirco ego Baldus de Perusio minimus inter utriusque juris doctores accessi Romam studio cognoscendæ et defendendæ veritatis domini nostri Urbani papæ VI, vicarii Jesu Christi.

In primis supponam verum thema, quia etiam parva admixtio mendacii tanquam putridi fermenti, totam massam corrumpere consuevit, *ut C. de transac.* III. *ex formulis* IX. *d. c. si ad scripturas alias incipit: Si ad; et plene not. per Inno. extr. de hæretic. c. fraternitati.* Unde Augustinus VII. de civitate Dei c. XXXIII, ait: « Solent res gestæ aspersione mendaciorum in fabulas verti; » cui consonat *ff. si pars hæredi per. antiqui.* et idem Augustinus XV. de civit. Dei c. III. dicit quod in apocryphis et si invenitur aliqua veritas, tamen propter multa falsa, nulla est canonica auctoritas. Non ergo confingam thema, ut faciunt adversarii Domini nostri Jesu Christi, quia in vanum currere laborant teste Augustino VII. de Civitate Dei cap. XVIII, ubi sic ait: « Ista, quæ a veritate non veniunt, plerumque etiam nullo impellente se ipsa subvertunt »: nullus enim Christianus in tanto negotio debet decipere se ipsum, sed firmiter accurare pro statu et salute animæ suæ, ut ad sancta sanctorum, non profanator, sed venerator accedat.

Tenebo autem hunc ordinem in dicendis, quia primo ponam thema, cujus substantiam arbitror esse veram. Secundo veniam ad tria themata adversariorum, quæ inter se repugnant; et ob hoc conscientia mea non est cum ipsis. Primum fuit thema domini Jacobi, secundum fuit domini de S. Eustachio, tertium aliorum dominorum nuper traditum sub sigillis eorum, ut dicitur, magnificis dominis dominis ambassiatoribus illustrium regum Castellæ et Aragonum. Quæ themata inter se conflictantur, et ex sui varietate et inconstantia semetipsa destruunt, et conscientiæ meæ et cujuslibet, arbitror esse conficta. Tertio veniam ad quæstiones formatas in themate domini Jacobi, clare et dilucide ostendendo dominum nostrum Urbanum esse vicarium Jesu Christi. Quarto ostendam dilucide id esse secundum thema cardinalis de S. Eustachio. Quinto consequenter apparebit quod thema novissimum illorum de Avenione secundum rationabilem conscientiam est plusquam confictum. Doleo loqui contra tantos, *ut ff. de dolo l. non debet.* Et per Dei gratiam finaliter ostendetur ita dilucide quod dominus noster Urbanus est vicarius Jesu Christi, sicut apparet lux meridiana nebulis resolutis, ita quod nec palliari vel persuaderi possit contrarium ullo modo, Domino nostro Jesu Christo juvante.

Venio ad primum, videlicet ad thema verum, quod succincte et summarie dignoscitur esse tale. Felicis recordationis domino Gregorio papa XI in extremis laborante, domini cardinales, qui erant in sanctissima Urbe, ubi idem dominus Gregorius in extremis laborabat, volentes providere futura,

(1) Ext. tom. I. de schismate p. 52., et tom. XX. p. 73. Ms. arch. Vatic.

incœperunt tenere colloquium se successore, si casus dederit, quoniam ubi præcedit cogitatio, maturitas operationis adhibetur, teste Ambrosio in libro Psalmorum. *Ad hoc l. di. ponde. c. de repu. dubium C. de legibus humanum de sententiis et periculo recit. l. 2. ff.* 50. *via.* I. *filiæ meæ:* et pro tunc non potuerunt concordare in ullo, etiam Lemovicensi vel Gallico, quia tripartiti erant in voluntatibus animorum secundum nationes, et quilibet se et nationem suam aliis præferebat, quoniam in Alpibus ille perit, qui plus se diligit, *illum C. de servit. et aqua l. præses.* Tandem dicto domino Gregorio tradito sepulturæ, ante ingressum conclavis dicti domini cardinales de eadem materia tunc instanti iterum et sæpius tam sigillatim quam simul consuluerunt: et quia causa diversionis seminaria, videlicet patriæ contemplatio, quæ sui ipsorum pectora angebat, in dissensione fuerunt firmius radicati: propter quæ Lemovicenses Gallicis, aut Gallici Lemovicensibus non cedebant. Italici vero curabant totis viribus ut eligeretur Italicus; hinc suadente Deo, Lemovicenses videntes, quod non poterant se præferre, considerarunt de optimo viro et perfecto, et qui inter cæteros vitæ claritate polleret, qui esset voluntatis et affectionis ipsorum, et conjunctus alias concretus et usitatus eis; et cum hic esset bonus et expertus in factis Ecclesiæ sanctæ Dei, et neminem secundum eorum opinionem invenerunt, qui non esset de præcisa natione eorum, quem ita crederent amicum, familiarem et verisimiliter benefactorem ipsorum, necnon in omnibus promotorem et Ecclesiæ directorem, sicut dominum tunc Barensem, nunc Apostolicum: propter quod nominaverunt eum, etiam ante introitum conclavis, et firmaverunt se in voluntate, quod eligeretur in papam, attento etiam quia erat de terra subdita Ecclesiæ et subditus dominæ reginæ Siciliæ, quæ erat vassalla Romanæ Ecclesiæ eis grata. Verum est tamen, quod quidam probi, discreti, venerabiles et Deum timentes viri cives Urbis in parvo numero accesserunt ad dictos dominos cardinales, antequam intrarent conclave, et supplicarunt eorum dominationi humiliter et devote, quod dignarentur et vellent condescendere propter bonum Ecclesiæ sanctæ Dei et totius Italiæ ad eligendum papam Italicum, quia omnis Ecclesiæ pressura et omnis destructio civitatum Ecclesiæ, ac etiam omnis pullulatio tyrannorum, et populorum calamitas non aliunde processerat, nisi quia Italia fuerat longissimis temporibus Italici pastoris fide, amicitia et residentia viduata. Hæc certe ratio erat vera et notoria, et debebat movere animos et spiritus dominorum cardinalium: dominos tamen respondisse fertur, se electuros in spiritu libertatis, nullo respectu habito ad aliquam nationem.

Et post hoc (sicut est de more et de jure) domini suo tempore intraverunt conclave. Et quanquam indiscreti homines vocibus, ut prætenditur, exclamarent extra conclave: *Romanum volumus, vel Italicum,* tamen domini cardinales finaliter libera et inconcussa et stabili mente, invocata Spiritus sancti gratia, elegerunt fere omnes ultra et citra, audita missa, dictum dominum tunc Barensem, nunc Urbanum, non solum semel, sed iterato. Et ne mundus posset dubitare de eorum intentione, dixerunt: « Eligimus ea intentione, ut sit verus papa ». Et sic in actu electionis concorditer concluserunt. Et est verum, quod licet dicti indiscreti clamarent: *Romanum volumus, vel saltem Italicum,* tamen intentio eorum non erat de alio Italico quam Romano, quod apparet per opera subsecuta. Nam postquam fuit eis dictum, quod non erat Romanus, processerunt ad impetus, ad quos non processerunt per prius, et quidquid accidisse dicitur dominis cardinalibus, ut etiam ipsi fatentur in eorum thematibus, fuit de post factum, et post solemnem electionem domini nostri Urbani, et tunc fuit illusum de domino S. Petri.

3. In crastina vero domini cardinales, pro proprio motu repetita ad cautelam electione, præsentaverunt eamdem domino electo, consensum ejus humiliter requirentes: qui electus, invocata Spiritus sancti gratia, dictam electionem humiliter acceptavit; et sic sponsus Ecclesiæ Catholicæ est affectus electione, præsentatione, et canonica acceptatione integrantibus et perficientibus hoc maximum et spirituale conjugium. Fuit profecto dicta electio pura, ex animo, sincera, ex providentia gratuita, sine pretio, immaculata, sine dolo, inviolata, sine metu XIII. *dist. in nomine Domini* I. *q.* VI. *sicut* LXXIX. *d. c.* I. *et c. si quis pecunia*, et quod notatur *in c.* 2. *de elect. lib.* VI. *in novella ex debito.* Tandem accessit inthronizatio domini *c. in nomine Domini,* nominis impositio, *ut in proœm. sexti et clem. imposito* ut dictum est in nomine Domini, annuntiatio gaudii magni in populo, et post multas et varias solemnitates, festivitates, orationes et cæremonias, et post multos dierum discursus fuit etiam, attestante themate domini cardinalis de S. Eustachio, sine aliquo strepitu vel tumultu solemniter coronatus, et postea legitime investitus de possessione pacifica spiritualis et temporalis dominii in sancta Basilica Lateranensi de consensu et actu omnium cardinalium, sicut unquam fuerit aliquis vicarius Jesu Christi cum tanta benevolentia, cum tanta sinceritate cordis, cum quanta dici potest, audientibus et cernentibus cunctis, non solum Romanis, sed etiam fere de omni natione Christiana, quæ sub cælo est: et istud notorium est, actu permanens in subjecto, ita quod non potest negari, nec in dubium revocari; structuram enim spiritualem permanentem ita videmus, palpamus, tangimus clarissime, sicut videtur quodlibet ædificium materiale, et quod omnis oculus videt, vidit et videre potest. Ergo est notorium et visibile, tangibile, palpabile ab omni oculo mundi;

et negare sensum est carentia intellectus, et qui negat sensum, habet organa male disposita, et est animal orbatum, et quod caret potestatibus sensitivis : porro nulla notitia certior sensu.

Item postea domini cardinales propriis motibus scripserunt fere omnibus principibus mundi, et amicis eorum, se per gratiam Spiritus sancti (et sic per libertatem arbitrii, quia ubi Spiritus ibi libertas) elegisse, et habere dictum dominum nostrum in papam, et ita informaverunt mundum. Et ultra hoc impetraverunt ab eo tanquam a vicario Jesu Christi absolutionem a pœna et culpa, ut vulgus loquitur, et dispensationem ab omni irregularitate : quibus indulgentiis in posterum usi fuerunt, communicantes secum in Sacramento altaris, et receperunt ab eo Eucharistiam tanquam a papa, et coram dicto domino, et in capellis eorum in missa oraverunt et fecerunt orari pro ipso tanquam pro vero papa, etiam in Anagnia existentes, ubi major pœnitentiarius auctoritate dicti domini Urbani, et subditus datum Pontificatus ejusdem domini, pleno officio utebatur : impetraverunt ab eo gratias et beneficia, ac etiam nonnulli eorum possederunt, et redditus perceperunt, et cum eo concorditer manserunt mensibus fere tribus, usquequo Leviatan disturbavit eorum conscientias ac primitus rectiformes XIII *di. nervi*. Per quasdam ratiunculas et inanes cavillationes, imo ratiunculas hirsuti juris, *ut C. de adulteriis ita pudor*. Supposito igitur vero themate, etiamsi non omnia quæ gesta narrantur alias significent, tamen ex substantiali significatione, nemo habens intellectum dubitare potest de dicto domini nostri Apostolatu, quoniam verus est Apostolicus, et vicarius Jesu Christi.

4. Expeditus de primo, venio ad secundum, et non narrabo themata per totam historiam, quia thematum discursus et series habetur per omnes, sed contrarietates et vitia thematum detegamus qualiter sibi ipsis inter se, et qualiter unum relatum ad aliud contradicat, ita quod suppositionibus thematum nulla sit adhibenda fides per aliquem Christianum contra dominum nostrum, et hoc ostendam ex duplici genere contradictionis, scilicet per investigationem intrinsecam et latentem et litteralem, et patentem oculata fide, ita quod negari non possit. Et licet ego credam quod thema domini Jacobi fuit masticatum cum pluribus, qui a domino nostro discesserant ex amara et carnali indignatione animorum, quæ unde processerit ignoro; tamen supponere volo cum domino S. Eustachii sine præjudicio veritatis quod soli tres Italici cardinales contraxerunt illud thema; nam ex quo dominus S. Eustachii non confitetur illud thema esse verum, loquendo in persona omnium ultramontanorum, certe necessario asserit illud thema esse confictum : et ex hoc apparet prima oppositio thematum ad invicem in al. in Urbe.

Descendo ad specialem domini Jacobi : dicit in principio sui thematis, quod in consiliis officialium Urbis fuit conclusum, quod prece, aut si non valerent preces, domini cardinales cogerentur ad faciendum papam Italicum vel Romanum. Ecce quod de ea decisione prima erat supplicare : sed alia themata dicunt, quod una tantum erat intentio, scilicet compellere. Hæc certe inter se non conveniunt ullo modo, quia si habeo intentionem inducendi Bertam precibus, ut me accipiat in sponsum ; et in hoc ponere totum bonum conatum meum, tamen si hoc non sufficit, currere in subsidium ad impressuram, et dicta domina cedit primæ parti, scilicet precum, non est dubium quod matrimonium valet, metus enim efficere non potest, quia non habuit locum, ut si quis aliquem testari prohibuerit *l. fi.* dolus enim in mente conceptus contra intentionem animæ nihil operatur, nec vitiat, si prima et bona intentio actum promeruit. Ad hoc facit quod expresse notatur in *C. quod sicut in novella* III. *q.* quæ incipit : *Sed nunquam hoc casu in melius videtur, etc.* Ultramontani ergo ideo non fecerunt mentionem de precibus, ut non pateret Christianis quod preces potuissent movere conscientias eorum, quorum conscientiæ certe debebant moveri consideratis considerandis pro statu Ecclesiæ sanctæ Dei : unum enim contrariorum cognoscitur per reliquum , sed per viduationem Sedis Apostolicæ libera Urbe, quoad residentiam dico, non quoad essentiam, tamen quoad operationem erat quodammodo inconsutilis Dei tunica lacerata, et navicula Petri sub undis, inter scopulos et procellas. Ergo necesse erat curare per contrarium, id est, per residentiam veram et non fictam apud Basilicam beati Petri principis Apostolorum : omnis enim cura morbi fit per accessum remedii ad locum, in quo est dolor. Ecce primam dissonantiam.

Secunda dissonantia est ex naturali consideratione et ponderatione cujuslibet thematis ad seipsum : nam in themate dicitur, quod domini cardinales erant ipsi de futuro periculo avisati. Tunc arguo : aut erant homines imbecilles, aut prudentes : non imbecilles, *ut C. de crimine sacrilegii l. instar.* Ergo prudentes : si prudentes nullo modo est verisimile quod prætendunt, quia prudentes quando timent se redigunt in tutum, *ut ff. ad Trebellianum l. de ætate, et dicto c. in nomine Domini, verbo quod si pravorum ;* quilibet enim, qui habet intellectum, hoc potest comprehendere ex naturali circumspectione et innatæ tutelæ dictamine *ff. de justitia et jure ut vincum si.*

Iterum in utroque themate permiscentur cardinales Ultramontani et Citramontani, et tamen certum est, de Citramontanis quod ipsi non poterant timere , nec unquam cecidit in mentem eorum terror, sed complacentia, quia nemo metuit inter suos *ut C. de transact. et l. transactionem quæ.* Ex ista ergo permixtione non veri tota

auctoritas loquentium denigratur, quia in tantis et talibus non cadit error nisi notabilis quantitatis.

Tertia dissonantia, quia in themate domini Jacobi dicitur quod quidam cives intraverunt, et cum displicentia dominorum cardinalium; sed in aliis thematibus dicitur, quod intraverunt propter timorem periculi personarum, etc. Aliud enim sonat metus personalis periculi, aliud displicentia, nam metus significat animi passionem (impressionem) displicentia fastum, *ut C. ad l. Jul. de. vi. l. quoniam multa facinora.*

5. Quarta inconvenientia et contradictio, quia si tunc timuerunt, igitur non inceperunt timere in crastinum, quia aliud est incipere, aliud est continuare *ff. de furtis l. in faciendo* § *infans, et vo. ff. de Jur. juran. eum, qui scilicet ff. de acq. poss. l.* III. *fac. ff. de capi. di hodie.* Illud enim dicitur incipere, quod prius non erat, ut in proemio *ff.* § *in reliqua, et* § *incipite igitur, etc. ut ac ab hæred. l. penult.* Sed infra in themate dicitur, quod inceperunt timere in crastinum post missas. Ergo ante nulla fuerat impressio, nec incœperat metus, et sic est contradictio cujuslibet thematis ad seipsum intrinsecus; nam duo principia metus esse non possunt, nisi inter unum et reliquum esset interpellatio temporis, seu interruptio metus, sicut in bona fide et mala dicimus *ff. de usu.* sequitur *C. de illo*, et istud est satis ponderandum; quia si usque in crastinum post missas non timuerunt, non supervenit nova causa, propter quam peramplius timere deberent: non præsumitur constantia animi fuisse mutata, cum non debuerit mutari non superveniente nova causa: et simulata fuisset sine causa circumstantia, et sua mutatio quæ actum non vitiat electivum; nullus enim actus magis impressivus quam per prius intervenisse proponitur, unde non præsumitur mutata constantia voluntatis *ff. de prob. l. quinquaginta.*

Quinta inconvenientia et contradictio, et in hoc est valde advertendum, quia multum est ad substantiam facti, quia in themate domini Jacobi dicitur, quod omnes cardinales nominaverunt Bartholomæum tunc Barensem archiepiscopum in papam animo et proposito, prout tunc dixerunt, ut esset verus papa duobus exceptis: sed in themate domini S. Eustachii dicitur, quod pauci dixerunt ista verba, animo et proposito, ut esset verus papa Ecclesiæ. In primo themate dicitur quod omnes, exceptis duobus, et super hoc testificantur omnes Italici cardinales etiam secundum assertionem domini de S. Eustachio, qui dicit quod primum thema fuit Italicorum cardinalium, et in secundo et tertio thematibus quod pauciores, ita namque contradictoria sunt, *ut ff. de dubiis l. is. q. Eccl.* § *utrum.* ex his apparet quod assertio domini prædicti de S. Eustachio de paucitate numeri in dicta expressione verborum est falsa; et hoc, dixi, ut est multum ponderandum propter ea, quæ dicentur inferius.

Sexta contradictio, quia in themate dicitur, quod nominaverunt quasi ex abrupto sine aliqua discussione personæ: et tamen apparet quod erat eis notus in factis curiæ expertus, unde non poterat esse nisi notus, *ut ff. de confir. tu. l. si patronus, et C. de fals. monet. l.* I. *in fin.*

Septima diversitas est, quia in themate domini Jacobi est verbum CONSENSERUNT quod Italicus eligeretur. Sed in themate aliorum est verbum CONDESCENDERUNT, quod verbum posuerunt valde æquivoce, et tamen forte non minus significat quam consensum, sed magis condescendere est complacere, et se ad voluntatem alterius bona gratia flectere, quasi simul cum aliis descendere in eadem voluntate, quæ habet significare consensum verum.

6. Octava contradictio est in quolibet themate ad seipsum, licet conficte hoc dicatur, quod nunquam cardinales fecerunt aliquam protestationem nec æquipollens, quod propter evitandum periculum mortis, prout major pars dicit, et alias non facturi consenserunt, sive condescenderunt accipere quomodocumque verbum vis: et postea subdit quod eligebant animo et proposito, ut esset papa; nam impossibile est quod prædixerant idem qui dicunt, quod est tantum dicere quantum dicere: Eligimus ea intentione, ne sit papa, et immediate postea dicere: Eligimus ea intentione, ut sit papa. Quis enim non perpendat hujusmodi contradictionem, quod ex aperta natura verborum sonat vim contradictoriam amplius prolata illa verba ea intentione ut sit papa, verba terminalia sive finalia et conclusiva? ipsis standum est, non prioribus, quia finis verborum debet attendi, sicut attenditur finis factorum et cujuslibet rei *ff. de ma. test. l. scitus et vo. tu. l. c. ff. si c. pe. cum sign.*

Nona variatio est, quod in themate domini Jacobi dicitur, quod inter se dixerunt aliqui de cardinalibus facere, prout alias fuerat factum ut per Chronicas apparet, scilicet quod quamprimum commode possent secederent ad locum tutum et securum, et quod ipse renuntiaret ad cautelam, et tunc quod ipsum de novo eligerent: et ita propter schisma vitandum sibi ad invicem dixerunt, et non exprimitur, si isti erant duæ partes; unde dimittit nos sub dubio numeri, sed non dimittit nos sub dubio consensus et finalis intentionis eorum, quæ erat quod ipse omnino esset papa propter schisma vitandum. Ultramontani vero silent et supponunt: de schismate tamen apertius dicunt, quod domini cardinales inter se dixerunt, quod volebant, et intentio eorum erat facere sicut alias factum fuit; ut per Chronicas apparet, scilicet quod quamprimo possent, recederent ad locum tutum et securum, et tunc alias ipsum ipsi reeligerent de novo, et non est hic cardinalis particularis, sed simpliciter dicitur CARDINALES, quod refertur ad omnes, ita quod numerus non indiget alio testimonio voluntatis et consensus, cum in-

trinsecus toto opere laborarent, quod esset finaliter et omnino papa; licet ad omne dubium evitandum volebant, quod fieret reelectio, quæ etiam secundum veritatem fuit ad cautelam non de necessitate, quia sufficit semel consensisse, *ut ff. comm. l.comodato* § *sicut.* Et ponderent hanc rationem omnes legentes.

7. Decima variatio, quia in themate domini Jacobi dicitur, quod domini cardinales iterato reelegerunt eum, spretis quæ citabantur et allegabantur de impressione : per quod verbum SPRETIS; apparet quod spreverunt conatus populi, qui prætenduntur impressivi, spernere enim est non curare, ac vilipendere, *ut non C. de condi. in sel. l.* II. sicut dicimus : spernitur prætor, spernitur superior erecta cervice, contemnitur, vilipenditur, id est, ausu quodam non curatur, *ut ff. si quis just. di. no. obtemp.* sed in themate dominorum ultramontanorum subticetur illud verbum SPRETIS, quod est verbum libertatis et audaciæ, et notabiliter ponderandum, quia apparet, aperte quod omni metu spreto, ut sola animi industria, libertate canonica processit electio non solum semel, sed sæpius repetita.

Undecima variatio est, quia in fine thematis domini Jacobi firmiter præsupponitur tacitus consensus omnium cardinalium in tres actus prosiliens, electivum, inthronizativum et coronativum: hæc autem supponuntur in themate aliorum cardinalium, quanquam non possunt subticeri, quia dicti actus sui natura habent consensum annexum, unde per necessariam rationem de inesse consensus apparet tacitus consensus, quia (ut dixi) ad actum facti procedens pro expresso debet haberi, *ut C. de testa. nostram, et C. de lati. lib. col. l.* I. *sed qui pileati et ff. loca l. quod ad tertium, et ff. d. R. nuper l. libere.*

Duodecima variatio est inter dominum S. Eustachii et alios cardinales Ultramontanos, et habet inter se magnum pondus facti et juris, quia in puncto domini S. Eustachii sunt hæc verba : « Et ipsum in papam solemniter, et sine strepitu et tumultu coronaverunt » ; quod quidem ad verbum solemniter dixit per se; sed non ex Deo habet, ut veritas non possit confundi : istud enim adverbium, SOLEMNITER, tantum est dicere, quam perfecte et stabiliter, *ut instit. de ve. ob. in prin.* et solemnis coronatio per se solam in papam confert ejus Pontificatus, ut in inferioribus luce clarius demonstrabo. Expeditus sum de primo principali de thematibus confictis, non tamen adeo, quod ratione intuentibus domino nostro Urbano possit impingi, quin sit verus et apertus vicarius Jesu Christi : est enim (velint nolint) nec potest contradici.

8. Nunc venio ad tertium principale; quærebatur enim in themate domini Jacobi, utrum electio domini nostri fuerit canonica : secundo, si a principio non fuit canonica, utrum tacitus consensus omnium cardinalium præmissis tribus subsecutis sufficiat, ita quod iste sit verus Apostolicus necne. Et antequam respondeam ad præmissa in personam domini nostri præmitto certas conclusiones, quarum aliquæ maxime substantiales, ex quibus infertur dominum nostrum esse summum Pontificem et secundum conficta themata, luce clarius probabitur.

Et prima conclusio talis est, quod electio papæ dicitur et est omnis actus, per quem confertur jus Pontificatus, qualitercumque expressus vel apparens.

Secunda conclusio est, quod electio papæ dicitur canonica ex consensu duarum partium cardinalium.

Tertia conclusio est, quod in electione papæ, supposito consensu duarum partium, nihil est contra substantiam formæ.

Quarta conclusio est quod circumscripta electione stricte sumpto vocabulo, JUS Pontificatus potest conferri per factum cardinalium, cui inest consensus deducendi Pontificaturam in esse, vel ponendi in executione vel perfectione esse.

Quinta conclusio est, quod vanus seu injustus metus non vitiat electionem papalem.

Sexta conclusio est, quod ubi dubitatur de justitia metus, cardinales non sunt definitores justitiæ.

Septima conclusio est, quod impossibile est, quod cardinalibus existentibus in conclavi impressio sit notoria.

Octava conclusio est, quod cardinales allegantes impressionem notoriam, et suam allegationem volentes fundare per sacramentum, sibi ipsis necessario contradicunt.

Nona conclusio est, quod ex quo cardinales sunt in conclavi, illi qui non curant interesse electioni cum duabus partibus dicuntur contemnere, non contemni.

Decima conclusio est, quod recedentes de conclavi infecto negotio, absque causa manifesta perdunt jus eligendi, et accedit eligentibus, ita quod jus et actus eligendi potest hoc casu residere penes unum, ne dum penes duas partes dominorum.

Undecima conclusio est, quod accessio habet locum in electione papæ etiam ex intervallo, nec requirit eumdem contextum.

Duodecima conclusio est, quod in dicta accessione consensus est de substantia formæ.

Decima tertia conclusio est, quod vitium impressionis potest purgari per actus spontaneos consecutivos.

Decima quarta conclusio est, quod vitium impressionis potest purgari per consensum, qui inest actibus consecutivis.

Decima quinta conclusio est, quod *c. si quis pecunia* LXXIX intelligitur in electione oppressiva vel impressiva, dum tamen impressio in actu electionis sit notoria active et passive, alias non habet locum illud c.

Decima sexta conclusio est, quod ubi impres-

sio non est notoria active et passive, impossibile est, quod post primam electionem fiat secunda electio de alio subjecto.

Decima septima conclusio est, quod in dubio in casu non notorio est parendum primo electo, seu investito de Pontificatu.

Decima octava conclusio est, quod cardinales non possunt testificari contra litteras tam collegiales quam singulares, quas miserunt ad principes mundi.

Decima nona conclusio est, quod confictores, conspiratores et detractores ex omni dictamine rationis repelluntur a testimonio.

Vigesima conclusio responsalis ad quæsita est, quod dominus noster Urbanus est verus Apostolicus ex origine electionis, ex processu inthronizationis, ex perfectione coronationis, et quod quilibet istorum actuum, etiam per se, est aptus natus ad conferendum jus Pontificaturæ papalis.

9. Redeo ad primam conclusionem, quæ dicebat, quod electio papæ dicitur et est omnis actus per quem confertur jus Pontificaturæ, qualitercumque expressus vel apparens, et hanc conclusionem probo pluribus rationibus et auctoritatibus, et incipio primo ab ipsa rerum natura : nam certum est per rationem intellectus, quod omnis actus moralis est actus electivus, sicut patet per Arist. III. Ethic. Sed omnis actus, per quem confertur jus Pontificaturæ est actus moralis, ut satis patet, et probari potest per id quod no. *in proœ. Decretal. in* I. *glo.* Ergo omnis talis actus est actus moralis electivus, loquendo largo modo.

Secundo probatur hoc, videlicet quod non sit de forma, qualitercumque consensus appareat seu quibusvis verbis, dum utatur per id quod le. et no. *C. de const.*:*l.* II super verbo *vacab.* ubi glo. sic ait : « Controversia de nomine pertinacibus, etc. » Sic et in Topica Marcus Tullius, cum enim res intelligatur, minus de nomine laborandum est.

Tertio hoc probo, per omnes leges quæ volunt sensum, non verba spectari, maxime per leges juris scriptas. *C. de testa. quoniam indign.* ibidem dicit : « Si liquet voluntatis intentio, non sunt necessaria monimenta verborum » ; et in. dum dicit: « Quolibet loquendi genere formata in facto valeat»; et *C. de. li. pr. si quis filium in* : « Dum manifestissimus est sensus verborum, interpretatio nunquam tantum valeat, ut melior sensu existat », et *C. fal. quotiens ff. si c. pe. si sibi in prin. ff. lo. si uno ff. de præscrip. insulam.* Ubi igitur constat de consensu, non exigimus verba formalia, ut *C. de testa. in testimonio,* ibi dum dicit : « Omnem formalem observationem penitus amputamus ».

Quarto hoc probatur *per. glos. ordi. LXIII. di. c. quanto*, ubi glo. dicit, quod non refert quibus verbis quis electionalem vel conjugalem exprimat consensum.

Quinto probatur per dictum Jo. And. *in cap. licet de evitand. ext. de elect. ubi* dicit quod non refert utrum dicatur in electione papæ consentio, nomino, vel eligo ; et licet Jo. An. faciat mentionem de illis tribus vocabulis, tamen in similibus vocabulis est dicendum idem, cum ratio diversitatis reddi non possit *ff. ad.* l. *Aquil. illud C. de consti. pet. l. fi. C. de condi. idem l.* I *in glo. cum simili*, unde si cardd. dicerent ita volumus, quod Bartholomæus sit papa, iste Bartholomæus esset electus in papam, quia istud verbum est dispositivum, ut *C. communia de le. l.* II *C. de sum. to. l.* I. Item si domini cardinales dicerent : « Ordinamus quod talis sit papa », quia (ut dixi) non est vis in qualitate vocis, sed in qualitate sensus et intellectu facti, *quod no. in simili ff. de arbi. diem proferre* § *si plures. et l. quia tamen* § *si arbiter et ff. falsarius puto*, § I.

10. Venio ad secundam conclusionem, quæ dicit quod electio papæ dicitur canonica ex consensu duarum partium cardinalium : et præmitto per hoc verbum, CANONICA, in electione papæ stat largo modo, *ut no. Inno. ex. de elect.* quod sicut, id est, ex solo consensu, qui est de jure naturali : sed in electionibus aliorum ista dicti, CANONICA, stat pro substantia et forma, et dicitur canonica, id quod verificatur ex solo naturali esse, id est regularis in aliis prælatis, *ut. no. in* c. II *de elect. li.* VI *in novella*, sed electio papæ est irregularis, quia non limitatur sub regula aliarum electionum, est enim varie figurata et magis libera, quam aliæ electiones prælatorum; hoc igitur præmisso pro intellectu istius vocabuli, *canonica*, dico quod conclusio mea est vera pluribus rationibus.

Primo quia ita statuit lator canonis in dicto cap. licet de vitanda ibi, dum dicitur : « Ille absque ulla exceptione ab universali Ecclesia Romanus Pontifex habeatur, quia duabus partibus electus fuerit et receptus » ; unde verbis legis seu Decretalis debemus esse contenti, et nihil ultra requirere. *ff. qu. et ad. l. prospexi et ff. de acq. hæred. l. si servum* § *non dixit. et ff. de verb. sign. l. verb. legis, et de pub. l. de pretio cum sy.*

Secundo probatur, nam (sicut alibi dicitur) jus civile in venditione, additione, detractione *ff. de justi. et jure l. jus civile, et no. insti. de ac. ff. sed iste, et in insti. de jure naturali* § *sed quoties*, ita actus dicitur canonicus juris canonici inventione, vel probatione : sed hujusmodi electio est approbata a canone ex solo consensu duarum partium. Ergo hujusmodi electio dicitur canonica, quia a canonibus canonicata et validata.

Tertio probatur quia ea dicuntur actum canonicare, quæ habent ipsum integrare et perficere, sed consensus duarum partium perficit actum in extraneo electivo. Ergo conclusio vera.

Quarto sicut non est dubium, quod consensus omnium dominorum reddit electionem canonicam, sed duæ partes juris intellectu repræsentant totum collegium, quia in eis residet collegium, et omnes cardinales *in dicto c. licet. et ff. quod uni nomine l. nulli*; nam duæ partes ordinis totius

curiæ instar exhibent, ut *C. de decurio l. nominationum forma.* Ergo conclusio vera.

Quinto probatur formaliter per dictum Inno. *in dicto C. licet in fi. ibi*, dum dicit : « Quocumque modo appareat duas partes consentire in aliquem tanquam in electum, habet jus, et verus papa est » ; et dicit ibi Compo. sub adverbio QUALITERCUMQUE ; Non refert ergo QUOMODOCUMQUE vel QUALITERCUMQUE.

11. Venio ad tertiam conclusionem, quæ dicit, quod in electione papæ supposito consensu duarum partium, nihil est de substantia formæ, et præmitto quod quædam dicuntur de substantia formæ, quædam de substantia consensus : quid sit de subtantia formæ, in aliis electionibus habetur ex modo tradito *in c. quia propter de elect. et glo.* utitur hoc sermone in *C. cum in Ecclesiis de præben. lib.* VI. Quid autem sic vel dicatur de substantia consensus apparebit per ea, quæ dicto sunt in XIII conclusione. Hoc præmisso, probo conclusionem esse veram sic. Inter cætera, quæ sunt de substantia formæ, ubi requiritur forma, est quod electio sit communis et immota, alias canonica *in c. sicut de elect. li.* IV. *et in c. cum ab uno de re judi. et h.* Sed hoc non requiritur in electione papæ, quia ista forma non est de jure naturali, sed positivo tantum, *ut no. Inno. in dicto c. quod sicut, glo. magna, et l. An. ibidem*, ubi dicitur expresse, quod a jure positivo tantum, et non de jure naturali est, quod communis interveniat electio ; et dicit quod non intervenit communi electione, dummodo non desit consensus, confirmatio superioris facit verum prælatum solum ea ratione, quia non deficit jus naturale, sed artificiale, quod suppletur auctoritate confirmatoris. Ergo conclusio vera, saltem quoad istam formalem particulam communis electionis. Ex quo concluditur quod subtilitas illius. *C. in genesi. ext. de elect.* non habet locum in elect. papæ, ubi enim habemus naturalem veritatem, non consideramus verborum subtilitatem *C. de consti. pec. LII*, § *penuit.*

Secundo probo sic. Quidquid potest operari superioris confirmatio in electionibus inferioris, illud operatur in electione papæ consensus dominorum, cum deinceps ibi per se nulla cadat confirmatio vel infirmatio, *ut dicto c. licet in fi. et quia Deus est, qui confirmat* VII *q.* I. *factus est Cornelius.*

Tertio formaliter probo ex dicto Innocentio in dicto c. licet in vit. gloss. sua ubi dicitur : « Non est hic aliqua forma ex necessitate servanda ». Ergo conclusio vera.

Quarto hoc probo expresse per auctoritatem Speculatoris et Archidiaconi, qui refert dictum Speculatorem LXXIX. *di. si transitus* ubi sic formaliter dicit : « In hac electione (scilicet papæ), non est de necessitate aliqua forma servanda, nisi solum concordia duarum partium secundum Guillelmum Durandi ».

Quinto hoc probatur tali ratione. Quæcumque assumunt totum suum esse consensu, nihil requirunt ad suum esse extra consensum *ff. de act. et ob. l. consensu et ff. de pac. l. juris gen. in prio.* Sed electio papæ est hujusmodi, ut probatum est. Ergo solo consensu vestitur et solemnizatur ; quare sequitur quod conclusio est verissima.

12. Venio ad quintam conclusionem, quæ est quod circumscripta electione stricte sumpto vocabulo, *jus*, Pontificatura potest conferri per factum cardinalium cui insit consensus deducendi Pontificaturam inesse, vel ponendi in executione, vel esse : et audeo dicere quæ sentio, quæ clare dico quod nulla etiam præcedente electione, inthronizatus ut papa, efficitur papa ; item coronatus ut papa, seclusa electione et inthronizatione, efficitur papa ; et hoc probo pluribus rationibus ; et primo hujusmodi actibus inest consensus electivus, id est, effectivus, quia qui facit actum vult ipsum sortiri effectum, *ut no. ff. de le, et l. hujusmodi. in pr. et quod no. C. de condi. in l.* II. *in vult glo.* quicumque enim dicit, vel facit aliquid, quod proposuit dicere, vel facere propter finem, scilicet, ut valeat et non pereat, *ut l. quoties de ver. obl. et plene no. ff. de pac. utilibus.* Qui ergo inthronizat vult inthronizationem valere; similiter qui coronat. Ergo necessarie et tacite vult eligere seu conferre, quia qui vult aliquid, vult quidquid est ad illud necessarium, quia quod posterius est, præsupponit principium et ordinem suum, cum potest sola voluntate repræsentari *ff. de jur. judi. cui jurisdictio*, cum sua via communi et vulgari ; unde recte considerantibus apparet electionem non esse, sed tacite in esse ; et tacitum est ita notum, quod habetur pro expresso, quia vera notitia ejus apparet nobis ex necessaria ratione, et natura in tuitura actus expressi, *ff. satis spe. cum quid :* Ad hoc facit quod no. *ff. de pac. quia et l. Labeo facit*, nam etiam factis expresse et evidenter consensit, ut ibi notatur. Hoc certe posset apparere, si post morbum aliquis cardinalium esset mutus, nam factis et signis posset eligere, et valeret electio cum justitia et substantia, scilicet consensu, ut prædixi : *facit delc. in nutu cum sy.*

Secundo probatur sic. Plures actus intellectus celeritate junguntur, quando unus est necessarius ad esse alterius, et possunt eodem loco et tempore celebrari, nec per hoc dicitur aliquod omitti, sed celeriter fieri *ff. de acq. he. illud*, et *l. pro hærede* § *cap. et l. gerit. et l. cui alias cum bonis, et insti. de hæ. d.* I. *et diff.* § *si. ff. si cert. pe. singularium ff. de dona. inter rer. et* XV. *l.* 3 §. *sciend.* Sicut igitur in proposito actus electivus exsecutioni intellectus celeritate conjungitur, et nihil ex substantialibus omittitur, et in coronatione, tanquam in ultimo perfectivo repræsentantur omnes aliæ ejus perfectiones, sicut in carbunculo insunt omnes virtutes lapidum, ut ait Albertus : « Et in anima perfectiva hominis

omnes animæ »; et quod coronatio sit ultima perfectio probatur ex not. *in* 6. *li. in glo. ord.*

Tertio probatur expresse per dictum Innocentium in dicto *c. licet*, dum dicit quocumque m. et similiter per dictum archidiac. et Speculator. nam non refert quomodo consentiatur, et per quos actus, dummodo consentiatur, quod sit papa. Ergo conclusio vera.

Quarto probatur, et ad hoc non potest responderi; olim enim quando imperator eligebat, vel verius nominabat papam, non conferebatur Pontificatura per electionem, vel nominationem imperatoris, quia non potest laicus conferre jura spiritualia, *ut in c. sacrosancta de elect.* sed inthronizatio dominorum cardinalium erat illa, quæ conferebat jus Pontificaturæ, hoc expresse no. Innoc. *in d. cap. quod sicut*, et est expressus textus di. *cap. Hadrianus*, ibi per Archi. « Vides quod inthronizationi potest inesse omnis virtus tam electiva, quam inthronizativa ». Nec dicat aliquis hoc esse erroneum, quia virtuti cardinalium, et naturæ actus nihil est detractum, licet imperator sit revocatus ab actu.

Quinto hoc probatur; et respondeat quicumque potest, quia dico, quod sola coronatio solemniter facta, sine strepitu et tumultu confert jus Pontificaturæ, quod sit probo. Coronatio est solemnis, imo solemnissima investitura de Pontificali dignitate. Sed certum est, quod investitura de Pontificatura confert jus Pontificaturæ, quanquam nulla alia præcesserat dispositio vel electio; ut expresse no. Compost. et novella post eum *ext. de ele. c. trai.* quorum verba infra formaliter recitabo. Ergo conclusio mea est ipsa veritas.

13. Sequitur quinta conclusio, quod inanis seu injustus metus non vitiat electionem papalem, et præmitto de evidentia, quod metus potest considerari dupliciter: uno modo qualis est; secundo qualis esse debet: et siquidem talis est metus, qualis esse debet in constanti viro, illius qualitatis et conditionis, ille metus dicitur justus, et meticulositas patientis dicitur justa; sed non metum inferentis. Si autem non est qualis esse debet, quia cum debeat esse parvus metus, vel nullus, prætensa fragilitate metuentis, cum asserit transcendentem animi vires, in hoc non est assentiendum prætendenti metum, quia allegat fragilitatem, quæ non debet esse, ut præsumitur esse, *ut ff. quod met. causa l. metum autem non vani hominis.* Hoc ergo præmisso probo conclusionem pluribus rationibus. Et primo ratione personarum; nam metus verborum non debet cadere in cardinalibus, præsertim in toto collegio ipsorum, præsumitur enim in eis et animi fortitudo, et debent esse audacissimi, ut no, in *auth. de non aliæ.* § 1, *col.* 2. Si enim in militibus secularibus præsumitur animi magnitudo *ff. de te. mi. l. r.* item animi fortitudo, scilicet, quod non evitent mortem pro republica *ff. ex q. communis via l. plit.* magis arbitrandum est de cardinalibus, quod non fragiles, et quod inter quæcumque pericula libere eligant, quod credunt expedire Ecclesiæ sanctæ Dei *ff. de offi. præt. l.* 1, § *his cunabilis.*

Secundo ratione actuum; quia actus non fuerant proprie impressivi; nam voces remotæ a patiente subjecto, parum vel nihil imprimunt in ipso, si subjectum est constans, *ut c. de pœnis decurionum.*

Tertio quia ex personis dicta pensamus *l.* 1. *ff. de accet. et ob. l. fi. ff. ad l. Juli viri famosi*, sed ratione, nec ex antea, nec ex post facto, aliquem dominorum læserunt in aliquo, nec in aliquem familiarem eorum, nec est verisimile quod haberent sacrilegi animum injectivum, cum manuum nunquam habuerunt propositum, seu intentionem lædendi; sed venerandi et exhortandi, et supplicandi, sicut faciunt devoti filii erga patres spirituales. Ergo, etc. Et est ita Catholica et naturalis præsumptio: et posito quod habuissent pravam intentionem instigatu quorumdam ex post facto, et de post electionem domini nostri contrariam; tamen habuerunt intentionem bonam, et non processerunt ad aliquem actum proximum facto, quia aliud est tentare, et aliud imprimere, *ut c. de epi. et cle. si quis non dicam:* ubi ponitur per omnes doctores maxima differentia inter actum verbi, et actum facti *et ff. de ex ord. tri.*, *l.* 1.

Revertor igitur ad propositum, et dico quod levis metus non vitiat electionem papalem, et intelligo pro levi metu levitatem animi metuentis; hoc probatur per regulam generalem *ff. quod me causa;* metum autem intelligi per regulam specialem in actibus spiritualibus, ut in matrimonio, vel religione *ex. q. cle. ult. mo. cap. insinuante.* § *nos igitur de spon. et ma. c. ad. id quod, et c. cum locum, ubi de hoc in glo. et ex. quod met. caus. cap.* I. *cum sibi similibus.* Amplius hoc probo, quia tex. *in c. ubi periculum* utitur verbo, ADIMITUR, et *in c. sinit.* § *decet c. ti.* utitur verbis EXTERREAT, ABSORBEAT, REMOVEAT; ista enim vocabula sunt ablativa significationis; parvus enim metus non dicitur adimire, nec absorbere motivos impetus rationis, quia superior pars rationis vincere debet istam debiliorem VII *di. in palea, sed pensandi.* Præterea hoc est determinatum expresse per *glo. ord formaliter habeat*, decidentem in electione papæ *in c. ne Romani* § *porro in glo. quæ incipit. Sed qui;* dum dicit justitia metus etc. frustra enim glo. inquireret de justitia metus, si quilibet metus justificaret articulum *ff. de acq. her. quod si dubitet, non ob glo. in c. in summitate;* quia ista glo. loquitur de metu laici comparative respectu gravioris metus, ut de minis imperatoris respectu flagellorum XXIII. *q.* VIII. *convenientior.* Plus dico quod totum collegium non debet timere minas imperatoris, et si timeret, non esset justus metus in tanto collegio, sed in uno sacerdote bene esset metus justus *fa.* XXXI. *q.* II. *Lotharius c. quod metus causa metu vero jactationibus:* an ergo metus sit justus debet

considerari qualitas et pondus personarum, *ut no. in dicto c. locum et ex quod met. causa c. penult. et c.* 7. 6. *l.* 1. *et quod no. per. Archid.* XV. *q.* I. *c.* I. verum quia in ista materia propter varietatem personarum et actuum non potest dari certa regula, ut *ff. de usuris mora;* totum hoc arbitrio judicis relinquendum est, et videndum est, an verba vel minæ vel potentia hominis fuit causa timoris, *ut ff. ex quo ca. ma. l. neque und.* quandoque minæ regis non excusant, *ut dicto c. in sum. late, ita dicit archid.* hic autem non habemus superiorem, qui possit inquirere et judicare, ut dicetur : quare vi ipsa cedendum est domino nostro non solum ratione veritatis, sed ratione dubii, si quod esset, ut postea dicetur; et ideo schismatici primo posuerunt manus ad impossibile de jure.

14. Sequitur sexta conclusio, quod ubi dubitatur de justitia metus, cardinales non sunt definitores justitiæ metus: et præmitto ad evidentiam, quod idem dicitur dubium, quod potest recipere probationem pro et contra, v. *quod ad l. procla. no, licet. l. fi. c. de pert. l.* I. Item præmitto quod ubi est quæstio de metu, ista causa ex natura sua recipit probationes pro et contra, quia causa per veritatis probationem inquiritur, *ut ff. ad turp. l.* I. scilicet calumniatoribus, ubi vera, ut propria, *fa. ex. de renunc. c. super hoc.* Revertor ad conclusionem probandam, quæ probatur de facili pluribus causis, alias rationibus. Et primo quia in propria causa cardinales non possunt judicare, *ut C. ne quis in sua causa l.* I. ad hoc quia *no. Inno. ex de verb. sign. ex parte in Christo,* ubi sic ait : « Si aliquis autem vellet papæ crimen objicere, de hoc nullus potest cognoscere ». IX. *q.* 3. facta aliorum, nisi de hæresi. *XL di. si: papa* item si de proprietate ejus agitur vel suis nullus nisi ipse solus cognoscit IX. *q.* III. *ne vio. et cap. sequentibus.*

Secundo quia sunt suspecti, eo quod deponunt contra ipsum, licet nulliter *ar. C. de appo. cas. in pu.* nam nil tam est periculosum, quam suspecto judici subjacere, nec est aliquid, quod ita tristissimos soleat sortiri eventus, *ut no. C. jud. apertissime.*

Tertio quia nullo jure videbatur hoc eis concedi, et ipsi non habent aliam potestatem, quam a jure concessam, *ut no. Archi. in c. ubi periculum:* et ista est bona argumentatio, non habent enim jurisdictionem, quia non est concessa a jure, *ut ff. de offic. præt. l.* II.

Quarto probatur, quia in casu dubii ipsi tenentur habere electum pro papa, ut expresse legitur et notatur LXXIX. *di. c. si duo forte, et c. si quis pecunia.*

Quinto hoc probatur expresse per *glo. ord.* I. quæ dicit, quod dubium de justitia metus in papa non habet definitorem, ut notatur in dicta *cle. ve. Romani in glo.* superius allegata ibi : « Quæritur quis de justitia metus cognoscet » ; et respondet, quod ista non sunt adhuc provisa, neque decisa; unde non habemus legem neque instrumentum legis in hoc casu.

15. Sequitur septima conclusio, quæ est, quod est quasi impossibile, quod cardinalibus existentibus in conclavi, impressio sit notoria : et ad hoc intelligendum, sciendum quod impressio requirit duo extrema, scilicet agens et patiens, et non potest probari impressio, quin probetur circa ultimum extremum, nam cum impressio non sit aliud quam quædam violentia cum effectu, ita quod non solum sit ibi conatus inferentis, sed metus patientis, *ut C. quod metus causa,* si per impressionem, oportet quod constet non de extremo solum activo, verum de extremo passivo : constare autem dicitur de aliquo, dum probatur uno modo per generalem evidentiam facti, et hoc modo clamor et congregatio populi potuit dici notoria; alio modo per conjecturas, et conjecturæ semper præsupponunt incertum, verisimile tamen, quia in incertis, non certis, locus est conjecturis *de verb. ob continuis* § *cum ita* ; et hoc modo non potest dici esse notorium, quia hoc magis intellectu percipitur, quam videatur, et quia de facili una conjectura potest removeri per conjecturam contrariam, *ut ff. de le. licet imperator ff. de* I. *integ. rest. divus ff. de ri. imp. non solum,* sed de uno; et argumenta tunc inquirimus, cum veritatem non novimus *ff. de re. naut. non omnis* § *a barbaris.* His ergo præmissis clare patet probatio quæstionis, nam cardinalibus existentibus in conclavi populus, cujus visio et adspectus facit esse notorium qua trepidatione, qua constantia, in quo consensu vel dissensu, in qua opinione essent cardinales, neque videre, neque introrsum potuit penetrare; unde impossibile est hoc casu testificari de extremo passivo tanquam notorio propter naturæ resistentiam, quia acies visus non penetrat parietes, et ideo qui in domo fuerit introrsus dicitur esse latens, *ut ex. de testi. c. veniens in fin. et c. de repud. l. consensu* § *super* , *et ff. de ve. in spi. l.* I. § *inspiciendo.*

Secunda ratio talis est. Illud non dicitur notorium, quod probabiliter potest in dubium revocari, seu in quo cadit probatio contrarii ex theorica data per Inno. et alios in *c. fi. de coha. cler. et anuli. de offi. de le. c. renuis judicem obtinere.* Posset probari, quod cardinales essent alias facturi, et sic non propter metum. Ergo, etc.

Plus dico quod ex suppositis eorum liquet hoc : nam, ut ipsi dicunt, omnis intentio erat reeligendi ipso renuntiante ad cautelam, et hanc electionem fixam habebant in mente. Modo supponamus sine præjudicio veritatis, quod hoc quod destinarunt in crastinum, vocibus populi fecerunt per prius, quam recepissent in mente, certe hoc concesso non potest dici, quod alias non erant facturi respectu, unde ista impressio supposita pro vera, quanquam non sit vera, tamen non est

circa consensum in substantia consensus, sed circa quædam extrinseca, id est, certa concomitativa loci et temporis; unde talis electio non est sine consensu, quia alias erant facturi, licet suo tempore, et non nunc, *quod no. ff. de excep. do. apud Celsum*, *et de re judi. ablatæ sunt l.* 6.

Tertio probatur prædicta conclusio naturali exemplo : ponamus quod Titius rapit Bertam coram populo, et eam includit in domo, et ibi eam carnaliter cognoscit, certum est quod rapina est notoria, sed non carnalis cognitio, quæ fit in occulto, unde cognitio carnalis hoc casu magis dicitur probari ex conjecturis, quam ex aliqua notorietate : licet enim præambulum, id est, rapina, sit notoria, tamen carnalis cognitio est dubia; quia possibile est, quod cognoscat et non cognoscat ille qui rapuit : notorium autem proprie est quando ipsa veritas facti se ingerit oculis omnium videntium : unde ratio notorii debet reddi per sensum corporis immediate actui, non per dissensum rationis et intellectus, quia talis ratio est magis judicium, quam testificatio *juxta no. per Inno. in simili ext. de testi. c. contra causam.*

Quarto hoc probatur ex ipsius animi invisibili qualitate, ut expresse *no. ff. de pat. jure gentium* § *pactorum*. Quamvis ergo conatus activus possit esse notorius, tamen animus passivorum quem non videmus, nobis notorius esse non potest.

Quinto hoc probatur ex eorum confessione, nam ipsi prætendunt conscientiam, et ad sacramentum conscientiæ confugiunt : tale autem sacramentum quasi purgationis necessario supponit occultum, *ut c. de pœna indi. qu. via. ant. novo jure.* Concludamus ergo finaliter quod conatus impressivi possunt esse notorii, sed non animus prætendentium se impressos : et quia impressio debet transire in subjectum suum, et non constat notorie quod transmittit in ipsum, necessario sequitur quod impossibile est, quod impressio sit notoria; tunc autem esset impressio notoria, quando populus caperet cardinales, et ipsos urgeret invitos et notorie reclamantes.

16. Sequitur octava conclusio adhærens præcedenti, quæ est quod cardinales allegantes impressionem notoriam, et suam allegationem volentes fundare per sacramentum proprium, sibi ipsis necessario contradicunt, et hoc probatur pluribus rationibus.

Primo quia confugiens ad sacramentum dicit aliam probationem sibi deficere, *ut ff. de jure jurando.* Sed allegans notorium, allegat evidentiam rei quasi per seipsum. Ergo est evidenter sibi ipsi contrarium.

Secundo quia allegans notorium allegat probationem probatam ex adspectu vulgi. Sed habens refugium ad juramentum petit se relevari ab onere probandi, *ut ff. de jur. jur. eum qui.*

Tertio quia probatio de animo hominis est probatio de invisibili et super re obscura, *ut no. in c.* II. *de elec.* VI. *in novella fa. de sy. tua nos.*

Quarto probatur, quia non apparet aliquod factum notorium dominorum cardinalium, cui possit inhærere animus meticulosus per modum notorietatis quod apparet, quia de hoc ipsi carent omni teste, et ideo petunt in subsidium credi sibi ipsis. Allegant igitur duo contraria, scilicet tam per alios quam per seipsos non posse probari de metu.

Quinta ratio est, quia illud quod non potest probari nisi per testes singulares, non potest esse notorium, *ut c. de testi. jurisjurandi.* Sed metus in corde retentus non potest probari nisi singulariter per singulos, qui ita sciunt conscientiam suam, quod non alienam; *ut not. Inno. de remi c. super hoc.* et bene facit quod *no. in c. cum ab uno de rer. jud. lib.* VI.

17. Sequitur nona conclusio, quæ talis est, quia ex quo cardinales fuerunt in conclavi, illi qui non curant interesse electioni cum duabus partibus dicuntur contemnere et non contemni; et hoc probatur pluribus rationibus. Et primo quia monitus a lege vel ab homine, ut accedat ad certum locum apertum, debet offerre se actui et esse diligens et observans, *ut ff. de excu. ru. l. scire oportet*, *et* § *scire ante* 1 *resp. et ff. de consti. pec. iterum illa.*

18. Secunda ratio, quia qui est in conclavi dicitur præsens, sicut, qui est in foro judicii; unde si non interest actui, est in culpa, quæ habetur loco latitationis *juxta doctrinam Inno. ex. de excess. præla. c. ex litteris.*

Tertio probatur quia ille, qui est præsens, non citandus est, *ut no. Jo. Andr. in ea. ult. de elec. li.* 6, *in novella*, et præsens est ille, qui voce alterius exaudire potest et debet, *ut ff. ad Syllan. l.* 1 § *occisorum.*

Quarta ratio est, quia non debet minor pars contemnere majorem, *ut ff. de pac. rescrip. et in l. cum in eo.*

Quinta ratio est, quia cardinales deberent se ingerere, nec exspectare quod moneantur, *ut no. in cle. ne Romani in glo. quæ incipit : Justum fuit.* Primo monitio non est de substantia formæ, *ut no. in c. cum in Ecclesiis de præbend. di.* 6 *et in c. quia sicut de elect. et est simul quia non ff. de bon. poss. l.* 3, § *archi.* ubi sic formaliter ait : « Non, quod postquam duæ partes cardinalium in aliquem consenserunt, aliquis cardinalis absens non poterit conqueri de contemptu ». Nam omnis exceptio excluditur hoc casu, ut paret in prædicta Decret. *licet* § 1, et cui denegatur exceptio multo fortius denegatur actio *c. de transac. nec intentio :* absentem autem intelligo a loco vel ab actu, *ut ff. de non. ob. l.* 1, *post prin.*

19. Sequitur decima conclusio. Videtur quod illi qui recedunt de conclavi infecto negotio absque causa manifesta perdunt jus eligendi et voces accrescunt eligentibus, ita quod jus et actus eli-

gendi potest hoc casu totaliter residere penes unum, nedum penes duas partes dominorum : ista propositio probatur formaliter in electionibus papæ *in cle. ne Romani* § *porro* super verbo : OMNES, ubi glo. finaliter dicit, quod si omnes exirent conclave, debent compelli ad reintrandum conclave, ut in tex. sed si aliquis, vel aliqui remanerent in conclavi, in illos vel in illum recideret jus eligendi. Ergo conclusio vera.

Secundo hoc probatur per regulam in jure civili traditam, quæ dicit, quod nolentes eligere, se ab electione faciunt alienos, et recidit in volentes *ff. de fœder. l. si legat.* § 1.

Tertio hoc probatur, quia in jure communi melior est conditio utentis, quam uti nolentis *ff. coni. diu. Sabin.* sed jus eligendi est deputatum ad usum eligendi. Ergo conclusio vera.

Quarto probatur, quia in istis juribus in corporalibus et similibus, sæpe illud quod est commune, reputatur proprium, quantum ad ejus usum, *ut ff. de neg. gest. qui alienam* § *finali.*

Quinto probatur per id, quod expresse no. ex. *de elec. quod sicut, et c. Ecclesia vestra,* et notatur per *Archi.* 65, *di. si forte:* Ubi dicit secundum Vinc. quod si publicato scrutinio et collatione facta omnes de capitulo recedant, unus solus et singulariter in capitulo remanens eligere poterit; et facit quod notatur per eumdem *Archi.* 31 *di Vicena.*

Sequitur undecima conclusio, quod accessio habet locum in electione papæ, etiam ex intervallo, nec requirit eumdem contextum. Hoc dico propter dominos cardinales Italicos ; quia si electio papæ procedere potest a cardinalibus per intervalla actuum et temporis, et accessio eodem modo, supposito pro casu, quia quantum ad propositum super hoc non oportet insistere, quod domini cardinales Italici omnes, vel aliqui ex eis attestentur super consensu a primordio quod fecerunt talem actum, circa quæ si fuisset necessaria, habuisset locum accessio, scilicet regularis, et debet fieri ante scrutinium publicatum, *ut in c. Ecclesia* 11, *no. de elec. et no. e ti. cum expediat in* 6, *in novella.* Item irregularitas, de qua loquitur *cap. indemnitatibus e. ti.* quæ habet locum in electionibus faciendis suo casu, etiam publicato scrutinio. Ubi requiruntur duo, quod minor pars accedat majori, et quod antequam ad actus divertant extraneos. Tertia est accessio magis irregularis, scilicet in electione papæ, et tunc dicit ibi. glo. or. quod etiam postquam domini cardinales diverterunt ad alios actus, et etiam publicato scrutinio, referendo *glo. ad tex.* possunt cardinales cardinalibus accedere ; et de suo discordi voto recedere; qua glo. supposita tanquam vera, apparet quod separatio et intervallum non vitiat in electione papæ accessuum. Ex quo sequitur, quod non requiritur idem contextus, nec est necessaria simultas ; alioquin actus impertinens vitiaret eumdem, *ut c. de testam. cum antiquitas, et ff. de duo. re. duos reos,* § *duo rei.*

Ex hoc sequitur quædam conclusio, quod electio papæ potest fundari ex actibus singularibus dummodo cardinales sint prius congregati ad tractandum de electione *jux. c. in nom. Domini,* etc. *sibi quis pecunia,* quia Spiritus non descendit, nisi super congregatos, ut notatur 63, *di. quanto per Archid.* Nec tamen ignoro, quod Jo. An. dicit super dicta glo. in novella : et *c. licet in novella,* ubi restringit se ad intervallum pendente scrutinio ; et ex hoc apparet, quod variavit, quia glo. sua loquitur scrutinio publicato, et si est publicatum, ergo non pendet, quia conclusum est in ipso *ut in c. publicato de elec. et c. de fide instru. contractus.* Hic oportet investigare utrum electio esset apud cardinales, tanquam apud collegium sub civili nomine; an vero sub nomine numeri, quia duæ partes numero, non quia collegium ; nam si partim ad eos habito respectu duntaxat ad numerum sufficiunt consensus etiam non collegiales, sicut dicimus in patronis, ut notatur in dicto *c. vicina per Arch.* et ad hoc *ff. com. pre. receptum : et de secundum Rusti. præ. per fundum.* Et potest hoc persuaderi, quia collegium nihil aliud est quam personæ, ut notatur in *l. sicut* ; § *penult. ff. quod cujusque* ; de jure enim naturali, quod consideratur in electione summi Pontificis, non videtur requiri ista subtilitas, quod per modum collegii consentiatur. Persuadetur etiam hoc per dictum Innoc. *in dicto c. licet,* dum dicit : *Quocumque modo ;* etc. Inno. enim non dicit collegiali vel non collegiali, sed quocumque modo, et dici potest quod, aut negotium est inter eos collegialiter discussum, aut non. Primo casu sufficiunt singulares consensus, quia amodo incertum est an unus trahat alium ad suam opinionem, necne, argumento eorum quæ not. *Innoc. ext. de testa. c. Raynaldus;* aut negotium electionis non est discussum, nec examinatum per præsens, et tunc non valet electio singularis, quia est nimis indiscreta; cum unus potuisset alium trahere ad sententiam *ar. ff. de arbi. si in tres.*

20. Sequitur duodecima conclusio, quod in dicta accessione nihil est de substantia formæ, et probatur sic. In electione nihil est de substantia formæ. Ergo nec in accessione.

Secundo sic. In ista accessione vertitur jus singulare. Ergo contra jus commune *ut ff. de leg. jus singulare.*

Tertio per ea, quæ supra proxime dicta sunt de temporis intervallo.

Quarto per dictum Inno.

Quinto per dictum Spec. et Archid. ut supra.

Sequitur decima tertia conclusio, quæ talis est, quod vitium impressionis potest purgari per actus spontaneos consecutivos et hoc probatur pluribus rationibus.

Primo per regulam, quia sublata turpitudi-

nis causa, remanet actus sine macula *ff. de condi. ob turpem et C. quod met. causa l.* 11.

Secundo probo per theoricam magistralem, quia ubi est defectus ratione consensus, ibi stante potestate causæ efficientis consensus superveniens firmat actum contra nullitatem, ut not. Inno. *de offi. dele. prudentiam, et Archi.* 63, *di Salomitane et Cy. c. de* 60, *qli. l. fi.* § *necessitatis* ad hoc quod notatur *Archi.* 27, *di. quod interrogasti in fi.*

Tertio probo, quia actus qui dependet a consensu, licet alias sit nullus, si retineatur potest valere, et valet, ut ex nunc legitur, et notatur *C. commu. int. undi. l.* 11.

Quarto hoc probatur per id quod notatur *ff. qu. satis dare cogu.*

Quinto probatur per id quod legitur et no. *ff. de offi. præsul. l. observare* § *fi. et no. in l.* 1 *c. qui pro sua jurisdic. in* 4 *glo.* Non obstat si dicatur quod id, quod est nullum, non potest ratificari, ut notatur ext. de elec. auditis, quia id est verum ubi requiritur certa solemnitas, et illa non intervenerit, secus ubi requiritur simplex consensus quia saltem confirmatur, ut ex nunc ex natura tacitæ repetitionis actus, *ut de le.* 1 *legata inutiliter, et ff. de mili. te. tribunus* § *ult.* vel quia cessat causa impediens, et supervenit causa confirmans, ut *ext. qui talit. vel. notatur c. insinuante, et notatur per glo. et Cy. c. de nup. si contra.* Et dicere quod actus consecutivi laborant eodem morbo, istud est falsum quia causa morbi per consensum purgatur, ut dicta *l. si ob turpem.*

Nec dicat aliquis esse differentiam inter actus electivos, et alios, ubi non requiritur forma; quia consensus omnia potest, non obstante, quod notatur *in c. quod sicut de elec. per Jo. an. post Inn.* ubi dicit quod sequens consensus eligentium non purgat vitium, quin intrusus cedere teneatur, cum ingressus fuerit vitiosus, et intrusus fuerit dolosus, quia hoc est verum in inferioribus prælatis, in quibus electores non possunt purgare vitium, secus in papa, quia cardinales possunt omne vitium exstinguere, et quantumlibet etiam criminosum creare in papam; nec certe ipsi de hoc dubitarunt secundum eorum confictum thema, dum inter se dixerunt, se iterato electuros dominum nostrum pro evitando schismate; constat enim quod quicquid libet licet cardinalibus in electione summi Pontificis. Casus etiam ille secundum Innocentii et Joannis Andreæ nihil ad propositum, quia loquitur de per suum dolum intruso, et de inhabilitato subjecto cum perpetua causa inhabilitationis, inhabilitatione perseverante. Ubi ergo quis non dolosus, sed in bona conscientia, maxime orta ex clara assertione dominorum, ille talis non est subjectum inhabile; unde patet quod Innocentius et Joannes Andreas loquuntur de doloso tantum. Facit quod notatur *in sci. de suspectis tu* § *de suspectis de in litem jurando in actionibus.*

21. Quartadecima conclusio est, quod vitium impressionis potest purgari per actus non consecutivos ex vi in essentia consensus : et hoc probatur quia tales actus sunt præcise liberi, quos quis facit ex se, non ex impulsu fac. *ff. de mino. denique* § 1 *et* § *scio.*

Secundo, quia sufficit qualitercumque consensus declaretur, *ut ff. de divor. l. fi.*

Tertio quia voluntas, et consensus declaratur ex quolibet actu etiam minus solemni *ff. de re. corum l. si.*

Quarto probatur per id, quod dicitur de recepto ad osculum, quod eo ipso consensit in prælatum, ut notatur, *in c.* II. *de elec. li.* VI. *et in novella.*

Sequitur decima quinta conclusio, quia dicebam, quod *c. si quis pecunia*, intelligebatur in electione oppressiva, vel impressiva, dum tamen impressio in actu electionis sit notoria active et passive : et si non est notoria active et passive non habet locum illud c. præsertim quoad potestatem cardinalibus concessam; totum enim illud c. loquitur supposito eodem themate; et ideo ubi cessat qualiscumque particula illius capituli, cessat tota lex subdistincta debet intelligi supposito eodem themate, ita quod non convenit fini neque convenit principio et e contra, *ut ff. de jur.* Et præmitto pro intellectu vocabulorum, quod oppressio ut plurimum significat vim absolutam, et est de corpore in corpus, sicut opprimitur quæ invita patitur, ut Lucretia *ff. de adul. vim passam ff. de postul. l.* I. § *si quis di.* VI. *post domum.* Et si de possibili esset, quod in electione caderet vis absoluta, non est dubium, quod non valeret electio, quia vis absoluta non inclusit consensum, *ex. de. baptis. c. majores.* Sed Joannes Andreas tenet quod vis absoluta non cadit in actu verbi, ut ipse no. *ext. quod me. ca. c. sacris, et ext. de jur. jur. c. verum,* in quibus locis expresse dicit, quod in emissione solius verbi, non potest coactio absoluta intervenire, debuit allegare, *l. cum proponas* cum sua glo. *c. de hæredi in sci. et ff. de quibus l.* I. § *quorum fidem :* tamen secundum rei veritatem, tanta potest esse oppressio in emissione verbi, puta si impatiens torturæ exprimat verbum torturæ pressura, sicut fistula, quod talis actus magis accedit coactioni absolute, quam in evidenti consensu, *ut dicto* § *qôi.* Et ideo qui confitetur in tormento non consentit : facit *c. de ap. si quis provocation. ff. l.* II. Impressio vero proprie significat actum violentiæ transeuntis in passum; et ista qualitas, prout est in patiente, appellatur metus, id est, mentem tenens, seu mentis tenor. Si igitur domini cardinales caperentur per cappas, vel unus ex numero necessario, et urgerentur ad eligendum vel inthronizandum, quia ab isto actu consensus omnino est remotus, talis actus oppressivus non posset ratificari, ut ex retro; non tamen esset prohibitum cardinalibus, quibus nihil est prohibitum præter hæresim, in hoc actu uti suo

jure et sua potestate in eodem subjecto; quia in eorum potestate et arbitrio est facere omne subjectum capax, præterquam si quis esset pertinax hæreticus, ut no. in dicto *c. licet in novella*, et in multis aliis locis. Si vero non est oppressio proprie loquendo, sed metus, qui includit voluntatem (et suppono quod metus cadat in constantem) tamen si ex aperta natura facti non liquet mentis tenor, licet extrinsecæ causæ præsumendi metum interveniant; quia tamen omnis præsumptio hominis requirit disputationem fieri, ut notatur *c. de proba. præsup. sive possidetis*, et in tanto negotio non habeamus præsidem, necesse est simulare, quia hoc sibi Deus reservavit, ut *in c. ult. LXXIX di.* et ideo domini cardinales non possunt hoc casu tanquam ex nulla electione ad aliam procedere, quia quando de nullitate non potest liquere, nec discuti, illud quod etiam est nullum, habetur pro aliquo *de ma. testo. qui habebat* § *si. o.*

Secundo hoc probatur per glo. ord. in dicto *c. si quis pecunia. et c. si duo fort.*

Tertio hoc probatur, quia esset inconveniens dare cardinalibus voluntatem delinquendi, et quandocumque vellent ponere mundum in schismate *ff. ad carbo. l.* 1, § *sed et si quis* v. *nam. si aliter.*

Quarto probatur, quia non debet conferri in potestate adversarii mei quod metum habet *fac. si. de jur. o. jud. ff. idem cum eodem* §. 1. *et ibi notatur.*

Quinto, quia omnis casus, etiam latæ sententiæ, in dubio indiget declaratione, *ut ff. de jur. fisci. ejus qui delatorem, et in c. pro humani de homic. li.* VI. et quandocumque jus dependet ex alio præambulo, id præambulum probandum est per præsens *ff. de quæst. l.* I. §. *si quis dicatur. ff. de silla. in cognitione c. de advo. diu jud. l.* I. et ex hoc venio ad sequentem conclusionem.

22. Sequitur decima sexta conclusio, quæ talis est, quod ubi impressio non est notoria active et passive, impossibile est quod post primam electionem fiat secunda electio de alio subjecto, et hoc probatur pluribus rationibus.

Primo, quia non constat de vacatione, nec enim sufficit, si aliqui cardinales dicant constare sibi, quod debet constare generaliter, et quia eis non debet credi, et quia non dicunt verum; nam per dicta et facta eorum apparet contrarium. Arguo ergo sic. Ignorans causam, non potest producere effectum, qui ex illa causa principaliter oritur *ff. de codi. et de. multum interest.* Sed cardinales necessario ignorant causam, ut probabo. Ergo innovare non possunt. Probo minorem, quia nisi omnes, qui sunt de substantia electionis sciant vacationem, non potest fieri electio, sed ad hanc scientiam non potest perveniri, nisi unus sciat animum alterius, qualis retro fuerit, utrum spontaneus necne. Sed illud est impossibile scire, cum actus exteriores indicaverint consensum, *ex de rescrip. c. ab exco. et quod expresse no. ff. de pat. juris gen.* §. *prætor. ff. de hæredi. insti. si pr. fa. Titium.*

Secundo quia antequam primus electus removeatur ab actu, debet esse liquida causa quare removeatur. Sed hic non est liquida, quia falsa, nec liquide potest sine judice constare, *ut c. de compesc. l. fi.* Ergo apparet quod electio antipapæ fuit nulla.

Tertio hoc patet, quia in themate præsupponitur, quod electio de secundo est schismatica, id est, propter schisma vitandum, etc. ut patet in themate domini Jacobi, et est in perniciem animarum, sicut etiam apparet per effectum, unde qualis fuerit secunda electio, ipsa natura docet.

Quarto hoc probatur per id quod no. *Archid* LXI. *di. studii.*

Quinto probatur quia dominus noster Urbanus est Apostolicus. Ergo alius est nullus. Cum veritate loquor, et ideo reverenter loqui non possum VII. *q.* I. *factus est Cornelius et c. ser.*

23. Sequitur XVII conclusio quod in dubio patendum est primo investito de Pontificatura, et hoc probo pluribus rationibus.

Primo quia præsumitur pro eo, qui præsens habet titulum et possessionem *ff. de public. sin. aut* §. *si duobus*, præsertim ab habentibus potestatem et auctoritatem *ff. de noxa et generaliter ff. de jure jurand.* possessori sufficit præsumptiva justificatio *c. ne ux. per ma. ob maritorum C. de privil. fisci. l.* I. *inst. de interd.* § *commodum.*

Secundo hoc probatur per regulam generalem quæ dicit, quod prior tempore, potior est in jure; imo in juribus, quæ non possunt esse nisi apud unum in solidum, secundus in tempore non dicitur secundus, sed generis nullius, et primus non tam potior quam solus invenitur *ff. qui po. in pig. ha. l.* II. *justi. de cura* § *interdum in. q.* I. *factus est Cornelius et c. nonaticunis.*

Tertio hoc probatur, quia prærogativam habet, qui prior invenitur nedum tempore, sed in ordine scripturæ *ff. de usufr. quoti. ff. de al. ser. l.* I. *ff. de hæ. insti.* qui solvendo non erat servum primo loco.

Quarto probatur, quia quoties plures veniunt ad conflictum, pro eo judicandum est, pro quo facit prima præsumptio *de le.* II. *si quis servum* §. *certam et C. de edit. di. adri. l.* I. *C. qui po. insig. h. l. assiduus.*

Quinto hoc probatur quia in papa talis datur regula: dubius papa est verus papa, nam electio duarum partium habetur pro definitiva sententia, tamen post ipsam non spectetur alia, ut eleganter dicit *tex. in dicto c. licet de vitanda in si.* et sententia pro veritate habetur, præsertim sententia tanti collegii. Dico de sententia prima, quia per ipsam fuit functus officio suo juxta notata per Inno. *de offi. dele. c. in litteris:* unde quidquid potest operari in inferioribus solemnis et diffinitiva confirmati, hoc et amplius valde

operatur in persona dominorum partim electiva collatio, provisio, dispositio seu electio, ita quod statim transit in rem judicatam, quia quod nihil expectat post se, illud necessario est terminus motus et principium quietis, *ut C. de fra. et lis. exterminatio et ff. de arbi. quale ff. § ff.*

24. Sequitur XVIII conclusio, quod cardinales non possunt testificari contra litteras quas miserunt ad principes mundi, et hoc sic probatur. Contra sigillum suum authenticum non potest quis testificari, *ut ff. de off. flis. eos.* II. *resp.* Ergo domini cardinales non possunt testificari contra suas litteras sigillatas, et maxime sigillatas per omnes dominos cardinales.

Secundo sic. Aut litteræ fuerunt veræ aut falsæ; si veræ, habeo propositum; si falsæ (quod absit a rerum natura in tam inclytis dominis) crimen primo loco commissum totam fidem derogaret in posterum, *ut ex. de testi. c. testimon. c. nec video*, nec credo quod per aliquem metum mundi cardinales scriberent falsum, nec quod princeps tenebrarum harum super tantos et tantas personas tantam potestatem haberet, quod posset imponere tantam tunc in sinceritate maculam.

Tertio hoc probatur quia ibi nulla intervenit veritas: quomodo enim possumus credere instabili, qui sibi ipsi non credit? ut no. *ex. de testi. co. c. præterea;* nam etiam non falsum dictum varietas reddit incredibile, et nullius valoris, ut *ff. de testi. qui falsa facit,* quod notatur *extra. de testi c. cum causam in ult. glo. et dicta l. eos. § imprudentiam*,

Quarto probatur ex dicto Innoc. quia cogitur quis perseverare in eo, quod semel confessus est, *ut no. Inno. ex. de elec. c. per inquisitionem, et ex. de confess. c. cum super,* id enim, quod apud principes publicatum est corrigi non potest, præsertim ex magno temporis intervallo, ut *l. rura*, et ibi no. *C. de omni. ag. deser. li.* II *cum certum factum sit notorium ut C. de testam. causam.*

Quinto et ultimo probatur per textum expressum *C. de non. prin. pec. l. generaliter in si.* et *ex. de proba. c. per tuas;* imo tanta est virtus confessionis, quod per eam probatur contra præsumptionem juris et de jure, ut le. et no. *in auth. de æquali do. §. illud et per Cyn. in auth. sed jam necesse C. de dona. an. nupt. et fa. c. de fide. ist. si adversorius et ff. de adul. si maritus §. si negaverint in glo. ibi, etc. et ratio etc. et ff. de ædili. edit. quæro §. fi. et* quia tollenda est materia vaga communis, *ut ff. de ind. si quis intention. et no. in. c. indemnitatibus de elec. li.* VI. *in novella.*

25. Sequitur decima nona conclusio, quod conspirator repellitur a testimonio, et multo fortius confictor et detractor in omni foro tam pœnitentiali quam causarum, et hoc probo pluribus rationibus et primo: quia isti conspiratores reputant se offensos, et offensus libenter vindicat se, et injuste, ut no. *Inno. ex. de rescrip. quia nulli, facit.* quod no. *ff. de arbitrio licet.*

Secundo probatur, quia conspirator facit se adversarium. Ergo repellitur a testimonio, sicut instigator *ff. de infami ob hæc verba ff. de verb. fori de offi perf. sign.* VI. *l.* I. §. *cum.*

Tertio probatur, nam qui vult alicui conferre, ille est capitalis inimicus de *excu. tu. l. propter ea l. a. elect. § dat remissionem C. de testi. ant. si dicatur.* Ergo non debet ei credi *ff. de testi. l.* III. cum infinitis similibus.

Quarto probatur, quia omnis conspiratio præsumitur facta contra innocentem, et vere ut ita diximus monopolium et condictum, vel conjuratio, ut *no. Archi.* XXIII. *di. illud et ibidem no. Archi.* quod minus creditur conspiratori quam excommunicato propter malam intentionem.

Quinto probatur, quia dicto vel judicio partialium credendum non est, *ut ff. C. de assess. l. fi. in. fi. et ff. de jur. o. sol. prœtoris.* Sed notorium est quod isti cardinales sunt partiales et divisi, quapropter non debet eis credi nec ad plenam, nec semiplenam probationem, nec certe ad ullum minimum indicium *ut ff. de cons. l.* I. § *quæ sunt*, et ibi redditur ratio manifesta et plurimæ concordantiæ ponuntur in glo.

Sequitur vigesima conclusio responsalis formaliter ad quæsita, in qua dicebam, quod dominus noster Urbanus etiam secundum confictum thema est verus Apostolicus et vicarius Jesu Christi. Hanc autem conclusionem quasi sub epilogatione prædictorum multis rationibus confirmabo, arguendo ex ipsis actibus: et per ordinem primo ex actibus electivis, secundo ex consentivis, tertio ex perstantibus et impetrativis, deinde ex testificativis, quibus lux veritatis assistit, eo quod ipsis testificativis omnia consonant, tam actus celebrari per prius, quam per posterius, id est, naturæ hujusmodi negotii bene conveniunt *ut ff. de testi. ob. carmen. § si testes* I. dum dicit: « Credendum est quod naturæ negotii convenit, et quod inimicitiæ aut gratiæ suspicione caret, confirmabitque judex motum animi sui ex argumentis et testimoniis, et quæ rei aptiora et vero proximiora esse comperiet ».

26. Redeo ad primos actus, scilicet electivos, et quod dominus noster sit verus papa etiam cum prætensa suppositione tumultus, sic ostendo. Electus in papam a dominis cardinalibus concorditer et canonice, quanquam obstrepente populari, seu militari tumultu, est verus Apostolicus LXXIX. *di. c. si quis pecunia*, a contrario sensu illius dictione exclusive, sive ex quo contrario sensu, tanquam ex casu legis est licitum arguere *ut ff. de testa. q. test. § mulier cum si.* Sed dominus noster fuit electus concorditer et canonice, ut probabo. Ergo exterior tumultus nihil obfuit electioni, quia ex uno separatorum non infertur ad aliud *C. de dona. inter vir. et uxor. si maritus in fi. et ff. de mino. pap. exuli. et ff. fa. habetur. iis consequenter.* § I. *et C. de testa.* non id certo modo, quod fuerit electus concorditer concordia

verbali, illud præsupponitur in puncto; sed ex concordia verbali præsumitur concordia mentalis *ff. de usuf. let. alii. et ff. de suppelle. l. Labeo :* nam sententia in sono vocis auditur, et quod sonat exterius, sonat interius x. de Civi. Dei, c. 13. et sicut præsumitur scriptura vera, ita etiam et vivæ vocis actum prolatum, ut *C. de fide instru. in exercendi et C. de probat. cum precibus tuis*, ibi dum dicit : « Probare te oportet contra voluntatem tuam, etc. » Et quid plura, nedum verum præsumitur, sed etiam quod animus fuerit remotus ab actis est valde difficile probare, ut *ex. de spon. tua nos*, ibi dum dicit : « Quod ille nec proposuit nec consentit qualiter tibi constiterit, non videmus ». Apparet igitur quod substantialitas, id est, consensus præsumitur adesse ; *facit ff. de verbor. ob sci. et quod not. ff. de pac. Jur. gen. § et quod no. Inno. ex. de eo, qui fur. ordi. c. innotuit:* sed ex concordia et communi consensu apparet quod canonica est electio. Ergo conclusio vera ; et confirmatur per dictum Bartholi *ff. de app. si constat,* ubi sic ait : « Notatur ex hac lege, quod vox populi est invalida, nec sufficit ad electionem faciendam, nisi debita solemnitas servetur, ut *extra. de elec. c.* II ». Apparet ergo quod si debita solemnitas servetur, clamor populi non curatur.

Secundo sic. Considerandum est quod in homine ratio quandoque animadvertit solum et duntaxat ad conservationem subjecti corporalis, sicut etiam pecora faciunt : quandoque vero altius ascendunt, et non tantum curat præservare caducum subjectum, quantum curat ponderare utile et honestum : utile dico publice utile, circa quod charitas propensior esse debet, *ut ff. quod met. cau. isti. quidem, et ff. de cap. et post li.* I. *en. l. post liminium. § filius.* Hoc ergo præmisso sic arguo. Possibile posito in esse, nullum sequitur impossibile, vel contrarium de necessitate *ut ex de testi. c. cum tu fili.* Sed possibile est quod voces populi, et quicumque tumultus exterior mentem cardinalium non absorbuit a propria et natura libertate animi, quæ si fortiter resistit, cogi non potest. 6. *di. sed pensandum.* Ergo conclusio vera, de possibili. Sed dato possibili, illas pars contradictionis prævalet, quæ magis congruit animo ratione cernenti, id est, bono et gravi viro, ut dicta *l. ob carmen. § si testes,* quœ lex sic describit bonum Innocentem *ff fa. her. certe § mala.* Quis autem innocens faceret tot elusiones, et consecutione fallacitatum decipiendo animas, et faciendo homines idololatores ? nemo certe tam impius præsumendus est. Cum igitur non debeamus, nec possimus præsumere, quod domini cardinales animas fidelium voluerint sub aliqua dissimulatione decipere, ideo merito concludendum est, quod de intrinseco eorum judicio tales eorum actus vere et non simulate processerunt.

27. Tertio sic. Quod clamor ab extra locum conclavis inducat metum cardinalibus existentibus solis in firmato conclavi, nullo modo potest constare certa et necessaria probatione, cum ei visus non attestetur ; nam ut eleganter ait dominus Dinus in *l. ii. § penult. de aqua plu. ar. ad probandum* verum hominis actum requiritur visus, et idem *notat. Cyn. C. de testa. si non speciali*, et probatur *C. de testi. testium, et ff. de testa. quæ ista. § fi.* Unde metus hoc casu non potest probari nisi præsumptive, sed talis præsumptio de facili tollitur per alias præsumptiones, ut eleganter no. Inno. *extra de eo, qui furorem suscepit c. innotuit. in fi.* ubi dicit : « Contra has probationes, quæ procedunt ex præsumptione tamen facile admittitur in contrarium probatio ». Et certe hoc casu non debet præsumi metus, quia ex qualitate personarum præsumendi sunt motus animorum unde animi virorum fortium verba non timent, sicut naturaliter exprimere facit *ff. ad le. Tull. pecul. famosi. et C. si quis impera. male dix. l.* I. ibi dum dicit : « Ex personis hominum dicta pensamus ». Amplius sciendum est quod metus non vitiat, nisi intercesserit per præsens ; nam nullum vitium, quod respiciat originem, actum vitiat, nisi præcedat, ita, quod habeat se ad actum per modum causæ impedientis, ut notat Archid. *de exco.* 63. *di. c. nullius facit ext. de cli. ex ministrante proposuit.* Cum ergo hic non appareat, nec sit verum, nec possit apparere, quod metus præcesserit electionem domini nostri Urbani, manifestum est, quod nec præsumptive, nec quoquomodo contra dictam electionem infertur, *ut C. de proba. matrem tuam et ff. de negoc. gest. cum actum.*

28. Quarto sic. Præsupponamus quod habeamus loco judicis ipsam naturalem justitiam, *ut ff. de excu. tu. scire oportet. § sufficit,* nonne per naturalem justitiam credendum est, quod domini cardinales non fuerint naturæ fragilis et caducæ ? certe sic propter eorum dignitatem, auctoritatem, et expertam animositatem in rebus mundi ; talis enim præsumitur quisquis esse, qualis esse consuevit *ff. de re mili. non omnes § a barbaris. et ff. como argentum.* Si ergo cardinales præsumentur tales. quales esse debent viri sapientes, non effeminati, sed viri dico ab omni vilitate alieni, quod dicit doctor egregius Augustinus IX. de Civ. Dei, c. IV. formaliter in hæc verba dicit : « Hæc Stoicis placuisse, quod cum visa, quæ appellat fantasias, nec in potestate esse, utrum et quando incidant animo, cum veniunt ex terribilibus et formidabilibus rebus, necesse est sapienter animum moveant, ita ut paulisper vel pavescant metu, vel tristitia contrahantur, tanquam iis passionibus prævenientibus mentem et rationis officium, nec ideo tamen in mente ferri opinionem mali ; nec approbari ita eique consentiri, hoc enim voluit esse in potestate iis, qui interesse censent inter animum sapientis et stulti, quod stulti animus eisdem passionibus cedit, atque accommodat assen-

sum; sapientis autem, quamvis eas necessitate patiatur, retinet tamen de iis quæ appetere vel fugere rationabiliter debet, veram et stabilem, et inconcussam mente sententiam ». Hæc ille. Sapientis igitur animus præsumitur inconcussus, et ex terribilibus et informidabilibus viribus verborum non propterea recidisse a propria libertate: et ista auctoritas B. Augustini est multum ponderanda a quolibet viro sapiente, qui non dependeat in alterutram partem, sed ponderet solam justitiam et rationem naturalem.

29. Quinto sic. Ponderanda sunt circa istam electionem tria, scilicet electio, expressio animi et ratio electionis. Electio fuit expressa, iterum expressio animi de corde intrinsece proprio motu prosiliens, et ratio electionis justificativa; tunc arguo sic. Ex ratione præsumitur animus, enuntiatur autem ratio per quia, vel æquipollens, ut notatur *de acqui. pos. si is quæ animo, sed domin.* Urbanus fuit electus, quia vir bonus, quia notus, quia practicus. Causæ istæ sunt attendendæ; nam *l. cavetur in simili*, quod donari potest filio ut extraneo, et militi ut pagano, et e contrario, prout meruerit quisque et prout denominatur, accipitur hinc inde, interdum ut homo sub conceptu generis generalissimi, quia homo, interdum quia filius, interdum quia amicus, *ut ff. de pac. l. sicut.* § *si pactus si ff. de castre. pe. si forte C. de colla. si donat. C. de inoffi. test. ant. unde etsi personas*; in respectivis enim potius attenditur respectus quam natura, *ut ff. de adop. si pat.* § *qui duos ff. de vul. sub l. si plures* § *in arrogato ff. de jure dot. prophetia.* Si ergo ex ratione præsumitur animus: item si in respectu variatur effectus: item si ex modo ponderatur affectus, quid dici potest in electione præsenti, ubi omnia correspondent animi veritati? Quæro enim, et interrogo, et mihi opto responderi ad illuminandam conscientiam meam; quare dixerunt omnes domini cardinales, duobus exceptis, licet hoc Ultramontani negent contra veritatem: «Eligimus ea intentione ut sit papa?» aut enim occurrit animo cardinalium tunc aliqua juris consideratio, aut non: si sic, interrogo: quænam juris consideratio eorum occurrit animo? si non, locuti fuissent tanquam fatui, sicut dicebat Placen. *C. de peti. he. cogi.* et certe non fuerunt fatui, nisi Spiritus sanctus infatuasset humanam superbiam, sicut multoties facit, *ut no. in c.* 1. *de renunt. li.* 6. *in novella*; et tali casu dato, talis electio fuisset inspirativa, si autem non supponatur infatuatio, dicta electio fuit pro certo valitura, quia sic verbum sonat, *ut ff. judi. sol. judicatum solvi stipul.* et confirmatur conscientia mea in hac opinione, quia hæc verba: « Ea intentione, etc. » cardinales dixerunt per se et ex se, sicut ille, qui a seipso exigit, *ut ff. de neg. ges. divortio, et l. si pup.* § *ult.* hoc enim voluntarium fuit dicere, nemo impellebat; sed fecerunt sicut scriptum est: « *Loqui non audeo, et tacere non possum* ». Nam de ipso electo non audebant loqui, tamen in ipsa erant ita firmiter considerativi et volitivi, quod tacere non poterant; nam verbum conceptum tenere quis poterit? Certe nemo. Quod autem non auderent, apparet, quia non fuerunt ausi publicare, usque in crastinum de post facto. Ex hoc namque amor perpenditur, et consensus, qui sub silentio transibant, ne pareret offendiculum, *ut insti. de pup. substi. post. pr.* dicitur de pupillo, cui fit secreta substitutio, ne in publicum procedens, sit ejus mortis captio.

30. Concludo igitur, saltem conscientiæ meæ, quia ab hac cogitatione conscientia mea purificari non potest, quia in hac electione qualitercumque occasionata fuit, pondus voluntatis et amoris fuit ratio considerantis collegii, non necessitatis titubantis seu territi, fuit per se ipsa mota voluntas, nec ponderavit prætensum conatum ab extrinsecis, sed intrinsecus lucis mentis apparuit actus iste electivus sub specie boni. Porro similitudo boni afficit intellectum ad consentiendum ei, quod puta, bonum; nemo enim naturaliter odit bonum, sed diligit, et ut ait doctor egregius Ambrosius in libro Psalmorum, super illum psalmum: « *Vide quoniam præcepta tua dilexi, Domine;* nemo potest nolle quod amat ». Et si dicatur, sicut dicit quidam, qui se reputabat sapientem sapientissimum, cujus sapientiæ non sit finis, et tamen nescit potestatem Dei, et altitudinem mentis ejus, et quod ipse fabricat mentes hominum, et quod omnis qui reputat se scire, indiget in cerebro reformari, quoniam ille illustris philosophus dicebat: « Hoc unum scio, quod nescio », videlicet quod ista verba non operantur plus, quam confessio; respondeat, quæso, contractus sit metus, subsequitur confessio, imo materiæ voluntatis expressio sponte: nonne iste actus habet roboris firmitatem ex accedente consensu? nonne habet pro bonis claritatem ex confessionis legitimo actu? Certe non credo esse aliquem hominem tantæ dementiæ, qui posset hoc diffiteri, nisi neget principia naturæ, puper quibus fundatur dicta *l. si ob turpem ff. de condit. ob turpem causam;* nam juris contractus ibi non fuit positivus, sed naturalis.

31. Sexta ratio, ex themate domini Jacobi sumpta, quod præsupponit tacitum consensum, sed nullum tacitum violentum; nam quilibet experitur in mente sua, quod tacite non vult nisi quod placet, quia nihil movet mentem intrinsecus motione finali et perfectiva, nisi amatum et desideratum, et hoc præsumitur actuum solemnitate, ut eleganter *no. Inno. ext. de regular. c. vidua, et Archi.* 27. *di. c. quod interrogasti.*

Septima ratio, quia metus non vitiat, nisi sit principalis causa ad Ecclesiam obtinendam, ut *not. Innoc. et Jo. Andr. c. quod sicut de elect.* Ergo ubi non est principalis causa, sed aliud pro finali causa, talis metus non inficit titulum electivum. Sed in casu nostro conatus impressionis non imperavit ad actum electionis, sed fuerunt aliæ rationes, et moventes, et conscientialiter urgentes, et

expresse per modum finalis et veræ causæ. Nihil ergo obfuit injuria conatus, qui non fuit per mentes eligentium ponderatus, maxime quod causa finali quæ semper prævalet causæ impulsivæ. Item causa proxima sicut est naturaliter se habens ad actum prævalet remotæ, quæ distat ab actu, ut notatur *fi. re. amo. si mulier.*

Sequitur octava ratio, quæ fundatur saltem super coronatione, nam certum est quod solemnitas coronationis supponit pro aliquo, non pro nihilo. Ergo saltem supponit pro investitura, sed investitura si quidem sit post electionem, per eum, ad quem spectat confirmare, habetur loco confirmationis: si vero nulla præcedit electio vel titulus, dat ex se titulum et habet vim collationis, dummodo investiens potestatem habeat conferendi, ut formaliter not. Compost. et Jo. Andr. *in c. transmissam de elect.* Sed cardinales habent potestatem conferendi Pontificatum. Ergo conclusio vera; nam creatio papæ spectat ad cardinales non solum per formam electionis, sed etiam provisionis, quia papam facit cardinalium consensus, non modus, ut clare probatum est in superioribus, et maxime ex dicto Innoc. qui dicit, quocumque modo huic accedit, quod qui facit aliquod, facit quidquid illud concernit, et validat quod ad eum eadem auctoritate et potestate pertinet; nam semper viam facit intellectus ad finem adipiscendum, *extra de concessi. p. c. proposuit ff. de re judi. quid consulebant*, et quod notatur per Archid. LXIII *di. in synodo:* et sufficit semel voluisse VIII. *q.* I. *dilectissimi per Archi.* et in commutabilis istius actus substantia et veritas negari non potest: facit quod not. *Archid.* LX. *di. c. sicut.* Nec potest responderi, et mussitat et quicumque vult, quantum vult mussitare. Unde tex. dicit quod dies coronationis est dies ortus imperii. *C. de fer. l. fi.* Unde si electores Alamanni venirent Romam, et sine alia electione facerent per habentes potestatem coronandi imperatorem in sede sua in hac sanctissima Urbe, non est dubium quod imperator esset, quia nec actus, nec consensus deesset. Unum potest dici, quod talis actus sumit circuitum; sed hoc non nocet, *ut fi. de condi. inde. Dominus test.*

32. Sequitur nona ratio, quia dominus S. Eustachii dicit quod fuit coronatus solemniter sine strepitu et tumultu: illud thema est approbatum per Ultramontanos. Tunc ergo si solemniter, ergo perfecte et juste et legitime; *ut not. fi. de testa l.* I. *si ergo perfecte.* Ergo constat ex omnibus suis partibus, *ut. ff de ori. jur. l.* I. Et si ipsi dicant quod non habuerunt intentionem, fatuum est hoc dicere, salva eorum reverentia, ubi habuerunt in contrarium perfectionem: nam per operationem, et etiam si non habuerunt, debuerunt habere; et actus hujusmodi non æstimantur, secundum considerationem temerariam, sed innatam eis virtutem, et datam auctoritatem a lege, *ut ff. de le.* I. *nemo potest, et no. ff. de acq. hær. qui se pupillum; et facit ext. de spon. c. ex litteris.*

Sequitur decima ratio: ex natura fictionis translativæ, quæ consensum retro transmittit, et inferius infundit in superius: hoc enim facit ratihabitio iterum et quidquid implet actus retro gestum *ut C. de rerum permu. ex placito et ff. de nova. si ita* § *si. cum l. se. ff. de jur. si vendidero.* § *si Titius C. admate. l. fi.* et ab extremo convalidatur principium potestate fictionis translativæ, *ut ff. de cap. et post in bello.* § *codicilli.* Sed non est dubium quod actus consecutivi fuerunt sui principii impletivi.

Sequitur undecima ratio ex natura executionis, unde quod nudum est executione formatur, et sumit effectum, *ut ff. de pac. divisionis placitum.* Et si dicatur, electio nulla non convalescit; respondeo verum est ex eisdem suppositis, sed ex novis suppositis potest convalescere sicut matrimonium, quia utrobique voluntas est domina, et quidquid libet licet in electione papæ, *facit C. de ne. servis. l.* III. *et C. coram dele. l.* II. *in fi. et facit quod not. Archi. in dicto c. quod interrogasti* XXVII. *di. in fi.* cum enim a causa efficiente non removetur auctoritas, nec a subjecto removetur acceptabilitas consensus etiam id quod nullum erat ratificare potest. *Facit quod no. ff. de le.* I. *tal. scriptura.*

33. Sequitur duodecima ratio. Ponamus quod quædam electio pertinet ad Titium, et quod ille elegit terrore vel imbecillitate cerebri, postea ex certa scientia prosequitur actum electivum: certe nulli dubium est, quod talis prosecutio est actus vivificatio, et est sicut anima, quæ advenit corpori organico. *Et facit quod no. in simili ff. si c. pe. si a furioso.*

Sequitur tertiadecima ratio ex natura supremæ potentiæ dominorum in subjectum, quod eligunt; nam quod volunt efficiunt, etiamsi electus esset excommunicatus, vel notorius concubinarius, vel notorius homicida, quia cathedra Apostolica aut sanctum facit aut sanctum recipit, et per hoc non est dubium, quod cardinales possunt purgare omne vitium, excepto vitio hæretici pertinacis; et tamen de hoc vitio hæretici pertinacis, si est occultum, non debet credi cardinalibus: sed si communis opinio esset, quod electus laboraret tanta labe, esset casus Concilii tantum, *ut notatur* LXXIX. *di. c. si duo forte, et* XXII. *d. qua traditione*, et ibi datur regula in papa, quod non tenetur ad Concilium convocandum, nisi in casibus expressis in jure, ubi de fide agitur ut le. et notatur XIX. *di. Anastasius*: hoc enim solo casu Concilium potest judicare de papa, quia de fide; Catholica enim Ecclesia proprie est universalis Ecclesia, et in hac residet illa navicula Petri, quæ non potest omnino submergi, licet fluctibus sæpissime et validissime perturbetur; quia Ecclesia militans non esset bonus miles, nisi oporteret eam agitari frequenter, quia sine hoste marcesceret et virtus tabesceret inexperta.

34. Sequitur decima quarta ratio ex perseverantia, quæ ratio probatur *exe. q. cle. ult. no. c.*

insinuante ff. de re. jur. quidquid. calore ff. *de divor l.* II. *quam.* Perseverantes præsumuntur voluntarii, et dicuntur perseverare, qui non contradicunt confestim *ut ff. rem. ra. ha. quo.* § I *et ff. ad Macedo. si filius, vel intra triduum C. de erro. ad no. l.* I. *C. de judic. l. penult. l. decem dies C. de appell. aut hodie;* vel si quæramus magis longum spatium infra sexaginta *ff. de edil. edic. quod si nolit* § *fi. et c. de tempo. appl. l.* I. Et si dicatur quod non audebant contradicere, respondetur quod sicut in secreto conspiraverunt, ita animo eorum protestari potuerunt solemniter, et nolle protestari habet significationem super consensum, *ut. l. de pupillo* § *si quis ipsi prætori, ff. de no. op. nunc. et C. de his. qui per me ind. non app. l.* II. *cum similibus.*

Sequitur decima quinta ratio, quia non reperitur jure cautum, quod postquam cardinales coronaverunt solemniter, possint coronam in dubium revocare, de inthronizatione reperitur, quia facilius quis inthronizatur, quam coronatur, nam potest quis inthronizari per vim absolutam, sed coronari non potest per vim absolutam, quia coronatio habet in se multas solemnitates, et unusquisque cardinalis ibi aliquid operatur et loquitur, et secundum dicta superius non cadit in actu verbi violentia simpliciter absoluta. Si ergo cardinales hoc dicant, quod possunt aliquid objicere post coronationem, vel hoc in dubium revocare, et quod ipsi sint tantæ auctoritatis ; oportet quod ad hoc adducant sacros canones, eis permittentes hoc: sed nunquam hoc invenient canonibus tantum, quod corona possit auferri de capite coronati per ipsos, nisi ut superius est expressum propter errorem fidei, in quo papa esset pertinax et incorrigibilis.

35. Sequitur decima sexta ratio, quia unusquisque cardinalis de altero putabat quod elegisset vere consentiendo; et sibi invicem consenserunt (loquor secundum eorum thema confictum) et tunc dico quod per actus quasi traditionis contulerunt Pontificaturam sicut transfertur dominium, arg. *ff. condi. ob causam l.* 3 § *subtilius non ob. c.* 1, *de re. jur. l.* 6 quia traditio includit institutionem canonicam, ubi non requiritur certa forma, sed sufficit solus consensus; et facit quod no. *ff. sic. pe. cum fundus* § *servus tuus imprudens, et l. ejus qui in provincia, et ff. de offi. procu. cesa. l.* 1.

Sequitur decima septima ratio, de concessione et consolidatione, quia licet accedere, ut no. *in c. indemnitatibus*, et quia jus recedentium ab actu electionis imperfecto, accrescit eligentibus, ut in superioribus probatum est, ut patet in dicta *cle. ne Romani* § *porro de elec.*

Sequitur decima octava ratio, quæ fundatur in hoc, quod testimonium æquivalet electioni, nam testimonium alicui perhibentes eo ipso consenserunt, ut expresse legitur et notatur LXII. *di. c. nulla*, et quia quod post prætensi metus causas consensit, præsumitur habuisse retro consensum et simulasse metum, et est quasi præsumptio canonis et de canone, eo ipso quod stetit per mensem perseverans in actu, ut expresse legitur et notatur 18 *di. pervenit, et de pœnitentiis di.* III *Judas pœnituit.*

Sequitur decima nona ratio ex non præsumenda in cardinales tam dolosa fictione, quæ inducat vel inducere possit schisma, et consequens errorem circa cathedram, et vilipendium Christi et sacramentorum, et quæ possit ponere nescientiam in sacramentis et sacerdotibus, sicut fuisset ista fictio, et maxime circa actum coronationis : est enim allegare se esse confictores coronationis : est allegare se esse destructores et subversores cathedræ beati Petri, et animarum simplicium credentium in iis quæ vident; nam opinionibus sumptis a consensu usque cælum laborare, ut ita dixerim, conscientias hominum removere et maxime ficto habitu, quem difficile est transmutare sermone, nam homines magis oculis quam actibus credunt, *ut insti. de gradi.* § *sed cum magis.* Et ratio quia certe quicumque eorum optat consilium suum, optat excidium, quia si verum esset quod non esset, ut dicunt, nunquam in rerum natura fuerint inventi homines erroris auctores, cum per Dei gratiam confictoribus non debeat credi.

36. Sequitur vigesima et ultima ratio ex ordine; nam ex ordine factum deprehenditur facti pondus, et facientis affectus, ait Ambrosius super illud psalmi : « *Adhæsit pavimento anima mea* ». Item si displicebat, non debuerunt reverti, ut not. *Archi.* LXIII. *di. quanto.* Item contra notorios actus proprios non debent audiri, nec contra proprias litteras; nam si primis litteris creditur, ergo non secundis contrariis, *ut ex. de testi. co. c. præterea;* et maxime quando sunt munitæ authenticis sigillis ; quia eo ipso, quod quis apponit sigillum, consentit, testificatur, roborat et facit quidquid est in potestate sua, ut actus valeat, ut notatur *C. de re. ali. non ali. l. distrahente,* ubi glo. dicit, quod si scienter apponet sigillum, videtur habere omnia rata : et subdit glo. quod hoc est bene notandum.

Conclusivum autem sic dico, quod casus iste est sui rarirate mirabilis ; nunquam enim in mundo legitur quod cardinales fuerint ita contrarii sibi ipsis, et tamen est dicere quod ipsi dicunt quantum dicere : « Non feci ; sed me fecisse somniavi ». Porro non debita, sed gratuita Dei bonitas vigilavit, ut electio inchoaretur ex ortu, inthronizatio progrederetur excursu, et coronatio apprehenderet debitos fines. Et non omitto quod retro ter fuit in mundo quæstio de metu in summis Pontificibus, et cessit mundus cathedrato, et hæc fuit veterum observantia, qui habebant sal in capite, et schismatis pericula concernebant, ii autem fuerunt Clemens Secundus, Victorius Secundus, et Benedictus Decimus, ut patet in Chronica

Martiniana, quæ est ab omnibus approbata, quia vera. Et novissime cum beato Ambrosio loquar dicens: « Ponam custodiam ori meo, ne forte, dum mens inflammatur ardore, lingua sermone labatur ». Quidquid autem dico, vel dixi, sub protestatione dico, *ut in c. damnamus. de sum. Trinit.*

TRACTATUS SECUNDUS JOANNIS DE LIGNANO PRO URBANO VI (1)

1. Quia post completum tractatum super electione sanctissimi patris et domini domini Urbani VI quem publicavi MCCCLXXIX de mense Augusti, multi doctores egregii Gallici in contrarium scripserunt, idcirco zelo fidei Catholicæ et sacrosanctæ universalis Ecclesiæ pro veritate investiganda, ut lucidentur tenebræ et veritas lucescat, ultra scripta in alio tractatu subjungam quæstiones ad materiam pertinentem, et erit prima; an supposito themate præmisso in primo tractatu. dominis cardinalibus in Avenione existentibus, asserentibus se non elegisse dominum Urbanum voluntate spontanea et libera, sed metu impressivo populi Romani, et sic post scribentibus juratis per universum orbem Catholicum et munitum sigillis publicis sit credendum.

Secundo an denuntiatio sive publicatio facta per dominos cardinales contra dominum Urbanum in Avenione vel Anagnia super impressione et electione ipsius, per consequens nullitate, fuerit canonica.

Tertio an procedere poterant ad novi Pontificis electionem.

Quarto propter dominum Æduensem sancti Eustachii cardinalem, Ebredunensem cardinalem et alios qui impugnant tractatum per me scriptum, examinabuntur sigillatim scripta per me, ut lucescat veritas, protestans in hoc et aliis scriptis super hac materia, me credere et firmiter asserere quidquid tenet sancta mater Ecclesia, et me papatum stare omni determinationi militantis Ecclesiæ; et quidquid scripsi vel scribam totum subjicio judicio triumphantis et militantis Ecclesiæ.

Circa primum quæsitum est attendendum quod in themate proposito inseruntur plura implicita.

Primum an stetur assertioni simplici.

Secundum an stetur litteris simplicibus.

Tertium an stetur sigillis.

Quartum an stetur juramentis.

Quintum an stetur omnibus aggregatis, et si non, singulis segregatis.

2. Circa primum videtur quod eorum assertioni simplici stetur primo ut assertioni testimoniali, nam testimonio plurium testium non reprobatorum statur regulis *ff. de testibus l. ubi numerus 4 q.* 3, § *ubi numerus et l. ob crimen* § *testis eod. ti. de testibus, in præsentia et c. licet.* et dico non reprobatorum, quia editum de testibus est prohibitorium certarum personarum *ff. de testibus l.* 1.

Secundo ubi agitur de actu interioris voluntatis sive conscientiæ testimoniis eorum statur, quorum sunt actus illi *de homid. significasti, quæs.* 7, *sancimus de rescriptis statutum* § *assessorem li.* 6 *de probat. tertio de elect. cum dilecti. ff. de dote prælegata l. Theopompus,* et est ratio demonstrativa, quod viam actuum interiorum voluntatis et conscientiæ non expressorum per signa exteriora solus Deus est cognitor 6 *q.* 1 *si omnia* 32 *di. erubescant de simon.* sicut ut Ecclesiastica beneficia c. unic. et illi, quorum sunt actus illi illorum. Ergo dominorum cardinalium, de quorum actu liberæ voluntatis agitur, stabitur, cum alii super hoc attestari non possint.

Tertio creditur assertioni cardinalium attenta status dignitate veritatis asserendæ præsumptionem inducente; hoc probant textus de appe. cum parati ibi: « Creditur cardinali asserenti, quod dum erat legatus excommunicaverat ». *idem c. constitut. c. ti. ibi:* « Intellectus assertioni cardinalium », etc. *idem de privil. cum olim ibi*: « Tam per depositiones testium, quam assertiones quorumdam fratrum nostrorum, etc. » *idem de elect. innotuit ibi:* « A fratribus nostris, qui ipsum in scholis cognoverant ». Pro hoc facit. *c. nobilissimus* XCVII *di.* hoc tenet. Goffr. in c. cum parati de appella. hoc tenet Innoc. *in c. cum olim de privil.* hoc tenet Archid. *in c. ut Ecclesia de electi. li.* 6, hoc tenet Jo. XCVII *di. c. nobilissimus,* et hoc, ut dixi, insurgit propter status et dignitatis prærogativam: nam cardinales habent statum senatus 16 *q.* 1 *habet. senatum sive cœtum.* et intelligit de Ecclesia Romana, quæ habet senatum; licet Lact. intelligat de qualibet Ecclesia quæ habet senatum, id est, collegium; primus intellectus verior, nam cardinales sunt veri senatores Romanæ Ecclesiæ ut in palea Constantini

(1) Ext. in tom. V. de schism. Ms. arch. Vat. p. 92. etc.

XCVI di. ibi : Viris etiam diversi ordinis reverendissimis clericis Romanæ Ecclesiæ servientibus illud culmen singularis potentiæ et præcellentiæ habere censemus, quod amplissimus noster senatus, etc. » Hic etiam operatur convictio eorum cum papa, dicuntur enim pars corporis, imo verius capitis, *de offi. lega. c.* 1, *li.* 6 *facit c. requisisti de testamentis*, et quod notavit *Hosti. de postu. præla. c. fin.* ubi notatur quod magis jungitur cardinalis papæ, quam monachus abbati : propterea notavit idem Hosti. quod papa non potest excommunicare cardinal. nec facere præceptum sine consensu cardinalium, hoc notat *in c. ex gestis de clericis non residentibus* allegat. *c. irrefragabili* § 1 *de offi. ord.* nam cardinales sunt reges, quia papa cum eis regit mundum, et est dominus orbis 9 *q.* 3 *cuncta per mundum*, *et C. per principalem* facit quod notat *Joan. monach. de hæreticis super eo l.* 6. Manifeste igitur demonstratur dominis cardinalibus sic simpliciter asserentibus fore credendum, cum non præsumat lex, quod homines tantæ dignitatis et status a veritate declinarent, cum sint lex animata in terris vel pars legis animatæ, scilicet papæ, qui est via et veritas *Jo.* 1 ut vicesgerens Christi *Matth.* 21, *di. in. nono:* et sic nullatenus præsumendum quod domini cardinales, qui sunt ipsa veritas, vel pars divinæ veritatis præsentatæ per papam declinent a veritate, nam foret contradictionis implicatio dicere veritatem mentiri, quod esset dicere veritatem non fore veritatem ; quod implicat. Eorum ergo assertionibus credendum,

3. Quarto attenta natura ejus, quod probatur : nam attestantur cardinales partim super iis, quæ per eos agitata sunt in conclavi circa electionem Romani Pontificis, ubi soli cardinales admittuntur XXIII *di. in nomine Domini de elect. licet*, *et c. ubi periculum e. ti. l.* 6. Sed talia, quæ agitantur per aliquos aliis non admissis per illos solos probantur, cum in judicium deducuntur, *C. de repudiis l. consensum ff. ad Sylaniam l.* § *si vir et l. si quis in gravi* § *si pupilli et* § *sequenti de proba. tertio de elect. cum dilecti.* Hic ergo cum attestentur domini cardinales super iis, quæ per eos agitata sunt in conclavi, in quo nulli alii ad electionem admittuntur, necessario stabitur eorum assertioni.

Quinto ex alio capite attenta natura ejus rei, super qua attestantur : nam domini cardinales in attestationibus eorum scriptis et juratis partim attestantur super notorio ; nam attestantur tumultum et clamorem populi, et ipsius congregationem in platea potestate publica, et effractionem portarum conclavis a populo, et ingressum populi in conclave, quæ omnia sunt notoria, quoniam notorium facti, quale hoc fuit, colligitur ex loco *ff. de pœnis l. ant facta* § *locus de homi. sicut dignum justit. de injur.* § *atrox.* utpote quod sit in loco publico, ut hoc in platea publica S. Petri, et in palatio publico colligitur etiam ex tempore, *ut ff. de pœnis l. ant. facta* § *tempus* XVIII. *q.* II. § *perniciosam de pœnit. di.* V. *consideret de offi. dele. consuluit ;* utpote quia fit de die, sicut fuit in proposito : tertio colligitur ex personarum multitudine, utpote quæ præsentibus omnibus committitur, vel majori parte hominum illius loci II. *q.* I *zelus de purgat.* canon constitutus sicut fuit in proposito, quoniam platea repleta populo clamante : *Volumus Romanum vel Italicum.* Sic ergo attestantur super notorio. Sed in notorio statur etiam duobus solis deponentibus super qualitate, etiam non deponentibus super facto ; licet Inno. tenuerit *in c. fi. de cohabitat. clericor. et mulier.* quod probari debeat factum ; quod forte procederet ubi ad instantiam partis in judicio ordinario deduceretur, ut notat *Spec. in c. de notorio ad finem :* secus si ex officio, ubi sufficit probare solam qualitatem circumspecto facto et soli duo comprobare possunt jux. not. *in c. vestra de cohabit. cleric. et mulier. in c. manifesta et c. de manifesta* II. *quæst.* I *et in l. ea quidem C. de accus.* multo fortius stabitur assertioni duodecim cardinalium sic asserentium.

Sexto de stylo et consuetudine curiæ statur assertioni etiam unius cardinalis cui stylo standum *de crim. falsi c.* 3. *quam et de constit. ex litteris* : et consuetudo etiam hoc induceret, *de fide instrumentorum cum dilectus*, et *c. super iis* ; et cum consuetudo vim habeat legis, imo et deroget et *di. consuetudo* XI. *di. consuetudinis ff. de legibus l. de quibus, et l. minime C. quam sit longa consu. l.* II. *et ibi no. et c. ff. de consuetud.* sic ergo dominis cardinalibus creditur attento stylo curiæ et generali consuetudine generalis Ecclesiæ, etc.

4. Septimo creditur dominis cardinalibus ut denuntiantibus juxta Evangelicam auctoritatem : *Si peccaverit, etc. Matth.* XVIII. II. *q.* I. *si peccaverit de judiciis novit.* Et sive intelligatur illa auctoritas de occulto, sive manifesto crimine, sive prima pars de occulto, et secunda de manifesto, secundum varietatem opinionum. Nam quidam intelligunt totam de occulto, et dicunt denuntiandum Ecclesiæ, id est sacerdoti, qui oret pro eo, et sic prodesse potest, et non obesse XII. *q.* V. *hoc videtur ;* et quod sequitur: *Sit tibi sicut ethnicus*, etc. intelligunt quantum ad privatam communionem, non publicam VI. *q.* II. *si tamen et c. placuit* ; huic intellectu obstat quod habetur XVI. *di. sed illud.* XI. *qu.* III. *cure. de judiciis novit.* Et aliis intelligunt totam de manifesto : Huic contradicit Augustinus *in c. multi e. causa quæstione* et ibi : *Tu solus nosti*, etc. Alii intelligunt principium de occulto, finem de manifesto. Huic contradicit Augustinus, cum dicit : *Distingue tempora, et concordabis Scripturas.* Jo. Faventinus intelligit de manifesto et de occulto, quod potest probari, et hæc est vera. Nec obstat quod dicit Augustinus : *Tu solus nosti ;* quia per hanc dictionem, *solus*, non intendit Augustinus excludere paucos, sed multitudinem. Simile VIII. *di. si solus*, ibi : *Quomodo*

sedet sola civitas; id est, cum paucis: sic intelligitur XV. *q.* VII. § *solus et* II. *q.* VII. § *de iis.* Et hæc auctoritas Evangelica: *Si peccaverit*, etc. ex capite, quo agitur ad pœnitentiam, et sui correctionem, extenditur ad omnes Catholicos, quoniam quilibet Catholicus proximum suum sicut seipsum diligere debet *de pe. di.* II. *charitas est*, ut mihi videtur, et dicto *c. si peccaverit* II. *q.* I. quod sit præceptum omnium. Facit II. *q.* VII. *quapropter* XI. *q.* III. *præcipue* XX. IV. *q.* III. *tam sacerdos* XLV. *di. sed illud*: et fuit opinio Hug. Si autem agatur ad punitionem, conducit tamen illos, qui præsunt jurisdictioni qui habent potestatem coercendi XXIII. *q.* IV. *duo ista* XVII. *q.* IV. *de presbytero.* Et fuit opinio Melendi Hispani, qui dicit quod ad alios est consilium, licet circa peccatum committendum omnibus sit præceptum XXII. *q.* V. *hoc videtur.* Ex his videtur, qualitercumque intelligatur illa auctoritas applicata proposito, surgit quæstio nostra; si enim intelligatur de manifesto, hic denuntiant manifestum, imo notorium tumultum popularem, et alia notoria per eos asserta. Si intelligatur de occulto, hic denuntiant occultum, scilicet se non consensisse in dominum Urbanum nisi per metum, et sunt hæc occulta, quæ pendent ex actu interiori voluntatis et conscientiæ, quorum præter eos, quorum sunt actus, solus Deus est cognitor. VI. *q.* I. *si omnia* XXXII. *di. erubescant de simo. sicut. et Ecclesiastica un. cap. unico*, sive partim intelligatur de occulto, et partim de manifesto; nam hic partim de manifesto: nam hic partim denuntiatur occultum et partim manifestum. Item si hæc auctoritas est præceptum, quoad omnes, ergo quoad cardinales, qui sunt prælati, imo prælatorum summi, cum sint senatores Romanæ Ecclesiæ XVI. *q.* I. Ecclesia habet senatum et in palea Constantini XCVI. *di.* item sive loquitur de timore commisso sive committendo, nam hic denuntiatur crimen commissum, scilicet impressionem notoriam commissam in electione Urbani, ut asserunt, denuntiant crimen committendum, scilicet præsidentiam Urbani, quem dicunt intrusum, et quos magis adstringere debet auctoritas Evangelica, quam dominos cardinales, attento commisso, et committendo, quæ tangunt statum fidei Catholicæ, et statum universalis Ecclesiæ et specialiter Sedis Apostolicæ, cujus domini cardinales sunt pars intrinseca, ut supra monstratum est; denuntiando attestantur hæc toti orbi Catholico, implicando clerum et populum qui sunt unum ovile in Christo Salvatore, si ad hoc tenetur, quivis de populo Catholico, cum hæc sit popularis nuntiatio, quanto magis cardinales, qui sunt pars capitis principatus Sedis Apostolicæ et fidei Catholicæ; et hæc procedunt attentis solis simplicibus assertionibus cardinalium.

5. Octavo creditur testibus synodalibus denuntiantibus crimina publica ad correctionem criminum XXXV. *q.* VI. *episcopus in synodo de testi. cogen. præterea. de accu. sicut*; et hoc propter utilitatem publicam, cujus interest, ne crimina maxime notoria maneant impunita, *ff. ad l. Aquil. l. ita vulneratus* I. *resp.* ff. *de solu. l. sacham* § I. *ff. de fidejusso. l. si areo.* § I. *ff. de judic. l. fi. longius C. de pœnis l. ne operis* XXIV. *est injusta de sen. ex. ut fame.* Et hoc ut sit tranquillitas status humani, ad quod tendit tota legalis dispositio IV. *di. factæ sunt leges.* XXII. *q.* V. *ad fidem.* Multo magis creditur dominis cardinalibus denuntiantibus notoriam, quam asserunt, apostatici intrusionem, ad purgationem erroris in capite fidei Catholicæ, ad schisma evitandum totius Christianitatis subversivum XXVI. *q.* I. *loq. et c. ubi sana, et c. schisma, et c. quoniam verus, et c. quicumque.* Quid enim expedientius ut denuntietur, quam periculum subversionis naviculæ Petri, et totius status orbis Catholici? XXIV. *q.* I. *non turbatur et c. a recta et c. est aliud et c. hæc est fides.* Et quibus in hoc magis creditur quam Petri naviculam una cum Petri legitimo successore gubernantibus?

Nono creditur officialibus sæcularibus referentibus et denuntiantibus crimina publica præsidentibus provinciarum ad provincias purgandas, et tranquillum eorum statum inducendum C. *de. accu. l. ea quidem C. de custod. reor. l.* II. *ff. de offi. præfecti urbis l.* I. § *sane. c. de decu. l.* I. *et l. congruit ff. de offi. præsid.* Ergo multo magis credendum dominis cardinalibus denuntiantibus crimina totius status orbis Catholici destructiva. Tenet consequentia, attentis personis referentibus, et criminum qualitatibus; nam status Ecclesiasticus dignior sæculari *de ma. et obe. solite.* XCVI. *di. bene quid. de consti. Ecclesia. ut lite. pen. Ecclesiæ.* Ergo principes Ecclesiastici status, quales sunt cardinales, digniores principibus status sæcularis; ergo sine ulla comparatione ministris, et nuntiis ministrantibus, dignitatibus, sæcularibus præsidentibus, quales sunt officiales referendarii. Si ergo illis creditur, multo magis dominis cardinalibus. Item attentis criminum qualitatibus, si enim creditur referenti crimina, ad evitandum turbationem provinciæ in statu corporali, quanto magis referentibus crimina ad evitandam turbationem totius orbis; non tam in statu temporali, sed animarum et spirituali, cum anima sit sine comparatione pretiosior corpore? *C. de sacrosanctis Ecclesiis. l. sancimus* XII. *q.* I. *præcipimus de pœni. et re. cum infirmitas.* Ergo credendum est dominis cardinalibus denuntiantibus intrusionem notoriam, quam asserunt, et attestantur toti orbi Catholico, ad quietem orbis et status Christianitatis.

6. Decimo attentis litteris per dominos cardinales directis, sic arguitur. Litteræ ordinariorum faciunt fidem, et eis statur, donec contrarium probetur *de proba. post cessionem* XI. *q.* III. *cura.* et utrobique notatur *de re. judic. ad. proband. de offi. or. ad reprimendam de trenga et pace. c. de*

sent. ex. c. I. *lib.* 6. *de rescript. c.* I. Et si aliquis dicat quod hæc jura loquuntur in excommunicatione probanda propter periculum communionis; demonstratur aperte, quod idem in aliis casibus: quod probant *tex.* XIII. *di.* I. *c.* I. *et c. si episcopus* LXIII. *di. c.* I. *et* II. LXV. *di. non debet. et c. sequent. de te. or. nec episcopi* LXXII. *di. c.* I *et* II. LXXIII. *di. per totum* IV *et* V. *quisquis* XIX. *di. c.* I *et* II. *de clericis pereg. c.* I. *et* III. *de elec. cum intrer. de majo. et obe. cum in Ecclesiis, de fide instrum. quod super his, et c. cum dilectus de confir. utili. cum dilec. de solu. si quorumdam de iis, quæ fiunt a præla. ea noscitur de appe. significavit de proba. tertio de exce. præla. dilecta C. de epi. et clericis. l. si qua per calumniam.* Hæc omnia jura probant, quod non solum litteris episcoporum, sed etiam inferiorum prælatorum creditur, et eis statur, donec contrarium probetur: quanto magis stabitur litteris dominorum cardinalium, qui principatum obtinent super ordinarios infra papam? XCVI, *di. Constantinus de offi. le. c.* II. *l. lib.* VI.

7. Undecimo litteris delegatorum creditur, et eis statur, donec contrarium probetur. Ergo multo magis litteris dominorum cardinalium. Probatur antecedens per tex. *apertos de offic. dele. cum olim. in fi. de dolo, et contu. veritatis de præsumptis cum juventute de confit. cum secundum in fine de conce. præben. accedens de fide perver. et c. inter dilectos de pur. canonica,* et hæc procedunt ubi scribunt plures delegati, ut hic, et notatur *de elect. c.* I. *l.* VI. contrarium probatur; quoniam domini cardinales sunt majoris dignitatis et præeminentiæ, quam quicumque alii prælati infra papam, ut supra monstratur.

Duodecimo creditur litteris librorum antiquorum impersonaliter et narrative disponentium. Ergo multo fortius de litteris super facto recenti, et notorio notorietate facti se omnibus confectis exhibenti. Antecedens probatur per *c. ad audientiam de præscriptis* XVI. *di. habeo librum.* Probatur consequentia, quoniam clarius et facilius probantur quæ sensibus hominum præsentia litteris hominum exhibentur, quam longis tractibus et remotis ad notitiam hominum inducuntur ff. *de proba. l. si arbiter.* ff. *de aqua plu. arcenda l. Labeo de ver. sig. super quibusdam.*

8. Decimotertio creditur litteris de archivio publico productis et inter alios, et super aliis confectis. Ergo multo fortius litteris archivi publici viventis, super iis, super quibus attestantur, et inter eos confectis. Probatur antecedens XXX. *q.* I. *pervenit. in auth. de iis, qui ingrediuntur ad appellandum* §. *illud C. de fide instrum. auct. ad hæc de integr. resti. cum ex litteris* ff. *de proba. l. Celsus c. arbitrium tutelæ l. fi. c. qui po. epig. habeantur l. scriptura;* contrarium tamen probatur, quoniam majoris efficaciæ est archivum animatum, quale archivum sacri collegii dominorum cardinalium, arca divina et cælestis, ut pars capitis vicarii. Dei gentium, quam sint archiva profana, et secularia *de majo. et obe.* Solite, cum similibus supra allatis.

Decimoquarto litteris in lapide vel columna sculptis ab incerto progressis creditur III. *q.* VII. *postulatus* XXIV. *q.* II. *sane,* et notatur *de proba. cum causa:* sic et litteris in albo prætoris sculptis ff. *de albo scribendo l.* I. *et supra l. si quis ad. ff jur. omnium ju.* Sic et litteris ante ostium positis ff. *de institoria l.* I. §. *præscribere.* Ergo multo fortius litteris a certo auctore progressis, et in albo divino, et ante portam Ecclesiæ militantis positis, quale sunt litteræ dominorum cardinalium; illæ enim effluunt a certo et publico actore, scilicet sacro collegio dominorum cardinalium, quo hic in terrestribus nihil dignius, auctorizabilibus, ut in palea Constantini *dist.* XCVI, hæ litteræ sunt sculptæ in albo divino et ante portam Ecclesiæ a Deo effluxæ ad fidem Catholicam erroribus purgandam et unitatem Ecclesiæ servandam XXIV. *q.* I. *quam dignior. et c. quacumque, et cap. ubi sana. cap. loquitur dominus ad Petrum, et c. quia ex sola.* Ergo his litteris sacrorum cardinalium credetur.

Decimoquinto attentis eorum sigillis notis, arguitur sic: Statur sigillo episcopi, imo et privatis, *de proba. post. cessio. et c. tertio de fide instrum. cum dilectus. de solut. si quorumdam,* quoniam in sigillo est character, et litteræ nominis *de fide instrum.*: *inter dilectos* ff. *de testam. l. ad testim.* §. *si quis ex testibus de pe. di.* III, *principium* et hoc maxime ubi apponantur litteræ scriptæ. Ergo multo fortius sigillo cardinalium propter majorem prærogativam, de qua supra.

9. Decimosexto statur sigillis episcoporum etiam ignotorum, *de clericis pe. c.* I. XIX. *di. c.* V. et quasi per totum, et fuit opinio Hug. quod facilius falsatur sigillum unius episcopi, quam plurium: licet Petrus notet XCVIII. *di. c.* I. quod nullis sigillis, non staretur, nisi aliqua notitia super hoc haberetur. Hoc etiam tenet Ho. in *c.* I. *de clericis peregrinis;* nam falsans unum sigillum, sic alia falsare posset *cap. de dolo et contu. cum olim.* Dicit ergo ibi text. *Sigillis cum bono teste, vel unius ex sigilli notitia, vel aliquibus probabilibus conjecturis.* At hic in proposito erant sigilli multorum cardinalium, quorum aliqui erant episcopi, aliqui presbyteri et diaconi, et omnium sigillorum notitia. Ergo ipsis stabitur.

Decimo septimo, attento juramento ipsorum, nam juramento attestantur omnia, et singula per eos asserta, cui juramento standum, cum non præsumatur ipsos fore immemores salutis æternæ, cum naturali præsumptione præsumatur quod sint boni, *de præsump. c. fi. de seru. in ordine fat. cap. un.* Et auget præsumptionem status Ecclesiasticus, et principatus in statu Ecclesiastico; nam pro dignitate præsumuntur, quanto enim quis melioribus præest, tanto major et sanctior esse præsumitur, *in auth. de defensoribus civitatum* §. *nos igitur colla* IV. *l.* XI. *di. miramur. l.* III. *di. metropolitano.* XXIV. *di. quando de magistris. c.* I. *etc. super specula de præ-*

sumpt. cum juventute. Quis ergo præsumet tantos et tales patres, viros maturos ætate, pro qua præsumitur. *de præsumpt. cum in juventute* XXXIV. *di. fraternitatis* XX. *di.* de quibus. ff. *de legat.* III. *l. si. chorus;* viros peritissimos, pro quibus etiam præsumitur, XXVII. *di. qui episcopus.* XXXVIII. *di. qui episcopi, et c. omnes psallentes. de elec. innotuit.* morum honestate et vitæ virtute, in toto orbe ad instar stellarum radiantium fulgentes, de magistris super specula. Ergo eorum assertionibus stabitur.

Decimooctavo. Si simplicibus eorum assertionibus, si litteris eorum simplicibus statur, si sigillis eorum statur, si eorum juramento statur, ergo assertionibus eorum ad scripturam redactis, sigillis eorum sigillatis, juramentis eorum firmatis, et aggregatis stabitur, arguendo aperte supra totum ff. *de rei. ven. l. quæ de toto.* ff. *de excep. l. si cum totum de offi. del. pastoralis reg. in toto de regul. jur. li.* VI.

Decimonono revelationibus angelicis creditur. Assertiones dominorum cardinalium sunt revelationes angelicæ. Ergo, etc.

Vigesimo prædicationibus propheticis creditur. Assertiones dominorum cardinalium sunt propheticæ. Ergo, etc.

Vigesimo primo. Prædicationibus Apostolicis creditur. Assertiones dominorum cardinalium sunt prædicationes Apostolicæ. Ergo, etc.

Vigesimo secundo. Institutionibus Evangelicis creditur. Assertiones dominorum cardinalium sunt instructiones Evangelicæ. Ergo, etc.

Vigesimo tertio. Doctrinis sanctorum doctorum creditur. Assertiones dominorum cardinalium sunt instructiones sanctorum doctorum. Ergo, quod domini cardinales sint angeli in terrestribus revelantes perpetuæ salutis statum, prædicantes fidei unitatem Apostolicæ, prædicantes Salvatoris gesta, evangelizantes obscura, doctrina salubri lucidantes, demonstro subjiciendo ad contextum quamdam collationem, quam pridie feci de cardinalibus alloquens, ut aperte videant domini cardinales, ad quos præsertim tractatum primum per me compositum direxi, me motum zelo fidei ad hæc omnia scribenda.

10. Sunt veri cardines, spirituales intelligentiæ, divinæ majestatis hierarchiæ spiritualiter ministrantes. *Ezechielis* XXXI *de pe. di.* II, §. *quod ergo, etc.* Scribitur : angeli in cælo ministrantes Altissimo *Matth.* XXII. Non sunt veri cardines charitate denudati a solio altissimi decidentes *Ezechielis* XXXI *di. aliqua. de pe. di.* VI, *c. si enim versu :* De cælo cecidit lucifer, etc., princeps. Hi sunt in terrestribus pseudoclericali militia decorati : hi sunt, qui quid eligunt amplectuntur, quod molestum est fugiunt et aspernantur, cum militaribus conversantur. Hic superbia : hic fastus : amplæ familiæ, nobilis apparatus equorum, phaleræ et grandes apparatus, accipitres venatici, canes ornati colavis, balnea omnium mollitierum fœcunda et vestium gloria, ut a mulieribus non superetur: hic epularum multiplicata fercula, ut per Nabuzardam regem coquorum muri Jerusalem destruantur : hic divinorum cultus ad pompam et fastum celebratur : præsidentium promotiones non meritis, sed affectionibus carneis, aut pretio venalitati exponuntur ; unde multi paupertate depressi ut plurimum repulsam patiuntur : hinc Ecclesiarum rectores super laicorum, viduarum et orphanorum cervicibus depascuntur, prætermissis divinis : luxuriæ dediti mundialibus quæstibus implicantur : horum sanguis a prælatis ipsorum nequiter imbursatur, et ab eisdem medullitus concutiuntur. Hos et cæteros perversi cardines hydropicorum puteo cum piscatore clavigero præsidentes involutionibus multiformiter bursaliter amplectuntur : hic sacra religio confunditur, humiles et depressi religiosi ab eorum superioribus tyrannice contrectantur : hic regularis status expilatur, mendicantium cœtus ambitionis cingulo decoratur, magistrorum turba effrænata bullis Apostolicis elevatur : ii more serpentino cervice elata, hypocrisi velata, in eorum conventibus sumptuose pergræcantur ad dignitatum apices pretiis spiriualium venalitate quæsitis, aut adulationibus tyrannicis promoveri conantur : eorum infructuosa numerositas Ecclesiam Dei vituperat, hæreses multiplices pullulant, sacra pagina logicalibus garritibus, sophismatibus juvenilibus cum arrogantia promulgatur : vera sapientia, sanctorum patrum doctrinis decorata, ut plurimum ignoratur : ignarorum numerositas ad Pontificatum elevatur : vitiorum sordities, scandalorum congeries multiformiter in Ecclesia repullulat, et Pontificalis dignitas vituperatur. (His et aliis pluribus describuntur vitia cardinalium, qui schisma conflarunt : quippe ex vitiis schismata et hæreses pullulare consueverunt. Nec mirum si his pingantur coloribus cardinales illi, quos S. Catharina Senensis dæmones humana carne indutos appellavit [1], ut suo loco diximus [2]. Pergit Joannes e Lignano :)

11. In contrarium arguitur litteris inferioris a papa narratoriis non creditur, quia verba narratoria non probant C. *de testamen. l. verba* C. *de militari testamento l. his. ff. de donat. l. ex hac scriptura de privileg. si papa li.* VI, est enim speciale in litteris papæ narrantis proprium factum, super quo narratur ejus intentio, ut in *Clem. litteris de probat.* : hæ autem litteræ dominorum cardinalium sunt narrativæ præteriti facti alienæ partis, utpote tumultus popularis et impressionis notoriæ, ut asserunt. Ergo fidem non faciunt.

Secundo videatur textus *de teste, cum a nobis*, ubi dicit textus litteris judicum non stari, si non habent testium subscriptionem ; et sic requiritur testium subscriptio.

Tertio non creditur judicium, nisi appareat ex

[1] S. Cath. Ep. XXXI. — [2] An. Chr. 1378. num. 55.

certis indiciis. xi *q.* 3 *quamvis* xxx *qu.* 5, *cap. si quis sub* §. *his ita* vii, *q.* 1 *qualiter de testibus cum tu primo.* Non creditur scripturæ tabellionis sine testium suscriptione in *auth. de hære. et falc.* §. *si vero absunt col. prima.* Ergo multo minus creditur litteris aliorum, quoniam officium tabellionis est scribere, et non judicis. *de proba. quoniam contra de hæret. si adversus, etc. excommunicamus* §. *credentes ;* et ejus officium publicum consistit in scribendo, sive notando : propterea a jure suscipit varia nomina, tamen communi nomine *d. c. quoniam de probat.* nominat eum publicam personam. Alibi vocatur servus publicus *ff. rem pupilli salvam fore l.* i *in fine* ; alibi vocatur scriniarius, *de præscriptio. ad audientiam.* Alibi tabellio *de fide instrument. cum p. tabellio.* Alibi vocatur notarius, *de simonia c.* 1. Alibi tabularius, C. *qui reum am. facer. possunt, l. hac consultissimum* §. *sed tabulariorum,* et habet manum publicam *de fide instru. c.* 2 et est speciale et singulare miraculum legale quod pellis mortua ejus manu scripta cum subscriptione testium mortuis testibus, vel viventibus et non deponentibus facit fidem, quod introduxit auctoritas principis sibi concessa specialiter ad perpetuas memorias eorum, quæ agitantur, quorum memoria perderetur propter brevitatem memoriæ hominum, et memoriæ labilitatem. Hoc ergo specialiter tabellioni indultum et non aliis. Ergo fortior est viva vox, quam mortua, in *auth. instrum. fide et cautela* §. *si vero col.* 6. Sed non creditur vivæ voci ordinarii, ut vi *q.* 1 *si tantum, etc. placuit.* Ergo nec eorum litteris in secundo colloquio, sæpe enim ex malo zelo effluunt, *de dolo et contu. cum olim ff. de custo. et exhib. reorum l. divus,* nec de fide dicit quod in locis, in quibus est usus tabellionum per eos instrumenta conficiuntur tantum cum testium subscriptione : sed et locis, in quibus non est usus tabellionum, quod tunc sigillum authenticum apponatur in litteris etiam cum testium subscriptione. Non ergo aliter litteræ sigillatæ authentico sigillo faciunt fidem, nisi habeant testium subscriptionem, ut dicitur *quæstione de proba :* Voluit duos viros idoneos assumi alios et veros sine testium subscriptione, dummodo redigantur ad acta auctoritate judiciaria. Ergo aliter non statur litteris nisi manu publica, et cum testium subscriptione confectis. Quod si staretur litteris istis dominorum cardinalium ; aut staretur litteris eorum ut judicum in hoc negotio, super quo scribunt; quod esse non potest, quoniam aut tempore confectionis litterarum vacabat Sedes Apostolica, et tunc nullam jurisdictionem habent Sede vacante, nisi ut in cle. *ne Romani de elect.* aut non vacabat, et tunc multo minus eis creditur, ut testibus super hoc testimonium perhibentibus : nec hoc procedit, quoniam aut est testimonium judiciale formatum, quod non est verum, quoniam hic nullum judicium formale inchoatum, quoniam hoc casu forte recursum haberetur ad Concilium xvii *di.* §. *hinc* iii *q.* vii *nos,* si nec hic citatus est contra quem deponunt *de testi. in nomine,* nec servata forma testimonii judicialis ferendi, nec servata aliqua forma judicii, de qua *de proba. quoniam* ii, *q.* vi §. *definitiva et de sententiis v.* i. Non potest dici quod dicta dominorum cardinalium sint scripta, ut dictis testium nondum inchoato negotio alias judicio juxta formam *c. quoniam frequenter in princ. ut lite non conte.* quoniam ibi recipiuntur solum de quorum morte, vel absentia dubitatur, et ad instantiam illius, qui dubitat ad judicium trahi, quæ non contingunt nostro casui.

12. Nec potest dici quod dicta dominorum cardinalium sint redacta in scriptis secundum formam *c. significavit de testi. et* § *et hoc si vero* vii, *in auth. de test. collat.* vii, quia non est servata forma illa, nec ad finem illum sunt dicta eorum descripta, ut patet ex serie verborum et mentis ; non enim domini cardinales sunt hic, ut testes secreto examinati et inquisiti super veritate dicenda super iis per eos assertis primo. Ipsi primo scripserunt litteras assertorias horum omnium, quæ asserebant intervenisse tempore electionis domini Urbani, et post temporis transcursum fecerunt confici instrumentum super, eisdem assertionibus, quæ in totum sunt aliena dispositione § *et hoc si vere in auth. de test. et c. significavit eo tit.* Ergo in nulla forma assertionis testimonialis eorum assertionibus statur.

13. At dices eis credi ut adversantibus domino Urbano, et partem facientibus contra eum : at illud dari non potest, quia in causa sua judices esse non possunt *c. ne quis in sua causa l. unica* nec testes. *C. de testibus l. omnibus ff. e. ti. nullus* et *ponuntur* ii, *q.* iii. Instrumentum confectum super prætactis, quod nuncupatur instrumentum recitatorium, non facit fidem, quoniam confectio instrumenti concernit illud, super quo tunc deponitur, nec testes inscripti super alio possunt attestari quam super illo, quod tunc perceperunt sensibus suis corporeis: super præteritis autem, pro tunc, de quibus nunc non deponitur, attestari non possunt. Hæc probantur *de fide instrumentorum cap. penult.* et ibi per *Inno. in c. cum Joannes eo tit.* notavi etiam in *c. quoniam, et in c. post cessionem de probat.* facit quod habetur iii *q.* vi *hæc quippe* et ibi notatur in *pr. glo.* probatur *dis.* 100 *contra morem,* et ibi *glo. de verb. sig. abbate, et ibi glo. C. de edendo aut. si quis in aliquo instrumento.* Cum ergo hoc instrumentum tabellionis ultimo confectum super assertis per dominos cardinales non sit confectum super aliquo actu , super quo pro tunc disponatur , sed solum super præteritis enarratis per dominos cardinales, et sic sit solum recitatorium, et narratorium præteritorum, quibus attestari non possent in facto inscripti; infertur illi instrumento non standum.

Verum ut iste articulus plene discutatus omnibus doctorum opinionibus examinatis, qui in

hoc uniformiter variarunt, est attendendum quod Hug. tenuit, quod litteris ordinariorum statur, si sigillatæ fuerint sigillis eorum. Host. sequitur eamdem : movetur per *c.* II *de fide instrumentorum, et cap. penult. de purgatione canonica*, dicens mirandum qualiter quis dicat contrarium ; nam si officium tabellionis concessum forte vili personæ facit scripturam authenticam, quanto magis officium episcopi, vel alterius prælati, cum episcopus sua consecratione profiteatur se canones servaturum. Allegat etiam *l.* I *et* II, *C. de criminosis li.* 12, *l. singuli C. de accusat. l. in ff. de testi. ne clerici, vel mo.* Sicut respondet ad *cap. quoniam contra,* quod loquitur, ubi judex dicebat viva voce, se ita processisse, sed non apparent litteræ sigillatæ. Secundum hanc opinionem fundari possent litteræ dominorum cardinalium : sed hæc opinio communiter reprobatur per jura supra allegata. Nec obstat ratio Ho. quia non est bona comparatio de tabellione ad episcopum, quoniam officium tabellionis est scribere, sed non judicis, licet quandoque auctoritatem præstet. *de fide instrumentorum cap. penult. et fi.* Sed hæc sunt diversa aliquid facere, et facto auctoritatem præstare : nam in proposita non potest quis auctoritatem præstare *ff. de auctor. tu. l.* I *et l. pupillus, et in cle. fi. una de rebus Eccl. non alienandis.* Ad decretum penult. : de purgatione canonica dicit, quod ibi status relationi super illis, quæ ibi continentur, relationi contra producentem, et dictis *cum a nobis de testibus*, intelligendo cap. denotatur. Facit contra Ho. vel loquitur in casibus specialibus.

Fuit secunda opinio Bernardi Hispani, qui tenuit quod vulgariter non credatur litteris episcoporum, nec aliorum prælatorum per *l.* IV. §. *sin autem in scriptura c. de arbitris*, nisi illæ litteræ sint redactæ in actis per tabellionem *C. de donat. l. in donationibus de fide instrum. inter delectos*, vel nisi habeant testium inscriptionem XVI. q. III. *cap. vers. is autem C. de annalibus excep. l. ut perfectius.* Hanc opinionem sequitur Vincentius in tribus casibus, in quibus credatur si habent sigillum per *cap. statuimus* XIX. q. III. per *c. cum inter de elect.* vel quando apparent sigilla multorum episcoporum.

14. Alia fuit opinio Gofr. et Petri, qui tenent quod episcopo aliquid dicenti contentiose et se patrem constituenti non creditur VI q. II. *si tamen. et cap. placuit*; scribenti autem, ut ordinario, creditur de his, quæ facta sunt per eum, et coram eo.

Alia fuit opinio Joannis, qui dixit quod in judicialibus non creditur, nisi habeant testium subscriptionem, vel quatenus constat peracta. *de probat. quoniam contra*, in extrajudicialibus creditur, *ut cap. post. cessionem de proba.* XI q. III, *curæ*, et præcipue in sententia excomm. quæ etiam injusta legat. XI. q. I. *c.* I. et quæ est medicinalis II. q. I. *multi. et cap.* I. *de sent. excomm. li.* VI. licet Inno. dicat quod credatur super excommunicatis, ut excommunicati vitentur in Eccles. ut *cap. jure*, non autem ut vitentur in judicio. Hos contra in hoc ultimo.

Joan. Andr. in *cap. post cessionem,* tenet quod si litteræ episcoporum sint pure testimoniales, ut quia ad perditionem alicujus, scribit judici, quod excommunicavit aliquem, ei non creditur, ut II q. IX. *testis*: si autem sit promulgatoria, tunc statur ei, et hæc placet *Spec. inti. de probat.* §. *fi.* et dicit curiam se tenere, nec credi sigillo, nisi sit authenticum *de fide instrumentorum cap.* II. *etc. cum dilectus.*

Inno. in *c.* I. *et* II. *de fi. instrum. in principio magnæ glo.* dicit quod scriptura authentica dicitur, quæ habet sigillum authenticum, quæ facit fidem in levibus non multum præjudicialibus, ut excommunicatis, de qua in *cap. post cessionem*, et in his, quæ habentur LXXII. *dis. per totum* XCVIII. *dis. nobilissimus* XCVIII. *dis. per totum*, XCIX. *dis. c.* I. *et* II. in medio autem ejusdem glo. dicitur quod creditur litteris abbatum, et archidiaconorum inferiorum prælatorum in extrajudicialibus : sed ibi dicit, inter quos vel in quantum, vel ad quantam summam standum consuetudini, quia non est a jure determinatio, *de fide instrumentorum cum dilectus. c. de emancipat. liberorum l.* I. *et l. fin. de foro compe. cum contingat*: et ad dictum *cap. post cessionem* dicit, quod est speciale in excommunicatione propter periculum communionis. Alias dicit Innoc. episcopo, vel alteri narranti se aliud fecisse non creditur, nisi aliter probetur. *de proba. quoniam contra*: in fine autem ejusdem dicit, quod creditur litteris cujuscumque prælati in iis, quæ facere debent vel possunt ratione sui officii, ut archiepiscopo vocante suum suffraganeum ad concilium, vel ad alium consecrandum XIX. *di. si episcopus* LXV. *di. non debet* ; vel cum capitulum vocat canonicum ad electionem. *de elect. cum inter universus*, et quandoque creditur, licet non exspectet ad officium suum, ut litteræ testimoniales de ordinibus et moribus : sed idem Inno. in dicto *cap.* II. *de fid. instrum.* dicit quod singuli inferiorum ab episcopis non faciunt fidem, nec creditur eis, nisi hoc habeat consuetudo, vel nisi habeant jurisdictionem, quia in his quæ sunt suæ jurisdictionis instrumenta cujuslibet ordinarii, vel delegati sunt authentica, allegat *c. cum a nobis, de testibus.* Per hoc dicit Hostiensis Innocentium sibi ipsi contrarium. Et verum dicit Hostiensis, nisi intelligatur secundum determinationem præcedentium, scilicet nisi habeant testium subscriptionem.

Archidiaconus VII. q. II. *placuit*, et in *c. ut circa de elect. li.* VI. tenet, quod litteræ episcoporum non faciunt fidem, nisi habeant testium subscriptionem, vel nisi habeat consuetudo. Idem tenet Joannes Andreas, qui dicit per hoc non plene provisum, quia posset apponi sigillum furtivum, inscribere testes nunc mortuos, nunc viventes, nisi

intelligentes subscriptionem testium se subscribentium.

15. Alii dicunt quod litteris episcoporum et aliorum quantumcumque sigillatis non credatur, nisi habeant testium subscriptionem : sed si habent auctoritatem et testium subscriptionem, tunc creditur, et hoc per jura et rationes supra inductas contra opinionem Hostiensis, et *c.* II. *de fide instrum.* Fallit tamen in quibusdam casibus, ut in casibus non præjudicialibus, et testimonialibus de ordinibus, et moribus clericorum, et similibus, ut juribus supra allegatis. In iis tamen decernat discretus judex, an sint præjudicialia vel non, et an is, cujus essent litteræ, sit suspensus vel non, *de testi. præterea et c. in nostra.* Item fallit in excommunicatione, *ut c. post cessionem de proba.* et cap. *curæ* XI. q. III. Fallit tertio, quia eis statur contra producentem *ff. de procur. l. si procur. ff. depositi, l. publia ff. de pigno. l. penult. et* q. VII. *quoties.* Fallit quarto ubi hoc habet consuetudo *de fide instrum. cum dilect.* alias nunquam litteræ ordinariorum faciunt fidem sine testium subscriptione ; probat aperte text. in dicto *cap.* II. *de fide instrum.* qui duas tradit dispositiones, unam quod in locis, in quibus est usus tabellionum, conficiantur instrumentaa per manus eorum cum testium subscriptione; aliam quod ubi non est usus tabellionum, tunc sigillum authenticum apponatur litteris cum testium inscriptione, quia alia provisio prima non est possibilis; sicut etiam provideri debet, *quoniam contra de proba.* quod ubi non potest haberi tabellio, sumantur duo viri honesti, et stabitur scriptis eorum, etiam sine testium subscriptione, si redigantur in actis publicis. Et hæc opinio de juris rigore procedit.

Volui hæc omnia sic extense examinare, ut radicitus quilibet concipiat an litteris dominorum cardinalium sit credendum. Ubi attendendum quod duplices litteræ publicæ emanarunt a dominis cardinalibus, aliæ confectæ per tabellionem de eorum mandato super assertis et narratis per eos contigisse circa electionem domini Urbani ; sed omnes sunt narratoriæ et recitatoriæ præteritorum, et in nullo dispositoriæ quoad illa præterita narrata, nec possent super præteritis dispositive procedere, ut præterita sunt duntaxat. Et secundum hanc ultimam opinionem, quæ fuit Bernardi Hispani, Vincentii, Jo. licet distinguat Goffr. Inno. licet aliquantulum variaverit, Specul. Archidiaconus. Joa. Andras, istis litteris dominorum cardinalium, ut sic non stabitur, nec fidem faciunt.

16. In hoc tamen est diligenter attendendum quod in his, quæ asseruntur et narrantur per dominos cardinales, et scribuntur in litteris eorum, quædam sunt, quæ concernunt proprium eorum factum ; narrant enim domini cardinales, etc. quædam sunt, quæ concernunt factum alienum, narrant enim domini cardinales mortem domini Gregorii, conventiones varias factas in populo, et inter cives Romanos circa Romanum vel Italicum eligendum, et tumulus multiformes, et multa alia, quæ factum concernunt vel continent alienum. Narrant secundo principaliter quædam concernentia factum proprium ; nimirum quod eligendo dominum Urbanum non consenserunt in eum animo et intentione, quod ipsum haberent in Romanum Pontificem ; sed sic fecerunt ducti periculo mortis imminentis actualiter, et omnia quæ post fecerunt ipsum approbando fecerunt ducti eodem metu continuato. De primis, quæ concernunt factum alienum, licet ad nos relatum, nolo contra aliquem super hoc articulo scribentem de viribus litterarum, quoad effectum probationis disputare ultra opiniones doctorum super hoc articulo variantium, ut quilibet concipere possit quæ opinio prædictorum sit magis juridica, quoniam de rigore juris non probatur : sed volo confiteri de plano dominis meis cardinalibus sine præjudicio omnia per eos in litteris eorum narrata factum alienum concernentia, quia omnia suppono pro veris in facto in Tractatu, quem ante composui, super electione præfata ; et sic circa fidem eorum sic assertorum et narratorum in litteris redactorum non insisto alterius disputando ; sed circa narrata, et asserta factum proprium eorum concernentia.

Ubi attendendum, quod in tractatu præcedenti examinavi singulos actus, qui intervenerunt ante electionem, et tempore electionis et post super quibus fundant impressionem, et mortis periculum, sive alias metum justum et cadentem in constantem, et monstrando quod nullus illorum actuum divisim, nec omnes conjunctim inducere potuerunt impressionem sive metum vitiantem electionem domini Urbani. Quod si verum est, quemadmodum verum est, et supra monstratum est, assertio sua, quod metu justo cadente in constantem elegerunt, non revelat eos ; nam si ex facto per eos narrato, non surgit metus cadens in constantem, statim infertur quod asserentes semet elegisse, solum vanum metum asserere possunt, qui non relevat *ff. quod metus causa l. metum quod metus causa cap. abbas,* et *c. ad audientiam.* Sed iste articulus, an scilicet factum assertum per eos inferat metum cadere in constantem in fine iterato examinabitur, quia per plures dominos super hoc ad destructionem inductorum per me in primo Tractatu est multum ex corde subtiliter, et extense examinando discussum, et maxime per dominum meum Eduensem cum Tractatu per eum solemniter et subtilissime editum contra dominum Urbanum de novo vidi.

17. Secundo principaliter domini cardinales tempore electionis, dispositive asseruerunt, se eligere libere et pure, et spontanea voluntate. Ergo post non stabitur eis contrarium asserentibus, et hoc quia asseruerunt in casu, in quo metus non concernat, nec concernere poterat assertionem , sive dispositionem propriam per

l. generaliter C. de nonnum. pec. et auth. qui propriam ibi signatam; et c. per tuas, de probа. Sed probo antecedens tripliciter, et demonstrative judiciario modo. Primo ex verbis prolatis in liminibus electionis. Secundo ex actu iteratæ electionis. Tertio ex actibus probatoriis post electionem secutis de necessario declarative inferentibus retro spontaneitatem liberæ electionis. Primo dixi ex verbis prolatis in liminibus electionis; domini cardinales protulerunt singuli : *Eligo animo et intentione, quod sit verus Papa.* Hoc apparet ex serie facti per dominos cardinales narrati ; pro cujus declaratione et evidentia præmitto, quod metus illatus ad aliquid exequendum, aliquando infertur ad exequendum actum nudi facti ; qui nullam juris solemnitatem requirit, et tunc metus concernit solum factum, et actum facti; exemplum *ff. quod me. causa. l. nec timorem § proinde et l. isti. quidem in principio et l. metum. §. idem ait. et l. Julianus §. ex hoc edicto.* Metu enim compulsi, ut aliquid tradant, vel de loco exeant, vel similia, nudi facti agant, ad nudum factum compelluntur, et metus nudum factum complectitur. Aliquando metus infertur ad executionem actus, qui requirit solemnitates juris, et tunc metus concernit actum et omnia jura solemnia, metu simpliciter illato ad actus expeditionem exemplum *ff. quod me causa l. illud verum §. si metu a te.* Si metu creditor per acceptilationem absolvat debitorem suum, quia acceptilatio est actus, qui requirit juris solemnia, concernit omnia juris solemnia, ut ducantur omnes solemnitates metu intervenisse, simile in *l. sed et portus. § queri poterit vers. quare si metu*, sic in metu compulsivo ad eligendum compellere ad executionem actus, qui requirit solemnia, jur. *de elec. nosti* XXIII *di. in nomine Domini* LXXIX, *pi. cap. si quis pecunia.* Si ergo aliqui compelluntur ad eligendum, metus simpliciter ad hoc illatus concernit actum, et omnia solemnia de necessario ad actum requisita, ut omnia ducantur metu facta; metus autem non concernit ea, quæ ad actus executionis non requiruntur de necessario, nisi specialiter metus super illis inferatur.

18. Hæc applicando proposito, supposito pro constanti, quod domini cardinales compulsi fuerint ad eligendum simpliciter, metus non concernit prolationem illorum verborum : *Animo et intentione quod sit verus papa;* probatio illorum verborum non requiretur ad solemnizandum actum electionis, nullibi reperitur hoc jure cautum *de elec. quia propter*, et *c. licet*, etc. *ubi periculum, et in nomine Domini.* Ideo hæc verborum prolatio in electione canonica et concordi esset superflua, quia per prolationem verbi : *Eligimus te in prælatum ;* declaratur animus et intentio, quod velint ipsum in verum prælatum; hoc enim venit ex significato verborum, cui standum, ut *l. non aliter* ff. *de leg.* III et *l.* 1, § *is qui novem* ff. *de exercitoria* et *l. prospexit* ff. *qui et a quibus et c. si papa de privile. li.* 6, ista igitur verborum prolatio non effluit ex metu illato, metum inferentis ut eligant : aliud non quærunt nisi ut fiat electio, alias cum solemnitatibus requisitis. Ut ergo aliquid operentur hæc verba (quæ debent semper aliquid operari, ut *l. si quando* ff. *de legat.* I et *cap, si papa de privil. l.* 6 et *c. inter dilectos de fide instrum.*) operabuntur, quod non attento metu illato, ut eligant spontanea voluntate, non ducti metu, sed ex meræ voluntatis propriæ arbitrio eligant, et hoc quilibet concipere potest apparenter ex assertis, quod metus inferatur alicui ad actum exequendum, et quod ille, cui metus infertur, non attenta inductione meticulosa illud mera voluntate exequi potest : possum ex mera voluntate deliberare nunc ire ad Ecclesiam, et tu mihi potes inferre metum nisi vadam : et ire possum ex viribus primæ deliberationis non metus illationis.

Audio tamen causam prolationis verborum, quæ mentem horum declarat; fuit enim per aliquot dominos cardinales in conclavi tempere electionis dictum : *Bonum est quod eligamus unum Romanum vel Italicum simulate, ut applaudamus voluntate populi, et postea cum recesserimus ad locum liberum, tunc eligemus alium.* Et per alios fuit dictum : *Non utamur hic aliqua simulatione, sed realiter eligamus;* et propterea domini cardinales post eligendo protulerunt illa verba : *Animo et intentione, quod sit verus papa;* quæ verborum prolatio declarat, quod licet ante fuerint intentionis et voluntatis eligendi ultramontanum; quod nunc recedunt ab illa intentione, et aliter nunc deliberant et declarant, quod licet fieret impressio violenta, ut talem eligerent, non attenta illa violenta, sive meticulosa inductione, sed mera et libera voluntate eligunt. Loquar materialiter ex prolatione verborum relata et ibi asserta.

19. Sed nunc restat videndum an ista verborum prolatio : *Eligo animo et proposito, quod sit verus papa*, ex suo significato hoc significet, scilicet, libertatem spontaneam, et recessum a deliberatione præcedenti contraria, et recessum ab inductione meticulosa : et hic expedit quod aliquid tractetur de natura et actibus deliberationis humanæ.

Ubi est attendendum, quod actus voluntatis sunt multiplices, sunt enim quidam actus voluntatis nullam habentes libertatem, imo necessitatur voluntas in ipsis, sicut quælibet agentia et possibilia naturalia necessitantur in operationibus suis : sicut enim activa gravium et levium primo generant in suis passivis caliditatem aut frigiditatem, mediantibus quibus possunt transire in gravitatem et levitatem, quæ gravitas et levitas sunt inclinationes actuales ad motum, ad quas inclinationes grave non impeditum tendit deorsum, et leve non impeditum tendit sursum, et necessario sic moventur, et cum sunt in locis propriis ibi quiescunt, ut scribitur *physicorum lib. secundo c.*

secundo; ita judicium; vel omnia informata judicio de bonitate vel malitia objecti, primo generat in ipsa voluntate quamdam complacentiam vel displicentiam, quibus mediantibus ipsa voluntas potest acceptare vel confutare objectum eidem præsentatum; quæ acceptatio vel refutatio sunt actuales inclinationes, ad quas sequitur motus, si non fuerit impedimentum. Post quem motum voluntas figitur et quiescit in bono adepto, quæ quies et fixio dicitur delectatio, vel si non fuerit impedita a prosecutione boni vel fuga mali, fiet in ipsa voluntate tristitia. Dicitur ergo quod, si objectum fuerit præsentatum voluntati sub ratione boni, tunc necessario causabitur in ipsa voluntate actus complacentiæ, et si sub ratione mali, causabitur actus displicentiæ: et si præsentetur simul sub ratione boni et mali, causabuntur simul actus complacentiæ et actus displicentiæ. Exemplum: præsentatur voluntati adulterium, voluntas judicat in adulterio magnam delectationem, et judicat in eo magnam turpitudinem; ratione delectationis surgit complacentia: ratione turpitudinis surgit displicentia. Nec ista repugnant, sicut dicimus de illo, qui tempore tempestatis projicit merces in mari propter salutem personæ: nam habet displicentiam in projectione mercium, habet complacentiam in salvatione personæ. Sed quia acceptatio et refutatio sunt impetus ad actum prosequendum et fugiendum olim præsentatum, et isti motus, scilicet prosecutio et fuga, propter eorum contrarietatem sunt incompossibiles in eodem; ideo non possunt esse in voluntate acceptatio et refutatio: sed voluntas libere potest acceptare opus sine refutatione, et refutare sine acceptatione; alias etiam nec acceptare, nec refutare, sed utrumque actum suspendere et differre.

Ex iis ergo apparet qualiter actus complacentiæ necessario causatur in voluntate, si præsentetur aliquod objectum sub ratione boni et delectabilis, nec potest voluntas facere quominus id placeat; sic necessario causatur displicentia si aliquid præsentetur voluntati sub ratione mali et tristabilis, nec potest facere voluntas, quominus displiceat. In iis ergo actibus voluntas non est libera. Hæc colliguntur ex dictis *Aristotelis* 3 *ethicorum*, facit quod habetur VI *dis. testamentum*, *et palea, sed pensandum* XXVI *di. sexta die de pe. dis.* III. *In salicibus de consec. di.* V *quinque modis non gulæ.*

20. Applicanda hæc proposito attentis istis actibus voluntatis, præsentato voluntati eorum objecto olectionis fiendæ de Romano Pontifice, si metus et periculum imminebat, ut asserunt, in voluntate eorum saltem fuit impressa complicentia et displicentia, quia volebant ultramontanum et sic, ut asserunt, deliberaverant, et complacentia, quia citramontanum eligendo mortis periculum, ut asserunt, evitabant. Isti sunt motus primi, qui non sunt in potestate nostra ut juribus supra allegatis. Facit *c. non concupiscentia*, et quod ibi notatur *de constit.* In istis nulla potest allegari violentia, quia sunt qualitates, quæ naturaliter insurgunt.

Sunt et alii actus voluntatis, in quibus versatur libertas, et isti sunt duplices: quidam sunt actus imperantes et interiores: quidam sunt actus imperati et exteriores: et actus imperantes sunt actus interiores voluntatis sive acceptio, sive electio, refutatio sive repudiatio; actus autem imperati sunt actus exteriores executivi. Applicando proposito præsentato objecto electionis fiendæ de Romano Pontifice dominis cardinalibus, necessario introduc. est simul complacentia et displicentia in voluntatibus eorum, suppositis metu et periculis per eos allatis, ut asserunt in electione Pontificis Italici; displicentia, quia valebant ultramontanum; complacentia quia seipsos salvabant a periculo mortis, ut asserebant. Non poterant simul eligere citramontanum et ultramontanum, in cujus electione displicentia, quia deliberaverant de ultramontano et citramontanum refutare, quia isti actus sunt incompossibiles. In hoc ergo voluntas erat libera, quia potuerunt eligere citramontanum, sicut elegerant et evitare periculum potuit etiam voluntas refutare citramontanum, et eligere ultramontanum, et incidere periculum: potuit etiam eorum libertas nullum eligere et differre: et in iis actibus est libertas voluntatis. Hæc sumuntur ex dictis philosophi III *ethicor.* probantur XXIII *qu.* IV *vasis iræ. etc. Nabuchodonosor de pen. di.* II *sic enim* XV *q.* I, *in principio.*

21. Sed hic est ponderandum in quo consistat hæc libertas arbitrii voluntatis humanæ. Ubi attendendum quod circa hunc articulum variarunt doctores in moralibus et divinis scribentes. Sunt enim qui dicunt voluntati inesse libertatem non respectu objecti præsentati, quoniam si præsentatur aliquid sub ratione boni, necessario illud vult; sed dicunt eam liberam, quia potest movere alias potentias ad præsentandum sibi hoc objectum aut illud. In hoc ergo consistit ejus libertas, scilicet in movendo alias potentias ad præsentandum hoc vel illud: Sed præsentato objecto sub ratione boni, necessario illud acceptat. Ista opinio non est vera: sed si voluntas non esset libera in actibus interioribus acceptationis et refutationis, tunc nullum meritum, vel demeritum consequeretur, ut *c. si enim. de pœn. dist.* II. et *c. Nabuchodonosor* XXIII. *q.* IV.

Alii dicunt libertatem inesse voluntati circa suspensionem actus volitionis ut si præsentetur voluntati aliquid sub ratione boni, si id est bonum, sub quo nihil latere potest mali, necessario illud acceptat voluntas, nec ibi est libertas, ut circa volitionem essentiæ divinæ, in qua nihil mali potest latere. Si autem aliquid præsentetur voluntati sub ratione boni, in quo potest latere malum, necessario feretur voluntas in illud ut acceptet, sed propter dubium latentis malitiæ potest voluntas non acceptare nec refutare, sed suspendere actum

voluntatis, ut dicat nec volo acceptare, nec volo repudiare, sed volo suspendere, donec intellectus discusserit malitiam, si qua latet. Et hoc discusso, si nullam malitiam reperit, necessario illud acceptavit. Sed hæc opinio non consonat veritati, dicendo quod libertas arbitrii non insit voluntati circa actus ipsius intrinsecos.

Alia opinio quod voluntas sit mere libera circa actum volitionis et nolitionis, ut a nullo necessitetur objecto ut acceptet vel refutet. Et hæc opinio est Catholica magis et juri consona, ut *c. vasis iræ* XXIII. *q.* IV. *et c. sic. enim de pe. di.* II. *et* XV. *q.* I. *in prin.* Isti tamen actus possunt occasionaliter cogi et violentari; directe et principaliter nunquam. Dixi occasionaliter, ut si metus vel imminens periculum immineat circa illud, ad cujus oppositum voluntas se determinaret, tunc propter periculum evitandum voluntas acceptabit quod alias refutasset, et refutabit quod alias acceptasset, et ista vocatur coacta voluntas, quæ tamen est voluntas, XV. *q.* I. *merito quæritur et l. si mulier* ff. *quod me causa.* Absolute autem cogi non potest quoad actus interiores, sed quoad actus exteriores, qui dicuntur actus imperati, potest absolute cogi; *de iis, quæ vi met. causa c. sacris* et *c. penult. de consecrat. dist.* IV. *eos.* Quo autem ad actus interiores voluntatis, nulla potest violentia inferri, quoniam voluntas est quædam forma abstracta, sicut intelligentia humana.

22. Actus autem exteriores et imperati possunt violentiam pati; ubi attendendum quod operatio contraria dicitur violenta passo, ut si grave moveatur sursum: et dicitur violenta agenti, scilicet quando operatio est contraria ei ad quam inclinat agens: passum, ut si ego nitor trahere navem ad unam partem, et tu fortior trahis ad aliam, tu me violentas. Sic ergo cum voluntas imperat alii potentiæ quod trahat ad unam partem, et alter fortior trahat ad partem oppositam, iste actus imperatus tractus violentatur; actus autem interior non violentatur, nisi per accidens, videlicet cum voluntas ex suo libertatis imperio inclinatur ad aliquid consequendum, et tu incutis metum, sive periculum, per quod voluntas inclinatur in oppositum, sicut de mercibus projectis mari tempore tempestatis, ubi ex imperio voluntatis liberæ merces retinentur in navi, sed propter periculum submersionis navis et personarum, voluntas inclinatur in projectionem. Sic voluntas dominorum cardinalium ex imperio suæ libertatis inclinabatur ad electionem ultramontani, sed propter periculum illatum a populo, voluntas inclinatur ad electionem Italici, ut asserunt: sed pendente metu illato voluntas potest inclinari in electionem Italici, ad quod etiam impellunt inferentes, et inclinare poterant libere non ducti metu, quia, ut supra monstratum est, actus interiores voluntatis sunt liberi, nec in eisdem per se cadere potest aliqua violentia; sed hic voluntas eorum in liminibus electionis inclinavit libere, non metus inductione, ad electionem Italici electi. Probatur, nam actus, qui effluunt a voluntate, distinguuntur ex proposito et intentione operantis, *ff. de furtis l. qui injur. in princ.* XV. *q.* VI. *c.* I. XIV. *q.* III. *si quod. de sent. excom.* cum voluntate. Sed isti eligunt animo et intentione quod sit verus papa, sed electus electione impressiva et violenta non est verus papa, imo est apostaticus, ut *c. in nomine Domini* XXII. *di et c. si qua pecunia* LXXIX *di.* Ergo illorum verborum prolatio excludit in liminibus electionis inductionem coactivam, et infert electionem liberam, cum ista verba sint prolata ex imperio liberæ voluntatis eorum, non necessitate electionis, quia illa verba non sunt formalia electionis, ut supra monstratum est; sunt ergo prolata ad declarationem mentis et voluntatis eorum, qui eligebant, non inducti ullo metu, et potuit voluntas prius velle ultramontanum, et tempore electionis Italicum, quolibet metu circumscripto, cum voluntas sit mere libera, et habeat libertatem innatam ad utrumlibet XXIII. *qu.* IV *Nabuchodonosor de pen. di.* II. *sic enim ver. liberi arbitrii* XV. *qu.* I. *in princ.*

23. Et quod hanc intentionem habuerint demonstratur, nam inter Italicos noluerunt Romanum, de quo instabant Romani clamantes, ut asserunt, licet alternative Romanum, vel ad minus Italicum, præmittentes tamen Romanum, ut sic esset alternativa ut *l. cum pater* §. *a te* ff. *de leg.* II, quia Romanum prætulissent et prævolebant, et sic in hoc non fuerunt assecuti affectionem et imprimentium intentionem, et clamantium, quod verisimile fecissent, si non intendissent electum habere Romanum Pontificum, quia ex quo non erat impressio de certa persona, sed alternativa inter genera, si secuti fuissent impressionem, elegissent juxta affectionem et intentionem imprimentium, et sic Romanum. Item pendente illa impressione, quam asserunt, deliberarunt de non eligendo Romanum, et sic non assecuti in hoc extremo alternativi clamoris mentem imprimentium, sed de alio Italico tamen eligendo, nec passim Italicum assumpserunt, sed mature, et cum discursu grandi rationis investigarunt inter eos de meliori eis noto pro utilitate Ecclesiæ Romanæ, et dominum tunc Barensem, ut asserunt, notum, et in negotiis curiæ expertum, utpote vicecancellarium, elegerunt. Ex his aperte demonstratur, quod intendebant eligere verum papam; nam si voluissent tantum eligere ad nutum imprimentium ad mortis periculum evitandum, nec intendissent electum habere pro vero papa, non erat opus his discussionibus, sed statim Romanum, vel indifferenter Italicum sine alia distinctione assumpsissent. Per prædicta patet solutio ad inducta super hoc articulo.

24. In contrarium dicunt adversantes, quod statur testimonio plurium omni exceptione majorum. Hic vellem edoceri, ex quo loquuntur de testimonio, quis isto dominos induxit in testes, et

in quo judicio, et coram quo judice, ipsi enim se ipsos induxerunt in testes contra ff. *de testi. l. nullus* et *l. omnibus C. e. tit.* et ponuntur IV *q.* III. Ipsi se ipsos fecerunt, partem, testes, et judices, ut in eodem negotio assumerent vices actorum, Romanum Pontificem impetendo, testium testimonium contra eum perhibendo, judicium ipsum intrusum declarando, et advocatorum contra eum juris allegationes deducendo. Facit *c. forus de verb. sign. l. ult.* ff. *de testi. c. Romani e. tit. li.* 6 et *c. indicantem* XXX *q.* V *l. judices C. de judiciis*, novum juris ordinem inducendo, hic contra non requisitum nec contumacem testimonium producendo, in *auth. de testi.* §. et *hic vero de testi. in nomine Domini.*

25. Subdunt adversantes quod notoria erat impressio, et non opus accusatore. Negari impressionem vitiantem actum electionis, et sic infertur negatio notorietatis, quia ubi desistentia subjecti, per consequens qualitatis ff. *si certum petatur l. ejus quæ in provincia.* Sed supposito pro vero quod subfuerit impressio et notoria, licet subsit notoria, nisi sit notorium judici, necessaria est probatio, cui non est notorium II *q*, I §. *quando vera et* §. *quem autem*, et notatur in *c. vestra de cohabit. cleri et muli.* Et tunc probari debet factum et qualiter facti. Item notatur in *c. fi. eod. tit.* vel ad minus qualitas, ut in *c. manifesta* II *q.* I et sufficiunt duo testes ad qualitatem probandam, sed debent testes deponere secundum formam juris, quæ hic nulla, cum hic ipsi testes, actores, ipsi judices, ipsi advocati.

Subdunt adversantes quod testificantur ad utilitatem publicam, quod habeant verum caput et unum. Ego non possum concipere quo jure hoc sit concessum, de quacumque utilitate etiam publicissima agatur, quod idem sit testis, pars, judex, et advocatus, ex quo transeunt adversantes ad actum denuntiationis, asserentes quod fuerint denuntiatores, volentes dicere quod in denuntiatione personæ, quod actor, testis, et judex XI. *q.* III, *præcipuæ de testi. in omni.* Hic attendendum quod loqui contingit de multiplici denuntiatione; loquimur enim aliquando de denuntiatione Evangelica, quæ tendit ad correctionem meram *de judic. novit.* II *qu.* I *si peccaverit c. multi*, ad quam tenetur quilibet, sicut ad alia opera charitatis XXII *q.* IV. *duo ista.* Si adversantes loquuntur de ista, videant si formam servarunt; hanc enim præcedere debet duplex monitio, prima probatur per monentem, secunda per monentem et alium *de testi. in omni*, et ista tendit ad pœnitentiam, non ad infamiam, nec ad dimissionem officii vel beneficii, nisi in vim consequentiæ, scilicet cum aliter pœnitere non possent *de renun. nisi de accusa. inquisitionis in prin.* Hic autem non est servata hæc forma, ut notorie patet ex gestis, nec ad finem hunc processum est. Loquimur aliquando de judiciali publica, quæ fit per testes synodales XXXV *q.* IV. *Episcopus in Synodo de testi. cogen. c. prætera de accusat. sicut olim.* Sic non fuit in proposito: tunc enim judex ex mero officio procedit: hic nulli tales deputati, qui judicibus denuntiaverint. De hac etiam loquitur *l. ea quidem C. de accu.* Loquimur aliter de judiciali privata, quæ competit ad privatum interesse læso etiam in foro civili *ff. de offi. proconsu. et lega. l. nec quicquam* §. *de plano. ff. de offi. præfec. urb. l.* 1 §. *quod autem insti. de iis, qui sunt sui vel alieni juris* §. *penul.* sic etiam in foro canonico ista fit judici ad consecutionem interesse proprii, et requiritur trina monitio, et plena probatio, quorum nihil intervenit in proposito. Loquimur aliquando de canonica, et hæc fit aliquando propter privatum interesse, ut cum petit canonicus amoveri prælatum, quia interest sua habere bonum prælatum, et hoc requirit ternam mentionem, sicut judiciales; aliquando publica, ut circa matrimonia distinguenda, vel eorum impedimenta *de clandes. despon. cum inhibitio :* aliquando regulari: quæ versatur secundum consuetudines regularium: nullam harum servatis formis fuerint ingressi et *c. in omni de testi.* loquitur de probatione monitionis primæ, quam probat solus monens, quia fit per ipsum solum secreto juxta regulam Evangelicam, non autem loquitur de probatione criminis, quæ denuntiat secundum vim.

26. Hic autem finis hujus testimonii sive denuntiationis, fuit declaratio nullitatis tituli, quam asserunt domini cardinales, et processus ad electionem secundi, quod qualiter de jure fieri potest, quod ipsi, ut pars ipsum impetunt, contra eum ut testes testimonium perhibuerunt, vel advocati juris allegationes induxerunt, ipsum ut judicis titulo carere declaraverunt, nulli videri potest. Subjungunt advocantes, quod credere assertioni unius cardinalis de stricto rigore non creditur, nisi forte in levibus, non multum præjudicialibus, ut juribus supra alleg. sicut dictum fuit de litteris episcoporum, ut supra deductum est: et hoc salvo stylo curiæ, quo creditur cardinalibus in iis, quæ agitant ratione officii, ut cancellario in spectantibus ad officium cancellariæ, pœnitentiario, et similibus officiis. Subjungunt de sigillis mortuis: solutum est supra. Subjungunt de litteris episcoporum: supra solutum est. Patet solutio omnium similium inductionum per supra ostensa. Subjungunt adversarii quod cardinales hoc casu sunt judices XXIII *di. in nomine Domini* ibi: *cardinales metropolitani*, ubi non dicit quod cardinales sunt judices, sed dicit textus: *Quia sedes Apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur Ecclesiis, atque ideo non potest habere metropolitanum super se, cardinales episcopi vice metropolitani funguntur, qui electum antistitem ad Apostolici culminis apicem provehant.* Vult textus quod cardinales vici metropolitani consecrare debeant papam, quia non habeant superiores. Illo igitur casu gerit vicem. Inducunt *c. si quis pecu-*

nia. LXXIX *di.* ubi et clerici anathematizant intrusum. Ille textus cui, si daret potestatem judiciariam cardinalibus et aliis clericis, similiter daret et laicis; nam dicit textus: *Liceatque cardinalibus, et aliis clericis et laicis invasorem illum anathematizare;* sic alii clerici et laici forent judices hujus negotii, quod est absonum, et *Clementina ne Romani de elect.* Tempore vacationis Sedis nullam jurisdictionem dat cardinalibus, Et si cardinales forent judices, ad quid opus Concilio? contra primum XVII *di.* §. *hinc etiam.* Et ipsimet Concilium non requirunt, et adversantes ponentes se ipsos judices, ponunt eosdem testes sive partem impetentem dominum Urbanum, et sic in eosdem præsupposito, eodem respectu concurrit officium judicandi, et testificandi, et ut pars impetendi, quod nunquam auditum.

27. Subjungunt adversantes, quod ista non est causa sua, sed causa Ecclesiæ Romanæ, vel universalis Ecclesiæ, in qua admittuntur clerici ejusdem Ecclesiæ *cap. insuper et cap. cum nuntius de testi.* illud procederet ubi per alios causa ageretur et coram aliis, sed ipsi faciunt hos judices partem impetentes, et testes, quod nulli de jure usquam visum est, ut supra monstratum. Subdunt adversantes, quod non erat opus citatione in hoc facto notorio. Communis opinio quod in notorio requiritur citatio, ne denegetur defensa, quam natura non negat, ut in *Clem. pastoralis de re jud.* notatur in *c. vestra de cohabit. cler. et mul.* nec probari potest quin fiat in probando notorio judici II *q.* I §. *quod autem,* quod vere debeat fieri citatio *p. testi. in nomine Domini.* Et licet nuper hoc fuerint opiniones, nam aliqui dixerunt citationem non requiri, sed monitorium, quod nihil est dicere, quia monitio vim habet citationis XXII *q.* II *indigne* XXIV *q.* III *de illicita.* Alii quod si procedat declaratio tunc requiritur ad perpetuandam juridictionem *de offi. de leg. gratum. et c. licet,* quod nihil est, quia non ponderamus hic juridictionem perpetuam, sed naturam notorii de quo agitur, an ex natura requirat, vel renuat juris ordinem. Nec est verum quod citatio præcise requiratur ad jurisdictionem perpetuandam, imo etiam per actum citeriorem ut etiam notatur in *c. licet de offi. de leg.* ut ubi per Hostie. Jo. II, *q.* I *de manifesta,* dixit, quod in notorio requiritur forte citatio, et dicit, *forte,* pro quo forte facit quod notarunt *Vincen. et Ber. de divor:* porro ubi notat quod in notoriis non est opus nisi sententia, quæ potest fieri in notoriis parte non citata *de transla. episc. cap. quinto* § *ne autem,* et *de re jud. cum olim,* et utrobique notatur: notavit ipse *Jo. et Lau.* II § *si.* et ideo dixit Jo. *forte.* Contrarium notatur *de jur. jur. ad nostram* III ubi notatur, quod in omni notorio requiritur citatio.

Alii distinguunt an sit tale factum, in qua certa persona sit condemnanda, et tunc citatio necessaria: an sit tantum inhibitio, vel ordinatio fienda et non requiritur. Ratio primi, quia condemnato non est neganda defensio; posset enim absens multas habere defensiones, propter quas absolveretur, quibus omissis condemnabitur; secundo casu non est necessaria. Exempli gratia, in aliqua civitate est statutum, quod si aliquid fiat contra libertatem Ecclesiæ, si id est notorium, judex illud tollere potest, et mandare non servari; si illud notorie fiat, judex nulla citatione præmissa tollere, et inhibere poterit, et decernere illud non tenere. Pro hoc facit *ff. de servis fugi. l. divers. et ff. de offi. procur. cæsor. l. si.* Ita not. *Archidiac.* II *q.* I *de manifesta.* Et est opinio verissima, ne denegetur defensa jure naturali concessa, ut in *Clem. pastoralis de re jud.* Hic autem agebatur contra certam personam, imo et contra Romanum Pontificem per eosmet electum et inthronizatum, et per actus infinitos spontaneos approbatum. Si ergo mille forent judices, et impressio intervenisset, et notoria, in judicium tamen deducenda tempore probationis qualitatis sive notorietatis, et tempore sententiæ erat necessaria citatio, et sententia est necessaria super notorio, est nota *Innoc. de verb. sing. ex parte* I *in glo. sed dices in princ.* non tamen requiritur sententia in scriptis et solemniter proferenda: sic notatur in *aut. ut judices sine quoque suffrag.* §. *necessitatem.* Et sic nimis prompte locutus est dominus loquens contra Urbanum asserens sic simpliciter, quod in notorio non requiritur citatio, et procedunt quæ dixi.

28. Et supposito quod domini cardinales forent judices in hoc negotio, et intervenisset impressio, et notoria in judicio coram eis deducenda, quæ omnia negantur, quia nec ipsi judices hujus negotii, quod ipsi facere videntur, quia res ista requirit concilium, quod ante electionem secundi requirere debuerunt; sed ipsi non ex corde procedentes assumpserunt officium judicum, et testium, et partis, et advocatorum ad instar Cæsaris, de quo scribit Lucanus, quod cum usurpavit Urbem, omnia officia assumpsit, dicens de eo: *Omnia Cæsar erat: ipse consul, ipse doctor, ipse pastor, ipse omnia.* Sic isti domini omnia faciunt. Et quia domini scribentes contra dominum Urbanum se fundant super notorietate impressa, et maxime unus scribentium, qui format duos articulos super hoc notorio; primus an notoria fuerit hæc impressio, et concludit quod sic: secundus an Ecclesia, id est, collectio Catholicorum debeat istam impressionem habere notoriam in partibus remotis, ut Alamania, et Francia, et similibus; et terminat quod sic. Hic diligenter attendendum circa actus, qui intervenerunt domini Urbani, quos adversarii dicunt impressivos, an illi actus fuerint notorii, etiam si fuissent impressivi, frustra laborant scribentes sic assertive, primo enim ante electionem intervenit actus officialium populi supplicantis dominis cardinalibus de Romano vel Italico eligendo cum comminatione dubietatis periculi ex parte populi.

29. Videamus si actus fuit notorius : ubi advertendum quod hic non agitur de notorio juris insurgente ex sententia, confessione, vel necessaria probatione; nec agitur de notorio præsumpto, de quibus not. II. *q.* I *manifesta c. de manifesta.* et *c. scelus. de coha. clericorum et mul. tua* et *c. vestra,* quia nec confessio, nec condemnatio, nec legitima probatio, nec juris ex facto publico orta præsumptio. Hic igitur de notorio facti, quod nulla potest tergiversatione celari, sive sit factum continuum et immanens, sive transiens : et notorietas talis facti habet ortum a tribus, scilicet loco, tempore et personarum multitudine : habet locum ex loco, scilicet quod fiat in loco publico. *ff. de pœnis* : *l. aut. facta.* §. *locus de homicidio sicut instit. de injur.* §. *atrox.* Habet locum ex tempore scilicet quod fiat tempore diurno et aperto XVIII. *di.* §. II. *c. quam perniciosam de pe. di.* II *consideret. de offi. del. cap. consuluit.* Habet ortum ex multitudine personarum, ut quod fiat præsente toto populo illius loci, vel majori parte II. *q.* I *scelus de purg. can. constitutus.* Ex his enim insurgit notorium facti, sic se exhibens in ejus commissione, quod nulla potest ibi tergiversatione celari. Applicando hæc proposito : iste actus applicationis propositæ per officiales populi dominis cardinalibus, non fuit executus, vel commissus præsente populo, nec in loco tunc publico, imo solis cardinalibus secrete et honeste, et in loco secreto, in quo congregati ad deliberandum circa negotium sic arduum. Secundus actus interveniens ante ingressum conclavis fuit conventio aliquorum popularium asserentium, et inter se tractantium, quod expediebat eligi Romanum, vel Italicum, quæ conventio et tractatus fuerunt dominis cardinalibus nuntiati. Iste actus non commissus præsente multitudine : imo fuerunt secretæ, et occultæ conventiones, et tractatus facti narratione. Tertius actus fuit verborum prolatorum per aliquos officiales dominis cardinalibus in conclavi ante electionem, quæ prolatio fuit facta in secreto loco, scilicet conclavi, ubi soli cardinales, et non præsente multitudine, quia ibi soli cardinales. Ego non possum concipere qualis notorietas fuerit in istis actibus. Dicere quod actus commissi in locis secretis, exclusa multitudine, sint actus notorii, est dicere occultum fore notorium. Fateor quod clamor populi in platea si intervenisset, fuisset notorius; sed ille clamor in platea distanti a loco electionis non fuit impressivus, nec mora contracta per populares in palatio supposita custodia conclavis juxta formam Concilii, ubi periculum *de elect. li.* VI et supra monstratum fuit in præcedenti Tractatu, quod isti actus ex sui natura nullam impressionem inducere potuerunt in liminibus electi, nullus actus intervenit extrinsecus : post electionem intervenit ingressus in conclave, electione jam perfecta et consummata : et sic de illo actu, post jus quæsitum, electio non est disputanda. Curialiter ergo domini scribentes disputare possunt de notorio, ex quo nullus actus intervenit notorius, qui impressionis potuerit esse inductivus pro clamore populi et ingressu palatii. Videantur scripta in præcedenti tractatu. Per hoc quiescunt illi duo articuli unius scribentis contra dictum Urbanum, qui fundantur super notoria electione. Subjungit ille scribens, quod fama publica est per universum orbem, quod in electione illa fuerit notoria impressio. Ego credo quod fama publica habeat per totum orbem, et per omnes fideles populos, quod electio domini Urbani fuerit legitima et canonica, et quod Urbanus sit verus et legitimus Pontifex.

30. Redeundo ad principale propositum, unde incidenter fui digressus, an cardinalibus sit credendum, inducebam quod angelicis revelationibus est credendum, prædictionibus propheticis, prædicationibus apostolicis, assertionibus evangelicis, sanctorum doctorum doctrinis; ergo assertionibus dominorum cardinalium, qui in eorum locum successerunt, ad quod probandum interserui collationem per me factam ad exaltationem cardinalium, respondeo remittendo eorum conscientiis si angelice vivunt, si prophetice degunt, si apostolice prædicant, si evangelice clamant; si doctrinis sanctis realiter insudant : dubito propterea, non omnibus credo, quia colloquia sæpe ex mala fide procedunt. *ff. de custo. reorum l. divus.* nolo prætermittere, quia dicit ille scribens, quod hoc casu sufficit sola fama. Hic attendendum quod super articulo, an scilicet operetur effectum probationis, variantur glo. juris civilis; nam alicubi dicunt quod fama plene probat : ita notatur in *l. ac q. nam* §. *fi. ff. de nego. gest. et l.* IV. *c. de probat. l. veri C. de jure do.* Alibi tenent quod semiplene probat : ita notatur *ff. de jur. jur. l. admonendi*, et *l. in bonæ fidei C. eod. tit.* et *in l.* III. §. *ejusdem ff. de testi.* Dv. not. *in l.* II *ff. de excusat. tut.* et notatur *de testi. veniens.* I. *et de appe. c.* I. *et* IV *q.* III. *cap. si testes.* §. *sæpe sine.* Alii tenent quod fama per se non probat, sed probatis alias coadjuvat; hæc tenent Jaco. de Are. et An. de Pisis, et Jaco. Vu. præterquam in causis levibus et brevibus, ut in *authen. nisi breviores. C. de sententiis ex periculo recitandi.* Ubi attendendum quod quidam sunt actus, in quibus sufficit fama, licet non subsit veritatis existentia, ut *l. Barbarius ff. de officio prætoris*, et *l.* I. *C. de testamen.* et *l.* III *ff. ad Macedonianum,* et *de verbo. sign. super quibusdam*, et *cap. veniens eod. tit. l.* VI. Quod semper intelligas ante probatam veritatis existentiam. In contrarium, et tunc sufficit probatio per famam, sicut intelliguntur illæ glo. quidam sunt actus, in quibus fama et communis opinio effectum operatur. Tunc etiam sufficit probatio famæ, ut in *l.* I. *ff. de flu.* et *l. Labeo ff. de supellecti legat.* et *l. cum de lanionis* §. *asinam ff. de fundo instructo et instrumento legato.* Alii sunt actus in quibus fama et

communis opinio non inducit veritatis effectum; si fama insurgat ex sola voce populi, non est attendenda ut *l. decurianum C. de pœnis*, et *c. Osius de elect.* Si autem oriatur ex legitimis circumstantiis, tunc in civilibus et levibus, et brevibus facit fidem, ubi de nullo vel modico præjudicio alterius agitur. Sic concor. glo. In criminalibus autem, ubi requiruntur probationes legitimæ alias clarissimæ, nunquam sufficit, ut *l. fi. C. de probat.* et *c. Epiphanium* v. *q.* VI.

31. Dicere autem quod in tanto negotio, ubi impetitur summus Pontifex concorditer, etiam servata forma Concilii electionis, et post consecratus, et per totum orbem talis reputatus, et per nunc contradicentes quiete et sine contradictione approbatus, sola fama vulgariter inducta a solis contradicentibus procedit, et quod illa sola sufficiat hoc casu ad subversionem fidei, et totius populi Christiani, vellem ab aliis saniori doctrina ductis edoceri. Miror qualiter sic animose moventur in causa fidei, et status Ecclesiæ Dei, ubi debet tendi ad solam veritatem enucleandam. *c. si quis pecuniam. c. in nomine Domini.* et similia jura loquuntur de intruso auctoritate et potentia violenta, omni carente titulo, nunquam approbato. Hic autem concorditer electus, concorditer consecratus, per totum orbem ut verus Pontifex reputatus, et approbatus per electores: nunc contradicentes extra locum Urbis, et in loco libero, ubi contradixerunt, et contradicere potuerunt, ut verus approbatus, et talis nominatus, et per eos scriptus. Et quod dicant notoriam carentiam tituli sui, et per solam famam ab eis nunc in contrarium inductam, ipsum ad assertionem eorum amovendum, vellem maternaliter conscientiam meam super his informari a tantis patribus, qui vices Apostolorum gerere debent. Pareant igitur salva reverentia, sic super notorio fimbrias suas extendentis, fundando notorietatem super non existentia, sive super contrario existentiæ, et vigore fictæ notorietatis judicare papam concorditer electum, consecratum, et inthronizatum et a toto corpore collegii dominorum cardinalium sic per tempus habitum et reputatum, super totum orbem Catholicum ab eis scribendo prædicatum, et a toto populo Catholico sic firmiter habitum, et reputatum, cum nec minimus clericus, qui judicem et superiorem habet, nisi servato juris ordine debito, et cum causæ existentia privari non possit II. *q.* I. *nos in quemquam:* licet dicant Innoc. et Host. quod papa privare possit episcopum propter. notorietatem criminum juxta notata *de cohabita. cler. vestra.* Quod autem papa talis, qualis non habet superiorem, ficta notorietate existentia carente, damnatus sit a cardinalibus simpliciter, qui simul assumpserunt officium partis impetentis, judicis, advocati, et testis, nusquam auditum, nec scriptum est.

32. Ipsi tamen ad defensam eorum fundari nituntur super *cap. si quis pecunia* LXXIX. *dis.* ubi permittit textus cardinalibus et aliis clericis Deum timentibus, et laicis invasorem illum anathematizare, et humano auxilio a Sede Apostolica pellere, et sic concludunt licuisse dominis cardinalibus dominum Urbanum nullo servato juris ordine ejicere. Hic est diligenter attendendum, quod allegat *c. si quis pecunia.* pro casu et super eo fundat totum processum earum. Et primo dico quod de ista electione est casu in *c. licet. de electione et cap. ubi periculum e. tit. lib.* VI. *juncta clem. ne Romani eo tit.* ut si dicitur hanc electionem celebratam servata forma omnium Conciliorum de hac electione disponentium. Secundo dico quod *c. si quis pecunia.* in nullo contingit casum nostrum; hæc omnia probantur: ubi attendendum quod circa electionem Romani Pontificis jura antiqua emanarunt *cap. in nomine Domini* XIII *dis.* ubi statuit Nicolaus in hæc verba: *Statuimus, ut obeunte hujusmodi Romanæ universalis Ecclesiæ Pontifice, in primis cardinales episcopi diligentissima simul dilectione tractantes, mox Christi famulos clericos cardinales adhibeant, sicque reliquus clerus, et populus ad consensum novæ electionis accedant; nimirum præcaventes, ne vanitatis morbus aliqua occasione subrepat, religiosissimi viri præduces sint in promovendo Pontificis electionem, reliqui autem sequaces.* Subditur parum post, et fuerunt verba Leonis papæ: *Nulla ratio sinit, ut inter episcopos habeantur, qui nec a clericis sint electi, nec a plebibus expositi, nec a comprovincialibus episcopis cum metropolitani judicio consecrati: quia Sedes Apostolica cunctis in orbe terrarum præfertur Ecclesiis, atque ideo super se metropolitanum habere non potest; cardinales episcopi procul dubio metropolitani vice funguntur, qui videlicet electum antistitem ad Apostolici culminis apicem promoveant.* Subditur quod juxta morem inthronizetur, et pœna aliter assumptis et sectatoribus. *Nam aliter assumptus abjiciatur perpetuo anathemate a liminibus Ecclesiæ sicut antichristus, et invasor, et destructor totius Christianitatis,* et usbduntur pœnæ aliæ: *Talis etiam inthronizatus sine canonica et concordi electione cardinalium non apostolicus, sed apostaticus habeatur* LXXIX. disc. c. I.

33. Hæc sunt tradita jure antiquo canonum cum aliis dispositionibus, quæ habentur LXXIX. dis. per totum. Quæ omnia si ponderentur in electione Romani Pontificis, requiritur consensus purus et concors electorum, et quod electus sic post consecretur, et inthronizetur: quæ omnia servata in assumptione domini Urbani; nam concors consensus dominorum cardinalium in electione, concors consensus eorum in ipsius consecratione, concors eorum consensus in ipsius inthronizatione facta in Urbe, in loco vero Sedis Apostolicæ, in quo jussit Salvator sedem fundari. Fuit enim primo sedes apud Ecclesiam Antiochenam XXII. *d. c.* II. *vers. tertia* XXIV. *q.* I. *rogamus*

vers. si vero; postea fuit translata ad Ecclesiam Romanam jubente Christo Salvatore nostro, *Actuum cap.* XI. XXV. *q.* I. *rogamus* XXII, *dis. sacrosancta. vers. prima. et vers. tertia.* illam cum sacro sanguine consecrarunt sacratissimi Apostoli Petrus et Paulus. II. *q.* VIII. *beati.* Et infra :

34. Ex his ergo aperte demonstratur electionem domini Urbani fuisse celebratam servata dispositione antiquorum canonum, secundum quam procedit tractatus sive deliberatio, sive ex puro et libero consensu cardinalium et aliorum clericorum, si evocari voluerint, concors electio, et ipsius ex eodem consensu consecratio et inthronizatio : accepto enim primo themate mihi tradito in Urbe, quod continet narrationem gestorum verissimam, ut mihi tunc fuit narratum per curiales, qui interfuerunt, et illam narrationem ex ordine descripserunt, narrando quod agitata fuerunt, cum dominus Gregorius laborabat in extremis, et quæ agitata fuerunt post mortem ante ingressum conclavis, et quæ post ingressum ante electionem, et tempore electionis, et post electionem ante consecrationem, et quæ post consecrationem. Et sic attenta facti narratione verissima, ut asserunt curiales, qui fuerunt præsentes, in totum servata fuit dispositio antiquorum canonum : et attenta illa narratione. *cap. si quis pecunia.* in nullo contingit casum nostrum, dicit enim ibi textus : *Si quis pecunia vel gratia humana, aut populari, seu militari tumultu, sine concordi et canonica electione cardinalium, ac sequentium religiosorum clericorum, fuerit Apostolicæ Sedi inthronizatus, non Apostolicus, sed apostaticus habeatur :* at in casu, attenta illa facti narratione, nulla pecuniæ interventio, nulla humana gratia, nullo populari tumultu, cum plena concordia et electione canonica electus est, consecratus, inthronizatus : et sufficiebat secundum antiquos canones electionem fore factam a majori parte cardinalium LXXIX. *dis. si transitus*, quod hodie innovatum in *cap. licet de electio. Attenta.* Ergo de illa narratione nullus sani capitis dubitare potest.

35. Sed hic objicitur, attenta illa facti narratione : Vivente domino Gregorio habitus fuit tractatus de electione successoris, cujus tractatus primi vigore electus dominus Urbanus. Ergo electio nulla LXXIX. *dis. nullus. de elect. bonæ* II. Item objiciunt : Illa attenta facti narratione preces laicorum intervenerunt. Ergo electio nulla LXXIX. *dis. si quis pecunia, vel gratia humana, etc.*

Pro solutione primæ objectionis est attendendum, quod tractatus de electione fienda fieri potest multipliciter : potest enim tractari ordinarie, et definitorie de certa persona eligenda, et ille tractatus faceret cessari electum, ut *cap. bonæ* II, *de electione, et cap. nullus* II, LXXIX *dist.* et notatur in *cap. si transitur eadem.* Secundo potest fieri tractatus generalis de electione fienda, etc., nulla certa persona expressa : cum tractatur ordinarie, et definitorie, ut cum sic vocatio electorum statuitur dies electionis celebrandæ, et locus, et ille tractatus similiter facit cassari electionem, ut juribus supra allegatis : si tamen ab illo tractatu recederent, et post mortem novum tractatum facerent, et eligerent, non vitiaretur electio. Tertio post tractatum non definitorie, utpote cum non sit tractatus antecedens, sed singuli ad invicem colloquium habent de bono eligendo, vel sit tractatus communis non definitorius, sed consultorius et deliberatorius circa ea, quæ evenire possent post mortem ad electionem impediendam, vel circa occurrentia; et iste tractatus non vitiat electionem, hic enim fuit habitus, et tractatus fuit consultorius, qui non vitiat : Item si fuit definitorius, fuit recessum ab illo post mortem et innovatus tractatus; quod probat series facti in illa narratione contenti, et sic non obstat tractatus sic habitus : notarunt hoc *Innoc. et Compost. in c. bonæ* II *de elect.*

36. Pro solutione secundæ quæstionis est attendendum, quod Romani reverenter et humiliter rogarunt dominos cardinales, quod eligerent Romanum, vel ad minus Italicum, qui curiam teneret in Italia, assignantes precum suarum multas probabiles rationes, concernentes utilitatem publici status Ecclesiæ generalis Dei, ut patet ex serie narrationis illius facti : et circa illum articulum est considerandum, quod in hoc variarunt antiqui patres juristæ, dicunt enim aliqui quod preces porrectæ per promotum indistincte vitiant electionem. Fuit opinio Hugonis, pro qua facit VIII *q.* I, *in scripturis* I *q.* I. *Sicut* et *cap. ordinationes de jure patronat. per nostras*, et dicit Hugo : *Etiam si porrigens sit dignus;* tamen se opponunt Hugoni, si porrigens sit dignus, *Gof. et Bernar.* Si autem sit dignus et porrigat preces propter necessitatem, utpote quia dicit superiori, qui indiget, tunc non præsumitur ambitiosus; sed propter necessitatem exemplo Petri, qui dixit *Domine, quid nobis est, si secuti sumus te? Matth.* XVIII, *Lucæ* XVIII alias autem porrigendo preces pro se ambitiose, ut promoveatur, committit simoniam, et vitiabitur promotio I *qu.* I *c. filium* § *non itaque quarumlibet* I *q.* I nullus horum casuum intervenit hic, quia dominus Urbanus nullatenus super hoc porrexit, ut patet ex serie facti narrati, nam hic intervenerunt alienæ preces : ubi attendendum quod si fiant preces carnales pro indigno, simonia committitur. I *q.* I. *de ordinationibus.* Nam sic cedunt loco pretii I *qu.* I *quibusdam :* si autem fuerint spirituales illæ admittuntur I *q.* I *latorem.* Item si fiant carnales pro digno, sed promoventes non contemplantur preces, sed merita eligendi I *q.* I *quibusdam*, et ibi notatur in ultima glo. et in hoc differunt preces a pretio, ut ibi notatur : sicut in obsequio distinguitur utrum sit honestum, vel non esset honestum, utrum deducatur in factum quod serviat sibi, et propterea conferatur, et tunc vitiat,

alias non, ut notatur LIX *dis. hoc ad nos*, LXI *di. quid proderit*, *de simonia cum essent*, I *q.* I *sunt nonnulli*, *hoc plene* VIII, *qu.* II, *q.* III *in summa* VIII *q.* I. *Moyses di. clerico*, *de simonia tua*, *de ætate et qualiter cap. tua*, et per summistas *Hosti. et Goff. et Roff. et Ray.*

37. Sed applicando hæc proposito pro domino Urbano specialiter et nominatim, nullæ preces fuerunt porrectæ, et sic quiescunt omnia prædicta, quæ repugnare viderentur. Sed hic sunt porrectæ preces si ponderentur verba, et mens precantium, quæ sonare videntur statum publicum Ecclesiæ generalis Dei, quas preces debet porrigere quilibet verus fidelis et Catholicus; nam rogabant, ut eligerent Italicum, et ultra progressi fuerunt assignantes rationes precum, quæ tendunt ad salutem status Ecclesiæ Dei: nam primo hoc supplicabant, ut sedes firmaretur in Urbe, ubi esse debet: hoc concernit statum Sedis, rogabant enim, ut servarent jussum Salvatoris, qui jussit ibi esse et firmari *Actuum* XI, XXIV *q.* I *rogamus*, et ibi etiam notatur, ut superius tactum fuit. Supplicarunt ergo dominis cardinalibus, ut exequerentur jussum Christi Salvatoris nostri. Item adjecerunt propter absentiam Romanorum Pontificum a vera Sede patrum Apostolorum, et a tota Italia sequebantur inconvenientia continentia inhonestatem et damnum status generalis Ecclesiæ, ruina sedium Romanorum Pontificum et Ecclesiarum, titulorum dominorum cardinalium, et indeservientia divinorum, et dissipatio sive extinctio temporalium, quæ omnia concernunt inhonestatem et damnum status generalis Ecclesiæ XII *q.* II *quatuor* et *c. cognovimus c.* XVI *di. c. fi. de Ecclesiis ædificandis c. primo* et *c. de iis de conse. di.* I *quasi per totum de celebr. miss.* I *q.* III *si quis objecerit cum multis similibus C. quinta.* Miserabilis inhonestas, quod templa rutilante martyrum sanguine consecrata, zelo fidei per Catholicos viros ad fidei augmentum constructa, neglectu Christi vicarii et gubernatoris totius populi Christiani sunt ruinæ tradita, et velut latronum speluncæ visitata, et ubi fuit fons sanctitatis et fomentum totius Christianæ religionis, propter absentiam et neglectum ministrorum, et maxime summorum Pontificum et mundi cardinum invaluerit puteus malignitatis: horrenda est hæc miserabilis impietas, clamavit hic asina contra prophetam *Num.* XXII. *q.* VII. *C. item cum Balaam*, conquestus est filius de duro patre II. *q.* VII. *queretur.* Subjunxerunt supplicantes alias causas rationabiles utilitatem status Ecclesiæ et honorem concernentes, imo et charitativæ reductionis evitandæ tantæ deviationis ministerium sapientes. Hæ ergo preces favorem personarum non concernunt, sed statum Ecclesiæ publicum in totius populi Catholici stabilimentum et fidei augmentum. Quid plura? Domini cardinales eruditis precibus Romanorum sancte et honeste dedere responsum, asserentes quod non attentis precibus eorum providerent Ecclesiæ Dei de Pontifice, qui utilis foret et conveniens toti populo Christiano, nec in hoc attenderent favorem partium, nec personarum. Et sic concluditur, quod istæ preces in nullo vitiant, imo justificant; ad has enim tenebatur quilibet verus Catholicus.

38. Potest ergo ex præmissis demonstrari, quod electio domini Urbani, attenta vera facti narratione, de qua supra, et in totum consona dispositioni antiquorum canonum, et in nullo dissona. Attentata autem narratione facti per adversarios proposita eadem quæstio demonstrata et in primo Tractatu, et inferius iterato examinabitur respondendo sigillatim objectis et descriptis per dominos scribentes contra domininum Urbanum, qui primum Tractatum impugnare nituntur, et principaliter supervenit *c. licet de elect.* quod ultima dispositione antiquorum canonum disposuit specialiter, et quædam singularia tradit circa electionem Romani Pontificis et disponitur ibi, quod electus a duabus partibus cardinalium concordantium absque ulla exceptione ab universali Ecclesia habeatur Romanus Pontifex: olim tamen habebamus Extravagantem Innocentii IV quæ incipiebat: *Quia frequenter;* in qua disponebatur quod universalis Pastor et episcopus habeatur, qui a duabus partibus fractum præsentium eligitur, electo minime in duabus partibus computata. Et infra: Hic attende quod contra sic electum non competit exceptio, quia per electionem plenum jus consecutus est XXIII. *di. in nomine Domini et in c. licet de electione;* Ergo contra eum non competit exceptio *de conse. præben. post electionem de appell. constitutis*, quia exceptio est actus exclusio *ff. excep. l.* I. *et* II, relinquitur ergo conscientia de monacho *dic. glo. in l. quam sit* XVIII *qu.* II quod debet redire ad monasterium, seipsum compellere, quia debet justitiam ministrare. Hæc opinio glo. non procedit in electo per inspirationem, quia ubi spiritus, ibi libertas XIX. *q.* II. *de regularibus licet:* et si aliter fiat, adhuc non procedit glo. quia invito abbate potest superior monachum assumere VII. *q.* I. *pastoralis* ubi notatur *de accusatio. nulli*, nec contra sic electum admittetur exceptio hæresis secundum motum, licet accusari possit de hæresi XL. *dis si papa* et si speciale, quod de illo crimine tantum accusari posset, et hoc non vult corrigi, alias non. XXIV. *q.* I. *aperte* et *c. ait et* XXIV. *q.* III. *dixit Apostolus.* et notatur XI. *di. c. tunc autem.* licet notet Jo. quod de quilibet crimine notorio, de quo Ecclesia scandalizatur, accusari possit et deponi, quoniam contumacia dicitur hæresis LXXXI. *di. si qui sunt*, et contumax dicitur infidelis XXVIII. *di. nullum.* spirituale tamen est in vera hæresi, quia de ipsa, etiamsi occulta sit, papa accusari potest: Gof. tamen tenet quod de hæresi excipi potest, primum verius secundum Innocentium, Bernardum, et Compost. ut notarunt in *c. licet pro allegato Archidiac. notat.* XL. *di. si papa.* est ergo

summus Pontifex sic electus a duabus partibus. Hæc procedunt secundum Hosti. quando cardinales procedunt secundum formam scrutinii, vel sine forma, secus secundum formam compromissi mixti, de quo *de elect. si tui li.* vi. quia tunc valet electio facta a compromissariis de consensu majoris partis, ut notatur in *in c. si tui de electión. l.* vi. et licet canonice electus a nullo accusari possit, nisi fiat hæreticus, ut supra tactum fuit; tamen usurpans papatum contra hanc Constitutionem est excommunicatus cum suis adhærentibus, idem in electo per seditionem xxiii. *di. in nomine Domine*, ibi : *Si quis contra hoc nostrum decretum synodali sententia promulgatum per seditionem, vel præsumptionem, aut quolibet ingenio electus, aut etiam ordinatus, seu inthronizatus fuerit, anctoritate divina, et sanctorum Apostolorum Petri et Pauli perpetuo anathemate cum suis fautoribus sequacibusque a liminibus sanctæ Dei Ecclesiæ separatus sit, antichristus et invasor, et destructor totius Christianitatis, nec aliqua super et audientia aliquando reservetur, sed ab omni Ecclesiastico gradu in quocumque fuerat primus sine detractatione deponatur, etc.* Assumpta hæc verba quæ adversantes inducunt contra dominum Urbanum, ut patenter dignoscatur eorum error, ut inferius declarabitur.

39. Attenta etiam narratione facti verissima, de qua supra, nihil eorum penitus intervenit, imo pura, libera, concors electio canonica dominorum cardinalium, ut demonstrat series facti supra enarrati. Attenta etiam narratione facti per adversarios proposita, nihil horum penitus intervenit, imo pura, libera, concors, et canonica electio dominorum cardinalium nullo extrinseco vitiante interveniente, ut demonstratum est in primo tractatu, et inferius repetetur. Si autem quis electus a minori quam a duabus partibus papatum usurpaverit, succedunt in Concilio expresse quæ secundum Innocentium non habent locum, nimirum quando post electionem factam a duabus partibus canonice quis eligitur a tertia, vel a minori; alias non procedunt illæ pœnæ, quin alii possint accedere, quod fieri non posset, si electio foret nulla, et electores essent excommunicati, et si electus ab eis statim gereret se pro electo et Pontifice, locus esset pœnis prædictis. Hosti. dicit quod sive ante, sive post fiat electio a minori parte, quam a duabus partibus, non haberent locum hæ pœnæ, si ulterius non procedatur; sed si electus consentiat, et se pro Romano Pontifice gerat, locum habent pœnæ : nec valet tunc superveniens concordia, cum in excommunicatum nequeant consentire, et ipsi ligantur cum eis, nisi pœnituissset : et reconciliatus fuisset per omnes, qui non adhæserunt, et fiet electio per cardinales, quoniam ipsi faciunt collegium xxiii *di. in nomine Domini de electio. ubi periculum l.* vi. Et si duo soli sint præsentes eligent : idem si unus solus : et si nullus sit, dicunt quidam quod clerus Romanus. Pro hac opinione *facit c.* i, xiii *d.* lxxxix i *d. c.* i *et* ii et *c. Si quis pecunia.* Alii quod Concilium Generale. Pro hac opinione facit lxv *di. c.* 1 *et* 2 *et c. fin.* Hic attendendum quod non vindicat si locum provisio, quæ vindicat sibi locum in aliis, in quibus deficiente collegio providet superior xvi *q.* vii *omnes Basilicæ.* Dicitur ergo quod, deficiente collegio cardinalium succedat clerus Romanus, sicut in electione imperatoris, deficientibus senatoribus, eligit populus Romanus *cap.* 23 *di. legimus* cardinales habent senatum xvi *q.* i *Ecclesia habet c.* xvi *di. statuimus.* Tamen non credo hoc procedere, quoniam clerus Romanus nullam potestatem habet supra alium clerum orbis, sed papa, qui recipit potestatem a Deo xxi *di. in nono.* Non ergo ad cultum Urbis sed orbis : sed populo habet potestatem in alios populos, quam transtulit in imperatorem, et sic non est simile.

Narravi mentem hujusmodi Concilii disponentis circa electionem Romani Pontificis, et notata doctorum, ut lucide pateat cunctis Catholicis in electione domini Urbani servatam dispositionem jurium super hoc disponentium, et in nullo contraventum, ut de hoc Concilio concludatur, quod attenta narratione facti verissima, servata est totaliter dispositio Concilii, aut in nulla violata. Hoc patenter demonstrat series narrationis : attenta autem narratione facti tradita per adversarios eadem dispositio est servata, et in nullo violata, et hoc demonstratum est in primo tractatu, et inferius repetetur, cum in hoc articulo contra scribentes contrarium disputabitur.

40. Tertia supervenit Extravagans domini Innocentii Quarti, quæ incipit : *Quia frequenter*, qui disponit, quod electus a duabus partibus cardinalium præsentium electus minime in duabus partibus computare habeatur pro vero Pontifice : hæc dispositio hic servata, attenta verissima facti narratione, nt demonstrat series narrationis facti; attenta etiam narratione per adversarios tradita demonstratum est in primo Tractatu, et inferius repetetur. Ergo electio domini Urbani huic tertiæ juris dispositioni consona, et in nullo dissona, et supervenit Concilium ubi periculum *de electione li.* 6, et fuit Concilium Gregorii X in quo traditur, qualiter fiat electio Romani Pontificis cum moritur in loco, in quo degebat cum curia sua, sicut et cum moritur extra locum illum, dat executores illius Constitutionis cum pœnis : obtestatur et admonet cardinales circa electionem : monet omnes fideles audita morte ad intercedendum erroribus pro futuro bono successo, re et paulo post surgunt multa singularia in electione Romani Ponticis. Primum quod præficitur electus a duabus partibus omni exceptione exclusa, ut *c. licet*, alias contra formam et personas *de elect. cap. cum in cunctis cap. Innotuit, cum nobis olim*, et *c. primo* et *c. ut circa* i *c. cupientes, cum authenticis suis eo tit. l.* vi. Secundum quia nulla sit

collatio nisi casus, status vero facti, et non ficti ut in *Clement. ne Romani*, quod fuit aliud Concilium in quinta et ultima juris dispositione: quod etiam in quibusdam aliis electionibus procedit, ut in cap. *quorumdam de elect. l.* VI et *c. indemnitatibus eod. tit.* et *Clement. ut certa, quæ declarat eodem tit.* Tertium quia hic nulli vocantur absentes, sed exspectantur in aliis, aut vocantur: licet in hoc stetur consuetis, ac vocentur, et de quo loco, *de elect. quia propter* et *c. cum inter universas*, et *c. cum in Ecclesiis, de præbendis l.* VI. Quartum quia exspectantur absentes decem diebus, id est, quia pendente scrutinio semper possunt accedere. Quintum de clausura conclavis. Primum quia si accedant ad formam scrutinii, eliguntur tres scrutatores de collegio, unus episcopus, alter sacerdos, alter diaconus, et primo tres de extra collegium, qui scrutantur scrutatores de collegio. Secundum quia quilibet cardinalis potest nominare quem vult, et non est vis sive dicat *nomino*, sive dicat *eligo*. Alia colliguntur ex textu capituli *ubi periculum*, et *Clement. in Romani de elect.* et clara illa Clementina *ne Romani fuit ultima dispositio* circa electionem Romani Pontificis, ubi determinatur nomine territorii intelligi diœcesim, statuens, papa moriente extra curiam, ipsius electione fieri debere in loco, in quo erat causarum audientia, licet suspensa, nisi prius ordinatum fuisset de curia transferenda: providet casui, quo contingeret cardinales omnes exire conclave, statuens cardinales non repelli ab electione per exceptionem excommunicationis, suspensionis, vel interdicti. Hæc sunt omnia jura, quæ disposuerunt circa electionem Romani Pontificis: quæ omnia conclusive et succincte exprimere volui, ut patenter demonstretur toti populo Christiano veritas vicarii Christi, ut conclusum divisim et convictim, sic sit in electione domini Urbani, inspecta narratione facti mihi tradita in Urbe a curialibus, qui præsentes fuerunt tempore electionis, ad unguem, et ponctualiter est servata dispositio antiquorum canonum, et in nullo contraventum.

41. Item in electione domini Urbani servata est dispositio Concilii Lateranensis, quæ fuit Alexandri Tertii *de elect. licet*, et in nullo contraventum attenta eadem narratione. Item in electione domini Urbani servata est dispositio Extravagantis domini Innocentii IV, attenta eadem facti narratione, et in nullo contraventum. Item in electione domini Urbani servata est dispositio Concilii generalis, quæ fuit domini Gregorii X et in nullo contraventum, attenta eadem facti narratione. Item in electione domini Urbani servata est dispositio Viennensis Concilii, quod fuit Clementis V et in nullo contraventum, attenta eadem facti narratione. Et quod dixi in nullo contraventum in singulis intelligo, nisi in quantum posterior immutet vires prioris dispositionis. Statim infertur ergo de electione domini Urbani, attenta narratione, de qua supra est casus expressus in omnibus dispositionibus canonicis de electione Romani Pontificis tractantibus simul junctis. Antecedens probat series narationis facti relata ad disponens jurium supra enarratorum. Consequentia per se nota; et sic patere potest, attenta illa facti narratione toti populo Christiano electionem domini Urbani fuisse legitimam, nec de ipsa dubitandum. Nec concipere possum quod adversarii negare possint hanc deductionem plus quam demonstrationem. Sed dicunt adversarii quod ego, attenta et supposita illa facti narratione pro vera, in vanum laboraverim, et verba ventosa protulerim; quoniam illam facti narrationem in totum negant et aliam multum ab ea distantem, et in multis contradicentem in medium producunt, quam sacramentis singulorum dominorum cardinalium attestantur et affirmant; et sic negata facti narratione inferrent per evidentiam antecedentis, et sic totum demonstratum eluderent: et super facti narratione per eos asserta et jurata fundantur, et tractatus multiplices contra dominum Urbanum conficere nituntur, et processus multiformes aggrediuntur.

Cum scripsi Tractatum primum, nolui scribere super illa facti narratione, credens non expedire, quoniam nihil habet dubii, et habens de certo quod illa facti narratio, per adversarios in totum negaretur, et propterea illa facti narratione pro verissima supposita, fundari Tractatum primum super illa facti narratione per adversarios proposita, et super illa cum adversantibus disputavit, et libellos commentarios composui, ut inter illos et me foret sola juris disputatio, non super facta disceptatio.

42. Sed insistendo huic narrationi per curiales verbis tradita, ut defeudatur demonstratio mea super illa fundata, expedit justificare, et verificare facti narrationem. Ubi attendendum quod, ut supra dixi, illa facti narratio habet duo membra principalia, unum est eorum quæ concernunt gesta in Urbe tempore electionis domini Urbani, super quibus attentari possunt quicumque ibidem præsentes et gesta singula percipientes, utpole gesta per populum et officiales, et alios populum, et cardinales in conspectu popularium. aliqua agitantes: aliud est membrum eorum, super quibus soli cardinales attestari possunt, utpote eorum, qui soli cardinales in conclavi, et secreto soli extra conclave agitarunt. De primis est examinandum, an solis cardinalibus asserentibus jurantibus sit credendum, an etiam aliis de perceptis per eos attestantibus, et contrarium asserentibus. Hic attendendum quod super his in Urbe gestis publice in conspectu plurimorum non solum staretur testimoniis dominorum cardinalium, imo admitteretur testimonium quorumcumque aliorum, alias a testimonio non repellendorum. Hoc probat dictum de testibus, ubi est prohibitorium certarum personarum *ff. de testib. l.* 1. Ergo quilibet

admittetur, nisi specialiter sit propter inhabilitatem lege inhibitum. Item admittuntur ad testimonium, qui veritatem perceperunt sensu corporeo proportionali adstruere sensum corporeum: dixi, quia veritas testimoniorum inde sumit fomentum, sensu scilicet visus *in authen. de hæredibus* et *falc.* §. *si vero absunt ff. de probat. l. si arbiter.* ibi : *Per visum percepta mente tenentur ff. de aqua plu. ar. l.* II §. *idem Labbeo.* Sic de proprio auditu circa objectum proportionale *ff. de offic. præsid. l. sæpe ff. de se militar. l. divus* ibi : *Audivisse se militem; instit. de testamen. mili.* §. I. sic de testimonio gestus *ff. de contrahenda emp. l. signis empt.* sic de testimonio tactus *ff. de libero homine exhibendo l.* 3. licet visus prolatum a lege sit generale verbum se extendens ad intellectum *C. de rei uxo. ac l. unic.* §. *videamus ff. de legat.* II *si quis Titio.* et *in ff. de injur. l. item apud Labeonem* X *d. vides* XVI *q.* II *visus.* Hic igitur in gestis sic publice in Urbe tempore mortis domini Gregorii et electionis domini Urbani multa futurum visu perceptibilia, multa auditu : admittuntur ergo testimonia quorumque percipientium, et sic non stabitur solis dominis cardinalibus ; imo creditur et aliis præsentibus et percipientibus.

43. Et licet hic non agatur de testimonio formali in judicio exhibito, quia hic nullum judicium ordinarium fundatum, tamen in his assertionibus extra judicialibus attendentur numerus et dignitas, et alia de quibus in *c. præsentia de testi.* Et bene fateor quod assertio dominorum cardinalium cæteris paribus est majoris efficaciæ et auctoritatis, quam aliorum, maxime privatorum, et maxime secularium : tamen hoc casu, quia domini cardinales assumpserunt vices partis impugnantis, vices judicis, vices testium, et advocatorum, videat quilibet sani capitis si hoc casu, in causa sua, sit eorum assertioni credendum, contra assertionem aliorum fide dignorum, quos negotium non tangit, nisi ratione popularis interesse, scilicet fidei Catholicæ : domini autem cardinales assumpserunt vices partis. Ergo eorum testimonium invalidum *l. omnibus c. de testi. et l. nullus ff. e. ti.* IV. *q.* III. Item assumpserunt vices judicis; Ergo testimonium eorum invalidum *de testibus licet ff. e. t. l. fi.* et *c. Romana e. ti. li.* VI. Et si dicatur : ista non est causa dominorum cardinalium, imo Ecclesiæ, vel Romanæ Ecclesiæ, et sic quilibet de collegio potest testificari alio prosequente causam, prosequens autem testificare non potest; prælatus enim prosequens causam non testificatur de testibus insuper, sed alio prosequente testificatur, ut ibi et ibi per Innocentium et Hosti. et modernos.

44. Hic autem domini cardinales sunt prosequentes factum contra dominum Urbanum, ut patet ex serie processus eorum. Sed et supposito sine præjudicio, non est dicendum quod stetur dicto et assertioni eorum inconvincibili, quin probari possit dictum eorum VI. *q.* II. *si tantum* et *c. placuit. de testl. cum a nobis de probatio. quoniam contra:* hic ergo si alii prælati et nobiles viri, de quibus non est verisimile quod sint immemores salutis suæ, qni fuerunt præsentes et perceperunt sensibus corporeis propriis gesta publice in Urbe tempore, de quo supra; stabitur ergo assertioni in judicio, et extra, et supposito, sine præjudicio, quod credatur assertionibus cardinalium et juramentis eorum, non stabitur assertionibus eorum irreprobabiliter et inconvincibiliter ; imo audietur contraria probatio ; hæc enim tantum procedit cum legis auctoritate surgit præsumptio, et lex statuit super alias præsumpto, ut de ipso judicetur, ut existente, etiam si revera non existeret, ut *c. veritas* et *c. is qui de spon.* et *l. unica in principio C. de rei uxo. act.* et *l. si arrogator. ff. de adopt.* Hoc autem nil ibi reperitur jure cautum, quod ex assertionibus cardinalium juratorum oriatur præsumptio, super qua disponat lex, quod illa habeatur pro veritate, etiam si de contrario constaret. Si ergo facti narratio in Urbe descripta per curiales, et eos qui ibi præsentes tempore, de quo ex capite de quo continet, gesta publice in Urbe fuerit roborata testimoniis prælatorum, et notabilium virorum fide dignorum, et jurata et sigillata sigillis publicis authenticis, faciet fidem de gestis in eorum præsentia, et perceptis per sensus corporeos eorum.

Hic tamen attendendum quod inspectis narrationibus ambabus, videlicet dominorum cardinalium et curialium, quædam sunt, ex contentis et narratis, in eis in quibus concordant, et de illis nullum dubium, quoniam stabitur utrique, quantum ad ea, in quibus concordant; quædam sunt, in quibus contradicunt : in illis crederem standum dispositioni tertii in præsentia, licet loquatur in testimonio judiciali, dicere et procedere in hoc extra judiciali ; salvo quod jam domini cardinales in hoc casu assumpserunt vices judicis, partis, vices testis, ut supra monstratum est : quod non modicum derogaret fidei suarum sssertionum, maxime ubi numero plures prælati, et nobiles et honesti viri, qui fuerunt præsentes, et sensibus propriis corporeis perficientes, quos negotium non tangit, nisi propter publicum interesse fidei, et generalis Ecclesiæ Dei, asserent contrarium jurati, concipiat quilibet sani capitis si potius his, quam illis, superposito sine præjudicio, quod litteris dominorum cardinalium stetur, quem articulum plenissime examinari ; et quod litteris aliorum sic juratorum, hunc articulum supra plene examinari.

45. Sed pro nunc supposito quod fidem faciat in hoc concursu contradictionis assertionum, consideret quilibet Catholicus ex dictamine sanæ rationis et intelligentiæ, quibus magis credendum, an litteris dominorum cardinalium, vices judicum contra *c. quoniam. de probation. de*

testi. cum a nobis, *contra c. de testibus l. omnibus ff. eadem l. nullus testis advocati*, *contra ff. de testi. l. fi.* et *c. Romano eo. tit. li.* VI. *et ponuntur* IV. *q.* III. in hoc casu assumentium et per se ipsos, et solos testificantium; an litteris honestorum prælatorum et nobilium virorum, non Romanorum, ut excludat suspicionem Urbis, qui præsentes, et percipientes; fuerunt singula gesta tunc in Urbe et melius et plenius quam domini cardinales, quoniam discurrebant per vicos et regiones Urbis, et domini cardinales stabant singuli in hospitiis eorum, vel congregabantur alicubi, non discurrendo per urbem, quos hoc negotium non tangit ratione alicujus privati interesse, sed solum ratione publici, utpote zelo fidei et vicarii Salvatoris nostri, qui in hoc casu, nec vices judicis, nec partis, nec advocati assumpserunt; hunc articulum remitto conscientiæ quorumcumque in jure peritorum, necnon et conscientiæ quorumcumque et bonorum et fidelium Catholicorum Deum timentium, et statum generalis Ecclesiæ Dei diligentium. Non intendo in hoc, nec in aliis derogare statui et auctoritati sacrorum dominorum cardinalium, imo eorum statum et prærogativam exaltavi quantum potui, juxta imbecillitatem intellectus mei : propterea supra inserui collationem quamdam, quam composueram ad eorum statum et exaltationem, et hoc de iis, de quibus in utraque facti narratione fit mentio, et contradicunt, sed quædam sunt, de quibus fit mentio in narratione facti dominorum cardinalium : de iis alio non asserto in contrarium : per dominos cardinales stabitur assertioni prælatorum et nobilium virorum, qui fuerunt præsentes, et percipientes singula gesta in Urbe illo tempore, de quo supra; tamen adjecto, quod judicis auctoritate eorum dicta ad perpetuam rei memoriam recipiantur, in scripturam publicam redigantur, juxta formam *c. significavit*, et *c. Albericus. de testi. in authen. eodem* §. *quia vero*, ut scripta illa habeant vim et robur publici instrumenti, et hoc intelligo semper repetitum, cum loquor de assertionibus prælatorum et nobilium virorum super iis attestatis : stabitur ergo talibus eorum testimoniis super iis assertis, de quibus nihil asseritur in narratione facti dominorum cardinalium; nam, ut superius dixi, multa poterunt videre, et aliis sensibus corporeis percipere prælati et alii nobiles viri, discurrentes per vicos et regiones in Urbe, et ad talia attendentes et notantes, quæ non viderunt nec percipere potuerunt domini cardinales in singulorum hospitiis singuli commorantes, nec per vicos et regiones discurrentes : et sic de non perceptis attestari non poterant : *C. de testi. l. testium ff. de probatio. l. si arbiter. in authen. de hæredibus et falc.* §. *si vero absunt ff. de aq. pluv. arcen. l.* II. §. *idem Labeo*, nisi de auditu auditus, quod non concludit nisi in certis casibus, ut *c. quid per novale*, et *c. super quibusdam. de verbo. sign.* et *c. veniens. et tit. li.* VI. et *l. in summa ff. de aqua plu. arc.* in iis assertis per curiales non expressis per dominos, stabitur assertioni curialium publicatæ et authenticatæ ut supra, (quod semper intelligatur repetitum,) et hæc de narratione per curiales non expressis per dominos cardinales, sed sunt quædam asserta, per dominos cardinales, de quibus nihil asseritur per curiales.

46. Et hic attendendum quod quædam assumuntur per dominos cardinales, de quibus alii præter eos testificari non possunt, utpote cum asseruntur de conscientiis eorum, quarum solus Deus est judex VI. *q.* I. *si omnia* XXXII. *di. erubescant de simoni.* sicut tuis ut Ecclesiastica beneficia *c. unic.* et ipsi soli sciunt, utpote cum dicunt quod nunquam in conscientiis eorum intendebant eligere dominum Urbanum papam, sed metu illato protulerunt verbum electionis : super hoc nullus attestari potest præter eos, nec unus cardinalis attestari potest de conscientia alterius, sed solus ipse et conscius, et Deus sciens et cognitor. Quædam asseruntur de quibus soli cardinales attestari possunt, et omnes cardinales qui præsentes erant simul, et divisim, attestari possunt, et nulli alii, utpote cum asserunt aliqua per eos congregatos secreta tractata et deliberata, nullis aliis præter eos præsentibus, sic et de agitatis per eos solos in conclavi, nullis aliis ibidem existentibus, de juramentis et attestationibus possunt domini cardinales, et nulli alii, *C. de repudiis l. consensu* §. *super plagis ff. de quæstionibus l. interroga ff. ad Sill. l. si quis in gravi ff. fin. pupillus* et *c. sequen.* et *l. prima* §. *si vir aut reor. e. tit. de testi. veniens* II. *de accusa. cum dilecti.* quædam sunt narrata et asserta per dominos cardinales, quæ per alios existentes in Urbe potuerunt percipi, utpote cum narrant clamorem populi in platea ipsis existentibus in conclavi, de hoc poterunt et possunt melius attestari; nam ipsi attestantur de sola prolatione verborum, et non de visu conclamantium. Alii attestari potuerunt et de visu et auditu; utpote qui ibi præsentes erant, et hoc fortius testimonium *C. de testi. l. testium de testi. cum causam, et utrobique not.* imo possibile et quod vocem audiverint aliquorum conclamantium, nec platea S. Petri erat plena populo conclamante, ut asserunt : nam aliud fuit a quibusdam, ut singulis, aliud fit a corpore, ut corpore *ff. de rerum divisione l. in tantum* §. *universitatis* XII. *q.* II. *qui manumittitur de constit. cum omnis.* et ibi notatur; sicut et id, quod asserunt de clamore populi tota nocte in palatio illis existentibus inclusis in conclavi: nam alii præter illos attestari super hoc possunt, et melius quam ipsi, quia ipsi de solo auditu, alii de auditu et et visu, et sic validius testimonium : sic et de illo, quod asserunt, de fractione portarum et fenestrarum palatii ipsis existentibus inclusis in conclavi, ipsi attestari non potuerunt, quia hoc est perceptibile visu : sic et de verbis eis prolatis

pluries in conclavi, et extra conclavim a popularibus, alii præter illos attestari poterunt de istis ultimis, si domini cardinales soli hoc asserunt, et in narratione curialium nihil de his, nec de horum contrario asseritur, an sit standum eorum assertionibus supra fnit plene examinatum, et fuit unus articulus hujus novi Tractatus et ibi recurrendum.

47. Sed supposito quod sint vera per dominos cardinales omnia narrata, an præjudicent electioni domini Urbani, plenissime demonstravi quod non in primo Tractatu, et super hoc principaliter fundatus est Tractatus primus ; de eis autem, quæ concludunt interiorem actum conscientiæ singulorum dominorum cardinalium, de quibus quilibet solus de conscientia propria attestari potest, utpote quia dicit qnilibet, quod in conscientia sua intendebat eligere deminum Urbanum in papam , sed metu illato contra conscientiam et actum voluntatis libere interiorem protulit verbum electionis, ut periculum mortis evaderet. Et hic attendendum, quod hujusmodi interioris actus conscientiæ solus Deus est cognitor VI. *q.* I. *si omnia* XXXII. *di. erubescant, ut Ecclesiastica beneficia sine diminut. c. unic.* nec de hoc judicat militans Ecclesia, nisi quando exteriora illius actus conscientiæ interioris expressiva percipere poterit: idcirco pondero judicium militantis Ecclesiæ, et judicium triumphantis Ecclesiæ, quæ dico judicia in multis discrepare possunt : nam judicium triumphantis Ecclesiæ neminem fallit, et a nemine falli potest XXIV. *q.* III. *Deus de consecr. e. d.* II. *pacem* et ibi *not.* I. *q. Spiritus sanct. c. d. sen. excom. a nobis.* Judicium autem militantis sæpe fallitur, quia sæpe opinio hominum fallitur, *de. re, judi. lator.* et *c. consanguinei, de frigid. et malef. cap. fraternitatis* XXIV. *q.* III. *si quis non recte.* In hoc casu attento judicio Ecclesiæ militantis ponderandi sunt actus exteriores per judicium militantis Ecclesiæ perceptibiles, conscientiæ interioris explicabiles, et hi fuerunt actus electionis domini Urbani præcedentes, utpote tractatus dominorum cardinalium consultorii ante ingressum conclavis et deliberatorii circa negotium electionis celebrandæ, et actus, qui gesti fuerunt tempore electionis, cum domini cardinales elegerunt dominum Urbanum : et actus approbatorii sequuntur electionem consecrationis, coronationis, et alii plurimi actus subsequentes, quibus actibus attentis, nullis extrinsecis intervenientibus, quæ vitiare possent factum, necessaria habet quilibet Catholicus sani capitis apud judicium militantis Ecclesiæ electionem domini Urbani fore legitimam et canonicam, imo et domini cardinales hoc de plano fatentur, quando quidem servata fuit forma omnium dispositionum canonicarum, quæ servari debuit, ut supra monstratum fuit.

48. Sed quia asseritur per dominos cardinales actus extrinsecos intervenisse, utpote tumultum popularem, seditionem, impressionem, quæ omnia vitiant, ut *c. si quis pecunia* LXXIX. *di. in nomine Domini de electione,* quare asserunt electionem nullam apud judicium militantis : et istud est illud, in quo pendent leges et prophetæ, an videlicet illa extrinseca, quæ narrant, intervenerint necne, et in hoc est quærere, an credatur dominis cardinalibus hoc asserentibus, et hoc plene discussum fuit, et fuit unus articulus hujus novi Tractatus, et ibi recurrendum. Secundo principaliter an suppositis pro veris quæ asserunt domini cardinales, illa per eos narrata vitient electionem domini Urbani, ut hic militans Ecclesia judicare habeat validam vel invalidam : et iste articulus fuit examinatus in primo Tractatu, ubi conclusum, quod si etiam forent quæ narrant et asserunt domini cardinales, quod illis non obstantibus militans Ecclesia judicare debet electionem validissimam, et super hoc demonstrando fundatus est principaliter primus Tractatus, et inferius repetitur respondendo dominis scribentibus contra primum Tractatum : in foro autem et judicio militantis Ecclesiæ mirandum est, et esse debet apud quemlibet sani capitis, quod ipsi fuerint habendi, non elegisse dominum Urbanum in verum papam, sed simulate elegerint ad pericula evitanda et ipsi, et eorum quilibet in actu electionis protulerit hæc verba : *Eligo animo et proposito quod sit verus papa.* Ad quæ proferenda non compellabant impressores, et metum inferentes, ad hoc solum tendebant, ut foret electio canonica attenta forma juris. Sed si ponderentur jura super hoc disponentia, nullibi reperitur cautum, quo ista verba : *Animo et proposito ;* requirantur. Videatur textus in *c. in nomine Domini c. licet, sed electione* XXIII. *di. Extravag. Innoc. IV. quia frequen. concilium Gregorii X. ubi periculum de electione li.* VI. *concil. Vienn. in Clem. ne Romani etc.* nullibi cautum reperitur. Hæc autem verba : *Animo et proposito ;* sunt exclusoria simulationis, fit enim simulatio cum aliud mente geritur, et aliud verbo vel scripto exprimitur *C. plus valere, quod agitur per totum ti.. de pignorib. c. illo vos. de emptione et venditione cap. ad nostram. de spon. tuam.* Hic autem hæc verba specifice excludunt simulationem , cum verbis enim generalibus expressivis consensus requisiti ad naturam contractus venditionis, et quod agatur cum verbis revera quod sit pignus, sed conjiciatur quod sic scribatur figuratus consensus venditionis ad cautelam creditoris, ut *cap. illo vos de pignor.* et *cap. ad cap. nostram de empt. et vend.* Sed si exprimo, quod vendo animo et proposito, quod sit verus consensus venditionis, non concipio, quod cum his verbis se compatiatur simulatio consensus, quoniam talia verba non sunt substantifica contractus de directo, et contradicunt simulationi, hoc enim esset dicere : gero mente quod sit contractus venditionis, quæ apertam implicant contradictionem, cum a radice vo-

luntatis procedant actus *ff. de pactis l.* I. *ff. deposit. l.* I. §. *si conveniat sic et maleficia* XI. *qu.* I. *in principio de sen. exco.* cum voluntate et ibi concordantiæ.

49. Admirandum est ergo mihi qualiter illa verba prolata fuerint, si mente simulabant, nec ipsum in verum papam habere intendebant, cum ad prolationem illorum verborum metum allegare possint, etiamsi metum allegare possint Romanum vel Italicum, cum hæc verba non concernant substantifice electionem, si discurrantur gradus omnium juris dispositionum, ut supra ostensum : non possum ergo mihi ipsi satisfacere, quod licet domini cardinales protulerint hæc verba gerentes in mente ipsum nolle eligere in papam verum. Nec dicatur quod protulerunt hæc verba credentes illa verba fore substantifica electionis, ut satisfacerent metum inferentibus ad pericula evitanda : et vere, si domini cardinales essent idiotæ ignari juris, non excusaret illa juris ignorantia in totum *C. de juris et facti igno. l.* I. *qu.* IV. §. *notandum in textu. et glo.* XXXVIII. *dis. in sum. et plen. in reg. ignorantia de regulis juris li.* VI. Sed domini cardinales sunt doctores et patres utriusque juris, hoc allegare sapit in eis grande absurdum. Scribo ut clarificari possim in conscientia mea, ut credere possim, quod credere debet quilibet Catholicus paratus semper, ut protestatus sum pluries, etiam cum juramento, cum ad illud non tendam nisi ad veritatem eliciendam, credens semper quod demonstrantur judicio divino, revelatione, vel aliter definitive, et quod statutum fuerit per sanctam matrem Ecclesiam Catholicam, in cujus fide renatus sum et moriturus ut verus Catholicus : sed licet istum articulum supra pluries discusserim, repeto ut domini scribentes contrarium super hoc me clarificent.

50. Non possum concipere qualiter gerentes in mente non eligere dominum Urbanum in verum papam, nec ipsum velle habere pro vero papa, processerunt ad secundam electionem per temporis intervallum ; nam, ut ipsi narrant ex eorum themate, de mane fuit celebrata una electio a duabus partibus et majori quam duabus; post prandium fuit propositum per unum ex dominis cardinalibus : *Nunc nullus est rumor, celebremus aliam electionem;* et processum fuit ad dictam electionem ; et per primos qui elegerunt dominum Urbanum, fuit idem electus uniformiter, et per eadem verba. Hic credo multum attendendum : supposita impressione, dicunt impressiones secundum eos tendebant, ut eligerent Romanum, vel ad minus Italicum, et unica electione satis sit voluntati et menti eorum ; non enim potest de jure quis uti duabus electionibus, *de elect. ut quis duas l.* VI est enim possibile quod ex utraque surgat titulus, sed debet alteram prosequi, altera incompassibiliter rejecta. *de postu. præ. ca. unic. li.* VI. *ff. de leg.* II. *l. cum filius* §. *variis C. de furtis. l.* I. *C. si servus extero l. unic. de appell. sollicitudinem.* Intendebant ergo imprimentes, et metum inferentes ad unam solam electionem, et sic sufficiebat prima, ad pericula, quæ allegabant evitanda. Hæc ergo secunda electio, ad quam non tendebant imprimentes, processit a sola et libera voluntate eligentium, quod demonstrant verba proposita, ut fieret secunda electio, propositum enim fuit : *Nunc nullus rumor, sic eligamus iterato,* quæ verba sapiunt mentaliter : *Ne impugnari electio nostra prætextu tumultus popularis valeat, nunc illo cessante eligamus.* Nescio videre aliam mentem verborum, et illa verba præcedentia qualificant actum electionis statim subsecutum *ff. de lega.* I. *l. talis scriptura in fi. ff. de verbo oblig. l. doli clausula de app. secundo requiris.* Actus ergo electionis secutus per propositionem illorum verborum, videtur precessisse ex mente et libera voluntate eligentium ; et impressio maculasset electionem primam, purgatum videbatur vitium illud per secundam electionem. *C. quod metus causa l.* II. *not. Innoc. de resti. spo. sollicite.* Item hæc secunda electio demonstrat libertatem spontaneæ voluntatis, et exclusionem meticulosæ titubationis : nam actus iteratus declarat amplioris consensus expressionem, et ampliorem deliberationem *C. ad verb. l. si mulier.* II. *C. ad l. falc. l. fi.*

51. Hæc ergo iterata electio ejusdem ab eisdem, et ad idem notat et demonstrat apertissimam expressionem voluntatis et libertatis. Potest enim elici spontaneus voluntatis actus, quantumcumque subsit extrinseca impressio, actus enim interior voluntatis per extrinseca imprimentia directe et immediate constringi non potest, cum sit actus virtutis sive potentiæ spiritualis et abstractæ non passibilis ab extrinsecis corporeis, ut scribitur *ethic.* 3. *August. in lib. suo de libero arbit.* XXIII. *q.* 4. *Nabuchodonosor de pe. di.* II. *si enim inquit.* Hic vellem doceri unde hoc provenerit, quod gerentes in mente dominum Urbanum non habuere pro vero papa, nec ipsum ut verum papam elegere, sed simulate secundo ipsum elegerint, et maxime post propositionem illorum : *Imo cessat rumor, in tanto eligamus.* Supplico declarari, ne procedam erroneus in fide, a qua et determinatione sanctæ matris Ecclesiæ numquam intendo recedere, sed cum ea mori et vivere; declarent mei domini scribentes, et ego credam sicut docuerint, si videro sane doceri. Non peto dignitates nec beneficia; sum laicus idiota, peto doceri ut catholice vivam, et in unitate veræ Ecclesiæ. In hoc autem concursu dominorum, dominus meus Elnens. ut vidi in scriptis per eum contra meum Tractatum primum velle videri concludere per secundum recessum a prima, et secundam fore nullam prima non cassata, et sic destruit utrumque. In hoc concursu dubito quod habui corruptum transcriptum mihi traditum tractatum. Non possum concipere quod hæc fuerint verba sua : quia in Tractatu suo nititur demonstrare, quod prima

electio sit nulla ipso jure propter impressionem, nec sit hominis ministerio invalidanda : et in hac deductione dicit eam validam, sed per sententiam invalidam : et propterea infert nullitatem secundæ celebratæ, prima non cassata ; et sic non credo quod fuerit formaliter vera sua, sed potius credo quod habui corruptum transcriptum.

52. Pro evidentia hujus concursus est attendendum, quod in concursu duarum electionum celebratarum ab eisdem de eodem ad idem successive, traditur regula : si prima est valida, non tenet secunda, quia titulus ejusdem beneficii in eodem supposito duplicari non potest, meum enim ex una causa, amplius meum fieri non potest ex alia *insti. de act.* § *sic itaque ff. de acquir. poss. l. possideri,* §. *ex pluribus. insti. de leg.* §. *sed si C. de contrahen. emp. l. cum res.* et *l. si mater ff. de contrahen. emp. l. rei suæ.* et *l. avia C. de jur. do. de fide instrum.* dilectos probat : text. in proposito *de elect. ut quis duas li.* VI. Si autem prima nulla, et electores electionis sunt privati potestate eligendi, quia elegerunt scienter indignum, etiam secunda nulla; si autem non sunt privati potestate eligendi, tunc secunda valida, prima existente nulla. Circumscribo concursum duarum electionum factarum de diversis ab eisdem vel diversis, de quo plene de elect. consideravimus, et *cap. auditis,* et *c. inter. de exce. præla. hæc autem.* In hoc concursu credo electionem primam fuisse validam, et secundam non fuisse validam in vim electionis ; sed secunda venit ad declarationem liberi consensus primæ, quoniam inductoria novi juris. Attenta ergo hac iterata et secunda electione, est mihi plusquam mirandum, qualiter secundo eligentes ad hoc non compellebantur per imprimentes, et asseritur quod in eorum conscientiis non gerebant dominum Urbanum eligere in verum papam, sed intendebant simulare, ut pericula evitarent, cum secunda impressione ducta fuerit. Si ergo prima fuit simulata et nulla, valet secunda, quæ non potuit esse simulata : si autem prima fuit valida, venit secunda, ut liberi consensus primæ declarativa. Nescio satisfacere conscientiæ meæ in hoc passu. Ut verus Catholicus scribo, ut declarer, ut viam lucis agnoscere possim, et ut in unitate vera Ecclesiæ Salvatoris nostri, qui sacratissimo suo sanguine ipsam fundavit, ambulare possim exclusis tenbris.

53. Ulterius transeundo ad alios actus consecutivos post electionem, volo accedere consecrationi ac coronationi : si domini cardinales non habuerunt liberam facultatem exitus de Urbe, quoniam si habuissent, statim exire debuissent, juxta illud : *Effuge cum poteris, ne consensisse puteris.* de sponss. ad id. et quod ibi notatur, si non habuerunt liberam facultatem exitus, volo fateri de plano, quod continuatio metus concernebat actum consecrationis et coronationis, sive inthronizationis, quoniam si Romani metum tulerant, ut haberent papam Romanum, vel Italicum, iste metus concernebat electionem, consecrationem, et thronizationem, licet sola electio faciat papam, quod facultatem administrandi, ut *c. licet. de evitanda. de elect.* et ibi notatur, sic et *c. Imperatorem* XCIII. *di. legimus. C. de quadri. præscrip. l. bene a zenone,* et notatur ; tamen requiruntur istæ solemnitates consecrationis et inthronizationis ad plenitudinem Pontificatus, et *c. in nomine Domini* LXXVIII. *di. si quis pecunia.* et *c. si transitus.* Metus ergo Romanorum si subfuit, ut allegatur per partem adversam continuatus, præsumitur in iis actibus consecutivis, quia de mente legis, qui aliquid principaliter intendit, omnia necessaria consecutiva intendit. *de offi. deleg. cap.* I. *c. præterea* et *a cap. prudentiam* §. *sexta ff. de procur. l. ad legatum,* et *l. ad rem mobilem.* In his igitur fatebor intentionem adversariorum, supposito pro vero, quod narrant, videlicet Italicum eligendum, cujus tamen contrarium demonstravi in primo Tractatu, examinando sigillatim singulos actus per eos enarratos ipsorum assertione.

54. Sed transeo ad ulteriores actus subsequentes : asseritur enim quod domini cardinales manibus propriis scripserunt ad mundi principes, se elegisse dominum Urbanum in verum papam : asseritur quod rotulos porrexerunt pro familiaribus, et pro amicis eorum, et signati procuraverint de manu domini Urbani, et signati beneficia assecuti fuerint, si vacaverint : asseritur, quod præter et rotulos, beneficia et dignitates pro eorum familiaribus et amicis petierunt a domino Urbano, et obtinuerunt : asseritur quod dominus Gebennensis, nunc secundo electus, et cardinales Minorum super titulo Ostiensis episcopatus contenderint, et eorum uterque illud procuraverint ; et cardinalis Minorum obtinuerit, et per manus domini Urbani consecratus fuerit : asseritur quod existentes in Anagnia in loco libero, in quo contradixerunt domino Urbano, miserunt Tiburim, ubi erat dominus Urbanus cum curia sua ad consistoria publica et secreta vota sua. Non pondero consistoria in Urbe celebrata, ubi allegare poterant continuationem metus, si metus subfuit, cujus contrarium demonstratum in primo Tractatu ; redeundo ad singulos enarrantes, quæro a dominis cardinalibus, si populus Romanus compulit eos ad scribendum diversis mundi principibus, se elegisse Urbanum in verum papam canonice et concorditer : quæro si populus Romanus compulit eos ad rotulos porrigendos, et ad eos procurandos, et signatos recipiendos : quæro si populus Romanus compulit eos, vel si metu continuato populi Romani, petierunt a domino Urbano beneficia et dignitates pro servitoribus et amicis eorum, et ipsa procurarunt et obtinuerunt : quæro si metu continuato populi Romani petierunt a domino Urbano dignitates et beneficia in commendam et obtinuerunt, et possessionem assecuti fuerunt : quæro si continuato metu populi Romani cardi-

nalis Minorum procuravit titulum Ostiensem et obtinuit : quæro si metu populi Romani, per manus Urbani titulum illum consecutus fuit : quæro si metu continuato populi Romani degentes in Anagnia, in loco tuto et libero, populo Romano non subdito, in quo contradixerunt domino Urbano, miserunt vota sua Tiburim ad consistoria publica et privata super actibus enarratis. Nolo insistere allegationibus, sed volo relinquere dictamini rectæ rationis cujuslibet sani capitis.

55. Quantum est ex dictamine meæ modicæ intelligentiæ, nescio nec possum concipere quod metus continuatus populi, etiamsi subfuit, concernat actus istos : volebant enim Romani metum inferentes habere papam Romanum vel Italicum, et sic volebant electionem, consecrationem et inthronizationem, quæ inquiruntur in papa. XXIII *di. in nomine Domini* LXXI *di. si quis pecunia.* Volebant in vim consequentiæ actus necessario consecutivos. Scilicet actum obedientiæ, actum consistorialem, et consimiles ; non intendebat populus Romanus metum inferens, quod cardinales peterent pro his et illis familiaribus et amicis hæc vel illa beneficia, erat enim in eorum libero arbitrio petere et non petere, hæc vel illa petere : sic non intendebat populus Romanus quod cardinalis Minorum susciperet titulum Ostiensem, vel illum procuraret, vel ad illum consecraretur : sic nec populus Romanus compulit, nec compellere potuit cardinales in Anagnia existentes, ut vota mitterent Tiburim, ut *leg. extr. territorium ff. de jurisd. omn. judi.* Vellem super his certificari in conscientia mea materialiter sine jurium conflictu, ut possem ambulare recto calle cum unitate veræ Ecclesiæ Dei, cum qua intendo et vivere et mori, et stare semper ipsius definitioni : non possum mihi ipsi satisfacere, nec scribentes contra dominum Urbanum, in nullo satisfaciunt conscientiæ, nisi quia in omnibus actibus allegant continuationem metus, quod non consonat dictamini rationis ; sed quilibet sani capitis, et verus Catholicus singula discutiat.

Sed dicunt domini scribentes : Ecce suppositis his etiam meræ voluntatis arbitrio progredientibus, quod negare non possunt, debet inferri quod horum actuum in subsequentia etiam progredientium a libera voluntate faciat dominum Urbanum verum papam, et retro faciat electionem validam, quæ a principio fuerat nulla ; quod a principio nullum, tractu temporis non convalescit ff. *de re jur. regula quod inito.* et regula non firmatur *de re jur. li.* 6 *de elect. auditis*, maxime cum electio requirat formam suam, *in nomine Domini de elect. licet et cap. ubi periculum cap. tit. l.* 6 *juncta clem. ne Romani c. ti.* Non sufficit igitur tacita approbatio, ubi deficiat existentia tituli. Hic est attendendum quod isti actus subsecutivi, de quibus supra, duplicem respectum habere possut ad electionem præcedentem ; unus est respectus, quod isti actus veniunt in modum ratificationis prioris consensus et voluntatis, videlicet per istos actus spontaneos ; alii vero voluntatis arbitrio progressi declarant primos consensus electionis fuisse spontaneos et canonicos : et iste sensus intellectus non recipit aliquam contrarietatem ; non enim per istos actus subsequentes infero purgationem violentiæ, ut *lib.* 2. *cap. quod me causa, et lib. si ob turpem.* ff. *de condi. ob causam not. Innoc. in cap. sollicite de testi spo.* sed per istos actus subsequentes (qui, si legitime progrediuntur, necessario supponunt titulum canonum ; non enim legitime pro beneficiis supplicatur, non vero Apostolico, et sic de aliis actibus supra enarratis) infero consensus in electione præstitos fuisse spontaneos, non impressivos ; et sic ex istis actibus subsequentibus declaretur electionem fuisse validam et canonicam, non impressivam.

56. Et iste verus intellectus procedit sine dubio contrarietatis secundum primum intellectum videlicet... in modum ratificationis, prout examinavi in primo tractatu. Et super his vellem per adversarios satisfieri conscientiæ meæ materialiter sine subtilitatibus noxiis, quia hic agitur de simplicitate fidei, et veritate veræ Ecclesiæ, quam Salvator noster suo rubricante sanguine fundavit, et sacro sanguine beatorum Apostolorum, et aliorum sanctorum martyrum ampliavit pro salute humani generis. Non ergo hoc casu agendum sophismatibus, non disputationibus, non lanceis, vel bellorum strepitibus, non pecuniariis corruptionibus, vel principum sæcularium favoribus ; sed veris planis inductionibus ad veritatem progredientibus, spiritualibus clericorum armis, fletibus videlicet et orationibus : ego enim simplex laicus idiota non beneficia, vel dignitates, nec mundiales promotiones vivens de sudoribus meis, quos præter merita mihi fructificavit Altissimus cum modicitate intellectus mei, misi manum ad calamum, scripsi, ut instruerer et ædificarer a patribus : et pariter submittens me, sicut pluries protestatus fui, veritati et determinationi sacrosanctæ militantis Ecclesiæ, nullius favore hic attento, hic enim agitur de cœlesti patria, non terrestri ; supplicans a quibuscumque correctionem, instructionem, et declarationem, et me subjiciens correctioni etiam amiculi me super his instruentis.

FINIS TOMI VIGESIMI SEXTI.

Bari-Ducis, typis Ludovici GUÉRIN.